Digitized by Google

31.3.48.

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
8 A
4

Digitized by Google

Digitized by Google

Iustiniani Flavii

Digitized by Google

Co S. Pron 20. ... ...

Inſtitutiones Imperiales: cum Caſibus longis ad hunc diez non viſis: pro faciliori iuuenũ eruditione ſingulis titulo℞ paragraphis prout re ipſa contingere potuerunt ad coaptatis: feliciter incipiunt.

Ordinate gloſis textuales diuiſiones habentur.

Pateſcit grecum vtile eum expoſitione ſuccincta.

Uniuerſi tituli alphabetico ordine ponuntur faciliori ſtilo q̃ prius.

Summaria rubrica reuiſa multis adiectis ſunt textibus immixta: ⁊ ſuis locis reſtituta.

Orbibus varijs vallata ciuilis arbor hic exaratur: cũ declaratione ſua facili.

Plurima ⁊ textuũ ⁊ gloſarum turpis menda expurgatur: vt intuenti patebit.

Tituli ↄtinuatiõe patenti reddunt̃ clari atq; faciles.

Inuolute materie nectuntur tabula ſingulari.

Medulle gloſarũ oibus in marginibus ſunt extracte.

Uerſibus rubrice iuris Ceſarei leguntur aperte ſi diſcrete diſcernuntur.

Multiplices bone gloſe pleriſq; locis ſunt appoſite a precipuis doctoribus extracte.

Ualde fructifere ſunt additiones nouiter adiuncte.

Addita eſt inſuper prioribus impreſſionibus tabula ſecũda paragrapho℞ ſtudẽtibus perq̃ neceſſaria.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

3 F 12

Digitized by Google

Nicolaus Beraldus Stephano Remundo vtriuſqꝫ iuris rude donato: amico ſingulari. S. P. D.

Solent alij miſſitandis vltro citroqꝫ literis amicos ſibi conciliare: conciliatos demereri. Ego v° non conciliare modo: ac demereri: ſed etiam partos tueri: ac retinere. Quãq̃ꝫ exiſtimaui ſemper infirmam eã eſſe amicitiã: que tam leuibus fragilibuſqꝫ tibicinibus fulciat. Uera enim amicitia que ex virtutis moꝛũqꝫ fundamentis: ac principijs ad ſũmum perducta faſtigium: altius radices egit: q̃ꝫ vt facile cõuelli queat: nullis eiuſmodi indiget ſcriptiũculis. Nempe que vel bene ſentiẽdo modo explere omnes ſuos numeros poſſit. Quũ tamen proxime decreuiſſeꝫ aliquid noui operis tuo inſcribere nomini: premerẽqꝫ adhuc opuſculũ de regno: ac formãdis principuꝫ moꝛibus: a me latinum factum: ⁊ illuſtriſſimis principibus tuis: q̃bus ⁊ docendis: ⁊ formandis prees: promiſſum: viſuꝫ eſt hac velut precurſoꝛia epiſtola te conuenire: ſimul vt date tibi fidei hoc: ceu pignus certiſſimũ habeas tibi: ſimul vt te ante acte vna vite: ante actiqꝫ tẽpoꝛis cõmonefacerem: quũ Aurelie iuris vtriuſqꝫ ſtudijs incũberemus. Porro meminiſti (ſcio) quanti ſemper fecerim has Ceſarei iuris inſtitutiones: Juſtiniani principis iuſſu: atqꝫ auctoꝛitate: Triboniani v° viri: Suide greci ſcriptoꝛis teſtimonio: doctiſſimi diligentia compoſitas aptiſſimoqꝫ atqꝫ vtiliſſimo oꝛdine concinnatas: que qꝛ his: quas vides foꝛmis excuſſe pꝛodire rurſus in publicum geſtiebant: circũferre nomen tuum: ac in ipſo pꝛotinus veſtibulo liminariqꝫ pagina pꝛeferre velle videbãtur. Accipe itaqꝫ munuſculum hoc noſtrum: ⁊ pꝛomiſſum alterũ: ſed longe alterius (qđ dicit) farine opus a nobis elucubratuꝫ equo aĩo expecta. Uale.

Ad iuuenem iuriſpꝛudentie candidatum hexaſtichon.

Ceſarei quẽcunqꝫ iuuat pꝛudentia iuris.
Cui noua: cuiue placent vltima iura magis.
Ediſcas teneris legum fundamina in annis
Quis ſine nil ſolidum condere quiſqꝫ poteſt.
Ediſcas caſuſqꝫ nouos: atqꝫ addita nuper
Themata: que facili nunc tibi calle patent.

Deo laus.

Digitized by Google

¶ Rubrice omnes per alphabetuꝫ poſite ⁊ ad loca ſua per ordinem remiſſe.

¶ De litera A.

Adoptionibꝰ. fol. 40.
Attiliano tutore. folio 61. columna. 4.
Auctoritate tutoꝝ. vide folio. 64. col. 2.
Ademptione legatoꝝ. folio. 11. colū. 3.
Aſſignatione libertoꝝ. fo. 221. col. 3.
Acquiſitione per arrogationem. vide folio. 226. columna. 3.
Actionibus. folio. 302. colū. 1.

¶ De litera B.

Bonoruꝫ poſſeſſionibꝰ. fol. 222. col. 2.

¶ De litera C.

Capitis diminutione. fol. 57. col. 1.
Curatoribus. fol. 68. colum. 3.
Codicillis. fol. 193. colū. 3.

¶ De litera D.

Donationibus. fol. 117. col. 2.
Duobus reis ſtipulādi. fol. 239. co. 3.
Diuiſione ſtipulationū. fol. 242. co. 2

¶ De litera E.

Excuſationibus tutorum vel curatorum. vide fol. 73. colū. 3.
Exheredatione liberoꝝ. vide folio 139. columna. 3.
Eo cui libertatis cauſa bona: adijciuntur. folio. 227. colū. 3.
Emptione ⁊ venditione. fol. 260. c. 2.
Exceptionibus. fol. 353. col. 3.

¶ De litera F.

Fiduciaria tutela. fol. 60. colum. 3.
Fideicōmiſſarijs hereditatibus. vide folio. 185. columna. 1.
Fideiuſſoribus. fol. 245. col. 3.

¶ De litera G.

Gradibus cognationum. vide folio 211. columna. 4.

¶ De litera H.

His qui ſui vel alieni iuris ſunt. vide folio. 29. columna. 1.
Heredibus inſtituendis. vide folio 144. columna. 2.
Heredum qualitate ⁊ differentia. folio. 162. colum. 3.
Hereditatibus que ab inteſtato referuntur. vide folio. 195. colū. 2.
His per quos agere poſſumus. vide folio. 346. colum. 3.

¶ De litera I.

Iuſtitia ⁊ iure. folio. 7. colum. 3.
Iure naturali gentium ⁊ ciuili. vide folio. 10. columna. 1.
Iure perſonarum. folio. 17. col. 4.
Ingenuis. folio. 19. colum. 4.
Inofficioſo teſtamento. fol. 160. co. 1.
Inutilibus ſtipulationibus. vide folio. 244. colum. 1.
Iniurijs. folio. 295. col. 3.
Interdictis. folio. 358. col. 2.

¶ De litera L.

Libertinis. folio. 21. columna. 1.
Lege fuſia canina tollenda. fo. 28. c. 3.
Legitima tutela agnatorum. vide folio. 55. colum. 2.
Legitima patronorum tutela. vide folio. 59. colum. 3.
Legitima parentum tutela. vide folio. 60. colum. 2.
Legatis. folio. 166. colū. 4.
Lege falcidia. folio. 182. col. 2.
Legitima agnatorum ſucceſſione. vide folio. 204. colum. 1.
Literarum obligatione. fol. 257. c. 2.
Locatione ⁊ conductione. vide folio 265. columna. 2.
Lege aquilia. fol. 293. col. 1.

¶ De litera M.

Militari teſtamento. fol. 134. co. 1.
Mandato. folio. 271. colū. 1.

¶ De litera N.

Nuptijs. fol. 33. col. 1.
Noxalibus actionibus. folio. 342. columna. 3.

Tabula alphabetica rubricarum inſtitutionum.

¶ De litera O.

Obligationibus.fol.229.colum.4.
Obligationibus ex conſenſu.fo.259. columna.2.
Obligationibus que ex quaſi contractu naſcuntur.fo.284. colum.1.
Obligationibus que ex delicto naſcuntur. fo.299.columna.4.
Obligationibus que ex quaſi maleficio naſcuntur. fo.275. columna.1.
Obligationibus que ex quaſi delicto naſcuntur.fol.284.col.4.
Officio iudicis.fol.367.col.1.

¶ De litera P.

Patria poteſtate.fol.32.colũ.1.
Per quas perſonas nobis acquiritur vide folio.125.columna.1.
Pupillari ſubſtitutione.153.col.2.
Per quas perſonas nobis obligatio acquiritur.folio.278.colũ.2.
Perpetuis & temporalibus actionib⁹ vide folio.151.columna.1.
Pena temere litigantiũ.folio.364. columna.3.
Publicis iudicijs.vide fol.370.c.4.

¶ De litera Q.

Quibus ex cauſis manumittere non licet.vide folio.24.colum.1.
Quibus modis ius patrie poteſta.ſoluitur.vide folio.45.colum.3.
Qui teſtamẽto tutores dari poſſunt. vide folio.53.colum.2.
Quibus modis tutela finitur. vide folio.66.columna.3.
Quibus alienare licet vel non. vide folio.121.columna.2.
Quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum.137.colum.2.
Quibus modis teſtamenta infirmentur.folio.156.columna.3.
Quibus modis re contrahitur obligatio.folio.231.columna.1.
Quibus modis tollitur obligatio.vide folio.279.columna.4.
Quod cum eo qui in aliena poteſtate eſt negocium geſtũ eſſe dicitur. vide folio.338.columna.1.

¶ De litera R.

Rerum diuiſione.fol.84.colũ.1.
Rebus corporalib⁹ & incorporalib⁹. vide folio.104.colum.1.
Replicationibus.fol.357.col.2.

¶ De litera S.

Satiſdatione tutorum vel curatorũ. vide folio.70.colum.4.
Suſpectis tutoribus vel curatorib⁹. vide folio.8.colum.2.
Seruitutibus ruſticorum prediorũ. vide folio.104.colum.3.
Singulis rebus per fideicõmiſſ. relictis.fol.192.colum.2.
Senatuſconſulto tertulliano.vide folio.207.colum.1.
Senatuſconſulto orficiano.fol.209. columna.2.
Succeſſione cognatorum. vide folio 210.columna.3.
Seruili cognatione.folio. 217.col.1.
Succeſſione libertorum.fol.218.col.4.
Succeſſiõibus ſublatis.fo.229.co.1.
Stipulatione ſeruorum.fo.241.co.1.
Societate.folio.268.col.3.
Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur.vide folio.345.col.1.
Satiſdationibus.fol.347.col.3.

¶ De litera T.

Tutelis.folio.51.columna.1.
Teſtamentis ordinãdis.fo.129.co.1.

¶ De litera U.

Uſufructu.fol.106.columna.3.
Uſu & habitatione.fol.109.colũ.2.
Uſucapionibus & longi temporis preſcriptione.vide folio.110.colũ.4.
Uulgari ſubſtitutione. fol.150.co.3.
Uerborum obligationibus. fol.235. columna.1.
Ui bonorum raptorum. vide folio 290.columna.4.

¶ Finis tabule rubricarum.

Digitized by Google

AB hoſtib' q̃z. fol. 62. co. 4
Abolita ē eni. fo. 114. c. 3.
Acceſſit deide. fo. 130. c. 1.
Actio autē. fol. 320. co. 4.
Actiões at de. fo. 314. c. 2.
Actionum autem. fol. 327. col. 3.
Ac prius inſpiciamus. fol. 29. col. 3.
Actenus. folio.
Actenus oſtendiſſet.
Actionum autem. fol. 327. col. 3.
Actiones autem.
Adeo autem aliquam. fol. 266. co. 4.
Ad certū tempus. fol. 54. col. 3.
Adipiſcende poſ. fol. 360. col. 3.
Adhuc autem ⁊ alios. fol. 223. col. 2.
Adoptio autem. folio, 41. col. 2.
Adoptio enim na. fol. 43. colū. 3.
Adoptiui liberi. fol. 142. colum. 3.
Ad legitimam. folio. 206. colum. 4.
Aduerſus autem. fol. 117. col. 1.
Amonendi autem. folio. 50. colū. 1.
Admonendi tamen. fol. 202. colū. 1.
Affinitatis quoq̃z. fol. 37. colū. 1.
Alia deinde. folio. 373. colum. 3.
Alia inſuper. folio. 119. colum. 3.
Alia ſane cauſa. folio. 103. colum. 4.
Alia ſane cauſa eſt. fol. 93. col. 1.
Aliā ꝓ bono. poſſeſ. fol. 225. col. 2.
Aliena autem. folio. 271. colum. 4.
Alie autem donati. fol. 118. colū. 3.
Alie autem ſunt. fol. 307. colū. 2.
Alieno veluti. folio. 346. colū. 4.
Alienus quoq̃z. fol. 146. colū. 3.
Alienus ſeruus. fol. 145. colū. 4.
Alio autem. fol. 158. colum. 3.
Alioquin ſi adhuc. fol. 37. col. 3.
Alioquin q̃z ex. fol. 355. colū. 3.
Alioquin ſi eum. fol. 140. colū. 3.
Alioquin ſi intra. fol. 356. col. 2.
Aliquando autem. fol. 288. col. 1.
Aliquando etiam. fo. 114. col. 4.
Aliquando autem fol. 39. col. 4.
Aliquando tamen neq̃z.
Aliq̃s quoq̃z. folio. 113. colū. 4.
Alteri ſtipula. fol. 252. columna. 1.
Amotis quoq̃z. fol. 218. colū. 2.
Ante heredis. folio. 180. col. 3.
An ſeruo here. fol. 179. colū. 4.
An ſeres
Appellamus autem. fol. 320. col. 1.
Appellamus.
Appellantur autem. fol. 355. col. 4.
Apiuni quoq̃z. fol, 90. colū. 1.
Apud cathonem. fol. 45. colum. 2.
Aqueductus. fol. 105. col. 2.
At aduerſus. fol. 365. colū. 3.
At ex contrario. fol. 123. colū. 4.
At hi qui eman. fol. 200. colū. 4.
At is qui vtendum. fol. 234. col. 1.
At inſula. folio. 92. col. 3.
At qui patrono. fol. 61. col. 2.
At qui per ſeui. fol. 56. colum. 1.
Atrox iniuria. fol. 298. colū. 3.
At ſi is qui. fol. 99. colū. 1.
At ſi ita. fol. 237. colū. 2.
At ſiquis. fol. 101. colū. 2.
Bella etenim folio. columna.
CApite tertio. fol. 296. c. 1.
Cecus autē. fol. 139. co. 2.
Cenios q̃z q. fo. 90. col. 3.
Ceteri qui. fol. 163. co. 4.
Ceteꝝ dubiū. fol. 341. c. 2
Ceterum inter. fol. 205. col. 1.
Ceterum placuit. fol. 296. colū. 4.
Ceterum ſciendum. fol. 346. col. 1.
Ceterum ſi genitalis. fol. 345. col. 4.
Ceterum ſi vt ple. fol. 135. colum. 4.
Certe autem rei. fol. 54. col. 3.
Certe illud conſtat. fol. 97. col. 2.
Ciuilia autem iu. fol. 88. col. 3.
Codicillos autē etiā. fol. 195. col. 2.
Codicillis autem he. fol. 194. col. 4.
Commodata autem.
Conceptum furtum. fol. 286. colū. 1.
Conditiones que. fol. 238. col. 4.
Conductor autem. fol. 268. colū. 1.
Cōem ſeruum. fol. 279. colū. 3.
Cōes ſunt. fol. 243. col. 3.
Cōparate autē ſunt. fol. 354. col. 1.
Cōpenſationes quoq̃z. fol. 337. col. 3.
Corporales res.
Corporales ſunt que. fol. 104. col. 1.
Conſequens eſt. fol. 81. colū. 3.
Conſtat autem. fol. 13. col. 3.
Cōſtituit aūt. fol. 108. colū. 2.
Conſtat autem. fol. 13. colū. 3.
Contra autem creditori. fol. 122. co. 3.
Conuētiōales ſunt que. fol. 243. c. 2.

Creditor quoq;.fol.234.col.4.
Cui autem finitus.fol.109. col.1.
Cui ſimilis.folio.300.colum.4.
Cū autem ad ag.fol.59.colū.1.
Cū autem filius.fol.199.col.1.
Cum autem emptio.fol.263.col.3.
Cum autem is.fol.46.col.3.
Cum autem impub.fol.42.col.3.
Cum autē finitus.fol.109.
Cum autem ratio.fol.184.col.3.
Cum autem empt.
Cum aūt ingenuus.fol.20.col.4.
Cū autem in cōpla.fol.52.col.4.
Cū autez querit̄ quā.fol.340.col.4.
Cū autē querit̄ an.fol.199.col.3.
Cum autem quia.
Cum ꝛ agnatos.fol.60.col.1.
Cum enim olim.fol.182.col.3.
Cum eo quoq; que.fol.337.col.4.
Cum ergo certus.fol.27.col.2.
Cum erat in ciuile.fol.78.col.1.
Cum etiam eius.fol.147.col.1.
Cum ex aliena.fol.93.col.2.
Cum eo quoq; qui cre.
Cum etiam.folio.147.col.1.
Cum filius filiatte.
Cum igitur plu.fol.226.col.1.
Cum in ſuo.fol.96.col.1.
Cum lege.fol.15.col.1.
Cum non eſt veri.fol.25.col.3.
Cumq; antea ſue.fol.224.col.4.
Cumq; hoc deo.fol.4.col.3.
Cum quis ſab.fol.253.col.4.
Cum ſatis abſurdum.fol.206. col.4.
Cum ſatis fuerat.fol.29.col.1.
Cuius enim filiam.fol.35.col.4.
Cuius reſcripti.fol.31.col.2.
Curare āt debet.fol.332.col.3.
Cum ꝓ tuam.fol.89.col.2.
D
Atꝰ āt tutor.fo.79.c.3.
Datū ē āt ius.f.80.c.4
Dant̄ āt cura.f.69.c.1.
Dat̄ āt hec.ſfo.222.c.1.
deꝯſtituta pe.f.313.c.4
& hēditatibꝰ.f.110.c.4
De ordine ꝛ fol.364.col.2.
Dictum eſt autem.fol.48.col.3.
Defuncti autem.fol.75.col.1.
De hīs autem.fol.127.col.4.
De filiā ſane.fol.269.col.1.
Directa autem.fol.193.col.2.
Deſinunt autem.fol.68.col.2.
Diutina poſ.fol.116.col.1.
Diis noxali.fol.343.col.2.
Donationum autem.fol.117.col.3.
Duo pluresue.fo.240.col.1.
Duorum autem.fol.36.col.1.
Dum tamen a vſi.fol.85.col.2.
E
Adez oſone.fo.159.c.3
Eadē hec.fo.201.co.4.
eadē iēnetūt.f.370.c.1.
Eadē lege eliaſcen. folio.26. columna.3.
Eadem quidem.
Ea quoq; res.fol.170.col.3.
Eas ꝓ excep.fol.357.col.2.
Ecce enim iuſiuran. fol.365.colū.2.
Ecce enim cum pa.fol.226.col.4.
Edibus deniq;.fol.175.col.1.
Edicto diui mar.fol.116. col.3.
Ei qui tuo.fo.247.col.1.
Ei ꝓ qui alter.fol.99.col.4.
Ei ꝓ qui tuo.
Eius qui apud.fol.139.col.2.
Eius ꝓ mulie.fol.35.col.4.
Emancipatos lib.fol.164.col.1.
Emptio tam ſub con.fol.264.col.4.
Eo amplius.fol.109.col.1.
Eo enim ipſo.fol.60.col.1.
Eodem mune.fol.104.col.4.
Emancipati autem fol.200. col.3.
Emancipatos fol.142.col.2.
Emptio tam.
Eos etiam qui fol.211.col.1.
Eque ſi agat fol.305.col.3.
Eque ſi debitor fol.354.col.4.
Erat olim fol.121.col.1.
Erat ꝛ ex ſena.fol.229.col.3.
Ergo ſi quidem fol.188.col.2.
Ergo ſiquis.
Ergo non omnes fol.34.col.3.
Error autem fol.115.col.3.
Eſt autem allu.fol.91.col.4.
Eſt autem caſus fol.145.col.1.
Eſt autem ius.
Eſt autem prodita.
Eſt autem tutel.51.col.4.
Eſt etiam prohi.fol.286.col.1.

Digitized by Google

Eſt ⁊ aliud fol.120.col.1.
Eſt ⁊ inter fol.374.col.4.
Eſt libertas fol.17.col.3.
Et ad exemplum fol.118.col.4.
Et bellicos qui fol.3 col.2.
Et certa quedam fol.167.col.1.
Et conditionali.
Et contra quoqꝫ fol.305.col.2.
Et conſtat eos fol.75.col.1.
Et conſtat vacantem fol.149.col.1.
Et conuenienter fol.110.col.1.
Et conuenienter fol.127.col.1.
Et cum hoc fol.111.col.3.
Et cum retro fol.119.col.1.
Et cum queſitum folio.183.col.1.
Et cum ſacratiſſi.fol.3.col.4.
Et cum quibuſdam fol.24.col.3.
Et cum ſuper hoc fol.182.col.4.
Et cum vxore fol.110.col.1.
Et dedititios quidem fol.23.col.2.
Et ecce ſi in.
Et econtrario fol.148.col.1.
Et eorum vtilitati fol.114.col.3.
Et hec adeo vera fol.34.col.3.
Et his modis fol.112.col.1.
Et hi quidem quibus fol.228.col.1.
Et hoc tamen fol.296.col.3.
Ex hoc intellige.
Et ideo conſti.fol.111.col.4.
Et in ſumma fol.118.col.2.
Et inhumanum.folio.126.col.3.
Et in eo folio.141.colum.1.
Et inuenimus fol.121.col.1.
Et is quidem qui mu.fol.233.col.4
Et ita diui marci.
Et lege antiqua fol.143.col.3.
Et libertas quidem.
Et mortuo eo fol.206.col.1.
Et non ineleganter fol.16.col.3.
Et omnes libertos fol.22.col.4.
Et poſt multam fol.93.col.3.
Et plures fol.151.col.4
Et preterea fol.49.col.4.
Et primo loco ſuis fol.223.col.3.
Et quaſdam do.fol.119.col.2.
Et quia prima fol.191.col.2.
Et quia ſiue fol.338.col.3.
Et quidem naturali fol.85.col.2.
Et quidem neqꝫ fol.50.col.4.
Et quidem quem fol.46.col.1.
Et quidem ſi fol.268.colum.4
Et qui poteſtatẽ fol.75.col.4.
Et qui ſurdis.
Et quod in caſtris fol.136.col.2.
Et ſeruus qui.fol.27.col.1.
Et ex diuerſo fol.149.colum.1.
Et ſi intra hoc fol.226.col.1.
Et ſi hereditas fol.368.col.3.
Et ſi in rẽ fol.367.colum.4.
Et ſi plures ſine fol.148.col.3.
Et ſi plures vn.fol.149.col.2.
Et ſic creditori fol.153.col.1.
Et ſi hereditas fol.368.col.3.
Et ſi in rem fol.367.col.4.
Et ſi tales.
Et ſi vnum.fol.147.col.4.
Et tam filium fol.43.col.4.
Et tamen plures.
Et tunc ex edi.fol.49.col.3.
Et vir rece.fol.110.col.1.
Et vnum hominem fol.147.col.2.
Et ſi ex diſ.fol.151.col.3.
Et exequitur fol.42.col.3.
Excepta ſola fol.330.col.3.
Examen quoqꝫ fol.90.col.2.
Examem quoqꝫ.
Exceptiones autem fol.358.col.1.
Exceptis his fol.157.col.3.
Eum qui ſurdus fol.166.col.1.
Ex conditionali.fol.138.col.2.
Ex diuerſo.fol.97.col.1.
Ex duobus fol.140.col.4.
Exemplo cete.fol.74.col.2.
Ex eo autem folio.159.col.2.
Exhibitoria fol.359.col.4.
Ex his itaqꝫ fol.118.col.2.
Ex his ⁊ illud.
Ex hoc tamen ca.fol.296.col.3.
Ex huiuſmodi fol.240.col.2.
Ex maleficijs fol.321.col.3.
Ex non ſcripto fol.16.col.2.
Expoſuimus fol.110.col.4.
Ex quibuſdam fol.277.col.4.
Ex quibuſdam ius fol.366.col.2.
Ex quibus ſe.
Extraneis autem fol.164.col.4.
Extraneo ho fol.156.col.3.
Ex huiuſmodi.

Factos q̄z ſi.fo.90.col.1.
Femie qz.fo.44.c.4.
Fere igitur.fo.88.c.4
Fidein.z ꝑcc.f.255.c.3
Fideiuſ.ſi.fo.255.c.3.
Fideiuſſorum.
Fideiuſſores.fol.256.col.2.
Filiusfamilias.fol.47.col.3.
Finitur autem vſufru.fo.108.col.3.
Flumina autem.fo.85.col.3.
Fratris ꝓo.fol.35.col.3.
Fructuarius ꝓo.fol.128.col.1.
Fuerat antea.fol.328.col.4.
Furioſi autem.fol.138.col.3.
Furioſi quoq̧.fol.69.colum.2.
Furioſus nul.fol.248.col.2.
Furioſus vel.fol.54.col.2.
Furti actio.fol.290.col.3.
Furti autem.folio.289.col.1.
Furtiue quoq̧ res.fol.112.col.3.
Furtorum autem.fol.285.col.3.
Furtum autem fit.fol.286.col.3.
Furtum autem vel.
Furtum enim eſt.fol.284.col.4.
Gallinarum.fol.90.colum.4.
Gradus cognationum.
Habent enim.fol.147.c.3.
Hactenus.fol.128.col.3.
Hacten⁹ oſdiſſe.f.213.c.2
Hec actio.fol.299.col.3.
Hec autez actio in ꝗbus.fo lio.345.columna.3.
Hec autem omnia.fol.365.col.4.
Hec conſtitutio.fol.229.col.1.
Hec de ſeruitutibus.fo.110.co.3.
Hec exempli cauſa.fol.355.col.3.
He mortis cauſa.fol.118.col.1.
Hereditas plerūq̧.fol.147.col.2.
Heres z pure.fol.149.col.4.
Heres quoq̧ le.fo.277.col.1.
Hi quos nunq̄.fol.150.col.3.
Hi enim qui.fo.75.colum.1.
Hi qui in.fol.288.col.3.
His quos.fol.150.col 3.
Hi ꝓ qui in.fol.46.col.1.
His autem.folio.295.col.1.
His igitur generaliter.fol.8.col.3.
Hoc quoq̧ a nobis.fol.126.col.2.
Hoc amplius ꝓe.fo.283.col.3.
Hoc amplius interdum.fo.107.col.2.
Hoc etiam ad.fol.205.col.4.
Hoc loco folio.211.col.2.
Hoc quoq̧.
Hoc reſcripto.fol.229.col.1.
Hodie tamen aliter.fo.362.col.2.
Hodie autem non.fo.356.colū.3.
Hominem qui pro.
Huic autem qui fo.334.col.3.
Huic proxima.fo.179.col.1.
Huius ſtudij.fol.9.col.3.
Hunc deſcendit
Idem z in.fol.72.colū.2.
Idē z in muli.fo.78.col.1.
Idem z in plurl.
Idem ex contrario.
Ideo autez di.fo.60.col.2.
Ideo autem ꝓe.fo.106.colum.1.
Ideo autem iſtis.fo.259.col.4.
Ideo autem muros.fo.88.col.1.
Ideo autem ſeruitu.
Ideo autem plus.fo.334.col.1.
Ideo autem eſt.
Ideo cognoſce.fo.31.col.4.
Idem iuris eſt de eo.fo.276.col.4.
Idem iuris eſt.fo.25.colum.3.
Idem iuris eſt ſi.fo.244.col.4.
Idē iuris eſt ſiquis.fo.354.col.2.
Idem placet z fo.127.colū.4.
Idem reſcripſerunt.fo.79.col.4.
Ideo nos mediā.fo.28.col.2.
Id priuilegium.fo.135.col.3.
Idemq̧ erit.fol.149.col.2.
Idq̧ eo maxime.fo.365.col.1.
Ideoq̧ eo ma.
Ideoq̧ ſi mulier.fo.141.col.1.
Ideoq̧ ſic appel.fo.162.col4.
Ideoq̧ ſi anſe.fol.90.col.4.
Ideoq̧ ſi mu.fo.123.col.3.
Ideoq̧ ſi debi.fo.124.col.1.
Ideoq̧ ſtatui.fo.126.col.3.
Ideoq̧ ſi nota.fo.367.col.3.
Igitur cum quis.fo.275.colum.2.
Igitur in pupil.fol.154.col.3.
Igitur liberi.fo.125.colum.3.
Igitur poſt lib.folio.6.col.1.
Idq̧.
Idq̧ le.tu.fol.142.colum.1.
Igitur quartam.fol.162.col.4.

Illis autem.fol.134.col.4.
Illud aut ſcire.fol.50.col.3.
Illud certum eſt.fol.38.col.2.
Illud expedi.fol.269.col.3.
Illud in ſumma.fol.342.col.2.
Illud non ex.fol.295.col.3.
Illud proprie ſeruatur.fol.342.col.1.
Illud proprium.fol.44.col.4.
Illud queſitum.fol.89.
Illud quoqꝫ.fol.272.col.4.
Immo vlterius.folio.333.col.4.
Inulto vlterius.folio.
Imperatoris auto.fol.41.col.2.
Imperatores ſe.fol.158.col.2.
Imperio magiſtratus.fol.41.col.3.
Impetus quoqꝫ.fol.29.col.4.
Impoſſibilis.folio.150.col.1.
Impuberes autem.folio.64.co.2.
Impuberes non.folio.81.col.4.
In alienum locum.folio.87.col.4.
In bone fidei iu.folio.330.colũna.1.
In certis autem.folio.178.col.1.
In certis ꝓo.folio.177.columna.3.
Incorporales autem.folio.104.co.2.
In duplum agimus.folio.324.col.3.
In extraneis.folio.164.columna.1.
In fraudem autem.folio.25.col.4.
In hac re.folio.235.columna.4.
In his aũt aialibus.folio.90.col.3.
In his autem ea.fol.301.col.4.
In his enim.folio.332.columna.2.
In his quoqꝫ act.folio.
In omnibus.folio.255.col.1.
Inimicitie quas.folio.77.col.2.
Iniuria autem cum.folio.296.col.1.
Iniuria autem occi.folio.293.col.4.
In omnibus.folio.
In pecudum.folio.100.col.3.
In perſonam.folio.313.col.1.
In petẽda aũt bona.fol.226.col.2.
In poteſtate itaqꝫ.fol.29.col.4.
In plurimis autem.folio.44.col.2.
In primis hoc.folio.228.col.3.
In primis igitur.fol.186.col.3.
In quibus breuiter.fol.6.col.3.
In quibus tribus.folio.323.col.3.
In ſeruorum conditi.fol.19.col.3.
In ſumma ſciendum eſt.f.274.co.3.
In ſtipulationibus.fol.257.col.1.
Inſula que in mã.fol.92.col.2.
Inſula que.folio.92.col.2.
In ſumma ſi eſt mã.folio.
In ſumma ſciendum eſt.fol.290.co.2.
In ſumma ſciendum eſt de.f.299.c.1.
Is qui exequitur.fol.273.col.1.
Is quoqꝫ cui.fol.232.col.4.
Is quoqꝫ cui non.folio.
Is vero ad.folio.100.col.1.
Interdum autem.folio.69.col.4.
Interdum autẽ is.fol.198.col.2.
Interdictum quoqꝫ.fol.288.col.1.
Interdum etiam libe.fol.287.col.4.
Interdum etiam ſine.fol.102.col.4.
Interdum quoqꝫ.fol.288.col.1.
Inter eas enim.fol.34.col.3.
Interdictum quoqꝫ q.fol.360.col.4.
Inter eas quoqꝫ.vide folio.35.col.1.
Inter pignus.folio.312.col.3.
Inter ruſticorum.fol.105.col.3.
Inter venditorem.fol.116.col.2.
Inteſtatorum.fol.196.col.2.
In teſtibus autem.fol.132.col.1.
Introduxit ⁊ folio.339.columna.3.
Is ergo miles.fol.135.col.3.
Ita autem ſit.folio.251.col.2.
Ita demum.folio.197.col.2.
Ita etenim res.folio.126.col.4.
Itaqꝫ amite tue.folio.
Introduxit ⁊ al.fol.339.col.3.
Itaqꝫ hi qui.fol.39.col.1.
Itaqꝫ ſi filius fol.52.col.3.
Itaqꝫ ſi moriente.fol.46.col.1.
Itaqꝫ ſi pecu.fol.108.col.2.
Itaqꝫ ſi quid aut.fol.137.col.3.
Itaqꝫ ſi quis.fol.294.col.1.
Itaqꝫ ſtipẽ.folio.101.col.4.
Itaqꝫ tunc intelli.fol.26.col.1.
Ita tamen hi.folio.61.col.3.
Item actio de eo folio.326.col.4.
Item actoris.folio.365.col.4.
Item aduerſus eum.fol.
Item amitam.folio.36.col.2.
Item contra licet fol.245.col.2.
Item diuus marcus.folio.75.col.1.
Item ea que ex.fol.91.col.1.
Itẽ ea que ex aialibus.fol.91.col.3.
Item exercitor.fol.301.col.3.
Item extraneus.fol.165.col.2.

Item finitur tutela. fol.67.col.3.
Item finitur vſuſru. fol.109.col.1.
Item furioſi. fol.138.col.3.
Item in his. fol.260.col.1.
Item inutilis. fol.248.col.1.
Item inuiti ad. fol.69.col.1.
Item is ad quem. folio.110.col.1.
Item is cui quis. fol.277.col.2.
Item is cui res. fol.233.col.4.
Item is qui edium. fol.109.col.4.
Item is ex. fol.300.col.3.
Item in is contra. fol.260.col.1.
Item is qui. fol.77.col.3.
Item lapilli. fol.91.col.2.
Item lex cornelia de fal. fol.373.c.4.
Item cornelia de ſica. fol.372.co.4.
Item lex iulia de vi pub. fol.374.c.1.
Item lex iul. pecu. fol.374.col.3.
Item lex iul. fol.372.col.2.
Item liberis. fol.110.col.1.
Item loco tuto. fol.70.col.1.
Item maior. lex. fol.77.col.4.
Item mixta eſt. folio.
Item nec materterã. fol.36.col.2.
Item nemo. fol.253.col.2.
Item nepotes. fol.74.col.3.
Item non aliter. fol.42.col.4.
Item per acceptilationẽ. fol.280.c.4.
Item per alienos. folio.128.co.2.
Item per liberos. folio.279.col.2.
Item precium. folio.292.col.4.
Item prodigus vide fol.138.col.4.
Item ꝓpter aduer. vide fol.77.col.1.
Item propter litem. fol.76.col.1.
Item queritur. folio.267.col.4.
Item qui reipub. fol.75.col.2.
Item rome. folio.78.col.2.
Item ſeruiana. ꝛ folio.312.col.1.
Item ſi adhuc in. folio.273.col.4.
Item ſi adhuc priui. folio.37.col.3.
Item ſi adhuc ſoc. folio.37.col.4.
Item ſi alicuius. folio.270.col.2.
Item ſi de dote. folio.336.col.4.
Item ſi fullo. folio.289.col.1.
Item ſi inter. folio.276.col.3.
Item ſi in iudicio. folio.355.col.2.
Item ſi is ad. folio.113.col.4.
Item ſi putator. folio.294.col.2.
Item ſi ꝓpter inimicitias. fol.77.c.1.
Item ſi quis ex. folio.70.col.2.
Item ſi quis in. folio.310.col.4.
Item ſi quis ita. folio.251.col.1.
Item ſi quis mer. folio.103.col.2.
Item ſi quis poſtu. fol.315.col.1.
Item ſi quis poſtulãte. fol.315.col.1.
Item ſi reus. folio.
Item ſi teſtamento. folio.70.col.1.
Item ſeruiana. folio.312.col.1.
Item ſurdus. folio.139.col.1.
Item tria onera. folio.76.col.2.
Item verborum. folio.249.col.3.
Item vetuſtas. folio.203.col.1.
Item vobis. folio.126.col.4.
Iudiciales ſunt. folio.
Ius autem accreſ. folio.140.2.
Ius autem ciuile. folio.11.col.1.
Iure enim ho. folio.130.col.3.
Iuris precepta. folio.9.col.2.
Iuris prudentia. folio.8.col.2.
Ius autem gentium. folio.12.col.3.
Ius autem poteſtatis. folio.32.col.3.
Iuſt e autem manu. folio.26.col.3.
Latinos autem. folio.23. columna.3.
Legari autẽ. fol.177.co.3.
Legatariis autẽ. folio.132. columna.4.
Legatum itaq;. folio.166.col.3.
Lex eſt. folio.14.col.2.
Libertus autem ſi. folio.61.col.3.
Liberis autem. folio.155.col.4.
Libertas quoq; in. folio.192.col.4.
Libertas quoq; ſer. folio.177.col.4.
Libertinorum autem. fol.22.col.4.
Liberum. fol.295.col.4.
Libertus quoq; ſi. fol.83.col.3.
Licet autem dño. fol.24.col.3.
Licet autem in lo. fol.43.col.3.
Licet autem vulgo. fol.209.col.2.
Licet enim to. fol.132.col.3.
Licet enim vna. folio.
Litere quoq;. fol.98.col.2.
Litorum quoq;. fol.86.col.1.
Loca etiam. fol.238.col.3.
Loca ſacra. fol.265.col.1.
Loco plus petitur. folio.
Locus autem in quo. fol.87.col.2.
Longe magis. fol.179.col.2.

Mandantis. fol.271. c.3.
Mādatū ꝛ l. f.274.c.3.
Mādatū nō. f.274.c.2
Manet āt. fo.269.c.4.
Manifeſtus fur. folio.
Mānumiſſio āt. f.21.c.3.
Mariti tamen. fol.37.col.4.
Maſculi quidem. fol.33.col.4.
Maſculo igitur. fol.156.col.2.
Maſculos vero. fol.141.col.2.
Mater vel auus. fol.144.col.1.
Maxima capitis. fol.57.col.4.
Militia enim. fol.47.col.4.
Minima capitis dimi. fol.58.col.2.
Minor capitis. folio.
Minorem natu. fol.43.col.3.
Minor ſiue media. fol.58.col.1.
Minus ergo. fol.201.col.2.
Modo videamus. fol.84.col.4.
Mortis cauſa do. fol.117.col.3.
Mortuo autem ſi. fol.227.col.2.
Mortuo conduc. fol.268.col.2.
Multis aliis. fol.220.col.4.
Multis autem mo. fol.21.col.4.
Multis modis ad. fol.23.col.4.
Multum autem. fol.259.col.2.
Multum neqꝫ. folio.
Multum neqꝫ ſit. fol.248.col.1.
Magiſtratis iuris. fol.
Nam antonius. folio.31. columna.1.
Nam apud omnes. fol. 29. columna.4.
Nā q̄rūdā. fo.34.col.3.
Nā cedēdo. fo.109.c.2.
Nam cum pru. fol.118.col.1.
Nam conſtat. fol.38.col.2.
Nam conceptū in. fol.285.col.3.
Nam ꝛ apes. fol.90.col.3.
Nam ꝛ ita. fol.269.col.2.
Nam ꝛ legatorum. fol.128.col.3.
Nam ꝛ mutuus. fol.139.col.1.
Nam furtiuarum. fol.112.col.4.
Nam ex his. fol.51.col.3.
Nam heredes. fol.108.col.col.2.
Nam moribus. fol.153.col.4.
Nam mortuo patre. fol.46.col.1.
Nam nec anni. fol.75.col.3.
Nam nec hi. fol.39.col.2.
Nam perinde ei. folio.
Nam qui ſciens. fol.113.col.2.
Nanqꝫ agit. fol.304.col.3.
Nam q̄uis. fol.134.col.3.
Nanqꝫ placuit. fol.64.col.3.
Nam quod quiſqꝫ. fol.11.col.1.
Nanqꝫ ſi cui. fol.307.col.4.
Nam ſi heres. fol.113.col.3.
Nam ſi maxima. folio.
Nam ſi pater. fol.60.col.4.
Nam ſi quis. fol.60.col.3.
Nam vt emptio. fol.265.col.3.
Nam vſu exigente. fol.12.col.3.
Naturalē autem. fol.89.col.3.
Nec ad rem. fol.104.col.2.
Nec alius. fol.193.col.2.
Nec enim quod. fol.319.col.3.
Neceſſarius he. fol.162.col.4.
Nec intereſt feras. fol.89.col.1.
Nec intereſt an teſtō. fol.122.col.1.
Nec intereſt primus. fol.148.col.4.
Neceſſariū ſo. fol.163.col.3.
Nec enim vnqꝫ. fol.269.col.1.
Nec longe vide. fol.103.co.4.
Nec non eos quos. fol.196.col.4.
Nec non is qui. fol.40.col.1.
Nec vllorum. fol.125.col.4.
Nec vlli aliꝗ. fol.109.col.4.
Nec vllorum. fol.135.col.4.
Ne iniuria defunctus. fol.25.col.2.
Nemo igitur ad. fol.85.col.2.
Nepotibus tamen. fol.52.col.3.
Neqꝫ autem. fol.73.col.2.
Neqꝫ enim idem. fol.148.col.1.
Neqꝫ tamen. fol.65.col.1.
Ne tamen in. folio.
Nihil aūt inter teſta. fol.133.col.2.
Nihil aūt inter vtrū. ali. fol.190.c.2.
Nihil autem intereſt. fol.102.col.2.
Nihil autem intereſt. fol.133.col.2.
Nominatim autem. fol.140.col.3.
Nomina autem lib. fol.160.col.3.
Non autem omnes. fol.352.col.2.
Non eſſe autem. fol.77.col.2.
Non ſolum autē her. fol.153.col.2.
Non ſolum autē is. fol.299.co.2.
Non ſolum autem pro. folio.
Non ſolum res. fol.239.col.1.
Non ſolū autem teſta. fol.168.col.3.

Non tamen omnibus.fol.204.col.3.
Non tamen per.folio.159.col.1.
Non tm̄.folio.194.col.3.
Non vtiq₃ semper.fol.147.col.4.
Nos autem.fol.63.col.4.
Nos vero.folio.
Nostra autem consti.fo.167.col.2.
Nostra autem diui.fol.117.col.1.
Nostra autem ma.fol.67.col.3.
Nostra autem proui.fol.49.col.2.
Nostra vero.fol.143.col.2.
Nouissime autem.fol.83.col.3.
Nouissime sciendum.fol.115.col.3.
Nullius autem.fol.86.col.4.
Nunc admonendi.fol.123.col.2.
Nuptie autem.fol.32.col.1.
Nonnus autem aluens.fol.92.col.4.
OB holem vero fol.301.c.1.
Oblatū furtū.fol.286.c.1.
Olī₃ autem actionū.folio.
Omne aūt ius.fol.17.c.2.
Omni aūt actioni.fol.
Omnes autem.fol.324.col.2.
Omnis autē noralis.fol.343.col.4.
Omnis stipulatio.fol.236.col.3.
Omnes vero populi.fo.3.col.4.
Omnium autem acti.fol.230.col.3.
Omnium autem.fol.366.col.3.
Omnium autem actio.fol.304.col.1.
Ope ꝛ consilio.folio
Optionis le.fol.176.col.4.
Ostendimus.folio.81.col.1.
Pari ratione.fol.46.co.4.
Paratus ꝓ ancil.fol.
Partib⁹ aūt.fol.148.c.3.
Pater necnō.fo.131.co.4.
Patitur autē.fol.296.c.3.
Panonum quoq₃.fol.90.col.3.
Peculium autem.fol.175.col.4.
Pena autem.fol.297.col.4.
Penales quoq₃.fol.315.col.1.
Pene quoq₃.fol.181.col.4.
Pene seruus.fol.47.col.2.
Per adoptionem.folio.
Perficiuntur autem.fol.118.col.4.
Permissum est itaq₃.fol.52.col.3.
Penales autem act.fol.
Perpetue ꝛ perempto.fol.355.col.4.
Per traditionem.fol.101.col.3.
Placebat.folio.206.col.3.
Placuit tamen.fol.286.col.4.
Plane ad stercorandū.fol.110.col.2.
Plane de test.a.fol.135.col.3.
Plane ex his.fol.15.col.2.
Plane odio.fol.319.col.3.
Plane qui alie.fol.89.col.1.
Plane si de.fol.321.col.2.
Plane si longiori.fol.92.col.1.
Plane solutio.fol.246.col.2.
Plebs autem.fol.14.col.3.
Plebiscitum.fol.14.col.2.
Plerūq₃ propter.fol.74.col.1.
Plus autem.fol.333.col.3.
Post missionem.fol.136.col.1.
Possidere autem.fol.362.col.3.
Post mortem quoq₃.fol.180.col.4.
Post mortē suā.vide fol.250.col.3.
Possunt autem.fol.130.col.4.
Post qđ.fol.188.col.1.
Postea diuus primus.fol.186.col.1.
Postea ꝓ ex edicto.fol.130.col.2.
Postea vero sub.folio.
Postea vero lege.fol.219.col.3.
Posthumi quoq₃.fol.141.col.1.
Posthumo quoq₃.fol.178.col.2.
Posthumorū autē.fol.141.col.3.
Posthumus autem.fol.178.col.4.
Posteriore quoq₃.folio.157.col.3.
Potest autem.fol.192.col.3.
Potest etiam in fol.106.col.1.
Pretium autem.fol.262.col.1.
Prediorū vrbanorū.fol.105.col.3.
Preteruntur autem.fol.208.col.1.
Preiudiciales ac.fol.317.col.3.
Preterea debitor si.fol.354.col.3.
Preterea etiam.fol.356.col.4.
Preterea eman.fol.49.col.1.
Preterea ꝛ his.fol.234.col.2.
Preterea in testatus.folio.191.c.1.
Preterea introduc.fol.340.col.1.
Preterea inutilis.fol.247.col.3.
Preterea lege posti.folio.
Preterea nouatione.fol.282.col.1.
Preterea quasdam.fol.331.col.2.
Preterea cui ad.folio.
Preterea qui ad.fol.68.col.2.
Preterea qđ per.fol.91.col.3.
Preterea sicut.fol.266.col.1.

Preterea ſi medicus.fol.294.col.3.
Preterea ſi qui ge.folio.
Preterea teſtamentum. fol.158.col.2.
Preterea pena.fol.286.col.2.
Preter hos igitur.fol.138.col.1.
Pretorias autem.folio.
Pretorie ſunt.fol.243.col.1.
Pretorium quoqȝ.fol.15.col.3.
Preualuiſſe tamen.fol.25.col.4.
Procurator neqȝ.fol.347.col.2.
Primo gradu.fol.212.col.2.
Prius eſt vt de.fol.231.col.1.
Pro derelicto autem.fol.103.col.3.
Prodeſſe autem.fol.219.col.2.
Pro herede.fol.423.col.2.
Prohibitoria.fol.359.col.2.
Pro hoc tamen.folio.163.col.1.
Proponebant.fol.15.col.3.
Pro poſſeſſore.fol.360.col.4.
Proprios autem olim.fol.144.co.3.
Proprius autem.fol.54.col.2.
Proprius autem ſer.fol.144.col.4.
Poſſidere autem.folio.
Proximus autem.folio.206.col.2.
Pubertatem.folio.67.col.1.
Publicatione.folio.270.col.2.
Publica autem.fol.371.col.3.
Publica autem iudi.fol.372.col.1.
Publicorū iudi.fol.371.col.3.
Publicum ius.fol.9.col.3.
Pupillus omne.fol.248.col.3.
Qua cōſtitutiōe.f.78.co.1.
Qua ꝺ cā poſtea.f.219.c.2
Qua de cauſa.fol.103.c.4.
Quadruplicant.
Quadrupli aūt.f.326.c.1.
Qualis eſt.fol.323.col.2.
Quā formā nō.fol.350.col.4.
Quam quaſi.fol.28.col.4.
Quantitas autem.fol.183.col.3.
Qua ratione autem.fol.98.col.1.
Qua ratione ex.fol.154.col.1.
Quare in primis.fol.212.col.1.
Quas ex omnibus.fol.6.col.4.
Que autem in fol.224.col.3.
Quecūqȝ diximus.fol.155.col.3.
Quedā actiones.folio.323.col.2.
Quedā enim natura.fol.84.col.4.
Que de fullone.fol.289.col.3.
Que diximus.fol.341.col.4.
Que p ipſa.fol.59.col.4.
Que fortiori.fol.56.col 2.
Que omnia aper.fol.350.col.4.
Que quidem eam.fol.73.col.1.
Queri ſolet.fol.93.col.2.
Quia due.fol.37.col.3.
Quia eadem.fol.37.col.3.
Quia hi qui.fol.48.col.3.
Quia plerūqȝ fol.60.col.2.
Quia non ſunt.fol.85.col.2.
Quia tamen.fol.292.col.1.
Quia vterqȝ.fol.37.col.1.
Quia autem exercito.
Qui autem excuſa.folio.78.col.4.
Quia autem ex fide.folio.193.col.2.
Qui autem prohibi.folio.39.col.3.
Qui autem vult.fol.78.col.2.
Quibus autem di.folio.58.col.3.
Quibus cōnume.fol.196.col.3.
Quibus conſtitu.fol.73.col.1.
Quid enim ſi.fol.130.col.4.
Quicquid autem.fol.89.col.2.
Quid autem dictum.folio.
Quid ergo.folio.136.col.2.
Quid ſi patronus.fol.81.col.2.
Quid igitur ex.fol.32.col.3.
Qui hoc anno.fol.254.col.1.
Quinimo ⁊.folio.135.col.4.
Quippe cum reo.fol.113.col.4.
Qui pro viu.folio.268.col.2.
Qui ſabinus.folio.
Quis enim patiatur.folio.48.col.1.
Quod.ſi poſt.fol.50.col.4.
Qui tamen ex ſi.folio.32.col.4.
Qui tutelam.folio.79.col.3.
Quodcūqȝ ergo.fol.15.col.1.
Quod ad feminas.folio.205.col.1.
Quod autem ad.folio.114.col.2.
Quod autem dictū eſt fur.fol.113.c.1.
Quod autē dictū eſt.fol.58.col.4.
Quod autem diximus.folio.
Quod autem ex al.fol.126.col.1.
Quod autem lex.fol.56.col.2.
Quod autem non.fol.292.col.3.
Quodcunqȝ.folio.
Quod ⁊ aliis.folio.40.col.2.
Quod ⁊ ipſum.folio.37.col.3.
Quod enim ante.fol.89.col.1.

Quod enim placuit.fol.127.col.4.
Quod ideo.fol.201.col.1.
Quod genus.fol.306.col.2.
Quod ita.fol.37.col.2.
Quod nobis inhu.fol.125.col.4.
Quod non erat.fol.28.col.1.
Quod non per innoua.fol.144.c.4.
Quod noſtra conſtitu.fol.25.col.3.
Quod noſtra conſti.fol.116.col.1.
Quod quidem ius.fol.137.col.3.
Quod ſi ſeruus.fol.242.col.1.
Quod ſi alteri.fol.92.col.3.
Quod ſi aliqua.fol.92.col.3.
Quod ſi fortui.fol.95.col.1.
Quod ſi aliqua ex.fol.96.col.3.
Quod ſi effecturum.fol.245.col.4.
Quod ſi frumentum.fol.95.col.2.
Quod ſi fuerit.fol.264.col.2.
Quod ſi caſu.fol.95.col.2.
Quod ſi ille.fol.116.col.1.
Quod ſi ma.fol.124.col.2.
Quod ſi naturali.fol.92.col.4.
Quod ſi nemo.fol.72.col.4.
Quod ſi partim.fol.94.col.1.
Quod ſi poſt.fol.92.col.4.
Quod ſi quis.fol.247.col.1.
Quod ſi tutor.fol.70.col.2.
Quod ſi vis.folio.
Quod ſi viuo.folio.173.col.3.
Quod turpi.fol.253.col.3.
Quod ſpo per eos.fol.130.col.2.
Quo genere.fol.281.col.1.
Quoniam filius.fol.61.col.2.
Quoquo enim modo.fo.134.co.3.
Quorum vis.fol.362.col.1.
Quorum vtranqz.fol.3.col.1.
Quos autem.fol.223.col.1.
Quotiens plures.fol.251.col.4.
REcte quoqz.fol.273.col.3.
Recupera poſ.fol.363.c.2.
Rei pſequēde.fol.320.c.4.
Relegati aūt. fol.47.c.1.
Religioſum locum. folio 87.columna.2.
Repetitis itaqz.fol.218.col.1.
Res fiſci.fol.115.columna.1.
Reſponſa prudentum.fol.15.col.4.
Reſtituta autem.fol.186.col.4.
Reſtitutoria.fol.359.col.3.
Retinende poſ.fol.361.col.2.
Re veluti ſi.fol.333.col.3.
Riparum quoqz.fol.85.col.4.
Romani enim a ro.
Rurſus earum.fol.29.col.3.
Rurſus ex diuerſi.fol.309.col.1.
Rurſus interdum vide folio.
SAcre res.fol.87.col.1.
Sācitum etenim. folio. 125.columna.4.
Sancte quoqz res. folio.87.col.4.
Sane.n.iter. f.35.co.2.
Sane in hac.fol.292.col.3
Sane quedam.folio.
Sane vno.fol.306.col.3.
Sed adoptiui.fol.74.col.3.
Sed hactenus hoc.fol.136.col.1.
Sed agnationis.fol.56.col.3.
Sed aliquando.fol.112.col.3.
Sed anteqꝫ.fol.82.col.1.
Sciendum autēz eſt hu. fol.209.c.4.
Sciēdū autē eſt vide.fol.72.col.3.
Sciendum eſt tamē ꝙ.fol.119.col.3.
Sciendū eſt tamē.di.fol.165.col.1.
Sciendū autē vide.fol.137.col.1.
Scriptū autem ius.fol.14.col.1.
Sed.cum aliquis vide.fol.131.col.3.
Sed cum antea.fol.208.col.3.
Sed cum factum.fol.241.col.3.
Sed cum hoc idem.folio.
Sed cum libertas.fol.28.col.1.
Sed cum multas.fol.229.col.1.
Sed cum paulatim.fol.130.col.3.
Sed cum peſſimū.fol.121.col.1.
Sed curator te.fol.69.col.1.
Sed deditiriorum.fol.23.col.1.
Sed de publi.fol.375.col.3.
Sed ea omnia.fol.202.col.2.
Sed eas quidem.fol.224.col.3.
Sed emancipatio.fol.49.col.2.
Sed ꝛ capitis.fol.67.col.4.
Sed ꝛ filie.fol.208.col.1.
Sed ꝛ illud vtri.fol.44.col.3.
Sed ꝛ inſtri.fol.330.col.2.
Sed ꝛ lex.fol.298.col.2.
Sed ꝛ legis.folio.
Sed ꝛ maior.fol.31.col.1.
Sed ꝛ mente captus.folio.

Sed ⁊ pecunie.folio.
Sed ⁊ plebiſcita.fol.14.col.3.
Sed ⁊ propter.fol.76.col.2.
Sed ⁊ qđ principi.fol.15.col.1.
Sed ⁊ ſeruus.folio.
Sed ⁊ ſi credat.fol.287.col.1.
Sed ⁊ ſi decedens.fol.42.col.4.
Sed ⁊ ſi diuerſe.fol.95.col.1.
Sed ⁊ ſi emanci.ſi.fol.53.col.2.
Sed ⁊ ſi in teſtamento.fol.62.col.3.
Sed etſi in emanci.fol.35.col.3.
Sed etſi pater.fol.50.col.2.
Sed ⁊ ſi pecorum.fol.110.col.1.
Sed ⁊ ſi quis ante.fol.136.col.3.
Sed ⁊ ſi quis cum pa.fol.337.col.2.
Sed ⁊ ſi quis ex fol.10.col.1.
Sed ⁊ ſi quis priore.fol.158.col.1.
Sed ⁊ ſi rem.folio.
Sed ⁊ vſq3.folio.
Sed ⁊ tale.folio.
Sed ⁊ veteres.fol.344.col.3.
Sed ⁊ vnum.fol.133.col.3.
Sed ex conſtitu.fol.167.col.1.
Sed ex cōſtitutione.fol.47.col.4.
Sed ex diuerſo pro.fol.227.col.3.
Sed ex diuerſo pu.fol.124.col.4.
Sed ex his.fol.61.col.4.
Sed feminini.fol.141.col.2.
Sed id quod ante.fol.138.col.4.
Sed furti quidem.fol.326.col.2.
Sed aeternus.fol.136.col.1.
Sed hec quidem de.fol.133.col.4.
Sed hec de his.fol.221.col.2.
Sed hec ita.fol.161.col.2.
Sed he iuris.folio.
Sed hec quidem antea.fol.335.c.2.
Sed hec quidem vetu. fol.143.col.2.
Sed hec quidē de teſta.fol.133.col.4.
Sed his omnibus.fol.136.col.4.
Sed hoc diſtinctionem.fol.46.col.1.
Sed hoc etiam.fol.124.col.1.
Sed hoc forſitan.fol.122.col.3.
Sed hoc iure.fol.63.col.2.
Sed hoc tempore.fol.30.col.3.
Sed hoc non eſt.fol.71.col.1.
Sed hodie hec aliter.fol.348.col.3.
Sed is apud.fol.290.col.2.
Sed illa quidem.fol.130.col.2.
Sed id quod.fol.
Sed interdicto.fol.362.col.1.
Sed iſte actiones.fol.331.col.4.
Sed iſte quidem.fol.307.col.1.
Sed ius quidem.fol.11.colū.4.
Sed naturalia.fol.16.col.4.
Sed ne credi.fol.122.col.4.
Sed nec huiuſmodi.fol.178.col.3.
Sed nec magis.fol.95.col.3.
Sed nec neptem.fol.35.col.4.
Sed nec nominati m.fol.140. col.3.
Sed nedum.folio.
Sed neq3 heres.fol.132.col.
Sed nihil.antiqui.folio.
Sed non ita.fol.140.col.2.
Sed non ne primis.fol.168.col.1.
Sed non vſq3.fol.167.col.4.
Sed nos conſtitu.fol.208.col.2.
Sed nos nihil.folio.
Sed noſtra beniuo.fol.165.col.1.
Sed noſtra conſtitu.fol.219.col.4.
Sed olim.fol.166.col.2.
Sed papinianus.fol.115.col.1.
Sed pena qui.fol.298.col.1.
Sed poſteriorem.fol.88.col.4.
Sed primus qui.fol.120.col.1.
Sed predicta.fol.130.col.2.
Sed pupilli.fol.68.col.1.
Sed proprietas.fol.86.col.1.
Sed quod puni.fol.139.col.2.
Sed qui filium.fol.140.col.1.
Sed quemadmodū.fol.208.col.4.
Sed quia heredes.fol.187.col.3.
Sed quia in ciui.folio.
Sed quia ſtipulatio.fol.189.col.2.
Sed ſi quis tutor.fol.83.col.1.
Sed ⁊ quod principi.fol.15.co.1.
Sed ſi a tytio.fol.98.col.3.
Sed ſi cui.fol.110.col.2.
Sed ſi econtra.fol.161.col.3.
Sed ſi ex indulgentia. fol.46.col.4.
Sed ſi ex teſtamento.fol.71.col.3.
Sed ſi filius eius.folio.141.col.4.
Sed ſi filiuſſa.fol.132.col.1.
Sed ſi gregis.fol.100.col.4.
Sed ſi heres.fol.127.col.1.
Sed ſi in bello.fol.75.col.1.
Sed ſi in expe.fol.143.col.4.
Sed ſi inſtituto.fol.151.col.4.
Sed ſi is qui.fol.102.col.2.

Sed ſi libero.folio.297.col.3.
Sed ſi nūmi.folio.123.col.3.
Sed ſi non fue.folio.140.col.2.
Sed ſi qua.folio.35.col.2.
Sed ſi qua per ado.fol.35.col.2.
Sed ſi quid ante.folio.
Sed ſi quis nepotis.fol.43.col.4.
Sed ſi quis poſt.folio.139.col.1.
Sed ſi quis preſens.folio.83.col.2.
Sed ſi quis ſit pu.fol.252.col.4.
Sed ſi recuſet.folio.
Sed ſi rem legat.fol.172.col.1.
Sed ſi rem ſuam.folio.169.col.3.
Sed ſi vſqꝫ.fol.67.col.4.
Sed ſi vſqꝫ ad eam.fol.194.col.3.
Sed ſi vxori.folio.174.col.1.
Sed ſui qui.folio.163.col.3.
Sed tale lega.fol.176.col.3.
Sed tamen id.fol.113.col.3.
Sed tamē nomē.fol.120.col.2.
Sed teſtari quidem.fol.134.col.4.
Sed vt nepos fol.163.col.2.
Sed vt nihil.fol.130.col.1.
Sed vtilitatis.fol.108.col.1.
Semel autem cauſa.fol.27.col.1.
Senatuſconſultum.fol.14.col.4.
Sepe enim.fol.139.col.1.
Septima etas.fol.225.col.3.
Sequens diuiſio.fol.360.col.3.
Sequens diuiſio.fol.230.col.4.
Sequens illa.fol.320.col.3.
Sequitur ergo.folio.39.col.3.
Seruiana autem.fol.312.col.1.
Serui autem aut.fol.19.col.2.
Si autem ex eo.fol.19.col.1.
Serui ſoo a dñis.fol.22.col.2.
Seruis aūt ipſis.fol.297.col.1.
Seruitus autem eſt.fol 18.col.4.
Seruum adulte.fol.145.col.2.
Seruus aūt a dño.fol.145.col.4.
Seruus autem manu.fol.88 col.3.
Seruus aūt alie.po.fol.146.col.4.
Seruus aūt alie.pu.fol.54.col.1.
Seruus autem plur. folio.147. col.1.
Seruus cōmunis.fol.241.col.4.
Si ab hoſtibus.fol.48.col.2.
Si ad exhibendum.fol.369.col.1.
Si autem per vim.folio.
Sicarij autem.folio.
Si cōem ſeruum.fol.127.col.1.
Si cōi ſeruo.fol.297.col.3.
Si itaqꝫ diſcre.fol.319.col.2.
Si cui fundus.fol.171.col.3.
Sicut autem qd.folio.
Sicut diuus helius.fol.293.col.4.
Signacula autem.folio.130.col.4.
Si credendum autem.folio.
Sic etenim diuus.folio.
Si aduerſus ea.fol 39.col.1.
Si de alia.fol.253.col.3.
Si duorum.fol.94.col.4.
Si eadem.fol.170.col.4.
Si enim tres.fol.74.col.1.
Si ex pluribus.fol.210.col.2.
Si famili.hereiſcun.fol.369.col.4.
Si filiuſfami.fol.301.col.2.
Si finium regun.fol.370.col.2.
Si fundum dari.fol.254.col.2.
Si gener.folio.
Si generaliter.fol.176.col.3.
Si grex.fol.175.col.1.
Sinautem ipſi.fol.72.col.2.
Sicut ille re.fol.83 col.3.
Si igitur iuſſu.fol.338.col.4.
Si impoſſibilis.folio.249.col.1.
Similiter eos.fol.77.col.1.
Simili modo fol.67.col.4.
Si minus in.fol.335.col.3.
Si modo ei.fol.24.col.4.
Sinautem per.fol.349.col.2.
Sinautem per vim.fol.374.col.2.
Sinautem alter.fol.124.col.2.
Sinautem quis.folio.
Sinautem quis.fol.154.col.4.
Sinautem reſi.folio.154.col.2.
Singulorū autē.folio.88.col.2.
Si modo ei.folio.
Si inter tutorem.fol.66.col.1.
Si is apud.folio.
Si is qui.folio.228.col.3.
Si plures conditio.fol.150.col.2.
Si peculium.fol.175.col.2.
Si plures inſtituantur.fol.148.col.2.
Si plures ſine fide.fol.255.col.4.
Si plures ſint gradus. fol.206.col.2.
Si quid autem.fol.256.col.4.
Si quis agens.fol.333.col.1.
Si quis alij ꝙ fol.246.col.1.

Si quis

Siquis aliud folio.336.columna.1.
Siquis alium folio.245.columna4.
Siquis ancillas folio.174.colū.3.
Siquis a nonnis folio.99.colūna.3.
Siquis autem falci.folio.80.colū.2.
Siquis autem ſuſ.folio.83.colū.1.
Siquis debitori folio.173. colū.1.
Siquis filiabus folio.54. colū.4.
Siquis in aliena folio.98.colū.4.
Siquis in nomine folio. 179.colū.1.
Siquis itaq; dela.folio.226. colū.2.
Siquis ita ſtipu.folio.238.colū.1.
Siquis rem ſuam folio.172.colū.3.
Siquis tutor folio.83.colum.1.
Siquis velit folio.106.columna.2.
Si quis vna folio.190. columna.3.
Sed ſi rem legatarij folio.172.col.1.
Si rem ſuam folio.172.columna.2.
Si res aliena folio.169.colūna.4.
Si res legata folio.174.columna.2.
Si ſcriptum folio.251.columna.3.
Si ſeruum folio.152.columna.3.
Si ſeruus domino folio.344. col.2.
Si tamen folio.94.colū.2.
Si tytius folio.97.columna.3.
Si tutor folio.161.columna.3.
Sine autem domino fol'.241.colū.2.
Si ꝓo alīi.folio.146.colum.3.
Si ꝓo ſibi folio.48.colum.3.
Si ꝓo inteſt.folio.137.colum.4.
Si ꝓo pater folio.41.colum.4.
Si ꝓo quantacūq; folio. 161.colū.2.
Si ꝓo quis folio.172.colum.4.
Si ꝓo reus folio.350 colum.3.
Si ꝓo totus as folio.148.colū.3.
Si ꝓo vltra folio.74.colum.2.
Si vxor tua folio.38.colum.1.
Socius ſocio folio.270.colum.3.
Socrū quoq; folio.37.colum.3.
Soluitur folio.270.columna.1.
Soror autem folio.160.columna. 4.
Statim autem folio.365. colum.3.
Sua ⁊ aliena folio.271.colum.4.
Sub certa ꝓo folio.178. colum.1.
Sub conditione folio.
Sub conditione folio.237.colū.4.
Subſcriptiones folio.130.colū.4.
Subſidiaria autem folio.
Subſtituitur folio.156. colum.1.
Sui autem ⁊ ne.folio.163. colū.2.
Sūma autem diuiſio fol'.359.colū.2.
Sui aūt heredes fiunt fol'.197.col'.3.
Summa aūt folio.230.colum.1.
Summa itaq; ope.folio.7.colū.2.
Supereſt vt ad folio.353.colū.3.
Sunt autem agnati folio.55.colū.3.
Sunt autē agnati vt fol'.204.col'.2.
Sunt autem bo.fol'.223.colū.2.
Sunt autē conſti.fol'.343.colū.3.
Sunt ⁊ alie folio.38.colū.3.
Sunt preterea folio.
Sunt preterea pub. folio. 375.col'.1.
Sunt preterea que fol'.336.col'.3.
Sunt tñ q pu.fol'.360.colū.1.
Suſpectus aūt eſt fol'.82. colū.1.
Suſpectus aūt remo.fol'.82.col'.2.
Suſpectum enim eum fol'.83.col'.4.
Suſpectus eſt folio.
Tam āt corpa.fo.176 co.2.
Tā autem naturales fo-lio.161.colum.1.
Tēporales atq; folio.
Tertia diuiſio.fol'.367.c.4.
Teſtm̄ ſecundo fol'.158.col'.2.
Teſtamenti autem fol'.164.col'.3.
Teſtes autem fol'.131. colū.1.
Theſauros quos fol'.101.col'.1.
Tytius filius meus fol'.140.col'.3.
Transferri quoq; fol.182.colū.1.
Tripli ꝓo folio.325.colū.2.
Tua ⁊ aliena folio.271.colū.1.
Tua gratia fol'.271.colū 3.
Tua tm̄ folio.272.colum.2.
Tutor autem folio.65. colum.3.
Tutor autem nec fol'.178.colū.3.
Teſtor autem ſtatim folio.
Tutores autem folio.52.colū.1.
Tutores ⁊ curato.fol'.347.col'.2.
Tutores quoq; folio.276.colū.1.
Tutores ꝓo ⁊ cura.fol'.348. col.1.
Valde enī pſpici.f.24.c.4.
Vel ſingulis fol'.156.co.1.
Veluti aduerſus eum. fo-lio.315.columna.4.
Vēdite ꝓo fo. 102. co.1.
Verba autem fol'.193.colū.3.
Verbi gratia fol'.354.colum.1.
Verſa vice folio.253.colum.2.

Ut autem bonorum. folio.
Videamus itaqz de. fo.29. colum.3.
Videamus itaqz nunc. fol.128. co.4.
Videamus ſi pars. fo.149. col.1.
Unde in his. fol.64. colum.4.
Unde illud. folio.287. colum.1.
Unde noſtra conſti. fol.139. colū.1.
Unde queſitum eſt. folio.34. colū.1.
Unde in rebus. folio.113. colū.2.
Unde ſi alienus ſer. fol.344. col.2.
Unde ſolent filij. fol.39. colū.2.
Univerſitatis. fol.86. colum.3.
Vocantur autem fol.101. colum.4.
Uſuſfructus. fol.107. col.1.
Ut ecce plerūqz. fol.307. colū.3.
Ut ecce privignam. fol.37. colū.1.
Ut ecce ſi in pe. fol.336. colum.3.
Ut ecce ſi quid. fol.64. col.2.
Ut ecce ſi quis. folio.93. col.3.
Ut ecce vas. fol.93. columna.4.
Ut liceat vobis. folio.5. colum.3.
Ut hoc ius. fol.130. colum.3.
Ut ſint totius. folio.6. colum.2.
Utriuſqz etiam. fol.365. colum.4.
Ut utrū tempus. folio.2. col.3.
Vulgo queſitos. fol.211. col.2.

¶ Finis tabule paragraphoꝝ.

¶ Tabula facilis ꝛ ampla comprehendens ſm numeꝝ folioꝝ oēs materias ſingulares: quas ex gloſis extractas in eadē margine ſignatas reperire licebat.

Abolitio qd eſt. fo.114. c.3.
Abſens qn videat deſinere ab eſſe. fo.39. colū.4.
Accuſatur quis etiam ponit mortē. fol.372. col.1.
Actio caluſniana cui competit. folio 311. columna.3.
Actio tutele qn naſcit. fo.234. col.4.
Actio tutele ꝛ actio de rationib' diſtrahendis differunt. fol.64. co.2.
Actio vi bonorum raptorum eſt duplex. folio.291. colum.1.
Actio in plures tutores ꝛ magiſtrat' qualiter dirigenda eſt folio.
Actio furti datur pro modico. non aūt actio de dolo. folio.
Actio quilibet pro modico dat exceptis tribus caſibus. ibidem.
Actio de tigno iniuncto qualiter intelligitur. folio.96. colum.2.
Actio competens pro uſufructu non tollitur ipſo iure. folio.
Actio in pignoratitia ꝛ actio tutele quando naſcuntur. folio.
Actio preſcriptis verbis in tribus generibus negociorum habet locum. folio.364. columna.3.
Actio ꝓ tutele directa ꝛ ꝯtraria ē ex quaſi ꝯctu. fo.276. colum.2.
Actio finiū regundorum eſt ex quaſi contractu. folio.277. colum.1.
Actio ſerui corrupti. folio.
Actio vi bo. rapto. eſt duplex. folio.
Actio iniuriaꝝ an ſit annalis in omnibus caſibus. vide folio.298. co.2.
Actio iniuriarum quomodo tollitur folio.299. columna.3.
Actio eſt tam de iure ciuili ꝙ pretorio. folio.302. columna.4.
Actio ex maleficio ꝛ quaſi ex maleficio differunt. folio.301. colum.4.
Actio in ſingulari recte diffinitur. folio.302. columna.1.
Actio triplex ſumit. fol.302. col.3.
Actio ꝛ cauſa ſunt diuerſa. folio.
Actio eſt tam de iure ciuili ꝙ pretorio. folio.302. columna.4.
Actio popularis continetur ſub diffinitione actionis. fo.303. colū.3.
Actio in rē cōpetens contra eū q dolo deſijt poſſidere eſt ciuilis. folio.
Actio cōmodati ē ciuilis. f.367. co.1.
Actio petitoria mixta nulla eſt. folio 307. columna.2.
Actio publiciana utrū cōpetat habēti utile dñium. folio.307. colum.4.
Actio in factū eſt pretoria conditione ex lege ciuili. vide fo.308. colū.1. ꝛ fol.326. columna.1.
Actio realis poteſt in ſtipulatione deduci. folio.281. colum.4.
Actio redhibitoria que datur in duplum. folio.321. columna.1.
Actio d' penalis trib' modis. folio.
Actio familie herciſcun. quare eſt mi

ria.folio.323.columna.1.
Actio ſa.her.durat an.xxx.fo.323.c.2.
Actio noxalis e pſonalis.vide folio.
Actio nulla hodie datur in triplum. folio.335.columna.3.
Actio in factum de calumniatoribus. folio.326.columna.1.
Actio ſerui corrupti marito quãdoqꝫ in vxorem datur.folio.
Actio pignoratitia eſt duplex.vide folio.328.columna.1.
Actio cõi diuidũdo.fol.328.colũ.2.
Actio finiũ regũdoꝝ eſt ſtricti iuris. fol.277.col.1.ꝛ fo.328.colum.2.
Actio quãdo naſcitur ex permutatione.folio.328.colum.2.
Actio in factũ hꝫ quatuor genera: ꝛ i oībus eſt ſtricti iuris.folio.
Actio p̃ſcriptis verb.q̃.p p̃cario daꝝ e ſtricti iuris.vide folio.328.col.4.
Actio de peculio ꝛ de in rẽ verſo ſunt diuerſe.folio.340.colum.2.
Actio ex ſtipulatu ꝓ dote cõpetit marito ꝛ vxori.fol.329.colum.1.
Actio fauiana cui daꝝ.vide folio.
Actio hypothecaria.folio.234.co.4.
Actio ſeruiana ꝛ interdictum ſaluianum differunt.vide folio.
Actio de in rẽ verſo.fol.314.col.3.
Actio depoſiti datur in duplũ in quatuor caſibus:non tamen in heredeꝫ. folio.353.colum.1.
Actio q̃s iuſſu.fol.314.colum.3.
Actio exercitoria.folio.314.col.3.
Actio iſtitutoria.folio.363.col.2.
Actio tributoria.folio.363.colum.2.
Actio competens actori qui reo deferente iurauit q̃lis eſt.fol.315.col.1.
Actio de dote q̃ñ põt intẽtari.folio.
Actio eadẽ non põt eſſe realis ꝛ pſonalis regulariter.vide folio.
Actionis in factum quatuor ſunt genera.folio.364.columna.3.
Acceptilatio nõ tollit obligationes iurisgentiũ.fo.281.colum.1.
Acceptilatio inutilis rõne rei hꝫ vim pacti:ſecus ſi eſt inutilis rõne cõceptionis inepte.vide fo.281.colũ.1.
Acceſſio quotuplex eſt.fo.
Actionẽ ledere poteſt q̃s ꝓ alio.fol.
Accuſans de ſuſpecto ſe debet inſcribere.folio.80.columna.3.
Actiones ex Sctu deſcendẽtes q̃ non danꝫ in heredes.vide fol.353.col.1.
Actõẽs ꝓponẽde ſũt corã arbitris.fo.
Actiones ciuiles ꝛ pretorie vnde dicuntur.fol.307.columna.2.
Actiones actiue plures proſunt: ſed paſſiue obſunt.fo.319.colum.4.
Actiões bo.fi.ſũt.xvij.fo.327.colũ.3.
Actiões plures ſi cõpetant an vna itẽtata tollenꝫ alie.fo.346.col.2.
Actiões ex quqꝫ ptib⁹ iuris deſcẽdentes ſũt ciuiles ꝛ ꝑpetue.fo.351.co.2
Actiones reales quanto tempore durant.folio.351.columna.3.
Actões ſtricti iuris ab aliis differũt.f.
Actiones octo ſunt que infamant.vide folio.366.columna.3.
Actiões p̃torie reales ſunt decẽ.fol.
Actiones penales ꝛ rei perſecutorie multipliciter differunt.folio.
Actiones penales pretorie ſunt multe.folio.317.columna.1.
Actiones perſonales triginta annis durant.vide folio.351.colum.3.
Actiones preiudiciales ſunt tres.vide folio.317.colum.3.
Actiones arbitrarie ſunt ſtricti iuris folio.331.columna.3.
Actiões arbitrarie q̃re ſic dicunꝫ.fol.
Actiones arbitrarie multe ſunt.vide folio.332.columna.1.
Actiões ex maleficio in duob⁹ caſib⁹ trãſeunt in heredes.fol.352.col.3.
Actionis diffinitio cõprehendat tam realẽ q̃ pſonalẽ actionẽ.fo.352.c.3
Actionum diuiſiones ſunt duodecim. folio.339.columna.3.
Actionum arbitrariarum notitia.vide folio.327.columna.4.
Actionũ q̃dam ſunt ſimplices quedaꝫ duplices.vide folio.364.colum.1.
Act⁹ ꝛ via differũt.vide fol.105.col.1.
Adiectus cui ſoluitur diuerſa actione tenetur.fo.246.colũ.4.
Adoptans unus quartã reliquit: adoptato.fol.202.columna.3.

Adoptio quid eſt fo.41.colū.2.
Aduētitio⁊ ꝓpetas filij ē fo.279.c.1.
Adult⁹ an poſſit alienare fo.123.c.2.
Aduocati partium an debeant iurare folio.365.columna.4.
Aduocati ſepe loquelam amittūt fo.
Aduocati ⁊ procuratoris officiū ſpō taneum folio.161.columna.3.
Aduocatus lucrum: procurator ꝯon⁹ habet.folio.357.columna.2.
Affectus punitur: lz non ſequatur effectus folio.278. columna.3.
Affinitatis diffinitio fol.37.colū.2.
Affinitas an cōtrahatur ex coitu illicito folio.215.colū.3.
Agnati preferuntur cognatis in duobus folio.56.columna.3.
Agnatorum prerogatiua facile perditur folio.56.columna.3.
Agnatio ⁊ conſanguinitas differunt folio.211.columna.2.
Album pretoris corrumpens qualiter punitur folio.
Aliena res vendi poteſt: ſed non obligari folio.244.colum.4.
Alienans quādoqꝫ reperit quod alienauit folio.122.columna.2.
Alienatio rerum alienarum multis permittitur folio.
Aliud ꝓ alio ſolutū īterdū folio.
Aliquando rubrica eſt generalior textu folio.195.columna.2.
Alueus duo ſignificat fol.90.colū.1.
Amita magna q̄ eſt fol.36.col.3.
Angeli ſunt incorporales folio.
Animaliū tria ſunt genera fo.90.c.3.
Aīa eſt in dei poteſtate fo.372.co.1.
Annus conſtat ex trecentis ſexaginta quinqꝫ diebus folio.309.col.4.
Appellari an poſſit ab iniūctione munerum folio.78.columna.4.
Aqueductus fluente ſiue fluente fo.
Arbiter ſi facit litem ſuam an ſit puniendus ſicut iudex fol.300.col.2.
Argui poteſt de contractibus ad vltimas voluntates fol.29.col.1.
Argm̄ a contrario ſenſu eſt validum: niſi in duobus caſibus fol.70.co.1.
Arre pro pagamēto date corroborāt contractum folio.
Argumentum a contrario ſenſu eſt a iure validum folio.128. col.2.
Argm̄ vn̄ dicitur fol.129.columna.4.
Arrogato que perſone ſuccedere debent folio.227.colum.2.
Arrogatio ⁊ adoptio differūt folio.
Arrogatoris ſatiſdatio qb⁹ ꝓdeſt fol.
Arrogatione rūpitur teſtamentū fo.
Arrogatus ex cauſa manumiſſus q̄rtam ſuam non perdit fol.
Arrogat⁹ nō plus iuris hēre dꝫ q̄ naſis ⁊ legitimus folio.43. colū.1.
Ars oīs bona eſt fol.373.colum.1.
Aſcriptitius ⁊ cēſit⁹ ſunt liberi folio.
Aſſis partes declarant fol.147.co.3.
As tria ſignificat fol.147.colū.3.
Attentari ⁊ affectare qd ſunt folio.
Auctoris vitium vtrum comitetur ſucceſſorem folio.113.columna.1.
Aureus ꝓ ſolido ſumitur fo.366.co.4.
Auus adoptans quartam relinquat adoptato folio. (47.col.2.
Anniti qb⁹ cōpetunt fol.

B

Barbari q ſunt i ꝓhemio folio.3. colū.3.
Baſilios grece: latine dom⁹ regis di f.196.c.1
Bellū vnde eſt introductum. vide folio.12.columna.4.
Beneficium confertur in initium. vide folio.126.columna.4.
Bona fides in contractibus quo tempore exigitur folio.111.colū.2.
Bonoꝝ poſ. qd eſt fo.359.col.3.
Bonorum poſſeſſio contra tabulas ⁊ ſm tabulas competit ex teſtamento folio.223.columna.3.
Bonorum poſſeſſio vt competat duo ſunt neceſſaria fol.225.col.3.
Bonorum poſſeſſio ſeptima quando habet locum folio.225.col.3.
Bonorū poſſeſſio quid ē fo.65.co.2.
Bonorum poſſeſſio eſt duplex. vide folio.226.columna.3.
Bonorum poſſeſſio etiam hodie neceſſaria fuit folio.
Bonorum poſſeſſio tanq̄ ex familia cui datur fol.224.colum.1.

Calos. Comitie. Calende unde dicuntur ⁊ quid ſignificant fo.130.co.1.
Canes aliqui nõ mordẽt fol.345.col.4.
Calphurnia: fuit mulier inuerecunda folio.81.colum.4.
Calũniator qs ẽ: i prohemio fol.2.c.4.
Calumniatorum punitio que eſt: in prohemio folio.2.columna.3.
Capitis diminutõ minor ſiue media fo.
Capitis maxima diminutio qd ẽ fol.
Captus ab hoſtibus quomodo poſſit uſucapere folio.309.col.3.
Carboniana poſſeſſio ius non tribuit folio.225.columna 4.
Calumniator quis ẽ.fol.2.col.4.
Calũniatorũ punitio. in prohemio fol.
Caſus fortuit⁹ qs eſt fol.101. colũ.2.
Caſus in qbus hodie pater in aduẽticiis habet uſumfructuz. vide folio.
Cã ceſſante an ceſſat effectus folio.
Cauſam olim perdebat qui a ſyllaba cadebat folio.
Cautio a ſtatuto inducta an ſit ciuilis aut pretoria fol.244.col.1.
Cautio damni infecti folio.
Cautio de rato eſt communis. vide folio.243.columna.4.
Cautionem ratam haberi eſt communis folio.242.columna.4.
Cautio non eſt de ſubſtantia uſufructus folio.106.columna.4.
Cautio rem pupilli ſaluam fore eſt communis folio.242.colum.4.
Cautio petiť a tutore qñqz principaliter: qñqz incidẽter.243.col.3.
Cautio qñ di plena: vl plenior: vl ſimplex. vide folio.298.columna.1.
Cedere diem in legatis dicitur duobus modis folio.
Ceſar unũ dĩ. in prohemio fol.1.col.2.
Ceſſio bonorũ facta nõ ſemp cõueniet qui ceſſit: ẽt ſi ad pinguiorem fortunam peruenit fol.337.colum.4.
Ceſſio bonorum quare ſit. vide folio 270.columna.2.
Ceſſio bonorum in duobus prodeſt folio.337.columna.4.
Citatio perpetuat actionem folio.
Coacta voluntas eſt voluntas. vide folio.112.columna.4.
Clandeſtina poſſeſſio que eſt. vide folio.362.columna.2.
Codex ſm aliquos corrigit inſtitutiones folio.
Codices fuerunt tres in prohe. folio.
Codicilli ſine ſcriptura fieri poſſunt folio.193.columna.2.
Codicilli ſiunt poſt teſtamentum. folio.194.columna.1.
Codicilli ſiunt ante teſtm̃. ibidem.
Codicilli ſiunt ſine teſtamento: hec vide folio.
Codicillis quinqz teſtes aſſint. vide folio.191.columna.4.
Cognatio ⁊ agnatio ſe habent ſicut genus ⁊ ſpecies folio.56. colũ.1.
Cognati ⁊ agnati pariter ſuccedunt hodie uſqz ad decimum gradum. vide folio.211.columna.3.
Cognatio tranſuerſalis quare non incipit a primo gradu fol.212.colũ.1.
Cognatio ſpiritualis impedit matrimonium folio.38.col.4.
Clericus tutor eẽ poteſt. vide folio.
Coloni aſcriptitii ⁊ ſimiles quo iure petuntur folio.254. colum.4.
Colonus ⁊ uſufructuarius differunt folio.100.columna.2.
Colonus partiarius non eſt conductor. vide folio.265. columna.3.
Colonus ⁊ inqlinus nec ciuiliter nec nãliter poſſident fol.362.col.4.
Colonus ⁊ inquilinus differunt. vide folio.312.columna.1.
Comercium comprehendit omnes cõtractus folio.245.colum.2.
Commodatum ⁊ mutuum differunt tripliciter folio.233.columna.3.
Commodatarius de quibus tenetur ad exactiſſimã diligẽtiã.f.234.c.1.
Commodati declaratio generalis. vide folio.234.columna.2.
Commodum qui ſentit: ſentit ⁊ onus folio.208.columna.4.
Cõe ⁊ publicũ differũt fol.98.col.2.
Cõpenſatio i qb⁹ reb⁹ ſit fo.330.co.3.

Compenſatio non fit ipſo iure: ſed debet opponi.fo.330.colum.3.
Compenſatio in multis caſibus ceſſat.folio.330.columna.4.
Cōponere qd eſt: in ꝓhemio.fo.
Cōcubinat⁹ vtrū ſit ꝑmiſſus.fo.32.c.2.
Cōdemnatio in arbitrarijs poteſt fieri tripliciter.fo.332.colum.2.
Conditio dicitur impoſſibilis tribus modis.folio.150.colum.1.
Conditio eſt triplex.fo.150.colū.2.
Conditio: modus: cauſa: demonſtratio quid ſunt.fol.279.colum.3.
Confeſſoria ꝛ negatoria quare dicuntur actiones in rem.fol.306.col.1.
Confeſtim determinatur per decem dies.folio.236. columna.4.
Cognatio ſpiritualis an contrahatur ex concubinatu.fol.216.colū.1.
Cognatio ſpiritualis ꝑ ꝓcuratorē non cōtrahitur.fol.216.columna.3.
Cognatio ſpiritualis oritur ex duob⁹ ſacramentis.fo.216.col.3.
Cognatio ſpiritualis orit̃ inter viginti perſonas.fo.216. colum.4.
Cōditio certi gn̄alis: ꝛ conditio certi ſpālis itereſſe petit̃ ꝯditōe certi fo.
Conditio ex lege eſt ſepe mixta. vide folio.322.columna.4.
Conditio furtiua ad poſſeſſionē: vel ꝓprietatē cōpetit.fo.287. col.4.
Conditio furtiua datur ſoli domino. folio.321.columna.4.
Cōditio furtiua ē ꝑſonalis.vide fol.
Cōditio furtiua q̄liter itelligitur. fol.
Conditio furtiua qd opat̃.fo.319.c.3
Cōditio idebiti ad qd dat̃.fo.233.c.1
Cōditio idebiti quā ꝯclōnē hȝ.folio.
Cōditio: modus: cā: ꝛ dmōſtratio fo.
Cōditio poſſidentis deterior eſt q̄ꝫ petentis.folio.
Conditio ſine cauſa an competat alicui etiam pro ſua re fo.
Conditio triticaria quid eſt. vide folio.235.columna.3.
Cognatio ꝛ agnatio ſe habēt ſicut genus ꝛ ſpecies.fol.56. colum.1.
Cognatio eſt genus: agnatio ſpecies. folio.204.columna.2.
Confeſſoria ꝛ negatoria quare dicuntur actio in rem. folio.306.col.1.
Cōſāguinitas nūq̄ꝫ tollit̃.fo.57.co.1.
Cōſiliū nō facit quē teneri niſi in caſibus qbuſdā.fo.272.colū.2.
Conſilium ſumitur multipliciter.vide folio.288.columna.2.
Conſtitutionibus multe vna ſolutione terminantur.folio.
Conſtitutio legem: ꝛ vtrūq̄ꝫ conſuetudo vicit.folio.367. columna.3.
Cōſuetudinis tres ſunt effectus.folio 16.columna.2.
Cōſuetudo vñ iducit̃.fo.16.colū.1.
Cōſuetudo vincit legē.fo.16.co.2.
Conſuetudo ꝛ alia tria in mutuo ſunt conſideranda.fo.232.colum.3.
Cōſuetudo eſt duplex.fo.367. co.3.
Conſuetudo eſt legum interpres. vide folio.236.columna.3.
Cōtract⁹ dolo init⁹ an teneat f.317.c.3
Contract⁹ obligatio ꝛ actio differūt. folio.231.columna.2.
Contractus nominati qui ſunt. vide folio.263.columna.2.
Contractus quatuor iuris ciuilis. fo.
Cōtrariorum eadem eſt ratio.folio.
Contrariorum eadem eſt diſciplina. folio.51.columna.3.
Cōtumacia filij an faciat ꝙ actor mitti debeat in peculium profectitiuꝫ folio.345.colum.1.
Corpore punitur vitioſus qui caret ere.folio.322.columna.3.
Corpus eſt duplex.fo.370.colum.1.
Corpus liberum eſt ineſtimabile. vide fo.287.columna.4.
Corpus triplex eſt fo.175.colū.2.
Creditori creditoris ſolui pōt.fo.
Creditor poteſt pignus vendere: vel ex lege vel ex pacto.folio.
vltra medium ibi.Nota quod.
Creditor ꝓprie quis eſt.fo.238.co.1.
Creditor qualiter accipitur.folio.
Crimina an poſt mortem poſſunt inquiri.folio.198.colum.4.
Crimina facta palā ſunt occultis grauiora.folio.321.columna.4.
Crimina in qbus qs ſine accuſatione

damnari poteſt. vide folio.
Culpa etiam leuiſſima venit in actionem legis aquilie. folio.
Culpa lata ſemper dolo cōparaẜ: niſi ĩ tribus caſibus. vide fo. 82. col. 3.
Curatores dati in teſtamento liberātur a ſatiſdando fo. 71. col. 2.
Curator furioſi: cū inquiſitione dat⁹ ſatiſdare dʒ. fo. 71. co. 2.
Cura quando finitur. fo. 67. col. 4.
Damni dans cām: dānū dediſſe vĩ. fo. 295. colū. 1.
Damnum datur quadrupliciter. fo. 295. co. 2.
Dānū: diminutio: vľ adēptio p̄timōij dĩ. fo. 345. co. 4.
Dat qs qḋ non hēt multotiens qualiter hoc intelligitur. vide fo.
Dare eſt accipientis facere. folio. 123. columna. 3. ⁊ fo. 319. colum. 3.
De bāniti nr̄i tp̄is qb⁹ cōparem⁹. fo.
Debet in diffinitione actionis capiē large. folio. 303. colum. 2.
Debitorem fugitiuum ꝓpria auctoritate capere poſſumus. fo. 303. co. 2.
Debitū ꝯditionale non ſtatui pōt fo.
Dedititij libti q̄les erāt. fo. 23. colū. 1.
Defendit qlʒ ēt ſine mādato. f. 350. c. 1
Deliberādi tp̄s qn̄ ſit. fo. 164. col. 4.
Delicta quedam tranſeunt in heredē: etiam lite non conteſtata. fo.
Denuntiare extra iudicium non ſit ḋ neceſſitate. fo.
Deportatus ⁊ relegatus differunt. folio. 47. colum. 1.
Deportare poſſunt tm̄ quatuor iudices. fo. 46. colum. 3.
Deportat⁹ eqparaẜ excōicato. f. 58. c. 1
Depoſitarius de dolo tm̄ tenetur. vide fo. 331. colum. 1.
Depoſitarius ſolum tenetur de dolo: ⁊ lata culpa. fo. 270. co. 3.
Depoſitari⁹ de qbus teneẜ. fo.
Depoſiti ḋclaratio. fo. 234. co. 2.
Diem cedere ⁊ venire differunt. vide fo. 238. columna. 2.
Dies cepta habeẜ ꝓ cōpleta. f. 26. c. 3
Dies ceſſionis ſpectaẜ in legatꝭ folio.
Differentia duorum titulorum. ff. veteris hic ponitur. fo.
Differentia inter iuſtitiam: ſeu ⁊ iuris prudentiam. fo.
Diffinitio bona conuertitur cum ſuo diffinito. fo. 230. co. 1.
Diffinitio bona debet conuerti cum ſuo diffinito. fo. 230. co. 1.
Digeſta vnde dicuntur ⁊ quare. in ꝓhemio. fo. 6. co. 2.
Dignioribus detur ſedes altior. vide fo. 225. co. 1.
Dignitates a p̄ria p̄tāte liberātes ſūt duodecim. vide fo. 47. colum. 4.
Dipondium: pondus: tripondium: q̄dripondium. folio. 149. colū. 2.
Diuiſiōis diffinitio. viḋ fo. 230. co. 4.
Diuiſio tria operatur. in ꝓhemio. folio. 6. co. 2.
Doctor legum an excuſetur a tutela. folio. 78. colum. 2.
Doctores non debent pecunia date ſcholares querere. fo.
Dolus aliqn̄ dat cāʒ ꝯtractui: aliqn̄ incidit in ꝯtractū. fo. 353. colum. 1.
Dolus in lege cornelia eſt neceſſarius folio. 373. columna. 2.
Dolus: lata culpa: leuis culpa: leuiſſima culpa: caſus fortuitus: hec. folio. 234. co. 3.
Domeſtic⁹ qs dicaẜ. fo. 132. col. 2.
Domeſtici q ſunt. fo. 163. colum. 3.
Dn̄ice poteſtatis tres ſunt effect⁹. fo.
Dominium an queratur preſcriptione multe ſunt opiniones. fo.
Dominium in quibuſdaʒ rebus habere non poſſumus. fo. 244. col. 2.
Dn̄iuʒ rei corporalis facilius pdiẜ q̄ʒ incorporalis. fo. 370. colum. 4.
Dominium ſine traditione quandoqʒ transfertur. fo. 102. col. 4.
Dn̄iū varijs modis acq̄riẜ. f. 94. c. 4.
Dn̄ium vſucaptiōe q̄riẜ fo.
Dominus a non domino vendicat aliquando. folio. 267. co. 2.
Dn̄s ē caput ſui. fo. 241. col. 1.
Donare nemo preſumitur. vide folio. 335. columna. 3.
Donatio an fieri poſſit ſine ſtipulatione. folio. 118. columna. 4.

Donatio a quo iure deſcēdit folio.
Donatio cauſa mortis nō eſt niſi exprimatur mors folio.117.colū.4.
Donationes cauſa mortis ⁊ legata differunt in multis fol.118.colū.1.
Donationes īter viuos: certis ex cauſis reuocantur folio.119.colum.3.
Donationes que ſine inſinuatione fieri poſſunt folio.
Donator vtrū teneat̄ de euictiōe fol.
Dos datur vt inde matrimonij onera ſupportent folio.120. colum.2.
Dos ⁊ donatio ꝓpter nuptias debēt eſſe in equalitate fol.120.col.3.
Dotalis res mobilis alienari poteſt. vide folio.
Dotem petens mulier an preferatur oībus creditoribus fol.329.col.2.
Dotis dominiū: an ſit mariti: an vxoris. Regl'a iuris nālis. fol.122.c.1.
Dotis legatum a marito vxori factū valet folio.174.columna.1.
Ebrius ⁊ mulier luxurioſa equiparant̄ fol.229.col.3.
Edificari licet vſq; ad celū folio.106.colum.2.
Edificari poteſt quis quadrupliciter. fol.97.columna.1.
Electio dbet eē d meliori fo.341.c.1.
Elector actionis non poteſt variare. vide folio.341.columna.3.
Electrum quid eſt fol.95.colum.1.
Elementa quatuor ex quibus omnia fiunt. in prohemio folio.6.col.2.
Emancipare filium pater cogitur in quatuor caſibus folio.51. colum.1.
Emphitheoſeos: q2 eſt latine fo.
Emphitheoſis a locatione in ſeptem differt folio.267.colum.2.
Emphitheoſis datur ad varia tempora folio.267.columna.1.
Emphitheoſis differt a venditione in tribus folio.267.columna.3.
Emphitheoſis vnde dicit̄ fol.267.c.1.
Emphitheotica res ſi pereat: cuiꝰ erit damnum folio.267. colum.3.
Emphitheoſis duo tacita pacta continet folio.268.columna.4.
Emptio tribus modis perficit̄ folio.
Emptor non tenetur ſoluere precium rei quam non competit alienā.fol.
Eorum qui aliena facta agunt varia ſunt nomia: ſcilicet actor: emptor: curator ⁊c̄. folio.
Equi ⁊ boues ſunt manſueti. vide folio.345.columna.3.
Error an impediat dominiū tranſlationem folio.277.colum.3.
Error cōis facit ius fol.131.colū.4.
Error eſt duplex folio.115.colū.3.
Error in obligatione ⁊ iure quandoq; eſt folio.
Etas perfecta que eſt fol.61.colū.4.
Examen tripliciter accipitur. vide folio.90.columna.1.
Exceptio dilatoria quando proponit̄ ⁊ probatur folio.
Exceptio diui adriani epiſtole fallit ī quinq; caſibus folio.
Exceptio diuiſionis fallit in quinq; caſibus folio.256.columna.1.
Exceptio epiſtole diui adriani ē anomala folio.256.colum.1.
Exceptio non numerate pecunie etiā poſt biennium poteſt hic opponi. vide folio.258.columna.4.
Exceptiones reo competētes gratia perſone fideiuſſori non competunt: ſed bene rei coherēt fol.358.col.1.
Exceptiones turpes nō opponuntur ī patronos ⁊ parentes fol.354.co.2.
Exceptio iſta dico me conueniendū in quantum facere poſſum eſt temporalis folio.
Exceptio non numerata pecunia eſt temporalis folio.
Exceptiones peremptorie in ſeptem caſibus poſt ſentētias exponi poſſunt folio.355.columna.4.
Exheredatio inter ceteros qualiter fit folio 140.colum.3.
Exheredatis datur querela folio.
Ex inuocatione diui nominis tria cōſequuntur. ſ. in prohemio folio.
Expēſas repetere per a e ⁊ o qualiter intelligitur fo.97.colum.3.
Eſtimate rei cuius eſt periculum. vide folio.385.colum.4.

Facultates plures ſepe homines ſperant in alio eē ꝙ̄ ſunt fol.
Facultates que vocan turmagne. f. 6. c. c. 4.
Factum alienū quandoqꝫ licite promittitur fol.
Falcidia in vna re nō pōt retineri. fol.
Falcidia in vndecim caſibus ceſſat vide fol. 185. col. 1.
Falſum eſt immutatio veritatis. vide fol. 80. col. 2.
Fame periculum equiparatur periculo vite. fo. 82. col. 4.
Familia multas habet ſignificatiōes fol. 56. col. 2.
Fauor libertatis in qb⁹ ꝯſtat. vide fo.
Fictio legis cornelie fol.
Fideiuſſor agere neqt cōtra reū principalē in quatuor caſibus fol.
Fideiuſſor an ſemper relinquat heredem obligatum fol. 255. col. 3.
Fideiuſſor eſt nomen generale ꝛ dicitur a fide fol. 358. col. 1.
Fideiuſſor in quatuor caſibus agit anteꝙ̄ ſoluerit. fo. 256. col. 4.
Fideiuſſor iudicio ſiſti quandiu tenetur fol. 348. col. 3.
Fideiuſſor ſoluens reum liberat per exceptionem fol.
Fideiuſſor trib⁹ tpib⁹ accipi pōt fol.
Filij captiuoꝝ ab hoſtib⁹ ſi ſui iuris fo.
Filij fratris ſuccedūt cum patruo ꝛ in ſtirpes fit diuiſio fol. 206. colū. 1.
Filij naturales tm̄ an ſuccedunt liberi. vide folio. 40. columna. 2.
Filiofamilias olim quinqꝫ actiones cōpetebant rōne proprietatis: quas tamē nō exercebat fol. 279. col. 1.
Filio in iudicio cōparēte quis de calūnia debet iurare folio.
Filius capt⁹ ab hoſtibus in veritate eſt ſui iuris folio. 48. col. 2.
Filius emācipatus eſt a iure ciuili incognitus folio.
Filius eſt matri cognatus folio.
Filius ꝛ ſeruus non in omnibus conueniunt folio. 341. colū. 4.
Filius eſt pri agnatus fol. 206. col. 4.
Filiusfamilias non poteſt habere tutorem vel curatorem folio.
Filiofamilias olim qnqꝫ actiones cōpetebant rōne proprietatis quando non exercebat. fol. 279. colū. 1.
Filiusfamilias lꝫ teſtari nō poſſit: bene tamen poteſt donare cauſa mortis folio. 137. columna. 3.
Filius impubes etiam cū auctoritate non poteſt obligari fol. 249. col. 1.
Filius nunquid poteſt in ius patrem vocare ſuum. folio.
Filius oliꝫ pro noxa dabať ꝛ a patre licite occidebať fol. 344. col. 3.
Filius qbus modis peti poteſt fol.
Fili⁹ ſi corrūpať qua actione agiť fol.
Filius vnde dicitur fol. 55. col. 2.
Filius vulgo qūit⁹ an ſuccedat de iure nouo vide folio. 210. columna. 1.
Fiſcus vendit rem vel vt ſuam: vel vt alienam. folio. 116. columna. 4.
Fingit ius patrem ꝛ filium eſſe candē perſonam. folio. 198. col. 1.
Flumina ꝛ iudices equiparātur quare hoc folio.
Forma libelli ex iureiurādo ꝑſtito ex delatione iudicis vel partis folio.
Forma inueſtiture. folio.
Forma libelli contra eū qui debitoreꝫ alicui⁹ vocatū in ius vi detinuit fo.
Forma libelli in actione ſeruili tigni immittendi vide folio.
Forma libelli in actiōe cōmodati. fol.
Forma libelli in actione depoſiti. fol.
Forma libelli in actione mandati. fol.
Forma libelli in actiōe pro ſocio. fol.
Forma libelli in actione exēpto. fol.
Forma libelli in actione locati folio.
Forma libelli in actione furti manifeſti folio. 325. columna. 1.
Forma libelli in actione vi bonorum raptorum folio.
Forma libelli in actione furti nō manifeſti folio.
Forma libelli in actione familie herciſcūde quando habet locum fol.
Forma libelli in actiōe communi diuidū. folio.
Forma libelli i actōe ſui corrupti. fo.

Forma libelli in actiõe q͂ met⁹ cã fol.
Forma libelli in actione in factum ex edicto de calũniatorib⁹. vide folio.
Forma libelli in actiõe de peculio. fo.
Forma libelli in actione in factũ que dat̃ patrono cõtra libertũ ⁊ eꝫ fol.
Forma libelli in conditione certi generalis. folio.
Forma libelli in conditione ſpeciali. vide folio.
Forma libelli in conditione ex. l. in cõdictitia. folio.
Forma libelli in condictione ex ſtipulatu. folio.
Forma libelli in conſtituta pecunia. vide folio.
Forma libelli i paulianã ⁊ fauiana. f.
Forma libelli in publiciana. folio.
Forma libelli in reſciſſoria. folio.
Forma libelli in ſeruiana. folio.
Forma libelli pro albo pretorio corrupto. folio.
Forma libelli pro ſeruitute pſonali. f.
Forma libelli pro ſeruitute reali. fol.
Forma libelli quãdo queritur an aliquis ſit liber vel ſeruus. folio.
Forum ⁊ forus quid ſignificant. vide folio. 245. columna. j.
Frater fratri: ⁊ ſeruus conſeruo ſtipulari poteſt. vide folio.
Fraus vtrũ p̃ſumat̃ in alienatione facta p debitores. fol. 311. col. 1.
Fructuarius ⁊ bonefidei poſſeſſor diuerſimode faciũt fructus ſuos. folio. 100. columna. 2.
Fructuari⁹ poſſidet nat̃r tñ. fol. col.
Fructus percipiendi ſunt quatuor caſibus reſtituẽdi a malefidei poſſeſſore etiã titulũ hñte. fol. 99. col. 4.
Frumẽtum duorũ annorũ voluntate poſſit fieri cõmune. fol. 95. col. 2.
Fullo ⁊ ſarcinator qui dicuntur. vide folio. 265. columna. 4.
Fumus ⁊ aer corporalia ſunt. fo. 204. columna. 4.
Furari nõ poſſum rẽ imobilẽ incorporalẽ ⁊ meã. fol. 284. col. 4.
Fur furti q̃ñ agit. fol. 289. col. 1.
Furti actio ſit modico: non autẽ actio de dolo. fol. 91. col. 1.
Furti agit cuius intereſt. f. 289. col. 1.
Furti non manifeſti actio eſt ciuilis. furti ꝓ mãifeſti p̃toria. f. 343. c. 4.
Fur furtiua reꝛ: ⁊ conditio furti q̃ñ ſeparantur. folio. 288. col. 1.
Fur manifeſtus qs dicit̃. fo. 284. c. 4.
Furtum facit qui de alieno largitur. folio. 286. columna. 4.
Furtum non fit volenti. fo. 287. col. 2.
Fur nocturnus occidi poteſt: ſed non diurnus. folio. 294. columna. 1.
Furtum non fit volenti. fol. 387. co. 2.
Furtũ q̃ñ fit ſine fraude furãdi. fol.
Furtum vnde dicitur. folio.
Generi per ſpeciem derogatur. fol. 222. col. 4.
Generis diffinitio. f. 14. c. 3.
Genus humanũ eſt vnitũ. vide fol. 12. col. 3.
Grauatus in vno debet alio releuari. folio. 163. columna. 1.
Graſſari qd ſignificat. fol. 83. col. 3.
Grex quid ſignificat aut comprehendit. folio. 100. columna. 3.
Hercules fuit bonus curſor. folio. 86. columna. 3.
Heredem nõ habere iniuria eſt: nec eſt veriſimile quem nolle habere. fol.
Heredes inſtitui poſſunt omnes homines mundi. folio.
Heredes ſui imiſcent ⁊ abſtinẽt adeũt ⁊ repudiant alieni. fol. 164. col. 4.
Hereditas an ſola volũtate adeãt. fo.
Hereditas iacens defuncta ⁊ non heredem repreſentat. folio.
Hereditas non queritur per hominem liberũ bona fide poſſeſſum niſi ſex concurrat. folio. 127. columna. 4.
Hereditas per ſeruum adiri nõ poteſt niſi tria cõcurrant. folio. 127. col. 1.
Hereditas quandoq͂ per capitis diminutionem minimam perditur q̃ñq͂ non. folio. 209. col. 4.
Hereditas quid ſit. folio. 65. col. 1.
Hereditas tranſmittitur per infantem ſed non per furioſum. folio. 48. c. 2.
Hereditatem adire volenti multa ſunt

neceſſaria. fol. 165. col. 4.
Hereditatis petitio ẽ duplex. f. 359. c. 3.
Hereditas iacens defunctum ⁊ nõ he-
redẽ repreſentat. folio. 147. col. 1.
Hỹditati furtũ fieri nõ põt. f. 241. c. 1.
Heredum capacitas quot temporibus
eſt inſpicienda. folio.
Heres alicuius preteritus hꝫ duo re-
media: emancipatus vnicum. fol.
Heres eſt o trahitur ad fideicommiſſa
riam. folio.
Heres non eſt neceſſarius niſi tria cõ-
currant. folio.
Heres p[illegible]bit cũ mala fide. fol.
Heres ſuus pteritus hꝫ duo remedia ⁊
mãcipatus vnicũ. fol. 143. col. 3.
Hermaphroditus an in teſtamẽto poſ
ſit eſſe teſtis. fol. 131. col. 2.
Hypocentaurum quid eſt folio.
Hypocriſarius ⁊ ſindicus quid ſunt.
folio. 70. columna. 3.
Hois dignitas magna eſt. fol. 100. c. 3.
Homo liber eſtimari non poteſt. fol.
Homo non eſt homo fol.
Homo quid eſt. folio.
Homo vnde cognoſcitur. folio.
Honeſte viuere quo in loco habeť. fo.
Hoſtes qui dicuntur. folio. 48. col. 1.
⁊ folio. 309. columna. 3.
Iactare ſuũ nemo preſumi-
tur. folio. 375. col. 3.
Igitur dictio incentiue ⁊ il
latiue ſumiť. f. 161. c. 4.
~~Ignorantia iuris eſt lata
culpa. folio.~~
Ignorantia preſumiť niſi ſcientia pro-
betur. folio.
Illiteratus non poteſt obtinere be-
neficium. folio.
Imperator dedicat. folio.
Imperatores olim erãt ſacerdotes. f.
Imperium eorum certis dignitatibus
eſt conceſſum. folio. 4. col. 4.
Impenſe neceſſarie: vtiles ⁊ volunta-
rie. folio. 97. columna. 3.
Impenſe voluntarie non poſſunt ab-
radi. folio. 337. columna. 2.
Impẽſe in alienis negocijs facte qua-
liter recuperanť. folio. 97. col. 2.
In codicillis quinqꝫ teſtes requirun-
tur. folio.
Indebitum accipiens in certis caſibꝰ
reſtituere nõ teneť. fol. 233. col. 1.
In diem et ad diem teneri differunt.
folio. 236. columna. 4.
Infamia de facto ſepe incurritur. fol.
Infamis non poteſt eſſe iudex vel te-
ſtis. folio.
Infans ſtipulatur quandoqꝫ: non au-
tem furioſus. folio.
Ignorãtia iuris ẽ lata culpa. f. 82. c. 4.
Ingenuus ex ſupplicio non fit ſeruus.
folio. 47. columna. 2.
Ingenuus qs ſit tã in textu q̃ȝ i gl. fo.
Inimicitia tribus caſibus excuſat a tu
tela. folio. 77. columna. 1.
Inimicitie dicuntur capitales dupli-
citer. folio. 77. columna. 2.
Iniquitas et iniuſtitia diuerſa ſunt.
folio. 295. columna. 4.
Iniuria in vltima voluntate remiſſa
non poteſt amplius reuocari. folio
299. columna. 3.
Iniuria qualiter fit. fol. 284. col. 3.
Iniuriarum actio non datur heredi
ratione duplici. vide folio. 352. co. 3.
Iniuriarum actio aliquas hꝫ ſimiles
conuenientes. fol. 352. col. 4.
Iniuriarum actio non eſt in bonis no
ſtris ⁊ ad vindictam competit. fol.
303. columna. 3.
Inofficioſi querela an habeat locum
in teſtamento militis. folio.
Inofficioſi querela an poſſit ad here-
dem tranſmitti. folio.
Inofficioſi q̃rela quandoqꝫ actio q̃ſiqꝫ
accuſatio dicitur. folio.
In ſententia ſunt allegationes repe-
tende. fo. 189. columna. 3.
Inſinuatio quid eſt fo. 119. co. 2.
Inſtitutiones quando facte ſunt. in
prohemio. fo. 4. co. 1.
Inſtituit et ſubſtituit concurſus an
admittatur. vide folio. 153. colum-
na. 1.
Inſtrumenta duo ſi ſint eiuſdem diei
ſed diuerſi loci cui ſtandum ſit. fol.
249. columna. 4.

Instri editio triplr petitur fieri fol.
Instrumentum per quot testes impugnari potest folio.
Instrumentum quid est vide folio.
Insula tria significat fol.92.col.2.
Interdicta & actiones nō differūt fol.
Interdicta et actiones olim differebant folio.302.columna.4.
Interdicta sunt multiplicia. vide fol. 361.col.3.& fol.302.col.4.
Interdicta oia sunt personalia folio.
Interdictis qñq; litigat super pprietate. vide folio.358.colūna.4.
Interdicti salutiani & actionis seruiane differentia.fol.361.col.1.
Interdictum quorum bonorū est duplex.s.directū & vtile fol.359.col.3.
Interdictū quorū bonorum: & petitio hereditatis pro vna sola re possunt competere folio.360.col.3.
Inter dotem & donationē propter nuptias dz esse equalitas folio.
Interesse qualiter pbat fol.239.co.2.
Inuasor primo pcutiat fol.363.col.4.
Inuentariū faciēdi tps fol.165.col.1.
Inuentariū non facientes in quo grauantur folio.165.col.2.
Inuētis addere facile ē fol.205.col.3.
Inuestiture forma. vide fol.235.col.3.
Iudex an debeat iudicare sm conscientiam folio.336.colūna.1.
Iudex crimialis pōt mortē dare folio.
Iudex supplet defectū tutoris in duobus casibus folio.
Iudicat an iudex dz sz psciaz.f.67.c.1
Iudicatū soluit tres clas hz.f.350.c.2
Iudicem recusanti sufficit allegare suspectionem fol.188 col.4.
Iudices qui deportare possunt quatuor tm sunt folio.
Iudicia publica & ciuilia in aliquibus conueniunt folio.371.col.2.
Iudiciū dicit idē propter personarū idētitatē vide fo.335.col.4.
Iudiciū inter tutorē & pupillū vtrum possit eē. vide fol.66.colūna.1.
Iudiciū sumit quīdeciz modis folio.
Iura dbēt eē d frequēt accidētib⁹.f.
Iuramentum est species probationis vide folio.259.col.1.
Iurm in litē pstatur in actiōibus realibus. vide fol.320.col.4.
Iurm rei qñq; exceptionē qñq; actionem parit. vide fol.315.col.1.
Iurm triplex est fol.315. col.2.
Iuramētū cōtra leges nō est seruādū. vide folio.354.colūna.4.
Iuramentum de calumnia continet quinq; ca. fol.365.col.2.
Iuramētū de calūnia pstat tā ab actore q̄z a reo vide fol.365.col.1.
Iura naturalia semper firma & immutabilia permanent folio
Iure ciuili succedit dupliciter folio.
Iure pretorio succedit dupliciter fol.
Iuris diffinitio fol.9.col.2.
Iuris effectus sunt varij vide fol.
Iuris priuati tripartiti exēpla.f.9.c.1.
Iuris prudentia quid est in textu fol.
Iuris publici tripliti exēpla.f.9.c.4.
Iuro rē meā eē: & iuro tuā nō eē differunt. vide fol.355.col.1.
Ius ad qd ponit in diffinitione actionis folio.303.colūna.1.
Ius ciuile tripliciter differt a tutela & hereditate folio.
Ius ciuile sex modis dr fol.11.col.1.
Ius gentium dicitur ius naturale vide folio.267.colūna.3.
Ius idē est in toto quo ad totū qd in pte quo ad ptē & ecōtra fol.190. col.2.
Ius idē statuatur vbi est eadem equitas folio.339.colūna.2.
Ius nāle q̄tuor modis ponit.f.10.c.2.
Ius priuatum quid folio.
Ius publicum quid est folio.
Ius pſonat⁹ iamlētis ꝯsistit.f.220.c.3.
Ius patronatus multipliciter perditur folio.220.colūna.3.
Ius quandoq; dicitur iniquum folio 207.columna.3.
Ius scriptum vnde constat folio.
Iustitia est mater iuris in prohemio folio.7.columna.3.
Iustitia sm tullium & platonem quid sit folio.8.columna.1.
Iustinianus vn dr in phemio folio.
Iustus septies in die cadit q̄liter hoc

intelligitur ⁊ dicitur vide folio.
Calende quid ſignificāt ⁊ vnde dicuntur folio.199.columna.2.
LApides ſimiles ſurripiens ad quid ponitur.f.370.
Lapis vſi dī fol.129.co.4.
Legata eccleſiarū ſunt priuilegia edicta.f.322.c.3.
Legata fiebant olī quadruplicitē fol.
Legata īdebite ſoluta an repīri pſſit.f.
Legata plura ⁊ conditionalia quādo cedunt folio.
Legata res obligata p̄ heredē ī trib⁹ caſib⁹ eſt luēda vide fol.169.col.3.
Legata tribus tpibus cedere pſſit fol.
Legata voluntate preſumpta renocātur folio.182.columna.3.
Legatariorū qdā ſunt cōiūcti tm̄ re: alij ṽbis tm̄: alij re ⁊ verbis: alij prius diſiuncti vide fol.171.col.2.
Legatarius tribus modis poteſt ab omni debito liberari folio.
Legatarius cōditionalis legati ſpem nō trāſmittit fol.238.col.2.
Legatus pro conſulis duo habet ſpecialia folio.88.col.4.
Legate rei periculum ad quem pertinet folio.184.columna.1.
Legato dies cedit a morte teſtatoris: heredis iſtitutio caput ⁊ fundamētū totius teſtamēti fol.180.col.2.
Legatum alicui vt ſeruum manumittat non defalcatur fol.184.col.3.
Legatum quinqꝫ caſibus deficit ⁊ legatario accreſcit fol.171.col.1.
Legatū gñis an valeat fo.176.col.3.
Legatū in trib⁹ caſib⁹ deficit nec legatario accreſcit folio.171.col.1.
Legate rei dominium quando tranſit in legatarium folio.
Legate rei periculum ad quem pertinet folio.99.columna.4.
Legatum rei cuius comercium nō eſt an valeat fol.169.columna.1.
Legatū p̄ quas actiōes peti pōt folio.
Legatum ſi euincatur an heres defuncti teneatur fol.169.col.2.
Legatum alicui vt ſeruum manumittat non defalcatur folio.
Legari poteſt ⁊ a legatario folio.
Leges armis egēt. ⁊ ecōtra folio.
Legibus intenti ſunt in tribus commendati. in prohemio folio.
Legis cornelie fictio folio.139.col.3.
Legis diffinitio folio.14.col.1.
Lex agraria que eſt folio.
Lex cornelia vſi dī fol.298.col.2.
Lex.xij. tabularum vnde ortum habuit folio.16.columna.4.
Lex non eſt imponenda rebus vide folio.258.columna.3.
Lex falcidia in multis caſib⁹ ceſſat fo.
Lex iulia de ambitu in quatuor caſibus habet locum fol.375.col.1.
Lex iulia de vi p̄uata ⁊ de vi publica qualr̄ punit fol.363.col.3.
Lex quid eſt ſm̄ Ciceronē libro ſcd̄o de lega. in prohemio folio.
Lex iulia repetūdarū fol.375.col.2.
Lex iulia de annona. fol.375.col.2.
Lex iulia de reſiduis folio.375.col.2.
Lex fauia. de plagiarijs folio.
Lex tollitur per diſſuetudinē. in prohemio folio.
Libellum datum dare non lꝫ fol.335. columna.4.
Libellus eſt in cā faciendus ⁊ certum continere debet fol.325.col.1.
Libellus eſt in cauſa dandus fol.367. columna.3.
Libellus in actiōib⁹ p̄iudicialib⁹ fo.
Libellus in publiciana fol.308. col.1.
Libellus in criminalibus quid continere debet folio.371.col.3.
Libertatis diffinitio tripliciter exponitur folio.
Liber quis vel que naſcitur folio.
Liberi ſunt multiplices fol.19.col.4.
Liberi p̄teriti habēt duo remedia ad impugnādū teſtamētū fol.223.c.3.
Libertatis fauor in quibus conſiſtit folio.121.columna.1.
Libertinorum diuiſio folio.
Libertinus q̄o opas dꝫ patrono fol. 29.col.2.
Liber homo quādoqꝫ bona quādoqꝫ mala fide poſſidet fol.279.col.2.
Libertas in fraudē data an poſſit reuocari folio.25.columna.4.

Libertas directa ſeruo alieno dari nẽ quit. folio.
Libertas fauorabilis eſt. fo. 180. c. 4.
Libertus ingratus qua actione in ſeruitutem reuocatur. fo. 57. co. 4.
Libera perſona alij non acquirit. vide folio. 285. co. 3.
Libertas tollitur per leuem offenſaȝ. folio. 324. co. 2.
Libertus punit̃ et ſi patronus ab ipſo ſine venia in ius vocat⁹ nõ veniat. f.
Libertus quas operas debet patrono. folio. 23. columna. 1.
Libra auri continet. lxxij. aureos. folio. 366. columna. 4.
Libri penes quos dicitur. fo. 130. co. 2.
Liciti occaſione illicitum non debet cõmitti fo. 259. co. 2.
Literaruȝ ignorantia an excuſat a tutela. folio. 77. co. 1.
Literarum obligatio tolli poteſt per contrariam ſcripturã. fo. 258. c. 3.
Locus deſinit eſſe ſacer dupliciter. folio. 87. columna. 2.
Locupletari nemo debet cum aliena iactura. fo. 277. co. 3.
Locus dicitur plenus. ſemiplenus et vacuus. fo. 114. co. 2.
Locus purus quis eſt. fo. 87. co. 3.
Lus iuris habet quatuor ſignificata. folio. 169. co. 3.
Macedonianũ in. xj. caſib⁹ ceſſat. fo. 342. co. 1.
Maculare capitur pro accuſare. folio.
Magiſter qualis eſſe dȝ. in prohemio. fo. 5. co. 1.
Magiſtratus qui ſunt. fo. 2. co. 3.
Mandatuȝ ⁊ iuſſus qualiter differũt. fo. 64. co. 4.
Mandati diffinitio. fo. 271. co. 2.
Mandatum contrahitur quinqȝ modis. fo. 271. co. 2.
Mandatũ facilius reuocat̃ q̃ alij cõtractus. vide fo. 273. co. 4.
Mandatum quãdiu dicitur integruȝ. fo. 273. columna. 4.
Mandatarius de quatuor tenetur. folio. 274. columna. 2.
Mandatum eſt ſpeciale in multis caſibus exigitur. fo. 347. co. 1.
Maleficia voluntate diſtinguuntur. folio. 286. co. 4.
Manumiſſio tã inter viuos q̃ invltis volũtate multis modis fit. fo.
Manumittens ſeruũ alienũ in pñtia principis in qntuplũ dãnatur. fo.
Maritus lucratur fructus rerum dotalium. fo.
Maritus non poteſt eſſe curator vxoris. vide fo. 80. co. 1.
Maritus poteſt eſſe procurator vxoris. fo. 80. co. 1.
Maſculinum cõcipit femininum ⁊ nõ econuerſo. fo. 55. co. 1.
Materfami. que ſit fo. 296. co. 2.
Matertera magna que eſt folio. 36. columna. 3.
Mater pro filio nõ intrat in litẽ. fo.
Matrimonij diffinitioni aliquid addendum eſt. fo. 32. co. 2.
Matrimoniũ triplici iure eſt. f. 10. c. 3.
Matrimoniũ cõtrahere eſt ita honeſtũ ſicut monaſteriũ itrare. f. 34. c. 2
Matrimoniuȝ impeditur quatuordecim modis. fo.
Matrimoniũ nõ eſt iter duos. f. 33. c. 3
Matrimoniũ ſemel ꝯtum an poſſit p papã diſſolui. fo. 25. co. 4.
Matrimoniũ ſine ſcriptura ⁊ dote poteſt valere: ſed non filios legitimare. vide fo. 197. co. 1.
Matrimonium vſqȝ ad quem graduȝ prohibetur. vide fo. 215. co. 2.
Matrimoniũ vnde dicitur. fo. 32. c. 1.
Mediũ eſt ſeruãdũ. fo. 93. col. 3.
Matris preteritio habetur pro exheredatione. fo. 201. co. 3.
Mẽbrana vnde dicuntur. fo. 98. co. 3.
Mendacium facit quem puniri. folio 365. columna. 3.
Merces quandoqȝ eſt certa: quãdoqȝ incerta: quandoqȝ nulla. fo. 266. c. 1.
Meum amplius meum fieri non poteſt. fo. 319. co. 3.
Meum eſt quod ex meo naſcitur. vide fo. 93. co. 4.
Miles cognoſcitur per ſex ſigna. vide

folio.134.co.1.
Miles de crimine dānatus an poſſit teſtari.fo.
Miles vnde dicitur.fo.134.co.2.
Milites a bello miſſi quot annos excuſationis habent.fo.75.co.2.
Militis teſtamentum mirabiliter eſt priuilegiatum.fo.
Miſſilia vnde dicuntur.fo.103.co.3.
Monachus ꝛ canonic⁹ regularis ſunt liberi.vide fo.
Monachus monaſterio acquirit.fo.
Morientium actus non ſunt in ſuſpēſo.folio.
Mors oīa ſoluit.vide fo.67.co.4.
Mortis eſt incertus dies.fo.117.c.4.
Mortuos gloria viuificat: ꝛ vituperiū viuentes mortificat.vide fo.
Mora vltima nocet.fo.co.
Mulier vbiqꝫ teſtificari poteſt preter in teſtamentis.fo.131.co.1.
Mulieres alique retinēt ſobolis experimentū.fol.197.columna.1.
Mulieris heres in petitione dotis nō potiť ꝑuilegio mulieris.fo.329.c.2.
Mulier pro parentibus agit.fol.356.columna.4.
Multi ſunt qui ex teſtamento capere non poſſunt.folio.
Multum quinquēnium ꝛ diu decēniū comprehendit.fo.259.co.2.
Mutuū deficit tripliciter.fo.233.c.4.
Mutuū eſt triplex.fol.233.col.4.
Mutuum ex corrupto ꝛ integro componitur.folio.
Mutui quatuor ſunt neceſſaria.vide folio.232.columna.3.
Mutuū conſiliatur pluribus modis.folio.234.columna.3.
Mutuū tripliciter recōciliatur.vide folio.123.columna.4.
Mutuum vnde dicitur.fol.129.col.2.
Mutuū vnde cōponiť.folio.232.co.3.
Natorū appellatione continēť et nōdū nati.f.55.c.1
Natura eſt duplex.fo.238.columna.4.
Nature impedimentū fortius eſt q̄ accidētis.fo.44.c.3.ꝛ.4
Necare videť q̄ alimēta negat.fo.
Negatoria ꝛ confeſſoria quare ſic dicuntur.fo.306.co.1.
Negociorū dñs non ſemper inſolidū tenetur.fol.275.col.4.
Nego.geſt.de quo teneť.fo.276.co.1.
Negociorū geſtorū certis in caſib⁹ nō repetit qđ impendit.fo.275.co.3.
Nemo cum alterius iactura locupletari debet.folio.
Nihil et imperfectum equiparantur.folio.159.columna.4.
Nihilomagis ꝛ nihilominus differūt.folio.137.columna.3.
Nomen: Cognomen: Prenomen:et Agnomen differunt.fo.179.co.1.
Nominis ~~indiuidui~~ inuocatio tria bona facit in prohemio.fo.1.co.1. diuinj.
Notarius nō pōt eſſe ſeruus.folio.
Nouatio triplici iure fit.fo.282.co.4.
Nouerca vnde dicitur.fol.
Noria ꝛ nora differūt.fo.343.co.1.
Nudū pactū ſex modis veſtiť.fol.
Nuptie ſiue matrimoniū quid eſt.fo.
Nuptie vnde dicuntur.fo.32.co.1.
Obligatio an poſſit ſtatim conueniri.folio.
Obligatio an poſſit ſpartitatē ꝯtinere.fo.240.c.3.
Obligatio ciuilis quibuſdam perſonis non adheret.fo.230.columna.2.
Obligatio ciuilis tm̄ ſolutione tollitur.fo.280.columna.1.
Obligatio ciuilis ſola quandoqꝫ tollitur.fo.283.columna.4.
Obligatio ciuilis tolliť ꝑ acceptilationem ꝛ ſnīam.fo.230.co.2.
Obligatio ꝛ actio differunt.folio.
Obligationum diuiſio quotuplex eſt.folio.230.columna.1.
Obligatio eadē poteſt eſſe vna ꝛ plures.fo.240.columna.2.
Obligatio effectualis habet radicem naturalem ꝛ ciuilem.folio.230.columna.2.
Obligatio fit tm̄ per verba futuri tēporis.fo.258.co.2.
Obligatio literarum tolli poteſt per

contrariam ſcripturam folio.
Obligatio naturalis iter patrẽ ⁊ filiũ pōt cõſiſtere fol.248.col.1.
Obligatio naturalis ſola quãdoqꝫ tollitur folio.283.columna.4.
Obligatio naturalis tollitꝰ p pactũ ⁊ iuramẽtũ: ſꝫ ciuilis p ſñiam. ſñia eſt de iure ciuili folio.355.col.2.
Obligatio non tollitur ipſo iure fol.
Obligatio tã ciuilis ꝙ̃ naturalis duodecim modis tollitur fol.283.col.3.
Obligare negt filius ſine pře. vide fol.
Obligationum diuiſio fol.232.col.1.
Obligatus pure an poſſit ſtatim conueniri folio.236.columna.3.
Officium iudicis an ſit actio folio.
Officiuꝫ iudicis eſt triplex ſcilicet nobile mercẽnariuꝫ verũ: ⁊ mercẽnarium mixtum folio.
Officio iudicis ſultia ãnua petunꝰ.f.
Officioſi q̃rela an poſſit per filios fratris intentari folio.
Omnes tutores poſſunt fieri ſuſpecti an ſit vera propoſitio fol.81.col.1.
Omnes homines mundi poſſunt ſimul heredes inſtitui fol.147.col.2.
Onus ſentiẽs hẽat lucrũ fol.289.c.4.
Operas obſequiales debẽt liberti patronis folio.227.col.1.
Operas ſuas an poſſit quis in perpetuum locare fol.107.col.3.
Opere liberto impoſite non tranſeunt ad heredem extraneum. vide folio 353 columna.2.
Opinio preferꝰ veritati fol.131. col.3.
Opinio an ſit veritati anteponẽda fol. 152.columna.4.
Opinio ſm Joãnẽ quid eſt. vide fol.
Oratio pluralis conuertitur in ſingularem: ⁊ econuerſo folio.
Orcinus quid ſit: ⁊ vnde dicitur. vide folio.193.columna.2.
Ordo ſacer impedit matrimoniũ. vide folio.38.columna.4.
Ordo ſcripture an ſeruandus ſit. vide folio.180.columna.2.
Ordo ſcripture attentandus non eſt folio.251.columna.2.
Origo duodeciꝫ tabularũ: ꝗ̃ fuit fol.
Oua quare ſub gallinis ⁊ columbis ſubmittuntur fol.375.colũna.4.
Pactionibus dicẽdo dupliciter exponitur fol.
Pactũ nuduꝫ in ſeptẽ caſibus actionẽ pducit fol.
Pactum nudum ſex modis veſtitur folio.232.columna.2.
Paganus vnde dicitur folio.
Pãdecta vñ dicitꝰ. in prohe. fol.6.c.2.
Paradiſum in omni tempore poſſumus habere folio.
Partus ſequitur ſemper ventrem fol. 20.columna.3.
Parricidium quas perſonas concernit folio.373.col.3.
Partus ſuppoſiti ⁊ adulterij accuſatio non omnibus conceditur. vide folio.371.col.1.⁊.4.
Pater cogitur emancipare filium in quatuor caſibus folio.
Pater ⁊ filius eadem perſona finguntur: ſed filius viuente patre videtur dominus folio.163.col.4.
Pater filio in quibus caſibus ſuccedit: ⁊ in quibus non in actione caluiſiana folio.
Pater filium quatuordecim caſibus: filius patrem tribus exheredare poteſt folio.162.columna.2.
Pater in quibus caſibus ſuccedit filio ⁊ in quibus non fol.49.col.4.
Pater poteſt eſſe ſeruus filij ſui: ⁊ ecõuerſo folio.
Pater quandoqꝫ in aduentitijs non habet vſumfructũ fol.126.col.1.
Pater quo iurꝰ venit ad bona filij emãcipati fol.223.colũna.4.
Pater ſm diuerſa tempora diuerſa iura habuit in bonis filij. vide folio 126.columna.3.
Patres pro filijs. ⁊ domini pro ſeruis an teneantur fol.314.col.2.
Patria poteſtas eſt ieſtimabilis fol.
Patribus ⁊ patronis eſt honor preſtandus fol.366.col.4.
Patritius quis eſt fol.47.col.4.
Patrie ptãtis ius in ſeptẽ cõſiſtit fol.
Patris appellatio ꝯtinet dimidiã fol.
Patronus

Patronus qualiter ſuccedit liberto. folio.49.columna.3.
Patruus ꝛ auũculus:amita ꝛ matertera differunt.folio.212.colũna.3.
Patruus magnus quis eſt.fol.36.
Patruus patris eſt mihi patruus magnus.folio.212.columna.4.
Pauper fidelis ꝛ diligens non eſt reprobandus.folio.
Paupertatem detegere durum eſt. folio.296.columna.2.
Paupertas non aliquando excuſat a tutela.folio.76.col.3.
Paupertas prodeſt:qualiter hoc euenit.folio.24.col.4.
Peccata remittuntur peregrinantibus.folio.196.columna.1.
Peculium caſtrenſe ꝛ peculium quaſi caſtrenſe.folio.125.columna.3.
Peculium eſt pecunia que per ſymoniam queritur.fol.314.col.2.
Peculatus actio quinquennio durat. folio.374.columna.3.
Peculium eſt triplex.fol.226.col.2.
Pedagogus qs dr̃ ꝛ vñ.fo.26.co.4.
Pena arbitraria ad mortem extenditur.folio.299.columna.2.
Pena ex pacto non poteſt peti. vide folio.252.columna.3.
Pena furti mãifeſti eſt quadruplex. non manifeſti autem duplex folio.
Pena maior maiori delicto debetur. folio.374.columna.1.
Pena vnius eſt metus multorum.folio.287.columna.3.
Pene diuerſificantur ex perſonarum diuerſitate.folio.374. columna.1.
Pene criminalibus ſunt ordinarie ꝛ extraordinarie.folio.
Pene ſunt reſtrigẽde.fo.375. col.2.
Perduelles ſunt hoſtes.fo.198.co.3.
Periurus in alio ſeculo punietur. vide folio.365.columna.1.
Peremptionis periculũ ꝛ deteriorationis diuerſa ſunt.fol.264.col.1.
Permutatio duas actiones petit. vide folio.263.columna.2.
Perpetuum multipliciter ſumitur. folio.71.columna.2.
Perſecutio continet actionem ꝛ petitionem.folio.281.columna.4.
Perſonarum ſecunda diuiſio eſt de iure ciuili.folio.
Perſone alienarum rerum gubernationem habentes.folio.349.co.4.
Petitio hereditatis eſt actio preiudicialis coloni aſcriptitiũ ꝛ ſimiles iure petuntur.folio.318. columna.2.
Petitio hereditatis eſt realis ꝛ perſonalis.folio.368.columna.3.
Petitio hereditatis ex quaſi contractu fit.folio.
Peto quod habeo quatuor modis.folio.170.columna.1.
Philoſophi a tutela excuſantur.vide folio.78.columna.2.
Pictura precioſior eſt ſcriptura. vide folio.99.columna.2.
Pign⁹ qualit̃ a creditore. vẽdi p̃t fo.
Pignus vnde dicitur folio.
Plebiſciti diffinitio ꝛ differentia fo.
Plus petitur quatuor modis.vide folio.333.columna.4.
Populus an poſſit legem facere fol.
Portio filijs debita iure nature que eſt.folio.162.columna.1.
Poſſeſſio an ſit eadem cum poſſeſſione defuncti folio.144.col.3.
Poſſeſſio eſt res incorporalis.vide folio.198.columna.1.
Poſſeſſio heredis an ſit eadem cum poſſeſſione defuncti folio.
Poſſeſſio poteſt peti ſine interdictis. folio.358.columna.4.
Poſſeſſio non eſt proprie de mobilibus folio.362.columna.1.
Poſſeſſio ſepe transfertur:lз res non apprehendatur folio.103.col.2.
Poſſeſſionem poſſeſſus non querit folio.127.columna.3.
Poſſeſſio ſola nõ q̃rit fo.128. col.3.
Poſſeſſio vnde dicitur fol.362.col.1.
Poſſeſſori an competat actio.vide folio.306.columna.2.
Poſſeſſor bone fidei quis fructus reſtituere debet folio.
Poſſidentis conditio quandoq; deterior q̃ͣ petentis folio.99.col.1.

Poſſit in alterius contrahentium arbitrio ꝯferri emptio. fol.264.c.4.
Poſſeſſor clandeſtinus habet naturalem poſſeſſionem: ⁊ deſinit ciuilē folio.362.columna.2.
Poſſeſſor malefidei quo iure tenetur fruct⁹ reſtituere. folio. 368.col.1.
Poſthumi habentur pro natis quando pro eorum commodo queritur folio.197.columna.4.
Poſthumi hodie exheredari nō poſſunt.folio.141.columna.1.
Poſthumus dicit̄ dupl'r. fo.197.c.4.
Poſtliminiū quid eſt. fo.48.colum.3.
Ptās quadrupl'r accipit̄. fol.309.c.3.
Ptās pr̄is in ſeptē ꝯſiſtit.fo.32.col.3.
Poteſtatis dominice triplex eſt effectus.folio.30.columna.3.
Prelatus ſuſpectus an ſit adminiſtratione remouendus.folio.83.col.1.
Predia ſtipendiaria ⁊ predia tributoria que ſunt.folio.101.col.4.
Preſcribit heres cum mala fide.vide folio.116.columna.2.
Preſcribi non poſſunt multe res.vide folio.115.columna.1.
Preſcriptio non currit habenti pignus: ſed bñ hūti hypothecā. fol.
Preſcriptione an queratur dominiū ſunt opiniones.fol.112.colum.1.
Preſcriptis verbis agitur tripliciter. folio.266.columna.2.
Preteritio an habeatur pro exheredatione.folio.144.columna.1.
Preſumptio ex varijs ſumitur: in ꝓhemio.folio.5.colum.2.
Preteritio matris habetur pro exheredatione folio.
Preteritus quādoqꝫ cōmittit edictū folio.201.col.3.
Preterita qd eſt.fol.296.col.2.
Pretor heredē nō facit.fo.155.co.4.
Pretor plus punit q̄ꝫ lex duodecim tabularum.folio.286.colum.2.
Pretores rei perſecutorie ſunt perpetue.folio.351. columna.3.
Pretorie penales ſunt annales . vide folio.351.columna.4.
Principi que reſeruantur. folio.
Pelignus ⁊ peligna qui ⁊ que dicūtur.folio.38.columna.1.
Probatio qñqꝫ reo incūbit.vide fol.
Procraſtinatio nocet.fol.322.col.3.
Procuratoris officium quibuſdã eſt interdictum.folio.347.colū.2.
Procuratores ſatiſdant:non autē orphanotrophi ⁊c̄.fo.350.colum.1.
Procurator rei ſiue interueniat ante litem cōteſtatam ſiue poſt tenetur ſatiſdare.folio.350. colum.3.
Prodigus quis eſt.fol.138.colū.3.
Prohibitum fieri directo prohibetur per obliquum.fol.145.colum.3.
Pro libero bona fide:item ſi paratus ſit ſubire iudicium liberale: ſm doctores hic.folio.112. columna.4.
Promiſſor an ſtatim conueniri poſſit.folio.254.colum.2.
Promitto decē aureos ānuos: ⁊ ſingulis annis differūt.fol.237.colū.2.
Promulgare qd eſt. in ꝓhemio.fol.
Prognatus ⁊ abnepos . vnde dicuntur.folio.196.columna.3.
Proximus pubertati poteſt eſſe ingratus.folio.248.colum.4.
Pupertati ꝓximus qs eſt. folio.
Pubertas plena dr̄ q̄tuor modis. fol.
Publiciana datur contra dominum in ſex caſibus.fol. 308.colū.3.
Publiciana nō competit : niſi quinqꝫ neceſſaria concurrant.folio.
Publicum vnde dicitur.folio.
Publiciana iudicia differunt a ciuilibus. folio.371.columna.2.
Pueri aliter: ⁊ aliter prouecti docendi ſunt.folio.93.columna.3.
Pugna an ſit licita.fol.198.colū.3.
Pupillaris debitor qualiter ſoluere debeat.folio.
Pupilli an poſſit ſoluer̄.fol.124.c.3.
Pupilli cautionē ſaluā ſor̄ ē cōis.fol.
Pupilli factum quomodo non eſt fortune committendum.folio.
Pupillis actio ſbſidiaria ꝯpetēs ē fo.
Pupillo datur tutor ad quid.folio.
Pupillus in tribus locis poteſt tutorem petere.folio.
Pupillus poterit pl'es hēre tuto. fol.

Pupillus pōt habere curatorē. folio.
Pupillus q̄liter ex mutuo tenet fol.
Pupillus ſine defenſore in quatuor caſibus quandoq; in iudicio poteſt eſſe. folio.
Pupillus ſi tutorez non habet an poſſit ſibi dari curator. folio.
Purpura veſtimento tripliciter apponitur. folio. 94. columna. 2.
Quarta eſt multiplex. vide folio. 187. colum. 4.
Quatuor ſunt ordines dignitatum que habent imperium. in prohemio folio. 4. columna. 4.
Quatuor tēpora ꝯſiderant: vt ſciatur quid acqrat pater in bonis filij fo.
Querela datur emancipatis. vide folio. 143. colum. 4.
Querela inofficioſi an poſſit ad heredem tranſmitti. folio. 199. colū. 4.
Queſtor multiplex dī. i ꝓhe. f. 4. c. 4.
Quid reqrit i actione reali tā ex pte actoris q̄ ex parte rei. vide folio.
Qui poteſt teſtari poteſt in teſtamēto manumittere. folio.
Quirinus vnde dicitur: ⁊ vbi habetur. folio. 12. columna. 2.
Quis ⁊ que ſubſtantiam ſignificant. vide folio. 252. columna. 3.
Quis vel qui q̄ñ ponit in aliqua cauſa qualiter intelligitur. vide folio.
Qui tacet affirmat. folio.
Quod differtur non auſertur. vide folio. 193. columna. 2.
Qđ ex meo: vl' ex mea naſcit meū ē. f.
Quod liber ſit ſeruus per venditionē quatuor concurrant. fol. 19. col. 1.
Quod iuſſu exercitoria ⁊c̄. non ſunt actiones: ſed actionum adiectiōes. folio. 342. columna. 3.
Quomodo recuperantur que in aliena negocia expenduntur. folio.
Quod meum eſt amplius meum fieri non poteſt. folio.
Qđ meū eſt non poſſum vſucapere. folio.
Ratio duplex vnam vincit. folio. 203. columna. 2.
Raptor ⁊ fur diſtīguunt fol. 291. c. 4.
Raptor in minus tenetur q̄ fur manifeſtus. folio. 291. columna. 4.
Raptori qua actione conuenitur. vide folio. 322. columna. 2.
Raptor qua actiōe tenet. fo. 291. co. 1.
Realis actio pōt i ſtipl'atōe ɔ̄duci. fo.
Reb⁹ corpālib⁹ aliq̄ ɔgruunt q̄ incorporalib⁹ nō veniunt. fol. 104. col. 1.
Rei debendi ⁊ fideiuſſores diuerſimode tenentur. folio.
Rei debendi in ſolidum non poſſunt conueniri. folio. 240. colum. 4.
Rei vēdicatio q̄ dat legatarijs nō eſt ex q̄ſi ɔtractu. vide fol.
Rei vendicatio ad hoc quod cōpetat quid requiritur. fol. 305. colum. 1.
Relatio eſt facienda ad proxima. vide folio. 306. columna. 2.
Relegat⁹ ⁊ deportat⁹ q̄liter differūt. fo.
Rem eſſe in bonis ⁊ ex bonis differunt. folio. 292. colum. 3.
Reo quandoq; incumbat ꝓbatio. fo.
Reorum debendi vel credendi conſtitutio an per interuallum impediatur. folio. 240. columna. 1.
Rex diuiſiōes quot ſūt. fol. 104. co. 1.
Res dicitur eſſe in nullius bonis ſeptem modis. folio. 89. columna. 2.
Res incorporales quaſi poſſidentur. folio. 358. columna. 2.
Reſpublica ⁊ fiſcus non habent priuilegium eccleſie in legatis ſibi factis. folio. 322. colum. 4.
Reſtituere quandoq; ſumitur pro dare. folio. 359. columna. 3.
Reſtitutio in integrū non dat minori xxv. an. q ſe vēdidit. fo. 19. col. 2.
Reſtitutio quo remedio datur maioribus. folio. 310. columna. 1.
Ruſticitas ſancta oīa palam habet. folio. 312. columna. 1.
Rub. q̄ñq; ē ḡñalior nigro. fol. 7. co. 3
Reus ſtipulandi ⁊ reus promittendi. folio. 259. colum. 4.
Sacre res aliquando alienari poſſunt. folio. 87. columna. 2.
Sacre rei vēditio vz iter

ignorantes folio.244.col.4.
Salariũ interueniẽs in mãdato an peti poſſit ⁊ q̃ actione fo.274.col.3.
Salomon dicit quatuor cognitu difficilia folio.
Sarcinator quis eſt folio.
Satiſdatio a quibus tutoribus danda eſt folio.71.columna.3.
Satiſdatio de legato ſoluẽdo põt remitti a teſtatore:ſed nõ de vtẽdo fruendo arbitrio boni viri fo.108.co.1.
Satiſdare eſt promiſſionem per fideiuſſores facere fo. 348. colum.3.
Satiſdatio duplex ab actore exigitur folio.348.columna.3.
Satiſdatio iudicio ſiſti an poſſit ſub pena fieri folio.348.colum.4.
Scandalum timendum eſt : ⁊ quare folio.90.columna.1.
Scientie quadriuiales non excuſant a tutela folio.78.columna.2.
Scientie triuiales excuſant tutores folio.78.columna.2.
Scriptura priuata quando fidem faciat folio.258.columna.1.
Scriptura p̃conizata facit fidẽ apud omnes folio.20.columna.4.
Scripture priuate ⁊ publice ſtãt donec cõtrariũ probet̃. vide fo.257. co.1.
Scripture an ſemper ſtandum ſit. vide folio.250.columna.1.
Semeſtre dupl'r accipit̃ fol'.75.co.1.
Secundam decretum tranſferunt dominium folio.370.columna.3.
Senatuſconſultum ſabinianum fo.
Sentẽtia an ſtatim ſit executioni mãdanda folio.368.columna.2.
Sententia contra ius litigatoris fol'.
Sententia debet ferri iuxta formam libelli folio.332. columna.4.
Snia die feſtiua dz proferri ẽt abſente altera partiũ fo.237.columna.1.
Sententia duplex fertur in actione quod metus cauſa fo.326.col.3.
Sententia eſt in ſcriptis ferenda. vide folio.332.columna.4.
Sententia in ſcriptis ſedendo eſt ferenda folio.
Sententia interlocutoria ⁊ preceptũ iudicio idem folio.124.col.1.
Sententia non poteſt ſemper eſſe certa folio.332.colum.3.
Sententia poteſt fieri contra defunctum criminoſum fo.198.col.3.
Sententia quid eſt folio.
Sententia ſi geminetur ex qua tunc agetur folio.158.columna.2.
Sententijs ⁊ ſm decretũ transferunt dominium folio.
Semeſtre dupliciter accipitur folio.
Seminare in alieno fundo quid inde vide folio.
Seruiana vnde dicitur folio.
Serui conſequuntur libertatem nonẽ modis folio.23.columna.4.
Seruitutum quatuor ſunt genera fo.
Seruis an fiat iniuria fo.
Seruitutes ſunt in bonis noſtris. vide folio.84.columna.4.
Seruitutes ſunt indiuidue p̃ter vſumfructum folio.109.columna.3.
Seruitus altius tollendi ab alijs differt folio.305.columna.4.
Seruorum an ſit aliqua differẽtia fol'.
Seruum fiſcalem ſurripiens qualiter punitur folio.
Seruũ propriũ qs inter viuos in fraudẽ creditorum manumittere nõ põt fo.
Seruus an poſſit habere aliquid in ſuum folio.127.columna.1.
Seruus ciuiliter nequit obligari. vide folio.255.columna.2.
Seruus fugitiuus an.xxx.annis vſucapiatur folio.112.columna.4.
Seruus heres inſtitutus non acquirit dño:niſi duo ↄcurrat fo.180.co.2
Seruus liber per venditionem ſi quatuor concurrant folio.
Seruus manumiſſus an teneatur de geſtis in ſeruitute.fo.344.col.1.
Seruus non acquirit libertatem domino folio.
Seruꝰ ordinariꝰ qs ſit fol'.340.co.4.
Seruus non poteſt obligari fideiubendo folio.282.columna.3.
Seruus pro nullo reputatur, vide folio.314.columna.2.
Seruus quicquid acquirit domino

acquirit folio.
Seruus tabellio eſſe non poteſt. vide folio.19.columna.1.
Seruus vicarius qs ſit fo.404.co.4.
Seruus vnde dicitur folio.
Seruus vſufructuarius querit nobis ex re & operis: ſed eſuarius ex re tm̄ folio.279.columna.2.
Sica quid eſt fo.373. columna.1.
Sigillum quandoqz teſtamētis: quādoqz chartis iponif fol.374. co.1.
Similium eadem eſt diſciplina. vide folio.338.columna.3.
Simplicitas eſt legibus amica. vide folio.189.columna.3.
Si non valet id quod ego ago valeat prout valere poteſt folio.45. co.2.
Si ſeminauit quis ex ſemine meo in alieno fundo agam contra dominū fundi folio. 98.columna.2.
Si vinco vincentem te: vinco te: quandoqz fallit folio.208.columna.2.
Societas multis modis ſoluitur. vide folio.270.columna.1.
Societas non tranſit ad heredem niſi in duobus caſibus fol.270. col.2.
Societas quid eſt folio.
Societas vera & incidens que eſt fol.
Solidi.lxxij. conſtituūt librā auri vnam. folio.
Solidus in iure ponitur pro aureo & econtra folio.
Solutio an poſſit fieri adiectio. vide folio.246.columna.3.
Sol'o de necītate ſit fol.124. col.2.
Solutio particularis an creditorē inuito poſſit fieri folio.281. col.3.
Solutio quando fiet ſi hoc anno promiſſa ſit folio.254. columna.1.
Solutū per errorē indebitū ſepe repeti non poteſt folio.277.col.4.
Speciei diffinitio folio.14.col.3.
Species ſole commodantur. vide folio.331.columna.1.
Sponſalitia inter abſentes & preſentes fieri poſſunt folio.249.col.4.
Sportula vel ſporta qd ſignificat folio.325.columna.2.
Sportule quibuſdam remittuntur folio.325.columna.2.
Sportule ſiue ſalaria quibus dantur & a quibus folio.325. col.2.
Stadium quid eſt fol.86.col.3.
Statu liber quis eſt folio.12 col.3.
Stipendiaria pdia que ſunt folio.
Stipul ido alteri: quādoqz ſibi actio nō qrimus: qñqz nō fo.252.col.1.
Stipulatio alteri facta poteſt tribus modis formari folio.252.col.1.
Stipulatio an poſſit fieri ſub conditiōe in diem & ad diem teneri differunt folio.236.columna.3.
Stipulatio an vitietur propter turpitudinem folio.257.columna.3.
Stipulari ire & ſtipulari iter differunt folio.241.columna.3.
Stipulor ſiḡt interrogo fo.282.co.4.
Stipulatio erit vna & nō plures: ſi qs decē aureos annuos ſtipulat⁹ ē fo.
Stipulatio eſt de iure ciuili. vide folio.314.columna.1.
Stipulationes communes dicuntur aditiones folio.
Stipulatio fieri debet verbis aptis folio.236.columna.1.
Stipulatio iter abſētes an valeat fo.
Stipulatio non ſemper vitiatur ex reſponſionis diuerſitate folio.
Stipulationes pretorie & iudiciales multipliciter differunt.
Stipulatio pura non ſuſpenditur: ſed bene alij actus folio.245. colū.2.
Stipulatio quando fiet ſi hoc anno promiſſam ſit folio.254.colū.1.
Stipulatio quid eſt folio.
Stipulatio rei ſue an valeat. vide folio.245.columna.2.
Stipulatur alter alteri ſexdecim modis folio.246.columna.2.
Stipulatur quandoqz inſanus: non āt furioſus folio.248.columna.4.
Stipulatio tm̄ ſit per verba futuri tēporis folio.258.columna.2.
Stipulor ſiḡt iterrogo fo.282.col.4.
Stuprum in tribus caſibus grauiter punitur folio.372. columna.3.
Stupri pena eſt quinquennalis. vide folio.372.columna.3.

Subiecti alieno iuri qualiter a nexibus illius iuris liberent. vide folio.
Subſtitutio ē quintuplex. fo. 154. co. 1.
Subſtitutio ē ſbdū gñale. fo. 156. c. 3.
Subſtitutio pupillaris hēt quatuor neceſſaria. folio. 154. columna. 1.
Subſtitutio pupillaris multipliciter finitur. folio. 154. columna. 3.
Succedunt deſcendentes: aſcēdentes collaterales. folio.
Succeſſio libertinorum ⁊ ingenuorum tripliciter differunt. folio. 221. co. 2.
Succeſſor anomalus. fol. 228. col. 3.
Succeſſorium edictum quando habet locum. folio. 206. colum. 3.
Superlatiuus pro poſitiuo quandoq; ponitur. folio. 268. colum. 1.
Tacēs affirmat fo. 50. c. 3.
Tēpus quid eſt: ⁊ diuiſio temporis. folio. 95. c. 2.
Tēporis tractus conualidat inualidū. fo. 158. c. 1.
Teſtamenti diffinitio. folio.
Teſtamenti factio etiam paſſiua multis denegatur. folio.
Teſtamenti per cecum faciendi ſolēnitas. folio. 139. columna. 2.
Teſtamentum an poſſit fieri per mutum ⁊ ſurdum. folio.
Teſtamentum debet habere quatuor neceſſaria. folio.
Teſtamentum duobus modis rumpitur. folio. 195. colum. 4.
Teſtamentum facere multis prohibetur a iure. folio. 139. colum. 3.
Teſtamentū imperfectum multa cōtraria format ⁊ ſoluit. folio.
Teſtamentum inofficioſum quādoq; continet exheredationem ⁊ preteritionem. folio. 220. columna. 2.
Teſtamentum non iure factum dicit tripliciter. folio.
Teſtm̄ pr̄is ⁊ filij eſt duo ⁊ vnū. fo.
Teſtamentū rumpitur tripliciter. fo.
Teſtamentum per duo rumpitur. vide folio. 195. columna. 4.
Teſtm̄ ſcdm̄ preferf primo: ſed prima ſola non pfertur ſecunde. folio.
Teſtamentum ſine herede non valet. folio. 186. columna. 2.
Teſtari aliqui nolunt aliqui nō poſſunt. folio. 195. columna. 4.
Teſtatoris diſputatio eſt lex. folio.
Teſtator in teſtamento poteſt facere plures gradus heredum. folio. pone igitur ſic caſum. ante mediū
Teſtatoris voluntas eſt lex. folio.
Teſtatur quis de rebus alienis. vide folio. 155. columna. 4.
Teſtes debēt rogari. fo. 133. colū. 4.
Teſtificamur de his que vidimus in pueritia. fo. 131. columna. 2.
Teſtium numerus qui in teſtamento eſt exhibendus. fol. 133. colum. 4.
Theatrum vnde dicitur: ⁊ quid ſignificat. folio. 86. columna. 3.
Theologia verū iuriſtis ſit neceſſaria. fol.
Theſaurus quis eſt. fo. 101. colum. 2.
Tignū alienū mala fide iniūgēs quibuſq; actionib⁹ cōuenire pōt. folio.
Tria facit īpator. ī pꝓemio. fo. 2. col. 1
Turpe quandoq; promittitur: quandoq; honeſtum turpiter. folio.
Tutela eſt munus publicum auctoritate: ſed non vtilitate. folio.
Tutela eſt triplex. fo. 52. colum. 3.
Tutela multis modis finitur. vide folio. 66. columna. 2.
Tutela quid ſit. folio.
Tutele datio vtrum delegetur. vide folio. 63. columna. 3.
Tutele pluralitas vnde ſit. folio.
Tutor an teneatur cauere de rato. vide. folio. 349. columna. 4.
Tutor confirmatus eſt daturus: ⁊ nō teſtamentarius. folio.
Tutor datus a matre in teſtamēto tenetur ſatiſdare. folio. 71. colū. 2.
Tutor eſſe non poteſt qui eſt pupilli creditor vel debitor. folio.
Tutor per quā paupertatem a tutela excuſatur. folio. 76. colū. 3.
Tutor quādoq; daf ſeruo. fol. 52. colū. 1.
Tutor remotus vt ſuſpect⁹ an ſit ſemper infamis. folio.
Tutor vn⁹ pro altero tenetur in quatuor caſibus. folio. 73. col. 1.
Tutorē hūtī daf tutor ī ſex caſib⁹. fo.

Tutorem habenti quare tutor dari nequit. folio. 69. colum. 4.
Tutores a quibus iudicibus dantur. folio. 69. columna. 1.
Tutores dando quid inquiri debet. folio. 63. columna. 1.
Tutores omnes poſſunt fieri ſuſpecti an ſit vera propoſitio. folio.
Tutores poterit plures pupillos habere. folio. 70. columna. 1.
Tutoribus a quibus ſatiſdatio danda eſt. folio.
Tutorum genera quatuor dici poſſunt folio. 71. columna. 3.
Vectigal nouū inſtituēs in certū aureis punitur. folio.
Vendere quis compellitur aliquando. fo. 121. co. 1.
Vendicat aliquando non dñs a domino. folio. 99. co. 1.
Venditio fit in ſcriptis: ꝛ ſine ſcriptis folio. 261. columna. 1.
Venditio rerum deguſtabilium facta cuius eſt precluſum. fo.
Venditione facta non pertinet ad emptorem periculū rei vēdite niſi nouē ꝯcurrāt. vide folio. 263. colū. 3.
Venditor an teneaꝛ ꝑciſe ad rē tradēdā vel ad ītereſſe. fo. 262. co. 3.
Venditor vtrum vltra arrarum duplicium perditionem teneatur ad intereſſe. folio. 261. columna. 3.
Venerit dupliciter exponitur. fol.
Verbū ſemel poſitum proprie ꝛ īproprie poteſt poni. fol. 185. colū. 1.
Veritas prefertur opinioni. fo.
Veſtire ex obuentu rei differunt. fol.
Via media eſt eligenda. fo.
Vigilantibus iura ſubueniunt. in ꝓhemio. fo. 3. columna. 1.
Vindicta quid ſit. folio. 22. co. 1.
Violentiam paſſus quod remedium habet. folio. 359. colum. 4.
Vis inquietatiua que parit interdictum quod vi aut clam qualiter ſit folio. 362. columna. 2.
Voluntas eſt ambulatoria vſqꝫ ad mortem. folio. 117. columna. 4.
Vſū vi ꝯcernit res īmobiles vel bonoꝝ raptor res mobiles. fo. 363. co. 2.
Violentia quandoqꝫ perſonis: quandoqꝫ rebus infertur. fol. 363. co. 4.
Voluntas eſt habenda pro ratione. folio. 112. columna. 4.
Voluntas teſtatoꝛ ē lex. fo. 147. col. 2.
Vno contextu quando dicatur quid fieri. vide folio. 130. columna. 3.
Vſuarius ꝛ fructuarius quandoque ſunt equales. folio. 109. colū. 3.
Vſucapio eſt rerum mobilium: ꝑſcriptio īmobilium. folio. 110. co. 3.
Vſucapio pro herede quandoqꝫ habet locum. 113. columna. 3.
Vſucapione ꝗrit dñium. fol. 112. col. 1.
Vſucapio rerū mobiliū non interrūpitur ꝑ litꝭ ꝯteſtationē. fol. 369. c. 2.
Vſufructꝰ eſt duplex. ſ. formalis ꝛ cauſalis. folio. 106. columna. 4.
Vſuſfructus in multis locum dñij habet. folio. 106. columna. 4.
Vſuſfructus qñ ſit. fo. 172. colū. 4.
Vti poſſidetis ꝛ vtrobi differunt. vide folio. 361. columna. 2.
Vtile pro inutile non vitiatur. folio. 247. columna. 1.
Vtrobi vnde dicitur. folio. 362. col. 1.
Vxor non eſt in poteſtate mariti niſi quo ad debitum carnis. folio. 207. columna. 4.

¶ Finis tabule materiarum ex gloſis extractarum.

¶ CCLxviij. gloſas ſubiecimus in quibus aut additionē multiplicē aut vnionem lectionem vue eundē tium qꝫ erratoꝝ diligenter caſtigationem īuenire eſt huiuſce impreſſionis collatione facta ad eā qua ſuperiori anno iiſdem caracteribus exarata fuerat. Alias enim diuerſe impreſſionis inſtitutionibus iſtas haud quaqꝫ duximus conferendas.

Iuſſimus. §. igitur. in prohemio. folio. 6. columna. 2.
Rei romane. §. huius ſtudij. de inſti.

ctur. folio. 9. columna. 1.
Libertinorum. §. libertinorum. de li-
be. folio. 22. columna. 3.
Virſpotentes: de nup. in pricipio. §.
maſculi folio. 33. columna. 4.
Eodē iure de fiduciaria fol. 61. col. 3.
Exiſtebat. d at. tu. §. ſ3 ꝛ ſi. fo. 62. c. 3.
Iudicium de auctorita. tuto. §. ſiiter.
folio. 66. columna. 1.
Auctor eē nō pōt fol. 66. colum. 2.
Quibus modis tutela finitur in rubri
ca ibidem. col. 2.
Habitudis. q. mo. tu. fini. fo. 67. co. 1.
De ſatiſda. tu. in rubri. fol. 70. col. 4.
Perpetuū. de ſatiſ. in pn. fo. 71. co. 2.
Solent. de ſatiſ. tu. in fi. fol. 73. col. 3.
Interdicitur: de ſuſpec. tu. §. ſiquis au
tem folio. 83. columna. 1.
Prodidit. §. ſingulorum. de re. di. fo-
lio. 88. columna. 3.
In ſua ſubſtantia. §. ſi frumentum. de
re. diui. folio. 95. columna. 2.
Edificauerit. §. certe. de re. diuiſio. fo-
lio. 97. columna. 2.
Cogitur. §. ſiquis a nō domino. de re.
diui. folio. 99. columna. 4.
Simul atq3. §. ite3 ſiquis. de re. diui.
folio. 103. columna. 1.
Claues. §. item ſiquis. de re. diuiſio.
ibidem. col. 1.
Transiert. §. ite3 ſiquis. de re. diui. fo
lio. 103. columna. 2.
Si quid humanitus. de dona. in prin
cipio folio. 117. columna. 4.
Fere legatis. ibidem folio. col. 1. 118.
Ex cauſis. §. ſciendum. de donatio. fo
lio. 119. col. 3.
Voluntatem. §. alie. de donatio. fo-
lio. 118. col. 4.
Venditionis fo. 119. columna. 1.
¶ Inuenit fo. 119. columna. 2.
Exequitur. §. eſt ꝛ aliud. de donatio.
folio. 120. columna. 2.
Dotale. q. alie. li. in prin. fo. 121. col. 3.
Ipſius. ibidem folio. 122. colū. 1.
Dari. §. at ex contrario. qui. alien. li.
folio. 123. columna. 4.
Sine omni. ibidem folio. 124. col. 1.
Permittat. ibidem. columna. 2.
Bona fide per quas perſo. nob. acq.
in principio folio. 125. colūna. 1.
Ex re. §. igitur. per quas perſon. nob.
acqui. folio. 125. columna. 4.
Decreſcat. §. hoc quoq3. per quas pſo
nas nob. acqui. fol. 126. colū. 2.
Item vobis. §. item vobis. p quas p-
ſonas no. acq. fol. 126. col. 4.
Inuitis per quas pſo. nob. acq. ibidē.
Nihil ibidem fol. 127. colū. 1.
Ad oīm. §. de his. per quas perſonas
nob. acqui. folio. 127. colum. 3.
De teſtamen. in cōtinuatione rubrice
folio. 128. columna. 4.
Sed vt de teſtamētis. in principio fo
lio 130. columna. 1.
Sed predicta. folio. 149. colū. 4.
Uno contextu. §. ſed cum paulatim. d
teſtamen. fol. 130. columna. 3.
Omnium. §. ſed cu3 aliquis. de teſta-
men. folio. 131. columna. 4.
In chartis. §. nihil. de teſtamen. fo-
lio. 133. columna. 2.
De militari teſtamen. in rubrica fo-
lio. 134. columna. 1.
Reſcripſit. de teſtamen. mili. §. plane.
folio. 135. columna. 3.
Mutus. §. quinimmo. de milita. teſta
men. folio. 135. columna. 4.
Detraxit. §. ſed ꝛ ſiquis. de mili. teſta-
men. folio. 136. columna. 4.
Permiſerint: qui non eſt permiſſ. in
principio. 137. columna. 3.
Nihilomagis. ibidem.
Iudicium. §. preterea qui. nō eſt per.
fa. teſtamē. folio. 138. columna. 2.
Prodigus. §. item prodigus. fol. 138.
columna. 3.
Amittunt. §. item ſurdus. qui. non eſt
permiſ. fa. folio. 139. columna. 1.
Certis. ibidem. columna. 1.
In poteſtate de exhe. libe. in princi.
folio. 140. columna. 2.
Inſtitui. §. poſthumi. de exhe. libe.
folio. 141. columna. 1.
Abortum. ibidem. columna. 2.
Inter ceteros. ibidem. col. 2.
Sed hec. §. adoptiui: de exhere. libe.
folio. 142. columna. 4.

Inſ. §.inſ. de exhe.li.fol.144.col.1.
De heredi. inſtit. in rubrica ibidem folio.144.colū.1.
Heredes de heredi.inſti.in principio folio.144.colū.2.
Inteſtatus. §.hereditas.de here.inſt. folio.148.col.1.
Idēq3 erit. §.z ſi plures.de here.inſti. folio.149.col.2.
Poteſt.de vulga.ſubſti.in pncipio fo lio.150.colū.4.
Nouiſſimo.eo.ti.fol.151.colū.1.
Patremfamilias.§.ſi ſeruū. alienum de vulga.ſubſti.fol.152.col.4.
Serui ibidē.i fine tituli.fol.153.col.2
Hoc modo.de pupil.ſubſti.in pncipio folio.154.colū.4.
Proprio lino.§.ſinautez.de pupil.ſub ſti. folio.155.colum.1.
Uel ſingulis.§.vel ſingulis de pupil. ſub.folio.156.colū.1.
Priore.§.ſed z ſi quis.quib.mo.teſta. infir.folio.158.colum.1.
Non iure facta.§.alio autez qui.mo. teſta.infir.fol.158.colū.4.
Rumpi.ibidem.vide fol.159.colū.1.
¶ Irrita fieri ibidem.fol.159.col.1.
Ultra hoc.de inoffi.teſta.in pncipio folio.160.colū.4.
Agentes.de inoffi.teſtamē.in princi. folio.160.columna.4.
Iteremptus.§. ſinautem . de heredi. qua.folio.163.columna.2.
Succedit.ibidem.col.3.
Quia domeſtici.§.ſed ſui quidem.de here.qua. folio.163.col.3.
In extraneis.§.in extraneis.de here. qua.folio.164.colū.1.
Inſpicitur ibidem.col.2.
De legatis.in rubrica.fol.166.col.1.
Ualidiores.§.nſa.ꝺ leg.fo.167.co.2.
Per in rem.folio.167.columna.2.
Lucre.§.ſed ſi rez.de leg.fol.169.c.3.
Alienauerit.§.ſi rez ſuam.delega fo lio.172.columna.3.
Teneri.§. ſi res legata.de lega. fo lio.174.columna.2.
Preſtet.§.tā aūt de leg.fol.176.co.2.
Poterat.§.poſthu.de leg.fo.178.c.3.
Inutiliter. §. an ſeruo . de lega . fo lio.180.columna.1.
Impoſſibilia.§.ſi.de leg.fo.181.co.2.
Impoſſibilia ibidem.columna.3.
Codicillis.de adē. leg.fol.181.col.4.
Funeris.§.cum autem. de lega . fal. folio.184.columna.3.
Detrahi eodem.fol.185.colū.1.
Heres.§.reſti.de fidei.he.fol.186.c.3.
Perinde.§.ſ3 qꝛ ꝺ fidei.her.f.187.c.4.
Quaſi dānoſam.§.ergo de fidei.here. folio.188. columna.4.
Inutiliter.§.poteſt.de ſingu.re.perſi. re.folio.192.columna.4.
Confirmentur.§.nō tm̄.de codicillis folio.194.columna.3.
De here.que ab ineſt. def. in rubrica folio.195.columna.2.
Extiterit.de here.que ab inteſt.deſe.in princi. folio.296.columna.1.
Damnata.§.interdu3.de here.que ab inteſt.deſe. folio.198.columna.3.
Pro parte.§. emācipati.fol.200.c.4.
Inſtitutis.§.eadem.de hered.que ab inteſt.de. folio.201. columna.3.
Soluta.§.ſ3 ea oīa.de here.ꝗ ab īteſt. folio.202.columna.2.
Ab inteſtato ibidem. fol.202.colū.3.
Materne.§.item vetuſtas eodē.titu. folio.203.columna.1.
Iura.§.ſūt autem.de legit.agna.ſuc. folio.204.columna.3.
Laudamus quidem.§.ceterū de legi. ag.ſuc.folio.205.columna.3.
Tanꝗ eſt.§.hoc ēt.de legi.ag.ſuc.fo lio.206. columna.1.
Querit.§. proximus.de legiti. ag.ſu. folio.206.columna.3.
Non aliter.§. ad legitimam.de legi. ag.ſuc.folio.207.columna.1.
De ſenatuſc.ter.i rubrica fol.207.c.1.
Cōſulere.§. ſed queadmodū.de ſena. con.ter.folio.209. columna.1.
Conſanguineis.de ſena.orfi.in pnci. folio.209.columna.3.
Si ex pluribus.§.fin. de ſena.orfi.fo lio.210.columna.1.z.2.
Cognatio.de ſuc.cog.in pnci. vide fo lio.210.columna.4.

Propior ſobrino. §. quinto. de gradi. cog. fol.213.columna.1.
Adijcit. §. hactenus. de gradi. cogna. folio.213.columna.2.
Computabatur. de ſer. cog. in princi. vide folio.217.columna.3.
De ſuc. liberto. in rubri. fo.218. co.4.
Non poſſit. §. ſed noſtra. de ſucceſ. liber. folio.220.columna.2.
In perpetuū deleri. §. vl. de ſuc. liber. folio.221.columna.3.
Euaneſcat. §. datur. de aſſi. libe. folio 222.columna.1.
Preteritis. §. ſunt autē. de bono. poſ. folio.223.columna.2.
Ius agnationis. de acqui. per arro. in prin. folio.227.columna.1.
In teſtō de eo cui li. in pn. f.227.c.4.
Adita. ibidē. fo.228.columna.1.
Emptio. de ſuc. ſubla. in pn. f.229.c.1.
Bacchata. §. erat. de ſucceſ. ſub. vide folio.229.columna.3.
Iuris vinculum. de obli. in princi. fol. 230.columna.1.
Neceſſitate ibidem. columna.1.
Mutui q. mo. re cō. ob. i pn. f.232.c.3.
Tuum ibidem. columna.3.
Per errorem. §. is quoq qui. mo. re cō tra. ob. fol.233.columna.1.
Datur. §. item is fol.233.col.4.
Mutuum. §. item is cui. qui. mo. re cō. ob. folio.233.columna.4.
Preterea. §. preterea. quib. mo. re con. ob. folio.234.columna.2.
Debet. §. preterea. qui. mo. re con. ob. folio.234.columna.3.
Fortuito. §. fin. quib. mo. re con. obli. folio.235.columna.1.
Firmum. de verbo. obli. in prin. folio 235.columna.3.
Tēpus. §. loca. de vb. ob. fo.238.co.3.
Spondeat. de duo. reis. in princ. folio 240.columna.1.
Impersonaliter. §. fine autem. de ſtip. ſer. folio.241.columna.2.
Cōes de diui. ſti. in pn. fo.242.col.4.
De rato. §. fi. de diui. ſti. fol.243.c.4.
Forum de inuti. ſtip. §. idē iuris. fol 245.columna.1.
Prothius. folio.245.columna.2.
Stipuletur. §. item inutilis. de inuti. ſtipu. folio.248.columna.1.
Pře. §. pupillus. de inuti. ſti. f.249.c.1.
In conditione. §. alteri. de inuti. ſtipu. folio.252.columna.4.
Cōmittitur. ibidem. fol.252.col.4.
Qui hoc anno. §. q hoc anno de inuti. ſtipu. fol.254.columna.1.
Onerat. §. ſi pl'es. de fideiuſ. f.256.c.2.
Nec plus. §. fideiuſſores. de fideiuſſo. folio.256.columna.3.
Grece. §. ſi qd. de fideiuſ. fo.257.col.1.
Exceptionē. de lit. obl. i pn. f.258.c.3.
Compellitur. de emp. ⁊ ven. in princi. folio.261.columna.3.
Notatꝰ. §. ptiū. d emp. ⁊ vē. f.262.c.1.
Sarcinatori. de loca. ⁊ conduc. in prin. folio.265.columna.4.
Auferre. §. adeo. de loca. fol.267.c.1.
Particularis. folio.267.col.3.
Utimur ibidem. folio.267.col.4.
De ſocietate in rubrica. fol.268.co.3.
Equales. de ſocie. in pn. fol.268.co.4.
Cōuenerit. §. ſoluit. de ſo. fo.270.c.2.
Sub vſuris. §. mandatis. de manda. folio.271.columna.4.
Fulloni. de manda. §. fi. fo.274.co.4.
Ad exactiſſimam. §. igitur. de ob. que ex quaſi fol.276.columna.1.
Per dānationē. de ob. que ex quaſi. §. fi. folio.278.columna.2.
Per q̄s pſo. no. ac. i rub. fo.278.col.3.
Uſumfructū. §. itē p liberos. per quas perſonas no. ob. fol.279.col.2.
Sed etiam grece. §. item per accepti. quib. mo. tol. fol.281.col.1.
Stipulatus ibidem. fol.281.col.4.
De obli. q̄ ex deli. i rubri. f.284.col.1.
Teſtibus pñtibus. §. conceptū. de obliga. que ex deli. fol.286.col.1.
Quibuſdam. §. ſed ⁊ ſi credat. de obli. que ex deli. naſ. fol.289.col.3.
Conſtituta. §. item ſi fullo. de ob. que ex delic. folio.288.columna.2.
Quid eſt de vi bo. rap. i pn. f.290.c.3.
Latronem. §. iniuria. de leg. aqui. fol. 294.columna.1.
Extraordinaria. §. in ſumma. de iniu.

folio.299.columna.1.
Dabitabat.§.item is. de obli. que eſt quaſi de.ſol.300.columna.3.
In iudicio.de ac.in pnc.fol.303.col.1.
Inter aliquos.§.omnium.de actio.ſol. 304.columna.2.
Ius ſibi eē.§.cū ſi.de act.f.305.col.4.
Vel in oſtiū.§.ruſus.d' act.f.309.c.2
Alie aūt.§.ſz iſte de act.fol.307.co.1.
Sic itaqz.§.ſic itaqz de act.f.319.c.2.
Ex permutatione.§.actionū.de actio. folio.328.columna.2.
Alias.§.i bone.de act.fol.330.col.4.
Ex integro.§.ſi.de act fol.337.col.4.
Diſputatio.in prin. ver. ꝛ q2 qd' cū eo qui in alie.fol.338.columna.3.
Eius rei cā.§. introduxit ꝙ cū eo que folio.339.columna.3.
Lz.§.pterea.qd' cū eo qui.f.340.c.2.
Solidū.§.ceterū.qd' eo cū qui in alie. folio.341.columna.2.
Ante deducitur.§.ceterum.Q d' cū eo qui in alie.po.folio.341.col.3.
Pudicitie fauor.§.ſz ꝛ veteres.de no- xa.actio.fol.344.col.4.
Auxiliū.§.dñs.de nox.ac.f.343.co.3.
Directo.§.oīs.de nox. act.f.344.c.1.
Contra naturam. ſi qua. pau.fe. di.in prin.folio.345.columna.3.
Cōſumit.ſi q̄.pau. fe.§.ſi.f.346.co.2.
Quelibet.d' his ꝑ q̄s.i pn.f.346.c.4.
Pro litis.§.ſed hodie. de ſatiſ.f.348. columna.3.
Fideiuſſor exiſtat.§.ſinautez.de ſatiſ- da.folio.350.col.2.
Sequi.§.ſi.de ſatiſda.fol.350. col.4.
Plerūqz.de perpe.ꝛ tempo. in princi. folio.351.columna.3.
Dolo.de excep.in prin.fol.354.col.1.
Iniquum.in princi. ver. verbi. gra.de exceptio.folio.354.columna.2.
Mulierem.§.preterea etiam.de exce- ptio.folio.356.columna.4.
Qua ratione.§.exceptiones. de repli. folio.358.columna.2.
Cōſumpſerit.§.ſi familie. de offi.iudi. folio.369.columna.3.
Metiri.§.ſi finiū.d' offi.iudi.f.370.c.3
Greca.§. item lex cornelia de public. iudi.folio.372.columna.4.
Recitauerit.§.itez lex cornelia.de ſal. de publi.iudicijs.fol.374.col.1.

Finis.

Additionum vltra gloſas Accurſij appoſitarum breuiuſcula expreſſio.

Aduertat diligens lector multas gloſas etiam iā- pridem impreſſas nō eē Accurſij: vt eſt gl.in v- bo legib9. de his q ſunt ſui vel ali.iur. quam alij impreſſores ſub verbo lz collocauerant turpiter de duabus vnā faciētes: vt in pleriſqz alijs in te diligētiā adhibitas erat reperire. Item glo. in verbo mu- tui qui.mo.re con.obli.cuius mēs ſta- tim poſt habetur ibidem in glo.ſuper verbo appendendo. Hoc idem cenſeo de glo.in verbo.mutui.§.itē is. eo.ti. que vſqz ad hāc impreſſionem valde truncata ꝛ vitiata remanſit. Illas aūt ꝛ ſimiles autumo fuiſſe cuiuſdam qui cāpſas ꝛ mltas alias in prefato titu lo pluribuſqz alijs pro libito addidit quandoqz ſatis corruptas. quarū cor- ruptionem vitio do aut primis ſcripto ribus: aut ſuccedaneis impreſſoribus: non illi primo appoſitori: qui tamen fortaſſis errare potuit: cum ſermo ſit vulgatus ꝛ verus q̄nqz bonus dormi- tat homerus. ipſum igit̄ excuſare po- tēs ꝛ debes: q2 non omnia poſſumus oēs. Tales ſiquidē gloſas nr̄o pro mo dulo emendamus interdum ſedē illis aptiorē aſſignātes. Et q2 oēs ferme i- preſſiones illas habēt vt a gloſis ac- curſianis facilius ſecernantur ſingu- lis additionibus notam appoſuimus. Ac etiā illū (quicūqz fuerit) additorē imitari multas nō formidauimus glo- ſas nr̄as quidē opinione vtiles: ꝛ ter- tni neceſſarias adiungere: quas dili- gens inueſtigator (librorū collatione facta) dicto citius perſcrutabit̄. Naz ꝛ eas aut in marginib9 aut (poſito ſi- gno huius forme (i) in eo quo nobis

videbatur loco ſituenda) in calce gloſſarum ordinarium locauimus.

Deo gratias.

Carmina rubricarū ferme totius iuris ciuilis. Et primo primi libri inſtitutionū imperialiū dn̄i Juſtiniani Imperatoris sereniſſimi.

Juſtitie ius nature perſonaqꝫ ſubſunt.
Ingenuos debent libertini ſociare.
Non omnis domin⁹ ſeruos ſic liberat vt vult.
Fuſia lex iuris alieni pr̄ia v̄tus.
Nubet adoptabit. ſoluet tutela dabitqꝫ.
Agnatos capitis patronos: atqꝫ parentes.
Eſt fidus tutor, eſt attilianus ⁊ autor.
Finit curator. teneatur ſatiſdare tutor.
Excuſat tutor: ſuſpectus erit remouendus.

Rubrice ſecundi ſunt. xxv.

Res corpus. ſeruit. vſufruct⁹ ſit ⁊ vſus.
Eſt vſucapiens: eſt donans. eſt alienans.
Quero. teſtari miles. permittere non vult.
Exheres hic inſtituit, his ſubſtituendo.
Infirmat. vel iofficit. heres qualia legat.
Hinc adimit falcat cōmittit. ſingula codex.

Rubrice tertij ſunt. xxx.

Fert inteſtatus. agnatis tertul. ⁊ orfic.
Cognatis. gradibus. ſeruus libertus inherent.
Signo libertos poſſeſſus. ⁊ arrogo querens.
Poſt adiecta bona ſucceſſio dupla receſſit.
Obligo. re. verbis. duo cum ſeruis ſtipulantur.
Diuidit eſt. ⁊ inutilis atqꝫ fideiubet. omni.
Litera conſenſus. emit. ⁊ locat. hinc ſociabit.
Et poſt mandatuꝫ quaſi contrabo. querito tollo.

Rubrice quarti ſunt. xviij.

Delictū. rapit. aquilijs. iniuria ſubſit.
Et quaſi delinquens. ago. vel gero. noxia pauper.
Per quos ſat dabo. perpes. ⁊ excipiens. replebo.
Sūt iterdicta. cū penis officioqꝫ.
Publica iudicia reperis in fine locata.

Finis titulorum inſtitutionū qui ſunt numero. xcix.

Sequitur expoſitio carminū precedentium. Et primo primi libri. Rubrice. xxvj.

De iuſtitia ⁊ iure. De iure natu. gē. ⁊ ci. De iure perſonaꝝ. De ingenuis. De libertinis. Qui ⁊ ex qb⁹ cauſis manumittere non pn̄t. De lege fuſia canina tollenda. De his qui ſui vel alieni iuris ſunt. De patria poteſtate. De nup. De ado. Quibus modis ius patrie poteſtatis ſoluitur. De tute. Qui teſtō tutores dari poſſunt. De legiti. agna. tute. De capitis diminutione. De legitima patronoꝝ tutela. De legitima parentum

tutela. De fiduciaria tutela. De attiliano tutore ⁊ eo q ex lege iul. ⁊ titia. dabatur. De auctoritate tuto. Quib⁹ modis tute. finit. De cu. De ſatiſdatione tutoꝝ ⁊ cura. De excu. tuto. vel cura. De ſuſpectis tutorib⁹ vel curatorib⁹.

¶ Secūdi libri inſtōnū rubrice.

¶ De rerū diuiſione ⁊ acq̄rēdo ipſarū dñio. De rebus corpalibus ⁊ incorporalibus. De ſeruitutibus ruſticoꝝ prediorꝝ ⁊ vrbanoꝝ. De vſufructu. De vſu ⁊ habitatione. De vſucapionib⁹ ⁊ longi tēporis preſcrip. De dona. Quibus alienare licz vel nō. Per quas perſo. no. acq. De teſta. ordinandis. De milita. teſta. Quibus nō eſt permiſſuz facere teſtm̄. De exheredatione liberoruz. De heredibus inſtituēdis. De vulgari ſubſtitutione. De pupillari ſubſtitutione. Quibus modis teſtm̄. infirmetur. De inofficioſo teſtamento.

De heredū qualitate ⁊ differētia. De legatis. De ademptione legatoꝝ. De lege falcidia. De fideicōmiſſarijs hereditatib⁹. De ſingulis rebus per fideicōmiſſum relictis. De codicillis.

¶ Tertij libri rubrice incipiunt.

¶ De hereditatibus que ab inteſtato deferuntur. De legitima agnatoꝝ ſucceſſiōe. De ſenatuſcōſulto tertuliano. De ſenatuſconſulto orficiano. De ſucceſſione cognatorum. De gradibus cognationum. De ſeruili cognatione. De ſucceſſione libertorum. De aſſignatione libertoꝝ. De bonoꝝ poſſeſſionib⁹. De acquiſitiōe p arrogationē. De eo cui libertatis cauſa bona addiciuntur. De ſucceſſionibus bonorum ſublatis que fiebant per bonoꝝ venditiones ⁊ ex ſenatuſcōſulto claudiano. De obligationib⁹. Quibus modis re cōtrahit obligatio. De verboruz obligatione. De duobus reis ſtipulandi ⁊ promittendi. De ſtipulatione ſeruoruz. De diuiſione ſtipulationū. De inutilibus ſtipulationibus. De fideiuſſoribus. De literarum obligatione. De obligationibus ex ꝯſenſu. De emptione ⁊ venditione. De locatione ⁊ cōductione. De ſocietate. De mandato. De obligationibus que ex quaſi cōtractu naſcunt. Per q̄s pſonas nob obligatio acq̄rit. Quib⁹ modis tollit obligatio.

¶ Quarti libri.

¶ De obligationibus que ex delicto naſcunt. De vi bonoꝝ raptoꝝ. De lege aquilia. De iniurijs. De obligationibus que ex quaſi delicto naſcuntur. De actionibus. Ad eū eo qui in aliena poteſtate eſt negociū geſtū eſſe di. De noxalibus actionibus. Si quadrupes pauperiez feciſſe dicat. De his p quos agere poſſumus. De ſatiſdationibus. De ppetuis ⁊ tēporalibus actionibus ⁊ quo ad heredes ⁊ contra heredes tranſeunt. De exceptionib⁹. De replicationibus. De īterdictis. De pena temere litigantium. De officio iudicis. De publicis iudicijs. Finis.

¶ Rubricas iuris ceſarei (vt facilius iuuenes quibus hoc opus dirigitur eas ⁊ legāt ⁊ retineant) maiore pro parte carminibus facilimis curauimus conterere: circa digeſtorū volumina precipuaz adhibentes curam quoniam in illis omiſimus nihil.

¶ Digeſti veteris rubrice. clv. continentur. lxv. carminibus contextis artificio vt p̄ter p̄ncipale intentū aliqd ſuie videant h̄ere.

Ius ⁊ origo patent leges quoqꝫ pte priori.
Cōſtituit ſtat⁹ ac alienus adoptat. ⁊ ē res.
Datqꝫ ſenatores. conſul. pretoreus vrbis.
Sunt queſtor. pretor. vigilum prefectus habendi.
Officium pariter procōſulis vtile noſcas.

Vult his auguſti preſes:vel ceſaris addit.

ℭ Incipiunt rubrice.ff.veteris.

ℭ Et primo primi libri.

DE iuſtitia ꝛ iure. De origine iuris ciuilis ꝛ omnium magiſtratuū ꝛ ſucceſſione prudentium. De legibus ꝛ ſenatuſcōſultis ꝛ longa cōſuetudine. De ꝯſtitutionibus ꝑncipū. De ſtatu hominū. De his qui ſui vel alieni iuris ſunt. De adoptionib⁹ emācipatiōibus ꝛ aliꝭs modis quibus poteſtas ſoluitur. De rerum diuiſione ꝛ qualitate. De ſenatoribus. De officio cōſulis. De offō ꝑfecti ꝑtoris. De offō ꝑfecti vrbis. De officio queſtoris. De officio pretoris. De officio prefecti vigilū. De offō pcōſulis ꝛ legati. De offō prefecti auguſtalis. De officio ꝑſidis. De officio procuratoris ceſaris ꝛ rōnalis. De officio iudicis alexandrie. De officio eius cui mandata eſt iuriſdictio. De officio aſſeſſorum.

ij. ℭ Eſt iuriſdictio. ſtatuens in parte ſecunda.
Si quis ius dicens. vocat in ius: non ierit tunc.
Juſſit lex vt eant;qui ſunt in iura vocati.
Eximat hos nemo. leges quos ſatiſdare cogunt.
Si noxalis agat per quē ſit cautio ſiſti.
Feriat:edendo:pactum. ſi tranſigat vllus.

ℭ Secundi libri rubrice.

ℭ De iuriſdictione omnium iudicū. Quod quiſqꝫ iuris in alium ſtatuerit ipſe eodem iure vtatur. Si quis diu dicenti non obtemperauerit. De in ius vocando. Si quis in ius vocatus non ierit. Siue quis eum vocauerit: quem ex edicto non debuit. In ius vocati vt eant vel ſatis aut cautiꝭ dent. Ne quis eū qui in ius vocatur vi eximat. Qui ſatiſdare coguntur vel iuramēto promittant: vel ſue cōmittatur promiſſioni. Si ex noxali cauſa agatur quemadmodum caueatur. De eo per quem factum erit: quo minus quis in iudicio ſiſtat. Si quis cautionibus iudicio ſiſtendi cauſa factis non obtēperauerit. De feriꝭs ꝛ dilationibus. ꝛ diuerſis tēporibus earum: ꝛ ex quibus cauſis ferie non impediuntur. De edendo. De pactis. De tranſactionibus.

iij. ℭ Poſtulat infamare procurat nomine terna.
Geſta negocia ſunt his:atqꝫ calumnia iuncta.

ℭ Tertij libri rubrice.

ℭ De poſtulando. De his qui notantur infamia. De procuratoribus ꝛ defenſoribus. Quod cuiuſqꝫ vniuerſitatis nomine vel contra eā agerꝰ. De negociꝭs geſtis. De calūniatoribus.

iiij. ℭ Reſtituit quarta. metus ꝛ dolus. ꝛ minor hic ſunt.
Diminuit. maior alienat. ꝛ arbiter hinc eſt.
Naute caupones ſtabulari⁹ abdita reddant.

ℭ Quarti libri rubrice.

ℭ De in integrum reſtitutionibus. Quod metus cauſa geſtū erit. De dolo malo. De minoribus. xxv. annis. De capite minutis. Ex quibus cauſis maiores. xxv. annis in integrum reſtituātur. De alienatione mutandi iudicij cauſa facta. De receptis arbitriꝭs: ꝛ qui arbitrium recipiunt: vt ſententiā dicatur. Nau. caupones ſtabulariꝭ: vt recepta reſtituant.

v. ℭ Judicis quinta exheres q̄ritur petit heres.
Si pars heredis: ſi poſſeſſoria poſcat.

Jungas heredem fideicommiſſa
petentem.

¶ Quinti libri rubrice.

¶ De iudicijs ⁊ vbi quis agere vel cō
ueniri debeat. De inofficioſo teſtamē-
to. De petitione hereditatis. Si pars
hereditatis petatur. De poſſeſſoria he
reditatis petitione. De fideicommiſſa
ria hereditatis petitione.

vj. ¶ Uendicat ⁊ ſexta tractās
de publiciana.
Uectigalis ager: aut emphitheo
ticus eſt hic.

¶ Sexti libri rubrice.

¶ De rei vendicatione. De publicia.
in rem actione. Si ager vectigalis vl'
emphiteoticarius petatur.

vij. ¶ Dans vſumfructum pars
ſeptima creſcere cedit.
Amittatur res que conſumenda
detatur.
Dat ſeruis operas habitatio. ſi
cauet vtens.

¶ Septimi libri rubrice.

¶ De vſufructu ⁊ quemadmoduꝫ quis
vtatur. De vſufructu accreſcendo. Q ſi
dies vſufructus legati cedat. Quibus
modis vſufructus vel vſus amittatur.
De vſufructu earum rerum que vſu cō
ſumuntur vel minuuntur. Si vſufru-
ctus petatur vel ad alium pertinere
negetur. De operis ſeruorum. De vſu
⁊ habitatione. Uſuſfructuarius quem
admodum caueat.

viij. ¶ Utere ſeruitijs octaua
parte locatis.
Predia dant vrbes: ⁊ rus cōmu-
nia multis.
Ni mihi ſeruitium bene vendi-
co: perdere poſſum.

¶ Octaui libri rubrice.

¶ De ſeruitutibus. De ſeruitutibus
vrbanorū prediorūꝫ. De ſeruitutibus
ruſticorum prediorum. Cōmunia pre-
diorum tam vrbanorum ꝙ ruſticoruꝫ.
Si ſeruitus vendicetur vel ad alium
pertinere negetur. Quemadmodum
ſeruitus amittatur.

ix. ¶ Quadrupedem nona da-
bit: aquilia quoqꝫ legem.
Effundetur multi: noxalis vt ac-
tio detur.

¶ Noni libri rubrice.

¶ Si quadrupes pauperiem feciſſe
dicatur. Ad legem aquiliam. De his
qui effuderunt vel deiecerunt. De no-
xalibus actionibus.

x. ¶ Jn decima fines regis ac
herciſcere poſſes.
Diuiſis tandem cōmunibus ex-
hibeamus.

¶ Decimi libri rubrice.

¶ Finium regundo. Familie herciſ-
cunde. Cōmuni diuidundo. Ad exhi-
bendum.

xj. ¶ Undecima iudex interro-
gat: itur ad ipſum.
Seruos corrumpunt: fugitiuos:
alea: menſor.
Funera cum ſumptu: debes in
ferre ſepulchro.

¶ Undecimi libri rubrice.

¶ De interrogationibus in iure fa-
ciendis ⁊ interrogatorijs actionibus.
De quibus rebus ad eundem iudicem
eatur. De ſeruo corrupto. De ſeruis fu
gitiuis. De alee vſu ⁊ aleatoribus. Si
menſor falſum modum dixerit. De re-
ligioſis ⁊ ſumptibus funerū. De mor-
tuo inferendo ⁊ ſepulchro violato vel
in edificando.

xij. ¶ Res credit: iurans in liteꝫ
pars duodena.
Condico ob cauſam: cui turpis
cauſam ſuperſit.
Ac indebita ſi ſint: condices ſine
cauſa.

¶ Duodecimi libri rubrice.

¶ De rebus creditis ⁊ ſi certum petatur. De iureiurādo ſiue voluntario: ſiue neceſſario ſiue iudiciali. De in liteꝫ iurādo. De cōditione ob cauſaꝫ. cā data. cauſa nō ſecuto. De conditione ob turpē cām vel ob inhoneſtaꝫ vel iniuſtam. De cōditione indebiti. De conditione ſine cauſa.

xiij. ¶ Tredecima furti: ⁊ legis conditio tangit.
Tritica dant loca certa. ſtatuta pecunia ſi ſit.
Commoda. cum reliquis dabit actio pignoris ampla.

¶ Tredecimi libri rubrice.

¶ De ꝯditione furtiua. De conditione ex lege. De conditione tricaria. De eo quod certo loco dari opꝫ. De cōſtituta pecunia. Cōmodati vel ꝯ. De pignoraticia actione vel contra.

xiiij. ¶ Exercet iactū biſſeptia. ⁊ inſtitor hic eſt.
Actio que tribuit patet: ac aliena poteſtas.
Ne dantur natis macedonia lex vetat era.

¶ Decimiquarti libri rubrice.

¶ De exercitoria actione. Ad legem rhodiaꝫ de iactu. De inſtitoria actione. De tributoria actione. Quod cum eo qui in poteſtate aliena eſt negociū geſtum eſſe dicatur. Ad ſenatuſcōſultum macedonianum.

xv ¶ In decimaquinta deſcribo peculium: ⁊ annum.
Poſt de in rem verſo: quod iuſſu iungere fas eſt.

¶ Decimiquinti libri rubrice.

¶ De peculio. Quando de peculio actio annalis ē. De in rem verſo. Quod iuſſu.

xvi. ¶ In ſextadecima mulier lege velleianum.
Compenſare vetant leges: ſi depoſitum ſit.

¶ Decimiſexti libri rubrice.

¶ Ad ſenatuſconſultum velleianuꝫ. De cōpēſationib⁹. Depoſiti vel cōtra.

xvij. ¶ Septima poſt decimam mandatum pro ſocio dat.

¶ Decimiſeptimi libri rubrice.

¶ Mandati vel contra. Pro ſocio.

xviij. ¶ Octaua decima tibi vendo, diem adyciendo.
Commitens: heres vēdit. reſcindo. periculum.
His exportandos debes adiungere ſeruos.

¶ Decimioctaui libri rubrice.

¶ De cōtrahenda emptione ⁊ venditione: ⁊ de pactis inter emptorē ⁊ venditorem: ⁊ que res vendi nō pñt. De in diē adiectione. De lege commiſſoria. De hereditate vel actione vendita. De reſcindēda venditione ⁊ qñ ab ea diſceditur. De periculo ⁊ cōmodo rei vēdite. De ſeruis exportandis vel ſi ita ſeruus venierit vt manumittaī vel ꝯ.

xix. ¶ Emptum poſt decimam nonam locat. eſtimat actor.
Res pmutatas. pſcriptis adito verbis.

¶ Deciminoni libri rubrice.

¶ De actionibus empti ⁊ vēditi. De locato ⁊ ꝯducto. De eſtimatoria actione. De rerum permutatione. De preſcriptis verbis ⁊ in factū actione.

xx. ¶ Pignora pars viceꝫ tibi dabit ac hypothecas.
Poſt pignus tacitum: ſunt q̄ res qui potiores.
Diſtrahitur pignus: tandē quoqꝫ ſoluitur illud.

¶ Uigeſimi libri rubrice.

¶ De pignoribus ⁊ hypothecis: et q̄liter ea contrahunt: ⁊ de pactis eorūꝫ. In quibus modis pignus vel hypothece

thece tacite contrahatur. Que res pignori vel hypothece obligari poſſũt. Qui potiores in pignore vel hypotheca habentur: ⁊ de his qui in priorum creditorum loco ſuccedunt. De diſtractione pignorum vel hypothecarum. Quibus modis pignus vel hypotheca ſoluitur.

xxi. ¶ Edictuꝫ edilis tractat vigeſima prima.
Euincam: ſi res que vẽditur excipiatur.

¶ Vigeſimiprimi libri rubrice.

¶ De edificio edicto ⁊ redhibitoria actione ⁊ quãto minoris. De euictiõibus ⁊ duple ſtipulatiõe. De exceptione rei vendite ⁊ tradite.

xxij. ¶ Uſuras fenuſqꝫ: probat vicina ſecunda.
Inſtruit: ⁊ teſtes: ſimul ignorantia duplex.

¶ Vigeſimiſecũdi libri rubrice.

¶ De vſuris ⁊ fructibus ⁊ cauſis ⁊ omnibus exceptionibus ⁊ mora. De nautico fenore. De probationibus ⁊ preſumptionibus. De fide inſtrumentorum ⁊ amiſſione eoruꝫ. De teſtib[9]. De iuris ⁊ facti ignorantia.

xxiij. ¶ De ſponſalibus: ⁊ ritu docet ante ſuprema.
Jus pactum: fundus dotalis iungitur iſtis.

¶ Vigeſimitertij libri rubrice.

¶ De ſponſalibus. De ritu nuptiarum. De iure dotium. De pactis dotalibus. De fundo dotali.

xxiiij. ¶ Ultima coniugibus donat: diuortia tangens.

¶ Vigeſimiquarti libri rubrice.

¶ De donationibus inter virum ⁊ vxorem. De repudijs ⁊ diuortijs.

¶ Finis titulorum. ff. veteris.

¶ Infortiati rubrice. cv. verſibus. xlvj. annotantur.

Quomodo cõiugio dos eſt repetenda ſoluto.
Soluto matrimonio quẽadmodũ dos petatur.

Terminat hec rubri. vigeſimũ q̃rtũ librũ. ff. veteris.

j. ¶ Impenſas dotis: res amotas dabo prime.
Agnoſco ventrẽ ventris quoqꝫ nomine mitto.
Nomine ſi ventris mulier: pe cõcubitu ſit.

¶ Liber primus rubrice.

¶ De impenſis in rebus dotalibus factis. De actione rerum amotarum. De agnoſcendis vel alendis liberis a parentibus. De ventre inſpiciẽdo vel partu cuſtodiendo. Si vẽtris nomine mulier in poſſeſſionem mittatur: ⁊ eadem poſſeſſio dolo malo ad aliuꝫ trãſlata eſſe dicatur. Si mulier vẽtris nomine in poſſeſſione calũnie cauſa eſſe dicatur. De concubinis.

ij. ¶ Dat tibi tutelas: etiam teſtando ſecunda.
De cõfirmando: de legitimis dare poſſunt.
Tutores videas qui petat: atqꝫ miniſtret.
Auctor: ⁊ exſactor: de ſuſpectis ſociabunt.

¶ Secundi libri rubrice

¶ De tutelis. De teſtamentaria tutela. De cõfirmãdo tutore vel curatore. De legitimis tutoribus ⁊ curatorib[9]. De tutoribus vel curatoribus datis ab his qui ius dandi habent. Qui petant tutores vel curatores: ⁊ vbi petãtur. De adminiſtratione ⁊ periculo tutorum ⁊ curatorum. De auctoritate ⁊ conſenſu tutoꝝ ⁊ curatoꝝ. Quãdo ex facto tutoris vel curatoris minores agere vel cõueniri poſſunt. De ſuſpectis tutoribus vel curatoribus.

iij. ¶ Excuſa terna pars edu-
cat: ꝛ rationes.
Utile ꝑ tutore gerit: falſus quo-
qꝫ mandat.
Atqꝫ magiſtratus tenet: ꝛ de re-
bus eorum.
Jura dari ſuadent curatorez fu-
rioſo.

¶ Tertij libri rubrice.

¶ De excuſationibus tutorum ꝛ tē-
poribus earum. Ubi pupillus educa
ri debeat vel morari: ꝛ de alimentis
preſtandis ei. De tutelis ꝛ rationib9
diſtrahendis. De ꝯtraria ꝛ vtili actio
ne tutele. De eo qui pro tutore vel cu
ratore negocia geſſit. Q8 cū falſo tu
tore vel actore negocium geſtum eſſe
dicetur. De fideiuſſoribus ꝛ mandato
ribus tutoꝝ vl' curatoꝝ. De magiſtra
tibus ꝯueniendis vel heredibus eoꝝ.
De rebus eorū qui ſub tutela vel cu-
ra ſunt ſine decreto nō alienandis: vl'
ſupponendis. De curatore furioſo: vl'
alijs extra minores dando.

iiij. ¶ Jn quarta teſtoꝛ: ſed po-
ſthumus irrita delet.
Heredes ſtatuo: vulgares ſub-
ſtituendo.
Conditio inſtituit: ꝛ poſt delibe-
ro iure.

¶ Quarti libri rubrice.

¶ De teſtamentis: ꝛ qui teſtamenta
facere poſſunt. De liberis ꝛ poſthūis
heredibus inſtituendis vel exheredā
dis. De iniuſto rupto vel irrito facto
teſtamēto. De his que in teſtamento
delenꝰ inducanꝰ ꝛ inſcribunꝰ. De he-
redibus iſtituendis. De vulgari ꝛ pu
pillari ſubſtitutione. De cōditionib9
inſtitutionum. De iure deliberandi.

v. ¶ Teſtatur miles in quinta
acquirit ꝛ heres.
Nōſtrat aperire quis omittēs:
ſylleianum.

Siquis teſtari prohibet ius codi
cis addat.

¶ Quinti libri rubrice.

¶ De teſtamēto militari. De acgrē-
da vel amittenda hereditate. Quead-
modum teſtamenta aperianꝰ inſpiciā
tur ꝛ deſcribantur. Siqs omiſſa cā te
ſtamēti ab inteſtato vel alio mō poſ-
ſideat hereditatem. De ſenatuſcōſul-
to ſilleyano ꝛ claudiano. Siquis ali-
quem teſtari prohibuerit vel coege-
rit. De iure codicillorum.

vj. ¶ Sextus dat primo legata
notanda libellus.

¶ Sexti libri rubrice.

¶ De legatis ꝛ fideicōmiſſis primo.

vij. ¶ Septimus inde liber tra-
ctat legata ſecundo.

¶ Septimi libri rubrice.

¶ De legatis ꝛ fideicōmiſſis ſcdo.

viij. ¶ Ter quoqꝫ legata notat
octauus liber ipſa.

¶ Octaui libri rubrice.

¶ De legatis ꝛ fideicōmiſſis tertio.

ix. ¶ Annua nona tenet: vſum-
fructum quoqꝫ legat.
Seruitus ꝛ dos hic legantur: ꝛ
optio vinum.
Jnſtruct9 fundus: ſunt ꝛ legata
peculi.
Additur his legata rubris pen9
atqꝫ ſuppellex.

¶ Noni libri rubrice.

¶ De annuis legatis ꝛ fideicommiſ-
ſis. De vſu ꝛ vſufructu ꝛ reddítu ꝛ ha
bitatione ꝛ operis per legatum vel fi-
deicommiſſum relictis. De ſeruitute
legata. De dote prelegata. De optiōe
legata. De vino tri. ꝛ oleo le. De fūdo
iſtructo vl' iſtrō leg. De peculio lega
to. De pena legata. De ſuppel. lega.

x. ¶ Jn decima parte legas ali-
menta vel aurum.

Liberat: ac adimit dubijs q̄ no-
mine pene.
Noꝛma catonis habet: pꝛo non
ſcriptis: quibus aufert.

Decimi libꝛi rubꝛice.

De alimentis ⁊ cibarijs legat. De auro ⁊ argēto mundo oꝛnamentis vnguētis veſtibus vel veſtimētis ⁊ ſtatuis legatis. De liberatiōe legata. De adimendis ⁊ transferendis legatis. De rebus dubijs. De his que pene noie relinquūtur. De regula catoniana. De his que pꝛo non ſcriptis habētur. De his quibus vt indignis hereditates auferuntur.

xj. Conditio vndecima mon-
ſtratur: lex quoqꝫ falcans.
Si cui plus fuerit legatum q̄ʒ li-
citum ſit.

Undecimi libꝛi rubꝛice.

De ꝯditionib⁹ ⁊ demōſtrationib⁹ ⁊ cauſis ⁊ modis eoꝝ qui i teſtis ſcribūt. Ad legē falcidiā. Si cui plus q̄ per. l. falci. licuerit legatū eſſe dicat.

xij. Eſt ⁊ rebellius: atqꝫ dies
cedit duodena.
Ut pꝛo legatis caueat: legataqꝫ
ſeruet.

Duodecimi libꝛi rubꝛice.

Ad ſenatuſcōſultum trebellianuꝫ ⁊ pegaſianum. Q̄n dies legatoꝝ vel fideicōmiſſoꝝ cedit. Ut legatoꝝ ſeu fideicōmiſſoꝝ ſeruandoꝝ cā caueatur. Ut in poſſeſſione legatoꝝ vel fideicōmiſſoꝝ ſeruādoꝝ cauſa eſſe liceat.

xiij. Terna poſt decimam eſt
poſſeſſio parte bonoꝛum.
Si tabule extabunt: mutus bo-
na poſſidet infans.
Preteritis contra tabulas poſ-
ſeſſio detur.
Legatum pꝛeſtans: bona dotem
confero ventri.
De coniungendis; edictum car-
bo notauit.
Uult bona poſſeſſoꝛ tabulas reti
nere ſecundum.
Quādo parens laxat ex milite:
iura patroni.
Obſequium nati debeant pre-
ſtare parenti.

Tredecimi libꝛi rubꝛice.

De bonoꝝ poſſeſſionibus. Si tabule teſtamēti extabunt. De bo. poſſeſſione furioſo īfanti muto ſurdo ceco cōpetenti. De bono. poſſeſſione cōtra tabulas. De legatis pꝛeſtandis cōtra tabu. bono. poſſeſſione petita. De collatione bono. De collatione dotis. De ventre in poſſeſſione mittēdo ⁊ curatoꝛe eius. De cōiungēdis cū emancipatis libertis eoꝝ. De carboniano edicto. De bo. poſſeſſione ſm tabul. Siqs apparēte mānumiſſus ſit. De bo. poſſeſſione ex teſtō milit. De iure patronat⁹. De obſequijs a liberis ⁊ libertis parentibus ⁊ patronis pꝛeſtādis.

xiiij. Libertoꝛum ſunt opere:
⁊ bona parte ſupꝛema.
Urbis libertos: aſſignas: fraude
patroni.
Si nulle extabunt tabule datur:
vndeqꝫ liber.
Legitimus cognatus: adhuc ſuc
cedo gradusqꝫ.
Unde vir ac vxoꝛ: miles non cō-
petit omni.
Lex dat ⁊ oꝛdo: ſuis addat ter-
tullianum.

De opis libertoꝝ. De bonis libertoꝝ. De liberti vniuerſitatū. De libertis aſſignādis. Siqd in fraudē patroni factū ſit. Si tabule teſti nulle extabūt. Un̄ libi. Un̄ legitimi. Un̄ cognati. De ſucceſſoꝛio edicto. De gdibus affinitat ⁊ cognatiōis ⁊ noībus eoꝝ. Un̄ vir ⁊ vxoꝛ. De veteranoꝝ ⁊ militū ſucceſſiōe. Quib⁹ nō cōpetit bonoꝝ

poſſeſſio: vt ex legibus ꝛ ſenatuſcon-
ſultis bono. poſſeſſio detur. Quis or-
do in bonoꝝ poſſeſſione ſeruetur. De
ſuis ꝛ legitimis heredibus. Ad ſena-
tuſconſultum tertullianũ ꝛ orficianũ.

¶ Digeſti noui rubrice. clxxiiij.
verſibus. lvj. elucidantur.

PRima nouũ dat opus
pars: īfectũ q̃ȝ dãnũ.
Hinc arcent: aq̃ plu
uiali publica tecta.
Donatis: cauſa mor-
tis donatio ſubſit.

¶ Incipiunt rubrice. ff. noui.
¶ Et primo primi libri rubrice.

DE noui operis nũtiati. De
dãno īfecto. De aqua plu.
arcẽda. De publicanis ve
ctigalib' ꝛ cõmiſſis. De
donationib'. De donatio.
cauſa mortis.

ij. ¶ Parte mãumiſſi ſunt: ꝛ vẽ
dita ſecunda.
Urbica mancipia: per teſtamen
ta relaxas.
Per lege commiſſas libertates:
ꝛ ademptas.
Inde ſtatu liber: veniens: non li
berat aurum.
Natali cauſa: non proclamare
licebit.
Ingenuus: defunctus erit: collu-
ſio tecta.

¶ Secũdi libri rubrice.

¶ De manumiſſionibus. De manu-
miſſis vindicta. De mãumiſſionibus
que ſeruis ad vniuerſitatem pertinen
tibus īponuntur. De mãumiſſis teſta
mentis. De fideicõmiſſarijs liberta-
tibus. De adẽptione libertat̃. De ſtatu
liberis. Qui ſine manumiſſione ad li-
bertatẽ pueniunt. Qui ꝛ a quibus ma
numiſſi liberi nõ fiunt ꝛ ad legẽ elia-
ſẽtiam. De iure aureoꝝ anuloꝝ. De
natalibus reſtituẽdis. De liberali cã.
Quib' ad libertatẽ pclamare nõ lȝ.
Si libertus ingenuus eſſe dicat. Ne
de ſtatu defunctorũ poſt qnquenniũ
queratur. De colluſione detegenda.

iij. ¶ Tertia res querit: poſſeſ-
ſa: vſucapiendo.
Soluit emens: heres tribuit: de
nata relicta.
His pro legato: pro dote: ſuo ſu
peraddes.

¶ Tertij libri rubrice.

¶ De acqrendo rerum dominio. De
acquirenda vel amittenda poſſeſſiõe.
De vſucapionibus ſeu vſurpatiõib'.
Pro ſoluto. Pro emptore. Pro here-
de. Pro damnato. Pro dereli. Pro le
gato. Pro dote. Pro ſuo.

iiij. ¶ Iudicat ꝛ quarta: confeſ-
ſis: cedit: eatur.
Auctor tu iudex: priuate credito
legi.
Separa curator in fraudem: fa-
cta reſoluo.

¶ Quarti libri rubrice.

¶ De re iudicata ꝛ de effectu ſniaꝝ.
De confeſſis. De ceſſione bonorũ. Ex
quibus cauſis in poſſeſſionem eatur.
De bonis auctoritate iudicis poſſidẽ
dis ꝛ venundãdis. De priuilegijs cre
ditorum. De bonorum ſeparationib'.
De curatore bonis dãdo. Que ī frau-
dem creditorum facta ſunt: vt in inte-
grum reſtituantur.

v. ¶ Interdicta bona: legataq̃ȝ
quinta notabit.
Ne vis de tabul. ſacer. ꝛ loca pu
blicus hic ſunt.
Poſt fruitur: reficit de flumini-
bus: prior eſtas.
Nauigat: ꝛ ripa: de vi: ſic poſſi-
deatis.

Eſtqꝫ pficiēs:iter:act⁹:q̄tidiana.
Iſtis de riuis addas: de fonte cloacis.
Quod vi:clamue:remitto: precaria:ceditur arbor.
Glans ⁊ liber homo:ſatus exhibeatur:vtrobi.
Cum de migrando:iungatur ſaluia dictum.

℃ Quinti libri rubrice.

℃ De interdictis ⁊ extraordinarijs actionibus que pro his competunt. Quorum bonorum. Quorum legatorum. Ne vis fiat ei qui in poſſeſſionē miſſus erit. De tabulis exhibendis. Ne quid in loco ſacro fiat. De locis ⁊ itineribus publicis. Ne quid in loco publico vel itinere fiat. De loco publico fruendo. De via publica ⁊ itinere publico reficiendo. De fluminibus: ⁊ ne qd in flumine publico:ripaue eius fiat quo peius nauigetur. Ne quid in flumine publico:ripaue eius fiat qui aliter aqua fluat q̄ͣ i priori eſtate fluxit. Ut in flumine publico nauigare liceat. De ripa munienda. De vi ⁊ vi arma. Uti poſſidetis. De ſupficieb⁹. De itinere actuqꝫ priuato. De aq̄ quotidiana ⁊ eſtiua. De riuis. De fonte. De cloacis. Quod vi aut clam. De remiſſionibus. De precario. De arboribus cedendis. De glāde legenda. De homine libero exhibendo. De liberis exhibendis:vel deducendis. Utrobi. De migrādo. De ſaluiano interdicto.

vj. ℃ Exceptio ſexta:res iudico tempora ſcribens.
Sunt dolus: ⁊ iurans: lites: ac actio iuncta.

℃ Sexti libri rubrice

℃ De exceptionibus ⁊ preſcriptionibus. De exceptione rei iudicate. De diuerſis ⁊ temporalib⁹ preſcriptionibus:⁊ acceſſionibus poſſeſſionum. De doli mali ⁊ metus exceptione. Quarum rerum actio non datur ⁊ de exceptione iuriſiurandi. De litigioſis. De actionibus ⁊ obligationibus.

vij. ℃ Septima verba duo tradit ſeruo ſtipulanti.

℃ Septimi libri rubrice.

℃ De verborum obligationibus. De duobus reis ſtipulandi:⁊ promittendi. De ſtipulatione ſeruorum.

viij. ℃ Parte fideiuſſor patet octauo nouo ſoluo.
Acceptat:pretor: ſaluam: ſolui ratam haberi.

℃ Octaui libri rubrice.

℃ De fideiuſſoribus ⁊ mandatoribus. De nouationibus ⁊ delegationibus. De ſolutionibus ⁊ liberationibus. De acceptilationibus. De pretorijs ſtipulationibus. Rem pupilli vel adoleſcentis ſaluam fore. Judicatum ſolui. Rem ratā haberi:⁊ de ratihabitione.

ix. ℃ Delictum:furtum: tignum para nona tenebit.
Liber erit:caupo: ſi furta domeſtica dicat.
Furtim ceſa: rapis bona: tunc incendo libellos.
Criminibus: violant: ⁊ concutiunt abigentes.
Dum preuaricor: :atqꝫ recepta balnea frangis.
Heres expilat:quos crimie ſtellio fallit.
Terminus:illicita collegia: dat popularis.

℃ Noni libri rubrice.

℃ De priuatis delictis. De furtis. De tigno iniuncto. Siquis teſtamēto liber eſſe iuſſus fuerit ⁊c. Furti aduerſus nautas:caupones ſtabularios. Si familia furtum feciſſe dica-

tur. Arborum furtim ceſarum. Ui bonorum raptorum. De incendio ruina naufragio. De iniurijs ⁊ famoſis libellis. De extraordinarijs criminibꝰ. De ſepulchro violato. De concuſſionibꝰ. De abigeis. De preuaricatoribꝰ. De receptatoribus. De furibus balnearijs. De effractoribus ⁊ expilatoribꝰ. De crimine expilate hereditatis. De crimine ſtellionatꝰ. De termino amoto. De collegijs illicitis ⁊ corporibꝰ. De popularibus actionibus.

x. ¶ Publica iudicia decima
ſunt per te notata.
Accuſans: cuſtos: eſt maieſtatis
amator.
Punit adulterium: vis publica:
priuataq; ſicca.
Pompis: de falſis lex iulia ſit re
petunda.
Carior annona fiet: ſi ſacra pe-
culor.
Ambitꝰ admittit: plagiaria: tur-
pilianum.
Sepe requiro reos: quos q̄ſtio:
penaq; mulctant.
Damnabo mortē deportatis da-
bo paſſos.
His punitorum coniungo cada-
uera tandem.

¶ Decimi libri rubrice.

¶ De publicijs iudicijs. De accuſationibus ⁊ inſcriptionibus. De cuſtodia ⁊ exhibitione reorum. Ad legeʒ iuliam maieſtatis. Ad legem iuliam de adulterijs ⁊ ſtupro. Ad legem iuliam de vi publica. Ad legem iuliam de vi priuata. Ad legem corneliaʒ de ſicarijs. Ad legem pompeiam de parricidijs. Ad legem corneliaʒ de falſis ⁊ ſenatuſconſulto libontano. Ad legē iuliam repetundarum. Ad legem iuliam de annona. Ad legem iuliaʒ peculatus. Ad legeʒ iuliam de ambitu. Ad legem fauiam de plagiarijs. Ad ſenatuſconſultum turpilliand: ⁊ abolitionibus criminum. De requirendis reis ⁊ abſentibꝰ dānādis. De q̄ōibꝰ. De penis. De bonis damnatorum. De bonis eorum qui ante ſententiaʒ mortem ſibi conſciuerint vel accuſatores corruperint. De interdictis relegatis ⁊ deportatis. De ſententiā paſſis ⁊ reſtitutis. De cadaueribus punitorum.

xj. ¶ Undecima appellat: quod
non licet: eſt quis ⁊ a quo.
Quando ſuſcipiam: dimittam
nilq; nouabo.
Reſcindit: cauſas: tutor: prouin-
tia: cogit.
Mors interueniat de fiſci iure
reuerſis.
Militat in caſtris querit bona
de veteranis.

¶ Undecimi libri rubrice.

¶ De appellatiōibus ⁊ relationibꝰ. A quibus appellare non licet. Quis ⁊ a quo appellatur. Quando appellādum ſit ⁊ infra que tempora. De appellationibus recipiendis vel non. De libellis dimiſſorijs q̄ apoſtoli dicuntur: niſi nona appellatione iterpoſita. Que ſententie ſine appellatione reſcindantur. An per alium cauſe appellationum reddi poſſint: ſi tutor vel curator vl' magiſtratus appellauerit. Eum qui appellauit in prouintia defendi. Apud euʒ a quo appellatur aliam cauſam agere compellenduʒ: ſi pēdente appellatione mors interuenerit. De iure fiſci. De captiuis ⁊ poſtliminio reuerſis. De re militari. De caſtrenſi peculio. De priuilegijs veteranorum.

xij. ¶ Municipales eſtq; decu-
rio parte ſuprema.
Albis muneribus: vaco: ius: im-

mune tenendo.

Legat' ciuis decernit: op' ppl'are.

Nondina pollicita: varias dat cognitiones.

Sunt proxenete cauti: de cenſibus aucti.

Significata ſubit verborum regula iuris.

ℭ Duodecimi libri rubrice.

ℭ Ad municipales ⁊ de incolis. De decurionib' ⁊ filiis eorū. De albo ſcribendo. De muneribus ⁊ honorib'. De vacatione ⁊ excuſatione munerum. De iure immunitatis. De legationibus. De adminiſtratione rerum ad ciuitatem pertinentium. De decretis ab ordine faciendis. De operib' publicis. De mundinis. De pollicitationibus. De variis ⁊ extraordinariis cognitionibus: ⁊ ſi iudex litem ſuam feciſſe dicitur. De proxenetis. De cenſibus. De verborum ⁊ rerum ſignificatione. De regulis iuris.

ℭ Finis rubricarum trium voluminum. ff. que ſunt numero ccccxxxvj.

ℭ Codicis Juſtiniāi rubrice ferme omnes nouē ſubiectis verſibus comprehenduntur.

ℭ Primi libri rubrice.

Pars prior officia: leges: ⁊ ſacra docebit.

Officia. De offi. prefe. p̄to. oriē. Offic. p̄fec. preto. affri. Offi. prefe. vrbis. Officio magiſtri militū. Offi. queſtoris. Offi. magiſtri officiorum. Offi. comitis. ſacrarum largi. Offi. comi. rerum priuatarū. Offi. co. ſacri. pal. Offi. procon. ⁊ lega. Offi. cōmi. ſa. patrimo. Offi. co. orien. Offi. prefec. auguſta. Offi. vicarij. Offic. preto. Offi. rec. proui. Offi. profec. vigi. Offi. ciuiliū iudicū. Offi. mili. iudi. Offi. diuerſo. iudi. Offi. eius q vi alicuius iudi. vel p̄ſi. obtinet. Offi. iudi. alexan.

Leges. De legibus ⁊ conſtitu. princi. Manda. prin. Senatuſconſul. Vete. iure enucle. Juris ⁊ facti igno. ⁊c̄. nouo cōdi. compo. Inſti. cōdi. confir. Emēda. iuſti. co. ⁊c̄.

Sacra. De ſumma tri. ⁊ fi. catholi. Sacroſan. eccle. Epi. ⁊ cle. Epiſcopali audi. Ne ſan. bap. ite. Dis iūgant̄ illi qui faciūt cōtra ſacra. vt eſt ti. De here. Apoſto. Nemi. lice. ſig. ſal. Jude. ⁊ celi. Ne chriſtianū mā. Paga. ⁊ ſacrifi. Dis qui ad eccle. ↄfu. Dis qui in eccle. manu. Statu. ⁊ ima. Dis qui ad ſta. confu. ℭ Si quos titulos ⁊ hic ⁊ in ſequētibus omiſerim': illos pro tuo arbitrio ſub quo voles verbo collocabis. Aut alia (ſi mauis) contexito carmina que tibi huic rei aptiora videantur. Neqꝫ nos qui tā breuitati: tū vtilitati ſtuduimus: dente canino laceres.

ℭ Secundi libri rubrice.

Tranſigo: reſtituo: gero: poſtulo parte ſecunda.

Tranſigo. De tranſacti. Pactis. Et qꝫ talia fide quandoqꝫ mediantibus arbitris. ideo de recep. arbi. in ſi. libri ponitur. Et de iureiuran. propter calum. dando.

Reſtituo. De in integri. reſtit. Filioſa. mino. Fide iu. imi. Si tutor vel cura. iter. Si i cōmuni eadēqꝫ cā in itegrū reſti. poſtu. Si aduerſus cē iudica. Si aduer. vēditi. Si aduer. bona. Si aduer. liberta. Si aduer. trāſa. Si aduer. ſolutio. Si aduer. doté. Si aduer. dlic. Si aduer. vſuca. Si aduer. fiſcū. Si aduer. cred. Si mior ab here. ſe abſti. Si vt oi. herēdi. Jn qb' cauſis reſti. Qui ⁊ aduerſus qs. Si minor ſe maiorē dixe. Si ſe p' in itegrū reſti. Di q ve. eta. ipetra. Si maior fac. Ubi ⁊ apd quē cog. reſti. agē. ſit. Reputatio. q̄ ſi. Etiā p procura. cām reſtit. Jn itegrū reſti. poſtu. Reſti. mili. Uxo. mili. Tēpo. in integ. reſtitu. Quibus ex cauſis maio.

Hero. De nego. geſt. pcur. Dis q̄ vi metuſve cauſa. geſ. ſūt. Dolo malo. Edendo. In ius vo.

Poſtulo. Ideſt aduoco. De poſtulando. Aduo. diuer. iudicio. Aduo. diuer. iudi. Aduo. fiſci. Error aduoca. Ut que deſunt aduo. Et qui poſtulare non pſſit q̄ inſames ſunt id. Ex qui. cau. irro. inſa.

Tertij libri rubrice.

Tertius ius dicens queritur. ſeruit. petit. occat. (i. conqueritur. i. diuidit.)

Jus dicēs. De iudicijs. Sportu. z ſump. i diuer. iudi. fac. Peda. iu. Qui pro ſua iuriſ. da. Ne quis in ſua cauſa iudi. Qui legi. perſo. ſtan. i iudi. ha. Ut nemo inui. agere. Ordine iudici. Litis cōteſta. pl's peti. Dilatio. Ferijs. Juriſdi. om. iudi. Qm̄ imperator inter pupil. Ubi de cri. agi opor. Ubi de poſ. agi opor. Ubi fideicōmiſſa. pe. opor. Ubi cōue. qui certū locū. Ubi in rez actio. Ubi de heredita. agi. Ubi de ratioci. Ubi cū ſtatus agi debeat. Ubi quis de curia. Ubi ſena. vel clari. In qb' cauſis mili. fori. pſcrip. vti non poſ. Ubi cāc fiſc. Qn̄ li. vniculāq ſine iudice ſe vi.

Queriẗ. De inoffi. teſtamento. In offic. donationib'. In offi. doti.

Seruit. De ſeruitutibus z aqua vſufructu z habitatione z miniſterio ſeruorum.

Petit. De petitione heredi. Rei vēdic. p quā petūtur res ſingulares. Lege aqlia per quaz petiẗ dānū datū. Conſortibus eiuſdez litis vbi petit vn' pro alio. Noxali. actio. vbi petitur damnū per ſeruos datuz. Ad exhibendum. que eſt preparatoria ad rei vendicationē. Religioſis z ſumpti. ſune. vbi locus religioſus p rei vēditionē peti nō pōt. l. ſi ſepulchrū zc̄.

Occat. Familie herciſcun. i. hereditatis diuidēde. Cō. i. cōdi. vtri. iudic. Finium regundo.

Quarti libri rubrice.

Actio contractus teſtes quarta referantur.

Actio. De actionibus. z obli. Ut actio. z ab here. z contra here. inci. ne vxo. p mari. ne filius p patre. An ſeru' ex ſuo fac. Qn̄ fiſcus vel pua. heredi. actio. Ex delictis deſun. Conſti. pecu. Reb' credi. z iureiuran. Si cer. peta. ſuffra. probi. ſeque. pecu. Cōdi. inde. Cōdi. ob cām. Condit. ob turpē cām. Cōdi. furti. Cōdi. ex lege. Pigno. actio. Inſti. z exerci. Qd cū eo qui in alie. pote. Per quas pſo. no. acq. Ad ſena. macedo. Ad ſena. cōſul. velle. Nō in. pe. Compenſa. Here. vel actio. ven. Actio emp. z vē. Edili. actio.

Cōtractus. De commodato. Uſuris nauti feno. Depoſiti. Mandati. Si ſer. extero ſe emi. manda. p ſocio. Cōtra hē. ēp. z ven. Que res ven. non poſ. Que res expor. non deb. Eunuchus. Patribus q̄ fili. diſtra. Reſcin. vēditio. Qn̄ li. ab em. diſce. Si pter pub. penſita. Sine cenſu vel reliq. Perſ. z commo. rei vēdite. Si quis alteri vel ſi. Reb' alie. nō alie. Comu. re. alie. Rem alieā gerē. Pactis inter empto. z vendi. Si ſer. expor. pene. Si mā. ita veneat ne pſti. Si ita mā. fuc. alie. vt mā. mano dolijs. nūdi z marca. Uectiga. z cōmoua vectigal. inſti. non poſſe. Commerc. z merce. Reruz permu. Locato Jure emphitheotico.

Teſtes. De tribus z alijs ſpeciebus pbationū. videlz. De probatio. Fide inſtrumento. Cui adheret ti. Plus valere qd agiẗ.

Quinti libri rubrice.

Quinta dabit nuptas tutelariūq; figuras.

Nuptas. De ſponſalibus. Si rector puin. vel ad eum pertinētes ſpōſalitias dederint arras.

Dona.ante.nup. Nuptijs. Inceſtis ꝛ
inuti.nup. Interdi.matri. interpu. ꝛ
tuto. Si q̄cūq; ꝓdi. poteſta. Si nupt.
ex reſcrip.de. Secū.nup. Si ſc̄do nu-
pſe.mulier. Dotis ꝓmiſſio Jure do-
tiū. Rei vxo.actio. Pactis cōuen.tam
ſup dote ꝙ ſuper dona.an̄ nup. Dote
cauta nō nume. Dona.inter vi.ꝛ vxo.
Repu. Solut.matri.quemadmo.dos
peta. Si dos cōſtan.ma.ſo.fue. Ne fi
deiuſ.vel māda.do.dent. Rerū amo.
Ne ꝓ dote mulier.bona quōdaꝫ ma.
abdicent. Fūdo dota. Diuoꝛ.fac.apd
quē liberi moꝛari.vel edu.debe. Alē.
libe. Concubinis.nati liberis.

Tutelarū. De teſta.tut. Cōfir-
man. tuto. Leg.te.
Qui peta. Et breuiter ꝓſequere ſer-
me vſq; ad finē huiuſce.libꝛi. Et vltra
xl.titulos huic vbo accōmodatos in-
uenies:q̄bus ꝓuidet minoꝛib⁹ circa
tutoꝛes ꝛ curatoꝛes. Deinde ſubiun-
gunt alij q̄bus ꝓuidet ipſis minoꝛib⁹
circa cōſeruationē rerū ſuarū. Et ſūt
hi.de predijs ꝛ alijs re.mino.ſine de-
creto.non alie. Qnādo decreto opus
nō eſt. Si q̄s ignoꝛans rē minoꝛis. Si
maioꝛ factus alie. fact.ſine decreto.
ratihabit. Et finalr̄ d̄ magſali ꝯueni.

¶ Sexti libꝛi rubꝛice.

Sexta libertos ꝛ teſtamenta no
tabo.

Libertos. De ſeruis fugi.ꝛ li-
bertinis. Furtis ꝛ
ſer.coꝛrup. Ope.liberto. Bonis liber.
Si in fraudeꝫ patro.a.liber.alie.fal.
ſit. Obſeq.patro.ꝑſtā. Libertis ꝛ eo.
liber. Jure aure.annulo.

Teſtamēta. De teſta.militis.
Qui teſta.face.
poſ. Teſt.her.iſti. Inſti.ꝛ ſubſti.ꝛ re
ſti.ſub cōditio.fac. Impu.ꝛ alijs ſub-
ſtitu. Neceſſa.ſer.here.ſti. Libe.pre.
poſtu.here.inſtituen. Jure deliberā.
Repudiā.ꝛ abſti.here. Queādmodū
teſta.aperiā. Edic.di.adri. Si q̄s ali-
quē teſtamē.ꝓhibue. His q̄bus vt in-
dignis.here.aufe. Codicillis. Lega-
tis. Et quia in teſtamētis q̄nq; verba
ponunt obſcura.ideo eſt ibi titu.de
verbo ꝛ re.ſigni. Si omiſ.ſit cauſa te-
ſtamen. Junge hic materiā bonoꝛum
poſſeſ. Aliosq; huius libꝛi titulos ꝓ
arbitrio accipias.

¶ Septimi libꝛi rubꝛice.

l.ſeptima.
Hepta manumittit ꝑſcribit ꝓ-
l.appellat.
cat aufert.

Manumittit. Manumitte-
re eſt ſeruis li
bertatē dare. De vindicta liber.ꝛ apd
cōſiliū manumiſſione. Teſtamen.ma-
numiſ. Le.fu.ca.tol. Fideicō.liberta.
Dedit.liber.tol. Lati.lib.tollen. Cōi
ſeruo manumiſ. Ser.pig.da.ma. Ser.
reip.manu. His qui a non dn̄o manu.
Qui manu.nō poſ. Qui nō poſ.ad li-
ber.pue. Quibus ex cau.ſer.ꝓ pre.li-
berta.acci. Inge.manumiſ. Cōmunia
de manumiſſo. Liberali cauſa. Aſſer.
tol. Quibus ad liber.procla.nō li. Ne
de ſta.defun.poſt quin.quera.

Preſcribit. Et ꝑ hoc cōprehē
dit etiā vſucapio.
De lōg.tēpo.ꝑſcri. Pecu.ei⁹ q̄ liber.
me. Senatuſc.claudia. Nudo iure q̄ri.
Vſu capione ꝓ ēpto. Vſucap.ꝓ don.
Vſucap.pro dote. Vſucap.pro here.
Cōmunia de vſucapio. Vſuca.tranſ-
foꝛ. Preſcrip.long.tempo. In q̄b⁹ cau
ſis ceſ.long.tempo.preſcrip. Quibus
nō obijcit longo.tempo ꝑſcrip. Si ad
uerſus credito. Quadrien.ꝑſcrip. Ne
rei do.vel tēplo.vendi.tempo.ꝑſcrip.
ſub mo. Preſcri.xxx.vel.xl.an. Anna.
excep. Alluuio.ꝛ paludi.

Prouocat. De appellatio.
Tempo.ꝛ repa-
ra.appella. Quādo ꝓuo.nō eſt neceſ-
ſe. Quo appel.nō recipi. Si pendēt.
appel.moꝛs interue. His qui per me-
tudi.nō appel. Si vnus ex plu.appel.
Vi.de mo.poſ.ſuc.appel. Ne liceat in
vna eademq; cauſa tertio prouocare.
Et q̄ appellationes emittūtur a ſen-

tentijs ideo ꝓſupponēdi ſunt tituli de ipſis ſentētijs loquētes. Et ſūt hi. De ſenten.ꝑfec.preto. Quomodo ⁊ qñ index ſentē.profer.dȝ. Sentē.ex peri.recitan. Sentē. ⁊ interlo.oīum iudi. Sēten.que ſine cer.quāti.prolata eſt. Sēten.que pro eo qđ intereſt profe. Si a non compe.iudi.iudicatuȝ eſſe di. Pena iudi.qui male iudi. Sentētiam reſcindi nō poſſe. Fructi. ⁊ litis expēſis. Re iudi. Execu.rei iudi. Uſuris rei iudi. Si plures vna ſentē.iudi.fue. Quibus res iudi.non nocet. Cōia.epiſto. Si ex fal.inſtru.vel teſtimo.iud.fit.

Aufert. Aufert ⁊ īpedit queſtio ſtatꝰ mota accuſationeȝ inchoari ēt inchoatam terminari.l.ſi ſtatus.de ordine cognitī.

Aufert vigorem priuileg.vel reſcripti ipſum reddit nullūȝ qui mētit̄ in ſubſtantiali cā vel principali motiuo.l.j. de collu.detegen.

Aufert ius vſucapiendi īproba poſſeſſio.l.īproba.ꝯ a.q. ⁊ reſtituēda poſſeſſione. Iſte ēñ titulus de acqui. ⁊ reti. poſſeſſione qui eſt ſingularis pōt aptiꝰ intelligi per verbū preſcribit.qđ comprehendit ēt vſucapionem . quam aufert defectus tituli. vbi enim deficit titul.non proceditt vſucapio.l.nec ex vera.de acquiren. ⁊ retinen.poſ.

Aufert ſibi locū penitentie nec penitere pōt qui confitetur qa confeſſus pro iudicato hr̄.l.vnica.de confeſſis.

Auferre nō pōt frater fratri ius ſuuȝ paciſcendo cū debitoribus hereditarijs.l.ſi res inter alios acta.

Aufert ſibi facultatem pronuntiandi qui negocium ad ſuperiorem refert.l. j.de relatio. ⁊ quaſi per totum.

Aufert creditoribus ſuis facultatem conueniēdi qui bonorum ceſſionem facit in ti.qui bonis cedere poſſunt.

Aufert actor reo cōtumaci poſſeſſionem pro modo debiti declarati id eſt cōtra cōtumacē fit miſſio in poſſeſſionem ſolum pro mēſura debiti declarati.vt pȝ in auē. ⁊ q iurat.de bonoꝝ aucto.iudi.poſſi.q titulus eſt notabilis.

Aufert ꝑuilegiū fiſci pecuniā aliꝯ creditori ſolutā.vt pȝ i.l.pecunia.de ꝑui. fiſci.cui adiūgitur titu.de ꝑuil.dotis.

Aufert creditor ⁊ reuocat hec que per fraudem alienata ſunt.vt patet in titulo finali ſcilicet de reuocan.his que in fraudem creditorum alienata ſunt.

¶ Octaui libri rubrice.

Pignorat octaua.iterdicit. dat. ſtipulatur.

Pignorat. De pig. ⁊ hypothe. In q. cau.ius pigta.ẜ. Si res alie.pig.da.ſit Que res pig.obl.poſ. Qui potio.in pigno.ha. his qui in pri.credito.lo.ſuc. Si antheretic.pigno.vendi. Si res cū pigno.da. ſit. Preto.pig. Si in cāu.iudi.pignus cap.ſit. Si pigno.pi.dat.ſit. Partu.pigno. ⁊ oī cauſa. Remi.pignora. Et iaȝ ob cyrographa.pecu.pig.tene. Diſtractio.pigno. Debito.vēdi.pig.impe.nō poſ. Si ven.pig.aga. Lucio pigno. Si vnus ex plu.here. Si pigno.cōuen. Iure do.impetran. Pac.pigno. Credito. euict.pigno.non ha. Et hmōi rubrice cōcernunt ius qđ quis habȝ in rebus: Addamus per quandā ſimilitudinē rubricas cōcernētes ius qđ in pſonis habemus vt ſūt. De patria po. Adoptio. Eman. libe. Ingra.libe.poſtli.reuer. Infan.expoſi. Inſir.pe.celiba. Iure liberorum.

Interdicit. De iterdictis. Quorū bonoꝝ. Quoruȝ legato. Unde vi. Si p vim vel alio mō abſen.perturba.ſit poſ. Uti poſ. Tab. exh. Libe.exhi. Preca. ⁊ ſal. interdic. Ediſi.priua. No.ope.nūcia. Ope.pub. Ratioci.ope.publi.

Dat. Pro don. De don. Do.q̄ ſub mō reuocari.dona.dona.cauſa mortis.

Stipulatur. De contrahen. ⁊ cōmit.ſtip. Duo. reis ſtipulā. ⁊ pmittē. Fideiuſ. Noua. ⁊ dele. Sol. ⁊ liber. Acceptila. Euictio

¶ Si quid omiſſuȝ ſit:tu illud(cōformitate perſpecta)pro arbitrio ad ali-

q̄s ſupradictoꝝ redacere poteris.

¶ Noni libri rubrice.

Ultima multiplici pars crimi- na lege flagellat.
i. punit.

Nonus liber. Codicis re vera crimina. varia punit icipiens per rubricā. De his qui accuſa. nō poſſunt. Accuſa. ⁊ inſcriptio exhiben. ⁊ intro. reis. Cuſto. reorum. Iſtos ⁊ reliquos ſequentes titulos per ordinē carmini ſuperiori aptiſſimos indicabis niſi diſtorto traharis iudicio.

¶ Et ſi nouem illa ſuperius explicata tibi forſitan plixiora videnẽ materiaꝫ ipſam totius Codicis quatuor ſuppoſiti verſiculi enodare poterūt. quos veterem caſtigantes impreſſioneꝫ ſic imprimendos curauimus.

¶ Materia nouem librorū Codicis.

Sacrat prima. Secunda parat. Jus tertia dicit.
Cōtrahit ⁊ quarta. Nubere grata docet.
Teſtatur ſexta. Libertos ſeptima ponit.
Pignorat octaua. Crimina nona premit.

¶ Alphabetum grecum grece ⁊ latine expoſitum.

a	b	g	d
Alpha	Uita	Gama	Delta
α	β	γ	δ
e	z	i	th
Epſilon	zita	Jta	Thita
ε	ζ	η	θ
i	chk	l	m
Jota	Cappa	Lauda	mi
ι	κ	λ	μ
n	x	o	p
Ni	Xi	Omicron	Pi
ν	ξ	ο	π
r	ſ	t	y
ro	Sigma	taf	ypſilon
ρ	σ	τ	υ
ph	ch	pſ	O
Phi	Chi	Pſi	omega
φ	χ	ψ	ω

¶ Diphthongi greci.

e	af	i	ef	i	u
αι	αυ	ει	ευ	οι	ου

In nomine domini noſtri Jeſu chriſti [a] Imperator ceſar [b] flauius [c]

Diuiſio

In nomine domini.
Iſta rubrica diuidit in quatuor partes. Prio ponitur inuocatio diuini nois per quã deus veneraẽ. ibi (In nomie dñi.) Secũdo ponitur deſcriptio imperialis culminis proprij ꝛ appellatiui tãq̃ cauſa efficiẽs. ibi (Imperator ceſar.) Tertio poniẽ cui preſens liber dirigitur. ibi (Cupide legũ iuuẽtuti.) Quarto poniẽ quedam rubrica pticularis ad nigrũ prime ſequẽs. ibi: icipit phemiũ. Ang. Are.
Non ↄtinuatur iſta rubrica: qꝛ continuatio dꝫ fieri ad primã. l. ij. ff. de ſta. ho. Unde cũ ſit principiũ nihil ante ſe habere põt ad qḋ cõtinuetur. §. diſcipuli xvij. in reliqua. in phemio digeſtoꝝ. ꝛ l. primus. ff. de verbo. ſigni. Chriſto. porcus.

Nois diuini inuocatio tria bõa facit.

a Jeſu chri. Ex h̄ nota ꝙ chriſtianus fuit: al's non poſſet imperare. ſ. imperiũ iuriſdictionẽ exercere: vt in auct. iuſiu. qḋ p̄ſtaẽ. in p̄n. ibi. Et cõl catori eccleſie. col. ij. vbi dĩ ꝙ qlibet adminiſtrator dꝫ iurare ſe eſſe cõlcatorem ſancte catholice eccl'ie. ſic ꝛ al's incipit: vt. C. de offi. pre. pre. af. l. in nomine dñi. ꝛ in auc. de armis in p̄n. col. vj. Ex hoc eniꝫ ſequiẽ bonum initium: melius mediũ: ꝛ optimus finis: vt in aucte. quomõ oportet epiſco. in princi. col. j.

Ceſar vñ dĩ. Luc. ij.

b Ceſar. A ceſare auguſto q regnabat tpe natiuitatis chri. Un̄ illud. Exijt edictũ a ceſare auguſto vt deſcribereẽ vniuerſus orbis. i. vt qlibet eſtimaret bona ſua: ꝛ exide qlibet imperator dictus eſt ceſar.
Additio. Uel meli⁹ a iulio ceſare eius auunculo ſm Bal. Jo. fa. ꝛ Chriſto. hic. Uel diciẽ ceſar: qꝛ fuit ceſus de ventre matris ſue.
Additio. Et no. ꝙ dꝫ coronari triplici corona. ſ. ferrea: argentea: ꝛ aurea: de qua in cle. j. de iureiu. Et an geſta per ipm ante coronationeꝫ teneant cõmuniter determinatur ꝙ ſic: vt per Ang. ꝛ do. Chriſto. hic.
c Flauius. Quia erat de familia flauiorum: vel quia deuicit flauios: vt dixi. ff. e. in principio.
Additio. Alij h̄ñt flau⁹: qꝛ talis

erat coloris: naz erat flauus. i. ruf-
fus: ſicut fuit dauid rex: vt legitur
Reg. xvij. c. vlt. et Jo. fab. vt hoc ipſe di-
cit. et ego qui hoc ſcripſi.
a ¶ Juſtinianus. Quia fuit filius
iuſtini. vt. j.
de donat. §.
eſt et aliud.
et. j. qbus nõ
eſt p. fa. te.
§. pe. Sz in
decre. ptra.
diſ. xvj. ha-
beo librum.
vbi dicit q
fuit fili9 cõ-
ſtantini. Sz
forte ibi lo-
quit de alio
iuſtiniano q3 hic. Uel dic q fuit fi-
lius cõſtantini: qz ſucceſſit ei in re-
gno. Uel dicit a iuſtitia quam ſem-
per coluit et ſubditis iniunxit colē-
dam: vt. C. de ſumma trinita. et fide
catholi. l. j.
b ¶ Alemanicus. hoc nomē: et oia
ſequētia nomina ſunt ab euētu ſibi
impoſita: vtputa qz vicit alemanos:
et ſic de aliis: vt in auc. de her. et fal.
in prin. col. j. et hec ſunt omnia noia
prouintiarum quas deuicit.
c ¶ Pius a pio antonio. vt in auc.
vt lib. de cetero. col. vj. §. ſiqs aūt.
al's eſt. §. ſancimus aūt. Uel pius a
pietate animi. vt. C. de ſum. trini. et
fi. catho. l. j. in pncip. et. C. de nup.
l. imperialis. et. C. de cad. tol. l. vni-
ca. vlti. reſpon.
d ¶ Felix a virtute animi. vel fe-
lix. i. pſper. qz omnia ſibi ad votum
ſuccedebant.
e ¶ Inclitus. A geſtis magnifi-
cis. Accurſius.
f ¶ Uictor. in fugando hoſtes.
Accurſius.
g ¶ Triumphator. poſt victoriam
glorioſus eniz erat: propter magni-

† Nec gligent i piales ex hoc arguer q rgnū Fratie cēt ſbz Iſpio: qr h logr de qdā Fratia q eſt in Alemania d q extra d ſpõſal. c. j. Jo. fab.

iuſtinianus [a] alemanic9: [b] goticus frācus germanic9 attic9: alanic9: vādalicus: africanus pius [c] felix: [d] inclitus: [e] victor [f] ac triūphator [g] ſemper auguſt9. [h] Cupide [i] legū iuuētuti.

¶ Incipit [k] prohemiū inſtitutionū.

¶ Pro ſuſtētatione et gubernatione reipublice duo ſūt neceſſaria. vz. leges et arma. h dic vſq; ad. §. Quorum.

fica geſta ſua.
h ¶ Semper auguſtus. Quia hu9
debet eſſe ppoſiti quilibet impera-
tor vt augeat: lz hoc ſemper nõ fa-
ciat † ſic in diffinitione matrimo-
nij: vt. j. de pa. po. i pn. lz interdum
diuidat: vt. C. de repu. l. pſenſu. ſic
in diffinitione iuſtitie: vt. j. de iuſt.
et iur. in pn. ſm Joā.
¶ Additio. Auguſtus hoc eſt ſa-
cer et maieſtatis plen9 et non augu-
ſtus ab augendo: vt hic voluit glo.
cuius et ſuorum ſequacium errorem
dicit eſſe ridiculuz Nicolaus pero-
tus in ſuis cõmentariis. epigrāma-
te. iij. in verbo ceſar.
i ¶ Cupide leguz iuue. ſ. mittit ſuā
gratiam: et hunc lib.
k ¶ Incipit. More recte ſcriben-
tium premittit prohemium: in quo
reddit lectorem attentum: docilem:
et beniuolum. Attentum: cum dicit
ſummis vigiliis: nam per hoc q ipſe
vigilauit reddit nos attentos vt vi-
gilare debeamus: naz ius ciuile vi-
gilantibus ſcriptum eſt: vt. ff. que in
frau. cred. l. pupillus. in fi. et ibi: ſū-
ma prouidentia: vt. j. proe. §. doci-
lem. cum dicit: et cum ſacratiſſimas
conſtitutiones antea cõfu. etc. vt. j.
e. §. omnes. docilem enim facit qui
ſummaz rei breuiter comprehendit:
nam per hoc q ipſe abbreuiauit: po-
terūt ammodo facilius edoceri. Be-
niuolum. i. bone voluntatis ad ad-
diſcendū: vbi dicit: et qd in priori tē-
pore. et ibi ſūma itaq; ope. vt. j. eo.
§. cūqz. in fi. et §. ſumma itaqz etc.

† Sicut ti fuit d donatione fcā p Cōſtātinū pape Sylueſtro: et vz nō valz: lz Jnno. tz glo. i. l. ij. §. cuz vrbē d offic. p. vr. illa ē color

Diuiſio

Imperatoriã. ¶ Diuidit in tres ptes pncipales totũ h̃ phemiũ vſqȝ ad finé:lȝ Jo.plac.diuidat in qnqȝ. Nã pmo ponit in ·qb⁹ ↄ ſiſtiſari ipe rator. Secũdo ponit qualr̃ iuſtinianus illꝺ adipleuit.

Imperatoriã maieſtatẽ ᵃ

Tertio nos ad ſtudiũ exhortat̃:oñdédo fruct⁹ q ſequunt̃ ex aſſiduo ſtudio. Scꝺa ibi i.§.(Quoꝝ.) Tertia ibi (Sũma itaqȝ.) Iterũ prima diuiditur in duas partes:qꝛ primo ponit dictum. Secundo ponit tres cauſas. Secunda ibi (Ut vtrũqȝ.)

¶ Imperatoriã. Caſus. ¶ Cõtingit aũt q̃dã die q veniſt añ pñtiã iuſtiniani gdaȝ laicus:q tracto pileo ꝛ flexis genib⁹ in pñtia dñi iuſtiniani talia ꝟba dixit. Dñe nõ habeatis ꝑ malo id qꝺ vobis dicã. Imperator ridens dixit. Dicas mihi gd tibi placebit nõ moleſte feraȝ. Dicit illi laicus. Dñe impator valde miror ex eo qꝺ facitis:ꝛ oẽs ẽt mirãtur:vos eſtis miles ꝛ glibȝ impator eſt miles:vt.ff.de teſta.mili.l.j.vbi imperator alios milites appellat cõmilitones. Erꝗ ergo eſtis miles armis debetis itẽdere ꝛ nõ legib⁹:ꝛ tñ ↄ rĩũ facitis:qꝛ legib⁹ tm̃ intẽditis. Feciſtis eni fieri vnũ codicẽ ex antiqs tribus codicibus.ſ.hermo. theo. ꝛ Grego. ꝛ ex aliȷ̃s extranagãtib⁹ cõſtitutionib⁹. Itẽ feciſtis cõpilari librũ digeſtoꝝ ſeu pãdectarũ ex antiqs voluminib⁹ ſepatis. Itẽ precepiſtis trib⁹ viris peritis.ſ.Tribuniano:Theodoſiano:ꝛ Dorotheo: vt libꝛũ iſtitutionũ componerẽt. Dicite ergo mihi q̃re hoc facitis:ꝛ q̃re intẽditis legib⁹ tm̃ ꝛ nõ armis:cũ ſitis miles ꝛ ſic armis debetis intendere:vt.C.de iure delliber.l.ſi.circa pn. Ad h̃ rñdet benigne impator aſſignãs duo tẽpora.ſ.tp̄s belli:ꝛ tp̄s pacis. Et dic̃. Fili mi ſic tibi rñdeo. Decẽs eſt vt glibet impator ſit munit⁹ his duobus tp̄ibus ſ.armis ꝛ legib⁹:ꝛ hoc iõ qꝛ ſi his duob⁹ tẽporib⁹ eſt munitus imperator, vtrũqȝ tp̄s poterit recte gubernare:ꝛ tp̄s belli ꝛ tẽpus pacis. Nã tp̄s belli gubernabit per arma ꝛ vſuȝ armoꝝ:ꝛ ſic efficiet̃ victor ꝛ triũphator. Tp̄s aũt pacis gubernabit ꝑ legẽ ꝛ vſuȝ legis ꝛ ſic puniet maleficia delinquẽtiũ:ꝛ ꝑ h̃ ſiet religioſiſſim⁹ ꝛ ſanctiſſimus maleficia puniẽdo:qꝛ valde religioſum eſt ꝛ ſanctum punire maleficia ſiue malefactores. Et h̃ in prima parte vſqȝ ibi (Quorum.)

non ſolum armis decoratã ᵇ ſed etiam legibus opor-

a ¶ Maieſtatẽ.i.impatorẽ q eſt in maieſtate:vt.C.de leg.ꝛ ↄſti.l.dig.

¶ Additio. Idẽ in aliȷ̃s ducib⁹ ꝛ baronib⁹:vt ſubiecti in eos ↄſpirãtes teneant̃ maieſtatis crimine ſm Jo.fa.h̃. Silis eſt loquẽdi ornatus j.qbus mo.ius pa.po.ſol.§.filius:ibi. Impatoriã celſitudinẽ. Et nota q antipophoriȝat rñdẽdo ad tacitã queſtionẽ:hãc.ſ.quare impator nõ facit qꝺ ſuum eſt.ſ.armis intẽderet cũ milites magis arma ſcire q̃ iura opoꝛteat:vt.C.de iu.delib.l.ſcimus. ad qꝺ reſpondet. Impatoriam maieſtatem ꝛc̃.

b ¶ Armis decoratã. Querit̃ quare qꝺ erat armorum attribuit legibus:ꝛ ecõtra: Reſpõdet̃ vt oſtenderet alterum alterius auxilio ſemper egere.vt.C.de iuſti.co.cõfir.in pn.ꝛ ff.de rei ven.qui reſtituere. Uel dic ꝓprie ponit:naȝ arma ſunt ad decorem:leges ſunt ad armãdũ. vnde d̃

inſiſtant nãq3 ꝛc̃. vt. C. de adno. di-
uer. iudi. l. aduocati. Et leges dicũt
armare hoĩes: vt. C. ad. l. iul. de adul.
l. cum vir nubit. Uel ideo poſuit vt
euitetur malus ſonus verboꝝ. ſ. ca-
cephaton. i.
turpis ſon⁹.

ret[a] eſſe arma-
tã[b]. Ut vtrũ-
q3 tempus ꝛ bel-
loꝛum[c] ꝛ pacis[d]
recte poſſit guber
nari[e] ꝛ pꝛiceps[f]
roman⁹ victoꝛ exi
ſtat: nõ ſolũ i hoſti
lib⁹[g] ſꝫ ẽt p
legitimos trami-
tes[h] calũniãtium[i]
iniqtates expellat
ꝛ fiat taꝫ iuris reli
gioſiſſimus[k] q̃3 vt
cũctis hoſtib⁹ triũ
phatoꝛ magnific⁹.

a ❡ Opꝫ. i. opoꝛtunũ ẽ.
b ❡ Arma- tã. ſ. ad hãc vtilitatem q̃ ſequit̃. Ac- curſius.
c ❡ Et bel- loꝛuꝫ. Et ſic quo ad vſuꝫ armoꝛum.
d ❡ Et pacis. Sic ad vſum legũ. Accurſius.
e ❡ Gubernari. Alterũ legibus. ſ. tempus pacis: alteruꝫ armis. ſcilicet tempus belli.
❡ Additio. Quo tẽpoꝛe non dꝫ ri- goꝛ ſeruari oĩno: vt extra de trãſac. ca. fi. ꝛ. xxj. diſ. ca. ſciens. in fi. Et qḋ dicit glo. intelligitur. ſ. de facto ſḿ Jo. fa. vel vtplurimũ ſḿ Ange. hic per. l. nam ad ea. ff. de legi. alís alter alterius auxilio ſemp indiget.
f ❡ Et pꝛinceps. ſ. imperatoꝛ.
g ❡ In hoſtib⁹. Qui ſunt hoſtes di- citur. ff. de capti. ꝛ poſtli. re. hoſtes: ꝛ. ff. de verbo. ſigni. l. hoſtes.
Calũ- niatoꝝ puñitio. h ❡ Per legitimos tramites. i. le- ges que ſunt via gradiendi: ſicut tra mites eũdi: ſḿ Joã. Bene dico ca- lũniantes puniri per leges: nã in cri minibus ſiue oꝛdinarijs: ſiue extra- oꝛdinarijs ad ſĩılitudinẽ ſupplicij pu nit̃ calũniatoꝛ. vt. C. de ac. l. fi. ꝛ. ff. ad tur. l. ꝛ in p̃uatis. vbi dĩ ꝛ in pri- uatis in extraoꝛdinarijs criminib⁹ oẽs calũnioſi pꝛo q̃litate admiſſi ple ctunt̃. Itẽ in ciuilibus: mõ pecunia- ria pena: mõ ſacramẽto calũnie: mõ nota infamie: vt. j. de pe. te. liti. per

totum: vt. j. de actiõ. §. ſi qs agẽs: ꝛ. C. de plus peti. l. vnica. ꝛ de iudi. Magi properãdũ. §. ꝛ ſi qdẽ: vbi punit̃ cõ- ſtrat⁹ ſit tumax in expẽſis. Uel dic q̃ ſeptem trami- gũa penarũ vocat legitimos tramites legi tes: vt. ff. de timi. petiti. l. vj. in fin. ꝛ. l. vij. ꝛ. viij. Uel dic q̃ magiſtra- t⁹ vocat tra- mites p q̃s iura reddũ- tur: nam pa- rũ valerent a. l. vt iura ẽe i ciui- tate niſi eẽnt qui ea executioni mãdarẽt: vt. ff. de oꝛi. iur. l. ij. §. poſt oꝛiginẽ: qui pu- niũt in criminalibus puniũt ꝛ in ci- uilibus: ꝛ expẽſis: ꝛ in viatico. vt. ff. de iudi. eum quem. que vltima ve- rioꝛ eſt. Accurſius.
❡ Additio. Uerius videt̃ per tra- mites. i. ſemitas q: ſicut occurrit̃ p ſemitas fugiẽtibus: ſic per leges ca lũniantibus: ꝛ facit extra in pꝛohe- mio decre. Jo. fab.
i ❡ Calũniantiũ. Calũniatoꝛ eſt q falſa crimina ſcienter intẽdit: vt. ff. ad turpil. l. j. in pꝛin. ꝛ facit ad hoc ff. de his qui no. infa. l. athletas. §. calumniatoꝛ. Calũ- niatoꝛ.
❡ Additio. Qui in oꝛdinarijs cri minibus punit̃ ſĩıtudie ſupplicij in extraoꝛdiarijs motu iudicis: vt no. in. l. fi. C. de trãſac. Ange. Quid aũt ſi pꝛeuaricatoꝛ ꝛ tergiuerſatoꝛ dicit̃ in pꝛedictis legibus.
❡ Additio. Tñ hic calũniãtiũ ca- pit̃ gñalr̃ p oĩb⁹ delinquẽtibus.
k ❡ Religioſiſſimus. Nota quẽ ſic ri religioſum p leges: nã ipſe ſunt la- cre: vt. C. de legi. ꝛ cõſti. l. leges.
❡ Additio. Religio eniꝫ dĩ a relli- go religas. vñ cũ leges voluntates hoĩuꝫ religẽt ꝛ coartẽt ad iuſte vi-

uendū faciunt hoīem religioſum:⁊ eſt ſi.ff.de legat.ij.l.vnū ex fa.§.ſi. Jo.fa. Jtē nota hic quatuor ꝓpor-tionabilia.ſ.arma:vſus armoꝝ:vi-ctoria:triūphus. Jtē leges:vſus le-gū: calūnie repulſio:iu-ris religio.

¶ Circa arma ⁊ le-ges dicit impera-tor ſe vigilaſſe.hoc dicit Angelus.

¶ [illegible]. Nā ſic ſe ha-bent arma ⁊ vſus armorū ad victoriā: ſic victoria ad triūphum:⁊ ſicut leges ⁊ vſus le-

p casu gum ad calūnie expulſionē: calūnie expulſio ad religionem. Jo.fa.

¶ Quorum. ¶ Diuidit in duas p-tes. Primo dic͠ q̄ īperator pfecte ſe habuit circa arma:⁊ circa leges. Se-cundo h̄ ſuū dcm̄ ꝓbat ad effectum. Scd͞a ibi (Et bellicos.) Jtē ſecunda ſubdiuidit. Nā p̄mo exēplificat qua-liē ſe hūit circa arma. Scd͞o circa iura. Scd͞a ibi (Dēſho ppli.) An.

¶ Quorum. Caſus. ¶ Adhuc ſta-bat laicus ante principē:⁊ iterū q̄ſi-uit. Dn͞e impator dicite mihi ſi glibȝ impator debeat eē munitus his duo-bus tēporibus.ſ.armis ⁊ legibus:⁊ vos dn͞e iuſtiniane qualr̄ eſtis mu-nitus his duobus tēporibus. R̄ndet mixtim certe ſum vtroq̄ tp͞e muni-tus.ſ.armis ⁊ legibus. Nā circa ar-ma pbe me habui ⁊ circa leges diu-tius vigilaui:⁊ hoc in ſcd͞a pte vſq̄ ibi (Et bellicos.)

a ¶ Quorum vtraq̄. Si iſta debēt eſſe in principe tu iuſtiniane qd fe-ciſti: Reſpon.quorum vtraq̄.

b ¶ Cum ſummis vigiliis.i.cū ſū-

Vigilā-tib⁹ iu-ra sub-ueniūt. mo labore quo ad leges:nam ius ci-uile vigilantibus ⁊ non dormienti-bus ſcriptum eſt:vt.ff.que in fraud. cre.pupillus.in ſi. Accur.

c ¶ Prouidentia.ſ.quo ad arma.⁊ nota tres eſſe hominis ſtatus:memo-ria preteritorum:ſcientia preſentiū: ⁊ pruidentia futurorum.

¶ [illegible]. Vn̄ Seneca. De q̄tuor virtutibus. Si prudens eſt animus tuus tribus tēporibus diſpēſetur:p̄-ſentia ordi-na:futura p̄-uide: preter-ita recorda-re. Jo.fab.

¶ Quoꝝ vtraq̄[a] viam cum ſūmis[b] vigiliis: ſūmaq̄ p-uidentia[c] annuē-te[d] deo pfecim⁹. ¶ Et bellicos[e] g-

d ¶ Annuē-te deo. Deo grās refert: cuius auxi-lio triumphum meruit obtinere:vt C.de offi.pre.pre.africe.l.j.in pn.

e ¶ Et bellicos. Q̄ꝺ ꝯiūctim dixe-rat dicendo vtraq̄ viam ⁊c̄. nūc di-uidit dicendo primo qualiter ſe ha-buit circa arma. Accur.

¶ Et bellicos. Caſus. ¶ Jnci- p casu pit tertia ps in qua ſic forma caſuȝ. Et ſtabat adhuc laicus coram p̄n-cipe iuſtiniano imperatore ⁊ dice-bat. Dicite mihi qualr̄ circa arma vos habuiſtis pbe:q: dixiſtis.ſ̄. p-xi.§.q̄ circa arma vos habuiſtis p-be:⁊ qualr̄ circa leges:q:.ſ̄.pxi.di-xiſtis q̄ circa leges diutius vigila-ſtis. Juſtinianus r̄ndet dicens pri-mo qualr̄ circa arma ſe habuit. Et dic̄ ſi vis ſcire qualr̄ circa arma me habui:queras ab inimicis meis q̄s ſubiugaui ⁊ ſupaui ⁊ deuici. Et q̄-ras ab oibus de ꝓuintia que appel-lat̄ africa. Quia debes ſcire q̄ anti-quiſſimo tēpore illa ꝓuintia.ſ.afri-ca:⁊ alie inumerabiles ꝓuītie erāt ſubiecte imperio romano:⁊ romani perdiderunt illas ꝓuintias:⁊ ſtete-rūt ille ꝓuintie lōgiſſimo tempore extra iuriſdictionē romanoꝝ.ſ.p ſpa-tium.cv.annorum:⁊ tādē ego iuſti-nianus per meā ꝓbitatē:valentiā ⁊ ſapientiā recuperaui eas ⁊ ſubieci imperio romano:⁊ hoc in tertia par-te vſq̄ ibi. Omnes.

Barbari. Dido ſte.

a ¶ Barbarice. barbari ſunt q eẽ romanũ iperiũ ſũt & marie hoſtes.
b ¶ Deducte. de nouo.
c ¶ Tam africa. Sub qua multe prouintie continentur.
d ¶ Prouintie. Sic congrue: tã africa q̃ alie innumerabiles puĩtie iterũ addite. i. adiũcte ditioni romane. i. iuriſditioni noſtroq3 imperio poſt tanta &c. † ptẽſtantur noſtris victorijs a celeſti numine preſtitis: nã iſte prouintie prius fuerunt de romano imperio: poſt defierunt & poſt cẽtũquinq3 annos redierũt: vt hic: & hoc innuit quãdo dicit iterum.

† Jd ẽ p teſtimonijs ſunt cũ ſit noto riũ: cuius occaſione hic plene exa minat̃ mã3 no toꝛ Jo an. fa.

dē ſudoꝛes noſtros barbaricea gentes ſub iuga nr̃a deduceb cognoſcunt & tã3 africac q̃ alie innumeroſe puĩtie d poſt tãta tempoꝝ ſpatia nr̃is victoꝛijs a celeſti numine preſtitis iterũ ditioni romane noſtroq3 addite imperio proteſtãtur. ¶ Om̄s e vo ppl'i legibus tam a nobis promulgatis f q̃ cõpoſitis g reguntur. ¶ Et cum ſacratiſſimas conſtitutiones: antea

¶ Additio. Que dictio pprie ſumpta ſignificat bis: vt h: &. ff. de ... obli. fideicomiſſa. §. ſi quis decem. Impropꝛie vo pluries ſignificat: vt ff. de eden. l. veluti. §. hec vox. Angelus. Et quando dicit: & poſt tanta tempoꝝ ſpatia &c. vt. C. de offi. pre. pꝛeto. afri. l. j.

e ¶ Omnes vo. Uſq3 huc dixit q̃liter bellicã3 curã habuit: nũc qualiter legalem. Accur.

¶ Omnes vo. Lulius. ¶ Incipit quarta pars in qua dicit imperatoꝛ Juſti. qualiter circa leges ſe habuit dicens laico qui aſſiſtebat corã eo. Fili mi qꝛ circa leges me habui q quaſi omnes hoĩes de mũdo vtunt̃ legibus alioꝛum imperatoꝛu3: quas leges in meli⁹ refoꝛmaui. Ecce erãt enim olim tres codices. ſ. Hermogenianus: Theodoſianus: Gregoꝛianus: & alie conſtitutiones extrauagantes ſparſi3 poſite per quaternos & leges pꝛedictoꝛum trium codicum & aliarum cõſtitutionu3 extrauagãtium que valde erant ꝯfuſe: ego Juſtinianus ex illis tribus codicibus & ex alijs extrauagantib⁹ cõſtitutionib⁹ feci fieri vnũ codicem clarum & elucidatũ. Secũdo loco ego Juſti. habui reſpectu3 ad aliqua volumina deſperata & imenſa ſeu plura & īfinita: & ex illis voluminibus deſperatis cõpilari feci libꝛu3 digeſtoꝛum ſeu pandectarũ: & quaſi p mediũ pfundũ vadens iã per dei grãm adimplevi illud opus digeſtoꝝ ſeu pãdectaru3: & h in quarta pte vſq3 ibi (Cũq3.)

f ¶ Promulgatis. Scilicet a nobis: & dic de nouo. Et eſt pmulgare equitatem rudem & nãlem occulta3 iuris laqueis innodare. Componere autẽ eſt difficile pmulgata in oꝛdinem cõpendioſe redigere. Uel dic q pmulgare lege3 eſt eã condere: et conditã recitare: pꝛoferre: pronunciare: patefacere: pdere: vel manifeſtare. S3 cõponere pꝛie eſt diſponere. Et ꝯſtituere eſt quaſi ſimul ponere: vt patet in gloſa ſequenti.

g ¶ Compoſitis. Scilicet ab alijs quas refoꝛmauimus in melius. Uel dic compoſitis a nobis quaſi diceret compilatis a nobis: quaſi ſimul poſitis a nobis quales ſunt leges. ff. & C. & alioꝝ imperatoꝝ: ſuas enim & promulgauit & compoſuit.

¶ Additio. Et hanc dĩiam notant Jo. de platea: & Jo. fab. hic p ſtatuta

que debēt ꝓde ⁊ ſtricte itelligi.

a ¶ Confuſas.ſ. in tribus codicibus poſitas: Gregoriano: Theodoſiano: ⁊ Hermogeniano: vt.C.de no. co. componen.l.j.in principio.

b ¶ Conſonantiam.ſ. in vnum codicē quē non habemus: ſ; ex eo factus eſt iſte quē habem⁹: vt.C. de vete. iur. enu.cir.ꝑnc.

c ¶ Tūc.ſ. ſtatiȝ poſt cōpoſitionem illius codicis: fecimus digeſta.

confuſas [a] in luculentā ereximus cōſonātiam [b] tunc [c] noſtrā extēdimus curaȝ [d] ad immenſa [e] veteris prudentie volumina: ⁊ opus ꝺſperatū [f] qſi per mediuȝ ꝓfunduȝ [g] eūtes celeſti fauore [h] iam adimpleuimus [i].

¶ A trib⁹ viris illuſtrib⁹ iubente iuſtiniano liber inſtitutionū ꝓ facili tu-

d ¶ Curā. Vt nulla ꝯtrietas poſſet reperiri: nullaqȝ ſupuacua ſilitudo: vt.C.de ve.iu.enucle.circa ꝑn.

e ¶ Ad īmenſa. Nam erant tricies centena millia verſuū ideſt legū: vl' §. vl' reſponſo. ⁊ duo millia libroꝝ: ⁊ alie multe leges: vt.C.de ve. iur. enucle.l.ij.§.omnia: ⁊ in ꝓhemio.ff. §.et antea.

f ¶ Deſperatū.ſ.a ꝯſtantino: nam conſtantinus voluit hoc facere: ſed non potuit.

g ¶ Profundū. Reperit enī oīum legū tramitem qui ab vrbe romana condita ⁊ romuleis deſcēdit tēporibus: ita eē ꝯfuſum vt in infinitū extendat ⁊ nullius humane nāe capacitate ꝯcluderet: vt.C.de ve.iu.enu. l.j.in principio. Accurſius.

h ¶ Celeſti fauore. Subaudi mediante.

Inſtōnes ſcē ſunt añ codicē.

i ¶ Adimpleuimus. Poſt digeſta ergo ⁊ poſt primā cōpoſitionē codicis (quem non habemus) fact⁹ fuit hic liber: tamē ante cōpoſitionē ſecūdi codicis quem habemus: vnde qꝺ hic dicitur: qſiqȝ per codicē corrigitur: vt facit de anno vtili ꝗ obtinet ꝑm hunc librū: ⁊ in reſtitutione minoꝝ ⁊ maioruȝ: vt.j.de acē.§. rurſus. ſecus eſt per codicem in dictis reſtitutionibus: vt.C.de tēpo. in integrū reſtitutione.l.fina. Item in ſcꝺa eius cōpoſitiōe facit mētioneȝ inſtitutionuȝ iaȝ cōpoſitarum: vt.C.de emen. iuſti. co. ⁊ ſecūda eius editiōe. l.j. Accurſi⁹.

¶ Additio. De hoc etiā caſus.in.l.meminimus.in ꝑn.C.de legi.here.vbi tex. facit mētioneȝ de hoc libro. facit.l.j.C.de ve.iure enucle.qꝺ no.qñ aduerſaret adinuicem: debes magis ſtare legi.C.tāqȝ vltime: qȝ huic libro: niſi in illis legib⁹ de qb⁹ hic fieret mentio. Ang.

¶ Cuq. ¶ Diuidit in duas partes. Primo ponit qual'r mādauit fieri hūc librū. Scꝺo ponit cauſas ꝓpter q̄s. Scꝺa ibi (Vt liceat.) An.

¶ Cūqȝ. Caſus. ¶ Ibi icipit quarta pars in qua intēdit adhuc dicere imperator Iuſti. qual'r circa leges ſe habuit ⁊ dicit. Audi fili mi: ꝯdito codice digeſtoꝝ noluit adhuc quieſcere: ſed miſi per tribus ſapiētib⁹ curie mee.ſ.pro tribuniano qui erat doc. legū ⁊ in dignitate q̄ſtorie tūc poſitus. Itē miſi ꝓ Theo. ⁊ Doro. ꝗ erāt illuſtres viri ⁊ añceſſores nři: qꝛ forte fuerāt cū ꝑcedētib⁹ imperatorib⁹: qui tres viri de trib⁹ poterāt cōmendari. Primo de ſollertia: qꝛ valde intēti ⁊ ſolliciti erant circa artē legalē. Scꝺo de ſcientia: qꝛ valde erāt ſapiētes. Tertio de fidelitate: qꝛ ꝑcepta mea efficaciter ſuſcipiebant ⁊ ad effectū fideliter ꝑducebant: ſicut iā multotiens vidi ⁊

exẽplo cognouit: ⁊ cũ fuerũt in pre-
ſentia mea ego rogaui eos ⁊ p̃cepi
eiſdem vt mea aucte: ⁊ meis ſua-
ſionibus librũ inſtitutionuz. i. inſti-
tuta cõponerẽt: qḋ fecerũt. Et hic li-
ber inſtitu-
tionum fuit
bonus tripli
ci rõne. Pri-
mo fuit bo-
nus ad h̃ vt
rudes ſcho-
lares qui p-
poſuit audi-
re iura cum
primitus ſtudeãt in iſtis conſtitu-
tionibus a me Juſti. cõpoſitis: non
autem ſtudeãt in antiquis conſtitu
tionibus que fabulas ꝯtinent. Iſte
eni cõſtitutiones vtiles ſunt qꝛ ni-
hil inutile ꝯtinẽt: ⁊ nihil perperã. i.
male poſitũ vel iuri contrariũ ⁊ ni-
hil inuſitatũ: ſed continẽt ſolũmo-
do ea que ſunt vtilia ⁊ iuri ꝯſonan-
tia ⁊ quotidie emergẽtia ſeu eueni-
entia ⁊ accidentia. Secũdo bonum
fuit hũc librum inſtitutionũ cõpo-
nere: qꝛ ſcholares rudes volẽtes ſtu
dere in his inſtitutionib' plus ſci-
ent ⁊ addiſcẽt in vno anno q̃ʒ olim
addiſcerẽt vſqʒ ad quadriẽniuʒ q̃n
ab antiquis inſtitutionibus ſuũ ſtu
diũ inchoabãt ſiue incipiebãt. Tã-
dem in fine huius partis quinte di-
rigit ſermonẽ ſuũ impator Juſti. iu
uenibus ſiue ſcholaribus rudibus:
occaſione quoꝝ iſtũ libꝛuʒ inſtõnuʒ
fieri fecit dicẽs. O iuuenes p̃ncipiũ
legalis ſcientie habetis a me Juſti.
ſcʒ librũ inſtõnũ ⁊ quẽ legalis ſci-
entie: ſimil'r a me habetis. ſ. codicẽ
quẽ feci fieri ex tribus codicibus et
alijs extrauagãtibus ꝯſtõnibus: quia
p̃mo anno ſtudij legũtur iſtituta: ⁊
vltimo ãno ſtudij legit' codex: ⁊ am
bo ſunt libꝛi impiales ſeu impato-
ria ⁊ a me Juſti. cõpoſiti. Et ſic de-
betis vos iuuenes valde gaudere tã-
to honore: qꝛ principiũ ⁊ finẽ ſtudij
habetis a me Juſtini. ⁊ hoc in qn-
ta parte vſqʒ ad. §. Igitur.

venum eruditione compoſitus eſt. h. d. Angelus.

Cumqʒ hoc[a] deo ppitio[b] pactuz[c] ẽ: tribuniano[d] viro magnifico: magiſtro ⁊ exqueſtori[e] ſacri palatij noſtri: necnõ[f] theophilo ⁊ dorotheo viris illuſtribus[g]

a Hoc. ſ. volumẽ ſtoꝝ. ⁊ codicis.
b Deo ꝓpitio. i. deo coadiuuãte.
c Peractuʒ eſt. i. cõpletum.
d Tribuniano h̃ nomẽ ⁊ ꝯſequẽtia ſũt datiui caſus: ⁊ etiam dictio conuocatis: ⁊ conſtruuntur cum illo verbo in-
ferius. mandauimus.
e Exqueſtori. Pro ſuo ſimplici ponit'. ſ. queſtori. Nota q̃ trib' mo-
dis dicit' queſtor. Primo ille q̃ cõgre-
bat pecunias tributoꝝ per mũdum
⁊ ſeruabat. † Secundo ille qui pre-
erat capitalibus cauſis. Tertio qui
ſtabat vt legeret libꝛos p̃ncipales:
qui candidatus p̃ncipis dicebat': ⁊
ita hoc tertio mõ accipio h̃: vt. ff. de
offi. queſtoris. l. j. in fi. ⁊ de ori. iur.
l. ij. §. deinde cũ erarij. Uel dic ſm
Jo. q̃ tã fuit in illo officio: ſed nunc
nõ eſt inde exqueſtor. i. intra q̃ſtu-
ram poſitus. Uel dicas tertio eẽ no-
men dignitatis vt ex conſul. vt. C.
de aduoca. diuer. iu. l. petitionez. ibi
egredientem.

Queſtor dĩ tripl'r. † Et h̃ in iure diuerſis nol' h' nuncupat': ſcʒ ſuſceptor ⁊ opiator: vt C. d ſuſcept. ⁊ Archi. l. niſi opiatores li. x

Idem. Iſte tñ expõnes reci-
dunt in vnũ: qꝛ extra adminiſtratio-
nẽ poſitus quis retinet dignitatem
C. vt digni. oꝛ. ſer. l. j. ⁊. ij. ſm Jod.
fab. ⁊ Ange. hic.
f Necnon. Nota due negatiões
faciunt vnam affirmationẽ: vt hic ⁊
ff. de verbo. ſigni. l. duobus.
g Illuſtrib'. Quatuoꝛ ſũt oꝛdi-
nes dignitatũ maximi: vt ſupillu-
ſtres. magni: vt illuſtres. medij: vt
ſpectabiles. minimi vt clariſſimi: q̃s

Impe. meoꝛuʒ cert' di gnitati b' ẽ cõceſſuʒ.

ſpecifica: vt in auc. de ap. §. j. ñ. iõ. ꝛ iiij. col. iiij. ꝛ in auc. vt ab illuſtribus: ꝛ qui ſupra eos ſũt. col. v. Sũt ⁊ infimi: vt defenſores ciuitatum ꝛ magiſtratus municipales: ꝛ iſti nõ hñt merum imperium.

talis magiſter qui in ſe laudabilẽ vitã probis moꝛibus mõſtrabit: ꝛ docẽdi peritiã: facũdiã dicendi: interpꝛetãdiq; ſubtilitatẽ: ꝛ copiam diſſerendi ſe hñe patefecerit: vt. C. Preſũ de pſeſ. qui ptio ex in vr. cõ. varijs li. l. j. li. xij. ſumit.

antecessorib[us] [a] noſtris (quoꝝ [b] omnium ſollertiam ꝛ legum ſcientiam ꝛ circa noſtras iuſſiones fidem iam ex multis rerũ argumẽtis [c] accepimus [d]) conuocatis: mãdauimus [e] ſpecialiter: vt ipſi nr̃a auctoꝛitate nr̃iſq; ſuaſionib[us] [f] inſtitõnes [g] cõponerent.

℞ Additio. Et ſi põtates ꝛ rectoꝛes ciuitatuꝫ non deberẽt poſſe igerere penã ſanguinis: q̃nis ꝫſilium de facto obſeruetur vt hic p Ange. Sed ſupioꝛes ſic. Vñ ꝟſus. Illuſtris pꝛimus: medius ſpectabilis: imus. Ut ler teſtatur clariſſimus eſſe pbatur. Et ſuper illuſtris ꝑponit oib[us] iſtis.

Item in fidelitate: nã ex quo hactenus fideles ertiterũt: pſumitur pro eis. ff. de re mili. l. non oẽs. §. a barbaris. de pteritis enim ſumimus coniecturã ad futura. ff. de accu. l. ſi cui. §. eiſdẽ. ꝛ quandoq; occultam coniecturaꝫ ſumimus ad preteritũ: vt. C. ad. l. iulia. de adul. l. ſiquis adulterũ.

a ℞ Antecessoꝛib[us]. Scia vel etate: vel quia fuerant precedentibus cum imperatoꝛibus.

b ℞ Quoꝝ. Hic eſt interpoſitio vſq; illuc cõuocatis ꝛc. Et nota q̃ in tribus hic cõmẽdantur qui ſunt huic arti intẽti. Pꝛio in ſollertia. i. in cautela vel igenij ſcia: vt. l. j. C. ſi. ma. fac. alic. fac. ſine dcre. ra. ha.

℞ Additio. Eſt ei ſolers ſollicitus vigil: aſtutus: ſagar: ꝛ iduſtri[us]: vt dixit Jo. and. in cap. j. de offi. de leg. in cle. Dicit aũt ſolers a ſolon qd̃ eſt totũ: ꝛ ars artis: quaſi totus ex arte ꝯſiſtens: vt eſt doctus aduocatus: qui ſepe publicis ac priuatis in rebus lapſa erigit ſua induſtria cãm perditã reſtaurãs: fatigata reparat: litib[us] multo tpe ptractis finẽ imponẽs: ꝛ quẽadmodum miles ſtrẽnu[us] clipeis ꝛ thoꝛacib[us] rẽpublicam: ſic aduocat[us] pitus glorioſa voce ꝛ ſollertia parẽteſq; ſaluat ꝛ ptegit. C. de aduoca. diuer. iudicuꝫ. l. aduocati. Finis additionis. Jn legã magiſtra ſcia. Eligendus eſt. i. debet.

Magiſtris eẽ

℞ Additio. Uide glo. in capi. ſcribam. de preſumptio.

c ℞ Ex multis rerum argumentis. i. ex multis rebus vel negocijs que ſunt argumenta. Unde dicit Prouerbium. Opus laudat magiſtrum. ſic in auctẽ. de monachis. §. ſancimus. col. j.

d ℞ Accepimus. i. recepimus.

e ℞ Mãdauimus. i. pcepimus.

f ℞ Suaſionibus. Jn bona pte accipe. al's in mala accipit. ff. de ſer. coꝛ. l. j. §. perſuadere. ꝛ. C. de fur. ꝛ ſer. coꝛ. l. ſiq̃s perſuaſerit.

g ℞ Inſtõnes. Jdeo ſic dictas q̃ in ſtatuꝫ romani iuris nr̃am erigũt intelligẽtiã: vt. ĩ. ti. j. §. his igitur.

℞ Additio. Adde q̃ inſtituta et inſtitutiones differũt. Inſtituta. i. boni moꝛes ſunt: conſilio ꝛ ratione ſumpti. inſtitutiones ꝟo ſunt preceptiones quibus inſtituuntur et docentur homines: vide Laurentium valla in libro elegantiarum. libro. iiij. capi. xj.

a ¶ Vobis. Loquitur iuuenibus.
b ¶ Cunabula. Per ſimile loquitur: quia ſicut in cuna infantes primo morantur: ita iuris acceptor inſtituta primo legere debet ſic. ff. de offi. pre. ptor. l. j. §. his cunabulis.
c ¶ Fabulis. Quia in antiquis inſtitutionibus erant fabule: que fabule nec vera nec veriſimilia continebant ſecundum Tullium.
¶ Additio. Et id tangit hic Ange. quibus libris ſit fides adhibenda.

¶ Ut liceat vobis [a] prima legum cunabula[b] non ab antiquis fabulis[c] diſcere: ſed ab imperiali[d] ſplendore appetere: ⁊ tam aures quam anime veſtre nihil[e] inutile nihilque perperam[f] poſitum: ſed quod in ipſis[g] rerum obtinet argumentis accipiant. Et quod in priori tempore vix poſt quadriennium prioribus contingebat: vt tunc conſtitutiones imperatorias legerent[h]: vos a primordio[i] ingrediamini: digni[k] tanto honore tantaque reperti felicitate: vt ⁊ initium[l] vobis ⁊ finis[m] legum eruditionis a voce principali[n] procedat.

¶ Inſtitutionum liber multa decla-

d ¶ Ab imperiali ſplendore. i. ab imperatore qui ſplendet.
¶ Additio. Vel dic. Ab imperiali ſplendore. idest ab imperialibus conſtitutionibus: que ſplendere dicuntur. Joannes fabri qui hoc diſputat an cauſe poſſint committi viris ignaris litterarum: concludens quod ſic. ſi tamen alias habeant factorum experientiam.
e ¶ Nihil inutile. Quo ad aſum: vel nihil inutile. idest inuſitatum: vt patet ex eo quod dicit. j. proximo: ſed quod ⁊c.
f ¶ Perperam poſitum: quo ad aures. Vel dic. idest male poſitum ⁊ contra ius.
g ¶ In ipſis. Idest in ipſa rei veritate: vel in his que quotidie emergere poſſunt. Non autem inueniuntur hic ea que non poſſunt euenire: quia de his non curant legiſlatores: vt in auctentico: vt ſine prohibitione ma-

trices debitrices ⁊ creditrices. §. que ſo. collatione. vij. ⁊. ff. de legi. ⁊ ſenatuſconſulto. l. iura. ⁊ l. ſeq. Accur.
h ¶ Legerent. Nam ⁊ olim a principio legebant imperiales conſtitutiones. ſcilicet inſtitutiones antiquas: vt in prohemio. ff. §. diſcipuli.
i ¶ Primordio. id eſt tantum primo anno proficietis quantum proficiebatis in quatuor. Et nota quod adulatur nobis imperator. Accurſius florentinus doctor famoſiſſimus.
k ¶ Digni. Vos dico digni ⁊c. Accurſius floren.
l ¶ Initium. Scilicet liber iſte.
m ¶ Finis idest codex. Nam primo anno inſtitutiones legi debent: in quinto legitur codex vt in prohemio. ff. §. pro reſponſis. ibi (Quibus ſi bene.) Accurſius flo.
n ¶ Principali. Idest principis. Et nota quod hec ſcientia caput habet ⁊ finem: ſed in aliis artibus hoc non fit: ſed vtiliſſime ſint: vt in prohemio ff. §. ſed quia.
¶ Igitur. Diuiditur in duas partes. Primo ponit: qualiter mandat diuidi hunc librum in quatuor libros. Secundo ponit quid continetur in his quatuor libris. Secunda ibi (In quibus.) Item prima ſubdiuiditur in duas partes. Nam primo ponit dictum. Secundo eius cauſam. Secunda ibi (Vt ſint.) Aug. are. Diuiſio

rans obſcura:in q̄tuoꝛ libꝛos diuiſus eſt.h.d. Angelus.

ℭ Igitur [a] poſt libꝛos qnquagita [b] digeſtoꝝ [c] ſeu pādectaꝝ [d] in qb⁹ oē ius antiquū collectū eſt : quos [e] per eūdem virū excelſum tribunianū: necnon ⁊ ceteros [f] viros illuſtres ⁊ facūdiſſimos cōfecimus:in hos quatuoꝛ libꝛos eaſdem [g] iſtōnes partiri iuſſimus [h]. ℭ Ut ſint toti⁹ legitime ſciē pꝛima elementa [i].

a ℭ Igitur. Ita ꝯtinua ſm Joā.q: pꝛedictoꝛum viroꝝ ſciētiā ⁊ auctoritatem ꝓbauimus:nec per alios poterat cōmodius expediri:igiť mādat per eos diuidi:vel q: ab imperiali ſplendore approbatur: ⁊ ideo mandat diuidi vt melius poſſit intelligi.ff. de vbb.ſig.l.ij.§.qbuſcūq3. — Continuatio.

ℭ Igiť caſus. ℭ Incipit ſexta ps in qua ſic formabis caſum. Dicit impatoꝛ Juſti.q̄ſi ſe cōmēdās qd feci ego poſt oia p̄dicta ⁊ poſt cōpōnē codi.⁊ poſt tēpus digeſtoꝝ ſeu pādectarū in qua cōpilatiōe.ff.feci p tribunianum ⁊ ſapiētes alios:⁊ poſt librū iſti.ego p̄cepi p̄dictis trib⁹.ſ.tribuni.theo.⁊ doꝛo.vt volumē iſti.qḋ fecerūt in q̄tuoꝛ libꝛos diuiderēt:qḋ fecerūt. Pꝛimus liber durat vſq3 de rerū diuiſiōe. Scḋs de hereditatib⁹ ab inteſtato. Tertius de obligationibus. Quartus abinde vſq3 ad finē hui⁹ voluminis:⁊ hoc fieri feci.ſ.lib.inſtitu.in quatuoꝛ libꝛos ptiri ad ſilitudinem quatuoꝛ elemētoꝝ.ſ.aque: terre:ignis:⁊ aeris:q: ex his omne coꝛpus gubernať humanū:ita ex h̄ volumine iſtōnū per q̄tuoꝛ libꝛos partito.ſeu diuiſo iuuenes ſuſtētātur.i.adiuuāť:vt poſtea poſſint ſecure accedere ad libꝛos legales:ex quo in iſtis iſtō.p̄mo ſtuduerint. Et h̄ in ſexta pte vſq3 ad.§.In qbus.

b ℭ Quinquaginta.qui compꝛehenduntur intra.ff.vetus ⁊ infoꝛtiatū: ⁊.ff.nouum.

c ℭ Digeſtoꝝ. Ideo dť digeſtoꝛū quia omnia ibidem decidentia digeruntur ⁊ ſoluuntur. Accur. — Digeſta vn̄ dicunť.

d ℭ Pādectarū.a pā.qḋ eſt totū:⁊ decē qḋ eſt doctrina:q: ibi eſt doctrina oium iuriſcōſultoꝛū ⁊ʒ vt.C.de ve.iu.enu.l.ij.§.ſ3 cū oia.in fi.vt hic ſequitur. — Pandecta vn̄ dicť.

e ℭ Quos. Sc3 qnq̄gīta libꝛos.ff. Accur.

f ℭ Et ceteros. Scil3:xv.et pmiſſu iuſtiniani electos:vt.C.de ve.iure enucle.l.j.§.ij.⁊.l.ij.§.que omnia.

g ℭ Eaſdem inſtitutiones.i.eadē inſtituta.

ℭ Additio. Aduerte q᷑ ſi Laurē.val.credamus:non eſt bona hec expoſitio:nā iſtituta.i.boni moꝛes cōſilio ⁊ rōne ſumpti:hic nō diuidūtur:ſ3 iſtōnes:hoc eſt p̄ceptiōes in qb⁹ inſtituunť ⁊ docenť hoies bene diuidunť:vide qḋ addidi.ſ.§.pꝛi.in fi.glo.in v̓bo inſtitutiones.

ℭ Finis additiōis. Un̄ collige hūc libꝛū ſumptū ex volumie digeſtoꝝ: vel p̄p̄e dič iſtōnes quas mādauit fieri:nūc mādat partiri:nā partitio animū legentis incitat:mētem intelligentis pꝛeparat:memoꝛiā artificioſe refoꝛmat:vt.j.de le.§.ſed nō vſq3.⁊.ff.de excep.doli.l.j. — Diuiſio tria operať.

h ℭ Juſſim⁹.q.d.iſtōnes iuſſimus fieri ex libꝛis antiquoꝝ:ita vt cōtinerēt qcqd in reb⁹ q̄ in pn̄ti euo verſanť ꝯſentaneū eſt:vt.C.de ve.iur.enu.l.ij.§.ſ3 cū pſperim⁹. Accur. — Additio.

i ℭ Pꝛima elemēta. Quia ſicut ex quatuoꝛ elītis oia coꝛpoꝛa confici- — El'ýta ⁊ eoꝝ q̄litates ſt q̄tuoꝛ.

nitur.ſ.vt ex terra ⁊ aqua : ex igne ⁊ aere.i.ex virib⁹ hoꝝ quatuoꝛ elemētoꝝ totus mūdus gubernat̄ : ita hic liber cōpꝛehēdit oia iura. Et nota ꝙ terra eſt frigida ⁊ ſicca:aq̄ frigida ⁊ humida: ignis calīus et ſiccus:aer calidus ⁊ humidus. Primū hʒ naturam melācholie. Secūduʒ.ſ. aq̄ flegme : ignis cholere : ſanguis rñdet aeri.

¶ In qbus[a] breuiter expoſitū eſt: ⁊ qd̄ antea obtinebat:[b] ⁊ quod poſtea diſſuetudine[c] inumbꝛatū ab imperiali remedio illuminatum eſt.

¶ In hoc §. imperatoꝛ attribuit robur huic lib. inſtitutionuʒ ⁊ hoc fit loco ſūme vſq; ad §. Summa itaq;.

¶ Quas ex[d] oibus antiquoꝝ inſtitutionib⁹ ⁊ p̄cipue ex commentarijs

a ¶ In quibus.ſ.inſtitōnibus.

¶ In quibus. Caſus. ¶ Ibi incipit ſeptima vbi reſpondet cuidam tacite queſtioni que ſibi poſſet fieri in hunc modum. Poſſet dicere aliquis. Dn̄e impatoꝛ que eſt materia iſtarum inſtitutionū? Et ipſe rñ.ſicut ex auro ⁊ argento:ſeu ex materia auri fit anulus:ita iſte dne inſtitutōes facte ſunt ex eo ꝙ olim erat in vſu ex legib⁹ antiquis:⁊ ex his legibus antiquis que in vſuʒ eſſe deſierunt. Sed ego Juſtinianus eos illuminaui ⁊ ad vſum reduxi in hoc libꝛo inſtitutionum eas ponēdo ſiue faciendo eas componi. Extra caſum ſubaudi qd̄ etiā facte ſunt iſte inſtitutionēs ex antiquis conſtitutionib⁹ ⁊ alijs multis antiqs legibus vt habetis ſtatiʒ in ſeq.pte.

b ¶ Obtinebat.ideſt erat in vſu. ⁊ nunc deſijt. Accur.

c ¶ Diſſuetudine. Nota legē tolli per diſſuetudinem.

¶ Caſus. Hoc eſt verum ſi in tali non vſus ſit implicitus vſus contrarius:al's ſecus.de quo vide.j.ti.ij.§.ex non ſcripto. Ange.

¶ Vel per contrariam conſuetudinem:⁊ iterum eandem conſuetudinem per ſuperuenietem legē tolli: ſic.ff.de ſepul.vio.l.ij.§.diuus.⁊ in auctē.de herc.⁊ fal.§.j.al's.§.ſʒ quoniaʒ.col.j.⁊ ſubijcit. Ab imperiali ⁊c̄. et eſt optimuʒ exemplū.C.de indi.rem non nouā.

d ¶ Quas.ſcilicet inſtitutiones: ⁊ accipe legimus ⁊ cognouim⁹.ſ.eē cōpoſitas ex oib⁹ ⁊c̄.

¶ Quas ex oibus. Caſus. ¶ Ibi incipit octaua pars in qua ſic figuratur caſus. Dicit Juſtini.predicti tres viri.ſ.Tribu. Theo. ⁊ Doꝛo: compoſuerunt hanc inſtitutam ex antiquis inſtitutionibus quas non habemus ex cōtrarijs gloſis Gaij: quas glo.fecit ipſe Gaius ad expoſitionem predictarum inſtitutionuʒ antiquarum:⁊ ad expoſitioneʒ cuiuſdaʒ libꝛi qui appellatur liber rerum quotidianarum etiaʒ ex multis cōmentarijs ab ipſo Gaio factis. Et predicti tres ſapientes.ſcʒ Tribu. Theodo.⁊ Doꝛo. qui hunc libꝛum compoſuerunt:⁊ ipſum cōpoſituʒ ſicut diximus in quatuoꝛ libꝛos diuiſerunt:etiam bene compoſitum ⁊ diuiſum in noſtra p̄ſentia attulerunt:ꝙ noſipſi legimus ⁊ bene compoſitum inuenimus ſicut dicimus ꝙ illuʒ libꝛum inſtitutio. approbauimus ⁊ plenum robur accommodauimus:ita ꝙ volumus vt tantum valeant leges iſtarum inſtitutionū quātum valent leges in noſtro codice poſite ex̄ caſuʒ:vel quātum valent leges poſite in.ff.⁊ h in octaua parte vſq; ad.§.ſūma.

Ordo lre.

Caij[a] noſtri tā inſtitutionuz q̄3 rerum quotidianarum[b]: alijſq3 m[u]ltis commentarijs compoſitas (cū tres[c] viri prudētes predicti nobis obtulerunt) ⁊ legimus: et cognouim⁹ pleniſſimum ⁊ noſtrarū cōſtitutionuz robur eis accomodauimus.

¶ Hic imperator exhortatur iuuenes ad ſtudiū ⁊ fructū pollicetur docens alacriter ⁊ voluntarie: ac ſollicite ius ciuile eſſe addiſcēdum: ⁊ hoc fit loco ſumme vſq3 ad finem. Aretinus.

¶ Summa itaq3 ope[d] et alacri[e] ſtudio has leges[f] noſtras accipite: ⁊ voſmetipſos ſic eruditos oſtēdite:[g] vt ſpes[h] vos pulcherrima foueat toto legitimo ope perfecto:[i] poſſe ēt n̄ram[k] rēpublicaz in partib⁹ ei⁹[l] vobis[m] credendis[n] gubernari. Datum xj. kal. Decēbris.

¶ Dn̄i iuſtiniani ſacratiſſimi Aug. Inſtitutionuz ſeu elementorum. Lib. j.

a ¶ Caij noſtri. cōmentatoris. dico factis ſuper libros inſtitutionū antiquarum.

b ¶ Quotidianarum. Liber erat ſic appellatus: eo q̄ id ſingulis diebus gerēda a magiſtratibus cōtinebat: q̄l'r iudicarent.

c ¶ Cum tres. interpoſitio eſt.

¶ Summa itaq3 ope. Cuius.

¶ Hic incipit nona pars ⁊ vltima in qua cōcludit Juſtinian⁹ ⁊ loquitur iuuenib⁹ ſeu rudib⁹ dicens. O iuuenes accipite hūc librū inſtitutionū alacriter ⁊ viril'r in eo ſtudete. Et poſtq̄ ipſum ſtudueritis ⁊ in ipſo ⁊ in alijs libris legalibus ſeu alios libros legalium ſciueritis vos eritis gubernatores reipublice et noſtrarum ciuitatum ſeu prouinciarum propter ſapientiaz ⁊ doctrinam veſtraz: quia citius viri periti ⁊ docti eliguntur ad rempublicam regendam q̄ laici: ⁊ hoc dicit tota iſta conſtitutio.

d ¶ Ope. Quantum ad corpus. vn̄ Pamphilus. al's Horatius. Labor improbus omnia vincit. Accur.

e ¶ Et alacri. Affectio enim operi tuo nomen imponit: vt. C. ad. l. corne. de ſic. l. j. ff. de fur. l. qui iniurie. in principio.

f ¶ Leges noſtras. Scz inſtitutionum. Accur.

g ¶ Oſtēdite. i. ita proficite in h̄ libro: vel ita moribus informati ſitis: q̄ boni mores plus q̄ diuitie operantur: vt. ff. de tut. ⁊ cura. da. ab his. l. ſcire. §. licet. ff. de verbo. obliga. l. ſi quis ſtipulat⁹. in fine.

h ¶ Vt ſpes. Id eſt hec ſpes ſit de vobis noſtram rēpublicaz poſſe gubernari.

i ¶ Perfecto. i. lectis alijs libris.

k ¶ N̄raz. al's veſtraz.

l ¶ Ei⁹. reipublice.

m ¶ Vobis. Ideſt a vobis credēdis lectis ēt alijs libris. Vel ſi habes credēdā. i. cōmittēdā vobis datur legitur: ⁊ hoc dico legitimo ope perfecto. i. cū quinquēnio legeritis: naz tūc opus cōſumatur: vt in prohemio. ff. §. q̄d q̄ ſolutum. Et q̄ dicit in partibus eius. ideo eſt: quia multe ſūt partes eius vt prefectura cōſulatus: ⁊ alie multe: vt patet ex tractatibus de officijs. in. ff. ⁊ in. C.

n ¶ Credendis. i. q̄ creditur ſm̄ primā expoſitionē: vel ſi habes credendam: dic vt in glo. ſ. Accur.

a ¶ De iuſtitia ⁊ iure rubrica.

¶ Juſtinianus tractaturus iura populi romani pmittit de iuſtitia que eſt mater iuris: ⁊ ideo ab ea incipit ſic: obligatio mr̄ eſt actõis: ut ff. de pecu. l. ȝ. §. ea obliga. ⁊ idõ pmittit̃ in tractatu: ut j. de obli. in princip. ⁊ de ac. in prin.

Juſtitia eſt mr̄ iuri[s]

¶ Additio. Dictũ eſt ꝙ iuſtitia ē mr̄ iuris. Docuerũ eſt ſi cõſideret̃ ius put eſt in actu: ſecus ſi put eſt in habitu hoĩs: q2 ius ⁊ iuſtitia tunc fuerunt ⁊ ſunt ſimul omni tempore. Jaſon.

¶ De iuſtitia [a] ⁊ iure[b] ¶ Juſtinianus veluti optimi pceptoris eſt imitatus eſt rectũ ordinem procedẽdo qui debet eē diffinitiuus: diuiſiuus ⁊ exẽplorum poſitiuus: ⁊ pmo ponit diffõnẽ iuſtitie.

Juſtitia [c] ē cõſtãs ⁊ ppetua vo[luntas ius ſuum cuique tribuens.]

b ¶ Et iure. ſ. qđ ius iuſtitiã pſequit: ut miniſter vel filius. Sȝ q̃re de hoc ponit̃ in rubrica cũ in textu nihil dicat̃ diffiniẽdo: lȝ diuidẽdo ſic: Rñdent qdã ideo nõ ponit in textu de iure ne grauaret rudes aios ſm Py. qđ nihil eſt. Uel dic ꝙ pleruͦq3 fieri: ut aliqd ponat̃ in rubrica qđ in textu nõ ponit: vt. C. de relig. nã nihil in textu ibi dĩ de ludo alee. Uel dic ꝙ eſt verius vt diffiniat̃ vt dicemus. j. eo. ti. §. iuris pcepta in glo.

Rubrica quandoq3 ē generalior nigro.

Juſtitia. ¶ Tot⁹ iſte titulus quinq3 hȝ ptes. Nã in pma ponit diffõnẽ iuſtitie. Jn ſcda ponit diffinitionẽ iuris prudentie. Jn tertia declat̃ quo ordĩe ⁊ q̃ via tradẽde ſunt leges. Jn q̃rta deſcribit pcepta iuris: vel diffinit ius ſm opinionẽ quã teneo. Jn q̃nta diuidit ius p mẽbra. Scđa ibi (Jurisprudẽtia.) Tertia ibi (Uis igit̃ generalr̃ cognitis.) Quarta ibi (Juris pcepta.) Quinta ibi (Hui⁹ ſtudij.) Chriſtophorus porcus.

Diuiſio

c ¶ Juſtitia. Hec iuſtitie diffinitio põt itelligi de diuina iuſtitia. q. d. Diuina iuſtitia eſt volũtas cõſtans ⁊ perpetua ⁊c. ⁊ ſm hoc hec vba in ea poſita ſunt plana. Sȝ nõne iniuſtum fuit ꝙ tãtuȝ datum fuit mercẽnario ſero venienti q̃tũ illi q mane venerat: qđ tñ dei iuſtitia laudat: vt ff. de annuis legat̃. l. ij. et de v. ſig. l. ij. §. cuiuſcuq3: Rñ. illud diuinũ myſtice dĩ. q. d. tãtuȝ habebit de paradiſo ille qui decedit in hoc vltimo ſeculo ſi faciat bonum: quãtũ ⁊ ille qui deceſſit in primo ſeculo.

¶ Additio. Et hoc ideo eſt: quia eccleſia nuq3 claudit gremiũ redeuntib⁹: vt in epl'a interclaras. C. de ſũ. tri. c. ſup eo. ex̃ de here. lib. vj. vnde Ang. are. ⁊ Jaſon ma. ¶ Ut patet in his verſibus. Uinea culta fuit: cultores pmia q̃rũt. Non labor eq̃lis: eq̃lia dona fuerũt. Sic de⁹ oſtendit ꝙ quãdocuq3 venimus. Arripiamus iter: certi de munere ſimus.

¶ Additio. Jmmo non fuit iniuſtuȝ: q2 paterfa. tãq3 moderator rei ſue potuit in ea talẽ legẽ ſtatuere: vt. C. mã. l. in re mãdata. ſm Jaſon. ¶ Uel dic ſm Jo. ꝙ de fragili hominis iuſtitia loquitur. q. d. iuſtitia humana: vel q̃ eſt in hoĩe: eſt volũtas cõſtãs ⁊c. ⁊ ſȝ hoc illa duo vba: cõſtãs ⁊ ppetua abijciunt̃ ex̃: q2 hoĩ nõ poſſunt cõuenire: cũ ſcriptũ ſit: ꝙ ſepties in die cadit iuſtus. ⁊ illud nuq3 in eodẽ ſtatu permanet: vt in auc. de nõ ali. aut pmu. §. vt autez. Jtẽ qđ in ſi. dicit. ius ſuuȝ vnicuiq3 tribuẽs: itellige q̃tũ ad affectionẽ:

qꝛ ad actū nō pōt.q.d.hñs affectuʒ
tribuēdi:ſicut.ſ.in ſcꝛica ꝓhemū dꝫ
de auguſto.ſic ⁊ de matrimonio qꝺ
eſt īdiuiduū:vt.j.de pa.po.in pn.lʒ
interdū diuidatᷣ:vt pʒ.C.de repu.
l.ↄſenſu. Ul'
tertio expo-
ne:vt in ſum
ma huiꝰ titu
li:vt volun-
tas.i.mens
cōſtās.i.bona q̄ſi habitua mēt bo-
nus. Sʒ Tullius ſic diffinit. Juſti-
tia eſt habitus animi:cōmuni vtili-
tate ſeruata:ſuā cuilibet tribuēs di
gnitatē:ſm Platonem. Juſtitia eſt
virtus que plūmū pōt in his que mi
niuʒ poſſunt. Uel put ego credo.
Juſtitia eſt animi ↄgrua diſpoſitio
in ſingulis rebus recte diiudicari.

Juſti-
tie diffi
nitio ſʒ
Tulliū

Juſti-
tie diffi
nitio ſʒ
Plato.

lūtas:ius ſuūʒ vni-
cuiqʒ tribuens a.

C Hic diſcriuit iu-

C [illegible] Queſiuit modum in q̄
voluit emēdare Juſtinianū:⁊ ideo
vos dicite ꝙ hic iuſtitia diffinitᷣ ge
neral'r:ad argumēta ꝺo breui diſtō-
ne facile ſic rūdebitis. Aliqñ ↄſide-
ratᷣ iuſtitia ꝓut eſt in abſtracto tūc
iuſtitia eſt ↄſtans ⁊ perpetua.

C [illegible]. Aliqñ ↄſideratᷣ ꝓut eſt
in ↄcreto vt eſt poſita in corpe ho-
minū adminiſtrātiū:⁊ tūc dꝛ corru-
ptibilis nō rōne eēntialitatis iuſti-
tie:ſed rōne mali ↄtēti:hoc eſt ꝑui
hois. Exēpluʒ poſſet poni in nota-
bili ruſtico meo qui poſuit vinum
optimū in prauo vaſe ⁊ deſtructuʒ
eſt.Chꝛi.porcus. Uel aliter pōt di-
ci ꝙ dū hic dꝛ ꝙ iuſtitia eſt ↄſtans
⁊ perpetua volūtas:dʒ intelligi de
ea ↄſtātia ⁊ ꝑpetuitate que pōt ho
mini ↄuenire vt hic per Ang.⁊ per
Bar.in.l.iuſtitia.ff.e.Jaſon mar.

a C Tribuēs.vt honeſte viuat ſi-
bi:⁊ ſic alterū nō ledat:imo ꝓficiat:
vel dic ius ſuū.i.hois meritum.

C Juris prudētia eſt diuinarum.
Caius. Ego q̄ſui a Juſtiniano im-
peratore. O dñe rūdeatis mihi ad
hāc queſtionē. Nos dicimus quo-
tidie ꝙ bonū eſt hīc iuris pruden-
tiaʒ. Dicite ergo mihi qd eſt iuris
prudētia vel qs dicatᷣ habere iuris
prudētiā. Et certe imperatoꝛ rñdet
dicēs ꝙ ille
dꝛ hīc iuris
prudentia q
ſcit cogno-
ſcere res di-
uinas ⁊ hu-
manas:⁊ qui cognoſcit iuſtū ⁊ in-
iuſtū. Tertio dicit exquo vidimus
in ꝑma pte qd eſt iuſtitia:⁊ exquo
vidimus in ſcꝺa qd eſt iuris pru-
dētia. Etiaʒ videamus qual'r leges
ſunt docēde ⁊ quo oꝛdine:⁊ certe le-
ges ſunt docēde hoc mō:qꝛ ſchola-
res q volūt audire iura ciuilia pri-
mo debent incipere a leuibus.ſ. ab
hoc libro īſtitu. poſtea debēt aſcē-
dere ad grauioꝛa.ſ.ad librū digeſtoꝝ ⁊ codicis. Et redditᷣ rō q̄re ſit
incipiēdū a leuibus:qꝛ ſi incipiāt a
grauioꝛibꝰ.ſ.ad librū digeſtoꝛuʒ ⁊
codicis vnū de duobus male acci-
det ſeu eueniet:qꝛ aut rudis ꝓpter
nimiā difficultatē deſeret:ſeu relin
quet pꝛoꝛſus ſtudiū. aut ſi non deſe-
rat:hoc eſt ſi ꝓpter nimiā difficulta
tem nō dimittat ſtudiū cum magno
laboꝛe:ꝗ etiā cū diffidentia:qꝛ non
habebit ſpem nec fiduciaʒ ꝙ vnq̄ʒ
aliqd ſciet ſeu perueniat ad fructū
ſciētie:ad cuiꝰ fructū citiꝰ ꝑueniſſet
ſi a leuioꝛibꝰ ſtudiū ſuū ichoaſſet.

rjs prudētia. Ang.
C Juris prudētia
eſt diuinaruʒ:atqʒ

C Juris ꝑcepta. Quarto dīc ꝙ ius
noſtrū ciuile vno de tribus modis
accipitᷣ:aut ꝑcipit vt quis honeſte
viuat:aut ꝑcipit vt qs alterum non
ledat:aut vnus hō ius ſuū vnicuiqʒ
tribuat. De pꝛimo ponitᷣ exēplū in
glo.q̄ incipit. Quātum ad ſe ⁊c. de
ſcꝺo ponitᷣ exēpluʒ ꝙ non dʒ vnus
alteri iniuriā inferre:vt.ff.eo.l.iuſ.
de quo pone exēpluʒ vt in iudice q
vnicuiqʒ debet ſuū ius tribuere:ꝑ

ut. ſ. dici in diffinitione iuſtitie.
¶ Huius ſtudij. Quinto dicitur in
§. huius ſtudij ex quo. ſ. vidim⁹ qd
eſt iuſtitia. Itez ex quo vidimus qt
⁊ qualia ſunt iuris precepta. Et eſt
ſciēduz vlti-
mo loco ꝙ
ius noſtrū ci
uile in duas
ptes diuidi-
tur. ſ. in ius
publicum et
priuatuz. Et
ꝑmo dic̄ qd
dicat̄ ius pu
blicū. Et cer
te ius publi-
cū di illa ps
iuris noſtri
qui tractat d
vtilitate to-
tius mundi quod dic vt in glo. que
incipit ⁊ ꝯſiſtit. Secundo dicit qd
dicat̄ priuatū. Certe ius priuatum
dī illa ps iuris nr̄i q̄ tractat de vti-
litate ſingulorum vtputa vt fundus
meus ab altero poſſeſſus reſtituat̄
mihi: vel puta vt debitor me⁹ qd pz
mihi ſoluat: ⁊ alia infinita exempla
poſſes ponere. Tādez dicit ex q̄ vi-
dimus qd eſt ius publicū: nunc vi-
dēdū eſt qd ius priuatū. Et ſciēdū
eſt ꝙ ius priuatuz eſt collectum ex
ꝑcepti triū iuriū. ſ. ex ꝑcepto iuris
nālis. Itē ex ꝑceptis vel ꝑcepto iu-
ris gētiū. Itē ex ꝑceptis iuris ciui-
lis: ⁊ de his ꝑceptis iuris nālis: gē-
tiuz: vel ciuilis pone exempla: vt in
glo. que incipit. In iure enim.

humanarū rerum notitia [a]: iuſti atq; iniuſti ſciētia.

¶ Proleuium: deinde difficiliora ſūt docēda: ne ſcholares aut ſtudiū deſerāt: aut cum magno labore ad ſciaz diffidēter aut tardius perducātur.

hoc dicit Areti.

¶ His igit̄ [b] generalr̄ cognitis [c] ⁊ incipiētib⁹ [d] nob [e] exponer̄ iura ppl̄i romani: ita maxie videnī [f] poſſe tradi cōmodiſſime: ſi ꝑ leui [g] ac ſimplici [h] via poſt: deinde diligentiſſima [i]

a ¶ Notitia. pōt recte legi: vt illa
dictio ſciētia: ſit ablatiui caſus vel
eꝰ ſit noīatiui caſus: ⁊ hec dictio no
titia ſit ablatiui caſus ſic. ĩ. tit. j. in
ꝑn. † Sz nunqd ḟm h opz ꝙ qcūqz
vult iuris prudēs vel iuriſconſult⁹
eē no eſſe debeat theologiā legere: Rn̄.
nō. nā in corpore iuris h omnia in-

†Im-
morter
qz ē no
minati-

ueniātur: vt. C. de ſumma tri. ⁊ fide ca-
catho. ⁊. C. de ſacroſan. eccleſijs: ⁊ ſus ḟm
de epiſco. ⁊ cleri. ⁊ in auc̄. ſub mul- Lbio.
tis titulis: vbi ſpāliter de diuinis pōr. qꝛ
tractat. Itē q̄ eſt dr̄ia inter iuſtitiā pūctus
⁊ ius: ⁊ iuris ſb ꝓbo
prudentia: notitia
Rn̄. Iuſtitia obtinet
eſt virt⁹. Ius vim co
eſt ei⁹ virtutis pule.
executiuū.
¶ Additio.
Angelus nō
putat hoc ve
rum: qꝛ imo
magiſtratus
eſt ille q exe
quitur ius
vt. l. ij. §. poſt
originē. ff. de
ori. iur. Ang.

¶ Iuris prudētia ē ſcia illi⁹ iuris.
Itē iuſtitia eſt ſummum bonū: ius
medium: iuris prudentia infimum.
† Itē iuſtitia vult tribuere vnicuiqz
ius ſuum. Ius ꝓo coadiuuat. Iuris
prudentia docet qualr̄ illud fiat.
b ¶ His igitur generalr̄. Nūc vult
dicere qualr̄ leges ſunt docēde.
c ¶ Cognitis. i. poſita diffōne: iu-
ſtitie ⁊ iuris prudētie. Accur.
d ¶ Et incipientibus. Datiue poſ-
ſunt legi cum verbo. ĩ. videtur: vel
ablatiue vt ſuperius reſpiciant ⁊
hoc verior.
e ¶ Nobis. Loquuntur compila-
tores huius libri in perſona Iu-
ſtiniani qui dz exponi per eos.
f ¶ Videnī. ſ. iura ppl̄i romani.
g ¶ Leui. quo ad verba.
h ¶ Simplici. quo ad ſniam.
¶ Additio. Et ideo poſitionib⁹
debet ſine plica reſpōderi niſi cēnt
reſpōdēti captioſe: vel rei de qua
agit̄ natura iſpaz exigeret. Ang.
i ¶ Diligentiſſima. quo ad ſub-
tilia verba.

† hec
vez ḃz
doct. h.
ſi ꝯſide-
rent̄ h
ꝓba q̄
ad ordi
nē port
tat ⁊ po
ſterior
tat: ⁊ t̄c
dic ſū-
mū bo-
nū. id ē
ꝑmū ⁊ c̄
vt. ĩ. de
iure p-
ſo. i ꝑn.
ls ſec⁹

a ¶ Exactiſſima

a ¶ Exactiſſima: quo ad ſubtilē materiam ꝛ ſcientiam.
b ¶ Interpretatione.i.facili ſnīa.
c ¶ Que.ſcilicet diffidentia.
d ¶ Auertit.no. cōtra incōſtātiam.

¶ Additio. Que nō admittit inter viuos in cō tractibꝰ nominatꝰ circa idē ſi actualꝭ ſeu circa diuerſa ſi ſint cōtraria: alꝭ ſecꝰ Angelus. ¶ Sic.ff.de pen.in cauſe. in pnci.ꝛ in auc. de mona.§.cogitandū. vñ Salomon. Tria ſūt mihi incognita: ꝛ quartum qꝺ penitus ignoro: via colubri ſuper lapidē: via auis volantis in aere: via nauis in medio maris: quartū difficilius via iuuenis in adoleſcētia ſua: vnde datur in integrum reſtitutione: eorum facilitatibꝰ vt.j.de hered.qua.ꝛ dif.§.ſciendum: ꝛ iſta patent his verſibus. Cum ſit pena grauis: cognoſcere q̄ via nauis. Vel colubri: vł auis: pueri grauior via quauis.

e ¶ Maturius. Hic nota prouerbium. Qui vadit plane vadit ſane.

f ¶ Juris precepta.i. iura peipientia: pcipiunt aliqd qꝺ ptinet ad aliqꝺ iſtorꝫ triū: nā non oē ius ꝑcipit: imo qꝺdā punit: qꝺdā vetat: qꝺdā pmittit: vt.ff.de leg.ꝛ ſe.cō.l.legis. qꝺdam conſulit: vt.ff.de rei ven.l.is q.ꝛ qꝺdā hortatꝰ: vt. C.de trā.l.age.

g ¶ Honeſte.i.quātum ad ſe q̄ honeſtas ꝛ circa matrimonia eſt: vt.ff.de ri.nup.l.ſemp. ꝛ circa mores ſeruatur. vt.ff.de tut.ꝛ cu.da.ab his.l.

atqꝫ exactiſſima [a] interꝑtatiōe [b] ſingula tradātur: alioqn ſi ſtatiꝫ ab initio rudem adhuc ꝛ infirmū aīum ſtudioſi multitudine ac varietate rerū onerauerimus: duoꝝ alterū: aut deſertorem ſtudiorū efficiemꝰ: aut cū magno labore eius: ſepe ēt cū diffidentia (q̄ [c] plerūqꝫ iuuenes auertit [d]) ſerius ad id ꝑducemus ad qꝺ leuiori via ductꝰ: ſine magno labore eiꝰ: ꝛ ſine vlla diffidentia maturius [e] perduci potuiſſet.

¶ Tria iuris precepta Chiophoro:

¶ Juris [f] ꝑcepta ſunt hec honeſte [g] viuere alterū [h] non ledere ius ſuum [i]

ſcire opotet.§.penul.

¶ Additio. Et ideo dicit Angelus mulierē honeſte viuere q̄ viuit ſcḋm mores loci: ſed caſte viuere non intelligit que tranſit ad ſcḋa vota: ſcꝫ reſpectu mariti defuncti vel filiorum eiꝰ: ſꝫ reſpectu aliorum ſecus.

h ¶ Alterū nō ledere. vñ illud. Qꝺ tibi nō vis fieri alij non feceris: vt in decre. in princi.

i ¶ Jus ſuum vt nō ſolum ledat: ſꝫ etiam adiuuet: nam nō ſufficit abſtinere a malo niſi fiat qꝺ bonū eſt: vt ar.in decre.lxxxvj. diſtin. nō ſatis. Sed nōne hec verba accipiuntur hic ſicut in diffinitione iuſtitie. in fine. Rñ. nō imo ibi hec tria cōprehēdit: h aūt illud ſolū qꝺ extra duo prima relinquit. Et not. ꝙ in hoc reprobo opi. Py. ꝛ aliorū qui dixerunt ꝙ in ꝓ titulo non diffiniebatur ius qꝺ eſt ars boni ꝛ equi: cuius merito qs nos ſacerdotes appellat. naꝫ dico ꝙ hec ꝟba que hic ſunt tātūdem ꝓſtāt: naꝫ qꝺ hic dicit: ꝑcepta iuris p hoc dicit ars: cum ars ſit collectio multorum preceptoꝝ. Jtē p hoc ꝙ dicit: honeſte viuere: alterum nō ledere: vꝫ tantum quātuꝫ boni ꝛ equi. Jtē p hoc qꝺ dicit: ius ſuum vnicuiqꝫ tribuere colligo: cuius merito qs nos ſacerdotes appellat.i.ſacra vel iura ſua cuilibet miniſtrātes: vt h: ꝛ.ff.co.l.j.ij.rñ.

¶ Additio. Gl. hic loquiꝰ in vltima ꝛ remota. vnde Py. veruꝫ dicit ꝙ hic imperator nō diffinit ius: aliud enim

questio

† An aūt ſeipm ledere liceat ꝙ ſedere vł alteri offēſiones ſui permitteret: vid h p Jo. fa. ꝛ Ang. ꝛ p archi. i.c. ſi nō lꝫ. xxiij. q. v.

Juris diffinitio.

eſt ius diminuire: aliud iuris precepta enarrare. Joānes fabri.

Diuiſio ¶ Huius ſtudii. ¶ Diuidit in quatuor partes ſicut ſunt quatuor dicta. Angelus.

a ¶ Huius ſtudii. id eſt artis adipiſcende p ſtudium.

b ¶ Poſitiones. ideſt ſpecies ſm Py. ſed ſm Azo.ſic.i.ſuper duobus generib⁹ nō ſpeciebꝰ poſuit hec ars ſtudio diſcēda. nec enim placet ꝙ ex multitudine rerum multa dicantur iura: ſic eniꝫ diceretur ius aliud equinum:qđ ſuper equo tractaret:aliud aſininum. ⁊ ſic de ſingulis: ſed credo ꝙ iſte non fuit pꝛimi intellectus: ſed ille qui eſt preceptoris mei. Accurſius.

c ¶ Publicum ius. Et conſiſtit in ſacris. in ſacerdotibus (.j.) ⁊ magiſtratibus.ff.eo.l.j.§.publicum.⁊ in auč. vt li.ma.⁊ auie.§.quia xo. col.viij.⁊ C.de ſum.trini.⁊ ſi.ca.inter claras.⁊ ff.de ori.iu.l.ij.§.poſt originem.

¶ Additio.j. Nota hic Ange.ꝙ cū ius publicum conſiſtat in ſacerdotibus:ꝙ ſacerdos eſt perſona publica. non poteſt tamen alteri ſtipulari:niſi de eo qđ ſpectat ad ipſum: vt vſuras reſtitui:vt not. Joan.and. in.c.ꝗꝗ. extra de vſur.lib.vj.An.

d ¶ Rei romane. id eſt romani imperij.ſic ponitur infra de pat.poteſt. §.ius autem.

e ¶ Spectat. ſcilicet principaliter. nam ⁊ ſingulorum eſt vtilitas rēpublicam conſeruari.

f. ¶ Pertinet. ſcilicet principaliter: ſecundario autem ad publicam vtilitatem pertinet:expedit enim reipu-

bli.⁊č.vt infra de his qui ſunt ſui vel alie.iu.§.pe.

g ¶ De iure priuato. Sed quid de publico: Reſpon.non dicet in hoc libro:ſed.ff. de iure ſi.⁊.C.eod.titu.⁊ in alijs titu. ſequentibus ⁊ fere p omnes tres libros codicis vbi de iure pu. tractať. Et nunquid illud eſt tripartite collectum. Rň. ſic vt ſtatim dicam ⁊ ex eiſdem preceptis. Cum ergo eadem ſint exempla publica ⁊ priuata quare de priuato tantum dixit quod eſt tripartite collectū: Rň. quia plura erat de eo priuato dicturus. Jtē cū feciſſet hūc librū cā rudiū nolebat eos multū aggrauare:qđ feciſſet ſi tractaſſet de iure pu.in h li.

h ¶ Tripartite. Jn iure enim priuato: vt in ſuo toto tripartita ſunt precepta naturalia: vt hec. Neminem cum alterius damno fieri locupletem.vt.ff.de condi.inde. nam hoc natura. Jtem gentium: vt qđ quiſq; ob tutelam ſui corporis fecerit: iure feciſſe exiſtimetur:vt.ff.e.l.j.ij.⁊.iij. Jtem ſunt precepta ciuilia:vt precepta de vſuc. quia de priuata vtilitate eſt vſuca. vt.j. de vſuca. in princi. ibi. Ne dn̄a ⁊č. Et ſic publicum eſt ex eiſdem exemplis: ⁊ pone eadē exēpla: vt ecce:a iure naturali:vt non locupleretur cum iactura alterius reſpublica a iuregētium vt liceat reipublice propulſare iniuriam. Jtē a iure ciuili:vt reſpublica vſucapiat: ſicut priuatus que exēpla poſuimus.ſ.ſtatim in verbo iure priuato.

i ¶ Naturalibus.i.iuris naturalis.

k ¶ Aut gentium. ideſt preceptis

cuiq; tribuere.

¶ Diuiſio iuris ⁊ ſb diuiſio iuris priuati.

¶ Huius [a] ſtudij due ſunt poſitiones [b] publicum ⁊ priuatum. ¶ Publicum ius [c] eſt qđ ad ſtatum rei [d] romane ſpectat. [e] Priuatuꝫ eſt quod ad ſingulorum vtilitatem pertinet [f]. Dicendum eſt igitur de iure priuato [g]: quod eſt tripartite [h] collectum. Eſt enim ex naturalibus [i] preceptis:aut gentium [k]:aut ciui-

Iuris priuati tripartiti exēpla Juris publici tripartiti exēpla.

iuris gentium.

a ¶ Aut ciuilibus. ſcilicet preceptis.

Continuatio. ¶ De iure naturali. ¶ Dictum eſt ſupra quod ius priuatum eſt collectum ex naturalibus preceptis: gentium: et ciuilibus:

libus.[a]

¶ De iure naturali gentium et ciuili.

¶ Maſculi et femine coniunctio, item procreatio liberorum et educatio ſunt de iure naturali: eo quia iſta ſunt propria omnium generum animalium hoc dicit ſecundum Are-rinum.

Ius[b] naturale eſt quod natura omnia animalia

nunc de eis dicit. Et primo de iure naturali. Chriſtopho.

Diuiſio ¶ Totus iſte titulus diuiditur in quinque partes. Primo ponit de iure naturali. Secundo de iure gentium: et ciuili. Tertio ponit vnam diuiſionem iuris ciuilis. Quarto rediens ad ius ciuile et naturale ponit vnam differentiam inter ipſa iura. Ultimo ponit circa que verſatur ius ciuile. Secunda ibi (Ius autem ciuile.) Tertia ibi (Conſtat autem.) Quarta ibi (Sed naturalia.) Quinta ibi (Omne autem.) Et hoc principium etiam diuiditur in tres partes. Primo ponit diffinitionem iuris naturalis. Secundo declarat illam. Tertio probat per effectum. Secunda ibi (Nam ius.) Tertia ibi (Hic deſcendit.) Ange.

¶ Ius naturale. Caſus. ¶ In prima parte ſic forma caſum. Quidam ſcholaris rudis acceſſit ad principem Iuſtinianum: et coram eo talem propoſuit queſtionem. Domine imperator dicite mihi quid eſt ius naturale: Imperator reſpondit ſibi. Ius naturale eſt quoddam ius quo iure omnia animalia ſunt inſtructa et perita a natura. id eſt a deo. Uel ius naturale eſt quoddam ius quo iure naturali deus omnia animalia inſtruxit et docuit: et in idem per omnia recidit hec poſitio caſus cum prima: bene dico omnia animalia: quia non ſolum habet locum in hominibus: ſed in omnibus animalibus: ſiue in celo. id eſt in aere naſcantur: vt aues: ſiue in terra: vt alia animalia: ſiue in aqua naſcantur: vt piſces. Uidemus enim. l. videre poſſumus omnia animalia nedum homines eſſe perita huius iuris naturalis. ¶ Hinc deſcendit iſte ſecundus ver. Hinc deſcendit vſque ibi videmus. Ponit duo vel tria exempla de hoc iure naturali. Monetur maſculus ad coniungendum ſe femelle: vel vir ad coniungendum ſe femine: que coniunctio vocatur matrimonium ſecundum iura ciuilia. Secundum exemplum eſt tale. Iure iſto naturali mouentur homo et femina ad procreandos et nutriendos filios. i. liberos. Nam iſto iure naturali mouentur homines et femine ad commiſcendum ſe ad inuicem: quam coniunctionem faciunt: ideo vt liberos procreent et eiſdem liberis procreatis mouentur eodem iure naturali ad eoſdem liberos alendos et nutriendos.

b ¶ Ius naturale eſt quod natura. i. deus et nominatiue et ablatiue poteſt legi: ſic. ſupra tit. j. §. j. Et nota quod quatuor modis ius naturale ponitur. Quandoque pro iure gentium: vt. j. de re. di. §. ſingulorum. Quandoque pro iure pactorum: et ſic pro iure pretorio: vt. ff. de pac. l. j. Quandoque pro eius contrario. ſ. pro eo quod reſcindit pacta: vt in reſtitutione minorum: vt. ff. de mi. l. j. Quandoque pro inſtinctu nature: vt hic. et. ff. eo. l. j. §. ius autem naturale. Et ſecundum cano. ius naturale dicitur quod in lege moſayca. (j) vel in euangelio continetur: vt in prin. decre. Et iſtud quod hic eſt nominatiui caſus: quando hec dictio na-

Ius naturale quatuor modis ponitur.

turali eſt ablatiui caſus ꝛ ecõtra eſt accuſatiui: quando natura eſt nominatiui. ꝛ tunc dic. natura. id eſt deus. ¶ Additio. j. Hoc verũ in pceptis moralibus: ſecus in myſticis ſeu figuratis: qꝛ illa ſunt mutabilia ſꝫ Chriſtophoꝛ.

a deo: vt hic dicitur. † de iure gentiũ etiam dici poteſt: qꝛ ab eo receptum eſt. † de iure ciuili etiam dici poteſt: qꝛ ei formam adiunxit ꝛ ſolẽnitatẽ: vt patet. j. de nup. per totum titulũ: cũ dicit a quibus nuptijs ſit abſtinendum. ꝛ. ff. de ritu nuptia. per totum: ꝛ vñ debet dici de iure ciuili. vt. ff. de iuſtitia ꝛ iu. l. ius ciuile.

† Uel aliter ſm Jo. fa. ne parẽtes ſint icerti d filijs quos alere teneñt. rõ nãlis dictat mrĩmoniũ. † Uel q ad ſubſtãtiam conſenſus.

docuit. Nã ius[a] iſtõ nõ ſolũ humani[b] generis propriũ eſt ſed ꝛ omniũ animaliuꝫ: q̃ in celo[c]: que in terra:[d] que in mari[e] naſcunt. Hinc[f] deſcendit maris[g] atqꝫ femine coniugatio[h]: quã nos mrĩmoniũ[i] appellam᷒. Hinc[k] liberoꝝ procreatio: ꝛ educatio[l] Uidemus eteniꝫ cetera[m] quoqꝫ animalia iſtius[n] iuris peritia cenſeri.

¶ Cuiuſlibet populo iuriſditionẽ habẽti permittit ius ppriũ ſtatuere: qđ ius ciuile vocatur. Illud vo quod ab omni gente equalr cuſtoditur ius gentiũ appellatur. h. d. Areti. vl' ſic ſm baldũ. Statuta cõdita a populis ius ciuile dicunt. Nã populo iuriſditionẽ habenti permiſſuꝫ eſt ius propriũ cõſtituere. Quod vo ab omni gente ſeruatur: ius gentiuꝫ nũcupatur.

a ¶ Nã ius hũ dico oĩa aĩalia. Nam ius iſtud ꝛc. nõ ſoluꝫ eſt hominũ: ſed cõmune oĩuꝫ animalium. Accur.
b ¶ Humani. i. hoĩum.
c ¶ In celo. ideſt i aere: vt aues q̃ in arborib᷒ ꝛ aere naſcũtur: vt. j. de re. diuiſio. §. apium.
d ¶ In terra: vt fere beſtie q̃ in ſuis luſtris. i. cubiculis naſcuntur: ꝛ etiam quedam aues.
e ¶ In mari. vt piſces. idẽ dico ꝛ ſi in qualibet alia aqua naſcuntur.
f ¶ Hinc. i. ab hoc iure naturali. ſ. deo qui primo adã eue coniunxit: ꝛ in paradiſo delitiarum poſuit.
g ¶ Maris. ideſt maſculi.
h ¶ Coniugatio. Scilicet animoꝝ nõ corporũ. vt. ff. de re. iu. nuptias.
¶ Additio. Eſt tamen differentia ſm Ange. qꝛ ſecuto ſolo cõſenſu poſſibilis eſt ſeparatio per ingreſſuꝫ monaſterij. vt. C. de epi. ꝛ cle. deo nobis. ꝛ in decretali. ex publi. de cõuer. coniug. ſecus aũt ſecuta carnali copula.
Matrimõiuꝫ a triplici iure eſt
i ¶ Matrimoniũ. i. effectum matrimonij. Et ſic nota ꝙ matrimoniũ quo ad originẽ eſt de iure naturali ſcilꝫ

k ¶ Hinc liberoꝝ pcreato. Nam deus operatur ad liberorum procreationem: ꝛ naturalis inſtinctus.
l ¶ Et educatio. Nam hoc iure ſcilicet naturali mouet parens ad educationem filioꝝ ſuorum potius q̃ alienoꝝ: vt. ff. vnde liberi. ſcripto herede. in fi. ꝛ ad hoc etiam tenetur parens niſi pro ſe ſit inſufficiẽs. vt. ff. de agno. libe. l. ſi qs. §. ſed ꝛ ſi filius. ꝛ. §. deinde.
m ¶ Cetera. Scilicet animalia nedum homines.
n ¶ Iſtius iuris. Scilicet naturalis de quo loquimur. Ex eo enim ꝙ auis volat: piſcis natat: gallina oua calefacit: mouentur iſto iure naturali.
¶ Ius autem. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo ponit dictuꝫ bimembre. Secundo ponit exemplum primi membri. Tertio ponit exemplum ſecundi membri. Secunda ibi (Naꝫ quod.) Tertia ibi (Quod vero.) Angelus.
Diuiſio

Jus autez ciuile vel gentiū ita diuidit.[a] Omnes populi: qui legib[b] ⁊ morib[9] regunt: partim ſuo proprio: partiz cōmuni[c] iure oīuz hoīuz vtunt. Nā qđ quiſq; populus ipſe ius ſibi ꝯſtituit id ipſius ꝓpriū ciuitatis eſt: vocaturq; ius[d] ciuile quaſi ius propriū ipſius ciuitatis. Quod vo naturalis[e] ratio inter oēs gētes cōſtituit id apud oēs pplos pereque cuſtodit: vocaturq; ius gētiū quaſi quo iure oēs gentes vtūtur.[f] Et populus itaq;[g] romanus partiz ſuo[h] proprio: partim cōmuni omniū hoīuz iure vtit. Que[i] ſingula qualia ſit ſuis

a Diuiditur.i. vnum ab altero ſic cognoſcitur. Accur.

b Legibus ⁊ moribus. Nam quidam ſunt qui regunt tm̄ moribus: ⁊ etiam quidam qui nec moribus: nec legib[9]: vt homines ſyluestres etiā quidam legibus tm̄: ⁊ nō moribus.

c Cōmuni. Ideſt eo iure qđ eſt ī cōmuni apđ omnes: ſiue ſcriptum ſit ſiue non.

d Jus ciuile. Ut ſunt ſtatuta terrarum que iura municipalia dicuntur. vt.C.đ emā. libe.l.j. ⁊ ſic dicitur ad differentiam iuris naturalis .i. iuriſgentium. ⁊ ita accipitur hic. Secundo modo dicit ius ciuile lex. xij. tabularum: vt.ff.de iuſti. ⁊ iur.l.ius ciuile.§. hoc igitur. Tertio dicit ius ciuile omne ius qđ non eſt pretorium: ⁊ ſic accipitur.ff. de iuſti. ⁊ iur.l. ius autem ciuile. in prin. ⁊ §. ius pretorium. Quarto dicitur diſputatio prudentium que fuit facta ſuper.l. xij. tabularum. vt.ff.de ori.iur.l.ij.§. hec diſputatio. ſm Jo. Quinto quicquid ſcriptum habemus de iure: dicitur ius ciuile. vt cum dicitur: eſt enim ſanctiſſima res ciuilis ſapientia que precio nūmario non eſt eſtimanda: vt.ff.de var.cogni.l.j.§. proinde. Sexto dicitur quotiés adijcitur aliquid iuri naturali: vt in matrimonio modo diximus: vel detrahitur iuri naturali: vt in vſurpationibus: vt.j.de vſuca.in princi. † Uel additur iuri gentium: vt in tutela inuenta a iure ciuili originaliter: vt.j. de tute.in princ. vel detrahitur: vt in poteſtate ſeruorum reſtricta: vt.j.de his que ſui vel alieni iuris ſunt.§.ſz hoc tempore. hoc enim ius ciuile dicit: vt.ff.de iuſti. ⁊ iur.l.ius ciuile.j. reſpō. ⁊ hec exempla ſūt ibi notata.

e Naturalis ratio. Nota q̄ ius gentium naturali ratione eſt inductum: vt hic: ⁊.j.de re. di.§. ſingulorū. vnde eſt ius immutabile: vt.j. eo.§. ſz nāli. Ac.

f Utunt. Ut eſt religio erga deū vt parentib[9] ⁊ patrie pareamus † ⁊ contra violētiaz reſiſtamus: vt.ff.de iuſtitia ⁊ iu. l.j. in fi. ⁊.l.ij. Item conuentiones: ſiue pacta que apud omnes gētes valent: vt.j.eo.§. ius autem gentium. ⁊ ff.de pac.l. iuriſgentium. in princi.

g Itaq;. Quia oīs populus vtit partim iure communi.

h Suo. Quod pro ſe tantum cōpoſuerunt. al's eſſet lex generalis: vt j.eodem.§.lex.

i Que ſingula. Scilicet iura gentium ⁊ ciuilia quibus vtuntur ciues ratione. ⁊ effectus eorum iurium dicetur.j.de re.diui.§. ſingulorū. vſq; ad finem tituli: vbi dicitur qualiter acquiruntur dominia iure gentium. Item.j.de vſuca. ⁊ in titu. ſequentibus. in quibus dicitur qualiter acquiruntur dominia iure ciuili. ⁊ ſm hoc refertur ad proximuz dictum: ⁊ illud intelligas de iure ciuili romanorum generali. Uel aliter dic. ꝑponemus j.eodem titulo.§. penulti. vbi dicit

Jus ciuile ſex modis dicitur.

† In h̄ .ſ.q2 eo tpr̄. oīa erāt cōmunia ſm Ja. hic. al's ſ glo.

preſuppo. q̄ illo iu. eſſet dare menz ⁊ tuū eēt fal. vt p Jaco. de are. bal. ⁊ alber. cū in .l. ius ciu. ff. de iuſti. ⁊ iu. † Text[9] eſt not. ſm Jaſo. in.l. j.§. ⁊ generalit. ff.de re. in poſ. mi. quē bal. reput. ſingulareſ i.l. matres. C. ad tert. ⁊ cui potius ſit parēdū vid per Angel. are. hic. da f medū ⁊ tuum eēt falſa: vt p Jac. de are. bal. ⁊ albe. in.l.iuſ ciuile. ff. de iuſti. ⁊ iu.

alterum variabile vt ciuile: alterum
non vt gentium. ⁊ ſm hoc non refer-
tur ad proximum dictum: ſed ad hoc
quod dicit. ſ. nã ⁊c. ⁊ etiã. qđ ꝓo ⁊c.
¶ Proponemus. Sed vbi? Re-
ſpondeo for-
te iſta de re
rum diui. §.
ſingulorum.
⁊ refert non
ad proximũ
dictum: ſed
ad id quod
dictum eſt.
Nam quod
quiſq; ⁊c. ⁊
ibi. Quod
vero.

locis pponemus[a].

¶ Ius ciuile ap-
pellatur ab illo qui
ipſum condidit: et
appellatione iuris
ſimpliciter intelli-
gitur de romano.
Aretinus. Verſic.

Verba ſimpliciter
prolata in poten-
tiori ⁊ digniori ſi-
gnificato intelligũ-
tur. hoc dicit Bal.

¶ Sed ius[b] qui-
dem ciuile ex vna-
quaq; ciuitate ap-

quo vtuntur omnes gentes de mun-
do naturali ratione: id eſt diſcretio-
ne eſt inductum appellatur ius gen-
tium. id eſt ius quo omnes gentes de
mundo vtuntur: ⁊ ſic ammodo aper-
ta eſt differẽ-
tia inter ius
gentiũ ⁊ ci-
uile: qꝛ ius
ciuile eſt p-
prium cuiuſ-
q; ciuitatis:
ius ꝓo gen-
tium eſt cõ-
mune omni-
bus. Quar-
to dicit Iu-
ſtinian⁹. Nõ

b ¶ Sed ius quidem ⁊c. Diximus
autem populos cõmune aut propriũ
ius habere. Sed ⁊c. ¶ In pͥma pti-
cula ſic forma caſuz. ¶ Qui-
dam ſcholaris acceſſit ad principem.
⁊ talem propoſuit queſtionem. Do-
mine imperator dicite mihi que dif-
ferentia inter ius gentium ⁊ ius ciui-
le. ⁊ ideo quero quia volo vnum ius
ab alio ſcire diſcernere. Imperator
reſpondit. Amice dico tibi ꝙ omnes
populi qui vtuntur iure ſcripto ⁊ iu-
re non ſcripto pro parte vtuntur ſuo
proprio iure: ſcilicet ciuili. ⁊ pro par-
te vtuntur iure communi omniuz ho-
minum. Secundo dicit ſcholaris. Do
mine imperator vos loquimini ſic ob
ſcure ꝙ non intelligo vos. Quid eſt
hoc dicere ꝙ omnes populi qui vtũ-
tur iure ſcripto ⁊ iure non ſcripto pro
parte vtuntur ſuo proprio iure: ⁊ pro
parte vtuntur iure communi omniuz
hominuz. Dicit imperator ꝙ dixi tibi
ꝙ vtuntur pro parte ſuo proprio iure
ſic intellige ꝙ ius qđ ſibi facit quili-
bet populus illud eſt propriuz ius il-
lius populi vel ciuitatis: id eſt appel-
latur ius ciuile: id eſt ius proprium
illius ciuitatis: puta ſtatuta munici-
palia que in ſingulis ciuitatib⁹ ſiũt.
Tertio dicit imperator ꝙ illud ius

ſolum quidem alij populi vtũtur pro
parte iure proprio id eſt ciuili: ⁊ pro
parte iure communi omnium homi-
num: id eſt iure gentium: ſed etiam
populus romanus hoc ideo facit: qꝛ
pro parte vtitur ſuo iure: id eſt ſuis
proprijs ſtatutis: ⁊ pro parte vti-
tur iure communi omnium homi-
num: id eſt gentium. Quinto reſpon-
det Imperator cuidam tacite obie-
ctioni: quia poſſent aliqui dicere. Do
mine imperator vos feciſtis mentio-
nem nunc de iure gentium ⁊ ciuili: di-
catis de natura vtriuſq; iuris. Dicit
imperator excuſando ſe. Ego hoc di-
cam in competenti loco ſcilicet in. §.
penultimo. vbi dicit ꝙ ius gentium
eſt immutabile: ⁊ ius ciuile mutabi-
le ſm expoſitionem iſtius. §. Vel alio
modo intellige iſtam quintam parti-
culaz: vt in glo. que incipit ſcilicet iu-
re gentium: id eſt hoc totum in pri-
ma parte principali. In ſecunda par-
te aſſignat iuſtinianus ſecundam dif-
ferentiam inter ius gentium ⁊ ius ci-
uile: que ſecunda pars continet qua-
tuor partes: vt ſupra dixi in prima
particula. Hoc dicit quãuis ius gen-
tium non habeat denominationem
ab aliqua ciuitate: quia non dicitur
ius gentium romanorum: vel ius gẽ-

gium bononienſium. tamen ius ciuile habet denominationem ab ea ciuitate in qua factum eſt: vt ecce ſtatuta que ſiebant apud ciuitatem athenarum per alios ſapientes ſcilicet ſolonem ⁊ draconem poſſunt dici ius ciuile athenienſium. Secũdo adducit ſimile ꝙ ſtatuta facta rome poſſunt dici ius ciuile romanorum vel ius ciuile quiritum: quia romani appellabãtur quirites a quodam eorum rege qui quirinus appellabatur. Tertio dicit: ſed quid dicemus ſi ſimpliciter dicatur ius ciuile nec addatur nomen ciuitatis in qua factum eſt illud ius de quo iure intelligimus. Reſpondeo per excellentiam intelligitur ius ciuile de iure ciuili romanorũ: id eſt de ſtatutis eorum. Quarto adducit ſimile. Ecce cum dico poeta ⁊ ei non addo nomen proprium: per excellentiam: intelligitur de Homero apud grecos: vl' de Virgilio apud latinos.

a ¶ Ciuitate appellatur. i. nomen illius ciuitatis vbi factum eſt ius ciuile debet ei imponi.

b ¶ Solonis. Nomina ſunt compoſitorum ſtatutorum. in illis ciuitatibus: ſicut ſi appellat quis ius ciuile bononieñ. ſtatutũ a cõpoſitoribus inuentum ⁊ conſilio confirmatũ.

pellat[a] veluti athenienſium: nam ſi quis velit ſolonis[b] vel draconis leges appellare ius ciuile athenienſiũ non[c] errabit. Sic[d] enim ⁊ ius quo romanus populus vtitur: ius ciuile romanorũ appellamus vl' ius[e] quiritum quo quirites vtuntur. romani enim a romulo: quirites a quirino[f] appellantur. Sed quotiens non addimus nomẽ cuius ſit ciuitatis[g] noſtrum[h] ius[i] ſignificamus. ſicuti cum poetam dicimus nec addimus ei nomen: ſubauditur apud grecos egregius homerus: apud nos virgili⁹[k].

¶ Ius gentiũ omnibus hominibus eſt commune: ⁊ ab omnibus gentibus fuit factum vſu et neceſſitatibus exigentibus: ex quo bella licita oriũtur: et captiuitates: et ſeruitutes: ⁊ cõtractus quibuſdã exceptis. h.d. vſq3 ad §. conſtat. Are.

c ¶ Non errauerit: immo bene dixerit.

d ¶ Sic enim ⁊ ius. Quod pro ſe tantum compoſuerunt: aliter eſſet generalis lex: vt infra eo. §. lex eſt. et de hoc ſcilicet iure ciuili generali poteſt hic loqui.

e ¶ Ius quiritum. Pro eodem licet nomina mutet.

f ¶ A quirino. qui fuit eorũ rex. dictus a quiris quod eſt haſta: quia magna haſta in bello vtebatur.

Quirinus vſi dicitur.

g ¶ Ciuitatis. Sed ſimpliciter dicitur ius ciuile.

h ¶ Noſtrum. Scilicet romanorum per excellentiam.

¶ Additio. Et ideo dicit Joannes fabri ꝙ in ſupplicando pro prebenda eccleſie cathedralis ſpecificatio ipſius eccleſie vitiaret: quia ſufficit ꝙ dicatur in eccleſia Lugdunenſi. vel Pariſien. ꝙ ita de facto vidit obſeruari.

i ¶ Ius. Scilicet ciuile romanorum ſi eſt proprium. vel generale ſi eſt factum vt ſit generale.

k ¶ Virgilius. Idem in apoſtolo. nam Paulus in diuina ſcriptura intelligitur. Item vbi dicitur ſapiens: intelligitur Salomon.

paulus
salomon

Diuiſio ¶ Jus autem. Primo ponitur vnum dictum. Secūdo ponitur ratio quare ius gentium fuit inuentū. Tertio ponitur effectus: ſiue ponuntur inuētiones iuris gentium. Secunda ibi (Naz ius.) Tertia ibi. (bella.) Angelus Aret.

¶ Jus aūt gentiū. Ca-ſus.

¶ Quāuis in ſupiori. §. tractauerit de iure gentiū τ ciuili: q₃ tamen de iure gentiū tractauit ibi plane: ideo hic plenius tractat repetendo etiam de eo qđ dixerat. Et diuidit hunc. §. in tres partes. In quarum prima parte dicitur ꝙ ius gen. eſt cōmune omnibus hominibus de mundo. Secundo reddit rationem quare ius gentium fuit inductum: que ratio talis eſt. Homines indigebant aliquibus ſtatutis: ideo multa inter ſe ſtatuerunt que dicuntur ius gentiū: τ maxime bella τ captiuitates τ ſeruitutes que ſunt iure gentium: que ſeruitutes ſunt contrarie iuri: q₃ de iure naturali omnes homines liberi naſcebantur. Tertio dicit ꝙ iure gentium ſunt introducti quaſi omnes contractus: de quibus multa exempla ponit in textu.

a ¶ Jus autem. Autez pro ſed. τ repetit de iu. gen. vt aliquid addat.

b ¶ Omni humano. Sed nunqd plura humana genera ſunt: R̄ſi. nō. expono ergo. i. omnibus hominibus.

Genus humanū eſt vnicū.

c ¶ Nam vſu. Ab initio eni₃ pauci erāt hoīes: indiguerūt tn̄ aliquo cōſu. τ qn̄ plures fuerunt tunc magis ſuas cōſuetudines hēbant τ ſtatuta: puta vt nullus vineam vel hortū alterius intraret: τ hoc ſequit̄. τ pbat̄ ff. de inſti. τ iure. l. ex hoc iure.

¶ Jus ᵃ autem gētiū omni humano ᵇ generi cōmune eſt. ¶ Naz vſu ᶜ exigēte τ humanis neceſſitatibꝰ: gentes humane iura quedaz ſibi ꝯſtituerūt. Bella ᵈ etenim orta ſunt: τ captiuitates ſecute τ ſeruitutes: q̄ ſunt nāli iuri contrarie. Jure eniz naturali omnes homīes ab initio ᵉ liberi naſcebatur. Et ex hoc iure gentium omnes pene ᶠ contractus:

d ¶ Bella. Sed quomodo a iure deſcendit bellū cum ſit a iure prohibitum: vt. ff. de vſufruc. l. equiſſimum. R̄ſi. loquitur de eo qđ a populo romano eſt indictum hoſtibus: vt ff. de cap. τ poſtli mo. reuer. l. hoſtes. ſibi ho.

Bellū eſt a iure introductū.

¶ Additio. Immo a quocunq₃ etiam priuato pro ſuo recuperando: τ de licentia ſuperioris: τ p ſe ipſū recupare nō valeat. τ hoc nedū cōtra ſunt detinētes: ſed etiam eos iuuantes. ſm Joā. τ docto.

¶ Jtem propulſare violentiā qđ eſt licitum. vt. ff. de iuſti. τ iu. l. vt vim. τ. ff de vi τ vi ar. l. j. §. vim vi cuz moderamine tamē. vt. C. vnde vi. l. j.

e ¶ Ab initio. Sed nunquid hodie. Quidam dicunt ſic. nos contra. nam ſeruus naſcit̄: vt. j. de iu. per. §. ſerui. τ. ff. de nata. reſti. l. interdum.

f ¶ Pene. Pene dicit propter quattuor contractus: vt ſtipulationem: vt. j. de act. §. de conſtituta. Jtem literaruz obligatio: vt infra de lit. obliga. Jtem propter contractum emphitheoticum: vt infra loc. §. adeo. Jtem propter ſponſalitiam largitatem. ideſt donationem propter nuptias. vt in auc. vt ſpō. largi. §. j. τ. ff. col. ix. Et nota ꝙ hic dicitur omnes contractus eſſe de iure gentium: ſed non omnes obligationes. naz que ex maleficio: vel quaſi ſunt: non ſunt de iure gentium: ſed vel a lege. xij. tabularum: vel alia lege.

¶ Additio. Prout glo. loquitur in quaſi maleficijs approbat̄: q₃ in his contingit aliquem obligari: ex facto alieno: qđ ius gentium non conſiderat: ſed prout loquitur in maleficijs

reprobat per. l. ff. de fur. vt per Ang. ꝛ Chriſto. hic.

a ¶ Innumerabiles. i. non facile ad numerandū habiles: vt. j. de re. cor. po. ꝛ incorpo. ī pͥnci.

¶ Conſtat

introducti ſunt: vt emptio ꝛ venditio: locatio ꝛ cõductio: ſocietas depoſitū: mutuum: ꝛ alij innumerabiles a.

Diuiſio Diuidit iſte §. in tres ptes. Primo ponit dictū bimẽbrem. Scđo ponit exẽplū pͥmi mẽbri. Tertio exẽplū ſcđi mẽbri. Scđa ibi (ſcriptū.) Tertia ibi in. §. (Et nõ ſcripto.) Itẽ ſcđa ſubdiuidit̃ in duas ptes. Pͥo ponit quid eſt ius ſcriptū. Scđo ponit exẽpla. Secūda ibi (Lex.) Ange.

¶ Conſtat autem ius noſtrum ꝛc. Caſus. Uidimus de iure naturali in principio huius tituli. Itē vidimus de iure gentium ſupra. §. prori. Item vidimus de iure gentium ꝛ ciuili mixtim ſupra. §. Ius autẽ ciuile. vſqꝫ ad §. Ius autem gentium. Sed quia de iure ciuili non plene tractatum eſt: ideo tractabitur in hoc. §. ꝛ ſeq. vſqꝫ ad. §. Sed naturalia. Et eſt ſciendum ꝙ iſte §. vſqꝫ ad. §. Et non ſcripto. diuidit̃ in ſexdecim partes. In prima pte dicitur ꝙ ius noſtrum ciuile diuiditur in duas partes. ſ. in ius ſcriptum ꝛ in ius non ſcriptum: ꝛ hoc ad ſimilitudinem grecoꝝ qui ſimiliter iure ſcripto ꝛ iure nõ ſcripto vtebantur. Scđo dicit ꝙ primo eſt videndū de iure ſcripto. Et eſt ſciendum ꝙ ius ſcriptum conſtat ex ſex partibus iuris. ſ. ex iure ꝛ plebiſcito ſeu ex ſenatuſcõſulto: ex principū placitis pretoꝝ edictis: ꝛ ex reſponſis prudentū. Tertio dicit quid eſt lex. Certe lex dicit̃ illa quā populus romanus faciebat ꝯſule ſenatoꝝ interrogante populū: vt ecce quãdo emergebat aliqua queſtio que non erat ſoluta per aliquam legẽ populus pulſabatur cum campana ad Arengam. ad Arengam. ad Arengā. Et ſic congregabatur populus romanus: ꝛ tunc loquebatur magiſtratus ſenatoꝝ ꝛ dicebat populo ibi congregato. Domini mei talis qō emergitur de nouo: quã queſtionē non reperim⁹ deciſam in nr̃o iure: placet ne vobis ꝙ ad deciſionem illius ita ꝛ ita ſtatuatur. Et populus ſimul vel diuiſim clamabat vel clamant dicentes. Sic fiat vel ſic fiat: ꝛ ſic taliter conſtitutū dicebatur lex. Quarto dicit quid ſit plebiſcitum. Et certe plebiſcitum dicitur illud ius quod plebs romana faciebat tribuno plebeioꝝ interrogante plebẽ. Ecce enim quãdo emergebat aliqua queſtio pertinẽs ad plebem ſeu plebeios que non erat ſoluta per legem aliquam: pulſabat̃ cum quadā alia campana: ad Arengam: ad Arengam: ad Arengam. Et ſic cõgregabatur plebs romana. Et ſic tūc ſurgebat magiſtratus ſcilicet tribunus plebis: ꝛ dicebat plebi. Talis queſtio emergitur ſic: placet ne vobis ꝙ ad deciſionem illius ſic vel ſic ſtatuatur. Et ipſi clamabant dicẽtes. Fiat ſic ꝛ ſic. ergo illud taliter conſtitutum appellatur plebiſcitum. Quinto dicit̃. Dicim⁹ ꝙ lex fiat a populo: ꝛ plebiſcitum a plebe. Sed que differentia eſt inter populū ꝛ plebē? Reſpondeo. populus eſt genus: quia appellatione populi omnes ciues romani continentur: ſcilicet nobiles patritij ꝛ ſenatores ꝛ ignobiles. Sexto reſpon. cuidam tacite queſtioni: nam poſſet aliquis dicere. Nunquid tantū valent plebiſcita quãtū leges. Et dicit ꝙ ſic: ex quo fuit facta quedā lex que appellatur hortenſia: in qua continet̃ ꝙ plebiſcita obtinent vim legū.

¶ Ius ſcriptū cõſiſtit in ſex partib⁹ his nominatis. hoc dicit. cū quo cõcordat ſcđa diſtinctio. §. Lex eſt. ſm Arc.

Septimo quid eſt ſenatuſconſultũ: ⁊ certe ſenatuſconſultũ eſt ſtatutũ a ſenatoribus compoſitũ: ſiue leges a ſenatoribus promulgate. Octauo reſpõ. cuidam tacite queſtioni: nam aliquis poſſet dicere ſenatuſconſulta videntur

Constat aũt ius noſtrum quo[d] vti

ſuperflua nõne ſufficiebant leges ⁊ plebiſcita: Reſpõdet dicens q̄ ſenatuſconſulta non ſunt ſuperflua. Nã populus romanus erat in tantũ augmẽtatus q̄ erat quodãmodo impoſſibile q̄ ſemper quãdo debebant fieri aliq̄ leges noue q̄ populus ⁊ plebs cõgregari poſſet. Et ideo vtile viſum fuit populo q̄ ſenatores poſſent iura condere ſine populo ⁊ plebe: ⁊ ſic quãdo congregabatur populus conſul ſenatorẽ interrogabat. Nono qd eſt placitum. dicitur lex imperialis. nam qd principi placuit pro lege ſeruatur. Decimo reſpondet cuidam tacite queſtioni. Nã poſſet aliqs querere: quare princeps poteſt legem facere. Reſpõ. Quia populus romanus tranſtulit eum principem omne ius ⁊ imperium: ⁊ maxime poteſtatẽ legis cõdende. Undecimo dicit q̄ imperator poteſt facere legem vt dicitur. ergo id quod inſtituit imperator ſeruatur pro lege: etiam ſi in modũ epiſtole faciat: vt. j. de his qui ſui vel alieni iuris ſunt. §. fi. Uel ita ſi inter litigantes cognouit ⁊ diffiniuit p̄nuntiauit: volẽs q̄ illa ſentẽtia eſſet lex: vt. C. de legibus ⁊ conſtitutionibus. l. fina. vel etiam ſi apponat in lege quã facit h̄ vocabulũ edictali vel edicto: vt. C. de ſecundis nuptijs. l. hac edictali. Duodecimo q̄ leges imperiales proprie appellantur conſtitutiones. Tredecimo dicit q̄ legum ⁊ conſtitutionũ imperialiũ ſunt quedam perſonales: quedam generales. Perſonales dicũt̄ que ad alias perſonas extenduntur: ecce ſi alicui ob meritũ id eſt propter ſuum meritũ princeps indulſit id eſt pepercit: q̄a deliquit contra principẽ: ⁊ princeps videns iſtũ q̄ bene ſibi ſeruierat dat ſibi ſuam gratiam. Iſta gratia quam dat ſibi princeps nõ trãſtulit ad aliã p̄ſonã: ideo dicitur in textu q̄ p̄uilegiũ p̄ſonale nõ tranſgreditur perſonam cui tale priuilegium conceditur. Alie p̄o generales conſtitutiones ſunt in omnib⁹ alijs hominibus. Quartodecimo dicit de magiſtratuũ ſiue pretorum edictis dicens q̄ pretorẽ edicta obtinent vim legum. Etiam dicit q̄ hoc ius pretorium poteſt etiã honorariũ appellari ab honore ipſorũ predictorum qui faciebant hmõi ius. Quintodecimo dicit q̄ iſti pretores romani erant multi. ⁊ ex his erãt q̄dã qui appellabant̄ ediles curules qui ſilr̄ faciebant ſuas leges ſuper certis articulis vel capitulis que leges ſunt pars iuris pretorũ. Sextodecimo et vltimo etiam Juſtinianus dicit que ſunt reſponſa prudentum. Et certe reſponſa prudentum dicũtur ſententie ⁊ opiniones illorũ ſapientum romanorum quibus permiſſum erat a principe iura componere: qui iuriſcõſulti appellabant̄: que reſpõſa corũ tantam habebant poteſtatem q̄ nullus iudex poterat contra eorũ reſponſa ſemel pronuntiare.

¶ Conſtat. ¶ Diuiditur iſte. §. in tres partes. Primo ponit dictum bimembre. Secundo ponit exemplum primi membri. Tertio exemplum ſecundi membri. Secunda ibi (Scriptum.) Tertia ibi in. §. (Ex non ſcripto.) Item ſecunda ſubdiuiditur in duas p̄tes. Primo ponit ius ſcriptũ. Secundo ponit exempla. Secunda ibi (Lex.) Angelus. Diuiſio

a ¶ Jus noſtrum. Idem ciuile romanorum. de quo diximus. s. eodem §. ſed ius. Large vocatur ius ciuile quicquid ſcriptum habemus de iure

mur aut ex ſcripto[a] aut nõ ſcripto vt[b] apud grecos[c] μονοσ και θεσμοσ. ¶ Scriptuꝫ autem ius eſt lex: plebiſcita: ſenatuſconſulta[d]: principuꝫ placita: magiſtratuuꝫ edicta: reſpõſa prudentum.

¶ Diffinitio legis

h ponit. Angelus.

¶ Lex eſt[e] quod populus romanus ſenatorio magiſtratu interrogãte (veluti[f] conſule[g]) cõſtituebat.

¶ Diffinitio plebiſciti ꝛ differentia inter plebem ꝛ populum. Angelus.

¶ Plebiſcitũ ẽ qđ plebs plebeio magi

generali: vt diximus. S. eodẽ. in glo. vt ſunt ſtatuta terrarum ꝛc. ibi quinto ꝛc. Item quicquid habemus de moribus hic comprehendit ſcilicet generalibus: vt patet ex inferioribus.

a ¶ Ex ſcripto. De hoc dicit vſque ad. §. iſta ex nõ ſcripto. ꝛ de nõ ſcripto ibi dicit. Accur.

¶ Non tamen eſt neceſſaria ſcriptura ad ſubſtãtiam legis: ſed ad probationẽ tñ. argu. l. contrahitur. ff. de pigno. ſm docto. hic.

b ¶ Ut. p[ro] ſicut.

c ¶ Apud grecos. Naꝫ ꝛ greci vtebantur iure ſcripto ꝛ non ſcripto: vt ĩ. eodem. §. ꝛ nõ ineleganter.

¶ Additio. Aduerte autem ꝙ in textu ponitur: monos kai theſmos caracteribus grecis. Unde monos grece: dicitur lex ſcripta latine: et theſmos lex nõ ſcripta: kai. i. qꝫ qđ ſignificat et. Quod autem prius impreſſum fuit ſonox monox ridiculum eſt et nullo pacto grecum.

d ¶ Senatuſconſulta. Quare dicti ſunt conſules. nota. ff. de origi. iur. l. ij. prima. §. exactis.

e ¶ Lex eſt. Hec diffinitio quo ad ſententiaꝫ concordat cum ea que eſt. ff. de leg. ꝛ ſenatuſcõ. l. prima. lꝫ quo ad verba diſſentiat. Diffinitur ꝛ alio modo. Lex eſt ſanctio ſancta: iubẽs honeſta: prohibens contraria: que ſumitur ex lege greca. ff. de leg. ꝛ ſenatuſconſul. l. ij. Item diffinitur tertio modo vt in alia lege greca colligitur in eodem ti. de leg. ꝛ ſenatuſcõ. l. prima. Accurſius.

Legis diffo.

¶ Additio. Quid ſit lex. vide Bal. alijs duobus modis diffinientem in §. fin. qui incipit. in huius operis. in titu. de pace conſtan. Jaſon va. may.

f ¶ Ueluti. Exemplificatiue ponitur: vt. ĩ. §. proximo. naꝫ facta cõuocatiõe populi romani magiſtratus. ſ. ſenatus: non totus ſed qui maior erat omnib[9] interrogabat populum. ſ. ꝯſul: an ſic placeret.

¶ Additio. Et ideo dicit Angelus ꝙ non valeret ſtatutũ in cuius cõfeſſione conſtaret ꝙ non fuerit in conſilio per priorem facta propoſitio: ſecꝰ tamẽ in dubio. Angelus areti.

¶ Et ſic ad libituꝫ populi fiebat: vt ff. de origi. iur. l. ij. §. deinde.

g ¶ Conſule. Nam conſul vice ſenatorum interrogabat populum: ꝛ ſic ipſi ſenatores videntur interrogare. Nam qui per alium facit per ſe facere videtur: vt. ff. de vi ꝛ vi arma. l. j. §. deieciſſe. ꝛ. ff. de adminiſtra. tut. l. ita autem. §. geſſiſſe.

¶ Additio. Debet tamẽ in libello exprimi ꝙ per te vel aliũ tuo nomine tale quid cõmiſſum fuerit. al's agendo contra te ꝛ probando de alio tuo nomine expoliante nõ obtineret. ſm Joannem fab. ꝛ Angelum.

¶ Nam recte omnia noſtra facimus quibus a nobis auctoritas impartitur. vt. C. de vete. iur. enucle. l. j. verſiculo. omnia.

...ſtratu interrogāte veluti[a] tribuno ꝯſtituebat. ¶ Plebs aūt a populo eo differt: quo ſpēs[b] a genere: nam appellatione ppli vniuerſi ciues ſignant: cōnumeratis etiā[c] patritijs[d] ꝛ ſenatoribus. Plebis aūt appellatione ſine patritijs ꝛ ſenatoribꝰ ceteri ciues ſignificant. ¶ Sꝫ ꝛ plebiſcita[e] lege ortēſia[f] lata nō minꝰ valere q̄ leges ceperūt.

¶ Diffinitio ſenatuſcōſulti ꝛ quare ſenatoribꝰ ꝯmiſſa ē facultas legis condende. Angelus.

¶ Senatuſcōſultū eſt qđ ſenatꝰ iubet atq̄ ꝯſtituit[g]. Naz cū auctꝰ ē ppls romanꝰ in eū moduz vt difficile ſit i vnū eū cōuocari legis[h] ſanciende cā: equū viſum eſt ſenatum vice populi ꝯſuli[i].

¶ Conſtitutiones pncipum obtinēt viz legis etiam gñalis ſi ſint gñales vel ſpeciales: ſi emanent ob meritū vel odiū ſingularis perſone. h.d. vſq; ad §. Pretorū quoq;. ƀꝫ Are.

a ¶ Veluti. Exemplificatiue ponit vt. s. §. pri. erat enī vnus noīe tribunus qui p̄erat plebeiorū magiſtratui: qui interrogabat plebeios: vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. mox cum reuocata. ꝛ §. ijſdē tēporibus. ꝛ multas leges habemꝰ ab his: vt. l. aqli. vt. j. ad. l. aqli. §. ex hoc tñ capite. ꝛ ne preſides accipiāt niſi eſculēta: vt. ff. de offi. pcō. l. ſolent. §. fina. ꝛ ff. de offi. pſi. l. plebiſcito.

¶ Additio. Sed nec hodie illa ſi habēt ſalariū: vt ibi no. ſecus in delegatis. ex de reſcrip. c. ſtatutū. §. inſuper. libr. vj. Jo. fa.

b ¶ Spēs a genere. Eſt autē genus qđ predicatꝰ de pluribꝰ differētibus ſpecie vt aīalium: aliud rōnale: aliud irrationale: ꝛ ſic ſe hꝫ populus vt ſequitur ad nobiles ꝛ inobiles. Spēs autem que predicatur de pluribꝰ differentibus numero: vt homo: alius tytius: alius ſcius: ſic ſe habꝫ plebs: nam minores tñ comprehendit: vt ſequitur.

Generis diffinitio.

Speciei diffinitio.

c ¶ Etiam. q. d. Non ſolum plebei appellatione populi cōnumerantur: ſed etiam patritij.

d ¶ Patritijs. Qui erant quaſi p̄res principis: vt. j. quibꝰ modis ius pā. po. ſolui. §. filius.

e ¶ Sed ꝛ plebiſcita. Videbantur minꝰ valere quaſi loco ſumpto ab auctoritate: quia maior eſt patritiorum ꝛ ſenatorū auctoritas: vt. C. de legi. humanum. ꝛ ff. de eden. l. ſigs ex argētarijs. §. j. ſꝫ hoc ſublatū ē per legē latam ab ortēſio rege: vt ſequitur: ꝛ ff. de ori. iur. l. ij. §. deinde cū eſſet.

f ¶ Lege ortenſia. Sic dicta ab ortenſio: q pacem compoſuit inter nobiles et plebeios: ꝛ inter eos ſic ſtatuit q valeret plebiſcitum.

g ¶ Conſtituit. Nā poterat facē leges vt hic: ꝛ ff. de le. ꝛ ſe. l. nō ābigit.

h ¶ Legis ſanciēde cā. Nam idē eſt ſi et alia qr difficile erat tot hoies cōuenire. Accurſius.

i ¶ Conſuli. i. interrogari. Naz antea populus interrogabatur: vt. s. e. titu. §. plebiſcitum. vt ſicut populus interrogabatꝰ prius: ſic poſtea ſenatores (qui centuz erant numero) interrogabantur a conſule.† vt. C. de heredi. l. fina. in princi. ꝛ ff. de origi. iur. l. ij. §. deinde quia difficile.

† Dicit tñ ang. q cūius loco ſenatorū hodie ſucceſſerit cōſiliarij ſeu decuriones: nō tñ poſſent ſua p principi reſeruat ſtatuere: puta ad famā ſeu ius geniture aliquē reſtituere ſpurios legitimare: aut veniam etat cōcedere.

¶ Sed ꝛ qđ. Iſte. §. diuidit in quatuor partes. Naz primo ponit dictum. Secundo eius rationem. Tertio ponit illationē. Quarto dictū modificat ꝛ declarat. Secūda ibi (Cum

¶ Sed ⁊ qđ princi pi placuit[a] legis habet[b] vigorẽ. ¶ Cũ lege[c] regia: que de eius imperio[d] lata eſt populus ei[e] ⁊ in euȝ omne imperiuȝ ſuum: ⁊ poteſtateȝ ꝯceſſit[f]. ¶ Quodcũq; ergo imparator per epiſtolaȝ[g] cõſtituit: vel cognoſcẽs decreuit[h] vel edicto[i] ꝑcepit: legem[k] eẽ cõſtat. Hec[l] ſunt que ꝯſtõnes appellant. ¶ Plane ex his quedaȝ ſunt ꝑſonales[m] q̃ nec ad exemplũ trahunt: qm̃ non hoc princeps vult. Naȝ qđ ob meritum[n] indulſit alicui[o]: vel ſi cui penam irrogauit[p] vel ſi cui ſine[q] exẽplo ſubuenit[r] perſonã nõ trãſgredi-

lege.) Tertia ibi (Q8eſq3.) Quarta ibi (Plane.) Ange. de are.

a ¶ Placuit. Cauſa faciendi cõmunem legem † al's non eſſet lex cõmunis: vt ſequit: ⁊. C. de ſe. Lex ſtipulatione. nã ibi dicit nõ oĩs vox iudicis eſt ſentẽtia: ⁊ ſic non oĩs vox ꝑncipalis eſt lex.

b ¶ Habet vigorẽ. i. lex eſt: ⁊ ꝓ lege ſeruatur.

c ¶ Lege regia. hac lege cautũ fuit vt ptãs legis faciendi tranſiret de pplo ad ꝑncipeȝ: vt hic ⁊. ff. de origi. iuris. l. ij. §. deinde cum eſſet. ⁊ §. nouiſſime. ⁊ facit ad hoc. ff. de conſtitu. princi. l. j. vbi ſunt eadem verba. Et hanc legem regiam nõ habemus: nam facta fuit ſuper regni imperio transferendo.

d ¶ Imperio. Transferendo de populo ad principem.

e ¶ Ei. ſ. principi quo ad honorem: ⁊ in eum quo ad onus.

f ¶ Conceſſit. ideſt tranſtulit: ſic vt ipſe populus ãmodo non habeat ſibi hoc ius: ſic. C. de vete. iu. enucle. l. ij. §. hoc autem. ⁊ de leg. ⁊ ſe. con. l. fina. Sed alij dicunt ꝙ adhuc populus poteſt facere legem.

¶ Populus. Quod eſt verum. ſ. municipalem: vt. ş. eodem. §. omnes. ſeu particularem dũmodo habeat collegium approbatuȝ. non auteȝ gñaleȝ: vt per Jo. fa. ⁊ Ange. are. hic.

¶ Et quod dicitur ſolum principem hoc poſſe: verum eſt ſolus. i. nullus alius ſolus: ꝑm Ricardum.

g ¶ Per epiſtolam. vt. j. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. §. dominoꝝ. ⁊. ff. de conſti. prin. l. j.

h ¶ Decreuit. vt. C. eo. ſcilȝ in titu. de legi. ⁊ imperialis.

i ¶ Edicto. vt. C. codẽ. l. ij. ⁊ de ſecũdis nuptijs. l. hac edictali.

k ¶ Legẽ. gñalem quã poteſt cognoſcere quatuor modis: vt. C. de legibus ⁊ cond. l. leges. vel ſpecialeȝ vt ſequit.

l ¶ Hec ſũt. ſcilicet quas cõſtituit imperator.

m ¶ Perſonales. dũmodo in iuris corpore non ſint clauſe. al's omnes ſunt generales: vt. C. de no. codi. ꝯfirmã. l. vnica. in. §. fi.

n ¶ Ob meritum. Quia multuȝ ſeruierat principi: ⁊ ideo aliquã penaȝ quã debebat ille pati ꝓpter delictuȝ quod forte fecerat ei remiſit.

o ¶ Alicui. Penaȝ merenti.

p ¶ Irrogauit. Scilicet non merenti vel merenti. ſed maiorem forte ꝙ̃ eſſet dignus: vt pena eius metus ſit multorum: vt. ff. de penis. l. aut facta. §. finali.

q ¶ Sine exemplo. ideſt vt alij non caperent exemplum.

r ¶ Subuenit. Ut clericis in quib[us] multa ſũt ſpãlia: vt in auc. vt clerici apud propri. epiſ. ⁊. C. de epiſ. ⁊ cleri. cuȝ clericis. ⁊. l. oẽs q ⁊ curie ⁊ alijs. vt. C. de leg. ⁊ con. l. ij. Sed nunquid intelligitur ſine exemplo ſubuenire ſi cui ſimpliciter reſcribat. Reſpon. ſic dũmodo non ſit tibi aliquod ſignum ex his quatuor que dicantur. C. de leg. ⁊ con. l. iij.

¶ Dummõ ſit iuſtuȝ ⁊ hõeſtũ ꝑm Angeluȝ ⁊ Jaſonẽ hic ꝑ ea que pul chreno. Bal. in l. qđ ex liba. C. de ope. libe.

tur[a]. Alie aūt cum generales ſint oēs pculdubio tenēt[b].

¶ Edicta pretoꝝ que ab auctoribus ius honorariū appellantur hn̄t vim legis. ⁊ edicta edilium curuliū ſunt pars iuris pretorij. hoc dicit vſq; ad §. Reſponſa. ſecūdum Aretinum.

¶ Pretoriū quoq; edicta[c]: nō[d] modicam obtinent iuris auctoritatem. Hoc etiam ius honorarium ſolemus appellare: q̄[c] qui honores gerūt magiſtratus[f] auctoritatem huic iuri dederunt[g]. ¶ Proponebāt et ediles curules edictum de quibuſdaʒ cauſis[h]: quod edictum iuris honorarij[i] portio eſt.

¶ Prudentum reſponſa ſunt ſententie ⁊ opiniones iuris conſultoꝝ qui habebant a principe auctoritatem legis condende. hoc dicit vſq; ad. §. Ex non ſcripto. ſcd̄m Aretinum.

¶ Reſponſa prudentum ſunt ſententie[k] et opiniones[l] eorum quibus permiſſuʒ erat iura cōdere. Naʒ antiquitus conſtitutū erat vt eſſent q̄ iura publice[m] interpretarentur: quib' a ce-

a ¶ Non tranſgreditur. ff. qꝺ quiſq; iuris. l. j. Contra. Sed diſtingue an ad ſui poſtulationē fit conceſſuʒ quo caſu tranſgreditur: vt ibi. al's non vt hic. ⁊ ff. quod quiſq; iur. l. iij. † Et ſic ſoluitur alius contra. C. ꝺ fructi. ⁊ lit. expē. l. fina. Ul' ad vtrū q; cōtra. qꝺ ad aliud extēditur hoc non eſt dicere vt al's habeat priuilegium. Uel melius licet egrediat̄ pſoná: nō eſt tamen generale ius: nec videt̄ alius ſcilʒ aduerſarius prorſus cum ſit contingens occaſiōe cōtrouerſie.

† Fallit in caſib' no. hic per Ang.

b ¶ Tenēt id eſt ligāt.

¶ Additio An aūt p̄nceps poſſit legem facere: vel papa ſine conſilio procerum: vel cardinalium: vide per Joan. fab. hic.

c ¶ Edicta. Que ſcripta erāt in albo pretoris. vt. ff. de iuriſdi. omnium iudicuʒ. l. ſi quis id quod. in prima reſpon. Accurſius.

¶ Additio. Et pretores hodie ſunt preſides prouintiaꝝ habentes ſub ſe officiales totius territorij: vt eſt poteſtas Florentie. Ange. are.

d ¶ Non modicam. Sed magnam.

e ¶ Quod. l. ideo quia.

f ¶ Magiſtratus. Scilicet ipſi pretores. vt. ff. de iuſti. ⁊ iure. l. ius autē. §. ius autem pretorium.

g ¶ Dederunt. vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. eodem tempore.

h ¶ De quibuſdam cauſis vt ꝺ morbis et morboſis et vitioſis aialibus: vt patet. ff. de edil. edic. l. j.

i ¶ Honorarij. qualit: Reſpondeo: q; ediles erant ex pretoribus: vt. j. ꝺ diui. ſti. §. pretorias. ⁊. ff. de verbo. ob. l. v. §. ptorie.

k ¶ Sententie. Sententia ē firma ⁊ indubitata reſpōſio. ſm Joā. Snia.

l ¶ Opiniones. Opinio eſt cum dubitatione reſponſio. ſm Joan. Opinio

m ¶ Publice. Id eſt quoruʒ interpretatio fiebat publica auctoritate conceſſa a principe: vt Ulp. Papi. ⁊ ſimiles qui fecerunt leges. ff. de orig. iur. l. ij. §. poſt origineʒ. ⁊ §. iuris ciuilis ſcientiam.

¶ Additio. Hodie tamen ſententia doctorum eſt probabilis ⁊ nō neceſſaria: vt no. glo. in. l. j. C. de leg. ⁊ legendi ſeu interpretādi licētia in do-

ctoꝛatu collata operatur vt hec poſſint publice fieri. qđ alſ nō liceret. l. j. C. de ſtudi. libe. vr. ro. lib. xj.

a ¶ A ceſare Auguſto. vt. ſ. in pma rubrica ponitur. Accurſius.

a qui. ma. li. non fi. l. ſi cum fideicommiſſaria. §. ariſto. lꝫ ſm quoſdaꝫ exigatur tempus cuius nō extat memoria. argu. ff. de aqua plu. arcen. l. j. in fi. ff. de aqua quoti. ⁊ eſti. l. iij. §. ductus. ⁊. C. q̄ ſit longa cōſuetu. l. conſuetudinis. ⁊. C. de ſac. ſan. eccle. l. finali. Item quia dicitur longa. vt pꝫ in rubrica. C. eodem. ⁊ ff. codē. longa aūt decē annis dicit vt. j. de vſu cap. §. j. ſequitur ergo ꝙ deceꝫ annis ſit robuſta. † Sed nunquid ſemel ſufficit: vt infra decem annis ſm eaꝫ iudicetur. Reſpondeo non: imo debet ad minus bis ſm eam iudicari: vt. C. de epiſco. audi. l. iij. in fine. vel querimoniam vel libellum propoſituꝫ contra conſuetudinem talem ſpernere: vt. ff. de legibus ⁊ ſenatuſconſul. l. cum de conſuetudine. Nunquid ergo iudicatur exemplis. Reſpondeo non: vt. C. de ſenten. ⁊ inter. omniuꝫ iudicum. l. nemo iudex. ⁊ facit. ff. de offi. pꝛe. ſed licet. Sed ex cōſuetudine que appꝛobatur exemplis: ⁊ ſic conceditur aliquid per obliquū qđ directo non cōceditur. ſic ⁊. ff. que res pignori obli. poſ. l. ariſto. in fine. ſic econtra peto ex promiſſione que promiſſio pꝛobatur ex longo vſu. vt. ff. de vſu. cum de in rem verſo.

ſare[a] ius reſpōdendi datum eſt qui iuris conſulti appellabantur: quorum omnium ſententie ⁊ opiniones eaꝫ auctoritatē tenebant vt iudici[b] recedere a reſponſo eorū non liceret: vt eſt conſtitutum[c].

¶ Ius nō ſcriptuꝫ eſt qđ vſus cōprobauit ⁊ legis habet vigorem. hoc dicit. Uel ſic. Cōſuetudo moribꝰ vtentiū cōpbata pro lege ſeruatur. hoc. d. Aret.

¶ Ex[d] non ſcripto ius venit qđ vſus approbauit: nā diuturni[e] mores conſenſu[f] vtentiuꝫ cōprobati: legeꝫ imitantur[g].

b ¶ Ut iudici. ſcilicet nulli.

c ¶ Ut eſt conſtitutuꝫ. Id eſt ſicut ipſi conſtituerunt.

d ¶ Ex nō ſcripto. ius venit. ¶ De iure ſcripto vidimus qđ in ſex ptes diuidiť ſequitur đ nō ſcripto: vt. ſ. e. §. conſtat.

¶ Ex non ſcripto. Caſus. ¶ Uidimus de iure ciuili ſcripto a. §. precedenti vſqꝫ huc. Nunc hic ſequiť videre de iure ciuili non ſcripto. Et eſt ſciendum ꝙ iſte. §. vſqꝫ ad. §. Sed naturalia: diuiditur in duas partes pͥncipales. In pꝛima parte diceť ꝙ ius non ſcriptum eſt illud quod vſus populi romani: vel alterius populi appꝛobat ⁊ obſeruat: qđ ius quāuis in ſcriptis non ſit redactum: tamē obtinet vires ⁊ vicem legis ſcripte. Secundo reddit rationem quare ius ciuile in duas partes diuidiť. ſ. in ius ſcriptum: ⁊ ius non ſcriptum: vt. ſ. §. conſtat. Et eſt ratio: quia leges romane habuerunt originem a duabus ciuitatibus grecie. ſ. Lacedemonia que vtebatur iure non ſcripto. ſ. conſuetudine vel vſu: ⁊ habuerunt etiā ortum leges romane ab athenis que vtebatur iure ſcripto.

e ¶ Diuturni. Sed quāto tempore vſus facit mores vel conſuetudineꝫ: Reſpondeo decem annis: vt. ff. qui ⁊

f ¶ Conſenſu. Alſ nō pōt eſſe ꝯſuetudo cū dicať cōſuetudo: quaſi cōis aſſuetudo: ⁊ error ꝯſuetudinē impediat: vt. ff. de le. ⁊ ſe. cō. qđ nō rōne.

g ¶ Imitantur. Id eſt tantum va-

ex curſu decē annoꝝ.

† Et h̄ eſt cōis opinio ſꝫ chri. ⁊ Iaſo. hic niſi de iure canonico in rebus eccleſiaſticis vbi requiritur ſpaciuꝫ. xl. annoꝝ ſm Io. ſa. ⁊ angelꝫ.

Cōſuetudinis tres ſūt effectꝰ.

Cōſuetudo vicit legē

Cōſuetudo inducitur

let consuetudo vbi lex ſcripta nō eſt quātuz lex vbi ſcripta ē. Et nota tres virtutes cōſuetudinis imitandi legē: vt hic. Item interpretandi legem vbi eſt lex dubia: vt. ff. eo. ſi de interpretatiōe. in fine. Item corrigendi: vt. ff. de leg. ꝛ ſe. con. l. de quibus. in fine. ꝛ. j. eodē. §. ea ꝓo.

¶ Quod diſtingue: aut eſt generalis cōſuetudo per totuz munduz: tūc vincit legez vbiq;: vt. ff. de leg. ꝛ ſe. con. de quibus. §. fina. aut ſpālis. ꝛ tūc vincit legem in eo loco vbi eſt: vt ff. cōmu. prediorꝫ. l. venditor. §. ſi cōſtat. dūmodo poſt legē fuerit inducta. alr̓s vincit̄ a lege ſupueniente: vt. ff. de ſepul. viola. l. iij. §. diu⁹. In alio aūt loco cōſuetudo ſpecialis nō vincit legem: vt. C. eo. l. conſuetudinis. ꝛ hoc ſm Joan. ꝛ Py. lz alij aliter diſtinxerunt.

¶ Additio. Et ſic glo. duplr̓ reſtringit illam. l. ꝛ cum ea tranſeunt cōiter docto. ſed. c. fi. de cōſue. videt̄. d. l. intelligere niſi cōſuetudo eſſet rationabilis ꝛ legitime preſcri. Jaſon.

a ¶ Et nō. hic. §. cōis eſt ad duo ſupradicta. ſ. ad ius ſcriptum ꝛ nō ſcriptum: ideo bene eſt hic. §.

b ¶ Jus ciuile large accipe: vt no. in. §. conſtat.

¶ Jus ſcriptū habuit ortū a ciuitate Atheniēſium. Jus aūt ꝯſuetudinariuz a ciuitate lacedemonioꝝ hoc dicit vſq; ad. §. Sz nāli. ſm Aretinum.

¶ Et[a] nō inelegāter in duas ſpecies ius[b] ciuile diſtributuz eē vi: nā origo[c] ei' ab īſtitutis[d] duaruz ciuitatuz: athenaꝝ. ſ. ꝛ lacedemonioꝝ fluxiſſe vi. In his eniz ciuitatibus ita agi ſolitum erat vt lacedemonij quidez magis ea q̄ pro legib' obſeruarent memorie mādarēt. Athenienſes vō ea que in legibus ſcripta comprehendiſſent cuſtodirent.

¶ Jus nāle eſt immutabile: ſz ius ſtatutariū mutat̄ qn̄z per aliud ius: qn̄q; per cōtrariā ꝯſuetudinē. h. d. vſq; ad §. Omne autez ius. ſm Areti. ꝛ ad hoc allegatur q' ius naturale vel gentium non poteſt mutari.

¶ Sed naturalia[e] quidez iura que apud oēs gētes pereque obſeruātur diuina quadā ꝓuidētia cō-

c ¶ Origo. i. l. xij. tabu. que fuit origo totius iuris ciuilis ꝛ principiū.

d ¶ Inſtitutis. i. ordinamētis. Nam romanus pplr̓us decem viros pro iſto iur̄ miſit: qui decē tabulas eburneas retulerūt tā de iure ſcripto atheniēſium q̄z non ſcripto lacedemonioꝝ: ſz q2 poſtea aliquid deerat vl̓ emēdationē deſiderabat: data fuit poteſtas p vnuz annū his decez viris: vt ius et leges corrigerent addendo et detrahēdo: ꝛ ſi opus eēt īterpretarētur: ꝛ ea que neccia facerent: q2 duas tabulas addiderunt: ꝛ ſic lex. xij. tabulaꝝ ex accreſcenti dicta eſt: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. primo.

Lex. xij tabularum vn̄ ortū habuit.

e ¶ Sed naturalia. hic. §. poteſt intelligi de iure naturali primeuo quo mouētur omnia animalia ad aliquid faciendum: vt nota. s̄. eodem titulo. in principio. Sed quod dicit eſſe immutabile eſt contra id quod de ſeruitute dicitur: que eſt contra ius naturale: ꝛ tamen preualet; vt. s̄. codez. §. ius autem. Sed dic non derogatur ob hoc lz non ſeruetur in illo caſu: nam nihilominus equum ꝛ bonū eſt. Et eodem modo reſpondeo ad illud quod dicitur. j. de ca. di. §. qd' autem. quod eſt contra. Vel ibi non tollitur cognatio:

cognatio: ſed ius ſuccedendi. Item
eodem modo vt prius reſpondeo ad
illud quod de vſucapione dicitur. ĩ. de
vſucapio. in princi. quod conſtat eſſe
contra ius naturale: vt. ff. de cõdi. in-
de. l. naꝫ nã.

Additio.
Et nota ꝙ ea
que ſunt de
neceſſitate na-
ture non mu-
tétur vt hic:
ſed ea q̃ ſunt
de preſum-
ptione ſic: vt
leonis feri-
tas ⁊ hominis manſuetudo. in qbus
inſpicitur magis accidens ꝙ̃ natura.
quod inducitur in arg. ad repreſalias
contra aliquos puta ferrarienſes cõ-
ceſſas. vt per Ange. ⁊ Ja. Uel dic
ꝙ iſte. §. loquitur de iure gentium. qð
patet ex illa littera que apud omnes
gentes. ſ̃. eo. §. qð ꝓo naturalis. Ac.

Sed naturalia. Caſus. Iſte. §.
dupliciter poteſt itelligi. Uno modo
vt faciat differentiam inter ius na-
turale: qð eſt cõmune omnibus ani-
malibus qð eſt imutabile: ⁊ ius ciui-
le cuiuſcunqꝫ ciuitatis: qð eſt muta-
bile. Etenim ciuilia iura ⁊ ſtatuta ali-
cuius ciuitatis romane: vel alteri⁹ tol-
luntur per nouam conſuetudinem cõ-
trariam. Alio modo poteſt intelligi
vt differentiam faciat inter ius gẽtiũ
qð eſt cõmune oĩbus hoĩbus ex vna
parte: ⁊ ius ciuile ex alia parte.

a Cõſtituit. ſcilicet de ꝯſuetudine
ſpeciali: vel. l. municipali ſcripta.

b Tacito conſenſu. ſcilicet con-
traria conſuetudine: vt. ff. de le. ⁊ ſe.
con. l. de quibus. in fine.

c Uel alia. i. contrario ſtatuto: ⁊
ſic reddantur ſingula ſingulis.

d Omne. Quid ſit ius ⁊ qualiter
diuidat̃ dixim⁹: nunc differẽtiam in-
ter ipſa iura ponit.

Omne autem. Caſus. In hoc. §.
de iure ciuili tractatur: ⁊ ſic de tertia

ſtituta: ſemper fir-
ma atqꝫ imutabilia
permanẽt. Ea võ q̃
ipſa ſibi q̃cũqꝫ ciui-
tas cõſtituit[a] ſepe
mutari ſolẽt: vl' ta-
cito ꝯſenſu[b] ꝑplĩ vl'
alia[c] poſtea lege la-
ta. Ius ciuile ẽ
tripartitũ: q̃ ad ꝑ-
ſonas: res: ⁊ iura
pertinet. Et dignio-
ra ſunt preferenda.
Omne[d] aũt ius

parte rub. Et dicitur ꝙ totum noſtrũ
ius ciuile diuiditur in tres partes. In
prima parte tractatur de perſonis. In
ſecunda de rebus. In tertia de actio-
nibus. Secundo dicit. Primo videa-
mus de per-
ſonis tanꝗ̃
de dignio-
ribus. Et red-
dit ratio qua-
re primo de
perſonis eſt
videndum: ꝗ
ratio talis ẽ:
q: nihil pro-
deſt ſcire iu-
ra: niſi primo ſciremus de perſonis:
⁊ conditionibus perſonarum: qua-
rum perſonarum cauſa ſeu gratia: ⁊
earum fauore iura condita ⁊ compo-
ſita ſunt. Et not. §. optimum. Item
nota ꝙ de perſonis tractatur in iſto
primo libro. circa quas perſonas po-
nuntur tres diuiſiones. Prima infra
titulum. Secũda infra de his qui ſui
vel alieni iuris ſunt. in principio. Ter-
tia de tutelis. infra. in principio. De
rebus tractatur in ſc'do libro infra de
rerum diuiſione: ⁊ in tertio libro vſqꝫ
ad titu. de obligationibus: circa quas
res ponitur etiam ſimiliter triplex di-
uiſio. Primo infra de rerum diuiſio-
ne. in principio. vbi dicit. Alie ſunt in
noſtro patrimonio. Alie enim extra
noſtrum patrimonium. Secunda q:
alie communes. ⁊c. vt eodem titulo
de rerum diuiſione. §. j. Tertia infra
de rebus corporalibus ⁊ incorporali-
bus. in princi. Et etiam tractatur in
predicto titulo de rerum diuiſione. ⁊
in ſequen. qualiter acquirantur reruꝫ
dominia de iure gentium. ⁊ qualiter
de iure ciuili. De actionibus autem
⁊ earum matribus ſcilicet de obliga-
tionibus: ⁊ etiam actionibus crimi-
nalibus priuatorum ⁊ publicoruꝫ de-
lictorum tractatur. j. de obli. cum ſe-
quentibus titu. vt. j. de publicis iudi.
Guillelmus accurſij.

a ¶ Ad perſonas. De hoc dicitur. j. in toto primo li. vſqȝ ad ti. de reꝝ di. b ¶ Ad res. De hoc dicitur. j. lib. ij. ⁊ iij. vſqȝ ad titu. de obliga. ADDITIO Et quid appellatōe rei mee conti-nuatur. vide per Angelū aretinū hic. c ¶ Ad actiones. De his dicit̄. j. de actio. d ¶ Perſone. Nam hō eſt digniſſima creaturarū. vt. ff. de edi. edi. l. iuſtiſſime. Unde Ouidius. Pronaqȝ cū ſpectent animalia cetera terram. Os homini ſublime dedit: celūqȝ videre. Iuſſit ⁊ erectos ad ſydera tollere vultus. Et Virgilius. Igneꝰ eſt ollis vigor ⁊ celeſtis origo Seminibus. e ¶ Ignorentur. Et ſic ſtatim ponit de iure perſonarum. Et no. hic ꝙ digniora preponenda ſunt. ſic. j. de bo. poſ. §. aliam vero. ⁊ per hoc facimus multas formationes titulorum.

Ouidiꝰ j. metamor. — *Virgilius in vj. enei.*

¶ De iure perſonarum. ¶ Quia om̄e ius: aut ad perſonas: aut ad res: aut ad actiones pertinet. l. j. ff. de ſta. ho. §. j. ĩ. ti. j. §. ſi. Cū ergo perſone quibuſcūqȝ rebus digniores ſint. l. iuſtiſſime. ff. de edi. edi. Ideo ab eis exordiū facturꝰ ſubdit de iure pſonaꝝ ſꝫ Por.

Continuatio.

Diuiſio

Summa. Totus iſte tit. diuiditur in ſex partes. Naȝ primo ponit diuiſiones pſonarum. Scđo diffinitionē libertatꝭ. ibi (Et libertas.) Tertio diffinitionē ſeruitutis: ibi (Seruitus.) Quarto quare dicātur ſui. ibi (Serui aūt.) Quīto quot modis qs efficiat̄ ſeruus. ibi (Serui aūt.) Sexto ponit dr̄iaȝ īter ſeruos ⁊ liberos: ibi (In ſeruoꝝ.) Arctinus. ¶ De iure perſonarū. Calis Accipe cōtinuationem huius ti. ex ſuperiori. §. Hic titu. diuiditur in. vij. partes.

quo vtimur: vel ad perſonas ᵃ pertinet vel ad res ᵇ: vel ad actiones ᶜ. Et prius de perſonis videamus. nam parū eſt ius noſcere: ſi perſone ᵈ quarū cauſa conſtitutum eſt ignorentur. ᵉ

¶ De iure pſonaꝝ.

¶ Hic ponitur prima diuiſio pſonaꝝ bimēbris. Angelus.

In quartū prima parte. ponit̄ quedā diuiſio pſonarū: que diuiſio talis eſt. Dicitur enim ꝙ omnis homo de mūdo: aut eſt liber: aut ſeruus. Secūdo dicit quid eſt libertas. Unde libertas eſt quedam poteſtas cōceſſa hominibꝰ a iure naturali que cōſiſtit in hoc: vt ipſi homines poſſint facere quicquid voluerit niſi efficiant̄ ſerui: vt. l. iure gentium. vel niſi ſe faciāt ſeruos de iure ciuili. Tertio dicit quid eſt ſeruitus. ⁊ dicit ꝙ cum ius gentiū multa ſtatuerit. Iuxta hoc eſt vnum ſtatutum ⁊ vna conſtitutio ordinata a iure gentiuȝ: vt ſi quis ſit ſubiectus alteri: ⁊ ſubijciatur dominio alieno ꝗ conſtitutio ſiue ſtatutum eſt contrarium iuri naturali: qꝛ ſm̄ ius naturale omnes homines liberi vocabantur ⁊ naſcebātur. Quarto dicit quare ſerui habeant hoc nomen ſerui. ⁊ certe ſerui dicuntur non a ſeruiendo: ſed a ſeruādo: nam olim ⁊ in tempore preterito ſi aliquis capiebat aliquē hominem in prelio ſiue in bello plerūqȝ imperatores precipiebant capienti. i. illi qui illum hominē in bello ceperat ne occideret illum hominē captiuū: ſed venderet vel ſeruaret. Quinto dicit ꝙ ſerui qui capiūtur in prelio poſſunt etiam appellari mancipia: qꝛ cū manu capiuntur in prelio. Sexto dicit ꝙ quidā non ſunt ſerui ab ipſa natiuitate: ſed poſtea efficiuntur: qđ accidit. i. euenit quandoqȝ de iure gentium: vt quādo aliqs capitur in ꝑlio nam efficitur ſeruus capientis: quādoqȝ de iure ciuili: vt qñ liber homo patit̄ ſe vēdi eo pacto: vt partem preciū habeat: vt ſi vado ad aliquem hominem ⁊ ſibi dico veni ego ſum liber: ſed nō habeo pecuniam: ſcio etiaȝ ꝙ tu mo-

Aliqam pecuniam habes ſed neſcio quid faciemus. Inueni vnum emptorem & dic q tu habes vnum ſeruuz: & tu me vendes illi: ſed tu iurabis mihi q de precio qd habebis dimidiam partem mihi trades & alius dicit conuenit iſte talis liber hõ qui paſſus ẽ venundari & accepit partem precij de eo: ipſe efficitur ſeruus de iure ciuili & efficitur emptoris. Secundo dicit q inter ſeruos nulla eſt differẽtia: qr tãtũ eſt ſeru⁹ vnus quãtum alter. Sed inter liberos multe ſunt differentie: quia quidam ſunt ingenui: quidam libertini: quidam latini: quidam dedititij: vt in duobus titulis ſequen. Nota q totus iſte titulus eſt bonus.

a ¶ Summa. Id eſt prima qr & alie ſequunt: vt infra de his qui ſunt ſui vel alie. iur. in princi. & j. de tut. in princi. Uel dic ſumma. i. maxima: qr partim eſt de iure naturali: vt libertas: & partim de iure gẽtiuz: vt ſeruitus: quorum vtrũqz. ſ. ius naturale: & gentium antiquius eſt iure ciuili: vt infra de rerum di. §. ſingulorum.

ADDITIO. Hec falſa eſt: qr etiam formalis cauſatur a iure ciuili: vt. j. in. §. poſtea. Chriſto. Uel dic ſumma idest breuis: ſic. j. de obliga. §. j.

ADDITIO. Et hec ẽ bona ſm oẽs quia breuior eſſe non poteſt: vt. ff. de condi. inde. l. j. in ſumma. & ff. de eo quod certo loco. l. qd ſi epheſi. Prima etiam communiter approbatur ſm Chriſto. hic.

b ¶ Homines. Sed pone q hic ſint duo homines: vnus liber: & alius ſeruus: tunc hec propoſitio eſt falſa. Dic q pluralis oratio conuertitur in ſingularem: & tunc eſt vera & non fallit: vt. ff. de condi. & demõ. l. falſa. §. ſi. & ff. de peti. here. l. diuiſio. in ſi. & de offi. tu. l. ij. §. exactis. & de verbo. ſigni. nõ eſt. Econtra ſingularis pro plurali: vt eo. titu. l. in vſu. & ff. de teſta. tu. ſi quis ita. §. j. & dic has queſtiões poſitas. ff. e. l. iij.

ADDITIO. Dicas q plurale reſoluitur in ſingulare vbi non poteſt remanere in propria ſignificatione qui ſequeretur iniquum vel inconueniens: al's nõ reſoluit. Itẽ ſingulare in plurale: qñ nomen eſt collectiuuz vel rationis paritas: ſeu cõnexitas hoc inducit: al's non. Ioan.

Summa itaque diuiſio de iure perſonarum hec eſt: q omnes homines [b] aut liberi ſunt: aut [c] ſerui.

¶ Hic ponit diffinitio ſiue deſcriptio libertatis. Angelus.

c ¶ Aut ſerui. Sed quid de ſtatu libero: Uidet liber. ff. ſi ex no. cã ag. l. ſi. Sed ꝯtra eſt. ff. de ſtatu lib. l. ſtatu liber. † Itẽ qd de aſcriptitio vel cẽſito. Uidet q ſerui ſint: vt. C. de agri. & cẽſi. l. ne diutius. l. ſi. lib. xj. & C. in qbus cauſis colo. cẽ. l. ſi. Sed cõtra eſt ſm Io. (lz alij aliter diſtinxerũt) cũ poſſint fieri cle. & cõtra dñorũ voluntatẽ: qd nõ eſt in vere ſeruis: vt. C. de epiſ. & cle. l. iubemus. §. ſeruos. & in auc. de ſanc. epiſ. §. aſcriptitios. colla. ix. Itẽ in dubio pro libertate iudicãdũ eſt: vt. ff. de reg. iu. l. libertas. & qd in cõtrarijs legibus ꝯtinet: loquitur quo ad ſeruitia quibus aſtrictus eſt: qre poterãt ꝓdicti & facẽ teſtamẽtũ: & ferre teſtimõiũ: & alios act⁹ ciuiles exercere: nec alienari pñt ſine ſolo: vt C. de agri. & cẽſi. l. quẽadmodũ. li. xj.

† Hoc q ad qdã hĩ p liberoꝝ & quo ad quedaz p ſeruo vt no. ſ. l. ſi. ff. ſi ex nox. cau. ag. ſm oẽs docto. hic.

ADDITIO. Adde p terminorũ declaratiõe q aſcriptiti⁹ eſt is q ſe aſcribit terre ꝯtẽdo ſe aſcriptitiũ & totaliter ibi velle morari accedẽte ſue cõfeſſiõi & ſcripture alio adminiculo. vt qr ſic ſe fecit deſcribi in libro cẽſuuz. Uel alijs indicijs & pſtat domino incertaz annuã penſionẽ. puta medietatem aut quartã. vel aliam partẽ fru-

vel. l. ſi. ꝛ adde. ff. de ſtipu. ſeruo. l. ꝙ ſeruus. ꝛ. ff. de libe. cā. l. ſi vſūfructū.

a ❡ Contra naturam. i. contra ius naturale: cum eo iure omnes liberi ſint: vt infra de liber. §. j. ꝛ ſupra tit. j. §. ius aūt.

b ❡ Seruare. Nota ſeruum dici a ſeruando: ꝛ non a ſeruiēdo ſm Iſidorū: ſed tabellio dicitur ſeru⁹ publicus a ſeruiēdo: vt. ff. de ado. l. nec ei. ꝛ. l. nō enī aliter. ꝛ. ff. rem pupilli ſal. fo. l. ſi. ꝗ tamē ſeruus non poteſt eſſe: vt. C. de tabel. generali. lib. x. Accurſius.

Seru⁹ tabellio eſſe nō pōt.

❡ Additio. Scilicet ficte. ſm Ioā. fab. vel cū effectu: ex quo lex voluit eū de ꝑcio participare: vt. ff. de acqrere. l. placet. Reſponde ꝙ loquitur de acquiſitis per ſeruum iam factum. hic ꝓo per liberum: tempore quo ad ſeruitutē pgreditur. ſm Chriſto. Itē ꝙ vendatur ignoranti cōditione vendētis: vt. ff. de li. cau. l. liberis. §. ſi quis ſciens. Item ꝛ quintū: vt hic ſciat cōditionē ſuā: vt. ff. ſi quis ingenuus eē dī. l. ſi. ꝛ ſi quid horum defuerit iure cōmuni prouocat in ingenuitatē: aliās non poterit prouocare in ingenuitatem etiam ſi manumittatur: vt. ff. de ſta. ho. l. homo liber. ꝛ. ff. de li. cā. l. cum pacto. niſi redderet preciū: ꝛ dominus ſponte acciperet: nec etiā dominus accipere cōpellitur precium: licet quidam contradicant: vt. ff. ſi ingenuus eſſe dī. l. ſi. j. reſpon. ꝛ. C. quando licet ab emp. dī. l. j. ꝛ. j. ti. j. in ſi.

naturā[a] ſubycitur. ❡ Serui appellati ſunt a ſeruādo: mācipia vero quia manu capiuntur. Ang. ❡ Serui aūt ex eo appellati ſunt ꝙ imperatores captiuos vēdere iubent: ac ꝑ hoc ſuare[b] nec occidere ſolēt: qui ēt mācipia dicti ſunt: eo ꝙ ab hoſtibus manu capiuntur.[c] ❡ Serui quādoqȝ naſcunt: quandoqȝ fiūt: ꝛ hoc duplici iure ꝯtigit. Angelus. ❡ Serui autē aut naſcunt: aut fiūt:[d] naſcuntur ex ancillis[e] noſtris: fiūt autē iure gentium: id eſt ex captiuitate:[f] aut iure[g] ciuili cū homo liber maior[h]

c ❡ Capiunt. ff. de ſta. ho. l. iiij. in ſi.

d ❡ Serui aūt. Aut fiūt ex accidēti.

e ❡ Ex ancillis. Licet patres liberū habeant: vt. j. titu. j. C. de rei vend. l. partum. Quid ſi ex aſcriptitio ꝛ libera? Reſpon. ſequitur ventrem: vt in auc. con. que ex aſcripti. ꝛ li. nat. §. j. colla. v.

f ❡ Captiuitate. Que occaſione belli contingit. quod eſt de iure gentiū vt ſupra titu. proxi. §. ius autem.

g ❡ Iure ciuili. Eſt ꝛ terti⁹ modus: vt. C. de aſſerti. tol. l. j. §. penult. ꝛ eſt quartus: vt per ingratitudinem reuocatiōis in ſeruitutē: vt i auc. vt liberti de cetero. §. j. in ſi. ꝛ. §. illas ꝓo. col. vj.

h ❡ Maior. In quo facto ſunt quatuor neceſſaria: ſcilȝ ꝙ ſit maior. xx. annis: vt hic. ꝛ. C. de libe. cau. l. ſi miniſterium. Itē ꝛ vt eo animo: vt preciū accipiat partē: vt hic. ꝛ. C. de lib. cau. l. non ideo. Itē ꝛ ꝙ vere habeat partem: vt. ff. quibus ad libe. procla. non licet. l. j.

ꝙ liber fit ſeruus per vēditionē quatuor ꝯcurrant.

❡ Additio. Unde verſus. Annis viginti iuuenem qui vēditur eſſe Uult ius: ꝛ precio quo venit participare. Rurſus cum ſeruum qui venditur eē putare. Et propriam ſcire qui venit conditionem.

❡ Finis additionis Angeli. Sȝ nūquid habet in integrum reſtitutionē cum ſit minor. xxv. annis maior tamē xx. Rñ. nō: qꝛ non eſt mutanda tanta ſolēnitas: ꝛ qꝛ nō eſt locus reſtitutioni: vbi res mutat ſtatum: prorſus omittendo: vt. ff. de mi. ſi ex cauſa. §. papinianus. ꝛ. ff. de in integ. reſtit. l. diuus. Sed nunquid patri vel affini

Reſtitutio in integrū. nō datꝰ minori xxv. annis qui ſe vēdit.

permittitur reuocatio: vel per officiū iudicis: vel per rei venditionez vtilē: cum ad eorum ignominiam reſpiciatur: vt. ff. de rei ven. l. j. ꝛ de lib. ca. l. j. ij. iij. iiij. Reſpon. non: vt. ff. de capi. di. l. tutelas. §. ſi liberta te. Licet quidaz dixerint contra ar. dictarū legū. Sz certe ibi non mutaue rat ſtatum: ſed mutare volebat.

ADDITI. Dic glo. eſſe veram ſi parens: coniunctus: vxor: vel affinis fuerint ſcientes tēpore: quo liber homo venditus fuit: tunc enim eorum ſcientia eis preiudicat: vt non poſſint vendicare: q2 dicte venditioni videtur cō ſenſiſſe. ſecus autem ſi fuerint ignorā tes q2 illorum intereſt illum non eſſe ſeruum. vnde pro eorum proprio intereſſe: etiam contra voluntatem dicti venditoris poſſunt agere ꝛ reduci facere illum in priſtinam libertatez: reſtituendo preciū. Angelus hic. Cui adde Jaſo. may. qui tenet indiſtincte ꝙ poſſit reuocari: ſiue parentes aut affines ſciuerint: ſiue ignorauerint venditionem.

a Venūdari. Idez ſi quolibet alio titulo patiatur ſe transferri in aliuz: quod verum eſt ſi aliquod lucrū ſentiat: vt. C. de lib. cā. ſi miniſterium. ꝛ ff. de lib. ca. ſi vſufructus. §. j.

b Nulla eſt differētia. Sed videt cōtra. nam quidā ſunt in dignitate.

ADDITIO. Id eſt in meliori ſtatu ꝛ opinione: non aūt in dignitate propria per. l. generali. C. de tabel. li. x. Ange. Quidam non: vt infra de iniurijs. §. ſed pena. ꝛ ff. de vſufru. l. ſed ꝛ ſi quid. §. j. Item quidam ordinarij: quidam vicarij: vt. j. quod cum eo. §. cum autē. Item alij veterani: alij nouicij: vt ff. de edil. edi. l. fi. ꝛ. ff. de publi. l. interdum. §. quotiens. Sed dic ꝙ nullus eſt magis ſeru[us] ꝙ̄ alter. licz quo ad act[us]: ꝛ quo ad militias: ꝛ ſimilia ſit differē tia. lz olim magis vnus ꝙ̄ alter eſſet ſeruus vt. C. de nup. iure quiri. tollē. l. vnica. nam olim quidaz habebāt mudū dominiū in ſeruis: quidam plenuz: quidam ſemiplenum.

viginti annis ad pciū participandū ſeſe venūdari[a] paſſus eſt.

¶ Inter ſeruos nō eſt differētia: vt vn[us] ſit magis ſeruus ꝙ̄ alter: inter liberos vero differētie ſunt mlte. h. d. Angelus.

¶ In ſeruorum cō ditiōe nulla eſt[b] differentia: in liberis autem multe[c] differentie ſunt: aut eniz ingenui: aut libertini ſunt.

¶ De ingenuis.

¶ Is eſt ingenuus appellandus: qui ex duobus ingenuis: vel ex duobus libertinis: vel altero libero naſcit[ur]. Porcus.

c Multe. quidam ponunt hic falſam notaz: vt duo ſint multa ar. ff. ad ſil. l. j. §. hoc reſcriptuz. Sed certe ibi ſunt tria appellata: non duo tantum. Dic ergo ꝙ quatuor ſunt differentie liberorū hominū vt ingenui: ꝛ libertini: ꝛ latini: ꝛ dedititij: vt hic: ꝛ. j. ti. j. de liber. §. libertinorū. ar. ff. vt bo. rap. l. iiij. §. j. ij. rñ. ꝑ pma eſt in auc. de depo. ꝛ denuntiationibus: ibi. cuz ꝛ multa. col. vj.

Liberi homines ſūt in quadruplici dñia.

¶ De ingenuis. Quia ſupra dixit de iure perſonarum: quarum quedā ſunt ſerue: quedā ſunt libere. Liberorum autez quidā ingenui: quidā libertini: ideo de his tractaturus pmittit de ingenuis tanꝙ̄ dignioribus. Porcus.

Continuatio.

Ingenuus. Dividitur in duas partes. Nam in prima tractat qualiter quis dicatur igenuus. In ſcd̄a qualiter ingenuitas pdi tur. Scd̄a ibi (Cum autem.) Prima ſubdiuiditur in quinqz. Nam in prima ponitur dictum. In ſcd̄a illud de-

Diuiſio

Ingenuus[a] eſt is q statim vt natus eſt liber eſt.

¶ Siue ex duob⁹[b] ingenuis matrimonio editus eſt: ſiue ex libertinis duob⁹: ſiue ex altero[c] libertino ⁊ alio ĩgenuo.

¶ Quo ad ingenuitatẽ conſequendã matris ſpectatᵗ cõditio: quam ſufficit fuiſſe liberã: vł tpe ↄceptionis: vel tpe medio: vel tpe partus. h.d. ſm Por.

¶ Sed etſi quis ex matre naſcitᵗ[d] libe-

clarabitur. In tertia reſpondetur taci-te queſtioni. In quarta alteri queſtioni reſpondetur. In quinta deciditur incidens ⁊ queſtio. Scđa ibi (Siue ex duobus.) Tertia ibi (Sʒ ⁊ ſi qs.) Quarta ibi (Et ↄ̃tra.) Quinta ibi (Ex his.) Porcus.

¶ De ingenuis. Continuatio iſtius rubri. patet ex fine ſuperioris tituli. Hic titulus diuiditᵗ in ſeptẽ partes. In pͥma pte dicitᵗ ꝙ ſi aliquis naſcatur ex patre ⁊ matre ingenuis: ſiue ex patre ⁊ matre libertis: ſiue naſcatur ex vno ingenuo ⁊ altero liberto: ꝙ nihilominus ĩgenuus eſt ab ipſa natiuitate. Scđo dicit idẽ: id eſt ꝙ eſt ingenuus: ſiue naſcatur ex patre ſeruo ⁊ matre libera: id eſt ingenua: vel liberta: quia ingenuus eſt idem qđ liber etiam libertus eſt ſeruus effectus liber: per manumiſſionem. Tertio dicit idem eſt: ſcilicet ꝙ quis eſt ingenuus ſi naſcatur ex libera matre: ⁊ certa: ⁊ incerto patre: vt is qui naſcitur ex meretrice ille eſt ĩgenuus: quia naſcitur ex matre libera: ſi libera ſit: ⁊ ĩcerto patre: qꝛ ignoratur quis ſit eius pater: quia cui pater eſt populus: pater eſt ſibi nullus. Quarto dicit ꝙ ſi mater fuerat libera tempore quo peperit: quãuis fuerit ancilla tempore quo grauida erat: tamen is qui ex ea naſcitur eſt ingenuus: id eſt liber: qꝛ ĩgenuus eſt: qui vt ſtatim natus eſt liber eſt. Et ratio dubitãdi erat: qꝛ videbatur ꝙ natus ex ea eſſet ſeruus: qꝛ quando ipſa illum cõcepit erat ſerua: ſed decidit in contrarium. Quinto dicit ꝙ idem eſt econtra: vt ſi quãdo ipſa illum pariebat libera: ⁊ quando ipſa illum concepit: erat ſerua: ꝙ nihilominus ipſe eſt liber. Sexto dicit: quid autem dicemus ſi tẽpore quo concepit an vera erat ancilla: tunc fuit manumiſſa: ⁊ aliquo tempore ſtetit in libertate poſtea facta eſt ancilla de nouo: ita ꝙ tẽpore partus inuenitur ſimiliter ancilla: an is puer qui naſcitur ex ea erit ingenuus: id eſt liber: ⁊ dicitur ſic: qꝛ ſufficit ei qui in vẽtre eſt ⁊c̃. vt in tex. Septimo dicitur in. §. cum autem. ꝙ ſi aliquis liber homo poſſidetur tanq̃ ſeruus: ⁊ poſtea manumittitᵗ: talis manumiſſio non nocet: vt ei ob hoc. id eſt propter ſeruitutẽ aliquã fiat quin ſit libertus: qꝛ nec pͥmo vere ſeruus erat: ſed ingenuitatem ſuam retinebat.

a ¶ Ingenuus. Quandoqʒ aliter: qꝛ per ſententiaʒ: vt. ff. de ſtatu ho. l. ingenuum. Item per reſtitutionem natalium: vt. ff. de natali. reſti. l. ij. ⁊ l. patrono. §. finali.

b ¶ Ex duobus. Sic conſtrue: ſiue ex matrimonio: ſubaudi conſtante ex duobus ingenuis editus ⁊c̃. Et ſic expone omnia ſequentia capitula.

ADDITIO. Quandoqʒ tamen ex duobus ſeruis naſcitur liber. vt in. l. cum inter. C. de fideicom. lib. ⁊. ff. eo. ti. l. cum verſo. §. apparet. ⁊. l. ſi quis rogatus. ſm Joan. ⁊ Ange. hic. Item in alio caſu in. l. cum ſylleianum. C. de his qui. vt indig.

c ¶ Ex altero. Sic. C. de oper. lib. l. quod ex liberta.

d ¶ Sed ⁊ ſi quis. Naſcitᵗ ſcđm ſe.

ra: patre vero ſeruo: ingenuus nihilominus [a] naſcitur: quemadmoduʒ qui ex matre libera [b] ꝛ incerto patre natꝰ eſt: q̃m vulgo cõceptus eſt. Sufficit [c] autẽ liberam fuiſſe matreʒ eo tp̄e quo naſcitur: lʒ ancilla conceperit. Et ecõtrario ſi libera conceperit deinde ancilla facta pariat: placuit eum qui naſcitur liberũ naſci: quia nõ debet calamitas [d] matris ei nocere qui in vtero eſt. Ex his: ꝛ illud q̃ſitũ eſt ſi ancilla pregnans manumiſſa ſit: deinde ancilla poſtea facta pepererit liberũ aut ſeruum pariat: ꝛ marcellus ꝓbat liberuʒ naſci. Sufficit eniʒ ei qui in vtero eſt liberã matreʒ [e] vel ſ[f] medio [g] tẽpore habuiſſe, qḋ ꝛ veꝝ eſt.

ℭ Ingenuo qui in ſtatu ſeruit[illegible] degebat: de facto: manumiſſio facta non nocet. Aretinus.

ℭ Cum autem [h] ingenuus aliquis natus ſit non officit [i] ei i ſeruitute [k] fuiſſe: ꝛ poſtea manumiſſum [l] eſſe. Sepiſſime enĩ ꝯſtitutũ eſt natalibꝰ [m] nõ

Partꝰ ſemper ſequit̃ vẽtreʒ.

a ℭ Nihilominus. Quia ventris ſtatus ſemper conſideratur: vt hic ꝛ in auc. cõſtitutio que ex aſcrip. §. j. col. v. ꝛ C. de rei vẽ. l. partum. niſi in caſu: vt C. de ſer. fugi. l. ſi. ꝛ niſi in murilegulo: vt C. de murilegulis l. qui autem patre. ꝛ. l. i. gemme. ꝛ. l. ht qui. lib. xj. ꝛ hoc iure romano. ſecus iure longobardoruʒ: q: ſemper in deteriorem ſtatuʒ trahitur vbi ſit matrimoniũ. aliꝰ ſi concubinatus: nam tũc ſeruatur ius romanuʒ: ꝙ ſequatur vẽtrem.

b ℭ Libera. puta meretrice.

c ℭ Sufficit. Quantũ ad conditionẽ. ſecꝰ quãtum ad honores: vt. ff. de ſena. l. filiaʒ ꝛ liberos. [illegible]. ꝛ ſecus quo ad patriam: vt. ff. ad muni. l. aſſumptio. §. filius. ꝛ. ff. mãda. l. ſed procurator. ꝛ ff. pro ſocio. l. ſi id quod. §. ſi filius. ff. de nego. geſt. ſed an vltro.

d ℭ Calamitas quaſi calamitas: q: iterum fuit facta ancilla: ꝛ ſic quodãmodo rurſus cadit in ſeruitutem.

ℭ Additio. Et eſt ratio ſm Chriſtophoro. hic quia partui iaʒ concepto eſt ius ingenuitatis queſitum quod non debet tolli ꝛc̃. per regulam iuris q̃ꝫ noſtrum. Et ſic procedit in natis tm̃

vel conceptis antea: ſecus ſi poſt niſi adhuc viueret annus: q: etiã tũc parẽtum macula nõ noceret filijs ſm Jo. fa. hic de quo Ange. ſe remittit.

e ℭ Liberam matrem. Facit ad hoc C. ſi mã. ita fu. alie. vt ma. l. ſi iuſta.

f ℭ Uel. ꝑ ſaltẽ. Accur.

g ℭ Medio tẽpore. ff. de acgr. ꝛc. do. adeo. §. cũ g.

h ℭ Cũ autẽ. ſ. dixit qualiter contingat ingenuitas: nũc qualiẽ pſeueret.

i ℭ Nõ affi cit. Niſi poſt manumiſſionẽ talẽ gnõnio ſteterit. vt. ff. ſi ingenu. eẽ dicat̃. l. ij. ſed illud hodie correctuʒ eſt vt h̄ ꝛ. C. vbi cã. ſta. agi dbe. l. fina.

k ℭ In ſeruitute. i. i ſtatu ſeruili.

l ℭ Manumiſſum: ſcilicet de facto.

m ℭ Natalibus id eſt ingenuitati q̃ probat̃ per natales. Erant aũt natales ſcripture cũ annis dñi ꝛ p̃coniʒante q̃ dicebãt luciũ eẽ natũ ꝛ ingenuũ: ꝛ deinceps ſic erat: niſi tũc cõtradiceret. vñ ꝛ in legẽdis ſanctorũ ĩtitulat̃ natale ſcti Nicolai q̃n morit̃ q̃ſi tũc naſcat̃ nunq̃ꝫ moriturus. ꝛ ſcribunt̃ geſta in vita. Uel dic ꝙ natale appellat̃ p̄ma natiuitas q̃ eſt de iure nãli: ꝛ oẽm hoiem dicit eiſe liberuʒ: vñ dñ ſeruus iſte reſtituit̃ natalibus. id eſt

Scriptura p̄coniʒata facit fidem apud omnes.

Jus [illegible] ardonum, i gentium

tiíi libertati quá habet de iure naturali. ff. de nata. resti. l. ij. ⁊ ff. de statu homi. l. imperator.

a ¶ Officere. Niſi vendiderit ſeſe: vt ĩ. titu. j. §. pe. tunc enĩ nõ redit in ſtatum primũ: vt. ff. de ſta. homi. hõ liber. que eſt contra.

offícere[a] manumiſſionem.

¶ De libertinis.

¶ Manumiſſuʒ dicit̃ libertin⁹ ⁊ manumiſſio eſt datio libertatis: q̃ fuit de iure gentiũ itroducta: a iure tñ naturali icognita: ⁊ correlatiua ſemuicē reſpiciunt nec vnum ſine altero põt eſſe ⁊ q̃ de nouo emergunt nouo indigēt auxilio: a iure gentiuʒ tria hoiuʒ gñã ſũt: cũuis de iurẽ naturali vnũ tñ eſſet. hoc dic̃ vſqʒ ad. §. Multis autem modis ſm Bal.

¶ De libertinis.

¶ Hic ponitur ſecunda pars diuiſionis poſite in tertia ſupra tit. ij. §. fin. ⁊ iſta eſt cõtinuatio hui⁹ rubrice. Aretinus.

Continuatio

Diuiſio

Ibertini. ¶ Tot⁹ iſte titulus diuiditur in quinqʒ partes. Primo ponit qui ſunt libertini. Secundo quid ſit manumiſſio. Tertio quot modis ſerui manumittant̃. Quarto ꝙ ſerui inuiti poſſunt manumitti. Quinto qualiter de iure antiquo ſtat⁹ libertinoꝝ erat tripartit⁹: et correctiones ſtatus libertinorum. Secũda ibi (Manumiſſio.) Tertia ibi (Multis.) Quarta ibi (Serui ṽo.) Ultima ibi (Libertinoꝝ.) Aret.

¶ Libertini. Caluo. ¶ Principiuʒ huius titu. vſqʒ ad. §. libertinorum. diuidit̃ in octo partes. In prima dicit̃ ꝙ libertini ſunt illi qui vere erant ſerui ⁊ manumiſſi ſunt per dominos ſuos. Secũdo dicit qd eſt manumiſſio: de qua in prima parte habita eſt mētio. Et certe manumiſſio dr̃ qñ dominꝰ dat libtatē ſuo: naʒ anteq̃ꝫ manumittat̃ ſeruus eſt in ptãte dñi ſui. Sed poſtq̃ꝫ ipſe ſeru⁹ eſt manumiſſus ipſe liberat̃ ab alia ptãte. Tertio dicit ꝙ manumiſſio eſt ꝑmitus. i. ꝑmo imuenta a iure gentium non autem a iure naturali: quia ius naturale ꝑus fuit q̃ꝫ ius gentium: ideo ſm ius naturale homines erãt liberi: ⁊ ſic nõ erat cognita ſeruitus: ⁊ per cõſequens nec manumiſſio: ſed poſtea per ius gentium ſeruit⁹ ⁊ manumiſſio eſt inuenta. Quarto dicit ꝙ ex ꝑdictis q̃ ſupiori pte diximus pʒ ꝙ ſm ius naturale vnum erat gen⁹ hominũ. ſ. quia erant hoies liberi ſʒ poſtea per ius gentiuʒ ceperant eſſe tria genera hoiuʒ. ſ. ingenui ſiue liberi. Item liberti. ſ. illi qui primo fuerunt ſerui: ⁊ poſtea manumiſſi ſunt. Quinto dicit in. §. multis. ꝙ manumiſſio ſeruoꝝ põt fieri quqʒ modis. Nam qñqʒ poteſt fieri manumiſſio in eccleſia coraʒ epiſcopo ⁊ populo: vt. C. de his qui in eccleſia manumittunt̃. per totum titu. quãdoqʒ poteſt fieri manumiſſio vindicta. i. cũ quadam virga percutiendo ter ſupra illum queʒ manumittit dicendo tertio te liberum: aio te liberum: aio te liberum: ⁊ iſta manumiſſio fit cauſa cognita coram iudice. Et in iudicio: quãdoqʒ põt fieri manumiſſio in preſentia amicoꝝ vt quãdo domin⁹ manumittit ſeruũ ſuum cõuocatis amicis ſuis ⁊ in preſentia coꝝ. quãdoqʒ poteſt fieri manumiſſio per epiſtolaʒ ſeruo ſuo miſſaʒ: vt quãdo dominus mittit litterã ſiue epiſtolam ſeruo in qua epiſtola continetur ꝙ ipſe emit ſeruum queʒ manumittit ⁊ dat ſibi libertateʒ: vel in qua epiſtola dicitur. volo ſue mi ꝙ de cetero ſis liber: tũc valet talis manumiſſio. qñqʒ manumiſſio relinquit̃ in teſtõ vel in codi-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO E. MANUELE

cillis vl' alia quacuq; volūtate. Sexto dicit q ſerui nō ſolū efficiantur liberi quinq; modis: ſed etiā ſine manumiſſione: qui modi in veteribus ꝛ nouis cōſtitutionib⁹ cōtinent: ꝛ pone exempla vt in gloſa. Septimo dicit q ſolis dominis licitū eſt ſeruos ſuos manumittere. Octauo dicit q quādo manumiſſio fit corā iudice non eſt opus tūc q ſedeat: ſed etiā eo ambulante ad balneum ad ſpatium ad theatrū. i. ad locū publicum ciuitatis: vel ad aliū locū poteſt fieri corā ipo manumiſſio.

Iberti ni ſunt qui ex iuſta[a] ſeruitute[b] manumiſſi ſt. ¶ Manumiſſio āt eſt datio[c] libertatis. Nam q̄diu aliquis in ſeruitute eſt: manui ꝛ[d] ptāti[e] ſuppoſitus eſt ꝛ manumiſſus libat a dñi ptāte. Que res[f] a iure gentium originem aſſumpſit: vtpute cū iure naturali omnes homines liberi naſcerētur: nec eſſet nota manumiſſio cū ſeruitus eſſet incognita. Sed poſtq̄ iure gentium ſeruit⁹ ingenuitatem inuaſit ſecutum eſt beneficium manumiſſionis. Et cum vno cōmuni nomine oēs homines appellarentur: iure gentiū tria genera[g] eē hominū ceperunt liberi: ꝛ his cōtrariū ſerui: ꝛ tertium genus libertini q deſi erant eſſe ſerui.

¶ Manumiſſio tā inter viuos q̄ in vltima volūtate multis modis fit. Bal.

¶ Multis aūt modis manumiſſio pcedit: aut ex ſacris

a ¶ Ex iuſta. i. vera: ꝛ ſic cōtra: vt j. titu. j. §. ſemel.† vel iuſta: qꝛ adeo iuſte ſeruierūt domino vt meruerint manumitti. Uel dic iuſta: quia eſt de iure gentiū: vt. ſ. tit. ij. §. ſeruit⁹. ꝛ. ff. de iuſti. ꝛ iu. l. manumiſſiones.

†Et hec bōa ſm Chriſt. ga ſi defectō manumiſſa fuiſſet non eſſet libertin⁹ ſꝫ ingenu⁹: vt ſ. tit. j. §. ſi.

b ¶ Seruitute. Et hui⁹ manumiſſi filius eſt ingenu⁹: vt. ſ. ti. j. in prin. lꝫ grāmatici dicant eum libertinū: ſꝫ ꝛ manumiſſū libertinū dicunt.

c ¶ Datio. i. defectio ſm Ir. ſic. ff. d acqui. re. do. l. adeo. §. cū quis. in ſi. Uel dic ſm Pla. Jo. ꝛ Azo. q dat libertatē quā prius ille ſeruus nō habebat: al's. i. ſi diceremus dari illam quā ante habebat non diceret' dari: vt. j. de act. §. ſic itaq;. Sed opponit' aut q̄ hēbat ei dabat: ꝛ ſic illi qdem nulla remanet cū nō hēbat niſi vnā.

ADDITIO. Sꝫ h ſlꝫ ſm Bar. qꝛ virt⁹ diſtributa recipit incremētū: vt. ff. de leg. iij. l. legat. §. ornatricibus. vel dat eam quā hꝫ in potētia ꝛ ſic nō candem numero ſꝫ ſpecie: vt per Joā. fab. Ang. ꝛ Chroſ. Aut quā non habebat: qd ē abſurdum. Sed dic q dat quā nō habebat: ꝛ h plerumq; contingit q quis dat qd nō hꝫ: vt. j. qui ali. li. §. j. ꝛ. ff. d vſufr. l. qd nrꝫ. ꝛ. ff. de acq. re. do. nō ē.

ADDITIO. Hec ſolutio nō eſt bona: que multiplicat incōueniens. ſ. q quis det qd nō hꝫ. vñ dic q regula. nemo dat qd nō hꝫ. eſt de ſe vera: ſꝫ bñ verū eſt q dat al'r quā hꝫ. vnde h dñs nō dat ſuā libertatē: ſꝫ remittit ſeruitutē. ꝛ ex h cauſat' libertas. Sic ſi remitto tibi decē que debes diſcordare: qꝛ remittere eſt dare. Jo. fab.

d ¶ Et. pro id eſt.

e ¶ Poteſtati. ff. de iuſti. ꝛ iu. l. manumiſſiones. Accurſius.

f ¶ Que res. i. manumiſſio.

g ¶ Tria gña. Si erat vnū ꝛ addiſa

ſunt tria: ergo ſunt quatuor? Reſpō. nō ſequit. nam ſi habes tres filios ꝛ naſcatur hodie vnus incipis habere quatuor: ꝛ prius habebas tres: ergo ſeptem: qd̄ falſum eſt: quia qd̄ p̄mo erat computatur in ſequentem numerū ſic. ff. quemadmo. ſerui. amit. l. prima.

a Eccleſijs. ſcꝫ ſub aſpectu populi ꝛ antiſtitis: ꝛ interueniente qualicunqꝫ ſcriptura vel ce actorum: vt. C. de his qui in eccle. manu. l. prima ꝛ ſcd̄a.

b Vindicta. i. cauſa cognita coram pretore: quia tantū modo poterat antiquitus maior. xx. annis mittere: vt. j. titu. j. §. eadem. que ideo dicitur dari vindicta: quia vindex quidam ſeruus vitelliorum primo ſic fuit manumiſſus. ff. de origi. iur. l. ij. §. initium. ꝛ. §. ꝛ cū placuiſſet. Vel vt quidam dicunt ſm̄ Boetium. Vindicta erat virga p̄toris qua ter percutiebat manumiſſus: ꝛ dicebat p̄tor ter aio te liberū more quiritū. ar. C. ſi aduer. li. l. ij. ibi. vindicte ꝛc̄.

Vindicta qd ſit.

c Inter amicos. Et in hoc ꝛ ſe. §. neceſſarij ſunt quinqꝫ teſtes. vt. C. de lati. liberta. tollen. l. j. §. ſancimus. ꝛ §. ſed ꝛ ſi quis.

d Qualibet. vt in codicillis vl' in teſtamento minus ſolemni: quia valet inter patrem ꝛ filios: vt. C. de teſta. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto.

ADDITIO. Et tūc valet vt facta inter viuos: non vt in teſtamēto. per glo. hi. l. j. §. j. C. de lat. liber. tol.

cōſtitutionibꝰ in ſacroſanctis eccleſijs[a]: aut vindicta[b]: aut inter amicos[c]: aut per epiſtolā: aut per teſtm̄: aut per aliā quālibꝫ[d] vltimā voluntatē. Sed ꝛ alijs[e] multis modis libertas ſeruo competere pōt qui[f] tam ex veteribus[g] q̄ ex noſtris[h] cōſtitutionibus introducti ſunt.

Serui poſſunt a dn̄is manumitti q̄libꝫ tēpore ꝛ vbiqꝫ etiam inuiti. Areti. vl' ſic. Quo ad actū voluntarie iuriſdictionis quilibet locus eſt iuridicus.

Serui[i] vo a dominis ſemp manumitti ſolēt adeo vt vl' in trāſitu[k] manumittāt: veluti cū p̄tor: aut p̄ſes: aut pcōſul in balneū[l] vl' in theatrū[m] eant.

e Sed ꝛ alijs. preter ſupradictos.

f Qui. ſ. modi.

g Ex veteribus. ſcilicet ex legibꝰ aliorum imperatorum: vt. C. quibus ex cāis ſer. p pre. libe. ac. per totum. Accur.

h Noſtris. vt. C. cōmunia de manu. l. fin. ꝛ in auc. de man. princi. §. ij. col. iiij. ꝛ in aucten. de mo. §. ij. colla. j.

i Serui. quaſi dicat quādocūqꝫ: etiam inuiti. vt. C. de teſtamē. manumiſ. l. fin. §. ſi vo quidam. ſʒ ſecus ſit in filijs: vt in auctē. quibus modis natu. eff. ſui. §. generaliter. col. vij.

k Tranſitu. i. dum tranſit: ꝛ eſt ratio: quia ſine eo fieri poterat: vn̄ aliud eſt quando manumiſſio non poterat fieri ſine pretore: vt. j. titulo primo. §. eadem. Item aliud eſt in contentioſa iuriſditione que ſcilicet redditur in inuitum. † vt. ff. de verb. obli. inter ſtipulantem. §. j. ꝛ. C. de dilat. procedente. Accurſius.

† Hoc reprobat Jaſon: q etiā manumiſſio redditur in inuitum ꝛ remittit ad no. per Bart. ꝛ Bal. in l. ij. ff. de offi. p con.

l In balneum. Tunc enim videbatur non valere: quia pre gaudio qd̄ libet concederet.

m In theatrum. id eſt in locū vbi homines ſtant ad videndum: ꝛ dicit a theo qd̄ eſt videre: ꝛ ideꝫ multo magis: ſʒ al's quocūqꝫ vadat.

Libertinoꝝ §. Iſte. §. diuiditur in ſex partes. Primo tāgit qualr ſtatus libertinoꝝ erat tripartitus olim.

Secundo qualr redactus eſt ad vnū cum correctione facta per euz. Tertio id qḋ generaliter dixerat ſpecificat in dedititijs qui fuerunt expulſi. Quarto de latinis. Quinto qualiter oēs libertos reduxit ad vnū ius. Sexto q̄ alijs etiā modis ſui efficiūtur liberi. Secūda ibi (Sz deditition. Tertia ibi (Dedititios.) Quarta ibi (Latinos.) Quinta ibi (Et oēs.) Sexta ibi (Mult.) Arc.

Libertinoruz. Caius. Supra in principio hui⁹ tituli eſt habita mētio de libertinis adhuc proſequit. Et eſt ſciendum q̄ iſte. §. diuidit in ſex partes. In prima dicitur q̄ iure antiquo erant tria genera libertinorum. Nam quidaz erant ſerui manumiſſi qui plenam conſequebant libertatez ⁊ illi appellabant latini. Et iſti latini fuerunt inducti per legem iuliam norbanam: quorū talis erat ſtatus ſeu conditio q̄ in vita ſeu dum viuebant erant liberi: ⁊ in morte ſeu dū moriebant fiebant ſerui. Quidaz cōſequebant minorem libertatez: ⁊ illi appellabant dedititij quaſi dedititi ⁊ dati ſeruituti. ſeruiebant enim q̄diu viuebant: id eſt durante vita eorum ſerui morte fiebant liberi ⁊ peculiuz eoruz remanebat heredib⁹: ⁊ iſti fuerunt inducti per legem Eliaſcentiaz: ⁊ hanc legem ſtatuit rex romanorū qui Eliaſcentius dicebatur. Latinos autez fecit rex romanoꝝ qui Julius dicebatur. Norbanus rex romanorū fecit latinos: qui ſtatuit q̄ quicūqz ſubiugaretur de nouo imperio romano eſſet in vita ſua liber: ⁊ in morte eſſet ſeruus: ⁊ peculiuz ipſius romanis aſſignaretur. Dedititioꝝ autem peſſima erat conditio: ⁊ ꝓpter hoc abijt in diſſuetudinem: id eſt receſſit a conſuetudine: ⁊ amplius nō eſt cōſuetudo q̄ ſint tales homines dedititij. Latinoꝝ autem conditio paruz frequentabat in orbe vel in vrbe; ⁊ propter hoc Juſtinian⁹ volens oīa augere ⁊ augmentare ⁊ reducere in meliorē ſtatuz fecit duas conſtitutiones. vnā ſcilicet. C. de lati. libert. tollen. l. vnica. Aliam. C. de dedi. liber. tollen. l. vnica. In quibus conſtitutionib⁹ cauetur q̄ hodie dedititij ⁊ latini non habeant locum nec ſunt in vſu: ſed quilibet qui manumittat efficiatur eodem modo. Et dominus qui manumittit appellat patronus: ⁊ ille q manumittit appellat libert⁹ quaſi a ſuitute liberat⁹. Et hoc qdez erat iure antiquiſſimo anteq̄ veniret ṗdicta praua cōditio. ſ. latinoꝝ ⁊ dedititioꝝ. Tertio dicit dedititios eē ſublatos per ṗdictā cōſtitutionē ſic. C. de dedi. liber. tollē. l. vnica. que cōſtitutio eſt vna de quinquaginta deciſionib⁹: quā conſtitutionē cōpoſuit etiā Juſtinianus. ſ. ex conſilio tribuniani prauiſſimi viri queſtoris nr̄i. Quarto concludit dicens q̄ oēs manumiſſi plenam libertatez hodie cōſequūtur: nec refert: id eſt nō eſt differētia cuius etatis ſit manumittēs: id eſt ille qui manumittit: nec etiam refert per quez fiat manumiſſio cum multi ſint modi manumittendi: vt. ſ. eodez titu. §. multis. in prin. Ultimo dicit q̄ nos habemus. ſ. eodē. §. multis. q̄ multis modis poteſt fieri manumiſſio: hoc amplius. Et eſt ſciendū q̄ hodie ſunt multi modi ſine caſus in quibus plenarie ſerui efficiūtur liberi. Quādoqz etiā ſine manumiſſione: in qb⁹ caſibus oliz. i. in tpe preterito fiebant latini.

Lz oliz libertinorū multe eēnt ſpēs: hodie eſt inter eos vnica ꝯditio. Nam oēs plena libertate potiunt. Baldus.

Libertinorum[a] aut ſtat⁹ tripartit⁹ antea fuerat. naz q manumittebantur

a Libertinorū. Idem erat de ſer-

mó[a] maiorē ꝛ iuſtā libertatē cōſequebant ꝛ fiebāt ciues romani: mō minorez[b]: ꝛ latini ex legē iunia norbana †fiebant: modo inferiorem ꝛ fiebant ex lege elia ſcētia de dedititioꝝ[c] numero. ¶ Sed dedititioꝝ qdē peſſima ꝯditio iaz ex multis tēporib⁹ in diſſuetudinē abijt: latinorum vo nomē nō frequētabat: ideoq; noſtra pietas[d] oīa augere ꝛ in meliorē ſtatuz reducē deſiderans: duab⁹ cōſtitutionibus[e] hoc emendauit: ꝛ in priſtinū ſtatuz reduxit. Quia ꝛ a p̄mis vrbis rome cunabilis vna atq; ſimplex libertas cōpetebat[f] id eſt eadez quā hēbat manumiſſor: niſi q ſcz libertin⁹[g] ſit q manumittit: licz manumiſſor igenuus ſit. ¶ Et dedititios[h] quidem per conſtitutionem noſtraz ex-

nis: vt. C. de nudo iu: quiri. tollen. l. prima. §. primo.

a ¶ Modo. id eſt aliquādo.

b ¶ Minorem. id eſt mediam: vt. j. de ca. di. §. j. ꝛ. ff. de auro ꝛ argē. leg. l. qui lancē: ſm Joā.

c ¶ Dedititiorum numero. i. vocabant dedititij ꝛ erāt inducti hac lege eliaſcētia: que et multa alia induxit. Et erāt hi toto tempore vite ſue ſerui: ꝛ tūc fiebāt liberi cum moriebant. quod proderat: quia bona vt peculiū a domino nō occupabant: ſed i latinis aliter fiebat vt colligitur hic: ꝛ ex eo q minus habebant dedititij q̄ȝ latini: vt j. de ſuc. lib. §. fi. Accurſius.

¶ Deditio. Facit. l. j. §. illud. C. de lati. liber. tollen. ꝛ facit ſm Joānem fabri contra illos qui ſe faciunt milites vel fratres minores in mortis articulo. ff. de mili. teſtamen. l. fina. ꝛ. ff. de vſufructu lega. l. tytio cū morietur. Ange. Aretinus.

d ¶ Pietas. i. nos qui ſumus pij.

e ¶ Conſtitutionibus. vt. C. de lati. liber. tollen. l. j. ꝛ. C. de dedi. liber. tollen. l. prima.

f ¶ Cōpetebat. Scilicet manumiſſis: ſm h nota tria tempora. in primo ꝛ vltimo (ſcilicet deinceps) idez iuris eſt: ſȝ in medio h ius peſſimū fuit inductū: vt. j. de ſuc. lib. §. vltimo.

g ¶ Libertin⁹. Ex quo ꝯtingit multiplex effectus. in primis circa obſequiales opas ſcilicet que ſunt in faciendo: vt de aſſurgendo: ꝛ ſeruiendo: ſiue in non faciēdo: vt de nō vocādo in ius que ipſa natura patrono debētur: etiā ſine impoſitiōe: vt C. de in ius vocan. l. venia. ꝛ. ff. de condi. inde. ſi nō ſortez. §. libertus. ꝛ ſi vocauerit in ius patronum ſine venia: punitur in quinquagita aureis. ff. de in ius vocā. l. penultima ꝛ vltima. qui aurei accipiuntur quilibet p vno ſolido: vt. j. de pe. teme. litigan. §. fi. Et ex his iuribus ſumitur argumentum: q aureus pro ſolido accipitur in iure noſtro: et quo pro eodem delicto tales ſententie promulgantur. Et eedem intelliguntur eſſe dande filio emancipato: ſi ſine venia patrem in ius vocauerit: vt. C. de in ius vocan. l. finali. Item contingit reuocatio in ſeruitutem propter offenſam: vt. C. de libe. ꝛ eorum libe. l. ſi manumiſſus ꝛ alia multa. † Sȝ hodie hec omnia tolluntur: preter ea que ipſa natura debentur: vt in auctēn. vt liberti. de cetero. §. primo. coll. vj. que eſt contra. † Tu dic vt nota. in. d. l. ſi manumiſſus.

h ¶ Et dedititios. Quod dixerat in genere nunc per ſpēs ponit. Uel qz

De dititij liberti quales erāt

† Al's norbana.

† De quibus vide glo. in. l. fi. C. de bonis que libe.

Libertinus opere ... de patrono.

† Sed coniunctim dixerat nunc diuidit.

hoc reprobãt doc. h. niſi patronus renunciet expreſſe.

a ¶ Altercationes: quas nõ habemus. Sed quare nõ erant ſerui ſicut illi qui penitus ſunt ſerui: cum toto tempore vite ſue ſeruire cogerentur: Rñdeo ſcḋm Joannem q̃ erant liberi licet ſeruire cogerentur: vt. C. cõmunia de manumiſſionibus. l. pma. §. ſi autem proprietarius.

ideo ſi ſtatutum dictauerit q̃ contra inſtrumentuƺ publicum nulla poſſit opponi exceptio: poteſt tamen opponi ſi alio ſtatuto permittatur. ſcḋm Chriſtoforum.

pulimus quaƺ promulgauimus inter noſtras deciſiones per quas ſuggerente nobis tribuniano viro excelſo q̃ſtore noſtro: antiqui iuris altercationes[a] placauimus. ¶ Latinos autem iunianos[b]: ⁊ omnē quã circa eos fuerat obſeruantiam alia conſtitutione per eiuſdeƺ queſtoris ſuggeſtionē correximus que inter imperiales radiat ſanctiones. ¶ Et oēs[c] libertos nullo: nec etatis manumiſſi: nec domini mãumiſſoris: nec ĩ manumiſſionis mō diſcrimine[d] habito (ſicut iam antea[e] obſeruabatur) ciuitate romana[f] decorauim⁹[g]. ¶ Multis modis additis[h] per quos poſſit libertas ſuis cū ciui

Latini lib.

b ¶ Junianos. i. ex. l. iunia norbana inductos: vt. ſ. codeƺ. §. libertinorum.

c ¶ Oēs. Sic ꝯſtrue: ⁊ omnes libertos decorauimus. i. honorauimus ciuitate romana. i. plena libertate: vt. ſ. eodem. §. libertinorum.

d ¶ Diſcrimine. i. differentia habita: nec etatis: nec manumiſſi: vt etiaƺ infans poſſit manumitti: imo etiam in ventre: cum quãtuƺ ad hoc habeatur pro nato: vt. ff. de ſta. hominum. qui in vtero. nec domini manumittētis: dū tamē habeat. xx. annos: vt. j. titu. j. §. eadem. nec in modo manumittendi. ſ. in teſtamēto: ſeu inter viuos quoquo mō: vt. ſ. co. §. multis.

ADDITIO Nota q̃ lƺ verba ſint generalia: reſtringi tamen poſſunt ⁊ debent per aliam legeƺ ſpecialiter loquentem. concor. l. q̃uis. ff. de in ius vocan. l. vt gradatim. §. ſed ſi lege. ff. de mune. ⁊ hono. per Bart. in. l. j. ff. quod vi aut clam. per Cano. in. c. iteƺ cum quis. extra de reſtitu. ſpoliato. ⁊

e ¶ Antea ſcilƺ q̃s veniret iſta prauna cõditio.

f ¶ Ciuitate romana. id eſt plena libertate.

g ¶ Decorauimus. i. honorauimus.

h ¶ Additis. ſ. a nobis eis quos habuimus. eo. §. multis autem. ⁊ ſunt additi nouē. prim⁹ ſi dominus egrotantem ſeruū ſuum deiecit. Secundus ſi ancillam vendiderit ne proſtituatur: ⁊ proſtituta fuerit: vel ſi venditor ſibi retinuerit manus iniectionem: ⁊ eam ad ipſuƺ reuertentem proſtituit poſtea. Tercius ſi ſerui pileati defuncti funus pceſſerunt. Quartus ſi etiam expreſſit eum velle eſſe latinum. Quintus ſi ſub conditione relicta libertate heres ante conditionem manumiſerit. Sextus ſi in iudicio liberali a domino ſuperatus fuerit: ⁊ precium pro eo domino ſolutuƺ fuerit: ⁊ ipſe poſtea recepit. Septimus ſi ancillam ſuã maritauerit alicui libero. Octauus ſi coram actis filium nominauerit ſeruum ſuum. Nonus ſi inſtrumēta ſeruitutis reddiderit coram teſtibus. Et probantur hi modi. C. de la. liberta. tollen. l. vna. §. ſed ſciimus. vſq; in finem legis.

Serui libertatem ꝯſequũtur multis modis.

a ¶ Sola ſcilicet libertas plena.
b ¶ In pñti.id eſt in ꝯſuetudine.

Conti- ¶ Quibus ex cauſis manumittere
nuatio. non licet. De variis modis manumittendi dixit: ſcilicet quia non omnib⁹ manumittere licet: nec ex omnibus cauſis: ideo de hoc nunc ſbmittit. Hȝ Por.

tate romana (que ſola^a eſt in preſentib^b) preſtari.

¶ Quib⁹ ex cauſis manumittē nō licz.

¶ In fraudē creditoꝝ inter viuos ſeruus manumitti nō poteſt. Et ſic actus plus in alioꝝ damnum nō valet. Are.

N On tñ cuicūqȝ ᶜ volēti manumit-

Diuiſio N On tñ. Iſte titul⁹ pncipalr diuiditur i octo ptes. Prio qualiter quis inter viuos in fraudem creditorum ſeruum proprium manumittere non poteſt. Secundo qualiter in vltima voluntate cum libertate heredem inſtituit. Tertio qualiter in vltima voluntate inſtituit ſimpliciter. Quarto qualiter preſumat q manumittat in fraudem creditorum. Quinto qualiter minor.xx.annis ꝓhibetur manumittere niſi certis cauſis. Sexto que ſunt cauſe iuſte. Septimo an cauſa ſemel approbata poſſit improbari. Octauo ſi quis attigerit decimū ⁊ octauū annum poteſt in teſtamento manumittere. Secunda ibi.§.(Lȝ aūt.) Tertia ibi (Idēqȝ) Quarta ibi (In fraudem.) Quinta ibi.§.(Eadē lege.) Sexta ibi(Iuſte autē.) Septima ibi.in.§.(Semel.) Octaua ibi (Cum ergo.) Are.

c ¶ Non tamē cuicūqȝ. Quāuis.ſ. titu.j.§.multis.⁊.§.fi.dictū ſit quelibet manumittere poſſe:non tamē ⁊c̄. ſic.j.de exhere.lib.in prin.

¶ Non tamen cuicūqȝ. Caſus. Diuiditur principiū huius titu. vſqȝ ad §.eadem lege.in quatuor partes. In prima dicit q q̄uis videatur ex his que.ſ.titu.proxi.habuimus q quilibet poſſit ſeruum ſuū manumittere. Tamen ſciendum eſt q non eſt licitū cuiqȝ volenti manumittere ſeruū ſuū illum manumittere. Et certe in pmis ſi habeo creditores ⁊ in eorum fraudem ſeruos meos manumittā vt efficiar nō ſoluendo:nihil ago. ⁊ hec eſt pma pars. Secundum pone.domine iaȝ video q regulariter ſtatutū ē q debitor manumittēs in fraudem creditorum nihil agit. Pro deo dicatis mihi: que fuit rō hui⁹ ſtatuti. Ad hoc rñ. Juſti.dicēs. Amice rō huius ſtatuti eſt:qr in lȝ qñ debitor in fraudē creditoꝝ manumittit lex eliaſcētia ipedit libertatē. Sȝ dñe pro deo dicatis mihi nūqd gñalr hec regula eſt vbi ita q nullā patiat iſtātiaȝ: Ad lȝ rñ. Juſti.⁊ dicit q nō:nam certe licitum eſt dño q ſoluendo non eſt ſeruū ſuū cū libertate in teſtō ſuo heredeȝ inſtituere:lȝ hoc in fraudeȝ faciat creditoꝝ:vt iſte ſu⁹ fiat liber hereſqȝ neceſſari⁹ dño ſuo:⁊ hoc eſt vez ſi nullus alius inſtitut⁹ fuit in illo teſtōr aut forte qr inſtitut⁹:morte ꝑuentus eſt:aut qualibȝ alia cā ipedit⁹ heres exiſtere nō potuit:aut forte noluit:⁊ hoc eadeȝ lege eliaſcētia ꝓuiſuȝ eſt vt liceat dño qui ſoluēdo nō eſt vnuȝ ſuū ſibi heredeȝ neceſſariū iſtituere. Et dñe pro deo:que eſt rō legis eliaſcentie:vt permittat in caſu iſto dño ſeruū ſuū manumittere. Et rñ. Juſti. Certe amice optima fuit rō:multum enim ꝓſpiciendum erat vt egeni homines qb⁹ nullus heres eſſet exiturus ſaltē ſeruū ſuū heredem habeāt: necluȝ qui qdeȝ ſeru⁹ heres inſtitut⁹ creditorib⁹ domini poſſit ſatiſfacere ⁊ vel ſi ipſe non ſatiſfecerit: creditores res hereditatis nomine ſerui

inſtituti diſtrahāt ne memoria defun
cti in noīe ipſi⁹ res hēditarias detra-
herent quadā iniuria afficiat.
a ¶ In fraudem. Hoc expone: vt. j. eodem. §. in fraudem.
b ¶ Manumittit. ſ. inter viuos z vel in vltia voluntate. ſ. nō inſtituēdo. nā tunc eſſet liber z heres: vt. j. primo. §. z ff. qui z a qbus. l. ſ. mortis.
¶ Additio Et dicit hic Jaſon q ſi in teſtamēto ponatur clauſula q valeat iure cōtract⁹ erit irreuocabile: q2 cōtractus in eo celebratus reuocari nō pōt: vt hic. de quo vide Bar. z Ang. in. l. ſtipulari hoc modo. ff. de verbo. obliga.
c ¶ Nihil agit. Scilz vt noceat creditorib⁹. (j) vt. ff. q z a qui. l. ſi mort. ſibi tñ nocet ſi velit reuocare: vt. C. de ſer. pi. da. manu. l. ſi creditorib⁹.
¶ Additio. Et ſic eſt nulla ipſo iure. al's eniz eſſet irreuocabilis: vt. l. z ſi hinc. §. ſz qd Papinianus. ff. de mi. ſecus in alijs reuocabilibus: vt. l. ſi ſciēs. i fi. ff. de ꝯhē. emp. z ita no. glo. in. l. ſi noxali. in pn. ff. d noxa. Jaſon.
d ¶ Quia lex Eliaſcētia fil'is eſt rō: qa lex vult: vt. j. de vſuca. §. furtiue.
Diuiſio ¶ Summa. Diuidit iſte. §. in quatuor partes. Primo ponit vnū dictū. Scdo illud reſtringit. Tertio ponit rōnez primi dicti modificati. Quarto rōnez rōnis. Scda ibi (Si mō.) Tertia ibi (Valde.) Quarta ibi (Ne in-

tere licz. Nā is q in fraudez[a] creditorū manumittit[b] nihil agit[c]: q2 lex[d] eliaſcētia ipedit libertatē. ¶ Dñs q ſoluendo nō eſt pōt vnum ex ſeruis ſuis liberū z heredē relinquere: dūmō ex eodē teſtō nemo alius ſit heres. h.d. ſm Aretinum. ¶ Licet[e] aūt dño qui ſoluēdo nō eſt: in teſtō ſuum[f] ſerui cuz libertate heredem inſtituere: vt liber fiat heresq3 ſolus z neceſſari⁹[h]: ¶ Si mō ei nemo ali⁹ ex eo teſtamēto heres extiterit: aut qa nemo heres ſcript⁹ ſit: aut q2 is qui ſcript⁹ eſt: qlibet ex cauſa hēs ei nō[i] extiterit. Idq3 eadez[k] lege eliaſcētia puiſuz ē z rcte[l]. ¶ Valde eniz pſpiciendū erat vt egētes[m] hoīes quibus

iuria.) Angelus Aretinus.
e ¶ Licet. i. dictum eſt.
f ¶ Seruū. Scilicet vnū z non plures: vt. ff. de here. inſti. l. ei qui ſoluēdo. in fi. cuz. l. ſequēti. z etiaz in fraudez creditorum: vt. C. de neceſ. ſer. his. l. pma. in princ. niſi ſpecial'r pignori datus fuerit: vt. ff. de here. inſtitu. pigno. qui non pōt fieri neceſſarius niſi dominus creditori ſatiſfaciat: vt. d. l. pignori.
g ¶ Solus Et in caſu ēt cum alio: vt ff. de hered. inſtituen. l. ſi is. z. l. ei qui ſoluendo.
h ¶ Neceſſari⁹. Quia ſiue velit ſiue nolit cogit' eſſe heres: vt. j. de heredi. qua. z dif. §. j. niſi in trib⁹ caſib⁹ quos habes. ff. de here. inſti. l. ſi ſeruo.
i ¶ Nō extiterit. Quo vltimo caſu ſeruus ſubſtitutus eſt heres.
k ¶ Eadem lege. Scilicet que prohibuit eadem: z ex iuſta cauſa cōcedit: vt hic. z. j. eodem. §. eadem.
l ¶ Et recte. Scilz eſt prouiſum.
m ¶ Egentes. Nota q pdeſt paupertas quia fauetur paupertati; vt. ff. de tranſac. l. cū hi. §. ſi in annos. z. C. de epiſco. z cleri. ſi qs ad declinanādu3. §. penul. z. ff. de offi. preto. l. illicitas. §. fina. † Argu. cōtra. ff. de excuſa. tuto. z curato. l. ſpadonem. §. fina. z in aucten. de teſti. §. j. colla. vij. z illud. Pauper vbiq3 iacet. licet econtra dicatur. Cantabit vacuus coram latrone viator.

Paupertas prodeſt.
† Ubi pena erat extraordinaria z pecūiaria. al's ſec⁹: vt l. ſi. ff. d i ius voca. z. l. peditus. ff. de incē. rui. na. Ange. z Jaſon.

¶ Additio.

x vide de iſta actione infra de act: § item ſi quis per[...] vocatur actio de reſciſſa traditione, ut §

ADDITIO. Nota ꝙ vtiliſſima res eſt paupertas voluntaria: ⁊ quicūqʒ paupertate bene conuenit: diues eſt ſm Senecam. ⁊ Joanē fabri. An aūt paupertas proſit: vel noceat: vide hic plene ꝑ Angelum Aretinū. ⁊ Chriſto. Por.

a ¶ Vel. ꝑ ſaltem.

b ¶ Haberent. Sic. ff. de interrogatoria actiōe. l. qr. in principio. ⁊ infra de bonorum poſſeſſio. §. quos autem.

alius heres extiturus non eſſet: vel[a] ſeruum ſuūʒ neceſſarium heredē haberent[b] qui ſatiſfacturus eēt creditoribus: aut hoc eo[c] non[d] faciente: creditores res hereditarias ſerui[e] nomine vendant. ¶ Ne iniuria[f] defunctus afficiatur.

¶ Seruus a domino ſimplr īſtitutus intelligitur etiam a dñi poteſtate liberatus. h. d. ſm Are.

c ¶ Eo ſeruo. nunc libero facto.

d ¶ Nō fac. i. non ſatiſfa. creditorib.

e ¶ Serui. Quondā: ſʒ mō liber eſt.

ADDITIO. Et de hac dictōe quōdam vide gloſam ſingularem in. l. j. ſuper verbo olim. ff. de ope. no. nunc. ⁊ in. §. ſed aliquando. j. de vſucapio.

f ¶ Iniuria. Quo ad famā que etiā poſt mortem quandoqʒ damnatur: vt. ff. de accuſationibus. l. ex iudiciorūʒ.

¶ Idemqʒ iuris eſt. Diuidit in tres partes. Primo amplificat. §. precedētem. Secundo ampliationem extendit. Tertio rationeʒ ſubdit. Scđa ibi (Quod nr̄a.) Tertia ibi (Cuʒ nō eſt).

¶ Idem iuris eſt ⁊c̄. Caſus. Hic reuertitur ad exceptionem: ⁊ de ea exēplificat: exponens qualiter intelligatur. Unde pono ſic caſum. Domine iā video ꝙ licet domino qui ſoluēdo nō eſt ſeruum ſuum cum libertate heredem inſtituere. Sed ponamus caſum ꝙ aliquis inſtituat ſeruum ſuum heredem: nulla facta mentione libertatis: nunquid valebit talis inſtitutio? Ad hoc reſpon. Juſti. ꝙ ſic. naʒ certe idem iuris erit quando aliquis ſeruū ſuum heredeʒ inſtituit: omiſſa datione libertatis: ac ſi eundem cauſa libertatis expreſſa inſtituiſſet. Et hec noſtra conſtitutio non ſolum in domino qui ſoluendo non eſt quadam noua humanitatis ratione: ſed et in quolibet domino ſeruum ſuum inſtituente generaliter cōſtituit: vt ipſe ſeruus inſtitutus ex iſta inſtitutione beneficiū libertatis cōſequatᷣ. licet dominus ipſum inſtituēdo libertatē nō expreſſit: cum non videatur veriſimile dñm qui ſeruū ſuū ſibi heredem elegit voluiſſe ipſum in ſeruitutem remanere: licēt dationem libertatis pretermiſerit: ⁊ ita neminem ſibi heredē exiſtere. Sed po. dñe vos dixiſtis mihi ſupra ꝙ debitor ꝗ manumittit in fraudem creditorū nil agit: pro deo exponatis regulā iſtam ⁊ dicatis mihi quis in fraudem manumittere dicitur? Ad hoc reſpō. Juſti. ⁊ dicit. Amice certe ille dicitur in fraudem creditorū manumittere: qui iam eo tempore quo imponit libertates eſt ſoluendo: ſed poſt per dationem libertatis deſinit eſſe ſoluendo: ⁊ hec ſunt vera de rigore iuris. Preualuiſſe tamē videtur de equitate non aliter reuocari libertates: niſi debitor manumittēs animū fraudādi habuerit: quāuis bona eius creditoribus non ſufficiant. Sepe enim ſperant hoīes plus habere in ſuis facultatibus ꝙ̄ habeāt. Sic igitur demuʒ intelligimus libertates datas ab eo reuocari poſſe ꝗ ſoluēdo nō eſt cum vtroqʒ mō creditores fuerit defraudati ex conſilio manumittentis: ⁊ re ipſa. i. quia ſicut ipſe manumiſſor eos fraudare ꝓpoſuit: ita in rei veritate fraudandi ſunt ambo: ita ꝙ iam de-

tis libertatibus bona eius creditoribus non ſufficiant.

a ¶ Sine libertate. Non quod dicat inſtituo te ſine libertate: quia tunc nõ eẽt heres: vt ſtatim dicetur in fine huius §. ſed pretermiſit dationem libertatis: vt in fine §.

qui et a qui. ma. li. nõ fi. l. in fraudem. ADDITIO. Multis modis quis pſumit alienare in fraudẽ. Primo ſi oia bona ſua alienauit. Scdo: ſi alienauit in pſonã cõiũctam. Tertio ſi poſt alienationem nihilominus alienãs reperiat poſſidẽ. Quarto ſi alienatio eſt facta clam. Quinto ſi de proximo ſequatur delictũ vel fuga alienãtis. Sexto ſi alienatio ẽ facta ſub cõditiõe ſi ↄtingat bona ſua publicari: vel per creditores auferri. Angelus.

ſingulari rõne: quia alia rõne lex antiqua moueri non potuit. arca. erit autẽ lex. iuſ. diſ. et l. ſcire leg. ff. de legibus.

¶ Idem iuris eſt: et ſi ſine [a] libertate ſeruus heres inſtitutus eſt. ¶ Quod noſtra cõſtitutio [b] non ſolum in domino qui ſoluendo nõ eſt: ſed generaliter conſtituit: noua humanitatis ratione: vt ex ipſa ſcriptura [c] inſtitutionis [d] etiam libertas ei cõpetere videatur. ¶ Cum [e] nõ eſt veriſimile eũ quem heredem ſibi elegit: ſi pretermiſerit libertatis dationem: ſeruum remanere voluiſſe: et neminem ſibi heredem fore.

¶ Paria ſunt quo ad preſumptionem fraudis quẽ manumitti ab eo qui ſcit ſe nõ eẽ ſoluẽdo creditoribus: vel ab eo qui ſcit quod propter manumiſſionẽ efficietur non ſoluẽdo. vel ſic. Cõſiliũ et euẽtus impedit manumiſſionẽ directã. fideicõmiſſariam autẽ euentus tm̃. h. d. cũ glo. ſm Areti.

¶ In fraudẽ autẽ creditorum manumittere videtur: qui vel iam eo tempore quo manumittit ſoluendo [g] nõ eſt: [h] vel qui datis libertatibus deſiturus eſt ſoluẽdo eẽ. ¶ Preualuiſſe [i] tamen videtur niſi animum quoque fraudãdi manumiſſor habuerit: nõ impediri [k] libertates: quãuis bona

b ¶ Conſtitutio: vt. C. de nece. ſer. here. inſti. l. quidam. in principio.

c ¶ Scriptura. ſicut ex datiõe tutele: vt. j. qui da. tu. poſ. in prin. de qua predixit mõ. et. C. de neceſſa. ſer. l. quidam.

d ¶ Inſtitutionis. Ar. quod aliquo cõceſſo illud cõceditur ſine quo illud eẽ non poteſt. vt. ff. de iuriſ. om. iud. l. ij.

e ¶ Cũ nõ. Hec eſt noua rõ de qua predicit mõ. ſed ex ipſa antiqua fuit. [f] vt infra de here. inſtitu. §. j. que eſt contra.

[f] Et vide ibi glo. ſuper verbo inouationẽ ſm Chriſto. hic exponit noua. i.

¶ In fraudem. Diuiditur iſte. §. in tres partes. Primo qualiter pſumatur manumiſſio in fraudem. Scdo quando propter fraudem impediatur manumiſſio ſiue libertas cum ratione. Tertio ex ratione infert. Scda ibi (Preualuiſſe.) Tertia ibi (Itaque.) Areti.

f ¶ In fraudem ſic. ff. eo. titu. ſcilicet

g ¶ Soluẽdo. Cũ et ſciant ſe here creditores. vt. ff. que in fraudẽ cre. l. oẽs. §. lucius.

ADDITI. Et dic Ang. quod hoc pbatur ſi erat de facto ſuo et nõ de lõginquo. argu. l. ſi. ff. pro ſuo. et eſt tex. in. l. ſi quis cũ haberet ff. que in fraudem creditorum.

h ¶ Nõ eſt. Et tũc erit peius ſoluẽdo.

i ¶ Preualuiſſe. Nã quidã dicebãt quod ſufficiebat ſolus euẽtus: et alij dicebãt quod exigebatur vtrũque. ſ. fraus et euentus et iſta ſententia preualuit. tamen ex predictis videbatur ſufficere euentum ſolum tamen. etc.

Libertas in fraudẽ data an poſſit reuocari.

k ¶ Nõ impediri libertates. Hic di-

cius creditorib' nō ſufficiat. Sepe[a] eni de facultatib' ſuis amplius q̄ in his eſt ſperant homines.

Itaq; tunc intelligimus impediri libertatē cū[b] utroq; modo fraudatur creditores: idem ꝛ conſilio[c] manumittentis: ꝛ ipſa re eo ꝙ bona nō ſunt ſuffectura creditorib'.

Minor .xx. annis non poteſt manumittere. niſi vindicta apud conſiliū iuſta cauſa fuerit approbata. Et que ſunt iuſte cauſe approbate. hic habes b. d. ſm Angelum Aretinum.

ligenter attende ꝙ ſi directe detur libertas nō ſolum inter vivos: ſed etiā in ultima voluntate: duo neceſſaria ſunt. ſcilicet conſilium: hoc eſt fraus: ꝛ eventus: ut hic. ꝛ ff. eo. l. in fraudē. ꝛ C. e. l. j. In fideicōmiſſaria ſuffic eventus: ut. C. q man. nō poſ. l. fi. Et eſt rō quia facilius libertas de facto data ab herede † revocatur q̄ a defuncto cuius videbat' diſpoſitō lex. ut. ff. de fidei com. li. l. q̄. ꝛ illā. §. ſi i fraudem. Alia ratio no. C. e. l. fi. In aliis autem alienationibus que in fraudē creditorum fiunt: dic ut infra de actio. §. item ſi quis in fraudem.

a Sepe. Reſpōdet tacite obiectioni quomodo poteſt eſſe animus bonus cū ipſa veritate fraudet eos. Rñ. Sepe enim. ꝛc. Sed argu. contra. C. de reſcin. vendi. l. quiſquis.

ADDITIO. Dic ad ɔtrariū, d. l. quiſquis. ꝙ ibi loquit i ɔctu inter vivos hic in ultima voluntate. Angelus.

b Cum utroq; modo. ſ. cū fraus ꝛ eventus intervenit: ut ſubiicit. ꝛ facit ad hoc. ff. qui ꝛ a qui. manu. lib. non fi. l. in fraudem.

c Conſilio. Nota quem teneri de conſilio. Sed contra. ff. man. l. q̄. §. fi. ſed hic fuit fraus: at ibi fuit tale ɔſiliū obligatoriū: q: fuit fraudulētum.

Eadem. Iſte. §. cum. §. ſequēti dividitur in tres partes. Primo ponit qualiter minor. xx. annis non poteſt manumittere niſi ex cauſa. Scd'o ponit que ſunt cauſe iuſte. Tertio limitat viam predictarum cauſarum. Secūda ibi (Iuſte.) Tertia ibi (Et ſervus. Aretinus.

Eadem lege eliaſcentia. Caſus. Hic incipit ſecunda pars principalis: in qua tractat de impedimento manumiſſionis: quod intervenit ratione minoris etatis: ꝛ in parte ita procedit. Primo ponit ſtatutū legis eliaſcentie. Secundo enumerat iuſtas cauſas manumiſſionis. Tertio remonet quādam dubitationem circa cauſas manumiſſionis incidentem. Quarto opponit allegādo contra ſtatutum legis eliaſcentie: ꝛ poſtea ponit duas rationes in cōtrarium pro eadem. l. ultima eligens mediam viam ſolvit. ꝛ ita hec ſecunda pars pncipalis quatuor habet particulas que ſatis in littera per ſe patent. Pone igitur ſic ca. in prima parte. Domine vidi unum impedimentū manumiſſionis quod intervenit ratione fraudis: nunquid eſt adhuc aliqd aliud impedimentum quod obeſt manumiſſioni: Ad hoc reſpon. Iuſti. ꝙ ſic. Nam certe eadem. l. eliaſcē. ſtatutum eſt dñm minorem. xxv. annis nō poſſe aliter ſervū ſuū manumittere: niſi iuſta cauſa manumiſſionis fuerit apud iudicē approbata. ꝛ hec in prima particula ſcd'e partis. Sed poſtea dñe pro deo dicatis mihi que ſunt iſte cauſe manumiſſionis: Ad hec rñdet. Amice iſte cauſe manumiſſionis ſunt iuſte: veluti ſi quis habeat filium vel filiā naturalē etiā: aut fratrē: aut ſororē: aut nutricē: aut pedagogū: aut educatorem ſuū: aut eum aluit: ꝛ velit manumittere: aut ſi quis velit col-

Quia in ea nō ē voluntas teſtatoris: ut ē textus no. ſm Ja. ff. l. ſi pater. ſpn. ff. de his q̄ i te. ſ. ꝙ fraudentur creditores. l. creditor. §. fi. ff. man. Item nec heredis quia vult facere ex debito. non ſuā voluntatem. ut tex. l. l. i. C. de li. ꝛ eoz li. ꝛ ita hāc gl. approbat Ja. quāvis angel' teneat gl. in cōtrarium.

lactaneum ſuum manumittere : aut ſeruum ſuum gratia procuratoris habendi manumiſerit non minor. xviij. annis manumittatur: vel ſi velit manumittere ancillam: vt eam ducat in vxorem. Nã certe omnes iſte cauſe iuſte videtur: ita tamen in caſu minori xx. annis ancillam ſuam manumittere permittitur: ſi infra ſex menſes a tempore manumiſſionis cõnumerandos vxorem ducat niſi aliqua iuſta cã ſuperueniẽs matrimonium impediat.

℄ Eadẽ [a] lege elia ſcentia domino minori [b] .xx. annis nõ aliter manumittere permittitur: q̃ ſi vindicta [c] apud cõſilium [d] (iuſta cauſa manumiſſionis approbata) fuerint manumiſſi. ℄ Iuſte autẽ manumiſſiõis cauſe [e] hẽ ſũt. veluti ſi quis patrem [f] aut matrem filiũ: filiamue: aut fratres: ſororeſue: naturales [g] : aut pedagogum [h] : aut nutricẽ: aut educatorẽ: aut alumnum: [i] alũnãue: aut collactaneuẽ [k] manumittat: aut ſeruũ procuratoris: habendi gratia: aut ancillã matrimonij cauſa: dũtamen intra ſex menſes in vxorem

a ℄ Eadem. Scilicet de qua habita eſt mentio ſupra eo. in principio.

b ℄ Minor. Sufficit ergo ſi non ſit minor. xx. annis. etiã ſi nõ ſit maior: vt q: tetigit vltimũ diẽ viceſimi anni. vt. ff. de manu. l. j. ſicut in teſtamẽto fauore ſui. vt. ff. de teſta. qua etate.

Dies cepta habeẽ pro õpleta. ADDITIO. Quãdo autẽ tẽpus ceptum habetur pro cõpleto vel nõ diſtingue notabilr. vt per Chri. hic.

c ℄ Vindicta. Hoc expone. vt ſupra titu. j. §. multis.

d ℄ Apud conſilium. i. apud locũ illum: vbi habetur ſuper hoc cõſiliũ. i. deliberatio. ⁊ ſic ponitur id qđ ſit pro eo vbi ſit. vt. ff. de iuſti. ⁊ iu. l. penul. §. ſi. † Vel dic apud eos qui pñt cõſilio: vt ſunt omnes habẽtes ordinariam iuriſditionẽ: etiã minimi magiſtratus. cũ hoc ſit de volũtaria iuriſditione. vt. ff. de offi. pcõ. ⁊ le. l. ij. in auc. de deſen. ciui. §. nulla. colla. iij.

† Et hec pba ſm quã tertius non ſupfluit cũ cõſiliũ ⁊ verbũ vtiu

e ℄ Iuſte autẽ manumiſſionis cauſe. facit. ff. de manu. vin. l. ſi minor cũ le. ſequẽ. vſq; ad. l. apud. vbi iuſte cauſe cõnumeratur. ↄnumeratur eniã inter iuſtas cauſas manumittẽdi ſi dñã periculo vite vel infamie liberauit ſeruus. vt. ff. de manumiſſ. vi. l. iuſta.

f ℄ Patrẽ. Sed qualiter poteſt filius habere ſeruũ ſuum patrẽ vel ecõtra. vel frater fratrem ſuum ſiue ſororem ⁊ ſiĩ. bene poteſt: vt q: iſtitui dñs filiũ ſerui ſui heredẽ vel filiũ ancille: vel ecõtra. ⁊ ſic de aliis quo caſu fit inſtitutus heres liber ⁊ dñs oĩum bonorũ quorum dñs fuerat teſtator vt. ſ. eo. §. j. ⁊. ff. de acqui. poſ. cũ heredes. Itẽ põt eſſe: vt ſi habeat quis filiũ ex ancilla ſua: nã eſt ſeruus ⁊ filius. vt. C. cõmunia de ma. l. ſi. ⁊ ecõtra ſi ſeruus habeat filiũ ex dña: nã filius eſt ⁊ liber ⁊ dñs: cum ventrẽ ſequaẽ quo ad ſtatũ. vt. C. de rei vendi. l. partum. lʒ poſſint ipe ⁊ dña accuſa. vt. C. de mu. que ſeruis pp̃ri. l. j. ⁊. j. de he. iſti. §. j.

dicta eſt poſitur. vt ĩ gl. ſ. ſ̃. de li ber. ſit diuerſa: ⁊ ſic eſt ſpeciale hic vt ſ manumiſſio fiat ĩ loco maiorum: q: erigit plenam cãe cognitiones. al's ſec⁹: vt ibi no.

g ℄ Naturales. Et legitimos: vel naturales tñ.

h ℄ Pedagogum. ſ. qui ab initio inſtruit pueros. a pedos qđ eſt puer. ⁊ gogos quod eſt ducere: quaſi ductor ſiue gubernator puerorum.

ADDITIO. Adde q: nõ pedos ſed pais grece puer eſt latine. vñ ab agẽdis: hoc eſt a ducendis pueris appellatur pedagogus.

Pedagogus.

i ℄ Alumnum. paſſiue: quẽ vel quã alũnus aluit: vt differat a ſuperiori.

k ℄ Collactaneũ. qui ſimul mecũ lactauit: quẽ fratrem bonoñ. appellãt.

a ¶ Ducatur: preſtito ſuper hoc ſacramento: vt.ff.de man. vin. ſi collactaneus. in fine.
b ¶ Iuſta cauſa. Ut infirmitas que tribuit dilationez: vt.ff.ſi quis can.l. ij. §. iij. ⁊. iiij. ⁊.ff.de re iudica.l.queſtum. vel alia quelibet iuſta cã vt.ff. ex qui. can. ma.l.j. in fi.
c ¶ Decez ⁊ ſeptẽ annis. Sed quomõ minor. xxv. annis poteſt eſſe procurator: vt.C.de pcurator.l. exigẽdi: ⁊.ff. de pcura.l. ſi minor. Rñ. hic ad negocia fuit: non autẽ in iudicio eẽ põt: ⁊ ſic al's eſt differentia inter hos pcuratores: vt.ff.man.l.ſi procuratorem. §.j.

¶ Et hec veri[...]o dic deci ſa in ca. qui gſia liter. de procur. lib. vj. fallit tñ in caſu dicte.l. exigẽdi ſm doctõ. hic.

¶ Semel. Caſus. Hic incipit tertia particula in qua ſic po.ca. Dñe iã video q non licet minori. xx. annorum ſeruũ ſuũ ſine iuſta cauſa manumittere: ſed ponamus q aliquis minor. xx. annis volẽs manumittere ſeruũ ſuũ allegabat iuſtã cauſam corã iudice: q ſeruũ illũ quẽ voluit manumittere fuit ſibi ſocius in armis vel in ſcholis ⁊ iudex illã cauſam tanq̃ iuſtam approbauit: vnde talis minor ſeruo impoſuit libertatem: poſtea procedẽte tẽpore apparuit illã cauſam fuiſſe iniuſtã: nunqd occaſione illius cauſe non iuſte poterit libertas data reuocari? Ad hoc reſp. Iuſti. q nõ: cauſa eni a iudice approbata: ſiue iuſta ſiue iniuſta fuerit nũq̃ poſtea tractabilis.
d ¶ Cauſa. Scilicet manumiſſiõis.
e ¶ Approbata. Scilʒ apud cõſiliuʒ.
f ¶ Sine falſa. q.d. ſi dixit filiũ mẽʒ

ducatur [a]: niſi iuſta cauſa [b] impediat.
¶ Et ſeruus q manumittitur procuratoris habendi gratia: non minor decem ⁊ ſeptem [c] annis manumittatur.
¶ Semel approbatum: ſiue iuſtuʒ: ſiue iniuſtum ſit: nõ põt reprobari. Hoc dicit ſm Aretinuʒ.
¶ Semel autẽ cauſa [d] approbata [e]: ſiue vera ſit: ſiue [f] falſa non retractetur [g].
¶ Minor.xx.annis ſi attigit.xvij.annũ põt in teſtõ ſeruis libertatez relinquere iure iſto. ſecus ſi non attigerit. Are.
¶ Cuʒ ergo certus modus manumittẽdi minorib⁹.xx. annis dominis per legem eliaſcẽtiaʒ cõ

non ſit: vel patrem: vel ſimilia: lʒ hec ita non ſint ſm quoſdaʒ: qd reprobo: cum id qd falſum ſit nihil ſit: nec preſtet cauſam. vt.ff.de verbo. ſignifica. paulus. ⁊.C.ſi ex fal. inſtru.per totũ. ⁊.ff.d' excep. l. qui agnit. vñ dic vera id eſt iuſta. falſa id eſt iniuſta: vt qr dixi eum ſocium meum fuiſſe in armis vl' in ſcholis: quod inducebaʒ pro iuſta cauſa: ⁊ fuit talis cauſa vel ſimilis approbata licet nõ debuerit approbari: ſic.ff. de lega.j. ſic fideiuſſor. §.j. ⁊.ff.de in inte. reſti. l.omnes. ſic econtra iuſta pro vera: vt ſupra titu.j.in princi.
g ¶ Non retractetur. ſic.ff. de manumi. vin.l.iuſta. quia nihil facile immutandum eſt ex ſolẽnibus. vt.ff.de in integrum reſtitu. diuus. Sed contra.ff.de excuſa.tu.l.ſed reprobari.j. reſpon. ſed hoc fauore libertatis: illud fauore ſanitatis Accur.
ADDITIO. Ex hac gl. dicit Bal. q poteſtas qui cõduxit vicariũ vſq ad annum: ſi ignarus reperiatur: põt remouere: ⁊ h fauore reipub. quã dʒ adminiſtrare. ſm Chriſtophorum.
¶ Cum ergo. Diuiditur iſte. §. in q̃tuor partes. qr primo ponit vnuʒ dictum. Scđo contra illud adducit plures rationes. Tertio pro eo adducit alias rationes. Quarto ad concordiã reducit mediam eligens viã: ⁊ rationẽ annectit. Scđa ibi (Q d nõ erat.) Tertia ibi (Sed cum.) Quarta ibi (Ideo nos.) Are. Diuiſio

¶ Cum autē certus modus. Caſus. ¶ Incipit quarta ⁊ vltima particula vltime partis principalis in qua ſic po. ca. Domine iaꝫ video ꝙ ſtatuit lex elia ſentia circa minores manumittere ſuos ſeruos. Quid videtur vobis de ſtatu. l. elia ſentie. nunquid hodie obſeruandū eſt. Ad hoc reſpondit Iuſtinia. dicens. Amice certe vobis videtur prima facie ſtatu. l. elia. quoddam ius intollerabile emergere. cum enim minoribus. xx. annis auctoritate legis elia. certus modus manumittendi ſit ſtatutus ex hoc ſtatuto contingebat vt licet minor quin. xiiij. annis impleuerat teſtamentum poſſet cōdere ⁊ in eo heredem inſtituere ſibi ⁊ legata relinquere. ſi tamē adhuc minor. xx. an. fuerat libertatem vni ſeruo dare non poterat: quod non videtur aliquatenus ferendū. Cum enim huiuſmodi minori omniū bonoꝛuꝫ ſuorum libera diſpoſitio in teſtamēto cōcedatur: ſatis videtur abſurdum ꝙ ⁊ beneficiuꝫ manumittendi denegetur. Quare enim vt nō ſimiliter in ceteras res ſuas: ita ⁊ in ſeruos: in vltima volūtate quēadmodū voluit diſponere. conceditur: vt ipſis libertatis beneficium poſſit impartiri. hoc non videtur rationi conſentaneum. Verūtamē cū libertas ieſtimabilis ſit: ⁊ idcirco minoꝛ. xx. annis eaꝫ pꝛeſtare ſeruis ſuis antiquitas pꝛohibuerit ideo non his rationibus moti quodāmodo viā mediam eligimus: ⁊ non aliter. xx. an. cōcedimus dare ſeruo teſtamento libertatem niſi cōpleuerit. xvij. an. ⁊ parti xviij. an. tetigerit. Cum enim antiquitas huiuſmodi etatis hominibus pro alijs in iure poſtulare conceſſerit: nō videmus rationem cur ſtabilitas iudicij ſui intantum eos iuuare nō credatur: vt ſaltem in. xl. etate cōſtituit libertatem ſeruis ſuis in vltima voluntate poſſint impꝛnere. Extra ca. no. ꝙ manumiſſio in fraudem creditoꝛuꝫ data ſeruo non valet. Item nota mirabilem rationem, ſ. ꝙ lex hoc vult. Secūdo nota ꝙ ſi ſeruus ē liber cogit adire hereditateꝫ ⁊ liber efficitur neceſſarius heres domini. l. ſiue velit ſiue non etiam ſi in fraudem credi. fuerit heres iſtitutus a domino ſuo. Itē no. pauperibus ſubueniri. Iteꝫ no. ꝙ fama defunctoꝛum quandoqꝫ dānat. Nota quando in frau. credi. videatur fieri manumiſſio. Nota ꝙ duo ſunt neceſſaria vt impediatur libertas. ſ. fraus ipſa ⁊ euentus. ſ. ꝙ eueniat. ꝙ creditoꝛes vere fraudentur. Item no. ꝙ ſepe de facultatibus ſuis plus ſperāt homines ꝙ̄ in his ſit. nota ꝙ dn̄s minoꝛ. xxv. an. non pōt manumittere ſeruum ſuuꝫ niſi cauſa cognita. Ex. ij. parte not. id quod vertitur in cognitionem. Item not. ꝙ in. xvij. an. poteſt quis alicuius eſſe procuratoꝛ. Ex. iij. parte not. ꝙ manu. predicta pꝛeſtita etiā iniuſte de facili non retractatur. Ex. iiij. pte no. ꝙ in. xiiij. an. quis pōt teſtari. Item no. ꝙ libertas eſt res ineſtimabilis. Item not. mediam viam eſſe eligendam. Ex vltima not. ꝙ in xvij. an. quis poteſt aduocare ſeu poſtulare.

a ¶ Conſtitutus. Nam cum dicit ſine cauſa non poſſe manumitti ergo econtra cum cauſa valet manumiſſio. ſic. ff. de eden. ſi quis ex argentarijs. §. pretoꝛ. ⁊. §. prohibet. ⁊. ff. de pac. iuriſgentium. §. pretoꝛ. ⁊. §. dolo malo.

b ¶ Teſtamentum. Si eſt maſculus ſemina vbo in. xij. vt. ff. de teſta. qua etate. ⁊. ff. de liber. lega. l. aurelio. §. caius.

ſtitutus a: ſic eueniebat vt qui quatuoꝛdecim annos expleuerat licet teſtamētum b facere ⁊ in eo ſibi heredem inſtituere: legataqꝫ relinquere poſſit: tamen ſi adhuc minoꝛ ſit xx. annis libertateꝫ

ſuo daṙ nõ poterat. ¶ Quod nõ erat ferendum ſi is cui totorum ſuorũ bonorum in teſtamento diſpoſitio data erat vni ſeruo daṙ libertatẽ nõ ꝑmittebaṙ: q̃re nõ ſilr ei queadmodũ al's res: ita ⁊ ſuos ſuos ĩ vltia volũtate diſponẽ quẽadmodum voluerit ꝑmittim⁹ vt ⁊ libratẽ eis poſſit ꝓſtare. ¶ Sed ᵃ cum libertas ĩeſtimabilis res ſit: ⁊ ꝓpter hoc añ xx. etatis annuꝫ antiquitas libertateꝫ ſuo dare ꝓhibebat. ¶ Ideo nos mediaꝫ ᵇ quodãmodo viam eligentes: nõ aliter miori. xx. annis libertatem in teſtamento dare ſeruo ſuo cõcedimus: niſi. xvij. annuꝫ impleuerit ᶜ: ⁊. xviij. annum attigerit. Cuꝫ enim antiq̃tas ᵈ huiuſmodi etatis ⁊ ꝓ alijs poſtulare ᵉ cõceſſerit: cur nõ etiã ſui iudicij ſtabilitas ita eos adiuuaṙ credatur: vt ad liberta teꝫ dandam ſeruis ſuis poſſit peruenire ᶠ?

a ¶ Sed cum libertas. Uſq; huc allegãdo innuit q; eodem tempore poſſit manumittere quo teſtari: nunc ecõtra duas rationes conſiderans: ⁊ q; ineſtimabilis eſt libertas: tamẽ ſi vẽdat quis ſe: preciam ad venditorem non tranſit: immo penes emptoreꝫ cũ deq; dominuꝫ remanet † vnde eſt ineſtimabilis. vt hic. ⁊. ff. ð re. iu. libertas. ⁊. ff. ð tabu. exhi. l. j. §. fi. ⁊ q; antiquitas aliter ſtatuebat: cui eſt deſeruiendum. vt C. ð teſt. l. teſtamenta. qua re vilis allegationibus ſoluit: mediã eligens viã. fic. ff. de rerũ diui. §. cũ ex aliena. ſed ar. contra. ff. de neg. ge. l. neſennius. in fi. ⁊. ff. de in rem ṽ. ſi pro parte. §. idem querit.

ADDITIO. Dic q; aut eſt maior ꝓſumptio pro vna parte q̃ alia: ⁊ tunc nõ eligitur media via. vt. l. neſennius ⁊ qð ibi no. glo. contra ſniam Juſti. in fi. Secus quãdo non eſſet maior ꝓſumptio pro vna parte q̃ pro alia. ita notatur in. l. ſed ſi lege. §. adeo. ff. de peti. here. Ange. Areti.

b ¶ Mediam. Nota mediã viam ſit. ff. ſi pars hereditatis petaṫ. l. antiqui. ⁊. j. de rerũ diui. §. cum ex aliena.

c ¶ Impleuerit. Sed hodie ex eque teſtari poſſunt ⁊ libertates relinquere poſſunt. vt in auẗ. vt ſpon. lar. §. j. col. ix. qð etaudi. ſi in vltima voluntate velit quis libertatem relinquere qð pꝫ ex verbo relinquere quod dicta auctoritate poſitum eſt: quod ad morientes tñ ſpectat vt. ff. de tab. exhi. li. j. §. fi. Sꝫ quid ſi inter viuos velit quis manumitteṙ: Rñ. non põt niſi habeat. xx. an. vel niſi cauſa cognita: cum nec liber iſte. nec auẗ. loquaṫ niſi in vltima voluntate. Unde ſeruaṫ tenor eiuſdẽ legis eliaſcẽ tñ cum non ſit correct⁹. vt. C. de ap. l. ꝓcipim⁹. fi.

ADDITI. Et ſic al's de contractu ad vltimas voluntates bonum ſit argumentum. l. ſeruuꝫ filij. §. cum que. ff. de leg. j. (imo ſm Jaſo. equiparantur in terminis proprijs: vt j. ti. proxi. ⁊. C. eo. ti. not. ſm cõiter doc.) q; lex noua corrigẽs in vno caſu non trahiṫ ad aliũ ſimilẽ rationeꝫ habentem vel equiparatum.

d ¶ Antiquitas. vt. ff. de poſt. l. j. §. initium.

e ¶ Poſtulare. Id eſt deſiderium amici ſui vel clientuli ſui corã iudicibus exponere. vt. ff. de poſtu. l. j. §. j. non aũt pro ſe poterit eẽ in iure. vt. C. de auc. pſ. l. clarum. ſeſt ro q; qñ pro alio accidit: ſibi iputet q ſali cõmittit cãm ſuã. vt. ff. de mino. l. cum mandato.

f ¶ Peruenire. Interrogatiue legas

rñdet q; ħ nõ libertas: ſꝫ fuit⁹ putatiua eſtimaṫ cũ emptor putet cũ ſeruum vt not. ī dcã gl. † Sꝫ ibi erat maior preſũptio ꝓ vna ꝓte q̃ ꝓ alia al's ſecus vt no. glo. in. l. ſꝫ ſi lege. §. adeo. ff. ð pe. here. ſm Ange. ⁊ Jaſo.

† Sed ħ reprobat. Chriſt. ħ p. l. j. ff. q. ad li. proclamãdo non li. ⁊ gl. ſup verbo maior. i. §. pe. ĩ. de iure perſona ad iſtũ tex.

† Snia tñ ꝯ euꝫ lata valet ſꝫ reſcindiṫ ꝑ in integrum reſtit. l. cũ maiores. ff. ſi aduerſus rem iudi.

z reſpondeas. non eſt ratio quare ſit diuerſum. eſt ergo z idem ius ſtatuendum vt.ff.de verbo.obligatio.l.a tytio.in fi.nam vbi eſt eadem ratio idē ius ſtatuendum eſt: vt.ff.ad.l.acquil. l.illud. z.C. ad.l. falci.l. vlti.

¶ De le.fu. canina tollē.

¶ Viſo ex quibus cauſis manumiſ. fieri poſſit. quia manumiſſio interdum prohibebatur a.l. fuſ. canina: ideo de ea nūc ſubdit Por.

¶ De lege fuſia canina tollenda.

¶ Poteſt qs in teſtamento omnibus ſeruis libertatē dare: ceſſantibus omnibus alijs impedimētis: ſicut inter viuos nō obſtante ſtatuto legis fuſie canine.h.d.ſm Areti.

Diuiſio

Lege fuſia. ¶ Diuiditur i tres partes. Primo facit mentionem legis fuſie canine. Scd'o eam corrigit. Tertio aliam rationez aſſignat. Scd'a ibi (Quaz quaſi.) Tertia ibi (Cum ſatis.) Are.

¶ Lege fuſia. ¶ Po.igitur ſic ca. Acceſſi ad iuſti. z ita queſiui ab eo. Domine vos vultis tractare de lege fuſia canina. Dicatis mihi quid ſtatutum fuit in lege illa. Ad hoc reſpon. Juſti. dicens. Amice in lege fu. ca. certus fuit modus conſtitutus in ſeruis in vltima voluntate manumittendis: vt licet quis inter viuos arbitrio ſuo poſſet ſeruos ſuos manumittere: tamen in teſtamento vltra.ij.vel iij. forte. propter prohibitionem legis fu.ca.non poterat libertatez preſtare: quā quidem legem fu. ca. quaſi inuidiam z libertatibus impedimentum afferentem: tollendam eſſe iudicauimus: z eam in perpetuum ſilere eſtimauimus: z ad ipſam tollendam tali ratione moti eramus. Satis eniz videbatur nobis abſurdum atqz inhumanū viuos habere licentiam totam familiam ſuam arbitrio ſuo manumittere: niſi aliquatenus iuſta cauſa impedimentum manumiſſioni preſtaret z huiuſmodi licentiam ad mortem tendētibus auferre. Extra ca.no. primo contra inuidos. Secūdo no. libertati fauendum. Tertio not. q, id quod poteſt fieri inter viuos poteſt etiaz fieri in vltima voluntate: z ecōtra: z ſic videtur improbari ſolutio multorū qui ſoluunt multa contraria hoc modo: quia dicunt ſpeciale tm̄ in tali lege propter fauorem vltime voluntatis: quia non videtur bona ſolutio: niſi alia cauſa z ratio ſubſit: ſed talis qualis eſt ſolutio: z hec ſunt que vſqz ad titulum dicuntur.

Lege fuſia canina certus[a] modus[b] cōſtitutus erat in ſeruis teſtō manumittendis. ¶ Quam[c] quaſi libertates impedientē[d] z quodāmodo inuidiā[e] tollendam

a ¶ Certus. Ut vltra duos vel tres forte non poſſet manumittere in vltima voluntate: vt.j.eo.in fine.

b ¶ Modus.i.numerus.

c ¶ Quam ſcilicet legem fuſiam caninam forte a quodam qui canis nominabatur inductam: vt in publiciana dicitur. vt infra de act.§. alie. nam canis ſeruabat naturam qui ſtat in palea: qui nec ſibi poteſt habere paleam: nec alij permittit accipere: ſic nec ſibi poterat tenere ſeruos: q2 moriebatur. vt infra de dona.§.j.nec libertatem patiebatur eis dari. vnde merito canina dicitur: vt ſit conſequens nomen rei. vt infra de dona.§. eſt.z aliud.

d ¶ Impedientem.ideſt impedimentum afferentem.

e ¶ Inuidiam. Nota cōtra inuidos. ſic.C.de cadu.tol.in prin.

a ¶ Familiam. i. omnes ſeruos qui familia dicuntur: vt. ff. de verborum ſignifi. pnuntiatio. §. j.

b ¶ Cauſa. Ut fraus vel etas manumittentis: vt. s. ti. j. in pn. z. §. e.

c ¶ Morientibus. Sed qũo põt aliquid adimi cũ nihil habeant: nam mors omia abſtulit: vt in auctẽ. de nup. §. dein ceps. colla. iiij. Rñ. dic morientib⁹ id ẽ ad mortẽ tendẽtibus: qr laborabant in extremis vel quaſi: vel ẽt erãt ſani: ſʒ timore mortis hoc faciẽbãt. ff. de do. cã mor. l. iij. iiij. v. z. vj.

d ¶ Adimere. No. hic ar. ꝙ ea que ſiunt inter viuos trahunt̃ ad voluntates vltimas. ſic ecõtra. ff. de pac. l. pacto. z. C. de leg. l. finali.

¶ De his q ſui vl' alieni iuris ſunt.

Argui põt de contractib⁹ ad vltimas voluntates.

¶ Poſita prima diuiſione perſonarum: reſtat videre de ſecũda. Tertius ſeipſum ſatis continuat.

Diuiſio

Sequitur. ¶ Totus iſte titulus diuidit̃ in qnqʒ partes. Pr'o ponit duo gña pſonaruʒ. Scd'o qui ſunt in poteſtate dñoꝝ: z quo iure fuit ĩtroductũ eoꝝ dñiuʒ. Tertio ponit nouũ ſtatutuʒ reſtringens ptãtez circa mortẽ: z puniens ꝯ faciẽtes. Quarto aliaʒ reſtrictionem ptãtis: etiã circa ſeuitiã de occidendo. Quinto ponit ṽba noue conſtitutionis. Scd'a ibi (In ptãte.) Tertia ibi (Sed hoc tpe.) Quarta ibi. (Sʒ z maior.) Quinta ibi (Cui⁹.) Et diuiditur hoc principiuʒ. Primo ponit

In poteſtate ſui. ã.

eſſe cẽſuim⁹. ¶ Cũ ſatis fuerat inhumanũ viuos qdẽ licentiã hr̃e totã ſuã familiaʒ[a] libertati donare niſi alia cã[b] ĩpediat libtatẽ: morientib⁹[c] aũt adimere[d] hmõi licentiã.

¶ De his q ſui vel alieni iuris ſunt.

¶ Hic ponit ſcd'a diuiſio pſonaꝝ cuʒ ſubdiuiſiõe alteri⁹ mẽbri. Et cognito vno de ꝯ̃ꝛijs cognoſcit̃ z reliquũ. Cum ꝯ̃ꝛioꝝ eadẽ ſit diſciplina. h. d. Areti.

Sequitur ꝺ iure pſonaꝝ alia[e] diuiſio. Nam quedam pſone ſui iuris[f] ſunt:

vnaʒ diuiſionẽ pſonaꝝ bimẽmbrem. Scd'o ſcd'm ſubdiuidit mẽbꝛũ. Tertio dicit ſe velle tractare de ſecundo membꝛo ſubdiuiſionis. Secunda ibi (Rurſus.) Tertia ibi (Videam⁹.) Quarta ibi (Ac ꝑus.) Areti.

¶ Rurſus cãꝫ. Caſus ¶ Dicit iuſtinia. ꝙ cõtinuãdo ſbſequẽtia ꝑcedẽtibus. Uiſa prima diuiſione de iure pſonaruʒ: quedaʒ alia diuiſio ſeqt̃ talis. Quedã eniʒ pſone ſui iuris ſũt: qdã alieno iuri ſubiecte ſunt. Illarũ que alieno iuri ſubiecte ſunt: quedã ſunt in ptãte dñoꝝ. Sed dñe de qb⁹ vultis poſt tractare: vtrũ de his qui ſui iuris ſunt: an de his que alieno iuri ſubiecte ſunt. Ad hoc rñ. Juſtinia. ꝙ primo dictur⁹ eſt de his que alieno iure ſubiecte ſunt. Naʒ ſi cognouerimus que ſunt ille perſone que alieno iuri ſubiecte ſunt certe ſimul intelligimus que ſui iuris ſunt. vnde videamus primo de his perſonis que poteſtati dominoꝝ ſubiecte ſunt.

e ¶ Alia diuiſio. Que eſt de iure ciuili cũ in ea ius gentiuʒ diſtinguat̃: vt. ff. de iuſti. z iur. l. ius ciuile. † Superior aũt quã habuimus. s̃. de iure perſonaꝝ. j. rñ. eſt de iure gentiũ: cuʒ nõ ſit ſeruitus iure naturali cognita: vt. s̃. de lib. §. primo.

f ¶ Sui iuris ſunt. Hic reſtringitur primũ mẽbꝛũ prime diuiſionis poſite. s̃. de iure pſonaꝝ. vt nõ cõpꝛehendat quoſdaʒ liberos hoĩes. ſ. filioſfamilias. Itẽ ſtatim cũ dicit aleno iuri

† Quod ẽ verũ ꝙ ad p̃ria ptãtem ſecus ꝙ ad dñicam: vt. j. eo. §. i ptãte. qd diſtigue: vt in. §. ſerui. s̃. de iure perſo.

ampliat ſcḋm membrū dicte diuiſio-
nis: vt cōprehēdat etiā quoſdā libe-
ros. ſ. filioſfamilias. Cū ergo fiat ad-
ditio ⁊ detractio dicte diuiſioni: iam
eſt de iure ciuili h̄ diuiſio: vt. ff. de iu-
ſti. ⁊ iure. l.
ius ciuile.
At ſuperior
de iure pſo-
naꝝ fuit ſm
ius n̄ale: et
gētiū: vt ibi
diximus: et
ideo imuta-
bile: vt. ſ. ď
iu. na. gen. ⁊
ciui. §. pen.
Accur. flo.
a ¶ Quedā
alieno. Que
dam neutro
iure tenent:
vt filij q̊ruꝫ
p̄res ſint ca-
pti ab hoſti
bus: vt. j. q.
mo. iu. pa. po. ſol. §. ſi ab hoſtib⁹. naꝫ
⁊ alie quedaꝫ ſunt in pendenti: vt. ff.
de vſufru. ſed ⁊ ſi quis interdum. §. j. ⁊
in auc. de nō elige. §. hoc aūt. col. j. ⁊
hoc ſm quoſdā. Nos cōtra: nam ſui
iuris ſunt: cū cuiꝫ pater ſit ſeru⁹ ho-
ſtiuꝫ ⁊ in coꝝ ptāte: vt. ſ. de iure pſo-
naꝝ. §. ſerui. ergo aliuꝫ hic nō pōt in
ptāte: vt. ff. de acqui. re. domi. homo
liber. §. q̄cq̄d. ff. de acqui. poſ. l. cum
heredes. circa mediū. ⁊. ff. ad. l. iul. ď
adul. l. ſic eueniet. ⁊ preterea eoꝝ rō
vel ſnia eſt abſurda qui dicunt ꝙ hec
diuiſio recipiat mediū: vt. C. de ſent.
paſ. l. ſi. circa principium.
ADDITIO. Et de hoc dic vt per
Ange. in. d. §. ſi ab hoſtibus.
b ¶ Poteſtate. Hoc verbuꝫ quinqꝫ
modis accipitur: vt. ff. de verborum
ſignifica. l. poteſtatis.
c ¶ Simul intelligimus. nam vt di.
Ariſtoteles. Contrarioꝝ eadem eſt
diſcip̄lina vt hic. ⁊. j. de tutel. l. rurſo.

quedaꝫ alieno[a] iuri ſbiecte ſūt. ¶ Rurſus eaꝝ que alieno iuri ſunt ſubiecte: alie ſunt in ptāte[b] parentū: alie in poteſtate dominoꝝ. ¶ Videam⁹ itaqꝫ de his que alieno iuri ſubiecte ſunt. Naꝫ ſi cognouerimus que iſte pſone ſunt: ſimul[c] itelligemus que ſui iuris ſunt. ¶ Ac pri⁹ inſpiciam⁹ de his qui in ptāte dñoꝝ ſunt. ¶ Olim poterant ſerui a dominis im- pune occidi: hodie autem non ſine cauſa legib⁹ permiſſa. hoc dicit Aretin⁹. ¶ In ptāte itaqꝫ dominoꝝ ſunt ſerui. ¶ Que quidē ptās iuriſgentium[d] eſt. ¶ Nam apud oēs pereqꝫ gētes aīaduertere[e] poſſum⁹:

⁊. ff. eodē. l. j. ✝ Et eſt hic arg. ꝙ per
notitiam vnius imediatoꝝum perue-
nitur ad alterius notitiam: ⁊ faciunt
ad hunc. §. ff. de procurato. l. pompo
nius. §. penul. ⁊. ff. eo. l. j. ⁊. ff. de pro.
ſtipula. l. j.
§. ſtipulatio
num iſtarū.
j. ď tute. cir
ca pricipiū.
¶ In pote
ſtate. ¶ Di
uidit i tres
ptes. Prio
ponit q̄ ſint
in dominoꝝ
poteſtate.
Secūdo vñ
dicta pote-
ſtas deſcen-
dit. Tertio
duos ei⁹ effe
ctus. Scḋa
ibi (Que q̄-
dem.) Ter-
tia ibi (Nā
apud.) Angelus areti.

✝ Quod ē
verū in
directo
p̄ꝛiꝫs et
quo ad
cogni-
tionem
vt hec
ſecus q̄
ad effe
ctus vl̄
iurꝫ di
ſpoſi-
tionem
vt p̄ꝛia
ē rō. l.
iter ſti
pulātē.
§. ſacrā
ff. de p̄.
oblig. ⁊
l. j. ff. ſo
lu. ma.
⁊. l. pe.
C. de ſo
lutio.

¶ In ptāte itaqꝫ. Caſus. ¶ Ibi incipit quarta pticula in qua ſic po. ca. Dñe iaꝫ video ꝙ vos poſt intenditis tractare de dñica ptāte: dicatis ergo mihi ſi placet: q̄ ſunt in ptāte dñoꝝ: ⁊ vñ deſcēdit ptās quā dñi habent in ſeruis. Ad hoc rñ. Juſti. dicēs. Certe in ptāte dñoꝝ ſunt ſerui: ⁊ hec ptās quā hñt dñi in ſeruis de iure gen. eſt que tali liquet rōne. Nam apud oēs gentes perpēdere poſſumus pereque dominis in ſeruos vite necisqꝫ poteſtatem fuiſſe: ⁊ quodcūqꝫ per ſeruū acquiritur in domino acquiri cenſetur. Cum igitur ius gentiuꝫ ſit quod pereque apud omnes gētes cuſtoditur: manifeſtuꝫ eſt iſtam poteſtatem de iure gentiū originē ſumpſiſſe.
d ¶ Juriſgētiū. i. de iure gentiū introducta: vt. ſ. de iure pſo. §. huic⁹.
e ¶ Aiaduertere. i. in animo vertere ⁊ cogitare: vt dixit cato.

a ℭ Eſſe. Improprie ponit̃ pro fuiſ‑ſe vt ſtatim colligitur: ⁊.ff. co.l.j.⁊ erat eadem patris in filium: vt colligitur ſm vnam litteram.ff. de libe.⁊ poſt.l.in ſuis.⁊.j. de nox.§.ſi.C.de pa.po.l.ſi.

dn̄is in ſeruos vite neciſq; pt̄atez eē^a

b ℭ Acquirit.ſ. iuſte. ſm quoſdā: vt.ff.d acq. poſ.qđ ſeruus.in ſi. Sed certe hoc eē non pōt.nam acquirit̃: ergo dn̄o: q̄a ſibi non: vt.j.per quas pſo.no.acqui. §.item ſerui.⁊.ff.de acqui.here.l.placet. quare dic q ſemp dn̄o querit̃ etiā ſi qđ per dolum vel metū ſeru⁹ acquirat: vt.ff.pro emptore.l.ij.§.celſus.⁊ §.pomponius.⁊.§.ſi ſeruus.(j) Sed hoc ſolo inſpecto an querat̃: puta ſi ſeru⁹ ſtipulet̃ operas a liberto: vt.ff. de ſtipu.ſer.l.antepe. vel ſi aliud factū ſit in ſtipulatione: vt.j.de ſtipu.ſer.§.ſed cū factū. niſi in caſibus qđ dic: vt.j.de ſtipu.ſer.§.ſed cum. Nec ob.d.l.q ſeruus.q2 nō querit dn̄o vt ſibi remaneat.nam tenetur reddere. Sed nunquid libertas data a domino vel a lege qđ fit interdum: vt.C.d ſer.qui pro premio liber.ac.per totū.⁊ in auc.de mo.§.ij.coll.j. dn̄o queritur. Rn̄.non. naz lz queratur ſeruo libero: tn̄ non pōt dari libertas: vt.j. de actio.§.ſic itaq;.⁊.ff. de fideicom. liber.generalr̃.§.ſi homini. tn̄ eoipſo momento ſic ſit liber vt dn̄m non habeat: ⁊ ſi hec oppoſitio eſt de pacto: ſic vt al's vt hic vadit romaz ⁊ hic facit muruz: non eſt tn̄ verū eū ſimul iſſe vel opus feciſſe: lz ſit in vltimo momento perficiendi. ſimilis qđ ſit.ff.q metus cauſa.l.extat.

ADDITIO. Et hoc cōiter ſz docto. in dn̄o vel etiaz poſſeſſione et re peculiari acquiſita: vbi eſt multū iuris: ⁊ ideo nō opus eſt aīo cuz acquiratur etiaz ignoranti.l. cum pater.§. ſurdo.ff.de leg.ij.ſm Ja. ſecus in ea que habet multuz facti: vt in princ. glo.⁊ iſta omnia poſſunt dici de filio reſpectu patris vl' fratrū quo ad illicite acquiſita: vt hic per Ange.

Et q̄dcūq; p ſeruū acquirit^b id dn̄o^c

c ℭ Domino. vel quaſi domino: vt fructuario ⁊ bōefidei poſſeſſori quibus queritur ex duabus cauſis: vt.j. per quas pſonas nobis acqui.§. de his.

ℭ Sz hoc tempore. Caſus. ℭ Ibi incipit q̄rta pars in qua ſic po.ca. Dn̄e iaz video que ſit ptās dn̄oꝝ in ſeruos ſm iura antiqua: nunquid licebit dn̄is adhuc eandē ptātez in ſeruos exercere: Rn̄. Juſti.q nō. Nam hoc tēpore in illis hominib⁹ qui ſub noſtro īperio ſunt non licet ſine cauſa legibus approbata in ſeruos ſuos ſupra modū ſeuire. Ex cōſtitutione eniz diui pij antonini cauetur vt qui propriū ſeruū occiderit ſine legitima cauſa: non minus puniatur: q̄ꝫ qui alienū ſeruū interfeciſſet. Et nō ſolūmodo illos qui ſeruos occidunt puniri iubemus: ſed ēt eos qui maiorem aſperitatē q̄ꝫ equū ſit in ſeruos exercent eiuſdem principis conſtitutione coercentur. Nam idem princeps conſultus a quibuſdā preſidibus prouintiarum quid iuris eſſet de his ſeruis qui propter ſeuitiam dominoꝝ ad edes ſacras ⁊ ad ſtatuas principuz confugiunt: in reſcripto ſuo precepit vt ſi ſeuitia dominoꝝ circa ipſos ſeruos intollerabilis videatur cogantur ipſi domini ſeruos bonis conditionibus vendere ⁊ precium de ſeruis venditis habitum dominis detur. Sed dn̄e quid videt̃ vobis de h̄ ſtatuto diui pij antonini: ⁊ certe dicit Juſti. nobis videt̃ ipſuz recte ſtatuiſſe. expedit eniz reipu. ne quis re ſua male vtatur: ⁊ verba ſcripta ipſius p̄ncipis ad Delinz marcianum proconſulem miſſa ſunt hec. Dominorum quidem poteſtatem in ſeruos ſuos illibatum eſſe.l. non diminutam quoq; nec cuiq; hominū ius ſuum in aliquem detrahi equum eſt

verūtamē in caſu iſto ipſoꝝ dñoꝝ intereſt ne auxiliū cōtra eoꝝ ſeuitiam vel intollerabilē iniuriā ipſis ſeruis iuſte dep̄cantibus denegeť. Nam ſi permitteret eis ſeuitiā ſuā in ſeruos ſuos exercere. aut forte ſeruos occiderent aut eos fugitiuos efficerēt: τ ſic ipſis ſeruis et eoꝝ ꝑcio carerēt: τ id o tu heli. marciane de querelis ſeruoꝝ qui ex familia Julij ſabini ꝓpter ei⁹ ſeuitiā ad ſtatuas principū fugerūt diligenter cognoſce: τ ſi tu cognoueris eoſdem durius habitos q̄ equū ſit τ intollerabili iniuria afflictos venūdari iube: ita q̄ de cetero in po. Julij ſabini nō reuertať: τ ſi idē Julius ſabinus huic nr̄e ꝯſtōni fraudē fecerit ſciat nos hoc delictū aduerſus ſe ſeuerius executuros. Extra ca. no. diuiſionem iſtaꝝ pſonaꝝ. No. ſcd̄o q̄ ptās alia dñica alia paterna. No. tertio q̄ contrarioꝝ eadē eſt diſciplina. Quarto no. q̄ ſeruit⁹ eſt inducta a iure gen. No. v. q̄ de iu. gen. licebat dñis ſuos ſuos occidere et ſine cauſa: ſed hodie nec occidere licet: nec ūberare acriter poterit dñs ſine cā: τ ſi ꝯ faciat puniť. No. vj. q̄ qcq̄d acqrit ſeru⁹ dño acqrit. No. vij. caſū in quo qs cōpellit vendere. No. viij. qd̄ dicit expedit enī reipubli. τc̄. No. ix. q̄ ius alicui nō eſt diminuēdū: vt in glo. ſup illo ūbo illibatā. Ultimo no. q̄ ꝓuilegiū dz amittere qui cōceſſa abutiť ptāte: τ hec dicunť vſq₃ ad fi. titu.

acquiritur[a]. ¶ Sed hoc tempore nullis hominib⁹: qui ſub īperio noſtro ſunt: licet[b] ſine cā legibus cognita[c] in ſeruos ſuos ſupra modum ſeuire. Nam ex conſtitutione[d] diui pij antonini: qui in cauſa ſeruū ſuū occiderit: nō min⁹ puniri iubeť q̄ ſi alienū ſuū[e] occiderit.

Ptātis domini ce triplex eſt effect⁹. a ¶ Acqriť. No. h̄ duos affect⁹ dominice ptātis τ eſt terti⁹ vt non torqueať in dñm: niſi in caſibus: vt. C. d queſtio. l. j. τ. l. ſeruos.

b ¶ Licʒ. i. licitū eſt legib⁹: qz ſi ſu⁹ ſciat inſidias dño parari: τ ipſe auxiliū nō tulerit: ſupplicia dz preſtare: qd̄ mortē interp̄etamur: ſʒ τ ſi accuſauerit eū criminal'r (excepto crimine leſe maieſtatis) vl' ſi dñm viderit periclitantē τ eū nō adiuuerit: vl' ſi immiſcuerit ſe vxori ſue vl' aliis modis. Accurſius.

c ¶ Cognita. vt q: cū cū vxore inuenerit: vel filū delicto: quo caſu ē occidere licet: vt. ff. de ūbo. obliga. qui ſeruū. τ ff. de leg. j. qd ergo. §. ſi heres. τ. ff. ad l. iul. de adulte. marito. §. j. ſi aūt. alr̄ deliquit vel dño nō obedierit: legitie eū corrigere pōt: nō tñ vltra modum boni viri arbitrio cōp̄heſū: vt. C. de emē. ſeruo. l. j. ſʒ nūqd ſine cā verberare pōt? R̄ſi. ſic modice ſm Jo. vt C. de emā. ſer. l. j. lʒ Pla. dicit q̄ non aliter ſi nimis corripiat ſine culpa tenetur vel vēdere vel dare: vt. ff. ad. l. cor. de ſic. vt h̄ ſeqť. τ. ff. eo. ti. l. j.

ADDITIO. Hec glo. cōiter approbať τ dicūt doc. idem in marito erga vxorē: τ in magr̄o erga ſcholarē: qz ptās tributa magr̄o erga ſcholares: itelliť tributa marito in vxorē. l. ſʒ ſi quecūqʒ. §. ſi. ad. l. aquil. Chriſto.

Maritus q̄lr vxorem corrigat.

d ¶ Cōſtōne. cui⁹ ūba ſūt ī. eo. §. ſi.

e ¶ Alienū ſeruū. Sed certe q ſuū alienū occidit. l. aqlia teneť. vt ad. l. aquil. l. ij. in princi. τ. ī. ad. l. aquil. in prin. que actio hic h̄re locū non pōt: cū nō dño: imo cōtra dñm dareť: qd̄ eſſe nō dʒ: vt. ff. ad. l. aquil. Item mela. §. legis. Sʒ dic q̄ hoc eſt verū q̄tū ad criminalē penā legis cornelie de ſiccarijs: vt. ī. de pu. iu. §. itē lex. que pena tā in ſeruis q̄ in liberis locū habet: vt. ff. ad le. cor. de ſicca. l. j. §. j. (j) Itē etiā ciuil'r teneť ſi alteri⁹ intereſt: vt creditoris. vt. ff. de pig. ſuū quem quis: vel fructuarij: vt. ff. ad

legē aquil. sꝫ ñ ꝓprietatis. ꝛ.ff. de do lo. ꝛ.l. elegāter. §. ſi ſeruū vſura.

ADDITIO. ſ. Niſi ꝓbaret eū ſi ex vulnerib⁹ mortuū: vt qꝛ poſt triduū ſurrexit ꝛ cum baculo inceſſit: vt no. gl. in. l. j. C. de emē. ſer.

ꝛ. c. inter alia. ex̄ de imu. ec. ſꝫ de iure canonico nō iuuaꝫ delinquēs in eccl'a. ſi. ex̄ eo. ti. al's ſic: niſi eſſet public⁹ latro: vt. d. c. inter. ꝛ idem per oīa intelligas de cimiterio: vt. xvj. q. iiij. c. ſi cōtumax. Jaſon.

ſm Joā.

¶ Sed et. Diuidit iſte §. in quinꝗ ptes. Primo ponit dictū in gn̄e. Secundo illud exēplificat: ꝛ rōnē reddit. Tertio ponit verba reſcripti de q̄ fit mentio in principio §. Quarto concludit. Quinto minaꝫ officiali nō obſeruāti legē iſtā. Secūda ibi (Naꝫ antoninus.) Tertia ibi (Cui⁹ reſcripti.) Quarta ibi (Ideoꝗ.) Quinta ibi (Qui ſabin⁹.)

¶ Nimia dominoꝝ aſpitas in ſuos coercet. Et ex eā cogiꝫ qs rem ſuā vendere. Et iuſte deprecantib⁹ nō eſt denegādus aſſēſus. Itē officialis fraudans legē puniꝫ. h. d. Ar.

¶ Sꝫ ꝛ maioꝛ[a] aſperitas dn̄oꝝ eiuſdem principis conſtitutione coercet. ¶ Naꝫ antoninus ꝯſultus[b] a qbuſdaꝫ ꝑſidib⁹ ꝓuintiaruꝫ de his ſuis qui ad edem[c] ſacrā vel ad ſtatuā ꝑncipū cōfugiūt: ꝑcepit vt ſi intollerabilis videat ſeuitia dn̄oꝝ, cogātur[d] ſuos ſuos bonis[e] ꝯditionib⁹ vēdere vt preciū dn̄is daret: ꝛ recte[f]: expedit eniꝫ reipublice ne ſua re qs male vtatur[g]. ¶ Cui⁹ reſcripti ad belianum martianum[h] emiſſi v̄ba ſūt hec. Dn̄oꝝ[i] qdē ptātē in ſuos ſuos illibatā[k] eſſe opꝫ: nec cuiꝗ̄ hoīuꝫ ius ſuū detrahi: ſꝫ dn̄oꝝ qdeꝫ intereſt[l]: nec auxiliuꝫ

d ¶ Cogātur. Nota h̄ ꝙ aliqs cogiꝫ vendere rem ſuā.

e ¶ Bonis ꝯditionib⁹. ſ. vt preciuꝫ habeat ꝛ ad dn̄m primū nō reuertatur: vt. j. §. pri. ꝛ. §. ſi. Et ne ſili pena anterioꝛ afficianꝫ: vꝫ ne exponantur vel ꝓſtituanꝫ ab eo. deꝫ: vt. j. ꝓximo. §. ꝛ. §. finali.

f ¶ Recte. ſ. ꝑcepit.

a ¶ Maioꝛ. ſ. magna vel maioꝛ q̄ equum ſit.

b ¶ Conſultus. ſ. interrogat⁹ ſic. ff. de pac. l. item quia. §. ſi. vnde illud. verſus Conſulo te querens: tibi conſulo cōſilium dans. Accurſius.

c ¶ Edem ſacrā. Ad que loca oliꝫ ꝛ hodie ꝯfugiunt: circa que diſtingue: vt diximus in auc̄. de man. princi. §. neꝗ autem. col. iij.

ADDITIO. Et iuuanꝫ ſꝫ Jo. fa. ꝛ Ange. qñ ſine armis nullo ꝑcedēte delicto: ſed pp dn̄i ſeuitiā: vꝫ etiā ſui criminis grauiorē punitionē ꝯfugiunt vt hic: al's non: vt. l. ſi ſeru⁹. ꝛ. l. ñ. §. ꝛ hoc qdeꝫ. C. de his qui ad eccle. ꝯfu.

g ¶ Male vtaꝫ. Quia intereſt principis locupletes ſub ſe hr̄e ſbiectos: vt in auc̄. vt iu. fine quoquo ſuf. §. cogitatio. col. ij. qđ nō ꝯtingeret: ſi cui libero ſuos ſuos liceret occidere. Et nota ꝙ illud ideꝫ qđ intereſt priuati ꝑncipalr: ꝛ rei publice intereſt ſecūdario: vt. ſ. dixim⁹ de iuſti. ꝛ iu. in ſi. argu. cōtra. ff. ſolu. ma. etiā. §. lꝫ.

h ¶ Martianum. Procōſuleꝫ etiee al's eutice vrbis: vt. ff. eodem. l. ij. §. ſi dominus.

i ¶ Dn̄oꝝ. Hincinde allegat ꝛ duas pro dn̄is rōnes vel dicta ponit.

k ¶ Illibataꝫ. ſ. nō diminutam.

l ¶ Intereſt. id eis ꝓderit: vt ſuos nō perdant: ꝛ dic denegeꝫ. ſ. a nobis. Uel dic intereſt. ſ. ad eos pertinet ne

denegetur.ſ.a ſe dominis:cum forte vxor vel filij vel alij domini familiares inferant hoc:ſed prima verior.

cōtra ſeuitiā vel famez vel intollerabilez iniuriaz[a] denegetur[b] ⁊ is q iuſte deprecāt. ¶ Ideo cognoſce de querelis eoꝝ:qui ex familia iulij ſabini ad ſacraz ſtatuā ꝯfugerunt: ⁊ ſi vel duri᷒ habitos ꝙ̄ equū eſt vel infami[c] iniuria affectos eē cognoueris venūdari iube ita vt i ptāte dominoꝝ nō reuertātur. Qui ſabinus ſi mee conſtōni fraudem[d] fecerit:ſciat me hoc admiſſum aduerſus ſe ſeuerius executuruȝ.

a ¶ Iniuriam. Quā patiuntur iure naturali inſpecto : non iure ciuili:vt j.de iniu.§. ſeruis.

b ¶ Denegetur.ſic.ff. de offi.pret. vr.l.j. §. qꝺ autem.

c ¶ Infami.i. īfamata ſeu magna iniuria.

d ¶ Fraudem.(j)vel euidēter: qꝛ non obedit: vel callide dicens non eſſe iſtum ſeruum qui fugit.

ADDITIO.i. Tangit hic Chriſt. quot modis fiat fra᷒ legi:et quo infert ꝙ ſtatutum loquens de frumento:intelligitur etiam de farina : ⁊ an ex eodem facto contrafaciens duobus ſtatutis : ſit puniendus in duas penas pro duab᷒ poſtis:an pro vna. vide Barto. in.l.manus.§. duobus. ff.de lega.ij. Iaſon.

¶ De patria poteſtate. Quia ſupra dixit de his qui ſunt in ptāte dñorū: ideo ſubiungit de his qui ſunt in poteſtate parentū:vt ꝓmiſerat.ſ̄.tit.j. §.j. Angelus areti.

Diuiſio

In poteſtate. Totus iſte titulus diuiditur in quatuor partes. Pīo ponit dictuȝ in genere qui ſunt liberi in noſtra poteſtate. Secundo diffinitionē nuptiarum: vel matrimonij. Tertio qui habet filios in poteſtate. Quarto ex predictis infert ſpecificando qꝺ primo dixerat. Secūda ibi(Nuptie.) Tertia ibi(Ius aūt.)Quarta ibi(Qui igitur.)Angelus aretinus.

¶ In patria poteſtate. Caſus. Acceſſi ad Iuſtinia.⁊ queſiui ab eo. Domine vos vultis tractare de pr̄ia poteſtate.dicatis ergo mihi:qui ſunt in patria poteſtate: Ad hoc reſpondet Iuſtinia.dicens. In patria ⁊ in poteſtate noſtra ſunt liberi ꝗs ex iuſtis nuptijs pcreauim᷒: ⁊ hec dicuntur in pr̄ia pte vſqȝ ad illum.§. Nuptie ⁊c̄. Et ibi incipit ſecūda. Sȝ pono caſum. Domine iam video qui ſunt in patria poteſtate:ſed dicatis mihi:qd eſt matrimonium ſeu nuptie: Ad hoc reſpondet Iuſtinia.ꝙ nuptie ſiue matrimonium eſt viri ⁊ mulieris coniunctio: indiuiduā vite retinens conſuetudinem. Et hoc in ſecūda parte vſqȝ ad illum.§.Ius autez. Ibi incipit tertia pars:in qua ſic pono caſum. Domine dicatis mihi ſi placet : quoꝝ pprium eſt ius patrie poteſtatis: Ad hoc rñ. Ius patrie poteſtatis eſt qꝺ in liberos habemus:propriuȝ eſt ciuiuȝ romanoꝝ.i.liberoꝝ omniū de romano imperio. Nulli eniȝ alij homies ſunt qui talem poteſtatē habēt in liberos qualem nos habemus.⁊ hec in tertia parte continentur:que durat vſqȝ ad §. Qui igitur. Ibi incipit quarta in qua ſic pono caſum. Domine ſi vobis placet dicad mihi qui ſunt in patria poteſtate. Ad hoc reſpondet Iuſti. Amice diximus ꝙ illi ſunt in patria poteſtate ⁊ noſtra quos de iuſtis nuptijs pcreauimus. Et hoc igit̄ manifeſte liquet ꝙ illi qui ex te ⁊ legitima vxore tua naſcuntur in tua poteſtate

ſunt: vt nepotes: ⁊ idem eſt in pronepo te: ⁊ ceteris deinceps per maſculinaȝ lineam deſcendentib⁹. Sed q̄ȝ dixe rim nepotes nati ex filio in tua eē po teſtate: ſecus tamē in nepotib⁹ natis ex filio. Nā qui ex filia naſcūtur in tua ptāte ſi ſūt: ſȝ i ptā te pr̄is eoꝝ. ⁊ hec dicun tur in quar ta particu la: vſqȝ ad fi. tit. Extra caſuȝ nota: q̄ liberi ſūt in poteſtate parentū. Se cundo quid eſt mr̄imo niū. Tertio tio q̄ matri monium de facili non ſoluitur.

De pr̄ia ptāte.

In poteſtate[a] noſtra ſūt liberi nr̄i: quos ex iuſtis[b] nuptijs procreaui mus. ❡ Nuptie[c] aūt ſiue matrimo niū eſt viri ⁊ mulie ris ꝯiunctio⁹ idiui duaȝ[e] ꝯſuetudineȝ vite continens.

❡ Pr̄ia ptās fuit de iure romano in troducta p̄ quaȝ fi li⁹ ex legitio mr̄imo nio natus: ⁊ ceteri deſcēdētes p̄ lineā maſculinaȝ in pr̄ia ptāte ſunt cēſendi. Mulieres ṽo ⁊ ea ruȝ deſcēdētes tale ius nō habent. h. d. ſūmarie ſm̄ Bal.

a ❡ In poteſtate. Hoc verbum mul tis modis ſumitur: vt. ṡ. primo titu lo diximus. §. j.

b ❡ Ex iuſtis. Que ſunt iuſte dicit̄ infra titulo proximo.

Nuptie vn̄ dica tur. c ❡ Nuptie. ⁊ dicuntur ab obnubē do. i. velando: q̄a velate incedere de bent: vt ait Iſido. ſed matrimonium Matri moniuȝ vnde di catur. dicit̄: ideo quia mulier nubit vt ma ter fiat (j) ⁊ hec duo nomina (lȝ di uerſis rōnib⁹) idē ſignāt. Itē conu giū: ⁊ ꝯnubiū: ⁊ ꝯſortiū: vt. ff. de ritu nup. in eo iure. §. hoc caput. lȝ hoc vl timuȝ quādoqȝ inter ſeruos accipia tur: vt. C. de ſer. fugi. l. fi. inter quos proprie dicitur contuberniū: vt. C. de inceſt. nup. cum ancillis.

ADDITIO. Et ideo ab ea potiꝰ q̄ȝ a patre denominat̄: q: maiora ſu ſtinet onera. Eſt enim ante partū one roſa: ⁊ in partu doloroſa: ⁊ poſt par tum laborioſa: vt ex̄ de ꝯuer. infide. ex lr̄is. Ioā. fab. ⁊ Ange.

d ❡ Coniunctio animoꝝ nō corpoꝝ tm̄: vt. ff. de regu. iur. l. nuptias. ⁊ illa cōiunctio animoꝝ ſignificat vnioneȝ que cōſiſtit inter deū ⁊ iuſtaȝ animā. Unde Apl̄s. Qui adheret deo vnus ſpūs eſt cū eo. Reliquū. i. coniunctio corpoꝝ deſi gnat confor mitateȝ que ꝯſiſtit in car ne iter chr̄m ⁊ ſanctā ec cleſiaȝ. i. hu manū gen⁹. Unde euan gelista. Uer buȝ caro fa ctū eſt: ⁊ ha bitauit i no bis. vide. c. debitum. ex̄ de biga. Ioānes

e ❡ Indiui duam. Quo ad affectio neȝ ſic. ṡ. de iuſti. ⁊ iu. in pn̄. actu enim plerūqȝ fit ſepatio tam iure veteri q̄ȝ nouo p̄mittēte: vt. C. de repud. l. ꝯſen ſu. ⁊ in auc. de nup. §. ſi ergo. coll. iiij. ⁊ in auc. vt li. ma. ⁊ aui. §. q: ṽo. coll. viij. Sed nūqd hāc affectionē hȝ ali qs ad ꝯcubinā q̄ſiqȝ? Certe ſic: ⁊ ideo adijcias huic diffōni diuini ⁊ huma ni iuris cōicatio: vt. ff. de ritu nup. l. p̄ma. Diuini: q: eiuſdem ſecte debent eſſe vt non ſit vnus chr̄ianus ⁊ alter iude⁹: vt. C. de iude. l. ne quis huma ni. q: foꝝ viri ſeqt̄ vxor. ff. ad munic. l. fi. §. ij. ſed ſecus eſt in cōcubina: vel qualibet min⁹ legitima vxore: vt. ff. ad muni. de iure. §. fi. lȝ cōcubinatus iure p̄mittēte ſit. ff. de cōcu. l. in cōcu binatu. in fi. (j) Neqȝ valet oppoſi tio de mr̄e ad filiū: q: ibi nō eſt talis ꝯſuetudo q̄lis ad vxorē: vt. j. tit. j. §. ergo. ⁊ in auc. q̄n̄o opor. epiſ. §. j. col. j. ⁊. §. quāta. ibi. ſed aut ſole ⁊c̄. Matri monij diffōni aliquid adden duȝ ē. Concu binat⁹: an ſit p̄ miſſus.

ADDITIO. Dūmodo vnum de quatuor que habent̄ in. l. j. c. ti. iter ueniat. vt ibi no. gl. ⁊ bar. in. l. fi. c. ti.

Sed hodie ſm fidez ⁊ iura canonica cõcubinatꝰ nullo mõ eſt permiſſus: Imo quelibet etiã ſimplex fornicatio eſt pctm̃ mortale. in cle. ad nr̃az. ex͂ d̃ hereti. Joã. fab. ⁊ Ange. are.

§. j. In tertio locũ habet interdictũ. de libe. ho. exhi. Item actio in rez de iure quiritiũ: vt. ff. de rei vẽdi. l. j. §. j. ⁊ de libe. exhi. j. reſponſo.

ADDITIO. j. Scʒ ſpãlis: nec ſuffi ceret gñalis ſiue vniuerſalis. Item nec ratihabitio poſtea ſequens: vt no. glo. in. l. iij. §. ſʒ v tꝫ. ff. de mi. Et hec vera niſi ſimul cũ patre agat: vl̕ cõueniatur. Item niſi in cã crimiali: vl̕ in caſibꝰ vbi pãl nõ q̃rit vſuſfructꝰ. ſm Ang. hic. Itẽ niſi ſit tutor alicuiꝰ vel pcurator. c. q gñalr̕. de pcura. li. vj. Jaſon.

Poteſtas patris in ſeptem cõſiſtit.

a ❡ Jus ãt. Qd̕ cõſiſtit in ſeptem. Primo: q neceſſitate famis pr̃ filiũ vendere põt vel obligare: vt. C. de pa. qui fi. diſtra. l. ij. Secundo: quia ab eo in ius vocari non põt: vt. C. d̕ in ius vo. l. final. Tertio: q: nec cũ eis agendo iudiciũ h̃re poſſumꝰ: vt. ff. de iudi. l. lis. Quarto: q: per eũ acqrimus: vt j. per quas pſo. no. acq. §. j. Quinto: q in iudicio ↄtra aliũ ſine licẽtia noſtra eſſe non põt: vt. C. de bo. q̃ li. l. fi. §. j. (j) Sexto: q: eo inuito ſua bona aduẽtitia adminiſtramꝰ: vt. j. per quas pſo. no. acq. §. j. Quidaʒ tñ dixerunt ꝙ alimẽta adinuicẽ hoc iure pſtantꝰ: qd̕ falſuʒ eſt: cũ in emãcipatis etiam hoc fit: vt. ff. de libe. a. l. ſi qs a libe ris. in pn̄. Itẽ ciuilis obligatio inter nos eẽ nõ põt: vt. j. de inuti. ſti. §. iteʒ inutilis. Eſt ⁊ octauꝰ vt poſſim petere filiũ in meã ptãteʒ. Circa qd̕ diſtingue ꝙ aut a nullo detinatur: aut ab aliquo. ſi ab aliquo: volẽs aut inuitꝰ. Primo caſu petã eũ per officiuʒ iudicis. ff. d̕ lib. exhi. l. iij. §. hoc aũt. ⁊ piudiciali actiõe in rez agã. vt. j. d̕ actio. §. piudiciales. nõ iterdicto: niſi in caſu: vt ſi volo eũ adire hereditatẽ in qua factus eſt heres: vt. ff. de acq. here. ſi qs mihi. §. iuſſuʒ. ⁊ de lib. exhibẽ. ſi cuʒ ſeruũ. In ſcd̕o eadẽ auriſta locũ h̃nt: ⁊ plura. ſ. rei vendicatio de iure romano: vt. ff. de rei ven. l. j.

❡ Jus aũt[a] ptãtis qd̕ in liberos habemus propriũ eſt ciuiuʒ romanorum[b]. Nulli eniʒ alij ſunt hoĩes q in liberos habeant poteſtatẽ q̃lem nos habemꝰ. ❡ Qui igiť ex te: ⁊ vxore[c] tua naſciť in tua[d] ptãte ẽ. Itẽ q ex filio tuo ⁊ vxore eiꝰ naſciť: id eſt nepos tuꝰ ⁊ neptis eque in tua ſunt poteſtate: ⁊ pronepos ⁊ proneptis: ⁊ deinceps ceteri omnes. ❡ Qui tñ † ex filia tua naſcũtur in poteſtate tua nõ ſunt[e] ſed in patris eorũ.

Al's † aute.

b ❡ Romanoꝝ. i. ciuiʒ q ſunt de romano imperio. alie ꝟo gẽtes quedaʒ vt ſeruos tenent filios: vt ſclaui. alie vt prorſus abſolutos: vt francigene. ideo caute dicit infra taleʒ qualeʒ.

Galli nõ habent filios in ptãte.

ADDITIO. Dũ dicit ꝙ filij fräcigenaꝝ nõ ſunt in poteſtate parẽtuʒ. adde ꝙ hanc glo. in hoc reputat vnicam ⁊ ſingulareʒ. Bal. in. c. j. §. ſi duo fratres. al's ille. §. eſt. c. ij. in ti. de fratri. de no. bñ. inueſti. hãc ẽt glo. Bal. cõmẽdat in. c. j. an mariťꝰ ſuc. vxo. in bñfi. ⁊ vide eũdẽ in. l. pe. in fi. charte. C. qui teſta. fa. poſ. ⁊ in. d. c. j. an mariťꝰ ſuc. vxo. in bñfi. dicit Bal. ꝙ iſta glo. eſt ſingularis. Jaſon may.

c ❡ Ex vxore. Aliud ſi ex ↄcubia: vt j. ti. j. §. fi. vel inceſto coitu natꝰ: vt in auč. qui. mo. na. eff. le. col. vj. §. fi.

d ❡ In tua. Si tñ tu ſis tui iuris nõ al's. vt. ff. ad. l. iu. d̕ adul. ſic euenieť.

e ❡ Nõ ſunt. Quia qui naſcunť patris familiã ſequũť: vt. j. de le. agna. tu. §. j. ⁊ in hoc ſequať cõditionẽ patris: vt. ff. de ſta. ho. l. cũ legitime.

❡ De

Continuatio.

¶ De nuptiis. Supra titu. proxi. in princi. dictum eſt ꝙ in poteſtate noſtra ſunt liberi noſtri: quos ex iuſtis nuptiis procreauimus: ideo hic ſubiúgitur: inter quos dicte iuſte nuptie contrahunt.

Areti.

Iuſtas autem. Iſte titulus diuiditur in octo partes. In prima ponit qui poſſunt contrahere matrimonium: ꝛ qualiter ſubiiciẽdo queſtionem de filio ꝛ filia furioſi. Secunda ibi (Ergo nõ omnes.) Ubi ponit generaliter ꝛ ſpecialiter quaſdam eſſe perſonas inter quas non poteſt eſſe matrimonium: ſcilicet inter aſcendentes ꝛ deſcendẽtes. Tertia ibi (Inter eas.) Ubi ponit inter quas perſonas ex collateralibus etiam coniunctis per adoptionem poteſt fieri ꝛ non fieri matrimonium. Quarta ibi (Affinitatis.) Ubi ponit inter quas perſonas non poteſt fieri matrimonium ratione affinitatis. Quinta ibi (Illud certum.) Ubi ponit qualiter matrimonium prohibetur ratione ſeruilis cognationis. Sexta ibi (Sunt ꝛ alie.) Ubi ponit generaliter quaſdam eſſe alias perſonas: inter quas nõ poteſt cõſtitui matrimonium. Septima ibi (Si aduerſus.) annullat matrimonia cõtracta contra iuris precepta: ꝛ quicquid ſecutuꝫ eſt exinde. ꝛ punit contra facientes. Octaua ibi (Aliquando.) Ubi ponit de filiis naturalibus: ꝛ quomodo poſſunt legitimari. Idem prima pars principalis diuiditur in tres. Nam in prima ponit dictum generale. In ſecunda illud declarat. In tertia determinat incidentem queſtioneꝫ. Secunda ibi (Maſculi.) Tertia ibi. (Unde queſitum ſecundum.) Por.

¶ Iuſtas autem. [illegible] ¶ In prima parte acceſſi ad Iuſti. ꝛ ita queſiui ab eo. Domine vos vultis tracta-

¶ De nuptiis.

¶ Inter marem maiorem .xiiii. annis: ꝛ feminam maiorem .xii. annis liberos ſm legũ precepta nuptias contrahentes iuſte nuptie contrahuntur. In poteſtate autem conſtituti: nuptias abſqꝫ patris conſenſu contrahere nõ poſſunt: niſi pater foret inhabilis ad conſenſum preſtandum.

Iuſtas autem nuptias inter ſe

re de imp. Dicatis igi᷑ mihi que ſunt iuſte nuptie: Ad hoc reſpõ. Juſti. di. ꝙ iuſte nuptie ſunt quas inter ſe ciues romani .i. liberi homines ẜm precepta legum contrahunt. vʒ. maſculi puberes ⁊ femine viri potentes: ⁊ hoc eſt verum pa treſſa. qui nu ptias cõtrahunt. ſiue filijfa. dum tamen filijfa. de conſenſu parentum: in quorum poteſtate nuptias contrahunt. Nam ꝙ filiusſa. de conſenſu parentum in quorum eſt poteſtate debeat contrahere tam ciuilis ꝙ̃ naturalis ratio ſuadet intantum etiam ꝙ ius parentũ in matri. ac filioſa. contrahendo precedere debeat. vnde quia conſenſus parẽtuʒ requiritur apud veteres dubitatũ fuit ⁊ queſitum vtrũ filiusſa. alicuius furioſi poſſit nubere ⁊ contrahere matrimonium cum pater conſentire non poſſit furioſus: ⁊ certe licet de filia de facili conſenſerint: antiq. ſ. ꝙ ipſa poſſit ſine conſenſu patris nubere. in filio tamen varij varias ſententias declinauerunt: ſed tandem ad huius dubitationem veterum ſopiendam noſtra proceſſit conſtitutio: cuius auctoritate permiſſum eſt: vt ad exemplum filie furioſi filius furioſi ſine paterni cõſenſus interuentu: vxoreʒ ducere poſſit: ẜm tamen modum in eadem conſtitutione expreſſum.

ciues[a] romani cõtrahũt: qui ẜm precepta[b] legũ coeũt. ¶ Maſculi quidē puberes[c]; femine aũt viri potētes[d].

a ¶ Ciues romani .i. liberi hoies. vt ſupra de liber. §. fi. ſerui ergo non faciunt matrimonium. ſed cõtuberniuʒ vt hic. ⁊ C. de inceſt. nup. cum ancillis. ⁊ in auc. de nup. §. ſi ꝓo ab initio. colla. iiij. Sed aliud eſt iure canonuʒ (i) qꝺ preualet. vt in auc. de eccle. titu. §. j. colla. ix. vbi dicitur ꝙ canones ſunt ſeruandi pro legibus.

Matrimoniuʒ non eſt inẽ ſeruos.

ADDITIO .j. Circa tñ domini ẜtu dicium cap. j. ⁊ ibi glo. extra de cõiuga. ſeruo. quã veraʒ intellige: niſi dño ſciente ⁊ nõ cõtradicente. vt. C. de la. li. tol. vel altero cõiugũ errante in cõditione perſone ſi errantis fiat conditio deterior. al's ſecus ẜm Joannem fa. ⁊ Angelum aretinum.

b ¶ Precepta. que ſunt infra eod. titu. per totũ. ⁊ ff. e. vt. C. eo. ti. per totum: vt colligem⁹ in magna glo. infra eo. §. ſunt ⁊ alie.

c ¶ Puberes .i. maiores. xiiij. annis vt infra quibus modis. tu. fi. in prin.

ADDITIO Hec glo. nõ bene loquitur. nam licet quo ad tutelas ⁊ teſtamẽta ille appellatur pubes qui. xiiij. annuʒ cõpleuerit. ſi vir. aut. xij. ſi mulier fuerit. quo tñ ad matrimonia cõtrahenda appellantur puberes ꝙ̃ primũ coire pñt. nõ igi᷑ in matrimonio copulando puberes cognoſcuntur ex annorũ numero: ſʒ ex poteſtate coeundi ca. puberes. extra de deſpon. ipub. ẜm Chriſtopho.

d ¶ Viri potẽtes id eſt maiores. xij. annis. j. qui. mo. tu. fi. j. rñ. ſed in ſpõſalib⁹. vij. anni ſufficiũt. vt. ff. de ſpõ. l. in ſpõſalibus. Sʒ nunqd hodie. xv. anni ſunt neceſſarij ad matrimoniuʒ vt in auc. de tẽ. n [illegible] n ſo. pe. §. gñaliter. col. vij. Rñ. lex illa ↄſuetudinẽ ⁊ frequẽtiã hoiuʒ ponit. Item qꝺ ſi aliqs anteꝙ̃ iſtud tp̃s attingat inuẽtus ſit ſufficiẽs ad mr̃imoniũ: Videt ꝙ nubere poſſit. vt. ff. qñ di. le. ce. l. pe. ꝗſi felici duplomate vſus. vt. ff. de ꝓ. ob. l. ↄtinuus. §. cũ ita. Sʒ ↄtradico imo lege iulia de adulterio ⁊ ſtupro commiſſo poterit puniri. vt. ff. de adul. inter libertas. rñ. ⁊ eſt ꝑ hoc. ff. de cõcubinis. l. j. §. fi. Si aũt de facto itra dictũ tp̃s vxorem qs acceperit. tũc erit vxor cũ ad etatẽ ꝑdictaʒ peruenerit. vt. ff. de ritu nuptia. l. minorem.

ADDITIO. Pro notatis i hac gl. vide. c. pube. extra de deſpon. impub. vbi opinio gl. vĩ reprobari. Et pro fi. hu. gl. vide. c. j. de deſpõ. impu. li. vj.

ſiue patresfamilias[a] ſint ſiue filijfamilias: dū tñ ſi filijfamilias ſint: ⁊ conſenſuȝ habeāt parētū: quorū in ptāte[b] ſunt. nā h̃ fieri debere: ⁊ ciuilis[c] ⁊ naturalis[d]: ratio ſuadet: intantuȝ vt iuſſus parentis precedere dēat[e]. ¶ Unde[f] queſituȝ eſt an furioſi filia nubere: aut furioſi fili⁹ vxorē ducere poſſit[g]. Cumqȝ ſuper filio[h] variebatur: noſtra proceſſit deciſio[i]: qua[k] permiſſuȝ eſt ad exemplū filie furioſi[l] filium quoqȝ furioſi poſſe: ⁊ ſine patris iteruētu matrimoniū ſibi copulare: ſm datum[m] ex noſtra conſtitutione modum.

a ¶ Patresfamilias. i. q ſunt iuris ſui cuiuſcūqȝ etatis ſint. ſic ⁊ matresfa. ſed filij ⁊ filiefamilias: qui ſunt in ptāte cuiuſcūqȝ etat ſint. vt. ff. de his qui ſunt ſui iuris. l. nā ciuiū. Accur.

b ¶ In poteſtate. Quid ergo de emācipatis? Uſ idem. vt. C. eo. l. vidue: ſed illud cōſiliuȝ eſt † nō preceptuȝ. qȝ autem poſſit filius emancipatus dicitur. ff. de cōtratab. l. iij. §. ſi emancipatus. ⁊ ff. de ritu nup. l. filius emācipatus.

† Cui ſi fit reuerētie eſt ꝯ neceſſitate obediendum ſecus ſi pfectionis gl. ē ordi. in cap. ad aures. de eta. ⁊ qlita.

c ¶ Et ciuilis. Qȝ eſt in ptāte de iure ciuil. romanorū: vt. s̄. ti. j. §. ius.

d ¶ Et naturalis. quia pater. vt. ff. de iuſti. ⁊ iur. l. ij. vel quia pauus. vt j. de pupill. ſub. §. ij.

e ¶ Debeat. Alias non valet: vt. ff. de his. ho. l. paulus reſpondet (j) videtur autem conſentire niſi contradicat expreſſe. vt. ff. de ſpon. l. in ſponſalibus. in fi.

ADDITIO. j Quod verum eſt de honeſtate non de neceſſit. vt. xxxij. q. ij. ca. ſufficiat. ⁊. xxxij. q. iij. hoc ſentit in glo. ⁊ extra de ſpon. ca. cum locuȝ. ⁊ de rapto. cum cauſam. Jaſon.

f ¶ Unde. Qȝ pris cōſenſus exigit.

g ¶ Poſſit. Uidetur qȝ non cum pater poſſit conſentire. vt. ff. de iur. col. l. ij. §. furioſus.

h ¶ Super filio. Nam de filia facile conceſſum fuit: qȝ forte calidior ſanguis eſt in ea. vt in auc. de non elig. §. cum igitur. col. j. Uel verius pter fragilitateȝ ſexus. argu. j. qui. alie. li. in princi. ſed prima non placet.

i ¶ Deciſio. id eſt ſententia. vel lex. vt. C. eo. l. ſi furioſi.

k ¶ Qua. deciſione.

l ¶ Furioſi. Idem ⁊ ſi captus fuerit ⁊ abſuit pater per triennium. Uel ſi neſcit an viuat vel non. vt. ff. eo. l. ſi nepos. §. ſi. ⁊ l. ſi ita.

m ¶ Scd'm datum. Scilicet cuȝ auctoritate curatoris patris et dotē ſm quantitatem patrimonij patris data. vt. C. eo. l. ſi furioſi. in fi. ſed iur. canonum ſufficit cōſenſus eorum de quorum matrimonio agitur: ſed illud forte in aliis non in filijsfamilias intelligitur. Ut credo qȝ hoc corrigitur: qȝ ita honeſta eſt res contrahere matrimonium ſicut ⁊ intrare monaſterium. vt in auc. de ſan. epiſ. §. nullam. ⁊. §. ſancimus.

¶ Ergo. ¶ Diuidit in quinqȝ partes. Primo ponit vnū dictū. Scd'o ponit rationē dicti. Tertio ſuuȝ dictum ſpecificat. Quarto ponit quid reſultat cōtrahēdo cum aliqua de prohibitis hic. Quinto extendit ad filios adoptiuos. Secunda ibi (Nam a quarundam.) Tertia ibi (Inter eas.) Quarta ibi (Et ſi tales.) Quinta ibi (Et hec adeo.) Angelus Aretinus.

¶ Ergo non omnes. Caſus Hic incipit ſecunda pars in qua determinat Juſti. de impedimē. nup. ⁊ in hac parte ita procedit. Primo determinat de impedimentis interuenientibus ratione cognationis in lineam directā. ⁊ hec ſiue fuerit cognatio naturalis ſiue ciuilis tm̄. puta per ſpeciem ado-

¶ Matrimonium non poteſt contrahi inter aſcendentes ⁊ deſcendentes vſq; in infinitum: etiā ſi per adoptionem ſit contracta parentela: ⁊ etiam adoptione finita ꝑ emancipationem.

¶ Ergo[a] non omnes nobis vxores ducer̄ licz.[b] Nā a quarundam[c] nuptijs abſtinendum eſt. ¶ Inter eas eniz perſonas que parentum liberorūue locuz intra ſe obtinent: contrahi nuptie non poſſunt veluti inter patrem ⁊ filiam: vel auum ⁊ neptem vel matrem ⁊ filium: vel auiam ⁊ nepotem: ⁊ vſq; in infinitū[d]. Et ſi tales perſone inter ſe coierint: nefarias atq; inceſtas nuptias contraxiſſe dicuntur. ¶ Et hec adeo vera ſunt vt quāuis per adoptionem parētum liberorūue loco ſibi eē ceperint: non poſſunt īter ſe matrimonio iungi: intantum vt etiam diſſoluta adoptione idem[e] iuris maneat. Ita ꝙ eā que tibi per adoptionez filia vel neptis eſſe ceperit: nō poteris vxorē ducē quāuis eā emācipaueris.

pcionis. Secundo determinat de impedimentis interuenientibus ratione affinitatis. Tertio de impedimentis interuenientibus ratione ſeruilis cognationis. Et iſta ſecunda pars prin. ⁊ he particule ī littera ſatiſ manifeſte per ſe patet. Po. igit̄ ſic caſum. Dicit Juſti. inferē do ex precedentibus: ex quo dictum eſt .ſ. ꝙ liberi homines q̄ ſm̄ precepta legū coierint iuſtas nuptias cōtrahūt: ergo manifeſte p3 ꝙ non licz nob quālibet vxorez īdiſtincte ducere. Nam a quarundam mulierū nuptijs cū quibus leges cō trahi vetant abſtinendū eſt. Nam inter eas perſonas que parētum vel liberorum locum inter ſe obtinēt nup. conſiſtere non poſſunt: veluti inter patrem ⁊ filiam: vel auiam ⁊ nepotē: vel matrem ⁊ filium: vel auum ⁊ nepotez nuptie prohibite ſunt: ⁊ non ſoluz inter iſtas perſonas: ſed inter omnes ⁊ ſuperiores ⁊ inferiores directo exiſtētes vſq; in infinitum: ⁊ ſi tales perſone inter ſe coierint nefarias atq; inceſtas nuptias inter ſe contraxiſſe cenſentur: ⁊ hec intantū ſunt vera vt ēt ſi aliqui per adoptionem loco parentum vel liberorum ſibi eſſe ceperint: inter eos tamen nuptie conſiſtere nō poſſunt: ⁊ l3 ⁊ iam per emancipationem adoptio diſſoluta fuerit idez tamen iuris erit vt ſi aliquam adoptauerit ſibi in filiā aut neptem: l3 poſtea eā emācipaueris: eā tamē in vxorē ducere nō poteris.

a ¶ Ergo. q2 ſm̄ precepta legū ſiūt matrimonia: ergo ⁊c̄.

b ¶ Nō omnes. ſcil3 mulieres.

c ¶ Quarū dam. ſcilicet mulierum.

d ¶ In infinituz. adeo vt ſi adā hodie viueret non poſſet habere vxorez. ſm̄ Joā. vt. ff. de ritu nuptia. l. nuptie ꝯſiſtere. ADDITIO. Et hec vera ſiue ſint ex legitimo matrimonio ſiue non. vt. ff. de ritu nuptiarum. l. nihil.

e ¶ Idē iuris. vt nō poſſint cōiungi. ADDITIO. Et eſt ratio ſm̄ Pe. q2 l3 filiatio ſit finita per emancipationem: tamen prohibetur pro honeſtatis cauſa: quia in copulandis nuptijs ſemper inſpicitur honeſtas. l. ſemper. ff. de ritu nuptia. Aretinus.

¶ Inter eas ⁊c̄. ¶ Diuidit̄ in quatuor partes. Primo ponit dictum in genere in tranſuerſalibus. Secundo

Diuiſio

Inter fratrem ⁊ ſororem prohibitum eſt matrimonium etiam ſi per adoptionem coniūcti ſint quod habet locū adoptione durante tm̄. Et emācipatus a pr̄e pōt copulari cū altero ad optiuo e ſuo patre.

Inter eas quoq3 pſonas q̄ ex trāſuerſo gradu cognationis iungūtur: eſt quedā ſimilis obſeruatio ſed non tāta.[a] Sane enim inter fratrem ſororemue nuptie prohibite ſunt ſiue ab eodem patre eadēq3 matre nati fuerint: ſiue ex altero eorū. Sed ſi qua per adoptionē ſo-

Illud ſpecificat in transuerſalibus cōiunctis per ſanguinem. Tertio de cōiunctis per adoptionem. Quarto infert ex predictis vnum caſum. Scđa ibi (Sane.) Tertia ibi (Sed ⁊ ſi.) Quarta ibi (Et ideo.) Accurſ.

Inṫ eas. Caſus.

Hic incipit ſecunda particula ſecūdū partis princ. ſic po. ca. Domine iam vidi de impedimentis nup. interuenientibus ī linea recta an eadem ſit obſeruatio ī linea transuerſali: Reſpon. Juſti. ꝙ ſic. Nam certe inter eas perſonas que ex trāſuerſo gradu cognationis iunguntur eſt quedam obſeruatio lȝ nō tanta quāta eſt in linea directa. Nam certe inter fratrem ⁊ ſororem nuptie omnino prohibite ſunt. h̄ ſiue habuerint eundem patrem tm̄ ſiue matrem diuerſam ſiue eandem matrem tm̄ ſiue patrem diuerſum. Et non ſolūmodo inter fratrem ⁊ ſororem naturales nuptie prohibite ſunt: ſed ⁊ inter adoptiuos. Nam ſi aliqua mulier ceperit tibi eſſe ſoror per adoptionē quādiu durat adoptio inter te ⁊ ipſa nuptie conſiſtere non poſſunt: ſi tamen per emancipationē poſtea diſſoluta adoptio fuerit: nam ceſſat tibi ſoror eſſe. vnde eam in vxorem ducere poteris: tum nec naturali nec ciuili iure tibi coniuncta ſit. Et non ſolummodo ſi ipſa fuerit emancipata eā ducere poteris: ſed etiam ſi tu a patre emancipatus fueris. nihil inter te ⁊ ipſam in nuptijs contrahendis obſtabit. vnde ſi quis generum ſuū velit adoptare. primo debet filiam ſuam emācipare: ⁊ ſimiliter ſi quis voluerit nurū ſuā. i. vxorem filij ſui in filiā adoptare. primo debet aliam ſuum eiuſdē mulieris maritum emancipare. nā ſi eſſet in ptāte eiuſdē nuptie non poſſent inter eos conſiſtere: ⁊ non ſolum prohibite ſūt nuptie inter predictas pſonas. ſed etiam nō licet nuptie inter predictas pſonas ſed etiā non lȝ alicui fratris ſui vl̓ ſororis ſue filiam ducere nec etiam neptem: lȝ ipſa in quarto gradu ſit. Cuius etiam filiam ducere vxorem quis non poteſt nec eius neptem ducere nō poterit: ſed licet filiam ſororis naturalis in vxorem ducere non poteris: ſecus tamen eſt in filia ſororis adoptiue. Nam filiam ſororis illius mulieris quam pater tuus in filiam adoptauit ducere non prohiberis vxorē: quia neq3 iure naturali neq3 iure ciuili filia ſororis adoptiue ſibi coniuncta eſt: ſed etiam filiam vel neptem ſororis naturalis vxorē ducere non poteris. Liberi quoq3 duorū fratrum vel ſororum vel liberi fratris ex vna parte ⁊ ſororis ex alia nuptias inter ſe contrahere poſſunt. Item amitam tuam vxorem ducere non poteris nec etiam materteram: quia parentis loco habentur. ⁊ eadem ratione magnā amitam ⁊ magnam materteram vxorem ducere prohiberis.

a Sed non tanta. ſcilicet vſq3 ad gradū ſeptimū ſm̄ canones. vt. xxxv.

q.iiij.c.progenie. ⁊ ca. de conſanguinitate. ⁊ c. in copulatione. ⁊ c. nulli. ſed ſm leges vſqz ad quartum. vt. j. eodem. §. fratris. Idem hodie iure canonico. † vt extra de conſang. ⁊ affinitate. non ob. ⁊ c. vlti. ſed tamen aliter accipiũt gradus ſm canones: quã ſm nos vt dices j. de gradib⁹ cognationũ.

a ℂ Quãdiu. Sic. ff. de verborũ obligationib⁹. ſtipulat⁹ fuero. in ſi. al's ſi ſtipuler. §. j. ſic. ff. de li. ⁊ poſth. l. ſi qs poſthumos. in fine.

b ℂ Diſſoluta. Or ipſa eſt emancipata vt diſferat a ſequẽti caſu.

c ℂ Generum. Id eſt maritũ filie.

d ℂ Eum. Scilicet patrem.

e ℂ Antea. Id eſt primo.

f ℂ Filiam. Hoc ideo quia emancipatione facta deſinit eſſe agnata patri. ergo per patrem non poteſt fieri agnata tali adoptiuo. vt. ff. de adoptio. l. qui in adoptione. hodie ṽo nõ deſinit. vt infra de legiti. agnatorum ſucceſſio. §. finali. ⁊ ita hoc conſilium hodie non valet.

ADDITIO. Sed hec glo. communiter reprehenditur: quia ⁊ ſi non quo ad facultatem ſuccedendi: deſinit tamen quo ad familie nomen. Et ad contra. §. ſed hodie. infra titulo primo. reſpondeo ſm Chriſtophorum quamuis in poteſtatem non tranſeat iura tamen adoptionis conſequitur. vt. C. de in ius vocando. l. finali. et. l. adoptiuum. vel ſm Iaſonem tranſit: ſed habetur pro nõ tranſeunte. vt dicta. l. finali.

† Scilz excluſiue: ſz de iu. ciuili incluſiue. vt j. eo. §. duorũ. ⁊ iõ hãc glo. reprehendit hic. Iaſon.

ſoror tibi eſſe ceperit: quãdiu[a] quidez cõſtat adoptio ſane inter te ⁊ eam nuptie conſiſtere non poſſunt. Cum ṽo per emãcipationẽ adoptio ſit diſſoluta[b]: poteris eam vxorẽ ducere. ℂ Sed ⁊ ſi tu emãcipatus fueris nihil eſt impedimẽto nuptijs. ℂ Et ideo conſtat ſi quis generum[c] adoptare velit debere eũ[d] antea[e] filiam[f] ſuã emancipare: ⁊ ſi qs velit nurum[g] adoptare: debere eum antea filium ſuum emancipare.

ℂ Filia vel neptez fratris vel ſororis ſue non poteſt quis ducere in vxorem. Aretinus.

ℂ Fratris ṽo vel ſororis filiaz vxorẽ deducere non licet. ℂ Sed nec neptez fratris vel ſororis qs ducere põt quãuis quarto gradu ſint. ℂ Cuius[h] eniz filiã vxorem ducere nõ licet neqz eius neptem permittitur.

ℂ Filiam ſororis adoptiue põt qs ducere in vxorẽ. Are.

ℂ Eius[i] ṽo mulie

g ℂ Nurũ. Idem vxorem filij: vt probatur infra codez. §. affinitatis.

ℂ Fratris. ℂ Diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum. Secũdo illud extendit. Tertio rationez reddit. Secunda ibi (Sed nec.) Tertia ibi (Cui⁹ eni.) Aretinus.

Diuiſio

h ℂ Cuius. Sed opponitur filiam aui vel auie non poſſuz ducere: tamẽ neptem poſſum que eſt mihi conſobrina. vt infra eodem titulo. §. duorum. Reſpon. hanc regulam ſtricte intelligi in eo caſu in quo loquitur: ⁊ in omni ſimili: ſcilicet quando ego et ille cuius filiam ducere non poſſum: ſumus in gradu primo ad ſtipitem et in poteſtate eiuſdem: ⁊ ſic cuius: ſcilicet fratris vel ſororis mee filiam ⁊c. † ⁊ hoc in naturalibus ſecus in adoptiuis. vt. j. §. proximo.

† Vel melius ſm Iaſoñ. dic vt. j. in glo. ſup verbo materterã magnaz in fine.

i ℂ Eius. Sic conſtrue non videris impediri ducere vxorem filij eius quã pater ⁊c.

ris quam pater tuus adoptauit filiaꝫ non videris impediri vxorem ducere: quia neqꝫ naturali: neqꝫ ciuili [a] iure tibi cōiungitur.

¶ Filij duorū fratrum vel ſororum poſſunt ſimul contrahere matrimonium inter ſe.

¶ Duorum [b] auteꝫ fratrum vel ſororum liberi vel fratris ⁊ ſororis coniungi poſſunt.

¶ Nepos eiꝫ amita etiam adoptiua vel matertera matrimonium non cōtrahit: nec etiaꝫ cū magna amita ⁊ magna matertera.

¶ Item amitam [c] licet adoptiuam [d] ducere vxorem nō licet.

¶ Iteꝫ nec materteram [e] qꝫ in loco

a ¶ Ciuili iure. De naturali cōſtat. De ciuili ſic probo. Illa filia ſororis adoptiue non eſt in poteſtate matris. vt infra de heredum qualitate ⁊ differentia. §. qua de cauſa. ergo non tranſit in poteſtatem illius qꝛ adoptat matrē: lꝫ mater trāſeat: quia illi tranſeunt cū alijs qui ſūt in poteſtate. vt infra titulo primo. §. illud. ⁊ ff. de adoptio. ſi pater. at ipſa mater adoptata eſt mihi coniuncta per agnationem per patreꝫ in cuius poteſtate eſt ff. de adopti. l. qui in adoptionem.

Diuiſio ¶ Duorum. Diuiditur in tres partes. Primo ponit de duobus conſobrinis. Secundo de amita. Tertio de matertera. Secunda ibi (Item amitam.) Tertia ibi (Item nec materteram.) Angelus florentinus.

b ¶ Dominorum. Hoc ſm leges: vt h. ⁊ C. eo. l. celebrandi. ſecus iure canonum. (j) Uel dic hunc. §. loqui de adoptiuis: ſecus in naturalibus.

ADDITIO. j. Et hoc communiter tenetur ex quo ſequitur ꝙ filij iudeorum obſeruantium hunc. §. non ſunt legitimi: quia tam eis ꝙ̃ nobis hec lex correcta cenſetur. argumentum l. iudeorum. C. de iude. Angelus Aretinus.

c ¶ Item amitam. que eſt ſoror patris.

d ¶ Adoptiuam. Ab auo paterno.

e ¶ Materteram. Caue quia non repellit adoptiuam materteram ⁊c. quia matertera vel auunculus non fit adoptione: vt hic. ⁊ ſupra eodem. §. eius. ⁊ ff. eo. ſi qua. §. ſi alias. l. adoptio. Sed contra videtur. ff. de ritu nuptia. l. per adoptionez. §. finali. Reſpon. illud intelligitur quando adoptio in nepotem quaſi ex filia natum vel in pronepotem quaſi ex nepote nato ex filia. quod poſſum ſicut ſi nullum haberem filium. vt infra titulo pmo. §. lꝫ. tunc enim ſoror et frater: eius loco cuius filij facta eſt adoptio eſt matertera ⁊ auunculus: alij mihi filij ſunt. vt patet: et ſic non imitatur naturam: quia aliter nepos ex filia naturali et legitima non eſt in poteſtate. hic autem cum ſuis concordantijs loquitur quando aliquam adopto in filiam: hec quidem non erit matertera filij natis ex alia mea filia et naturali et legitima. Sed que eſt ratio diuerſitatis? Reſpondeo: quia altero caſu: ſcilicet quando adopto in nepotem ex filia eſt commodum matertere ⁊ auunculo: quia maiores quidem parentes imperant minoribus. quod ſecus eſt in aduerſo caſu: ⁊ ex hac dependet alia: vt naturales et legitimi ſint adoptiuo ſubiecti: ⁊ eſt ridiculum. econtrario caſu eſſet equum.

ADDITIO. Hanc rationez reprobant Chriſto. ⁊ Iaſon h. tum quia in

ter collaterales nõ eſt huiuſmodi reuerentia. vt not. in. §. inter eos. ſ. eo. cum qꝛ idem videretur dicendũ in patruo ⁊ amita. Itẽ qꝛ eſſet contra ver. eius ꝑo. ſ. eo. Et aſſignant aliã rõnẽ: quia in. d. §. ſi. adoptat⁹ agnoſcit eꝛ cõſtẽti in agnatiõe adoptãtis: puta filie qđ fieri non poteſt: vt. ff. de adop. l. g ĩ adoptionẽ.

parentuꝫ habetur. Qua ratione veruꝫ eſt magnam quoqꝫ amitã ⁊ mr̃teram magnaꝫ prohiberi vxorem ducere.

Matertera magna. Amita magna. Patru⁹ magn⁹.

¶ Materteram magnam. Magna matertera ſoroꝛ auie mr̃ne eſt: amita magna ſoroꝛ aui paterni eſt. vt. j. de gradu cog. §. quarto. Sed quid de fratre aui materni: Rñ. eſt patruus magnus. vt. C. đ ſucceſſo. edi. l. j. lꝫ Pla. contra vt ibi no. Sed cuꝫ ſint in quarto gradu quare prohibentur. vt. ſ. e. §. fratris. Rñ. qꝛ he perſone ſunt de ſuperioꝛibus trãſuerſalibus que habentur loco parentum. vt in hoc. §. ⁊ qꝛ ipſa eſt in primo gradu ſtipitis. vt no. ſ. e. §. ſed nec neptẽ. ⁊ ſic nota caute: qꝛ oꝛdo tranſuerſalium ſubdiuiditur in tres partes: ſupra: infra: ⁊ ex latere. vt. j. de gra. §. iij. iiij. v. ⁊. vj. ⁊ maioꝛ eſt abſtinentia verſus ſuperioꝛes. vt hic ⁊ inferioꝛes. vt. ſ. e. §. fratris qꝫ tranſuerſales. vt. ſ. eo. §. duoꝛum.

Diuiſio

¶ Affinitatis. ¶ Diuiditur in ſeptẽ partes. Nam pꝛimo ponit quandam pꝛohibitionem in genere. Scđo illaꝫ pꝛohibitionem exemplificat in nuruꝫ ⁊ pꝛiuignam. Tertio rationem pꝛohibitionis facte de nuru ⁊ pꝛiuigna aſſignat. Quarto dictam pꝛohibitioneꝫ de nuru factaꝫ modificat. Quinto rationeꝫ dicte modificationis aſſignat. Sexto modificat pꝛohibitionem circa pꝛiuignam. Septimo rationem dicte modificationis aſſignat. Secunda pars incipit ibi (Ut ecce.) Tertia ibi (Quia vtreqꝫ.) Quarta ibi (Quod ita. ſ.) Quinta ibi (Quia eadem.) Sexta ibi (Itẽ ſi.) Septima ibi (Quia duas.) Areti.

¶ Affinitas quoqꝫ. Caſus. ¶ Hic incipit tertia particula ſecũde partis pꝛin. in qua ſic po. ca. Domine iã vidi de ĩpedimentis nup. interuenientibus rõne cognationis tã ex linea directa qꝫ trãſuerſali. Nunquid adhuc plura ſunt impedimenta nup. Rñ. impe. qꝛ ſic. Nam non ſolum rõne cognationis ſed etiaꝫ rõne affinitatis ĩpediunt nuptie. rõne eniꝫ affinitatis a quarũdã mulierum nuptijs abſtinẽdũ eſt. Naꝫ ꝑuignam vel nurũ tuã vxoꝛẽ ducere ꝓhiberis: qꝛ vtraqꝫ illarũ tibi loco filie. ſed hec ſpecialis ꝓhibitio locũ hꝫ ſi fuit nurus tua ⁊ nũc eſt: vt ſi fuit ꝑuigna tua ⁊ nũc nõ eſt. Nã ſi eſt adhuc nur⁹ tua id eſt ſi adhuc cõſtat mr̃imoniũ inter ipſaꝫ ⁊ filiũ tuũ adhuc viuentẽ nãli ⁊ gñali ⁊ cõi rõne tibi nubere nõ poterit: qꝛ viuẽte filio tuo marito eius nec tibi nec cuiuis aliꝗ̃ nubere nõ poterit. Eadẽ mulier duob⁹ viris ſimul nubere nõ põt: ⁊ idẽ iuris eſt in ꝑuigna tua. Nã ꝑuigna tua ſi adhuc eſt pꝛiuigna tua. i. mater eius adhuc tibi nupta ẽ ſpãlis ꝓhibitio nuptiarum inter te ⁊ ipſaꝫ cõtrahẽdarũ locũ nõ hꝫ: qꝛ durãte mr̃imonio inter te ⁊ matreꝫ eius gñali ⁊ cõi rõne nõ poteris cũ ipſa cõtrahere: qꝛ eodẽ tp̃e duas hr̃e vxoꝛes nõ poteris: ⁊ nõ ſolũ ĩter has pſonas pꝛohibẽtur nuptie rõne affinitatis: ſꝫ et ĩter plures alias. Socrũ enĩ tuã. i. matrẽ vxoꝛis tue vel nouercã tuaꝫ. i. vxoꝛẽ pr̃is tui vxoꝛẽ ducere ꝓhiberis: qꝛ vtraqꝫ iſtarũ loco mr̃is tibi eſſe ⁊ hec ſilr̃ ꝓhibitio ſpãlis ſicuti in caſu ſupioꝛi: tunc demũ locum habet cum ſolutum fuit matrimonium qđ eſt cã affinitatis. Nam ſi adhuc eſt tua no-

¶ Nõ põt aliquis cõtrahere mr̃imonium cum nuru vel pꝛiuigna preſenti vel ꝑterita. hoc dicit ſm Aretinum.

Affinitatis [a] ꝗꝫ veneratiōe a quarūdaꝫ [b] nuptijs abstinere necesse est. Ut ecce ꝓuignā [c] aut nurum in vxoreꝫ ducere nō licet. Quia vterqꝫ filie loco [d] sunt. Quod [e] ita scilicet accipi debet si fuerit nur⁹ aut priuigna tua. Nam si adhuc tua nurus [f] est id ē si adhuc nupta est [g] filio tuo alia [h] rōne vxorem eā ducē nō posses.

uerca: id est si adhuc patri tuo nupta est gnali rōne nuptie inter te ⁊ ipsam ꝓhibent: qꝛ viuēte patre tuo marito eiusdeꝫ nec tibi nec cuiuis alij nubere pōt: qꝛ eadeꝫ mulier duobus vel ⁊ eodē tēpore nupta eē nō pōt: ⁊ idem iuris ē in socru tua. naꝫ si adhuc ē socrus id est si adhuc filia eius tibi nupta est generali rōne cū ipsa ꝯhere prohiberis: qa fil' duas vxores hīc nō poteris. Sꝫ ponam⁹ ꝙ petr⁹ filiū ex vxore legitima habuit: ⁊ berta ex marito iaꝫ mortuo habuit filiā: ponamus ꝙ petr⁹ mortua vxore cōtrahat mr̄imoniuꝫ cū berta certe durāte matrimonio inter petrū ⁊ bertā fili⁹ petri quē habuit ex alia vxore cum alia berta quā suscepit ex alio marito licite poterit mr̄imoniū cōtrahere: ⁊ lꝫ filij ex matrimonio inter bertā ⁊ petrū cōtracto nati eorꝫ fratres sunt cōmunes: ipsi tamen nec nāli nec ciuili iure coniungunt. Sed ponamus quid si diuortium fit celebratum inter petrum ⁊ vxorē suam: ⁊ berta post diuortium cōtrahat cuꝫ scđo marito ⁊ ex eo suscipiat filiaꝫ: modo querit vtrum petrus quōdam maritus berte possit cōtrahere cum filia berte ex scđo matrimonio nata. ⁊ videbat ꝙ sic: nam ista filia berte non est priuigna petri quōdaꝫ mariti berte: qꝛ priuigna ꝓprie dicitur filia vxoris tue quā habuit anteꝗ̄ tibi nupserit: sed ista filia nata fuit ex scđo matrimonio post diuortiū inter bertam ⁊ petruꝫ celebratū: ergo non est ꝓprie priuigna petri. Julianus tamē in hoc casu dicit ab huiusmodi mulieris nuptijs ratione honestatis esse abstinendaꝫ. ⁊ hoc ꝓbat per duo argumēta a simili. Sponsa enim filij nō est nurus patris: ⁊ tamen a nuptijs hmōi mulieris abstinēdum est: quia neqꝫ pater cum sponsa filij: nec filius cum sponsa patris ꝯtrahere poterūt. a simili concludit: lꝫ eiꝫ hmōi filia sit priuigna petri quōdā mariti eiusdem berte: tamen inter ipsam ⁊ petrum matrimoniuꝫ cōsistere non potest.

a Affinitatis. Est aūt affinitas regularitas psonaꝝ: ex nuptijs cōiunctarum: omni carēs parentela. s. sanguinis: vt. ff. đ gradi. affini. nō facile. §. affines. ⁊. §. sciēduꝫ est. ideo dicit ex nuptijs: qꝛ sine nuptijs ꝯhi nō potest: † sed ꝺm canones etiam sine nuptijs. Uide. c. discretionem. extra de eo qui cog. ꝯsan. Sed cū vxor videat affinis vera: quare pmittit matrimonio vti. R̄n. non est affinis sed causa affinitatis: sicut vnus non est numerus sed principium numeri.

b Quarūdam mulierum.

c Priuignam. Hec nomina exponunt statim. proxi. in versi. qđ ita ⁊c.

d Loco sunt. Facit ad hoc. ff. sol. matrimo. quia.

e Quod. i. que prohibitio.

f Nurus est. Que contineant appellatione istaruꝫ dic: vt. ff. eodem. l. adoptiuus. §. videamus.

g Nupta est. Argumē. sumit hic ⁊ ex proximo. §. alias. Respondet ꝙ si quis habet generale auxilium non potest petere speciale: vt. ff. de mino. l. in cause. j. rn̄. ⁊ de verb. oblig. doli. ⁊. ff. de eden. l. quedam sunt.

h Alia rōne. Nō solū supradicta.

Affinitas qd sit.

† Hoc ꝓbat Ange. quo ad mr̄imoniuꝫ ꝓhibendū: p. l. adoptiuum. §. sul. ꝓsi. ideꝫ tn̄. ff. eo. et ff. đ ritu nup. l. nihil interesset.

a ¶ Non licet. imo efficit infamis: vt. C. ad. l. iul. de adul. l. euȝ qui.

ADDITIO. Ideȝ in habēte duas ſponſas: vel concubinas: ſeu vxorem ⁊ cōcubinā: vt eſt glo. no. in. §. aſſpe. ſuper verb.

e ¶ Nouerca. ſic dicta quaſi nocens arcus. Uel qa noua eſt arca ſine fructu: ⁊ facit. ff. de inoffic. teſtamē. l. iij. in fine. ⁊ lib. iij. †

f ¶ Non potes: al's nō poſſis. ſ. codē tpe ſbaudi: vt. ſ. pri. §.

exiſtente. in auc. qbꝰ modis na. effic. ſui. lȝ de facto non obſeruetur: vt hic p Ja.

¶ Summa.

Diuiſio ¶ Diuidit in quatuor ptes. qꝛ prio ponit vnum dictum prohibitiuū cū ratione. Secundo illud modificat. Tertio modificatū declarat circa nouercā cuȝ rōne. Quarto declarat circa ſocruȝ cum ratiōe. Secūda ibi (Quod et ipſuȝ.) Tertia ibi (alioqn.) Quarta ibi (Iteȝ ſi.) Arcti.

b ¶ Socrū

¶ Quia eadē duobꝰ nupta eē nō pōt. ¶ Itē ſi adhuc priuigna tua eſt: id eſt ſi mater eiꝰ tibi nupta ē: ideo eā vxorē ducere nō poteris. ¶ Quia duas vxores eodeȝ tempore habere non licet[a].

Cuȝ ſocru vł nouerca pñti vel preterita matrimoniū contrahi non pōt. Arctiuus.

¶ Socrum[b] q̊ȝ ⁊ nouercā ꝓhibituȝ[c] eſt vxoreȝ ducere: qꝛ matris loco ſūt. ¶ Quod ⁊ ipm diſſoluta demum affinitate[d] procedit. ¶ Alioqn ſi adhuc nouerca[e] eſt id eſt ſi adhuc pri tuo nupta eſt cōi iure īpedit tibi nubere: qa eadem duobus nupta eſſe nō poteſt. ¶ Iteȝ ſi adhuc ſocrus eſt: id eſt ſi adhuc filia eiꝰ tibi nupta eſt: ideo impediunt tibi nuptie: qꝛ duas vxores habere non potes[f].

Filius ex vxore ꝓmortua ꝯhere poteſt matrimonium cum filia vxoris ex marito ꝓmortuo.

¶ Maritis tñ filiꝰ ex alia vxore: ⁊ vxoris filia ex alio marito: vel econtra[h] matrimoniū recte ꝯhunt: lȝ habeant[i] fratrē ſororem vel ex[k] mrīmonio poſtea ꝯcto natos[l].

g ¶ Mariti. lȝ inter ſe frater ⁊ ſoror prohibeant: vt. ſ. eodē. §. iter eas tñ ⁊c.

h ¶ Uł cōtra. i. econtrario.

i ¶ Habeant. illi minores.

k ¶ Ex matrimōio. maiorum.

l ¶ Poſtea †ſcilicȝ poſt natiuitateȝ iſtoruȝ: ⁊ ſic aduerbium poſtea determinat dictionem contracto: vł dic q determinat verbum habeant: ⁊ dic contracto. ſ. prius. Nam q ex eo matrimonio. ſ. maioȝ naſcunt: fratres ſunt ex parte matris illi qui natꝰ eſt: vel nata priꝰ ex femina. Ideȝ dicas econtra: q erit frater vel ſoror ex parte patris illi q fuerat ex illo patre natus: ⁊ tamē iſti nullo iure ſibiinuiceȝ iunguntur: viro enīȝ cognati vxoris iunguntur: ⁊ non alijs cognatis viri. Ideȝ ecōtra: quia cognati viri vxori iungunt. nō autem alijs cognatis vxoris. Pȝ in. c. pe. ⁊

† Uel dic ⁊ melius nouerca q ſupiducatur a patre.

† Dum dicit in ſcōo intellectu q ſbuȝ poſtea poſſȝ referri ad verbuȝ habeat ⁊ econtrario. ſ. prius intelligite prius. ſ. q̄ iſti duo contrahāt matrimoniū Ja. may.

Qui ſint hc pſone dic: vt. ff. e. ti. de rl. nup. l. adoptiuꝰ. §. nūc videamus.

c ¶ Prohibitū eſt. iure affinitatis: ⁊ ad hoc refert illud qđ ⁊ ipſuȝ ⁊c.

d ¶ Affinitate. Hec littera ſibi contraria videt: nam ſi diſſoluta eſt affinitas: nō ergo ꝺƀt nuptie ratiōe impediri. Sed dic diſſoluta ⁊c. i. diſſoluto matrimonio ꝓpter qđ ꝯtingit affinitas: ſȝ ipſa affinitas nō ē diſſoluta.

¶ Publica honeſtas impedit contrahere matrimonium cum filia quondam vxoris ſuſcepta: ex alio viro poſt diuortium primi mariti. Item impedit patrem contrahere cū ſponſa filij: ⁊ ecōtra. Aretinus.

¶ Si vxor tua poſt diuortium ex alio filiam procreauerit: hec nō eſt quidem priuigna[a] tua: ſed iulianus ab huiuſmodi nuptijs abſtinere debere ait.

¶ Nam cōſtat nec ſpōſam filij nurū eē[b]: nec patris ſpōſam nouercā eē: rectiꝰ[c] tn̄ ⁊ iure facturos[d] eos q̄ huiuſmōi nuptijs ſe abſtinuerint.

¶ Inter ſeruos et manumiſſos cognatis ipedit matrimonium cōtrahēdum.

¶ Illud certum eſt ſeruiles[e] quoqꝫ cognationes[f] ipedimento nuptijs eē:

c. q̄s ſuper his. extra de cōſan. ⁊ affini. Unde reprobat quorūdam opīo: qui dixerunt ꝙ nullus de arbore ducit aliā. Nam in ea cōtinent cognati viri ⁊ vxoris: ⁊ tn̄ iungunt. vbi hoc dicit. Nec inter ſe ante matrimonium inter duos cognatos viri et vxoris contractum ſuccedūt: vt. C. cōmunia de ſuc. l. amite. nec poſtea niſi ſicut facit vir vxori deficiente oī parentela ⁊ excluſo fiſco vt. C. vn̄ vir ⁊ vxor. l. j. ⁊ in auc. ibi ſignata.

ADDITIO. Sed hāc reprobāt Jo. fab. ⁊ Ang. hic qui nō reperitur iure cautum ꝙ cognati vxoris excludant fiſcum: ⁊ eſt cōtra ibi notata.

a ¶ Priuigna: quia illa eſt priuigna mea que ex mea vxore eſt nata anteq̄ꝫ eſſet vxor. Et femine ille eſt priuignꝰ qui ex marito natus fuit anteq̄ꝫ ſuus eſſet maritꝰ: vt. ſ. eo. §. affinitat. ⁊. §. ſocrum. Sꝫ hec poſtea fuit nata. Tn̄ dicit iulianus abſtinēdū rōne honeſtatis. (j) vt ſubijcit: ⁊. ff. eo. l. ſi qua. §. ſi vxor. ⁊. l. ſi vxor. ⁊. l. ſemp. ⁊ ad h̄ inducit duo argumēta. Nam ⁊c̄.

ADDITIO. Que orit etiam ex ſpōſalibꝰ de futuro: ⁊ de facto ɔ̄ctis: vt nō poſſit ɔ̄hi cū aliquo primi ɔ̄hētis conſanguineo: vt. c. vnico. de ſpō. impu. in. vj. Angelus.

b ¶ Nurum eſſe. Lꝫ ſit ſponſa: tn̄ nō eſt nurus anteq̄ꝫ fiat vxor: ⁊ ecōtra: lꝫ ſit ſpōſa patris: q: vxor nō eſt patris adhuc: ideo non eſt filij nouerca: vt hic. ⁊. ff. de ritu nup. ſi qua. §. j. ⁊ tamē licet nulla ſit affinitas eſt abſtinendum: vt ſubijcit rectius ⁊c̄.

c ¶ Rectiꝰ. Aliū ɔcludit in caſu ꝓpoſito ꝑmo in hoc. §.

d ¶ Facturos. i. ſcimus: vel cōſtat

¶ Illud certum eſt ſeruiles: i quo ſic pone. Caſus. ¶ Dn̄e iam vidi de ipedimētis nuptiarꝫ interuenientibus tam rōne cognationis q̄ꝫ etiaꝫ rōne affinitatis: nūqd adhuc ſunt plura impedimenta nuptiarꝫ: R̄n̄. Inſti. ꝙ ſic. Non ſolū impediunt nuptie rōne cognationis inter liberas ꝑſonas: ſed inter ſeruos. Naꝫ ſeruiles cognationes p̄ſtant ipedimētū nuptijs: veluti ſi pater ⁊ filia manumiſſi fuerint: ⁊ frater ⁊ ſoror. Naꝫ inter iſtas ꝑſonas obſtante cognationis impedimēto: lꝫ ad libertatem ꝑuenerit: nuptie cōſiſtere nō pn̄t. Sūt ⁊ alie ꝑſone multe que ꝓpter diuerſas cauſas inter ſe matrimoniū contrahere ꝓhibent: quas qdem ꝑſonas in latioribꝰ libris digeſtorꝫ: ſeu pandectarū enumerari permiſimus.

e ¶ Illos. Seruiles. i. dū durant ſui.

f ¶ Cognatiōes. i. ɔſanguinitates q̄ ſunt iter ſuos: ⁊ ipediūt nuptias inter eos. Itē affinitas: vt hic. ⁊. ff. eo. adoptiuꝰ. §. ſuiles. Sed qūo hoc cuꝫ nulla cognatio ſit inter eos: vt. j. de capi. dimi. §. ꝙ aūt. Sed illud de iure

Priuigna.
Priuignus.

ſuccedendi: ꝛ in tutela: vel hereditate dicitur: hoc aūt in iure ſanguinis: qḋ nullo iure ciuili tolli pōt: vt hic. ꝛ. ff. de reg. iur. l. iura ſanguinis. ꝛ per cōſequēs etiā in ꝓhibitione mr̄imonij. Sȝ rōne ꝛ alia rōne īter eos matrimonium impedit: qa ſūt ſerui: vt ṡ. co. ti. j. rñ. ꝛ. C. de īce. nup. cuȝ ancillis: ſ rñ. durante ſeruitute: hec ſunt duo impedimenta: † ꝛ eis manumiſſis durat ꝟ vnuȝ: vt ſeqt̄ur.

rem ꝛ filios eoꝝ ad quendaȝ pupillā ꝛ adultā ſuā vel pāis: vt. C. de interdic. ma. inter tu. l. j. Octau⁹ per legeȝ papiam: ꝛ iuliam. ſ. inter ſenatores ꝛ eoꝝ liberos ꝛ libertas: vl' alias viliſ conditionis feminas: vt ff. ḋ ri. nup. l. pa. ꝛ. C. de nupt. l. ſi libertā. quod capl'ȝ hodie correctuȝ ē: vt in auc. vt li. de cetero. §. qs auteȝ. col. vj. Nonus eſt: vt inter ꝓſideȝ ꝛ ſibi ſubiectā rōne iuriſditionis: vt. C. de nuptijs. ꝛ ſi ꝯ. ꝛ. C. ſi quacūqȝ ꝓ. po. l. j.

ſi forte pater ꝛ filia aut frat̄ ꝛ ſoror manumiſſi [a] fuerint.

℄ [illegible] ſimiliter qm̄ [illegible] eē ꝑſonas: inter quas nō pōt cōſtitui matrimonium. [illegible]

℄ Sunt ꝛ alie ꝑſone que ꝑ diuerſas rōnes nuptias contrahere ꝓhibētur: quas in libris digeſtoꝝ ſeu pandectarū: ex veteri iur̄ collectarum enumerari [b] permiſimus.

℄ Contrahēs matrimoniuȝ de facto cōtra mādata legū nō efficitur vir vel vxor: nec mr̄imonium appellat̄ quo mr̄imonio diſſolu-

† Sed hȝ de iure ciuili: ſecus ḋ iure canonico: per. c. j. extra ḋ coniug. ſeruo.

a ℄ Manumiſſi fuerint. Uel ambo ꝛ tunc tm̄ eſt īpedimentū ſanguinis: vel vnus tm̄: ꝛ tunc duo ſunt: que īpediunt vt modo diximus.

b ℄ Enumerati. Poſſunt autē enumerari quatuordecim modi cum his quos in hoc titulo habemus. Prim⁹ eſt rōne ꝟuitutis: vt. ṡ. e. §. j. rñ. ꝛ. C. de inceſt. nup. l. cū ancillis. Secūdus eſt ratione etatis: vt mares minores xiiij. annis: femine minores. xij. vt. ṡ. co. ij. rñ. † Terti⁹ rōne ſanguinis: qḋ in tria diuidit̄. ſ. aſcēdētes: deſcēdētes: ꝛ collaterales: vt. ṡ. co. §. ergo. ꝛ. §. inter eas. ꝛ. §. fr̄is. ꝛ. §. eius. ꝛ. §. duoꝝ. Quart⁹ rōne adoptionis: vt. ṡ. co. §. ergo. ꝛ. §. īter eas. i ſi. vtriuſqȝ. Quītus rōne affinitatꝫ: p̄ſītis: ꝓterite: ꝛ future: vt. ṡ. co. §. affinitatis. ꝛ. §. ſocrū. ꝛ. §. ſi vxor. Sextus rōne mr̄imonij. Nam ſi habet vnā non debet habere alterā eodeȝ tp̄e: al's eſt infamis: vt ṡ. co. § ſocruȝ. in ſi. ꝛ. §. affinitatis. in ſi. C. ad. l. iuliaȝ. de adul. l. eū. Septimus per ſenatuſcōſultuȝ: quod vetat fieri mr̄imoniū īter tutorē ꝛ curato-

ADDITIO. Hi tres modi ꝓxime precedentes. ſ. vij. viij. ꝛ. ix. non reperiunt̄ de iure canonico: ꝛ ideo dicim⁹ eos inſufflatos. Joā. fab. Decim⁹ eſt per conſtitutionē principis: vt cuȝ ea quam quis de ſacro fonte leuauit: vt C. de nup. ſi quis alūnam. in ſi. Idem ſeruatur de ipſa cōmatre: lȝ noſtro iure cautam non reperiatur.

ADDITIO. Dic in ſumma matrimoniuȝ inhiberi inter baptiȝatum ꝛ baptiȝantē: ꝛ eius liberos inter baptiȝantem: ꝛ parētes baptiȝati inter ſuſcipientē: ꝛ parētes baptiȝati inter vxorē vel virum ſuſcipiētis ante carnaliter cognitā. Jo. fab. Undecimus eſt rōne honeſtatis: vt. ṡ. c. §. ſi vxor. ꝛ. ff. co. l. ſi qua. Eſt ꝛ duodecimus ratione ordinis annexi: vt cū clericis in ſacris ordinib⁹ ꝯſtitutis: vt in auctē. q̄ōo opor. epiſ. §. neqȝ aūt. coll'. j. ꝛ in auc̄. de ſanctiſ. epiſ. §. ſiquis. colla. ix. † Eſt ꝛ tertiuſdecimus: vt in monachis: conuerſis: monialib⁹: lȝ nō ſint in ſacris ordinib⁹ cōſtituti: vt in auc. de

† Sȝ de iure canonico nō iſpicit̄ numer⁹ annoꝝ: ſȝ potētia

Cognatio ſpiritualis impedit mr̄imonium.

Ordo ſacer īpedit matrimonium.

† Sec⁹ i cōſtitutis i nō

4. modi pro hibe[illegible]

ſacr] vl' mõia. §. antepenul. colla. j. ⁊ in auć: de nup. §. per occaſionē. colla. iiij. Eſt ⁊ decimuſquartus in muliere rapta que ꝑpſo nubit raptori: qđ ꝓhibet: vt in auć. & rap. mulie. que ꝑpri. rap. nu. §. ꝑmo. colla. ix.

minori- bus or- dinib᷒: q ſi inci dant in habitu ⁊ tonſu ra gau- dēt pri- uilegio ca. ſiqs ſuaden- te. xvij. q. iiij. ⁊ priuile- gio fo- ri: vt. c. j. & cle. coniug. lib. vj.

ADDITIO. Sec᷒ eſt hodie de iure canonico: vt in. c. ſi. eẋ de rapt. ⁊ alios modos qb᷒ impedit matrimonium. vide p Ang. ⁊ Jaſo.

¶ Si aduerſus eam que. Iſte. §. cũ. §. ſequēti diuidit in ſex partes. Primo ponit dictũ ſuũ ãnullans. Secundo infert. Tertio rõnez aſſignat. Quarto infert alium effectũ quo ad nomē. Quinto infert alium effectum quo ad exactionem dotis ⁊ donationis ꝑpter nuptias. Sexto addit alias penas. Scđa pars ibi (Itaqȝ.) Tertia ibi (Nam nec.) Quarta ibi (Vñ ſolent.) Quinta ibi (Sequit᷑ ergo.) Sexta. j. §. ſequēti. ſ. ibi (Qui aũt:). Angelus aretinus.

to nõ ē loc᷒ exactioni dotis ⁊ donationis: ꝑꝑ nuptias: ⁊ alias penas patit᷑: hoc dicit cuȝ. §. ſequenti. Aretinus.

¶ Si aduerſus ea que dirimus[a] aliqui coierit: nec vir nec vxor: nec nuptie nec mr̃imoniũ nec dos intelligit. ¶ Itaqȝ[b] hi qui ex eo coitu naſcũtur: in poteſtate patris non ſunt: ſed tales ſunt quãtuȝ ad[c] patriã poteſtatē pertinet: quales ſũt hi quos mater vulgo[d] cõcepit. ¶ Nã nec hi[e] pr̃eȝ hr̃e intelligunt᷑: cũ ⁊ his pr̃ incertus eſt[f]. ¶ Vñ ſolēt filij ſpurij appellari: vl' a greca[g]

pater coruȝ incertus eſt: vnde ſolent filij ſpurij appellari a greca voce ſic dicti: quia ſine patre cõcepti: vel quia ſine matre filij. Vñ diſſoluto tali illicito coitu dos per actionem ex ſtipulatione repeti ſi poterit: cuȝ ibi nullum intelligatur matrimoniũ: neqȝ dos ibi eſſe poterit: et ſi dos ibi non ſit ſequitur ꝙ repetitioni dotis locus eẽ nõ poterit: ⁊ nõ ſolum iſtas penas patiũtur illi q ꝓhibitas nuptias cõtrahũt: ſȝ innumere alie pene que in ſacr] ꝯſtõnibus ꝯtinent᷑ eis affligunt᷑.

¶ Si aduerſus ea. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars in qua ſic pono caſum. Dñe iam vidi ſatis de īpedimētis nup. dicatis mõ mihi qľr puniũt illi qui ꝯ ꝑcepta leguȝ iniuſtas nup. ꝯhũt: Ad hoc rñ. Juſti. d. ꝙ ſi aliqd aduerſus ꝑcepta legũ tradita ſup iuſ egerit nec erit ibi vir neqȝ vxor: neqȝ mr̃imoniũ neqȝ dos ibi itellĩt: nec filij ex illo coitu illicito ptãti pr̃is ſbijcient᷑. Sed quãtuȝ ad ptãtē pr̃is pertinet tales erunt quales ſunt hi quos mater ex vulgo cõcepit. Nam ⁊ hi cõcepti patrem habere intelligunt᷑: qꝛ

a ¶ Dirimus. vt. ſ. eo. per totum. ⁊ etiaȝ adiecimus in primo. §.

ADDITIO. Vide clemen. j. de cõſangui. ⁊ affinita.

b ¶ Itaqȝ. bene infertur: vt. ſ. tit. j. in principio.

c ¶ Ad patriam poteſtatē. Propter hunc caſuȝ poſuit. de nuptijs poſt titulum: de patria poteſtate.

d ¶ Vulgo. Scilicet qui patreȝ demonſtrare non poſſunt: vel illicituȝ: vt. ff. de ſtatu ho. vulgo.

e ¶ Nam nec hi. Scilicet vulgo cõcepti. Vel dic hi de quibus loquit᷑. ſ. illicite concepti.

f ¶ Incertus eſt. Cui pater eſt populus: pater eſt ſibi nullus ⁊ omnis. Cui pater eſt populus: nõ habet ille patrem: ⁊ ſm hoc dic his. ſ. vulgo cõceptis. Vel dic his. ſ. iceſtuoſis: ⁊ tūc dic iuris fictione eſt incertus. Verſus

g ¶ A greca voce nothos. Nothos grece dicit᷑ latine ſpurius: ⁊ apatros

quaſi ſine patre: ⁊ ſimili ratiōe anametros dicitur ſine matre.
a. ¶ Sine pr̄e. Jure ciuili inſpecto.
b. ¶ Sequit̄. Bene infert. cum enim ſine matrimonio eſſe non pōt. ſ. dos; ⁊ vbi nō eſt dos: actio dotis nō ē: vt. C. de dona. an̄ nup. .l. ſi. ibi: ſiē eniȝ ⁊c̄.
c. ¶ Exactioni. ſ. per actionem ex ſtipulatu: q̄ dat pro dote: vt. j. de actio. §. fuerat. Sȝ nūqd per cōditionem ſine cauſa: vl̄ ob cām q̄ſi ob cām datum fuerit: nec cauſa fuit ſecuta: Reſpon. Pla. hic: ſiue ignorās ſiue ſciēs dederit: vt. ff. de cōdi. ſine cauſa. l. ſi. † Sed Jo. dat taleȝ cōditionē ignorāter nō ſciēter danti: vt. C. de ꝯdi. ob cām. l. j. ⁊. ff. de ꝯdi. ob. cām. l. j. §. ſi. ⁊. l. ij. nec īmerito cū turpiter danti nulla ſit repetitio: vt. ff. de condi. ob tur. cau. l. ſi ob turpē. etiaȝ hec oīa locū habēt q̄n non fuit ſecutuȝ matrimoniuȝ.
d. ¶ Prohibitas. Per aliquem de xliij. modis: lȝ Dīr. (vel Cy.) has penas īpoſuerit tm̄ eis qui inceſtas nuptias faciunt vel nefarias: non qui alias inutiles: vt in auctē. de inceſt. nup. §. j. colla. ij.
e. ¶ Alias penas. Ut eſt amiſſio bonoꝝ: ⁊ incurſus infamie: vt. C. de inceſt. nup. l. qui cōtra. ⁊. l. ſiqs inceſti. Hodie ꝓo ⁊ ꝯfiſcatio bonoꝝ: ⁊ exiliū ⁊ cingulī ſiue dignitatis depoſitio: ⁊ verberatio (ſi vilis eſt) īponit̄: vt in auc̄. de inceſt. nup. §. j. colla. ij.
ADDITIO Adde ſm̄ Joā. fab. ꝙ

† Et h̄ vera ſȝ Ja. ſi tale mr̄imoniuȝ etiaȝ de ſcō non fuit ſequutū: vt per Bar. in l. antīcu lo. ff. de ꝯdi. ſine cau. al's ꝓcedit. Jo. vō modo ſciuerit ſuo ⁊ ſactuȝ vl̄ ſt ſcm̄

voce νοθοσ .i. vulgo concepti: vel απατροσ .i. q̄ſi ſine pr̄e[a] filij. ¶ Sequit̄[b] q̄ vt diſſoluto tali coitu nec dotis nec donationis exactioni[c] loc⁹ ſit. ¶ Qui aūt ꝓhibitas[d] nuptias ꝯhūt: ⁊ alias pēas[e] patiūtur: q̄ ſacris ꝯſtōnibus continentur.

cōtrahētes inceſtas nuptias ſunt infames: ⁊ ita approbātes ⁊ defendentes vel ꝓlocinūū ꝓſtātes: vt. iij. q. iiij. c. cōſanguineoꝝ. ⁊ ipſo iure ſunt excōicati: vt in cle. j. de ꝯſan. ⁊ affi. Ang.

¶ Fili⁹ nālis tm̄: curie datus: patrie ſubijcit̄ poteſtati. Itē ex legitima cōcubina geniti: ſi ipſa poſtea nubat patri p̄dictoꝝ filiorum ⁊ exinde fiāt dotalia inſtrumēta: in pr̄is ſui poteſtatem redigūtur. Aretinus.

¶ Aliquādo auteȝ euenit vt liberi qui ſtatiȝ vt nati ſunt:

¶ Aliqñ. Caſus.
¶ Hic incipit quarta ⁊ vltima pars ꝑncipa. iſti⁹ ti. in qua ſic po. ca. Dñe vos dixiſtis mihi. ſ. ti. pri. ꝑceden ti: ꝙ illi ſūt in ptāte parentū qui ex iuſtis nuptijs ꝓcreātur nūqd ſꝫ aliq qui ſtatim vt nati ſūt in ptāte parētuȝ nō ſiant. ⁊ dicit impera. ꝙ ſic. Contingit enim ꝙ lȝ aliqui in ptāte patris beneficio natiuitatꝭ ab initio nō fuerit: poſtea tn̄ legis auctoritate ptāti patris ſubijciunt̄. Et in tali caſu pone ꝙ aliqs habeat tm̄ filiū naturaleȝ: ſȝ pater iſte filiū nāleȝ ſeruitio principis vel preſidi ꝓuintie det vel curie alicui⁹ ciuitatꝭ offerat. per iſtaȝ oblationē fili⁹ pr̄is ptāti ſubijcitur ⁊ ius legitimi filij in bonis patris cum electis legitimis in oīb⁹ ꝯſequit̄. Itē po. ꝙ aliqs habeat licitā cōcubinam ad quā ꝯſuetudinē habeat: cuius matrimonio legib⁹ nō ſit interdictum: ⁊ ipſa in cōcubinatu proleȝ ꝓcreauit: ſi poſtea maritali affectiōe ductus vir ꝯhat mr̄i. ⁊ dotalia ꝯficiat inſtrūa ſm̄ noſtre ꝯſtōnis tenorē: non ſolum filij poſt dotalia inſtrumēta ꝓcreati: ſed etiā ante mr̄i. celebratū nati tanq̄ legitimi pr̄is ptāti ſubijciunt̄: ⁊ iura legitimoꝝ in bonis pr̄is beneficio nr̄e conſtitutionis obtinebunt.

tū. l. g ꝯ. C. de inceſ. nu. ſecus ſi ignorauerit. l. ſi cū dotē. ff. ſolu. mat.

in poteſtate parentum[a] non fiant: poſtea aũt redigantur in ptãtẽ patris: q̃lis eſt is: qui du₃ naturalis[b] fuerat: poſtea curie[c] dat᷒ poteſtati p̃ris ſubijcit. ¶ Necnon[d] is qui a muliere libera ꝓcreantur: cuius matrimoniu₃ minime legib᷒ interdictu₃[e] fuerat: ſed ad qua₃ pater ꝯſuetudine₃ habuerat: poſtea ex noſtra cõſtõne[f] dotalib᷒ inſtrumẽtis[g] compoſitis in ptãte p̃ris efficitur. ¶ Quod ⁊ alijs liberis qui ex eode₃ matrimõio poſtea fuerint ꝓcreati ſimiliter noſtra conſtitutio[h] prebuit.

a ¶ Parẽtum nõ fiant. Hoc mirabile per duo probat exempla.
b ¶ Naturalis. Scilicet tm̃.
c ¶ Curie. Cu₃ enim vult aliq̃s naturale₃ filiũ tm̃ qui in ptãte p̃ris non eſt: (vt hic: ⁊ s̃. titulo. j. in prin.) facere in poteſtate: detur in ſeruitio imperatoris: vel preſidis prouintie. Nam in ptãte efficit loco meriti patris: ⁊ efficitur legitim᷒ loco meriti filij: ℣t hic. ⁊ i auc̃. quibus modis nat. effi. ſui. §. ſiquis igitur. colla. vj.
d ¶ Necnon. Nunc ponitur aliud exemplum.
e ¶ Interdictũ. Nam aliam vxore₃ nõ habuit: tpe concubinatus: al's cõtra: vt. ff. de concu. l. j.
ADDITIO. Et tunc qd ſi cum ea per diſpẽſationẽ matrimoniũ contraxerit. vide Chriſto. ⁊ Iaſo. hic.
f ¶ Conſtitutione. vt. C. de nat. lib. l. cum quis.
g ¶ Inſtrumẽtis. Sed nunquid ſine inſtrumentis eſt matrimonium tale? Dicunt quidam ꝙ nõ: vt Pla. ⁊ alij quãdo decorati maximis dignitatibus faciunt matrimoniu₃: vt in auc̃. vt li. ma. ⁊ auie. §. quia ꝓo legem dudum. colla. viij. melius autem. quib᷒ mo. natu. effi. legi. §. hec ergo caſta. colla. vj. Sed dic ꝙ matrimoniu₃ nudo conſenſu perficitur ſine ſcriptura: vt in auctẽ. de nup. §. nuptias. colla. iiij. ⁊ ff. de regu. iuris. l. nuptias. S₃ filij primogeniti non ſunt legitimi ſi dotalia inſtrumenta non ſunt facta: vt hic. ⁊ faciat ad hoc. C. de natu. libe. l. cum quis. ⁊ l. nuper. ⁊ l. finali. ⁊ in auctẽ. de heredi. que ab inteſta. deſe. §. primo. colla. viij. ⁊ in aucten. de filijs ante do. inſtru. na. colla. iiij. ⁊ in auctẽ. de in ceſ. nuptijs. §. fina. coll. ij. ⁊ de trien. ⁊ ſemiſſe. §. finali.
ADDITIO. Hec que in hac glo. dicuntur procedũt de iure ciuili: ſ₃ de iure canonico nõ habet iſta diſtinctio pſonarum decoratarũ maximis dignitatibus vel contrahẽdi cum inſtrumentis: quo ad eſſe matrimonij: ſed ſufficit ad eſſe matrimonij nõ cõtrahi clandeſtine: vt extra de clandeſti. deſpon. c. cũ inhibi. Angelus.
h ¶ Conſtitutio. vt. C. de natu. lib. nuper. Sed ſi non fecerit ea₃ ſibi vxore₃ adhuc huiuſmodi naturales ſunt alendi a patre. Item ſuccedunt ex teſtamento in totum: ſi pater vult: legitimis non exiſtentibus: vel parentibus ia₃ defunctis: al's liberi in vnam vnciam tm̃ permittunt naturales ſuccedere ſuperiores quando ipſi tm̃ ſuperſunt non impediũt eos: niſi in ſua legitima: que ſuperioribus debetur: ab inteſtato ꝓo duas habẽt vncias paterne ſubſtantie cu₃ matre eorum viriliter diuidendas: quando non ſunt aſcendentes nec deſcendentes alunt ⁊ ipſi patrem: ⁊ hoc illicite natis. Sed ſi illicite nati non ſunt imo omni beneficio ſunt excluſi: vt in auctẽ. qui. mo. na. effi. ſui. §. diſcretio. vſq₃ in finem conſti. colla. vj.

† Quod Ange. intelligit ver[illegible] ficte nõ vere qd nota ꝓ ſtatutũ: vt ẽ tex[illegible] tus i. l. iij. C. de nãli. et õre. ſuc[illegible] lant. [illegible] hic [illegible] cũ.

Filij nãles tm̃ an ſuccedãt.

[illegible] i. matrimonialib[illegible] exponit Bal. [illegible]
a. col. ij i pr. C.
[illegible]

¶ De adoptionibus. Quia supra dixit de nuptijs ex qb⁹ acqrunt̃ filij legitimi ꝛ nãles: ideo nunc de adoptionibus ex quibus acquiruntur filij legitimi tñ. vel sic. Supra qualiter filij nr̃i sunt in nostra potestate dixit: nunc autem qualiter alieni efficiantur potestatis nostre. Areti.

Conti-nuatio.

¶ De adoptionibus.

¶ Liberi adoptiui sunt in potestate nr̃a: sicut nãles ꝛ legitimi.

Non solum. ¶ Iste titulus diuidit̃ in noue ptes principaliter. Primo ponit ꝙ adoptiui sũt in potestate adoptãtis. Scd̃o qualr̃ fiat adoptio ꝛ arrogatio. Tertio primũ dictum limitat ꝛ declarat. Quarto de impubere qui se ad arrogandū dedit. Quinto ꝙ adoptãs dꝫ saltẽ adoptatũ ꝑcedere. xviij. annis. Sexto qñ aliqs: vt nepos: vel pnepos adoptat̃. Septio in qb⁹ adoptatus eqparat̃ nãli. Octauo in qb⁹ conueniunt: ꝛ in qb⁹ nõ adoptio ꝛ arrogatio. Nono ꝙ serui adoptati a dominis sũt liberi. Scd̃a ibi (Adoptio.) Tertia ibi (Sed hodie.) Quarta ibi (Cũ aũt.) Quinta ibi (Minorẽ.) Sexta ibi (Lꝫ aũt.) Septia ibi (In plurimis.) Octaua ibi (Illd̃.) Nona ibi (Apud cathonẽ.) Aretinus.

¶ Adoptio aũt. Casus. Pono igit̃ casuꝫ in ꝑma. Accessi ad dñm Iusti. ꝛ ita ꝓposui corã eo. Dñe vos vultis tractare de adoptionibus pro deo que rõ mouit vos ad tractandum hic ꝺ adoptiõib⁹: Ad h̃ rñ. Iusti. dicens. Amice supra tractauimus de his qui sunt in pa. po. ꝛ qi non solum nãles liberi ꝛ legitimi de qb⁹ supra diximus sunt in ptãte parentuꝫ: sed adoptiui: idcirco ꝺ adoptiuis hic tractare intẽdimus. Et hec in prima pte vsqꝫ ad. §. Adoptio aũt. In secunda. Dñe iam video que rõ mouet vos ad tractãduꝫ de adoptioni. dicatis ergo mihi si plꝫ quot modis fit adoptio? Rñ. Iusti. ꝙ adoptio fit duobus modis. s. rescripto principis aut imperio alicuius magr̃at⁹. Sed dñe ponatis mihi exẽplũ qñ fit adoptio rescripto principis: ꝛ in quo casu fit iperio magistrat⁹ alicuius. Ad hoc rñ. Iusti. ꝙ qñ aliqs adoptat cũ qui sui iuris est. tunc necesse est fieri adoptionẽ auctẽ siue rescripto principis: ꝛ hec species

Non solum autem naturales

adoptionis

turales a liberi ſm ea que diximus: in poteſtate nr̃a ſunt: verū etiam hi quos adoptamus. b

Auctoritate prīcipis arrogātur qui ſui iuris ſunt: ſ3 magiſtratus imperio: qui ſunt ſub poteſtate alterius.

Adoptio c autem duobus modis fit. aut prīcipali reſcripto d: aut īperio magiſtratꝰ e. Imperatoris auctoritate adoptare quis poteſt eos eaſue: qui queue ſui iuris ſūt: que ſpēs adoptionis dī arrogatio f.

adoptionis eſt. q̄ſ ille. ſ. qui ſui iuris eſt aliene ptāti ſubijcit. Primo ⁊ ſpeciali noīe de arrog. Imperio aūt magiſtratus adoptātur illi q ſunt in poteſtate parētū ſiue obtineāt p̄mū gradū liberorū qualis eſt filius ⁊ filia: ſiue inferiorē gradū obtineānt: vt nepos ⁊ nepti: ⁊ deīceps p̄nepos ⁊ p̄neptis.

a Nāles. (j) Subaudi ⁊ legitimi. quare diſt in gue: q2 filioꝝ alij ſunt nāles ⁊ legitimi: vt ex legitimo matrimonio nati: vt hic. ⁊ ſ̄. de pa. pote. in p2in. Alij naturales tm̄: vt nati ex cōcubina. vt. ſ̄. titu. j. §. fi. Alij legitimi tm̄: vt adoptiui: de qbus hic titu. loquit̄. Alij nec naturales nec legitimi: iuris preſumptione: vt inceſtuoſi: vel al's illicite nati. vt l auc̄. q. mo. na. effi. ſui. §. fi. coll'. vj. Alij ſunt qui p2ius nō fuerunt legitimi. ſed nunc ſunt. i. efficiuntur duobus modis. vt in auc̄. qui. mo. na. effi. ſui. §. j. ⁊. ſ̄. ti. j. in fi.

ADDITIO. j. Et aduerte dū3 glo. ſubaudit in p2in. ſcilicet ⁊ legitimi tu dic q2 iſte tertius poſſet ſtare ſine ſubauditione ſi referat̄ ad. §. fi. titu. p̄cedē. tñ aduerte q2 ibi nō loquitur de naturalibus tm̄: q2 ibi naturales tm̄ non ſunt in poteſtate: vt vbi dicit. ſed quando ſunt legitimati. Ja.

b Adoptamus. ſ. in ptāte nr̄a ſūt: ⁊ hoc iure veteri. vt hic. ⁊. ff. eo. l. j. ſ3 hodie diſtinguitur. vt. j. e. §. ſ3 hodie.

Diuiſio Adoptio. Diuidit̄ iſte. §. in tres partes. Prīo ponit in genere dictum bimēbre. Scd̄o exēplificat ⁊ pōit exēplū primi mēbri. Tertio exēplū ſcd̄i mēbri. Secunda ibi(Imperatoris.) Tertia ibi(Imperio.)

c Adoptio. Eſt autem adoptio ſm Ado. Pla. ⁊ Jo. legalis actio ad ſolatium ptio q̄d eſt. eorū qui liberos nō habēt pene. i. fere naturā imitās. ſ3 certe ⁊ ab ijs qui liberos hñt fit adoptio. vt. ff. e. l. nec ei. §. p̄terea. ⁊. j. e. §. lic3. quare pōt ſic ſimpl'r diffiniri. Adoptio eſt legitimus actus p quē fit q2 filiꝰ q nō eſt: pene. i. fere nāam imitās: ⁊ eſt hec veritas. vt. ff. eo. l. j. ⁊. j. eo. §. minorem.

ADDITIO. Immo etiā hec peccat ſm Chriſto. q2 nedū filij ſ3 ēt nepotes fiūt per adoptionē. vt. d. §. li3. ideo in genere ſic diffinias ſm Ja. Adoptio eſt actus legalis per quē vel fit trāſitus in poteſtatē: vel ſaltē ius inteſtate ſucceſſionis defertur. Angelus.

d Reſcripto. Hoc eſt vel ante ipm̄ principē vel ante aliū magiſtratū delegatione facta per reſcriptū a p̄ncipe. vt. C. e. l. ij. in fi. ⁊. l. arrogationes. (j) Sed q̄d ſi imperator nō eſt: R̄ñ. nō pōt fieri: l3 imperiū ſemp ſit. vt in auc̄. qūo oportet epiſ. §. fi. colla. j.

ADDITIO. j. Et ſic eſt delegabilis q2 cōpetit iure magiſtratus. l. j. ff. de offi. eius cui mā. eſt iuriſdi. nec plenam cauſe cognitionē requirit. vt per Bar. in. l. nec quicq̄3. §. vbi decretu3. ff. de offi. procon. ⁊ leg. Jaſon.

e Magiſtratus. Scil3 cuiuſcūq3 ordinarij. etiam defenſoris ciuitatis qui minimus eſt. vt in auc̄. de defen. ciui. §. nulla. coll'. iiij. Nec mirum cu3 ſit de voluntaria iuriſdictione. vt. ff. de offi. procon. ⁊ leg. l. ij.

f Arrogatio: q2 adoptator interro-

gatur an velit eũ quẽ adoptat ſibi in‑ſtã filiũ eſſe. ⁊ adoptatus: an id fieri patiatur. vt. ff. eo. l. ij. Uñ ſo. Arrogo qui ſuus eſt: ſʒ hʒ meus eẽ neceſſe. Pris adopto ſuũ: ſed pris permanet idem. a ¶ Inferiorem. id eſt ſequentem. ¶ Sed hodie. Diuiditur in duas partes. Prio ponit quãdo pater dat filium in adoptionem extraneo. Secũdo qñ dat auo materno vel paterno. Secunda ibi. (Si vo pater.) Areti. ¶ Sed hodie. Cyn. ¶ Hic incipit. iij. pars in qua fic po. ca. Domine vos dixiſtis mihi. s. q illi qui adoptãtur ſunt in ptãte patris adoptiui. nunquid hoc indiſtincte eſt verũ? Ad hoc rñ. impe. dr. Amice certe ſm iura antiqua oẽs adoptiui indiſtincte tranſibãt in ptãtẽ patris adoptãtis. hodie aũt ſm iura noua ſecus. Nam hodie ſtatutũ eſt in nr̃a conſtitutione: cum filius naturalis a patre ſuo naturali alicui extranee perſone in adoptionẽ daẽ: ⁊ ſi pater naturalis filiũ ſuũ naturalẽ dederit in adoptionem auo filij ſui materno vel ẽt pauo materno: vel ſi ipſe pater naturalis a patre ſuo emãcipatus fuerit: ⁊ filium auo vel pauo paterno in adoptionẽʒ dederit. in hoc caſu qñ iſte filius daẽ in adoptionẽʒ alicui de aſcendẽtibus in linea directa: q in vnãʒ perſonam concurrũt naturalia ⁊ adoptionis iura manet ſtabile ius patris adoptiui. vtpote naturalis cognationis vinculo copulatum ⁊ legitimo adoptionis modo annexum: ⁊ ideo in familiaʒ ⁊ poteſtatẽ huiuſmodi patris adoptiui modo efficietur.

Nota arg. q i ttrimonio ſbẽ do ſpõſus dʒ p̃ns iterrogari q̃ ſpon ſa. de q̃ vide gl. in. l. ij. i prin. ff. eo.

¶ Imperio magiſtratus adoptamus eos caſue: qui que ne in ptãte parẽtuʒ ſunt: ſiue primũ gradũ liberoꝝ obtinẽt: qualis ẽ filiꝰ ⁊ filia: ſiue inferiorẽª qualis eſt nepos neptis proñepos pneptis.

¶ Si filiuſfamilias detur in adoptionẽ extraneo: nõ trãſit hodie in eius poteſtatẽ. ſecus ſi deẽ auo vel alteri aſcẽdẽti. h. d. Aretinus.

¶ Sʒ hodie ex noſtra cõſtitutione ᵇ cuʒ filiuſfamilias a patre naturali ex‑tranee pſone ĩ adoptionẽ daẽ iura patris naturalis minime diſſoluunẽ: qqʒ nec ad patreʒ adoptiuum tranſit: nec in poteſtate eius ẽ: lʒ ab inteſtato iura ſucceſſionis ei a nobis tributa ᵈ ſint. ¶ Si vo pater naturalis ᵉ non extraneo: ſed auo filij ſui materno ᶠ vel ſi ipſe pater naturalis fuerit emãcipatus ᵍ ẽt auo vel pauo ſimi‑

b ¶ Conſtitutiõe. vt. C. de adop. cuʒ ĩ adoptiuis. † Alr̃. c ¶ Natura nec gl̃. li. ⁊ legitio. qʒ. d ¶ Tribu taẽ. in predicta conſtitutione. (j) et facit ad hoc §. j. de here. que ab iteſt. §. aliquã. al. §. inuenim⁹. ⁊. j. de exhere. li. §. circa adoptiuos. ⁊ j. de inoffici. teſt. §. ij.

Adoi. f.

Etiã ɔcurrẽtibꝰ iũs ⁊ nãlibus. q̃uis iter ſe nihil habeãt parẽtele qd̃ no. hʒ Ang. ⁊ ideo non tranſit in poteſtateʒ q per emãcipationẽ priuareẽ hereditate vtriuſqʒ ſm cõem opinionẽ. vt. l. cũ in adoptiuis. C. eo. ſʒ cũ hodie nemo emãcipetur iniitus. §. generalr̃. in auẽ. q. mo. natu. effi. ſui. vñ iſte. §. eſſe correctus. de quo vide Ja. hic.
e ¶ Pater naturalis. ⁊ legitimus.
f ¶ Materno. in cuius ptãte pus nõ erat: ſed modo efficit vt ſubijcitur. vt ſupra de pa. po. in fine. Accur.
g ¶ Emãcipatꝰ. Alr̃s cũ eẽt in ptãte aui quõ adoptaret euʒ quẽ hʒ. Certe nõ põt plus eẽ q̃ filius vl̃ nepos vt h̃ ⁊. ff. e. ſi pr̃. §. q duos. ⁊ itellige emancipationis tpe filiũ nõ eẽe conceptuʒ

li modo [a] paterno vel materno: filiuz ſuū dederit in adoptionez: in hoc caſu (q2 concurrunt [b] in vnā pſonā z natura lia z adoptionis iura [c]) manet ſtabile ius pr̄is adoptiui: z naturali vīculo copulatū z legitio adoptiōis modo cōſtrictū: vt ī familia z in ptāte huiuſmodi patris adoptiui ſit.

C. Impuberes ſui iuris nō pn̄t (niſi p reſcriptū pncipis z cum cauſe cognitione) arrogari. z ōbet arrogator cauere d̄ bonis arrogati reſtituendis ſi itra pubertatez deceſſerit: z etiaz quartā partem ſuorum bonoꝝ tenetur ei relinq̄re. hoc dicit Areti.

qui niſi daṫ in adoptionē: al's in ptāte aui remanſiſſet. vt. j. ti. j. §. finali.

a C Simili mō. i. ſimilē facias diſtinctionem. nā materno proauo indiſtincte. paterno ꝟo ſ̄m q modo diſtinxit in auo datur ī adoptionē.

b C Cōcurrunt. (j) Sz ſi ego adoptē filiuz fratris mei nunquid ptāti mee ſubijcitur: rn̄. ſz Jo. q nō. z q h̄ dicitur naturalia ex pone. i. natiualia: q2 ab eo auo contrahit natiuitatez z originem. quod non eſt in filio fr̄is mei.

ADDITIO. j. No. ex hac glo. q ad hoc vt filius exiſtēs in ptāte pr̄is per adoptionē trāſeant in ptāte alterius neceſſe q deṫ in adoptionē affini q̄ ſit de aſcēdētibus. puta auo paterno vel materno: q2 nepos ab auo trahit originem z ſic exponitur naturalia. i. natiualia. al's ſi detur affini collaterali: puta fratri patris non tranſit. ſimilez glo. habes. C. e. l. ſi. §. ſi ꝟo pater. zc̄. tamen contra iſtam glo. ex tert. in. §. in plurimis. in prin. in verbo. non extraneum. j. eo. Jaſon may.

c C Jura. Unde preferendus eſt ei in quem vna tm̄ cōcurrit: z ſic due rationes preualent vni. vt in auc. de cōlan. z vter. fra. §. j. col. vj. z. C. de edi. di. adri. tol. l. ſi. niſi vna ſit melior duabus. vt colligitur. ff. de inoffi. teſt. naz z ſi. z. ff. vnde liberi. l. ſcripto.

Diuiſio C Cū aūt. C Diuidiṫ in qnqz partes. Primo q arrogatio ſiat cauſa cognita. Secūdo q ſit iuſta cauſa. Tertio ponit modum ſub quo ſiat. Quarto q non poteſt arrogator ipſuz emācipare ſine cauſa. Quinto q quartam partem bonorum ſuorum eidem: ſiue in vltima voluntate: ſiue inter viuos relinquat. Secunda ibi (Et exquiritur.) Tertia ibi (Et cū.) Quarta ibi (Item non aliter.) Quīta ibi (Sed z ſi.) Areti.

C Cum aūt impubes.

Caſus.

C Hic incipit. iiij. pars in qua ſic po. ca. Domine vos diriſtis mihi q illi q ſui iuris ſunt auctoritate principis arrogant. Pono igitur q ſit aliqs īpubes ſui iuris qui habeat opulētā hēditatez: nunqd poterit qlibet indiſtincte auctoritate principis ipſuz arrogare z in ptātem ſuā redigere: Ad hoc rn̄. impe. q nō. Cū enīz aliqs ipubes arrogaṫ: in hoc caſu arrogatio nō idiſtincte. i. nō incōſulte pmittiṫ. Sz querit cā arrogationis an ſit honeſta z an ipſi īpuberi expediat. Itē arrogator ſit cū qbuſdā cōditionibus. vz. vt cū pater arrogaṫ cautionem cū fideiuſſoribus promittat vt ſi ipſe pupillus arrogatus ante pubertatez deceſſerit reſtituat omnia bona ſua ītegre illis: q ſi adoptio nō eſſet facta ad eius ſucceſſionē fuiſſent venturi. Item non al's poterit iſte pater arrogator iſtum impuberē auctoritate principis arrogatuz emācipare niſi ꝓus cā cognita dign⁹ inuētus fuerit emācipatione: z tūc neceſſe habet eidez oīa bona ſua reſtituere. Item ſi iſte pr̄ arrogator iſtuz filiū impuberē in teſtamēto ſuo exhēdauerit: vel in-

per ipſos viuos ipſam ſine cauſa emā-cipauerit iubetur quartam parte pa-troni ſui eidē arrogatori relinquere preter bona que ad patrem arrogato-rem tranſtulit ꝛ preter ea bona quoꝝ vſuſfructus poſt arroga-tionem patri arrogatori acquiſiuit.

a ¶ Reſcriptum. Ut qꝛ ſui iuris eſt: vt.ſ.e.i pnc.

b ¶ Cognita. Que aūtē in cauſe co-gnitione ver-ſantur p or-dinē ſcripta ſunt.ff.e.l. ſi pater.§.i ar-rogationibꝰ. ꝛ.l. ſe. vſqȝ ad.§.fi. ꝛ q-dam etiam hic dicuntur in perſona im-puberis que ꝛ ibi dicuntur.

¶ Cū aūt impubes per pncipale reſcriptū[a] arrogatur cā cognita[b] arrogatio fieri permittitur. ¶ Et exquiritur cā arrogatiōis an ho-neſta[c] ſit: expediat qȝ pupillo. ¶ Et cū quibuſdā conditio-nibus arrogatio fit id eſt vt caueat[d] ar rogator pſone pu-blice: hoc eſt tabel-lione[e] (ſi intra pu-bertatem pupillus deceſſerit) reſtitutu-rū ſe bona: illis q (ſi adoptio facta non eſſet) ad ſucceſſionē eius venturi[f] eſſent. ¶ Item nō aliter emancipare eū pōt arrogator: niſi[g] cau ſa cognita dignus emancipatiōe fue-rit: ꝛ tunc ſua bona ei reddat. ¶ Sed ꝛ

ADOPTIO. De quibus vide An-ge. h qui dicit q ſi fuerit qſitū: vel p delegatū a pncipe. vt.l.ij.C.e. vel et ordinariū ipſius impuberis: qſuis nō bene pnuntiauerit actus tamē tene-bit.vt no. glo.in.l. cum hi. §. ſi ptor. ff.de trāſac. Angelus aretinus.

c ¶ An honeſta. Id eſt non eo pro-poſito vt eius res deuoret. vt.ff.eo.l. nec ei. §.eorum.

d ¶ Ut caueat. i. vt cautionem pro-mittat cū fideiuſſione tñ. vt.ff. nec ei. §.fi. ꝛ.C.de ꝟbo.ſigni.ſancimus.

e ¶ Tabellioni. Qui ſeruus publicꝰ dr. vt.C.e.l.ij. alſ enim ſeruus purus tabellio eē nō pōt. vt.C. de tabel. ge-nerali.lib.x. Sed certe iō ſic dicitur: quia publice ſeruit.

Notarius nō pōt eſſe ſeruus. Satiſdatō arrogatoris qbꝰ pdeſt.

f ¶ Uēturi. Uel iure ſucceſſionis ex teſtamēto vel ab inteſtato. vel ti. vni-uerſali: vel ſingulari: vt legatariꝰ. oī-bus enī ꝯſulitᷣ hac cautione pupillo

decedēte in pupillari etate: alꝭ ſi po-ſtea pupillaris ſubſtitutio euaneſcit: vt hic. ꝛ.ff.e. nō aliter. ꝛ.l. his ꝟbis. ꝛ j. de pupil. ſub. §.j. Sȝ nōne ſine hac cautione facta admittūtur ſupradicte perſone ex te-ſtamēto. Rū. nō. cū teſtm̄ ſit ruptū mi-nima.c. di.ſ. arrogatione vt.j. qb.mo. teſta.infir.§. non tamē. † Itē nunqd legitimi ſine hac cautione admitteren-tur: Rū.nō. qꝛ pater ar-rogator oīa iure peculij occuparet. vt ff. de caſtrē. pe.l. ij. Hec tñ cautio omiſſa p facta habetᷣ. vt.ff. eo.l. his ꝟbis. in fi. vt ꝛ alſ. C. de rei vxo.ac.l. vna. §.j. Sȝ quare legitimi pro ſtipulantᷣ etiā vltra pupillarē eta-tē cū ꝛ poſtea erāt admittēdi ad ſuc-ceſſionē ſi adoptio facta nō eēt: Rū. illud eſt de fortuna. ꝛ aduētitiū erat vñ nō fuit cōſiderādū. vt.ff.q ꝛ a q.l. tulis. potuiſſet enim poſt pubertatē teſtm̄ feciſſe: vt.ſ. q. ex cau. §. cū ergo.

† Etiam et aliis ſubſtitutiōnibꝰ: qꝛ non filij ſȝ pupillo teſtm̄ cē ſet qd nō rūpitur p arrogatione filij: peteret ab arrogatore tāqȝ debitū arrogati. ſȝ doc. hic.

g ¶ Niſi cauſa. veluti ſi ita heres in-ſtituit. iſte adoptatus ſi emācipatus fuerit. ꝛ tūc qrtā pdit quā tūc debe-ret hic de bonis arrogātis. vt. j. pri-rū. ꝛ.ff. ſi qd in fraudē pa.l.fi. ſȝ quo-dā. Uel dic q tūc non pdit quartā. vt j. pri. rū. pbatᷣ: qd cū iſto ꝯtinuatur. (i) Et qd.d.l. pẽinetᷣ itelligitᷣ qñ erat iuſta cā cōtra filiū: vt qꝛ puocabat pa-trē ad irā: ꝛ initātū vt ēt exhēdari po-tuerit: ꝛ bñficiū collatū vel ꝯferēduȝ reuocari. vt.C. de reuoca. do.l.fi. ꝛ in auē. vt lib. de cetero. §. h igitᷣ. ꝛ. §. il-lud. ver. qbus ēt. collᷣ. vj. ꝛ ſm hoc in-

ſellige. p.ord. ſit. qđ ſequitur.

ADDITIO. Et h̄ eſt v̄ba ſm̄ doc. hic q̄ dicūt hác quartá debere dari in vltima volūtate ꝓpter v̄bū: relinq̄re: hic poſitū. ſecus in aliis bonis ꝓpter verbum tūc.

ſub l. ſed ſi plures. §. in arro.

ADDITIO. An dictio p̄ter includat vel excludat: dic aut ſequit̄ ꝓpoſitionē affirmatiuā: ⁊ tūc aut cōp̄rehēdit aliqđ qđ nō ꝯtinet̄ ſub ſequēti ꝓpoſitione: ⁊ tūc includit vt h̄. aut cōtinet̄. ⁊ tūc excludit. vt. ff. de pe. leg. l. nā qđ liq̄dē. Si v̄o ſequitur ꝓpoſitionem negatiuam: tūc includit. vt. l. actione. C. de tranſac. Ange. hic in vltimo no.

ſi decedēs pater eū exheredauerit[a] vel viuus ſine iuſta cauſa eū emancipauerit: iubetur [b] quartam [c] partē ei bonorum ſuorum relinquere: videlicet preter bona que ad patrem adoptiuum tranſtulit: ⁊ quorū commoduʒ[d] poſtea acquiſiuit.

Adoptans debet precedere adoptatum in tempore ſaltem in xviij. annis. §. pen.

Iaſon.

a Exheredauerit: vel p̄terierit. vt. ff. eo. ſi arrogator.

b Iubet̄. Nota nō cauet ſic ſe relicturū: tūc. n. non valeret. vt. C. d inuti. ſtip. l. ex eo. ⁊. C. de inoffi. teſta. ſi q̄ſi. §. j. ſʒ ei iubet̄ p legē. vt ſic faciat.

Arrogat⁹ nō plus iuris habere dʒ q̄ʒ naturalis et legitimus.

c Quartā ptē. Quid ergo ſi alios filios ſex vel plures habeat: nunquid hic plus q̄ʒ alij hʒ: R̄ſi. ſic ſm̄ bul. q̄ſi debeat īputari ei q̄re arrogauerit. Ul' dic (vt puto) quartā ſue partis p ꝯditionē ex. l. diui pij petit. vt h̄. ⁊. ff. e. ſi arrogator. ⁊. ff. de inoffi. teſta. l. papinianus. §. ſi qs īpubes. ⁊ hic ad iſtar naturaliū ⁊ legitimorū. vt. ff. de ioffi. teſta. papinianus. §. q̄m̄. ⁊. C. de ioffi. teſt. cū querit̄. ⁊. l. parētib⁹. Abſurdū eſt. n. hūc lītimū plus iurȷ hr̄e q̄ʒ nālē lītimū vt. ſ. e. §. ſʒ hodie. in fi. Accur.

ADDITIO. Et hāc approbāt cōiter docto. ⁊ an ſit hodie aucta hec q̄rta. p auc. nouiſſima. C. de inoffi. teſta. vide glo. in. §. hoc obſeruādū. in auc. de triē. ⁊ ſemi. Aretinus.

d Cōmodū. repete ⁊ p̄terea bona ſcʒ aduētitia: cōmodū quorū filius arrogatus poſt arrogationē acq̄ſiuit patri. ſ. vſumfructū. nā ⁊ hec acq̄ſita reſtituit. nō dico vſumfructū quē dʒ lucrari pr̄. vt. C. de bo. que li. l. cū oporteat. §. ſi qs itaqʒ. ad iſtar mariti in rebus dotalib⁹. vt. ff. ſam. her. l. ſi filia. §. j. ⁊ ſic hoc verbū p̄ter. nō excludit. vt. ff. de pig. ac. l. j. in fi. ⁊. ff. de procur. ſed ⁊ hec. §. pe. ⁊ facit. ff. de vulg.

Minorē natu. Caſus. Hic incipit. ſ̄m. in quo ſic po. ca. Dn̄e ego ſuʒ quidā iuuenis ⁊ habeo amplū ⁊ magnum patrimoniū meū: ⁊ habeo quēdam vicinū valde diſcretū ⁊ ꝓuiduʒ virū iā b̄n ſexagenariū: cuius ꝯſiliuʒ in multis extitit mihi fructuoſuʒ poſſum ne ipſum arrogare vel adoptare in filium: nunquid licet mihi hoc facere: Reſpōdet imperator q̄ non: q̄ certe minor natu maiorem adoptare vel arrogare nō poterit: ⁊ hoc tali rōne: q̄ adoptio imitatur naturam: ſed contra naturaʒ ⁊ pro monſtro eſſet q̄ filius eſſet maior tēpore q̄ʒ pater. vn̄ dico tibi q̄ ille qui per arrogationeʒ ſibi filium facere vult debet plena pubertate. xviij. an. filium arrogatū vel adoptatum excedere. Item non ſolū poteſt quis adoptare vel arrogare aliquem in filium: ſed etiam in locū nepotis vel neptis pronepotis vel proneptis poteſt quis adoptare quāuis etiam filium non habeat: ⁊ tam filiuʒ alienū poteſt quis adoptare in locuʒ nepotis q̄ʒ etiam alienum nepoteʒ in locum filij: ſed ſi aliquis in locum nepotis aliquem adoptat quaſi ex filio adoptiuo. aut ex filio naturali quem hʒ in p̄tāte: in eo caſu filius p̄ri ado-

Minorem natu[a] maiorem non posse adoptare placet. Adoptio enim naturam imitatur[b]: et pro[c] monstro est ut maior[d] sit filius quam pater. Debet itaque is qui sibi filium per adoptionem vel arrogationem facit: plena pubertate (id est xviii. annis[e]) precedere.

Nepotis filio pot... alium adoptat e in locum nepotis vel pronepotis. h. d. Areti.

Licet autem in locum nepotis: et pronepotis vel neptis: vel proneptis vel deinceps adoptare: quamvis filium quis non habeat[f].

Potest quis filium alienum in nepotem suum: et nepotem alienum in filium suum adoptare. h.

Et tam filium alienum quis in locum nepotis adoptare possunt: quam nepotem in locum[g] filii.

Quando quis adoptat aliquem ut nepotem ex filio suo legitimo et naturali: vel legitimo tantum debet intervenire consensus filii: sed non econtra quando avus dat in adoptione nepotem suum ex filio. Areti.

Sed si quis nepotis loco adoptet: vel quasi ex eo filio quem

plantiˡ debet consentire ne ipso nepos ipso invito adoptat⁹ suus heres agnascatur. Si enim filius adoptioni a patre facte consentiat: tunc mortuo avo iste nepos adoptatus in potestate patris et suus heres efficietur sed licet in hoc casu consensus filii requiratur: secus tamen est in casu converso. Nam si avus nepotem ex filio natum alii in adoptionem dederit: non est necesse consensum filii intervenire.

a Natu. i. nativitate. sic. ff. de mino. l. j. §. j.

b Imitatur. plerumque: quandoque tamen non. ut j. eo. §. sed et illud. et §. in plurimis.

c Pro monstro est. i. non secundum naturam sed contra naturam: ut et al's. ff. de sta. homi. non sunt liberi.

ADDITIO. Et is §. facit contra multos de summis pontificibus qui carnis affectu et precibus multos fatuos iuvenes episcopando fecerunt patres antiquorum sapientum: sed non est mirandum quia dominus in euangelio dixit faciam prodigia magna et signa in populo. hoc autem prodigium est et monstrum: ut hic patet in littera. Joel. sa. Et contra istos vide bo. ter. in. c. iudeorum. extra de eta. et qualita. ordi.

d Maior. s. tempore non persona.

e Xviii. annis. id est tot annos debet habere plus adoptans quam adoptatus. qui faciunt unam plenariam pubertatem tanti temporis. Sed nunquid qui plures adoptat debet pluribus vicibus precedere in tanto tempore. Questio. sic: non ut puta duos secundum naturam etiam in uno anno ex diversis feminis vel ex una possit habere filios plures. et in hoc adoptio imitatur naturam ut h. Et nota pluribus modis dici plenam pubertatem. Nam interdum xiiii. annis ut infra qui. mo. tute. fi. §. j. et supra titu. j. j. respon. al's xv. annis. ut in auth. de tempori. non solu. super dote. §. generaliter. colla. vii. al's xv. annis. ut s. §. mamu. non pos. §. fi. et ff. de post. l. j. §. pueritiam interdum xviii. annis. ut hic. et ff. de ali. et ci. le. l. mela.

ADDITIO. Sed hec glo. aut male aut improbe loquitur secundum Christo. quia nullum tempus plenam pubertatem constituit nisi xviii. annorum. Ange.

f Licet. Non habeat. Vel licet verum non habeat quo casu tamen est contra naturam. ut ff. eo. l. et qui uxores.

g Et tam. In locum. Item nepotem ex uno quasi ex altero natum. ut ff. e. si pater. §. qui duos. non autem loco fratris. ut C. de here. institu. nec apud.

hꝫ iã adoptatũ: vel q̃ſi ex illo qué naturalé i ſua ptãte hꝫ: in eo caſu ⁊ filiꝰ cõſentire ᵃ dꝫ: ne ei inuito ſuꝰ heres agnaſcatur. Sed ex ꝯtrario ſi auus ex filio nepoté det in adoptioné nõ eſt neceſſe filiũ cõſentire ᵇ.

¶ Quando adoptatus tranſit in poteſtate adoptãtis pót dari alteri in adoptionem. Rubrica.

¶ In plĩmis ᶜ aũt cauſis aſſimilatꝰ is qui adoptatus vel arrogatꝰ eſt ei q ex legitimo matrimonio natus eſt: ⁊ ideo ſi quis per impatoré vl' apud ptoré vl'

a ¶ Nepotem ſi quis. Conſentire. Quod non eſt aliis cognatis qui poſſent ſpectare ſucceſſionem vt.ff.eo.l. cũ adoptio. Et ſi quidé filius cõſentiat bene eſt ⁊ recidet nepos adoptiuus in poteſtatez ſuá. ſcꝫ filij mortuo patre. vt ff.e.l. ſi quis nepotem. Si autem nõ cõſentiat filiꝰ: tunc agnaſcitur ſeu agnatus ſit ei .i. auo. hic nepos: ⁊ ſuus efficitur heres etiam filio inuito: nec recidit in poteſtate eius: ſiue dicas eum ſuccedere vt filium: lꝫ non ſit filius: ſiue vt nepotez quaſi ex altero filio premortuo natuꝫ quo caſu equaliter cum patruo admittatur. vt j. de here.que ab inteſta. §. cũ autez. Alij dicunt totuꝫ: ei inuito.i.filio inuito: ⁊ agnaſcatur.i.iuxta eum quaſi naſcatur quo ad ſucceſſionem. quod ſatis in idem redit. Alij hoc totum ei inuito.i.auo inuito: qui voluntate filij propoſuerat adoptare: nunc autem contra ſuum propoſituꝫ facit: ⁊ ſic dicitur inuitus ratione propoſiti primi. Et ſcd'm iſtos hic nepos inuito auo ⁊ filio: adoptatus non ſuccedit vna cuꝫ filio.ſed demum eo mortuo: eſt prima verior. Sed quare hic filius ipediret matrimonium ſui filij etiam auo volente ⁊ non impedit hunc ciuilé actũ vt.ff. de ritu nuptia.l. oratione. §.j. Reſpon.quia matrimoniuꝫ eſt vinculum magis indiuiduum. vt.ſ. de pa. poteſta.j. Reſpon.

ADDITIO. Et ſic iſta glo. intelligit hunc textum tripliciter ibi ei inuito. Primo diuiſim vt exponatur ei ſcilꝫ auo: inuito.ſ.filio. Secũdo ⁊ tertio coniunctim vt illa verba in totuꝫ referantur vel ad filium: vel ad auuꝫ: contra quam facit.d.l. ſi quis nepotem. Jaſon.

b ¶ Conſentire. Sed videtur ꝙ ſic. nam leditur filius in duobus ⁊ in hereditate ſiue in bonis que ad filiuꝫ ſuũ proponebat ex voto tráſmitterẽ. vt.ff. vnde libe.l. ſcripto herede. qḋ nõ facit. vt. j. de here. que ab inteſta. de. §. at hi. ⁊ q: in poteſtatez illiꝰ tranſit: quare in patris ſui naturalis poteſtatem non recidit iure iſto veteri. vt.ſ.eo.reſpon. Ad primum reſpõdeo q: alio modo poteſt euitare inſtituẽdo eũ. Ad ſcd'm dico ꝙ non poteſt eſtimari patria poteſtas. vt.ff.de leg. j.filiuſfamilias. §.ſm vulgarem.† Sꝫ hodie vterqꝫ timor ceſſat. nam ⁊ ſuccedet ⁊ in ſuam poteſtatem recidet. vt C.de adoptio. cum in adoptiuis. §. ſcimus. ⁊.ſ.eo. §.ſed hodie.

†Sꝫ facit ꝯ gl. ſm Ja. ſi ꝺ ſeſti mabili agit ꝓ iudicio vĩ neceſſariꝰ eſtꝰ ꝯſẽſus.

c ¶ In plurimis. Quaſi eniꝫ cõtra. vt j. de here. que ab īteſta. §. minus. ſm Azo. Jtẽ in eo ꝙ adoptiuus pater nõ tenet eũ inſtituere. vt. j. de here. que ab inteſta. §. aliquá. ⁊. §. ea differẽtia.

¶ In plurimis autẽ cauſis. Caſus.

¶ Jbi adhuc ꝓſequit Juſtinia. cõuenientias vtriuſqꝫ ſpẽi adoptõis. Pone igit ſic caſuꝫ. Dicit Juſti. ꝙ in plurimis ille q adoptatus vel arrogatus eſt: aſſimilat ei q ex leimo mr̃imonio procreatus eſt. Vñ ſi quis euꝫ qui ſui iuris eſt auctoritate principis arrogauerit: vel eũ qui in parentis poteſtate eſt nõ extraneum apud pretorem vel preſidem adoptauit poterit eundem

quoniam esset filius suus naturalis ꝛ legitimus alij in adoptionē dare. Et non solum predicta in vtraqz specie adoptionis cōmunia sunt: sed etiam illud vtriusqz speciei adoptionis cōmune est: ꝙ illi qui generare nō possunt: nihilominus adoptare possūt quales sunt spadones. ab hoc tamē generaliter excipiuntur castrati quibus natura beneficium generandi denegauit. Castrati enim adoptare nō possūt. ꝛ idē est in feminis. Femine enim neqz adoptare neqz arrogare possūt: ꝛ hoc ea ratiōe: quia nec naturales liberos habent in potestate: verūtamē ex indulgētia principis ad solatium liberorum pro republica admissoruz eis adoptare permittitur.

presidem prouintie non extraneū[a] adoptauerit potest eūdem in adoptionez alij dare.†

¶ Spadones. pñt adoptare s; castratum n. Aretinus.

¶ Sz ꝛ illud vtriusqz[b] adoptionis cōe est: qđ ꝛ hi q gñare non[c] possunt (quales sūt spadones[d]) adoptare possūt. castrati aūt non pñt.

¶ Femina nō potest adoptare nisi eidem propter amissos liberos ex principis indulgētia cōcedatur.

¶ Femine quoqz adoptare nō pñt[e] qꝛ nec naturales liberos in sua ptāte habent[f] sed ex[g] indulgentia principis ad solatium liberorū amissoruz[h] adoptare possunt.

¶ Arrogat⁹ ex principis rescripto trāsit in potestatez arrogātis cum omnibus suis filijs ꝛ rebus. Aretinus.

¶ Illud proprium est adoptiōis illius

a ¶ Extraneuz. vt sic transeat in suā potestatem. vt. s. e. §. sed hodie.

b ¶ Sed. Vtriusqz. Quaruz vna vocatur arrogatio. alia adoptio. vt. s. e. §. imperatoris.

c ¶ Non possunt. Qui oēs eunuchi vocantur: sed ab hoc genere detrahit castratos q generare non pñt. i. caste sic natos vt nunqz potuerit generare.

ADDITIO. Pone ꝙ aliquis generare pōt sed illicite: vt clericus: nunquid poterit talr̄ adoptare. vide Christopho. por. hic. versi. hinc isurgit dubium. vbi concludit ꝙ non.

d ¶ Spadones. quibus testiculi vel genitalia abscisa sunt cultello vel spata. ꝛ est ratio qꝛ fortius impedimentū est nature ꝙ̄ accidentis vt h. ꝛ. ff. de libe. ꝛ post. l. sz est quesitū. §. j. ꝛ. ij. Et no. ꝙ vulgariter ꝓmiscue appellantur.

e ¶ Femie. Nō pñt: sed ipe arrogari pñt. vt. ff. eo. nam femine.

f ¶ Habēt. Nota feminas non hīe filios i ptāte ꝛ facit ad h ff. de suis ꝛ le. nulla. ꝛ. j. de hc. qua. ꝛ diffe. §. ceteri. ꝛ. ff. de cōtrata. l. illat. §. ad testamenta.

g ¶ Sz ex ī dulgētia. de nouo iure cō cedēda. † vt C. e. mulierē.

h ¶ Amissorū. in acie ꝑncipis. vt h immutr. ꝛ. j. de excu. tu. §. sz ꝛ si in bello. ff. de inoffi. testa. l. si suspecta. §. fi. Sz nunqd ꝛ tūc hēbit in ptāte: Vr̄ ꝙ sic cū bñficia ꝑncipū sint extēdēda: vt in auc. cōsti. q de dig. §. pe. ꝯ. vj. ꝛ. ff. de ꝯsti. ꝑn. l. fi. Sz tū ꝯdico. ad istar. s. nāliū. nā nām imitat̄ adoptio. vt. s. e. §. minorē † ꝛ facit ad h. C. e. mulierē.

¶ Illud ꝓpriū. Casus. ¶ Hic scīpit. vj. ps in qua sic po. ca. Dn̄e iā vidi in qbus spēs adoptiōis ꝛ arrogatiōnis ꝯueniūt: ꝛ in qb⁹ differūt. Nūquid est adhuc aliq̄ dr̄ia iter eas: Rn̄. impe. ꝙ sic. Nā idē est ꝓpriū ꝛ spāle adoptiōis illius q p sacrū oraculū. i. per principē ꝛ rescriptū ꝑncipis fit: vt ille q se in arrogationē dederit libe

Nature fortius impedimentuz ē ꝙ̄ accidētis.

† Hoc verū si filius vult. ff. e. l. in adoptōnibus. Jo. fa.

† Sez ꝑncipe nō antē a comite palatino sz ange. q idē ꝙ h dicit ēt i bastardo p ci l timā de.

† Et ꝯ riū rn̄ dēt hic doc. im nio ꝙ d bēt me derari: ſm ius cōe. l. ex facto. i ꝑn. ff. d vulg. ꝛ pupill. sub.

vos in ptãte ſua habuerit: non ſolum ipſe in ptãte patris arrogatoris trãſit: ſed etiã oẽs liberi eius quos in poteſtate habz ptãti arrogatoris tanq̃ nepotes vna cum eo ſubijciuntur: et hoc ſemel fuit in pſona diui auguſti quẽdam germanicuz in filium arrogare volentis: et iſte germanicus nolebat cõſentire: vñ nõ potuit ꝓcedere arrogatio ſua: ſ3 diuus auguſtus cuidaz noie tiberio iniunxit vt ille germanicuz arrogaret: qui facto pnceps arrogauit tiberiũ: et ille habuit tyberiũ in filiũ: et per conſequens germanicũ filium adoptiuum tyberij habuit in nepotem.

fit cuidã noie tyberio: vt illũ germanicũ adoptaret: qd fecit: et hũc tyberiũ poſtea arrogauit pnceps: q̃re et p ꝯñs habuit germanicũ loco nepotis.

d Is. Tyberius.

que per ſacruz oraculum[a] fit: q[uod] is qui liberos in poteſtate habz: ſi ſe ad arrogandu3 dederit: non ſoluz ipſe in poteſtate arrogatoris ſubycit: ſ3 etiaz liberi[b] ei9 in eiuſdẽ ſiũt ptãte tanq̃ nepotes. Sic eteniz diuus[c] auguſtus non antea tyberiũ adoptauit: q̃ is[d] germanicũ adoptauerit: vt ꝓtinus[e] adoptione facta[f] incipiat germanic9 auguſti nepos eſſe.

Seru9 a domino adoptat9: vel in iudicio vt fili9 nominat9 efficitur liber homo. h. d. Areti.

Apud cathonez[g] bñ ſcriptum refert antiquitas: ſeruos ſi a domino adoptati ſint: ex h ipſo poſſe liberari. Vñ et nos eruditi in nr̃a cõſtitutione[h]: etiã eum ſeruũ quez domin9 actis[i] interuenientibus filium ſuum nominauerit: liberum eſſe conſtituimus: l3 hoc ad ius filij accipienduz ei non ſufficiat.

e Prothimus. i. ſtati.

f Adoptione fcã. a principe.

Apd catonẽ. [illegible]

Hic incipit ſeptima ps in qua ſic po. ca. Dñe iã video qd iuris qñ aliqs adoptat liberuz hominẽ: dicatis mihi ſi placet qd iuris eſt ſi aliquis dñs adoptauit ſeruum ſuũ. Reſpõ. impe. Juſti. d. Amice antiq referũt in hoc caſu ſe meminiſſe bñ ſcriptũ apud cathonẽ: vt ſi ſerui fuerit adoptati ex hoc eos ꝯſequi libertatẽ. vñ nos auctoritate cathonis eruditi illos ſeruos quos dñs acti interuenientib9 in filios adoptauerit in ꝯſtõne nr̃a liberos eſſe ꝯſtituim9: l3 hoc eis ad ius filij ꝯſequẽduz nõ poſſit ſufficere. Et hec ſunt que dicunt in ſeptima et vltima pte vſq3 in fi. tit.

a Illud. Oraculuz. i. per principez vt de eo qui ſui iuris eſt: ideo tranſit etiaz hodie in ptãtez arrogatoris: vt ſ. eo. in prin. ideo ſic dictũ: q2 oram9 ſiue deprecamur euz vt in talib9 preſtet auctoritatẽ. Accurſius.

b Liberi. Oẽs nati et naſcituri: et ẽt reuerſi ab hoſtib9: vt. ff. eo. ſi pifamilias. in pn. et ff. de ope. lib. l. ope.

c Diu9 auguſtus. Hic imperator volebat adoptare quẽdam noie germanicuz: et hic germanicus noluit cõſentire: vñ non poterat ꝓcedere adoptio: vt. j. ti. j. §. ſed ſi pater. et ff. eo. l. ij. in prin. vnde auguſtus callide ſua-

g Apud. Adoptati. ſ. a dño ab extraneo aũt nõ põt etiam libertus: vt ff. eo. ſi pater. in fine.

h Conſtitutione. vt. C. de la. libe. tollen. l. vna. §. ſimili quoq3 mõ.

i Actis. i. corã iudice. dicẽdo hec verba: veni huc fili: ſcḋm Azo. (j) Uel vt puto coraz iudice agebat: vt filius

Si non valz id qd ago valeat put valere pt.

Continuatio.

Diuiſio

fieret adoptiu⁹:ꝛ inde fuit facta ſcri
ptura:nō tñ res peruenit ad pfectio-
nem:vt differat a primo caſu ſupoſi
aliud ſi eẽ indiciū alia fierēt vel age-
rent̃:vt.C.de libe.cau.l.pe. ꝛ ſic col-
lige ex hoc
et ſupoſi ꝟ.
ꝙ ſi id quod
ago non va-
let vt ago:
valet tamen
vt valere po
teſt:ſic.C.ꝺ
lati.lib.tol.
l.vna.§.ſill
quoqꝫ mō.
Ac.ↄtra.ff.
de iu.codicil.l.j.ꝛ.ff. de pac.ſi vnus.
§.ſi acceptilatio.

ADDITIO. Reſpōdent doctores
ꝙ ibi conſtabat teſtantem nolle co-
dicillari.Angelus.

ADDITIO.i. Idem ſi hmōi ver-
ba blanda ꝛ adulatoria pferatur in
teſtamētis:qꝛ diſponunt.l.paulus.§.
paulus.ff.de fideicō.lib.enuntiatiua
aūt:an debeant ꝟificari:puta ſi dicat̃
ſemproniū filiū vel fratrē heredē in-
ſtituo:vide hic per Ange.areti.

ℭQuibus modis ius patrie poteſtatis ſoluitur.

ℭPer mortē nālem patris filius effi-
cit̃ ſui iuris:ꝛ idem in nepote per mor-
tem aui: niſi ſupſit filios in cui⁹ ptātē
recidat.Areti.

ℭQuibus modis ius patrie ptātis
ſoluitur.ℭ Supra viſuꝫ eſt quō do-
minica poteſtas cōſtituat̃:ꝛ ↄſtituta
tollat̃:ſubſequēter viſuꝫ eſt qualr̃ pa
tria ptās cauſet̃. Seqt̃ de iure vide-
re qb⁹ modis diſſoluit̃.ſm Por.

Diuiſio Videamus.ℭ Tot⁹ iſte
titu.diuidit̃ in ſex ptes.
Primo qualr̃ diſſoluat̃
pria ptās morte nāli.Se
cundo qualr̃ morte ciui-
li ex delicto pueniente.Tertia qualr̃
pp dignitatē filio acquiſitaꝫ. Quarto
qualr̃ pp captiuitateꝫ patris vel filij.
Quinto qualr̃ emācipatione. Sexto
qualr̃ p datione in adoptionē auo pa
terno vl' materno.Scđa ibi(Cū āt.)
Tertia ibi(Filiuſfamilias.)Quar-
ta ibi(Si ab hoſtibus.)Quinta ibi
(Preterea.)Sexta ibi(Sꝫ ꝛ ſi pr̃.)

Itē hoc pncipiuꝫ ſubdiuidit̃ in qua-
tuor.Quia pmo ponit de quo eſt tra
ctaturus.Scđo qualr̃ al's ſupra dixit
de ſuis.Tertio qualr̃ filij liberent̃ a
pria ptāte gnālr̃ rñdendo.Quarto di
ctā rñſioneꝫ
diuidit.Se-
cūda ibi(ꝛ
qdeꝫ.)Ter
tia ibi(ꝟi
ꝟo.)Quar-
ta ibi(Sed
hoc.)

ℭ Videa-
mus nunc:
Caſus.

ℭ Po.ergo
Videamus nūc quibus modis hi qui alieno iuri ſūt ſub-
ca.In pma pte dicit Iuſti.ↄtinuādo
pceſſuꝫ ſuū. Videam⁹ nūc de illis:q
alieno iuri ſubiecti ſunt qlr̃ a nexib⁹
illi⁹ iuris liberent̃:ſꝫ tñ de liberatiōe
ſuoꝝ qualr̃ a dñica ptāte liberentur:
nihil in h tit.dicet̃. Qualr̃ eñꝫ ſui de
ptāte dñoꝝ eximunt̃ p ea que in ti.de
libertinis ꝛ de manu. ſuoꝝ diximus
exponit̃.ꝛ hec in pma pte. Sed po.in
ſcđa dñe video ꝙ vultis tractare in
ti.iſto qlr̃ liberant̃ liberi a ptāte pa-
rentū:dicatis ergo mihi ſi placet ali-
quē moduꝫ tollēdi pa po.Ad hoc rñ.
ſpe.di.Amice liberi in ptāte parētis
exiſtes p mortē nāleꝫ parētis ſui iuri
fiunt:hoc tñ nō eſt ſine diſtōnis reme
dio accipiēduꝫ. Naꝫ mortuo pr̃efa.li
beri in pmo gradu exiſtes:vtpote fi-
lius vl' filia gnālr̃ ſui iuris efficiunt̃:
ſꝫ p mortē aui nepotes q in ei⁹ ptāte
fuerūt nō oino ſui iuris fiūt:ſꝫ ita de-
mū ſi poſt mortē aui in pr̃is ſui nālis
ptāte nō ſunt recaſuri.vñ ſi tpe mortꝭ
ipſius aui pr̃ ipſoꝝ nepotuꝫ vixerit:ꝛ
in pr̃is ſui nālis ptāte ſit:nec añ mor-
tem ei⁹ de ptāte ſua exiuit: in h caſu
nepotes ex eo poſt mortē aui in pote
ſtate ei⁹ recidunt:nec p mortē aui ſui
iuris efficiunt̃:ſꝫ ſi moriēte auo pater
nepotū aut mortu⁹ per emāci.de pa-
tris ſui ptāte liberat⁹ erit:tūc nepo-
tes ex eo qui in pote.pa. iam mortui

ſi moriente auo pᷓ eoꝝl viuit ⁊ in poteſtate patris ſui eſt: tunc poſt obitū aui in ptātek patris ſui fiūt. Si vō is l quo tpe auus moritur: aut iā mortuꝰm eſt aut per emancipationē exijt de ptāte patris: tunc hi qui in poteſtatem eius cadere non poſſunt ſui iurisn fiunt.

ℂ Deportatiōe patris vel filij diſſoluitur vinculum patrie ptatis: qđ ex reſtitutiōe pncipis recuperat̄. Relegatio autem nō tollit patriā poteſtatem. Angelus aretinus.

... iecti: eo iure liberātur. ℂ Et quidemª queadmodū liberātur ſerui a ptāteᵇ dñoꝝ: ex his intelligere poſſumus que de ſuis manumittēdis ſupius expoſuimus. ℂ Hi vō q ī ptāte parētisᶜ ſūt: mortuo eoᵈ ſui iuri fiunt. ℂ Sed hocᵉ diſtictionē recipit. ℂ Naꝫ mortuo patreᶠ ſane oīmō filij filieue ſui iuris efficiunt̄. Mortuo vō auo: nō oīmōᵍ nepotes nepteſqꝫ ſui iuris fiunt: ſꝫ itaʰ ſi poſt mortem aui in ptāteꝫ pr̄is ſui recaſuri nō ſīt. ℂ Itaqꝫ

vel emancī. recidere nō poſ. per mor. ſui iuris fiunt. ⁊ hec de ſcđa pte.

a ℂ Et qdeꝫ. q. d. qđ ſit circa ſeruos de abſolu. poteſtatis eoꝝ diximus. ſ. de li. §. j. ⁊. §. multis.

b ℂ A poteſtate. ſubaudi dñica.

c ℂ Parentis. Stricte accipe pro his tm̄ q ſīt ſupiores ex linea maſc. nā femie nō hñt in ptāte filios: vt. ſ. tit. j. §. fēie. gñaliꝰ acci. ſ. ti. ij. §. j.

d ℂ Eo. ſcꝫ parēte.

e ℂ Hoc. ſ. qđ dixi morte ſupioris īferioris effici ſui iuris.

f ℂ Pre. ſ. familias ſb audi. ſ. queꝫ nullus ē rōne ptātis.

g ℂ Nō oī modo. i. general̄r.

h ℂ Sꝫ ita ſcilicet fiunt ſui iuris.

i ℂ Eoꝝ. ſ. nepotum.

k ℂ In ptāte. ⁊ nō exiuit. naꝫ ſi exiuit ⁊ poſtea rediIt: q: eſt arrogatꝰ: nō recideret filꝰ in ptāteꝫ eius: vt. ff. de adop. ſi pr̄ filiū: ⁊ eſt rō: vt ibi no.

ADDITIO. Sꝫ ꝙ ius ſemel q̄ſitū nepoti nō dꝫ tolli per arrog. rl'a iuris ſūs nr̄m. Alia eiꝫ rō ibi poſita reprobat̄ qđ facit vt poſt ſpatiōnē vacatur mbēs nō obtineat ēt ſi vxor moriat̄.

l ℂ Is. ſ. filius predictus.

m ℂ Mortuus eſt. ſ. filius p̄dictus.

n ℂ Sui iuris. Fiā in caſa: vt qñ p dignitatē filiꝰ ſui iuris factꝰ fuiſſꝫ: vt in auc. [illegible] que ex dig. §. illo. col. vj.

ADDITIO. Iſte. §. in fi. inducit̄ in ar. ad. q̄ pone ſtatuto cauet̄ ꝙ ſiquis deceſſerit ſiñ filijs l ptāte dñs ciuitas ei ſuccedat: aliqs deceſſit cum filio epo vel in alia dignitate ꝯſtituto: qui propter dictā dignitateꝫ exiuit pr̄iaꝫ ptātē: an dñs ciuitas admittatur tanq̄ nō hēat filios ī ſua poteſtate. Iac. Pe. Io. fa. ⁊ Io. de plat. dicūt ꝙ nō. qr filiꝰ exiuit in ſui fauorē: ergo nō dꝫ in eiꝰ odiū retorqri ad excludendū euꝫ a bōis pr̄nis: facit. C. de epiſ. ⁊ cleri. auc. ſpālis dignitas. Angelus aret.

ℂ Cum aūt. Diuidit̄ in qnq̄ ptes. Diuiſio Primo de deportatione pr̄is. Scđo de deportatione filij. Tertio de indulgentia principis. Quarto de relegatis. Quinto de ſeruis pene. Secunda ibi (Pari rōne.) Tertia ibi (Sed ſi ex indulgētia.) Quarta ibi (Relegati.) Quinta ibi (Pene.) Are.

ℂ Cuꝫ aūt is. Textus. ℂ Hic īcipit tertia ps in qua ſic po. ca. Dñe laudabil̄r video q̄l'r morte nāli tollit̄ pa. po. nūqd pl'ibꝰ modis tolli poterit:

¶ Cum autem[a] is qui ob aliquod maleficium in inſulam deportatur[b] ciuitatem amittit: ſequitur vt qui eo[c] modo ex numero ciuium romanoꝝ tollitur perinde ē ac ſi eo mortuo[d] deſinant liberi in ptāte eius eē. ¶ Pari[e] rōne ⁊ ſi is qui in poteſtate parentis ſit: in inſulam deportatus fuerit: deſinit eſſe in poteſtate parētis. ¶ Sed ſi ex indulgētia principis[f] reſtituti fuerint: per

Rñ. impe. ꝙ ſic. Naz nō ſolum morte naturali: ſed etiā ciuili tollitur pa. po. Si quis eniz ob aliquod maleficiū ꝑpetratū per ſniaz deportationis ciuitatem amiſerit. ſequitur vt liberi eius qui tali mō tollunt de numero ciuiuz romanoꝝ pinde in ſua ptāte eē: ac ſi morte naturali in poteſtate eius eſſe deſinerent eadem rōne: ⁊ ſi liberi in poteſtate exiſtētes deportati fuerint per deportationē deſinūt in ptāte parentum eſſe: ⁊ hec ſunt vera durāte depoſitiōe. Naz ſi ex indulgē tia ꝑncipis reſtituti fuerit ꝑ oīa priſtinū ſtatū recipiūt. Et hec oīa vera ſunt in deportatis: ſecus tñ eſt in relegatis. Naz parētes relegati nihilominus retinent in ptāte liberos ſuos: ⁊ ſilr in caſu cōuerſo liberi relegati in parētuz ptāte nihilominus remanēt ⁊ nō ſoluēdo ꝑdictis caſibus morte ciuili tollitur pa. po. ſed ēt in hoc caſu. Nā ſi aliqs pene ſeruus effectus fuerit deſinit hēe liberos in ptāte. Sed dñe dicatis mihi qs intelligitur fieri ſeruus pene: Ad hoc rñ. ꝙ illi ſerui pene efficiunt qui in metallo dānantur: ⁊ qui beſtijs ſubijciuntur.

a ¶ Cuz aūt. Dictū eſt ſupra qualr ſoluitur patria ptās morte nāli: nunc ponit quādo morte ciuili.

b ¶ Deportatur. Hic no. ꝙ hec ſententia deportationis vt valeat. i. vt ſtatū ⁊ ciuitatem perdat: nō pōt dari niſi a quatuor iudicibus. ſ. ab iperatore: vel ab eo qui eius vice iudicat: ⁊ a prefe. preto. ⁊ prefe. vr. ff. de pe. l. ij. §. j. ⁊ de leg. iij. l. j. §. a prefectis. ⁊ ff. de inter. ⁊ relega. l. inter penas. §. j. Idē credo in ſenatoribus. qui parem ſniaz. i. parem habent effectū principi: vel maiorem ꝗ̄ predicti: vt. ff. a qui. appel. nō licet. l. j. §. j. † Si aūt alius iudex talem ſniaz det: nō valet nec mandatū executioni: niſi ꝑnceps approbz eā: vel inſulam ſiue locum aſſig. vt. ff. de leg. iij. l. j. §. ij. ⁊. §. depoꝛtatos. ⁊. ff. de iniu. rn. ⁊ ir. teſta. l. ſigs. §. eius. Que aūt ſunt delicta pro qbus in inſulam debeant deportari: dicemus. j. de pu. iudi. per totū titu. ſz relegare pōt quilibet qui habet merū imperiū: vt ff. de interdi. ⁊ relega. l. relegatoꝝ. j. rñ. Et no. ꝙ ꝑmo de media. Secūdo de relegatione. Tertio de maxima dicit. Prima ⁊ vltima tollunt patriam ptātez: ſz relegatio nō ſic: cū ibi ſtatus nō eſt mutatio: nec capitis diminutio.

c ¶ Eo modo. i. per iſtam deportationem in inſulam.

ADDITIO. Et ex iſto tex. no. Ange. ꝙ dictio perinde importat ſilitudinem: ſed nō oīmodaz: maxime in penalibus: vt per Barto. in. l. ſacrile. ff. ad. l. iul. pecu.

d ¶ Mortuo. No. deportatū mortuū ſcilz ciuilr hic. ff. de ꝯtrahēdas. l. j. §. ꝯ illuz. ⁊. ff. pro ſocio. l. vex. §. ſocietas.

e ¶ Pari. Hic no. vbi eſt eadem vel ſilis rō idez ius ꝯſtituatur. hic. ff. de vb. obli. l. actico. in ſi. ⁊. j. ꝙ cuz eo qui in ali. po. §. iſtas. ⁊. ff. de edendo. l. quedam. §. nūmularios. ⁊. ff. ad. l. aquil. l. illud. Argumē. cōtra. ff. de coll. bo. l. ſi quis. in ſi. j. reſponſo.

f ¶ Principis: al's principali. Sed nunqd per aliuz poterit reſtitui. Rñ. non: niſi forte per ſenatorem: qui pōt

† Sz tē vi obſtare. l. C. de ſē. tē. prefec. preto. Pro cuius ſolu. Ja. dubitat dicēs ꝙ ſnias ſenatoꝝ forte ſit poſſe ſupplicari.

Deportatur pñt tñ quatuor iudices.

reſtituere ſtatum:vt.ff.de poſtu.l.j.§.de qua.⁊.§.an autem.
a ¶ Statũ.i.quãtũ ad honores vel ordines:⁊ filia:vt.C.de ſentẽ.paſ.l.j. ergo ⁊ patriã p̃tãtem:⁊ hoc vult hic dicere. Sed ɔ̃dicitur.C.de ſen.paſ.l.in inſulaz.⁊.l.ſi pater. Solutio hic ſpecialr̃ ad oĩa fuit reſtitutus: ſʒ.M. et ſic facias punctũ ibi. per oĩa. hãc reprobo: q̃a ſemp intelligitur ad oĩa reſtitui:niſi cõtradixerit expreſſe:naz v̓bũ reſtituo gñale eſt:vt.ff.de vſur. videamus.§.in fauiana. Alij hoc intelligũt ad p̃rẽ reuertentẽ tm̃ referẽduʒ:cui debet reſtitui filius in p̃tãte:ſed filio reſtituto non ſic:q̃ꝛ ſic noceret ei reſtitutio. arg.C.de le.⁊ cõ.q̃d fauore. ſed hãc opionẽ reprobo.naz libert⁹ deportat⁹ ⁊ reſtitutus in libertinitatẽ recidit:vt.ff.de iu.pa.l.ſiue patroni.Dic ergo intereſſe vtrũ princeps dicat hec v̓ba reſtituo te:vt tunc ad oĩa reſtitut⁹ videat̃ vt hic:an hec.indulgeo tibi:quo caſu de pena tm̃ remittẽda cogitaſſe videat̃:vt in cõtrarijs.arg.C.de ſen. paſ.l.generalis.⁊.l.tutor.al's cũ indulgẽtia: vt.C.de gene.aboll.l.finali.
b ¶ Retinent. Nota differẽtiã inter relegatum ⁊ deportatũ quo ad familiaz:vt hic.⁊.ſ.primo.§.Itẽ hic bona tenet:ille nõ:vt.ff.de interdi.⁊ relega.l.j.(j) Itẽ hic ciuitatẽ retinet: ille nõ:vt.ff.de iterdi.⁊ rele.l.relegatoꝝ.§.ſiue ad tp̃s.⁊.§.ad tp̃s. Itez q̃ꝛ hic ad tp̃s vel in perpetuũ:ille autez tm̃ in perpetuũ deportat̃:vt.ff.de interd.⁊ rele.l.relegati.⁊.l.relegatoꝝ. §.hec differẽtia.ſʒ in libertate nõ eſt differẽtia : naz vterq̃ liber remanet:

Depor tatus ⁊ relega tus di[ff]erunt

oĩa priſtinũ ſtatuʒ[a] recipiũt. ¶ Relegati autem patres in inſulam in poteſtate liberos retinent[b]. Et ex cõtrario liberi relegati in poteſtate parentum remanent.

¶ Seruitus pene patriam p̃tãtez tollit.h.d.Angelus.

¶ Pene[c] ſeru⁹ effect⁹ filios in p̃tãte hic deſinit. Serui autem pene efficiũtur qui in metallũ[d] damnantur : ⁊ qui

vt.ff.de bo.dã.l.ſed ⁊ ſi alias.§.j.Sʒ bãnitos noſtri tp̃is qb⁹ cõparamus? R̃ſ. p̃pter maleficiũ:vt etiã cũ ciuitate ⁊ bona ſua publicent̃:vel de iure: vel de ɔ̃ſuetudine ciuitatũ:tũc deportato cõparabo:al's relegato:vt ar.ff.de bo.dã.l.j. nõ autez dico q̃ poſſit deportari a p̃ſide vel iure:vt.ſ.§.p̃xim⁹: nec relegari a defenſore ciuitatis:cuz ſit de ipſo merito:vt in auc.de defen.ciui.§.nulla.in fi.§.coll.iij. Unde verſus. Qui deportant̃ ſemp pena cruciant̃. Pena relegatis eſt ad tẽpus atq̃ perẽnis.

Bãniti qb⁹ cõparent̃.

ADDITIO. Hoc verũ niſi eſſet relegatus in perpetuũ:q̃ꝛ poteſt ſibi per ſentẽtiaz adimi pars bonoꝝ.l.relegati.in fi.⁊.l.relegatoꝝ.§. ad tempus.ſ.eo titu. Angelus.
c ¶ Pene.i.ſupplicij:ſuppliciũ cuius ſuum dñs eſt:nõ fiſcus: vnde ei nihil querit:vt.ff.de his qui pro non ſcrip.ha.l.iij.ſed nouo iure nemo ingenu⁹ fit ſu⁹ et ſupplicio:vt in auc.de nup. §.q̃d aũt.⁊.§.q̃ꝛ v̓o.col.iiij.
d ¶ In metallũ.i.in opus metalli: ad fodiẽduz metalluz:vel etiã deportanduʒ : ⁊ etiã ne fugerẽt ligabant̃:⁊ pondere quodaz opprimebant̃:vt ferro:vel alio modo. Alij v̓o erãt qui dicebant̃ dãnati in opere metalli : ⁊ hi nõ tanto pondere opprimebant̃ : ⁊ q̃ hinc fugiebãt in metallo ponebãtur. Alij v̓o erant qui in miniſterium vel in ſeruitiũ metalloꝝ ponebant̃:⁊ hoc ſi perpetuo fieret erat ſeru⁹:al's ɔ̃.ff.de pe.l.aut damnuz.§.inter eos.⁊.§.quiſquis.⁊.§.in miniſteriuz. Sed qd ſi p̃uintia nõ habeat metalla aliqua: vel ferri:vel ſimilis conditionis? R̃ſ.

Ingenu⁹ ex ſupplicio non fit ſu⁹.

in vicinam prouincia mittebant: vt. ff. de pe. l. aut damnu. §. est pena metalli. Quod facit p3 Chrisost. quod vacante sede p mortem plati si opus sit christianitate: querendi sunt episcopi vicini. et est glo. in ca. si episcopus a paganis. de sup. neglig. prela. lib. vj. Alij sunt in opus publicum perpetuo datu: vel ad tempus qui sunt fili eo rele- gatis: vt. ff. de pe. l. quidam. Sed hmoi pene no sunt in vsu hodie.

a Bestijs. Deducendis: vel etiam vt comederet cum eis vel alia bestialia faceret. de hac pena dic vt no. ff. de pe. l. q in vltimo.

bestijs[a] subyciunt.

De iure isto nulla dignitas liberat quemque a patria potestate: nisi dignitas patriciatus. Angelus aretinus.

Filiusfamilias si militauerit[b]: vel si senator: vel consul factus fuerit: manet in potestate pris.

Militia enim vel consularis dignitas de patria potestate filium non[c] liberat.

Sed ex constitutione[d] nostra summa patriciatus[e] dignitas illico[f] impe-

Filiusfamilias. Diuidit in quatuor partes. Primo ponit dictum in genere. Scdo reddit ronem. Tertio excipit a dicto. Quarto assignat ronem. Secunda ibi (Militia.) Tertia ibi (Sed ex constitutione.) Quinta ibi (Quis eiz.) Angelus aretinus.

Filiusfamilias. Casus. Hic incipit quarta pars in qua fit pono ca. Dnc pone quod aliquis filiusfamilias factus fuerit miles: et senator vel consul: numquid liberatur a patria ptate: Rn. imperator quod no. Nam militia: vel consularis dignitas filium a patria potestate no liberat: sed ex constitutione nostra summa dignitas patriciat[9] filium a vinculis patrie potestatis liberat. Quis enim patiatur patre quem libet posse filiu a nexib[9] sue ptatis: per emancipatione relaxare: et per imperatoria celsitudine non valere cum que sibi elegit patre ab aliena eximere ptate. q. d. hoc nullaten[9] est tolerandum: et io pdicte dignitati adoptione filis[9] incotineti a pria ptate liberat.

b Militauerit. i. miles fact[9] fuerit: ad quod multa sunt necessaria: vt in auc. de man. princ. §. si. colla. iij. diximus etiam in. l. penul. ff. ex qui. cau. malo. Vel dic militauerit. i. in exercitio militie fuerit.

c Non liberat. hoc iure isto. nam nulla dignitas preter patriciatum relevat filiu a potestate patris: vt subijcit: sed hodie duodecim sunt dignitates: que liberant aliquem curialem a curiali conditione: vt. C. de decu. l. fina. lib. x. et ille eedem liberant a pria ptate: vt in auc. constitu. que de digni. §. j. et §. generalr. colla. vj. Unde cum sit ibi consul corrigitur quod de eo hic dicitur.

Digni tates. xij. liberat a patria potestate.

ADDITIO. Adde vltra dictas duodecim dignitates duas alias dignitates que liberant a patria potestate: vt est episcopalis dignitas in filiosa. et monachatio. Ange.

d Constitutione. vt C. de consul. l. finali. lib. xij.

e Patriciatus. Erat enim patricius quasi principis pater. Unde Salustius. O paupercs conscripti. Nam scripta erant eorum nomina in aliquo loco: vel in corona capitis eorum: vel als.

Patricius qs est. Salustius.

f Illico. hoc est speciale in patricio et consule: hodie etiam: vel collatione. i. donatione codicillorum. i. dignitatis scripte: vel per aliquod priuilegium fiat sui iuris etiam sine administratione. in alijs decem: tunc demum cum ceperit administrare: vt in auc. constitu. que de digni. §. j. colla. vj. que est. C. de episco. et cleri. aucte. sed dignitas. et C. de decurio. l. fina. Item in tertio casu cum ordinatur episcop[9] qui est etiam vltra supradictos casus: vt in aucte. consti. que de digni.

§.palam.collatio.vj.

Additio. Et no. q̃ vbi electio eſt neceſſaria ex parte vtriuſq; : vt quia eligentes coguntur eligere ⁊ electus conſentire : queritur ius ex ſola electione etiã abñti ⁊ ignoranti.l.illos. ff.de tutori. ⁊ curat. da. ab his. Sz nõ ſit neceſſaria ex parte electi : vt in epiſcopo nõ queritur ius ante acceptationẽ. ca.ſi tibi abſenti. de prebendis. lib. vj. Idez vbi ſit electio p viam facultatis : vt a populo vel domino. Sed eſt ſpeciale in principe ⁊ conſule : vt hic. Angelus.

rialibus codicillis preſtitis filiũ a patria ptãte libat[a].

Quis[b] eiz patiatur patrem quidez poſſe p emancipatiõis modũ ptãtis ſue nexibus filium liberare: impatoriã autez celſitudinem nõ valere eũ quem ſibi princeps elegit[c] patrem ab aliena

a Liberat. ſ. dignitas.

b Quis enim.q.d. ſi quilibet pater etiam viliſſimus filiũ ſuũ emancipat quãdo vult : vt.j.eodem.§.admonẽdi.⁊.§.preterea. quare hoc imperator non poterit facere? Vel dic in caſu electi patritij.q.d.cuz ipſe pater patritij poſſit emãcipare:⁊ ad hoc compellitur cum alapis ⁊ verberib⁹: vt in auc.cõſti.que de dig.§.ñi.quare ⁊ ipſe imperator ⁊c.

c Elegit.quod raro fit:vt.C.de cõſul.lib.xij.ſm Ma.

Diuiſio ¶ Si ab hoſtibus. ¶ Diuiditur in tres partes principales. Primo loquitur quãdo captus. Scđo quando filius. Tertio declarat quid ſit poſtliminiũ. Scđa ibi (Ipſe quoq;.) Tertia ibi(Dictum eſt.) Arcti.

Hoſtes qui dñr d ¶ Ab hoſtibus. Hoſtes ſunt quibus populus romanus bellum indixit : vel ipſi populo romano:vt.ff.de capti.⁊ poſtlimi.reuer.l.hoſtes.

¶ Sed ſi ab hoſtib⁹. Casus. ¶ Hic incipit qnta pars in qua ſic pono caſuz. Hic vos dixiſtis mihi q̃ p mortẽ ciuſlez tollit pa.po. nunqd gñal'r eſt verum? Rñ. iperator q̃ non. Nam ſi aliquis pater ſanĩ. ab hoſtibus captus fuerit quãuis hoſtiuz efficiatur: tamẽ patria po. oĩo non extinguitur : ſed propter ius poſtliminij in temp⁹ futuruz ſuſpẽditur. Illi enim qui ab hoſtibus capiuntur ſi in ciuitatez reuertantur omnia priſtina iura poſtliminij recipiunt : vnde ⁊ iſte pater ab hoſtibus captus ſi reuerſus fuerit liberos in poteſtate habebit:quia ius poſtliminij eum qui ab hoſtibus captus eſt ſi poſtea reuerſus eſt:fingit in ciuitate ſemper fuiſſe:ſi ibi apud hoſtes deceſſerit filij ſui iuris effecti ſunt : ſi ipſe quoq; filius aut nepos ab hoſtibus captus fuerit ius patrie poteſtatis in ſuſpenſo erit iure poſtliminij.

eximere ptãte.

¶ Si pater vel filius capitur ab hoſtibus pendet ius patrie poteſtatis ppter ius poſtliminij.hoc dicit. Aretinus.

¶ Si ab hoſtib⁹[d] capt⁹ fuerit parẽs q̃uis ſeru⁹ hoſtiuz fiat : tamẽ pendet[e] ius liberoꝝ ꝑpter

e ¶ Pendet. Hic colligitur quoddam hominum genus eſſe in pendenti : vt diximus.ſ. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. §. primo. Sed certe quod hic dixit pendet verum eſt propter iuris fictionem : nam quo ad veritatem ſui iuris eſt filius : vt.ff. de teſtamentis.l.lege cornelia.in fine.⁊ ff.de liberis ⁊ poſthu.l.penultima.⁊ C.de ſenten.paſ.l. finali. ibi q̃ maxime ⁊c. ⁊. ff. ad macedonianum.l. j.§.j.nam pater ſeruus eſt hoſtiũ:vt Fili⁹ capt⁹ ab hoſtib⁹ in veritate eſt ſui iuris

ꝯ. de iure pſo: §. ſerui. ergo aliū in po teſtate hīc non pōt: vt. ff. ad. l. iul. de adult. l. ſic eueniet. Dic ergo ꝙ nulla preterita vel preſentia pendent inſpe cto ſtatu pñtiſꝫ futuro: vt. j. de pbo. obit. §. con pitiones.

Additio. Etiā quo ad teſtm̄ vl' cō tractus filij ſup aduenti tijs acqſitis ante capti uitatem nec in aliā trāſ lat⁹ quouis titulo: pre terꝙ heredi tario: alis ſe cus ſm Angelum aret. ſed ſm Ja ſonē nō pen dent ꝯtus filij: niſi pñts pindiciū cō cernant.

Poſtli miniuꝫ qd eſt. Diuiſio

a ¶ Poſtli minij. Eſt āt poſtliminiū ius amiſſe rei recupe rāde ab ex traneo moribus ꝛ legibus conſtitu tum: vt colligit. ff. de cap. ꝛ poſtlimi. l. poſtliminium. j. reſponſo.

b ¶ Idcirco. Quia reuerſi omnia iu ra recuperant.

c ¶ Captus. Et reuerſus: vt. ff. de capti. retro.

ius poſtliminij[a]. ¶ Quia hi q ab ho ſtib⁹ capti ſunt ſi re uerſi fuerit: oīa pri ſtina iura recipiūt idcirco[b] reuerſus etiā liberos habe bit in ptāte: q: poſt liminiū fingit euꝫ q captus[c] eſt in ciui tate ſemper fuiſſe. ¶ Si vo ibi deceſ ſerit exinde ex quo capt⁹ eſt pr̄ fili⁹ ſui iuris fuiſſe vr̄. Ipſe quoqꝫ fili⁹ nepoſue ſi ab hoſtib⁹ capt⁹ fuerit: ſilr dicimus ꝑpter ius poſtlimi nij: ius quoqꝫ pote ſtatis parētis in ſu ſpēſo eē. ¶ Dictuꝫ eſt aūt poſtliminiū a limie ꝛ poſt. Vñ eū qui ab hoſtibus captus[d] eſt: ꝛ in fi nes nr̄os poſtea p uenit: poſt liminio reuerſuꝫ recte dixi mus. naꝫ limina ſi cut in domo finem quēdaꝫ faciūt: ſic ꝛ īperij finē eſſe limē veteres voluerūt: hinc ꝛ limē dictum eſt q̄ſi finis qdam ꝛ termin⁹ ab eo poſt liminiū dictū eſt: q: ad ideꝫ limē reuer tebat qd̄ amiſerat. Sed ꝛ qui capt⁹ vi ctis hoſtib⁹ recupe rat: poſt liminio re diſſe exiſtimatur.

ita fineꝫ imperij limen eē oēs veteres voluerunt: vnde etiaꝫ limen dictū eſt quaſi finis ꝛ terminus quidaꝫ. et hac ratione eſt: vt qui ab hoſtib⁹ vltra li men. i. vltra metā ꝛ fineꝫ imperij du cebatur poſtea eodem limie reuer tebatur quo amiſſus fue rat. Sed po ne ꝙ aliquis ſit capt⁹ in fra limites īperij: ꝛ ibi dem victis hoſtib⁹ recu perat⁹ nunc qd cenſetur. iſte poſtli minio reuer ſus. ꝛ vr̄ ꝙ nō: cum fuit vltra limen. i. metā: vel fineꝫ īperij. Rñ. impera tor: ꝙ iſte poſtliminio rediſſe cen ſetur.

d ¶ Capt⁹ Infra fines noſtros nec vltra deductus: ita improprie reuer ſus dicit poſtliminio. Vel dic capt⁹ fuerat vltra fines: ꝛ tunc dicit etiam rediſſe anteꝙ ad limina redeat: q̄a ſic recuperat ſtatū lꝫ improprie: ꝛ fa cit ad hunc. §. ff. de cap. in bello. §. j. Item ad idem. ff. de vi ꝛ vi ar. l. qui poſſeſſionem.

¶ Dictuꝫ eſt aūt. Caſus. ¶ Dica tis mihi ſi placet vnde dicit poſtlimi niuꝫ? Ad hoc rñdet impator ꝙ poſtli miniū dictū eſt a limine ꝛ poſt. Naꝫ euꝫ qui ab hoſtib⁹ captus eſt cū po ſtea ad fines noſtros redierit poſtli nio reuerſuꝫ recte dicimus. Sicut eīꝫ limina in domib⁹ quēdaꝫ finē faciunt

¶ Preterea. ¶ Diuidit in ſex par tes. Primo qualr per emācipationeꝫ liberat filius a patria ptāte. Secūdo qual'r ſiebat emancipatio de iure an tiquo. Tertio q̄l'r fiat hodie. Quarto ꝙ pater habꝫ legitimā in bonis emā cipati: ſicut patron⁹ in bonis liberti. Diuiſio

Quinto

Quinto φ pater legitimus eſt tutor filij impuberis emancipati. Sexto φ nepotem pōt emancipare retēto filio in poteſtate: ⁊ econtra. Scḋa ibi (Sz emancipatio.) Tertia ibi (Noſtra.) Quarta ibi (Et tunc.) Quinta ibi (⁊ ꝑterea.) Sexta ibi (Admonēdi.) Areti.

¶ Preterea. Caſus.

¶ Hic incipit ſeptia po in qua ſic pono caſuz. Domine tā vidi plures modos quibus iam tollitur pa. po. nunquid adhuc tolli poterit pluribus modis? Rñdet φ ſic. Nam certe poſt ſupradictos modos tollitur emācipatione pa.po. Sed domine dicatis mihi qualiter fit emancipatio? Ad hoc rñdet impera. φ aliter olim fiebat emācipatio: ⁊ aliter hodie fit. Nā olim aut per aliquā legis obſeruationez fiebat que per imaginarias vēditiones ⁊ manumiſſiones ab imaginario emptore facta celebrabatur: aut per impiale reſcriptū. ſed noſtra prouidentia hec per quādā conſtitutionē in meliorē ſtatum reformauit. Statutum enīz eſt cōſtitutio nr̄a: vt antiquorū fictōe ſublata parētes apd cōpetētes iudices vel magiſtratus directa via intrēt ⁊ ibidē filios vł filias ⁊ deinceps liberos ceteros a ſua poteſtate dimittāt: ⁊ ex tpe emācipatiōis facte eadē iura ꝑſtant parēti in bonis liberoꝝ ab ipſo emācipatoꝝ q̄ tribuūtur ꝑrono in bonis liberti: ⁊ ēt aliqs eorū emācipatorū īpubes fuerit pares qui emancipauit per emācipatio-

Per emancipatione tollitur ius pr̄ie ptātis que emancipatio hodie pōt fieri corā quolibet magiſtratu. Et de bonis emancipati debetur pr̄i ltia tutela: ſi emācipat⁹ eſt pupillus. Aretinus.

¶ Preterea[a] emācipatione quoqz deſinūt liberi[b] in poteſtate eē parentū. ¶ Sed emancipatio antea quidē vel per antiquam legis obſeruationē ꝓcedebat[c]: q̄ p imaginarias[d] vēditiōes ⁊ intercedētes manumiſſiōes celebrabat: vel ex īperiali reſcripto[e]. ¶ Noſtra aūt ꝓuidētia ē hoc in meli⁹ p ꝯſtitutionez[f] reformauit vt (fictiōe[g] pri-

nem eius tutelam nanciſcitur.

a ¶ Preterea. Non ſolum ſupradictis modis: ſed preterea ⁊c.

b ¶ Liberi. Generale nomen eſt ad omnes inferio. vt. j. ti. ij. §. fi.

c. ¶ Procedebat. i. eādemū ad effectū ꝑducebatur. Accur.

d ¶ Per imaginarias. Id eſt ficticias. (j) ſic ⁊ ff. de re. iu. l. imaginaria. nā pr̄ vēdebat filiū pro vno nūmo ⁊ forte ⁊ emptor eū manumittebat vt h. ⁊ ff. de ca. di. l. liberos. §. j. ⁊ C. e. l. fi. j. rñ. ⁊ ſa. ad hoc. j. de teſt. §. j. ⁊ propter hoc dicebat filius capite minui. Sz cū hodie talia nō fiāt: vt ſeqtur nunqd dī capite minui? Rñ. ſic qr ſtatū mutat ad minus. vt. j. de ca. di. j. Reſpon. ⁊ §. minima.

ADDITIO. j. Que vēditiōes: ⁊ ex cōſequēti manumiſſiones: lz eēnt nulle quo ad cōmodū ꝯhētiū. l. nud. ff. de contrahē. emptio. ⁊. §. fi. ſ. de inge. tñ ad eorū incōmodū ⁊ cōmodum tertij bene valebunt vt hic per Ja.

e ¶ Ex iperiali reſcripto. Et hoc mō etiā ſine vēditione fiebat vt puto.

ADDITIO. Et erat rō ſḋm Ang. h φ fruſtra precibus imploraṫ: qd datur a iure. l. j. ff. ad municipales.

f ¶ Per ꝯſtōnē. vt. C. de emā. li. l. fi.

g ¶ Fictione. al's functione. l. viſu. al's fictione: al's factione.

ADDITIO. Que fictio nō dz deduci in gn̄e: puta φ ꝯtus ſit ſimulat⁹ ſz in ſpecie: ⁊ qualiter ꝑſumaṫ vel probetur per teſtes. vide per Ange. hic.

ſtina exploſa a) recta b via apud cōpetētes iudices vl' magiſtratus c parētes īt'rēt d: ⁊ filios ſuos ⁊ filias: vel nepotes vel neptes: ac deinceps a ſua e manu dimittāt. ¶ Et tūc f ex edicto g pretoris in bonis h huiuſmodi filij vel filie vl' nepotis vel neptis: q queue a parēte manumiſſus i vel manumiſſa fuerit eadē iura preſtantur parenti: que tribuuntur patrono k in bonis liberti.

¶ Et preterea ſi impubes ſit fili⁹ vel fi-

a ¶ Exploſa. Id eſt expulſa. ſic. j. de fideicō. here. §. ſed qꝛ ſtipulationes.

b ¶ Recta via. vel indirecta. non curo. Vel dic. i. recto.

c ¶ Vel magiſtratus. quoſlibet etiā ſi non habēt merū imperium vel mixtum. vt in auē. d' deſen. ci. §. nulla. coll'. iij. ⁊ ēt extraordinarios: vt duo bononie. corā iudice muniſi. vt. ff. de manu. vin. l. etiam. §. ſi. ⁊ C. de iudi. l. vl. al's pe.

d ¶ Intrent. ſi iudex eſt in domo idē vbicūqꝫ ſit dūmodo non in loco turpi. vt. ff. de iuſti. ⁊ iur. l. penul. ⁊. ff. de ur. l. ſi cum dies. §. penul.

e ¶ Sua manu. id eſt dꝫ capere eū p manū ⁊ relaxare eū per verba ad hoc idonea. †vel dic manu. i. poteſtate. nā quādoqꝫ ⁊ non capta manu emācipatur. vt. C. de eman. lib. l. pe.

f ¶ Et tunc. i. ex tunc. nā qꝛ ius occuparet patroni iure peculij. vt. j. qui bus non eſt per. fa. te. §. j. ⁊ eſt ſimile tunc. ff. de condi. ⁊ demon. l. iiij. in ſi. ⁊. ff. ſi cer. peta. l. lecta. ⁊. ff. de vul. ſub ſti. in pupillari. §. j.

g ¶ Ex edicto. ſ. poſito. ff. ſi qs a pa. fue. m. l. j. in ſi. j. reſpon.

h ¶ In bonis. acqrendis vel acquiſitis: vel a patre ſibi nunc collatis.

i ¶ Manumiſſus. id eſt emācipat⁹, impropꝛie enim ponitur. vt. ff. quādo actio de pec. eſt an. l. j. §. alienatio.

ADDITIO. Q. d' eſt vex de ſtricto iure. C. ſecus de iure. ff. ſm Ja. ppter l. pamtho. ff. ſi quis a pa. fue. manu.

k ¶ Patrono. patron⁹ autē ſuccedit liberto in toto ab inteſtato: filijs non extātib⁹ ex teſtō in tertia pte bonoꝝ liberti: liberis exiſtētib⁹ in nihilū: lꝫ olīꝫ eēt aliter. vt. j. de ſuc. li. §. j. ⁊. ij. ⁊ §. ſꝫ nr̄a. ſic erit hic in pſe. Sꝫ hec ſilitudo īterdū fallit: nā interdū hꝫ totū pater. vt ſi filius turpē perſonā inſtituit heredē. vt. ff. ſi a pa. quis fu. ma. l. patronus. in princ. Interduꝫ nihil ex ſucceſſione vel alio mō: vt in ſex caſibus. ſ. qn̄ preciū emācipationis accepit pater a filio. Itēꝫ qn̄ filius eſt miles ⁊ hꝫ caſtrenſia. vt. ff. ſi a pa. quis fu. ma. l. j. §. ſi parēs. ⁊. §. eſt alius. ⁊. ff. de teſta. mili. ſi a milite. §. ſi. ⁊. l. ſeq. Item filijs al'ijs patris: lꝫ heredibus nō datur. vt. ff. ſi a pa. quis fu. manu. l. j. §. ſi. ſecus eſt in filijs patroni. Item qn̄ emancipauit coactus. vt. ff. ſi a pa. fu. quis manu. l. j. §. fina. Item caluſſiana non ita patri vt patrono datur. vt ff. ſi quis a pa. fue. manu. l. j. §. ſi parens. ⁊. l. non vſqꝫ. Item nec operas a filio vt a liberto patronus habet. vt ff. ſi quis a pa. fue. manu. l. penul. lꝫ hec predicta ſpecialia in patrono vera non ſint: vt colligitur ex generali capite illius tituli ſi quis a pa. fue. manu. l. j. j. reſpon. ⁊. ij. ⁊ in ſpecialibus caſibus qui in illo titulo ponuntur vt dictum eſt. Sed ſm hoc ſemper videtur pater amittere cum ſemper premium emancipationis habeat hodie. vt infra per quas perſo. nobis acquiri. §. h quoqꝫ. C. de bo. que li. cū oportet. §. pe. Sed dic iſtud legale nō conuentionale premium eſſe. ⁊ ideo licitum nec puniendum. vt. C. de admi. tuto. l. ſancimus. ⁊. C. ad. l. iuliam de adulte. l. gracchus.

¶ Et ita cōīt obſeruat' ſm An. qn̄ fit inter pſentes. ſec⁹ ſi inter abſētes. vt h' ſequitur.

P̄ron⁹ qualit' ſuccedit

liberto. Pater in quibus caſibus ſuccedit filio ⁊ in quibus nō.

Actio caluſſiana.

lia vel ceteri: ipſe parens ex [a] manumiſſiõe tutelã eius nanciſcitur [b].

¶ Habens filiuꝫ ꝛ ex eo nepotē ĩ ptãte poteſt vnum ex eis vel ambos emancipare. Aretinus.

¶ Admonendi autem ſumus liberũ [c] arbitriuꝫ eſſe ei qui filium ꝛ ex eo nepoteꝫ vel neptē in poteſtate habebit [d]: filiuꝫ quidē de poteſtate dimittere: nepoteꝫ vͦo vel neptē retinere: ꝛ econuerſo filium quidem in poteſtate retinere nepotem vͦo vel neptē manumittere [e]. Eadem ꝛ de pronepote ꝛ pronepte dicta eſſe intelligantur: vel [f] omnes ſui iuris efficẽ vel quoſdam retinere.

¶ Si filiusfamilias adoptatur ab aliquo ſuo aſcendente trãſit in ptãtē adoptãtis: ꝛ deſinit eſſe in ptãte pris naturalis. h.d. Areti.

¶ Sed ꝛ ſi pater ꝛ filiũ quē in ptãte hꝫ auo vel pauo naturali ſcđm noſtras cõſtitutiones [g] ſuper his habitas in adoptionē dederit: id ē ſi hoc ipſuꝫ actis interuenientibuꝫ apud cõpetentē iudicem manifeſtauerit: preſente [h] eo q adoptatur ꝛ non contradicēte [i] necnõ eo pre-

a ¶ Ex manumiſſione. ideſt ex emãcipatione.

b ¶ Nanciſcitur. cõcordat huic verbo infra de legit. paren. tutel. ꝛ infra de fidu. tute. in principio.

¶ Admonendi. Caius. Hic incipit octaua pars in qua ſic ponit ca. Dicit Juſtinia. ꝙ ſi parens filium ꝛ ex eo nepotem vel nepteꝫ in poteſtate retinuerit vl' ecõuerſo liberũ erit arbitriũ ꝛ a nexibus ſue poteſtatis nepotem vel neptē de ſua poteſtate dimittere: ꝛ filiũ in ſua poteſtate retinere vel in ſuo arbitrio erit oēs fil' ſui iuriꝫ efficere. Extra ca. no. ꝙ p emãcipationē ſibi efficiunt ſui iuris. Jtē no. q̃liter fit emãcipatio. Jtē no. ꝙ pr̃ efficit legitimus tutor filij ſui emãcipati. ſic. ĩ. de le. parē. tu.

c ¶ Liberum arbitrium. niſi in caſibus. vt. ĩ. eo. in fine dicemus. ꝛ fa. ad hũc. §. ff. de adoptioni. l. liberum.

d ¶ Habebit. vt. ſ̃. ꝺ pa. po. §. q igit.

e ¶ Manumittere. i. emancipare.

f ¶ Vel omnes. repete. liberum eſſe.

¶ Sed ꝛ pater. Caius. ¶ Hic incipit nona pars in qua ſic po. ca. Tñc iam vidi plures modos quibus tolliur pa. po. nunquid adhuc pluribus modis tolli poterit: Rñ. ꝙ ſic. Nam per tranſlationem poteſtatis tollitur patria poteſtas quantũ ad ipſum quē poſt in poteſtate habuit pr̃. Si enim pater filium ſuum quē in poteſtate hꝫ auo filij ſui vl' pauo pr̃no vel materno ſcđm tenorem noſtrarum conſtitutionum in adoptionem dederit: ꝛ h̃ ipſũ coram iudice cõpetẽti coram interuenientibus manifeſtauerit preſente filio qui in adoptionem datur ꝛ non cõtradicẽte huiuſmodi adoptioni ꝛ etiã eo pſente cui in adoptionem datur in hoc caſu: qꝛ in vnaꝫ perſonam concurrunt ꝛ naturalia adoptionis iura ꝛ ius poteſtatis naturalis patris oĩno diſſoluitur. ꝛ in huiõi patrē adoptiuũ transfert in cuius pſona cõſtituimus adoptionem pleniſſimam eſſe quãdo ea que diximus concurrunt.

g ¶ Sed. Conſtitutiones. vt. C. de adop. cũ in adoptionis: vt. ſ̃. de adop. §. ſed hodie. ꝛ. §. ſi vero.

h ¶ Preſente eo. niſi ſit infans. vt. C. de emanci. lib. l. penul.

i ¶ Non cõdicēte. Nota patiẽtiã cõ-

Tacēs affirmat. †Sȝ ibi fȝ chriſtophorū regerit ex pſ ſus cōfeſſus p forma.

ſemſul cōparari: ſic qui tacet affirmat. ſic. ff. de pig. l. fideiuſſor. §. pater. ꝛ. ff. ſolu. matri. l. ij. §. fi. Arg. contra. ff. de adoptionibus. l. ij. §. j. † ꝛ de procuratoribus. filiiſfamilias. §. j. Accurſius.

cipauerit: vel in adoptionem dederit modo queritur vtrū partus ante emācipationē conceptus ꝛ poſtea editus naſcet in poteſtate aui nihilominus? Rñ. Juſti. ꝙ ſic. ſed ſi poſt emancipationem cōceperit ꝛ filiuȝ poſt ea emancipaueris: vel in adoptionem dederis pregnantē nuru tua nihilominus qḋ ex ea naſcit in ptāte tua naſcit.

ADDITIO. Sed ibi erunt deſcentia tacuit quo caſu non videt cōſentire. Hȝ Jaſo. p tert. in. l. pe. ff. de fur. vel pro ſolutione diſtingue. vt p Angelum.

a ℭ Trāſit. Ergo nō tollit patria poteſtas ſȝ trāſfert. Ad qḋ ergo hic caſus in hoc titulo ponit? Rñ. q2 ꝛ ſi nō tollit icōmutabiliter: tollit tñ quo ad primū. idem dico in eo q

ſente qui adoptat: ſoluitur quideȝ ius ptātis patris naturalis. tranſit[a] auteȝ in huiuſmodi parētē adoptiuū in cui[9] perſona ꝛ adoptionē eſſe pleniſſimam antea diximus [b].

ℭ Conceptus ante emancipationē vel datione in arrogationē patris remanet in poteſtate aui ſecus ſi poſt concipiatur. h. d. Areti.

ℭ Illud[c] aūt ſcire oportet ꝙ ſi nurus tua ex filio[d] tuo cōceperit ꝛ filiuȝ poſt ea emancipaueris: vel in adoptionem dederis pregnantē nuru tua nihilominus qḋ ex ea[e] naſcit in ptāte tua naſcit.

ℭ Qḋ ſi poſt emācipationeȝ vel adoptioneȝ conceptus fuerit: pr̄is ſui emācipati vel aui adoptiui ptāti ſubijcit.

ℭ Pater no cogit inuitus emācipare filiuȝ niſi ex cauſa.

ℭ Et[f] quidem neqȝ naturales[g] liberi neqȝ adoptiui

pt[9] fuerit ſecus erit: qa tunc partus ex ea editus in ptāte parentis emācipati vl' aui adoptiui erit. Et ſcḋo ꝙ in parentum ptāte exiſtētes nullo mō pſit cōpellere parentes eos d ſua poteſtate dimittere. Et hec in decima et vltima parte vſqȝ in finem tituli.

c ℭ Illud. hic. §. tradit duo pcepta. vt. s. de adoptionibus. §. ſed hodie.

iudicatur in ptāte mea nō eſſe: nā nō efficit ſui iuris: cuȝ ſnīa nō faciat ius immo remanet in ptāte: lȝ quo ad me pro emācipato habeat. vt. ff. de cōdi. inde. l. iulianus. in pn. ꝛ. l. vl.

b ℭ Diximus. vt. s. titu. j. §. ſi p̄o.

Diuiſio ℭ Illud autē. ℭ Diuiditur in tres partes. Primo dicit de filijs ãn emācipationē pr̄is cōceptis. Scḋo de cōceptis poſtea. Tertio ꝙ filius nō pōt cogere patrem ad emancipanduȝ eū. Secunda ibi (Qḋ ſi poſt.) Tertia ibi (Et quidem.) Areti.

ℭ Illud aūt. Caſus. Hic incipit decima ꝛ vltima pars in qua ſic po. ca. Ponamus ꝙ aliquis habeat filiū in poteſtate ꝛ vxor iſtius filios ex eo conceperit: ꝛ poſtea eundē filiū emā-

d ℭ Ex filio. ſ. naturali ꝛ legitimo ſecus in legitimo tñ: vt in adoptiuo. nā tūc filio emācipato etiaȝ nepos ex eo emācipat[9] vȝ ſm quoſdā. vt. ff. de ca. di. l. liberos. §. emācipato. ꝛ. ff. d ado. l. ſȝ ēt nepos. Uel meli[9] dic in eo ideȝ qḋ in nāli. vt ſ fine hui[9] ti. ꝛ. ff. d ado. l. liberum. ꝛ. ff. de cap. ꝛ poſtli. reuer. l. ſi me tibi. Accurſius.

e ℭ Ex ea naſcit. ſec[9] ſi ancilla pgnāte manumiſſa vl' aliēa. vt. s. d īge. §. ſufficit ff. d acq. re. do. l. ſi. ꝛ. C. d pba. matrē.

ADDITIO. Et eſt ratio diuerſitatis fauor libertatis. Jo. fa.

f ℭ Et quideȝ. hic eſt ſcḋm preceptū ꝛ repete ſcire oportet ꝙ neqȝ ꝛc̄.

g ℭ Naturales. ſubaudi. ꝛ legitimi.

nam naturales tantũ non ſunt in poteſtate. vt. ſ. de nuptijs. §. finali.

Emãcipare filium pr̃ cogit̃ in q̃tuor caſibus.

a ¶ Pene. hic nota talẽ regulam ꝙ nullus filius põt compellere patrẽ vt emãcipet eũ qꝺ fallit in q̃tuor caſib⁹. ⁊ ideo dicit pene. vt ſi pr̃ agnouerit legatũ ſibi relictũ hac cõtemplatione vt liberos emãciparet. nam tunc compellitur extra ordinem emancipare, vt. ff. de condi. ⁊ demon. l. ſi cui. Itẽꝫ ſi tytius adoptauit pupillum ſuum; compellitur emancipare eum eo pubere facto ſi pbauerit ſibi nõ expedire eſſe in poteſtate. vt. ff. de adoptioni. l. nõnunꝗ. ⁊ l. ſeq. Idem in quolibet adoptiuo vt. ff. de mi. l. ij. §. ſi qs minor. Itẽ ſi filie peccãdi neceſſitatẽ iponat vt. C. de epiſ. au. l. ſi lenones. Itẽ ſi filiũ male ⁊ ꝯ pietatẽ affecerit. vt. ff. ſi qs a pa. l. ſi. Itẽ ecõtra filius nõ poteſt cõpelli: vt emãcipetur vt in auc. qui. mo. na. effi. ſui. §. generaliter. colla. vij.

ADDITIO. Niſi ex pdictis cauſis ſm Bar. in. l. qdã cũ filiũ. ff. de ħ. ob. ⁊ Ja. hic. Sꝫ Ang. tenet ꝯtrariũ: niſi qñ fili⁹ agnouiſſet legatũ ſibi relictũ cõtẽplatiõe emãcipationis. ⁊ no. in. d. l. quidã ex eiſdẽ cauſis quĕ poſſe inuitũ emãcipari qbus põt exheredari.

pene a vllo modo poſſunt cogere parẽtes de poteſtate ſua eos dimittere.

Continuatio.

¶ De tutelis. ¶ Imperator continuat hanc rubricam. Uel ſic. Dictum eſt ſupra de quadam diuiſione perſonarum: quia quedam ſunt ſui iuris: quedã alieno iuri ſubiecte ſunt. Uerꝫ quia eſt reperire aliam diuiſionem: quia q̃daꝫ ſunt in tutela ⁊c̃. ıõ ſequit̃ videre de tutelis.

Diuiſio

TRanſeamus nũc. ¶ Iſte titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ſubdiuidit primũ mẽbrũ perſonarũ poſitũ. ſ. ti. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. Scꝺo diffinit quid ſit tutela. Tertio qui ſunt tutores ⁊ vnde dicãtur. Quarto qui ſunt illi qui pñt tutores ex teſtamento dare. Scꝺa ibi (Eſt autẽ.) Tertia ibi (Tutor.) Quarta ibi (Permiſſum.) Aret. ¶ Tranſeamus. Caſus. ¶ Pone igitur ſic ca. In prima dicit Iuſti. continuando proceſſum ſuum. Nunc tranſeamus ad aliam diuiſionem perſonarum. Nam ex his perſo-

¶ De tutelis.

¶ ponit triplicẽ ſpẽꝫ pſonaꝝ cognito vno ꝺ ꝯtrariis cogſcit̃ et reliquũ. h. d.

Ange. areti.

TRanſeamus nũc ad

aliam [a] diuiſionem perſonarū. ¶ Nā ex his [b] perſonis q̄ in p̄tāte non ſunt [c] quedā vel in tutela ſunt: vel ī curatiōe. quedā neutro [d] iure tenent̄. Uideamus ergo de his q̄ ī tutela vel in curatione ſunt. Ita enī [e] itelligimus ceteras pſonas q̄ neutro iure tenent̄: ac prius diſpiciamus de his que in tutela [f] ſunt.

¶ Hic ponit̄ diffinitio tutele. Ange.

¶ Eſt autem tutela (vt ſeruius [g] diffiniuit) vis [h] atq3 p̄tās in capite libero [i] ad

nis que in poteſtate non ſunt quedaȝ ſunt in tutela vel in cura. quedā neutro iure tenentur. vnde videamus de illis perſonis que ſunt in tutela vel cura. Naȝ cognitis illis perſonis que ſunt in tutela vel cu. ceteras quoq3 perſonas illas. vȝ. q̄ neutro iure tenentur ſimul ītelligemus. Prius enim inſpiciamus de illis perſonis q̄ ſunt in tutelis.

a ¶ Ad aliā. naȝ diximus duas vt. ſ. d' iure perſona. in principio. ꝛ. ſ. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. in p̄nci.

b ¶ Ex his. nota ergo ꝙ hic diſtinguit illud membrū quedam ſui iuris ſunt qd' eſt oppoſitum illi: quedā alieno iuri ſubiecte ſunt vt. ſ. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris.

c ¶ Non ſunt. qui ergo in tutela vel cura ſunt ſui iuris ſunt. filiuſfamilias ergo non poteſt habere tutorem vel curatorem. vt hic. ꝛ. C. de curatori. fu. l. finali. ī princi. (j) Sed contra. C. de ſentētia paſ. l. fi. §. j. q2 filius eius qui eſt apud hoſtes eſt in tutela: ꝛ tamen non eſt ſui iuris. vt. ſ. titulo primo. §. ſi ab hoſtibus. ſed ibi vere nō erat in poteſtate cum pater deportatus eſſet vt diximus. ſ. ti. j. §. cum autem.

ADDITIO. j. Niſi in his in q̄bus patris auctoritas vel conſenſus non ſufficit: vt q2 nō de ipſius: ſed filiꝫ cōmodo vel incōmodo tractat̄: quo caſu dat̄ curator bonis. vt. l. fi. §. ſinautē. in ſc'da. C. de bo. que libe. cuius ſola auctoritate. in criminalibus vel actionibus perſonalibus pōt filius eſſe in iudicio: vt per Ange. ꝛ Ja. hic.

Cōtrariorꝫ eadē ē diſciplina

d ¶ Neutro. nec tutela nec cura.

e ¶ Ita enim. q2 contrariorum eadē eſt diſciplina. vt hic. ꝛ. ſ. de his q̄ ſunt ſui vel alie. iur. in prin.

f ¶ In tutela ſunt. de aliis dicetur infra de curatoribus.

¶ Eſt autē tutela. Caſus.

¶ Sed po. ſu. ij. parte. Domine iaȝ video ꝙ vultis d' illis tractare poſtq3 ſunt in tutela: Dicatis ergo ſi placꝫ quid eſt tutela: Reſpō. Juſti. diffiniendo tutelam. Tutela prout Seruius iuriſconſultus diffinit eſt vis ꝛ poteſtas ꝛc̄. Et diffinitionis partes in caſu mutari non poſſunt.

g ¶ Eſt aūt. Seruius nomē eſt iuriſconſulti. ꝛ facit ad hunc. §. ff. e. l. j.

h ¶ Uis atq3 poteſtas. i. violēta poteſtas. nam datur tutor inuitus. cum enim ſit munus publicū. vt. j. de excu. tu. ꝛ cu. in prin. ergo inuitus datur. vt C. de decur. l. nullus. li. x. Item inuito datur. vt. ff. de tu. ꝛ cu. da. ab his: necnō ꝛ. ff. de tu. l. ij. vnde patet ꝙ hic eſt alia poteſtas q̄3 patris in filiuȝ: ꝛ dn̄i in ſeruum: cū illa ad cōmoduȝ. vt. j. p quas perſo. no. acq. §. j. ꝛ. ſ. de his q̄ ſunt ſui vel alie. iu. §. ij. h̄ p̄o ad onus. tenetur enim de dolo ꝛ lata culpa. vt C. arb. tute. l. ij. Item per hoc quando dat̄ inuito: differt a curatore qui volenti dat̄. vt. j. de cura. §. item inuiti. ꝛ ff. e. l. iij. §. ſi pupillus. Uel dic vis ad cogendum. poteſtas ad imperandum.

i ¶ Libero. naȝ niſi ſit liber pupillus non poteſt habere tutorē. cū ſi ſeruus ſit: nō ſit ſui iuris: qd' eſt neceſſe. vt. ſ. e. in princ. Item ꝛ ſi dubius eſt poteſt habere tutorem. vt. ff. de tu. ꝛ cu. da. ab his. el qui. Eſt tamē caſus vbi ſer-

Tutor quãq; ſ- no daẽ.

ho datur tutor vt.ff.de tu.ꝛ cu.da.ab his.l.ſi impuberi.j.rñ.cui tamen legi ſignaẽ.cõtra.ff. ad tre.l. ſi res aliena. §.ſi ſeruus.ꝛ.l.cogi.§.ſi.ex his duab⁹ eſt alia ꝯtra.ff.e.ti.l.mulier.§.nõ eſt. Que legũ cõtrarietas ita ſoluiẽ: cũ libertas fideicõmiſſaria ꝛ hereditas relinquitur ab eodem preſtanda: poterit ſeruus cogere vt inſtitutus hereditatez adeat: ꝛ tunc daẽ ẽt ſeruo tutor: vbi vero ab vno hereditas ꝛ alio libertas relicta eſt nõ põt niſi prius preſtita ei libertate: tunc enim coget alium heredem hereditatez adire ꝛ ſibi reſtituere ſm Joannem fabri.

tuendum[a] eum qui propter[b] etatez ſe defendere neqt iure[c] ciuili data[d]: ac permiſſa.

Ille eſt tutor: in quem cadit diffinitio tutele. h.d. Angelus aretinus.

Tutores aũt ſũt qui eã[e] vim ac poteſtatez habent: ex qua[f] re ipſi nomen acceperunt. Itaq; appellanẽ tutores: quaſi tuitores atq; defenſores[g]: ſicut editui dicuntur qui edes[h] tuentur.

Pater põt filio ſuo pupillo tutorez dare in teſtõ. Item etiã nepoti ex filio: dũmodo non ſit in poteſtatez ſui pris recaſurus. Aret.

po.in.ig. Domine iam video quid eſt tutela. dicatis ergo qui ſunt tutores? Ad hoc rñ. Juſti. ꝙ tutores ſunt qui eam vim ꝛ poteſtatem acceperunt ex qua vi ꝛ poteſtate nomen ſuum acceperunt. Nã dicuntur tutores a tuendo quaſi tuitores: id eſt defenſores: ſicut edituũ dicuntur qui edes tueñt.

e Eã vz. que eſt dicta s. primo.§.

f Ex qua re. id eſt vi ꝛ poteſtate.

g Defenſores. ꝛ ſm hoc ẽt curatores ſunt tutores: ſꝫ Jo. ꝛ plerũq; ſic appellãẽ. vt ff. ꝺ le. iij. cũ filio. §.j. ff. ꝺ mi. l.j. §.q.

a Ad tuendum propter hoc etiam remouet patriam poteſtatem que nõ eſt ad tuendum. (j) ſed ad gubernãdum prout vult: ꝛ ſibi acquirendum.

† Et ſõ differta tutela proprie perſone rerũq; propria rũ: qꝛ ẽ de iure gẽtiũ.l. vt vim. ff. ꝺ iu. ꝛ iu. ꝛ.l. iij. ff. ad leg. aql. ſꝫ Chriſtopho.

ADDITIO. j Scilicet principaliẽr: ſed bene in cõſequẽtiam.l.ſi.§. neceſſitate. C.de bo.q̃ li. vñ nõ cõſideraẽ.l. j.C.de aucto.tu. vide hic p Chriſto.

b Propter etatez.ad differentiam curatorũ: qui danẽ furioſis ꝛ mente captis qui propter morbum ſe defendere non poſſunt. vt.j.de cu.§.furio.

c Jure ciuili. Nota tutelã eſſe de iure ciuili. † lꝫ oẽs fere ꝯct⁹ ſint de iure gẽtiũ: vt.s.de iure natu.§.ius aũt.

d Data.ſ.a lege vel iudice: pmiſſa vero a teſtatore dicitẽ. vt.j.e.§.pmiſſum. Uel dic data perſone principaliẽr: permiſſa ſecũdario rebus. vt.j. titu.j. §.certe.ꝛ.j.de excu.tu.§.datus.

Tutores autem. Caſus. Sed

ADDITIO. Hãc gl. reprobat Jaſon. qꝛ lꝫ alluſio vocabuli ꝯueniat: nõ tñ procedit: qꝛ repugnat diffinitio. vt not. Barto. in.l.j.ff.de teſta.

h Qui edes. vt eſt pfectus vigilũ: ꝛ q cũ eo de nocte vadũt. vt.ff.de offi.pre.vigil.l.iij.§.ſciẽdũ. Accurſius.

Permiſſam. Diuidiẽ in tres partes. Primo ponit dictũ in genere. Secundo illud modificat. Tertio modificationem exemplificat. Secũda ibi (Nepotib⁹.) Tertia ibi (Itaq; ar.)

Permiſſum. Caſus. Hic incipit quarta ps: in q̃ ſic po. ca. Dñe exquo vultis tractare de tutelis ꝛ teſtamẽtaria tutela q̃ dignior eſt. dicatis q̃ſo in primis q pñt dare tutores in teſtõ: ꝛ quib⁹? Ad hoc rñ. Amice pmiſſuꝫ eſt parẽtib⁹ q liberos tpe mort in ptãte hñt liberis ſuis ipuberib⁹ in teſtõ ſuo dare tutores: ꝛ hoc in filijs ꝛ filiabus generaliter locũ obtinet: ſed ſecus eſt in nepotib⁹ ꝛ neptibus: ꝛ ceteris libe-

ris in remotiori gradu cõſtitutis. Ne potibus enim ꝛ neptibus ita demum poſſunt parentes in teſtamẽto ſuo tu tores dare ſi poſt obitum eoꝝ huiuſ modi nepotes in patris ſui poteſta tem recaſuri non ſunt. vñ ſi in tempore mortis mee filium tuum ꝛ ex me ne potes ꝛ ne ptes in pote ſtate tua ha bes nepotes in teſtamen to tuo tuto res accipere nõ poterũt: licʒ in pote ſtate fuerint qꝛ ſtatiʒ poſt mortem tuã in poteſtate pŕis ſui ſunt recaſuri. Sʒ po. Domine iam video qꝛ parẽtes in teſtamẽto ſuo liberis ſuis impuberibus tutores dare poſſunt: ſʒ nunquid permittitur parentibus dare poſthumis ſuis tutores in teſtamen to? Reſpon. impe. qꝛ ſic. Nam cũ plu ribus alijs cauſis poſthumi pro iam natis habeãtur ſtatutum eſt in hac cauſa: nõ minus poſthumis q̃ʒ etiam iam natis tutores a parentibus in te ſtamento dari poſſe: ꝛ hoc eſt verũ ſi in hac cã ſint poſthumi: vt ſi viuis pa rẽtibꝰ eẽnt nati eoꝝ in ptãte caderẽt.

¶ Permiſſuʒ[a] eſt itaqꝫ parẽtibꝰ libe ris impuberibus:[b] quos in poteſtate[c] habent teſtamẽto[d] tutores[e] dare: ꝛ ſi in filios filiaſqꝫ pro cedit oĩno. ¶ Ne potibus tamen ne ptibuſqꝫ: ita demuʒ parẽtes poſſunt te ſtamẽto tutores da re: ſi poſt mortẽ eo ruʒ in poteſtatẽ pa tris ſui non ſunt re caſuri. ¶ Itaqꝫ ſi fili⁹ tuus mortis tue tempore in poteſta te tua ſit[f]: nepotes ex eo nõ poſſunt[g] te ſtamento tuo tuto res[h] habere: q̃uis in ptãte tua fuerint ſcilʒ qꝛ mortuo te i poteſtatem patris ſui recaſuri ſunt.

¶ Pater põt dare tutoreʒ poſthumo. qui ſi natus eſſet in poteſtate ſua eſſet. Angelus aretinus.

¶ Cum autẽ in cõ pluribus[i] alijs cau ſis poſthumi pro iã

Tutela eſt tri plex.

a ¶ Permiſſuʒ eſt itaqꝫ: qꝛ quedam generaliter vidimus de tutelis: ꝛ oĩs tutela eſt vel teſtamẽtaria: vł datiua: vel legitima: itaqꝫ prius de teſtamẽ taria: vtpote digniore videam⁹ in hoc titulo ꝛ ſequẽti. De legitima autẽ di cetur infra de leg. agna. tute. vſqꝫ ad titu. de atti. tu. De datiua dicetur in fra de atti. tu. per totum.

b ¶ Impuberibus. etiam inuitis. vt ff. de tute. l. inuito. hoc etiã ptori ꝛ p̃ ſidi lʒ. vt. ff. de tuto. ꝛ cu. datis ab his. l. necnon. ꝛ. l. nec mandante. §. ſi.

c ¶ In poteſtate. naturalibꝰ ẽt dari pñt: in his q̃ ſibi relinquũ tur (j) vt. C. de confir. tu. l. finali.

ADDI. j.

Et eſt ratio: qꝛ tunc non dicit dari tu tor perſone: ſed hereditati ſiue rebus l. pater. §. j. ff. ď teſta. tu te. ꝛ ſi diceret tis nõne tu tor daŕ per ſone: Reſpõ. veruʒ eſt qñ datur a lege vel a iudice qui hñt ſub ditos in po teſtate: vel a teſtatore habente pupil lum in poteſtate ſm Chriſto.

d ¶ Teſtamento. vel codicillis te ſtamento confirmatis. vt. ff. de teſta men. tute. l. iij.

e ¶ Tutores. ſcilicet non curatores. vt infra de cur. in princi.

f ¶ Tua ſit. ꝛ nunq̃ʒ exiuit. alioquin nõ recidit: vt. ff. ď adop. l. ſi pater. ꝛ. l. ſi filius. ꝛ de hoc dixi. ſ. ti. j. §. j.

g ¶ Non poſſunt. licet miles ſit teſta tor. vt. ff. de teſtamen. tute. l. q̃.

h ¶ Tutores. Si autem filius vel emancipatus eſt vel mortuus: tunc nepotes ex eo ſunt ſui iuris mortuo auo. vt ſupra titu. j. §. j. in ſi. Unde ex teſtamento aui poſſunt habere tuto rem: vt hic innuitur.

i ¶ Cum autem. In compluribus. vt quotiens de cõmodo eoꝝ queritur. vt. ff. de ſta. homi. qui in vtero non ſūt.

alia [illegible]

de cōmodo alioꝝ: vt. ff. de ꝟbo. ſigni. qḋ diximꝰ. Uel ſi de incōmodo mris: vt. ff. de ſta. ho. l. imperator.

ADDITIO. Et eſt rō: qꝛ etiā tractaŧ de cōmodo vētris: qꝛ perempta matre periret ⁊ partus ſm Bart. in d.l. q in vtero. facit. l. ꝑgnātis. ⁊ qḋ ibi not. per bar. ⁊ alios ff. ꝺ pe. Am.

a ¶ Fierēt. vt qꝛ ex vxore naſciturꝰ erat vel muru: aliḋ ſi ex concubina: niſi in his q̄ ſibi dimitteret: vt. C. de con. tuto. l. ſi. tales enīz tunc non naſcerentur in poteſtate. ꝭ. de nup. §. ſi.

¶ Sed et ſi emancipato. Caſus.

¶ Sed po. in. v. Dn̄e iaz video ꝙ ꝑmiſſuz eſt parētibꝰ liberis ſuis ipuberibꝰ in ſua ꝑtāte exiſtentibꝰ in teſtamēto ſuo dare tutores: ſz po. ꝙ pater in teſtamēto filio emancipato dederit tutorē: nunqd valet in caſu iſto tutoris datio? Rn̄det ꝙ nō: ſed tamē licet in caſu iſto de iure nō teneat tutoris datio: ſi tn̄ de facto pater in teſtamēto ſuo filio emācipato tutorem dederit: iſte tutor a patre de facto datus ex preſidis ſnia cōfirmandus eſt oīno. i. ſine inquiſitione.

b ¶ Sed. Cōfirmādus. nō ergo valebat datio per ſe: cuz nō eſſet in poteſtate: vt. ſ. eo. §. ꝑmiſſuz. Sed nunqd hic tutor ɔfirmatꝰ dicitŧ teſtamētarius qḋ ſi eſſet preferreŧ legitimo: vt. j. ti. ij. in prin. an datiuꝰ: qḋ pōt admitti: ⁊ facit pro hoc. ff. de ꝟbo. ſig. l. lege. † ⁊ in auē. de defen. ci. §. ſi de cetero. colla. iij. ita legitimꝰ tutor huic preferŧ: vt. j. de attil. tuto. in prin. ⁊ ideo gloſauit. i. ſine inqſitione: nō ꝙ vellet eū ɔfirmari: ſi alius eſſet legitimus: ſed qꝛ non queriŧ an ſit locuples: vel nō. Sz ar. cōtra. ff. de cur. fu. ſi furioſo puberi.

† Immo non

natis habeantur: vt in hac cā placuit nō minus poſthumis q̄ȝ iam natis teſtamento tutores dari poſſe: ſi modo in ea cauſa ſint: vt ſi viuis parentibꝰ naſcerentur: ſui heredes: ⁊ in poteſtate eorum fierent a.

¶ Datio tutele filio emācipato ipuberi nullius eſt momenti: niſi per preſidem confirmetur. Angelus aretinus.

¶ Sed ⁊ ſi emācipato filio: tutor a patre datus fuerit teſtamento confirmādus b eſt ex ſententia preſidis oīmodo: id eſt ſine inquiſitione c.

¶ Qui teſtamēto tutores dari pn̄t.

¶ Pꝛ familias: et

c ¶ Sine inquiſitiōe. i. qꝛ non ſatiſdat. ſ. rez pupilli ſaluam fore. Itē locuplex ſit: vl nō: hoc enīz non queriŧ: vt. ff. de con ſir. tuto. l. j. Sz aliud in matre dante tutorē filio: ibi enim ⁊ ſi nō ſatiſdeŧ: tn̄ ⁊ cū inqſitiōe daŧ: vt d. l. dž. ⁊. C. ꝺ ɔfir. tu. l. j. Sz q̄re diuerſuz in mr̄e dāte tutorē filio? Rn̄. i memoriā ꝑcedētis ꝑtātis: vt. ff. de q̄ſti. l. viiꝰ. §. ſeruꝰ. ⁊. ff. qui pe. tu. l. ſi. ⁊ facit ad hoc. j. de ſatiſda. tu. ⁊ cū. in ꝑn. ff. de lib. ag. l. j. §. iulianꝰ. ⁊. C. de epi. audi. l. de creationibꝰ. Sed arg. ɔtra ff. de in li. iurā. l. videamus.

facit ſz doc. qa dare nō videŧ q ex neceſſitate cōfirmat: vt hic ī ꝟbo oīno. arg. l. rez legatā. ff. de adi. leg. Sz meliꝰ ꝓbaŧ in l. iij. ff. de ɔfir. tut. vbi cū aſſimiletur teſtamētario: pz ꝙ nō eſt idez l. quod nerua. ff. ꝺ po.

ADDITIO. Dic ꝙ licet mater ibi habeat affectionē ad filiū ſicut pr̄: tn̄ cōſiliuz matris eſt fragilius paterno: vt no. glo. in. l. j. C. de ɔfir. tuto. ideo magis patri q̄ȝ matri cōcediŧ ꝙ tutorem filio dare poſſit. Are.

¶ Qui teſtamēto tutores dari pn̄t. Continuatio.

¶ Dictū eſt. ſ. in. §. ꝑmiſſuz. tit. j. quibus danŧ tutores. Reſtat videre qui pn̄t dari tutores: ideo ad hoc videndum poniŧ hic hec rubrica. Areti.

Ari antē. ¶ Totus iſte titulus diuidiŧ in quinq̧ ptes. Primo qui pn̄t tutores dari. Secundo quō ſeruꝰ alienꝰ pōt in teſtamēto tutor dari. Tertio qn̄ furioſus Diuiſio

vel minor tutor datur. Quarto qñ ad certuʒ tempus: vel ſub cōditione: vel certe rei daẗ. Quinto qñ. filijs vel filiab⁹ daẗ: quib⁹ datus videaẗ. Scḋa ibi (Seru⁹ aūt.) Tertia ibi (Furioſus.) Quarta ibi (Ad certū tps.) Quinta ibi (Si quis filiabus.) Et hoc principiū ſubdiuidiẗ in q̄tuor ptes. Prio ꝙ pr̄familias ꝛ filiuſfamilias pōt tutor dari. Secūdo qñ ſeru⁹ ꝓpri⁹ datur cum libertate. Tertio ꝙ ſi ſine libertate: tūc tacite videẗ ſibi data libertas. Quarto qñ credebatur liber. Partes de ſe patent. Areti.

Filiuſfamilias: ꝛ ſeruus ꝓpri⁹: ēt ſine expreſſione libtatis: dari pōt i teſtō tutor: dūmō nō ignoraret̄ detur: vt liber. h. d. Are.

Dari aūt tutor pōt teſtamēto non ſoluʒ paterfamilias[a]: ſed etiā filiuſfamilias[b]. Sʒ et ſeruus proprius teſtamento[c] cum libertate recte tutor dari poteſt. Sʒ ſciendum eſt eum ꝛ ſine libertate[d] tutorem datum tacite libertatem dire-

ℭ Dari autē. Caſus. ℭ Po. igiẗ hic caſum in prima parte. Dñe iaʒ vultis tractare qui poſſunt tu. da. in teſtō: Ad hoc rñ. imper. Amice tutor in teſtamēto dari pōt nō ſoluʒ paterfa. ſʒ etiam filiuſfa. ꝛ nō ſoluʒ liberi homines in teſtamēto tutores dari pñt: ſʒ etiā ſerui. Nam quis ſeruū ꝓpriū in teſtamento ſuo cū libertate tutorem dare pōt: ꝛ nō ſoluʒ ſi libertatē expreſſit tenebit tutoris datio: ſed etiā ſi ꝓpriuʒ ſeruū ſine libertate in teſtamēto tutorem dederit. Ex ipſa eniʒ datione tutele ipſe ſeruus videẗ directā libertatem accepiſſe: ꝛ per hoc adminiſtratione ꝯſequiẗ: ꝛ hoc veꝝ eſt qñ teſtator qui dedit eū in tutorē ſerui conditionē nō ignorauit. Naʒ ſi per erroreʒ quaſi liberū cuʒ dedit aliud erit dicēdum: q2 in eo caſu nec liber nec tutor erit. Et hec vera ſunt in ꝓprio ſeruo: ſed ſi ſeruus alienus pure in teſtamēto datus tutor fuerit cum liber erit: puta teſtator ita dixit. Stichū ſeruū Petri cum liber erit tutoreʒ do: vtiliter datus videẗ: ꝛ hoc eſt verum in ſeruo alieno. Sed ſi ꝓpriū ſeruū eo modo dederit tutorem. vʒ. cum adiectione cuʒ liber erit inutiliter dediſſe intelligitur. Sʒ pone q̄daʒ ſatis inconſulte ꝓuidens liberis ſuis dedit eis quēdaʒ furioſuʒ tutorem vel forte minorē. xxv. annoꝝ: qd iuris ē in hoc caſu? Ad hō rñ. ipe. ꝙ ſi furioſus vel minor. xxv. annoꝝ: tutor dat⁹ fuerit: tunc demū tutor erit: cuʒ furioſus cō pos mentis factus fuerit: aut maior xxv. annoꝝ extiterit.

a ℭ Paterfamilias. Niſi ſit mutus vel ſurdus: † quia tutor ꝛ loqui ꝛ audire debet: vt. ff. de tut. l. prima. §. penultimo. ꝛ. §. finali.

ADDITIO Et ideo taciturnitas ſeu patiētia tutoris non habereẗ pro auctoritate: vt no. glo. in. l. iij. ff. de aucto. tuto. poſſet tamen eſſe procurator ad negocia: ſed non curator: vt per Ange. ꝛ alios hic.

b ℭ Filiuſfamilias. Cum enim tutela ſit ius publicū: vt. j. de excu. tut. in prin. non curat ius pa. pote. vt. ff. ad trebel. naʒ qḋ. j. rñ. ꝛ. ff. de his q ſunt ſui vl' alie. iu. filiuſfamilias: quo caſu pater de peculio teneẗ niſi agnoſcat: tunc eniʒ (ſcilʒ qñ agnouit) i ſolidū: vt. ff. de tu. l. ſi filius. ꝛ. ff. de admini. tuto. l. lucius titius.

c ℭ Teſtamento. ſed a preſide tutor dari nō poteſt ſeruus: vt. C. qui dari tu. poſ. l. in ſeruili.

d ℭ Et ſine libertate. Non expreſſo: ꝙ hoc ſine libertate det: ſed omiſit li-

† Scilʒ penit⁹: al's ſecus. l. ſi na. ff. de legi. tu. Iteʒ hō verū in perſonalib⁹: vt h ē ꝗ ſi talis morb⁹ ſuperuenerit q definite ipo iure: ēt ſi ad motus labioꝝ intelligeret: vt hic per Bal. ſecus tñ i muneribus patrimonialib⁹ hō oñis. §. j. ff. de mune. ꝛ ho.

tutela eſt ius publicum [illegible]

no. q. [illegible] tutori legitime, nō debz dari [illegible] ex teſto · l · q teſto · de excu · tut : [illegible]

bertatis dationem: vt. ſ. qui manu. non poſ. §. licet. in fi. et C. de neceſ. ſeruis. l. quidam. §. ille.

a ¶ Directam. Immo videtur quod fideicommiſſariam: vt. C. de fideicom. lib. et ſi nõ aſcripta contra. (1) Sed certe ſi teſtamento hoc ſit: ibi alia voluntate putat codicillis: vel per epiſtolam: vel dic quod ibi alienum credebat: hic ſuum ſciebat. Item alia ratione nõ videtur valere datio: quia ille ſolus datur tutor qui teſtamenti habet factionem: vt. ff. de teſta. tu. l. teſta. alias incipit: ſi quidem. Reſ. illis intellige in paſſiua ſignificatione in qua etiam ſeruus dicitur habere teſtamenti factionem: vt. j. de here. quali. et diffe. §. teſtamenti.

ADDITIO Ex quo nota quod promouens ad dignitatem ſcienter inhabilem videtur cum eo diſpenſare ſi põt: nõ alias. l. ij. C. ſi ſeruus aut lib. ad decur. aſpi. lib. x. ſecundum Angelum.

b ¶ Datus ſit. ſ. proprius ſeruus: licet hoc non ſit veriſimile: vt. C. de reſcinden. vendi. l. quiſquis. ſed forte ex cauſa hereditaria nouiter habebat: vt. ff. de reg. iur. l. qui in alterius. et. j. de vſu. §. quod autem.

c ¶ Dicendum eſt. ſcilicet vt neque liber neque tutor ſit: idem multo magis in

...ctam[a] accepiſſe videri: et per hoc recte tutorem eſſe. Plane ſi per errorem: quaſi liber tutor datus[b] ſit: aliud dicendum eſt[c].

¶ Alienus ſeruus ſub conditione libertatis future tutor in teſtamento creari põt: proprius autem ſub conditione predicta: tutor inutiliter datur. hoc dicit Aretinus.

¶ Seruus autem alienus pure inutiliter[d] teſtamento datur[e] tutor: ſed ita, cum liber erit vtiliter datur. ¶ Proprius autem ſeruus inutiliter: eo[f] modo tutor datur.

¶ Tutor creatus: qui eſt inhabilis ratione alicuius accidentis annexi temporale impedimento [illegible]: eo ceſſante tutor efficaciter erit. hoc d. Angelus aretinus.

¶ Furioſus vel minor vigintiquinque annis tutor teſtamento datus: tutor tunc erit: cum compos[g] mentis; aut maior vigintiquinque annis fuerit factus.

alieno: vt. ff. de fideicõmiſ. liber. l. generaliter. §. ſiquis tutorem. et. ff. de teſta. tu. ſi quis tutorem.

d ¶ Seruus autem. Inutiliter. ſ. vt ſtatim ſit: ſed cum liber erit.

e ¶ Dat. Quia directo non erit liber: ſed per fideicõmiſſum: vt. ff. de teſtamẽ. tu. l. ſi heredita. §. finali. et. ff. de fideicõmiſ. liber. l. et ſi non aſcripta.

f ¶ Eo modo. ſcilicet cum liber erit. nam non erit tutor: inutilis enim dicitur etiam ſtipulatio propter inutilem adiectionem: vt. ff. de ſtipulatio. ſeruo. l. ſed ſi ſibi. vel aliter inutiliter: quia pro non adiecta habetur: et erit tutor ac ſi non eſſet adiecta: vt et alias infra de heredibus inſtituendis. §. impoſſibilis. Vel dic tertio ſecundum Petrum: non erit tutor nunc: ſed conditione exiſtente. hec non placet: quia ſic non eſſet differentia inter ſuum et alienum. † ſed prima verior eſt: vt. ff. de regu. iuris. l. actus.

ADDITIO Que lex procedit etiam in teſtamentaria tutela: quando ſcilicet conditio eſt prohibita. vt hic: alias ſecus: vt infra proximo. §. ſecundum Ioan. fab. et alios hic.

g ¶ Furioſus. Compos. ſiue hoc dictum fuerit a teſtatore ſiue nõ: vt. ff.

† Quãuis opi. Pla. ſit reprehenſibilis: iſta tamen rõ reprehenſionis ẽ falſa: per l. ſed ſi heredi-tas. §. ſi. ff. de teſt. tu. ſecundum Angelum.

eodem.l.ſi hereditas.§.ſi furioſus.ꝛ facit ad hoc.ff.de iudi.cū furioſus. primo reſponſo.

¶ Ad certū tempus. Caſus. ¶ Hic incipit ſcda pars:in qua ſic pono caſum. Pone quidā ſub cōditiōe dedit tutorē: nunquid tenet datio in iſto caſu? Reſp. ipe.ꝙ ſic:nā ad certū tēpus ꝛ ex certo tpe ꝛ ſub cōditione ſtāte heredis inſtitutiōe tutorem dari poſſe nō dubitabatur. Certe autē rei vel cauſe tutor dari nō pōt:qꝛ tutor principaliter pſone ꝛ nō cauſe:vl rei datur.

¶ Ad certum tempus ex certo tēpore:vel ſub cōditione:ꝛ ante heredis inſtitutionē tutor dari pōt:ſecus aūt ad rem certam vel cauſam. Aretinus

¶ Ad certum [a] tēpus:vel ex [b] certo tpe:vel ſub conditione:vel ante [c] heredis inſtitutionē poſſe dari [d] tutorē non dubitatur.

¶ Certe [e] autē rei vel cauſe [f] tutor dari non pōt:qꝛ perſone [g] nō cauſe vel rei tutor datur.

¶ Appellatione filiorū poſthumi primi gradus continentur appellatio vero liberorū:ꝛ nepotes ꝛ pronepotes ꝛ ceteros deſcēdētes amplectitur:ꝛ appellatione poſthumorū tā poſthumi primi gradꝰ ꝙ̄ vlterioris continentur.h.d. Areti.

¶ Si quis filiabus ſuis vel filiis tuto-

f ¶ Cauſe.ſ.certe:vt ad rei ven.ſed videt̃ cōtra.C.de in lit.dā.tu.l.ad litem:ſed ibi tutor pro curatore ponit̃. Itē videt̃ cōtra.ff.de teſt.tute.l.ſi tn̄ tutor.ſed ibi vniuerſitati rerū dat̃ nō rei certe.

g ¶ Perſone.ſ.pupilli principal'r:ꝛ vt eū inſtruat bōis moribꝰ:ꝛ etiā ſalaria preſtet magiſtris eiꝰ:vt.ff.de admi.tu.l.cū plures.§.in pmis.ꝛ.C.de alimē.pu.ſtan.l.ſi.ad hoc enī principaliter datur.ſcdario autē rebus dat̃:vt.j.de excuſ.tuto.§.datus.ſed in curatore econtra.nam principaliter rebus:ſecundario perſone dat̃:vt.C.de nup.l.in copulandis.

a ¶ Ad certū tēpus.vſq; ad paſca.

b ¶ Ex certo.ſ.a paſcate in antea:vt.ff.de ac.ꝛ obli.l.obligationū.§.j.

c ¶ Vel ante heredis.cōtra videbatur.j.de le.§.ante heredis.

d ¶ Poſſe dari.a teſtatore:nō a iudice:vt.ff.de reg.iur.l.actus.

ADDITIO Quare aūt ad tēpus:vel ſub cōditione tutor dari poſſit a teſtatore:nō a iudice eſt:qꝛ qñ teſtator dat tutorē ſub cōditiōe:ꝛ ſic nō plene ꝓuidet filio:ſuccedit ꝓuiſio iudicis qui ſupplet defectū teſtatoris:ꝛ dat tutorem datiuū:ꝛ ſic nullo tempore reperitur pupillus ſine tutore:ſed qñ dat ſub cōditione:nō eſſet qui poſſet ſupplere iſtū defectū:ꝛ dānoſū eſſet pupillo.igit̃ ꝛc̃.Ange.are.

e ¶ Certe autē rei.ſ.africe vel ſyriace vtil'r dat̃:vt.ff.eo.l.ſi tn̄ tutor.

¶ Si quis filiabus. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars:in qua ſic pone caſum. Ponamus Titius in teſtamēto dedit tutorem liberis ſuis in hūc modum. Filiabus meis meuiū tutorem do:ꝛ poſtea deceſſit vxore pregnante relicta demū ꝓcedente tempore peperit poſthumū ꝛ poſthumā:nunquid in caſu iſto iſtis poſthumis tutor datus videt̃? Ad hoc reſpōdet imperator ꝙ ſic. Nam exquo filiis ꝛ filiabus tutorem dederat ꝛ poſthumo:ꝛ poſthume intelligitur dediſſe. Filij enī vel filie appellatione poſthumus:ꝛ poſthuma continent̃. Sed po.ꝙ nepotes poſthumi nati ſunt ex vxore filij quē pater tempore mortis habuit in poteſtate:nunquid hmōi poſthumis

res dederit: etiam posthume: vel poſtumo[a] dediſſe videtur: qa[b] filij vel filie ꝛ appellatione posthumus ꝛ poſthuma continent. ¶ Quid ſi nepotes ſint an appellõne filioꝝ ꝛ ipſis tutores dati ſint? dicẽduꝫ ẽ vt ꝛ ipſis quoqꝫ dati videant ſi modo liberos dixerit. Ceteruꝫ[c] filios nõ cõtinebuntur[d]: aliter eniꝫ filij: aliẗ nepotes appellãt[e]. Plane ſi poſthumis dederit: tam filij poſthumi ꝙ̃ ceteri[f] liberi continebunt.

¶ De legitĩa agnatorum tutela.

¶ Pupillis nõ habentibus tutorem teſtamẽtariuꝫ: lex duodecim tabularuꝫ dat agnatos in tutores legitimos: dũmõ ſint mares: ꝛ maiores .xxv. annorum: ꝛ ſane mentis. Aretinus.

ꝛ nepotibus tutores dari intelligun tur? Reſpondet imperator ꝙ refert quib⁹ verbis vſus eſt teſtator dando tutorem. Nam ſi teſtator dicit ſic. liberis meis tutorem do: tunc non ſolum filijs: ſed etiã nepotibus poſthumis dediſſe intelligitur: ceterꝝ ſi pater dando tutorem ita dixit. Filijs meis tutorem do: in hoc caſu filioꝝ appellatiõe nepotes nõ continebunt. Alr enim nepotes ꝛ aliter filij appellãtur: ſed ſi pater ita dixit poſthumis meis tutorẽ do: poſthumorum appellatione non ſolũ filij poſthumi: ſꝫ ẽt liberi in remotiori gradu naſcituri ꝯtinebunt.

a ¶ Si quis. Poſthumo. ſ. filio.

b ¶ Quia filij. Hec dictio filij comprehendit poſthumũ ꝛ poſthumam: cum maſculinuꝫ poſſit cõcipere femininuꝫ: ſed hec dictio filie nõ cõprehẽdit vtrũqꝫ: ꝛ ſic nec poſthumũ cuꝫ femininuꝫ non cõcipiat maſculinuꝫ: vt ff. de lega. ij. ſi ita ſcriptuꝫ. ꝛ ff. de le. iij. qui duos. ꝛ l. ſeruis legatis.

Maſculinũ cõcipit femininũ ꝛ nõ ecõuerſo.

ADDITIO. Vide glo. in. c. generali. de electio. lib. vj. Itẽ nota appellatio natoꝝ: etiaꝫ nõ nati continent: cum de coꝝ cõmodo tractat: vt. ff. de ſtatu homi. qui in vtero: ꝛ. ſ. titu. j. §. cum autem. ꝛ facit. ff. de teſtamen. tu. ſi quis ita. §. j. ꝛ l. ſi quis filiabus. ꝛ l. ꝙ ſi. Aretinus.

Natoꝝ appellatiõe cõtinẽtur nõdum nati.

c ¶ Si filios. Scilicet dixerit.

d ¶ Non continebuntur. ſ. nepotes.

e ¶ Appellant. Ab oĩbus in vſu vel conſuetudine: ſm verã ſignificationẽ verbi: (quia filius dicit a philos qd eſt amor) etiaꝫ nepos dicit fili⁹: ꝛ ẽt quilibꝫ quẽ aliquis diligit paterna dilectiõe: vt ff. de verbo. ſigni. l. liberoꝝ. §. ſed ꝛ papiri⁹. que videt cõtra.

Filius vñ di.

f ¶ Ceteri etiã nati ſꝫ quoſdaꝫ qd falſum ẽ: vt ff. de verbo. ſigni. nomẽ. Dic ergo ceteri. ſ. et filijs naſcituri: qui ſui poſthumi ſunt per. l. vellei. vt. ff. de iniuſt. rup. te. l. poſthumoꝝ. ꝛ. j. de exhere. libe. §. poſthumi. ꝛ ff. de lib. ꝛ poſthu. l. gallus. primo reſponſo.

¶ De legitima agnatorum tutela.

¶ Supra duob⁹ titulis ꝓcedẽtibus dictũ eſt de tutela teſtamẽtaria: hic autẽ ponit de tutela legitima que ſequit teſtamẽtariã. Ang. are.

Diuiſio

Omnibus autez. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in quatuor ptes. Primo ponit qualr lex duodeciꝫ tabulaꝝ dat agnatos tutores pupillis: deficiẽtib⁹ tutorib⁹ teſtamentarijs. Secundo qui ſunt agnati: ꝛ qui nõ ſunt. Tertio qualr intelligenda ſunt illa vba poſita hic in ꝑncipio. vꝫ. quib⁹ aũt in teſtamẽto tutor datus nõ ſit. Quarto qualiter ius agnationis perimit. Secda ibi (Sũt autem.) Tertia ibi (Quod autez.)

Quarta ibi (Sed agnationis.) Et ſubdiuidit hoc pncipiū in tres ptes. Quia primo dicit qualiter deficiente tutela teſtamētaria vocant legitimi. Scd'o qui ſunt agnati. Tertio qui cognati. Scd'a ibi (Sunt aūt.) Tertia ibi (At qui.) Are.

¶ Sūt autem agnati.

Caſus.

¶ Pōe igitur ſic caſuz in pma pte. Dñe iaz video q vult

Quibus[a] autem teſtamento tutor datus non ſit: his ex lege duodecim[b] tabularum agnati[c] ſunt tutores qui vocantur legitimi.

¶ Deſcribit agnatos ⁊ cognatos: de ſingulis exēpla inferens. Angelus.

¶ Sunt aūt agnati cognati p virilis ſexus cognationez ɔiuncti: qſi a patre

tractare de legitima agna. tute. dicatis ergo mihi qñ locuz hȝ hmōi tute. Rñ. impe. q deficiente teſtamentaria tutela locū hȝ legi. agna. tute. Nam qbus impuberib9 liberis tutor in teſtamēto a parēte datus nō fuerit his ex. l. xij. tab. agnati ſūt tutores: ⁊ iſti agnati ex. l. xij. tabu. ad tutelaz vocati legitimi tutores appellant. Et hec in prima parte. Sed po. in ſcd'a. Dñe iam video qñ legi. agna. tu. hȝ locū ⁊ vnde deſcēdit. dicatis mō mihi q dicunt agnati. Rñ. impe. q agnati ſunt cognati per virilis ſexus cognationē cōiuncti: ⁊ dicunt agnati quaſi a pr̄e: q ab eodez patre natus tibi agnatus vt fratris filius ⁊ etiaz nepos ex eo. Itē patru9 adeſt tibi cognat9 ⁊ filius patrui ⁊ nepos ex eodem filio patrui natus. Sed qui per feminini ſexus cognationes iungunt nō ſunt agnati: ſȝ al's nāli iure cognati. vnde amite tue filius nō eſt tibi agnatus: ſed tm̄ naturaliter cognatus: q per femininaz lineam. ſ. per amitā tuā tibi ɔiungit. ⁊ tu inuicē illi eodem iure coniungeris: q qui naſcunt patris non matris familiam ſequūtur.

a ¶ Quibus. ſ. pupillis.

b ¶ Duodecim tabullaꝝ. quos ipſa lex vocat verbis ⁊ ſnia: ⁊ niſi gerant: eoꝝ periculo agit: vt. ff. eo. l. legitimos. al's aūt qñqȝ ex ſnia legis dant nō ex pbis: vt. j. ti. ij. ⁊. iij.

ADDITIO. Qui facto inuentario ⁊ preſtito iuramēto de vtilib9 faciendis ⁊ pretermittēdis inutilibus pmittendo ēt expreſſe ipȝ pupillū defendere ⁊ ſatiſdare rem pupilli ſaluaz fore: nō ante adminiſtrabunt qȝ ſibi per iudicez adminiſtratio decernat. l. iij. §. fi. ff. de admi. tu. Ange. are.

c ¶ Agnati ſc. Si ſint maiores. xxv. annis: vt. j. de fidu. tut. in fi. ⁊ minores. lxx. an. al's excuſant: vt. j. d' excu. tuto. §. item maior.

¶ Quod aūt lex. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars in qua ſic po. caſum. Domine tytius laborās liberis ſuis īpuberib9 quos in poteſtate habuit tempore mortis meuiuz tutorem dedit: ſed viuente adhuc tytio teſtatore deceſſit meui9: iſti puberes adhuc tutore carent. Agnati autez proximi ab onere adminiſtrationis ſe nitunt excuſare tali ratione. Dicunt enim q legitima agna. tu. ex. l. xij. tab. locum habet cum tutor in teſtamēto datus non eſt. Cum enim in teſtamēto pr̄is ſui iſtis impuberib9 tutor datus fuerit dicunt ſe ab onere excuſari. Dñe pro deo dicatis mihi quid iuris eſt in hoc caſu? Ad hoc rñ. impe. d. Amice iſti agnati fruſtra nituntur ſe excuſare in hoc caſu ab onere tutele. Male enim intelligūt. l. xij. tabu. que ab inteſtato primos agnatos ad tutelam vocat. Non eniȝ hanc ſignificationeȝ habet tm̄ ſi ille qui tutorē in teſtamēto dare poterat oīno teſtamentū non fecerit: tunc demuȝ vocentur agnati:

cognati[a]: veluti frater ex eodez patre natus frīs filiꝰ: neposue ex [b] eo. Jtez patruꝰ [c] z patrui filius: neposue ex eo. ¶ At q per feminini sexus ꝑsonas cognatione iungūtur agnati [d] nō sunt: sz alias sunt naturali iure cognati. Jtaqz amite [e] tue filiꝰ nō est tibi agnatus: sz cognatꝰ: z inuicē. s. tu illi eodē iure [f] cōiungeris: qz q nascūtur: pr̄is nō mr̄is familiam [g] sequunt.

¶ Jntestatus quo ad tutelā dī: etiā q facto testamēto decessit in quo nō disposuit de tutela vl' cuius dispositio q ad tutelaz effectuz sortiri non potuit. Aretinus.

¶ Qđ autē lex. xij. tabularū ab intestato vocat ad tutelaz agnatos: nō hāc hz significationem [h] si oīno [i] nō fecerit testamentū is qui poterat tutores dare: sz sic (q̄ntū ad tutelaz ptinet) itestatꝰ decesserit: qđ tunc quoqz accidere intelligit: cum is qui datꝰ est tutor viuo testatore đcesserit.

¶ Que fortiori vinculo sūt ligate difficilius dissoluunt: z capitis diminutione agnatio tollit.

Sed etiaz inquātum ad tutelam pertinet intestatus decessit: qđ tm̄ valere poterit si is qui in testamēto datꝰ fuerit viuente testatore decessit: cuz igit in hoc casu ꝓposito idez cōtigerit manifestum est q agnati ab onere tutele nō poterunt predicta rōne excusari.

a ¶ Sunt autem. Cognati. nomē ergo cognationis generale agnationis nomē spāle. nā ois agnatus est cognatꝰ: sz nō cōuertit: vt h. z. j. de leg. succe. j. rñ. z. ff. eo. l. sunt autē.

Cognatio z agnatio se hñt sicut genus et spēs.

b ¶ Ex eo. filio frīs.

c ¶ Patruus. Repete si fuerit natus eodem patre cū patre tuo: alioquin est cognatꝰ: vt. C. de legi. heredi. l. fi. §. sed nec. z. §. cum autem.

d ¶ Agnati. etiaz si masculus interueniat: vt puta si sint duo fratres vterini: filius vniꝰ fratris sui patris: nō erit agnatus: sed cognatus inspecto feminino sexu: ꝓpter quē adinuicem sunt cognati ẜm Joā.

e ¶ Amite. Sed ipsa amita est tibi agnata: quia per patrem tuum tibi coniungitur.

f ¶ Jure. s. cognationis.

g ¶ Familiaz. i. agnationē: sz z alīs multas habeat significationes hec dictio familia. ff. de vbo. signi. l. ꝓnuntiatio. §. familie. z facit. C. de vb. sig. l. fi. z. ã. de pa. po. §. finali.

Familia multas significationes habet.

h ¶ Quod aut. Significationē. s. tm̄.

i ¶ Si oīno. Vl' aliās cōtingat qđ tantūdez valeat: qđ dicimus. j. de heredi. que ab intest. j. rñ. z facit. ff. qđ cuiusqz vniuersi. no. l. j. §. z qdez. Aretino.

Et ille proprie dicit intestatus qui potuit testari: alīs dicit itestabilis: z qđ no. pro statutis ẜm Christofo. z Jas. hic. Et deficiente testamētario: legitimo: vl' datiuo: qs in locuz deficientis admittatur: an legitimꝰ: an datiuus. vide Angelum hic.

¶ Sed agnationis. Casus. ¶ Sed pono casuz. Dñe iam video qualiter habet locū agna. tu. z qui sint agnati: z etiā quō intelligant vba. l. xij. tabu. qbus agnati vocant ad tutelaz nunqd est aliqua differētia interius agnationis z ius cognationis: Rñ. q sic: quia ius agnationis oibꝰ modis capit diminutiōe plerūqz perimit. Nā nomē agnationis a iur ciuili deriuatū est: sz ius cognationis quod ab origine nomen

ſumpſit a iure nāli deſcēdit nō omni capitis diminutione mutat⁹. Ciuilis eniz rō ciuilia iura corrumpere pōt. naturalis autem nequaqꝫ.

Agnati preſeruntur cognatis in duobus.

a ¶ Sed agnationis qdez ius. No. diligēt̄ hūc §. Eſt autez ius agnationis: ⁊ ius cognationis ſine cognatorū. Agnati eniz habent ius prerogatiuū ad cognatos. ſ. vt pferant̄ in hereditatib⁹ agnatorum mortuoꝝ: vt. j. de legit. agna. ſuc. j. rñ. Itē pferunt̄ in tutelis agnatoꝝ paruuloꝝ: vt. ſ. ti. j. j. rñ. his aūt deficiētib⁹ in hereditatib⁹ ⁊ tutelis cognati ſuo iur̄ admittunt̄ inter q̄s ēt agnati vocant̄ qui deſierūt eē in iure agnatoꝝ: vel deſierūt hr̄e iura agnatoꝝ vt per ca. di. vt. j. de here. que ab inteſt. §. admonēdi. Illud aūt ius prerogatiuū qd̄ habēt agnati (qa vltra iura cōia hn̄t per legē. xij. tabulaꝝ) facile perdunt: vt oibus modis capitis diminutio. i. p oēm capitis diminutionem: vt per maximā: vel p mediā: de quib⁹ duab⁹ nō eſt dubiū: cuz ⁊ iura cognationis pdant̄: vt. j. ti. j. §. quod aūt. Itē per minimā tollit̄ ius agnationis: vt h̄ di. ⁊. ff. de ca. di. tutelas. niſi in duob⁹ caſib⁹ tm̄: † vt inter fratres: ſz alter emācipet̄: vt. C. de tu. l. iij. Itē inter prēz ⁊ filiū: vt. j. de legi. agna. ſuc. §. fi. ⁊ pp̄ter hos duos caſus: qui de minima ca. di. excipiūtur. dicit h̄ plerūqz at iura cognationis nō cōmutant̄ oibus modis: qꝛ nō tollunt̄ minima capitis diminutione ⁊ eſt ratio vt ſubijcit.

Agnatoꝝ prerogatiua facile pdit̄.

† Iſta glo. refert̄ ad ius nouū de q̄ l. l. iij. ff. e. ſecus de iur̄ antiq̄ vt ibi not. Angel.

b ¶ Nam. pro quia.

c ¶ Agnatio. iur̄ ciuilis nomē eſt: id eſt a lege. xij. tabulaꝝ eſt inducta h̄ poritas agnatoꝝ: ſz ius cognatiōis eſt nāle nomen. (j) naz rōne ſanguis hoc nomē impoſitū eſt. vn̄ ⁊ ipm̄ ius ciuile pōt per aliud facile tolli: vt h̄. ⁊. ff. de regu. iur. l. nihil eſt.

ADDITIO. i. Et ideo ſi ſtatutum vtat̄ pbis nālib⁹ puta filius: pr̄: mr̄: frater: ⁊ ſoror. nō attēdim⁹ ius ciuile: ſz ſoluz nāle: vt ſic cōprehēdat̄ ēt nālis tm̄ ſpuri⁹ ⁊ hu⁹ vt in. d. l. tutelas. ſ3 An ge. are. h̄.

¶ Sed a agnationis qdez ius oibus modis capitis diminutione plerūqz perimitur.

¶ Naz b agnatio c iuris ciuilis nomen eſt. Cognatiōis vō ius nō omnib⁹ modis cōmutat̄: quia ciuilis ratio ciuilia quidez iura corrūpere pōt: nālia d vō non vtiqz e.

d ¶ Nālia. i. iura cognatiōis ſic dicta: qꝛ ea que qs ꝯſequit̄ per natiuitatem: vt. ſ. de adop. §. ſed hodie. in fi. §. non ſic de facili tolluntur.

e ¶ Vtiqz. i. certe nō tollunt̄ capitis diminutione: cū ſint imutabilia h̄ iura: vt. ſ. de iu. na. §. ſed nālia. Itē nec ea que nālez equitatē habent: vt. ff. de ca. di. l. eas. ⁊. l. legatum. Itē no. qꝛ ⁊ cognatio ē ciuilis tm̄: vt p adoptionem: vt. ff. de adop. l. q in adoptionē. Itez nālis tm̄: vt ad filios nāles tm̄. Itē nālis ⁊ ciuilis: vt ad eos qui legitimi ſunt: ⁊ de hac ſcilꝫ qui legitimi ſunt intelligit̄ hic: vt. ff. de gra. nō facile. §. j. Itē no. qꝛ ⁊ ciuili iure hec. ſ. tutela ⁊ hereditas trib⁹ modis deferunt̄: vt ex pbis ⁊ ſnīa. legis. xij. tab. vti agnatis. Itēm ex ſnīa tm̄: vt. j. de le. pa. tu. ⁊. j. de fidu. tu. Itez ex aliqs legib⁹ veterib⁹ vel nouis: vt. j. de ca. di. l. tutelas. quā qdaz mediā vocant. nunqd ergo hec oia facile perduntur per oēz capit̄ diminutiōez: Rñ. ſic in duob⁹ primis tm̄: † nō tertio vt hic. ⁊ in. l. tutelas. Itē quero an futuras tutelas acquirendas ⁊ hereditates tm̄ tollat: an etiā pteritas adimat: Rñ. futuras tm̄: vt. ff. vnde lib. l. fi. qd tm̄ potuit diuinare lex deferēs hereditatez vel tutelaz de futura ca. di. vt. C. de teſta. l. iubemus. in fi. certe nullo modo: vt. ff. mā. l. fideiuſſoꝛ. j. rñ. (j) Ja.

† Et q̄uis tūc deferat̄ p noia nāe puta patri vel frī ſunt importātia agnatione q̄ ſacilit̄ tollit̄: ⁊ ſic nō ob. d. l. tutelas ſ3 Ja.

hodie

hodie vero iſtā differentiā agnationis querere non opꝫ: cū agnati aū cognatos nihil habeat. vt in auc. de here. q ab inteſta. deſe. §. ex his. col. ix. Item nota ꝙ lꝫ p̄dicta iura cognationis tollant maxima ꝛ media capitis diminutione: ipſa cōſanguinitas tñ nō tollit. vt. ff. de reg. iu. l. iura ſanguis. Accur.

¶ De capitis diminutione.

¶ Hoc principiū nō ſumat: q꞉ breue: et q꞉ pōſt diuiſionē Are.

ADDITIO. Iniquātum glo. iſta vult ꝙ capitis diminutio tollat ſoluꝫ futuras tutelas; nō aūt p̄teritas reprehendit per Joā. fab. Nico. de neapo. ꝛ Ange. areti. hic. ꝛ ratio diuerſitatis quare capitis diminutio tollit ꝛ p̄teritas ꝛ futuras non tollit: niſi futuras hereditates. naꝫ hereditas poſtq̄ eſt adita: nō dr̄ amplius hereditas. vide nimirū ſi nō pōt tolli defectu ſiue capitis diminutione ſuperuenientibus: ſed tutela ſemel ſuſcepta. non deſinit propterea eſſe tutela nimirum ergo ſi poſſit tolli ſm̄ Ja. de may. h.

Cōſanguinitas nūq̄ tollitur.

¶ De capitis diminutione. ¶ Continuat: q꞉ ſupra viſum eſt de legitima agnatorū tutela: verū q꞉ ius agnationis capitis diminutione corrumpitur §. ſi. ſ. tit. j. merito ſequitur videre de capitis diminutione. Por.

Continuatio.

E St aūt. ¶ Totus iſte titulus diuidit in quinq̄ partes. Primo ponit quid ſit capitis diminutio: ꝛ quotuplex ſit. Scd'o de maxia capitis diminutiōe. Tertio de media. Quarto de minima. Quinto remouet certa dubia. Secūda ibi (Maxima.) Tertia ibi (Mior.) Quarta ibi (Minima.) Quinta ibi (Quib⁹ autem.) Et hec diuiſio ſufficit: lꝫ alij aliter diuidant. Aretinus.

Diuiſio

¶ Stat⁹. Caſus. ¶ Po. ergo ſic ca. in p̄ma parte. Dn̄e iā video ꝙ vultis tractare de capitis diminutione dicatis igit mihi qd eſt capitis diminutio. Reſpon. impe. ꝙ capitis diminutio eſt prioris ſtatus cōmutatio: ſed ſi placet dicatis mihi quot modis ſit capitis diminutio? Et reſpon. impe. ꝙ capitis diminutio ſit tribus modis. Aut enī eſt maxima capitis diminutio: aut minor quam quidam mediam vocant aut minimam. Sed po. domine iam video quot modis ſit capi. di. Dicatis ergo mihi quādo locuꝫ habet capitis diminutio maxima: qñ minor ꝛ quando minima? Ad hoc reſpon. impera. di. ꝙ maxima capi. di. eſt quando aliquis ob aliquod enorme delictum ciuitatem ſimul ꝛ libertatem amittit. qđ cōtingit in his qui atrocitate ſentētie ſerui pene efficiūtur: vel etiā in liberis qui propter ingratitudinē ꝯ p̄ronos cōmiſſaꝫ in ſuītutē redigunt. vel ēt in his q maiores xxv. an. ad p̄ticipādū p̄ciū ſue vēditionis ſe venūdari paſſi ſunt. Minor aūt ſiue media capi. di. eſt cū aliqs ob delictū ſuū ciuitatē amittit: ſꝫ tñ retinet libertatē qđ in eo accidit cui ignis ꝛ aqua īterdicit ꝛ q in iſulā deportat. Minima capi. di. eſt cū qs ciuitatē ſi' ꝛ libertatē retinet q ſtatū ſuū tm̄ cōmutat: qđ accidit in his q ſui iuri ſuerūt: ꝛ ſe i arrogatiōeꝫ poſtea dederūt: ꝛ ita alieno iuri p ſpēm arrogationis ſubti eē ceperūt. Et ſilr in caſu cōuerſo. ſ. hi q alieno iuri ſubti ſunt p emācipationē ſui iuris efficiant veluti ſi ſiliusſa. mācipat⁹ a p̄re fuerit. Nā in h caſu minimā capi. di. pati intelligit.

E St aūt capitis diminutio p̄ris ſtat⁹

a ¶ Status. Hic ſtatus ꝯſiſtit in tribus: in libertate: ciuitate: ꝛ familia. cū enim p̄mū. i. libertatē quis perdit per cōſequens ꝛ duo vltima perdit. ꝛ tunc maximā capitis diminutionem patitur. Cū vo ſcd'm perdit: per ꝯñs

perdit ⁊ vltimum: ſed non primum. ⁊ tunc dicitur media ca. di. (j) Cuz vo vltimum perditur non perdūtur duo prima: ⁊ tunc minimaȝ ca. di. patitur. vt. j. §. j. ij. ⁊. iij. ⁊. ff. co. l. ſi. ſed Pau. dicit ſtatum hoīs. i. conditionē in qua qs plurimuȝ potes.

ADDI. j.

Et ſic ad perditionez maioris ſequit perditio minoris ſi ſerat vt h. ⁊. l. ſi. ff. co. al's nō. vt l. relegator. §. poteſt. ff. de iter. ⁊ releg. imo regula eſt in cōtrariū. vt. l. qui idignus. ff. de ſena. ſm Angelum hic.

Domo es ergo morieris. ⁊ illud phi. Separatur hoc ab hoc tanq̄ perpetuum a corruptibili. ⁊ Seneca. Prīa dies dedit extremā: ſed modus mortis relictus eſt proprio arbitrio ⁊ libero. vn̄ ſcriptuȝ eſt. Sapiens dominabit aſtris. de quo diſputabunt theologi. Chriſt. ver. cuȝ iure. ff. de ſ. ſi.

commutatio [a]. Eaq; tribus modis accidit. Nam aut maxima eſt capitis diminutio: aut minor: quam quidam mediam [b] vocant: aut minima.

Qui perdit ciuitatē ⁊ libertatē: patitur maximā capitis diminutionem.

hoc dicit Areti.

Maxima [c] capitis diminutio eſt cū aliquis ſimul ⁊ ciuitatem ⁊ libertatem amittit: quod accidit in his qui ſerui pene efficiunt atrocitate ſententie vel libertis [d] vt ingratis circa patronos cōdēnatis: vel qui ſe

b Mediam. ſic. ff. de aur. ⁊ argen. leg. l. qui liceȝ. ⁊. ſ. de libertinis. §. libertinorum.

c Maxis Atrocitate. eſt aūt atrox ⁊ dura hec ſententia: lȝ iuſte feratur. vt. ſ. qui. mo. ius ⁊c. §. pene autē. ſed hodie pp̄ter huiuſmodi penas nemo ingenuus fit ſeruus. vt in auc̄. de nup. §. ſi ꝓo. col. iiij. ⁊. §. qd' autem prius.

a Cōmutatio. Non ergo accipitur hic ad lr̄am vt dicaẜ capitis diminutio qſi caput abſcinditur: ſed quando ſtatus mutatur: vt caput ſtatus dicaẜ vt. ff. ad tertul. l. j. §. capitis. Sed videtur hec diffinitio non cōuerti cum ſuo diffinito. nā morte patris filius mutat ſtatū: q2 fit ſui iuris. vt. ſ. qui. mo. iu. pa. po. ſol. §. j. nō tamē dicitur capite minui. vt. ff. ad ma. ſi filiuſfamilias. §. ſina. Sed dic ſubaudiri hic facto hominis interueniēte: † vt emācipatione vel deportatione patris vel ſimili mō: vel etiā quaſi facto. qd' dicō propter filios arrogati: q2 vna cū patre mutanȝ ſtatuȝ: vt. ff. co. l. liberos. ⁊. ſ. de adoptio. §. pe. Arg. cōtra in auc̄. cōſti. que de dig. §. palam. col. vj. vbi nō ab homine ſed a lege qs efficitur ſui iuris. At moriēte patre nō interuenit factū hominis imo magis dei. Quid ſi interficiatur pater: Reſpon. idem q2 mors ſemper dei diſpoſitione aduenit.

† Hanc ſubauditionē improbat Jaſō. ⁊ ad ʒtiā rn̄. q̄ ibi filius nō mutaẜ familiā ſic nec ſtatū. l. familie.

ADDITIO. Dicite q̄ mors ſemp̄ euenit diuina diſpoſitiōe. vnde illud.

d Libertis. ſ. cōdēnatis: vt ſubijcit: ⁊ qd' dicit ingratis: al's eſt ingrati. i. ingratitudinis: que reuocatio fit per actionē ingrati: vt dicunt quidaȝ. vt. C. de li. ⁊ eoruȝ li. l. ſi. al's pe. vel p vtilē rei ven. ſm alios ad inſtar donationis cauſa mortis que reuocatur. vt. ff. de donā. cau. mor. ſi mortis cā res. vel (quod eſt verius) accuſatione vel actione extraordinaria per quā officiū iudicis iploraẜ. vt. C. de li. ⁊ eoꝝ li. l. nō eſt (⁊ fit hec reuocatio pp̄ter omnem offenſam: ⁊ etiaȝ leuem. vt. C. de li. ⁊ eorū li. l. ij. non autem fit propter omiſſionem obſequij. vt. C. de li. cau. ſolo. niſi in caſu vt. cum denegat alimenta. vt. ff. de libe. agno. l. alimēta. §. imperatores. Nam tunc etiā occidere velle videtur eum. vt. ff. de lib. agno. necare. (j) ⁊ hoc niſi remiſit ius patronatus: tūc enim ex his ſoluȝ reuocatur cauſis ex quibus ⁊ donatum.

Libertus ingrat⁹ ſ actiōe i ſeruitutē reuocatur.

ad precium partici-
pandum venunda-
ri paſſi[a] ſunt.

ℭ Per deportatio
nẽ: vel aque ⁊ ignis
interdictionem: cõ-
tingit media capiti
diminutio. h.d. An-
gelus aretinus.

ℭ Minor ſiue me-
dia capitis diminu-
tio eſt: cum ciuitas
quidem amittitur:
libertas ṽo retine-
tur: quod accidit ei
cui aqua ⁊ igni iter
dictum[b] fuerit: vel
ei qui in inſulam[c]
deportatus eſt.

ℭ Per emancipa-
tionem vel arroga-
tionez contingit mi
nima capitis dimi-
nutio. Areti.

ℭ Minima capitis
diminutio eſt cũ ci-
uitas retinetur: ⁊ li
bertas: ſed ſtatus
hominis cõmutat
qđ accidit in his q
cũ ſui iuris fuerint:
ceperunt alieno iu-
ri ſubiecti[d] eſſe vel
ecõtra[c]: veluti ſi fi-
liusfamilias a patre
emancipatus fue-
rit eſt capite dimi-
nutus.

vt in auc. vt liber dece. §. illo. col. vj. que cauſe ſunt numerate. C. de reuo. dona. l. vlti. ⁊ hec vera ſunt: cum quis ex volũtate ppria manumittit. vt. C. de li. ⁊ eorum li. l. j. ſed ſi non ex volũ tate nõ reuo caret. vt. C. de libe. ⁊ eo- ruz li. l. j. Sz quid ſi manũ in patronum iniecit? Re ſpon. Dãna- tur in metal lum. ſi ṽo cõ uitia dixerit mittit in exi lium. vt. ff. de iure pa. l. j.

ADDI. j.

Idez in filio emancipato: ⁊ vaſallo pa tri vel domi no alimenta denegãtib⁹. ⁊ in donata- rio omnium bonoruz vel maioris par- tis. vt no. gl. in. d. l. fi. ſecus in parue quãtitatis. vt per Bald. ⁊ Chriſtopho.

a ℭ Paſſi ſunt. hic multa ſunt neceſ- ſaria. vt. s. de iure pſona. §. penul.

b ℭ Minor. Interdictum. hanc pe- nam in vſu non habemus: ſed eius lo co ſuccedit deportatio. vt. ff. ad le. iu. pecu. l. iij. nam inſtar excõmunicato- rum habebantur quibus talia dene- gabantur: ſed videtur hunc etiam fie- ri ſeruum: lz hic denegetur. vt. ff. de var. co. l. cognationuz. in fi. contra ſed perditur libertas vt ibi dicitur vt nõ poſſit facere teſtamentum cui ſic eſt interdictum. vt. ff. de inin. rup. teſta. ſi quis filio. §. eius. nõ q fiat ſeru⁹ ṽe.

c ℭ In inſulam. ſecus ſi in metalluz vt ſupra qui. mo. ius pa. po. ſol. §. pe- ne. in caſu tamen etiam libertatẽ per- dit dãnatus in inſulam. vt. C. vt nemo pri. l. ij. §. cum autem.

d ℭ Minima. Subiici cẽ. vt i arrogat.

e ℭ Vel cõtra. Al's eſt in lra ſi filius a patre emã cipatus fue- rit eſt capite minutus† ex ſz hoc eſt ex poſitio hui⁹ verbi: vel ꝯ. als ṽo hoc totum deeſt: ⁊ tunc idem ſubintelligo. Alij dicunt quando ſui iuris non eſt trãſfertur in poteſtatẽ al- terius: puta aui materni: vel etiam pa terni. vt. s. de adop. §. ſed hodie. qui ca ſus eſt con- trari⁹ illi qñ quis ſui iu- ris eſt in ar- rogationem datur. Sed quare filiuſ- familias cum emãcipatur capite mi- nui dicitur? Rñ. propter imaginariaz venditionem que fiebat. vt. s. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. preterea. in prin. Sed cuz hodie non fiat hec venditio. vt in co. §. continetur. videtur q hodie nõ minuatur capite. ſed certe illa ſola nõ erat ratio: immo ⁊ alia. qr mutat fa- miliam vt. ff. eodem. liberos. in prin.

† Cõne- ctitur tñ i ſolidũ p obli- gationi bus ꝯ- ctis ſub pria po teſtate. vt. l. j. § j. ff. eo. niſi i ca ſib⁹ no. in. l. j. ⁊ ij. ff. q cum eo. vbi põt excipe q nõ cõ dẽnetur niſi qte- nus fa- cere põt l. pri fi- lio. ff. q cũ eo. p Ang. et Joã. fa. hic.

Depor- tat⁹ eq- paratur excõmu nicato.

℗ Seruus autez. Caſus. ℭ Hic in- cipit tertia pars in qua ſic pono caſuz. Quidã manumiſit ſeruuz ſuũ: nunqd in caſu iſto ſeruus manumiſſus capite diminut⁹ cẽſet? Rñ. ipera. q nõ. Ser- uus enĩ manumiſſus capitis di. nõ pa titur: qr ante manumiſſionẽ nullũ caput habuit. Sed pone q aliquis ſit ab or-

q deportatus amittat libertatem est tex. [illegible] l. nemo [illegible] [illegible]

dine ſenatorum remotus: nunquid in caſu iſto capite minuitur? Reſpondet imperator q non. Naz dignitas eius qui ab ordine ſenatorum remouetur magis ꝗ ſtatus commutatur. Cum igitur capitis dimi. ſit prioris ſtatus commutatio: manifeſtuz eſt ab ordine ſenatorum remotum nullam pati capitis diminutio.

a ❡ Seru⁹ autem. Non minuitur. id eſt eius ſtatus non mutatur: cũ primo nullũ habuerit ſtatũ vt h. ⁊.ff.co. l. liberos.in fi. ⁊.l.ſeq. ſ; cõtra eſt .C. de bo. ꝓſcri. l.j. Sed dic q ibi crimie capitali ſeruus accuſatur.i. tali qd eſſet al's in libero capitale. Item quid ſi quãdoqz habuit caput: q; fuit liber ⁊ nũc ſeruus eſt ⁊ manumittatur? rñ. idẽ q; p̄ſens tempus conſidero. Accur.

❡ Qd autem. Caſus. ❡ Hic incipit qrta pars in qua ſic pone ca. Dic vos dixiſtis mihi.ſ.ti.pri. §.fi.q ius cognationis durat etiã poſt ca.di.nũquid generaliter hoc eſt verũ in qualibet ca.di. Ad hoc rñ. impe. q non. Nã qd dictũ eſt manere ius cognationis poſt capi.di.hoc itelligẽdũ de minima ca.di. iteruenieñte: q; per illã ius cognationis nõ perimit: ſ; ſi maxima ca.di. interueniat: vtputa ſi aliqs de cognatis in ſeruitutẽ redactus fuerit: tũc in caſu iſto ius cognationis amittit. ⁊ lz poſtea beneficio manumiſſionis ad libertatem peruenerit: non tñ ius cognationis recuperabit: et non ſolum maxima: ſed etiam media capi.di.ius cognatiõis pimitur: veluti ſi quis in inſulam deportatus fuerit.nam etiã in iſto caſu ius cognationis amittit.

❡ Nemo poteſt dici perdere quod nõ habet. vl' ſic. Priuatio preſupponit habitum. Aretinus.

❡ Seruus aũt manumiſſus capite nõ minuitur [a] q; nullũ caput habuit.

❡ Remotꝫ a dignitate nõ perdit ſtatũ. hoc dicit. Vel ſic. Qui non turpiter a dignitate remouet nõ dicit capite minui. h.d. Aretinus.

❡ Quib' aũt [b] dignitas magis ꝗ ſtatus pmutat: capite non minuunt: ⁊ iõ a ſenatu motos capite nõ minui ꝯſtat [c].

❡ Minima capitis diminutio non tollit ius cognationis ſecus in maxima vl media. h.d. Areti.

❡ Qd autẽ dictũ [d] eſt manere cognationis ius etiã poſt capitis diminutionẽ hoc ita ẽ ſi minima capitis diminutio interueniat: manet. n. cognatio [e]. Nam ſi maxima capitis diminutio itercurrat: ius quoqz cognationis [f] perit. vtputa ſeruitute alicui' co-

b ❡ Quib⁹ autem. Dixi aliquem aliquo de trib⁹ modis capite minui. vt ſ. eod.in pñ. aũt pro ſed.

c ❡ Cõſtat. vt.ff.d ſena. l.iij. ⁊ hic ſi fuerit remotus propter turpitudinez nõ poteſt iudicare vel teſtimoniũ dicere. vt.ff.ad.l.iuliam re.l. eadem.§. j.⁊.ff.de ſena.l.ſecunda.

d ❡ Quod autem.dictum eſt ſupra titu.pxi.§.fina.

e ❡ Cognatio.ideſt ius cognationis a pretore inductum et quo ad bonorum poſſeſſionem vocantur vnde cognati infra de hereditatibus que ab inteſt.§.admonendi.

f ❡ Cognationis.id eſt ius ſuccedẽdi: ⁊ ad tutelam vocãdi perit ſed ipſa conſanguinitas nõ perit. vt.ff.de reg. iur.l. iura ſanguinis.cum ſit de iure naturali. vt ſupra de iure natu. §. penul. contra. ⁊ ſupra de nup. §.illud cõtra. Sed qualiter cognatis defertur immo agnatis. vt ſupra titu.j. in pñ.

Reſpõ. poſt agnatos. vt īfra de here. que ab inteſt. §. admonendi.
a ¶ Si manumiſſus. aliud ſi reſtitutus ſm Joã. vt. ff. ad tertul. l. j. §. qui mortis contra. ⁊. C. de ſen. paſ. l. fina. contra. ⁊. ff. de cõtratab. l. j. §. fin. ⁊. l. ij. ɔtra. † Itẽ contra eſt in eo quod hic dicitur tolli ius cognationis per maximã ⁊ mediam capitis diminutionem. ff. de rebus du. ſi cognat. Sʒ aliud in legato in quo vertitur ius naturale. vt. ff. eo. l. legatum. Vel ibi loquitur de cognatione iuris ciuilis que per adoptionem conſtituitur. vt infra de leg. agna. ſuc. §. per adoptionem. vt. ff. de adop. l. qui in adoptionem. hic ꝟo de naturali cognatione. vt. ff. de gra. cogna. nõ facile. §. j. ⁊ ſic ibi de minima capitis diminutione loquitur. Item contra infra de ſeruil. cogna. in fine. j. reſpon. Sol. hic loquitur in his qui primo fuerunt liberi ⁊ poſtea ſerui. quod eorum delicto contingit. Unde non debent habere cõmodum. vt. ff. ſolu. matri. ſi ab hoſtibus. §. j. ⁊. ff. de mino. l. papinianus ibi: indignum. ⁊ lʒ ibidem illa ratio corrigatur. ibi ꝟo ſemper fuerunt ſerui. Vel illa noua corrigit iſtam: nam ex greca conſtitutione illa eſt extracta. vt ibi dicitur.
b ¶ Sed et ſi in inſulam. hic ponit exemplum de media: ſed ſupra modo poſuit exemplum de maxima.
c ¶ Cognatio. id eſt ius cognationis. vt ſupra proximo. §. diximus.

† Et eſt rõ differentie hʒ Chriſt. quia reſtitutio intelligitur vt fiat plenior in re. vt. d. l. fi. Sʒ manumiſſio dle. tm̃ nubicu lã ſeruitutis. l. manumiſſiones. ff. de inſti. ⁊ iur.

gnati: ⁊ nec quidem ſi manumiſſus [a] fuerit recipit cognationem. Sʒ ⁊ ſi inſulam [b] quis deportatus ſit: cognatio [c] ſoluitur.

¶ Tutela defertur proximiori in gradu. Et ſi plures ſunt de eodem gradu defertur ad omnes. hoc dicit Aretinus.

¶ Cũ autẽ ad agnatos tutela pertineat [d]: non ſimul ad omnes ptinet ſʒ ad eos tm̃: qui proximiores gradu [e] ſũt vel ſi plures eiuſdẽ gradus ſũt ad omnes pertinet: veluti ſi plures [f] fratres ſunt qui vnum gradum obtinent: ideoqʒ pariter ad tutelam vocantur.

¶ Cum autem. Caſus. ¶ Hic incipit quinta ⁊ vltima pars: in qua ſic pono caſum. Vos dixiſtis mihi ſupra titulo precedenti: in prin. ꝙ tutela impuberum agnatorum ad agnatos ex l. xij. tabularum pertinet. Pone ergo ꝙ plures ſint agnati ex diuerſis gradibus conſtituti: nunquid ſcilʒ ad omnes pertinebit? Reſpon. ꝙ non. Nam quod dictum eſt tutelam ad agnatos pertinere nõ intelligendũ eſt ꝙ ad omnes pertineat: ſʒ ad eos tm̃ qui ſunt in proximiori gradu cõſtituti. Unde ſi plures ſunt qui eundem gradum cognationis obtineant: veluti plures ſorores: omnes ex. l. xij. tabularum ad tutelam vocantur.
d ¶ Cum autem. Pertineat. vt ſupra titulo primo: primo reſpon.
e ¶ Gradu. facit ad hunc. §. ff. de lega. iij. ſi plures. ⁊ infra de legit. agna. ſuc. §. ſi plures. ⁊. ff. de ſepul. viol. l. iij. §. ſi ad plures. hodie ꝟo hic. §. corrigitur: quia equaliter tam ad agnatos quam cognatos defertur tutela ſicut hereditas. vt in auc. de here. ab inteſta. §. ex his. coll. ix.
ADDITIO. Et ſic lex noua corrigens vnum ex parificatis a lege veteri: cenſetur etiam corrigere aliud vt hic. ⁊. l. ſi quis ſeruo. C. de fur. ⁊ per Ange. in. §. j. ĩ. de iure natu.
f ¶ Si plures. al's iſti duo verſiculi deſunt. Si plures ſunt qui vnum gradum obtinent: ideoqʒ pariter ad tutelã vocantur ſed ego habeo. Accur.

¶ De legitima patronorum tutela.

¶ Supra viſum eſt de legitima agnatorum tutela, verũ quia eſt ⁊ alia que Continuatio.

appellatur legitima ſcilicet tutela patronorum. idō de ea tractaturus ſubdit de legitima patronoꝝ tutela. Porcꝰ.

Ex eadem. ℭ Dividitur in ſex partes. Prīo qualiter tutela libertoꝝ patronis deferatur. Secundo quomodo vocatur: ꝛ eſt legitima a lege. xij. tabularum proveniēs. Tertio illud per rationē probat. Quarto cōfirmat per exemplum. Quinto exemplum probat per rationem. Sexto rationem declarat. Secunda ibi(Que ꝛ ipſa.) Tertia ibi (Eo enim.) Quarta ibi(Cuȝ ꝛ agnatos.) Quinta ibi(Quia plerūqȝ.) Sexta ibi(Ideo autem.) Areti.

Diviſio

ℭ De legitima patronorum tutela.

ℭ Ex mente legis xij. tabularū defert patronis tutela liberorum: ꝛ regulariter vbi eſt commoduȝ hereditatis ad illum vadit onus tutele. h.d. Aretinus.

Ex[a] eadeȝ lege. xij. tabularū libertoꝝ[b] ꝛ libertaꝝ tutela ad[c] patronos: liberoſqȝ eoꝝ pertinet. ℭ Que ꝛ[d] ipſa legitima[e] tutela vocatur...

ℭ Ex eadem lege. Calvo. ℭ Po. ergo ſic ca. Domine quare intenditis hic tractare de legitima paren. tu. Ad hoc reſpon. impera. Amice tractavimus de legit. agnat. tu. que ex verbis ꝛ ſententia. l. xij. tabu. deſcendit: ſed quia leg. patro. tut. ex mente eiuſdem leg. ad pa. ꝛ liberos eorum pertinet: idcirco de ea hic tractare intēdimus. ꝛ hoc cadeȝ tutela legitima: ſicuti ſuperior appellatur. Non tamen ideo legitima dicitur: ꝙ aliquid de ea nominatim in verbis. l. xij. tabu. expreſſe fuiſſet introductuȝ: ſed domine pro deo que ratio movit iuriſcōſultos ad talem interpretationem faciendam: Ad hoc reſpon. ipera. Amice hec fuit ratio que movit iuriſconſultum. Lex enim. xij. tabu. iuſſit hereditates liberorum ꝛ libertarum ad patronos ꝛ liberos eorum pertinere ſi inteſtati deceſſiſſent. Unde eoipſo crediderunt iuriſconſulti veteres: ꝙ. l. xij. tabula. vellet ꝙ etiam eorum tutela ad patronos ꝛ liberos ſimiliter deberet pertinere. ꝛ ad iſtam tacitam voluntatem preſumendam tali ratione movebantur: quia. l. xij. tabularum proximos agnatos ad hereditates agnatorum ab inteſtato mortuorum vocat: ꝛ eoſdeȝ agnatos ad impuberum agnatorum tutelam vocat. conſimile ergo et in caſu propoſito dicebāt: ꝙ ſicuti patroni ꝛ liberi eorum ad ſucceſſiones liberorum liberi ab inteſtato ex l. xij. tabularum vocantur ita debere eos ex mente eiuſdem legis ad onus adminiſtrationis tutele vocari: quia plerūqȝ vbi eſt ſucceſſionis emolumentum ibi ꝛ onus tutele eſſe debet. Sed domine pro deo quare dixiſtis plerūqȝ: Ad hoc reſpō. impera. Ideo auteȝ plerūqȝ diximus: quia ſi aliquā femina filium ſuum impuberem manumiſerit: vel etiam ipſa ad ſucceſſionem eius ab inteſtato vocetur: alius tamen ꝙ ipſa eiuſdem tutor erat.

a ℭ Ex eadem. ſcilicet per interpretationeȝ non ex verbis eius: vt ſubijcit. ꝛ. ff. de legi. tute. l. tutela. j. rñ.

b ℭ Libertorum. ſcilicet impuberū.

c ℭ Ad patronos. quocunqȝ modo manumittentes niſi libertas dętur a lege. vt. ff. de leg. tutori. l. tutela. vſqȝ ad. §. finalem.

d ℭ Que ꝛ ipſa. q. non ſolū alie quedam legitime ſunt ſed ꝛ iſta.

e ℭ Legitima. ſcilicet ex mēte legis: non ex verbis: † non tamen ſatiſdant niſi coruȝ perſone ſint vulgares ꝛ minus honeſte. aut modus tutele: quia magnum patrimoniuȝ: vel magna tu-

† A qbꝰ licitū ē recedē: ſ3 Ang.

pp tria. Prio ppter iniquitatē insurgētē. Secūdo ppter legis rōnē repugnātē. Tertio propter eoꝝ vsū loquendi ꝯrietatē. l. li berorū. §. q tñ cassius. ff. de lega. iij.

tele nimis: aut persona: quia suspecta vel non diligens pupillum: vel nō honesta: aut causa admittat. idest recipiat satis. vt. ff. eo. l. legitimos. §. j. ⁊. ij. lꝫ alij legitimi indistincte satisdēt. vt infra de satisda. tuto. §. primo.

a ℭ Per interpretationem. scilicet iurisconsultorum.

b ℭ Lex. scilicet duodecim tabularum. vt infra de suc. lib. j. respon.

c ℭ Veteres. scilicꝫ sapientes.

d ℭ Legem. scilicet eandem duodecim tabularum.

e ℭ Vocat. s. lex duodecim tabularuꝫ. vt infra de leg. agna. suc. §. primo.

f ℭ Iussit. vt supra de leg. agna. tute. j. respon. ⁊ sic notabis hic q vbi est eadem equitas: ideꝫ ius debet statui. sic. ff. ad legem aquil. l. illud. et. ff. de fur. l. prima. §. primo.

g ℭ Plerūqꝫ: quare hoc dicit statim subījcit: ⁊ facit ad hanc regulam. ff. de regulis iuris. l. ſm naturam. ⁊ infra de contrahen. emptio. §. cum autem. ⁊. C. de fur. l. finali. §. sed cum in secūda. ⁊. C. de caducis tollen. l. prima. §. pro secundo. al's est. §. pro non scripto. ff. de periculo ⁊ commodo rei vendite. l. id quod.

h ℭ Tutor. Et ita apud aliuꝫ est hereditas: ⁊ apud alium tutela. scilicet agnatum: vel cognatum: vt hic. et. ff. de le. tu. l. j. §. j. Item minor viginti quiqꝫ annis manumittēs succedet i hereditate: vt patronus: nō tamen erit tutor: vt infra de fidu. tut. l fi. ⁊. C. de leg. tu. l. vlti. §. fina.

catur: non qꝛ nominatim in ea lege de hac tutela caueat sed quia perinde accepta est per interpretationem [a]: ac si verbis legis introducta esset.

ℭ Eo eniꝫ ipso quo hereditates libertorum: libertarūqꝫ si intestati decessissent: iusserat lex [b] ad patronos liberosue eorum pertinere: crediderunt veteres [c] voluisse legeꝫ [d] etiā tutelas ad eos pertinere.

ℭ Cum ⁊ agnatos quos ad hereditatem lex vocat [e] eosdem et tutores esse iussit [f].

ℭ Quia plerumqꝫ vbi successionis est emolumētum: ibi ⁊ tutele on⁹ eē debet.

ℭ Ideo auteꝫ diximus plerūqꝫ [g] quia si a femia impubes manumittatur: ipsa ad hereditateꝫ vocatur: cum alius est tutor [h].

ℭ De legitima parentum tutela.

ℭ Ex extēsione iurisconsultorū pater emācipās est legitimꝰ tutor filio emācipato. Areti.

Exēplo patronorum

ADDitio. Et qualiter mater: auia vel proauia possit esse tutrices vel curatrices. Et an alijs preferantur legitimis. ⁊ trāseundo ad secunda vota: vel inhoneste viuendo quomodo tutrices esse desinant. vide Angelū hic.

ℭ De legitima parentuꝫ tutela. Continuatio.

ℭ Supra visum est de legitima patronorum tutela. Verum qꝛ est ⁊ alia: que legitima appellatur: vt parentū: ideo de ea subdit. Porcus.

Exemplo. ℭ Diuiditur in tres partes. Primo q tutela que defertur emācipatori est fil'is illi que defert patrono. Scd'o q ēt est legitima. Tertio exēplificat. Sc'da ibi (Que ⁊ ipsa.) Tertia ibi (Nā si qs.) Diuisio

ℭ Exēplo patronū. Casus. ℭ Po-

ne igitur ſic ca. Dicit Juſti. q exemplo patronorum eſt alia tutela parētum per interpretationem iuriſconſultorū. ex mente. l. xij. tabu. recepta. z ſicut ſuperior legitima appellatur ita z iſta. Nā z ſi parēs filiūz vel filiā vel nepotem vel neptem: ex filio vl' deinceps impuberes emancipauit: ipſe legitimus tutor eorū erit. vt h dicitur per totum titulum.

troni. Quarto diuerſitatis rationem aſſignat. Quinto ponit aliud dictum. Secunda ibi (Nam ſi.) Tertia ibi (At qui.) Quarta ibi (Quoniam.) Quinta ibi (Ita tamen.)

recepta [a] eſt z alia tutela. ¶ Que et ipſa ltia vocatur. ¶ Nā ſi qs filiū aut filiā nepotē aut neptez ex filio: z deinceps ipuberes emācipauerit: legitim' eorum tutor [b] erit.

¶ De fiduciaria tutela.

¶ Defuncto pře vl' auo legitimo tutore impuberis emancipati alius liber viri lis ſexus: et maior xxv. annis erit fiduciarius tutor: nō legitimus: ſecus in filio patroni: qui erit legitim' tutor liberti vt patronus. hoc dicit Aretinus.

Eſt et alia [c] tutela q fiduciaria appellat [d]. ¶ Naz ſi pater filium vel

a ¶ Recepta. ſ. per interpretationem iuriſcōſultorum: vt ſuperior. cuz deſinebat eē agnatus: niſi contracta fiducia emāciparet: quod hodie ſemper preſumitur. vt ſupra de legitima agnatorum ſucceſſio. §. finali. vnde hodie eſt ſemper legitimus.

b ¶ Tutor erit. Scilicet qui emancipauit ſi ipſe eſt maior. xxv. annis: vt infra titu. j. in fi. z facit ad hoc ſupra quibus modis ius patrie poteſtatis ſoluitur. §. z preterea ſi impubes. z īfra titu. j. primo reſpon.

¶ De fiduciaria tutela. ¶ Continuatur ad precedentes hoc ordine. Supra viſum eſt de legitima parentum tutela. Uerum quia alia eſt que fiduciaria appellatur: ideo de ea tractatus intitulauit de fiduciaria tutela. Chriſtophorus porcus.

Conti- nuatio.

Diuiſio

Eſt z alia. ¶ Diuiditur in quinqz partes. Primo ponit dictum. Secundo illud exemplificat. Tertio ponit diuerſum in filio pa-

¶ Eſt et alia. Caſus.

¶ Po. igit ſic ca. In prima parte dicit Juſti. q eſt quedam alia tutela q appellatur fiduciaria que habet locuz in tali caſu. Si parēs filium vel filiam vel nepotes vel neptes: ex filio deinceps impubes emācipauit: ipſe le. tu. eorum naſcitur: ſed mortuo ipſo parēte eoꝝ: deniqz ltio tutore ſi liberi eius viriliſ ſexus pfecte etatis extiterint: ipſi eorūdē ipuberū emācipatorū poſt obitum parētis fiduciarij tutores efficiūtur. Extra ca. no. de fidu. tut. Jtē no. q tutor z curator dz eiſe maior. xxv. annis. z hec dicunt in prima pte vſqz ad. §. At qui. Jbi incipit ſcđa pars: in qua ſic po. ca. Dicit Juſti. in ſcđa parte q hoc vi' ſtare non poſſe: z hoc tali rōne: q: ſi patronus legitimus tutor libertoꝝ ipuberū deceſſerit liberi eius in eadez tutela ipſi parēti ſuccedūt: z fili' legitimi tutores efficiunt: a fili vi' in caſu ꝓpoſito q ſicuti pater legitimus tutor erat. z ita filij ſui in eadē tutela ei debeāt ſuccedere: z ſimiliter legitimi tutores exiſtere.

c ¶ Eſt et alia tutela. id eſt alio nomine vocata.

d ¶ Fiduciaria appellatur. de qua dicetur. j. §. quo defuncto.

filiam:nepoteꝫ vel neptē: vl' deinceps impuberes[a] manumiſerit[b] legitimaꝫ nāciſcit̃ eoꝝ tutelaꝫ. Quo[c] defūcto[d] ſi liberi virilis ſexꝰ eius exiſtant: fiduciarij tutores filiorum[e] ſuoꝝ: vel fratris vl' ſororis[f] vel ceteroꝝ efficiūtur.

¶ At qui[g] patrono legitimo tutore mortuo: liberi q̊ꝫ eius legitimi ſunt tutores. ¶ Quoniam filius quidem defuncti: ſi nō eſſet a viuo patre emancipatus: poſt obitum eius ſui iuris efficeretur: nec in fratrum poteſtatē

a ¶ Impuberes. Naꝫ ſi puberes nō erit eoꝝ curator legitimus: vt. ff. de excu. tu. l. amiciſſimos. §. luciꝰ. † Arg. cōtra in aucten. vt hi qui ob. per. §. ſ. colla. vj. Joānes.

b ¶ Manumiſerit. id ē emācipauerit: vt. ff. quā actio. de pecu. eſt an. l. j. §. j. ⁊ facit ſ. tit. j. ⁊ ff. eo. tutela. §. ſi. ⁊ l. ſequē.

c ¶ Quo. Scilꝫ pṙefa milias qui erat tutor filioꝝ ⁊ nepotum.

d ¶ Si liberi. Qui remāſerūt in ptāte patris. Ideꝫ puto ⁊ ſi filij fuerūt emācipati: ſi aūt taꝫ ipuberes q̄ꝫ puberes remāſerunt in ptāte: ipſo iure recidunt in ptāteꝫ ſui pr̄is illi qui filij ſunt: ſꝫ fratres recidunt in tutelaꝫ fiduciariam ſemp: vt. ſ. qui. mo. ius pa. po. ſol. §. j. ⁊ ſ. de tutel. §. permiſſum.

ADDITIO. Iſtaꝫ glo. reprehēdit Ja. q2 tunc erit legitima ex mente ⁊ ꝟbis. l. xij. tabu. per tex. in terminis in. l. tutor. in prin. ff. ad vell'.

e ¶ Filioꝝ ſuoꝝ. ſ. nepotū defuncti.

f ¶ Sororis. Sed certe frater videt̃ eſſe legitimꝰ: vt. C. de excep. l. aduerſus. que eſt cōtra. ſꝫ certe q fiduciariꝰ eſt legitimus eſt per interpretationē: lꝫ aliud nomē habeat. ſ. fiduciariꝰ: ⁊ illuꝫ reſpectū habuit ibi: vt legitimū fiduciarium appellaret.

g ¶ At qui. pro certe: al's at quin: ⁊ tunc dic. at pro ſed: ⁊ quin pro certe: ⁊ eſt oppoſitio quare filij patronorū ſunt legitimi: vt. ſ. de legitima patronoꝝ tute. primo reſpon. ⁊ iſti filij non ſic. Ad qd rñ. Quoniā filius qdeꝫ ⁊c. Sed hec ratio nō tenet: niſi inter fratres: qui non dicunt̃ recidere in poteſtateꝫ fratrum ſuoꝝ: ſed filij. ſ. nepotes erant recaſuri in poteſtateꝫ: ergo in tutelam legitimā. † Sed reſpōdeo non recidunt filij iure hereditario in poteſtatē: ſꝫ iure paternitatis ⁊ filiationis. At ſeruus ſi nō eſſet manumiſſus iure hereditario erat futurꝰ ſeruus apd filios dn̄i: ⁊ niſi eēnt heredes non eſſent dn̄i: ſꝫ filius ⁊ ſi nō ſit heres patris: tn̄ filiū ſuum in poteſtate habet: vt. ſ. qbus mo. ius pa. poteſt. ſol. §. j. Erat ⁊ alia ratio iure veteri: quia emancipatiōe tollebat̃ ius agnationis minima ca. dimi. etiaꝫ inter patrem ⁊ filium: niſi eſſet emancipatus cōtracta fiducia: etiaꝫ medium inter fratres: vt. C. de legiti. tute. l. iiij. ⁊ ſ. de legi. agna. tu. §. finali. ſed hodie corrigit̃: vt. d. l. C. ⁊ j. de legi. agna. ſucceſ. §. fina. Unde dicunt quidaꝫ vt Azo. hodie fiduciariam eſſe legitimā ex verbis ⁊ ſentētia. l. duodecim tabulaꝝ. ex quo hec ſecūda ratio ceſſat: ſed pōt dici contrariuꝫ: quia remanet prima. Forſan facilius ⁊ melius habebit̃ intellectꝰ totius tituli: ſi dixerimus ſolos fratres tutores fiduciarios ſuorum fratrum: ⁊ nunq̄ꝫ filioꝝ ſuoꝝ: ⁊ exponamus textum in principio filioꝝ ſuorum. ſ. defuncti vel fratris ⁊c. exponat̃: vel pro id eſt: vt ſit ſenſus q̄ liberi: virilis ſexus: perfecte etatis ſint tutores fiduciarij fratrum ſuorum: qui ſunt filij patris defuncti: vt notū eſt: ⁊ hoc euidenter apparet per rationem quam ſubiungit textus vbi

† Et hāc cōit approbāt doct. ⁊ ad ꝯtrariū rñ dent: q loqt̃ in certꝰ caſibꝰ ibi expſſis: q2 non eſt dat̃ curā legitimā niſi i furioſo ⁊ prodigo vl' mēte capto. §. furioſi. j. de cu. et. l. de creatio nibꝰ. C.

† Iſtaꝫ ptēꝫ dicit Ja. eſſe tutiorem. nec ob. iſte tex. ibi filiorū ſuoꝝ q2 debꝫ intelligi: ſcilꝫ aui defuncti ⁊ alternatiua: vl' pōitur pro id ē cam cadat iter duo idē i portātia iuxta gl. i ru. ff. ſi ager. vc. vel emphi. nec ſequēs ſolutō gl. eſt bōa q2 lꝫ eā ideꝫ eēt dicēduꝫ in auo emancipati.

ſola de fratribus mentio fit.

¶ Quoniam filius. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars in qua reſ. Juſti. ad opinioné predictá: in hũc moduz: nó eſt mirum ſecus ſi in caſu ꝓpoſito filio patroni. Nam in caſu propoſito ſi filius defuncti qui in fiduciariã tutelam fratris recidit in poteſtate patris ſui ſp fuiſſet poſt mortem patris ſui iuris effectus fuiſſet: nec in poteſtatem fratrum ſuorum aliquatenus recidiſſet: ⁊ ſic non eodem iure fuiſſet apud fratrez: quo extiterat apud patrez: vnde nec in eadez tutela erit apud fratré: in qua erat apud patrez: ſed ſecus eſt in liberto. Nam ſi ſeruꝰ in poteſtate domini tempore mortis fuiſſet: eodez iure poſt morté dñi futurus eſſet apud liberos ipſius domini in quo extiterat apud ipſum dominũ viuenté. nec igit̃ mirũ ſi idez manumiſſus incidit in candem apud liberos patroni: in qua fuerat apud ipſum patronum.

reciderent[a]: ideoqz nec[b] in tutelam.

¶ Libertus aũt ſi ſuꝰ mãſiſſet: vtiqz eodé iure[c] apd libe ros dñi poſt morté eius futurus eſſet.

¶ Jta tñ hi ad tutelã vocanť: ſi pfecte[d] ſint etatis: qđ nr̃a ɔſtitutio[e] in oĩbus tutelis ⁊ curationibus obſeruari gñalr̃ precepit[f].

¶ De attiliano tutoꝛ: ⁊ eo q ex lege iulia ⁊ tytia dabať.

¶ Deficiéte teſtamentario ⁊ legitio tutoꝛe: oliz datiuus

Domine vos dixiſtis mihi q moꝛtuo patre legitimo tutoꝛe impuberuz liberoꝛum emancipatoꝝ: ceteri liberi eorũdem fiduciarij tutoꝛes erũt. Eſt ne hoc generalr̃ verũ ſine diſtinctióe etatis: Reſpõdit q nõ. Nam impuberum emãcipatoꝛuz liberi virilis ſexus: nãciſcuntur tutelam ſi legitimas etatez: id eſt vigintiquinqz annos compleuerint: qđ noſtra conſtitutio nõ ſoluz i fiduciarijs tutelis: ſꝫ gñalr̃ in oĩbꝰ tutelis: ⁊ curatióibꝰ obſeruari pͨcepit. Et hec in q̃rta pte.

a ¶ Recideret. dicũt quidaz q ſi nõ eſſet emãcipatus non erat futurus in poteſtaté fratris: ſicut erat patris: ⁊ ideo emãcipatus nõ ita erit apud fratrem ſicut erat apud patrem: id eſt in ſimili tutela. Joan.

b ¶ Nec in tutelam. ſ. legitimã: ſed fiduciariam. Accurſius.

c ¶ Eodez iure. Seruus enĩz ſi non manumittatur: erit in poteſtate filij patroni iure hereditario: ſed filius in poteſtate patris: iure patrie poteſtatis. Accurſius.

¶ Jta tamé. Caſus. ¶ Hic incipit quarta pars in qua ſic pono caſum.

d ¶ Perfecte. Jd eſt vigintiquinqz annoꝛum. Nam quotiens fit mentio de etate perfecta: vel de maioꝛe annis: de vigintiquinqz annis intelligitur: vt. C. de his qui veniaz etatis impetra. l. prima. ⁊. ff. de legatis. iij. cum filio. §. finali. Etas perfecta q̃ eſt.

ADDITIO. Et perque alia verba intelligať hec etas: ⁊ an iſte minoꝛ poſſit eſſe executoꝛ vltime voluntatis: procuratoꝛ: iudex: arbiter: aduocatꝰ: de antianis: vel de alio regimine ciuitatis. vide Ang. are. hic.

e ¶ Conſtitutio. vt. C. de legitima tutela. l. finali.

f ¶ Precepit. ſ. vt ſit perfecte etatis ⁊ eſt ratio: vt. j. de excuſatione tutoꝛuz. §. minoꝛes vigintiquinqz annis. Accurſius florentinus.

¶ De attiliano tutoꝛe. ¶ Supra viſum eſt de teſtamentaria tutela: ⁊ ſubſequenter de legitima. Uerum quia ceſſante teſtamentaria et legitima: opus eſt prouidere de datiua: ideo ſubdit de attiliano tutoꝛe. Chriſtophoꝛus poꝛcus. Continuatio.

Diuiſio

Si cui nullus. Totus iſte titulus diuiditur in quatuor ptes. Primo ponit ius antiquū circa dationes tutoris. Scdo ponit ius nouū. Tertio ius nouiſſimum. Quarto ponit nouum caſū: vz q naturali equitate conuenit impuberes eſſe tutoribus: z q finita tutela tenentur ad rationē reddendā. Secūda ibi (Sed hoc iure.) Tertia ibi (Nos autē.) Quarta ibi (Impuberes.) Item prima ſubdiuiditur in alias quatuor ptes. Primo ex quib9 legibus tutor dabat deficiēte omni tutore teſtamētario z legitimo: z a quibus dabat. Scdo quādo teſtamētario dato ſub cōditione vel in diē puero tutor def. Tertio qd ſi teſtamētarius tutor ſit captus ab hoſtibus. Quarto quō iſte leges ab vſu receſſerunt: z cauſam propter quam. Secunda ibi (Sed z ſi.) Tertia ibi (Ab hoſtibus.) Quarta ibi (Sed ex his.) Angelus.

Dabat ex lege attilia p ptorē cū tribunis: in ciuitate i puincijs p pſides ex lege iulia z tytia: B dixit ſcdm Are.

Si cui nullus omnino tutor [a] fuerat ei dabatur quidem in vrbe romana a ptore vrbano z maiore [b] pte tribunoz plebis tutor ex lege attilia. In puintijs vo a preſidib9 puintiarū ex lege iulia z tytia.

Si cui nullus. Caſus. Pono igit ſic caſum in prima parte. Dñe iaz video q vultis tractare de datiua tutela: dicatis igit mihi quādo locum habet datiua tutela: z a quib9 danē tutores datiui? Ad hoc rñdet impe. Amice. Si cui nullus omnino tutor neqz teſtamētarius: neqz legitim9 ſit: tūc demū habet locum datiua tutela: z illis qui neqz teſtamētariū neqz datiuū habent tutorē. olim quidem ſm iura antiquiſſima: dabatur tutor auctoritate legis attil. in vr. ro. a pretore vrbis: z a maiore parte tribunorum plebis: ſed in prouintijs dabatur tutor eiſdem a preſidibus prouintiarū auctoritate. l. iul. z ty. z nō ſolūmodo ſi nullus tutor: ſed etiā lz in teſtamēto tutor dat9 fuerat: tamē ſub cōditione aut in diem certū dabatur. nā ſi in teſtamēto tutor ſub conditione: aut in diem dabatur auctoritate legum predictarum interim quis tutor dari poterat in defectum tutoris ſub conditione vel in diem dati qui pendente conditiōe vel die poterat adminiſtrare. Q. hoc etiā ſi pure datus fuerit tutor teſtō: tamē nihilominus dati. tut. locum habuit qādiu heres ex teſtō non adijt: tādiu enim ex eiſdē legib9 tutor dabat: z in oīb9 his caſib9 tu. ille datiu9 in defectum teſtamētarij dat9 deſinebat tutor eſſe cōditione vel die aduenient vel herede ex teſtō hereditatē adeūte. Itē in alio caſu ex pdi. tu. dari ſolebat. Naz ſi teſtamētarius tutor vel etiā legitim9 ab hoſtib9 capt9 fuerit in defectū tu. capti. alius cu. eiſdē legib9 dabat: z iſte loco cap. ſurrogatus deſinebat eſſe tu. capti. in ciui. reuerſo. Naz reuer. in ciui. adminiſtra. tu. iur. poſtli. recipiebat.

† De attiliano tutoē. i. de eo. tu. q dabat p. l. factā ab atti. vt i ter. exp.

a Tutor fuerat. ſ. ex teſtō: nam qādiu teſtamētaria tu. ſupeſt non eſt locus alij. Itē nec legitima. nam nec datiua: tunc locū habet: vt. C. qui dari tuto. poterat. l. ſi ſororis.

b Et maiore. i. a duob9. Erāt enim tres: vt arg. C. de offi. pecto. l. ij. z. ff. de origi. iur. l. ij. §. ijſdem.

a ¶ Sed et ſi. ¶ Ex die certo. vt a paſcate in antea ſis tutor.
b ¶ Dari poterat. Et hodie dat: † vt ff. de teſt. tu. l. ſi qs ſub ꝯditione.
c ¶ Nemo. Naz ſi vnus de pluribus heredibus adierit: valet tutela: vt de teſta. tu. l. ſi nemo (j) idē in libertate teſtamēto relicta: vt. ff. de teſta. manu. l. teſtō. §. teſtō.

ADDITIO. Etiaz ſi fuerit iſtitutus in re certa: alijs vl'r inſtitutis non adeūtibus: vt ibi not. bar. per. l. j. §. ſi ex fundo. ff. de heredi. iſtitu. Ang. arc.

d ¶ Exiſtebat. Sed qd ſi nullus fuit inſtitutus cū pupillo: ſz tm̄ pupillus ē heres: Pōt dici q auctoritate iudicis adeat: vt. C. de iur. delibe. l. ſi iſfanti. ⁊ ex tunc valebit tutela: ⁊ incipit tutor adminiſtrare. Vide plenius hanc queſtionem per glo. in. l. ſi nemo. j. ff. de teſtamē. tute.

e ¶ Definebat. i. ille qui ſic erat datus in ſubſidium definebat cuz teſtamentarius venit vt ſubijcit.

f ¶ Conditio. Hic tutor tacite vſqz ad diem vel conditionem exiſtentem dari exprcſſe non poteſt: vt. ff. de reg. iuris. l. actus.

ADDITIO. Que ꝑcedit in conditione intrinſeca: ſi exprimeret extrinſeca. ſm Chriſtoſo. vt hic. ⁊. l. muſto. §. ſi ſub conditione. ff. de tutelis.

† Scilz in his tribus tm̄: ſed nō p. l. attilianaz vel tytiaz: qa illē ſūt ſub late: vt ī. codē. §. ſz ex his.

¶ Quotiēs ſpes ē teſtamētarij tutoris ⁊ pendet datiuꝰ habet locū qui tutor ē quouſqz teſtamentarij īpedimētum ceſſet. Areti.

¶ Sed ⁊ ſi in teſtamēto tutor ſub conditione aut ex die[a] certo datꝰ fuerat: q̄diu ꝯditio aut dies pēdebat: ex eiſdez legibꝰ tutor dari poterat[b]. Itez ſi pure datꝰ fuerat: q̄diu ex teſtamēto nemo[c] heres exiſtebat[d] tādiu ex eiſdē legibus tutor petēdus erat: qui ꝺſinebat[e] eſſe tutor: ſi cōditio[f] exiſteret: aut ſi dies veniret: aut heres exiſteret.

¶ Impedimento ſuperueniēte tutori teſtamētario: qd̄ tn̄ ſperatur tolli de iure cōmuni: datur interim tutor a iudice qui deſinit eſſe tutor impedimēto teſtamētarij ceſſante. h. d. Aretinus.

¶ Ab hoſtibus q̄z tutorē capto: ex his legibus tutor petebatᷣ[g] qui[h] deſinebat eſſe tutor ſi is qui captus erat in ciuitatez reuerſus fuerat. nam reuerſus recipiebat tutelaz iurꝫ poſtlimīnij[i].

¶ In lege attilia: ⁊ in lege tytia nō cauebatur de ſatiſdatiōe tutoris: ideo ex his deſierunt tutores dari. h. d. Are.

¶ Sed ex[k] his legibus

g ¶ Ab hoſtibus.
¶ Petebatur. nec erat locus legitime: vt. ff. de legitimis tutelis. l. j. §. ſi apud.
h ¶ Qui deſinebat. ſcilz iſte talis q erat datꝰ in ſubſidiuz.
i ¶ Iure poſtliminij. quo iure ēt omnia alia recupat: vt ī. quibꝰ modis ius patrie poteſtatis ſoluitur. §. ſi ab hoſtibus. nec de adminiſtratis interim tenetur hic reuerſus: vt argumē. ff. ſi quis cau. l. iiij. §. illud ſciendum.

k ¶ Sed ex his. Nunc recitat ſcd'z ius. nam quatuor ſunt iura que hoc titu. notari poſſunt.

¶ Sz ex his legibꝰ. Caſus. ¶ Hic incipit ſecunda pars in qua ſic pono caſum. Domine iam vidi a quibꝰ ſm iura antiqua dabantur tu. dicatis mihi ſi placet: qualiter illa iura antiqua correctionem receperunt. ⁊ certe dicit

ipſe. Frater poſtq̄ꝫ conſules ceperūt dare per inquiſitionē tutores pupillis vtriuſqꝫ ſexus ꝛ pretores per cōſtitutiones noſtras: tunc ex ſupradictis legibus deſierunt tutores dari. Naꝫ in illis legib⁹: tertiū ius qđ erat tpe Juſti. ꝛ hodie eſt quartū additū qđ eſt. j. ꝓxi. §.

ℭ Sed hoc iure vtimur. Caſus. ℭ Ibi incipit tertia ps in qua ſic po. caſum. Dñe iaꝫ vidi qualiter iura antiqua correcta fuerūt ꝛ qualiter ſm mediā iuris prudētiā tu. dabant. Jō dicas mihi ſi placet a quibus dantur hodie tu. ſꝫ iura moderna. Ad hoc rñ. impera. Amice hoc iure hodie vtimur vt ꝑfect⁹ vrbis: vl' pretor ſꝫ ſuā iuriſdictionē: ꝛ i ꝓuintijs preſides tutores pupillis pñt dare ꝛ nō ſoluꝫ preſides in prouintijs facere pñt: ſed etiā magr̄atus delegatione eis facta a preſide. vꝫ. ſi non ſint magne facultates ipſi⁹ pupilli: ꝛ hec ita obtinebant ꝑmo tpe noſtri iperij. Nos tñ poſtea: q2 difficultatē eſſe in expectāda iuſſione preſidis perpēdimus hmōi difficultates hoiuꝫ per cōſtitutionē noſtrā reſecare curauim⁹: vnde in ꝯſtitutiōe noſtra ſtatuimus vt ſi facultas pupilli vſqꝫ ad quingētos ſolidos valeat defenſoris ciuitatis vna cū eiuſdē ciuitatis religioſiſſimo ep̄o vel alie publice ꝑſone. ſ. magiſtratus vel iudices alexandrie non expectata iuſſione preſidis tu. vel cu. dare pñt legitima cautione rem pupilli ſaluā fore: data ſm eiuſd: ꝯſtōnis normā a tu. interponēda coꝝ. vꝫ. ꝑiculo q hmōi ſatiſdationē accipiūt.

aut quis de cautiōe a tutoribus danda rem pu. ſaluam fore nec de compellēdis tuto. adminiſtrationē tutele quicq̄ꝫ cauebat.

gibus[a] tutores pupillis deſierūt dari poſtea q̄ꝫprimo[b] cōſules pupillis vtriuſqꝫ ſexus tutores ex inquiſitione[c] dare ceperūt deinde pretores ex ꝯſtitutionib⁹. Nam ſupradictis[d] legibus neqꝫ de cautiōe a tutoribus exigēda rē ſaluam pupillis fore[e] neqꝫ de compellendis[f] tutorib⁹ ad tutele adminiſtrationem qcq̄ꝫ cauebat.

ℭ De iuř nouo: rome ꝑfectus ꝛ ꝑtor: in ꝓuintijs ꝑſes vl' magr̄at⁹ ei⁹ iuſſu ſi facultates pupilli nō ſunt magne dāt tutores Aretinus.

ℭ Sed h̄[g] iure vtimur vt rome qdeꝫ prefectus[h] vrbis: vel pretor ſm ſuam

Tutores dās qd inquirere dꝫ.

a ℭ Legibus. ſ. attilia: ꝛ iulia: ꝛ tytia: vt. ſ̄. codē titu. in princi.

b ℭ Poſtea q̄ꝫprio: al's q̄ꝫprimum.

c ℭ Ex inquiſitione. ſ. inquirendo facultates eoꝝ an ſint pares oneri iniuncto: vt. j. de excuſa. tut. §. ſed ꝛ ꝓpter. Item bona conuerſatio requiritur: vt ꝛ al's in patre arrogatore: vt ff. de adopti. l. nec ei. §. comm. ꝛ. ſ̄. de adop. §. cum autem.

ADDITIO. Aduertas tamen diligenter ꝙ tutor datus ex inquiſitione anteq̄ꝫ ſibi decernat tutela debet ꝓnuntiari eſſe idoneus. Ange.

d ℭ Nam ſupradictis. Bene dico ꝙ deſierunt per has leges tutores dari poſtea q̄ꝫ conſules dederunt ex inquiſitione: ꝛ bonum fuit ꝓpter duas rōnes quas ponit. Nam pro quia.

e ℭ Fore. Hanc cautionem preſtant tutores ꝛ curatores: vt. ff. rem pupi. ſaluam fore. l. non quaſi. §. primo. ꝛ. l. ꝛ ſi ad ſpecies.

f ℭ De cōpellendis. ſ. captis pignoribus: vt. j. de ſatiſ. tu. §. penul.

g ℭ Sꝫ hoc iure vtimur. ℭ Hoc eſt

h ℭ Prefectus. Ad prefectū cognitiones criminales: † ad ꝑtorē ciuilia negocia veniebāt: vt pꝫ. ff. de offi. pre. † Jmmo etiā ciuiles

iuriſditionem[a]: in prouincijs autē preſides ex inquiſitiōe tutores crearent[b] vel magiſtrat' iuſſu[c] preſidu3: ſi nō ſint magne pupilli facultates.

¶ Hodie ſi pupilli facultates ſint vſq3 ad quingētos ſolidos: poſſūt dari tutores a quocūq3 magiſtratu etiam ſine iuſſu preſidū aliquā aſſiſtēte epiſcopo: preſtita tñ cautiōe rem pupilli ſalua3 fore que periculo recipiētiū z nō iudicum eſt. h. d. Are.

¶ Nos aūt per cōſtitutionez[d] nr̄a3 z huiuſmodi difficultates hominū reſecātes: nec expectata iuſſione[e] pſidum diſpoſuim': ſi facultates pupilli vl' adulti vſq3 ad qngētos ſolidos[f] valeāt dfēſores ciuitatū vnas

vrb. per totum titulum. z. ff. de offic. preto. per totum titulu3. Sed tutela3 dabat vtera3 vt hic.

a ¶ Juriſditionem. Prefecti vrbis eſt iuriſditio vſq3 ad centū miliaria: ſed pretoris rome tm̄: vt ff. d' of. pre. vrb. l. j. §. cū vrbem. z in ſūma Azo. de offi. pto. Dabūt ergo eu3 z ei qui eſt de ſua iuriſditiōe: vt ſtatiz in pñi- de notabis.

b ¶ Crearēt. ſ. eū qui eſt de ſua iuriſditiōe dabit: vt. ff. de tuto. da. ab his. l. ius dādi. Si vero ibi nō inueniantur idonei: etiā in alio loco queret: z preſidi nuntiabit: vt. ff. code3. l. diuus. Itē ei qui ſit de ſua iuriſditione vel ratione originis: vel rōne poſſeſſionis: vel ratione domicilij: vt. ff. eo. l. j. §. vltimo. z. l. diuus. Si autem in altero ho3 trium loco3 non inuenitur: ſed in quarto loco reducendus eſt ad alterū locum de his tribus: vt ibi tutelam accipiat: vt. C. qui pe. tuto. vel curato. l. j.

c ¶ Juſſu preſidum. ergo delegat'. Sed contra. ff. de tu. z cura. da. l. nec mandate. Sed ibi mandatum eſt: qd' non importat neceſſitate3 hic iuſſus qui importat: vt. ff. qd' iuſſu. l. j. §. j. z ff. manda l. j. Uel ibi erant magne facultates pupilli hic parue. Sed certe z ſi ſint parue: adhuc videt' ide3: nam datio tutele eſt mixti imperij: vt. ff. d' tutelis. l. mato. §. tutoris datio. vbi dicit' q̄ tutoris datio illi ſoli competit cui nominatim hoc dedit vel lex: vel ſenatuſcōſultū: vel pñceps: ergo non poteſt delegari: vt. ff. de officio eius cui mandata eſt iuriſdi. l. pma. primo reſponſo. Sed dic q̄ nō poteſt delegari nō habēti iuriſditionē: ſed habenti ſic: vt. ff. code3. l. ius dandi. vt hic dicit'. Sed q̄ ſunt magne facultates? R̄n̄. quinquaginta aurei: vt C. de d'fen. ciui. l. pma. Uel decem libre auri: z in aucten. de appella. §. ij. collat. quarta. Uel ccc. aureorum: vt in aucten. de defen. ciuita. §. z iudicare. collatio. iij. Uel verius vſq3 ad quingentos ſolidos ſunt parue: ſi vltra ſunt magne: vt primo. §.

ADDITIO. Quod eſt verum quo ad materiam iſtam: al's autem relinquitur iudicis arbitrio iuxta conſuetudinem vulgi z opinione3 z qualitatem perſona3: vt hic per doc.

d ¶ Nos autem. per conſtitutionē. Quam non habemus.

e ¶ Juſſione. i. delegatione ſiue pcepto. Nam in hoc differt a mandato: quia mandatum ex voluntate eſt: ſed iuſſus neceſſitatis: vt. ff. qd' iuſſu. l. j. §. ij. z. ff. manda. l. j.

f ¶ Solidos. Id eſt aureos: vt infra de pe. teme. litigā. §. finali. † quorum ſeptuaginta z duo faciunt libram auri: vt. C. de ſuſcepti. z archa. quotiens. libro decimo.

g ¶ Una. i. ſimul.

ſm An gelu3 z Jac. vt l. j. §. g es. z. §. cura carnis. et. l. iij. de offi. pſe. vr. ff. Et ſic nō ob. l. ſolemus. §. latrūculator. ff d' iudi.

Suffic ei dare in ſtātia3: vt not. gl. j. q. j. ſicut vrgeri.

Pupillus i tribus locis pōt tutore3 petere.

Tutele datio an poſſit delegari.

Facultates q̄ dicunt magne.

Mādatū z iuſſus differunt.

† Ex q̄ ſſert a. ſtatutū loquēs d' mone

ta ſim-pliciter dz intelligi ſm preſum ptionez alteriꝰ ſtatuti. Sz liter ꝯhētes maiorum in talis loquutio itelligitur ſm communez curſum regionis.

a ℂ Vel alias. hoc quādo extra ciuitatem vt in municipio. naz magiſtratus municipalis dabit.

b ℂ Alexandrine. hoc quando tutor dat in ciuitate alexandrina.

c ℂ Loꝝ. i. tabellionuz et alioꝝ non vero ipſorū maiorum iudicū qui habēt poteſtatē dādi tm̄: vt. j. de ſatiſdatio. tuto. et curato. §. penulti. et §. fina. g ſūt ꝯ.

d ℂ Eam. ſcz ſatiſdationem.

e ℂ Impuberes.

ℂ Hic. §. ē general' ad omnes precedentes ti. de tutelis.

f ℂ Iuri. i. equitati.

cum eiuſdem ciuitatis religioſiſſimo antiſtite: vel[a] alias publicas perſonas magiſtratꝰ vel iuridicum alexādrine[b] ciuitatꝭ tutores vel curatores creare legitima cautela ſm eiuſdez cōſtitutionis normā preſtanda: videlicet eoruz[c] periculo qui eam[d] accipiunt.

ℂ Equuz eſt vt regatur impubes qui neſcit ſe regere. Et finita tutela rō tutele reddi dz. Aret.

ℂ Impuberes[e] autez in tutela eſſe naturali iuri[f] conueniens eſt: vt is q perfecte etatis nō ſit: alteriꝰ tutela regatur. Cuz ergo pupilloꝝ pupillarumqꝫ tutores negocia gerunt[g] poſt pubertatem[h] tutele iudicio[i] rationem reddant.

De auctoritate tutorum.

ℂ Impuberes autē. Caſus. ℂ Hic incipit quarta pars in qua ſic pone caſum. Domine iam video a quibus dantur tuto. olim per iura antiqua: et etiaz quibus dantur hodie ſm conſtitutionez veſtrā: pro deo dicatis mihi ſi placet: qualiter impuberes ſunt in tutela. Ad hoc reſpōdet impe. Amice certe naturali rationi conuenit: et etiaz iuri conſentaneū eſt vt impuberes in tutela ſit: vt. vz. illi qui pfecte etatis nō ſunt: alioꝝ tutella regant. Et hec in quarta pte vſqꝫ ad illuz. §. Cum ergo pupilloꝝ.

ℂ Hic incipit quinta pars in qua ſic pono caſum. Domine dicatis mihi ſi placet: quo iure coguntur tutores finita tutela reddere rationem ſue adminiſtrationis: Ad h̄ reſpondet imperat. Amice cum tutores pupilloruz: pupillarūqꝫ negocia adminiſtrāt finita adminiſtratione acto. tu. rōnē adminiſtrationis ſue reddere cōpelluntꝰ.

g ℂ Gerunt. al's egerūt. i. egeſſerūt.

h ℂ Poſt pubertatē. ſz et añ ſi finita tutela fuerit pus: vt. ff. d tut. et ra. di. l. niſi finita. al's. i. niſi eſſet finita tutela non naſcitꝰ actio tutele: ſed alie actiones nate ſūt: ſz nō exercentꝰ: vt ff. de tute. et ra. di. l. ſi tutor. §. ſi. et. l. ſz nō datꝰ.

i ℂ Tutele iudicio. i. actiōe tutele que datur i ſimplū: et pp dolū et culpaz latam et leuē. Eſt et alia actio qua tutor tenetꝰ ſ. de rōnibꝰ diſtrahēdis: ſic eiz noiatꝰ: vt. ff. de ꝯ. actio. tute. l. ij. et datꝰ in duplum: et pp dolū tm̄: et in duplo ꝯtinetꝰ ret pſecutio. Prio datꝰ cōtra tutorē: et cōtra heredes poſterior ꝯ tutorē tm̄: vt. ff. de tu. et ra. di. l. j. §. pe. et. l. ij. Itē vna intētata altera denegatꝰ: lz plus ſit in ea: et ecōtra: ſecus in actione tutele et furti que ſecum cōpetit: vt. ff. d tu. et ra. di. l. j. §. in tutela.

Actio tutele et actio d rōnibꝰ diſtrahendis differt.

ℂ De auctoritate tutoꝝ ℂ Dictuz eſt. ꝯ. qualiter tutores creantꝰ hic qñ creati ſunt qualr ſe regere debeant et auctoritatē preſtare. Are. Continuatio.

Auctoritas autē. ℂ Totꝰ iſte titu. diuiditur in tres partes principales. Primo ponitꝰ in qbus caſibꝰ neceſſaria eſt auctoritas tutoris: et in quibus non. Secundo Diuiſio

qñ iſta auctoritas debeat impartiri. Tertio remouet quoddaȝ dubiū. Se cunda ibi (Tutor auteȝ.) Tertia ibi (Si inter tutoreȝ.) Iteȝ prima pars vſqȝ ad. §. neqȝ tamē. ſubdiuiditur in q̄tuor. Prio ponit dictū bimembre. Scdo exemplificat qd' libȝ ex dictꝭ mēbris. Tertio rōnē ānectit. Quarto infert ꝛ illatiōeȝ clarificat p exē pla. Secūda ibi (Uñ ex ce.) Tertia ibi (Nāqȝ) Quarta ibi (Uñ i his) Areti.

¶ Auctoritas autem.

Caſus.

¶ Pōe igitur ſic caſū. In pma pte Dñe vos vultis tractare d' aucto. tu. nūqd quelȝ ē eſt nccia tu. auc: Rñ. ipe. q' nō. In qbuſdā eiȝ eſt neceſſaria: ſi eniȝ pupilli ſtipulantur ſibi dari aliqd in eo caſu nō eſt neceſſaria tu. aucto. ſecus eſt tñ in caſu cōuerſo. Si eniȝ iſti pupilli aliqd alijs pmittant ad hoc: vt ipſi ex illa pmiſſione cū effectu obligent neceſſaria ē tu. auc. Deteriorē vo nequaq̄ facere pñt niſi tu. aucto. interueniat. Uñ in illis cauſis ex qbus ex vtroqȝ latere naſcit obligatio: vt in emptiōe: venditione: locatione: conditione: mādato ꝛ depoſito niſi tuto. aucto. interueniat illi qui cum pupillis contrahunt obligantur: ſed pupilli eis nequaq̄ obligati ſunt.

a ¶ Nō eſt neceſſaria: vt. C. de contrahen. ꝛ cōmit. ſtipula. l. neqȝ. ꝛ. l. j. C. de aucto. preſtan.

¶ Ubi pupill' alij obligat' vel minuit patrimoniuȝ ſuum eſt neceſſaria tutoris auctoritas. hoc dicit. Aretinus.

Auctoritas autē tutoris i qbuſdam cauſis neceſſaria pupillis ē in qbuſdam nō eſt neceſſaria. ¶ Ut ecce ſi qd dari ſibi ſtipulent' non eſt neceſſaria[a] tutoriȝ auctoritas. Qd ſi alijs pmittant[b] pupilli: neceſſaria[c] eſt tutoris auctoritas. ¶ Namqȝ placuit meliorē qdeȝ ſuam conditionem licere eis facere etiā ſine tutoris auctoritate: deteriorē vo nō aliter q̄ cū tutoris auctoritate. ¶ Uñ in his cauſis ex qb' obligatiōes mutue naſcuntur: vt in emptionibus: venditionibus[d]: locationibus: ꝯductionibus: mādatis: depoſitis[e] ſi tutoris auctoritas nō interueniat: ipſi quidem qui cum his cōtrahunt obligantur atinuiceȝ † pupilli nō obligantur[f].

¶ Pupillus nō poteſt hereditatē adi

b ¶ Promittant. qa tūc eſt ꝯ iſti ꝙmale agāt ꝛ facit ad h' j. qb' alí. li. vel non. §. nūc admonēdi. ꝛ. §. at ex ꝯtio. ꝛ. j. de inuti. ſti. §. pupillus. ꝛ. ff. de acq. re. do. pupillus. ꝛ. ff. de pac. ꝯ iuris. † Idē de muliere ſup dote paciſcente: vt. ff. de pac. dota. l. de die. Ideȝ i alimētario tranſigente: vt. ff. de trāſac. l. cū hi. §. qd ergo. Itē facit. C. de cōtrahē. ꝛ cōmitten. ſtipulatio. l. neqȝ.

c ¶ Neceſſaria eſt in duob'. tñ caſibus obligat' pupillus ſine tutoris auctoritate. ff. de acti. ꝛ obli. l. furioſus. vbi ſcilȝ ex re actio venit.

d ¶ Uēditionib'. ſi aūt pupillus petat reȝ ex vēditiōe: repellit' exceptiōe doli mali: niſi p̄ciuȝ dare velit: vt. ff. de reſcin. vē. l. ſi id qd'. §. vlt. in ſi.

e ¶ Depoſitis. pupillus tamen doli capax tenet' depoſiti ſi qd doli cōmiſit: vel locupletior factus ſit: vt. ff. depoſiti. l. j. §. ſi pupillus.

f ¶ Non obligantur. Et ſic nota q' contractus

† Al's adimucem. † Intellige q' vȝ auctoritas in ꝯctibus ex quibus pōt vtilitatem reportare: al's nō: q: ēt cum auctoritate tutoris donare nō pōt. C. de admi. tut. l. ſi ois. ſm Ja. ꝛ Pe.

re de iure ciuili: vel pretorio: vel ſenatuſ-cōſulto trebelliano ſine tutoris auctoritate: etiam ſi ſit lucroſa. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Neqz tamē hereditatē[a] adire: neqz bonorū[b] poſſeſſionez petere: neqz hereditatez ex[c] fideicōmiſſo ſuſcipere aliter pñt: niſi tutoris[d] auctoritate: quāuis illis lucro-

contractus claudicat quādoqz vt hic ⁊. ff. de acti. empt. iulianus. §. ſi quis a pupillo. Arg. contra. ff. de arbi. l. liti-gatores. §. pe. ⁊ fi. ⁊ in auč. de non eli. ſcdo nu. §. proximus. col. j. Item hoc verum niſi locupletior ſit pupill⁹. al's excipitur ſi agat. ⁊ cōtra eum poterit agi: vt. ff. de admi. tu. l. ſi minoris. ⁊. C. pro emp. l. ſi. ⁊. ff. e. l. v. §. j. ⁊ C. reſcin. vendi. ſi id quod. §. finali.

¶ Neqz tñ hereditatem ⁊c. Caſus.

¶ Hic icipit ſcda pars in qua ſic po. ca. Dñe vos dixiſtis mihi ſupra: ꝙ liceat pupillo meliorē facere cōditionē ſuaz ſine tu. auc. Po. igitur ꝙ aliqua lucroſa hereditas delata ſit alicui pupillo nunquid poterit illaz hereditatē ſine tu. auc. adire? Rñ. impe. ꝙ nō. Lz enī dictū fuerit generaliter. ſ. ꝙ liceat eis facere conditionē ſuā meliorē ſine tu. auc. Hoc tamē fallit in caſibus ſpecialibus. Neqz enim hereditatem adire neqz bonoruz poſſeſſionē petere neqz hereditatē ex fideicō. ſuſcipere poterit niſi tu. auc. interueniat. quāuis lucroſa ſit: ⁊ hoc ſtatutum eſt ne ille dānum inde habeat.

a ¶ Neqz. Hereditatē. que ex teſtamento vel ab inteſtato defertur ſcilz iure ciuili. vt. ff. de peti. here. l. ij. ⁊. iij. Et hereditas eſt ſucceſſio in vniuerſum ius quod habuit defunctus tempore mortis ſue deducto ere alieno. vt. ff. de verbo. ſignificatione. l. nihil.

Hereditas qd ſit.

b ¶ Bonorum poſſeſſionem. ex teſtamento: vt ſm tabulas. vel ab inteſtato: vt vnde liberi: ⁊ ſimiles que ſunt omnes de iure pretorio: vt. j. de bonorum poſſeſſione. §. quos autem. Et eſt bonorum poſſeſſio ius perſequendi retinendiqz patrimonij quod cuiuſqz fuerit cum is moritur. vt. ff. de bonorum poſſeſſione. l. iij. §. bonorum. hoc tamen in bonorum poſſeſſione fallit in caſu cum pupillus non habet tutorez. tunc enim pretor auctorita. tu. põt ſupplere: vt C. qui admit. ad bo. poſ. l. ho. Idem in he. vt. C. de iu. deli. l. ſi infan. in fi.

Bonoꝝ poſſeſſio.

ADDITIO. Et alios caſus in quib⁹ iudex ſupplet defectū tut. vel impedimentum. vide per An. hic. Et procedunt in iuriſdi. volunta. ⁊ quando ex actis apparet ꝙ iudex facit ex certa ſcientia. Item vbi tu. ſolſuſ. al's ſecus ſm eum.

c ¶ Ex fideicom. vt per ſenatuſcon. trebellianum. vt. j. de fideicom. here. §. ſed quia. (ſ) Idē dico ⁊ ſi bona velit recipere cauſa ſeruandarum libertatum: cum ⁊ ibi poſſit timere dānuz: quia eſt ſucceſſio in vniuerſum ius. vt. j. per quas perſonas nobis acqui. §. ſi.

ADDITIO. j. Si tamen ſit infans poteſt ſoli tutori fieri reſtitutio. l. reſtitută. §. ſi. ff. ad trebellianum. ⁊ ſolus tutor adire. l. ſi infanti. C. de iure deliberan. al's ſecus. l. potuit. C. eod. Item poteſt ſolus bono. poſſeſ. agnoſcere: quia in facto conſiſtit ſm Angelum ⁊ Iaſonem.

d ¶ Tutoris. id eſt adminiſtratoris cui adminiſtratio ſit conceſſa in teſtamento alioquin non valet. nam et ſi ab eo qui tutelaz non gerit ſciēs aliū gerere eman. dominus non efficiar. vt. ff. eodem. l. quarta. Item nunquid curatoris pupilli ſufficit auctoritas ad adeundam hereditatem vel bonorum poſſeſſionem delatam pupillo? Reſpondeo non. vt. ff. de appellationibus. cum in vna. §. tu. vſque in finem legis.

ſa ſit [a] ne vllū [b] dānum habeant [c].

Tutor preſens dz auctoritatē interponere al's nō valz.

Tutor aūt ſtatiz in ipſo negocio preſens dz auctor [d] fieri: ſi hoc pupillo pdeſſe exiſtiauerit [e]. Poſt tempus [f] vo vel per epiſtolam [g] interpoſita auctoritas nihil agit.

a Lucroſa ſit. id eſt appareat lucroſa: ne occaſione lucroſe adeat dānoſam: quia adeundo oneratur legatis z fideicōmiſſis: z alijs oneribus: z ita obligatur ſed non poteſt obligari ſine tutoris auctoritate. vt. ſ. eod. in princ. Sed ſi obijciat̄ ceſſante cā zc̄. hoc raro accidit φ hereditas non ſit oneroſa: ſed frequēter cōtrariuz. z ad ea que frequentius accidūt iura adaptant̄. vt. ff. de le. z ſenatuſc. nā ad ea. ADDITIO. Et quāuis glo. in. l. ſi quis mihi bona. §. j. teneat cōtrariuz: iſta tamē eſt veritas pro qua facit: qꝛ neceſſe eſt adeuntem cognoſcere cām ſue aditionis: puta ex teſtamento vel ab itēſtato: tanqꝫ agnatus: vel cognatus. vt. l. is qui. ff. de acquirē. here. qd̄ pupillus diſcernere nō pōt ſꝫ oēs hic.

b Ne vllum. z alia ratio etiaz ſi ſit lucroſa: qꝛ litibus z ſumptibus vexaretur. vt. ff. de mi. l. minorib9. xxv. annis. Et ex eiſdez ēt rōnib9 nec in iudicijs ciuilib9 vł criminalib9 † pōt eē ſine tutoris auct. vt. C. ſi aduerſus rem iudi. l. cuz z minores. z. C. de aucto. pre. clarum. Niſi in quatuor caſibus: vt in poſſeſſione momentanea. vt. C. ſi per vim vel alio modo. l. j. z. C. que legi. perſo. l. momentanee. Item in violato thoro minor ſine curatore accuſat. vt. ff. de adulte. l. ſi maritus. §. lex. ſed hoc in adulto. Item ſi veniam etatis impetret vt. C. de his qui ve. eta. im. l. j. z. ij. Itez in interdicto de libero homine exhibendo. vt. ff. de li. ho. exhi. l. qd̄ z lex. §. ſed ſi mulier.

† Contrariuz tz Ja. qꝛ pōt torqueri ſine tutoris auctoritate quaz ſupplet iudicis pſentia vt not. Bal. in §. itē ſacramenta in ti. de pace iura. fir.

c Damnum habeant: quia forte ſubeſt es alienum latens.

Tutor autem. Caſus. Hic incipit tertia pars in qua ſic po. ca. Domine iam video in quibus caſibus tu. auc. debet interuenire dicatis mihi ſi cordi eſt: qualiter debeat iterponi tu. auc. Ad hoc reſpon. impera. Amice tutor in ipſo negocio a pupillo contrahendo dz perſonaliter intereſſe z φ actū eſt a pupillo ſuo prodeſſe eſtimauerit. Nam tutoris auctoritas poſt tempus vel per epiſtolam interpoſita nihil agit.

d Auctor. i. probare z laudare qd̄ ſit per pupillum. vt. ff. eo. l. etiam.

e Exiſtimauerit. non enim compellitur. Primo quia eſt iniquum. Scd̄o quia tenetur pupillo dānum reſarcire tutor: vt. ff. eo. l. ſi tutor. Acc. Sic etiā filius non poteſt adire hereditatem ſine voluntate patris. vt. C. de bo. que lib. l. ſi. §. penultimo.

f Poſt tempus. ſ. non modicū al's valet auctoritas. vt. ff. de acqui. here. ſi quis mihi. §. iuſſum. que eſt contra. z eſt ratio quia vident̄ ineſſe que incōtinēti ſiunt. vt. ff. ſi cer. pe. l. lecta.

g Per epiſtolam. No. caute z redde ſingula ſingulis. nam dixerat duo. ſcilicet ſtatim. ad quod refertur. poſt tempus zc̄. Item in ipſo negocio preſens: ad quod refertur hoc per epiſtolam que inter abſentes mittitur. vt infra de obligationibus ex conſenſu §. fina. Idem et ſi alio modo inutiliter auctorizetur. vt. ff. eodem. l. prima §. fina. z ſequen.

Si inter tutorez. Caſus. Sed pono caſum in quarta parte. Domine iaz vidi qualiter debeat interponi tu. aucto. dicatis mihi modo: ſi aliquod iudicium agendum ſit inter tutorem z pupillū quid iuris eſt in caſu iſto? Ad hoc impera. dicit. Amice ſi iudi-

¶ Tutor non pōt auctorare pupillo cum eo litiganti: ſʒ dandus eſt curator cuius officium finit finita lite. Areti.

¶ Si inter tutoreʒ pupillũue iudiciũ [a] agenduʒ ſit: qꝛ ipſe tutor in rem [b] ſuaʒ auctor [c] eſſe nõ poteſt: non pretorius tutor (vt olim [d]) cõſtituit: ſʒ curator [e] ĩ locuʒ eius datur [f]. quo curatore ĩteruenĩete iudiciũ pagitur: ⁊ eo [g] pacto

ctum inter tutorem ⁊ pupillum agendum ſit in caſu iſto non pretorius tutor. vt olim conſueuit fieri conſtituetur: ſed loco eius curator dabitur interueniente ipſo curatore iudiciũ pagetur: ⁊ finito iudicio deſinet eſſe curator. Et hec in. iiij. parte dicũtur vſqꝫ in fine titu.

a ¶ Si inter. Iudiciũ ſcilʒ rei vendicatiõis: vel alterius perſonalis vel realis actionis: preter actioneʒ tutele que contra tutorem erit danda. que durante officio nõ datur. vt. ff. de tut. ⁊ ra. diſ. niſi finita. §. ſi. ⁊. l. ſi cum adhuc. ⁊ idem in vtili generali negociorum geſtorum. que datur contra curatorem adultis. vt. ff. de admi. cum curatore. ⁊. C. de adminiſtra. tu. ⁊ cu. l. ij. ⁊. l. rationes. Sed certe nec alie videntur interim poſſe intendi. vt. ff. de tuto. ⁊ ra. diſ. l. ſed nõ dantur. Sed illud intelligo vt ipſemet exerceat non dantur ſed per procuratorem ſic. vt hic dicitur. Item nunquid hec correcta ſunt hodie per auc. vt in au. vt hi qui ob. ſe perhi. habe. res mi. §. j. col. vj. cum nullus creditor vel debitor poſſit eſſe tutor vel curator: Rñ. ſic: niſi in tutore teſtamentario in quo poterit adhuc hodie hic §. loqui. cũ fides talis tutoris ab ipſo teſtatore ſit comprobata. vt infra de ſatiſda. tu. vel cu. §. j. ⁊. C. de epiſcopali audien. de creationibus. † Uel ideʒ in eo quod in aliĩs vt in predicto auc. diximus: ſed magis credo contrariuʒ. vt dixi in. d. auc. vt hi qui obli. ſe perhi. habe. res mino. §. j.

ADDITIO. Quia ſi creditor vel debitor poſſet eſſe tutor teſtamentarius eo ꝙ fides eius eſt approbata: eadem ratione poterit eſſe tutor datus ex inquiſitione ⁊ ex certa ſcientia: cum eius fides etiam approbata ſit. Dicas ergo ꝙ nullus creditor vel debitor poteſt eſſe tutor de quocũqꝫ loquimur. Nec obſtant dicta iura: qꝛ talis approbatus videtur quo ad ſatiſdationẽ euitandam: non quo ad ea que dicuntur in predicto auc. vt hi qui obli. ſe perhi. hares mino. Item ⁊ circa reales actiones hunc. §. hodie facimus loqui. cuʒ in eis non ſit obligatio. vñ auc. alias actio ceſſat. vt. j. de act. §. j.

b ¶ In rem ſuam. ⁊ pupilli que ſua dicitur cum bene adminiſtrat: vt de fur. l. interdum. §. qui tutelam.

c ¶ Auctor eē nõ pōt. Facit ad h. ff. de ṽbo. ſig. l. qꝺ diximꝰ. ⁊. C. ne qs in ſua cã. l. vna. † ⁊. C. de teſtibꝰ. l. oĩbus. ⁊. ff. e. l. v. j. rñ. Arg. ꝯ. C. de ſideicõ. l. ſi. ibi cum ipſe ſibi iudex ⁊ teſtis ⁊c. Sol. ibi ĩproprie dĩ iudex ⁊ teſtis. Rõ aũt tectꝰ pſitis eſt: qꝛ ſeqꝛret vt ĩ eodẽ negocio eẽt qs actor ⁊ reus qꝺ eſt icõuenĩẽs vt pʒ per iura primo inducta.

d ¶ Ut olim. nam olim in tali caſu dabatur tutor pretorius: quod hodie non eſt. vt hic dicitur.

e ¶ Sʒ curator. C. de in lit. dã. cu. l. j.

f ¶ Datur etiam inuito. vt. ff. de tut. l. iij. §. idem. Caſſius.

g ¶ Et eo. ſcilicet iudicio.

¶ Quibus modis ⁊c. ¶ Dictuʒ eſt de ingreſſu tutelarum. ⁊. s. ti. j. de progreſſu. reſtat de fine ſicut eſt in operibus nature ingreſſus: progreſſus: ⁊ finis. Aretinus. Notandum eſt ꝙ modi qui tutelã finiri faciũt ſunt octo: ⁊ ad iſtos oẽs aliĩ modi poſſunt reduci. Et

Iudicium vtꝫ inter tutorem ⁊ pupillũ poſſit eſſe.

† Et iſta eſt cõis opi. teſtator ſciuerit non ſi ignorauerit ſʒ Ange.

† Pōt tñ in pñaʒ ēt ad ppriã auctoritatem auctorari ⁊ ſibi ſoluere ac tradere rẽ debitã ēt immobilẽ ſine iudice. vt l. ſi ſtulas. ff. d ꝯhenda emptio.

Continuatio. Tutela multis modis finitur.

curator eſſe deſinit.

¶ Quibus modis tutela finitur.

¶ Tutela finit pubertate pupilli: que in maſculo eſt ſtatim cōpleto .xiiij. anno: in femina .xij. Are.

ſunt hec. Suſpitio: quādo tutor remouetur tanq̃ ſuſpectus. Crimen quādo propter crimen deportatur: vel in ſeruitutem redigitur. Mors naturalis pupilli vel tutoris. Conditio ad impleta. Status idest capitis diminutio vbi ſtatus mutatur. vt qñ capitur ab hoſtibus. vel arrogatur. Etas. ſ. pubertas. Tempus adueniens. ſ. ſi ad certum tempus datus ſit tutor ⁊ ſit finitum tēpus. Cauſa quando propter aliquam cauſam tutor excuſatur. Unde ver. Suſpitio: crimen: mors: ꝯditio: ſtatus: etas. Tēps: cauſa: ſolent tutele ponere metas.

Verſus

Diuiſio

Pupilli. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in ſeptem partes. Nam primo ponit qualiter pubertate tutela finitur: ⁊ que ſit pubertas. Secundo qualiter arrogatione: vel deportatione vel ſeruitute pupilli: vel tēporis finitiōe. Tertio qualiter morte pupilli vel tutoris. Quarto capitis diminutione tutoris. Quinto etiā minima capitis diminutiōe pupilli. Sexto propter aduētum tēporis vel cōditionis. Septimo propter remotionem factā de tutore. Scd'a ib(Item finitur.)Tertia ibi(Simili modo.) Quarta ibi(Sed ⁊ capitis.)Quinta ibi(Sꝫ pupilli.)Sexta ibi(Preterea.)Septima ibi (Deſinunt.) Item prima ſubdiuiditur in tres. Nam primo ponit qualiter tutela finiatur pubertate. Scd'o qualiter pubertas accipiatur de iure antiquo. Tertio qualiter de iure nouo. Secunda ibi(Pubertatē.)Tertia ibi(Noſtra autē.)

¶ Pupilli pupilleq́ꝫ. Caſus. ¶ Pone igitur ſic ca. in prima pte. Dñe vos vultis tractare quibus modis tu. fi. dicatis ergo mihi aliquem moduꝫ quo tutela finiat? Ad hoc rñ. impe. Amice. dico tibi generaliter q̄ per pubertatem pupilli vel pupille tutela finit. Cum eniꝫ pupilli pupilleue puberes eſſe ceperunt: a tutela liberantur. Sꝫ domine dicatis mihi qñ cenſentur pupilli ad pubertatē peruenire? Ad hoc reſpō. impe. Amice aliter oliꝫ eſtimabatur pubertas in maſculis. hodie aliter. Veteres enim non ſolum ex numero annoruꝫ: ſed etiā inſinuatione habitudinis corporis pubertatē in maſculis eſtimare volebant quaꝫ in feminis ex aſpectu corporis iudiciū eſſe eſtimabāt. Nr̄a autem maieſtas dignū putauit eē caſtitati tēporū noſtrorum hoc q̄d ipſis antiquis in feminis viſum eſt eſſe impudicum: in maſculos etiā extēdere. Et iō ſacrā ꝯſtitutionē nr̄am ꝓmulgauim⁹ p quā ꝯſtituim⁹ pubertatē in maſculos in annos .xiiij. cōpletum initiū accipe: ſꝫ normaꝫ antiq̄tatis in feminis pſonis ſatis bñ poſitā in ſuo ſtatu integraꝫ ⁊ illibatam relinquimus: vt. vꝫ. ipſe femine poſt .xij. annos. completos: prout antiquitus bene erat ſtatutum viripotentes eſſe credant. Secundus modus finiēde tutele eſt ſi pupillus dederit ſe ad arrogādū alicui: qualiter dat ſe ad arrogandum: vide de adoptionibus. Tertius eſt ſi pupillus deportetur. Quartus modus eſt ſi pupillus efficiat ſeruus: vt q̄ cū ſit libertus alicuius reuocat in ſeruitutē propter ingratitudinē. Quintus modus eſt ſi ab hoſtib⁹ pupillus capiat. Sextus modus ſi alicui pupillo dat⁹ ſit tutor in teſtamento: hac forma: vt ſit tutor vſq́ꝫ ad certam conditioneꝫ: puta vſq́ꝫ dum nauis venerit ex aſia. nam conditione exiſtente deſinit eſſe tutor. Septimus eſt ſi moriatur pupillus vel tutor. Octauus eſt ſi tutor patiatur maximam: vel minimā capitis diminu. quia cuiuſcūq́ꝫ generis tutor ſit deſinit eſſe tutor. Quid autem ſi pa

ſtatur tutor minimā capitis diminutionem: puta ꝙ arrogandum ſe dederit: an deſinat eſſe tutor? Reſpōdeo ſi legitimus erat tutor bene deſinit eſſe tutor: ſed ſi erat teſtamentarius: vel datiuus: tūc nō deſinit eē tutor. Nonꝰ modus finiē de tutele eſt ſi pupillus patiatur quā cūqꝫ capitis diminutionē quāuis ꝺ minima habuimus ſupra in ſecūdo modo. Decimus ſi alicui pupillo datus ſit tutor in teſtamēto hac forma: vt eſſe tutor vſqꝫ ad certum tempus: puta vſqꝫ ad paſcha. Nam adueniente paſcha deſinit eſſe tutor. Undecimus eſt ſi a tutela remoueatur tanqꝫ ſuſpectus. vt infra de ſuſpec. tut. ⁊ cura. per to. Duodecimus ſi iuſta ex cauſa ſe excuſauerit a tute. quam iam inceperat adminiſtrare. vt infra de excuſatio. tuto. per totum.

Pupilli[a] pupilleqꝫ cū puberes eſſe ceperint a tutela liberant. ¶ Pubertatē autem veteres quidem non ſolum ex annis: ſed etiam ex habitu[b] corporis: in maſculis exiſtimari volebant.

Pupilli.

a ¶ Pupilli. No. ꝙ pupilli ſunt qui de poteſtate patris impuberes exierunt: vel morte vel emancipatione. vt ff. de verbo. ſignifica. l. pupillus. i. reſpon. lꝫ improprie dicatur aliquando pupillus qui eſt in poteſtate. vt. ff. de verbo. obligatio. l. fina. §. ſi pupillus. Accurſius florentinus.

b ¶ Ex habitu. id eſt aſpectione: vtrum haberet barbam vnam: vel alteram. vt infra innuit. ⁊ facit. ff. de mi nori. l. minor vigintiquinqꝫ annorū. Ibi adito preſide ex aſpectu ⁊c. Et nota pro opinio. Marci qui ſm conſciētiam dicebat iudicem debere iudicare. ⁊ facit. ff. de ſeri. l. ij. in fine. ⁊. ff. fini. regun. l. ſi irruptionem. §. finali. Accurſius.

Iudicare an iudex debeat ſꝫ ɔſciaꝫ.

ADDITIO. Uide tu canoniſta notata per glo. in capi. primo. extra de offi. ordina. ⁊ de offic. ⁊ poteſta. iudi. delega. cap. paſtoralis. §. quia vo in notula. Argumē. contra. Huc. vbi gloſa concludit iudicem ſcōm allegata ⁊ probata: debere in nomine domini iudicare: ⁊ conſcientiam leſam deponere. Et ibi recitaṫ illud dictū pſalmigraphi. Trepidauerunt timore: vbi non erat timor ⁊c. Facit etiam gl. in. §. ſi minus. infra de actioni. Opiniones in hac materia varie varijs in doctoribus inueniuntur: diuerſa dantibus conſilia. Sed inter cetera videtur conſcientie tutius conſilium Cepole quod inter ſuas cautelas continetur. Procuret inquit iudex in tali conſtitutus anxietate apud accuſatum: vt alium in ipſius iudicis locum ſurrogari petat: ipſum eundem iudicem in teſtem ſe producturū allegando: ⁊ eo pacto iudex a iudicandi officio cauſa teſtimonij remotus deponet pro accuſato: que ſibi vitabit conſcientiam contra quam facere eſt ad gehennam edificare. c. litteras. de reſtitutio. ſpoliato. Conſilium iſtud quod reuera tutiſſimum putatur fundamentū habet ex. c. dilecto. extra de teſtibus.

Pſ. xiij.

ADDITIO. Adde ꝙ do. ab. paſ. poſt Ioan. calde. in ca. paſtoralis. in penul. c olum. extra de offici. delega. tenet ꝙ ſi probetur aliquem commiſiſſe homicidium. vel aliud maleficiū: ⁊ iudex ſcit ꝙ non commiſit: iudex nō poteſt eum condēnare: nec cauſam delegare: nec remittere ad ſuperiorē: ſi vehementer ſuſpicatur ꝙ ex hac remiſſione iſte dānaretur: ſed debet ſuperſedere: quia ſicut prelatus non debet contra conſcientiam ſuam obedire ſuperiori: ita nec iudex: ſed debet potius patienter ſufferre excommuni-

+ addi et in multa pulchra

ist. de ac. §. sed ipse

cationē ſuperioris: quod videtur contra conſilium Cepole.
a ¶ Hoc etiam: ſcilicet ꝙ ſit iudicādum per aſpectum impudicum.
b ¶ Conſtitutione. vt. C. quando tu. vel cur. eſſe deſi. l. ſi.

g ¶ Teſtamento. Nota ꝙ dixit teſtamento: nam a lege vel iudice non ſic. vt. ff. de regu. iuris. l. actus.
h ¶ Simili morte. naturali. nam de ciuili iam dixit ſupra. ꝑ ori. ſcilicet

¶ Noſtra autem maieſtas dignū eſſe caſtitate noſtrorum temporum exiſtimās bene putauit: quod in feminis ēt antiquis impudicum eſſe viſum eſt: id eſt inſpectionem habitudinis corporis: hoc[a] etiam in maſculos extendere. Et ideo noſtra ſancta conſtitutione[b] promulgata pubertatem in maſculis poſt. xiiij. annum completum illico initium accipere diſpoſuimus antiquitatis normam in feminis bene poſitam ſuo ordine relinquentes: vt poſt xij. annos completos: viripotētes eē credantur[c].

¶ Arrogatiōe: deportatione: ſeruitute: vel captiuitate pupilli finitur tutela. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Item finitur tutela ſi arrogati ſint adhuc[d] impuberes vel deportati. Item ſi in ſeruitutem pupillus redigatur[e]: vel ſi ab hoſtib⁹ captus fuerit.

¶ Tutela cōditionalis finitur euētu conditionis. Areti.

¶ Sꝫ ſi vſqꝫ ad certam[f] cōditionē datus ſit tutor teſtamēto[g]: eque euenit vt deſinat eē tutor exiſtēte conditione.

¶ Morte naturali: pupilli: vel tutoris tutela finit. hoc dicit Aretinus.

¶ Simili mō finit tutela morte[h] vl' pupillorum: vel tutorum.

¶ Capitis diminutione tutoris maxima: vel media: vel etiā minima pupilli: omnis tutela finitur: minima autem tutoris ſolum legitima finitur. Aretin⁹.

¶ Sed ⁊ capitis diminutione tutoris: per quam libertas[i] vel ciuitas[k] eius amittit: omnis[l] tu-

c ¶ Credātur. Facit ad hoc ſupra de nup. j. reſpō.
d ¶ Ite. ad huc impuberes. i. in pupillari etate adhuc exiſtētes. vt hic. et ff. de adopt. nec ei. §. eorum. ⁊ hoc cū cōſenſu omnium tutorum. vt. C. de auctori. pſ. l. ſi.
e ¶ Redigatur. Ex igratitudine ſi ſit doli capax. non autē ex venditione: quia nō (niſi ſit maior. xx. annis) pōt p venditionem fieri ſeruus. vt ſupra de iure perſo. §. penul. Contra eſt. C. de inoffi. teſt. l. ſi quis. §. fin. Sꝫ ibi de eo dicit q doli capax nō eſt.
f ¶ Sꝫ ⁊ ſi. Certā. ideſt ſpecificatam. vt quādo tyr⁹ erit ꝯſul.

vbi dixit de deportato ⁊ ſeruo: facta per ingratitudinem: q mors omnia ſoluit nedum omnia tutelam. vt. in auctē. de nupti. §. deinceps. colla. iij.
i ¶ Sed libertas. ⁊ tūc maxima. vt ſupra de capi. di. §. maxima.
k ¶ Ciuitas. Et tunc media. vt ſupra de capi. diminutio. §. minor.
l ¶ Omnis tutela. Etiam teſtamētaria: vel datiua cum ea que ſunt iuris naturalis tollātur. vt ſupra de capitis diminutiōe. §. q autem.
Additio.
Iſta cauda gloſe eſt falſa: quia naturalia ſunt immutabilia. vt ſupra quando de iure natu finitur.

Mors ſoluit omnia.

Cura.

rali. §. penultimo. Preterea capitis diminutio eſt de iure ciuili. vt ſupra de legitima agnatorum tutela. §. finali. igitur non poteſt tollere iura naturalia. non ob. §. ꝙ autem. quia ibi tollitur ius ſuccedendi. quod eſt de iure ciuili. vt. l. j. ij. ꝛ. iij. ff. de petitione heredita. non autem iura ſanguinis. vt ibi not. ꝛ ſic ratio glo. non ē bona. Aretinus.

a ¶ Si ſe in adoptionē. Sed emancipatione filij legitima tutela non finitur: quia filiuſfamilias legitimus tutor eſſe nō poteſt: cum ſcilicet pater eum precedat. vt ſupra de capitis diminutio. §. finali. niſi in caſu: vt cum manumittit ſeruum maternum delatum ſibi. vt ſupra de legitima pa. tutela. §. primo. ꝛ tunc defertur cum ſui iuris erit. vt. ff. familie herciſ. ſi maritus.

ADDITIO. j. Quod poteſt ſaltem cum conſenſu patris ſm̄ Jaſo. quāuis Joan. fab. ꝛ Ange. teneant indiſtincte contra per. l. fina. §. filius autem. C. de bonis que liberis. Et ſi hoc caſu glo. intelligit tutelam perdi per emācipationem etiam reprehenditur. cum tunc non ius agnationis: ſed patronatus tantum conſideretur: vt ſupra de legitima pa. tutela. per totum. Angelus.

...tela perit. Minima autem capitis diminutione tutoris: veluti ſi [a] ſe in adoptionem dederit: legitima [b] tantum tutela perit: cetere [c] non pereunt.

¶ Sed pupilli et pupille capitis diminutio licet [d] minima ſit omnes tutelas tollit.

¶ Temporalis tutela tempore adueniente finitur.

¶ Preterea qui ad certū [e] tempus teſtamēto dantur tutores finito eo ꝺponunt tutelam.

¶ Qui remouētur a tutela propter ſuſpitionē: vel qui in perpetuū excuſantur tutores eſſe deſinunt. Aretinus.

¶ Deſinunt autē tutores eſſe qui vel remouentur a tutela: ob id ꝙ ſuſpecti viſi ſunt: vel qui ex iuſta cauſa ſeſe excuſant [f] et onus adminiſtrande tutele deponunt: ſecundū ea que inferius [g] ꝓponemus.

b ¶ Legitima. Sed quare hec legitima tm̄ perit? Reſpon. quia agnatio perit minima capitis diminutione vt ſupra de legitima agnato. tu. §. finali. ꝛ legitima inter agnatos tm̄ cōſiſtit vt ſupra de legiti. agnato. tu. j. reſpon.

ADDItio. Dic ꝙ hodie hoc non procedit: quia ita cognatis ſicut agnatis defertur tutela. vt no. glo. ſupra de legiti. agnatorum tute. §. finali. ſed cum iſte licꝫ capite minutus remaneat cognatus. vt ibi habetur. ergo tutela poteſt deferri. facit l. j. et quod ibi Bar. ff. de legi. tutelis.

c ¶ Certe. ſcilicet teſtamentaria: et datiua ſm̄ Mar. vel Azonem.

d ¶ Licet minima ſit. Ut quia detur in arrogationem. vt. ſ. eo. §.

e ¶ Preterea. Ad certum. Idem ſi ad incertum tempus. ſcilicet ad conditionem. vt ſupra eodem. §. ſed ꝛ ſi. que conditio adeſſe ꝛ ad non eſſe ſe habere poteſt. vt infra de verborum obliga. §. conditiones.

f ¶ Deſinunt. Excuſant. ſ. in perpetuum: vt qꝛ mutus. quod dic. vt. ff. de mino. l. verum. §. ex facto. nā ſi ad tēpus non deſinunt eſſe tutores vt. j. de excu. tu. ꝛ cu. §. item qui reipublice.

g ¶ Inferius. vt infra de ſuſpec. tuto. per totum. ꝛ infra de excuſatio. tute.

Cura q̃ finit̃

⁊ cura. per totum. Et nota q̄ eiſdem modis finitur cura ſi quidez habeant pupilli curatores: ⁊ eodem tempore. vt. C. quando tuto. vel cura. eſſe de. l. j. Adultoꝝ. §o. curatores tunc finiuntur cum virilem vigorem compleuerit minor, ſ. xxv. annorum. vt ff. de mi. l. j. in fin. ⁊ infra ti. j. j. reſpon. niſi ad certaz cauſam vel ſpeciem fuerit dati. nam ⁊ tunc finito negocio finit̃ officiũ. vt ſupra titu. j. §. fin. Item curatores aliorum. vt infra titu. j. §. furioſi. ⁊ §. ſed ex mentecaptis. tunc deſinunt quã ſanam mentem predicte perſone recipiunt. vt. ff. de curatore furioſo. l. prima. §. primo. ⁊. §. finali.

ADDITIO. Nota q̄ eiſdez modis quibus finitur tutela finitur etiaz auctoritas officij adiũcti tutori quod eſt in multis caſibus. vt infra tit. j. §. interdum. in verbo idoneus. ⁊ in. l. ponit. ⁊ in. l. propter. C. in qui. can. tuto. ⁊ cura. da. ab his. Nam finito officio principalis: etiam finitur illud coadiutoris adiuncti. l. j. C. quando tuto. vel cu. eſſe deſi. ⁊ ideo coadiutor datus debili vel ſuſpecto epiſcopo: de quo in capi. venerabili. extra de offic. delega. deſinet morte prelati eſſe. per d. l. j. Joan. fab.

Continuatio. ¶ De curatoribus. ¶ Finita tutela pupilli indigent curatoribus. ideo de ipſis ſubdit Joãnem fab.

Diuiſio. Maſculi. ¶ Totus iſte titulus diuidit̃ in tres partes principales. Primo ponit de curatoribus datis puberibus. Secũdo de datis illis qui laborant aliquo morbo vel vitio. Tertio de curatoribus datis pupillis. Secunda ibi (Furioſi.) Tertia ibi (Interdum.) Item prima pars diuiditur in tres partes. Primo qualiter puberibus datur curatores. Secundo a quibus dantur. Tertio an inuitus qs cogatur curatorem accipere. Secũda ibi (Dentur.) Tertia ibi (Item inuiti.) Areti.

¶ De curatoribus.

¶ Curatores dantur adultis vſq₃ ad vigeſimũquintũ annũ completuz: ⁊ ab illis magiſtratibus a quib' tutores: nõ autẽ teſtamẽto dãtur: dati tñ ꝯfirmãtur: inuitis autẽ nõ dantur niſi ad litez.

Maſculi quidez puberes ⁊ femie viripotentes vſq₃ ad viceſimũquintũ annum completũ curatores accipiunt: qui

¶ Dant̃ autem. Caſus. ¶ Pone igitur ſic caſuz. Domine vos vultis tractare de cura. dicatis ergo mihi in quibus dantur cura. ⁊ vſq₃ ad quantum tempus: Ad hoc reſpon. impera. Amice: maſculis puberibus ⁊ feminis viripotentibus a tempore pubertatis quo a tutela liberantur dantur curato. vſq₃ ad. xxv. annum completum. Licet eniz huiuſmodi perſone puberes ſint adhuc: nihilominus etatis talis ſunt: vt ſua negocia recte adminiſtrare non poſſint. Et hoc in prima parte. Sed po. ca. in ij. Domine iam video quibus dantur tuto. dicatis modo mihi a quibus dãtur: Et reſpon. impera. q̄ cura. ab eiſdem magiſtratibus dantur a quibus tu. ⁊ in hoc conueniunt tuto. ⁊ cura. ſed certe in alijs differunt: quia licet tuto. teſtamento dentur: cu. autem teſtamento dari non poteſt. Si tamẽ de facto datus fuerit cura. confirmatur ex ſententia pretoris in vrbe ⁊ ex preſidis ſñia in ꝓuintia. Itẽ iuiti adoleſcẽtes nõ cõpellunt̃. cura. accipe: lʒ ſecꝰ ſit in pupillis: ⁊ h̃ verũ eſt q̄ adulti iuiti nõ cõpellunt̃ curatores accipe preterq̃ ad litẽ. Tũc enĩ inuiti cogunt̃: lʒ tutor ad certã cauſam dari non põt. a ¶ Viceſimũquintaz annũ. niſi ſpe-

ali, ex curator q̄ bonis dat. ... at ... debit ...
...

trent a p̄rincipe veniā etatis: maſculi in. xx. annis: femine in. xviij. vt. C. de his qui ve. eta. impe. l. j. ⁊. ij.

a ℂ Magr̄atibus. i. a p̄tore p̄ſide: pconſule: p̄fecto egypti: vt. ff. de tuto. ⁊ cur. da. ab his. l. j. Itē a p̄fecto vrbis ⁊ a defenſore ciuitatis: vel iudice alexādrie: vt. s. d attil. tut. §. pe. als ſi. et in aucte. de defen. ciui. §. nulla. col. iij. ⁊. ff. d of. pre. vrb. l. j. §. itē ſolēt.

b ℂ Sꝫ datus. de ſcō.

c ℂ Pretoris. ſcilicꝫ in vrbe.

d ℂ Preſidis. in puīn tia.

e ℂ Nō ac[illegible] cipiūt. Sec⁹ in tutore: vt. ff. d tu. ⁊ cu. da. l. necnō. ⁊ de tutel. l. ij. vt. dirimus. s̄. de tute. §. eſt autem. Item videt̄ contra. ff. de mino. l. j. in fi. Sed qd ibi dicit nō cōmittit eis adultis res ſuas ante. xxv. annū. verꝫ eſt vt ſint rata: que ſiunt p eos cōmittunt̄ tn̄ vt hic: ſꝫ reſtituūt̄: vt ibi. ⁊. j. de act. §. ſi quis agens.

f ℂ In litē. Tunc enim cogit̄. (i) ſꝫ pupillus in litē nō cogit̄: vt. ff. d tut. l. q hꝫ. §. ſi pupil. qd expone: vt ibi.

ADDITIO. j. Etiaꝫ ſi ſit actor ſm Ange. ⁊ Jo. hic. ⁊ in. §. j. s̄. de tu. glo. ⁊ Barto. in. d. §. ſi pupillus. tenent ꝯ. Et nota ꝙ ipſe curator non cogit̄ niſi ex cauſa: vt. l. ij. §. item querit̄. ff. de cura. bo. dā. ⁊ debet eſſe pn̄s: ⁊ lꝫ de cōſuetudine nō ꝯficiat inuētariū: ſatiſdat tamen ad inſtar tu. Angelus.

g ℂ Curator. q. d. nō dubites: de hoc lꝫ aliud ſit in tutore: vt. s̄. qui da. tut. poſ. §. certe.

ℂ Furioſi quoqꝫ. Caſus. ℂ Hic incipit tertia pars in qua ſic pono caſum. Domine las video q̄bus dantur cura. ratiōe minoris etatis: ⁊ a q̄b⁹ dant̄: nūqd ſunt alq aliq̄ quib⁹ dant̄ cura. Rn̄. ꝙ ſic. Naꝫ quidam ſunt q̄bus dantur cura. ratiōe inordinati cōſilij: vel ratione morbi: lꝫ ſint maiores. xxv. an. Furioſi enim ⁊ prodigi q̄uis legitime etatis ſint: tamē ſunt in curatione agnatoꝝ ex lege. xij. tabu. Deficiētib⁹ aūt agna. ſolent prefecti vrbis: vel pretores in defectum agnatoꝝ curatores dare: in puīntia p̄o preſides ex inquiſitione: ⁊ nō ſolum iſtis pſonis cura. dant̄: ſed etiā mentecaptis: ⁊ ſurdis: ⁊ mutis: ⁊ illis qui perpetuo morbo laborant: qui ſuis rebus adminiſtrādis ſupeſſe nō pn̄t cura. dādi ſunt.

h ℂ Furioſi quoqꝫ ⁊ prodigi. Nota hos. ij. accipere curatorēꝫ a lege: alij omnes ſunt datiui: vt caute hic colligit̄. ⁊. j. prt. §. ⁊. C. de epiſco. au. l. de creationibus. Accur.

i ℂ Sed ſolent. ſ. agnatis deficientibus: vel nō habilib⁹ cōſtitutis: vt. C. de cura. fu. l. finali: teſtamētuꝫ.

Tutores a q̄bus iudicibus dant̄.

lꝫ puberes ſint adhuc tamē hui⁹ etatis ſunt: vt ſua negocia tueri nō pn̄t.

ℂ Dantur autē curatores ab eiſdem magiſtratibus [a] a quibus ⁊ tutores.

ℂ Sed curator teſtamēto nō datur: ſed [b] datus confirmatur: decreto pretoris [c] vel p̄ſidis [d].

ℂ Itē inuiti adoleſcētes curatores nō accipiunt [e] preterq̄ in litē [f]: curator [g] enim ⁊ ad certā cauſaꝫ dari poteſt.

ℂ Furioſis ⁊ pdigis licet maioribus dantur a lege curatores agnati: illis deficiētibus a iudice dandus eſt curator. Mētecaptis ⁊ alijs qui morbo perpetuo laborāt curator a iudice dandus eſt. Aretinus.

ℂ Furioſi [h] quoqꝫ ⁊ pdigi licet maiores. xxv. annis ſint: tamē in curatione ſunt agnatoꝝ ex lege duodeciꝫ tabularū. Sed [i] ſolent rome prefecti vrbis:

vl' pretores: ⁊ in ꝓuintys preſides ex inquiſitione eis dare[a] curatores. Sed ⁊ mētecaptis: ⁊ ſurdis: ⁊ mutis: ⁊ qui perpetuo morbo laborant (quia rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt) curatores dandi[b] ſunt.

Si tutor pupilli cuiuſcūq; generis ſit nō eſt idone⁹: vel ſi ad tēpus excuſat̄ dat̄ pupillo ēt curator.

Interduȝ auteȝ ⁊ pupilli curatores accipiunt: vtputa ſi legitim⁹ tutor nō ſit idoneus[c]: qm̄ hn̄ti tutorē: tutor dari[d] ...

a Dare curatores: ⁊ hoc rōne furoris vel dementie: niſi iſte pſone ſint minores. xxv. an. ⁊ tūc rōne etatis tutores vel cura. recipiūt: vt. ff. de tu. ⁊ cu. da. ab his. §. qd̄ aūt. †Itē niſi ſunt in ptāte: vt C. d' cur. fu. l. fi. §. j.

b Dādi. ſciliȝ ab his quos mō in ſuperiori. §. diximus.

Interduȝ. Caſus. Hic incipit q̄rta ps in qua ſic ponitur caſus. Dñe iam vi deo qualr̄ danī cu. quibuſdam minoribus. xxv. annoꝝ nūquid aliquib⁹ alijs danī cu. puta ſi legitimus tutor idoneus nō ſit in ſubſidium eius cu. daī: quia alius tu. dari non pōt. Habenti eniȝ tutorem alius tu. non daī. Et non ſolum in ſubſidiū legitimi tutoris daī cu. ſed etiā qn̄q; in defectuȝ teſtamētarij vel datiui datur curator: ſi enim tu. teſtamētarius vel a pretore vel a preſide datus non ſit idoneus ad adminiſtrationē fraudulenter: tamē negocia pupilli adminiſtrat: ſolet ei in ſubſidium curator adiungi. Itē in locum tutoris qui nō in perpetuū: ſed ad tēp⁹ ab adminiſtratione tutele aliqua rationabili cauſa excuſatur ſolent curatores ſurrogari. Item ſi tutor aliqua aduerſa valitudine vel alia neceſſitate fuerit impeditus vt negocia pupilli ſui adminiſtrare nō poſſit: ⁊ ipſe pupillus vel abſit: vel infans ſit: poterit pretor in vrbe: vel preſes in ꝓuītia: quem velit pretor periculo ipſius tutoris decreto ſuo pupillo conſtituere.

c Interdum. Nō ſit idoneus: vel ratione paupertatis: vel quia non eſt induſtrioſus vt decet fidelis ꝫ tamen eſt ⁊ diligens: alr̄s repelleretur ꝑ ſus: vt. j. de ſuſpe. tu. §. pe. ⁊ fi. ⁊. C. de ſuſpec. tu. l. pietatis. Et bene dico curatores ⁊ non tutores: qm̄ ⁊c̄.

d Dari non poteſt. Fallit hec regula in caſibus ſex. vt ſi detur tutor loco tutoris ſurdi: vel muti: vl' furioſi: vt. ff de tute. l. penul. †Item ⁊ ſi habȝ tutorem rōne rerū vnius ꝓuintie poterit habere aliuȝ ratiōe rerum quas habet in alia prouintia: vt. ff. de excuſa. tuto. l. ꝓpter litem. alr̄s. l. licet. §. finali. ⁊. C. in quib⁹. cau. tuto. ha. da. tu. non poſ. l. fi. Item ⁊ mater anteq̄ȝ nubat tutrix exiſtens alium petit tutoreȝ dare: vt in auctē. de nuptijs. §. ſi ſo tutelam. Sed ratio eſt: q2 abire munꝰ ſacratur: vt. C. cōmunia delega. l. finali. §. ij. Item ⁊ quando ad tēpus eſt relegatus vel excuſatus: vel remotus: nam interim tutor datur: vt. C. in quibus ca. tu. ha. l. penul. Item ſi quis tutor ſit apud hoſtes: non vt ſeruus: ſed vt legatus: vel trāſfuga ali⁹ datur: vt. ff. de tutel. l. ſi quis tutor. Item ſi reipublice cauſa abſit poteſt alius dari: vt. ff. de tutel. l. queſituȝ. ⁊. ff. de ſuſpec. tut. l. iij. §. ſi quis ab ſu turns. Sed ſm̄ Pla. in his omnibus caſibus tutor pro curatore accipitur: ⁊ hec regula non fallit. Sed cum litera in omnibus ſupradictis legibus de tutore faciat mentioneȝ: ab ea non diſcedamus: vt. ff. de lega. iij. non aliter. ⁊. ff. de exerci. l. j. §. igiī. Sed que eſt ratio cum vbiq; dari poſſit curator habenti curatorem vel tutorem: ſed tutor non poteſt dari habenti tutoreȝ.

† Et erūt tē duo a ctus ſȝ Bal. ſ. interdictio ad miſtratiōis ſuperuenientēs ꝓdigalitati: ⁊ decretū tutele ſuperuenientēs et a tiē. et qn̄ naturalis cā accidentali prepon deret: ⁊ ecōtra. vide in §. pmiſſum. in gl. ij. ꝟ. de tute.

†Quod eſt veꝝ in habēte dilucida interual. vt. l. nō ſolū. §. fin. ⁊. l. poſt ſentē. ptūȝ. ff. de excuſa. tut. ſecus in ꝑpetuo furioſo ſm̄ Ange. h.

Tutor q̄re dare negē hn̄ti tutoreȝ.

non pōt. ¶ Item[a] si teſtamēto datus tutor: vel a pretore aut pſide idoneus[b] non ſit ad adminiſtrationem: nec tñ fraudulenter negocia adminiſtret: ſolet ei curator adiungi. ¶ Item loco tutorum qui nō in perpetuū: ſed ad[c] tempus a tutela excuſantur: ſolent curatores[d] dari.

¶ Si pupillus ſit infans vel abſens: et tutor īfirmitate: vel alia neceſſitate impediatur poteſt actor pupillo conſtitui. Aretinus.

¶ Qđ ſi tutor aduerſa[e] valitudine: vl' alia neceſſitate[f] impedit quominus negocia pupilli adminiſtrare poſſit: et

totem. Reſpondeō ꝙ tutor qui primo dabatur habeat plenam poteſtatē. j. titu. ij. §. datus. et. ff. de tutel. §. j. ita ꝙ alium ſecū in eadem plenitudine admittere non poteſt: ſed non ſic in curatore q̄ rebus dat: vt C. de nup. l. in copulandis. Vñ tutor auctoriʒatur hereditati adeūde: qđ in curatore pupilli nō eſt: vt ff. de appel. l. cū in vna. §. tutor. Sʒ nonne tota die inuenimꝰ vnum pupillum plures habere tutores: vt. C. de diui. tut. l. ij. Reſpondeo illud eſt qñ ſimul dantur. nam quedaʒ fiunt ſimul bene que non valent ſi fiant ſeparatim: vt duoꝝ reoꝝ obligatio: vt. j. de duobus reis ſti. §. j.

ADDITIO. Nota glo. magiſtram que plene ponit caſuʒ in quibus pupillo habenti tutoreʒ tutor daẗ. Sed contra finem huius glo. facit. l. ij. C. de teſta. tu. vbi ſimul nō danẗ: et tamē vterqʒ adminiſtrat: ſʒ dic ꝙ ibi ſimul dicunẗ dari habito reſpectu ad tempus mortis quo vterqʒ tutor cōfirmatur. Sed de hac materia plenius videas hic per Angelum.

a ¶ Item ſi teſtamento. Poſuit ex[illegible] plum de legitimo: nūc de datiuo et teſtamentario minus idoneo.

b ¶ Idoneus. i. ſufficiens.

c ¶ Ad tempus. Excuſatur enim aliquis quandoqʒ in perpetuum: quandoqʒ ad tempus: vt patet per multa exempla infra de excuſationibus tutorum et curatorum. §. primo. et quaſi per totum titulum.

d ¶ Curatores. vel etiaʒ tutores: vt ſupra proximo. §. dixi: ſcilicet prout iudici videbiẗ: vt. C. in qbus caſi. tu. ha. l. j. et. ij. Sed quid ſi tutor pupillo non ſit: an dari poſſit curator. Reſpondeo ſic: vt in argumento a contrario ſenſu ſumitur. ff. de tutoribus et curatoribus da. ab his. l. curator. quod eſt validum. ff. de officio eiꝰ cui mandata eſt iuriſdictio. l. j. §. huiꝰ rei. Accurſius. Niſi ſit contrarium legi. l. nemo. C. de iuriſdictione omniuʒ iudicum. vel rōni naturali: vt. C. de epiſcopis et clericis. l. conuenticulam.

e ¶ Quod ſi. Aduerſa valitudine. i. infirmitate que valitudini et ſanitati contraria eſt.

f ¶ Neceſſitate. Ut quia longo tempore abſuturus eſt: vel ſua maiora negocia habet pertractare: vel alias ſimiles neceſſitates: vt. ff. de procuratoribus. l. filiuſfamilias. §. finali. et. l. ſequenti. et. l. poſt litem. et. l. ſequenti. vſqʒ ad. l. que omnia. (j) Et niſi huiuſmodi neceſſitas ſit non poteſt ſm quoſdam: vt. C. qui da. tuto. vel curatores poſ. l. curatorem. et. l. curator. immo certe et ſi quecunqʒ alia ſit iuſta quoquo modo: vt. ff. de adminiſtratione tutorū. decreto. † et hec eadem ſunt in curatore: vt. C. de appellationibus. l. actor.

ADDITIO. j. Idem eſt ꝑpter inimicitias: niſi eſſent capitales: quia

Tutores poteſt plures pupillꝰ habere.

Argu. a ꝯ[trario] ſenſu ē validuʒ niſi in duobuſ caſibꝰ.

† Et ita Ange. hic: et Barto. in. l. actor. ff. rem ra. hab[eri]. et Bar to. et doc[tores]. in. d. l. decreto. teneant ꝙ poſſit etiaʒ ſine aliq̄ cauſa.

tunc eſſet tuto: remouendus. Angelus aretinus.

a ¶ Abſit. Si eniȝ p̄ſens ſit ⁊ habet intellectū etiaȝ pcuratorem cum auctoritate tutoris facere pōt: vt. C. de pcurator. l. neqȝ.

pupillus vl' abſit[a]: vel infans ſit quem velit[b] actorem[c] periculo ipſius tutoris p̄tor vel qui p̄uintie p̄erit decreto conſtituet.

ADDITIO. Dic q̄ iſta duo prehabita: que h̄ in textu iaȝ ponunt̄. vȝ q̄ ſi abſens ⁊ infans exigātur vt ex neceſſitate actor conſtituat̄. ſi autē pupillus eſt preſens vel maior infante: tunc ex voluntate conſtitui poteſt aliqua cauſa ſaltem voluntaria dūmodo iuſta vel honeſta allegeṫ. Angelus aretinus.

b ¶ Velit. ſ. tutor.

c ¶ Actorem. Qui hic dicit̄ actor: al's adiutor dicit̄: vt. ff. de tutelis ⁊ rōnibus diſtrahēdis. l. in omneȝ. al's pcurator: vt. C. de pcuratori. l. neqȝ. Et nota hic varia nomina eorum qui alioꝝ facta agunt: vt actor: vt hic iaȝ dictum eſt. Item tutor qui datur pupillis. ſ. de tutelis. §. eſt autē. Item curator qui daṫ adultis: vel etiam furioſis: vel ſimilib[9]. vt. ſ. eo. in princi. ⁊ §. furioſi. ⁊ §. ſed ⁊ mētecaptis. Itē procurator qui aliena gerit negocia cuȝ mandato: vt. ff. de procurato. l. j. Item negocioꝝ geſtor: qui ſine mandato gerit: vt. j. de obligationib[9] ex quaſi cōtractu. §. primo. Iteȝ Iconomus qui res eccleſiaſtica gubernāda mandatur ab epiſcoporum conſenſu fratrum vel capituli: vt. C. de ſacroſanctis eccle. l. iubemus. ⁊ C. de epiſcopis ⁊ clericis. omnes. §. hunc eniȝ proculdubio. al's eſt. §. nihilominus. verſicu. hunc enim ſine dubio. Item idem dicit̄ hypocriſarius: vt in auē. quō oportet epiſcopis. §. non aliter. ⁊ §. neqȝ autem. ⁊ §. ſi ho vt preſertim.

Curator. Procurator. Negociorum ge. Iconomus. Hypocriſari[9]

Item ſindicus qui ſic grece dicitur: latine ſingulorꝫ dicens cauſas: vt. ff. de munerī. ⁊ honorī. l. muneruȝ. §. defenſores. Quādoqȝ tamen actor ⁊ ſindicus pro eodem ponuntur: vt. ff. quod cuiuſqȝ vniuer. l. j. §. quibus. ⁊ §. pe nulti. ⁊ l. itē eoꝝ. §. actori. Facit ad hoc. ff. de auctori. tutoꝝ vel curatorum. per totum. Vel ēt dic q̄ differunt: vt ibi notatur. ſciliȝ in dicta. l. j. quod cuiuſqȝ vniuerſitatis nomine ⁊c̄.

Sindicus.

¶ De ſatiſdatione tutoꝝ vel curatoꝝ.

¶ Tutores ⁊ curatores tenent̄ ſatiſdare: niſi fuerint teſtamētarij: vel datiui ex inquiſitione.

ADDITIO. Hodie tamen hic non ſit differentia (vt multotiens euenit in q̄pluribus cauſis) in nomine: vt in capitulo petitio. de pcuratorib[9]. Angelus aretinus.

¶ De ſatiſdatione tutorum. ¶ Iſta rubrica ſic continuat̄. Dictuȝ eſt. ſ. de tutoribus ⁊ curatorib[9]. ⁊ quia ipſi tenentur ſatiſdare: ideo videndum eſt de ſatiſdatione tutorum ⁊ curatorum eorūdem. Porcus.

Continuatio.

N Et tamē. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in tres ptes p̄ncipales. Primo ponit qui teneant̄ ſatiſdare ⁊ qui non. Secūdo q̄ illi qui non tenentur ſatiſdare ſi ſatiſdant preferunt̄ ſocijs adminiſtratione. Tertio qui officiales teneātur de ſatiſdatione nō exacta vel nō idonea. Secunda ibi (Sed ⁊ ſi.) Tertia ibi (Sciendum.) Itē prima ſubdiuiḋ in duas partes. Nam primo ponit regulam. Scḋo ponit duas fallentias. Scḋa ibi (Sed hoc.) Aretinus.

Diuiſio.

¶ Ne tamen. Caſus. ¶ Pono igit̄ ſic caſuȝ in prima parte. Domine video qualiter dant̄ tuto. vel cura. nūquid ad libitum ſuum res pupillorūȝ vel adultorum ſine metu periculi p̄ſſ

adminiſtrate? Reſpondet imperator φ nō. Non enim tu. vel cura. res pupillorum vel adultoꝝ vel ceteroꝝ qui in curatione ſunt: aut in totum cōſumant: aut in tempore diminuant: curat ꝑtor tam tuto. q̄ curatores ſatiſdent rem pupilli ſaluam fore. Sȝ po. in ſecūda. Domine nunquid eſt hoc generaliter verū φ omnes tutores ⁊ curatores indiſtincte ad predicte ſatiſdationis interpoſitionē teneant? Rñ. φ nō. Nam certe h̄ qd̄ diximus tutor vel curator debere ſatiſdare non eſt perpetuū. Nam tu. teſtamento dati huiuſmodi ſatiſdationem preſtare non coguntur. Et hoc tali ratione: qꝛ fides ⁊ diligentia eoꝝ a teſtatore qui eos in teſtamento dedit ſatis probata videt. Idem dico in tuto. cum inquiſitione a iudice datis. Nam certe illi ſimiliter huiuſmodi ſatiſdatione non onerant: qꝛ idonei electi ſunt.

NE tū q̄ pupillorū: pupillarū ue ⁊ eoꝝ qui queuē in curatiōe ſunt negocia a curatoribꝰ[a]: tutoribuſue conſumantur[b]: vel diminuātur[c]: curet pretor[d] vt ⁊ tutores ⁊ curatores eo nomine ſatiſdent[e].

¶ Sed hoc nō eſt perpetuum[f]. Nam tutores teſtamento dati ſatiſdare nō coguntur: quia fides eorum ⁊ diligētia ab ipſo teſtatore ꝓbata[g] eſt. Itē ex inquiſitione[h] tutores vel curatoreſ dati ſatiſdatiōe nō onerantur: q̄ idonei[i] electi ſunt.

¶ Si fuerint plures tutores dati ex teſtamento vel ex

a ¶ Ne tamē. Diximus tutores vel curatores ratione etatis: ne tamē ⁊c̄. Accurſius.

b ¶ Conſumatur. in totum.

c ¶ Diminuant. pro parte.

d ¶ Pretor. ſic ⁊ ꝓfectꝰ vrbis: ⁊ preſes ꝓuintie: vt. ſ. ti. j. §. ij.

e ¶ Satiſdent. Rem pupilli ſaluam fore: vt diximus. ſ. de tutelis. §. fina. ſcilȝ cum fideiuſſore: vt. ff. rem pupilli ſaluam fore. l. non quaſi. in principio. ⁊. ff. de preto. ſtipu. l. pretorie. ⁊. ff. qui ſatiſda. cogun. l. j.

f ¶ Perpetuum. i. generaliter verum: al's perpetuū. i. gn̄ale: vt. C. de edi. l. edita. al's pro tpe ponit. i. q̄diu vita durat: vt. j. de verbo. obli. §. at ſi ita. ⁊. ff. pro ſocio. l. j. vbi de hoc. — *Perpetuū multipliciter ſumitur.*

g ¶ Probata eſt. Idem in curatoribus in teſtamento dat: lȝ curatores nō dent i teſtamēto regulr: tamen ſi dati fuerit confirmant decreto pretoris vel preſidis: ſic. ſ. tit. proxi. §. ij. ⁊ tūc liberantur a ſatiſdando vt tutores: vt hic. et. ff. de confir. tuto. l. ſi filio. ⁊. l. confirmādo. ⁊. l. ſequen. ⁊ l. vtilitatem. Secus in dato a matre: vt. ff. de confir. tuto. l. j. ad finē legis: al's. C. eo. ti. l. j. Sed quare ſecꝰ: (j) Reſpon. quia firmū eſt conſilium patris ⁊ non matris: vt argu. j. qui. ali. li. in fi. ⁊. rn̄. ⁊. j. de iniur. §. j. Et qd̄ dicit in teſtamēto idē in tutoribꝰ in codicillis datis dicaȝ: vt. ff. de teſtamē. tute. l. iiij. al's. iij. ⁊ facit ad hoc. C. de epiſco. au. de creationibus. — *Curatores dati in teſtō liberant a ſatiſdando. Tutor datus a mre in teſtō tenet ſatiſdare.*

ADDITIO. Nota φ ꝯſiliū paſtris ⁊ ſic maſculi eſt firmū ⁊ bonū ⁊ manens: ſic femine eſt conſilium debile. Angelus.

h ¶ Item ex inquiſitione. i. dati a iudice cū inquiſitione: vt. ſ. de atil. tu. §. ſed hoc iure.

i ¶ Idonei. i. preſumptione iuris: cō tra quā nō admittit ꝓbatio in ꝯ̄riū: ſed ſi cōtra apparet tenebitur ille qui dedit: vt. j. eo. §. ſciēdū. Sed hoc fallit in curatore furioſi q ſatiſdat ſi non — *Curator furioſi ēt cū inquiſitione datꝰ ſatiſdare debet.*

habeat idoneam ſubſtantiã: licet ſit cum inquiſitione datus. C. de cura. furio. l. fi. §. ſed ſi quid. & §. ſi vero. non talis. Item debent iurare iſti omnes bene agere. i. non preter mittere vtilia & nõ facere inutilia: vt in auten. vt hi q ob. ſe perh. ha. res mio. §. fi. col. vj.

Satiſdatio a quibus tutoribus dãda ẽ.

Si ergo nec teſtamentarij nec datiui ſatiſdãt: qui erãt illi qui ſatiſdãt. Reſpõ. legitimi: niſi in caſu: ſcz patron⁹ liberto: vt. ff. de leg. tu. l. legitimos. §. j. Item datiui qñ non ſiunt cum inquiſitione: vt. c. de aucto. preſtan. l. finali. & niſi ſatiſdent nõ adminiſtrant: vt. C. de tuto. vel curato. qui ſatiſ. nõ de. l. j. & fina. Et ſcdm hoc ſunt quatuor genera tutorum ſcilz teſtamentarij. Item legitimi. Item datiui cum inquiſitione. Itez datiui ſine inquiſitione vt dictum eſt.

Tutorũ gñã q̃tuor dicũtur. [margin]

inquiſitione poteſt vnus offerre ſatiſdationẽ & ſolus adminiſtrare niſi etiã alius voluerit ſatiſdare. Si autem nullus ſatiſdat: ille ſolus gerere quẽ teſtator elegerit: vel maior pars eorum. Et ſi diſcordãt cogentur a iudice concordare.

¶ Sed ſi ex teſtõ[a] vel inq̃ſitione duo pluresue dati fuerint: põt vn⁹ offerre ſatiſdationez de idẽnitate pupilli vl' adoleſcẽtis: & cõtutori ſuo vel cõcuratori pferri vt ſolus adminiſtret: vel vt cõtutor aut cõcurator ſat offerẽs preponatur ei: vt & ipſe ſolus adminiſtret.

Diuiſio ¶ Sed ſi. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primo q̃ contutor tenetur cõtutori ſatiſdare: vt in adminiſtratiõe preferatur. Secundo quid fiet ſi nullus ex contutoribus vult ſatis offerre de indẽnitate. Tertio quid agendum cum tutores diſcordant in eligẽdo. Quarto extendit ad datiuos dictum in teſtamentarijs. Secunda ibi (Quod ſi nemo.) Tertia ibi (Sin autem.) Quarta ibi (Idem & in pluribus.) Angelus aretinus.

¶ Sed ſi ex teſtõ. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars in qua ſic pono caſum. Dixiſtis mihi q̃ tutores teſtamentarij & cum inquiſitione dati non ſatiſdant: nunquid eſt hoc generaliter verum. Reſpondeo ſic imperã. q̃ nõ. Nã ſi duo pluresue tutores in teſtamento dati fuerint: poterit vnus ex eis offerre ſatiſdationem de idẽnitate pupilli contutori vel curatori ſuo: & ſi ipſe admittit hmõi ſatiſdatiões & in adminiſtratiõe preferetur: ſz tutor vel curator non poterit per ſe a cõtutore vel concuratore ſuo huiuſmodi ſatiſdatioẽ exigere: ſed offerre eaz dz vt electionẽ det cõtutori vel concuratori ſuo accipere & adminiſtrationez ei exponere vt ipſe ſolus adminiſtrare poſſit: & ſi nullus eorum ſatiſdationẽ huiuſmodi offerat: tunc ſi teſtator in teſtamento expreſſit quis in adminiſtratiõe preferri debeat ille ſolus adminiſtrabit: ſi vero a teſtatore de hoc nihil dictum fuerit: tunc quez maior pars eorum idoneum elegerit ille ſolus adminiſtrabit. Sed ſi ita fuerit q̃ in electione ipſi tutores: nec aliquaten⁹ per ſe cõcordare poterunt pretor partem interponet & aliquez idoneũ adminiſtratorem eligere cõpellet. Idez iuris eſt in pluribus tutorib⁹ vel curatoribus ex inquiſitiõe datis: vt videlicet maior pars poſſit eligere aliquem idoneum qui ſolus negocia pupilli adminiſtret.

a ¶ Sed ſi ex teſtamẽto. Duo ponit & vnum tñ nunc proſequit. ſ. de teſtamentario. (j) ſed in fine. §. dicit de alio. Item hec eadem in curatoribus pluribus locum habent: vt. ff. de adminiſtratione tutorum. l. iij. §. qd in tutoribus. Item quid in legitimis? Re-

ſpondet idem cum ſit eadem ratione deterius negocia per plures exerceã- tur: vt.ff.de adminiſtratiõe tutoꝝ.l. ſi plures.§.apparet ergo. Vñ verſus. Segnius expediant commiſſa negocia plures.

tis in qua oẽs requirunt: hic de adminiſtratione que eſt diuidua: ⁊ penes vnum inſoliduꝫ eſt poſſibilis ſm Bal. Vel ibi loquit de re cõi pluribꝰ vt vniuerſis: hic ꝓo in cõi vt ſingulis.

poſſunt ⁊ ſi vnꝰ velit diuidere: ⁊ alij gerere ſiet diuiſio ceteris inuitis per officiuꝫ iudicis. arg.l.⁊ puto.ff.fa.her. ⁊.l. cõi diuidũdo.§.ſi duo.ff. cõi diu. Ang.

Itaqꝫ ꝑ ſe non põt petere ſatiſdatiõeꝫ a cõtutore ſuo vl' cõcuratore: ſꝫ offerre dꝫ vel electionẽ dere cõcuratori: vl' cõtutori ſuo: vtruꝫ velit ſatiſ accipere vel ſatiſdare[a]. ¶ Quod ſi nemo eorũ ſatis offerrat: ſiqdem aſcriptũ[b] fuerit a teſtatore quis gerat: ille gerere dꝫ. Qđ ſi nõ fuerit aſcriptũ: quem maior[c] pars elegerit: ipſe gerere debet: vt edicto[d] pretoris cauetur. ¶ Si nã aũt ipſi tutores diſſenſerint circa eligẽduꝫ euꝫ vel eos q gerẽ debent: pretor pres[e] ſuas interponere debet. ¶ Idem[f] ⁊ in pluribus ex inquiſitione datis comprobãduꝫ eſt: id eſt vt maior pars eligẽ poſſit per quem adminiſtratio fiet.

ADDI.j. Immo vtrũ qꝫ ſm Angelum vſqꝫ ad difficultaꝫ qꝫ ſi nemo. quia cuꝫ indefinite loquatur preſumitur reſpondere ad interrogata: l.ſi.defenſor.§.qui interrogatus.ff.de interrogato.actione. Ange.

a ¶ Vel ſatiſdare. Sic j.de inũt. ſtipulatione.§.alteri ſtipulari.(vt ſupra dictum eſt.) in ſi.

b ¶ Aſcriptum ſcilicet in teſtamento. vel aliter appareat eius voluntas euidenter: quia dixit in ſatiſdatione quis preferri debet: qꝫ ſi non fuerit aſcriptum: queꝫ maior pars elegerit: ille gerere debet.

c ¶ Maior pars. dũmodo omnes velint per vnũ adminiſtrare: alias cuiꝫ non compellerentur: ſed omnes gerere poſſunt ſi velint: vt.ff.de adminiſtra. tutoꝝ.ſi plures.§.finali.⁊.l.vl' in partes. † Et nota hic ar. qꝫ ſtatur maiori parti: ſic.ff. de pac.l. iurigentium.§. vlt.⁊.l.maiorẽ.⁊.l.ꝑcedẽte.§. ſi.⁊.ff. de teſti.l.iij.§.ij.ibi alias numerꝰ teſtium ⁊c. Arg.cõtra.ff.de ſerui.ruſti. predio.l.per fundum.⁊.ff.communia predio.l.finali.

ſ. Reo ſti poſtulãte vnũ ex eis eligi plures ſimul agere nõ

ADDITIO. Solutio. Ibi loqt in cõſtitutione indiuidui: puta ſeruitu-

Que tamen regule fallunt in multis caſibꝰ: vt per doc. hic. Vide.c.j.ex de his que ſi.a ma.par. capi.

d ¶ Edicto pretoris.qđ nõ hẽmus.

e ¶ Partes ſuas.i. ſpẽ ⁊ officiales ſuos et milites iuſtitie. Sed cur nõ cõmittit fortune: vt als.C.commu.deleg.l. ſi.j.reſpõ. ⁊.j.de lega.§.aptionis. Rñ. nõ: ita alterꝰ factũ.ſ.pupilli põt fortune cõmittere vt ſuũ ꝓpriũ.⁊ cõcor. huic.ff.de leg.j.hmõi.§.ſi.⁊.ff.de vſufruc.l.ſi cuiꝰ.§.ſꝫ ſi inter duos. Ar.ẜ. in eo.ti.l.quotiẽs duobꝰ.j.rñ.

f ¶ Idez in pluribꝰ. Per oĩa: vt.ſ. niſi qꝛ hinc a teſtatore nõ potuit ſcribi qs gereret: cũ nihil dixerit de tutela. nã nõ daret ex inquiſitiõe ſi eẽnt teſtamentarij: vt.ſ.de attil.tuto.j.rñ.

¶ Sciendũ. Diuiditur in quatuor ptes. Prĩo qꝫ officialis cõuenit ſubſidiaria actiõe. Scđo qñ ⁊ in qbꝰ caſibus teneat. Tertio ad heredes extẽdit. Quarto ponit nouum caſuꝫ. vꝫ. qꝫ tutor cogit ſatiſdare. Scđa ibi (Subſidiaria.) Tertia ibi (Que quidez.) Quarta ibi (Quibꝰ cõſtõibꝰ.) Ang. Diuiſio

¶ Sciendũ eſt aũt. Caſus. ¶ Hic incipit quarta ⁊ vltima pars in qua ſic pono caſum. Domine iam video

in quibus caſibus tutores ſatiſdatio-
nem rem pupilli ſaluam fore interpo
nere debeant. Pono modo ꝙ non fue
rit pupillis per tutores bene cautum
qualr in defectū tutoꝝ vel fideicom-
miſſoꝝ ab
eidem rece-
ptoꝝ ſubue
niatur ipſis
pupill' : Rn̄
dit impera.
Amice in h̄
caſu optimū
remediū be
neficio legis
ipſis pupil-
lis indulge-
tur. Scire
enim debes
ꝙ non ſoluꝫ
ipſi pupillis
vel adultis:
vl' furioſis:
vl' ceteris q
in curatione ſunt et adminiſtratione
ſua tenent̄: ſed ēt in magſtrat⁹ q hmōi
ſatiſdationē a tutorib⁹ vel curatori-
bus accipiūt vtilis actio ſubſidiaria
dabit̄: que quidem actio ſubſidiaria
vltimum hmōi pupillis vel adultis
poſſit preſtare ſubſidiuꝫ. Et hec actio
ſubſidiaria nō ſolū aduerſus illos cō
petit qui oīno idoneā cautionē a tu-
tore vel curatore expoſci paſſi ſunt:
nec ſoluꝫ aduerſus magſtratus dat̄: ſꝫ
etiā tam ex prudentiū reſponſis ꝙ̄ ex
cōſtitutionibus principis in heredes
eoꝝ extendit̄. Nec imerito in eiſdem
enī cōſtitutionib⁹ expreſſe cauet̄ vt
tutores vel curatores ad predictā ſa-
tiſdationē interponēdam per pignoꝝ
captionem coherceant̄: vnde cum ipſi
magſtratus ſibi legis beneficio pote-
rant ab hmōi periculo cauere non eſt
mirum ſi ipſi ⁊ etiaꝫ eoꝝ heredes pro
ſua negligentia teneant̄. Scire tamē
debes ꝙ neqꝫ prefectus vrbis: neqꝫ
preſes prouintie: neqꝫ aliquis alt⁹ qui
ius dandi tutores hꝫ predicta actio-
ne ſubſidiaria pupillis vl' adultis vel
ceteris in curatione exiſtentib⁹ tene-
bunt̄: ſed ſolum hi qui hmōi ſatiſda-
tionē accipere ſolent. Et hec in quar
ta parte vſqꝫ in fi. ti.

**Qui tenent̄ acci-
pere ſatiſdationē:
a tutore ſi non rece
pit vl' min⁹ idonee:
tenetur ſubſidiaria
actiōe que ēt trāſit
ꝯ heredes. Et pōt
tutor vl' curator co
gi ſatiſdar̄ ēt capt.
pignorib⁹. Are.**

Sciendū autem
eſt non ſolum tuto
res vel curatores
pupillis ⁊ adultis [a]
ceteriſqꝫ perſonis
ex adminiſtratione
rerū teneri: ſꝫ etiaꝫ
in eos qui ſatiſda-
tionem accipiunt [b]
ſubſidiariaꝫ actio-
nem eſſe: que vlti-
muꝫ eis [c] preſidiuꝫ
poſſit afferre. Sub
ſidiaria [d] autem a-
ctio dat̄ in eos qui
vl' omnino a tutori-

a Ceteris. Ut fu-
rioſis ⁊ men
tecaptis: vt
ſ. ti. j. §. fu-
rioſi. ⁊. §. ſed
et menteca-
ptis.

b Accipiūt. vt ma-
giſtrat⁹: q̄s
dic vt dixi-
mus. j. e. §.
neqꝫ aūt.

c Eis. ſ.
pupillis ⁊ ſi
milibus.

d Subſi-
diaria. ſ. tu-
tele vtilis cōtra eum qui maluꝫ dede
rit tutorem: vel vtilis negocioꝝ ge-
ſtoꝝ q̄ſi maluꝫ curatorē: nam eadem
vtilis in magiſtratū dat̄ † que in ad-
miniſtratores directa dat̄ ⁊ vſure ve-
niunt vt in prima: vt. ff. de magiſtra.
con. l. fi. ⁊. C. eo. l. penul. Subſidiaria
autem dicit̄ penalis aptitudine vt le
gis aquilie actio dicit̄ penalis aptitu
dine: vt. j. ad legē aquil. §. his autē.
nam nec illa ſemper penalis eſt: nec
hec ſemper in ſubſidium datur: quia
quādoqꝫ agit̄ anteqꝫ conueniant̄ oēs
tutores: vt colligit̄ ex his que dicunt̄
in hac glo. circa fi. Quare ad hoꝝ eui
dentiā diſtingue: aut fuit vnus tutor
vel curator: aut plures. Primo caſu
conuenit̄ prius tutor vel curator: ⁊
poſtea magſtrat⁹ vt hic. Si vo plures:
⁊ tunc aut oēs geſſerunt tutelam aut
curaꝫ: aut nullus: aut alter tm̄. Primo
caſu oēs cōueniunt̄ ante magſtratum:
vt. ff. de admi. tu. lucius. §. pe. ⁊ de ma
giſtra. cō. l. duo. In ſcḋo idem: vt. ff.
de adminiſtratione tuto. ſi plures.
In tertio

† Con-
trarium
t ꝫ gl. i
l. actio.
ff. de ne-
geſt. et
ibi bar.
vbi vid̄
q̄ ſit a-
ctio di-
recta: ⁊
q̄ vtilis

Tuto-
res plu
res et
magi-
ſtratus
quo or-
dine cō
ueniri
poſſit.

bus vel curatoribꝰ[a] ſatiſdare nō curauerint: aut nō idonee[a] paſſi eſſent caueri. ¶ Que[b] quidē taz ex prudentū reſpōſis[c] q̃z ex conſtitutionibus[d] imperialibus etiaz in heredes eorū extēditur. ¶ Quibus[e] conſtitutionibus et illud exprimitur: vt niſi caueant[f] tutores ⁊ curatores: pignoribus captis coerceantur[g].

¶ Actiōe ſubſidiaria non tenētur qui tātū dant tutores: ſed qui ſatiſdationem exigunt.

¶ Neqz autē prefectus vrbis[h]: neqz pretor: neqz preſes prouintie: neqz quiſq̃z alius: cui tutores dandi[i] ius eſt: hac

In tertio ſubdiſtingue: aut fuit diuiſa tutele adminiſtratio per iudicē vel teſtatorem: aut non. Primo caſu pro ſua geſtiōe quilibet tenetur: ⁊ nō pro alterius. ⁊ poſtea magiſtratus in ſubſidium. ff. de admi. tuto. l. lucius. §. pe. ⁊ C. de diui. tu. l. ij. Sed tamē in quatuor caſibus vnus pro alterius parte tenetur tamen poſt magiſtratum. ſ. ſi tutorē vt ſuſpectum remouendū nō remouit. vel tarde remouit vel remouēdo iura pupilli pdidit: vel non exegit ſatiſdationem rem pupilli ſaluam fore: cum videret euz nō ſaluando. vt in. d. l. C. de diui. tute. l. ij. ⁊ ff. de admini. tuto. l. lucius. §. penul. Secundo caſu conuenitur primo gerens. ſecundo magiſtratus. Tertio non gerens: niſi in dictis quatuor caſus vbi conuenitur etiam qui nō geſſit ante magiſtratuz. vt. C. de diui. tu. l. ij. ⁊ ff. de admini. tu. l. etiā. ⁊ l. emilius. in fi. ⁊ l. tres tutores. de hoc diximus in. l. j. ff. de tute. ⁊ ratio diſtra. ⁊ in. l. j. C. de tranſactionibus.

ADDITIO. Et nota q̧ in omnibꝰ predictis caſibus pupillus conueniēs tutorem prefertur ceteris creditoribꝰ l. dabimus. ff. de priuileg. credito. ſecus ſi conueniant iudicem. l. j. §. priuilegium. ff. de magiſtra. conue.

a ¶ Idonee. aduerbiū eſt: ⁊ facit ad hoc. ff. de magiſtra. conuenien. l. j. §. ſciendum. ⁊ §. exigere.

b ¶ Que. ſ. tutele actio ſubſidiaria vel negociorum geſtorū. vt diximus.

c ¶ Reſponſis. vt. ff. de magiſtra. cōueni. l. j. §. ſciēdū eſt. ⁊ l. qd ad hēdē.

d ¶ Ex cōſtitutionibus. vt. C. de ma. cō. le. ij. ⁊ in alijs grecis conſtitutionibus: ſed alter heres tenetur: q: de dolo ⁊ lata culpa tm̄. alter defunctus q etiaz de leui culpa tenet. vt. ff. de ma. con. l. non ſimiliter.

e ¶ Quibꝰ. cōſtitutionibus. ſ. grecis.

f ¶ Caueāt. ſ. rez pupilli ſaluam fore.

g ¶ Coerceantur. Facit ad hoc. ff. de admi. tut. l. j. j. reſ. ⁊ ff. de dā. infec. l. iiij. §. iij. ⁊ ff. de lib. agno. ſi qs a liberis. §. ſi qs ex his. ⁊ C. de ſuſpec. tuto. l. iij. ⁊ ff. de ven. inſpi. l. j. §. qd ergo.

h ¶ Neqz. Urbis. ſ. romane per excellētiam. vt. ſ. de iure natu. §. ſz quotiens. Item facit ad hunc. §. ff. de magiſtra. con. l. j. Sed contra eſt. ff. de admi. tuto. l. emilius. Sed diſtingue tria genera iudicum: quidam poſſunt dare tutorem ⁊ non exigere ſatiſdationem: de quibus hic loquitur. Alij ⁊ dare ⁊ exigere. de quibus ibi dicit.† Alij exigere ⁊ non dare: vt tabelliones ⁊ aliquis miles iuſtitie cui talia committuntur: ⁊ iſti tenentur in ſubſidium. vt ſupra de attilia. tuto. §. penul. ⁊ C. de magiſtra. con. l. fi. Itē eſtimatores patrimonij pupillorum: propter quorū prauā eſtimationē viliores fideiuſſores accepti ſunt. vt. ff. de ma. con. l. j. §. diuus. qui erāt dādi pro rei qualitate vt. ff. de in ius vo. l. j. ⁊ qui ſatiſdare cogan. ſi vo. §. j.

i ¶ Dandi. ſcilicet tm̄.

Tutor vnus p altero: tenetur in quatuor caſibus.

† Et ſi differāt accipe ſatiſdationē vel expeditꝰ proceſſum. vt hoc onꝰ trāſeat ad ſucceſſores poterūt ꝯueniri in ſindicatu. vt d. l. j. §. ſciēdū. Jo.

a ¶ Solent. al's debent: ſed iſti nec debent nec ſolent: vt diximus.

Contiuatio. ¶ De excuſationibus tutorum et curatorum. ¶ Supra viſum eſt de tutoribus et curatoribus. verum quia hi varijs ex cauſis excuſari ſolent. ideo merito ſubdit de excuſationib⁹ tutorum et curatorum. Por cius. Vel ſic. De excuſationibus tutorum vel curatorum: nunc dicit quod ſupra quib⁹ modis tute. ſi. promiſit. Accurſius.

actione tenebitur: ſed hi tantummodo qui ſatiſdationem exigere ſolent[a].

¶ De excuſationibus tutorum vel curatorum.

¶ Tres liberi rome et quatuor in italia: et quinque in prouintijs preſtant excuſationem a tutela: vel cura. Adoptiui vero non computantur. Nepotes vero in locum filij vocantur: nec ſibi mortui computantur: niſi pro re publica deceſſerint. Angelus aretinus.

Excuſantur autē tutores et curatores varijs ex cauſis.

Diuiſio ¶ Excuſantur. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in ſexdecim partes. Prima ponit qualiter quis excuſetur a tutela propter numerū liberorū. Secunda ibi (Item diuus.) qualiter excuſetur qui impeditur negocijs fiſcalibus et reipublice. Tertia ibi (Et qui poteſtatē.) qualiter quis excuſetur propter poteſtatem et iuriſdictionē. Quarta ibi (Item propter.) qualiter excuſetur propter litem precedentem cū pupillo: et adulto. Quinta ibi (Item tria.) qualiter excuſetur propter numerum tutelarum. Sexta ibi (Sed et propter.) qualiter excuſetur propter paupertatem. Septima ibi (Item propter aduerſam.) qualiter quis excuſetur propter infirmitatem. Octaua ibi (Similiter.) qualiter excuſet propter imperitiam litterarum.) Nona ibi (Item ſi propter inimicitias.) qualiter quis excuſetur propter inimicitias. Decima ibi (Item is qui.) qualiter quis excuſetur propter cōtrouerſiam ſtatus. Undecima ibi (Item maior.) qualiter quis excuſet propter etatem. Duodecima ibi (Idem et in milite.) qualiter excuſetur propter militiam. Decimatertia ibi (Item rome.) qualiter excuſetur propter exercitium liberalium artium. Decimaquarta ibi (Qui autē.) in quantū tēpus pōt quis ſe excuſare. Decimaquinta ibi (Qui tutelā.) qualiter quis excuſetur a cura pupilli ſui vel vxoris ſue. Decimaſexta ibi (Si quis autē.) declarat quod falſa excuſatio non prodeſt. Item prima pars diuiditur in quinque partes. Primo ponit quod plures et varie cauſe ſunt quibus quis a tutela: vel cura excuſatur. Secundo ponit qualiter quis propter liberos excuſatur. Tertio quot liberi habent excuſare: ſeu propter quot liberos quis excuſetur a tutela: vel cura. Quarto fortificat dictum ſuum per ſimilē rationem annectendo. Quinto declarat qui liberi ſint illi qui preſtant excuſationē. Secunda ibi (Plerique.) Tertia ibi (Si enim tres.) Quarta ibi (Exemplo.) Quinta ibi (Sed adoptiui.) Angelus aretinus.

¶ Excuſantur autē. Caſus. ¶ Pone igitur caſum in prima parte. Acceſſi ad Iuſtinia. et ita coram eo propoſui. Domine vos vultis tractare de excuſa. tuto. vel cura. dicatis ergo mihi quibus modis excuſantur tut. vel cura. ab onere adminiſtrationis: Ad hoc reſpō. ipſe. Amice tut. vel cura. varijs modis a tutela vel cura poterunt excuſari. Quandoque enim per numerum

¶ Plerumqȝ propter [a] liberos ſiue i poteſtate ſua ſint: ſiue emancipati [b]. ¶ Si enim tres liberos ſuperſtites: rome [c] quis habeat: vel in italia quatuor: vel in prouintijs [d] quinqȝ: a tutela vel cura pōt excuſari. ¶ Exemplo ceterorum munerum [e]. Nam ⁊ tutelam et curā placuit publicum [f] munus eſſe.

liberoꝝ ſuorum merêtur excuſationem: ſiue huiuſmodi liberi in poteſtate ſint: ſiue etiam emancipati. Si enim tres liberos aliqs habuerit rome ſuperſtites: vel in italia quatuor: vel in prouintia quinque a tu. vel cu. poterit excuſari. ⁊ hoc ad modum aliorum munerū ciuiliū: nam ⁊ tutelā ⁊ curam placuit eſſe munus publicū. Unde ſicut a ceteris muneribus publicis quis excuſari poterit: ita ⁊ ab iſtis. Nota italiam vltra prouintias: romam autem vltra italiam priuilegiatā. Nota q tu. vel cu. eſt munus publicum auctoritate.

a ¶ Propter liberos. ſuperſtites et incolumes. vt. ff. de vaca. mu. l. ij.

b ¶ Emancipati. niſi pater filio emācipato curator petatur. tunc enim nō excuſatur a cura emancipati. vt. ff. eo. amiciſſimos. §. ſi. † Uel dic q lȝ faciat contra ſtimulos naturales tamē bene poteſt. vt ibi innuitur.

c ¶ Rome. Hoc eſt in ciuitate romana ⁊ vſqȝ ad centeſimum miliarium. ff. de offi. pre. vrb. l. prima. §. cum vrbem. Accurſius.

ADDITIO. Secus ſi dixiſſet in vrbe vel in vrbibus: q: vrbs muris cingitur. vt. l. vrbis. ff. de verbo. ſigni. Et quid appellatione ciuitatis: vel patrie cōtineatur: ⁊ quid ſi dicat̄ Aretiū florētia ⁊c. Angelus hic fere mittit.

d ¶ In prouintijs. Sed nunquid ille prouintie: que al's habent ius italie: ⁊ hoc habebunt: Reſpon. non quia illud propter tributa conceditur eis. vt ff. de cenſi. l. prima ⁊ finali.

e ¶ Munerum, id eſt onerum ciuilium. vt decurionatus: ſecus ſi patrimoniū ſit onus. vt. ff. de va. mu. l. ſextū decimum. §. numerus. ⁊. §. que patrimoniorum. ⁊ l. his oneribus. j. reſpō. ⁊ C. qui numer. lib. l. j. lib. x. Item ſecus in honoribus. vt. ff. de va. mune. l. iiij. ⁊ l. in honoribus. Item ſecus in oneribꝰ que honori inherēt. vt. ff. de vac. mune. l. ſextumdecimum. §. numerus.

f ¶ Publicum. Auctoritate: nā datur iuſtis. vt C. de decur. l. nullus. lib. x. ⁊ facit. ff. de verb. ſig. l. pupillus. §. munus. ⁊ l. munus ꝓprie. ⁊ ff. de mu. ⁊ ho. l. j. §. ſi illud. Sȝ cōtra. ff. e. athlete. §. tutela. Sȝ nō eſt publicū munus (vt ibi dī) vtilitate: lȝ auctoritate. vt hic dī: ſȝ vtilitate publicū eſt ſecūdario q: expedit reipublice ⁊c. vt. ſ. de his qui ſunt ſui vel alieni iuris. §. ſi. Itē contra. ff. eo. ſpadonē. §. qui accepit. ⁊ l. nō tm̄. §. nō omnia. Sed lȝ ibi generaliter remiſſionē publicorū munerū habuit: tamē ex generali remiſſione non continet tutela vel cura fauore pupillorū ⁊ adultorum. † ſicut ⁊ al's de generali dicto quedā excipiunt vt. ff. de le. iij. l. vxorē. §. feliciſſimo. ⁊ ff. de procu. Pomponius. j. reſpon. ⁊ ff. de lib. le. l. aurelio. §. caius.

¶ Sed adoptiui. Caſus. ¶ In quo ſic pone caſum. Dn̄e Iuſtiniane vos dixiſtis p liberos quē poſſe a tutela vel cura excuſari: dicatis mihi ꝓ deo an illud locū habeat indiſtincte in oībus liberis: Reſpō. īperator qd dixi tibi general'r aliquē p liberos poſſe excuſari: itelligere debes de nālibus ⁊ legitimis. Nā adoptiui liberi patri adoptiuo ad excuſationē nō ſufficiūt vel nō proficiūt. Liberi enim naturales ⁊ legitimi extranee pſone a pīe naturali nihilominꝰ ad excuſationē proſunt.

l. amiciſſimos.

† Et iſta eſt ꝑior ſm̄ Angelū. q: cū bn̄ficio qd habeo ꝓpte nō debeo vti ſ te ſaltem vbi tu ꝓficipas de eodē ſȝ Chriſt. p. l. ſi iudex circūuēto ff. d mi. al's ſecꝰ vt in. d.

† Et ſic gn̄alis imunitas non extēdit ad munus publicū cū aucte ⁊ vtilitate prius tū: ⁊ ita nec ad reale ordinariū ſed extraordinarium ſicvt notat bar. ⁊ Dy. in d. §. qui accipit.

a ¶ Non proſunt. Et hoc dico ad excuſationem: ſed bene acquirebant ei. ſcilicet patri adoptiuo: vt hic. ⁊ ff. de va. mu. l. ſeruum. §. adoptiui. maxime hodie: cum nihil ad patrem adoptiuũ tranſeat. vt ſupra de adoptioni. §. ſed hodie.

¶ Sed adoptiui liberi non proſunt[a]. In adoptionez autez dati: naturali[b] patri proſunt.

¶ Itez nepotes ex filio ꝓſunt: vt in locũ patris[c] ſui ſuccedant ex filia nepotes nõ[d] proſunt. Filij autem ſuperſtites[e] tm̃ ad tutele vl' cure muneris excuſationez proſunt.

b ¶ Naturali pri. Licz adoptiuo nõ proſint. vt. ſ. proxi. reſpõ. ⁊ ſm hoc pũcta ibi. dati. Uel dic dati in adoptionem naturali patri. id eſt auo vel proauo proſunt. ſ. arrogati: cum tranſeant in familiam eius. vt. ſ. de adoptio. §. ſed hodie. in fi. §. ⁊ §. ſequẽti. ⁊ ſm hoc fiet hic mẽtio illius noui iuris: ⁊ punctabis: ibi naturali patri.

¶ Item nepotes. Caſus. ¶ In quo ſic pone caſum. Uidimus ꝙ per liberos quis a tute. vel cura excuſatur: ſz qꝛ appellatione liberorũ veniunt nepotes. Queritur a domino Iuſti. an iſtud ſe extendat ad nepotes? Reſpõ. impe. ꝙ nõ ſolum liberi in primo gradu exiſtentes proſunt: ſed etiaz nepotes ex filio mortuo auo ſuo ad excuſationem proſunt: qꝛ in locum ſui patris mortui ſuccedunt: ſed lz nepotes ex filio poſt mortem ipſius filij eiuſdẽ patris nepotis auo proſint: nepotes tamen ex filia ei prodeſſe nõ poterũt. Nota ꝙ nepotes quotquot ſint in liberorum numero pro vno reputantur ad tutele excuſationem.

c ¶ In locũ patris. Appet ꝙ eo mortuo tm̃ proſunt: eo autez viuo nõ proſunt: vt hic cum dicit in locuz pr̃is ⁊c. ⁊ C. de his qui numero li. l. ij. ⁊ iij. li. x. Sed nunquid omnes loco vnius cõputantur? Reſpondent quidam ꝙ nõ. Sed contradicunt leges expreſſe: naz loco vnius numerant quotcũqz ſunt. vt in greca lege. ff. e. l. ij. §. quotcũqz. nam etiam in ſucceſſione loco vnius computantur. vt infra de here. qui ab inteſta. §. cum filius. ar. ff. de contratabu. l. j. §. j.

ADDITIO. Hoc eſt mirabile. cum auus habeat curã ⁊ onus alẽdi eos: ſz ratio eſt: qꝛ proſunt patri ſuo ⁊ non debent prodeſſe duobꝰ. Et facit ꝙ ſi canonicꝰ habeat duas p̄bendas in eadez eccleſia: forte ex diſpenſatione ꝙ non habeat niſi vocem vnius. Joannes fabri.

d ¶ Non proſunt. Quia non ſunt in poteſtate ſua. vt. ſ. de pa. po. §. fi. hec ratio non eſt bona. vt. ſ. eo. in princi. dicit enim de emancipato. vnde dicas non proſunt auo materno: qꝛ alij proſunt. vt. C. de mili. teſt. l. v. ⁊ fi.

¶ Filij autem. Caſus. ¶ In quo ſic figuratur caſus. Uidemus ſupius a pri. ti. huculqz ꝙ liberi et nepotes ex filio excuſant quem a tuto. vel cu. Sed quero domine Iuſti. an hoc verum ſit de filijs mortuis? Reſpon. dominus imperator qd' dixi tibi filios prodeſſe: intelligere debes ꝙ filij ſuperſtites tm̃ ad tut. vl' cura. oneris excuſationem proſunt: mortui enim nõ proſunt. ⁊ hoc vſqz ad verſicu. illum. Sed ſi in bello. in quo ſic pono caſum. Oſtenſuz eſt ſupra ꝙ liberi mortui non proſunt ad excuſationem tu. vel curato. Nunc queritur ab imperatore quid ſi in bello pro republica occiſi fuerint: an patri ad excuſationem prodeſſe poſſunt? Et reſpondet. Certe conſtat eos prodeſſe qui in atrio principis ceciderũt. ⁊ in perpetuum: qui enim pro republica ceciderunt: in perpetuum per gloriaz viuere intelliguntur.

e ¶ Superſtites. id eſt viui.

a ℭ Defuncti. Idem ⁊ in non natis. ſ; conceptis: quia quo ad hunc caſu;: non ſunt pro iam natis. vt. ff. eo. l. ij. §. qui autem in ventre.

b ℭ In acie. ſcilicet principis. vt ſupra de adop. §. femine.

c ℭ Per gloriam viuere. Nota mortuū viuere p gloriā. vt. ff. ad. l. aquil. qua actione §. ſi qs in colluctatione. † Et ecōtra qs fingitur mortuus: qui viuit per vituperiū: vt deportati. vt. ff. de contratabulas. l. j. §. j. ⁊. §. penul. in ſi. ⁊. ff. de dona. iter virum ⁊ vxorē. l. cu; hic. §. ſi donator. al's §. ſi ſeruus. vbi ſeruus viuit: ⁊ tamen pro mortuo reputatur quo ad ius ciuile. vt. ff. de reg. iu. quod attinet. ⁊. l. ſeruitute.

ℭ Item diuus. Caſus. ℭ Et diuus Marcus. in qua pſequitur Iuſtinia. materiam prime partis in illo. §. pono ſic caſum. Domine iam video qualiter excuſantur ab onere tutele vel cure. nunquid pluribus modis poterit competere excuſatio? Reſpon. ꝙ ſic diuus Marcus reſcripſit in ſemeſtribus ſuis adminiſtrantem res fiſcales: durante adminiſtratione poſſe ſe ab onere: vel cura excuſare.

d ℭ Item diuus. In ſemeſtribus. id eſt in ſex menſibus: quibus dabant operam ſtudio. Nam alterius ſex menſibus dabant operā imperatores bello ⁊ ſtudio. vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. exhis. in prin. vltime charte. vel dic ꝙ nomen erat libri illis ſex mēſibus cōpoſiti quod in idem recidit.

e ℭ Adminiſtrat. Qui dicitur procurator fiſci. et facit ad hūc §. ſ. de cur. §. item in locū.

ADDITIO. Idem ſi adminiſtrat res aliorū principū. Io. fa.

ℭ Itē q ab ſunt. Caſus. ℭ In quo ſic pōe caſu;. Titius cauſa reipublice abſens datus eſt tu. vl' cura. Queritur ab imperatore an poſſit ſe legitime excuſare? Reſpon. imperator ꝙ q abſentes cū reipubli. dati ſunt tut. vel cura. ob onere adminiſtrationis tut. vel cur. excuſantur.

f ℭ Item qui. Abſunt. vel abfuturi ſunt. vt. ff. de procuratoribus. l. filiuſfamilias. §. finali.

ADDITIO. Quia paria ſunt eſſe. vel de proximo ſperari. l. penul. ff. de teſtamē. mili. quod facit an licētiatus gaudeat beneficio doctorum: de quo dic vt ibi per docto. Aretinus.

g ℭ Excuſantur. Hoc primum reſpōſum loquitur quando eo exiſtente in abſentia reipublice cauſa datus fuit tutor vel curator: quo caſu perpetuo excuſatur: ſi per viginti annos militauerat: vel compleuerat militie ſpatiū ⁊ non ignominioſe miſſus eſt. Al's q infra quinquēniu; miſſus eſt: puta qr

ℭ Defunctiᵃ autē; non proſunt.

ℭ Sed ſi in bello amiſſi ſunt queſitū eſt an proſunt.

ℭ Et cōſtat eos ſolos prodeſſe: qui in acieᵇ amittuntur.

ℭ Hi eni; qui pro re publica ceciderunt in perpetuum perᶜ gloriam viuere intelliguntur.

ℭ Procurator fiſci excuſat a tutela: vel cura. hoc dicit Angelus aretinus

ℭ Itē diuus marcꝰ in ſemeſtribusᵈ reſcripſit eū q res fiſci adminiſtrat: a tutela vl' cura quādiu adminiſtratᵉ excuſari poſſe.

ℭ Abſens cū republice a tutela: vl' cura noua i toto excuſat: ab antiq̄ aūt durāte abſentia. Are.

ℭ Item qui reipublice cauſa abſuntᶠ a tutela ⁊ cura excuſanturᵍ. Sed et ſi fuerint tutores: vel curatores dati: deinde reipublice cauſa abeſſe ceperint: a tutela: vl' cura: ex-

† Idē in eo q ingreſſus eſt religionē ēt bīi Frāciſci ſ; oēs hic ar. l. miles. ⁊ ibi gl. ff. de re iudi.

Semeſtre dupl'r accipitur.

Milites a bello miſſi q̄ſt annos excuſationis habēt.

infirmus nullam habet excuſationem: qui poſt quinque annos habet annum: qui poſt octo annos habet biennium: qui poſt duodecim habet triennium: qui poſt ſexdecim habet quadriennium: qui poſt viginti excuſationem perpetuam habet. vt dictum eſt. i. ff. eodem. §. ſed et ſi milites. §. j. ij. et iij. et iiij. et v. et §. quinque vſque ad §. quando autem poſt.

Sed et ſi quis. Caſus. In quo ſic figuratur caſus. Vidimus quod aliter abſens datus tutor vel curator reipublice cum abeſſe incipiat aut ſimiliter excuſatur: Reſpondit dominus imperator quod non ſolum illi qui in abſentia dati erant poſſunt excuſari: ſed etiam ſi primo fuerant dati tutores vel curatores: et poſtea ceperunt abeſſe cauſa reipublice: a tut. vel cura. excuſantur: et interim curator loco eorum datur: quibus reuerſis curator loco eorum ſurrogatus deſinit curator eſſe: et ipſius adminiſtrationis onus recipiunt: nec in caſu iſto poſt reuerſionem anni habent vacationem. vt Papi. lib. vj. reſponſorum reſcripſit. Hoc enim ſpatium indulgetur his qui poſt reuerſionem ad nouas tutelas: vel curas vocantur. Non autem eis qui priſtine adminiſtrationis onus recipiunt. Nota quod abſens reipublice cauſa durante abſentia excuſatur ab inchoata tutela: quam reuerſus cogitur reaſſumere.

a Excuſantur. Si hoc poſtulauerint prius: et etiam alium auctorem: vel curatorem petierint: alias non. vt C. ſi tut. reipublice cau. l. j. et ff. de adminiſtra. tut. tutores. §. qui ſequitur.

Et qui poteſtatem. Caſus. In quo ſic pone caſum. Viſum eſt ſuperius de pluribus perſonis qualiter ſe poſſit excuſare a tutela vel cura. Nunc queritur a domino imperatore an ſint alie perſone que poſſint excuſari: Reſpondet imperator quod non ſolum pre dicte a tutela vel cura excuſantur: ſed etiam qui aliquam poteſtatem habent: vt prefectus vigilum: vel amnone: quia tunc illi a ſuſceptione tutele vel cure: durante officio ſuo ſe poſſunt excuſare: vt diuus Marcus ſcripſit: ſed tutelam ſuſceptam occaſione poteſtatis non poſſunt deſerere. Nota quod iuriſdictionem habens a tutela ſuſcipienda excuſatur: licet ſuſceptam non deſerat. Nota quod quedam impediunt contrahenda que non dirimunt iam contracta. Sed pone caſum. Nunquid ſi aliquis datus tutor vel cura. habeat litem cum pupillo: vel cum adulto poterit occaſione litis ſe excuſare: Reſpondet imperator quod non: niſi de omnibus bonis ipſius pupilli: vel forte de hereditate aliqua ipſi pupillo delata controuerſia fuerit. In hoc enim caſu excuſatio habebit locum.

cuſantur [a]: quatenus reipublice cauſa abſunt: et interea curator loco eorum datur: qui ſi reuerſi fuerint recipiunt onus tutele.

Nam nec anni habent vacationem: vt Papinianus reſponſorum libro quinto ſcripſit: nam hoc ſpatium habent ad nouas tutelas vocati.

Habens publicam poteſtatem a tutela habet excuſationem ſed non a iam ſuſcepta. Angelus aretinus.

Et qui poteſtatem [b] aliquam habent ſe excuſare poſſunt: vt diu. Mar-

b Et qui poteſtatem. Vt quia ſic prefectus vigilum: vel amnone. vt. ff. eo. l. adminiſtrantes. (j) et ſimiles qui poteſtates vocantur. vt. C. de mo. mu. l. eos. ſecus ſi ſit circa latus principis. ceptam enim non complebit. vt. ff. eodem. l. legiſperitos.

ADDITIO. (j) Melius facit. l. athlete. §. gentium. ff. codem. vbi dicit Bartolus quod officiales publici vel anciani ſunt immunes a gabellis vel col-

cus reſcripſit: ſed [a] ſuſceptã tutelaz deſerere non poſſunt.

¶ Propt litez quã quis habet cum pupillo non excuſatur a tutela: niſi ſit oiuz vel maioris partis bonorum. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Item propter litem quã cum pupillo: vel adulto tutor vel curator habet: excuſari nemo poteſt: niſi forte [b] de omnibus bonis: vel hereditate [c] controuerſia ſit.

¶ Tres tutele oneroſe diuerſorũ patrimoniorũ non affectate tandiu preſtãt vacationẽ quãdiu durant. Angelus aretinus.

¶ Itẽ [d] tria onera tutele nõ affectate vel cure preſtãt vacationẽ quãdiu adminiſtrantur: ut tamen pluriuz pupillorum tutela vel cura eorundem bonorum veluti fratruz pro una cõputetur.

¶ Qui probant ſe eſſe ita pauperes q tutele vel cure ſup eſſe non poſſunt: excuſant ab eis. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed et propter paupertatem excuſationem tribui: tã diui fratres: q̃ per ſe diuus Marcus reſcripſit: ſi quis

ſertis extraordinariis: non ordinariis. Angelus aretinus.

a ¶ Sed ſuſceptaz. ut. s. proximo. §.

b ¶ Item propter. Niſi forte. imo et ſine forte: vel etiam ſi de maiori parte bonorum pupilli ſit controuerſia, ut ff. eod. l. propter litem. j. reſpon. ꝛ facit. C. eodez. l. ſi ut allegas. ꝛ. s. de auctorita. tuto. §. finali. ꝛ. C. q. da. tuto. poſ. l. e. creditoris ſed hodie nõ poteſt creditor: vel debitor eẽ tutor. ut in auc. ut hi qui obſe. p §. j. coll. vj.

c ¶ Hereditate. ſcilicet ipſi pupillo a patre ꝺlata: vel a quocũq; non curo: propter magnitudinem enim litis pone de hereditate.

¶ Itez tria onera. Caſus. ¶ In quo. §. adhuc proſequitur Juſtinia. materiam ſuam et multiplicat modos quibus excuſantur tuto. vel cura. unde pono ſic caſuz. Domine nunquid ſunt adhuc plures modi quibus tu. vel cur. ab onere adminiſtrationis poterũt excuſari: Reſpon. q ſic. Nam tria onera tutele vel cure: nõ affectate quãdiu adminiſtrãtur tribuunt excuſationem: ita tamen in caſu iſto intelligẽda ſunt tria onera: ut tute. vel cura. plurium pupillorum eiuſdem hereditatis. utputa fratrum vel nepotum: pro una tut. computantur. Nam non numerus pupillorum: ſed ſeparatio patrimoniorum facit plures tutelas: ꝛ non ſolum in predictis modis locũ habet excuſatio. Nota q onus quod qs ſubit ſpõte non videtur onus.

d ¶ Item tria onera: Nota dicit onera. quatuor eniz poſſet habere tutelas que ſibi excuſationem non darent ſi ſint leues vel leuiſſime. ut hic. † Item nota q dicit tria onera: tres enim poſſet haberi: ꝛ tamen pro una computant: puta .j. puta fratrũ: ut ſequitur: Non eniz numerus pupillorũ plures tutelas facit: ſed patrimoniorum ſeparatio: ut. ff. eodem. tria. ꝛ. l. ſi tu. † Item q dicit non affectate. nota: nam dediſſet operam. et ſi affectaſſet eas habere: non prodeſſent: quia non viderentur oneroſe: ut et alias qui data opera reipublice cauſa abeſt. ut. ff. ex quibus cauſis mai[illegible]. l. et qui data. et facit. ff. ſi quis cau. l. ſecũda. §. ſi tamen. ꝛ. ff. ad legem corneliã. de falſis. l. uxori. §. primo. furta illud. Hoc portat leuiter quod portas

† Itez ſi alia ipſa vel etiã quarta ſupueniẽs ſit breui tẽpore finienda puta .j. ſemeſtre. le. nõ tm̃ l pn. ff. e. † Ex q̃ ter. infert Barto. unũ ſin tuz magnũ egpollere trib⁹. ꝛ p eo ſuſtinerem ſuſpendi poſſe.

Et qđo quiſq; libẽter. Item hec tria onera in|telliga|tur fur|tũ vnũ vel plu|ra. vide in. l. cũ g. §. idẽ ſcribit ff. de fur. Ange.

domo vna eſſe ſufficit: vt ſi pater vel filius gerat omnes excuſentur: ſed nõ computentur: niſi ob alium tutorem teneantur. vt. ff. eo. l. diximus. §. fi. & l. ſeq. & ff. de ritu nuptia. §. ſi quis tutor. Item hono|rari⁹ hoc no|mine non cõ|putaꝛ: vt. ff. eo. l. ſpado|nem. §. ſi ciui|tatis.

tatem vt tutele ſupereſſe nõ poſſet cum forte in agro eũ tota die eẽ oporteat. Nec eni; placet prima expoſitio: cum hoc munus magis obſequio perſone ꝙ in aliqua erogatione cõſiſtat. vnde pauper|tas talis nõ nocet dũmo|do poſſit ſu|pereſſe tute|le. vt. ff. de mu. & hono. cura. §. ino|pes. & j. titu. j. §. fina.

imparẽ[a] ſe onerĩ iũcto poſſit docer[b]. Infirmitas excu|ſationẽ preſtat a tu|tela vel cura. Areti. Itẽ propter ad|uerſam[c] valitudi|nem: propter quã nec ſuis quidem ne|gocijs intereſſe po|teſt excuſatio locũ habet.

ADDITIO. Item due excuſatio|nes imperfecte diuerſi generis. puta due tutele cum duobus filijs non fa|ciunt vnam plenã. l. excuſatur. §. am|plius. ff. eo. & an vnus teſtis cũ fama probet in criminalib⁹ vide Ang. hic.

Sed & propter. Caſus. In quo caſus ſic figuraꝛ. Tytius volẽs face|re teſtamẽtum ſuum vicinum pauperem & adeo in rebus tenuẽ: vt nõ ha|beat vnde viuat niſi ex ſuis operis in ſuo teſtamẽto filijs ſuis impuberibus tutorem aut puberibus cu. inſtituit. Querebatur a domino imperatore an iſte meuius propter ſuam pauperta|tem poſſit ſe excuſare ab adminiſtra|tione tutele. Reſpon. dominus Iuſti|nianus ꝙ quis excuſaꝛ a tute. vel cu|ra. propter paupertatẽ ſi ſit adeo pau|per: vt non poſſit adminiſtrationi tu|tele vel cure intẽdere. ſed habeat ne|ceſſe operari vt viuat: & hoc tam diui fratres ꝙ diuus marcus reſcripſerũt. Et hanc paupertatem debet probare is qui ad tutelam vel cu. vocantur.

Tutor. ꝑ quam pauper|tatem a tutela excuſaꝛ.

a Sed & propter. Imparem. id eſt ſi non habeat tantum in bonis quã|tum & pupillus cui datur tutor: vt hic. & ff. eo. l. paupertas. al's autẽ dicitur pauper qui non habeat quinquagin|ta aureos in bonis: vt. ff. de accu. nõ|nulli. Uel dic verius eũ eſſe hic pau|perem & imparem oneri qui ſic labo|ribus eſt implicatus propter pauper-

Paup|tas ali|qñ non excuſat a tute|la.

b Docere. id eſt probare.

Itẽ ſi propter. Caſus. In quo vſq; ad verſi. Similiter ſic forma ca. Tytius in extremis vite conſtitutus meuium in ſuo teſtamẽto tu. aut cu. ſuis filijs dedit qui quidem meuius adeo infirmitate detinebatur: vt ſuis rebus ſeu proprijs negocijs intereſſe nequiuiſſet. iſte tytius voluit ſe excu|ſare ab adminiſtratione huiuſmodi tu. vel propter ſuam infirmitatẽ qua tenebatur querebatur a domino impe|ratore an iſta excuſatio cum reddat immunem ab onere tu. vel cu. Reſpõ. dominus impe. ꝙ prop er diuerſaꝫ va|litudinem per quam quis proprijs re|bus adminiſtrandis ſupereſſe nõ poſ|ſit excuſatio locum habebit.

c Item propter aduerſam valitu|dinem. Ut ſi eſt ſurdus vel mutus: vẽ perpetua valitudine detẽt⁹. vt. C. qui. mor. l. j. qui morbus proũt duraucrit excuſat: ſed furor non excuſat: ſed in|terim curator datur ẽm Ioã. vt. ff. c. l. non ſolum. §. ſi. & ſeq. duabus. ll. vſq; ad. §. ſunt & alij. Sꝫ quidam ex ſupra|dictis etiam ſi velint non admittunꝛ. vt ſurdus & mutus. vt. ff. de tu. l. j. §. pe. & §. fi. Quare dic ꝙ quãtũ ad eos improprie ponitur excuſatio. vt infra eo. §. minores.

Similiter. Caſus. In quo ſic figuraꝛ ca. Uidimus ſupius qualiter propter penuriã rerũ tẽporaliũ & ſa-

nitatis qualis a iure excuſat: ſed qꝛ eſt alia penuria que di ignorantia: ideo querebatur a dño impe. an imperitia lr̃aꝝ quez poſſit a tut. vel cu. excuſare. R̃ñdet dñs impe. qꝙ etiã rõne ipe- ritie lr̃arum poſſit quis a tut. vl' cu. excuſari. Diuus enĩ pi⁹ reſcripſit eũ qui litteras neſcit ab oneꝛe adminiſtratiõis tutele vel cu. excuſandũ eſſe.

teſtamentũ facta fuit ⁊ nõ capitalis: ga videt̃ remiſiſſe ex quo in teſtamẽto dedit tutorem: vt. ff. eo. athlete. §. dat remiſſionẽ. put eſt ibi in littera p̃ius: vt ⁊. j. eo. §. inimicitie.

ℭ Homo ſimplex ⁊ ignarus litteraꝝ: habz a tutela excuſationem. Areti.

ℭ Similr̃ eos qui litteras neſciunt[a] eẽ excuſandos diu⁹ pi⁹ reſcripſit: q̃uis ⁊ imperiti litteraꝝ poſſunt ad adminiſtrationẽ negociorum ſufficere.

ℭ Dat⁹ tutor in teſtamẽto: ꝑpter inimicitias excuſatione; habet. Qui vo ꝑmiſit adminiſtrationez: excuſationẽ perdit. Aretinus.

ℭ Itẽ ſi ꝑpter inimicitias[b] aliquem teſtamento tutorẽ pater dederit: hoc ipſuz p̃ſtat ei excuſationẽ: ſicut per

ↄ̃triũ nõ excuſant̃ q ſe tutelaz patri pupilloꝝ adminiſtraturos promiſerant[c].

ℭ Ex eo qꝙ qs non cognoſcit patrẽ pupilli non excuſatur a tutela. h. d. Areti.

ℭ Nõ eſſe aũt admittẽdaz excuſationem eius qui hoc ſolo vtitur: qꝙ ignotus[d] patri pupillo- ruz ſit: diui fratres reſcripſere.

ℭ Inimicitie capitales ſi recõciliatio nõ ſit ſecuta p̃ſtant vacationem a tutela. Aretinus.

ℭ Inimicitie quas quis cuz patre pupillorum vel adultorum exercuit ſi[e] capitales fuerunt:

a ℭ Similiter eos. Litteras neſciunt ⁊ ſimplices ſunt vel rudes: aliud ſi ſunt ſagaces i negocijs: tunc enĩ nõ excuſant̃: vt ſbij- cit q̃uis ⁊c. vt. ff. eodez. athlete. §. pe. ⁊ fina. Et no. litteratũ ad aliud admitti ad q̃ nõ recipitur illiterat⁹: vt C. de poſtu. l. q̃. ⁊ in auc. de iudic. §. j. colla. vj. Et no. melioris ↄditionis eẽ ſapientem q̃ ſtultam.

I. ſariuz ignorãtia an excuſat a tutela.

c ℭ Promiſerãt. lz al's habeãt excuſationez: vt hic. ⁊. ff. d' ma te. teſt. ⁊ ſententia. in fi. et hoc vbi ꝑmiſit vl' ſic ſe iactauit. Quid autez ſi in teſtamẽto ſe tutorẽ ſcripſit: R̃ñ. nõ erit tutor niſi vel euidenter idoneus appareat vel pater euz cõfirmauerit: vt in. d. l. ex ſententia. vt tũc d' cetero erit tutor. ff. ad l. cor. de fal. vxori. §. j. Accur.

d ℭ Nõ eẽ. Ignotus. ſz is excuſat̃ q ibi domicilium non hz vbi datus eſt: vt. ff. eo. l. ſi. in fine.

ADDITIO. Qd' eſt vez ſm Ang. ſi ibi conſtituerit domiciliuz: al's aũt non eſt opus excuſatione cum a iudice dari nõ poſſit: vt eſt glo. in. l. neqꝫ. C. qui da. tuto. pol. Et qua actione teneantur ſi ſponte geſſit: ⁊ an teſtis debeat cognoſcere cõtrahẽtes: vide hic eum qui determinat qꝙ ſic: ſi deponat de facto contrahentis.

b ℭ Item ſi. Inimicitias. Vt qꝛ ideo eũ dedit tutorẽ vt debite ſupponat: ⁊ a pupillo veret̃. Et nota qꝙ tribus caſibus excuſat inimicitia: vt ſi ideo dedit vt dictũ eſt vt hic. Itẽ ⁊ qñ interuenit poſt teſtm̃. Itez ⁊ ſm quoſdam etiaz qñ ante teſtm̃: ſi tñ fuit capitale certamen. In quarto caſu nõ. vt ſi aũ

Inimicitia tribus caſib⁹ excuſat a tutela.

e ℭ Inimicitie. Si capitales. capi-

Inimicitie dicunt̃ capi duplicẽ.

tales accipe: vel quia accuſabat eum de aliquo crimine qd' ingerebat penã capitis. i. ſtatꝰ. Vel qd' ingerebat penaꝫ ſanguinis. Vel q: inſidiabat[ur] morti ipſius ſm Azo. Et no. hic fieri aliqd rõne inimicitie qd' ſi fieret: al's ſic. ff. d' arb. nõ diſtiguemus. §. cum quidam. l. iꝫ autẽ. ꝛ. ff. de li. cau. ſi pi. Nam inimicus iudex eẽ nõ poteſt: vt ff. de procu. l. filiusfamilias. §. fin. ꝛ l. vel exilio. a ¶ A tutela vl' datiua vel ltia. ſi ãt teſtamẽtaria. dic vt. s. in gl. vt qi ꝛc. b ¶ Item is. A pupillo[rum] patre: vt quia pater pupillo[rum] q̃nq[ue] dixit hunc queꝫ dat modo tutoreꝫ ſuum ſeruum fuiſſe vel libertũ. Iſte eiꝫ ſunt q̃ões de ſtatu: vt. j. de actio. §. p̃iudiciales. Et eſt ratio: quia mortis accuſationi hec queſtio ſimilatur: vt. ff. quod me. cau. iſti quidem. §. j. Idem eſt econtra: ſi hic mouet queſtionem ſtatus ipſis pupillis: vt. ff. eodeꝫ. athlete. §. ꝓmplius. Accurſius.

¶ Item maior ſeptuaginta. Caſus. ¶ Adhuc proſequit[ur] Iuſti. materiaꝫ ſuaꝫ multiplicãdo modos excuſationis: vnde po. ſic ca. Domine iam vidi plures modos quibꝰ tutores vel curatores excuſant[ur] nunqd adhuc poterunt pluribꝰ modis excuſari? R̃ſi. q ſic: q̃nq[ue] eniꝫ excuſant[ur] ratione etatis ſi maior. lxx. annis tutor vel cur. datꝰ fuerit rõne etat[is] ſe excuſare poterit: ꝛ nõ ſolum rõne ſenectutis: ſed etiam rõne minoris etatis ſm iura antiqua excuſatio locum habebit. Minores

nec recõciliatio interuenit: a[a] tutela vel cura ſolent excuſare.

¶ Qui paſſus fuit cõtrouerſiã ſtatꝰ a patre pupilli habet vacationẽ. Areti.

¶ Itẽ is q ſtatꝰ ſui ꝯtrouerſiã a pupillo[rum] [b] patre paſſus ẽ excuſat a tutela.

¶ Maior ſeptuaginta annis a tutela ſe excuſat: mior xxv. non admittitur. Aretinus.

Itẽ maior. lxx.[c] ãnis a tutela ꝛ curã ſe poteſt excuſare. Minores aũt. xxv. annis oliꝫ qdẽ excuſabãt: a nr̃a aũt cõſtõne prohibent ad tutelã vl' curã aſpirare; adeo vt nec[d]

enim. xxv. an. olim ab onere adminiſtrationis tutele vel cure excuſabantur: hodie iꝰo per cõſtitutionẽ noſtrã ad tutele vel cure adminiſtrationem aſpirante ꝓhibẽtur inſti. vꝫ. vt de cetero excuſatione opꝰ nõ ſit. Nam ꝛ ſi vellẽt nullo mõ admitterent[ur]. In cõſtitutiõe eiꝫ nr̃a expreſſe cauetur: vt nullus pupillus ad tutelam legitimaꝫ vocet[ur]: nec adultꝰ. In ciuile. n. nobis videt[ur] eos qui i rebus ſuis adminiſtrãdis alieno auxilio egere noſcuntur: ꝛ ſub aliis reguntur: aliaruꝫ tutelam ꝛ curam ſubire: ꝛ idem in milite in expeditione militari exiſtente ſeruanduꝫ erit: vt ipſe etiaꝫ volens ad tutele vel cure adminiſtrationẽ admittat[ur]. No. q qui inhabilis eſt circa regimen ꝓprium circa alienuꝫ inhabilis reputatur. Nota q miles ad tutelaꝫ aſpirare non poteſt. Item grãmatici rõne docentes grãmaticã ꝛ rhetores ꝛ medici qui huiuſmodi officiũ patris ſui exercent: ſi intra numerum ſtatutum ſunt ab onere tutele ꝛ cure excuſant[ur]. c ¶ Item maior. lxx. annis. ſ. iam cõpletis: vt. ff. de iu. imu. l. iii. ꝛ ad treb. qui filium ꝛ filiam. §. j. al's non eſſet maior: vt. ff. d' mino. l. iiij. §. minorẽ. † Sed in alio perſonali publico munere ſtatuitur tempꝰ. l. anno[rum]: vt. C. qui etate. l. fi. lib. x. Et no. rõne ſenectutis aliqua fieri que al's nõ fierẽt: vt hic. ꝛ. ff. de iure imu. l. ſemp. j. reſ. ꝛ C. de poſtu. ꝓuidendum. d ¶ Nec excuſatione. Sed in larga

† Q̃ aũt requirat[ur] annꝰ cõpletus vl' ſufficiat ceptꝰ: vel qñ ipſe regrat[ur] de momento ad momentũ: dic vt ibi per gl. bar. ꝛ doct. Ange.

ſignificatione etiaꝫ qui ꝓhibent excu ſant: vt. ff. de poſtu. l. j. §. initiū. ꝛ. C. qui morbo. l. vnica. ꝛ. ff. de tute. l. j. §. pe. ꝛ. fi. ꝛ. j. eo. §. pe. ꝛ. fi. ꝛ facit ad h ff. de reg. iur. l. eiꝰ eſt nolle. Accur.

de grāmatica: ꝛ ideꝫ dicas de ſequē tibꝰ. Et adiunge his ſophiſtas. i. dia lecticos: ita vt oēs qui docent triuiuꝫ excuſent: vt hic. ꝛ. ff. eo. ſi duas. §. j. ꝛ hoc ſi doceant rome vbi eſt cōis pa-

excuſatiōe opꝰ fiat. ¶ Qua ↄſtōne [a] ca uet vt nec pupillus ad legitimā tutelaꝫ vocet nec adultus. ¶ Cū erat in ciuile eos qui alienō auxi lio i rebꝰ ſuis admi niſtrādis egere no- ſcunt: ꝛ ſub alijs re gunt: alioꝝ tutelaꝫ vel curaꝫ ſubire [b]. ¶ Miles militans tutor eſſe non pōt. hoc dicit. Areti. ¶ Idē ꝛ in milite [c] obſeruanduꝫ eſt: vt nec [d] volēs ad tute- le onus admittat. ¶ Docētes grāma ticā vel rhetoricaꝫ:

vel medicinam: vel rome: vel in patria ſua intra numeruꝫ deputatū excuſant a tutela. Aretinus. ¶ Item rome grā matici [e]: rhetores: ꝛ medici: ꝛ q in pēia ſua has artes † exer cent ꝛ itra numerū ſūt a tutela ꝛ cura habent vacationē. ¶ Proponēs vnā excuſationeꝫ ꝛ non ꝓbās pōt intra ſta tuta tpa aliā ꝓpo- nere ꝛ ꝓbare. Are. ¶ Qui autē vult ſe excuſare ſi plures habeat excuſatio- nes: ꝛ de qbuſdam

a ¶ Conſti tutiōe. C. de leg. tu. l. fi. ꝛ facit. s. d fi. tu. §. fi.

b ¶ Subiſ facit ad hoc in auctē. de ſan. epiſc. §. ſi. colla. ix. ꝛ ff. de eden. l. ſi qs ex argē tarijs. §. pe. als fi.

c ¶ Ideꝫ ꝛ in milite. ſ. i militia exi- ſtente: ſecus in veterano: qd dic vt di ximus. s. eo. §. iteꝫ q rei- publice. Ad hoc auteꝫ ꝙ aliqs ſit mi- les ſex ſunt neceſſaria: vt diximꝰ in auc. de manda. princi. §. fina. ꝛ in. l. penul. ff. ex qui. cau. maio. ꝛ. j. de mi- li. teſta. ſup rubrica.

ADDITIO. Et refert Ange. ꝙ mi lites noſtri temporis gaudent priui- legijs dūmodo in eis ſit eadem ratio ꝛ cauſa priuilegij cōcedendi.

d ¶ Nec volens. Et ita ipſo iure nō tenet datio: vt hic. ꝛ. C. qui da. tuto. poſ. l. militie. niſi a cōmilitone det: vt ff. eo. ꝓpter magiſtratū. §. fi. † Aliud in celeſti militie: vt in clerico qui ad- mittit vſqꝫ ad quartū gradum: vt in auc. de ſan. epiſ. §. pſbyteros. quā ha- bes. C. de epiſ. ꝛ cle. ſup. l. gñalr.

e ¶ Item rome grāmatici. i. magiſt

tria: vt. ff. ad muni. ro ma. ꝛ h. Itē ſi in patria ſua: vt hic ſubdit. Itē opꝫ ꝙ ſit in- tra numeꝝ: habebat eiꝫ quelibꝫ ciui tas numerū ſm quātita- teꝫ: ꝛ gram- maticos: ꝛ dialecticos: rhetores: ꝛ phyſicos ſi- ue medicos: ita tamē ꝙ nulla vltra decem habe ret qbꝰ hāc imunitatem daret: vt. ff. eo. ſi duas. §. fina. Sed aliud videt in his q do cent quadriuiuꝫ vt muſicā: aſtrono- miā: geometriā: ꝛ arithmeticā: nā nō vident hic excuſationē: vt. ff. e. geo- metri. Quid de legū doctoribꝰ. Non excuſant niſi rome: vt. ff. eo. ſꝫ repro- bat. §. fi. ꝛ. §. pe. vel niſi in ↄſiliū prin cipis ſint aſſumpti: vt. ff. eo. iuriſperi- tos. Vltra numerū aūt vel eꝫ patriā ſuā nemo excuſat niſi ſint aliq multū diſciplinati: vt. ff. eodem. ſed ei repro bat. §. amplius. Item philoſophos qui docent in naturalibus cōſtat ex- cuſationem habere: vt. ff. eodem. ſed ꝛ reprobat. §. amplius.

¶ Qui autem vult ſe excuſare ꝛc. Caluo. ¶ Hic auteꝫ incipit ſecunda

Sciētie triuia- les ex- cuſant tutores

† Alſo id art.

Scie ꝙ driuia- les non excuſāt a tute- la.

Do- ctor. ll. an excu ſet a tu tela.

Phi a tutela excu- ſant.

† Sed Iac. de are. ibi ex ↄtra riū: ꝛ ſi illuꝫ tex. intelligit in vete rano.

pars pricipalis in qua ſic pono caſuʒ. Dñe qdaʒ datus fuit tutor vel curator: qui multas ꝛ varias habuit excuſationes ꝛ quaſdaʒ ex illis pppoſuit: ꝛ alias pponere ptermiſit: poſtea excuſationes ppoſitas in pceſſuʒ iudici pbare non potuit: nunqd alias excuſationes quas ab initio non propoſuit adhuc proponere poterit? Reſp. q ſic. Qui eīʒ ſe excuſare vult ſi plures habeat exceptiones ꝛ quaſdaʒ ex his in exordio litis ppoſitas non pbauerit alias exceptiões ſibi cōpetētes: lʒ ab initio omiſſas attamē intra ſtatutum tps pponere ꝛ pbare nō phibet.

a ¶ Qui aūt. Alijs vti. dūmodo in initio oēs ppoſuerit ſm qſdaʒ: † al's nō pōt: vt. ff. eo. ſcire opʒ. §. ſcire aūt. Vel qd verius eſt ſm Jo. dic q illud qd ibi dicit q ſilis eſt ei qui ſe nō excuſauit qui oēs p:i⁹ nō ppoſuit: veꝝ eſt quo ad non noiatas: qꝛ opʒ q adhuc pponat ſi nō eſt lapſuʒ tēpus: vt hic. ꝛ. ff. eodē. ppter litteʒ. §. j. ꝛ. ff. de excep. nemo. ꝛ. ff. de tranſac. cuʒ hi. §. ſi pretor. Contra. C. de inoffi. teſta. cōtra maiores. Sed ibi ab initio duas pponere non potuit: quia ſibi eſſet cōtrarius: ꝛ ita verum eſt.

b ¶ Tempora. que ſunt iſta tempora habes. j. pxi. §.

¶ Qui autem excuſare ſe voluit ꝛc̄. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars pncipalis in qua po. ſic ca. Dñe dat⁹ fui tutor cuidaʒ pupillo: ꝛ ego habebam tres liberos in vrbe vl' quatuor in puintia vel quaſdaʒ alias excuſatiões mihi cōpetentes: vñ a datione tutele volebam appellare: iudex non amiſit appellationem maiori ... mihi qd

non pbauerit: alijs vti[a] intra tpa[b] ↄſtituta non phibet.

¶ Cōſtitut⁹ intra centeſimū lapidem hʒ qnquaginta dies ad pponēduʒ excuſationes a die ſcie. Conſtitut⁹ vo vltra habet vnam dietaʒ pro quolibet vigeſimo miliari: ꝛ triginta dies dūmō nō ſint pauciores quinquaginta. Areti.

¶ Qui autē excuſare ſe volunt: non appellant[c]: ſʒ intra

iuris eſt in caſu iſto? Ad hoc reſpondet Juſti. Amice iudex cōtra te iuſte proceſſit. Qui enīʒ ab onere adminiſtrationis tutele vel cure ſe voluerit excuſare: ab ipſa datione non debent appellare l- mo infra qnquaginta dies cōtinuos cōnumerandos: ex quo nouerit ſe datos eē tutores: excuſatiōes ſibi cōpetentes debent coram iudice pponere cuiuſcūqʒ generis ſint: ſ eſt ſiue a teſtatore: ſiue a lege: ſiue a iudice dati extiterit: ꝛ h ſunt vera ſi ifra centeſimū miliare a loco in quo dati fuerant habitant. Alio enīʒ modo faciēda eſt cōputatio ſi vltra cēteſimū miliare ab eo loco in quo dati fuerant habitāt: tunc enīʒ pro ſingulis viginti miliarib⁹ donec venerint ad locuʒ in quo dati fuerūt cōputabit' eis vn⁹ dies: ꝛ cū venerint ad eundeʒ locum numero reſultāti ex cōputatiōe dierū ex beneficio legis adijciet' ſpatiuʒ triginta dieꝝ infra qd potuerūt ſe excuſare. Sʒ tñ vt ſceuola dicebat in hoc caſu ſi minor numerus ex cōputatiōe dictaruʒ ꝛ adiectione. xxx. dierum reſultet q ſpatiuʒ quinquaginta dieruʒ de equitate: ita erit facienda computatio vt illi qui habitant vltra centeſimum miliare ad ſuas excuſationes pponēdas nunqꝫ minus habeant qꝫ quinquaginta dies.

c ¶ Qui autem. Nō appellāt. Sed cōtra. ff. de appel. cuʒ in vna. §. tutor. Sed ibi appellatuʒ fuit ab ipſa ſnīa lata contra excuſationeʒ: ſed ab ipſa datione appellari nō pōt: vt hic. ꝛ. ff. quādo appel. ſit. l. j. §. ſi quis tutor. ſʒ in alijs muneribus cōtra: quia a datione appellatur: vt. C. de appella. l.

† Et tē ſufficit q vna pbet: ꝛ h tpa cōcurrunt etiam ſi ignorauerit ius ſibi cōpetēſ ſm docto. h.

Appellari an poſſint ab initio dationē munerum.

quinquagita dies[a] cōtinuos: exquo cognouerūt[b] ſe eē tutores vl' curatores datos: ſe excuſare[c] debēt cuiuſcūqꝫ generis ſint. i. q̄l'rcūqꝫ dati[d] fuerint tutores: ſi intra centeſimū lapidez[e]: ſunt ab eo loco vbi tutores dati ſūt. ¶ Si vō vltra cēteſimuꝫ lapidē hītant: dinumeratiōe facta viginti[f] miliū diurnorū ⁊ ampli⁹ trigita dieꝝ[g] qui tñ[h] (vt ſceuola dicebat) ſic debēt cōputari[i] ne minus ſint q̄ꝫ quinquaginta dies.

bi qui. ⁊. C. de tempo. ⁊ re. l. j. ⁊. C. de decurio. l. ij. libro decimo.

a ¶ Intra quinquagita dies. Ita tñ ꝙ infra quatuor menſes contineātur iſti quinquaginta dies: lꝫ cognouerit ſe forte datuꝫ circa fineꝫ quatuor menſium: vt ff. eo. q̄nquaginta. argu. eius qđ eſt. ff. ad. l. iuli. de adul. mariti. §. preterea. ⁊ hoc ſꝫ quoſdā. Uel dic q̄ hi quatuor mēſes currūt a die cognitiōis: ſicut ⁊ quinquaginta: ⁊ hoc quātū ad curſum cauſe. Sed initiū eſt vſqꝫ ad quinquaginta dies: ⁊ ſic parum vltra duos menſes pōt hec cā durare poſt q̄nquaginta dies: ⁊ ſic intelligit̃ predicta lex q̄nquaginta. Et qđ ibi dicit in fine a die nominationis itra ſubaudi ⁊ cognitionis: † al's ꝓo regulariter trienio durant lites: vt. C. de iudi. ꝓperandum. in principio.

b ¶ Cognouerunt. Sed nunquid in dubio preſumet̃ euꝫ ſcire vel ignorare? Reſpondeo videt̃ ꝙ ſemper ſcire preſumat̃: etiaꝫ ex die nominationis ſaltem extunc quādo ad eum notitia venire potuit: niſi ꝓbet ſe ignoraſſe: vt. C. de pericu. tutoꝝ. l. ſi tutor. Sed tamē contradico. ſ. vt preſumat̃ ſemp eum ignoraſſe: niſi probet̃ eius ſcientia: vt. ff. de adminiſtra. tutorum. hoc autem. ⁊. C. qui milita. nō poſſunt. ſuper ſeruis. lib. xij. ⁊. ff. de probationi. verius. Nec obſtat ꝓdicta. l. ſi tutor. quia ibi publice erat notum. Unde nec iſte tutor potuit ignorare: vt. ff. de iuris ⁊ facti ignoran. regula. Uel ꝙ dicit ibi id quod: liquidum ꝓbationibus oſtendit. ſ. eo ꝙ nō probet̃ cō-

† Et hic ne incidamus in abſurdum videlꝫ ꝙ pri⁹ preſcribat̃ tp̄e cognitionis: ſcꝫ q̄tuor mēſium q̄ ꝓpoſitionis: ſcꝫ q̄nquagita dierum qđ nō ꝯtingit. l. d. l. mari-

tra: vel aliter vt ibi ſolet dici.

c ¶ Se excuſare. ſ. dando initiuꝫ excuſationi vt modo diximus: ⁊ eaꝫ redigendo in ſcriptis per libellum: vt ff. codeꝫ. ſcire oportet. §. oportet. non tamē ſolus libellus hic ſufficit niſi ⁊ probet excuſationē que ibi continetur: vt. ff. e. l. excuſari. Accur. flo.

ti. cum ibi omēs tp̄s decē ad inſtātiādum accuſatiōes ſꝫ autē ad perficiēdū: ⁊ ſic nō ob. Ja.

ADDitio.

Quod facit vt terminus datus ad opponēdū ſeu excipienduꝫ intelligatur etiam datus ad oppoſita ſeu excepta probandum ſm Chriſto. por. hic.

d ¶ Dati fuerint. Siue a teſtatore: ſiue a lege: ſiue a iudice: vt infra ti titulo primo. §. ij.

e ¶ Lapideꝫ. i. miliariū. lapidibus etenim ſignificabant̃ miliaria.

f ¶ Uiginti miliū. Ut ꝑ vnoquoqꝫ die viginti miliaria computentur: vt ff. ſi quis cautio. l. j.

g ¶ Triginta dierū. ſ. debet dari terminus intra quē ſe excuſent. Uel dic excuſare ſe debent facta dinumeratione triginta dierum ⁊c̄.

h ¶ Qui tamen. Repete debent ſe excuſare intra illos viginti dies: qui tamen ⁊c̄.

i ¶ Computari. Caueas ne fallaris in hac cōputatione: ſi eniꝫ per centuꝫ miliaria abeſt: vel minus tñ habet dies quinquaginta: ſi auteꝫ abeſt vltra etiaꝫ per vnum miliarium: habet pro quibuſlibet viginti miliarib⁹ vnā diem: ⁊ ſic pro centum miliaribus habet quinqꝫ dies: cuꝫ quinquies viginti faciant centum. Item forte vnum diem: quia vltra eſt per miliariū vnū vel parum plus. Item triginta dies

habet: & sic habet.xxxvj.dies: & ita eſt in deteriori conditione qui remotior eſt. Sz tamē vt ſubijcit ita eſt faciēda cōputatio: ne ſint minus q̄z.l. dies. Et ſic appet q̄ niſi p.xxj. dietas vel plus ſit vltra centeſimū miliariū: nō prodeſt adiectio.xxx.dierū: vt hic. & ff.e. ſcire.§. aliud aūt.

¶ Dat⁹ autem tutor. Caſus. ¶ Hic incipit q̄rta ps in qua ſic pono ca. Dn̄e quidā in teſtamēto ſuo habens duo patrimonia in puintijs tutorē dedit ſic dicendo. Titiū tutorē do pupillo meo: modo quero a vobis vtrū tenear ex illa datione adminiſtrare res exiſtētes in alia prouintia in qua habeo domicilium: videt̄ enim mihi q̄ ipſo iure non debeam teneri de adminiſtratione exiſtentiū in illa prouintia: ita q̄ nō ſit mihi opus aliqua excuſatiōe vti. Ad hoc reſpōdet Juſti. Amice tutor in teſtamento datus ad vniuerſum patrimonium pupilli datus intelligitur: vnde dicitur q̄ ipſo iure non eſt liberatus ab onere adminiſtrationis alterius prouintie: ſed ſi vis non teneri neceſſe habes carū nomine te excuſare.

a ¶ Datus autē. Patrimoniū. facit ff.co. pp̄ter litē.§.fi. Sed ꝯ.ꝯ. qui da. tu.poſ.§.certe. Solue vt ibi.

¶ Qui tutelaz. Caſus. ¶ Hic incipit quinta pars in qua ſic pone caſum. Domine datus fui tutor cuidam pupillo & adminiſtraui tutelaz ei⁹: & iaz pubertate adueniente finita eſt tutela: modo idem adultus quōdam pupillus me⁹ me petit in curatorē ſibi dari & iudex me inuitum cogere vult ſuſcipere onus adminiſtrationis. ego q̄ro a vobis q̄d iuris eſt in h caſu? Rn̄. impe. Amice iudex te ad h cogere non poteſt. Qui enī tutelam alicuius geſſit inuitus curator eiuſdem fieri nō cōpellitur: & h intm̄ eſt verum: vt lz teſtator qui in teſtamento ſuo tutorem dedit: illum eundem curatorez ſe dare adiecerit: tamē in hoc caſu diuus Seuerus & Antoninus reſcripſerunt illum inuituz nullo modo cogendum eſſe adminiſtrationē cure ſuſcipere. Item ſi maritus fuerit datus curator vxori ſue idem principes reſcripſerunt euz poſſe ab onere cure ſe excuſare: lz adminiſtrationi rerum vxoris ſue ſe imiſcuerit.

b ¶ Qui tutelam. Non compellit̄: quaſi ſufficiat ei tm̄ ſeruiſſe: vt.C.de nego.geſt.tutori.

c ¶ Nō cogēduz. Facit ad h.C.eo. ti. curator. Sed ꝯ eſt ad hūc.§.C.eo. libertos.§.fi. Sed ſpāle eſt in liberto vt nō excuſet̄: lz tutor fuerit.

d ¶ Idem. Maritum. Idem de de-

¶ Tutor ſimpliciter datus videt̄ datus ad totuz patrimonium ſecūdario vbicunq; ſit ſitum. Aretinus.

¶ Datus autez tutor ad vniuerſuz patrimonium[a] datus eſſe credetur.

¶ Qui tutelaz alicuius geſſit non cogit̄ poſtea eiuſdem pupilli eē curator. Angelus aretinus.

¶ Qui tutelaz alicuius geſſit inuitus curator eiuſdē fieri nō[b] cōpellit̄: intm̄ vt licet paterfamilias qui teſtamēto tutorē dederit: adiecerit ſe eundez curatorez dare: tamē inuitum eum curaz ſuſcipere non cogēdum[c] diui Seuer⁹ & Antoninus reſcripſerunt.

¶ Maritus etiā ſi ſe imiſcuerit in cura vxoris ſue habz excuſationem. h.d. Angelus aretinus.

¶ Idem reſcripſerūt maritū[d] vxori

ſponſis. vt. ff. eod. l. prima. §. finali.

a ¶ Curatorez. Sed procurator pōt eſſe: vt. C. de procurato. l. maritus. ideo autem non ponit hic tutorē; quia aliqua vxor non eſt pupillaris; vt. ṡ. de nup. in pn.

Marit⁹ pōt eſſe pro curator vxoris.

b ¶ Excuſare. Improprie ponit. Nā ⁊ ſi vellet non admitteret: vt C. qui. da. tuto. poſ. l. maritus. Et eſt ratio: q̄r propter affectum vxor omnia ſibi remitteret. Et hec omnia ſunt vera vbi datus ſit curator: poſtq̄ fuit ſponſus vel maritus: ſi ꝓ prius fuit tutor vel curator non poſſet poſtea eſſe maritus: vt. C. de interdi. ma. per totū titulū. Item hic maritus qui poſt matrimonium fuit datus curator ignorans ſore: aliū debet petere ſubſtitui: vt. C. eo. l. ampliſſimi. ⁊. l. licet.

Marit⁹ nō pōt eſſe tutor vxoris.

ADDITIO. Uitricus tñ vel ſocer poteſt eſſe tutor vel curator priuigne: vel nurus: vt hic per Ange.

c ¶ Immiſceat. Sz ſi alī⁹. ſ. de ſdi. qui excuſationez hñt ſe imiſcuit non poſſet ſe excu. vt. C. ſi ex fal. al. l. ij.

¶ Si qs aūt. Caſus. ¶ Hic incipit ſexta ⁊ vltia ps in qua ſic po. ca. Dñe qdaz datus fuit mihi tutor: iſte tutor ad excuſationē ſuā dicebat ſe habere tres liberos in vrbe cū non hēret niſi vnum vel duos forte: ⁊ iudex admiſit ei⁹ excuſationē: ⁊ ita falſis allegationibus ſe excuſauit: dicatis mihi quid iuris eſt in caſu iſto: Rñ. ipe. Amice qui falſis allegationib⁹ ab onere tutele ſe excuſat nō eſt libat⁹ ab onere adminiſtrationis: imo ex tpe datiōis tenet: ⁊ ideo dico tibi q̄ tutor tu⁹ nō obſtāte excuſatiōe ſua quā per falſas allegatiōes obtinuit de periculo adminiſtrationis tibi tenet.

Falſuz qd d ¶ Si qs. Falſis. Ubi veritas fuit mutata. Naz falſuz nihil aliud eſt q̄ imutatio veritatis: vt in auc. de fide inſtrumē. princi. colla. vj. eſt imutatio veritatis.

e ¶ Nō eſt liberatus. Immo ex tpe dationis tenet: vt. C. ſi ex fal. alle. l. j. in fi. ⁊ facit ad hūc. §. ff. de re iudic. diu⁹. ⁊ de excep. q̄s agnitis. ⁊. C. ſi ex fal. inſtru. p totū titulū. Quid ſi ē iniuſta excuſatio: lz nō falſa vel nō gratioſa. Rñ. pōt adhuc idē dici vt nō teneat in minoris p̄iudiciū: vt. C. ſi ex fal. alleg. l. j. Quid ſi p ignorantiā: Rñ. idē: vt. C. ſi ex fal. alleg. l. vltima. lz al's ſnia gratioſa teneat: vt ff. ad tre. ſeruo inuito. §. cū p̄tor.

ſiue curatorem [a] datū excuſare [b] ſe poſſe: lz ſe īmiſceat [c].

¶ Falſis excuſationibus liberatus non eſt excuſatus. hoc dicit Aretin⁹.

¶ Si qs autē falſis [b] allegationibus excuſationez tutele meruerit: nō ē liberat⁹ [e] onere tutele.

¶ De ſuſpectis tutorib⁹ vel curatorib⁹.

Continuatio. ¶ De ſuſpectis tutoribus vel curatoribus. ¶ Supra viſuz eſt de tuto. ⁊ curato. ac etiaz eoꝝ excuſationib⁹: verū quia hi aliq̄n nō excuſant: imo ſimiliter tanq̄ ſuſpecti remouent: ideo de his ſubdit. Porcus.

Diuiſio. Sciendū. ¶ Totus iſte titulus diuiditur principaliter in quinq3 partes. Primo vnde habuit exordium crimen ſuſpecti. Secundo qui poſſunt de ſuſpecto cognoſcere. Tertio qui poſſunt fieri ſuſpecti. Quarto q poſſunt accuſare tutorem de ſuſpecto. Quinto qbus cauſis quis ſit ſuſpectus: ⁊ ſi accuſat de ſuſpecto quid ſequitur. Secunda ibi (Datum.) Tertia ibi (Oſtēdimus.) Quarta ibi (Conſequens.) Quinta ibi (Suſpectus.) Ange. arc.

¶ Crimen ſuſpecti. Caſus. ¶ Pone igitur ſic caſum in prima pte. Domine iam video q̄ vultis tractare de ſuſpectis tutoribus. Dicatis mihi ſi ſedeat animo: vnde deſcendit crimen ſuſpitionis: Rñ. impera. q̄ ex. l. xij. tabularum deſcendit.

¶ Crimē ſuſpecti diſcēdit ex lege duodecim tabularū. Et pretor rome ⁊ preſes in prouintia ex eo cognoſcit. Angelus aretinus.

Sciēdū eſt ſuſpecti[a] crimē ex lege[b] duodecim tabularum deſcendere. ¶ Datū eſt aūt ius remouēdi tutores ſuſpectos rome[c] p̄tori[d]: ⁊ in p̄uintijs p̄ſidibus[e] eaꝝ: ⁊ legato[f] ꝓcōſulis.

¶ Quilibet tutor pōt de ſuſpecto accuſari. Et etiam patronus dūmodo ei fama conſeruet̄: ſecus in alijs. Areti.

a ¶ Suſpecti crimē. i. huius criminis accuſationē. ſ. de ſuſpecto. Uel ſimplicius crimē ſuſpecti. i. ſuſpitionis.

Accuſans de ſuſpecto ſe nō debet inſcribē.

b ¶ Ex lege. Ex quo eſt legitimum crimen: nūquid ſe inſcribet qui accuſabit? Rñ. pōt dici ꝙ ſic: vt. ff. de priua. delic. l. ſi. de mu. ⁊ hono. reſcripto. §. ſi qs. Alij contra: vt. ff. e. l. iij. §. preterea. Sꝫ illud pōt intelligi qñ ſine accuſatore reus ꝓcedit. †Aliud eſt ſi cuꝫ accuſatore: vt dictū eſt ſupra. Sꝫ que erit hic pena talionis cum accuſator nō ſit tutor: vt remoueatur? Rñ. infamis: vt. ff. eo. §. ſuſpect⁹. ij. (j) Item ga qñqꝫ erat puniēdus vltra remotionē: vt. j. eo. §. ſed ſi qs pñs.

† Quo caſu iudice ꝓcedente per inquiſitionem procedi nō oportet cauſam ſuſpitionis exprimere: nec ſequit̄ infamia ſꝫ Bal.

ADDITIO. Tu dic ꝙ immo iudex quādoqꝫ ex cauſa poterit cōmutare dictam penam forte ſi ille accuſator eſſet infamis: vel alia legitima cauſa. Angelus.

¶ Datum eſt autē. Caſus. ¶ Sed pone in ſecūda parte. Domine iaꝫ video vnde deſcendit crimen ſuſpitionis: dicatis modo mihi qui poſſunt de hoc crimine cognoſcere ⁊ ſuſpectos tutores ab adminiſtratione remouere? Rñ. Juſti. Remouendi ſuſpectos tutores ab adminiſtratione datū eſt ius rome pretori. In prouintijs autē preſidibus prouintiarum ⁊ etiam de legato a proconſule.

c ¶ Rome. Sic in auc. de defen. ciui. §. non habente. col. iij.

d ¶ Pretori. Et illi cui a p̄tore mandata eſt iuriſdictio: vt. ff. eo. l. j. §. ij. Sed dicunt quidam quātum ad cognitionem non quātum ad remotionem: ⁊ dicunt tñ eſſe ſpeciale in legato a procōſule: vt ipſe poſſit remouere nō ſic in legato a preſide: ſed cognoſcere tñ poteſt.

e ¶ Preſidibus. Sub hoc vocabulo continet̄ procōſul: vt. ff. de officio preſi. l. j.

f ¶ Legato ꝓconſulis. i. delegato a ꝓcōſule. Sꝫ hic nō habꝫ ordinariam iuriſdictōeꝫ: ergo remouere nō pōt: vt. ff. ad turpil. l. j. §. ſuſpecti. que eſt cōtra. Sed dicunt quidam nomē preſidis ibi generale eſſe: vt etiā hūc delegatū: ⁊ ſic oēm delegatū comprehēdat: vt. ff. de offi. preſi. l. j. Sed verius eſt in hoc legato duo eſſe ſpālia: vnuꝫ eſt vt de hoc crimine poſſit cognoſcere ⁊ diffinire: vt hic. ⁊. ff. eo. l. j. §. j. ⁊. §. cui autē. ⁊ ff. de offic. eius cui man. eſt iuriſdi. l. cognitio. Itē ⁊ aliud vt de omni crimine cognoſcat: ſꝫ nō ꝓnuntiet: vt. ff. de offi. ꝓconſu. ſolent. Reſtat ergo vt per alium delegatum hoc fieri non poſſit niſi per iſtum ⁊ pretorio: vt infra proxime dixi.

ADDITIO. Tu dic ꝙ ſi accuſatio ſit ad remouēduꝫ pōt cognitio demādari: non aūt remotio niſi fiat a lege: quia tunc pōt demādari ipſius declaratio. Sed remotio per ſñiaꝫ non pōt fieri niſi per delegatuꝫ ꝓconſulis vel pretorio: vt hic: vel etiā principis. ar. l. a iudi. C. de iudi. Si vo fiat ad puniēduꝫ: nullus delegat⁹: nec ēt ipſe pretor: ſꝫ ſolus preſes ꝓuītie cognoſcit: vt

¶ Oſtendimus [a] qui poſſunt ď ſuſpecto cognoſcere: nūc videamus qui ſuſpecti fieri poſſunt. ¶ Et omnes quidē tutores [b] pn̄t fieri ſuſpecti: ſiue ſint teſtamentarij ſiue nō ſed alterius [c] generis tutores: quare ⁊ ſi legitimꝰ fuerit tutor accuſari poſſit. ¶ Quid ſi patronꝰ? Adhuc idem erit dicendum [d] dummodo meminerimꝰ fame patroni parcēdū [e] eſſe lȝ vt ſuſpectus remotꝰ fuerit.

ſcit. vt. d. §. ſuſpecti. ⁊. l. j. §. fin. cum leſe. ff. eo. Angelus aretinus.

¶ Oſtendimus qui poſſunt. Caſus.

¶ Hic icipit tertia pars in qua ſic pone caſum. Domine iaȝ video vnde deſcēdit crimē ſuſpitiōis: et qui poſſunt de illo crimine cognoſcere: dicatꝰ mō mihi qui poſſunt accuſari de ſuſpitiōe? Et reſpō. imperator de ſuſpecto poſſunt accuſari: ſiue ſint teſtamentarij: ſiue alterius generis tutores. vnde ēt ⁊ ſi legitimus ſit adhuc idem dicendū erit. vȝ. vt accuſari poſſit. Sed pone ꝙ ſit legitimus tutor: vt patronus liberti ſui: nunquid poterit de ſuſpecto accuſari? Reſpon. certe ſic. Verūtamē ſame patroni parcetur: vt nihilominus integra maneat. quāuis vt ſuſpectus remotus fuerit.

Omnes tutores poſſunt fieri ſuſpecti: an ſit pba propoſitio.

a ¶ Oſtendimus. vt. ſ. prox. §. ⁊. ff. de ſuſpectis tutori. l. j. §. oſtendimus.

b ¶ Omnes quidem tutores. i. omnis generis tutoris: ſiue ſint teſtamentarij: ſiue datiui: ſiue legitimi. non autē omnes. i. boni ⁊ mali: quia boni etiaȝ ſi pauperes ſint non remouentur. vt infra eo. §. vlti. ponit ergo genera ſingulorum tutorum ⁊ non ſingula ſub generibus poſita: ſeu ſingula generū. ſic ⁊ al's. vt. ſ. qui. mo. tu. ſiui. §. ſed et capitis. ⁊. j. de fideiuſſo. in princi. ⁊. ff. de pecul. quā tuberonis. §. peculium. ⁊. ff. de iu. ⁊ iur. l. j. §. ius naturale. Sȝ nūquid eadē ſeruant in quolibet alio curatore: puta furioſi vel p̄digi? Rn̄. ſic. vt. ff. eo. l. iij. §. nō tn̄. ⁊. §. ſȝ ⁊ ſi qs.

c ¶ Alterius. puta datiui.

d ¶ Dicendum. ſ. vt poſſit accuſari ⁊ remoueri. Sed certe imo videtur debere curator adiungi iam patrono ꝙ cuilibet legitimo: non autem remoueri. vt. ff. eo. l. ſi tutor. que eſt huic contraria? Reſpō. illud eſt conſiliū. nō p̄ceptum. ſic ⁊ al's. C. de admi. l. vidue.

e ¶ Parcēdū. Sȝ qualiter parcet: cum condēnatus ob dolū ſtatim ſit īfamis. vt. j. eo. §. ſuſpectus autem? Reſpō. cauſa non exprimatur in ſententia. vt. ff. eo. l. hec enī. in prin. j. rn̄.

ADDITIO. Dic ꝙ nec in libello exprimatur: al's lȝ non exprimeretur in ſententia: erit infamis: quia ſententia debet eſſe conformis libello: ⁊ ad libellum refertur in dubio. Vel dic ꝙ parcetur quia pretor non permittit liberto proponere famoſam actio. An.

¶ Conſequens eſt. Caſus. ¶ Hic incipit quarta pars in qua ſic po. ca. Dicit Iuſti. continuando materiam ſuam: ex quo vidimus qui poſſunt accuſari ſuper crimine ſuſpitionis: conſequens eſt vt videamus qui poſſunt accuſare ſuſpectos. Et ſciendum eſt hanc accuſationem de ſuſpecto quaſi publicam eſſe hoc eſt omnibus patere. Nō enī ſolū maſculi ad hāc accuſationē p̄cedere pn̄t: ſȝ ēt mulieres ex reſcripto diui Seueri ⁊ Antonini admittunt: ſȝ lȝ mulieres admittant: nō tamē oēs ſed ille ſole que pietatis neceſſitudine ducte ad hāc p̄cedunt: vt puta mater ipſius pupilli: vel nutrix: vel ēt auia vel ſoror: ⁊ nō ſolūmō iſte mulieres admittunt: ſȝ ēt ſi qua alia fuerit: cuius magnā pietatē p̄tor intellexerit que quidē mulier verecūdiam ſerui muliebri cōpetētē nō egrediat: ſed pietate quaſi mota iniuriā pupilli

ſuſtinere nō poſſit ad iſtaz accuſationem eam admittit. Sed hodie nunqd poterunt impuberes: q in tutela ſunt ſuos tutores de ſuſpecto accuſare? Reſpondeo q non: lz impuberes tutores ſuos accuſare nō poſſint puberes tñ i cura exiſtentes curatores ſuos de cōſilio neceſſariorum ſup crimine ſuſpitionis arguere pñt. Et ita diuus Seuerus ⁊ Antoninus reſcripſerunt.

cit matrem admitti eſt contra.ff. de in litem iuran. videamus.§. ſed nec. Sed certe ſi iuraret in litem pro filio plus matri committeretur: quia quaſi eſſet iudex. q̄ ſi filij nomine accuſaret: cum magis ſit iudicis arbitrio vtrum ſit ſuſpectus iudicandus vel non. Sed nō ſic ſacramentuz eſt in arbitrio iudicis: maxime iure nouo ſecundum qd non refrenatur ſecunduz quoſdā poſt q̄ eſt preſtitum: vt in aucten. de iudi.§. oportet. colla.vj. vel licet poſtea taxetur raro: vel parum minuit de eo quod iurauit.

pcuratoꝛ conſtitui.

¶ Quilibet admittitur ad accuſanduz tutorē de ſuſpecto: etiā mulier ſi ex pietate pupilli mouet: alis ſecus. Are.

¶ Cōſequēs eſt vt videamus qui poſſunt ſuſpectos poſtulare. Et ſciendū eſt quaſi[a] publicaz eſſe hanc actionez: hoc eſt omnib[9] patere: quinimo ⁊ mulieres admittūt: ex reſcripto diuoꝝ Seueri ⁊ Antonini. ſed he ſole que pietatis neceſſitudine ductē ad hoc procedūt[b] vtputa mater nutrix quoqꝫ ⁊ auia poſſunt: poteſt ⁊ ſoror. Sed et ſi qua alia mulier fuerit cuius ptoꝛ perpenſam[c] pietatē intellexerit nō ſexus verecundiā egredientis[d] ſed pietate productaz non continere[e] iniuriā pupillorum: admittit eaz[f] ad accuſationem.

¶ Impuberes de ſuſpecto non accuſant: ſꝫ puberes ſic.

¶ Impuberes nō pñt tutores ſuos ſuſpectos poſtulare: puberes aūt curatores ſuos ex ɔſilio neceſſarioꝛuz[g] ſuſpectos pñt arguē: ⁊ ita diuus Seuer[9] ⁊ Antonin[9] reſcripſerūt.

¶ Qui nō adminiſtrat bona fide (licet alſ ſit ſoluēdo) poteſt vt ſuſpectus remoueri. Et iuſſus a iudice adminiſtrarē: anteq̄ adminiſtret: poſt vt ſuſpect[9] remoueri. Ange. are.

¶ Suſpectus[h] au-

a ¶ Conſequēs. Quaſi publicam. ideo dicit q̄ſi: quia non cuilibet idiſtincte accuſare pmittitur. vt ſtatī probatur. † Publica aūt dicitur: quaſi populica: id eſt cuilibet d populo competēs. vt infra de publi. iudi.§.j.

b ¶ Procedunt. etiā impudice. ⁊ fac ad hoc. C. e. pietatis.§.ſi. ⁊.ff.eo.l.j.§. conſequens.ff. de procura.l. feminis. ſecus in alijs accuſationibus vt.ff. de accuſatio.l. qui accuſare. ⁊ ſecus in poſtulatione. vt.ff. de poſtu.l.j.§. ſexum. Sed contra.ff. de regu.iur.l.ij. cum ſuis concoꝛ. Solu. hoc eſt ſpeciale. Item in eo quod dicit

† Sꝫ ſꝫ hoc nū q̄.pp:ie eēt dare iudiciū publicū quod cuilibet d populo com petēs. ut in ſemp femine repellātur. Dic ergo q̄ſi pu. ſm Joā. ſa. qꝛ deſiſtēs nō incidit i turpilianum: vt di.§. inſpecti. vl' qꝛ ſit

c ¶ Perpenſaz. id eſt magnam.

d ¶ Egredientis. quod fac calphurnia. vt.ff. de poſtulationibus.l. prima.§. ſexuz.

Calphurnia fuit mulier inuerecunda.

e ¶ Continere. Subaudi poſſe.

f ¶ Eam. Scilicet feminam.

g ¶ Impuberes. Neceſſariorum .ſ. parentum. ⁊ facit.ff. de in lit. iu.l. videamus.§. adoleſcens.

h ¶ Suſpectus. Sic infra eodez.§. nouiſſime.

tem eſt qui non ex fide[a] tutelam geſſit: licet ſoluendo ſit: vt Julian⁹ quoq; reſcripſit. ¶ Sed anteq̃ incipiat tutelã gerere tutor: poſſet eũ q̃ſi ſuſpectum remoueri[b]. Idẽ Julianus ſcripſit: ⁊ ſm eum conſtitutum eſt.

¶ Remotus propter dolum eſt infamis: propter culpam non. Angelus aretinus.

¶ Suſpect⁹ aũt remotus ſiqdẽ ob dolũ[c] famoſus[d] eſt ſi

a ¶ Ex fide. Scilicet bona.

b ¶ Remoueri. Quia forte in aliqs tutelis male ſit verſatus. vt.ff.e.l.iij. §.ſi autẽ. ⁊ dic remoueri: ſed non accuſari: vt.ff.eo.l.he enĩ. in fi. que huic eſt cõtraria.

† Vel ibi nõ poſſunt accuſari ſuſpecti ex verbis .l. xij. tabularũ. Sed ex ſententia ſic. vt hic dicitur. Vel dic q̃ anteq̃ gerat ex dolo tñ accuſatur ſuſpectus. vt.C.e. l.iij. pro culpa non. † Et qđ dicitur in.d.l. he enĩ. hoc verum eſt quando ob ignauiam fecerunt. id eſt adminiſtrauerũt. poſt q̃ vero ceperit gerere ⁊ propter dolum ⁊ propter culpam poteſt accuſari ſuſpectus. vt infra proximo. §.

ADDITIO. Nec ob.l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iuris: vbi facilius impeditur fieri q̃ factum tollatur: quia illud procedit vbi eadem eſt ratio. ſed hic eſt maior ratio in iam producto in eſſe (cum plus delinquit) q̃ in producendo. ar.l.ſterilis. §. ſi per venditorem.ff.de actio. emp. Jaſon.

¶ Suſpectus eſt aũt. Caſus. ¶ Hic incipit quĩta pars in qua ſic pone caſum. Domine iam video qui poſſunt accuſare de ſuſpectis: dicatis mihi ſi placet: quis itelligitur ſuſpectus? Ad hoc.reſpon. impera. q̃ ille ſuſpectus eſt qui non ex fide tutelam pupilli ſui gerit; lʒ ſoluendo ſit: ⁊ ita Julianus ſcripſit. Plus enim dicit.vʒ. q̃ tutor anteq̃ incipiat tutelam adminiſtrare poterit quaſi ſuſpectus remoueri. ⁊ hoc ſm Julianum conſtitutum eſt.

c ¶ Suſpectus. Ob dolum. Expreſſum in ſententia: puta ſic remoueo te: quia in dolo tali fuiſti. Accurſius.

d ¶ Famoſus eſt. Excepto patrono. vt.s.eo.§.oſtendimus.in fi.§.⁊.ff.eo. l.j.§.oſtendimus. Sed quid ſi remoueatur ſimpliciter nõ expreſſo dolo vel culpa? Videtur q̃ ſemper remaneat integre fame. vt.ff.eodem. l.iiij.in fi.⁊.l. he enim.§. quid ergo. Poteſt tamẽ diſtigui vtrũ accuſat⁹ fuerit ob dolũ: an ob culpã: aut ob vtrũq;. In primo ſit famoſus. In ſecundo non eque. In tertio intelligitur ſemper ob culpam: niſi in contrarium probetur: pene enim non ſunt augende: ſed molliende. vt.ff. de penis.l. penulti. ⁊ de exceptio.rei iudi. ſi cum teſtamento. ⁊.ff.de lib.⁊ poſthu.l. cum quidam.⁊ ff.eo.l.j.⁊.ij.iij.reſpon.

¶ Suſpectus eſt autem remotus. Caſus. ¶ Hic incipit ſexta pars ⁊ vltima: in qua ſic pone caſum. Domine iam video quis eſt ſuſpectus: ſed pro deo dicatis mihi quis eſt effect⁹ iſtius criminis? Ad hoc reſpon. imperator. Amice ſi quis remotus fuerit ab adminiſtratione ſua propter crimen ſuſpitionis: ſiquidem ob dolum infamis efficitur. Si vero ob culpam leueʒ vel leuiſſimam fuerit remotus: non efficitur infamis: ⁊ non ſolum iſtum effectum habet crimen ſuſpitionis: ſʒ etiam alium: nam ſi aliquis fuerit de crimine ſuſpitiõis accuſatus quouſq; cognitio finita fuerit interdicit̃ ei adminiſtratio: ⁊ ita Papiniano viſum eſt. Sed ſi aliquis huiuſmodi crimine accuſatus fuerit: ⁊ pendente cognitione deceſſerit: accuſati cognitio ſuſpecti extinguitur. Item ſi aliquis tu-

† Iſta ſolutio non eſt bona p̃ p̃e tex. in .l.ij. ff.eodẽ. Ang.

† Et hec ẽ bona ſʒ quaʒ in accuſatiõe tñ nõ in remotiõe ſit diſtia q̃ ita propter culpã ſicut ppẽ dolũ remoueri poterit ſiue ſpe diri: ad miſtrare: iuxta diſtictioneʒ Ange. hic. non autẽ de ſuſpecto accuſari: niſi ppẽ dolũ ſʒ Jaſo.

tor copiam ſui non fecerit: vt alimē-
ta pupillo ſuo decernanť: pupillus in
poſſeſſionem bonoꝝ ipſius tutoris cā
rei ſeruande mittatur: ꝛ que per morā
deteriora facta ſunt dato tutore ven-
di iubentur.
Liquet igiť
ꝙ tutor: qui
alimenta pu
pillo nō pre-
ſtat vt ſuſpe
ctus remoue
ri poterit. Si autē tutor preſens fue-
rit per mendacium tamen alimenta
pupillo diſcerni non poſſe ob inopiaꝫ
pupilli dicat ad prefectum vrbis mit-
tatur puniendus: vt iuriſconſul. pla-
cuit: ſic ille remittitur ad prefectum
vrbis puniēdus: quintus qui per pecu
niam miſteriū tutele redimeret. Iteꝫ
libertus ſi fraudulēter geſſiſſe tutelā
vel curam filioꝝ: vel ne potum patro
ni probatus fuerit ad prefectū vrbis
ſimiliter remitteť puniēdus: ꝛ in hoc
caſu vt ingratus accuſari poterit. No
uiſſime autē ſciēdum eſt tutores vel
curatores fraudulēter adminiſtrātes
res pupillares omnino eſſe remouen-
dos. Licet enim ſatiſdationē offerant
de idēnitate pupilli: tamē qꝛ ſatiſda-
tio maliuolū tutoris propoſitum non
mutat: ſed diutius malignādi faculta
tem preſtat remouēdi ſunt. Item ſu-
ſpectū eum merito putamus qui mo-
ribus talis eſt: vt ſuſpect⁹ haberi de-
beat. Licet eniꝫ tutor vel curator pau
per ſit. Fidelis tamē ꝛ diligēs ſi ſit in
admiſtratiōe: nō eſt vt ſuſpect⁹ remo-
uēdus. Et hec in ſerta pte vſqꝫ ī ſi. ti.

ob culpā [a] nō eq [b].
¶ Pēdēte accuſatione de ſuſpecto īterdicit accuſatoriꝫ adminiſtratio: q ſi deceſſerit extinguitur accuſatio. Angelus aretinus.

a ¶ Ob culpaꝫ. Scilicet leuē: vel le-
uiſſimā. ſecus ſi propter latam. qꝛ tūc
videť infamis. vt. ff. e. l. impuberibus.
§. ſi fraus. Et eſt ratio. qꝛ dolo cōpa-
ratur. vt. ff. ſi mēſor fal. mo. dixerit. l.
j. §. hec actio. ꝛ. ff. de ꝑcar. l. queſituꝫ.
§. eum quoqꝫ. ꝛ. ff. depoſi. l. qđ nerua.
Niſi in duob⁹ caſibus. Primus eſt in
criminibus publicis. vt. ff. ad legem
corne. de ſicca. l. in lege. Secundus in
delatione ſacramēti in litē. vt. ff. de in
litē iurā. l. in actionibus. §. ſed iudex.
in ſi. his enim caſibus lata culpa dolo
non comparatur. Uel dic ſm Azonē.
Et de lata etiam intelligi: vt ſicut in
perditiōe p-
ſone: dolo
non compa-
ratur: vt di-
ctum eſt: ſic
in perditio-
ne fame: vt
non ſiat infamis. Nec obſtat. d. l. ff. e.
impuberibus. qꝛ de dolo intelligitur.
† Uel dic. vt. j. ſtatim dicam in gloſa
prima. non ſimiliter. in fine.
b ¶ Non eque. Id eſt non ſimiliter
ſit famoſus dānatus ob culpam leuē:
ſicut ille qui remouetur ob dolum. ſit
tamē infamis de facto. ſicut ꝛ al's qs
ſit famoſus de facto ſolo: vt in cōdi-
tionibus ex turpi cauſa deſcendenti-
bus. vt. ff. de act. ꝛ oblig. l. ceſſat. Iteꝫ
in interdictis ex famoſa cauſa ſimili-
ter venientibus. vt. ff. de vi ꝛ vi arma.
l. neqꝫ vnde vi. Sed videtur ꝙ etiam
ex culpa leui quis ſit infamis. vt. ff.
de his qui no. infa. l. liberorum. §. no-
tatur. que eſt huic contra in eo ꝙ hic
dicit ignorantiam iuris non excuſa-
re ab infamia. Sed certe poteſt dici
ꝙ iuris ignorātia ſit lata culpa. quod
ſic probo: qꝛ oēs debēt ſcire iura: exce
ptis paucis. ſ. mulieribus minoribus
ꝛ militibus. vt. ff. de iur. ꝛ fac. ignorā.
l. regula. C. de leg. ꝛ con. l. leges ſacra-
tiſſime. ꝛ. C. de iuris ꝛ facti ignorātia
l. cōſtitutiones. ergo ſi qs ignorat eſt
in culpa lata cū culpa lata ſit id igno-
rare qđ oēs ſciūt vt. ff. de ꝟbo. ſigniſi.
l. late culpe. nō eſt ergo mirū ſi eſt in-
famis. vt. ff. e. l. impuberib⁹. §. ſi. Uel
verius: ſm Azo. lata culpa non infa-
mat per ſentētiam dānatum: ſed ipſo
facto ſic ſi eſt tale factū: vt in. d. l. libe
rorum. §. notatur. Et ſic ſunt tres ca-
ſus vbi lata culpa non comparatur
dolo: vnus hic: duo in gloſa ſuperio-
ri: que incipit. ſcilicet leuem ꝛc.

Culpa lata an dolo cō pareť.

Fame periculū equiparatur periculo vite.

† Immo ibi lata culpa equiparatur dolo: ꝙ ad mouēdū tutor ē nō quo ad infamā duꝫ ſm Ange. hic.

Ignorātia iurꝭ eſt lata culpa.

¶ Si quis autē ſuſpectus poſtulatur: quoad [a] cognitio finiatur: īterdicitur [b] ei adminiſtratio: vt papiniano viſuʒ eſt. Sed ſi ſuſpecti cognitio ſuſcepta [c] fuerit: poſteaq̄ tutor: vel curator deceſſerit [d] extinguitur [e] ſuſpecti cognitio.

¶ Si tutor latitat: ne pupillo per iudiciū decernantur alimēta: pupillo ī poſſeſſionem bonoꝝ miſſo et dato curatore: vt ſuſpect⁹ remoueat. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Sed ſi quis tutor copiam ſui non faciat vt alimenta pupillo decernanť [f] cauetur in epiſtola diuoꝝ Seueri ꝛ Antonini vt [g] in poſſeſſionē bonoꝝ eius [h] pupillus mittať [i]. Et que mora deteriora futura ſūt dato curatore diſtrahi iubentur: ergo vt ſuſpectus remoueri poterit qui non preſtat alimenta.

¶ Tutor preſens qui per mendaciuʒ denegat alimenta pupillo poſſe decerni: remittiť ad prefectum puniendus. Idem in eo qui per pecuniam tutelam acquiſiuit. Et idem in liberto qui male adminiſtrat. hoc dicit Aretinus.

¶ Sed ſi [k] qs preſens negat pp inopiam alimēta poſſe decerni [l]: ſi hoc per mēdacium [m] dicat:

Prelatus ſuſpectus an ſit ab adminiſtratione remouendus.

a ¶ Si qs autem. Quoad. i. donec.

b ¶ Interdicitur. Argumentum: vt donec prelatus accuſať q̄ non debeat adminiſtrare eccleſiaſtica bona. ꝛ facit ad hoc. C. de ſenten. paſ. l. ſi. ꝛ. ff. e. impuberib⁹. C. eo. l. cum quem vt ſuſpectuʒ. ꝛ. ff. de ſol. q̄ ſi forte. §. primo.

ADDITIO. Immo addiť ſibi alius cum quo adminiſtrat: ſʒ Ange. Uide tu canoniſta notata. in. c. venerabili. de offic. dele. in verbo. ſuſpectus. vbi concludit glo. q̄ prelat⁹ de dilapidatione denunciatus ſeu accuſat⁹ tanq̄ ſuſpectus ab adminiſtratiōe non remouetur lite pendēte: niſi primo probetur ſuſpectus de dilapidatione male adminiſtrādo.

c ¶ Suſcepta. i. īcepta.

d ¶ Deceſſerit. ſ. accuſatione pēdenti.

e ¶ Extinguitur. quia non niſi vt ab ea remoueatur intenditur: ſed ex quo mortuus eſt vere remotus eſt: ꝛ quod hic dicitur ſi tutela morte tuto. finiatur. idem eſt ſi quocūq̄ alio modo finita tu. ſit: vt. ff. eo. l. pe. §. pe.

f ¶ Si qs tutor. Decernāť. p iudicē.

ADDITIO. Ita q̄ ſemper ex reddita patrimonij aliquid ſuperſit per ter. in. l. ius alimentorum. ff. vbi pu. edu. de. Ange.

g ¶ Ut in poſſeſſionem. Sed ꝛ mulcta iudici poterit. vt. ff. de arbi. l. nō diſtinguemus. §. ſi arbiter. ꝛ facit. ff. codē impuberib⁹. §. finali.

h ¶ Eius. Alias eſt tutoris in textu: alś non eſt: ſed tamē ſubauditur: vt. ff. eo. impuberibus. Sed alij dicunt eius. ſ. pupilli: et ita adminiſtratio tutori auferatur.

i ¶ Mittať. Cauſa cuſtodie: nō vt ex eis alatur: ſʒ vt cautum ſit pupillo ſi male geſſit tutor: ſʒ de ſuo vt. ff. vbi pu. edu. debe. l. fina. in fine.

k ¶ Si qs. Sciliʒ tutor.

l ¶ Decerni. Puta ſi negat alimēta poſſe decerni. id eſt dari. ꝛ qđ ſequitur. ſi hoc per mēdaciū ꝛc̄. ſit de reſponſione.

m ¶ Per mendacium. Quid ſi nō dicat per mendacium: immo verum dicat: nunquid de ſuo alere tenetur? Reſpondetur nō. vt. ff. vbi pupillus educari debet. l. iij. §. finali.

a ¶ Remittendum. Sed non remouendum. vt. ff. codez. l. tutor. §. tutor.
b ¶ Placuit. Hoc ideo q̄ maior pena imponetur q̄ȝ remotio. vt. ff. de offic. pre. vrb. l. j. §. item ſolent.

ad queſtionem talem ſi emi librum ꝛ antequam ſoluam precium comperiaȝ alienum vel vitioſum ꝙ non tenear ſoluere preciuȝ. † quia expedit potius non ſoluere q̄ȝ cautionem de reddendo in cauſaȝ euictionis vl' vitij recipere: q̄bus conſonat. ff. de compenſa. l. ij. alias. iij. Preterea lex dicit ꝙ non debet quis ſe cōmitteꝛ fragilitati cautionis. ff. ad trebellia. cōgi. §. idē que rit. ꝛ. C. in quib. cau. in integrum reſtitu. l. finali ꝛ. C. vt vnicuiq̄ȝ liceat. l. ij. al's. l. j.

c ¶ Remittitur. Scilicet puniēdus extra ordinem. vt. ff. de tutelis. l. in eos. (i) Et nota hic argumē. cōtra eos doctores qui pecunia data ſibi acquirunt ſcholares vt ff. de offic. p̄fec. vrb. l. j. §. item ſolēt. ꝛ i auē. vt ea que dicuntur inſinuata. §. j. col. v.

Additio. Hec remiſſio non in ciuilibus: ſed in criminalibus fit. Si tamen iudex q malefactoreȝ

remittēdū eū eſſe ad prefectum vrbiȝ puniēduȝ placuit [b]. ¶ Sicut ille remittitur [c] qui data pecunia miniſteriū tutele acq̄ſierit vl' redemerit. ¶ Libertꝰ quoq̄ȝ ſi fraudulēter tutelā filioꝛuȝ vel nepotum pꝛoni geſſiſſe ꝓbet: ad prefectum vrbis remittitur [d] puniendus.

¶ Qui fraudulēter tutelā gerit: lȝ ſatiſdationē de idēnitate offerat: tamē vt ſuſpectus remouetur. Aretinus.

¶ Nouiſſime [e] aūt ſciendū eſt eos qui fraudulēter tutelā adminiſtrāt etiā ſi ſatis offerāt remouēdoȝ eē a tutela: q2 ſatiſdatio tutoris ꝓpoſitū maliuolū nō mutat: ſȝ diutiꝰ craſſandi [f] i re familiari facultatē p̄ſtat [g].

¶ Mali mores et non paupertas ſola faciūt tutorē ſuſpectum. Aretinus.

¶ Suſpectū [h] enī euȝ putamus q moribus talis eſt vt ſuſpectꝰ ſit. ¶ Enim vero tutoꝛ vl' curatoꝛ q̄uis pauꝑ ſit fidelis tamen ꝛ diligēs

Additio. Nota ꝙ quotienſcunque imminet euictio in limine cōtractus ante ſolutionem pretij: emptoꝛ non tenetur ſoluere precium niſi venditor det idoneos fideiuſſores. d. l. ſi poſt perfectam. C. de euictio. per Barto. de quo in. l. pꝛima. §. ſtipulatio duple. ff. de pꝛeto. ſtipulatio. ꝛ an venditoꝛ co npellatur ſatiſdare iure actionis vel ope exceptionis: dic ꝙ ope exceptionis ꝛ in ſolum tenetur reſpectu illius q̄ntitat mouentis queſtionem d. §. ſtipulatio. ꝛ ibi per Bart. Jaſon.

† Immo nec ꝛ do mihi ſi fideiuſſoꝛ. l. ſi poſt ꝑfectam. C. d' euictio. ꝛ. l. ſi. ff. de reſcin. vē. ꝛ. l. pe. ff. de peric. et cōmo. rei vē. q̄ fideiuſſoꝛ q̄lit teneatꝛ in q̄bus caſibꝰ ꝑ vēditorē p̄ſteꝛ et q̄d ſi maliciōſe peteꝛ itē q̄d ſi res vendita reperiaꝛ alteri obligata vide Ange. ꝛ Ja. h.

cognouerit in delicto nō cogiꝛ remittere: niſi eſſet incōpetēs. vt h. Are.

d ¶ Remittitur. ab hoc etiam vt ingratus accuſari poteſt. vt. C. de libe. ꝛ eorum liberti. ꝛ fa. C. eo. l. j. ꝛ. ij. al's ff. eo. l. libertus.

e ¶ Nouiſſime. Id eſt in vltima parte huius ti. ſic. ff. de inſti. l. nouiſſime. nam ꝛ ibi in vltima parte tractatus ſui vlpianus ponit nouiſſime.

f ¶ Craſſandi. id eſt delinquendi. vel id eſt animandi ad delinquendum. ſic ff. de pe. l. capitalium. §. graſſatores. inde graſſoꝛ graſſaris. i. nitoꝛ ad malū.

Graſſoꝛ graſſaris.

g ¶ Pꝛeſtat. facit. ff. eo. l. ſuſpectus. ꝛ. l. quia ſatiſdatio. Et facit in argu.

h ¶ Suſpectum. nam tutorem ſuſpectum non facultates parue: ſed fraudulenta vel callida conuerſatio in rebus pupillaribus commendat. id eſt probat. Heres ꝓ ſolis facultatibus

paruis ſuſpectus habetur creditori-
bus. vt h. ꝛ.ff. de priuile. credito.l.ſi
creditores.
a ¶ Remouendus non eſt. Immo vi
detur ꝙ ſic. vt.C. de tuto. ꝛ cura. qui
non ſatiſde.
l. ij. que eſt
huic contra.
Sol. ibi non
repellit̃ pro-
pter paupertatem: ſed quia non ſatiſ-

remouendus ꝰ non
eſt quaſi ſuſpectus.

dabat. hic autem ſatiſdedit. poſſet ta-
mē iſte ſe excuſare: quod dic vt ſupra
titulo primo. §. ſed ꝛ propter pauper
tatem. Eſt tamen huic curator ad-
iungendus. vt ſupra de curatoribus.
§. interdum.
ꝛ.C.codez.l.
pietati. ꝛ .C.
de perica. tu
to.l.j.

¶ Finis Primi li-
bri.

¶ Finit liber primus.

Conti-
nuatio.

¶ Incipit ſecundus liber.
¶ De rerum diuiſione ꝛc̃. ꝫ Dictuz
eſt de perſonis. ſequitur de rebus: vt
promiſit. ſ. de iure natu. gen. ꝛ ci. §. ſi.
de quibus dicit vſqz ad titu. de ob.
Et in hoc me
dio dicit̃ qua
liter acquirã
tur res iure
naturali. vt
a. §. ſingulo-
rum. vſqz ad titulum de vſucapioni-
bus. Item qualiter iure ciuili. vt ab
inde in antea. Item qualiter iure ſin-
gulari vt vſqz ad titu. de teſta. Item
qualiter per vniuerſitatem: vt ex te-
ſtamento: vel ab inteſtato: vel ſimili
modo: vt a titulo de teſtamentis vſqz
ad titulum. de obligationibus. Accur
ſius florentinus.

¶ Incipit ſecũdus.
¶ De rerum diui
ſione: ꝛ acquirendo
ipſarum dominio.
¶ Quia principium
huiꝰ tituli ponit cō

Diuiſio

S Aperiore libro. ¶ Iſte ti.
diuiditur principaliter in
duas partes. Primo con-
tinuat iſtum librũ ad pre-
cedentem. Secundo incipit tractatũ
Secunda ibi (Modo videamus.)
Item iſta ſecunda ſubdiuiditur prin-
cipaliter in duas partes. Nam primo
ponit de rebus cōmunibus iure natu-
rali: de publi
cis: ꝛ de his
que ſunt vni
uerſitatis: et
de his que in
nullius bo-
nis ſunt. ꝛ oia iſta exempla clarificat.
Scd̃o ponit qualiter res acquirãtur
de iure gentiũ ꝛ efficiant̃ priuatoruz.
Scd̃a ibi (Singulorum aũt.) Et illa
ſcd̃a ſubdiuidit̃ loco ſuo. Redeo ad
primã que ſubdiuidit̃ in quatuor par-
tes. Primo ponit exempla de cōibus.
Scd̃o de publicis. Tertio de his que
ſunt vniuerſitatis. Quarto de his que
nullius ſunt. Scd̃a ibi (Flumina.)
Tertia ibi (Uniuerſitatis.) Quarta
ibi (Nullius autem.) Aretinus.
¶ De iure pſonarũ. Caſus. ¶ his

igitur prelibatis ponas primo caſū. Dicit Iuſti. cōtinuando ꝓceſſum ſuū poſtq̃ in ſuperiori libro de iure perſonarum expoſuimus. mō in hoc ſcđo libro de rebꝰ que in patrimonio nr̄o: vel extra nr̄m patrimonium habentur videamꝰ ⁊ hec in prima parte. Sed pone in ſcđa. Dn̄e vos dixiſtis mihi. ſ. ꝙ vultis determinare de rebꝰ que ſunt i patrimonio noſtro vel extra numquid eſt iſta diuiſio ſufficiēs? Ad hoc rn̄. ꝙ ſic: ⁊ ꝙ ſufficiēs diuiſio premiſſa ſit: tali ratione liquet ꝗ quedā naturali iure cōia ſunt oīm: quedam publica: quedā vniuerſitatis: quedā nullius: pleraq; ſingulorum. ⁊ ea que ſingulorum ſunt varijs ex cauſis acquiruntur ſicuti ex inferioribus apparebit. Sed pone caſum. Domine dicatis mihi ſi placet que ſunt cōmunia omnium. Ad hoc rn̄: Amice certe naturaliter iure introductū eſt ꝙ cōia ſunt omnium animātium hec. ſ. aer ⁊ aqua de celo cadens ⁊ mare. ⁊ per cōſequens litus maris cum ſit eius acceſſio. Unde dico tibi ꝙ nemo ad litus maris prohibetur accedere: dūtamen a villis ⁊ monumentis ⁊ edificijs in litore poſitis ſe abſtineat: ꝗ huiuſmodi ville ⁊ edificia nō ſunt cōmunia de iure gentium ſicut ipſum mare. Sz domine dicatis mihi in quantum durat litus maris? Ad hoc reſpondet imperator. Amice litus maris quatenus hyemalis qñ maximꝰ ē excurrit.

tinuationē et duas rerū diuiſiones iō non ſummat. Are.

Superiori libro de iure ᵃ perſonarū expoſuimus.

Modo ᵇ videamꝰ de rebus que vel in noſtro pr̄imonio ᶜ: vl̓ extra ᵈ patrimoniū nr̄m habent̄ ᵉ. ¶ Quedā ᶠ enim naturali iure communia ᵍ ſunt oīm ʰ quedā publica ⁱ quedā

a ¶ De iure perſonarum. Ab illo titu. de iure perſonarum. vſq; huc.

b ¶ Modo. Sicut promiſimus. ſ. de iure natu. §. finali.

c ¶ Patrimonio. Scilicet aptitudine. apte enim ſunt eſſe in patrimonio: vt res pro derelicto habita.

d ¶ Uel extra. Scilicet aptitudine: quia non ſunt apte vt ſint in patrimonio vt ſunt res ſacre vel religioſe. vt j. eo. §. nullius. Interdum tamē dicte res ſunt i patrimonio: vt ſi ab hoſtibꝰ capte ſint. vt ff. de religio. l. cum loca.

e ¶ Habentur. Talis diuiſio hic ſumitur. Rerū enī alie ſunt in patrimonio alie extra: que videt̄ inſufficiēs. nā alie ſunt nec in patrimonio nec extra. vt ſeruitutes. vt ff. de vſuf. le. l. j. contra. Sed Ioā. dicit ꝙ hic pueris loqui ſimplr̄: nā quedā ꝓ docendis pueris dicunt que al̓s nō dicerent. vt ff. de ac. ⁊ ob. l. obligationū. in ſi. qđ nō eſt veriſiſe ꝙ ꝓpter pueros male loquat̄: vñ non placet. Alij dicunt hic de corporalibꝰ rebus tm̄ loqui. qđ eſt falſum: qđ colligitur ex cōtinuatione huius titu. ad ſequētes. Nos dicimus ſeruitutes eē in bonis cū earum nomine agamus ⁊ excipiamus. vt ff. de acqui. re. do. rez. ⁊. l. naturas. ꝙ aūt in. d. l. dī eas nō eē in bonis: nec extra: dicit ideo ꝗ per ſe non cenſetur: vt eſt poſſeſſio tigni in domo poſiti: quia non intelligitur tignum dum durat domus per ſe. vt ff. de vſucap. cum qui.

Seruitutes ſunt in bonis noſtris.

f ¶ Quedam. hic ſit alia diuiſio.

g ¶ Cōmunia ſunt. Non tamē agitur communi di. ſcḋm plato.

ADDITIO. Quia nō pñt ſtare ſine re vel pſona cuius ſunt. l. ſi aliena. §. hoc iure. cū ſi. ff. de vſuris. Ange.

h ¶ Omnium. ſcilicet vſu. non proprietate: vt dicitur. j. e. §. ⁊ quidem.

i ¶ Publica. Publica id eſt qſi populica. ſ. omnium populorum. vt. ſ. ti. j. §. conſequens. ⁊. j. eo. §. flumina. Al̓s

dicit publicum qd eſt huius populi vel illius tñ vt campus martius: vt C. de ſacroſan. eccle. l. fi. ꝛ hec dicitur magis vniuerſitatis.

a ¶ Uniuerſitatis. vt. j. eo. §. vniuerſitatis.

mmunia: vt hic ſic. C. de quadri. pre. l. ꝛ. §. bene a zenone. ſecus in ripa fluminis que non eſt publica: lꝫ flumen ſit publicum: vt. j. eodeꝫ. §. riparuꝫ. ibi ſed proprietas. Et poteſt eſſe ratio: quia inundatio fluminis raro venit: ꝛ ideo eſſe pōt vtilitas in proprietate ripe. At mare aſſidue inundatur: vnde paruula eēt vtilitas: nō ergo ꝓprietas querit: vt. C. de bo. que lib. l. fi. §. finali.

litoruꝫ. j. eo. nec ob. ar. gl. quia ius gentium iuri naturali derogauit quātuꝫ ad alias res: alias nō eſſet diuiſa inter ius cōe ꝛ publicuꝫ ſm oēs docto. h. *

vniuerſitatis[a]: quedam nullius[b]: pleraque ſingulorum que[c] ex varijs cauſis cuique acquiruntur: ſicut ex ſubiectis[d] apparebit.

¶ Et quideꝫ naturali[e] iure cōmunia[f] ſunt oīum hec: aer aq̄ ꝓfluens[g] ꝛ mare[h]: ꝛ ꝑ hoc[i] litora maris. ¶ Nemo igitur ad litus maris accedere prohibetur. ¶ Dū tñ a villis[k] ꝛ monumentis[l] et edificijs[m] ſe abſtineat. ¶ Quia nō[n] ſunt iuris gentium ſicut ꝛ mare[o].

¶ Hec que ſcribūtur hic ſunt cōmunia omniuꝫ: ꝛ ideo ad litus maris accedi pōt: dūmō abſtineat a villis ꝛ locis ibi poſitis. Areti.

b ¶ Nullius. vt. j. eod. §. nullius.

c ¶ Que. ſ. que ſunt ſingulorū: nec eniꝫ ad ſuperiora refertur.

d ¶ Ex ſubiectis. j. eo. §. ſingulorꝫ. vſqꝫ ad finē tituli.

¶ Et quidem.

Diuiſio ¶ Diuidit in quatuor partes. Primo ponit dictū. Secūdo ex dicto infert. Tertio illationeꝫ reſtringit. Quarto rationē reſtrictionis aſſignat. Scđa ibi (Nemo.) Tertia ibi (Dum tamē.) Quarta ibi (Quia nō ſunt.) Ange. areti.

e ¶ Naturali iure. i. iuregentiuꝫ qd eſt naturali ratione inductum: vt. ff. de iuſti. ꝛ iur. omnes. §. qd vero. de quo hic loquitur: vt. j. eo. §. ſingulorꝫ. † ꝛ in fine huius. §. nam in iure naturali primeuo etiaꝫ alia eſſent cōia.

f ¶ Cōmunia. Non tamen agitur cōmuni diuidundo ſm Pla. niſi poſtq̄ facta fuerit occupatio. Et qꝫ dicit oīuꝫ: ſcilꝫ vt nō ꝓprietate: vt prediri.

g ¶ Profluens. i. de celo cadens.

h ¶ Et mare. Sic. ff. de iniur. l. iniuriaruꝫ. §. ſi quis me ꝓhibeat.

i ¶ Et per hoc. i. per conſequens: cū ſit acceſſio maris. argu. j. eo. §. ſi tñ. Sed contra. ff. ne quid in lo. publi. l. litora. vbi dicitur litora eſſe populi romani. Sed illud eſt verum quo ad iuriſdictioneꝫ: vere tamen ſunt cōmunia: vt hic ſic. C. de quadri. pre. l. ꝛ. §. bene a zenone.

† Tu dic qꝫ iure primeuo diu re naturali primeuo: quia qn̄ īperatori placuit de iure gentiuꝫ intelligere illud expreſſit: vt in. §. riparū.

ADDITIO. Glo. non nouit naturaꝫ maris occidentalis: qd in plenilunio equinoctiorꝫ tantū creſcit qꝫ quādoqꝫ cooperit prata ꝛ ripas: vnde non eſt dicendum qꝫ illud ſit cōmune. ff. de flumi. l. j. §. ripa. vnde tene primā rōnē que in principio glo. ponitur. Joā. fab.

k ¶ Uillis. ab alio poſitis: ꝛ habet duas ſignificationes. dicitur eniꝫ caſa vel inſula quedaꝫ in qua non habitatur: ſed vel rhetia ponunt: vel ꝓpter aquaꝫ ibi confugitur: vel fructus reponūtur: vt hic. ꝛ. ff. de vſufru. arboribus. in princi. Si vero ibi habitaret eſſet predium vrbanuꝫ: vt. j. de ſerui. ru. pre. §. prediorꝫ. Item dicitur villa congregatio hominum.

l ¶ Monumentis. Quid ſit monumentum habetur. ff. de religioſis. l. ij. §. monumentum.

m ¶ Edificijs. ſ. alijs.

n ¶ Nō ſunt iuriſgētiuꝫ. i. cōia de iuregētiū: ſicut ꝛ mare: imo eorꝫ qui ibi edificauerunt: vt eo. l. intantum.

o ¶ Sicut ꝛ mare. hinc continue qd.

eſt infra ſtatim. §. eſt autem ⁊c.

¶ Flumina autem. Caſus. ¶ Hic proſequit̃ ſcd'm membꝛuz ſuperioris diuiſionis: vnde pono ſic caſum. Dñe iam video que ſunt cõmunia; dicatis modo mihi ſi placet que ſunt publica? Ad hoc rñdet dicẽs. Amice publica ſũt oĩa flumina ꝑpetua: ⁊ ſimil'r portus publici ſũt: vñ dico tibi ꝙ ius piſcandi in portu et flumib⁹ oĩbus in communi publice pȝ: ſicut ⁊ ipſa flumina publica ſunt: ita ⁊ vſus riparum ipſorum fluminuz publicus eſt ⁊c̃. Iuriſgentiuz: ⁊ ideo naues ad ipſas ripas applicare ⁊ funes arboribus ibidem nautis religare ⁊ onus aliqđ in his reponere cuilibet liberũ eſt ſicut ipſuz flumẽ nauigare: ſȝ ſicut dixerim tibi riparuz vſum publicum eſſe: ſecus tamẽ eſt de ꝓprietate eaꝝ. Proprietas eniȝ eaꝝ illoꝝ hominum eſt quoꝝ prediis adhererent: ⁊ eadeȝ ratione ꝓprietas arboꝝ in ripis natarum coꝛũdem ſunt: ⁊ ſicut ego dixi tibi de vſu riparum: ita dico tibi ꝙ vſus litoꝛuȝ omnibus publice patet: ſicut vſus ipſi⁹ maris eſt caſaȝ id eſt domũculaȝ ponere in qua ſe recipiat. Liberũ eſt ẽt cuilibet ex mari rhetia deducere ⁊ ibidem ſiccare: ſed certe proprietas litoꝛuȝ nullius eſſe intelligitur: ſed eiuſdem iuris ſicut ⁊ ipm mare ⁊ que ſubiacent mari terra videlicet ⁊ arena.

¶ Flumina ⁊ portus ſunt publica. Et litus maris dicitur quãdo plus extẽdi poteſt. Aretinus.

¶ Flumina autez oĩa[a] ⁊ port⁹ publica ſunt. Ideoqȝ ius piſcãdi oĩbus[b] cõmune[c] eſt in portu fluminibuſqȝ. Eſt[d] autem litus maris q̃tenus hybernus[e] fluctus maximus excurrit[f].

¶ Vſus ripaꝝ publicus eſt: proprietas vo illorum eſt: quoꝝ predys adherent. Aretinus.

¶ Ripaꝝ[g] quoqȝ vſus publicus iure gentiuȝ[h] eſt: ſicut ipſi⁹ flumis. Itaqȝ naues ad eas applicare: funes arbori-

a ¶ Flumina autez omnia. Scilicet perpetua: vt padus ⁊ rhenus: quedaȝ enim ſunt priuata: vt foſſata in agris poſita: que creſcunt: ⁊ decreſcunt: que quãdoqȝ currunt: quãdoqȝ nõ: vt. ff. de flumi. ⁊ ne quid in flumini. l. j. §. ij. ⁊. ff. codeȝ. nemo. in fi.

b ¶ Omnibus. Nec qui fuit primo longo tempore piſcat⁹ aliuȝ ſuperuenientẽ repellere põt: vt. ff. de vſucapionib⁹. l. fina. niſi forte ſpatio triginta ãnoꝝ: vt. ff. de diuerſis ⁊ temporali. preſcrip. ſi quiſquã. Vel ſȝ Ioan. fabri intellige hãc legeȝ ſi quiſquã q̃ſi erat in poſſeſſione piſcãdi.

ADDITIO. Et dicitur cõſtitui in poſſeſſione piſcandi: quãdo iſte qui primo piſcatus eſt ꝓhibuerat alios volentes accedere ad piſcatum: ⁊ iſti prohibiti acquieuerant ꝓhibitioni: nec cõtrauenerant. Et hec faciunt ad queſtionẽ vtruȝ ille qui tenuerit molendinũ per triginta annos in aliquo flumie poſſit alios ꝓhibere ne ibi molendinũ habeant. Chriſto. por.

c ¶ Cõmune. i. in cõmuni omnibus patet: non autem eſt cõmune: imo publicum ſm Ioãnem.

d ¶ Eſt autem litus: vt. ff. de verbo. ſignifica. l. litus.

e ¶ Hybernus. i. hyemalis quando vẽto: vnde trahunt: quaſi dicat quãtumcũqȝ mare aliquo tempore plus extenditur in hyeme vl' eſtate: tantũ eſt litus eius.

f ¶ Excurrit. h continua quod eſt. j. eodem. §. litoꝛum.

g ¶ Riparum. i. fluminis.

h ¶ Iuregentiuȝ. i. de iure gentium: vel id oĩbus gentibus publice pȝ.

bus ibi natis religare onus aliquod in his reponere cuilibet liberũ eſt: ſicut per ipſuꝫ flumẽ nauigare. ¶ Sed ꝓprietas eaꝝ[a] illoꝝ[b] eſt quoꝝ ꝑdijs adheret[c] qua de cauſa arbores quoqꝫ ĩ eiſdem[d] nate eorũdem[e] ſunt.

¶ Uſus litoꝝ ẽ publicus de iure gentium: ſed ꝓprietas coꝝ nulli⁹ eſt ſicut ipſi⁹ maris. Areti.

¶ Litoruꝫ[f] quoqꝫ vſus public⁹[g] & iuriſgẽtiuꝫ[h] eſt ſicut & ipſi⁹ maris[i] & ob id quibuſlibꝫ liberũ eſt caſã ibi ĩponere ĩ quã ſe recipiat ſicut rhetia[k] ſiccare & ex mari ꝺducere. Proprietas autem eoꝝ[l] poteſt itelligi nulli⁹[m] eſſe: ſꝫ eiuſdem iuris eſſe cui⁹ & mare: & que ſubiacent mari vt terra vel arena.

¶ Ea q̃ mere vniuerſitatis ſunt ſingulos non cõcernunt.

a ¶ Earũ. ſ. riparum.
b ¶ Illoꝝ. ſ. hominum quoꝝ ⁊c̃.
c ¶ Adherẽt. Sed ſi via publica eſt in medio inter flumen & agrum. Rñ. idem qꝺ hic: vt. ff. de acqui. re. do. l. maritus.
d ¶ In eiſdem. ſcilicet ripis.
No. e ¶ Eorũdẽ. Sed qꝺ ſi piſcator vult ligare: dñs vult incidere: Uidet dñs preferẽdus: vt ſ. ꝺ his que ſunt ſui vel alie. iur. l. ſi. ibi. nec cui- qꝫ ⁊c̃. & C. ꝺ iudeis. néo. & ff. ſol. ma. etiã. §. licet. (1) Sed cõtra credo: vt ff. de vſu et ha. l. ſi. & de vſufruc. ſi cuius. §. iteꝫ nerua. al's eſt in. l. ꝑequiſſimum.

ADDITIO. 1. Et in hoc redditur vtilis proprietas. Itẽ in fructib⁹ ibi naſcentibus. Nec ob. l. ij. ne tamẽ. ff. de vſufruc. quia vſus eſt cõis quãtuꝫ ad ea tñ que hic in textu ponuntur: puta ſiccare rhetia ⁊c̃. Auge.

f ¶ Litoꝝ. Scilꝫ maris: vt ſequit̃.
g ¶ Publicus. ſ. eo. §. & quideꝫ. ibi. & per hoc ⁊c̃. cõtra. So. dicit Pla. oĩa cõmunia eſſe publica: & econtra. ſ. ratione quotidiaꝫ vſum: vt ecce taꝫ mare q̃ꝫ flumina & litora & ripe in vſu animantiũ ſunt: & in bibendo: & in abluẽdo & cõmorãdo: & ſimilib⁹ que exigit natura. Sed ius piſcãdi qꝺ in his eſt ſolũ cõpetit hominib⁹ & rhetia ſiccãdi: & quedaꝫ ſimilia: portus tamen dicit eſſe publicos nõ cões. Sed Ioan. dicit nulla cõmunia eſſe publica: vel ecõtra: ea enim demũ ſunt cõmunia que cum ſint in vſu oĩuꝫ animãtium occupantib⁹ conceduntur: vt lapilli & gemme in litore maris: vt. j. eo. §. iteꝫ lapilli. & ff. eodem. iteꝫ lapilli. Sed publica non ſolum nõ cõceduntur occupãti: imo ĩterdicta ꝓponũtur ne quid in eis fiat: vt. ff. ne quid in loco publi. & de flum. & alijs titu. Preterea quo põt eẽ quod ait Pla. cum in diuiſione ſupra poſita reſint due ſpecies appoſite ponuntur cõmunia et publica: vt. ſ. eodem. in principio. & quod dicit hic publicus. i. cõmunis: vel publicus quo ad vſum cõmuneꝫ: non quo ad ꝓprietatem.
h ¶ Iuriſgentiuꝫ. i. de iure gentiũ.
i ¶ Maris. ſ. eſt.
k ¶ Sicut rhetia. hyſtorõ ꝑher- ron. i. ordo & ꝯuerſio. ff. eo. ripaꝝ.
l ¶ Eorum. ſ. litoꝝ.
m ¶ Nullius. ſ. hominis ſingl'aris: omniũ auteꝫ ſunt: & ſic differt ab illo. §. nullius. j. ſtatim poſito.
¶ Uniuerſitatis. Caſus. ¶ Hic ꝓſequit̃ tertiuꝫ membrum ſecũde diuiſionis: vnde ſic pono caſum. Iam dixiſtis mihi extra de cõmunib⁹ & publicis: dicatis mihi mõ ſi placet que ſunt vniuerſitatis: Ad hoc reſpõdet. Uniuerſitati ſunt que in ciuitatibus ad vtilitatẽ vel ad declaratiõẽ ꝑpli

ſunt vt theatra ⁊ ſtadia ⁊ ſimilia : ⁊ ſi qua alia ſunt cõia ciuitatum.

a ¶ Uniuerſitatis. Que etiã publice qñqꝫ dicunt̃.i. vnius populi: vt.C. de ſacroſan.eccle.l.ſi.in prin. Sed aliter accipit̃.

ſ.e.§. flumina. nam loquit̃ ibi de illo qḋ ẽ publicuꝫ oium populoꝝ.

b ¶ In ciuitatib⁹. Et ciuitatũ ſũt

c ¶ Theatra. A theorando: id eſt inſpiciendo: vt in arena veronenſi.

Theatrum.

Stadium

d ¶ Stadia. ſtadiuꝫ eſt octaua pars milliarij : qḋ hercules currebat vno anhelitu: vt legit̃ in hyſtorijs.

Hercules fuit bonus curſor.

e ¶ Silia. que ſunt ad delectationeꝫ ppl̃i vt late vie: ⁊ picture in palatio.

f ¶ Et ſiqua alia.ſ. neceſſitatꝫ cauſa facta: vt curia cõis: palatiũ nauigiũ: ⁊ ſunt ſupradicta vniuerſitatis dñio ⁊ vſu. Sed Pla. dixit vſu tñ eſſe vniuerſitatis: que dominio ⁊ fructu ſunt vniuerſitatis nõ vſu: ⁊ fundi ciuitatis ⁊ ſerui: vt.ff. de in ius vo. ſꝫ ſi hac.§. qui manumittit̃.⁊.ff.de verb. ſigni.l. inter publica.⁊ de cõtrahen.emptio. l.ſed celſus.§.primo.

ADDITIO. Dicunt ex mẽte doct. ꝙ hec oia dicunt̃ vniuerſitatis ⁊ quo ad dñiuꝫ: ⁊ quo ad vſum cõeꝫ: vt hic. ⁊.l.ſicut.§.j.ff.qḋ cuiuſqꝫ vniuer. Eſt tamẽ differẽtia inter res vniuerſitatꝫ quia quedaꝫ vniuerſitatis appellant̃ ⁊ quo ad dñium ⁊ quo ad vſuꝫ cõem: vt ſunt theatra ⁊ ſtadia. Quedam ꝓo ſunt vniuerſitatꝫ quo ad dñiuꝫ: ⁊ quo ad vſuꝫ pticularia: vt ſunt prata vniuerſitatꝫ ex qb⁹ cõmodũ pcipit̃ in pticulari: ⁊ ita dicũt doc. Chriopho.

Diuiſio

¶ Nullus. ¶ Iſta pars vſqꝫ ad.§. ſinguloꝝ diuidit̃ in quatuor partes. Primo ponit que ſunt in nullius bonis. Secundo ponit exemplũ de rebus ſacrꝭ. Tertio de religioſis. Quarto de ſanctis reb⁹. Scḋa ibi (Sacre res ſunt.) Tertia ibi (Religioſuꝫ.) Quarta ibi (Sãcte quoqꝫ.) Et quãlibet parteꝫ ſumma bo p ſe. Are.

¶ Uniuerſitatis a ſunt non ſinguloꝝ: veluti que ĩ ciuitatibus b ſunt: vt theatra c : ſtadia d ⁊ ſimilia e : et ſiqua alia f ſunt cõia ciuitatuꝫ.

¶ Ea q̃ ſunt diuini iuris in nullius bonis ſunt. Angelus.

¶ Nullius g autẽ ſũt res ſacre ⁊ religioſe ⁊ ſancte : qḋ eĩꝫ diuini iurꝭ eſt: id nullius in bonis ẽ.

¶ Res ſacre ſunt

¶ Nullius Caſus.

¶ Hic proſequit̃ quartum mẽbrũ ſecũde diuiſiõis. Et ſciẽdum eſt ꝙ iſtud mẽbrũ tres habet particulas. Ea eĩꝫ que nullius ſunt in tribus conſiſtunt.ſ.in ſacris: ⁊ religioſis: ⁊ ſanctis: ⁊ ſm hoc quartũ membꝛuꝫ ſubdiuiditur in tres particulas quarum quãlibet ſm ordinem enumerationis dilucide proſequitur. Ponas igitur ſic caſum. Domine iaꝫ vidi que ſunt vniuerſitatꝫ: dicatis mĩ mihi que ſunt nullius. Ad hoc reſpõdet impera. Amice : nullius ſunt veluti res ſacre ⁊ religioſe ⁊ ſancte : ⁊ hoc patet tali rõne. Huiuſmodi enim res diuini iuris ſunt : ⁊ qḋ diuini iuris eſt in nullius bonis eſt : ſꝫ pone. Domine iam video ꝙ ea que nullius ſunt conſiſtunt in ſacris ⁊ religioſis ⁊ ſanctis . Dicatis ergo mihi que ſunt ſacra. Rñ. Amice : ſunt que rite per pontifices deo conſecrata ſunt : ſicut edes ſacre ⁊ dona ⁊c̃. put iacet ĩ lr̃a.

g ¶ Nullius.ſ.hominis vel hoium: nec poſſunt eſſe: ſed ſunt in bonis dei cenſura· ſiue diſpoſitione: ⁊ ſic nõ obſtat qḋ poſſet dici de cõmunib⁹ ⁊ publicis ⁊ rebus vniuerſitatuꝫ : que videntur nullius eſſe: quia eſſe poſſunt ⁊ ſunt hominũ: ſꝫ non hominis ſingularis. (j) Item contra.ĩ.codeꝫ.§. fere.So.vt ibi.

ADDITIO.j. Sed dices tu : aer nec eſt in bonis hoĩs ſingularis : nec hoĩuꝫ in cõmuni. Iteꝫ nec redigi põt

que rite p pōtifices deo ōdicate ſūt ſeu ad diuinū myſteriū deputate: que non pñt niſi pro captiuitate hominuz alienari. h. d. Aretinus.

¶ Sacre res ſunt q̄ rite p pontifices[a] deo ꝯſecrate ſunt: veluti edes ſacre[b] ꝛ dona[c] que rite ad miniſteriū dei dedicata ſūt: que etiā[d] per nr̄az ꝯſtōnem[e] alienari ꝛ obligari prohibuimus excepta[f] cā redēptiōis captiuoꝝ. Si quis aūt auctoritate ſua quaſi ſacrū ſibi cōſtituerit ſacrum nō eſt: ſed ꝓphanuz[g].

¶ Locus autez in quo edes ſacre ſūt edificate ēt diruto edificio: ſacer manet[h] adhuc: vt et Papinian⁹ ſcripſit.

¶ Sepeliēdo mortuum in locū ſuum quis euz religioſuz facit. Itē ſocius inuito ſocio locū religioſum facere non poteſt: ſepulchrum do ſic. Proprietarius aūt inuito vſufructuario non poteſt. Et ſi concedit alicui mortuū inferre locus efficit religioſus: etiā ſi domi nū poſtea peniteat. Angelus aretinus.

¶ Religioſuz locū

in bonis alicui⁹: ergo debuiſſet poni ſub mēbro nullius. Sol. q̄ aer non ſit hoīuz: nec in nulli⁹ bonis ꝓuenit facto nature: ꝛ ideo cōis omnib⁹ appellat⁹ eſt: ſed res ſacroſancte ꝛ religioſe ſunt dedicate deo facto hoīuz: ꝛ ideo non cōmunes: ſꝫ in nullius bonis appellate ſūt. Chil.

a ¶ Sacre Pontifices. id eſt papas ꝛ epoſ. Sꝫ nūqd imperator ōdicare pōt? Uſ q̄ ſic: vt. ff. e. l. ſacra. §. j. vbi dedicat. i. poteſtatez dedicādi dat. nā oliz impatores erant ſacerdotes: vt in canonib⁹ dicitur. Uel dic dedicat: alij puta epiſcopo pmittēdo ſine requiſitiōe: vl concedit: ſcilicet requiſitus.

b ¶ Edes ſacre. Dic locus dicit ſacer: vt hic: ꝛ ſanctus: vt. C. de ſacroſan. eccl. l. j. Itē religioſus: vt in auc. vt religioſe domus.

c ¶ Et dona. al's donaria. i. thuribula: ꝛ cruces: ꝛ calices. Accur.

d ¶ Que etiam. ſ. donaria. nō autem referas ad edes ſacras. naz ille nullo mō pñt alienari: vt in auc. de alie. ꝛ emphi. §. ꝛ qm̄ cognouim⁹. coll. ix.

e ¶ Conſtitutionē: vt. C. de ſac. ſan. eccle. l. ſancimus.

f ¶ Excepta. nam ho'um aīe q̄buſlibet rebus ꝑponende ſunt: vt. C. de ſacroſan. eccle. ſancim⁹. in fi. Item quādo ꝓpter debitū ſi qd̄ habet eccleſia: vt in auc. de alie. ꝛ emphi. §. ꝛ hoc autē ſi pñt. Sacre res aliena ri pñt. ſuper ipſis. coll. ix. Itez ꝑp alimenta pauperū: vt xij. q. ij. cap. aurū habet eccleſia.

ADDItio. Uñ verſus. Utilitas in cōmoditas: pietaſq̄ neceſſe. Res alienari permittunt eccleſiarum.

g ¶ Prophanū. i. nō ſacrum.

h ¶ Sacer manet. deſinit tamē eē ſacer ſi ab hoſtibus capiat: vt. j. de inuti. ſtipu. §. j. et. ff. de reli. cuz loca. Itē loc⁹ eſſe religioſus deſinit qñ ea remouent que talez eū reddebant: vt. ff. eo. ſacra. §. illud. ꝛ de reli. l. antepenul. in fine.

¶ Religioſum. Caſus. ¶ In quo ſic pono caſuz. Domine iaz video que ſunt ſacra: dicatis mihi que ſunt religioſa? Ad hoc reſpōdet impe. Amice: religioſa facta ſunt que in quibus corpora mortuoꝝ ſepulta ſunt. Religioſum enim locum vnuſquiſq̄ pro ſua voluntate facit dum in locū ſuuz mortuum infert ꝛc̄.

¶ Religioſum.

vnuſquiſq[a] ſua voluntate facit: dum mortuuz[b] infert in locum ſuū. In communez autē locum puruz[c] inuito ſocio inferre[d] non licet. In cōmune vero ſepulchrū etiā inuitis[e] ceteris licet inferre. Itez ſi alienꝰ vſuſfructꝰ[f] eſt, ꝓprietariuz[g] placet (niſi ꝯſentiēte[h] vſufructuario) locū religioſuz nō facere.

In alienū locuz conſentiente domino licet inferre: et lz poſtea ratuz nō habuerit: q̄ illatus eſt mortuus: tamen locus religioſus fit.

Res ſancte ſut porte et muri ciuitatuz quaſi pena legali firmati. Item leges penales ꝓprie vocant ſanctiōes. Angelus aretinus.

Sācte q̄z res veluti muri[l] et porte

a Vnuſquiſq;. Aliud in ſacro: vt ſ. eodem. §. ſacre.

† Non tñ fundus totus: ſed locū cadaver ſolū efficit religioſū. Ang.

b Mortuuz. ſ. totum † vel ſaltem caput cuiꝰ imagine cognoſcimur: vt ff. de reli. cuz in diuerſis. Quid ſi partialitē caput eſt in diuerſis locis: Rñ. illuz eē religioſum vbi eſt maior pars: vt arg. ff. de ſtatu ho. l. que ritur. et j. de vul. ſub. §. et ſi ex diſparibus. Si aūt equalr: neuter ſcḋm Jo.

ADDITIO. Et nota q̄ ſi pars anterior appeat: illa tanq̄ nobilior inſpiciatur. ar. l. q̄ ✓ clauc. ff. de dam. infec. Angelus.

Locus purus q̄s eſt.

c Locum puruz. i. qui neq; ſacer: neq; ſanctus: neq; religioſus eſt. ff. de religio. et ſumpti. fune. l. prima. §. purus autem. glo. in. c. abolende. extra de ſepulturis.

d Inferre nō licet. Extraneos: naz ipſe ſocius recte ibi ſepeliri poteſt: etiam ſine conſenſu ceteroꝝ: maxime cum nōn eſt alius locus in quo ſepeliretur: vt. ff. de religio. et ſumpti. fune. l. ſi plures.

e Inuitis. hoc fauore religionis iam facte: al's cōtra: vt. ſ. pri. §. et. ff. cōmuni diui. Sabinus.

ADDITIO. Hoc non videt verū. et glo. meliꝰ ſoluit in. d. l. ſabinus. vñ dic latius q̄ aut ſocius vult vti facere: ſeu reficere in re cōmuni ad eum vſum ad quē parata eſt: et poteſt alio ꝓhibente. Aut ad vſum ad quez res parata non eſt: et tunc ſubdiſtingue: quia aut intereſt prohibentis nō vti: et eſt melior conditio prohibētis: aut non intereſt: et tunc melior eſt conditio facientis. Joānes fab: l poſt Dy. in regula, in re commun. de regu. iur. libro. vi.

f Vſuſfructus. ſcz. loci puri. argumē. ff. de vſu et habit. l. finali.

g Proprietariuz. Niſi ꝯſentiat fructuarius: vel niſi teſtatorem q vſumfructum legauit velit ſepelire heres: vt. ff. de religi. ñ. §. ſi vſūfructū.

h Conſentiente. Quid ſi primo cōſenſit poſt penituit añ illationem: Reſpon. ſufficit ſemel voluiſſe: vt. ff. de aqua pluuia arcen. l. in diez. et infra proximo. §.

Sancte. Caſus. In quo ſic pono caſuz. Domine iaz video que ſunt ſacra et religioſa: dicatis mihi que ſūt ſancta: Ad hoc rñ. Amice: ſancte res ſunt veluti muri et porte ciuitatis: huiuſmodi enim res quodāmodo diuini iuris ſunt: et idcirco in nullius bonis eſſe cenſentur: ſed domine quare dicuntur muri ſancti. Ad hoc reſpon. Amice idcirco muros ciuitatis ſanctos legis auctoritate. i. firmos dicimus: quia pena capitis cōſtituta eſt aduerſus eos qui aliqd in muros deliquerint: vnde et illas partes legum quibꝰ penas cōtra coꝝ trāſgreſſores cōſtituimus ſanctiones appellamꝰ.

l Sancte. Muri. ſ. ciuitatꝭ romane. (i) Quid de ciuitate alia vel ca-

ı ċ ıċ · ǵ · ı · ſ · l · ſacra

ſtro: Reſpon, nec ibi quicq̃ facere licet ſine auctoritate preſidis: vt. ff. eo. ſacra. §. muros. Uel forte vniuerſitati l3 non priuato: vt. C. de operibꝰ publi. l. omnes.

ADDI(TIO)

Et tunc capite punit᷑: vt. l. fina. ff. eo. in aliis autez eſt pena extraordiaria ad arbitriuz iudicis qđ quandoq3 poteſt ſe extendere vſq3 ad mortē ſi ſit enorme delictū. Ange.

ciuitatis quodam modo diuini iuris ſunt: ⁊ ideo nullius in bonis ſunt.

C Ideo autez muros ſanctos[a] diximus: quia pena capitis conſtituta ſit in eos qui aliquid in muros deliquerunt[b]: ideo et legum eas ptes: quibus penas cōſtituimꝰ[c] aduerſus eos qui contra leges fecerint ſanctiones[d] vocamus.

C Res aut noſtre aut iure nāli: aut iure ciuili: ⁊ a venuſtiori inchoandum eſt. Angelus areti.

C Singulorz autē hominū multis modis res fiūt: quarūdam eniz rerz dn̄iū nāciſcimur iure naturali: quod (ſicut diximus[e]) appellaᵗ iuſgētium: qua-

vnum caſuz exceptionum a prima parte: videlicet ꝙ ea que ſunt in nullius bonis: non tamen in totum efficiunt᷑ occupantis. Quinto quando per traditionem vel non in perſonam certaz vel incertaz dn̄ium trāſferatur. Secūda ibi l. §. (cū et aliēa mā.) Tertia ibi (Si quis autē.) Quarta ibi in. §. (Theſauros.) Quinta ibi in. §. (Per traditiōez.) Ange. are.

C Dixim9. Celſus.

C Pone ergo ſic caſuz. Domine iaz video q̄ ſunt in naturali iure cōmunia: ⁊ que publica: ⁊ que vniuerſitatis: ⁊ que nullius. Dicatis modo mihi ſi placet que ſingulorum hominis res multis modis fiunt: Quarūdam enim reruz dominium nanciſcitur iure naturali: qđ ſicut diximus ius gentium appellatur et quarundam rerum dominium nanciſcitur iure ciuili: ſed po. caſum. Domine iam video ꝙ reruz dominiū acquiritur de iure gentium ⁊ de iure ciuili: ſz pro deo dicatis mihi de quo iure intendit primo tractare. Ad hoc reſpondet. Amice: commodius eſt a vetuſtiore iure incipere. Manifeſtuz autem eſt ius naturale vetuſtiꝰ eſſe: quod cum ipſo genere humano reruz natura prodidit. Ciuilia enim iura tunc primo eſſe ceperunt cum ciuitates condi. ⁊ magiſtratus creari: ⁊ leges ſcribi ceperunt.

a C Sanctos. i. firmos a ſanctio ſancis: nō calce vel lapidibꝰ: ſz lege firmatos: vt ſeq̄.

b C Deliquerūt. ſ. trāſcendendo: vel rūpēdo: ſicut fecit remus frater romuli: vt hic. ⁊. ff. e. l. ſi. vn̄ Lucanus. Fraterno primi mādarūt ſanguie muri.

Lucanus.

c C Conſtituimus. vt. C. de le. ⁊ cō. l. non dubiuz. Accur. floren.

d C Sanctiones. in noſtra ſignificatione. Quandoq3 ponitur largiꝰ pro qualibet imperiali lege: vt. C. de no. co. fa. ibi. colligētes vo ⁊c̄. Quādoq3 largiſſime pro collectione totiꝰ iuris ciuilis: vt in phe. ff. in prin.

Diuiſio C Singulorz. C Iſta eſt ſcđa pars principalis huius tituli: que diuidit᷑ in quinq3 partes principales. Primo qualr̄ acqrunt᷑ nobis res q̄ in nulliꝰ bonis ſūt. Scđo q̄lr̄ acqrunt᷑ ea que ſūt alteriꝰ: ex facto nr̄o: ex pmiſſiōe: vel fabricatione. Tertio quādo viufructuarius vel bonefidei poſſeſſor facit fructus ſuos: ⁊ quid cōtineat᷑ appellatione fructuum. Quarto ponit

e C Diximus. Sed vbi: Reſpon. ſ. de iure natura. §. primo. ibi. quod ho

naturalis. Uel.ſ.de iure naturali.§. ſed naturalia. Uel melius.ſ.eodem. §.et quidem.

ADDITIO. Dic quod iſta glo. videt approbare vltimā opinionē hic poſitam in glo. ſed illa non videt vera: vt.§.j. in §. quod ſo.ſ. de iure natura. Ang.are.

a ¶ Iur ci uili. Ut vſucapione: arrogatōe: ſucceſſione: deportatione: machinatione: de quibus incipiet dicere.j.d vſucapionib⁹.

b ¶ Uetuſtiore.ſic.ff. de iure imunita.l.ſemper.

c ¶ Rerum natura.i.deus.

Additio. d ¶ Prodidit.i.ſtatu cum pcreauit deus gentes ſtatim fuit iuſgentium. Et potes exponere prodidit.i.adinuenit: inde pditus.i.adinuentus: vt.j.ſi quadru.pau.fe.di.in princ. Quādoq etiaz pditus.i.datus.j.de act.§.huic aut.verſi.que de cā. Et ſic accipere in hoc loco non eſſet ineptum.

e ¶ Fere igitur. Quia a vetuſtiori incipiendum eſt.igitur ⁊c̄.

¶ Fere igitur. beſtie ⁊c̄. Caſus.

¶ Hic incipit tractare Iuſti. qualiter acquirit nobis dominium de iure gentiū per occupationē: ⁊ de iſta materia tractat vſq ad illum.§.Itez ea que ex animalib⁹. Et ſciendum eſt q tractat hic de trib⁹ generib⁹ animalium: ⁊ primo tractat de beſtiis naturaliter ⁊ prorſus feris: ⁊ hoc vſq ad illum.§.Pauonum quoq.ibi tractat de feris naturaliter: accidētaliter tñ manſuetis vſq ad illuz.§.Gallinar. ibi tractat de naturaliter manſuetis ſiue domeſticis vſq ad illum.§.Item ea que ex hoſtibus. Po.ergo ſic ca. Domine iam video q vultis tractare de iure gen.tanq de vetuſtiore: dicatis ergo mihi ſi placz aliquē moduz acquirendi dñiuz de iure gen. Ad hoc rñ. Iuſti. Amice fere beſtie ⁊ volucres ⁊ piſces ⁊ oīa animalia fera que in terra ⁊ q in mari ⁊ q in celo.i. in aere naſcūt ſtatim cum ab aliq capta fuerint iure gentiuz occupantis fiunt: ⁊ hoc tali ratione. Mundi eniz aīalia fera in nulli⁹ bonis eſſe intelligunt ⁊ quod ante nullius eſt id iure gentiū quod naturali ratiōe introductū eſt occupati conceditur. Nec intereſt q̄tū ad acquirēdum dominiū vtrū quis hmōi feras beſtias ⁊ volucres in ſuo ꝓpo fundo an alieno cepit: ⁊ hoc eſt verū niſi ꝓhibitio dñi intrare volentes pceſſerit. Nam qui in fundum alienū ingredit venādi aut occupandi grā poterit a domino ꝓhiberi ne ingrediat ſi dñs fundi eum puiderit. Sed po.dñe iam video q per occupationē hmōi ferarū ⁊ volucrum acqrit mihi dominiū. dicatis mihi q̄diu durat hmōi dñium acquiſitum. Ad hoc rñ. Amice dico tibi q quicqd predictoꝝ aīaliū ceperis tādiu tuo dñio ſubiectū eſſe ītelligit q̄diu in cuſtodia tua detinet: ſed cū tuam cuſtodiaz euaſerit: ⁊ in priſtinam naturalem libertatē ſe receperit in tuo dñio eſſe deſinit: ⁊ rurſus ſicut prius occupanti

rundam vo iure ciuili [a]. Commodius eſt itaq a vetuſtiore[b] iure īcipere: palam eſt aūt vetuſtius eē ius naturale quod cuz ipſo genere humano reruz natura[c] prodidit[d].

¶ Ciuilia aūt iura tunc ceperunt eſſe cum ⁊ ciuitates cōdi: et magiſtratus creari: ⁊ leges ſcribi ceperunt.

¶ Fere beſtie: volucres: ⁊ piſces fiūt occupantis: ſiue qs ceperit in ſuo fundo: ſiue in alieno: ſz dominus fundi pōt ingredientē prohibere. Ubi autē animal captum euaſerit: reuertit ad primum ſtatum.

¶ Fere[e] igitur beſtie: ⁊ volucres: et

occupanti cōceditur. Sed dn̄e dicatis mihi qn̄ dr̄ ſe recepiſſe in naturalē laxitatē vel libertatē. Ad hoc rn̄. In naturalē laxitatē dr̄ ſe recepiſſe cum vel oīno cōſpectū oculorū tuorū euaſerit vel ita ſit in cōſpectu tuo vt impoſſibilis ſit eius pſecutio. vnde ſuper tali q̄ſtione apud veteres multū fuit diſputatum ⁊ queſitum. Quidā venator puta tytius quēdam ceruum vulnerauit ⁊ mortale vulnus ei iṅflixit: ita q̄ ceruus vulnerat⁹ capi poterat. Naz in caſu iſto dubitaẜ vtrum dn̄ium cerui vulnerati incōtinēti poſt vuln⁹ inflictuz intelligaẜ tytio vulnerāti acquiſitū. Et certe qdā veteres dixerūt ſtatiz poſt vulnus inflictū hmōi ceruū vulneratū fieri tytij vulnerātis: ⁊ tādiu in eius dn̄io videri quādiu tytius eū pſequiẜ. Et ſi tytius eū pſequi deſierit. dixerūt hmōi ceruuz deſinere in dn̄io tytij eē: ⁊ rurſus occupāti cōcedi. Alij vo nō aliter putauerūt hmōi ceruū fieri tytij q̄ȝ ſi euz tytius cepit. Sz dn̄e qd dicitis vos ſup hoc. Certe dicit Iuſti. Nos poſteriorē ſnīaz tāq̄ȝ iuſtiorē cōfirmamus: vt. vz. ita demū intelligaẜ tytij eē ſi tytius eū ceperit. Multa enim ſolent accidere impedimenta: vt tytius non capiat.

a ℭ Celo. id eſt aere.

b ℭ Simul atq̄ȝ. i. ſtatim poſtq̄ȝ ⁊c̄. Sz nunqd res ſacre concedunẜ occupāti. vt. s. e. §. nullius: Rn̄. Res dr̄ eē

pisces ⁊ omnia animalia q̄ in mari: celo[a] ⁊ terra naſcuntur: ſimul atq̄ȝ[b] ab aliquo capta fuerit iure gentium ſtatiz illius eſſe incipiūt.

ℭ Quod eniz ante nullius eſt: id naturali ratione occupanti conceditur.

ℭ Nec[c] intereſt feras beſtias ⁊ volucres: vtrum in ſuo fundo quis capiat: an in alieno.

ℭ Plane q alienuz fundum ingreditur venādi[d]: aut aucupādi gratia: poteſt a domino ſi id preuiderit prohiberi ne ingrediatur[e].

ℭ Quicquid autez eorum ceperis: eouſq̄ȝ tuum eſſe intelligiẜ donec tua cuſtodia coercetur.

ℭ Cum vo tuā euaſerit cuſtodiaz: ⁊ in libertatez[f] naturalem ſeſe receperit: tuum eſſe deſinit: ⁊ rurſus occupāti fit.

in nullius bonis ſex vel ſeptē modis. Natura vt hic. Facto. vt. j. eo. §. pe. Itē tēpore. vt. ff. de acq. re. do. l. nūq̄. §. theſaurus. ⁊ in his tribus locuz hz hec regula: niſi q̄ in theſauro de eq̄tate dimidium dn̄o ſoli reſtituiẜ. vt. j. eo. §. theſauros. Itē cēſura. vt. s. e. §. nullius. Itē caſu. vt in hereditate iacēte: que vicez dn̄i repreſentat. vt. j. de ſtipul. ſer. in prin. Itē culpa hois. vt ſi eijciā ſeruuz egrotantē. vt C. de lat. li. tol. l. j. §. ſed ſcimus. ⁊ ēt hic. Itē iuris naturalis cōſtitutione. vt liber hō. vt. ff. de pb. ob. iter ſti. §. fac.

cē ī nullius bonis ſeptē modis.

c ℭ Nec itereſt. q̄ ad acgrēdū dn̄iū.

d ℭ Venādi. Aliud ſi cauſa regrēdi fugitiuū meū. vt. C. de ſer. fu. l. ij. †vl' glandis colligēde cā. vt. ff. de glā. le. l. j. vel vt recipiā pecuniā quā ibi abſcondi. vt. ff. ad exhi. theſaurus. vel ſi vindemiā quā emi tollere me vēditor prohibeat. vt. ff. de ac. emp. q pēdētē.

e ℭ Ingrediatur. Quid ſi poſt prohibitionem quid ceperit: Reſpō. non facit ſuum. vt. C. de rei ven. ſi fun. ⁊. l. cer. ⁊ facit. j. co. §. plane.

ADDITIO. Ioā. fab. tenet hic cōtrariū poſt glo. in. l. diuus. ff. de ſerui. tu. ruſtico. predio. ⁊ in. l. iij. §. plane. ff. co. Nā prohibitio nō debet ſm euz operari niſi quoad ingreſſuz. vt faciat eum iniurioſum. nec actuz occupationis impedit. Ioānes fabri.

f ℭ In libertatem. i. laxitatē. vt ſtabi

† Seſſiȝ cuz auctoritate iudicis: quā de facili pſtabit. Sz in alia re pdita ita demum ſi aliq̄ ēt leuia: p̄cedāt iudicia hz Chriſt. ⁊ an cogat iudicare furē. vl de Ia. bla.

tim ſequitur. vt. ff. de acquiren. re. do. naturalem. z. l. pomponius.

a ¶ Difficilis. Id eſt impoſſibilis. ſic ff. pro ſocio. l. de illo. † Et ecõtra. ff. de his qui deie. vel effude. l. ij.

b ¶ Perſecutio. Sic. ff. de acq. poſ. l. iij. §. nerua.

c ¶ Illud. Sic. ff. d' acqui. re. do. nã lem. §. illud.

d ¶ Capi poſſit. Cõſiderata natura hominis z animalis. nõ diuina poſſibilitate: ſed nec omnino facilitatẽ cõſidero.

e ¶ Sed poſteriorẽ. Sic ff. eodẽ in la queum.

f ¶ Accidere. licet enim probet vnũ. idest cã vulneratam: nõ tamen ſequitur: vt capi poſſit. vt. C. de pba. l. neqʒ natales.

† Immo lex dz itelligi p ut iacet z h totũ ſtatui arbitrio iudicis. vt ſētit glo. ſup verbo cap. j. e. ſʒ Chriſto. Et no. hũc tex. An ge. p eo q nõ rite capt⁹ poſtea reſtituitur libõ tati priſtine.

g ¶ Non capias. Nota q̃ inſpicitur quod euenire poteſt. ſic. ff. loc. ſi quis domum. §. idem querit ſi ſumptus. et ff. ad trebel. lucius. §. pe. z ad. l. falcidiam. l. in quantitate. §. magna. et. ff. ex quibus cauſis ma. ſed z ſi per pretorem. §. ſi ferie. z. ff. de ſer. ruſti. pre. qui ſella. §. ij. z de dã. infec. qui bona. §. inter. Argu. tamen contra. ff. de pecul. l. eo tempore. primo reſpon.

ADDITIO. Ibi euentus erat impoſſibilis: cum nihil eſſet in peculio

¶ Naturalem aũt libertatẽ recipere intelligitur cum vel oculos tuos effugerit: vel ita ſit in conſpectu tuo vt difficilis [a] ſit eius perſecutio [b].

¶ Licet fera ſyluestris ab aliquo vulneretur ita vt veriſimiliter poſſit capi: tamen non efficitur vulnerãtis: niſi eaʒ ceperit. Aretinus.

¶ Illud [c] queſitũ eſt: an ſi fera beſtia ita vulnerata ſit: vt capi [d] poſſit: ſtatim tua eſſe itelligatur. Et quibuſdam placuit ſtatiʒ eſſe tuã: z eouſqʒ tuam videri donec eaʒ pſeq̃ris: q ſi deſieris perſequi: deſinere eẽ tuã z rurſus fieri occupantis. Alij vo putauerunt non aliter tuã eſſe q̃ʒ ſi eaʒ ceperis. ¶ Sʒ poſteriorẽ [e] ſententiam nos cõfirmamus: qz multa accidere [f] ſolẽt vt eã nõ capias [g].

¶ Apes que in nullius bonis ſunt occupãti cõcedunt: z earũ fructus ſicut z aues: licet in aliena arborẽ capiantur. Dñs tamen a principio ingredi prohibere poteſt. Et examen eaʒ tuũ eſt do nec difficilis nõ eſt perſecutio. hoc dicit Aretinus.

ſm Ange. vel non erat claſſis nec honeſtus ſm Chriſto. de quo brochardo: dic vt per Angelum aretinum.

¶ Apium. Caſus. ¶ Et dicit q natura apium fera eſt non manſueta: vñ apes ſi in arbore tua conſcenderint anteq̃ʒ a te in alueo tuo fuerint incluſe nõ magis intelliguntur eſſe tue q̃ʒ volucres: que ĩ arborẽ tua nidificauerũt: vnde ſi huiuſmodi apes ĩ arborẽ tua cõdeſcendẽtes aliquis alienus incluſerit: ipſe earũ dominus efficiet: z etiaʒ ſi huiuſmodi apes anteq̃ʒ a te fuerit incluſe antiq̃s fauos in arbore tua vel in fundo tuo fecerit quilibet eos eximere poteſt. verũtamen ſi re integra preuideris aliquem ingredientem in fundum tuum: poteris iure prohibere ne fundum tuum ingrediatur. Sed po. quoddam examen. i. immenſitas apium euolauit de alueo meo in quo a me fuerat incluſum: ego quero quãdiu dominio meo intelligitur eſſe ſubiectum: Ad h reſpõ. ſi examen ex alueo tuo euolauerit tandiu intelligitur eſſe tuum quãdiu intelligitur eſſe in conſpectu tuo. nec difficilis ſit eius perſecutio: alioquin ſi euaſ

ſit conſpectum tuum: vel ita ſit in conſpectu tuo: vt difficilis ſit eius proſecutio occupanti conceditur.

a ¶ Apium. Concordat. ff. de acquiren. re. do. l. naturalem. §. apium.

b ¶ Fera. id eſt nō māſueta.

Alueus duo ſignificat. c ¶ Alueo. Vas eſt vbi apes manēt. Quandoqz pro loco vbi flumē currit ponit. vt infra eo. §. inſula.

Scādalū timē dū eſt. d ¶ Incluſerit. quod Bul. facere noluit: i his ſimilibus dicens. magis timeo ſcādalum q̄z futurum iudiciū. vt not. ff. de acquiren. re. domi. l. in laqueum.

Unde po. ſic ca. Domine quidā habet pauones ꝛ colūbas: qui ex cōſuetudine ſolent euolare ꝛ reuolare. mō quero a vobis vtrum natura huiuſmodi pauonum ꝛ columbarum debeat cenſeri fera: Rn̄. q ſic: nec ob. quominꝰ natura pauonū ꝛ columbarū fera cenſeantur q huiuſmodi pauones ꝛ columbe ex conſuetudine euolare ꝛ reuolare ſolent. Nam hoc idem faciunt apes: ꝛ tamen manifeſtuz eſt naturam earuz ferā eē. Hoc idem eſſe in ceruis q̄ſqz contingit. q̄dam eniz ceruos ita māſuetos hn̄t: vt in ſyluis ire ꝛ redire ſolent. Nemo tamen negare poteſt naturam omniū ceruorum ꝛ genere: ꝛ etiam ipſorum ſingulorum ſpē feram eſſe. in his igit̄ animalibus accidentaliter manſuetis que ex conſuetudine ire et redire ſolent: et talis regula a iure comprobata eſt: vt tandiu intelligantur tuo dominio ſubiecta eſſe quādiu habuerint animum reuertendi. Nam ꝛ ſi reuertendi animum deſerunt in tuo dominio eſſe deſinunt ꝛ occupanti conceduntur. Sed domine pro deo dicatis mihi qualiter perpendam q deſierunt habere animum reuertendi. Ad hoc reſpondeo. Amice tunc intelliguntur deſinere habere animum reuertendi: cum reuertendi conſuetudinem deſerunt.

¶ Apiū[a] quoqz fera[b] natura ē. Itaqz apes que in arbore tua conſederint: anteq̄z a te alueo[c] includant: nō magis tue intelliguntur eē q̄z volucres que in arbore tua niduz fecerūt: ideoqz ſi alius eas incluſerit[d]: his earū dn̄s[e] erit. ¶ Fauos quoqz: ſi quos effecerint: eximere quilibet pōt. Plane integra re ſi preuideris[g] ingredientem funduz tuum poteris eum iure prohibere ne ingrediatur. ¶ Examē[h] quoqz qđ ex alueo tuo euolauerit: eouſqz intelligitur eſſe tuuz: donec in cōſpectu tuo eſt: nec difficilis perſecutio eius eſt: alioquin occupātis ſit.

¶ Animalia q̄ naturaliter ſunt fera: ſz p accidēs māſueta tādiu ſunt noſtra quādiu retinēt ꝯſuetudinē eūdi ꝛ redeūdi. Ange. aretinus.

e ¶ Dominus erit. Nec furti tenet̄. vt. ff. de furtis. ſi apes.

f ¶ Interrogare. id eſt anteq̄z intret. vel priuſq̄z eximantur.

g ¶ Preuideris. quid ſi fuerit ingreſſus: an poterit retinere eum vt det qđ acceperit: cum homo quilibet poſſit prohibere ne quis intret fundū ſuuz: Reſpon. cū dn̄s factus ſit per occupationē nō video quare deſinat eſſe dn̄s arg. huius. §. qui tn̄ preuidēti ꝯſulit.

Examē tripliciter accipitur. h ¶ Examen. i. vniuerſitas apiū: al's pro approbatione ponitur: al's pro iudicio. vt. C. de adno. diuer. iudicum. l. nemini. Et forte ſeruat̄ aliud de ꝯſuetudine in hoc. §. ꝛ in ſuperiorib9 duob9.

¶ Pauonum quoqz. Caſus. ¶ In iſto. §. tra. Iuſti. di. de naturaliter feris: accidentaliter tamen manſuetis.

a Domo. Fera.l. non prorſus domeſtica vel inconſueta.
b Nec ad rem pertinet. id eſt non obſtat his que diximus.
c Quarum. Scilicet apium.
d Quoꝝ. Scilicet ceruorū in gñe.
e Ipſoꝝ. Scilicet ⁊ ſingulorꝫ ī ſpē.
f Talis regula. Dic no. tria gña aīal ī. Māſueta: vt ſūt galline: in quibus h3 locu3 hec regula vt vbicūq3 ſint dñi eē itelligant. vt. j. ꝑ ti. §. Itē fera pnus. ⁊ ī his h3 locu3 alia regula q: occupāti cōcedunt. ſ. e. §. fere. ⁊. §. illud. ⁊. §. apiū ⁊. §. examen. Itē fera naturalr: ſ3 accidetalr māſueta. ⁊ ī his obtinet hec pñs regula. ⁊ facit ad h ff. e. naturalem. per totū vſq3 ad. §. ſi.

Animaliū tria ſūt genera.

g Deſierint exterioꝛa indicāt animi ſecreta interioꝛa. facit. ff. de edil. edi. l. ſi tamē. §. ij. vnde verſus. Intima per moꝛes cognoſcimus exterioꝛes.

ADDITIO. Et hoc cōprehendit ſi viſo dño vel familiarib' nō redeūt vt ſolebāt niſi ꝑ aliquos dies hincinde: nō tñ ſi in ſyluis aberraſſent ff3 Ang.

Pauonū quoq3 ⁊ columbarum fera[a] natura ē: nec ad rē[b] pertinet: ꝙ ex ꝯſuetudine euolare ⁊ reuolare ſolent. Nam et apes idem faciunt quarum[c] conſtat feram eſſe naturam. Ceruos quoq3 quidam ita manſuetos habent vt in ſyluas ire ⁊ redire ſoleant: quorū[d] ⁊ ipſorum[e] feram eſſe naturā nemo negat. In his autē aīalibus que ex cōſuetudine abire ⁊ redire ſolēt talis[f] regula cōprobata eſt: vt eouſq3 tua eſſe ītelligātur: donec aīu3 reuertendi habent. Nam ſi reuertendi animū deſierit[g] habere: etiā tua eē deſinunt: ⁊ fiunt occupantium. Reuertendi autem animu3 videntur deſinere habere tunc cū reuertendi conſuetudinē deſeruerunt.

Galline ⁊ anſeres domeſtici tui ſunt: etiam ſi conſpectum tuum effugerint: ⁊ qui eas accipit animo lucrandi furtum committit. Areti.

Gallinarū[h] quoq3 ⁊ anſerū non eſt fera natura: id quod q3 ex eo poſſumus intelligere ꝙ alie ſūt galline quas feras[i] vocamus. Itē alij ſūt anſeres quos feros appellamus. Ideoq3 ſi anſeres[k] tui aut galline[l] tue aliquo mō turbati[m] turbateq3

Gallinarū. Dñe iā vidi qualr dñiū ferarū ⁊ volucrū ſingulis acqrit ꝑ occupationē. Nunqd plurīū rex dñiū acqri pōt ꝑ occupationē de iure gen. Rñ. ꝙ ſic. Nā ea q̄ ab hoſtibus nr̄is capimus ſtati3 iure gen. nr̄o dñio acqrūt. ⁊ h īntm vex eſt vt liberi hoīes quos ab hoſtibus capim⁹ dñio nr̄o ſubijciūtur ⁊ ī ſuitutē deducunt ſi tñ nr̄a3 poteſtatē euaſerit ⁊ ad ſuos corpe reuerſi fuerit: priſtinū ſtatū lib'tat' iur poſtliminij recipiūt. Et nō ſolū ſupra dcā iure gē. ꝑ occupationē acqrūtur: ſ3 ēt lapilli ⁊ gēme ⁊ cetera q̄ in litoꝛe maris ieniunt ſtati cū ab inuētoꝛe occupata fuerit iure gen. q̄ naturali iure introductum eſt inuentoris fiunt.
h Gallinarū. Scil3 oīum vt ſtati3 innuit. Uel dic ſingulaꝝ in ſpecie.
i Feras. vt faſianos.
k Anſeres. Scilicet domeſtici.
l Galline. Scilicet domeſtice.
m Turbati. vt ꝑ vulpē vel miluū.

euolauerint: lz conſpectum tuum effugerint: quocūqз tñ loco ſint: tui tñ eſſe intelliguntur: ⁊ qui[a] lucrādi animo ea animalia ɔ̄tinet: furtum committere intelligitur.

ℭ Etiam ſi hominem liberum ex hoſtibus cepimus de iure gentiuз noſter ſit: qui ſi exierit poteſtatem noſtrā recuperat antiquam libertatem. Are.

ℭ Item ea que ex hoſtibus [b] capim⁹ iure gentium ſtatiз noſtra ſiūt adeo qdem vt ⁊ liberi homines in ſeruitutē noſtraз deducātur: qui tamen ſi euaſerit [c] a noſtra poteſtate: ⁊ ad ſuos reuerſi fuerint: priſtinū ſtatū recipiūt [d].

ℭ Inuentoris ſiūt lapilli ⁊ alia que in litore maris inueniuntur. Are.

ℭ Item lapilli [e] ⁊ gēme ⁊ cetera que in litore maris inueniuntur [f] iure naturali [g] ſtatim inuētoris [h] fiunt.

ℭ Nata ex animalib⁹ noſtris noſtra ſunt. Aretinus.

a ℭ Qui lucrādi aio. Sez vt habeat penas vel ona: al's eniз nō cōmittitur furtū niſi lucrādi aius interueniat. vt ff. de fur. l. j. §. ſi. Sz nūquid dolus ſit in vno duo: Rñ. ſic: ſз de dolo nō agit ſi in re minori duobus aureis. vt. ff. d' dolo. ſi oleū. §. ſi. ⁊ l. ſe. Sz quare non agit de dolo cum quo agit furti. vt h. Rñ. furtū ſit plerūqз. ⁊ id frequēti⁹ puniēdū. ſm Joā. vt. ff. de pe. anē. ſctā. §. ſi. (j) Et no. ex h. §. φ q̄libet actio ēt p vno numo dat. vt. ff. de dāno īfecto. ſi p̄prietari⁹. ſ ſi. j. rñ. ⁊. ff. de cōlūgen. cū emā. lib. l. j. §. alie. Sz fallit in caſibus. vt ecce ſi cōmodo tibi ſeruuз ⁊ tu eū alio: mō repetis a me expenſas modicas. vt. ff. cōmo. in reb⁹. §. pſit. ⁊. ff. de īpenſis in re. do. fa. l. oīno. Et excepta actiōe doli. vt dictū eſt. Itē excipe qđ eſt. ff. de dā. infec. ex dāni. in prin.

Furti actio modico nō antē actio de dolo.

ADDITIO. j. Hāc rōnē improbat Jo. fa. q2 dolus ſit ſine furto: ſз nō eɔ̄. dic ergo furtū eē īpropri⁹ ⁊ eius actionē cōpetere de iure cōi. de dolo aūt de iure ſpāli: cū ſit q̄dā ſpēs reſtōnis reſtringēs ea q̄ ɔſenſus prtū firmauerāt l. j. ff. de do. ergo ⁊ ē. ar. l. eius militis. §. militia miſſos. ff. de re mili. Ang.

ℭ Itē ea que ex animalibus. Caſus.

ℭ Hic mutat Juſti. ſtilū ſuū ⁊ īcipit tractare de acquiſitiōe dñij q̄ ſit iure acceſſiōis diſcrete. ⁊ p̄mo tractat de acceſſiōe diſcreta. vſq2 po. ſic ca. Dñe iam vidi qual'r acqrit dñiū rerū p occupatiōnē: nūqd pluribus modis acqri pōt: Rñ. q̄ſic. Nā ea q̄ ex aialib⁹ dñio nro ſubiectis nata ſūt iu. gē. per acceſſionē acqrunt.

b ℭ Itē ea. Que ex hoſtib⁹. vt q̄b⁹ populus romanus bellū īdixit: vl' ipſi ppl'o romano. vt. ff. de capti. ⁊ poſtli. reuer. hoſtes. ⁊. ff. de ṽ. ſig. hoſtes. ⁊ l. quo nos hoſtes.

c ℭ Si euaſerint. aio et corpe. vt. ff. de cap. l. nihil. in p̄nc.

d ℭ Recipiūt. iur poſtliminij. vt. ī. quibus mod. ius pa. po. ſolui. §. ſi ab hoſtibus.

ADDITIO. Hodie tñ quantum ad perſonas nō obſeruant iura captiuitatis ⁊ poſtliminij niſi quantū ad res.

e ℭ Itē lapilli. Scilicet p̄cioſi. Et q̄ ſit iter eos lapillos: ⁊ gēmas differētia: ⁊ margaritas dic vt. ff. de au. ⁊ ar. le. l. j. ⁊ l. ⁊ ſi non ſint. §. ſi.

f ℭ Inueniunt. que tñ nō ſunt alicuius: al's contra. vt. j. eo. §. ſi.

g ℭ Iure naturali. i. gentium. vt. ſ. eo. §. ſingulorum.

h ℭ Inuentoris. ita demū ſi occupet ſiue apprehendat. †non al's ſm Azonem. In ſuperiori. §. ⁊ in alijs precedentibus †hoc verū ī ra-

cantib⁹ dentibus de his que per occupationē vt h. ⁊ queruntur tractatur: vnde ꝙ idē pro. le. ſi bar ſequitur hic vicinitas ſcripture inuit. ſatorā. vt. ff. de teſta. l. heredes. §. ſʒ ⁊ ſi notā. C. de ſi. ⁊. ff. de le. j. ſi ſeruus plurium. §. ſi. Et deiuſſo. aduerbiū ſi. Q ꝯ no. ſimilitudinis pro ſta. ſcilicet item tuto lo. quod eſt in quēte ꝯ prin. §. apte eo ꝗ in. dat intelli. uenerit. gere alio eē bānitū in theſau. Jtē i nō. ro: cuius tra vocāti. ctatus ē val. bus et de ab hoc ſe. poſſidē parat⁹: vt. j. tis ani. eo. §. theſau. mus nō ros. ⁊ iō pri. ꝯcurrat mum viden. al's ſo. ti ⁊ inuenien. lo acq. ti non capien. runtur ti queritur. reſpctū.

re gentium tibi acquiritur. Sed domi ne pro deo dicatis mihi quid eſt allu. uio: Ad hoc reſpon. Eſt autem allu. uio incrementum latens. vnde illud per alluuionē agro tuo videtur adij. ci qꝺ ita pau latim ſucceſ. ſiue adijcitur vt lʒ tota die intuitum fi. gas: tamē in telligere non poſſis quan. tum in quo. libet momē. to agro tuo adiectū fue. rit: verū eſt ꝙ iſtud la. tens incremē. tū tibi iure. acceſſiōis ac quiritur ſi i. petus flumi. nis aliquam

¶ Jtem[a] ea que ex animalibus[b] domi nio tuo[c] ſubiectꝭ na ta ſunt eodē[d] iure tibi acquiruntur.

¶ Per alluuionē fluminis id eſt per incrementum latēs res nobis acqrūtur nō aūt ꝑ vim ipſius terram euellentis: niſi radices arbores emiſerint. Aretin⁹.

¶ Preterea qꝺ ꝑ alluuionē agro tuo flumē adiecit[e] iure gentiū tibi acqrit.

¶ Eſt autē alluuio incremētū[f] latēs. per alluuionē autē id videt̄ adijci: qꝺ ita paulatim adijcit̄ vt intelligi[g] nō poſ ſit quātum quoquo momēto tꝑis adij. ciat̄. Qꝺ ſi vis flu. minis de tuo ꝑdio aliquā ꝑtē fūdi tui

a ¶ Jtē ea. Nunc mutat ſtilum ⁊ materiam. ⁊ dicit de his que acquiruntur per acceſſionem diſcre. tam. ⁊ in ſequenti. §. preterea. dicet de acceſſione concreta.

b ¶ Ex animalibus. ſc. generis ſiue rationabilibus: vt ex ancill'. vt ſupra de iu. perſo. §. ſerui. ⁊. C. de rei ven. l. partum. ſiue irrationabilibus. vt. ff. de rei vendicatio. l. ſi frumentum. §. idem ſcribit.

c ¶ Dominio tuo. Uel quaſi vt ſi bo na fide poſſides animal irrationale vt. ff. de acquirēda re. domini. l. bone fidei. §. ſi. non ita in ratione. vt. j. eo. §. in pecudum. ⁊ eſt ratio: vt ibi.

d ¶ Eodem iure. Scilicet gentium.

¶ Preterea que per alluuionem.

Caſus. ¶ Hic incipit tractare de ac. ceſſione concreta. pone igit̄ ſic caſuʒ. di. Juſtinia. ꝙ preter ſupradictos mo dos acquirendi de iure gentium ac. quiritur nobis dominium per acceſ. ſionem concretaʒ. Quod enim per al. luuionem agro tuo flumen adiecit iu.

partem groſſam ex predio tuo detra. xit: ⁊ illam partem detractam vicini predio appulerit: manifeſtum eſt eaʒ partem ex predio tuo detractam ni. hilominus in tuo dominio permane. re. ſi tamen longo tempore fundo vici ni tui adheſerit: ita ꝙ arbores quas ſecum traxit in fundum vicini radi. ces emiſerint: ex tempore emiſſionis radicum videntur fundo vicini iure acceſſionis acquiſite eſſe.

e ¶ Preterea. Adiecit: ponendo iu. xta tuum predium.

f ¶ Incrementum. i. augmentum.

g ¶ Intelligi non poſſit. lʒ tota die ibi figas intuitam: ⁊ hoc propter im. becillitatem naturalis viſus qui tam ſubtilia perpendere non potes. vt in cucurbita patet que cito creſcit: ꝗ ta. men percipi non poteſt quantum cre. ſcit quoquo momento temporis. Sed in quodam genere agrorum ceſſat ius alluuionis: vt in agris militibus aſſi. gnatis a principe qui limitati dicunt̄.

extraxerit: ⁊ vicino predio applicuerit[a] palam eſt eam tuaz permanere.

¶ Plane ſi longiori[b] tempore fundo vicini tui heſerit arboreſqz quas ſecuz traxerit in eum fundū radices egerint: ex eo tempore videntur vicini fundo acquiſite[c].

¶ Inſula nata in mari efficit occupātis. ſecus ſi in flumine: ſed eſt eorūz qui habent p̄dia vicina pro modo latitudinis fundi ſi ē in medio: als illius cuius predio eſt vicinior. Si vero ex diuiſione fluminis yrius fundus includatur: remanet antiqui domini. Aretinus.

¶ Inſula[d] que in

vt.ff.e.l.in agris. Que ſit ratio diuerſitatis. dic vt ea.l.in fi.

a ¶ Applicuerit. Als appulerit.i.appoſuerit. vt ſubijcit puta cruſtam terre forte vineate ⁊ arborate.

b ¶ Lōgiori.i. longo.ſ. tanto: vt faciāt radices vt ſequitur. vel etiā ipſa terra apposita vnitatem alteri terre ſecerit cui apponit. vt.ff. de dā. infec. l.hoc amplius.§. ita demum. † Sed quomodo ſcietur quando hec vnitio vel imixtio erit facta: R̄ñ.per ruſticos qui talia ſciūt vt in auc.de non alie. aut permu.§.q autem dictum eſt.col.ij.

† Quid ſi nō fecerit poterit de directo vē dicari.

c ¶ Acqſite. vtilis tñ rei vendicatio priori dño daf ſm.M.vt.ff.de rei vē. ſi frumentū.§.de arbore. Sz nos ꝯ: ſz in factū ad eſtimationē dāni: vt.ff.de rei vē.l.ſi rē.§.itē. Sz rei vē.nō daf.vt ff.de dā.ifec.l.hoc amplius.§. alphenus.

¶ Inſula q̄ in mari nata eſt. Caſus.

¶ In prin. iſtius.§. icipit iterū tractare de acqſitione q̄ fit per occupationē: ⁊ poſtea redit ad materiam ſuā. ⁊ tractat de iure acceſſionis. vñ ſic po. ca. Dñe ponamus q aliqua iſula naſcaf in mari: dicatis mihi cuius iuris eſſe intelligif: R̄ñ.ſi aliquā inſula in mari nata ſit: tñ qd raro accidit occupāti ꝯcedif. Nā ante occupationem nullius eē itelligif: ſz lz dixerim tibi de inſula q̄ in mari naſcif q occupantis ſit. ſecus tñ eſt de inſula in flumie nata: nā in flumine inſula nata qd frequēter accidere ſolet ſiquidē mediam partē fluminis teneat cōis eſt commu

dominuz q ab vtraqz parte fluminis prope ripā predia poſſidēt: vz pro mō latitudis cuiuſqz fundi q̄ latitudo pꝛope ripā ſit: q ſi alteri pti fluminis pximior eſt: eorū eſt tm̄ qui ab ea parte prope ripā p̄dia poſſidēt: q ſi in aliqua parte diuiſuz flumē ſit deinde itra vnū tuz agrū alicuius in formā iſule redegerit hmōi ager ad modū iſule diuiſione fluminis circūdantis eiuſdē pmanet cuius añ diuiſionē fluminis fuerat: ſz ponam⁹ q flumē naturalē alueū penit⁹ derelīqt ⁊ ex alia pte ceperit fluere dicatis mihi qd iuris in iſto caſu: Ad hoc rñ. q ſi naturalē alueo inviuerſuz derelicto alia pte fluere cepit: tūc prior alueus a flumine derelict⁹ eoz icipit eē q ꝓpe ripā eius p̄dia poſſidēt pro mō latitudinis cuiuſqz agri: q̄ latitudo ꝓpe ripā ſit. Sz ponamus nouus alueus iā occupatus publici iuris icipit eē: ſicut ⁊ ipſuz flumē: ſz ſi poſt aliqd tp̄s ad priorē alueū flumē reuerſuz fuerit nouus alue⁹ iā a flumie derelict⁹ eoz icipit eē q ꝓpe ripā p̄dia eius poſſidēt. Alius tñ iuris eſt ſi tot⁹ ager alicui⁹ aq̄ inūdatus fuerit. Inūdatio eni aque faciē fundi non imutat. ⁊ idcirco ſi aq̄ a fundo receſſerit manifeſtū eſt manere dominiū fundi qui ante dominus fuerat.

d ¶ Inſula. Dicitur locus vndiqz circundatus aqua vt hic. ⁊.ff. eodē.l. adeo.§.inſula.⁊.l.inſula. (j) als quādoqz pro domo in mari poſita que in ſalo.i.in ſalſo poſita eſt ſm Iſidorū. Item qñqz pro qualibet domo. vt.ff.

Inſula tria ſignificat.

de eo quod cer. lo. da. l. iij. §. ſi quis inſulam. Item nota diligenter iſta. vj. reſponſa vſqz ad. §. alia ſane ⁊c̄.

ADDITIO. (j) Dic ꝙ inſularum alia eſt naturalis vt corſica ⁊ ſardinia: alia caſualis vel accidentalis q̄ in flumine ſepe naſcit̄: in mari perraro. Naturales iſule ſunt principis: nō in dn̄io patrimoniali: ſed in dn̄io iuriſdictionali vt l. inſule. ff. de iudi. l. illicitas. §. q vniuerſas. ff. de offi. preto. ſz de hac materia plenius videas hic per Angelum.

a ¶ Quod raro accidit. Sed oppo. nam ad ea q̄ frequentius accidunt potius iura adaptātur: vt. ff. de lega. ⁊ ſenatuſcon. l. nam ad ea. Reſpōdeo ꝙ illud verbuz potius ſolutionez indicit nā bene iſert potius: ergo ad alia.

b ¶ Creditur. Scilicet antea.

c ¶ In flumine. id eſt in medio fluminis.

d ¶ Mediam partem. Scilicet quod poterit ſciri accepta chorda ⁊ puncto poſito in medio inter vtrūqz agrum. ⁊ tunc ſi punctum eſt ex vna parte tm̄: alij cedat. al's ſcḋm ꝙ punctum extenditur vt colligitur. ff. eo. inter eos. et l. ſeq. Et his patet ꝙ pro diuiſo poſſident inſulam: habent dominium circūdantes flumen: vt. ff. e. pro regione.

mari nata eſt qḋ[a] raro accidit occupantis fit: nulli⁹ enī eē creditur[b]. ¶ At inſula in flumine[c] nata qḋ frequēter accidit. ſi quidē mediā partez[d] fluminis teneat: communis eſt eoruz qui ab vtraqz parte fluminis propter ripā ꝑdia poſſident. ſ. pro modo latitudinis[e] cuiuſqz fundi: q̄ latitudo ꝓpe ripā ſit. ¶ Qḋ ſi alteri pti ꝓximior ſit: eoꝝ eſt tm̄ q ab ea pte ꝓpe ripā ꝑdia poſſidēt. ¶ Qḋ ſi aliqua pte[f] diuiſum flumē ſit: deinde īfra[g] vnitū[h] agrū alicui⁹ in formā īſule redegerit: eiuſdē ꝑmaneat is ager cui⁹ ⁊ fuerat. ¶ Alueus nou⁹ eſt eſt public⁹ ſicut ipſū flumē eſt: vetus vo dn̄is fundorū ꝓpinquorū cōcedit. Idē de nouo alueo ſi flumen in antiquū redeat. Itē inundatio fluminis nō mutat dn̄ium fundi. Are.

¶ Qḋ ſi naturali alueo in vniuerſuz derelicto ad aliam partem fluere ceperit: prior qdē alue⁹[i] eorum eſt qui ꝓpe ripā eius ꝑdia poſſident pro modo. ſ. latitudinis cuiuſqz agri: que latitudo prope ripam eſt. ¶ Nouus autē alueus eius iuris eſſe incipit[k] cuius ⁊ ipſum flumē id eſt public⁹. ¶ Qḋ ſi poſt aliquod tempus ad priorem alueuz reuerſuz fuerit flumē

e ¶ Latitudinis. exiſtētis ab vna pte cuz plꝫs ſint ex vna parte ⁊ vnus fundus alterius latior ē q̄ fundus alterius: ⁊ in hoc tantum frontem agri conſidero. vt ff. eo. inſula. in principio.

f ¶ Parte. Scilicet ſuperiori.

g ¶ Infra. Scilicet inferiore pte.

h ¶ Unitū. Scilicet flumē. id eſt coadunatum: ⁊ hic fit punctus. Uel dic vnitum agrū ⁊c̄. ⁊ tūc puncta ibi infra. Puncta littera.

i ¶ Quod ſi natu. Alueus. a quo nunc vltimo receſſit flumen.

k ¶ Incipit. quātum ad ſtrictam rationem. naz de equitate vix obtinet. l. non obtinet. vt. ff. e. adeo. §. inſula. in fi. Et no. hic ꝙ flumina vicem iudicū tenent ⁊ dant ⁊ auferunt dominia: vt h. ⁊. ff. e. ergo. §. alluuio. Accur.

a Speciem.i.faciē fundi. Sed cō tra.ff.de flu. ⁊ ne qd in flu.pu.l.j.§.ſi foſſa.in fi.§. Solu.ibi totum occupa uit hic partē. Uel hic eodē impetu re ceſſit quo venit:ibi nõ:ſʒ diu cooper tum tenuit.

b Manere. Fuit ergo dñs ē q tūc tpis qñ aqua inundabat. Sed ꝫ ff.qbus modis vſufruc. amit.l.ſi ager ſo.ibi i. prope debʒ amitti.ſ. q̄tuʒ ad cōmodum fruēdi. Uel ꝓ inundauit ꝓpter ſpētū aquaruʒ:ibi vt faceret alueū: vt ꝓbat̄ p̄dicto tit.l.qd tñ.§.agri. Et hec vera ſunt q̄tuʒ ad ꝓprietatē:ſed poſſeſſio indubitāter tpe inundationis amitteret̄:vt.ff.de acq.poſ.l.iij.§.labeo.⁊.l.q vniuerſas.§.ij.⁊.l.pomponiꝰ.j.rñ.† cū aqua recedēte ēt poſſeſſio reſtituēda ē:vt.ff.de iti.actuq; priua.l.j.§.ſed ⁊ ſiquis.

rurſus nouꝰ alueus eſſe īcipit:q ꝓpe ripam eiꝰ ꝑdia poſſident. Alia ſane cā eſt:ſi cuiꝰ totus ager inundatꝰ fuerit:neqꝫ eiꝫ inundatio fundi ſpēm[a] cōmutat:⁊ ob id ſi receſſerit aqua:palā eſt eū fundū eiꝰ manere[b] cuius ⁊ fuit.

Specificās aliquā ſpēm ex materia aliena efficit dominus eius: ſi ipſa ſpēs ad priſtinā materiam nō poſſit reduci. Aretinus.

Cū ex aliena mā ſpecies aliqua facta[c] ſit ab[d] aliquo. Queri ſolet qs eoꝝ nālī[e] ratiōe dominus ſit:vtrum is qui fecerit[f]: an potius ille qui materie dominꝰ fuerit?

acquirit nobis dominium.

c Aliqua facta. Facta autēʒ intelligitur etiaʒ cepta:lʒ non perfecta:vt ff.de au.⁊ argē.lega.l.⁊ ſi non ſint.§. quid ergo. Ratio huius eſt:quia que in opere ſūt in eis euidēter ſepe ſolent inundari. Itēʒ ꝓpe cōſinia vel ſiue cpi dimite raro ꝑſcribuntur.ff.ſi cer.pet.l.lecta.⁊.ca.officij.eꝫ de elec.

ADDITIO.

Sed ibi ſpecies q̄ntū ad māʒ erat ꝑfecta:lʒ quedaʒ ad bene eē deficerēt. Et ideo reprehenditur hec glo. propter verbuʒ fecerit:qḋ perfectionē ſignificat:vt l.prima.ff.quod quiſqꝫ iuris.

d Ab aliquo.ſ.bona fide:vt.ff.ad exhiben.de eo.§.ſiquis ⁊ ſuo nomine. vt.ff.de acquirē.re.domi.adeo.§.cuʒ quis.in prin.⁊.l.quicquid.§.ij. Itēʒ ⁊ tertiuʒ.ſ.q nõ poſſit redire ad priorē materiaʒ ſm Joā.vt in fine huius.§. Quid ſi duo ſpecificauerunt:vnus bona fide:alius mala fide. Reſpõ.cōmunis eſt domini ⁊ ſpecificātis bona fide:non autem mala fide:vt.ff.que ad lī.proclama.nõ licet.ſi duo. Azo. Eodem mō quero ⁊ ſoluo ea que ſequūtur. Quid ſi ex diuerſoꝝ materijs ſpeciem fecit:⁊ in vna habuit bonā fidē ⁊ in alia malam fidem. Itēʒ quid ſi in materia vnius partim bonaʒ:partim malam fidem habuerit. Item quid ⁊ ſi partim ſuo ſpecificātis nomine:partim nomine domini.

e Naturali rõne.i.iure gentium.

f Fecerit.i.deterſerit quo ad ſpecias:vt.ff.eodem.l.adeo.§.cum quis.in fi.ſic.ā.de liberti.§.j.

Cum ex aliena. Diuidit̄ in qnqꝫ partes. Primo ponit Thema. Scdo qōneʒ. Tertio per exēpla thema declarat. Quarto ponit rñſioneʒ. Quinto per exēpla rñſionē declarat. Scda ibi (Queri ſolet.) Tertia ibi (Ut ecce.) Quarta ibi (Et poſt mlta.) Quīta ibi (Ut ecce vas.)

Cum autem ex aliena ⁊c̄. Caſus. Hic incipit Juſti. tractare de acquiſitione dominij:que vt per ſpecificationem:vide po.ſic ca. Hūc iam vidi plures modos acquirēdi dominiū de iure gentiū. Nunqd pluribus modis de iure gentiū acquiri poterit. Rñ.q ſic:per ſpecificationē de iure gentiuʒ

a Mulſum. i. nectar: ſine ſtalladiā. b Colyriū. i. vnguētū ad oculos. c Sabinianoꝝ. i. ſabini & ſuorum fautoꝝ qui dixerunt ſpeciē cedere domino materie. Sed proculus cū ſuis ſequacibus econtra. ſ. vt ſpecificanti tñ cedat: vt ff. eodem. l. adeo. §. cum quis. d Placuit. i. nobis. e Media ſētētia. que nec vni in totū: nec alteri cōcordat. Sed diſtinguit vt ſequit. Et nota medium ſeruādum: ſic & quibus ex cau. ma. nō licet. §. pen. Argu. contra. ff. de ne. geſt. l. neceſſe nius. in fi.

Mediū eſt ſeruandū.

ADDITIO. Dic qd media via ē eligēda quādo non pōt magis ſua ad vnā partem adaptari qȝ ad aliam: vt hic: alīs diceretur dictio ruſticana: vt. d. l. neuſe nius in fi. cū glo. Areti.

f Fecerit. Si & alia duo interuenerunt que in principio huius. §. diximus. g Vel ſpicas. Et ita appet qd frumentum cedit ſpecificanti. Sed contra. ff. eo. l. adeo. §. cum quis. in fine. §. Solu. hec poſuit gratia exempli pro pueris ſm Pla. quedam enim gratia docendi dicuntur: que alīs non dice-

Pueri aliter pceteri docēdi ſunt.

Ut ecce ſi quis ex alienis vuis: aut oliuis: aut ſpicis: vinū aut oleū: aut frumētum fecerit: aut ex alieno auro: vel argēto: vel ere vas aliquod fecerit: vel ex alieno vino & melle mulſum[a] miſcuerit: vel ex medicamētis alienis emplaſtrū: aut colyriū[b] cōpoſuerit: vel ex aliena lana veſtimētū fecerit: vel ex alienis tabulis nauē vel armariū vel ſubſelliū fabricauerit. Et poſt multā ſabinianoꝝ[c] & proculianoꝝ ambiguitatem placuit[d] media[e] ſñia exiſtimātium ſi ea ſpēs ad priorē & rudem materiā reduci poſſit eū videri dominum eſſe qui materie dominus fuerit: ſi non poſſit reduci eū potius intelligi dñm qui fecerit[f]. Ut ecce vas cōflatum poteſt ad rudem materiam eris vel argenti vel auri reduci: vinū autē vel oleum: aut frumentum ad vuas: vel oliuas: vel ſpicas[g] reuerti nō poteſt: at nec mulſum quidem ad vinum & mel reſolui poteſt.

Si quis ex materia partim ſua: & partim aliena ſpēm fecerit aliquam efficitur in totum dominus eius. Areti.

rentur: vt. ff. de actio. & obliga. l. obligationum ſubſtantia. §. finali. Vel dic ſecundo ſm Azo. illam per iſtam corrigi. Itē ad hoc omnia exempla in quibus dicitur ſpeciem ſpecificanti cedere: eſt cōtra regulam que dicit: ex re mea eſt: vel meū eſt: vt ff. ad exhib. de eo. §. ſi quis in fi. ff. de rei vendica. l. ſolum. §. meum. Solu. Illa regula locū habet in quinque caſibus. ſ. vbi dñs ſpecificauit. Item vbi alius eius mandato. Itē vbi ſine mandato: ſed ratum habet. † Item vbi alius mala fide et ſuo nomine. Item vbi bona fide: ſed res pōt ad priorem materiam reduci: quorum nullus hic eſt. Itē ſi hec vera ſunt qd ſpecificāti cedant. Contra eſt regula que dicit neminem cum alterius iactura fieri locupletiorem: vt. ff. de conditio. indebi. nam hoc natura. Reſpon. licet fiat ſua ſpecies quo ad dominium. tamen actione in factum tenetur ad eſtimationem: vt. ff. de rei vendica. l. in rem. §. item ſi quecunque. & ff. de donatione inter virum & vxorem. l. ſi mulier. §. primo. & l. ſequenti.

Meum ē qd ex meo naſcitur.

† Intelligas glo. qn nomine dñi ſpecificauit: alīs ſi nō fuiſſet ſpecificata noīe domini nō poſſet hic ratū: cum fit ſcīm ſui factorem: vt. l. ſi pupilli. §. ſi ego. ff. de neg. geſt.

¶ Qđ ſi partiꝫ ex ſua materia partiꝫ ex aliena [a] ſpecieꝫ aliquā fecerit quis veluti ex ſuo vino ⁊ alieno melle mulſū miſcuerit: aut ex ſuis ⁊ alienis medicamentis emplaſtrū: aut colyriū: aut ex ſua lana ⁊ aliena [b] veſtimētuꝫ fecerit: dubitandū non eſt hoc caſu eū eſſe dominū [c] qui fecerit: cū non ſolum operam ſuam dederit: ſed ⁊ parteꝫ eiuſdē materie pſtiterit.

¶ Aliena purpura intexta veſtimēto: cedit veſtimēto: ille autem qui dominus fuit habꝫ actionem contra fureꝫ. Angelus aretinus.

¶ Si tamē alienā purpuram [d] veſtimento ſuo quis intexuit: lꝫ precioſior [e] ſit purpura: tamen acceſſionis vi ce cedit veſtimēto: ⁊ qui dominus fuit

a ¶ Quod ſi partim ex aliena. ſ. mā.
a ¶ Et aliena. ſ. lana.
b ¶ Aliena. Hic incipit dicere de acceſſione: que fit humana nā operāte.
c ¶ Dominum. Sed ſi poſſit reduci ad priorem materiaꝫ ſit cōmunis habita ratione materiaruꝫ: vt nō cedat ſpecificanti: vt. ff. eodē. l. quid. §. ſi. in fine. Idē forte erit ⁊ qñ mala fide fecit: lꝫ reduci nō poſſit: vt. ff. ad exhibē. l. ӡ eo. §. ſi quis.
¶ Si tamē qs alienaꝫ.
Caſus.
¶ In iſto §. redit Iuſtinia. ad acceſſionem concretam que fit interueniente facto hominis. Pone igiꝉ ſic caſum. Tytius manicaꝫ vel gyroneꝫ de purpura aliena intexuit veſtimento ſuo: modo queriꝉ vtrū purpura cedat veſtimēto: vel veſtimentū tanq̄ꝫ vilius ⁊ minus precioſuꝫ accedat purpure: Reſpō. ꝙ purpura lꝫ precioſior ſit iure acceſſionis cedit veſtimento: ⁊ per conſequens tytio domino veſtimenti acquiriꝉ. Uerūtamen ille qui dominus fuerat purpure: lꝫ dominiū iam purpure per acceſſionē amiſerit contra eum qui ſurripuit furti habet actionem ⁊ conditionē furtiuam que ſemel ⁊ cōtra furem competit: quā lꝫ poſtea ſine culpa ſua a domino cadat non amittit. nam huiuſmodi res que iure acceſſionis alteri rei cedunt: lꝫ a priori domino vēdicari non poſſunt. A furib⁹ tamē ⁊ a qbuſdaꝫ alijs maleficis poſſeſſorib⁹ per cōditionē furtiuā: vel ſine cauſa cōdici poterūt.
d ¶ Si tamen. Purpuram. vt manicam vel gyroneꝫ. ſi autē ipſa fila: puta in tela: tunc alia ratione eſt dominus factus purpure: ſcꝫ iure ſpecificationis: vt ſ. primo. §. ⁊ precedēti. Hic antē. §. aliquid vult adijcere ſupradictis. ſ. de acquiſitiōe iure acceſſionis: ne ergo nihil operet adiūgit hoc qđ nūc dixi: vt ff. de lega. j. ſi quando. in principio.
e ¶ Precioſior. No. precioſius accedere viliori. ſic. ff. de cōtrahen. emp. ſi in emptione. Sed contra. ff. de edil. edic. l. iuſtiſſime. Sed ibi ſpeciale in homine. Sed cōtra. j. de fideiuſſori. §. fideiuſſores. Sol. vt ibi. Item loquiꝉ hic. §. quādo dicta purpura grā ornādi veſtimenti fuit appoſita. Si autē econtra vt veſtimentum ſeruiret purpure: vt forte eaꝫ ſeruaret: tunc cedit veſtimentuꝫ purpure: vt in duab⁹ legibus cōtrarijs: vt. ff. de vſuca. l. rerꝫ mixtura. §. quid ergo. ⁊. ff. de auro ⁊ argen. l. ⁊ ſi nō ſunt. §. perueniamus. Si autē neutrum cauſa alterius opponatur tunc neutrum alteri cedit: ⁊ vtrūq̄ꝫ poſſidetur: vt. ff. de vſucap. l. reruꝫ mixtura. §. quid ergo.
ADDITIO. Dic ſm doc. ꝙ neutrū poſſidetur cōmuniter: ſed quodlibet de per ſe ſic: vt no. in. d. §. quid ergo. Angelus aretinus.

Purpura veſti mento: tripliciter oponiꝉ.

purpure: aduerſus eum qui ſurripuit[a] habet furti actionē ꝛ conditionez[b]: ſiue[c] ipſe ſit q veſtimentum fecit: ſiue alius. Nam extincte[d] res vendicari nō pnt: condici tñ a furib⁹: ꝛ a quibuſdam alijs poſſeſſoribus[e] poſſunt.

¶ Si materie eiuſdem generis vel diuerſe ꝯfundātur ex volūtate dominorum efficiunt communes: ꝛ idez ſi caſu fuiſſent confuſe: alˢ ſec⁹. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Si duoꝝ[f] materie ex voluntate dominorū[g] confuſe[h] ſint: totū id corpus qđ ex cōfuſione fit

a ¶ Surripuit. ſi ſurripuit: alˢ iſtis actionibus famoſis non tenet.
b ¶ Et cōditionē. ſ. furtiuā: vel ſine cā: vt. ff. de cōdi. ſine cā. per totum.
c ¶ Siue ipſe. ſ. fur. nam forte erat ſartor.
d ¶ Extincte. quātum ad dñiuz qđ pdidit dominus eiꝰ. ꝛ nō quātū ad eū extinctū eſt ꝗdiu eſt interta ꝛ purpura extincta: nec pōt vendicari: ſꝫ agi pōt ad exhibēdnz: vt exhibeatur: ꝛ poſt vendicetur: vt. ff. ad exhiben. l. gemma. ꝛ. ff. de rei vendi. l. in rem actio.
e ¶ Poſſeſſoribus. veluti a predonibus ꝛ male fidei poſſeſſorib⁹: vt iſte fuit: vt hic. ꝛ. j. de act. §. ſic itaqꝫ. ꝛ. ff. de vſufru. quēadmoduz. l. fina. in ſi.

Diuiſio ¶ Si duoꝝ. ¶ Diuiditur principaliter in duas partes. Primo quādo voluntate dominoꝝ. Secūdo quādo caſu ſunt confuſe. Secunda ibi (Quod ſi fortuito.) Item prima ſubdiuiditur. Primo quando eiuſdem generis materie confunduntur. Secūdo quando diuerſi generis. Secunda ibi. (Sed ꝛ ſi diuerſe.) Aretinus.

¶ Si duoꝝ. Caſus. ¶ In hoc. §. determinat Juſti. qualiter acquirit dominiuz per ꝯfuſionē materiaꝝ. Pono igit ſic caſum. Dominiū de iure gentium nunqd adhuc pluribus modis acquiri poterit. Rñ. ꝙ ſic. Naz per cōfuſionē materiarū acquirit dominiū de iure gen. Si enīz materie duoꝝ dominoꝝ de volantate ꝛ conſenſu eorū confuſe ſunt: totuz corpus qđ ex confuſione materiarū reſultat vtriuſqꝫ dominoꝝ cōe ſit: veluti ſi aliqui vina ſua fuderunt: aut maſſas argēti: aut auri in aliqđ vas cōflauerit: ꝛ iſta ſūt ꝓpa quādo eedez materie ꝯfundunt. Sed pone ꝙ materie ſunt diuerſe: nūqd idē iuris ē? Reſp. ꝙ ſic. Si enim diuerſe materie ꝯfuſe fuerit ꝛ ex illis materijs cōfuſis aliqua ſpēs fcā ſit: veluti ex vino petri et melle martini mulſum: aut ex auro petri ꝛ argēto martini electruz. In hoc enīz caſu nulla dubitatio eſt hmōi ſpēz ex diuerſaꝝ māꝝ ꝯfuſione de volūtate dñoꝝ factā cōez eſſe. Sed pone ꝙ diuerſe materie: vel materie eiuſdez gñis fortuito caſu: ꝛ nō interueniēte volūtate dñoꝝ ſunt cōfuſe: nūqd idem iuris erit? Rñ. ꝙ ſic. Hoc tñ intelligo niſi māe ſeparari poſſint. Si. n. ſeparari poſſent: ſecꝰ tñ eēt.

f ¶ Si duoꝝ. Acqrit dñiuz: nō ſolū ſpecificatiōe: vt. ſ. eo. §. cū ex aliena. ꝛ. §. ꝙ ſi. Et acceſſione. vt. ſ. e. §. ſi tñ. ſed etiaz cōfuſione: vt hic. Itez in mixtione: vt. j. primo. §. ſi frumētuz. Dñium varijs modis querit.

g ¶ Dñoꝝ. bene dicit dñoꝝ voluntate. Naz ſi vnus dñs fecit inde ſpēm. ſ. mulſuz. vl' vas ex argēto meo ꝛ ſuo: ſua eſt iure ſpecificationis: non cōis. vt. ſ. eo. §. ꝙ ſi partiz. ꝛ. ff. de rei vēdi. l. ſi frumentum. §. j.

ADDITIO. Hoc intellige bona fide: ꝛ ſuo nomine: vt vidiſtis in. §. cum ex aliena. ſ. eodē. per glo. vt hic. Angelus aretinus.

h ¶ Confuſe. i. ſimul fuſe.

Electrũ qd eſt.

a ¶ Electrū. genus eſt vaſis: vel ſpecies metalli: ⁊ ad h̄ eſt. ff. de au. ⁊ ar. lega. l. pediculus. §. neratius.
b ¶ Ideʒ iuris. vt ſit cōe: vt ſubijcit.
c ¶ Placuit. ſ. vt ſit cōe: niſi ſeparari poſſit: veluti ex eremeo vel plūbo: vel argento tuo ſpēs facta ſit: qbus caſib⁹ ſeparari pōt: ⁊ quilibet vēdicat ſuū: vt. ff. de rei vendi. l. ſi frumentuʒ. §. ſed ſi plūbum. ⁊. ff. de acquirē. re. do. l. lac⁹. §. finali.
d ¶ Quod ſi frumētuʒ. Conti-nuatio. Dixim⁹ qñ cōfundunt: ita vt ſeparari non poſſint: nunc videndum eſt quādo ſingula corpa in ſua ſubſtantia durant: quo caſu dicuntur imiſceri.

vtriuſqʒ cōmune ē: veluti ſi q vina ſua ꝯfuderit: aut maſſas argenti: vel auri conflauerint. ¶ Sed ⁊ ſi diuerſe materie ſint: ⁊ ob id propria ſpecies facta ſit: forte ex vino ⁊ melle mulſuʒ: aut ex auro ⁊ argēto electrum ᵃ idem iuris ᵇ eſt: nā ⁊ hoc caſu cōmunem eſſe ſpēm non dubitat. ¶ Qđ ſi fortuito ⁊ non voluntate dominoꝝ confuſe fuerint: vł diuerſe materie: vel que eiuſdem gñis ſunt: ideʒ iuris eſſe placuit ᶜ. ¶ Si ſpes duoꝝ dominoꝝ eoꝝ voluntate cōmiſceantur: efficiuntur cōmunes ſecus ſi ſine eoꝝ voluntate. Angelus aretinus.
¶ Qđ ſi ᵈ frumentum tytij frumēto tuo mixtū fuerit: ſi quideʒ ex volūtate veſtra cōmune eſt: quia ſingula corpora: id eſt ſingla grana que cuiuſqʒ ꝑpria fuerint ex conſenſu veſtro cōmunicata ſunt ᵉ. ¶ Quod ſi caſu id mixtum fuerit: vel tytius id miſcuerit ſine tua voluntate: non videtur cōmune eē: quia ſingula corpora in ſua ſubſtantia durant ᶠ.

¶ Quod ſi frumentū. Caſus. ¶ Dicit Iuſti. q ſi frumentum tytij frumēto tuo mixtum fuerit voluntate ⁊ tytius illud frumētum tibi ⁊ tytio commune erit. nam lʒ ſingula corpora. i. ſingula grana que ante mixtionē in ſua ſubſtantia durant: tamē ex cōſenſu noſtro per mixtionem cōmunicata ſunt: ⁊ hoc veruʒ eſt qñ fuit facta mixtio de voluntate noſtra: ſi tamē caſu frumentū mixtū fuerit: vel ſi tytius nō voluntate ſua id miſcuit vt videt hmōi frumentū per mixtionē cōe eſſe. Singula enim grana in ſua ſubſtantia remanent: ⁊ durāt in dñio eius cuius fuerūt ante mixtionē. Nam in caſib⁹ iſtis qñ ſit mixtio ſine dñoꝝ volūtate nō magis intelligit frumētū cōe eē q̄ʒ grex ouiū cōis eē intelligit: ſi pecora tytij tuis pecorib⁹ ꝑmixta fuiſſent: vñ ſi totū hmōi frumentū retineatur a tytio: actio in rem aduerſus tytiū cōpetit: ⁊ iudex q hmōi actione cognoſcet eſtimabit q̄ʒtuʒ ⁊ quale tuū frumētū fuerit ⁊ tātūdē frumenti: ⁊ eiuſdē qualitat vł eiuſdem eſtimatiōis tibi faciet reſtitui.
e ¶ Cōicata ſunt. ⁊ iō loci hʒ cōi diuidundo actio: vt. ff. de rei ven. l. ſi frumentū. ꝗ. rñ.
f ¶ In ſua ſubſtantia durant. Sed nunqd idem ſi nr̄a voluntate fuiſſent immixta? Videt q ſic: nr̄a enim ꝯtēplatio vel voluntas nō pōt mutare ſubſtantiā granoꝝ: qꝛ ſemp diſcreta ſint a ſeinuicē: qđ videt eſſe cōtra. §. ꝑcedentē. Sed rñ. nō eſt mirū: al's enim ſile reperimus: nōne tp̄s continuū eſt ſui natura cū tp̄s ſit menſura motus primi mobilis: qui mot⁹ ē vniformis

Frumētuʒ duorum an eoꝝ voluntate poſſit fieri cōe.

Tēpus qd eſt.

ꝛ cõtinu⁹: vt dicit Ari. in. viij phyſi. ꝛ tamẽ partes in ipſa contẽplatiõe di ſtinguim⁹ ꝛ aſſignam⁹: dicẽtes qḋdã pñs: quoddaꝫ pteritũ: quoddaꝫ futurum: ſic in granis frumẽti dicimus: ꝙ lꝫ eorũ cor pora ſint diſcreta i ſuis termis: cõia tñ ea poſſumus facere: ita ꝙ aliqua nõ ſit pticula i tuo grano quam tu non cõices miſcꝫ: ꝛ nulla in meo quam ego nõ cõicẽ: qḋ nõ eẽt deficiente noſtra voluntate: ſic nec in tempore diſtincto generarent̃: he diuerſitates noſtra ſignificatiõe vel reſpectu deficiente. Non credo glo. iſtã eſſe Accur. ſicut nec multas alias varijs in lo. appo. eſt tamẽ notabilis: ꝛ ſatis ſubtilis.

Tẽpis diuiſio.

Additio.

¶ Sed nec magis iſtis caſibus cõe ſit frumẽtum: ꝙ̃ grex intelligit̃ eẽ cõis ſi pecora tytij tuis pecorib⁹ mixta [a] fuerint. Sed ſi ab alterutro veſtrũ totũ id frumẽtũ [b] retineat̃ in rẽ quidem actio pro mõ [c] frumẽti cuiuſqꝫ cõpetit [d]: arbitrio aũt iudicis ꝯtinet̃: vt ipſe eſtimet q̃le cuiuſqꝫ frumentũ fuerit.

a ¶ Mixta. qḋ ſit per errorẽ quo caſu dñiũ nõ trãſit: vt. ff. eo. l. ſi pcura. vel vt melius paſcant̃. ꝛ facit. j. ad. l. aquil. in prin. vbi dicit ꝙ gregatiꝫ paſcunt̃. Sed ꝯ. ff. de ſol. ſi alicui. Sol. ibi eſt ſpãle in pecunia nũata: vt ibi dĩ. vt. ff. ſi cer. pe. ſingularia.

b ¶ Frumẽtũ. nõdum bona ſide cõſumptum: tunc ei in factum actio daretur: vt. ff. ad legem aquil. qui occi. §. ſiquis alienum vinum.

c ¶ Pro modo. i. menſura.

d ¶ Cõpetit. i. qꝫ cuilibet tantũ frumentũ reſtituat̃ q̃tũ fuit ſuũ qñ non appet qḋ fuerit ſuũ: ꝛ hoc ꝑpter impoſſibilẽ diſcretionẽ: vt. ff. de vſufr. l. vſufructuariũ. §. ſi in viuarijs. ſi aũt apparet qḋ cuiuſqꝫ fuerit: hoc iudex eſtimet: vt ſubijcit ſꝫm Azo. ꝛ ſꝫm hoc dic quale. i. qḋ: ꝛ ſic cuilibꝫ ſua grana reſtituant̃. Uel dic pri. reſpon. arbitrio ꝛc. eſſe de eo de quo eſt iſtḋ. ſ. qñ nõ apparet qḋ fuerit ſuũ: ꝛ hoc innuit hoc verbũ quale: nõ enim dicit qḋ: ſꝫ quale: vt in qualitate officiũ vertat̃ ꝛ quãtitate: non autẽ in corpore: cum illud ſit ipoſſibile diſcernere: ꝛ ſic ꝓbabit qui dicit ſuuꝫ fuiſſe melius. Et nota triplicẽ eſſe differẽtiaꝫ inter hũc §. ſupiorem. ſpecies eniꝫ dicũt̃ miſceri: vt hic materia cõfundi: vt. ſ. ſed ꝯe. contra. Itẽ hic remanet in eadem ſubſtãtia: ibi non. Item ꝯfuſa fiunt cõmunia etiaꝫ ſine dñoꝝ voluntate: vt. ſ. proxi. §. hic non.

Diſtinguit duos. §.

¶ In ſuo ſolo. Caſus. ¶ Hic determinat qualiter edificãdo acquirit̃ dominiũ diligẽter. Unde pone ſic caſuꝫ. Dñe tytius in ſolo ſuo edificauit ex materia aliena: modo quero quis ſit dñs illi⁹ edificij: vtrũ tytius qui edificauit: an ille qui erat dñs materie? Ad hoc rñ. ꝙ tyti⁹ edificator dñs eſt edificij: cũ eniꝫ in ſolo ſuo cuꝫ aliena materia qs edificauerit dñs edificij intelligit̃: ꝛ hoc ꝑpter rõnẽ iuriſgẽ. qua dicit̃. Omne qḋ in ſolo edificat̃ ſolo cedit: ꝛ q̃uis tytio directũ dominiũ edificij acquirat̃: ille tñ qui dñs fuit materie dñs eius nõ deſinit eẽ: ſed vtile dominiũ retinet: ſed tamen q̃diu materia ſua iuncta eſt edificatio: neqꝫ eã vendicare: neqꝫ ad exhibenduꝫ de ea agere põt: ꝛ hoc ꝑpter legeꝫ. xij. tabulaꝝ: qua cauet̃ ne quis tignum alienũ edib⁹ ſuis iniunctum eximere cogat̃. Uerũtamẽ dño materie: eadeꝫ lege. xij. tabulaꝝ conſulit̃. Nam cõpetit ei actio de tigno iniuncto cui⁹ beneficio ab eo qui iniunxit: vel iniunctũ habet dupluꝫ ꝯſequi poterit. Sed pone ꝙ aliqs alienos lapides: vel trabes: vel cemẽta in edibus ponat: qd iuris erit tũc in caſu iſto? Ad hoc rñ. ꝙ idẽ iuris eſt ꝙ ſi alienũ

¶ Edificium cedit ſolo: ſz materia ex qua edificiū fit re- manet antiq domi- niſeaz tamen repe- tere non pōt ꝙdiu edificiuz durat quo diruto daſ ei ven- dicatio. Areti.

¶ Cuz in ſuo[a] ſolo aliquis domum ex aliena materia edi- ficauerit[b]; ipſe in- telligiſ domin⁹ edi ficij: qꝛ omne qđ in ſolo edificat[c]: ſo- lo cedit. Nec tamē ideo is qui materie dominus fuerat de ſinit[d] eſſe domin⁹ eius: ſz tantiſper[e]: neqz vendicare eā poteſt: neqz ad ex- hibenduz[f] de ea re agere propter legē duodecim tabula- rum[g] qua cauef: ne quis tignuz alie- nuz edibus ſuis in- iunctū eximere co- gatur: ſed duplum pro eo preſtet: per actionē que vocaſ de tigno[h] iniun-

tignuz edib⁹ ſuis iniunxiſſet. Appel- latione enī tigni: ois materia ex qua edificia fieri pſſt intelligiſ. Sed domi- ne quare ita ſtatutuz fuit lege. xij. ta- bularum: ne quis cogaſ eximere alienā materiā edi- bus ſuis cō- iunctaz: Ad hoc reſpon. Amice: hoc ideo ſtatu- tum fuit in lege duode- cim tabula- rum: ne ſint neccio edifi- cia ex aliēa materia con ſtructa re- ſcindi: et vr- bem ruinis deformari: ſz durante edificio ma- teria vendi- cari nō poſ- ſit. Si tamē aliquo caſu diruptuz fuerit edificium poterit do- minus materie: materiaz ſuam ven- dicare: et ex ea ad exhibenduz agere. et hoc eſt veruz niſi per actionē de ti- gno iniuncto duplaz fuerit ꝓpter ma teriam ſuam conſecutus.

a ¶ Cum in ſuo ſolo. Suū eſt etiaz ſi alius habeat ibi vſumfructū: vt. j. de heredi. inſtituen. §. j. vbi proprius ſeruus dicitur: in quo proprietatē mo dam habet teſtator.

b ¶ Edificauerit. ſ. bōa fide: al's nō: imo tignuz ſuum vendicaret: vt. ff. de rei vendi. l. in rem. §. tignum. † Arg. a cōtrario ſenſu. Uel ex ea exceptiōe que ibi ponitur: et iurabitur in litem: vt ibi nota.

† Et quādo is nō poſ- ſideat i le. fidei exiſtēs per le. eaz qui

c ¶ Edificatur. ſ. in ipſa terra conſi- gitur. Quid ergo de domo non affixa ſolo: Reſpon. Non cedit ſolo: vt. ff. codez. l. tertius. et facit ad hanc regu- lam. C. de edi. pri. l. j. Idez in ſatis: et edce. ff. plantatis: qđ hic inedificatis dicit: de vſuc. vt. j. eo. §. ſi. tertius. et §. qua ratione. quenit. Unde verſus. Quicqd plantaſ: ſeriſ: tn quia vel inedificaſ. Omne ſolo cedit radi- dolo de ces ſi tamen ſijt poſ egit. Sed cō ſidere. tra hanc re- l. is qui gulaz eſt. ff. dolo. ff. de re. di. l. in de rei tantū. in prin ven. Et cipio. Sz il- vendi- lud ſpāle ē. cabitur

ADDITIO. qdē nō

Erat etiā ibi vt eſti- edificatū in metur: cōi oium ſo ſz vt in lo q ad vſū: litem iu- et nullus quo ret ꝑm ad proprieta- Chriſt. tez: qđ ideo hic. cedit edifi- cio: quia pri mo occupā- ti conceditſ. Chriſto.

d ¶ Defi- nit. ſcz ex cā edificationis: ſed alia cauſa poteſt definere: vt. ff. de vſuc. l. rerū mixtura. §. labeo. q̄ huic regule ſignaſ ꝯria.

e ¶ Tantiſper. i. interim.

f ¶ Ad exhibenduz. Scilicet vt exi matur niſi mala fide fecerit: vt. ff. de rei vendica. l. in rem. §. tignum. et. ff. de tigno iniuncto. l. finali. ſed tunc nō eximitur ſed in litem iuratur: vt. ff. de ſol. l. qui res. §. ſi. qꝛ arbitrarie ſūt iſte actiones: vt. ff. de in litē iurā. l. in actionibus. et. j. de actio. §. preterea.

g ¶ Duodecim tabulaꝝ. lex quedaz fuit de qua dic: vt. ſ. de iure natura. §. et non in eliganter.

h ¶ De tigno iniuncto. qua actione Actio teneſ: et q iniunctū hꝫ: ſz nō iniunxe- de tigno rit: et q iniunxit ſz nō poſſideat: ſz al- iniuncto tero ſoluēte alter liberaſ: vt. ff. de his qui delec. vel effu. l. ſi ꝓo. §. ſi id qđ. et de fiu. l. j. in ſi. et qđ vi aut clam. l. cō-

cto. Appellatione[a] autem tigni: omnis materia[b] ſignificatur: ex qua edificia fiunt. Quod ideo prouiſum eſt: ne edificia reſcindi neceſſe ſit. ¶ Quod ſi aliqua ex cauſa dirutum ſit edificium poterit materie dominus (ſi non fuerit: duplum iam conſecutus[c]) tunc eam vendicare[d] ⁊ ad exhibendum agere de ea re.

petit. §. ſi. Sed qd ſi velit magis rem reddere ⁊ eximere q̃ꝫ duplum preſtare? Reſpõ. Non auditur quia ꝓpter publicam vtilitatẽ hoc fuit ſtatutum: vt j. co. qd ideo ⁊c. ⁊ ff. de ope. no. nun. l. ptor. ⁊ ff. de leg. j. l. cetera. §. ſi nobus. Itẽ nũ qd hec actõ cõpetit etiã cõtra eũ qui bona fide iniunxit? Rñ. ſic: vt hic lꝫ contradixerit quidam.

(j) Sed contra mala fide iniungentẽ alia preter hec auxilia competunt: vt rei vendicatio. Item ad exhibendum. Item furti. Itẽ furtiua conditio. Itẽ hec actio de tigno iniuncto: vt. j. de actio. §. ſic itaqꝫ. ⁊ ff. de tigno iniuncto. l. j. in fine. ⁊ l. finali.

ADDITIO. (j) Nec ob. l. de eo. in ſi. ff. de dona. inter virũ ⁊ vxorẽ. q̃a ibi iure tm̃: hic ꝓo ⁊ iure ⁊ voluntate domini refragante edificatũ fuit.

a ¶ Appellatione. Facit ad hoc. ff. de verbo. ſigni. l. tigni. ⁊ ff. ad exhibẽ. l. gemma. ⁊ l. tigni. ⁊ ff. eo. adeo. §. cũ in ſuo. Itẽ qd in domibꝰ dicit̃: idem dic i caupona ſiue domũcula: vt ſubijcit. quod ideo ⁊c. ad hoc. ff. de verb. ſignifica. vrbana predia. Quidam tamen contra. Item idẽ in vinea. vt. ff. de tigno iniuncto. l. j.

b ¶ Materia. vt cemẽta: ⁊ lapides.

c ¶ Conſecutus. Hic eſt cõtra. ff. de tigno iniuncto. l. finali. Sed ibi nõ cũ effectu fuit conſecutus duplum: quia lꝫ exegit: non tamen percepit adhuc duplum: vt argumẽ. ff. de his qui deie. vel effu. l. perceptione.

d ¶ Vendicare. Nulla tẽporis preſcriptione obſtante in rei vendicatione: vt. ff. de rei vendi. l. in rem. §. fina. quia nec prius agere potuit: vt. C. de an. exceptio. l. j. §. finali. Aliud ergo ſi mala fide iniunxit: quia tunc agere potuit. Unde triginta annis repellit̃ a rei vendicatione: vt. C. de preſcrip. triginta annoꝝ. ſicut.

ADDITIO. Quam cõmoditatem non ex ſua mala fide: ſꝫ et negligentia non petẽtis conſequitur: al's eẽt abſurdũ: ſꝫ omnes doctores hic.

¶ Et ex diuerſo. Caſus. ¶ In hoc. §. ꝑcedenti determinauit Iuſti. quid iuris eſt quãdo aliquis edificat ex aliena materia in ſolo ſuo. In preſenti autem. §. determinat quid iuris eſt in caſu conuerſo: ſcilꝫ quãdo aliquis edificauit ſua materia in alieno ſolo. Pone igitur caſum. Dicit Iuſti. ꝙ ex diuerſo ſi quis in alieno ſolo ex ſua materia domum edificauit dominus illius ſit cuius eſt ſolum: ſed certe in hoc caſu: ſecus eſt q̃ꝫ in ꝑdicto: nam dominus materie proprietatem eius amittit: nam voluntate eius materia alienata intelligit̃: ⁊ hoc eſt verum ſi nõ ignorat ſe in alieno ſolo edificare: ideo lꝫ poſtea domꝰ diruta ſit: materiã tamẽ ſua voluntate alienatam vendicare non poterit. Sed pone ꝙ ipſe qui in alieno ſolo bona fide ex ſua materia edificauit: ſit in poſſeſſione illius edificij: ⁊ dominus ſoli ab eo vendicet edificiũ quid iuris eſt in caſu iſto? Ad hoc rñ. Amice certe illud conſtat ꝙ ſi edificatore conſtituto in poſſeſſione dominus ſoli petat domum ſuam eſſe ⁊ non ſoluit precium materie: ⁊ mercedes fabroꝝ poterit per exceptionem doli mali repelli: ⁊ hoc verũ ſi fuerit bone fidei poſſeſſor. Nã al's ſi ipſe contra dominũ vendicantẽ excipiat dominus cõtra eiꝰ exceptionem ope replicationis iuuabit̃. Sciẽti

enim

enim alienum fundū eſſe: propria culpa obijci pôt videlicet q̄ temere edificauit in eo ſolo qđ intellexit alienū eſſe: ⁊ iđ bñficiū retētiōis nō habebit. vt bone fidei expenſas conſeruet: q̄ permittitur abraſio. vt.ff.de rei vendi.l.iulianus. ſi in aliena que eſt huic contraria. ⁊ facit ad hoc.ff.de mi.l.intra.§.vendentibus.

Edificari pôt q̄ druplr.

¶ Qui in alterius ſolo de ſuis cementis ſciēter edificat: pdit dominiū: ⁊ dominus edificij efficitur ille qui eſt dñs ſoli. Aretinus.

¶ Et ex diuerſo: ſi qs in alieno ſolo ex ſua materia domū edificauerit: illi⁹ fit domus: cui⁹ ⁊ ſolū eſt. Sed hoc caſu materie dñs pprietatem eius amittit: quia volūtate eius intelligit[a] eē alienata: vtiq; ſi non ignorabat ſe in alieno ſolo edificare: et iđ licet diruta ſit domus: materiam tamen vendicare nō poteſt[b].

¶ Poſſidēs fundū alienū: in quo bona fide edificauit: poteſt expenſas edificij ope exceptionis retinere. Aretinus.

¶ Certe illud conſtat: ſi in poſſeſſiōe cōſtituto edificatore ſoli dñs petat domū ſuā eſſe: nec ſoluat preciū materie ⁊ mercedes fabrorū[c] poſſe eū p exceptionez[d] doli mali repelli; vtiq; ſi bone fidei[e] poſſeſſor fuerit: qui edificauit. Naz ſcienti alienuz ſolū poteſt obijci culpa q̄ edificauerit[f] temere in eo ſolo quod intelligebat alienum eſſe.

a ¶ Ex diuerſo. Intelligitur ſic.C. de edi. pri.l. ſi is q̄ quem.

b ¶ Nō pôt. Que alienata eſt. nō pôt vēdicari. Sz contra.C. de rei ven.l.ij.in ſi. Sed ibi ex aliena materia: ⁊ in alieno edificauit hic de ſua in alieno. Quare dic. aut de mea materia ⁊ in meo edifico: et tunc planum eſt: aut de aliena in meo. vt.s. proximo.§. aut de mea i alieno: vt hic aut de aliena in alieno. vt in.d.l.cōtraria continet.

c ¶ Certe illud. Fabrorum.i.magiſtrorū de ligamine vel murorum. ſic.ff.de eo qđ cer.lo.l.ij.§.Iulianus.

d ¶ Per exceptionem. Que locū habet vbicūq; equum ſit exceptionē locum habere: ſiue alia cōpetat ſiue nō. vt.ff.de excep.do.l.ij.§.⁊ generaliter. ⁊ arg.infra eo.§.littere.

e ¶ Bone fidei. Sed ab initio. ⁊ ex poſtfacto cum edificauit. naz ſi anteq̄ edificet ſit bone fidei ⁊ cū edificat male fidei ſit: eligitur quedaz media via: ita vt neq; male fidei puniatur: neq;

f ¶ Edificauerit. Cuz de nouo edificat. Et vt hec plene ſciant: dic enī ipēdi in rē alienā: aut ſuo aut meo nomine. pmo caſu loquit ille tit. de neg. geſt. ⁊.ff. ⁊.C.eo. Si meo. tūc aut fructuuz gratia: ⁊ tūc ex fructibus deducit: alias nullius fructus intelligit. vt.ff.ſol. ma.l. fruct⁹. ⁊.ff.fa. herc. fundus quē. †Aut cā rei ſeruande: et tūc aut de nouo faciendo aut nō. Pmo caſu bona fide habeo exceptionē non actionem ſm Ioan. vt.s.proxi.§.⁊.ff. de condi. inde. ſi in arena. ⁊.ff.de excep.do. paulus. ſed.M. etiam actionem dabat. ⁊ eſt pro eo.ff. de petitio. here.l.hereditas.§.j.⁊.ff.ſi pars here. pe.l.ſi.⁊.C.de rei ven.l.ij. ⁊.l.domuz. Sed ibi ipſo geſtu negocium fuit hereditarium qđ neceſſe habuit facere vnde actionum dabat. Sed Io. contra vt dictum eſt. ⁊ facit etiam pro eo ff.de rei vendica.ſumptus. ⁊.ff.de ac. emp.idēq;. ⁊.ff.de peti. here.l.plane.

Impenſe i alienis negocijs facte ſimiliter recuperātur.

† Eſt tñ diſa ſm Ang. q̄ perpetui heredi. male fidei poſſeſſor ſi deducit expēſas ſi fruct⁹ nō extēt ſz bone fi.ſic.

¶ Inſertū vel plā-tatum. eſt illius cu-ius eſt ſoluz vbi in-ſeritur ſi ibi radices agerit. Idē ſi ī duo-bus ſolis: q: eſt cō-mune. Aretinus.

¶ Si tytius alienā plantam in ſolo ſuo poſuerit: ipſi⁹ erit. Et ex diuerſo ſi ty-tius ſuam plantam in meuȝ ſolo poſue-rit meuȝ plāta erit: ſi modo vtroqȝ ca-ſu radices egerit. Antequaȝ enim ra-dices egerit eius p̄-manet cui⁹ fuerat. Adeo autem ex eo tempore quo radi-ces egerit plāta pro-prietas eius cōmu-tat᷑ vt ſi vicini ar-bor ita terram ty-tij p̄ſſerit: vt in eius

Impēſe neceſſa-rie. vti-lesvolū-tarie.

Si vero mala fide tunc nec excipiendo: nec agendo conſeruo: vt hic. nā nemi-nem mihi volui obligare. vt. ff. cōmu. di. in hoc iudicium. ſm Joan. ſed. M. etiam dabat negociorū geſtorū actio-nem. vt. ff. de nego. geſt. l. ſi pupilli. §. ſed ⁊ ſi quis. Sȝ ibi noīe alie-no gerebat. Item ⁊ pro eo. C. de rei vendica. l. ij. Sed ibi loq-tur quādo ex aliena mate-ria ⁊ in alie-no impendi. vt ibi plene notatur. Si vero in reficiē-do: aut bona fide: ⁊ tūc ne-ceſſarias ⁊ vtiles per doli exceptionē. voluntarias per abraſionē ſeruaninus niſi dominus vellet tantuȝ dare quā-tum poſſet habere his ablatis ⁊ cor-raſis. vt. ff. de rei vendi. l. in fundo. Si vero mala fide neceſſarias per officium iudicis: cū tamen poſſideo: vtiles per abraſionem cōſeruo voluntarias nul-lo modo. vt. C. de rei vendi. domūqȝ. hinc eſt ꝙ dicit Bul. hic. expenſas re-petam quandoqȝ per a. i. per actionē. vt. ff. de nego. geſt. l. ſi pupilli. §. ſed ⁊ ſi quis. Itē ⁊ per e. id eſt per exceptio-nem. vt hic. Iteȝ ⁊ per o. id eſt per of-ficium iudicis. vt per. l. C. de rei ven. l. domuȝ. vt modo diximus. Et hec in rei vendi. locum habent. In petitione vero hereditatis bone fidei poſſeſſor ſeruat omnes. At male fidei poſſeſſor neceſſarias ⁊ vtiles per officium iudi-cis: al's per exceptionem doli re exiſtē-te meliori in qua facte ſunt. volunta-rias vero abradi: vt. ff. de peti. heredi. plane ff. ceteris.

Expen-ſas re-petō. p a. e. ⁊ o.

¶ Si tytius. Cōmutatur: ſed vi-detur non commutari cuȝ primo dño rei vēdicatio detur vtilis. vt. ff. de rei vendi. ſi frumentum. §. de arbore. que eſt contra. Solutio. lȝ ibi dicat varijs varia damnus: nō tn̄ ſeq̄t nos damnus: vl' damnus de eſtimatione: ſȝ non de plā-ta. vt dixim⁹ ſ. e. §. plane. ſi longiori tē-pore.

ADDITIO.

Et h̄ vltima communiter approbatur: per. l. in rem. §. ſed ſi que-cunqȝ eodem Chriſto.

¶ Si tytius alienam plā-tam. Caſus.

¶ In hoc §. deter. Juſti. qualiter plantādo acqui-ritur dominiuȝ de iure gen. Unde po-ſic caſum. Dominus tytius eradicauit plantam meuā: ⁊ illaȝ in ſolo ſuo plā-tauit: modo quero a vobis quis cen-ſetur dominus illius plante: Ad hoc reſpondet. Si tytius plātam meuā in ſolo ſuo ſeuerit ipſius tytij planta ef-ficitur. et ſimiliter in caſu conuerſo ſi tytius ſuam plantā in ſolo vicini plā-tauerit dominium plante vicino acq-ſitum intelligitur. ⁊ hoc eſt verum in vtroqȝ caſu ſi planta radices egerit. Nam antē emiſſionem radicum eius permanet cuius ante fuerat. In tantū autem ex eo tempore exquo plāta ra-dices emiſit proprietas ipſius plante transfertur. vt ſi arbor meuā in terra tytij egerit arbor. per emiſſionem ra-dicū intelligitur eſſe tytij. Ratio enīȝ naturalis nō pmittit vt arbor alteri⁹ cē dicat᷑ ꝙ eius in cui⁹ fundū radices egerit: vñ arbor ꝓpe ꝯfiniū duoȝ fun-doȝ poſita ſi i vicini fūdū radices emi-ſerit per emiſſionē radicū cōis erit.

fundum radices [a] egerit: tytij effici arborē dicim⁹ [b]. Ratio [c] enim non ꝑmittit vt alteri⁹ arbor eſſe intelligatur q̄ cuius in funduȝ radices egiſſet. Et iō prope confiniuȝ arbor poſita ſi etiā in vicini funduȝ radices [d] egerit: cōis ſit.

¶ Quicq̄d in alieno fundo ſeminat ſolo cedit. ſeminās autē bona fide pōt ſe exceptione tueri vt reddātur ei impenſe. Aretinus.

¶ Qua ratiōe autē plāte que terre coaleſcunt ſolo [e] cedūt: eadem ratione frumēta quoq̄ que ſata ſūt ſolo cedere intelliguntur. Ceterū ſicut is q̄ in alieno loco edificauerit: ſi ab eo dn̄s petat edificiuȝ defendi poteſt ꝑ exceptionē doli mali ſ̄m ea que diximus [f] ita eiuſdē exceptionis auxilio tutus eſſe pōt is qui alienum fundum ſua īpenſa bona fide conſeuit [g].

¶ Scripſit r etiaȝ aurea tedit chartis vl nisi brams. Scribēs autē bona fide nō tenet eas reddere: niſi reſectis expēſis r valore ſcripture. Aretinus.

a ¶ Radices. dēs: vt differat a ſequēti. b ¶ Dicimus. Immo videtur eius in cuius fundo originem duxit. vt. ff. ar. fur. ce. ſi plures. §. ſi. Solu. hec corrigit illam. (j) Uel dic ibi poterat viuere arbor ex fundo primo hic non. Uel efficitur tytij pro parte ſcȝ vt hic. nō in totuȝ: vt ibi.

ADDI. j. Dic hoc non tenetur: quia legum correctio eſt euitāda. Ang.

c ¶ Ratio. Facit. ff. co. ſcilȝ de acq. re. domi. l. adeo. in fin. r. l. ſequ. r. l. qua ratione.

¶ Qua ratione autē plāte. Caſus. ¶ In p̄ſenti. §. determinat qualiter de iure gen. acquirit dominiuȝ ſeminando: vnde po. ſic ca. Domine tytius ſeminauit frumētum ſuū in ſolo vicini: modo quero quis intelligitur eſſe dominus illius frumenti: Ad hoc reſpon. Amice. Eadem ratione qua diximus q̄ plante que ſolo alterius radices egerunt ſolo cedunt. eadem ratione frumenta que in alterius ſolo ſeminata ſunt ſolo cedere intelliguntur. r per conſequens domino ſoli iure acceſſionis acquiruntur. r ſic ſupra diximus q̄ illa que in alieno ſolo edificauit ſi dominus ſoli ab eo vendicet edificium tueri ſe poterit aduerſus dominum vendicantem exceptionem doli mali: niſi precium materie r impenſas in edificio factas dominus paratus ſit ei refundere ita qui in alienum funduȝ bona fide ſuis impenſis ſeminauit ſi dominus fundi ab eo vendicet frumentum eiuſdem exceptionis auxilio tut⁹ eſſe poterit.

d ¶ Radices. pro pte.

e ¶ Qua ratione. Solo cedunt. vt. ſ. proxi. §.

f ¶ Dixim⁹ ſ. eo. §. certe. Sed quid ſi aliquis ex ſemine meo in alieno fundo ſeminauit ſ quem agaȝ: Reſpondeo contra ſeminantem non quia nō poſſidet: nec dolo fecit quo minus poſſideret. itē nec cōtra poſſidētē qr ei⁹ facto nihil actū eſt. Sȝ tū dic eū teneri iſtar tigni inſucti; q̄ tenet̄ et ſi poſituȝ ab alio habeat vel teneat. vt diximus. ſ. e. §. cū in ſuo. p. l. ff. de his q̄ deic. vel effu. ſi ſeo. §. ſi id q̄d poſitū. Et eadē q̄ō ſit in plātatis: r eodē mō ſoluit̄ cuȝ ſit rō ſimilis. vt. ff. man. lucius. in ſi. j. rñ.

Si ſeminauit ſi quis ex ſemine meo in alieno fundo agā cōtra dn̄ȝ fundi.

g ¶ Conſeuit. id eſt plantauit: vel ſeminauit.

¶ Lſe quoq̄. Caſus. ¶ In hoc. §. determi. qualr̄ ſcribēdo acq̄rit̄ dn̄iuȝ de iure gen. r caſus plan⁹ eſt vſq̄ ad

¶ Littere quoqȝ lȝ auree ſint; perinde chartis[a] membraniſue[b] cedũt ac ſolo[c] cedere ſolẽt ea que inedificantur: aut iſeruntur: ideoqȝ ſi chartis mẽbraniſue tuis carmẽ[d]: vl' hyſtoriã[e]: vel orationez[f] tytius ſcripſerit: huius corporis[g] non[h] tytius: ſȝ tu domin⁹ eſſe videris. ¶ Sȝ ſi a tytio petas[i] tuos libros tuaſue membranas eẽ: nec ipenſas ſcripture ſoluere paratus ſis: poterit ſe tytius defẽdere per exceptionez doli mali vtiqȝ ſi earũ chartarũ mẽbranarumue poſſeſſionez bona[k] fide nactus eſt.

¶ Tabula cedit picture. ſed ſi domin⁹ poſſidet picturam: tunc pictor tenetur precium tabule ſoluere. Areti.

¶ Si quis in aliena tabula pinxerit[l]: quidam putant tabulam[m] picture cedere: alÿs videt picturã qualiſcũqȝ ſit tabule cedere[n]. ſed nobis videt melius eſſe tabulaȝ picture cedere

...uis. In hoc. §. determinat quali... dominus bo.fi. poſſidens acquirit fructus induſtriales pro cultura ⁊ cura. Unde po. ſic ca. Dicit Juſtinia. ꝙ ſi emerit aliquis fundum bo.fi. a nõ domino quẽ tamen ipſe crediderit dominum eſſe. vel cauſa donationis. vel q̃libet alia iuſta cauſa que ad dñij tráſlationem ſufficiat bo.fi. accipiat: iuſ gen. ꝙ naturali ratione introductum eſt fructus. quos inde receperit ꝑ cultura ſuos facit. vñ verus domin⁹ ſi poſtea vẽdicãs ab eo fundũ emerit: nõ ſolum fundum emerit ꝺ fructibus ab eo conſumptis aduerſus eum agere nõ poterit. ſecus eſt in male fidei poſſeſſore. Nam ille qui ſciens alienum funduȝ poſſiderit fructus ſuos non facit. vnde ſi dominus fundi ab eo fundum emerit: non ſolũ fundũ: ſȝ ẽt fruct⁹ cũ fundo lȝ ab eo ꝯſumpti ſunt: cogit dño reſtituere.

a ¶ Littere. Chartis. vt de bõbice: vt ſunt hec que de piſcis veniunt.

Mẽbrana. vñ dicitur.

b ¶ Membranis. que de membris animalium eripiuntur.

c ¶ Solo. vt. ſ. eo. §. cum in ſuo.

d ¶ Carmen. metrice.

e ¶ Hyſtoriam. noui ⁊ veteris teſtamenti. idem dicam in fabula: vel chronica. vel quolibet libro proſaico.

f ¶ Orationem ad deum: vel ad populum vel ad principem.

g ¶ Corporis. i. libri.

h ¶ Nõ tytius. ſ. ſcriptor bone fidei.

i ¶ Petas. Directa. in rem.

k ¶ Bona fide. Si autez mala laborẽ donaſſe videtur. vt. ſ. eo. §. certe. Sed nunqd actionem ſcriptor habet reddito libro. † Reſpondeo: ſic ſi bonã fidez habuit: actionez dico. ſ. in factuȝ. vt. ff. de rei ven. l. in rem. §. iteȝ ſi quecũqȝ. ſi malam fidez habuit: non hȝ actionez: q2 nec exceptionẽ hȝ vt hic. Sed cuȝ hodie precioſior ſit ſcriptura ꝗ̃ charta: nunquid mutat hoc? Rñdent quidã vt Azo. ꝙ ſic. Nos ꝙ nõ. ar. C. de teſta. ſancim⁹. ⁊ C. de appella. percipimus. in fine.

ADDITIO. Gloſator fuit in hoc paſſu vari⁹. nã ff. de rei vẽdi. l. in rẽ. §. ſȝ ⁊ illud. tenet aliã opi. Azo. Jo. fab.

l ¶ Si quis. Pinxerit: ſiue bona fide ſiue male fide ſm Pla. nos contra q2 bona fi. vt. j. e. §. ibi vtiqȝ ⁊c.

m ¶ Tabulaȝ. Quid ſi in marmore. Reſpon. cõtra ſeruari forte. Argumẽ. tamen contra. j. de teſtamen. §. pe.

ADDITIO. Sȝ ibi loquit in re ſeparabili a mã: hic ſec⁹. Et iõ nõ actionẽ: ſȝ exceptionẽ hȝ per iſtũ textum.

n ¶ Cedere. ff. de rei vendicatione. l.

† Si ãt ſit ſcriptor ad mercedẽ: ⁊ ſibi ꝺ ſuo labore nõ ſatiſfiat põt retinere quĩnternos: vt no. glo. j. l. ſi nõ ſortẽ. §. ſi cẽtũ. ⁊ ibi Bar. et Bal. de cõdi. indebi. ⁊ Cy. et doc. i. l. fi. C. cõmo. Angc.

cedere

in rem. §. ſed id quod in charta. cõtra. Solutio hec corrigit illã. Vel diſtingue an precioſior ſit illa ſcriptura q̃ tabula. ſm Placẽ. qui ait locũ habere qđ hic dicit ſi pictus eſt homo: nõ viſus bono colore: nõ atramento.

ADDITIO. Qđ glo. dicit de homĩe vel viſo nõ bene loquitur: q2 non eſt requirendu3 quid depictu3 q̃modo honeſtum. vtrũq3 enim habet exornare materiam: ſ3 bñ eſt inquirendũ qualis ſit color. Chriſto. por.

eſt eorum conditio deterior. Item cu3 hic habeat actionem pictor ſi nõ poſſideat: multomagis exceptionẽ debet habere ſoluto precio. vt. ff. de ſuperficiebus. l. j. §. quod autem. ⁊. ff. de reg. iur. l. cui damus. S3 nũquid domino quondam tabule ide3 cõceditur ſi poſſideat: ſi precium picture ſoluat? Reſpondit ro. q̃ ſic cũ ſibi actio def. Ego contra: vt ſit differẽtia inter dominu3 et pretorem. Itẽ quis prefertur ſi ambo cõtra extraneum poſſidẽte3 agãt? Reſpon. is q directa3 habet actione3. id eſt pictor ſm Ioannem fabri. Sed nunquid ſi tabula fuerit abraſa remanet pictoris? Reſpondet ſic. vt. ff. de rei vendicatione in rem. §. et quod ſemel. Sed quare aliud in picturis q̃ in ſcripturis? Reſpondeo: quia pictura precioſior eſt q̃ ſcriptura ſm Ioannem.

re. Ridiculũ ẽ enim picturã appellis[a] vel paraſij in acceſſionem viliſſime tabule cedere. Unde ſi a domino tabule imaginẽ poſſidente is qui pinxit eã[b] petat nec ſoluat precium tabule: poterit per exceptionẽ doli mali ſubmoueri.

¶ At ſi is qui pinxit eam poſſideat: cõſequens eſt vt vtilis[c] actio domino tabule aduerſus eu3 detur: quo caſu ſi nõ ſoluat impẽſam picture poterit per exceptionem doli mali repelli: vtiq3 ſi bona fide poſſeſſor fuerit ille qui picturã impoſuerit[d]. Illud eni3 palã eſt q̃ ſiue is q pinxit ſurripuit[e] tabulas: ſiue alius[f] competit dño tabular[g] furti actio.

¶ Bone fidei poſſeſſor facit fructus ſuos: nec eos cõſum ptos cogit reſtituere. ſec9 ſi fuerit male fidei. Aretinus.

a ¶ Appellis vel paraſij: ppria nomia pictorũ.

b ¶ Eam petat. Scilicet directa rei vẽdicatione. vt. ff. de acqui. rerũ do. l. qua rõne. §. ſ3 nõ vt littere ſm Azo.

c ¶ Utilis actio. In rẽ nõ directa: q2 deſijt dñs eſſe ⁊ ſic eſt mirabile q̃ non dominus a domino vendicat. ſic contingit alias in publiciana in q̃buſdã caſibus: vt not. infra de ac. §. alie. al's §. namq3 ſi cui.

d ¶ Impoſuerit. hoc mirabile contingit hic q̃ conditio poſſidentis eſt deterior q̃ petentis: al's contra. vt. j. de interdic. §. cõmodu3. ſic ⁊ al's. ff. de noxa. ſi quis a multis. ⁊. ff. ſi ex noxa. cau. aga. l. j. in ſi. ⁊. l. q̃. ff. de peti. here. cum idem. Sed ad hoc rñ. q̃ in cauſa noxali eſſe poterit q̃ ſecundo agẽs nõ probabit. Itẽ in petitione hereditatis ſi bona iura habuit in vincendo: hec eadem habuit in defendendo: ⁊ ſic nõ

Uendicat aliq̃s non domin9 a dño. Poſſidẽtis cõditio qñ q̃ deterior q̃ petẽtis.

e ¶ Surripuit. Anteq̃ pingeret.

f ¶ Alius. Poſt picturam.

g ¶ Tabularum. Etiam ſubaudi. Picturam et pictori contra extraneum ſurem datur ſm Azo. Uel melius (vt mihi videtur) hic loquitur quando ſcriptura fuit ſurrepta anteq̃ eſſet picta: ſed etiam contra dominũ tabule ſibi ſurripientem. poſſet dari pictori furti actio facto furto tabula iam picta. vt infra de obli. que ex delic. naſcun. §. aliquando.

Pictura precioſior eſt ſcriptura.

a ¶ Bona fide. Bona fide: que in initio exigitur. ſ. vt credat ſibi dantez habere ius diſtrahendi. vt. ff. de vſur. qui ſcit. §. fi. † Nec obſtat quod eſt. ff. de acqui. re. do. l. bone fidei. §. in contrarium: qz ibi opponēdo loquitur nō ponendo.

b ¶ Iuſta. Cum multe ſunt cauſe ſiue tituli acquirendi. vt in. ff. colligitur in varijs titulis ſub ti. pro emp. ff. pro tu. de vſuca. vſqz ad titulum de re iudica. idez tamen ⁊ ſi titulum non habeat vt argu. ff. ſi. regun. l. iiij. §. ſed ante.

c ¶ Naturali ratione. Id eſt iure gētium. de quo loquitur hic titulus cui naturalis inſita ratio eſt.

d ¶ Fructus. ſcz induſtriales. aliud in naturalibus. vt. ff. de vſur. l. fruct⁹. Non obſtat. ff. de acquiren. reruz domi. l. bone fidei. in principio. qḋ enim ibi dicit omnes exponitur ſiue facto poſſeſſoris: ſiue alterius percepti: induſtriales tamē vt. ff. de vſur. qui ſcit. §. preterea. Sed naturalibus fructib⁹ conſumptis an teneatur poſſeſſor: Reſpondeo non tenetur poſſeſſor rei vēdicatione: quia non poſſidet nec dolo deſijt poſſidere: ſed conditione ſine cā tenetur inquantum locupletior eſt. Argu. ff. ſi cert. petatur. ſi ⁊ me.

ADDITIO. Sed ſi non ſit effectus locupletior non tenetur niſi eſſet male fidei. Angelus.

e ¶ Pro cultura. vt ſegetes.

f ¶ Et cura. vt lac: ⁊ pilus: ⁊ lana.

g ¶ Non pōt: nec ad preciuz vt. ī. de offi. iudi. §. ſi vo. ⁊. ff. ſi. regū. l. iiij. §. ſz ante. ſi tñ extāt nō rei vēdicatione: qr perceptioēs ſūt: ſz officio iudicis tenet reddere. vt. C. de rei vē. certū. §. bona fi.

h ¶ Non idē. vt faciat fructus ſuos.

i ¶ Cogitur reſtituere. Diſtingue tamen: qr ſi habet titulū male fidei poſſeſſor de conſumptis conditione ſine cauſa: de extantibus rei vēdicatione tenetur: de percipiendis propter titulum excuſatur. vt. C. de rei vē. ſi fundū. niſi in quatuor caſibus. Primo quādo emit ab eo quem ſcit vēdere i fraudem creditorum. vt. ff. que in frau. cre. l. ait pretor. §. per hanc. Secundo quādo emit ab eo qui metu cōpulſus eſt. vt ff. qḋ me. cauſa ſed ⁊ partus. Tertio quando emit contra interdicta leguz ſciens. C. de agri. ⁊ cen. queadmoduz. lib. xj. Idem in quarto ſcilicet quādo emit a fiſco nō ſolēniter vēdēte. vt. C. de fi. inſtru. ⁊ iu. haſte fi. l. j. (j) Iſti quatuor caſus ēt no. ff. qḋ metus cā. l. ſed ⁊ partus. ⁊. l. ſi funduz. C. de rei vēdi. Si nō hz titulum de cōſumptis hīs conſumptis conditione ſine cauſa de extātibus rei vēdicatione. vt. C. de conditionibus ex lege. l. penultima. ⁊ C. de rei vendicatione ſi fundū de percipiendis officio iudicis. ff. de rei vendicatio. ſi nauis. §. finali.

ADDITIO. (j) Hoc eniz procedit: qr ille emit circūſcripta ſolēnitate iuris. ſm Chriſtophorum porcum.

¶ Si quis a nō domino quē dominuz eē crediderit bona[a] fide funduz emerit vel ex donatiōe aliaue qlibet iuſta [b]cauſa eq bona fide acceperit: naturali[c] ratione placuit fructus[d] quos pcepit eius eē p cultura[e] ⁊ cura[f]. Et ideo ſi poſtea dominus ſuperuenerit ⁊ fundū vendicet: de fructibus ab eo conſumptis agere nō pōt[g]. Ei vō q alienum fundū ſciēs poſſederit: non[h] idem conceſſum eſt: itaqz cuz fundo etiā fructus (lz conſumpti ſint) cogitur[i] reſtituere.

† Dic B verū in alijs ḋ ctib⁹ ṗ terqȝ in emptionib⁹: qr in illis regrit̄ q duobus tpibus habeat bonā fidez vcz tpe ꝯtus ⁊ tēpore traditionis. vt ē tert. l. l. ij. ff. pro emp. et q̄ ſit rō dñe ibi no. Angelus.

Fruct⁹ pcipien di ſūt q̄ tuor ca ſituēdi a male fidei poſ ſeſſore p̄ ēt titulū hñte.

¶ Is vō ad quem. Caſus. ¶ Quia ſimiliter dominus Iuſtinian⁹. ſ. fecit mentionem de fructibus quos bone fidei poſ. ſuos fecit. In preſenti. §. determinat quādo vſufructuarius intelligitur eſſe dominus fructuz et quid

uenit in vſufructu: et etiam quid iuris habet vſufructuarius qui hȝ vſūfructum in aliqua vniuerſitate vel etiam in re ſingulari. vnde po. ſic caſuȝ. Dñe Tytius hȝ vſumfructum in vniuerſitate fundi. modo quero a vobis quādo tyti' vſufructuari' dominꝰ fructuū eſſe intelligitur. Ad hoc rñdet Amice. Iſte ad quē vſuſfructus pertinet nō aliter dominus fructuum efficꝭ intelligit̄ q̄ȝ huiuſmodi fructus ipſe perceperit: et ī horreo ſuo repoſuerit. et ideo ſi vſufruc. maturis fructibus et a ſolo ſeparatis: nondum tamen horreo ſuo repoſitis deceſſerit ad heredem ſuū huiuſmodi fructus tranſmittit. ſed domino proprietatis morte vſufructuarij acquiritur. et que de vſufructuario diximus eadem fere et de colono qui nummis colit intelliguntur. Sed pono q̄ aliquis habeat vſumfructuȝ in oue vel in capra vel in equo vel in vacca. modo quero quid intelligitur eſſe in huiuſmodi vſufructu: Ad hoc reſpōdet. Amice in pecudum fructu etiam fetus eſt. ſicut lac et pilus et lana. vnde dico tibi q̄ agni et hedi et ſucculi et equuli ſtatim cum editi fuerint naturali iure in dominio et vſufructu eſſe intelliguntur: ſed ſecus eſt in eo qui habet vſumfruc. ancille quod ad dominium proprietatis pertinet. Sed domine pro deo quare non fuit ſtatutuȝ partū ancillaruȝ eſſe in vſufruc. ſicut fetus pecorum: Ad hoc rñ. Amice. optima ratione h̄ ſtatutū fuit. Abſurdum enim videbat̄ hoīeȝ in fructu eē cū oēs fructus hoīuȝ grā tp̄e dñs adinuenerit. Sed ſi aliqs vſumfructum gregis hēat et aliq̄ ouis parturit vſufructuarius ī locū demortuorū animalium ex fetu ſubmittere debet. et ita Iuliano viſum eſt. et ſimiliter q̄ habet vſumfructum vinearuȝ vel arborum alias ſuſtinere debȝ. Recte enim colere debet fructuarius et quaſi pater familias vti.

¶ Fructuarius nō facit fruct' ſuos niſi ſint a ſolo ſeparati vel per ſe vel per alium eius noīe. Et idō nō recollectoȝ nō tranſmittit ad heredes ſuos. Et ideȝ in colono. Aretinus.

¶ Is vo ad quem vſuſfructus fundi pertinet: non aliter fructuum dominus efficitur: q̄ȝ ſi ipſe eos perceperit. Et ideo licet maturis fructibus nondum tamē pceptis [b] deceſſerit: ad heredes eius nō pertinēt: ſȝ domino [c] pprietatis acquiruntur. Eadeȝ fere et de colono [d] dicuntur.

¶ Fetus: lac: pilus: et lana ſunt in fructu pecudum. Partus vo ancille non dicitur in fructu: et ideo non pertinet ad fructuarium ancille. b. d. Aretinus.

a ¶ Is vo. Ipſe. alio eniȝ pcipiente nō fiūt ſui. (i) ſȝ fiūt bone fidei poſſeſſoris: ēt ſi eos alius percipiat. vt. ff. de vſur. q ſcit. §. pterea. vl' al'r ſi ip̄e pcepit: non etiam heres eius: nec enim ad heredem tranſmittit.

ADDITIO. (i) Hoc veȝ niſi alius percepiſſet noīe vſufructuarij: qꝛ tunc vſufructuari' pcipere diceret. Hoc'.

b ¶ Perceptis. Ut ſi in horreo repoſiti ſīt fac̄ ſuos fructuari': ſȝ bone fi. poſſeſ. ſtatiȝ vt a ſolo ſepati ſūt vt. ff. qb' mo. vſufr. amit. ſi vſufructuari'. Et ē alia dīa. qꝛ fructuari' facit ſuos nāles fruct' bone fi. poſſeſ. nō vt. ff. de vſufr. l. vſufruc. leg. et đ vſur. l. fruct'.

c ¶ Dño. Sȝ p quā actionē: Rñ. p rei ven. cū dñs ſit. vl' ꝯditiōe ex hac lege.

d ¶ De colono. Qui nummis colit. nā oēs fructus facit ſuos: vt vſufructuari': ſȝ differūt qꝛ colon' tal' fac̄ fruct' ſuos: vt a ſolo đcerpti ſūt. vt. ff. đ fur.

Fructuarius et bone fidei poſſeſſor vniuerſimode faciunt fructus ſuos. Colonus et vſufructuari' differunt.

℄ In pecudū fructu ēt fetus[a] eſt: ſicuti lac: pilus[b] ⁊ lana itaq; agni: hedi: ⁊ vituli: ⁊ equuli: et ſucculi[c] ſtatiȝ nālī[d] iure dn̄i fructuary ſunt. Partꝰ vͦo ancille ī fructu nō eſt: itaq; ad dn̄m ꝓprietatis ꝑtinet[e]. Abſurdū[f] enī videbatᷣ hoīeȝ in fructu[g] eē: cū oēs fructus rerū natura[h] gratia hominū cōparauerit.

℄ Debet vſufructuarius gregis de fetibꝰ ſummitterre in locū demortuoꝝ. Et ſimiliter arbores ⁊ vites in locuȝ demortuarū. Areti.

℄ Sed ſi gregis[i] vſumfructū qs habeat: in locū demortuoꝝ capitū ex fetu[k] fructuariꝰ ſubmittere[l] debet: vt Juliano viſum ē. Et in vinearuȝ demortuaꝝ vel arboꝝ locū alīs debet ſubſtituere: recte enī colere: ⁊ quaſi honꝰ paterfamilias vti dȝ.

l. ſi apes. §. ſi. ſecus in vſufructuario: vt hic dicitur. Uel dicas ꝙ de partiarijs. vt. ff. loca. ⁊ condu. cū in plures. §. meſſem ſm Azo. Iteȝ dicit fere propter aliud: quia colonus tranſmittit ad heredem. vt. j. loc. §. ſi. ſed fructuariꝰ nō vt hic.

a ℄ In pecudum. Fetus. q. d. ita ferꝰ ſicut ⁊c.

b ℄ Pilus. Bouis vel ēt caprarum ad borrā ſellaꝝ.

c ℄ Et ſucculi. i. parui ſues.

d ℄ Naturali iure. i. gentium de quo loquitur. ſ. e. §. ſingulorū.

e ℄ Pertinet. quantuȝ ad plenā proprietateȝ niſi etiam ⁊ in partu ſit vſufructus legatus. vt. ff. de vſufruc. vetus.

f ℄ Abſurdum. ſic. ff. de vſur. l. in pecudum.

g ℄ In fructu. ſ. vt ipſe ſit fructus: ſȝ tamē in eo relinquitᷣ vſufructus.

h ℄ Rerum natura. i. deus. ſic. ſ. de iure natura. in prin. vnde dicitᷣ apud Ouidium. Pronaq; cuȝ ſpectent animalia cetera terram. Os homini ſublime dedit celūq; videre. Juſſit ⁊ erectos ad ſydera tollere vultus. ſic. ff. de edi. edic. l. iuſtiſſime. ⁊. ff. de fur. qui vas. §. ex furtiuis. ⁊. ff. de peti. here. l. ancillarum.

i ℄ Sed ſi. Gregis. grex eſt numerus decem ouium: vel quinq; porcorū ſimul ⁊ congregatim conſiſtentiuȝ. vt ff. de abigeis. l. oues. ⁊ facit. ff. de ſuc. l. rerum mixtura. §. tertium.

k ℄ Ex fetu. Aliunde enim non ſubmittit ſm quoſdam: vel forte ſubmittet etiam aliunde. argu. ff. de vſufruc. quid ergo. §. ſed quod dicitur. in ſi.

ADDITIO. Hec glo. cōiter approbatur: vt nō ſolum ex fetu aliarū ſuppleat capita: ſȝ etiaȝ opus habeat aliūde ꝗrerᷣ ⁊ ſupplere. Chriſ.

l ℄ Submitter. Que ſubmiſſio non fit ſi in ſingulis capitibus ſit vſufructus. vt. ff. eo. quid ergo. §. ſȝ qđ dicitur. in ſi.

℄ Theſauros. Caſus.

℄ In hoc. §. determinat qualiter per inuentionem dominiū acquiritur de iure gentium: ⁊ caſus planus eſt vſq; ad illuȝ. §. Per tradi. In preſenti. §. determinat qualiter acquiritur dominiū de iure gētiū: a dn̄o rei factū. Unde ſic pono caſum. Dn̄e iam vidi multos modos per quos acquiritur dominium de iure gētium: nunquid pluribus modis poteſt acquiri: Rn̄. ꝙ ſic. Per traditionē eniȝ a dn̄o factā iure gentiū: quod naturali ratione introductū eſt dominiū nobis acqritur. Nihil enim tā conueniens eſt equitati naturali ꝙ voluntatē dn̄i volentis rei ſue dominiū in alium transferre: ratā habere. ⁊ ideo cuiuſcūq; generis ſit res corporalis. vȝ. ſiue mobilis ſiue imobilis tradi poſſit. ⁊ a domino tradita alienatᷣ: ⁊ ideo ſtipendiaria ⁊ tributaria predia per traditionem eodē modo alienari poſſunt. Sed domine

Hominis dignitas magna eſt.

Grex qđ cōprehēdit.

Theſaur⁹ vel in ſuo: vel i religioſo: vl' in ſacro loco inuentus efficitur inuentoris: in alieno vo caſu fortuito inuent⁹ ſolum pro dimidia efficitur dominꝰ inuentor: ⁊ dominus ſoli pro alia dimidia. Aretinus.

Theſauros[a] qs in loco[b] ſuo[c] inuenerit diu⁹ Adrianus naturaleʒ equitatem ſecut⁹ ei cōceſſit: qui eos inuenerit. Idēq; ſtatuit ſi quis in ſacro: aut religioſo[d] loco fortuito[e] cāu iuenerit. At ſi qs in alieno loco non data[f] ad hoc opa: ſʒ for-

dicatis mihi que dicunt̄ predia ſtipēdiaria ⁊ tributaria. rn̄. vocant̄: que in prouintijs ſunt: ſʒ lʒ in italia non ſint talia predia: cū inter predia prouincialia ⁊ italica q̄tū ad dominiū tranſlationē ex noſtra cōſtitutione nulla ſit dr̄ia: tamē italica predia ex cā donationis: vl' dotis: vel q̄libet alia iuſta cā ad dominij trāſlationeʒ ſufficientē a dn̄o alij tradant̄ ſine dubio trāſferunt̄: ſicuti prouincialia p̄dia que eodem modo tradita fuiſſent. Sed lʒ dixerim tibi per traditionē transferri: hoc tn̄ nō gn̄aliter eſt verum. naʒ vendite res ⁊ emptori tradite a domino non aliter acquirunt̄ emptori q̄ ſi emptor venditori p̄ciuʒ ſoluerit: vel alio modo eideʒ ſatiſfecerit: puta dando ei fideiuſſorem: aut etiā pign⁹: ⁊ hoc cauet etiā lex duodecim tabulaꝝ. Recte tamē dicit̄ de iure gentium hoc effici. Verūtamē ſi venditor neq; precio ſibi numerato fideiuſſoꝝ vel pignore ſibi dato fidem emptori ſecut⁹ ei reʒ tradiderit dicēdam eſt ſtatiʒ rem emptoris fieri. Sʒ po. procurator tytij de voluntate domini vendidit mihi equū tytij ⁊ precio numerato equū mihi tradidit: modo quero per traditionē a procuratore factam dn̄iuʒ equi videat̄ mihi acquiſitum? Reſpō. q̄ ſic. Nihil eniʒ intereſt vtrū ipſe dn̄s rem ſuam alicui tradat an alius de voluntate eius: ⁊ ideo ſi alicui libera vniuerſoꝝ negocioꝝ adminiſtratio a dn̄o p̄miſſa fuerit: ⁊ ipſe adminiſtrator hmōi negocijs aliquā reʒ vendiderit ⁊ tradiderit hmōi rem per traditionem accipientis facit.

a Theſauros. Eſt aūt theſaurus pecunia ab ignoti dominis vetuſtiori tempore abſcondita: vt. C. de theſauris. l. j. lib. x. in prin. vel depoſitio pecunie cuius memoria nō extat: vt. ff. de acquirē. reꝝ domi. l. nūq̄. §. theſaur⁹. quāq; iproprie dr̄: vt. ff. d' acq. poſ. l. pegre. in prin. ⁊. ff. ad exhib. l. theſaurus. — Theſaurus qd eſt.

b Loco. al's ſolo.

c Suo. iure directo vel vtili: vt ſi feudatarius vel emphiteoticarius vl' ſimiles. (j) lʒ Placē. aliud dixerit in his. Quid ſi mercēnarius duʒ laborat in alieno: vel creditor in pignore inuenit theſaurū? Rn̄. dimidiuʒ eius eſt in cuius fundo inueniunt: ⁊ dimidium ſibi acquirūt: vt ff. de acquiren. reruʒ domi. l. ſi is qui. §. q̄ ſi creditor.

ADDITIO. (j). Qui ſi concurrāt vnus cōtra alterū: vel ambo ꝯtra tertiuʒ qd iuris? Itē qd in vſufructuario: vel ſi reperiat̄ in fundo p̄ſcripto: ſeu dotali. vide per Ange. hic.

d Religioſo. ff. de iure fiſci. l. iij. §. pe. cōtra. Solu. hic corrigit ſm̄ Bar. vel hic ſm̄ nālem rōneʒ: vt pʒ in lr̄a. ibi ſm̄ ciuileʒ rōnem que preualet: ſic in vſucapione cōtingit ſm̄ Ioā.

e Fortuito caſu. Caſus eſt inopinate rei euent⁹: ex diuerſis cauſis proueniens: ob aliud ⁊ aliud inceptis. — Caſus fortuitus.

f Non data ad hoc opera: al's totuʒ redditur domino: in ſuo loco: tamē poteſt operam dare: non tamē magica arte: al's eſſet fiſci: vt. C. de theſau. l. vnica. lib. x. Accurſius.

tuitu inuenerit: dimidiū dño[a] ſoli cōceſſit: ⁊ dimidiū inuentori. Et conuenienter ſi qs in ceſaris[b] loco inuenerit: dimidiū inuētoris ⁊ dimidiū eē ceſaris ſtatuit. Cui cōueniēs ē: vt ſi qs in fiſcali loco[c] vel publico[d] vel ciuitatis[e] iuenerit: dimidium ipſi⁹ eē dʒ: ⁊ dimidiū fiſci[f] vl' ciuitatis.

¶ Dīs res p traditionē factam a dño ex cā habili pōt alteri acquiri: etiā ſi ſint p̄dia ſtipendiaria vel tributaria.

¶ Per traditōez[g] quoqʒ iure naturali[h] res nobis acquirunt[i]. Nihil[k] enīʒ taʒ cōueniēs eſt naturali eqtati: q̄ʒ voluntatē[l] dñi volētis rez ſuā in alterum trāſferri ratā hīri: ⁊ ideo cuiuſcūqʒ[m] generis ſit corpalis[n] res tradi pōt: ⁊ a dño[o] tradita alienat[p]. ¶ Itaqʒ ſtipēdiaria[q] quoqʒ ⁊ tributaria[r] p̄dia eodē mō alienātur[s]. ¶ Uocant aūt ſtipēdiaria ⁊ tributaria p̄dia: que in puintys[t] ſunt inter[u] que necnō ⁊ italica p̄dia ex noſtra cōſtitutiōe[x] nulla eſt differentia[y]. Sed

a ¶ Domino. Sed per quā actionē: Reſpon. per rei vendicationē cuʒ dominus ſit: vel condi. ex hac. l. [illegible]

ADDITIO. Pecunia tamē recondita in muro domus vēdite nō cedit emptori: ſʒ remanet reconditoris. Angel⁹. An aūt ſufficiat ſolus oculorū aſpect⁹: vel etiā reqratur apphenſio: ⁊ qs pſeratur. vide per Chri. hic.

b ¶ In ceſaris loco. ſ. patrimoniali.

c ¶ Fiſcali loco. non tñ publice deputato.

d ¶ Ul' publico. i. publice deputato.

e ¶ Ciuitatis. que loco priuatorum ſunt: vt. ff. de verb. ſignifi. eum qui vectigal.

f ¶ Fiſci. ſʒ ſi fiſci ptē ſuppſſerit: cū duplo tm̄ reddit: vt. ff. de iu. fiſ. l. iiij. §. ſi.

g ¶ Per traditionez quoqʒ. Non ſolum inuentione: vt. ſ. §. primo.

h ¶ Iure nāli. i. gētiū: vt. j. §. pri.

i ¶ Acqrunt. cā pcedēte vera vel putatiua. † vt idebitū: al's nō: vt. ff. eo. l. nunq̄. ⁊. j. hoc. §. ibi. ſʒ ⁊ ſi qdē ⁊c̄.

† In q̄ et tradens et accipiens cōueniāt: puta qz dbo caz

k ¶ Nihil. imo deo ſeruire: ſʒ hyperbolice loquit. ſic. ff. de pac. l. j. in pn. ⁊ ff. de actio. empti. l. ex emp. in prin. ⁊ C. de tranſac. nō minorem.

l ¶ Uoluntatē. dum tñ legitimā. naz cui bonis interdictum eſt nō alienat: vt. ff. de curato. furio. l. j. in principio. ſcilicet vt credāt ſubeſſe.

m ¶ Cuiuſcunqʒ. id eſt ſiue mobilis ſiue ſoli.

n ¶ Corporalis. incorporales enim tradi nō poſſunt: vt. ff. de acquirē. re. do. ſeru⁹. §. incorpales.

o ¶ A domino. h̄ qñqʒ fallit: ⁊ eius cōtrariū inuenit verū: vt. j. qui ali. licet vel nō. Sed hoc eſt regulare: vt hic. ⁊. ff. eo. traditio.

p ¶ Alienatur. i. dominiuʒ trāſfertur. Accur.

q ¶ Stipēdiaria. ſ. que militib⁹ pro ſtipēdijs dātur: vt. ff. de rei vendica. itez ſi verberatuʒ. §. ij. ⁊ de euictio. l. luctus. ⁊ de acq. re. do. in agris. Predia ſtipendiaria.

r ¶ Tributaria que tributa rome reddunt. Predia tributaria.

ſ ¶ Alienant. per traditionem.

ADDITIO. Que quot modis fieri intelligant. vide Ange. Et an per verbum tradidit poſituʒ in inſtrumēto pbet. vide Bar. ⁊ Chri. hic.

t ¶ In prouintijs. quaſi dicat talia predia non ſunt in italia.

u ¶ Inter que. ſ. prouintialia.

x ¶ Conſtitutione. vt. C. de vſucap. tranſ. l. vnica.

y ¶ Nulla eſt dīa. ſ. quātuʒ ad dñij tranſlationē: vt. C. de vſuca. trāſfor. l. vnica. ſed quātū ad tributa eſt diffe-

rentia. C. de epiſco. ⁊ clericis. de his.
a ℂ Sed ſi quidem. Uere nulla eſt differentia. ſed ſi ⁊c.
b ℂ Tradantur. ſ. ſtipendiaria predia ⁊ tributaria.
c ℂ Transferunt. ſ. prouintialia predia: ſic italica: ⁊ eſt verum in oīb⁹: nā ſcriptura neceſſaria ſit. ſm Joan. vt C. de ſuffra. l. vnica. §. qḋ ſi pdia. Jtem ſunt vera ſi accipiēs inducat in vacuā poſſeſſionē ſm q̄ſdam: vt. C. ḋ pba. cū res. Joā. cōtra. vt. ff. de fun. do. ſi fundū. ⁊ de acq. re. domi. hō liber. §. qcqd. ſufficit eñ ſ inducī in poſſeſſionē: lꝫ ſi vacuā. Qḋ aūt ſ. d. l. ḋ pba. dī demōſtratiue ꝙ ſic euenerit: nō cāſatiue dī.

ciuile: vt. ff. de iuſti. ⁊ iure. l. ius ciuile. §. B igit nō ſolū gentiū. †
i ℂ Jure nāli. ſic dictū eſt ꝙ nāli rōne inductū fuit: vt. ſ. de iure natu. §. qḋ ꝓo. ⁊. §. ſed naturalia.
k ℂ Uēdidit. ⁊ tradidit.
l ℂ Fidem emptoris. Quid ſi vendit diem ad ſoluendū: ⁊ kñ. Non facta ſolutiōe vendicat ſꝫ Joan. vt. C. de pac. inter. empto. ⁊ vēdito. l. commiſſorie. poteſt tamē cō tradici: qa aliḋ eſt ſimpliciter diem ſolutiōi ſtatuere: aliud pactū legis commiſſorie ponere. Jtē quid ſi ſimpliciter tradat: Reſpō. vꝫ ſeq fidē: niſi ꝯtra pbet: vt qꝫ forte dicebat emptor pñtem hꝫe pecuniā: vt arg. ff. de pign. act. l. ij. Et arg. cōtra. ff. de tribu. pcuratoris. §. ſed ſi dedi.

† Et q̄ nō principalit̄ ſed approbatiōe trāſfert dominium inquātum approbat ipſum cōtractum dando formam vt non aliˀr trāſeat q̄ꝫ ſi fuerit de precio ſatiſfcm. Chriſt.

ſi qdem[a] ex cā donationis: aut doti: aut qualibet alia ex cā tradant[b] ſine dubio transferunt[c].

ℂ Dominiū rei vēdite non tranſit in emptorem: etiam ſi res tradat: niſi precium ſit ſolutū: vel aliter ſatiſfactum: aut habita ſit fides de precio. Aretin⁹.

ℂ Uēdite vo[d] res[e] ⁊ tradite non aliter emptori acquiruīt q̄ꝫ ſi is vēditori precium ſoluerit: vel alio mō ei ſatiſfecerit: veluti ex pmiſſore: aut pignore[f] dato[g] quod quidem cauet ex[h] lege duodecim tabularū: tn̄ recte dicitur ⁊ iure gentium: id eſt iure naturali[i] id effici.

ℂ Sed ſi is qui vēdidit[k] fidem emptoris[l] ſecutus fuerit: dicēdum eſt ſtatim rē emptoris[m] fieri.

ℂ Nihil[n] autē intereſt vtrū ipſe dominus tradat alicui rem ſuam: an voluntate alius: cui eius rei poſſeſſio permiſſa[o] ſit. Qua ratione ſi cui libera[p] vniuerſoꝝ negociorum adminiſtratio

d ℂ Uendite. Uero pro ſed.
e ℂ Res. Que loco pignoris a venditore teneri poſſunt: vt. ff. de actio. empti. iulianus. §. offerri.
f ℂ Pignore. Qḋ ſic intelligo ſi placeat vēditori aliud q̄ꝫ pcium accipe: alˀs nō: vt. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. j.
g ℂ Dato. Poterit ergo vēdicare vēditor rē. ſ. ſi nō fuit de pcio ſatiſfcm: vt. ff. de tribu. l. pcuratores. §. ſꝫ ⁊ ſi dedit mercem. niſi emptor tunc pcium offerat: vt. ff. man. diligēter. §. j. in fi. ⁊. ff. de precario. l. ea que.
h ℂ Ex lege. xij. tabulaꝝ. que eſt iuo

m ℂ Emptoris fieri. Niſi in caſibus: vt. ff. de iu. ſi. l. ſi pcurator. §. ſi. ⁊. ff. ḋ re iudi. a diuo pio. §. ſed ſi emptor.
n ℂ Nihil. Qḋ eīꝫ qs p alium facit ipſe facere vr̄: vt. ff. de vi ⁊ vi. ar. l. j. §. deiecisse. ⁊. j. de iniur. §. nō ſolū. ⁊. ff. de iniur. Jtē apud. §. feciſſe.
o ℂ Permiſſa ſit. Uel ab ipſo dñio: vel ab alio domini voluntate.
p ℂ Libera. Secus in generali procuratore: qui non habet liberam: vt. ff. de pcuratori. procuratoi cui. ⁊

l. ꝓcurator totoꝝ. ſed Bar. diſtinxit inter procuratorē totoꝝ bonoꝝ: vt ibi. ⁊ vniuerſoꝝ. vt hic.

ADDITIO. Dic plene per Bar. in l. ꝓcurator cui libera. ff. de ꝓcurato. ⁊ quando et quo dicatur libera conceſſio. vide ibi Barto. ⁊ Ange.

ꝑmiſſa fuerit a domino: iſq; ex his negocys rē vēdiderit ⁊ tradiderit: facit eam accipiētis. ¶ Ex vēditiōe rei quaꝫ prius quis cōmodauerat: transfertur dominiuꝫ in cōmodatarium ſine noua traditiōe. Angelus aretinus. ¶ Interdū ēt ſine traditiōe nuda vo

¶ Interdu. Caſus. ¶ In. §. ꝓcedēti ita determinatuꝫ eſt qualiter per traditionē acquiritur dominiū. In pñti. §. intēdit determinare qualr rōne rei dominiuꝫ acquirit. Pone ergo ſic caſum. Dicit ſupra ꝙ nō ſolum traditione transfert dominiuꝫ: ſed etiā qñq; ſine traditione nuda voluntas domini ſufficit ad dominiuꝫ rei ſue transferēduꝫ: veluti ſi tytius aliquā rem tibi accōmodauit: aut apud te depoſuit. nam ſi preterea eādeꝫ rem tibi vendiderit ⁊ donauerit: aut dotis nomine aliqd dederit: q̄uis eaꝫ rem ex cauſa venditionis: aut donationis: vel dotis tibi nō tradiderit: eo tamen ipſo ꝙ ipſe patitur hmōi rem tuaꝫ eſſe ſtatim per eū dominiuꝫ eius tibi acqrit: ac ſi eo noīe tibi eaꝫ tradidiſſet: ⁊ ideꝫ cōtingit in alio caſu. Nam ſi qs vendiderit merces in horreo ſuo depoſitas: ⁊ claues horrei tibi emptori tradite ſunt dominiuꝫ tibi merciuꝫ acquiſitū intelligitur. Et nō ſoluꝫ voluntate trāſfert dominiū: qñ habet voluntatē trāſferendi in perſonā certaꝫ: ſed etiā aliqñ voluntas domini ſufficit ad dominiū rei ſue transferēdum in perſonam incertam: vt in tali caſu. Pretores vel conſules qñ miſſilia. i. aurū vel argētum in vulgus proyciunt: vt multitudine populi ad hmōi miſſilia cōcurrēte liberius poſſint pertrāſire: lꝫ ignorent quātū quiſq; accepturus ſit: tñ quia volunt vnūquēq; eſſe dñm eius qđ acceperit: ſtatim accipienteꝫ dñm efficiunt. Et eadeꝫ rōne verius eē videt ſi aliqs rem pro derelicto a dño habitā occupauerit ſtatiꝫ ipſuꝫ occupanteꝫ dñm fieri. Sꝫ domine dicat mihi quō dicit haberi p derelicto: Ad hoc rñ. Amice illđ pro derelicto habetur quod dñs tali intētione abiecit: vt illud amplius in numero rerū ſuarum eſſe nollet: ⁊ ideo ſtatim cū abiecerit dñs eſſe deſinit. Unde cum in nullius bonis ſit de iure gentiū occupāti cōcedit. Sed ⁊ alia cauſa proyciēdi res eſt: vt qñ in tempeſtate maris cauſa exonerande nauis eyciunt: ⁊ idcirco in hmōi res eiectas aliud ius ſtatuit. Nam hmōi res in tempeſtate maris eiecte remanent in dominio eoꝝ q eas eiecerūt: qr verū eſt dños eas nō eo animo eieciſſe vt amplius eas nō haberēt: ſꝫ ꝙ magis ipſi cū naue exonerata periculum maris euadere poſſent: ⁊ ideo ſi quis hmōi res fluctib⁹ expulſas: vel etiā in ipſo mari ꝯſecutus fuerit aīo lucrādi furtuꝫ cōmittit: ⁊ actione furti tenet. Nō eniꝫ multū videt diſtare ab illis reb⁹ que de reda cōcurrente dominis videntib⁹ cadunt.

a ¶ Interdum. Nuda. ſ. a traditiōe: Dominiū ſine traditiōe aliqñ trāſfertur. ſic. C. de pac. l. traditionib⁹. Item in aliys caſib⁹ dominiuꝫ ſine traditione daf qui poſſunt his legib⁹ notari: vt ff. de acqui. poſ. l. j. §. ſi iuſſerint. ⁊ §. ideoq; rñ. ⁊ l. qđ meo. §. ſi venditorē. ⁊ l. qdā. Itē. C. de acq. poſ. min⁹. ⁊ C. de do. l. j. ⁊ l. qſqs. (i) Itē ſi volens tibi tradere dñiū noīe tuo me ꝯſtituā poſſidere: vl' ꝯducā a te: vt. ff. de acq. poſ. qđ meo. ⁊ de rei ven. quedaꝫ mulier.

ADDITIO. (i). Et an habens in-

ſtrumentis ꝛ̃ crediti videaẽ cõſtitutus ꝓcurator. vide Ja. hic.

a ¶ Tuam eſſe. Si res eſt preſens: vt. ff. de rei vendi. eius. ꝛ. l. hec ſi. Uel hic in vera venditione: ibi in ficta: vt ff. pro empt. l. ij. Itẽ hoc eſt verum ſi preciũ ſit ſolutuz vel ſatiſfactũ: vt ꝭ. eodem. §. vendite.

b ¶ Itez ſi qs. Hic ẽ caſus vbi ſine poſſeſſione tradita acquirit dñium: ꝛ alios habes notatos: ff. de rei vendicatione. l. ſi ager.

c ¶ Depoſitas. i. repoſitas.

d ¶ Simul atq;. i. ſtatiz poſtq̃: vt. ꝭ. eo. §. fere. ꝛ. j. de emptio. ꝛ vendi. in principio.

e ¶ Claues. Aliter de conſuetudine Dacie: in qua cuz aliquis vult legare vel dare funduz eccleſie ſumit parum terre in panniculo ꝛ ponit ſup altare: ꝛ ita transfert dominium: vt extra de cõſue. c. ij. Eſt tamẽ caſus mirabilis: in quo ſine omni traditione: ſed ſola voluntate transferẽ poſſeſſio ꝛ dominiuz: ipſo iure: vt. C. de dona. l. qſqs. vbi retentio vſufructus in re donata inducit traditionẽ poſſeſſionis ꝛ dominiũ per quãdaz iuris fictionẽ. Itez ſi relinquaẽ eccleſie vel ciuitati hereditas vel legatum: vel ei res aliqua donetur: aut vendatur: ſtatim dominium trãſfertur ſine poſſeſſionis traditione. C. de ſacroſanctis eccleſijs. vt inter diuinum.

luntas domini ſufficit ad rez transferendã: veluti ſi rez quã tibi aliquis cõmodauerit: aut locauerit: aut apꝺ te depoſuerit: poſtea vendiderit tibi: aut donauerit: aut dotiſ noie dederit: q̃uis eiz ex ea cauſa tibi eã nõ tradiderit: eo tamẽ ipſo ꝙ patit tuam eſſe [a]: ſtatim tibi acquiritur ꝓprietas: perinde ac ſi eo nomine tradita tibi fuiſſet.

¶ Per traditionẽ clauium videtur traditum dominiũ mercium venditarum. Angelus aretinus.

¶ Itẽ ſi qs [b] merces in horreo depoſitas [c] vendiderit: ſimul atq; [d] claues [e] horrei ſui tradiderit emptori: transfert [f] ꝓprietatẽ mercium ad emptorem.

¶ Miſſilia et alia hãbita pro derelicto ſũt occupantis.

¶ Hoc amplius [g] interdũ ꝛ in icertã [h]

f ¶ Transfert ꝓprietatẽ. Et poſſeſſionem. Et qd dixi de ꝓprietate: verũ eſt ſi dominus eſt tradens: al's tamẽ preſtat vſucapiendi: ſi hec fiant coraz horreo: ꝛ hoc ꝓpter pñtem viſionem rei: vt. ff. de ꝯhẽ. empti. clauibus: et de acq. poſ. l. j. §. ſi iuſſerim. Et ſunt hec in ar. vt ſi vẽdã equũ quez tradaz per frenum vel capiſtrũ: vt dominiuz tranſeat. ꝛc. Sunt multi caſus in quibus res nõ apprehẽdiẽ: ꝛ tamẽ poſſeſſio transfert. Per ſolum viſum: vt. ff. de acq. poſſeſ. quod meo. §. ſi venditorez. Per venditionẽ rei cõmodate vel depoſite: vt. ꝭ. eo. §. interdum. Per traditionẽ clauium: vt hic. Per traditionẽ inſtrumẽti: vt. l. j. C. de donatio. Per conductionez de re ꝓpria facta. ſ. qñ quis etiam rem ſuam vult poſſidere nomine alterius. Unde verſus

Uiſu ſiue rei mutuate vẽditione. Clauibus: ꝛ chartis mea ſi conduco ſcienter. Quãuis nõ aliter detur poſſeſſio trãſit. Uide tu canoniſta notata in. c. ex litteris. extra de conſue. Uide etiã glo. in verbo nuda. §. interdum. ꝭ. eo. que pro hac materia allegationes poſuit ſufficientes.

g ¶ Hoc amplius. ſ. eſt hic q̃ ſupra in alio caſu: qꝛ ſupra ſemper in perſonã certam: hoc in incertam.

h ¶ In incertam. Argumẽ. cõtra. j. de lega. §. tutor.

Addi. Poſſeſſio ſepe trãſfertur: licz res non apprehẽdaẽ.

personã collatã voluntas domini trãsfert rei proprietatem. Ut ecce pretores z consules qui missilia[a] iactant in vulgus: ignorãt qd eorum quisqz sit accepturus: z tamen qz volunt qd q̃sqz acceperit ei⁹ esse: statim eum dominum efficiunt. Qua ratione veri⁹ esse videtur: vt si rez pro derelicto a domino habitaz occupauerit quis statim eiz dominium effici.

¶ Pro derelicto aũt habet: qd dñs ea mẽte abiecerit: vt id in numero rerũ suarum eẽ nolit[b]: ideoqz statim dñs eius esse desijt[c].

¶ [illegible]

ri tpe tẽpestatis vel cadentia de curru alicuius nõ fiũt occupantis hoc dicit Aretinus.

¶ Alia[d] sane causa est earum rerũ que in tẽpestate maris leuiande nauis cã eyciunt. Hec eniz dñorum permanẽt: quia palam est eas nõ eo animo eyci qz qs eas habere nollet: sed quo magis cũ ipsa naui maris periculuz effugiat. ¶ Qua de causa si qs eas fluctibus[e] expulsas: vel etiaz in ipso mari nact⁹ lucrãdi animo abstulerit: furtuz[f] cõmittit. ¶ Nec lõge[g] videntur discedere ab his que de reda[h] currente nõ

Missilia vnde dicãtur.

a ¶ Missilia. Sic dicta: quia in populuz mittantur siue proijciuntur: vt illuc currẽte multitudine possint pretores vel consules pertrãsire: vt in coronatiõe domini pape vidi: vt. ff. pro derelicto. l. si id qd. §. id qd. z in autẽ. de cõsulibus. collat. iiij. §. h ita. qz. ibi argẽtum zc.

b ¶ Nolit. vere: vel legis interpretatiõe: vt in auc. de nup. §. z in isto potius. colla. iiij. z C. de infan. expo. l. fina. z C. de lati. lib. tollen. l. j. §. sed scimus.

c ¶ Desijt. si abiecit vl' habere desijt rem immobilem: alioqn possessionẽ perdere potest non dominium: vt. ff. de acquirenda possessione. si quis. §. differentia. z. ff. pro derelicto. l. prima z secunda.

ADDITIO. Aut stat in possessione z habet animum habendi pro derelicto z non perdit dominium: vt. d. l. si quis vi. §. differentia. ff. de acquirenda possessione. Aut exiuit de possessione: z tunc etiaz perdit dominiũ: z habetur pro derelicto: z ita tenet glo. ƀm vnam opinionez in. d. §. differentia. quaz ibi sequũtur Barto. z doctores. Angelus aretinus.

d ¶ Alia sane causa. Al's alia causa scilicet proijciẽdi: z ideo aliud ius statuitur. Ul's c. excõmunicationi. de rapto.

e ¶ Fluctibus. Id est vndis.

f ¶ Furtũ. ff. de furtis. l. falsus. §. si iactum. contra. Solu. distingue animum proijcientis: qd patet vt si librum apertum pijciã ƀm Joãnem: vt ex hac lege z illa colligitur. z argumen. ff. de damno infecto. si finita. §. si quis metu. Item qd distat h furtum ab illo titulo. ff. de incẽ. ru. nau. Respondeo hoc locũ hz quando non in ipso naufragio aliquid iuris furatur, ibi in ipso naufragio: vt. ff. de incẽ. ru. nau. l. j. in fi. z l. ij. z. iij. z. ff. pro derelicto. l. j. ij. z. iij.

g ¶ Nec longe. Nam in aliquo distat: qz h sciẽte illud ignorãte dño fit: vt. ff. de acq. pos. interdum.

h ¶ De reda. Id est de curru ducto ab equis.

a ¶ Non intelligentibus: id eſt non videntibus.

Conti/nuatio. ¶ De rebus corporalibus ⁊ incor/poralibus. ¶ Quia viſum eſt de ſe/cunda diuiſione reruz: ſcilicet q̄ que/daz ſunt pu/blici: quedã ſunt nulli⁹: ⁊ quedã ſin/gulorum ⁊c. ſequebat̃ de tertia diui/ſione videre q̃ ita ſe ha/bet: q̄ reruz quedaz ſunt corporales: quedam in/corporales: de qua diui/ſione tracta/turus inſtitu/lauit iſtam rubricam. Porcus.

Diuiſio Quedaz Totus iſte titu/lus diuidit̃ i q̄nq̄z ptes. Prio ponit vnã diuiſionẽ rerũ. Scd'o diffinit res corporales ⁊ exẽpla demonſtrat. Tertio diffinit res icorpales ⁊ per exẽpla demõſtrat. Quarto rñdet cuidaz tacite q̄oni. Quĩto p̃dicta extẽdit. Secũda ibi (Corpales ſunt.) Tertia ibi (In corpales.) Quarta ibi (Nec ad rẽ.) Quinta ibi (Eodem numero.)

Rerum diuiſio/nes q̄ ſunt. b ¶ Preterea.i. predictam diuiſio/nem. ſ.ti.j.in prin. Eſt ⁊ alia: q̄ que/daz cõia: quedaz publica: quedã vni/uerſitatis: quedaz nullius: quedã ſin/gularis. Itez quedam corporales: ⁊ quedaz incorpales: vt hic ſubiicit.

Rebus icorpo/ralibus c ¶ Corporales. ſic.ff. de reruz diui. l.j.§.quedam.

d ¶ Quedaz incorporales. Quid de hac diuiſione nos iuriſconſulti ege/mus? Rñ. q̄ multa corpalib⁹ locum gruunt h̄nt q̄ nõ h̄nt in icorpalib⁹. icorpa/lia enĩ nõ tradunt̃: nõ vſucapiunt̃ re lib⁹ nõ [...] gularit̃: vt.ff.de acq.re.do.l.ſeru⁹.§.comu/niant. aliq̄ cõ [...] q̄ corpa [...] incorpales. ⁊ de vſuca.l. vſucapiões nõ vẽdicãt̃: vt.ff. de rei vẽ.l.vẽdica/tio: ac non trãſferũtur penitus: vt ff.pro ſo.l.j.§.⁊.iij. non poſſidẽtur: vt.ff. de ac. poſſeſ.l.iij.i princi.

intelligẽtibus[a] dominis cadunt.

¶ De reb⁹ corpalibus ⁊ incorpalib⁹:

¶ Corpalia tangi p̄nt de ſui nã: incorporalia vo nõ: l3 in eis cõtineãt̃ corporalia: ſiue ſint ſeruitutes reales ſiue p̄ſonales. Areti.

Quedã preterea[b] res corporales[c] ſunt ⁊ q̄dã incorporales[d]. ¶ Corpales ſũt q̄ ſui nã[e] tãgi p̄nt veluti fundus: hõ: veſtis: aurũ: argentũ: ⁊ deniq̄z alie res inũerabiles[f]. ¶ Incorpales aũt ſunt q̄ tãgi nõ p̄nt: qualia ſunt ea que in iure[g] conſiſtũt: ſicut hereditas[h] vſuſfructus[i]: vſus ⁊ obligatiões[k] quoquo[l] modo contracte. ¶ Nec ad rez[m] p̄tinet q̄ in hereditate res corpales cõtinent̃. nã ⁊ fructus qui ex fundo[n] percipiũtur corporales ſunt: ⁊ id qđ ex aliqua obligatione nobis debetur

e ¶ Sui na/tura. Nã ſe/cus ſi p̄pter difficultatez vt res in p̄fundum ma/ris vel celo affixa.

ADDitio. Et v̄ iſta di/ctiõe igo ſ/po:tet.cb.h.

f ¶ Innumerabiles.i.nõ habiles ad numerandum. Joan.

g ¶ Que in iure cõſiſtunt.i. ſub hoc p̄dicabili ius ↄtinent̃ in quaꝝ diſtinc/tionib⁹ ponit̃ hec dictio ius in p̄dica/to qualia ſunt oĩa iura.ſ. incorpora/lia: vt.ff.de re.di.l.j.§.quedaz.

h ¶ Hereditas. vt.ff.de vb.ſig.l.nihil.

i ¶ Uſuſfructus.j.de vſufru.in pric.

k ¶ Obligatiões.j. de obli. in prin.

l ¶ Quoquo modo. Id eſt ſiue ex cõ/tractu: vel q̄ſi: vel maleficio: vel q̄ſi: vt.j.de obliga.§.fina.

m ¶ Nec ad rem. Rñdet tacite obie/ctioni.q.d.q̄no hereditas eſt incorpo/ralis cũ in ea ſint res corpales.

n ¶ Ex fũdo. in q̄ vſumfructũ hẽm⁹.

a ¶ Plerũqꝫ propter ſeruitutez que per actionem vel obligationem debetur: vt. j. de act. §. ꝗ. ꝓpter actionuz ceſſionẽ: vt. ff. man. l. ſi ꝓcuratorem. §. ſi. ꝛ ff. de rei vendi. l. ſi hominem. al'o iulian⁹. §. vſqꝫ adeo.
b ¶ Nam pro ſed.
c ¶ Ipſum ius hereditatis. i. ipſa hereditas: ꝛ ſic intranſitiue h tria leguntur.
d ¶ Fruendi. i. vſuſfructus.

plerũqꝫ a corpale ẽ: veluti fundus: hõ: pecunia. Nam b ꝛ ipm ius c hẽditatis ꝛ ipm ius vtendi ꝛ fruẽdi d ꝛ ipſuz ius obligationis e icorporale ẽ. ¶ Eodez numero f ſũt iura g p̄dioꝝ vrbanoꝝ ꝛ ruſticoꝝ q̄ ẽt ſeruitutes h vocant.

e ¶ Ipſum ius obligationis: id eſt obligatio ipſa.
f ¶ Eodez numero. i. incorporalia.
g ¶ Iura. i. ſeruitutes.
h ¶ Vocantur. De quibus. j. titulo ꝓprio di ſta tiz. De qbuſdam querit lz ad nos nõ ptineant: vt de aere: fumo: ꝛ de flatu aialis? Rñ. ſz phos h ẽ corporalia. Itẽ qd de angelis bonis ꝛ malis ꝛ aia hoīs. Rñ. hec incorpalia eſſe.

Fum⁹ et aer corporalia ſunt.

¶ De ſeruitutibus ruſticoꝝ p̄dioꝝ.
¶ Dictum eſt ſupra de rebus incorporalibus in genere: ſequit͂ videre in ſpecie: ꝛ ideo a ſeruitutibus initium facit que ſunt incorporales: vt. ſ. ti. j. in ſi. Ange. aretinus.

Ruſticoꝝ. Iſte titulus diuidit͂ in qnqꝫ ptes. Primo ponit de ſeruitutib⁹ ruſticoꝝ prediorꝫ. Secundo de ſeruitutib⁹ vrbanorꝫ prediorꝫ. Tertio reddit ad ſeruitutes ruſticoꝝ. Quarto ponit quare appellant͂ ſeruitutes p̄dioꝝ. Quinto ponit qualiter dicte ſeruitutes cõſtituantur. Secunda ibi in. §. (Prediorꝫ.) Tertia ibi in. §. (Inter ruſticorꝫ.) Quarta ibi (Iõ aũt.) Quinta ibi in. §. (Si quis velit.) Areti.

¶ De ſeruitutibus ruſticoꝝ prediorũ. ¶ Qui hꝫ ſeruitutez itineris põt ipe ſolus ire: nõ aũt iumentũ vel vehiculuz ducẽ: ſec⁹ ſi habeat ſuitutẽ actus. Et ſeruit⁹ vie cõtinet i ſe iter ꝛ actũ. Et aque ducẽde ſeruit⁹ cõtinet vt poſſint aque p fundũ vicinũ duci. Areti.

¶ Ruſticorꝫ. Caſus. ¶ Uñ po. ſic caſuz. Domine iaz video ſeruitutes ruſticoꝝ prediorꝝ: dicatis ergo mihi quid eſt iter: Ad hoc rñdet.

reſpon. Amice iter eſt ⁊c. prout conti-
netur in littera. ⁊ ſic po. caſum de ce-
teris ſeruitutibus.

a ¶ Ruſticorum. ſic. ⁊ ff. eo. l. j.

b ¶ Jura. id eſt ſeruitutes. Et nota hic tria genera ſeruitutū: quedam a perſona perſone debentur. de quibus dicit ſ. de iure perſo. quedā ab vna re alteri rei: de qbus dicit in hoc titulo. †quedā a re perſone vt vſusfruct⁹: ⁊ vſus ⁊ habitatio, vt. j. titu. j. ⁊ ij. Poteſt et quartū dici vt a perſona

Ruſticorum[a] prediorum iura[b] ſūt hec iter: actus: via: aqueductus. Iter eſt ius[c] eundi ambulandi[d] hominis: non etiam iumentum[e] agendi vel vehiculum. Actus eſt ius eundi ambulandi hominis: agendi iumentum[f]: vel vehiculum. Itaq₃ qui habet iter: actum[g] nō habet ſed qui habet actum. iter h₃[h] eoq₃[i] vti pot etiam ſine iumento. Via eſt ius eūdi[k] ⁊ agēdi ⁊ ambulandi hominis. nam iter et actum via in ſe cōtinet[l]. ¶ Aqductus eſt ius aq̄ ducēde[m] per fundum alienū.

rei debeatur. vt. ff. de cōditio. ⁊ demō. ticio. §. ticio. ⁊ de ali. ⁊ ci. le. l. duos.

c ¶ Jus eundi. Solus. vt per hoc diſcrepet a ſequenti.

d ¶ Ambulandi. ſcilicet cum alio.

e ¶ Jumentum. Scilicet ſeparatum a ſe: vel armenta ſeparata a ſe: ſed ſuper equo ire poteſt vt. ff. de ſerui. ruſt. predi. qui ſella. in prin. ⁊ l. iter. Quādoq₃ iter nō eſt ſeruitus: vt ſi vſufructuario detur a domino alterius predij. vt. ff. ſi ſeruitus vē. l. ij. §. ij. Tertio groſſe di quelibet via per quā itur.

f ¶ Jumentum. Uel ſubtus vel ante ſe. ⁊ idem ſi in vehiculo.

g ¶ Actū nō h₃. per conſequentiam.

h ¶ Iter habet. quo ad commodū: non quo ad ſeruitutem. ſunt enim due ſeruitutes diuerſe. vt. ff. ſi ſer. ven. loci. §. j. ⁊ ff. de adimē. leg. l. j.

i ¶ Eo. ſ. itinere contento ſub actu.

k ¶ Eūdi. hec ỽba expone vt. ſ. e. §. j.

l ¶ Continet. Sed que eſt differētia ſm̄ hoc inter actum ⁊ viam? Reſpondeo. qui habet viā poteſt trahere trabem ⁊ lapides ⁊ recte ferre haſtā (j) que non permittuntur habenti actū. vt. ff. de ſeruitute ruſticorum prediorum. l. qui ſella. §. j. Item certa vie latitudo ē. viij. pedum in directū in angulis. xvj. niſi maiorē vel minorē placuerit facere conſtituentibus quod nō eſt in actu. vt ff. de ſeruitu. ruſticorū prediorū. l. vie. ⁊ l. certo §. latitudo. ⁊ l. via cōſtitui.

ADDI. Cūmodo ciuiliter gerat ⁊ non deuaſtet fruct⁹. Quod no. pro capitaneo: cui conceditur tranſitus per aliquod territorium. Ange. ⁊ Ja.

m ¶ Aque ducende. Siue inuecte ſiue inuehende. vt. ff. eodem. l. labeo.

¶ Prediorum vrbanorum. Caſus.

¶ Hic incipit ſecunda pars principalis iſtius titu. in qua ſic pono caſum. Domine iam vidi que ſunt ſerui. ruſticorum prediorum: dicatis mihi ſi placet que ſunt ſer. vrba. prediorum? Ad hoc reſpondet. Amice. ſer. vrba. predio. dicuntur que ipſis edificijs inherent. Dicuntur enim ſeruitu. vrbanorum predio. quīa edificia predia vrbis appellamus etiā ſi in villa poſita ſint. Non enim locus: ſed materia vrbanū predium efficit. Sed domine ſi placet ponatis mihi exēpla de ſer. vrba. predi. Ad hoc reſpon. Amice. ſer. vrba. predi. ſunt he. vt vicinus onera vicini ſui in edibus ſuis ſuſtineat: v₃ vt liceat vicino tignum de edibus ſuis in parietem vicini ſui immittere. Item

† Que poſt q̄ ſunt cōſtitute trāſeūt cū re ipſa ad qn̄cūq₃ vadat. ſecus ſi eiſſet pmiſſe tm̄. Et in ipſarū cōſtitutione d₃ tā cōſtituens fundi ſuiēntis q̄ is cui cōſtituit fundi dñantis inſolidū habere dominiū. Ange. Act⁹ et via differunt. Continuatio.

vt vicinus ſtillicidiū vicini ſui vl' flumen in cloacas ſuas vel in areā ſuā recipiat: vel etiā interſeruit: p̄dio. cōnumeratur hec ſeruitus ne quis edes ſuas altiꝰ extollat: vt luminibꝰ vicini ſui officiant.

e ¶ Tollat. vel non tollat. qḋ poteſt prodeſſe mihi ad lumina refulgēda: vnde dicitur in libro machabeorum. refulſit ſol in clipeos aureos ⁊ reſplēduerunt montes ab eis. vt. ff. eodem. ſi arborez. §. interdū. Uel dic ꝙ tollat vt ſit ſeruitus: vt mō in aliis diximꝰ. j. Machabe. vj. ca.

¶ Seruitutes que edificiis debētur lꝫ in villa cōſtitute dicunt̄ ſeruitutes vrbanoꝝ p̄dioꝝ. Are.

¶ Prediorū vrbanoꝝ ſūt ſeruitutes q̄ edificiis īherent: ideo vrbanoꝝ dicte ſūt qm̄ edificia oīa vrbana p̄dia appellamus: ⁊ ſi in villa [a] edificata ſunt. Itez vrbanorū p̄diorum ſeruitutes ſunt he: vt vicinus [b] onera vicini ſuſtineat: vt in parietē eiꝰ liceat vicino tignū immittere: vt ſtillicidiuz [c] vel flumen recipiat qs in edes ſuas: vel in areā: vel in cloacam: vel non [d] recipiat: ⁊ ne altius qs tollat [e] edes ſuas: ne luminibus vicini ſui officiant.

¶ In ſeruitutibus ruſtici predii etiaz cōputantur hic deſcripte. Aretinus.

¶ Inter ruſticorū prediorum ſeruitutes quidaz computari recte putāt aq̄ hauſtuz [f]: pecoris [g] ad aquā appulſum

a ¶ Predio rū. In villa. nō enī locus ſꝫ materia facit vrbanum p̄diū: qḋ dic. vt. ff. de v̄bo. ſigni. l. vr. p̄dio.

b ¶ Uicinus. Id eſt domꝰ vicini.

c ¶ Stillicidium. Qḋ ſtillat: ⁊ iterdum directo cadit: īterdū nō ꝓpter vētū forte: ſed flumen directo cadit: et maxime per dochiā. i. canale. vt. ff. d ſer. vrb. pre. ſeruitutes. §. ſtillicidiū. Accur.

¶ Item ruſticorū. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars p̄ncipalis in qua ſic pono caſuz. Dn̄e vos dixiſtis mihi q̄ ſunt ſeruitutes ruſticorum prediorum ⁊ vrbanorū: ſed nūquid plures ſunt ſeruitutes ruſti. p̄diorum: Ad hoc reſpondet ꝙ ſic. naz inter ſeruitutes ruſticorum prediorū quidam certe putant huiuſmodi ſeruitutes connumerari: videlicet ius hauriendi aquā ex fonte vicini. Item appulſum pecoris ad aquam. Item ius paſcendi. Item ſeruitutem calcis coquende vel arene fodiende.

d ¶ Nō recipiat. h. ſ. non recipere eſt ius non ſeruitutis: ⁊ immo potius libertatis: ⁊ hanc negatiuā referas ad omnia exempla proxime dicta. Uel dic recipere talia eſt ſeruitus. ita ecōtra ſi deſinit recipere eſt mihi quondaz recipienti ſeruitus ⁊ onus. ⁊ ſicut in preſcribenda ſeruitute indigebam aliquo facto: ſic econtra in preſcribenda ſua libertate indiget facto ſcilicet vt foramina obturet vel ſimilia faciat que non ſunt neceſſaria in preſcriptione libertatis contra ruſticam ſeruitutem: ⁊ ideo tantum in affirmatiua lex dicit de eis ſcilicet ius eundi agendi ⁊c̄. vt. ff. de ſeruitu. vrbano. prediorꝫ. l. v. ⁊. ū. eodez circa p̄ncipiū.

f ¶ Item. Aque hauſtū ſcilicet ius hauriendi aquā neceſſariā agro meo vel laborātibꝰ in eodē ex fonte vicini. ADDITIO. Dic quatenus eſt neceſſarium pro vtilitate fundi mei. vt l. ergo. §. neratius. ff. de ſeruitute ruſticorum prediorum.

g ¶ Pecoris ſcilicet ꝯſtituti ad ſtercorandum agrum meum: ⁊ ſic bibent vel paſcentur in tuo vicino agro. et ſic ſunt reales ſeruitutes. Sed contra

ff. de al. et ci. le. l. mela. §. fin. Rñ. ibi perſonales dicuntur: quia cum perſona durant. ⁊ argumentum. ff. de ſeruit. ru. ruſticorum prediorum. pecoris. vel ſi non habeo predium. cui ſupradicta expediãt: nõ erit ſeruitus: ſed magis illud ius. ſ. pactionis vel cõuentionis, vt ff. de ſer. vt pomum.

a ℭ Calcis coquẽde. neceſſarie ad domũculam in agro meo conficiendam: propter fructus percipiendos. Idẽ dicas de arena fodienda.

ℭ Ideo autem. Caſus.

ℭ Ibi incipit quarta ⁊ vltima pars in qua ſic pone caſum. Domine iam video que ſunt ſer. tam ruſticorum quam vrba. ſed dicatis mihi quare huiuſmodi ſeruitutes dicunt̃ prediales? Ad hoc rñ. imperator. Certe amice optima ratione dicũtur prediales predicte ſeruitutes: huiuſmodi enim ſeruitutes ſine predijs cõſtitui non pñt. Nemo enĩ ſeruitutẽ vrbanorum vel ruſti. prediorum põt acqrere vel alij debere niſi predium habeat. ſed pone caſum. Dñe iaz video quare dicunt̃ huiuſmodi ſeruitutes prediales. dicatis mihi qualiter cõſtituuntur huiuſmodi ſerui.? Ad hoc rñ. huiuſmodi ſeruitutes pñt cõſtitui duobus modis. Aut enim conſtituuntur ſer. huiuſmodi inter viuos aut in vltima voluntate. Si autem inter viuos aliquis velit ſeruitutem aliquaz de ſuis predijs vicino ſuo cõſtituere: hoc pactis ⁊ ſtipulationibus efficere dz. Si autem in vltima voluntate poteſt etiam teſtator in teſtamento ſuo heredem inſtitutum damnare vt altius edes ſuas nõ tollat ⁊c. prout cõtinetur in littera.

ius paſcendi: calcis coquẽde [a]: harene fodiende.

ℭ Omnes ſupradicte dicũtur ſeruitutes prediorum: quia ſine predijs eſſe nõ poſſunt. Aretinus.

ℭ Ideo autem he ſeruitutes prediorum appellãtur: quoniã ſine predijs conſtitui nõ poſſunt. Nemo enim ſeruitutẽ poteſt acqrere vrbani vel ruſtici predij: niſi q habet prediũ: nec [b] quiſq̃ debere niſi qui prediũ habet.

ℭ Per oẽm cõtractum ⁊ etiã per vltimã voluntatem põt huiuſ cõſtitui. Are.

ℭ Siqs velit vicino aliqñ ius [c] cõſtituere: pactiõib[9] [d] atq̃ ſtipulationib[9] id efficere dz. ℭ Põt etiam in teſtamẽto quis heredẽ ſuũ damnare ne alti[9] tollat edes [e] ſuas: ne luminib[9] vicini ediũ officiant: vel vt patiatur eũ tignum in parietẽ ſuum immittere, vel ſtillicidiũ

b ℭ Ideo. Nec quiſq̃. ſcilz vt ſeruitus ſit: obligatio tamen eẽ põt vt. ff. de euic. fundũ. §. j. ⁊ ff. fa. her. heredes. §. cõtra. ſi promiſſor vie ⁊c.

ADDITIO. Et no. q debent eẽ oẽs inſolidum. alĩs fundo cõmuni nõ poteſt per vnũ ex ſocijs libertas acquiri: nec ſeruitus imponi: quãuis ſibi preiudicet: alijs poſtea etiam ſingulariter cõſentientibus. poteſt tamẽ preſcribere ſeu petere declarari ipſam deberi. Item pluribus ſocijs promiſſa vnus ex eis in aliorum preiudiciũ remittere poteſt. ſm Ange. hic.

c ℭ Siquis. Ius. ſ. aliquam ſeruitutem de ſuperioribus.

d ℭ Pactionibus. i. pactionalibus ſtipulationibus ſimilis expoſitio eſt ff. de acqui. poſ. l. ſi rem. in fi. Vel pactionibus. i. contractibus alijs vt vẽditione ⁊ donatione: ⁊ quod ſubijcit ſtipulationib[9]. id eſt obligationibus verborum tantum.

e ℭ Edes ſuas. Quibus ſeruitutibus nõ impoſitis cuilibet vſq̃ ad celum.

Duplr lr̃az exponit.

Edificare licet vſq̃ ad celum.

lum liberum eſt edificare. vt. ff. q̃d vi aut clam. l. fi. §. penul. et de ſerui. l. fi. a ¶ Ducere. his deficientibus cuilibet res ſua libera eſt: ⁊ poterit alium prohibere volentem ingredi in ſuum agrum. vt. ſ. de re. di. §. ſe. ve. ⁊. §. plãe.

Continuatio. ¶ De vſufructu. ¶ Viſũ eſt de ſeruitutibus realibus ſequitur videre de perſonalibus ĩõ ſequitˀ de vſufructu qui ẽ ſeruitus perſonalis. vt. l. j. ff. de ſeruitutibus. quia plures ſunt ſpecies ſeruitutis. vt notat glo. ſ. titu. j. in princ. Ange. areti.

habere: vel vt patiatˀ eum per fundũ ire: agerˀ: aquamue ex eo ducere [a].

¶ De vſufructu.

¶ Qualitas nõ poteſt eſſe ſine ſubiecto ⁊ ad remotionẽ ſubiecti ſequitˀ qualitatis remotio ſeu accidentis.

Vſuſfructus [b] ẽ ius [c] alienis [d] vtẽdi [e] fruendi [f] rebus ſalua [g] rerum

Diuiſio. Vſuſfructus. ¶ Totˀ iſte titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ponit diffinitionẽ vſuſfructus. Secundo qualiter vſuſfructus conſtituatur. Tertio ſuper quibus rebus conſtitui debeat. Quarto quomodo finiatur. Secũda ibi (Vſuſfructus.) Tertia ibi (Conſtituitur autem vſuſfructus non tantũ in fundo ⁊ edibus ⁊c̃.) Quarta ibi (Finitˀ vſuſfructus morte vſufruc. ⁊c̃.)

☞ ¶ Vſuſfructus. Caſus ¶ Pone ſic caſum in prima parte. Acceſſi ad Juſtinianum: ⁊ ita propoſui coram eo. Domine iam video ꝙ vultis tractare de vſufructu dicatis quid eſt vſuſfructus? Ad hoc reſpondet imperator. Amice vſuſfructus eſt ius vtẽdi fruẽdiue rebus alienis ſalua rerum ſubſtantia. ⁊ ꝙ hec diffinitio bona ſit patet tali ratione. vſuſfructus eſt ius id eſt ſeruitus conſtituta in corpore. ſ. quo corpore ſublato et ipſum vſumfructum tolli neceſſe eſt.

b ¶ Vſufructus. ſic. ff. eo. l. j. ⁊. ſ. c ¶ Eſt ius. i. ſeruitus: ⁊ per hoc pȝ ꝙ nõ loquitˀ de ipſis fructibus fundi qui ſunt corporales imo de iure vtendi. vt. ſ. de re. cor. ⁊ incor. §. j. Sicqȝ per hoc verbũ. ſ. q2 expono ius id eſt ſeruitus: remouetˀ vaſallus ſuperficiarius ⁊ qui alˀs vtile dñiũ hȝ. Jtẽ hoc ius eſt ẽt perſonale: q2 cũ pſona extinguitˀ vt. j. eo. §. finitˀ. Item eſt forma quedam a pprietate ſeparata: cuȝ apud vnũ poſſit eẽ proprietas: apud alium vſuſfructus: vt. ff. de acq. poſ. l. pmiſceri. Jus autẽ q̃d dñs fundi hȝ in fructibus percipiẽdis eſt cũ cã. id eſt cũ pprietate. vt. ff. de excep. rei iu. ſi cũ teſtõ. §. penul. (vſuſfructus formalis. vſuſfructˀ caſualis.)

d ¶ Alienis. nã ſua res nemini ſeruitutem dȝ vt. ff. de ſer. vrb. pre. l. in re cõmuni. ⁊. ff. ſi vſufru. pe. l. vti frui. in prin. Jtẽ q̃d ſubijcit rebus dic. ſ. quibuſlibet. niſi vſu conſumantˀ. vt. j. e. §. conſtituitur. ⁊. ff. ſi cer. pe. l. j. in fi.

e ¶ Vtẽdi. ad differentiã creditoris qui vti nõ debet pignore vt. j. de obli. que ex delic. naſcũ. §. furtum.

f ¶ Fruendi. ad differẽtiã nudi vſus in quo tantum vti ⁊ non frui permittitur. vt. j. titu. j. in princi.

g ¶ Salua rerũ ſubſtãtia. i. preſtita cautione vel ſatiſdatione de ſaluanda ſubſtantia rei ſm quoſdã. ⁊ ſic dicunt cautionẽ eſſe de ſubſtãtia vſuſfructus. arg. pro eis. C. eo. l. j. ⁊. ff. de vſufru. leg. l. vxori. Nos contra. dicimus enim ꝙ hec cautio nõ eſt de ſubſtantia vſuſfructus nã ſine ea vſuſfructus eſt. plus dico: q2 in caſibus nullo modo pſtatur. ff. de le. vel fideicõ. no. ca. l. j. §. ſi ad fiſcũ. ⁊. C. de bo. que lib. l. fi. ⁊. ff. vſufr. queãd. ca. l. ſi vſufructˀ. §. illud. ⁊. §. plane. Dic ergo ſalua rerũ ſubſtãtia. q. d. tandiu durat vſuſfructˀ quãdiu durat ſubſtantia ⁊ hoc ſtatim (Cautio nõ ẽ de ſubſtãtia vſuſfructˀ.)

probatur ſibi:eſt autem ⁊c̃. ⁊ ſic verba ſunt de diffinitione:ſed non cautio.
a ❡ Eſt autem. ſ. vſuſfructus.
b ❡ Jus. id eſt ſeruitus vel forma corpori inherens.

pptl.l.j.§. ſi qs ſic. ⁊.C.cõla & ma.l.j.
g ❡ Deducto. Nota deducto ſi enim vni ſimpliciter fundum:alij vſumfructum legauerit : ambo concurrunt in vſufructu.vt.ff.de vſufru.accreſ.l.inde neratius. §.non ſolu3. ⁊ de vſufru. ea.reru3 que vſu conſu .l. ſi tibi.

ſubſtantia. Eſt autem [a] ius [b] in corpore : quo [c] ſublato et ipſu3 [d] tolli neceſſe eſt.

❡ Uſuſfructus poteſt conſtitui ta3 inter viuos q̃3 in vltima volũtate. Et ne proprietas ppetuo ſit inutilis certis modis finit. h.d. Are.

❡ Uſuſfructus [e] a proprietate ſeparatione recipit: idq3 pluribus modis accidit vt ecce ſi qs vſumfructum alicui legauerit.na3 heres nudã [f] habet proprietate3:legatarius vero vſumfructu3. Et cõtra ſi fundum legauerit deducto vſufructu:legatari⁹ nuda3 habet pprietate3:heres vero vſumfructum. Item aly vſumfructũ:aly deducto [g] eo fundũ legare [h] põt. Sine te-

c ❡ Quo.ſ. corpore perempto:vt domo ꝺſtructa. vel fundo caſmate perempto: vl'iumẽto mortuo in quo vſufructus habet. vt.ff. pro ſoci. verum .§. penultimo.
d ❡ Ipſu3. ſcili3 ius vtẽdi fruendi.
❡ Uſuſfructus a pprietate. Caſus.
❡ Hic icipit ſcecũda pars prin.in qua po. ca. Domine ia3 video quid eſt vſuſfru.dicatis mihi ſi placet qualiter conſtituitur vſuſfru: Ad hoc rñ.amice vſufr. recipit ſeparationem a proprietate. ⁊ hoc poteſt varijs modis contingere. vt ecce ſi tytius legauit tibi vſumfr.fundi ſui. nam in hoc caſu heres inſtitutus nudam h3 proprietatem. ⁊ tu habebis vſumfr.a pprietate ſepatum. ⁊ ſil'r in caſu cõuerſo. Si tytius legauerit tibi fundũ deducto vſufr. nã in h̃ caſu tu legatari⁹ habebis nudam proprietatẽ ⁊ vſumfru.penes herede3 tytij teſtatoris remanebit. Ipſe poterit teſtator in ſuo teſtamẽto vni vſũfr. legare. ⁊ alij vſufru.deducto fundũ legare poteſt.
e ❡ Uſuſfructus. Sed oppone:ante ſeparationem non eſt vſuſfructus.ſed nec poſt ſeparationem recipit ſeparatione3: Reſpon. vſuſfructus.i.qui poſtea dicitur vſuſfructus.
f ❡ Nuda3. Sic.C.de mulꝭ. que ſer.

ADDitio.
Quod eſt verũ ſm Ang. qñ vtrũq3 legatũ erat ſpeciale. ſecus ſi legatum vſufruc.eẽt vniuerſale:puta omnium bonoru3:qꝺ an obliget ad collectas ad debita hereditatis. vide per Angelum.j.in.§.ſequen.
h ❡ Legare poteſt. Item ⁊ alijs modis. vt.ff.eo.ti.l.proculus.datur autẽ cum inducitur in poſſeſſionẽ fructuarius:⁊ proprietarius patitur cum vti frui. vt.ff. eo.l.iij.in princi.
❡ Si quis vero. Caſus. ❡ Sed pone in tertia. Domine iam vidi qualiter conſtituitur vſufru. in vltima voluntate.nunquid alio modo conſtitui poteſt: Rñ.q ſic:iter viuos eni3 vſuſfructus conſtitui poteſt : vnde ſi quis velit vſufructu.alij ſine teſtamẽto cõſtituere h pactionibus ⁊ ſtipulationibus iter viuos efficere poteſt. Hec dicuntur vſq3 ad illũ. §. Ne tamen. Sed pone in quarta. Dñe iã vidi q vſuſfructus formalis ſeparat a pprietate. ⁊ pprietas nuda remanet:que ergo vtilitas erit in proprietate: Ad hoc rñ. Amice magna vtilitas eſt in pprietate. Nec in vniuerſu3 inutiles eẽ pprietates ſemper vſufructu exiſtente ſe-

ſtamento vero ſi qs velit vſumfructum alij conſtituere [a] pactionib' [b] & ſtipulationibus id efficere dꝫ. Ne tñ in vniuerſuꝫ inutiles eſſent proprietates ſemp abſcedẽte [c] vſufructu placuit certis [d] modis extingui vſumfructum: & ad proprietatem reuerti.

¶ Vſusfructus proprie conſtituitur in omnibus reb' que vſu nõ cõſumũtur: in his autẽ que vſu conſumunt improprie conſtituitur: ſi tamen relinquit & ſit pecũia: dominiũ eius in legatarium transfertur: ſi caueat de ſoluendo tantũdem & in alijs rebus ſoluere eſtimationẽ. h.d. Aretin'

parato ſtatutũ eſt certis modis vſũfructum finiri.

a ¶ Conſtituere. inter viuos.

b ¶ Pactionibus. expone. vt. ĩ. tit. j. §. diximus & §. fina.

c ¶ Abſcedente. id ſeparato exiſtẽte. Et erit pro qõne illa q liber hõ non poterit locare operas ſuas in ppetuuꝫ: ne libertas ſit inutilis. qd Ir. conceſſit. argu. ff. de condi. & demon. l. tyrio. §. tyrio. & ſi. ho. ex. l. j. Sꝫ Joã. contra: cũ poſſit per ſubſtitutũ ſeruire. (j). vt. C. de epiſ. & cle. l. ſi quis. & l. ad ſimilitudinẽ: cũ hic non agatur vt per ſe tm̃ operet. vt. C. de ca. tol. l. vna. §. ne aũt. & ff. de duo. re. l. nemo eſt. Uel etiã poſſit intereſſe preſtare. vt. ff. de re iudi. l. ſi qs ab alio. §. finali.

Opas ſuas an poſſit qs in ppetuũ locaꝛ.

ADDITIO. (j). Periculo tñ ſuo etiã ſi fuerit approbat' a iudice put regrit. Itẽ dꝫ eſſe talis qui al's principalr p ſe eſſet idoneus. Itẽ vex ſi nõ fuit electa induſtria pſone & nõ poſſit p ſemetipm̃ ſuire. al's ſecus. Ang. ar.

d ¶ Certis mo. vt. j. eo. §. finitur.

¶ Conſtituit. Caſus. ¶ Hic icipit quinta pars in qua ſic po. ca. Dñe iã video qd eſt vſuſfru. & qb' modis cõſtituitur vſufru. dicatis modo mihi i quibus reb' vſuſfru. cõſtitui poteſt: Ad hoc rñ. Amice conſtitui põt vſuſfru. non tm̃modo in fundo & edificijs: ſed etiã in ſeruis & iumentis & pecorib' & oĩbus alijs rebus tam mobilibus qꝫ imobilib': excepꝫ. vꝫ. his que ipſo vſu cõſumuntur. Nam in huiuſmodi rebus neqꝫ ciuili neqꝫ naturali rõne vſuſfru. conſtitui poteſt veluti in vino & oleo: frumẽto: veſtimẽtis: qbus ſimilis ẽ pecunia numerata: nã ſicut predicte res vſu cõſumũtur: ita pecunia numerata ipſo iure aſſidua permutatiõe qdãmodo ſubſtantialiter extiguitur. Sed lꝫ proprie in pdictis reb' vſuſfructus conſtitui nõ poſſit: qdã tñ ſenatus vtilitatis cã ſtatuit hmõi rerum que vſu conſumunt quaſi vſuſfru. poſſe conſtitui: ita tñ vt noie earum rerum heredi idoneo cautũ ſit. vñ ſi pecunie vſuſfructus alicui legatus ſit: ipſa pecunia ita legatario datur vt etiã in dominium ipſius legatarij transferatur. ſed legatarius ſatiſdationeꝫ exponit heredi de tãta pecunia heredi reſtituẽdo cum legatarius morietur aut capite minuet. & ita ſecuritas cautiõis apprehendẽde loco ppꝛietatis remanebit. & ſimiliter ſi vſuſfru. aliax rerũ que ipſo vſu conſumunt legatus fuerit: veluti vini olei & frumenti: hmõi res ita tradũtur legatario vt eius fiant: ſed tñ anteqꝫ tradãtur legatario eſtimantur: & legatarius ſatiſdat heredi ſe cuꝫ morieт aut capite minuet tãtũ reſtituturum quãtum hmõi res tẽpore traditionis eſtimate fuerant. Ex pdictis igit manifeſte patet q ſenatus nõ fecit vſumfru. eax rex que vſu cõſumunt. nec eniꝫ poterat hoc facere: ſed tñ p hmõi ſatiſdationẽ heredi ex-

poſitū ꝗ̄ ſi vſufru. in reb⁹ q̄ vſu cōſumūt vtilita tis cauſa conſtituit.
a ¶ Conſtituitur. In fundo. etiam ſterili. vt. ff. e. l. ſtatue. §. j.
b ¶ Naturali. q: non poteſt eſſe ſal ua ſubſtantia: qd̄ eē dꝫ vt. ſ. eodē in principio.
c ¶ Ciuili. quia tranſit i dñiuꝫ legatarij vnde ſi bi ſeruire nō pōt. vt. ff. ſi vſuſfruct⁹ pe ta. l. vti frui. in pͥcipio.
d ¶ Veſtimēta. ff. eo. ſed ꝛ ſi qd. §. ꝛ ſi veſtimentoꝝ. cōtra Sol. ibi loquit̄ de q̄buſdā veſtimētis que ꝑpetuo durabant: hic de tpalibus.
e ¶ Permutatōe. nā que hodie ē mea: cras erit tua: ſic extinguit̄ quo ad dominiū meū qd̄ definit. ſic. ſ. de reꝝ di. §. ſi tamē. Itē ſi cū alia miſceatur extinguitur. vt. ff. de ſol. ſi alieni.
f ¶ Senatus. cuius nomen non habemus.
g ¶ Satiſdat. Sed nōne hec ſatiſdatio: vel illa qua ſatiſdat legatari⁹ vel vſufructuarius ſe vſurū arbitrio boni viri pōt remitti a teſtatore? R̄ſ. nō vt. ff. vt in poſ. leg. l. ſi pecunie. ꝛ C. d̄ vſufru. l. j. ꝛ C. vt le. no. ca. l. penul. illa aūt ſatiſdatio quā p̄ſtat heres de legato ſoluendo hōi pōt remitti. vt. ff. vt le. no. ca. l. lꝫ. ꝛ l. ſi. Et eſt ratio: q: hec ſatiſdatio cōtēplatione heredis interponitur: illa autē de legato preſtādo gratia teſtatoris vt ſua voluntas adimpleatur: vt. C. vt le. no. ca. al's vt in poſ. lega. l. ij. Non eſt ergo mirum ſi illud qd̄ ſua gratia introductum eſt teſtator poteſt remittere: aliud autē non vt. C. d̄ pactis in conſcribendo. ꝛ ff. de pac. l. pactuꝫ. ꝛ de oper. libe. l. cerdonem. ꝛ ad. l. falc. qd̄ de bonis. §. finali.

ADDITIO. Immo eq̄ d̄ fauore heredis ac d̄ ſuo diſponere pt. ſm Chriſtofo. p. l. vnuſ ex familia. §. ſi rē. ff. de legatis. ij. Et dicit ibi rationē: q: vno caſu inuitaretur ad delinquēdum. in aliq̄s autem non. Ang. areti.

¶ Cōſtituitur autē vſuſfructus nō tm̄ in fundo[a] ꝛ edibus: verum etiam in ſeruis: ꝛ iumētis ꝛ ceteris rebus exceptis his que ipſo vſu conſumuntur. ¶ Nam heredes neqꝫ naturali[b] rōne neqꝫ ciuili[c] recipiunt vſumfructū: quo i numero ſunt vinū: oleuꝫ: frumētum: veſtimenta[d]. Quibus ꝓxima eſt pecūia numerata. Nāqꝫ ipſo vſu aſſidua permutatiōe[e] quodāmodo extinguit̄. ¶ Sed vtilitatis cā ſenat⁹[f] cēſuit poſſe etiā earū rerū vſumfructum conſtitui: vt tamen eo noīe heredi vtiliter caueat̄. ¶ Ita qꝫ ſi pecunie vſuſfructus legatus ſit ita dat̄ legatario: vt eius fiat ꝛ legatarius ſatiſdat[g] heredi de tanta pecunia reſtituenda ſi morieť: aut[h] capite minuetur. Certe quoqꝫ res ita tradūtur legatario: vt eiuſ fiant: ſꝫ eſtimatis his ſatiſdat̄[i] vt ſi moriatur: aut capite minuatur tanta pecunia reſtituatur quāti he fuerit eſtimate[k]. Ergo ſenatus nō fecit qdē eaꝝ reꝝ vſumfruc. nec. n. poterat:[l] ſꝫ ꝑ

Satiſdatio d̄ legato ſoluendo pōt remitti a teſtatore: ſꝫ non de vtendo fruēdo arbitrio boni viri fauore ꝓprio renuntiare licet.

h ¶ [illegible] capite minueť. His eni duob⁹ modis tm̄ amittit̄ vſuſfructus. vt. ff. de vſufru. ea. re. q̄ vſu ꝯſu. l. in ſtipulatiōe. ꝛ l. quoniam.
i ¶ Satiſdatur. a legatario.
k ¶ Eſtimate. ſ. eo tempore quādo dant̄ legatario. ſic. ff. de vſufru. ea. re. que vſu conſu. l. ſi tibi vini.
l ¶ Poterat. ſcꝫ cum ſubſtantia in

his non ſalueتur: τ dominium muteتur. vt ſupra dictum eſt.

a ¶ Cautionem. Improprie. nam ſatiſdare debet. vt. C. de verbo. ſignifi. l. ſancimus. τ. ff. de vſufr. ea. re. que vſu cō. l. trib⁹. in fi. que cautio loco ꝓprietatis erit apud heredem.

¶ Finit. Caſus. ¶ Hic incipit ſexta ps in qua deter. quibus modis finit vſufru. Reſpon. ꝙ ſex modis finitur vſufru. vt aperte declaratur in littera. finitur enī quandoqꝫ morte naturali quandoqꝫ morte ciuili: quandoqꝫ non vtendo quandoqꝫ ceſſione: quādoqꝫ rei mutatione: quādoqꝫ interitu ipſius rei in qua habet vſu. τ ſm hoc poſſet hec ſexta pars in ſex particulas ſubdiuidi: ſed qꝛ particule per ſe patent in littera: idcirco particularum diſtinctioni non inſiſto. Pone igitur ſic caſum. Domine iam video quid eſt vſuſfructus. τ qualiter conſtituitur τ in quibus cōſtitui pōt. dicatis modo mihi: quibus modis finitur vſufru: Ad hoc reſpon. amice vſu. naturali morte vſufructuarij finitur τ ſimiliter morte ciuili. vꝫ. maxima τ media capi. dimi. vſufructuarij. finit ēt vſufru. ſi vſufructuari⁹ nō vtatur vſufruc. per tempus a lege ſtatutum. τ hec omnia ſtatuit noſtra conſtitutio. τ non ſolummodo predictis modis finitur vſufruc. ſed etiam ceſſione. Nam ſi vſuſfructuarius domino proprietatis ceſſerit: finitur vſufru. ſecus ſi extraneo ceſſerit: nā extraneo cedendo nihil agit. τ ſimiliter in caſu conuerſo ſi vſufructuario proprietatē rei in qua habet vſumfru. acquiſierit finitur vſuſfru. τ huiuſmodi acquiſitio proprie appellatur conſolidatio. τ non ſolū predictis modis finitur vſufruc. ſed etiā interitu ipſius rei in qua habet vſumfruc. nam ſi edes incēdio in totū conſumpte fuerint vel terremotu vel vitio proprio corruerint cōſtat vſumfructum extingui nec aree vſumfru. deberi.

cautionem a quaſi vſūfructū cōſtituit. ¶ Uſuſfructus finitur modis hic deſcriptis. Hoc dicit Angelus aretinus. ¶ Finitur autem vſuſfruct⁹ morte b vſufructuarij: τ duabus capitis c diminutionibus maxima d τ media: τ non vtendo per modū e τ tempus que omnia noſtra ſtatuit conſtitutio f.

b ¶ Finit. Morte. ſcilicet naturali. Sed contra ff. de noua. ſi vſuſfructus. Solu. nō contradicit. ibi enim anteqꝫ eſſem vſufructuarius delegaui. vnde ex eius perſona cui delegaui finitur: quia in eius perſona incepit: ſi autem poſtea delegaſſeꝫ ex mea perſona finiretur. vt. ff. de pericu. τ commo. rei vendi. l. neceſſario. §. finali.

ADDITIO. Dic ꝙ idem no. glo. in d. l. ſi vſuſfructus. ſed Bart. ibi dānat glo. qꝛ ſicut vſuſfructus nō poteſt cedi. ita nec actio pro vſufruc. Ange.

c ¶ Capitis. ſupra de capi. diminu. §. j. τ. ij. τ. iij.

d ¶ Maxima τ media: que mortes ciuiles ſunt. vt. ff. pro ſo. verum. §. ſocietas. non autem minima capitis diminutiōe vt. j. de acq. per arro. in pn.

e ¶ Per modum τ tempus. ſ. vt bonus paterfamilias. † Uel melius per modum τ tempus. i. per moderatum tempus. ſ. x. annorū inter pſentes. xx. inter abſentes. vt. C. de vſufru. l. corruptionem. Sed relictus ciuitati durat centum annis. vt. ff. e. an vſuſfructus. Actio ꝓ cōpetēs pro vſufructu non ipſo iure tollit: cū tēpus non ſit modus tollēde obligationis: ſꝫ in exceptionē pro dicto tēpore tollit: lꝫ in alijs modis qꝫ tēpore finiēdi ipſo iure etiā actio tollatur. vt. ff. de act. τ obli. l. obligationum fere. §. placet.

† Immo tūc nō finit ſꝫ agit ꝯ actio. l. aquilie cautiōe interpoſita. vt l. egſſimū. §. j. cū duabus ſe. ff. d vſufru.

f ¶ Conſtitutio. C. de vſufruc. l. corruptionem.

¶ Itez finit vſuſfructus ſi dño proprietatis ab vſufructuario cedatur.

¶ Nam cedendo[a] extraneo nihil agit vel ex contrario ſi vſuſfructuarius proprietatez rei acquiſierit[b]: que res[c] cōſolidatio appellat.

¶ Eo amplius cōſtat ſi edes incēdio cōſumpte[d] fuerit: vel etiā terremotu vl' vitio ſuo corruerint: extingui vſūfructuz neceſſe eſt: ꝛ nec[e] aree quidez vſumfructū ōberi.

¶ Cum aūt finituſ totus[f] fuerit vſuſfruct⁹ reuertitur: ſcilꝫ ad ꝓprietatē: ꝛ ex eo tpe nude proprietatis dñs īcipit plenam in re habere poteſtatem.

¶ De vſu ꝛ habitatione.

¶ Iiſdē modis cōſtituit et finit vſus ſicut ꝛ vſufructus. Et regulariter qui habet vſum nō poteſt in fundo morari ſi ē moleſtus domino: ꝛ laborantibus in eo. Item nō poteſt vſuꝫ vendere vel locare. Angelus aretinus.

a ¶ Cedendo. ī. ti. j. in fine primi caſus. cōtra. So. hic dicit de iure vtendi: qđ cedi non pōt: imo tunc ad proprietatē redit: vt hic. ꝛ. ff. de iure do. ſi vſuſfruct⁹. ibi de ipſa fructuū perceptiōe. ar. de pe. ꝛ con. rei ven. l. neceſſario. §. ſinali.

b ¶ Acquiſierit. ſ. finit vſuſfructus. Accur. flo.

c ¶ Que res. i. talis acquiſitio.

d ¶ Conſumpte fuerint. ſ. in totum: vt. ff. e. ſi cui inſule.

e ¶ Nec aree. ſic. ff. q. mo. vſufru. amit. l. repeti. §. penul. Argu. contra. ff. de pi. act. l. domo.

ADDITIO. Sed ibi loquitur in pignore: ꝛ ideo facilius extinguit vſuſfructus ꝙ pignus ne proprietas reddatur inutilis iuxta principiū huius tex. ſm Iaſonem.

¶ Cum autem. Caſus. ¶ Hic incipit ſeptima pars in qua ſic po. caſuꝫ. Dñe iam video quib⁹ modis finitur vſuſfru. Dicatis mihi modo ſi placet qđ iuris eſt qñ totus vſuſfructus eſt finitus: Ad hoc rñ. Amice cuꝫ totus vſuſfru. finitus fuerit reuertit ſtatiꝫ ad ſuaꝫ ꝓprietatē ꝛ ꝯſolidat cuꝫ ea: ꝛ qui primo erat dñs nude ꝓprietatis: incipit ex eo tpe plenā ꝓprietatem ꝛ ptātez in rem hēre: hec dicunt vſqꝫ in fi. ti. Nota q quedaꝫ res vſu ꝯſumit: quedaꝫ non. No. ſcđo q pecunia ipſo vſu aſſidua pmutatione conſumitur. Tertio n ɔ. duas dr̄ias inter vſumfr. eaꝝ reruꝫ que nō ꝯſumunt vſu ꝛ eaꝝ que ꝯſumunt vſu. Prima differentia his i reb⁹ q̄ vſu ꝯſumuntur trāſit dominiū i vſufructuariū: in aliꝫs autē nō. Scđa q: in his reb⁹ que vſu ꝯſumantur non pōt ſaluari ſubſtātia: ſꝫ in aliꝫs ſic. Et eſt tertia differentia: q: in his rebus que vſu conſumunt ſatiſdat vſufructuarius ſoluꝫ de reſtituēdo: ſꝫ in aliꝫs neduꝫ de reſtituendo: ſed etiā de vtendo fruendo arbitrio boni viri. Eſt etiaꝫ quarta differētia: q: vſuſfru. eaꝝ reruꝫ que vſu conſumūtur finit tantūmodo duob⁹ modis. ſ. per mortē ꝛ capitis dimi. ſed vſufru. aliaꝝ reruꝫ nō ſolūmodo finitur illis modis: ſed etiam aliꝫs pluribus modis: vt in. §. proximo.

f ¶ Totus. Nota totus: ſi enim pro parte non redit ad proprietatem: vt ff. quib⁹ mo. vſufruc. amit. l. excepta. Itē ſi ſunt duo cōfructuarij vno perdente alteri accreſcit: vt. ff. de vſufru. accreſcen. l. j. §. penul.

¶ De vſu ꝛ habitatione. ¶ Supra tractatū ē de vna ſuitute pſonali. vꝫ. de vſufr. hic ſequit de aliꝫs. Areti. Continuatio.

Diuiſio.

Iſdem iſtis. ¶ Totus iſte titulus i[n] tres partes diuiditur. Primo ponit d[e] vſu. Secu[n]do de ſeruitute habitationis. Tertio facit quoddaz preambuluz tranſiens ad alias ma[teri]as. Sc[un]da ibi. (Sz ſi cui.) Tertia ibi: (Hec de ſeruitutibus.)

a ¶ Conſtituitur. ſ. i[n] teſtame[n]to: [et] i[n]ter viuos. vt ſ. ti. j. §. j.

b ¶ Solet. Nu[m] q[uod] vſus pro parte co[n]ſtitui no[n] poteſt. vt. ff. eodem. l. vſus pars: ſz aliter in vſufru. vt ff. de vſufr. l. vſuſfructus ab initio. Et ratio eſt: q[uia] diuiduus e[ſt]: quod no[n] eſt in aliis ſeruitutibus. vt ff. ad. l. fal. l. j. §. ſi vſuſfructus. Nec obſtat ſi duobus vſus conſtituit[ur] q[uod] co[n]curſu partes fiunt: q[uia] occaſione. id eſt neceſſitate magis q[uam] ratione contingit. vt. ff. de riuis. l. labeo.

c ¶ Modis. quos ſupra titu. j. §. finitur. habuimus.

d ¶ Minus iuris. Sed in caſibus equales ſunt fructuarius [et] vſuarius. vt in vſu pecunie. vt. ff. de vſufru. ea. re. l. hoc ſenatus. §. ſi. Ite[m] in fundo: d[e] quo tu[m] fenu[m] tollit[ur] q[uan]tu[m] ſoli ſibi ſufficit. vt. ff. eo. fundi. Ite[m] in ſylua ceduo ſa et qua vterq[ue] lignis vide[r]e poterit. vt. ff. e. [redacted]

e ¶ Feno. i. herba.

f ¶ Strame[n]to. i. melega. genus eſt bladi.

Seruitutes ſunt in diuiduę p[re]ter vſu[m]fructu[m].

Vſuarius [et] fructuarius q[uando] ſunt equales.

HIſdez iſtis modis q[ui]bus vſuſfructus co[n]ſtituit[ur][a]: etia[m] nudus vſus co[n]ſtitui ſolet[b] yſde[m]q[ue] illis modis[c] finitur q[ui]bus [et] vſuſfructus d[e]ſinit. Minus[d] autez. ſ. iuris eſt in vſu q[uam] in vſuſfructu. na[m] his qui fundi nudum h[abe]z vſum nihil vlterius habere i[n]telligitur: q[uam] vt oleribus: pomis: floribus: feno[e]: ſtrame[n]tis[f] [et] lignis ad vſu[m] quotidianum[g] vtatur.[h] In eodem quoq[ue] fu[n]do hacte- nus licz ei morari vt neq[ue] d[omi]no fundi moleſtus ſit: neq[ue] his per quos op[er]a ruſtica fiu[n]t i[m]pedime[n]to[i] ſit. ¶ Nec vlli alij[k] ius q[uo]d habet aut locare: aut vendere: aut gratis co[n]cedere poteſt: cu[m][l] is qui vſumfructu[m] habet pot[eſt] hec omnia[m] facere.

¶ Habens vſum domus pot[eſt] i[n] ea habitare cuz marito: vel vxo[r]i [et] familia: [et] hoſpite[m] recipere: ſed tale ius non poteſt alteri cedi. Angelus aretinus.

¶ Itez is qui ediu[m] vſum h[abe]z: hactenus

g ¶ Quotidianum. Quid ſi hodie vſus qui mihi ſufficit co[n]ſtituatur: [et] cras ab alio i[n] alio fu[n]do co[n]ſtituatur. R[eſpo]n[deo]. locus erit electioni vel gratificationi i[n] toto vel in parte. arg. j. de le. §. ſi generaliter. [et] ff. de reli. l. finali.

h ¶ Vtatur. Nunquid in vino vel in frumento: [et] oleo: Reſpo[n]. quidam nullo mo[do]. Alij contra. quorum ſ[ente]n[ti]a eſt verior. vt. ff. eo. plenum. §. p[re]ter. Itez quis colet agrum: Reſpon. proprietarius ſi vult. † al[ia]s vſuarius. vt. ff. eodem. ſi domus vſus. [et] ff. de vſu. l. hactenus.

i ¶ Impedimento. al[ia]s: id eſt ſi alia de cauſa inueniat dominum [et] eius familiam poterit prohibere. vt. ff. e. l. ſi habitatio. §. finali.

k ¶ Alij. q. d. niſi proprietario.

l ¶ Cum. i. q[uam]uis.

m ¶ Hec omnia. ſupra titu. j. §. finitur. co[n]tra. Solu. vt ibi. Ite[m]. ff. loc. l. locare. co[n]tra. So. ibi. in predialibus

† Vt puta q[uia] fundus plus fructus afferet q[uam] ſit d[e] neceſſitate vſuarij.

ſeruitutibus loqtur hic in pſonalib᷒.

a ¶ Itē is. Ut ipſe tm̄.ff.eo.l.ij.§.j.contra. Solu. ibi ponitur ſoluʒ pro ſolūmodo. vt.ff.de vulg.ſub ſti.l. qui liberis.in principio.

b ¶ Cū marito preſenti et futuro. vt.ff.eo.l.ceteruʒ.§.mulieri.† et generalit̄ oēo recipiet q̄s et maſculus quomodo hoſpite. vt.ff. e.l. non ſolum.et.l.non aliter.

† Et q̄liter intelligatur ver ba ſi-nupta pſerit. vel viduali† vixerit.

Item ſi nupta erit vidua in teſtam to poſi-ta. vid Ang.h

ADDitio. Et inducit iſte text. vt ſtatuta et ſententie cōuis ſint ſtricti iuris: tm̄ reci-plant interpretationeʒ extenſiuā q̄n al's non poſſunt ſortiri effectuʒ: qd no.ſm ang.

c ¶ Item. Uti pōt. nō autē locare poteſt. ſi tm̄ aliqd cōducat faciendū: in eo poterit vti opera vſuarij ſerui. Iteʒ ipſi eidē ſuo ſua opa poterit locare. acqrit autē ex re nō ex opa vſuario. vt.ff. eo.plenum.§.fina.et.l.ſe.

d ¶ Et in iumento. facit.ff.eo.plenum.§.ſed ſi boum.et.§.equitij.

e ¶ Neqʒ lacte. niſi modico. vt.ff.e. plenū.§.ſed ſi pecoris. alijs nullo mō ſm. D. Jo.ↄtra.dicit enim oibus his

ius habere intelligitur: vt ᵃ ipſe tm̄ inhabitet: nec hoc ius ad aliuʒ transferre pōt. ¶ Et vix receptū eſſe videt vt hoſpitem ei recipere liceat. ¶ Et cuʒ vxore liberiſqʒ ſuis. ¶ Itē liberis necnō pſonis alijs liberis qbus nō minus q̄ ſeruis vtitur habitādi ius habeat. ¶ Et cōuenienter ſi ad mulierem vſus ediū ptineat: cum marito ᵇ ei habitare liceat.

¶ Qui hʒ vſuʒ ſerui ipe tm̄ vti poteſt et idē in iumento: ſʒ ſi pecoris vſum hʒ ſolū vtetur ad impiguādū agrū Are.

¶ Itē is ad queʒ ſerui vſus ptinet: ipſe tantum opera: atqʒ miniſterio ei᷒ vti ᶜ poteſt: ad aliū vo nullo modo iuſ ſuū transferre ei cōceſſum eſt. Idē ſ. iuris eſt et in ᵈ iumēto. ¶ Sed et ſi pecoꝝ vel ouiū vſus legatus ſit: neqʒ lacte ᵉ neqʒ agnis: neqʒ lana vtetur vſuarius: q: ea ī fructu ſ ſunt. ¶ Plane ad ſtercorādū agrum ſuū pecorib᷒ vti pōt.

¶ Habitatio ē ius diſtinctū ab vſufructu et vſu: et ideo eā habens locare pōt Angelus Are inus.

¶ Sed ſi cui habitatio ᵍ legata ſiue aliquo ʰ modo ↄſtituta ſit: neqʒ vſus ⁱ

ad ſuum vſum et ſuorum poſſe vti. vt in fundo ſupra diximus.

f ¶ In fructu. ſic ſupra de re.di.§.ſi pecudum.

¶ Sed ſi cui habitatio. Caſus. ¶ Pone ſic caſuʒ. Dicit iuuenis dn̄e Iperator. Ut di.ſ̄. quid ſit vſuſfructus et qd ſit vſus Nunc vellē ſcire qd ſit habitatio: an cōueniat cum vſufructu et cū vſu Et reſpon. Ipa. q̄ habitatio nō eſt vſuſfructus neqʒ vſus: ſʒ qddam ius medium et ꝓprium. Iteʒ qui hēt habitationem. non ſolū ipe pōt habitare in domo cuius habitationē hʒ: ſed etiā alij et c. Tertius ſequens ē planus: vſqʒ ad ſequenteʒ titulum.

g ¶ Sed ſi cui. habitatio. Siue dicat habitatio: ſiue vſuſfructus habitationis: idem eſt: vt. C.co.cū antiquitas.

h ¶ Aliquo modo. ſ. inter viuos pactionibus et ſtipulatiōibus. ſic ſupra de ſer.§.finali.et de vſufru.§.j.

i ¶ Neqʒ vſus: quia locat. vt. C.e. cum antiquitas: ſed vſuarius nō: vt ſupra.e.circa prin. Accur.

a ℭ Neq vſufructus: quia hic non finit niſi morte: vt. ff. eo. ſi habitatio. circa prin. ſ; vſuſfruct⁹ multis modis dicit: vt. ſ. de vſufru. §. finit.
b ℭ Deciſione. vt. C. e. cū antiqtas.

Et ſō ſi tráſit ad heredes niſi relicta eiſſet in gaudimentū. Et qd ſuri qñ marit⁹ reliquit vxorem dñam maſſariam et vſufructuariā xio hic poct. Continuatio. Vſucapio ē rerū mobiliū pſcriptio imobilium. Diuiſio

c ℭ Hec de ſeruitutib⁹. Excuſat ſe quare de hereditatibus ⁊ obligationibus nō dicit: cū videt hic dicē debere: vt. ſ. de re. corp. §. j.
d ℭ Proponemus. ſ. j. de heredi. inſtitu. vſq ad titu. j. de obli. ⁊ exinde vſq ad titu. de act.
e ℭ Expoſuim⁹. Hec continuatio refert. ſ. de rerum diuiſione. §. ſingulorum.
f ℭ Et. pro id eſt.

videt: neq ᵃ vſufruct⁹: ſed quaſi proprium aliquod ius: quoq habitationem habentibus propter rerum vtilitatem ſcḋm Marcelli ſniā noſtra deciſione ᵇ promulgata permiſimus non ſolum in ea degere: ſed etiā alijs locare.

ℭ Premiſſa epilogatióe facit quodā prambulum tráſiens ad alias materias.

ℭ Hec ᶜ de ſeruitutib⁹: ⁊ vſufructu: ⁊ vſu ⁊ habitatióe dixiſſe ſufficiat.

ℭ De hereditatibus autē ⁊ obligationibus ſuis locis proponemus ᵈ.

ℭ Expoſuim⁹ ᵉ ſūmatim quibus modis iure gentiū res acquirūtur: modo videamus qb⁹ modis legitio ⁊ ᶠ ciuili iure acquirunt.

ℭ De vſucapionibus ⁊ longi tēporis preſcriptionibus.

ℭ De vſuca. ⁊c. ℭ Hec rubrica continuatur per imperatorē ad precedentia: vt viſū eſt ſupra titulo pxi. in fi. Quia ſupra dictū eſt qualr res iure gentiū nobis acquirunt. Nunc ſeqt videre qualr iure ciuili nobis acquirunt. Areti. Et dic de vſuca. ſ. mobilium: ſed preſcriptio imobiliū: vt pꝫ j. eo. in prin. ⁊. C. in quib⁹ ca. ceſ. lon. tempo. pre. l. ij. ſed in. ff. eo. vſucapio large ſumit per totum titulū ⁊ maxime in. l. quare. Accurſius.

Vre ciuili. ℭ Tot⁹ iſte titulus diuidit in nouem partes. Nam ponit pmo q ad vſucapionē requirit bona fides: ⁊ iuſtus titulus: ⁊ ſpatiū temporis. Secūdo q licet predicta interueniant: non tamē pcedit vſucapio propter naturā vel vitium rei. Tertio rediens ad primā regulā ponit qualr in re aliena mobili poſſit tradens habere bonā fidē. Quarto q in reb⁹ imobilib⁹ nō vitio poſſeſſis mala fides auctoris non nocet ſucceſſori. Quinto ponit caſum in quo res furtiua pōt vſucapi. Sexto an res fiſci poſſit vſucapi. Septimo qlis debeat eē res: vel titulus. Octauo an poſſeſſio auctoris proſit ſucceſſori. Nono quto tempore res aliena alienata a fiſco: vel donata ab imperatore vſucapiat. Secunda ibi (Sed aliquādo.) Tertia ibi (Sed tñ.) Quarta ibi (Qđ autē.) Quinta ibi (Aliqñ.) Sexta ibi (Res fiſci.) Septima ibi (Nouiſſime.) Octaua ibi (Diutina.) Nona ibi (Edicto.) Itē prima ſubdiuiditur. Nam primo ponit ius antiquum. Secundo illud corrigit. Secunda ibi (Et cum.)

ℭ Iure ciuili. Caſus. ℭ Et pone hic caſum. In prima pticula vſq ibi. ſed aliquādo. Dicit iuuenis legū ſtudioſus domino imperatori. Domine imperator cū eſſem in domo patris mei: audiui a quodā viro antiquo: q quodā pratū ſitū prope vrbem in qua natus fui pertinebat olim auo meo: ⁊ me intantū inſtigauit q conueni poſſeſſorem dicti prati in iudicio vendicando ipſum quaſi ad me pertineret.

Et cum ſatis diu litigaſſemus: tandē aduocatus quidaȝ doctiſſimus in legibus interrogauit aduerſariū meuȝ quāto tempore poſſediſtis iſtud pratum: qui reſpondit per viginti annos cuȝ titulo ꝛ bona fide. Poſtea dictus aduocatus oppoſuit in iudicio ꝯtra me p̄ſcriptioneȝ quãobrē abſolutus fuit aduerſarius meus a iudice: ꝛ ego in expēſis ꝯdēnatus fui. Ab illo tēpore citra ſemꝑ optaui fieri iuriſperitus: ꝛ inter ceteras rubricas iuris ciuilis deſiderãi ſcire materiā preſcriptionū ꝛ vſucapionum. Depꝛecoꝛ igitur maieſtatem veſtraȝ quatenus me doceatis: q̃d ſit vſucapio: ꝛ longi temporis p̄ſcriptio. Cui adoleſcenti reſpōdit imperatoꝛ. O dilecte iuuenis nihil nobis vnq̃ delectabilius fuit q̃ iuuenū ſincerus amoꝛ ad leges perdiſcendas. Ideo nihil a te qđ petieris abſcondaȝ. Sed oīa ex ſcrinio pectoris noſtri explanabimus tibi. Debes igitur ſcire ꝙ maiores noſtri aliter de vſucapionib⁹ ꝛ preſcriptionibus ſentiebant q̃ nos. Nam ſi quis aliquā rem bona fide ab eo queȝ dominū eſſe credebat emerit aut alio iuſto titulo habuerit illam rem ſi erat mobilis vſucapiebat vno anno: ſi imobilis biēnio: ꝛ hoc in italia tñ ne reruȝ dñia in incerto eſſent. Nos ṽo vſucapionū ꝛ preſcriptionuȝ ampliauimus ꝛ tēpora ꝛ loca. Et cōſtitutionē fecimus: qua ordinauim⁹ ꝙ vſucapiones compleant̃ nō minori tempore q̃ triēnio in rebus mobilibus: preſcriptiones ṽo reruȝ imobilium inter preſentes compleant̃ decē annis: ꝛ inter abſentes viginti ꝛ non tm̄ in italia: ſed in omnibus locis vel prouincijs noſtro imperio ſubiectis

¶ Hodie res mobilis triēnio cuȝ titulo ꝛ bōa fide vſucapit̃. Res ṽo immobilis. x. annis inter p̄ſentes ꝛ inter abſentes. xx. annis vbiqȝ locoꝝ. Are.

iuſta cauſa poſſeſſionis precedente.

a ¶ Iure ciuili. i. lex. xij. tabularum vel romanoꝝ per excellentiā: vt. ſ̃. de iure naturali. §. ſed ius ꝛc̃.

b ¶ Qui bona fide. quod preſumit̃ ſi a dño credat ſe emere: vt. ff. de contrahēda emptio. ſiue a quolibet: vel ꝙ putat vēdentē habere ius vēdendi: vt. ff. de verboꝝ ſignifica. l. bone fidei emptoꝛ. que bona fides preſumitur ſemper: vt. ff. de probatio. verius. (i) Exigitur auteȝ in venditione duobus tempoꝛib⁹ bona fides: ſciȝ tempore contractus: ꝛ tempore traditionis: in alijs autem contractib⁹ tempus traditionis ſufficit: nec nocet poſterioꝛ ſcia. (j) Sec⁹ in petitione hereditatis: vt. ff. pro ſocio. l. penulti. ꝛ pro emptore. l. ij. C. de vſucapio. transfoꝛ. l. vnica. §. ſed tantūmodo. ꝛ. ff. de peti. heredita. ſed ꝛ ſi §. quod ſi ab initio.

bona fides i cōtractib⁹ quo tpe exigitur.

IUre a ciuili conſtitutum fuerat vt q bona b fide ab

ADDITIO. (i) Hoc veruȝ ſm canoni. ſi habet titulum: al's non. extra de in integruȝ reſtitutio. cuȝ veniſſent. per Inno. in. c. vigilanti. extra de preſcriptioni. ꝛ ideȝ ſi non habet tituluȝ dūmodo innitatur iuri cōmuni extra de priuilegijs. c. cum perſone. de preſcriptio. c. j. libꝛo. vj. ꝛ hoc in rebus coꝛpoꝛalibus: in ſeruitutib⁹ videtur ꝙ non preſumatur: ſed ꝙ oportcat eā probare: vt not. ff. de itinere actuqȝ priuato. l. j. §. ij. de quo. j. de actio. §. eque. per Angelum et alios. Ioan. fab. ꝛ Angelus.

ADDITIO. (j) Dic hoc veruȝ de iure ciuili: vt. l. j. C. de vſucapio. trāſfoꝛ. ſec⁹ de iure canonico: quia omni tempore donec preſcriptio ſit completa requiritur bona fides extra de preſcriptionibus. vigilanti. ſi diligenti

veniēs. ⁊ c. ſi. ⁊ c. ſancitorum. ⁊ in regula poſſeſſor. de regu. iuris. lib. vj. Quid autē ſi in principio ⁊ in fine habuit bonaʒ fidem: ſed medio tempore malam. Item quid ſi poſt bonā fidē incipit dubitare vtruʒ res fuerit tradētis vel nō. Itē qd poſt cōpletā preſcriptionē ſupueniat mala fides. vide hic per Angeluʒ Aretinū ⁊ per Panormitanum in dicto capitulo ſi. ⁊ per Joānēʒ Andree. in dicta regula poſſeſſor. in mercurialibus.

eo q dñs nō [a] erat: cum crediderit euʒ dominum eſſe rem emerit vl' ex donatione alia [b] vl' quauis iuſta cauſa acceperit: is eam reʒ ſi mobilis erat āno vbiqʒ vno: ſi imobilis biēnio tm̄ in italico [c] ſolo vſucapiebat: ne [d] rerū domini in incerto eēnt. ❡ Et cū hoc [e] placituʒ erat putantibus [f] antiquioribꝫ dñis ſufficere ad [g] inqrendas res ſuaʒ pfata [h] tēpora: nobis melior ſententia recidit [i] ne dñi maturius [k] ſuis rebus defraudētur [l] neqʒ certo [m] loco beneficiū hoc concludat. ❡ Et ideo conſtitutionem [n] ſuper hoc pmulgauimꝰ qua [o] cautuʒ eſt vt res [p] quidē mobiles p [q] triennium: immobiles vō per longi temporis poſſeſſionem. id eſt [r] inter

a ❡ Dominus nō erat. Si enīʒ erat dominꝰ: et accipiens fit dominus per traditionem: vnde nō vſucapit. vt. ff. eo. ſequit. §. lana. ⁊ de capti. l. in bello. §. ſiquis ſeruum. ⁊ ſupra de rerum diuiſione. §. per traditionem.

b ❡ Alia. Cum ſint multe cauſe iuſte ſiue tituli. vt. ff. de publica. l. pma. §. ſed cur. vſqʒ ad. l. eum qui.

c ❡ In italico. ſolo. id eſt i italia. nō ergo etiā in prouinciali. vt. C. de vſucapionibus transfor. l. vnica.

d ❡ Ne rerum dominia. hec eſt ratio quare vſucapio ſit inducta. † ⁊ eſt alia ſcilicet vt aliquis ſit litiuʒ finis. vt. ff. pro ſocio. l. fi. Accu.

ADDITIO. Dic ꝙ iſte rationes hic introducte proceſſerunt propter bonum publicū. vt tex. in. l. j. ff. de vſuc. de h vide Ange. h.

e ❡ Et cum hoc placitum erat. i. cum iſtud placebat.

f ❡ Putantibus. Scʒ iure cōſultis.

g ❡ Ad inquirendas. vel amittēdas.

h ❡ Prefata tempora. Scilicet anni vel biennij.

i ❡ Reſedit. ſcilicet in animo.

k ❡ Maturius. id eſt mature.

l ❡ Defraudentur. Q. d. iura nolunt. vt. C. de vſufruc. corruptionem. et de preſcriptioni. xxx. anno. l. fina.

m ❡ Certo loco. ſcilicet ſolo italico: vt olīʒ: vt ſupra eo.

n ❡ Conſtitutionem. C. de vſucapio. tranſ. l. j.

o ❡ Qua. Scilicet conſtitutione.

p ❡ Res quidem mobiles. ⁊ ſe mouētes. vt. ff. de verbo. ſigni. mouētiū.

q ❡ Per trieniū. Que tempora taʒ preſcriptionis ꝙʒ vſucapionis continua ſunt. vt. ff. e. nunqʒ. §. j. ⁊ in vſucapione ſufficit tetigiſſe vltimum diem. In preſcriptione vō queritur de momento ad momentū. vt. ff. eo. l. in vſucapionibus. ⁊. ff. de actioni. ⁊ obligationi. l. in omnibus. Et eſt ratio: quia vſucapio fauorabilis eſt: preſcriptio vō odioſa. vt. C. de edi. di. adri. tol. l. finali. ⁊. ff. de liberis ⁊ poſthumis. l. cum quidam.

r ❡ Id eſt. quandoqʒ longum tempus aliter ponitur. vt. ff. de dam. infec. ſi finita. §. non autem. Item aliud in perſonalibus actionibus. vt. C. qui nō obl. lon. temp. preſcrip. neqʒ. et de conſti. pecu. l. ij.

eēt effectꝰ dñs vl' quis al's eēt difficile probare dñium. Jaſon.

† Puta qa ſine iſta ſemper hñs reʒ aliq titulo eēt i certum an

presentes [a] decennio inter abſentes xx. annis vſucapiantur [b]. ¶ Et his modis nō ſolū [c] in italia ſed etiā in omni terra que nr̄o imperio gubernat dominia [d] rerū iuſta [e] cā poſſeſſionis p̄cedente acquirantur.

¶ Homo liber: res ſacra vel religioſa & ſeruus fugitiuus nō poteſt vſucapi. Aretinus.

a ¶ Preſentes. ſcilicet in eadem prouintia degentes: ſed abſentes in alia: vt. C. de preſcrip. lōg. temp. l. fina.

b ¶ Uſucapiantur. Proprie pro mobilibus accipitur: improprie pro immobilib9 q̄tum ad hunc titulū. ſic. ff. de offic. procon. l. ij.

c ¶ Non ſolum in italia. ex differētia n. locorū id. vt. C. de tempo. in ſte. re. ſuperuacuū.

Preſcriptione an q̄rat̄ d̄niū ſūt opi. Uſucapione q̄rit̄ dominiū.

d ¶ Dominia rerum. Et hac littera voluit dicere. M. q̄ preſcriptione. x. vel. xx. annorum dominium queratur pro eo eſt. ff. eodem. l. cū qui. in fine. primo reſpon. B. cōtradicit. argumentum. ff. de iureiurā. ſi duo. §. j. & C. de preſcrip. xxx. an. ſiquis emptionis. in prin. & eſt arg. pro. B. de pig. l. j. §. cū p̄diu3. & C. de pigno. l. vſucapio. & q̄d hic dicit. & his modis referas ſm. B. ad vſucapionem tm̄: per quā ſm oēs dominiū queritur. vt. C. de pac. l. traditionibus. Uel q̄ dicit dn̄iu3 ponit proprie q̄tu3 ad vſucapionē. Improprie q̄o quātū ad preſcriptionē: hoc eſt p̄ effectu dominij: ſcilicet vt poſſidētes habeamus exceptionem. nō poſſidentes habeamus actione3 vtilem. vt. ff. de acqui. re. do. rem in bonis. & C. de preſcriptio. xxx. annorum. ſiquis emptionis. in princi. Et eſt ratio quare vſucapione magis dominium queratur: q2 mobilium rerum vilis eſt poſſeſ. vt. ff. de acqui. poſ. ſi rem.

ADDitio. An per preſcriptionem acquiratur vtile vel directum dominiū. vide omnino per Jo. Andr. extra de regu. iu. regula poſſeſſor. in mercuria. ibi quarto ꝓponebatur. lib. vj. et per Panormita. poſt eum in rubrica extra de preſcriptio. & per Cy. i. l. traditionibus. C. de pact. & per Jaſo. de may. hec in addi. Ad pos.

e ¶ Juſta. Uel quaſi vt dicemus. j. e. §. error.

¶ Sed aliquādo. Caſus. ¶ Hec eſt ſexta particula prime partis p̄fet. huius ti. in qua ſic po. ca. Inſtat iuuenis cupidus ſcie legalis apud dn̄m imperatorē. Dn̄e imperator ſupplico quatenus audias me patiēter. Intellexi a veſtra maieſtate morem antiquorū. ſ. q̄ſto tēpore cōpleri volebāt vſucapiones & p̄ſcriptiones. Item audiui opinionē & ordinationē veſtra3: qualiter tempora & loca vſucapionū & preſcriptionu3 ampliaſtis. Sed generaliter locutus eſtis. ſ. ſiquis rem. Rei aute3 nomen eſt generale. Uellem igit̄ edoceri ſi vſucapio. & preſcriptio habeāt locū3 in omnibus rebus indifferēter. Nam ſunt quedā res ſacre: ſunt quedam religioſe: ſunt liberi homines: ſunt ſerui fugitiui: ſūt quedā res furto ſublate: ſunt res vi poſſeſſe: an ſiquis tales rēs bōa fide poſſideat poſſit eas vſucapere ſeu p̄ſcribere: Ad que q̄ſita reſpondit īpera. Uidemus te egregiū adoleſcens eſſe tali ingenio preditum: q̄ faciliter te in virum doctum legibus euaſurum ſperamus: que res profecto nos ſummopere delectat. et vtinam tales adoleſcentes plures in noſtra republica deus nobis contulit. ſperamus enim noſtras prouintias optime per tales viros gubernandas fore. Laudandi enim ſunt qui ſingula perſcrutari volunt & plenius de oībus edoceri. Quapropter: q2 in te videmus multū ingenij latentis energie: plenius te cupimus inſtruere: Et de quibus vltra queſiuiſti: Reſpondemus q̄ licet generaliter loquuti

ſumus de rebus que poſſunt vſucapi ⁊ preſcribi. Excipiunt tamē ab illa regula noſtra liberi homines res ſacre vel religioſi ſerui fugitiui res furtiue res vi poſſeſſe. Nam licet quis tales res bōa fide poſſederit p tēpus p̄dictū: tamē nō poterit eas vſucapere ſeu p̄ſcriber̄. Lex enim. xij. tab. que eſt lex antiquiſſima. ꝓhibuit vſucapionē vel preſcriptionem talium rez. Queris vltra ſcholaris. Sereniſſime ⁊ clemētiſſime impator: q̄to plus audio de hac materia tāto magis dubito. An hoc qđ maieſtas veſtra nunc ꝓxime dixit debeat intelligi de ipſis furibꝰ: qui alienas res furantur: aut de his qui ipſas vi rapiunt: aut de his qui inuaſerunt poſſeſſiones aliquas per vim: Reſpondit imperator. O iuuenis non debetis dicta noſtra de talibus furibus vi raptoribꝰ: aut violentis hominibꝰ intelligere: quia tales alia rōne non poſſunt vſucapere vel preſcribere: q꞉ ſunt malefidei poſſeſſores: ſed intelligēda ſunt de his pſonis que a talibꝰ furibus vel raptoribus violentis hominibus tales res acquiſiuerunt: q̄uis bona fide acceperit. Et ideo in rebus mobilibꝰ non faciliter vt bonefidei poſſeſſoribus acquirunt̄ res per vſucapionē. Nam qui ſciens alienam rem vendiderit: vel ex alia cauſa tradiderit furtum eiuſdem rei cōmittit.

¶ Sed aliqñ etiaꝫ ſi maxime qs bona fide reꝫ poſſederit: non tñ illi vſucapio vllo tēpore [a] ꝓcedit veluti ſi qs liberum hoieꝫ vel rem ſacraꝫ [b]: vel religioſaꝫ: vel ſeruū [c] fugitiuum poſſideat.

¶ Furtiua res vel vi expulſiua poſſeſſa non pōt vſucapi vel preſcribi etiam per bone fidei poſſeſſorē ⁊ emptoreꝫ. Et vēdens reꝫ alterius ſciēter cōmittit furtum. Areti.

¶ Furtiue q̄ꝫ res ⁊ que vi [d] poſſeſſe ſunt: nec ſi p̄dicto longo tp̄e [e] bona fide poſſeſſe fuerint vſucapi poſſunt [f].

¶ Naꝫ furtiuaꝝ [g]

a ¶ Sed aliquando. Nullo tempore, etiam quadraginta annoꝝ: vt. C. de p̄ſcrip. long. tēp. que pro. lib. va. l. ſi.

b ¶ Rem ſacram: vel religioſaꝫ: niſi deſinant eſſe ſacre vel religioſe: quod fieri pōt: vt. ff. de reli. cū loca.

c ¶ Seruum fugitiuū: qui facit furtum ſuiipſius: vt. C. de ſer. fugiti. l. j. Sed nunqd xxx. ānis fugitiuus vſucapit̄. R̄n. non cū poſſeſſio retineat: vt. ff. de acquir. poſ. l. j. §. per ſeruum. ⁊ l. reꝫ que. in fine. ergo nō curerit vſucapio poſſidēti: vt C. de p̄ſcri. xxx. vel. xl. annoꝝ. l. male. niſi extūc quando ab alio ceperit poſſideri: vel ſteterit diu: quia extunc deſinit poſſideri: vt. ff. de acquirē. poſſeſ. l. iij. §. ſi ſeruus. ⁊ l. per euꝫ. §. per ſeruū.

Seruꝰ fugitiuus an xxx. annis vſucapiat. Pro libero bona fide. Item ſi paratꝰ ſit ſubire iudiciū liberale ſꝫ doc. h. Voluntas eſt p rōne. Coacta voluntas eſt voluntas.

d ¶ Furtiue. Ui: ſcilicet expulſiua: non compulſiua: vt. C. quod me. cau. l. ſi vi vel metu.

e ¶ Predicto longo tempore: ſcilicet trienij: vel decem vel viginti annis. Sed triginta vl' quadragīta annis poſſunt: vt. C. de preſcriptionibus triginta vel quadraginta an. l. omnes. ⁊ l. ſicuti. ⁊ de anna. exceptio. l. j. §. ad hec. Accurſius.

ADDITIO. Quod ꝓcedit in eo q ab ipſo emit bona fide: alis ſecus de iure canonico: vt di. xl. ā.

f ¶ Poſſunt. niſi purgato vitio: vt ī. eodem. §. aliquando.

g ¶ Nam furtiuarum. Similis ratio: quia lex vult: vt ſupra quibus ex cauſis manumitti non licet. in princi. vnde illud. Sic volo ſic iubeo: ſit pro ratione voluntas. Eſt ⁊ alia ratio: quia res vitioſe ſunt: vt. ī. eodem. §. nouiſſime.

a ¶ Ui poſſeſſarũ. ſ. ſi expulit ⁊ poſſedit: nec ſufficit expuliſſe. vt. ff. c. ſequitur. §. ſi tñ vi.

b ¶ Non eo pertinet. ſ. tantum.

c ¶ Nam his ſcꝫ poſſeſſoribus violẽtis: ⁊ furibus.

d ¶ Alia rõne. No. ꝙ preualet generalis ratio ſpẽali. ſic ſ. de nup. §. affinitatis ⁊ §. ſocrũ. Ar. contra. ff. de eden. ꝗdaꝫ.

e ¶ Sꝫ nec vllus. C. qđ me. cauſa. l. ſi vi vel metu. ꝫ. Solu. hic de vi expulſiua: ibi de cõpulſiua que volũtatẽ lꝫ coactaꝫ habet in ſe: vt. ff. qđ metus cã. ſi mulier. §. penultimo.

f ¶ Unde. Quia in rebus mobilib⁹ alienis fit furtũ contrectãdo. vt. j. de obligationibus que ex delic. naſcunt̃ §. j. ex eo fit furtiua: ⁊ ſic non vſucapibilis. vt. ſ. proximo. vnde ſequitur ꝙ in rebus mobilibus ⁊c̃.

g ¶ Competat. Sed videtur ꝙ culpa auctoris non comitetur. id eſt non ſequatur accipientẽ. vt. ff. de diuer. ⁊ tem. prc. l. an vitiuꝫ. ⁊. ff. de exceptio. doli. l. apud celſum. §. ſi cũ legitima. Rñdeo ſi vitium eſt rei: comitatur vt hic: ſi pſone comitatur in vniuerſum ſuccedentẽ. vt. C. de acquirẽ. poſ. l. vitia. ⁊. C. cõia de vſuca. l. ſi. ſed ſi in reꝫ ſingularẽ ſuccedat nõ comitat̃. vt. ff. de excep. do. l. apud. §. de aucto. ⁊. C. de pe. ⁊ con. rei ven. l. dolũ. niſi quãdo vtetur acceſſione tẽporis eius auctoris. vt. ff. de acqui. poſ. l. põponius. §. ſi. (1). Sed hodie vitiuꝫ pſone nocet ſingulari ſucceſſori ꝑ auc. malefidei.

Auctoris vitiũ ſucceſſorẽ comitatur.

ADDITIO. (1). Et que ſint realia ⁊ que pſonalia vitia: ⁊ an contra ſucceſſorem agentẽ in iudicio poſſit opponi de vitio auctoris vide Ang. h.

¶ Sed tñ.

lex. xij. tabularuꝫ ⁊ lex attilia inhibent vſucapionẽ vi[a] poſſeſſaꝝ rerũ lex iulia ⁊ plaucia. ¶ Quod autem dictum eſt furtiuaruꝫ ⁊ vi poſſeſſaꝝ rerum vſucapionẽ per leges ꝓhibitam eſſe non eo[b] ꝑtinet: vt nec ipſe fur: qui ꝑ vim poſſidet vſucapere poſſit: nã[c] his alia[d] rõne vſucapio non cõpetit: qꝛ ſcilꝫ mala fide poſſidẽt. ſed nec[e] vllus alius q̃ ꝗuis ab eis bõa fide emerit: vel ex alia cauſa accepit: vſucapiẽdi ius habet. ¶ Unde[f] ⁊ in reb⁹ mobilibus non facile ꝓcedit vt bone fidei poſſeſſoribus vſucapio ꝯpetat.[g] ¶ Nam qui ſciẽs alienam rem vendiderit: vl' ex alia cauſa tradiderit: furtum eius cõmittit.

Caſus.

¶ Hec ẽ tertia particula pme partis princ. in q̃ ſic po. ca. Dñe impe. inquit iuuenis. Quomodo poſſunt hec fieri ⁊ qua via poteſt ꝓcedere vſucapio in reb⁹ mobilibus? Rñ. impera. ꝑfecto dilecte iuuenis: ſi eſſetis vir grandeuus ⁊ ꝓuectus iuſte poſſemus vobis reſpõdere qđ dñs noſter in euãgelio reſpõdit Nicodemo. Tu es magiſter i iſrael ⁊ hec ignoras. veruꝫ tñ qꝛ eſtis tenere etatis audimus vos patienter. docebimuſqꝫ vos qũo vſucapio põt procedere in rebus mobilibus. Nam ſi aliqua res alicui commodetur: vel apud aliquẽ deponat̃: vel alicui locata fuerit. ⁊ ille cui cõmodata: aut locata erat: vel apud quẽ depoſita erat moriatur heres qui eidẽ ſuccedit adiuerit hereditatem eius ⁊ inuenerit rẽ illam in hereditate defuncti credens eam eſſe de bonis ipſius mortui. eãqꝫ rem alicui aliꝗ vendiderit aut donauerit aut dotis noĩe dederit: aut quolibet alio titulo ſufficienter ad dominij tranſlationem tradiderit. In his caſibus non eſt dubium quin ille qui hmõi res mobilis ad heredem bo. fi.

Heres alienans rē alienā inuētā in hereditate nō cōmittit furtū: ⁊ i ea procedit vſucapio. Idez in fructuario ancille alienāte ptū ipſius quē ad ſe ſpectarē putabat. Arē.

Sed tū id aliqñ aliter ſe hʒ. Nā ſi heres[a] rē defuncto cōmodataz aut locatā: vel apud eū depoſitā exiſtimās hereditariam eſſe: bona fide accipienti[b] vendiderit: aut donauerit: aut dotis[c] noie ḋderit qn is qui accepit vſucaperē poſſit dubiuʒ non eſt. Quippe cū ea res in furti vitium nō ceciderit: cuʒ vtiqʒ heres qui bona fide tanq̄ ſuā alienauerit furtum non cōmittit. Itez ſi is ad quē ancille vſuſfructus pertinet partū ſuū eſſe credens vendiderit: aut donauerit: furtuʒ[d] nō committit: furtū[e] enī ſine affectu furādi ñ ɔmittit[f] Aliis s

⁊ iuſto titulo tradita fuerit nō ē affecta. Heres enim qui hmōi rem tanq̄ ſuā bo. fi. alienauit furtū non cōmiſit. ⁊ non solū in predictis caſibus hʒ locum vſuca. ſed etiā in alio caſu. Naʒ ſi vſufructuarı⁹ ācille credididerit partuʒ eius vſufruc. eſſe idcirco partum ancille credens eſſe ſuum alicui bone fi. emēti vēdiderit iſte fructuarius furtum nō cōmittit: ⁊ hoc ſm illam reguluʒ gnālem qua cauet furtū ſine affectu furandi non cōmitti. ⁊ nō ſolū his modis pōt accedere. vt cum quis rē alienā mobileʒ ſine vitio furti in alium transferat. ⁊ ita efficiat vt a bo. fi. poſ. vſuc. poſſit

in perſonam ſuam ⁊ vſucapere: tamē tenetur exonerare conſcientiam defuncti: ⁊ ſic rem reſtituere. ita dicit ſingularis doctor Antonius de bu. in capi. ſi diligenti. de preſcriptionibus. ⁊ Joannes de Jmol. in capi. fina. in iiij. col. eodē titulo. Angelus.

c Dotis pro filia. vel alia. naʒ hic iuſtus eſt titulus. vt. ff. p dote .l. j.

d Furtū nō ɔmittit: ⁊ ita vſucapitur. Sed nonne fuit i iure erratū. vt ſupra de rerum diui. in pecuduʒ. ergo vſucapio non procedit. vt. ff. eo. nunq̄. in princi. ⁊ l. ſi

a Hʒ tñ. nā ſi hēs. ſic. ff. e. ṗt ⁊ l. ſe.

b Accipienti. An ipe heres vſucapit titulo pro herede: Reſpon. nō. vt ff. de diuer. ⁊ tēpo. preſcrip. l. heres. Aliȷ contra ſi vellet ex ſua pſona continuare poſſeſſionē. vt. C. de pre. lōg. tēpo. l. j. qḋ falſum eſt. Quando ergo locū hʒ vſucapio pro herede cum nec i ſuis heredibus locū habeat. vt ff. pro here. l. ij. §. filium. ⁊ C. pro here. l. nihil: Reſpondet quando defunctus retinebat aliquam rem credens ſuam: ſed non vſucapiebat: qꝛ deficiebat titulus ⁊ heres eſt extraneus.

Vſucapio p herede qñ hēt locum.

ADDITIO. Aduertas tamen q̄ licet heres poſſit inchoare pſcriptionē

fur. §. primo. Reſpondeo hic errauit tradens: ibi accipiens. vt ex illis legibus colligitur. † Uel non prodeſt vt ibi: ſed non nocet: vt hic.

† Et eſt rō diuerſitatis qꝛ i pſcribēte reqrit̄ ne dū bona fide ſed ẗia ſtus ſi. quē hic error ipedit ſʒ in tradēte ſufficit bona fid.

e Furtum enim ſine affectu. Sed probo q̄ ſine affectu furtum committitur. Nam in interdictum vnde vi incidit ſine affectu: quod ſimile eſt furto: ergo ⁊ furtum fit ſine affectu. vt. C. vnde vi. cum querebatur. ibi ⁊ generali: ⁊ ibi cum talis ⁊c̄. Reſpondeo in interdicto eſt affectus licet nō contra perſonam certam: ſed hic ſuā eſſe credebat.

f Non committitur. ſic infra de ob. que ex delic. naſcuntur. §. placuit.

g Aliis. Ut ſi iuſto errore credaʒ me heredem cum non ſim. vt. ff. e. po

ceſt. Item mihi legatum cuȝ ſit adẽ ptuȝ vt. j. de actio. §. ſiquis agens. ſic ff. pro leg. l. iiij. in fi. ꝛ al's vbicunque quis putat rem ſuam.

a ¶ Quod autem. hucuſqȝ de vſu rerum mobiliũ dictum eſt: nunc procedit ad ius imobilium.

¶ Qđ autẽ ad eas res. Caſus.

¶ Po. igitur ſic ca. In prima particula ſecũde partis prin. Domine vos poſuiſtis mihi multa exẽpla de vſuc. rerum mobiliũ: ſed dicatis mihi ſi placet qñ locũ hȝ vſuca. rerum imobilium: Ad hoc reſpon. ꝙ ad preſcriptionem earum rerum que ſolo continentur expeditius ita procedit vſuca. vt ſiquis ſine vi nactus ſit poſſeſſionem alicuius fundi vacãtis: quod poteſt varijs modis contingere vt. vȝ. propter abſentiam domini aut eius negligentiam: aut ſi dñs fundi ſine ſucceſſore deceſſerit: lȝ ipſe qui occupauit mala fide poſſideat cũ intelligat ſe alienum fundum occupaſſe ſi tamen alij bo. fide. accipiẽti huiuſmodi fundum tradiderit poterit ille cui traditur preſcribere: ꝛ hoc ideo quia huiuſmodi fundus non videtur vitio affectus: cum ille qui fundum acceperit neqȝ furtiuũ neqȝ vi poſſeſſum accepiſſe itelligatur: ꝛ qđ iſte fũdus nõ ſit furtiuus: patet tali ratione: qꝛ rei imobilis furtũ fieri non põt. Abolita eſt enim quorũdam veterum ſententia qui putabant totius fundi vel partis ipſius furtũ poſſe cõmitti. Patet igit̃ ꝙ cũ hmõi fundus non ſit furtiu⁹ nec etiã vi poſſeſſus pſcribi poſſit: principalibus enim ꝯſtitutionib⁹ proſectũ eſt ne aliq eoꝝ qui res mobiles bo. fi. poſſidẽt longa ꝛ indubitata poſſeſſione auferri debeat.

quoque modis accidere poteſt vt qs ſine vitio furti rem alienam ad aliqueȝ transferat: ꝛ efficiat vt a poſſeſſore vſucapiatur.

¶ Malefidei poſſeſſor trãſfert i bõe fidei poſſeſſorẽ reȝ non vi poſſeſſaȝ cũ vſucapiendi conditione. Itẽ in rebus ſoli non cõmittitur furtum: ſed illi qui poſſidet cum titulo ꝛ bona fide principalib⁹ cõſtitutionibus ſubuenitur. Areti.

¶ Quod autẽ [a] ad eas res que ſolo cõtinẽtur expedit ius ita procedit: vt ſiqs loci vacãtis [b]: poſſeſſioneȝ propter [c] abſentiam aut [d] negligẽtiã dñi: aut qꝛ ſine ſucceſſorẽ [e] dceſſerit: ſiue vi nãciſcatur: q̃uis ipe mala fide poſſideat: qꝛ itelligit ſe alienũ fũ

b ¶ Loci vacantis. locus interdũ plenus: vt qñ poſſidet. Interdũ ſemiplenus: vt ille in quo aliquis eſt cauſa legatorũ: vel rei ſeruãde cã. vt. ff. de acq. poſ. l. iij. §. ſi. ꝛ đ ac. emp. l. ij. §. j. Interdũ vacu⁹: ꝛ hoc tribus modis. vt hic. ſic ff. de acqui. poſſeſ. l. ſi id quod.

Locus vi plenus ſemiplenus ꝛ vacu⁹

c ¶ Propter abſentiã. Sed hoc videt̃ falſum ꝙ ꝓpter abſentiã amittatur poſſeſſio. vt. ff. đ acq. poſſe. clam. §. qui ad nundinas. Sed rñdet hoc ꝓpter effectuȝ abſentia dicit̃. ſ. obliuioneȝ vt quia longo tpe abfuit preſumitur ꝙ pro derelicto habuit: tẽpus enĩ inducit obliuionẽ. ꝛ poſſeſſio obliuione amittitur. vt. ff. de dam. infec. l. ſi finita. §. nõ autem. quod tẽpus erit in arbitrio iudicis. vt. ff. đ iure deli. l. j. §. ſi. ꝛ. l. ſe. dũmõ lõgũ ſit ꝛ obliuionẽ iducat: ꝛ aĩuȝ retinẽdi hẽ deſinat. vt ff. e. l. furtũ. §. j. ꝛ. ff. đ ac. poſ. queãd.

d ¶ Aut negligentiam. tantã vt reſpuat rei poſſeſſioneȝ qđ facile ſit. vt ff. de acq. poſ. l. ſiqs vt. §. j. ꝛ. §. dñia.

e ¶ Sine ſucceſſore. Idẽ ꝛ ſi cũ ſucceſſore dũmodo nõ fuerit apprehenſa vt. ff. de acqui. poſ. cum heredes.

Actū ꝑ eſſe correctum.

a ℂ Longa. ſ. x. vel. xx. an. Sed hic §. duabus rōnib⁹ eſt hodie correct⁹. nā pſumitur hodie talis poſſeſſio violenta. vt. C. vñ vi. cū querebatur. ergo non hꝫ locuꝫ hec preſcriptio. vt. s̄. §. furtiue. Itē alia rōne: qꝛ bōa fides ꝯſideratur ab vtraqꝫ pte: alſ. xxx. an. tm̄ preſcriptio currit. vt in auc̄. vt ſpon. lar. §. rurſus. col. ix.

b ℂ Accepit. Uere nō furtiue.

ADDitio.

Qđ verū intellige ſiue debitor ſurripuit ſiue alius ſm cōmunē opiñ. lꝫ glo. in vltimo caſu variauerit. vt hic per Chriſtophoro.

Abolitio qd eſt.

c ℂ Abolita. i. perempta. inde abolitio: id eſt accuſationis perēptio.

d ℂ Locius. i. partis fundi. ſed fundus totus dicitur. vt. ff. de verbo. ſignifi. l. locus.

e ℂ Furtum. ⁊ eſt ſimile. ff. l. quare. Sed cōtra. ff. de fur. ſiquis vxori. §. ſi ſalſurarie. ⁊. l. ſi certe. ſolu. ibi nō loci: ſed terre que eximebat̄ furtuꝫ ſiebat. Et qđ ſubijcit. ⁊ eoꝝ ⁊c̄. ſic conſtrue. ⁊ ꝓſpicit̄ principalibus conſtitutionibus ne cui eoꝝ qui poſſident res ſoli lōga. ⁊c̄. ⁊ tunc non eſt neceſſe ꝙ in textu ſit vtilitati. Uel ſic ⁊ clari⁹ ⁊ ꝓſpicitur princi. conſti. vtilitati eorū qui poſ. res ſoli ne cui. i. ne alicui ipſoꝝ ſubaudi poſ. long. ⁊ indu. de auferri. ⁊ ſunt he principales cōſtitutiones. vt. C. de preſcri. longa. temporis. per totum titulum. Accurſius.

Ordo littere. Additio.

ℂ Aliqñ etiam furtiua. Idem.

dum occupaſſe: tñ ſi alij bōa fide accipiēti tradiderit: poterit ei longa [a] poſſeſſiōe res acquiri: quia neqꝫ furtiuuꝫ: neqꝫ vi poſſeſſuꝫ acceperit [b]. ℂ Abolita [c] eſt cui quorūdā verboꝝ ſniā exiſtimantium etiaꝫ fundi: locius [d] furtuꝫ [e] fieri. ℂ Et eorū vtilitati q res ſoli poſſidēt principalibus ꝯſtitutionibus proſpicit̄: ne cui longa ⁊ indubitata poſſeſſio debeat auferri.

ℂ Furtiua ⁊ vi poſſeſſa poſſunt vſucapi vitio purgato. Idē dicit Aretinus.

ℂ Aliquando etiaꝫ furtiua: vl̄ vi poſſeſſa res vſucapi [f] poteſt: veluti ſi i domini [g] poteſtate reuerſa [h] fuerit: tūc. n. vitio rei purgato p-

ℂ Hic incipit ſecūda particula ſecūde partis princ. in qua ſic po. ca. Dñe dixiſtis mihi ſupra ꝙ res furtiue ⁊ vi poſſeſſe vſuca. nō poſſunt: nunqđ hoc generaliter eſt veꝝ ꝙ res ſemel furtiua ⁊ ſemel vi poſſeſſa: nūqꝫ poſſit vſucapi: Ad hoc rñ. ꝙ ſi. Nā res quōdam furtiua vel vi poſſeſſa aliqñ vſucapibilis efficitur: veluti ſi poſtea reuerſa fuerit in dñi poteſtatē. Tūc enim purgato vitio qđ vſuca. eius īcipiebat bñ poterat ei⁹ vſu. ꝓcedet̄.

f ℂ Aliqñ. Uſucapi. duab⁹ rōnibus ſtare nō pōt qđ hic dī. Prima: qꝛ deſijt eſſe vitioſa. vñ non erit mirabile. qđ videtur velle īducere cōtra id qđ eſt. s̄. eo. § furtiue. Reſpon. dic furtiua vel vi poſſeſſa. ſ. quondā †. Secunda qꝛ dñs non vſucapit cū ſua ſit: nec alius ab eo accipiens cū tranſeat dominiū. vt. ff. e. ſeqtur. §. lana. ⁊. §. tūc in ptātēꝫ. Sed rñ. vſucapi pōt. i. vſucapibilis ē: vt ſi ab aliq̊ nō dño alienat̄ nō ꝯmittēte furtū ei⁹ vſucapiet ēptor. † Et h facit p ſaluando decō teſtiſ qđ ponētiſ de filio alicui⁹ q iā ſit mortu⁹ ſubaudiat̄ ⁊c̄.

g ℂ Dñi. Uel quaſi vt tutoris: vel creditoris ſi alienā rē debitor obligauit. vt. ff. e. ſeqtur. §. ſi pupilli. ⁊ pro ſoluto. l. ſi. aliud ſi ſuam. vt. ff. e. ſequit̄. §. ſi rem. Accur.

h ℂ Reuerſa. vel quaſi. vt. ff. de fur. ꝗuis. ⁊ ita ꝙ non poſſit ab eo auelli. vt. ff. e. ſequitur. §. tunc.

ℂ Res fiſci noſtri. Idem. ℂ Hic incipit tertia partic. ſecūde partis pri. No. ꝙ iſte. §. diſtinguit inter res iam

acqſitas ⁊ res in poſterū acqrendas
fiſco. nā lʒ res iā acqſite fiſco vſucap.
nō poſſint: ſecus tñ in acqrẽdis. Po.
igit ſic ca. Dñe vos poſuiſtis exẽpluʒ
de qbuſdā rebus que vſuca. non pñt:
nunqd ſunt
plures in q-
bus nō hʒ lo
cū vſuc. vel
preſcri. Rñ.
q ſic. Res.n.
fiſci nr̃i vſu
ca. nō pñt. ⁊
hoc eſt verū
in reb⁹ fiſco
acqſitis. ſed
ſecus eſt in
acqrẽdis:
nā Pap. ſcri
pſit q ſi bo.
fi. emp. d bo
nis vacantibus ⁊ nōdum fiſco denun
tiatis aliquā rẽ emerit: ⁊ eadẽ bo. fi.
ſibi traditā acceperit poterit tñ eam
rẽ bñficio vſuca. acqrere. ⁊ hoc idem
diu⁹ pi⁹ ſeuer⁹ ⁊ antonin⁹ ſcripſerūt.

cedit ei⁹ vſucapio.
¶ Res fiſci vſuca-
pi nō poſſunt: ante
tamẽ q̃ fiſco denū-
ciate fuerint vſuca
piuntur. Aretinus.
¶ Res fiſci [a] noſtri
vſucapi non põt [b].
¶ Sed papinianuſ
ſcripſit bonis vacã
tibus fiſco nonduʒ
denūtiatis [c] bone
fidei emptorẽ tradi
tã [d] ſibi rem ex his
bonis [e] vſucapere [f]
poſſe: ⁊ ita diuus pi
us ⁊ diuus ſeuerus
⁊ antoninus reſcri-
pſerunt.
¶ Res vitioſa non
põt vſucapi: vel p̃-
ſcribi. Aretinus.

a ¶ Res fiſci. i. imperij.
b ¶ Non poteſt. triẽnio mobilis. vl'
x. vel. xx. annis imobilis. idẽ in patri
moniali principis: vt. C. ne rei dñice
vel tẽplo. l. j. Idẽ i re ciuitatis. vt. C.
de ſacroſan. eccle. l. fi. Idẽ in re eccle
ſiaſtica. vt. C. de ſacroſanc. eccle. l. fi.
Preſcribūtur tñ dicte res ſpatio. xl.
annoꝝ. excepta re mobili eccleſiaſti-
ca nō ſacra que triẽnio vſucapitur. vt
C. de preſcrip. xxx. anno. oẽs. ⁊ in au-
tẽctica. de ec. ti. §. pro tpalibus. coll'.
ix. ⁊ ti. hec conſtitutio inouat ɔſtitu-
tiones. colla. viij. Itẽ exceptis publi-
cis que ſunt vſui publico deputata:
vt. ff. de via pu. l. viam. Itẽ res pupil
li non vſucapit. vt. ff. de acqui. re. do.
bone fidei. §. nunc intereſt. † Itẽ res
filij a patre alienata: niſi. xxx. an. a tẽ-
pore quo eſt ſui iuris. vt. C. de anna.
excep. l. j. in fi. ⁊ in auc. de nup. §. ſi vo
expectet. colla. iiij. Item res data pre
ſidi cõtra legẽ iuliã repetundaruʒ. vt
ff. ad. l. iuli. repetun. qui cõtra legem.
Item fundus dotalis. vt. ff. de fundo
dotali. l. fundum.

Preſcribi ſi pſit mil' de reb.

† Ipſe tñ iure aliena preſtat vſuca- piendi

ADDITIO. Niſi fuiſſet inchoa
ta anteq̃ eſſet dotalis vel haberetur
reſpect⁹ ad
preiudiciuʒ
alienãtis tã
tū: qr vale-
ret. Angel⁹
areti.

c ¶ Nōdū
denuntiatis
ab aliquo:
cū varie ſint
cauſe qbus
ad fiſcū de-
nūtiatio fie
ri ſolet. vt
ff. de iure fi-
ſci. l. j. in pn.

ɔditio-
neʒ. Et
no. qce
pta cū
maiore
ɔtima
tur cõ-
tra mi-
norẽ: ſʒ
ex clau
ſula ge
nerali
reſtitui
põt niſi
ſit lon-
giſſimi
tpis q̃
dormit
durãte
pupilla
ri etate
Areti.

d ¶ Traditam. ab eo qui acceperat
poſſeſſionem horum bonorum.
e ¶ Bonis. ſ. alicui⁹ moriẽtis ſine he
rede: cui ſucceſſit fiſcus: ſi idẽ i ciuita
te. vt. C. d bo. va. l. j. ⁊. l. vacãtia. li. x.
f ¶ Vſucape poſſe. ſ. triennio vel. x.
vel. xx. an. cū hẽat titulū. ſi ãt titulū
nō hʒ ⁊ vult ex tpe delationis ſibi cõ-
putare tpo: hʒ. iiij. an. vt. ff. de iure fi-
ſci. l. j. §. diuus. ⁊ de diuer. ⁊ tẽp. p̃. l.
iter. §. j. Sʒ ſi ex tpe ex q̊ ceperunt ad
fiſcū puenire. xx. an. hʒ. vt. ff. de iur fi-
ſci. l. j. §. p̃ſcriptio. ⁊ hec vera ſunt ſi-
ue in re ſingulari: ſiue in vniuerſitate.
⁊ ſic loqtur. ff. de peti. here. l. et ſi pu-
tauit. §. itẽ ſi a
nte a fiſco.

¶ Nouiſſime ſciendum. Caſus.
¶ Hic incipit q̃rta particula ſcde ptis
prin. in qua ſic pone caſum. Dñe iam
poſuiſtis mihi exẽplū qñ hʒ locū vſu
ca. vel p̃ſcriptio. Sʒ p deo dicatis mi
hi regulã gñalẽ p quã poſſim cogno-
ſcere gñaliter qñ locū hẽc poterit vſu
ca. vel p̃ſcrip. Ad hoc rñdet iperator:
Iuſti. amice ſcire debes gñaliter rem
talẽ eẽ debere i ſe vt vitiū nō habeat
ad hoc vt poſſet a bo. fi. emp. vl' ab eo
q aliena ex quacūq; cã iuſta poſſidet

¶ Nouiſſime[a] ſciē-
dū eſt rem talē eſſe
debere vt in ſe non
habeat vitium[b] vt
a bone fidei empto-
re vſucapi poſſit: vl
qui ex alia iuſta ca
poſſidet.

¶ Iniuſtus error
facti vſucapionem
non parit. Aretin⁹.

¶ Error[c] autē fal-
ſe cauſe vſucapio-
nē non parit: veluti
ſiquis cū nō emerit
emiſſe ſe eſtimās:
poſſideat: vel cuʒ ei
donatū non fuerit:
quaſi ex donatione
poſſideat.

¶ Poſſeſſio defun-
cti ꝯtinuatur i here-
deʒ etiā malefidei.
Mala fides vo de-
fūcti nocet heredi:
ſcʒ in preſcriptione:

vſucapi. vel preſcribi poſſet. Sed dñe
tū video q̄ res debeat carere vitio: ad
hoc q̄ poſſet vſucapi: ſʒ nūqd ſufficit
ad vſuca. q̄ poſſeſſor errore deceptus
credat ſe iuſto tit. poſſidere rē quā ſi-
ne titu. poſ-
ſidet: veluti
ſi per errorē
credat ſe ti-
tu. donatio-
nis vel em-
ptionis poſ-
ſidere. Rñ. q̄
nō. Error. n.
falſe cauſe
vſucapionē
nō parit: ve-
luti ſiqs reʒ
nō emerit ſe
eā emiſſe exi-
ſtimans q̄ſi
titulo poſſi-
deat emptio-
nis: vel cum res donata nō fuerit q̄ſi
titu. donatiōis ſe poſſidere exiſtimet:
tñ in his caſibus cū in veritate titu-
lus deficiat vſucap. ꝓcedē nō poterit.
a ¶ Nouiſſime. i. in vltimis vt bie-
nīe dicā ſic. ſ. d ſuſp. tu. §. nouiſſime.
b ¶ Vitiū. vel q̄ſi. vt. ſ. ꝓxi. §. ꝛ. §.
aliq̄ñ. Sūt āt vitia. vt q: furtiua: cl'
vi poſſeſſa. vt. ſ. e. §. furtiue. Nūqd p̄-
caria poſſeſſio ē vitioſa: Rñ. nō. arg.
ff. cōmu. di. l. cōi diuidundo. §. iter p̄-
dones. Nunqd litigioſa: Rñ. non. vt
C. de pre. lon. tēp. l. j. Nunqd clādeſti-
na: Rñ. non dr̄ res clādeſtina aliq̄ le-
ge: ſʒ poſſeſſio. Quidā tñ dicūt oīa ſu-
pradicta eē vitia rex. vt arg. ff. d acq̄.
poſſeſ. pomponius. §. cum quis.

Error duplex eſt.

c ¶ Error. de errore facti loquitur.
idē magis i errore iuris. vt. ff. e. l. nū-
q̄. Sed hic error facti q̄ñqʒ ꝓdeſt. vt
ff. pro emptore. qd vulgo. ꝛ. ff. ꝓ lega.
l. pro legato. ꝛ. ff. pro ſoluto. l. iij. ꝛ. ff.
pro ſuo. l. hoiem. In qb⁹ caſib⁹ dicunt
qdā locū hīe titulū ꝓ ſuo. ꝛ tm̄ i his
ꝛ alijs q a lege ſpāl'r iueniunt. vt. ff.
de iu. do. l. ꝑculne. ſm Azo. Nos idē
ſm Jo. i oib⁹. ꝛ de his gr̄a exēpli po-
ſuit lex. ꝛ titu. emptionis: vel ſiſi vſu-
capiet: nō pro ſuo tm̄: vt tñ in emptio-
ne iuſtiorē erroreʒ exigamus. vt. ff. ꝓ
emp. l. ij. ꝛ. iij. in prin. Itē qd ſi non er-
rat: ſed ſcit:
Rñ. non po-
teſt ſibi cām
poſſeſſionis
mutare. (1)
vt. ff. de ac.
poſ. l. iij. §. il-
lud. ꝛ. ff. eo.
non ſolū. §.
q̄ vulgo.
ADDitio.
(1). Et no-
ta q̄ ad hoc
vt ex iuſta
cā qs poſſit
mutare ſm
gloſ. in. d. l.
nemo opʒ q̄
primā poſſeſ. penitus a ſe abdicaue-
rit ſm Angelū hic. ¶ Diutina. Ca-
ſus. ¶ Hic incipit ſecunda pars ſecū-
de partis princi. in qua ſic po. caſuʒ.
Dñe pater me⁹ tyti⁹ poſſidebat alie-
num funduʒ quem emerat a non dño
per. viij. an. ꝯtinuos iter p̄ſentes: ꝛ po-
ſtea deceſſit tyti⁹ pater meus. ꝛ ego
ſucceſſi. ꝛ eūdē fundū inter p̄ſentes p
biēniū cōtinuū vel etiā per triēnium
ſine oī interruptione poſſedi. ꝛ ita tē-
pus p̄ſcriptiōis a tytio patre meo i-
choatū cōpleui. ſed veniēs poſtea ve-
rus dñs cepit eundē fundū a me ven-
dicare: ꝛ ego obieci exceptionē p̄ſcri-
ptionis. ipſe replicauit exceptioneʒ p
mortem patris mei eſſe interruptaʒ.
Dñe dicatis mihi ſi ope huiuſmodi
replicationis poſſit exceptionē p̄ſcri-
ptionis eligere. ꝛ per ꝯſequens in rei
vendicatiōe obtinere: Reſpon. q̄ nō.
Nam diutina poſſeſſio que ꝓdeſſe ce-
perat defuncto ꝛ heredi ſuccedēti de
iure ci. ꝛ etiam bonoꝝ poſſeſſori de
iure pretorio ſuccedenti continuatur
nec per mortem ipſius defuncti iter-

cumpletur. q̄ualis ipſe heres vel bone fidei poſſeſſor ſciētiaꝫ habeat rei aliene. ꝛ hoc verum quādo defunctus iuſtum habuit initium: ſecus eſt in caſu conuerſo. Naꝫ ſi ipſe defunctus iuſtū initium non habuit: poſſeſſio eius heredi vel bone fi. poſſeſſori bonā fidem habenti ꝓdeſſe nō poteſt: ꝙ noſtra cōſtitutio nō ſolaꝫ in ꝑſcriptionibus: ſed etiam in vſucapi. obſeruari conſtituit: vt. vꝫ. inter defunctū ꝛ eius ſucceſſorem tempora continuentur. ꝛ hec non ſolum locū habent in eo qui ſuccedit in ti. vniuerſali ſed etiaꝫ qui in titu. ſingulari ſuccedit. naꝫ inter emptorem ꝛ venditorem tempora debere continuari diuus ſeuerus ꝛ antoninus reſcripſerunt.

a Diutina: ſcilicet decem annoruꝫ inter preſentes vel viginti inter abſentes: vel triennij. vt. ff. qui ꝛ a qui. ſi cum fidei. §. Ariſto. ꝛ ſupra eodem in principio huius tituli ꝛ. C. codeꝫ. l. diutina.

b Et heredi. heres iure ciuili bonorum poſſeſſor iure pretorio. vt infra de bono. poſſeſ. §. quos autem.

c Continuatur: niſi ipſi heredi tradita ſit poſſeſſio. vt. ff. eodem. cius. als heres.

d Heres ſciat. ff. de acq. re. do. queſitum. ij. reſpon. contra. Sol. ibi heres ſciebat rem eſſe eius qui cauſaꝫ a teſtatore habet vt legatarij. quod nocebat: hic alterius ſciebat quod nō nocet ad vſucapionem.

Si in vſucapiōe. Rubrica.

Diutina [a] poſſeſſio que ꝓdeſſe ceperat defuncto. ꝛ heredi [b]: ꝛ bonoꝝ poſſeſſori [c] cōtinuatur: licet ipſe heres ſciat [d] ꝑdiū alienū. Quod ſi ille initiū iuſtū nō habuit: heredi ꝛ bonorum poſſeſſori licet ignoranti poſſeſſio nō prodeſt. Quod noſtra [e] conſtitutio ſimiliter [f] ꝛ in vſucapionibus obſeruari cōſtituit: vt tēpora cōtinuentur.

Tēpus venditoris cōiūgitur cū tēpore emptoris. Rubrica.

Inter [g] venditorē quoqꝫ ꝛ emptorē cōiūgi tēpora diuus ſeuerus ꝛ antoninus reſcripſerūt.

e Noſtra conſtitutio. vt. C. de vſucapioni. transfor. l. j.

f Similiter. nō ſolū in preſcriptiōe.

g Inter. Tempora: ſcilicet vt cōtinuentur. ſed in hoc differt: quia in titulo ſingulari vtrūqꝫ .ſ. emptorem ꝛ vēditorē bonā fideꝫ habere oportꝫ. vt. ff. ꝓ empto. l. ij. §. ſi eam rē. als ꝯ: ſecus in vniuerſali ti. vt ꝟ. Et eſt rō: quia ſi heres non adiret: hereditas cōpleret. vt. ff. co. mmūqꝫ. §. vacuā: quia ē eadē pſona. vt in auc. de iureiu. a mo. pre. col. v. cōcor. cū hoc. §. ff. ꝓ emp. l. ij. §. emptori. ꝛ. §. ſi defunctus. ꝛ ſit hec ꝯiunctio ad lucrū ꝛ ad dānū. vt. ff. quemad. ſerui. amit. l. ſiqua alia. §. tempus.

Preſcribit bis cū mala fide.

Edicto. Caſus. Hic icipit ſexta ꝛ vlti. pti. ſecunde partis prin. in qua ſic po. caſum. Dicit iuſti. ꝙ edicto diui marci ita cautū eſt ꝙ ſi aliquis emerit rē alienā a fiſco vēdēte vt ſuā ꝛ dominus rei rē ſuā ab emptore. infra. quinquēniū poſtqꝫ tp̄s vēditionis lapſum fuerit nō repetebat: poſtea emptor per exceptionē quinquēnalis ꝑſcriptiōis dominū rei repellebat. Et hec obtinebat vſqꝫ ad tp̄a diui zenonis. Poſtea āt ꝯſtitutio bone memorie zenonis illis qui a fiſco rē alienā vt ſuā vel aliqd emerit. vt ti. donationis vel alia quacūqꝫ inſta cā acceperint: bn̄ ꝓſperit. nā in conſtitutiōe zenonis cautū eſt: vt illi qui a fiſco alienā rē: vt ſuā aliqd acceperint ſtatim ſecuri fiant: ꝛ exiſtant victores: ſiue agant aduerſus alios ſiue ab aliis conueniantur. Sed certe do-

tuine vĩ mihi ꝙ iniqua ſit ꝯſtitutio ʒenonis q ſtatuit ita veros dños p alienatione in fiſco factā ſtatim excludi. Ad hoc rñdet. Amice: non eſt ita iniqua ꝯſtitutio zenonis ſicut tibi vĩ. nā in eadem cōſtitutiõe dominis rerū proſpectum eſt. Licet.n. aduerſuſ emptores venire nō poſſit. actiones tñ ſuas ſiquas ſibi in hypotheca vel dominio rerū a fiſco alienatarū putauerit cōpetere per eādem cōſtitutionē vſqꝫ ad quadriēniū aduerſus ſacratiſſimum erariū poterit exercere. Sed dñe iā video qd dñs ʒeno ſtatuit in alienationib9 factis a fiſco vendēte rē alienā vel ſuā. Sed ponamus ꝙ iperator vendat aliquā rem d' pīmõio ꝓprio: qd' habuit ante diadema iperij. qd iuris erit i caſu iſto. Ad hoc rñ. ꝙ idem iuris in caſu iſto erit: qd' ſtatutū fuit in ꝯſtitutione ʒenonis. Nā in ꝯſtitutione quā ꝓmulgauimus de his a noſtro ꝑuato pīmonio: vel a pīmonio venerabilis auguſte aliqd acceperint ſtatuimus idem per oīa ſeruari: que in prefata diuine memorie ʒenonis conſtitutione continentᵋ. ⁊ hec dicuntur vſqꝫ in fine ti.

Emēs a fiſco rem alienam: vt fiſci ſtatim eſt ſecurus: ſed datur dño regreſſus cōtra fiſcū quadriēnio. Idē i reb9 habitis ab iperatore: vel ab auguſta. Hoc dicit in ſūma.

¶ Edicto[a] diui marci cauetur eū qui a fiſco[b] rem alienam emit[c] ſi poſt venditionē quinquenniū preterierit poſſe dominū rei exceptione repellere. Conſtitutio[d] autē diue memorie zenonis pſperit bene[e] his q a fiſco p venditionē aut donationē: vel alium titulū accipiunt aliqd: vt ipſi ſtatim[f] quidē ſecuri fiāt: ⁊ victores exiſtāt: ſiue experiant ſiue conueniantur.

a ¶ Edicto.i. ꝑcepto generali. al's ꝑiſtoꝝ dicuntur edicta: vt ꝙ me.cā. ⁊ ſimilia. vt.ff. ꝙ me.cā. l. ſi mulier. circa principium.

b ¶ A fiſco. vt a procuratore imperialium rerum. nam de patrimonialibus dicitur infra eodem. in fi.

c ¶ Emit. ſ. a fiſco vendente vt ſuam a quo edicto res minoꝝ excipiuntur. vt. C. ſi aduer. fiſ. l. ſi. Si autē vt alienā: vt qr ceſſatum eſt in ſolutione tributorum tria exiguntur. Et ꝙ ſit debitum. Et ꝙ ceſſatum. vt. C. ſi aduerſus fiſc. l. ſi. ⁊. C. ſi propter publi. pen. l. fina. ꝗ. reſponſo. forte biennio. vt. ff. lo. ⁊ con. l. quero. §. inter. Itē tertio ꝙ res ſubhaſtetur: id eſt preconizetur. vt. C. ſi propter publicas pen. l. finali.

Fiſcus vendit rē vl' et ſuā vel vt alienam.

ADDITIO. Et plura alia requiſita: vide per Angelum hic. ⁊ per gloſ. in l. prima. C. de fi. inſtrumē. ⁊ iur. haſte fiſca. lib. decimo.

d ¶ Conſtitutio. C. de quadrien. preſcriptione. omnes.

e ¶ Proſperit bene. corrigendo edictum diui Marci.

f ¶ Statim. vt. ff. de petitio. heredi. nec vllam. §. item ſiquis contra. Solutio. ibi in vniuerſitate. hic in re ſingulari loquitur. Alij dicunt ꝙ hic corrigitur. (i). Et eodem modo: ſcilicet primo ⁊ non ſecundo. Reſpondeo ad legem. C. de heredita. vendita. l. prima. Item ibi erat res fiſci.

ADDITIO. (i). Et iſtam cōmuniter approbant omnes: quia illo iure hec preſcriptio erat incognita. Ad. l. primam reſpondeo quod ibi cōueniebatur ex natura rei que continet credita ⁊ debita non ex eo quod eſſet aliena: quia ad rem ipſam: ſcilicet hereditatem non emptor: ſed fiſcus conueniretur. Iaſon.

a ¶ Quadriennium. niſi ſit minor vel reipublice cauſa abſens. vt. C. de reſtituti. mili. l. neq;.
b ¶ Actiones. Sed que? Reſpon. cõditio. ex hac. l. ſm Joan. ſed. P. in rez dabit h' non domino ɔtra dominum.

¶ Acquiſitionis. Caſus. ¶ Pone ſic caſum. Domine iaz video qualiter per vſuc. z preſcri. acquirit' dominium rerum de iure ciui. nunquid ſunt plures modi acquirẽdi dominiũ de iure ci. Ad h' rñ. Juſtin. q ſic. Eſt aũt ali' modus ciuilis acqſitionis: vz donatio. vnde hic de dona. videndũ eſt. et hec in pma pte. Sed pone in ſcda. Dñe iaz video q vult tractare de dona. ponatis mihi aliq̃ diuiſionẽ donationũ. Ad hoc rñ. donationum duo ſunt genera. Eſt enĩ q̃dam dona. inter viuos et alia cã mortis. Sed domine dicatis mihi quid cẽſetur do. cauſa mortis? Ad hoc reſpon. Amice donatio cauſa mortis eſt que fit propter mortis ſuſpitionez: veluti ſiquis donat vt ſi ipſum mori contigerit remaneat dona. penes donatariuz. z hmõi mortis cã do. tribus modis reuocat'. vz. ſi donator ɔualuerit vel cũ donationis ſue penituerit: aut ſi donatarius prius deceſſerit. z hmõi mortis cauſa dona. per omnia fere ad exemplum legatorum redacta eſt. Nam cuz ante tempus noſtrum veteres iuriſprudentes dubitauerunt: vtrum cum donatione cauſa mortis oporteret obtinere ſimilitudinem cum legato. an cum donatione ſimplici inter viuos z quidam

¶ Aduerſus autez ſacratiſſimuz erariuz vſq; ad quadrienniuz[a] liceat his intendere qui pro dominio vl' hypotheca earuz rez q alienate ſũt putauerint ſibi quaſdam competere actiones[b]. ¶ Noſtra aũt diuina ɔſtitutio[c] (quaz nuper promulgauimus) etiaz de his q a noſtra[d] vel venerabilis auguſte domo aliquid acceperint hec ſtatuit; q in fiſcalibus alienationibus prefate zenoniane cõſtitutionis continentur.

¶ De donationib'.

¶ Donationis duplex eſt gen'. ſ. cauſa mortis z inter viuos. Et cauſa mortis eſt q fit propter mortis ſuſpitionẽ: Et trib' modis hic poſitis reuocat': z ſequit' naturã legatoꝝ. Et breuiter donatio cauſa mortis eſt quando donans cõmodũ vult magis excepto eo eſſe i donatario q̃ in herede. Hoc dicit Angelus aretinus.

c ¶ Cõſtitutio. C. de q̃drie. pre. bene a zenone.
d ¶ A nr̃a. id eſt a pecunia nr̃a ſubſtãtia: ſed ſupra de fiſcali dixit. vt. C. de quadrie. pre. bñ a zenone.

Continuatio. ¶ De donationibus. ¶ Iſta rubri. cõtinuat' per imperatorem. Dictã eſt ſupra de quibuſdã modis acqrẽdi: ſcilz de acqſitione que fit p vſucapionem z preſcriptionem. Nunc dicẽduz eſt de alio modo acquirendi qui fit per donationem.

Diuiſio. Eſt z aliud. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in quinq; partes. Primo ponit cõtinuationem cum diſtinctione bimembri. Secũdo de donatiõe cauſa mortis. Tertio de donatione iter viuos. Quarto de donatione propter nuptias. Quito de vna acquiſitione de iure ciuili que eſt correcta. Scda ibi in. §. (Mortis cã.) Tertia ibi in. §. (Alie aũt.) Quarta ibi in. §. (Eſt z alid.) Quinta ibi in §. (Erat olim.) Areti.

antiqui cū vellent donationi ſimplici cōparare ⁊ quidā legato. ad hmōi diſcordiā antiquoꝝ ſopiendam a nobis conſtitutū eſt. vt huiuſmodi dona. cā mortis per oīa fere legatis numerentur: ⁊ ſic omnino pcedit queadmodū noſtra cōſtitutio pcedere cōſtituit: ⁊ vt breuiter de hac do. expediamus. ſ ſumma ſcire debes q̄ mortis cā dona. eſt cū aliqs ita donat vt magis velit ſeipſum habere ſi conualuerit q̄ȝ donatariū: magiſqȝ donatarium ſi moriatur q̄ȝ heredē ſuum ſicut homerus recitat thelemacū his verbis expreſſis donaſſe pyrrho.

Eſt ⁊ aliud genus acqſitionis[a] donatio. ¶ Donationū aūt duo ſunt genera mortis cauſa: ⁊ nō[b] mortꝭ cauſa. ¶ Mortis[c] cauſa donatio eſt que ꝓpter mortis ſit ſuſpitionē: cū quis ita donat: vt ſi quid[d] humanitus ei contigiſſet haberet is q accepit: ſinautē ſupuixiſſet[e] is q dōauit accipet: vel ſi eū donatōis pēituiſſet[f]:

a ¶ Acquiſitionis. ſcilicet de iure ciuili. nam per ſtipulationem tantū cōtrahebatur: ſcilicet donatio: que ſcilicet ſtipulatio eſt de iure ciuili: ſed hodie fit nudo pacto. vt. C. eodē. ſi quis argentum. §. finali. † ⁊. j. de act. §. de conſtituta. Uel dic eam eſſe iuris ciuilis approbatione: nō inuentione: ſed iuriſgentium vt ſupra de rē. di. §. per traditionem. Uel dic ſui origo fuit d iuregentium vno modo. ſcilicet p traditionem. ac poſtea de iure ciuili fuit iſte modus approbatus ⁊ alius inuētus: ſcilicet per ſtipulationem. Tertio per Juſtinianum additus eſt tertius: puta per nudum pactum.

† Etiā ſi ſit donatio cā mortis. ſm cōiter oēs de quo vid Angel. i. §. in perſonā. j. de actiōi. ⁊ Xpoſo. j. eo. in glo. manifeſtauerit.

b ¶ Et nō mortis. Si large hec duo membra accipiuntur ⁊ in tertio nihil deeſt: ⁊ proprie ponuntur genera: naȝ multe ſpecies ſub quolibet continentur: ⁊ hoc approbo. Uel accipe ſtricte pro duabus ſpeciebus tantum donationum ſcilicet ſimplicis īter viuos ⁊ ſimplicis cauſa mortis: ⁊ adde alias donationes: vt legatum. vt. j. de leg. in principio. Item donationes ꝓpter nuptias. vt. j. eodē. §. eſt ⁊ aliud. Iteȝ eſt quod eſt. j. §. fina.

c ¶ Mortis. ſcilicet inſtantis vel future. vt. ff. eodem. l. ij. ⁊. iij. ⁊. iiij. ⁊. v. ⁊. vj. Siqdē ē dies. vbiqȝ mors timēda ē: cū eius dies incertus ſit. vt ff. eo. ſenat⁹. §. mortis. ⁊ de cōdi. ⁊ de mon. l. pria.

Mortis incert⁹

d ¶ Si qd humanit⁹ ei contigiſſet. l. ſi moriatur. vt. ff. de verboꝝ ſignificatio. in vulgari. §. fina. ⁊ debet hoc exprimi: alīs non eſt mortis cauſa donatio. vt. ff. eod. ſeia. §. finali. Accurſius. Niſi ex coniecturis appareat eum velle donare cauſa mortis.

ADDITIO Nota q̄ ad hoc vt ſit donatio cauſa mortis requiritur q̄ fiat mentio mortis. Item notat gloſ. Barto. Ange. ⁊ Rappa. ⁊ Imo. in dicta le. ſeia. §. fina. ⁊ glo. ⁊ Barto. in. l. ſeia. ff. de do. prele. ⁊ Barto. in. l. que dotis in fin. j. colla. ff. ſoluto matrimonio. alias autem licet aliquis ſit in extremis conſtitutus ſi ſimpliciter donat: nec adijcitur cauſa mortis intelligitur donatio inter viuos ⁊ eſt textus ſingu. in dicta lege. ſeia. §. finali. quod no. ſm Angelum.

Donatio cauſa mortis non eſt niſi exp̄mat mors.

e ¶ Superuixiſſet. ideſt conualuiſſet. ⁊ ita tribus modis reuocatur: vt hic ſubijcitur: ⁊. ff. ſi certum peta. non omnes.

f ¶ Penituiſſet. Quia voluntas eſt ambulatoria vſqȝ ad mortem. vt. ff. d edi. edic. l. iij. in fin. ⁊ quia donatio eſt ob cauſam. ſ. ſi moriar. ⁊ ſic poſſum penitere. vt. ff. eodē. ſenatus. §. j. in fine. ⁊. ff. de condi. cauſa da. l. iij. §. ij.

Voluntas eſt ambulatoria vſqȝ ad mortē.

aut prior deceſſerit is cui donatum ſit.

¶ De mortis cauſa donationes ad exēplū[a] legatoꝝ redacte ſunt ꝑ oīa[b].

¶ Ubi cum prudētibus ābiguuz fuerat vtrū donatiōis[c] an legati iſtar eā obtinere oporteret: ꝛ vtriuſq; cauſe q̄daz hēbat[d] inſignia: ꝛ alij ad aliud genus eā retrahebant[e]: a nobis conſtitutum eſt: vt per oīa fere legatis[f] cōnumeretur: ꝛ ſic procedat quēadmodū noſtra conſtitutio[g] eā formauit. ¶ Et i ſumma[h] mortis cā donatio eſt cuz magis ſe quis velit[i] habere[k] q̃ eu cui donat magiſq; euz cui donat q̃ heredez ſuū: ſic[l] ꝛ apud homerū thelemach⁹ donat pyrrho.

a ¶ Ad exemplum legatorum. quātū ad vim ꝛ ꝑtātem: quia ſicut legata morte confirmantur: ita donationes cā mortis: et reuocari non poſſint.
b ¶ Per omnia. ſubaudi fere vt ſtatim dicet: nā ſi multis differunt.
c ¶ Donationis. Scilicet ſimplicis ꝛ īteruiuos: alr̄s nulla eēt hmōi diſtinctio: cuz omne legatū ſit donatio: vt patet ex diffinitione ei⁹: vt .ff. de legatis.ij.l.legatum.
d ¶ Hēbat. Scz donatio cauſa mortis. nā cū donatione īter viuos hz inſignia: vt ſit liberalitas cuz legato vt morte cōfirmet: ꝛ vt detrahat falcidia. vt. C. ad leg. fal. l. fina.
e ¶ Retrahāt. ſubaudi ꝛ alij ad aliud.
f ¶ Fere legatis. dicit fere: q: in quibuſdā diſcrepat a legatis: ecce enim ſi donas in annos ſingulos: donatio vna eſt: ſed legata plura. vt. ff. de donationibus cauſa mortis. ſenatus. §. fina. Item legatū ab herede ſemꝑ tradit: vt ptz ex diffinitione legati. j. de leg. in princi. donatio aūt vel ab hoc: vel ab alio. Itē in donatione obligat donās: in legato non. Itē ſi teſtm̄ accuſo perdo legatum non donationez. ſi tn̄ accuſo vt falſum: argumentū. ff. de his quib. vt indig. poſt legatū. §. q mortis. † Item aliter ſubſtituit in legatis ſm quoſdā. vt. ff. de dona. cauſa mortis. ſi cui mors. ꝛ de leg. ij. vt heredibus. Itē filiuſfamilias donat: ſz nō legat. vt. ff. e. tāz ſo. ꝛ. j. qui. non eſt ꝑmiſſ. facere teſta. in pn̄. Itē in legato tria tēpora conſiderantur: vt ſit capax legatarius. vt. j. de here. qua. ꝛ diffe. §. in extraneis. in donatione nō vt. ff. de do. cau. mor. l. in mortis. Itez q: ꝑ legato datur interdictuz: quorū legatoruz: non ꝑ donatiōe: qd dic vt i ſumma. C. quorū legato. l. j. ꝛ in. l. marcellus. §. paul⁹. ff. de do. cau ſa mortis. ac curſius florētinus.

ADDitio. Immo hz locū quorū legatorū ſaltē in eo qd excedit falcidiam: vel ſi ꝑ donatariū ſit occupata ſm Ioā. fab. ꝛ Ang. are.

g ¶ Cōſtitutio. Scz corā. v. teſtib⁹. ſcriptura īteruenīēte: vl̄ ſi. vt. C. e. l. ſi.
h ¶ Et in ſumma. i. breuiter. de hac donatione expediamus. vt. ff. eo. l. j.
i ¶ Velit. ideſt vellet.
k ¶ Habere. Scilicet ſi ſupuixerit. vt. ff. e. ſenatus. §. j.
l ¶ Sic ꝛ apud homeꝝ. i. ſicut recitat poeta homerus q̄ thelemachus dictis ꝟbis expreſſis donauit.

¶ Alie āt dōa. Caſus. ¶ In hac ꝑticula ita ꝓcedit. primo deter. q̄lr ꝑficit dōa. int̄ viuos ꝛ qs ſit ei⁹ effect⁹. ſcd̄o corrigit iura antiq̄ ꝑ inſinuatiōez donatōis ſimplicis. t̄tio dter. qb⁹ ex cauſis donator dōatione ſimplicē ꝛ ꝑfectā reuocare pōt. Po. igit̄ ſic ca. dn̄e iā vidi exēplū de dōa. cau. mortis. ꝛ de ei⁹ effectu: ponatis mihi exēpluz de dona. īter viuos. Ad hoc rn̄dit. Amice ſūt q̄dā donationes que ſine aliqua mo-

in .l. ēt. ff. de in of. teſt. ꝛ plene ꝑ Io. de imo. i. l. ſi. ff. de dona. cā. mortis. an.

Donationes cā mortis ꝛ legata differunt in multis.

† Hoc intelligas .i. vt dicit gl.

Donatio iter viuos non equiparat legato que ſolo conſenſu hodie eſt ꝑfecta. idigetq; iſinuatione ſi excedat quīgētos ſolidos ſallit ī aliqb⁹ caſib⁹. Are.

¶ Alie[a] autē donationes ſūt que ſine vlla mortis cogitatione fiūt: quas iter viuos appellamus, que nō omīo cōparat legatis; q ſi fuerit ꝑfecte temere[b] reuocari nō poſſūt. ¶ Perficiunt aūt cū donator ſua volūtatē[c] ſcriptis aut ſine ſcriptis manifeſtauerit[d]. ¶ Et ad exē

tis cogitatione fiunt ⁊ huiuſmodi dona. inter viuos appellant. ⁊ tales dona. legatis non comparantur. Si enī perfecte fuerint temere reuocari non poſſunt. Sed dñe dicatis mihi quando dicuntur perfecte. Ad hoc reſpon. amice huiuſmodi donatiōes ꝑfecte cēſentur cū donator volūtatē ſue liberalitatis ī ſcriptꝪ vl' ſine ſcriptꝪ donatario manifeſtauerit puta ꝑ talia verba. dabo vel donabo tibi talē rem ⁊ in noſtra ꝯſtitutione cautū eſt huiuſmodi donationes ſemel perfectas traditionis neceſſitatē ad exemplum venditionis in ſe habere: vt ſicut vēditor rem venditam numerato ſibi ꝑcio tradere cōpellit: ita donator poſt emiſſam liberalitatis vocē auctoritate nr̄e ꝯſtitutionis tradēdi neceſſitas iponat. Sꝫ antiqui ꝑncipes ſtatuerūt dona. ſimplices ſummā ducentoꝝ aureoꝝ excedentes ſine inſinuatione ſcripture nō valere: nūqd placet vobis ꝙ illud hodie obſeruet? Ad hoc rñ. ꝙ nō. Nam cū ꝯſtitutiones antiquoꝝ principum ſtatuerūt hm̄ōi donationes ſimplices excedentes ſummā ducentoꝝ aureoꝝ actis interuenientibus inſinuari nr̄a ꝯſtitutio huiuſmodi ſummā vſqꝫ ad quingentos ſolidos ampliauit: ⁊ ſtatuit vſqꝫ ad quingētos ſolidos ſine oī inſinuatione valere donationes. ⁊ per eandē ꝯſtitutionē quaſdā ſpecies donationū itroduximus: que lꝫ quingētos ſolidos excedant tamē nullā inſinuationē deſiderant: ſed in ſe ſine oī inſinuatione pleniſſimam habent auctoritatem. et alia inſuper multa ad vberiorem exitum donationum inuenimus que omnia ⁊ ſingula ex conſtitutionib⁹ noſtris quas ſup huiuſmodi donationib⁹ fecimus manifeſtiſſime colligi poſſunt. Sed domine vos dixiſtis mihi ſup̄ ꝙ huiuſmodi donationes ſimplices ſemel perfecte non poſſit reuocari: nūqd ē hoc generalr̄ verum? Rñ. ꝙ nō. Licet enī dixerim⁹ tales donationes nō poſſe reuocari. Tamē ſciendū eſt ꝙ ſi pleniſſime ſunt huiuſmodi donationes ſi donatarij igrati extiterit erga donatores licebit ipſis donatoribus per noſtrā conſtitutionē certis ex cauſis eas reuocare. ⁊ hoc ideo ſtatuimus ne datores qui beneficiū ſue liberalitatis in alios contulerunt ab illis iniuriā patiant ꝑm modernos in noſtra conſtitutione enumeratos.

a ¶ Alie aūt. Nūc ꝓſequit aliud genus donationis. dictum eſt de dona. cau. mor. nunc de dona. ſimplici. i. inter viuos dicit.

b ¶ Temere. Ideo dicit temere: qꝛ qn̄qꝫ reuocant. vt. j. e. §. ſciendum.

c ¶ Uoluntatē. Etiā nudo pacto. vt C. eo. ſiquis argentū. §. ſi. Ac.

ADDITIO. Si tamē donet factū reqrit ſtipulatio ⁊ traditio ſicut olī. Itē ꝓſentia donantis ⁊ donatarij vbi ſit certe ꝑſone: ſecus ſi incerte.

d ¶ Manifeſtauerit. Scilꝫ per ꝟba futuri tēporis: vt dabo: vel donabo. ad inſtar ſtipulationis. vt. ff. de ꝟbo. obliga. l. v. §. ſtipulatio vel preſentis tēporis: vt do. vel dono cū nudo pacto fiat: ⁊ pactū etiā fiat per ꝟba preſentis tēporis. vt. C. eo. ſiqs argentū.

Donatio an poſſit fieri ſine ſtipulatione.

§.ſi.ff.de pactis.l.tale.
a ¶ Venditionis.ex hoc verbo dicebat.M.venditorē ꝑciſſe teneri ad rē tradēdā.ſic.ff.de verbo.obli.vbi aūt nō apparet in fine.Ioā.ꝯtra,ſ.vt intereſſe dādo liberetur. vt ff. de actio. emptio.l.j.⁊ ſimilitudo q̄ hic fit eſt in hoc:vt ſicut neceſſitas īponit vēditori ad aliquid ſic ⁊ donanti.licet a ꝑncipio nullus cogebatur.vt.C. de actio.⁊ obligatio.l. ſicut Sed nunqd donator de euictione tenetur. Reſpōdet ſi incepit a traditione nō.vt.ff.e.l.Ariſto. in fine. † Si a pactōe:ſic.vt.C.de iure do.l.j.Accu.
ADDITIO. Et eſt ratio:q: cū donatio ſit doni datio iſte paciſcēs obligatur expreſſe ad dandum.l.ſenatus. §.j.ff.de donationib⁹ cauſa mortis.⁊ ideo non lucrat̄:niſi transferat dominium:ſecus autem vbi ſola traditio ſine facto expreſſo interuenit. Ex quo infertur ꝙ pro euictione hic agit̄ ꝑmeua actione quali nō dederit etiam re nōdū euicta in totū vel pro parte. Secus in venditione vbi pro euictione noua naſcit̄ actio quaſi per traditionez obligatione obligata qd̓ not. ꝑ preſcriptiōe ⁊ libelli formatiōe ſm omnes hic.
b ¶ Conſtitutio. vt.C. de do.ſiquis argentum.§.finali.
c ¶ Etiā ſi non tradant̄.id eſt ſi tradere nolit donator.
d ¶ Neceſſitas. Per conditionez ex lege.que ſtricti iu: is eit.ff.co.eū qui. ⁊.C.eo.ſiquis argentum.§.finali.
e ¶ Retro principum.i.eoꝝ qui ante nos fuerunt:⁊ noſtra etiam prima.vt C.eo.l.ſancimus.in ſi.
f ¶ Cōſtitutio.vt.C.eo.l.penul.i ſi.

plum venditionis[a] noſtra cōſtitutio[b]: eas ēt in ſe habere neceſſitatē traditionis voluit: vt etiā[c] ſi nō tradātur habeant pleniſſimum ⁊ ꝑfectu robur: ⁊ traditiōis neceſſitas[d] icumbat donatori. ¶ Et cū retro principum[e] diſpoſitiones īſinuari eas actis interueniētibus volebāt ſi maiores ducētoꝝ fuerāt ſolidoꝝ conſtitutio[f] noſtra eā quātitatē vſqȝ ad quingentos ſolidos āpliauit quā ſtare ēt ſine īſinuatione[g] ſtatuit. ¶ Et quaſdā donationes īuenit[h] que penitus īſinuatiōez fieri minime[i] deſiderant; ſȝ in ſe pleniſſimaȝ hñt firmi-

g ¶ Inſinuatione. Id eſt ſcriptura facta in ꝑſentia publicaꝝ ꝑſonarū.(j) ⁊ i actis vbi ſupfluū eſt teſtes adhiberi:cum publica monumenta ſufficiāt. vt.C.e. l.data. ⁊ l.l. in donatiōibus.
ADDITIO. (i). Puta q̄ liſcūqȝ iudicis ēt extranei.nec habet neceſſe decretū interponere. Et poſſunt hec omnia fieri etiaȝ ex interuallo:que ſi nō interuenerint nō annullant totā dōatione: ſȝ ꝓ pte tm̄ in qua excedit.Ang. Et an iſinuatiō poſſit renūtiari:⁊ ſine ea donatio validari. Et an in ſimplici remiſſione ipſa iſinuatio:itē in ceſſiōe debito: is citatio regrat̄.vid̓ Ang. ⁊ Ia ſo.hic.
h ¶ Inuenit. Scȝ nr̄a ꝯſtitutio:vt ſi donet̄ in redēptionez captiuoꝝ:vel a magiſtro militū donet̄ militib⁹.vel in refectionē domus donet̄ alicui.vt C.e.l.pe. Itē ⁊ ſi donet imperator vel ei donet̄.vt in auē.de nō alie.§.ſi vero minus.col.ij.⁊ in auē.vt nō ſiāt.pl.§.ſi.col.v.Idē in donatiōe pp nuptias. vt i auē.vt ſpōſa.lar.col.ix.i ꝑn.Idē in remiſſione vſurarū futuri tēporis. vt.ff.eo.modeſtinus.Accurſius.
ADDITIO. Idē in donatiōe facta ꝓ bene merit.l.aqlius.ff.e.dūmō appareāt ⁊ eis ꝓportiōet̄ ſm doctores.
i ¶ Minime deſiderant:ſȝ quingen-

† Niſi donator ipſa ēt ſponda eſſet promiſſaȝ. vt.l.ij. C.de euic. ſm Ange. ⁊ Iaſo. Itē dȝ intelligi ꝙ ꝑceſſerit cōuentio ſaltem ordie intellect⁹ cuȝ al's ex ſola traditione nō tráſſeratur dominiuȝ ſm chriſto.h.

Inſinuatio qd eſt.

torum ſolidorum ſummā excedant. a ¶ Alia. Veluti ne plures donationes diuerſis temporibus facte coaceruentur. vt. C. eod. ſancimus. §. ſi quis autē. Itē vt hi qui pecuniā recipiunt in redēptionem captiuorum iurent ſe ibi bona fide expēdere. Item vt ſacramēto domini domus queſtio dirimatur. vt. C. e. l. pe. in fine. b ¶ Sciendum. Conſtitutionem. vt C. de reuo. do. l. fina. c ¶ Ex cauſis. qnqȝ ſcȝ. vt ſi atroces iniurias i eū effundat: vel i pias manꝰ iferat vl' graue dānum in bonis: vel vite periculuȝ intulit. vel ſi legi dicte in donando non paruerit. vt. C. de reuoca. do. l. fi. Sed donatio liberto facta ſolo obſequio non preſtito reuocatur aliud in libertate. vt C. de reuo. do. l. j. ⁊ de lib. cā. l. ſolo. Et eſt har. pro dn̄o vt his cauſis poſſit reuocare feudum. ſic in auc. vt li. de cete. §. illud autem. col. vj. ⁊. ff. de lib. agno. l. alimenta.

Donationes īter viuos certis ex cauſis reuocātur.

ADDITIO. Unde verſus. Quinqȝ modis perdo mihi que donata fuere. Infero ſi damnum grauiter donantis in ere. Huic per me ſi ſit atrox iniuria facta. Si ſit perſona manali vulnere facta. Quando ſue vite crudeliter inſidiabor. Ingratus domino re donata ſpoliabor. Ingratum factum

Verſus

tatem. ¶ Alia a inſuper multa ad vberiorē exitū donationū inuenimus: que oīa ex noſtris conſtitutionibus quas ſup his expoſuimꝰ colligenda ſunt.

¶ Donatio īter viuos ēt perfecta ex aliquibus cauſis reuocari pōt. Arcti.

¶ Sciendū ē tn̄ ꝙ ⁊ ſi pleniſſime ſint donatiōes; ſi tamē ingrati exiſtant homines i quos beneficiuȝ collatū eſt, donatoribus p noſtram conſtitutionē b licentiam pſtauimꝰ certis ex cauſis c eas reuocare: ne illi qui ſuas res in alios cōtulerint: ab his quādaȝ patiantur iniuriam vel iacturam ſecunduȝ enumeratos in conſtitutiōe noſtra modos.

¶ Donatio ante nuptias oliȝ ante mr̄imonium fiebat: hodie poteſt fieri conſtante matrimonio ⁊ etiā augeri vt dos ⁊ ideo donatio propter nuptias vocatꝰ vt nomen cōueniat rebus. h. d. Are.

ſi mecum fregero pactum. Jus autē reuocandi donationeȝ ex cauſa ingratitudinis non trāſit ad heredes ſi defunctus facultatē reuocandi habuit. ¶ Eſt ⁊ aliud. Caſus. ¶ Hic incipit ſcda particula ſecunde partis in qua ſic procedit. Primo recitat obſeruationeȝ iuris antiq circa donationes propter nuptias. Secūdo recitat ſemiplenam correctionē introductam a Iuſt. p̄re ſuo. Tertio pōit ſuā correctionē pfectaȝ q̄ hodie obſeruatꝰ. ⁊ ita in pn̄ti. §. pōt notari tria tpa per ordinē. Primum vcȝ antiquorū iperat ḃȝ Ju. tertiū Ju. po. igitur ſic ca. Dn̄e iā vidi de dona. ſimplici que appellatur dona. inter viuos. nunqd eſt aliquod aliud genus donationis inter viuos? Ad hoc reſpō. ꝙ ſic. Eſt enī quoddaȝ aliud genus donationū quod veteribus iuriſconſultis penitus erat incognitū. ſed poſtea a minoribꝰ principibus fuit itroductū ⁊ ſm̄ eos donatio ante nuptias appellabatꝰ. ⁊ in ſe habebat tacitā conditioneȝ. vt vȝ rata eēt hec donatio ⁊ effectū hēret cum mr̄imoniū eēt ſubſecutū. Sed dn̄e quare appellatꝰ ante nup? Reſpō. ꝙ ideo qȝ ſemp an̄ nuptias fiebat lȝ effectum nō hēret niſi nuptijs ſubſecutis: nūꝗ̄ poſt nuptias celebratas talis dōatio

potuiſt inchoari: ſʒ poſtea diuus iuſtinianus pater hmôi obſeruationem ſe nimplene correxit. Nã cum permiſſum fuerit dotes cõſtante mrimonio poſſe augeri permiſit in conſtitutiõe ſua hmôi dona. ante nup. ⁊ poſt nup. celebratas ad ſimilitudinẽ poſſe ageri: ſed tñ nomẽ inconuenieẽs penit⁹ remanebat. nã añ nup. vocabatur vt pͥus: lʒ ex conſtõne ſua poſt nup. tale ſuſcipiat icremẽtũ. ⁊ ita augebat̃ poſt nup. tñ ante nup. appellabat̃. Et ita manifeſte pʒ ꝙ nomẽ non bñ ꝯſonabat rei. Vñ nos pleniſſimo fini ſanctiões tradẽ cupiẽtes ⁊ cõſona nomina reb⁹ eſſe cupiẽtes vel ſtudẽtes in noſtra cõſtitutiõe ſtatuim⁹ vt huiuſmodi dona nõ ſolum poſt celebratas nup. augmentuʒ ſuſcipiãt: ſed etiam initium ſuſcipere poſſunt: ⁊ in hoc dotibus pacificantur vt quẽadmodũ dotes cõſtante matri. nõ ſoluʒ augeri ſed ẽt de nouo fieri pñt. ita hmôi donatiões que pp nup. itroducte ſunt non ſolum conſtante matrimonio contracto augeri ſed etiam de nouo conſtitui poſſunt.

Eſt ⁊ aliud genus inter viuos donationis: quod ⁊ veteribus quidem prudentibus penitus erat incognitum. poſtea autem a iunioribus diuis principib⁹ introductum[a] eſt: qđ ante nuptias vocabatur: ⁊ tacitam in ſe conditionem habebat[b]: vt tũc ratũ eſſet cum matrimonium fuerit inſecutum[c]. Jdcoqʒ ante nuptias appellabatur ꝙ[d] an mrimoniuʒ efficiebatur: ⁊ nuſqȝ poſt nuptias celebratas talis donatio procedebat.

Sed primus quidem diuus iuſtinianus pr̃[e] nr̃ cũ[f] augeri dotes: ⁊ poſt nuptias celebratas fuerat[g] permiſſuʒ: ſi quid tale[h] euenerit etiam ante nuptiaſ augeri dõationem: ⁊ conſtãte matrimonio ſua cõſtitutione pmiſit[i].

Sʒ tamẽ nomẽ inconueniẽs remanebat: cum ante nuptias quidem vocabat̃: poſt nuptias aũt tale accipiebat incrementum. Sed nos pleniſſimo fini tradere ſanctiones cupientes: ⁊ conſequentia[k] nomina rebuſ eſſe ſtudẽteſ: cõſtituimus[l] vt tales donationes nõ augeantur tantũ: ſʒ etiam conſtãte matrimonio initiuʒ accipiant ⁊ non ante nuptias ſʒ propter nuptias vocentur: et dotib⁹ i hoc exequentur[m] vt quẽ-

a Eſt ⁊ aliud. Introductuʒ. vt. C. de do. ante nup. per to. titu.

b Habebat. Et hodie habet ſi fiat dõatio pͥ⁹. naʒ ⁊ poſtea fieri põt. vt j. eodẽ. §.

c Inſecutũ. de iure ⁊ de facto.

d ꝙ. Jd eſt quia.

e Pr̃ nr̃. ſic. j. qb⁹ nõ eſt pmiſ. facе. teſtamen. §. ſecus.

f Cũ augeri. i. cum li non eẽt. Accurſius.

g Fuerat etiã ante ſc.

h Tale. Puta: qa augeatur dos.

i Permiſit. ſ. diuus iuſti. vt. C. de donati. ante nup. l. penultima.

k Et conſequẽtia: al'ꝯ conueniẽtia. ſic. C. de epiſcopis ⁊ cleri. l. decernimus. ⁊ de offic. pſec. vrb. l. prima in fine. ⁊ đ đfenſio. ciui. l. defenſores. Arg. contra. C. de conſtitu. pe. l. ij. §. pe. ⁊. ff. de adimen. leg. l. iij. §. conditio.

l Conſtituimus. C. de dona. ante nup. l. fina.

m Exequẽtur. Si de nouo fiat do-

admodum dotes ⁊ cõſtante matrimonio nõ ſolũ augent: ſed etiam fiunt: ita ⁊ iſte donationes q̃ ppter nuptias itroducte ſunt non ſolũ antecedant matrimoniuz: ſed eo etiã contracto [a] augeã tur ⁊ cõſtituantur.

¶ Hodie ſi vn[9] ex dñiz manumiſit ſeruuz cõez ſeruus efficitur liber ⁊ ſocius cõſeruat[ur] idẽnis dato ſibi precio partiz ſue. Aretinus.

Dos et dõatio ppt nu ptias d[ebe]bet eſſe i equalitate. Dos datur vt i de matrimõij onera ſupportentur.

natio. vel dos poſt matrimoniuz: vel vetus augeat[ur] eſt eq̃litas. vt. C. de do. ante nup. l. fi. §. ſi igit[ur] dote. Si añ matrimoniũ poterat eſſe inequalitas. vt C. de pactis cõ. l. ex morte. Sz hodie equalitas eſt añ ⁊ poſt cõſtituẽdo ⁊ in pact[is] lucroz vt q̃tũz dat vxor in dotẽ tãtũ det i donationẽ propter nuptias marit[9]: ⁊ ſic hic ſit dominus dotis ſic illa donationis ppter nuptias: vſumfructũ tamẽ habeat maritus: ne accidat matrimonij onerib[9] dotẽ nõ ſeruire. Nã equitas ſuggerit q[uod] dos debeat eſſe ibi vbi ſunt onera matrimonij. vt. ff. de iure dotium. l. dotis fructus. ⁊ l. plerũq[ue]. §. ſerui. cum tantũdem reddat[ur] vxori ex qua donatione conſulitur mulieri ſoluto matrimonio ſi res dotales non exiſtant: ⁊ q[ui]a non potuit alienare maritus etiam ea conſentiente. † . vt. j. tit. proxi. in p[ri]n. lz als iuri hypothece poſſit renuntiare. vt. C. ad velleia. l. etiã. ⁊ l. iubemus. ⁊ in auc. ſiue a me. Et ſicut dos vxori ſic ⁊ talis donatio iure reddit[ur] viro ſoluto matrimonio: cũ ſit eq̃litas vt in auc. de equalitate do. §. j. coll[atione]. vij. Eſt ⁊ ſpõſalitia largitas quãdo ſponſus ſponſe per verba de futuro vel econtra donat pure nõ reſpectu dotis que ſimiliter [con]ditionẽ matrimonij hz. vt. C. de do. ante nup. l. cũ veterũ. ⁊ l. ſi a ſponſo. Accur.

ADDITIO. Tu dic q[uod] aliquãdo ſit ex mera liberalitate: hoc expreſſo q[uod] nullo caſu repeti poſſit. ⁊ hz locuz. l. ſi mater. C. de do. ante nupt. aliquando ſit ſimpl[icite]r nullo expreſſo: ⁊ tunc olim preſumebatur ex mera liberalitate ⁊ erat irreuocabilis. l. ij. l. ſi filie. ⁊ l. ſi tibi. C. eo. hodie ſo ob cauſam futuri matrimonij. l. cum veterum. eo. ti. a

¶ Hic ſi poſt bienniuz iterz cõſentiat Et ex alijſ ebonisque ſupſũt ſibi ſit cõſultũ nec tũc ſibi p[ro]iu dicat niſi q̃te nus p[ro]bet[ur] verũ i rez ſuam. Auge. Hodie

¶ Sed eo etiam contracto. Hodie hoc corrigitur in aucten. de equalita. do. col. vij.

¶ Erat olim. Caſus. ¶ Hic incipit tertia particula ſecũde partis p[ri]n. in qua ſic procedit. Primo quẽadmodũ ciuilis acq[ui]ſitio ſit ſz antiq̃ iura. ſecũdo aſſignat cãm qua monebatur ad corrigẽdum talẽ modũ acq[ui]rẽdi. tertio qual[ite]r hmõi acquiſitionez correxit. Po. igit[ur] ſic ca. Dñe iam vidi plures modos acq[ui]rendi de iure ci. nunquid adhuc reperiuntur plures modi ciuilis acquiſitiõis. ¶ R[eſpo]n. q[uod] ſic. Erat eni olim alius modus ciuilis acq[ui]ſitionis per ius accreſcendi: qd quidẽ ius accreſcendi erat tale. Si duo habebãt ſeruũ cõmunez petrus ⁊ mar. ſi petrus ſolus inter viuos vel in vltima volũtate cõem ſeruum manumitteret libertas nõ valebat: ſed in eo caſu pars petri penitus amittebat[ur]. ⁊ mar. nolenti manumittere accreſcebat. ⁊ ita ſeruus qui prius cõmunis erat totus martino per ius accreſcendi acquirebat[ur]: ſed cum hoc peſſimum fuerat exemplũ ſeruũ quidem manumiſſum libertate defraudari. ⁊ impoſitione libertatis humanioribus dñis damnũ inferri ⁊ ſenioribus[9] lucrũ acquiri. vnde hoc quaſi inuidia plenũ pio remedio per noſtraz cõſtitutionẽ duximus corrigenduz: ⁊ inuenimus viã per quã taz manumiſſor q̃z ſocius ei[9] manumittere nolens q̃z etiã ſeruus qui libertatem accepit noſtre p[ro]uiſionis beneficio cõmuniter perfruant[ur]. Statuimus eniz vt libertas ſeruo cõmuni ipoſita debitũ effectũ ſortiat[ur]. Manifeſtuz eni eſt antiquos

ti[bi] d cõſuetudine talis dõatio nõ [con]ſtituit[ur] vt vult gl. in auc. eq̃litas C. d pactis cõ. ⁊ bal. i aucte. dos data. C. e. Jaſon.

Erat olim ꝛ alius modus ciuilis acquiſitionis ꝑ ius accreſcēdi: quod eſt tale.

Si cōmunē ſeruū habens aliquis cum tercio ſolus libertatem ei impoſuerit: vel vindicta vel teſtamento: eo caſu pars ei⁹ amittebatur ꝛ ſocio accreſcebat.

Sed cum peſſimum fuerat exemplo ꝫ ꝛ libertate ſeruum defraudari, ꝛ ex ea humaniorib⁹ quidē dñis dānū inferri: ſeuerioribus āt dominis lucrū accreſcere: hoc quaſi inuidie plenum pio remedio per nr̄am conſtitutionē [b] mederi neceſſariū duximus.

Et inuenimus viam ꝑ quā ꝛ manumiſſor: ꝛ ſocius ei⁹ ꝛ qui libertatē accepit noſtro beneficio fruant: libertate cum affectu ꝑcedente: cui⁹ [c] fauore antiquos legiſlatores multa ꝛ contra cōmunes [d] regulas ſtatuiſſe manifeſtū eſt: ꝛ eo qui eā libertatē impoſuit: ſue libertatis ſtabilitate gaudente: ꝛ ſocio indemni conſeruato, precioq; ſerui ſm partem dominij (quod nos diffinimus [e]) accipiēte [f].

Quibus alienare licet vel non.

Maritus nō poteſt alienare vł obligare prediū dotale etiā conſentiente muliere non ſolū in italia: ſed etiā in ꝑuincia. Aretinus.

quos legiſlatores in fauorem libertātis multa contra regulas cōes iuris ſtatuiſſe. ꝛ ſtatuimus ꝙ dñs qui libertatē ipoſuit ſue libertatis ſtabilitate gaudeat ꝛ ſocius indēnis cōſeruet: ꝛ preciū ſerui manumiſſi a dño manumittēte ſm partē dominij conſtitutione diffinitio accipiat. Et hec ē tertia particula ſecūde partis pncipalis uſq; i finē tituli.

a Erat olim. Exemplo. ſic. C. de probatio. l. exemplo.

b Nr̄am cōſtitutionē C. de ſer. cōi manu. l. j. §. ne āt ꝛ. §. ſin autē ſoci⁹.

c Cui⁹. ſ. libertatis.

d Communes. ſ. vt libertates ꝑ legē falc. nō minuantur. Itē vbi non valet teſtm̄ libertates ñ reuocātur. ff. de inoffi. teſtamē. papinianus. §. ſed an ꝛ libertates. §. finali. Item ꝛ ff. de fideicommiſ. lib. l. generaliter. §. ſi quis ſeruo.

e Diffinimus. C. de communi ſer. manu. l. prima. §. ne autem. ꝛ. §. ſinautem ſocius.

f Accipiente. vel eo depoſito. vt C. de cōmuni ſeruo manu. l. prima. §. ne autē. ꝛ. §. ſinautem ſocius. Et nota ꝙ compellitur vendere quod eſt ſpeciale contra regulam. vt C. de contrahen. emptio. inuitū. C. de iure d'li. l. nec emere. qđ plene not. in auc. d' fideiuſſo. §. penultio.

Quibus alienare ꝛc. Dictū ē ſupra de acquiſitiōe facta per vſucapionē vel per donationē: nūc dicit ꝑ quos alienatio poſſit fieri: ꝛ per quos non. Aretinus. Uel ſic cōtinua. ſupradictū eſt qūo quis efficit dominus iure gentium: vel ciuili. h̄ tractare intendit de q̄dam ſpecialitate q̄ contingit circa eos qui dominia rerū acquirunt. generale enī eſt: vt qui dominus eſt poſſit alienare. ꝛ qui dominus non eſt alienare non poſſit. hic ꝛ in ſpecialibus caſibus contingit contrarium.

Libertatis fauor: i quibus cōſiſtit.

Uendere quis cōpellit aliqñ.

Continuatio

Alia cōtinuatio.

Diuiſio

Accidit. ¶ Totus iſte titulus diuidit in tres partes. Primo qñ dñs nõ poteſt alienare res ſuas. Secũdo econtra qñ non dñs alienat. Tertio redit ad primũ caſũ. Secũda ibi (Cõtra aũt) Tertia ibi. (Nũc autẽ admonendi.) Uel diuide ſubtilius. Prio qñ ꝓhibeť alienatio propter rem que eſt inalienabilis. Secũdo qñ permittitur ex pactione vel propter publicá vtilitaté. Tertio qñ ꝓhibetur ratione perſone alienantis: vel ratione perſone in quam ſit alienatio: quia pupillus eſt. Angelus aretinus.

Accidit aliqñ: vt qui dñs ſit alienare non poſſit: ⁊ ecõtra qui dñs non ſit alienãde rei ptãtẽ habeat. Naʒ dotale prediũ a maritus

¶ Dotale. Caſus. ¶ Pone igiť ſic caſum. In prima parte dicit Juſti. ꝑmittendo ea de qbus intendit hic tracta. aliquando accidit ꝙ ille qui dñs eſt rei dominiũ tamen eiuſdem rei in aliũ trãſferre nõ poſſit. ⁊ in caſu iſto econuerſo ſimiliter quãdoqʒ accidit: vt ille qui dñs nõ eſt: poteſtaté tamẽ dominiũ transferẽdi in aliũ habet. ⁊ hoc in prima parte vſqʒ ad illum. §. Nam dotale. Hic incipit ſecũda particula ſecunde partis principalis: in qua ſic procedit. Primo ponit caſum in quo dominus non poteſt alienare. Secũdo aſſignat cãm quare prohibetur aliena. vʒ. qꝛ lex iulia prohibet. ⁊ corrigit legeʒ iuliá in duobus caſib⁹. Primo circa prohibitioneʒ alienationis: quã in certo loco concluſit. Et ſecundo in ꝑmiſſione alienationis: quã lex iulia conſentiẽte muliere fieri ꝑmiſit: ⁊ poſtea aſſignat rationeʒ quare corrigitur lex illa iuliaʒ circa permiſſioné alienationis. Pone igiť ſic caſum. Domine vos dixiſtis mihi ſupra ꝙ dñs rei aliena. nõ poteſt ponatis mihi exẽplum de hoc: Ad hoc reſpondet. Amice: ecce maritus: licʒ ſit dñs predij dotalis: tamen inuita muliere prediũ ſibi in dotem datũ per legem iuliá de fundo aliena. prohibeť: ⁊ hypothecas eaꝝ reꝝ que volẽte etiã muliere fiebant: quam legẽ iuliam per cõſtitutionem noſtrá correximus: ⁊ i meliorez ſtatũ deduximus. Cum enim prohibitio legis iulie tñmodo in reb⁹ imobilibus italicis locum habebat ⁊ alienationes rerũ dotaliũ. ſed etiá in omni que inuita muliere fiebat: ꝓhibebat vtriqʒ remediũ adhibuimus ⁊ ſtatuimus: vt non ſolum in Jtalia interdicta ſit alienatio vel obligatio reꝝ dotalium: ſed etiaʒ in omni ꝓuintia: que romano ſubiecta eſt imperio: ⁊ non ſolũmodo inuita muliere locum habeat huiuſmodi prohibitio: ſed etiam neqʒ alienatio: vel obligatio: lʒ de conſenſu mulieris fctá fuerit robur obtineat. ⁊ hoc ideo ſtatuimus: ne fragilitas ſexus mulieris que de facili ad conſentiendum alienationi per blanditias mariti poſſit induci in perniciem ſubſtãtie mulieris videatur conuerti.

a ¶ Dotale predium. Scilicet ineſtimatum. vt. C. de rei vxo. act. l. j. §. cũ lex. † Al's ſi eſtimatũ eſſet poſſet alienari: niſi eſtimatio ſiat: vt ſciať quantum valet. vt. C. de iu. do. l. quotiens. ⁊. l. ſi inter virum. ⁊ de fun. do. l. pria. Et dic dotale vel quaſi. vt. ff. ð fundo dota. l. iij. ⁊. iiij. Quid ſi res mobilis eſt: Reſpon. poteſt alienari ſi marit⁹ eſt ſoluendo. C. de ſer. pigno. da. ma. l. j. facit. l. ſi ex lapidicinis. ff. de iure doti. Accurſius.

ADDITIO. Sed iure canonico indiſtincte valet alienatio vxore cõſentiẽte ⁊ iurãte. c. licʒ mulier. ð iure iu. li. vj. niſi primo iuraſſet ſe nunqȝ tali

† Et in his caſib⁹ vbi nõ põt alienari an ſi deluſſor datus ariro obligeť. vide de Ja. hic.

inuita[a] muliere, p legē iuliaȝ prohibe tur[b] alienare fūdū quā uis ipsius[d] sit dotis causa ei datū: quod nos legē iuliam cor rigentes[c] in melio rem statum deduxi mus[f]. Cum enim lex[g] in solis tantū modo rebus locuȝ habeat: q italice[h] fuerant: ꝛ alienatio nes inhibebat: que inuita[i] muliere fie bāt: hypothecas āt eaꝝ reꝝ etiā violē te[k] ea vtriqȝ[l] re medium iposuim⁹: vt et in eas res q i puintiali solo posi te sunt: iterdicta[m] fiat alienatio vel obligatio: vt neutꝛ eoꝝ: neqȝ[n] consen tiētibus mulierib⁹ procedat: ne sexus mliebris fragilitas in pnicié[o] substan tie eaꝝ cōuertatur[p].

¶ Creditor licȝ nō sit dn̄s potest tn̄ pi gnus alienarē ex pa cto vl' sine pacto ser uata forma legis. Aretinus.

alienationi faciende velle cōsentire.
a ¶ Inuita muliere. ergo ea volēte poterat. vt inuit: qd' corrigit statim.
b ¶ Prohibetur. Nisi puocetur ad diuisionē fundi dotalis. vt. C. de fun. dot. l. fi. Itē nisi ex neces sitate. (j) vt C. de liber. causa. l. pri ma. Itē nisi cū vniuersi tate. vt. ff. de fū. dota. l. j. Itē nisi ver tatur ad vti litatē mulie ris. vt. ff. de fur. doti. l. fi nali.
ADDI. j. Ad quam si prodest mu lieri ēt ma ritus prouo care potest. Angelus.
c ¶ Aliēa re. Hoc lar ge accipias: siue dn̄ium mutetur: siue ius aliq̄s con stituatur. vt. C. de rebus alie. nō alie. l. fi. in auc. de nō alie. §. aliena. col. ij. ff. de fun. do. l. iulia. Accursius.
d ¶ Ipsius sit. Scilicet de iuregen. vt per traditionē. ꝛ ciuili. s. approba tione sm Jo. Alij dicunt de iure ciui. s. fictione non iuregentiū. vt. C. de iu. do. in rebus. Sed qd' ibi dicit de iure naturali vxorē dn̄am esse reꝝ est pri meuo iure quo dicit. Quicqd calca uerit pes tuus ꝛc. nō naturali. i. iure gentiū: sed rerū dn̄a dicit quo ad spe ciem: ꝛ quātū ad hoc: vt ex eis susten tet: sicut filij dicunt dn̄i reꝝ paterna ruȝ. vt. j. de her. qua. ꝛ dif. §. sui. ꝛ. C. de fur. l. quāuis. ꝛ. C. reꝝ amo. l. j. vel domina est ispectu extra: sicut fili⁹ di dn̄o. vt. ff. d' li. ꝛ posth. l. i suis. Accu.

De do dn̄ioȝ: an sit mariti vel vxo ris.

ADDITIO Circa h' dicas q verū ꝛ effectuale dn̄ium hȝ marit⁹: sȝ fictū ꝛ iterpretatiuū hȝ vxor: ex q̄ cū viro vl' nit ꝯtimo. ꝛ psumit eadē psona.
e ¶ Corrigētes. In duob⁹ capitulis: ꝛ i aliqs nō.
f ¶ Deduxi mus. vt. C. de rei. vxori. ac tio. §. ꝛ cum lex.
g ¶ Lex. s. iulia.
h ¶ Italice. i. in itali cis phibe bat alienationē: ꝛ hoc erat primuȝ ei⁹ vitium.
i ¶ Inuita muliere. sed ea volēte cō cedebat: ꝛ h' erat sȝ vitiū
k ¶ Volē te ea. sic p hibebat.
l ¶ Vtriqȝ scilȝ vitio.
m ¶ Interdicta. Quid si fiat: Respō. vēdicat marit⁹. ꝯstante matrimonio contra factū suum veniens cū fuerit cōtra legē. vt. C. de agri. ꝛ cen. queād modū. li. xj. ꝛ de rei ven. l. doce. sȝ dis. soluto eo mulier repetit: vt. C. de iure do. l. in reb⁹. Idē in plato eccl'ie alie nāte rē eccl'ie: q2 pōt eā repetere pla tura durāte: vt extra de re. eccle. non alie. c. siquis presbyterorum.
n ¶ Neqȝ ꝯsentiētib⁹. Spāle. vt suo fauori nō possit renūciare: q2 etiā rei publice iterest. vt. ff. so. matrimonio. l. j. sic. ff. de pactis do. l. de dic.
o ¶ In pnicié. i. destructionem.
p ¶ Couertat. nūa sūt vbi ēt dn̄s nō alienat: vt. C. ad. l. iul. ma. l. fi. ꝛ. C. de her. ꝛ ma. l. mātheos. §. pe. ꝛ. C. d' pdi. curia. l. fi. li. x. ꝛ. j. e. §. nūc admonēdi.

Alie nans qn̄qȝ re petit q aliena uit.

¶ Cōtra[a] aūt creditori pignus ex pactione: quāuis eius ea res nō ſit aliena re[b] pōt. ¶ Sʒ hoc forſitan iō videt̄ fieri, q: volūtate debitoris ītelligit̄ pign⁹ alienari: q: ab initio cōtract⁹ pactus eſt: vt liceret creditori pign⁹ vēdere ſi pecūia nō ſoluat̄[c]. ¶ Sed ne creditores ius ſuū proſeqꝫ īpedirentur,[d] neqꝫ debitores temere[e] ſuarum rerum dominiū amittere videantur: noſtra cōſtitutione[f] conſultū eſt, ⁊ certus[g] modus īpoſitus eſt p quē pignoꝝ diſtra-

ADDITIO. Unde verſus. Cōtrue eccleſia: furioſus mēteqꝫ captus. Prodigus: atqꝫ minor: exiſtens ſub patre natus. Aduerſans fidei maieſtatis reus iſti. Res alienare ꝑprias de iure vetant̄. Pretacto debet ſubiure decurio ſcribi.

¶ Contra aūt. Caſus. ¶ Hic incipit ſecunda particula ſecūde partis prin. in q̄ ſic po. ca. Dn̄e iā vidi ca. i quo dn̄s alienare nō poſſit. Pro deo ponatis mihi exēplum q̄n non dn̄s dn̄ium rei in aliū transferre pōt. Ad hoc reſpondet. Amice. lʒ creditor non ſit dn̄s rei obligate: tamē ſi ipſe pign⁹ ex pacto vel lege alienauerit dn̄iuʒ eius ī aliū transfert: ſed forſan in primo caſu: vʒ q̄n ex pacto ſibi facto a debitore pignus alienat videtur hoc fieri: q: voluntate debitoris ītelligit̄ pign⁹ alienare: q: debitor ab initio contractus pactū fecit: vt liceret creditori pign⁹ vendere ſi īfra tp̄s ſtatutū non ſolueret̄: ⁊ ita in caſu iſto potius ex pacto ⁊ volun. debi. videtur dn̄ium tranſlatum q̄ꝫ ex facto ſiue traditione ipſius creditoris: ſed certe non ſolum in eo caſu q̄n pactum de diſtrahēdo pignore a debitore interpoſitū eſt licʒ creditori vēdenti dn̄iū pignoris ad aliuʒ trāſferre. at etiā q̄n auctoritate legis pignus diſtrahitur. Ne ergo creditores ius ſuum proſequi diutius impedirentur: ⁊ etiam ne debitores nimis cito rerum ſuaꝝ dominium amittant noſtra conſtitutione vtriqꝫ parti proſpectum eſt: ⁊ per eandem cōſtitutionem certus modus eſt inuentus per quēm quidem modum pignorum diſtractio poſſit procedere cuius conſtitutionis tenore vtriuſqꝫ partis indēnitati in eo caſu quando pactū de diſtrahendo nō intercеſſerit ſufficienter ⁊ abunde puiſuꝫ ē.

a ¶ Cōtra i. ex ꝯ̄rio.

b ¶ Alienare poteſt. Idem in iudice. vt. ff. ſi ex nox. cau. ſa aga. l. ij. ⁊ j. ꝺ of. iudi. in fi. Idē in flumine: vt ff. de acgrē. re. do. ergo. §. alluuio. Idē in imperatore ⁊ auguſto. vt. ī. de vſuca. §. vlti. Idē in p̄latis eccleſiaꝝ vt ī auc. hoc ius porrectū. Idē in tutorib⁹ qui dn̄orū locū obtinent. vt. ff. de fur. interdc̄. §. qui tutelā. Idē in ꝓcuratore qui hʒ liberā adminiſtrationē. † vt. ī. de re. di. §. nihil autē. Idem in ſeruis hn̄tib⁹ liberā peculij adminiſtrationē vt. ff. ꝺ pi. ac. ſi ꝯuenerit. §. fi. ⁊ l. ſeq.

ADDITIO. Unde vſus. Pricceps auguſta iudex ac officialis. Tutor curator procurator: fluuiuſqꝫ. Creditor exactor: p̄latus: ſeruus: habētur. Di numero bis ſex alienātes aliena.

c ¶ Nō ſoluat̄. ſ. tēpore conſtituto.

d ¶ Impedirentur. vbi non eſſet pacto de pignore vendendo.

e ¶ Temere. ideſt nimis cito. vt ſupra de vſuca. in princi.

f ¶ Conſtitutione. C. de iure do. impe. l. fi. §. j. ⁊ ij.

g ¶ Certus modus: vt ſi actū ſit de vendendo iuxta conuentionem vendere poſſit. † Sed ſi nihil fuit dictū de hoc nuntiabit ſemel: ⁊ tūc elapſo biēnio vendet. vt. C. de iu. do. impe. l. fi. §. j. ⁊ ij. Si autē dictum fuit vt non

† In q̄ nō vēit dolus nec q̄ poſſit donare niſi exp̄mat̄. ⁊ tūc ītelligit̄ ꝺ dolo ſ. ter vinos nō cā mortis. Et q̄lr libera adminiſtratio cōcedatur vid Ang. h̄. † Et p actum nuduꝫ. nec eſt neceſſaria aliqua denuntiatio ꝺ pignore. luendo qꝺ no. ꝑ limitatione l. ſi ꝯuenerit. ff. de pignor. Angel.

vendatur ter nunciabit: et tunc vendēt. vt. ff. de pig. ac. ſi conuenerit.
ADDITIO. Et inter denūciatiões que interualla ſint neceſſaria. Itē qd ſi emptor non reperiatur vel pignus plus vel minus valeat ꝙ̄ creditū. Itē qd ĭ pignore iudiciali: vel ꝑtorio. Et an huic benefi cio de vēdēdo digniore poſſit renunciari. Vide Angelū hic.

a ¶ Cuius. Scilicet conſtitutionis. ¶ Nunc aūt. Caſus. ¶ Hic incipit tertia particula ſecūde partis princi. in qua ſic pone caſum. Dñe iam vidi caſum in quo dñs alienare nō poteſt. nunqd ſunt plures caſus in qbus dominus rei ſue alienande poteſtatem nō habet. Et reſpon. ꝙ ſic: qꝛ neqꝫ pupilli: neqꝫ pupille ſine tutoris auctoritate vllam rem alienare poſſunt: lꝫ dñi reꝝ ſuarum cenſeantur. Unde ſi pupillus alicui mutuā pecuniā tutoris auctoritate nō interueniente dederit obligationem mutui nō ꝯtrahit: et hoc ideo qꝛ pecuniā que mutuo dat accipientes non ſit. Unde ſi numi a pupillo ſine tutor. auctoritate mutuo dati extent vēdicari poterūt. ſi tamē ipſe qui numos a pupillo mutuo acceperit eoſdē bona fi. cōſumpſerit ad exhibendū cum eo agi poterit. Et lꝫ dixerit tibi ꝙ neqꝫ pupillus neqꝫ pupilla rei ſue dñium ſine tuto. in aliū transferre poſſit: ecōuerſo tñ oēs res vꝫ tā mobiles ꝙ̄ imobiles ſine tutore pupilli vel pupille dari poſſūt: ita vꝫ. ꝙ dñium in eos transferatur. et iō ſi debitor pupillo vel pupille debitū ſoluerit neceſſaria ē ei tutoris auctoritas. Si enim ſine tutoris auctoritate pupillo vel pupille ſoluerit: benefi

ctio poſſit ꝓcedere: cui' tenore vtriqꝫ parti creditorum et debitorū ſatis abūde prouiſum eſt.
¶ Pupillus ſuā pecuniā ſine tutoris auctoritate mutuādo nō facit accipiētis: et ideo numi extantes poſſunt vendicari: ꝯſumpti cōdici vel petere exhiberi. Hoc dicit Angelus aretinus.
¶ Nūc admonēdi ſumus: neqꝫ pupillū: neqꝫ pupillam

cium liberationis nō cōſequetur: ſed hoc euidentiſſima ratione noſtra cōſtitutione quā ad ceſarienſes aduocatos ꝓmulgauimus ſtatutū eſt: in qua qdem cōſtitutione diſpoſitū eſt: ita demum licere tutori vel curatori debitorē pupillarē ſoluere ſi ꝓmo ſine iudicio: et ſine omni dāno ſportulaꝝ et ſine qlibet mercede tabulario preſtanda hoc permittat. Nam ſi iudex ſoluendū pupillo pronūtiauerit et debitor poſt ſniam iudicis interpoſitā ſoluerit: hmōi ſolutio pleniſſimā ſecuritatē obtinebit: qm̄ in nullo euētu poterit debitor poſt hmōi ſolutionē interim inqetari. Si vero aliter ꝙ̄ nr̄a conſtitutione diſpoſitū eſt debitor pupillo ſoluerit: et pupillus hmōi pecuniam ſibi ſolutā aut ſaluam habeat: aut ex illa locupletior factus ſit. licꝫ debitor per hmōi ſolutionem ipſo iure liberat' nō ſit ſi tñ pupillus adhuc eandē pecuniā petat: poterit debitor exceptionem doli mali pupillum iterū petentē tanꝙ̄ de preda ſollicitum repellere. et hec ſunt vera quando pupillus hꝫ pecuniam ſaluā vel ex ea locupletior factus ſit. Si vero pupillus hmōi pecuniā ſine tutoris auctoritate ſibi ſolutā: aut male cōſumpſerit: aut furto aut alio caſu amiſerit: ſi iterum eandem pecuniam petat: inutilis erit dbitori doli mali exceptio: qꝛ nihilominus ad ſolutionē iterū faciēdā ꝯdēnabit̄: et ſibi iputet qꝛ debitū ſine tuto. auc̄. et nō ſm̄ nr̄e ꝯſtitutiōis tenorē pupillo ſolueret. Silr̄ in caſu cōuerſo pupilli vel pupille ſine tuto. auc̄. ſoluere nō poſſunt: qꝛ id qđ ſine tuto. auc̄. ſoluitur non ſit accipientis.

Nullius enim rei alienatio sine tuto. aucto. eis concessa est.

a Nunc. Ullam rē: neq3 rōne proprietatis: neq3 rōne possessionis: que aīo retinet: s3 corporaliē sine tutore pdere possit. vt. ff. de acq ren. re. do. l. pupillus. & de acq. pos. l. possessionē. Quid in adulto? Respō. si nō h3 curatorē potest alienare que seruādo seruari non possunt. si h3 curatorē similis est pdigo. vt. C. de in ite. restitu. mi. l. si curatorem.

Adultus an possit alienare.

b Aliena re posse. Sic ff. de auc. tuto. in princi. ff. de solu. l. q si forte. in fine. & l. pupillo. & ff. si certum petatur. l. non omnis. §. finali.

nullā a rem sine tutoris auctoritate alienare b posse. Ideoq3 si mutuam pecuniā sine tutoris auctoritate alicui dederit c non contrahit obligationē d: qr e pecuniam non facit f accipientis: ideo q3 vendicari nummi possunt: sicubi extant. Sed si nummi quos mutuo minor dederit ab eo q accepit bona fide g consumpti h sunt: condici i possunt: si mala fide ad exhibēdū k q̄ bis agi pt. Si debitor soluat pupillo cum tutoris & iudicis auctoritate: h3 plenissimam liberationē. Si vero soluat sine iudice & sine tutore liberatur ope exceptionis si pecunia ē salua: vel pupillus factus fuit locupletior aliter vero soluens non liberatur vllo mō: hoc dicis Are. At ex 3rio: oēs res pupillo & pupille sine tutoris auctoritate recte l dari m

Dare ē accipiētis facere.

c Dederit. l. tradiderit: cum dare sit accipiētis facere. vt infra de actio. §. itaq3. si poneres proprie non haberet locū qd sequtur. ideoq3 vēdicari &c.

d Obligationē. Scilicet: personalem ex mutuo.

e Quia pecuniam. Bona est ratio. vt infra qui. mod. re. cō. ob. in princi. & ff. si cer. pe. l. ij. §. appellata.

f Non facit. Quod est necesse: qr dicitur mutuum: quia de meo fit tuū. vt. ff. si cer. peta. l. secunda.

g Bona fide. Credens eum maiorem. vt. ff. pro emp. l. ij. §. si a pupillo. vel etiā errans in iure. l3 sit argumentum contra. ff. pro empto. l. secunda. §. si a pupillo.

h Consumpti. Quod fit expendēdo: vel cum aliis immiscēdo. vt. s. de vsu fru. §. cōstituit. & ff. de solu. l. si alieni.

i Condici possunt. Scilicet conditiōe certe ex mutuo recōciliato p cōsūptionē. vt ff. si cer. pet. si a furioso. & l. sequen. Itē stipulatione reconciliatur. vt C. si cer. pet. l. quamuis. Itē vsucapione. vt. ff. de iure dot. pculus: & nō infra q. mo. re. con. obligatio. i pri. in verbo tūt fiat. & melius in. §. itē is. in verbo mutuum.

Mutuum triplicitē reconciliatur.

k Ad exhibendum. Quia tenetur qui dolo fecit quo minus possit exhibere. vt. C. ad exhibēdum. l. ad exhibendum. & sic iuratur in litem: ex eo quod interest pupilli: citius pecuniam redditam esse. vt. ff. de in litē iuran. l. in actiōib9. & l. nummis.

l At ex contrario. Recte. vt res fiat accipientis: non vt debitor liberetur: & hoc sequitur.

m Dari. Ex quacunq3 causa.

ADDITIO. Quod in pupillo procedit idistincte. Infans pro obligationem iuris sine tutore nō acquirit. Item nec possessionem ex sua occupatione tm̄: sed ex traditione possessoris: sic non tantū dominiū: sed est necesse q alij nomine ipsius tradatur. l. si quis emancipatus. C. de donationi

Dñs. Angelus aretinus.

a ¶ Non liberabitur. Scilicet debi-tor pupilli. Sed contra. ff. de ſolu. ſi ſtipulatus fuero? Reſpon. ibi pupil-lus erat adiect[us]: nec quicqʒ ſibi debe-batur: cū ad ſolutionem tm̄ ponatur in eo. titulo de ſolutio. q̄ ſi ſtipula-tus. ꝛ. l. qui res. §. at vbi.

b ¶ Cōſti-tutione. vt C. de admi. tuto. l. ſanci-mus. ꝛ. l. cō-ſtitutionē.

c ¶ Debi-torē. Ex mu-tuo vel ſimi-li cauſa: non ex pēſiōe: vel ꝯditm. vt. C. de admini. tutorum. l. ſancimus. ꝛ l. conſtitu-tionem.

ADDITIO. Tunc enim ſine iudice pleniſſimam ſecuritatem conſequitur dūmodo penſio nec duos annos nec centum flo. ſummam excedat ſm An-gelum aretinum.

poſſunt. ¶ Ideoqʒ ſi debitor pupillo ſol-uat: necessaria ē de-bitori tutoris auctō-ritas: alioquin non liberabit[ur][a]. ¶ Sed hoc etiā euidētiſſi-ma ratione ſtatutū eſt in conſtitutiōe[b] quā ad ceſarienſes aduocatos ex ſug-geſtione tribuniani viri eminētiſſimi q̄-ſtoris ſacri palatij noſtri promulgaui-mus: qua diſpoſitū eſt ita licere tutori vel curatori debito-rem[c] pupillarē ſol-uere vt prius iudi-cialis ſnīa[d] ſine[e] oī dāno celebrata: ſʒ pmittat[f]: quo ſub-ſecuto ſi ꝛ iudex p-nuntiauerit ꝛ debi-tor ſoluerit: ſequat[ur] hmōi ſolutionē ple-niſſima ſecuritas[g]. ¶ Si autē aliter q̄ʒ diſpoſuimus ſo-lutio[h] facta fuerit: pecuniam autē ſal-uam habeat pupil-lus: aut ex ea locu-pletior[i] fit: ꝛ adhuc eandē pecunie ſū-mā petat[k] per ex-ceptionem doli ma-li poterit ſubmoue-ri. ¶ Qd̄ ſi male cō

larium. colla. fi. Accurſius.

ADDITIO. Priuilegium enim il-lis ordinationem ſiue proceſſum re-ſpiciens vni conceſſuʒ: tranſit ad ad-uerſarium: ſecus ſi deciſionem niſi verba referri pti hoc ſo-nent. Areti-nus.

f ¶ Per-mittat. no-ta q̄ tutor: ꝛ iudex ne-ceſſarij ſunt ſm Petruʒ. Sed ſʒ nos ſolus iudex ſuffic. vt. ff. de mino. ait pretor. §. qd tamen. ꝛ. l. q̄ ſi minor. i fine. Accur-ſius.

ADDITIO. Et hoc eſt verum in ca-ſu noſtro: ꝛ in aliena-tione rerum mobilium: al's in alie-natione im-mobiliuʒ opus eſt vtroqʒ. Aretinus. Solu-

g ¶ Securitas. Ut nec reſtitutio tio fit ſ[e]-detur: ſecus in predio alienato cum neceſſi-decreto: quia emptio ex voluntate: tate. ſolutio de neceſſitate fit. vt. ff. de mi-no. ait pretor. §. quid tamen. ꝛ. l. q̄ ſi minor. i fine. ꝛ. C. de predi. mino. ſi q[ui]-dem. Accurſius.

Snīa in-terlocu-toria ꝛ precep-tuʒ iu-dicis idem.

d ¶ Sententia. Scilicet interlocuto-ria: quam preceptum vulgariter ap-pellamus: vt ſi dicat decerno vel p̄-cipio tibi ſoluere vel deponere. vt. ff. de mi. l. ait pretor. §. quid tamen.

e ¶ Sine omi dāno. Uel ſportula-rum: vel preciorum tabellionum. Sed nunquid debitor pro ſua parte ſoluet? Reſpon. non. vt. C. de fruct. ꝛ li. ex. l. fina. ꝛ facit ſic. C. de epiſcop. audien. l. tam dementis. §. finali. ꝛ in auctentica. de ſanct. epiſco. §. ſportu-

h ¶ Solutio. Ut ſoli pupillo: vel adulto curatorem habenti ſine eo. vn-de ipſo iure non liberatur. vt infra ibi. nihil proderit ꝛc.

i ¶ Locupletior. Quod eſt ꝛ ſi non eſt factus pauperior. vt. ff. de ſolu. in pupillo. Accurſius.

k ¶ Petat. Et ſic eſt de preda ſol-

ſũpſerit, aut furto aut vi amiſerit: nihil ᵃ pderit debitori doli mali exceptio: ſed nihilominus pdẽnabitᵇ q2 temere ſine tutoris auctoritate ⁊ non ſm noſtram diſpoſitionem ſoluerit. ᶜ

¶ Pupillus ſine tutoris auctoritate n̄ pōt debitū creditori ſolueř. Aretinus.

¶ Sed et diuerſo pupilli vel pupille ſoluere ſine auctoritate tutoris non poſſunt ᵈ: q2 id qđ ſoluunt non fit accipientis: cum. ſ. nullius rei alienatio eis ſine tutoris auctoritate conceſſa eſt.

licitus: vnde non audietur. vt. C. pro emp. l. eum qui. Accur.

a ¶ Nihil proderit. Apparet ergo q ipſo iure non eſt liberatus. ſi autez cū auctoritate tutoris ipſo iure liberareř: ſ3 tūc reſtitueret minor pdita pecunia. vt. C. ſi aduerſo. l. j.

b ¶ Cōdēnabiř. Scilz ipſo minore petente vel alio ſuo nomine † extraneo. vt. ff. de ſolu. l. ſi filius.

c ¶ Soluerit. Circa hanc diffuſam materiā diſtingue. cu3 debitor pupillo ſoluit aut conſequiř plenam: aut pleniorē: aut pleniſſimā ſecuritatez. Si ſoluat pupillo ſine tutoris auctoritate: ⁊ pupillus habeat ſaluā pecuniaz: vel et ea locupletior eſt liberař non ipſo iure: ſed exceptione: niſi eſſet adultus ſine curatore: vt hic. ⁊. ff. de ſolu. l. in pupillo. Si autē ſoluat tutoris auctoritate: ipſo iure liberatur. poteſt tamen in integrum reſtitui ſi non habeat rem ſaluam. vt C. ſi aduerſus ſol. l. j. niſi in quatuor caſibus. vt. C. de adminiſtratione tutorum. ſancimus. ⁊. l. conſtitutionem quod enim legitime factū eſt: ex cuētu retractari nō debet. vt. C. ad ſena. conſul. trebel. ſancimus. Pleniſſima eſt ſi iudex interueniat cum tutore vł ſine eo. vt. ff. đ minoribus. ait ptor. §. qđ tū. Et de hac mā ibi plene notař.

d ¶ Sed et diuerſo. Nō pōt. Diſtingue aut id qđ erat ſoluēdū non poterat alienari ſine decreto quo caſu decretū interponenduz eſt in ſoluendo. vt. ff. de rebus cre. qui ſub tu. l. magis §. ſi pupillus. alś non tenet: ⁊ pōt vendicari quod ſolutū eſt: niſi cōſumpſerit creditor. vt hic. ff. ſi certum petař. non oīs. §. ſi. Aut poterat: quo caſu ſolus ſufficit tutor vł curator vł adultus non habens curatorem: nec reſtituuntur cu3 non ſint decepti. Si ſine tutorē ſoluerit non liberatur: nec dñium tranſit niſi p conſumptionē. vt hic. ⁊. ff. ſi certū petař. non omnis. §. ſi. Et hoc qñ debitum erat ciuile ⁊ naturale. ſi aūt naturale tm: per reſtitutionem poterit repetere ſi legitime ſoluit: alś ſuo iure cōdicet. vt. ff. de ɔditio. inde. interdum.

ADDITIO. Et tunc q2 minor etas facit medium concludendi ſatis eſt dicere ſe minorem indebite ſoluiſſe: ⁊ ſi non exprimat per ignorantiam. q2 alś in maiore requiritur ne donaſſe videatur. quod not. ſm Ange.

¶ Per qs pſonas. ¶ Iſta rubrica ɔtinuař. Dictū eſt. ſ. de multis modis acquirēdi dñia. nūc ſequiř videre đ pſonis p qs dñia acqruntř. Vñ dicit hic Accur. allegās duos vſus Horatij in pmo ſmonū. Eſt modus in reb9 ſunt certi denicq3 fines. Quos vltra citraq3 nequit ɔſiſtē rectū. Nā l3 mltis modis res nob acqrař. vt s. §. illo ſingulo2. de re2 di. vſq3 nūc traditū ē: tñ certi ſūt hoies p quos acqriř. ⁊ ſūt ſer. ſ. p nos: p filios: p ſuos nros: p alienos i qbus vſūfructū habemus: p alienos quos bona fide poſſidemus: p libe2 hoīe3 quē bona fide poſſidem9. Et eſt ſeptim9. ſ. ille in quo nudū vſu3 habemus. Eſt octauus qñq3 vt liber hō. l. pcuratore: đ qb9 h tit. dīč. Differt āt

Margin notes: † Uel ab eo cāz hñ te: qbeneficiū reſtitutiōis cedi pt ⁊ tranſit ad heredem extraneū. vt l. qđ ſi minor. ff. đ mi no. an. — Pupil. poſſint ſoluer. — Continuatio. — Horatius in pmo ſermonum.

a quodã alio p q̃s pſonas nobis acq̃ritur: q2 ibi de obligatione acquirenda: hic de reb⁹ tractatur. Accurſius.

ADDITIO. Adde q etiã ſunt alq̃ qui acquirũt aliis vt religioſi ſuo monaſterio. vt extra de ſtatu mõacho. cum ad monaſteriũ. circa principiũ. ⁊ beneficiati ſuis beneficijs. C. de epiſcopis ⁊ cleri. auc. licentiã. Areti.

liber. in princi. ⁊ exigitur bona fides in principio poſſeſſionis: ⁊ cõtinua in libero homine quo ad aliquid acquirendam per eum. non in vſucapione: quia nõ vſucapitur. vt. ff. de acqui. re. do. l. qui bona fide. §. j. ⁊ C. de preſcriptionib⁹ lõ. tem. que pro liber. l. ſola. Sed in ſuo ſuffic̃ et quo ad vſucapionez ⁊ quo ad fruct⁹ in initio bonaz fidez habere: vt. ff. de vſu. qui ſcit. §. vltimo. ⁊. C. de vſuca. transfor. l. vna. §. hoc tantum mõ. Accurſius florentinus.

Diuiſio A Cqrit̃ Co t⁹ iſte titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit p quos nobis acquiratur. Scđo illud exequitur ſigillatim ⁊ in ſpecie. Tertio facit preambulũ tranſitus ad alios titulos ⁊ materias. Scđa ibi (Igitur liberi veſtri.) Tertia ibi (Hactenus.)

Per quas perſonas nobis acqrit̃.

Acqrit̃ nobꝫ non ſolũ p noſmetipſos ſꝫ ẽt p pſonas ĩ de ſcriptas. Aretinus.

Acquiritur vobis nõ ſolum p voſmetipſos ſed etiaꝫ per eos quos in poteſtate ᵃ habetis. Iteꝫ per ſeruos in quibus vſumfructuꝫ ᵇ habetis. Itẽ per homines liberos: ⁊ p ſeruos alienos: quos bona ᶜ fide poſſidetis: de quibus ſingulis diligẽtius diſpiciemus.

Olim quicquid acquirebant filij familias acquirebãt patri pleno iure: exceptis caſtrenſibus vel quaſi: hodie vero profecticia quo ad plenum jus: aduẽtitia quo ad vſũfructum nudũ. Aretinus.

ADDITIO. Sed de iure canonico requiritur bona fides continuata vſqꝫ ad perfectionem preſcriptionis ca. fina. cum ibi notatis extra de preſcriptio. Et facit iſte textus q monachus tranſiens de vno monaſterio ad aliud acquirat ſecundo bona fide poſſidenti. Ange. areti.

ᵃ In poteſtate haberi. vt. j. eo. §. j. ⁊ §. item vobis.

ᵇ Uſumfructum. vt. j. e. §. de his. Quid ſi nudũ vſum: Rñ. ex re veſtra acqrit̃: (j) nõ ãt ex opa. vt. ff. de vſu ⁊ habita. p ſeruũ. ⁊. j. p quas pſonas no. obliga acqui. §. per eum quoqꝫ.

ADDITIO. (j) Dummodo ſtipulet mihi alĩs acquirit ſtipulãti q̃uis ſo teneat̃ mihi reſtituere p cõditionez ſine cã. vt. l. pe. ff. de ſtipu. ſuo. Ange.

ᶜ Bona fide. vt. j. e. §. idẽ placet. q̃ bona fides in poſſidente nõ poſſeſſio requirit̃. vt. ff. de acqrẽda poſ. cũ heredes. §. ſi. ⁊. ff. de ſti. ſeruo. l. ſi ſeruus ex teſtamẽto. ⁊ de acqui. re. do. homo

Igitur. Diuiditur in tres partes. Naꝫ primo ponit de acquiſitione facta per liberos ⁊ per quos ⁊ quid acquiratur. Secundo quãdo per ſeruos noſtros: ⁊ per quos: ⁊ quid acquiritur. Tertio de acquiſitione per liberaꝫ perſonã an poſſit acquiri ⁊ quid. Secunda ibi. (Item vobis.) Tertia ibi. (Et his.) Iteꝫ prima ſubdiuiditur in tres partes. Nam primo ponit ius antiquũ. Secundo rationem correctionis. Tertio ponit ſuuꝫ ſtatutũ. Secunda ibi (Quod nobis.) Tertia Diuiſio

Adde q et mercenarii acq[illegible]

ſol. (Sācitū.) Aretinus florētinus.
a ¶ Igitur. quia de ſingulis dicere vult: de filijs vt de dignioribus primo dicit. facit extra gloſ. ff. de eden. in. l. argentarius. in. §. edi.

e ¶ Alij. ſcilicet fratri. quod granius eſſe videtur. vt. C. de bo. que lib. l. cū oportet. §. primo.
f ¶ Conſtitutione. vt. C. de bo. que lib. cum oportet.

¶ Igitᵣ [a] liberi veſtri vtriuſq; ſexꝰ q̄s i ptāte habetꝭ: olī [b] quidē qcq̄d ad eos pueneratꝭ(exceptis videlꝫ caſtrēſibꝰ [c] peculijs) hoc parētibus ſuis acquirebāt ſine vlla diſtinctiōe: [d] ꝛ hoc ita parētuꝫ fiebat, vt etiā eſſet is licētia quod per vnum vel vnaꝫ eoꝛuꝫ acquiſitū eſt: alij [e] filio vel extraneo donare: vel vēdē: vel quocūqꝫ mō voluerāt applicarꝭ. ¶ Qđ nobis inhumanum viſuꝫ eſt: ꝛ generali cōſtitutiōne [f] emiſſa: ꝛ liberis pepercimus: ꝛ patribus honoꝛe debitum reſeruauimꝰ. ¶ Sacitum etenīꝫ a nobis eſt vt ſi qđ ex re [g] pr̄is ei [h] obueniat hoc (ſcđm antiquam obſeruatiōnem) totum parēti acqratur: que enīꝫ

b ¶ Olim. antiquitateꝫ primo recitat. ꝛ hoc iđ vt nihil antiquitatis penitus ignoretur vt. j. titulo proximo. in principio. nam id qđ tollitur vt reformatur nō debet eſſe incognitum. vt. C. de cadu. tol. l. j. in fine.
c ¶ Caſtrēſibus peculijs. idem in quaſi caſtrēſibus etiaꝫ iure veteri. vt. ff. de collatione bonoꝛum. l. prima. §. nec caſtrēſe. non ſolum iure nouo. vt. C. de bonis que libe. cum oportet. §. exceptis. ꝛ. §. eadem obſeruando. Eſt autēꝫ caſtrēſe quod filiuſfamilias a quolibet in caſtris acquirit: non acquiſiturus alias. vt. ff. de caſtrenſi peculio. l. ſi foꝛte. ꝛ. l. caſtrenſe. Quaſi caſtrenſe eſt quod magiſtri liberaliuꝫ artium: medici: clerici: ꝛ aduocati de publico acquirunt. vt. C. de inofficio. teſtamento. l. fina. ꝛ. C. de epiſcopis ꝛ clericis. ſacroſancte. ꝛ. l. cum lege.

Peculium caſtrenſe.

Peculiū quaſi caſtrēſe.

ADDITIO. Quid eſt de his qui hodie non recipiunt ſalarium de publico. an habent quaſi caſtrenſe: vt aduocati ꝛ aſſeſſoꝛes: ꝛ notarij. vide hic per Joan. fabri.
d ¶ Sine vlla diſtinctione aduenticij: vel profecticij: proprietatis vel vſuſfructus.

g ¶ Ex re. large pone. ideſt ꝓpter rem (vt fructus ex rebus patris vel occaſione patris) quocūqꝫ modo queſitaꝫ. (i). vt. ff. de incend. ruī. naufra. l. j. §. ꝗ. ꝛ. ff. de vſuris. l. in fideicommiſſi. §. cum pollidius. ꝛ de vulga. ſubſtitu. ſed ꝛ ſi plures. §. in arrogato. ꝛ de caſtren. pe. ſi foꝛte. ꝛ. l. ſi caſtrenſe. niſi ꝛ aliunde filius ſit habiturus per ſe. vt. ff. de iur. dot. l. v. §. ſi pater. Et ſic ponitur ex re: ideſt propter rem. ff. de acquirenda hereditate. additio. in fin. Argumen. contra. ff. de pecul. eodem tempoꝛe. in fine. Argumentum ſimiliter contra ff. de actionibus empti. iulianus. §. ſi quid ſeruo. Accurſius. Solu. dictio ex pꝛopꝛie ꝛ ſtricte ſumpta denotat immediate. vt ibi. Secus ſi large vt hic.
ADDITIO. (i). Scilicet licite: ꝛ tunc id quod tribueretur perſone propter laboꝛem ꝛ induſtriam cenſetur aduentitium ꝛ ipſius filij pꝛoprium: alias ex delicto puta vſuris nec patri queritur: nec fratribus confertur ſicut nec cetera aduentitia. vt. l. ſi. C. de col. Angelus.
h ¶ Ei. ſcilicet filio.

ſtidia [a] eſt quod ex patris occaſione profectum eſt: hoc ad eum reuerti [b]?

¶ Quod autẽ ex alia cauſa ſibi filiuſfamilias acquiſiuit: huius vſumfructum [c] patri quidẽ acquiret. dominium autem apud eũ remaneat: ne quod ei ſuis laboribus: vel proſpera [d] fortuna acceſſit: hoc in aliũ puenicus luctuoſum ei procedat [e].

¶ Emancipãs olĩ filiũ lucrabatur tertiam partem aduẽticiorũ filij. Hodie vero ſolaz medietatem vſuſfruct⁹ pro premio hʒ. Areti.

¶ Hoc quoqʒ [f] a nobis diſpoſitũ [g] ẽ ⁊ in ea ſpecie [h] vbi [i] parens emancipan

a ¶ Inuidia eſt. ſ. filio q acquiſiuit.
b ¶ Reuerti. quaſi dicat nulla.
c ¶ Vſumfructum. quem habet ĩ aduenticiis. Niſi remiſerit. vt. C. de bo. que li. cum opʒ. §. finantem res. Vel niſi ab aliquo ſibi detur vel relinquatur hoc pacto vt ad patrẽ nõ pertineat vſuſfructus. vt in auctẽ. vt li. ma. ⁊ aui. in pri. col. viij. Vel niſi ſuccedat filius vna cum patre in hereditate fratris vel ſororis. vt in auẽ. de he. que ab inteſt. de. §. ſi vero. col. ix. Vel niſi ſeruus donetur filiofamilias: eo pacto vt manumittatur ſtatim. vt. C. de bo. que li. l. vl. ad fi. Vel niſi quando pater noluit conſentire filio adeunti hereditatem aliquam. vt. C. de bo. que lib. l. fi. in fi. §. j. ⁊ ij. Vel niſi parente minus legitime diuertẽte bona filijs applicentur. vt in auẽ. vt nulli iu. §. qr vo gdam. col. ix. Itẽ qñ pater contrarit inceſtas nuptias. vt in auẽ. de inceſt. nup. §. j. col. ij.

ADDITIO. Et alios caſus vide per Ange. hic in quibus oĩbus licet non habeat pater ius vſufru. dʒ tamẽ habere commoditatẽ ipſius iuris: niſi de ipſa in pacto. vel permiſſione fiat expreſſa mẽtio. vt hic per eum.

d ¶ Proſpera fortuna. Quid dicemus in dubio vñ prouenerit. Rñ. quidam ex bonis pr̃is preſumit habuiſſe: ſicut ſi vxor hʒ pſumit̃ ex bõis mariti. vt. C. de do. inter virũ ⁊ vxorẽ. l. etiã. ⁊ ff. de dona. inter virũ ⁊ vxo. l. quintus. Nos cõtra ⁊ diſtingue an filius ſit diligẽs vel diues ⁊ pr̃ inopor vel econtra. vel ex bonis diligentie: q̃ls diuitiis queſitum fingamus. vt. C. arbi. tu. ſi defunctus. ⁊ ff. de here. vẽ. venditor ex hereditate. ibi preciũ enĩ hoĩs ⁊c. ⁊ ff. ad. l. falci. ſi heres inſtitutus. in pri.

ADDITIO. Et hec ẽ cõmunis ſʒ angel. lʒ Jo. fa. h ſentiat cõtrariuʒ ⁊ male: quia ĩ dubio non preſumitur delictuʒ. vt. l. marito. ff. p ſocio. Angel.

e ¶ Procedat. Collige peculium aliud caſtrenſe: aliud quaſi caſtrenſe: aliud ruſticanum ſiue paganuʒ quod diuiditur in profectitium ⁊ aduentitium vt. C. de inoffi. teſta. l. finali. in principio. de quibus omnibus dicitur in hoc titu. quid iuris ſit. ⁊ C. de bo. que liberis. l. cum oportet.

f ¶ Hoc quoqʒ. Scilicet vt parentibus honorem ſeruemus: ⁊ filijs parcamus.

g ¶ Diſpoſitum eſt. C. de bo. que li. cum oportet. §. cum autem.

h ¶ Specie. id eſt caſu. Accurſius florentinus.

i ¶ Vbi. i. in quo. Accurſi⁹ florẽtin⁹.

k ¶ Que acquiſitionem effugiunt. i. patri acquiruntur quãtuʒ ad proprietatem. Sed ſecunduʒ que tempora locum habebat quod hic dicitur. Sed dʒ antiqua nõ: quia ſola caſtrenſia ⁊ quaſi non acquirebantur. de quibus nihil detinebat pater. vt. C. de bo. que lib. cum oportet. §. j. ſm moderna vero non: qr non erat adhuc ſtatutuʒ in aduenticijs ⁊ vt non acquirantur pa-

Pr̃ qñ qʒ in aduẽticijs non hʒ vſumfructũ.

Peculiũ ẽ triplex.

tri tempore huius legis antique que recitatur hic? Reſpon. quatuor iura hic ſucceſſiue conſiderari. Antiquiſſimum: quo ſola caſtrenſia vel quaſi nō acquirebant. vt. ſ. §. j. Antiquū: vt tempore Cōſtantini quo res materne ꝛ ex materna linea delate vt nō acquirantur patri ſtatutū eſt. vt. C. de bo. mater. l. j. et. ij. et. iij. Tertium qđ hic recitatur. vt pr̄ emancipādo filiuz ꝺ his materniſ tertiā teneat ꝓ premio. Quartum quo cauetur vt oīa aduenticia acquirantur filijs quātuz ad ꝓprietatē: patri ꝙ̄tum ad vſumfructum: ex quo corrigitur illud qđ iure antiquo cautum erat vt hic. ꝛ ſup̄. §. j. ꝛ C. de bo. q̄ lib. cum opz.

Pr̄ ſm diuerſa tēpora diuerſa iura habuit in bonis fi[lij].

gat honorē eſſe ſumptuoſuz. Jo. fab.

c ¶ Dimidiam. quaz ſemper retinet niſi expreſſe remittat. vt. C. de bo. que libe. cum oportet. Accurſius.

d ¶ Pro tertia. Id eſt loco tertie quam habebat olim in bonis maternis rōne ꝓprietatis: hȝ hodie dimidiaz vſuſfructus in oīb⁹ aduenticijs. vt. C. de bo. que libe. cuz oportet. §. penult. Accur.

e ¶ Itē vobis. al's incipit iſte. §. itē vob. al's itez qđ ſul. ꝛ ita cōiter allegatur. Sed tūc ſubaudi vobis acqrit.

f ¶ Stipuletur. Et ita obligationē dñō querit. vt j. ꝑ quas perſonas nobis acquiritur. circa ꝑncipium.

g ¶ Ex q̄libet. Ut per occupationē vel ſpecificationem vel inuentionem. vt ſupra de re. di. §. fere. ꝛ §. cuz quis et. §. theſau.

do liberum ſuuz ex rebus q̄ acquiſitionem effugiunt,[f] ſibi tertiam partē retinere, ſi voluerat licētiā ex anteriorib⁹ ꝯſtitutionibus[a] habebat, quaſi pro precio quodāmodo emancipationis.

¶ Et ihumanū qdē accidebat, vt filius rez ſuarum ex hac emācipatione dnio pro parte tertia defraudet: ꝛ qđ honoris ei ex emancipatione additū eſt: ꝙ ſui iuris effectus ē: hoc ꝑ rez diminutione decreſcat[b].

¶ Ideoqz ſtatuim⁹, vt parens ꝓ tertia parte dominij quā retinere poterat dimidiam[c] nō dominij rerum: ſed vſufructus retineat.

¶ Ita eteni res intacte apud filiū remanebunt ꝛ pater ampliore ſūma fruetur pro tertia[d] dimidia potiturus.

¶ **Seruus acquirit domino etiaz ignorāti. Hereditas do ſine iuſſu dñi ab eo adiri non poteſt. Et tā ꝓprietas ꝙ poſſeſſio per euz domino acquirit. Areti.**

¶ Itez vobis[e] acqritur quod ſerui veſtri ex traditōe naſciſcuntur: ſiue quid ſtipulētur[f] vel ex donatiōe: vel ex legato ſiue ex q̄libz[g] alia cauſa acqrant. Hoc.n. vobis ignorantibus ꝛ inuitis[h]

a ¶ Conſtitutionibus. ſcilicet Conſtantini ante Juſtinianuz vt recitatur. C. de bo. que libe. cū opz. §. penulti.

b ¶ Decreſcat. Arg. contra ſupra de le. pa. tuto. per totū. ꝛ C. de cadu. tol. l. vna. §. ꝓ ſcđo. Accurſius florētin⁹.

ADDITIO. Tu dic ꝙ onus cum emolumēto pecuniario pōt excuſare honorare: ſed honor ſine emolumēto nō pōt eſſe cū oneris: ꝙ̄uis q̄ſqz ꝯtin

h ¶ Inuitis obuenit. Sic. ff. de acq. re. do. etiam inuitis. ſic ꝛ. ff. de verbo. obli. ſeruus vetāte. arg. ꝯtra. ff. de do. hoc iure. §. nō pōt. Accurſius.

Beneficiū continet inuitū.

ADDITIO. So. dic ꝙ inuitis acqritur ipſo iure: ſed nō incōmutabiliter vt ibi. ar. l. inuito. ff. de re. iu. Ange.

+ intellige hic ex. q̄ poſſit haber[e] dimidia vſufr. d bonis filij in ꝗſitis, nō aut ... acquirendis ... ſi ... queniret. no. ... Vi. Mars. i not. 518. i aliq̄.

obuenit. Ipſe enim ſeruus qui in poteſtate alterius eſt: nihil[a] ſuũ habere põt. ¶ Sed ſi[b] heres inſtitutus ſit: non aliter niſi veſtro iuſſu hereditatem adire põt. Et ſi vobis iubẽtib[us] adierit[c] vobis hereditas acquiritur: ꝑinde[d] ac ſi voſipſi heredes inſtituti eſſetis. ¶ Et ꝯueniẽter ſcʒ vobis legatũ ꝑ eos acquirit[e]. Non ſolũ autem ꝓprietas ꝑ eos quos i ꝑtate habetis vobis acqrit: ſed etiã poſſeſſio. Cuiuſcuqʒ enim rei poſſeſſionem adepti[f] fuerint vos poſſidere videmini[g]. Unde etiam ꝑ eos vſucapio[h] vel lõgi temporis poſſeſſio[i] vobis accedit.

¶ Seru[us] i quo habemus vſumfructũ acqrit nob[is] ex duabus cauſis vʒ ex re noſtra, ⁊ operibus ſuis. Ex alijs vero cauſis acquirit dño proprietatis. Are.

¶ De his autẽ ſeruiʒ i qb[us] tm̃modo[k]

Seru[us] an poſſit hẽre aliquid ſuum.

a ¶ Nihil ſuum. Scʒ ad ſuam vtilitatẽ: ſed ad dñi vtilitatẽ põt. vt. j. de ſtip. ſeruo. §. ſed cũ factũ. que eſt contra. immo etiaʒ ad ſuã vtilitatẽ quandoqʒ. vt ſi dñs ſeruo legatũ relinquat C. de neceſ. ſer. quidi. §. illo: Kñ. illud de equitate nõ rõne dicit quia in alimẽta erat relictum. vt. C. de leg. l. fa. mis. ⁊ ff. de alimẽ. ⁊ ciba. leg. l. ſuos. al's autẽ nõ tenet heres niſi velit. Accurſius florẽtinus.

ADDITIO. Quod facere dʒ de vrbanitate ſi ſuaʒ grauare noluit opionẽ vt ibi not. glo. Angel[us] are. tinus.

Hereditas per ſeruum acqri ñ põt niſi tria cõcurrãt.

b ¶ Sed ſi heres. Nota in hereditate adeunda ſeruo tria eſſe neceſſaria: que ſunt iuſſus: vt hic. ⁊ q̃ ꝑcedat. vt. ff. de acquirenda hereditate. ſigs mihi. §. iuſſuʒ. ⁊ ſerui voluntas. vt. C. de heredib[us] inſtituẽdis. cũ ꝓpõas. In trebellianica reſtitutione ſeruo facienda ſolius domini ſufficit voluntas. At in bonoruʒ poſſeſſione ſeruo delata ſeruum ꝯſcire ⁊ dominũ velle ſiue ante ſiue poſt oportet. vt. ff. ad trebel. ſeruo inuito. ⁊ rem ratam habe. l. penulti. In legato non eſt opus iuſſione cum emolumentum tñ contineat. vt. ff. man. ſi hereditatem.

c ¶ Adierit. Scilicet ſeruus.

d ¶ Perinde. Quandoqʒ non perinde: vt ſi filio meo ſubſtituã eos quos heredes mihi fecerim: nam vocantur ex ſubſtitutione qui per ſe nõ qui per ſeruos heredes ſunt. vt. ff. de vulga. ⁊ pu. ſubſtitutio. l. qua liberis. §. hec verba. Item alibi. vt. ff. de legatis. j. cum filio. §. ipſi ꝓo. et. §. ideo. Accurſius florentinus.

ADDITIO. Quod facit vt compromiſſum factum in abbatem ſancti ꝑculi eo mortuo non tranſeat in ſucceſſorem: quia predefuncti induſtria videatur electa. vt per Bartolum ibi. Ange. are.

e Acquiritur. ſiue ſeruus velit ſiue dominus tñ. vt. ff. de donatio. cau. mor. l. ſi. ⁊ de adimen. leg. ſi ſeruo legato.

f ¶ Adepti fuerint. ſcilicet iuſte † ſm quoſdam. Uel aliter: quod dic vt dixim[us]. ſ. de his qui ſunt ſui vel alie. iuris. §. j.

g ¶ Uidemini. etiã ignorãtes. vt. ff. de acqrenda poſſeſſione. l. iij. §. ſalt[us].

h ¶ Uſucapio. in rebus peculiarib[us] ſtatim in dominicis poſtquam dominus ſcit. vt. ff. pro ſolutionibus. l. ij. ⁊ de vſucapioni. l. labeo.

i ¶ Poſſeſſio. id eſt preſcriptio que eſt effectus longe poſſeſſionis. vt. ff. de vſuca. l. iij.

k ¶ De his. Tm̃modo. vt. ff. de vo.

† Et hoc tʒ ang. in. l. qd' ſu[us]. ff. de acq. poſ. qd' facit vt lucꝝ ex vſuris nõ q̃rat pr̃i: nec ſit fratrib[us] cõferẽduʒ niſi vtãtur cautela de qua per eum ibi.

vſumfructum [a] habetis ita placuit: vt quicquid ex re [b] veſtra vel ex operib⁹ ſuis acqrāt vobis id adijciatur. quod vero extra eas cauſas perſecuti ſunt id ad dominum ꝓprietatis [c] ptineat. Itaq; ſi is ſeruus heres iſtitut⁹ ſit: legatuue qd [d] ei aut donatum fuerit ñ vſufructuario ſed domino ꝓprietatis acquiritur.

¶ Liber hō ⁊ ſeruus alienus bona fide poſſeſſus acqrit poſſeſſori ex re ipſi⁹ ⁊ operibus ſuis. Ex alijs vero cauſis liber homo acquirit ſibi ⁊ ſeru⁹ domino ſuo ⁊ non tm̄ per p̄dictos acquirit̄ nobis dominium ſʒ et̄ poſſeſſio. hoc dicit Aretinus.

¶ Idem placet [e] ⁊ de eo q a vobis bona fide poſſidet̄ ſiue is [f] liber ſit: ſiue alienus ſeruus.

¶ Quod eni placuit de vſufructuario: idē placet de bōe fidei poſſeſſore. Itaq; q extra iſtas duas cās [g] acquirit̄ id vel ad ipſum pertinet ſi liber [h] ē vl' ad

cau. mortis. l. vltima. ⁊ de adimen. le. l. ſeruo.

a ¶ Uſum fructum. de eo in quo vſuʒ tantūmō habemus: dic q ex operib⁹ tantū non acquirit: quia opere ſerui [illegible] fructu ſunt. vt. ff. de vſu ⁊ habi. per ſeruum.

b ¶ Ex re. expōe. vt. ſ. §. j.

c ¶ Ad dominū ꝓprietatis. niſi cōtemplatione vſufructuarij ſit inſtitutus vel aliud ſibi datū fuerit quo caſu ex re eius. ſ. vſufructuarij ſibi queſitū eſſe videtur. vt. ff. de vſuf. le. ſed ⁊ ſi qd. non tm̄ vſufructuarij iuſſus ſufficit ad adeūdam hr̄ditatem: vt. ff. de acquiren. heredi. l. aditio. §. preterea. Accurſius.

ADDITIO. Sed adibit iuſſu dn̄i q fructuario reſtituet: ⁊ ſi nolit iubere cogetur. vt not. eodem titu. l. ſiquis igitur. in principio. ⁊. ff. de vſufru. lega. ſi ſerui.

d ¶ Quid. i. aliquid.

e ¶ Itē placet. Scilicet quo ad acquiſitionem. vt ſtatim ſequitur. nam in alio differt. vt. j. eo. §. ſed bone fidei.

f ¶ Is liber. hic dic qđ diximus. ſ. eodem. in princi.

g ¶ Extra iſtas duas cauſas: veluti ſi fuerit heres inſtitutus vel legatum fuerit ei aliquid: vel donatum.

h ¶ Si liber eſt. Preter poſſeſſionē que ſibi. ſ. libero poſſeſſo queri nō poteſt cū ipſe ab alio poſſideatur. vt. ff. ad. l. iuliam de adulterijs ſic eueniet. Itē preter vſucapionem que ſibi non queritur ſine poſſeſſione: vt. ff. de acquirendo re. dominio. homo liber. §. quicqd. ff. de vſuca. l. ſine poſſeſſione. Sʒ in hereditate per liberū homineʒ mihi querēda ſex ſūt neceſſaria: quorū ſi quid defuerit non queret̄. ſ. vt mei contēplatione inſtituat̄. Iteʒ vt ſciat conditioneʒ ſuam inſtitutus. Item q iuſſu meo adeat. Item q volēs adeat. Iteʒ q velit mihi q̄rere. Itē q bona fide poſſideā. Bene dico oportet vt ſciat cōditionē ſuā. Nā ignarus ſue cōditionis: nulli acquirit. ſibi enim nō. vt. ff. de acq. here. qui putat. §. qui bona fide. ⁊. l. vj. §. j. quia ſe obligare nō voluit. Item poſſeſſori non: ſi non īteruenit iuſſus. vt. ff. de acq. heredi. ſi quis mihi bōa §. iuſſum. Idē ⁊ ſi interuenit. vt. ff. de acq. here. l. vj. §. celſus. ⁊. §. j. nā ſerui li neceſſitate credit̄ hoc feciſſe. vt. ff. de nego. geſt. at qui. §. ſi libero. quare nō poteſt acqrere. vt. ff. de here. inſtitu. hō liber. in prin. Si ſciens cōditionē ſuā volens querere mihi: querit ſibi: ſʒ reſtituit̄ mihi poſſeſſori p cōditio

Hereditas nō q̄rit̄ p hoieʒ liberum bona fide poſſeſſum: niſi ſex concurrant.

Poſſeſſionem poſſeſſ⁹ nō q̄rit.

nis ſine cauſa cuius intuitu fuit inſtitutus: ſicut ſi volens querere poſſeſſori cuius intuitu fuit inſtitutus iniuſſu eius adeundo querit: ſed ſi non eius contemplatione nihil fit. vt. ff. de acq. re. do. l. liber homo. et l. homo liber. in prin.

(i) Item poteſt dici quod ignarus querit ſibi. vt. ff. de acq. here. l. qui putat. §. de eo. cum non contemplatione poſſeſſoris inſtituatur. vt. ff. de acq. here. l. qui in aliena. in fin. et §. cum autem.

ADDITIO. (i). Dic ſecundum Jo. fab. quod li poteſt eſſe verum quo iuſſus non interuenit quia tunc non vult ſibi velle acquirere in dubio. vt. ff. de acq. here. l. g in aliena. §. j. ſed de hac materia: plenius videas hic per Ange.

a ¶ Dominus fit. ſic. C. de pac. traditionibus. Accurſius.

b ¶ Non poſſidet. ſ. ciuiliter: ſed naturaliter. vt. ff. de acq. poſ. l. naturaliter. Unde vtile interdictum: vnde vi ſibi datur. vt. ff. de vi et vi ar. l. iij. §. vnde vi.

c ¶ Sed habet. ſic. ff. de acq. re. poſſeſ. l. j. §. per eum. ſic. ff. qui ſatiſda. cogun. l. ſciendum. §. ij.

d ¶ Quia ſcit. Unde non vſucapit: cum malam fidem habeat. vt ſupra de vſucapio. in principio.

dominium ſi ſeruus eſt. Sed bone fidei poſſeſſor cum vſuceperit ſeruum: quia eo modo dominus[a] fit ex omnibus cauſis per eum ſibi acquirere poteſt. ¶ Fructuarius vero vſucapere non poteſt. Primum quia non[b] poſſidet: ſed habet[c] ius vtendi fruendi. Deinde quia[d] ſcit ſeruum alienum eſſe. Non ſolum autem proprietas per eos ſeruos in quibus vſumfructum habetis: vel quos bona fide poſſidetis: aut per liberam perſonam que bona fide vobis ſeruit: vobis acquiritur: ſed etiam poſſeſſio. Loquitur autem in vtriuſque[e] perſona ſecundum diſtinctionem quam proxime[f] expoſuimus: ideſt ſi quam poſſeſſionem ex re veſtra: vel ex ſuis operibus adepti fuerint.

¶ Per extraneam perſonam nihil poteſt nobis acquiri. Per procuratorem vero acquiritur nobis poſſeſſio et dominium et vſucapio. Hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Ex his itaque apparet[g] per liberos homines: quos neque veſtro iuri ſubiectos habetis: neque bona fide poſſidetis.

¶ Item per alienos ſeruos in quibus neque vſumfructum habetis: neque poſſeſſionem iuſtam nulla ex cauſa vobis acquiri[h] poſſe. Et hoc eſt quod dicitur per extraneam perſonam: nihil acquiri poſſe: excepto eo quod per liberam perſonam: veluti per procuratorem placet non ſolum ſcientibus: ſed etiam ignorantibus vobis acquiri poſſeſſionem: ſecundum diui Seueri conſtitutionem: et per hanc dominium quoque: ſi dominus fuit qui tradidit: vel vſucapionem: aut longi temporis praeſcriptionem: ſi dominus non ſit.

e ¶ In vtriuſque. not. de tribus vtriuſque dici. Vel melius dicere vtriuſque fructuarij: et bone fidei poſſeſſoris.

f ¶ Proxime. vt ſupra eodem. §. de his. et §. idem placet.

g ¶ Ex his. Apparet. ſcilicet argu. a contrario ſenſu ſumpto. Argumentum a contrario ſenſu eſt in iure validum. Nam ſi tantum per dictos homines acquiritur: ergo ſi per alios. vt. ff. de offi. eius cui manda. eſt l. j. in princi. et ſupra de tute. in princi-pio.

h ¶ Acquiri. Fallit in tutore: et curatore: et ſimilibus perſonis. vt dicemus. j. de inutili. ſtipulatio. §. ſi quis alij.

ADDITIO. Videbitis ibi glo. plenam qui poteſt pro alio ſtipulari: et ibi dicam de quo late per Bar. et doc. in. l. ſtipulatio iſta. §. alteri. et §. ſi quis in

ſulá.ff.de verbo.obliga.Am.

a ¶ Poſſeſſionē.C.de acqui.poſſeſ. poſſeſſio quoqꝫ.l.j.ꝛ.ff.de acqui.poſ‑ ſeſ.§.ꝛ ſi poſſeſſio.

b ¶ Conſtitutionē.Que eſt.C.per quas per.nobis acq.l.j.

vt in titulo iſto.

g ¶ Ná ꝛ legatoꝝ.Rñ.ta.obiec.que fieri poſſet de ſingularib⁹ acquiſitionibus legatorum.

h ¶ Referemus.Vt infra de lega. per totum.ꝛ infra de ſingulis rebus per fideicommiſſa.relic. per totum.

Poſſeſſio ſola nō querit.

c ¶ Per hāc.Ita ꝙ p procuratorē: náqꝫ ſola poſſeſſio (cū res inaiata ſit) mihi nō q̄ritur: ná ꝛ per traditionem res mihi q̄rit ꝛ poſſeſſio: ſꝫ illa eadē ꝛ per me acquirit. vt ſupra de re.di.§.per traditionē. ꝛ.ſ. eo.in principio. Alij dicūt vt Azo. p ſolā poſſeſſionem acqri dñiū: vt hic et.C.eo.l.j. Sꝫ ibi nō dicit ſimpliciṫ excepta poſſeſſione: ſed dic̄ excepta cā poſſeſſionis.i.dominio: qḋ ē cá poſſeſſionis ſcd'a poſt vſucapionē: vt.ff.de vſuca.l.iij.

lum ſcientibus: ſed et ignorātib⁹ vobis acqri poſſeſſionē ᵍ ſꝫ diui ſeueri ꝯſtitutionē: ᵇ ꝛ per ᶜ hāc poſſeſſionē etiā dominiū: ſi dominus fuerit qui tradidit: vl' vſucapionē: aut longi tēporis pſcriptionem ᵈ ſi domi nus non ſit.

¶ Epilogādo tranſit ad alias mās cū quodam preambulo. Aretinus.

¶ ᵉ Hactenus tantiſper admōuiſſe ᶠ ſufficiat quemadmodum ſingule res vobis acquirant: ¶ Nam ꝛ legatorum ᵍ ius: quo ꝛ ipſo iure ſingule res vobis acquirūtur: itē ſi fidei cōmiſſoruꝫ vbi ſingule res vobis relinquūtur: opportunius inferiori loco referemus. ʰ ¶ Videamus itaqꝫ nūc quibus modis per vniuerſitatem res vobis acquirūtur. Si cui ergo heredes ⁱ facti ſitis: ſiue cui⁹ bonorū ᵏ poſſeſſionē petieritis: vel ſi quē arrogaueritis: ˡ vl' ſi cui⁹ bona libertatū ꝯſeruādarū cā vobis adiecta fuerit: ᵐ ei⁹ res oēs ad vos trāſeūt. Ac pͥus de hereditatib⁹ diſpiciamus: quarum duplex cōditio eſt: nā ex teſtamēto: ⁿ vel ab inteſtato ad vos pertinet. Et pͥus ē vt de his diſpiciam⁹ que ex teſtamento vobis obueniunt: qua in re neceſſarium eſt initiū de ordinādis teſtamentis exponere.

¶ De teſtamentis ordinandis.

i ¶ Heredes. Scilicꝫ de iure ciuili. vt īfra de here.inſtitu. vſqꝫ ad titu. de bonorum poſſeſ.

k ¶ Bonorum. Scilicꝫ de iure preto. vt īfra de bonorū poſſeſſio. per totum titu.

l ¶ Arrogaueritis. Infra de acqr. per arro. per totum.

m ¶ Adiecta fuerit. Infra de eo cui li.cā bona addi. per totum.

n ¶ Ex teſtamēto. De quibus vſqꝫ ad tertiū librum dicet.

¶ De teſtis ordinandis.

Continuatio.

d ¶ Preſcriptionē. Vobis ſcientib⁹. vt.C.de acqui.poſ.l.j.

e ¶ Hactenus. Admonuiſſe ſupra de re.di.§.ſingulorum.

f ¶ Acquirantur. Per vos ꝛ alios.

¶ Iſta rubrica ꝛ ſequentes continuantur per imperatorē. vt ſupra titulo primo. §.finali. dic vt ibi.

ADDITIO. Vel dicas ſic ꝛ familiaribus. Dictum eſt ſupra in.§.fina. titulo

titulo precedenti q̄ per vniuerſitatē res nobis acquirunt vt per hereditatem: ⁊ alios modos ibidem poſitos. Uez q̄ hereditates quandoq̄ deferuntur ex teſtamento: ⁊ q̄n̄q̄ ab inteſtato. idō primo ſequitur videre d̄ teſtamentis.

Diuiſio

T Eſtamētū.

¶ Totus iſte titulus diuidit̄ principal'r i. iij. ptes. Nā prīo pōit ſiue deriuationē: ſiue ethimologiā teſti. Scd̄o de teſtis ſcriptis tam de iure veteri: q̄ d̄ iure nouo. Tertio d̄ teſtamēto nūcupatiuo. Secūda ibi(Sed vt nihil.) Tertia ibi(Sed illa qdē.) Itē ſecūda pars principalis ſubdiuidit̄. Nam primo recitat ius antiquū: ⁊ multiplicē ordinationē teſtamētorū ⁊ eoꝝ noīa cū eoꝝ correctione. Secūdo de ſigillatiōe facienda p̄ teſtes. Tertio qui teſtes poſſunt adhiberi ⁊ qui repellant̄ in teſtamento. Quarto q̄ nō refert in qua mā teſtm̄ ſcribat̄. Quinto ponit vnū caſuz q̄ d̄ vno teſtamēto pōt fieri plures ſcriptur̄. Secunda ibi(Poſſunt aūt.) Tertia ibi (Teſtes āt.) Quarta ibi(Nihil antē.) Quīta ibi(Sz ⁊ viuū.) Itē hec p̄cipal'r ſubdiuidit̄ i. ix. partes. Primo ponit ethimologiā vocabuli. Secundo recitat duo genera teſtamentorum que olim ſeruabantur. Tertio recitat tertium genus teſtamētorum quod etiaz iure ciui. fuit introductū. Quarto ponit duo genera teſtamentoꝝ in diſſuetudinē abiiſſe. Quīto ponit qualiter tertiū genus partim deſijt per diſſuetudinez. Serto qualiter poſtea fiebāt teſtamenta de iure pretorio. Septimo qualiter in confectione teſtamētoꝝ ius ciuile ⁊ pretoriū ꝯiunctū eſt: ⁊ etiā ꝯſtitutiones imperiales. Octauo magis declarat quid eſt de iure ciuili ⁊ qd de pretorio: ⁊ qd d̄ iure ꝯſtitutionū in formatione teſtamēti. Nono qualiter p̄ conſtitutiōes ſpiales additū eſt q̄ teſtator ſcribat noīn̄ hēdis. Scd̄a ibi(Sz vt.) Tertia ibi (Acceſſit.) Quarta ibi(Sed illa.) Quīta ibi(Q d̄ ꝓo.) Serta ibi(Poſtea.) Septia ibi(Sz cū paulati.) Octaua ibi(Ut h̄.) Nona ibi(Sed his omnib⁹.) Aretinus.

¶ Teſtamētū dicitur teſtatio mētis: ⁊ antiquitus erant plura genera teſtamentoꝝ: vnum qd̄ in pace: aliud quod

¶ Teſtamētū. ¶ Pone igitur ſic caſum in prima parte. Dñe iam video q̄ vos vultis tractare de teſtamentis: dicatis ergo mihi: vñ appellat̄ teſtm̄: Ad hoc reſpon. Amice teſtamētū ex eo appellatur q̄ teſtatio mētis eſt. Sed vt nihil antiqtatis penit⁹ ignoret̄ a iuuēib⁹ ſcire debes duo genera teſtamentoꝝ de iure ciui. antiquiſſimo in vſu fuiſſe. quoꝝ altero ge

nere vtebant̃ antiqui pace ⁊ ocio. Et hoc genus teſtamenti in pace ⁊ ocio facti appellabant calathis comitijs: ⁊ altero gñe teſtõꝝ vtebant̃ cū cẽnt in expeditione armoꝝ exituri: ⁊ hoc ſcd̃3 gen⁹ appellabant p̱cinctū. Poſtea vo p̱cedente tẽpoꝛ acceſſit tertiū genus teſtamẽtoꝛu3: ⁊ hoc tertiū gen⁹ appellabant p es ⁊ librã: ⁊ hoc tertiū gen⁹ appellabat̃: q2 per quãdam imaginariam venditionẽ fiebat corã quinq3 teſtibus ciuibus romanis puberib⁹ libripẽde preſente: ⁊ eo qui familie emptoꝛ dicebat̃: ⁊ ita quodãmodo ſex teſtes de iu. ciui. antiquo in factione teſtamenti regrebant̃. Sed certe prima duo gña teſtamẽtoꝝ. v3. calathis comitijs: ⁊ p̱cinctū ex veteribus teſtamẽtis in diſſuetudinẽ abierunt. Tertiū vo genus. ſ. per es ⁊ librã appellatur: l3 diutius p̱manſerit: tñ ⁊ parti in vſu eſſe deſijt. ⁊ hec tria genera teſtamẽtoꝝ. v3. calathis comitijs ⁊ p̱cinctū: ⁊ p es ⁊ librã ad ius ciuile referunt̃. Poſtea vo de iure p̄toꝛio q̃dã alia forma faciendoꝝ teſtamentoꝛu3 inuenta eſt. Nã de iure nulla emancipatio vl' imaginaria vẽditio regrebatur: ſed ſigilla ſeptẽ teſtiū teſtamẽtis faciendis ſufficiebant: q̃uis iure ci. antiquo ſigilla teſtiū nõ eſſent neceſſaria. Sed cū poſtea paulatim ⁊ ſucceſſiue tã ex vſu hoīum q̃3 ex emẽdationibus ꝯſtitutionū ceperit ius ciuile ⁊ ius pretoriū in vnã ꝯſonantiam ⁊ vniformẽ obſeruationẽ circa factionẽ teſtamẽtoꝝ ꝯfluere ſtatutum fuit: vt vno ⁊ eodẽ tp̱e ſigna ſeptẽ teſtiū in teſtamẽtis adhibeant̃ qđ ius ciuile antiquū quodãmodo exigebat: ⁊ hmõi ſeptẽ teſtes adhibiti i teſtamẽto ſubſcribebant: qđ ex cõſtitutionibus inuentū eſt: ⁊ ex edicto pretoris ſignacula teſtiū teſtamẽtis apponerentur: vt hodie hmõi ius teſtamẽtoꝝ faciendoꝝ ex triplici fonte videat̃ eſſe deriuatū. Nã teſtes ⁊ eoꝝ ſigna vno contextu teſtamenti celebrandi gratia a iur̃ ciuili ãtiquo vident̃ deſcendere. Subſcriptiones aũt teſtatoris ⁊ teſtiu3 ex ꝯſtitutionū obſeruatione adhibentur: ⁊ ſigilla ⁊ numerus teſtiū ex edicto pretoris.

in bello: aliud quod per es ⁊ librã: aliud de iure pretorio: que receſſerunt ab vſu. Angelus Aretinus.

Teſtamentū a ex eo appellat̃ q teſtatio mentis

Sed pone caſu3. Dñe iã video qđ obtinebat de iure antiquo circa faciẽda teſtamẽta: ⁊ qualr̃ antiquitas corrigeret̃ per ꝯſtitutiões p̃ncipū: nunqd addidiſtis per ꝯſtitutiones vĩas? Rñ. q ſic. Nam oĩbus p̃dictis p̱pt̃ ſinceritatẽ teſtamẽti: vt oĩs fraus excludat̃ ex nr̃a cõſtõne: ħ additū eſt vt nomen heredis per manū teſtatoris: vel ſi ipſe neſciat: vel non poſſit ſcribere per manū publicã exprimat̃: ⁊ oĩa ſ̱m nr̃e ꝯſtõnis tenore3 precedant. Sed pone caſum. Dñe ia3 video q teſtes debent ſignare teſtm̃. Nunqd neceſſe eſt q quilibet eoꝝ proprio ſigillo vtatur? Rñ. q non. Poſſunt enim oẽs teſtes vno ſigillo vel vno anulo ſignatoꝛio ſignare teſtm̃. Quid eni3 ſi ſeptẽ anuli hmõi ſculpture ⁊ eoſdẽ habẽtes characteres nõne ſufficiunt. Ergo eadẽ ratione ſufficit: ⁊ ſi oẽs eodẽ anulo vtãt̃: ⁊ ita Papi. viſum eſt. Et non ſolum proprio: ſed etiam alieno ſignare poſſunt. Lapis vñ di. Argm̄ vnd di Mutuum.

a Teſtm̃ ex eo appellatur. Ponit ethimologiã: vt dicit̃ lapis quaſi ledens pedẽ: ⁊ argumẽtū quaſi argute inuẽtū: ⁊ ſic mutuū qđ ex meo tuum fit: vt. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. appellata: ⁊ l. in hoc codicillus poteſt dici teſtamẽtū. †Diffinit̃ aũt ſic. Teſtm̃ eſt voluntatis noſtre iuſta ſñia de eo qđ quis

†T ñ ſ ẽ teſtm̃ vt. l. ſi. C. d co dicil. Ange.

poſt mortē ſuā fieri voluit. ff. eo. l. ſi. ꝯ eſt addendū cū iſtonc hꝯdis: vt. j. de lega. §. an heredis: qꝛ ſine hꝯdis iſtitutiōe nullū dꝫ teſtm̄: vt. ff. de iur. co. l. ſi. ꝛ. j. de fideicō. here. in princi.

ADDITIO. Sed hāc gl. cōiter reprehendunt doc. qꝛ ponit defectū i iure conſulto: vt. d. l. ſi. ꝛ ex ponūt inſta. i. pfecta. vt probaſ in. l. cū filio. §. ſi. ff. de leg. iij. q pfectio ē ꝗdruplex. ſ. ſ mā: i forā: ſ ſolēnitate: ꝛ ꝗ ad ꝯfirmatione dupliciter: vt hic. Angel.

a ¶ Sꝫ vt C. de cadu. tol. l. vnica. §. ꝛ cū tripli ci. Arg. ꝯ. j. eo. ti. §. in ꝑ nō ſcriptis. Accurſius.

ſit. ¶ Sed vt[a] nihil antiqtatis penitus ignoretur: ſciē dū eſt olim quidem duo genera teſtōꝝ in vſu fuiſſe: quoꝝ altero i pace ꝛ ocio vtebatur: qđ cala tis[b] comitijs appellabāt: altero cū in prelium exituri[e] eſſent: qđ procinctū[d] dicebatur. ¶ Acceſſit[c] deinde tertiū genus teſtamētoꝝ quod dicebaſ per es[f] ꝛ librā. ſ. qꝛ per emancipationē id eſt imaginariam quādam venditionē[g] agebatur quinqꝫ teſtibus: ꝛ libripende[h] ciuibus romanis[i] puberib[k] pñſentib: ꝛ eo qui familie[l] emptor[m] dicebaſ. ¶ Sed illa quidem priora duo genera teſtamentoꝝ ex veteribus tēporibus i diſſuetudinem abierunt. ¶ Quod vero per es ꝛ librā[n] fiebat: lꝫ diutius pmanſit: attamē partim[o] ꝛ hoc i vſu eē deſijt. ¶ Sꝫ predicta[p] qdē noīa teſtōꝝ ad ius[q] ciuile referebāt. ¶ Poſtea[r] vero ex edicto pretoris forma alia faciēdoꝝ teſtamētoꝝ introducta eſt.

tis heres erat: vt. j. eo. §. ſed neqꝫ.

c ¶ Acceſſit. Similiter de iure ciuili.

f ¶ Per es ꝛ librā. Proprium nomen teſtamenti.

g ¶ Venditionem. Sic ſupra quib[9] modis ius patrie poteſtatis ſol. §. preterea.

h ¶ Libripende. Id eſt eſtimatore qui libripendebat. vel eſtiabat familiam vno nummo: deinde ēptor numittebat totam familiā cū omnibus bōis.

Libripēs q̄ dicitur

i ¶ Ciuib[9] romāis. Id eſt liberis hominibus. vt ſupra de libe. §. fina.

k ¶ Pubeꝛibus. Supra qui. mo. tu. ſi. in principio.

l ¶ Familie. Id eſt hereditatis: vt. ff. de verb. ſignifi. pronuntia. §. familie.

m ¶ Emptor. Qui erat loco heredis vt infra. §. ſed neqꝫ.

n ¶ Libram. Scilicet adequatam: ideſt eſtimatā rē: ꝛ dicitur libra hereditas: qꝛ ſicut libra diuidiſ in duodecim vncias: ita ꝛ hereditas: vt. j. de here. inſti. §. hereditas: vñ dicit adequata libra. i. hereditas eſtimata.

Libra

o ¶ Parti. Quia nūcupatiuū teſtū rmāſit

p ¶ Sed predicta. Alias prefata. Et ita allegatū quādoqꝫ inuenitur.

q ¶ Ad ius ci. ſ. qꝛ ius ciuile inuenit.

r ¶ Poſtea. ſ. ꝯ media iuri prudētia

ADDITIO. Sed dic qꝫ licitū ē ſcire ꝛ allegare ius correctum ad declarationē iuris noui: nō ad deciſionem. l. j. in principio. C. de lati. lib. tollen.

b ¶ Calatis comitijs. i. bonis initijs: vel bonis ꝯuētib[9]. calos enī bonū iterptaſ: comitie ſunt ꝯuēt[9]. Vel a calo qđ ē voco: qꝛ vocatio pſonarū fiebat: vñ Calēde dicte ſunt. Accurſi.

Calos

Calende.

Comitie.

ADDITIO. Dic qꝫ comitium proprie eſt in quo coitur ad litium ꝛ ſuffragiorum cauſas.

e ¶ Exituri eſſent: de domibus.

d ¶ Procinctum. Eo forte qꝫ ſuccincte fiebat: ꝛ in his duobus teſtamen

De teſtamentorum generibus, vide gellium pulcre Lib. XV. cap. XXVII.

a ¶ Honorario. Id eſt pretorio. vt ſupra de iure natu. §. pretorium.
b ¶ Sz cū. Quodāmō. Quia cōpu tato libripende ⁊ emptore. vij. erant.
c ¶ Et ſubſcriptione. Ut ſubſcribāt ſe teſtamento affuiſſe: ⁊ cuius ſit. vt ff. eo. l. pen. ⁊ antepenul.
d ¶ Conſtitutionibus. Ut. C. de teſti. hac conſultiſſima.
e ¶ Uno cōtextu. i. nullo actu ītерpoſito: niſi neceſſario natur. vt. ff. e. heres. l fi. ⁊. C. eo. cum antiquitas. Accur.
Additio. Propē quez ſi aliqui recedāt antequā loco ipſo eū alij ſubrogent: poteſt aliqd fieri ſi īmineet periculū vite teſtatoris al's non.
f ¶ Teſtatoris. Si poteſt. vt. C. e. iubemus.
g ¶ Teſtamentum. Si nō poteſt teſtator ſcribere. Sed hodie indiſtincte per aliū ſcribere poteſt nomen heredis. vt inaūt. vt ſponſa. largi. §. quia po. colla. ix.
h ¶ Tenorē. Eſt autem tenor ſi poteſt ſcribere faciat: al's dicet coram teſtibus: ⁊ ſcribetur per aliquem: vel per aliquos de eis: al's ſi valeat imo falſi pena tabellio tenet. vt. C. eo. iubemus. l fi. Accurſ⁹ florentinus.
Additio. Quod ē verū qn ſolennitas nō fuit obſeruata: nec ſcripta in teſtamento: ſec⁹ ſi fuit obſeruata lz non ſcripta. vt. l. liberari⁹. ff. de re iudic. Angel⁹ aretinus.
i ¶ Poſſūt. Anulo. ſ. habente caractēres: qui ſignatorius dicitur: ⁊ ſic eſt in eo ſigillum: non autē alio ſigno. vt. ff. e. ad teſtium. §. ſignum. ⁊ de verbo. ſi. l. ſignatori⁹.
k ¶ Teſta mētū. Ul' ēt linteū. ſ. quo inuolutū eſt teſtm̄. vt. ff. codē. ad te-

Uno cō textu: qn̄ dicat ad fieri.

¶ Iure eniz honorario ᵃ nulla emancipatio deſiderabatur: ſed ſeptē teſtiū ſigna ſufficiebant: ⁊ cum iure ciuili ſigna teſtiuz nō erāt neceſſaria. ¶ Septem teſtes ſe ſubſcribētes: ⁊ cōtidēqz ſignacula in teſtamētoꝝ ꝑfectione requirunt. In quibus nomē heredis a teſtatore aut a teſtib⁹ ſcribēdū eſt. ¶ Sed cum paulatim tā ex vſu hoīuz ꝙ ex conſtitutionū emendatiōibus cepit in vnam conſonantiam ius ciuile ⁊ pretoriū iūgi: ꝯſtitutū eſt: vt vno eodemqz tēpore (qḋ ius ciuile quodammodo ᵇ exigebat) ſeptē teſtibus adhibitis ⁊ ſubſcriptiōe ᶜ teſtium: qḋ ex conſtitutionibus ᵈ inuentuz eſt: ⁊ ex edicto pretoris ſignacula teſtamentis īponerentur. ¶ Ut hoc ius tripartitū eē videatur: vt teſtes quidem: ⁊ eorū preſentia vno contextu ᵉ teſtamēti celebrandi gratia a iure ciuili deſcēdant. ¶ Subſcriptiōes autez teſtatoris ᶠ ⁊ teſtiū ᵍ ex ſacraruz cōſtitutionū obſeruatione adhibeantur. ¶ Signacula autē ⁊ teſtium numerus ex edicto pretoris. ¶ Sz his oībus a noſtra conſtitutiōe propter teſtamentoꝝ ſinceritatē vt nulla fraus adhibeat hoc additum eſt: vt ꝑ manus teſtatoris vl' teſtium nomen heredis exprimat: ⁊ oīa ſꝫ illius ꝯſtōnis tenorez ʰ procedant. ¶ Oēs teſtes poſſunt vno anulo proprio vel alieno ſigillar. Hoc dic are. ¶ Poſſunt āt oēs teſtes ⁊ vno anulo ⁱ ſignare teſtamētū ᵏ ¶ Quid eniz ſi ſe-

pꝛeꝫ anuli vna ſcul-ptura fuerint ſm quod papiniano viſuꝫ [a] ē? Sed ꝛ alieno quoqꝫ anulo licꝫ ſignare teſtamētū.

In teſtamento poteſt eſſe teſtis q-libet qui pōt heres īſtitui exceptis hic enumeratis. Angelus aretinus.

Teſtes autē adhiberi pñt hi cuꝫ q-bus teſtamēti [b] factio eſt. Sed neqꝫ mulier [c] neqꝫ īpubes [d]: neqꝫ ſeruus: neqꝫ [e] furioſus: neqꝫ [f] mutus; neque ſurdus; neqꝫ is cui bonis interdictuꝫ [g] eſt: neqꝫ hi quos leges iubent ip̄robos inteſtabileſqꝫ [h] eē poſſunt in numerū

ſtiam. §. finali.

a Viſum eſt. Hac ratione ꝛ cū tribus: vel paucioꝛibus: vel plurib⁹ poteſt ſignari teſtm̄. Argu. j. man. §. is qui exequitur. Alij dicunt tm̄ cū. vij. vel vno ꝺ̃bere ſignari.

Teſtes autem. Caſus. Hic incipit ſecūda particula pꝛīe partis pꝛincipalis ī qua ponit regulam generaleꝫ p quā ꝺ̃terminat qui pñt eſſe teſtes ī teſtamento. Secūdo excipit a regula. Tertio ſubijcit plures caſus ſpeciales circa dubitationes incidentes in teſtibus adhibēdis in teſtamēto ꝛ ius antiquū: etiā circa hunc titulum corrigit. Pone igiť ſic caſuꝫ. Domine iam video quot teſtes debeant adhiberi in teſtamēto: dicatis mō mihi q poſſunt eſſe teſtes in teſtamēto? Ad hoc reſpon. Amice teſtes iure adhiberi ſolent hi qui ex teſtamēto capere poſſunt. Hoc tñ non eſt gñliter verū: qꝛ mľieres: neqꝫ īpubes: neqꝫ mutus: neqꝫ furioſus: neqꝫ ille cui admini. bonoꝝ īterdicta eſt: neqꝫ in famoſo crimine dānatus: vel muliebꝛia in coꝛpoꝛe ſuo paſſus: quē lex iubet improbū inteſtabilemqꝫ eſſe in numero teſtiū in teſtis ꝯdēdis adhiberi pñt.

b Teſtes. Teſtamēti factio. Paſſiue accipe hic vt bona ſit exceptio: ſꝫ neqꝫ mulier ꝛc. alſ etiaꝫ accipiť actiue. vt. j. de here. qua. ꝛ diffe. §. teſti.

c Neqꝫ mulier. In alijs autem caſibus omnibus recipitur preterq̄ in teſtamentis. vt. ff. eodem. qui teſtamento. §. mulier. Ratio eſt. vt. C. de fideicōmiſſ. l. finali. vt eſt timoꝛ falſitatis. Quid ꝺ̃ hermaphꝛodito? Reſpō. ſi pꝛeualet in maſculino ſexu recipiť. vt. ff. de ſtatu hoīuꝫ. queritur ꝛ de teſti. l. repetundarum. §. pꝛimo.

d Neqꝫ impubes. Quid de eō qꝺ̃ vidit in pupillari etate ꝛ Rñ. alſ id eſt pterq̄ in teſtamento poſſet teſtificari: ſicē ꝛ ſeruus. vt ff. de ver. ſi. l. rationem. §. inſtrm̄. ꝛ C. de hereticis ꝛ manicheis. qñ. ī fine. ſed hic non: qꝛ faciunt ſubſtantiam teſtamēti. vt hic dicitur.

e Neqꝫ furioſus. Niſi habeat dilucida interualla. ff. eodem. qui teſtamentum. §. nec furioſus.

f Neqꝫ mutus. Qui nihil loquiť: vel audire poteſt. vt infra qui teſtamentuꝫ facere poſſunt. §. Itē ſurdus.

ADDITIO. Etiā ſi talē moꝛbū habeat a caſu. ꝛ ſit litteratus: q̄uis tūc poſſit teſtari ſm Joannem fabꝛi hic.

g Interdictū eſt. Vel a lege: vt qꝛ cōmiſit in legem iuliā maieſtatis. vt C. ad. l. iuliā maie. l. fina. Vel a iudice. vt. ff. eo. is cui. in ſi. j. reſpon.

h Inteſtabileſqꝫ. Ut de crimine famoſo dānat⁹ vel muliebꝛia paſſus. vt. ff. e. is cui. §. fina. ꝛ. l. cuꝫ lege. ꝛ. ff. de teſtibus ob carmen. in pꝛincipio.

Sed cū aliquis. Caſus. Adhuc in iſto. §. proſeqtur ſecūdā partē prin. in qua ſic pone ca. Dñe qdam cōdidit teſtm̄. ꝛ ī teſtō ſeptē adhibuit teſtes ſpāliter ꝯuocatos ꝛ coꝛam eis voluntatē vltimā declarauit: ꝛ nomē heredis expꝛeſſit ꝛ teſtes ſubſcripſe-

pōt preterq̄ ī teſtm̄. Hermafrodit⁹ an ī teſtamento poſſit eſſe teſtis. Teſtificamur ꝺ̃ his q̄ vidim⁹ in pueritia.

Mulier vbiqꝫ teſtificari

testium adhiberi.

¶ [illegible] opinione reputatus liber: poteſt i teſtamēto eē teſtis. arē.

¶ Sed cū aliquis ex teſtibus teſtamēti quidem faciendi tēpoꝛe liber eſtimabatur, poſtea autē ſeruus apparuit: tā diuus adrianus catholicꝗ poſtea diu⁹ ſeuerus ⁊ antonin⁹ reſcripſerūt ſubuenire ſe ex ſua liberalitate ª teſtamēto: vt ſic habeatur firmū: ac ſi vt opoꝛtebat factum eſſet cū eo tpe quo teſtm̄ ſignaretur ᵇ omniū cōſenſu ꝭ hic teſtis liberoꝛū loco fuerāt: neqꝫ quiſq̄ eēt qui ei queſtionē ſtatus mouiſſet.

¶ Poteſt i vno ⁊ eodem teſtamento eſſe teſtis pater cū filijs ⁊ fratrib⁹ dūmodo ſit alienū: ſecus autem ſi ꝓpriū vel domeſticū. arē.

¶ Pater nec non is qui in poteſtate eius eſt: ite duo fratres qui in eiuſdem pr̄is poteſtate ſunt vtriqꝫ teſtes in vno

runt: ⁊ teſtamentum ſigillarunt quo facto deceſſit teſtatoꝛ: moꝛtuo teſtatoꝛe quidā ex teſtibus apparuit ſeruus qui tn̄ tpe facti teſtamēti liber ab oībus putabať: modo quero vtrū iſtud teſtm̄ debeat īfirmari: ac ſi iure ſolēnitatis nō obſeruato. Et rn̄det ꝙ nō: immo teſtm̄ tanq̄ rite ſactū firmitatem obtinebit. Cū enī aliqs ex teſtibus tēpoꝛe teſtamēti faciendi: liber ab oīb⁹ eſtimať: q̄uis poſtea ſeruus apparuit tā diu⁹ Adrian⁹ q̄ diuus Seue. ⁊ Anto. catholoni ſup tali dubitatōe querenti reſcripſerunt ſubueniendū eſſe teſtimonio ex hmōi libertate putatiua vt ſic ratū ⁊ firmū habeať: ac ſi oppoꝛtune oīa facta fuiſſent: ⁊ hoc tali rōne moti dixerūt: qꝛ eo tēpoꝛe quo teſtm̄ a teſtibus ſignabatur iſte teſtis cōi ꝯſenſu oīū loco liberi hominis habebať: nec erat aliquis qui eo tempoꝛe ſtatus queſtionem ei moueret.

Opinio pꝛefert̄ veritati.

a ¶ Sed cum. Libertate. ſ. putatiua: ⁊ ſic valet plus quod eſt in opinione q̄ quod eſt in veritate: ſic. ff. de le. j. l. tiq̄. in pꝛinci. ⁊ §. ꝙ ſiquis. Arg. cōtra. j. de leg. §. ſiquis rem ſuam.

ADDITIO. Dic ꝙ aut veritas patens eſt: ⁊ attendiť: aut occulta: ⁊ tūc nō: vel dic ꝙ aut attēdendo opinionem fauoꝛ ampliatur: ⁊ attenditur: vt hic ⁊ ibi: aut non: ⁊ tunc non. Dic vt ibi. Joannes fabꝛi.

b ¶ Signaret. Quidam hoc intelligūt gn̄aliter vez: vt ſiue oſtdať teſtamētū in ſcriptis cōditū: ſiue nuncupatiuū debeat ei credi: ſiue dixerint teſtes eſſe: ſiue non: ⁊ ſic ſe hꝫ ꝯſuetudo: vt argu. C. de edic. di. Adri. tol. l. fi. ⁊ C. de dona. l. i donationibus: ⁊ arbitra. tute. l. fi. Nos contra. ſ. in nuncupatiuo de iure: ⁊ qd hic di: in teſtō ꝯdito i ſcriptis loquitur: in nūcupatiuo .n. ſi ꝓferať ſi dꝫ ei credi ſine teſtibus: cū in eis ꝯſiſtat tm̄ ſubſtātia teſti: ipꝫ tm̄ valꝫ: lꝫ ꝓbatio deficiat: (j) vt. ff. de teſtamē. tu. l. duo. qd ſi ſeruus fact⁹ ē vl' i famis: ⁊ velit recognoſcere ſigillū ſuū: Rn̄. nō admittiť: vt ff. de carbo. edic. l. carbonianū. §. due autem ſunt cauſe.

ADDITIO. (j) Niſi de eo ſit facta publica ſcriptura: vel pars confiteať teſtm̄ ſic fuiſſe factū aut teſtes deponāt anteq̄ ipſoꝝ defectus appareāt: qꝛ tunc ſcriptura pꝛobabit abſqꝫ eo ꝙ teſtes pꝛoducantur. Ange.

c ¶ Oium ꝯſenſu. Nota errorē ꝓdeſſe: vt. ff. de ſup. le. l. tiq̄. i fi. ⁊ C. de lat. li. tol. §. ſꝫ qꝛ: ⁊ ff. de offi. pto. barbari⁹.

Error cōis facit ius.

ADDITIO. Et erroꝛ cōis fac ius:

teſtamēto fieri poſſunt: q2 nihil nocet ex vna domo plures teſtes alieno[a] negocio adhiberi. ¶ In teſtibus autem non debet eſſe is q i poteſtate teſtatoris eſt. ¶ Sed ſi filiuſfamilias de caſtrenſi peculio poſt miſſionem[b] faciat teſtamentum, nec pater eius recte adhibeatur teſtis: nec is q in poteſtate eiuſdē patris eſt: reprobatū eſt eni i ea[c] re domeſticū teſtimoniū.

¶ In teſtamento nō pōt eſſe teſtis heres ſcriptus in eo: nec pater nec filius i poteſtate nec frater in eiuſdē patris poteſtate. Aretin⁹.

vt pȝ his ſub⁹. Erro cōis eſſe vt maīf feſtat. Teſtificaīo hu⁹: q lib credit ec. ¶ Pr. Caſus. ¶ Adhuc pſeq̄t inſti. mām ſuā circa teſtes adhibendos i teſtō. vn̄ ſic po. ca. Quidā fec̄ teſtm̄ ſuū: ⁊ i teſtō adhibuit. v j. teſtes: inter q̄s fuit petrus ⁊ martin⁹ fili⁹ petri: quē martinū petrus habuit i ſua ptāte: mō q̄ro vtrū pr̄ ⁊ fili⁹ exñs in ptāte eius. ſ. petri poſſunt eſſe teſtes in eodē teſtō: Rn̄. q̄ ſic. Nā pr̄ ⁊ ille q in eiuſdē pr̄is ptāte ē in eodem teſtō teſtes adhiberi poſſunt. Nihil enī nocet ex vna domo plures teſtes alieno negocio adhiberi poſſe.

a ¶ Pater Alieno: aliud ſi in ſuo: vt. j. pri. §. ⁊. ff. de teſti. teſtis.

b ¶ Poſt miſſionē. Id eſt remiſſionē: aliud ſi ante: vt. ff. eodē qui teſtamento. §. per contrarium.

ADDITIO Et eſt rō ſȝ glo. ibi q2 tūc teſtes nec rogati: neq3 ad ſolēnizandū actū exiguntur: q̄uis duo reqrantur ad pbandum veritatē. Ange.

¶ In teſtib⁹. Caſus. ¶ Adhuc. in ṗn. pñt. §. pſeq̄t inſti. ſcd'aȝ ptē ṗn. i q ſic po. ca. Quidā cōdidit teſtm̄ ⁊ in teſt. ſuo filiū quē habuit i ptātē teſtē adhibuit: mō q̄ro vtrū de iure hoc potuit facē: Rn̄. q̄ nō. Nā teſtis non dȝ eē ille q in ptāte teſtatoris ē. Et non ſolū repellit ille a teſtimonio q ē i poteſtate teſtatoris: ſȝ ēt is q hȝ i ptāte teſtatorē: vn̄ ſi filiuſfa. miles poſt reuerſionē de caſtrēſi pecu. teſtet: pr̄ ei⁹ ex ſuo teſtō teſtis adhiberi non pōt: nec ēt aliqs q eſt in ptāte eiuſdē pr̄is non ſolū enim in alijs cauſis: ſed ēt in teſtamētis domeſticū teſtimoniū reprobatū eſt: ⁊ nō ſolūmō ſupradicte pſone repellunt a teſtamētarijs teſtimonijs: ſȝ ēt heres ſcript⁹: ⁊ pr̄ eius q i ptāte hȝ ⁊ ēt parētes heredis ſcripti ⁊ q i eiuſdē pr̄is ptāte ſunt: ⁊ ēt q in ptāte teſtatoris ſūt penitus a teſtamētarijs teſtimonijs repellunt: ⁊ ea rōne: q2 totuȝ nego. qđ agit iure faciēdi teſt. credit hodie iter hēdeȝ ⁊ teſt. agi. lȝ oīi totū ius teſti faciendi circa teſtes adhibēdos ꝯturbatū fuerit: nā qdā veteres i illo teſtō qđ dicebat p es ⁊ librā familie emptor q loco hēdis erat ꝯiūct⁹ eis p ptātē a teſtimōijs teſtamētarijs repellebāt. In primis āt duab⁹ ꝯſtōnib⁹ teſtōꝝ hēdū ꝯiūctis p ptātē ꝯcedebāt teſtimōia in teſtis pſtare: lȝ illi ijdē q hēdē pmittebāt ħ iure minime vti debere eū pſuadebāt: vn̄ nos eādē obſeruationeȝ antiquoꝝ corrigētes ⁊ qđ ab ipſis antiqs pſuaſū eſt. vȝ. q̄ heres vł ꝯiūcti ei p ptātē iter teſtes admittāt: ⁊ lȝ h̄ eis pmiſſū fuerat: tn̄ i legis neceſſitatē trāſferentes ad imitationē familie emptoris q i tertio gñe teſtōꝝ: vt dictū ē a teſtimōio repellebat. merito hēdē ⁊ ꝯiūctos p ptātē ab hmōi teſtimōio ꝓpellim⁹: nec ei lniaȝ q̄dāmō dam⁹ ſibi teſtimonia pſtare: vn̄ hmōi veterē ꝯſtōnē in qua hoc pmiſſuȝ fuerat noſtro codici inſeri permiſimus.

c ¶ In ea re. idē ⁊ in alijs: vt. C. de teſti. l. ij. (i) Sed quis ē domeſtic⁹: Rn̄. colon⁹: ⁊ aſcripticius vł ſimiles: Domeſtic⁹ qs dicat.

vt. C. de his que ad ec. ꝯtu. l. fi. §. ſane enim ſi ſeruus. ꝛ. C. de q̄ſti. l. pridem. Item vxor marito. ꝛ ꝯ. vt. ſ. de vſu ꝛ ha. §. itē is. Itē ſeruiētes ſine dapiſeri. vt. ff. de pe. l. reſpiciēdū. §. furta. te vl' caſtro i negocijs ex qb' nō reſultat cōmodū i pticulari ſꝫ cōitatē An. c ⁋ Agi. Caute ponit agi cū ſit generaliſſimum. vt. ff. de verbo. ſigni. l. labeo. §. ij. in prin. ꝛ l. verba. hꝫ enim ſe ad ius teſtādi ꝛ ꝯct'.

ADDI. Tu dic φ fili' q̄ nihil ſibi q̄rit pōt pro patre teſtificari ſm Jo. fab. idē ecōtra in eo negocio ex quo nec patri nec filio reſultat cōmodū vel itereſſe. ꝛ qd de matre ꝛ fratrib': vide p Ang. h. a ⁋ Sꝫ neque. Neq3 is nota φ his tribus modis dr quis contingere me p ptātē. b ⁋ Adhiberi. Quia eoꝝ negociū eſt: cū ꝛ lucrū ꝛ dānuꝫ ad eos ptineat. ff. quādo app. ſit. l. j. §. i ppria. (j) Et vere eoꝝ q2 ꝛc. ADDI. j. Et ē alia rō ſcꝫ affectio quā hñt adinuicē ex q̄ pcedit iſte tert'. ēt hodie in caſib' in qb' pñt nihil q̄rit. Monachi tñ in monaſterio pñt eſſe teſtes. c. inſuper. extra de teſtib'. Idē i hoibus vniuerſitatis pro ipſa vniuerſita-

⁋ Sed neq3 heres ſcriptus: neq3 is a q in poteſtate eius ē neq3 pater eius qui in poteſtate euꝫ habet: neq3 fratres q in eiuſdē patris poteſtate ſunt teſtes adhiberi b pñt: quia hoc totū negocium quod agitur teſtamēti ordinādi gratia credit hodie inter teſtatorē ꝛ heredē agi c. ⁋ Licet enim totuꝫ ius tale conturbatuꝫ d fuerat ꝛ veteres qdeꝫ familie e emptoreꝫ ꝛ eos qui per ptātē ei adunati fuerāt a teſtamētarijs teſtimonijs repellebāt: heredi f ꝛ his qui p poteſtatem ei coniuncti fuerant pcedebant teſtimonia in teſtamētis pſtare: lꝫ hi qui id permittebant hoc iure minime abuti g debere eos ſuadebāt: tamē nos eandem obſeruationē corrigētes: ꝛ qd ab illis ſuaſum eſt: in legis neceſſitatē transferentes: ad imitationē priſtini familie emptoris. merito nec heredi qui imaginē vetuſtiſſimi familie emptoris obtinet: neq3 alijs perſonis que ei (vt dictuꝫ eſt) coniuncte ſunt licentiam concedim' ſibi quodāmodo teſtimonia pſtare. Ideoq3 nec eiuſmodi veteres cōſtitutōes noſtro codici iſeri pmiſim'.

⁋ Legatarius ꝛ fideicōmiſſarius ſingularis pt eē teſtis in teſtō i quo eſt ei legatum. Aretinus.

⁋ Legatarijs h autem ꝛ fideicomiſ-

d ⁋ Cōturbatum. Nāꝫ olim heres duob' pmis generib' teſtamētoꝝ poterat eſſe teſtis. i tertio ho ille qui erat loco heredis nō poterat eſſe teſtis: ꝛ ſic erat turbatio iurium ꝛ ad ei' ſimilitudinē ver' his hodie teſtis nō erit: vt ſeq̄. e ⁋ Familie emptoꝝ. Di ille q cōſtituebat heres p es ꝛ librā. f ⁋ Heredi q erat ex pmis duob' generib' teſtōꝝ. g ⁋ Abuti. ſic. C. de ca. tol. l. j. §. j. ꝛ ff. ſi fa. fur. fe. di. l. fi. ꝛ ſ. q. ex cauſis ma. nō li. §. j. Accurſi.

h ⁋ Legatarijs. Diſcrepāt hi iur' veteri a fideic. vt. j. de fideic. here. §. pterea. Sꝫ hodie ſi. vt. j. de le. §. ſꝫ ſi vſq3 quidā. §. hunc intelligunt q̄ legatuꝫ fuit repetitū a ſuccedentibus ab ite-

ſtato: vt tunc non videat̃ ferre teſti-
moniũ i teſtõ iuris qꝫ iuris ſucceſſor
eſt q in quota pte heres inſtitut⁹ eſt.
¶ Legatariis. Caſus. ¶ Adhuc
proſequitur ſecũdã partẽ impe. pri
me ptis prin
cipalis in h
§. pone igi-
tur ſic caſũ.
Quidam fe
cit teſtamen
tum ⁊ in te-
ſtamento le
gauit petro:
verũtamẽ pe
trum legata
rium in teſtõ
teſtem adhi
buit. modo
quero vtruꝫ
ille petrus legatarius poſſit eſſe te-
ſtis in illo teſtamento in quo ſibi le-
gatum relictum eſt: Et reſpon. ꝙ ſic.
Licet enim heredes qui ſunt noſtri
ſucceſſores a teſtimonio repellantur.
legatarius tamen ⁊ fideicommiſſa-
rius qui non noſtri ſed rei ſingularis
ſucceſſores ſunt ⁊ aliis perſonis con-
iunctis teſtimonium preſtare in teſta
mentis non negamus: immo etiã qua
dam conſtitutione noſtra et ſpeciali-
ter conceſſimus. ⁊ certe multiſformis
his qui in poteſtate legatariorum vel
fideicõmiſſariorũ ſunt vel qui eos in
poteſtate habent huiuſmodi licentiã
donauimus.

ſariis (qꝛ nõ iuris [a]
ſucceſſores ſunt) ⁊
aliis pſonis eis ↄiũ
ctis teſtimoniũ nõ
denegamus, imo in
quadã nr̃a ↄſtitõne [b]:
⁊ hoc ſpecialr̃ eis
cõceſſimus. Et mul
to magis his qui in
eorũ poteſtate ſũt
vel qui eos habent
in ptãte [c] huiuſmo
di licẽtiã damus [d].
¶ Teſtamentũ po
teſt in qualibet ma
teria ſcribi. Areti.
¶ Nihil autẽ in-
tereſt teſtamẽtũ in
tabulis aut in char
tis [e] membranisue vel

a ¶ Nõ iuris. ſed rei ⁊ ſine onere. vt
ff. manda. ſi hereditatem.
ADDITIO. Et per hoc patet ſec⁹
eſſe in fideicõmiſſario vniuerſali quia
habetur loco heredis. §. reſtituta. j.
de fideicom. here. Ioan. fab.
b ¶ Conſtitutione greca. vel dic de
illa que eſt. ff. eodem qui teſtamento.
in principio. que eſt iuſtiniani per ap
probationem. vt. C. de vete. iure enu-
cle. l. j. §. merito. prima verior.
c ¶ In poteſtate. Item tabellioni.
vt. ff. eodem. domicius.

d ¶ Damus. C. de teſti. omnibus. cõ
tra. Solutio hic agitur de viribus te
ſtamenti inter heredem ⁊ alium agẽ-
tem contra teſtamentum: alias con-
iunctus coniuncto non feret teſtimo
nium: ideſt
vnus legata
rius aliꝗ. Et
ſecundũ hoc
falſo h ſumi
tur argumẽ-
tum. ꝙ ſo-
cius in cau-
ſa ſocij ad-
mittitur i te
ſtimonium.
Uel dic hoc
ſpeciale: vt
cõiunctus ꝓ
ↄiuncto ad-
mittatur quaſi in re ſua fauore teſta-
menti ⁊ vltime voluntatis que debet
dominari ſi legitima eſt. vt. C. de le.
cũ queſtio. in fine. ⁊ erit bonum ar-
gumentum. s̄. dictum. Sed argumen
tum contra eſt. C. de teſti. quoniam.
in fine. Sed reſpondeo finis illius le-
gis non refertur ad totum quod erat
dictum. Diſtingue tamen an lucrum
redeat ad eum ſociam vt tunc nõ ad-
mittatur al's ſic. vt quando appel. ſit
l. prima. §. in propria.
¶ Nihil. Caſus. ¶ Domine no-
bis dixiſtis plures ſolem. que in te-
ſtamento condendo debent obſerua-
ri. ſed pro deo dicatis in quo teſtamẽ
tum debet ſcribi: Reſpon. Amice nõ
differt vtrum teſtamentum fiat in ta
bulis vel in chartis membranis vel
in alia materia. ⁊ etiam vnum teſta-
mentum poteſt in pluribus codicib⁹
ſcribi: ⁊ valet cauſa neceſſitatis. velu
ti ſiquis extra patriã ſecũ ferre velit
aut domi relinquere ſuorum iudicio
rũ cõteſtationem id eſt teſtamẽtũ vel
propter alias innumerabiles cauſas
que nobis imminent.
e ¶ Nihil. In chartis: ſic. s̄. de re. di.
§. littere. Accurſius florentinus.

i alia materia fiat. ℭ Poteſt teſtamẽtum in pluribus codicibus ſcribi quod quandoq; neceſſarium eſt. Angelus aretinus.

ℭ Sʒ ⁊ vnũ ĩteſtamentum plurib' codicibus cõficere qs pot: ſecunduʒ obtinenteʒ tamẽ obſeruationeʒ omnibus factis: quod [b] interdum etiaʒ neceſſariuʒ eſt veluti ſi qs nauigaturus ⁊ ſecũ ferre ⁊ domi relinquere iudicioꝝ ſuorum cõteſtationeʒ velit: vel propter alias innumerabiles cauſas que hu-manis neceſſitatibus imminent [c].

ℭ Teſtamentũ fit etiam ſine ſcriptis declarata volũtate teſtantis coram ſeptem teſtibus rogatis. Aretinus.

ℭ Sed hec quideʒ de teſtamẽtis que in ſcriptis cõficiũtur ſufficiant. Si quis auteʒ ſine ſcriptis voluerit ordinare teſtamentum iure ciuili ſepteʒ teſtibus [d] adhibitis [e] ⁊ ſua voluntate coram [f] eis nuncupata [g]: ſciat hoc perfectiſſimũ teſtamẽtũ iure ciuili firmũq; conſtitutum.

ADDITIO. Et dic in chartis etiã rahs: ſecus tñ in alijs inſtrumentis.
a ℭ Sed. Et vnum. ſic. ff. eod. l. vnuʒ.
b ℭ Q. d. i. vt pluribus fiat codicib'.
c ℭ Imminent. Sic in auctẽtica. de conſangui. ⁊ vte. fra. §. ſic igit. col. vj. Sed nunqd et his exemplis probatur? Reſpõ. non ſine auctẽtico. vt in auc. vt ſpon. lar. §. ⁊ hoc inſuper. collatione. ix. ⁊ ff. de fide inſtrumen. l. q cunq;. ⁊. ff. de bono. poſſeſ. ſm tab. l. ij. §. ſʒ ⁊ ſi vnũ. ſed hic ambo ſunt principalia. Accurſius.

ℭ Sʒ hec quidem. Caſus.

ℭ Hic incipit ſecunda pars pricipalis in qua ſic pone caſum. Domine iaʒ video que ſit obſeruanda ſolen. in teſtamento in ſcriptis cõdito: nunquid tota predi. ſolen. in teſtamento nuncupatiuo obſeruari debet? Et reſpõ. q nõ. nã hec que. s. dicta ſunt de teſtamentis in ſcriptis conficiendis ſufficiunt. Si qs enim voluerit facere teſtamentũ de iure ciuili ſine ſcriptis h ei facẽ licebit ſi. vij. teſtes ad hoc cõuocauerit ⁊ volũtatem ſuã eis expliſerit. ⁊ hoc teſtm̃ de iure ciuili factum conſtituimus fortiſſimũ ⁊ firmum. ⁊ hec dr̃ in ſcda parte pn. vſq; in ſi. ti.

Not. q nihil nocet et vna domo ⁊c. Nota. q domeſticũ teſtimoniũ reprobat. No. q nẽo põt eẽ teſtꝭ in re ſua.
d ℭ Sed hec. Septem teſtibus. qñq; nullus vocatur vt ſi miles moriat in bello: vt no. C. d mili ta. teſta. l. milites. qñq; vnus vt ipator. vt. C. eo. omnium. qñq; duo (j). vt inter filios. vt C. eo. hac cõſultiſſima. §. ex iperfecto. Uel ſi in tentorio faciat teſtm̃ miles. vt. ff. de milita. teſta. l. ꝉucius. qñq; tres vl' q̃tuor vel pauciores. vt. C. e. ſi non ſpali. qñʒ qn q;. vt i teſtõ ruſtici. vt. C. e. l. fin. §. ſin aũt. qñq; ſeptẽ vt gñal'r vt h. ⁊. C. eo. hac ꝯſultiſſima. qñq; octo. vt. C. qui teſtm̃ facere pñt. hac conſultiſſima.
ADDITIO (i) Etiã ſi ſint mľieres ⁊ q alr ſi eẽnt idonei: vt ibi no. p ang.
e ℭ Adhibitis. id eſt rogatis vt iter ſint. ⁊ ſint attenti. vt. ff. eod. hr̃des. §. penultimo. ⁊ in auctẽtica de teſti. §. ⁊ lʒ. in fine. §. collati. vij. Accurſius.
ADDITIO Et ſic dʒ articulari ⁊ probari.
f ℭ Coram. ſcilicet palam nominando heredes. vt. ff. e. l. heredes.
g ℭ Nuncupata. inde dicitur nũcupatiuum teſtamentum.

Teſtiũ nũerus q in teſtamentis eſt adhibẽdus.

Teſtes debent rogari.

Conti-nuatio.

¶ De militari teſtō. ¶ Uiſum ē.ſ. de teſtamētis in genere: nūc ſequitur videre de teſtamētis ī ſpecie. Uel aliter. Uiſuz eſt.ſ. de teſtis que ſūt ſm cōmunis iuris diſpoſitionē: nūc ſequitur videre de illis que ſūt iure priuilegiato vt eſt teſtm̄ militare. io ꝛc. Aduertēduz eſt qd in milite ſex ſunt neceſſaria ad hoc

Miles cognoſcitur per ſex ſigna.

qd habeat priuilegia militibus conceſſa. Primo ꝙ enſe cingatur. ff. de teſt. mili. pe. Scdo ꝙ nūero alioꝝ ponatur: ꝛ in matricula ſcribatur. ff. de teſt. mi. l. ex eo tpe. Tertio ꝙ pſtet ſacramentū ꝙ mortē nō euitabit ꝑ republica: neqȝ a ſignis recedet. ff. ex q. cau. ma. l. pe. ꝛ de his qui not. infa. l. ij. §. miles. Quarto ꝙ ſtigma. i. nota publica brachijs ſuis ſcribatur. C. de fabri. l. terti. li. xj. Quīto ꝙ examinetur. C. q militare nō poſ. l. j. li. xij. Sexto ꝙ nō ſit negociator. C. nego. ne mi. l. j. lib. xij.

Verſ⁹. ADDITIO. Unū verſus. Enſis: matricula: necnō iuratio: ſtigma. Ac examē: erūt iſtec ī milite ſigna. Uilia nec debet tractare negocia miles. vñ dicē hic Accur. Eſt aūt miles q iurauit a ſignis nō recedē. vt. ff. ex qb. cau. ma. l. pe. ꝛ ſcript⁹ ē in matricula vbi ꝛ alij milites ſcripti ſūt. vt. ff. e. l. pe. ꝛ p totū ti. ſūt ꝛ alia neceſſaria. et aliqs ſit miles. vt dirimus. ff. ex qb. cau. ma. l. pe. ꝛ ī auc. de mā. pri. §. ſi. col. iij. Item miles dī a malo qd ſuſtinet pro aliqs: vl a mille: qr ex nūero mille hoīum eli gitur. vt. ff. e. l. j. §. miles.

Miles vñ dr.

¶ De militari teſtamento.

¶ Miles in expeditione poteſt facere teſtamentuz iure militari quomodo vult: hoc dicit. Ange. Areti.

Supra dcā diligens

¶ Supra dicta. ¶ Totus iſte titul⁹ diui. pnci. in duas ptes. Prio ponit de militib⁹ teſtātibus in tētorio eoꝝ: vel ī peculio caſtrēſi. Scdo de teſtō in qſi caſtrenſi. Scda ibi (Sciēdū) Itē prima ſubdiuidit. Nā prio ponit ꝯtinuationē p modū remotiōis ſiue exceptiōis cuz poſitione noui ſtatuti. Scdo qliter priuilegiū cōceſſum militib⁹ ꝙ pūt teſtari quō volūt intelligatur. Tertio ꝙ ēt miles mut⁹ ꝛ gnāliter defectiuus pōt teſtari. Quarto qualiter poſt miſſionez teſtatur. Quinto ꝙ mutatio ſtatus ipſius militis dummō interueniat noua voluntas nō vitiat teſtamentū factū. Secūda ibi (Placet.) Tertia ibi (Quinimo.) Quarta ibi (Sed hactenus) Quinta ibi (Sed ꝛ ſi qs.) Aret.

Diuiſio

¶ Supdcā. Caſus. Dis vo plibat] vclo ad caſus pōnē ꝛ ē caſus tal. acceſſi ad inſti. ꝛ ita ppoſui corā eo. domi-

obſeruatio [a] in ordinādis teſtamētis militibus ꝓpter nimiam imperitiā [b] eoꝝ ꝯſtōnibus principalib⁹ remiſſa ē. ¶ Naꝫ q̄uis neqꝫ ibi legitimū numeꝝ teſtiū adhibuerint. neqꝫ aliaꝫ teſtamētorū ſolēnitatem [c] obſeruauerint: recte nihilominus teſtanť. videlicet cuꝫ in expeditionibus occupati ſūt: quod merito noſtra cōſtitutio introduxit [d]. ¶ Quoquo enim mō voluntas ei⁹ ſuprema īueniať. ſiue ſcripta ſiue ſiñ ſcriptura valet teſtam̄tū ex volūtate ei⁹.

¶ Miles teſtādo ex expeditioneꝫ dꝫ teſtari ſm̄ ius cōe. Et lꝫ filiuſfamilias ſit teſtari tñ p̄t.are.

¶ Illis autem [e] tēporibus per que citra expeditionū neceſſitateꝫ in aliȷs locis vel ſuis edibus degunt: minime ad vendicāduꝫ tale priuilegiū adiuuanť. [f] ¶ Sed teſtari qui-

ne iam video ꝙ vultis tractare ꝺ militi. teſtamen. pro deo dicatis que ratio mouet vos ad tractandū ſeparatiꝫ de militari teſtamēto: nunquid illa que ſunt a vobis tradita in omni teſtamētoꝝ ſūt ſuffi- rere. Ad h̄ rſidet. amice quoniam ſupradicta diligens obſeruatio quam ꝺ ordinādis priuatorū teſtamētis ſupra expoſuimus auctoritate pricipalium conſtitutionū militibus ꝓpter eorum imperitiam remiſſa eſt: iō hic ſpecialiter ꝺ ꝓuilegiatis militum teſtamētis tractare intēdim⁹. Quāuis eniꝫ milites neqꝫ legitimi numeꝝ teſtiū in ſuis teſtamētis adhibuerit: neqꝫ aliā teſtamētoꝝ ſolēnitatē obſeruauerit: nihilominus recte teſtanť, ꝛ hoc verū eſt quādo in expeditione militari occupati ſunt. nā vt ita demū gaudeāt priuilegio militari cū in expeditione armorum fuerint occupati non immerito noſtra itroducta ē ꝯſtitutio. Quocūqꝫ enim mō voluntas ſuprema militis in expeditione occupati ſiue in ſcriptis inueniatur videlꝫ eius teſtamentū ex volūtate eius. Secus tamē eſt qñ non eſt in neceſſitate militaris expeditionis. In illis eniꝫ tpibus quibus milites in alienis vel ſuis edib⁹ degunt ad vēdicāduꝫ ſibi tale priuilegiū nequaq̄ꝫ poterunt adiuuari.

a ¶ Obſeruatio. que conſiſtit in quatuor vbi eſt in ſcriptis teſtamētū conditū vel in ſola nūcupatione heredis corā ſeptē teſtibus. vt. ſ. ti. j. §. ſed cū paulatim ꝛ. §. fina. ff. de heredi. inſti. l. j. §. q neqꝫ. b ¶ Imperitiā. C. de iure deli. l. fi. ꝛ prin. ꝛ de iure. ꝛ fac. ign. in. l. j. c ¶ Solēnitatē. ſcilicet circa ſigilla ꝛ ſubſcriptiones. j. d ¶ Introduxit. ſꝫ tūc demū cuꝫ in militia ſunt habent priuilegium. vt C. eodem. l. penul. ꝛ hic ſubȷ̄cit. e ¶ Illis. aūt. pro ſed. f ¶ Adiuuāť. Et nota ꝙ ceſſāte cā †. ceſſat ꝛ effectus. ꝛ pōt hic ſumi argu. ꝙ ceſſante clerico ab eccleſia: † ceſſat prebenda. ſic. C. de epiſ. ꝛ cleri. l. gñaliter. ıȷ. Sed argu. contra. ff. de poſtu. l. pria. §. ſecum. quia calphurnia dedit cāꝫ edicto: vnde ceſſāte cā ceſſare dꝫ edictū: quod nō eſt veꝝ. Sed hoc vltimum generale de cauſa impulſiua dicit. Primū de finali ſine qua res eſſe non poteſt.

†. Scilicet contumaciter: vt qꝛ citatus a ſuperiore minime infra tēpus cōueniēs veniat: ſm̄ decto. h.

ADDITIO. In dubio antē preſumiť eſſe impulſiua. vt per gl. ſingu. in l. ıȷ. §. fi. ff. de donatio. Ange.

¶ Sed teſtari. Caſus. ¶ Sed pone in ſecūda. Dicit Iuſti. ꝙ q̄uq̄ꝫ priuilegiū militibus ꝯceſſum circa ſolen. teſtamēti poſt miſſionē ab expeditione militari finiatur: aliud tamen priuile

glā concedit eis circa ſubſtātiā teſtamenti oīcatarat. nā teſtari pñt milites extra caſtra militaris expeditiōis exiſtētes quāuis filijfa. ſint. iure tñ cōi in hoc caſu qñ morant̄ extra caſtra eadē obſeruatio i eorū teſtis adhibēda ē: quam .ſ. in teſtō paganorum expoſuimus.

a ℭ Et ſi filijfamilias. Licet hi alr prohibeant̄. vt. j. titu. j. in princ. ⁊. ff. de do. cā mort. l. tā is. §. j.

b ℭ Iure tñ cōi. Scilicet quātū ad ſolēnitatem: nō quo ad hoc: vt detur querela ɔtra eius teſtm̄: ſicut in alio veterano qui ſui iuris eſt. vt. C. de in offic. teſt. l. ſi. §. in his. ⁊. ff. de inoffic. teſta. l. Papinianus. §. ſiquis in militia. Item hoc eſt verū quādo eſt domi reuerſus: ſicut ſupra proxi. dixit. alſ ſicut miles alius vtit̄ ſpeciali iure: ſic ⁊ iſte arg. ff. co. et militari. §. j. ⁊. l. teſtamēta eorū. §. finali.

ADDITIO. Hodie tamē ſm cōem opinio. in filiofa. milite per preteritionē factā ſine cauſa annullat̄ eius teſtamentum quātū ad inſtitutionē. au cten. ex cā. C. de lib. pret. Si ꝟo cum cauſa habet̄ pro exheredato: ⁊ ſubiacet querele. vt per Angelum hic.

c ℭ Paganorū. A pago qd eſt villa dicit̄: quaſi dicat non militum.

ADDITIO. Et a pigi verbo greco: q ſono eſt reducit̄. eo q̄ iuxta fontē villa ſemper fieri cōſueuerat. hic paganus poteſt dici villanus. hoc eſt in villa natus.

ℭ Plane. Caſus. ℭ Hic incipit tertia pars in qua ſic pone caſum. Domine iā video q̄ teſtm̄ de militibus mirabiliter eſt priuilegiatū. lz enī iuris

dē ⁊ ſi[a] filijfamilias ſint pp militiā cōcedunt: iure[b] tñ cōmuni eadem obſeruatione: ⁊ in eorum teſtamētis adhibēda: quā in teſtamētis paganorū[c] proxime expoſuimus.

ℭ Licet remittat ſolēnitas iure agēda: nō tamen remittitur congrua probatio rei geſte. Et licet lex priuilegiet aliquod factū: ire ligitur tamē inquātum de facto legitime appareat ⁊ conſtet. Aretinus.

ſolēnitatē nō ſeruauerit miles: tamen teſtm̄ eius i caſtris cōditū valz. Pone igit̄ q̄ aliquis dicat aliquē militē in expeditiōe militari occupatū ipſum in ſuo teſtō heredē inſtituiſſe. Hoc tñ neq̄ per miniſtrū: neq̄ per teſtes ad hoc cōuocatos probare poterat: nunqd credetur eius aſſertioni: ita vt ad hereditatem militis valeat admitti: Et rñ. q̄ nō. De militaribus enī teſtamentis diuus traianus ſtatilio ſeuero in cōſimili caſu q̄renti ſcripſit ſic. O ſtatili ſeuere illud priuilegium qd de militaribus teſtis datū eſt: vt teſtamenta quocūq̄ mō facta rata ſint: ſic dz intelligi: vt oīno prius eos conſtet teſtm̄ feciſſe. qd etiā ſine ſcriptura nō ſolū a militaribus: ſed etiā a nō militaribus fieri pōt. Unde ſi is miles de cuius bonis queſtio apd te vētillatur: ad hoc cōuocauit ſaltē duos hoīes. vt cauſa teſtādi corā eis volūtatē ſuā exprimeret: ⁊ ita corā eis locutus eſt. vt declaret in pñtia eorū quē vellet ſibi heredē eē: ⁊ cui vellet libertatē tribuere. Poteſt videri etiā ſine ſcripto hoc mō recte feciſſe teſtm̄ ⁊ volūtas eius ſuprema oībus modis rata habenda eſt. Ceterū ſi cā ludendi vel demōſtrādi alicui iocoſe dixerit. Ego te heredē facio vel bona mea tibi relinquo: ſicuti plerūq̄ in ſermonibus iocoſis fieri ſolet: nō opz hoc pro teſtō obſeruari: nec videmur in hoc priuilegio militari in aliquo derogare. Nec enim vllorū magis īterest q̄ ipſorū militū: qbus hmōi priuilegiū datū eſt exēplū pro teſtimonijs nō admitti: aliogn ſ taie teſtm̄ admittere-

tur: non difficulter poſt mortem alicuius militis exiſterent teſtes qui dicerēt ſe audiuiſſe mili. relinquere bona alicui: prout ei videtur expedire: ⁊ ita vera militum iudicia frequenter ſubuerterentur.

a ¶ Plane. Reſcripſit. vt ff. e. diuus.

ADDITIO. Et iſte. §. eſt ibi lex ſub eadem verborum forma. ⁊ icipit: Diuus Traianus.

b ¶ Hoſb⁹. ſaltē duob⁹. vt. ff. e. luci⁹. vt. ff. de teſt. l. vbi. ⁊ h eſt quando i tentorio. ſi autem in cōflictu belli nullo etiam teſte vocato. vt. C. eo. milites. (i) ſi autē eſt domi: iure cōmuni. vt ſupra eodē. §. illis.

ADDITIO. (i). Debet tamē aliquo modo de voluntate conſtare: vel ꝑ duos teſtes: vel per comparationem litterarum: vel alio⁊ facit vt remiſſa penitus omni ſolēnitate non de naturali: ſed ciuili tn̄ intelligitur. Ange.

c ¶ Sermonibus. Forte cauſa demō

¶ Plane de teſtamētis militū diu⁹ traianus ſtatilio ſeuero ita reſcripſit[a]. ¶ Id priuilegiū: quod militantibus datū ē: vt quoquo modo facta ab his: teſtamēta rata ſint: ſic intelligi debet: vt vtiqꝫ prius cōſtare debeat teſtamētū factū eſſe: quod ⁊ ſine ſcriptura a nō militantib⁹ quoqꝫ fieri poteſt. ¶ Is ergo miles de cui⁹ bonis apud te queritur: ſi conuocatis ad hoc hominib⁹[b] vt voluntatem ſuā teſtaretur: ita locutus eſt: vt declaret quem vellet ſibi heredem eſſe: ⁊ cui libertatē tribuē pōt videri ſine ſcripto hoc modo eē teſtatus: ⁊ volūtas eius rata habenda eſt.

¶ Ceterū ſi (vt plerūqꝫ ſermonib⁹[c] fieri ſolet) vt dixit alicui: ego te heredem facio: vel bona mea tibi relinquo: non oportet hoc ꝓ teſtamēto ſeruari. ¶ Nec[d] vllo⁊ magis intereſt qꝫ ipſo⁊ quibus id priuilegium datum ē huiuſmodi exemplū non admitti: alioquin nō difficulter poſt mortē alicuius militꝭ teſtes exiſterēt: qui affirmarēt ſe audiſſe dicentem aliquē ſe relinquere bona cui viſū ſit ⁊ per hoc iudicia vera ſubuerterentur.

¶ Miles q̄ ſit mutus vl' ſurdus teſtatur. Aretinus.

¶ Quinimo[e] ⁊ mutus[f] ⁊ ſurdus miles teſtamentū facere poteſt.

ſtrandi. vt magiſter diſcipulo: vel laudi cauſa. vt. ff. de ac. ⁊ oblig. l. obligationum ſubſtantia. §. fina. vel affectionis. vt. ff. de iure codicil. littere.

d ¶ Nec vllo⁊. Sic. j. ad. l. falci. circa princi. ſic. C. de reſcin. ven. l. ratas.

¶ Quinimmo. Caſus.

¶ Hic icipit quarta pars in qua reuertitur ad ſecūdū caſum determinando: plenī⁹ q̄ prīuī. mili. q̄ circa ſubſtātiā teſtamēti cōcedit militibus. videlicet: vt quāuis ſint filij fami: teſtari poſſint: ſic ⁊ hic: vt miles ſurdus ⁊ mutus teſtm̄ facē poſſit.

e ¶ Quinimo. Hꝫ priuilegium circa ſolēnitatem ⁊ quinimmo ⁊ circa ſubſtātiam teſtamēti: vt qui alio teſtari non poſſet: hic tn̄ poſſit. vt. ff. eo. l. iij.

f ¶ Mut⁹. ſiue natura ſiue caſu. vt ſit priuilegiū aliqd. vt. C. q te. fa. poſſ. l. diſcretis. ⁊ hoc iure militari. vt. ff. eo. iure militari. Accurſi.

Dūmodo appareat ipſum ſic voluiſſe teſtari per ſigna ſua: que ꝑ notos po-

ſcriunt interpretari.

☞ ¶ Sed hactenus. Gloſa. ¶ Hic incipit quinta pars in qua ſimiliter determinat in quantū durat priuilegiū cōceſſum militibus: tam circa ſolēnitatē q̄ circa ſubſtantiam teſti. vñ dicit ei dñe dicat ergo mihi q̄ diu durat priuilegiū militare: circa ſolēni. teſta. Ad hoc rñ. Amice hoc priuilegium circa ſolēni. teſtamē. tam diu ex principalibus ɔſtitutiōib⁹ militib⁹ indulgetur: q̄diu militant: ⁊ i caſtris degunt. Poſt miſſionem vo a caſtris ſiue veterani: ſiue adhuc militātes extra caſtrū fecerint teſtm̄ id cōi iure oium ciui. roma. facere debēt. Verū tñ illud teſtm̄ quod in caſtris factū eſt infra annū tm̄ valet. Pone igitur q̄ aliqs miles in caſtris fecerit teſtm̄ iure militari. ⁊ heredē ſub conditiōe iſtituit: ⁊ poſtea iſte miles iam deceſſit. ſi cōditio ſub q̄ erat heres iſtitut⁹: diu poſt annū: vel forte poſt biēniū extiterit: nunqd valebit illd teſtm̄ militis? Et dic. q̄ ſic. nā placet hoc teſtm̄ quaſi militis valere. Conditio eni retrotrahitur: ⁊ pinde hēt: ac ſi heres pure inſtitut⁹ ſtati poſt mortē militis adijſſet.

¶ Sed hactenus. Quidā dicūt hic nō eſſe. §. ⁊ aſſerūt q̄ oē priuilegium quod hȝ miles perdit cū redit de militia. Sed nos dicimus. §. hic eſſe. ⁊ diſtinguimus inter priuilegium qd' habet vt teſtetur qui al's teſtari non poteſt: vt filiuſfamilias: ⁊ mutus: vt illud duret poſt reuerſionē. vt. ȝ. pri. §. ⁊. §. ſed teſtari. ⁊. ff. eo. titulus. in prin. Alia vo priuilegia que habet in teſtādo ſimulantur. vt hic. ⁊ eodē. §. illis autem.

¶ Miles poſt miſſionez vel extra caſtra exiſtens dȝ iure cōi facere teſtm̄. Sed ſi fecerit teſtm̄ in caſtris iure militari: durat ēt poſt miſſionē ſi morit infra annū: lȝ poſt extiterit cōditio iſtitutionis. Ang. aretinus.

¶ Sed hacten⁹ a hoc illis b a principalibus conſtitutionibus cōceditur quatenus militant ⁊ in caſtris degunt. ¶ Poſt miſſionez c vo veterani vel extra caſtra ſi faciant adhuc militātes teſtamentū cōi oium ciuiū romanorū iure id facere debēt. ¶ Et quod i caſtris fecerint teſtm̄ non cōi iure: ſed qūo vo fuerint poſt miſſionē intra annuȝ tm̄ valebit. ¶ Quid ergo ſi intra annū qs deceſſerit: ɔdō autē hērdi aſcripta poſt annum extiterit: an q̄ſi militis teſtamētū valeat: ⁊ placet

b ¶ Illis. ſ. militibus. vt reliqua priuilegia. ſ. de numero teſtium hēant in teſtando: ⁊ ſic non refertur ad proximum. §.

c ¶ Poſt miſſionē. honeſtā. ſcilicet finito tēpore militie: vel cauſariaȝ. ſi ante tempus ex neceſſitate receſſit. † ſi autē ignominioſa eſt miſſio: deſinit ſtatim valere. vt. ff. eo. teſtamēta eorū. ⁊ C. eo. l. ex teſtamēto. Sed ſi miles de capitali crimine dānatus fuerit: ſiqdē de cōi: vt homicidio; ⁊ ſilr nō poterit quoquomodo teſtari. ff. de ve. ⁊ mi. ſuc. l. j. in ſi. Si aūt militari. vt qz alienauit arma vel ſimilia: que numeranſ. ff. de re mi. l. ij. ⁊. iij. ⁊ idē ēt de fide rupta: nō pt teſtari. vt. ff. e. l. ex militari. al's poterit i caſtrēſib⁹ tm̄: ſi ei h in ſnia pmiſſū fuerit: al's nō. vt. ff. de inu. rup. teſta. ſiqs exhērdato. §. ſed ⁊ ſi qs capte. ⁊ de leg. iij. l. ſi qs. in pn. §. miles.

† Et dicit An. q̄ ſcholarȝ abſcens a ſtudio per quīquenniū perdit priuilegiū

ADDITIO. Ergo a ɔ̄rio ſenſu i pagano erit ſecus: imo teſtm̄ antea ſcḿ ab eo poſtea ex capitali ſnia moriēte nō valet: niſi pendēte appellatiōe vel ſupplicatione pro gratia conſequēda moreretur. de hoc vide Ang.

a ¶ Ualere. Quia cōditio retrotrahitur. vt. ff. de peri. ⁊ com. rei vend. l. neceſſario. §. j. ⁊ qui po. in pig. ha. l. vl ti. ⁊ facit. ff. co. qđ vī. ⁊. l. qđ ꝯſtitutū.

b ¶ Sed ⁊ ſi. Reſignauit. ideſt ſigilla aperuit ⁊ remouit. vt. ff. eodē. cum ſimus. §. cum quis.

valere[a] q̄ſi militis.

¶ Teſtm̄ factū añ militiā ſine ſolēnitate valet ſi poſt militiā apparet d̄ militis volūtate. Et idē ſi miles poſt teſtm̄ fuerit capite minutus. Aretinus.

¶ Sed ⁊ ſi quis ante militiaꝫ non iure fecit teſtamentū: ⁊ miles fact⁹ ⁊ in expeditione degēs reſignauit[b] illud ⁊ q̄daꝫ adiecit[c] ſiue detraxit[d]: vel al's manifeſta ē militis voluntas hoc valē volentis: dicendum ē valere hoc teſtamētuꝫ quaſi ex noua[e] militis voluntate. Deniqꝫ ⁊ ſi in arrogationē dat⁹ fuerit miles: vel filiuſfamilias emācipatus eſt: teſtamentū ei⁹ quaſi ex noua militis volūtate vꝫ: nec vĩ capitis diminutione irritū fieri.

¶ Sed ſi quis ante militiā. Caſus.

¶ Adhuc ꝓſequitur Juſti. quintam partē determinando de priuil. mili. circa ſolen. teſta. vñ pone ſic caſum. Acceſſi ad Juſtini. ⁊ ita propoſui corā eo. Dñe q̄daꝫ ante militiā fecit teſtamentum. iuris ſolē. nō adhibita: q2 forte nō adhibuit: niſi tres teſtes: ita teſtamē. nō valuit pro defectu ſolēnitatis: poſtea idē miles factus: ⁊ in expeditione militari occupatus: illud teſta. reſignauit. ideſt aperuit: q̄daꝫ adiecit ſiue detraxit: vel alio modo manifeſtauit ſe velle valere hoc teſtamētum iure militari: modo quero vtrū hoc teſtamentuꝫ qđ ab initio nō valuit ex voluntate militis cōualeſcere poſſit? Reſpō. ꝙ ſic. naꝫ in hoc caſu teſtm̄ valere dicēdū eſt: quaſi ex noua militis volūtate. Sed pone quidā miles fecit teſtm̄: ⁊ poſtea dedit ſe in arrogatio. ⁊ ita poſt teſtm̄ paſſus eſt capitis di. vel quidā filiuſfa. in caſtrenſi pec. cōdidit teſtm̄. ⁊ poſtea a patre emancipatus eſt. ⁊ ita ca. di. eſt: nunquid ĩ his caſibus per ca. di. irritat teſtm̄? Reſpō. ꝙ nō: imo in vtroqꝫ caſu valet teſta. ꝙ ex noua militis volūtate non videtur capi. di. irritū fieri: q2 ſicut de nouo. de iure ci. ēt p̄imū teſta. facere pōt ita vet⁹ teſt. cap. di. nō euaneſcit.

c ¶ Adiecit. Ut de iure co. l. conficiuntur. §. ſi miles.

d ¶ Detraxit. Nota ex hoc verbo ꝙ detrahēs in vno articulo in aliis cōfirmare videt̃. Et ſic nota ĩ ducta ad vnū finem operari contrariū ꝙ facit: vt per inſtrm̄ ēphyteoticū pbetur dñium. Joā. fab.

e ¶ Ex noua. Nota ꝙ ab initio nō valuit: ex poſt facto tñ conualeſcit.

f ¶ Nec videtur. Quod reſignauit poſtea: vel dic ſicut nunc de nouo facere poteſt: ſic vetus non reſcinditur. Et ſm̄ hoc dic noua volūtate: ſcilicet tacita. aliud in pagano. vt infra qui. mo. teſta. infir. §. alio.

¶ Sciendum eſt tamen. Caſus.

¶ Hic incipit ſexta ⁊ vltima pars: in qua ſic pone caſuꝫ. Domine iam video qualiter milites priuilegiati ſūt circa factionē teſtamētoꝝ: ⁊ qualiter intelligēdum ſit priuilegiū datum militibus ⁊ in quātū durat. vnde videt̃ mihi ꝙ de cetero poſſetis quieſcere. Ad hoc reſpon. Amice adhuc nō eſt locus quieti: immo certe in hoc loco ſciendum eſt ꝙ ad exēplum caſtrenſis peculiȷ̄: taꝫ anteriores leges q̄ꝫ principales conſtitutiones quibuſdā perſonis in dignitate conſtitutis in quaſi caſtrenſi peculio ſpecialiter cōceſſerunt

runt teſtari: quod quidem noſtra conſtitutio latius extendens generaliter oibus quaſi caſtrenſe pecu. habentibus in his pmittit teſtari: iure tñ cōi obſeruato: huius tenore pſpecto licet tñ eſt nihil eoꝝ que ad prefatū ius ptinent ignorari: ⁊ hec dicunt vſqꝫ in fine tituli.

a ¶ Sciendū. Leges. ſ. digeſtorū: vt. ff. de col. boñ. l. j. §. nec caſtrēſe.

b ¶ Cōſtitutiones: vt C. d̾ aſſeſſo. l. velut. ⁊ C. d̾ aduoca. diuer. iudiciū. l. fori. ⁊ alie plures. Acc.

c ¶ Quibuſdā: vt cōſulib⁹: ⁊ prefectis legionū: ⁊ pſidib⁹ puinciaꝝ: q ſunt filij familias: vt C. de inoffi. teſta. l. fina.

d ¶ Cōſtitutio. C. de inoffi. teſt. l. fi.

e ¶ In his. Scꝫ caſtrēſi ⁊ qñ: nā i aduēticio nō pt: lꝫ hēat pprietatē: vt. C. de bo. q lī. l. fi. §. filiuſfamilias. Acc.

f ¶ Iure cōi. Niſi ſit miles i caſtris: vt. ſ. eo. in prin. Item tale teſtamētū non expugnat per querelā inofficioſi teſtamēti: vt. C. de ioff. teſtamē. l. fi.

ADDITIO. Dic q hodie hoc non eſt verū: imo ſubiacet qrele ſm cōem ſniam: ſi parentes pteriat vel exheredet ſine cā: vt. §. ⁊ hec qdē. in auc. vt cū de appella. cognoſci. Angelus.

¶ Filiuſfamilias in quaſi caſtrēſi pe facere teſtamētum ſm ius cōmune. Angelus aretinus.

¶ Sciendū tamen eſt q ad exemplū caſtrēſis peculij tā anteriores leges[a] q̄ principales conſtitutiones[b] quibuſdam[c] quaſi caſtrēſia ōderūt peculia: ⁊ quorum qbuſdaꝫ permiſſum erat ēt in poteſtate degentib⁹ teſtari. ¶ Quod noſtra cōſtitutio[d] latius extendēs pmiſit oībus in his[e] tantūmodo teſtari peculijs: ſed quidē iure cōmuni[f] cuius cōſtitutionis tenore perſpecto licentia eſt nihil eorum que ad prefatuꝫ ius pertinēt ignorare.

¶ Quibus non eſt permiſſuꝫ facere teſtamentum.

¶ Qui alieno iuri ſubiectus eſt nō pt facē teſtm̄ ēt patre ꝯſentiente: niſi de caſtrenſi peculio: vel quaſi de quo teſtari pōt ſiue ſit miles: ſiue veteranus etiā pře iuito. Ang.

Non[g] tamē oīb⁹ licet facere teſtamētū. ſtatim enim hi

Continuatio ¶ Quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum. ¶ Dictū eſt ſupra qualiter teſtamēta fiant: ſeqtur videre d̾ pſonis que teſtari poſſunt: ⁊ que non: quāuis fuerit ordo pꝑoſterus: qꝛ ſi queramus an valeat teſtamentum: prius videndū eſt an pſona teſtantis potuerit teſtari. l. ſi qrāmus. ff. de teſtamētis. Aretinus.

Diuiſio Non tamē. ¶ Iſte titul⁹ diuiditur in ſeptē partes: qꝛ enumerātur ſeptem gradus pſonaꝝ. Et primo ponit de filiofamilias. Secūdo de ipubere. Tertio d̾ furioſo. Quarto d̾ pdigo. Quinto ponit d̾ ſurdo ⁊ muto. Sexto de ceco. Septimo de capto ab hoſtibus. Secūda ibi (Preterea.) Tertia ibi (Itē furioſi.) Quarta ibi (Itē prodigus.) Quinta ibi (Itē ſurdus: ⁊ mut⁹.) Sexta ibi (Cecus.) Septima ibi (Eius qui.) Aretinus.

g ¶ Non tñ. Videbatur quemlibet ſeruantē ſupradicta poſſe teſtari: ſed contrarium eſt in tredecim caſib⁹ qui in titulo iſto pro parte dicuntur. Et hoc eſt quod dicit: nō tamen ⁊c. ⁊ no. infra eodem. §. fi. Accurſius.

h ¶ Stati. i. ſ pmo: vl' ſtati. i. coſpo.

ſ

qui alieno iuri ſubiecti ſunt teſtamenti faciendi iuſ nõ hñt: adeo qdeʒ: vt quãuis parentes eis pmiſerit[a] nihilomagis[b] iur̃ teſtari poſſunt. ❡ Exceptis his[c]: quos antea enumerauimus: ⁊ precipue militibus qui in poteſtate parentũ ſunt qbus de eo qđ i caſtris acqſierunt pmiſſuʒ eſt ex ꝯſtitutionibus[d] principũ teſtamentum. ❡ Quod qdẽ ius[e] ab initio tm̃ militantibus datuʒ eſt tã ex auctoritate diui Auguſti[f] q̃ꝫ Nerue necnõ optimi imperatoris Traiani. Poſtea vo ſubſcriptione[g] diui Adriani et dimiſſis a militia .i. veteranis[h] cõceſſuʒ eſt. ❡ Itaqꝫ ſi qdam fecerint de caſtrenſi peculio teſtamentuʒ ptinebit hoc ad eum quem heredẽ reliquerũt. ❡ Si vo inteſtati deceſſerint: nullis[i] liberis: vel fratrib⁹ ſuperſtitib⁹: ad parentes eoꝝ iure[k] cõmuni ptinebit. Ex hoc itelligere poſſum⁹ id quod in caſtris acquiſierit miles qui in poteſtate patris eſt neqꝫ ipſ patrẽ adimere poſſe: neqꝫ pr̃is creditores id vẽdere vel aliter inquietare: neqꝫ patre mortuo cuʒ fratribus cõe[l] eſſe. Sed .ſ. ppriuʒ eius eſſe id quod in caſtris acquiſierit: q̃q̃ iure[m] ciuili oĩum qui in poteſtate parentuʒ ſunt peculia[n] pinde in bo-

Filiuſfamilias: iſte ſtari ſi poſſit: bene tñ põt donare cã mort. Nihilomagis: ⁊ nihilominus differt.

a ❡ Permiſerint. Sed cauſa mortis filius donare põt patre ꝯſentiente: vt ff. de do. cau mor. l. tam is. in fine. Et ratio diuerſitatis eſt: q2 teſtm̃ ex libero nõ alieno arbitrio dʒ procedere: vt ff. de hered. inſti. l. illa iſtitutio. Accurſius.

ADDitio. Quãuis enĩ donatio cã mortis ſit vltima voluntas: tñ magis accedit cõtractui. vt no. s̃. de do. in pn. Ang.

b ❡ Nihilomagis .i. nõ ideo magis. hʒ enim in ſe negatiua ſicut nihilominus affirmatiua. Accurſius.

ADDitio. Aduerte: lʒ text⁹ dicat ſilios nõ poſſe teſtari: lʒ tñ fallit qñ teſtãr̃ ad pias cãs: quia tunc pñt. c. lʒ de ſepul. lib. vj.

c ❡ His. ſcilicet caſtrẽſe: vel quaſi caſtrẽſe peculiũ habẽtibus: vt. s̃. ti. proxi. §. ſi.

d ❡ Cõſtitutionib⁹: extrauagãtib⁹.

e ❡ Quod quideʒ ius. Scilicet poſſe teſtari in caſtrenſibus.

f ❡ Auguſti q̃ꝫ nerue ⁊c. quorum dicta non habemus.

g ❡ Subſcriptiõe. Cui⁹ vba ſi hẽm⁹.

h ❡ Veteranis. Scilicet filiiſfamilias de quibus hic loquitur.

i ❡ Nullis liberis vel fratribus ſuperſtitibus. Nã liberi defuncti militis ⁊ fratres patrẽ excludebant: vt. C. cõ. de ſuc. l. ſi. hodie ſoli liberi militis vt in auc. de here. ab iteſtato veni. §. ſi igit̃ d̃functus. col. ix.

ADDitio. Quibus nõ extantibus ſuccedit vna cũ fratrib⁹: vt co. ti. §. ſi vo. dũmodo caſtrẽſe deferatur tãq̃ hereditas: ⁊ vt. j. proxi. Joã. fabri. ⁊ Angelus.

k ❡ Iur̃ cõmuni. Non hereditario: ſed tanq̃ occupanti peculiũ pfectitiũ vel aduẽtitium: vt ff. de caſtrẽ. pec. l. ij. hodie vᵒ etiaʒ iure hereditario: vt i auc. de her. ab iteſta. ve. §. ſi igr̃ defunct⁹. col. ix.

l ❡ Commune. Sic ſupra: per quas perſonas nobis acqui. §. j.

m ❡ Iure ciuili. Scilicet antiquo: ſic. s̃. p q̃s pſonas nobis acqui. §. j.

n ❡ Peculia. Scilicet aduẽtitia ⁊ p-

fectitia: nā caſtrenſia vel quaſi etiam iure veteri nō acqrebant patri: vt.ff. de colla.bo.l.j.§.nec caſtrenſe.

a ℭ Noſtris. Et aliene ⁊ nſe ſunt: vt C.ꝺ bo.ma.⁊.C.ꝺ bo.q̄.lib. ꝑ totū.

nis parentum cōpu-tentur: ac ſi ſeruoꝝ peculia in bonis dominoꝝ numerent̄: exceptis. vz. his q̄ ex ſacris conſtitutionib[a]: ⁊ precipue noſtris[a]: ꝑpter diuerſas cauſas non acqrunt̄.[b] ℭ Preter hos igr̄ q caſtrē ſe peculiū vel quaſi caſtrenſe habent ſi quis alius filiuſfamilias teſtm̄ fecerit: inutile[c] eſt: lꝫ ſue poteſtatis fact⁹ ꝺceſſerit[d].

ℭ Impubes nō poteſt facere teſtamētum nec etiā furioſus: nec factū: conualeſcit: lꝫ efficiat pubes vel ſane mētis. Aretinus.

ℭ Preterea teſtamentum facere nō poſſunt ipuberes[e] q: nulluꝫ eoꝝ animi iudicium[f] eſt.

b ℭ Nō acquirūt̄. Scilicet nobis patribus.

Tpls tract⁹: ſi ꝯual dat inualidū

c ℭ Inutile eſt. Quia qꝺ ab initio nō valet: ex tractu tēporis nō ꝯualeſcit. arg. j. ti.j. circa ꝑn ci. (1) Ar. cō tra. C.ꝺ nu. ⁊ ſi ꝯtra. So lu. ibi nō valuit matrimoniū ex ꝑmo: ſꝫ ex nouo poſt mrī mōiū ꝯſēſu.

ADDITIO (1). Ex hoc verū idiſtincte: ſi defectus ſit in pſona heredis: idē ſi in pſona teſtātis. vt q: ſit iteſtabilis: ſecus ſi oneratus creditoribus ſeruos iſtituere nequeat: vt.l.et qui ſoluēdo.ff.de here.inſti. defectus quoqꝫ ſolēnitatis: vt in numero ſeptē teſtiū rogatoꝝ ex poſt facto ꝯfirmari nō poteſt: niſi in caſu.l.j.C.ꝺ fideicō.⁊.l.teſtō.C.de fideicō.lib. ſecus ſi reſpiciat fauorem priuatum.l.filio ꝑterito.ff.de iniuſto teſta. Ange.

d ℭ Deceſſerit. Non idem de ſeruo teſtāte ſi fideicō. ſit relictū: q: valet ſi durat volūtas: vt.ff.de leg.iij.l.j.§.j.

e ℭ Preterea. Impuberes: ſed ex q̄ tetigerunt de vltimo die. xiiij. vl'.xij. anni ſatis eſt fauore teſti: vt.ff.e.qua etate. Idē in vſucapione: vt.ff.ꝺ vſu. l.in vſucapionibus. Secus in preſcriptionib⁹ odioſis: vt.ff.de actio.⁊ obliga.in oibus. Itē ſecus vbi eſt fauor eius qui vult prorogare: vt in cōtractibus a minore factis: vt.ff.de mi.l.iij.§.minorem.

f ℭ Iudiciū eſt.i. diſcretio. vt.ff.de iudi.cum ꝑtor.§.non aūt. Q̄ñqꝫ ponit̄ pro ſnīa vt rei iudicate ſtandum eſt: vt.C.de re iudi.l.j. Q̄ñqꝫ ꝑ inſtantia cauſe triēnij: vt C.de iu.ꝑperanduꝫ: ꝑ to. Q̄ñqꝫ ꝑ actione; vt iudiciū familie herciſcū. vel cōi diuidūdo: vt.j.de offi.iudi.l.ſi familie herciſ.§.ſi.

ADDITIO. Q̄ñqꝫ pro lite ſiue cōtrouerſia: vt iudicium pendet ſup hereditate: vt.ff. ad trebel.l.j.ij.rū. Q̄ñqꝫ ꝑ auctoritate: vt negocia eccleſiaſtica nō ſunt diſponēda laicoꝝ iudicio.i.auctoritate: ex̄ de iudi. c.decernimus. Q̄ñqꝫ pro foro: vt cauſa iuriſpatronatus diffiniri dꝫ eccleſiaſtico iudicio.i.foro.c.quāto. extra de iudi. Q̄ñqꝫ pro arbitrio.ff.qui ſatiſ.cog.arbitro. Si eni arbiter eſt iudex: ergo arbitriuꝫ eſt iudiciū. Q̄ñqꝫ pro vltima voluntate vt iudicium teſtatoris caſſum eſſe non debet.C. de ſacroſanc.eccle.l.j. Q̄ñqꝫ pro q̄ſtiōe: vt ciuilis cā i iudiciū.i.i q̄ſtionē deducta: cū criminali poſt criminaleꝫ ē diſtinguēda.C.ꝺ ordi.iudi.l.ſi. Q̄ñqꝫ ꝑ diſcuſſione ſiue iuris diſpoſitiōe: vt in rub.de iudi.ff.⁊.C. Q̄ñqꝫ ꝑ ꝑtāte iudicādi: vt.ff.ꝺ iudi.l.iudiciū ſoluit̄ vetāte eo q iudicar̄ iuſſerat. Q̄ñqꝫ ꝑ ꝑnicie ſiue dānatiōe: vt ibi. Qui māducat ⁊ bibit idigne corp⁹ ⁊ ſāguinē dn̄i iudiciū ſibi māducat ⁊ bibit. Q̄ñqꝫ ꝑ j. Corī tij. j. Joā.v.

pene: vt ibi. Qui bona egerũt: ibũt i vitã eternã: q̃ vero mala: in reſurrectio nẽ iudicij. i. pene eẽne. Q̃nq̃ p̃ p̃ceſſu iudiciali: vt. c. j. de iudi. li. vj. Et iſta xv. ſignificata iudicij p̃ſit his verſib⁹.

vſi ſ ſuus. Prodigus eſt ai vitio retinẽ da p̃fundens. Qui retinet dãda cupi de: cenſet̃ auarus. Largus qui ſũptũ facit ex ratione libẽter. Uide notata in. c. ex parte; extra de conſue.

f

a. l. Itẽ furioſi nõ p̃ſũt: quia.

Verſus

comprehendi. Actio. lis auctor for⁹: arbiter vltima velle. Queſtio diſcre. ſẽ. iſtã. dicuſſio poſſe. Pernicies pena proceſſus iudicialis. Facit capi. in iudi. de re. iudicata libro. vj.

a Itẽ furioſi. Repete non poſſũt teſtamẽtũ facere.

b Furioſi. hac rõne: idẽ in mẽte capto dicã: vt argu. ff. de verbo. obli. a tytio. in fi.

Itẽ furioſi a q̃ mente carent. Nec ad rẽ pertinet ſiim pubes poſtea pubes: aut furioſuſ poſtea cõpos mentis factus fuerit ⁊ deceſſerit. Furioſi b aũt ſi per id tẽpus fecerint teſtm̃ quo furor eorũ itermiſſus eſt: iure teſtati c eſſe videtur: certe eo q̃d ante furorẽ fecerint teſtamento valente: naz neq̃z teſtm̃ recte factũ neq̃z vllũ aliud negociuz d recte geſtum poſtea furor interueniẽs p̃imit.

Non valet teſtamentum prodigi factũ poſt interdictũ: ſed prius factũ ſic. Ange. areti.

Itẽ p̃digus e cui bonorum ſuorũ adminiſtratio f interdicta eſt teſtamentum facere nõ p̃ot. Sed id q̃d ante fecerit q̃ᷓ iterdictio bonorum ſuoruz ei fiat: ratum g eſt.

Mut⁹ ⁊ ſurdus poſſunt certis caſibus c̃dere teſtamẽtum: ſed nõ ſemp. b. d. p̃rio. Et vitium

f Admiſtratio iterdicta eſt ſi dicas a iudice planuz eſt: ſi dicas a lege. vt quia crimen. l. iulie. ma. commiſit: multo minus teſtatur: ſed ⁊ tũc prius factuz rũpit̃. vt. C. ad. l. iu. ma. l. fina.

ADDITIO. Et ſufficit q̃ fiat preconium publice cũ cauſe cognitiõe q̃ nemo c̃hat cũ eo. vel q̃ iudex declaret cũ eſſe p̃diguz: vel det ei curatorem tanq̃ᷓ prodigo: ſeu aliter notorie prodigus exiſtat.

e Teſtati. vt. C. e. furioſuz. in p̃n.

ADDITIO. Idẽ in dubio ſi tp̃s teſtamenti erat remotum a tempore furoris: ſed ſi vicinũ tunc ex qualitate ipſius act⁹ p̃ſumit̃ fuiſſe ſane mẽtis vl̃ nõ. Et q̃liter p̃bet̃ furor. vide Ang. h.

d Negociũ. vt vſucapionẽ ichoatã. vt. ff. de vſucapionib⁹. iuſto. §. cuz vel poſſeſſionẽ q̃ſitam. vt. ff. de acqui. poſſeſ. ſi is qui animo. ſic. ff. de pecu. l. quam tuberonis. in principio.

Prodigus q̃s eſt.

e Itẽ prodigus eſt qui neq̃z finez neq̃z modũ h̃z in expenſis. vt. ff. de cura. fur. lege prima.

ADDITIO. Na p̃digus dat dãda ⁊ nõ dãda. auar⁹ tenet tenẽda ⁊ nõ tenẽda: larg⁹ mediũ tenet iter vtrũq̃z:

g Ratũ eſt. q̃d ſi fiat iterdictio cũ tñ non ſit p̃digus: Rñ. forte nõ valet iterdictio. arg. ff. de tu. ⁊ curatori. da. ab his. l. ſcie. (j) Sed c̃trũ verũ ẽ cuz ſit facta c̃ ius litigatoris tm̃: nõ contra ius legis. ff. que ſen. ſine appellatio. re. l. j. in prin. ⁊. §. j. ⁊. C. q̃n p̃uo. non eſt neceſſa. l. ſecunda. Uide. c. cũ inter. extra de re iudica.

ADDITIO (j) Et hoc verũ q̃n datus ẽ ſimplr̃ curator ipuberi tanq̃ᷓ puberi: vt. l. ſi tutor petit⁹. ff. eo. ſecus ſi tanq̃ᷓ p̃digo cũ nõ ſit. vt h̃ i fi. ⁊ ẽ rõ: q̃ pupillũ declarat natura: ſz p̃diguz ipſe iudex: vl̃ q̃ curatoris datio faci-

liꝰ.l.ſolo tractu tpis pdit vires q̄ p̄digalitas: vbi exigitur certitudo redi tus ad ſanā mentem. Angelus.

a ℭ Itē ſurdus. Non ſemp: ſed quā doqꝫ poſſunt ſꝫ diſtinctionē ſequētē.

ADDITIO. Quidā dicunt debere itelligi de muto ꝛ ſurdo a caſu: ꝛ tunc miles teſtabit̄ licētia pncipis his in caſibus in quibꝰ paganus nō poſſet.

g ℭ Sed ſigs.ſic.ā.e.§.pterea.ꝛ.§.ſi furioſi.

ſuperueniens poſt teſtamentū perfectū nō nocet. Areti.

ℭ Itē ſurdꝰ ꝛ mutus non ſemp [a] teſtamētū facere poſſūt. vtiqꝫ aut̄ de eo qui ſurdo loqmur q oīno nō exaudit. non qui tarde exaudit. ℭ Nā ꝛ mutꝰ is itelligit̄ qui eloq nihil pt nō qui tarde loquitur. ℭ Sepe eniꝫ ꝛ iā lr̄ati ꝛ eruditi [c] hoies varijs caſibus ꝛ audiēdi ꝛ loquendi facultatē amittunt [d]. ℭ Unā noſtra cōſtitutio [e] etiaꝫ his ſubuenit: vt certis [f] caſibꝰ ꝛ modis ſm normaꝫ eius poſſint teſtari aliaqꝫ facē q̄ eis pmiſſa ſunt. ℭ Sed ſigs [g] poſt teſtm̄ factū aduerſa valitudine: aut q̄libꝫ alio caſu mutus aut ſurdus eſſe ceperit: ratuꝫ nihilominꝰ manet eiuꝫ teſtamētū.

ℭ Lecus cū ſolēnitate cōi non poteſt facere teſtm̄: ſꝫ ſeruando quandā ſolēnitateꝫ ſpecialr̄ ad hoc aſſignatā. Are.

ℭ Lecus [h] aūt nō pōt facē teſtm̄ niſi p obſuationē [i] quā lex diui Juſtini patris [k] nr̄i itroduxit.

ℭ Captꝰ apud hoſtes teſtm̄ facē non poteſt: ſed prius factuꝫ ſi ibi moriatur et lege cornelia.vꝫ ſi redeat ex poſtliminio. Aretinus.

ℭ Eius q apud hoſtes [l] ē teſtm̄ qd̄ ibi fec̄ nō [m] vꝫ iur̄ poſtliminij q̄uis redierit. ℭ Sꝫ qd̄ dū i ciuitate fuerat [n] fecit ſiue redierit valet iure poſtliminij [o]: ſiue illic deceſſerit: va

b ℭ De eō ſurdo: ſic.ſ. de int. ſti.§. mutum.

c ℭ Et eruditi. Scꝫ in morbus.

d ℭ Amittūt. ꝛ marſe ipſi aduoca.

ADDitio. vt i eo pūtātur i q̄ deliqrūt .c. lr̄as. de tēpo. or. c. paſtoralis ꝫ in.pa.ꝛ.c. ſi.d imu.eccl.cū ſi.q2 p qd gs peccat: p hec ꝛ torquetur.

e ℭ Cōſtitutio. vt.C. q teſta. fac. poſ. diſcret.

f ℭ Certis. vt mutus ꝛ ſurdus caſu vel mutꝰ tm̄ ſiue nā ſiue caſu: ſi ſcribere nouit ſua mān ſcribat teſtmētū. Si aūt p aliū ſcriber velit: impetret h̄ a pncipe: vt.ff.eo.ſi mutꝰ. Idē ſi ſurdꝰ tm̄ caſu ē vel ēt nā teſtet̄ ſi vult ſi pōt loq articulate: vt.C.q teſtamē. fa.poſ. diſcretis.ſi āt nā ē ſurdꝰ ꝛ mutꝰ: nō pt niſi ſit miles: vt.ā.titu.j.§.quinimo.

h ℭ Cecꝰ. Nāliter vel caſu: ꝛ orbatꝰ vtroqꝫ lumine: ſecus ſi vno tm̄: vt C.de execu.tuto.l.frat.

i ℭ Per obſeruationē. ſ.vt corā.vij teſtibꝰ ꝛ tabellione: vl̄ alio loco eius ſi nō inueniatur tabellio dilucidēt voluntatem ſuā declaret: ꝛ i heredibꝰ ꝛ in legatis ꝛ oīa i ſcriptis referantur: vt.C.e. hac ꝯſultiſſima.

k ℭ Patris nr̄i: al. mei. ſic.ā.d do.§. eſt ꝛ aliud.

l ℭ Eius. Apd hoſtes ſ.vt captꝰ vl̄ obſes: vt.ff. e.l. obſides.

m ℭ Nō vꝫ. Quia fui ſeruꝰ vel ſeruus vel āſi: vt.ā. de iure pſonarum.§.ſerui. ꝛ.ff. de li. po.exhi.l.ſecunda.

n ℭ Fuerat. Ante captiuitatem.

o ℭ Poſtliminiū. Qd fingit eū ſp in ciuitate fuiſſe: vt.ā.qbꝰ mod. ius pa.

Teſtamēti pcēcū facīēdi ſolēnitas

po.ſoluit. §.ſi ab hoſtibus non autem l.cornelia.ita fingit ⁊ quod dicit.C.de capti.l.j.⁊.l.captum. improprie ponit l.cornelia pro iure poſtliminij.

Legis cornelie fictio.

¶ Ex lege cornelia: que fingit cum prima hora captiuitatis mortuũ ⁊ ſic liberũ: vt.ff.e.l.lege cornelia: aliud eſſet ſi nulla eſſet fictio: vt i ſeruo pene facto: vt j.qbus modis teſta.i-fir.§. nõ tñ.

Teſtm̃ facere multis phibetur a iure.

Ultimo no.q̃.tñ.ſũt pſone ⁊ plures que teſtari nõ poſſũt. Filiuſfamilias. Itẽ ſeruus:vt.ſ.eo.l.priu.⁊.ff.eod.ſi filius. Item ipubes. Itẽ furioſus. Itẽ mentecaptus. Itẽ pdigus. Itẽ mut⁹. Itẽ cec⁹. Itẽ ſurdus: vt.ſ.e.§. preterea:⁊.§.Itẽ furioſi.§. Itẽ pdigus.§. Itẽ ſurdus:⁊.§.cecus. Itẽ dãnat⁹ ad mortẽ naturalẽ vl' ciuilẽ:vt.ff.e.l.ei⁹ qui.§.j.vſq₃ ad finẽ. Itẽ obſes: vt.ff.e.l.obſides.(1) Item de crimine famoſo dãnatus:vt.ff.eod.is cui.§.ſi.⁊ l.cũ lege. Itẽ de ſtatu ſuo dubitãtes: vt.ff.eo.de ſtatu.⁊.l.qui in dñi. Item monachus:vt i aucten. de monac.§. illud:ſed hodie ſm̃ quoſdã corrigit: vt in aucten.de ſanc.epiſ.§.ſi qua mulier. Itẽ is cui iterdicit bonis a lege. vt.C.de hereti.⁊ mani.l.manicheos: ⁊ ad.l.iuli.ma.l.vlti. Uñ verſus. Teſtari nequeunt impubes: religioſus. Morti dãnat⁹: ⁊ ſub patre filius:obſes. Prodigus:⁊ ſtult⁹:dubi⁹:ſeru⁹: furioſus. Crimine dãnatus:cũ muto: ſurdus:⁊ illum:Qui maieſtatẽ leſit: cecum quoq₃ iungas.

ADDITIO(1) Intellige ſi ſint da tip pace tenẽda:⁊ a pplo ro.in qbus hʒ locũ ẽt lex cornelia.ſm Ioã. fab. alis ſi dati ab alia ciuitate vl' dño ſi ſi ſunt ſui.vt p Ange.aretinum hic.

let ex lege[a] cornelia.

¶ De exheredatione liberorum.

¶ Filius vel heres inſtitui: vel noiatĩ exheredari. Alias aũt preteritus dicit teſtamentũ ipſo iure nullum. Filij vero familias vel alij ulterioris gradus maſculi per virilẽ ſexũ deſcẽdẽtes preteriti nõ rũpebant teſtm̃: ſʒ habebant ius accreſcẽdi ⁊ poterant in ceteris exheredari.h.d.Aretinus.

¶ De exheredatione. ¶ Iſta rubrica cõtinuat per glo.j.j.in nigro. Ange. Uel ſic. Dictũ eſt.ſ.de teſtamẽtis ⁊ eorũ ordinatione verũ qr in teſtamentis quãdoq₃ liberi exheredant: ideo ſeqtur rub. de exhe.lib.

Non tamẽ. ¶ Totus iſte titulus diuidit principalit' i tres partes. Primo ponit qd iuris erat de iure antiquo circa exheredationẽ liberoꝝ:⁊ qua forma exheredabant. Secundo qualiter hodie exheredari debeant. Tertio aliqua dubia circa pdicta ſubinfert. Scd'a ibi(Sed he qdeʒ.) Tertia ibi (Sed ſi in expeditiõe.) Itẽ pria ſubdiuit. Nã primo ponit quãdã ↄtinuationẽ ad pcedẽtia. Scd'o ponit qual'r exheredationem fieri de iure antiquo ſufficiebat de liberis natis ⁊ in poteſtate:⁊ pmũ locũ ſiue gradũ obtinẽtibus. tertio de liberis naſcituris vel de natis non obtinẽtibus primũ gradum. Quarto de emancipatis. Quinto de liberis ciuilibus tm̃ ⁊ de eorum exheredatione. Secũda ibi(Sed qui filiũ.) Tertia ibi(Poſthũi.) Quarta ibi (Emencipatos.) Quinta ibi (Adoptiui.) Aretinus.

¶ Non tñ. Caſus. ¶ Pone igit' ſic ca.l.j.parte. Dñe iã video q̃ hac obſeruatione ſolẽni obſeruãda in teſtõ: nunqd ſufficit hmõi obſer.ad hoc q̃ teſtm̃ iexpugnabil'r valeat: Rñ.q̃ ſi. Nõ enim vt oino valeat teſtm̃ ſufficit predicta obſeruatio quã.ſ.de te.ord. expoſuim⁹:ſed teſtõi q filiũ in ptãte hʒ eũ vel heredẽ in teſtõ iſtituere vel noiatim exheredare neceſſe eſt. Si.n. eũ ſub ſilẽtio pterierit inutile erit teſtamẽtũ:⁊ inũtatũ erit inutile:vt lʒ iſte

filius preteritus viuente testatore mortuus fuerit: nemo tamen ex eo testamento heres existere poterit: et hoc ea ratione: quia preterito filio in potestate tempore facti testamenti existente testamentum ipso iure nullum fuit: et hoc verum fuit in filiis masculis primi gradus: sed secus erat in filiabus. Nam non ita de filiabus vel aliis liberis vtriusque sexus in remotiori gradu constitutis apud veteres obseruabatur. Neque enim exheredabantur et testamentum propter heredis preteritionem non infirmabatur: sed non valebat etiam ius accrescendi vsque ad certam portionem. i. dimidiam filii portionem quam habituri essent ab intestato eis prestabatur: nec solum fuit huiusmodi differentia inter filios mas. et huiusmodi personas: sed etiam alia: quia licet filii mas. nominati debeant exheredari non tamen supradictas personas nominatim exheredare parentibus erat necesse: sed licebat eis illas personas inter ceteros exheredare. Sed do. di. mi. quid est exheredare nominatim? Ad hoc respon. Ami. exheredare nominatim vi quod proprio nomine expresso exheredat veluti si testator di. Titius filius meus exheres esto: vel non adiecto proprio nomine: sed appellatiuo tamen: vtputa si testatore viuo solum filium habuit.

a ¶ Non tamen. Licet dicta obseruatio. s. de te. or. solemnis fit. Non tamen etc. Vel sic. s. de ea obseruatione que est circa fidem et probationem satis dictum est: nunc de ea que est circa pietatem dicendum est: et licet ea obseruatio que circa fidem est sat diligens sit non tamen etc.

b ¶ Supra. Scilicet in titu. de testa. ordi.

c ¶ Filium: etiam militem: vt. ff. de li. be. et posthu. filiusfamilias.

d ¶ In potestate. Secus in emanci. in. ci. sed idem iure pretorio: vt. j. eo. emancipato. Accursius.

ADDitio. Immo hodie preteritus dicit nullum etiam de iure ciuili sicut in potestate constitutus: vt per gl. in. §. exheredatus. in auten. de here. et falcid. Angelus.

d ¶ Preterierit. Scilicet nec instituendo: nec exheredando: vt j. de hered. que ab intesta. §. eadem: nec ipso iure valet vt. C. de libe. pre. l. maximum.

e ¶ Adeo. Scilicet inutiliter testabitur.

f ¶ Nemo. ff. de iniusto rup. testa. si filio. §. si contra. Solu. ibi filius viuit: hic non. Vel hic iure stricto: ibi equo.

g ¶ Non constiterit: alias si constitit: licet postea rumpatur: et iterum moritur: vt in posthumo vt. ff. de inju. rup. tes. posthu. in prin. et j. eo. §. posthu. ibi quod etc. Nec est mirum quia si ab initio rumpit agnatione posthumi eo mortuo conualescit. argumentum ff. de regu. iur. l. quod ab initio.

h ¶ Sed si ita. No. ex vna parte posuit filios tamen et filias: et omnes ex mas. vel fe. descendentes.

i ¶ Non infirmabatur: s. j. e. §. sed feminini. Solu. vt ibi.

k ¶ Ad certam portionem. Scilicet dimi

Non tamen[a] vt omnino valeat testamentum sufficit hec obseruatio quam supra [b] exposuimus. ¶ Sed qui filium[c] in potestate[d] habet curare debet vt eum heredem instituat vel exheredem eum nominatim faciat. ¶ Alioquin si eum silentio preterierit[e] inutiliter testabitur: adeo[f] quidem vt si viuo patre filius mortuus sit nemo[g] heres ex eo testamento existere possit: quia scilicet ab initio non constiterit[h] testamentum. ¶ Sed non ita[i] de filiabus et aliis per virilem sexum descendentibus liberis vtriusque sexus antiquitati fuerat obseruatum. ¶ Sed si non fuerant scripti heredes scripteue: vel exheredati exheredateue: testamentum quidem non infirmabatur[k]. ¶ Jus autem accrescendi eis ad certam portionem[l] prestabatur.

† Et ibi est casus in quo etiam hodie necessaria est bonorum possess. et alios viginti vide per Ange. quod est magne vtilitatis: quia eam libere infra annum cognati ho licet fra centum dies tamen et non solo animo sed coram pretore agnoscere.

diā eius q̄d ab inteſtato habituri eſ-
ſent: vt. C. de libe. pre. maximū: circa
mediū: ibi cū eni p cōtra tabulas ⁊c.
a ℭ Sed nec. Hec eſt ſecunda diffe-
rentia inter predictas perſonas.

Exheredatio inter ceteros q̄ licet fit.

b ℭ Inter ceteros. Scʒ hoc mō vnū de filijs meis exheredo vel vno inſtituto ſic dico reliquos exheredo: naʒ niſi diceret ceteros exheredo: lʒ dicat filiū meum exheredo: cū pl'es habeat nemo exheredatus vi: vt ff. de libe. ⁊ poſthu. l. ij. ſʒ ſec⁹ erit in iſtis: nā bene valet: vt hic dicitur.
c ℭ Non extet. Item alijs modis vt oēs liberi ſint exheredati: ⁊ ſi ſit vnus tm̄. vt. ff. de lib. ⁊ poſthu. tytius. i pn. Item ſi dixerit alia v̾ba q̄cūq̄ dūmō certa: vt. ff. ſi cer. pe. l. cer. ⁊. ff. d' inin. rup. teſt. poſthumi. §. noīatim: ⁊. ff. de lib. ⁊ poſthu. l. j. ⁊. ij. ſed ſecus ſi dicat filiū meū inſtituo: ceteros liberos exheredo. vl' ſeiū extraneū inſtituo: liberos aūt exheredo: ⁊ h̄ nō dicit oēs vt nō ꝯdicat pn. gl. Nā dicor exheredar̄ filiū īter ceteros: q: mixtio ſit cū ceteris ī remotiorib⁹ gradib⁹ ꝯſtitutis: vnde non valet cum debeant exheredari nominatim: vt hic dicitur.
ℭ Poſthumi q̄q̄. Caius. ℭ Hic ſcilicet. q̄. ps ſc'de ſubdiuiſiōis ī q̄ ſic p̄cedit. Prio tractat d' v̾bis poſthumis. primo aſſignādo ꝯtrietatē īter eos poſthumos tā maſculini q̄ꝫ femi. ſexus quo ad. exheredant̄. Scd'o deter. d' exheredatiōe eoꝝ q loco poſthūoꝝ ſūt.

ℭ Sed nec [a] noīatim eas pſonas exheredare parentibus neceſſe erat: ſed licebat inter ceteros [b] hoc facere.

ℭ Exheredatio nominatim fit dupliciter. Aretinus.

ℭ Nominati autē quis exheredari videtur ſiue ita exheredetur. ℭ Tyti⁹ filius me⁹ exheres eſto: ſiue ita filius meus exheres eſto non adiecto ꝓprio noīe. ſ. ſi alius filius non extet. [c]

ℭ Etiā poſthumi debēt īſtitui vel exheredari: al's nato poſthumo rūpit̄ teſtamētū: ſʒ valet ꝓ̄us. Et femina poſthuma oliʒ īter ceteros poterat exheredītari cuʒ legato: maſcul⁹ v̾o poſthumus noīatiʒ. Areti.

Pone igit̄ ſic ea. Dñe iā video q̄d iuris ē circa exheredationē liberoꝝ iaʒ natoꝝ: ſʒ q̄d dñe ſi teſtator reliquerit vxorē p̄gnantē: nūq̄d neceſſe hʒ exheredare vel inſtituere vtrꝫ: Rñ. ꝙ ſic. Nā nō ſolū nati liberi: ſʒ ēt poſthumi exheredari debēt: vel heredes inſtitui: ⁊ in eo par oiuʒ poſthumoꝝ ꝯditio eſt ꝙ quocūq̄ poſthumo ſiue maſculini ſexus: ſiue feminini p̄terito nō valet teſtm̄: q: ſi naſcat̄ poſthumus vel poſthūa na tiuitate ei⁹ rūpit̄ teſtm̄: vñ ſi mulier p̄gnans de q̄ ſperabat̄ poſthumus naſciturus ediderit abortiuū nihil erit īpedimento heredib⁹ īſtitutis ad hereditatē ex teſtamēto adeundā. Nā iſte abortiuus qui mortu⁹ nat⁹ eſt vl' ꝯtra formā humani gn̄is edit⁹ pro iā nato habetur: ſed lʒ in hac particula ſit ꝯditio oiuʒ poſthumoꝝ parificata: in alio tn̄ differūt: nā feminini ſexus poſthume vl' noiatiʒ vel inter ceteros ſolebāt exheredari: prout placuit teſtatori: ita tn̄ vt ſi teſtator hmōi pſonas inter ceteros exheredaret aliq̄d eis legaret: ne videret̄ hmōi poſthūe p obliuionē a teſtatore p̄terite eē: ſed ſec⁹ erit in maſculis poſthumis. Poſthumos enim maſculos: puta filiū: ⁊ deinceps ſtatutū eſt nō poſſe aliter recte exheredari. Sʒ dñe p deo q̄liter pōt poſthum⁹ noiari exheredari: ſi teſtator de ſexu faciat mētionē: Rñ. q̄b mo. Quicūq̄ mihi fili⁹ maſcul⁹ genit⁹ exheres eſto.

Posthumi quoq; liberi vel hredes iſtitui [a] debēt vl exhrdari. Et i eo [b] par oīuz [c] ꝯditio ē: qđ ꝛ in filio poſthumo ꝛ in quolibet ex ceteris liberis ſiue feminini ſexus ſiue maſculini [d] in p̄terito valz qdē teſtm̄: ſꝫ poſtea agnatiōe [e] poſthumi ſiue poſthume rūpit᷑ [f] ꝛ ea rōne totū īfirmat᷑ [g]. Ideoqꝫ ſi mlier ex qua poſthumus aut poſthuma ſperabat᷑ abortū [h] fecerit: nihil īpedimēto ē ſcriptis hrdib⁹ ad hrditatē adeundā. Sed feminini qdē ſexus pſone [i] vl noīatim vel īter ceteros exhrdari ſolebāt: dū tn̄ (ſi iter [k] ceteros exhereda-rentur) aliquid eis legaret᷑: ne viderentur p̄terite eſſe per obliuionē. Maſculos v̓o poſthumos id eſt filios: ꝛ deinceps placuit nō al'r recte exhrdari niſi noīatiꝫ exheredētur: h̄ ſcꝫ mō. qcūqꝫ mihi fili⁹ genit⁹ fuerit: exhrs eſto.

a Poſthumi. Inſtitui. iſta inſtitutione ex p̄ſti mrīmonio naſcit᷑: ꝛ ex futuro inſtituti videnť. vt. ff. de libe. ꝛ poſthumis. l. placet. ꝛ. l. ideoqꝫ. † Quid in exheredatiōe poſthumorum, an omnes ſiue hi qui ſūt in vtero tā tū: an alij q ſunt naſcituri ex p̄ſenti matrimonio vel futuro intelligant᷑ exhrdati: R̄ſi-deo non: cuꝫ maſculi debeant nominatim exheredari. vt. ĵ. eodē. §. maſculos. Accurſius florētinus.

ADDITIO. Et hec vera lꝫ glo. teneat ꝯtrū in. d. l. placet: quaꝫ ſaluat Joan. fab. vbi eēnt appoſita verba multiplicatiua vel vniuerſalia: q̄ſ-quis quicūqꝫ: ꝛ ſimilia. ſecus ſi indefinita tm̄: vt hic.

b In eo. ſ. qđ ſeq᷑: qđ ꝛ ī filio ꝛc.

c Omniuꝫ. ſ. poſthumorū ex ſe naſciturorꝫ ꝛ ex filijs ſuis: lꝫ in iam natis non ſit par ꝯdō. vt. ŝ. e. §. ſꝫ nō ita.

d Maſculini. ſiue ex maſculo ſiue ex femina.

e Agnatione. Ideſt natiuitate. ſic ĵ. quibus mo. teſtamē. infir. §. primo,

f Rumpitur. Si vo exheredabatur de inofficioſo agebat᷑. vt. ĵ. de inoffi. teſtamen. §. poſthumi. Hodie vero exhrdari non pn̄t. vt. C. de inoffi. teſta. l. ſiquis. §. legis.

g Infirmat. Hic adde quod eſt de teſta. mili. l. ſi filiuſfamilias. ſ.

h Abortum. Qui eſt pro nō nato. vt. ff. de verb. ſignī. l. qui mortui. ꝛ. C. de poſthu. here. l. ı. Accurſius.

ADDITIO. Idē in ſemi nato mortuo anteqꝫ pfecte extrahat᷑. Secus tamē in nato ex ſecto ventre qui nō declinat ad mōſtrū dummō habeat pulſum: etiaꝫ ſi vocē nō emiſerit. Ange.

i Perſone. Scilicet poſthume, naꝫ iā natis feminis non erat neceſſe legari. vt. C. de libe. p̄te. l. maximū. in ſi. ꝛ. ŝ. e. §. ſꝫ non ita.

k Inter ceteros. hodie per cōſtitutionē oēs nominatim. vt. ĵ. e. §. noſtra. Sed nouiſſimo iure nō: cū non ſint ingrati. vt in auctē. vt cū. ď appellatione cognoſcen. §. aliud. coll'. viij. per Accurſiū.

ADDITIO. Que cauſa dꝫ exp̄mi ꝛ per heredem probari. vt in auc. ex cauſa. C. de liberis p̄teritis. Ang.

Poſthumorum. Caſus. Hic dr. Juſti. de exhrdatione eorū q loco poſthumorū ſunt. vn̄ ſic pone caſum. Dn̄e iā video ꝛ patet mihi qualr̄ exhrdant᷑ liberi nati. ꝛ ēt poſthumi. nūc qd ſunt plures modi exhrdandi vel inſtituendi: Et r̄ſidet ꝙ ſic. Nā ſicuti dictū eſt veros poſthumos debere exheredari vel inſtitui: ita ꝛ hi q loco poſthumi ſunt. Sed dn̄e dicatis mihi

Et ēt alij poſtea adoptati qui dn̄r poſthumi cuius les. l. ſi qs poſt humos ff. eod. An aūt natura les tan tū: ꝛ qd ſi inſtituat vē trē vxo ris ſue. vide p Angel. hic. Poſthumi hodie exheredari nō pn̄t.

qui ſunt hi qui loco poſthumi ſunt: Ad hoc reſpōdet. Amice loco poſthumi ſunt hi qui tēpore teſtamenti non erant immediate adiuncti teſtatori. poſtea tñ adhuc viuente teſtatore in locū ſui heredis ſuccedūt: ⁊ ita q̄ſi agnoſcēdo immediate adiunguntur teſtatori et ſui heredes efficiūtur: vt pʒ in tali exemplo. Tytius hʒ filiū in poteſtate ſua: ⁊ ex eodē filio nepotem. hoc caſu: qꝛ filius in vno gradu precedit nepotem ſolus filius iura ſui heredis hʒ: lʒ nepos ⁊ neptis ex eo in eius poteſtate ſint. Unde ſi Tytij filius viuente adhuc tytio mortuus fuerit aūt de poteſtate eius exierit: incipit nepos ex filio nato in locum patris ſui mortui: vel a patria poteſtate ſuccedere: ⁊ eodem modo quaſi agnatione ſuus heres efficitur cum nullus in poteſtate exiſtens eum precedat. ⁊ ideo ſicut teſtator ipſum filium: vel heredem inſtituere: vel nominatim exheredare debet: ita nepotem: vel neptem ex illo neceſſe habet exheredare: vel heredē inſtituere: ne forte viuo adhuc teſtatore filio eius qui īmediate erat ei adiunctus mortuo: vel emancipato: vel alio modo a patria poteſtate liberato nepos ex filio: ⁊ in locū patris ſui ſuccedens: quaſi agnatione eius rumpat teſtamentum. Et iſta prouiſio eſt ſecuritas teſtamentorū. ⁊ per legem velleiam introducta eſt. in qua quidē lege ſimilis modus exheredationis ad exemplum verorum poſthumorū demonſtratur.

¶ Nepos ex filio moriente patre viuo auo ſuccedit in locū eius ideo inſtitui: vel exheredari debet: ne aliter preteritus rūpat aui teſtamētuʒ qui modus eſt itroductus a lege velleia. Aretinus.

¶ Poſthumoruʒ [a] aūt loco [b] ſunt ei hi qui in ſui heredis [c] locum ſuccedendo: quaſi agnaſcendo [d] fiunt parētibus [e] ſui heredes: vt ecce ſi quis filium: ⁊ ex eo nepotē: neptemue in poteſtate habeat qꝛ filius gradu precedit: is ſolus iura heredis habet: quāuis nepos quoq; et neptis ex eo: in eadem poteſtate ſint. ¶ Sʒ ſi filius eius viuo eo moriatur: aut qualibet alia ratione exeat de poteſtate eius: incipit nepos: neptiſue in eius locum ſuccedere: ⁊ eodem modo iura ſuorū heredū quaſi agnatione nanciſcūtur. Ne ergo eo mō rumpat eius teſtamentuʒ: ſicut ipſuʒ filium: vel heredeʒ

⁊ hec dicunt vſq; ad illuʒ §. Emancipatos ⁊c. Iſta eſt tertia pars ſecunde ſubdiuiſionis. et eſt caſus planiſſimus: et ita expedita eſt prima pars prime ſubdiuiſionis: in q̄ tractat de exheredatione adoptiuorū: ⁊ ē caſus planus.

a ¶ Poſthumorum. Sic ff. de iniuſto rupto teſtamento. l. poſthūorū. vbi omnino habetur iſte. §.

b ¶ Loco. Non tamen veri poſthumi ſunt: vt. j. eo. §. hoc. in fine.

c ¶ In ſui heredis. Infra de here. quali. ⁊ diffe. §. ſui.

d ¶ Agnaſcendo. Id eſt ſubtus vel poſtea naſcendo: ſicut poſthumus verus: non enim naſcitur cum natus ſit. vt. ſ. de adoptio. §. j. Uel dic agnaſcēdo. i. incipiendo eſſent agnati: quo ad effectum ſuccedendi.

e ¶ Parentibus. Scilicet maſculis. nam teſtamentuʒ femine non rumpitur per legem velleiam: vt. ff. de liberis ⁊ poſthumis. gallus. §. nunc de lege. ibi. nam ⁊ ſi ita verba ſunt (j) ſed per querelaʒ irritatur. vt. C. de inoffi. teſtamen. l. iij. ⁊ infra eodē. §. mater.

inſtituere: vel nominatim exheredare dꝫ teſtatoꝛ: ne non iure faciat teſtamētum: ita ⁊ nepotez: neptēue ex filio neceſſe[a] eſt ei vel heredē inſtituere: vel exheredar̄: ne foꝛte eo viuo[b] filio moꝛtuo ſuccedendo: in locum eius nepos neptiſue: q̈ſi agnatione: rumpat teſtamentum.

¶ Idqꝫ lege iulia velleia[c] prouiſum eſt: in qua ſimilis[d] exheredationis modus ad ſimilitudinem poſthumoꝛuꝫ demonſtratur.

¶ De iure pretoꝛio ſi in emācipati debēt heres iſtitui: vl' exheredari: maſculi noīatī: femine vo q̄litercūqꝫ: al's dat eis bonoꝝ poſſeſſio cōtra tabulas. Angelus aretinus.

¶ Emācipatos liberos iure[e] ciuili: neqꝫ heredes inſtituere; neqꝫ exheredare neceſſe eſt[f] qꝛ non ſunt ſui heredes[g]. Sed pretoꝛ

ADDITIO(i). Nota preteritionē matris factam de liberis non annullare teſtamentum. quod ideo procedit: qꝛ preteritio matris habetur pro exheredatione: vt videbitis in. §. maxer. infra eodē. Chriſtophorus.

a ¶ Neceſſe eſt. Cauſatiue. ſcilicet ne rumpatur teſtamentum: vt ſequitur: non p̄ciſe: vt. C. de adoptio. l. penu. §. q̄ in filio.

b ¶ Eo viuo. Secus ſi poſt. vt. ff. de iniuſ. rupt. teſtamen. ſi quis filio. ⁊ in hoc differt a vero poſthumo. † Item differt ab aſcendentibus: vt. ff. de inof. teſt. patre filium.

† Scilꝫ ... teſtatoris ... ſecus in ... nepote ... p' moꝛ ... vtri ... na ... to: vt h ... per do ... to.

c ¶ Velleia. nomen eſt cuiuſdā none legis: ſed ius galli aquilij antiquū eſt: ⁊ loquitur in vero poſthumo: vt ſtatim dicā: vt. ff. de liberis ⁊ poſthumis. l. gallus. §. ſi eius qui filium.

d ¶ Similis. In veris poſthumis: talis erat modus: vt ſi me moꝛtuo: naſcetur mihi filius: infra decem mēſes. vt. ff. de liberis ⁊ poſthumis. gallus. p̄imo reſpō. ⁊. §. j. ij. iij. ⁊. iiij. ſic ergo ⁊ hic per legem velleiam: ſi ſuus heres eſſe deſierit viuo teſtatoꝛe: vt. ff. de liberis ⁊ poſthumis. gallus. §. nūc videndum. ⁊ in hoc habet locum lex velleia. (j) ſic etiā eſt paritas ab inteſtato: vt infra de heredibus que ab inteſtato. §. cum autem.

ADDITIO(i). Cuius legis difficultates euitabis apponēdo talē clauſulam: omnes natos ⁊ naſcituros: qui mihi agnaſci poterunt in tali re inſtituo. Quo autem ad exheredationem: quaſi poſthumoꝛum: qui ſunt iam nati. et que debet fieri nominatim: ſic dices. Talez nepotem: vel pronepotez: ſi quando natus erit ex tali cauſa: exheredo. pꝛopꝛie enim poſthumi exheredari hodie non poſſunt. vt p Ioānem faber. ⁊ Ange. aretinuꝫ dic.

e ¶ Emancipatos. Iure ciuili. ſic infra de here. que ab inteſtato. §. emācipati.

f ¶ Neceſſe eſt. Nam nihilominus tenet teſtamentū. aliud in eo qui ē in poteſtate. vt. ſ. c. in pn.

ADDITIO. Dic taꝫ de iure ciuili: qꝛ non erat cognitus: ſꝫ etiam de iure pretoꝛio: quia pretoꝛ habet illas pro tabulis: ſi ſeptem ſignis teſtium ſignate ſint. ⁊ dat bono. poſſeſſio. ſm tabulas: vt lege. cum tabule. ff. de bono. poſſeſſio. ſm tabulas. nec de vitio preteritionis curauit. ſm Angelū areti.

g ¶ Sui heredes. ſupple: et quia deſierunt eſſe heredes ſui: al's non eſſet bona ratio: cum filij neceſſe habent patres inſtituere. licet non ſint patres ſui heredes ad filios. Filius autem emancipatus per capitis diminutionem deſinit agnatus eſſe: et remanet cognatus: qui non cognoſcitur a iu-

re ciuili. vt infra de hered. que ab inteſtato deferuntur. §. emancipati. ꝛ ſupra: de legitima agnatorū tutela. §. finali. ꝛ. ff. de bonorū poſſeſſione. ſed cū patrono. §. j. Accurſius. florētin.

a ¶ Feminini. Licet i ſuis eſſet diffferentia inter maſculos: ꝛ feminas: iure ciuili. vt ſupra eodē §. primo.

b ¶ Exheredati. ſcilicet rite. al's antē exhředato datur cōtra tabulas. vt. ff. de bonorum poſſeſſio. cōtra tabulas. l. non putauit. in §. nō queuis. Itē etiā inſtitutis datur cōtra tabulas ſi alius committat eis edictum (j). vt. ff. de contra tabulas l. iij. §. plane. ꝛ. ff. de lega. preto. petita. bono. poſſeſ. cōtra tab. l. ſi duo.

ADDitio. (j) Quam poteſt intentare ēt committēte inſtito. vt. l. non nunq̄. ff. de lega. preſtan. Angelus.

c ¶ Adoptiui libe. habent. quo ad adoptiuum patrem.

oēs tam feminini[a] ſexus q̄ maſculini: ſi heredes nō inſtituātur: exheredari iubet: virilis ſexus noiatim: feminini vero inter ceteros. Quia ſi neq̄ heredes īſtituti fuerint neq̄ ita (vt diximus) exheredati[b] pmittit eis p̄tor cōtra tabulas teſtī bonorū poſſeſſionem.

¶ Fili⁹ adoptiuus adoptione durante habetur pro extraneo: quo ad patrē naturalem: ꝛ habet idē ius quod haberet filius legitimus ꝛ naturalis quo ad patrem adoptiuū. ſed emancipatus a patre adoptiuo eſt extraneus quo ad eum: ꝛ habetur pro emācipato quo ad patrem naturalē. Angelus aretinus.

¶ Adoptiui liberi[c] q̄diu ſunt in poteſtate patris adoptiui eiuſdē iuris habentur[c]: cuius ſūt iuſtis nuptijs queſiti. Itaq̄ hředes inſtituendi[d] vel exheredandi ſunt ſcdm̄ ea que de naturalibus expoſuimus. Emancipati vero a patre adoptiuo: neq̄ iure ciuili[e]: neq̄ eo iure quod ad edictum pretoris attinet[f] inter liberos cōnumerātur. Qua ratiōe accidit vt ex diuerſo quo ad naturalē parētem attinet: q̄diu quidē ſint in adoptiua familia extraneorū ꝫ numero habeātur: vt eos neq̄ hředes inſtituere: neq̄ exhředare neceſſe ſit: cum vero emancipati fuerint ab adoptiuo patre[b]: tunc incipiunt in ea cauſa

d ¶ Inſtituendi. ab adoptiuo.

e ¶ Iure ciuili. qd̄. ſ. ius ciuile. ſ. adoptōis quo vocant ſui adoptiui ad hředitatē: alio iure ciui. ſ. per emancipationē ſublatū eſt: qd̄ eſſe pōt vt ſupra de leg. agnatutē. §. fina.

f ¶ Attinet. quod vocat emācipatos. vt ſupra proxi. §. ꝛ eſt rō: q2 definūt eē filij: ſed naturales nō pñt deſinere eſſe filij p emācipationē. vt infra de here. que ab inteſta. §. minus autem.

g ¶ Extraneorū. ff. de contra tabulas. l. j. §. ꝛ ſui iuris.

h ¶ Patre. ff. de contra tabulas emācipat⁹. §. penulti. in fin.

¶ Sed hec q̄dē. Caſus.

¶ Hic icipit ſcd̄a ps pricipalis iſti⁹ tituli in qua corrigit differentias iuris antiq circa exheredatiōes liberorū. Et ad vberiorē inueniendi doctrinā ſub diuidas iſtā ptē in tres pticulas. In quarū pria pte determinat Iuſti. de filijs q neceſſario hñt filios: vel liberos

filios vel legitimos nolatis inſtituere vel exhrdare. In ſcda pte determinat de legitimis tm. vz. de adoptiuis. In tertia z vltima pte determinat d illis quoꝝ preteritio hr pro exheredatione. Prima ps durat vſqz ad illud. §. Circa adoptiuos autē. ibi incipit ſecūda pars: z durat vſqz ad illum. §. Sed ſi in expeditiōe. ibi icipit tertia: z protendit vſqz in fine tituli. In prima parte pcedit primo

esse in qua futuri eſſent ſi a nāli patre emācipati fuiſſent

Circa inſtitutionem z exheredationem liberorum nō eſt hodie differētia in effectu: nec inter maſculos z femias z ceteros deſcendētes poſthumos: vl' iaz natos ſuos: vel

demū: z oēs ſiue ſint iam nati ſiue adhuc in vtero conſtituti. z poſtea nati ſunt eundē habētes effectū circa parentū ſuoꝝ teſtm̄ infirmandū. z hereditatē hūdum quē quidē effectuz filij

ſui: vel emācipati: pretēriti: vel exhr dati habere poterunt. Et hec dicunt i prima parte ſecūde ptis principalis vſqz ad. §. illā. circa adoptiuos. z caſus planus ē vſqz ad illū. §. Sed ſi in expeditiōe. ibi icipit tertia

emācipatos. Preti.

Sz h[a] qdē vetuſtas[b] itroducebat. Noſtra vo conſtitutio[c] inter maſculos z feminas in hoc[d] iure nihil intereſſe[e] exiſtimas: quia[f] vtraqz perſona i hoiuz procreatiōe ſimiliter nature officio[g] fungit.

aſſignās tres ratiōes quibus motus fuit ad corrigenduz ius antiquū. Secūdo determinat qualr correxit. Pone igit ſic caſus. Dicit Iuſtin. ꝙ hmōi dīlas ſerus z modi exhere. de quibus dictū eſt vſqz ibi vetuſtas. i. media iuris prudētia introducebat: ſed nr̄a cōſtitutio dīlas amouet z nihil iter maſculi. z feminini quātū ad moduz exhrdandi: vel iſtituendi intereſſe exiſtimauit. z hoc triplici rōne. Pria qa vtreqz pſone in procreatione hoium ſimili nāe officio funguntr. Scda rō: qz. l. antiq. xij. tabulaꝝ: oēs tā maſculos ꝙ̄ feminas pariter ad ſucceſſiōes parētū ab inteſtato vocabat. Tertia rō eſt: qz pretores ſecuti ſunt. l. duodecim tabulaꝝ: dando. ſ. filiabus: ſicuti z filijs preteritis bono. poſſeſ. contra tabu. in totū. Unde nos his rōnibus moti ſiſe ac ſimpler ius antiquū diffe rētijs explosis in filiab[9] z filijs z oib[9] alijs p virilē ſexū deſcendentibus nō ſā natis: ſed ēt poſthumis introduximus z ſtatuimus i ꝯſtōne nr̄a: vt oēs ſiue ſint ſui ſiue emancipati: aut inſtituant hrdes: aut nominatim exhere-

tia pticula ill[9] ſcde ptis pricipalis. z prio ponit caſum ſpālez: in quo ꝑteritio hr pro exheredatiōe. ſecūdo tractat de pſonis illis quaꝝ preteritio generaliter habet: z caſus planus ē: vſqz in fine tituli.

a Sed hec. ſ. ſupradicta: a pricipio tituli: vſqz ad. §. emācipatos. Et dic hec. ſ. dīlam ſexus: z gradus; z modi exheredatiōis. vt ſupra eodē. §. prio. z poſthumis. z. §. ſed feminini. nō autem dicit de his que poſtea vſqz mo do dicta ab. §. illo. emancipati.

b Vetuſtas. Ideſt media iuris prudentia: vt ſtatim ſequitur.

c Conſtitutio. C. de libe. preteritis: vel exhereda. l. maximam.

d In hoc. Al's enim multe dīle ſunt. vt. ff. de ſtatu hoium. in multis.

e Nihil itereſſe. In auctē. qb[9] modis na. efficiunt ſui. §. nō aūt. coll. vij.

f Quia. prima ratio.

g Officio. Ideſt ſimili officio. vna enī indiget altera ad procreationē ſobolis. z hec eſt prima rō legis duodecim tabularum. vt. C. de legi. heredi. l. lege duodecim tabularum.

tres ratiōnes quare ... ſit ... feminam

¶ Et lege antiq̄ [a] duodecim tabularum oēs ſimiliter ad ſucceſſionem ab inteſtato vocabant: quod ⁊ p̄tores poſtea ſecuti eſſe videtur [b] ⁊ iō ſimplex [c] ac ſimile ius ⁊ in filijs ⁊ in filiabus: ⁊ in ceteris deſcendentibus per virilem [d] ſexū perſonis non ſolum iam natis: ſed etiā poſthumis introduxit: vt omnes ſiue ſui ſiue emancipati ſint: vel heredes inſtituātur: vel nominatim exheredent: ⁊ eundē [e] habeant effectum circa teſtamēta parētum ſuoꝝ infirmanda: ⁊ hr̄ditatē auferendam: quem filij ſui: vel emancipati habent ſiue iam nati ſint: ſiue adhuc in vtero ꝯſtituti poſtea [f] nati ſint. Circa adoptiuos autem filios certam induximus diuiſionem que in noſtra conſtitutione [g] quam ſuper adoptiuos tulimus continetur.

¶ Preteritio militis in expeditione teſtātis ſi ſcit ſe habere liberos: ꝓ exheredatione habetur. Angel. areti.

¶ Sed ſi in expeditione occupatus [h] miles teſtamentum faciat: ⁊ liberos ſuos iam natos: vel poſthumos noīatim nō exheredauerit: ſed ſilētio preterierit: non ignorans [i] an habeat liberos: ſilentiū eius pro exheredatione [k] noīatim facta valere: cōſtitutiōibus principum cautum eſt.

¶ Preteritio m̄rna: vel per m̄rnam lineam aſcendētium habetur pro exheredatione. Areti.

a ¶ Lege antiqua. ⁊ argumentatur ex iure antiquo: ſic ſupra qui ma. ac. poſ. §. finali. ⁊ hec eſt ſecunda ratio. b ¶ Videntur. Scilicet dando filie bono. poſ. contra tabu. in totum. licet non poſſit dicere: nullam: vt ſu. vt. C. de liber. pre. l. maximum. ibi. Et ſi preteritus ⁊c. et hec eſt tertia ratio. c ¶ Simplex. Ad differentiam antique diſtinctionis: vt ſupra eo. §. j. d ¶ Per virilem ſexum. Quid de deſcendētibus per femininum? Reſpō. Admittunt: ſed cum diminutiōe tertie partis: vt infra de here. que ab inteſtato. §. diui. ⁊. C. de col. bo. l. illam. e ¶ Eundem habeant effectū. Quo ad cōmodum: diuerſo tamen iure. nā ſuus preteritus. ⁊ dicit nullum: et contratabulas habet ſi non vult dicere nullum quando preteritus eſt. Sed emācipatus tm̄ habet contratabulas: vt. C. de libe. pte. maxime. §. ſancimus ita q̄ ⁊c. ⁊. ff. de legat. pre. is qui. Si autē exheredētur habent querelā omnes: vt. ff. de contratab. l. non putauit. §. nō quis. ⁊ de inoffi. teſta. l. papinianus. f ¶ Poſtea nati ſūt. Qui exhēdari nō poſſūt: vt diximus. ſ. eo. §. poſthumi. g ¶ Conſtitutione. C. de adoptioni. l. cum in adoptiuis. ⁊ rect. inf. ſ. de ado. §. ſz hodie. h ¶ Sed ſi. Occupatus quid ſi non eſt in expeditiōe? Reſpon. ius cōmune obtinet: vt. ſ. de teſt. mi. §. iii. i ¶ Nō ignorans. Si enim ignorat: non valet teſtamentum: vt C. de teſtamen. mili. l. ſicut certi iuris. †niſi fuerit eius animi: vt ſi filiū haberet eſſet exhēds. vt. ff. de teſta. mil. l. q iure mili. k ¶ Pro exheredatione. Idēq; querela inofficioſi teſtamēti agitur: ſz hoc cū miles eſt pr̄familias: nam tūc nō pōt habere locū caſtrēſe peculiū: ſi enim eēt

† Nota q̄ ēt ex l. xij. ta. ita admittebatur ab inteſtato femina ſicut maſculus ſ3 Ange.

Heres ſuus p̄teritus h3 duo remedia emācipatus vnicum.

Querela dat̄ emācipatis.

† Et ſi verba eēnt gn̄alia apta cōprehendere omnē naſciturū ſ3 Bal. ſ3 Angel. dubitat hic. ſec9 tm̄ in pagano. vt ſ p eū.

filiuſfamilias nõ haberet locũ q̃rela: vt. C. de inoffi. teſta. l. ſi. §. ſi.

ADDITIO. Iſta gl. hodie ẽ falſa: vt no. ſ. de teſt. mil. in gl. ſup ṽbo cõt.

a ❡ Mater. Idẽ intelligo: in ſilentio liberorũ: ad m̃rnaz lineã: vt. C. de inoſ. teſta. l. cũ ſi-lium. Accur.

ADDITIO. Et hec vera q̃ſi fuit iſerta cã: ⁊ tũc ad-hoc matrem vl' eius lineã h3 pro exhe-redatione: et h3 locũ q̃rela vt hic. Quo aũt ad patrẽ ⁊ eius lineaz ſi ſit facta p̃te-ritio a filio i p̃tãte: compe-tit ius dicen-di nullum: ſi ab emãcipa-to: daẽ ↄtratabu. Sz hodie nõ exp̃ſſa cã teſtm̃ ẽ nullũ: vt. ꝰ. aliud quoq3 ca-pitulũ in auc. vt cũ de appel. cogno.

b ❡ De iure ciuili. Quia nõ h3 eos in p̃tãte: vt. j. de here. q̃li. ⁊ diffe. §. ceteri.

c ❡ Edicto. Quo emãcipati vocanẽ: vt. ſ. co. §. emãcipatos. q2 eos non põt emãcipaẽ. vñ ↄtabulas locũ nõ h3: vt hic ⁊. ff. ð ↄtabul. illð. §. ad teſtamẽta.

d ❡ Eis. Scilicet deſcẽdẽtibus per li-neam femininã: datur tñ ⁊ alijs ⁊ his marie vt. C. de inoffi. teſtamẽ. l. filiã.

e ❡ Paulopoſt. vt. j. ð ioffi. te. p totũ.

Pretericio an habeaẽ pro ex-hereda-tione.

❡ Mater[a]: vl' au[us] maternus: neceſſe non habent liberos ſuos: aut heredes i-ſtituere: aut exhere dare: ſz poſſunt eos ſilentio omittere. Nam ſilentium ma tris: aut aui mater-ni: ⁊ ceterorum per matrem aſcenden-tium tãtũ facit quã tuz exheredatio pa tris. Neq3 eniz ma-tri filium: filiamue: neq3 auo materno nepotez: neptemue ex filia: ſi eũ eamue heredem non inſti-tuat exheredare ne ceſſe eſt: ſiue de iu-re[b] ciuili queram[us] ſiue de edicto[c] pre-toris quo pretor pre teritis liberis con-tratabulas bonorũ poſſeſſione promit-tit. Sed aliud eis[d] adminiculum ſer-uatur: quod pau-lo[e] poſt: vobis ma nifeſtum fiet.

❡ De heredibus in ſtituendis[f].

Continuatio.

❡ De heredibus inſtituendis.

❡ Cõtinuaẽ hoc mõ. Uidimus. ſ. de ordinatiõe teſtamẽtorũ. in ti. de teſta. ordi. Uerũ q2 cã efficiẽs fuit neceſſa-ria: iõ poſtea poſuit ð pſonis teſtãtiũ: vt in ti. de teſtamẽ. mili. ⁊ q teſtari nõ p̃nt. in titu. qb[us] licet facere teſtamẽtũ vel nõ: al's eſt titulus: qui. nõ eſt per. facere teſtamẽ. Uerũ q2 in teſtamẽtis heredes inſtituunẽ. Uidẽdũ eſt ergo de hoc titulo. Aretin[us]. Uel ſic. Uiſuz eſt. ſ. de filijs taz natis q̃3 naſcituris heredib[us] iſtituẽdis: vel exheredãdis. Nunc ſequiẽ videre gñal'r de extraneis heredib[us] iſtituendis.

f ❡ Inſtituẽdis. Id eſt q p̃nt iſtitui. vt j. co. vſq3 ad §. ſi plures. ⁊ §. ſi. Itẽ ⁊ q̃li ter debeãt i-ſtitui vt. j. e. §. ſi plres. vſq3 ad. §. ſi.

Diuiſio

Heredes. ❡ To tus iſte titu-lus diuidiẽ i ſeptẽ partes. Pr̃io põit re gulã gñalẽ q nõ ſolũ liberi: ſz ẽt ſerui: ⁊ nõ tm̃ pro-prij: ſz ẽt alieni p̃nt heredes inſtitui. Scðo declarat q̃liter ppri[us] ſeru[us] põt inſtitui: ⁊ qs dicatur pprius ſeruus. Tertio qs dicaẽ alienus ⁊ quõ põt i-ſtitui. Quarto q nõ tm̃ vnus: ſz ẽt plu res p̃nt heredes iſtitui. Quinto ponit diuiſionez portionis hereditatis: ⁊ de effectu ipſius. Sexto de iſtitutiõe ſub cõditiõe. Septio q ẽt ignot[us] teſtatori põt heres iſtitui. Scða ibi (Proprios aũt.) Tertia ibi (Alienus ſeruus.) Quarta ibi (Et vnũ hoiem.) Quita ibi (Hereditas plerũq3.) Sexta ibi (Hs ⁊ pure.) Septia ibi (Hi quos.) Uel diuidas vt diuidit hic gl. ru. Are. ❡ Hides. Caſus. ❡ Ponẽ igiẽ ſic ca ſum in p̃ma p̃te. Dñe vos vultis tra-cta. de here. iſti. dicatis igiẽ mihi q p̃nt heredes iſtitui: Ad hoc reſpõ. Amice heredes inſtitui p̃nt tam liberi homi-

pena: vt ibi. Qui bona egerũt: ibũt i vitã eternã: q vo mala: in reſurrectione iudicij.i.pene eterne. Q ñq3 p pceſſu iudiciali: vt.c.j.de iudi.li.vj. Et iſta xv.ſignificata iudicij pñt his verſib⁹ compreheñdi. Actio.lis auctor for⁹: arbiter vlti ma velle. Queſtio diſcre.ſẽ. iſtã. diſcuſſio poſſe. Pernicioſa pena pro ceſſus iudicialis. Facit capi.in iudi. de re.iudica ta libro. vj.

vel plus. Prodigus eſt ai vitio retinẽda pfundens. Qui retinet dãda cupide: cenſet̃ auarus. Largus qui ſũptũ facit ex ratione libẽter. Uide notata in.c.ex parte: extra de conſue.

a.l. Itẽ furioſi nõ pñt: quia.

Verſus

a ¶ Itẽ furio ſi. Repe te non poſ ſũt teſtamẽ tũ facere.

b ¶ Furio ſi. Hac rõne: idẽ in mẽte capto dicã: vt argu.ff.d verbo. obli. a tytio.in fi.

¶ Itẽ furioſi ª q mente carent. Nec ad rẽ pertinet ſi impubes poſtea pubes: aut furioſus poſtea cõpos mentis factus fuerit ⁊ deceſſerit. ¶ Furioſi ᵇ aũt ſi per id tẽpus fecerint teſtm̃ quo furor eoꝝ inter miſſus eſt: iure teſtati ᶜ eſſe videtur: certe eo qḋ ante furorẽ fecerint teſtamento valente: naz neq3 teſtm̃ recte factũ neq3 vllũ aliud negociuz ᵈ recte geſtum poſtea furor interueniẽs pimit.

¶ Non valet teſtamentum prodigi factũ poſt interdictũ: ſed prius factũ ſic. Ange.areti.

¶ Itẽ pdigus ᵉ cui bonorum ſuorũ adminiſtratio ᶠ interdicta eſt teſtamentum facere nõ põt. ¶ Sed id. qḋ ante fecerit q̃3 iterdictio bonorum ſuoruz ei fiat: ratum ᵍ eſt.

¶ Mut⁹ ⁊ ſurdus poſſunt certis caſibus cõdere teſtamẽtum: ſed nõ ſemp. b.d.prio. Et vitium

f ¶ Adminiſtratio interdicta eſt ſi dicas a iudice planũ eſt: ſi dicas a lege. vt quia crimen.l. iu liſe.ma. cõmiſit: multo minus teſtatur: ſed ⁊ tũc prius factuz rũpit̃. vt.C. ad.l.iu. ma. l.fina.

ADDITIO. Et ſufficit q fiat preconizam publice cũ cauſe cognitiõe q nemo cõhat cũ eo. vel q iudex declaret eũ eſſe pdigũ: vel det ei curatorem tanq̃3 prodigo: ſeu aliter notorie prodigus exiſtat.

c ¶ Teſtati. vt.C.e. furioſuz.in pñ. ADDITIO. Idẽ in dubio ſi tp̃s teſtamenti erat remotum a tempore furoris: ſed ſi vicinũ tunc ex qualitate ipſius act⁹ pſumit̃ fuiſſe ſane mẽtis vl' nõ. Et q̃liter pbet̃ furor. vid' Ang.h.

d ¶ Negociũ. vt vſucapionẽ ichoatã. vt.ff.de vſucapionib⁹. iuſto.§.cuz vel poſſeſſionẽ q̃ſitam. vt.ff.de acqui. poſſeſ.ſi is qui animo.ſic.ff.de pecu.l. quam tuberonis.in principio.

Prodigus qs eſt.

e ¶ Itẽ prodigus eſt qui neq3 finez neq3 modũ h3 in expenſis. vt.ff.de cu rat.fur.lege prima.

ADDITIO. Na pdigus dat dãda ⁊ nõ dãda. auar⁹ tenet tenẽda ⁊ nõ tenẽda: larg⁹ mediũ tenet iter vtrũq3:

g ¶ Ratũ eſt. qd ſi fiat iterdictio cũ tñ non ſit pdigus: Rñ. forte nõ valet iterdictio. arg.ff.de tu. ⁊ curatori.da. ab his.l.ſcie. (j) Sed cõtrariũ vez ẽ cuz ſit facta cõ ius litigatoris tm̃: nõ contra ius legis.ff.que ſen.ſine appellatio.re.l.j.in prin. ⁊.§.j. ⁊.C. qñ puo. non eſt neceſſa.l.ſecunda. Uide.c.cũ inter. extra de re iudica.

ADDITIO (j) Et hoc vez qñ datus ẽ ſimpl'r curator ipuberi tãq3 puberi: vt.l.ſi tutor petit⁹.ff.eo. ſecus ſi tanq̃3 pdigo cũ nõ ſit. vt h i ſi. ⁊ ẽ rõ: q pupillũ declarat natura: ſ3 pdiguz ipſe iudex: vl' q curatoris datio faci-

lius. l. ſolo tractu tpīs pdit vires q̄ p̄digalitas: vbi exigitur certitudo reditus ad ſanā mentem. Angelus.

a ¶ Itē ſurdus. Non ſemp: ſed quādoq; poſſunt ſȝ diſtinctionē ſeq̄ntē.

ADDITIO. Quidā dicunt debere itelligi de muto ⁊ ſurdo a caſu: ⁊ tunc miles teſtabiṫ licētia p̄ncipis his in caſibus in quib⁹ paganus nō poſſet. g ¶ Sed ſiqs. ſic. ſ. e. §. p̄terea. ⁊. §. ſi furioſi.

ſuperueniens poſt teſtamentū perfectū nō nocet. Areti.

¶ Itē ſurd⁹ ⁊ mutus non ſemp[a] teſtamētū facere poſſūt. vtiq; aut ð eo[b] ſurdo loqmur q oīno nō exaudit non qui tarde exaudit. ¶ Nā ⁊ mut⁹ is itelligiṫ qui eloq nihil pt nō qui tarde loquitur. ¶ Sepe eniȝ ⁊ iā lr̄ati ⁊ eruditi[c] hoīes varijs caſibus ⁊ audiēdi ⁊ loquendi facultatē amittunt[d]. ¶ Unī noſtra cōſtitutio[e] etiaȝ his ſubuenit: vt certis[f] caſib⁹ ⁊ modis ſm normaȝ eius poſſint teſtari aliaq; facē q̄ eis p̄miſſa ſunt. ¶ Sed ſiqs[g] poſt teſtm̄ factū aduerſa valitudine: aut q̄libȝ alio caſu mutus aut ſurdus eſſe ceperit: ratuȝ nihilomin⁹ manet eiuȝ teſtamētū.

¶ Cecus cū ſolēnitate cōi non poteſt facere teſtm̄: ſȝ ſeruando quandā ſolēnitatē ſpecialr̄ ad hoc aſſignatā. Are.

¶ Cecus[h] aūt nō pōt facē teſtm̄ niſi p obſuationē[i] quā lex diui Iuſtini patris[k] nr̄i itroduxit.

¶ Capt⁹ apud hoſtes teſtm̄ facē non poteſt: ſed prius factuȝ ſi ibi moriatur ex lege cornelia. vȝ ſi redeat ex poſtliminio. Aretinus.

¶ Eius q apud hoſtes[l] ē teſtm̄ qd̄ ibi fec nō[m] vȝ iur̄ poſtliminij q̄uis redierit. ¶ Sȝ qd̄ dū i ciuitate fuerat[n] fecit ſiue redierit valet iure poſtliminij[o]: ſiue illic ðceſſerit: va

b ¶ De eō ſurdo: ſic. ī. de iut. ſti. §. mutum.
c ¶ Et eruditi. Sȝ in morbus.
d ¶ Amittūt. ⁊ maxie ipſi aduoca. ADDITIO. vt ī eo puniā tur ī q̄ delīq̄rūt. c. lr̄as. de tēpo. or. c. paſtoralis ⁊ in. pa. ⁊. c. ſi. ð imu. eccl. cū ſi. qz p q̄ð qs peccat: p hec ⁊ torquetur.
e ¶ Cōſtitutio. vt. C. q teſta. fac. poſ. diſcret.
f ¶ Certis. vt mutus ⁊ ſurdus caſu vel mut⁹ tm̄ ſiue nā ſiue caſu: ſi ſcribere nouit ſua mān ſcribat teſtmētū. Si aūt p aliū ſcribeṙ velit: impetret h a p̄ncipe: vt. ff. eo. ſi mut⁹. Idē ſi ſurd⁹ tm̄ caſu ē vel ēt nā teſteṙ ſi vult ſi pōt loq articulate: vt. C. q teſtamē. fa. poſ. diſcretis. ſi āt nā ē ſurd⁹ ⁊ mut⁹: nō pt niſi ſit miles: vt. ſ. titu. j. §. quinimo.

h ¶ Cec⁹. Naliter vel caſu: ⁊ oib⁹ t⁹ vtroq; lumine: ſecus ſi vno tm̄: vt C. de execututo. l. fraẗ.
i ¶ Per obſeruationē. ſ. vt corā. vij teſtib⁹ ⁊ tabellione: vl alio loco eius ſi nō inueniatur tabellio diluciḋ⁹ voluntatem ſuā ðclaret: ⁊ ī heredib⁹ ⁊ in legatis ⁊ oīa ī ſcriptis referantur: vt. C. e. hac ꝯſultiſſima.
k ¶ Patris nr̄i: al. mei. ſic. ſ. ð do. §. eſt ⁊ aliud.
l ¶ Eius. Apð hoſtes ſ. vt capt⁹ vl obſes: vt. ff. e. l. obſides.
m ¶ Nō vȝ Quia ſui ſe vel āīi: vt. ſ. de iure pſonarum. §. ſerui. ⁊. ff. de lib. ho. exhi. l. ſecunda.
n ¶ Fuerat. Ante captiuitatem.
o ¶ Poſtliminij. Q ð fingit eū ſp in ciuitate fuiſſe: vt. ſ. qb⁹ mod. ius pa.

Teſtamētū p̄ceccū ſacēdi ſolēnitas

po. soluit. §. si ab hostibus non autem l. cornelia. ita fingit: et quod dicit. C. de capti. l. j. et l. captuꝫ. improprie ponit l. cornelia pro iure postliminij.

Legis corne- lie fi- ctio.

¶ Ex lege cornelia: que fingit eum prima hora captiuitatis mortuũ et sic liberũ: vt. ff. e. l. lege cornelia: aliud esset si nulla esset fictio: vt i seruo pene facto: vt j. qbus modis testa. l. fir. §. nõ tñ.

Testm̃ facere multis phibe- tur a iu re.

Ultimo no. q. rñ. sũt psone et plures que testari nõ possũt. Filiussamilias. Jtẽ seruus: vt. ṡ. eo. i priu. et. ff. cod. si filius. Jtem ipubes. Jtẽ furiosus. Jtẽ mentecaptus. Jtẽ pdigus. Jtẽ mut⁹. Jtẽ cec⁹. Jtẽ surdus: vt. ṡ. e. §. preterea: et. §. Jtẽ furiosi. §. Jtẽ pdigus. §. Jtẽ surdus: et. §. cecus. Jtẽ dãnat⁹ ad mortẽ naturalẽ vl' ciuilẽ: vt. ff. e. l. ei⁹ qui. §. j. vsqꝫ ad finẽ. Jtẽ obses: vt. ff. e. l. obsides. (j) Jtem de crimine famoso dãnatus: vt. ff. eod. is cui. §. fi. et l. cũ lege. Jtẽ de statu suo dubitãtes: vt. ff. eo. de statu. et l. qui in dñi. Jtem monachus: vt i aucten. de monac. §. illud: sed hodie ſm quosdã corrigit: vt in aucten. de sanc. epis. §. si qua mulier. Jtẽ is cui iterdicit bonis a lege. vt. C. de hereti. et mani. l. manicheos: et ad. l. iuli. ma. l. vlti. Uñ versus. Testari nequeunt impubes: religiosus. Morti dãnat⁹: et sub patre filius: obses. Prodigus: et stult⁹: dubi⁹: seru⁹: furiosus. Crimine dãnatus: cũ muto: surdus: et illum: Qui maiestateꝫ lesit: cecum quoqꝫ iungas.

ADDITIO (j) Intellige si sint dati p pace teneñda: et a ppl'o ro. in qbus hꝫ locũ ẽt lex cornelia. ſm Joã. fab. al's si dati ab alia ciuitate vl' dño si si sunt sui. vt p Ange. aretinum hic.

let ex lege cornelia

¶ De exheredatione liberorum.

¶ Filius oꝫ heres institui: vel noiatiꝫ exheredari. Al's ãt preteritus dicit testamentũ ipso iure nullum. Filij võ familias vel alij vlterioris gradus masculi per virilẽ sexũ descẽdẽtes pteriti nõ rũpebant testm̃: sꝫ habebant ius accrescẽdi et poterant iñ ceteris exhereda ri. h. d. Aretinus.

¶ De exheredatione. ¶ Jsta rubrica cõtinuat per glo. j. j. in nigro. Ange. Uel sic. Dictũ est. ṡ. de testamẽtis et eoꝝ ordinatione veꝝ qꝛ in testamentis quãdoqꝫ liberi exheredant: ideo seqtur rub. de exhe. lib.

Non tamẽ. ¶ Jsto tus iste titulus diuidit principalit i tres partes. Primo ponit qd iuris erat de iure antiquo circa exheredationẽ liberoꝝ: et qua forma exheredabant. Secundo qualiter hodie exheredari debeant. Tertio aliqua dubia circa pdicta subinfert. Scd'a ibi (Sed hec qdeꝫ.) Tertia ibi (Sed si in expeditiõe.) Jtẽ p'ia subdiuit. Nã primo ponit quãdã ptinuationẽ ad pcedẽtia. Scdo ponit qual'r exheredationem fieri de iure antiquo sufficiebat de liberis natis et in potestate: et pmũ locũ siue gradũ obtinẽtibus. tertio de liberis nasciturís vel de natis non obtinẽtibus primũ gradum. Quarto de emancipatis. Quinto de liberis ciuilibus tñ et de eorum exheredatione. Secũda ibi (Sed qui filiũ.) Tertia ibi (Posthũi.) Quarta ibi (Emencipatos.) Quinta ibi (Adoptiui.) Aretinus.

¶ Non tñ. Casus. ¶ Pone igit sic ca. i. j. parte. Dñe la video d hac obseruatione solẽni obseruãda in testõ: nunqd sufficit hmõi obser. ad hoc q testm̃ iexpugnabil'r valeat: Rñ. q si. Nõ enim vt oino valeat testm̃ sufficit predicta obseruatio quã. ṡ. de te. ord. exposuim⁹: sed testõr q filiuꝫ in ptãte hꝫ eũ vel heredẽ in testõ istituere vel noiatim exheredare necesse est. Si. n. eũ sub silẽtio pterierit inutile erit testamẽtũ: et imãtũ erit inutile: vt lꝫ iste

filius ꝑteritus viuente teſtatore mor‑
tu⁹ fuerit: nemo tñ ex eo teſtõ heres
exiſtere poterit: ⁊ hoc ea rõne: qꝛ pre‑
terito filio in pñte tpe facti teſtamẽ‑
ti exiſtente teſtm̃ ipſo iure nullũ fuit:
⁊ hoc verũ fuit in filijs maſculis p̄mi grad⁹: ſꝫ ſecus erat i filiab⁹. Naꝫ nõ ita ꝺ filiabus vł alijs liberis vtriuſqꝫ ſex⁹ in ꝓmotiori gradu ꝯſtitutis apḋ veteres obſeruabaẗ. Neqꝫ enim exheredabãtur ⁊ teſtm̃ ꝓpter heredis ꝑteritionẽ nõ īfirmabaẗ: ſed non valebat etiã ſuus accreſcẽdi vſque ad certã portionẽ .i. dimidiã

Non tamẽ[a] vt omnino valeat teſtamentum ſufficit hec obſeruatio quã ſupra [b] expoſuim⁹. ¶ Sed qui filium[c] in poteſtate[d] habet curare debet vt eũ heredẽ iſtituat vel exheredẽ eũ noiati faciat. ¶ Alioquin ſi eũ ſilẽtio ꝑterierit[e] inutiliter teſtabitur: adeo[f] qdem vt ſi viuo patre fili⁹ mortuus ſit nemo[g] heres ex eo teſtamẽto exiſtere poſſit: qꝛ ſcilicet ab initio nõ conſtiterit[h] teſtm̃. ¶ Sed non ita[i] de filiabus ⁊ alijs per virilem ſexũ deſcẽdẽtib⁹ liberis vtriuſqꝫ ſexus antiquitati fuerat obſeruatum. ¶ Sed ſi nõ fuerant ſcripti heredes ſcripte ue: vł exheredati exheredate ue: teſtm̃ qdeꝫ non īfirmabatur[k]. ¶ Jus autẽ accreſcẽdi eis ad certam portionẽ[l]: ꝑſtabaẗ.

filij portionẽ quã hĩturi eẽnt ab inteſtato eis ꝑſtabaẗ: nec ſolũ fuit hmõi dñia iter filios maſ. ⁊ hmõi pſonas: ſꝫ etiã alia: qꝛ lꝫ filij maſ. noiati debeãt exheredari nõ tñ ſupradictas pſonas noiati exheredaẗ parẽtib⁹ erat neceſſe: ſꝫ licebat eis illas pſo. iter ceteros exheredare. Sꝫ do. di. mi. qd ẽ exheredare noiati? Ad h̃ rñ. Ami. exheredare noiati vł q ꝓprio noie expreſſo exheredat veluti ſi teſtator di. Titi⁹ filius me⁹ exheres eſto: vel nõ adiecto ꝓprio noie: ſꝫ appellatiuo tm̃: vtputa ſi teſtatore viuo ſolũ filium habuit.

a¶ Nõ tñ. Lꝫ dicta obſeruatio. ſ. ꝺ te. or. ſolẽnis ſit. Nõ tñ ⁊c̃. Vel ſic. ſ. ꝺ ea obſuatiõe q̃ eſt circa fidẽ ⁊ ꝓbatiõe ſatis dictũ ẽ: nũc de ea q̃ eſt circa pietatẽ dicẽ ſtũ eſt: ⁊ lꝫ ea obſeruatiõ q̃ circa fidẽ ẽ ſat diligẽs ſit non tñ ⁊c̃.

b¶ Supra. Sclꝫ in titu. ꝺ teſta. ordi.

c¶ Filiũ: etiam militem: vt. ff. de li be. ⁊ poſthu. filiusfamilias.

d¶ In pñte. Secus in emã. iu. ci. ſꝫ idẽ iure pretorio: vt. j. eo. emãcipato. Accurſi⁹.

ADDITIO. Immo hodie ꝑteritus dicit nullũ etiã de iure ciuili ſicut i pñte ꝯſtitutus: vt p gl. in. §. exheredatus. in auten. de here. ⁊ falcid. Angelus.

† Et ibi ẽ caſus in q̃ et hodie neceſſaria eſt bonoꝝ poſſeſ. ⁊ alios viginti vide p Ange. qḋ eſt magne vtilitatis: qꝛ eã libe ri īfra annum cognati ꝓ lꝫ fra cẽtũ dies tm̃ ⁊ nõ ſolo animo ſꝫ corã ꝑtore agnoſcãt.

d¶ Preterierit. Sclꝫ nec iſtituẽdo: nec exheredando: vt j. de hered. q̃ ab inteſta. §. eadẽ: nec ipſo iure valet vt. C. de libe. pre. l. maximum.

e¶ Adeo. Scilicet inutiliẗ teſtabiẗ.

f¶ Nemo. ff. de iniuſto rup. teſta. ſi filio. §. ſi contra. Solu. ibi filius viuit: hic nõ. Vel hic iure ſtricto: ibi equo.

g¶ Nõ ꝯſtiterit: alioꝺ ſi ꝯſtitit: lꝫ poſtea rũpaẗ: ⁊ iteꝝ moriẗ: vt i poſthũo vt. ff. de iniu. rup. teſ. poſthu. i ꝑn. † ⁊ j. eo. §. poſthu. ibi qḋ ⁊c̃. Nec eſt miꝝ qꝛ ſi ab initio rũpiẗ agnatiõe poſthumi eo mortuo cõualeſcit. argumẽtum ff. de regu. iur. l. quod ab initio.

h¶ Sꝫ ſi ita. No. ex vna pte põit filios tm̃ ⁊ filias: ⁊ oẽs ex maſ. vł fe. deſcẽdẽtes.

i¶ Nõ īfirmabaẗ: ꝟ. j. ⁊. §. ſed feminini. Solu. vt ibi.

k¶ Ad certã portionẽ. Sclꝫ dimi‑

dũ eius q̄d ab inteſtato habituri eſ-ſent: vt. C. de libe. pre. maximũ: circa mediũ: ibi cũ enĩ ꝑ cõtra tabulas ⁊c.

a ℭ Sed nec. Hec eſt ſecunda diffe-rentia inter predictas perſonas.

Pone igit̃ ſic ea. Dñe iã video q̄d iu-ris ẽ circa exheredationẽ liberoꝝ iã natoꝝ: ſꝫ q̄d dñe ſi teſtator reliquerit vxorẽ ꝑgnantẽ: nũq̄d neceſſe hꝫ exhe-redare vel inſtituere vtrū: R̃n. q̄ ſic.

ℭ Sed nec[a] noia-tiꝫ eas ꝑſonas exhe-redare parentibus neceſſe erat: ſed li-cebat inter cete-ros[b] hoc facere.

ℭ Exheredatio no-minatim fit dupli-citer. Aretinus.

ℭ Nominati autẽ quis exheredari vi-detur ſiue ita exhe-redetur. ℭ Tytiꝰ filius meꝰ exheres eſto: ſiue ita filius meus exheres eſto non adiecto ꝓprio noĩe. ſ. ſi alius filius non extet.[c]

ℭ Etiaꝫ poſthumi debẽt iſtitui vel ex-heredari: als nato poſthumo rũpit̃ te-ſtamẽtũ: ſꝫ valet ꝑ-us. Et femina po-ſthuma oliꝫ iter ce-teros poterat exhe-reditari cuꝫ legato: maſculꝰ ṽo poſthu-mus noiatiꝫ. Areti.

Exhe-redatio inter ce-teros q̄ lĩb̃ fit.

b ℭ Inter ceteroſ. Scꝫ hoc mõ vnũ de filijs me-is exheredo vel vno iſti-tuto ſic dico reliquos ex-heredo: naꝫ niſi diceret ceteroſ exhe-redo: ſꝫ di-cat filiũ me-um exhere-do: cũ plꝛes habeat ne-mo exhere-datus vĩ: vt ff. de libe. ⁊ poſthu. l. ij. ſꝫ ſecꝰ erit in iſtis: nã bene valet: vt hic dicitur.

c ℭ Non extet. Item alijs modis vt oẽs liberi ſint exheredati: ⁊ ſi ſit vnus tñ. vt. ff. de lib. ⁊ poſthu. tytius. i pn̄. Item ſi dixerit alia ṽba q̄cũqꜫ dũmõ certa: vt. ff. ſi cer. pe. l. cer. ⁊. ff. ꝺ inիu. rup. teſt. poſthumi. §. noiatim: ⁊. ff. de lib. ⁊ poſthu. l. j. ⁊. ij. ſed ſecus ſi dicat filiũ meũ iſtituo: ceteros liberos ex-heredo. vl' ſeiũ extraneũ iſtituo: libe-ros aũt exheredo: ⁊ h̄ nõ dicit oẽs vt nõ ꝯdicat ꝑn. gl. Nã dicoꝛ exheredaꝛ filiũ iter ceteros: qꜫ mixtio fit cũ cete-ris i remotioꝛibꝰ gradibꝰ ꝯſtitutis: vn-de non valet cum debeant exhereda-ri nominatim: vt hic dicitur.

ℭ Poſthumi q̄qꜫ. Caiuo. ℭ Hic icĩ-cit. ij. ps ſcꝺe ſubdiuiſiõis i q̄ ſic ꝓce-dit. Pꝛio tractat ꝺ ṽbis poſthumis. primo aſſignãdo ꝯſtetatẽ iter eos po-ſthumos tã maſculini q̄ꜫ femi. ſexus quẽad. exheredanẽ. Scꝺo deter. ꝺ ex-heredatiõe coꝝ q loco poſthũoꝝ ſũt.

Nã nõ ſolũ nati liberi: ſꝫ ẽt poſthu-mi exhere-dari debẽt: vel heredes inſtitui: ⁊ in eo par oiuꝫ poſthumoꝝ ꝯditio eſt q̄ quocũqꜫ po-ſthumo ſiue maſculini ſe-xus: ſiue fe-minini ꝑteri-to nõ valet teſtm̃: qꜫ ſi naſcat̃ po-ſthumus vel poſthũa na-tiuitate eiꝰ rũpit̃ teſtm̃: vñ ſi mulier ꝑgnans de q̄ ſperabat̃ poſthumus naſciturus edi-derit abortiuũ nihil erit ĩpedimento heredibꝰ ĩſtitutis ad hereditatẽ ex te-ſtamẽto adeundã. Nã iſte abortiuus qui mortuꝰ natꝰ eſt vl' ꝯtra formã hu-mani gñis editꝰ pro iã nato habetur: ſed lꝫ in hac particula ſit ꝯditio oiuꝫ poſthumoꝝ parificata: in alio tñ dif-ferũt: nã feminini ſexus poſthume vl' noiatiꝫ vel inter ceteros ſolebãt exhe-redari: prout placuit teſtatori: ita tñ vt ſi teſtator hmõi ꝑſonas inter cete-ros exheredaret aliq̄d eis legaret: ne videreñ̃ hmõi poſthũe ꝑ obliuionẽ a teſtatore ꝑterite eẽ: ſed ſecꝰ erit in ma-ſculis poſthumis. Poſthumos enim maſculos: puta filiũ: ⁊ deinceps ſtatu-tũ eſt nõ poſſe aliter recte exhereda-ri. Sꝫ dñe ꝓ deo q̄liter põt poſthumꝰ noiati exheredari: ſi teſtator de ſexu faciat mẽtionẽ: R̃n. q̄b mo. Quicũqꜫ mihi filꝰ maſculꝰ geitꝰ exheres eſto.

¶ Poſthumi quoq; liberi vel hḗredes iſtitui[a] debēt vl' exhḗdari. ¶ Et i eo[b] par oīuz[c] ꝯditio ē: qđ ⁊ in filio poſthumo ⁊ in quolibet ex ceteris liberis ſiue feminini ſexus ſiue maſculini[d] in ꝑterito valz qdē teſtm̄: ſꝫ poſtea agnatiōe[e] poſthumi ſiue poſthume rūpit[f] ⁊ ea rōne totū īfirmat[g]. ¶ Ideoqꝫ ſi mlier ex qua poſthumus aut poſthuma ſperabat abortū[h] fecerit: nihil īpedimēto ē ſcriptis hḗdib⁹ ad hḗditatē adeundā. ¶ Sed feminini qdē ſexus ꝑſone[i] vl' noīatim vel iter ceteros exhḗdari ſolebāt: dū tñ (ſi iter[k] ceteros exhereda-rentur) aliquid eis legaret: ne viderentur ꝑterite eſſe per obliuionē. ¶ Maſculos vͦ poſthumos id eſt filios: ⁊ deinceps placuit nō al'r recte exhḗdari niſi noīatiz exheredētur: h̄ ſcꝫ mō. qcūqꝫ mihi fili⁹ genit⁹ fuerit: exhḗs eſto.

a ¶ Poſthumi. Inſtitui. iſta inſtitutione et pñti m̄rimonio naſcit: ⁊ ex futuro inſtituti videnť. vt. ff. de libe. ⁊ poſthumis. l. placet. ⁊ .l. ideoqꝫ. † Quid in exheredatiōe poſthumorum, an omnes ſiue hi qui ſūt in vtero tā: an alij q ſunt naſcituri ex pñti matrimonio vel futuro intelligant exhḗdati: Rñ deo non: cuꝫ maſculi debeant nominatim exheredari. vt. j. eodē. §. maſculos. Accurſius florētinus.

ADDITIO. Et hec vera lꝫ glo. teneat ↄ̄rīū in. d.l. placet: quaꝫ ſaluat Joan. fab. vbi cēnt appoſita verba multiplicatiua vel vniuerſalia: qͤ quis quicūqꝫ: ⁊ ſimilia. ſecus ſi indefinita tm̄: vt hic.

† Et ēt filij poſtea adoptati qui dñr poſthumi ciui les. l. ſi qs poſt humos ff. eod. An aūt natura les tantū: ⁊ qđ ſi inſtituat vē trē vro ris ſue. vide p Angel. hic. Poſthumi hodie exheredari nō pñt.

b ¶ In eo. ſ. qđ ſeqt: qđ ⁊ i filio ⁊c̄.

c ¶ Omniuꝫ. ſ. poſthumorū ex ſe naſciturorꝫ ⁊ ex filijs ſuis: lꝫ in iam natis non ſit par ↄdō. vt. ſ. e. §. ſꝫ nō ita.

d ¶ Maſculini. ſiue ex maſculo ſiue ex femina.

e ¶ Agnatione. Ideſt natiuitate. ſic j. quibus mo. teſtamē. infir. §. primo.

f ¶ Rumpitur. Si vͦ exheredabatur de inofficioſo agebať. vt. j. de inoffi. teſtamen. §. poſthumi. Hodie vero exhḗdari non pñt. vt. C. de inoffi. teſta. l. ſi quis. §. legis.

g ¶ Infirmať. Hic adde quod eſt de teſta. milit. l. ſi filiusfamilias. j.

h ¶ Abortum. Qui eſt pro nō nato. vt. ff. de verb. ſigni. l. qui mortui. ⁊. C. de poſthu. here. l. j. Accurſius.

ADDITIO. Idē in ſemi nato mortuo anteq̄ꝫ ꝑfecte extrahať. Secus tamē in nato ex ſecto ventre qui nō declinat ad mōſtrū dummō habeat pulſum: etiaꝫ ſi vocē nō emiſerit. Ange.

i ¶ Perſone. Scilicet poſthume omnaꝫ iā natis feminis non erat neceſſe legari. vt. C. de libe. ꝑte. l. maximū. in ſi. ⁊. ſ. e. §. ſꝫ non ita.

k ¶ Inter ceteros. hodie per ↄ̄ſtitutionē oēs nominatim. vt. j. e. §. noſtra. Sed nouiſſimo iure nō: cū non ſint ingrati. vt in auctē. vt cū. ď appellatione cognoſcen. §. aliud. coll'. viij. per Accurſiū.

ADDITIO. Que cauſa dꝫ exꝓmi ⁊ per heredem probari. vt in auc. ex cauſa. C. de liberis ꝑteritis. Ang.

¶ Poſthumorum. Caſus. ¶ Hic dē ter. Juſti. de exhḗdatione eorū q loco poſthumorꝫ ſunt. vñ ſic pone caſum. Dñe iā video ⁊ patet mihi qual'r exhḗdant liberi nati. ⁊ ēt poſthumi. nũ qd ſunt plures modi exhḗdandi vel inſtituendi: Et rñdet q ſic. Nā ſicuti dictū eſt veros poſthumos debere exheredari vel inſtitui: ita ⁊ hi q loco poſthumi ſunt. Sed dñe dicatis mihi

¶ Nepos ex filio moriente patre viuo quo ſuccedit in locū eius ideo inſtitui: vel exheredari debet: ne aliter preteritus rūpat aui teſtamētū qui modus eſt itroductus a lege vellei a. Aretinus.

¶ Poſthumorum[a] autem loco[b] ſunt et hi qui in ſui heredis[c] locum ſuccedendo: quaſi agnaſcendo[d] fiunt parētibus[e] ſui heredes: vt ecce ſi quis filium: ⁊ ex eo nepotem: neptemue in poteſtate habeat qꝛ filius gradu precedit: is ſolus iura heredis habet: quāuis nepos quoqꝫ et neptis ex eo: in eadem poteſtate ſint. ¶ Sꝫ ſi filius eius viuo eo moriatur: aut qualibet alia ratione exeat de poteſtate eius: incipit nepos: neptiſue in eius locum ſuccedere: ⁊ eodem modo iura ſuorū heredū quaſi agnatione nanciſcūtur. Ne ergo eo mō rumpat eius teſtamentuꝫ: ſicut ipſuꝫ filium: vel heredeꝫ

qui ſunt hi qui locō poſthumi ſunt: Ad hoc reſpōdet. Amice loco poſthumi ſunt hi qui tēpore teſtamenti non erant immediate adiuncti teſtatori. poſtea tñ adhuc viuente teſtatore in locū ſui heredis ſuccedūt: ⁊ ita q̄ſi agnoſcēdo imediate adiunguntur teſtatori et ſui heredes efficiūtur: vt pꝫ in tali exemplo. Tytius hꝫ filiū in poteſtate ſua: ⁊ ex eodē filio nepotem. hoc caſu: qꝛ filius primo gradu precedit nepotem ſolus filius iura ſui heredis hꝫ: lꝫ nepos ⁊ neptis ex eo in eius poteſtate ſint. Unde ſi Tytij filius viuente adhuc tytio mortuus fuerit aūt de poteſtate eius exierit: incipit nepos ex filio nato in locum patris ſui mortui: vel a patria poteſtate ſuccedere: ⁊ eodem modo quaſi agnatione ſuus heres efficitur cum nullus in poteſtate exiſtens cum precedat. ⁊ ideo ſicut teſtator ipſum filium: vel heredem inſtituere: vel nominatim exheredare debet: ita nepotem: vel neptem ex illo neceſſe habet exheredare: vel heredē inſtituere: ne forte viuo adhuc teſtatore filio eius qui imediate erat ei adiunctus mortuo: vel emancipato: vel alio modo a patria poteſtate liberato nepos ex filio: ⁊ in locū patris ſui ſuccedens: quaſi agnatione eius rumpat teſtamentum. Et iſta prouiſio eſt ſecuritas teſtamentorum. ⁊ per legem velleiam introducta eſt. in qua quidē lege ſimilis modus exheredationis ad exemplum verorum poſthumorū demonſtratur. ⁊ hec dicunt vſqꝫ ad illuꝫ §. Emancipatos ⁊c. Iſta eſt tertia pars ſecunde ſubdiuiſionis. et eſt caſus planiſſimus: et ita expedita eſt prima pars prime ſubdiuiſionis: in q̄ tractat de exheredatione adoptiuorū: ⁊ ē caſus planus.

a ¶ Poſthumorum. Sic ff. de iniuſto rupto teſtamento. l. poſthūorū. vbi omnino habetur iſte. §.

b ¶ Loco. Non tamen veri poſthumi ſunt: vt. j. eo. §. hoc. in fine.

c ¶ In ſui heredis. Infra de here. quali. ⁊ diffe. §. ſui.

d ¶ Agnaſcendo. Id eſt ſubitus vel poſtea naſcendo: ſicut poſthumus verus: non enim naſcitur cum natus ſit. vt. ſ. de adoptio. §. j. Uel dic agnaſcēdo. i. incipiendo eſſent agnati: quo ad effectum ſuccedendi.

e ¶ Parentibus. Scilicet maſculis. nam teſtamentuꝫ femine non rumpitur per legem velleiam: vt. ff. de liberis ⁊ poſthumis. gallus. §. nunc de lege. ibi. nam ⁊ ſi ita verba ſunt (j) ſed per querelaꝫ irritatur. vt. C. de inoffi. teſtamen. l. iij. ⁊ infra eodē. §. mater.

inſtituere: vel nominatim exheredare debet teſtator: ne non iure faciat teſtamentum: ita ⁊ nepotem neptemue ex filio neceſſe [a] eſt ei vel heredē inſtituere: vel exheredare: ne forte eo viuo [b] filio mortuo ſuccedendo: in locum eius nepos neptiſue: quaſi agnatione: rumpat teſtamentum.

ℂ Idq; lege iulia vellicia [c] prouiſum eſt: in qua ſimilis [d] exheredationis modus ad ſimilitudinem poſthumorum demonſtratur.

ℂ De iure pretorio ſi in emācipati debēt heres īſtitui: vl' exheredari: maſculi noīatim: femine vo q̄litercūq;: alś dat̄ eis bonoꝝ poſſeſſio cōtra tabulas. Angelus aretinus.

ℂ Emācipatos liberos iure [e] ciuili: neq; heredes inſtituere: neq; exheredare neceſſe eſt [f] q2 non ſunt ſui heredes [g]. Sed pretor

ADDITIO (i). Nota preteritionē matris factam de liberis non annullare teſtamentum. quod ideo procedit: q2 preteritio matris habetur pro exheredatione: vt videbitis in. §. mater. infra eo. dē. Chriſtophorus.

a ℂ Neceſſe eſt. Cauſa ratione. ſcilicet ne rumpatur teſtamentum: vt ſequitur: non preciſe: vt. C. de adoptio. l. penu. §. q̄ in filio.

b ℂ Eo viuo. Secus ſi poſt. vt. ff. de iniuſ. rupt. teſtamen. ſi quis filio. ⁊ in hoc differt a vero poſthumo. † Item differt ab aſcendentibus: vt. ff. de inof. teſt. patre filium.

† Sciliz teſtatoris ſecus in nepote p' mortem vtriuſq; nato: vt h per docto.

c ℂ Velleia. nomen eſt cuiuſdā nomine legis: ſed ius galli aquilij antiquus eſt: ⁊ loquitur in vero poſthumo: vt ſtatim dicā: vt. ff. de liberis ⁊ poſthumis. l. gallus. §. ſi eius qui filium.

d ℂ Similis. In veris poſthumis: talis erat modus: vt ſi me mortuo: naſcetur mihi filius: infra decem meſes. vt. ff. de liberis ⁊ poſthumis. gallus. primo reſpō. ⁊. §. j. ij. iij. ⁊. iiij. ſic ergo ⁊ hic per legem velleiam: ſi ſuus heres eſſe deſierit viuo teſtatore: vt. ff. de liberis ⁊ poſthumis. gallus. §. nūc videndum. ⁊ in hoc habet locum lex velleia. (j) ſic etiā eſt paritas ab inteſtato: vt infra de heredibus que ab inteſtato. §. cum autem.

ADDITIO (j). Cuius legis diſſicultates diluebis opponēdo talē clauſulam: omnes natos ⁊ naſcituros: qui mihi agnaſci poterunt in tali re inſtituo. Quo autem ad exheredationem: quaſi poſthumorum: qui ſunt iam nati. et que debet fieri nominatim: ſic dices. Talem nepotem: vel pronepotem: ſi quando natus erit ex tali cauſa: exheredo. proprie enim poſthumi exheredari hodie non poſſunt. vt p Joānem fabri. ⁊ Ange. aretinus dic.

e ℂ emancipatos. Iure ciuili. ſic infra de here. que ab inteſtato. §. emācipati.

f ℂ Neceſſe eſt. Nam nihilominus tenet teſtamentū. aliud in eo qui ē in poteſtate. vt. ſ̄. c. in pn.

ADDITIO. Dic tamē de iure ciuili: q2 non erat cognitus: q̄ etiam de iure pretorio: quia pretor habet illas pro tabulis: ſi ſeptem ſignis teſtium ſignate ſint. ⁊ dat bono. poſſeſſio. ſm tabulas: vt lege. cum tabule. ff. de bono. poſſeſſio. ſm tabulas. nec de vitio preteritionis curauit. ſm Angelū areti.

g ℂ Sui heredes. ſupple: et quia deſierunt eſſe heredes ſui: alś non eſſet bona ratio: cum filij neceſſe habent patres inſtituere. licet non ſint patres ſui heredes ad filios. Filius autem emancipatus per capitis diminutionem deſinit agnatus eſſe: et remanet cognatus: qui non cognoſcitur a in-

oēs tam feminini[a] ſexus ꝙ̄ maſculini: ſi heredes nō inſtituātur: exheredari iubet: virilis ſexus noīatim: feminini vero inter ceteros. Quia ſi neqȝ heredes īſtituti fuerint neqȝ ita (vt diximus) exheredati[b] ꝑmittit eis ꝑtor cōtra tabulas teſti bonorū poſſeſſionem.

¶ Filiꝰ adoptiuus adoptione durante habetur pro extraneo: quo ad patrem naturalem: ⁊ habet idem ius quod haberet filius legitimus ⁊ naturalis quo ad patrem adoptiuum. ſed emancipatus a patre adoptiuo eſt extraneus quo ad eum: ⁊ habetur pro emācipato quo ad patrem naturalem. Angelus aretinus.

¶ Adoptiui liberi: quādiu ſunt in poteſtate patris adoptiui eiuſdem iuris habentur[c]: cuius ſunt iuſtis nuptiis queſiti. Itaqȝ hr̄des inſtituendi[d] vel exheredandi ſunt ſcd̄m ea que de naturalibus expoſuimus. Emancipati vero a patre adoptiuo: neqȝ iure ciuili[e]: neqȝ eo iure quod ad edictum pretoris attinet[f] inter liberos cōnumerātur. Qua ratiōe accidit vt ex diuerſo quo ad naturalē parētem attinet: quādiu quidem ſint in adoptiua familia extraneorū[g] numero habeātur: vt eos neqȝ hr̄des inſtituere: neqȝ exhr̄dare neceſſe ſit: cum vō emancipati fuerint ab adoptiuo patre[h]: tunc incipiunt in ea cauſa

re ciuili. vt infra de heredi. que ab inteſtato deferuntur. §. emancipati. ⁊ ſupra: de legitima agnatorū tutela. §. finali. ⁊ ff. de bonorū poſſeſſionē. ſed cū patrono. §. j. Accurſius. florētin.

a ¶ Feminini. Licet ī ſuis eſſet differentia inter maſculos: ⁊ feminas: iure ciuili. vt ſupra eodem §. primo.

b ¶ Exheredati. ſcilicet rite. al's autē exhr̄dato datur cōtra tabulas. vt. ff. de bonorum poſſeſſio. cōtra tabulas. l. non putauit. in. §. nō quenis. Item etiā inſtitutis datur cōtra tabulas ſi alius committat eis edictum (j). vt. ff. de contra tabulas l. iij. §. plane. ⁊ ff. de lega. preto. petita. bono. poſſeſ. cōtra tab. l. ſi duo.

ADDitio. (j) Quam poteſt intentare ēt committēte inuito. vt l. non nunquam. ff. de lega. preſtan. Angelus.

c ¶ Adoptiui libe. habent. quo ad adoptiuum patrem.

d ¶ Inſtituendi. ab adoptiuo.

e ¶ Iure ciuili. qd̄. ſ. ius ciuile. ſ. adoptiōis quo vocant ſui adoptiui ad hereditatē: alio iure ciui. ſ. per emancipationē ſublatū eſt: qd̄ eſſe pōt vt ſupra de leg. agnatu te. §. fina.

f ¶ Attinet. quod vocat emācipatos. vt ſupra proxi. §. ⁊ eſt rō: qr definūt eē filij: ſed naturales nō poſſūt deſinere eſſe filij ꝑ emācipationem. vt infra de here. que ab inteſta. §. minus autem.

g ¶ Extraneorū. ff. de contra tabulas. l. j. §. ſi ſui iuris.

h ¶ Patre. ff. de contra tabulas emācipat⁹. §. penulti. in fin.

¶ Sed hec quidē. Caſus.

¶ Hic īcipit ſcd̄a pars principalis iſti⁹ tituli in qua corrigit differentias iuris antiq circa exheredatiōes liberorū. Et ad vberiorē iuuenū doctrinā ſubdiuidas iſtā ptē in tres particulas. In quarū prīa pte determinat Iuſti. de illis q neceſſario hr̄e filios: vel liberos

esse in qua futuri essent si a nāli patre emācipati fuissent.
¶ Circa institutionem ⁊ exheredationem liberorum nō est hodie differētia in effectu: nec inter masculos ⁊ feminas ⁊ ceteros descendētes posthumos: vł iā natos suos: vel emācipatos. Aeterni.
¶ Sed hᵃ qdē vetustasᵇ introducebat. ¶ Nostra vº constitutioᶜ inter masculos ⁊ feminas in hocᵈ iure nihil interesseᵉ existimās: quiaᶠ vtraq; persona ī hoīuꝫ procreatiōe similiter nature officioᵍ fungit.

filios vel legitimos nolatis instituere vel exhr̄dare. In scđa pte determinat de legitimis tm̄. vz. de adoptiuis. In tertia ⁊ vltima pte determinat ꝯ illis quoꝝ preteritio hr̄ pro exheredatione. Prima ps durat vsq; ad illū. §. Circa adoptiuos autē. ibi incipit secūda pars: ⁊ durat vsq; ad illum. §. Sed si in expeditiōe. ibi īcipit tertia: ⁊ protendit vsq; in fineꝫ tituli. In prima parte pcedit primo assignās tres ratiōes quibus motus fuit ad corrigenduꝫ ius antiquū. Secūdo determinat qualr̄ correxit. Pone igit̄ sic casuꝫ. Dicit Iustin. ꝙ hmōi dr̄as sexus ⁊ modi exhere. de quibus dictū est vsq; ibi vetustas. i. media iuris prudētia introducebat: sed nr̄a cōstitutio dr̄as amouet ⁊ nihil īter masculi. ⁊ feminini quātū ad moduꝫ exhr̄dandi: vel instituendi interesse existimauit. ⁊ hoc triplici rōne. Pria qa vtreq; psone in procreatione hoīum simili nāe officio fungunt̄. Scđa rō: qꝛ. l. antiq̄. xij. tabulaꝝ: oēs tā masculos ꝙ̄ feminas pariter ad successiōes parētū ab intestato vocabat. Tertia rō est: qꝛ pretores secuti sunt. l. duodecim tabulaꝝ: dando. s. filiabus: sicuti ⁊ filijs preteritis bono. posses. contra tabu. in totū. Unde nos his rōnibus moti sic̄ ac simplex ius antiquū differētijs explosis in filiabꝰ ⁊ filijs ⁊ oībꝰ alijs p virilē sexū descendentibus nō tā natis: sed ēt posthumis introduximus ⁊ statuimus ī ꝯstōne nr̄a: vt oēs siue sint sui siue emancipati: aut instituant̄ hr̄des: aut nominatim exheredeni: ⁊ oēs siue sint iam nati siue adhuc in vtero constituti. ⁊ postea nati sunt eundē habētes effectū circa parentū suo: ꝗ testm̄ infirmandū. ⁊ hereditatē hn̄dam quē quidē effectuꝫ filij sui: vel emācipati: preteriti: vel exhr̄dati habere poterunt. Et hec dicunt̄ ī prima parte secunde ptis principalis ⁊ vsq; ad. §. illū. circa adoptiuos. ⁊ casus planus ē vsq; ad illū §. Sed si in expeditiōe. ibi icipit tertia pticula illꝰ scđe ptis pncipalis. ⁊ pmo ponit casum spāleꝫ: in quo p̄teritio hr̄ pro exheredatiōe. secūdo tractat de persōnis illis quaꝝ preteritio generaliter habet̄: ⁊ casus planus ē: vsq; in fine tituli.

a ¶ Sed hec. s. supradicta: a pncipio tituli: vsq; ad. §. emācipatos. Et dic hec. s. dr̄am sexus: ⁊ gradus: ⁊ modi exheredatiōis. vt supra eodē. §. pmo. ⁊ posthumis. ⁊. §. sed feminini. nō autem dicit de his que postea vsq; modo dicta ab. §. illo. emancipati.

b ¶ Vetustas. Idest media iurisprudentia: vt statim sequitur.

c ¶ Constitutio. C. de libe. preteritis: vel exhereda. l. maximum.

d ¶ In hoc. Al's enim multe dr̄e sunt. vt. ff. de statu hoīum. in multis.

e ¶ Nihil interesse. In auctē. qbꝰ modis na. efficiunt̄ sui. §. nō aūt. coll. vij.

f ¶ Quia. prima ratio.

g ¶ Officio. Idest simili officio. vna enī indiget altera ad procreationē sobolis. ⁊ hec est prima rō legis duodecim tabularum. vt. C. de legi. heredi. l. lege duodecim tabularum.

¶ Et lege antiq[ua] a duodecim tabularum oēs ſimiliter ad ſucceſſionem ab inteſtato vocabant: quod ⁊ p̄tores poſtea ſecuti eſſe videtur b: ⁊ iō ſimplex c ac ſimile ius ⁊ in filijs ⁊ in filiabus: ⁊ in ceteris deſcendentibus per virilem d ſexū perſonis non ſolum iam natis: ſed etiā poſthumis introduxit: vt omnes ſiue ſui ſiue emancipati ſint: vel heredes inſtituātur: vel nominatim exheredent: ⁊ eundē e habeant effectum circa teſtamēta parētum ſuorum infirmanda: ⁊ hr̄ditatē auferendam: quem filij ſui: vel emancipati habent ſiue iam nati ſint: ſiue adhuc in vtero ꝯſtituti poſtea f nati ſunt. Circa adoptiuos autem filios certam induximus diuiſionem que in noſtra conſtitutione g quam ſuper adoptiuos tulimus continetur.

¶ Preteritio militis in expeditione teſtātis ſi ſcit ſe habere liberos: p[ro] exheredatione habetur. Angel. areti.

¶ Sed ſi in expeditione occupatus h miles teſtamentum faciat: ⁊ liberos ſuos iam natos: vel poſthumos noīatim nō exheredauerit: ſed ſilētio preterierit: non ignorans i an habeat liberos: ſilentiū eius pro exheredatione k noīatim facta valere: cōſtitutiōibus principum cautum eſt.

¶ Preteritio matris: vel per maternam lineam aſcendētium habetur pro exheredatione. Areti.

a ¶ Lege antiqua. ⁊ argumentatur ex iure antiquo: ſic ſupra qui ma. ac. poſ. §. finali. ⁊ hec eſt ſecunda ratio.

b ¶ Videntur. Scilicet dando filiē bono. poſ. contra tabu. in totum. licet non poſſit dicere: nullum vt ſu⁹. vt. C. de liber. pre. l. maximum. ibi. Et ſi preteritus ⁊c. et hec eſt tertia ratio.

c ¶ Simplex. Ad differentiam antique diſtinctionis: vt ſupra eo. §. j.

d ¶ Per virilem ſexum. Quid de deſcendētibus per femininum? Reſpō. Admittunt: ſed cum diminutiōe tertie partis: vt infra de here. que ab inteſtato. §. diui. ⁊. C. de col. bo. l. illam.

e ¶ Eundem habeant effectū. Quo ad cōmodum: diuerſo tamen iure. nā ſuus preteritus. ⁊ dicit nullum: et contratabulas habet ſi non vult dicere nullum quando preteritus eſt. Sed emācipatus tn̄ habet contratabulas: vt. C. de libe. pte. maxime. §. ſancimus itaq; ⁊c. ⁊. ff. de legat. pre. l. is qui. Si autē exheredētur habent querelā omnes: vt. ff. de contratab. l. non putauit. §. nō quis. ⁊ de inoffi. teſta. l. papinian⁹.

f ¶ Poſtea nati ſūt. Qui exhēdari nō poſſūt: vt diximus. ſ. eo. §. poſthumi.

g ¶ Conſtitutione. C. de adoptioni. l. cum in adoptiuis. ⁊ rectiꝰ. ſ. de ado. §. ſ; hodie.

h ¶ Sed ſi. Occupat⁹ quid ſi non eſt in expeditiōe? Reſpon. ius cōmune obtinet: vt. ſ. de teſt. mi. §. illi.

i ¶ Nō ignorans. Si enim ignorat: non valet teſtamentum: vt C. de teſtamen. mili. l. ſicut certi iuris. † niſi fuerit eius animi: vt ſi filiū haberet eiſſet exhēs. vt. ff. de teſta. mil. l. q iure mili.

k ¶ Pro exheredatione. Idēq; querela inofficioſi teſtamēti agitur: ſ; hoc cū miles eſt p̄ſfamilias: nam tūc nō pōt hēre locū caſtrēſe peculiū: ſi enim eēt

† Nota q[uod] ēt ex l. xij. ta. ita admittebatur ab inteſtato femina ſicut maſcul⁹ ſ; Ange.

Heres ſuus p̄teritus h; duo remedia emācipatus vnicum.

Querela dat[ur] emācipatis.

† Et ſi v[er]ba cēnt gn̄alia apta cōprehendēr omnē naſciturū ſ; Bal. l; Angel. dubitet hic. ſec⁹ tn̄ in pagano. vt h p eū.

¶ Mater[a]: vel auus maternus: neceſſe non habent liberos ſuos: aut heredes inſtituere: aut exheredare: ſed poſſunt eos ſilentio omittere. Nam ſilentium matris: aut aui materni: et ceterorum per matrem aſcendentium tātū facit quantum exheredatio patris. Neq3 enim matri filium: filiamue: neq3 auo materno nepotem: neptemue ex filia: ſi eum eamue heredem non inſtituat exheredare neceſſe eſt: ſiue de iure[b] ciuili queramus: ſiue de edicto[c] pretoris quo pretor preteritis liberis contratabulas bonorū poſſeſſionem promittit. Sed aliud eis[d] adminiculum ſeruatur: quod paulo[e] poſt: vobis manifeſtum fiet.

¶ De heredibus inſtituendis.[f]

filiusfamilias nō haberet locū q̄rela: vt. C. de inoffi. teſta. l. ſi. §. ſi.

ADDITIO. Iſta gl. hodie ē falſa: vt no. ſ. de teſt. mil. in gl. ſup ꝟbo cōl.

a ¶ Mater. Idē intelligo: in ſilentio liberorū: ad mr̄nam lineā: vt. C. de inoſ. teſta. l. cū filium. Accur.

ADDITIO. Et hec vera q̄n fuit iſerta cā: et tūc ad hoc matrem vel eius lineā hꝫ pro exheredatione: et hꝫ locū q̄rela vt hic. Quo aūt ad patrē et eius lineā ſi ſit facta pterito a filio i ptāte: competit ius dicendi nullam: ſi ab emācipato: daṫ ꝯtratabu. Sꝫ hodie nō expſſa cā teſtm̄ ē nullū: vt. §. aliud quoq; capitulū in auc. vt cū de appel. cogno.

Preterito an habeat pro exheredatione.

b ¶ De iure ciuili. Quia nō hꝫ eos in ptāte: vt. j. de here. q̄li. et diffe. §. ceteri.

c ¶ Edicto. Quo emācipati vocanṫ: vt. ſ. eo. §. emācipatos. q2 eos non pōt emācipaṫ. vn̄ ꝯtabulas locū nō hꝫ: vt hic et ff. de ꝯtabul. illo. §. ad teſtamēta.

d ¶ Eis. Scilicet deſcēdētibus per lineam femininā: datur tn̄ et alias et his marie vt. C. de inoffi. teſtamē. l. filiā.

e ¶ Paulopoſt. vt. j. de ioffi. te. p totū.

Continuatio.

¶ De heredibus inſtituendis.

¶ Cōtinuaṫ hoc mō. Vidimus. ſ. de ordinatiōe teſtamētorū. in ti. de teſta. ordi. Verū q2 cā efficiēs fuit neceſſaria: iō poſtea poſuit de pſonis teſtātiū: vt in ti. de teſtamē. mili. et q teſtari nō pñt. in titu. quibus licet facere teſtamētū vel nō: al's eſt titulus: qui. nō eſt per. facere teſtamē. Verū q2 in teſtamētis heredes inſtituunṫ. Videndū eſt ergo de hoc titulo. Aretinus. Vel ſic. Viſuꝫ eſt. ſ. de filijs tam natis q̄ naſcituris heredibus iſtituēdis: vel exheredādis. Nunc ſequiṫ videre gn̄aliṫ de extraneis heredibus iſtituendis.

f ¶ Inſtituēdis. Id eſt q pñt iſtitui. vt. j. eo. vſq; ad §. ſi plures. et §. ſi. Itē et q̄liter debeat iſtitui vt. j. eo. §. ſi plres. vſq; ad. §. ſi.

Diuiſio.

Heredes. ¶ Totus iſte titulus diuidiṫ i ſeptē partes. Primo pōt regulā gn̄alē q nō ſolū liberi: ſꝫ ēt ſerui: et nō tm̄ proprij: ſꝫ ēt alieni pñt heredes inſtitui. Scdo declarat q̄liter proprius ſeruus pōt inſtitui: et qs dicatur pprius ſeruus. Tertio qs dicaṫ alienus et q̄uo pōt inſtitui. Quarto q nō tm̄ vnus: ſꝫ ēt plures pñt heredes iſtitui. Quinto ponit diuiſionē portionis hereditatis: et de effectu ipſius. Sexto de iſtitutiōe ſub cōditiōe. Septio q ēt ignotus teſtatori pōt heres iſtitui. Scda ibi (Proprios aūt.) Tertia ibi (Alienus ſeruus.) Quarta ibi (Et vnū hoiem.) Quinta ibi (Hereditas plerūq;.) Sexta ibi (Dis et parte.) Septia ibi (Ubi quos.) Vel diuidas vt diuidit hic gl. ru. Arc.

¶ Vides. Caſus. ¶ Pone igiṫ ſic caſum in pma pte. Dn̄e vos vultis tractare de here. iſti. dicaṫ igiṫ mihi q pñt heredes iſtitui: Ad hoc reſpō. Amice heredes inſtitui pñt tam liberi homi-

nes ꝙ ſerui. ⁊ taꝫ ꝓprij ſerui ꝙ alie
ni: ſed olim ſm ſententias pluriũ non
licebat proprios aliter iſtituere here
des ꝙ cũ libertate expreſſe data. ſed
hodie ſecus eſt. nã auctoritate noſtre
ↄſtitutionis

a pata. Angelus aretinus.
b ℭ Permiſſum eſt. Scilicet a iure.
c ℭ Proprios. ſ. ſeruos.
d ℭ Alienos. Sic. ff. e. non minus.
e ℭ Conſtitutione. vt C. de ne. ſer. heredi. inſti. tuen. l. cum quidem.

lꝫ dominus nulla mẽtione facta ð libertate proprios ſeruos in teſtõ ſuo heredes inſtituerit: hoc tñ de nouo nõ iduxim⁹: nã antiqtus attilicin⁹ iuriſconſultus hoc induxerat: paul⁹ ẽt i libris ſuis quos tam ad maſſuruꝫ ſabinum ꝙ ad plauciũ ſcripſit: refert ꝟ ideꝫ attilicino antiquo iuriſcõſulto placuiſſe. vñ qð antiqtus attilicino ⁊ paulo placuit noſtra cõſtitutio in legis neceſſitatem introduxit.

ℭ Liber homo: vel ſeruus proprius vel alienus poteſt hẽs inſtitui ſine mentione libertatis. Et ẽt intelligit ꝓprius: in quo qs hꝫ nudã proprietatẽ. Aretinus.

Heredes inſtituere[a] permiſſuꝫ[b] eſt: taꝫ liberos homĩes ꝙ ſeruos: ⁊ tam proprios[c]: ꝙ alienos[d]. ℭ Proprios auteꝫ olim quidem ſecundum plurium ſentẽtias nõ aliter ꝙ cuꝫ libertate recte inſtituere licebat: hodie vero etiam ſine libertate ex noſtra conſtitutione[e]. heredes eos inſtituere permiſſum eſt. ℭ Qð nõ per innouationẽ[g] iduxim⁹: ſed quoniaꝫ equius erat ⁊ attilicino placuiſſe paulus ſuis libris (quos tam ad maſſuriũ ſabinũ ꝙ ad plaucinum ſcripſit) refert. ℭ Propri⁹ aũt hu⁹ ẽtiaꝫ is intelligitur

f ℭ Eos. ſ. proprios ſeruos.
g ℭ Non p innouatões. q. d. nõ induximus hoc ð nouo: ſꝫ apð antiquos ꝟ idẽ dixerat attilicinus ⁊ vt ſubijcit. Sed ꝟ. ſ. g. ex cau. ma. ſi lꝫ. §. idẽ iuris. ibi. Nouo humanitatis ⁊c. ſol. iſte Juſtinianus nõ inuenit ſꝫ rõnem reddit: cũ nõ eſt veriſimile ⁊c. vt ibi. vel aliter. Attilicino placuit ⁊ Paulo: ſed in legis neceſſitatẽ nõ deduxerũt. ſic ⁊. ſ. de teſta. §. ſꝫ ne ꝙ heres. Juſtinianus ꝓo in legis neceſſitatẽ induxit: vt ex ipſa inſtitutõe liber eſſe videat. † Item nũquid corrigitur qð al's dr̃. ſ. ꝙ pure inſtitutus eſt ſub conditione liber: qꝛ expectat conditionis euentus. vt. ff. eo. l. ſeru⁹. §. j. l. quotiens. §. fina. ⁊ l. qui filio. §. prio. Reſpondeo. non: quia iſtud locũ habet quod hic dicit qñ libertas nec eſt data expreſſe nec fuit retardata: at ibi expſſe fuit retardata.

† Tu dic ſm doctores ꝙ ꝓ primo fuit ius neceſſitate: poſt ea abrogatum: tertio ꝓ iuſtinianũ iteꝫ ad legẽ redactum.

a ℭ Heredes inſtituere. q. d. dños intus in bonis ſuis facere. naꝫ heres. i. dñs. vt. j. de here. qua. ⁊ differẽ. §. fin. Itẽ ideo dixi intus: qꝛ ita ſubintrat heres in dñium rerũ defuncti: ac ſi eadẽ perſona eſſet. vt in aucten. de iureiur. a mor. §. j. coll. v. ⁊. ff. qui. ex cau. ma. l. cum miles. Accur.

ADDITIO. Non tñ eſt ideꝫ dñiuꝫ qð erat penes defunctũ: ſed fingit eẽ idẽ. Secus aũt in poſſeſſione quã volẽs pdere ⁊ in alium trãſferre ſtatim pdet: ⁊ noua renaſcit ſtatim ꝙ eſt apprehenſa: ⁊ intelligit ſemp fuiſſe continuata ſi interim a nemine fuit occu

Poſſeſſio anſit eadẽ cũ poſſeſſione defuncti.

ADDITIO. Si autem eſſet expſſe inhibita non valeret inſtitutio. vt di cto. §. idem iuris.

ℭ Proprius autẽ ſeruus. Caſus.

ℭ Adhuc

¶ Adhuc proſequitur primam partem Juſtinianus determinãdo q poſſũt heredes inſtitui. Unde po. ſic caſum. Domine vos dixiſtis mihi q proprius ſeruus põt heres inſtitui modo dicatis mihi quis dicatur proprius ſeruus? Ad hoc rñ. Ami ce proprius ſeruus quo adhuc: vt poſſit inſtitui intelligitur etiam in quo ille teſtator nudam habet proprietatem: licet alius in eo vſumfructum habeat: nam nihilominus proprius ſeruus intelligitur.

a ¶ Nudã proprietatem: vt iſte liber et heres neceſſarius fit: vt. s. eodẽ. j. rñ. ſ3 tñ vſufructuarius proinde vtetur ac ſi eẽt ſeruus adhuc: vt. C. cõia. de manu. l. pria. §. ſinantem proprietarius.

¶ Eſt autem. Caſus. ¶ Adhuc proſequitur Juſti. primã partẽ: et excipit hec ab illo generali qd̾ promiſit i prin. titu. Po. igitur ſic ca. Domine vos dixiſtis mihi. s. q dñs põt ſeruũ ſuũ in teſtõ heredẽ inſtituere; nunquid eſt hoc generaliter verum: q liceat cuilibet dño ſeruũ ſuũ heredẽ inſtituere. Et rñdet q nõ. Eſt enim caſus in quo non licet dño ſeruũ ſuũ heredẽ inſtituere quamuis libertatẽ etiam idẽ ſeruo ſe dediſſe i teſtamento ſuo expreſſerit: et ita cauetur conſtitutione diuorum ſeueri et Anto. cuius cõſtitutionis verba ſunt hec rõnis eſt ſeruũ maculatũ. i. accuſatũ de adulterio cũ dña ſua cõmiſſo nõ videri iure nõ manumiſſum añ ſniaz ab eadẽ dña ſua que fuerat rea poſtulata eiuſdẽ criminis: vñ ſequeretur q ex quo manumiſſio in teſtõ ſuo nõ valet nec cũ inſtitutiõe valere poſſit. Manifeſtũ ẽ igitur vt inſtitutio heredis in eundem a dña collata nullius momenti habeatur.

in quo nudã proprietatem [a] teſtator hẽt alio vſumfructum habente.

¶ Seruus accuſatus de crimine adulterij cõmiſſi cũ dña ſua non poteſt ante ſententiã manumitti: nec ab ea heres iſtitui. h. d. are.

¶ Eſt autem caſus in quo nec cũ libertate vtiliter ſeruus a domino heres inſtituitur: vt cõſtitutione [b] diuorum ſeueri et antonini cauetur: cuius [c] verba hec ſunt [d]. ¶ Seruum adulterio maculatum [e]: non iure teſtamẽto manumiſſum [f] ante ſententiam ab ea muliere videri que rea fuerat eiuſdem criminis poſtulata [g] ra-

b ¶ Eſt autem. Conſtitutione. ſ. greca: quam non habemus.

c ¶ Cuius: ſcilicet conſtitutionis.

d ¶ Verba hec ſũt. Que ſequuntur.

e ¶ Maculatum. Id eſt accuſatũ: nam alias ẽ in lr̃a accuſatũ: vbi de verbo ad verbũ ſtat iſta q hic dicuntur: vt. ff. e. his verbis. §. interdũ. ſimilis expoſitio dicitur i lib. ſap. de Joſeph. Maculauerũt me impij. Et alibi in diuina ſcriptura. Mẽdaces oñdit q maculauerũt eũ. i. accuſauerũt eũ.

f ¶ Manumiſſum. ſ. videri: vt poſtea ſubijcit: et dic manumiſſum ſimplr̃ nõ inſtitutũ: et ex hoc infert qd̾ ſequitur q nec cum inſtitutiõe fieri poteſt liber. vt ſubijcit: quare ſequitur et c̃.

g ¶ Poſtulata. i. accuſata: ex eodem adulterio cũ ſeruo proprio cõmiſſo: pro quo generaliter punitur vterque: vt. C. de mu li. q ſer. ſe. p. imiſ. l. j. i pri. (j) Quid ſi cũ extraneo cõmiſit adulteriũ? Rñ. nec tunc manumittere poteſt ad. lx. dies: vt. C. de adul. l. iij. et. ff. de adulte. ſi poſtulauerit. §. iubet. itẽ quid ſi adulteriũ tale cõmiſit: nõ tñ accuſatur adhuc? Rñ. bñ põt manumittere: ſed in crimine leſe maieſtatis eſt ſpãle: vt poſt cõmiſſum crimen tale nõ poſſit manumittere vel teſtari: vt. C. ad. l. iuliã ma. l. ſi. et. ff. de do. l. poſt cõtractũ: et. l. donationes. §. ſi.

ADDITIO (j) Puniuntur tñ et dña et ſeruus: quia liberati traduntur igni: et idẽ nõ eẽt i dño q cognouiſſet ſeruã: vt

t

notat glo. in. l. j. ⁊ probatur in. l. fi. C. eo. de ma. pro ea. q᷑ maior hōeſtas regrit̃ in muliere q̄ȝ in maſculo. vt. ſ. dixi. Vñ turpius eſſet hoc nr̃o tp̄e ꝙ famulus cognoſceret dñam q̄ȝ ſi dñs cognoſceret famulā ꝓpt̃ honeſtatē q̄ marie regrit̃ i ipa mulier̃. Chriſtophorus.

Prohibitū fieri directo ꝓhibet̃ per obliquum.

tionis eſt. Quaṁ ſequitur vt in eundē a dño collata heredis iſtitutio nullius momēti habeat[a].

Seruus in quo quibȝ vſumfructū dicit̃ alienus. Et iō inſtitutus cū libertate ab vſufructuario nō ꝯſequit̃ libertatem ipſam. Are.

Alienus ſeruus etiam is ītelligitur in quo vſumfructū teſtator[b] habet.

Seruus a dño iſtitutus fit liber: ⁊ heres neceſſari⁹ niſi in vita teſtatoris fuerit manumiſſus: aut ab eo alienat⁹: hoc dicit Aretin⁹.

Seruus autē a

a Nulli⁹ momēti habeat̃: q᷑ ſi valeret iſtitutio valeret libertas. vt. ſ. e. j. reſpon. ⁊ ſ. qui ma. nō poſ. §. j. ⁊ ita notat arg. ꝙ vbi aliqd ꝓhibet̃ fieri directo: ſiliter ⁊ per obliquū ꝓhibet̃: ſic. ff. de ꝯdi. iſti. que ſub cōditione. §. ſiqs. Itē argu. ꝙ caſſato principali: caſſat̃ qcqd ſequit̃ ex eo vel ob id: vt. C. de leg. ⁊ conſti. l. non dubium.

Alienus. Caſus. In quo ſic pono ca. Dñe vos dixiſtis mihi. ſ. qs itelligit̃ ꝓprius ſeruus: dicat̃ mihi qs itelligit̃ ſuus alien⁹: Ad h̄ rñ. Ami. alien⁹ ſeru⁹ nō ſolū dr̄ ille i q̄ teſtō nihil iuris hȝ: ſȝ ēt ille i q̄ teſtōr hȝ vſū.

b Alienus. Teſtator. ⁊ iō nō pōt eū cū libertate iſtitue: vt. ff. eo. ſi alienū. in pn. (j) Sed ꝯdicit ad hūc. §. ff. de bo. au. iu. poſ. l. in venditione. Sed certe quo ad alia eſt loco dñi: nō q̄ ad hoc vt poſſit fieri liber. Sed cum al's manumiſſus eſſet a fructuario ſimpl'r ſine iſtitutione erit tanq̄ȝ liber q̄ȝdiu duratur⁹ erat vſufruct⁹: vt. C. cōia. de ma. l. j. §. ſi aūt fructuarius. Nunqd ⁊ hic erit tāq̄ȝ liber: lȝ vere lib̄ nō ſit: Rñ. nō: q᷑ ex morte teſtatoris ꝓtinus erat futurus: q̄ſi liber: ſi valeret h̄ qđ agerēt: vt. j. đ here. qli. ⁊ diff. i pn. Itē ⁊ tūc erat vſufruct⁹ ꝑdendus. vt ſ. de vſufru. §. finit̃: vñ ēt ſi eſſet quaſi liber: donec duraret vſufruct⁹: q᷑ nihil duraret poſt mortē teſtātis nihil valeret talis iſtō vt ſit lib̄: ſȝ dño ſuo hereditatē q̄rit. vt. j. eo. §. alien⁹. Sȝ quid ſi erat vſufructus repetitus in ꝑſona primi heredis: vel etiā vlteri⁹: qđ ꝑt. vt. ff. qui. mo. vſuſfru. amit. l. repeti. in prin. Reſpō. tunc erit quaſi liber toto illo tp̄e: vt in. d. l. cōia đ ma. l. j. §. ſi autē fructuari⁹.

ADDITIO (j) Et. ff. ad ſille. l. j. §. dñi. de quo vide glo. in. l. recte dicimus. ff. de verbo. ſigni. Angelus.

Seru⁹ aūt a dño. Caſus. Adhuc ꝓſeqtur Iuſti. prima ꝑtē ti. đ ter. de effectu iſtōnis. vñ po. ſic ca. Dñe iā video ꝙ prius ſeru⁹ a dño in teſtō heres iſtitui ꝑt: pro deo dicat̃ mō mihi quis effect⁹ illius inſtōnis: Ad h̄ rñ. Amice inſtō proprij ſerui a dño facta glorioſum hȝ effectū. Proprius enim ſeru⁹ a dño ſuo hēs iſtitut⁹: ſi in eiuſdē dñi dñio vſq̄ȝ ad mortē ei⁹ ꝑſeuerauit mortuo teſtōre fit ex teſtō liber ⁊ heres: ſȝ neceſſari⁹: ſȝ ſi teſtator viu⁹ manumitteret: tunc poſt mortē teſtatoris adit̃ hereditatē ſuo arbitrio poterit: nā in hoc caſu qñ a viuo teſtatore manumiſſus fuerit nō cogit̃ heres neceſſarius eſſe: q᷑ nō ꝯſequit̃ hereditatē ⁊ libertatē ex teſtō dñi: Ad hoc enī ꝙ cogat̃ heres neceſſarius eē neceſſe eſt eū tā libertatē q̄ȝ hereditatē dñi teſtō habuiſſet: ⁊ hoc obtinēt qñ dñs viuus ſeruū iſtitutū manumiſit. Sed po. ꝙ dñs ſeruū ꝓpriū inſtituit: ⁊ poſt inſtōnem alienauerit quolibet

alio mō in aliū trāſtulerit: certe in caſu iſto mortuo teſtatoꝛ iuſſu noui dñi dꝫ iſte ſeru⁹ adire hereditatē ꝛ eā nouo dño acqrere: ꝛ ea rōne ꝑ ei⁹ aditionē iuſſu noui dñi factā nou⁹ dñs heres efficitur.

Nā ipſe ſeruus poſt inſtitutionem alienat⁹ nec liber: nec heres eſſe pōt; lꝫ ēt cū libertate in teſtō expſſa heres fuerit iſtitut⁹. Dñs eniꝫ poſt iſtōnē eū alienādo a libertatis datiōe vī d. ſtitiſſe.

a ¶ Seru⁹. In eadē cā. i. ſeru⁹ eiuſdē dñi Joā. vt. ff. ſi ex noxa. cau. aga. l. j. §. j.

b ¶ Liber. niſi aliqua lex īpediat libertatē: vt. ff. e. l. ſi nō lex: vel ɔditio. vt. ff. eo. q̄tiēs. §. fi. Uel qꝛ ex lege puenit ad libertatē: vt. ff. eo. teſtō. hꝫ Joā. ¶ fit liber a ſemetipſo: niſi iuitat⁹ fuerit ita: cū quis mihi heres erit ſtichus liber ꝛ heres eſto: nā tunc a coherede accipit libertatem: vt. ff. de acquir. here. l. ex parte. Itē ꝛ ignorans fit heres ꝛ liber. vt ff. ſi certum petatur. l. eius qui.

c ¶ Utrūqꝫ. Id ē hereditatē ꝛ libertatē: nā vt liber ſit ꝛ heres neceſſari⁹ hec duo cōſequi dꝫ ex teſtō domini. vt infra de heredum quali. ꝛ diffe. §. j.

d ¶ Neqꝫ liber. Directa eni libertas in ſeruo alieno non pōt hēre locū: ſꝫ iſtitutio pt hēre effectū: vt h: ſꝫ aliud ī legat̄ q̄ adimunt̄ h ipſo q̄ alienantur ſerui: vt. ff. de adimē. lega. l. ſeruo cuꝫ

† Ex hac gl. ꝛ. l. i. ca allegata colligite hꝫ Bal. q̄ vox publica ꝑſert̄ ꝑuate vñ dicit q̄ per ſtatutum poſſim deroga

domino ſuo heres inſtitutus: ſi qdē in eadem cauſa [a] māſerit: fit ex teſtamēto liber [b] hereſqꝫ ei neceſſarius. Si vō a viuo teſtatoꝛ manumiſſus fuerit ſuo arbitrio adire hereditatē poteſt: qꝛ nō fit heres neceſſari⁹ cum vtrūqꝫ [c] ex domini teſtamēto nō conſequitur. Qꝫ ſi alienat⁹ fuerit iuſſu noui domini adire hereditatem debet: ꝛ ea rōne ꝑ euꝫ dñs fit heres; nam ipſe alienatus neqꝫ liber [d] neqꝫ heres eē poteſt: etiā ſi cū libertate heres iſtitutus fuerit: deſtitiſſe eniꝫ a libertatis donatiōe vī dñs qui eū alienauit [e].

¶ Seruus alienus heres inſtitut⁹: querit dño ſuo hereditatē: ſi iuſſu ſuo hereditatem adit. Si vō fuerit alteri alienatus dꝫ iuſſu noui dñi adir. Si vō anq̄ adeat fuerit manumiſſus: pt ſuo arbitrio adire. Aretin⁹.

libertatē. ꝛ eſt rō: qꝛ in legato ſpectatur dies quo cedit an ſit manumiſſus vt. ff. qñ dies legati ce. l. ſi poſt. §. ſi cui.

ADDITIO. Hec rō nō eſt bona: qꝛ ſiue inſpiciam⁹ diē cedētis legati: ſiue diē adite hereditat. vtroqꝫ caſu reperitur alien⁹: vnde quemadmoduꝫ ēt hēditas venit acquirēda nouo domino: ita ꝛ legatū: ꝛ ꝑpterea noua redditur ratio: qꝛ facilius legata reuocantur q̄ heredum inſtitutio. l. ex parte. ff. de adimen. leg. cuꝫ eniꝫ facilius legata iſtituātur: facilius deſtruūtur: vt aucten. ex cauſa. C. de lib. preteri. Chriſtophorus.

ri vltie volūtati ꝑpterea q̄ vox ſtatuētiuꝫ voci teſtatoꝛ̄ eſt ꝑſerēda vt d. l. teſtamento. ff. e. Chriſtoph.

e ¶ Alienauit. Scilicet alicui habēti factionem teſtamenti: vt. ff. eodeꝫ. l. ſeruum meum. in fi. j. reſpon. ꝛ hoc niſi redimatur ab eodem teſtatore q eum inſtituit ꝛ poſtea euꝫ alienauit: tunc eniꝫ reuiuiſcit libertas: vt. ff. de ma. teſta. l. verum. ꝛ. ff. eodem. quotiens. §. fi. ꝛ. l. ſi non lex. ꝛ. l. antepe.

¶ Alien⁹ quoqꝫ. Caſus. ¶ Adhuc proſequit̄ Juſtinia. in. §. preſenti. primam partem huius titu. determinando de effectu inſtitutionis alienus ſeruus inſtituitur. Unde pono ſic caſum. Domine iam video quis ſit effectus inſtitutionis alieni ſerui: Ad hoc reſpond. Amice alienus ſeruus heres inſtitutus ſi durauerit in

¶ Alienꝰ [a] quoqꝫ ſeruus heres iſtitutus ſi in eadē cā durauerit iuſſu [b] dn̄i eiuſ adire hereditatē debet. ¶ Si vō alienatus fuerit ab eo: aut viuo teſtatore aut poſt mortē [c] eiꝰ anteꝙ̄ adeat dꝫ iuſſu noui dn̄i [d] adire. At ſi manumiſſus eſt viuo teſtatore: vl' mortuo: anteꝙ̄ adeat: ſuo arbitrio [e] adirē pt hereditatē.

¶ Seruus alienus poteſt inſtitui etiā poſt mortē dn̄i ſui. Et etiā ſeruꝰ hereditariꝰ vel eius qui eſt in vtero. Areti.

¶ Seruus aūt alienus poſt dn̄i mortē [f] recte heres iſtituitur: qꝛ ꝛ cū hereditarys ſeruis eſt teſtamenti factio [g].

eadem cauſa debet iuſſu domini ſui adire hereditatē ꝛ eidē per aditionē hereditatē acqrere. Si vō alienatus fuerit a dn̄o ſuo viuente adhuc teſtatore aut etiā poſt mortē teſtatoris. tñ anteꝙ̄ hereditatē adierit in hoc caſu iuſſu noui dn̄i dꝫ adire hereditatē: ꝛ hec ſūt vba qn̄ iſte ſeruus in ſeruitute remāſerit: ſed ſi a pmo dn̄o vl' a nouo viuente teſtatore vel mortuo ante diuiſionē hereditatis mānumiſſus fuerit: tūc liber factus ſuo arbitrio hereditatem adire ꝛ ſibiipſis acquirere poterit.

a ¶ Alienꝰ. Qui ſic iſtitui poteſt cū liber erit: prius non: vt. ff. de condi. i. ſti. ſeruus alienus: ꝛ. l. quia.

b ¶ Iuſſu: precedente aditione: vt ff. de acquiren. hered. l. ſiqs mihi bona. §. iuſſum ꝛ ita dn̄o q̄ritur: al's ſi ſeruus nolit adire (quod poteſt eſſe etiam domino iubente) nō querit: vt ff. eo. l. cum proponas.

ADDITIO. Si tñ choactus adeat valet aditio: ſed pater filia recuſante. Itē monaſteriū monacho recuſante adire vel ante aditionē mortuo pñt adire ſuo iure. vt per Ange. h.

c ¶ Poſt mortē eiꝰ. Etiā poſt iuſſuꝫ eius anteꝙ̄ tamē adiret: vt. ff. de acquiren. heredi. antiſtus. §. j.

d ¶ Noui dn̄i. Hoc eſt enī in hereditate: vt illi acqrat̄ q tpe donationis ē dn̄s: vel ſibi ſi liber ē tūc: ſed in legato ſpectatur dies ceſſionis vt ſi tēpoꝛ mortis legantis ſit meus: lꝫ alienꝫ: tamen mihi debetur legatum: vt. ff. quando dies lega. ce. ſi poſt. §. ij.

e ¶ Suo arbitrio: ſic. ſ. e. §. ſi vō.

¶ Seruus. Caſus. ¶ Adhuc pſeqt̄ Juſti. primā partē ti. deter. q pñt heredes inſtitui: vnū po. ſic ca. Dn̄e ſaꝫ video ꝙ ſeruꝰ alienꝰ viuente dn̄o poſſit heres inſtitui. nūqd poterit īſtitui pꝰ mortē dn̄i: Et reſpon. ꝙ ſic. Seruꝰ enim alienus poſt mōtē dn̄i heres pōt iſtitui. ꝛ cū hereditarꝭs ſeruis eſt teſtī factio. Naꝫ hereditarꝭ ſui acqrunt̄ hereditati ꝛ p ꝯñs heredi futuro. Hereditas enim nōdū adita ſuſtinet vicē pſone defuncte nō heredis futuri: vñ ſicuti ſi defūctus viueret ex teſtō capere poſſet: ꝛ ita eo mortuo capere poſſet hereditatē: cū hereditas ꝙ̄tū ad hoc vicē pſone defuncte repſentet. Itē nō ſolū ſeruus alicuius iā nati iſtitui pōt: ſed ēt ſeruus eius qui in vtero eſt recte heres iſtitui poterit: qꝛ quātū ad hoc q in vtero eſt pro iam nato habet̄ cū in hoc caſu d' cōmodo eius tractatur.

f ¶ Seruus. Poſt dn̄i mortē. verba legis ſunt oīa ꝛ ſm hoc planū eſt: vel teſtatoris: qꝛ ſic dicat iſtituo ſuū heredē poſt mortē dn̄i ꝛ pbat̄ hec lectio ſecūda. ff. e. qui filio. j. rñ. nec ob. ꝙ videatur in diē fieri hec inſtitutio. vt. j. eo. §. heres: qꝛ incertus eſt dies mortis: vt. ff. de cōdi. ꝛ d' mon. l. j. vñ valꝫ: vt. ff. eodeꝫ. l. in tempus. in principio.

g ¶ Teſti factio. Scꝫ paſſiue: ſi actiue: vt. j. d' heredi. qli. ꝛ diffe. §. teſti: ꝛ

Nota d' ſacit ſi ex ſtatuto vel lege reqrat̄ iuſſus auctōritas cōſenſus vel vuluntas an pcedeꝛ debeāt vl' ſeq. Et vid' no. i. l. ſi. §. neceſſitatē. C. d' bo. q li be. Aretinus.

Mortꝭ dies ē incertus.

ſeruo hereditario ſpectat ſi nō eſt de facto fuit: lȝ cū herede iſtituto ſit teſti factio: vt. ff. eodē. ſeruus hereditarius.

a ℭ Nōdū. dū dico ſeruū hḗditariū poſſe iſtitui: q2 nō ē nullius: ſȝ alicuius ſcȝ hḗditatis q̄ vicē deſūcti obtinet.

b ℭ Defuncti: ⁊ eſt forte rō: q2 defunct9 ē certus q fuerit. ſed nō ſic de herede: q2 ⁊ ſi cert9 ſit inſtitut9 poterit eē q nō adeat hereditatē: q2 ꝑt deſiſtē multis de cauſis: vt j. qb. mo. teſta. iſir. §. poſterioꝝ: ⁊ facit ad hunc §. j. ð ſtipu. ſer. in ꝑnc. ⁊ ff. de acq. re. do. l. in cod. in ſi. ⁊ l. ſeq.

Nondū[a] enim adita hereditas ꝑſone vicē ſuſtinet: nō heredis futuri: ſed defuncti[b]. ℭ Cū etiā eius[c] qui in vtero eſt ſeruus recte heres inſtituitur.

ℭ Seruus pluriū ab extraneo iſtitutus acq̄rit vnicuiq̄ꝫ ꝓ pte dn̄ica. Areti.

ℭ Seru9 aūt pluriū cū q̄bus[d] teſtamēti factio eſt ab extraneo[e] iſtitut9 heres vnicuiq̄ꝫ dn̄oꝝ cuius iuſſu[f] adierit ꝓportiōe dn̄ij acq̄rit hereditatem.

ℭ Quis pōt ⁊ vnū ⁊ plures heredeȝ facere. Aretinus.

ℭ Et vnū hoīem ⁊ plures vſq̄ꝫ in īfinitū[g] quot q̄s heredes velit[h] facē licȝ.

ℭ Hereditas ꝓpe diuidit in. xij. vncias ſiue ptes: quaꝝ q̄libet ſuo ꝓprio nomine nūcupat. Poteſt tn̄ diuidi i pauciores vł in plures put volūtas extiterit teſtatoris. Aret.

ℭ Hereditas plerūq̄ꝫ[i] diuiditur in

c ℭ Eius q in vtero eſt: cū pro nato ſit hn̄dus q ad cōmodū: vt. ff. de ſtatu hoiuȝ. l. q i. vtero: ⁊ ff. eo. l. eius. §. j.

ℭ Seru9. Caſus. ℭ Adhuc ꝓſeq̄t Iuſti. primā ptē ð ter. q pn̄t hḗdes inſtitui. Po. igit ſic ca. Dn̄e iā video q̄s ſit effect9 iſtōnis q̄n ſuus vnius alij iſtituit: ſed po. q aliq̄s iſtituat ſeruū pluriū dn̄oꝝ dicat mihi q̄s ſit effect9 hmōi iſtōnis: Adhoc rn̄. ſuū plurium dn̄oꝝ cū q̄b9 teſti factio eſt ab extneo heres iſtitut9 vnicuiq̄ꝫ dn̄oꝝ: cui9 iuſſu adq̄t hereditatē acq̄rit ꝓportionē dn̄ij quā in ſeruo hȝ ⁊ efficit heres: ſȝ pone. Dn̄e iā video q p iſtōnē ſui pluriū dn̄oꝝ plures heredes inſtitui pn̄t eē ne hoc verū: Et reſpōdet q ſic. nā ⁊ vnum hominem ⁊ plures vſq̄ꝫ in i-

ſinitum quot teſtator voluerit heredes facere poteſt.

d ℭ Seruus. Cum quibus. ſ. dn̄is.

e ℭ Ab extneo: ſi ꝓo ab altero ex dominis ſit iſtitut9 acq̄rit ceteris ſocijs hḗditas: q̄d dic: vt. ff. ꝓ ſocio. l. vex. §. ſi ſeruo cōmuni.

f ℭ Iuſſu. Dic q ſuffic vna iuſſio lȝ ſint plēs dn̄i: vt. ff. de acq. her. l. ſeru9 duoꝝ ⁊. l. in acquirendis.

g ℭ Etemī. In īfinituȝ. Quid ergo ſi iſtituā oēs hoīes q̄cūq̄ꝫ ſunt in mūdo: Vr̄ nullū eē cū effectū hic non poſſit: puto tn̄ valere: vt hic: ſȝ tn̄ nō poterit ꝯfirmari aditiōe ꝓpter nimiā difficultatem vel impoſſibilitatem.

Oēs hoīes mundi pn̄t ſimul heredes īſtitui. Volūtas teſtatoris eſt lex.

h ℭ Velit. cū ſua volūtas ſit lex: vt in auc. de nup. §. diſponat. col. iiij.

ℭ Hereditas. Caſus. ℭ Et ita plane expedita eſt pria pars princi. iſti9 ti. hic icipit ſcd̄a ps ꝑn. in qua ſic po. ca. Dn̄e iā video q pn̄t hḗdes iſtitui ⁊ q̄s ſit effectus iſtōnis. pro deo dicatis mihi qual'r diuidit hḗditas: Ad hoc rn̄det. Amice. hereditas plerūq̄ꝫ diuidit in. xij. vncias que aſſis appellatione ꝯtinent. Sūt aūt he partes hec nomina ab vncia vſq̄ꝫ ad aſſem: vtputa hec vncia ⁊c̄. put in littera ꝯtinetur.

i ℭ Hereditas. Plerūq̄ꝫ: iō dicit plerūq̄ꝫ: q2 q̄nq̄ꝫ i plēs: vt. j. e. §. ſi plēs. q̄nq̄ꝫ in pauciores diuidit: vt. j. eo. §.

nō hāt vtiq; ſp duodecī vncias ēē ꝛc.
a ¶ Que .ſ. vncie ſimul collecte.
b ¶ Appellatione .i. ſignificatione.
c ¶ He partes: iſta poſite in quantitate differentes. Uel dic melius he partes .ſ. vncie .xij. vl' ad partes redacte: eſt enim ad ſuperiora facienda relatio.
d ¶ Seſcuns .ſ. vncia ꝛ dimidia: vt .ff. de inoffi. teſta. papinian⁹. §. quoniam autem quarta. Sed quare non poſuit nomen: quod vnciam ſignaret? Reſpondet quia plura ſunt negocia q̄ꝫ vocabula: vt .ff. de preſcr. verbis .l. natura. Et nota ꝙ primum ꝛ ſecundum: ꝛ tertium: ꝛ quartuꝫ: nomen interpretationem ſumit ex eo ꝙ quotam al's quantam deſignat hereditatis portionem. Seſcuns enim dicitur quaſi ſemiſſacia ꝛ vncia: ꝛ eſt tertia eius littera ſ. nō x. Sextās: quia ſextaꝫ partem ſignat: id eſt duas vncias. Quadrans q2 quartaꝫ: ꝛ ita tres vncias ſignat. Triens quia tertiam partem: ꝛ ita quatuor vncias ſignat. Sequentia vo nomina ethimologiaꝫ habent ex eo ꝙ certum numerum vnciarum ſignant. Dicitur enim quincuns non q2 quintam partem habet: ſed q2 quinq; denotat vncias. Semis q2 ſex: ꝛ ſic de ſingulis per ordinem. Item not. ꝙ non omnes vncie que ſignantur per iſta nomina continentur in aſſe: lꝫ hoc innui videatur: ſic enim contineret as .lxxviij. vncias ꝛ dimidiam. Ideo autem ponit has partes: quia quelibet poteſt in aſſe contineri hac ratione ꝛ homo dicitur riſibilis: ꝛ actio legis aquilie penalis dicitur: vt infra ad .l. aqui. §. his verbis. Itē no. iſta tria nomīa: as: pōdus: libra: idem ſignare. Item quandoq; as ponitur pro obolo. vnde illud. Nonne duo paſſeres aſſe veneunt. vnde verſus. As obolus: pondus: as eſt poſſeſſio tota. id eſt hereditas: vt hic: ſed ꝛ pōdus large dicit' omne quod eſt i ſtatera poſituꝫ: ſed hic ſtricte accipitur pro pōdere .xij. vnciarum. vnde dipondium quaſi duplex pondiū ſcꝫ. xxiiij. vnciaruꝫ. vt .j. eo. §. ſi plures. ꝛ facit ad hunc. §. ff. eod. ſeruum meum. §. ſi.

Aſſis p-tes declarat.

als. lxxviij.

As tria ſignificat.

verſus

duodecim vncias q̄ aſſis appellationeb ꝯtinent. ¶ Hn̄t .n. he ptes c ꝓpa noīa ab vncia vſq; ad aſſem vtputa he: ſeſcuns d: ſextās e: q̄drās f: triens g: quincunx h: ſemis i: ſeptunx k: bes l: dodrans m: dextās n: deunx o: as p. ¶ Nō vtiq; ſemp duodecim vncias eē opꝫ: naꝫ tot vncie aſſem efficiunt quot teſtator voluerit. ¶ Etſi vnum tantū

ADDITIO (1) Sed hoc non eſt verum: quia non a quota cuꝫ ſit octaua pars aſſis dicitur: ſed a numero vnciarum ſm Joan. fab.

e ¶ Sextans; id eſt due vncie .q. ſexta pars aſſis.
f ¶ Quadrans .iij. vncie .q. quarta pars aſſis.
g ¶ Triens: id eſt .iiij. vncie .q. tertia pars aſſis.
h ¶ Quincuns .i. v. vncie.
i ¶ Semis: id eſt ſex vncie ſcilicet dimidium aſſis.
k ¶ Septuns .i. vij. vncie.
l ¶ Bes: id eſt .viij. vt oliꝫ des quaſi dempto triente.
m ¶ Dodrans: id eſt .ix. q. dempto quadrante.
n ¶ Dextans: id eſt .x. q. dempto ſextante.
o ¶ Deuns .i. xj. q. dempta vncia.
p ¶ As: id eſt .xij.

¶ Non autem. Caſus. ¶ Hic incipit tertia pars principalis in qua ſic pone caſuꝫ. Domine vos dixiſtis mihi ꝙ hereditas diuiditur in .xij. vncias: ꝛ propria nomina vnciarum mihi expreſſiſtis: nunquid generaliter oportet eſſe .xij. vncias in hereditate? Et

reſpondit ꝙ non. Semper enim .xij. vncias in hereditate opoꝛtet eſſe: naꝫ tot vncie aſſem cōſtituunt quot teſtatoꝛ voluerit. Si enim teſtatoꝛ vnum tñ heredē ex ſemiſſe iſtituerit: totus in ſemiſſe cōtinebiť: ⁊ h ideo qꝛ idez ex parte teſtatus: ⁊ ex parte iteſtatus decedeř non pōt: ⁊ h eſt verū niſi ſit miles qui in caſtrenſibus teſtari pōt: ⁊ in paganicis iteſtatus decedere: ſola. n. volūtas militis in teſtādo ſpectať. Cū igiť aliquis i ſemiſſe vnum tñ inſtituerit ⁊ aliū poſtea nō iſtituerit ⁊ ꝑſumitur in totū aſſem inſtituere: ⁊ ſimiliter in caſu cōuerſo: qꝛ ſicut ego tibi dixi non ſemp eſt neceſſe. xij. vncias cōtineri in aſſe: ita ⁊ qñcūqꝫ voluerit i plurimas vncias poteſt quis hereditatem diuidere.

a ¶ Totus as. Nā in totū preſumiť inſtituiſſe defunctus: cū aliū non inſtituit. vt hic. ⁊ ff. eo. l. interdum. §. j. Idez quoqꝫ pꝛeſumiť in milite. vt. C. de teſta. mili. l. iij. §. hoc ergo. † niſi qꝺ hic ſequiť non ad ſuperius ꝑti. reſpō. ſꝫ ad hoc qꝺ ſeqtur referť. ſ. neqꝫ enim ⁊c̄. Sed ſimiles fecit teſtiñ in caſtrenſibus: poteſt decedere inteſtat⁹ in paganicis. vt. C. ꝺ teſta. mili. l. ij.

b ¶ Inteſtatus decedere: imo videtur ꝙ ſic: vt. ff. de inoffi. teſtamen. l. nā ⁊ ſi parentibus. §. penulti. ⁊ ſi. que eſt

†Et iſta eſt cōis opini. Iꝫ Ān. putet ꝺ iure veri⁹ ſic diſtingue:

quis ex ſemiſſe (verbi gratia.) heredez ſcripſerit: tot⁹ ᵃ as i ſemiſſe erit. ¶ Neqꝫ enim idē ex parte teſtat⁹: ⁊ ex parte inteſtatus ᵇ decedere poteſt: niſi ſit miles ᶜ: cuius ſola voluntas in teſtando ſpectatur. ¶ Et econtrario pōt qs i quantaſcunqꝫ ᵈ voluerit plurimas vncias ſuam hereditatem diuidere.

¶ Qui plures vult heredes inſtituere diſpariter: neceſſitatē habet per partes hereditatis diſtribuere: ſi nō vult equaliter eē heres: quibuſdam tamen inſtitutis i partib⁹ qui ſine partibus i ſtitutus eſt habebit reliquū hereditatiꝫ ſiue ſit vn⁹ ſiue plures. Si vo totuꝫ as fuerit ꝑ teſtatorem diſtribut⁹ qui ſine parte eſt: iſtitur⁹ hꝫ ſemiſſem totius hereditatis. Aretin⁹.

¶ Si plures inſti-

cōtra. Sed hoc eſt verū ab initio: ſed ex poſtfacto poteſt: vt. C. de inoffi. teſtamen. l. cū duobus. Et nota hic idē iuris non eſſe in parte quo ad partem qꝺ eſt in toto quo ad totū: vt. ff. famil. hercīſcū. l. in hoc iudicio. Arg. contra. ff. de pac. l. iuriſgentium. §. adeo. ⁊ §. ſequen. ⁊ facit ad hunc. §. ff. de reg. iu. l. in teſtam. Accurſius.

ADDITIO. Et. meli⁹. l. ius noſtruꝫ. eo. titu. Et ꝓcedit iſte textus indiſtincte ſiue ſimpliciť ſit facta inſtitutio in re certa vel parte de reliquo: nō facta mētione: ſiue dixerit teſtatoꝛ in reſiduo ſeſe velle iteſtatū ꝺcedeř. Jo. fab. An.

c ¶ Niſi ſit miles. naꝫ miles hñ pōt pro parte teſtat⁹ decedere: ⁊ pro parte inteſtatus. vt. C. de teſta. mili. l. ij.

d ¶ Quātaſcunqꝫ. Idez quocunqꝫ. ⁊ facit. ff. eo. l. interdū. §. paterfamilias. ⁊. l. ſequē. vſqꝫ ad legē. ex facto.

¶ Si plures. Caſus. ¶ Adhuc in preſenti. §. pſeqtur Juſti. tertiā ptem huius titu. deter. qualiter diuiditur hereditas ex volūtate teſtatoꝛis: Pone igitur ſic caſu. Domine po. ꝙ aliquis plures iſtituit heredes. nūqd neceſſe eſt ꝙ teſtatoꝛ expꝛimat partes in quibus eos inſtituit: Et reſpon. ꝙ nō niſi voluerit eos ex diſparibus partibus heredes eſſe. Si enim plures heredes iſtituunť: ita demum neceſſa-

re: vt ꝑcedat: ſ qñ ꝟba pñt aptari ad ius cōe al's preſumiť teſtat⁹ de iure ſpāli. l. ſimiles vnū ex fundo. ff. de teſta. mi.

ria eſt partium diſtributio ſi voluerit teſtator heredes iſtituendos ex eq̄s portionibus ſuccedere. Satis enī manifeſtū eſt ꝙ ſi eos ſimpliciẗ iſtituat partibus inſtitutionis non expreſſis oēs inſtitutos eq̄libus portionibus heredes eē intelligēdū eſt. Sed pone ꝙ teſtatoꝛ quoſdā inſtituit i certis portionib⁹. puta tytium in triente ⁊ meniū i ſextante: ⁊ poſtea ſempronīū inſtituit ſimplr̄ nulla portione in ei⁹ pſona expreſſa: dicatꝭ mihi qd iuris erit i caſu iſto: Ad hoc reſpō. Amice ſi plures i ſtituātur in certis partibus quorundam pſonis expreſſis: ⁊ aliqs poſtea ſine parte iſtitutus fuerit: ille qui ſine parte iſtitutiōis eſt: ſi aliqua ps aſſis deeſt ex parte iſtitui itelligiẗ. Uñ in caſu p̄dicto ille qui ſine parte iſtitutus eſt in ſemiſſe erit heres: ⁊ idē iuris ē ſi plures ſine parte inſtituti ſunt: nā oēs in eā partē que aſſi deeſt ꝯcurrūt: ⁊ hec ſunt vera qñ aliqua pars deeſt aſſi: ſꝫ pone ꝙ tot⁹ as coplet⁹ ſit: q: iſtitui. p. in ſemiſſe. ⁊. m. in alio ſemiſſe poſtea vnū vel plures ſine pte inſtituit: quid iuris eſt in ca. iſto: Ad hoc rñ. Amice ſi totus as ſit cōpletus oēs inſtituti vocātur in dimidiam partē hereditatis: ⁊ ille ſolus qui ſine parte inſtitutus fuerit: vel etiaꝫ ſi plures ſine parte inſtituti fuerit in alterā partē vocabuntur: nec etiā intereſt in eo ca. qñ aliqui ſunt inſtituti in certa portione: ⁊ poſtea ali⁹ ſine portione iſtitutus eſt: vtrū p̄im⁹ vl' medius an nouiſſim⁹ ſine parte inſtitut⁹ fuerit: nā ſemp illa pars que vacat intelligiẗ data ei qui ſine certa portione iſtitut⁹ eſt.

tuantẗ heredes: ita demuꝫ in hoc caſu partiū diſtributio[a] neceſſaria eſt: ſi noluit teſtatoꝛ eos ex equis[b] partib⁹ heredes eē. Satis enī conſtat nullis partibus noīatiꝫ ex eqꝫ partibus eos heredes eſſe. ¶ Partibus autem in quorundam pſonis expreſſis ſiqs alius ſine parte noīat⁹ erit ſiquidē aliqua parꝫ aſſis deerit: ⁊ ea parte heres[c] fit. ¶ Et ſi plures ſine parte ſcripti ſunt: oēs in eandē partē cōcurrunt. ¶ Si v̄o totus as cōpletus ſit: in dimidiā[d] parteꝫ vocantẗ[e]: ⁊ ille vel illi omnes[f] in alterā dimidiā. ¶ Nec itereſt[g] primus: an medius: an nouiſſimus: ſine parte heres ſcriptus ſit: ea enim pars data intelligiẗ que vacat.

¶ Pars hereditatis per teſtatorem nō diſtributa accreſcit heredibus pro portionib⁹ hereditarijs. Itē ecōtra ſi teſtatoꝛ plus attribuit q̄ ſit in hereditate tūc cuilibet heredum decreſcit p̄ rata. Aretinus.

a ¶ Si plures. Diſtributio. i. aſſignatio partiū: quā ptē velit teſtatoꝛ quēlibet habere.

b ¶ Ex eqs partibus: facit. ff. cod. l. quotiens. §. heredes.

c ¶ Heres fit: eadē eſt rō in dipōdio: vt. ff. eo. ſabin⁹. ⁊. j. eod. §. ⁊ ſi plures. Itē eſt hoc veꝝ ſi teſtatoꝛ non ignorat: vt. ff. eo. quo loco. §. j. que eſt ꝫ.

d ¶ In dimidiā partē: aliter enim ſi aſſe expleto ſcripſit ex reliqua parte heres eſto: tūc. n. cū nihil reliquū ſit: ex nulla parte heres inſtitutus eſt: vt ff. eod. l. itē qꝺ ſabinus. §. ſed ſi aſſe.

e ¶ Uocantur: ſcilicet illi qui erant inſtituti in tota hereditate partibus expreſſis.

f ¶ Oēs: q erant inſtituti ſine ptib⁹.

g ¶ Nec intereſt: hoc referẗ non ad proximum caſum: ſed ad ſuperioreꝫ:

¶ Videam⁹ [a] ſi ps aliqua vacet: nec tñ quiſq̃ ſine parte ſit heres inſtitutus: qd iuris ſit veluti ſi tres ex quartis partib⁹ heredes ſcripti ſũt.

¶ Et conſtat vacã tem partem ſingulis tacite pro hereditaria parte accedere: ⁊ perinde haberi: ac ſi ex tertijs partibus heredes ſcripti eſſent.

¶ Et ex diuerſo ſi plures heredes ſcripti in portiõib⁹ ſint tacite ſingulis ꝺcreſcere icipiũt, verbi gratia: vt ſi q̃tuor ex tertijs partib⁹ heredes ſcripti ſunt: perinde habeantur ac ſi vnuſquiſq; ex quarta parte ſcriptus heres fuiſſet.

¶ Si plures vncie q̃ duodecim ſint diſtribute: ⁊ alius ſit inſtitutus ſine parte tranſit ad dipondium. Aretinus.

¶ Et ſi plures vncie q̃ vndecim diſtribute ſunt is q ſine parte inſtitutus eſt: quod dipõdio [b] deeſt habebit.

¶ Ideq; erit [c] ſi di

ſcilicet qñ pars vacat: idez tñ in ſcđo ſed nõ haberet locũ ratio que redditᷣ. Ea enim ⁊c̃. Vel dic quo ad ꝑri. ⁊ ſta tim cũ ſic ſit inſtitutio intelligitᷣ pars vacare. ⁊ facit ad hoc. ff. e. l. quo loco. j. reſpon.

¶ Videam⁹ ſi. Caſus. ¶ In quo ſic po. ca. Domine iaz video quid iuris eſt qñ aliqua ps deeſt aſſi. ⁊ aliqs inſtituatur ſine pte: ſ; po. aliqua pars preualet ⁊ nemo ſit inſtitutus ſine pte vt in tali exẽplo teſtator inſtituit. p. in quadrante. ⁊ m. in alio q̃drãte: ⁊ tertiũ in triente. ⁊ ita tres inſtituit ex quartis partibus. mõ manifeſte liquet ꝙ quarta pars hereditatis vacat: dicatis mihi qd iuris eſt in caſu iſto: Ad hoc rñ. Amice: ſi tres ex quartis ptibus heredes inſtituti ſunt ⁊ hoc caſu ꝯſtat vacãtẽ partẽ ſingulis tacita volũtate teſtatoris pro hereditaria portione accedere. ⁊ perinde erit ac ſic ab initio ſinguli ex ceteris portionibus fuiſſent inſtituti: idez iuris erit in caſu cõuerſo. Nam ſi plures in portionibus inſtituti fuerint ſingulis pro hereditarijs portiõib⁹ decreſcet: vtputa ſi iure in certis portionib⁹ inſtituti ſunt. nã teſtator Petrũ iſtituit in triẽte: ⁊ m. in alio triẽte. nã in hoc ca. pinde erit: ac ſi vnuſquiſq; in quadrante inſtitutus fuiſſet.

a ¶ Videamus. vt. ff. eo. l. interdũ. §. paterfamilias. vſq; in fine. l.

¶ Si plures. Caſus. ¶ In quo ſic po. caſum. Quidam inſtituit. p. in ſemiſſez. ⁊ m. in beſſem. ⁊ ita plures vncie q̃. xij. ſũt diſtribute. Et poſtea inſtituit tertiuz ſine pte: mõ quero qd iuris ſit in hoc ca. Ad hꝫ rñ. Amice ſi plures vncie q̃ xij. a teſtatore diſtribute ſũt: ⁊ poſtea aliqs ſine pte inſtitutus fuerit. in hoc ca. ad dipondium tráſeũdum erit. ⁊ q inſtitut⁹ eſt ſine parte qđ deeſt dipondio habebit. ⁊ idẽ iuris ẽ ſi dipondius fuerit cõpletus. nã tunc tranſeundũ eſt ad tripõdiũ: ⁊ ſic deinceps. nec ꝑpter hoc augetᷣ hereditas: ſ; in plures vncias diſtribuatᷣ: qꝛ oẽs partes diſtribute: poſtea ad aſſem reuocantᷣ q̃uis ſit pluriũ vnciarũ.

b ¶ Et ſi plures. Dipondio. dicitur autẽ dipondiũ: pondus ſiue hereditas in. xxiiij. vncias diuiſa. ſic enim pondus dicitᷣ ea que in. xij. diuiditᷣ. ⁊ tripondiũ qđ in. xxxvj. ⁊ quadripondiuz quod in. xlviij. ⁊ ſic de ſingulis.

c ¶ Ideq; erit. † ſcꝫ qđ diximus ſi qs explcto aſſe fuit iſtitutus heres in dimidiam vocatur: vel non expleto aſſe in vacãtẽ partẽ vocatur vt. ſ. e. §. partibus autẽ. vel tráſcẽdentẽ in vacantem vſq; ad dipondiũ: vt ſupra proxi.

Dipondiũ. põdus. tripõdiuz. quadripõdiũ.

† Hec gl. diuidit in q̃tuor ptes. In pria de-

clarat tertiuz. In ſecū da forma t vnū ꝯtrariuz ad iſtū verſiculuz. idemqꝫ ꝛ ſoluit In tertia format aliud ꝯtriū non ad iſtū ꝟ. ſꝫ ad ꝟ. ſed et ſi plēs ꝑxie ꝑcedētem. In q̄rta foīat alis ꝯtriuz qđ pōt eē cōe ad vtrūqꝫ verſi.

reſpon. Idem eſt etiam ſi diſpondium ſit expletum. Sed cōtra. ff. eo. item qđ ſabinus. in ſi. l. vbi dicit expleto diſpō dio inſtitutū nō habere partē vacātē vſqꝫ ad tripōdiū. Sed certe imo dicit: ꝙ ſic ſi recte illa littera intelligit̃: ꝛ ita cōcordat. Itē videt̃ contra ꝛ ff. e. l. ex vncijs. vj. Sed certe ꝛ illa ē cōcordātia ſi recte ibi fiat cōputatio vnciarū. Sꝫ magis videtur contra. C. de leg. l. cū queſtio. vbi dicit nō fieri trāſitū ad diſpondium vel tripondium: ſed tm̄ videtur adimi. Primo quātū cōfert̃ ſecundo. Sed diſtingue: aut voluit teſtator excedere aſſem: vel diſpondium: qđ pōt: vt. ſ. eo. §. non aūt. ꝛ ita hic intelligit̃. Aut noluit. ꝛ tūc hꝫ locum lex cōtraria. Item ꝛ tūc quādo dubiū eſt: ſimiliter locū habeat. l. cum queſtio. que eſt contra. Alij dicunt hāc corrigi per illam. Accurſius florentinus.

pōdius expletus ſit que omnes partes ad aſſem poſtea reuocantur [a]: quāuis ſint pluriū vnciarū.

¶ Heres poteſt inſtitui pure ꝛ ſub cōditione: non autem ex certo tēpore vel ad certum tempus. Si tamen ſic inſtituatur valet inſtitutio tanq̄ꝫ pura vitiata tali adiectione.

¶ Heres ꝛ pure ꝛ ſub conditione inſtitui poteſt: ex [b] certo tempore: aut ad certū tēpus non poteſt: veluti poſt quenti…

ADDITIO. Aduerte diligēter ꝙ ſi nominatim aſſem expleuit: videt̃ trāſire ad diſpondium: al's non: vt. l. g nō militabat. §. filijs. ff. eodē. Et de effectu an fiat trāſitus ad diſpondium vel nō. vide Ioā. fa. hic q̄ īſert ꝙ ſi papa ex certa ſcientia ꝓuideat duobus de eadē ꝑbēda: ꝙ vterqꝫ admittat̃. extra de reſcriptis. duobus. in fine. li. vj.

a ¶ Reuocantur. Hereditas enīz nō: ideo auget̃ ꝙ in plures diuiditur vncias: ſicut ꝛ libra: lꝫ per ſolidum: vel aliū numerū diuidatur: ꝛ ideo quotā partē quis debet habere in diſpondio: totam poteſt partem habere de aſſe: vt hic. ꝛ ff. eodem. ex vncijs.

¶ Heres. ꝛ pure ꝛ ſub conditione. Caſus. ¶ Et ita expedita eſt tertia pars principalis. Et hic incipit quarta: in qua ſic pone caſum. Dñe quidaꝫ inſtituit heredem ſub conditione: nūquid valet talis inſtitutio? Et reſpondet ꝙ ſic. Nam heres pure ꝛ ſub conditione inſtitui poteſt. ex certo tamen tempore: vel vſqꝫ ad tempus non pōt inſtitui: velut ſi quis ita īſtituerit Tytium poſt quēnīū ante q̄ꝫ moriar heredem inſtituo. In hoc enīz caſu nō valet īſtitutio: eo modo quo facta eſt. Dies enim in inſtitutione adiectus ꝓ ſupernacuo ſine pro nō adiecto habebitur. ꝛ perinde erit ac ſi Tytius pure ꝛ ſine dici adiectiōe inſtitutus fuiſſet.

b ¶ Heres. Ex certo tempore: ſed in diē incertū quis poteſt inſtitui heres. puta cuꝫ ipſe poterit capere ex teſtamento. (j) vel cum ipſe morietur: vel cū tytius morief̃. vt. ff. e. l. in tēpus. ꝛ in. l. qui filio. j. rñ. ꝛ. ff. de li. ꝛ poſt. filius a patre. j. rñ. ꝛ. C. eo. l. extraneꝰ. Miles autē poteſt extraneū ex certo tempore: vel in certuꝫ tēpus inſtituere. vt. ff. de mili. teſta. l. miles. et facit ad hunc. §. ff. eodē hereditas. argu. tm̄ eſt cōtra. ff. de re. iur. actus. ſed ibi nō eſt de hoc actu. ſ. factionis teſtamēti. Unde iterp̄tādū eſt: vt magis valeat q̄ꝫ pareat. vt. ff. de reb. dub. l. quotiēs.

ADDITIO (i). Qđ eſt verum qñ incapacitas eſt reſpectu hēdis tm̄: ſecus ſi etiam reſpectu teſtantis: vt in ſpurio. de quo vide Angelum.

¶ Impoſſibilis conditio. Caſus. ¶ His. vꝫ. verbis tytiuꝫ here. īſtituo ſi celuꝫ digito tetigerit: quero a vobis vtruꝫ valeat inſtitutio iſta? Et reſpō. ꝙ ſic. naꝫ in hoc caſu impoſſibilis cō-

ditio nō vitiat: ſed vitiatur: ⁊ inſtitu. pro pura habetur. Impoſſibilis enim conditio in inſtitutionibus ⁊ legatis ⁊ fideicōmiſſarijs libertatibus adiecta pro non ſcripta habetur. ⁊ perinde eſt: ac ſi nulla ↄditio fuiſſet appoſita. Sed po. quidā inſtituit heredes ſub pluribus cōditionibus ⁊ iungit oportet omnes cōditiones adimplere anq̄ poſſit adire? Ad hoc reſpōdet. Amice ſi plures inſtitutioni aſcripte ſūt cōditiones diſtinguo. vtꝝ per coniunctionē copulatiuam: vel diſiunctiuam: ille conditiones ſunt appoſite. nā per coniunctionem copulatiuā: vtputa ſi illud ⁊ illud factū fuerit: ⁊ tytium heredē inſtituo. neceſſe hꝫ heres in hoc caſu omnes conditiones adimplere. Si vero ſub diſiunctiua cōiunctione plures cōditiones appoſite ſunt: vtputa ſi illud aut illud factum fuerit: neceſſariū tytiū heredē īſtituo. ⁊ in hoc caſu tm̄ alteri obtēperare ſatꝭ ē.

a ¶ Impoſſibilis conditio. Tribus modis poteſt dici conditio impoſſibilis: vel de natura: vt ſi celū digito tetigeris heres eſto. vt. j. de inutil. ſtip. §. ſi impoſſibilis. (1) Item de iure: vt ſi patrem ab hoſtibus nō redemeris: vel ſimilis. nā hoc facere nos nō poſſe preſumit ius: vt. ff. de condi. inſti. l. conditiones. ⁊. l. filius. ⁊ in his duab⁹ habet locum iſte. §. impoſſibilis. Itē de facto: vt ſi montem aureum vide-

Conditio di impoſſibilis tribus modis.

quē enim cū moriar vel ex calēdis illis vel vſq; ad calēdas illas heres eſto: deniq; diem adiectū haberi pro ſuperuacuo placet: ⁊ perinde eſſe ac ſi pure heres inſtitutus eſſet.

¶ Cōditio impoſſibilis in vltimis voluntatibus non viciat. Aretinus.

¶ Impoſſibilis [a] conditio in inſtitutionibus ⁊ legatis: necnō in fideicommiſſis et libertatibus pro nō ſcripta [b] habetur.

¶ Ad veritatē copulatiue requiritur implementū vtriuſq;. Ad veritatem do alternatiue ſufficit verificatio alterius. Aretinus.

¶ Si plures cōditiones in inſtitutionib⁹ aſcripte ſunt. ſiquidē coniunctiꝫ: vtputa ſi illud et illud factū fuerit omnibus parēdū [c] eſt:

ris heres eſto. ⁊ hoc caſu nō valet inſtitutio: vel libertas: cum nec animus dādi fuerit iuris preſumptione: vt. ff. de ſta. lib. l. cum heres. §. j. Item eſt quedam quarta impoſſibilitas ꝓpter perplexitatē que vitiat. vt hec ſi tytius heres erit: ſeius hĩs eſto: vt. ff. de condi. inſtitu. ſi tytius. que. l. eſt huic contra. Sed certe hic de impoſſibilitate nature dicit: vt. j. de inuti. ſtipul. §. ſi impoſſibilis. Sꝫ certe idē videt in primis duabus ꝙ vitietur inſtitutio: vt infra de leg. §. finali. qui eſt contra. Sed ſolue vt ibi. Item facit: vt. ff. de leg. j. ſi mihi. §. primo. ⁊. ff. de conditio. inſtitu. l. prima.

ADDITIO (1) Et iſta impoſſibilitas aliquādo ponitur in diſpoſitione: ⁊ tunc ſi ſit circa ſubſtantialia: ſemper vitiat. ſi circa accidentalia: in vltimis voluntatibus vitiatur. Idem in contractibus bonefidei: ⁊ in iudicijs ſi a principio inerat: ſaltem vbi iudex eaꝫ nō expreſſit. Aliquādo ponitur in cōditione: ⁊ tunc in contractibus vitiat: vt hic: ſed in iudicijs: vel arbitrijs viciat ſententiam. Angelus aretinus.

b ¶ Pro non ſcripta. Sed cur ſecus in contractibus vbi vitiat contractū impoſſibilitas: vt infra de inutil. ſtip. §. ſi impoſſibilis. ⁊ de act. ⁊ obligat. l. non ſolum. Reſpon. hoc ſolum eſt fauore vltime voluntatis.

Conditio ē triplex.

c ¶ Si plures. Parendum eſt: ſi ſit

poteſtatiua: vt hec ſi decem dederis. vel mixta: vt ſi iueris romã. vt. ff. eo. l. ſeruus. §. puto generaliter. ſi autẽ caſualis: tũc ſufficit ꝑmã exiſtere. vt. ff. de cõdi. iſtitutio. l. ſi plẽs iſtitutiões.

puta q: viſitaut limina ſancti Jacobi: vel ſancti Petri: aliud ſi eſſet peregrinus. id eſt deportatus: tũc eniz iſtitui nõ põt. vt. C. e. l. j. que eſt huic contra ff. codẽ. l. ſꝫ ſi in cõditione. §. ſolemus.

a ¶ Si ſeparatim. Id eſt ſub diſiuncti ua contũctione. Idẽ in legato ſeruatr: qd hic in iſtitutiõe dicit. Sed ſi in diuerſis ptibus teſtamẽti inſerantur: nouiſſime dꝫ obtemperari. † Sed in libertate directa: cuilibet obtẽperari ſuffic. vt. ff. de ꝯdi. ⁊ demon. ſub diuerſis. in ſideicommiſſaria nouiſſime. vt. ff. de cõdi. ⁊ demon. per fideicõmiſſum. ⁊. l. qd traditum. ſm Joã. ⁊ facit ad hũc. §. ff. de verbo. obliga. ſi ita quis ſtipuletur.

† Qd ẽ verũ in legat: ſꝫ in iſtitutioni. hꝰ vñ ꝙ priori q extite‑rit. vt dicta. l. ſi plures. ⁊ iſto caſu ꝑt verſic. gl. ꝑcedẽs.

ſi ſeparatiz[a] veluti ſi illud aut illud factuz erit: cuilibet cõditioni obtemperare ſatis eſt.

¶ Etiam penitus ignotus ⁊ quẽ teſtator nunq̃ vidit põt hẽs iſtitui. Ang. are.

¶ Hi quos nũq̃ teſtator vidit hẽdes inſtitui poſſunt veluti ſi fratris filios[b] peregrinãtes[c] ignorãs qui eſſent heredes inſtituerit: ignorãtia eniz teſtantis inutilem inſtitutionem non facit.

¶ De vulgari ſubſtitutione.

¶ Poteſt quis plures gradus heredũ facere: et in ſubſtidiuz ſubſtituere ſeruum neceſſarium heredẽ. Angel. aretinus.

Poteſt autem quis in teſta‑

Item ſunt et alij qui non poſſunt inſtitui heredes vel hĩc commodũ ex teſtamento: qs notaui. j. d lega. §. legari.

¶ De vulgari ſubſtitutione. ¶ Supra dictũ eſt de inſtitutionibus ꝑmis. vt. ſ. titulo. j. Nũc de ſecũdis: que ſubſtitutiões dicũtur: ſiue ꝑmo gradu ſiant: vel alio: vt. j. eo. in princi. (j) ⁊ q: vulgaris eſt magis cõis: q: ⁊ a quolibet ⁊ cuilibet fieri poteſt: ideo de ea vulgari premiſit. Accurſius florentinus.

Continuatio.

ADDITIO (j) Differunt tamẽ: q: ſubſtitutus in re certa per verbuz cõe nunq̃ trahitur ad totum: vt. l. cogi. §. qualiter. ff. ad trebellianum. niſi eſſet ſubſtitutus in quota alio non exiſtẽte herede: ſecus autẽ eſt in inſtitutione. vt. l. j. §. ſi ex fundo. ff. de heredi. inſti. Angelus aretinus.

¶ Hi quoq̃ nunq̃. Caſus. ¶ Hic incipit ſexta ⁊ vltima pars: in qua redit ad primã partez determinãdo qui poſſunt inſtitui heredes. Unde ſic pone caſum. Quic quidaz inſtituit quoſdam ſibi ignotos heredes: nunqd valet inſtitutio: Et rñ. ꝙ ſic. Nã hi quos nunq̃ vidit teſtator heredes inſtitui pñt veluti ſi aliquis fratris ſui filios peregrinatos heredes inſtituit. nec iõ impedit inſtitutio ſi teſtator ignorauerit qui eſſent: ignorãtia enim teſtatoris inutilẽ inſtitutionem nõ facit. ⁊ hec dicuntur vſq̃ in fine tituli.

b ¶ Hi quos. Fratris filios. vel etiã ſuos ſeruos vel quẽcũq̃ alium. vt. C. eodem. l. extraneum.

c ¶ Peregrinãtes. Alĩs peregrinos:

Poteſt autẽ qs in teſtamẽto. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ponit ꝙ cuilibet liberũ eſt facere pluralitatẽ graduũ heredũ. Scdo ꝙ loco vnius inſtituti poſſunt plẽs ſubſtitui: ⁊ ecõtra. Tertio quando partes ſunt in inſtitutione expreſſe: ⁊ non in ſubſtitutione. Quarto quãdo ſeruus alienus

vt pater familias inſtituitur. Secūda ibi(Et plures.) Tertia ibi(Et ſi ex diſparibus.) Quarta ibi(Si ſerui.) Angelus aretin9. Et nota ꝙ iſtud principium tertius: cum. §. j. habetur ferē ſub eadē forma verborū. in. l. pōt. ff. de vulgari ꝛ pupillari ſubſtitutione.

¶ In teſtamēto. Casus

¶ Pone igitur ſic caſū: Domine vos vultis tractare de ſubſtitutione vulgari: dicatis mihi qualiter fit vulgaris ſubſtitutio: Ad hoc reſpō. Amice teſtator in teſtamento poteſt facere plures gradus heredū. Unde hoc modo hꝫ fieri vulga. ſubſti. veluti ſi teſtator primo ita inſtituit. p. heredē inſtituo. ꝛ ſi. p. heres nō erit. m. ei ſubſtituo: et ſi. m. nō erit heres tytiū ei ſubſtituo. ꝛ ſic deinceps: inquātū teſtator voluerit ſubſtituere pōt: per negatiua verba gradus ſubſtitutionis multiplicādo: ꝛ nouiſſimo ſi hꝫ hereditatē ſuſpectā ſeruū ſuum poteſt heredem de neceſſitate ſubſtituere: vt ſi forte omnes alij hereditatē repudiauerint: ſaltem ſeruꝰ in ſubſidiuꝫ hereditatē hꝫ: ꝛ non ſolū vnus in locū vnius ſubſtitui pōt: ſed etiā plures in locū vnius ſubſtitui pñt: ꝛ etiā ipſi heredes inuicē inſtitui poſſunt ꝛ vnus in locū pluriū ſubſtitui poteſt. veluti ſi teſtamēto ita dixerit. P. ꝛ. M. heredes inſtituo eos ſibi inuicem ſubſtituo. naꝫ in hoc caſu tacite vulgariter alter alteri intelligitur ſubſtitutus.

mento[a] ſuo plures gradus[b] heredum facere: vtputa ſi ille heres non erit ille heres eſto: ꝛ deinceps inquantuꝫ[c] velit teſtator ſubſtituere[d]. Et nouiſſimo[e] loco in ſubſidium: vel[f] ſeruum neceſſariuꝫ heredē inſtituere poteſt.

a ¶ In teſtamento. In alia autē voluntate ꝙ̄ in teſtamento: vt in codicillis: vel aliqua alia non fit. ſcilicet huiuſmodi ſubſtitutio: vt directo valeat ſicut nec inſtitutio fieri poteſt. vt infra de codicillis. §. penul. ꝛ. C. de codicillis. l. hereditatem. †fit tamen in codicillis ex certa ſcientia: vt per fideicōmiſſum ſaltē directo ſubſtitutus per hec vba: ſubſtituo: admittaf. vt. ff. ad trebellia. l. ſceuola. j. reſ. niſi teſtator putaret ſe facere teſtamē tum: ꝛ faceret codicillos non deſtinaſſet: lꝫ poſſet: nam tunc ſubſtitutꝰ in his nec directo: nec per fideicōmiſſum admitteref: lꝫ poſſet. vt. C. de codicillis. l. fi. §. illd quoqꝫ. ꝛ facit. ff. e. l. pōt.

† Nec ex here datio. ꝛ ex iſtis ī dubio teſtari: ſine ipſis autē codicillari voluiſſe ꝑſumitur l. illud. §. tractari. ff. de iu. codicillo. ꝛ eſt gl. ſingularis in. l. verbis ciuilib9 ff. e.

¶ Poſſunt plures in locum vnius et vnus in locum plurium: et ſinguli ſingulis: vel omnes inuiceꝫ ſubſtitui. Aretinus.

¶ Et plures[g] in vnius locuꝫ pñt ſubſtitui: vel vnꝰ ī plurium: vel ſinguli in ſingulorum: vel inuiceꝫ[h]

b ¶ Gradus. Ad ſimilitudineꝫ enim graduū ſic dicunf: q faciūt ſcalas. ſic ꝛ dicitf gradus cōſanguinitatis. vt. ff. de gradibus. l. iuriſconſultus. §. gradus.

c ¶ Inquantum. Id eſt in quot.

d ¶ Subſtituere. Scilicet poteſt.

e ¶ Nouiſſimo. i. vltimo. ſic. s̄. de ſuſpectis tuto. §. nouiſſime. Sed nunqd in alio niſi in vltimo fieri pōt: Reſpō. nō. cū eniꝫ ipſe ſeruus omnino eē heres cōpellaf. vt hic ſubijcit. ꝛ. j. de here. quali. ꝛ dif. §. j. patet alium qui eēt ei ſubſtitutus non admitti. vt. C. eodē l. poſt aditam. Accurſius.

ADDITIO. Et ſic lꝫ datio ſubſtituti vulgarj tollat ſuitatē in filio: nō tñ tollit neceſſitatē in ſuo: ꝛ itelligif tūc collata ſubſtō in caſu ipotētie. Ange.

f ¶ Uel. pro ſaltem.

g ¶ Et plures. Uel vnus. ſ. ſubſtitui poteſt in locum plurium.

h ¶ Inuicem. ſic infra titu. j. §. ſubſtituitur. ꝛ per talia verba fit ſubſtitutio compendioſa.

a ¶ Ipſi. ſcilicet poſſunt ſubſtitui.

¶ Et ſi ex diſparibus. Caſus. ¶ Hic incipit ponere caſus ſpeciales ad naturam vulgaris ſubſtitutionis declarandā. po. igit̄ ſic caſum. Quidā fecit teſtamētū ꝛ in teſtō ſuo iſtituit tres hēdes ex diſparibus ptib⁹: puta. P. in ſex vncias M. in. iiij. et Tytium in duas. et poſteā adiecit. vos ĩuicem ſubſti tuo ꝛ nullas partes in ſubſtitutiōe expſſit: mortuo teſtatore, p. i ſex vncias iſtitutus añq̄ adierit deceſſit portionē ſuā repudiauit. mō quero in quas portiones ſubſtituti. p. debeant ſuccedere. Ad hoc reſpon. Amice ſi ex diſparibus partibus heredes inſtitutos teſtator ĩuicē ſubſtituerit ꝛ nullā mētionē partium in ſubſtōne fecit. Eaſdē partes videt̄ in ſubſtōne dediſſe quas in inſtōne expreſſit. ꝛ ita diuus Pius reſcripſit: vn̄ dico tibi ꝙ in caſu ꝑpoſito. m inſtitutus in quatuor vncias ex ſubſtitutione quatuor habebit. ꝛ tytius inſtitut⁹ in duabus ex ſubſtitutione ad duas ſimiliter vocabitur. eodē enim modo quos eos teſtator diLexerit in inſtōne videtur eos in ſubſtitutione dilexiſſe.

b ¶ Et ſi. Diſparibus partib⁹. puta vnū in ſex vncias aliū in. iiij. alium in ij. inſtitutū ponas. nā ſi nō adeat inſtitutus in. vj. vncias. iiij. accreſcūt hēti iiij. ꝛ duę hēti duas: vt hic. ꝛ. ff. eo. ſi teſtamēto. ꝛ. l. ſi plures. ꝛ. C. eo. l. j.

c ¶ Expreſſit. cōtra. ff. ad treb. quotiens. ꝛ. l. nōnūq̄. ſʒ hic loquit̄ eū nō expſſiſſe ppria nomina. (j.) ex ego ptib⁹ ſubſtitutos dare iuſſit.

ADDITIO (j) Scilicet ipſos ſubſtitutos: q: tunc admitterent̄ pro virili: idē ſi appellatio quādo ſic fuiſſe appet de voluntate teſtatoris: vt. l. verū. §. ſi. ff. de rebus du. qd autem ſi aliquos ppriis aliquos appellatiuis: vl̄ omnes ſimul vtriſq̄ nominibus appellauerit. ꝛ qd ſi aliqui fuerint in ſubſtitutione coniuncti ꝛ vnus ſeparat⁹. vide hic Ang. are.

ipſi[a] qui heredes inſtituti ſunt.

¶ Inſtituti inuicē ſubſtituti eaſdē partes videntur habere in ſubſtitutione quas in iſtitutione niſi teſtator aliter diſponat. Aretinus.

¶ Et ſi ex diſparibus[b] partib⁹ heredes ſcriptos inuicē ſubſtituerit: ꝛ nullā mentionem in ſubſtitutione habuerit partium eas videtur in ſubſtitutione partes dediſſe quas in inſtitutione expreſſit[c]: ꝛ ita diuus pius reſcripſit.

¶ Si iſtitutus fuerit coheredi ſubſtitutus: ꝛ demū tertius ſubſtituto ſubſtitutus: admittit̄ ad partes vtriuſq̄ neutro inſtitutorū adeunte. Aretinus.

¶ Sed ſi iſtituto[d] heredi[e] et coheredi[f] ſuo ſubſtituto

¶ Sʒ ſi inſtituto. Caſus ¶ Adhuc ꝓſequit̄ Juſti. mām ſuā exēplificādo de vulg. ſubſti. Po. igit̄ ſic ca. Quidā fec̄ teſ. ꝛ in teſtō ſuo tytiū ꝛ ſeiū hēdes iſtituit. ꝛ poſtea adiecit. ſi tytius hēs nō erit ſeiū cohēdē ſuū ſbſtituo. ꝛ ſi ei⁹ hēs nō erit meuiū ſbſtituo. mortuo teſtōre tyti⁹ ꝑmo repudiauit ſei⁹, ſcđo mō meui⁹ q fuit ſbſtitut⁹ ſeio vult admitti ex ſbſtōne. mō ꝙrit̄ i qōne vtrū dēat admitti meui⁹ ad totā hēditatē vl̄ ad ptē dimidiā. Et certe rn̄. ꝙ ad vtrāq̄ ptē admittit̄. ꝛ ita diu⁹ Seue. ꝛ ant. i h caſu reſcripſeſt. ſine diſtōne ſcripſeſt.

d ¶ Sed ſi inſtituto. Caſus eſt: Tytius ꝛ ſei⁹ iſtituti ſūt hēdes ꝛ tytio ſeius ſbſtitut⁹: ꝛ ſeio fuit ſbſtitut⁹ meui⁹: ꝑmo tyti⁹: ſcđo ſeius repudiauit: admittit̄ meui⁹ i ptē vtriuſq̄ hēdis: vt hic. ꝛ. ff. e. l. ſi tyti⁹. ꝛ. l. cohēdi. in ꝑnc.

e ¶ Heredi. ſ. ſeio.

f ¶ Coheredi ſuo. ſcilicet tytio.

dato alius ſubſtitutus fuerit: diuus Seuerus & Antoninus ſine diſtinctione [b] reſcripſerunt ad vtramque partem ſubſtitutum admitti.

¶ Si ſubſtitutio vulgaris facta fuerit ſeruo alieno quem teſtator liberum putabat ſubſtitutus venit ad partem hereditatis cuius ſeruus adierit hereditatem iuſſu domini. Arc.

a ¶ Alius. Scilicet meuius.
b ¶ Sine diſtinctione. ſ. ordinis pupillaris vel vulgaris ſubſtitutionis. q. d. nõ diſtinguitur ſi fuerit pupillaris vel vulgaris ſubſtitutio & que fuerit primo facta vel inſtitutio: vel ſubſtitutio: & idem in vulgari. Sed hanc reprobat quidam: quia debet ibi eſſe ordo: vt primo principalis: & poſtea ſubſtitutio fiat: vt. ff. de vul. & pupil. ſubſti. l. ij. §. prius. Sed certe ille. §. prius corrigit per ſeq. §. vſque in fi. di. l. Sed ego hoc reprobo: quia non eſt hec huius lr̃e intentio: ſed hec: quia ſic fuit de facto quod nõ diſtinxerunt cũ ab eis quereretur. Eſt tñ diſtinguendũ a nobis. ſic & alias. ff. de iudi. non poteſt. in fi. & de poſthu. l. imperator. in fine. Item nõ dicitur hic de pupillari ſed de vulgari tñ: vt patet ex ſerie tit. † Per quod etiam reprobatur ſuperior ſnĩa. ſ. quia in prin. glo. fuit dictum ſm quoſdã nõ diſtinguitur an fuerit pupillaris an vulgaris ſubſtitutio. Diſtingue ergo vtrum inſtitutus adierit: vel coheres: vel ambo vel nullus. ſi vterque adiuit: ſubſtitutus repellitur ſi coheres tm̃. ſ. ſeius idem: quia meuius repellitur. Item ſi neuter: hz locũ quod hic dicitur. ſ. quod meuius habeat totum. Si autẽ tytius tm̃. ſ. primus heres adeat & ſeius non in partẽ repellitur. ſcilz meuius. nam in partem repellitur quã adiit tytius: vt. C. eo. l. poſt aditam. & ff. de vulga. ſub. qui habebat filium. j. reſpon.

¶ Si ſeruum alienũ. Caſus. ¶ Adhuc proſequitur imperator materiã ſuam ponẽdo exempla de vulg. ſub. Et ſciẽdum eſt quod in preſenti. §. tria continentur rub. in primo errauit teſtator. in ſcd̃o & tertio non errauit: & duo vlti. rubri. ponuntur ad probationem & confirmationem equitatis in primo rub. ſtatute. vnde ſic po. ca. Quidam fecit teſ. & in teſtamento ſuo ſeruum. p. quẽ credebat liberum hominem heredem inſtituit. & poſtea adiecit. & ſi inſtitutus heres nõ erit meuiũ ei ſubſtituo. mortuo teſtatore apparuit ille quem teſtator errore deceptus credebat fuiſſe liberũ: & tanquam liberum heredem inſtituit ſeruus erat. p. & ita iuſſu. p. domini adiuit hereditatem qui eam dicebat ſibi acquiſitam ex diuerſo meuius ſubſtitutus viriliter ſe. p. opponebat & allegabat in hunc modum. Ego domine. p. dico quod per aditionem ſerui tui in caſu iſto non poteſt tibi acquiri hereditas: quia teſtator errore deceptus credebat liberum ſeruum tuum quem ſibi heredem inſtituit. vnde cum in rei veritate non tenuerit inſtitutio facta ideo deficiente inſtitutione dico me ex ſubſtitutione ad totam hereditatẽ admittendum: & te omnino repellendum: ſed in contrarium. p. videbatur ſibi poſſe defendere hereditatem in hunc modum allegando contra di. Domine meui ego dico quod veritas preferenda eſt opinioni. vnde cum in veritate ſeruus meus fuerit inſtitutus. et ſi heres non eſſet tu ei futurus eras ſubſtitutus: & ipſe ſeruus iuſſu meo ad hanc hereditatem mihi per aditionem totam hereditatem acquiſiuit et vulga. ſubſtitu. expirauit. et ſic ex virtute vulga. ſubſtitu. nihil iuris in hac hereditate poteris vendicare cum per aditionem ſubſtitutio penitus ſit extincta. et ita fuit contentio inter. p. dominum ſerui inſtituti et meuium ſubſtitutum: & ideo ſupplicaui imperato. dicens: pro deo domine ſi placet

tus: tñ nulla talis ẽ eis facta diſtinctione: hĩ ẽ ↄlutiõe eam habebit iure ſbſtõnis: et hec fuit forte mẽs iſti⁹ lr̃e: ſec⁹ tñ eẽt ĩ pupillari. vel alias vbi ius accreſcẽdi locũ h̃re nõ poſſet: vt p doct. hic.

† Et in ea tm̃ procedit iſte tex. item in caſu ſuo vbi. ſ. coheredi ſubſtitutio eſt fcã ſbſtitutio. tũc enim quaſi per ius accreſcendi habet ſbſtitutus prẽ illi⁹ cui nõ fuit ſbſtitu-

terminetis iſtam contentionem et di-
catis quid iuris eſt in caſu iſto pro-
poſito. Ad hoc rñ. Amice ſi quis alie-
num ſeruuz patremfa. arbitratus he-
redem inſtituerit. ꝛ ſi heres non eſſet
meuiuz ſub-
ſtituerit: lz
iſte ſeruus p
errorez inſti-
tut' iuſſu do
mini adierit
hereditatez:
nō tamē ſub-
ſtitutio vul-
ga. penitus
euanuit: imo meuius vulgariter ſub-
ſtitutus in parte hereditatis admittē-
dus eſt. Sed domine qualiter reſpon-
debitis ad allegatiões hincinde pro-
poſitas? Ad hoc reſpōdet. Amice: al-
legatio domini pro ſeruo inſtituto lo-
cum hz in eo ſeruo quez teſtator ſciēs
eſſe ſuum heredē inſtituit. Illa enim
verba que ponunt̄ in vulgari: ſz ſi he-
res nō erit in eo quē teſtator in rei ve
ritate ſcit eſſe ſeruū itelligunt̄: ſi neqz
ipſe ſeruus inſtitutus acqrit ſibi here
ditatē: neqz dño pñti: neqz futuro: qꝛ
tūc demū admittitur ſubſtitutus ſi in
hoc caſu primo ignorabat ipſuz ſeruū
eſſe: ꝛ ita non oīno obtinet allegatio
dñi. Allegatio ꝓo meuij ſubſtituti lo-
cum hz in eo ſeruo quez teſtator ſciēs
hominē liberū inſtituit: ꝛ ei vulgari-
ter ſubſtituit. Illa enim verba. ſ. ſi hīs
nō erit eo ſeruo quez teſtator ſcit eſſe
patrēfa. hoc ſignificāt ſi neqz ipſe ſibi
acqrit hereditatē neqz illi cuius iuri
poſtea ſubiectus erit: tūc enim demū
ad hereditatē admittit̄ ſubſtitutus: ſz
certe ſecus erat in caſu propoſito. naz
teſtator credebat ipſum eſſe liberum:
ꝛ in rei veritate ſeruus fuit. vnde non
eſt mirū ſi aliud in primo reſponſo q̄
in ſecundo vel tertio ſtatutum ſit: nec
videatur alicui nos aliquid duruz in
h̄ caſu ſtatuiſſe. nā ita Tyberi' ceſar
in pſona Parthenij ſerui ſui quōdā a
teſtatore per errorē inſtituti cōſtituit.

¶ Si ſeruum alienum quis patrem familias [a] arbitratus heredem ſcripſerit: ꝛ ſi heres nō eſſet: meuiuz ei ſubſtituerit: iſqz ſeruus iuſſu [b] domini adierit hereditatez: meuius ſubſtitutus in partem [c] admittitur. Illa eniz vba [d]

a ¶ Si ſeruū. Patrefamilias. id eſt
liberū hominē. Accurſius florētinus.
ADDITIO. Et hoc veruz niſi error
eſſet in ea perſone qualitate que pſu-
meretur cauſa finalis ipſius inſtitutio
nis: puta in
conſanguini-
tate. vt. l. ſi
pater. C. de
heredi. inſti-
tuen. Ange.
b ¶ Iuſſu.
quem iuſſum
necio opor-
tet pcedere.
vt. ff. de acq. here. l. ſi qs mihi. §. iuſſū.
c ¶ In partem. Sz in quā? Rñ. here-
ditas in duas partes diuidit̄: ꝛ iterum
vnus ſemis diuidit̄ in duas ptes: que
ſunt due quarte totius: ꝛ vnā harum
particularū hz dñs inſtituti: aliā ſub-
ſtitutus. vt. ff. de here. inſti. l. ſi pater-
fa. in fine. Sz de alio ſemiſſe qd erit?
Rñ. qdā q ſubſtitutus hz iſpecta opi
nione teſtātis: ſz q credit inſtitutū li-
berū fuiſſe: ꝛ ita p ɔſequēs credit ſub-
ſtitutū admitti ſi hereditatē ſibi inſti
tutus nō acqſierit: vel alij cuius iuri
poſtea ſubiectus foret. vt in ſi. hui'. §.
ergo ſi aliqd' iſtorū duorū nō cōtingit
dz habere ſubſtitutus ſm opinionē te
ſtātis totā hereditatē: ſz qꝛ nō erat li-
ber vt teſtator credidit: de eqtate dat̄
dño ipſius quarta hereditatis: ꝛ facit
pro hoc illud generale opinionē cōſi-
derādā. vt. ff. pro emp. l. ij. §. ſi qs a pu
pillo. ꝛ. ff. de acq. he. l. is q putat. Alij
dicūt q dño datur cōſiderata veritate
magis q̄ opiniōe: qꝛ vere ſeruus eius
dñi factus erat ille qui iſtitutus fuit
q verius eſſe videtur veritate magis
attēta. vnde facit ꝛ illud generale ve-
ritatem ſpectandam. vt infra de le. §.
ſi quis rem. Accurſius.
ADDITIO. Dic q vltima opinio
gl. eſt verior. ꝛ ita no. gl. ꝛ doc. in. d. l.
ſi paterfa. vz. q dominus ſerui habeat
totum alium ſemiſſem. Aretinus.
d ¶ Illa eniz vba. nūc mutat caſuz.

Opinio an ſit veritati ante ponenda.

nam. ſi.

nam. 3. dixit qñ aliud arbitratꝰ teſtãr z aliud erat: ſ his ãt duobꝰ caſibꝰ q̃ ſequunt idẽ eſt id qđ arbitratꝰ teſtator.
a ℂ Si heres non erit: que apponitur in ſubſtitutionibus vulgaribus.
b ℂ Teſtator ſcit: z verum ſcit: alias ſi diceret ſcirẽ niſi eẽt: vt .ff. de aq̃ pluuia arcẽ. l.ij. §. itẽ labeo ait.
c ℂ Erit. ſ. liber factꝰ.
d ℂ neq3 aliũ. ſ. ſiue ſibi ſit lib nec et vel dño ſuo pñti vel etiã futuro q̃rit.
e ℂ Effecerit: tunc qñ nõ eſt aliqs iſtoꝝ duorũ admittitꝰ ſubſtitutus.

ſi heres[a] nõ erit in eo quidem quẽ alieno iuri ſubiectuz eẽ teſtator[b] ſcit ſic accipiuntur. Si neq3 ipſe heres erit[c] neq3 aliũ[d] heredẽ eſſe ꝯerit[e]. In eo vo quẽ patrẽfamilias eſſe arbitratꝰ ſ illud ſignificant: ſi hereditatẽ ſibi vel ei cuius iuri poſtea ſubiectus ẽ eſſe ceperit nõ acquiſierit[h]. Idq3 tyberius ceſar in perſona parthenij ſerui[i] ſui conſtituit.

f ℂ Arbitratꝰ: ſcilicet teſtator. ſubaudi z verum arbitratur.
Inſtituti z ſubſtituti cur ſus an admittatur.
g ℂ Subiectus: puta qꝛ vendidit ſe ad precium participandum: vel quia dedit ſe in arrogationem: qđ poteſt.
h ℂ Acquiſierit: ſupple in littera. At in noſtro caſu primo: ſcilicet huiꝰ. §. aliud eſt: z aliud arbitratur: vnde ibi in partez admittitur: vt ibi diximus: z hec oĩa ſic diſtinguẽdo ſeruauit princeps qñ ſeruus fuit inſtitutus z alius ſubſtitutus: vt hic dicit: z .ff. de here. inſti. l. z hoc tyberius. Collige ergo talem diſtinctionẽ: qꝛ cũ heredẽ aliquẽ inſtituo z ſi heres non erit ſubſtituo: aut ſcio liberũ aut ſcio ſeruũ: z tunc ſeruatur quod in. ğ. z. lğ. reſpon. huiꝰ §. dicit: aut puto libeꝝ falſo cũ ſit ſeruus: z tunc ſubdiſtinguo, aut per euz voluit aut noluit aliũ fieri heredez: qꝛ hoc expreſſi: z tunc ſeruatur mea vo lũtas: vt. C. de heredibus inſti. l. cũ proponas: que eſt huic cõtraria. aut eſt dubiũ voluit vel non aliũ fieri heredem per euz: z tunc ſeruatur quod in princi. huius. §. dicitur. Si autẽ puto ſeruũ cuz ſit liber: (1) hic caſus ẽ dubitabilis eſt. ſ. q erit liber heres.
ADDI. ſ. In dubio ãt error nõ preſumitꝰ: z ſic hic conſiſtit in aĩo teſtatoris q nõ pbatur niſi ex coniecturis: quid autẽ in filio vel monacho inſtitutis cuz datione ſubſtituti vulgaris quos teſtator credebat eſſe ſui iuris: vel etiã ſciebat eſſe alieni: z an heres primi inſtituti ex iure deliberandi preſeratur an ſubſtitutus. vide Angelum hic.
i ℂ Serui: ſcilicet inſtituti.
ADDITIO. Cui fuerat alius ſubſtitutus. Nã diuiſa fuit hereditas inter Tyberiuz dñm ſerui z inter ipſm ſubſtitutũ: patet in. l. z hoc Tyberiũ ff. de heredibus inſtituendis.

ℂ De pupillari ſubſtitutione.

Liberis impuberibus z in poteſtate teſtatoris exiſtentibus põt ſubſtitui nõ ſolũ vulgariter: ſed ẽt pupillariter: p quã ſubſtitutionẽ ſubſtitutꝰ efficitur heres ipſius pupilli. Are.

Liberis[k] ſuis impuberibꝰ quos i

ℂ De pupillari ſubſtitutione.
ℂ Cõtinuatꝰ: qꝛ ſupra viſuz eſt d vulgari ſubſti. Vez qꝛ parentes nõ ſolũ vulgariter: verũetiã pupillariter liberis ſubſtituere poſſunt: ideo ſequebatur videre de pupillari ſubſtitutiõe.

Chriſtophorus porcuſ.
Liberis. ℂ Totus iſte titulus diuidit in ſex partes. Primo ponit qualitẽ quis poſſit facẽ pupilla-

rem substitutionem. Secundo de exē plari substitutione cui fieri potest. Tertio redit ad pupillaris substitutionis materiā. Quarto q etiā exheredatis potest fieri illa substitutio. Quinto circa pupillarē substitutionez aliquos casus ponit & potissime ad quā quātitatē possit fieri. Sexto q maiori vl' puberi vl' extneo fieri nō pōt pupillaris. Secunda ibi (Qua rōne.) Tertia ibi (Igitur.) Quarta ibi (Non solū.) Quinta ibi (Quecunq;.) Sexta ibi (Extraneo.)

gariter. s. titulo primo. & hoc idē hic subijcit. vt si heredes &c.

b ❡ Hoc modo. hic caute nota q primo ponit verba institutionis. Secūdo substitutionis vulgaris. Tertio substitutionis pupillaris. Accursi. ADDitio. Aliqui dicunt q oīa sunt v̄ba pupillaris substitutiōis q̄ etiā non heredi vt exheredato fieri potest: cum hic text[9] nō intēdat exēplificare vulgarē. Jo. fa.

militē. vt. l. miles. ita §. exheredato ff. de testa. mi. dūmodo fili[9] nō sit i ptāte aut. al's secus. l. cū fili[9] ff. e. ti.

potestate quis hēt non solū ita vt. s. diximus [a] substituere pōt. i. vt si heredes ei nō extiterint: ali[9] sit ei heres. Sed eo amplius vt si heredes ei extiterint: & adhuc impuberes mortui fuerint sit eis aliqs heres veluti si quis dicat h' mō [b]. Titius filius meus heres mihi esto [c]: & si filius [d] meus mihi heres non erit: siue heres [e] erit & prius moriatur q̄ in suaz tutelā venerit. i. anteq̄ pubes [f] factus sit: tunc Seius heres esto. Quo [g] casu siquidē non extiterit heres fili[9]: tūc substitut[9] pr̄i sit hēs [h]. Si vo extiterit hēs fili[9]: & añ pubertatē decesserit ipsi filio [i] sit heres substitut[9].

❡ Naz moribus [k]

c ❡ Esto. hec est institutio tm̄.

d ❡ Et si filius. Ecce vulgaris.

e ❡ Siue heres. Ecce pupillaris.

f ❡ Pubes factus sit. bene facit q exponit: al's interdum pro. xiiij. annis interdum pro quindecim annis ponitur hec oratio: cum in suam tutelam venerit. digestis de legatis tertio. cum filio.

g ❡ Quo casu. supradicto.

h ❡ Patri sit heres: & solius patris habeat bona s'm Azonem.

i ❡ Ipsi filio sit heres institutus: & nihilominus patri. vt. ff. eodem. paterfamilias: & bona pupilli vndecūq; quesita sunt habet. vt. ff. eodem. sed si plures. §. ad substitutos: nisi i duobus casibus vt in testamento militis. & arrogatoris: vt. ff. eodem: sed si plures. §. in arrogato. & §. ad substitutos. in fine.

k ❡ Moribus. al's i maioribus. vt. C. de impube. & ali. substitu. l. humanitatis.

a ❡ Liberis. No. ex hac littera tria esse necessaria vt pupillaris substitutio teneat. Primū vt sit de liberis cui substituitur: nā extraneo substitui nō pōt. vt. j. e. §. extraneo. Scd'm q sint impuberes: nā puberibus nō pt substitui. vt. j. e. §. masculo. Jtē tertio q habeat in ptāte: vt in hac littera pbatur per ordinē: emācipatis autē nō pt substitui vt. ff. co. l. ij. §. j. † Jtē est necessariū quartum q filij sint instituti vel exheredati: al's nullū esset principale testm̄. vt. s. de exher. lib. in prin. & ff. e. l. j. in fi. vnde nec pupillare valeret. vt. j. e. §. liberis. & hec oīa similiter in nepotibus seruantur si non sint recasuri in sui patris potestatem. vt ff. e. l. ij. §. posthumis: al's cum sint recasuri non valet testamentum cuz in eo casu sint vt eorum testamenta non valeant: etiam si ipsi essent maiores.

† Et est rō: q substōnes sūt de iu. ciuili s'm quod emācipat[9] habet pro extneo: fallit tñ h in

a ❡ Ita vt. s. diximus. Scilicet vul-

inſtitutum eſt vt cũ eius etatis[a] filij ſint in qua ipſi ſibi teſtamentum facere nõ poſſunt parẽtes ei[9] faciant.

¶ Exẽplaris ſubſtitutio fit puberib[9] mẽtecaptis ad exẽplum pupillaris. Ex filio facto ſane mẽtis expirat quẽadmodũ pupillaris cũ filius pubeſcit. Angelus aretinus.

¶ Qua ratiõe excitati[b] etiam cõſtitutionem[c] poſuim[9] i noſtro codice: qua proſpectum eſt vt ſiqui mentecaptos habeant filios vel nepotes vel pnepotes cuiuſcũqz ſexus vel grad[9] liceat eis ⁊ ſi puberes ſint ad exemplum pupillaris ſubſtitutõis certas perſonas[d] ſubſtituere. ¶ Singulariter reſipuerint[e]: eãdẽ ſubſtitutionẽ infirmari: ⁊ hoc ad exẽplũ[f] pupillaris ſub-

a ¶ Etatis. vt maſculi añ. xiiij. an. femine ãt añ. xij. an. ff. d teſta. l. q̃ etate. ⁊. s. q ma. ac nõ pñt. §. cum ergo.
b ¶ Qua rõne. Excitati. ſ. nos Juſt.
c ¶ Conſtitutionem. C. de impub. ⁊ ali. ſubſti. l. humanitat.
d ¶ Certas perſonas. ſ. filios mente captoꝝ ſi habeãt. al's fratres mente capti. † al's quoſcũqz volet vt in. d. l. humanitad continetur. ADDitio. Etiaz ſupradictis exiſtẽtibus q ſunt ſpurij vel naturales tñ. aut etiã mẽtecapti. Angel. aretin[9].
e ¶ Reſipuerint: id eſt cum compotes mentis vel ſani facti fuerint.
f ¶ Ad exẽplum. ⁊ ita hec vocat̃ exemplaris ſubſtitutio. Unde vt plane de his habeas notitiã diſtingue quinqz genera ſubſtitutionũ: q2 alia eſt vulgaris: alia pupillaris: alia exẽplaris: alia breuiloqua: alia cõpendioſa. Prima. ſ. vulgaris ſubdiuiditur: q2 alia expreſſa: vt que fit verbis negatiuis: vt ſi heres non eris tytius erit heres: vt. s. proxi. Alia tacita que fit verbis affirmatiuis: vt hic: vos inuicẽ ſubſtituo. vt. ff. de heredibus inſti. cuz in teſtamento. §. j. Item hec quiſqz erit mihi heres: ſit filio meo ipuberi heres. vt. ff. e. l. qui liberis. §. hec verba. Hec vulgaris adita hereditate expirat. vt. C. eo. l. poſt aditam. Secunda autẽ. ſ. pupillaris ſimiliter ſubdiuiditur: q2 alia expreſſa que fit verbis affirmatiuis. vt hic. ſi heres eris ⁊ morieris in pupillari etate: tytius ſit heres. vt. s. pxi. Alia tacita. ſ. vt ſi vulgariter tñ pupillo ſubſtituat̃: quo caſu tacita ſubintelligit̃ pupillaris ſic ⁊ ſub pupillari tacita vulgaris intelligit̃. vt. ff. e. l. nã hoc iure: al's iaz. ſi iure. in prĩcĩ. ⁊. C. de impuberis ⁊ aliis ſubſtitutionibus. l. cõuis. Et hec adueniente pubtate expirat. vt i ſi. huius. §. Tercia. ſ. exẽplaris. ſic ideo dicitur: quia ad exemplũ pupillaris ſubſtitutionis eſt inducta: vt hic dicitur. Jn multis tamẽ differunt: quia hec etiam maioribus fit: ſed illa tantum impuberibus. Jtem vſqz ad certam etatem fit pupillaris: ſcilicet quartumdecimũ annuz vel duodecimũ in femina. vt eodem infra. §. maſculo. igitur. vel etiaz minus tempus certum non maius. ff. codez lege ſi. ita quis ſubſtituerit. ⁊ lege in pupillari. at hec exemplaris in incertum. Jtem in hac: ſcilicet exemplari certe perſone ſubſtituuntur. vt. C. eodem. lege humanitatis. in pupillari autem quilibet poteſt ſubſtitui. Quarta autem: ideſt breuiloqua fit ita duobus heredibus inſtitutis. vos inuicem ſubſtituo: ⁊ ſi ambo pupilli ſunt quatuor ſubſtitutiones his verbis breuibus comprehendantur: ⁊ appellat lex hanc reciprocam ſubſtitutionem: vt. ff. eo.

¶ Intm̃ q ceteris exheredatis: vel iniuſta cã pteritĩs vnũ tñmodo ſubſtituere pt. An.

Subſtitutio vulgaris.

Subſtitutio pupillaris.

Subſtitutio exẽplaris.

Subſtitutio breuiloquã eſt reciproca.

Subſtitutio cõpendioſa.

dem.l.nam hoc iure.§.pālo. Quinta ſcʒ cōpēdioſa fit his verbis aliquo iſtituto: quādocūqʒ deceſſerit tytiū ſubſtituo: ⁊ ſiqdem h̄ fiat a milite pupillo vel nō pupillo valet iure directo: qñcunqʒ decedat iſtitutꝰ: vt.ff.ď milí. teſ.milei ita heredē.§.j. niſi mať ſit i medio: quo caſu iure fideicōmiſſi valet ſi pubes tā factꝰ decedat iſtitutus: vt.C. eo.pclbꝰ. Si ſo paganꝰ: ſiue nō mileſ faciat eā: valet iure directo: ſi moriť inſtitutus i etate pupillari. Si ſo poſtea: tunc aut per hec v̄ba fit: ſubſtituo illuʒ: ⁊ tūc trahiť ad fideicō. vt.ff.ad trebel.ſcenola. aut per hec verba te inſtituo ⁊ ſi deceſſeris quādocunqʒ tibi illum facio heredeʒ. ⁊ hec non valet. vt.ff.e.l.verbis ciuilibus.

ſtitutiōis: q̄ᵃ poſtq̄ pupillus adoleuerit ᵇ infirmatur.

¶ Facta pupillari ſubſtitutione cēſentur duo teſtamenta vel vnū duaꝝ hereditatuꝫ.h.d. Areti.

¶ Igitur in pupillari ſubſtitutiōe ſm̄ prefatū modūᶜ ordinata duoᵈ quodā modo ſunt teſtamēta: alterū patris: alteꝝ filij: tanq̄ ſi ipe filius ſibi heredem inſtituiſſet: aut certe vnū teſtm̄ ē duarum caſaꝝ.i. duarū hereditatum.

¶ Poteſt pater facere ſubſtitutioneʒ pupillarem filio ſeparatim clauſam ⁊ ſignatā: ⁊ diſponeſ ꝙ non aperiatur viuo filio: que diſpoſitio valet ēt ſi nō fuerit per ſe ita clauſa ⁊ ſignata. Aretinꝰ.

¶ Si an̄te qs ita formidoloſusᵉ ſit: vt timeret ne filius eiꝰ pupillus: adhuc ex eo ꝙ palā ſubſtitutū acceperit poſt obitum eius piculo inſidiarū ſubijcereturᶠ: vulgarem quidē ſubſtitutionemᵍ palaꝫ facere ⁊ in primis teſtamēti partibus ordinare debet. Illaꝫ autē ſubſtitutionē per quā: ſcilʒ ⁊ ſi heres extiterit pupillus ⁊ intra pubertateʒ de

totū: aliud ſi p parte: vt.ff.e.in ſubſtitutione: ⁊ ď inoffi.teſta.l. papinianꝰ. §.ſed nec ipuberis: lʒ cōtra tabn.bonoꝝ poſ.mota non facit pupillarem ſubſtitutionem ceſſare: qꝛ ibi nō q̄ritur ď viribꝰ teſti: vt.ff. eo.ex duobꝰ §.ſi.⁊ de inoſ ſi.teſtamen. filius.§.j.

ADDI.

Et eſt rō: qꝛ tūc ipedifar rogatꝰ: ſi ſolū ex ď fectu etatis teſtari: ſʒ ex alio defectu: qꝛ ē ſubiectꝰ alterius poteſtati cui per dationē pupillaris ſubſtituti potuit puideri ſm̄ Chriſtophorū porcum.

c ¶ Igit. prefatū modum: vt.ſ.e. in princi.

d ¶ Duo. Not. ꝙ duo dicunť q̄ ad qd: qꝛ duobus fit: nam inſtituiť heres duobꝰ: patri.ſ.⁊ filio. Itē duaꝝ hereditatū: vnum ſo dī: qꝛ ab vno factuꝫ: ⁊ facit ad hoc.ff.eo.l. ⁊ patris filij: ⁊.ff.ď ꝯdi.⁊ ď mō.l.hec ſcriptura: ⁊.ff.de bono.poſſeſ.ſʒ tab. ſi ita ſcriptum. ⁊.§.ſi.⁊.l.vt bonoꝝ.

a ¶ Que.ſcilicet pupillaris.

b ¶ Adoleuerit. Itē finitur arrogatione ipuberis: vt.ff.de adop.nec ei.ſi.(j) Itē ſi patris nō fuit hereditas adita: vt.ff.e.ſed ſi plures.§.ſi ex aſſe. Itē ſi naſciť poſthumus teſtatori: vt ff.e.l.pi filiū. Itē p ſcdm̄ teſtm̄ qd tñ valeat: vt.ff.e.l.ſiqs cum.§.ſi. Itē ſi teſtm̄ paternū rūpať per querelaʒ in

e ¶ Similit. Formidoloſus.i.doloſus mrīformiē.l.timidꝰ: ⁊ meticloſꝰ.

f ¶ Subijceretur.qbus inſidijs cum ſubijceret ſubſtitutus.vt haberet eiꝰ hereditatē: vt fecit zacharellus.

g ¶ Subſtitutionē.ſ.cū ipſa iſtitu

Subſtitutio pupillaris multiplicit[er] valeat ſinitur.

tione:nam hic eſt ordo:vt primo inſtitutio.ſecundo vulgaris ſubſtitutio. tertio pupillaris fiat.vt.s.eo. ti.l.ij.

a ℭ Vocatur.que eſt pupillaris.

b ℭ Scribere. Vel etiā alia charta: q: ⁊ hoc fieri pōt vt.ff.eo.l.patris ⁊ filij.

c ℭ Proprio lino. Linū appellat ipſam chordulā que fit de lino: vt videmus fieri in lrīs domini pape:ī qbus chordulis teſtamenti apponebanť.vrī.ſigilla ⁊ cera. Et iō dicit ꝓprio lino:q: ſi alieno vendicaret dn̄s.† ⁊ ita aperireť. ⁊ cōſiliū legis nullum eſſet. Vl' dic ꝓprio.i.ſeparato ab aliīſ partibus teſtamēti. Sʒ nō ne magis inſidiabitur ſubſtitutus:cū tantā ꝯſtōnē.i.ordinatione videat:⁊ pp ſc.R̄ſi.h ignorabit: an pp aliū ſcā fuerit illa ordīatio.ac.

† Doctores ꝯ pp publicam vtilitatē ad ſimilitudinē ti gni iniuncti: vt p Jo an.ſa.⁊ An.h.

ADDITIO Nec ideo inualidabiť iſtud cōſiliū: q: ſub expreſſa vulgari tacita pupillaris ꝯtineať:q: illud verū niſi de mēte tacita:vel expreſſa teſtantis cōtrariū appareat:vt hic.⁊.l.iam hoc iure.ff.eodem.

d. ℭ Cauere. Idē eſt ⁊ ſi hoc non caueat dum tamen ſeparatim ſignet.

ceſſerit ſubſtitutus vocatur[a]; ſeparatim in inferioribus partibus ſcribere[b] decet:eamqʒ partē proprio lino[c] propriaqʒ cera cōſignare: ⁊ in priore parte teſtamenti cauere[d] ne inferiores tabule viuo filio ⁊ adhuc impuberē aperianť. Illud palā eſt non ideo[e] minus valere ſubſtitutionē impuberiʒ filij ꝙ in eiſdē tabulis[f] ſcripta ſit: quibus ſibi quiſqʒ heredem iſtituiſſet quāuis pupillo hoc periculum ſit.

ℭ Subſtitutio pupillaris poteſt fieri non ſolū filio inſtituto:ſed etiā exheredato. Et veniūt in ea oīa bona pupilli vndecūqʒ queſita:quod locuʒ habet etiaʒ in poſthumis. Aretinus.

ℭ Non ſolum aūt heredibus iſtitutis īpuberibus liberis ita ſubſtitueť parētes poſſūt:vt ⁊ ſi heredes eis extiterint ⁊ ante pubertatem mortui fuerint: ſit eis heres is quem ipſi voluerint:ſʒ ēt exheredatis[g]. Ita qʒ eo caſu[h] ſi quid exheredato pupillo exhereditatibus legatiſue:aut donationibus propinquorum atqʒ amicorum acquiſitum fuerit[i]: id omne[k]

e ℭ Non ideo minus.q.d.dixiımus ꝙ ſic caute fieri poteſt. Sed ſi non ita fecerit:nunquid valet ideo minus? Reſpon.non.iō minus ⁊c.vt hic dicit.

f ℭ Tabulis. Scilicet apertis.

g ℭ Nō ſolam. Exheredať.ſ.ſubſtitueť pńt.

h ℭ Eo caſu. Scilʒ qñ exheredato ſubſtituiť.

i ℭ Fuerit. vt q: gratioſus erat hic pupillus ſic vt ei donaretur:vel legaretur.

k ℭ Id omne. ſimo vī ꝙ tm̄ in eis bonis valet ſubſtitutio que a patre puenerūt ad filiū exhēdatuʒ: vt.ff.de mili.teſta.l.miles.§.exheredato q̄ eſt huic ꝯtra. Sol.ibi miles emācipato ſubſtituebat:quod in alio.ſ.pagano nō tolerať. vt.j.eo.§.exneo: ⁊ iō cū vnū ꝑ eo iduciť.ſ.ꝙ nō pōt ſubſtituere emancipato ⁊ aliud cōtra cum inducitur.ſ.ꝙ nō pōt ſubſtituere emācipato niſi in his bōis q̄ ſibi dedit: vt arg.ff.de iureiuran.cū qui.in princi.

ADDITIO. Immo exiſti in ꝑtāte qd pʒ:q: exheredať:que exheredatio eēt icepta i emācipato:vñ dic ꝙ ibi loquiť in milite ꝗ iſtitato vel emācipato pōt ſubſtituere ꝓ parte: ⁊ pro pte

ad ſubſtitutū [a] pertineat. ¶ Quecū q̃ꝫ diximus de ſubſtitutione ipuberuꝫ liberoꝝum vel heredum inſtitutoꝝum [b] vel exheredādoꝝ [c] eadē ēt de poſthumis intelligimus.

¶ Nō poteſt pater pupillo ſuo ſubſtituere pupillariter: niſi ſibi faciat teſtamentum: ꝛ ſi nō valet teſtamentū patris nō valet etiam dicta ſubſtitutio. Angelus aretinus.

¶ Liberis aūt ſuis teſtm̄ nemo pōt facere niſi ꝛ ſibi [d] faciat [e]: nā pupillare teſtm̄ pars [f] ꝛ ſeqla eſt p̄ni teſtamēti: adeo vt ſi pr̄is teſtamētū n̄ valeat [g]: nec filij qdē valebit.

¶ Pupillaris ſubſtitutio pōt fieri ſingulis pupillis: vl' ei qui vltimus morietur. Angelus areti.

non: ſecus ſi ī pagano. Angelus.

a ¶ Ad ſubſtitutū. Qui ſubſtitutus nullo pōt grauari legato: ēt in ea re que pupillo fuit relicta. vt. C. de leg. cū qdam: ſed ipſe exheredat' ſic ī re ſibi relicta. vt. ff. eo. l. co heredi. §. cū filie. in fine. §. (1). Et no ſm hūc. §. nō poſſe hodie haber̄ locū: niſi talis ſit ipubes qui poſſit eē ingrat': vt p̄ximꝰ pubertati: vt nota ſ. qbus mo. ṫa. fi. §. item ſi in ſeruitu tē: al's nō p̄t exheredari. vt. C. de inof. teſta. ſiquis ſ ſuo. §. legi.

ADDITIO (1). Et eſt ratio diuerſitatis: qꝛ ſubſtitutio exheredati eſt ſimpliciter teſtm̄ filij: ita q̄ nō patris a quo nullā quotā hereditatis accepit: ꝛ ideo in alieno teſtamēto legare non pōt: ſecus ſi ex eadem voluntate quotā hereditatis haberet ſubſtitutus: ꝛ ſubſtitutioni locus eſſe poſſet: vt hic. Angelus aretinus.

b ¶ Inſtitutoꝝum. vt ſupꝛa eodem. in principio: vſqꝫ ad proximum. §.

c ¶ Exheredatoꝝ. vt. ſ. proximo. §.

d ¶ Liberis. Et ſibi. Hic nota q̄ ſi ſi liū exheredat cui ſubſtituit: prius ſibi: deinde dꝫ facere filio teſtm̄. Si aūt eum inſtituat: tunc vel ante: vel poſt valet inſtitutio: vel ſubſtitutio. vt. ff. eodem. l. ij. §. prius. ꝛ. §. ſed ꝛ ſiquis. ꝛ. §. ſed ꝛ ſi. ꝛ. §. finali.

ADDITIO (1). Sꝫ hāc reprobāt doctores: qꝛ nō hꝫ rōnem: ꝛ dicūt iſtū textū ꝛ di. §. prius pcedere qñ ſubſti tutio fit ex interuallo: ſec' ſi eodē cōtextu: qꝛ nō curat̄ qd p̄cedat. Ang. are.

e ¶ Faciat. Hoc fallit in milite qui pōt ſubſtituere pupillo: lꝫ non inſtituat ſibi aliquem heredem. vt. ff. de vulga. ꝛ pupilla. ſubſti. l. ij. §. qſqs.

f ¶ Pars. ſic. ff. quemadmodū teſtamen. apl. l. penultia.

g ¶ Nō valeat. ſ. a principio: vt qꝛ filius fuit p̄teritꝰ. vt. ff. eo. l. ſiqs cū. in fin. l. Vel al's. ſ. nō valet teſtm̄ a p̄ncipio: cū mlti ſint modi qbꝰ teſtm̄ nō valet. vt ff. de iniuſto rup. teſta. l. j. Idem etiā ſi ex poſt facto rūpatur ī totū. ſ. teſtm̄ patris. Secus ſi pro parte tm̄: qꝛ tūc ſubſtitutio remanet. vt. ff. eo. in ſubſtitutiōe. ꝛ. ff. de inoffi. teſta. l. papinianꝰ. §. ſed nec. Item hec ſunt vera ſi iure ciuili expugnetur teſtamentum. aliter autem ſi iure pretoꝛio: vt ſi per cōtratabulas expugnetur teſtamentū: qꝛ remanet ſubſtitutio. vt. ff. eo. l. ex duobus. l. ſi. ꝛ. l. ſequen. que huic. l. contrarie ſunt. Sed certe aliud eſt cū expugnat̄ iure ciuili: vt hic. aliud cū iure p̄toꝛio: vt ibi: nā p̄toꝛ nō pōt facere eē: nec diffinire heredē. j. de bo. poſ. §. qs aūt. Itē. not. hic q̄ de alienis rebus quis teſtatur: vt pater de bonis filij: ſic ꝛ al's. ff. de do. inter virū ꝛ vxoꝛē: cū hic. §. ſi miles: ꝛ. ff. de iniuſto. rup. teſt. ſiquis filio. §. ſed ꝛ ſiquis fuerit. Eſt ꝛ alius caſus ſm quoſdam: vt. C. de ſecundis nup. femine. §. ſi. Sed de iure cōi al's

Pretoꝛ heredē nō fac̄.

Teſtat̄ qs d' rebꝰ alienis.

eſt: vt. ff. de teſtamen. l. eius qui. §. j. ⁊ de codicil. l. conficiuntur. §. ſi poſt.

a ¶ Vel ſingulis. Poteſt enim eē q̄ quis habeat plures filios ⁊ oēs impuberes: ſi cuilibet ſubſtituere vult poterit. † ſiue autē vltimo loco moꝛiēti: ⁊ hoc pōt. vt hic. ⁊. ff. e. l. vel ſingulis. ⁊ hoc caſu pro vno moꝛiēte deſertur ſua poꝛtio iure legitimo. ſ. p l. xij. tabularū ad ſſeo. vt hic. ⁊. ſ. ꝺ leg. agna. ſuc. §. j. Sed certe ex eo q̄ tm̄ vltio morienti ſubſtituit: videtur eos inuicem ſubſtituiſſe vſq; ad vltimū: ⁊ ita iure ſubſtitutiōis magis q̄ legitio inter eos ſuccedi videt. vt. ff. de leg. ij. l. tytia ſeio. §. ſeia. in fi. que eſt huic contra. Sed certe ibi dixit plus: ſcilicet q̄ non alienarent qꝺ teſtatoꝛ eis dimittebat: ⁊ ex hoc ibi dicitur iure ſubſtitutionis ſuccedere: non quia vltimo tm̄ ſubſtituit. vt ff. de lega. iij. l. is qui. in fi.

† Etiaȝ vnica oꝛone qꝺ fac. vt ſi filiab⁹ legenſ cē tuȝ pro q̄libet ꝯgulo ꝺ bis ſint ꝯſcte non tñ habeāt ſuis accreſcendi: vt. l. hmōi. § qb⁹ ira ff. ꝺ lega. An.

ADDITIO. Et no. q̄ iſte. §. eſt lex. ff. eo. titu. ⁊ incipit. vel ſingulis. ideo non ab re. hic. §. iſte debet incipere: ⁊ ita habent correcti codices.

b ¶ Nouiſſimo. i. vltimo. puta his verbis: q ex liberis meis ipubes vltimus moꝛietur: ⁊ tytius heres eſto.

c ¶ Subſtitui. ſcilicet. pupillariter.

d ¶ Subſtituitur. Nominatim. ſic ſupra de exhere. lib. §. nominatim.

e ¶ Heres erit. Subaudi ſit heres filius meus.

f ¶ Quibus. ſ. generalibus verbis.

¶ Vel ſingulis[a] liberis: vel ei qui eorum nouiſſimo[b] impubes moꝛiet ſubſtitui[c] poteſt. ſingulis quidem ſi neminē eoꝛum inteſtatū decedere voluerit: nouiſſimo ſi ius legitimarū hereditatum integruȝ inter eos cuſtodiri velit.

¶ Subſtitutio pupillaris poteſt fieri his verbis generalib⁹: q̄ſq̄s mihi heres erit ⁊c̄. Quo caſu vocant ad ſubſtitutionem ſcripti: p carte p q̄ vocant in inſtitutione. Arc.

¶ Subſtituitur autem ipuberi aut nominatiȝ[d]: veluti tytiº: aut generaliter vt q̄ſquis mihi heres erit[e]. Quibus[f] verbis vocantur ex ſubſtitutione impubere moꝛtuo filio: q[g] ⁊ ſcripti ſunt heredes ⁊ extiterūt[h]: ⁊ pro qua[l] parte heredes facti ſunt.

¶ Pupillaris ſubſtitutio expirat adueniēte pubertate.

¶ Maſculo igitur vſq;[k] ad quatuoꝛdecim annos ſubſtitui poteſt: femine vſq; ad .xij. annos: ⁊ ſi h tp̄s exceſſerit ſubſtō[l] euāeſcit.

g ¶ Heres. ſcilicet patris.

h ¶ Extiterunt. ſ. ipſemet heres. (i) nā ſecus ſi alij quarāt vtputa patri vel dn̄oꝛ: nam tales: ſcilicet pat ⁊ domin⁹ q ſūt heredes per filiū vel per ſeruū ex his ʋbis generalib⁹ non admittūtur ex ſubſtitutione. idem dicas de herede hēdis: vt hec notā tur. ff. eodē. cum filio. ⁊ l. q liberis. §. hec verba ⁊. l. ſequen.

ADDITIO (i). Qꝺ facit ad materiam. l. ſi. C. de edi. di. adri. tol. cuī bñficiū dat heredi ſcripto. Angelus.

l ¶ Pro qua parte. prout enī diſcerit teſtōꝛ eos iſtituit equalr vl ieq̄liter: ſic in ſubſtitutione preſumit. vt hic. ⁊ ff. eo. ſi pi. ⁊. ā. ti. j. §. ⁊ ſi ex diſparib⁹.

k ¶ Maſculo. Vſque ad quatuoꝛdecim annos: ſcilicet completos: nā pupilli eſſe deſinunt. vt ſupra. quibus mo. tut. fi. in princi. ſed infra hos annos poteſt ſubſtitui. vt. ff. eodeȝ. ſi ita quis. ⁊. l. qui plures.

l ¶ Subſtitutio. ſ. directo. ſi tñ aliqua verba inueniantur fideicommiſſi

in teſtamento: iure fideicõmiſſi valebit: vt. C. de fideicõ. l. ſi frater tuus.

Subſtitutio eſt verbuꝫ gñale.

a ¶ Extraneo. Per fideicõmiſſuꝫ: qꝺ ſemp feciſſe vi cũ dicit ſi filius meus qñcũqꝫ deceſſerit ſubſtituo ei vitalē: qꝛ ꝟbũ ſubſtituo cũ ſit gñale ꝟbũ ꝛ ad directã ꝛ ad fideicommiſſariã ſubſtitutionem poſſit trahi: ad id reſtringet̃ qꝺ ē res nuptias. i. ad fideicõmiſſã qꝛ directa ſi bꝫ locũ qñcũqꝫ ꝺcedit. ꝛ pbat̃ hoc. C. de impube. ꝛ aliis ſub. l. p̃cib⁹. §. ſi ſbo ſubſtõ. (i) ꝛ. ff. de vulga. ſubſti. l. coherēdi. §. cũ filie. ꝛ. ff. de leg. ꝛ ſena. cõ. l. in ãbigua. forte. idem ſi dicat vitalis heres eſto: nã trahit̃ ad fideicõmiſſariã: qꝛ de hereditate reſtituenda rogaſſe videt̃: vt. ff. ad trebellia. l. ex facto. j. rñ. ꝛ. l. ſcenola. Sꝫ contra eſt: vt no. ſupra. in diſtinctio.

ADDITIO (i) Nota ꝙ ſubſtitutio cõpendioſa facta verbis cõib⁹ valet oĩ tēpore fideicõ. ꝛ idē tenuit glo. in. d. l. preci. tus: ꝛ eſt cõis opi. lꝫ aliq dixerint ꝙ intra tēpora valeat iur̃ directo. poſt tēpora ꝟo iure fideicõ. ꝛ dicatis vt ibi. Chriſtophorum.

¶ Extraneo vel filio puberi nõ p̃t fieri ſubſtitutio directa poſt aditã hereditatē: ſed ſolũ per fideicõmiſſum poteſt grauari ꝺ hereditate alteri reſtituenda in totuꝫ vel in partem. Aretinus.

¶ Extraneo ꝟo filio puberi heredi inſtituto: ita ſubſtituere nemo poteſt: vt ſi heres extiterit ꝛ intra aliqꝺ tp̃s deceſſerit: ali⁹ ei ſit heres: ſed hoc ſolum pmiſſum eſt: vt euꝫ per fideicõmiſſum[a] teſtatoꝛ obliget[b] alij hereditatē eius: vel totã vl' pꝛo parte reſtituere: quod ius quale ſit ſuo loco trademus[c].

b ¶ Obliget. rogando euꝫ per fideicommiſ. vt reſtituat.

c ¶ Trademus. vt. j. ꝺ fideicommiſ. here. per totum.

¶ Quib⁹ modis te. inf.

¶ Quib⁹ modis teſtamẽta infirment̃.

Teſtamentũ nõ iure factum nõ valet: ꝛ ideo nõ poteſt rumpi: quod ꝟo iure factũ eſt: rumpitur eius iur̃ vitiato viuo teſtatoꝛ: vt puta per agnationem filij nouiter adoptati vel arrogati. Angelus aretinus.

Teſtamentuꝫ iur̃ factuꝫ vſqꝫ adeo valet donec rumpat̃ irritumue fiat. Rupit̃ auteꝫ teſtm̃ cum in eodem ſtatu manēte teſtatoꝛ ipſi⁹ teſtamenti ius vitiat̃. Siquis eniꝫ poſt factum teſtm̃

Continuatio

¶ Vſqꝫ nũc qlit̃ firment̃ teſtã. nũc q̃liter infirmatur: nã nihil eſt adeo firmũ qꝺ non rũpat̃. vt in auc. ꝺ nup. §. nuptias. colla. iiij.

Diuiſio

Teſtamentuꝫ. ¶ Tot⁹ iſte ti. diuidit̃ in quinqꝫ ptes. Pꝛio ponit qualr̃ teſtm̃ tollat̃ agnatione ſui heredis nouit̃ adoptati. Scꝺo qualiter p ſcꝺm teſtm̃ tollat̃ pꝛimũ. Tertio qualiter teſtamentũ irritetur capitis diminutione teſtantis. Quarto an voluntas ſolẽnis poſſit tolli nuda voluntate teſtantis. Vltimo ꝙ etiam imperatoꝛ non capit ex teſtamento imperfecto. Secũda ibi i. §. (Poſterioꝛ.) Tertia ibi (Alio quoqꝫ.) Quarta ibi (Ex eo autem.) Quinta ibi (Eadem oratione.) Aretinus.

¶ Ex eo autẽ. Caſus. ¶ Po. igit̃ fica. in pꝛia pte. Dñe vos vultis trac. quibus modis infirment̃ teſ. dicatis mihi

adoptauerit [a] ſibi filium per imperatorem eum qui eſt ſui iuris: aut per pretorem ſm noſtrã cõſtitutionem [b] eum qui in poteſtate parentis fuerit: teſtamentũ eius rumpitur [c] quaſi agnatione [d] ſui heredis.

℄ Teſtamentũ ſecundũ tollit primũ ſi ſecundũ eſt iure perfectũ: ſiue ex ſecũdo actualiter adeatur hẽditas ſiue non: dummodo adiri eo poſſet. Angelus aretinus.

primo quãdiu valet teſt. recte factum? Ad hoc reſpõ. amice: teſtm̃ iure factũ ſemp valet donec aliquo mõ rũpaƚ: vel irritũ ſiat. ⁊ hec in pma pte vſq ad illũ. §. Rumpiƚ. Hic icipit ſcđa ps que ſubdiuidiƚ in tres ptes. In quaꝝ prima parte docet. qliter rũpiƚ teſt. arrogatione vƚ agnatiõe ſui heredis. In ſecũda parte docet. qualr rũpiƚ teſ. primũ per ſcđi teſti factionẽ: ita ꝙ nullo iure valeat pmũ. In. iij. pte docet. qualiter rũpiƚ primũ teſt. per ſcđz: ita ꝙ ſi primũ nõ valeat iure directo: valz tñ iure fideic. Po. igiƚ ſic ca. in prima parte ſecũde prin. Dñe iã video quãdiu vz teſtm̃. dicaris mõ mihi qñ itelligiƚ teſtm̃ rũpi? Ad hoc rñ. Amice teſtm̃ proprie dƚ rũpi qñ in eodẽ ſtatu manẽte teſtõre ius ipſius teſ. vitiaƚ vt pz in tali exẽplo. Quidã fecit teſt. ſolẽne ⁊ poſt teſta. arrogauit imperiali reſcripto quẽdã ſibi in filiũ: aut forte pẽ pretorẽ aliquẽ adoptauit ſm tenorẽ nr̃e cõſtõnis. nã in caſu iſto per arrogationem vel per adoptionẽ iſtius filij qui nec eſt exheredatus: nec eſt iſtitutus rũpiƚ teſ. ſicuti rũpereƚ ſi poſt ſcm̃ teſ. aliqs ſuus hẽs teſtatori naſcereƚ.

a ℄ Adoptauerit. i. arrogauerit.

b ℄ Conſtitutionẽ. Puta auus eſt q adoptat: vt. C. de adop. l. cũ in adoptiuie. ſ. de adop. §. ſed hodie.

c ℄ Rumpitur. ſi aũt prius eũ inſtituiſſet nõ rũpereƚ: ſz poſtea arrogeƚ. vt. ff. de lib. ⁊ poſt. filio. §. ſi. Si autez fuit exheredatus filius emãcipatus ⁊ poſtea arrogeƚ: tũc nõ rũpiƚ: aut extraneus qui poſtea arrogaƚ. ⁊ tũc rũpitur. vt. ff. de cõtrata b. l. nõ putauit.

§. ſi quis emancipatũ. Extraneũ autez nepotẽ accipe qui nõ eſt ſuus heres: cũ alius eũ precedat † alƚs fruſtra tunc exheredareƚ. vt. ff. de verbo. obli. quidam cum filium. ⁊ de libe. ⁊ poſthu. l. ſi qs poſthumus. §. filiũ. ADDitio. Et hec vera qñ aũ teſtm̃ fuit facta exhẽdatio. qđ aũt ſi in eodẽ vel in vno teſtamento in aliq̃ poſtea ſimplicitẽ exheredeƚ: aut ſi poſt ius q̃ſitum exheredatio conferatur. vide Ange. hic.

d ℄ Quaſi agnatiõe. Id eſt ſicut natiuitate alicuius poſthumi. nã tũc certũ eſt rũpi. vt. ff. de iniuſ. rup. teſ. l. 3. in ſi. ⁊. l. iij. in prin. ⁊. l. certum. (j) Et hoc in maſculi teſtamẽto: ſecus in teſtamento femine. vt. ff. de lib. ⁊ poſt. l. gallus. §. nunc de lege vellcia. in ſi. §. ⁊ eſt ratio: q: preteritio matris habetur pro exheredatione. vt. ſ. de exhere. li. §. ſi. ſed de inoffi. teſta. agit talis poſthum⁹. vt. C. de inoffi. teſt. l. iij. ADDITIO(j). Teſtamẽtũ tñ rite factũ poſtea per ingreſſuz monaſterij nõ irritaƚ: ſz regulatur ſm auc. ſi q̃ mulier. C. de ſac. ſan. ec. dic vt p Ang. hic.

℄ Poſteriore quoqz. Caſus. ℄ Hic incipit ſcđa particula ſcđe partis in q̃ ſic pone caſuz. Dñe iã video qualiter rũpiƚ teſ. arrogatione ⁊ agnatione ſui heredis: nunqd pluribus alijs modis rũpi põt? Et rñ. impe. ꝙ ſic. nam certe primũ teſtamẽtũ qđ iure factũ eſt rũpiƚ p ſcđm teſtamẽtũ iure factũ: ſz in hoc caſu refert vtrũ qs heres extiterit ex ſcđo teſtamẽto an nõ. nam hoc ſolum ſpectatur quantum ad hoc: vt per ſecundũ rumpaƚ primum an alia cauſa ex ſecundo teſta. inſtitutus aut

† Et intelligeƚ c [illegible] exincita te q̃ filius emãcipatus ⁊ ſic nõ inepte exhẽdatur: imo lex ꝯſuluit vt. §. poſthu mo:uz. ſ. de exhered. lib. et ita bñ ſeqtur in glo. alƚs fruſtra ⁊c. Jo. ſa.

repudiauerit hereditatē: aut viuo teſtatore: aut poſt mortem eius anteq̄ adierit deceſſerit: aut forte deficiente conditione ſub qua fuit heres inſtitutus eſſe nō poſſit. In omnibus his caſibus paterfa. intelligitur inteſtatus deceſſiſſe. nam primum teſ. non vȝ: q2 ruptuȝ eſt per ſecūduȝ in ſolen. factum: et ſimilr ſcd'ȝ nullas vires hȝ cuȝ in eo nullus heres extiterit: et ita nec valet primum: nec valet ſecundū.

let plus rumpitur per id qd' minus valet. ſic. ff. de adimē. leg. l. legatum ſub conditione. §. j. Argu. contra. ff. de reſcinden. ven. ſi id quod. in principio. ⁊ §. fi. Dic vt ibi notatur.

Poſteriore quoqȝ teſtamēto quod iure perfectum eſt ſuperius rupitur[a]: nec intereſt an extiterit aliquis heres ex eo[b] an non: hoc enim ſolum ſpectatur: an aliquo caſu exiſtere[c] potuerit. Ideoqȝ ſi quis[d] noluerit hereȝ eſſe: aut viuo teſtatore: aut poſt mortem eius anteq̄ hereditateȝ adierit deceſſerit[e] aut ante conditionē ſub qua heres inſtitutus eſt defunctus ſit: in his caſibus paterfamilias inteſtatus moritur. Naȝ ⁊ prius teſtamētū nō valet ruptum a poſteriore ⁊ poſterius eque nullas habet vires: cuȝ eo nemo heres extiterit.

ADDITIO. Solutio aut actus nuda vel tacita voluntate tollitur: ⁊ tunc id qd' plus valet tollitur: per illud qd' minus valet: vt legatum nō ſic in actibus ſolēnibus: vbi concurrit voluntas duorum: vel ſolēnitas adhibet. Jo. fa.

a Poſteriore. Rumpitur. hoc eſt verum ſm quoſdam qn̄ ſecūdū non concordat cum primo. al's durat primuȝ: vt. C. de teſt. ſancimus. Sed certe hoc ſtare non poteſt: nam ſi valet ſecundū non valet primum cū idem nō poſſit duo teſtamēta facere: cū ex ſecundo tm̄ adeatur hereditas. (j) Econtra in ſnīa; nam valet prima nō ſecūda ab eodē: ⁊ ſup eodem lata: vt. ff. de re iudi. l. iudex.

ADDITIO (j). Hoc verū ibi ſiunt ex interuallo: al's in eodem contextu ⁊ coram eiſdem teſtibus poſſent duo originalia confici. Joānes fab.

b Ex eo. Scȝ poſteriore teſtō.

c Exiſtere potuerit. Nota nō conſiderari qd' eſt: ſȝ qd' eē poteſt: vt hic. ⁊. ff. de here. inſti. l. pater filio. ⁊. ff. de iniuſ. rup. teſta. l. cū in ſcd'o. in prin. ⁊ §. in futurū. Sed cōtra. ff. de lib. ⁊ poſthu. ſi filius. in p̄ma charta. Solutio. ibi ſecūdū teſtamētū nō valuit: etiam in principio. hic aūt valuit ſȝ in eo nō adeat' hereditas. Itē nota q id qd' va-

d Ideoqȝ ſi quis. Sciliȝ inſtitutus heres in ſcd'o teſtamento. Et iſte verſus eſt exēpluȝ qn̄ valet ſecundū teſtamentū ⁊ non extitit in eo heres. ⁊ vide tria exempla.

e Deceſſerit. quare non trāſmittit nec olim nec hodie ad heredes: vt. C. de cad. tollend. l. j. §. in nouiſſimo.

Sed ⁊ ſi qs ⁊c. Caſus. Hic incipit tertia particula ſcd'e partis principalis: in qua ſic pone caſuȝ. Domine iam video qualiter rūpit' teſtamētum primū per ſcd'm: ſȝ ſcd'm teſtamētū nō habeat effectū qn pluribus aliīs modis rūpi pōt: Et rn̄. q ſic. Nam aliqn̄ rūpit' primū per ſcd'm: ita tn̄ q vtrūqȝ valeat. ſi p̄mū valet iure fideicōmiſſa. nō tanq̄ ex primo: ſȝ tanq̄ ex ſcd'o: vt liqt in tali exēplo. Quidā fecit teſtamētū ſolēni. obſeruata: poſtea fecit teſtamētū ſecūdū: ſimiliter debita iuris ſolēnitate: ⁊ in ſcd'o teſtamento inſtituit heredē in ceteris rebus: ⁊ cū feciſſet ſcd'm teſtamētū adiecit: volo q illud qd' dixi in primo teſtō valeat. in

¶ Primũ teſtamẽtum iure perfectum tollitur per ſecũdum perfectum: etiã ſi in eo ſit ĩ re certa heres iſtitutus: niſi in ſcdo aſſeruerit ſe velle valere primũ quo caſu inſtitutus in re certa omnia p fideicõmiſſum reſtituit. [illegible] areti. ¶ Sed ꝛ ſi qs [a] po-re [b] teſtamẽto iure perfecto poſterius eque iure fecerit, etc. ſi ex certis rebus [c] in eo heredẽ iſtituerit: ſupius teſtamẽtũ ſublatũ eẽ diuus ſeuerus et antonin⁹ reſcripſerunt: cuius cõſtitutionis verba inſeri [d] iuſſimus: cũ aliud [e] quoqꝫ pter ea in ea conſtitutione exp̃ſſuz ẽ. ¶ Imperatores [f] ſeuerus ꝛ antoninus cocceo cãpano [g] reſcripſerũt. ¶ Teſtm̃ ſcdo loco factũ lz in eo [h]

caſu iſto dubitatur vtrum primuz teſtamentum videatur ruptũ per ſcdm. Diuus Seuerus ꝛ Antoninus reſcripſerunt primũ teſtamẽtũ per ſecundũ ſublatũ eſſe: lz in ſecundo teſtamẽto heres in certis rebus ſit inſtitutus: ꝛ verba inſtitutionis predictorum principuz in hoc titu. inſeruimus. et ſunt verba conſtitutionis hec. Imperator ſeuerus ꝛ Antoninus cocceo campano ſalutem. dubitari nõ opꝫ teſtamẽto ſecũdo loco factuz. lz in eo in rebus certis: ſed tãqꝫ heres ſcriptus ſit iure valere: ac ſi certarũ rerum mentio in eo facta nõ eẽt: ſed tanqꝫ heres eſſet ſimpliciter inſtitutus. Verũtamen in hoc caſu heres ſcriptus ſit ſecũdo teſtamẽto debet eẽ contẽtus rebus ſibi in ſecũdo teſtamẽto datis ſi ſufficiant ad quartã totius. vel ſi ſufficiãt ſuppleta ſibi quarta: et l. falci. tenebatur in fidei. hereditatez heredibus ſcriptus in priore teſtamẽto reſtituere: ꝛ hoc propter hec verba inſerta in ſecũdo teſtamẽto: quibus teſtator expreſſit: vt prius teſtamentum valeret. ꝛ his modis ſupradictis valet arrogatiõe: ꝛ ſui here. agnatione ſcdi teſtamenti cõſtitutione teſ. iure factũ rumpi intelligitur. Et hec dicuntur in tertia parte ſcde partis principa. ꝛ ita expedita eſt tota pars principa. vſqꝫ ad illum. §. Alio quoqꝫ modo. Cetera que ſequũtur in hoc ti. planiſſima ſũt.

a ¶ Sed ꝛ ſi quis. Iſte. §. eſt lex. ff. ad trebellianuz. ꝛ incipit ſi quis prio-re. Accurſius florentinus.

b ¶ Priore teſtamẽto. Nota hic argumentum pro ſententia appellationis: vtrum ex ea vel ex prima agatur. Sed contra argumentuz C. de donationibus inter virum et vxo. l. ex verbis. et ſimile poteſt notari in. l. pe. eiuſdem ti. Ac.

ADDITIO. Tu dic qᵭ agitur ex prima in criminalibus. Idez in ciuilib⁹ ſi lapſu tẽporis ſit confirmata: puta quia eſt appellatio deſerta. al's ꝛ per ſecundam ſententiam. ſm Ioãnez fabri agitur ex vtraqꝫ: ſed ſm Angelũ aretinum ex ſecunda. ex qua etiaz agitur ſi ſit contraria prime.

Snia ſi geminetur ex qᵭ tũc agetur.

c ¶ Ex certis rebus. Quia totum hꝫ lz ex certa re ſit inſtitutus. ꝛ ideo rũpitur primum teſtamentum: vt hic. ꝛ ff. de here. inſtitu. l. j. §. ſi ex fundo.

ADDITIO. Et hoc verũ qñ in eodem teſtamẽto nõ eſt datus alius coheres: al's habereẽ loco legatarij: preterqꝫ in qrela inofficioſi teſtamẽti. de quo dic vt per Angelum aretinũ hic.

d ¶ Inſeri iuſſimus: hoc titulo ſtatĩ.

e ¶ Aliud. Scilicet quod expreſſe cõfirmari poteſt: primum in ſecundo: ꝛ alia vt patet in ſequenti.

f ¶ Imperatores. Ecce verba dicte conſtitutionis.

g ¶ Campano. Scilicet reſcripſerunt ſalutem.

h ¶ In eo. Scilicet ſcdo teſtamẽto.

a ¶ Valere. Accipe dubitari nō oportet quod eſt. j. Accurſius.
b ¶ Scriptū. ſ. in ſcdo teſtamento.
c ¶ Suppleta quarta: ſcilicet ſi res ſibi date non faciant quartam.
d ¶ Expreſſum eſt. Naȝ teſtator voluit primū teſtamētū manere: ⁊ tñ nō potuit: niſi in re fideicōmiſſi: ex tacita tñ voluntate que ex ſcdo teſtamēto ꝑcipiť remanet primū vt ſi dicaȝ in ſecūdo: iō inſtituo talem qꝛ mortuus eſt quē inſtituerā ī ꝑmo: nā ſi errauit remanet ꝑmus heres ⁊ legata ex vtroqȝ preſtanť. ſ. a primo herede. vt. ff. de heredib⁹ inſtituēdis. l. ſi.

ADDitio. Et hic ex qualitate ꝑfationis colligiť cā finalis ipſius diſpoſitionis ⁊ tunc ab ea licituȝ eſt arguere. Ange.

certatū rerū heres ſcriptus ſit: iure valere[a] ꝑinde ac ſi rerū mētio facta non eēt ſȝ teneri heredē ſcriptū[b] vt cōtētus rebus ſibi datis aut ſuppleta[c] quarta ex lege falcidia hereditatem reſtituat his qui in priore teſtamēto ſcripti fuerāt ꝓpter īſerta v̄ba ſecundo teſtō quibus vt valeret prius teſtamentum expreſſuȝ[d] eſt dubitari nō oportet. Et ruptū qdem teſtamentum hoc[e] modo efficiť.

¶ Per capitis diminutione teſtamētuȝ ꝓprie fit irritū. Et largo modo teſtamentum ruptuȝ vel iniuſtuȝ dicitur irritum. ⁊ econtra. Aretinus.

¶ Alio autē modo teſtamenta iure facta infirmatur: veluti cum is qui fecerit teſtamentuȝ capite diminutus[f] ſit: qd quibus modis accidit primo libro retulimus[g]. Hoc aūt caſu[h] irrita fieri teſtamenta dicūtur[i]: cuȝ alioquin[k] ⁊ que rumpuntur irrita fiunt: et ea que ſtatim ab initio nō iure fiūt irrita ſunt. Sed et ea que iure facta ſunt: ⁊ poſtea propter capitis diminutionem irrita fiunt: poſſumus nihilominus rupta dicere. Sed quia ſane cōmodius erat ſingulas cauſas[l] ſingulis[m] appellationibus diſtingui: ideo quedam non[n] iure facta dicuntur quedam iure facta

f ¶ Alio. Diminutus ſit. ſȝ minima capitis diminutione. vt. j. eodē. §. non tamen. in fine. ⁊. ff. de codicill. l. conficiuntur. §. ſi poſt teſtamentum. ſed cōtra. ſ. de teſta. mili. §. pe. Sȝ illud ſpeciale eſt ī milite. Poteſt ⁊ alius modus irritādi teſtamentuȝ adijci: qꝛ per legem qñqȝ caſſať in duobus caſibus: vt in auč. vt cuȝ de appel. cogno. §. ſi qs de predictis. ⁊. §. ſi vnū ex parentibus. colla. viij. †

g ¶ Retulim⁹. vt ſupra de capi. di.
h ¶ Hoc āt caſu. ſ. cū qs capite diminuitur.
i ¶ Dicuntur. Scilicet proprie.
k ¶ Alioqn Scilicet ſi lr proprie dicč veli ⁊ large.
l ¶ Cauſas i. differētias.
m ¶ Singulis appellationib⁹. i. ꝓpriis noib⁹. ⁊ facit. ff. de ſup. leg. l. labeo. §. fina.

† Primus caſus eſt qñ illegitimus cognouit ſe heredē ſcriptū in teſtō teſtōreȝ ino pia laborātem nō alimentauerit imo illū paſſus ē fame necari. Scdo caſus ē qñ teſtatorē ab hoſtib⁹ captuȝ nō redimit tūc īdigna

e ¶ Hoc modo. Scilicet tribus modis per arrogationem ⁊ agnationeȝ: vt. ſ. eo. §. j. Item ⁊ per ſecundi teſtamenti compoſitionem. vt. ſ. eo. §. poſteriore quoqȝ. vſqȝ huc.

n ¶ Non iure facta. vt ſunt illa que carēt ſolēnitate teſtiuȝ. Vel qñ teſtōr nō habuit teſtamēti factionē ⁊ fecit. Vel qñ filiū in poteſtate conſtitutum preterijt. vt. l. j. ff. de iniuſt. rup. teſt.

rūpi[a] vl' irrita[b] fieri. ¶ Teſtamentuꝫ iure factuꝫ qd' poſtea fit irritū capitis diminutione teſtatoris: recōualeſcit de equitate pretoris ſi teſtator tpe mortis fuerit ciuis roman⁹ et ſui iuris. Angelus aretinus.

¶ Nō tñ p oīa inutilia ſūt ea teſtamenta que ab initio iure facta propter capitis diminutione irrita facta ſunt. Nāꝫ ſi ſepteꝫ teſtiū ſignis ſignata[c] ſūt poteſt ſcriptus heres ꝫm tabulas teſtamēti bonorū poſſeſſioneꝫ agnoſcere ſi mō defunct⁹ et ciuis romanus[d] et ſue[e] ptātis mortis tpe fuerit[f]. Nā ſi iō irritū factū ſit teſtm̄: qz ciuitatē vel ēt libertatem[g] teſtator amiſit: aut qz in adoptioneꝫ ſe dedit: et mortis tpe in adoptiui pris poteſtate ſit: non pōt ſcript⁹ heres ꝫm tabulas[h] bonorū poſſeſſionem petere.

¶ Poſteri⁹ teſtm̄ imperfectū: vl' alia vltima voluntas nō ſolennis: non tollit primum. Aretinus.

¶ Ex eo autē ſolo[i] nō pōt īfirmari teſtamentū ꝙ poſtea teſtatōr id noluerit[k] valere: vſqꝫ adeo vt et ſi qs poſt factum prius teſtm̄ poſterius facere ceperit: et aut mortalitate puentus: aut qz eius rei penituit id non perfeciſſet diui pertinatis oratione cautū eſt ne alr̄s tabule pores iure facte irrite fiāt: niſi ſequētes iure ordīate et perfecte[l] fuerint.

tione q̄ dā heredis teſtamentum viribus vacuat pp terea ꝙ hereditas ex eo non aditur ꝫ Chriſtopho.

a ¶ Rūpi. ſ. trib⁹ modis vꝫ p arrogatione: per agnatione: et per ſecūdi teſtamenti cōpoſitione. Accurſius.

b ¶ Irrita fieri. vt per capitis diminutioneꝫ teſtatoris. Vel qñ heres inſtitutus non adit hereditatē: qz tunc teſtamentuꝫ conſtituitur irritum. vt. l. j. ff. de iniuſ. ru. teſtamen.

c ¶ Nota. Signata ſūt et poſtea teſtator capite diminut⁹ eſt.

d ¶ Ciuis romanus: vt quando maximā vel mediam capitis diminutionē paſſus fuerit.

e ¶ Sue poteſtatis. vt in minima.

f ¶ Fuerit. Et aliquo iudicio voluntatem primā retineat et vt ff. de bo. poſ. ꝫm tabu. l. q. ex liberis. §. teſtamento.

g ¶ Libertateꝫ. imo ēt ſcō ſeruo teſtatore: vt qz capiatur ab hoſtib⁹ et ibi ſeru⁹ moriat. nā tūc valet teſtm̄: vt. ſ. q. nō eſt per. fa. teſt. §. fin. qui eſt contra. ſed illud eſt propter fictioneꝫ. l. cornelie. vt ibi: et ff. de vulga. ſubſti. l. lex cornelia. ADDITIO. Et tunc quādo impedimentum tollitur per viaꝫ fictionis: vt ibi. vel reſtitutionis in integrum a principe. vt. l. ſi quis filio. §. penulti. ff. de iniuſt. teſta. recōualeſcit teſtamentum etiaꝫ de iure ciuili: niſi quo ad relictū tali dānato factum vel ipſius inſtitutionē ꝫm Angel.

h ¶ Scd'm tabulas. Nota ꝙ de iure ciuili nō admittitur cum ſit irritum teſtamentum: ſed iure pretorio quo inſpecto nō potuit infirmari quod erat factuꝫ cū circa talia iuꝫ pretoriuꝫ nō habeat vim. vt. j. de bono. poſſeſſio. §. quos aūt.

i ¶ Ex eo. Solo. bn̄ dicit ſolo: qz ſi plus interueniat lꝫ nō ſit pfectū: ſcd'm tamen quandoqꝫ rumpit primuꝫ: vt in fin. huius. §. dicemus.

k ¶ Noluerit. Scilicet dicendo hec verba: nolo teſtamentum quod feci valere.

l ¶ Perfecte fuerint. Immo quandoqꝫ et ſi ſint imperfecte ſcd'e rumpūt primo factas. vt. C. de teſ. ſancimus. que eſt contra. Sed ibi tam ex curſu ſoluit.

Multa contraria format et ſoluit.

Nam imperfectum teſtamentum ſine dubio nullum eſt[a].

¶ Non valet inſtitutio facta de imperatore rome litis quam teſtator habet cum alio: ſiue inſtitutio ſit perfecta ſiue nõ. Et licet imperium ſit legibus ſolutum tamen vult viuere legibus. Accurſius.

¶ Eadem oratione expreſſit[b] nõ admiſſurum ſe hereditatem eius qui litis cauſa principem reliquerit[c] heredem: neque tabulas non legitime factas in quibus ipſe ob eã cauſam[d] heres inſtitutus erat probaturum[e]. Neque ex nuda voce heredis nomẽ admiſſurum[f]: neque ex vlla ſcriptura cui iuris

decẽndi quam mutatione voluntatis illud euenit: nõ ſola mutatione. Itẽ contra ff. de teſta. mili. l. eius militis. §. ſi militia miſſus. ſed ibi primũ erat minus ſolẽne iure cõmuni inſpecto: vnde faci le potuit rũpi. (j) Item contra. ff. de iniuſt. rupt. teſt. l. ij. Sed ibi ſcõm licet nõ ſit perfectum iure cõi: eſt tñ perfectum iure militari: vnde rumpit primum. Itẽ cõtra. C. de teſta. l. hac cõſultiſſima. §. ſi quis aũt. Sed ibi in ſcõo fuerũt inſtituti: qui et illi ab inteſtato ſucceſſuri erant: vnde facile rumpitur primũ teſtamẽtũ in quo extranei ſunt inſtituti: et facilius admittuntur venientes ab inteſtato: vt arg. ff. de vulg. et pupi. ſubſti. l. ſi filius. Itẽ contra. C. de teſt. l. noſtram. et ad idem cõtra. ff. ſi ta. teſta. nulle ex. l. j. §. ſi heres. Sed in iſtis legibus plus fecerat teſtator vt rũperet primum: quia iuraſſet quod magis eſt quam ſi aliud teſtm̃ facere voluiſſet. argu. ff. de his qui in teſta. delẽtur. l. ij. Itẽ cõtra. ff. de acq. here. l. claudius. Sed ibi nõ valet primum nõ quia ruptũ ſit a ſcõo: ſed quia heres inſtitutus in primo nõ admittit ex eo hereditatẽ: vnde nõ valet teſtm̃ quod heredẽ nõ habet: vt. ff. de his q in teſt. de. l. prie. nec poterit eã traſmittere ſuo heredi adeũdã: vt. C. de ca. tollẽ. l. vnica. §. in nouiſſimo. Item contra. C. de his qui vt indig. l. hereditas. Sed ibi dixit talia verba quod heres erat idignus vel ſimilia q plus faciũt quam ſi ſimpliciter diceret nolle prius valere: vel quam ſi ſcõm cepiſſet facere: et ſic ibi receſſit a primo. Uel dic illud quod hic dicitur eſſe verum de iure directo: vt nõ rũpatur primum: ſed tamẽ aufertur ei hereditas vt indigno: vt ibi: cum hoc cogitauerit teſtator: vt argumen. ff. de condi. inſti. l. quidã. in fine.

ADDI. (j) Uel dic quod ille caſus non eſt proprie exceptus a regula: quia hoc primum erat validum de iure cõi: ſed ibi primum erat validũ iure ſpeciali ex priuilegio. Angearetinus.

a ¶ Nullum eſt. Nota nihil eſſe quod perfectum non ſit. C. ad ſilleianum. in ſi. Sed cõtra. ff. quemadmodum teſt. ape. l. ij. §. teſtamentũ. Sed ibi abuſiue dicit aliquod quod non erat perfectum. Itẽ contra. C. de teſtamẽ. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto. Sed illud ſpeciale eſt fauore liberorum: vt ibi dicitur. ſicut et illud eſt ſpeciale in illis: vt difficilius rumpat teſtator illud in quo ipſi inſtituti ſunt: vt in aut. de teſtamentis imperfectis. §. penultimo. collatione. vij.

Nihil eſt imperfectũ comparatum.

b ¶ Eadem oratione. Expreſſit. Scilicet diuus pertinax.

c ¶ Reliquerit. ſ. in ſolẽni teſtamẽto: quod facit vt duriorẽ faciat aduerſariũ ſuis aduerſarijs q inſtitutio eſt odioſa et inuidioſa: vt. ff. de here. inſti. l. penul. †

† Et ita in dubio preſumit propter ſi ſi extremam pratem:

d ¶ Ob eam cauſam. Scilicet litis. nam ſi legitimas nõ probat. ſ. princeps. multominus probabit nõ legitimas.

e ¶ Probaturũ. i. cõmẽdaturum.

f ¶ Admiſſum. Id eſt niſi ſolẽniter ſit inſtitutus nollet etiam nomẽ heredis habere.

ſec⁹l p̄ nato: vt.l. ex hoc.§. ſꝫ ⁊ here.ff.de alī. im. mu. ca. fa. An.

b Auctoritas deſit: vt qꝫ aliqd deſit propter qd teſtamentum non valet cum multa ſint in eius factione neceſſaria: vt.ſ̄.de teſ.§.j.⁊.ij.
b Reſcripſerūt. vt.C. de teſta.l.ex imperfecto.
c Ingūt. impatores.
d Soluti. vt.ff.de le. ⁊ ſena. con. l. pinceps. ⁊ facit.ff.de iure fiſci.l.fiſcus. j.§.fina.
e Viuimus. Id eſt viuere volumus: vt h̄. et C.de le.⁊ cōſti.pnci.l.digna vox. ⁊ facit.ff. de leg. ij.qd p̄n. ⁊.l. ſe.⁊.ff. de le. iij.l. ex imperfecto.⁊.ff.de inoffici.teſta.l. papinianus.§.ſi imperator.

ADDITIO. Immo contra fiſcum in dubio eſt ferenda ſententia ſi cā ſit mere lucratiua. alās ſecus: vt h̄ Ange.

auctoritas [a] ꝯſit aliquid adepturū. Secundū hoc diui Seuerus ⁊ Antoninus ſepiſſime reſcripſerūt [b]. Licet enim (inquiunt [c]) legib⁹ ſoluti [d] ſumus attamē legibus viuimus [e].

De inofficioſo teſtamento.

Solis liberis et parentibus defuncti ⁊ ſororib⁹ ⁊ fratribus conſanguineis datur querela inofficioſi: non autem ceteris cognatis hoc colore quaſi a demente factū ſit teſtamētū. Aretinus.

Quia plerunqꝫ parentes ſine cauſa liberos ſuos exheredāt [f] vel omittunt [g] inductū eſt: vt de inofficioſo

Continuatio. De inofficioſo teſtamēto. Qualiter ipſo iure teſtamēta infirmanť. ſ̄. titu.j. dictum eſt. Nunc autem qualiter officio iudicis.i.per ſniam iudicis intētata querela inofficioſi teſtamēti.

Diuiſio. Quia plerūqꝫ. Totus iſte titulus diuiditť principaliter in duas ptes. Primo ponit quibus perſonis cōpetat q̄rela. Scd̄o qñ q̄rela ceſſat. Scd̄a ibi (Sed h̄ ita.) Itē prīa ſubdiuiditť. Nā prio de q̄rela deſcēdētiū ꝯ teſtamēta aſcēdētiū. Scd̄o eꝫ de q̄rela aſcēdētiū ꝯ teſtamēta deſcēdētiū. Tertio ď q̄rela collateraliū. Quarto ꝙ q̄rela eſt remediū ſubſidiarium. Scd̄a ibi (Nō aūt.) Tertia ibi (Soror.) Quarta ibi (Tā aūt.) Are.

Quia plerūqꝫ. Textus. Po.igiť ſic ca. in p̄ma pte. Dñe vos vulť trac. de q̄rela inoffi.teſta. dicať mihi ſi placet q̄re q̄rela ioffi.teſt. fuit ītroducta? Ad hoc rñ. Amice iō fuit ītroducta: qꝛ plerūqꝫ parētes ex līea p̄ina in teſtō inſtituūt extraneos hides ⁊ liberos ſuos ſine iuſta cā exhidāt vl' ēt ex linea mřna p̄tereūt idcirco in ſubſidiū liberorū ītroducta fuit q̄rela inof. teſta. vt libi q ꝯquerunť ſe a parētib⁹ ſine iuſta cā exhidatos: aut iniq̄ p̄teritos p q̄relā inof.teſ.parētū ſuoꝝ teſtōꝝ in quo iniuſte bñficio ſue ſucceſſionis exhidati ſunt aut ex linea mřna p̄teriti pſit expugnať: ⁊ eodē mō hiditatē ſcript hidib⁹ auferre. ⁊ ſub h̄ ꝓbo colore q̄relā pponēt q̄ſi in ſanc mētis fuiſſe parētes cū ordiarēt teſ. Nō aūt dicēt parētes fuiſſe furioſos eo tpe quo fecerūt teſtm̄: ſꝫ recte qdā fecerīt teſtm̄. Officiū tm̄ pietať circa ſanguinē ſuū omiſerūt liberos ſuos ſine iuſta cā exhidando vel p̄tereūdo ⁊ īſtituēdo extraneos.
f Exhidāt. Hoc referť ad eos qui aſcēdūt p lineā maſculinā ⁊ femininā ſꝫ ſequēs clā reſpicit tm̄ femininam.
g Vl' omittūt. Hoc tm̄ ad femininā lineā referť. Nā illaꝝ p̄teritio p exhidatiōe hꝫ: vt.ſ̄.de exhere.l.ſ.§.nř. Si aūt aliqs de linea maſculia omitteret filiū in ptāte: nullū ipo iure eēt teſtm̄ ſi emācipatū filiū omitteret valeret: ſꝫ p ꝯtabulas rūpiť: vt.ſ̄.ď exhe.l.ſ.i p̄n. ⁊.§.emācipatos. hodie ēt emancipat⁹

teſtamento agere poſſint [a] liberi q[b] queruntur [c] aut inique ſe [d] exhẽdatos aut iniq̃ p̃teritos [e] hoc colore [f] q̃ſi non ſane mẽtis fuerint cum teſtamẽtũ ordinarent: ſed hoc dicitur nõ quaſi vere furioſus ſit ſz recte quidẽ fecit teſtamẽtum: nõ autẽ ex officio pietatis. Nã ſi vere furioſus ſit nullu3 [g] teſtamẽtu eſt. ¶ Non aũt liberis tm̃ permiſſuz eſt teſtamentuz parentũ iofficioſuz accuſare verũetiã liberorũ [h] parentibus. ¶ Soror aũt [i] ꝛ frater turpibus [k] p̃ſonis ſcriptis heredib[us] ex ſacris conſtitutionib[us] prelati [l] ſunt. Non ergo [m] ꝯ oẽs heredes agere poſſũt [n]. Ultra [o] fratres igit[ur] et ſorores cognati nullo modo aut agere poſſunt aut agentes [p] vincere.

preterit⁹: põt dicere nullũ ipo iure: vt ſ. de exhe. li. §. nr̃a. al's. §. ſz hec gdã. ꝛ C. de lib. p̃te. maximũ. Accur. florẽti.
ADDITIO. Qđ eſt verũ ſi ſine legitima cã ſit facta p̃teritio. al's contra tabulas habet ſm cõem opini. Angelus aretin⁹.

a ¶ Agere poſſint .ſ. ab adita hẽdita te infra quinquẽniũ. † vt C. e. ſcimus. §. ſi. ꝛ .l. ſi qs filium. in ſi. ꝛ ff. e. papinianus. in fin. ꝛ C. in q. cau. in integ. reſt. nõ eſt nec. l. q̃. ſi hoc propoſita quadam petitione ad hoc vt teſtm̃ reſcindatur: q̃ nõ eſt actio prorſus: nec accuſatio: ſed medium tenet: ꝛ q̃n̄q3 actio q̃n̄q3 accuſatio dr̃: ſed proprius dicitur querela. vt no. ff. eodem. poſthumus. §. ſi quis.

† Supplementuz aũt legitime ẽt p̃parantũ trãſmittit̃ ꝛ durat xxx. annis ſm cõezopinionez. Ange.

b ¶ Qui. Scilicet liberi.
c ¶ Querunt̃. id eſt conqueruntur.
d ¶ Se exheredatos. a q̃libet linea.
e ¶ Preteritos. Ab aliquo de linea feminina.
f ¶ Hoc colore. id eſt hac honeſtate verborum.
g ¶ Nullũ teſtamẽtũ. vt. ſ. q̃bus nõ eſt per. face. teſtamẽ. §. item furioſi.
h ¶ Liberorũ parẽtibus. ſ. eſt p̃miſſum accuſare filiorũ teſtm̃ q̃n ſunt ab eis exhẽdati. ꝛ hoc accipe in filio pagano emãcipato: al's ſi eſſet miles non ſubijceret̃ q̃rele. vt. C. e. l. ſi. in ſi. Itez ſi eſſet in p̃tãte teſtm̃ ipſo iure nõ valeret. vt. ſ. quib. nõ eſt p̃miſ. face. teſt. in p̃n. ꝛ facit. ff. eo. l. nã ꝛ ſi parẽtibus.

i ¶ Soror aũt ꝛ frater. Hoc accipe in cõſanguineis ꝛ vterinis: vel ꝯſanguineis tm̃. (j) nã vterini nõ p̃nt. vt. C. e. l. fratres. Et no. q̃ duo dicit iſte. §. p̃mũ3 q̃ frater ꝛ ſoror p̃nt agere q̃rela. ꝓ caſu. Scd̃3 q̃ hoc veruz eſt q̃n turpes p̃ſone inſtituuntur heredes.
ADDI. (j) Dummõ ſint ex legitimo matrimonio nati. al's ſec⁹ ẽt ſi p reſcriptũ p̃ncipis eẽnt legitimati. Itez procedit iſte text. ſiue ſint exheredati ſiue p̃teriti dũmodo legitimaz in totuz vel in p̃te nõ habeãt: quia tũc agunt ad ſupplementum: vt hic per Angel.

k ¶ Turpibus. Sc3 infamibus ipſo iure. vel per ſniam. vel etiã de facto.
ADDITIO. Et talis infamia iuris vel facti ẽt excludit a querela. vt. l. in arenam. C. eo. Angelus.
l ¶ Prelati ſunt: id eſt admiſſi ſunt. ꝛ ſic turpib⁹ p̃ſonis ablatiui ſunt abſoluti. Uel dic p̃lati ſunt. id eſt p̃poſiti turpibus p̃ſonis datiue legendo.
m ¶ Non ergo. hoc refert̃ ad primũ reſponſum vel potius ad ſecundum.
n ¶ Poſſunt. Scilicet de iure.
o ¶ Ultra. Hoc ad ſcd̃m: vl' pot⁹ ad primũ ſi rite iſpiciat̃ ſeries textualis.
p ¶ Agẽtes vicere. ſ. ẽt de facto agẽtes nõ vincerẽt: melius ergo facerẽt ſi ſe ſumptibus inanibus non vexarent. vt. ff. codẽ. l. j. Sz cõtra. ff. eo. poſthumus. §. ſi qs ex his. Sz ibi nemo repulit agẽtẽ: repelli tamen potuit vt hic.

Sed ãn

¶ Querela inofficioſi nō habet locū ubi competit aliud remedium. Areti.

¶ Tam aūt naturales[a] liberi q̄ꝫ ſcḋm noſtre cōſtitutionis diuiſionē[b] adoptati[c] ita demū de inofficioſo teſtamento agere pn̄t, ſi nullo alio iure ad defuncti bona venire poſſunt. Nā qui ad hereditatē totā vł partē[d] eius alio iure veniunt[e] de inofficioſo agere non poſſunt. Poſthumi[f] q̄ꝫ qui nullo alio iure venire pn̄t de inofficioſo agere poſſunt.

¶ Ceſſat q̄rela ubi aliquid relinquitur qꝛ tunc ad ſupplementū agitur. Angelus aretinus.

¶ Sed hec[g] ita accipienda ſunt ſi nihil eis penitus a teſtatoribus teſtamē to[h] relictū ē: qḋ nr̄a cōſtitutio[i] ad verecundiā nāc introduxit. ¶ Si vō q̄ꝫtacūqꝫ pars hereditatis vł res ei fuerit relicta (de inofficioſo querela quieſcente) id quod eis[k] deeſt uſqꝫ ad quartam legitime partis repleatꝰ: lꝫ non fuerit[l] adiectum boni viri arbitratu debere eaꝫ compleri.

Sed an filij fratrum agant? Videtur ex hac littera eos excludi. Sed cum hodie vocentur ab inteſtato ꝛ fratribus equiparentur: forte ꝛ ipſis querela datur: vt in auctẽ. de he. ab inteſta. ve. §. reliquum. ꝛ in auctenti. vt fratrū filij. §. j. coll. x. q̄ eſt in. C. de leg. heredi. auc. ceſſante. ꝛ argum. ff. de inoffi. teſtamen. l. poſthumus. in prin. Sed reſpondent quidā q̄ nō admittūtur ad querelā: ꝛ tamen vna cum eo qui poteſt agere admittuntur ab inteſtato. vt. C. de inoffi. teſta. fratres. ꝛ. C. cōmūia de ſucceſſio. auc. itaque. Vł poſſet reſpōderi q̄ad mittunt̄ in diuerſo: nam frater agit querelam ꝛ rumpit: ꝛ filius alterius fratris cum ſit ruptum teſtamentum admittitur ab inteſtato. Accurſius.

ADDITIO. Si autem eſſet ſolus a querela excluderetur. Angelus.

a ¶ Tam autem. Naturales ſcilicet ꝛ legitimi: naꝫ naturales tm̄ nō agūt in bonis patris: ſed matris. vt. ff. eodem. ſi ſuſpecta.

b ¶ Diuiſionē. Ut ab auo paterno vel materno.

c ¶ Adoptati: id eſt arrogati: qui habent quartam ex conſtitutione diui pij. vt. ff. eodeꝫ. papinianus. §. ſi quis impubes. †Item adoptati ſi auo paterno dati ſunt. vt. C. de adop. cum in adoptiuis. ꝫ. de adopti. §. ſed hodie. ꝛ hoc predixit.

d ¶ Partē. Scilicet q̄rtam. ſi auteꝫ minus tunc ad ſupplementum agitur. vt. j. §. pxi.

e ¶ Veniunt. Id eſt venire poſſunt vt iure legati vł donationis. vt j. eo. §. pen. vel qꝛ eorū filij vel ſerui ſunt inſtituti. vt. ff. eod. l. nihil.

f ¶ poſthumi. Scilicet exheredati: nam ſi preteriti ipſo iure rumpitur teſtamentū. vt. ꝫ. de exhereda. lib. §. poſthū. ſed hodie non poſſunt exheredari. vt. C. eodem. ſi quis in ſuo. §. legis.

g ¶ Sed hec. Refertur ad ſupradicta a principio. §. vſqꝫ huc.

h ¶ Teſtamento. Scilicet iure inſtitutionis cum teſtamentū facit. vt in auctentica. vt cum de appella. cog. §. aliud. ſed ſi aliam voluntatem facit ſufficit quoquo relinquatur tit. vt in auc. de trien. ꝛ ſemiſſ. §. j. colla. iiij.

i ¶ Cōſtitutio. vt. C. eodē. omnimodo.

k ¶ Eis. Scilꝫ exheredatꝫ vł pteritꝫ.

l ¶ Non fuerit adiectū. vt. C. eodē.

†Iſta expoſitio eſt mala: qꝛ arrogati cōſulitur alio remedio. ſ. p cōſtitutiōneꝫ. le. vt ibi. ꝛ. l. ſi arrogatio. ff. de adop. igit̄ ꝛc.

ſancimus.in principio.

Caſus. a ℭ Si tutor. Teſtator extraneum inſtituit ⁊ filiū exheredauit: ⁊ cuidaȝ pupillo exiſtēti in tutela filij ſui legatum reliquit: q̄d petijt filius noīe pupilli ſui: non tñ ideo repellitur a q̄rela ſuo nomine. Sed ꝯ ff.eod.l.ſi.ſ. rñ. Sed ibi: certe aduocatus vel ꝓcurator ſpōte faciebat cum illa officia ſint ſpōtanea. vt.j. mā.§. māda tū. at hic ēt ex neceſſitate: q2 tutela ex neceſſitate ſuſcipit. vt.ff. de tu to.⁊ cu. dat ab hiſ.l. nec nō.⁊ neceſſario gerit: vt ff. de admini. tu.l.j.in principio.

Aduocati: ⁊ ꝓcuratoris officium ē ſpontaneum.

b ℭ Nihilominus. Nam videbatur paternum iudicium approbaſſe: ⁊ ſic non poſſe poſtea querela agere: ſed tamē nihilominus poteſt. vt hic dicit.

c ℭ Patris. Scilicet ipſius tutoris: immo erat exheredatus.

Caſus. d ℭ Sed ſi ecōtrario. hic teſtator filiū ſuū pupillū exheredauit: ⁊ tutori: quē ipſemet pater filio dabat legatū dimiſit: lȝ ergo agat de inofficioſo nomine pupilli ⁊ ſuccūbat: tñ ad legatū admittitur. Et ita nota arg. ex hoc ⁊ ſuperiori rñſo ꝙ qs agit aliquid itedū nō vt ipſe: ſed vt ali9 ſimile: vt.ff. de adopti.ſi pater.§.qui duos.⁊.ff.e. ſi heres.§.ſi.⁊.l.aduerſus.§.j.⁊.C.de admini.tut.cum quedam.⁊.ff.de con pen.l.penul.C.de dolo.l.prima.

e ℭ Igitur quartā. Contrarium ſormatur ex eo q̄d habes ſupra eo.§.ſed hec ita: vbi dicit etiaȝ ſi minus quarta habet: nō agit querela ſed ad cōplementū. Sol. hic loquitur ſm Juſtinianū.vt.C.e. cū querit.⁊ ff.eod.papinian9.§.qm̄ nō quartā. at ſupra ſm Juſtiniani tēpora. per .l. C.eo. oīmō. Et illud igitur q̄d ē hic ponitur īceptiue nō illatiue: ſic.ff. de iuſti.⁊ iu re.ius ciuile §.hoc igitur vel lege illatiue: ex eo quod habes ſupra eo.§.tam autem.in fine.

Igitur inceptiue ⁊ illatiue ſumitur.

ℭ Tutor legatum petēdo noīe pupilli: non repellit a q̄rela. Idem ſi querela nomine pupilli egerit: q2 non amittit legatum ſibi relictum. Aretinus.

ℭ Si tutor [a] noīe pupilli: cuius tutelā gerebat ex teſtamēto patris ſui legatū acceperit cuȝ nihil erat relictū ipſi tutori a patre ſuo: nihilominus [b] poſſit noīe ſuo de inofficioſo patris [c] teſtamēto agere. ℭ Si [d] econtrario pupilli noīe: cui nihil relictū fuerit de inofficioſo egerit: ⁊ ſuperatus eſt ipſe tutor: q̄d ſibi in teſtō eodē legatū relictū eſt non amittit.

ℭ Sufficit ꝙ filius habeat vnā quartā quoquo relicti titulo ad hoc vt excludat a querela ⁊ ſiue ſit vna ſiue plures. Angelus aretinus.

ℭ Igitur [e] quartā quis debet habere vt de inofficioſo agere non poſſit ſiue iure hereditario: ſiue iure legati [f] vel fideicommiſſi: vel ſi mortis cā ei quarta donata fuerit: vel iter ſ viuos [g] i his tm̄

f ℭ Jure legati: ſed hodie iure inſtitutionis ſi facit teſtm̄. vt in auc. vt cū de appel.cog.§.aliud.(j) ſi ꝓo alia ſit volūtas ſufficit quoquo relicti titulo. vt in auc. de trien.⁊ ſemiſ.§.primo.

ADDITIO (j) Quod eſt verū ēt in legitima que debetur parentibus. Et an ſit neceſſe ꝙ expreſſe relinquāt iure inſtitutiōis.an ſufficiat relinq̄re ꝓ legitia vel falci. Vide Angelū hic.

g ℭ Inter viuos. Scilicet data ea cōditione: vt hec donatio inter viuos in quartam computetur: vt.C.e.ſi quādo.§.generaliter.⁊ hic ſubijcit.

ADDITIO. Quod ſatis videt exprimere ſi dixit dono tibi hoc pro parte tua. arg. l. peto. in princi. ff. de le. ij. Et eſt ratio iſtius glo. quia legitima debetur ex bonis que reperiuntur tempore mortis in quib⁹ non reperit hec donatio: cuius tam in vita patris patrimonii perfecte exiuerat. Angel⁹ aretinus.

a ¶ Aliis modis. Ut dotis cauſa ⁊ donationis ꝓpter nuptias. vt. C. de inoffi. teſtamen. quoniam nouella.

b ¶ Diximus. vt ſupra proximo. §.

c ¶ Pro virili portione. Ut ſcilicet quilibet habeat quartam huius partis quã habiturus erat ab inteſtato: vt. C. eo. l. parentibus. ⁊ l. cum queritur. hoc tamen eſt hodie iure auc. mutatum: ſcilicet vt tertia detur ſi ſunt quatuor: vel pauciores. Si vero plures ſunt filii exheredati habent dimidiã. vt in aucté. de trien. ⁊ ſemiſſ. §. primo. que eſt. C. eodem. aucten. nouiſſima. † Unde verſus. Quatuor aut infra dant natis iura trientem. Semiſſem vero dant natis quinqʒ vel vltra. Et nota in fine huius tituli. ꝙ quidam dicunt hunc titulum hodie non habere locuʒ niſi inter fratres turpibus perſonis heredibus inſtitutis: ⁊ hec fuit ſententia M. per aucten. que eſt. C. de libe. preteri. vel exhereda. aucten. non lʒ. ⁊ auc. ex cauſa. Sed nos dicimus ꝙ habet locum: vt olim: quod plene diximus in auctenti. vt cum. de appella. cogno. §. aliud. in fine. ⁊ in dicta aucten. ex cauſa: niſi ꝙ quedam capitula in dicta auctenti. circa querelã ſunt innouata: vt quia olim non tranſmittebatur ad heredem etiam ſuum:

Portio filiis debita in re nãe que ẽ.

Idẽ in quarta debita parẽtibus. Sec⁹ in debita fratribus. An aũt portio vni⁹ filii ſcapac] accreſcat aliis. vi. de Ange. hic.

modo caſibus quorum mentionem facit noſtra conſtitutio: vel aliis a modis qui noſtris conſtitutionibus continentur. Quod autẽ de quarta diximus b ita intelligendum eſt: vt ſiue vnus fuerit ſiue plures: quibus agere de inofficioſo teſtamento permittitur: vna quarta eis dari poſſit: vt pro rata diſtribuatur: id eſt pro virili portione c quarta.

niſi eſſet preparata. vt. ff. eodem. poſtumus. §. finali. ⁊ l. ſequen. hodie ſic ad ſuum heredem. vt. C. eodem. ſcimus. in fine. Item olim quarta dabatur: hodie triens: vel ſemis: vt dictus eſt. Itē olim filii ſe gratos eſſe probabant: hodie heredes probant ingratos. vt. C. eodem. omnimodo. Item nota hunc titulum loqui de gratis filiis: ſi enim eſſent ingrati nihil tenetur pater eis dimittere: vt in auctentica. de here. ⁊ falcidia. §. exheredatos. ⁊ in auctentica. de immenſib⁹ dona. in filios. §. finali. Et ſunt cauſe ingratitudinis. xiiij. quibus filii exheredantur: ⁊ ſeptem quibus pater a filiis. vt in auctentica. vt cũ de appellatione cognoſcit. §. cauſas. ⁊ §. hoc diximus. Et tres quibus frater a fratre. vt in auctenti. de nup. §. ingratitudinem. Accurſius.

ADDITIO. Iſte omnes cauſe faciſe habentur per hos verſus. Bis ſeptem cauſis exheres filius eſto. Si patrem feriat vel maledicat ei. Carcere detruſum ſi negligit: ac furioſum. Criminis accuſet: aut paret inſidias. Si dederit grauia ſibi damna: nec hodie redemit. Triſtari prohibet aut dat arena locum. Si prauos ſequit: vel amat genitoris amicam. Non orthodoxus: filia quando coit. Sed pater ex ſeptem ſi nati ſpernet honorem. Hunc accuſabit: dira venena dabit. Teſtari vetat: aut vxorem diligit eius. Non redimit captum: dum furit odit eum. Pellitur a frẽ frater cauſis trib⁹: vt ſi. Arguit hũc ſceleris: vel ei vult tollere vitã. Vel ſi iacturã rerum ſibi mouerit vnquã.

Pat filiũ. xiiij. caſib⁹ filius patrem vij. ⁊ fr frēz tribus exheredare pt ꝓ.

Continuatio ¶ De heredū qualitate ⁊ differētia. ¶ Quia vides ꝙ gb⁹. ſ. dictū eſt diuerſi ſūt: idō de eoꝝ dīa ⁊ q̄litate. i. differētī q̄litate videamus. Accur. flor.

Diuiſio **H**Eredes. ¶ Totus iſte notabilis ti. diuiditur principaliter i duas partes. Primo ponit regulā ꝙ heredū ſunt tria gña. Scdo illa gña proſeqtur ⁊ declarat ſeriatim. Secunda ibi. (Neceſſari⁹ his. a¶ Neceſſariꝗ. ſcꝫ tm̄. b¶ Aut extranei. De his autē oībus hic tit. dicit per ordinē. vt. j. primo. §. ⁊. §. ſui. ⁊. §. ceteri. ¶ Neceſſarius.

De heredū qualitate ⁊ differentia.

¶ Triplices ſūt heredes. Angel. areti.

HEredes autem aut neceſſarii dicuntur: aut ſui ⁊ neceſſarii: aut extranei.

¶ [illegible] propri⁹ heres a domino iſtitutus dicitur neceſſarius: qꝛ eſt heres velit nolit. Bona tamen: que poſt mortem domini q̄rit: propria ſibi reſeruant. Ang. areti.

¶ Neceſſarius^c heres eſt ſeru⁹ heres inſtitut⁹. ¶ Ideoqꝫ ſic appellat: qꝛ ſiue velit ſiue nolit: omnino poſt mortez teſtatoris: protinus^d liber ⁊ neceſſarius heres fit. Unde^f qui^g facultates ſuas ſuſpectas habēt: ſolēt ſeruū ſuū primo aut ſecūdo aut etiā vlteriori gradu heredē iſtituere: vt ſi creditoribus ſatis^h nō fiat potius eius heredis^i bona q̄z

Diuiſio ¶ Diuidit in tres partes. Naꝫ primo pſeqtur primū genus heredū: ſcꝫ qui ſūt neceſſarꝗ heredes tm̄. Secundo proſeqtur ſcdꝫ mēbꝛuꝫ ſiue genus. vꝫ. qui ſunt ſui ⁊ neceſſarꝗ. Tertio proſeqtur qui ſunt extranei heredes. Secūda ibi (Sui autē.) Tertia ibi (Ceteri qui.) Item ſubdiuiditur prima pars i quatuor partes. Primo quis ſit heres neceſſarius tm̄. Secundo rōnem aſſignat: quare ſic vocatur. Tertio infert conſulēdo teſtatori qui non eſt ſoluēdo. Quarto puidet ipſi ſeruo. Scda ibi (Ideo.) Tertia ibi (Unde qui.) Quarta ibi (Pro hoc tamen.) Aretinus.

c¶ Neceſſarius. Ad hoc vt ſit neceſſarius ē neceſſe vt ſit ſeruus teſtatoris tpe teſti. vt hic. ⁊. ff. e. ſi alienū. in princi.† Item ⁊ tēpore mortis. vt. ſ. de here. inſti. §. ſeruus. Itē qd non ſit alteri legatus: tunc enim legatario quereret hereditatē: ⁊ ipſe eius eſſet: niſi ideꝫ ſeruus ſibi ſubſtitut⁹ eſſet heres ⁊ lib. vt. ff. de pupilla. ſubſti. l. fina. §. j.

† Dic ſi verū ſiue ſoliduꝫ: ſiue pro parte ſit heres. vt ibi no. glo.

d¶ Protin⁹: ideſt ſtatim. ⁊ ſiquidem pure inſtitutus eſt a ſeipſo libertatē cōſecutus videtur. vt. ff. de acquirē. heredita. ex parte. ⁊. ff. de heredi. inſti. tuen. ſi ſub cōditiōe. §. fina. ⁊ etiaꝫ ignorans. vt ff. ſi certū petat. et⁹ g. ⁊ ff. de teſtamen. qui in domini.

e¶ Et neceſſarius. Niſi ſit inſtitutus ſub hac conditione ſi vellet: que verba faciunt eum voluntarium: ſed in extraneo nil operantur. vt. ff. de conditio. inſtitu. verba. ⁊. ff. de heredi. inſtitu. cornelius.

f¶ Unde. Quia neceſſarius.

g¶ Suſpectas. Ut quia ſciunt ſe nō eſſe ſoluendo: ⁊ facit ſupra: quibus ex cau. manu. non li. in princi. ⁊ ſupra de vulga. ſubſtitu. in princi.

h¶ Satis non fiat. Scilicet ab hoc ſeruo herede ⁊ libero inſtituto.

i¶ Heredis. Id eſt ſerui inſtituti: ⁊ hoc ne defunctus iniuria efficiatur. vt ſupra. qui. ex cau. ma. non licꝫ. §. primo. in fine.

l. ſi ſeruum [illegible]

Statua t[ur] i vno debet i alio releuari.

a ℭ Incommodo.q[uo] inuitus heredi tati aſtringitur.

b ℭ Cómodū preſtatur. Sic ⁊ al's ſ[ub]uenitur in multis locis: vt qui vno ca ſu grauatur debet in alio releuari. vt ff. de iureiu ran. l. eū q. in princi.

c ℭ Poſt mortē. Sci licet aſi adi tā hereditatē. vt. C. ad ſille. l. cū ſil leianū. Uel certe hic p timus videt adita here ditas. ⁊ .d. l. cū ſille. in alio caſu lo quitur.

ADDitio. Scilicet q[uan]ſi libertas eſt legata ſine i ſtitutione: q[uia] ſtatim nō ce dit. vt. l. vni ca. §. liberta tibus. C. de cadu. tollē.

d ℭ Patroni. Id eſt q[ui] eſſet patro nus ſi eſſet li ber i vita il lius.

e ℭ Reſeruentur. Separatione im petrata bona patroni ſi nō attingat: id eſt non inceperit adminiſtrare. vt ff. de ſepa. l. j. §. fi. al's. id eſt ſi incepit adminiſtrare non poterit poſtea im petrare ſeparationē: niſi ſit minor. vt ff. de mino. l. ait pretor. §. non ſolum. quo caſu tn̄: ſcilicet cum minor ſepa rationem impetrabit: etiā ſi iam at tigerit hereditatem: non autē: vt ab hereditate ſe abſtineat. vt. ff. de acq.

ipſius teſtatoris a creditoribus poſſi deantur: vel diſtra hant[ur]: vel inter eos diuidantur. ℭ Pro hoc tamen incomo do[a] illud ei como dū[b] preſtatur: vt ea que poſt[c] mortem patroni[d] ſui ſibi ac quiſierit ipſi reſer uentur[e]. Et quāuis bona defuncti non ſufficiant credito ri bus iterum tamen ex ea cauſa res eius quas ſibi acquiſie rit non[f] veneunt.

ℭ Filius vel alius: quē nemo precedit in poteſtate dicitur ſuus: ⁊ neceſſarius heres: ſuus ideo di cit[ur]: q[uia] eſt quaſi dn̄s in vita p[at]ris: neceſſa rius ideo dicitur: q[uia] idem de iure ciuili: heres eſt etiā inui tus: habet tn̄ de iu re p[re]torio b[e]n[e]ficium abſtinendi. Aretin[us].

ℭ Sui aūt ⁊ neceſ ſarii heredes ſunt veluti filius: filia: ne pos: neptiſue ex fi lio: ⁊ deinceps cete ri liberi qui in pote ſtate[g] morientis mo do fuerint. ℭ Sed vt nepos: neptiſue: ſui heredes ſint: nō ſufficit eū: eamue i poteſtate aui mor tis tēpore fuiſſe: ſed opus eſt: vt p[at]r eius viuo patre ſuo deſie rit[h] ſuus heres eē: aut morte iterem ptus[i]: aut quali bet alia ratione[k] li

ren. hereditate. neceſſariis. §. fina.

f ℭ Nō veneunt. Id eſt nō vēdunt[ur].

ℭ Qui autem. ℭ Iſte. §. diuiditur in quatuor partes. Primo ponit qui ſunt ſui ⁊ neceſſarii heredes. Secūdo hoc limitat ⁊ reſtringit. Tertio reddit qua re dicuntur ſui heredes. Quarto ra tionem po nit quare di cuntur ne ceſſarii. Se cūda ibi (ſ[ed] vt nepos.) Tertia ibi: (Sed ſui q[ui]dē.) Quar ta ibi (Ne ceſſarii) Diuiſio

g ℭ In po teſtate. Al's ſi ſunt eman cipati extra nei ſunt. vt infra codē. §. ceteri.

h ℭ Deſie rit. Impro prie pōitur: quia viuo pa tre non fuit heres: ſed di citur deſine re quantum ad id quod futurum erat: ſic ⁊ al's. vt ff. de vſufruc. quemadmodum caue. l. iij. §. deſinere.

i ℭ Interemptus. Scilicet filius. al's eſt itereeptus: id eſt remotus ab hoc ſeculo. Unde Ouidius in ſua metha mo: phoſi loquens de ranis colla in tercepta videntur. Ouid[ius]

k ℭ Alia ratione. Ueluti emancipa tione vel deportatione. vt. § qui. mo. ius p[at]ris pote. ſol. §. p[re]terea. ⁊. §. cū dt.

a ¶ Succedit. Ita vt etiā filius emā-
cipatus repellatur: ⁊ nepos qui remā-
ſit in poteſtate: ex eo: vel alio filio ſuo
ſuus admittatur: ⁊ hoc iure ciuili: quod
non cognouit emancipatos: quia erant
capite minu-
ti. vt infra de
here. que ab
inteſta. de. §.
emācipati. de
iure autē pre-
torio ſoli fi-
lij emācipa-
ti admittun-
tur: nō nepo-
tes. vt di. §.
emancipati:
ſed per edi-
ctū de ꝯiun-
gendis cum
emācipat li-
beris eius:
admittūt ſi-
mul filius ⁊
nepos. vt ff.
de ꝯiungen.
cū emancip.
libe. l. j. ij. re-
ſpon. Quod
(id eſt ꝙ ſi-
mul nepos
cū patre vel
ſr̄e p̄tis ad-
mittat̄) locū hodie non haberet cum
ſit ſublata oīs differētia que fiebat oc
caſione emancipationis. vt in aut̄. de
here. ab iteſta. §. ⁊ colla. [illegible] Accurſius.

ADDITIO. Quod eſt verum quā-
do ab iteſtato ſuccedit̄ nullo facto
teſtamento: vel facto: ſed non ſolēni-
ter: aut eo per querelam penitus ex-
pugnato: ſecus ſi per ꝯtratabulas de
iure pretorio filius ſuccedat: quia etiam
hodie p̄cedit dicto ti. de ꝯiūgē. Ange.

b ¶ Appellantur. Scilicet ſupradi-
cti filij: ⁊ nepotes.

c ¶ Quia domeſtici. Nota filiū do-
meſticū patri. Sūt ⁊ alij multi dome
ſtici. vt C. de his qui ad eccle. confu.

p̄ſenti. §. ſane. Accurſius.

ADDITIO. Et iō ex furto facto p̄
filiū: ſeruū: aut vxorē nō oritur actio
ciuilis vl' criminalis cū ſit domeſticū
niſi eēt magnū: quod nota ſm Augelū.

d ¶ Exiſti-
matur. Sez
ex artificio
iuris ciuilis
quod fingit eā-
dem pſonā
patrē ⁊ filiū
vt. C. de ipu.
⁊ ali. ſub. l.
ſi. Itē eādem
vocē vtriuſ-
que. j. de inu.
ſtipu. §. et q.
Itē ⁊ iō vi-
det dn̄s: quia i
illis bōis pa
tris alitur ſi
cut ipſe pa-
ter: ſic vxor
dn̄a dotis di
cit̄ ⁊ habere
poſſeſſionē.
vt. C. de iur̄
do. in reb⁹.
⁊ C. qui po.
in pig. l. fin.
†Itē ⁊ poſ-
ſeſſionē vel quo
p̄e habere vi filius. vt ff. p he. l. ij. i ſi.
hinc eſt ꝙ ſola adminiſtratio di tran
ſire ad filiū cum pater moritur. vt ff.
de libe. ⁊ poſthu. le. in ſuis.

e ¶ Liberoꝝ. vt. j. de he. q̄ ab ite. §. j.

f ¶ Dicuntur. Scilicet dicti filij.

g ¶ Heredes fiunt. Scilicet iure ci-
uili inſpecto: aliud de pretorio: vt ſu-
bijcit: quod preualet.

h ¶ Pretor permittit. Scilicet libe-
ris in poteſtate poſitis: nō vt habeāt
neceſſitatē adire pretorē: ſed ſufficit
ſi ſe non immiſceāt. vt ff. de acq. here. et
qui ſe. ⁊ C. ſi vt ſe ab here. abſti. l. j.

i ¶ Ceteri. Appellantur. ſic. C. de rei
vxo. actio. §. extraneo.

berat⁹ a patris po-
teſtate. Tunc enim
nepos: neptiſue in
locū patris ſui ſuc-
cedit a. ¶ Sed ſui
quidē heredes ideo ap-
pellantur b: quia do-
[illegible]
[illegible]
quodammodo domi-
[illegible]
etiam ſi quis inteſta-
tus moriatur: prima
cauſa eſt in ſucceſ-
ſione liberorum e.
¶ Neceſſarij vero
ideo dicuntur f: quia
omnino ſiue velint ſi-
ue nolint: tam ab in-
teſtato quam ex teſtamento
[illegible]

ex lege duodecim
tabularum heredes
fiunt g. Sed his p̄-
tor permittit h vo-
lentibus ſe abſtine-
re ab hereditate: vt
potius parentis quam
ipſorum bona ſimi-
liter a creditoribus
poſſideantur.

¶ Qui vero eſt in po-
teſtate morientis tē-
pore mortis dicitur
heres extraneus.
Angelus aretinus.

¶ Ceteri qui teſta-
toris iuri ſubiecti
nō ſunt extranei he-
redes appellantur i.
Itaq3 liberi quoq3

Pal ⁊
fili⁹ ea-
dē pſo-
na fin-
gunt.

†Dic ꝙ
imo ma
rit⁹ eſt
dn̄s ⁊
poſſeſ-
ſor ꝯſtā
te matri-
monio
ſi vxor.
vt. l. do
ce. cum
ibi no.
p glo. ⁊
doc. C.
de rei vē
dica.
Sz mō
mo vi-

Dome-
ſtici q
ſunt.

ADDITIO. Illo modo dicitur extraneus ille cui nihil attinet: vel nō ē de ascēdēti aut dscēdēti linea. Q ne faciant ad q̄onem de eo q non p̄mišt alienare in manum extraneā. Sʒ Jo. fab. et Angelum hic.

ro dn̄i trāſfertur ī vxorē: et pinde ē ac ſi ſp fuiſſet apd eā. vt. d. l. i rebus. C. d iu. do. ſed in filiū nō trāſferē: ſʒ ɔtinua tur. vt l. ſuis ff. d li. & poſt.

a ℭ Nō habent: vt ſupra d adop. §. femine.

b ℭ Habetur. Scilicet vt ſit heres extraneꝰ: nā non conſequitur quā iſte veretur: ſcilicet libertatem et hereditatem ex domini teſtamēto qꝰ eſt neceſſe: vt ſit heres neceſſarius. vt ſupra de heredi. inſti. §. ſi ſeruo a viuo.

c ℭ In extraneis heredibꝰ. Iſte §. habet ſub eadē verborum forma in. l. ſi alienū ſeruū. ff. de heredi. inſtitu. circa principium. vſq ad finem legis.

noſtri qui ī poteſtate noſtra nō ſūt heredes a nobis inſtituti extranei heredes nobis videntur. Qua de cauſa et qui heredes a matre inſtituuntur: eodē numero ſunt: qr femine in poteſtate liberos nō hñtª. Seruꝰ quoq heres a domino inſtitutus: et poſt teſtamentum factum ab eo manumiſſus eodē numero habeturᵇ.

ℭ Heres extraneus tribus tēporibus dʒ eſſe capax. vʒ. tempore teſtamenti: mortis teſtatoris: et aditiōis. Incapacitas autem medij temporis nō nocet. Angelus aretinus.

ℭ In extrāeisᶜ heredibus illud obſeruatur: vt ſit cuʒ eis teſtamenti factioᵈ: ſiue heredes ipſi inſtituant: ſiue hi qui in poteſtate eorūᵉ ſunt: et id ᶠduobusᵍ temporibus inſpiciturʰ teſtamēti quidē facti tempore: vt cōſtiterit inſtitutio: mortis vo teſtatoris: vt effectū habeat: hoc amplius: et cum adierit hereditatem eſſe debet cum eo teſtamenti factio ſiue pure: ſiue ſub coditiōe heres inſtitutus ſit. Nā ius heredis eo maxime tempore inſpiciendū eſt quo acq̄rit hereditatē. Medio autem tempore inter factū teſtamētū et mortē teſtatoris: vel ɔditionē inſtitutionis exiſtētē mutatioⁱ iuris nō nocuit hēdi: qr (vt di-

d ℭ Teſtamenti factio. Paſſiue accipe: id eſt vt poſſit capere ex teſtamento quod poteſt quilibet: exceptis quibuſdam: quos nota infra titulo primo. §. legari.

e ℭ Eorum. Nam ſeruo inſtituto domini perſona inſpicitur. vt ſupra de heredi. inſtituend. §. ſeruus autem plurium.

f ℭ Id. ſcilicet q ſit capax.

g ℭ Duobus temporibus: al's tribus: et al's duobus: ſed tamen tria ſubijciuntur tempora: vt ſubijcit.

h ℭ Inſpicitur. Teſtamenti facti: vt conſtiterit inſtitutio: et mortis teſtatoris: vt effectum habeat: ita eſt tertius in l. ſi alienū. ff. de hered. inſtituen. et re vera melius et ornatius q hic.

i ℭ Mutatio iuris. Ut quia medio tempore efficiatur non capax: tamē his tribus temporibus bene inueniatur capax. † vt hic. et ff. de hered. inſtituen. ſed ſi in conditione. §. ſolemus. et l. ſi alienum. §. in extraneis. Sed cōtra. ff. de acquiren. heredi. ſi ſeruꝰ eius q. Sed certe q ſeruꝰ ī ſuitute nō diceba tur capax: vt ibi: ex pſona dn̄i principaliter erat: nam dominꝰ erat nō capax. Unde ea manumiſſio nō nocet ei

† Nā ex tali mutatiōe dicitur induceretur repudia-

rimus) tria tempora [a] inſpici debent.

¶ Teſtamenti factio capit i actiua ⁊ paſſiua ſignificatōe

¶ Teſtamenti aūt factionē [b] non ſolū is habere videtur: qui teſtamentū faceᷓre poteſt: ſed etiā qui ex alieno teſtamento vel ipſe capere poteſt: vel aliis acquirere [c]: lȝ non poſſit facere teſtamentum. Et ideo furioſus: ⁊ mutus: ⁊ poſthumus: ⁊ infans ⁊ filiusfamilias: ⁊ ſeruus alienus teſtamenti factionē [d] habere dicuntur. Lȝ enim teſtamentum facere nō poſſunt: attamē ex teſtamēto: vel ſibi [e] vel aliis [f] acquirere poſſunt.

¶ [illegible] here[illegible]

[illegible]

dibus facultas libera eſt adire: vel repudiare: niſi ſemel fuerit hēditas adita: q₂ tunc non po[illegible]

[illegible]

¶ Extraneis autem heredibus [g] deliberandi poteſtas eſt de adeunda hereditate: vel non adeunda. Sed ſiue is cui abſtinendi [h] poteſtas eſt, immiſcuerit ſe bonis hereditatis: ſiue extraneus: cui ꝫ adeunda ꝯ hēditate deliberare [i] adierit: poſtea relinquende hereditatis facultatem nō habet: niſi minor ſit .xxv. annis. Naȝ huius etatis hominibus ſicut in ceteris omnibus [k] cauſis decepti ſi ita ⁊ ſi temere [illegible]

rio he- reditatē vt q₂ facere actū ꝯil nm icō paſſibi lē: puta ītrādo religio nē fruȝ minoꝝ. Idem i eo: q i- petra- uit pri- mū bñ ficiū va catuꝝ. Et iteri durit vxoreȝ vel ha- bitū di miſit: q̄ realiſū- pto vel mōtua vxore: vacat bñficiā vt hic p Jo. fa.

manumiſſio: cum preſumatur nunc q̄ ⁊ tunc fuerat capax. Item ſunt argu. contra. ff. pro empt. l. ij. in p̄n. ⁊ l. auc. vt cū. de appel. cogno. §. generaliter. ADDITIO. Dic prout loquit̄ ibi in contractu emptiōis cōcordat: ſed cum loquit̄ ibi in alijs contractibus cōtradicit: ſed ibi loquitur in capace: ⁊ qui non paciebatur defectuȝ in perſona ſua: ſed hic ſec⁹. Angelus areti.

a ¶ Tria tēpora. Scilicet in extraneo herede: ſed in ſuo ⁊ neceſſario exigitur vnuȝ ſm Joan. ſcilicet tempus mortꝫ. vt. ſ. eodeȝ. §. ſui. Vl' ſȝ Azo. ēt tp̄s teſti inſpicit̄. tp̄s et adite hereditatis nō inſpicit̄: q₂ ſtati ſūt heredes patre mortuo: ſcilicet de iure ciuili. vt. ff. de ſuis. ⁊ le. i ſuis. In neceſſarijs autem tm̄ duo tempora inſpiciuntur: ſcilicet teſtamenti ⁊ tempus mortis: vt ff. de heredita. inſtituen. ſi alienuȝ. primo reſpon. ⁊ l. ſeruum.

b ¶ Teſtamenti. Factionem. ſcilicet in actiua ſignificatione.

c ¶ Acquirere. ſcilicet poteſt.

d ¶ Factionē. In paſſiua ſignificatione.

e ¶ Sibi. ſi ſunt ſui iuris.

f ¶ Aliis. ſi ſunt in aliena poteſtate. vt hic. ⁊. ff. de teſta. l. filiusfamili. ⁊ facit. ff. de ſu. l. j. §. ſi.

g ¶ Extraneis. Abſtinendi. vt eſt ſuus heres cui datur abſtinendi facultas per p̄torem. vt ſupra eodem. §. neceſſarij.

h ¶ De adeunda. Nota hic quattuor: propoſitionabilia: ſcilicet immiſcere ⁊ abſtinere: q̄ duo pertinēt ad ſuos heredes. Itē adire: ⁊ repudiare: que duo pertinēt ad extraneos: vt hic dicitur. Sȝ quādoqȝ ſeruus dicitur adire ⁊ repudiare. vt. C. de legiti. heredi. deſuncti.

Heredes ſui immiſcēt ⁊ abſtinēt: adeunt ⁊ repudiant extranei.

i ¶ Deliberare. Infra annum deliberationis petitio tempore ⁊ indulto ab imperiali culmine: a noſtris autem iudicibus infra nouē menſes: ⁊ non niſi ſemel peti poteſt. vt. C. de iure deliberandi. ſcimus. §. ⁊ hoc quidem.

Deliberādi tēpus.

k ¶ Omnibus. Niſi ſint vſi iure cō[illegible]

ut. ff. de mino. l. verū. §. item nō reſti-
tuitur. Jtē niſi iurauerit adultus ſup
cōtractū: vt in. l. federici. hac edictali.
in auc. de pace tenēda. §. itē ſacramēta.
a ℭ Succurrit. vt. ff. de mi. ait p̄tor.
§. ſed ꝛ ſi he-
reditatem.
b ℭ Maio-
ri. Sꝫ cuidā
ꝑ p̄uilegiō.
c ℭ Veniā.
abſtinendi.
Accur. floré.
d ℭ Grāde
es. ſic. ff. de cō.
di. ide. l. q̄. §.
ſi qd. ꝛ. l. ij.
e ℭ Gordia-
nus. Sed vbi
ſūt leges iſto
rū īpatorū?
Rñ. non ha-
bemus: ſꝫ ha
betur mētio
earuꝫ: vt. C.
de iu. deli. ſci
mus. in p̄n.
f ℭ Sed no
ſtra. Preſti-
tit. al's pre-
ſtauit.
g ℭ Hoc. ſci-
licet vt aliqs
nō grauetur
propter ipro
uiſuꝫ debitū
vel etiā pro-
uiſuꝫ ſi eſt nō
ſufficiēs he-
reditas: vt
C. de iu. deli
berā. ſcim⁹.
§. ex oibus. ꝛ
hoc facto in-
uētario ſi res
p̄ſentes ſunt
infra tres menſes abſuerūt intra an-
nale ſpatium: vt. C. de iure delibe. ſci-
m⁹. §. ſinaūt dubi⁹. ꝛ. §. ſinaūt a locis.

ADDITIO. Quot ꝛ que requiran-
tur in inuentario. vide hic plene ꝛ or-
dinate per Angelum aretinum.
h ℭ Conſtitutioneꝫ. vt. C. de iure de-
liberandi. ſcimus.

dānoſam heredita-
tem ſuſceperint) p̄-
tor ſuccurrit [a].
ℭ Sciendū eſt ta-
men diuuꝫ adrianū
etiaꝫ maiori [b]. xxv.
annis veniam [c] de-
diſſe cum poſt aditā
hereditatem gran-
de [d] es alienū (quod
adire hereditatis te-
pore latebat) emer-
ſiſſet. Sed hoc qui-
dem diuus adrian⁹
cuidā ſpeciali bene-
ficio preſtitit: diuus
aūt gordian⁹ [e] poſt
ea militibus tantū-
modo hoc cōceſſit.
ℭ Hodie p̄t heres
ſine deliberatiōe cō
ficiēdo īuētariū ſe-
cure ꝛ ſine dāno adi
re hereditatē. Are.
ℭ Sed noſtra beni
uolentia [f] cōe om-
nibus ſubiectis ipe-
rio noſtro p̄ſtitit [g]
hoc [h] beneficium: et
conſtitutionem [h] tā
equiſſimaꝫ [i] q̄ꝫ no-
biliſſimaꝫ [k] ſcripſit:
cuius tenoreꝫ ſi ob-
ſeruauerint hoies,
licꝫ eis adire hēdi-
tatem: et intatuꝫ te-
neri quātuꝫ valere
bona hereditatꝭ cō-
tigit: vt ex hac cāne
q̄ꝫ deliberatiōis au-
xiliū fiat eis neceſſa
riū: niſi (omiſſa ob-
ſeruatione noſtre
conſtitutionis [l]) et
deliberandum exi-
ſtimauerint: ꝛ ſeſe
veteri grauamini [m]
aditionis ſuppone-
re maluerint.
ℭ Heres dicit̄ adi
re hereditatē gerē-
do ſe ꝓ herede i ali
quo actu. vel nuda
volūtate re vl' v̄bis
declarata: ꝛ ita pōt
repudiare: dūmodo
ſciat hereditatē ſibi
delatam quāuis ſit
minus. Aretinus.
ℭ Jtē extrane⁹ he-
res teſtamēto iſtitu
tus: aut ab inteſtato

i ℭ Equiſſi-
mam. quan-
tum ad. tra-
ctatum.
k ℭ Nobi-
liſſimā. quā-
tū ad ſniaꝫ.
l ℭ Conſti-
tutiōis. Que
de compoſi-
tione dicti i-
uentarij lo-
quitur.
m ℭ Vete-
ri grauami-
ni. Sꝫ quod
erat graua-
men? Rñ. te-
nebatur inſo
lidū omnib⁹
creditoribus
et legatarijs
etiaꝫ ſi exce-
dant menſu-
ram heredi-
tatis: vt. C.
de iure deli-
berā. l. ſi. §. ſi
ꝯo poſtq̄.
Si adit petijt
tp̄s ad deli-
berādū: ꝛ fa-
cit ēt inuēta-
riū creditori
bus qdꝫ te-
neī iſolidū:
ſꝫ de legatis
detrahit fal-
cidiā ſiue adi
erit heredita
teꝫ infra de-
liberationis tempus: ſiue non recuſa-
uerit: ſed ſi non feciſſet inuentarium
omnibus inſolidū teneretur: vt. C. de

Jnuen-
tariū fa
ciēdi tē
pus.

Jnuēta
riū non
facien-
tes in q̄
grauā-
tur.

iure delibe.l.fi.§.ſi autem hoc aliqs.
⁊.§.ſi quis autem.

a ❡ Item. Ad legitimā.ſ. iure ciuili:
aliud ſi iure ꝑtorio: tūc enī necesse hꝫ
coram ꝑtore agnoſcere: vt.C.de iure
delib.l.j.⁊.l.
pubere.⁊.l.
ſui.⁊.C.qui
admit.ad bo
no.poſſeſ.l.
vltima.

ADDITIO. Dic ꝙ ſola
cognitio bo-
norū poſſeſ-
ſionis facta
corā ꝑtore ēt
non auctorā-
te ſufficit ſiue
ſit bonorum
poſſeſſio ſm
tabu. ſiue ab
inteſtato. ſiue
etiam contra
tab.vt eſt gl.
ſingularis in.l.fin.§.j.C.de cur.fu.in
ver.pro antiqua. Angelus florētinus.

b ❡ Nuda voluntate.oportet tamen
ꝙ extrinſecus declaret: ſed quid ergo
pro herede velut heres geſſit: vt h dicit.
tunc voluntatē illam declarat: niſi
proteſtet (j) ſe nō vt heredē facere: vt
hic.⁊.ff.de acqui.here.l.pro herede.
in prin.⁊.l.gerit. Sꝫ cōtra id qd dicit
hic nuda volūtate eſt.C.de iure deli.
l.potuit. Sed certe eſt neceſſaria vo-
luntas ⁊ actus ſi ab actu icipias.ſic ⁊
gl's.ff.de acquirenda poſſeſſione.quē-
admodum.

ADDITIO (j) Que proteſtatio nō
eſt neceſſaria vbi facit actum piuꝫ qui
dilationē non recipit: nec releuat vbi
facit actum contrarium.vt.c.cuꝫ.M.
ferrarienſis.de conſti.ſm Joānem fa-
bri.⁊ Ange.

c ❡ Pro herede.id eſt factis ipſis ge-
rendo pro herede.

d ❡ Obijſſe. Al's enim niſi hoc ſciat
non preiudicat ſibi aditio.nam non vi-

ad legitimā [a] here-
ditatē vocatus. pōt
aut ꝓ herede gerē-
do: vel etiā nuda [b]
volūtate incipiēde
hereditatis heres
fieri. Pro herede [c]
aut gerere qs vide-
tur ſi reb' heredita-
rijs tāq̄ heres vtat
vel vēdēdo res he-
reditarias: aut pre-
dia colēdo: locando
ue: ⁊ quoquo mō ſi
voluntatē ſuā decla-
ret vel re vel verbo
de adeunda heredi-
tate dūmō ſciat euꝫ
in cuius bonis ꝓ he-
rede gerit teſtatum
inteſtatuve obijſſe [d]
⁊ ſe ei heredē [e] eſſe.
Pro herede enim ge-
rere eſt pro dño [f] ge-
rere. Veteres enim he-
des ꝓ dñis appella-
bant: ſicut aut nuda
volūtate extraneus

detur adire: vt hic.⁊.ff.de acquirenda
hereditate.ſi is ad quem.⁊.l.eum qui
duobus.

e ❡ Heredem eſſe.etiam pure. nam
ſi ſub conditione non poteſt ante exi-
ſtentem con-
ditionē adi-
re: vt.ff.de
acquirēda he-
redita.is qui
heres. Sunt
⁊ alia neceſ-
ſaria: ſcilicet
vt ſit liber et
ſui iuris qui
adit: al's non
poterit niſi
iuſſu patris
vl' domini ꝑ-
cedente: vt
ff.eodem.ſi
quis mihi.§.
iuſſu.⁊.l.quo-
tiens. Item
oportet ꝙ ſit
compos mētis: vt in fine huius tituli.
Idem ꝙ ſit maior quatuordecim an-
nis: al's non poteſt adire: vt.C.de iure
deliberandi.potuit.⁊.l.ſi infanti. Itēꝫ
ꝙ ſciat mortuum eſſe teſtatorem: al's
non poteſt adire: vt.ff.de acquirenda
hereditate.is qui heres.§.ſi quis du-
bitet.⁊.l.qui hereditatem.⁊.l.nemi-
nem.⁊.l.qui ſuperſtitis. Item certus
de conditione teſtatoris eſſe debet: vt
ff.de acquirenda hereditate.l.heres.
prima.§.ſi.⁊.l.ſeq.

ADDITIO. Simile habetis in.l.
illud.ſi pars hereditatis petatur. et
lege is qui putat.de acquirenda here-
ditate. hinc eſt quod vulgo dicitur ꝙ
ille qui vult adire hereditatem debet
ſcire cauſam ex qua defertur: vt lege
ſi is ad quem.de acquirenda heredita-
te ſm Chriſtophorum porcum.

f ❡ Pro domino. vnde herus: id eſt
dominus: vt.ff.ad legem aquiliam.l.
item mela.§.legis aquilie. Itēꝫ dicūt
teutonici.here.id eſt dominus.

Heredi-
tatē adi-
re volē-
ti ml'ta
ne-
ceſſaria

a ¶ Deſtinatiōe. dūmodo ꝛ hoc actu extrinſeco declaretur. Argumentum ſū. cōtra. ff. de pecu. lega. non ſtatim.
ADDITIO. Sed ibi erat acquiſitum domino. vel ibi in actu qui realitatem requirit Joā. fab.
b ¶ Intelligit. nō ergo demens vel furioſus.
¶ De legatis. ¶ Dic ꝙ tertius continuat iſtā rubricā. vel ſic. Dictū eſt. ſ. de teſtamentis in quibus legata relinquūtur. Nūc ſequitur de ipſis legatis.
Conti-nuatio.
Diuiſio
Post hec videamus. ¶ Totus iſte titu. diuidit principaliter in quinqꝫ partes. Primo continuat ſe ad precedentia. Secundo ponit diffinitionem legati. Tertio recitat quot genera legatorum olim erāt. Quarto illud corrigit. Quinto icipit tractare materiam legatorum. Scd'a ibi (Legatum.) Tertia ibi (Sꝫ oli.) Quarta ibi (Noſtra autem.) Quinta ibi (Non ſolum autem.) Et illa quinta ſuo loco ſubdiuiditur.
¶ Poſt hec. Caſus. ¶ Po. igitur ſic ca. In prima parte dicit Juſti. continuando proceſſum ſuū. Poſt hec que diximus. ſ. de teſtamentis. videamus de legatis nunc: ſed certe hec pars iuris que circa legata verſat videtur eē extra propoſitam materiam: naꝫ locuti ſumus. ſ. de illis ſolis iuribus quibus per vniuerſitateꝫ nobis acquirit. Igitur videtur mihi ꝙ materia legatorum ĝ non debeat tractari. Sed lꝫ hoc prima facie videri poſſit: tamē cū diligēter de teſtamētis locuti ſumus: ꝛ de heredibus qui in teſtamento inſtituuntur cum legata relinquātur in teſtamentis ꝛ ab heredibus preſtentur. Ideo poteſt in hoc loco nō ſine ratione competēti materia legatariorum tractari.

heres fit: ita cōtraria deſtinatiōe[a] ſtatim ab hēditate repellit. ¶ Sū q ſurdus vel mutus nat' eſt vel poſtea fact': nihil prohibet pro herede gerere ꝙ acquirere ſibi hereditatem: ſi tamē intelligit qđ agit[b].

¶ De legatis.

¶ Ex cauſa licꝫ mutare propoſitū. Uel ſic. Ex cauſa licꝫ immiſcere in vna materia aliā materiā: lꝫ non ſit omnino ſimilis: dummodo vna materia tranſeat ꝛ conformitatē habeat cū alia materia. Aretinus.

Post hec[c] videamus ꝙ legatis que pars[d] iuris extra propoſitam[e] quidem materiam videtur. Nā loquimur[f] de his iuris figuris[g] quib' per vniuerſitatē res nobis acquirunt. Sꝫ cuꝫ oīno[h]

c ¶ Poſt h. Scilicet que diximus. ſ. & teſtamen. ordinādis hucuſqꝫ.
d ¶ Pars. ſ. que eſt circa legata ꝛ longa eſt: vt patet. ff. c. p mltas rubricas.
e ¶ Propoſitaꝫ. ſupra p quas perſo. nobis acqui. §. fi. ¶
f ¶ Loquimur. i. locuti ſumus. Et ſic tempus pro tempore ponitur: vt. C. ex qui. cau. infa. irro. fi poſſidonigm. Uel loquimur. i. loqui deberemus ſi materiam precedentem proſequeremur (j) ſic in auc. de cōſanguineis ꝛ vter. fra. ſi igitur. collatione. vj.
ADDITIO (j) Dic ꝙ ꝑteritū pſentū ſubiūctiui in ꝯctib' qū nō pōt verificari in ꝑterito trahit ad futurū: vt l. cū ſtipulant. ff. de verbo. obli. ſed in teſtamētis ꝛ legibus q dāt formam ꝛ eſſentiā capiūt a futuro ſm An. in dubio capit a futuro. ita de[illegible] in Bar. [illegible] ſolemnis.
g ¶ Figuris. id eſt ptibus vl' formis que quatuor ſunt p ſucceſſionē ciuilē: per ꝑtoriā: p arrogationē: p adiectionē ꝯſeruāde libertatis cā: vt. ſ. p quas perſonas nobis acquiritur. §. fi. +
h ¶ Omnino. Id eſt diligentiſſime.

pulchre [illegible] materie huius [illegible]

+ adde adhuc duos casus [illegible] scilicet dedicatione ut [illegible] C. de [illegible] et publicatione ut l. actione [illegible] publicatio [illegible]

a ¶ Teſtamentis. vt. ſ. de teſtamen. ⁊ tribus ſeq. ti.
b ¶ Heredibus. vt ſupra de here. inſti. vſqʒ huc.
c ¶ Sequēti. Quia nec debent niſi in teſtō relicta: ⁊ poſt hēdis inſtitutionē. Sʒ hodie ē̄ in vtroqʒ: vt. ī. de fideicō. he. §. ꝑterea. ⁊. j. e. §. ſʒ nō vſqʒ. ⁊. §. aſi.
mo. ſ. d̄ do. §. j. in fi. §. Itē a donatione īter viuos cū legatū reuocari poſſit vſqʒ ad mortē: vt. ff. de adimē. le. l. tiſ. in fi. ⁊. l. iiij. Sed in donatione īter viuos non eſt ita: vt. ſ. de do. §. Alie. (j) Itē differt ab hēditate: cū hī ſingulare ⁊ ſine onere fit: illis ꝟo vniuerſale ⁊ cū onere vt. ff. man. ſi hereditatē. ⁊ argumē. ff. e. edē. ꝗdā. §. nihil intereſt.

de teſtamentis [a] et de heredibus [b] qui teſtamēto iſtituunt locuti ſumus: nō ſine cā ſequenti [c] loco poteſt hec iuris materia tractari.

¶ Diffinitio legati. Angelus.

¶ Legatū [d] itaqʒ ē donatio [e] quedaʒ a defuncto relicta ab herede preſtanda.

¶ Antiqua ſolēnitas ꝟboꝝ ꝗ olim in legatis obſeruabat eſt hodie ſublata.

¶ Sed olim quidē erant legatoꝝ gña quatuoꝛ ꝑ vēdicationē: ꝑ dānationē: ſinēdi mō: ꝑ ꝓceptionē.

ADDI. (j) Et hec inducunt ad queſtionē ſi teſtatoꝛ dicat dono tytio funduʒ ꝑſenti et recipiēti: an cēſeat legatū vel donatio: vt per Joā. fab. ⁊ Ange.

Diuiſio ¶ Legatū. Diuidit in ſeptez partes. Primo ponit qualr̄ diffiniat legatuʒ. Scdo quot erāt oliʒ genera legatoꝝ. Tertio qualiter vnūqdqʒ genꝰ legatoꝝ fiebat ſine erant certa ꝟba aſſignata. Quarto qualiter dicta ꝟboꝝ ſolēnitas eſt hodie ſublata. Quinto qualr̄ ꝑ Juſtini. oēs iſti modi legādi vel oīa iſta genera legatoꝝ ſunt redacta ad vnā nām: ⁊ legatarijs dat ius ꝓſequendi legata altero de tribus modis. Sexto remouet differētiā ꝗ erat inter legata ⁊ fideicō miſſa. ⁊ ea adequat. Septio r̄ndet cuidā tacite obiectioni. Scda ibi (Sed olim.) Tertia ibi (Et certa quedā.) Quarta ibi (Sed ex cōſtitutionibꝰ.) Quinta ibi (Nrā.) Sexta ibi (Sʒ nō vſqʒ.) Septima ibi (Sed ne in primis.) Aretinus.

¶ Legatū itaqʒ eſt. Caſus. ¶ hic incipit ſcda pars in qua ſic po. ca. Dñe iam video ꝙ vultis tracta. de legatis. Dicatis ergo mihi ſi plʒ qd ē legatū: Ad hoc r̄ñ. Amice legatum eſt donatio quedam a defuncto relicta.

d ¶ Legatū. ſic. ff. de leg. ij. l. legatū. ſed aliter diffinit. ff. e. j. l. legatum eſt.

e ¶ Donatio ꝗdā. Sūt enim tres donationes: vt. ff. de dona. l. j. Et differt hec a donatione cauſa mortis: vt dixi

¶ Sʒ olim qdē. Caſus. ¶ hic incipit tertia ps in qua ſic po. ca. Dicit īꝑator ꝙ olim erant quatuoꝛ genera legatorum aſſignata: per que quidem verba genus legatoꝝ diſcernebat. Si enim teſtatoꝛ legabat his ꝟbis puta vēdico tibi rē illā tūc dicebat illō genus legati ꝑ vēdicationē. Si aūt dicebat teſtōꝛ heredi ſuo. dāno te tytiū legatario illā rē dare. tūc illud legatuʒ dicebat ꝑ dānationeʒ: ſi dicebat hēdi ſinito tytio illā rē hēre tunc dicebat ꝑ ſinēdi modū. Si ꝟo dicebat alteri hēdū illā reʒ ꝑcipito. i. aſi ꝑtē hēditariā capito. tūc dicebat ꝑ ꝓceptionē. Et ita ſingula gña legatoꝝ ex ꝟbis ſingulis qbus teſtōꝛ in legādo vtebat: ꝓpriuʒ nomē ſortiebat: ⁊ hoc ita antiqtas obtinebat: ſʒ poſtea ex ꝯſtōnibꝰ diuoꝝ principū hmōi ꝟboꝝ ſolēnitas penitꝰ ſublata eſt. Nos ꝟo cupiētes volūtates teſtōꝝ eē validiores ⁊ nō ꝟbis teſtatoꝝ: ſʒ volūtatibus eoꝝ fauētes in cōſtōne nrā: quā cuʒ magna deliberatione fecimus diſpoſuimus: vt oibus

legatis de cetero vna ſit natura. ꝛ quibuſcūq; ꝟbis idoneis aliqd a teſtato relictū ſit liceat legatarijs id legatū pſeq : nō tm̄ per pſonales actiones ex teſto: ſ; ēt p reivēdicationē. ꝛ p hypothecariam vz in alijs rebus q̄ erāt teſtatoris tpe mortis. ꝛ ita triplex remediuz cōpetit legatario ad legatū ſibi relictū pſequēdū: ꝛ hui⁹ noſtre cōſtōnis perpēſuz modu; poteſtis ex ipſius cōſtitutiōis tenore pſectiſſime accipe.

a ❡ Ex oll. Quedā ꝟba. Ut ſi dicat legatario. vendica tibi rem talē. vel ħdi dicat : dano te illud ere alieno libare: vt. ſ. e. §. ſ; et tale. Jtē ſi dicat ſinito illū habere talē rē. Jtē ſi dicat vni heredū. pcipito rez illā. i. añ partē capito: vt. ff. e. l. l. ſi pluribus. in ſcda charta. Accur. floren.

b ❡ Ex cōſtōnib⁹. quas nō habem⁹.

c ❡ Sublata ē. Scilicet dudū retro.

d ❡ Noſtra autem. Conſtitutio. que eſt. C. cōmunia. de leg. l. j.

e ❡ Lucubratione. i. vigilatione. maxime nocturna. nam ſm̄ phos luna dr̄ habere radios lugubres: ſ; ſol claros. ſic in auc. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. in princi. col. ij.

f ❡ Volūtates. Interdū nō ēſt volūtas validior ſcriptura: vt. ff. de vſufr. leg. l. ſi alīq. ꝛ. ff. de ſup. le. l. labeo. (j) Et facit ad hoc qd̄ in textu dicitur. ſ. q̄ volūtas ſit validior ſcriptura qd̄ eſt

❡ Et certa quedā[a] verba cuiq; generi legatorum aſſignata erant per que ſingula genera legatorum ſignificabant: ❡ Sed ex conſtitutionibus[b] diuorum principū ſolēnitas hmōi verborū penitus ſublata eſt[c]. ❡ In oibus legatis in quibus ſpectatur potius voluntas q̄ verba vna natura imponit. habetq; legatarius ius proſequendi legatum tri (?) plicibus actionibus. ❡ Noſtra autē cōſtitutio[d] quā cū magna fecim⁹ lucubratione[e] defunctorū volūtates[f] validiores[g] eſſe cupientes ꝛ nō verbis: ſ; volūtatibus eorū fauentes diſpoſuit: vt omnibus legatis[h] vna ſit natura[i]. Et quibuſcunq; verbis[k] aliqd relictuz ſit: liceat legatarijs id pſequi non ſolū per actiones pſonales[l] ſed etiaz per in rē[m]

verum: vt. ff. de le. ij. l. cum pater. §. cū imperfecta. ꝛ de le. j. l. iiij. ſm̄ Jo. ꝛ h̄ niſi ſit īpoſſibilis vel pbroſa: vt. j. e. §. ſi. vl' iepta: vt. ff. e. l. l. ſuo alieno. §. ſi. ADDITIO (j) Nō ob. hec lex ſi alīq q̄ rūdet ſolū ꝯdicet q2 ibi attēdit ſcriptura: q2 volūtas teſtatoris erat ambigua. Ceterū ſi eius fuiſſet clara voluntas ab ea nō recederetur: imo obſeruaret ſcriptura reiecta interpretatiōe: vt. l. ... C. de fideicō. ꝛ h̄ ...

g ❡ Validiores. q̄ ſint ꝟba ſolēnia. vl' q̄ ſit ſcriptura. Accurſi⁹.

h ❡ Omnib⁹ legatis. i. omni genere legatorum.

i ❡ Vna ſit natura. quātū ad hoc: vt debeant. ſunt tñ q̄dam fauorabiliora alijs: vt. j. de obli. q̄ ex q̄ſi ꝯtu. §. ſi.

k ❡ Quibuſcūq; ꝟbis. Aptis tamē ad hoc. ſic. ff. de conſti. pcc. qui autem. in ſi. ꝛ. l. ſequen.

ADDITIO. No. q̄ lex generaliter loquēs recipit reſtrictionē de habilitate: ꝯcordat gl. in. l. j. §. nūciato. ꝛ ibi doc. ff. de no. ope. nū. ꝛ in. l. vt gradatī; §. ſ; ſi lege. ff. de mu. ꝛ hono. ꝛ bar. late. i. l. oēs ppli. ff. de iuſti. ꝛ iu. Ang.

l ❡ Per actiōes pſonales. ſ. ex teſtō.

m ❡ Per in rē. i. prei vēdicationem: nā recta via trāſit dn̄iū in legatarium rei legate: vt. ff. de fur. l. a tytio. Ac.

ADDITIO. Sc; ficte a morte teſtatoris: ꝛ vere ab adita hereditate reno

cabiliter tamē: ꝛ hec vera q̄n pure le-
gat res teſtatoris: ꝛ legatarius nō re
pudiat. Et tūc fructus poſt mortem ꝛ
ante aditionē: poſt morā, tū adeundi
ab herede pceptiō demū facta aditione
debent lega-
tario rſtitui.
Si vo leget
res heredis
nullo modo
trāſit dñium
niſi facta tra
ditione.

a ¶ Per hy
pothecariā.
† Scꝫ in reb⁹
aliis que fue
rūt defuncti.

Et no. ꝙ ſi legatū ſit in ſpecie: ꝛ ſit res
teſtatoris cōpetūt ille tres actiones. Si
in gnē: vt ſeruus cōpetūt due. ſ. teſta-
menti: ꝛ hypothecæ: ſꝫ in caſu tm̄ vna
actio. i. ex teſtō: ꝛ vna exceptio cōpe-
tit: vt ſi lego debitori liberationē: vt
ff. de lib. lega. l. ꝙ mihi. ꝛ. ff. vt in poſ.
leg. l. j. §. ſi debitori. Si aūt ſit res alie
na: due tm̄ cōpetūt. ſ. pſonalis: ꝛ hypo
thecaria: vt. C. cō. de le. l. j. Nō tñ ſib⁹
aget. ſ. actione in rē: ꝛ ex teſtō: ſꝫ vnā
quā elegerit: vt. ff. de lega. ij. cū filius.
§. variis. ſed ſi legatarius ſit dominus
qualiter perſonali aget; vt. j. de actio.
§. ſic itaqꝫ. Reſpon. ratione poſſeſſio-
nis: vt. ff. de condi. triti. l. ij.

† hec
gl. diui
dit in q̄
tuor p-
tes. In
pria de-
claran-
do tex.
remo-
uet q̄d-
dā 𝔷riū
tacitū.
In ſecū
da per
modū
notabil'
remo-
uet ali-
ud 𝔷riū
In ter-
tia re-
mouet
aliud 𝔷
riū. In
q̄rta et
vltia p
modū q̄
ſtionis
remo-
uet ali-
ud 𝔷riū
ſed a ibi
ꝛ nota.
tertia

ADDITIO. Et ſic ex teſtamēto agi
tur ad preſtandū ſeu tradēdū nō aūt
ad dandū: vel dic q̄. §. ſic itaqꝫ. loquit
in vero dño facto per traditionem de
iure cōmuni. hic vo de iure ſpeciali ſi-
ne traditione. Igitur non eſt mirum ſi
datur concurſus; vt. l. in rebus. C. de
iure do. ſm docto.

b ¶ Perpenſum. i. deliberandum.

¶ Sed non vſqꝫ. Caſus. ¶ Incipit
hic. iiij. pars in qua ſic ponē caſū. Do
mine iā video ꝙ feciſtis ſatis vtilem
cōſtitutionē circa materiā legatorum
in qua quidem cōſtē ne ſatis diligēter
legatariis pmiſſum eſt: rñ vī mihi ꝙ

ꝛ per hypothecariam [a]: cuius cōſti
tutionis pp̄enſū [b]
modum ex ipſius te
nore pfectiſſime ac-
cipere poſſibile eſt.

¶ Lꝫ legata ſint ho
die fideicōmiſſis ad
equata de his tñ pp
adoleſcentes ſepa
ratim tractādū eſt.

¶ Sed nō vſqꝫ ad
eā [c] cōſtitutionē ſtā
dum eē exiſtimaui-
mus. Cū eñi antiq-
tatē iuenim⁹: lega-
ta q̄dē ſtricte [d] con
cludēte: fideicōmiſ-

illa cōſtitutio poſſit ſufficere. Sed ad
hoc rñ. Amice certe minus bene vide
tur ſufficere. Nō enim pdicta cōſtitu-
tione cōtenti ſumus. Inuenimus enī
ꝙ antiqtas ſtricto iure concludebat
legata: ꝛ fidei
cōmiſſis pin
guiorem na-
turam indul
gebat. Idcir
co nos hac
differētia ab
antiquo iure
introducta
mori neceſſa
riū duximus
omnia lega-
ta omnibus
fideicōmiſſis penitus exequare: vt de
cetero iter ea nulla ſit differētia. Sta
tuimus enim eadem cōſtitutione: vt
quod hactenus legatis defuit hoc ex
natura fideicōmiſſoꝝ impleatur: ſi qd
amplius etiā fuit in legatis hoc fidei
cōmiſſis accedat. ꝛ per hoc fideicō. et
legata per noſtrā cōſtitutionē exequā
ta ſunt: vnde viri quare igitur cōiun-
ctim nō tractatis de legatis ꝛ fideicō-
miſſis. Ad hoc reſpondet. Amice ad
hoc optima rō nos inducit vt diuiſim
de illis tracta. debeamus. Ne enī in
his primis legū cunabulis cōiunctim
de legatis ꝛ fideicō. tractando adole-
ſcētib⁹ ſtudioſis difficultatē itroduca-
mus vtile nobis viſū eſt ſeparatī p̄-
mō de legatis: ꝛ poſtea fideicō. aīos i-
formare; vt ita nā vtriuſqꝫ iuris p ſe
cognita facile poſſent iuuenes d vtri-
uſqꝫ nā erudiri ꝛ p mixtionē eorūdem
ſubtilioribus auribus intelligere.

c ¶ Sꝫ nō vſqꝫ ad eā. i. nō ſuim⁹ 𝔠-
tēti. ſ. dicta cōſtitutione. imo aliā feci-
mus circa iſtā ꝛ eādē māni: vt. C. cōia
de le. l. ij. Pria tñ remouet dñiaꝫ q̄tuor
generū legatoꝝ. ſ. in quo erat dña iter
ſe. Scda vo remouet differentiā inter
legata ꝛ fideicōmiſſa.

d ¶ Stricte. i. ſtricto iure. ſic vt ex te
ſtamento tantum debeantur: vt. j. de

ibi. non
tñ oib⁹
quarta
ibi: ſꝫ ſi
legata-
ri⁹. Ja.

ſi ſanũ qd ex volũtate magis[a] deſcẽdebãt defunctorũ pinguiorẽ naturã indulgentem neceſſariũ eſſe duximus oĩa legata fideicõmiſſis exequare[b] vt nulla ſit inter ea differentia: ſʒ qđ deeſt[c] legatis hoc repleatur ex natura fideicõmiſſoꝝ: ⁊ ſi qđ amplius[d] eſt in legatis p hoc creſcat fideicõmiſſi natura. ¶ Sʒ ne in pmis[e] legũ cunabulis pmittere de his exponẽdo ſtudioſis adoleſcẽtib⁹ quãdã itroducam⁹ difficultatẽ opepciũ[f] eẽ duxim⁹ interiʒ[g] ſeparatim prius de legatis[h] ⁊ poſtea de fideicommiſſis[i] tractare: vt natura vtriuſqʒ iuris cognita[k] facile poſſit permixtionẽ eorum eruditi[l] ſubtilioribus auribus accipere.

fideicom. he. §. preterea.
¶ a Magis. i. q̃ legata: vt ab inteſtato etiã debeant. vt. j. de fideicõ. he. §. preterea. Vel dicẽr volũtate magis q̃ ex ſolẽnitate teſtamenti.
¶ b Exeq̃re. quãtũ ad ſententiã ⁊ tractatũ nõ quãtitaʒ ad verba. nã non dicit hodie legataria libertas: ⁊ hereditas: lʒ fideicommiſſaria appellet. Itẽ propter legatum non cogit qs adire: ſed pp̃ter fideicom. vniuerſale ſic. † vt. j. ad. l. fal. §. ex diuerſo. ⁊. ff. ad trebellianũ. q; poterat. ⁊. j. de fideicõmiſ. he. §. ſed ſi recuſet.
† Intellige iſtã adequationẽ p cedere i legatis particularibus quo ad pticularia ⁊ in vniuerſalibus quo ad vniuerſalia et non aliter. vt p hoc. hic et in. l. j. ff. de leg. j.
¶ c Sed qđ deeſt. In tribus enĩ deeſt. vt. j. eo. §. poſt mortẽ. ⁊. j. de fideicõ. he. §. preterea. ⁊. j. de ſingu. rebus per fideicom. re. in prin.
¶ d Amplius. i. vt ex neceſſitate detur quod non erat in fideicõmiſſis: vt j. de fideicom. he. in prin.
¶ e In pmis legũ cunabulis. i. in volumine: vt. ſ. c. in pemio. circa mediũ.
¶ f Opepciũ eẽ duximus. i. pulchrũ putauim⁹ ⁊ vtile: vt dʒ ibi in ſaluſtio.
¶ g Interiʒ. i. anteq̃ veniam⁹ ad illaʒ cõfuſiõnẽ vbi tractant cõia eorum.
¶ h De legatis. vt hoc titulo ⁊ duobus ſequentibus.
¶ i De fideicõmiſſis. vt infra de fideicom. here. ⁊ alio ibi proxi. titu.
¶ k Cognita. Scilicet ſeparatim.
¶ l Eruditi. Sic. ſ. de iuſti. ⁊ iur. §. his igitur generaliter.
☞ ¶ Nõ ſolũ. Casus. ¶ Hic icipit ſecũda pars pncip. iſtius ti. in qua doctor. Inſti. quo res legari poſſit, ⁊ iſtaʒ mãm proſequit vſqʒ ad illuʒ. §. legatariũ. et multos ⁊ diuerſos caſus ad declarationeʒ iſtius materie ſubijcit. Pone igit hic caſuʒ. Dñe tã video qđ eſt legatuʒ. ⁊ quot erãt olĩ genera legatorũ. ⁊ quali auctoritate. nr̃e pſtitutionis nã legatoꝝ ⁊ fideicõ. exequata eſt. ⁊ q̃ rõnes induxit ad ſeparatim tractandũ pmo de legatis. et poſtea de fideicõ. p deo dicas modo mihi ſi pl; q̃ res legari poteſt? Ad hoc reſpondet. Amice non ſoluʒ res teſtatoris vel heredis legari poteſt: ſed et aliena: ſed in hoc caſu quando teſtator rem alienam legat heres eius cõpellitur rem legatam a domino rei ſi redimere poteſt. Si enĩ nullo modo: vel pro non certo precio redimere poteſt ad eius eſtimationem tenetur. et hoc verum eſt ſi talis eſt res cuius cõmercium habere poſſit. Si eniʒ res legata ſit talis q̃ ſuper ea cõtrahere nõ licet. tũc nec ipſa res: nec eius eſtimatio debetur: veluti ſi teſtator alicui legauerit campum marcianum: vel baſilicas: vel templa: vel ea que ſunt publico vſui deſtinata. Nam in his caſibus legatum nullius momenti eſt. ¶ quod diximus generaliter alienam rẽ legari poſſe: hoc ita intelligenduʒ eſt ſcilicet ſi teſtator qñ legauit ſciebat rẽ alienã eſſe: nõ aũt ſi ignorabat alienã eẽ: q; tũc forſitã ſi ſciuiſſʒ eã alienã

pum martianū: vel baſilicas a: vel templa: vel que publico vſui deſtinata b ſūt legauerit: naz nulli⁹ momenti tale legatum eſt. Quod autē diximus alienā rez poſſe legari: ita intelligendū eſt ſi defunctus ſciebat alienam rem eſſe: nō ſi ignorabat c. Forſitan enim ſi ſciuiſſet d alienā rem eſſe nō legaſſet: et ita diuus pius reſcripſit. Et verius e eſt ipm qui agit: id eſt legatariuz pbare oportere ſciuiſſe alienaz rem legaſſe defunctum: non heredez probare oportere ignoraſſe alienam: quia ſemper neceſſitas probandi incūbit illi qui agit f.

Legatum rei cuius cōmerciū nō ē an valeat.

eſt rei cōmercium. vel etiaz eſt: ſed cū grādi difficultate: nō valet legatū: vt hic. et ff. eo. l. apud iulianū. §. fina. niſi teſtator voluerit ɔ̄ium manifeſte. vt ff. eo. l. ſi gs inquilinos: et niſi in alio caſu: vt ſi liber hō ſibi leget q fuerat redēpt⁹ ab hoſtibus: q caſu a pignore eximitur. vt ff. e. ſenat⁹. §. ſi. Si autē cōmertiū ē i cōi: ſed non eſt ei. ſ. a q̄ relīgtur: valet vt ipſum det vel eſtimatio. vt ff. eo. ij. l. mortuo boue. §. labeo. ij. reſ. et ſic intelligitur. ff. de lega. j. in. l. ſed ſi res. Si aūt tm̄ ei nō eſt cui pſtari dz. ſi pp̄ter ſuū delictū: vel ſecte diuerſitatē. vt in iudeo et mācipio chriſtiano. vt. C. ne iudeo chriſtiañ. man. l. j. non valet: nec eſtimatio datur. vt. ff. de lega. ij. mortuo boue. §. labeo. j. reſpon. et de ꝟbo. obliga. multū intereſt. Si pp̄ter ſtat⁹ cōditionē: vel corporis vitiū: vt q: ſeruo militia: vel ɔ̄cto leget ſtipendium curſoris: ſi teſtator ſcit vitiū ieiſſe dat eſtimatio: al's non. vt. ff. de lega. iij. ſi deicōmiſſa. §. ſi ꝟuo alieno. et. ff. e. j. l. filiuſfamilias. §. ſigd alicui. Accurſi⁹.

ADDITIO. Vide glo. ſere ſimilē. ff. eo. j. l. ſed ſi res aliena. facit. glo. in l. militum. ff. de verbo. obligatio.

Baſilicas. a ℂ Baſilicas. Baſilios grece: latine domus regis dicitur.

b ℂ Deſtinata ſunt. Ut via publica.

c ℂ Ignorabat. Que ignorātia nocet: niſi ɔiūcte pſone ſit relictū. vt. C. eo. cū alienā. et niſi cū relīgtur liber tas ſeruo alieno. vt. ff. de fideicōmiſſa.

li. paulus. j. reſpon. Quid ſi res legata fuerit euicta: Rñ. ſi in ſpecie nō d teneri heres de euictiōe. vt. ff. de euic. l. heres. et. ff. de lega. j. l. ſi a ſubſtitut. §. heres. (j.) ſi in genere ſiue extra iudiciū: ſiue i iudicio tradita fuerit legatario nō ſtipulāti: de euictiōe agit ac ſi nihil ſibi datu3 eēt ſiue extrane⁹ ſ. iſte legatarius. vt. ff. de leg. j. l. ſi do m⁹. §. j. et. l. non quocū. q. et de leg. iij. qui ɔcubina. §. ſi heres. et. ff. de euict. heres. Si de cōiūctis eſt legatarius: vt ſi vni de fratribus eſt prelegatū: nō agit: ne creſcat inuidia inter eos. vt. C. de bo. que li. cū oportet. et. ff. de leg. ij. cuz pater. §. euictis. Sed qñ oibus eſt prelegatuz oēs agunt ſiue diſtributio prelegatorū ſit per iudicē facta ſiue per partes. Si aūt a teſtōre: excipiendo ſeruant: nō agendo. vt. C. cōi vtriuſq3 iudi. l. ſi fratres. et. ff. de leg. ij. cū pi. §. euicti.

Legatū ſi euincat: an heres teneat.

ADDITIO (j) Niſi ſciēs alienaz: vel ɔiuncte pſone legaſſet ꝟm Jo. fa. hic. ſed ꝟm Ang. tunc debet p viā retētionis nō actiōis ſi ſit heres. et coheredib⁹ ēt fuerit prelegatū. vt hic in ſine glo. de q̄ mā vide plen⁹ Ang. hic.

d ℂ Si ſciuiſſet. i eo caſu q ignorauit

e ℂ Et veri⁹ eſt. vt. ff. de prob. veri⁹. C. de rei vēd. res. et. C. de edē. qui accuſare volūt. C. de excepti. ſiquidez. j. de interdi. §. cōmodum. C. de actio. et obliga. l. negantes. C. de prob. actor.

f ℂ Qui agit. Niſi q negat ius. et niſi preſumeret ius pro actore: tunc pbat reus.

Legatarius p̄bat obliga heredem.

gata fuerit: ⁊ eius rei (viuo [a] teſtatore) legatarius dñs factus fuerit: ſiqdē ex cauſa emptionis ex teſtamēto actione preciuz ꝯſequi [b] poteſt. Si vō ex cā lucratiua: veluti ex donatōe: vł ex alia [c] ſimili cauſa agere non [d] poteſt. Nam traditum [e] eſt duas lucratiuas cauſas in eundem hominem [f]: ⁊ eandem rem [g] cōcurrere nō poſſe [h]. Hac ratione [i] ſi ex duob' teſtamentis [k] eadez res

tere poterit: ⁊ hoc propter regulā iuris generalem: qua cauetur duas lucratiuas cauſas in eundem hominem ⁊ in eandem rem non poſſe directe cōcurrere. Et eadem ratione ſi ex duoruz teſtamētis eadē res alicui legatario debeatur multum refert vtruz legatari' rez aut eſtimationez ex teſtamēto minus conſecutus ſit. nam ſi ipſam rem habeat aduerſus heredē alterius agere nō poterit: cū ex cā lucratiua iam ipſaz rē habeat. Si vō eſtimationē illius rei ꝯſecutus prius fuerit: nihilominus ab herede alteri' ipſam rem conſequi poterit.

a ℭ Si res aliena. Viuo teſtatore. Idē eſt ⁊ ſi poſt mortez. vt. j. §. ſi cui.

b ℭ Cōſequi poteſt. Nota caute ponit cōſequi: nā preciū petere non pōt: ſed rem que tñ eſt in obligatione ſēm nos: eſtimatio tamē datur ꝓpter defectū rei. vt. ff. de verbo. obli. ſi ſeruū. §. effectus. Sed cōtra nos eſt. ff. de lega. iij. l. ſi res mihi. Reſpon. ibi ꝓpter defectū iuris petendi: ex preſumpta volūtate defuncti rem legatā legatarius amiſit: ſed hic nō ex volūtate defuncti amiſit emēdo. Quidā tñ dicūt eſtimationē eſſe in obligatione. vt. ff. de condi. fur. l. i re furtiua. §. ſed vtr. in ſi. Et nota quatuor caſus qbus peto id qđ habeo. Prius ē vbi res mihi data poteſt auferri. vt. ff. đ ſolu. ſi rē. ⁊. l. qui res. j. reſpon. (j) Item ſi habeo ex alia cauſa ꝗ debeā habere: qꝛ non videor habere cū precium abſit: vt hic. Itez ſi aliquid iuris rei deeſt: id adhuc tradendum eſt. vt. ff. de ſol. etiam: ⁊ de verbo. obliga. iulianus. §.

Peto id qđ habeo: q̃tuor caſib'.

finali. Itē ſi res deterior eſt dolo dantis ex cā ſtricti iuris datur actio de dolo: lz habeat rem. ff. de dolo. l. ⁊ eleganter. §. non ſolum. Sed in bone ſidei agitur ex primo contractu. vt. ff. cōmodati. l. in [illegible] ſi re[illegible] ADDI. Que leges non faciunt ad ppoſituz: qꝛ cuz res ſit euicta nō pōt dici ꝙ eā habeat ⁊ petat ſed facit. ff. de leg. j. l. ſi quocunqz. i principi. Eſt alius caſus: quando res traditur: forma tamē mutata. vt. l. mulier. §. ſrea abeſſe. ff. de verborum ſignificatione. ſēm Ioan. fabri.

c ℭ Ex alia. Ut legati. vt. ff. man. ſi hereditate. nō dotis ꝓmiſſione. vt. ff. de actio. ⁊ obliga. l. ex promiſſione.

d ℭ Agere nō pōt. Etiā ſi ſua poſtea eē deſinit. vt. ff. đ le. ij. meui'. §. duob'

e ℭ Traditum eſt. A iure. vt. ff. de actio. ⁊ obligatio. omnes. ⁊. ff. de leg. j. l. ſi ſeruus legatus. §. ſtichum.

f ℭ In eundem hominez. ff. eo. j. l. ſi ſeruus. §. j. contra. Solu. ibi per obliquum concurrunt non directo. vt hic arg. ff. de vulga. ſubſti. q̃ liberis. §. ſi.

g ℭ Rē. Id eſt ſpeciē: aliud ſi q̃titatē. vt. ff. de lega. ij. l. tytio ſeio. in pn.

h ℭ Non poſſe. ſed cur ſecus quando emit? Reſpon. quia nec rem habere videtur cum precium ei abſit: ⁊ loco rei ſucceſſerit. vt. ff. de peti. heredi. ſi ⁊ rem. ⁊ quod metus cauſa. videamus. ⁊. l. ſi ipſa.

i ℭ Hac rōne. ſ. ſupradicte regule.

k ℭ Ex duobus teſtamētis. Scilicet duorum hominū: ſi enim vnius eēt primum per ſecundum corrigeretur: vt ſupra qui. mo. teſta. infir. §. poſterio-

eidē debeatur: intereſt vtrū rem an eſtimationē ex teſtamēto ꝯſecut' ē. Nam ſi rē habet: agere non [a] poteſt: qꝛ habet eam ex cauſa lucratiua: ſi eſtimationē agere poteſt [b].

Etiam res futura que tamē eē ſperat: legari poteſt. Angelus aretinus.

Ea [c] quoqꝫ res que in rerum natura non eſt (ſi modo futura eſt [d]) recte legatur veluti fructus qui in illo fundo nati erunt: aut quod ex illa ancilla natum erit [e].

Si vna res ab eodē duobus legat̄ cōiunctim vel diſiūctim ſi ambo ꝯcurrūt ad legatum medietas datur vni ⁊ medietas alteri. Sed deficiēte legato in pſona vnius: totuꝫ ad collegatarium ptinet. Areti.

Si eadem res

re. Quid ſi in eodem bis legauit: Reſpon. diſtingue ſpeciem a quantitate. vt. ff. de lega. j. planc. §. ſi eadem. vſqꝫ ad illum. §. ſi coniunctim.

a Agere non pōt. vt. ff. ď leg. j. plane. §. ſꝫ [illegible] [illegible] [illegible] teſt[illegible] illa [illegible] ſꝫ huius. §. diſtictionē.

b Agere pōt. ff. de lega. j. hmōi. §. j. ꝯ. Solu. ibi teſtatoris ⁊ hędis: teſtantis eſt eadē pſona. vt in auctē. de iureiur. a mo. in pnci. coll. [illegible] Vel ibi in ſecundo legato cō modū repreſentatiōis ꝓ nil legati relictū videt̄. vt. j. eod. §. ex cōtrario: qꝛ nō videt̄ legari bis i duobus teſtis: ⁊ ſō nō habebit niſi ſemel.

Ea quoqꝫ res ⁊c̄. Caſus. Adhuc pſegtur Iuſti. in hoc. §. materiā ſuā ď terminādo que res legari poſſūt. Pone igit̄ ſic caſum. Dñe pono ꝙ aliquis legauit rem que tēpore conditi teſtamēti in reꝝ natura non erat futura: tñ ſperabatur: nunqd valet legatū: Et reſpon. ꝙ ſic. ea eniꝫ res que in reꝝ natura non eſt: ſi tñ futura ſperet̄ recte legari pōt: veluti ſi teſtator legauerit fruct' q̄ i fundo ſempronia no nati erunt: vel ſi legauerit qď ab ancilla natum erit: nam in vtroqꝫ caſu valet legatum.

c Ea quoqꝫ res. Sic. ff. de lega. j. quod in reꝝ. ⁊ de lega. iij. l. etiam.

d Futura eſt. Si aūt nec fuit res nec eſt in reꝝ natura: nec erit: vt chimera. vel fuit: ſed non eſt: vt hō mortuus: non poteſt legari. vt. j. de inuti. ſtipu. in princi. Si autē eſt dubiū: an ſit vel non ſit in rerū natura: cauet heres de pſequendo ⁊ reſtituēdo. vt. ff. de lega. j. ſeruo legato. §. ſi. Idē i ſeruo legato q̄ fugerat ātē teſtm̄: alię i eo q̄ fugerat poſt teſtm̄ q̄ ſ. ē ex periculo legatarij. vt. ff. eo. iij. l. cū ſeru'. ⁊ l. ſi ſeruus legatus. j. rñ.

ADDITIO. Dic plenius ⁊ ordinati' per glo. i di. l. cū ſeruus. ⁊ ibi Barto. ⁊ docto. ff. ď leg. j. ⁊ p gl. in. l. ſi qs ſeruo. ff. de lega. ij. ⁊ adde qď not. glo. ⁊ doc. in. l. qď legatur. ff. de iudi. Ange.

e Natū erit. ⁊ tūc cōpetit ſibi exactio. vt. ff. de ꝟbo. obli. interdū. j. rñ.

Si eadem res duobus. Caſus. Pone igit̄ ſic caſum in preſenti. §. Dñe q̄dam legauit eandē rē duobus p. ⁊ m. ego quero quid iuris ſit in iſto caſu: Ad hoc reſpon. Amice ſi duob' eadē res legata ſit ſi diuiſim vel ꝯiunctim leget̄: ſi ambo puenerint ad legatū: diuidit̄ inter eos legatū. Si auteꝫ alter eoꝝ per modū repudiandi reſiciat: vt qꝛ legatū puenit in caſum caduci: vtputa qꝛ legatarius deceſſerit viuo teſtatore vel ſi quolibet alio mō deficiat veluti per mortē ciuileꝫ: tunc oibus his caſibus totū legatū ad legatariū iure accreſcēdi ptinebit. Sed dñe iam video q̄d iuris eſt qñ eadem res legat̄ duobus ſiue ꝯiunctim ſiue

disiunctim. pro deo dicatis mihi quãdo quis censet legare coniunctim: et quã disiunctim? Ad hoc respon. quod coniuncti videtur quis legare in hunc modũ: veluti siquis dicat tytio et seio hominem stichũ do lego sed disiuncti vt qs ita legare: veluti si dicat Tytio stichum do lego seio stichũ do lego: nã i hoc casu et si expresserit eũdẽ hoiem. s. dicendo sic. stichũ do lego nihilominus eũ disiũctim legare intelligitur.

duobus[a] legata sit; siue coniunctim[b]: siue disiuncti[c]: si ambo perueniãt ad legatum: scinditur[d] inter eos legatum. Si aliter deficiat: quia aut spreuerit legatum: aut viuo[e] testatore decesserit[f]: vel alio quoquo modo defecerit[g] totum ad collegatarium pertinet. Coniunctim[h] autem legatur: veluti siquis dicat tytio et seio hominẽ stichum do lego. Disiuncti[i] ita tytio stichum hoiem do lego: seio stichũ hominem do lego[k]. Sed et si expssit eũdẽ hoiem stichũ; eque disiunctim[l] legatum intelligitur.

plane. §. si duobus. et hic sunt quinque casus. Econtra sunt tres casus quibus deficit legatũ: sed collegatario nõ accrescit. Primus si mihi et seruo suo legit. vt. ff. eo. j. l. plane. §. si coniunctim. Secundus si mihi et tibi res tua legatur. vt. ff. eo. j. l. huius. §. si tytio. Tertius si mihi et non capaci legat. vt ff. de legat. ij. l. si tytio sib[us] dicit: nec legatario accrescit.

ℭ Si ad legatariũ

h ℭ Coniuncti. Scilicet re et verbis. vt. ff. de leg. iij. l. re coniuncti.

i ℭ Disiunctis. Scz verbis tm̃. nã re sunt coniuncti.

a ℭ Si eadem. Duob[us]. quid si dicat illi aut illi lego? Respon. duo rei stipulandi esse videntur. vt. ff. de legat. ij. l. si tytio aut seio.

b ℭ Coniũctim. s. per copulatiuã coniũctionẽ. vt. ff. de here. insti. si ita quis.

c ℭ Disiuncti. i. separati. vt. j. prox. §.

d ℭ Scinditur. Viriliter nisi simul duo coniũcti eẽnt: qui locũ vni[us] obtinẽt. vt ff. de here. insti. tytius. et. l. interdum.

e ℭ Viuo testatore. Nam si testatore mortuo legatarius decedat ad heredem suum legatum transmittit. vt. C. de cadu. tollen. §. cum igitur.

f ℭ Decesserit. Post testamentum tamen: vt differat a sequenti.

g ℭ Defecerit. Scilicet legatari[us]. vt per mortẽ ciuilẽ. Vel dic legatum quod tribus casibus deficit et accrescit legatario preter duos qui ponuntur hic. Primus si non est collegatarius in rerũ natura tẽpore testamenti. vt. C. de cadu. tollen. §. in primis. Secundus si mihi et posthumo: qui abortiet postea. vt. ff. eod. l. si duobus. §. si. Tertius si mihi et heredi suo legat. vt. ff. eod. j. l.

Legatum quinque casibus deficit: et legatario accrescit. Legatũ i tribus ca...

k ℭ Do lego. Sed nonne dando seio adimit tytio. vt. ff. de pupilla. substit. siquis eũ. et de adimen. lega. l. iij. et. l. si cui. Rñ. sic. si pbat testatorez h. s. adimere tytio et dare seio voluisse. (i) nõ alias. vt. ff. eo. j. l. si plurib[us]. §. j.

ADDITIO (i). Puta quod hoc expssit: vel sub cõmemoratione primi legauit secũdo. vt fũdũ quẽ legauit tytio lego sempronio: aut hoc fecit ex interuallo. sm Joan. fabri.

l ℭ Disiũctis. Scilicet verbis tm̃: re tm̃ cõiuncti sunt. vt. ff. de lega. iij. re coniuncti. Sunt et alij re et verbis disiuncti: vt si ita dicã: lego Tytio dimidiã serui. Sẽpronio lego dimidiã eiusdez serui. vt. ff. e. ij. l. [illegible] et pculo. Nec obstat in eo. titu. l. meuio. in prin. quia illa intelligitur quasi vnã dimidiã vtriqz legauit. Et in istis nõ hz locũ accessio: id est ius accrescendi. vt. d. l. [illegible] et pculo. Sunt etiã re disiũcti: sed verbis cõiuncti. vt si dico lego tibi et Sẽpronio pro eqs portiõib[us]. Sunt et alij re et verbis coniuncti. vt supra primo. Et

Legatariorũ quidã sũt cõiũcti re tm̃: alij verbis tm̃: alij re et verbis: alij prorsus disiũcti

Hec disiunctiua. aut. posita inter duas personas resoluit i cõiunctiuã. et. ar C. de uer. sign. l. pen. Ang. ar. et jas. ...

[P]eruenerit proprietas fundi eidem legatario ex cauſa oneroſa: et vſuſfructus ex cauſa lucratiua poterit peti totus fundus: tamen officio iudicis: eſtimatio proprietatis tm̄ debet. Aretinus.

¶ Si cui fund' alienus legatus ſit et emerit [a] proprietatē deducto vſufructu: et vſuſfructus ad eū peruenerit [b]: et poſtea ex teſtamento agat recte eum agere: et fundū [c] petere [d] iulianus ait: quia vſuſfructus [e] in petitione [f]

coniuncti. vtroqꝫ modo preferuntur diſiuncti. vtroqꝫ: vel altero tantūmodo coniunctis. Coniuncti uno vero modo tm̄ ſimul admittunt. ſ. re tm̄: coniuncti cum verbis tm̄ coniunctis et diſiunctis re et verbis preferūtur: vt. ff. de l... re. inſti. l. ... ita qꝫ here des. et. ff. de lega. iij. l. re coniuncti. §. penu. et. §. fi. Si. glo. habes i. l. j. §. fi. ff. de vſufru. accreſ.

¶ Si cui fundus. Caſus. ¶ In preſenti. §. ita pone caſum. Dñe qdaꝫ legauit petro fundū alienum: poſtea legatarius. P. ſcilicet ꝓprietatē eiuſdem fundi emit. vel ex alia cauſa oneroſa deducto vſufructu acquiſiuit procedēte tēpore vſuſfructus eiuſdē fundi peruenit ad pe. per morteꝫ: vel per capitis diminutionem vſufructuarij: vel ex alia cauſa lucratiua vſufructu finito et ad proprietateꝫ reuerſo: et ita legatarius fundū in plena proprieta te habuit modo. P. nihilominus agit ex teſtō ꝯtra heredē et petit totū fundum in plena ꝓprietate ab herede teſtatoris: nūc quero vtrū pe. legatari⁹ recte agere videatur: et rñ. qꝫ ſic. Naꝫ ſi fundus alienus legatus fuit: et poſtea legatarius emerit ꝓprietatē eiuſdē fundi deducto vſufructu: lꝫ poſtea vſuſfructus ad legatariū ex cauſa lucratiua puenerit tñ ad fundū nihilominus actio. ex teſtō recte agere poterit: et ita iul. ait. Cōtrariū tñ videbat. nā ſi legatarius petat fundū in plena proprietate: que ꝓprietas conſtat ex duobus. vꝫ. ex nuda ꝓprietate et vſufructu: ſi legatari⁹ ex cā lucratiua habuit vſumfructū vꝫ qꝫ fundū in plena ꝓprietate petere nō pōt ad iſtā tacitā obiectionē que fieri poſſet. reſpon. Juſti. in littera di. qꝫ hec obiectio nō obſtat: quia vſuſfructus in petitione talis. vꝫ. que fit per actionē ex teſtō nō obtinet parteꝫ dñij: ſed vicē ſeruitutis et iō petēdo fundū i plena ꝓprietate nō vī petere illā partem rei q̄ ſibi obuenerat ex cā lucratiua ſcꝫ vſufru. et hoc eſt verꝫ de rigore iuris: ſed de eqtate ait iul. officio iudicis ꝯuenire: vt i eſtimatione vſufru. deducto heredē ad eſtimationē nude ꝓprietatis debeat ꝯdēnare.

a ¶ Si cui. Emerit. ſ. legatarius.

b ¶ Peruenerit. Scilicet morte vſufructuarij vel capitis diminutione: vł ſimili cā: lucratiua tñ. vt. ſ. de vſufru. §. finit. et ſic factus eſt cauſalis.

c ¶ Et fundū. i. ꝓprietatē plenā de iudicio tñ officio aliter fit: vt. j. ſequit.

d ¶ Petere. hic repetet qꝫ diximus ſupra eodem. §. ſi res.

e ¶ Quia vſuſfructus. Dixit fundū peti et ſic in plena ꝓprietate. Sed opponitur plena ꝓprietas ꝯſtat ex duobus. ſ. ex nuda ꝓprietate et vſufructu: et iā hꝫ partē. i. vſumfructuꝫ ex cā lucratiua: quō ergo petit fundus in plena ꝓprietate: Rñ. vſuſfructus hoc caſu cū fundus petit in plena ꝓprietate non obtinet partē dñij: ſed vicē ſeruitutis ꝑdialis que non eſt pars rei cū non poſſit eſſe ſine re: et ideo nō videt peti ea pars rei q̄ obuenit ex cā lucratiua. ſ. vſuſfruct⁹: et hoc de rigore: ſed cōtra de eqtate vt ſubijcit. Vſuſfructus an ſit.

f ¶ In petitione. Scilicet tali. i. predicti fundi per actionē ex teſtō. al's i.

Uſuſfructuſ in multis locis dñiũ habet.

multis locis dominiũ habet. vt.ff.de dãno infe.qui bona.§.ꝛ ſuperficiariũ ꝛ.ff.de bo.auc.iu.poſ.in venditione. ꝛ.ff.famili.herciſcun.l.ꝛ puto.§.ꝗ.ꝛ ff.de vſufructu.l.iiij.ꝛ.v.

ADDitio.
Dic ꝙ nõ eſt pars dñij ꝓdicatiua ſeu ſubiectiua: vt poſita ſpecie ponatur genus: ſꝫ eſt pars integralis: qꝛ fructuſ ſancti cũ ꝓprietate faciunt plenuꝫ dñium: vt ꝑ glo. in.l. recte dicim⁹. ff.de verbo. ſignĩ. Ange. aretinus.

ſeruitutiſ[a] locũ obtinet. Sed officio iudicis cõtinetſ vt deducto[b] vſufructu iubeat eſtimationeꝫ[c] preſtari.[d]

Legatũ rei ꝓpriæ legatarij nõ valet: etiã ſi poſt teſtamentũ ſua eẽ ꝺſierit. Ange. aretinus.

Sꝫ ſi rẽ legatarij qs legauerit: inutile eſt legatuꝫ[e]: qꝛ quod proprium eſt ipſius amplius eiuſ fieri nõ poteſt[f]. Et lꝫ alienauerit[g] eã nõ debetur nec ipſa

ꝓpriã credens eẽ alienã rẽ ꝗſi alienã legauit.p.ego q̃ro vtrũ valeat. Rñ.tu ſti.ꝙ ſic dicens ita. Sed ſiqs rẽ ſuã ꝗſi alienam legauit in hoc caſu bñ valet legatũ: nã plus valet qꝺ eſt in veritate: q̃ꝫ qꝺ eſt in opinione. Sed dñe ponamus ꝙ teſtatoꝛ putãſ rẽ ſuã eẽ legatarij legauit: nũqd valet tale legatũ? Rñ.ꝙ ſic In hoc enĩ caſu legatũ valeſ ꝯſtat: qꝛ voluntas teſtatoris volentis hmõi rẽ acqri legatario exitũ hẽſe põt.

reſ: nec eſtĩatio ei⁹.

Valet legatum rei teſtatoris ſi teſtator putauerit alienam.

Si quis rẽ ſuam quaſi[h] alienã legauerit: valet legatũ. Nã plus valet qꝺ ĩ veritate eſt q̃ꝫ qꝺ in opinione[i]. Sed ꝛ ſi legatarij eſſe putauit valere cõſtat: qꝛ exitũ[k] voluntas defuncti hẽre põt.

Alienatione rei legate a teſtatoꝛe facta nõ amittiſ legatum niſi probeſ animus adimendi.

a Seruitutis. Scilꝫ realis.

b Deducto vſufructu. Scilicet eſtimatione vſuſfructus: quẽ ſcilicet vſumfructũ ex cauſa lucratiua hẽt: ꝛ ideo non dꝫ plus habere. vt.ſ̃. eodem.§.ſi res.

c Eſtimationẽ. Scꝫ proprietatis.

d Preſtari. Scꝫ ab herede ſuo.

e Sꝫ ſi rẽ legatarij. Caſus. Adhuc ꝓſeqꝛ mãm ſuã determinãdo que res legari pñt. vñ po.ſic ca. Dñe qdaꝫ legauit.p.funduꝫ ipſius pe. mõ q̃ro a vobis vtꝝ valeat. ꝛ rñ.ꝙ nõ. Nã lꝫ.ſ̃. dictũ ſit alienã rem legare poſſe: ſi tñ aliã rẽ ꝓpriã ipſius legatarij ei legauerit inutile eſt legatũ: ꝛ hoc iõ: quia illud qꝺ ꝓpriũ eſt ipſius legatarij amplius eius fieri non põt: ꝛ in hoc caſu iterũ inutile eſt legatuꝫ: ꝛ nullius eſt momẽti: qꝛ nec ipſa res: nec ipſa eſtimatio debeſ. Sꝫ po.qdã teſtatoꝛ rẽ ſuã

f Nõ põt.ſic.ĩ.de ac.§.ſic itaqꝫ.ff.de le.iij.l.cũ qs.j.rñ.ꝛ.ff.de excep.rei iudi.l.ꝛ an eadẽ.§.actiões.ꝛ de acq. poſſeſ.l.iij.§.et pluribus.

g Alienauerit.ff.de reg.cato.l.j.ſi.contra. Solu.ſm.B.ibi viuo teſtatoꝛ alienauit hic poſtea.† Uel hic purum fuit ibi conditionale ſm Joan. argu.ff.eodem.cetera.§.ꝗ.

h Siqs.ꝗſi alienã.i.credẽs alienã.

i In opinione. No.hic.ff.ꝺ manu. vin.ſi pꝛ.§.q̃tieſ.ꝛ.ff.ꝺ iu.ꝛ fac.igno. l.rẽa.§.q̃ ignorauit.ar.ꝯ.ff.ꝺ acq.he. ts q putat.ſo.ibiꝺ re ſiue ꝯſiſtit ĩ aĩo.

k Exitum.i.effectum.vt.ff.queãd modũ te.ape.l.vl' negare.ibi publice n.expedit ſuꝑma hoiuꝫ iudicia exitũ hẽe.i.res talis legatario acqri põt.

e Sꝫ ſi re. Legatũ.ff.ꝺ lib. le.l.j.ꝯ. Sol.ibi liberatio relĩqſ que nõ erat debitoria.

† Uecriſiio ſi eſt bõa qꝛ q̄ſtũ ad ꝯualeſcẽtiã legati nihil refert an viuo teſtatore

¶ Si rem ſuā legauerit teſtator poſtea eam alienauerit: [a] celſus putat ſi non adimendi [b] aīo vendidit nihilominus deberi. [c] Ideoq[ue] [d] diuus ſeuerus ⁊ antoninus reſcripſerunt. Idem [e] reſcripſerunt eū qui poſt teſtm̄ factū predia que legata erant pignori [f] dedit ademiſſe legatū non videri [g]: ⁊ ideo legatariuz cū herede eius agere poſſe: vt p̄dia a creditoꝛ luantur. ¶ Si vo [h] qs [i] partē rei legate alienauerit pars q̄ non eſt alienata oīno d̄bet pars āt alienata ita debeƭ ſi nō adimēdi aīo alienata ſit.

...e ubi le. ¶ Si rem ſuā. Caſus. ¶ In preſenti §. ita po. ca. Quidā legauit. p. fūdū ... poſtea idē teſtatoꝛ eūdē fundū vēdidit. m. quero vtrū valeat legatum: an ... an videaƭ adeptuz per alienationē factā poſt a teſtatore? Reſpon. In ... vt. l. ſi. q[uod] in hoc ... caſu ſnīa celſi tenēda eſt. ... legā. j. Celſus enīz in hoc caſu exiſtimat q[uod] ſi teſtatoꝛ ſi adimēdi aīo fundū legatum vendidit: nihilominus etiāz poſt alienationē deberi legatuz. ⁊ h[oc] idē diuus ſeuerus ⁊ anto. reſcripſerunt: ⁊ gdā p̄ncipes in quodam alio caſu idem ius ſtatuerunt. vz. in tali caſu. Quidā fecit teſtm̄: ⁊ in teſtō ſuo q̄dam predia legauit. p. ⁊ poſtea eadē predia. p. legata pignori obligauit. Nam recte in hoc caſu reſcripſerunt teſtatorē obligando p̄dia legata legatū non videri ademiſſe: ⁊ ideo legatarius eū cū herede experiri poterit actione ex teſtamento: vt p̄dia a creditore luat: ⁊ qd̄ dixit. s. q[uod] ſi teſtatoꝛ totā rem legatam alienauit idē iuris eſt ⁊ ſi partē rei legate alienauerit: nā in parte nō alienata ita demum vz legatū ſi teſtatoꝛ non adimendi animo eam alienauit.

a ¶ Si rem. Alienauerit. Vendendo: ſed donando indiſtincte videƭ adimere: nec diſtinguiƭ: an valeat donatio vel non: ⁊ etiā ſi reuoceƭ. vt. ff. de adimen. lega. l. cū ſeruus. ⁊ l. rē legatā. ⁊ l. legatum ſub cōditione. §. j. Si, et al'a cā a donatiōe diſtigue aluz: vt hic ⁊ in dubio p̄bat heres mutatā voluntatē. vt. ff. de lega. iij. fideicōmiſſa. §. ſi rem. ⁊ ff. eo. ij. l. lucius. §. pēnul. ⁊ ff. de probatio. eum qui.

b ¶ Non adimendi animo. Qui animus ex hoc probatur: quia ſi neceſſitate rei familiaris: non videtur reuocaſſe. al's ſic. que diſtinctio in donationem non cadit. vt. ff. de adimen. leg. l. rem legatam. ⁊ nota C. eodē. qui poſt.

c ¶ Deberi. Scilicet rem legatario. arg. ſupra. e. §. non ſolum. vbi ab initio fuit alienata.

d ¶ Ideq[ue]. Scilicet iuris eſſe.

e ¶ Idez. Scilicet imperatores Seuerus ⁊ Antoninus.

f ¶ Pignori dedit. Quid ſi rem obligatam creditori debitoꝛ legauerit: nunquid valet legatum? Reſpon. ſic ⁊ nihilominus poterit petere debitū: niſi voluntas teſtatoris oſtendatur volentis compenſare. vt. ff. de leg. ij. l. creditorem.

g ¶ Non videri. (j) Niſi ſub dicta diſtinctione: id eſt an habuit animus adimendi. vel non. Vel dic nullo modo ... hic. ⁊ C. eodem. qui poſt. ⁊ hoc quia primo valuit relictum. al's contra. vt. C. de donatio. inter virum ⁊ vxorem. ſi maritus. ij. ⁊ ff. de donatio. in. iter vi. ⁊ vxo. cū hic ſtat[us]. §. ...

ADDITIO (j) Niſi pro tanta pecunia eſſet pignorata q[uod] non ſit veriſimile eam redimi. vt. l. qui habebat. ff. de lega. iij. Ange.

h ¶ Si vo. Nota de toto ad partez.

i ¶ Quis. ſcilicet teſtator.

¶ Si qs debitori ſuo. Caſus. ¶ In preſenti. §. ita po. caſum. Quidaz habuit d̄bitorē in ca. ⁊ in teſtamēto ſuo

¶ Legatum liberationis valet et pōt fieri in perpetuū et ad tēpus. Et ecōtra nō valet legatū factū a debitore ſuo creditori niſi afferat ſibi aliquā vtilitatem. Angelus aretinus.

¶ Si quis debitori ſuo liberationem le[a]gauerit [illegible] vel [illegible] neqꝫ ab ipo debitore neqꝫ ab herede eius pōt his[c] peterē[d] neqꝫ ab alio q heredis[e] loco eſt: ſꝫ et pōt a debitore cōueniri vt liberet[f] eū. Pōt aūt quis vł ad

legauit debitori ſuo liberationē: mō quero vtrū valeat huiuſmodi legatū: Et rñ. Iuſti. q ſic. naꝫ ſi quis debitori ſuo liberationem ſiue quitationem legauit in hoc caſu vtile eſt legatum: et neqꝫ ab ipſo debitore: neqꝫ ab herede debitoris: vł a quocunqꝫ alio eius ſucceſſore heres teſtatoris aliquid conſequi poterit: ſed etiā debitor cui liberatio legata eſt cū herede teſtatoris agere poterit: vt eū liberet. Et nō ſolū in caſu predicto valet legatū. vꝫ. qñ liberatio legata eſt: ſed etiā ſi dilatio debite legata ſit valet legatū. vꝫ. qñ dilatio debiti legata eſt. Poteſt enīꝫ teſtator inhibere ne heres ſuus vſqꝫ ad aliqđ certum tēpus a debitore petat: ſꝫ lꝫ dixerim tibi valere legatū liberationis: ſecus tñ eſt in caſu conuerſo. Nam ſi debitor qđ dꝫ pure creditori ſuo eidem legauerit inutile eſt legatū: et hoc eſt verum ſi nihil plus eſt in legato q̄ in debito: qꝛ in caſu legatarius nullam vtilitatē ex hmōi legato habiturus ē. et hoc eſt verū qñ pure debitū legauit: ſꝫ ſi debitor qđ in die vel ſub cōditiōe dꝫ creditori ſuo pure legauit eidem in hoc caſu vtile eſt legatū. vꝫ. ꝓpter modū repreſentationis: qꝛ illud qđ ꝓmo erat in diē vel ſub cōditione debitū ꝑ legatū mortuo teſtatore purificatū ē. Sed qđ ſi viuo teſtatore dies venerit vel cōditio extiterit: nunqđ euaneſcit legatū: et certe videbať q ſic: cū debitū per aduētū diei vel cōditionis iam ſit effectū purū: et ita nihil amplius ē in legato q̄ in debito. Papinia. tenet in hoc caſu ſcriptū nihilominus valere legatū: et hoc iō qꝛ ab initio tenuit et certe ſententia Papiniani eſt vera. Non enīꝫ placuit nobis ſentētia quorūdā exiſtimātiū in hoc caſu extinctū eſſe legatum: qꝛ in eam cauſam peruenit a qua incipere non poteſt.

a ¶ Si qs. Liberationē legauerit. Quod trib' modis fit. Primus petit: nolo: vel qđ debet relinquo: vł actionē remitto. et ſic liberādus eſt legatari' ab omni debito: vt hic. et ff. de lib. leg. ſi quis rōnes. et l. aurelio. j. rñ. Scđs eſt ſi negociū teſtatoris geſſiſſet: et teſtator dixerit rationes reddere nolo et hic ab oī liberať: niſi ab eo qđ penes eum ſit: et ab eo qđ dolo fecit: vt. ff. de libe. leg. l. aurelio. §. ſi. cū ſuis cōcordan. †Tertius ſi dānauit heredem ne exerceat actiones: quo caſu ſi bonam cām hꝫ teſtator litis euētus et ſumpt' ab aduerſario facti legati videnť: vt ff. de lib. leg. petitor. ſi malā cām nihil videtur legare: vt in eadem. l. Si glo. habes in. l. aurelio. ff. de libe. lega.

† Tenebiť tñ pure vł i groſſo rōnes reddere omiſſa ſcrupuloſa inquiſitione. vt. l. ſi ſeru' vetit'. ff. de le. j.

b ¶ Utile eſt. Licet res ſua ſibi legari videatur: vt. ff. de libe. lega. l. j. j. rñ. et eſt hoc verum [illegible] teſtatore viuo exactio ſiat: vt. j. eo. ti. §. tā aūt. et ff. c. tí. l. fideicōmiſſa. §. ſi rem.

c ¶ Heres. vel heres heredis: vt. ff. de libe. lega. l. ij. in fine.

d ¶ Petere. Cū effectu ꝑ exceptionē: vt. ff. de li. le. l. iiij. §. nūc ď effectu.

e ¶ Heredis loco eſt. ſicut eſt bonoꝝ poſſeſſor: et fideicōmiſſarius vniuerſalis. j. de bono. poſ. §. quos autem. et de fideicōmiſ. here. §. reſtituta.

f ¶ Ut liberet. Per acceptilationem ſi ſolus eſt debitor: ſi habet correum ſocium idem, al's correus ſiue ſocius

pacto eſt liberādus: vt. ff. de libe. le. l. iiij. §. nunc de effectu. in fi.

a ¶ Ad tempus. vt. ff. de liber. lega. non ſolum noſtrum. §. ij.

b ¶ Si debitor. ſecus ſi alius: q2 intereſt creditoris plures reos habere: vt. ff. de libe. leg. ſi qs decedens. §. fi. ubi's ſcipit Iulian⁹. Accurſius florenti.

c ¶ Creditori ſuo. Scilz ciuiliter z naturalr̄ z cuz effectu: z pure alr̄s valet: vt. ff. de lega. j. l. ſi creditori. per totā. l. z. l. ſi autez.

d ¶ Nihil amplius. Sz nunqd hodie ſemp ē plus cum habeat ſtatim rei legate dñium z hypothecariam aliarum rerum defuncti: Reſpon. non: vt. ff. de lega. iij. l. tertia. §. ſi rem. (i) quia plus tantū quatuor modis dicitur: vt. j. de actio. §. plus autem. Et iſte modus non eſt aliquis de his.

ADDITIO (i). Iſta glo. dicit verū reſpectu hypothece: ſed reſpectu dominij valet legatum: vt ibi probatur. Angelus aretinus.

e ¶ Ei. Scilicet creditori.

f ¶ Legauerit. ſcilicet debitor.

g ¶ Utile eſſe. ff. de lega. ij. l. debitor. in prin. contra vbi eſt inutilis. So. h corrigitur. Uel ibi dicit inutile. i. non vtile cum z alibi habeat actionē: poteſt tamen z iſta agi: vt hic.

h ¶ Conſtitit. id eſt valuit.

i ¶ Quia. Rō illius falſe opinionis.

k ¶ Non poteſt. Nota argumen. pro vtraq3 parte ad hanc regulam: vt. ff. de verbo. obli. exiſtimo. z. l. pluribus. §. z ſi placeat. z de his que pro nō ſcriptis ha. l. ſi in metallum. §. item ſi ſeruo. z de ſerui. l. pro parte.

tempus[a] iubere ne heres petat. Ex contrario, ſi debitor[b] creditori ſuo[c] quod debet legauerit, inutile eſt legatum, ſi nihil plus eſt in legato quam in debito: quia nihil amplius[d] per legatū habet. Quod ſi in diem vel ſub conditione debitū ei[e] pure legauerit[f] vtile eſt legatū[g] propter repreſentationē. Quod ſi viuo teſtatore dies venerit vel conditio extiterit pa-pinian⁹ ſcripſit vtile[g] eſſe nihilominus legatum: quia ſemel conſtitit[h] quod z verū eſt. Nō eniz placuit ſnīa exiſtimātiū extinctuz eſſe legatū: q2[i] in eam cauſam peruenit a qua incipere non poteſt[k].

¶ Legatum dotis factū a marito vxori valet etiam ſi maritus nullam dotez habuit: dūmodo in legato certum exprimatur.

ADDitio. De iſto brocardo dic vt per dynuz in regula factū ff. de reg. iur. in vj. z per Bar. in. l. pluribus. §. j. ff. de ver. obli.

¶ Sz ſi vxori. Caſus:

¶ In princ. §. ita po. ca. Quidam in teſtō ſuo legauit peculiū: z viuo teſtatore augmētatū eſt vel forte diminutū eſt: mō querō cui⁹ lucro vel periculo hmōi augmentatio z diminutio peculij eſt. Ad hoc rn̄. Iuſti. generalr̄ q ſi peculiū legatū fuerit qcqd viuēte teſtōre peculio acceſſerit vel deceſſerit ſine dubio legatarij dāno vel lucro cedit. z in hoc caſu ſi augeť vel diminuiť peculiū viuēte teſtōre nō refert vtrū legeť ſuo pprio cū libertate: an alicui extraneo. ſecus tñ eſt ſi augeat peculiū poſt mortē teſtōris añ aditaz hēditatē. nā ſi ſeruus hēditarius aliqd acqſitū. vel alio mō peculiū legatū augmentatū ſuſcepit Iulian⁹ ait q ſi ipſo ſeruo manumiſſo peculiū legatū fuerit qcqd ante aditā hēditatez peculio acceſſerit ipſi ſeruo legatario cedit: ſz ſecus eſt ſi peculiū extraneo fuerit legatū in pſona eniz extranea dico legati a morte teſtōris i peculio legato cedit. z hoc eſt verū niſi ex reb⁹ peculiaribus auctū fuerit peculium. In hoc

¶ Sʒ ſi vxori maritus dotem legauerit valet legatum: quia plenius[a] eſt legatum quam de dote actio. Sʒ ſi quam nõ acceperit dotem[b] legauerit diui ſeuer⁹ ⁊ antonin⁹ reſcripſerunt, ſiquidem ſimpliciter legauerit: inutile eſſe legatum. Si vero certa pecunia, vel certum corpus aut inſtrumenta[c] dotis in plegando[d] demõſtrata ſunt valere legatum.

¶ Si res legata facto hẽdis etiã ignorantis preſtari non poteſt heres tenetur: ſecus ſi non ſuo facto. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Si res[e] legata ſine facto[f] heredis perierit[g]: legatario decedit[h]. Et ſi ſeru⁹ alienus legatus ſine facto[i] heredis[k] manumiſſus[l] fuerit, non tenet heres. Si vero heredis ſeruus legatus ſit, ⁊ ipſe eum manumiſit, teneri[m] ipſum iulian⁹

Dotis legatum a marito vxori factũ valet.

enim caſu augmentũ et rebus peculiaribus procedẽs legato cedere debet.

a ¶ Text ſi. Plenius eſt. Scilicet incõmodo repreſentationis cũ legatum ſit atiʒ: dos vero annua: bima: trima: dic olim: hodie poſt annum mobilia: ſed immobilia ſtatim: vt. C. de rei vxo. actione. l. j. §. cum autẽ. ⁊ ff. de do. ple. l. j. §. verũ eſt. Itẽ pro dote datur actio in quantũ maritus facere põt vel eius heres: vt. ff. ſoluto matri. l. etiã. primo reſ. at legatũ inſolidũ: niſi in falcidia p beneficiũ inuẽtarij: vt in auc. de here. ⁊ falc. §. ſi vero nõ fecerit. colla. j. Itẽ ſi qua pacta in preiudiciũ mulieris facta ſũt bñficio legati tolluntur: vt. ff. de do. ple. l. j. j. reſ.

b ¶ Dotẽ. i. illã dotẽ quã nõ recepit.

c ¶ Inſtrumenta dotis. ſ. in quibus confeſſus fuit ſe recepiſſe dotẽ quã nõ recepit: vt. ff. de do. prele. l. fi. §. ſicut. l. cum ſcriptum. §. item ei que.

d ¶ In plegãdo. id eſt legãdo abundat enim pre. vt. ff. de dote pre. l. j. j. reſ.

e ¶ Si res. Puta ſeruus ſtichus.

f ¶ Sine facto. id eſt mora: quo caſu de interitu tenetur: vt. ff. de verbo. obli. ſi ſeruũ. j. reſ. ⁊ de le. j. cũ res. §. fi. (j) Vel quia ſine cã occidit. vt. d. l. ſi ſeruũ. (Aliud ſi cum cauſa: vt. ff. de lega. j. l. quid ergo. §. ſi heres) tenetur enim de dolo: ⁊ lata culpa: ⁊ leui: vt. ff. e. j. l. cũ res. §. ſed ſi culpa. ⁊ §. culpa.

ADDITIO (j) De negligentia vero non tenet debitor actione perſonali: niſi fuerit in mora: vel petatur res q̃ fuit creditoris: vel negligentia ſit circa rem ſeu peremptionem ſubſtantie rei debite. Angelus aretinus.

g ¶ Perierit. Vel non compareat: quo caſu caueat heres de reddendo ſi ad eum redierit: ⁊ ſuis ſumptibus recuperatur quando poſt mortẽ fugit. alias id eſt ſi in vita ſumptibus legatarij: vt. ff. de lega. j. cũ res. §. item ſi res. ⁊ de lega. ij. ſi ſi quis ſeruũ.

h ¶ Decedit. quia g in ſpecie tenet eius interitu liberatur: vt hic. et ff. de verbo. obliga. l. ſi ex legati.

i ¶ Sine facto. in hoc quoque. ſ. alieno ſeruo põt admitti culpa: puta non certificauit heres dñm quaſi ſciuiſſet ſe poſſe vẽdere nõ manumiſiſſet. ſ. forte cum videret velle manumittere: vt ff. e. j. l. cũ res. §. ſʒ ſi alienus. ⁊ §. pe. ⁊ fi. Itẽ ſi fuerit in mora emẽdi: vt. ff. de verbo. obliga. ſi ſeruũ. §. ſi autem alienus. ⁊ dic facto. i. culpa vel mora.

k ¶ Heredis. contra de legat. preſtã. l. nãque naturam.

l ¶ Manumiſſus. nam manumiſſus ſimilis eſt mortuo: vt. ff. de ſolutio. ſi mihi alienum.

m ¶ Teneri. ſ. ad eſtimationẽ: vt. ff. e. l. ſi quis inquilinos. §. j. ⁊ ff. q ⁊ a quibus. heres. Sʒ hic nõ dicit tenere manumiſſionẽ: ſʒ dicit quia nõ minus valeat legatũ. ſ. quo ad eſtimationem. Accurſius.

ſcripſit: nec intereſt[a] ſi ſcierit[b] an ignorauerit a ſe legatū eſſe. Sʒ ⁊ ſi alij donauerit[c] ſeruū[d] ⁊ is cui donatꝰ eſt, eū manumiſerit: tenetur[e] heres quāuis ignorauerit[f] a ſe eū legatum eſſe.

¶ Extincta pſona primo legata remanet legatū in acceſſoria quā fit p dictionē cū: ſecꝰ in rebus. hoc dicit Areti.

¶ Si qs ancillas † cum ſuis[g] natis legauerit: etiā ſi ancille mortue fuerit: partus legato cedūt[h]. Idem[i] eſt ⁊ ſi ordinarij[k] ſerui cū vicarijs legati fuerint, lʒ mortui ſint ordinarij tamen vicarij legato cedunt. Sed ſi ſeruus fuerit cum peculio legatꝰ, mortuo[l] ſeruo vl' manumiſſo vl' alienato peculij legatum extinguit[m]. Idē ē ſi fundus iſtructꝰ[n] vl' cū inſtrumento[o] legatus fuerit. Naʒ fun-

ADDITIO. Et valet ut manumiſſio: qꝛ dñium ſerui heredis nō trāſit in legatariū: vt ĩ. ⁊.d.l. ſi quis ſinglinos: ſecus in ſeruo hereditario etiā ſub cōditione legato. l. ſi ſeruū ſub cōditione. ff. de manumiſſ. Ang.

a ¶ Nec intereſt. cur ſecus vbi ſeruum indebitum ſibi ſolutū qs manumiſerit: vt. ff. de cōdi. inde. in ſumma. §. ſi ſeruū. q eſt cōtra Joan. rñ. qꝛ debuit ſcire cū factū ſuū ceſſeat vt in auč. de inceſturā. a mo. j. reſpon.

b ¶ Si ſcierit. ſcilʒ ipſe heres.

† Al's Sed ſi qs ancillas.

c ¶ Donauerit. ſ. his.

d ¶ Seruum a teſtatore legatum: ⁊ erat heredis.

e ¶ Tenetur. ad eſtimationem: vt ſupra proxi. dixi.

f ¶ Ignorauerit. Scilicet heres.

g ¶ Si qs. Suis nat. Al's ſuo nato.

h ¶ Cedūt quia duo legata ſunt ſeparata: vt. ff. de pe. leg. l. iij. ⁊. l. ſi ancillā. Sʒ cōtra. ff. de ventre inſpi. l. j. §. ex hoc. Ubi dicit̃ qꝛ partus eſt portio viſcerum matris. Reſpond. ibi loquitur donec in ventre eſt.

i ¶ Idem eſt. ſic. ff. de pecu. l. iiij.

k ¶ Ordinarij. Qui ſunt hi: Dic vt infra. qꝰ cum eo. §. cum autem.

l ¶ Mortuo. ſ. viuo teſtatore non ſi poſt: vt. ff. de pecu. lega. tunc inutile.

m ¶ Extinguit̃. qꝛ acceſſio eſt: vt. ff. de pec. leg. l. j. ⁊. ij. Sʒ quare nō ita in ſuperiori caſu: Rñ. ppter hominis dignitatē: qꝛ nō ita accedit: vt. ff. de edil. edi. iuſtiſſime. in princi. † Item quid ſi vicarij erāt tm̃ in peculio ⁊ legatus ē cū peculio: Rñ. idē vt exprimere peculiū noceat: vt. ff. de condi. ⁊ demō. ſi in diem. in fine.

ADDITIO. Idem ⁊ ſi alie res erant in peculio eadē rōne. Si pō leget ordinariū cū vicarijs ⁊ peculio obtinet quaſi ſeparet vicarios a peculio: vt l. ſi peculiū. §. ſi ſeruus. ff. de pe. lega. jo. fab.

n ¶ Inſtructus. Huic p mo articulo cōtradicit. ff. de fun. iſtructo. ſi cui. in fine. Solu. ſʒ Ro. hic ſimpliciter ppter rudes ſic loquitur. Uel dic qꝛ ſit idē quod in partu ⁊ vicarijs ⁊ quod ſequitur cum inſtrumento referatur ad proximum de peculio. Uel ſubtilius refert inter inſtrumentum fundi quod perit ſemper perempto legato fundi: ⁊ inſtrumentum patriſfamilias quod non perit lʒ legatum fundi pereat: ⁊ hoc caſu loquitur lex contraria ⁊ alia cōtraria in eo. titulo. l. ſi. Argu. contra. ff. de fun. inſtru. l. queſitum. §. fundus. ⁊. §. ſi inſtructo. in quibus dicitur ſi fundus inſtructus legatus ſit: inſtrumentum patriſfamilias continetur: non agri. ſed ibi ſubaudi tantū: vel dic illam eſſe pauli ſententiam in. l. ſi cui. iſtam labeonis: a iuſtiniano probatam. ⁊ ſic corrigitur illa.

o ¶ Inſtrumento. Eſt autem inſtrumentum apparatus rerū diutius per-

† Secꝰ aūt eſt in fetu aīaliū brutoꝝ ⁊ in his que nō veniūt per modū pn̄cipalis ⁊ acceſſorij: vt ſi leget equꝰ cū aīno qꝛ duo legata cēſent̃. Et hec idē cantur ad qōnē de ingrediēte monaſteriū vt vl' tiato ingreſſu non valeat bonorū dedicatio niſi expſſe ſe ⁊ ſua dedicaſſʒ ſʒ docto. hic.

ſed ſi

* intellige ſic ſi. ſi extet ſeruus. nā ſi mortuus ſit, nō tenet᷑, niſi ī culpa fuerit manumittendo. ff. de act. et [illegible] l. ij ⁊ ex ſtipulatu. jo. fab.

do alienato [a]: ⁊ inſtrumenti legatum extinguitur.

¶ Grex etiã in vna oue retinetur. Et legato grege veniunt oues adiúcte gregi poſt teſtamentum. Idem eſt in legato edium. Aretinus.

¶ Si [b] grex legat[us] fuerit: ⁊ poſtea ad [c] vnã ouẽ peruenerit: quod ſuperfuit vendicari poteſt [d]. Grege autem legato [e] etiam oues eas que poſt teſtamentum factum gregi adijciuntur: legato cedere iulianus ait. Eſt autem grex vnuz corpus [f] ex diſtantibus capitibus ſicut edium vnũ corpus eſt ex coherentibus lapidibus.

¶ Edib' deniqꝫ legatis: columnas et marmora que poſt teſtamentũ factum adiecta ſunt legato dicimus cedere [g].

¶ Augmentuꝫ vel diminutio peculij legati: viuo teſtatore ad legatarium ſpectat: ſed ſi poſt mortem ante aditaꝫ hereditateꝫ cedit legato ſi eſt legatuꝫ ipſi ſeruo: ſecus ſi extraneo. Aretinus.

¶ Si peculiũ legatum [h] fuerit ſine dubio quicquid peculio accedit vel decedit viuo teſtatore legatarij lucro: vel damno eſt. Q. ſi poſt mortem teſtatoris ante aditã hereditateꝫ aliqd ſeruus acquiſierit: iulianus ait ſiquidẽ ipſi manumiſſo peculiũ legatũ fuerit oẽ qḋ ante aditã hereditatem acquiſitu eſt legatario [k] cedere [l]:

manſurarũ ſine quibus nõ poſſet exerceri poſſeſſio: vt. ff. de fundo inſtruct. queſitum. j. reſpon. Et ſunt inſtrumẽta fundi colendi: ſeruandi gratiã cõparata: vt. ff. de fun. inſtruct. l. inſtrumenta. q̃ ſunt illa ibi hic.

a ¶ Alienato. a teſtatore.

b ¶ Si grex. Qui ex decẽ ouibus conſtat: vel quatuor: vel guꝫ porcis: vt. ff. de abigeis. oues.

ADDitio. Tres autem homines cõſtituunt collegium: vt. l. neratius. ff. de verbo. ſignif. nota. in ca. j. extra de elec. ſm Chriſtophorum.

c ¶ Ad vnã ouem. ſic. ff. quod cu. vni. l. ſicut. §. ſi. ⁊ ff. codeꝫ. ti. j. l. grege.

d ¶ Uẽdicari poteſt. ff. qui. mo. vſuſfructus amit. ti. l. ſi. contra. Soluti. facilius perdit legatũ vſuſfructus q̃ꝫ proprietatis: vt arg. ff. eodem titulo. repeti. §. rei mutatione. ⁊ ff. eodẽ. l. ſi grege. in fine.

ADDITIO. Hoc verum eſt quãdo eſt relictus vſuſfructus: vt gregis. ſecus ſi ſingulorum capitũ. Ange. areti.

e ¶ Legato etiam. Sic. ff. eodem. l. grege. ſic infra. §. proximo.

f ¶ Corpus ex diſtantib' capitib'. Tria enim ſunt corpora rerum. vnum quod vno ſpiritu. id eſt elementatione continet: vt homo: lapis. Secũdũ qḋ ex coherẽtibus cõſtat: vt domus: et armarium. Tertium qḋ ex diſtantib' corporibus: vt grex: ⁊ populus: vt hic ⁊. ff. de vſucapio. rerũ mixtura. §. j. et ff. de rei vendi. in rem. §. at in his.

g ¶ Cedere. Sed colũna: vel tignũ domus legari pure nõ poteſt: vt. ff. de lega. j. l. cetera. ne vrbs deformet. Accurſius florenti.

h ¶ Si peculium. Legatuꝫ fuerit. Seruo extraneo.

i ¶ Peculio. Naꝫ ⁊ futurum peculiũ legari poteſt: vt. ff. de pecu. leg. l. et quoqꝫ. ⁊ facit ad hoc. ṡ. proxi. §.

k ¶ Legatario. Id eſt ipſi manumiſſo. Accurſius.

l ¶ Cedere. Nota tria tempora ante mortẽ teſtatoris. ⁊ poſt an̄ aditã heredi-

quia huiuſmodi legati dies ab adita hereditate cedit. Sed ⁊ ſi extraneo: peculium legatum fuerit nõ cedere ea legato: niſi ex rebus peculiaribus auctum ſuerit.

¶ Peculiũ ſerui nõ intelligitur eſſe legatum ſeruo cui teſtator reliquit libertatem in vltima voluntate: ſecus ſi inter viuos fuit manumiſſus. Item quod relinquitur peculium ſeruo non intelligitur relicta actio: vt agat cõtra dominũ ad repetendam pecuniã: quam ab eo repetere poteſt ratione peculij. Item illi cui eſt relicta libertas ſi reddiderit rationes videtur eẽ relictum peculium.

¶ Peculium autem niſi legatum fuerit: manumiſſo nõ debetur: quãuis ſi viuus manumiſerit,

autem. Itẽ ⁊ poſt. In primo tẽpore. ſ. quo inueniſt ceſſiſſe dies legati: omnes ſunt legatarij pares: nam quicquid eo tẽpore acqrit ſeruus talis ei cui hoc peculiũ ẽ legatũ acqrit: ſiue ipſi ſuo ſiue alij extraneo ſit relictũ: qꝛ nõ cedunt legata. ſimiliter ⁊ tertio. ſ. ſũt pares. In ſecũdo diſtinguit extraneꝰ a ſeruo: vt hic. Nam qꝺ legatũ cedit extraneo a morte: hoc ſeruo ab adita hereditate: qꝛ nec libertas ſibi ſuo debetur. ⁊ C. de ca. tollen. §. cũ igitur. ⁊ §. in nouiſſimo. Nã pura legata: vel in diem certã relicta a morte cedunt: niſi in ſex caſibus vbi ab adita hereditate: vt. C. de cadu. tol. §. cũ igit. ⁊ §. in nouiſſimo. ⁊ ff. quãdo di. lega. ce. l. ij. ſ. inter quos legatum ſeruo manumiſſo relictũ eſt vnus: vt hic. Conditionalia: vel in diẽ incertũ relicta ex die vel cõditione exiſtẽte cedũt. id eſt trãſmittunt ad heredes. nã ante cõditionẽ: vel diẽ veniẽtẽ ſi decedit legatarius: nõ trãſmittitur: vt. C. de caduc. tollẽ. §. ſin autẽ. Niſi in tribus caſibus. Primus: vt. ff. de cõdi. ⁊ demõſtra. cõditiones. Secũdus. ff. e. ij. l. iij. Tertiꝰ ff. qñ dies lega. ce. ſi cũ pſumtiõe. Itẽ verbũ cedere: duas hꝫ ſignificatiões. id eſt icipere deberi: vt. ff. de ꝟbo. ſig. l. cedere. Itẽ cedere quãtũ ad trãſmiſſionẽ: vt accipit. C. de cadu. tollẽ. per totũ. ⁊ in vtraqꝫ poteſt hic accipi.

a ¶ Quia. Bona eſt rõ. ſi eni ſuus cederet idẽ eẽt qꝺ in extraneo. Eſt ⁊ alia rõ: vt. ff. de pecu. leg. l. deniqꝫ. §. ſi. vbi dicitur ꝙ veriſimile eſt cuꝫ ei legat qſi patrimonium ſuum ei legat.

b ¶ Auctum fuerit. Scilꝫ peculium.

¶ Peculiuꝫ aũt. Caſus. ¶ In pñti §. ita pone caſuꝫ. Quidam cõdidit teſtamẽtũ ⁊ in teſtamẽto ſuo Sticho q valde pingue habuit peculiũ legauit libertatem nulla mẽtiõe fcã de peculio. mõ quero vtꝝ legãdo libertatẽ videat legaſſe peculiũ ⁊ rñ. ꝙ non. Nã peculiuꝫ niſi expreſſe fuerit legatũ ſeruo manumiſſo nõ debet. ⁊ hoc verũ eſt in vltia volũtate. Secus tñ eſt inter viuos: qꝛ ſi manumiſerit vr̃ ei donaſſe peculiũ: niſi aliud expſſe ademerit. et ita diuꝰ Seuerꝰ ⁊ Antoninꝰ reſcripſerũt. Sꝫ pone caſuꝫ. Quidã legauit ſeruo ſuo peculiũ: iſte ſuus ideqꝫ legatarius multa de peculio ĩpẽdit in rõnes dñi: ⁊ ita dñs factꝰ ẽ debitor peculiaris. Mõ q̃ro vtꝝ ſuus mortuo teſtõre ab hẽde dñi petere poſſit illud qꝺ in rõnibꝰ dñi ipẽderat. ⁊ rñ. ꝙ nõ. Nã ĩdẽ pncipes. ſ. Seuerꝰ ⁊ Antoninꝰ in hoc caſu reſcripſerũt peculio legato nõ videri id relictũ ſuo: vt petitionẽ hẽat pecunie quã in rõnes dñicas impẽdit.

c ¶ Peculium. Sic. C. de pecu. eius qui libe. mc. l. prima.

d ¶ Quãuis. Cur tã varie? Rñ. qꝛ ſecũdo caſu. ſ. qñ inter viuos: opas eius manumiſſor erat habiturus: vñ puer-

vel hīs dis hī ꝑ cõditionali: ſicut qñ dies pe niſ? incerta: ſꝫ qñ oino eſt certa: vt ſi ſol: vel ãtecꝓi ſtus habet pro puro. ſm Ang. hic.

¶ Et hic ha qñ dies eſt certa an ⁊ qñ. Si ꝟo certa an: ſed incerta qñ: vt i die mõtis. tũc ſi legatarij habet pro puro ſi extnei:

I Dic unus ē ī libertate relicta seruo manumisso, alius ī legato facto seruo manumisso, 3us ē ī legato sive seruo nō manumisso sed ... legato. ut d. §. ī nouissimo, et §. seq. et ibi gl. not. ī uers. aliis legatis. C. de cad. toll. l. j. 4us ē ī usufructu. 5us ē ī ... 6us ē ī ...itationi ... ut ff. ... l. ... ut ... l. ij. Jas. may.

ſufficit ſi nō adimatur: et ita diui Seuerus: et Antoninus reſcripſerunt. Idē reſcripſerunt peculio legato a: nō videri id relictū: vt petitionez b habeat pecunie: quā in rationes dominicas i[m]pendierit. Idem reſcripſerunt peculium videri legatum: cū ratiōibus c redditis, liber eſſe iuſſus eſt: et ex eo reliqua d inferre e.

Jura incorporalia poſſunt legari. Angelus aretinus.

Tam autē corporales res legari poſſunt q̄ incorporales f: et ideo quod defuncto debetur, poteſt alicui legari: vt actiones ſuas heres legatario preſtet g:

ſa donatio p̄ſumit̄ ſm̄ Jo. vt. ff. man. ſi pō non. §. inde papi. (1) vel ſm̄. P. propter preoccupatione mortis: q2 p̄ſumitur auferre ſi potuiſſet: vt in auē. de trie. z ſe. §. illud quoq3 ibi. Pro tumultu mortis anguſtat9 zc. z. C. q teſtamen. fa. poſſ. hac conſulteiſſima. §. j.

ADDI. (1) Iſtā rationē reputat ſeſſicacē. Joā. fa. hic. cū p manumiſſus debeat ope exhiberi filio: nec niſi et rōnē [r]ōne debeatur. l. j. C. de ope. libe. z. l. ſi opa3 iudicio. ff. e. vnde dicit ipſe q̄ inter viuos eſt maior affectio dn̄i: q2 ſe p̄uat dn̄io ſerui z eius ſeruitio: qd retinere poterat: nō ſic vbi moriēs dat qd ſibi retinere nō poteſt. Alias rationes vide per Angelū hic.

Idē reſcripſerūt peculio. Caſus. Pone igit̄ ſic caſu3. Quidā legauit ſeruo ſuo libertatē his v̄bis. Volo q̄ ſeru9 meus redditis rōnib9 liber ſit z de peculio reliq̄ ſoluant̄. i. ea in qb9 apparuit eū mihi teneri. mō q̄ro vtrū teſtōr his v̄bis videat̄ legaſſe peculiū: Rn̄. q̄ ſic. Nā p̄dicti duo p̄ncipes reſcripſerunt peculium videri legatum cum rationibus redditis ſeruus liber eſſe iuſſus eſt. z ex ipſo peculio reliqua inferre.

a Peculio legato. Scilicet ſeruo z etiam libertas fuit legata. aliud ſi extraneo: vt. ff. de pecu. lega. l. vj. §. ſi, et l. ſi ſticho. Accurſius.

b Petitionē. Niſi teſtōr fuerit huius ꝯſuetudis: vt redderet ſuo q̄ ſibi debebat: vt. ff. d pe. le. dn̄s ſti. §. j. l. ſi.

c Cū rōnibus. Quaſi diceret ſi relinquo ſeruo libertatē rōnibus ab eo redditis eo ipſo z peculiu3 legare ſibi videor: aliud ecōtra ſi libertatē relinquo: z rationes reddere veto: q2 non videt̄ legatū peculium: vt ff. de lega. j. l. ſi ſeru9 vetit9. Rōnes aute3 reddere dicit̄ q̄ſi amoto dolo et fraude reddit: vt. ff. d fideicōmiſ. lib. l. thais. §. ſtichus.

ADDI. Nota. Et ſic nota q̄ remiſſio redditiōis rōnū nō cōprehendit reliq̄: nec dolu3 ſeu latā culpā: ſed ſcrupuloſam tm̄ inquiſitionem: quod facit ad queſtionem de eo cui conceſſum eſt liberum arbitrium: ita q̄ non poſſit ſindicari ſm̄ Angelum hic.

d Reliq̄. al's reliquas. Id eſt alia que erant reddenda reddere: cum ia3 quedam reddiderat. vel etia3 ſi nihil. vt. ff. de verbo. ſigni. l. ceterorum.

e Inferre. Repete iuſſus eſt.

f Tam autem. Incorporales. Id eſt actiones z ſeruitutes: vt ſupra de re. corpo. z incorpo. z. ff. de lega. j. l. j. z. l. cetera. in principio.

g Preſtet. Sine ceſſiōe tn̄ vtiles h3 legatari9: vt. C. e. l. ex legato. Accur.

ADDITIO. Niſi res ſit litigioſa: vel lis cepta. l. quotiens. z auten. nūc ſi heres. C. de liti. ſm̄ Angelu3. Et nota q̄ quāuis directam perſonalē exercere non poſſit niſi cedatur: poterit tamen exercere directam realem: que quia non oſſibus affixa transfertur in eum directa via. l. ſiue. §. ſi. cum. l. ſequenti. ff. de re. furti. Angelus.

nisi exegerit[a] viuus teſtator pecuniam: nam hoc caſu legatum extinguitur.

¶ Fcā legari pūt.

¶ Sed tale legatū valet: damnas heres meus eſto: domū illius reficere: vel illū ere[b] aliē... liberare.

¶ Legati in genere electio eſt legatarij.

¶ Si generalr ſeruus vel res alia ſ legetur: electio[d] legatarij eſt: niſi aliud teſtator dixerit.

¶ Legatum optionis hodie tranſmittitur ad heredem ſi legatarius decedat anteq̃ opteret: et pluribus debentibus eligere diſcordātibus ſorte dirimitur. Angelus aretinus.

¶ Optionis legatū id eſt ubi teſtator ex ſeruis ſuis: vel alijs rebus optare legatarium iuſſerat: habebat olim in ſe cōditionem[e]: et ideo ſi niſi ipſe legatarius viuus optauerat ad heredē legatum nō trāſmittebat. Sed ex cōſtitutione[g] noſtra: et hoc in meliorē ſtatū reformatum eſt: et data eſt licentia et heredi legatarij optare ſeruum: licet viuus legatarius hoc non fecerit. Et diligētiore tractatu habito: et hoc ī noſtra[h] conſtitutione additum eſt: vt ſiue plures legatarij extite-

a ¶ Niſi exegerit. Nā ſi exegerit ſemper in dubio preſumo voluiſſe legatū extingui: vt. ff. de adimē. leg. l. penul. §. fi. et de libe. lega. non ſolum. §. liberatio. niſi probetur cōtrarium: vel quia debitor vltro obtulit eo nō petente: vel quia exactam pro legatario depoſuit: vt. ff. de lega. iij. l. fideicōmiſ. §. ſi rem.

b ¶ Sed tale legatū valet. Ere alieno liberare. Nam vtilitatem habet.

c ¶ Si generaliter. Res alia. vt equus.

d ¶ Electio legatarij. Et a principio et ex poſtfacto. Sꝫ. B. vt hic. et. ff. de leg. j. ſi ſeruus legatus. §. cū hō. Sꝫ Ro. a principio dabat electionē heredi: ſꝫ ex cōtumacia trāſferebatur in legatariū. Argu. ff. de ſerui. ſi cui. et. C. de ſolu. l. j. Legatū generis: an valeat. Joā. diſtinguit: aut in genere generaliſſimo vel ſubalterno: vt ſi ſubſtātia: vel corpus: vel aial legatur quo caſu nō valet: cū feſtucā: vel muſcā: dādo liberetur: vel eo genere quod dialectici ſpeciē appellāt: vt hō et filia: et tūc ſubdiſtingue: aut habebat in hereditate ſeruos. et tūc legatarius eligit: dūmodo nō meliorē. (j) vt hic. et. ff. eo. j. l. legato. j. rn̄. et. l. q duos. et de lib. lega. l. ij. Aut ſi habebat: et tūc heres eligit: vt. ff. de vi. tri. et oleo le. l. iij. j. rn̄. et. l. iiij. Si aūt teſtator ex certis relīqt incertū: aut ipſe ſenſit de certo: quod patet expreſſo noie eius: et tūc eligit heres: et eius volūtatē īterptatur aut nō ſenſit et tūc legatarius eligit: vt. ff. de leg. j. l. ſi q̃s a filio. §. ſi plures. et l. q duos. In domo aūt in gn̄e legata: ſi hꝫ teſtator domos ex his eligit heres: ſi non hꝫ relīqt: derīſoriū eſt legatū: vt. ff. eo. ſi domus. In fundo in gn̄e legato dic nō valere legatū cū vnius digiti poſſit fieri fundus: vt. ff. de iure do. cum poſt. §. gn̄e et ff. e. j. l. ... l. quod in rerū. §. quod ſi quis.

ADDI. (j) Q2 nō ē veriſīle teſtatorē voluiſſe id legare quod nō fuiſſꝫ ī ſpē ceſſurus: ſꝫ vbi electio ē heredis vel debitoris poſſit dare vilius: dūtū nō ſit oīno inutile: quia potuit teſtator vel creditor cogitare quod daret minus. Jo. f.

e ¶ Optionis legatum. Conditionem. Scilicet ſi eligeret.

f ¶ Et ideo. Bona ratio: vt. C. de cā. tollen. §. ſi autem.

g ¶ Ex conſtitutione. Que eſt. C. cōmu. de lega. l. fi. in principio.

h ¶ In nr̄a cōſtitutione. ſ. predicta.

¶ Eligere

a ¶ Eligere cupiente. Et alio aliud ſubaudi.
b ¶ Contra beniuolentiã. Id eſt cõtra eq̃tatẽ. ſ. ꝙ perirent. i. de iure ſtricto perire deberent. vt. ff. eo. j. l. hu⁹. §. finali.
c ¶ Et forte. Vel cum tarilli: vel alio mõ ſic. ff. de iudi. i trib⁹. †Sed q̃re iudex nõ cõpellit eos ad ↄſentiendũ. vt. ff. e. huius. l fin. R̃n. immo h modo cõpel lit: vel ibi cõpellit i actõne eligenda que datur a iure. hic autem nõ compellit in eo q̃d datur a teſtatore.

ſint q̃bus optio relicta e: ⁊ diſſentiant in corpore eligẽdo: ſiue vnius legatarij plures heredes ſint, ⁊ inter ſe circa optandum diſſentiãt: alio aliud corpus eligere [a] cupiente: ne pereat legatuz (quod plerıq₃ prudentum cõtra beniuolẽtia [b] introducebant) fortunã eſſe hui⁹ optionis iudicez: ⁊ ſorte [c] eſſe hoc dirimendũ: vt ad quez ſors deueniat: illius ſententia [d] in optione precellat.

¶ Illi poſſũt ex titulo legati capere: qui poſſũt heredes inſtitui. Angelus.

†Et h vex q̃ñ dubium exprimitur ſup iuſ. nec l. dcidi tur: ⁊ diſcordãt in ſin dictum ſui. al's h ad h iudiciũ tertiũ iudex ↄpellit ad ↄcõdiã aliq̃ñ ſcie ſe: ⁊ aliq̃ñ cauſatiue: dubium aũt ſup facto ꝓbatiõe dirimit vt. l. actor. C. h ꝓba. Angel.

d ¶ Sententia. Ut tamẽ ceteris eſtimationẽ preſtet ſuarum partium. vt C. com. de lega. l. finali. in principio.
¶ Legari autẽ. Caſus. ¶ Caue tibi tñ in. §. Optionis legatum: qr tu. recitat quãdam antiq̃tatem circa legatum optionis quã per ſuã conſtitutionẽ correxit: vt ibidem dixit. Littera tñ eiuſdẽ. §. in ſe pleniſſima ẽ. Expedita q̃nta parte princi. iſtius tit. in qua deter. iu. que res legari poſſunt. Hic accedit ad ſextam partem: ⁊ deter. q̃bus poteſt legari. Unde po. ſic caſuz. Domine iã video que res legari poſſunt: dicatis mihi quibus legari poſſunt: Et ipſe reſpon. ꝙ illis cum quibus teſtamenti factio eſt. i. ad quorũ vtilitatem teſtamentum fieri poteſt: ſed h₃ antiqua iura multe erant perſone quibus legari non poterat. In certis enim perſonis neq₃ legata neq₃ fideicõmiſſa relinqui olim conceſſum erat: ⁊ hoc intm̃ h₃ iura antiqua obtinuit: vt nec etiam milites incerte perſone legare poterſit: ⁊ ita Diu⁹ adria. ſcripſit. Sed po. Domine iam video ꝙ olim in certis perſonis legari non poterat: pro dō ſi placet dicatis mihi que perſona cenſebatur incerta. Ad hoc reſpon. Amice incerta pſona videbat quaz teſtator i ópi. incerta ſ aio ſuo ſubijciebat. veluti ſiquis dicat in hunc modum: q̃cunq₃ filiaz ſuã filio meo in matrimonio copulauerit heres me⁹ illi fundum ſempronianum dato: nam in hoc caſu huiuſmodi legatum incerte perſone videbatur relictum: ⁊ ſimiliter in hoc caſu veluti ſiquis ita dicat: vel qui poſt teſtamentum ſcriptuz primi conſules deſignati erunt he. meus. c. dato. Naz in hoc caſu incerte perſone ſicuti i ſuperio. ca. lega. videbatur: ⁊ m̃lte alie ſpe. reperiri poſſunt: in quibus incer. perſo. le. videbatur incer. perſo. dari: veluti ſiquis ita dicat illum ſeruum qui primum aſcenderit capitolium liberum eſſe volo. Olim enim libertas hoc modo data inutilis erat: ⁊ hoc ideo quia placebat ſeruos nominatiz liberos fieri. Sed l₃ dixerim tibi incertis perſonis legari antiquitus nõ poſſe ſub certa tamẽ demonſtratiõe: id eſt ex certis perſonis incerte perſone etiam olim recte legabatur: veluti ſiquis ita dicat. Ex cognatis tuis q nunc ſunt quicunq₃ filiã meã in vxo. duxerit he. meus illi fundum ſempronianum dato. Nam caſu iſto: l₃ incerte perſone videbatur relictum. ratione tñ demonſtrationis olim valebat:

ſed licet dixerim tibi legata vel fidei-
cōmiſſa incertis relicta olim non va-
lere: cautū tamen erat in ſacris cōſti-
tutionib⁹ talia legata vel fideicōmiſ-
ſa per errorē ſoluta repeti non poſſe.

a ℂ Legari. Soli. Et
ēꝫ: idē ſolus
legat: vt. ff.
de leg. j. l. ij.
b ℂ Teſti
factio. In
paſſiua ſigni
ficatione ac
cipe. vt. ſ. de
here. quali.
& diff. §. teſti.
Sed que ſūt
iſti q nō hñt
teſti factio-
nē: Rñ. icer
ta pſona. vt
ſ. pxi. §. Itē
peregrin⁹ ſi-
ue deporta-
tus. vt. C. de
here. inſti. l.
ij. Itē in me-
tallū dāna-
tus. vt. ff. de
his qui pro
nō ſcrip. ha.
l. ſi in metal
lū. Itē ſeru⁹
de adulterio
cū dña com
miſſo accu-
ſatus. vt. ſ. de
hered. inſti. §. ij. Item collegium: niſi
probet licitū. vt. C. de here. inſtitu. l.
collegiū. Itē iceſtuoſi. vt i auc. q. mo.
na. effici. ſui. §. vlti. colla. vij. Itē hēti
ci maioris hereſis. vt. C. de hēti. l. mā-
cheos. Itē apoſtate. vt. C. de apoſta.
l. q ſanctā. Itē mulier nubēs. j. annū
a tpe mortꝭ mariti. vt i auc. de nup. §. j.

ADDITIO. Sꝫ lʒ hodie ceſſat pp
dēm aplī: qꝛ oēs pene pp feſtinationē
ſ. tpis luct⁹ ſunt ſublate: nō āt ppē trā

ℂ Legari āt illis ſo
lū [a] pōt cū qbus te
ſtamenti [b] factio ē.

ℂ Neqꝫ paganus:
neqꝫ miles poterāt
olim incerte perſo
ne relinquere: ꝛ que
dicat pſona icerta:
declarat p duo exē
pla. Angelus areti.

ℂ Incertis vo p-
ſonis neqꝫ legata
neqꝫ fideicommiſſa,
olim relinqui ꝯceſ-
ſum [c] erat. Nam [d]
nec miles qdem in
certe perſone pote
rat relinqre: vt di-
uus adrianus reſcri
pſit. Incerta autē
perſona videbatur
quā incerta opione
teſtator aīo ſuo ſu-
bijciebat: veluti ſi-
quis ita dicat qui-
cūqꝫ filio meo filiā
ſuam in matrimo-
nium dederit. i. col-
locauerit: ei heres
meus illum fundū
dato. Illud quoqꝫ:
quod his relinque-
bat: qui poſt teſtm̄
ſcriptū primi cōſu-
les deſignati [e] erant
eque incerte perſo-
ne legari videbatur,
ꝛ deniqꝫ multe alie
hmōi ſpecies ſunt.

ℂ Olim legatū (ēt
libertatis que ē mł-
tum fauorabilis) i-
certe pſone factū
erat inualidū. Ang.

ℂ Libertas quoqꝫ
incerte perſone nō
videbat poſſe [f] da-
ri: qꝛ placebat noīa
ti ſeruos [g] liberari.

ℂ Incerte pſoe ex

ſtiū: ad ſcēa vota. Angelus aretinus.
c Incertis. Cōceſſū erat. Hodie ē
etiā ante legē grecā iferiorē in paupi
bus. vt. C. de epiſco. ꝛ cleri. l. id qd.

ADDITIO. Tu dic q aut icertitu
do ē i pſona
legāt: ꝛ valꝫ
legatū qꝛ he
redi on⁹ in-
iūctū itelli-
git: aut i p-
ſona legata-
rij: ꝛ tūc aut
certificanda
ex futuro e-
uētu aut nō.
pmo caſu va
let ēt ſi erat
icerta d icer
tis: vt. l. ſi qs
ita ſcripſerit
ff. de re. dn.
Scđo caſu
valet ſi p. l.
certificat: vt
l. id qd. C. d
epiſ. ꝛ cle. ſꝫ
de hoc vide
Angel.
d ℂ Nā nec
miles. Cui⁹
ſ. militis vo
luntas ſuat
p lege. aſs.
vt. C. d teſt.
mili. l. j.
e ℂ Deſig-
ti erant. In
calēdis Januarij ſortiebant. i. icipie-
bāt honores adminiſtrat: ꝛ añ p tres
mēſes dſignabant. vt. ff. d ꝯdi. ꝛ de. l.
publi⁹. ꝛ. C. d magi. muni. l. prima.
f ℂ Libertas. Poſſe dari. vt ſi dicat
ita illū liberū eē volo: q capitoliū pri-
mo aſcēderit: vel ſilē fecerit. vt. ſ. p-
rio. §. icert. Vel ſtichū liberū eē volo
cū habeat duos ſtichos. vt. ff. de ma.
teſtamen. cum et pluribus.
g ℂ Seruos. liberari.

ADDITIO. Aduerte φ i aliqb⁹ li bris legit illa cla. Tuto: qꝫ icerte pſo ne dari ñ pt: quã nõ iueies i emẽdatiſ codicib⁹ ꝛ ñ ea q̃ ſequũt i tex. ꝛ gl. diſſi genẽ pſperer]; pfecto eã pſus ſupna cuã iudicab.

nũ correrimus. Nã in caſu nro q̃dã cõſtõ poſita eſt p quã qdẽ ꝯſtõnẽ etiã huic pti remediũ adhibuim⁹: nõ ſolũ in hereditatib⁹: vt alicui⁹ poſthumi⁹ heres iſtitui poſſit: ſꝫ ẽt i legat. ꝛ fidei cõ. ꝛ h̃ euidẽter ex ipſius ꝯſtõis lectio ne clareſcit.

certis pſo. ẽt oli legari poterat. an. gl.

Sub certa[a] vo demonſtratione .i. ex certis perſonis: incerte perſone recte legabat, veluti ex cognatis meis: q nũc ſunt ſiqs vxorẽ filiã meã duxerit: ei hẽs me⁹ illã rẽ dato

Sꝫ legata icertis perſonis facta olim eſſent invalida: ſi tamen per errorẽ ſoluta fuerant repeti nõ poterãt. Angelus aretinus.

Incertis autem perſonis legata: vel fideicomiſſa relicta ꝛ per errorem ſoluta repeti non poſſe ſacris cõſtitutionibus cautuꝫ erat.

Oli nõ poterat legari poſthũo alieno. i. q nõ erat teſtatori futur⁹ ſu⁹ heres

Poſthumo qꝫ alieno inutiliter antea legabat[c]. Eſt aũt alienus poſthumus q natus inter ſuos[d] heres teſtõris futurus[e] non eſt. Jdoqꝫ ex emãcipato filio ꝯceptꝰ nepos ex ne⁹ erat poſthum⁹ auo.

Hodie legatũ incerte pſone: aut poſthumo alieno ſcm valet. h. d. iũcta gl.

Sꝫ nec[f] huiuſmodi ſpecies penitus eſt ſine iuſta emẽdatõe relicta cũ in nro codice ꝯſtõ[g] poſita eſt per quã ꝛ huic[h] parti medeSz

a Sb certa. Sic. ff. de leg. j. l. iij. §. p h̃ aplſ⁹. ſic ff. de le. j. l. ſi ſu⁹ legatus. §. h⁹. ſic. ff. de re. du. l. qdã. ſic. ff. eo. j. l. legato. §. j.

b Incertis aũt. Repeti ñ poſſe. q̃ñ nãle debitũ. vt. ff. de ꝯdi. ide. iuli. i ſi. ꝛ. l. ſi a fre. ꝛ. l. ſi dõſi. i ſi.

Poſthumo qꝫ. Caſus. Ad hoc pleg. i in ſti. i. §. pñti: mãꝫ ſuã determi. qbus legari ñ pt: vñ po. ſic ca. Dñe iã vido plres pſonas qb⁹ oli legari nõ potat: nũqd ſũt adhuc plres pſone qb⁹ oli legari nõ poterat: Et rñ. q ſic. Naꝫ poſthũo alieno oli inutilr legabat: ſꝫ dixi. Dñe ſi placꝫ dicas mihi qſ cẽſeat poſthum⁹ alien⁹: Ad h̃ rñ. ami. alien⁹ poſthum⁹ ẽ q int heredes ſuos hẽs teſtõris futur⁹ ñ ẽ ſicuti nepos ex filio emãcipato ꝯcept⁹: ex ne⁹ poſthum⁹ erat auo: hec oia ſupra dicta ſm iura antiq̃ obtinebãt: ſꝫ non ſolũmõ oia ſupradicta ab eo. §. Incertis: ſed ẽt ſpẽm circa poſthumũ alie-

Sꝫ q̃ꝗ̃ diceri tibi icertis pſon] auctoritate nrẽ ꝯſtõiſ hodie legari poſſe. Tutõ. n. icertꝰ ñ ſolũ ſm ãtiq̃ iura: ſꝫ etiã p nrãm ꝯſtõnẽꝫ dari ñ dꝫ: ꝛ h̃ tõ: qꝛ certo iudicio dꝫ qſqꝫ p tutela ſue poſteritati pſpicere: ſꝫ. ſ. dixeri aliẽo poſthũo ſm iura antiq̃ legari ñ poſſe. Alienus tñ poſthum⁹: ꝛ oli de iure p̃tor. ꝛ hodie pt heres iſtitui de iu. ci. ꝛ hoc verũ eſt niſi i vtero illi⁹ mlieris q̃ de iure nra vxor eẽ nõ pt.

c Poſthũo. Legabat. Sꝫ nec iſti tuebat in. ci. vt. ff. de li. ꝛ po. l. gall⁹. §.

d Suos. ſ. quondã (ille caſus. ante emancipationẽ: vt ſequitur.

e Futurus: ſcilicet heres.

f Sꝫ nec. q. d. nõ ſolũ i poſthũo: ſꝫ oia. ſ. dcã ab illo. §. icerti. cõrecta ſũt arg. ff. e. iij. l. h̃ legatũ. j. rñ. ꝛ. l. ea tñ.

g Cõſtitutio. quã non habemus.

h Huic. ſcilicet poſthumo.

a ¶ Tutor autem. Per noſtrã cõſtitutionem.ſ.ſupradictam conſtitutionem grecam : nec veteri iure. vt.ff.de teſta.tu.tutor incertus.

b ¶ Incertus. vt ſi ita dixit:illuz tutorez do qui prius de tuſcia venerit. nec īcerte pſone datur: vt.ff.ď teſtamen. tu.l.tutor ita.

ADDItio. Et eſt ratio ſm Joã. fa. q2 q̃uis poſtea certificetur : tñ poterit venire talis ribaldus q pupillo puiſuz nõ erit cõtra id quod iura ītendunt:incerte tamen perſone poſt certificande teſtamentarius dari poteſt non datiuus vt hic per eum.

c ¶ Poſteritati. Id eſt filijs.

d ¶ Poſthumus. Poterat.ſ.de iure pretorio: non ciuili.j.de bono.poſ.j.rñ.ʒ.ꝛ.ff.ď li.ꝛ poſt.l.gall9.§.ille.ac.

ADDITIO. Solu.ibi loqtur i poſthumo alieno tẽpore teſtamenti nato nõ ſuo ǵ poſtea ſuccedẽdo ī locũ ꝑmi ſuus efficiẽ:hic ꝓo etiaz in eo cui nunꝗ̃ efficitur ſuus. Angelus areti.

e ¶ Noſtro:id eſt romano.

f ¶ Nõ põt. Sed que eſt illa q̃ vxor eſſe non põt. Reſpon.multe ſunt ille que vxores eſſe nõ pñt. vt.s̃.ď nup.dixim9.§.ſi aduerſus.C.ď teſtamẽ.l.iij.

g ¶ Siqs noie. ... ¶ Po. igiẽ ſic ca.in illo.§.Quidã fecit teſtm̃:ꝛ i teſtamento legauit cuidã.c.ſed tñ errauit in noie legatarij.nã cũ deberet dicere. Hũc lego tytio dicebat lego ſempronio:vñ ꝯſtabat ď pſona legatarij:

...mur non ſolũ in hereditatibus : ſed ẽt in legatis ꝛ fideicõmiſſis:qd̃ euidẽter ex ipſius lectiõe cõſtitutiõis clareſcit.

¶ Tutor certus ꝛ certe pſone dari dz hoc dicit cum glo.

¶ Tutor autẽ neq per noſtram a cõſtitutionẽ incertus b dari debet:q2 certo iudicio debet p tutela quis ſue poſteritati c cauere.

¶ De iure pretorio alienus poſthumus etiam olim poterat heres inſtitui ꝛ hodie poteſt dũmodo naſciturus ſit ex ea que vxor eẽ poſſit. Angelus aretinus.

¶ Poſthumus aũt alienꝫ heres iſtitui:ꝛ antea poterat d:ꝛ nũc põt niſi i vtero ei9 ſit q iure noſtro e vxor eſſe nõ põt f.

modo quero vtrum huiuſmodi error vitiat legatũ. ꝛ rñ. q nõ. Siqs enĩz in noie cognomine vel agnomine ꝛ pronomine legatarij errauit. ſi tñ de perſona ꝯſtat nihilominus valet legatũ ꝛ idẽ ſeruaẽ in heredib9 iſtituendis. vt ſiqs errauit in nomie cognomine agnomine ꝛ prenoie ipſius heredis inſtituti:nihilomin9 valet iſtitutio ſi de pſona heredis conſtat ꝛ certe ī vtroqꝫ caſu hoc optima rõne ſtatutũ fuit. Nomina enĩz ſignificãdoꝝ hominũ gratia inuenta ſunt. Igitur ſi per quodcũqꝫ aliud indiciũ ītelligantur nihil refert. vñ argumento huius regule caueẽ falſa noiatione legatum non perimi. Eſt enim q̃daz alia iuris regula qua cautũ eſt falſa demõſtratione legatũ non vitiari: veluti ſiquis ita legauerit ſtichũ ſeruũ vernã tytio do lego. Lꝫ enim ſtichus non verna: ſed emptus ſit:ſi tñ de pſona ꝯſtat:nõ obſtante hmõi falſa demõſtratiõe valet legatũ:ꝛ ſil'r ſi ita demonſtrauerit teſtator ſtichũ ſeruũ meũ quez a ſeio emi tytio do lego. Lꝫ ab alio empt9 ſit nihilomin9 valꝫ legatũ ſi de pſona ſerui ꝯſtat:ꝛ ſicut dixi tibi ſcire ď beo q longe magis adiecta cã legato legatũ non vitiat: veluti ſiquis ita dixerit tytio qui abſente me negocia mea vtiliter curauit vel geſſit ſtichũ do lego:vel ſi ita dixerit tytio:q2 patrocinio eius a capitali crimine liberatus ſum ſtichũ do lego:nã ſi ita dixerit valꝫ le

gatū. Lꝫ enim tytius legatarius negocia teſtatoris nunq̃ geſſerit: neqꝫ teſtator patrocinio tytij in legatarijs a capitali crimine liberatus ſit. In vtroqꝫ tñ caſu legatū valꝫ: ſꝫ aliud ius ſtatutū eſt ſi hmōi cā conditiōal'r enūciata ſit: veluti ſiqs dixerit h mo do: ſi negocia mea curauerit fundū do lego. nā in hoc caſu ita demū valet hoc legatū ſi conditio extiterit.

¶ Error nois prenominis: agnominis: cognominis nō vitiat ſi de corpore conſtat. Aretinus.

¶ Siquis [a] i nomine [b]: cognomine: ꝑnomine: agnomine legatarij: teſtator errauerit (ſi de pſona conſtat) nihilominus valet legatū [c]. Idēqꝫ i heredib⁹ [d] ſeruatur ⁊ recte: nomina enim ſignandorum hoīum gratia reperta ſunt: q̄ ſi quolibet alio modo intelligātur [e] nihil intereſt [f].

¶ Falſa demōſtratio nō vitiat legatū.

¶ Huic prima eſt illa iuris regula falſa demonſtratione legatuꝫ non perimi veluti ſiquis ita legauerit. Stichum ſeruū meuꝫ vernā [g] do lego: lꝫ enim nō verna: ſed emptus ſit (ſi de ſeruo tñ cōſtat) vtile eſt legatum. Et ꝯuenienter ſi ita demonſtrauerit. Stichū ſeruum quē a ſeio emiſitqꝫ ab alio empt⁹ [h] vtile eſt legatum ſi de ſeruo conſtat.

¶ Falſa cauſa nō vitiat legatum niſi per modum conditionis fuerit prolata. h. d. Aretinus.

¶ Lōge [i] magis le-

a ¶ Siqs. ſic. C. de teſta. l. ſi in nomine.

Nomē ꝑnomē cognomen ⁊ agnomē differt.

b ¶ In nomine. Nomē eſt gen⁹: ſed ponit hic p ſpecie ſui: vt albertus qd' dī ꝓpriū pſone nomē. Cognomē q̄ ſi cōe cognationis nomen: vt aſinellus. Prenomē quod cā differētie ponit: vt ſi ſint duo tullij: ⁊ vni ſuperaddat marcus ⁊ dicat Marcus tullius: naꝫ marcus eſt prenomen. Agnomen eſt quod imponitur ab euentu: vt africanus qui vicit africā: alemanicus: ⁊ goticus. vt ī. in rubrica prohemij huius libri.

c ¶ Valet legatum. ſic. ff. ſi cer. pe. l. certum. C. eodem. ſi fortidianum.

d ¶ In heredibus: ſcilicet ſi erret in eorum nomine.

e ¶ Intelligantur. Scilicet a teſtatore: ⁊ hoc in ꝓprijs. In appellatiuis diſtingue ſm Joan. an paruꝫ erret. vt libros mēbranas appellet quo caſu valet maxime cū fuerit conſuetus ſic appellare. vt. ff. d' leg. iij. libroꝝ. §. qd' tñ caſſius. an multū erret: ⁊ tunc contra. vt. ff. e. titu. l. iiij. (1) Et de ſupp. leg. l. labeo. in medio legis.

ADDI. i.

Et ē rō dbl: qr nomē appellatiuū tm̄ q̄ naturale mutari non pōt ſine mutatione eēntie ipſius rei cū ſit de ſubſtantia. alīs ſecus: ſed d' hac materia. vid' plenius hic per Angelū areti.

f ¶ Nihil intereſt: vnde liber homo ſibi nomen mutare poteſt: ſꝫ ſeruus nō poſſit. vt. C. de mu. no. l. prima. ff. de fals. l. falſi.

g ¶ Huic prima. Vernā. verna eſt ſeruus ex ancilla teſtatoris natus.

h ¶ Emptus. idē ⁊ ſi non emit. vt arg. ff. de vſuſru. q̃. §. fina. ſecus ī vēditioe. vt. ff. de ꝯtra. emp. ſiquis funduꝫ.

i ¶ Longe magis. Ideo dicit magis: qr verba falſe demonſtrationis ſunt de ſubſtantia ipſius legati: vt cū dico ſtichum vernam do lego: ſed verba falſe cauſe non ita. Item quia cauſe legandi non coherent legato. vt. ff. d' condi. ⁊ demon. cum tale. §. falſa cauſa. (1) Item quia hic donare pſumit.

vt. ff. de ꝯdi. inde. in ſumma. & ſeq̄ §ꝭ.

Additio(i). Puta q: de neceſſitate diſpoſitio nō ꝯſequitur ex cauſa. al's ſecus. vt hic per Angel. areti.

Cōditō a ¶ Sed ſi ꝯditionaliter. No. ꝯditio per ſi: apponitur: ꝛ p cū. et hec. ꝛ. ff. de conditio. inde. qui ꝓmiſit. vt. ff. de ver. obli. quocūqꝫ. §. non ſolū: ni ſi in caſu. vt ff. d tu. l. muto. §. ſub ꝯditiōe.

Modꝰ Modꝰ p vt: vt. C. d his qua ſub mo. l. ij.

Cauſa. Cauſa per qa. vt hic

Demōſtratio. Demonſtratio ſit oñdendo aliqd qđ non eſt: vt. ſ. ꝑ ti. §. ꝛ. ff. e. ſi ſic. § j. Circa hec quatuor ſic dicas: ꝛ primo. Falſa cauſa non nocet. vt hic. Cōditio nocet ſi deficiat: vt hic. ꝛ. ff. ſi certū peta. cū ad preſens. ꝛ. l. itaqꝫ. Modus idem qđ conditio operatur excepto q̄ id quod datur ſub mō. ꝛ iā anteq̄ꝫ modus ipleatur petitur: cautione tñ interpoſita de modo implendo quod non eſt in ꝯditione: vt. ff. de condi. ꝛ demon. qui heredi. §. ſi. ꝛ de adimen. lega. l. liberto. §. lucius. ꝛ. ff. eo. tit. ſi tibi. In demonſtratione diſtingue. vt. ff. e. ſi ſic. §. j. ꝛ. l. nō q̄cūqꝫ. Verſus. Scito q̄ vt modꝰ ē. ſi ꝯdō q: cā. Uide capi. ver. extra de ꝯdi. appo.

verſus

¶ In ſeruo heredis. Caſus. ¶ Ad hec ꝓſequit̄ Inſti. materiā ſuā d ter. quibus legari pōt: vñ po. ſic ca. i hoc. §. Dñe qdam fecit teſtm̄: ꝛ in teſtamē to ſuo tytium inſtituit heredē: ꝛ ſticho ſeruo ipſius heredis inſtituti legauit fundū: modo quero vtrū hmōi legatū valeat: Ad hoc rñ. Inſti. diſtiguendo vtrū ſeruo heredis inſtituti pure vl' ſub cōditione legeſ. nā ſi pure legeſ inutile eſt legatū: nec qcq̄ꝫ proficit: etiā ſi viuente teſtatoꝛ ſuus legatariꝰ de poteſtate heredis exierit illud eni qđ inutile foret ſi ſtatiꝫ poſt teſtm̄ factuꝫ teſtatō deceſſiſſet non dꝫ ideo valere: q: teſtatoꝛ diutiꝰ vt ſic ſub cōditione: tñ ſeruo heredis recte legari pt nā in hoc caſu ſi tpe exiſtentis ꝯditionis in poteſtate heredis legatū valet: ſedq̄cq̄ꝫ dixerim tibi ſeruo heredis inſtituto domino ipſius ſine ꝯditione legari poſſe non dubitatur. Ueluti ſiquis ita dixerit: ſtichum ſeruū ſemproniū heredeꝫ īſtituo: ꝛ poſtea adiecerit ſempronio dño ſtichi heredis inſtituti fundū do lego. nā in hoc caſu q̄uis ſtatim poſt factū teſtm̄ teſtatoꝛ deceſſerit non tñ apud eū qui heres ſit dies legati cedere itelligiſ. Per ſeruū enim īſtitutū ſi anteq̄ꝫ iuſſu dñi adierit hereditatē in alterius poteſtatē tranſlatꝰ fuerit aliū hereditas acqri poterit: vel ſi forte ipſe ſeruus ante aditionē a dño ſuo fuerit manumiſſus. Tūc ipe. n. hēs efficiſ ꝛ vꝫ legatū: ſꝫ ſi ille ſuꝰ ī eadeꝫ

gato falſa cā adiecta nō nocet: veluti cum qs ita dixerit Tytio (q: me abſente: negocia mea curauit) ſtichuꝫ do lego: vel ita. tytio: (q: patrocinio eius capitali crimine liberatus ſum) ſtichuꝫ do lego. Lꝫ. n. neqꝫ negocia teſtatoris: vnqꝫ geſſerit tytius, neqꝫ ꝓcinio eius liberatus eſt legatū tamē valet. Sed ſi ꝯditionaliterª enūtiata fuerit cā aliud iuris eſt: veluti hoc modo: tytio ſi negocia mea curauerit: fundum lego.

¶ Seruo heredis pure non poteſt legari: ſed ſub ꝯditione ſic: ſi tpe exiſtentis conditionis non ſit i poteſtate heredis. Sed ecōtra ſeruo alieno herede iſtituto poteſt eius dño legari pure: vl' ſub conditione: ſed ſi iuſſu dñi hereditaté adeat legatum euaneſcit. Aretinꝰ.

¶ An ſeruo heredis recte legamꝰ qri

Qualitas apponit ea p. ut, qn gra leg[ati] apponitur. ut C. de rei ux. dot. act. ſi mulier. et ff. de don. l. ij. §. fi. Io. fab.

cū pmāſerit: ⁊ viuēte dño eodēq; legatario hereditatē adierit euāeſcit legatū.
a ℂ In ſeruo. Inutilr. ſic. C. de neceſ. ſer. here. inſti. l. qdā. §. illo ṗ. Sȝ ibi nō īponit neceſſitas dādi. Vel in minus.

d ℂ Exierit. Seruus legatarius.
e ℂ Quia qd ⁊c. hec ē rl'a catoniana.
f ℂ Valere. Exceptis quibuſdam caſibus: vt cum res tua ſit tibi legata ⁊ ante mortem teſtatoris alienata.

tur: ⁊ conſtat pure inutiliter [a] legari [b]: nec quicq̄ȝ proficere [c] ſi viuo teſtatore de poteſtate eī⁹ heredis exierit [d]: quia qd [e] inutile foret legatū ſi ſtatim poſt factuȝ teſtm̄ deceſſiſſet teſtator: non dȝ hoc ideo valere [f]: q̄r diutius teſtator vixerit. Sub ꝯditione vō recte legatur ſeruo vt requiramus an quo tpe dies legati cedit in ptāte heredis non ſit. [g] Ex diuerſo herede inſtituto ſuo, qui domino, recte etiaȝ ſine conditione legetur non dubitatur. Nā ⁊ ſi ſtatī poſt factū teſtm̄ deceſſerit teſtator: non tn̄ apd̄ h eū q heres [i] ſit, dies legati cedere itelligitur [k]: cū hereditas a legato ſeparata ſit, ⁊ poſſit per eum ſeruum, alius heres effici: ſi puſq̄ȝ iuſſu dñi adeat in alteri⁹ poteſtatē trāſlatus ſit: vel manumiſſus ipſe heres efficitur, quibus caſibus vtile eſt legatum. Qđ ſi in eadeȝ cā pmā-

† Vel dic ſm Jo. fa. q ibi teſtator legauerat ſuo pprio: hic ſeruo heredis.

al's in alimētis loqtur: vt. ff. de ali. ⁊ cib. le. ſeruos. † nā cuȝ ſit pur a mō te teſtatoris cedit. vt. C. de ca. tol. §. cū igit: ⁊ dño ex pſona ſui acq. vt. ṡ. per qs pſo. no. ac. §. itē qd ſerui. al's eſt. §. itē vobis acqritur qd ſerui ⁊c. ſed idem dñs erit heres: ergo nō valet legatū q̄r idē nō pt eſſe heres ⁊ legatari⁹: vt ff. de lega. j. l. legatū eſt. §. primo. Accurſius.

ADDITIO. Qd eſt verū ſi legatur ſine libertate ſeruo teſtatoris vel heredis: ſecus ſi alieno q̄r cederet ab adita hereditate: niſi dies mortis eēt idē. vt ibi. ſi optio. ff. de opt. le. qn̄ vo cuȝ libertate legatur: cedit vel a die cōpetētis libertatis (ſi ſit ſub cōditione relicta) vel ab adita hereditate ſi vtrūq; ſit pur. vt. §. in nouiſſimo. C. e. ti. An.
b ℂ Legari. Propter confuſionem heredis ⁊ legatarij: quia eadeȝ perſona ſibi ipſi debere non poteſt.
c ℂ Nec quicq̄ȝ proficere: quia act⁹ morientiū nō poſſunt eſſe in ſuſpenſo: vt. ff. cōmu. pre. l. ſi. in ſi. ⁊ propter regulam catonis que ſequitur.

g ℂ Nō ſit. Nam ſi eſt adhuc ſeru⁹ non valet legatū: al's valet: ſic. ff. ad l. falci. l. ſi a ſeruo.
h ℂ Apud eum. Id eſt apud eūdeȝ. ſ. dñȝ qui ſit heres p ſuū q̄r adhuc nō eſt. Accurſ.
i ℂ Heres. ſ. directe mō tuo teſtatore ſtatim poſt teſtm̄: nō ſolū ſtati dñi ſui erit heres p ſeruū ⁊ legatarius p ſe. ⁊ ita nō erit apd eū. i. eūdē heredem hereditas ⁊ legatū: qd erat ſuperiori §. imo. ad h vt ſit heres p ſeruū duo precedere oportet: iuſſum dñi: ⁊ obedientiam ſerui: ⁊ interim ſerui cōditio poterit variari: ſed legatū tn̄ interiȝ habebit dñs: ſunt ergo ſeparata hereditas ⁊ legatum interim: cū legatum apud dñm: hereditas apud nullū: do nec ſeruus: vel manumiſſus ſibi: vel iuſſu alicuius domini eam adeat.
k ℂ Intelligitur. nā nemo eſt heres adhuc: cū ⁊ dñi iuſſus: ⁊ ſerui debeat ſequi voluntas. vt. C. de here. inſtitu. cū pponas. Et lȝ hereditatis dies cedat ea adita: tn̄ legatum a morte teſtatoris cedit. vt. C. de cadu. tollē. §. in nouiſſimo. vn̄ apud dñm erit lega-

Seru⁹ heres inſtitutus nō acqrit dño niſi dño concurrant.
Legati dies cedit a morte teſtatoris: heredis inſtitutio ē caput ⁊ fūdamētum totius teſti.
Ordo ſcripture an ſeruandus ſit.

An aut valeat legatum si leget patri a filio instituto, ut e contra filio a patre instituto. vi. hic Jo. fab. q. concludit, quod sic, et all. l. a filio. et l. quintus i pr. ff. de lega. i.

bū: ſed here. apud nullum qui poterit eſſe vel apud hunc vel apud alium ſi alienabiť. ſ. ſeruus prius vt ſequitur.
a ℂ Legatarij. Qui z dñs eſt.
b ℂ Añ heredis. Legabať. aliud in tutore etiaz olim. vt. ſ. q̄ da. tut. poſ. §. ad certū.
c ℂ Fundamentuz. Cū ſine illo nulluz dicať. vt ff. de iure codi. l. ſi. z. j. ti tu. pͥ. tū. §. i primis: z de his q̄ i teſt. dlē. l. pe. ibi calphurni⁹.
d ℂ Scripture ordinē. No. ordinē ſcripture non ſeruandū. ſic. ff. de ſolu. nō eni. Sed cōtra. arg. ff. de fideicom. li. l. gñaliter. §. qd ergo. z i auč. ď here. z fal. §. inordinatum.
e ℂ Voluntatez. Repete. vituperandum erat.
f ℂ Cōſtitutionē. Quaz nō habem⁹ ſm quoſdā. Vel dic veritas q̄ loqtur de ea que eſt in. C. de teſt. l. ambiguitates: z qď ibi dicit: non ex mēte refe ras ad alia: non ad hunc ordinez.
g ℂ Añ heredis iſtitutionē. Q2 prio

ſerit: iuſſu legatarij[a] adierit euaneſcit legatum.

ℂ Legata z libertas hodie relinqui poſſunt ante heredis inſtitutionez: z poſtea z inter inſtitutionez z ſubſtitutionem. Aretinus.

ℂ Ante heredis inſtitutionem legabatur[b] antea inutiliter. ſ. q2 teſtamēta vim ex inſtitutione heredis accipiunt: z ob id veluti caput atq3 fundamētum[c] intelligit totius teſtamēti heredis inſtitutio. Pari rōne nec libertas añ heredis inſtitutionez dari poterat. Sed q2 inciuile eſſe putauimus: ſcripture ordinē[d] qdez ſequi (qđ z ipſi antiquitati vituperandum fuerat viſum) ſperni autem teſtatoris voluntatem[e] p noſtram ꝯſtitutionē[f] z hoc vitium emēdauimus: vt liceat z ante[g] heredis inſtitutione z iter medias[h] heredū iſtitutiōes legatū relinqre: z multomagis libertate cuius vſus fauorabilior[i] eſt.

ℂ Hodie añ z poſt mortē heredis z legatarij z p̄die mortis iſtoꝝ legari pt. Ar.

ℂ Poſt mortez q̄3 heredis aut legatarij ſimili mō inutiliter legabatur: veluti ſiqs ita dicat: cū heres me⁹ mortu⁹ fuerit: do lego. Itez pridie q̄3 heres aut legatarius morieť. Sz ſimili mō z hoc correximus[k] firmitatē huiuſmodi legatis[l] ad fideicommiſſoꝝ ſimilitudinē p̄ſtātes: ne i hoc caſu deterior cauſa

pōt legarī rē: z poſtea heredē iſtituet.
h ℂ Medias. Quia primum inſtituit heredem z poſtea legauit: z poſtea aliuz heredem inſtituit: z ita legat iter medias heredū iſtitutiones. — Libertas fauorabilis ē.
i ℂ Fauorabilior eſt. Niſi in duob⁹ caſib⁹. vt ff. ď ma. teſ. cū ex plurib⁹: z de leg. j. ſiqs a filio §. pe. z. l. ſerre: z ad trebel. ſi p̄ronl. §. ſed ſi non fructibus.

ADDitio. Dic ſm Jo. fa. q̄ hoc ſi vi vez: imo vi idē vtrobiq3 q2 icertitudo vitiat legatū z libtatē. Sec⁹ i re legata: vbi āt libtas legať ē icertitudo z i re z i pſona: z ſic vitiat vt no. dr. i rla i obſcuris: ď reg. iur. i. vj. Angelus.

k ℂ Poſt mortē. Correxim⁹. vt. C. de ac. ab here. z ꝯ here. l. j.
l ℂ Legatis. i ſtipulatōib⁹ idē: vt. d. l. C. vt ac. ab he. z ꝯ he. l. j. Caue tñ q2 legatū ſic icipit ab hďie vl' hďdi dari: qđ p̄mo nullo mō fuit (j) ſ3 ſtipulatio fuit: l3 ineficax. vt. ff. ď euic. q a pu

ad fideic. her.

legatorũ, q̃ fideicõmiſſorũ ĩueniatur [a].

¶ Hodie põt pene nomine legari ⁊ legatũ transferri vel adimi niſi p̃cipiat aliquid impoſſibile vel legibus interdictũ vel probroſum. Angelus aretinus.

¶ Pene quoqʒ nomine, inutil'r antea legabat' [a] adimebatur [b] vl' trãſferebat'. Pene aũt nõ'e legari vr̃ q̃d coercendi h'edis cã relinquit: quo mag' aliqd [c] faciat: aut nõ faciat [d] veluti ſi qs ita ſcripſerit h'es meus ſi filiã ſuã in matrimonio tytio collocauerit [e], vel ex diuerſo ſi non [f] collocauerit: dato .x. aureos ſeio, aut ſi ita ſcripſerit heres meus ſi ſeruũ ſtichũ alienauerit [g]: vel ex diuerſo ſi nõ alienauerit [h] tytio decez aureos dato. Et intm̃ hec regula obſeruabat': vt per q̃z [i] pluribus principalibus conſtitutionibus ſignificaretur, nec principẽ quidez agnoſcere [k] q̃d ei pene nomine legatũ ſit. Nec ex militis quidem teſtamẽto talia legata valebant quãuis alie militum voluntates in ordinandis teſtamẽtis, valde obſeruabantur [l]. Quinetiã nec libertates pene nomine dari, poſſe placebat. Eo amplius nec heredez pene noie adijci, poſſe ſabinus exiſtimabat, veluti ſi quis ita dicat, tytius heres eſto, ſi tytius filiam ſuã in matrimonio ſeio collocauerit [m] ſeius quoqʒ heres eſto. Nihil eniz intererat qua ratione tytius coerceatur vtrum legati donatione an coheredis adiectione. Sed huiuſmodi ſcrupuloſitas nobis non placuit. Et generaliter ea que relinquunt: lʒ pene nomine fuerint relicta vel adẽpta: vel in aliũ trãſlata nihil diſtare a ceteris legatis conſtituim' [n]: vel in dãdo vel in adimendo vel in transferẽdo. Exceptis his videlicet q̃ ĩpoſſibilia [o]

pillo. ⁊ l. ſi p impudẽtiã. §. non mirũ.

ADDI. (i) Q̃d eſt verũ ſi legauit poſt mortem heredis vel alterius. ſecus ſi poſt mortem legatarij: q̃ ſtatim eſt nata obligatio: vt in ſtipulatiõe. ſicut no. glo. in. l. cedere diem. ff. de ſub. ob. Ang.

a ¶ Inueniatur: vt. ff. e. l. j. ⁊. ſ. e. ti. §. ſʒ nõ vſqʒ.

b ¶ Pene. Adimebat'. hec v̾ba expone: vt. ĩ. ti. j.

c ¶ Aliqd faciat. q̃d ſic rivult ſʒ Jo. hoc a die. ſ. in pe. heredis ſe cõmittere: al's eſt cõdi. ⁊ vʒ. vt. ff. d' his que pe. no. l. j. ⁊ ij.

d ¶ Nõ faciat. q̃d fieri nõ vult. Ac.

e ¶ Collocauerit. ſ. q̃d fieri nolo. ſ. eã collocari.

f ¶ Nõ collocauerit. ſ. q̃d fieri volo ſcilicet eam collocari.

g ¶ Alienauerit. q̃d nolo.

h ¶ Nõ alienauerit. nam vt alienauerit volo.

i ¶ Perq̃ʒ. id eſt valde.

k ¶ Agnoſcere. ſ. poſſe vt. ſ. q̃b' modis tc. ſinr. §. finali. in fi.

l ¶ Obſeruabantur: vt C. d' teſtamẽto milita. l. j.

m ¶ Collocauerit. ſ. q̃d fieri nolo.

n ¶ Cõſtituim'. vt. C. d' his que pe. no. l. j.

o ¶ Impoſſibilia. ff. de leg. j. l. ſi mihi ⁊ tibi. §. j. cõtra. Solu. ibi nõ erat ĩpoſſibile: poterat eniʒ eẽ q̃ diu viueret: ⁊ īfra triduũ poſſet id fieri q̃d fieri volebat. Vel dic q̃ ibi voluit teſtõ: heredẽ cõſtituere ſe ſolutuʒ ſi decederet. ſcilʒ teſtator infra triduũ: quod potuit non autẽ ſoluere. † Item contra. ſ. de ſolutio here. inſti. §. impoſſibilis.

† Iſtas ſolutiones reſ̄pendit

Jo. fa. hic et dicit quibi non valet legatum: quia non continet impossibile: sed adiectio temporis est impossibilis quod non vitiat.

Solu. quidam dicunt non valere sicut testator voluit vt hic. valet tamen pure: vt ibi. Uel distingue secundum Joan. aut apponitur conditio impossibilis heredi aut legatario. Si heredi non valet legatum: vt hic. Si legatario valet: vt ibi. et que recte exempla. C. de his que pe. no. l. j. Exemplum quasi apponitur conditio impossibilis heredi. siue honorato: vt dict here res si celum digito tetigerit et tunc vitiat quasi non stet per eum quominus impleat: sed per impossibilitatem. Quando legatario siue honorato: vt ibi relinquo si celum tetigeris digito: et hec non vitiat: sed vitiatur: et pro non adiecta habetur. Et est ratio: quia non debet auferri beneficium honorato: cui prouideri voluit testator. Uide glo. notabilem. in. l. j. ff. de conde. insti.

sunt vel legibus interdicta aut alias probrosa[b]. Huiusmodi enim testatorum dispositiones valere secta[c] meorum temporum non patitur.

¶ De ademptione legatorum.

¶ Ademptio et translatio legatorum potest fieri in eodem testamento: vel alia scriptura. Angelus are.

Ademptio legatorum siue ex eodem testamento adimantur[d]: siue codicillis[e] firma est[f]: siue contrarijs verbis fiat ademptio: veluti si quis

¶ Impossibilia. De impossibili dic. precepit heredem transferre montem: alias ei adiecit coheredem: vel aliam penam imposuit. De legibus interdicto: vt precepit heredi vel legatario: vt daret inquilinos sine predijs. De probroso: vt precepit reliquias suas in mare proijci: vel se cum vestibus sepeliri. alias penam imposuit: in non predictis et similibus remanet heres et legatarius: nec tenetur ad impossibile: vel legibus interdictum: vel probrosum: nec etiam ad penam: ideo quod impossibile: vel legibus interdictum: vel probrosum non impleuit.

a ¶ Legibus interdicta. Ut inquilinos sine predijs: vt. ff. de lega. j. si quis inquilinos: vt patuit supra.

ADDITIO. Et hoc verum vbi aliquid est per ius dispositum: vel consuetudinem quod testator immutare non potest: vt quia forte ob ius publicum: vel fauorem. alias secus. Joannes fabri.

b ¶ Probrosa. Ut vestimenta in funus: vt. ff. eo. j. l. seruo alieno. §. fi. vel reliquias in mare: vt. ff. de con. di. insti. l. pe. in princi.

c ¶ Secta meorum temporum. Id est ego qui sequor iustitiam: hoc tempore non patior. sic ff. de pac. l. fi. in fine.

¶ De ademptione legatorum. ¶ Quia ambulatoria est defuncti voluntas: vsque ad supremum vite exitum: vt. ff. de adimen. lega. l. iiij. §. fi. et l. sequen. ideo post data legata. et de eis adimendis videamus. Accursius. *Continuatio.*

Ademptio. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo loquitur de ademptione. Secundo de translatione. Secunda ibi (Transferri.) Areti. *Diuisio*

d ¶ Adimantur. Scilicet legata.

e ¶ Codicillis. s. testo confirmatis secundum quosdam: non aliter. Sed nos contra: vt in auc. de testi. fideicom. §. manifestum. coll. ix. Ac.

ADDITIO. Et est ratio: quia non est ridiculum codicillos etiam contrarios per testamentum confirmari: quia videmus agi ex contractu: vt contractus rescindatur. l. sed celsus. §. j. ff. de contrahen. emp. Jo. f.

f ¶ Firma est. Ut si eodem testo fiat vt deatur nec datum: si alia voluntate videatur datum: sed postea ademptum: vt. ff. de his que in testa. de. l. j. et. ff. de leg. j. l. si ita scriptum. Sed videtur quod nulla talis voluntas valeat cum videatur sibi repugnare: vt. ff. de reg. iur. l. vbi repugnantia. que est huic contraria. Sed dic quod ibi dicit de repugnantia que fit propter simplicitatem verborum: vt. ff. de condi. insti. si tytius. Uel habet locum

predicta regula quãdo non apparet ꝗ ſit vltima: quo caſu neutra valet. Si autem apparet: vltima valet: vt. ff. e. l. nihil prohibet. Accurſius.

Legata volũtate ꝓſumpta reuocãtur.

a ¶ Aliqũs. ſ. vt adimo. vł peniteo ei⁹ qđ dedi: vel ſilia. imo ẽt nuda voluntate ꝓſũpta: vt ſi inimic⁹ poſtea fact⁹ ſit legatarĩ: vt. ff. de adimẽ. leg. l. iij. in ſi. ⁊. l. iiij.

ADDITIO. Idem ſi ab ignorãte ſiat teſtõri ignoranti aliquid etiam poſt mortem: qđ ſi ſciuiſſet teſtõr nõ fuiſſet legaturus. Angelus.

ita quid legauerit: do lego: ita adimatur: non do: non lego: ſiue non contrarys: ſed alus[a] quibuſcunq; verbis.

¶ Trãſferri[b] quoq; legatu ab alio ad aliũ poteſt: veluti ſi quis ita dixerit: hominẽ Stichum, quez Tytio legaui: Seio do lego: ſiue in eodem teſtamẽto: ſiue i codicillis hoc fecerit: quo caſu ſimili ⁊ Tytio adimi videtur ⁊ Seio[c] dari.

¶ De lege falcidia.

¶ Teſtatori nõ licz hereditatem exhaurire vel vacuare in totum legatis: ſed ſolũmodo vſq; ad dodrantem: ne teſtatores ſine herede [illegible]

b ¶ Trãſferri. Facit. ff. eo. trãſlatio.

c ¶ Et Seio dari. Scilicet ſi Seius eſt nõ capax. nunquid ademptio a primo facta valet? Reſpõdet ſic: vt. ff. de leg. primo. plane. in principio.

Continuatio. ¶ De lege falcidia. ¶ Qualiter minuanẽ legata ademptione: vel trãſlatiõe dictũ eſt. nũc qualr̃ lege falcidia minuanẽ. ⁊ ideo dicit ſupeſt. Accurſius.

ADDITIO. Differẽtia inter hũc titulũ ⁊ ſequẽtẽ habeẽ p hos ꝟſus. Tũc defalcabis ſi p legata grauarĩ. Sz trẽbellabis: cũ reddere cuncta rogaris.

Diuiſio

SUpereſt ¶ Totus iſte titulus diuidiẽ ꝓncipalr̃ in quinq; ptes. Primo cõtinuat ſe ad ꝓcedẽtia. Scđo ponit affectũ legĩ falcidie tã de iure legis duodeciz tabulaꝝ: ꝗ̃ de iure quo nos vtimur. Tertio ponit vnũ dubiũ. ſ. an heres nõ grauatus reſpectu ſui heredis grauati poſſit detrahere falcidiã. Quarto ad qđ ꝓſcns tẽpus redigaẽ: vt inſpiciaẽ: an lex falcidia habeat locũ. Quinto: quando lex falcidia imponiẽ: quid eſt ante deducendum. Secũda ibi (Cũ eniz.) Tertia ibi (Et cum queſitũ.) Quarta ibi (Quãtitas aũt.) Quinta ibi (Cũ ãt.)

¶ Cũ. n. Caſus. ¶ Pone igiẽ ſic caſuz in prima pte. Dñe multa dixiſtis nobis circa materiã legatorũ: ⁊ de ademptio. trãſlaẽ. cõſidẽ. vñ vĩ ꝙ ad aliquã aliã mãm de cetero potis trãſire. Sed enĩ vĩ ꝙ ea ꝗ iã dicta ſunt circa mãm legatorum pñt ſufficere: Ad hoc rñ. Iuſti. Amice nõ bñ tibi vĩ: imo circa mãm legatoꝝ ẽt inſiſtẽdũ ẽ adhuc. nã ex quo de adẽpti. ⁊ trãſla. legatoꝝ vidim⁹: ſupeſt: vt de l. falci. p quã modus legatis nouiſſime ipoſit⁹ ẽ: diſpiciam⁹: ⁊ hec in pria. Sz pone in ſcđa. Dñe iã video ꝙ vos vultis tractare de falci. dicatis mihi ſi plz ꝗ̃re fuit introducta lex falcidia: ⁊ ꝗs ſit eius effect⁹? Ad hͦ rñ. Amice lex falci. optia rõne fuit itroducta: ⁊ eius effect⁹ fructuoſus ẽ. Cũ eniz oli. l. xij. tabu. libera erat legãdi ptãs: itm̃ vt liceret teſtõrib⁹ totũ pr̃imoniũ ſuũ p legata erogare: ⁊ nihil penit⁹ hẽdes ſcriptos relinq̃re. Nã. l. xij. tabu. ita cautũ erat ꝙ ſicuti q̃ſq; legaſſet rẽ ſuã: ita ius eẽt. idcirco vtile erat viſuz legũ latorib⁹ hmõi liberã licẽtiã legãdi coartare: q2 pp hmõi plerũq; moriebãtur hoies iteſtati. nã lz hẽdes eẽnt iſtituti ſcripti tñ heredes pro nullo hereditatis lucro eã volebant adire. ⁊ quãuis etiã ſup hmõi licẽtiã legãdi coarctanda tam lex furia ꝗ̃ voconia late ſunt

Respōde, qa ī l. falc. nō solū ... testatoris ... ut ... sed et heredis, et

neutra earū ad rei cōſumationē ſufficere videbatur. Unde nouiſſimo lata eſt. l. falci. qua cauet̄ ne liceat teſtatoribus plus legare ꝗ̄ dodrantē totoꝝ bonoꝝ: vt ſiue vnus his ſit inſtitut⁹ ſiue plꝭs apd eū: qn̄ vnus eſſet inſtitutus: vl' apud eos qn̄ plꝭs eſſent inſtituti: quarta ps totius patrimonij ipſius teſtatoris integra remanet. a ℭ Falcidia. Ideo ſic dicta: qr vt falx ſenū: ſic hec lex legata reſecat. Uel dic a falcidio auctore. † vt ⁊ publiciana a publicio dicta: vt. j. de ac. §. alie. b ℭ Qua. ſ. falcidia. c ℭ Uel. ꝓ etiam. d ℭ Uti qſ ꝗ legaſſꝫ ⁊c. Hec ſūt vba legis duodecim tabularum.

† Qui fuit cōſul: ⁊ ſō falcidia reſecat ipſo iure. vt. l. lineā. ff. e. ſe. c⁹ ſi fuiſſet pretor. ſm Jo. fa.

tegra legata ſolutas: niſi adijceret ꝙ amplius heres habere non poſſit ⁊c. ſm Ange. In trebellianica aūt idem dicas qd. l. falcidi. ſm Joā. fab. g ℭ Adlr. fac. j. tl. j. §. ſꝫ qr hides. Ac. decedāt. Aretinus.

Superest: vt de lege falcidia [a] diſpiciamus: quia [b] modus nouiſſime legatis impoſitus eſt. ℭ Cum enim olim duodecim tabularū lege libera erat legandi poteſtas: vt liceret vel [c] totum patrimonium legatis erogare. (Quippe cū in ea lege cautum eſſet vti [d] quiſq; legaſſet ſue rei [e]: ita ius eſto) viſum eſt hanc legandi licentiam coartare. Idq; ipſoꝝ [f] teſtatorum gratia prouiſum eſt ob id quod plerūq; inteſtati moriebantur: recuſantibus ſcriptis heredibus pro nullo aut minimo lucro hereditates adire [g]. ℭ Et cū ſup hoc [h] tā lex furia ꝗ̄ lex voconia late ſunt: quarū neutra ſufficiēs ad rei ꝯſummatōēꝫ videbat̄: nouiſſime [i] lata eſt lex falcidia: qua cauet̄ ne plus legare [k] liceat ꝗ̄ dodrantē [l] totorū bonorum: id eſt vt ſiue vnus heres inſtitutus ſit, ſiue plures, apud eū eoſue pars quarta remaneat.

h ℭ Sup h. Id eſt ſuper coartanda legādi licētia. i ℭ Nouiſſime. Id ē vltimo. Accur. k ℭ Legar. Uel ēt cauſa mortis donare. nā ⁊ ibi locū hꝫ falcidia. Itē ⁊ in mortis cā capſōe: vt. C. e. l. pe. Licꝫ de hac qdē ꝯdicāt. ⁊ eſt pro eis argu. ff. e. l. accepd. Itē in fideicōmiſſis: vt. C. e. l. ꝗ. † Itē in donatiōe iter vi nos: ꝗ morte ꝯfirmat̄: non al's: vt. C. eo. l. in donatōe. ⁊ in his hꝫ locū qd hic de legatis dicit̄. ꝗ. Falcidia in vna re non pōt retineri

† Qd ē verū in fideicōmiſſis pticulari⁹ nō in vniuerſalibus: vt infra ti. pro. §.

e ℭ Sue rei. Idē in ſua re tota quā ipſe legauit: vel ēt aliena. nā ⁊ aliena res legari poterat ⁊ pōt: vt hic. ⁊. ff. ad l. fal. l. j. in prin. ⁊. ſ. de le. §. nō ſolū. f ℭ Ipſoꝝ teſtōꝝ. Nō tn̄ licꝫ teſtōrib⁹ eā renūtiare: niſi in caſu: vt. ff. e. ꝙ de bonis. §. fin. ⁊. l. ſi debitor. argu. contra. C. de pac. l. pe. ibi. cū ⁊ alia regula ſit ⁊c. Sed hodie per auc. ſed cū teſtōr. que eſt. C. ad leg. falci. contra. ADDITIO. Qd eſt verū expſſe. ſecus ſi tacite. puta dicendo tota vel in-

l ℭ Dodrātē. Id eſt nouē vncias totius hḋitat̄: ſic enī dodrās dr̄: vt. ſ. de here. iſti. §. hḋitas. Si ergo fiat in ꝗtitā de ſingulis pōt fieri ſectio. i. ꝗrte ptis detractio: ⁊ ipſo iure: ꝓpoſita ēt vna re rei vēdicatiōe: vt. ff. eo. l. lineā. in fi. j. ⁊ rn̄. ⁊. l. plautius. ⁊. C. e. l. ꝗ. Jā ergo nō eſt qō an heres poſſit retinet̄ falcidiā in vna re: nā nō pōt: vt in. d. l. plauti⁹. (j) Sed aliud qn̄ qs legat partē bonorū. tūc enī ſuccurrit hḋi: ſiue rerum partes: ſiue eſtimationē dare maluerit: vt. ff. de lega. j. nō amplius. §. j.

... et not. ī l. pr filia ī pr. et ī l. ... eo. tit. et ī l. iubemus. C. ad treb. quotuplex at ſit. ... in auc. Vn̄ part. C. de inoffi. teſt. ... por. ī rub. ff. de fid. here.

¶ Si plures fuerint inſtituti quilibet in ſua ſe poteſt falcidiam detrahere: lz portio alteri⁹ coheredis: nõ fuerit grauata. Aretinus.

¶ Et cuz[a] queſitũ eſſet duobus heredibus inſtitutis: veluti tytio ⁊ ſeio: ſi tytij pars aut tota exhauſta ſit legatis: q nominatiz ab eo data ſũt: aut ſupra modũ[b] onerata: a ſeio vo: aut nulla relicta ſint legata: aut que parte eius duntaxat in parte dimidiam minuunt[c]: an quia is[d] quartam[e] partem totius hereditatis; aut amplius habet: tytio nihil ex legatis que ab eo relicta ſunt retinere liceret; vt quartam partẽ ſue partis ſaluaz habeat[f]. Et placuit poſſe[g] retinere. Etenĩ in ſingulis heredibus ratio legis falcidie ponenda eſt.

¶ In ratione legis falcidie cõſideratur quãtitas patrimõij que erat tẽpe mortis teſtatoris: nec augmentũ vel diminutio contingens poſt ea: ⁊ ante aditã hereditatẽ legatarijs prodeſt: vel obeſt. Angelus aretinus.

ADDITIO (I) Hoc verũ eſt ſi plures ſint legatarij: ſecus ſi vnus: q2 põt ex rei neceſſitate: vel legatarij voluntate: vt ibi. ⁊ .l. plane ⁊ .l. ſeqn. §. ſi ſolus. ff. e. Ubi aũt nõ cadit cõmoda diuiſio: diuiditur ad arbitriũ iudicis: vt .l. non amplius. ff. de leg. j. §. ſi. De trebellianica ſpo vel legitima: dic vt hĩ ſin. l. filiũ quẽ habẽtẽ. C. famil. her. An.

¶ Et cũ qſitum. Caſus.

¶ Hic incipit tertia po in qua Juſti. deter. quãdã dubitabilem qõnẽ inſurgẽtẽ ex pmiſſis vſ po. ſic caſus. Dñe iã vi deo q effect⁹ l. falci. talis eſt q teſtator non poteſt legare vltra dodrãtẽ totorũ bonorũ. vz. vt qrta pars pĩmonij ipſius teſtõris remaneat apud hẽdes: ſiue ſit vnus hẽs ſcriptus ſiue plures. dicatis igit̃ mihi qd iuris ẽ in tali caſu. Quidã fecit teſtm̃: ⁊ in teſtõ ſuo inſtituit duos hẽdes eqs portiõib⁹: puta tytiũ ⁊ ſeiũ: ⁊ ptẽ tytij totã exhauſit legatis que nolatiz religt a tytio pſtãda q nihil penitus apud tytiũ remãſit: aut ſi aliqd remãſit ſupra modũ tñ ptẽ tytij onerauit. A ſeio vo aut penit⁹ nulla legata religt: aut ſi qua ab eo reliquit parte tñ dimidia portionẽ eandẽ integram penes ipſum ſeiũ remanſit. ⁊ ita quarta pars totius hereditatis apud ſeiũ hẽdẽ ſcriptũ ſine aliqua diminutiõe ſine onere remãſit: vnde hoc caſu multũ fuit dubitatũ ⁊ qſitũ: vtz liceret tytio vltra quartã partẽ ſue portionis grauato aliqd ex legatis ab eo nominatiz relictis retinere: vt ita bñficio l. falci. qrtaz partẽ ſue portionis ſaluaz habeat. Ad hoc rñ. Juſtinia. Amice certe in qõne pppoſita placuit: vt liceat tytio vti bñficio .l. falci. ⁊ de hoc ſingulis legatis ab eo relictis intãtũ retrahere vt qrtaz partẽ ſue portionis ſaluaz hẽat. nõ obſtãte q qrta ps toti⁹ hẽdi tat apd ſeiũ cohẽdem ſuũ itegra remanet. Nã i ſingulis hẽdib⁹ rõ .l. fal. habẽda ẽ: vt qlibet qrtã ſue portiõis ſaluã habeat.

a ¶ Et cum queſitum eſſet. Facit. ff. eodem. in ſingulis.

b ¶ Supra modũ. Id eſt ſupra quartam. Accurſius.

c ¶ Minuunt. Et ſic remanẽt ei tres vncie q ſunt quarta totius aſſis. Ac.

d ¶ Is. Scilicet ſeius.

e ¶ Quartam partẽ. i. tres vncias.

f ¶ Habeat. Hoc interrogatiue lege: ⁊ poſtea reſponde. ⁊ placuit ⁊c̃.

g ¶ Poſſe retinere. Scilicet quartaz

illi, q sibi dat., ut not. C. eo. l. pen. i gl. i uer. bene-
-iu, uel nisi testor hoc prefiset, l. qd at. co. so. fa. Ang. arc.

partem ſue partis quã iure hereditario habet: nõ antẽ datuʒ cauſa adimplẽde cõditionis ſibi ab aliquo imputabit ſibi in quartã: niſi a ſtatu libero eſſet datũ: ⁊ de pecunia hereditaria de qua ei dare p̄mittiť: vt. ff. eo. id autẽ. ⁊ de dona. cã mor. l. qᵭ ſtatu liber. Jtẽ nec legatũ a coherede relictũ ſibi ipu tat: vt. ff. co. in quartã. ni ſi teſtõr hoc cauerit: vt. ff. e. qᵭ át. ẏ. rñ. ⁊. §. marcel.

¶ Quantitas autẽ patrimonij ad quã ratio legis falcidie redigitur, mortis tempore ſpectatur. Jtaqʒ verbi gratia: ſi is qui centum aureorum patrimonium in bonis habebat cẽtum aureos legauit: nihil legatarijs prodeſt ſi ante aditam hereditatẽ per ſeruos hẽditarios, aut ex partu ancillarum hereditariarum: aut ex fetu pecorum tantum acceſſerit hereditati: vt centuʒ aureis legatis ſolutis heres quartã partem habere poſſit.

ſicut augmẽtũ rerũ hereditariaruʒ aſt̃ aditã hereditatẽ nõ põt prodeſſe legatarijs: ita diminutio rerũ hereditariarũ eis non nocet. verbi grã ponamus retẽto primo themate q̄ ille qui habebat. c. i bonis legauit lxxv. ⁊ ita reliquit q̃rtam partẽ heredi tatis. vñ mortuo teſtatore ratio. l. falc. locũ ſibi vendicare nõ poterit: ſʒ tñ aſt̃ aditionẽ hereditatis bona hereditaria intm̃ decreuerunt incẽdijs forte: aut naufragijs: aut forte per morteʒ ſeruorũ aut pecorũ: vt. lxxv. tempore aditionis: in hereditate vix inueniebantur: certe in hoc caſu huiuſmodi diminutio legatarijs nõ nocet: imo nihilominus heres ad preſtationẽ legatorũ inſolidũ tenetur. Sed forte obijceret aliqs ſic. Hoc videť iniquuʒ. vʒ. compelli adire heredem huiuſmodi dãnoſam hereditatem ⁊ nihil lucrari. Ad iſtã tacitam obiectionem rñ. Juſti. in litera ac ſi facta eſſet ſibi oĩ. Amice hoc nullatenus dãnoſum eſt heredi. nam liberum habet arbitriũ nõ adire hereditatem: ⁊ ita huiuſmodi periculuʒ euitare. vñ in hoc caſu neceſſe eſt ipſis legatarijs cum herede de certa portione legatoruʒ recipiẽda paciſci ne heres deſerat teſtm̃: ⁊ ita deficiente teſtamento legata in eo relicta non debeantur.

¶ Quantitas autem. Caſus. ¶ Hic incipit quarta pars: in qua ſic pone caſum. Dic iaʒ video q̄ beneficio. l. fal. ſingulis heredibus ꝓuiſum eſt: ſʒ dicatis mihi quo tẽpore inſpiciť vtrũ. l. falci. locũ habeat: Ad hoc rñ. Amice quãtitas patrimonij a teſtõre relicta ad quã rõ. l. falci. reduciť tẽpore mortꝭ ipſius teſtatoris inſpiciť: ſicut maniſeſte liq̃t in tali exẽplo. Quidã habuit cẽtũ aureos in bonis: ipſe laborãs in extremis cõdidit teſtm̃: ⁊ in teſtõ inſtituit heredẽ. ⁊ centũ aureos legauit. ⁊ ita totũ p̃rimoniũ ſuũ exhauſit legatꝭ. vñ mortuo teſtõre bñficiũ. l. falci. locũ ſibi vẽdicabat. Sʒ qd ſi anteq̃ȝ heres adierit hereditateʒ: bona hẽditaria p̄ ſeruos hẽditarios. vel ex fetu pecorũ: vel ex partu ancillaꝝ intm̃ ſunt aucta q̄ oĩbus legatis iſolidũ ſolutis heres quartã parteʒ totius hẽditatis: vel ẽt amplius ſaluã habere poſſit. Et rñ. q̄ certe huius augmẽtũ poſt mortẽ teſtatoris aſt̃ aditionẽ hẽditatis adueniẽs legatarijs non ꝓderit: ſʒ nihilominus heres bñficio. l. fal. quo tẽpore mortis ipſius teſtõris cõpetit vtetur. ad q̃rtã partem a ſingulis legatis detrahet. ⁊ idẽ ius in caſu cõuerſo obſeruať. Naʒ

a ¶ Quãtitas. Mortis tẽpore. ſ. de lega. §. ſi peculium. contra. Solu. ibi remanet ſeruus quaſi peculiũ dñs.

ADDITIO. Jn eſtimatiõe tñ debitoris eſt ſecus: qꝛ ſi poſt mortem teſtatoris ⁊ ante aditam hereditatem efficiatur non ſoluendo cedit dãno heredis: ſi econtra cedit lucro legatario: ũ

quo ad falcidiam: vt. l. cum quo. ff. eo. Et eſt ratio: qꝛ eſt ſpes ꝙ de iopia deueniat ad pinguiorem fortunā. l. ſi defunctus. C. arbitr. tu. Joā. fabri.

a ℂ Legauerit. Scilicet tres partes hereditatꝭ et quarta remanet: ita ꝙ nō habet locum falcidia: qꝛ cētū habeat in bonis: vt ſ. dictum eſt.

Legate rei periculū ad quē pertinet.

b ℂ Solida legata debētur. Alſ dentur. Hoc locū habet qñ res hereditarie: nō legate perierūt. Si autē legate pereāt diſtingue: aut erāt pondere: numero: vl' mēſura: ⁊ tunc idē quod hic diciꝛ. † Aut non. ⁊ tunc aut incertum: vtputa hominē: ⁊ tūc idem qd' hic: aut incertuꝫ ex certis: vt vnū de ſeruis ſuis: ⁊ tūc ſi omnes pereāt legatarij dānū eſt: vt ff. e. in rōne. §. diligēter. ⁊. §. icerte. aut penitꝰ certa: vt ſtichꝰ. ⁊ tūc perit legatario: vt. ſ. de leg. §. ſi res legata. Ac.

† Niſi talia eſſent legata vt ſpecies puta talē vegetē vini l. ſi ꝓ. §. ſi. cuꝫ l. ſe. ff. ſol. ma.

c ℂ Nec ea res. Rñdet tacite obiectioni. qñ dicat nōne erit iniquū cōpelli adire ⁊ nō lucrari: ⁊ ita dānū ſentiꝛ.

d ℂ Paciſci. Id eſt aliquid oportet eos dare heredi: vt adeat. Et ita nota ꝙ nō per omnia: etiaꝫ hodie ſunt exequata fideicōmiſſa legatis: nec legata fideicōmiſſis. nā fideicōmiſſarius cōpellit heredē ſcriptū adire: ⁊ nil ei dat vt. j. ti. j. §. ſed ſi recuſet. Sed illud eſt in generalibꝰ fideicōmiſſis: hoc in ſpecialibꝰ. Que aūt ſit dīa īter legata ⁊ fideicōmiſ. dixi in. l. j. ff. de lega. j.

ℂ Cum autem ratio legis. Caſus.

ℂ. Pone igiꝛ hic caſum in hac parte. Domine video quare. l. falci. fuit itroducta: ⁊ quis eius effectus ſit ⁊ quo tēpore ſpectaꝛ: vt. l. fal. locū ſibi vēdicet. pro deo dicatis mihi in quibus rebus locum ſibi vēdicet. l. falci. Ad hoc rñdet. Amice. cum ratio. l. falc. petitur: primo deduciꝛ omne ea alienū. id eſt quicquid teſtator tempore mortꝭ alicui debebat. Itē impēſa circa funus teſtatoris facta: ⁊ etiam precia ſeruorū manumiſſorum ſimiliꝛ deducuntur: ⁊ facta tali deductione: tunc deinde in reſiduo habet locum ratio. l. falci. vt ex eo quarta pars integra apud heredes remaneat. ⁊ tres partes reſidue inter legatarios pro rata portione eius: qd' cuiqꝫ legatariorum relictuꝫ fuerit diſtribuatur. Ponamus igiꝛ ꝙ aliquis habens patrimonium quadringentorum aureorum: quadringētos aureos legauerit. certe in hoc caſu quarta ps ſingulorū legatariorū de ſingulis legatis detrahi dꝫ: vt p hmōi detractionē quartā ptē cētum heres ſcriptus. l. falci. beneficio habeat. ⁊ eſt verū hoc qñ tātū erat legatū quātū erat in pīmonio. Sꝫ po. retēto pmo themate. ſ. ꝙ ille qui habebat in patrimōio quadringentos aureos legauit. cccl. ⁊ ita octaua pars quadringentorum apud heredem remaneat: in hoc caſu heres nō quartā: ſed tm̄ octauā partē de ſingulis legatis detrahet retēta ptc. viij. quā ſaluā habuit hac. ſ. octaua: a ſingulis legatis detracta q̄rtaꝫ totiꝰ pa-

gatorū nomine erogatis: heres quartam parteꝫ hereditatis habiturus ſit: ſed neceſſe eſt: vt nihilominus quarta pars legatis detrahatur. Et diuerſo ſi ſeptuagintaqnqꝫ legauerit [a] ⁊ ante aditā hereditatē intatū decreuerit bona incendijs forte: aut naufragijs: aut morte ſeruorū: vt nō amplius q̄ꝫ ſeptuagintaqnqꝫ aureorū ſubſtantia vel etiam minus relinquatur: ſolida legata [b] debent. Nec ea res [c] danoſa eſt heredi, cui liberum eſt non adire hereditatem: que res efficit, vt ſit neceſſe legatarijs (ne deſtituto teſtamento nihil conſequantur) cum herede in portione paciſci [d].

X. jo. fab. hic ut dicit glo., q̄ primo i primo legatarij detrahat falc. p text. i l.

trimonij integrā habeat. Sed po.retento pmo themate q testator habēs quadringētos aureos in bonis legauerit qngētos: z in plus legauerit q̄ erat in pr̄imonio. in hoc casu. pmo.c.in quib⁹ excessit patrimoniū detrahenda sunt.i.p inde habēda ac si nō eēnt relicta z postea quartā partē singulis legatarijs detrahit heres. Et sic primo detrahēdū ē qđ vltra pr̄imoniū testōris legatū est. et postea illud qđ ex bonis testatoris supest apud heredē remanere oportet.

legauit: vt alienū seruū redimeret legatarius z manumitteret. de hoc enī legato nō detrahit falcidia: nisi de eo qđ supest: forte facta emptione: vt.ff. de fideicōmis.liber.l.decem.z.ff.e.sed z si nō seru⁹. Si autem vt suū ppriū legatarius manumitteret: tūc nullā patit falcidiā legatarius z ita hec precia deducuntur: vt falcidiā nō patiātur: vt.ff.e. si seruus. z.l.iulianus.

In ratione legis falcidie primo deducitur es alienum funeris impēsa: z precia seruorū: z de residuo quarta pars legatorum: z si plus est legatū q̄z sint patrimonij vires id p̄mo deducit postea patrimoniū defalcatur. Aretinus.

Cum autē ratio legis falcidie ponitur: ante deducit es alienū [a]. Item funeris [b] impēsa: z precia seruorū [c] manumissorū. Tunc demum in reliquo ita ratio [d] habeatur: vt ex eo quarta pars apud hēdē maneat: tres vo partes inter legatarios distribuantur: pro rata [e] scilz portione eius qđ cuiqz eorz legatū fuerit. Itaqz si fingamus q̄dringētos aureos legatos esse, z patrimonij q̄titatē ex q̄ legata erogari oportet q̄dringētorū esse: quarta ps legatarijs singulis debet d̄trahi. Qđ si trecentos quinquaginta legatos fingam⁹ [f] octaua [g] de-

a Cū autē. Es alienum. Etiā qđ ipsi heredi debebatur tēpore mortis: l3 confusione sit factum indebitum: vt.ff.eo.qui fundum.z.C.eo.l. irritum. † nisi expresse prohibebat: vt ff.eo.si debitor creditori.

b Funeris. Non monumēti: vt.ff. eodem.l.j.§.fi. Accursius.

ADDITIO. Nisi eēt impēsa necessaria: puta q2 esset dedecus sepeliri in terra sm Angelum.

c Seruorum. Mos erat antiqtus vt qui seruos nō habebat vnū. vel plures emeret qui honoris cā funus testatoris pileati antecederent quo facto statī intelligunt manumissi: z sic illorū manumissoz detrahit pctiū: z facit ad hāc positionē. C. de la.lib.toll.§.s3 z g dnī. Vel dic q testor alicui decem

† Qđ ē vez hodie si fecit inuētariū: al's sec⁹ l. in ipo nenda. C. eodē. Legatum alicui: vt seruum manumittat: non defalcat.

ADDITIO. Ex quibus legib⁹ nota q tm̄ vnū legātur dno: quorum alterum quādo est defalcabile: qđ de illo falcidia provtroq3 dducitur: secus autem si diuersis eēt legatū: vt no.gl. in auc. similiter. C. eodem. Angelus.

d Ratio habeat. habita.s.estimatione rerū: nō ex affectione: s3 cōmuni estimatione: vt.ff.eodem.l.precia.

e Pro rata. Ut ita quartā detrahat heres: si nihil ei dimiserat testamento. Vel si aliquid erat residuū penes eum adhuc detrahat ad supletionem vel quintam: vel etiā millesimā: vt.ff.eo. in quantitate.§.fi. z facit ad hoc. C.eo.l.ij.z.ff.e.l. plantius.

f Fingamus. retento casu q habebat in bonis quadringenta.

g Octaua. Se3 q̄drīgentorū: q̄ est quinquaginta. z ita habebat hēs pma quinquaginta. z hec alia quinquaginta detracta:

† hodie tñ ē clarū q de legato libertatis: z sic pio non d̄trahit falcidia auc. fil'r C. codē.

tarij, q̄ i alijs, i qbz no detrahit falc. ut l. q decē. ff. de fideic. libert. et d. l. sed i nō seruus. i pr. vers. q si alienus. ff. eo.

bet detrahi. Quod ſi quingētos ᵃ legauerit: initio quinta deinde quarta detrahi ᵇ dꝫ. Ante enī detrahendū eſt qd̄ extra bonoꝝ quātitatē eſt: deinde qd̄ ex bōis apd̄ heredē remanere oportet.

¶ De fideicōmiſſarijs hereditatibus: ⁊ ad ſenatuſconſultum trebellianum.

¶ A generalib⁹ tamē a dignioribus eſt incohoandū ⁊ olim heres ꝺ fideicōmiſſo grauatus non cogebatur de neceſſitate ad fideicōmiſſi preſtationē. Deinde ponit vnde dicatur fideicōmiſſum: ⁊ quis primo ſtatuit illud de neceſſitate reſtitui. Areti.

Nunc trāſeamus ad fideicōmiſſa: ſed prius eſt vt de hereditatib⁹ fidei-

ta detracta: ⁊ ſic centum: ⁊ ſic quartā. a ¶ Quingentos. Retēto caſu q̄ habebat in bonis quadringenta: ⁊ ſic legauit vltra q̄ꝫ haberet .l. centum.

Verbū ſemel poſitū ppꝛie ⁊ ipꝛophe ſt pōt.

b ¶ Detrahi dꝫ. Impꝛopꝛie aūt ponit detrahi quoad id qd̄ excedit ⁊ ppꝛie quo ad quartā q̄ eſt in bōis: ⁊ ſic ſemel poſitū verbū ppꝛie ⁊ impꝛopꝛie ponit. vt. ff. de offi. pcōſul. l. ij. Itē nota q̄ hec falcidia ceſſat i multis caſib⁹ quos dicas vt diximus in. l. in teſtamento. C. ad. l. fal. ⁊ in auc. ꝺ here. ⁊ fal. §. h nobis.

Falcidia in xj. caſibus ceſſat.

ADDITIO. Et iſti caſus patent in his ver. Falcidiam ceſſare facit pars ꝺbita natis. Dos: miles: vetitū: libertas: ſponte ſolutū. Res vetite vendi: pietas: ⁊ cartula: crimen. Ac heres ſi non facit iuētaria ſubſit. Nota diligēter hos verſus ex qbus habes q̄ falcidia ceſſat in. xj. caſibus. Primo i bonoꝝ ſubſidio liberis relicto. Secūdo in legato dotis qñ. vꝫ. maritus vxoꝛi dotem ſuā legat. Tertio in teſtamēto militis. Quarto qñ teſtatoꝛ ꝓhibuit illā detrahi. Quinto in libertatib⁹ relictis. Sexto qñ heres non ignoꝛans pᵗimoniū defuncti ſponte ſoluit non retēta falcidia. Septimo qñ teſtatoꝛ aliquā rē legat ⁊ ꝓhibet illā legatario alienari. Octauo i legato ad pias cauſas relictis. Nono in legato cartularꝫ ſiue iſtrumentoꝝ qñ. vꝫ. aliqs legat inſtra pdioꝝ aliquoꝝ: qd̄ qdē legatū afferi vtilitatem pbationis que defalcari nō pōt. Decimo ceſſat falcidia ppter crimen ſiue delictū heredis qui tacitū legatū pſone incapaci ſoluit. Ultimo quando heres inuentariū facere nō curauit.

¶ De fideicomiſſarijs ⁊c. ¶ Iuſtinianus poſt tractatū legatoꝝ de .l. falcidia prius .ꝫ de fideicōmiſſis tractauit: quia lex falcidia in legatis ꝑus fuit inuēta q̄ꝫ in fideicōmiſſis ſm̄ P. Vel ſic. Dictū eſt de legatis: ſed quia de fideicōmiſſis ſumus polliciti dicere. vt. ṡ. de le. §. ſꝫ ne in pmis: ⁊ ſō ꝺ fideicōmiſſis tractam⁹. Et qꝛ fideicōmiſſorū aliud gñale aliud ſpāle: gñale ꝓo dignius: ꝺ gñali prio videam⁹: vt. j. e. i pn. ⁊ .j. ti. j. i pn. Accurſi.

Continuatio

Nunc trāſeamus. ¶ Tot⁹ iſte titul⁹ diuidit i. vij. ptes. Primo ponit q̄lit iure vetuſtiſſimo non de neceſſitate: ſed verecūdia quadā fideicōmiſſa pſtabant. Scd̄o qñ̄o tpe auguſti certis pſonis ex neceſſitate ꝑſtabant: vel etiā de iure ptoꝛio. Tertio qñ̄o fideicōmiſſum fieri debeat vt valeat. Quarto qñ reſtituta erat hereditas q̄ ex ſenatuſcōſulto trāſibant actiones oēs in fideicōmiſſariū. Quito qualr̄ ex ſenatuſcōſulto veſpaſiano heres iſtitut⁹ poterat detrahere q̄rtā: ⁊ qualr̄ dicto iure heres rogat⁹ de tota hereditate vt trāſirēt actiones pro

Diuiſio

rata in fideicōmiſſarium ſtipulatio i-
terponebat̄ ſi heres volebat adire: ſi
ꝟo recuſabat ex dicto ſenatuſcōſulto
cogebat̄. Sexto iuſtinianus iſta duo
ſenatuſcōſulta eqparat: ⁊ oīa que ſe-
natuſconſul
tū trebellia.
ſtatuit: eidē
reſeruat: ⁊ q̄
ſenatuſcon-
ſulti̅ reſpa-
ſianū ſtatuit
attribuit ſenatuſcōſulto trebelliano
tanq̄ antiquiori. Septimo circa mate-
ria fideicōmiſſoꝝ certos caſus dubi-
tabiles ponit. Secūda ibi(Poſtea.)
Tertia ibi(In primis.) Quarta ibi
(Reſtituta.) Quinta ibi(Sed q: he
redes.) Sexta ibi(Sed q: ſtipulatio
nes.) Septia ibi(Nihil itereſt.) An.
¶ Nunc trāſeam⁹ Caſus. ¶ Pone
igit̄ ſic ca. in p̄ria pte. Dn̄e iā dixiſtis
nobis circa mām legatoꝝ: pro deo di
catis mihi qd ꝑponitis in hac mā fa-
cere: Ad h rn̄. Amice: certe exquo ex-
pedita eſt mā legatoꝝ: nūc ad fideic.
titu. tranſeundū eſt: ⁊ primo de fidei-
cō. hereditatibus breuiter videam⁹.
a ¶ Sciendū itaqꝫ eſt. q. d. tractatu-
ris nobis d fideicōmiſſis: q: coꝝ apd
antiquos aliter ſe habebat tractatus
ne qd antiqtatis penitus ignoretur:
itaqꝫ dicam⁹ de fideicō. gn̄alib⁹ ⁊ ſpe-
cialibus: vt arg. ī. de teſta. in princi.
¶ Sciendū. Caſus. ¶ In hac ſcd'a
parte ſic ꝓcedit. primo deter. quō olī
relinquebant̄ fideicō. in teſta. ⁊ quare
appellata ſunt fideicō. ⁊ p quē ⁊ quaꝫ
rōne ad iuris neceſſitateꝫ primo ſue-
runt itroducta: ⁊ lꝫ le. ꝓmiſerit dictu
rū tm̄ de fideicō. hereditatibus: tamē
quedā ponit cōia tam in genaralibus
q̄ in ſpecialibus fideicō. ſecundo de-
ter. quid exigat̄ ad hoc q aliqs poſ-
ſit fideicom. generale in teſt. relinque
re. tertio deter. quid iuris erat olim:
q̄n reſtituebat̄ fideicom. hereditas ex
ſenatuſcōſul. trebel. quod primo erat
introductum circa fideicō. quarto de-

cōmiſſarijs videa-
mus. Sciendū[a] ita-
qꝫ eſt omnia fidei-
deicōmiſſa primis
tēporibus infirma
eſſe: q: nemo inuitus
cogebat̄ pſtare id
de quo rogat⁹ erat.

ter. quid iuris erat q̄n reſtituebat̄ fi-
deicom. here. ex ſenatuſcon. peg. ⁊ rō-
nem ꝑmittit quare pega. ſenatuſcon-
ſult introductum. Et ad declarationē
materie caſus ſubijcit ſpāles ⁊ d'ter. i
quibus caſi-
bus vēdica-
bat ſibi locū
trebel. ſena-
tuſcon. ⁊ in
quibus peg.
⁊ in quo illa
duo ſenatuſcon. differebant ⁊ cōuenie
bant: ⁊ ſm hoc ſubdiuidas ſecūdam
partē ꝓnci. in. iiij. partes: quaꝝ prima
durat vſqꝫ ad illū. §. In primis igit̄.
Secūda ibi icipit ⁊ durat vſqꝫ ad illū
§. Sed q: heredes ſcri. ibi tertia. ⁊ du
rat vſqꝫ ad. §. Reſtituta. ibi q̄rta ⁊ du.
vſqꝫ ad tertiā partē principalē iſtius
titu. vꝫ. vſqꝫ ad illū. §. ſed q: ſtipula-
tio. his igit̄ ad maiorē exigentiaꝫ ma
terie ſub cōpēdio prenotatis: ita po-
ca. Dn̄e video q vultis tract. de fidei.
heredi. dicatis mihi modo ſi placet q̄-
liter erant introducta fideicom. ⁊ qua
liter ſic appellabantur. Ad hoc reſpō
det. Amice. ſcire debes q olim omnia
fideicom. tam generalia q̄ ſpecialia
primitiuis tpibus infirma erant: quia
nemo inuitus hmōi fideicom. de qb⁹
erat a teſtatore rogatus ſoluere coge
batur: ⁊ pro filijs ſpurijs ⁊ ceteris nō
capacibus qbus teſtatores non pote
rāt hereditates ⁊ legata in teſ. ſuo re
linquere fuerunt fideicom. itroducta.
vnde ſub hac cautela relinquebant.
nam fideicom. qui capere poterāt ex
teſta. cōmittebant: ⁊ ideo fideicō. ap-
pellata ſunt: q: nullo vinculo iuris i-
nodata erant: ſed tm̄ pudori eoꝝ cō-
mittebant teſtatores: hmōi fideicom.
ſoluere: ſed nō agebat̄: ⁊ ita hec vſqꝫ
ad tp̄s Diui auguſ. obtinebāt: poſtea
ꝟo plus diuus aug. gratia pſonaꝝ ca
paciū: q: fideicōmiſ. defraudabantur
motus fideicōmiſ. hmōi ad iuris ne-
ceſſitatē induxit: vn̄ q: aliqn̄ p fidem
ſuā vl' per ipſius principis ſalutē ali-

quis rogatus non ſoluebat fideicom. ideo ppter magnā quorundā pfidiā implere recuſabant pcepit ꝯſulib⁹: vt ipſi auc. ſuā iponerent. vt illi qui rogati eſſent fideicom. ſoluere ad eorū preſtationē cogerentur: ⁊ qꝛ hoc iuſtū videbat̃ ⁊ pplo expediebat paulatim cōuerſum eſt i aſſiduam iuriſdictionē: ⁊ proceſſu tēporis fauor fideicōmiſſorū augebat̃: vt etiā proprius p̄tor circa huiuſmodi fideicōmiſſa crearet quē fideicōmiſſ. p̄torem appellabant.

de quibus ſupra locutus eſt: ⁊ dic perſonarum quarundam.

d ¶ Interponere. ſ. vt fideicom. preſtentur generaliter in omnibus.

e ¶ Populare. i. populo expediens.

Quibus [a] enim nō poterant hereditatē vel legata relinquere: ſi relinquebāt fideicommittebant eorū qui capere ex teſtamēto poterāt hereditatē: ⁊ ideo fideicōmiſſa appellata ſunt: qꝛ nullo [b] vinculo iuris: ſed tantū pudore eorū qui rogabant continebantur. ¶ Poſtea diuus primus auguſtus ſemel iterūq; gratia perſonarū [c] motus vel qꝛ p ipi⁹ ſalutē rogat⁹ quis diceretur, aut ob inſignem quorundam pfidiā iuſſit conſulibus auctoritatē ſuā iterponere [d]. Quod qꝛ iuſtum videbatur, ⁊ populare [e] erat: paulatim cōuerſū eſt in aſſiduam [f] iuriſdictionē: tātuſq; eorū [g] fauor fact⁹ eſt vt paulatim etiā p̄tor pprius crearetur [h]: qui de fideicōmiſſis ius diceret: quē fideicōmiſſariū appellabant.

¶ Ad hoc vt valeat fideicōmiſſū vniuerſale ex teſtamēto oꝫ h'ēs vniuerſaliter iſtitui q pōt grauari de toto vl pte hereditatis capaci reſtituēda. Aretin⁹.

a ¶ Quib⁹ vt ſpurijs ⁊ i his nil innouat̃. nā nec hodie valet fideicōmiſſū. vt. ff. de iure fiſ. non intelligitur. §. j. ij. ⁊ iij. ⁊ C. de natu. libe. l. j. ⁊ ij. ⁊ C. ad. l. fal. l. etiā. ſ̄m Azo. Sūt ⁊ alij qui capere non poterant nec poſſunt. vt. ſ̄. de leg. §. legari diximus: ⁊ in his oībus nil inouatur. vt in muliere que tranſit ad ſecunda vota infra tp̄s luctus: cui ab extraneo reliq pōt. vt. C. de inceſt. nup. l. ſi qs inceſti. ⁊ C. de ſe. nup. l. j.

b ¶ Nullo vinculo. i. nulla actione: ſed per officium iudicis: vt. ff. de ver. ſignifica. pecunie verbum. §. actionis.

c ¶ Perſonarum. capacium dumtaxat non earum que ſunt nō capaces:

f ¶ In aſſiduam iuriſdictiones. i. vt aſſidue. ⁊ hoc ius redatur: etiā alijs q̄ a cōſulibus. Accurſius florētinus.

g ¶ Eorū. i. fideicōmiſſorum.

h ¶ Crearetur. vt. ff. de orig. iuris. l. ij. §. poſt deinde diuus.

¶ In primis. Caſus. ¶ Hic incipit ſcd'a particula ſecūde partis principalis in q̄ ſic po. caſū. Domic iā video qualiter fideicō. que olim erāt infirma poſtea per diuū aug. ad neceſſitatē iuris ſunt introducta: pro deo dicatis mihi mō qualiter teſtātor ſuo rogat aliquē ſoluere hmōi fideicō. Sed anteq̄ Juſti. ſoluat hanc queſtionem premittit quoddā aliud ⁊ dicit. Amice. in primis ſciēdum eſt: q neceſſe eſt q aliquis heres iſtituat̃ in teſtamento ⁊ poſtea fideicō. heredis inſtituti cōmittat̃: vt illā hereditatē alicui alij reſtituat. Si eni ſecus fieret teſt. inutile eēt in quo nullus heres eēt iſtitut⁹ ⁊ p ꝯñs ea que in illo teſtō relinquerētur nullius eſſent momenti. Cum

Igitur aliquis in teſtamēto nō aſcri-
pſit heredē: puta per talia verba. Lu-
cius tytius heres meus eſto: poterit
poſtea ſic adijcere. Lucius tytius he-
res meus cū primum poſſis heredita-
tē adire eā
Caio Seio
reddas ꝛ re
ſtituas: ꝛ nō
ſolū de here
ditate reſti-
tuenda pōt
teſtator ro-
gare heredē
ſuū: ſed etiā
de parte he-
reditatis ali
cui reſtituē-
da eū rogaꝛ
poteſt ꝛ libe
rū eſt ipſi te
ſtatori vl' pu
re ſub ꝯdōne
vl' ex die cer
to fideicom-
miſſa. tā ge-
nerale ꝙ ſpe
ciale relinquere.

¶ In primis[a] igiꞇ ſciendum eſt opus eē vt aliquis recto iure teſtō heres inſtituatꝛ eiuſqꝫ fidei cōmittatur vt eam hereditatē alij reſtituat; alioqn inutile[c] eſt teſtm̄ī in quo nemo heres iſtituitur. Cū igitur aliqs ſcripſerit: lucius tytius heres eſto: pōt adijcere rogo te luci tyci: vt cum primū poteris hereditatē meā adire eā Caio ſeio reddas ꝛ reſtituas. Pōt autē quiſqꝫ ꝛ d̄ parte reſtituenda heredem rogare. Et liberum eſt vel pure vel ſub coditione[d] relinquere fideicōmiſſū: vl ex certo die.

¶ Qui reſtituit hereditatē remanet heres nomine: ꝛ in fideicōmiſſariū trāſeūt oēs actiōes. ar.

¶ Reſtituta autē

a ¶ In pmis. ſ. qꝛ ius fideicōmiſſoꝝ expoſituri ſumus: quoniaꝫ autē fideicōmiſſa vniuerſalia ꝛ ſingularia: hoc ſcilicet vt heres primo iſtituaꞇ in ſua pſit nā cōiter: igitur ꝛ de eo in primis notandū eſt: ſic ꝛ ecōtra dicitur ꝛ cōtinuaꞇ. ſ. de leg. §. ſed ne in primis.

b ¶ Heres iſtituaꞇ: pōt etiā ab inteſta. vt. j. eo. §. pretcrea. que ē contra.

c ¶ Inutile. Nota non valere teſtamentum ſine herede: ſic. ff. de heredi. que ab inteſta. d. l. proxime: ꝛ. ff. de codi. l. finali.

d ¶ Sub ꝯditione: que ꝛ a quo ſunt implende conditiōes: dic vt. ff. ad trebellianum. facta. §. ſi ſub conditione.

ADDITIO. Secus tamen eſt in directa. §. heres. ſupra de heredi. inſtitu. Et eſt ratio: quia hoc ius hereditarium non eſt in ſuſpenſo: quia remanet penes hēdes. vt. j. pri. §. Ang.

¶ Reſtituta. Rubrica. ¶ Hic incipit tertia particula ſecunde partis prin. in qua ſic po. ca. Domine iam video qualiter teſtator poteſt rogare heredem inſtitutuꝫ vt ipſe alicui reſtituat totam hereditatem vel eius parteꝫ. Sed pone. Quidam iſtituit petrū heredem: ꝛ rogabat euꝫ per fideicōmiſ. vt totaꝫ hereditateꝫ reſtitueret: m. modo q̄ro a vobis vtrum facta reſtitutione ſm voluntatem teſtatoris. p. nihilominus d̄beat heres cēſeri: Et reſpon. Inſti. ꝙ ſic. nam reſtituta hereditate ille heres qui fuit inſtitutus nihilominus poſt reſtitutionem permanet heres. Fideicōmiſ. ꝓ cui hereditas reſtituitur quandoqꝫ loco heredis quandoqꝫ loco legatarij habebatur: ſed neronis temporibus marimo cneo ſeneca extantibus conſulibꝰ factum fuit ſenatuſconſul. trebellia. i quo quidem ſe. con. cautum eſt: vt ſi hereditas ex cauſa fideicōmiſ. alicui reſtituta ſit omnes actiōes que de iure ciuili ipſi heredi vel aduerſus heredē cōpeterent fideicōmiſ. ꝛ aduerſus ipſum poſt reſtitutionem hereditatis ei facta darenꞇ ꝛ poſt illud ſenatuſc. pretor vtiles actiones ipſi fideicom. ꝛ aduerſum ipſum q̄ſi heredi ꝛ in eūdē dare cepit: ꝛ ita manifeſte liquet ꝙ ſꝫ ſenatuſcō. trebel. ille cui ex fideicom. reſtituta erat hereditas quantum ad emolamētū ꝛ onus loco hēdis hēaꞇ.

Teſtm̄ ſine herede non valet

videtur q, ſed no ē, qa ... quia volebat teſtari, et hoc ... : ibi e cōuerſo, qui ... quod no, ſed codicillari ... Jo. fab. et Ang. are. Quomodo at=

hereditate: is quidez qui reſtituit nihilominus heres p̃manet[a]. Is vo qui recipit hereditatez aliquãdo[b] heredis aliqñ[c] legatarij loco habebatur. Et in neronis q̃dem tp̃ibus Trebellio[d] maximo ꝛ anneo ſeneca ↄſulibus[e] ſenatuſcõſultum factuz eſt: quo cautuz ẽ vt ſi hereditas ex fideicõmiſſi ca reſtituta ſit: oẽs[f] actiões que iure ciuili[g] heredi ꝛ in heredẽ cõpeterent: ei ꝛ in euz darent cui ex fideicõmiſſo reſtituta ẽ hereditas. Poſt quod ſenatuſcõſultũ pretor vtiles actiones ei ꝛ in eum qui recipit hereditatẽ[h] q̃ſi heredi ꝛ in heredez dare cepit.

¶ Heres rogatus de fideicõmiſſo vniuerſali vel particulari per ſenatuſconſultũ pegaſianũ po

a ¶ Reſtituta. Heres p̃manet. Nota q̧ ſemel eſt ſp erit: ꝛ ſic. ff. de mi. l. ẽt ſi ſinc. §. ſ; q̃ papinianus. ꝛ. ff. de heredi. inſti. l. ei qui ſoluendo. in fine. Accur.

ADDITIO. Hoc obtinet in immutabilib' de natura vl' cõſtitutiõe iuris: al's ſec⁹. Arg. §. vt autẽ. in auẽ. de non alie. Joan. fab.

b ¶ Aliqñ. i. ſ; vnũ ſu. vt per treb. vt ſtatim dicet: nam oĩa trãſibant.

c ¶ Aliqñ. i. ſm aliud ius non erat loco heredis ſed legatarij: vt per pegaſianũ: ſm q̃d retinet i ſtitut⁹ quartam. vt. j. eo. §. ſed quia. ꝛ. §. poſtq̃.

d ¶ Trebellio. ꝛ hinc dictũ fuit trebellianuz ſenatuſconſultũ. vt ꝛ macedonianũ a macedone. vt. ff. ad ma. l. j.

e ¶ Cõſulibus. ſcilicet exiſtẽtibus.

f ¶ Omnes. Imo non oẽs etiã p trebellianum. vt. j. eo. §. ergo. cõtra. Solu. l; hic dicant oẽs non tñ dicit tote: vel in totuz ſm Joãnem.† Uel dic q̧ qñ de toto erat rogatus habebat locũ q̃d hic dicitur: ſi autẽ retenta quarta de cetero erat rogatus: habet locũ quod dicitur infra. Accurſius.

† Et ſic verbuz oĩs: eſt diſtributiuũ vñum. tot⁹ pro pticula riũ: q̃d not. ſm Angel. S; Jo. fa. ꝺ reprobat

g ¶ Jure ciuili. vel etiam pretorio: dũmodo tales ſint p̃torie que ſunt trãſitorie: vt ſunt perſecutorie: vt. ff. de actio. ꝛ obli. in honorarijs. ꝛ. ff. cod. l. j. ⁊. Quis. ſecus in penalibus. vt. j. de actionibus. penales.

h ¶ Hereditatẽ: non facta ceſſione actionum. alio enim etiaz directas habet ex nomine cedentis.

¶ Sed quia heredes ſcripti. Reſtitue.

¶ Hic incipit quarta pars ſecunde partis princi. in qua ſic po. ca. Dñe iã video q̧ ſ; ſe. con. trebel. cui reſtituebatur hereditas ꝙ ad onus ꝛ emolumentuz loco hẽdis debebatũ hereditas ꝙ ad onus: ſ; vos dixiſtis mihi. s. q̧ qñq; habebatur. Ad hoc rñ. Juſti. q: . s. diximus q̧ heredes ſcripti in teſtamẽto totius hereditatis poterãt grauari nec per ſe. con. trebel. aliq̃d remedium habebãt: ꝛ idcirco hereditatem ob nullũ vel minimum lucrũ adire plerũq; recuſabant: cũ vel totam heredi. vel fere totam per fideicõ. reſtituere cogebantur: vnde teſtamẽto ab heredib⁹ ſcriptis deſerto fideicom. in teſta. relicta penitus extinguebãtur poſtea: ſcõ veſpe. auguſti. pegaſiano. ꝛ puſi. exiſtentibus conſulibus factum erat ſenatuſconſul. pega. in quo quidem ſe. conſul. ſtatutum fuit vt liceat heredi ſcripto quo rogatus eſſet per fideicõ. hereditatẽ reſtituere quartam totius hereditatis reſtituere ſicuti beneficio l. fal. ex ſingulis legatis quartam retinere conceditur. Et non ſolum huiuſmodi bñficium retentionis quarte in vniuerſitate erat heredibus cõceſſuz: ſed etiaz in ſingulis quoq; rebus per fideicõ. relictis eadẽ retentio quarte ex pega. ſenatuſcon. indulgebatur: vñ

ꝛ tenet ſequẽte ſolone.

✱ niſi quis ... erat ... in vita te... ſtatis, et ... traſita ad heredẽ ... tũ et ... nali traſ... ... et ſideicõmiſſariũ ... ut l. ... ff. de acti. ... et obl. jo. fa.

ꝛ wan... ſerit, an voluerit defunctus teſtari[2] ut codicillari[3] in dubio. ... Chriſt. ... et ſeq. gl. ſeq. ... Jo. fab. et Ang. de are.

poſt ſenatuſcon. pega. heres ſcriptus occaſione illius quarte quam aucto. peg. retinebat. Ille vero q ex fideicom. tres partes hereditatis recipit loco legatarij partiarij habebat: id ē illius legatarij cui pars bonoꝝ legabat. nam hmōi ſpēs legati vocabatur partitio: ꝛ hoc ſō: quia talis legatarius cū herede particebat hereditatē: ꝛ i hoc caſu pars hered. ꝛ fideicom. in herede ſcriptū q eī reſtituebat hereditatē iterponebant. i. vt lucrū ꝛ damnū hereditariū pro rata portiōe iter eos cōē eēt: vñ tunc demū habebat locū ſenatuſcon. treb. qñ nō totā hereditatem vel vltra dodrantē hereditatis reſtituere nō rogabat heres: ꝛ in hoc caſu ex ſenatuſcon. treb. fiebat reſtitutio: ꝛ ſine interpoſitione ſtipulationis actiones hereditarie in vtrūq; vz. heredē ſcriptū ꝛ fideicom. qui loco heredis habent pro rata portiōe diuidebantur. Si vero pluſq̄ dodrantē vel totā here. fideicō. reſtituere rogabat: tūc ex ſenatuſcon. pega. fiebat reſtitutio: ꝛ heres qui ſemel adibat hereditatē ſi ſua volūtate ꝛ ſi cōpulſus hoc faciebat ſine bñficio pega. vius ſibi quartā retinere volebat niſi per iterpoſitionē ſupradicte ſtipulationis ſibi ꝓſperiſſe vniuerſa onera hereditaria p ſe. con. peg. ſuſtinebat q̄rta tñ ab hēde retēta etiā ad euitationē oneꝝ hereditarioꝝ quaſi ptes ꝓ pte ſtipulationis iterponebant q̄ ſolebant iterponi inter ptiariū legatariū ꝛ heredē. Alter enī ab altero ſtipulabat vt vterq; eoꝝ onera hereditaria ſicut emolumētū pro rata portiōe ſuſtineret: ſi vero heres ſcriptus totam hereditatē ꝛ fideicō. reſtituebat in hoc caſu empte vel vendite hereditatis ſtipulatio iter ipm here. ꝛ fidei. iterpōebāt.

tenuit quartā deducere: ꝛ i herede omnes actiones remanebāt niſi cautio fuerat interpoſita inter eū ꝛ fideicōmiſſariū de actionibus diuidendis. Areti.

¶ Sed q2 heredes ſcripti cū aut totā hereditatē aut pene totā plerūq; reſtituere rogabant: adire hereditatem ob nullum vel minimū lucrum recuſabāt a: atq; ob id extinguebant fideicōmiſſa. Poſtea vero Veſpaſiani auguſti tēporibus (pegaſo ꝛ puſione cōſulib. b) ſenatus cenſuit, vt ei qui rogatus eēt hereditatem reſtituere: perinde c liceret quartā partem retinere ſicut ex lege falcidia ex legatis retinere cōcedit. Ex ſingulis quoq; reb. q̄ p fideicōmiſſum relin-

a ¶ Sz q2 Recuſabāt. ſic. s. tit. j. in princi.

b ¶ Conſulibus. i. exiſtentibus.

c ¶ Perinde liceret q̄rtā ꝛc. i. dicere: ſicut p legē fal. defalcant ſpālia legata. vt. s. ti. j. §. cū āt. ꝛ. §. ita. ꝛ gñale fideicom. defalcat per pega. ſenatuſcō. vt h. Et nota triplicē eſſe quartā. Una dicitur iure nature debita: vt que debet filijs filiabus ꝛ iferiorib9 ꝛ ſuperioribus: ꝛ quibuſdā i tranſuerſalibus. vt. C. de i offi. teſta. cū querit. ꝛ. l. parentib9. q̄ ē aucta in auē. de triē. ꝛ ſe. §. j. ꝛ hec dī debitā bonoꝝ ſubſidiū. vt. C. de ioffi. do. ſi totas. Alia ē q̄ debet iure iſtitutionis: vt ex ſingularib9 legatꝭ ꝛ fideicōmiſſis. vt. s. ti. j. Alia q̄ dī trebellianica. vt. j. e. §. ſz q2. lz fuerit p pegaſianū īducta. vt hic. Itē eſt quarta q̄daz que debet ex conſtitutione diui pij ſilio arrogato. vt. s. de adop. §. cū autē. ADDITIO. Itē eſt ꝛ alia q̄ debet cōcubine: quā gs acceperat ea itētiōe q̄ eā duceret i vxorē: qm ſi poſtea aio mutato illā expellat tenet ei q̄rtā ptē ſue ſubſtātie dare. vt i auē. q. mo. na.

Quarta ē triplex.

videatur legi. §. ſi igitur. al's ⁊ melius §. qm̄ aūt. q̄ſi circa fi. ti. col. vj. Et vide alias pl'es q̄rtas p Jo. fa. ⁊ Ang. hic.
a ¶ Permiſſa eſt. p ſenatuſconſultū pegaſianū. ſ. ab herede nō a legatario grauato alij dare vel reſtituer. vt dicemus. j. ti. j. §. j.
b ¶ Poſt q̄d ſenatu. ſ. pegaſianuȝ.
c ¶ Onera ſ. omnia.
d ¶ Partē ſ. dodrātē.
e ¶ Pars bonorum.
ADDitio. Intelligas tñ ſub noīe hereditario al's āt iſte textus nō pcederet: quia ille cui relinquitur ps bonorū ñ ſuſtinet aliq̄ onera. vt. l. bonoꝝ. ff. de v̄bo. ſi. ⁊ no. in. l. nō amplius. §. fi. cū. l. ſeq. ⁊ ibi Bartol. ff. de leg. j. ⁊ facit tertus cū gl. ⁊ Barto. i. l. mlier §. fi. ff. eod. Angelus.
f ¶ Solebāt. ſ. iur veſtiſſimoꝝ Pla. nam legatarius nō ſuſticbat onera: ⁊ ideo

quiſſ eadē ſetētia p miſſa ē [a]. ¶ Poſt [b] q̄d ſenatuſconſultū, ipſe heres onera [c] hereditaria ſuſtiebat. Ille aūt qui ex fideicōmiſſo recipiebat partē [d] hereditatis, legatarij partiarij loco erat. i. eius legatarij cui pars bonoꝝ [e] legabat: que ſpecies legati ptitio vocabat: qz cū herede legatarius ptiebat hereditatē. Vñ que ſolebant [f] ſtipulatiões iter heredē ⁊ ptiariū legatariū iterponiſ: eedē iter ponebant iter eum qui ex fideicōmiſſo recepit hereditatē ⁊ heredē. i. vt lucrū ⁊ dānum hereditarium pro rata parte inter eoſ cōebſit. ¶ Olim quādo qs erat rogat⁹ de reſtituēdo dodrātē ex ſenatuſcōſulto trebelliano actões diuidebātur pro rata: ſȝ ſi vltra dodrātē: tunc ex ſenatuſconſulto pegaſiāo oēs actiones remanebāt penes heredē: niſi ſtipulatio de diuidendo fuerat interpoſita. Et hoc ſi ſponte adibat. Si aūt coactus ex ſenatuſconſulto trebelliāo actiones oēs trāſibāt in fideicōmiſſariuȝ. hoc dicit Aretinus. ¶ Ergo [g] ſiquidem nō plus q̄ȝ dodrātē hereditat, ſcriptus heres rogat⁹ ſit reſtituere, tunc ex trebelliano ſenatuſcōſulto, reſtituebat hereditas: ⁊ in vtrūqȝ actiones hereditarie pro rata [k] parte dabant. In heredē quidē iure ciuili: in eum v̄o qui recipiebat hereditatem ex ſenatuſcōſulto trebelliano tanq̄ȝ i heredeȝ. At ſi plus q̄ȝ dodranteȝ: vel etiā totam hereditateȝ reſtituere rogatus ſit: locus erat pegaſiano ſenatuſconſulto: vt ⁊ heres qui

hec ſtipulatio iterponebaſ. Sed cuȝ hodie legata fideicommiſſis ſint adequata. vt. ā. de lega. §. ſed non vſqȝ. ⁊ in fideicōmiſſo diuidanſ onera inter heredē ⁊ fideicōmiſſarium. vt. j. pri. §. ergo. ⁊. §. ſed qr ſtipulationes. patet q̄ hec legata vniuerſalia ſeu particularia ſine ſtipulatōne debēt trāſire cū onere ⁊ fac ad hōc §. ff. de lega. ij. ſiquis ſuū §. fi. ⁊. l. ſeq.
g ¶ Interponi. puta qn̄ legabaſ dodrans.
h ¶ Cōe ſit. Sed hac ſtipulatiōe nō interpoſita omnia onera erant hēdis rogati occaſiōe quarte. quaȝ retinebat. vt. j. eo. §. at ſi plus.
i ¶ Ergo ſi quideȝ. Tūc demuȝ locū habet ſenatuſcōſultum pegaſianuȝ qn̄ vel totuȝ vel vltra dodrātē heres rogatus eſt reſtituer: ergo ⁊c.
k ¶ Pro rata parte. Supra co

ſemel adierit here-ditatē: ſi modo ſua voluntate adierit: ſiue retinuerit quartam partē: ſiue retinere noluerit, ipſe vniuerſa onera[a] hereditaria ſuſtinebat. Sed quarta quidem retenta, quaſi partis ⁊ pro parte, ſtipulationes interponebant̄: tanq̄ꝫ inter partiariuꝫ legatariū ⁊ heredeꝫ. Si vero totam hereditatē reſtitueret[b] empte ⁊ vendite hereditatis ſtipulatiōes interponebantur[c].

Sed ſi recuſet ſcriptus heres adire hereditatē: ob id ꝙ dicat eā ſibi ſuſpectā eſſe quaſi dānoſaꝫ[d] cauetur pegaſiano ſenatuſconſulto: vt deſiderante eo, cui reſtituere rogatus eſt iuſſu p̄toris adeat: ⁊ reſtituat hereditatē: perindeqꝫ ei ⁊ in euꝫ qui recipit hereditateꝫ: actiones dant̄: ac ſi iuris eſt ex trebelliano ſenatuſcōſulto. Quo caſu[e] nullis ſtipulationibus eſt opus: quia ſimul ⁊ huic

dem. §. reſtituta. contra. Solu. vt ſol.

a ¶ Uniuerſa onera. Niſi ſtipulatione ſupradictā interpoſuiſſet. vt ſupra eo. §. poſt quod: ⁊ hic ſubijcit.

b ¶ Reſtituere. ſ. ſponte. Nam poterat quartam retinere per pegaſianuꝫ. ſupra eod. §. poſt quod.

c ¶ Interponebātur. Facit. ff. de pecu. ſi creditor. ⁊ ff. mā. heredē. §. ſi.

¶ Sed ſi recuſat. Caſus

¶ Adhuc proſequitur in hoc §. quartam partē ſecundē partis principalis: aſſignādo quādā cōuenientiā inter ſenatuſcō. trebel. ⁊ pega. Unū pone ſic caſum. Dñe ſaꝫ video in quo caſu habebat locū ſenatuſc. treb. olim: ⁊ in quo ca. locū habebat pega. ⁊ que fuit ratio ſue inuentionis pegaſiani: ⁊ in qbus differūt illa duo ſenatuſcō. pro deo dicatis mihi ſi placet ſi in aliquo caſu habeant ꝯuenientiam illa duo ſenatuſcō? Ad hoc rñ. Iuſti. ꝙ ſic. Dictū eſt enim. ſ. quid iuris eſt qñ heres ſcriptus ſua ſponte adibat ⁊ reſtituebat hereditatē: ſꝫ certe ſi ſcriptus heres recuſauerit hereditatem adire: q2 dicit eam ſibi ſuſpectam eſſe quaſi dānoſam: ⁊ in hoc caſu cauebatur ſenatuſcon. pega. vt deſiderāte fideicōmiſ. ſibi reſtitui hereditatem iubente pretore ſcriptus heres hereditatē adire ⁊ reſtituere fideicō. cōpelle-batur: ⁊ tūc omnes actiones hereditarie ipſi fideicōmiſ. ⁊ aduerſus eum auc. pegaſia. ſe fctā fuiſſet reſtitutio. ⁊ in hoc caſu quando heres coactus hereditatem reſtituit ſtipulationes a pega. deſcendentes non erant neceſſarie: q2 ſine interpoſitione cuiuſlibꝫ ſtipulatiōis ſimul heredi ſcripto q coactus hereditatē reſtituebat plena dabatur ſecuritas: ⁊ omnes actiones hereditarie ipſi fideicom. ⁊ in eum transferebātur. In hoc enim caſu vtrūqꝫ ſena. q̊ ad mētem concurrebat.

d ¶ Quaſi damnoſam: Lꝫ cāꝫ ñ aſſignet: q2 varie ſt̄ holūꝫ voluntates. vt. ff. ad treb. l. q2 poterat. Acc.

ADDITIO. Idē dicūt doctores hꝭ in recuſatione iudicis: q2 ſufficit ſimplex allegatio ſuſpitiōis cū iuramēto niſi recuſatio eſſet notorie fruſtratoria: vt q2 datus eſſet de cōi concordia partiū: ⁊ iō interim ꝓceſſus iudicis recuſati eſt nullus ipſo iure: que oīa obtinent de iure ciuili: ⁊ in terris imperij. Sed de iure canonico dꝫ īſeri cā ⁊ ꝓbari corā arbitris cōiter eligendis cā ſuſpitionis: ex̄ de inoffi. deleg. ⁊ c. cū ſpeciali. de appella. Angel.

Iudici recuſāti ſufficit allegare ſuſpitionem.

e ¶ Quo caſu. ſ. cū p treb. reſtituat̄ tota. Uel dic per pegaſianū. ſ. in caſu ꝓpoſito vbi coactus adijt: ſi ſpō nō co-

qui reſtituit ſecuritas datur ⁊ actiões hereditarie ei: et in eum transferuntur: qui recipit hereditatem vtroqꝫ [a] ſenatuſconſulto in hac concurrente ſpecie.

℄ Fideicõmiſſarie hereditates ex ſenatuſcõſulto trebelliano reſtituunt ſublato in totũ ſenatuſcõſulto pegaſiano: cuius auctoritatẽ ſenatuſconſulto trebelliano imperator attribuit: et heres rogatus poteſt retinere quartam ſiue relicta ei ſit ſiue min⁹ actionibus ꝑ rata diuiſis. Itẽ heres q̄ ſuſpectã hereditatem adire non vult: hodie per ſenatuſconſultũ trebellianũ cogitur: ſꝫ olim ꝑ pegaſianũ omnibus actionibus in fideicõmiſſarium devolutis. Aretinus.

℄ Sed quia [b] ſtipulatiões ex ſenatuſ-

act⁹: ſꝫ ſpõte: ſec⁹: vt. ſ. e. §. ſi ꝓ totã.
a ℄ Utroqꝫ. ſ. trebel. q: nil retinebat: ⁊ pegaſiano: q: cogebatᷓ: ⁊ ita quo ad ſnīaꝫ ꝯcurrũt: ꝗ̄ ad ꝟba. n. nõ ꝯcurrũt: cũ alio caſu vnũ: ⁊ alio aliud loq̄baᷓt:
℄ Preterea ſtellior⁹. Caſus. ℄ Pone igit ſic caſum. Dñe iaꝫ video in quib⁹ ſe. cõ. tre. ⁊ ſe. cõ. pega. differebãt. et in quibus cõueniebãt: niſi qd remanet adhuc hodie vtrũqꝫ ī ſuo vigore: Ad qḋ reſpõ. ꝙ non. Cũ enim ſtipulatiões ex pega. ſe. con. deſcendẽtes nõ ſoluꝫ modernis: ſꝫ ẽt ipſi antiq̄tati diſplicuerit ⁊ papi. hõ excelſi ingenũ eaſdẽ ſtipulationes in q̄buſdam caſibus captioſas appellat. et nobis magis ſimplicitas q̄̃ difficultas in legib⁹ placet. ⁊ id̃o relatis nobis oĩbus tã ſimilitudinib⁹ q̄̃ differẽtiis vtriuſqꝫ ſe. cõ. cõplacuit abrogatio ſe. cõ. peg. qḋ poſtea circa fideicõ. h̃ditates innotũ erat oĩm eius auctoritatẽ ſe. cõ. tre. attribuere: vt hodie ex ſolo ſe. con. tre. fideicõmiſſarie hereditates reſtituãtur: ſiue heres ex volũtate teſtõris quartã ptẽ ſiue plus ſiue minus ſiue penit⁹: nihil retinuerit: ⁊ in eo caſu q̃ñ ex volũtate teſtatoris vel nihil vel minus quartaꝫ hꝫ: liceat ipſi h̃di vel quartaꝫ q̃ñ nihil penitus hꝫ vel qḋ deeſt quarte q̃ñ aliquid hꝫ: minus tñ quarta ex nr̃a auctoritate retineret: vel ſi forte totam h̃ditatẽ per ignorantiam facti reſtituerit liceat ei quartã repetere. ⁊ in hoc caſu ſtatuimus ex ſe. cõ. tre. actiones h̃ditarias tã in heredẽ q reſtituit hereditatẽ q̄̃ in fideicõmiſ. cui reſtituitᷓ pro rata portiõe vtriuſqꝫ cõpetere. ⁊ hec locũ hñt q̃ñ heres quartam ſibi retinet. Si ꝟo heres totam hereditatem fideicõ. ſpõte reſtituerit. ī hoc caſu oẽs actiones hereditarie fideicõ. ⁊ aduerſus ipſuꝫ dabantur. Et nõ ſolum ſupradicta trãſtulimus in ſe. cõ. tre. ſed etiã illud qḋ precipuũ fuerat in ſe. con. pega. vt. ſ. q̃ñ h̃s ſcript⁹ recuſabat adire auctoritate pega. cõpellebatᷓ: ⁊ totã hereditatẽ fideicõ. reſtituere: ⁊ omnes actiones ad fideicom. aduerſus eum conferre. ⁊ hec etiam ad ſenatuſcon. trebellia. tranſtulimus: volẽtes vt vno ſolo h̃s cõpellebatᷓ adire: ⁊ fideicõmiſſa. deſiderantem hereditatẽ reſtituere: ⁊ hoc caſu nullo dãno vel cõmodo apud hereditatem adire: ⁊ reſtituere coactum remanente nihil in hoc caſu intereſt vtrum aliquis heres īſtitutus ex aſſe totam hereditatem: aut pro parte reſtituere rogatus fuerit: an ex parte heres inſtitutus. ſi autem totam partem illius partis reſtituere ſit rogatus. nã ⁊ in hoc caſu eadem iuſſimus obſeruari: que in reſtitutione totius hereditatis ſupra diximus.

b ℄ Sed quia. Dixi interponi ſtipulationes ex ſenatuſcõ. pegaſiano ⁊c.

a ¶ Quibuſdã caſibus. Scilicet propter ſolẽnitatem verborũ: vt dicunt quidam: vel tunc: quãdo is cui reſtituta erat: nõ erat ſoluendo. Unde inutilis erat ſtipulatio. Uel verius quos captioſos modos neſcim⁹ qui ſint. Accur.

Simplicitas ẽ legib⁹ amica.

b ¶ Simplicitas. Nota ſimplicitatem amicam legibus. ⁊ facit j. de legi. agn. ſucce. §. nos vero. ⁊ ff. de dolo. l. j. in pn. Additio. Intellige de ſimplicitate: que eſt contra fraudi: nõ autem de fatuitate: quia illa eſt dãnabilis. l. iij. §. fi. ff. de ſuſpec. tuto.

In ſententia ſũt allegatiões repetẽde.

c ¶ Suggeſtis. Hic nota ꝙ in ſnia ſunt allegationes repetende.

d ¶ Quod poſtea: quia primo fuit treb.

e ¶ Quartã. Scilicet de bonis hereditatis: detracto tñ alieno ere: vt. C. eo. ⁊ ſine ſcriptura. Põt tñ fideicõmiſſario volẽte quartã totius hereditatis deducere: ⁊ tunc tenetur creditoribus pro ſua rata. de quo ⁊ qualr legatarijs teneatur. vide per Angelum hic.

f ¶ Liceat. Etiã cõtra voluntatẽ defuncti iure iſto. ſcilicet inſtitutionum: vt. C. ad. l. fal. ſi vt allegas. hodie forte contra ſm quoſdã: vt in auc. de here. ⁊ fal. §. ſi vero expreſſum.

conſulto pegaſiano deſcendentes: ⁊ ipſi antiquitati diſplicuerunt: et quibuſdã caſibus[a] captioſas eas homo excelſi ingenij papinianus appellat: ⁊ nobis in legibus magis ſimplicitas[b] ꝙ difficultas placet: ideo omnibus nobis ſuggeſtis[c] tã ſimilitudinibus ꝙ̃ differentijs: vtriuſqꝫ ſenatuſcõſulti placuit (exploſo ſenatuſconſulto pegaſiano qđ poſtea[d] ſuꝑuenit) omnẽ auctoritatẽ trebelliano ſenatuſcõſulto preſtare: vt ex eo fideicõmiſſarie hereditates reſtituantur: ſiue habeat heres ex volũtate teſtatoris quartã[e] ſiue plus ſiue min⁹: ſiue nihil penitus: vt tũc quãdo vel nihil vel minus quarta apud eũ remaneat: liceat[f] ei vel quartã vł quod deeſt ex noſtra auctoritate retinere vel repetere ſolutũ[g] quaſi ex trebelliano ſenatuſcõſulto: pro rata portione actionibus[h] tam in heredem ꝙ̃ in fideicommiſſarium competentibus. Si vero totam hereditatem reſtituerit[i] ſpõte: omnes hereditarie actiones fideicõmiſſario: ⁊ aduerſus eũ

g ¶ Solutũ. Propter factũ nõ iuris ignorantiam: vt. C. ad. l. falci. error.

h ¶ Actionibus. Scilicet creditorũ nõ legatorũ ſm. B. vt. ff. eo. l. j. in fi. ⁊ l. apud. j. rñ. ſed ⁊ legatarius rñdet: cũ eis fideicommiſſaria portio non ſufficiat ſic tñ vt totius hereditatis quarta ſibi reſeruet: vt. ff. ad treb. l. j. §. ſi is q. ſm Jo. Sed Azo. contra. C. ad trebel. l. ij. Sed illa ſcdm ſupradictã diſtinctionem intelligitur.

i ¶ Reſtituerit ſpõte. Que reſtitutio fit re ⁊ verbo. re: vt ſi patiatur res hereditarias a fideicõmiſſario poſſideri vel totas vel aliquas earũ hac mẽte: vt reſtituatur hereditas. verbo autem ſic reſtituo hereditatem tibi: lꝫ corporaliter rerum poſſeſſionem non tradam: ⁊ ex tunc res fiunt fideicommiſſarij in vtroqꝫ caſu: vt. ff. ad trebe. facta. Sed nunquid etiam ante factam reſtitutionem eſt fideicõmiſſarius dominus: vt. C. cõmunia de lega. l. fi. §. ſed qꝛ. Reſpon. non qꝛ ante reſtitutionem omnia facit heres: ⁊ etiam manumittit ſeruum hereditarium: qđ nõ faceret ſi alius eſſet dominus: vt. ff. ad trebe. marcellus. §. reo. ⁊ l. ſi heres in-

competunt[a]. Sȝ ēt id qđ p̄cipuuȝ pegaſiani ſenatuſconſulti fuerat[b]: vt qñ recuſabat hēs ſcriptus, ſibi datam hereditatem adire, neceſſitas ei imponeret, totā hereditatē volēti fideicōmiſſario reſtituere: ⁊ omnes ad eum ⁊ cōtra eū trāſire actiones: ⁊ hoc trāſpoſuimus ad ſenatuſconſultū trebellianum: vt ex hoc ſolo neceſſitas heredi imponatur: ſi ipſo nolēte adire, fideicōmiſſariuȝ deſiderat, reſtitui ſibi hereditatem: nullo nec dāno nec commodo apud[c] herede remanente.

¶ Quod iuriſ eſt d̄ toto quo ad totum: idēȝ iuris eſt de parte: quo ad partem. Angelus aretinus.

¶ Nihil autē īterest, vtruȝ aliquis ex aſſe heres īſtitutus aut totam hereditatem: aut ex parte reſtituere rogatur: an ex parte heres inſtitutus: aut totā eam parteȝ: aut partem partis reſtituere rogatur. Nā ⁊ hoc caſu eadeȝ obſeruari p̄cipimus: que in totius hēditatis reſtitutiōe diximus[d].

¶ Si apud heredē rogātium de heredi tate reſtituenda remaner aliqua res: vel quātitas de voluntate teſtātis: que valeat quartaȝ hereditatis: vel vltra tunc reſtituta hereditate omnes actiones inſolidum tranſeunt in fideicōmiſſarium: ⁊ heres ad nulla onera hereditaria tenetur. Aret.

ſtitutus. §. ſi heres. Nec obſtat in. l. cōmunia. de lega. que dicit dari rei vendicationem fideicōmiſſario generali. nam eſt intelligendum ex quo hereditas eſt reſtituta. Vel ſpeciale in reb⁹ alienatis: vt ante reſtitutaȝ hereditatem detur fideicommiſſario vtilis rei vendicatio.

a ¶ Competunt. Quia p̄ omnia eſt: vt heres: vt. ff. qđ cū eo. l. ſi filius. §. ſi.

b ¶ Fuerat. Vt. ſ. eod. §. ſȝ ſi recuſet.

c ¶ Apud heredē. Cui etiā cauebit fideicōmiſſarius: de p̄ſtādo eū indēnem futurum occaſione hereditatis: vt. ff. ad trebe. cuȝ hereditas. ⁊ ēt pro futuris habet exceptionem: vt ff. ad trebel. l. j. §. q̄ſq̄. † Sed hec cautio d̄ qua hic dicitur qualiter fit: Reſpon. per officiuȝ iudicis poſtulāte eo cui eſt reſtituēda hereditas: vel quota pars. non autem ſi ſingulare fideicōmiſſum ſit relictum: vt. ff. ad trebel. l. nam qđ. §. non omnis. vel etiam poſtulante procuratore eius cui ſit mandatuȝ. nec ſufficit cauere de rato: vt. ff. ad trebellia. quen.iam. §. primo.

† Hoc verū facta reſtitutione: ſed an̄ ipſaȝ bñ ꝯuenit. l. ſi tū. §. q ex trebelliana. ff. e. an.

ADDITIO. Et nota q̄ procuratori ſimpliciter ⁊ habenti ſpeciale mandatuȝ poteſt fieri reſtitutio hereditatis: non autē procuratori ī rem ſuam ſine ceſſionario: vt eſt caſus mirabilis in. l. cum mulier. §. ex aſſe. ff. de iure dot. Aretinus.

d ¶ Nos autem. Diximus: vt ſupra eod. ſȝ quia ſtipulationes ⁊ prox. §. Et not. q̄ idem iuris eſt in toto quo ad totum: quod in parte quo ad partem: vt. ff. de acquiren. heredita. ſi ſeru⁹ ⁊. ff. de vſufruc. qui ſcit. in principio. Argu. contra. ff. d̄ euic. ex mille.

Jus idē eſt ī toto q̄ ad totum: qđ ī p̄te quo ad partē: ⁊ ecōtra.

ADDitio. Tu dic q̄ hec regula procedit quando ē eadem ratio in parte que in toto: alias non: vt in contrario.

¶ Si quis. Caius. ¶ Hic incipit ſecunda pars tertie partis principalis:

Si quis vna aliq̃ re deducta ſiue perceptа que quartã [a] continet: veluti fundo vel alia re, rogatus ſit reſtituere hereditatez ſimili modo ex trebelliano ſenatuſcõſulto reſtitutio fiat: perinde ac ſi quarta parte retẽta rogatus eẽt: reliquaz hereditatẽ reſtituere. Sed illud intereſt q altero caſu: id eſt cũ deducta, ſiue pcepta aliqua re reſtituitur hereditas inſolidũ ex eo ſenatuſcõſult' actiones transferuntur: ⁊ res que remanet [b] apud heredẽ ſine vllo onere hẽditario apud eũ manet: q̃ſi ex legato ei acquiſita. Altero vero caſu id eſt cũ quarta parte retẽta rogatus ẽ heres reſtituere hereditatẽ ⁊ reſtituit: ſcindũtur actiones [c] ⁊ pro dodrãte q̃dez trãſferũtur ad fideicõmiſſariũ pro quadrãte remanẽt apud heredem. Quinetiã ſi vna re aliqua deducta aut percepta reſtituere aliqs hereditatem rogatus eſt in qua maxima pars hẽditatis contineatur: eque inſolidum transferũtur actiones: ⁊ ſecũ deliberarẽ debet is cui reſtituitur hẽditas, an expediat ſibi reſtitui. Eadez ſcilicet interueniunt: et ſi (duabus pluribuſue deductis perceptiſue rebus) reſtituere hereditatem rogatus ſit. Sed ⁊ ſi certa ſumma deducta perceptaue: q̃ quartam, vel maximam partem etiam hereditatis continet rogatus ſit aliquis hereditatem reſtituere: idem iuris eſt. Que autem diximus de eo qui ex aſſe inſtitutus [d] eſt eadez transferimus: ⁊ ad euz qui ex parte heres ſcriptus eſt.

In qua deter. qd iuris eſt qñ heres rogatus eſt reſtituere hereditatẽ retẽta ſibi aliqua re certa ſine quãtitate ⁊ in hac parte ita pcedit. Primo aſſignat differẽtiã inter hũc caſum ⁊ caſuz pxi. precedẽ. nam in vtroqz caſu fit reſtitutio ex ſc. con. trebel. Scdo aſſign. differẽ. iter caſuz pcedẽ. ⁊ iſtũ caſum. nã in caſu pce. videlicet qñ heres reſtituit hereditatem retenta q̃rta actiones hereditarie inter heredem ſuũ per fideicõmiſ. p rata portione diuidunẽ: ſz ẽt in caſu videlicet qñ hẽs rogaẽ reſtituere heredi tatem retẽta ſibi aliqua re ſingulari. huiuſmodi res apud heredẽ ſine oi onere remanet tã q̃ƺ iure lega. ſibi acq̃ſita: ⁊ omnia onera heredi. tranſeunt in fideicommiſ. ⁊ ad hoc declarã. caſum dictũ ſubijcit.

a Si qs vna aliq̃ re deducta: ſiue.

Quartaz. vel etiã minus quartam: ſed tamẽ agitur ad ſupplemẽtum † vel retinebit: vt. ff. codez. l. j. §. ſi heres precepto. in fine.

b Remanet apud heredẽ. Facit. C. de here. inſti tuẽ. quotiẽs.

c Actiones. Scilicet creditorũ nõ legatorũ. qd dic: vt ſupra eodẽ. §. ſz qr. in fine.

d Inſtitutus. Ut reſtituat retenta certa re.

Preterea. Caſus.

Hic icipit quarta pars pncipal' iſti' ti. in qua deter. qual'r fideicõ. ab iteſta. relinqui poſſit. Unde pone ſic caſũ. Dñe vos dixiſtis mihi q̃liter hẽs onera tur ad pſtationẽ fideic. ſz nunqd potuerunt ſucceſſores ab i teſta. fideicõ. ſimiliter grauari: Rñ. Iuſti. q ſic. nam pter ſupradictos modos quibus in teſta. grauatur heres ad reſtitutionẽ fideicõ. poteſt etiam quis ab

† Et tũc pro eo qd ſupplet tenet creditori b': qr illud vl' hic ad reſtitutionem quote.

forte eſſet inteſtatus moriturus p fidei cō. rogare eam quem intelligit ſibi de iure ciuili: vel de iure pretorio ab inteſtato ſucceſſurum hereditatem ſuam totam vel partē eius aut rem aliquā ſingularē: veluti fundū: hominē: vel pecunia alicui reſtituat: ſed lʒ hoc ſit verū in fidei cō. ſecus tn̄ ē in legat. Legata enī oli nō niſi ex teſtamētis valebant ⁊ non ſucceſſorē in vniuerſitate ab inteſtato pōt quis grauare: ſed etiā eū cui aliqd reſtituitur p fideicommiſ. poteſt rogare: vt illō rurſus aliū totum aut pro parte reſtituat: aut etiā aliqd aliud qđ tantūdē valeat.

a ℭ Preterea inteſtatus. Rogare. i codicillis.

b ℭ Reſtituat. idō pōt ab hīs fideicōmiſſum relinq̄re: quoniam ſua ſponte relinquere legitimā hereditatem: videtur non inſtituendo aliū: vt. ff. de iure codi. l. cōficiunt. §. j.

c ℭ Non valeant. Sed quo iure hoc eſt verum? antiquo non: vt. ff. de lega. j. l. j. Item nouo non: vt. C. cō. de lega. l. ij. Dic ergo antiquiori iure locū habere. quod hic dicitur. Vel dic q. d. l. de legat. j. ſm noua iura loquitur ſm que equiparata ſunt legata fideicommiſſis. (1) vt ſupra de lega. ſed non vſq̄.

ℭ Ille qui ab inteſtato bona defuncti ceperit etiam fideicōmiſſarius poteſt grauari de reſtituēdo totā hereditatē vel partē hereditatis. Hoc dicit Angelus aretinus.

ℭ Preterea inteſtatus quoq̄ moriturus poteſt rogare[a] eū ad quē bona ſua vl' legitimo iure: vl' honorario ptinere intelligit: vt hereditatem ſuā totā partēue eius aut rem aliquā: veluti fundum hominē pecunia alicui reſtituat[b] cum alioquin legata: niſi ex teſtamēto nō valeant[c]. Eum quoq̄ cui aliquid reſtituitur: poteſt rogare vt id rurſū alii aut totum: aut partem vel etiam aliquid aliud reſtituat[c].

ℭ Qui primo negauit fideicommiſſū eſſe relictum poſtea conuictus nō poteſt dicere in minꝰ ſolēni volūtate fuiſſe relictū: hoc dicit ſm opinionem Joānis. Vel ſic. quādo teſtator noluit ſolēniter diſponere: ſed in fide heredis committere heres tenet iurare non eē relictū vel ſoluere. Hoc dicit Aretinꝰ. Et hāc opinionē approbāt doctores in. l. finali. C. eodem titulo.

ℭ Et quia prima fideicōmiſſorū cunabula a fide heredū pendent: ⁊ tam nomen q̄ſ ſubſtātiā acceperunt ideo diuus auguſtus ad neceſſitatem iuris ea detraxit[f]. Nuper ⁊ nos eundē principē ſupare contēdētes:

ADDI. (1) Et ideo quāuis directo i codicillis relinqui nō poſſint: vt nota. glo. in dicta l. j. ff. de leg. j. tamen relicta valent: vt fideicommiſſa: nihilo minus habēt effectum legati niſi in libertatibus ⁊ tutelis: dic vt infra de codi. §. non tm̄. Areti.

d ℭ Reſtituat. Etenim inquantum quis honoratur ⁊ onerari poteſt: vt infra titul. j. §. hoc ſolum. Sed nūquid quartam retinebit? Reſpon. vt infra titulo primo. §. hoc ſolum.

e ℭ Et quia. Nomen. Nota nomen conſequens rei: vt ſupra de dona. §. eſt ⁊ aliud.

f ℭ Detraxit. hec iura ſunt ſupra eodem. in principio.

ex[a] facto quod Tribunianus vir excellentiſſimus et queſtõ ſacri palatij ſuggeſſit cõſtitutionẽ[b] fecimus per quã diſpoſuimꝰ ſi teſtator fidei heredis ſui cõmiſit: vt vel hereditatẽ: vel ſpeciale fideicõmiſſuȝ reſtituat: ⁊ neq; ex ſcriptura: neq; ex quinq; teſtiũ numero (q in fideicõmiſſo ltimus[c] eſſe noſcitur) poſſit res manifeſtari: ſȝ vel pauciores q̃ȝ quinq; vel nemo penitꝰ teſtis interuenerit: tũc ſiue pater heredis, ſiue alius quicunq; ſit, qui fidẽ heredis elegerit et ab eo reſtitui aliqd voluerit: ſi heres pfidia tẽtus adimplere fidẽ recuſat negãdo rẽ ita eſſe ſubſecutã: ſi fideicõmiſſarius iuſiurãduȝ ei detulerit (cũ prius ipſe de calũnia iurauerit[d]) neceſſe[e] eum habe-

a ¶ Ex facto. i. ex queſtione de facto.
b ¶ Cõſtitutionẽ. vt. C. de fideicõmiſſ. l. fi.
¶ Et quia prima. Caſus. ¶ Hic incipit quinta pars iſtius tituli: in qua ſic pone caſuȝ. Dñe iã video quid erat olim circa fideicõ. ⁊ quid hodie obtinemus. Unde cũ ſatis manifeſtũ eſt qd de antiquitate tollatur ⁊ in quibus per veſtrã cõſtitutionẽ circa fideicõ. inſiſtere debeamꝰ. Trãſeatur igitur ſi placet ad aliquã aliaȝ materiã. Ad hoc reſpon. Amice adhuc nõ eſt ad aliquã aliam materiã tranſeundũ primo adhuc circa materiã fideicõ. inſiſtẽdũ eſt. nã prima fideicõmiſſ. cunabula a fide heredũ pendebãt: ⁊ tã nomẽ q̃ȝ ſubſtãtiã acceperũt. ⁊ ideo primo diuus Auguſtus: vt ſupra dictuȝ eſt de fideicõmiſſ. ad neceſſitatẽ leg. deduxit. ⁊ laq̃is iuris innodauit. Igitur nos eũdẽ principẽ circa figmenta fideicõmiſſa. nuper ſuperare contẽdẽtes ex quodaȝ facto per Tribunianũ viruȝ excelſum: ſacri palatij queſtorẽ nobis relato: quãdaȝ fecimus cõſtitutionẽ: per quã ſtatuimus: vt ſi quis teſtator heredeȝ ſuum per fideicõ. rogauit: vt vel hereditatẽ vel aliqd ſpeciale fideicõ. alicui inſtituat ⁊ huiuſmodi voluntas teſtatoris neq; ex aliqua ſolẽni ſcriptura neq; per quinq; teſtes qui in codicillis ſufficiũt probari poſſit qui fidẽ heredis ſui elegit. in hoc caſu ſi heres pfidia ductus fidem adimplere recuſauerit negãdo talẽ onus a teſtatore ſibi fuiſſe impoſitum ſi fideicõmiſſarius iuſiurandũ ei detulerit ſacramẽto de calũ. a fideicõ. prius p̃ſtito neceſſe habebit heres vel iuſiurandum ſubire vel fideicõm. ſiue generale ſiue ſpeciale ab eo relictũ fideicõ. ſoluere. ⁊ ita per noſtraȝ conſtitutionem inuenimus ne vltima voluntas teſtatoris fidei heredis ſui commiſſa deperdatur. Sed po. quia ille a quo fideicom. petitur poſtq̃ȝ per ſacramẽtũ aut per teſtes cõuictus fuerit cõfiteatur fideicõ. a ſe relictum ad legis tamen ſubtilitatem decurrat: videlicet allegando ex minus ſolẽni voluntate hoc fuiſſe relictum. Certe in hoc caſu in penam incidit mendacij: et non obſtãte huiuſmodi defenſione ad hoc fideicõ. preſtationem omnino cogẽdus eſt. ⁊ hoc dicunt in quinta ⁊ vltima parte vſq; in finem tituli.

c ¶ Ltimus. No. teſtes. v. in codicillis neceſſarios eẽ: vt. C. de codicil. l. fi. §. fi. ⁊ de fideicõ. l. fi. ibi: ſȝ ſiue quinq; ⁊c. — Codicillis. v. teſtes aſſint.
d ¶ Iurauerit. Nã in oĩ caſu erat olĩ iurãdũ ⁊ ĩ oĩ capĩo: vt. C. de iura. calũ. l. ij. in prĩc. hodie ſufficit ſemel iurare: vt in auc. de his q ingre. ad appel. §. fi.
e ¶ Neceſſe euȝ hẽre: ſȝ nunqd hodie corrigit hoc cũ nulli deferatur iuito: vt C. de iureiu. l. fi. ⁊ l. gñaliter. §. finaliter. ſ. fi. nõ. quia hoc eſt poſterior iuſtiniani: vt C. de fideicõ. l. fi. ⁊ ita eſt iſte ſpecialis caſus in quo quis cõpellitur iurare.

re vł iniurādū ſubire q̄ nihil tale a teſtatore audiuit, vel recuſantē ad fideicōmiſſi vł vniuerſitatis vł ſpecialis ſolutionem coartari[a] ne depereat vltima voluntas teſtōris fidei hēdis cōmiſſa. Eadem[b] obſeruari cēſuimus ⁊ ſi a legatario, vł fideicōmiſſario aliquid ſimiliter relictū ſit. Qđ[c] ſi is a quo relictū dicitur, poſtq̄ʒ negauerat, confiteatur quidem aliquid a ſe relictū eſſe: ſʒ ad legis ſubtilitatē[d] decurrat: omnino ſoluere[e] cogendus eſt.

De ſingulis rebus per fideicommiſſuʒ relictis.

Etiam res ſingularis poteſt per fideicōmiſſum relinqui ⁊ taʒ ab herede q̄ʒ a legatario. hoc dicit Angelus areti.

Poteſt tñ quis etiā ſingulas[f] res per fideicōmiſſuʒ relinquere: veluti fundū: argētū: hoieʒ: veſtē ⁊ pecunia numeratā. Uel ipſuʒ hēdeʒ rogare vt alicui reſtituat: vel[g] legatariū: q̄ʒuiʒ a legatario legari non poſſit[h].

a Coartari. Nota ꝑpter contumaciam nō iurātis eū cōdēnari: vt. C. de iuramento calum. l. ij. §. ſi.

b Eadem. ſcilicet vt compellatur iurare vel ſoluere.

c Quod ſi. dicit q̄ñ cōtumax fuit non iurando: nūc q̄ñ iurauit et per ſacramētū fuit cōfeſſus: vel etiā anteq̄ʒ iuret: ſʒ prius negauerat relictū vt in ſi. huius tit. dicemus ſtatim.

d Subtilitatē. Que ē vt ex quo eſt voluntas nō ſolēnis nō valeant ea que facta ſunt: vt C. de fideicō. l. ſi veritas. ⁊ C. d teſtamē. nō dubiū. §. illud.

e Soluere cogendus eſt: ſʒ quomō coartatur ex nō ſolēni voluntate: ſic ergo ſoluunt inutiliter relicta ſicut ⁊ vtilr qđ eē nō dʒ: vt. C. de fideicō. l. ſi veritas. q̄ eſt cōtra. Sol. qdā dicūt q̄ vbi ſolēniter teſtari voluit ⁊ nō fecit: hʒ locū lex contraria: alđ ſi noluit teſtari ſolēniter hēat locuʒ qđ hic dr̄: vt arg. ff. de iure codicil. l. j. † ſʒ hec falſa eſt: q̄ ⁊ hic de teſtōre loquit qui ſolēniter facit: vt ibi. ſi teſtōre fidei hēdis ſui cōmiſit. Alij vt. H. dicebāt eē diſtinguēdū: an dicat heres nō eſt verū tibi legatū eē: in quo caſu cogitur ꝓbare eē veꝝ ⁊ ſolēne: vt i ꝯrio. eo ſaluo: vt ſi deferatur ſacramentum iuret: vt. s̄. ꝓxi. §. an dicat nō poteſt petere: q̄ eſt minus ſolēne in quo caſu cogitur: vt hic. Sʒ hoc nō valet: q̄ hoc expediret ei negare: qđ eſſe nō debet: vt. ff. d tribu. §. penul. Dic ergo ſm Jo. an. ab initio cōfiteat̄ relictū: ⁊ tūc nō tenet̄ ex non ſolēni volūtate: vt in illa cōtraria † hic aut negauit: ſʒ poſtea fuit per ſacramētū vł p ꝓbatiōes cōuictus vt delato iuramēto cōfiteat̄ relictū: tūc iurare cōpellit̄: vt ita rōne ſui mēdacij teneat̄: vt hic. ⁊ arg. i auč. d triē. ⁊ ſe. §. ſtudiū ⁊. §. ad hoc.

De ſingulis rebus per fideicōmiſſuʒ relictis.

De fideicō. generalibus. s̄. titu. j. dicit nunc de ſpecialibus dicit. Accurſius.

Poteſt tñ. Totus iſte titulus diuidit̄ in tres ptes. Primo ponit de fideicommiſſo pecuniario. Scđo de libertatibus. Tertio p q̄ verba fieri debeant. Scđa ibi (Libertas quoq̄ʒ.) Tertia ibi (Uerba.)

f Singl'as. nō ſolū gnālr: vt. s̄. ti. j.

g Uel legatarium. ſcilicet rogare vt aliquid alicui reſtituat.

h Non poſſit. Antiquo iure inſpe-

† Et h lectura vī ſatis ꝓbari p iſtū tex. quā ſequit̄ Frācis.

Accur. Marc. Sil. et alij doctores. vt refert bartolus i l. ſi. C. e. ⁊ Ang. hic. ſm quaʒ erat practica q̄ heredi ab initio non neganti deferret fideicōmiſſarius iuramētū ſi teſtatoꝝ volens ſolēniter teſtari fidi ſue cōmiſiſſet tale legatū: quo iurāte erit ſecurus: ꝯ recuſantē vo agetur ꝯdictiōe ex iſto. §. † Et q̄uis ēt i iſto mēbro opi nio Jo. ſit cōis tñ Joā. fa. h cā impu-

gnat et ſi in teſtamen to vl' co dicillis fuerit relictū: ⁊ rñdet ad .l. ſi veritas ꝗqñ he res ne gat.lit. ꝯteſta. legatarius hȝ duo remedia vel ꝙ ꝯ ferat in tamentū ⁊ obtiet iſte §.⁊.d.l. ſi.vel ꝙ oneret ſe ꝓbatione.⁊ tūc ſibi iputet: qꝛ dȝ ꝓbare diſpoſitionē ſolēnem:vt ibi. Legari poteſt ⁊ a legatario.

cto: ſed nouo iure aliter eſt. nam pōt a quolibet q cōmodū quocūqȝ mō hȝ legari ⁊ fideicōmitti: vt.C.com.dele. l.j.§.ſi.⁊ hoc ſtatim ſubijcit.
ADDITIO. Dic ſm Joā. fa.ꝙ accipiēdo legatum proprie: forte non pōt legari niſi ab herede: ſȝ fideicōmit.ſic: vt.l.ſi fuerit. §.j.ff.de leg. iij. et qꝺ ibi not. maxime per Bar. ſed qꝛ legatuȝ ⁊ fideicōmiſſuȝ idē ſunt:⁊ facta ſūt hodie ſil'ia ⁊ ſynonyma : ideo illa differentia hodie nō tenet:vt.d.l. j.§. ſi.C. cōmunia de le. ⁊ plene no. p glo.⁊ doc. in l.j.ff. de leg. et ibi dixi.ſ. de leg.§.j. ſȝ ibi Raph. dicit ꝙ iſte tex. nō poteſt loq de iure antiquo cū hic ſit verbū partis : al's poſſit dum dicit legari nō poſſit non anteȝ dic̄ legari nō poterat ⁊c̄. dic vt per eum. Angelus aretinus.

¶ Non tm̄ res teſtatoris: ſed etiā heredis aut cuiuſlibet alterius p fideicommiſſuȝ relinqui pōt. Et legatarius de re ſibi legata vl' ſua vel aliena alteri reſtituenda poteſt grauari:dūmodo nō plus oneret q̄ȝ honoratur. Et qñ res aliena legatur vl' ipſa vl' eius eſtimatio preſtanda eſt. Aretin⁹.

¶ Poteſt autē nō ſolum proprias res teſtator per fideicōmiſſum relinq̄re: ſȝ ⁊ heredis: aut legatarij:aut fideicōmiſſarij : aut cuiuſlibet alterius [a] Jtaqȝ ⁊ legatarius ⁊ fideicōmiſſari⁹ nō ſolū de ea re rogari poteſt vt eaȝ alicui reſtituat q̄ ei relicta ſit ſed etiaȝ de alia ſiue ipſius [b] ſiue aliena ſit. Hoc ſolū obſeruādū eſt ne plus quiſqȝ rogetur alicui reſtituere q̄ȝ ipſe ex teſtamēto cepit. Naȝ qꝺ amplius eſt inutiliter [c] relinquitur. Cū aūt aliena res p fideicōmiſſuȝ relinquitur neceſſe eſt ei qui rogatus eſt aut ipſaȝ redimere ⁊ p̄ſtare aut eſtimationem eius ſoluere.

¶ Etiā libertas ſeruo p fideicōmiſſum pōt relinq : ⁊ nō tm̄ ſeruo ꝓprio: ſȝ etiā alieno vt qñ poterit ematur ⁊ manumittatur. h.d. Areti.

¶ Libertas quoqȝ ſeruo p fideicōmiſſuȝ dari pōt : vt hȝs eū roget manumittere vl' legatari⁹ vl' fideicommiſſarius. Nec intereſt vtrū ō ſuo ꝓprio huo teſtōr roget an de eo qui

a ¶ Poteſt autem. Alterius. refert tamen an leget rem extranei: an heredis primo caſu diſtinguitur an ſciuerint alienā vel credidit ſuā. ſcꝫo non: vt.ſ. de lega.§.ꝙ autem. ⁊.ff.de lega. ij.l.vnum ex familia.§.ſi rem.

b ¶ Ipſius. Scilicet legatarij.

c ¶ Inutiliter. facit.ff. de legatis.j. plane.l.ij.§.ſi.⁊.l.vidēdū. ⁊.ff.de leg. iij.l.j.§. ſciēdū. ⁊.l.iij.§. iulianus.⁊.l. ſi legatari⁹. Sed cōtra in d.l. plane.§. ſi cui. Sȝ ibi ſtetit p legatarium quominus meliorē accepit vl' melior vī eē quem elegerit:lȝ deterioreȝ elegerit: vt argumentum.j. de ac. §. preterea. Item argumentum. cōtra.ff. de legatis ſecūdo imperator.§. j. ibi Enimuero ⁊c̄. Sȝ hoc quod hic dicitur intellige quādo in quātitate legaꝛ alicui et in quātitate oneratur. ibi aūt qñ quātitas datur: ⁊ i ſpecie grauaꝛ : quo caſu tm̄ videꝛ eſtimaſſe ſpecieȝ ſuam legatarius accipiendo quantitatem:vt ex eadē.l.colligiꝛ. † Itē cōtra.ff.ad.l. falcidiā.ſed ⁊ ſi nō ſeruus. in ꝑn. Sed ⁊ ibi eodeȝ mō rñde : qꝛ quātitas erat legata:⁊ onus erat poſitū in faciēdo. Sed cum

† Et h qñ ſpēs erat ſua Si po

aliena pcedit tert. §. Ubi aūt relinqͭ ſpēs ſi ſimplr grauet ꝫ locū iſte tex tꝰ ſi aliē natiue: pcedit textꝰ in d. §. ſi cui.

Sed cū quātitas legatur ⁊ in quātitate grauat: ſicut hic loqtur nunqd quartā iure falcidie pōt oneratus retinere ſiue ſit legatarius ſiue fideicōmiſſarius qui ſit grauatus. Quidā dicunt ꝙ ſic. vt arg. ff. ad. l. fal. pena. §. ſi. Nos ↄtra vt in eo. ti. l. lex falcidia ſi interueniat §. nūqꝫ. ⁊ de vulg. ſubſti. coheredi. §. cum filie.

ADDitio. De quo dic vt per glo. i d. §. nūqꝫ. ⁊ i. l. j. §. dnīqꝫ. ⁊ ibi bar to. ff. ad trebellianū: ⁊ per Ange. ꝑ notabiliter.

a ℭ Liber tas. Extranei. lꝫ etiam crediderit ſuum. vt. ff. de fideicō. liberta. paulus. j. reſpon. ⁊ l. alieno. i pn. Sed in pecuniario legato diſtinguitur ſciuerit vł ignorauerit rē alienā vt. s. de leg. §. quod autem. ⁊. §. non ſolum. Accurſius florentinus.

b ℭ Non vendat. vel etiam ſi vēdat vltra iuſtū ꝑcium vendere vult. nam tunc perinde eſt acſi nō vendat. vt. ff. de legatis. iij. non dubium. §. finali.

c ℭ Si modo. interpoſitio eſt.

d ℭ Niſi. ſi enim aliqd ēt modicuꝫ relinqtur alicui vt vendat: ⁊ ille legatū accepit: cōpellitur vendere. vt hic. ⁊. C. de fideicō. lib. deberi. ⁊. l. ſi te donataꝫ. ⁊. C. ad. l. falci. ſi ea cuius filiū.

ipſius heredis aut legatarij vel etiam extraneiª ſit. Jtaqꝫ ⁊ alienus ſeruus redimi ⁊ māumitti dꝫ. Qꝫ ſi dn̄s eum nō vendatᵇ (ſi modo ᶜ nihilᵈ ex iudicio eiꝰ qui reliquit liberta tē recepit ᵉ) non ſtatim extinguit fidei cōmiſſaria libertas ſed differt ᶠ: qꝫ poſſit tpe pcedēte vbi cūqꝫ occaſio ſui redimendi fuerit preſtari libertas.

ℭ Manumiſſus p fideicōmiſſum efficit libertus manumittētis ⁊ nō teſtatoris. Manumiſſus vo directo dicit orcinus: ⁊ eſt libertus teſtatōis. Jn q̄ duo tempora ſunt conſiderāda. Et directo manumiſſus dꝫ: qui vodē teſtō ſine aliq̄ medio ſuſcepit libertateꝫ. b. d. Aretinꝰ.

ℭ Qui autem ex fideicōmiſſi cā manumittit: non teſtatoris ſit libertus ēt ſi teſtatoris ſuus ſit: ſed eius qui manumittit ᵍ. At is q directo teſtamēto liber eſſe iubet: ipſiꝰ teſtatoris libertus ſit qui etiā orcinusʰ appellatur. ℭ Nec alius vllus directo ex teſtamēto libertatē habere poteſt qꝫ qui vtroqꝫ tēpore teſtatoris fuerit: ⁊ quo faceret teſtm̄ ⁊ quo moreretur. ℭ Directa autem libertas tūc dari videt: cum nō ab alio ſeruum manumitti rogat: ſed velut ex ſuo ⁱ teſtamēto ᵏ li-

e ℭ Recepit. ſ. dominus iſtius.

f ℭ Differtur. qꝺ differt non auffert. ſic. ff. de iudi. cum furioſis. Arg. contra. C. de inoffi. teſtā. ſcimus. §. ſi. ⁊. ff. de vſufruc. ſi vſufructꝰ. † Jtē nota ꝙ iſpliciter qꝺ eūt nūc pōt. ſic ff. de iuriſdi. om. iu. ſi idē §. ſi. ⁊. ff. de adimen. leg.

Quod ſi fert nō aufert. Iſto ꝺ dic ut cardo dic vt p Bar. in l. inter ſtipulā tē. §. ſacramenta. ff. de ꝟborūꝫ oblig.

g ℭ Quidā. Eius q mānumittit. i. heredis vel legatarij: vł fideicōmiſ. C. de fideicom. lib. l. hiſ quibus.

h ℭ Orcinꝰ ſic dictus ab orco. i. mānumiſſus ab eo qui tēdit ad orcū. i. īfernū: ⁊ ab orchos qꝺ ē rectū vn̄ orcinꝰ. i. directe mānumiſſus: vł ab orce qꝺ ē capio. nā ⁊ ide archiorcꝰ: qꝫ mł'ta capiūt mānumiſſi i teſtō i q̄ mł'ta ſiunt.

Orcinꝰ qs ⁊ vn̄ dicit.

i ℭ Ex ſuo. non expectata manumiſſione ab alio facienda.

k ℭ Teſtō. vł ēt codicillis teſtō cō-

7

firmatis. vt. ff. de ma. teſt. libertas.

a ¶ Competere. que competit here‑ditate adita etiam ab vno ex pluribus heredibus. vt. ff. de mann. teſtamē. l. teſtamento. §. teſtamento.

codicillorum. Scd'o qn̄ codicilli teſtō cō firmati valent. Tertio an hereditas directo poſſit dari vel adimi in codi‑cillis. Quarto an qs poſſit facere plu‑res codicillos. Secūda ibi (Nō tn̄.) Tertia ibi: (Codicil‑lis.) Quarta ibi (Codi‑cillos).

b ¶ Quaſi. Maxime. id hoc dicit: qr quibuſcūqz verbis relin qui poſſunt. vt. ſ. de leg. in prin. ſiue directis ſiue precarijs. vt C. cō. de leg. omne verbū. ꝛ facit. ff. ad trebel. l. ſce‑uola.

ADDitio. Et hoc verum: ſi verba im‑portent diſ‑poſitionem. Itez fideicō miſſum: vel ad hoc extē di poſſint ex cōiectura ta mente teſta toris nō al's. vt. l. pā filio. ff. de leg. iij.

bertatem ei compe tere[a] vult.

¶ Siue preceptiuis ſiue rogatiuis verbis fideicōmiſſum fiat valet. Aretinus.

¶ Uerba āt fidei‑cōmiſſorum hec ma‑xime[b] in vſu habē‑tur: peto: rogo: vo‑lo: mando: fidei tue cōmitto: que ꝑinde ſingula firma ſunt: atqz ſi oīa in vnū cō geſta eſſent.

¶ De codicillis.

¶ Olim codicilli nō erāt in vſu. Uo‑die vō eorum vſus

eſt vtilis ꝛ neceſſa‑rius. Et illus primus robur diuus augu‑ſtus de prudentū cō ſilio attribuit. Are.

Nte au‑guſti tpa cō ſtat co dicillo rum ius in vſu non fuiſſe. Sed primus lucius lentulus (ex cuius perſona etiā fideicōmiſſa eē ce‑perunt) codicillos introduxit; nam cū decederet in africa, ſcripſit codicillos,

¶ Codicil‑lis autē. ca ſus. ¶ Po‑ne igit' ſic ca ſum in pria parte. Dñe id video qr vultis tra‑ctare de co‑dicillis dica tis igit' mihi ſi placet quā do prio ius codicillorum i vſu eſſe ce‑perit ꝛ quis primo itro‑durit codi‑cillos: Ad h' rn̄. Amice: ius codicil‑

¶ De codicillis. ¶ Quia teſtamē‑ta ꝛ eorum accidētia dicta ſunt nunc de codicillis. i. de paruula. vel de minima ſcripture volūtate. Nā id codicilli di‑cunt': qr i breuiori cartula vel codice qm̄ teſtm̄ fiebant ꝛ ſolū in eis quedaz fideicōmiſſa relinqbant': ꝛ tales ſunt ad teſtm̄ qualis eſt ſcapha ad nauez. Sed nunqd ſm̄ hoc pſit fieri ſine ſcri‑ptura: Quidā dicunt qr non. Sed tn̄ dico etiā ſine ſcriptura hodie fieri poſ ſe: lz forte oliz in ſcriptis fieret. vt. C. de bo. li. l. ſi. i ꝑn. Accur.

Continuatio Codicillis ſine ſcriptura fieri poſſūt.

Diuiſio

Nte auguſti. ¶ Iſte ti‑tulus diuiditur i quatuor partes. Primo quomodo fuerat introductus vſus

lorum tpibus diui auguſti primo in vſu eſſe cepit. nā certū eſt ante auguſti tē pora ius codicillorum in vſu fuiſſe: ſed primo lucius lentulus ex cuius pſona etiā fideicō. ſumpſerūt originē codicil los introdurit. Nā cū ꝑdictus lucius lentulus in africa diē extremā claude ret quoſdā ſcripſit codicillos in teſtō ſuo ꝯfirmatos qbus rogauit auguſtū per fideicō. vt aliqd faceret: ꝛ cū diu' augu. volūtatē ſuā in codicillis ꝯtētā ipleuiſſet: poſtea ceteri auc. ꝑncipis ſecuti fideicō. ꝑſtabāt: ꝛ filia eiuſdem lentuli legata in codicillis pāi ſui ꝯtē ta ſoluit: ad quorum ꝑſtationē diu' aug. iuriſprudentes ꝯuocauit: iter qs erat trebatius cuius tunc auctoritas maxi ma habebatur: ꝛ ab ijſdem iuriſcon.

queſiuit an vſus codicillorum recipe- re poſſet: ꝛ an diſſoluti eſſent codicil- li iuri nõ rationi: ꝛ dicit trebatiuz re ſpondiſſe auguſto vtiliſſimũ ꝛ neceſ- ſariũ fore vſum codicillorum ꝛ maxi- me ꝓpter lõ

firmatio precedit ſuã cõfirmabilẽ. fa- cit ſm Bal. ꝛ Saly. in. d. l. ſiue in ini- tio. C. eo. ti. ꝙ epiſcopus põt cõfirma re electionẽ fiendaꝫ per patronos ec- cleſie anteq̃ ſiat: qđ no. vide. l. cũ an- tea. C. de ar- bi. an quis poſſit appro bare laudũ anteq̃ ꝓfe- rat: ꝛ ſic an primo quis poſſit appro bare ꝛ cõfir- mare electio nẽ anteq̃ fa cta fuerit. Ange. areti.

gas ꝛ ma- gnas pegri- nationes q̃ apud vete- res fuiſſent: vt ſi q̃s teſtm̃ ſolẽne ꝓpter impotentiaꝫ facti facere nõ poſſet: fa cere ſaltẽ co dicillos qui bus vltimã volũtatẽ de- clararet: vñ poſt illa tpa cũ etiam la- beo iuriſcõ. codicillos fe ciſſet: iaꝫ ne mini dubiuꝫ erat quin co dicilli iure optimo ad- mitterent.

teſtamento ꝯfirma tos[a]: qbus ab augu ſto[b] petijt p fideicõ miſſum, vt faceret aliquid. Et cũ diuus auguſtuꝫ voluntatẽ eius ĩpleſſet: dein- ceps reliqui eius[c] auctoritatẽ ſecuti fi deicommiſſa preſta bant. Et filia lentuli, legata que iure non debebat[d] ſolui. Di- citur autez auguſtũ cõuocaſſe ſapiẽtes viros: iter quoꝫ tre batiũ quoq;: cuius tunc auctoritas ma xia erat: ꝛ q̃ſiſſe an

poſſet recipi hoc: nec abſonãs a iuris rõ- ne codicillorum vſus eet: ꝛ trebatiũ ſua- ſiſſe Auguſto ꝙ di- ceret vtiliſſimum ꝛ neceſſariũ hoc ciui- bus eſſe ꝓpter ma- gnas ꝛ lõgas pere- grinationes q̃ apud veteres fuiſſent: vbi ſi quis teſtm̃ facere non poſſet: tamẽ codi- cillos poſſet. Poſt que tpa cũ ꝛ labeo codicillos feciſſet iã nemini dubiũ erat qn codicilli iure optio admitteret.

b Auguſto. cui aliqd reliq̃bat. c Ei⁹. ſcꝫ auguſti. d Nõ de bebat: q2 le- gata nõ de- bebant niſi ex teſtõ iure antiquo: vt dixim⁹. ſ. ti. ij. §. pterea.

Codi- cilli fi- unt p⁹ teſtm̃.

a Cõfirmatos. hic no. ꝙ quatuor modis codicilli conficiunt: aut enim in futurũ ꝯfirmant veluti teſtamẽto prius facto. in quo dictuꝫ eſt: qcquid dixero in codicillis valere volo: ꝛ po ſtea codicilli facti ſunt. Aut in pteri- tũ veluti codicilli prius facti teſtamẽ to fctõ poſtea ꝯfirmati ſunt: ꝛ hi duo caſus ſunt. C. e. ſiue in initio. (j) Ter tio fiunt cũ teſtamento: veluti cuꝫ te ſtator qui teſtm̃ ĩplere nequerit addi derit. vt viꝫ codicillorum haberet. vt. C. eo. l. fi. §. illo plane: ibi niſi id ille ꝛc. Quarto ſine teſtamento. ſ. ab inteſta to. vt. ff. e. conficiuntur. ꝛ. j. eo. §. non tm̃. ꝛ. C. eo. nõ idcirco. hic autem ſue runt cõfirmati vel ante vel poſt.

Codi- cilli fi- unt aꝫ teſtm̃.

ADDITIO (j) Nota ꝙ aliq̃ſi con

e Nõ poſſet pp ĩpotẽtiaꝫ facti: vt q2 nõ hꝫ tot teſtes qui teſtõ ꝯficiendo ſufficiant: ſecus ſi ꝓpter ĩpotentiã iu ris. vt. ff. codẽ. l. diuus. §. codicillos q̃ eſt cõtra. Et probatur hec ſolutio. ff. codeꝫ. conficiuntur. §. codicilli.

Non autẽ. Caſus. hic ĩcipit ſe cũda pars in qua pono ca. Dñe vidi- mus ꝙ primo lucius lẽtulus fecit co- dicillos teſtamento ſuo confirmatos nunqd igitur reqrit de neceſſitate ꝙ fiat teſtamen. ad hoc ꝙ poſſint valere codicilli. Et reſpond. ꝙ non. Nam non tm̃ facto teſtamento poteſt quis codicillos facere: ſed etiam inteſta- tus decedens codicillos facere po- teſt. ꝛ in eis fideicommiſſ. relinque- re. Papinianus tamen ait codicillos

¶ Etiã ab inteſtato codicilli fieri poſſunt. Sed qñ ante teſtm̃ fiebant nõ aliter valebãt niſi erãt in teſtõ confirmati. Hodie võ ſemp videnť cõfirmati. An[illegible]

¶ Non tm̃ aũt teſtamento facto pot[illegible] qs codic[illegible] ſed ⁊ inteſtatus qs decedens fideicõmittere codicillis põt. Sed cũ ante teſtm̃ [illegible] codicilli facti erant papinian' ait nõ aliter vires habere qȝ ſi ſpali poſtea volũtate cõfirmenť [a]. Sȝ divi fratres ſeverus ⁊ antonin' reſcripſerũt ex his codicillis q teſtm̃ pcedunt poſſe fideicõmiſſuȝ peti: ſi appareat eum qui teſtm̃ fecit a voluntate quam in codicillis expreſſerat: non receſſiſſe.

¶ In codicillis hereditas directo dari vel adimi nõ põt: nec ꝯditio iſtitutioni apponi nec ſubſtitutio fieri: ſed p fideiconmiſſuȝ ſic. Angelus aretinus.

¶ Codicillis ãt hẽditas neqȝ dari [b]: neqȝ

ante teſtm̃ factos non aliter iuris neceſſitatẽ hře: niſi poſtea ſpeciali volũtate teſtatoris. ⁊ in teſtõ ꝯfirmentur. Sed divus ſever' ⁊ antoninus reſcripſerũt ex codicillis ante teſtm̃ factis poſtea cum effectu fidei cõmiſſi peti. lȝ i teſtõ ſubſecuto ñ fuerit expſſe cõfirmati: ſi tñ appareat teſtatorez qui poſt factos codicillos fecit teſtamentũ a volũtate i codicil. expreſſa non receſſiſſe: ⁊ ita nõ eſt neceſſaria ſpecialis cõfirmatio: ſȝ ſufficit ſi nõ appareat ꝯ cõtraria volũtate teſtõris a ¶ Nõ tm̃ Confirmenť. ſ. expſſuȝ vel etiã ſi q̃ indicio retineat pma volũtas. vt. ff. cod. añ teſt i tabulas. Sȝ Jo. ꝫ. nã ſiue ante ſiue poſt fiant ſemp videnť ꝯfirmati vt h dr ſtati. ⁊. ff. codem. ſiqs cum. §. finali. ⁊. l. ab inteſtato. Accurſius.

ADDITIO. In hoc tñ remãet hodie drĩa ſm Joan. fa. qr qñ expreſſe cõfirmanť valent: qr ibi ꝯtinenť directo ac ſi teſtõ dati eẽnt: ſec' ſi tacite. l. libtates. ff. ꝯ mãu. teſt. ⁊ ꝯ teſta. tute. l. ij. q̃uis glo. ibi notet contrarium.

¶ Codicillis ãt here. Caſus. ¶ Hic incipit tertia particula in qua ſic po. ca. Dñe iã video ꝙ codicilli añ teſta. ⁊ poſt teſtm̃ fieri poſſunt ⁊ ab inteſtato: ſed nunqd eãdẽ poteſtatẽ hñt codicilli quã ⁊ teſtm̃? Ad hoc rñ. ꝙ non ſimo codicilli in multis differunt a teſtamẽto. Hereditas enĩȝ in codicillis nec directa dari nec adimi põt: ⁊ hoc ideo ſtatutũ eſt ne ius teſtatoꝝ ⁊ codicilloꝝ ꝯfũdatur vnde nec exhẽdatio directe i codicil. ſcribi pt: ſȝ oĩa ſupradicta i teſtamento fieri poſſũt: ſed lȝ in codicillis hereditas directe dari non poſſit: i illis tñ fideicõ. iure relinq pt. Itẽ nec conditio heredi iſtituto in codicillis adiici põt: nec ẽt ſbſtitutio directe fieri. Et nõ ſoluȝ i pdictis differunt codicilli a teſtõ: ſȝ ẽt i aliĩs: nã plures codicillos qs faceř poteſt ita vt oẽs valeant: ⁊ nullã ſolẽnitatẽ ordinationis hoꝝ deſiderẽt: lȝ ſecus ſit in teſtamento. ⁊ hec dicunť in tertia ⁊ vltima parte vſqȝ in fine tituli.

b ¶ Codicillis autem. Neqȝ dari. directo: ſed per fideicõmiſſum ſiue ab eo quem prius fecerat heredem: ſiue a legitimis bene poteſt reliqui. vt. ff. codem. l. ij. §. finali. ⁊. C. codem hereditatem. ⁊ infra proximo. §.

ADDITIO. Et aſſignat gl. in. d. l. hereditatem: rationem differentie: qr non tãtũ auferť per fideicõmiſſum: ſicut directe auferťur: vel dic ſm So ly. aliqua virtus attribuitur vni que

adimi pōt: ne confundat[a] ius teſtamentorum codicillorum: et iō nec exheredatio ſcribi[b]. Directo autē hereditas codicillis: neqz dari: neqz adimi pōt. Nā per fideicommiſſuz hereditas codicillis iur relinquit[c]. Nec conditione heredi inſtituto[d] codicillis adycere[e]: neqz ſubſtituer directo[f] quis poteſt.

¶ Plures codicillos vnus facer pōt: ōes habentes effectum: ſecus in pluribus teſtis. Areti.

¶ Codicillos autē etiaz plures[g] quis facere poteſt: et nullam[h] ſolēnitatē ordinationis deſiderant.

¶ Liber tertius.

¶ De hereditatibus[i] que ab inteſtato deferuntur.

¶ Inteſtatus dicitur qs decedere pluribus modis: q hic deſcribuntur. Angelus aretinus.

non attribuitur alteri. vt.l.ſi.C.eod. maiorem vim teſtamenta ꝙ codicilli habent: propter maiorem ſolēnitatez in eis requiſitam. Angelus.

a ¶ Ne confundatur. Id eſt ne iſte due voluntates ſic miſceantur: vt vna ab altera diſcerni ſi poſſit: naz ſi idem ſignificarēt quaſ diuerſa nomina darentur. vt.C. eodez.ſi idē.

b ¶ Scribi. Scilicet vt de iure valeat.

c ¶ Relinquitur. Sed qua actione hec hereditas: vel etiā alia in codicillis relicta petētur. Reſpon. quidam conditione ex.l. vt.ff. de condi. ex lege.l.prima. Uel dic vtili actione ex teſtamento: cum ad iſtar teſtamenti codicilli ſint inuenti. vt.ff.eodem. lege ſecunda. §.primo.

d ¶ Inſtitutio. Scilicet in teſtō.

e ¶ Adycere. Et cui conditioni adiecte neceſſe parere non habet: ſed in eius conditionis defectum de ademptione hereditatis cogitaſſe videtur. vt.ff.de conditio.inſtitu.l.penul.in fine.(1) Sed forte in vanuz cogitauit: vt ibi dixit.

ADDITIO(1). Idem econtrario: quia conditio appoſita in teſtamento non poteſt in codicillis remoueri: quia tunc pure hereditaria dari videtur contra iſtum textum niſi forſan ob fauorem liberorum per not.in.l.

blasi.ff.eodem.clauſula tamen derogatoria appoſita in teſtamēto poteſt in codicillis reuocari. vt per Ange.h.

f ¶ Directo. ſi tamen ſubſtituerit vl detur rogaſſe per fideicommiſſum vt reſtituat. vt ff.ad trebellianuz.l.ſceuola.

g ¶ Codicillos. Plures. Ut etiā ōes valeāt: niſi cōtrariā cōtineāt voluntatem.vt C.eo.cū proponas l. aliud in teſtis: vt.ſ.q. mo. teſtā īfirmētur.§. poſteriore.et facit ff.eo.diuus. §.primo.

h ¶ Et nullā.ſ. de illis quatuor q̄ i teſtamēto deſiderant: vel ſeptem teſtium vel ſigillorum: vel ꝙ ſua manu ſubſcribuntur. Uel ꝙ ſubſcribant teſtes. vt ſupra de teſtamen. §.1. Sed quedam ſolēnitates.arg.hic deſiderātur: vt ſunt quinqz teſtes: vt diximus.ſ̄.titu.ij.§.finali.

i ¶ De hereditatibus que ab inteſtato deferuntur.ff. Iſta rubrica ſic cōtinuat. Dictū eſt ſupra de hereditatibus q̄ teſtō facto deferunt. Nūc ſeqt videre de hereditatibus q̄ ab iteſtato deferunt. Uñ dicit hic Accur.flor. Hec rubrica eſt generalis ad omnes ſequētes titulos vſqz ad titulū de bonorum poſſeſſione: vbi mixtim tractabit ex teſtamēto et ab inteſtato: ſed text[9] huius tituli loqtur tm̄ de ſuis heredib[9]. ſic et al's.ff.ſi cer.pe.et ꝺ reb[9]credi. vbi tractat ꝺ mutuo i ſpē tm̄. Accur.

Continuatio.

Aliquā rubri. ē gñalior textu.

? 3

Diuiſio

Inteſtatus. ¶ Tot⁹ iſte titulus diuidit i quatuor partes principales. Primo ponit quis dicit decedere inteſtatus. Secūdo q prima cā eſt liberorū: ⁊ qui ſunt liberi ⁊ ſui. Tertio de emācipatis quō admittant: et de adoptiuis Quarto ponit aliquas ſuas correctiones. Secūda ibi (Inteſtatorum autem.) Tertia ibi (Emancipati autem.) Quarta ibi (Sed ea oia.) Angelus aretinus. ¶ Inteſtatus. Caſus. ¶ Pone igit ſic caſum in prima parte. Dn̄e iam video q vos vultis tractare de hereditatibus que deferuntur ab inteſtato pro deo ſi placet vobis dicatis mihi quis intelligitur decedere inteſtat⁹: Ad hoc reſpon. Inteſtatus decedere intelligitur ille qui aut nullo modo fecit teſtamentū: aut de facto quidez fecit teſtamentum: nō tamen de iure: vtpote qꝛ iuris ſolēnitate caruit: vel teſtamenti factionē non habuit: aut teſtamentū: quod iure fecerat arrogatione ruptum fuit: vel capitis diminu. irrituz factum eſt: aut ſi ex teſtamento ſolēniter facto nullus extiterit. Omnibus enim his modis intelligitur inteſtatus decedere.

Inteſtatus decedit: qui autem omnino teſtm̄ nō fec[a]: aut non iure fecit[b]: aut id quod fecerat ruptū[c] irritumue[d] factū ē: aut ſi ex eo ne

a ¶ Non fecit. Uel quia nō vult: vel quia nō poteſt: vt pupillus furioſus: lꝫ hi ī proprie inteſtati dicuntur eſſe: qꝛ ⁊ ſi vellent teſtari non poſſunt. vt. ff. co. l. de ſuis ⁊ legi. l. j. in principio. — Teſtari aliq nolūt: aliq nō poſſūt.

ADDitio. Quod nota ſm Joā. fa. cōtra eos qui vendicant ſibi bona inteſtatorum ex conſuetudine: vel preferunt ex ſtatuto: de quo ⁊ an facto teſtamento: ⁊ an poſtea rupto habeat locū dictum ſtatutum q ab inteſtato ꝑferant agnati ⁊c̄. Uid late p An. h.

b ¶ Non iure fecit. Quia caruit ſolēnitate animi teſtium: vel non habuit teſtamenti factionem ⁊ fecit.

c ¶ Ruptum. Arrogatione vel agnatione poſthumi: vt ſupra qui. mo. teſta. infir. j. reſponſo. Et nota q nō eſt per oia idē qn̄ rūpitur ac ſi nulluz factum eſſet: ſi tn̄ fecit codicillos: cū primo caſu. ſ. qn̄ rumpit legatum: vt ex codicillis nō valeat. vt. C. de codicil. l. j. Secundo ſic: vt ſupra de fideicom. here. §. preterea. ⁊. ff. de iure codicil. ſi qui tamen. in ſi. j. reſpon. ⁊ in. l. ab inteſtato: ⁊ ſupra titu. j. §. non tantum. — Teſtm̄ per duo rūpit.

d ¶ Irritumue. Ut per capitis diminutionē teſtatoris. vt ſupra qui. mod.

mo his extiterit[a]. ¶ Hereditas inteſtati prio ptinet ad ſuum herede. Et ille dicit ſuus heres qui eſt in poteſtate defuncti tpe morti eius: ſiue fuerit de liberis naturalibus ꝛ legitimis ſiue de legitimis tm̄. Angelus aretinus.

¶ Inteſtatorū aūt hereditates ex lege duodecim tabularum primū ad ſuos heredes pertinent. Sui autez heredes

teſtamen. infr. §. non tamē. ꝛ facit. ff. de verbo. ſignificatio. inteſtatus.

a ¶ Extiterit. Sūt ꝛ alij duo modi: vt per q̄relā vel ꝯtabulas teſtamento reſciſſo: vt. C. ꝺ col. vt liberis. Accur.

ADDitio.

Hoc verū ſi ſit mota ante aditā hereditatez: ſecus ſi poſt: q2 pretor nō poteſt facere deſinere quē eſſe heredez §. quos aūt: infra de bo. poſſeſ. Ang.

¶ Inteſtatorum. Caſus. ¶ Hic incipit ſecunda particula: in qua ſic pone caſum. Domine iam video quis intelligitur decedere inteſtatus: dicatis modo mihi ſi placet ad quos inteſtatoꝝ hereditas pertinet: Ad h̄ reſpon. Amice: hereditas inteſtatoꝝ ex lege duodecim tabularum primo pertinet ad ſuos heredes.

¶ Si antē heredes. Caſus. ¶ Hic incipit tertia particula: in qua ſic pone caſum. Domine vos dixiſtis mihi q̄ hereditas inteſtatoruȝ pertinet ad ſuos heredes: dicatis mihi ſi placet qui intelligunt ſui heredes: Ad hoc reſpon. Amice ſui heredes intelligunt qui in poteſtate morientis ſunt de cuius hereditate tractat: veluti filius filia nepos ꝛ neptis: ꝛ deſcendētes ex filio pronepos ꝛ proneptis: ꝛ per maſculinam lineaȝ directo deſcendētes: nec intereſt quo ad hoc vt ſi heredes cēſeant vtrū ſint naturales liberi: an adoptiui: nā adoptiui liberi tempore mortis in poteſtate exiſtentes ſui heredes intelligunt: ꝛ non ſolū ſupradicti: ex binis matrimonijs exiſtētes p̄creati dicunt ſui heredes: ſed etiaȝ neceſſe eſt eos inter ſuos heredes connumerari qui ab inteſtato non erant in poteſtate parentū: vtpote naturales

qui non ſunt ex legitimo matrimonio geniti: ꝛ poſtea tn̄ a parentibus naturalibus curijs dati ſunt: ꝛ ita poteſtati patris redditi. Vt enī bñficio diualium conſtitutionū que ſemper filijs naturalibus poſite ſūt intra ſuoꝝ heredum naniſcunt. Nec ſolū ſupradicti iter ſuos heredes conſtituunt: ſed etiam illi q̄s noſtra cōſtitutione ſtatuimus: vt ſi quis aliquā mulierem in ſuo cōtubernio copulauerit: non tamen ab initio affectione maritali eā habuerit: erat tamen talis cum qua poterat habere legitimum coniugium ſi ex ea prolem p̄creauerit: ꝛ poſtea maritali affectione interueniente cū eadem muliere inſtrumenta dotalia confecerit ꝛ filios ꝛ filias ex eadem habuerit ſtatuim9: dico non ſolū poſteriores liberos .ſ. poſt matrimoniū cōtractū editos legitimos ꝛ in poteſtate patris eſſe: ſed etiam priores. vȝ. ante matrimonium editos: ꝛ hoc merito ſtatuimus. nam iſti liberi ante matrimoniū nati occaſionē legitimi nois etiā alijs poſt matrimoniuȝ natis preſtiterunt: ratione enim affectionis: quā pater ad proleȝ primo p̄creatā habuit: ꝛ q2 matrē eorum habuit in prole fecūdaȝ: ideo eā ſibi maritali affectione copulauit: ꝛ h̄ obtinere cenſuimus: non ſi poſt dotalia inſtrumenta confecta liberi nati fuerint ꝛ extiterint: ſed etiam ſi nulli poſt matrimoniuȝ fuerint nati: vel etiam ſi aliqui fuerint nati: ſed poſtea mortui. In omni enī euētu cēſuimus liberos ante matrimoniuȝ natos maritali affectione ſm̄ tenorem nr̄e ꝯſtitutiōis poſtea ſubſecute legitimos eē ꝛ iura ſuoꝝ heredū in oīb9 habere.

exiſtimãtur (vt ſupra diximus [a]:) qui in poteſtate moriẽtis fuerint [b]: veluti filius filiaue: nepos neptiſue ex filio: pronepos proneptiſue ex nepote: ex filio nato [c] prognatus [d] prognataue. Nec intereſt vtrũ naturales [e] ſint liberi: an adoptiui [f].

¶ Liberi legitimati: ſiue per oblationẽ curie: ſiue per ſubſequẽs matrimoniũ: de numero ſuorum heredũ ſunt cenſendi. Angelus aretinus.

¶ Quibus [g] cõnumerari neceſſe eſt: etiam eos qui ex legitimis quidem nuptijs: vel matrimonijs non ſunt progeniti curijs [h] tamen ciuitatum dati: ſecundum diualium [i] conſtitutionẽ que ſuper his poſite ſunt tenorem heredum ſuorum iura nanciſcuntur.

¶ Necnõ [k] eos quos noſtre amplexe ſũt cõſtitutiones [l]: per quas iuſſimus: vt ſi quis mulierem in ſuo cõtubernio copulauerit: non ab initio affectiõe maritali: eã tamen cum qua poterat habere cõiugium: et ex ea liberos ſuſtulerit [m] po-

a ¶ Supra diximus. Supra de heredũ qualitate et differentia. §. ſui.

b ¶ Fuerint. Itẽ aliud eſt neceſſe vt nemo eos precedat: vt ibidem dicit. vt. s. de heredum qualitate et differentia. §. ſui.

c ¶ Ex filio nato. Aliud ſi ex filia. vt s. de patria poteſtate. §. filius.

d ¶ Prognatus. Id eſt procul a me natus: quia in quarto gradu eſt mihi qui vocatur abnepos. vt infra de gradibus. §. iiij. Vel dic cõpoſitũ ponitur pro ſimplici i. natum vel natã: et ſic pone pro nepote predicto. Vel dic melius loquitur de omnibus deſcendentibus vlterioribus: et ideo dic prognatus: quia vſque in infinitum ſuccedunt: vt in aucten. de heredi. ab inteſta. §. j. et ſic proprie ponitur prognatus. i. procul natus.

Prognatus et abnepos: idem.

e ¶ Naturales. Id eſt et legitimi.

f ¶ An adoptiui. Quoad hoc: vt ſui dicantur. (i) niſi emãcipati fuerint: tunc enim intereſt cũ naturales emancipati iure pretorio ſuccedunt: adoptiui nõ. vt. ff. eodem. l. prima. §. ſuos. et infra eodem. §. minus.

ADDITIO. (i) Scilicet ab inteſtato: ſecus ex teſtamẽto: de quo dic. vt per Angelum in. §. hodie. ſupra de adopti. Item hic non obtinet in feudo etiam nouo: etiam ſi cum conſenſu domini adoptetur agnatus. c. adoptiuis. in titu. ſi de feudo fuerit controuerſia. et de ſucceſſio. feudo. c. j. et per Joannem fabri. et per Angelum aretinum hic.

g ¶ Quibus. Scilicet ſuis heredibus.

h ¶ Curie. Erat enim curia ſiue corpus in qualibet ciuitate: que curia indigebat officialibus: vt negocia expedirentur. vt in auctenti. de defen. ciui. §. nulla. in fin. colla. iij. vnde quicunque vellet naturalem ſuum filium dare illi curie vel ipſemet filius poſt mortem patris ſe offerre non extantibus legitimis: vel pater teſtamento illud dicat legitimus fiebat: vt in aucten. quibus modis nat. effici. ſui. §. quod ſco. et. §. ſiquis igitur. Sicut fit remiſſio peccatorum: his qui vadunt vltra mare.

Peccata remittunt peregrinantibus.

i ¶ Diualium. Id eſt principum. i. theodoſij et leonis. vt. C. de nat. libe. l. ſiquis. et. l. quoniam.

k ¶ Necnõ eos. Scilicet neceſſe eſt connumerari inter ſuos.

l ¶ Conſtitutiones. C. de nat. libe. l. cum quis. et. l. nuper.

m ¶ Suſtulerit. Id eſt habuerit.

a ℂ Inſtrumēta. In quibus cōtineatur matrimoniū inter titiū ⁊ bertā eē cōtractū: ⁊ dotē datā eſſe: que inſtrumenta dotalia: vel nuptialia dicūtur: ⁊ ſine his duobus: ſcilicet ſcriptura ⁊ dote dic. P. nō valere matrimonium: qr lex plerūqꝫ de his dixit tali caſu: vt hic. ⁊ ſ. de nup. §. ſi. non al's: vt. ff. de regu. iur. nuptias. nos diximus valere matrimonium: vt. C. de nupt. ſi vicinis. ⁊ i auc. de nup. §. nuptias. colla. iiij. ſʒ nō fieri libos legitimos: vt in auc. de trié. ⁊ ſe. §. ſi. col. iij. ſiue ſerua quā poſtea manumiſerit et in vxorem duxerit: hec ſeruanṫ: vt in auc. de iceſt. nup. §. ſi. ⁊ in auc. de trié. ⁊ ſe. §. ſi. col. iij. ⁊ in auc. de filijs ante do. iſtrumēta natis: per totū ti. col. iiij. ver intellige: etiaʒ ſine ipſorū dicenſu: ⁊ nulla de ipſis in iſtrumēto fcā mētōe: ſec[9] tn̄ in legitimatione fienda p reſcriptū ſm Ange. h.

Matrimoniuʒ ſine ſcriptura ⁊ dote poteſt valere: ſʒ nō filij legitimari.

b ℂ Iuſtos. Repete iuſſimus.

ſtea vo affectione procedēte ēt nuptialia inſtrumenta [a] cū ea fecerit: ⁊ filios vł filias habuerit: non ſolū eos liberos qui poſt dotē editi ſunt iuſtos [b] ⁊ in poteſtate eſſe patris: ſed ēt anteriores qui ⁊ his qui poſtea nati ſunt occaſionem legitimi nominis preſtiterūt [c]. Quod obtinere cenſuimus [d]: ⁊ ſi non ꝓgeniti fuerint poſt dotale inſtrumentuʒ confectū liberi; vel etiam nati ab hac luce fuerint ſubſtracti.

ℂ Ad hoc vt nepos ⁊ alij vlteriores liberi i poteſtate ſui heredes ſint: requiritur ꝙ alius nō precedat eos in gradu. hoc dicit Aretinus.

ℂ Ita demū tamē nepos neptiſue: pronepos proneptiſue: ſuorū heredum numero ſunt: ſi precedens perſona deſierit [e] in poteſtate parentis eſſe ſiue morte id acciderit: ſiue alia ratione: velu-

ℂ Ita demus. Caſus. ℂ Adijcie ſequitur Iuſtinia. in pſēti. §. tertiā particulā prime ptis ꝓncipalis. Vā ſic pone caſum. Dic vos las dixiſtis mihi ſ. ꝙ nepos ⁊ neptis ⁊ pnepos ⁊ pronepiis ſi numero ſuorū heredū computanṫ ſi pſona directo ꝓcedēs deficerit i poteſtate parētis eē: ſiue hoc cōtingat morte ſiue capi. di. Si enī eo tēpore quo quis morif filiū habuit in poteſtate nepos ex eodē filio ꝓcreatus ſuus heres auo eē nō pōt: qr pater eius gradu ꝓcedēs eū a iure ſui heredis excludit. ⁊ idē eſt in pronepote intelligēdū: ⁊ in ceteris liberorū perſonis. Si enim aliquis ex filio nepotem habuerit: ex eodeʒ nepote pronepos: non poterit ſuus heres exiſtere. Nepos enim. i. pater pronepotis ipſum pronepoteʒ: tanqꝫ in remotiori gradu cōſtitutū a iure ſui heredis excludit.

Mulieres aliq retinēt ad ſobolis experimentum.

c ℂ Preſtiterūt. ſ. primi. nā ⁊ ob hoc retinēt qdā prius cōcubinas vt experiātur an ex eis poſſint filios habere: vt poſtea accipiāt eas in vxores: vel repellant. qđ. ſ. vt repellantur in vxore prohibitum eſt: vt in auc. qui. mo. na. effic. legi. §. quoniam. colla. vij.

ADDITIO. Nota cautelā glo. que vult habere filios: ſʒ dicta cautela nō eſt bona quo ad animā: qr oīs fornicatio ē hodie ꝓhibita: vt dixi. ſ. de nup. §. ſi aduerſus. ⁊. §. ſi. Angelus.

d ℂ Cēſuimus. q. d. nō ſolū ſi naſcanṫ poſtea ⁊ viuāt cū ꝑmis: ſiue nō naſcātur āliq: ſiue ēt ſi naſcātur ⁊ moriant̄: vt. C. de na. libe. napt. Et nota ꝙ ſi ēt legitimos hʒ ex vxore quondā: tn̄ hec valēs: ⁊ ſiue ex libera: ſiue ex liberta

e ℂ Ita demum. Deſierit. Sed nunquid filius precedit nepotem ex altero filio vno gradu: vt infra de gra. co. §. pmo gradu. ⁊. §. ij. tamē nō excludit: vt. j. eo. §. cum filius. Reſpon. non videtur precedere cum ſui patris locum

obtineat: vt in. d. §. j. eodem.

a ¶ Emácipatione. Uel capitis dimi nutione maxima vel media: non autẽ captiuitate: vt. ṡ. quib. mod. ius pat. potc. ſol. §. ſi ab hoſtibus. ⁊. ff. codẽ. l. j. §. ſi filius.

ADDITIO. Aduerte q̄ dicitur hic de emancipatione eſt hodie correctuꝫ: q2 ſublata ẽ differentia emácipationis et patrie poteſtatis. Ang.

[illegible] et emancipatione[a]. Nam[b] ſi per id tẽpus quo quis[c] moritur filius in poteſtate eius[d] eſſet nepos ex[e] eo ſuus heres eſſe non poteſt: idqꝫ ⁊ incertis deinceps liberoruꝫ perſonis[f] dictum eſſe intelligim⁹. Poſthumi quoqꝫ qui ſi viuo parẽte nati eẽnt: in poteſtate eius futuri forent: ſui heredes ſunt.

¶ Suus heres ſta[illegible] [illegible] tim poſt mortẽ parentis efficitur heres: etiam ignorás: licꝫ ſit pupillus vel furioſus: vt ſine auctoritate ſui adminiſtratoris. Aretinus.

¶ Sui autem heredes ſunt etiã ignorantes[h]: ⁊ licet furioſi ſint heredes[i] poſſunt exiſtere: q2 quib⁹ ex cauſis ignorantibuꝫ acquiritur nobis: ex his cauſis furioſis acqri[k] poteſt. Et ſtatiꝫ morte [illegible]

b ¶ Nam ſi per id tẽpus. Contra. j. e. §. cum autẽ queriť. i p̄n. Sol'. vt. j. ti. j. §. proxim⁹. Accurſius.

c ¶ Quis. Ueluti auo.

d ¶ Eius. Scilicet aui.

e ¶ Ex eo. Scilicet auo.

f ¶ Perſonis. Cũ oẽs liberi appellẽtur: lꝫ poſt trinepotẽ improprie: vt. ff. de gradibus. l. iuriſconſultus. §. parẽtes. ⁊. ff. de verbo. ſigni. l. liberorum.

¶ Poſthumi quoqꝫ. Caſus. ¶ In preſenti. §. pſequiť Iuſti. materiã ſuã determinãdo quot ſunt heredes. Uñ. pone ſic caſuꝫ. Domine tã vos plures enumeraſtis mihi qui inter ſuos heredes cõnumerari pñt. nunqd ſunt aliq alij qui a p̄dictis debeãt ĩter ſuos heredes cõnumerari. Rñ. q̄ ſic. Nõ enim ſolũ tã nati: ſꝫ ẽt poſthumi inter ſuos h̄des cõnumerant. ⁊ hoc eſt verum ſi tales ſunt poſthumi q ſi ſuo leimo viuo parẽte naſcerent ſui: ⁊ ĩ ptãte eius eſſent futuri. Scire enim debes q̄ ſiue heredes ſiue ẽt tã nati: ſiue poſthumi etiã ignorãtes h̄des ſunt: ⁊ lꝫ furioſi ſint nihilominus h̄des exiſtere pñt. ⁊ hoc iõ q2 ex qbus cauſis nobis ignorãtibus acqriť: ⁊ eiſdẽ cauſis ẽt furioſo acqri poterit: ⁊ ſtatiꝫ poſt mortẽ parẽtis q̄ſi cõtinuať dñiũ inter ſuũ h̄dẽ ⁊ defunctuꝫ. et ideo pupillis heredib⁹ ſuis nõ eſt neceſſaria tutoris auctoritas: ad hoc vt acqrať eis hereditas cum ſuis h̄dibus etiã ignorãtibus h̄dib⁹: vt. ṡ. dictum eſt. nec ẽt furioſo ſuo heredi ſine cõſenſu curatoris ſui acqriť h̄ditas: ſed ipſo iure.

g ¶ Sui heredes ſunt. Cũ habeantur pro natis quotiens de eoruꝫ cõmodis queritur: vt. ff. de ſta. hoĩuꝫ. qui in vtero. Et nota q̄ poſthumus dicitur ꝓprie q poſt humationem patris naſcitur: ⁊ dicitur etiã improprie ille: qui facto teſtamento naſcitur: vt. ff. de inius. rupto teſta. l. ſiq̄. §. primo.

Poſthũi q̄ſi q̄ʒ hũr ꝑ nat'. Poſthumus dꝫ duplicitẽ.

h ¶ Sui aũt. Etiã ignorãtes. ⁊ inuiti. ⁊ ſtatiꝫ lꝫ iure pretorio abſtinere poſſint: vt. ṡ. de he. quali. ⁊ diffe. §. ſui. et ff. ſi quis omiſ. cauſa te. l. j. §. qui ſunt.

ADDITIO. Quod pretoris beneficiũ etiam ſi nõ impetretur competit ipſo iure. l. ei qui ſe imiſcuit. ff. de acquiren. heredi. Angelus.

i ¶ Heredes. Scilicet ſui. al's nõ niſi per curatorem ſm quoſdam: vt. C. de cura. fu. l. ſi. §. tali itaqꝫ.

k ¶ Acqri pt. Sic. ff. d act. ⁊ obl. l. ſi a furioſo. ⁊. ff. ſi certũ pe. l. ſi a furioſo.

Poſſeſ- ſio ē res īcorpo- ralis. Fingit ius pa- tri z fi- liuz eſſe eandez pſonaz.

a ¶ Quaſi. Hoc ideo qz in corporalibus dicit̄ proprie cōtinuatio: ſz dñiuz eſt incorporale: hoc reprobo: qz z poſſeſſio eſt res incorporalis: z tñ vna cū alia cōtinuatur: vt. ff. de acq. poſ. pōponius. §. preterea. z §. in dolum. z §. ſi inſanus. z §. ſed z legatario. et §. penul. Dic ergo improprie fieri cōtinuationez: qz inter diuerſa nō eadem fieri dz: ſz pater z fili⁹ vnū fictione iuris ſunt: vt. C. de impu. z aliis ſub. l. fi. §. fi.

b ¶ In pupillis. Al's ſi eſt hereditas extranei z nō patris: tutoris auctītas et pupilli actus neceſſari⁹ eſt niſi ſit īfans. quo caſu ſufficit tutor: vt. C. de iur̄ deli. be. potuit. z. l. ſi infanti. §. parente. z ff. de tuto. z cura. da. ab his. l. īpuberi.

parentis quaſi [a] cōtinuatur dominiuz: et ideo nec tutoris auctoritate opus ē in pupillis [b] cū etiā ignorantibus acquiritur ſuis heredib⁹ hereditas. Nec curatoris aſſenſu acqrit̄ furioſo: ſz ipſo iure.

¶ Reuerſus ab hoſtibus fictione poſtliminij efficit̄ ſuus heres etiā ſi reuerſus fuerit poſt mortē patris. ſed ſi teſtator perduellione damnatus fuerit heredes ſuos eē deſinit.

Angelus aretinus.

¶ Interduz [c] autez lz in poteſtate parētis mortis tempore ſuus heres nō fuerit: tamen ſuus [d] heres parēti efficitur: veluti ſi ab hoſtibus quis reuerſus fuerit poſt mortez patris ſui. Jus enim poſtliminij [e] hoc facit. Per ↄ̄riū aūt h̄ euenit: vel lz qs ī familia d̄functi ſit mortis tpe: tñ ſuus heres non fiat: veluti ſi poſt mortem [f] ſuam pater iudicatus

pñte tpe morti extitiſſe: z ita poſtliminiū eū pñi ſuū hdē facit. Et nō ſoluz in hoc caſu recipit p̄dicta regula iſtātiā: ſz ēt in caſu ↄ̄trio. Cōtigit. n. qñqz: vt lz qs ī ptāte d̄fūcti tpe mōt̄ fuerit: tñ hēs ſu⁹ exiſtere nō poſſit. veluti ſi pat̄ ei⁹ poſt mortē ſuā iudicatus fuerit re⁹ p duellionis: vt p hoc memoria ei⁹ dānata ſit. nā in hoc caſu lz filius in ptāte pñis tpe mortis extiterit: ſuus hēs eſſe non poterit. Pater ei⁹ cuius memoria p ſnīaz dānata eſt ſuū hēdē hīe nō pōt cū fili⁹ ei⁹ ſuccedat: z h̄ ſēpa d̄ iuſtitia ↄ̄miſſa: ſz hodie dicip̄t ipſo iure filiū ſuū eē hēdem: lz poſtea ſnīa data ↄ̄ memoriā pñis d̄ſinat eē ſu⁹ hēs.

a ¶ Interdū aūt. ... Hic īcipit quarta pticula p̄me partis p̄ncipalis: in qua ſic pone caſum. Dñe vos dixiſtis ſupra mihi ꝙ illi cēſent̄ ſui hēdes qui erāt in ptāte parētum tpe mortis eoꝝ: nūqd ē illd̄ gnālr̄ veꝝ ꝙ exiſtētes in ptāte tpe mort̄ ſint ſui hēdes z nulli alij. Ad hoc rñ. ꝙ nō qñqz. Qñqz. n. ↄ̄tingit vt lz aliqs in ptāte parētis tpe mortis fuerit: nihilomin⁹ tñ ſuus hēs parēti efficiat̄: ſicuti ↄ̄tingit in filiofa. ab hoſtib⁹ capto. Nā ſi poſt mortē patris in ciuitatē reuerſus fuerit ſu⁹ hēs pñi efficit̄. Jus. n. poſtliminij ſemp fingit euz in ciuitate. z ſic p ↄ̄ñs in ptāte

c ¶ Interdum. ſic. ff. de ſuis z leg. l. j. §. interdum.

d ¶ Suus. ff. de teſta. lex cor. in fine. contra. Solu. ibi. ille qui fuit captus non fuit reuerſus: ſed hic ſic.

e ¶ Poſtliminij. Quod fingit eū ſemper in ciuitate fuiſſe: vt. ī. qui. mo. ius pa. po. ſo. §. ſi ab hoſtibus.

f ¶ Poſt mortē. Nota q̄dā d̄licta trāſire ↄ̄ hēdē ēt lite nō ↄ̄te. vt leſe maieſtatis in duob⁹ caſib⁹: qñ qs ↄ̄ p̄ncipē. vl' rēpublicā † fuit molit⁹ al's nō: vt. ff. ad. l. iul. ma. l. fi. ex his duob⁹ caſib⁹ h̄ tñ loquit̄. Jdē de reſiduis: z peculat⁹. repetūdarū: vt. ff. ad. l. iul. repetūdarū. l. fi. Jtē apoſtatatus: vt. C. de apo-

† Scilȝ romanorum ar. l. cuȝ q vecti-

fuerit ꝑduellionis [a] reus: ac ꝑ hoc memoria [b] ei⁹ dānata [c] fuerit: ſuū enim heredē habere nō poteſt: cū fiſcus ei ſuccedat: ſed poteſt [d] dici ipſo iure eſſe ſuū hēdē: ſꝫ deſinere [e].

¶ Nepos ex filio p̄mortuo ſuccedit ſimul cum alio filio viuente: quia aſſumit locū patris ſui: ⁊ ideo ſuccedit cum patruo et filijs patrui in ſtirpes ⁊ nō in capita. Aretinus.

gal. ff. de ver. ſig. Idē in aliis ciuitatibus ſꝫ gl. in l. fallaci. ter. C. de aboli. Qḋ eſt verꝫ ſi nō recognoſcit ſupiorē al's ſec⁹: vt eſt gl. i l. j. i ꝓnci. ff. ad l. iuliā ma. dic vt p An ge. h.

Pugna an ſit licita.

Perduelles ſūt hoſtes.

Sententia pōt fieri ꝯ defunctū criminoſum.

ſta. l. ij. ⁊ l. apoſtatarum. in fi. Quedā etiam non tranſeunt lite non cōteſta. vt omnia alia publica: vt. ff. de accu. et iudiciorū. Alia conteſtata lite trāſeunt al's non: vt omnia priuata delicta: vt. C. de delic. defun. l. j. ⁊ ij. de p̄pe. ⁊ temporali. actionib⁹. §. nō aūt.

a ¶ Perduellionis. Idō dicit perduellionis: q2 per duellū fiebat certamē ſi aliq̄s criminis huius dicebaꝛ reus q̄ aliqd in ipſum principē vel rēpublicā fuiſſet molitus ſm Pla. Et pōt dici hoc ⁊ defendi: q2 ⁊ ſm iura romana vī poſſe fieri debere pugna (j) ⁊ ſunt aliqua argu. vt. ff. ad. l. aq̄l. qua actione. §. ſi q̄s in colluctatione. ⁊. ff. de re iudi. cōmodis. ⁊. ff. de his qui not. infa. athletas. ⁊. C. de athletis. l. j. ⁊. ff. de excu. tu. l. athlete. in prin. ⁊. C. que res pig. ob. poſ. ſpem. ⁊. ff. de dona. donationes. in fi. his enī legibus habeꝛ mētio de tali pugna q̄ nō fieret niſi de iure eſſet. Uel dic perduellionis. i. hoſtis criminis. naꝫ perduelles hoſtes dicuntur: vt. ff. de verborum ſignificatione. quos nos.

ADDITIO (j) De iure canonico eſt ꝓhibitum talibus pugnātibus in duello miniſtrari ſacramēta: maxime qui ꝓuocant: vt no. ſpecula. de accuſa. §. ſequitur. v. quid ſi. Aretinus.

b ¶ Memoria. naꝫ ipſe cum ſit mortuus non poteſt dānari niſi a deo: vt ff. que ſnīe ſine appel. re. l. pe.

c. ¶ Dānata. hoc. ſ. mō. ꝓnūtio ꝯtra imperiū luctū feciſſe: ⁊ iō bona i fiſcū inferri. nā per hoc memoria dānatur: ⁊ infamia quadā defunctus afficiꝛ: vt ī. quibus ex cau. ma. nō ll. §. j. ⁊ ex tēpore cōmiſſi delicti alienatiōes ab eo facte non valebunt: vt. C. ad. l. iul. ma. l. penult. in fi. ⁊. ff. de donatio. l. donationes. §. fi. Accurſius.

ADDITIO. Ex hoc loco notari pōt q̄ de crimine alicuius etiā poſt mortē querere licet. qḋ verū eſt ſi agiꝛ ꝓpter bona: vel cōtra perſonaꝫ ⁊ bona: ſecus ſi cōtra perſonā vel de pſona tm̄: q2 tūc nō licꝫ: cū crimina morte extinguanꝛ. Uide p hoc glo. not. in. c. a nobis. ij. de ſenten. excōmunicatio. in notula puta i hereſi. ⁊c. Iuriū allegationes breuitatis gratia omitto: quas illic videre poteris.

Crimē an poſt mortē poſſint inquiri.

d ¶ Poteſt dici. Scilicet verius.

e ¶ Deſinere. ſ. lata ſententia. Nam non facit ipſo iure deſinere heredem ſuum eſſe tale delictum.

¶ Cū aūt fili⁹ filiaue. Caſus. ¶ Hic incipit q̄nta pars prime partis iſtius ti. in qua ſic po. ca. Quidā deceſſit qui tēpore mortis habebat filiū in ptāte: ⁊ ex altero filio p̄mortuo nepotes. mō quero vtrū iſte q̄ gradu p̄cedit nepotes ex fratre ſuo a ſucceſſione īteſtati parētis illos nepotes debeat excludere: Ad hoc rn̄. q̄ nō. Cū enim filius filiaue: ⁊ ex altero filio p̄mortuo nepos vel neptis extiterit oēs ſimul ad hereditatē vocanꝛ: nec ille qui gradu ꝓximior eſt in vlteriore gradu cōſtitutos a ſucceſſione excludit. Equū enim eſt viſum eſſe nepotes ⁊ neptes in locum patris ſui p̄mortui ſuccedere. Igitur pari rōne ſi q̄s inteſtatus decedēs habuerit nepotē ex filio p̄mortuo ꝓnepotē vel ꝓneptē oēs pariter ad ſucceſſionē vocāꝛ i teſtō pēis: ⁊ q2 i h̄ caſu placuit nepotes ⁊ neptes ⁊ ꝓnepotes ⁊ proneptes in locū patris ſui p̄mortui ſuccedere: conueniens eſſe viſuꝫ eſt in ſtirpes non in capita eos heredes eſſe: ⁊

ſta.vj. vt filius ex vna parte exiſtens dimidiā hereditatis habeat: ⁊ nepotes ex altero filio ſiue ſint duo ſiue ſint plures alterā dimidiā conſequant̄: vt ſicuti pater ſi viueret vna cū fratre ſuo in vna dimidia totius inteſtato patri ſuccederet. ita nepotes ex eo in locū eius ſuccedētes ad portionē eius tātūmodo admittant̄: ⁊ idem eſt ſi ex duobus filijs p̄mortuis nepotes: vel ēt neptes exiſtāt: ⁊ ex altero forteunus vel duo ⁊ altero filio premortuo tres vel quatuor. nā in hoc caſu ſicuti in ſuperiori ad vnū vel ad duos ex altero filio natos dimidia ps hereditatis aui inteſtati ptinet: ita ⁊ ad tres vel quatuor vel plr̄es ex altero filio natos altera dimidia pertinebit.

¶ Cum autē filius filiaue ⁊ ex altero filio [a] nepos neptiſue exiſtant: pariter ad hereditatem aui vocant̄: nec q gradu proximior eſt vlteriorē excludit. Equū [b] eniz eē videt̄ nepotes neptesue in pris ſui locuz ſuccedere. Pari ratione ⁊ ſi nepos neptiſqz ex filio ſit ⁊ ex nepote pnepos pneptiſue ſiml' vocantur [c] ⁊ qꝛ placuit nepotes neptesue: itez pronepotes pneptesue in parētis ſui locum ſuccedere, cōueniens eſſe viſum eſt non in capita: ſed in ſtirpes [d] hereditatem diuidi vt filius partem dimidiaz hereditatis habeat: ⁊ ex [e] altero filio duo pluresue nepotes alteraz dimidiam. Item ſi ex duobus [f] filijs nepotes neptesue exiſtāt ex [g] altero vn⁹ [h] forte aut duo: ex altero tres aut quatuor: ad vnum aut duos dimidia pars pertineat ad tres vl' ad quatuor altera dimidia.

ADDITIO (j) Et ſic nepos aſſumit perſonā p̄ris nedū ab inteſtato: ſed ēt facto teſtamēto qđ poſtea impugnat̄. Qđ eſt verū ſi ſuccedit̄ tl. hereditario qꝛ tūc iuris diſpoſitio. que talis conſideraṫ: ſecus ſi tit. fideicōmiſſario: qꝛ cōſideraṫ affectio q̄ naturaliter eſt maior erga filios q̄ꝫ nepotes. Ange.

d ¶ In ſtirpes. j. tl. j. §. hoc etiā addēdū. in ſi. ꝟ. Solu. vt ibi.

e ¶ Ex altero. ſic. j. e. §. ſi. ſic. ff. de inoffi. te. papinian⁹. §. pu. de. ſi ex duobus. ſic. ⁊. C. de ſuis ⁊ leg. l. nepotes.

f ¶ Ex duob⁹ filijs: premortuis.

g ¶ Ex altero. Scilicet filio.

h ¶ Unus. Scilicet nepos.

a ¶ Cum filius. Ex altero filio. ſecus ſi ex filia: vt. j. eo. §. item vetuſtas. et j. eo. §. dini.

ADDITIO. Hodie ſecus vt ibi no. ⁊ in. l. lege. C. de legi. here.

b ¶ Equum. vt in auc. quib. mo. na. effi. ſui. §. ergo. col. iu.

c ¶ Uocant̄. Idē eſt ⁊ ſi per bonorū poſſeſſionē vocent̄: vt. ff. de ꝯtabu. l. j. §. vocant̄. (j) Sed cōtra. ff. de ꝯtab. l. iij. §. j. Sol. non eſt contra: qꝛ ibi p̄cedit filius: qꝛ patris loco eſt adoptat⁹ ad nepotem: vt. ſ. §. ita demum.

¶ Cū aūt. Caſus. ¶ Hic incipit ſexta pticula prime ptis principalis in qua Juſti. deter. quo tpe q̄rit̄ an aliqs exiſtat ſuus hēs: ⁊ itelligas iſtū. §. loq qn̄ factuz eſt teſtm̄. ⁊ poſtea cā teſtamēti redacta eſt ad cām iteſtati: ⁊ ita nō obſtabit. ſ. e. in. §. ita demū. nā ille §. loquit̄ qn̄ nullū oīno factū ē teſtm̄. hic igit̄ ad euidētiā iſtius. §. breuiter plibati ita po. ca. Dñe tā video q ſunt hēdes: ⁊ qualr ſui hēdes ſuccedūt ſiue ſint in eodē gradu ſiue in diuerſis gradib⁹ ꝯſtituti. dicatis ergo mihi qn̄ q̄rēdū eſt an aliqs ſuus hēs eē poſſit. Ad hoc rn̄. Amice cū q̄rit̄ an aliqs ſuus

¶ Condito testamento quod postea destituitur ille dicitē propinquior qui tempore destituti testamenti est proximior etiam si nascaē post mortē illius de cui⁹ hereditate agitur: dūmō fuerit ꝯcept⁹ in vita eius. Areti.

¶ Cum autē [a] querit an quis suus heres existere potest: eo tpe querēduȝ est quo certuȝ [b] est aliquē sine [c] testamento decessisse: qđ accidit [d] ex testamēto destituto. Hac rōne si filius exheredat⁹ fuerit: ⁊ extraneus heres istitut⁹ est ⁊ filio mortuo [e] postea certū fuerit heredē institutū ex testō nō fieri heredē: aut q: noluit eē heres: aut q: non potuit [f]: nepos auo suus heres existet: q: quo tpe certū ē itestatū decessisse patrēfamilias solus [g] iuenitur nepos: ⁊ h certū [h] ē. Et lȝ post mortē aui nat⁹ sit tñ auo viuo cōceptus: mortuo [i] p̄re ei⁹ posteaqȝ deserto [k] aui testo: su⁹

his existere possit eo tpe q̄rēdū ē quo certū eē ceperit eū itestatū decessisse: ⁊ hoc cōtingere pōt etiā testamento facto. qđ pȝ in tali exēplo. Quidaȝ qui habebat filiū in ptāte ⁊ ex filio nepotē cōdidit testm̄: ⁊ in testamēto suo quēdā extraneū instituit hēdē ⁊ filiuȝ ꝓpriū exheredauit: mortuo testatore añ aditā hēditatē decessit fili⁹ exhēdatus: mortuo filio extraneus hēs script⁹ deseruit testm̄: vt forte q: noluit adire hereditateȝ: vel morte vl' alia cā impedit⁹ hēs eē nō potuit: in h̄ casu cū certum eē poterit herede istitutū ex testō nō fieri heredē nepos ex filio premortuo suus heres auo ab intestato existit: q: qñ certū est patrēfa. intestatū decessisse: ⁊ ita cā testamēti redacta est ad causaȝ intestati solus nepos suus heres auo inueniē: ⁊ hec obtinēt nō solū si iste nepos viuēte auo natus sit sȝ ēt lȝ post mortē aui sit natus viuo tñ auo cōceptus: secus eniȝ eēt si post mortē aui cōceptus fuerit ⁊ natus. nā certe in hoc casu suus hēs auo existere nō pōt. ⁊ hoc iō: q: nullo iure cognationis patrē sui ptis: id est auū suū tetigit. Auo enim viuēte nōdū aial fuit. Et sicut ipse nepos post mortē aui cōceptus ⁊ natus suus heres auo eē non pōt: ita nec ille inter liberos cōnumeratur quē filius emācipatus post emācipationē adoptauerit. Uñ cuȝ hi. vȝ. nepotes nati post mortem aui: a filio emācipato post emācipationē adoptati non sint sui liberi quantum ad hereditatē de iure ciuili neqȝ bonorū possessionem: de iure pretorio possunt quasi proximi cognati. Et hec de suis heredibus dicta sufficiant.

a ¶ Cū aūt. Eo diligēter notato q sūt sui hēdes nūc nota quo tpe querendū est qui suus heres sit.

b ¶ Certuȝ est. ṡ. e. §. ita demū. ⁊ So. vt ibi dixi.

c ¶ Sine testamēto. Qđ cōtingit. vij. modis: vt. ṡ. eodem. in princi. diximus.

d ¶ Quod accidit. s. vt videaē quis sine testamento decessisse.

e ¶ Filio mortuo. Scilȝ exhēdato.

f ¶ Non potuit. morte preuentus: vt ṡ. eo. §. ita demum.

g ¶ Solus. Scilicet suus heres.

h ¶ Certum est. Scilicet nepotē suū heredem esse: cuȝ nullus precedat eū: vt supra eodem. §. j.

i ¶ Mortuo. anteqȝ adeaē ex testamēto hereditas. Uñ cōstat nō trāsmittiꝫ ad filiū de inofficioso querelā: imo etiā addita nō trāsmittebaē olim: sed hodie cōtra: vt. C. de inoffi. testa. l. scimus. §. fi. ⁊. l. si quis filium. ibidem.

k ¶ Deserto. s. ab here. q nōvult adire.

Querela inofficiosi an possit ad heredē trāsmitti.

¶ Releigit. Nec enim fuit primus cognatus ei. ſ. auo vivo: quo vivo non-dum animal erat: vt. ff. vn cog. l. j. §. ſi quis primus. Sꝫ nunqd hodie p auc. ſuccedit: vt in auc. de here. que ab inteſta. §. j. col. qn nullu oino factu eſt teſtm. Secūdo deter. Juſt. de filijs emácipatis a pře natura. ⁊ in adoptioné datis: qui neqꝫ de iu. ci. neqꝫ de iu. pto. ad ſucceſſioné parétis iteſtati de iure antiquo admittebantur ſi tpe mortis pſis

Fr. P. dicit q̄ ſic: qꝛ natura ſis cá tm̄ ſpectatur. Joá. cótra: qꝛ nec de iure ꝑtorio quo caſu naturalis inſpiciebat: vt ſequit: vt. j. e. §. emácipa ti. ⁊. ff. ď ſuis ⁊ leg. l. tytiꝰ. ⁊. l. penul.

ADDitio.
Et hec eſt cōmunis opin. et per Joāné fab. ⁊ p Ang.

heres efficit. Plane ſi ⁊ cocept⁹ ⁊ natus fuerit poſt mortem aui mortuo pre ſuo deſertoqꝫ aui poſtea teſto, ſuus heres auo nō exiſtet: qꝛ nullo iure cogna[illegible] pa tris releigit [a]. Sed nec ille eſt inter liberos aui que illius emācipat⁹ adoptauerat. Ubi autē [b] cuꝫ nō fuit ſui, quátū ad hereditatem liberi: neqꝫ bonorum poſſeſſionē: petere poſſunt, quaſi proximi cognati [c]. hec de ſuis heredibus.

¶ Emācipatus de iure ciuili cognitus ad ſucceſſionez parentis nō venit ꝓ[illegible] niſi in bñficio p bonorum poſſeſſionem vnde liberi perinde admittebantur ac ſi in eius poteſtate ma-

nālis fuerit I familia pſis adoptiui. Tertio oia q̄ dicta ſunt de liberis emácipatis ſiue I adoptionem datis ſiue nō. qn nullū penitus factuꝫ erat teſtm̄ dicit eē obſeruāda in bo. poſſ. ꝯ tabulas q̄ liberis ꝑteritis daī. Quarto corrigit antiqtatē circa liberos ꝑmi gradus. vlti. corrigit antiqtatem vlterioris gradus. ⁊ ſm̄ hoc ſubdi. iſtam ſcđam pté ꝑn. in quinqꝫ particulas. quaruꝫ prima durat vſqꝫ ad. §. At hi. ibi ſecunda. ⁊ du. vſqꝫ ad illum. §. Eadē h ob. ibi tertia. ⁊ du. vſqꝫ ad. §. admonendi. ibi quarta. ⁊ du. vſqꝫ ad illū. §. item vetuſtas. ibi quinta. ⁊ du. vſqꝫ in fi. ti. ⁊ ſic plana eſt litera. ca. planiſſimi ſunt. Sed tm̄ no. q̄ rn̄. generalis eſt ad omnes Rn̄. que ſequunī. vſqꝫ ad ti. de bo. poſ. vn̄ ⁊ in iſto ti. ſm̄ q̄ pōt cōprehēdere oēs Rn̄. ſequēs vſqꝫ ad p̄dictum locū deī. de oibus illis q̄ pn̄t ſuccedere ab inteſtato ſeu ſint liberi ſeu parentes: ſeu alij: ⁊ ſic conuenienter comprehendūtur in illo oēs Rn̄. vſqꝫ ad predictum locū ſequētes: ⁊ ſolus iſte ti. poſſet ſufficere p oibus: ⁊ ſm̄ hoc poſſet diuidi in quatu. pa. In quarū prima pte deī. de ſucceſſione ſuoꝝ hdū ⁊ eoꝝ quos ꝑtoꝛ cōſtitutiones inter ſuos heredes

b ¶ Ubi aut. ſcilicet ꝯcepti ⁊ nati poſt mortē aui.

¶ Quaſi proximi cognati. i. tanqꝫ agnati. ná agnati ſūt primiores q̄ꝫ cognati: nunqd ergo tertio ordine inter cognatos vocant. Rn̄. M. q̄ ſic: vt. ff. e. l. j. in fi. Jo. ꝯ. qꝛ ibi de cōceptis ꝑus natis poſtea loquiī. ſecus ſi poſtea cōcipiunī ⁊ naſcuntur: vt hic. (j) ⁊. ff. de iniuſto ru. teſta. ſi q̄s filio. §. nō fuiſſe.

ADDITIO. Et hoc cōiter teneī qꝛ hodie ꝓcedit qn fili⁹ fuit rite ⁊ iuſte exhědat⁹ nec ſecuta aditio. iuxta glo. ſingula. in. §. exhědatos. in auc. de hered. ⁊ fal. al's virtute tráſmiſſiōis bn̄ admittiī: vt per Jo. fa. ⁊ Ang.

¶ Emancipati anté [illegible] ¶ Hic icipit ſcđa ps ꝑnc. in q̄ Ju. ſic ꝓcedit. primo deter. qual'r liberi emácipati a bñficio ſucceſſiōis de iu. ci. excluſi de iure tn̄ ꝑto. admittunī ſiue ſint ſoli ſiue cū ſuis hdib⁹ ꝯcurrát: ⁊ itelligas totá hác lrám vſqꝫ ad. §. Eadē hec obſeruanī loq in ſucceſſiōe ab inteſtato

cōnumerat cuiuſcūq3 gradus ſint. In ſcd'a deter. de ſuc. legitimorū heredū ⁊ eorū quos ptor ⁊ cōſtitutiones ſenatuſcō. inter legitimos heredes cōnumerāt. In tertia pte determiat de ſucceſſione proximoruz cognatorū. In quarta determinaᵗ ſucceſſio ſeruorū libertatē adeptorū qui vocanᵗ ad ſucceſſionē rōne cognationis in ſtatu ſerui li contracte. Prima iſtaꝝ quatuor partium incipit. Inteſtatᵒ ⁊c. ⁊ durat vſq3 ad illū locū. Si nemo. ibi incipit ſcd'a ⁊ durat vſq3 ad illū locū. poſt ſuos heredes. ibi tertia: et durat vſq3 ad illuz locuz. Illud certū eſt. ibi quarta ⁊ vltima et durat vſq3 ad titu. de bo. poſſeſ. ꝗbus ꝺ alijs interſeratur ibidez. ⁊ ſic plana erit tota litera iſtius titu. generalis: ſed plures alie rubricelle continētur ſub iſto generali titu. ideo eas ſi velis legere per ſe ⁊ continuare poteris in hūc modum. ⁊ primo primam ſic.

Aſſer. Aretinus.

¶ Emācipati autē liberi iure ciuili nihil iuris hñt: neq3 enim ſui hēdes ſunt q2 [a] i ptate eē deſierut parētis eē: neq3 vllo alio iure [b] p. l. xij. tabu. vocātur. Sz ptor naturali equitate motus dat eis bonoꝝ poſſeſſionē vn liberi, pinde ac ſi in ptate parētis tpe mortis fuiſſent: ſiue ſoli ſint [c]: ſiue cum ſuis heredibus [d] cocurrāt. Itaq3 duobus liberis extātibᵒ emācipato vno, ⁊ eo q tpe mortis in poteſtate fuerit ſane q dē is q in ptāte fuerit ſolus iure ciuili hēs eſt, ⁊ ſolus ſuus hēs: ſz cū emācipatᵒ bñficio ptoris i parte3 admittitur: euenit vt ſuus hēs pro [e] parte heres fiat.

¶ Filius emancipatus ⁊ poſtea arrogatᵒ ab alio nō pōt venire eā3 de iure pretoris ad heredītatem patris naturalis niſi tpe mortem eiꝰ ſui fuerit emācipatus ab arrogatore. Si vo emancipareᵗ poſt mortem naturalis pr̄is haberetur vt extraneus quo ad hereditatez vtriuſq3. Aretinus.

¶ At hi ſ quē emancipati a parēte in adoptionez ſe dederunt: non admittuntur [h] ad bona naturalis pr̄is quaſi liberi: ſi modo

a ¶ Emācipati. Quia bona ratio: vt. ꝭ. de here. quali. ⁊ diſ. §. ſui. ⁊. ꝭ. eo. §. j. ibi. ſūt autē ⁊c.

b ¶ Neq3 vllo alio iure. ſcz neq3 vt patroni: neq3 vt agnati quos vocat lex xij. tab. vt. j. titu. j. in princ. ⁊. j. de ſuc. lib. in prin. aliud ecōtra: vt. j. ti. j. §. ſi.

c ¶ Soli ſint. Scilicet emancipati.

d ¶ Cum ſuis heredibus. ſcilicet cū alijs qui remāſerunt in poteſtate.

e ¶ Pro pᵗe. ſ. dimidia: vt. ff. de verbo. ſig. nomē filiarū. §. portionis.

f ¶ At hi. ſ. vocanᵗ emācipati: ſz nō oēs. ⁊ h ſeqᵗ. at hi. ⁊c.

g ¶ Adoptionē. id eſt arrogationē.

h ¶ Nō admittunᵗ. ff. ꝺ cōtra tabu. l. iij. §. ſi quis ſilio. ꝭ Solu. ibi nō valuit adoptio ſm Joā. ſed hic valuit. Uł diſtigue an detur extraneo: vt hic. an detur in adoptionē nepos ex filio emācipato patri eiuſdē: vt ibi argu. ꝭ. de adoptio. §. ſz hodie. Itez. C. de adop. l. pe. §. ſz ſiquidez. (i) q̄ eſt ꝭ. So. illā intelligere vt. j. e. §. admonēdi.

ADDITIO (i) Dic q̄ iſta differentia eſt ſm ius antiquū: q2 ſz ius nouū debet dici cōtra: q2 qñ daᵗ aſcēdēti nō admittiᵗ ad ſucceſſionē patris naturalis qñ extraneo ſic: vt. ꝭ. de adop. §. ſed hodie. ſm Joānē fabri. Sz tu dic melius ſm Joānē de pla. q̄ hic loquiᵗ de arrogatione.

arrogatione. siue adoptione. Angelus.
a ¶ Cum is. scilicet pater naturalis.
b ¶ Viuo eo. Scilicet patri naturali.
c ¶ Ab ipso. Scilicet patre naturali.
d ¶ Fuissent. vt. s. de exhere. libe. §. emancipatos.
e ¶ Extraneorum. Si autem morte patris adoptiui facti essent iuris sui durat agnationis ius inter eos. l. inter adoptiuum et naturalem filium adoptantis non emancipatum: vt sibi succedat. vt ff. de gra. eo. filium naturalem. et ff. vnde cog. l. j. §. cognationis. et de adoptio. l. itemque. Ma. Item et ipsi adoptiuo patri succedunt vt. j. eo. §. sy. ea. alio e. §. aliquam.
f ¶ Adoptiui. post emancipationem non prius. vt s. e. §. nec interest.
g ¶ Eius. s. naturalis patris.
h ¶ Ad agnatos. Nam si non emancipat certum est quod filij non succedunt naturali patri. et ita agnati succedunt. vt. s. proxi. et ff. vnde lib. l. prima. Si autem emanciparet succe-

cum is[a] moreretur, in adoptiua familia sint: nam viuo[b] eo emancipati ab adoptiuo patre, perinde admittuntur ad bona naturalis patris ac si emancipati ab ipso[c] essent: nec vnquam in adoptiua familia fuissent[d]: et conuenienter, quod ad adoptiuum patrem pertinet, extraneorum loco esse incipiunt. Post mortem vero naturalis patris emancipati ab adoptiuo patre: et quantum ad hunc adoptiuum patrem pertinet, eque extraneorum[e] loco fiunt: et quantum ad naturalis patris bona pertinet: nihilomagis liberorum gradum nanciscuntur. ¶ Quod ideo placuit sic: quia iniquum erat esse in potestate patris adoptiui[f] ad quos bona naturalis patris pertineant, vtrum ad liberos eius[g] an ad agnatos[h].

derent filij. vt. s. proxi. §. et sic in eius potestate esset ad quem bona naturalis patris pertinerent: quod est absurdum et contra regulam iuris vt h. et ff. de hered. insti. l. illa institutio. ADDITIO. Item quia tunc videtur auferre suo arbitrio agnatis: quod est inconueniens. Et ex his nota quod neque ex testamento neque ab intestato potest esse voluntas captatoria. Angelus aretinus.

¶ Filius legitimus et naturalis emancipatus vocatur ad bona patris naturalis beneficio pretoris. Sed filius adoptiuus emancipatus nullo modo potest admitti ad bona patris adoptiui. Are.

¶ Minus[i] ergo iuris habent adoptiui filij quam naturales. Namque naturales[k] emancipati, beneficio pretoris gradum liberorum retinent: licet iure ciuili perdant. Adoptiui vero emancipati[l], et iure ciuili perdunt gradum liberorum: et a pretore non adiuuantur[m]: et recte. Naturalia enim iura ciuilis ratio[n] perimere non potest[o]: nec quia desinunt sui heredes esse: possunt de-

i ¶ Minus ergo iuris. Quia naturales emancipati iure pretorio vocantur: sed adoptiui emancipati non. vt s. proxi. §. ergo et c.
k ¶ Naturales. et legitimi.
l ¶ Emancipati. ab adoptiuo patre.
m ¶ Non adiuuantur. Nisi sint de suis: quia auus adoptauit nepotem in filium et postea emancipauit. vt. ff. ad tertul. l. ij. §. adoptiuus.
n ¶ Ciuilis ratio. Id est emancipatio que de iure ciuili est: vt. ff. de regulis iuris. actus.
o ¶ Non potest. &c. s. de legi. ag. tu.

z

ſinere filij filieue: aut nepotes neptes ue eē. Adoptiui vo emancipati[a] extraneoꝝ loco incipiūt eſſe[b]: qꝛ ius nomē qꝫ filij filieue, quod per adoptionem cō ſecuti ſunt: alia ciuili rōne: id eſt emancipatione perdunt.

¶ Filius legitimꝰ ⁊ naturalis in ꝑtāte vel emancipatꝰ hēt cōtratabulas de iure ꝑtorio ſi ſit ꝑteritus: niſi fuerit ī adoptiua familia tunc tpis: adoptiuus vo ſecus. Angelus.

¶ Eadē[c] hec obſeruant ⁊ in ea bonoꝝ poſſeſſione quā contratabulas teſt: ineūt parētis liberis ꝑteritis: id eſt nec heredibus inſtitutis[d] neqꝫ (vt oportet[e]) exheredatis[f] ꝑtoꝛ pollicetur. Naꝫ eos quidē qui in ꝑtāte[g] mortis tpe fuerunt: ⁊ emancipatos vocat ꝑtoꝛ ad eādē bonoꝝ poſſeſſionē: eos vo qui in adoptiua familia fuerit per hoc tēpus quo nālis parens moreretur repellit.[h] Itē

§.ſi.ſic.ff.de regu.iuris.nihil tam.
a ¶ Emācipati. ab adoptiuo pāe: ⁊ poſt mortē nālis: vt.s̄.§.poſt mortem.
b ¶ Incipiunt eſſe. Nota ꝙ ſi emancipet filius vel filia vel deinceps non ſunt ſui heredes: nō tñ deſinunt eſſe filij vel filie.
c ¶ Eadē. Que obſeruant in bonoꝝ poſ. vñ liberi ⁊ ī cōtratabulas bonoꝝ poſ. ſeruantur.
d ¶ Inſtitutis. Dis.n. inſtitutis nō dat hec bonoꝝ poſſeſſio niſi ꝑteritus rumpat teſtm̄. ⁊ huic ſcꝫ inſtituto etiam aperiat. ⁊ hoc eſt qḋ dī niſi ꝑteritus committat edictū: vt.ff. de contratab.l.iij.§.ſiqs ex liberis: ſi ãt preteritꝰ nolit vel poſtꝙ̄ ſemel agnouit.† iſtitutus hꝫ ꝯtabu. iure ſuo ⁊ ꝯ̄ tabulas qḋ ē mirabile nec expectat ꝑteritū. vt.ff.de ꝯta.l.ſi poſt mortem.⁊.ſi. ⁊ de le.preſtā.l.nōnunꝙ̄. Accurſiꝰ.

Preteritꝰ quaſi committit edictū.

ADDITIO. Quod facit ad ꝗonem ex cōtēptu alicuius qui debuit in electione adhiberi: etiā ipſo nolente ceteri q̄ iter fuerūt poſſint eā dicere nullā. Dic vt ī caplo ꝙ ſicut: ex̄ de electionibus: ⁊ per Ioannem fabri hic.

† Immo idē eſt ēt ſi repudiat vt ē caſus ī l. nōnūꝙ̄.ff. d leg.preſtā. Angelus. Matris preteritio habet pro

e ¶ Ut oportet. Scilicet maſculi nominatim: femine inter ceteros: vt ſupra de exherc.libe.§.j.
f ¶ Exheredatis. Cum ergo matris preteritio pro exheredatione habeatur. vt ſupra ꝟ exhere.libe.§.vltimo. exheredatiōe. ceſſat ibi contratabu.bono.poſ.vt.ff. de contratabu.illud.§.ad teſtā.

ADDITIO. Et eſt ratio: quia etiā remoto emācipationis obſtaculo (id quod principaliter intēdit) non eēt ſuus ſemie: cum eos in poteſtate nō habeat: vt ibi Angel.
g ¶ In poteſtate. Emancipatis committentibꝰ edictū non alˀs ſm Marc. vt.ff. de contratabul.l.iij.§.ſi quis ex liberis. Sed Ioann. contra. naꝫ nullum dicere poſſunt: ⁊ contratabu.ſuo iur̄ habent. (i) vt.ff. de lega.pre.l.ſi vno. ⁊.C. de lib.pre.maximū. Accur.

ADDITIO (i). Dic vt.l.is qui in poteſtate.ff.de lega. preſtan. nam vt hic eſt tex.clarus lꝫ pretor emancipatis adimenerit bonorum poſſeſ. quia erat eis neceſſaria: non tamē voluit eam denegare ſuis: immo cōceſſit in caſu quo voluit: vt dictis iuribus: quia vocantur ad contratabul. non vocantur de iure ciuili: vt.l.prima.§.vocantur.ff.de contrata. Ang.
h ¶ Repellit. Scilicet ꝑtoꝛ: niſi ſint inſtituti: ⁊ eis committatur edictum: vt.ff.de contratabul.nō putauit.§.in adoptione.⁊.§.vt autem. Item contra.ff.de contratabu.l.iij.§.ſiquis filio. Soluit vt ſupra.e.§.at hi. Accur.

adoptiuos liberos: emācipatos ab adoptiuo p̄re ſicut ab inteſtato: ita lōge minus contra tabulas teſtamenti ad bona eius non admittit: quia deſinunt in numero liberoꝝ eſſe.

¶ Sꝫ filius emancipatus adoptatus nō poſſit venire ad bona patris naturalis: per vnde liberi: vel vnde agnati: venit tamen per vnde cognati. Hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Admonēdi[a] tamē ſumus eos qui in adoptiua familia ſunt: que poſt mortē naturalis parentis ab adoptiuo patre emancipati fuerint inteſtato parēte nāli mortuo: lꝫ ea parte edicti qua liberi ad bonoꝝ[b] poſſeſſionem vocant: nō admittant: alia tamen parte vocari. i. qua cognati defuncti vocant. Ex q parte ita admittūtur: ſi neqꝫ ſui heredes liberi emancipati[c] obſtent: neqꝫ agnatus qdē vllus interueniat. Añ eniꝫ p̄toꝝ liberos vocat tā ſuos heredes q̄ꝫ emācipatos: deinde legitimos[d] heredes: deinde proximos[e] cognatos.

¶ Adoptat᷑ ab extraneo: hodie nō tranſit in poteſtatē ſuam: et ideo nec q̄relam habet: neqꝫ contra tabulas: lꝫ ab inteſtato ſuccedat: ſed quo ad patrem naturalē vetera iura ſeruātur niſi fuerit adoptat᷑ ab aſcēdente naturali. Hoc dicit Aretinus.

¶ Sed ea oīa[f] q̄dē antiquitati placuerūt. Aliquā[g] aūt emendationē a noſtra ꝯſtitutione[h] acceperūt: quā ſuper his perſonis cōpoſuimus que a p̄rib᷒ ſuis naturalibus ī adoptionē alijs dāntur. Inuenim᷒ etenim nōnullos[k] caſus, in quibus filij et naturalium parentuꝫ ſucceſſionē propter adoptionē amittebāt: et adoptione facile per emācipatione ſoluta[l] ad neutrius[m] p̄ris ſucceſſionē vocabant[n]:

a ¶ Admonendi tamē. Sꝫ hos duos q ſequitur non admiſerim de iure ciuili: vt ſupra eodē. §. at hi. tamen admonendi ſum᷒. i. admonemus ⁊c.
b ¶ Ad bonorum poſſeſſionē: ſcilicet vnde liberi.
c ¶ Emancipati. Qui ſunt ſui p̄ p̄torem. vt ſupra eodem. §. emancipati.
d ¶ Legitimos. Id ē agnatos. vt infra titulo primo. primo reſpon.
e ¶ Proximos. Sic. ff. ſi ta. te. l. prima. ſic. ff. quoꝝ. in bonorum poſſeſſione ſerue tur. l. j.
f ¶ Sed ea omnia. Que ſupra codeꝫ §. at hi. dicta ſunt. et ſupra proximo. §.
g ¶ Aliquam. quaſi dicat quedam correximus: quedam retinuimus.
h ¶ Cōſtitutione. Ut C. de adoptio. l. penultima.
i ¶ Naturalibus: et legitimis. Accurſius.
k ¶ Nonnullos. Id eſt aliquos. Accurſius.
l ¶ Soluta. Scilicet poſt mortē ſecus ſi ante. vt ſupra eodem. §. at hi. Accurſius.
m ¶ Ad neutrius. Ut ſupra codeꝫ §. at hi. Accurſius.
n ¶ Vocabantur. Hoc idem videtur etiaꝫ cōtingere hodie in caſu quem habemus infra eodem. §. noſtra autem. C. de adoptio. lege penultima. §. ſed hoc. Sꝫ dic q̄ aunc adoptans tenetur ei relinquere q̄rtam: vt filio arrogato. vt

infra eodem. §. noſtra. ibi: quemadmodum &c.

ADDITIO. Sed hãc reprobat gl. ſi. d. l. pe. q2 vbi deſtituit' oi remedio ſibi iputet: q ſe emãcipare pmiſit.

a Conſtitutionẽ. Scilicet pdictã. b Permanſiſſet. Nunquid ergo nõ pmãſit: reſpon. imo permanſit. vt. s. de adop. §. ſed hodie. Sed hoc dicit referẽdo ſe ad factum. q. d. ac ſi de iure & de facto in eius familia permãſiſſet. c Tãtũmodo. Nũquid eum in ſus vocabit ſine venia: Item nungd alimẽta tali filio dare tenet: Reſpõ. non: per hãc literã. vt. s. de adopt. § ſed hodie. † p. dic̃ ↄtra. d Ab inteſtato. Id ẽ ſimil' cũ alijs naturalib': vt. C. de ſuis. & legi. ſi. te. nõ tamẽ ſuccedit alijs conſanguineis ſui patris adoptiui: vt. C. de adopti. l. penul. §. ſed ſi quidem. in fine. Accurſius.

ADDITIO. Hoc verũ de iure nouo: ſecus d iure antiquo: vt. ff. de adopti. l. qui in adoptio.

Hoc ſolito more corrigentes: conſtitutionem ſcripſimus: per quam diffiniuimus: quando parens naturalis filium ſuum adoptandum alij dederit: integra omnia iura ita ſeruari: atque ſi in patris naturalis poteſtate permanſiſſet b: nec penitus adoptio fuerit ſubſecuta: niſi in hoc tantummodo c caſu: vt poſſit ab inteſtato d ad patris adoptiui venire ſucceſſionem. Teſtamento autem ab eo e facto: neque iure ciuili f: neque pretorio g: ex hereditate eius aliquid perſequi poteſt: neque contra tabulas bonorum poſſeſſione agnita: neque inofficioſi h querela inſtituta: cum nec neceſſitas patri adoptiuo imponatur vel eum heredem inſtituere: vel exheredatum eum facere: vtpote nullo vinculo naturali copulatum: neque ſi ex ſabiniano ſenatuſconſulto i ex tribus maribus fuerit adoptatus. Nam & in huiuſmodi caſu neque quarta ei ſeruatur: nec vlla actio ad eius k perſecutionem ei competit. Noſtra autem conſtitutione l exceptus eſt is quem parens m naturalis adoptandum ſuſcepit: vtroque enim iure tam naturali quam legitimo in hanc perſonam concurrente priſtina iura tali adoptioni ſeruauimus n quemadmodum o ſi paterfamilias ſe ſe dederit ad arrogandum que ſpecia-

e Ab eo. Scilicet adoptiuo pře. f Neque iure ciuili. Quia non eſt in poteſtate ſua. g Neque pretorio. Quia nõ ẽ emãcipat'. ab eo. vt. s. d exhe. lib. i pri. & §. emãcipatos. & §. ſi. h Inoffi cioſi. Supra de inoffi. teſta. §. tam autem. contra. Solu. illa intelligitur ſcd3 diſtĩcionem hi'. §. vt ibi dr. i Sabiniano ſe. cõ. Q. d ſi hẽm' ſ3 dicebat q tres iuuenes arrogãti deferebant: vt vnũ eligeret quo caſu magna erat hec ſolennitas: vñ et ↄſtõne diui pij q̃rtã ei dabat arrogatoꝛ: qd hodie ñ ẽ i vſu: imo idẽ h ca ſu. vt & alñi. vt h. &. C. de adop. l. pe. §. quod autem. k Ad ei' Scilz q̃rte. l Cõſtõe vt. C. d adop. l. pe. §. ſi ho pater.

m Parens. Hoc in infinitũ accipe. vt. ff. de gra. l. iuriſcõſult'. §. paretes. n Seruauimus. Ut ſiue loco filij habeat' ſiue nepotis adoptet': ac ſi vere naturalis eẽt. ſ. filio pcedẽte nepotẽ. vt C. de adopti. l. penul: §. que aũt i filio. o Quemadmodum. Quaſi dicat

Margin notes:

au' q̃r rã relin gt adoptato.

† Opione iſti' gl. ↄ. p. approbat Angel. h q̃ ad primã qõnẽ diſticte. L3 Jo. fab. vi-

deatur ſtat' cũ p. Itẽ q̃ ad ſecũdam niſi opa ret' ipſi pri adoptiuo. ar. l. in reb'. §. pſit. ff. ↄmo. vl' niſi pat' nãliſ egeret: & adoptat' ſi habeat vñ ſe alere poſſit. ar. l. pe nult. ff. de libe. agno.

liter ⁊ ſigillatim ex preſate ↄſtitutiõis tenore pñt colligi.

¶ Olim nepos ex fi lia vel pronepos ex nepte vocabant ad hereditatem demũ poſt agnatos: ſz ex aliq̃bus conſtõib⁹ vocabãtur cũ dimi nutione tertie partis ſimul cum alijs deſcẽdentibus: quã partẽ etiã minuebãt agnati trãſuerſales. Hodie ħo eſt ſec⁹. Et iſti tales deſcen dentes ſuccedũt in ſtirpes non in capi ta. Hoc dicit vſq; i finem. Aretinus.

¶ Item [a] vetuſtas ex maſculis ꝓgenitos plus diligẽs: ſolos [b] nepotes vel neptes: qui queue ex virili ſexu deſcẽdũt ad ſuorum vocabat ſucceſſionem: ⁊ iure agnatoꝝ eos ãtepo nebat [c]. Nepotes ãt qui ex filiabus nati ſunt: ⁊ pronepotes ex neptibus cognatoꝝ loco connumerans: poſt agnatoꝝ lineã eos vocabat [d] tam in aui vel proaui materni [e]: q̃z in auie vl' proauie, ſiue pr[a]ne ſiue materne [f] ſucceſſionẽ. Diui au tem [g] p̃ncipes non paſſi ſunt talem cõtra naturã iniuriã: ſine cõpetenti emẽ datiõe relinquere. Sed cum nepotis ⁊ pronepotis: nomen cõmune eſt vtriſq;: qui tã ex maſculis q̃z ex feminis d̃ſcẽdunt: ideo eũdẽ gradũ ⁊ ordinẽ ſucceſſionis eis donauerũt [h]. Sed vt aliq̃d amplius ſit eis: qui nõ ſolũ nature: ſed etiã veteris iuris [i] ſuffragus muniunt [k] portionẽ nepotũ vl' neptũ vel deinceps (de q̃bus ſupra dixi mus [l]) paulo [m] minuẽdã eſſe exiſtima uerũt [n]: vt min⁹ ter tia parte acciperẽt q̃z mater eoꝝ vel auia fuerat acceptura: vl' pater eoꝝ: vl' auus paternus: ſiue matern⁹: quãdo femina mortua ſit [o] de cuius hẽditate agi-

a ¶ Itẽ vetuſtas. Correximus ius antiquũ circa liberoſ ꝑmi grad⁹ naturales ſiue adoptiuos: nũc circa vlteriores.
b ¶ Solos nepotes. In hoc male.
c ¶ Anteponebat. In ħ bene.
d ¶ Vocabat. Scz vetuſtas nõ ciuil' iuris auctoritas. vt ĩ. ſed ħtoꝝ. vt. ĩ. tit. j. §. ſed quia.
e ¶ Materni. Sciłz moriente maſculo: de cuius bõis agitur. vt. ĩ. §. proximo.
f ¶ Materne. Scz moriente femina. vt. ĩ. proximo. §. Accurſius.
g ¶ Diui ãt principes. Vt. C. d ſuis ⁊ legi. ſi defunct⁹. ⁊ C. de colla. l. illam.
h ¶ Donauerunt. Scilicet p̃ncipes: ſed non idem cõmodum: vt ſequitur.

i ¶ Veteris iuris. Id eſt legis duodecim tabularum.
k ¶ Muniuntur. Nota duas rationes vincere vnam. vt. ĩ. de adopt. §. ſed hodie. i fine. §. — Rõ duplex vnaz vincit.
l ¶ Diximus. Scilicet nł'o mõ niſi in tertio ordine ſuccederet. vt ſupra proxi. §.
m ¶ Paulo. Nota paꝝ rum de tertia parte totius rei dici ſic in auc̃. de exhi. ⁊ itero. reis. §. ſãcimus.
ADDitio. Quod facit ad mł'ta dic q; ħ relinquitur arbitrio iudicis. l. illa tamen a dilectio. ff. d verbo. ſigni. ſi. ⁊ l. cũ fur ti. ff. de in li te iuran.
n ¶ Exiſtimauerunt. Scilicet principes.
o ¶ Mortua ſit. Nota duos caſus. Si enim moritur femina nepotes vel neptes ex maſculis:

vel feminis in nihilum olim: niſi poſt agnatos: hodie cū diminutiõe ſuccedūt ītie partis. Si moritur maſcul⁹ nepos ex filia tñ vocētur cū diminutione tertie partiſ. vt hic dicit.

a ¶ Hiſqz. Scilicet qui deſcēdūt ex femineo ſexu

b ¶ Vocat. Ut ſupra. e. §. cū filius. Accurſius.

c ¶ Partis tertie diminutiõe. Q𝔡 de hac diminutione tertie dicit corrigitur p ſequentē. §. ß3 Mar. ſed nõ ſm. B. dictinus ſequentem. §. loquit in quadam alia parte q̃ debebat agnatis. ſ. q̃rta: nõ autē de hac tertia ſed per auc. dicimus de hac ētia correctū. ſ. vt eq̃lic hodie vel ant: vt i auc. de trien. ⁊ ſemiſſ. §. neqꝫ illo, col. iij. Accurſius.

tur hiſqꝫ a (lꝫ ſoli ſunt) adeūtib⁹ agnatos minime vocabant. Et quēadmodū lex duodeciꝫ tabularꝫ filio mortuo nepotes vl' neptes: pnepotes vel pneptes in locum pris ſui ad ſucceſſionem qui ſui vocat b: ita ⁊ principalis diſpoſitio in locuꝫ matris ſue, vel auie: eos cū iam deſignata partis tertie c diminutione vocat. Sed nos cū adhuc dubitatio manebat iter agnatos, ⁊ memoratos nepotes, quartam partē ſubſtātie defuncti: agnatis ſibi vendicantibus ex cuiuſdā ꝯſtitutionis d auctoritate memoratā quidem conſtitutionē a noſtro codice ſegregauim⁹: neqꝫ inſeri ea ex theodoſiano codice i eo cōceſſim⁹. Noſtra autē cōſtitutione e promulgata toti iuri eius derogatū eſt, ⁊ ſancimus (talibus nepotib⁹ ex filia: vl pnepotibus ex nepte: ⁊ deinceps ſupſtitibus) agnatos nullā partē mortui ſucceſſionis ſibi vēdicare: ne hi qui ex tranſuerſa f linea veniūt: potiores his g habeātur qui recto iure deſcendunt. Quā ꝯſtitutionem noſtrā obtinere ſm ſui vigorē ⁊ tpa h: ⁊ nūc ſancimus. Ita tñ i vt quēadmodū inter filios ⁊ nepotes ex filio antiqtas ſtatuit k nō in capita: ſed in ſtirpes diuidi hereditatē: ſilr nos iter filios ⁊ nepotes ex filia fieri diſtributionē iubemus; vel iter oēs nepotes vel neptes: ⁊ inter pronepotes ⁊ pneptes: ⁊ alias deinceps pſonas: vt vtraqꝫ pgenies matris vl' patris: auie vel aui portionē ſine vlla diminutione l conſequatur: vt ſi forte vnus, vel duo, ex vna parte ex altera, tres aut quatuor extēt: vn⁹ aut duo dimidiam: alteri tres aut qua-

d ¶ Conſtitutõis. Quā nõ habem⁹: vt ſequitur.

e ¶ Conſtitutione. Ut C. de ſuis ⁊ legiti. l. fina.

f ¶ Tranſuerſa linea. Sic i ancē. de nõ eligē. §. cū igitur. circa finem. collatiõe. j.

g ¶ His. ſcilicet nepotibus ⁊ pronepotib⁹ ex filia.

h ¶ Et tēpora. Ut in futuris caſibus tñ valent. vt. C. de ſuis ⁊ legitimis. l. vltia: Accurſi⁹ florentinus.

i ¶ Ita tamen vt quēadmodum. Hoc quod ſequitur eſt referendū. ſ. ad. §. diuit. ſi ad primū.

k ¶ Antiquitas ſtatuit. Supra eodem. §. cum filius.

l ¶ Diminutiõe. Scilicet quarte que debebatur agnatis: non tertie q̃ debebat patruis: vt. ſ. pxi. §. dixim⁹.

a ¶ Habeant. Immo in capita videtur diuidi. vt infra titulo primo. §. hoc etiam addendū. in fine. §. Sed ibi de collateralibus hic de deſcendentibus ſequitur. Sexto ꝙ ex lege. xij. tabularū proximo repudiante ſequens nō admittebatur: hodie ſecus ſic. Septimo ꝙ filij emancipati hereditas eſt legitima patri. Secunda ibi (Sunt autē.) Tertia ibi (Ceterū.) Quarta ibi (Hoc etiā addendū.) Quinta ibi (Si plures ſint.) Sexta ibi (Placebat.) Septima ibi (Ad legitimā.)

ADDITIO.

Nota ꝙ non tm̄ nepotes: ſed pronepotes ſuccedūt in ſtirpes: & veniunt per repreſentationē cuius contrarium videtur dici in auctē. de ſucceſ. ab inteſta. §. huiuſmodi. Angelus areti.

De legitima agnatorū ſucceſſiōe. ¶ Supra titulo proximo dictū eſt qualiter ſuccedāt ſui heredes ſiue liberi. Uerum quia poſt ſuos vocantur prius agnati ꝙ̄ cognati: vt infra eodem. §. finali. & l. j. §. poſt ſuos. ff. de ſuis: & legi. ideo poſt titu. precedē. poſuit iſtum. Aretinus.

Confirmatio

...thorū: alterā dimidiā hereditatē habeant[a].

¶ De legitima agnatorum ſucceſſione.

¶ Deficientibꝰ ſuis hereditas deuoluit ad agnatos ex lege duodeciꝫ tabularū. Angelus aretinus.

SI nemo[b] ſuus[c] heres vel eorum quos inter ſuos heredes prętor[d] vel cōſtitutiones[e] vocāt exiſtat[f]: & qui ſucceſſionē[g] quoquo modo[h] amplectitur: tunc ex lege duodecim tabularū ad agnatū[i] proximū[k] ptinet hereditas.

¶ Agnati ſunt illi qui ex linea maſculina deſcēdūt: vel etiā ex adoptiōe dūmodo ſint in priori gradu. Angelus aretinus.

¶ Sunt autē agnati[l] (vt primo quoqꝫ libro[m] tradidimus) cognati per virilis ſexuꝫ pſonas cognatione[n] coniuncti quaſi a patre cognati.

b ¶ Si nemo. Etiam vnus. vt. ff. de teſta. tu. ſi nemo.

c ¶ Suus. Supra titu. primo. §. j. Accurſius.

d ¶ Pretor. Supra titulo pmo §. emācipati.

e ¶ Conſtitutiones. Supra titulo primo. §. quibꝰ cōnumerari. & §. diui.

f ¶ Exiſtat. Dico & amplectitur: nāꝫ hec duo neceſſaria ſunt.

g ¶ Succeſſionem. defuncti.

h ¶ Quoquo modo. Scilicet ciuili. vel pretorio iure.

i ¶ Agnatum. Capite non minutū: vt. ff. eodem. l. capitis.

k ¶ Proximus. Id eſt qui proximior eſt defuncto. infra eodeꝫ. §. plures. & §. proximus.

l ¶ Sunt agnati. Sic. ff. de legi. tu. l. ſunt autem.

m ¶ Libro. Ut ſupra de legiti. agnatu. §. ſunt.

n ¶ Cognatione. Cognatio eſt genus: agnatio ſpecies. Unde quiſquis eſt agnatꝰ ē cognatꝰ: ſed nō cōuertit. — Cognatio ē genus: agnatio ſpecies

Diuiſio

SI nemo. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in ſeptē partes. Primo quando admittitur agnatus. Secundo quis eſt agnatꝰ. Tertio vſqꝫ ad quotum gradū agnati veniāt. & vſqꝫ ad quotas perſonas ſemināas deuoluantur: tā de iure vetuſtiſſimo & de iure pretoris ꝙ̄ etiam media iuris prudentia. xij. tabu. & tempore Juſtiniani. Quarto ꝙ generi agnatorum imperator addidit vnū cognatum. Quinto ꝙ. l. xij. tabula. proximꝰ agnatus vocatur: & quis dicatur pro...

a ¶ Conſanguinei. Quaſi ex eodem ſanguine nati: ceteri agnati nõ dicunt cõſãguinei. (i) vt. ff. de ſuis. z. l. ij. i pn.
ADDITIO (i). Quid aũt i vterinis an dicant cõſanguinei. vide Angel. h.
b ¶ Inuicem. Scilicet filius fratris patruo.
c ¶ Etiam conſobrini. Improprie. vt infra de gra. cogna. §. quarto.
d ¶ Jura conſanguinitatis. Scilicet ad ſuos fratres pri⁹ natos: ad reliquos vo agnatos agnationis tm̃ ius acqrit. vt. ſ. proxi. dirimus. Et eſt verũ hoc ſi viuente eo de cui⁹ hereditate agit cõcepti ſaltem erant. vt. ff. de ſuis z le. here. l. tertius: z. ff. vñ cog. l. j. §. ſiquis. primo. Accurſius.
ADDITIO. Aliis ex perſona ſua nõ ſuccedit: ſed bñ ex pſona pris. Ange.
e ¶ Non tñ. õibus agnati vocentur ad hereditatem: non tamen zc.
ADDITIO. Et ſic nota ſm Ange. diſpoſitionẽ abſolutã debere intelligi ſm ordinis prerogatiuã. Quod facit ad eum qui accipit in emphiteoſim: vel cui legatur aliquid pro ſe z filiis ſuis: vt videantur eſſe vocati ſm ordinem charitatis.
f ¶ Dat lex. Scilicet. xij. tabularum.
g ¶ Sed his. Et oibus his: vt i fra eo. §. ſi plres.
h ¶ Certum. Quod eſt etiã ſ. facto teſtõ qd euanuit: qd dic vt. ſ. §. proximo.
i ¶ Per adoptionẽ qz q. di. nõ ſolũ iure näli cõſtituit agnatio: ſed etiaz ciuili: vt per adoptionem ſ. qͥlibet iure iſto. vt. ff. de adoptio. l. j. z. ſ. de adopti. in pri. ci. ſed hodie per eam tm̃ ex qua tranſit in ptãtem arrogatoris vt. ſ. tit. j. §. ſed ea. verſi. noſtra autẽ. ſed tamẽ lz nõ fiat agnatus. ſ. hodie: quia nõ trãſit i poteſtatẽ extranei arrogantis: ſuccedit tamen ab inteſtato patri tm̃: nõ aliis pris agnatis: vt. C. de adopt. l. pe. §. ſz ſiqdẽ. Accur.
k ¶ Naturales. Et legitimos non tñ emãcipatos: vt. ff. de gra. cog. l. ſi filiũ.
l ¶ Item ſiquis. Non ſolum pater: de quo dictum eſt.
m ¶ Suos heredes eẽ. Id eſt agna-

Itaqz ex eodẽ pr̃e nati fratres agnati ſibi ſunt qui z conſanguinei[a] vocant: nec reqritur an ẽt eandez matrem habuerit. Itez patru⁹ fratris filio z inuicem[b] is illi agnat⁹ eſt. Eodem numero ſunt fratres patrueles: id eſt qui ex duobus fratrib⁹ pcreati ſunt: qui etiã conſobrini[c] vocantur: qua ratione ẽt ad plres grad⁹ agnationis peruenire poterimus. Hi etiam qui poſt mortez patris naſcuntur iura conſanguinitatis[d] nanciſcunt. ¶ Nõ tamen[e] omnibus ſimul agnatis dat[f] lex hereditatẽ: ſed his[g] qui tunc proximiori gradu ſunt: cum certum[h] eſſe ceperit aliquem inteſtatum deceſſiſſe. Per adoptionez[i] quoqz agnationis ius conſiſtit: veluti inter filios naturales[k]: z eos quos pater eorum adoptauit: nec dubiũ eſt quin pprie cõſanguinei appellentur. Item ſi[l] qs ex ceteris agnatis tuis: veluti frater: aut patru⁹: aut deniqz is qui lõgiore gradu ẽ adoptauerit aliquẽ agnat⁹ iter ſuos[m] heredes eſſe non dubitatur.

¶ Femie agnate: vt ſororis amita: filia fris: aut patrui: hodie de iure ciuili admittunt cũ omnibus agnatis. Et in admittendo huiuſmodi feminas agnatas

ſcitur alijs agnatis adoptantis: ⁊ eis cognatus fit: vt. ff. de adoptio. qui in adoptionem.
a ℭ Ceterum. Id eſt certe: vel aliter. lex quidē duodecim tabularū deferebat hereditatem agnatis proximis: ſꝫ media iuris prudētia: cuꝫ diſtinctione: ⁊ ideo hic dicit ceterꝫ ꝑ ſꝫ.
b ℭ Longiſſimo gradu. Id eſt decio vt. j. de ſucceſſ. cognat. §. fi.
c ℭ Feminas vero agnatas.
d ℭ Ita placebat. Nota caute dicē placebat: ⁊ non placet: vt. j. §. nos vero. et hoc erat per mediaꝫ iuris prudētiā: nō per. l. duodeciꝫ tabularꝫ: neqꝫ per pretorē: vt. j. eodē §. ⁊ hoc qdē. ⁊. §. media.
e ℭ Cōſanguinitat. Id eſt agnatōis.
f ℭ Earū. ſ. feminarum.
g ℭ Tua. ſ. hereditas.
h ℭ Plerūqꝫ. Hoc ꝑꝑ cōſanguineas ſorores de qb9 modo dixit.
ADDitio. Et hinc in-

ſunt quoqꝫ iura: vnū eſt lex duodecim tabularū: aliud eſt media iuris prudentia: tertiū eſt ius pretoriū: quartū eſt quedā cōſtitutio imperialis: quintum eſt ius nouiſſimū. Aretin9.

ℭ Ceterū[a] iter maſculos quidē agnationis iure hereditas: etiam ſi longiſſimo[b] gradu ſint: vltro citroqꝫ capitur. ℭ Quod ad feminas[c] vero attinet: ita placebat[d]: vt ipſe conſanguinitatis[e] iure tm̄ capiant hereditatem: ſi ſorores ſint: vlterius nō capiant. Maſculi autem ad earū[f] hereditates (etiam ſi lōgiſſimo gradu ſint) admittantur. Qua de cauſa fratris tui aut patrui tue filie, vel amite tue hereditas ad te pertinebat: tua[g] vero ad illas nō ptinebat. Qđ ideo ita cōſtitutum erat: qꝛ commodius videbatur ita iura cōſtitui. vt plerūqꝫ[h] hereditates ad maſculos[i] cōfluerent. Sꝫ qꝛ ſane iniquuꝫ erat in vniuerſum eas[k] quaſi extraneas repelli: ꝓtor eas ad bonoꝝ poſſeſſionē admittit: ea pte qua ꝓximitatis[l] nomine, bonorū poſſeſſionē pollicet: ex qua pte, ita ſcilꝫ admittūtur, ſi neqꝫ agnat9 vllus nec proximior, cognat9 iteruenīat[m]. Et hec quidem[n] lex xij. tabularuꝫ nullo modo introduxit: ſꝫ ſimplicitatē[o] legibuꝫ amica amplexa ſimili modo eſt agnatos ſiue maſculos ſiue feminas cuiuſcūqꝫ gradus ad ſilitudinē ſuoꝝ inuiceꝫ ad ſucceſſionē vocabat. Media autē iuris prudētia, q̄ erat quidē lege. xij. tabularū iunior[p] impiali autē diſpoſitione anterior[q] ſubtilitate q̄dam excogitata

mitur ratio ſtatutorum cōmuniter per italiam qꝫ ſtantibus maſculis femine non ſuccedant: quia ſtatuta ex parte maſculorum ſunt fauorabilia: ⁊ ex pte feminarum odioſa: vt hic per Ang.
i ℭ Ad maſculos. ſic. ſ. e. ti. j. §. itē vetuſtas.
k ℭ Eas. ſ. agnatas feminas.
l ℭ Proximitatis. i. cognationis.
m ℭ Interueniat. nec aliquis ſuoꝝ: vt. ſ. titu. j. §. admonendi. in fi. §.
n ℭ Et hec quidē. que. ſ. in. §. ceteruꝫ. ⁊. §. ſꝫ qꝛ dicta ſunt.
o ℭ Sꝫ ſimplicitatē. remota differētia agnatorū inter maſculos ⁊ feminas ſic. ſ. de fideicōmiſ. he. §. ſed quia.
p ℭ Iunior. Et ſic nota qꝫ lex. xij. tabularū eſt vetuſtior q̄ꝫ media iuris prudentia et q̄ꝫ ius pretoriū.
q ℭ Anterior. i. cōſtōne aſſirior: l. j. ſcripta q̄ ē. C. de legi. he. l. lege. xij. ta. Ac.

prefatã [a] differentiam inducebat: et penitus eas [b] a ſucceſſione agnatorum repellebat: omni [c] alia ſucceſſione incognita: donec pretores paulatĩ aſperitatẽ iuris ciuilis [d] corrigentes: ſiue qđ deeſt adimplentes: humano propoſito, alium ordinem ſuis edictis addiderunt: ⁊ cognationis linea proximitatis nomine ĩtroducta: per bonorum poſſeſſionẽ eas adiuuabant: et pollicebantur his [e] bonorum poſſeſſionem: que vnde cognati [f] appellatur. Nos [g] vero legem duodecim tabularũ ſequẽtes ⁊ eius veſtigia in hac parte conſeruãtes: laudamus quidẽ pretores [h] ſue humanitatis: nõ tamen eos in plenum huic cauſe [i] mederi inuenimus. Quare [k] etenĩ vno eodemq; gradu naturali concurrẽte ⁊ agnationis titulis [l] tã in maſculis q̃ in feminis eq̃ lãce cõſtitutis [m]: maſculis quidem dabat [n] ad ſucceſſionẽ venire omnium agnatorũ: ex agnatis autẽ mulieribus nulli penitus niſi ſoli ſorori ad agnatorũ ſucceſſionẽ patebat aditus [o]. Ideo nos in plenũ omnia reducentes: ⁊ ad ius duodecim tabularum eandem diſpoſitionẽ exequẽtes iura conſtitutiõe [p] ſancimus oẽs legitimas pſonas id eſt p virile ſexu deſcẽdẽtes: ſiue maſculini generis: ſiue feminini ſint: ſimili [q] modo ad iura ſucceſſionis legitime ab inteſtato vocari ſecundũ ſui gradus prerogatiuã: nec ideo excludendas: qꝛ cõſanguinitatis [r] iura ſicut germane nõ habent.

¶ Inter agnatos admittuntur deſcẽdentes ex ſororibus etiam vterinis ſi in primo gradu ſint. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ [s] Hoc etiã addẽdum iure conſtitutioni exiſtimauimus [t]: vt transferatur vnus

a ¶ Prefatã .i. dictã. ſ. e. §. ceterum.
b ¶ Eas. agnatas feminas: niſi ſorores.
c ¶ Om. Nã ordo cognatorũ nõ erat adhuc. Uel dic ẽt. deficiẽtib9 agnatis ipſi tñ nõ vocabantur.
d ¶ Iuris ciuilis. id ẽ medie iuris prudẽtie: qđ. ſ. ciuile dĩ: vt. ff. de ori. iu. l. ij. §. hec diſputatio. Accur.
e ¶ His .i. mulierib9 agnatis vltra ſorores.
f ¶ Uñ cognati. ſic dicã: qꝛ p eã cognati vocãt. Ac.
g ¶ Nos vero. Hic Iuſtinianus loquit.
h ¶ Laudamus. quidẽ pretores.

ADDitio.
Not. q ille ẽ laudãdus q eſt inuẽtor alicuius ordinationis ſiue diſpoſitionis lꝫ nõ eq̃ pfecte adinuenerit: qꝛ facile eſt adinuẽtis addere: vt. l. j. C.

Inuentis addere facile eſt.

de veteri iure enu. An. are.
i ¶ Huic cãe id ẽ expulſioni agnatorũ.
k ¶ Quare etenĩ. Bene dico ſore pudẽdũ agnatis femis q̃re etenim ⁊c.
l ¶ Titulis. id eſt oibus. Accur. florẽ.
m ¶ Cõſtitutis .i. ordinatis. Accur.
n ¶ Dabat. id eſt cõcedebat. Accur.
o ¶ Adit9. Certe ſi erat rõ iuſta vel ſufficiens: lꝫ aliq̃ ſit: vt. ſ. e. §. ceter. in fi.
p ¶ Cõſtitõne. vt. C. de le. he. l. lege. xij. tabu. Accur.
q ¶ Simili mõ .i. hincinde. Uel dic. ita femie vt marẽs.
r ¶ Cõſanguinitatis. Id eſt lꝫ nõ ſint ſorores q̃ germane vocent̃ q̃ſi ex eodem germie nate.
s ¶ Hoc ẽt. Exiſtimauimus: vt. C. de legit. here. l. lege. xij. tabularũ. §. j. ⁊. §. in his.

tãtũmõ [f] gradus a iure cognatiõis legitimã ab ſucceſſionẽ vt nõ ſolũ fr̃is filiꝰ ⁊ filia (ſcḋm q̃ iã diffiniuimꝰ) ad ſucceſſionẽ patrui ſui vocãt: ſꝫ ẽt germane [g] cõſanguinee vł ſororis vterine [h] filiꝰ ⁊ filia ſoli: ⁊ nõ deinceps [e] pſone vna cũ his ad iura auũculi ſui pueniãt. ¶ Et mortuo eo q patruꝰ q̃dẽ eſt ſui fr̃is filij: auũculꝰ aũt ſororis ſue ſoboli ſimili mõ ab vtroqꝫ lateꝝ ſuccedãt, tãq̃ ſi oẽs ex maſculis deſcẽdẽtes legitimo iure veniãt. ſ. vbi frat ⁊ ſoror ſuperſtites nõ ſunt. His etenĩ pſonis p̄cedẽtibꝰ: ⁊ ſucceſſionẽ admittẽtibus ceteri gradus remanẽt penitꝰ ſemoti. vꝫ. hereditate non in ſtirpes: ſꝫ in capita ꝟ diuidẽda.

¶ L. ſunt pluꝛes agnati tñ ſolus pꝛimioꝛ in gradu vocat. Et ſi pluꝛes ſunt i pꝛoximioꝛi gradu: oẽs ſimul vocant. Hoc dicit Aretinus.

¶ Si pluꝛes [i] ſint gradus agnatoꝝ: apte lex. xij. tabulaꝝ pximũ vocat. Itaqꝫ ſi (vbi gr̃a) ſint defuncti frater ⁊ alterius fratris filiꝰ aut patruus: frater potioꝛ habetur [k]. Et quãuis ſingulari numero vſa lex. xij. tabu. pꝛimũ vocet: tñ dubiũ nõ eſt q̃n ſi plẽs ſint eiuſdẽ gradꝰ oẽs admittant. Nã ⁊ pꝛie pꝛimꝰ ex plibꝰ gradibꝰ intelligit: ⁊ tñ nõ dubiũ eſt quin licꝫ vnꝰ ſit gradꝰ agnatoꝛum: pertineat ad eos hereditas.

¶ Pꝛorimꝰ iſpicit tpe teſtamẽti deſtituti qñ teſtm̃ factũ eſt: alś aũt tpe moꝛtis teſtantis. Areti.

¶ Pꝛorimus [l] aũt ſiquidẽ nullo teſtamẽto facto q̃ſqꝫ deceſſerit per hoc tp̃s reqrit, quo moꝛtuꝰ eſt is de cuius here-

a ¶ Tantũmodo. i. non vlterioꝛ. pꝛorimioꝛ tñ ſit vt ipſe ſoꝛoꝛes vel fratres vterini vel vterine: vt ſequit: vt. C. de legi. here. l. fi. §. ſed neqꝫ.

b ¶ In legitimã ſucceſſionẽ. Scilꝫ agnatoꝛum.

c ¶ Germane. id eſt nate ex eodem patre et matre cum defuncto.

d ¶ Vterine. i. nate ex eadẽ matre tm̃.

e ¶ Deinceps. i. vlterioꝛes ſiue in gradu remotioꝛes.

f ¶ Tanẜ. Addictio. Nota ex hoc textu: q̃ iſti ꝓpꝛie ſunt agnati: ⁊ lõ non compꝛehenderentur in ſtatutis loquẽtibus de agnatis. Ange. areti.

g ¶ Superſtites. Hoc coꝛrigitur p auctenticam ceſſante. C. de legitima hereditate: q cum his admittunt. Itẽ ⁊ in alio q̃ ſubijcit hic ẜ coꝛrigitur. quia in ſtirpes ſit diuiſio hodie: ſꝫ poſt hos ſilios fratrum ſit diuiſio in capita: vt in auctẽtica de hereditatibus que ab inteſtato. §. reliquum. collatione nona. ⁊ in auctentica vt fratrum filij. §. pꝛimo. collatõe nona. Uel dic quod dicit in auctẽtica in ſtirpes diuidi: verꝫ eſt quando cum alijs: ſcilicet patruis vocantur nepotes: alś in capita: vt hic.

Filij fratris ſuccedũt cuꝫ patruo ⁊ i ſtirpes ſit diuiſio.

h ¶ In capita. ſupꝛa titulo pꝛimo. in fine. contra. Solutio ibi de deſcendentibus loquitur: hic de collateralibus. Accurſius floꝛentinus.

i ¶ Si pluꝛes ſint. ſic in auctẽtica de heredibus q̃ ab inteſtato §. ſi ꝓo neqꝫ fratres. collatione nona. ⁊. ff. de ſuis et legitimis heredibus. l. ij. §. hereditas.

k ¶ Habetur. hoc coꝛrigitur: vt. ſ. dixi per auctentic i ceſſante. Accurſius floꝛentinus.

l ¶ Pꝛorimꝰ. ſic ſupꝛa

ſtitu. j. §. cum autem.

a ¶ Queri-tur. ſic ſupra eodez. §. non tamen.

b ¶ Tunc enim. Scili-cet cum non aditur here-ditas ex te-ſtamento.

c ¶ Longo tēpore. i. poſt mortem.

d ¶ Placebat. Scilicet ex lege duo-decim tabu-larum.

e ¶ In eo genere. Scʒ iure ſucceſ-ſionis.

Succeſſorium edictū.

f ¶ Succeſ-ſionem non eē. id eſt ſuc-ceſſoriuʒ edi-ctum inter agnatos lo-cum non ha-bet. ſcilicet ď perſona in p-ſonam: ſʒ in-ter cognatos ſic: vt īfra ſe-quitur: vt. ff. de ſucceſſio-ne edicta. l. j. §. quibus. ſed de ordine in ordinē ſeu de capite in caput. ſic† vt de liberis in agnatos: de agnatꝫ in co-gnatos: et poſt in virūʒ

† Nota pro cui dētia ꝙ caput ſi ne ordo eſt gñā

ditate q̄rit[a]. Qđ ſi facto teſtamēto q̄ſ-q̄ʒ deceſſerit, ꝑ hoc tempus requiritur quo certū eſſe cepe-rit nullū ex teſtamē-to heredē exiturū. Tunc enim[b] ꝓprie quiſqʒ īteſtatus de-ceſſiſſe intelligitur. Quod quidez aliqñ lōgo tpe[c] declarat, in quo ſpatio tpis ſepe accidit: vt pro-ximiore mortuo ꝓ-ximus eſſe incipiat, qui moriēte teſtato re nō erat ꝓximus.

¶ Olim nō erat lo-cus ſucceſſorio edi-cto in agnatis de p-ſona in pſonā: ſʒ ſo-lū de ordine i ordinē hodie vō ē de pſonā in pſonā. h. d. Areti.

¶ Placebat[d] aūt i eo genere[e] ꝑcipien-darum hereditatuʒ ſucceſſionem[f] non eſſe: id eſt vt q̄ʒuis proximus qui (ſm ea que diximus) vo-catur ad hereditatē ſpreuerit heredita-tē aut anteq̄ʒ adeat đceſſerit: nihilo ma-gis[g] legitimo iure ſequentes admittū-tur. Quod iteʒ pre-tores imperfecto iu-re corrigentes: non in totum ſine admi-niculo relinquebāt: ſed ex cognatoꝝ or-dine eos vocabant. vtpote agnationis iure eis recluſo. Sʒ nos[h] nihil pfectiſ-ſimo iuri deeſſe cu-pientes noſtra conſti-tutiōe ſancim⁹ quā de iure patronatus (humanitate ſugge-rente) protulimus[i] ſucceſſionē in agna-torū hereditatibus nō eē eis denegādā.

¶ Cū ſatis[k] abſur-dū erat quod cogna-tis a pretore aper-tū[l] eſt: hoc agnatꝫ eſſe recluſum, maxi-me[m] cū in onere q-dem tutelarū ⁊ pri-mo gradu[n] deficiē-te ſequēs ſuccedit: ⁊ qđ in onere obti-nebat nō erat in lu-cro permiſſum.

¶ Olim pater admit-tebatur ad legitimā hereditatē filij emā-cipati: ſi in emanci-patione fuerat con-tracta fiducia. Ho-die vō preſumitur contractam eſſe fi-duciam. Aretinus.

¶ Ad legitimam[o] ſucceſſionez nihilo-

⁊ vxoreſſi: vt ſequitur: vt ff. ſi tabule te-ſtamenti nul-le extabunt. l. prima. pri-mo reſpōſo.

g ¶ Nihi-lomagis. id eſt non ideo magis.

h ¶ Sʒ nos. loquitur Iu-ſtinianus.

i ¶ Protu-limus. Scili-cet in greco.

k ¶ Cum ſa-tis. ratio pri-ma.

l ¶ Aper-tum eſt. Sci-licet ſucceſ-ſorium edi-ctuʒ. de per-ſona in per-ſonam.

m ¶ Maxi-me. ratio ſe-cunda.

n ¶ Gra-du. agnato-rum.

o ¶ Ad le-gitimaʒ. Eſt enim filius agnatus pa-tri proximus vt. ff. de ſuis ⁊ legitimis fi-lius qđ ſuus non tollitur per capitis diminutionē ſicut neqʒ in-ter fratres ⁊ vt h. ⁊. C. de legitimis tu-telis. l. quar-

li⁹ ⁊ filii q̄tuor: vñ liberi: vnde a-gnati: vñ co-gnati ⁊ vñ vir ⁊ vxor. q̄rū q̄lib; ploꝝ cō-tinet ſb ſe pleſ gradus puta in vnū li. ſunt ꝓ-mo filij ſcđo ne-potes. tertio p-nepotes ⁊ ſic dei-ceps. et eodem modo i quolibʒ capite. Fili⁹ ē patri a-gnat⁹.

ca. Accurſius florentinus.
ADDITIO. Quãuis tamen pater ſuccedat filio ab inteſtato. ⁊ ſic ſm tacitã eius voluntatē: vt.l.conficiunt. ff.de iure codi. non tamē contra voluntatē ſi ab ipſo filio aliquid vel tãtũ acceperit qḋ ſatis ſit ad legitimam.l.j.§. ſi parens.ff. ſi quis a pa. fue.manu. de qua materia dic vt p An.
a ¶ Parēs. ſic econtra: vt.ſ. tit.j.§. emancipati.
ADDITIO. Et erat ratio diuerſitatis: qȝ pater multum conferebat filio per emancipationem ſe expoliando priuilegijs patrie poteſtatis: ideo in recompenſationez admittebatur ad eius hereditatem. Angelus aretinus.
b ¶ Conſtitutione: vt.C.de emancipatio. libe.l.finali.
c ¶ Contracta fiducia. ſic dicēdo: ius ſuccedendi in bonis tuis mihi reſeruo: vel etiam ſic emancipato te contracta fiducia.
d ¶ Non aliter. qḋ non erat rectum: vt ff.de reg.iur.l.ſm naturam. ⁊.ſ̃.de legi.patro.tu.in fi. ⁊.j.de emptio. ⁊ vē. §.cum autem.circa medium. nam qui ſentit incōmodum: ſentire debet commodum: vt dicunt iura ſuperius allegata: ⁊ econuerſo. non eſt enim ferendus qui lucruȝ amplectitur. onus aũt ſubire recuſat. C.de cadu.tollē.l.vnica.§.pro ſecundo.in fi.

minus vocatur etiã parens qui cõtracta fiducia filiuȝ vel filiam: nepotem vel neptē: ac deinceps emãcipat. qḋ ex noſtra conſtitutione[b] omnino inducitur: vt emancipationes liberoꝝ ſemp videãtur quaſi cõtracta[c] fiducia fieri: cũ apȝ veteres non aliter[d] hoc obtinebat: niſi ſpecialiter contracta fiducia parens manumiſiſſet[e].

¶ De ſenatuſcõſulto tertulliano.

¶ Lex.xij.tabularũ mater nõ ſuccedebat filio ab inteſtato nec ecõtra filius matri: ſed ex conſtitutione ſenatuſconſulti tertulliani. ſi ingenua tres libertina quatuor liberos enixa fuerat illis ab inteſtato ſuccedebat. Aretinus.

Lex.xij. tabularuȝ ita ſtricto iure vte-

ADDITIO. Habent canoniſte regulam iuris. qui ſentit onus. de regulis iuris.in.vj.
e ¶ Manumiſiſſet.i.emancipaſſet. ſic ff. quando ac.de pe. eſt an.l.prima.§. alienatio.

¶ De ſenatuſconſulto tertulliano.
¶ Poſt agnatos de quibus ſupra ſuccedũt cognati: ideo ſequebatur videre de cognatis. Verum licet mater et filius ſint cognati: tamen ex ſpeciali prouiſiōe ſibi ad inuicem: vt agnati ſuccedunt: vt.j.de ſuc.cogna.in princi. ideo poſt alios agnatos ante cognatos po- Continuatio.
nit de ſucceſſione matris ad filium et econtra. Aretinus. Differentia huius tituli ⁊ ſequentis notari poteſt in his verſibus. Matri pat meſte geniti bona tertullianum. Filij maternas tibi Verſus
res dabit orficianum.

Lex duodecim. ¶ Totus iſte titulus diuidit in quinq̃ partes. Primo qȝ ex lege.xij.tabularuȝ mater ad hereditatem filij ⁊ econtra non admittebatur. Secundo qualiter admittebatur ex ſenatuſconſulto tertulliano. Tertio que perſone preponebãtur tunc matri. Quarto cõſtitutionē tertulliani remouet. Quinto remouet alias qſtiões. Scḋa ibi (Et primus.) Tertia ibi (Preferunt.) Quarta ibi (Sȝ nos.) Quinta ibi (Sȝ cũ antea.) Diuiſio

a ¶ Preponebat. Imp: ꝓprie (j) nã cognatos nullo mõ vocabat vt sequit̃. ADD. IO. (i) Nam ꝓprie non dr̃ preponi illi q̧ non sequit̃: q̧uis ꝓprie proximus dicatur quez nemo sequitur vt. ff. vñ cog. l. j. §. proxi. Ange.

k ¶ Triũ liberorũ ius habẽs. i. tres habens filios. non autez in potestate: vt. s. de adopt. §. femine. quos tres habere videtur, etiã si tres geminos peperit ẜm Joã. vt. ff. de verbo. signific. l. ter enixa.

batur, & p̄ponebat[a] masculorum[b] progeniem: & eos qui per feminini sexus[c] necessitudinem[d] sibi iungũtur: adeo expellebat: vt neq̧ quidez inter matrem et filium[d] filiamue, vltro citroq̧ hereditatis capiende ius daret: nisi q̧ pretores, ex proximitate cognatorum eas personas ad successionez bonorum possessionez vnde cognati accõmodata vocabant. Sed he iuris angustie[e] postea[f] emẽdate sunt. Et primus quidem diuus Claudius matri ad solaciũ liberorum amissorũ[g] legitimã eorũ[h] detulit hereditatez. Postea autez senatusconsulto tertulliano: qḋ diui Adriani temporibus factũ est plenissime de tristi successiõe matri, non etiam auie[i] deferenda cautuz est: vt mr̃ ingenua triuz liberorum ius habẽs[k] libertina quatuor: ad bona filiorum[l] filiarũue admittat̃, ĩtestatorum mortuorum: lz in ptãte parẽtis[m] est: vt scilicet, cum alieno iuri subiecta est iussu[n] eius adeat hereditatem, cuius iuri subiecta est.

¶ Filij defuncti excludũt matrẽ vsq̧ in infinitũ. Idez in pre[=p]fratre qui etiã matrẽ excludũt. Soror aũt defuncti vna cũ matre admittitur. Aretinus.

b ¶ Masculorũ ꝓgenie. id est agnatos: vt. s. tit. j. in prin.

c ¶ Necessitudinẽ. i. cognationẽ. nã dicũr cognati necessarij: vt. ff. de inof. & in. l. si. C.

d ¶ Matrẽ & filiũ q adiuicẽ sunt cognati: vt. j. de succes. cogn. §. vulgo.

e ¶ Iuris angustie. Nota ius dici angustiosũ: al's iniquum dr̃: vt. j. de suc. li. in pñ. & ff. qd q̧sq̧ iu. l. iij. in prin.

Ius q̃ñ q̄ dicit̃ iniquũ.

f ¶ Postea scz post legẽ xij. tabularũ & p diuũ claudiũ: & p senatuscõsul. tertul. vt sequit̃.

l ¶ Filiorũ qd dic: vt. s. de here. q ab inte. §. j. & §. & §. emãcipa. ti. & §. diui.

m ¶ Parentis est. s. mr̃. Et ita nota de iure romanorũ vxorem alicuius esse in ptãte parentis. (j) non mariti: nisi q ad obitũ carnis: aliud de iure lõgobardorũ: vt hic & C. de cõdi. in ser. si vxorẽ. & in longobarda: quali mulieri alienare ꝑmissuz fit. l. j. Tenet tñ opari viro vxor vt. l. fi. cum ibi notatis. ff. de ope. liberto.

Uxor si est i potestate mariti.

ADDI. (i) Et io nõ pot testari nec codicillari: & cum cõsensu patris: vt per Ange. hic.

g ¶ Amissorũ. s. in acie principio: vt ar. s. de exc. tu. in prin. vel dic q̧ generaliter statuit: vt. C. de inoffi. testa. l. liberi. prima verior est.

h ¶ Eorum. scilicet filiorum.

i ¶ Auie. etiam hodie auia succedit sicut mater: vt in auc. de here. que ab intes. §. consequens. col. ix.

n ¶ Iussu. s. iure antiquo: cuz q̄libet hẽditas pr̃i p filiũ q̄reret̃: vt. ff. de acq. here. q in aliena. Sz hodie in sola ꝓfecticia nõ aduenticia. s. exigit̃ iussus: vt C. de bo. q̄ lib. l. fi. §. huc ecõtrario.

ADDITIO. Nota q̧ in ꝓfecticijs iussus hodie non est correctus: sed est

...ſcieſſeritis: vt olim. Idem no. glo. in l. ij. §. j. C. de bo. que libe. Ang.

a ℭ Preferunt. Liberi et adoptiui: ꝛ ita demū ſi ipſi ſuccedere velint: vt ff. eo. l. ij. §. liberi. ꝛ. §. ita demum.

nota ꝙ hec fallit regula ſi vinco vincētē te vinco ꝛc. vt. ff. de diuer. ꝛ tēpo. p̄ſcrip. l. de acceſſiōib⁹. nā auus p̄ri defuncti p̄fert: vt. ff. e. l. egſſimū. §. j. ꝛ p̄z mr̄i: nō aūt au⁹ p̄fert mr̄i qn̄ ſoli ſūt. Si vinco vincētē te vinco te qn̄q3 fallit.

ℭ Preferuntur autem matri liberi[a] defuncti[b] qui ſui ſunt quiue ſuorum[c] loco ſunt: ſiue primi[d] gradus ſiue vlterioris[e]. ℭ Sz[f] ꝛ filie ſue mortue filius vel filia opponit[g] ex cōſtitutionib⁹ matri defuncte[h] idest auie ſue. Pr̄[i] vō vtriuſq3[k] nō et auus ꝛ pauus matri anteponit. ſ. cū inter eos ſolos[l] de hereditate agit. Frater autē conſanguine⁹ tā filij q3 filie excludebat[m] matre: ſoror aūt cōſanguinea pariter cum matre admittebat[n] Sz ſi fuerat frater ꝛ ſoror cōſanguinei: mater liberis[o] onerata: frater qdē matre excludebat. Comunis autem erat hereditas ex equis partibus fratribus ꝛ ſororibus.

ℭ Hodie: mi ingenua vt libertina ēē ſi nō ter aut quater enixa ſit: ad legitimam hereditatē filij admittitur. Ante.

ℭ Sz nos p̄ſtitutione quā in codice[p] nr̄o noīe decorato poſuim⁹ mr̄i ſubueniendum eē exiſtimauimus: reſpiciētes ad naturā ꝛ puerperium ꝛ periculum ꝛ ſepe mortē ex hoc caſu matrib⁹ illatā. Ideoq3 impium eē credidimus caſum fortuitum[q] in eius admitti detrimentū. Si enim ingenua ter vel liberta quater non peperit: imerito defraudabatur ſucceſſione ſuorum liberorū. Quid enim peccauit[r] ſi non plures ſed paucos peperit. Et dedimus ius legitimū plenum matribus ſiue ingenuis ſiue libertinis: ꝛ ſi nō ter enixe fuerint vel

b ℭ Defuncti. l. filij. de cuius hēditāte mr̄e agit.
c ℭ Suorū. qs dic vt. ſ. de here. q ab inteſt. §. j. ꝛ. ij. ꝛ. §. emācipati. ꝛ. §. vltī.
d ℭ Primi grad⁹: vt filij
e ℭ Vlterioris: vt nepotes ꝛ filie.
f ℭ Sz filie q. d. nō ſolū nepos l filio maſculo excludit mr̄em defuncti: ſed ꝛ nepotes ex filia.
g ℭ Preponit. i. p̄fert.
h ℭ Defuncte. ſ. filie.
i ℭ Pat nō adoptiu⁹: vt ff. eo. l. ij. §. ſi neq3 auus.
k ℭ Vtriuſq3. ſ. filij ꝛ filie. hoc ē marit⁹ huiꝰ mulieris volētis ſuccedere filio ſuo mortuo:
l ℭ Inter eos ſolos. ſ. auūz ꝛ mr̄ez defuncti. Si aūt ſt auus ꝛ p̄r ꝛ mr̄ defuncti p̄fertur auus mr̄i ꝛ p̄r p̄ferē vt. ff. eo. egſſimus. §. j. Et

Sic fallit in auc. de cōſu. bo. §. hiis cōſequens. col. vij. Itē l auc. q. mo. na. ef. ſui. §. diſcret. col. vj. Itē ff. q po. in pig. ha. l. claudi⁹. ſic. ff de iniu. rup. teſ. l. pe.
m ℭ Excludebat. ſ3 male hodie: vt j. eodem. §. ſed cum.
n ℭ Admittebatur: ꝛ bñ: vt. j. e. §. ſ3 cū.
o ℭ Liberi tribus vel q̄tuor: vt ſupra eo. §. poſtea autem.
p ℭ Sz nos. In codice. nō in eo quē habem⁹: ſed in primo. C. rep̄. an ſit. que eſt C. ō iure de libe. l. ij.
q ℭ Fortuitu3. ſ. hīc vel nō hīc tot filios: cum ex diuina gratia hoc diſcēdat.
r ℭ Peccauit. na3 ſi peccatū eſt magis fuiſſet mariti: vt. C. de leg. here. l. lege. ij. tab. in ñ. j. reſpon.

a Cum.ſ. cui ſuccedere vult.
b Interempti. alias intercepti.
c Sed cũ. Conſtitutiones. quas nõ habemus. ſʒ Joan.
d Perſonis. patruo ⁊ filio: ⁊ nepoti patrui: vt C.e.l.ſi. in ſi. primo reſpõ.
e Contrariũ faciebãt. i. nil dabant niſi ꝑdictis.
f Uiſum eſt. vt. C. eodem. l. ſi.
g Omnibus pſonis. etiã patri defuncti: niſi in vſufructu et toto quando habebat defunctũ in poteſtate. alias in beneſ tm̃: ſed et in hoc caſu hodie ẽt in totuʒ habet: vt. C. eo. l. ſi. ⁊ de legi. here. l. ď emãcipatis. Jure ꝓ auc. aſcẽdentibus defertur equaliter paternis ⁊ maternis: vt i auc. de heret. que ab inteſta. §.

quater: ſed cũ[a] nimi vel ea q queue morte iteremptí[b] ſunt: vt ſic vocentur in liberorum ſuorũ legitimam ſucceſſionẽ.

Mater prefert omnib' alijs agnatis: exceptis fratribus ⁊ ſororibus ⁊ cũ ſororibus ſolum venit ad dimidiã ⁊ cũ ſororib' ⁊ fratribus pro virili. Aretinus.

Sed cũ antea cõſtitutiones[c] iure legitime ſucceſſionis perſcrutantes partim matreʒ adiuuabant partiʒ eaʒ pregrauabant: ⁊ non in ſolidũ eaʒ vocabant ſed in quibuſdaʒ caſibus tertiam ei partem abſtrahentes: certis legitimis dabant perſonis[d]: in alijs autem contrariũ faciebant[e]. Nobis viſuʒ[f] eſt recta ⁊ ſimplici via matrem omnibus perſonis legitimis anteponi: ⁊ ſine vlla diminutione filiorũ ſuorum ſucceſſionẽ accipere. Excepta fratris ⁊ ſororis perſona: ſiue cõſanguinei ſint: ſiue ſola cognationis iura habentes: vt quemadmodum[i] eaʒ toto alijs ordini legitimo prepoſuimus: ita omnes fratres ⁊ ſorores ſiue legitimi ſint ſiue non: ad capiendas hereditates ſimul vocemus. Ita tamen vt ſiquidem ſole ſorores[l] agnate vel cognate ⁊ mater defuncti vel defuncte ſuperſint: dimidiam quidẽ mater: alteram vero dimidiam parteʒ omnes ſorores habeant. Si vero matre ſuperſtite et fratre vel fratribus ſolis: vel etiã cum ſororibus ſiue legitimã[n] ſiue ſola cognationis[o] iura habentibus inteſtatus quis vel inteſtata moriatur: in capita diſtribuatur eius hereditas.

Mater ad here[illegible]

Sed quẽadmodũ[p] nos matribus proſpeximus: ita eas oportet ſue

conſequi[illegible] ⁊. §. hoc [illegible] dez. coll. ix.

ADDITIO.

Dic ꝙ hodie filio ď functo relicta mr̃e ⁊ ſorore vl fratre aliter ſuccedítur: vt. d. auc. defuncto. C. eo. D[illegible]

h D[illegible]minutiõe: q̃ fiebat per agnatos ſupradictos. in prin. iſtius. §.

i Quẽadmodũ. q. d. q in vno bono ratur in alio grauẽt. ſic. ff. de iurciu. cũ quis. in princ. — Cõmodũ ſentiẽs ſẽti at on[illegible].

k Eaʒ ſcilicet matreʒ.

l Simul. ſ. cũ matre.

m Sorores. hoc caſu eſt hodie idẽ qd in ſequẽti §. vt in auc. ď nup. §. pe. ⁊ §. qm̃. col. iiij.

n Legitima; q' ſũt ſorores ex vtroq parente.

o Cognationis. quia ſunt tantum ex matre ſorores.

p Sʒ quẽadmodum proſperim' in ſucceſſiõe.

Conſulere

ſoboli cōſulere q ſcituris b eis: q ſummo re a liberis nō petierint: vel in locuȝ remoti vel excuſari intra annum petere neglexerint: ab eoꝛ ipuberū c moꝛientium ſucceſſione merito repellentur.

¶ Filio nō tm̄ legitimo: ſed etiam vulgo q̄ſito mater ſuccedit. Auge. dreti.

a ¶ Cōſulere. ſ. in tutoꝛe petēdo. Ac.
ADDITIO. Et dic petendo. ſ. īfra annum vt hic. Et iſtā opinionez dicit Angelus eſſe cōem: ⁊ eaȝ tenet tanꝙ̄ magis equā. per. l. ſciāt. C. de legi. here. ꝙuis barto. ibi ⁊ doc. velint ꝙ teneaṫ petere ſtatim cum pōt niſi fuerit impedita legitima cā: ita ꝙ annuȝ non tranſcēdat.

b ¶ Sciturís eis. ſ. matrib⁹ negligentib⁹. alˀs non perdūt. vt. C. q pe. tuto. l. cuȝ a matribus. ⁊ maioꝛibus: alˀs filiˀr nō perdunt. vt. C. ſi aduer. delic. l. ij. Accurſius.
ADDITIO. Et ſufficit eā eē minorē tpe moꝛtis mariti: ēt ſi poſtea maioꝛe facta. ī. annū non petierit. Ang.

c ¶ Impuberum. aliud ſi puberes moꝛiantur. vt. C. eodem. matres.

d ¶ Lȝ: Uulgo queſitus niſi hec mater ſit illuſtris. Sic ecōtra talis filius illuſtri matri non ſuccedit. vt. C. ad oꝛſ. ſi qua illuſtris.
ADDITIO. Idem ſi eſſet natus ex damnato coitu. Secus ſi ex cōcubina etiam illuſtri. vt per Angelum hic.

Continuatio ¶ De ſenatuſconſulto oꝛficiano.
¶ Uiſum eſt titulo ſuperioꝛi qualiter mater ſuccedat filijs p ſenatuſconſultū tertulianū. Uideam⁹ nūc qualiter filij ſuccedunt matri quod ſit per ſenatuſconſultum oꝛficianum.

Diuiſio P Er contrariū. ¶ Totus iſte titulus diuidiṫ in quatuoꝛ partes. Pꝛimo ponit qualiter filij ad hereditatem matris: ⁊ nepotes ad hereditatē auie admittanṫ. Secundo nunqd capitis diminutione tale ius ſuccedēdi tollaṫ. Tertio qui ſunt illi filij qui ad hereditatē matris admittunṫ. Quarto ſubnectit nouuȝ caſum ad materiaȝ ab iteſtato. Secūda ibi (Sciendus eſt.) Tertia ibi (Nouiſſime.) Quarta ibi (Si pluribus.)

¶ Lȝ autem vulgo queſitus d ſit filius filiaue: poteſt tamē ad bona ei⁹ mater ex tertulliano ſenatuſcōſulto admitti.

¶ De ſenatuſcōſulto oꝛficiano.

¶ Filius ⁊ nepos veniunt ad hereditatem matris ⁊ auie ab inteſtato ex ſenatuſconſulto oꝛficiano. Aretinus.

¶ Per cōtrarium. Calue.
¶ In ti. iſto ita dñs impe. procedit. Pꝛimo oñdit qualˀr ſicut per ſenatuſcōſul. tertu. ſuccurrit matrib⁹ ad ſucceſſionē liberoꝛuȝ: ita ſuccurrit liberis per ſenatuſcon. oꝛficianū ad ſucceſſionē matꝛ. Scdo oñdit qualˀr ⁊ ꝙuis p ſenatuſcō. oꝛfi. non iuuarent nepotes vel neptes ad auie ſucceſſionē: eis tñ pncipalib⁹ cōſtitutionibus eſt ſubuentū. Tertio dicit ꝙ hmōi ſucceſſiones qua deferunṫ a pdictis duob⁹ ſenatuſcō. vȝ. tertul. ⁊ oꝛfi. capitis di. ſ. minima nōītereūt ꝓpter quādā regulā cuius ītellectus recitaṫ in lra. Quarto dicit ꝙ hoc ſenatuſcōſul. ſ. oꝛfi. vulgo q̄ſitos admittit ad ſucceſſionē matrū ſicut ſenatuſcōſul. tertul. mres vocabat ad ſucceſſiones illoꝛ. Ultio ⁊ vlt. dter. qd iuris ſit ſi ex plurimis hdib⁹ legitimis quadā aliq̄ cā amiſit hditatē: ad q̄s ſcȝ deuolueṫ poꝛtio eoꝛ. Et ſm h̄ ad maioꝛē ipſius euidentiā diuidas ti. in qnqȝ pticlas: q̄rū pꝛia durat vſqȝ ad illū. §. Sȝ cū ex ſenatuſcon. ibi icipit ſcd'a: ⁊ durat vſqȝ ad illū. §. Sciendū tñ eſt. ibi tertia. ⁊ durat vſqȝ ad illuȝ §. Nouiſſime. ibi q̄rta: ⁊ durat vſqȝ ad

illuz. §. Sed ſi ex plu. ibi quinta ꝛ vl-tima. ꝛ du. vſqꝫ in fine.

a ¶ Per ↄ̄trium. i. econtrario. nā. ſ̄. ti tu. j. tractatuz eſt qualiter mater filio ſuccedit: nunc dicit ecōtra. Unde verſus. Matri ſuccedes o nate p orfi-cianū. Inuidiaz portat ↄ̄ tertullia-nū. Accurſi.

ADDITIO. An aūt i cor relatiuis ſer uet equali-tas. vid Barto. in. l. ij. C. de cupreſ. ex lu. lib. xj. Angelus.

b ¶ Liberi. ſtricte po nit pro filijs tm̄. vt. j. eo. §. j. al's ↄ̄. vt ff. de ꝟbo. ſi. l. liberorum.

c ¶ Matꝛ ingenuarū vel liberta-rum. vt. ff. e. l. j. ꝛ. rn̄. imo ꝛ ancillaruz dūmodo ſit ſibi fctā mora in fideicō miſſaria. vt C. eo. l. fina.

d ¶ Legitima. nō qꝛ le-ge. xij. tabularꝫ dareẗ imo denegabatur. vt. ſ̄. ti. j. in principio: ſed ſenatuſconſultū dat quod vicem legis obtinet. vt. j. de exē ptioni. §. hec exempli cauſa.

e ¶ Et preferuntur. ſcilicet filij.

f ¶ Cōſanguineis. i. cognat. Accur. ADDITIO. Alibi exponitur conſanguineis: id eſt fratribus. vt. l. j. C. eo. titu. ꝛ illa cōmuniter tenetur.

g ¶ Cōſtitutionib⁹. quas nō hēm⁹.

h ¶ Nepotes. idē in alijs deſcendētibus ex hac linea dicā. Sꝫ qd ſi nepos iſte fuit conceptus poſt mortē auie? Rn̄. vt. ſ̄. de here. que ab inteſta. §. cū aūt dixim⁹.

i ¶ Sciendum. Capitis diminutiōe: ſcilicet minima. naz per alias oē ius etiā cognatiōis tolliẗ. vt. ſ̄. de ca. dimi. §. qđ autem.

k ¶ Regulam. Tenor cuius ē hic. ꝛ. ff. de ca. di mi. tutelas. j. reſpon.

l ¶ Sed ille ſole. ff. vn̄ li. l. ſi. in fine cōtra. Sol. hic dicit ſole: vt excludat eas tm̄ que ex ſenatuſcōſulto deferuntur: nō ꝓtorias ſucceſſiones. vt ibi nota.

m ¶ Ex. l. xij. tabularum. ſic. ff. e. l. j. §. capitis. ſic. ff. de ſuis ꝛ le. l. capitis.

n ¶ Deferuntur. Quare magis lege xij. tabularum data hereditas pditur per capitis diminutionē minimaꝫ ꝙ̄ ſenatuſconſulto delata? Reſpon. quia illā agnatio defert que agnatio p capitis diminutionem hereditas per capitis diminu tionem

P Er[a] cōtrariuz autē liberi[b] ad bōa matrum[c] inteſtatarū admittuntur ex ſenatuſconſulto orficiano: qđ orficio ꝛ ruffo conſulib⁹ effectuz eſt, quod latuz eſt diui marci tēporibus: ꝛ data eſt taz filio q̄z filie legitima[d] hereditas etiam ſi alieno iuri ſubiecti ſunt: ꝛ[e] preferuntur ꝛ conſanguineis[f] ꝛ agnatis dfūcte matris. Sed cum ex h ſenatuſconſulto nepotes ꝛ neptes ad auie ſucceſſionez legitimo iure non vocabantur, poſtea h ↄ̄ſtitutionibus[g] principalibus emendatum eſt: vt ad ſimilitudinem filiorū filiarumqꝫ[h] ꝛ nepotes ꝛ neptes vocentur.

¶ [illegible]ter tulliāo vel orficiano nō tollit minima capitis diminutione.

¶ Sciendum autē ē huiuſmodi ſucceſſiones que a tertulliano ꝛ orficiano ſenatuſconſultis deferuntur: capitis diminutione[i] nō perimi: propter illaz regulā[k] qua noue hereditates legitime capitis diminutiōe nō pereūt: ſed ille[l] ſole q̄ ex lege. xij. tabula.[m] deferūtur[n].

¶ Etiam filius vulgo queſitus: ad hereditatem matris admittiẗ. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Nouiſſime ſciēdū eſt etiaz illos li-

mini pitis diminutionē minimā tollitur: ma qn ꝛ ſenatuſconſultū filio qui matri eſt qꝫ pdit cognatus: ꝛ cognatio nō tollitur per qñqꝫ ſi. capitis diminutionem minimá. vt.ſ. de leg. agna. tute. §. finali.

a ℭ Nouiſ ſime. Uulgo queſiti. quia non hēt certum patrē. vt.ſ. de nuptijs. §. ſi aduerſus. multomagis in naturali tñ vt. C. eod. l. penultima.

b ℭ Hereditatē. Scilicet vna cum legitimis: niſi erat mater illuſtris: tunc enim cū legitimis ab inteſtato non veniunt: ſecus in naturalibus ex licita conſuetudine procreatis. vt. C. eodem. l. penultima.

Filius vulgo qſit⁹ an ſuccedat de iure nouo.

c ℭ Admitti. Nunqd hodie ſuccedit vulgo queſitus: videtur ꝙ non: vt in auc. quibus mo. nāles efficiunt ſui. §. vltimo. Sed tñ diſtingue: aut ex tali coitu qui poſſit dānari: vt inceſt⁹ adulterij nefarij ꝛ ſimilia: quo caſu non ſuccedit: cū ob hoc ipſum damnādus eſt: vt in dicta auctē. ꝛ. ff. ſo. ma. ſi ab hoſtibus. (j) aut non: ꝛ tunc ſuccedit matri vt hic. non patri: cum ſit incertus. nā ꝛ ſi hēt certum patrem naturalem: non tamē ſuccedit ei: niſi in duabus vncijs ab inteſtato nō extantib⁹ legitimis: al's i nihilū. vt in auc. qb⁹ mo. na. ef. ſui. §. diſcret. colla. vij.

ADDITIO (j). De equitate tñ canonica a parentibus ſunt alendi. c. cū haberet. de eo qui dux. i ma. quā pol. per adul. ex quo inferunt docto. ꝙ pater poteſt relinquere baſtardis ꝓ dote ꝛ alimentis: ſi vltra in fraudē non relinquat. ſm Angelum.

d ℭ Si ex pluribus. Iſte. §. eſt cōis ad omnes titulos quos in hoc tertio libro habuimus non tm̄ ad hunc titulum ꝛ de iure accreſcendi inter legitimos tractat. vt h. ꝛ. ff. e. l. j. §. ſi nemo. ꝛ. C. de ca. tollen. §. is ita. idē etiā eſt in his qui d iur pretorio ſuccedūt. vt ff. de bo. poſ ſeſ. l. iij. in fi. ꝛ. l. iiij. ꝛ. v.

ADDITIO. Not. ꝙ iſte §. eſt lex de ſuis ꝛ legit. here. ꝛ incipit ſi ex plurib⁹.

e ℭ Alia cā vt ſi defecerit cōditio ſub qua inſtituti erāt. vt ꝛ. qui. mo. teſta. infir. §. poſteriore.

f ℭ Adierint. Sic. ff. de legatis. ij. cū pater. §. libertis. ibi ceterū prout.

g ℭ Accreſcit. Sed pro qua parte? Reſpon. prout erant inſtituti. vt. C. de cadu. tollen. §. his ita. ꝛ ſupra de vulgari ſubſtitutione. §. j. (j) Item nunquid eſt neceſſe iterum adire? Reſpō. non: niſi quando ex alterius perſona puta ſerui fiat mihi augmentum. vt ff. de acquirenda hereditate. ſi ſolus. i fine. j. reſpon. ꝛ in fine. l.

ADDITIO (j). Dic ꝙ in hereditate pars deficiens accreſcit etiaꝫ inuitis. Fallit primo ſi iure ſpeciali deficiat. Item ſi ope exceptionis. Item ſi iure diuerſo ſuccedat. Item in pluribus ptibus prouenientibus ex pluribus hereditatibus etiam ex eodem teſtamento. ſm Angelum.

h ℭ Ante deceſſerint. qꝫ accreſceret eis. Uel dic anteꝙ filii repudiarent vel anteꝙ adirent illorum portionem: non autem anteꝙ ſuam partem adirent: immo adiuerant vt ſequitur: al's non tranſmitterent olim vel hodie. vt. C. de cadu. tollend. §. in

liberos qui vulgo quęſiti ſunt ad matris hereditatē b ex hoc ſenatuſconſulto admitti c.

ℭ Si pluribus deferatur hereditas: ꝛ quidam adierunt ꝛ quidam repudiauerūt: adeuntibus portio deficiens accreſcit quod ius etiam ad heredes tranſmittitur. hoc dicit Are.

ℭ Si ex plurib⁹ d legitimis heredibus quidā omiſerint hereditatē: vel morte vel alia cā e impediti fuerint: quominus f adeat reliqs q adierint f accreſcit g illorū portio: ꝛ lꝫ ante deceſſerint h ad here

Mo. Muñoz

noviſſimo. niſi in perſonis liberorum vt. C. de his qui ante aper. tab. l. j.
ADDITIO. Hoc verum niſi in hereditate aſcēdētiū ex vtraqꝫ linea nō in hereditate tranſuerſaliū vel extraneoꝝ: qꝛ extraneoꝝ per liberos ad poſteritatē nō tranſmittit̄. Suus trāſmittit ad q̄ſcunqꝫ etiam extraneoſ. dic vt per Ang.

a ¶ Pertinet. Scilicet augmentum ſupradictaꝫ vel portio illorum.

e ¶ Agnati. vt. ſ. de legi. ag. ſuc. l. ſin.
f ¶ Et hi. Scꝫ q ſit de nūo legitimoꝝ.
g ¶ Sēatuſcōſulta vt. ſ. pt. duob⁹ ti.
h ¶ Conſtitutio. vt ſupra de legitima agnat. ſuc. §. hoc etiam.

des tñ eoꝝ ptinet[a].

¶ De ſucceſſione cognatorum.

¶ Poſt ſuos ⁊ agnatos vocant cognati d̄ iure p̄torio quia pre veniūt emācipati agnati: niſi ſint fr̄ ⁊ ſoror defuncti: qꝛ veniunt cum agnatis. Aretinus.

Continuatio ¶ De ſucceſſione cognatorum. ¶ Cōtinuatur per iſtū tertiū in p̄ncipio ad precedētia. Uel ſic ⁊ clarius ſ. de ſucceſſione ſuoꝝ ⁊ agnatoꝝ: verū qꝛ poſt illos vocantur cognati: ideo ſequitur de ſucceſſione cognatorum. Porcus.

Poſt ſuos[b] heredes eoſqꝫ quos inter ſuos heredes p̄tor[c]: ⁊ conſtitutiones[d] vocant: ⁊ poſt legitimos quo nūero ſūt agnati[e] ⁊ hi[f] quos in locū agnatoꝝ tā ſupradicta ſenatuſcōſulta[g]: q̄ʒ noſtra erexit conſtitutio[h]: proximos[i] cognatos pretor vocat. Qua parte nālis cognatio[k] ſpectatur. Na agnati capite diminuti quiqꝫ[l] ex his ꝓgeniti ſunt ex lege. xij. tabulaꝝ inter legitimos non habent[m]: ſꝫ a p̄tore tertio ordine[n] vocā tur. Exceptis[o] ſolis tātummodo fratre ⁊ ſorore emancipatis: nō ēt liberis eo-

i ¶ Proximos. Scilicet q̄s nemo cognat⁹ antecedit vl' p̄cedit ſiue vnus ſit ſiue plures: ⁊ inſpicit̄ qs p̄ximior ſit eo tempoꝛ quo bonoꝝ poſſeſſio defertur. vt. ff. e. l. j. §. proximus. ⁊. §. gradatim.

k ¶ Cognatio. Nunqd ergo iter ſeruos dat̄ hec bonoꝝ poſſeſſio? Reſpon. etiam ſi ſiat poſtea liber non datur. vt. ff. eodem. l. pria. §. pertinet. ⁊. l. is qui. Sꝫ nunquid adoptiuis: ſcilicet qꝛ nō videtur ibi naturalis cauſa? Reſpondeo ſic: quia quibus agnaſcitur ⁊ cognaſcitur. vt. ff. eodem. lege prima. §. cognationem. Accurſius florentinus.
ADDITIO. Sed hoc non obtinet iure nouo. Uide ſupra de heredibus que ab inteſtato. §. poſt mortem. in ſine Joan. fab. ⁊ Angel.

Diuiſio Poſt ſuos. ¶ Tot⁹ iſte titulus diuidit̄ in tres partes. Prio qñ cognati admittantur: ⁊ quo iure. Secundo qui ſunt cognati. Tertio vſqꝫ ad quotum gradū cognati ⁊ agnati admittuntur. Secūda ibi (Qua pte.) Tertia ibi (Hoc loco.)

b ¶ Suos. vt ſupra de heredibus q̄ ab inteſtato. §. primo.
c ¶ Pretor. vt ſupra de heredi. que ab inteſtato. §. emancipati.
d ¶ Cōſtōnes. vt. ſ. de heredita. que ab inteſtato. §. necnon. ⁊. §. diui.

l ¶ Quiqꝫ. Breue d̄bet eſſe illud qꝫ.
m ¶ Nō hñt. vt. ſ. titu. j. §. ſciēdum.
n ¶ Tertio ordine. Nam ſunt quatuor ordines ſuccedēdi. vt. ff. ſi tabule teſta. nulle ex. l. prima.
o ¶ Exceptis. nam iſti inter legitimos numerantur.

a ¶ Quos. Scilicz ſfres emácipatos ⁊ ſorores.
b ¶ Lex anaſtaſiana. Quā nō habemus: ſed de ea habeť mētio. C. de legi. tu. l. iiij ⁊ ꝺ legi. he. l. fi. §. j. Accurſius florentinus.
c ¶ Integri iuris: id eſt non emācipatis.
d ¶ Diminutione. tertie pꝰ forte.
e ¶ Eos. ſ. fratres emācipatos. Accurſius florētinus.
f ¶ Cognatis. Scilicet anteponit: ⁊ ſic vocantur cum fratribus: ⁊ agnatis ⁊ cognatis vlterioribus preferūtur.
g ¶ Eos ēt Non ſolum agnatos capite minutos. vt. ſ. ⁊c̄.
h ¶ Tertio gradu. Scilicet cognationis.
i ¶ Liberi. vt de hedi. ab inte-

rum quos[a] lex anaſtaſiana[b] cū fratribus itegri[c] iuris cōſtitutis: vocat qdez ad legitimā fratris hereditatez ſiue ſororis non equis tñ partibus: ſed cū aliqua diminutione[d] quā facile ē ex ipſi⁹ conſtitutionis verbis colligere. Alijs vo agnatis inferioris gradus: lz capitis dimīutionē paſſi nō ſunt: tamē anteponit eos[e] ⁊ proculdubio cognať.[f]

¶ Tranſuerſales p lineā femininā: ⁊ liberi in alterius familia adoptiua exiſtentes vocātur ex iſto ordine. Areti.

¶ Eos etiā[g] qui p feminini ſexus pſonas ex trāſuerſo cognatiōe iūgunť: tertio gradu[h] primitatis nomine ꝓtoꝛ ad ſucceſſionez vocat. Liberi[i] quoqꝫ qui ī adoptiua familia ſť ad naturaliuz parētū hereditatē, h eodē gradu[k] vocanť.

¶ Vulgo qſit⁹ non hꝫ agnationē ſed cognationē: iō ſuccedit matri ⁊ alijs ex ſua linea deſcendētib⁹ iſto oꝛdine. Angelus aretinus.

¶ Vulgo qſitos habeť nullos agnatos manifeſtum eſt: cū agnatio a patre cognatio a matre eſt: hi aūt habere nullū patrez intelliguňt. Eadē rōne nec iter ſe qdem poſſunt videri ꝯſanguinei eſſe qꝛ cōſanguinitatis ius ſpecies[l] ē agnationis tm̄: ergo cognati ſunt ſibi[m] ſicut ⁊ matri cognati ſunt. Itaqꝫ[n] omnib⁹ iſtis ex ea parte competit bonorū poſſeſſio: qua ꝓximitatis noīe cognati vocantur.

¶ Agnati vſqꝫ ad decimū graduz cognati vſqꝫ ad ſextū ſuccedūt: incluſo filio ꝯſobꝛini ⁊ conſobꝛine. Ange. areti.

¶ Hoc loco[o] ⁊ illud neceſſario admonendi ſumus agnationis quidē iure admitti aliquem ad hereditatez: ⁊ ſi decimo gradu ſit ſiue de lege. xij. tabularuz q̄ramus: ſiue de edicto quo ꝓtoꝛ

ſtato. §. admonendi.
ADDITIO. Dic hodie ē mutatuz. vt habetur. C. de adoptioni. l. penulti. Angelus.
k ¶ Eodez gradu. Scilicet tertio pa cognationis.
l ¶ Vulgo. Species eſt. Nā agnatio genus ē. Cōſanguinitas eſt illa que inter fres tm̄ eſt. vt. ff. de ſuis ⁊ legiti. l. ij. pꝛio reſponſo. ⁊. ſ. de legitima agnatoꝝ ſucceſſione. §. j.
m ¶ Cognati ſť ſibi ſic. ff. eodez. ſi ſpurius.
n ¶ Itaqꝫ omnibus. inter ſe ⁊ cum matre. vt ꝺ geſtis. vnde cognat. hac parte.
o ¶ Hoc loco. Iſte. §. cōmunis eſt ad totum iſtum titulūz ⁊ illum ſupra de legit. agno. ſuc. ſic ſupra titulo pꝛimo. §. fi.

Agnatio ⁊ cōſanguinitas differt.

a ¶ Legitimis. Scilicet agnatis.
b ¶ Proximitatis. i. cognationis.
c ¶ Pretor. caute tacet hic ꝺ iure ci
uili. Nam cognati de iure ci. ñ vocat.
d ¶ Uſq; ad ſextū: imo videt ꝙ vſq;
ad q̄ntū tm̄ vocent tam agnati ꝙ̄ cognati. vt. ff. de vete. mi. ſucce. l. ij. §. ſi. Sed rō. ſi la etiā in caſtrēſibus loquitur. hec i alijs. Uł dic ꝙ ibi ita erat ꝺ facto. ſcȝ q̄dam in quinto gradu. ⁊ ita factum narrat.

legitimis[a] heredib⁊ datur ſe bonorum poſſeſſionē pollicetur. Proximitatis[b] bonorum ſolū p̄ torꝰ ꝑmitti bonoꝝ poſſeſſionē: q̄ vſq; ad[d] ſextū gradū cognationis ſūt: ⁊ ex ſeptimo a ſobrino ſobrinaq; nato nateue[f].

ADDITIO. Dic ꝙ p̄ſa ſolutio pbat ⁊ obſtat in duobꝰ q̄ ad agnatos ⁊ cognatos: ſed ibi ſpāle: qui ius priuilegiatum nō tranſit ſicut ius cōe. An.
e ¶ Ex ſeptimo. Subaudi qui ſunt.
f ¶ Nateue. Sed nunquid ſunt alij in ſeptimo gradu: Reſpond. multi ⁊ alij eſſe poſſunt. vt colligitur infra titulo primo. §. ſexto. Item ⁊ quare magis hi vocantur ꝙ̄ alij in ſeptimo gradu: Reſpō. quia hi reſpiciunt inferiꝰ lineam tranſuerſalem: alij omnes ſuperius: vt argumentum. ff. vnde libe. ſcripto. in fine. Sed nunquid corrigitur hodie diſtinctio huiꝰ. §. per auc. de heredita. ab iteſta. §. p̄ſo. vbi nulla inter agnatos ⁊ cognatos differentia fit: P. dixit omnes in infinitū ſuccedere: ⁊ ſic corrigit quod hic dicitur. Nos omnes vſq; ad. x. gradum vocamus: non autem trahimus agnatos ad cogn̄tos: cū extēdere ſucceſſionē debeamꝰ. i. velimus. vt. j. de bo. poſſeſ. §. adhuc. Argumē. ꝭ. C. de pactis cō. l. lege. ⁊ in auc. de nup. §. deinceps. collatio. iiij. (j) Quod dictum eſt patet in auc. in ſucceſſione. C. de ſuis ⁊ legiti.
ADDITIO (j) Solutio ibi maior trahitur ad minorem: quia cōſtat partes in hoc tm̄ cōueniſſe: ⁊ hoc ſatis conſtat de mēte. l. ſucceſſionē ampliare volentis. Preterea cum textus hodie vocet cognatos ⁊ agnatos conſtat eos cenſeri legitimos: ⁊ vt legitimos ſuccedere vſq; ad decimū gradum vt hic. argu. ꝭ. e. in prin. Ange.

Cognati ⁊ agnati pariter ſuccedūt hodie vſq; ad decimū gradum.

¶ De gradibus cognationum.

¶ Dis agnatio eſt ultra ſiue ut ſup. a: aut ex trāſuerſo. Et ſuꝑior ⁊ īferior icipit a primo gradu. Ex trāſuerſo vo icipit a ſecundo gradu.

¶ De gradibꝰ cognationum.

¶ Quoniā in ſuccedendo admittit qui eſt proximior i gradu: vt cōprehendat quoto gradu q̄s ſit: ponit iſte titulus. Angelus areti.

Continuatio

H

De loco. ¶ Iſte titulus diuiditur ī plures partes. Primo cōtinuat materiā. Secundo incipit dinumerare gradus. Tertio dat vnam regulā ḡnalē in ḡdibus ad cognatos. Quarto pōit q̄uo nūet ḡdus agnatoꝝ. Scda ibi (Quar i.) Tertia ibi (Hactenꝰ.) Quarta ibi (Agtōis)

Diuiſio

¶ Neceſſariū eſt. Caſus. ¶ In tit. iſto ita pcedit. primo dicit ſe quadam neceſſitate cōpulſam hoc loco de gradibus cognationis tractare. ſecundo ſumpta ratione ex premiſſis aſſignat triplicē cognationis ſpēm. tertio de qualibet ſpecie exēplificat: q̄rto ipſarū originē demōſtrat. quinto gradus cognationis numerat: ⁊ de pſonis cuiuſlibet cognationis quo ⁊ quoto gradu ſint exēpla occulta aſſignat. ſexto qualr inueniant ḡdus vlteriores declarat. ſeptio ⁊ vltimo dicit ꝙ quēadmodū ḡdus cogñtionis numerant ⁊ īueniunt ita ḡdus agnationis nūari ꝑūt ⁊ īueniri: ⁊ ſm h̄ ꝑt diuidi ti. iſte in ſeptē partes: ⁊ planꝰ erit: quaꝝ prima durat vſq; ad illū. §. Queritur in primis. ibi icipit ſecūda ⁊ durat vſq;

ad illum. §. Superiori. ibi tertia ꝛ durat vſq ad illū. §. Et ſuperior quidem. ibi quarta ꝛ durat vſq ad illum. §. Primo gradu. ibi quīta ꝛ durat vſq ad illum. §. Hactenus. ibi ſexta ꝛ durat vſq ad illū. §. Agnationis queq. ibi Septia ꝛ vlti. ꝛ dur. vſq in fi. ti. ꝛ hoc planū eſt totum.

a ℭ Neceſſariū. Sꝫ qd ad nos de his? Rñ. ppter hereditates que p gradus deferunt ꝛ tutelas: ꝛ ppter teſtimōia ſi dicēda. vt. e. l. iuriſcon.

b ℭ Gradus. Quid ſit: dic vt infra eodeꝫ. §. hactenus.

c ℭ Admonēdi. Sic. ff. eodem. l. j.

H[De lo]co neceſſarium est expōere quemadmodum gradus ꝯ cognationis numerentur. ℭ Quare in pmis admonendi ſumus cognatione aliam ſupra numerari aliam infra aliam ex trāuerſo: que etiā a latere dicitur. Superior cognatio eſt parentum: inferior liberorum: ex transuerſo fratrum ſororumue: ꝛ eorum queque ex his generantur: ꝛ conuenienter patrui: amite: auunculi: matertere: Et ſuperior quidem ꝛ inferior cognatio a pmo gradu incipit: at ea q̄ ex trāſuerſo numeratur: a ſecundo[e] incipit.

ℭ Ponit perſonas primi gradus: tam aſcendendo: qꝫ deſcendendo.

ℭ Primo gradu ē ſupra pater ꝛ mater: infra filius ꝛ filia.

ℭ Auus ꝛ alie pſone hic nūerate ſūt i ſecūdo ḡdu. Areti.

ℭ Secundo gradu ſupra auus auia: infra nepos neptis:

d ℭ Aliam ex tranſuerſo. Hec ſuperflua videtur. vt. ff. eodem. ſtigmata. contra. Solu. ibi in directa linea tm̄ loquitur. hic in indirecta.

Cognatio trāſuerſalis q̄re nō incipit a pmo gradu.

e ℭ A ſecundo. Sed quare nō a pmo? Rñ. cū ego pri meo ſim i vno gradu ꝛ ipſe pr̄ fratri meo i alio: ſum⁹ ergo in duobus gradibus ego cū fratre facto aſcenſu ad pr̄em q̄ſi per quendā gradū. vt. ff. eo. l. iuriſcōſul. §. gradus (i) ſed nullus ex tranſuerſo primior fratre inuenitur: ergo non poteſt inueniri primus gradus a latere. vt. h. ꝛ. ff. eodem. l. j. in principio.

ADDITIO. (i) In plano enim de iure ciuili nō eſt gradus: ꝛ ideo a pre deſcēdēs ad filiū ꝛ eſt ſecūdus ḡdus: de iure āt cano. nō aſcēditur ad ſtipitem: imo per ſaltus etiaꝫ in linea plana fit computatio. vt per Angel.

f ℭ Primo. Pater mater. Si pater ē mihi in pmo ꝛ ego ſibi alio pmo: ergo ſumus in duob⁹. Rñ. Non ſequitur: naꝫ ſum ei i pmo: ita ꝙ in eodem ꝛ inter me ꝛ ipſum vnuꝫ tm̄ gradum facimus ad ſilitudinē feneſtre. nam due colūne ex lateralibus vnā faciunt feneſtraꝫ: tertia etiā adiecta ꝛ alia feneſtra: ꝛ ita in gradu pſona adiecta ē vna diceps facit ḡdū. vt. j. e. §. hacten⁹.

ADDITIO. Nota hanc gloſam ꝙ ad faciendum vnum gradum primum non ſufficit ponere vnam perſonam: ſed due perſone prime faciunt vnum gradum: quo primo gradu facto ex duabus perſonis vnaqueq̄ pſona ſola que poſtea adiungitur facit alium gradum ad ſimilitudinem feneſtre: quia neceſſario ad perficiendum vnaꝫ feneſtraꝫ requiruntur due columne: poſtea vnaqueq̄ columna ſuperaddita facit aliam feneſtram. Angelus aretinus.

g ℭ Filius filia. Qui lꝫ multi ſint omnes ſunt patri in pmo: inter ſe āt in ſcdo. vt. ī. eo. l. iuriſcōſult⁹. §. trā-

ſeamus.

a ¶ Secundo gradu. Ex tranſuerſo. nunc de hoc gradu incipit cum nemo ex hoc ordine primo gradu inueniatur. vt. ff. eodem. lege prima. in principio.

b ¶ Tertio gradu. Ex tranſuerſo. Nota caute quod etiam illi qui ſunt ex tranſuerſo diuidũtur in ſuperiorẽ ⁊ inferiorẽ lineã ⁊ ſic reperies in ſequẽtibus gradibus ⁊ quandoque in parẽtibus: vt. j. e. §. iiij.

c ¶ Patruus. Additio. Unũ verſus. Sũt patrui patris fratres amiteque ſorores. Frater auũculus ẽ: ſoror eſt matertera matris.

Patruus ⁊ auunculus: amita ⁊ mr̃tera differt.

d ¶ Grece. Patradelphos. vt clare patet ex textu dicitur frater patris ⁊ matradelphos frater matris. ⁊ vterque pt dici

ex tranſuerſo frater ⁊ ſoror.

¶ Proauus ⁊ alie perſone: hic poſite ſũt in tertio gradu cognationis. Angel. areti.

¶ Tertio gradu ſupra proauus proauia infra pronepos proneptis ⁊ ex tranſuerſo b fratris ſororiſque filius filia. Et conuenienter patruus ⁊ amita auũculus ⁊ mr̃tera. Patruus c eſt frater patris: qui grece d πατραδελφοσ appellatur. Auũculus ẽ frater matris: qui grece ματραδελφοσ dicitur. Et vterque promiſcue θειοσ appellatur. Amita eſt patris ſoror: que grece πατραδελφη appellatur. Mr̃tera vero matris ſoror que grece ματραδελφη dicitur. Et vtraque promiſcue θεια appellatur.

¶ Qui diſtat a ſtipite per tres perſonas vel gradus tam in linea aſcẽdẽti quam deſcẽdẽti: directo ẽ in quarto gradu ſed in linea trãſuerſali ſi diſtat per duas perſonas. Ang. are.

¶ Quarto gradu ſupra abauus abauia: infra abnepos abneptis: ex trãſuerſo fratris ſororiſque nepos neptiſue ⁊ cõuenienter patruus magnus: amita magna. i. aui frater ⁊ ſoror. Item auunculus g magnus: ⁊ matertera magna: id ẽ auie frater ⁊ ſoror: conſobrinus conſobrina: id eſt qui queue ex ſororibus aut fratribus procreantur. Sed quidam recte conſobrinos eos proprie dici putant qui ex duabus ſororibus progenerantur: quaſi conſororinos. Eos vero qui ex duobus fratribus progenerantur proprie fratres patrueles vocari. Si autem ex duobus fratribus filie naſcuntur: ſorores patrueles appellant. At eos qui ex fratre ⁊ ſorore progenerantur amitinos: proprie dici putant. Amite tue filij cõſobrinũ te appellant: tu illos amitinos.

¶ Attauus ⁊ atnepos: ⁊ alie perſone hic enumerate ſunt in quinto gradu. Angelus aretinus.

theios. Similiter patradelphe ẽ ſoror patris. Matradelphi vero ſoror matris: ⁊ vtraque theia dicitur.

e ¶ Quarto gradu. Nepos. hoc ſequẽs reſpicit.

f ¶ Patruus magnus. hoc refert ad ſuperiorẽ lineã trãſuerſalem.

g ¶ Auunculus magnus. hoc autem cõſtat quod qui eſt mei patris patruus: mihi erit magnus patruus: qui mee matris auunculus eſt: mihi erit magnus auunculus. Sed quid ſi erat patruus matris mee: vel auunculus mei patris. Rñ. Joan. dicẽtem illũ mihi eſſe patruũ: vel auũculum magnũ: qui eſt meo patri vel mr̃i ſimpler vt. ff. eo. l. iuriſconſultus. §. patruus. ⁊. C. de ſucceſſione edicto. l. prima. Sed Roma. contra.

Patruus patris ẽ mihi patruus magnus

a ¶ Quinto gradu. Filius filia. Isti nominatiui regunt superiores genitiuos ab illo versiculo: item fratres &c. Et sunt omnes isti in quinto gradu linee collateralis respectu descendentium.

b ¶ Proprior sobrinus .q.d. qui filius dicitur proprior sobrinus: et que filia dicitur proprior sobrina. Vel dic et forte melius secundum textualem esse: quia proprior sobrinus et proprior sobrina sunt in quinto gradu. Et qui sint tales declarat textus subiungens hi sunt patrui &c. Est.n. proprior sobrinus filius patrui magni vel amite magne: et idem dicas de propriore sobrina: quia s. sit filia &c. vt clare patet in arbore. Qui aliter intelligeret arborem corrumperet.

c ¶ Hi sunt. Subaudi in quinto gradu linee collateralis et parte ascendentium. s. filius patrui mei magni. et similium de quibus dicitur hic. et ff.e.l.j. in fi. et l.ij.

¶ Quinto gradu supra attauus attauia: infra atnepos atneptis. Ex transuerso fratris sororisque pronepos proneptis et conuenienter propatruus proamita.i. proaui frater et soror: et proauunculus promatertera.i. proauie frater et soror. Item fratris patruelis vel sororis patruelis consobrini et consobrine: amitini amitine filius et filia proprior sobrinus sobrina: hi sunt patrui magni et amite magne: auunculi magni: matertere magne filius filia.

¶ Tritauus et alie persone hic enumerate sunt in sexto gradu. Angelus areti.

¶ Sexto gradu supra tritauus tritauia: infra trinepos trineptis. Ex transuerso fratris sororisque abnepos abneptisque: et conuenienter abpatruus abamita.i. abaui frater et soror: abauunculus abmatertera.i. abauie frater et soror. Item propatrui proamite proauunculi promatertere filius filia. Item proprior sobrini sobrineue filius filia. Item sobrini sobrineque.i. qui queue ex fratribus vel sororibus patruelibus vel consobrinis vel amitinis progenerantur.

¶ Unica persona adiecta alteri persone per carnis propagationem facit gradum: tam in cognatis quam in agnatis. Areti.

¶ Hactenus ostendisse sufficiat quemadmodum gradus cognationis numerentur. Nam quoque ex his palam est intelligere quemadmodum quoque vlteriores gradus numerare debemus. Quippe semper generata quaeque persona gradum adycit: tate sibi coniunctarum: quoto gradu vna persona distat ab altera optime indicas. Dictus quasi lapideus gradus: vt.eo. iurisconsultus. §.gradus. Accursius.

secundum nos. † Sed secundum canones ex latere transuerso aliud est. nam quem nos dicimus in secundo: ipsi dicunt in primo: et quem nos in quarto: ipsi in secundo: et sic de singulis: vt in decre. xxxv.q.v.c.ij. Sed fuit eorum consideratio bona pro matrimonia. † Nam et bona propter hereditates quia gradus deficerunt: vt.j.de bo. posses. §. quos autem. et ff.e.l. iurisconsultus. in principio. Idem in statutis et pactis. vbi de pacto non agitur secundum Angelum hic.

ADDITIO. Not. hanc gl. que allegatur quotidie: quia in concernentibus peccatum pena let ius canonicum etiam in terris imperij et econtra in non concernentibus peccatum preualet ius ciuile: etiam in terris ecclesie. vt per Ang.

e ¶ Adijcit. Hic potest colligi gl. diffinitio gradus: vt dicatur. Gradus est numeratio singularum personarum cognationis vel affinitatis

† Et sic in directa linea ascendentium et descendentium non est differentia: quia vtroque iure si persone de quibus agitur distant equaliter quo gradu distant inter se inequaliter: tamen gradu distant quanto distat remotior. † Ipsi enim includunt a persona ex qua descendunt illi: de quorum gradu agitur. Sed de iure ciuili primus ab vno ex istis de quibus agitur extendendo ad stipitem: et ab eo iterum

d ¶ Hactenus. Signata persona gradum. Hoc est verum si vna ab vna: non si plures ab vna: vt.ff.e. iurisconsultus. §. transeamus. et hoc est verum ex ordine graduum

deſcēdē do ad a lium. et quoto gradu diſtat remoti or tāto gradu diſtat i ter ſe: vt hic p docto.

ADDITIO. Gradus ſm docto. ali ter diffinit. Gradus eſt diſtātia vnius pſone ab alio in linea ꝯſanguinitatis. Uel eſt habitudo diſtātiū pſonaꝝ qua cognoſcit̄ quota agnatōis vl̄ cognatio nis ſeu affini tat̄ diſtātia.

a ℂ Longe facilius ſit. Propē duas rōnes. ⁊ q2 vl tra trinepotē vl̄ tritauū vo cabula nō i- ueniunt̄ ſpā- ſia: ſ3 ſupio- res ⁊ iferio- res vocant̄: vt. ff. e. l. ſi. §. parentes. Et q2 ſūt pl'a ne gocia ꝙ vo- cabula: vt. ff. de pſcrip. v- bis. l. iiij. S3 vſq3 ad quē numerabim⁹: R. ſi. vſq3 ad ſeptē cogna toꝝ: ⁊ vſq3 ad decimū agnatoꝝ: vt. ff. e. l. nō facile. vt. ſ. ti. j. §. ſi. niſi rōne de- mōſtrādi vellem⁹ vlteri⁹ numerar̄: nō vtilitatis: l3 decretiſte hic aliē dicāt.

Nego- cia plu ra ſunt ꝙ voca bula.

vt lōge [a] facilius ſit rūdere, quoto [b] gra du qſq3 ſit: q3 ꝓpria cognatōis appellō- ne quēqua dnotare.

ℂ In gradib⁹ agna tōis ⁊ cognatōis ſi- milis eſt cōputatio. Et q2 facilius oſtēdi tur res ad oculū coꝛ poꝛalem: q3 intelle- ctualē: ideo neceſſa- rium eſt hic arboꝛē coſanguinitatis in ſcribi. Angelus arc.

ℂ Agnatōis quoq3 gradus eodē mō [c] numerant̄. S3 cum magis vitas ocula ta fide: q3 p aures [d] animis hoīu3 iſigit̄: lōge eciā duximus poſt narrationē gra duum et eoꝝ pſenti libꝛo iſcribi, quate- nus poſſint ⁊ aurib⁹ ⁊ oculoꝝ inſpectiōe adoleſcētes perfe- ctiſſimā graduū do- ctrinam adipiſci [e].

vt in. c. ſedem. xxx. q. j. Angelus.

b ℂ Quoto gradu. Scilicet octauo vel decimo.

c ℂ Agnationis. Eodem modo. Sci- licet adiecta perſona.

d ℂ Per au res. Un̄ Ho- ratius in ar- te poetica. Segnius ir- ritāt animos emiſſa p au- res. Quam que ſunt ocu lis ſubiecta fidelibus.

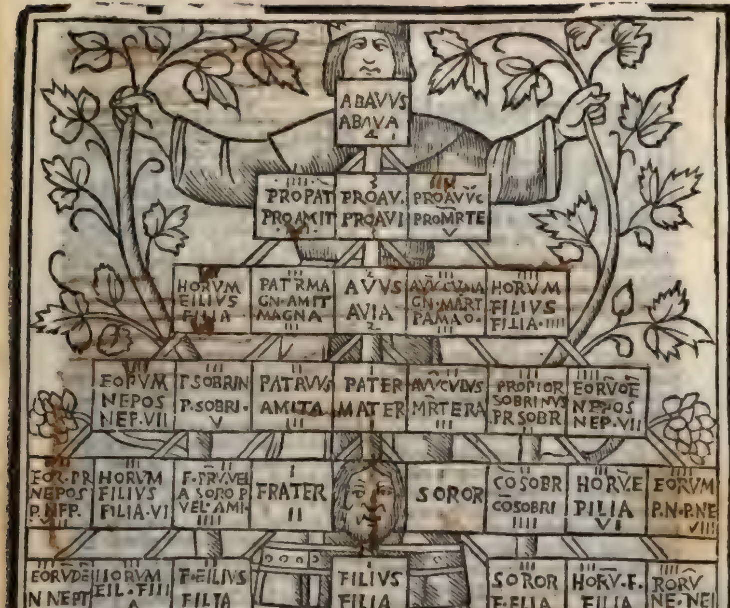
e ℂ Adipi- ſci. Unde q- dam habent hic arboꝛē3.

ADDITIO. Et in verita te eiſe debet cum textus ⁊ gloſe illā re- quirant.

ADDITIO. Nota ꝙ decretiſte cō- trariū dicūt ſolū in collaterali linea: nō aūt in directa: vt ſupra dixi. Si vis ergo ſcire de duob⁹ agnatis quoto gra du diſtāt de iure ciuili: icipe ab vno ⁊ cōputa ab illo deſcēdēdo ad pſonā me diā ex qua oēs deſcēdūt: ⁊ poſtea de- ſcēde ab illa vſq3 ad aliā quā vis cōpu tare: ⁊ appebit quoto gradu ſit. S3 de iure canonico incipias a pſona ex qua deſcēdūt pſone de quoꝝ gradu agitur. Ubi gratia. vis ſcire quoto gradu ſunt filij duoꝝ fratrū de iure canonico: ici- pe ab auo. ⁊ fac vnū gradū ad filiū: ⁊ de filio ad nepotem ex alio fratre: qui ſimiliter eſt in ſcdo gradu. Un̄ quoto gradu quilibet diſtat a ſtipite tali gra du ſunt iter ſe: remotioꝛ addit gradu3

F Igura hec arboꝛea: l3 ad deci- mum deberet gradu3 agnato- rum protendi: aut ſaltem vſq3 ad ſeptimum cognatoꝛum: cum vſq3 ad eū per legem deferantur ſucceſſio- nes. ſ. de ſucceſ. cog. §. ſi. ⁊. ff. de gradi. l. nō facile. eā tū vſq3 ad quartū dūta- xat gradū impſſoꝛ pſuaſim⁹ extēdēdā vt ⁊ aptioꝛē poſſet ſedē occupare: ⁊ le- ctoꝛib⁹ qbuſq3 faciliorē ſuipſi⁹ cogni- tionē exhibere. Nec idipſum graduū notitiā quoquo pacto ipediet. Qui. n. duoꝝ: triūue cōputationē agnouerit: illā et i cēteſimū vſq3 gradū: ⁊ eo am- pli⁹ (ſi opus ſit) deducere poterit. Qui pp̄e ſemp gñata pſona gradū adijcit: vt lōge facilius ſit rūdere: quoto gradu quiſq3 ſit: ꝙ ꝓpria cognationis appel latiōe quēquā denotare dicit. §. hacte- nus. ſ. e. Plura eni ſunt negocia ꝙ vo cabula: vt. ff. de preſcriptis verb. l. iiij.

ℂ Sequitur arboꝛ ciuilis.

ABAVVS ABAVA
PROPAT PROAMIT
PROAV. PROAVI
PROAVVC PROMRTE
HORVM FILIVS FILIA
PATRMAGN·AMIT MAGNA
AVVS AVIA
GN·MART PAMAO·
HORVM FILIVS FILIA
EORVM NEPOS NEP.VII
P.SOBRIN P.SOBRI·
PATRVVS AMITA
PATER MATER
AVVCVLVS MRTERA
PROPIOR SOBRINVS PR SOBR
EORVOE NEPOS NEP.VII
HORVM FILIVS FILIA·VI
FRATER
SOROR
COSOBR COSOBRI
HORV.E PILIA
EORVM P.N.P.NE
FILIVS FILIA
SOROR F·FLIA
HORV.F. FILIA
RORV NE·NEI
HORVM EIL·FIII A
NORV NE.NEPTISI
F·N·NEPTIS
NEPOS NEPOTA
SORORIS NE·NEP
HORVM N·NEPT
ERIS R NEP RNEEP
PRONIP PRONEP
SOR·P RNE·
ABNEP ABNEPT.

¶ Arboris ciuilis declaratio peculiaris.

GRadus linee ⁊ conſanguinitatis diffinitionibus omiſſis. Sciendum ꝙ numeratio punctorum qui ſunt in cellulis eſt numeratio graduum: habito reſpectu ad cellulā vacuaꝫ a qua omnes ſumunt nomen: exceptis his qui per genitiuum nominatur. Hanc Joan. andre nomine ſui bidelli Petrucium vult vocari. Puncta que ſuperiora ſunt: cōputationē iuris canonici denotāt. Illa aūt q̄ inferiorē locum retinent: computationem ciuilis iuris exprimunt: quod canonico ſubeſſe ipſa graduum ſituatio declarat. Ex predicta computatione ſi diligenter inſpicitur: apparet ꝙ in aſcendentium ⁊ deſcendentium numeratione ius vtrūqꝫ cōcordat: quia in eis perſona addita perſone per carnis propagationem gradum adijcit.

¶ Ut autem hec arbor cunctis innoteſcat: notande ſunt tres regule.

¶ Prima. Aſcendentium ⁊ deſcendētium: quot ſunt perſone: de quibus queritur: cōputatis intermedijs vna dempta tot ſunt gradus inter eas. Verbi gratia. Abauus diſtat a Petrucio quatuor gradibus. ⁊ ſic de alijs.

¶ Secunda (ſm ius ciuile: cuius tm̄ gratia hec arbor fuit hic impreſſa) talis eſt. Collateraliū in linea equali: quoto gradu quis diſtat a communi ſtipite: toto duplicato diſtant inter ſe vel ſibi attinet: vt. P. ⁊ pronepos propatrui diſtant octo gradibus cum ab vnum ſtipitem facis. Nam ſm leges quelibet perſona gradum facit in collateralibus. Unde duo fratres duos efficiunt gradus.

¶ Tertia. Collateralium in linea inequali quot ſunt perſone (ſtipite dēpto) tot ſunt gradus. Unde petrucius diſtat a propatruo quinqꝫ gradibus. Ab eius filio ſex. ⁊ ſic de alijs.

¶ Non inutile forſitan iudicabitur: ſi quid de computationibus diuerſitate inter ius ciuile ⁊ canonicum ſubiūxerimus. In legibus ob nihil aliud ipſa graduum mentio facta eſt: niſi vt hereditas vel ſucceſſio ab vna ad alteram perſonam inter conſanguineos deferatur. In canonibus vero ob hoc progenies computatur: vt apte monſtretur vſqꝫ ad quotam generationē a conſanguineorum nuptijs ſit abſtinendum. Hac ergo de cauſa: quia hereditates nequeunt deferri: niſi de vna ad alteram perſonam: idcirco curauit ſecularis imperator: in ſingulis perſonis ſingulos perficere gradus. Quia vero nuptie ſine duabus non valent fieri pſonis: ideo ſacri canones duas in vno gradu conſtituere pſonas. Hec habentur plene. c. ꝗ. xxxv. q. v. ⁊ ferme per totam illam queſtionem. Et hoc ideꝫ notat hic Chriſtophorus porcus in verſiculo. circa primum. ibi ſecūda differentia. ⁊ Joānes andree in declaratione huius arboris.

Multa dies: variuſqꝫ labos huiuſce parauit.
Artis notitiam: que modo clara patet.

Qui hec imprimi curauit:
Multis prodeſſe putauit.

Chriſtophori Porci in arborem ⁊ ipſius intelligentiã queſtiones plurimum vtiles.

PRimo declaratione iuris canonici ⁊ ciuilis: ⁊ etiã intelligentia huius materie ⁊ eorũ que pertinent ad illã quedã videnda ſunt. Primo qualiter fiat dinumeratio graduũ de iure ciuili: ⁊ de iure canonico ſm vtriuſq̧ iuris rationũ diuerſitatem. Secũdo vſq̧ ad quẽ gradum deferuntur hereditates ⁊ tutele. Tertio vſq̧ ad quem graduz copula matrimonialis ipediat. Quarto vſq̧ ad quez gradũm poſſit papa diſpenſare.

¶ Circa primũ dicite ꝙ quo ad lineã aſcendentez nulla eſt differentia inter ius ciuile ⁊ ius canonicũ: vtroq̧ eniz iure pater ⁊ mater ſunt in primo gradu aſcendentiuz: ⁊ ſimiliter filius ⁊ filia deſcendẽtium. ⁊ ſic ſupra ⁊ infra in infinituz: q2 in dinumeratione graduũ in linea aſcendentium ⁊ deſcendentiuz vtrũq̧ ius habuit reſpectum ad ſtipitem .i. ad primuz parẽtem: vt hic cum glo. xxxv. q. v. ad ſedẽ. In linea tranſuerſali inter ius ciuile ⁊ ius canonicũ duplex eſt differentiã. Prima: q2 iure ciuili frater ⁊ ſoror ſunt in ſcdo gradu: iure canonico ſunt in pmo. Ratio differẽtie ſumit ex regula iuris ciuilis, que dicit ꝙ vnaqueq̧ pſona, adiecta nouũ gradum generat: vt hic in verſi. hactenus. vñ cũ ego ſum in primo gradu patri meo: ſi naſcat mihi frater, vel ſoror ex generatione huius pſone cauſatur nouus gradus: ⁊ cõſequẽter appellat in ſcdo. Sed iure canonico ſõ appellat in primo: q2 ius canonicũ nõ cõſiderauit dinumeratione graduũ in linea tranſuerſali habito reſpectu ad ſtipitẽ .i. cõmunem parẽtẽ: ſed cõſiderauit ꝙ duo fratres due ſorores tribuunt initiũ linee trãſuerſali: ideo in primo gradu illius linee illos conſtituit. Scda differẽtia eſt: q2 iure ciuili regula traditur ꝙ in linea trãſuerſali ſola perſona adiecta facit nouuz gradum vt hic: iure aũt canonico pro regula traditur: vt ad cauſandũ nouum gradũ due perſone requiruntur: dicto ca. ad ſedem. Ratio differentie: q2 ius canonicuz dinumerat gradus ratione copule matrimonialis. Unde cum ad cauſandũ copulã matrimonialem requirantur cõcurſus duarũ perſonarũ: ita ad cauſanduz gradũ quo ad eam. Sed ius ciuile dinumerauit gradus quo ad hereditates ⁊ tutelas: vnde cũ tutela ⁊ hereditas deferat de vna pſona in aliã: nimirũ ſi vnaqueq̧ perſona generat nouũ gradum. Iſta fuit ratio poſita in .d. c. ad ſedez. Quo igitur ad inhibẽdam vel permittẽdaz copulam matrimonialẽ dinumerabuntur gradus ſm ius canonicum. Quo autẽ ad tutelas ⁊ hereditates deferendas cõnumerabuntur ſm ius ciuile.

¶ Circa ſcdm dicite ꝙ vſq̧ ad .x. gradum deferũtur hereditates ⁊ tute. vi. diſtis. s. tit. ſ. §. ſi. cum ſua glo. ⁊ .ſ. de legi. tu. in tex. ⁊ in glo.

¶ Circa tertiũ dicite ꝙ oliz erat prohibita copula matrimonialis vſq̧ ad ſeptimũ gradũ agnationis vel cognationis incluſiue: hodie aũt eſt phibita vſq̧ ad quartũ gradũ incluſiue dinumeratione facta ſm ius canonicũ. c. nõ debet. extra de ꝯſangui. ⁊ affi. Matrimoniuz vſq̧ ad quẽ gradũ prohibet.

¶ Sed hic dubitat. Pone ꝙ vnus ſit in qnto gradu tranſuerſaliũ: alius ſit in quarto: an impediat copula matrimonialis: Si inſpiciamus pſonã exiſtentẽ in .iiij. gradu illa impedit: ſi inſpiciamus pſonã exiſtẽtez in .v. gradu permittit. Dicite ꝙ copula eſt permittenda: q2 quoto gradu remotior diſtat a ſtipite eodem gradu diſtat a quolibet deſcendente. c. ſi. extra de conſan. ⁊ affi. Illud tamen eſt palam ꝙ inter aſcendentes ⁊ deſcendentes eſt prohibita copula matrimonialis in infinitum. vnde ſi adã viueret prolẽ habere

nõ poſſet. §. iter eas. ⁊ ibi gl. ſ. de nup.

¶ Sʒ quid de gradu affinitatis? Dicit ꝙ lʒ olim ratione affinitatis eſſet prohibita vſqʒ ad tertium gradum: vt aliq̄ dixere: veritas tñ hodie ē ꝙ ſolũ ꝓhibet̃ quo ad gradũ p̄mũ: vt no. gl. c. nõ debet. extra de conſan. ⁊ affi.

Affinitas an ꝯtrahatur ex coitu illicito.

¶ Sed nunquid per coniunctionem illicitã cauſatur affinitas? In hoc articulo non parcã in totum verecũdie. Archi. xxxv. q. iij. c. extraordi. dixit ꝑ hanc diſſolui matrimonium. ⁊ in hoc bene: ſed non cauſari affinitatem propterea: q̄ affinitas eſt regularitas ꝑſonarum ex nuptijs deſcendentium. l. non facile. §. affines. ff. de gradi. vbi ergo non ſunt nuptie ibi non cauſatur affinitas. Sed glo. tenuit contrarium in §. affinitatis. ſ. de nupt. que cõiter comprobatur per. c. tue. ⁊ per. c. iordanc. ⁊ per. c. diſcretionẽ. extra de eo qui cogno. conſan. vxo. ſue. Stat igit̃ concluſio ꝙ per illicitã coniunctionẽ contrahitur affinitas. Sed quid ſi quis non intrauit clauſtra vulue in circuitu tamẽ palpitauit: vl' ſeras reſerauit: ſed opus non expleuit: an contrahat̃ affinitas: glo. in. d. c. extraordinaria. dixit ꝙ non. Item dicit illud qđ non dico. Dicit Inno. ꝙ ad cauſandum affinitatẽ requiritur concurſus vtriuſqʒ ſanguinis. Sed tamen cauſa euitandi peccata ius canonicũ ⁊ ſancta mater eccleſia in dubio preſumunt ex copula cõcurſum vtriuſqʒ ſanguinis ⁊ maris ⁊ femine interueniſſe. c. iuuenis. extra de ſponſalibus.

¶ Addite predictis ꝙ ſi aliquis promiſerit alicui illam accipere in vxorẽ: poſtmodũ habeat copulã cum ea ſine aliqˀs verbis: intelligitur validum matrimoniũ extitiſſe ꝯtractũ: nec cũ alia cõtrahere poſſet: ſed matrimoniũ poſtea cõtractum eſſet diſſoluendum. c. is qui fidem. extra de ſpon.

¶ Circa quartum. Dicite breuiter ꝙ in gradu aſcendentium ⁊ deſcendentium non poſſet papa diſpenſare et copula matrimonialis contrahatur. nõ poſſet enim papa diſpẽſare ꝙ filia patri copularet̃. Item in linea tranſuerſali in gradu. j. vnde nõ poſſet papa diſpẽſare ꝙ frater ſorori nubat. Item nec in gradu. ij. linea exiſtẽte inequaliter. vñ nõ poſſet diſpenſare ꝙ neptis patruo nuberet vel auũculo. In linea ꝓo eq̄li bñ poſſet diſpẽſare vt cõſanguinea ꝯſanguineo copularet̃. ita cõiter ꝯcludit̃ in. c. lr̃as. extra de reſti. ſpol. facit c. gaudemus. extra de diuor.

Matrimoniũ ſemel ꝯtractũ an poſſit ꝑ papam diſſolui

¶ Sed an papa poſſet diſpenſare: vt matrimoniũ ſemel ꝯtractũ diſſoluat̃? dicite breuiter aut matrimoniũ fuit per copulã carnalem cõſummatũ: aut non. priore caſu nõ pōt: poſteriore aũt ſic: q̄ .j. caſu effecti fuere duo in carne vna. ij. ꝓo nõ. Item q̄ matrimonium cõſummatũ ſortitur naturã ex ꝯſtitutione diuina cõtra quã papa nõ poteſt diſpenſare. c. propoſuit. extra de ꝯceſ. preb. Sed matrimoniũ nõ cõſummatũ ſortit̃ nãm ex ꝯſtĩone eccleſie: ꝯ quã papa bñ pōt diſpẽſare. ita eſt gl. ordi. in. c. ex publico. extra de ꝯuer. ꝯiuga.

¶ Sed nunquid maritus ⁊ vxor poſſint ſe ſepare? Dicite aut copula nõ eſt ſubſecuta: ⁊ tunc quilibet eorũ altero inuito pōt ſepare matrimoniũ per ingreſſũ religionis: ſecus ſi copula fuerit ſubſecuta: niſi vterqʒ cõcordauerit ꝙ vterqʒ pariter intrauerit religionẽ: vel alter qui remanet in ſeculo ſit talis cõditionis ⁊ qualitatis ꝙ nulla ſit ſuſpitio fornicationis ſiniſtra ſit contra eum: vt q̄ ſit etate confectus. c. quidã. c. verum. c. vxoratus. c. cum ſis preductus. extra de conuer. coniuga.

¶ Cognationis ſpũalis ſtudioſiſſimis quibuſcũqʒ ꝑſertĩ eccleſiaſticis apta ⁊ vtilis materia.

Christophorus porcus iuris vtriuſqʒ profeſſor acutiſſimus: quia difficultates aliquas circa cognationis ſpiritualis

materiā hic luculenter tractauit: eius mentē (verbis ferme nō mutatis) referre non erit abſonū: neqȝ a ꝓpoſito alienum: que verba talia ſunt.

¶ Queritur primo: an rōne cognationis ſpūalis matrimonium impediat: Circa quē articulū dicite breuiter: ꝙ inter cōpatrē ⁊ cōmatrē impedit matrimonium, ac etiā inter matrē ſpiritualē ⁊ filiam ſuſceptā ex ſacro fonte: ⁊ hoc ſi iſta cognatio ſpiritualis fuerit cauſata ſiue per ſanctuȝ baptiſma: ſiue per ſanctum chriſma. xxx. q. iiij. c. ſi quis vnus.

¶ Addite predictis ꝙ ſi maritus vel vxor tenuerint aliquem vel aliquā ad baptiſma vel chriſma quilibet eorum efficitur compater vel cōmater. d. c. ſi quis vnus. Et hoc verū quādo tēpore cognationis ſpiritualis cōtracte conſtabat inter eos matrimonium: ſecus ſi ex poſt facto fuerit cōtractū. c. martinus. extra de cogna. ſpiri. cū ſua gl. Econtra autem ſi tenueris ad ſacrum chriſma vel ſanctum baptiſma filium vel filiam meā ex alia muliere q̄ vxore: nō efficitur tibi cōmater mea vxor c. qui ſpiritualē. xxx. q. iiij. Ratio: qꝛ in contrahēda cognatione ſpirituali maritus ⁊ vxor copulant ſibi actiones et non paſſiones. Qd igit agit vnus cōiuguȝ intelligitur alius agere: qꝛ ſunt duo in carne vna. d. c. ſi qs vnus. in fi.

Cognatio ſpiritual an ꝯtrahat ex cōcubinatu.

¶ Queritur ſcdo ſi fornicator teneat aliquē ad ſacrum baptiſma an concubina efficiatur cōmater: Videt ꝙ ſic. nam ſicut vxor hoc caſu efficit cōmater: qꝛ eſt eadem caro cuȝ marito. d. c. ſi quis vnus. ita dicēdum videtur ⁊ de concubina: qui adheret meretrici vnū corpus efficitur cum ea. xxxij. q. iiij. c. in eo. Alij ibi tenuerunt contrarium: quoruȝ ſnia magis placet: qꝛ abſurde dictum videretur ꝙ ſpiritualitas ſupre improbata cauſaret ex vtraqȝ ſcriptura ⁊ hominum opinione. Non obſtat ꝙ concubina ⁊ fornicator dicant duo in carne: qꝛ illa vba exponitur. i. duo conueniunt in eodeȝ opere carnali. ⁊ ita exponit glo. in d. c. in eo.

¶ Sed an vxore mea mortua potero mihi copulare eam que fuit ſibi commater ante matrimonium: Dicite ꝙ ſic. c. poſt vxoris obitum. xxx. q. iiij.

¶ Sed quid de filijs duoruȝ compatrum an poterunt ſimul matrimonio copulari: Dicite ꝙ ſic. ſiue nati fuerūt ante compaternitateȝ: ſiue poſt: dūmō matrimonium non contrahatur cū eo vel cum ea per quorum alterum deuētum fuit ad compaternitatem. c. j. ⁊ c. ſuper eo. de cognatio. ſpiri. Chriſtophorus porcus iuris vtriuſqȝ doctor acutiſſimus.

¶ Queritur tertio ad propoſitū materie preſentis de queſtione quotidiana ⁊ apud vulgares ſatis dubia. Pone ꝙ duo vel plures tenent aliqueȝ in baptiſmo: nūquid iſti inter ſe efficiātur compatres. Innocētius (⁊ bene) dicit ꝙ non. Unde poſſunt adinuicem contrahere matrimonium. Nam quēadmodum compatres carnales vt cōcubinarius ⁊ concubina non prohibētur matrimonium contrahere: vt in. c. tāta. q filij ſūt legiti. ita ⁊ iſti qui ſunt compatres ſpirituales reſpectu baptizati non debent prohiberi contrahere matrimoniuȝ. Et per hoc facit textus. ⁊ ibi glo. in. c. ſi. xxx. q. iiij. vbi dicitur ꝙ maritus ⁊ vxor non debent aliqueȝ ſimul de ſacro fonte leuare ne infamētur de facto. nam vulgares exiſtimāt illos eſſe compatres. Hec ſunt verba abbatis ſiculi in. c. martinus. de cogna. ſpiritua. de hoc in ſummula pauperum. Maſculus ⁊ mulier puerum de fonte leuantes. Legitime iungi poterunt nec ſunt prohibendi.

¶ Queritur quarto. Pone ꝙ tenui aliquam puellam in baptiſmo: volo contrahere cū eius ſorore: an poſſim: Dicendum ꝙ ſic. pater enim ſpiritualis ſi copuletur ſorori filie ſpiritualis bene tenet matrimonium. xxx. q. iij. c. vltimo. Unde verſus. Duco mee nate germana ſpiritualis.

¶ Queritur quinto. Pone ꝙ filius

mens tenuit in ſacris fontibus filiaꝫ: volo cum illa filia poſtq̄ ad annos nubiles peruenit contrahere an liceat: Dic q̄ ſic. Poteſt enim pater ſumere filiam ſpiritualem filiū ſui carnalis: q2 lꝫ cognatio ſpiritualis de patre ad filios deſcēdat: vt. c. j. ⁊ c. ſuper eo: de cogna. ſpiri. nō tñ aſcendit de filiis ad patrē: cū iure cautuꝫ nō repiat. ⁊ edictū de matrimonio prohibitorū eſt adeo q̄ cuilibet licet ꝯhere niſi expreſſe prohibeatur. c. cū apud de ſpōſa. ⁊ matri. Hoc notat Joānes teutonicus gloſator decreti in. c. fin. xxx. q. iij. Hoc idem recitat ⁊ probat Joānes andree i. c. j. de cognatio. ſpiritu. lib. vj. Unde verſus. Eſſe mei nati coniūx mihi ſpiritualis. Filia legitime poterit: nec iure vetatur. Deſcendūt ⁊ non aſcendunt talia vincla.

℄ Querit ſexto an p pcuratorē talis cognatio ſpūalis poſſit ꝯhi: Pro ſolutiōe recurras ad Bartolū in. l. gallus. §. forſitā. ff. de lib. ⁊ poſth. Ad angelū aretinū in. §. illud. ī. de nup. Ad Joā. Andree. in regula pōt qs per aliū. de reg. iu. in. vj. Et ad pa. in. c. veniēs de cogna. ſpi. Deciſionē tñ cōem ⁊ magis approbatā potes notare per verſus ſequētes. In qbus pꝫ q̄ lꝫ matrimoniū per pcuratorē poſſit contrahi. c. ſi. de pcu. li. vj. nō tñ cognatio ſpiritualis. vñ verſus. Procurator hꝫ nodos vincere iugales. Non tñ hos nexus dño dat ſpūales. Adde q̄ lꝫ non debeat a principio quis admitti per procuratorem ad contrahendum hāc compaternitatem: ſi tamen admittatur cōtrahiť ipſa compaternitas: vt tenet do. Abbas panor. in d. c. veniens.

Cognatio ſpiritualis p pcuratorez non cōtrahiť.

℄ Querit ſeptimo ex quot ſacramētis deſcēdit cognatio ſpiritualis. Rñ. q̄ cognatio ſpūalis q̄ impedit matrimoniū cōtrahēdū: ⁊ dirimit poſt contractū oritur ex datione duorū ſacramentorum dūtaxat: que ſunt baptiſmus ⁊ confirmatio: non autē ex aliorum datione ſeu miniſtratione: patet in. c. ſi. de cogna. ſpiri. lib. vj. Ratio eſt quia in baptiſmo renaſcimur: ⁊ chriſmatio frontis ipſum confirmat qd̄ nō eſt in aliis ſacramētis. Jo. an. i. d. c. ſi.

Cognatio ſpiritualiſ oriť ex duob9 ſacramētis.

℄ Querit octauo ⁊ vltimo iter quot perſonas oriť impedimētū matrimōij rōne cognationis ſpiritualis: Rñ. q̄ ex hac cognatione. xx. ſunt caſus phibiti: decē rōne baptiſmi ⁊ decē rōne cōfirmatiōis. Rōne enim baptiſmi ꝯhiť cognatio ſpiritualis impediens ⁊ dirimens: vt dictum eſt.

Cognatio ſpiritualiſ oriť inter xx. perſonas.

℄ Primo inter has perſonas. Baptizatum ⁊ baptizantem. Baptizatum ⁊ vxorem baptizantis prius cognitam. Baptizatum ⁊ filios baptizātis. Parentes baptizati ⁊ baptizantem. Parentes baptizati ⁊ vxorem baptizantis prius cognitam.

℄ Scd̄o inter has perſonas videlꝫ. Inter baptizatum: ⁊ ſuſcipientem. Baptizatum et vxorem ſuſcipientis prius cognitam. Baptizatum ⁊ filios ſuſcipientis. Parentes baptizati ⁊ ſuſcipientem. Parentes baptizati ⁊ vxorem ſuſcipientis prius cognitam. Ecce decem caſus prohibiti ratione baptiſmi. Totidem in confirmatione reperies. in qua ſunt confirmatus: confirmans: ⁊ tenens ante confirmanteꝫ: qui ſcilicet ponit faſciolam ſupra frōtem poſt confirmationem epiſcopalē. de hoc vide textum cum gloſa in. c. j. de cognatio. ſpi. lib. vj. Iſta clariſſime referantur per carmina ſequētia. Signiť his ſacris cognatio ſpiritualis. Que ſunt baptiſmus: ac confirmatio frontis. Perſonaſq̄ decem cōnectit quodlibet horum Baptizans: illius vxor ſi cognita pmo. Ac eius nati ſunt abluto ſociati. Cum conſorte thori baptizans: atq̄ parētes. Fonte ſacro loti ſunt tali fune ligati. Baptizans ⁊ ſuſcipiens hic equiparantur. In confirmato totidem reperire licebit.

℄ Hec nota diligeter: quia ſingularia ſunt ⁊ plurimum vtilia. Nec eſt plures caſus reperire q̄ matrimonium dirimant.

℄ De ſeruili

Conti-nuatio. ¶ De ſeruili cognatione. ¶ Supra de cognatione ꝛ ſucceſſione cognatorum libere ꝯditionis dictū eſt. Nunc qꝛ nāli iure inſpecto inter ſuos etiaꝫ cadit cognatio. ꝛ dubitari poſſet an inter ſuos eēt ſucceſſio: idõ de ſeruili cognatiõe merito ſubdit. Nec obſt. ꝙ inter illū titulū de ſucceſſione cognatorum ꝛ iſtū ſit titulus intermedius de gradib⁹: qꝛ ex quo pertinet ad materiam horum ti. continuatio nō vitiatur. l. duos reos. §. fi. ff. de duobus reis. Porcus.

¶ De ſeruili cognatione.

¶ Cognatio ſeruilis. i. q̄ habuit originē i ſeruitute nō cōſiderabat̃ oliꝫ. Hodie vo ſec⁹iter p̄rēꝫ ꝛ filios: ꝛ fratres ꝛ ſorores. Angelus.

Diuiſio Illud certum. ¶ Totus iſte titu. diui. in tres ptes. Primo ponit nunqd ſerui habeant ius cognationis contracte in ſeruitute. Secūdo iſert ex rõnibus ſ̃poſitis. vꝫ. ꝙ nō ſp ſeq̃t ꝙ q̃ hor ē i gdu potior ſit i iur. Tertio illa melꝰ declarat. Scđa ibi (Repetitis.) Tertia ibi (Amor.)

☞ ¶ Illud certum. Caſus. ¶ Po. igit̃ ſic ca. Domine iā video ꝙ vos vultis trac. de ſeruili cognatione: ꝛ ſpālē tractatum facere. nam vos dixiſtis miħi ſuper tertio ti. de ſuc. cog. circa quos in bono. poſ. vñ cogna. quā pretor proximis agnat̃ pollicet̃: ſola naturalis cā ſpectat̃: nunqd igit̃ cognati in ſtatu ſeruili cōcepti ꝛ nati ꝛ poſtea manumiſſi per bono. poſ. vñ cog. i tertio ordine cū nāli iſpecta ſibi inuicē poterunt ſucceder̃. Ad h rñ. Iu. ꝙ nō. Illud enim certū eſt eandē partē ſ̃dicti parto. qua bo. poſ. iur. cog. pmittitur ad ſeruiles cognatiões antiq̄⁹ nō ptinere niſi enim aliqua alia. l. antiq̄ tales cog. quo ad onus tutele vel ad cetera onera ci. ꝯputabat̃: vñ viſuꝫ erat hmōi cog. ſeruiles quo ad emolumentū ſuc. nō cōputari: nec ad onera computabant̃: ꝛ h vſqꝫ ad nr̃a tpa ita obtinebāt: ſꝫ nos p ꝯſtõnē nr̃aꝫ quā pro iur. pionat⁹ fecim⁹ qꝺ q̄dē ius pionatus vſqꝫ ad tpſ nrm ſat obſcurū atqꝫ nube plenuꝫ ꝛ vndiqꝫ cõfuſū fuerat. ꝛ h ſuggerēte hūanitate ſtatuim⁹. vt ſiqs i conſortio ſuili ꝯſtitut⁹ ex libera vel ſeruilis cõditionis muliere liberꝫ liberos hūit: vel ecõuerſo mulier vl̃ ſua ex libero vl̃ ſuo libos cuiuſcūqꝫ hūit: ꝛ tādem parētib⁹ ꝛ liber̄ ex ſuili vētre nati ad libtatē puēiētib⁹: vl̃ dū forte iſe mulieres libe crāt: ꝛ ita libi ab illis nati igēui ꝛ poſtea p̄res q̃ hmōi libos i ſeruili ſtatu pcreauerit ad libtatē puenerint: ſtatuim⁹ dico i olb⁹ his caſib⁹ vt oēs hi libi ad ſucceſſionē p̄ris vl̃ matris ab iteſtato admittant̃ iur̃ pionat⁹ in hac pte penit⁹ ſopito. nā hos liberos nō ſolū i parētū ſuoꝝ ſucceſſionē: ſꝫ ēt parētes i libertoꝝ mutuā ſucceſſionē auctē ſ̃dicte ꝯſtõnis nr̃e ſpālit̃ vocamus: ꝛ h obtinet̃ ſtatuimus ſiue hmōi libi ex ſuili mr̃e nati poſtea manumiſſi ſoli fuerit: ſiue cū alijs q̃ poſt libtatē parētū ꝯcepti ꝛ nati ad ſucceſſionē vocēt̃: ſiue ex eodē p̄re vl̃ eadeꝫ mr̃e ſiue ex alijs nuptijs pcreati fuerit ꝛ h ſtatuim⁹ ad ſilitudinē eoꝝ q̃ ex iuſtis nuptijs pcreāt̃ ꝛ h dr̃ vſqꝫ ad ſ. lū. §. r̃petit' itaqꝫ. Cet̃a plana ſūt vſqꝫ i fi. ti. qꝛ ſi ſ̃t caſus põi niſi ſꝫ ꝙ lr̃a ia

Illud[a] **certum eſt ad ſeruiles cognationes illam partem edicti**[b] **qua proximitatis**[c] **noie bonorum poſſeſſio per-**

a ¶ Illud. al's ē h rub. ď ſeruili cognatione. al's non. Accurſius. (cet.

b ¶ Edicti. ſūt. n. iiij. ptes ſucceſſiõis ab iteſta. vt. ff. qs or. i bo. poſ. ſer. l. j.

c ¶ Proximitatis noie. i. cognatiõis

vt ſeqr.vt.ff.vñ cogna.l.j.§.ptinet.
a ¶ Nõ ptinere. Sed nec aliã aliq̃s
vt vel ipſe ſuccedat vl' ei ſuccedatur.
vt.C.cõ.de ſuc.ſeruus.niſi in trib⁹ ca-
ſibus.vt.C.ad ſil'.l.penul.z.C.de ſuis

c ¶ Noſtra tpa. Loquit Juſtinian⁹.
d ¶ his. Scilicet parentibus.
e ¶ Ipſi. ſcilicet parentes.
f ¶ In ſeruitute .i.donec ſui erant.
g ¶ Peruenerunt. Scilicet parẽtes.

z legiti.l. apud hoſtes. †z.C.ad or. l.finali.
b ¶ Cõpulabat. Hec videt mala ratio cũ magis iure ꝑprio qd naturalẽ cauſam intuebat deberet cõpulari. vt.ſ.de here. que ab inteſtato.§. emancipati. q̃ ciuili. Sz dic q etiam ad alia: vt tutelas z ſimilia. niſi q̃ ad nuptias. vt.ſ.d nup.§.aliq. z.ff. de ri. nup.l. adoptiui.§. ſeruiles.(j) Sed nunqd

mittitur non pertinere [a]. Nam nec vlla antiq̃ lege talis cognatio cõpulabatur [b]. Sed noſtra ꝯſtitutiõe quaz pro iure patronat⁹ fecimus (quod ius vſqz ad noſtra tempora [c] ſatis obſcurum atqz nube plenum z vndiqz confuſuz fuerat) z hoc humanitate ſuggerente ꝯceſſimus: vt ſiqs in ſeruili cõſtitutus cõſortio liberũ vel libos habuerit: ſiue ex libera ſiue ex ſuilis ꝯditiõis muliere: vel ecõtra ſi ſerua mulier ex libero vel ſuo habuerit libos cuiuſcũqz ſex⁹: z ad libertatẽ his [d] peruenientib⁹: z hi qui ex ſuili vẽtre nati ſunt libertatẽ meruerũt: vel dum mulieres libere erãt z ipſi [e] i ſeruitute [f] eos habuerunt z poſtea ad libertatem peruenerunt [g]: vt hi oẽs ad ſucceſſionẽ pr̃is vel mr̃is veniant [h] p̃onatus iure i hac pte ſopito. Hos eni libos nõ ſolũ i ſuorum parẽtũ ſucceſſionem: ſed etiã alterum in alterius [i] ſucceſſionem mutuam

h ¶ Veniant. aliud ſi liber factus ſeruus iterũ manumittatur. vt.ff. vnde co.l. is q contra. z.ſ. de ca. di.§. qd autez: q2 eſt ibi quod ſibi imputetur. Sed nũquid etiam iſte qui ẽ in l.is qui.hodie ſuccederet naturali cã inſpecta. vt.C.d ſuis z legiti.her. auc. ſucceſſione: Reſpõ. non ſm Jo. quia pretor nãlem cauſam intuebatur: z tamen nõ vocabat

dñs ex ſui pſona ſuccedit cognat' ſerui: Reſpon. non vt hic di. Accurſius. Nota ergo acqrit dñs ab iteſtato ſicut ex teſtamento. Et eſt ratio. ius ſolum defert hereditatem ab inteſtato ſm q ſeruus nihil eſt.l.quod attinet. ff.de reg.iur.ſed ex teſtamẽto defert voluntas teſtãtis quam ius ſequitur. Aliud tamen eſt in monacho z monaſterio.vt.l.deo nobis.C.d epi.z cleri. ADDITIO. Nota q in ſeruis quo ad matrimonium ipediendũ etiã poſt mãnumiſſionẽ dicit eſſe cognatio. vt.d.§.illd.q2 ẽt di eẽ affinitas.vt.d. §.ſeruiles. Angelus aretinus.

eũ vt dictũ eſt. Jtẽ ꝯtra.C.de ſuc.legiti.l.ex liberta. Solu.hic nouũ ius. † Uel ibi loqtur qñ nec de facto erat matrimoniũ. Uel ibi quo ad honores loquitur: hic quo ad ſucceſſiones.
i ¶ In alterius ſucceſſionem : id eſt parentes liberis: z ecõtra excluſo patrono: z hoc ſm omnes. Jtem libertũ ꝯnũ alteri eidẽ fratri ſuo: z ita frater liberti prefertur patrono : z hoc ſm quoſdam. vt hic. Sed Joãnes contra preferet enim patronũ fratri: vt.ff.de bon.libe.l.liberto.z.ff.de ſuis z legiti.l.inteſtato.z infra titulo primo.§. ſiquatem fine.

† Sz illud ꝓcediter fictione poſtliminij. vt ibi no. An.

† Hec ſi ẽ bõa: q2 non appet expilſe de correctiõe ṽt arg. l. ꝓcipimus.in fi.C.de ap.An.

vocauimus ex illa[a] lege ſpecialiter eos vocãtes, ſiue ſoli inueniant, q i ſeruitute nati ⁊ poſtea manumiſſi ſũt: ſiue vnà cũ alijs qui poſt libertatẽ parentũ cõcepti ſũt: ſiue ex eodẽ patre: ſiue ex eadẽ mr̃e: ſiue ex alijs nuptijs ad ſilitudinez eoꝝ: q ex iuſtis nuptijs pcreati ſũt.

¶ In ſucceſſiõib[us] ab inteſtato primo vocant ſui hẽdes: ⁊ hi qui inter ſuos nominant: qui etiã remotiori gradu cõſtituti pcedunt omnes aſcẽdentes: vel collaterales: etiam proximiores. Aret.

¶ Repetitis[b] itaqz oibus que iã tradidimus[c]: apparet nõ ſemper eos qui parẽ gradũ cognationis obtinent pariter vocari: eoqz amplius nec euz q dez qui primior ſit cognatus ſp potiorẽ eſſe. Cũ enim prima cã ſit ſuoꝝ heredũ ⁊ eoꝝ quos inter ſuos heredes enũerauimus[d] apparet pronepotẽ: vel abnepotẽ defuncti potiorẽ eſſe qz fratrẽ aut patrẽ matrẽqz defuncti cũ alioqn pãter quidẽ ⁊ mater (vt ſupra quoqz tradidimus) primũ gradum cognationis obtineat: frater vo ſcdz: pronepos autem tertio gradu ſit cognatiõis: ⁊ abnepos quarto. Nec intereſt an in poteſtate morientis fuerit[e] an non: qui vel emãcipatus: vel ex emancipato aut ex feminco[f] ſexu propagatus eſt.

¶ Poſt ſuos vocãtur agnati: ⁊ poſt agnatos vocant cognati proximi exceptis fratribus ⁊ ſororib[us] emãcipatis: qui lz cognati ſint: tamẽ ceteros agnatos vlterioris gdus excludũt. Aretinus.

¶ Amotis[g] quoqz ſuis heredib[us] ⁊ q's iter ſuos vocari heredes dixim[us]: agnatus qui itegrũ[h] ius hz agnationis: etiaz ſi longiſſimo gradu ſit plerũqz[i] potior habetur qz proximior cognatus: naz

a ¶ Ex illa lege. Scilicet ſupradicta greca.

b ¶ Repetitis itaque. Hic. §. cõis ẽ ad oẽs titu. ſupra: hoc libro. iij. poſitos: ⁊ idẽ in ſequẽti prĩ. §. Sic ⁊ als ſupra de ſucceſſio. cogn. §. vltio. ⁊ ad orfi. §. fina.

c ¶ Tradidim[us]. Ar. pu. ci. tertij. li.

d ¶ Enũerauim[us]. Ut curie datos ⁊ emancipatos. vt. s. de heredit. que ab inteſtato §. j. ⁊ §. emãcipati.

e ¶ Fuerit. Hoc ſubdiuiditur.

f ¶ Ex feminco ſexu. Qui tamen cum diminutione tertie partis ſuccedit huius legis tpe. s. de here. que ab inteſta. §. diui. hodie ſine dimiutione. vt i auc. de trien. ⁊ ſe. §. necnon.

g ¶ Amotis. Id eſt ceſſantibus ſuis fallit adhuc hec regula. Qui prior eſt in gradu ⁊c. vt infra codez. §. totiens.

h ¶ Integruz ius habet: id eſt capite minut[us] non eſt: ſic ſupra de ſucceſ. cogn. primo reſpon. in fine. nam ſecus eſſet ſi eſſet capite minutus: qr ille ſucceſſiones: que veniunt ex lege. xij. tabularum pereunt per minimam capitis diminutionez. vt ſupra ad orfi. §. ſciendu.

i ¶ Plerũqz. Propter fratrem ⁊ ſororem emancipatos. vt infra eodem. ibi exceptis. Item propter quoſdã cognatos q vocantur vt agnati. vt ſupra de legi. agna. ſucce. §. hoc etiaz. Item pp̃ter patrem qui filiũ eman-

ciparit: vt ſupra de legi. agna. ſucceſſio. §. finali.

a ℭ Nepos. Qui eſt in quinto gradu agnationis.

b ℭ Pronepos. Qui eſt in ſexto gradu agnationis.

c ℭ Auunculo vel matertere. Qui ſunt in tertio gradu cognationis.

d ℭ Preferuntur. In ſucceſſione eiꝰ qui tales hʒ agnatos.

e ℭ Totiens. Nota r'laʒ bonaʒ. vt. C. cõmu. de ſuc. l. auũculo. † ꝛ. C. vñ libe. l. ij. Et ad eiꝰ euidentiá nota tres eſſe ordines ſucceddédi. ſ. ĩferiores ꝛ ſupiores: ꝛ ex latere venientes. vt in auc. de her. ab inteſta. in prin. Primo deſcédentes in infinitum vocant. vt. ſ. de here. que ab inteſta. §. j. ꝛ in auc. de here. ab inteſta. §. j. His ceſſantibus vocant aſcédétes primo pr̃ ꝛ mater. ſecũdo auꝰ ꝛ auia: ꝛ ſic deinceps: ſic tamen vt fratres ex vtroqʒ paréte defuncto ꝯiũcti cũ his ſupioribus vocent: lʒ qdá dicant: cuʒ patre ꝛ matre tm̃ eos vocari: ꝛ alios inferiores per fratres excludi: ꝛ p nobis eſt auc. de here. ab inteſta. §. ſi vo cũ aſcédétibus. ꝛ ff. de ſu. ꝛ legiti. l. ij. §. hereditas. Superiorib⁹ ceſſantib⁹. Primo frater ex vtroqʒ parente: ꝛ ſoror ꝛ coꝝ filij. Secũdo ex altero tm̃ ꝛ coꝝ filij. Tertio hec regula obtinet:

† Nota ſingul'r illaʒ. l. ꝙ poſt nepoté qñ concurrit cuʒ patruo vl' auũcl'o q p̃or ẽ in gradu potior ẽ iur̃ nec aſſumit pſoná patris ſui pʒ ibi ꝙ auũculus q ẽ ĩ tertio gradu: q p̃fert fr̃i conſobri//

patrui nepos a: vel pronepos b, auunculo c vel matertere prefertur d. Totiens e igitur diximus: aut potiorẽ haberi euʒ qui proximiorẽ gradũ cognationis obtinet: aut pariter vocari eos qui cognati ſunt: quotiẽs neqʒ ſuoꝝ heredũ iure: qui queue inter ſuos heredes ſunt: neqʒ agnationis iure aliqs p̃ferri debeat ſm ea que tradidimus f. Exceptis g fratre ꝛ ſorore emancipatis qui ad ſucceſſionem fratruʒ vel ſoroꝝ vocant: qui ꝛ ſi capite diminuti ſunt: tñ preferunt h ceteris vlterioris gradus agnatis.

vt qui priore eſt in gradu ꝛc. vt hic: ꝛ in auc. de here. ab inteſta. §. ſi reliqñ. ꝛ. §. ſi vo neqʒ frater. ꝛ in auc. vt fr̃uʒ filij. §. j. colla. ix. Accurſius.

ADDITIO. Dic ꝙ hodie eſt ſublata differẽtia agnationis ꝛ cognationis vt in di. §. j. in auc. de here. que ab inteſt. ꝟ. Chriſtophorus.

f ℭ Tradidimus. vt. ſ. proxi. §. ꝛ. ſ. e. §. Accur.

g ℭ Exceptis. Excipit ab eo qd̕. ſ. dixerat: qui integrũ ꝛc.

h ℭ Preferũtur. vt. ſ. de ſucceſ. cogna. j. reſpõ.

no q e in quarto: lʒ gl. j. ti. j. §. m' tũ. i p̃ſ. q ad gratũ gradũ alit̃ dicat: ſʒ ibi dicemus. Angel.

ℭ De ſucceſſione libertorum.

ℭ Olim patronus habebat ex lege. xij tabularuʒ ius in bonis liberti ſolum ab inteſtato: nullo ſuo herede relicto. Angelus aretinus.

Nunc de libertorum bonis videamꝰ.

ℭ De ſucceſſiõe libertorũ. ℭ Supra de ſucceſſiõe ĩgenuorum viſaʒ ẽ. Et qui in bonis libertorum eſt dare ſucceſſionem: ideo de his ſubdit. Continuatio.

ADDITIO. Vñ nota ꝙ dicit hic Accurſ. De ſucceſſione libertoꝝ paſſiue accipe. i. qualr̃ ſuccedatur eis: nõ actiue. i. qualiter ipſi ſuccedant alijs.

Nunc de libertoꝝ. ℭ Totus iſte ti. diuidit in tres ptes. Primo circa ſucceſſionẽ libertoꝝ ponit duplex ius átiquũ. Sc'do põit ſuũ ſtatutũ circa ſucceſſionẽ: ꝛ ꝙ vſqʒ ad quartũ gradũ agnati pronoꝝ ſuccedũt liberto. Tertio põit aliá nouá ꝯſtõnem circa pſonas: ꝛ gña libertoꝝ. Secũda ibi (Sʒ nr̃a.) Tertia ibi (Sʒ hec.) Diuiſio

i ℭ Nũc. Quia hucuſqʒ ꝺ bonis ĩge

Oliz [a] itaqꝫ licebat liberto patronum ſuū impune [b] teſtō preterire. Nam ita demū [c] lex duodeci tabularū ad hēditatē liberti vocabat patronū ſi inteſtatus mortuus eēt libertus: herede ſuo nullo relicto. Itaqꝫ inteſtato mortuo liberto ſi is ſuū herede [d] reliquiſſet: patrono nihil [e] in bonis eius ius erat. Et ſiqdem ex naturali bus [f] liberis aliquē ſuū herede reliquiſſet: nulla videbatur querela [g]. Si vo adoptiu' filius fuiſſet: aperte iniquuz erat nihil iuris patrono ſupereſſe.

¶ Pretorio iur̄ patronus in liberti bonis dimidiaz habebat: non ſoluz herede [illegible]: ſed et qn inteſtato relicto filio adoptiuo. Noꝫ tamen patronū excludebāt liberi ſiue eēnt in poteſtate ſiue emancipati: ſiue etiā in adoptionē dati: dūmodo iſtitu ti eſſent aut preteriti bonoꝝ poſſeſſionem petiſſent. An ge. ue aretinus.

¶ Qua de cā poſtea [h] pretoris edicto hec iuris [i] iniqtas emendata eſt: ſiue enim faciebat teſtamentuꝫ libert' [k] iubebatur ita teſtari: vt patrono partem dimidiā [l] bonorum ſuoꝝ relinqueret: ⁊ ſi aūt nihil aut minus partis dimidie reliquerat: dabatur patrono contratabulas teſtamēti pris dimidie bonoꝝ [m] poſſeſſio ſiue inteſtatus moliebatur: ſuo herede relicto filio adoptiuo: dabat eque patrono contra hunc ſuū heredeꝫ partis dimidie bonoꝝ poſſeſſio. ¶ Prodeſſe autem liberto ſolebant [n] ad excludendum [o] patronuꝫ naturales [p] liberi non ſoluꝫ quos in poteſtate mortis tēpore habebat: ſed etiam emācipati ⁊ in adoptionē dati [q]: ſi modo ex aliqua parte ſcripti hēdes erāt: aut preteriti cōtra tabl'as bonoꝝ poſ-

hendū dixit.
a ¶ Olim. Scilicet lege duodeciꝫ tabularū: ⁊ eſt hoc pmū ſui: quatuor eniꝫ ſunt: vt hic ⁊. j. §. j. ⁊. §. poſtea. ⁊. §. ſed nr̄a.
b ¶ Impune teſtamento. Id eſt ſine timoꝛ teſtamēti rum pendi.
c ¶ Ita demū: lex duodecim tabu. Et non al'r.
d ¶ Heredem. Naturalē: vel adoptiuuꝫ. vt i. ſra innuit.
e ¶ Nihil. Id eſt nullū ſm Joan.
f ¶ Ex naturalib⁹. ad differentiaꝫ adoptiuorum.
g ¶ Querela. Id eſt nō poterat patronus conqueri.
h ¶ Qua d' cauſa poſtea. Secūdū ſuo.
i ¶ Iuris iniquitas. Dicet ſupra ad tertul. in principio.
k ¶ Liber tus. Nulluꝫ filiuꝫ habēs legitimuꝫ ⁊ naturalem ⁊ vt infra eo. §. prodeſſe.
l ¶ Dimidiam. Niſi caſtris ſint bona queſita. vt. ff. de bonis liber. l. iij. §. patronus.
m ¶ Bonorum poſſeſſio. Unde legitimi. vt. j. de bonorum poſſeſſio. §. cunqꝫ.
n ¶ Solebant. Hoc iure pretorio. nam de primo non erat dubium. vt ſupra ibi. itaqꝫ inteſtato ⁊c̄.
o ¶ Ad excludendum patronum. Scilicet in totum.
p ¶ Naturales. Et legitimi.
q ¶ In adoptionem dati. Si iſti tuti erāt vt ſeqtur: al's nec contratabul. datur eis. vt. ff. cō tratabul. nō putauit. §. I adoptione.

a ℭ Repel-
lebant. Q̄r
pro mortuis
habetur. vt
ff. de cōiūg.
libe. l. j. §. ſꝫ
ꝛ ſi patrꝰ.
(i) nec a iu-
re ciuili re-
ſpiciūtur. vt
in aucten. de
here. ꝛ falc.
§. exhereda-
tos.
A (D) l. i.
Niſi qn̄ tra-
ctatur d' por-
tiōe ſua cui
accreſcat: cō-
putatur eni
in numero fi-
liorū: vt fa-
ciat augeri
legitimā fra-
trum: ſecus
in fratre mi-
nore ꝛ filia
dotata p ſta-
tutum ſucce-
dere puata:
qr ſi poſſūt.
Angelus.
b ℭ Poſt-
ea. Tertium
ſus.
c ℭ Cautū.
Scilicet le-
ge papia. ꝛ
male: vt ꝛ
al's. C. d' ca.
tollen. in pn-
ci. Accurſꝰ.
d ℭ Debe-
batur. Et le-
ge papia.
e ℭ Sꝫ no-
ſtra cōſtitu-
tio. Quartū
ſus.

ſeſſionē ex edcō pro-
rio petierāt: nā ex
hēdati nullo mō re-
pellebat[a] patronu.
ℭ Per legē papia
pronus vocabat ad-
ſucceſſionē liberti
ꝗ̄ntū ſi tres ipſi' li-
berti: vt virili: niſi
tres vl' plēs ſuiſſet
liberti: vel libert' mi-
nus centū aureis ha-
buiſſet l' bonis: ſiue
deceſſerit itēſtatus
ſiue cōdito teſtamē-
to. Angelus areti.
ℭ Poſtea[b] vo le-
ge papia adaucta ſūt
iura patronorū qui
locupletiores liber-
tos habebant. Cau-
tū[c] eſt eni: vt ex bo-
nis ei': q ſexterti-
rū. C. miliū p'mōiū
reliquerat: ꝛ paucio-
res q̄ꝫ tres liberos
hēbat: ſiue is teſtō
facto: ſiue itēſtatus
mortuus erat: viri-
lis pars patrono d'-
bebat[d]. Itaqꝫ cuꝫ
vnū qdē filiū filiāue
heredē reliq̄rat li-
bert' pinde pꝫ dimi-
dia debebat patro-
no: ac ſi is ſine vllo
filio filiaue inteſta-
tus deceſſiſſet cum
duos duaſue hēdes
reliquerat: tertia
pars d'bebat p'rono
ſi tres reliq̄rat rpel-
lebatur patronus.
ℭ Hodie ſi libert'
habeat min' q̄ꝫ cen-
tū aureos in bōis ꝛ
fuerit teſtat' patro-
nus excludit. Si āt
teſtatus non fuerit:
ei ſuccedit in totuꝫ
nō extātib' liberis.
Si vo vltra cētum
aureos habuerit pa-
tronus a liberis ex-
cludit: liberis vo nō
extātibus ſuccedit
in totū ab itēſtato:
ſed ſcdō teſtō patro-
nus hꝫ tertium: ſiue
opere. h. d. An. are.
ℭ Sed noſtra[e] cō-
ſtitutio qua p om-
ni natione f: greca
lingua: compendio-
ſo tractatu habito
compoſuimus[g]: ita
huiuſmodi cauſam
diffiniuit: vt ſiqui-
dem libertus vel li-
berta minores cē-
tenarijs ſint: id eſt
minus cētuꝫ aureis
habeant ſubſtātia.
(Sic v enī legis pa-
pie ſummā iterpre-
tati ſumus; vt pro
mille ſextarijs vn'
aureus coputetur)
nullum locum[i] ha-
beat patron' i eo-

a ℭ Dimi-
natiōe. Al's
omnium na-
tiōe: al's om-
niū notitia.
g ℭ Cōpo-
ſuimus. Et
huiꝰ: vt cre-
do habetur
mētio in mul-
tis locis: vt
ſupra titul.
pxio. de ſer.
cogna. in pri-
cipio: ꝛ ſup
de legi. agna.
ſucceſ. §. fi.
h ℭ Sic. n.
Interpoſi-
tio eſt.
i ℭ Nullū
locum. Et ī
hoc non cor-
rigit lex pa-
pia. Et nota
ꝙ pdeſt pau-
pertas filio
liberti. ſic ꝛ
al's. C. d' epi-
ſcopis: ꝛ cle-
ricis. ſiquis
§. ſi autem.
A (D) ſtio.
Nota ꝙ pau-
pertas pro-
deſt: ſꝫ a ta-
li prodeſſe
libera nos
domine. De
quo in. l. cuꝫ
facile. ff. ſi
cui plus. p. l.
falci. ꝛ in. l.
ſiquis ad de-
clinandum.
§. primo. C.
de epiſco. ꝛ
cleri. ꝛ in au-
ctētī. cui re-

liberum. C. de indic. viduitate tollēda. Angelus.

a ¶ Fecerint. Scilicet iſti liberti minores centenarijs.

b ¶ Reſeruauit. Scilicet noſtra cōſtitutio: ſcilicet vt i totum ſuccedat. vt ſupra eodem. in pricipio.

c ¶ Bonorum poſſeſſores. Id eſt filios emancipatos. vt ſupra de heredi. que ab inteſtato. §. emancipati.

d ¶ Habeant. Scilicet liberti.

e ¶ Ad eos. Scz liberos libertorum. qui tamē heredes inſtituti ſi ſe abſtinuerit: vl' mixti hereditate in integrum reſtituti fuerint dabitur patrono ius ſuccedendi: vt. ff. d bo. lib. l. ex modica. §. ſi filius

f ¶ Omnibus modis. Sed nunquid econtra moriente filio: qui eſt libertus ꝑponitur pater patrono? Reſpō. ſic. vt ſupra titulo pri0. de ſer. cogna. in fine. j. reſpon.

ADDITIO. Nota q̄ ſicut patronus excluditur per filios liberti: ita etiam per parentes liberti: et idem nota. glo. ſupra titulo primo. in fine. in verbo alterius. Angelus aretinus.

g ¶ Vocauimus. Etiam ante fratres liberti: quod dic vt ſupra titulo primo. in fine. j. reſpon.

rum ſucceſſione: ſi tamen teſtamentū fecerint[a]. Si autē inteſtati deceſſerint nullo liberorum relicto: tunc patronatus ius, quod erat ex lege duodecim tabularum integrum reſeruauit[b]. Cum vero maiores centenarijs ſint: ſi heredes vel bonorum[c] poſſeſſores liberos habeant[d]: ſiue vnum ſiue plures, cuiuſcunq; ſexus, vel gradus: ad eos[e] ſucceſſiōes parentum deduximus: patronis omnibus[f] modis vna cum ſua progenie ſemotis. Si autem ſine liberis deceſſerint: ſi quidem inteſtati ad omnem hereditatē, patronos patronaſq; vocauimus.[g] Si vero teſtamentum quidem fecerint[h]: patronos autem aut patronas preterierint: cū nullos liberos haberent: vel habentes eos exhēdauerint: vel mater[i] ſiue auus maternus eos preterierit: ita q̄ nō poſſint[k] argui inofficioſa eorum teſtamenta: tūc ex noſtra cōſtitutione[l] per bonorum poſſeſſionem contra tabulas non dimidiam vt antea[m] ſed tertiam partē bonorum liberti

h ¶ Fecerint. Scilicet ad extraneos.

i ¶ Mater ſiue auus. Quorum preteritio p exheredatione habetur. vt ſupra de exhere. liber. §. mater.

k ¶ Nō poſſint. Quia iuſta cauſa ingratitudinis interceſſit: q̄ ſunt. xiiij. vt in auc. vt cū de app. cog. §. cauſas. q̄ caſu nullo iure agunt. vt in auc. de triēſis do. §. finali. i fine. Sed quid ſi filium emācipatum pater ꝑtereat ſine cā: vnde contratabulas habet nō autem querelam? Videtur admitti patronus. Sed reſpō. hic large accipi de inoffici. vt etiam contineat per cōtratabu. ſic. C. fami. her. l. filij. Accurſius.

Teſtm̄ ioffici0ſuz q̄ꝫ cōtinet exheredatione z ꝑteriti onem.

ADDITIO. Nec obſtat q̄ hodie ad inſtar filij in poteſtate preteriti videatur poſſe dicere nullum etc. Cum ſit ſublata differentia emancipationis et patrie poteſtatis ab inteſtato non autem ex teſtamento. Angelus.

l ¶ Conſtitutione. Scilicet greca.

m ¶ Vt antea. Sicut erat de iure

pretorio. vt ſupra eodem. quis de cauſa. Accurſius florentinus.

a ℂ Conſequētur. Scilicet quocunq; ti. relicti. vt. ff. de bo. libe. l. iiij. §. fina.

b ℂ Conſtitutione. Scilicet cōditione ex. l. greca. vt. ff. de cō ditio. ex lege. l. j.

c ℂ Repleatur. Preter hoc ius ſuccedendi: eſt & aliud ius patronatus. ſ. vt non vocetur ab eo in ius ſine venia. vt. C. de in ius voc. l. ij. Item vt alat eū. vt. ff. de lib. agna.

Jus patrõat' i multis cõſiſtit.

...ſequent[a]: vel qđ deeſt eis ex conſtitutione[b] noſtra re pleatur[c] ſi quando minus tertia parte bonorū ſuorum libertus vel liberta eis reliquerit: ita ſine onere[d]: vt nec liberis liberti liberteue[e] ex ea parte legata: vel fideicōmiſſa preſtentur[f]: ſed ad coheredes[g] eorum hoc onus redundet.

ℂ Liberto non tm̄ patronus ſuccedit: [illegible] ipſi patrono vſq; ad quintum gradū in capita: tamen q proximior ē patronus preferetur. Angelus aretinus.

ℂ Multis alijs caſibus[h] a nobis i pre[illegible]

petrauerit: vt. ff. de bonis libe. etiā §. ij. Accur.

APPI. j.

Dic hoc verum quo ad ius ſuccedendi: remanet tm̄ ſibi ius reuerentie: quã uis remanſerit ſibi ius patronatus: ac etiam tali caſu ex iniuria nō verbali. ſʒ illata in perſona tm̄ poteſt etiam eum in ſeruitutem reuocare: vt eſt textus in lege finali. C. de libe. & eo. libe. Angelus aretinus.

ſiquis a liberis. §. ſolent. Itē vt turpē actionē vel exceptionē ↄ eū non ꝓponat. vt. ff. de excepti. do. apud celſum. §. aduerſus. & ff. de obſequijs. l. honore. & l. parens. Itē vt poſſit eū in ſeruitutē reuocare. vt in auc. vt libe. de cete. §. j. colla. vj. Itē vt vbi eū inuenerit faciat ei reuerētiā. vt. ff. de in ius vo. gn̄aliter. Et hec iura multis modis ꝑdunt. Primo ſi patronus remiſerit. vt in auc. vt libe. de cetero. §. illud. (j) Itē ſi cōpulit libertū iurare ne acciperet vxorē vel libertam ne nubat. vt. ff. de iure patro. & ↄ legē. eſt. l. adigere. Item ſi denegat ei alimenta. vt. ff. de bo. libe. ſi patronus. Itē ꝓpter tertie partis ↄceſſionē. vt hic. & ff. de bo. li. etiā. §. totiens. Item ſi alteruter eorū relegatus fuerit: vl' deportatus. vt. ff. de iure patrona. ſiue. Item ſi naturalibus reſtitutus eſt libertus. vt. ff. de bo. libe. l. etiaʒ. §. primo. Item ſi mercedem pro futuris operis ab initio liberto extorſit. vt. ff. de agnatio. lib. l. ſiquis. §. ſiquis. Item ſi libertus domini mortem vindicauerit. vt. ff. de iure

Jus patrõat' multipliciter perdit'.

patrona. lege penultima. Item ſi eum capite accuſauerit. vt. ff. de bo. liber. qui cum maior. primo reſpon. Item ſi non ſuis nummis empt' eſt. vel a principe factionē liberam teſtamenti impetrauerit.

d ℂ Sine onere. Sic in auctenti. de heredi. & falci. §. non autem.

e ℂ Liberis liberti liberteue. Quibus dantur al's legata etiam rupto teſtamento per contrata. vt. ff. de lega. preſtan. contrata. bono. poſſe. pene. l. prima.

f ℂ Preſtentur. Sed cum filij ſint quare non excludunt patronum. vt ſupra eodem. §. cuʒ ꝓo maiores. Reſpō. Hi filij erant ingrati. vt ſupra. §. ſi ꝓo. Uel dic ꝙ hi liberi erant nepotes: qui & liberi dicuntur. vt. ff. de verborūʒ ſignificatio. liberorum: & eos precedit eorum pater: & eis talia legata dabantur. vt. ff. de libe. prete. l. j. §. gn̄aliter.

g ℂ Ad coheredes. Sed nūquid inſolidum tenebuntur coheredes? Reſpon. nō: vt. ff. de lega. iij. l. fina. §. ſi. & de vulga. ſubſti. & ſi contratabu.

h ℂ Multis alijs caſibus. Qui ſequuntur ſtatim.

a ℭ Patroneq̃. vt.ff.de bo.li.p̃ono. ADDITIO. Ex qua.l. nota q̃ lȝ fi-
lij patroniue ſuccedant liberto non ſit
neceſſe q̃ ſint heredes patris: debẽt tñ
eſſe tales qui patri vel matri ſuccedere
poſſint. Ang.
aretinus.

lȝ oliȝ per bonorum poſſeſſioneȝ tã̄q̃
ex familia vocarentur: vt infra de bo-
no.poſſeſſio. §.quinto.
e ℭ In capita. Cū eodeȝ gradu plures
inueniant: al's patruus nepotẽ ex fra-
tre excludit: vt.ff. de bo. libe. ſi liber-
t⁹. §.ſi libtis.

Succeſſio libertorum ꝛ ingenuorum triplicitèr diffret.

ſata cõſtitutione cõ-
gregatis quoȝ neceſ-
ſarios eẽ ad huiuſ-
modi diſpoſitiõeȝ iu-
ris perſpeximus: vt
tã patroni patrone-
qȝ ᵃ q̃ȝ liberi ᵇ eorũ:
necnõ qui ex tranſ-
uerſo latere veniũt:
vſqȝ ad qntuȝ ᶜ gra-
dum ad ſucceſſionẽ
libertorũ libertarũ-
ue, vocẽtur ᵈ: ſicut
ex ea cõſtõne intel-
ligendum eſt. Ut ſi
eiuſdeȝ patroni vel
patrone: vel duoruȝ
duarũq̃ȝ pluriumue
liberi ſint: qui proxi-
mior eſt, ad liberti:
vel liberte vocet ſuc-
ceſſionẽ ꝛ in capita ᵉ
non in ſtirpes diui-
datur ſucceſſio. Eo-
deȝ mõ ꝛ in his qui
ex trãſuerſo latere
veniunt ᶠ ſeruando.
Pene ᵍ eniȝ cõſonã-
tia iura ingenuita-
tis ꝛ libertinitatis:
in ſucceſſionibus fe-
cimus.

ℭ Differẽtia inter libertos ẽ hodie ſublata ꝛ ideo predicta pcedũt in omnibus libertis: qꝛ hodie oĩs manumiſſus efficit ciuis roman⁹. Arc.

ℭ Sȝ hec de his li-
bertinis hodie dicẽ-
da ſunt q in ciuitatẽ
romanã puenerũt ʰ
cũ nec ſint alij liber-
ti: ſimul ꝛ dedititijs
ꝛ latinis ſublatis: cuȝ
latinoruȝ ltime ſuc-
ceſſiones nulle peni-
tus erãt: qꝛ lȝ vt libe-
ri vitã ſuã pagebãt:
attñ ipſo vltimo ſpi-
ritu ſimul aĩaȝ atq̃ȝ
libertatem amitte-
bãt: ꝛ quaſi ſeruorũ
ita bona eoruȝ iure
quodãmõ ⁱ peculij
ex lege iunia norba-
na manumiſſores õ-
tinebãt. Poſtea vo
ſenatuſcõſulto lar-

b ℭ Liberti. vt.ff. de bo. libe. ſi pater ex heredi. et l.ſi ex p̃ono. §.iuliannus.
c ℭ Uſq̃ȝ ad quintũ gradũ. Nũquid fili⁹ trinepotis ipſius patroni vel etiã ipſe trinepos admittetur: Uidet q̃ nõ, q̃a hic dicit vſq̃ȝ ad quintum graduȝ. ſi quis tñ velit cõtradicere illud, p ſe inducet q̃ oẽs aſcẽdẽtes ſui p̃ris loco ſuccedunt: vt.ſ. de here. q̃ ab inteſta. §.cuȝ filius. ⁊ auc. de hered. ab inteſt. §.j.
ADDITIO. Iſta glo.non procedit duplici ratiõe. primo qꝛ hic nõ aſſumitur perſona alterius: vt cũ altero pariter ſuccedat. ſcd'o: qꝛ ẽt in caſu vbi aſſumitur: hoc nõ eſt vſq̃ȝ in infinitũ: vt per Angelum aretinum hic.
d ℭ Uocent. Per iſtam cõſtitutionẽ:

f ℭ Ueniũt ſeruãdo.ſ.ab ipſis p̃onis.
g ℭ Pene.n. Propter tria dicit pene. et quia hic vſq̃ȝ ad qntũ gradũ ſuccedũt: vt hic dĩ: al's vſq̃ȝ ad decimũ vl' ſextũ: vt.ſ. de ſucceſ. co. §.fin. Itẽ qꝛ hic in capita ſuccedũt vt hic dĩ al's nõ ita: vt ſ. de here. q̃ ab inteſt. §.ꝛ quia placuit: al's eſt oẽ. in. §. cũ fili⁹. †Itẽ q: vnus patroni fili⁹ excludit nepotes ex altero qd nõ ẽ ita in īgenuis.lȝ.M. Adi- xerit: vt.ff. d bo.lib.ſi lib- t⁹ p̃terito. §. ſi libtus. ꝛ de p̃onis le.tut.l.tutela. §.ſi duo.

† Et eſt rõ: q̃a ſucceſſiõe īgenuoruȝ plures deſcẽdentes ex vno habent vt vn⁹: ſecus in ſucceſſiõe libti vt h. fallit in p̃onis eccleſie vt ī ca. cũ plures de iure p̃onatus.

h ℭ Sed h. Peruenerunt. id eſt qui facti ſunt plene liberi.
i ℭ Quodãmõ. nõ eniȝ eſt vere peculiũ cũ ſint libi: vt. C. de ſoſ. teſ. l. ſi. ⁊ ſi.

a ¶ Nominatim. quid hoc fit. dic vt ſ. de exhe. li. be. §. j.
b ¶ Eorum. id eſt manumiſſorum.
c ¶ Quib⁹. id eſt latinis.
d ¶ Ad ciuitatem romanam. i. vt ciuis romanus efficeret impetrando ius aureorū anulorū vel natales. qd inſulto patrono non eſt faciendū: vt. ff. de na. re. l. ij. in fin. ⁊ l. pe. ⁊ fina.
e ¶ Cōſtōne vt. C. de la. li. tol. p totū.
f ¶ In ppetuū. deleri.

ADDITIO.
No. q̄ qn̄ fit drogatio alicuius iuris i telligit eē ppetua: q̄r lex ſemp loquit: ⁊ eſt inuiridi obſeruātia: vt. l. arriani. C. de he. An.
g ¶ Quibuſdā adiectionibus. ſ. x. vl' xj. caſib⁹. C. de lati. lib. tol. per totū.

Continuatio. ¶ De aſſignatione libertorum.

giano cautū fuerat vt liberi manumiſſoris nō noīatiz[a] exheredati facti extraneis heredib⁹ eoꝝ[b] in bonis latinorū p̄ponerent. Quibus[c] etiā ſuperuenit diui traiani edictū quod eundē hoīem (ſi iuito vel ignorāte patrono ad ciuitatē[d] romanā venire ex beneficio principis feſtinauit) faciebat quidē viuū ciuē romanū latinū vo moriētē. Sꝫ noſtra cōſtitutione[e] propter hmōi cōditionū vices ⁊ alias difficultates cum ipſis latinis etiaꝫ legē iuniā ⁊ ſenatuſconſultum largianū ⁊ edictum diui traiani in ppetuū deleri[f] cēſuim⁹ vt omnes liberti ciuitate romana fruātur: ⁊ mirabili modo quibuſdā adiectionibus[g] ipſas vias q̄ i latinitatē ducebāt ad ciuitatē romanā capiendam trāſpoſuimus.

¶ De aſſignatione libertorum.

¶ Aſſignato liberto vni ex patronis liberis: ſiue filijs ſiue nepotib⁹ i ptāte: ille ſolus libto ſuccedit excluſis alijs ēt ī eo gdu ꝯſtitutis. Arct.

In ſūma ad bona libtoꝝ attinet admonēdi ſumus cēſuiſſe ſenatū[h]: vt q̄zuis ad oēs p̄roni liberos q eiuſdē gradus ſunt eq̄lr bona libertorū ptineāt[i]: tn̄ licere parēti vni ex liberis aſſignare libtū: vt poſt mortē ei⁹[k] ſolus is p̄ronus habeat. cui pri⁹ is aſſignat⁹ ē: ⁊ ceteri liberi qui ipſi quoqꝫ ad eadē bona nulla aſſignatiōe īterueniēte parit admitterent: nihil iuris in his bonis habeāt. Sꝫ ita demū p̄ſtinū ius recipiūt: ſi is cui aſſignat⁹ ē deceſſerit nullis libis relictis. Nec tn̄ libertū: ſꝫ et libertā: ⁊ nō tn̄ filio l nepoti: ſꝫ etiā filie l nepti ue aſſignarē pmittit.

¶ Uni ex liberis in ptāte pōt libert⁹ aſſignari i oī volūtate

¶ Supra viſuꝫ ē queadmodū p̄roni ⁊ eoꝝ libi ſuccedāt libtis. Uerꝫ q̄r libti iterdū ꝯſueuerūt aſſignari libis p̄ronoꝝ: iō de hac aſſignatione ſubdit. Porcius.

In ſūma ¶ Totus iſte titul⁹ diuidit in tres partes. Primo q̄ pater poteſt vni ex liberis libertum aſſignare: ⁊ ille ſol⁹ liberto ſuccedit. Secūdo declarat quibus liberis hoc fieri poteſt. Tertio quibus verbis ⁊ in qua voluntate. Secunda ibi (Datur autē.) Tertia ibi (Nec intereſt.) — Diuiſio

h ¶ Senatū. cui⁹ vba ſūt. ff. e. l. j.
i ¶ Ptineat. nulla. ſ. ſcā aſſigtiōe.
k ¶ Eius. ſ. patroni.
l ¶ Filio ēt poſthūo: vt ff. eo. l. ij.

a ¶ Datur autem. Pluresue liberos: niaꝫ in vno non eſt neceſſe.
b ¶ Num. id eſt an.
c ¶ Euaneſcat. ff. eo. l. vtrū contra. Solutio. ſm placē. ibi valet aſſignatio facta emancipato: vt ibi. ſꝫ emancipatione hoc p̄dat: ſi autem fcā fuerit aſſignatio: vt hic. arg. ff. de arbitris. non diſtinguem⁹ §. cōpromiſſio. Al' dic ſꝫ Azo. ꝙ in. l. cōtraria non dicit fieri aſſignationē in emācipatū. ſꝫ an ſoli fieri i ptāte poſſit: ſꝫ nec i. d. l. ꝟ arbi. dicit ſolui cōpromiſſum: ſꝫ nō cōpelli ſniaꝫ dicer. Accur. florentinus.

etiā qbuſcūqꝫ ꝟbis: ¶ Dat aūt hec aſſignandi facultas ei qui duos pluresue) liberos⁹ in poteſtate habebit: vt eis quos in poteſtate habet aſſignare libertum libertamue liceat: vñ querebatur, ſi eum cui aſſignauerit, poſt ea emancipauerit: nuꝫ b euaneſcat c aſſignatio. ſed placuit euaneſcere: qḋ ⁊ iuliano ⁊ aliis plerūqꝫ viſum eſt. ¶ Nec intereſt an teſtamēto quis aſſignet, an ſine teſtamēto: ſꝫ etiā quibuſcunqꝫ verbis ꝯ patronis hoc permittitur facere ex ipſo ſenatuſconſulto quod claudiani temporibus factū ē ſub illo ruffo ⁊ oſtorio ſcapula conſulibus.

¶ De bonorꝫ poſſeſſionibus.

¶ Bonorū poſſeſſiōes introducte ſūt de iure p̄torio nō ſoluꝫ ab iteſtato: ſꝫ ēt ex teſtamēto cauſa corrigendi ius ciuile antiquum. Areti.

Tit. ¶ Tot⁹ iſte titulus diuidit in q̄tuor ptes. Primo ponit cauſas pp quas fuit itroducta bonoꝝ poſſeſſio de iure p̄torio. Scḋo ponit q̄s bonorū poſſeſſiōes p̄tor facit. Tertio imperator quaſdam corrigit et emendat. Quarto q̄ꝺ tps ⁊ q̄le ſtatutū ſit ad cognoſcēdā bonoꝝ poſſeſſionē. Scḋs ibi (Sūt aūt bonorū.) Tertia ibi (Sed eas quidē.) Quarta ibi (Luꝫ igitur plures.) Diuiſio
¶ Jus bonorum. Caius.
¶ Pone igit ſic ca. in p̄ma pte. Dñe iam video ꝙ vos vultis tracta. de bonoꝝ poſſeſ. dicatis igit mihi ſi plꝫ q̄re bonoꝝ poſſ̄ſiōes iuēte fuerūt: Ad h̄ rñ. Amice ius bonoꝝ poſſeſ. introduxit p̄tor gr̄a antiq iuris emēdādi. Nec. n. ſolū i h̄ditatibus inteſtatoꝝ antiquū ius p bo. poſ. emēdauit p̄tor: vt. s. dcm̄ ē. ſꝫ ēt i h̄ditatib⁹ eoꝝ q facto teſtō deceſſerūt. Nā oliꝫ ſi alien⁹ poſthum⁹ ab aliquo eſſet inſtitut⁹: c̄ꝫnis iur ciui. h̄ditatē adire nō poterat: vtpote q: in teſtō nō valebat: iur tn̄ p̄torio iuuabit: ⁊ ita ad bonoꝝ poſſeſſionē admittet. Et ita logt in hoc caſu aliter p̄tor vetus ius ⁊ ſcḋo teſtō p bonoꝝ poſſio. emēdauit. Sꝫ lꝫ hoc de iure antiq̄ obtiebat: hodie tn̄ p nraꝫ ꝯſtōnē hui⁹ poſthum⁹ alien⁹ recte iſtitut p̄t rāq̄ iur ciui. nō icognit⁹.

A Requirit ergo vt aſſignatio teneat ꝙ filius ſit in ptāte: vt hic ſiue ſit exh̄dat⁹ vel nō ſiue iā nat⁹: ſiue poſthum⁹: vt. l. j. §. j. ⁊. l. fi. ff. eo.
d Quibuſcunqꝫ ꝟbis: ēt nutu. (j) ff. eodē. l. j. §. aſſignare. ⁊ pure vel ſub conditione: vt. ff. eodem. aſſignare.
A (j) Qꝺ facit vt obligatus aſſignare reddit⁹ nō teneat tradere fundos nec dñiū eoꝝ: ſꝫ ſufficiat dicere ſup tali fūdo recipiat. ꝺ q̄ vide Jo. fa.
¶ De bonoꝝ poſſeſſionib⁹. ¶ Supra viſuꝫ eſt de h̄ditatib⁹ q̄ ex teſtō ⁊ ab iteſtato deferunt iure ciuili ⁊ ptiꝫ iur p̄torio. Uerꝫ q: p̄tor iterdū emēdauit iterdū ꝯfirmauit ius ciuile i ſucceſſiōe teſtati ⁊ iteſtati dādo bonoꝝ poſſ̄ſionē ꝺ ſubdit de bonorum poſſeſſionibus. Continuatio.

Us bonorum poſſeſſionis [a] itroductũ eſt a p̄tore emẽdãdi [b] veteris iuris gratia: nec ſolũ in iteſtatoꝝ h̄ẽditatib⁹ vet⁹ ius eo mõ p̄toꝛ emẽdauit [c] ſicut ſupꝛa dictũ ē: ſ; i eoꝝ quoq; q teſtõ facto deceſſerit. nã ſi alienus [d] poſthum⁹ h̄ẽs fuerit iſtitut⁹: q̃zuis hereditatẽ iure ciuili adire nõ poterat [e] cũ iſtitutio nõ valebat: honoꝛario [f] tñ iure bonoꝛũ poſſeſſoꝛ ꝯ efficiebat̃ videlicet cũ a p̄toꝛe adiuuabat̃: ſ; ⁊ is [g] a noſtra cõſtitutiõe [i] hodie recte heres iſtituit̃ q̃ſi ⁊ iure ciuili nõ icognitus [k]. Aliq̃n tñ neq; emẽdãdi [l] neq; impugnandi [m] veteris iuris [n] ſed magis cõfirmãdi gratia p̄toꝛ pollicet̃ bonoꝝ poſſeſſionẽ: nã illis quoq; q recte teſtamẽto fcõ heredes iſtituti ſũt: dat ſ̃m tabulas bonoꝝ poſſeſſionẽ [o]. Itẽ ab iteſtato ſuos heredes ⁊ agnatos ad bonoꝝ poſſeſſionẽ vocat: ſ; ⁊ remota [p] quoq; bonoꝛu;

Sed q̃ſq; dixeris tibi q̃ p̄toꝛ itroduxit bo. poſ. gratia antiqui iuris emendandi. neq; impugnãdi antiqui iuris ſ; magis cõfirmãdi gratia p̄toꝛ bono. poſ. pollicet̃. Pretoꝛ eni; nõ ſolũ indigẽtib⁹ a iure ciuili excluſis: ſ; ẽt nõ indigẽtib⁹ ſuũ tribuit auxiliũ. nã ⁊ illis qui teſtõ fcõ heredes iſtituti ſunt ⁊ de iur̃ ciuili adire p̃nt bono. poſ. ſ̃m tab. teſtam̃ti pollicet̃. Itẽ ab iteſtato ſuos h̃ẽdes ⁊ cognatos ad bono. poſſeſ. admittit. Ubi tñ oĩno bo. poſ. remota de iure ci. ad hereditate; admittuntur.

Bonoꝝ poſſeſſio q̃d ẽ.

a ℭ Ius bonoꝛũ poſſeſſiõis. i. bonorũ poſſeſſio: q̃ eſt ius pſequẽdi retinẽdiq; pt̃imõĩi qḋ cuiuſq; cũ is moꝛit̃ fuerit: vt. ff. e. l. iij. §. bonoꝝ.

b ℭ Emẽdãdi. i. ſupplendi: q꞉ minus plene dixerat ius ciuile nõ cognoſcẽs emãcipatos: vt. s̃. de he. q̃ ab inteſta. §. emãcipati. ſic. ff. ad. l. rho. de iactu. l. vltima. §. j. ⁊ ſi. Uel dic emẽdãdi pꝛopꝛie: vt in agnatis feminis: vbi ius p̄toꝛiũ cõtra ius ciuile induxit: vt. s̃. de legitima agnatorũ ſucceſſione. §. ſ; q꞉. ⁊ in poſthumo. vt. j. §. pꝛoximo.

c ℭ Emendauit. expone: vt. s̃.

d ℭ Alienus poſthumus. quis ſit dic vt. s̃. de leg. §. poſthu.

e ℭ Non poterat. s̃. de lega. §. poſthumus. contra. Solutio. vt ſol.

f ℭ Honoꝛario. ff. eodẽ. nõ eſt. §. vbicũq;. contra. Sed hic ſpecialiter ex illa regula excipitur per ipſum pretorẽ. ⁊ quo ad hoc derogatur illi regule generali: q꞉ nõ eſt dubiũ q̃n generi p ſpeciem derogetur: vt. ff. de pe. l. ſãcio legum.

Generi p ſpeciẽ derogatur.

g ℭ Bonoꝛu; poſſeſſoꝛ. ſ̃m tabulam.

h ℭ Sed et is. ſ. poſthumus alien⁹.

i ℭ Conſtitutiõe. Scilicet greca: vt. s̃. de leg. §. poſthum⁹.

k ℭ Nõ incognitus. ſ; cognit⁹. Nã; conſtitutiones ſũt d̃ iur̃ ciuili: vt. ff. d̃ iuſti. ⁊ iure. ius autem ciuile.

l ℭ Neq; emendandi. vt. s̃. eodẽ. pꝛimo reſpõſo. Et dic emẽdandi: id eſt ſupplendi.

m ℭ Neq; impugnandi. vt. s̃. pꝛoxi. reſpon. Et dic. i. coꝛrigendi.

n ℭ Ueteris iuris. ſ. ciuilis.

o ℭ Bonoꝛu; poſſeſſionẽ. Nota tres vias pretoꝛis.

p ℭ Remota. Quare ergo fecit pretoꝛ? Reſpõ. vt ſucceſſoꝛibus vias ampliaret: vt. j. eo. §. quos. ſic. ff. de leg. ij. cum filius. §. varijs. Argu. contra. ff. nau. cau. ſtatu. idem. §. ſed an ſit. ⁊. §. ſed ſi gratis.

ADDITIO. Dic q̃ imo concoꝛdãt: q꞉ ibi ⁊ ſi non neceſſarium: vtile tamẽ

fuit pretore ſe intromittere: quia qui recipit omnino tenetur: vt ibi. quod nõ ſemp erat de iure ciuili. ſm Ang. hic.

¶ Quos autẽ pretor. Leins. ¶ Hic incipit ſcd'a pars in qua ſic po. ca. Domĩe iã video quod pretor ſuccurrit nõ ſolũ indigentibus: ſed pro deo nunquid ẽ ⁊ alia dĩa inter eos qui ſuccedũt de iure pretorio? Ad hoc reſpõ. quod ſic. Illi enim quos ſolũ pretor ad ſucceſſionem vocat ipſo iure heredes nõ ſũt. nã pretor heredes facere nõ põt. per. l. enĩ tm vel per ſimilẽ cõſtitutionem iuris veluti per ſenatuſconſultum vel per cõſtitutiones principum ſiũt heredes: ſed illi quibus pretor dat bo. poſ. loco heredũ conſtituũtur ⁊ in bo. poſſeſ. appellantur.

...poſſeſſione ad eos pertinet hereditas iure ciuili.

¶ Pretor ſolus nõ facit quẽ heredẽ; ſed loco heredis. Are.

¶ Quos aũt ſolus vocat pretor ad hereditatem [a]: heredes quidẽ ipſo iure non fiunt. Nã pretor heredem facere nõ pot. p legẽ enim tm, vel ſimile iuris conſtitutione heredes fiunt veluti p ſenatuſcõſulta [b] ⁊ cõſtitutiones principales. Sed cũ eis pretor dat bonorum poſſeſſionem loco heredũ conſtituunt [c] ⁊ vocantur bonorũ poſſeſſores.

¶ Pretor ampliat ſucceſſiõis materiam vlterius quam ſit p. l. xij. tabularum. h. d. Areti.

¶ Adhuc autem ⁊ alios quamplures [d] gradus pretor fecit in bonorum poſſeſſionibus dandis dum id agebat ne quis [e] ſine ſucceſſore moriatur. Nã anguſtiſſimis finibus conſtitutum per. l. xij. tabularum ius percipiendarum hereditatum pretor ex bono ⁊ equo dilatauit.

¶ Decẽ bonorum poſſeſſiões hic numerantur: quarũ due pertinẽt cõ tẽſtamẽto facto. Relique vero ab inteſtato. Angelus.

¶ Sũt aũt bonorũ poſſeſſiões ex teſtamento quidem he. Prima que preteritis liberis [f] dat. vocatur

⁊ no. quod non habẽt niſi actiones vtiles: nec ciuiles efficiunt pretorie ſm Ange.

¶ Adhuc aũt. Leins. ¶ Hic incipit tertia pars in qua ſic po. ca. Dñe iam video quare pretor introduxit bo. poſſ. ⁊ in quo differãt illi qui admittuntur iure ciuili ab his qui de iure pretorio admittunt. nũquid eſt aliquid alia rõ quã mouit pretorem vt ipſe ſucceſſiones ampliaret. Et ipſe rñ. det quod ſic. Adhuc enim oẽs alios gradus in bo. poſſeſ. dãdis fecit pretor. Multum enim ſtuduit pretor ad hoc ne aliquis ſine ſucceſſiõe moriatur: ⁊ iã ius percipiẽdarũ hereditatum per. l. xij. tabu. in finibus anguſtiſſimis cõſtitutũ pretor ex bono ⁊ equo bono. poſſeſſio. introduxit ⁊ introducendo dilatauit.

¶ Quos autem pretor.

a ¶ Ad hereditatem. id eſt ad ſucceſſionem: vt emancipatos ab inteſtato ⁊ cognatos.

b ¶ Per ſenatuſcõſulta. tertu. ⁊ orfi.

c ¶ Conſtituuntur. vt. C. de ſuis et legit. here. l. finali.

ADDITIO. Itẽ in ſuccedentibus ex conſtitutione alicuius baronis vel marchionis: quia cẽſent eſſe ius pretorium:

d ¶ Adhuc autem. Quamplures. quam lex xij. tabularũ. vel quam dixerat.

e ¶ Ne quis. ſic. ff. de interrog. ac. ⁊ qr.

f ¶ Nam anguſtiſſimis. nam ſui heredes ⁊ agnati tm ſuccedebant de iure ciuili ius integrum habẽtes: quia nõ ſunt emancipati. de alijs enim non dicitur: vt ſupra de here. que ab inteſta. §. j. ⁊ de legi. agna. ſuc. in prin.

g ¶ Que aũt. Preteritis liberis: ſiue

qꝫ cōtratabulas a. Scđa quē oib⁹ iure ſcriptis heredibus ptoꝛ pollicet. Jdeo vocatur ſm tabulas b teſtamenti. Et cum de teſta[illegible] prius locutus eſt: ad inteſtatos tranſituꝫ fecit c. ¶ Et primo loco d ſuis heredibus ⁊ is qui ex edicto pretorio [illegible] ſu-os heredes ꝯnumerant e dat bonoꝛum poſſeſſionē que vocatur vnde liberi f. Scđo legitimis g heredibus. Tertio h .x. pſonis quas extraneo manumiſſoꝛi pferebat. Sunt autē .x. perſone he. pater mater: auus: auia: tam paterni q̄ materni. Item filius fi-

emācipatis: ſiue nō: vt. C. de li. pte. maximum. circa pꝛin. Accurſius.

ADDITIO. Nō tñ daṫ exheredat. ſite nec inſtitutis: niſi cōmiſſo edicto p preteritos: vt. l. nō putauit. in pn. ⁊. §. ſi. ff. de ꝯtratab. lꝫ adhuc dictus pteritus nō petat nec amplius petere poſſit ꝯtratabulas ſm Angelū.

Liberi pteriti habent duo remedia ad ipugnāduꝫ teſtm̄.

a ¶ Contra tabulas. Sꝫ quaṙ daṫ ius ꝯtabulas: cū ipſo iure nullꝫ ſit teſtm̄: vt. ſ̄. de exhereda. libe. in pꝛin. Reſpō. duas habet vias. vnā de iure ciuili per quā poteſt dicere nullū: aliā de iure pretoꝛio per quā nō dicit nullū: ſed annullādū: cuꝫ nec fieri: nec deſinere poſſit his de iure ptoꝛio: vt. C. de li. pte. l. ſi. ⁊. ſ̄. eo. §. quos aūt. Jteꝫ quare cōtratabulas dī ex teſtō cū magis ꝯ teſtm̄ dici deberet cū rūpit teſtm̄: vt. C. de colla. vt liberis? Rñ. iō ſic dī: qꝛ ſine teſtō cōpetere nō pōt. Jtē q̄re hāc pmiſit cū ſm tab. dignioꝛ ſit? Rñ. qꝛ donec iſta cōpetit illa dari nō pōt: vt. ff. de ꝯtab. l. illud. §. ſi. ⁊ de ſecū. tab. l. [illegible]. eqſſimū. j. rñ. Jtē nūqd nec parēti daṫ ꝯta. filij emācipati. Rñ. ſic ad inſtar patroni: vt. ff. ſi a pa. qs fu. manu. l. j. ⁊ arg. ff. de bo. dā. l. ſi. ſic. ff. ſi ta. teſta. nul. extāt. l. j.

Bonoꝝ poſſeſſio ꝯtabulas ⁊ ſꝫ tabulas cōpetunt ex teſtamento.

ADDITIO. Etiā ſi ſit nullū teſtm̄: vt qꝛ ſine cā preteritus ſit ſicut de filio ſupꝛadictū eſt. ⁊ hec vera in aſcēdētibus p maſculinū ſexū: ſecus ſi p femininuꝫ: qꝛ datur q̄rela tm̄. l. illud. §. ad teſtamēta. ff. de cōtratabu. Angelus.

b ¶ Scđm tabulas. ſic. ff. ſi ta. te. nulle ex. l. j. Jtem hoc quādo teſtamentū factum eſt in ſcriptis. alˀs ſm nuncu-pationem: vt. C. de ſecū. tab. l. ſi.

c ¶ Fecit. ſic. ff. ſi tabu. te. nulle extant. l. pꝛima.

d ¶ Pꝛimo loco. ſcilicet inter eos que ab inteſtato deferūtur. Et no. hūc ordineꝫ qui ſequitur in edicto fuiſſe: ſed non in obſeruando: vt. j. ſequitur.

e ¶ Cōnumerantur: vt ſ̄. de here. q ab inteſta. §. emancipati.

f ¶ Unde liberi. qd erit econtra filio emancipato mortuo? Reſpon. pater habet bonorum poſſeſſionem: vnde parētes: vel vnde liberi vtiliter: cum equa ratione vocent patrem ad hereditatem filij: vt ff. de inoffi. teſt. nam etſi. ⁊. ff. vnde li. ſcripto. Uel dic vnde legitimi: cū ſemper ꝯtracta fiducia cū emācipet: vt. ſ̄. de legi. agna. ſuc. §. ſi. Jtem nunquid filio in bonis matris datur hec bonorum poſſeſſio? Reſpon. non: vt. C. de ſuis ⁊ legiti. here. l. ſi. Jtem nunquid in alijs vlterioꝛibus ex linea deſcendentibus ſupꝛadicta ſeruātur: ſcilicet vltra filios. Reſpon. ſic: cum omnes interioꝛes dicātur liberi. vt. ff. de verbo. ſigni. l. liberoꝛum.

Pr̄ quo iure venit ad bona filij emācipati.

g ¶ Scđo legitimis. i. agnatis. ⁊ eis qui eoꝛū loco ſunt: vt. ſ̄. de legi. agna. ſuc. §. j. ⁊. §. hoc etiam. ⁊. ff. vnde leg. l. ij. §. hoc autem. ⁊. l. ſiḡ.

h ¶ Tertio. x. perſonis quas extraneo manumiſſoꝛi. id eſt ei qui emebat filium a patre: et poſtea eum manumittebat. nam ſic fiebat olim emancipatio: vt ſupꝛa quibus modis ius patrie poteſtate ſoluitur. §. pterea. Uel melius: vt infra eo. §. que autem.

lia: nepos neptis tā ex filio qꝫ ex filia: frater ſororue conſanguinei vel uterini. Quarto cognatis a primis. Quinto tanqꝫ ex b familia. Sexto c patrono patroneqꝫ: liberiſqꝫ eorum ꝛ parētibus. Septimo d viro ꝛ vxori. Octauo cognatis manumiſſoris.

ℭ Bonorū poſſeſſiones ꝯtabulas: et ſm tabulas. Itē vn̄ liberi ꝛ vn̄ legitimi ſiue agnati hodie ſūt neceſſarie. Accurſ.

a ℭ Quarto cognatis: Qui iure ciuili non vocantur: vt. ff. vnde cog. l. j. j. rn̄. ꝛ. ſ̄. de ſucceſ. agna. j. reſpon.

Bonoꝝ poſſeſſio tāqꝫ ex familia cui datur.

b ℭ Quinto tanqꝫ ex familia. que dabatur patrono libero moriēte iteſtato, ſequēs dabatur eidē liberto moriēte cū teſtamēto ꝫ quoſdā. Vel dic ꝙ hec familie .i. agnatis transuerſalibus patroni dant vſqꝫ ad quintuꝫ graduꝫ: vt. ff. de verbo. ſig. ꝓnuntiatio. §. familie. ꝛ. j. c. §. cūqꝫ. ꝛ. ſ̄. de ſuc. lib. §. multis. Sequēs patrono ꝛ deſcēdētibus: ꝛ aſcendentibus vſqꝫ ad quintū gradum. prima eniꝫ non valet cū hic tractetur tm̄ de his que ab inteſtato deferuntur.

c ℭ Sexto ꝓono. Quare prio agnati patroni vocant̄ ꝙ̄ ipſi patroni: Reſpondet hic ordinem edicti ſeruat: nō qualr ſuccedi de facto debeat: ꝛ hinc error in alijs caſibus inuenitur.

d ℭ Septimo. Deficiēte parētela: ꝛ fiſco excluſo: vt. C. vn̄ vir ꝛ vxor. l. j.

ℭ Sed eas. Calus. ℭ Hic icipit. v. pars in qua ſic po. ca. Dn̄e iā video ꝙ pretor decē bo. poſ. itroduxit duas ex teſtamēto: ꝛ octo ab inteſtato. nunqd remanēt oēs in ſtatu ſuo: Ad h̄ rn̄. ꝙ nō. Nā lꝫ ſupradictas. x. bono. poſ. ꝓtor ex ſua iuriſdictiōe introduxit a nobis: tn̄ nihil ſine cura ꝛ ſtudio pretermiſſum eſt: ſed per noſtras conſtitutiones omnia corrigētes duas bo. poſ. ex teſtamento a pretore introductas. valet contra ta. ꝛ ſm ta. vtpote neceſſarias cōſtitutas diuiſimus nihil penitus circa eas innutantes. ꝛ ſimilr ab inteſtato bo. poſ. vn̄ liberi ꝛ bo. poſ. vn̄ legitimi in ſuo ordine ꝛ vigore remanere ꝑmiſimus. Illa aūt bo. poſ. q̄ appellatur: vnde decem perſone. ꝛ que in edicto pretoris quinto loco poſita fuerat annumeratis. vꝫ. duab' bonoꝝ poſſeſſionibus: ꝛ teſtamēto pio ꝓpoſito ꝛ cōpendioſo ſermone ſupuacuam eſſe oſtendimus. Cū eni predicta bo. poſ. decē perſonas ſupra nūeratas extraneo manumiſſori ꝑponebat. i. illi qui non ꝯtracta fiducia ſuccedēdi emācipauerat: ꝛ noſtra cōſtitutio ex emācipatione liberoꝝ facta oibus parentibus liberos manumittētib' hoc gaudere priuilegio cōceſſit: vt ex ipſa liberoꝝ emācipatiōe: lꝫ hoc nō dicatur exp̄ſſe fiduciā ſuccedēdi tacite videat̄ cōtraxiſſe. Manifeſte ergo liquet ꝓdictā bo. poſ. vn̄ decē pſone ſupuacuam eſſe: cū nullus hodie manumiſſor nr̄e cōſtitutionis auctoritate vt dictuꝫ eſt cōtracta fiducia ſuccedendi in bonis manumiſſi itelligat̄ manumitter̄. ſublata igit̄ qnta bo. poſ. in gradū eius ꝛ locum illā bo. poſ. antea q̄ ſexta fuerat valet bo. poſ. vn̄ cognati ꝑ cōſtōnē deduximꝰ: ꝛ eādē qnta fecimus: ꝛ cū oli in edicto ꝓtoris ſeptio loco poſita fuerat bo. poſ. q: ex familia ꝛ octauo loco bo. poſ. vn̄ libi patroni: ꝑroneqꝫ ꝛ parētes eoꝝ vtraqꝫ nr̄am ꝯſtōnē de iure patro. fcām euacuauimꝰ. Cū. n. ad ſilitudinē ſucceſſiōis igenuoꝝ libertinorū ſucceſſiōes vſqꝫ ad qntū gradū coartās poſuerimꝰ ſufficiāt ꝓdicē pſonis tā ꝯta. bo. poſ. ꝙ̄ vn̄ ltimi ꝛ vn̄ cognati per q̄s poſſint predicte pſone ſua iura vēdicar oī ſcrupuloſitate ꝛ i explicabili erroꝛ duaꝝ ꝓdictaꝝ bo. poſ. remota. ꝛ bo. poſ. vn̄ vir ꝛ vxor q̄ iter veteres bo. poſ. i nono loco poſita fuerat i ſuo

vigore ſeruauimꝰ : ⁊ altiori loco .i. ſexto eam poſuimus. decimā ꝓ bono. poſ. que appellabat̄ vnde cognati manumiſſoris propter predictas cauſas merito abrogauimus : vt tm̄ ſex bo. poſ. ordinarie ꝑmaneāt ſuo vigore pollentes.

non ex contracta fiducia emancipat. Sed ſi queras quare ſibi ipſi prefertur. Reſpondet Juſtinianus ſane intelligas : vt pater auum emancipantē nepotem precedat. Vel ſi ipſe pater emancipauit : inueniunt̄ tamen decem perſone que eū precedunt.

a ¶ Sʒ eas. Scilicet ſupradictos decem bonorū poſſeſſiones.
b ¶ Incurioſum. i. ſine cura.
c ¶ Conſtitutiōibus. q̄ remanſerunt in greco.
d ¶ Neceſſarias. Id eſt vtiles. ſic. ff. de offic. ꝓto. l. j. in princi.
Additio. Dic īmo alique ſunt neceſſarie: vt infra codē. §. ſi. ⁊c̄. Ange. aretinus.
e ¶ Que autē. Loco q̄nto. Scilicet cōnumeratis bonorū poſſeſſiōibus ex teſtamēto: ⁊ ab inteſtato.
f ¶ Manumiſſori. Exponet vt ſupra §. tertio. Vel dic ꝙ extraneus manumiſſor: eſt ipſe pater quādo

¶ Sed eas a q̄dē p̄toria introduxit iuriſdictio: a nobis tm̄ nihil incurioſum b ꝑtermiſſum eſt: ſʒ noſtris cōſtōnibꝰ c oia corrigētes cōtratabulas q̄dē: ⁊ ſcḋm tabulas bonoꝝ poſſeſſiones admiſimꝰ: vtpote neceſſarias d conſtitutas: necnon ab inteſtato vnde liberi ⁊ vnde legitimi bonorū poſſeſſiones.

¶ Bonoꝝ poſſeſſio vnde .x. perſone eſt hodie ſublata: ⁊ in eiꝰ locū bonoꝝ poſſeſſio vnde cognati eſt collocata. Ange.

¶ Que autē in pretoris edicto loco q̄nto e poſita fuerat: id eſt vnde decē perſone: eā pio propoſito ⁊ cōpendioſo ſermone ſuperuacuā oſtēdimus. Cū enim prefata bonoꝝ poſſeſſio decem perſonas preponebat extraneo manumiſſori f infra cōſtitutio g quā de emācipatiōe liberoꝝ fecimus oībus parentibus eiſdē manumiſſoribus h contracta fiducia i manumiſſionē k facere dedit l: vt ipa manumiſſio m eorum hoc in ſe habeat priuilegiū: ⁊ ſuperuacua fiat ſupradicta n bonoꝝ poſſeſſio. Sublata igit̄ predicta q̄nta bonorū poſſeſſiōe in gradū eius ſextā antea bonoꝝ poſſeſſiōē induximus: ⁊ q̄ntā fecimus: quam pretor proximis cognatis pollicetur.

¶ Bonoꝝ poſſeſſio tanq̄ ex familia et vnde liberi ⁊ parētes patroni ſunt ſublate. Angelus areti.

¶ Cūq̄ antea fuerat ſeptimo loco bonorū poſſeſſio tanq̄ ex familia ⁊ octauo vnde liberi patroni patroneq̄ ⁊ parētes eoꝝ vtraq̄ per cōſtitutionē o nr̄am quā de iure patronatus fecimus penitꝰ eua-

g ¶ Conſtitutio. C. de emācipatione liberorū. l. finali.
h ¶ Manumiſſoribus. Id eſt emancipatoribus.
i ¶ Cōtracta fiducia. Id eſt ſaluo iure ſuccedendi.
k ¶ Manumiſſionē. Id eſt emancipationem.
l ¶ Dedit. Id eſt conceſſit.
m ¶ Manumiſſio. Id eſt emācipatio.
n ¶ Supradicta: bonorum poſſeſſio. Vnde decem perſone.
o ¶ Cumq̄ antea fuerat. Conſtitutionem noſtram. De qua habuimus mentionem ſupra de ſucceſſio. liberorum. §. ſed noſtra.
¶ Poſuimus

a Poſuimus. Ut ſupra de ſucceſ. libe. §. multis.
b Sufficit eis. Scilicet tam cognatis quam agnatis patroni.

ADDITIO. Qui excludunt agnatos & cognatos ipſius liberti. vt. l. liberti ſine liberis. ff. de bo. libe. nec eis fit iniuria: quia ſi ſteteriſſent in ſeruitute: non habuiſſent cognationem.

c Alterio. Altiori. hic trahe quod digniores altiori loco ſedere debent. (1) i. eſt altiori: qui proximior domino eſt. tyrones ſo poſteriori. vt. C. de tyro. l. fi. li. xij. & ff. de aqua plu. arc. l. j. §. pen. & C. de offi. prefecto. pro. l. potioris. Accurſi. florentinus.

Digniores altiori loco ſedere debent.

ADDI. 1. Et ad hoc explorari põt officiũ iudicis: nõ autem agi actione iniuriarum ſm Joan. fabri hic.

cuauimus. Cum enim ad ſimilitudinem ſucceſſionis ingenuorum & libertinorum, ſucceſſiones poſuimus[a]: quas uſque ad quintum gradum tantummodo coartauimus: ut ſi aliqua inter ingenuos & libertos differentia ſufficit[b] eis tam contratabulas bonorum poſſeſſionem quam vnde legitimi: & vnde cognati: ex quibus poſſunt ſua iura vendicare omni ſcrupuloſitate & inextricabili errore iſtarum duarum bonorum poſſeſſionum reſoluta.

Etiã hodie viget bonorum poſſeſſio: vnde vir & vxor & ſextum locum occupat. Et bonorum poſſeſſione vnde cognati manumiſſoris prorſus ſublata; remanent tantum ſex bonorum poſſeſſiones ordinarie. Angelus.

Aliam vero bonorum poſſeſſionem que vnde vir & vxor appellatur: & nono loco inter veteres bonorum poſſeſſiones poſita fuerat: & in ſuo vigore ſeruauimus & altiori[c] loco: id eſt ſexto eam poſuimus. Decima[d] vero bonorum poſſeſſione que erat vnde cognati manumiſſoris propter cauſas enumeratas[e] merito ſublata: vt ſex bonorum tantummodo poſſeſſiones ordinarie permaneant ſuo vigore pollentes.

Si lex data alicui bonorum poſſeſſionem de nouo ex teſtamento: vel ab inteſtato: illa dicit ſeptima extraordinaria. Ange.

po. ſic caſum. Dñe iã video qualiter correxiſtis ius pretorium circa bono. poſ. a pretore introductas: & qualiter quatuor per noſtram cõſtitutionem ſublatis ſex: tantummodo bono. poſ. feciſtis. pro deo dicatis ſi placet: nunquid eſt aliqua alia bonorum poſ. Et reſpondeo quod ſic. nam ex predicta bo. poſ. ordinaria ex ſeptima extraordinaria ſubſecuta eſt quam quidem ſeptimam extraordinariam pretores optima ratione introduxerunt & hec octaua extraordinaria omnibus his competit quibus vt detur bo. poſ. lege vel nouo iure vel ſenatuſcon. cautum eſt: quam quidem ſeptimam extraordinariam bo. poſſe. pretor neque bonorum poſſeſ. que ab inteſtato: neque eis que ex teſtamento ſunt ſtabili iure connumerauit. Sed quandoque ex teſtõ: & quandoque ab inteſtato quaſi vltimum & extraordinarium auxilium prout res exigit accommodauit illis qui ex legibus vel ex ſenatuſcon. vel principum conſtitutionibus nouo iure ex teſtõ: vel ab inteſtato ad ſucceſſionem veniunt.

d Decima. Bene dico ſexto poni. & hoc dico ſublata decima. Accurſius.
e Enumeratas. Supra eo. §. cunque.
f Septima cas. Caſus. Adhuc proſequitur Juſti. quintam partem. Unde

L

¶ Septima ea ſequta: qua optima ratione pretores introduxerunt. Nouiſſime enim permittitur edicto his etiā bonorum poſſeſſionem dari quibus vt detur a lege b vel ſenatuſconſulto c vel cōſtitutione comprehenſum eſt; quam neqȝ bonorum poſſeſſionibus que ab inteſtato veniunt, neqȝ his que ex teſtamento ſunt pretor ſtabili iure connumerauit; ſȝ quaſi vltimum e extraordinarium f auxilium (prout res exigit) accommodauit. ſ. his qui ex legibus ſenatuſue ꝯſultis ꝯſtitutionib⁹ pncipū ex nouo iur: vl' ex teſtamēto, vl' ab inteſtato veniunt.

¶ Liberi ⁊ parentes hñt annū ad petēdā bonoꝶ poſſeſſionem. Aliȷ agnati habēt centū dies: ⁊ portio deficiēs accreſcit pari in gradu: vel ad aliū deuoluitur p ſucceſſoriū

a ¶ Septima. Introducitur. vt. ff. ex lege ſe.cō.l. prima. j. reſpon.

b ¶ Ut detur. Scilicet bonoꝶ poſſeſſio. Et nota duo eſſe neceſſaria. vt hec bono.poſ.cōpetat.ſ. vt lege caueatur: vt bonorum poſſeſſio detur: ⁊ ꝙ ꝺ iure ciuili non poſſit ſuccedere. alˀs cōpetit. Unde legitimi. vt ff. vñ legi.l.iij. ⁊ ſi. vt ex lege ⁊ ſe.cō.l.j.§. finali.

c ¶ Lege. Ponunt quidam exēplū ex teſtamēto. vt. C. de inoffi.teſta.l.iij.§.ſȝ cū eā ex eo ꝙ filius natus in puerperio inſtitutus pſumitur. Ab inteſtato ponūt exēpluȝ in agnatis feminis: ⁊ quibuſdā cognatis: qui efficiuntur agnatis ſimiles: vt. ſ. de legi.agna.ſucceſ.§.hoc etiā. Utrūqȝ reprobo: qȝ nulla lex expreſſe dat ſupradictā bonoꝶ poſſeſſionem: ſed eos ſuccedere dicit: ergo non datur hec ſeptima: ſȝ vnde legitimi: vt. ff. vnde legiti.l.iij. Pone ergo exēplū ex teſtamēto in poſthumo alieno inſtituto: vt. ſ. eo.§.j. (j) Item tam ex teſtamento ꝙȝ ab inteſtato pone exēplum in eo qui deceſſit apud hoſtes: in cuius bonis datur bono.poſ. ex lege noua cornelia. vt. ff. ꝺ bo.poſ. l.iij.§. ſed ⁊ eius.

ADDITIO (j) Dic hoc exemplū non eſt bonū ſm docto. qȝ de iure nouo ſuccedūt de iure ciuili. ergo habēt vnde legitimi. vt. ff. vnde legi.l.iij. de iure antiquo pretor dabat bono.poſ. ergo iſta ceſſat. vt. ſ. ꝺ le.ȝ.poſth.an.

d ¶ Senatuſcōſulto. orfi. ⁊ tertul. vt ff. vnde le.l.ij. in princi. ⁊ §. fina. nam eis datur bono.poſ. ibi ⁊ non ſuccedebant de iure ciuili. vt. ſ. ad tertul. in prin. dȝ ergo dari hic. vt ff. vnde leg. l.iij.

e ¶ Conſtitutione. Ponunt exēplū ſupra ꝺ leg. agna. ſucce. §. hoc etiaȝ. Item. C. de emācipa. li. l. fina. Sȝ ꝺ reprobo: cuȝ lege non caueatur eis dari bo.poſ. vñ habēt. vnde legitimi. vt ff. vñ le.l.iij. Pōt tñ dici ꝙ ſibi ſubaudiatur marie. Uel melius dic ſi aliq̄ noua ꝯſtitutio fieret de nouo q̄ daret bonorū poſ. ex ea daretur hec ſeptima.

f ¶ Et extraordinariū. Nota duob⁹ modis fieri bonorum poſſeſſionē extraordinariam: qȝ vaga: vt hic. Item qȝ nō tribuit ius: vt carbōiana: ⁊ ſi vēter mittatur in poſſeſſionem: ⁊ illa que datur gratia agnoſcēde litis q̄ datur ſine cauſe agnitione. vt. ff. de car.edi. l.iij.§.cauſe. ⁊ de ven.i poſ.mit.l. vbicūqȝ.§. interdū. ⁊ de inoffi.teſta. Papinianus.§.j. ⁊ alie cum cauſe cognitione. (j) vt. ff. de bono. poſ.l.iij.§.ſi cauſa. ⁊ quis ordo in bonorū poſſeſ. ſer.l.ij.§. dies. ⁊ §. in bonorum.

ADDITIO (j) hodie autē ſine petitiōe: ⁊ ſine cauſe cognitione ⁊ datione corā iudice agnoſcitur. argu.l.pe.

Bonorū poſſeſſio: vt cōpetat duo ſunt neceſſaria

Bonorū poſſeſſio ſeptia qñ hȝ locū

Carboniana poſſeſſio ius non tribuit.

r ſi. ⁊ quod ibi no. per glo. ⁊ doct. C. qui admit. ad bo. poſſeſſio. ⁊c. Ange.
a ℭ Cū igitur. Plures. Quia decem quarū ſex remanſerunt ordinarie. vt ſupra eo. aliam. vſqꝫ ad. §. ſeptima.
b ℭ Diſpoſuiſſet. Alio modo in edicto ꝙ de facto cōpetit. vt diximus ſ.e. ti. §. vj.
c ℭ Differāt. Sic. ff. de ſucceſſo. edi. l. j. j. reſ.
d ℭ Libis. Naīſb⁹ ⁊ emācipatꝭ ⁊ emācipātib⁹ vt. ff. d ſucc. edi. l. j. §. fi.
e ℭ Anni. In bonorē ſanguinis ꝑmo nō vidētur coartandi: cū velut ad ꝓpria bona veniant. vt. ff. ut l. j. §. largius. ⁊ ꝟ li. ⁊ poſt h. l. in ſuis.
f ℭ Accreſcit. Partes eni nō petentiū accreſcūt petentibus. † Ut. C. qñ ſi pe. par. pe. accreſ. l. j.
g ℭ Et ſucceſſorio edicto. Hoc itellige i cognatis: ſed inter agnatos ſucceſſorium edictum locū non habebat: ſed hodie vtrūqꝫ locū hꝫ. vt ſupra de legitima agnato. ſucceſ. §. placebat.
h ℭ Pollicetur. Scilicet pretor.
i ℭ Nō eſſet. Excluſus tamē tanqꝫ ſilis admitti pōt vt agnat⁹: ⁊ excluſus vt agnatus admittit: vt cognatus vt ſi ibi ſuccedere videatur. vt ff. de ſucceſ. edic. l. pria. §. ſꝫ videdū.

† Et B verꝫ ēt ipſo iuꝛ qñ eodē iure ſuccedūt: ſecus ſi diuerſo. vt h̄ p Angel.

edictū. Aretinus.

ℭ Cū igiꝛ plures,[a] ſpecies ſucceſſionū ꝑtor introduxiſſet: eaſqꝫ ꝑ ordinē diſpoſuiſſet[b]: ⁊ i vnaqueqꝫ ſpecie, ſucceſſiōis ſepe plures extent: diſpari gradu pſone: nec actiones creditoꝝ differantur[c]: ſed haberent quos conuenirent: ⁊ ne facile in poſſeſſionē bonoꝝ defuncti mittātur: ⁊ eo modo ſibi conſulerent; ideo petēde bonoꝝ poſſeſſioni certū tēpus prefiniuit. Libis[d] itaqꝫ ⁊ parentibus tā naturalib⁹: ꝗꝫ adoptiuis in petēda bonōruꝫ poſſeſſione anni[e] ſpatiuꝫ: ceteris autem agnatis: vel cognatis centū dierum dedit. ℭ Et ſi intra hoc tēpus aliquis bonorum poſſeſſionē non petierit: eiuſdē gradus perſonis accreſcit[f]: vel ſi nullus ſit deinceps: ceteris bonorum poſſeſſionē ꝑinde ex ſucceſſorio edicto[g] pollicet[h]: ac ſi is qui precedebat ex eo non eſſet[i] numero.

ℭ Primo repudiāte bonoꝝ poſſeſſiōe ſtatim ſequenti incipit currere tēpus. Angelus aretinus.

ℭ Si quis itaqꝫ delatā ſibi bonoꝝ poſſeſſionē repudiauerit[k] nō quouſqꝫ tēpus bonoꝝ poſſeſſioni pfinitū exceſſerit expectatur: ſꝫ ſtatī ceteri ex eodē edicto admittunt[l].

ℭ Tempus petendi bonorum poſſeſſionem eſt vtile: ⁊ hodie bonoꝝ poſſeſſio poteſt qualitercūqꝫ ſine ſolēnitate peti. Aretinus.

ℭ In petēda autē bonoꝝ poſſeſſione dies vtiles[m] ſingli

ADD. Tu dic ꝙ ſimplex repudiatio: vꝫ relata ad hereditatē cōcernit oē ius ⁊ oēs vias ſuccedendi qñ hꝫ ſubſtitutū: ſecus ſi ad ius adeundi: qꝛ ad illud tm̄ refertur quod exprimitur: niſi eſſet adiecta cauſa generalis: puta qꝛ hereditas dānoſa ſit filiis. nā ex tali ratione repudiatio ad vtrunqꝫ referē hꝫ Angelū arc. h.
k ℭ Si qs itaqꝫ. Repudiauerit. ſuum tēpus.
l ℭ Admittunt. vt. C. eod. l. fina.
m ℭ In petenda. Dies vtiles. In

quib⁹ tria ɔcurrere opꝫ. ſ. q̃d iudicis copia ſit. Itē auctoris. Itē rei. vt. ff. de diuer. ⁊ tē. pſcrip. l. j. ⁊. ff. qs or. in bo. poſ. ſer. l. ij. in princi. ⁊. §. dies.

ADDITIO. Hoc veꝝ itellige ꝺ̃ iure átiq̃. Itē in illis bon. poſ. que tribuūt ius: ſecus in alijs: vt eſt bono. poſ. que daꝛ gratia litis agnoſcende. Itē carbōlana: ⁊ que vētris noie: de qbus an tribuant ius ⁊ poſ. ⁊ an hodie pcedāt: ⁊ in eis locū habeat iſte tex. Ald per Joan. fa. hic Hodie autē indiſtincte: in oib⁹ bon. poſ. dies dicūtur vtiles etiā ſi iudex p2o tribunali nō ſedeat ⁊ incipiunt currere a die ſentētie: ⁊ currūt quamdiu non dubitat: an ſibi competat bonoꝝ poſſeſſio. ſm Angelum aretinum.

conſiderātur. Sed bene anteriores pn cipes[a]: ⁊ huic cauſe prouiderunt: ne qs pro petenda[b] bonorum poſſeſſione curet: ſꝫ quocūqꝫ modo ſi admiſerit eā iudiciū intra ſtatuta tempora oſtēderit[c] plenum habeat earum beneficium.

De acquiſitione per arrogationez.

Olim omnia bona arrogati acqrebant arrogatori: exceptis his que per capitis diminutionē perdunt: hodie vo acqritur ſolus vſuſ fruct⁹: vt par ſit patri naturali. Areti.

Et ⁊ alteri⁹ generis p vniuerſitatē ſucceſſio[d] que neqꝫ lege duodecim tabularum: neqꝫ pretoris edicto: ſed eo iure quod cōſenſu[e] receptum eſt introducta eſt. Ecce enim cum paterfa-

a Principes. C. qui amit. ad bonorum poſſeſ. l. penulti. ⁊ finali.

b Pro petenda. Erat eni alia edictalis que edicto mortui pretoris cōpetebat: hanc non erat neceſſe peti. vt ff. de bo. poſ. l. iij. §. ſed ſi nemo. Alia decretalis que a pretore viuo decernitur. (j) ⁊ hoc oli ſolēniter: hodie ſufficit quocūqꝫ mō dicat ſe velle agnoſcere: que iudicialis dici poteſt: qꝛ in iudicio pſentia agnaſciꝛ: vt hic ⁊. C. qui admittun. ad bo. poſſeſ. l. penul. ⁊ fina. Itē nunqd hodie bonorum poſſeſſiones locum habent: Reſpon. ſic. nā ⁊ eas proponere quis poteſt: ⁊ cō-

Bonorū poſſeſſio ē duplex

tratabulas neceſſaria etiam eſt filio emancipato ⁊ preterito. Itē vnde vir ⁊ vxor neceſſaria videtur: ⁊ vt olim alie nō erant neceſſarie: ſic nec hodie: eis tñ vti poſſumus. Alij contra: cum nouus modus ſuccedēdi ſit inuentus. vt in autenti. de heredi. ab inteſta. p totū.

ADDI. i. Hodie tamē ſceſſit ab ala: qꝛ nec decreto nec ptis citatione opus eſt: vt d. l. ſi. ſꝫ Angelum.

c Vbi deſiderit. Corā q̃cūqꝫ iudice.

De acqſitione per arrogationez.

Quia bona q̃ nobis acqrūtꝛ tit. vniuerſali: aut acquirūtur per aditionē hereditatis: aut per bono. poſ. aut per arrogationē: aut p adiectionē bonoꝝ cauſa libertatū cōſeruandarum. §. fina. ſ. per quas pſo. nob. acqui. ideo viſo ſupra de heredi. ⁊ bono. poſ. ſequitur videre de acquiſitione per arrogationem. Porcus.

Continuatio

Et ⁊ alterius. Totus iſte ti. diuidit i tres ptes. Primo vñ fuit itroducta acqſitio per arrogationē. Secūdo poſtea illd declarat tā de iure átiq̃ q̃ moderno: ⁊ qd arrogatori acqraꝛ. Tertio an arrogatō teneaꝛ ad debita arrogati: Secūda ibi (Ecce eni.) Tertia ibi (Sꝫ ex diuiſo)

d Succeſſio. vt. ff. p ſocio. l. actione. §. ſocietas.

e Cōſenſu. ſ. arrogantꝫ ⁊ arrogati.

C. q admi ti ad bo.

a ¶ Omnes res. Et etiam filij: vt ſu pra de adoptio. §. illud.
b ¶ Antea. id eſt iure veteri.
c ¶ Per capitis diminutionē. ſ. mini mā. nā dando ſe in arrogationem mi nimā: capitis diminutionez patitur: vt. ī. de capi. di. §. minima.

Opas obſeqa les debent li btī pa tronis.

d ¶ Opera rū. Hoc intel lige de operis que a li bertis debē tur ꝛ nō trā ſeunt ad he redē extrāe um: vt ſunt obſeqales: q̄ ī faciēdo cō ſiſtunt. ſ. aſ ſurgere ꝛ ſi milia. vt. ff. de ope. libe. l. liberti. Itē in fabrilib⁹ incerti. vt. ff. de ope. libe. ſi operaꝝ in dicio. Aliud ſi pduxerit il le arrogat⁹ opas alicui⁹ nā iſte arro gatori q̄rūt.

e ¶ Ius a gnationis. ius ſuccedendi: quod quis per agnationē conſequit. ꝛ hoc hodie eſt: vt infra eodē. §. mortuo. Item ius petende bonorum poſſeſſio. perit ſi ante eam petitam ad arrogandum ſe dederit. Aliud ſi iaꝫ petijt. vt. ff. vnde li. l. fina. ꝛ de cōtratabu. l. iij. §. ſi emā cipatus. Accurſius florentinus.

ADDITIO. Ius tamē adeundi de iure ciuili idiſtincte retinet: ꝛ forte ēt ſuit⁹ adire cogi poterit ad iſtar nālis.

...milias ſeſe in arrogationem dat omnes res[a] eius corporales ꝛ incorporales: queqꝫ ei debite ſunt arrogatori: antea[b] quidē pleno iure acquirebant: exceptis his que p capitis[c] diminutionē pereunt: quales ſunt operarū[d] obligatiōes: ꝛ ius agnationis[e]. Uſus etenim ꝛ vſuſfructus: lꝫ his antea ꝯnumerabantur: attamen capitis diminutione minima eos tolli pꝛhibuit noſtra cō ſtitutio[f]. Nunc aūt[g] nos eandem acqſitionem: que p arrogationē fiebat coartauimus ad ſimilitudinē naturaliuꝫ[h] parentū. Nihil enī aliud niſi tantūmodo vſuſfructus: taꝫ naturalibus parētibus q̄ꝫ adoptiuis p filioſfamilias acqritur: in his rebus: que extrinſecus[i] filiys obueniūt domínio eis itegro ſuato.

¶ Arrogator ſuccedit arrogato: niſi ſint certe perſone que ipſuꝫ excludāt. Angelus aretinus.

¶ Mortuo autē filio arrogato ī adoptiua familia etiaꝫ dominium eius ad arrogatorem pertrāſit: niſi ſupſint alie perſone[k] que ex cōſtitutiōe noſtra patreꝫ in his que acq...

f ¶ Cōſtō. C. d vſufruc. l. cōruptionē
g ¶ Nunc autem. Aduerſatur ei qd ſupra dixerat q omnes res acquire bantur arroganti.
h ¶ Naturaliū parētū. Ubi in aduē ticijs tm̄ vſuſfruct⁹ q̄ritur. vt. C. de bonis q̄ libe. cū opꝫ.
i ¶ Que ex triſecus. Id eſt in aduen ticijs.
k ¶ Mor tuo autem. Alie pſone. Ut deſcēdē tes ex filio arrogato. vt C. cōia d ſuc ceſ. l. fin. vbi ē ꝯſtitutio: de q̄ hic fit mentio. Itē ſi hic arroga tus eſſet im pubes: ꝛ im pubes dece deret: admit terent etiam ex ſtipl'atio ne. vt. ff. de adoptiōib⁹. l. non aliter: ꝛ lege his ꝑ bis: ꝛ. l. hec antē. ꝛ. ī. de adoptio. §. cū autē. Sed quid in patre naturali a quo hic arrogat⁹ erat emā cipatus? Reſpon. Placen. cū preferre arrogāti. (i) ſed hodie fratres vtriqꝫ coniuncti vocantur cuꝫ arrogante: vt in aucten. de heredi. ab inteſta. §. con ſequens. collatione nona.

Arrogato q̄ pſone ſuccedere debent.

ADDITIO (i). Qd veꝝ itellige: vbi arrogatus eſt ſibi in ſecundo gra du: vt qꝛ eſt arrogatus tanq̄ nepos. alias ſecus ſm Angelum aretinuꝫ. hic.

a ℭ Non poſſunt. Ut in aduēticiis. profectitia enim ſibi nō auferuntur.
b ℭ Sed ex diuerſo. Conueniet. de facto. nam nō tenet de iure: ſed d͛ his que ꝯtraxit poſtq̄ fuit arrogat⁹ tenetur de peculio. vt. ff. de pecu. in arrogatorē. (j) ⁊ ſi tunc nō defendat pr̄: in bonis ipſius p̄ris fit miſſio. vt. ff. quibus ex cauſis in poſ. eatur. ſulcini⁹ §. ſigs. Acc.

ADDI. j. Quod verū ſi contraxit de peculio: alioqn ſi ſibi hēditas d͛lata fuerit diſtinguit an iuſſu p̄ris q̄ fierit: vl' nō: ⁊ an fili⁹ repudiet: ⁊ pater adiuerit pro ſe: ⁊ ecō tra: ſicut fit i naturali ⁊ legitimo. vt. l. finali. §. j. C. de bo. que li be. Angel⁹.

ri nō pn̄t anc̄edūt.

ℭ Arrogator non tenetur nomine ꝓprio ad d͛bita arrogati: prius ꝯtracta: ſed noīe filij tenet. Angelus aretinus.

ℭ Sed ex diuerſo: pro eo quod is debuit: qui ſe in adoptionem dedit ipſo quidē iure arrogator nō tenetur: ſed nomine filij conuenietur [b]: ⁊ ſi noluerit eum defendere: permittitur creditoribus per competentes noſtros magiſtratus bona que eius cū vſufructu futura fuiſſent: ſi ſe alieno iuri nō ſubiecisset poſſidere: ⁊ legitimo modo ea diſponere.

ℭ De eo cui libertat cā bona adijciunt.

ℭ Si hereditas illius. qui libertates reliquit non adeatur poteſt ille cui libertas ē relicta vel alius peteṙ ſibi adiici bona defuncti: ⁊ ſatiſfacere creditoribus: ⁊ erit tanq̄ ſucceſſor defuncti: ⁊ ſerui quibus libertas directo: vel per fideicōmiſſū eſt relicta erunt liberi ēt ſi bona forent a fiſco occupata. Ang.

Acceſſit nouus [c] caſus ſucceſſionis: ex cōſtitutione [d] diui marci. Nam ſi hi qui libertatem acceperunt [e] a domino in teſtamento [f] ex quo non aditur [g] hereditas [h] velint

Acceſſit nouus caſus ⁊c. ℭ Totus iſte titulus diuidit in quatuor partes. Primo ponit acquiſitionē cā libertatis conſeruāde. Secundo illud p reſcriptū diui marci probat. Tertio verba dicti reſcripti interp̄tat. Quarto illud ſupplet. Sc'd'a ibi (Et ita diui.) Tertia ibi (hoc reſcripto.) Quarta ibi (Sed cum multas). Diuiſio

c ℭ Nou⁹. Et eſt h̄ q̄rtus ſuccedēdi mod⁹. vt ſupra. p q̄s pſonas nobis acquirit. §. finali.
d ℭ Ex conſtitutiōe diui marci. Cuius ꝟba ſūt infra eodē. §. ſi virginieo.
e ℭ Acceperunt. deſtinatione.
f ℭ In teſtamento.

ℭ De eo cui libertat cauſa bona addicūt.

Continuatio ℭ Supra viſum eſt de acquiſitione que fit p arrogationem ⁊ ſic titulo vniuerſali: verū q: eſt ⁊ alia que fit per adiectionē bonorum libertatum conſeruandarum cauſa. §. finali. ſupra. per quas pſonas nobis acq. iō ſubdit de eo cui libertatis cā bona adijciunt. Chriſto.

Idem priuilegiū datur cuilibet petendi bona hac contēplatiōe. vt. C. de teſta. ma. l. fina. Accur.

ADDITIO. Et is preſertur qui ꝑuenict. vt ibi in dicta. l. fi. §. ſancim⁹.
g ℭ Non aditur: ſcilicet ab herede.
h ℭ Hereditas. quomodo ergo va-

Al's ve nūdari

let quod in eo relictum eſt. vt. C. de fi deicō. l. eam quā. Rñ. hic ſpeciale eſt;

a ¶ Venire. Id eſt vendi.

b ¶ Idonec. Fideiuſſoribus vel pi gnoribus: vel fide habita. vt. ff. de fideicommiſ. libe. l. iiij. §. adijci.

caſitur: dictum eſt ſupra de ſing. re. p fidei. relic. §. penul.

e ¶ Tui liberti fiant: ſubaudi ḣ tibi cōcedimus: ſʒ opas neqʒ ordinis neqʒ ab eo manumiſſis imponet. vt. ff. de ope. libe. l. ſi qs hac lege.

bōa ſibi adyci liber tatuʒ conſeruanda rum cauſa audiun tur. Et ita diui mar ci reſcripto ad pō pilium ruffum con tinet; verba reſcri pti ita ſe habēt. Si virgineo valenti q teſtamento ſuo li bertateʒ quibuſdaʒ aſcripſit nemie ſuc ceſſore ab inteſtato exiſtente in ea cau ſa bona eius eſſe ce perunt vt venire[a] debeant is iudex cu ius de ea re notio ē aditus: rationē de ſidery tui habebit: vt (libertatum tam earuʒ quę directo: q̄ʒ earuʒ quę p ſpe cieʒ fideicōmiſſi re licte ſunt tuendarū gratia) adyciantur tibi ſi idoneę[b] credi toribus[c] caueris d ſolido qđ cuiqʒ de bet ſoluēdo. ¶ Et hi quidem quibus directa libertas da ta eſt perinde libe ri erunt acſi heredi tas adita[d] eſſet. Hi autem quos heres manumittere roga tus eſt: a te liberta tem conſequuntur. Ita vt ſi nō alia cō ditiōe velis tibi bo na adyci q̄ʒ vt etiaʒ qui directo liberta tem acceperūt tui[e] liberti fiant. Nam huic[f] etiam volun tati tue ſi hi de quo ſtatu agitur conſen tiant[g] auctoritateʒ noſtram accommo dauimus[h]. Et ne hu ius reſcriptiōis no ſtre emolumentuʒ alia ratiōne irrituʒ fiat: ſi fiſcus bona agnoſcere voluerit & hi qui rebus no ſtris attēdunt[i]: ſci ant commodo pe cuniario preferen daʒ[k] eſſe libertatis cam: & ita bōa coge da[l]: vt libertas his ſalua ſit q eā adipi ſci potuerūt acſi he reditas ex teſta-

c ¶ Credi toribus. Vl' omnibus: vl' vni nomine omniuʒ. (j) vt. ff. de fidei commiſ. lib. l. iiij. §. credi toribus.

ADDI. j. Nota caſuʒ vbi priuat' poteſt ſtipu lari pro alte ro. contra. l. ſtipulatio i ſta. §. alteri. ff. de verbo. obligatio. & l. §. alteri. j. de verboruʒ obligatio. & eſt ratio fa uore liberta tis vt facili us poſſit da ri expedimē tū quo liber tatem ſerui conſequant. Angel.

d ¶ Adita eſſet. Nō mi rabile q̄ ex hac pactio ne ſerui fiūt liberi: vt or cini. vt hic. & ff. de fideicō miſ. li. l. iiij. §. hi etiam. Qui ſint orcini & vnde di-

f ¶ Nam huic. Sbau di ɔcedim'.

g ¶ Cōſen tiant. Al's ī ſeruitute re manēt & quē nolunt ha bere patro nū habebūt dominuʒ. C. de ma. te. l. ſi. §. iiij.

ADDI tio. Vis qđ no. in. d. l. ſi. qe qđ dī ḣ ob tinet vbi eſt ne' petit a dūci. Secus ſi ſit aliquis de illis cui ſit relicta li bertas: quo niā ēt ṗt pe tere diſſenti entib' aliis. Ange. areti.

h ¶ Accom modauim'. ff. de fideicō. li. l. iiij. §. hi qui.

i ¶ Atten dunt. vt pro curatōes no ſtri.

k ¶ Prefe rēdā. ḣ ē: qz competēt li bertates.

l ¶ Cogenda, Id eſt accipien-

da per fi-
ſcum.
a ℭ Adi-
ta eſſet. O-
lim prius fi-
ſcus admit-
tebatur bo-
nis non adi
tis ab alio:
& etiam adi
tis dummo-
do eſſent bo
na ſoluēdo.
al's aditio
ab alio factā
valebat. vt
ff. de fideicō
miſ. liber. l.
ſiij. §. penul.
hodie indi-
ſtincte ad-
mittunt. vt
C. de teſta-
men. ma. l. fi
nali. §. pe-
nultimo.
b ℭ Hoc re
ſcripto. Te-
neant: id eſt
vēdantur.
c ℭ In vel
mis. Eaꝫ li-
bertateꝫ. Ac
curſius flo-
rentinus.
d ℭ Succeſ
ſor. Nunqd
ex teſtamen
to vel ab in
teſtato erit
iſte heres:
Reſpondeo
neutrum di-
ci pōt. Dic
ergo hūc a-
normalē ſuc
ceſſorem eē:
ſicut illuꝫ q
ſuccedit he-

Succeſ ſor a- normalis.

mēto adita eſſet,
ℭ Bonis adiectis
ceſſat venditio ipſo
rum. Aretinus.
ℭ Hoc reſcripto
ſubuentū eſt & liber
tatibus & defunctis:
ne bona eoꝝ a cre-
ditoribus poſſideā-
tur [illegible]
te ſi fuerint. hac de
cā bona adiecta ceſ
ſat bonorum vēdi-
tio: extitit enim de-
functi defenſor: & q
dē idoneus q de ſoli
do creditoib' cauet
ℭ Adiectio bonoꝝ
tunc demum habet
locum: cum defun-
ctus reliquit liber-
tates ex teſtamēto
vel ab iteſtato. An
gelus aretinus.
ℭ In p̄mis hoc re
ſcriptum toties lo
cum habet: quoties
teſtamento liberta
tes date ſunt: quid
ergo ſiquis inteſta
tus decedens: codi
cillis libertates de-
derit: neqꝫ adita ſit
ab inteſtato heredi
tas an fauor conſti-
tutionis debebit lo-
cum habere? Certe
ſi iteſtatus deceſſe-
rit: & codicillis d̄de
rit libertatē: cōpete

re eam [c] nemini du-
bium eſt: tunc eniꝫ
cōſtitutioni locum
eſſe verba oſtēdūt:
cū nemo ſucceſſor [d]
ab iteſtato exiſtat:
ergo q̄ꝫdiu icertum
ſit vtruꝫ exiſtat an
non ceſſabit ꝯſtō: ſi
vo certū cepit eſſe
neminem [e] exiſtere
tūc erit ꝯſtōni loc'.
ℭ Si ille q repudia
uerit hēditatē poſ
ſit in itegrū reſtitui
& iteꝝ adir: tn̄ adie
ctio ſemel facta li
bertates n̄ ceſſabūt
ℭ Si is qui in inte
grū reſtitui pōt ab-
ſtinuit ſe ab heredi
tate: an q̄ꝫuis pōt ī
integrū reſtitui pōt
admitti cōſtitutioꝝ
bonoꝝ adiectio fie-
ri [f]. Quid ſ ſi poſt
adiectionē liberta-
tū ꝯſeruādarū cā fa
ctā in integrū ſit re
ſtitut' vtiqꝫ nō erit
dicendū reuocari li
bertates: q: ſemel
competierunt.
ℭ Si libtates fue-
rint iter viuos date
adiectio bonoꝝ: ſed
reuocatur in dubiū
an date fuerint in
fraudē creditoꝝ.
Angelus aretinus.

redi non im-
plenti & ſun
cti volunta-
teſ. vt in au-
tentica. de
heredita. &
fal. §. in om
nibus. colla
tio. prima. &
iura ſepul-
chrorum ha
bet vt bono
rum poſſeſ-
ſor. vt. ff. de
fideicōmiſ. li
ber. l. quar-
ta. §. finali.
e ℭ Nemi
nem. Here-
dem ab inte
ſtato.
ADDItio.
Puta quia
repudiauit:
vel lapſus ē
terminus p̄-
fixus ad in-
ſtantiam pe
tentis bona
ſibi adiici. ſꝫ
ſi ſolum ad
inſtātiā cre
ditorum fu-
iſſe prefixus
haberetur p
herede. An-
gelus areti-
nus.
f ℭ Si is q
in integruꝫ.
Fieri. Et re
ſpondeo ſic.
vt. ff. de fi-
deicōmiſſa.
liberta. lege
quarta. §. p̄-
mo. Accur-
ſius floren-
tinus.

a ¶ Sed cũ. Diuiſiones. id eſt caſus.
b ¶ Conſtõ. C. de teſta. manumi. l. ſi.
c ¶ Species. Id eſt caſus.

Conti-nuatio. ¶ De ſucceſſionib⁹ ſublatis. Rubri.
¶ Supra viſum eſt de multiplici ſpecie ſucceſſionum. Sed q: ſunt quedã q̃ hodie ſũt ſublate: vt eſt illa que fiebat per bonorũ venditiones: vel ſenatuſcõſultũ claudianũ: ideo ſubdit de ſucceſſionibus ſublat. Chriſtophorus por.

Diuiſio. Erant autem. ¶ Co⁹ iſte titu. diuidit i duas ptes. Primo tollit venditiones z ſucceſſiões que ex eis fiebãt. Scđo q̃ fiebant ex ſenatuſconſulto claudiano. Secũda ibi (Erat.)

d ¶ Emptio id eſt venditio†: vt ſeqtur. ſic z. ff. d actio. empti. veteres. Acc.

ADDitio.
Qđ facit: vt penale diſpoſitum in vno. puta vẽdẽte habeat locũ etiam in emẽ

† No. ꝙ ſepe ꝑ- bũ venditõ ponit pro emptio ne z eõ. z aduerte ꝙ for ti⁹ dico ꝙ lz ſim

¶ Hec conſtitutio libertatũ tuẽdarũ cã introducta eſt: ergo ſi libtates nulle ſũt date ceſſat h constitutio. Quid ergo ſi viuus dederit libertates vel mortis cã: z ne de hoc querat vtrum in fraudem creditorũ an nõ factũ ſit idcirco velit ſibi adiici bona: an audiendi ſint: z magis eſt vt audiri debeãt z ſi deficiãt verba cõſtitutionis.

¶ Supplet reſcriptũ diui marci. Angelus aretinus.

¶ Sed cũ multas diuiſiones[a] eiuſmodi conſtitutioni deeſſe ꝑſpeximus lata eſt a nobis pleniſſima cõſtitutio[b] in q̃ multe ſpecies[c] collate ſunt: qb⁹ ius huiuſmodi ſucceſſiõis pleniſſimũ eſt effectũ: qs ex ipa lectione cõſtitutionis põt quis cognoſcere.

¶ De ſucceſſionib⁹ ſublatis q̃ fiebant p bonorum venditiones: ex ſenatuſconſul. claudiano.

¶ Succeſſio facta per vẽditionẽ bonorũ debitoris ẽ hodie ſublata. Aretinus.

Erãt aũt ꝓdictã ſucceſſionem olim et alie p vniuerſitatẽ ſucceſſiões. q̃lis fuerat bonorũ emptio[d] q̃ de bonis debitoris vẽdẽdis p multas ambages[e] fuerat itroducta: z tũc locũ habebat qñ iudicia ordinaria[f] in vſu fuerant: ſed cũ in extraordinariis iudiciis poſteritas vſa eſt: iõ cũ ipſis ordinariis iudiciis etiam bonorũ vẽditiones expirauerũt[g]: z tñmodo creditoribus dat officio iudicis bona[h] poſſidere: et (put vtile eis viſum eſt) ea diſponet: qđ ex latioribus digeſtorũ libris[i] perfe

te: cum ſint correlatiua.
e ¶ Ambages. Nam proponebat creditor actionem: z ſi cadebat a ſyllaba cadebat a cauſa. Si vo non cadebat bona debitoris abſentis vel preſentis vẽdebat ſua auctoritate. qđ hodie nõ eſt: vt hic. z C. de formulis. z impe. l. j. z. ij.
f ¶ Ordinaria. Id eſt ſolẽnia.
g ¶ Expirauerunt. i. receſſerunt.
h ¶ Bona. Scilicet oia: vt. ff. quibus ex cauſis in poſſeſ. ea. l. j. ſz hodie pro menſura debiti declarati: vt i auc. d ex bi. z itro. re. §. ſi vo. col. v.

ADDitio.
Dic hoc vex qñ agit pſonali. ſecus ſi agatur ẽt hodie reali vel hypothecaria: quia iura antiq̃ remanẽt incorrecta. et ſic ſit miſſio inſolidũ in poſſ. vt no. gl. i auc. ei q. C. d bo. auctori. iudi. po. z in. l. iij. C. de pcura.
i ¶ Libris. vt. ff. quib. ex

plr dicatur vnũ itelligitur de vtroq: q: ſunt correlatiua: vt l. ſi. C. d idict. vi du. tol. z. l. j. ff. de acceptila. Ange.

can. in poſſeſſio. ea. per totū. ⁊ de bono. auctori. iudi. poſſ. per totum.

Ebri⁹ ⁊ mulier luxurioſa equiparantur.

a ℭ Erat. Bacchata. l. capta vl' decepta: vt enim vino capit' vl' baccho: ita ⁊ amore. Ité furore amoris nil vehementius inuenit; vt l. anc. quib. mo. na. effi. legi. §. illud. coll'. vj.

ADDitio. Et marie in iuuenib⁹: vñ ver. Militat in teneris annis amor hoc ſpes amen⁹. Et in canicie ridiculoſa venus. facit. c. cū in iuuentute. extra de p̄ſumptio.

b ℭ Subſtātia. Si cōiungebat ſe alieno ſeruo ⁊ contra dñi intèrlationem: vt C. ad ſenatuſcō. claudia. l. j.

Continuatio angeli.

ℭ De obligationibus. ℭ Hic incipit tertia pars p̄ncipalis diuiſiōis totius iſtius operis gr̄a cōmodioris diuiſionis ⁊ ēt materiarū. facit. l. calus. §. j. ff. de legatis. iij. cū ſi. ibi no. Q̄m hic tractat' de tertia pte ſiue de tertia materia in qua v̄ſat' ius noſtrū: qm̄ v̄ſat' circa tria: aut circa pſonas: aut circa res: aut circa actiones ⁊ obligatiōes: vt. s̄. de iur. na. gen. ⁊ ciui. §. fin. Uſq3 huc tractauit de pſonis ⁊ reb⁹: vt dicit gl. rubr. Igit' altā ⁊ tertiā ptē faciem⁹ de obligationib⁹ ⁊ actionib⁹: ⁊ p ꝯñs de tertia mā toti⁹ iuris ciuilis. Areti.

Continuatio accur. iij.

ℭ Accur. autem ſic cōtinuat iſtā rubricā. Dictū eſt. s̄. de pſonis lib. j. de reb⁹ in ſcd'o ⁊ tertio vſq3 huc. Nūc de actionib⁹ oʒ dicere: vt. s̄. de iure na. §. fi. ſ3 qr obligatio mr̄ ē actiōis: vt. ff. de pcu. l3. §. ea obligatō. iō p̄mittit' d' his obligationib⁹. ⁊ iō dic̄ h. Nūc ⁊c. Ac.

ctius apparebit.

ℭ Succeſſio q̄ fiebat p ſenatuſcōſultū claudianū eſt hodie ſublata. Angelus aretinus.

ℭ Erat ⁊ ex ſenatuſcōſulto claudia. miſerabilis p vniuerſitatē acquiſitio cū libera mulier ſuti amore bacchata ipſa libertatē p ſenatuſcōſultum amittebat ⁊ cū libertate ſubſtātiam: quod indignū noſtris tēporib⁹ eē exiſtimātes: ⁊ a noſtra ciuitate deleri ⁊ nō inſeri noſtris digeſtis conceſſimus.

ℭ De obligatiōib⁹.

ℭ Cōtinuat ⁊ diffinit obligationē. Angelus aretinus.

Nunc trāſeamus ad obligationes.

Nunc trāſeamus. ℭ Tot⁹ iſte titulus diuidit in quattuor ptes. P̄rio ponit diffinitionē obligatiōis. Scd'o ponit vnā diuiſionē obligationū. Tertio ponit ſecūdā diuiſionē. Quarto ſi lā diuiſiones in aliā ſubdiuidit. Scd'a ibi (Omniuʒ aūt.) Tertia ibi (Sequēs) Quarta ibi (Pri⁹ eſt.)

Diuiſio

ℭ Que ſunt ab imperatore ſic. Calue.

ℭ Dñe cum curam adhibueritis ad res ⁊ ad pſonas: ad qd' p ponitis vos trāſferre. Rñ. ipe. Nunc ⁊c. Queſiui ēt vltra ſic dñe qd eſt obligatio. Rñ. ipe. Obligatio eſt ⁊c. S3 qr vnūqd'q3 tūc pfecte cognoſcit' cū in ſe ⁊ in ſuis ptibus demōſtrat'. iō dñs Juſti. data diffinitiōe dat obligatōis diuiſionē: vt ſic obligatio in ſe ⁊ in ſuis ptib⁹ pleni⁹ ⁊ pfectius habeat' notitia. Et p̄mo dñs Juſti. obli. diuiſionē gñaliorē ⁊ breuē. ſcd'o ſpāliorē ⁊ plura ꝯtinētē. Ité p̄mo diuidit: ſcd'o mébra diuidétia expōit. ⁊ ſic vno mō ponit' ca. Al'r aūt ponit' ſ3 d'ñm Guil. ſic ca. Ego iuuenis volēs legalibus fulciri nutrimētis acceſſi ad Juſti. ⁊ talia v̄ba ppoſui corā eo. Dñe vidi p ꝯtinuatiōes multiplices q' nūc eſt ad tracta. de obli. trāſcūdū. p deo dicatis mihi qd eſt obligatio. Frater. libenter di. Juſti. obligatio eſt ⁊c.

ℭ Diuʒ aūt. Obligatiōis poſita diffinitiōe hic ponit ei⁹ duplicē diui. q̄ p3 in lr̄a. dū tñ ſciat' diuiſio ſumit' reſpectu iuriū a qbus pcedit obligatio q̄li-

nitle ... uider quatr̄ fiat nobis debitu. Vel q̄r s̄. de reb. corp. et incorp. enumerat iter incorpor... de act. et obl. cu' g° tractata ſit de incorporalib; ſcil; in materia de ſerui. et uſu et ſub. et ... uider de act. et obl. Et p° de obl. q̄ ē mr̄. Sed hec āba... eſ repbāt p̄ d. orer. ...

vel. ſcḋa vo pcedit a cauſis ꝑpter ꝗs introducunt̃ obligationes: q: oīs obligatio eſt ex contractu vel quaſi ⁊c.

Obligationū ꝗdā ē ciuil tm: ꝗdā naturalis tm: ꝗdā ciuilis ⁊ naturalis ſimul.

a ¶ Obligatio. Ur̃ ꝙ nulla obligatio diffiniat̃. nā ciuilis ſola nō hꝫ effectū exigēdi: vt pꝫ in obligatiōe ne icuarus aſſ bſenius: vt. j. de lit. oblig.

Obligatio[a] ē iuris[b] vinculū ꝗ neceſſitate[c] aſtringimur alicuius ſoluende rei[d]

Itē pꝫ in obligatiōe ciuili ⁊ nāli ſimul. nā ſi pactū fieret de nō petendo tollit̃ nālis ⁊ remanet ciuilis: vt. ff. de ſol. ſtichum aut pāphilū. §. nālis. ⁊ tñ nō hꝫ effectū iſtuꝫ: vt. j. de excep. §. ꝑterea. Itē nec nālis: q: nec p eā fit actio. lꝫ impediat̃ repetitio: vt. ff. de dona. l. hod iure. §. fi. ⁊ ff. de con. ide. l. iudex. ⁊ l. iulian⁹. Sꝫ dic ꝙ ſimul vtraqꝫ hic diffinit̃. Itē ſi bona eſt diffinitio: ergo cōuertit̃ cū ſuo diffinito. vbicūqꝫ ergo ē iuris vinculuꝫ eſt obligatio: ⁊ cō. vbi nō eſt tale iuris vinculū nō eſt obligatio: ergo nec fideiuſſor adhiberi pōt: vt. ff. de v. ob. l. j. §. ſi in fi. qḋ ē falſuꝫ: q: nāli obligatōi accedit: vt. j. de fideiuſſo. in pn. Sꝫ dicas ꝙ hic ē deceptio. nā ſi dicas nō eſt obligatio. ſ. ciuilis ⁊ nālis: vera eſt. ſi dicas obligatio. ſ. nulla ēt nālis falſa eſt. ⁊ ſic [illegible] ē in ꝯdictione obligatiōis. vbicūqꝫ. n. dico ꝙ nāli obligatiōe qs tenet̃ itelligo de iure gētiū: q: cōuenit ſolis hoibus ⁊ oibus.

Diffinitio bōa ꝯuertit cuꝫ ſuo diffinito.

b ¶ Iuris vinculū. i. ius vinciēs: ⁊ ſic eſt res icorporalis: vt. ſ. de re. cor. ⁊ incor. in ſi. vt eni boues funib⁹ viſualiter ligant̃: ſic hoies verbis ligant̃ ⁊ intellectualiter: vt. ff. de verbo. ſignif. l. rei. §. j. iuxta illud. Uerba ligāt homies: taurorum cornua funes.
Cornu bos capit: voce ligatur homo.

Additio.

c ¶ Neceſſitate. Tūc eniꝫ vere debitor eſt cū neceē hꝫ ſoluere: vt. ff. de v. ſi. l. debitor. ⁊ ita pꝫ ꝙ nulla obligatio cui opponit̃ exceptio: put diffinit̃ hic: qḋ veruꝫ eſt ſi opponat̃ exceptio: ideo q: deſijt eſſe vinculū naturale vel ciuile. nā quedā exceptiones ꝓponūtur etiā quādo vtrūqꝫ vinculū adeſt: vt macedoniani ⁊ velleiani. Sūt eniꝫ effectualis obligationis due radices. vna naturalis. ſ. que cōſenſu naſcitur: que inter oēs fieri poteſt. etiā inter ſeruos: ⁊ hec naturalis dicitur: vt. ff. de pac l. j. §. adeo. hec radix contrario ꝯſenſu tollitur: vt. ff. de ſol. l. ſtichuꝫ. §. naturalis. q: nil tam naturale ⁊c. vt ff. de re. iu. l. nil. ſed hec naturalis vim nō habet exigendi: impedit tamen ſoluti repetitionē: vt. ff. de fideiuſ. l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. Huic quandoqꝫ accedit ciuilis etiam radix que illi naturali faciem dat vel formā vel veſtem vt poſſit parere actionem. Et hec ciuilis tollitur cōtrario ciuili actu nō naturali: vt per acceptilationē: vt. j. quibus modis tol. obli. §. j. al's. §. itē per acceptilationem. Itē per ſententiam remanēte naturali: ſed hoc nō eſt ipſo iure: ſed per exceptionem: vt. ff. de cōdi. inde. l. iulianus. ſnīa eniꝫ eſt de iure ciuili: cū omnia iudicia ſint de iure ciuili: vt diximus. ſ. de iure naturali. §. ius autē. in glo. vt ſunt ⁊c. per. l. ff. de origie iur. l. ij. §. hec diſputatio. Et hec ciuilis non adheret ſeruis: cū nil ſint inſpecto iure ciuili: vt. ff. de re. iu. l. ſerui. ⁊ l. quod attinet. Iteꝫ filio cōtra patrem vel econtra non naſcitur: vt. ff. de condi. inde. l. frater a fratre: cum inter eos non poſſit eſſe iudiciū: vt. ff. de iudi. l. lis. iure ciuili impediēte ratiōe patrie poteſtatis: vt. ſ. de patria poteſtate. §. ius autē. Accurſius.

Obligatio effectualis hꝫ radicē naturalē ⁊ ciuilem.

Obligatio ciuilis tollitur p acceptilationē ⁊ ſniam.

Obligatio ciuilis quibuſdā pſonis non adheret.

ADDITIO. Hodie tamen in aduētitijs forte naſcitur ciuilis obligatio: quāuis durante patria poteſtate contra eum non exerceatur. Angelus.

d ¶ Rei. Uel etiam facti: quia verbum rei generale eſt: vt. ff. ſi certum petatur. l. prima. in fine. ⁊ ff. de verborum ſignificatione. l. rei.

ADDITIO. Nota appellatione rei factum contineri: ex quo dixerunt aliqui ꝙ ſi ſtatuto caueatur ꝙ pro qua-

ſm [a] noſtre ciuitatis iura.

¶ Ponit primã diuiſionem obligationum: q̄ aliq̄ ſunt ciuiles: alique p̄torie.

¶ Omnium autẽ obligationum ſumma [b] diuiſio [c] in duo genera deducitur. nãq; aut ciuiles ſũt aut p̄torie. Ciuiles ſũt que aut legib[d] cõſtitute: aut certo iure ciuili cõprobate [e] ſunt. Pretorie ſunt quas pretor ex ſua iuriſdictione cõſtituit [f]: que etiã honorarie [g] vocantur.

¶ Ponit ſecundã diuiſionem obligationũ que eſt quadruplex.

¶ Sequens [h] diuiſio in quatuor ſpẽs diuidit: aut enim ex cõtractu [i] ſunt: aut ex quaſi ↄtractu [k]: aut maleficio [l]: aut

eiusq; re petita ſoluatur ſolidus pro libra ꝙ habebit locũ in facto petito: qđ verũ limitat hic Bal. q̃n tale factũ petitũ erat eſtimabile: vt librũ ſcribi: domũ edificare: et foſſaʒ fodi. Si aũt eſſet ieſtimabile: vt facere vxorẽ cõſentire. tunc nihil eẽt ſoluẽdũ: q̄ verba ſtatuti debẽt ĩtelligi ĩ caſu poſſibili: hoc eſt q̃ res eſtimari poſſit. l. nõ ſolũ. ff. de actio. ⁊ obli. ⁊. l. ſi ideo. C. ad ſille. chri.

a ¶ Scdm. Iſtud ſm poteſt referri ad totã diffinitionẽ. q.d. obligatio ſic diffinitur ſm iura romana. i. ſʒ leges. ⁊ ſic ciuilis ⁊ naturalis hic ſimul diffinit̃. Vl' dic ꝙ refert tm̃ ad p̄ncipiũ. ſ. iuris vinculũ. Et qđ dicit quo aſtringimur. ſ. q̃nq;: vt q̃n eſt ciuilis ⁊ naturalis. q̃nq; nõ eſt: vt q̃n eſt naturalis ſola: vel ciuilis ſola. ⁊ ſm h̃ q̃libet diffinitur hic: nõ ẽt naturalis vel ciuilis ſola. Vel dic ꝙ ponitur remotiue hec dictio ſm. q. di. illa obligatio eſt iuris vinculũ que eſt ſm ius nõ ↄ̄ ius. ff. de verb. obl. generaliter. ⁊. l. veluti. ⁊ ſm hoc refert ad primũ. Vel dic ꝙ refert tm̃ ad illam dictionẽ ſoluẽde: naʒ ſm ius ſunt faciẽde ſolutiones: vt res eq̃ bona ſoluat̃: vt. ff. ſi cer. pe. l. cuʒ qđ. ⁊ ff. cõmo. l. ſi. §. ſi. Itẽ cõgruo loco ⁊ tpe: vt. ff. de ſol. ſi ſoluturus. Itẽ de euictione p̄mitti: al's nõ vr̃ ſoluere: vt ff. de v̄bo. obli. l. iulianus. §. q fundũ. ⁊. ff. de condi. cã da. l. ſi. ⁊ de euic. l. ſi. Itẽ p cõpetẽtes actiões ⁊ iudices fiat ſolutio: aliter nõ valet ſnĩa nec ſolutio fieri dʒ: vt. C. ſi a nõ compe. iu. l. ſi.

b ¶ Omniũ. Sũma. i. p̄ma: vel ſumma. i. breuis. ſic. ſ. de iure pſo. in p̄n. eſt enim quandoq; maior: vt. j. eo. §. ſi.

c ¶ Diuiſio. Diuiſio eſt innumerabilis materie breuis cõpoſiti. ⁊ diſſio ad minima facit. vt dixim[us] in p̄hemio. §. pe. Diuiſionis diffinitio.

d ¶ Legib[us]. vt legis aquilie obligatio vt. j. ad. l. aq. in p̄n. Itẽ de pauperie per legẽ. xii. tabularum: vt. ff. ſi qua. pau. fe. di. l. j. j. reſ. Itẽ furti nec manifeſti. (vt j. de noxa. §. ſũt aũt. Sec[us] aũt ẽ de furto manifeſto: q̄ illa obligatio eſt p̄toria: vt. j. de ppe. ⁊ tẽpo. ac. §. furti q̃ʒ.

e ¶ Iure ciuili cõprobate: vt ſunt obligationes iuregẽtiũ inuente: vt. ſ. de iu. na. §. ius aũt q̃ a iure ciuili ſunt cõprobate: vt. ff. de iu. ⁊ iu. l. ius ciuile.

f ¶ Cõſtitute. Vt obligatio ex furto manifeſto: vt. j. de ppe. ⁊ tẽpo. ac. §. j. Itẽ ex rapina. ⁊ vbicũq; p̄tor aliquaʒ obligationẽ inducit: vt pʒ per multos titulos: vt. ff. de iuſti. ⁊ iu. l. ius autem ciuile. §. ius pretorium.

g ¶ Honorarie. Q̄ p̄tores honores gerebãt: qđ dicit vt. ſ. de iu. na. §. p̄torũ.

h ¶ Sequens diuiſio. ſ. obligationũ.

i ¶ Ex contractu. vt. j. vſq; ad ti. de obli. que ex quaſi contractu.

k ¶ Ex q̃ſi contractu. vt. j. de obli. ex quaſi cõtractu. Sequẽtes duo tit. vſq; ad quartũ lib. ſunt cões. ſ. p quas pſo. no. ob. acqui. ⁊ quot mo. tol. obli.

l ¶ Ex maleficio. vt. j. de obli. ex maleſi. vſq; ad tit. de ob. ex quaſi maleſi.

gl: hic habetur p ſingulari

ex q̄ſi maleficio a.

¶ Obligatiões ex ↄtractu ſunt in quadruplici differẽtia. Angelus.

¶ Prius eſt vt de his q ex cõtractu b ſunt diſpiciam⁹: harũ eq̄ c quatuor ſunt ſpecies: aut eniȝ re d ↄtrahunt aut v̄bis e aut literis f aut cõſenſu g: de q̄bus ſingulis diſpiciamus.

a ¶ Ex quaſi maleficio. vt. j. de obli. ex quaſi maleficio. Et ſubaudi aut ex varijs figuris cauſarum: vt. ff. de act. ⁊ obli. l. j. in princi.

b ¶ Prius eſt. Ex cõtractu. proprie ponitur quo ad illos ↄtr⁹ vbi hincinde naſcit̃ obligatio: improprie quo ad alios: vt. ff. de verb. ſigni. l. labeo. ſic. ff. ſi cer. pe. l. certi cõditio. § ſin. ⁊ de offi. procon. ⁊ leg. l. ij.

ADDITIO. No. appellatione cõtractus intelligi ꝓprie cõtractũ vltro citroq; obligatoriũ. ꝑ quo. l. labeo. ff. de ꝟb. ſig. Ex quo dixit Bal. ꝙ ſi ſtatuto caueat̃ ꝙ q nõ petierit debitum ex cõtractu īfra decẽ annos: cadat a iure ſuo nõ h̄ȝ locũ in creditore ex mutuo: q2 ille nõ eſt ꝓprie cõtractus cũ ſoluȝ recipiens obligetur non auteȝ numerans. Chriſtophorus.

c ¶ Eque. vt. ſ. Accurſius.

d ¶ Re cõtrahunt̃. vt. j. ti. proximo.

e ¶ Verbis. vt. j. titu. ij. vſq; ad titu. de lit. obli.

f ¶ Lr̃is. vt. j. de lit. obli.

g ¶ Cõſẽſu. vt. j. de obli. ex ↄſen. cum ſe. tit. Sȝ que eſt diſa inter actionẽ: ⁊ obligationeȝ ⁊ ↄtrũ: R̃ñ. ↄtractus eſt ꝟbor ↄceptio vel ↄſenſus: vt pȝ. ff. de ꝟbo. obli. l. ſtipulationũ. §. ſtipulatio. ⁊ eſt facti: vt. ff. de cur. fur. l. ↄſilio. in fi. Obligatio eſt q̄ inde naſcit̃ vt arg. ff. ſi cer. pe. l. ij. circa finẽ. Actio eſt qđ poſtea inde ſurgit: ⁊ ſic nullũ ē alterũ: vt. ff. de ꝓcura. l. ȝ. §. ea. ⁊. j. titu. ſc̃do. in principio. ⁊ hec duo ſunt iuris: vt in diffinitionibus patet.

Cõtract⁹: obligatio ⁊ actio differũt.

¶ Quibus modis re contrahitur obligatio.

¶ Quib⁹ modis re cõtrahit̃ obligatio.

Continuatio. ¶ Continuatio iſtius tituli ad precedentem patet ſupra titulo proximo in fine. Arethinus.

Diuiſio. R Ex ↄ-hitur. ¶ Totus iſte titulus diuiditur in quinq; partes. Primo ponit de mutuo. Sc̃do de indebito ſoluto. Tertio de cõmodato. Quarto de depoſito. Quīto de pignore dato. Secũda ibi in. §. (Is quoq;.) Tertia ibi (Item is.) Quarta ibi (Preterea.) Quinta ibi in. §. (Creditor quoq;.)

Caſus. ¶ Re ↄhit̃. ¶ Pone caſuȝ ſic. Dixi Iuſti.

Domine ſupra dixiſtis mihi ꝙ obligationũ que ex contractu naſcunt̃: quatuor ſunt ſpẽs. Quarũ prima eſt ꝙ re cõtrahitur obligatio. Dñe pro deo dicatis mihi qualr̃ re ↄ̃hitur obligatio? Et dñs ipe. rñ. ꝙ mutui datione contrahit̃ obligatio re. Sꝫ dñe pro deo in quibus rebꝰ cõſiſtit mutui datio? Ad hoc rñ. impe. ꝙ mutui datio cõſiſtit in his rebꝰ que cõſiſtũt põdere numero ꝛ menſura: veluti vino oleo frumento ꝛc̃. hoc eſt in rebus iſtis q̃ ſunt: vt quãtitas: non vt ſpẽs: quas res aut in numerãdo. ꝛ hoc refert̃ ad pecuniam numeratã: aut in metiẽdo. ꝛ hoc refertur ad vinũ oleũ ꝛ frumẽtũ: aut in appẽdẽdo. ꝛ hoc refert̃ ad es aurũ ꝛ argẽtũ. in hoc damus: vt accipiẽtiũ fiãt. ꝛ de natura mutui ẽ: vt nõ idẽ corpus reddat̃: ſꝫ qđ in eodẽ genere. Tranſit enĩ dñium rei mutuate in accipiẽteꝫ: ſꝫ teneat̃ de corpore equalẽti in eodeꝫ genere. Ideo enĩ dicit̃ mutuũ: qꝛ de meo fit tuũ. Sed dñe vos tota die loquimini de contractu mutui. Sed pro deo q̃ actio naſcitur ex iſto cõtractu? Rñ. impe. ꝙ naſcitur ex iſto cõtractu quedã actio: que vocat̃ certi condictio ſpecialis. ꝛ hoc dicit dñs Guido. Vel alio mõ pone ſic caſuꝫ. Poſuit Juſti. deter. ſpecies obligationis ꝛ ſpecierũ ſpecies. Uñ primo de pͥma ſpecie ſubdit exẽpliũ. Dixi etiã ei. Dñe vos dixiſtis mihi ſupra ꝙ q̃ñqꝫ re contrahitur obligatio: ſꝫ dicatis mihi ſi placet q̃ñ? Rñ. impe. Re cõtrahit̃ ꝛc̃. Et qꝛ ↄ̃ſiſtit primo in mutui datione: io cõſequẽter deter. in qͥbus cõſiſtit mutuũ ſiue mutui datio ibi. Mutui. ↄ̃ſequẽter modũ deſignat. ꝛ addit rõnẽ quare ſic appellat̃ ibi. Unde ꝛc̃. in fine dicit ꝙ actio ex eo naſcit̃ determi. ꝛ ita quinqꝫ pͥncipaliter in hoc reſponſo continẽtur.

¶ Is quoqꝫ. Hic ponit̃ ſecũdus modus qualr̃ re cõtrahit̃ obligatio. Uñ pone ſic caſum. Dixi imperatori. Dñe iam bene vidi qualr̃ in mutuo re contrahit̃ nec alio modo. Ad hoc rñ. dñs impe. ꝙ ſic: qꝛ nõ ſolum qui mutuũ accipit re obligatur: ſed etiã ille qui indebitũ ſibi per errorẽ ſolutũ recipit re obligatur. Unde ſi aliqs putat ſe tibi teneri in. c. cũ in veritate nõ teneatur. ꝛ illa tibi ſoluerit re obligatus es ei, ꝛ cõpetit ſibi contra te condictio indebiti que datur ꝓpter indebita ſoluta. Non ab eo qui indebita recipit a ſibi ſoluẽte per errorẽ poterunt cõdici per cõdictionẽ indebiti: ſicut ab eo qui accipit mutuã pecuniã põt illa pecunia cõdici per cõdictionem certi ſpecialis de mutuo. ꝛ ita nũc iſta duo paria ſũt in effectu ꝛ in mõ obligationis. Sicut enim qui mutuã pecuniaꝫ recipit tibi re obligat̃: ꝛ potes ab eo pecunia recepta cõdici per condictionẽ certi ſpecialis de mutuo. ſic ꝛ iſte qui indebitũ recipit ab eo qui indebitũ ſoluit p errorẽ re obligatur. ꝛ ab eo põt pecunia illa condici. Sicut ergo paria ſunt in ponẽdo ſiue in affirmando: ſic ꝛ paria debẽt eſſe in negãdo: vnde ſicut pupillus ſi ſibi mutuaret̃ pecunia non tenebitur ſi indebitũ ſibi fuerit ſolutũ. In fine ꝙ quedã iniuria vĩ fieri huic ſpẽi: eo ꝙ ponit̃ inter ſpẽs que ex cõtractu oriuntur: eo ꝙ ille q indebitũ ſoluit: credẽs ſe teneri: cũ tñ nõ teneat̃ magis intẽdat diſtrahere negociũ q̃ ↄ̃here eo ꝙ ſolutũ intẽdit deliberare. h. d.

¶ Itẽ is cui ꝛc̃. Expeditis duobꝰ modis quibus re cõtrahitur obligatio. ſ. per cõmodatũ. Si enĩ res alicui vtẽdi grã detur. i. cõmodetur re obligat̃ ꝛ tenet̃ actiõe cõmodati. Sꝫ di. aliqs. Dñe ſatis pꝫ ſimilitudo inter illũ qui recipit mutuũ: ꝛ illũ qui recipit cõmodatũ: qꝛ vterqꝫ re obligat̃: ſꝫ ſi placet dicatis mihi que eſt differentia inter eos? Frater (dicit ipſe) differẽtia eſt: qꝛ qui mutuum recipit: fit dñs rei mutuate ſi dñs fuerit ille qui rẽ ſibi mutuauerit: qui autẽ cõmodatũ accipit: nõ fit dñs rei cõmodate: vñ tenetur reſtituere idem corpus qđ accepit. Dñe Juſti. dixi ego nunqd alia differentia inter eos reperitur? Utiqꝫ dixit ipſe. Ille enim qui recipit mutuũ re obli-

gātur: ⁊ ab illa obligatione per caſuȝ fortuitū nequaq̄ȝ liberatur. ſecus in illo qui recipit cōmodatū: qm̄ is exactā cuſtodiā tenetur p̄ſtare circa rē ſibi cōmodatā. ſi tñ eā per caſum fortuitū amiſerit nō tenet̄. ⁊ hoc verum eſt: niſi culpa ſua p̄ceſſit caſum illū. Sȝ dn̄e pro deo ponat̄ mihi exēplū de culpa fortuituȝ caſum p̄cedēte. Libēter dicit ipſe. Si ego tibi cyphos meos argēteos cōmodaueriȝ: vt eis domi iter vicinos tuos quos ad ꝯuiuiū inuitaueras vtereris: ⁊ tu eos tecū peregre portaſti: ſi poſtea aliq̄ caſu fortuito amiſer(is): teneber(is) eo q̄ tua culpa p̄ceſſerit caſuȝ illū. ⁊. h. d.

¶ Obligatio ex mutuo cōtrahit̄ re: ⁊ in his rebus pondere: numero: vel mēſura cōſiſtūt. Et dī mutuū: q2 de meo tuuȝ

¶ Commodati ⁊c̄. Queſiui a Juſti. Dn̄e pro deo dicatis mihi qn̄ dī res p̄prie cōmodata: Frater (dic̄ ipſe.) Res tūc dicit̄ cōmodata p̄prie eē qn̄ nulla merces interuenerit: q2 tunc ſi merces interuenerit: diceret̄ potius locata vl̄ cōducta: qd̄ nō eſt in cōmodato: q2 cōmodatū dȝ eē gratuitum. ⁊ hoc dicit.

¶ Preterea. Hic proſequitur Juſti. quartū modū quo cōtrahit̄ re obligatio di. q̄ p̄ter predictos modos re cōtrahitur obligatio. ſ. in depoſito. Vñ ſi tu rē tuam penes aliquē depoſueris ipſe re tibi obligat̄ ⁊ cōpetit tibi actio. depoſitarius nō tenet̄: niſi de ſolo dolo ſubaudi: ⁊ de lata culpa: d̄ alio ꝟo nō: vñ ſi rē depoſitā p modicā culpā amiſerit depoſitarius non tenet̄: q2 eſt qd̄ imputet̄ deponēti. Sue. n facultati imputari dȝ ⁊ cōqueri: q rē ſuā cuſtodiēdam amico tradidit negligenti. h. d.

¶ Creditor eſſe ⁊c̄. Non ſolum dictis quatuor modis re cōtrahitur obligatio: ſed etiā creditor qui pignus accepit a debitore re obligat̄ ⁊ tenetur de ea re reſtituēda quā accepit p̄ſignoratitia act. Sȝ dn̄e dixi: ergo tenet̄ de leui culpa: Rñ. q̄ nō: q2 pign⁹ vtriuſq3 gr̄a datū eſt creditori: vt magis pecunia ſua in tuto ſit ⁊ debitoris: q2 forſan nō crederet̄ ei pecunia: ⁊ p̄pterea ſufficit: vt exactā diligētiā adhibeat. ⁊ hec eſt illa quā reb⁹ ſuis adhibere ſolet: quā ſi p̄ſtitit q̄uāq̄ȝ pignus amiſerit nō tenet̄. ⁊ nihilomin⁹ creditū petere poterit. h. d.

Fr. Angelus areti.

Re contrahit⁹ obligatio veluti ex mu

a ¶ Re contrahitur. In primis nota veſtiri pactum id qd̄ eſt nudū. vj. modis (j) Re. vt hic. Verbis: vt. j. titu. j. Literis: vt. j. de lit. obli. Conſenſu. vt j. de ob. ex cō. Coherentia cōtractus: vt ſi iuxta ꝯtractū apponat̄ aliqd̄ pactuȝ ante vel poſt: vt. C. de pac. petēs. ⁊. ff. de pac. l. iuriſgē. §. quinimo. Itē interuētu rei: vt in cōtractib⁹ innominatis ex qbus naſcit̄ actio demū reſecuta: vt. C. de re. per. ex placito. Sed qd̄ differt que vestit re ab ea que interuentu rei veſtit̄: Rñ. prima habet veſtimentū ⁊ robur ſtatim cū naſcit̄. nā tacite agit̄ vt reddatur mutuū vel cōmodatū. ff. ſi cer. pe. cū qd. Sȝ in alia dudū forte poſtea quando res tradit̄. C. de pac. petens. ⁊. C. de re. permu. ex placito. Et adde duos modos: vt no. di. §. quinimo. ſ. quando veſtitur legis auxilio qd̄ eſt quotiēs nudum pactuȝ actionem parit: vt in donatione: vt. ff. de pac. legitima. Itē rei principio: vt in pollicitatione facta reipublice: vt ff. de pollici. l. j. Accur. Itē veſtit̄ pactū auctoritate legis: vt. C. de dona. ſi quis argentū: ſed iſte modus cōprehēditur ſub predictis. Iteȝ iureiurando: vt. ff. de ope. libe. vt iuriſiurandi.

Pactuȝ nudum ſex modis veſtit̄.

ADDITIO. Et dī pactū nuduȝ qd̄ ſtat in puris finib⁹ ꝯuētiōis. al's ſi trāſit i p̄p̄riū nomē ꝯct⁹: vl̄ formā ſeu ſolēnitatē. vl̄ cām p quā robur ⁊ efficaciā aſſumit erit veſtitum. Angelus.

Mutui quatuor ſunt neceſſaria

a Mutui. Nota q quatuor debent eſſe in mutuo. Natura vt ad hoc ſit inuenta: vt mẽſuret vel ponderet vel numeret ſicut eſt in pecunia: vt. ff. de cõtrahẽ. emp. l. j. Itẽ cõſuetudo. Itẽ aptitudo: vt ad nũerũ: vl' ad põdus ſue nature aptetur. Itẽ act⁹. l. vt det ſm naturã ſuã. naz ſi dedero pecuniã in ſacculo nõ numeratã: vt tãtũdẽ reddas nõ erit mutuũ: ſz innominat⁹ cõtractus: vide hos caſus ff. ſi cer. pe. l. ij. §. ij.

b Põder ff. ſi cer. pe. l. ij. §. itẽ mutuũ. ȝ. Sol. Ibi large accipitur nomen pecunie: vt ff. de lega. j. talis. Accurſius.

c Numerando. Ut pecuniam.

d Metiẽdo. vt vinũ oleũ frumẽtũ.

Cõſuetudo et allatria in mutuo ſũt conſideranda.

e Appẽdendo. Ut ere: et argẽto: et auro. Sed qd ſi librũ ad põdus dedero: Reſ. nõ eſt mutuũ: qr cõſideratur cõſuctudo et aptitudo et natura rei talis. ſic. ff. eo. l. ij. §. j. Item quid ſit pecuniã in ſacculo: vt ſpeciem: Reſpon. nõ eſt mutuum: qr actus mutuo ſimilis exigitur: vt. ff. de leg. j. plane. §. ij.

f Et qñq3. Incidẽter eni3 qñq3 eadẽ: qr nõ indiget ea: vt ar. ff. ſi cer. pe. l. q pecuniã. ſ3 cũ accipit eius d3 eẽ ppoſiti: vt aliud reddat: vt. ff. ſi cer. pe. l. ij. in princi. Accurſius.

g Qualitatis. Id eſt bonitatis: qd tacite ſemper preſumitur agi: vt. ff. ſi cer. pe. l. cum quid. §. ij.

Mutuum: vñ componitur.

h Uñ. Quia ſit accipiẽtis. Accur.

i Tuũ fiat. Cõponit enim ex integro et corruptoe: vt hic. et. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. appellata. Et no. q licz deſeruire nominibus: qr nomina debẽt eẽ cõſonãtia rebus: vt. ȝ. de dona. §. eſt et aliud. Et nota recõciliari mutuũ tribus modis: vt nota. ff. ſi cer. pe. l. ij. §. iij. et. j. eod. §. itẽ is. in glo.

ADDITIO. Quid⁹ adde duos alios modos. ſ. ppter ſuperueniẽtiã dñij in mutuantẽ ex cã & pterito: vt. l. proinde. ff. ſi cer. pet. Itẽ ratihabitione ſecuta: vt. l. ſi pcurator. ff. de cõdit. inde. et hec vera in mutuo mere nãli: al's mere ciuili curſu bienij. Item ciuſſe cui nã coopat recõciliat ſtipulatiõe: ſiue pcedat: ſiue ſequat: vt per Ange. hic.

k Cõdictio. Scilicet certi ſpãlis q de mutuo dat que appellat a qbuſdã ſi certũ petat: vt. ff. de tribu. l. j. Sed dic q cõdictio certi ex mutuo ſpãlis dicat. Eſt et alia generalis que dat ex oi cauſa: et ex omni contractu ex quo certũ petit: vt. ff. eo. l. certi condictio. in prin. Sz nunqd ad itereſſe datur certi cõdictio: Quidã dicũt q nõ: vt. ff. ſi qs in ius vocã. non ie. l. ſi. Nos dicimus q ſic. et q di. l. dicitur incerti cõd ctio hic. id eſt certi condictio que d atur ad intereſſe qd eſt incertuz. et eſt ratio quia l3 prima facie ſit incertum: certificatur tamen per iudicem: vt infra de actio. §. curare. † ſecus ſi ad factuz: qr etiã in ſententia non certificatur quãtitas: vt. ff. de vbo. obl. vbi aũt. §. q id qd. et. ff. de re iudi. ſi quis ab alio. §. ſi. Angel.

† Et per hoc allegat Angel.

Mutui datiõe. Mutui a aũt obligatio in his rebus cõſiſtit, q põderẽ numero, meſuraue cõſtat: veluti vino oleo frumento pecunia numerata ere argẽto auro: qs res aut numerãdo c aut metiẽdo d: aut appẽdẽdo e in hoc damus: vt accipiẽtiũ fiant. Et quãdoq3 f nobis nõ eadẽ res: ſed alie eiuſdem nature et qlitatis g reddantur: vnde h etiã mutuũ appellatum ſit: qr ita a me tibi dat: vt ex meo tuuz fiat i: et ex eo contractu naſcit actio que vocatur cõdictio k.

Si ſoluit nõ debitũ per errorem re cõtrahitur obligatio, ſicut ex mutuo: pupillus: tñ ſine tutoris auctoritate nõ obligat. Aretinus.

Is quoq3 qui nõ debitum accepit ab

Is quoq3.

eo qui per errorem[a] ſoluit re obligatur: daturqꝫ agenti contra eum propter repetitionem condictitia[b] actio. Nā perinde ei[c]: ⁊ ab eo[d] poteſt condici ſi apparet[e] eū dare oportere ac ſi mutuū accepiſſet[f]. Unde pupillus ſi ei ſine tutoris auctoritate indebitū per errorē datū eſt: nō tenebitur indebiti cōdictione magis qꝫ mutui[h] datione[i]. Sed hec ſpe-

a ℭ Is quoqꝫ. Per errorē. Aliud ſi ex certa ſciētia. vt. ff. de ꝯdi. inde. l. j. ⁊ ff. de re iudicat' p errorē. ⁊. C. d iur. ⁊ fac. ignoran. cum quis. Accurſius. ADDITIO. Ex quo nota modū cōcludendi cē ꝙ indebitū ſoluit p errorem iuris vł facti, put fuerit: ⁊ eſt neceſſe hoc exprimere: niſi qualitas pſone agētis eſſet cā dandi ꝯditiōis. vt in pupillo: in d_mēte vel furioſo. Angelus.

b ℭ Condictitia actio. Id eſt condictio idebiti: que datur ꝓpter idebita ſoluta ſi facta ſint accipientis. vt. ff. c. l. indebiti. §. j. al's nulla cōdictio daꝶ niſi dñium ſit tranſlatū. vt. ff. vſufruc. quēadmodū ca. l. ſi. ⁊. j. de actio. §. ſic itaqꝫ. ⁊. §. appellamus. Itē ad augmēta naturalia. vt. ff. co. l. indebiti: non ad ciuilia. vt. C. co. l. j. ⁊ inquantū locupletior eſt accipiens ſi bona fide pcepit. vt. ff. eo. ſi non ſortē. §. libertus. al's ſi ſciens acceperit in totū. vt. ff. e. l. in ſūma. §. ſi ſeruum. ⁊ quādoqꝫ furti. vt. ff. d ꝯdi. fur. l. qm. Ul' dic: vt ibi.

c ℭ Ei. cui ſolutum eſt.

d ℭ Ab eo. Scilicet qui ſoluit.

e ℭ Si apparet. Si: id eſt qr. Sed videtur hic dici ꝙ primo appareat idebitū ⁊ ſic probetur anteqꝫ actio ꝓponaꝶ: ⁊ ita ante litē conteſtatā qd eſt falſuꝫ: niſi in caſu. vt. C. de teſt. l. anē. ſed ⁊ ſiquis. Sed reſpon. hoc verbum poteſt: quod hic eſt intelligitur cum effectu: ſcilicet vt condēnetur reus.

f ℭ Accepiſſet. Unde tenetur niſi in caſibus: vt ſi ſoluiꝶ ex cauſa que infitiatione creſcit. vt. C. eodem. ea que. Item ex cauſa pietatis. vt. ff. eo. cum te. §. ſi mulier. Itē trāſactionis. vt. ff. eo. in ſūma. Iteꝫ rei iudicate. vt. C. e. l. j. Item ſcientie. vt. ff. eo. l. j. ⁊ hic di nō tenetur. Itē iuramenti. vt. j. de acti. §. Itē ſiquis poſtulante. Et al's vt not. infra de obli. ex quaſi contrac. §. ſi. ⁊ etiam in. l. eleganter. §. ſi. ff. de condi. idebi.

g ℭ Unde pupil. Sꝫ ſi pupillo ſoluerit indebitū per errorez credēs teneri nō poteris contra pupillū agere ꝯdictione indebiti ex mutuo: ſed iſta obligatio nō videꝶ ex cōdictione deſcēdere: quia ſoluit pupillo per errorem.

h ℭ Mutui. Quia neutra niſi ſit factus locupletior.

i ℭ Datione. Sed qualiter teneꝶ ex mutuo? Diſtingue aut eſt i ſans: ⁊ tūc nullo modo teneꝶ.† vt. ff. eo. l. qd pupillus. ⁊. ff. de actio. ⁊ obliga. l. pupillus: aut maior infante: ⁊ tunc ſi tutor promittat nullo iure debetur: vt. ff. de aucto. tu. pupillus. ſi aliū promittat ⁊ ſine tutore naturaliter tñ tenetur. vt ff. de noua. l. j. ſi cum tutore etiaꝫ ciuiliter ⁊ naturaliter obligaꝶ: ſed reſtituiꝶ. vt. ff. de aucto. tu. l. impuberes. ⁊ C. ſi tu. vel cura. iter. per to. Et i adulto habente curatorē idē qd in pupillo. vt. C. de in integrū reſti. mi. l. ſi curatorē. aliter. l. ſi curatorem nō hēt ciuiliter ⁊ natural'r teneꝶ (j) ſed reſtituiꝶ ⁊ hec oia ſunt vera niſi factus ſit locupletior: vel qr ſit ſalua pecunia: vel in aliā rem verſa. vt. ff. de ſol. l. in pupillo: tunc enim teneꝶ ⁊ ciuiliter ⁊ naturaliter: ⁊ cū effectu. vt. ff. eo. l. naturaliter. §. ſi. ⁊. l. ſe. ⁊. ff. cōmo. l. iij. His ergo eiſdē modis ⁊ de indebito tenetur vt hic diciꝶ. Et nota ſimilitudinem inter mutuum ⁊ indebitum: quod valet ad multa. vt. ff. eodem. indebiti. §. j. ⁊ ſecundo. vbi reconciliatur indebitum

Hic caſum in l. ij. C. de inuti. ſtipul.

Nō eſt enim in ptāte actoris q̄ntitas intereſſe ſed ſpectat ad iudicē.

Condictio idebiti ad qd daꝶ

Indebitū accipiēs in cert' caſib' reſtituet

† Sed actione ex eo ꝯtractu: et ſi ad eū aliquid puenit: tenetur tñ tunc ꝯdōne: ſine cā: vel ad exhibēdū. vt l. iij. in prin. ff. cōmo. Et ideꝫ dicas d' proprio infante ſm Ange. hic.

eiſdem modis quibus mutuum.

ADDITIO (i) Niſi contrahatur ſuper re cuius alienatio eſt īterdicta: q2 non obligaret ſine decreto. l. ad reſoluēdam. C. de pre. mino. Angelus.

a ¶ Et cōtractu. Nec ē: imo ex q̄ſi cōtractu. vt §. de obli. ex qua contractu. §. [illegible] Aliquid tamē tacite geritur ꝑpter qḋ eſt poſit' hic caſus inter obligationes ex contractu. vt. ff. e. ſi i area. j. reſpon. ⁊. ff. cōmo. ſi is q. §. vlti.

b ¶ Item is cui. q. d. ſi ſolum ī duobus ſuperioribus caſibus: ſcilicet quādo aliqs accipit mutuum: vel quādo accipit indebitum obligatur re: ſed etiā in hoc caſu. Accurſius. Nota q ſi cōmodauero tibi rem aliquā re obligaris vt poſſis contra te agere cōmodati actiones. Sed differentia eſt inter illum q mutuū accipit: ⁊ illū cui cōmodata ē res q2 ſi cōmodauero tibi equū meū: ego non do tibi eū vt tuus fiat: ⁊ ideo teneris mihi de eadē re reſtituenda: ſecus in mutuo: q2 ſi mtuaui tibi non teneris mihi reddere eandē rem: ſed aliā rem eiuſdē nature: ⁊ eque boni. Alia eſt differentia: q2 qui mutuū accipit ſi caſu fortuito amiſerit qḋ accepit mutuo: veluti īcēdio: ruina: naufragio: aut incurſu latronū: vl' hoſtiū nihilominus poſſum agere contra eū ex mutuo. Sed cōmodatarius diligēter debet cuſtodire rem ſibi cōmodatā: nec ſufficit ſi adhibeat talē diligentiā in cuſtodiendo qualem in ſuis rebus ſolet adhibere: ſi alius homo diligentius potuerit cuſtodire. Si vo ꝑpter maiores caſus cōmodatarius rē ſibi cōmodatam amiſerit non tenetur: dum tn̄ propter culpam ſuā caſus iſte non euenerit: alioquin ſi tibi cōmodauero ciphū meum vt habeſ res in domo tua: ⁊ tu forſitā tecū ī peregrinatiōe attuleris: ⁊ ī curſu latronum amiſeris: vel naufragio: teneris mihi de eo reſtituendo: vel ad eius eſtimationeȝ.

Cōmodatuȝ ⁊ mutuū differt dupl'r. Additio.

Caſus fōtuiti

cies obligatiōis nō videtur ex contractu [illegible] is qui ſoluendi a[illegible] mo[illegible] it negocium diſtrahere q3 contrah[illegible]

¶ Qui recipit cōmodatuȝ obligatur re ⁊ differt a mutuo q2 in cōmodato nō transfert dominiū: nec tenetur de caſu fortuito: niſi culpa eius p̄cedat caſum: ⁊ hoc ſi gratis concedit: al's ſi cū mercede eſſet locatio [illegible]is. Aretinus.

Item is[b] cui res aliqua vtenda dat[c] [illegible]cōmodat re obligatur: ⁊ tenetur cōmodati actiōe. Sed [illegible]io eo qui mutuū accepit lōge diſtat. [illegible]mq3[d] non ita res datur vt eius fiat[e]: ⁊ ob id ō ea re[f] ipſa reſtituenda[g] tenet. ¶ Et is quideȝ[h] q mutuuȝ[i] accepit: ſi quolȝ fortuito caſu amiſerit quod acce

c ¶ Dat. Id eſt tradit: q2 dare ē dominiū trāſferre. vt. l. vbi āt. §. ſi. ff. de verbo. obli. ⁊. j. de actiōe. §. ſic itaq3. qḋ nō ſit in re cōmodata. Chriſto.

d ¶ Nāq3. Prima differentia inter mutuum ⁊ commodatum.

e ¶ Ut eius fiat. Quod eſt ī mutuo.

f ¶ De ea re ipſa. Qḋ nō ē ī mutuo.

g ¶ Reſtituēda. Etiā ſi deteriore. al's non videtur reddita. vnde tenetur ad intereſſe. vt. ff. cōmo. l. ſi. §. ſi reddita.

h ¶ Et is quidē. Secūda differētia.

i ¶ Mutuū accepit. Hic nota mutuū eſſe triplex. Naturale tm̄. ſ. quādo fit numeratio ſine ſtipulatione de ſoluēdo. Ciuile tm̄ quādo ſtipulatio interuenit de ſoluendo ſine numeratiōe. Ciuile ⁊ naturale qn̄ numeratio ⁊ ſtipulatio īteruenit. vt. ff. ſi cer. pet. l. [illegible]. Item nota q deficit mutuum ratione [illegible]plicit.

Mutuum eſt triplex. Mutuum deficit triciter.

hac gl. [illegible] per pro hoc all. [illegible] de pre. [illegible]

vel: vt in furt. vt. ff. eo. l. si. §. mutui. ⁊ §. appellata. ⁊ ratiōe ꝑsone. vt. ff. si certū peta. l. si a furioso. ⁊ ratione diſſenſus. vt. ff. si cer. pe. l. si ego pecuniaȝ. ⁊ l. si a me ⁊ titio. Reconciliatur autē mutuū conſumptione vt. ff. si certū pe. l. naȝ ⁊ si fur. ſtipulatione. vt. C. si cer. peta. l. quāuis. vſucaptōe ad l. ſtar aliene pecunie date in dotē. vt. ff. de iur do. l. proculus.

Mutuum recōciliatur pluribus modis.

a ☙ Naufragio. Hic nō fortuitos casus melius q̄ in aliqua lege. ſic enumerantur aliqui caſus. C. de pigno. actio. l. fortuitis.

b ☙ Exactā. Al's exactiſſimam: ⁊ ſic ponit poſitiuus ꝓ ſuplatiuo. Et diſtinguē: q: interduȝ ſolus dolus venit in cōmodato: vt ſi commodo vxori mee: vt copia veniat ad me. vt. ff. co. ſi vt certo. §. nunc videndū. ⁊ §. iterdū. Quandoq; dolus ⁊ culpa leuis. vt ſi cōmodo tibi cyphū vt cōes amici iuitentur ad cenā. vt. ff. co. in rebus. §. his. Ita interduȝ leuiſſima. hoc generaliter vt hic. Interdum caſus: vt ſi culpa precedit caſum. vt hic ſequitur. ⁊ ff. eodem. in rebus. §. alioquin.

Cōmodatari⁹ de qb⁹ tenet̄.

ADDITIO. Si queratur an in cōmodato cōmodatari⁹ teneat̄ d̄ dolo: lata culpa: vel leui. dic ex mente doc. in. d. l. ſi vt certo. q̄ ſi contractus celebratur gratia dantis: tunc recipiens tenetur ſolum de dolo ⁊ lata culpa. Sed ſi gratia recipientis: tūc tunc tenetur de dolo ⁊ oī culpa: ſed non de caſu fortuito niſi culpa precedat caſuȝ. vt hic. Si grā vtriuſq; : tūc de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui. Quid ſi res cōmodata ſit eſtimata anteq̄ commodet: Dic q̄ eſtimatio ſēper addit vnā ſpeciē obligationis ꝑ me. vt ꝑ gl. ⁊ Barto. in d. l. ſi vt certo ⁊c. ſȝ Iaſo. ⁊ Chriſtophorum Porcum.

pit: veluti icendio: ruina: naufragio [a]: aut latronū hoſtiūue icurſu: nihilominus obligat⁹ remanet. ☙ At is q vtēdū accepit: ſane quidem exactam [b] diligentiam cuſtodiende rei preſtare iubetur: nec ſufficit ei tantam diligentiaȝ adhibuiſſe quātam ſuis rebus adhibere ſolitus eſt: ſi modo alius diligentior poterat eam rē cuſtodire. Sed ꝓpter maiorem vim maio: eſue caſus [c] non tenetur: ſi modo nō ipſi⁹ culpa is caſus interuenit. Aliogn ſi id quod tibi commodatum eſt [d] domi peregre tecū ferre malueris: ⁊ vel icurſu hoſtiuȝ predonūue vel naufragio amiſeris: dubium nō eſt quin de reſtituēda re ea tenearis. Cōmodata aūt res tunc proprie itelligit: ſi nulla mercede [e] accepta vel cōſtituta: res tibi vtēda data eſt qn mercede interueniente: locat⁹ tibi vſus rei vī: gratuitū eniȝ dȝ eſſe cōmodatum [f].

☙ Depoſitari⁹ obligatur re ⁊ tenet̄ d̄ dolo. hoc dic Areti.

☙ Preterea [g] ⁊ is

c ☙ Et. ſcilicet commodatario.

d ☙ Caſus Scilicet alios.

e ☙ Mercede. Sic infra locati. §. i. ſic infra man. § finali.

f ☙ Commodatum. Cōmodatuȝ eſt ſi dedi tibi rem meam vt vtaris nec inde accepi mercedem: ſi ꝓo merces interueniat erit locatio ⁊ cōductio: gratuitum enim debet eſſe commodatuȝ ideo teneris ad exactiſſimam diligentiam. ſic infra. locati. §. primo. ſic infra man. §. finali.

Cōmodati declaratio generalis

g ☙ Preterea. Id ē ꝑter ſupradictos modos accipiēs depoſitū re obligat̄.

Depoſiti declaratio.

unde ſi depoſui penes te rem meam mihi obligaris ⁊ poſſum agere contra te actione depoſiti ad rem mihi reſtituēdā: ⁊ teneris ex ſolo dolo ſi dolum cōmiſeris: ſed ſi negligēter cuſtodieris nō teneris. Et idō ſi dpoſitarius rem ſibi depoſitam per negligētiam ſua amiſerit furto: dʒ ſibi imputare: q cuſtodiendā rē ſuā amico ſuo tradidit negligēti. vt dicitur in ſi. huius. §.

a ❡ Depoſuit. Id ē cuſtodiēda datur. vt. ff. de poſiti. l. j.

b ❡ Dolo. Nota in depoſito ſolū dolum venire: vt hic. ⁊. ff. depoſiti. l. j. §. illud. Itē venit lata culpa que pro dolo accipit. (j) vt. ff. e. quod nerua. Quandoqʒ leuiſſima: vt ſi hoc fuerit pactū. vt. ff. eo. l. j. §. ſepe. Itē ſi fuit in culpa: q portauit rem depoſitam per locū periculoſum. vt. ff. cōmo. l. in rebus. §. j. ⁊. l. ſi vt certo. §. interdū. Itē mora facta in reſtitutione. vt. ff. depoſiti: ſi in alia. §. fina. Et hic ⁊ ſuperior ſimiliter tenetur de caſu.

ADDITIO (j) Et ſic cū tex. dicat ſolo dolo. Nota q lʒ lex taxatiue loquatur: tñ extendit ad caſum ſimilem. vt hic per Angelum aretinum.

c ❡ Culpe autem. Scilicet leuis.

d ❡ Imputare. Sic. j. pro ſocio. §. fi. ⁊. ff. de mino. l. cum mādato. §. finali.

e ❡ Debet. Hic nota aliud eſſe dolū: vt qñ eſt machinatio ſtudioſa. vt. ff. de do. l. j. §. ſi. Aliud latā culpaʒ. vt non intelligere quod omnes itelligunt. vt ff. de iu. ⁊ facti ignoran. l. regula. §. ſi filius. ⁊ de verboꝝ ſigni. l. late. Aliud leuem: vt deſidie ⁊ negligētie. vt hic. Aliud leuiſſimā: vt ſi quocūqʒ modo potuit preuidere: ⁊ non preuidit: vñ furtum fieri nō pt ſine leuiſſima culpa. vt. ff. pro ſocio. l. cum in duobus. † Vel incendiū naſci: lʒ non noceat iculpabilibus vt. ff. de noſ ſicio pfecti vigi. l. iij. §. ij. ⁊. ff. de pi ca. ⁊ qmodo rei vendite. l. ſi vendita. ⁊. s. primo. §. Aliud caſuʒ fortuitū. qui. ſ. preuideri non poteſt. vt. s. prio §. ⁊. C. de pign. actio. l. que fortuitis.

Culpa leuis.

Culpa leuiſſima.

† Cū leuiſſima tñ adhuc eſt caſus fortuitus: ſecus ſi ſit leuis ⁊ ſic itelligitur qd no. i. l. nauta. ff. na ufrag. cau. ſta bu.

Dolus

Culpa lata.

apud queʒ res aliq̃ deponitur a re obligatur: tenetur ⁊ actione depoſiti: q ipſe ⁊ de ea re quā accepit reſtituēda tenetur. Sed is ex eo ſolo tenetur ſi qd dolo b cōmiſerit c culpe aut nomine. i. deſidie ac negligentie non tenetur. Itaqʒ ſecurus eſt qui parum diligenter cuſtoditam rem furto amiſit: q qui negligenti amico rem cuſtodiendā tradit: nō ei: ſed ſue facilitati imputare d debet e.

❡ Creditor ex pignore recepto obligatur re: ⁊ tenetur ſoluʒ de leui culpa. Angelus aretinus.

❡ Creditor f quoqʒ qui pignus accepit g re obligatur: q ⁊ ipſe de ea re quā accepit reſtituēda tenetur actiōe pignoratitia h Sed q pignus vtriuſqʒ gratia datur: ⁊ debitoris quo ma

f ❡ Creditor. Creditorem accipe ex omni cā. vt in aucten. de fideiuſſori. §. fina. ⁊. ff. de verborum ſigni. l. ſi cui.

g ❡ Accepit. Nota caute poni accepit: aliter non dicitur re obligari: ſed pignus creditori etiam nuda conuentione tenetur. vt. ff. de pigno. actio. l. prima. ⁊ hypothecaria ſibi naſcit ad pignus illud perſequendum. vt infra de actio. §. iteʒ ſeruiana. Accur.

ADDITIO. Pro hac gl. vide tex. in. l. grege. §. i ſupficiarijs. ff. de pigno.

h ❡ Actione pignoraticia. Que naſcitur demum ſoluta pecunia. vel alr's ſatiſfacto. vt. ff. de pigno. actio. ſi rem. §. omnis. Sic in actiōe tutele que demuʒ finita tutela naſcitur. vt. ff. de tu. ⁊ ra. diſtra. ſi tutor. §. fina. ⁊. l. ſequen. lʒ quidam dicunt etiam primo cā naſcitur.

Actio hypothecaria eſt.

Actio tutele qñ naſcitur.

ſci:ſed nõ intentari. vt no. in d. §. oīs.
a ¶ Exactã. proprie ponit̃ nõ pro ſuperlatiuo. vt. s̃. e. §. at is. nõ enim tenetur de leuiſſima. vt. ff. de pigno. actio. l. ſi cum venderet. §. venit. ⁊. l. ſequen. Accurſius.
b ¶ Quã. Scilicet exactã diligentiam.
c ¶ Fortuito caſu. Sed quis ꝓbabit hunc caſũ: Rñ. creditor ꝓbat ſe amiſiſſe. vt. C. de pig. acti. l. ſi creditor. Itẽ debitor ꝓbabit dolũ vel culpã creditorẽ cõmiſiſſe. vt. ff. de ꝓba. l. in exceptionib⁹. ⁊ l. quotiens. §. qui dolo.

gis pecunia ei crederetur ⁊ creditoris quo magis ei in tuto ſit creditũ: placuit ſufficere quod ad eam rem cuſtodiendam exactã[a] diligentiam adhiberet: quã[b] ſi preſtiterit, ⁊ aliquo fortuito[c] caſu rem amiſerit: ſecurũ eẽ[d] nec impediri creditũ petere.

¶ De verborũ obligationibus.

¶ Per ſtipulationem contrahit̃ verbis obligatio ex q̃ oritur certi cõditio ſi eſt certũ in ſtipulatione deductum: alias actio ex ſtipulatu. Aretinus.

Verbis obligatio contrahit̃ ex interrogatione[e] ⁊ reſponſione: cũ quid dari[f] fieriue[g] nobis ſtipulamur[h]. Ex qua[i] due proficiſcunt̃ actiões: tam

Sed tertio creditor probat caſum ſi vult euadere (j) lʒ Bulgarus aliter diſtinxerit. vt no. dic. l. ſi creditor. Ac.
ADDITIO (j). Et hec eſt cõis opinio ſm Joan. fab. ⁊ procedit indiſtincte quando eſt talis caſus qui cõmitti poteſt ſine culpa: vt hoſtium incurſus. al's debet probare in tali caſu culpam non commiſiſſe. Angel.
d ¶ Securum eſſe. repete placuit.
¶ De verbo⁊ obligationib⁹ rubri.
Continuatio ¶ Iſta continuatur ad precedentia: vt patet i textu. s̃. de obli. in ſi. Areti.
Diuiſio Verbis. ¶ Totus iſte titu. diuidit̃ in quatuor partes. Primo ponit qualiter obligatio verbis cõtrahit̃ ⁊ que actio ex ea reſultet. Secũdo quibus verbis olim ⁊ hodie concipitur. Tertio quot modis ſtipulatio fieri poteſt. Quarto illud ꝑ exempla declarat. Secunda ibi (In hac re.) Tertia ibi (Omnis ſtipulatio.) Quarta ibi (Pure veluti.)
¶ Verbis obligatio. Caſus. ¶ Pone ergo ſic ca. Queſiui a Iu. Domine qualit̃ obligatio cõtrahit̃ verbis: ⁊ reſpondet ex interrogatione precedente ⁊ reſpõſione ſubſequente cũ quid dari fie riue ſtipulamur. Ex qua obligatione verbo⁊ due proficiſcunt̃ actiones: ſcilicet certi cõdictio ex ſtipulatione: ⁊ actio ex ſtipulatu ſi res icerta deducatur in ſtipulationẽ. Sed dñe qđ eſt nomẽ verbo. obli. Et rñ. dñs impe. quod vocatur ſtipulatio. Sʒ dñe q̃re dr̃ hec obliga. ſtipulatio. Et ad hoc rñ. ꝙ h̃ ẽ iõ quia ſtipulũ apud veteres firmũ appellabat̃ a ſtipite deſcẽdens: ⁊ iõ hec obligatio tanq̃ʒ vocabat̃ ſtipulatio.
e ¶ Ex interrogatione. Scilicet ꝑcedente ⁊ rñſione ſequente: vt hic. ⁊. C. de vſur. l. j. al's non valeret.
f ¶ Dari: ſcʒ certũ qđ appareat: qđ: quale: vel quantum ſit in obligatiõe. vt. ff. eodem. ſtipulationũ. ⁊. l. ſe. Ac.
g ¶ Fieriue. Vel etiã nõ fieri. vt. ff. eo. vbi aũt. §. id qđ. ⁊. j. eod. §. ſi. Acc.
h ¶ Stipulamur. Eſt autem ſtipulatio verborum conceptio qua aliquid dare vel facere promittimus ⁊c̃. vt. ff. eodem. l. v. §. ſtipulatio. Stipulatio.
i ¶ Ex qua. Scilicet obligatione verborum.

condictio^a certi ſi certa ſit ſtipulatio: quia^b ex ſtipulatu ſi incerta^c ſit: que^d hoc nomine inde utitur quod ſtipulum^e apud veteres firmum^f appellabatur: forte a ſtipite deſcendens. ¶ Olim requirebatur quedam ſolennitas in ſtipulatione que hodie eſt ſublata: nec refert ex qua lingua fiat interrogatio et ſponſio: dummodo ſe intelligant. hoc dicit Aretinus. ¶ In hac^g re olim talia verba tradita

Condictio triticaria.

a ¶ Condictio. Scilicet certi generalis de qua dic ut. s. ti. j. dixim⁹ circa prin. Item et triticaria locum habet ubi petitur certum vel incertum: niſi petatur pecunia numerata. ut. ff. de tritica. l. j.

b ¶ Ex ſtipulatu. Si autem incertum quod mihi debeatur non ex ſtipulatione: ſed ex alio contractu agitur condictione incerti. nam dico quod eſt proprium nomen actionis. ut ff. de condi. inde. l. ſed et ſi me. §. j. de hoc notabil. Accurſius.

c ¶ Si incerta. niſi in caſu. ut. C. de rei uxo. ac. in prin. Sed quid ſi promitto aliquid in genere: Reſpon. non valet. nam dando muſcam liberarer. oportet enim quod aliqua certitudo ſit ibi: ut homo vel equus: que certis finibus contineatur. alias non valet. ut. ff. e. l. ita ſtipulatus. in principio. et. ff. de iure do. cum poſt §. gener a ſocero. Accurſi.

d ¶ Que. Scilicet ſtipulatio.

e ¶ Stipulum. Alludit vocabulo. ſic ff. de teſta. in prin. et. ff. de acq. poſ. l. j. in prin. nam nomina conſonantia debent eſſe rebus. ut. s. de do. §. eſt et aliud.

Inveſtiture forma.

f ¶ Firmum. Nam et baculum vel ſtipitem palee dabat unus alteri pro inveſtitura. ut hodie fit in marchia: ſed in lombardia bibunt: alibi per mantellum inveſtiunt: ſic. ff. de pac. l. j. §. j. Accurſi.

ADDITIO. Iſta tamen inveſtitura non eſt neceſſaria de iure civili: ſed de conſuetudine ſic. Idem in beneficialibus de iure canonico: per eam tamen poſſeſſio non acquiritur: ut hic per doctores.

¶ In hac re olim etc. Caſus. ¶ Queſiui a legiſlatore ſub qua forma fieret ſtipulatio: et di. legiſlator. i. ipſe Iuſti. Frater recitabo tibi antiquitatem circa hoc et etiam novitatem: et recitat primo antiquitatem di. quod antiquitas erat quod per illud idem verbum per quod fiebat interrogatio debebat fieri reſponſio: mutata ſcilicet perſona ſecunda a parte querentis in primam perſonam a parte reſpondentis. Verbi gratia. Spondes ſpondeo: ſed hec ſolennitas identitatis verborum per do. Leonem fuit ſublata per conſtitutionem ſuam quam habes. C. de contrahen. et commit. ſtipu. l. omnes. Unde conſtitutio illa imperatoria de ſolennitate verborum non curavit: ſed intellectum conſonantem inter partes deſideravit ut ſtipulantes adinvicem ſe intelligerent: nec curavit illa conſtitutio per quecunque verba fieret ſtipulatio dummodo fieret per verba ad ſtipulationem idonea: et iſtam conſtitutionem approbat hic Iuſti. et ſic patet ſub qua forma debet hodie fieri ſtipulatio.

¶ Utrum autem gre. etc. Domine iam bene video quod ſolennitas verborum que olim neceſſaria erat ad ſtipulationem hodie eſt ſublata: ſed domine pro deo poſſet ne ſtipulatio fieri diverſis linguis. Ad hoc reſpon. et dicit quod non refert quacunque lingua fiat ſtipulatio ſive greca: ſive alia: dummodo contrahentes ſe ad invicem intelligant: nec eſt neceſſarium quod ambo una lingua utantur: ſed poteſt unus una lingua querere: et alius altera lingua reſpondere: et nihilominus valet ſtipulatio: dum tamen verba apta fuerint ad ſtipulationem: et uterque alterum intellexerit. Nam duo etiam britones verbis gallicis contrahere poſſunt et gallici britonis verbis dummodo ſe intelligant. unde greci latina lingua contrahere poſſunt.

g ¶ In hac re. i. ſtipulatione contrahenda.

a ¶ Faciam. Que omnia dici debebant in ſtipulatiõe vel aliqua de his ſic. ſ. de ſingu. reb. per fideicõ. relic. §. ſi. Sed hodie vel vnũ ex his vel etiã aliud dũmodo aptum ſufficit. vt. j. e. §. ſed hec. q ↄtinuari dʒ cũ iſto. §. vl' olim per idẽ fiebat reſpõſum: hodie etiã p aliã. b ¶ Lingua Ut aſſyria latina greca vel alia. vt ff. eodem. l. j. §. finali.

ADDitio. Dũmodo ſe intelligant. al's erit neceſſarius interpres. Idẽ in theutonico cuius lingua non intelligit: qꝛ iudex eum interrogabit per interpretatorẽ. Et ſi ipſe iudex ꝛ notarius: vl' etiã notarius ſolus ſit iterpꝛes ſufficit. Immo ipſi⁹ ſcriptura vel iſtr̃z faceret fidem etiam contra nuntiũ vel teſtem dicentes aliter denũtiaſſe vel depoſuiſſe q̃ʒ ſcriptũ ſit: ꝛ hec v̶a i iudicijs ciuilib⁹: ſec⁹ i crialib⁹ vt An. h.

ſectus: al's ſi diceret verba expreſſa nõ exigi: non differret ab his contractibus qui conſenſu contrahuntur. vt. j. de obligatio. ex cõſenſu. j. reſpon. Accurſius florentinus.

fuerunt: ſpondes? ſpondeo: ꝓmittis? promitto: fidei promittis? fidei ꝓmitto: fideiubes? fideiubeo: dabis? dabo: facies? faciam [a]. Utrũ autem latina greca vl' qualibet alia lingua [b] ſtipulatio concipiatur. nihil intereſt: ſcilicet ſi vterqʒ ſtipulantium [c] intellectuʒ huius lingue habeat: nec neceſſe eſt eadem lingua vtrũqʒ vti: ſed ſufficit congruenter ad iterrogata reſpõdere: quinetiam duo greci latina lingua obligationem contrahere poſſunt. Sʒ hec [d] ſolẽnia verba olim quidem in vſu fuerunt: poſtea aũt leonina cõſtitutio [e] lata eſt que (ſolẽnitate verboꝝ ſublata) ſenſum [f] ꝛ cõſonantẽ intellectũ ab vtraqʒ pte ſolũ deſiderat: lʒ qbuſcunqʒ v̈bis exp̃ſſũ eſt.

c ¶ Stipulantiũ. Pꝛopꝛie ꝛ impꝛopꝛie dĩ: ſic i auc. de equali. do. §. j. col. vij. ꝛ ſic impꝛopꝛie etiã ꝓmittens dicitur ſtipulari. vt h. ꝛ. ff. de condi. inde. l. ſi non ſortem. §. ſi decem.

d ¶ Sʒ hec. Que dixius. ſ. e. §. i hac.

e ¶ Conſtitutio. vt. C. de contrahẽ. ꝛ commit. ſtipulatione. l. omnes.

Stipulatio fieri dʒ verbis aptis.

f ¶ Senſum. Al's ↄſenſuʒ. ſ. verbis expreſſum ab vtroqʒ ꝛ incõtinenti. vt ff. eo. l. j. in prin. ꝛ. §. qui preſens. ꝛ. §. ſiquis ita interroget: lʒ verba inutilia fuerint inſerta. vt. ff. eod. que extrinſecus:

g ¶ Quibuſcũqʒ. Verbis ſcꝫ habilib⁹ tñ ad h. Quid enĩ ſi dicã a. ꝛ velis repreſentare promittis. tu dicas b. ꝛ velis repꝛeſentare ꝓmitto nõ valet. vt. ff. de ↄſtituta pe. qui autẽ. §. fina. ꝛ. l. ſeq. ꝛ. ff. de nu. ꝛ ho. vt gradatim. §. ꝛ ſi lege.

¶ Dis ſtipulatio. Caſus. ¶ Dixi Juſti. Domine progꝛeſſus in materia ꝛ dicatis mihi aliquã ſtipulationũ diuiſionẽʒ. Et reſpon. ꝙ omnis ſtipulatio aut eſt pura: aut in diẽ: aut ſub conditione. ¶ Pure ꝛc̃. dixi Juſtinia. Dñe poſui ſti tã trimẽbꝛem diuiſionem ponatis de pꝛimo exẽplo ſi placet. Et reſpon. ꝙ ſtipulatio ſit pure. Nam ſi queram a te ſic. frater quinqʒ aureos dare ſpõdes: ꝛ tu reſpon. pꝛomitto: iſta ſtipulatio dicitur pura: ꝛ ideo illud quod in iſtam ſtipulationem deductum eſt ſtatim peti poteſt: non tamen ſic intelligendum eſt: vt ſtatim cum ſacco paratus. ¶ In diem ꝛc̃. dixi Juſtinia. Domine iam vidi qualiter ſit ſtipulatio pure: ſed qualiter ſit in diẽ Reſpon. di. In diem ſit ſtipulatio veluti ſi dicat ſtipulatoꝛ pꝛomittis mihi in pꝛimis calen. Iunij. x. ꝛ pꝛomiſſor reſpondeat pꝛomitto: iſta ſtipu-

latio in diem ⁊ ſtatim ſtipulatione fa
cta debetur quod promiſſum eſt : ſed
non poteſt peti anteq̄ dies venerit:⁊
die adueniente vel ſtante adhuc non
poteſt peti promiſſum:niſi tota dies
ſit preterita
ſiue elapſa:i
cōmutabilit
nō poſſum⁹
dicere q̄ ſol
uerit ſu ī die
i.appoſita vl'
ꝑfira anteq̄
tot⁹ dies fue
rit elapſus.

nem.vt.ī.de re in.act⁹. Sed dic q̄ hic
actus ibi nō cōputat:ſꝫ: in noua. ōe:
vt dicitur.ff.de noua.l.nouatio. Et ſi
la regula actus habet locum in ſuis
numeratis caſibus.

Obli-
gat⁹ pu
re an
poſſit
ſtati cō
uenīri.

a ¶ Om-
nis. Conſe-
ſtim.i.ſtati.
vt.ff.e.l.cū
qui calēdis.
§.fi.⁊ hoc ni
ſi rōne loci ſi
in diez.vt.j.
e.§.loca.vel
ratione rei q̄
adhuc non ē

¶ Stipulatio vbi
eſt pura ſtatim pōt
peti. Si vō eſt i diē
non pōt peti niſi ꝑ-
tereat tota illa dies
Arecinus.

¶ Omnis ſtipula-
tio:aut pure:aut in
diē:aut ſub ꝯditiōe
fit.pure.veluti qn-
q̄ꝫ aureos dare ſpō
des:idq̄ꝫ cōfeſtim[a]
peti poteſt. In diē[b]
cum adiecto die q̄
pecunia ſoluat ſti-
pulatio fit veluti d̄-
cem aureos ꝑmis[c]
calendis marty da
re ſpondes. Id aūt
quod in diem[d] ſti-
pulamur:ſtatim q̄-
dem debet:ſed peti
priuſq̄ꝫ[e] dies ue-
rit nō pōt[f]: at nec
eo[g] q̄dem ipſo die
in quē ſtipulatio fa
cta ē ꝓ peti pōt:q̄ꝛ to
tus is dies arbitrio
ſoluētis tribui[i] de-
bet. Neq̄ꝫ eniꝫ cer-

c ¶ Pri-
mis. ſuper-
flue hoc di-
citur.ff.eo.
cum qui ca-
lendis.i pn.

d ¶ In diē.
Aliud ſi ad
diē. nā tunc
vſq̄ꝫ ad diē:
tenet ⁊ non
poſt. vt.ff.d
actio.⁊ obli
ga.l.obliga
tionū fere.
§.j.⁊ dic q̄
idem eſt di-
cere ex die
q̄d in diē. vt
di.l.in ꝓnci
pio.⁊ hic.

In diē
⁊ ad di
em te-
neri dif
ferunt.

in rerum natura.vt.ī.de exceptio.§.
ante pe.⁊.ff.eo.iterdū.in ꝓn.(1)⁊.ff.
de condi.⁊ demon.l.j.§.fi. Sed ad q̄d
ſit ꝓmiſſio:cū nō incōtinēti ſoluitur:
Rñ.non eſt ſic praue intelligendū ver
bū ꝯfeſtim vt veniat ſtatim cū ſacco
paratus.vt.ff.de ſolu.q̄d diximus: ſꝫ
aliquod ſpatium puta.x.diez dandū
eſt:vt.ī.de inuti.ſti.§.fi.⁊.ff.de cōſti.
pe.promiſſor. Sic etiā fere vbiq̄ꝫ con
ſuetudo interpretatur.vt.ī.x.dies ſiāt
precepta a ptātib⁹ q̄ ē bona legū iter-
pres.vt.ff.de le.⁊ ſe.cōſul.l.ſi d iterꝓ-
tatiōe.⁊.c.cum dilect⁹.ex de conſue.
ADDITIO(1). Non eſt tñ ibi nā
ta actio vel obligatio:q̄ꝛ cum ſit icer-
tum an fructus naſcant vel non:dies
que tacite ineſt habet pro cōditione.
vt.l.j.ff.de condi.⁊ demon. Ange.
b ¶ In diem. Scilicet ſit ſtipulatio.
Sed nūq̄d ſtipulatio eſt act⁹ ciuilis.
Rñ.ſic.vt.ī.de actio.§.de ꝯſtituta.er
go nō dꝫ recipere diē nec etiā ꝯditio-

Cōſue-
tudo ē
legū i
terpres

Stipu-
latio
an poſ-
ſit fieri
ſub cō-
ditiōe.

e ¶ Priuſq̄ꝫ. Nā ceſſit:ſꝫ nō vēit dieſ.
q̄d dic.vt.ff.de v̄borum ſigni.cedere.
f ¶ Nō pōt.ſic.ff.ſi cer.peta.certi cō
dictio.i prin.⁊ ſi petat repellit p̄ exce
ptionem.vt.ff.de excep.§.preterea.
g ¶ Nec eo q̄dē ipſo. Niſi ab initio
ſic dicat hodie dare ſpondes quo caſu
pura eſt.vt.ff.eo.liber hō.§.decem.ſꝫ
ſi eſt pura ergo peti nō poteſt ante de
cē dies:ita enim determinat verbum
cōfeſtim.ſ.eo.§.ōis.⁊ in.d.l.ff.eodē.
liber homo.dicit q̄ eadem die : ergo
male. Sed ibi expreſſa eſt dies.
h ¶ Facta eſt. Scilicet vt ſoluatur.
i ¶ Tribui dꝫ. Hic no. queſtionē de
facto. Iudex ſtatuit terminū perem-
ptoꝛium partibus ad audiendā ſenīē-
tiā puta diē Iouis vna partiū nō ve-
niente eadē die q̄ro q̄ñ debeat ea ſnīa
ferri:an die ſtatuta vel ſequenti : Et
videt q̄ nō die ſtatuta : q̄ꝛ vt in con-
tractibus tota illa dies videtur ſua:
vt hic. Et pro hoc eſt.ff.de ferijs.l.

Cōfeſtī
deter-
minata
per .x.
dies.

more romano. per quā legem etiam ſi media nocte veniſſet: ſatis ſufficeret. vñ patet ꝙ ea die ferri nō debuit. Itē alia rōne: qꝛ poſt peremptoriū dꝫ eam partē abſentē citare iudex: vt. ff. de iudicijs. l. poſt edictū. ⁊ iterũ vnaꝫ citationem ⁊ aliam dꝫ eē ſpaciuꝫ decē dieꝝ oli vt. ff. de iudi. l. per iſtã. al l. i. hodie. xxx dierum: vt in auc. de liti. §. oēm. collat. v. vid. ⁊ ſm conſuetudinē bononiē. vnius diei. Uñ patet ꝙ in die peremptorij non debet ferri. Sed in illa lege poſt edictū exponit: debet id eſt pōt. Itē videt̃ ecōtra ꝙ in die peremptorij debeat iudicari: vt. C. quādo prouo. nō eſt neceſ. l. cū nō eo die. Itē ſi ſit ita ꝓpe ſero vt certū ſit eā partem amplius nō poſſe venire: debet iudicare in die peremptorij: vt. ff. de verbo. obl. l. cū ſtipulatus ſum mihi a proculo. ⁊. l. liber hō. in fi. Et eſt verior opinio. Sed tñ poſt veſperas ſtatim vel in ipſis veſperis dꝫ ferri: vt in auc. de iudi. §. ſedebūt. col. vj. ſed nec in nocte dꝫ ferri ſnīa: ⁊ ita paulo poſt exceſſuꝫ veſperaꝝ dꝫ iudicare. Et ita quidā electi ad quoddam conſilium de facto iudicauerunt.

Sñia die ꝑfixa debꝫ ferri ēt abſente altera. partiū.

tuꝫ eſt eo die in quē ꝓmiſſum eſt datū[a] non eſſe, priuſqꝫ[b] is preterierit.

¶ Stipulatio ānua quoad qs viuet pura ⁊ perpetua eſt: ſꝫ poſt mortē ſtipulatori obſtat exceptio heredi. Aretinus.

¶ At ſi ita ſtipulẽri decē aureos ānuos[c]

ADDITIO. Niſi iuriſdictio iudicis ſit peritura. Et hec ꝓcedūt in diffinitiua nō interlocutoria: qꝛ etiā de nocte ferri pōt. ⁊ ab opi. iſtius glo. quā etiaꝫ tenuit Bar. ⁊ Bal. dicit Ang. non eſſe recedēdū. ⁊ an die ſequēti peremptoriaꝫ poſſit ferri ſnīa: vide pulchre p eū hic.

a ¶ Datum non eſſe. Id eſt non eſt hoc verum incōmutabiliter.

b ¶ Priuſqꝫ. vt. ff. eo. quicquid. §. fi. ⁊ de pig. act. ſi neceſſarias. §. ſi annua.

¶ At ſi ita ſtipuleris. Caſus. ¶ Supra vidimus ꝙ ille qui promittit non poteſt conueniri cum effectu quouſqꝫ dies venerit: ſed do. quid diceretis de illa ſtipulatione qua quis mihi ꝓmittit. x. quoad viuā: frater (dicit ipſe) iſta ſtipulatio pura eſt: ⁊ perpetuo obligatus eſt ꝓmiſſor: vnde ſi pura eſt poſſuꝫ ſingulis annis qꝫdiu viuam agere de decē in principio cuiuſlibet anni. ⁊ heres etiā meus de rigore iuris pōt agere ſed ſubmouebit̃ per exceptionē pacti facti de non petendo quaſi videar tacite pactū feciſſe ꝙ ego poſſum petere dum viuo: heres aūt meus nō poſſit. Iſtud autē vt dicūt pactū tacituꝫ eſt inductum a parte iuris ab iſto verbo in ſtipulatione inſerto. vꝫ. quoad viuam. Eo enim ipſo qd fuit mihi promiſſum illud annuuꝫ quoad viuerē: per hec tacite videor pactus fuiſſe: ne heres meus petat ⁊. h. d. Et legatur illud at. ſ. quod ponitur in princ. §. aduerſatiue. vꝫ. ſic ita eſt ꝙ illa ſtipulatio in dieꝫ que eſt in proxi. §. non eſt pura. at pro ſed.

c ¶ At ſi Annuos. aliud ſi dixerit ſingulis annis. Naꝫ primo caſu in initio cuiuſcūqꝫ anni. ſcd'o in fine cōmittitur ſtipulatio: qꝛ ſic eſt in legato ſic relicto: vt. C. quādo dies lega. ce. l. j. ⁊. ff. quādo dies lega. ce. l. nec ſemel. vnde verſus. Annua ſi debes tunc reſpicies caput anni. Anno ſi debes in fine teneberis anni. vt dices. j. de inuti. ſti. §. q hoc anno. ⁊. ff. e. l. qui hoc anno. Sed nunqd eſt vna ſtipulatio: vel plures? Rñ. vna eſt: vt. ff. eo. ſi ſtichū. §. j. (j) lꝫ legata ſic relicta ſit plura: vt. ff. de do. cau. mor. l. ſenatus. §. ſi. Sꝫ que eſt ratio? Reſpō. qꝛ ſemel in ſtipulatione inſpicitur conditio ſtipulantis: vt ſi ſit filius aegrat patri ⁊ vna eſt actio: vt ff. eo. ſi filius. ſed in legatis pluries cōſideratur. ſ. ſingulis annis: cuꝫ ſingulis annis cedat dies legati: ⁊ plures ſint actiones: vt. ff. de an. leg. l. cum in an-

Promitto x. aureos ānuos: ⁊ ſingul' annis differunt.

nos. ꝛ quando dī. leg. ce. l. cum in annos. Sed. M. dicebat hanc eſſe differentiā: qꝛ in ſtipulatione eſt vna verborum conceptio: ſed quantum ad rei veritatē plures ſunt: ſicut legata: ꝛ facit pro eo. ff. e. plurib⁹. §. j. Sꝫ ibi certe per alia verba fuit ſcā. ſ. per h annua bima: trima dic. vel dic ꝙ ibi quoꝛūdā ſnia recitat. Nec obſtat ꝙ vna eſt cōceptio. nā ꝛ in legato vna eſt ꝯceptio.

quoad viuaz[a] dare ſpōdes: ꝛ pure[b] facta obligatio intelligitur ꝛ perpetuat[c] qꝛ ad tp̄s nō pōt deberi: ſed heres petē do pacti exceptiōe ſubmouebitur.

ADDITIO(i) Hoc veruꝫ vbi non enumerant anni: ſine aliqd qḋ pſone nō cohereat ſi ex parte ſtipulatoris implendum ſiue nihil: dūmodo ex curſu temporis debeat ſtipulatio cōmitti: alˀs ſi euentū alicuius conditionis vel expiſe fuerint anni dinumerati eſt ſecus: vt per Angelum aretinum hic.

a ℂ Quoad viuā. ſ. donec viuam.

b ℂ Pure facta. Scꝫ rōne primi anni: ſed ratione ſequentium eſt in diem quoad quid: qꝛ ante annū nō debetur: ꝛ conditionalis quoad aliud. naꝫ alˀs non debetur niſi viuam: argumē. ff. e. l. ḃ iure. ꝛ. l. in illa. Vel dic ꝙ eſt pura abnegatiua. id eſt nō cōditionalis.

c ℂ Perpetuat. ſ. donec viuat. ſic. ff. pro ſocio. l. j. ſm quoſdaꝫ. imo dic per omnia ſecula: ēt poſt moꝛtem. nā tempore non tollitur obligatio ipſo ſcilꝫ iure. (j) vt ſequitur: vt. ff. de act. ꝛ obliga. l. obligationū fere. §. placet. ꝛ. ff. de ſerui. ſeruitutes. ſed per exceptionē vt ſequitur: ſꝫ heres petendo ꝛc. vt. ff. de actj. ꝛ obli. l. obligationum fere. §. placet. ꝛ. ff. de ſer. l. ſeruitutes.

ADDITIO(i) Niſi expreſſe vel tacite ex ſtipulantis paupertate pro alimentis deducta cenſerentur. ꝛ ita ſm Bar. poteſt ſaluari glo. in. l. ſtichū. §. huiuſmodi. ff. eo. lꝫ ſit magna diminutio. Vel dic ꝙ quotiens agiť de multiplicādo obligatiōe infinitas ē euitāda: vt. l. fideicōmiſ. §. ſi decē. ff. ď le. iij. An.

ℂ Sub conditione. Caſus. ℂ Dixi Iuſti. Dn̄e iam vidi exemplū de p̄mo membro diuiſionis nr̄e. ſ. qualiť ſit ſtipulatio pure et ēt de ſcdo mēbro. ſ. qualiter ſit ſtipulatio in diem ponatis mō ſi placet exēplum de tertio mēbro. ſ. qualiter ſit ſtipulatio ſub conditione. Et ad hoc rñ. do. Iuſti. ꝙ ſub cōditione ſit ſtipulatio cum in aliquem caſuꝫ promiſſio differtur hoc eſt ad aliquid quod indifferenter ſe habet ad eſſe: et ad non eſſe: veluti ſi aliquid factū fuerit promittis mihi deceꝫ vel ſi aliquid factum non fuerit promittis mihi decem. Et primo ponit exemplum conditionis que ſit per verba affirmatiua vtputa ſi tytius factus fuerit conſul quinqꝫ aureos dare ſpondes. ꝛ in ſeq. §. qui incipit.

ℂ Stipulatio collata in aliquē futurū euentū incertum eſt cōditionalis. Are.

ℂ Sub ꝯditiōe ſtipulatio ſit: cū in[d] aliquē caſum differt[e] obligatio: vt ſi aliqd

ℂ Si quis ſtipuleť. ponit exemplum conditionis prolate p verba negatiua dī. ꝙ ſi aliqs ita ſtipuleť pmittis mihi ꝛ. ſi capitoliū nō aſcendero bene valet talis ſtipulatio: ſꝫ p inde eſt acſi ſtipulatoꝛ ſtipulatus eēt cū moꝛereť. ꝛ. tibi dari. nā in vtroqꝫ caſu demū poſt moꝛtē ſtipulatoris poterit illud qḋ in ſtipulatione deductū eſt peti cū effectu. No. ꝙ conditio alia reſpicit tempus futurum: vt. ī. eo. §. ſub cōditione. alia preteritum. ꝛ alia preſens.

d ℂ Sub conditione. In aliquē caſum. ſ. in aliquā fortunā inopinatā: vt poſſit ſe habere ad eē ꝛ nō eē qḋ in futuris tātū eſt: vt. j. e. §. conditiones.

e ℂ Differť obligatio. Nā ante euētū ꝯditionis obligatio ceſſat: vt. ff. ſi cer. peta. l. nō ōis. ꝛ ſic ea pēdēte nō eſt de-

factuz fuerit vel nó fuerit : cómittatur stipulató: veluti si tytius cósul fuerit factus: quinqz aureos dare spondes.

¶ Códitio negativa eius qítio quotidie pót ipleri z tñc in fieri implet p mortem. Aretinus.

¶ Si qs ita stipulatur: si[a] in capitoliū nō ascendero: dare spōdes[b]: pinde erit ac si stipulat' eet: cū morietr[c] sibi dari.

¶ Stipulatio coditionalis trāsmittit ad heredes. Areti.

¶ Ex cōditioali stipulatione tm̄ spes[d] est debituz iri: eāqz ipsam spem in heredez trāsmittimus[e] si priusq̄z ɔditio exiret, mors nobis cōtigerit[f].

¶ Locus solutioni adiect' afficit stipulatioē in illā diem: qua verisimilr posset ad locum perueniri: et impossibilitas vitiat stipulationem. Angelus aret.

bitor sicut nec heres sub cōditione institutus interim est heres: vt.ff. fami. her. si maritus. Arg. cōtra. C. de cōsti. pe. l. ij. in eo qd dicit cōditionale debitum posse constitui. qd non posset nisi esset debitū: vt.ff. de ɔsti. pe.l.j. Sz dic q sufficit debitū spe. Ité nec illud interim debet: vt.ff.de ɔsti. pe.id qd. Ité argu.contra. ff.ex qui.cau. in pos.ea.l.in possessione.z ff.de ver.sig. l.creditores. Sz rōne spei creditores dicuntur : vt.j. eo.§. ex conditionali.

ADDitio. Improprie tñ pprie autem creditor est q fidé alterius credēdo secutus est. z ita intelligitur statutū de eo q credidit faciés mētioné. secus si de creditore simpliciter: qr intelligitur quēocunqz aliū habeat obligatum. dūmodo nō in dié vel sub conditione. Angelus.

Creditor proprie qs dicat.

a ¶ Si qs ita. Si i capitoliū nō ascédero. s. posuit in affirmatiua cōditiōe z negatiua: nunc in negatiua tm̄.

b ¶ Dare spódes. Scilicet. v. aureos vel aliquid aliud.

c ¶ Cuz morietur. Similes sunt iste due stipulationes in hoc : qr mortuo stipulante in vtroqz casu cōmittit: vt heredes agát. nā pōt obligatio ab herede sic incipere: vt. C. vt act. ab here. z contrahere. l. j. Dissimiles in hoc: qr prima cōditionalis secūda in dié quez dié certū est euenire: vt.ff. de cōditio. inde. nam si. lz nesciamus quādo: vt.ff. de condi. z demō. l. j. z in auc. de nup. §. deinceps. colla. iiij.

¶ Ex coditionali. Casus. ¶ Pone sic casuz. Aliqs stipulatus est aliquid sibi dari sub cōditione que pédet: nūquid nz statim aliuz sibi obligatū. s. illū a quo stipulatus est. Et rñ. q non. imo ex cōditioali stipulatiōe tm̄ spes est in debito. z si cōtingat ipsuz decedere: anteqz cōditio existat: ipse istā spez trāsmittit ad heredé suū.

d ¶ Spes é. Nō aūt cessit vt venit dies: sz in pura statī3 cedit z venit. ff. de vb. sig. cedere: sz in illa que est in dié statim cedit dies legati: sed non venit. s. eo. §. in diem.

Diez cedere et venire differt.

e ¶ Transmittimus. Sic. C. de his qui ante apertas tabulas. l. prima.

f ¶ Cōtingit. Sed quare legatarius cōditionalis legati spem ad heredem suum nō trāsmittit: vt. C. de ca. tollen. §. sin autem. Rñ. in stipulatione interuenit factū stipulātis volētis sibi ɔspicere: z ei spém sic heredi. vt.ff. de proba. l. si pactum. quod non est in legatario. cuius nullū factum interuenit. z eodē modo rñde in hereditate conditionali.

Legatarius cōditionalis legati spem nō trāsmittit.

¶ Loca etiaz inseri. Casus. ¶ Supra dictū est q in stipulatione quandoqz conditio venit. Et nō solum illa que supradicta sunt possunt venire in stipulationé: imo etiá loca stipulationibus inseri pñt: puta si dicā sic. promittis te mihi daturū. x. carthagi-

ne. ꝛ tu reſpondebis: promitto. ꝛ hu-
iuſmodi ſtipulationes lꝫ pure videant
re ipſa: tamē habēt tacite tēpus adie-
ctum: quo aliquis ire vel mittere poſ-
ſit ad locū illū in quo ꝓmiſit pecuniā
ſe daturū: vñ
ſi aliquis ita
ſtipulet Ro-
me hodie car
thagine dare
ſpondes: iſta
ſtipulatio nō
valet cū pro-
miſſio ſit im-
poſſibilis: et
ratione hu⁹
impoſſibilita
tis vitiat hu
iuſmodi ſti-
pulatio. h. d.
a ¶ Loca ēt
Nō ſolū cōdi
tio vel dies.
b ¶ Tēpus.
Quod bonus
iudex arbi-
tratur. quod
dic: vt. ff. eo.
continuus. §. cum ita.

¶ Loca[a] etiam in-
ſeri ſtipulationi ſo-
lēt: veluti carthagi-
ne dare ſpōdes: que
ſtipulatio. licꝫ pure
fieri videatur: tamē
re ipſa habet tēpus,[b]
iniectū quo promiſ-
ſor vtatur, ad pecu-
niā carthagine dā-
dam. Et ideo ſi quis
rome ita ſtipuletur:
hodie carthagie da
re ſpondes: inutilis
erit ſtiplō cū impoſſi
bil[c]ſit repromiſſio.
¶ Conditio de pre-
terito: vel de preſen
ti: nō ſuſpēdit obli-
gationē. Aretinus.
¶ Cōditiones que
ad preſens, vl' pretē
ritū tempus deferū
tur, aut ſtatim infir-
mat obligatioēꝫ aut
oīno non differunt:
veluti ſi tyti⁹ ꝯſul[d]
fuit: vel ſi meuius vi
uit dare ſpōdes. Nā
ſi ea ita nō ſunt: ni-
hil valet ſtipulatio:
ſin autē ita ſe habet:
ſtatim valet: q̄ enim
per rerū nām[e] ſunt

certa que ſit per hāc ꝯdictionē ſi. Rñ.
dñs Juſti. ꝙ nō: nā ea que ſunt pñtia
vel p̄terita non dñr pendere: ſꝫ ea que
ſunt futura proprie dñr pēdere: quaſi
diceret: tūc intelligit ſtipulatio ſub cō
ditiōe qñ diſ
fert i aliquē
caſum futu-
rū. Quando
aūt aliquem
de p̄terito vl'
de pñti cōcī-
piſt: tunc non
eſt ſtipl'o ſub
cōditiōe. imo
aut ſtatiꝫ va
let obligatio
aut nō. Ea. n.
que per rerū
naturā certa
ſunt non mo
rant obliga-
tionē. Si enī
dicā ꝓmittis
mihi. x. ſi me
uius viuit: et
tu rñdes: pro
mitto: ſi viuit
tpe cōcepte ſtipl'onis: ſtatiꝫ valet ſti-
pulatio. ſi aūt nō viuat tpe ꝯcepte ſti-
pulationis nō valet: imo ſtatim infir-
mat. ꝛ ita in ſtipl'oni. q̄ cōcipiunt ſm
aliquē caſuꝫ pñtem ꝛ p̄teritū q̄ꝫq̄ꝫ illi
caſus ſunt incerti: qꝛ tñ que ad naturā
naturātem ſunt certa nō morātur ꝛc.
q̄ꝫq̄ꝫ apud nos ſunt incerta. hoc dicit.
d ¶ Conditiones. Cōſul fuit. ſic. ff. ſi
cer. pe. itaqꝫ. ꝛ. l. cuꝫ ad pñs tp̄s. patet
etiam in. l. conditio. ff. de verbo. obli.
e ¶ Naturā. Ergo nec futura morā-
tur obligationē. nā etiā illa p rerū na-
turā certa ſunt: vt. ff. de iudi. ſꝫ ꝛ ſi re-
ſtituat. §. ſi. cōtra: ſꝫ dic ꝙ aliud eſt ee
certū p rerū naturā. l. p naturalē cur-
ſum nature: p quā ſola p̄terita ꝛ pñtia
ſunt certa: ꝛ ita hic accipit. Et ēt illa
futura certa ſunt q̄ nō hñt ſe ad vtrū-
libet: vt ſi moriar. nā ꝛ hec nō morant
obligationē: vt. ff. de cōdi. ide. nā ꝛ ſi.

ADDITIO. Nota ꝙ lꝫ in actib⁹ iu-
diciarijs tēpus itinerādi ſit ſtatutum
certū: vt. xx. miliariuꝫ ſingulo die: vt
l. j. ff. ſi quis cau. ꝛ dic vt ibi per Bar.
ꝛ doc tñ in contractibus nō eſt deter-
minatus: ſed totū reſidet in pectore iu
dicis: qui multa debet cōſiderare: ꝛ lo
cum: ꝛ periculuꝫ: ꝛ qualitatē perſone:
vt. l. continuus. §. j. ꝛ ibi vide Bart. ꝛ
Imo. ff. eo. Angelus.
c ¶ Impoſſibilis. Ratione enim im-
poſſibilitatis ſtipulatio vitiatur: vt. j.
de inuti. ſti. §. ſi impoſſibilis. niſi vterqꝫ
haberet ibi procuratorē: ꝛ egiſſet qui-
libet cum ſuo vt eadem die fieret ſo-
lutio: vt. ff. eo. l. ſi. §. ſi inter eos.
¶ Cōditiones. Caſus. ¶ Queſiuī a
Juſti. Dñe ſupra dictū eſt ꝙ ſtipula-
tio ꝯditionalis eſt cū differt in aliquē
caſuꝫ. Sꝫ dñe numqd oīs ſtipl'o eſt in-

certa non morant[a] obligationē: ſʒ apud nos incerta[b] ſunt.

¶ Etiā facta pſūt in ſtipulatione deduci in quibus vtile eſt adycere penā: ne alias ſtipulator habeat probare intereſſe. Rubrica.

¶ Nō ſolū[c] res in ſtipulatū deduci poſſunt: ſʒ etiā facta: vt ſi ſtipulemur aliqd fieri vel non fieri: et in hmōi ſtipulationib[9] optimū erit penā[d] ſubycere: ne quātitas[e] ſtipulationis in incerto ſit: ac neceſſe ſit actori probare[f] qđ eius interſit. Itaqʒ ſi qs vt fiat aliqd ſtipuletur: ita adyci penā debet ſi ita factū nō erit: tūc pene noīe decē aureos dare ſpondes. Sed ſi quedā[g] fieri quedā nō[h] fieri vna eademqʒ ꝯceptiōe ſtipulet[9] qs, clauſula[i] erit hmōi adycieda

e.l.ſcē.ʒ ſe.ʒ.ff.ꝺ noua.ſi pupillus.§.qui ſub conditione. (1) Et aliud eſt in natura rerū.i.in ſciētia dei in qua oia que ſunt vel fuerunt vel futura ſunt (teſte Boetio) tanq̄ pñtia ſunt. Iteʒ ʒ al's ſūt mille anni ante oculos eius tanq̄ heſterna dies q̄ ptererijt. ʒ dī pma natura naturata: ſʒ ſcđa natura naturās qđ ideʒ ē qđ ipſe deus.

ADDI. (1) No.ex gl.cōditiōes in futuꝝ collatas que neceſſariā hñt exiſtētiā nō differre obligatiōnē: qđ veꝝ li mitare ſi pſerat p tale qd quod tps ſignificat. ꝓmitto cū morieris.§.id aūt.j.de inuti.ſtip. Chriſto.

a ¶ Non morantur. Id eſt non ſuſpēdunt ſiue differunt. Accurſius.

b ¶ Incerta ſūt.ff.de reg. iu.l.in totum.cōtra. Solu.illa loquit in his vbi pñs ſolēnitas exigitur: vt.vij.teſtes in teſtō: vt.ſ.de teſtamētis.§.j. Vel loquitur in illis caſib[9] vbi certa ſcia ʒ intellectus de preſenti exigitur in contractibus puris: vt.C.de do.nec inultus. hic autem in conditionali.

¶ Nō ſolū res ʒc. Caſus. ¶ Supra dictū eſt de ſtipulationibus que cōſiſtunt in dādo. nūc tractādū eſt de ſtipulationib[9] q̄ ꝯſiſtūt in faciēdo. vñ di. Iu.nō ſolū res pñt deduci i ſtipl'onē: ſʒ ʒ fcā: puta cū ſtipulor aliqd a te fieri vl' nō fieri in futuꝝ: ʒ ſi nō fuerit factū ſm ſtipl'onē potero agere ꝯ te ʒ petere itereſſe meū: ʒ qꝛ difficile ē ꝓbare intereſſe ꝓpterea dat Iuſti. ꝯſiliū ſtipulatori: vt adijciat penā in ſtipl'one quā petere poterit ſtipulator ſi nō fuerit factū ſm ſtipl'onē. ʒ ita nō habebit neceſſario ꝓbare quāti ſua itereſt. Et docet in lr̄a qualr̄ pena dʒ ſtipl'ari di. q[9] ſi aliquis ſtipulet aliqd fieri velut turrim: ita adijcere dʒ: ʒ ſi turri nō feceris decē aureos daf ſpōdes noīe pene. Cōtingit autē aliqñ in eadē ſtipl'one ſtipulatur qs aliqd fieri ʒ aliqd nō fieri. puta ſtipulor a te: vt eas romā: ſʒ q[9] nō eas per florētiā: ʒ in iſtis ſtipl'onibus in qbus ſtipulari aliqd fieri ʒ non fieri: ita erit pena adijciēda ſi aduerſus ea factum fuerit.i.ſi iueris p locū ꝓhibitū: ſeu ita factū nō erit.i.ſi nō iueris romam decē aureos ſpondes.h.d.lr̄a preſens.

c ¶ Nō ſolū. ¶ De ſtipl'onibus q̄ in dando cōſiſtūt: hucuſqʒ diximus. nūc de his que in facto conſiſtunt. Accur.

d ¶ Penam ſubijcere. Sic.ſ.conſiliū ſimile.ff.de preto.ſtipu.l.ſi.

e ¶ Quātitas.ff.ꝺ arb.l.ſi āt.ꝫ. So. nō itereſt q̄ ad h' vt valeat cōpromiſſū. Intereſt tñ q̄ ad vtilitatē ſtipl'onis.

f ¶ Probare.ſ. quō intereſſe ꝓbat. Rñ.p teſtes vt hic inuit ei.C. ꝺ ſen.q̄ p eo.l.j.§.j.niſi petat ex dolo alteri[9]. tūc p ſolū iuſiurandum: vt.ff.qđ vi aut clā.l.ſemp.§.in hoc interdicto. ʒ.§.ſe. ʒ.C. vñ vi.l.ſi qñ.ʒ.C.de iure do. impe.l.j.

g ¶ Quedam fieri. Puta ire romam.

h ¶ Quedā nō fieri. puta p florē.nō ire.

i ¶ Clauſula. Scilicet penalis. Acc.

a ❡ Factuз erit. Hoc reddit. ſ. dicto.
b ❡ Factuз non fuerit. Hoc refertur ad primū. Et ſi ex vno capite ſit pena cōmiſſa nō cōmitteť plus: vt. ff. de arbitris. l. ſi duo. §. ſi. niſi hoc actū ſit: vt plurieſ committať: vt. ff. de trāſactio. qui fidem.

Additio. Itē niſi ſit appoſita ſup facto iterabili vel cōtinente plura capitula ſi ratiōe intereſſe petať ſm Jo. fa. h. Et nota q iuramētum de nō ɔueniēdo hз vim iſtius clauſule. Itē facit: vt act⁹ valeat eo meliori modo: quo poteſt. Angelus aretinus.

ſi aduerſus ea factū erit a ſiue qđ ita factuз b nō fuerit: tūc pene nomine decez aureos dar ſpōdes.

❡ De duob⁹ reis ſtipulādi ⁊ pmittēdi.

❡ Duo rei ſtipulādi fiunt quādo ſeparatim interrogant debitorem: ⁊ ipſe ſimul vtriqз rñdet. Angelus aretinus.

ET ſtipulandi et promittendi duo pluresue rei fieri pñt. Stipulandi ita ſi poſt omniū interrogationez promiſſor reſpōdeat ſpondeo c. vtpura cū duobus ſeparati ſtipulātibus: ita promiſſ-

Continuatio. ❡ De duobus reis ſtipulandi ⁊ promittendi. ❡ Quia in ſtipulatione de qua dictum eſt. ſ. titu. j. plures perſone interueniunt quādoqз: quarū quedam dicuntur rei ſtipulandi: alie rei promittēdi: ideo dicit de duobus reis ſtipulandi ac promittendi. Accur.

Diuiſio. ET ſtipulādi. ❡ Tot⁹ iſte titulus diuidiť in quatuor partes. Prio ponit de duobus reis ſtipulādi qualiter fiāt. Scđo de duobus reis promittēdi. Tertio poniť effect⁹ ipſius obligationis pluriū reorū. Quarto redit ad duos reos pmittēdi. Scđa ibi §. (Duo pluresue.) Tertia ibi (Ex huiuſmodi.) Quarta ibi (Ex duobus.) ❡ Et ſtipulandi. Caſus. ❡ Queſiui a Juſtini. qualr pſſit fieri duo pluresue rei ſtipulādi vel pmittēdi: Et reſpō. Dico q duo rei ſtipulādi ſi poſtqз duo ſtipulati fuerint: eādē rē ab eodē: ipſe poſt amborū iterrogationē reſpōdeat vtriqз veſtrū dare ſpondeo. verbi grā pone q ſuз ſtipulatus a Tytio in hūc modū. pmittis mihi ſtichū. ⁊ Petrus incōtinēti poſt meā ſtipulationē ⁊ aň promiſſoris reſpōſionē ſtipular⁹ fuerit ab eodē Tytio ſibi dare eundem ſtichum: ⁊ ipſe poſt ambas interrogationes reſpōdeat vtriqз veſtrū dare ſpōdeo: ⁊ ego et Petrus effecti ſum⁹ duo rei ſtipulādi. Sз pone dñe quid ſi mihi primo ſtipulandi ſtichuз pmiſerit. deinde Petro ſtipulanti ex interuallo eundē ſtichuз promiſerit. Rñ. dominus Juſti. dico q nos. ſ. ego ⁊ Petrus ſumus duo creditores in eadē re: ſed non ſumus duo rei ſtipula. vnius obligationis: ſed diuerſarum obligationuз. Una enіз obligatio mihi eſt acqſita. ⁊ alia Petro ſtipulāti ex iteruallo: q natura duorum reorū ſtipulandi hec eſt: vt nihil ſit mediū iter ſtipu. vnius ⁊ alterius: ſed ſi ſtatim poſt vnam ſtipulationeз fiat alia qualiter intelligi debeat ex ſequentibus apparebit. hoc dicit.

c ❡ Et ſtipulādi. Hic dicitur reus ſtipulandi ille qui rem aliquam: vt pecuniam ſtipulatur. a re nō reatu dictus. Et econtra reus promittendi qui aliquam rem promittit: vt. ff. eo. l. j. alr reus tm̄ debitor diciť: vt patet. C. de ſu. cald. l. ſ. alr dicitur reus qui conuenitur: vt. C. de in. l. properandum. §. ⁊ ſiquidem. ⁊ dic vt. ff. eo. l. j. Poteſt dici ⁊ alio reſpectu reus ſtipulādi ⁊ promittendi: vt dicitur in glo. Re⁹ ſtipulādi. Re⁹ promittendi.

d ❡ Spōdeo. Hoc adiecto: vt ſit duo

ſoꝛ rũdeat: vtriq; veſtrũ dare ſpondeo. Nam ſi prius vnus ſpoponderit: deinde alio interrogãte ſpõdeat[a]: alia atq; alia erit obligatio: nec creduntur[b] duo rei ſtipulandi eſſe.

Si duo pmittant eiſdem eandẽ pecuniam efficiũtur duo rei pꝛomittẽdi. Angelus aretinus.

Duo pluresue rei pꝛomittẽdi ita fiũt: Meui decem aureos dare ſpondes? z ſei eoſdem decem aureos dare ſpõdes? ſi reſpõdeant ſinguli ſe paratum ſpõdeo[c].

Natura ergo eorum reorum eſt: vt quilibet teneatur inſolidum: ſed vnius ſolutione z receptione tollitur obligatio vtriuſq;. Aretinus.

Ex huiuſmodi obligationib[d] z ſtipulationibus ſolidũ ſingulis debetur: z pꝛomittẽtes ſinguli iſolidum tenentur. In vtraq;[e] tamẽ obli-

Reoꝝ debẽdi vel credẽdi cõſtitutio an p interuallũ impediaṫ.

rei inſolidũ: etiã iure veteri: vt.ff.eo. l.reos. §.fi. z.§.cum in talibus.

a Spondeat. Ex interuallo: puta ſi diuerterũt ad alios actus extraneos: vt.ff.e.l.duos.§.fi. al's ſi nõ eſt extraneus act[us] cõtradiceret.ſ.d. l.ei quod mõ dixerat tibi: nam ſi prius. z qđ dicitur ff. eodẽ.l.iij. Accurſius.

ADDITIO. Tu dic q interuallũ magnum: puta vnius diei cũ actu extraneo i interueniat cõſtitutionem duoꝝ correorũ ſi interueniat iter interrogationẽ et reſpõſionem. al's ſi iter obligationẽ vnius pfectaꝫ et aliã pficiẽdã nõ vitiat cõſtitutionẽ correorũ expreſſaꝫ: ſed tacitã ſic ſaltem in duobus reis credendi.

b Nec creduntur duo rei. Scilicet vt vna ſit obligatio z vnius rei: ſꝫ ſunt creditores duo z diuerſarum rerum: vt infra eo.§.ex huiuſmodi.

Duo pl'eſue. Laius. Dixi Iuſti. Dñe ſupra dixiſtis qual'r fiant duo rei ſtipu. ponatis ſi placet exempla de duob[us] reis pmittẽdi: Rñ. dñs Iuſti. di.ſic. In duobus reis pmittẽdi ſunt duo qui ſtipulanṫ ab eodẽ: ſꝫ vbi ſunt duo rei pmittẽdi vnus ſtipulaṫ a pluribus. Unde ſcire debes q duo rei pmittẽdi ita fiũt ſi fuero ſtipulatus: in hũc modũ. Meui pmittis mihi decẽ aureos: z ipſe rñdet pmitto: z poſtea ſine interuallo dixero ſeio: promittis mihi eoſdẽ.x. aureos: quos ſtipulatus ſum a meuio: z ipſe reſpondeat pmitto: iſti ſunt duo rei debẽdi vel pꝛomittendi. Sunt enim duo debitores dicẽtes eandem rem. z hoc dicit.

c Spondeo. Hoc acto vt fiant duo rei. z iſolidũ: vt .ff. eodem reos. §.fi.

Ex huiuſ modi. Laius Dixi Iuſti. iã vidi qualiter fiãt duo rei ſtipulãdi z promittendi. pro deo dicat mihi qs eſt effect[us] carũ obligationuꝫ: Ad hoc rñ. Iuſtini. q ex ſtipula. huiuſmodi ſingulis debeṫ ſup. reis ſtipulãdi. z ſolidũ debẽt ſinguli.ſ. rei pmittẽdi: quia vterq; eoꝝ inſolidũ obligaṫ: ſicut ſingulis eorum ſtipu. iſolidũ debeṫ: ſꝫ lꝫ iſolidũ teneãtur vel ſolidũ ſingulis debeaṫ: tñ vna res ſola in obligatione vertitur: vñ ſi fuerũt duo rei ſtipu. z ita duo creditores. ſi tñ vnus eorum recipiat illud qđ deductũ erat in ſtipulationib[us] ille q recipit pimit obligationẽ ſingulorũ. Uñ ab altero reo ſtipulãdi liberaṫ pmiſſoꝛ. z ſi fuerũt duo rei pmittẽdi: z ita duo debitores eiuſdẽ rei ſi alẽ rem illã ſoluat pimit obligationẽ illam: z liberatur alter. z hoc dicit.

d Ex huiuſ obl'onib[us]. Hoc refert ad reos pmittẽdi. z qđ ſeqṫ z ſtipl'oni bus ad reos ſtipl'andi: vt pbaṫ.j. ſtatĩ.

e In vtra ꝗ.i. vtriuſq; obligatiõe. nã vna ẽ q ad vnũ effcm: vt.ff.e.l.iij.i. ſꝫ pl'es ſũt: q pl'es teneṫ: vt hic.

Obligatio ea dẽ poteſt eſſe vna et plures

a Alter. Scilicet reorū ſtipulādi.
b Alter. Scilicet reorū ꝓmittēdi.
c Perimit obligationem. Ille qui accipit.
d Liberat. Ille qui ſoluit. Siliis lectio ſeu īplicatio ꝟborū eſt. ff. de arb. l. ſi duo. Uel dic ꝙ qlibet iſtorū refert ad vtrūqꝫ ſupradictū. Et pñt fieri ⁊ in ſtipl'one duo rei: ⁊ in quolibet genere obligādi: vt ff. co. l. eadē.

vt. C. co. l. j. Patet ergo cōſtitui poſſe pure duos reos debēdi: ⁊ quēlibet inſolidū cōuenire: vt. C. co. l. j. Hodie ſ: etiā ſi hoc actū eſt expreſſuꝫ: niſi altero abſente vel inope exiſte: vt in auc. de duob' reis. §. j. ⁊ auc. hoc ita. co. ti. C. niſi renunciatuꝫ fuerit illi conſtōni: vt. C. de pac. l. pen. ⁊. ff. de inſti. l. iudex.

...gatione vna res vertitur: ⁊ vel alter [a] debitū accipiēdo: vel alter [b] ſoluēdo oīum perimit [c] obligationē: ⁊ oēs liberat [d].

Etiaꝫ diuerſitas tēporis adiecti ſolutiōi modo facit ceſſare conſtitutioneꝫ duorū reorū. Areti.

Ex duobus reis promittēdi ali' pure alius in diē vel ex conditione obligari poteſt. nec [e] impedimēto erit dies aut cōditio quominus [f] ab eo q pure obligat' eſt petatur.

Rei debēdi in ſolidūꝫ nō poſſunt cōuenīri.

De ſtipulatiōe ſeruoꝝ.

Su pra tit. j. ⁊ ti. prece. dictuꝫ eſt de ſtipulatiōe liberarū pſonaꝝ. Uerū qꝛ iterdū ſerui ſtipulanť: iō de his tractaturus intitulauit de ſtipulatione ſeruorum.

Continuatio.

Ex duob' reis. Caſus. Queſiui a Iuſtini. an vnus de duobus reis ꝓmittēdi alter poſſit obligari q̄ȝ alius. Uideť ꝙ nō: qꝛ videť ꝙ eqtas oimoda que paritas debeat eē inter duos reos debēdi dicit tñ ꝙ ex duob' reis ꝓmittēdi alter pure: ⁊ alter ſub cōditione obligari pōt. puta. x. fui ſtipulatus a tytio pure: ⁊ eadē. x. fui ſtipulatus a martiano ſub cōditione. Iſti duo intelligunť eē duo rei debēdi. ⁊ lꝫ. M. ſub cōditione obligetur nō iō minus petere potero illa x. a tytio q mihi pure eſt obligatus: q̄ȝq̄ȝ adhuc pēdeat ꝯditio. ⁊ hoc dicit.

Obligatio an poſſit īparitatē continere.

e Ex duobus. Poteſt. Sꝫ nōne eſt hic imparitas qd eē nō dꝫ: vt. ff. co. l. eadē. §. ſed ſi quis: Rñ. ſm. M. qd ibi regulariter diciť: fallit hic: vt. ff. co. ſi ex duobus. §. ſi. Alij vt. P. dicūt ꝙ hic nō eſt īparitas: cū adueniēte cōditiōe vel die ambo equal'r teneantur: ſꝫ adhuc medio tpe remanet īparitas. q̄re dic ꝙ in q̄ȝtitate debita vel re q̄ debet nō pōt eē īparitas: vt ibi: ſed in alijs pōt: vt hic. ⁊. ff. co. l. ſi ex duobus. §. ſi. ⁊. ff. co. ex duobus. §. ſi.

f Quominus. Sed adueniente cōditione ſociū poterit cōuenire mādati ſm quoſdam. vel verius nego. geſt.

Seruus. Totus iſte titulus diuiditur in tres partes. Primo ꝙ ſeruus ſtipulādo acquirit dño in cuiuſcunqꝫ pſona ſtipulatio cōcipiatur. Scdo excipit a regula ꝙ factum nō acquiritur. Tertio ſi ſint plures dñi pro dominicis portiōibus acquiritur. Secūda ibi (Sed cū factū.) Tertia ibi (Seruus cōmunis.)

Diuiſio

Seruus ex pſona domini. Caſus.

Pone ergo ſic caſuꝫ. Queſiui a Iuſti. vtrū ſerui haberēt ius ſtipulādi. ⁊ videbať ꝙ nō. cū ſtipulatio ſit act' ciuilis. ⁊ quātū ad ius ciuile attinet ſeruus ꝓ mortuo habeť. Et rñ. do. Iuſti. ꝙ q̄ȝq̄ȝ ſeruus quātū ad pſonā ſuā ꝓpriaꝫ pro mortuo habeať: ex pſona tñ domini ſui pōt habere ius ſtipl'onis. Sꝫ di. aliqs dñe hoc eſt verū ſi ſeruus habet dñm: ſꝫ qñ nō hꝫ dñm: puta duꝫ hereditas iacet nunqd valet ſtipl'o: ⁊ rñ. ꝙ ſic: qꝛ hereditas in caſu iſto vicē dñi ſuſtinet: vñ ſi ſeruus hereditarius ante aditaꝫ hereditatē ſtipuleť acqrit hereditati. ⁊ ſic heredi futuro. ⁊. h. d.

Domini.

De ſtipulatione ſeruorum.

Etiã ſeruus hereditarius põt ſtipulari ⁊ acquiri heredi futuro. An. ac.

Seruus ex pſona dñi ius ſtipulãdi habet. Sed ⁊ hereditas in pleriſq;[b] pſone defuncti[c] vicem ſuſtinet. Ideoq; quod ſeruus hereditarius ante aditam hereditatẽ ſtipulatur: acquirit hereditati[d]: ac per hoc etiã heredi poſtea facto acqrit.

Seruus ſiue filiuſfamilias a quocũq; ſtipulet: ⁊ in cuiuſcũq; perſona ſtipulationẽ concipiat: acquirit domino ⁊ patri. Aretinus.

Siue autem domino ſiue ſibi[e] ſiue conſeruo ſuo: ſiue impſonaliter[f] ſeruus ſtipuletur: dño acquirit. Idez iuris eſt ⁊ in liberis qui in poteſtate patris ſunt ex quib⁹ cauſis

Dño ẽ caput ſerui.

a Domini. Qui dño: caput eſt ſerui. vt. j. de noxa. §. ois. ex ſua eni pſona nihil poteſt. vt. ff. de regu. iur. l. in ſeruilnẽ. ⁊ l. quod attinet: niſi ex quo manumittit: tunc enim icipit habere caput. vt. ff. de capi. dimi. l. hodie.

Hereditati furtũ fieri nõ põt niſi i tribus caſibus.

b In pleriſq;. Hoc ꝓpterea dicit qꝛ hereditati furtũ fieri nõ põt: niſi i tribus caſibus. vt. ff. de fur. hereditarie. ⁊ l. ſequen. Itẽ ꝓpter vſũfru. qui ſeruo hereditario ꝓmittit nõ poteſt vt hereditati queratur. vt. ff. eodem. vſufr. ADDITIO. Et eſt ratio ſm doc. qꝛ ſine pſona cui accidit deberi non poteſt.

c Defuncti. Non heredis. vt hic. ⁊ S. de here. inſti. §. ſeruus. ⁊ ff. de acq. re. do. hẽditas. Et q̃ ſit rõ q̃re pſonam defuncti ⁊ nõ hẽdis: dic vt. d. §. ſeru⁹.

d Hereditati. Sic. ff. de inin. l. prima. §. quotiens autem.

Siue autem dño. Casus. Dic vidi ꝙ ſi ſeru⁹ ſtipuletur aliquid dari dño ſuo qꝺ illud dño ſuo acquiretur. Sed ponamus ꝙ nõ dño ſuo: ſed ſibi ſtipulet aliquid dari acqrit non dño ſuo. Et reſpon. Iuſti. di. ꝙ ſiue ſeruus domino ſuo: ſiue ſibi ſiue cõſeruo ſuo: ſiue impſonaliter: id eſt perſona nõ adiecta omnibus iſtis quatuor modis domino acquirit: ⁊ hoc dicit.

e Siue autem. Siue ſibi. Niſi in caſibus: vt cum factum eſt in ſtipulatione: quo caſu domino non acquirit. vt. j. proxi. §. (j) ⁊ cum operas a liberto ſtipulatur. vt. ff. eod. l. antepe. ⁊ in alijs caſibus quos not. ff. eo. l. j. ⁊ l. ſequenti. Sed nunquid frater poteſt ſtipulari fratri ſuo in eadẽ ptãte exiſtẽti: Dic ꝙ ſic quia ſeruus cõſeruo ſuo ſtipulari poteſt: vt hic: igitur frater fratri. argu. C. de diuer. reſcripti. l. j. Itẽ qꝛ vox fi lij vox pr̃is intelligitur: ⁊ vox ſerui vox domini intelligit: vt infra de inu ti. ſtipula. §. ei g. ⁊. §. p⁹ mortem. ADDI. j. Nec valet talis ſtipulatio: qꝛ cũ pſone cohereat de perſona ſerui in dñm tranſire non põt. Itẽ qꝛ operas nemo niſi dño ſtipularetur: valeret tamen ſi eas: vel impſonaliter vel domino ſtipularetur: vt per Angel. hic.

f Impſonaliter. Nullius facta mentione: id eſt vel proprio nomine vel appellatiuo: vel facta mentione de noie appellatiuo: ſz nõ ꝓprio: vt. S. de exherc. libero. §. j. Accurſius. ADDITIO. Idem per omnia dici poteſt in monacho ſtipulante. Ange.

Idem iuris ⁊c. Casus. Supra dictum eſt ꝙ ſeruus qualitercũq; ſtipuletur domino acquirit: idem iuris eſt ⁊ in filio qui qualitercunq; ſtipulet patri ſuo acqrit ex his cauſis per

acquirere [a] poſſunt: dominus eius.

¶ [illegible] latur ire agere licere: ſolus ipſe non eſt dominus eius ire poteſt. Aretinus.

¶ Sed cū factū [b] in ſtipulatiōe ↄtinebitur: omnimodo [c] perſona ſtipulantis cōtinetur [d]: veluti ſi ſeruus ſtipulet vt ſibi ire [e] agere liceat: ipſe enim tm̄ prohiberi nō debet; non etiam [f] dn̄s eius.

¶ Seruus cōis acquirit dn̄is ſuis pro portione dn̄ica: niſi iuſſu vnius aut vni fuerit ſtipulat⁹. Ar.

¶ Seruus [g] cōis ſtipulando vnicuiq; do[illegible] minorum p portione dominii acquirit: niſi iuſſu vnius eorum aut nominatim [h] alicui eorum ſtipulat⁹ [i] eſt: tunc enim ſoli ei acquiritur.

quas pr̄ p filiū acqrere pt. ⁊ hoc dicit.
a ¶ Acquirere. Ut ex cā pfectitia ⁊ aduētitia iſto iure: qḋ dic vt. ſ. p q̄s perſonas nobis acquiritur. §.j.
¶ Sȝ cū factū ⁊c̄. Caſus. ¶ Supra dictuȝ eſt ꝙ quocūqȝ mō ſeruus ſtipuletur qḋ domino acqrit ſed hoc ē verū ſi ipſe ſtipulet aliqd qḋ cōſtat in dando. Sed pone ꝙ ſeruus aliqḋ factum ſtipulet: puta vt liceat ei ire agere: tunc ſeru⁹ p hāc ſtipulationē dn̄o nihil acquirit: ſed ſibi ſoli. Unde ſi dn̄s vellet ire agere bene poſſet prohiberi ne iret vel ageret. ⁊. h.d.
b ¶ Sed cū factū. Sed ſi ſtipulatur ſeruus ſibi ſcribi librum ⁊ ſic factuȝ: nōne acqrit dn̄o? R̄ñ. ſic ⁊ qḋ h dī: ſȝ cū factum ⁊c̄. id eſt a ſeruo faciendū: ⁊ non ab alio vel etiam a domino.
ADDITIO. Tu dic ſm̄ Angelum ꝙ factū ſi pſone ſerui inhereat a quocūqȝ ſiue ab ipſo ſuo: ſiue ſibi ab alio ſit preſtandum: non acquiritur domino: al's ſecus Joannes fabri.
c ¶ Omnimodo. ſic. ff. de vſu ⁊ habi. plenum. §. ſi vſus. Accurſius.
d ¶ Cōtinetur. ſic. ff. de condi. ⁊ demon. qui heredi. Accurſius.
e ¶ Ire agere. hec verba expone. vt ſ. de ſerui. in prin. ⁊. ff. de ſerui. ruſti. predi. l. j. Et nota q2 hic per verba loquit: aliud ſi p nomen puta iter: tunc enī dn̄o acqrit. vt. ff. eo. ſi cōmunis.
f ¶ Non etiam dn̄s. ſubaudi prohiberi non debet: quaſi diceret dȝ prohiberi. Sed cōtra. ſ. per quas perſo. no. acqui. §. non ſolum. ⁊. ſ. de his q ſunt ſui vel alieni iuris. §. j. Sed non ē cōtra: q2 ⁊ h acqritur dn̄o cōmodum. nā ⁊ ſui dn̄i vtilitatem. ibi ſeruus.
¶ Seruus cōis ⁊c̄. Caſus. ¶ Supra dictū eſt qñ ſeru⁹ vnius ſtipulat: ſȝ dn̄e qd iuris eſt ſi ſeruus ſtipulatur cōis. Et reſpon. Juſti. ꝙ ſi ſeruus cōis ſtipuletur aliquid ſibi dari impersonaliter vel dn̄is ſub noīe appellatiuo acqrit vnicuiqȝ dn̄o p portione dn̄ij: ⁊ nō p portione virili: niſi vnus ex dn̄is iuſſerit eum ſtipulari. Tunc enim iubenti acqrit: vel ſi nullus eorū iuſſerit ei ipſe tm̄ alterū noīauerit: puta ſtipulatus eſt petro dn̄o ſuo: tunc per hanc ſtipulationē acquirit noīato. Si āt vn⁹ iuſſerit ⁊ ipſe aliū noīauerit quid iuris ſit: habes in glo.
g ¶ Seruus cōis. Stipulādo. impſonaliter vel ſibi vel dn̄is ſuis ſub noīe appellatiuo: aliud ſi ppria noīa expſſit. nā tunc acquirit pro virili non pro portione dn̄ij. Sed qd ſi pprium nomē ⁊ appellatiuū. R̄ñ. ſi pponat ppriū pro virili: ſi appellatiuū pponat p dominica. vt. ff. de ſtipu. ſeruo. l. ſi ſeru⁹ cōis. ⁊. ff. de ſtatu libe. l. ita. §. j. Acc.
h ¶ Noīatim. Proprio noīe. vt. ſ. de exhe. libe. §. j. vel appellatiuo: dūmō intelligatur de quo domino dicat. vt C. de libe. prete. l. ij. ⁊. iij. ⁊. ff. ſi certum peta. l. certum. Accurſius.
i ¶ Stipulatus eſt: hoc disiunctiȝ. l.

diuiſim exaudi. Sed qd ſi vnus iuſſit ſeruo ⁊ ipſe alteri ſtipulatus eſt noīa tim: Diſtingue ex cuius re: vt ſi ex re iubentis ſibi q̄raẗ: al's noīato. vt. C. p quas pſo. no. acq. l. ſi. §. ſi. ⁊. ff. e. ꝓxīme. §. ſi. ⁊. l. ſequēti. licꝫ antiqui aliẗ diſtiguebāt.

C Qđ ſi ſeruus cōis ſtipulaẗ. Caſus. C Supra dictū eſt qd iuris ſit qñ ſuꝰ cōis ſtipulaẗ ſibi dari aliqd: ⁊ dictū eſt qđ vtriqꝫ dñoꝝ poteſt acquiri: ſed dñe qd iuris eſt ſi ſeruus cō munis ſtipuleẗ aliqd qđ alteri dominoꝝ acqri non pōt: veluti ſi res quaꝫ ſeruus ſtipulatus eſt ſit alterius dñoꝝ cū res ſua ſibi acquiri nō poſſit: Et reſpon. Juſti. ꝙ tunc neceſſarium eſt quod alteri acquirat. ⁊ hoc dicit. a C Quod ſi ſuus. Unius domini ſit. Nā cū ſua ſit amplius queri ei nō poteſt. vt. ñ. de lega. §. ſed ſi rem. ⁊. j. de actio. §. ſic itaqꝫ. reſtat ergo vt ſoli alteri queratur. Aliud ſi ex re vnīꝰ ſtipuleẗ: tunc oībus queriẗ: ſed cōi diuidundo iudicio reddeẗ. l. cū aget cōi diui. pro iſto ſeruo pōt etiā deducere qđ ſocius ſuus lucratus erat ex ſtipulatione facta ex rebus ſuis: ⁊ redditur illi ex cuius re queritur. vt. ff. eodem. ſi ex re. §. primo.

Continuatio C De diuiſione ſtipulationū. C Supra dictū ē de ſtipulationū materia. Uerū qꝛ earum multiplex eſt ſpēs: iō ſubdit đ diuiſione ſtipulationū. Por.

Diuiſio S Tipulationuꝫ. C Totus iſte titulus diuidit i duas partes principales. Prīo ponit diuiſionem ſtipulationis. Secūdo illā p exēpla declarat. Scđa ibi (Judiciales.) C Stipulationū. Caſus. C In ſumma tradidit Juſti. diuiſionem ſtipulationum: modo ſingula membra diuiſionis per exempla declarat: ⁊ primo ponit q̄ ſunt iudiciales di. ꝙ ille ſunt iudiciales ſtipulationes que a mero iudicis officio ꝓficiſcū tur: quod ſic intellige: ſcꝫ que proficiſcūtur ab officio iudicia li mercēnario: ⁊ appellaẗ iudicis officiuꝫ mercennarium quando aliquid expeditur per iudicem propter quod iudex principaliter non aditur. Uerbi gratia. Aliquis vſu cepit rem meam quam a non domino emi bona fide. Ego egi contra eum rei vendicatione: ⁊ litem cum eo ſum conteſtatus: lite ꝯteſtata compleuit vſucapionem non obeſt ei litis conteſtatio quo ad curſum vſucapionis cōplēde. Sed ſecus eſt in p̄ſcriptione: qꝛ ſi tm̄ cōpletā vſucapionem ꝓbem illam rē meaꝫ eſſe: tenetur illaꝫ mihi reſtituere: ⁊ ita lꝫ quo ad curſum non noceat ſibi litis conteſtatio: tamen quo ad effectum vſucapionis ei obeſt. Et debet iudex ipſum facere cauere ꝙ non cōmiſit dolum in re illa ſeruuꝫ forſan petitum alienando vel manumittendo vel aliquo alio modo. vt. ff. de rei ven. l. ſi poſt acceptam. Et illā cautionē debet iudex facere interponi per officium mercēnarium: ⁊ ſic accipe ꝙ littera di. mero. qꝛ nūq̄ꝫ pretoꝛ viuus vel mortuus de hoc ſe intromiſit: ſed lege iubente interponitur huiuſmodi cautio. vt in cautione de dolo per. l. prius allegatam. ff. de rei ven. ſi poſt. Et ſubdit exempla duo. Primum eſt veluti de colono cautio. Scđm dicit eſſe quedam ſtipulatio iudicialis. Si enim ago contra aliquem pignora-

C Seruus cōis ſtipulando rem que non poteſt vni ex dominis acqri acquirit inſoliduꝫ alteri. Arecuius.

C Quod ſi ſuus cōmunis ſtipulatur: ſi alteri ex dñis acqri nō pt: inſolidū alteri acquiriẗ: veluti ſi res quā dari ſtipulatꝰ ē vniꝰ a dñi ſit.

C De diuiſione ſtipulationum.

C Pretoria ſtipulatio eſt: que eſt inducta ab edicto p̄toris

ticia actione debet iudex ex officio ſuo facere reo interponere cautionē ꝙ in re pignorata non commiſit dolum ſeruitutis amittendo vel aliquo modo ius leſerint: vel de pſequendo ſeruo. Si. n. enim aliqs metu abſtulit a me ſuū meū: ꝛ illuꝫ poſtea pdiderit dꝫ iudex facere cauere de perſequēdo ſeruo illo: ꝛ de reſtituendo eius precio.

iudicialis a iuriſcōſulto vel alijs partibus iuris q̄ꝫ a pretore conuentionalis a ſola partium cōuentione: cōis quādoqꝫ a pretore quādoqꝫ a iuriſconſulto iducta ē. b. d. Aretin⁹.

Pretoria aūt proprie ē illa ſtipulatio propter quā adiī iudex viuus ad hoc ꝙ illud exequatur quod mortuus iudex promi. vel prece. Cum enim pretor mortuus preceperit ꝙ ille cui domus minatur ruinam caueat de damno infecto ſi adeatur pretor viuus ad execu. illius prece. h̄ eſt ad hoc vt faciat ipſum cuius domus minatur ruinā cauere de damno infecto: iſta cautio ſiue ſtipulatio ꝓtoria nūcupatur.

a ❡ Stipulationum. ſimile per omnia. ff. de verbo. obliga. ſtipulationū.

b ❡ Iudiciales. ſunt quando iudex cognoſcit de aliqua cauſa: etiam pendente cauſa principali incidenti ꝛ facit interponere cautionem: ꝛ dicuntur iudiciales a iudicio.

c ❡ Pretorie. quando non aditur iudex aliqua de cauſa: ſed principaliter vt talis cautio interponatur veluti damni infecti: ꝛ cautio legatorum probandorum: ꝛ talis eſt differentia inter ea que dicta ſunt. Sed cum hic ponitur pretorie: vt ſpecies oppoſita iudiciali: quare. ff. de pretori. ſtipulatio. l. prima. in principio. ponitur vt genus: ſcilicet pretore ꝛ Reſpond. ibi aliter accipitur iudicialis: ſcilicet a iudicio: hic a iudice. vt. ff. mand. l. lucius.

ADDITIO. Glo. iſta non intellexit bene differentiam: ſed melius dixit infra eodem. in verbo veniunt. Chriſtophorus.

d ❡ Conuentionales. que ex conuentione partium fiunt: ꝛ ꝛ de his certum eſt ꝛ planum.

Stipulationuꝫ[a] alie ſunt iudiciales[b]: alie ꝓtorie[c]: alie conuentionales[d]: alie communes[e] tā pretorie q̄ꝫ iudiciales. Iudiciales[f]

e ❡ Cōmunes. Veluti rem pupilli ſaluaꝫ fore: quia principaliter poteſt adiri iudex vt interponatur cautio cum pupillus habet tutorem qui non ſatiſdedit rem pupilli ſaluam fore: ſic diceretur pretoria. poteſt ꝓo adiri iudex non principaliter vt cautio illa interponatur: ſed ex alia cauſa veluti cum pupillus non habet tutorem: poteſt petere coram iudice: ꝛ iudex qui dat tutorem ex officio ſuo facit interponi cautionem rem pupilli ſaluam fore: ꝛ ita dicitur iudicialis. Item quidam dicunt illam cautionem rem rataꝫ haberi eſſe communem: quia quandoqꝫ interponitur a procuratore actoris: quādoqꝫ a procuratore rei. vt. ff. de procura. l. pomponius. §. ſed ꝛ his qui. Vel alia ratione dicitur communis veluti cuꝫ procuratorio nomine quis conuenit: iudex ex officio ſuo debet facere vt cautio rem ratam haberi interponatur: ꝛ tūc eſt iudicialis. Pretoria eſt quando quis promiſit mihi ꝙ promitteret rem ratam haberi: modo volo ꝙ promittatur: ꝛ ſic principaliter ad iſtam ſtipulationem vado ad pretorem vt ipſa interponatur.

Cautio rem pupilli ſaluam fore eſt cōis.

Cautio rē ratā haberi ē cōis.

ADDITIO. Reſiduum gloſe que in alijs impreſſionibus hic communiter ponitur in finali gloſa huius tituli habetur.

f ❡ Iudiciales. ſcꝫ ſtipulationes.

ſunt voluntarie que a mero iudicis officio pꝛoficiſcuntur: veluti de dolo[a] cautio: vel de perſequẽdo ſeruo[b] qui in fuga eſt: de reſtituendo eius[c] precio. ¶ Pretorie[d] ſunt q̃ a mero[e] pretoris officio proficiſcuntur veluti dãni[f] infecti vel legatoꝝ[g]. Pretorias aũt ſtipulatiões ſic exaudiri opꝫ: vt in his etiam contineã tur edilitie[h]: naꝫ et he a iuriſdictione pꝛetoris veniũt[i]. ¶ Conuentionales ſunt q̃ ex conuentione vtriuſqꝫ partis conci-

a ¶ De dolo cautio. vt ſi ago pignoratitia caueas ne ſeruitutes dolo perdideris vel rei ius in aliquo leſeris. vt ff. de pig. act. creditoꝛ. Jteꝫ ſi rei ven. agam pro re quã vſu cepiſti iã lite conteſtata caueas ne dolo alienaueris vel manumiſeris ſeruuꝫ. vt ff. de rei ven. ſi poſt. ſic et ff. man. ſi procuratorẽ. §. pe. et l. ſequen.

b ¶ De perſequẽdo ſeruo: vel ſi metu mihi abſtuliſti ſeruum quẽ poſtea perdideris: caueas de eo perſequendo vel eius precio reſtituẽdo. vt ff. quod me. cau. ſi cum exceptione. §. q̃ ſi ho. Jtẽ qui redhibet et non habet ſeruuꝫ quem reddere dꝫ: quia aut fugit dꝫ cauere emptoꝛ de perſequẽdo ſeruõ: et ſi habere poterit reſtituat vẽditori. vt ff. de edili. edic. l. redhibere. §. ſi. ſic et ff. de condictio. cã da. ſi pecuniã. §. penul.

c ¶ Uel. pro vel.

d ¶ Pretorie. ſtipulationes.

e ¶ A mero. i. puro: ſic q̃ nõ iudicis officio: ſcilicet tali quali in ſuperiori caſu: vt ſtatim dicam. Accurſi.

f ¶ Damni infecti. vt ff. de dã. infec. l. pretoꝛ ait. §. in euꝫ qui. Dicit et alio reſpectu pretoria illa que ab initio exigitur: ſiue ſit pretoria inuentione: ſiue ciuilis: ſiue quocũqꝫ modo inuenta: ex eo. ſ. q̃ pretoꝛ eam approbat. vt ff. de verbo. ſignifica. l. lege. et hoc ſenſu cõprehẽdit pretorias et iudiciales et cões: et oẽs preter cõuentionales: et ita accipitur. ff. de pto. ſtipula. l. j. ſic eſt de adoptione. vt ff. de adoptioni. l. ij.

g ¶ Uel legatoꝝ. vt ff. de lega. vel ſi deicõmiſſa. no. ca. l. j. j. reſponſo.

☞ ¶ Pretorias. Caſus. ¶ Dic manifeſtat per exẽpla que ſunt pretorie ſtipulationes que proficiſcuntur a mero pretoris officio. i. pure: ita q̃ nõ iudicis officio interponatur veluti dãni infecti cautio ex legatoꝝ: et debent ſtipulationes edilitie ſub pretorie ſtipulationibus contineri: ita q̃ ſi animal tibi vendaꝫ: et de vitijs prout teneoꝛ caue amdicit iſta cautio q̃uis ſit edilitia pretoria. et hoc dicit.

h ¶ Edilitie. ſ. ſtipulationes. vt ſi animal tibi vendo de vitijs eius cauere debeo. vt ff. de edili. edic. l. itaqꝫ. et l. ſi venditoꝛ.

i ¶ Ueniunt: cũ ediles erant ex pretoribus: vt. ſ. de iure naturali. §. ꝓponebant. Sed que erit itelligibilis differentia iter pretorias et iudiciales: cuꝫ hoc tiĩ. accipit pretoria vt iudicialis? Rñ. quia pretoria a pretore motua inducta eſt: ſed iudicialis a iuriſconſultis alijs. Jtẽ in pretoria inuenies iudiceꝫ ob hoc ipſum principaliter adiri: ſed in iudiciali per cõſiam vt patet ex ſupradictis exẽplis. Jtẽ iudiciales vage ſunt per totũ corpus iuris: ſed pretorie: lꝫ et ipſe ſint vage: cõprehenſe tñ ſunt ſimul in vno titulo. vt ff. de pto. ſtipula. l. j. Jtẽ potes notare quartam differentiaꝫ. vt notatur. ff. de verbo. obliga. l. v. §. ij. Accurſius.

ADDITIO. Hanc differentiaꝫ dominus Jo addit dicẽs: quia pretorie ſũt que per ſolũ iudicẽ ordinariũ imponũtur. † et iudiciales que per quẽlibet alium iudicem.

† Hanc q̃qꝫ dãnat alibi g. vt p Jo. ſa. hic: q̃

¶ Cõuentionales. Caſus. ¶ Queſiui a Jo. que eſſent ſtipulationes cõuentionales: Et reſpõ. q̃ ille ſunt ſti-

piunt: hoc eſt: neq; iuſſu iudicis: neq; iuſſu pretoris: ſed ex conuentione contrahentium: quarum[a] totidem genera ſunt quot pene[b] dixerim rerum contrahendarum[c]. ¶ Cōmunes[d] ſunt veluti rem ſaluam fore pupillo. nā et pretor[e] iubet rem ſaluam fore pupillo caueri: et interdum iudex[f] ſi aliter hec res expediri non[g] poteſt; vel de rato[h] ſtipulatio exigitur.

de dā. iſe. q̄ſ- tis ſit p̄torla p q̄lib; et mini- mū ma giſtra- tū expe diri p̄t. vt.l.j.et l.iiij.§. j.ff.de dā.iſe. Niſi ſō te dicaſ ſibi ſpe ciale p pter pi culum more. Ange.

pulationes conuentionales que ſunt vel fiunt ex cōuentione cōtrahentiū: hoc eſt neq; iuſſu pretoris neq; iuſſu iudicis ordinarij. Sed dic quot ſunt genera cōuentionaliū ſtipulationum? Et rn̄. q tot ſer ſūt quot diximus eſſe genera rerū ꝯtrahendarū et in q̄buſdā vz cōtract⁹. verbi grā. Venditio in quibuſdam vz i q̄buſdā nō vz ſtipulatio. vt.ff.de contrahen.emptio. et vēdi.l.liber homo.§.fina. et.j.titu.proxi.j.reſpon.

a ¶ Quarū. ſcz conuentionalium.

b ¶ Pene. Ideo dicit pene: q: in q̄buſdā valet alius contractus. vt venditio in libero homine et ſimilibus. vt ff.de contrahen.empti.l.et liberi. et.j. de contrahenda emp.§.finali. in quibuſdam non valet ſtipulatio. vt iſra titulo primo.j.reſpon.et.§.j.

c ¶ Rerū ꝯhendarū.i.eſſe genera.i. q̄t poſſumus dicere eſſe genera ꝯtractuū: tot ſunt genera ſtipulationū.i. vbicūq; poteſt cōtrahi: ibi poteſt ſtipulatio interuenire. nā ſtipulatio ꝓprie non eſt contractus. vt.ff.de verborum ſignificatione.l.labeo.

Cautio petit a tutore quādoq; p̄ncipaliter q̄nq; incidēter

d ¶ Cōes ſunt. Caſus. ¶ Queſiuit a Iuſti. que eſſent cōes ſtipulationes? Et ipſe reſpondit dicens q cōes ſtipulati. ſunt veluti rem pupilli ſaluā fore. Stipulatio enim que interponit rē pupilli ſaluam fore eſt cōis: q: et pretor mortuus p̄cepit hanc cautionē interponi: et iudex viuus hoc exequitur aliter res hmōi nō poſſet expediri: ſimiliter ſtipulatio de rato eſt cōis: q: pretor mortuus p̄cepit q caueret de rato a ꝓcuratore actoris: et q̄nq; precepit iudex viuus q caueat de rato. Alio ēt mō dī cautio de rato cōis: q: interponit a ꝓcuratore actoris ꝓprie: et q̄nq; a ꝓcuratore rei dī: vel q̄nq; interponitur in iudicio: et q̄nq; extra vt hic habes in gloſa. et hoc dicit.

d ¶ Cōes. abnegatiue lege.i.nō pretorie tm̄: vel iudiciales tm̄: vel conuentionales tm̄: ſed partim ex vno: parti ex altero naturam accipiūt. nā ſi nō cauerit tutor pupillo hoc ipſus peti poteſt: et quo ad hoc habet naturā pretorie: ſi petit tutor: et per cōſequens p̄ſtatur ſatiſdatio: et in hoc hēt naturā iudicialis. vt.s.de ſatiſ.tu.§.j. Sed de h dic plenius. vt.ff.de ver.obli.l.v.§.pretorie. vbi eſt hic titulus d verbo ad verbū. Itē ſi petatur hec ſatiſdatio ab altero tutorum vel curatorum ex conſequentia petit et non preciſe. vnde et in hoc h; nām iudicialis. vt.ff.de admini.tuto.l.iiij.j.reſpō. et.s.de ſatiſda.tuto.vel curato.§.j.et.§.ij. Vel dic cōes alio modo. vt.j.e.§. ſed ſm h omnis pretoria poteſt eſſe communis.

ADDITIO. Dic hec gl. ſecuta fuit errorē ſuū q: illa appellat cautio pretoria ꝓpter quā interponendā iudex principaliter aditur. Illa ho appellatur iudicialis ꝓpter quā īterponendā iudex non p̄ncipalr: ſed in ꝯñā adit: q̄ opiā. ibi fuit reprobata ſz Chriſto.

e ¶ Pretor. ſcilicet mortuus: cuius verba non habemus: ſed ſententiam. vt ſupra de ſatiſda.tu. in princi.§.j.

f ¶ Iudex. ſcilicet viuus.

g ¶ Nō poteſt. Quia ſpōte nō vult ſatiſdare ex p̄cepto mortui p̄toris. vñ inuitus compellitur a iudice viuo.

h ¶ De rato. Hec eſt cōis et alia cau ſa q; ſuperior. nā hec eſt cōuentionalis quandoq;: vt ſi fiat extra iudiciū eſt cōis

Cautio de rato

ex conuentione. vt. ff. rez ra. ha. interdi. Item iudicialis quādo interponitur a procuratore actoris cum dubiuz eſt an ſit procurator. vt. C. de procura. l. prima. ꝛ de ſatiſdatio. l. prima. alr nō pōt res expe diri cum nō admittatur. vt infra ꝺ ſa tiſda. §. per mult. Alij di cunt eā com munem: ſci licet ꝺ rato: quia ꝛ a pro curatore rei preſtat quā doqz non ſolum actoris. vt. ff. de pro curatoribus. l. non ſolum. §. ſi ſtatus. ꝛ. §. ſi caſus. ꝛ. §. vltimo. ꝛ. l. pōponi⁹ §. ij. ꝛ. l. ſi defunct⁹. §. vlti. Accurſius.

ADDITIO. Et hec melior ꝙ ideo dicantur cōmunes: quia partim per procuratores: vt in procuratore acto ris: partiz per iuriſconſultos vt in ꝓ curatore rei fuerint inuente, vt hic.

Cautio a ſtatuto indu cta an ſit ciui lis aut ꝑtoria.

Cautio autez que ex forma ſtatuti i ducitur ſi ſit factuz a toto populo vel repreſentantibus ipſum dicetur ciui lis. Si ꝟo ab epiſcopo: duce: vel mar chione: dicetur pretoria. Angelus.

Conti nuatio

¶ De inutilibus ſtipulationibus. ¶ Supra in titulo de verborū obli gationibus dixit in genere de ſtipula tionibus interpoſitis ab vno: verum: quia tam ex parte creditoris ꝗꝫ ex pte debitoris aliqñ plures perſone inter ueniunt ꝛ ſunt duo rei: ꝛ ideo ſubiecit titulū de duobus reis. Uerum qꝛ non tm̄ ſtipulatio īterponit̃ libero: ſed ēt a ſeruo: ideo ſubiecit tituluz de ſtipu latione ſeruoꝝ. Uez qꝛ ſtipulatio nō eſt ſimplex: ſed multiplex: ideo poſtea annectit titulum de diuiſione ſtipula tionum. vt. ſ. titulo proximo. Uerum qꝛ aliquando ſtipulatio eſt inutilis: ꝛ hoc poteſt ↄtingere multis modis: iō ponit hic iſtum titulum de inutilib⁹ ſtipulationibus. Aretinus.

¶ De inutilibus ſti pulationibus.

¶ Stipulatio rei que non eſt nec eſſe po teſt in rerum natu ra non valet: ſecus ſi poſſit i noſtro do minio haberi. Are.

Omnis res que domi nio noſtro ſu bducitur[a] in ſtipula tione deduci poſſi ue mobilis[b] ſit ſiue

Omnis res. ¶ Quoniam iſte titulus eſt valde lon gus ꝛ habet plurimos. §. ꝛ vnuſqſqꝫ hēt mām de ꝑ ſe: ideo nō diuidā: qꝛ eſſet valde longa diuiſio. Diuiſio

¶ Omnis res. Caſus. ¶ Queſiui a Iuſti. ſu quibus reb⁹ poſſet fieri ſtipulatio ꝛ R̃n. dñs Iu ſti. ꝙ ſup il lis que dñio humāo ſubijci poſſūt ſiue illa res ſit mobilis ſiue imobilis: dū tñ ſit ſubij cibilis cōmercio humano. ꝛ. h. d.

a ¶ Subijcit. Id eſt ſubijci pt. Sūt enim qdā res que non pñt eſſe in nr̃o dñio: vel qꝛ nec ſunt nec fuerūt. ſ. i re rū nā. vt. j. pxi. §. vel ſi ſint: impoſſibi le eſt de natura vt in ſole ꝛ luna: ꝛ ſi milib⁹: vt. j. c. §. ſi īpoſſibilis: vl' ꝺ fa cto vt aureū mōtem. vt. ff. de ſta. lib. cū heres. §. j. vel de hoīum diſpoſitio ne: vt res ſacre: ꝛ religioſe: ꝛ ſancte: ꝛ publice: ꝛ in vſu publico exiſtentes: ꝛ alie ſimiles: ꝛ liber hō ex ſui nā. vt j. primo. §. ꝛ. ſ. de rez diui. j. reſpon. ꝛ. §. nullius. ꝛ. ff. de verbo. obli. inter ſtipulātē. §. ſacrā. Accurſius doctor.

Dictum in qbuſ dam re b⁹ hic nō poſ ſumus.

b ¶ Mobilis. Cuius appellatione ꝛ per ſe mouentia: vt equi cōtinetur. (i) vt. ff. de verbo. ſigni. l. mouentiuz.

ADDITIO (i). Iura autē ꝛ actio nes ſub ſimplici bonoꝝ appellatione continentur: ꝛ ſunt quedā ſpecies de per ſe que ſꝫ rē cui adijciunt̃ mobilia vel imobilia eſſe iudicant̃. ſm Ange.

¶ At ſi. Caſus. ¶ Supradictū ē ꝙ oīs res q̄ ſubijcibilis eſt cōmercio hu mano ꝑuato i ſtipulatiōe pōt deduci. At pro ſꝫ qs ſtipulat⁹ fuerit ſibi dari qđ nō ē i rez nā: lꝫ fuerit: puta ſtichū iam mortuū aut rē q̄ eē non pōt: puta hyppocētauꝝ nō valet ſtipulatio. h. d.

Iolſ. At ſiquis rez q̃ in reru; natura non eſt: aut eſſe non poteſt dari ſtipulatus fuerit veluti ſtichū qui mortuus ſit quē viuerē credebat aut hypocentaurum q̃ eſſe non poſſit: inutilis erit ſtiplatio.

Stipulatio rei q̃ in dñio noſtro nõ ē vel que ē: ſz poſtea deſinit: ſz poſſit effici in noſtro cōmercio nõ valet: ſiue pure ſiue cōditionaliter fuit ꝯcepta. Ar.

Idem iuris eſt ſi rem ſacram ſacr

a In rerū natura. i. apud aliquos hoīes. ſic. ſ. de verborum obliga. §. cō ditiones. Accurſius florentinus.

b Credebat. Maxime ſubaudi. nam idem ſi ſciret mortuum: niſi mora debitoris ꝓceſſiſſet mortē. vt. ff. de ꝯdi. pecu. l. ꝓmiſſor. ꝛ ff. de verbo. oblig. inter ſtipulantem §. ſtichū. q̃ ē contra.

ADDITIO. Et tunc res ipſa ꝛ in ſtipulationem ꝛ in petitionem ꝛ condemnatioīē deduci debet. In eius tñ eſtimationem fiet executio. l. ſi ſeruū. §. effectus. vbi glo. ꝛ doc to. ff. de verbo. obligatio. Angelus.

c Hypocentaurū. Aial forte natū ex equa ꝛ thauro: qd̕ nūq̃ fuit viſuz. vñ Horatius. Humano capiti ceruicē pictor equinam. Iungere ſi velit ꝛc̃.

d Inutilis. i. vitioſa: q꞉ ꝯ ꝛ iꝰ ē ius.

Idē iuris. Caſus. Supra dcm̄ eſt ꝙ inutilis eſt ſtipulatio ſiqs ſtipulaſ dari ſibi hypocētaurū qui eſſe nõ pōt. Similiter iutilis eſt ſtipulatio ſi quis ſtipulaſ dari ſibi rem ſacrā vl̕ religioſaz quā credebat eſſe humani iuris: vel publicā que publico vſui deputata eſt vt forum vel theatruz: vel liberū hoīem quez ſeruum eſſe credebat ꝛ rē cuius cōmercium haberi nõ pōt: vl̕ rē ſuā ſibi dari. ꝛ ſi dicas. videtur ꝙ iſte ſtipulationes nõ debent eē vel dici iutiles: ſed magis in pēdēti: eo ꝙ illud qd̕ mō publicū eſt pōt priuatū fieri: ꝛ ex libero hoīe pōt ſeruus fieri: ꝛ ſic de aliis: ꝛ ſic ſtiplo pōt valere: ſed nihil dicit. Stipulatio eni cuz iuribus nitaſ ex preſenti illico. vz. vel vtilis eſt. ꝛ. h. d. Supra dictū eſt ꝙ ſi aliquis ſtipulatus fuerit ſibi dari liberū hoīem non valet ſtip. ſz poſtea factus fuerit ſeruus: vel ſi aliqs fuerit ſtipulatꝰ dari ſibi rē ſuā: ſz poſtea aliena facta fuerit nõ valet ſtip. vel ſi econuerſo fuerit aliqs ſtipulatus rem alienam ſibi dari: ſi poſtea ſcā fuerit ſua nõ valet ſtipulatio. Silr ſi aliqs ſtipulatus fuerit ſibi dari rez priuatā ꝛ poſtea fiat ſacra: ꝛ ſic de aliis nõ ſtipu. Quotienſcūq; eni ſine facto promiſſoris illud quod ſtipulatur deductū eſt i eū caſuz a quo incipere poſſit nõ valet ſtip. ꝛ. h. d.

At ho. Scire debes ꝙ ſi ego ſtipulor mihi dari rē ſacrā vel religioſā vl̕ liberū hoīez non vz ſtip. Sz po. ꝙ ſi dicā ꝓmitte mihi petrū q̃ lib ē cū fuerit ſuꝰ vl̕ rē ſacrā vel religioſā cū ſcā fuerit ꝓuata: ꝛ ſic d̕ aliis: qd tunc erit certe nõ vz ſtipu. Que eni de nā ſui a dñio noſtro exēpta ſunt nullo modo in ſtipulationē deduci poſſunt. ꝛ. h. d.

e Idē iuris eſt. Sez vt ſit iutilis.

f Sacrā. Lz ſi valeat ſtiplo vt hic vz tñ vēditio inter ignorātes vt actio def. vt. j. de ꝯhen. emp. §. ſi. ꝛ. ff. de ꝯhen. emp. l. ꝛ liberi. ꝛ. l. ſz celſus. Sed que ē rō. Rñ. q꞉ in vēditiōe nõ eſt neceſſe trāſferri dñium: ſi ſtiplone ſic. vt ff. d̕ ꝯhē. emp. ꝛ vēdi. l. ſi ita. §. ſi. Etē ſilis rō q̃re qs pōt rē alienaz vēdere. vt ff. de contrahē. empt. l. rē alienā: ſz nõ obligaſ. vt. C. q̃ res pig. ob. poſ. l. qui liberos. † q꞉ in pignore dz ius conſtitui creditori quod ſibi det hypothecariā actionē: in vēditione ſola traditione cū obligatione euictionis ſufficit. vt. ff. de pigno. l. ꝛ q̃ nōdū. §. quod d. ꝛ de actio. empt. l. ex empto. Accurſi.

Sacre rei venditio vz inter ignorantes. Alienā rei vendi pōt: ſed nõ obligari.

† Niſi ſit bōe fidei pdſſeſſor. vt

religioſaz[a] quā humani iuris eē credebat: vel rē publicaz que vſibus populi ꝑpetuo expoſita ſit: vt forum[c] vel theatruz[d] vel liberū hominē quez ſeruū eē credebat[e]: vl' cuius cōmercium[f] nō habuerit: vel rez ſuā[g] dari quis ſtipuleť: Nec in pēdenti erit ſtipulatio ob id qđ publica res in priuatū deduci pōt: ⁊ ex libero ſeruus fieri poteſt ⁊ cōmerciū adipiſci ſtipulator poteſt: ⁊ res ſua ſtipulatoris deſinere eſſe poteſt: ſed protinus[h] inutilis eſt.

¶ Item[i] contra lz in initio vtiliter res in ſtipulatū deducta

a ¶ Religioſam. Hec verba ſacraz ⁊ religioſam expone: vt. ſ. de re. diui. §. nullius. ⁊ §. religioſam.

ADDITIO. Dic hoc verū qn̄ res in totū eſt ſacra vel religioſa. Si autez eſſet pro pte an valeat ſtipulatio: emptio: vel alia diſpoſitio. vide. l. hanc. ⁊ l. in modicis. ff. de ↄtrahē. emp. Ange.

b ¶ Uſib⁹. Al's ſi nō eſt in vſu publico pōt alienari: vt. ff. de cōtrahē. emp. ſz celſus. j. rñ ⁊ l. pacta: §. ſi. ſic. ff. đ via public. l. viā.

c ¶ Forum. Scilicet vbi reddiť ius: vt. ff. de iuſtitia ⁊ iure. l. penul. vl' rerū venaliū. Sz forus eſt burſa. Accur.

ADDITIO. Item forus dicitur locus exercendarum litium: vt. c. forus. extra de verbo. ſigni. Itē calcatoriū. i. locus vbi vua calcatur q̄ pede calcātis feriatur. Dicuntur etiā fori tabulata nauium ab eo q̄ incelſus ferant. Item ſpectacula hoc eſt loca erecta: vt ex his ſpectetur. Itez forus dicitur foramen illud per qđ remus imittitur a forando. Unde verſus. Cauſať: venditq; forum: ſignatq; foramen. Alta fori loca ſunt: datq; carina foros. Hoſtien. dicit q̄ forum in neutro genere ponitur pro territorio cuiuſq; iudicis: infra qđ poteſt: in facinoroſos homines animaduertere. Unde tota dioceſis dicitur territorium epiſcopi. xvj. q. vij. omnes baſilice.

d ¶ Theatrū. Expone vt. ſ. de rerūz diui. §. vniuerſitatis. Accurſius.

e ¶ Credebat. Idem ſi ſciebat: vt. j. proxi. §: ⁊ ff. de verbo. obli. inter ſtipulantem. §. ſacrā. ibi. caſum enim ⁊c.

f ¶ Cōmerciū. Generale nomē eſt ad omnes cōtractus. Unde diciť aliquis habere cōmerciū rei qn̄ peremptionez vel alio modo pōt eam habere: quare iudeus nō hz commertium chriſtiani mācipij: vt. C. ne chriſtianū mā. ſu. ⁊c. Unde ſi iudeus iudeo promittit tale mācipium nō valet: vel chriſtian⁹ iudeo: vt hic. ſi autē chriſtiano ꝓmittat iude⁹ valet: vt. ff. đ verbo. obli. multū intereſt. ⁊ de leg. j. apud iulianum. §. finali.

g ¶ Suā. Nā cū ſua ſit plus ſua fieri nō pōt: vt. ſ. de leg. §. ſz ſi rē. ⁊. j. đ act. §. ſic itaq;. niſi rōne poſſeſſionis apud aliū cōſtitute: vt. ff. de contrahē. emp. l. ſi in emptione. §. iij. vel niſi ſub cōditione: dūtñ adueniēte cōditiōe ſtipulatoris res eſſe deſierit: vt. ff. de vbo. obliga. ſi rem meam. ⁊ l. exiſtimo.

h ¶ Protinus. Id eſt ſtatim: q: pura ſtipulatio ſuſpendi non poteſt: vt. ff. de ſti. ſeruo. l. vſuſfruct⁹. ſecus i aliis actibus viuorum: vt. ff. commu. p̄re. l. fina. in fine. Accurſius.

ADDITIO. Puta per euētū cōfirmationis q̄ ex poſt facto fieri pōt: ſz tñ ipſe actus in veritate non pendet ſicut nec ſtipulatio: ſz interiz vl' eſt nullus: vel ſola ipſius qualitas: puta dominij trāſlatio vel cui acquiratur pēdere dicitur: ⁊ hec vera in actibus puris.

i ¶ Item cōtra. Id eſt ecōtrario. naz ſupra dixit qn̄ ab initio res erat ſacra vel ſimilis: ſz poſtea deſijt. nūc ecōtra qn̄ primo non ſacra: ſed poſtea fit.

lege. ff ab eo. ff. đ pignō. Et ē rō: q: ſic alie reputať q̄ ſi dñs: vt. j. de acti. §. alius.

Forum

Forus.

Cōmerciū cōprehendit oēs ↄtctus.

Stipulatō rei ſue an valeat.

Stipulatō pura nō ſuſpēdiť: ſz bene aliq actus.

ſit: ſi poſtea in aliquā eorū[a] cauſam (de quibus ſupra dictū eſt) ſine facto promiſſoris deuenerit: extinguitur[b] ſtipulatio. At nec ſtatim ab initio talis ſtipulatio valebit Luciū tytiū cū ſeruus erit dare ſpōdes: & ſimilia[d]: que enī natura ſui dn̄io noſtro exēpta ſunt in obligationē[e] deduci nullo modo poſſunt.

Factū alienū nō poteſt in ſtipulationē deduci. Aret'n'.

Si quis aliū[f] facturum: facturumue quod pmiſit: nō obligabitur[g]: veluti ſi ſpondeat tytiū qnq3 aureos daturuz. Quod ſi effecturū[h] ſe vt tytius daret ſpoponderit obligatur.

Alteri ſtipulari nemo pōt niſi eius cuius ptāti ſit ſbiect⁹.

a ¶ Eorū cauſaz. Id eſt ſacra vl' religioſa: vel ſimilis: vt ſupra proxi. §.
b ¶ Sine facto. Q̄ð eſt cum erat res aliena: al's ſi ſua ſemper ſuo facto factum videtur: etiaz ſi alienauerit poſt tēpus ſtipulationis. idē & ſi erat aliena: dūmodo poſt moram: vt.ff. de ỽb. obli. ſi ſeruū. §.j.&.ij.
c ¶ Extiguitur. Argu. ꝫ. ff. de lega. §. ſi vino.
d ¶ Similia. Puta rez ſacrā cū erit prophana. et ſic de ſingulis. ſ. ſacra: vel religioſa: vt. ſ. pxi. §.
e ¶ In obligationem. ſ. iſtam hoc eſt ſtipulationem.

¶ Si aliquis. Caſus. ¶ Quidā promiſit ꝙ dn̄s eps daret mihi decē. valz ne iſta ſtipulatio: Dicitur ꝙ nō: qr vꝫ factū alienū promiſiſſe: ſi tn̄ promitteret ſe facturū vel preſtiturū vel ꝓcuraturū ꝙ alius aliqd mihi faceret factū ſuū promittere videt̄. & ideo ſtipulatio valet: & ex eo obligat̄. & hoc dic̄. Et ad inſtātiā illā que ponit̄ in gloſa: cōtra regulā iſtā de eo qui cauit dn̄m ſuum rē ratā habiturū. Reſpondetur nō videtur factū alienum promiſiſſe: ſed intereſſe rei: qui conuenitur ſi dn̄s ſuus pro quo agit ratum non habeat: & ſimiliter eſt in alijs inſtantijs.

f ¶ Si q̄s. Alium. prorſus extraneū.
g ¶ Nō obligabitur. Et eſt ratio: qr nemo alienū factuz ꝓmittere poteſt: vt hic. & ff. de verbo. obliga. ſtipulatio iſta. in principio niſi pena ꝓmittat̄: vt infra eo. §. verſa vice. Niſi in caſibus in quibus preſumitur ei intereſſe ꝓmitti niſi fiat: vt in cautione iudicio ſiſti: vt.ff. de verbo. obli. quotiēs quis. Itē in ſtipulatiōe iſta habere licere: vt.ff. de verbo. oblig. ſtipulatio iſta. j. rn. Itē in ſtipulatione de rato: vt.ff. rē ratā ha. l. in ſtipulatiōe. Itē in ſtipulatio edilitijs vt ſanuz eſſe ſeruū vēditū vel nō furē: & ſimilia: vt.ff. de euic. l. ſi ita quis. Itez in ſtipulatione rē pupilli ſaluam fore. nā cum ſit pretoria exigit fideiuſſor: vt ff. de pto. ſtipula. pretorie. Stipl'at̄ ergo pupillus his verbis a fideiuſſore: pmittis rē meā ſaluā fore per tutorem vel curatorē. naz & his verbis ab eis ſtipulatur: vt.ff. rē pupi. ſal. fo. l. j. & l. cuz pupillus. Preterea nōne quis ſemp promittit: per ſe & ſuos heredes ea facta que per aliū pnt explicari: vt C. de cōtrahē. ſtipula. l. ſi. lz contra ſit ſi nō poteſt per aliū fieri: vt.ff. eo. centeſimus. §. id quod. & C. de cadu. tollē. l. j. §. ne autem: Reſpon. non eſt alius heres ꝙ̄ teſtator. imo idem preſumitur: vt in aut̄. de iureiuran. a mo. pre. §. primo. coll'. vj.

Et ſi nō ibi: qr hoc ſit Zet⁹ emptionis de cuius nō tenetur ex fctō eius ēt ex negotio: puta de cuius tactiōe: ſz An. ſed Jo. fa. ꝫ: qr ēt tūc nō: niſi de fcō ſuo vel hīs dis tenet̄ niſi vel quaſi iter eſt: vel penā pmiſit.

ADDITIO. Adde ſm Angelū alios caſus: puta quando promittit aliū dare vel facere ad quod promiſſor tenebatur. Item quando iurauit: qr facit valere omni meliori modo quo poteſt: vt. l. cum pater. §. filius. ff. de legatis. ij. Angelus.

h ¶ Effecturum. Tunc enim ſuū fa-

etiam manifeſte promittit: idem ſi dixit ſe curaturum: vt fiat: vt. ff. ſi cer. pe. l. finali. §. finali.

¶ Si quis alii. Caſus. ¶ Pone quod ego ſtipulor dari ei centum cuius iuri non ſum ſubiectus valet ne iſta ſtipulatio? Et reſpondet Iuſti. quod non conſiderata ſtipulationis natura. Inuenta .n. fuit ſtipulatio: vt per ſtipulationem vnuſquiſque ſibimet aliquid acquirat: ſed licet ſtipulando extraneo aliquid acquirere non poſſumus: tamen in perſona alterius ſolutionem poſſumus conferre. Verbi gratia. Promittis mihi decem aut ſeio. et tunc bene valet huiuſmodi ſtipulatio. Obligatio enim mihi ſtipulanti acquiſita eſt. ſolutio tamen poteſt fieri adiecto me inuito: et continget promiſſorum plena liberatio. Competit tamen ſtipulatori contra adiectum actio mandati propter id quod ſolutum eſt. hoc dicit. Extra caſum nota ſpecialem caſum: in quo ſi ſoluat debitor alii quam cui ſoluere debet: puta adiecto: ſcilicet alternatiue liberatur. Nota quod vox patris eſt vox filii: et econtra.

a ¶ Si quis alii. Iuri. Id eſt domino: vt ſeruus domino cui acquirit: vt ſupra per quas perſonas nobis acq. §. item quod ſerui. alias ite vobis. Item reuerentia paterna: vt filius patri: vt. s. per quas perſo. nob. acq. §. i. Item obedientia: vt monachus monaſterio cui querit et ſe et alia: vt in auc. de mona. § illud. col. i. Idem dicas de ſeruo fructuario. Idem de vſuario. Idem de ſeruo bonafide poſſeſſo. et libero bona fide poſſeſſo. qui ex duabus cauſis querunt: vt ſupra per quas perſo. nob. acquiri. §. de his. et §. idem placet.

b ¶ Nihil agit. Et eſt ratio: quia inuente ſunt etc. vt. i. eo. §. alteri. et ff. de ob.

¶ Si quis alii quam ei cuius iuri[a] ſubiectus ſit ſtipuletur: nihil[b] agit.

¶ Poteſt extraneus ſolutioni eſſe adiectus: licet ſibi non queratur obligatio, hoc dicit Aretinus.

¶ Plane ſolutio etiam in extraneam perſonam conferri poteſt: veluti ſi quis ita ſtipuletur mihi aut

obliga. ſtipulatio iſta. §. alteri. Fallit tamen in caſibus. xvi. In primis: vt ſi ſtipulantis intereſt: quia ſi tuto: eius cui ſtipulatur rem pupilli ſaluam fore. Secundo quia procurator ſtipuletur domino. Tertio ſi ſtipuletur creditori vt. i. e. §. ſed ſi quis. et ff. de verbo. obligati. ſtipulatio iſta. §. ſi ſtipuler. et §. ſi quis inſulam. Quarto fallit in omnibus pretoriis ſtipulationibus: vt. ff. de preto. ſtipulatio. in omnibus: vt eſt damni infecti: vt. ff. de dam. infect. damni. §. fina. Item iudicatum ſolui. et ſimiles: vt. ff. de procu. in cauſe. §. finali. † Item fallit in procuratore preſentis: vt. ff. de verborum obligatio. ſi procuratori. et ff. de procu. l. quod procurator. † Item fallit in actore municipum, ex cuius pacto queritur municipibus. Idem in curatore furioſi et conſimilium perſonarum et tutoribus: vt. ff. de conſti. pecu. l. cum qui. §. ſi actori. Item fallit in inſtitore: nam ſibi actio ex pacto inſtituti queritur: vt. ff. de inſti. l. i. in ſi. et l. ii. Item fallit in iudice: vel notario: vel ſimili perſona publica ex quorum pactis et ſtipulationibus alteri queritur: vt. ff. rem pupil. ſaluam fore. l. ii. et iii. et iiii. i. reſpon. et in auctē. de ercu. et his qui con. §. i. collatio. vii. et in auctenti. de here. ab inteſta. §. ex his. collatio. ix. Item fallit a creditore ex cuius pacto queritur actio debitori: vt. ff. de pignora. actio. l. ſi cum venderet. i. reſpon. Item fallit ſi auus paciſcatur doteni reddi nepti: quam etiam in poteſtate non habet: vt. ff. ſoluto matri. caius ſeius. Item fallit in procuratore vendentis: vt. ff. de actio. emptio. iulianus. §. ſi procurator. Item fallit in deponente ſi paciſcatur alii rem re-

Stipulat alii valet ſecundum modis.

¶ Etiam ſi forent verba in perſona domini et non autoritate iudicialis per quam interponuntur. ff. de diui. ſti. cir. dn. Io. fab.

† Nec refert cuius perſona verba concipiatur: vt per Io. fa. hic.

ſtitui. Item fallit in commodante fa‑
ciente ſimile pactum: vt. ff. depoſi. pu‑
blia. ⁊ C. ad exhiben. ſi reo. Item fal‑
lit in donante ſimile pactum faciente
in euentum alienius cõditionis: vt. C.
de dona. que
ſub modo. l.
quotiẽs. Itẽ
fallit ſi pater
ſtipulet̃ filio
vel aliꝗ poſi‑
to ſub ſua po
teſtate poſt
mortẽ ſuam:
ſcilicet pris.
nam et filio
queritur: lꝫ heres nõ ſit: vt. ff. de verb.
oblig. l. quodcũqꝫ. §. ſi q̃: ita. ſi ꝓo pu‑
re: ⁊ nõ poſt mortẽ: ipſi ſtipuláti que‑
ritur: vt. ff. de verbo. oblig. dñs ſeruo.
Dis enĩ caſibus ex pacto vel ſtipula‑
tione alterius alteri querit̃. nõ al's: vt
hic. ⁊ C. per quas perſonas nobis ac‑
quiritur. l. j. cũ enim ſunt ſpeciales nõ
ſunt trahendi ad cõſequentiá: vt. ff. de
lega. ⁊ ſenatuſcõſul. l. qđ ꝓo. Sꝫ. M.
dicebat hos caſus facere regulaꝫ. ⁊ ſi
quis caſus eſſet contra illud ſpeciale
eſt: ⁊ qđ hic regulariter dicit̃: vt. j. eo.
§. alteri. ⁊ per quas pſonas nobis ac‑
quiri. l. j. dicebat iure directo nõ vale‑
re: ſed vtiliter acquiri põt: ⁊ ſic ſm eũ
ſemper ex pacto alterius queritur: qđ
falſum eſt: cũ paruꝫ intereſſet directo:
vel vtiliter quereretur: vt. ff. de nego.
geſt. actio. Accurſius florentinus.

¶ Hoc opatur dñium rei: qđ eſt i pſona illius cui ſtipulatur. Ex quo collige ſtipulatio nẽ alteri factá ſuper re ſua valer̃ ⁊ tenere ſꝫ Chriſt.

Seio dare ſpõdes: vt obligatio quidẽ ſti‑
pulatori acquirat̃ [a]: ſolui tamen Seio [b]:
etiam inuito [c] ſe recte poſſit: vt libera‑
tio ipſo iure contin‑
gat [d]: ſed ille [e] ad‑
uerſus Seium habet
mandati [f] actionẽ.

¶ Si quis ſibi ⁊ al‑
teri copulatiue ſti‑
pulat̃: dimidia tãtũ
ſtipulatori debetur.

a ¶ Plane. Acquirat̃. Scilicet tãtũ.
b ¶ Seio. nõ tñ heredi eius: vt. ff. de
verbo. oblig. cũ quis. Item hoc intel‑
lige ſtatu huius adiecti non mutato:
al's contra: vt. ff. de ſolu. cũ quis. Itẽ
hoc intellige ante litẽ cõteſtatá a ſti‑
puláte: al's contra: vt. ff. de ſol'. ſi quis
ſtipulatus fuerit. x. §. primo. Item lꝫ
ſolui poſſit adiecto nõ tamẽ agere po‑
teſt adiectus: vt. ff. de conſti. pecu. ſed
⁊ ſiliẽ. in fine. ⁊ l. ſi vero.
c ¶ Inuito eo. Qui ſtipulatur.
d ¶ Contingat. Niſi in caſu: vt. ff. de
eo qđ certo loco. l. id. §. idẽ iulianus.
Sed ibi facta fuit ſol. alibi q̃ᷓ fieri de‑
buit: vñ venit intereſſe: vt. j. de actio.
§. loco. in quo non potuit dño preiu‑
dicare accipiendo ſortem adiectus: vt
ff. de reg. iur.
nõ debet. lꝫ ⁊
ipſe dominus
poſſet: vt. ff.
de eo qđ cer.
loco. l. certũ.
i ſi. ⁊ l. ſi. i ſi.
e ¶ Ille. ſ.
ſtipulator.
f ¶ Mãda‑
ti. Nunquid
adiectus mãdati ſemp tenet̃. M. dicit
ꝙ ſic: vt hic. ⁊ ff. de verbo. obliga. iu‑
lianus. §. ſi. Nam ſemp tacitũ mãdatũ
⁊ ſi nõ expreſſum interuenire dicebat:
⁊ in abſentia: ⁊ ſine nũtio: vel epiſto‑
la: qđ eſt cõtra. l. ff. de procura. l. j. §. j.
Quare dicemus ꝙ mandati agit̃ ſi in‑
terceſſit mãdatum: vt qꝛ preſente ad‑
iecto fuit ſtipulat': vt hic. ⁊ ff. de ver‑
bo. obli. iulianus. §. ſi. ⁊ ff. mã. ꝗ ſidẽ.
al's agit nego. geſtorũ. cũ nõ ſit procu
rator: vt. ff. de ſolu. l. ꝓo procurato‑
ri. §. interdũ. ⁊ j. de oblig. que ex quaſi
contra. in principio.

Adiectꝰ cui ſoluit̃: diuerſa actione tenet̃.

ADDITIO. Nota bñ hãc glo. qua
actiõe teneat̃: ⁊ iſta ſunt vera. niſi ad‑
iectus eſſet animo ſibi donandi: vt. d.
l. iulianus. §. j. ⁊ ibi Bar. ff. de verbo.
obliga. In dubio autem non videtur
adiectus animo donandi: vt. l. ſi cum
aurũ. ff. de ſolu. Angelus aretinus.

Sol'o an poſſit fieri adiectio.

¶ Quod ⁊ ſi quis. Caſus. ¶ Supra
dictũ eſt ꝙ ſi ſtipuler alteri dari q̃ᷓ ei
qui iuri meo ſubiectus eſt: non valet
ſtipulatio. Sed pone ꝙ aliquis ſtipu‑
letur aliqd dari ſibi ⁊ extraneo valet
ne iſta ſtipulatio? Rñ. Iuſti. ꝙ ſic: ſed
nunqd in totũ? Rñ. ꝙ non. ſed pro pte
dimidia: ſcilicet pro parte ſtipulato‑
ris. Super iſto. §. queri põt: quare ita
eſt ꝙ ſi ego emero fundũ mihi ⁊ extra‑
neo pro. x. valet totus cõtractus: vt. ff.
de cõtrahẽ. empti. ⁊ ven. l. fundus. Et

autem ſtipulatus fuero. x. dari mihi ⁊ extraneo nõ valet ſtipulatio in totũ: ſꝫ pro parte. R̃ſ. cõtractus empti. ⁊ ven. celebrat̃ tã gratia emptoris q̃ꝫ vendi. vnde tam emptori q̃ꝫ vendi. expedit ꝙ valeat ꝯtractus: ⁊ niſi in totuꝫ valeret venditio cõtractꝰ q vtriuſqꝫ gr̃a celebrari dicit̃ in detrimẽtũ alterius partis redundaret qḋ eē nõ dꝫ. Sed ſi dicas poteſt eſſe ꝙ non expediet emptori ꝙ emptio in totũ valeat ſemper. Ad hoc dicas ꝙ ſi ibi imputet. Regulariter enĩ loquẽdo gratia vtriuſqꝫ cõtractus huiuſmodi dicitur fieri: nõ ſic aũt eſt in ſtipulatiõe. Semp enĩ expedit ꝓmiſſori ꝙ ſtipulatio potius valeat in pte q̃ꝫ in totum.

ℂ Quod ſi quis ſibi ⁊ alij cuius iuri ſubiectꝰ nõ ſit, dari decem aureos ſtipulatus eſt valebit[a] quidem ſtipulatio. Sed vtrũ totũ debeatur ſtipulatori: quod in ſtipulatiõe deductũ eſt: an vo pars dimidia, dubitatum eſt: ſed placuit no plus[b] q̃ꝫ dimidiã partem ei acquiri.

ℂ Si pater ſtipulat̃ filio: acquiritur ſibi. hoc dicit Aret.

ℂ Ei q tuo iuri ſubiectus eſt: ſi ſtipulatus ſis: tibi acqris[c] quia vox tua, tanq̃ꝫ filij[d] ſit: ſicuti filij vox tanq̃ꝫ tua itelligit̃ in his rebus que tibi acquiri[e] pñt.

ℂ Diuerſitas i quãtitate inter interrogationẽ ⁊ reſpõſionẽ vitiat ſtipulationẽ quatenus eſt diſcordia: ſed diuerſitas in qualitate viciat in totũ: ⁊ rñſio ſimplex itelligitur: qualis pceſſit interrogatio. h.d. Areti.

Utile p inutile non vitiatur.

a ℂ Quod ſi quis. Ualebit. Scilicet pro parte dimidia: vt ſubijcit: vt. ff. de eo qḋ certo loco. l. iij. §. ſi quis. Et colligꝫ ꝙ nõ vitiatur vtile per inutile. ſic ff. de verbo. obliga. l. j. §. ſed ⁊ ſi mihi. Argu. cõtra. ff. de arbi. l. parui. al's pedius. §. j. Et dic vt ibi.

b ℂ Non plus q̃ꝫ dimidiã: vt. ff. de ꝟbo. obliga. l. ſi mihi. Sꝫ cõtra. de ꝛhẽ. emptio. l. fundi. Sed dic vt ibi.

ℂ Ei qui tuo iuri ſubiecti. Caſus. ℂ Supra dictuꝫ eſt ꝙ ſi ſtipulor aliquid dari extraneo non valet ſtipulatio. Sed pone ꝙ ſtipuler aliquid dari ei qui iuri meo ſubiectus eſt: vtputa filio vl' ſeruo: valet ne ſtipulatio iſta? Dicitur ꝙ ſic. quia vox patris vox filij intelligitur: ⁊ hoc verũ eſt ꝙ valet ſtipulatio in rebus illis que patri poſſunt acquiri per filiũ: vt in bonis aduenticijs profecti. in bonis autem caſtrẽſibus vel q̃ſi nõ valet.

c ℂ Et qui. Acqris. Sic ff. de ꝟb. ob. l. dñs ſeruo. ⁊. C. de ꝯtrahen. ⁊ cõmit. ſtipula. l. ij. ⁊. ff. de pactis. l. ⁊ here. §. nos autẽ.

d ℂ Filij ſit. Cũ vna perſona cenſeat̃ pater ⁊ filiꝰ: vt. C. de impu. ⁊ ali. ſub. l. fi. ſic ⁊ in ſeruo ⁊ dño eſt eadẽ vox: vt. j. e. poſt mõtẽ.

e ℂ Acqri pñt. At p̃cetitio peculio. ⁊ aduentitio: quo ad vſumfructũ: vt. ſ. p q̃s pſo. no. acq. §. j. Accurſius.

ℂ Preterea. Caſus. ℂ Dixi Juſti. Dñe ſupra dixiſtis multos caſus: i q̃bus inutilis eſt ſtipulatio: ſed preter illos ſunt ne alij caſus in quibꝰ ſtipulatio inutilis ſit? Et rñ. ꝙ ſic. dl. Quotienſcũqꝫ ille qui promittit ad ea que interrogatus eſt nõ rñdet: veluti ſi dicat aliqs ꝓmittis mihi. x. ⁊ tu rñdes promitto. v. vel ecõuerſo: vel dicat aliquis ꝓmittis mihi. x. ⁊ rñdes ꝓmitto ſi nauis venerit ex aſia. vel ſi aliqs ſtipulãti in diẽ vel ſub cõditione tu rñdeas pñti die vl' pure dũm illud exprimas. vꝫ. pñti die vel pure ſpõdeo non valet ſtipulatio. Si enĩ ſtipulãti i diẽ vel ſub cõditiõe rñderes ⁊ nõ exprimeres ꝙ pñti die vel pure ꝓmitteres va-

Preterea inutilis[a] eſt ſtipulatio ſi quis ad ea que interrogat⁹ fuerit no reſpōdeat[b]: veluti ſi quis decē aureos a te dari ſtipuletur: tu quinq; ꝓmittis: vel ꝯtra: aut ſi ille pure ſtipulet̄: tu ſub ꝯditione promittas: vel contra ſi modo ſcilicet id exp̄mas: id eſt ſi cui ſub cōditione vel in diē ſtipulanti tu reſpōdeas ꝓſenti die ſpōdeo: nā ſi hoc ſolū reſpōdeas ſpōdeo ꝓmitto breuiter videris in eandē diē vel cōditionē ſpopōdiſſe: neq; enim neceſſe eſt in reſpondendo eadem omnia repeti que ſtipulator expreſſerit[c].

Inter dominū ⁊ ſeruū patre ⁊ filium nō ꝯtrahitur ſtipulatio. hoc dicit Are.

leret ſtipulatio ⁊ videreris in eandem diē niſi ſpopōdiſſe. Nō eniꝫ neceſſe eſt in rñdēdo eadē oīa repeti que ſtipulator exp̄ſſit. q̄ eniꝫ in prefationibus dñr in rñſionibus repetita creduntur: vt. ff. de verbo. ob. l. tytia. §. idē reſpōdit. Qđ aūt in. §. iſto dicit̄ ꝙ ſi ad ea que interrogata ſunt non reſpondeat ꝓmiſſor nō valet ſtipulatio. Hoc ītelligas niſi diuerſitas vitiat ſtipulationeꝫ. Que autē diuerſitas vitiet ſtipulationem: vtruꝫ ea que eſt in qualitate vel quātitate vel in ſpecie. habes in glo. non tñ ordinaria ſufficienter. ⁊ hoc dicit.

a Preterea. Inutilis eſt interdum in totum: interdum pro parte.

b Non rñdeat. Scilicet cōgrue. diligēter tñ attēde ꝙ vbicūq; eſt diuerſitas ſi incōtinēti placet diuerſitas ſtipulatori: valet ſtipulatio: vt. ff. de ver. obli. l. j. §. cū adijcit. Si autē non placeat: †aut eſt in qualitate aut in quātitate aut in ſpē diuerſitas. In primo caſu nullo modo valet: vt hic. ibi: aut ſi ille ⁊c̄. ⁊. ff. eo. l. j. §. cū adijcit. ⁊. §. ſi quis ſimpliciter. Si ꝟo in quātitate: in eo qđ cōſonat: valet: ſiue detrahit: ſiue adijciat: †vt. ff. de verbo. obli. l. j. §. ſi ſtipulāti que eſt cōtra. in alio non vt hic: ibi: veluti ⁊c̄. Si autem in ſpē: aut ꝓmittit̄ vna ſpēs pro altera: ⁊ tūc non valet: vt. j. c. §. ſi de alia. aūt alia adiecta. ⁊ ita copulatiue: ⁊ tunc valet in alia nō adiecta: vt. ff. de ver. ob. l. j. §. ſed ſi. Si aūt plures res ſtipulet̄: tūc

† Subaudi: nec ex ſe diſplice at: q₂ tunc nō eſſet lo c⁹. d. §. cū adijcit: nec huic materie. Jo. ſa. † Niſi

aut copulatiue fuit facta īterrogatio: ⁊ valet in eo qđ reſpōſum eſt: aut diſiunctiue: vt illam aut illā promittis: quo caſu valet: ſiue ad vtrūq; : ſiue ſimpliciter rñdeat. ⁊ in vtraq;. Si ꝟo in vna nō valet etiaꝫ in alia. ſꝫ in ſummis non vitietur alternatiua. ſic reſpōdeat̄ ad vnā tm̄: vt. ff. de ꝟb. ob. l. j. §. ſi quis. ⁊. l. inter ſtipulantē. §. ſi ſtipulantem. Accurſius. in qualibet ſub cōditione interrogaſſe videt̄. Sed in alternatiua ſummarum minor eſt in obligatione. l. ſi ita ſtipulatus fuero. x. aut. v. ff. eo. iō de ea interrogatum ⁊ reſponſum eſſe videtur.

c Expſſerit. Que. n. in p̄fationibus dicunt̄ in ꝯtrib⁹ repetita credunt̄: vt. ff. de ꝟbo. obli. l. tytia. §. idē reſpōdit.

Itē inutilis. Caſus. Non ſolū in caſib⁹ q̄ p̄ceſſerūt eſt inutilis ſtipulatio: ſꝫ et in alijs: q₂ ſi fueris ſtipulatus aliqd ab eo qui iuri tuo ſubiectus eſt: vel ſi is a te fuerit aliqd ſtipulat⁹ inutilis eſt ſtipulatio. Sꝫ diſta eſt inter ſeruuꝫ q̄ eſt in ptāte ⁊ filiūfa. q̄ ſimilit̄ eſt ī ptāte: q₂ neq; dño neq; extraneo promittēdo obligat̄. Filius aūt familias prī ſuo nō obligat̄ p̄terq̄ ī voto: ⁊ in mutuo: ſꝫ vī ꝙ filiusfa. ꝓmittēdo in voto obligat̄ p. l. in auc̄. de ſanctiſ. epi. §. iterdicimus. Sꝫ pōt reſponderi diſtinguēdo inter votū pſone ⁊ votuꝫ rerū. In voto reꝝ nō obligat̄. In voto

ADDITIO.

Et eſt ratio diuerſitatꝫ ſꝫ Joā. fa. q₂ in ſpēbus talis rñſio facit diuerſitatem in qualitate: q₂ eſſet ꝗctuꝫ ſtipulationeꝫ non valere: niſi ſub toto vel niſi validitas ſtipulationis nō ceret ſtipulāti: vt. l. ſi dicē. ff. locā. ⁊ hec vera qñ ſtipl'o ⁊ rñſio ē de toto ⁊ parte numerabili. Alr̄ ſi de toto integrali ⁊ pte propria vel ipropria. dic vt per Jo. fa. An. h.

¶ Itē[a] inutilis eſt ſtipulatio: ſi vel ab eo ſtipuleris q̄ tuo iuri ſubiect⁹ eſt: vel ſi is a te ſtipulet̄[b]. Sed ſeruus quidē nō ſolū dn̄o ſuo obligari non pōt[c]: ſed nec quidem vlli alij. Filij vero familias alijs obligari[d] pn̄t.

¶ Mutus ⁊ ſurdus omnino non pn̄t ſtipulationē ɔtrahere. Hoc dicit Aretin⁹.

¶ Mutū neq; ſtipulari neq; ꝓmittere poſſe palā eſt qḋ ⁊ in ſurdo receptū eſt: q2 ⁊ is qui ſtipulatur verba promittentis: ⁊ is qui promittit verba ſtipulātis audire debet. vnde apparet nō de eo nos loqui qui tardius exaudit: ſed de eo q̄ oīno nō audit.

¶ Furioſus neq; ſtipulari neq; aliter contrahere non poteſt. Aretinus.

¶ Furioſus nullū negociū[e] gerere poteſt[f]; quia non itelligit quod agit.

... abſit pſonē obligatur. ⁊ ſic loquit̄ auc. ¶ Mutū ⁊c̄. Queſiui a Iuſti. vtrū mut⁹ ſtipulari poſſet: Et rn̄. dicens q̄ neq; mutus ſtipulari pōt neq; ꝓmittere. ⁊ rō huius eſt: q2 ſtipl'o ſit vno interrogante altero rn̄dente. ⁊ ſic vtroq; loqn̄te. Idem dicit de ſurdo pp defectū audit⁹. Qui enī ſtipulat̄ ex audire dz ꝓmittentē: ⁊ q̄ ꝓmittit vba interrogātis ſil'r exaudire dz: ⁊ hoc planū eſt. Q2 ḋ tn̄ de illo ſurdo intelligit̄ qui oīno non exaudit: ⁊ nō de illo q̄ tardi⁹ exaudit. Qui enī tarde exaudit ꝓmittētē ſtipulantē poterit exaudiri q̄q̄ nō ilico. ⁊ ita ſtipulari ⁊ ꝓmittere poteſt. h.d.

¶ Furioſum ⁊c̄. Queſiui a Iuſti. de furioſo an poſſet verbalē obligationē contrahere: Et dicit q̄ nō. Nullū enī negocium furioſus recte gerit: q2 non intelligit quod agit.

Obligatio nālis īter prēm ⁊ filiū poteſt cōſiſtere.

a ¶ Item inutilis. Quātū ad ciuile vinculum: ſed naturale contrahit̄: vt ff. de cōdi. indebi. ſi id quod. ⁊. l. frater a fratre. §. j. vnde fideiuſſor accedit: vt. j. de fideiuſſo. in princi. Et hec vera ſunt: niſi in caſtrenſi peculio: vel quaſi: nam tunc eſt loco patriſfamilias: vt ff. ad mace. l. ij. ⁊. ff. de col. bo. l. j. §. nec caſtrenſe. tunc enim ⁊ cum patre obligatur ⁊ agitur cum effectu: vt. ff. de iudi. l. lis nulla.

b ¶ Stipuletur. C. de pac. cō. l. pactū dotale. cōtra. Sol. maxime ibi poſitū abūdat. ſic. C. de teſt. ma. l. ſi. §. j. Ac.

c ¶ Obligari non poteſt. Scilicet ciuiliter. Accurſius.

d ¶ Obligari pn̄t. Ex omni cauſa: vt ff. de iudi. tā ex cōtractibus: ⁊ cōueniri ī ſolidū durāte pr̄ia poteſtate: auctoritate tn̄ patris iteruenīente: ad qḋ pater cōpellit̄ officio iudicis: vt. C. ḋ bo. que lib. l. cū nō ſolū. §. j. (j) ⁊ poſtea. niſi in ſex caſib⁹ q̄ ſunt ff. q̄ cū eo. l. ij. Excipe duos caſus: vt ī mutua pecunia: ex q̄ non tenet̄ cū effectu ꝓpter exceptionē macedoniani: nec q; pr̄: vt. C. ne fili⁹ ꝓ pr̄e. l. j. Itē ī voto vl' deo vl' reipublice facto: vt. ff. ḋ polli. ſi qs rē. §. voto. Nā lz al's. ſ. ex ɔ̄ctu vl' q̄ſi ɔuenīat̄ a ꝑlato maiore loci illius hic tn̄ nō ɔ̄uenit̄: vt. C. de ep̄is ⁊ cle. l. nulli. ⁊ in auc̄. de eccle. ti. §. ſi qs. col. ix. ADDITIO. ſ. capt⁹ pignorib⁹. Et ſi nullo mō velit ɔſentit̄: ſi fili⁹ agat ⁊ pr̄ ſit pn̄s repellit̄ a iudicio. ſec⁹ ſi pr̄ ſit abſēs lōga abſētia: vl' fili⁹ ɔuēiat̄. A.

e ¶ Furioſus. Nullū negociū. ſ. obligatoriū. id eſt in prodigo cui bonis interdictum eſt. ff. eo. is cui: q2 furioſo ſimilis eſt: vt. ff. de cu. furio. l. j. primo rn̄. ⁊. ff. de regu. iur. l. furioſi. idem in mentecapto: vt. ſ. de cura. §. j. ADDITIO. Idē in fatuo. Et intellige de his qui omnino nihil rationis ſapiant. al's ſecus ſm̄ Ange.

f ¶ Poteſt. Scilicet ⁊ ciuiliter.

Pupillus. Casus. Quesitū a Iusti. an pupillus posset recte stipulari. Rn̄. ꝙ pupillus omne negociū recte gerit dūtn̄ tutoris auctoritas interce-dat. ꝛ hoc qn̄ necessaria est. s. cū se al-teri velit obligari. Alterū tn̄ sine tutoris auctoritate bene potest obligar. ꝛ hoc dicit. Sed quid diximus ꝛc̄. Versiculum istū ex certa sn̄ia distinguo vn̄ po. in p̄si. isto sic cas. Supra dictū est ꝙ pupill⁹ recte gerit oē negociū. ergo cū infans sit pupillus oē negociū rc̄te gerit: ꝛ ita sti pulari vel ꝓmittere recte poterit: sed nō est ita simplr. Et ad hoc rn̄dens legislator dicit qꝺ dictū est de pupillo itelligēdū est de eo qui ꝓximus est pubertati: ꝛ ēt de illo q aliquē hꝫ itellectum. Infantes enī ꝛ illi q ꝓximi sūt infantie nō multū distāt a furiosis: qꝛ nullū hn̄t intellectū. Sꝫ deinde statiꝫ corrigit iā dictū suū quo ad vnū mēbrū di. ꝙ pupilli ꝓximi infantie. nō p oia sunt cēsendi pubertati ꝓximi. s. ꝙ tanq̄ꝫ furiosi: sꝫ hn̄t idē ius ꝙ cū tutoris auctoritate se aliis possint oē ligare. ꝛ sine tutoris auctoritate sibi alios obligare pn̄t. Sꝫ pōt nc filiussa. impubes auctoritate pr̄is sui alteri obligari pr̄is auctoritate precedēte: sicut pōt pupillus tutoris auctoritate: Et rn̄. ꝙ nō. ꝛ hmōi rō pōt esse: qꝛ si tutor male prestitit auctoritatē pupillo suo pupillus habebit illum sibi oblig. nō sic autem filius patrem.

Pupillus maior infante pōt aliuꝫ sibi obligare etiā sine tutoris auctoritate: sed ipse aliis non obligat nisi sit proximus pubertati et tutoris auctoritas interueniat. Filii vo familias: in etate pupillari nō obligantur etiam cū cōsensu patris. Arg.

Pupillus[a] oē negociuꝫ recte gerit: ita tamen: vt vbi tutoris auctoritas necessaria sit, adhibeatur tutor: veluti si ipse obligetur[b]. Nam aliuꝫ sibi obligare etiā sine tutoris auctoritate[c] potest. Sed quod diximus de pupillis vtiq̄ꝫ de his verū est qui iā habēt aliquē intellectū. nam infans[d] ꝛ qui infanti ꝓximus[e] est non multū[f] a furioso distat: qꝛ hmōi etatis pupilli nullum habēt intellectū. Sꝫ in ꝓximis īfanti propter vtilitatē eorū benignior[g] iuris interpretatio ...

a Pupillus. s. pubertati ꝓximus: vt sequit. ꝛ est ratio: qꝛ intellectū hꝫ: vt. ff. de regulis iuris. l. in negociis.
b Obligetur. scilicet aliis.
c Auctoritate. sic. s. de aucto. tuto. in pn̄. sic. ff. de pactis. l. ꝫ iuris ciuilis.
d Infans id est vsq̄ꝫ ad septē annos; vt. C. de iure deliberandi. l. si infanti. j. responso.
e Infanti proximus. id est vsq̄ꝫ ad. x. annos et dimidium. ꝛ sic proximus respicit ifra: sꝫ cum dico pubertati proximum a decem annis et dimidio. s. intellige. nam sic in masculis debet fieri dimidiatio in feminis in nono ꝛ dimidio: vt supra quib. ex cau. manu. nō li. §. fina. ꝛ supra quibus mo. tute. fini. primo responso.
f Non multum. Nam distat aliquantulum: vt in hereditate quā trāsmittit infans: vt. C. de iure deliberan. si infanti. §. j. secus in furioso: vt. C. de cura. furio. l. fina. §. sinautem. ꝛ h̄ sm̄ Azo. Sꝫ certe sic posset dixisse: qꝛ vn⁹ paruus alter magnus alter cōtinuum tempus: alter habet interualla dilucida. Dic ergo distat in stipulando in hoc: qꝛ infans sine intellectu interduꝫ stipulatur: sed furiosus nunq̄ꝫ: vt. ff. rem pupilla. sal. fore. l. seruuꝫ pupilli. Item dicit non multum propter proximum infantie qui itellectum habet. ꝛ ideo corrigitur statim quod hic dicitur: ibi sed in proximis.
g Benignior. ꝙ supra dictum est.

Idem

Proximus pubertati.

Heredi tas trā mittit ifantē; sꝫ non p furiosū. Stipulat qū qꝫ ifās nō autē furiosus.

A cedet p ...

pretatio facta ē: vt idē iuris habeant[a] qđ pubertati proximi. Sʒ q i ptāte parentis eſt īpubes[b] nec auctore quidē patre[c] obligatur.

ℭ Cōditio īpoſſibilis vitiat ſtipulationē: cōditio vō neceſſaria facit eā haberi p pura. Aretin⁹.

ℭ Si ipoſſibilis cōditio obligatioib⁹[d] adiciat, nihil valet ſtipulatio. Impoſſibilis aūt cōditio habet cui natura[e] impedimēto eſt, q̄ minus exiſtat: veluti ſi quis ita dixerit: ſi digito celum attigero dare ſpondes? At ſi ita ſtipulet ſi digito celū nō attigero dare ſpōdes? pure[f] facta obligatio intelligitur: ideoqȝ ſtatiʒ[g]

Filius īpubes ēt cum auctoritate pr̄is nō pōt obligari.

a ℭ Idē iuris habeant. vt alios ſibi obligent: aliis vō non obligentur ſine tutore. vt. s. proximo. §.
b ℭ Impubes. Aliud ſi pubes. nam obligatur ac ſi eſſet ſui iuris. vt. ff. eo. l. ſi. §. j. niſi in duob⁹ caſibus. vt. s. e. § item inutilis: dixim⁹.
c ℭ Pře. Sed que eſt ratio de hoc ad pupillū cū tutore auctore obligetur? R̄n. qđā q ob h̄ ipm datur tutor: ſʒ patria poteſtas eſt ad corrigendū: ꝛ eſt pro eis C. d bo. que lib. l. ſi. §. finautē. Uel dic q tutorē hʒ obligatū ſi male auctoratur: patrē non. vt. C. de bo. que libe. cū oportet. §. ſub h̄ tamen verſiculo non antē hypothecam. Accurſius.
ADDITIO. Hoc verū qñ de pupillo mere obligando tractat: ſecus ſi de mera vtilitate: qr pōt etiā ſine patre. Si vō pōt eſſe vtilitas ꝛ dānū: puta qñ vſuſfruct⁹ vel aliqđ pñ q̄ri pōt: q̄ caſu de iure nouo pr̄ legitimā adminiſtrationē hʒ: ſufficit ipſius auctoritas: ſi i aliis. vt. l. ſi i ſāti. C. d in. d lib.
ℭ Si impoſſibilis ꝛc. Caſus. ℭ Supra habuiſtis m̄lta exēpla inutiliū ſtipulationum: adhuc ponit hic vnū. s. cū impoſſibilis conditio ſtipulationi adiicit: ꝛ appello impoſſibilem conditionē illam. s. cū natura impedimento eſt vtputa hoiem in ſtatu iſto exiſteʒ celum digito tāgere. vñ iſta ſtipulatio pmittis mihi. x. ſi celū digito tetigeris inutilis eſt: ſed ſi negādo conditionē impoſſibilem pmittas alicui ſtipulanti vtputa pmitto tibi. x. ſi celuʒ digito non tetigeris: pura eſt ſtipulatio: ꝛ qđ ſtipulatur incontinenti peti poteſt: ꝛ. h. d. No. q impoſſibilis conditio vitiat ſtipulationem.
d ℭ Si ipoſſibilis. Obligationibus quibuſcūqȝ. vt hic. ꝛ. ff. d actio. ꝛ obliga. nō ſolū. (j) Secus ē i vltimis voluntatibus: qr tunc pro non appoſita habetur. vt. s. de here. inſti. §. impoſſibilis.
ADDITIO. Et duȝ glo. ibi ſoluit cōtrariū de. l. ſi militē. C. de cōdi. ob. cau. ē ɔtraria huic glo. iſta tñ eſt verior. Nec ob. cōtra: qr cōcordat: cum hic ꝛ ibi cōditio ꝛ cauſa poſſibilis annullet effectum: nō enim ad conficiendum agitur: ſed ſolum ad reuocanda data. ſm Joannem fabri.
e ℭ Cui natura. Non ita ſi verborū perplexio ſit. vt. ff. de cōdi. inſti. ſi tytius. Jo. cōtra. tunc enim qñqȝ nō diceret impoſſibilis: lʒ nō poſſet exiſtere. vt. ff. de verbo. oblig. ſi tytius. ſm Azo. ꝛ facit ad hunc. §. ff. de reg. iu. l. impoſſibiliū. ꝛ. ff. e. l. ipoſſibilis. §. j.
f ℭ Pure. Id eſt ſine cōditione: etiā ſi dies eſſet appoſita. vt. ff. eo. l. in illa ſtipulatione. §. finali.
g ℭ Statim. Cū ſpatio tamē q̄ ſolui poſſit. vt. ff. e. §. fi. ꝛ. ff. e. cū qui calendis. Et de h̄ dixi. s. de verborū obligatio. §. omnis ſtipulatio.
ℭ Item verbor. Caſus. ℭ Supra dixiſtis dn̄e multa exēpla de inutilib⁹ ſtipulatiōibus: ſed pro deo qđ ſi inter abſentes fiat ſtipulatio: vʒ ne ſtipulet? R̄n. q nō: ſed eſt inutilis: ꝛ hoc. s.

petere poteſt.

¶ Stipulatio non poteſt contrahi inter abſentes. Et ſi inſtrumento contineatur partes fuiſſe p̄ſentes vl' ſtipl'atiōi īterfuiſſe ſtat̄ ſcripture niſi cōtrariū probetur. Aretin⁹.

¶ Itē verboꝝ[a] obligatio inter abſentes[b] cōcepta inutilis eſt: ſed cū hoc materiam litiū cōtentioſis hoībus p̄ſtabat[c]: forte poſt[d] tempus tales[e] allegationes opponentibus: ꝛ nō[f] preſentes eſſe vl' ſe vl' adverſarios ſuos contendentibus. Ideo noſtra conſtitutio[g] propter celeritatē dirimendarum litiū introducta eſt: quam ad ceſarienſes aduocatos ſcripſimus[h]: per quā diſpoſuimus tales ſcripturas[i] que

ꝙ ſtipulatio inter abſentes concepta inutilis ſit: hoc ideo eſt: q2 viam ſiue materiā altercādi ꝯtentioſis hoībus preſtabat. Cū enim aliquis ab aliquo ſibi p̄miſſum per ſtipulationē peteret ꝛ inſtr̄m in quo fuit p̄miſſum pro ſe p̄duceret in mediū in hmōi caſib⁹ ſolebant p̄miſſores ſepiſſime contra ſtipulatores talib⁹ vti allegationib⁹. Frater q̄ꝗ̄ī inſtrumēto cō tineatur me tibi hoc vel illud p̄miſiſſe: iſta tn̄ ſtipulatio nullius eſt momēti: cū ego nō eſſem preſens tali die in loco quo cōficiebat̄ inſtr̄m: vel etiā cū tu non eſſes preſens ꝛ ſtipulatio inter abſentes cōcepta ſit inutilis: ꝛ ideo p̄pter ſecuritatē diri mendarū litiū introducta fuit a dn̄o Iuſti. quedā ꝯſtitutio quā habes. C. de contrahen. ꝛ cōmitten. ſtipu. l. optimā. quā ſcripſit ad ceſarienſes aduocatos: in qua cautū eſt ꝙ hmōi ſcripturis que partes preſto iudicant oīmodo fides adhibeat̄: niſi ille qui talibus vtitur allegationib⁹ ſ. dicendo aliquā partiū abſentē fuiſſe maniſeſtiſſimis probationibus: veluti per ſcripturā aliā: vel per teſtes idoneos qb⁹ nulla poſſit opponi exceptio p̄bauit ſe vel aduerſariū ſuum in alio loco fuiſſe q̄ȝ vbi inſtrumentum confectum erat. ꝛ hoc dicit.

a ¶ Item verborum. Sicut per conditionem impoſſibileȝ: ita per abſentiam fit inutilis ſtipulatio.

b ¶ Abſentes. Ita intellige abſentē vt audire nō poſſit. Vn̄ ſi eſt in turri vel a remotis ꝛ clamet: valet ſtipulatio ſi ſe audiant.† arg. ff. ad ſil. l. j. §. eo. al's accipitur multis modis. vt. ff. de verb. ſig. l. abſenteȝ. ꝛ notat̄ i auc̄. de fideiuſſo. §. j. Sed ꝯ̄ ē ff. de dona. inter vi. ꝛ vxo. ca ſ̄. Sȝ ſbi īterceſſerat ſtipl'atio ante abſentiā: cui⁹ ꝓba etiā īter abſētes nīc repetuntur. Iteȝ ꝯ̄. ff. de pac. labeo. ꝫ pri. Sȝ alius in pacto q̄libet alio: q̄d ſine hmōi ſolēnitate fieri pōt: ſed ſtipulatio nō. vt. ff. de pac. l. j. in ſi. ꝛ. j. de actio. §. de conſtituta. Itē cōtra. ff. de ſpon. l. iiij. ꝛ. l. v. Sed poteſt dici ibi ſpāle vt valeant inter abſentes. Vel dic ꝙ ꝛ per ſtipulationem fieri poſſunt ſponſalia: ꝛ tunc inter preſentes vt hic. Item conſenſu. ſ. ſolo poſſunt fieri ſponſalia: ꝛ tunc ēt inter abſentes. vt. d. l. iiij.

ADDITIO. Et hec vltia cōiter tenet i. l. j. ſ ſpn. ff. e. ſac. c. vl. d p̄cu. li. vj.

c ¶ Preſtabat. Antiquitus.

d ¶ Poſt tp̄s. Poſt ſō dicit: q2 qn̄ cō nerat̄ poſt tp̄s ꝯ̄ct⁹ talia opponunt̄.

e ¶ Tales. Quales ſubijcit ſtatim. ꝛ non ꝛc̄.

f ¶ Et nō. Ecce allegationes.

g ¶ Cōſtō. vt. C. d ꝯ̄hē. ꝛ cō. ſti. opti.

h ¶ Scripſimus. loquitur Iuſtinianus auctor illius conſtitutionis.

i ¶ Scripturas. Sȝ qd ſi vn⁹ p̄ferat inſtr̄m in q̄ ꝯtineat̄ ꝯ̄hētes eſſe p̄ſen-

† Subaudi ꝛ itelligant.

Sponſalia inter abſētes ꝛ preſentes fieri p̄nt.

Iuſtſa duo ſi

ſunt ei⸗ uſdē di ei. ſʒ di uerſi lo ci cui ſtabit. Scri⸗ pture an ſēp ſtādūʒ ſit.

tēs romē tali die. alter q̄ Boñ: Dicūt quidā q̄ neutri credit. Alij q̄ bonus iudex dʒ aiaduertere cui potius credē dū ſit: vt ſi ſtipulator ipſo tēpore tene bat ſcholas Boñ. ſtabit illi iſtrumē⸗ to quo conti netur ipſum fuiſſe Boñ.

a ☙ Preſto .i. p̄ſentes.

b ☙ Omino. Nota ſtādū ſcripture: niſi cōtra pbet: ſic. C. de pba. cū p̄ci bus. ꝛ .j. eo. §. ſi ſcriptum. ꝛ .j. ti. j. §. ſi. ꝛ hoc quando formaʒ hʒ publicā: al's ſi priuatā: ſi pro ſcribente non valet: ſi contra ſcribenteʒ valet ſi eſt eī cauſa. vt in auc. de iureiūr. a mo. §. j. ꝛ. C. de nō numera. pecu. generaliter. Accur.

ADDITIO Scilicet ſola: ſed cum adminiculis ſic puta ſi a tribus teſti bus ſit annotata pro tertio: tñ ſi per⸗ ſona ſcribens ſit legalis ſcriptura pri uata facit ſemiplenā probationem. vt per Joan. fab. ꝛ Ange. hic.

c ☙ Improbis .ſ. prima facie: q̄ forte probe apparebunt tandē. ſic. C. de epi ſco. ꝛ cleri. l. oēs q. circa p̄n. ſʒ Jo. fa.

d ☙ Māifeſtiſſimis. q̄ ꝯ ſcripturaʒ.

e ☙ Scripturā. Sʒ aliā qͦ ē meli⁹.

f ☙ Idoneos. Omni exceptione ma iores. i. q̄ nlla exceptio poterit eis op poni. vt. C. de contrahen. ꝛ cōmitté. ſtipu. l. optimam. Accurſius.

g ☙ Eo die. Nota q̄ dies dʒ inſeri in inſtrumento: ꝛ alia ſunt neceſſaria. vt dixi in auc. vt preponatur nomen im⸗ peratoris: ꝛ facit. C. de diuer. reſ. ſi q̄. Sed quō hoc probabitur: cum dies i⸗ ſtrumenti non debeat exhiberi. vt. ff. de eden. l. j. §. editiones: Reſpō. Tri⸗ bus modis petitur inſtrumentū edi. Primo vt fundet itentionem ex iſtru mento rei actor vel reus ex inſtrumē to actoris fundet exceptionem cum neutro caſu aduerſarius vteretur qͦ non debeat eſſe: ꝛ tunc nulla pars in⸗ ſtrumēti debet exhiberi. vt. C. de edē. l. ſina. in fine. ꝛ. C. de teſti. l. nimis. Se cundo ſcilicet quādo aduerſarius vti tur. nam tunc editur vt videatur an aliqd poſſit ei opponi: ꝛ tunc exhibe tur: ſed ſine die ꝛ conſule: ne materia detur falſuʒ fabricandi. vt di. l. ff. de eden. l. j. §. editiones. ꝛ ff. quemad⸗ modum te⸗ ſta. ap. l. j. §. primo. Tertio vt de falſo accuſet. † ꝛ tunc etiam cum die ꝛ conſule eſt exhi bendum vt hic ꝛ. C. de contrahend. ꝛ committen. ſtipu. l. optimam. ꝛ. C. de fide inſtrumen. l. finali. Alijs modis petuntur inſtrumenta edi vel tradi p varia genera actionum. vt. ff. de eden. quedam perſone ſunt: ſed dictis trib⁹ modis petuntur edi. i. demōſtrari. Itē quomodo hoc eſt q̄ hic probat reus contra iuris ordinē. vt. C. de eden. l. q accuſare: Reſpon. hoc propter p̄ſum ptionem que eſt contra eum propter ſcripturam. vt. ff. de pac. iuriſgentiuʒ. §. quod fere. Item nūquid duo teſtes hoc probantes: ſcilicet alterum con⸗ trahentium affuiſſe ſufficiunt. Reſpō det ſic. vt. ff. de teſti. l. vbi. Sed nōne inſtrumentum vicem duorum tenet. vt. C. de fide inſtrumen. in exercendis quare videtur q̄ in dubio pro inſtru⸗ mento ſtetur. Sed certe non directe contradicitur inſtrumento: ſed p obli quū: ſcilicet ſe fuiſſe in ſcriptura qua dam facta rome: vel vt teſtis: vel vt contrahens. Si v̄o contra eam dire⸗ cte dicitur: plures q̄ꝫ duo exiguntur vt vincant ſcripturaʒ. vt. ff. de teſti. l. tertia. ibi al's numerus ꝛc̄. Vel di⸗ cas etiam hic exigit ꝛ res. Sed nun⸗ quid ſi aliqui teſtes dicant pro iſtru⸗ mento vel in eo ſcripti vel nō: tot vel plures erunt neceſſarij ꝯ inſtrm̄: Rñ. ſic q2 inſtr̄m per ſe vicem duoꝝ tenet. vt dictum eſt. Iteʒ preter ipſum ſunt probationes vt penis. vt. ff. de pigno.

presto[a] eſſe partes indicant omnino[b] eſſe credendas: niſi ipſe qui talib⁹ vtit⸗ improbis[c] allegatiōi⸗ b⁹ māifeſtiſſimis[d] pbatiōib⁹: vl' p ſcri pturā[e]: vel p teſtes idoneos[f] approba⸗ uerit i toto eo die[g]

† Sine criminaliter ſiue ciuiliter: ꝛ ꝯ q̄cūq̄ ꝑteʒ iſtri falſitas opponatur ſi alio bono mō pbari nō poſſit: al's illa parti edi⸗ tur contra quā oppoſit dʒ tamen an exhibitionē accuſator ſe ſubſcri bere ad penā talionis vt p Joā. fa. ꝛ an ge. hic.

contrahitur. Itē q̄ dicit eo die idē di cas ſi alio tali qđ eſſe nō potuit. vt ar gu. ſ̄. de verbo. obli. §. loca. Accurſi⁹ florentinus legum doctor.

ADDITIO. Ex hac gl. nota q̄ duo teſtes ꝓbantes per indirectū cōtra inſtrm̄ faciunt vacillare inſtrm̄: q: probant affirmatiuā: ⁊ etiā voci viue magis creditur q̄ mortue. anč. ſiqs aliquid C. de teſti. Chriſtophorus.

a ℭ Quo. vel etiā alio dūmodo ſit tm̄ remotus locus ī quo dr̄ fuiſſe tpe quo dr̄ inſtrm̄ eſſe factū: qđ hic nō potuit eſſe. vt. ff. de verbo. obli. l. vlti. §. fi. ⁊ ſ̄. d' v̄bo. obli. §. loca. Accurſius.

b ℭ Eſſe. Id eſt fuiſſe. ſic. ſ̄. de his q ſunt ſui vel alie. iu. §. i' poteſtate. Ac.

ℭ Poſt mortē. Caſus. ℭ In. §. iſto recitat nobis Iuſt. antiquā formā ſtipulationū ⁊ eā corrigit. Olim enī ita fuerat q̄ ſi aliqs ſtipularetur ita ꝓmittis mihi. x. poſt mortē tuā non valebat ſtipulatio: eo q̄ poſt mortē ſtipulatoris vel ꝓmiſſoris ĝ qđ in ſtipulationem deductum eſt ſolueret vel reciperet cum iure vetuſtiſſimo qđ in fine huius. §. corrigit: neq̄ ab heredibus neq̄ cōtra heredes incipere poſſet obligatio. Similiter ſi is qui ī poteſtate alicuius eſſet vt patris vel domini: ſtipulareť ſibi aliqd dari poſt mortem patris vel dñi nō valebat ſtipulatio olī ſicut ſi ipſe pater vel dñs ſtipuleť aliqd poſt mortē ſuā ſibi dari: q: filius vel ſeruus voce patris vel domini loqui videť: aliter ſiquis olim ita ſtipularetur pridie q̄ moriar vel pridie q̄ morieris ꝓmittis mihi. x. nō valebat ſtipulatio: ſed demū iam dicta corrigit Iuſti. di. q̄ cū ſtipľatiões valeant que cōſenſu contrahētiū ſunt ɔcepte ſibi placuit hūc iuris articulū emendare: ſtatuens vt ſiue poſt mortē ſeu pridie q̄ moriar fuerit ſtipulat⁹ aliqd ſibi dari vľ ꝓmiſit aliqd ſe daturum valet ſtipulatio. ⁊ hoc dicit.

quo ſ. cōſiciebať inſtrumentū ſeſe vel aduerſariū ſuum in alijs locis eſſe [b].

ℭ Stipulatio ɔcepta poſt mortē ſtipulatoris vel ꝓmiſſoris: vel pridie q̄ alter moreref olim non valebat: hodie valet. Angelus are.

ℭ Poſt mortē ſuā dari ſibi nemo ſtipulari poterat [c] nō magis [d] q̄ poſt ei⁹ mortē a quo ſtipulabať. At nec is q in alicui⁹ poteſtate [e] : poſt mortē eius ſtipulari poterat: q: patris vel dñi voce loq videť [f]. Sed ⁊ ſiqs ita ſtipuleť: pridie [g] q̄ moriar: vel pridie q̄ morieris dare ſpōdes: inutilis erit [h] ſtipulatio. Sed cū iā [i] (vt dictū [k] eſt) ex cōſenſu ɔtrahentiū ſtipulationes valent placuit [l] etiā nobis in

c ℭ Poſt mortem. Nemo ſtipulari poterat: ſcilicet iure vetuſtiſſimo: qđ hodie corrigitur: vt in fi. huius. §.

d ℭ Non magis. Quia nec hec valebat. Accurſius.

e ℭ Eius. Scilicet patris vel dñi.

f ℭ Videtur. Vñ ſicut patre vel dño ſic ſtipulante erat ſtipulatio inutilis: ita ⁊ ſeruo talia verba dicente vel filio: vt hic. ⁊. ſ̄. eo. §. et qui. ⁊ facit. C. d' impu. ⁊ aliīs ſubſti. l. fina.

g ℭ Pridie. Id eſt die precedēti mortem. vt. ff. de feri. pridie.

h ℭ Erat. Scilicet olim.

i ℭ Sed cū iam. Nunc corrigitur.

k ℭ Dictum eſt. Sic ſupra de verborum obligatio. §. ſed hec.

l ℭ Placuit. vt. C. de contrahen. ⁊ cōmit. ſtipu. l. ſcrupuloſam.

ADDITIO. Et ſic qñ ɔſtat de mēte contrahentiū ſm̄ eam ſit interpretatio etiā in his que ſtricti iuris ſunt

quod facit vt ſtatutū recipiat interpretationē extenſiuam etiā actiuam: ſi ſic conſtet de mente ſtatuentium. alˀs ſecus vt per Angelum hic.

a ¶ Valeat. ſ. ſtatim: efficax aūt erit poſt mortē vnde ab herede ꝛ ɔtra heredē incipiēt actiōes hodie: quˀ olim nō erat. vt. C. ď acti. ab here. ꝛ cō tra. l. j.

¶ Item ſi quis. Caſus.

¶ Sup̄ vidim᷒ ſtipulˀo nē vnā q̄ oliʒ erat inutilis: ꝛ adhuc recitat vnū caſū in quo olim erat ſtipulatio inutilis: hodie tñ inutilis eſt. Olī enīʒ ſi aliquis ſtiplˀabatur ita: ſi nauis venerit ex aſia hodie dare ſpondes: inutilis erat talis ſtipulatio ꝓpter p̄poſterationē. Innuitur enim in iſta ſtipulatione q̄ datio euētū cōditionis debeat p̄cedere: ſed cuʒ prepoſterā ſtipulationē in dotib᷒ non exiſtimauerit reijciendaʒ: placuit Juſti. ꝛ huic ſtipulationi non obſtante prepoſteratione pfectum robur accōmodare: et non ſoluʒ in dotibus: ſed ꝛ in alijs valeat ſtipulatio p̄poſtera ꝛ prepoſtere concepta ꝛ hoc dicit.

¶ Ita autē cōcepta ꝛc̄. Supra dictū eſt q̄ huiuſmodi ſtipulatio promittis mihi. x. poſt mortē inutilis erat olim hodie tñ vtilis eſt: ſed quid dices ď iſta ſtipulatione cū moriar dare ſpondes.

Et reſpon. Juſti. di. q̄ olim huiuſmodi ſtipulatio vtilis erat: ꝛ hodie etiā vtilis eſt. Itē ſi quis ita ſtipuletur. Promittis mihi. x. poſt mortē Tytij bene valet ſtipulatio huiuſmodi. ꝛ. h. d.

hunc iuris articulū neceſſariū induceř emendationē, vt ſiue poſt mortē, ſiue pridie q̄ʒ moriatur ſtipulator ſiue promiſſor ſtipulatio cōcepta eſt ſtipulatio valeat.[a]

¶ Ratione p̄poſtere ɔceptōis nō vitiatur ſtipulatio. Are.

¶ Item ſi quis ita ſtipulatus erat ſi nauis ex aſia venerit[b] hodie dare ſpōdes: inutilis erat ſtipulatio: q̄ꝛ prepoſtere[c] ɔcepta eſt. Sed cū Leo inclite recordationis i dantib᷒ eādem ſtipulationem que prepoſtera nūcupaꝛ non eſſe reijciendam exiſtimauit[d]: nobis placuit[e] ꝛ huic perfectū robur accōmodari vt non ſolum in dotibus: ſed etiā i oīb᷒[f] valeat huiuſmodi conceptio[g] ſtipulationis.

¶ Stipulatio cum moreretur promiſſor vl' ſtipulator: vel poſt mortē tertij valet etiā de iure veteri. hoc dicit Aretin᷒.

¶ Ita aūt ſtipulatio cōcepta: veluti ſi Tytius dicat cū moriar dare ſpōdes vl'

b ¶ Item. Venerit. p᷒ hoc verbum venerit ē pūctū. ꝛ ſubaudi quō vel vſq̄ʒ ad annum: ſi autē eſſet poſt illā dictionē hodie. non eſſet ſtipulatio inutilis: etiā iure veteri: ſed vtilis ꝛ cōditionalis: vt. ſ. ď ver. ob. §. ſub ɔdōne.

Duplicē lrāʒ expōit.

c ¶ Prepoſtere. primo enim dʒ venire nauis ꝑʒ naturā cōditionalis ſtipulatiōis vl' cōditiōis q̄ʒ dari hodie.

d ¶ Exiſtimauit. ſ. cuʒ ita ſtipulabatur mulier ſi ſine liberis deceſſerit promittis mihi dotem reddere: vt de ea poſſim teſtari: cum prius teſtari proponebat: ꝛ ea mortua doteʒ reddi. vt C. de iure do. l. ſi mulier. Vel dic ſcḋm Joan. cum ſtipulatur maritus ſic: ſi dabis mihi. x. promittis te mihi nupturam: primo cnim nubere ꝛ poſtea dare debebat.

e ¶ Placuit. vt. C. ď teſta. l. p̄poſteri

f ¶ In oībus. Scʒ obligationibus.

g ¶ Conceptio. Exactio tñ fit poſt conditionem exiſtentem. vt. C. de teſta. prepoſteri. in fine. Et facit ad hūc §. ſcilicet q̄ nō ſit curandus ordo ſcripture attendendus nō eſt.

Ordo ſcripture attēdendus nō eſt.

plure. ff. de pecu. lega. l. quidã. ꝛ. ð. de lega. §. ante. ꝛ. ff. de ſolutio. non enī.
a ¶ Ita. Utilis erat. vt. ff. de bono. aucto. iu. poſ. l. hereditarium.
b Alterius. Scilicet tertii.

d ¶ Perinde. niſi contra pbetur. vt. ff. de pac. iuriſgentium. §. quod ferre.
¶ Quotiẽs plures. Caſus. ¶ Quidã ſtipulatus eſt ſibi dari plures res: vtputa codicem: digeſtũ: ꝛ inſtituta.

cũ morieris: ꝛ apud veteres vtilis erat[a] ꝛ nunc valet. Item poſt mortẽ alteri[b] recte ſtipulamur.

¶ Verbũ pmiſiſſe in ſcriptis repertũ importat ſtipulationẽ interuenire.

¶ Si ſcriptũ ſit in inſtrumẽto fuit promiſiſſe aliquẽ perinde[d] habetur atq; ſi iterrogatiõe pcedẽte reſponſum ſit.

¶ Si plures res deducant i ſtipulatione ꝛ ſimpliciter rñdit pmiſſor: ad oẽs tenetur: alˀs ad eas tm̃ i qbus reſpõdit.

¶ Quotiẽs plures res vna ſtipulatiõe comprehendũtur, ſi quidem promiſſor ſimpliciter reſpondeat dare ſpondeo: propter omnes tenetur: ſi vero vnam ex his vel quaſdã daturum ſe ſpoponderit[e] obligatio i his pro quibus ſpoponderit contrahitur[f]. Ex pluribus eni ſtipulatiõibus vna vel quedã videt eẽ pfecte: ſingulas eni res ſtipulari: ꝛ ad ſingulas rñderi debemus[g].

¶ Scriptum. Caſus. ¶ Põe ita. Scriptũ fuerat in quodã iſtrũ pe trũ pmiſiſſe tytio cẽtũ: poſt modũ tytio .c. illa petenti pte xtu illius iſtrumẽti petr⁹ opponit in hunc modũ. Frater quãuis cõtineatur i inſtrũ me tibi promiſiſſe .c. tñ cõtinet ibi ꝙ interrogatio promiſſionẽ nõ pceſſerit: vñ cũ nõ valeat pmiſſio i ſtipulatiõe niſi interrogatio precedat: nõ poterit per illud inſtrũm ad illa .c. agere. Queſiuit ergo a Iuſti. in iſto caſu qd iuris: ꝛ reſpondet dñs Iuſti. ꝙ ſi ſcriptũ fuerit in iſtrũo aliqd pmiſiſſe: perinde habetur ac ſi in iterrogatione precedente promiſſio facta eſſet: cum enim in inſtrumento ↄtineatur ipſum pmiſiſſe videntur omnia ſolẽniter acta. ꝛ. h. d.

¶ Si ſcriptum. Nũqd idẽ ſit ſi teſtes dicunt aliquẽ promiſiſſe: vt etiam tunc intelligat interrogatio: Videt ꝙ ſic. vt. C. de fide iſtru. in exercẽdis. Sed tñ contradico. vt. C. de vſur. l. j. Et eſt ratio ſm Ioan. q: teſtes nõ ſic in iure inſtructi ſunt vt inſtrumenta que a iuriſperitis fiunt.

Queritur vtrum valeat talis ſtipulatio: Et reſpondet ꝙ ſi reſpõdeat promiſſor promitto oĩa videt pmiſiſſe: ſi aũt reſpõdeat inſtituta pmitto pro ſola inſtituta cõtrahit obligatio. Sigulas .ſ. res ſtipulari ꝛ ad ſingulas reſpõdere debemus. ꝛ hec dicit.

e ¶ Quotiens. Spopõderit. alˀs reſpondeat.

¶ Cõtrahit. Immo videt nõ valere cũ ſit diuerſitas in reſpondendo. vt ſupra eodẽ. §. preterea. Sed diſtingue vt ibi diximus.

g ¶ Rñdere debemus. Si volumus in oĩbus teneri: alˀs tenemur tm̃ i his in quibus reſpondemus: vt hic. Item ꝛ ſufficit ſimpler rñſio vt diximus: cũ equiparet ei quãdo ad oẽs reſpõdet. ſic. ff. de verbo. obliga. l. tertia. §. idem reſpondit. ꝛ. ð. eo. §. preterea.

¶ Alteri. Caſus. ¶ Supra dictum eſt ꝙ nemo põt aliter ſtipulari eo ꝙ inuẽte ſunt huiuſmodi obligationes ad hoc vt vnuſqſq; ſibi acqrat quod ſua intereſt: ſed nõ intereſt ſtipulatoris ꝙ aliqd alteri detur. Sed ponam⁹ ꝙ aliqs velit alteri aliquid ſtipulari

qualiter poterit hoc facere? Et rñ. ꝙ penã dʒ ſtipulari. vʒ. ſic. niſi ita factuʒ ſit vt cõprehenſuʒ eſt in ſtipulationẽ. verbi gratia. Promittis tytio decem. promitto. ⁊ niſi illa decem dederis ꝑmittis mihi xx. pena autem adiecta in ſecũda ſtipulatiõe nõ facit primaʒ ſtipulationẽ ⁊ que primo erat inualida valeᵗ: ſʒ metu pene qꝛ ſi prima ſtipulatione contẽtuʒ eſt ſoluit: niſi enĩʒ dederit. ⁊ in prima ſtipulatione contenta committitur illa ſtipulatio: ſcilicet in viginti: cũ quis ſtipulatur penam non inſpicitur vtrum interſit ſtipulatoris que ſit quantitas in conditione ſtipulationis: quod ſic intelligunt quidam penaʒ ꝙ pena nõ excedat duplum: alij autem dicunt ꝙ non debet excedere quadruplum. Dominus autem Guido ſic diſtiguit. Cũ autem pena interponitur aut interponitur per verba quantitatem deſignãtia: cuiuſmodi ſunt duplum: tripluʒ: quadruplum: ⁊ talis pena non debet excedere quadruplum. aut per verba deſignantia qualitatem: ⁊ tunc quantacunqʒ fuerit quantitas etiam in cẽtuplum bene valet ſtipulatio. ⁊. h. d.

Stipulatio d' dãdo alteri non valet: niſi fuerit apposita pena. hoc dicit Angelus aretinus.

Alteri ᵃ ſtipulari (vt ſupra dictuʒ ᵇ eſt) nemo pt. Inuẽte enim ſunt huiuſmodi ſtipulationes vel obligationes ad hoc vt vnuſquiſqʒ acquirat ſibi quod ſua intereſt. ceterũ ſi alij detur: nihil intereſt ſtipulatori. Plane ſiquis velit hoc facere: penam ſtipulari couemet: vt (niſi ita factuʒ ſit vt eſt comprehenſum) committatur pene ſtipulatio etiam ᶜ ei cuius nihil

Stipulãdo alteri qñ acqꝫ ſibi actionẽ qrimus qñqʒ ſi. Stipulatio alteri ſcã
a Alteri. Sic. ff. de verbo. obliga. ſtipulatio iſta. §. alteri.
b Ut ſupra dictum eſt. Supra eodem. §. ſiquis alij. hoc tamen fallit in multis caſibus: vt ibi diximus. Et nõta ꝙ hic tribus modis alteri ſtipulamur. Nam interdũ directã acqrimus actionẽ (ſubaudi alteri ſtipulãdo) vt filius patri: ſeruus dñọ: ⁊ econtra. vt ſ. e. §. ſiquis alij. ⁊. §. et qui. quãdoqꝫ vtilem: vt tutor pupillo: ⁊ in ſimilib⁹. ratione officij: vt ſeruus publicus. vt ff. de conſti. pe. l. eum qui. §. pe. ⁊. ff. rẽ pu. ſal. fo. l. iiij. interdũ nulluʒ: ⁊ tunc neceſſaria eſt pena vt hic dicitᵗ. Item nota ꝙ hoc vltimo caſu verba ſtipl'ationis ⁊ forᵗis: ⁊ pene poſſunt formari tribus modis. Aut enim ſic dico: ꝑmittis mihi ꝙ dabis illi ⁊ eodẽ mõ penã. Aut ſic. promittis illi ꝙ dabis ei ⁊ eodẽ mõ penã. Et ĩ his duob⁹ caſib⁹ nõ vʒ neqꝫ ſorᵗ neqꝫ pene ꝑmiſſio: ſʒ aliud qñ dꝫ ꝫ vtilis vl' directa acqri: vt ĩ ꝑmis duob⁹ caſib⁹. vt. ff. d ꝯſti. pe. l. eũ. §. ſi actori. ⁊. §. iulian⁹. ⁊ h. Aut ſic. ꝑmitt' mihi ꝙ dabis illi: aut penã mihi tm̃ ſtipulor: qꝛ ⁊ tũc hʒ locum qđ h dr. Aut quarto mõ dico. ꝑmitt' ꝙ dabis mihi recipiẽti noĩe ei⁹: ĩ q caſu valʒ vtrũqꝫ: ⁊ ego illi cedã cuius noĩe ſtipulatus ſum. vt. ff. man. ſi ꝓcuratorẽ. §. final.

põt tribꝫ modis formari.

ADDITIO. Et h̃ verũ ſiue ſim ꝓcurator hñs mãdatũ: ſiue negocioꝝ geſtor: ſiue ſaltẽ gñalis: vt mihi acqrã ⁊ poſtea cedã ſicut ꝓcurator cũ ratihabitiõe. ⁊c. vt. l. ſi. C. ad mace. ⁊. l. ſi ego ff. de nego. gr. vt p Jo. fa. ⁊ Ang. hic.

c Etiam ei. Scʒ ſtipulanti: cuius tamen non intereſt dari ei cui fuit ſtipulatus: nec mirũ: qꝛ ſibi fuit ſtipulatus penã: vt modo dixim⁹: ⁊ facit. ff. de arbi. l. cũ pena. Sed ꝫ. ff. de arbi. l. aduerſus. §. ſʒ ſi cũ. Sʒ ibi nõ directo ꝯtra arbitriũ itur: ⁊ iõ iſpiciᵗ an interſit etiã in pena: cũ ad ea q freqñter accidũt iura ſe referũt. vt. ff. de le. l. naʒ ad ea. Itẽ contra. ff. ſiquis in ius vo.

l.ſ.§.finali. Sed ibi in pena pretoria: hic aūt in ɔuentionali dicit. Uel ibi ideo nō cōmittit: qꝛ nō debuit venire: qꝛ aduerſarij non intererat: ⁊ ita per obliquum illa ratio redditur.

Pena ex pacto non pōt peti.

a ℂ Penaꝫ enim cū ſti. palat. Nota ꝙ caute ponit ſtipulatur: nā ſecus eſt cum paciſcit tñ: ruꝫ pena ex nudo pacto etiam incōti nenti appoſito ſicut vſura nō poſſit peti. vt.ff.ď ſeruis expor tandis.l. ſeruus. ⁊.C.de vſuris.l.tertia.

intereſt. Penamª enim cum ſtipulat quis: non illud ſpeciatur quod intereſt eius: ſed q̄ ſitᵇ quātitas in conditione ſtipulationis. Ergo ſiquis ita ſtipulet tytioᵈ dari: nihil agit. Sed ſi adiecerit penam niſi dederis: tot aureos dari ſpondesᵉ: tunc cōmittit ᶠ ſtipulatio.

ℂ Stipulatio ꝙ debet ei cui dari meā intereſt tenet. Ar.e.

ℂ Sed ſiquis ſtipuletur alij: cuius eius intereſſet: placuit ſtipulationeꝫ valere: nā ⁊ ſi is qui pupilli tutelā adminiſtrare cepat, ceſſit ḣad

rior eſt. Accurſius.

ADDITIO. Que pcedit vbi datio quātitatis nō eſt in obligatione: vt qꝛ promittis datuꝝ te.c. tytio. ad ea eni agere nō poſſuꝫ. ⁊ ſic facti obligatiōi pena cenſet appoſita. ſꝫ Jo.fa. ⁊ Angelus hic.

c ℂ In conditiōe ſtipulationis. Id eſt in penali ſtipulatione que eſt cōditionalis.ſ. ſi non pareat pmiſſor pncipali pmiſſiōe. Accur.

d ℂ Tytio dari: vt pro mittis tytio vel mihi ꝙ dabis tytio.

e ℂ Spondes. Scilicet mihi: al's nō valet hoc vt modo diximus. Accurſi.

f ℂ Cōmittit ſtipulatio. Scilicet pene eo non dante: non autem illa inutilis efficit vtilis: ſꝫ pene metu ⁊ illi ſtatur: vt al's.C.de arb.l.j. Accurſius.

excedere q̄druplaꝫ ex diſpoſitiōe ɔ̄tētiuꝫ: mittius eni agitur cuꝫ lege ɔ̄ cū hoie vt.l. ſi cū dies §.fin. ⁊ l.ſeq.ff. ď arbi. Chriſtophorus por.

b ℂ Que ſit quātitas.i. que ſit conditio. Inſpicit ɔditio vtrū ſit poſſibilis vel pbabilis. vel non. vt.ſ.ē.e.§.ſi impoſſibilis: ⁊.j.eo.§.qď turpi. Quātitas hō que ſit iſpicitur vt cōſtat cū qꝫ ſit petat certi ɔditione ſi eſt certa. al's ſi ſtipulatio eſt icerta actione ex ſtipulatu. vt hic ⁊.ſ.de ver.obli.in princi.

Quis ⁊ q̄: ſubſtātiaꝫ ſignificant.

Iſta eni noīa qs ⁊ q̄: ſubſtātiale ſunt ſignificatiua: nō quātitatis.ſ. certe vel taxate: vel taxande: ⁊ hoc ſꝫ Azo. Sꝫ cōtra eſt. vt.j.de actio.§.oēs. Solue vt ibi. †Itē ɔ̄.ff.de eui.l.ſi dictū. Sꝫ ibi ſic agebat. Itē ɔ̄.C.ď ſpō.l.mlier. §.pe. Sꝫ illud fauore matrimonij ne in infinitū pena excedat. vt.C.ď inſti. ſti.l.ij. Alij vt M. dicunt vſqꝫ ad duplū: ⁊ i hoc cōſideratur ḣ quātitas vt duplū nō excedat ſm eū. vt.C.ď ſen. que p eo qď itereſt.l.j. Alij vt Jo. diſtinguit inter eū qui ſcienter pmittit vltra duplum cū ſciat ſe nō teneri: vt ille teneat: al's nō. vt.ff.ſiquis cau. ſed ⁊ ſiquis.§.ſi. Alij dicunt vſqꝫ ad quadruplum ſemper extendi ⁊ non plus. vt iſra de actionibꝰ.§.oēs. Prima ve

† Dic ꝙ ibi loquitur i pena lega ti q̄ nō excedit quadruplū: ſed nos loqmur i pēa cōuētiōali q̄ pōt

ℂ Sed ſiquis. Caſus. ℂ Supra dictū eſt ꝙ nemo alteri poteſt ſtipulari: vnde queritur qualiter hoc eſt intelligendū? Et dicit iperator ꝙ hoc ē ſic intelligēdū: niſi itereſſit eius qui ſtipulat. nā ſi tutor qui tutelam pupillo ſuo cepit miniſtrare ceſſerit adminiſtrationē cū tutori ſuo bene poterit a contutore ſtipulari rem pupilli ſaluā fore: ⁊ alteri ſtipulari cū eius itereſſit. eo ꝙ ſi male adminiſtrauerit cum tutor tutelā haberet pupillus tutorēm qui pꝛio adminiſtrauit ſibi obligatū: ⁊ eadem ratione poterit aliquis aliquod ſtipulari procuratori qui aliqd certa die a domino ſuo promiſit ſub pena ne pena cōmittatur vel creditori ſuo ne pignora ſua diſtrahant. h.d.

g ℂ Cuius. Eius. ſcꝫ ſtipulantis.

h ℂ Ceſſit. Sic.ſ.ď ſa.tu.§.ij. al's.tij.

miniſtrationē cōtutori ſuo: ⁊ ſtipulatus eſt rē pupilli ſaluā fore (qm̄ intereſt ſtipulatoris fieri quod ſtipulatus eſt: cum obligatus futurus eēt pupillo, ſi male res geſſerit) tenet obligatio [a]. Ergo ⁊ ſi quis procuratori ſuo pari ſtipulatus ſit habebit vires [b] ſtipulatio. ¶ Et ſi creditori ſuo quis ſtipulatus ſit (ꝙ [c] ſua intereſt forte vel pena cōmittatur, vel predia diſtraheret q̄ pignori data [d] erat) valet ſtipulatio [e].

¶ Promiſſio facti alieni non valet: niſi appoſita ſit pena. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Verſa [f] vice qui alium facturū promiſit, videtur in ea eſſe cauſa: vt non teneatur, niſi penam [g] ipſe promiſerit.

Nemo poteſt ſtipulari rem ſuā. Angelus aretinus.

¶ Item nemo rē ſuam futuram [h] in eum caſum quo ſua ſit [i] vtiliter ſtipulatus eſt [k].

a ¶ Tenet obligatio. Nā vtilis actio pupillo datur: vt. ff. de ma. conue. l. j. §. pe. Item ipſi ſtipulanti directa acquiritur: vt hic dicitur.
b ¶ Habebit vires. Intereſt enī mea procuratori meo ſolui q̄ rē meā expēdit: vt. j. mā. §. tua gratia. ⁊ mādantis.
c ¶ Q̄ð ſua intereſt. ꝙ. i. quia. Accur.
d ¶ Data. Ab iſto qui nūc ſtipulať.
e ¶ Valet ſtipľo. Nō vt procuratori vľ creditori actio cōpetat: ſꝫ ꝗ ſtipulatus eſt aget actione ex ſtipulatu ad intereſſe quāti ſua itereē creditori vľ procuratori ſuiſſe ſolutū: vt. C. de inutil. ſti. l. ſi. ⁊ ff. de vb. ob. l. liber hõ. §. ſi. ⁊ C. de dona. cū res. Vel ſm nos aget certi conditione ad itereſſe qð ꝓbauimus: vt. ſ. de verbo. obli. in prin. Accurſius.
¶ Verſa vice. Caſus. ¶ Supra dictum eſt ꝙ ſi aliquis alteri ſtipuletur nō valet ſtipulatio niſi fuerit ſtipulatus ſic: ſi ita non factum fuerit: vt in ſtipu. comprehenſum eſt in caſu contrario. nam ſi aliquis promiſerit aliuꝫ aliquid facturuꝫ ⁊ ſtipulari non valet promiſſio: niſi penā promiſerit ſi illud non fecerit alius. hoc dicit.
f ¶ Verſa vice. Ad ſuperiorē. §. alteri.
g ¶ Penam. ſꝫ ⁊ tunc ad penam tm̄ tenetur. ⁊ facit. ſ. eo. §. ſi quis alium.
¶ Item nemo. Caſus. ¶ Pone ſic. Aliquis promiſit ſibi fructuꝫ fundi in futurum: valet ne huiuſmodi ſtipulatio? Et rñ. Iuſti. ꝙ non. Nemo enim rem ſuam futuram in eum caſum quo ſua ſit vtiliter ſtipulatur. ⁊ hoc dicit.
¶ Si de alia ⁊c̄. Pone ſic. Stipulatus fui a tytio in hunc modū: ꝓmittis mihi animal intelligēs de equo: ⁊ ipſe reſpō. promitto: intelligēs de aſino: valet ne ſtipuľo? Et rñ. do. Iuſti. ꝙ non. Cum enim de vna re ſenſerit ſtipulator: ⁊ de alia promiſſor: perinde nō valet ſtipulatio: ac ſi ad interrogatum rñſuꝫ nō eēt. ⁊ hoc dicit. Et iſtū. §. bene intellige: niſi diuerſitas illa placeat ſtipulatori: q: ſi ſic bñ valꝫ ſtipľo.
¶ Q̄ð ex turpi. Stipulatus fuit ſic. promittis mihi. x. ſi tytium hic occidero. vel ſi furtuꝫ fecero: valet ne huiuſmodi ſtipulatio? Rñ. ꝙ non. Quod enim ex turpi cā promiſſum eſt. ⁊c̄.
h ¶ Item nemo. Futurā. Vt partuꝫ ancille: vel fetū animaliuꝫ ſuorū que ſua futura ſunt: vt. ſ. de reruꝫ diui. §. item ea. Item multomagis ſi ſtipuleť rem que nunc eſt ſua: vt. ſ. eo. §. j.
i ¶ Quo ſua ſit. Hoc id: q: in eo caſu quo ſua futura nō eſt: valꝫ ſtipulatio: vt. ff. de verbo. obli. rem meaꝫ. Accur. l. ſi
k ¶ Stipulatus eſt. Scilicet dari. Et eſt ratio: q: quod ſuū eſt amplius ſuū

ſieri non poteſt: vt. j. de ... §. ſic itaqꝫ reſtitui. tamen poſſum ſtipulari: vt. ff. de vbo. obl. nemo. j. rñ. z. ff. ... vſufru. quẽadmodum. ca. l. j. §. ſꝫ qꝺ dirimus.
a ℭ Si de alia re ꝛc. Crediderit. hoc eſt verum qñ certũ eſt eos diſſenſiſſe: vt ff. de verbo. obli. cõtinu⁹ §. j. al's anteꝫ ſi poteſt ſm vtriuſqꝫ itellectum valere valet ſm intellectũ ꝓmiſſoris: vt ff. de verbo. ob. q er pluribus. ꝛ. l. ſti pulatio iſta. §. cum qui.† Nec obſtat qꝺ dicit̃ minorẽ preſtari debere: vt ff. de lega. j. apud iulianũ. §. ſcio. qꝛ minor ẽ quã dare vult ꝓmiſſor: vt. j. de act. §. preterea. Si aũt ſm vnius intellectum tñ valere poteſt: ſm eius intellectũ valet: vt hodie dare mihi bonomẽ. x. ꝓmittis. ſi enim de hac bononia in qua ſumus intelligatur: valet. al's non: vt ff. de verbo. obli. l. quotiens in ſtipulationibus. ꝛ de rebus du. l. quotiens. §.
b ℭ Quod turpi. Promiſſuz eſt. Siue dicam promittis homicidiuz facere ſiue dicaꝫ promitto. x. quia promittis facere homicidium: vt. ff. de verb. obliga. l. generaliter.
c ℭ Non valet. huiuſmodi enim cõditiones turpes: ĩpoſſibiles ꝓſumunt̃

† Niſi fauorabilis eſſet ſm ſtipulationẽ interptari. l. in ambiguo. ff. de reg. iu. Stipulatio: annectitur ꝓpẽ turpitudinem.

ℭ Diſſenſus in corpore vitiat ſtipulationẽ. Angelus aretinus.

ℭ Si de alia reſtipulator ſenſerit: de alia promiſſor: perinde nulla contrahitur obligatio: ac ſi ad interrogatuz reſponſum non eſſet: veluti ſi hominem ſtichuz a te quis ſtipulatus fuerit: tu de pamphilo ſenſeris quem ſtichum vocari credideris[a].

ℭ Stiplo turpis vl ex turpi cauſa deſcẽdens: non valet, hoc dicit Angelus.

ℭ Quod turpi ex cauſa ꝓmiſſuz eſt[b]: veluti ſi quis homicidium vel ſacrilegiuz ſe facturũ promittit: non valet[c].

ℭ Stipulatio conditionalis trãſit ad heredes ſtipulatoris et promiſſoris. Aretinus.

ℭ Cuz quis ſub aliqua coditione ſtipulatus fuerit: ſꝫ ante conditionem deceſſerit: poſtea exiſtẽte conditione heres eius agere[d] poteſt. Idem eſt ex promiſſoris parte.

ℭ Qui ꝓmittit certo tempore: nõ poteſt conueniri: niſi totus terminus ſit elapſus.

a iure: vt. ff. de condi. inſti. l. ſi filius. vnde non valet ſtipulatio: vt. s. eo. §. ſi impoſſibilis. Circa quod tamẽ dic qꝫ aut ipſum qꝺ ꝓmittit̃ eſt turpe: vt facere homicidiũ: ꝛ tunc non valet. nec etiã pena appoſita: vt. ff. de ver. obli. generaliter. ꝛ. l. veluti. et l. ſi plagũ. Idem dico: ꝛ ſi ſub ꝯditione turpi: vt hic. Aut ſi honeſtũ ꝓmittat̃: ſꝫ tñ turpitẽ: vt dare decẽ: ſꝫ per metũ: vel per dolũ: ꝛ tunc valet promiſſio facta: ſꝫ exceptiõe elidit̃: vt. C. de inu. ſti. dolo. niſi in caſu vbi ipſo iure non valet ꝓmiſſio facta per metuꝫ: vt. ff. qꝺ metus cã. l. ſi mulier. §. ſi dos. ſꝫ Io.
ℭ Cũ qs ꝛc. Caſus. ℭ pone ſic. Stipulatus ſui a tytio dari mihi x. ſub aliq̃ conditione anteqꝫ exiſteret cõditio deceſſi: poſtmoduz ſi exiſtente cõditione q̃rit̃: vtrũ meus heres agere poſſit ex iſta ſtiplõne: Et rñ. Iaſti. qꝫ ſic. Eodẽ mõ ſi me ſtipulatore viuente demũ añ cõditionis euẽtũ decedat ꝓmiſſor poſtmodũ ſi exiſtat ꝯditio: potero agere cõtra heredes ꝓmiſſoris.
d ℭ Cuꝫ quis. Agere põt. hoc in cõtractibus: vt hic. ꝛ. s. de verbo. obli. §. ex cõditionali. aliud in relictis: vt. C. de ca. tol. §. ſinali aliquid. ꝛ. ff. de ma.

teſt.l.ſi ita ſcriptū fuerit.in ſi.l. Et facit ad hunc.§.ff.de peri.⁊ com.rei vē.l.q ſi pendente.j.te pon.

¶ Qui hoc anno. Caſus. ¶ Pone ita. Stipulatus ſui a te dare mihi.x. hoc anno: vl' hoc menſe. queritur qñ poſſī iſta.x. peter? Et rñ. impa.q i olbus ptib⁹ anni: vel mēſis pteritis poſſū peter. Aliud aūt ē ſi ſtipulatus ſui mihi dari aliqd annuū:q tunc in prin.anni poteſt hoc dici.

¶ Qui hoc anno. Id eſt q ſtipl'at⁹ eſt his vbis.pmittis hoc anno: vl' hoc meſe. Et nota q iſte.§.eſt lex.ff.de vbo.obli.⁊ incipit.qui hoc anno.

Solo qñ fiet: ſi h āno pmiſſū ſit.

b¶ Preteritis. Id eſt elapſis:ſʒ ſec⁹ eſt in relictis fauore vltime volūtat. naʒ in capite anni pſtatio fit: vt.C.qñ di.le.ce.l.j. Vel diſtingue aut pmittit per hec vba hoc anno vl' quolibet anno:⁊ tūc in fine anni fit ſolutio: vt hic.⁊.ff.de vbo.obli.q hoc anno.⁊.l.cū q certarū. Aut annuum: ⁊ tūc in capite anni fit ſol'o: ſiue legatū ſit:ſiue in cōtractu ſiat pmiſſio.ſm Jo.⁊.B.vt.ff. de condi.⁊ demō.l.ſi in annos.⁊.ff.qñ

Verſus

di.le.ce.nec ſemel. Vñ vſ. Annua ſi debes: tūc inſpicies caput anni. Anno ſi debes:in fine teneberis anni. Sʒ qd ſi vſqʒ ad ſorū rē pmiſeris: Videt q ſtatiʒ incepto fore poſſit agi: vt.ff.ad trebel.l.qui ſiliū.§.ſabinus.

ADDITIO. Et hāc approbat Ange.hic pp̄ter dictionem vſqʒ:que de proprio ſignificato excludit: vt.l.j.ff. de pigno.ac.ſm Angelum.

¶ Si fundū ⁊c. Caſus. ¶ Pono ſic caſuʒ. Promiſiſt i fundū ⁊ hominē pure:quero ergo cū iſta ſtipula. ſit pura vtruʒ ex ea incōtinēti poſſim agere:⁊ rñ. Juſti. q nō niſi tātū tēpus pterierit quo traditio fieri poſſet.⁊.h.d.

¶ Qui hoc anno a: aut hoc meſe dari ſtipulat⁹ ē niſi oib⁹ ptibus preteritis b anni vl' meſis:n recte petet.

¶ Promiſſiori dat temporis habile ad ſoluendum. Areti.

¶ Si fundū dari ſtipuleris vl' hoiē:nō poteris ɔtinuo age niſi tātū ſpatiū preterierit:quo traditio fieri c poſſit.

¶ Super iſto titu.ſolebat aliqñ a qbuſdā fieri tale:quare apud antiquos iſta ſtipulatio pmittis mihi pridie q̄ moriar.erat inutilis. Hec autē pmittis mihi.x.cū moriar apud antiquos erat vtilis: qdaʒ iſtud q̄re reputant protruſa:cū etiā ius antiquuʒ hodie ſit correctuʒ. ſic tñ rñdēt. Incertior eſt dies mortem ſerēns q̄ dies mortis dicebat: vt in plures ⁊ pter maiorē incertitudinem dies proxima morti dicebat apud antiquos ſtipulatio in diem proximam morti. non ſic autem in diem mortis.

c¶ Si fundum. Fieri poſſit.cuʒ cōmodo pmiſſoris: vt.ff. de ver. ſigni.l. nepos pculo. nec tñ nimiū expectat: lʒ prius nō poſſit ſoluere: vt.ff.de vb.ob.cōtinuus.§.illud. Itē ⁊ ſi icōtinēti pōt:nō tñ iō ſtatim exigit: vt.ff.de ſolu.qd dixim⁹.quoddā ergo tp̄s mediū exigimus.ſ.x.dierū ſm quoſdaʒ: vt.ff. de cōſtitu.pecu.l.pmiſſor. Vel dic arbitrio iudicis cū lege nō ſit determinatum: vt.ff.de iure deli.l.j.in ſi.q iudex ſtatuet tēpus quoddaʒ nec nimiū nec modicū: vt.ff.de ſol.l.ratū.⁊rē ra.ha.l.quo enīʒ.§.j.⁊.j.de officio iudi.j.rū. Itē nunqd idē in quātitatibus qd in ſpeciebus hic dicit? Rñ.nō. imo tempore tanto quātum iudicatis dat expectatur: vt.ff.de iudi.l.ſi debitori.ſcʒ iiij.menſium(j) vt.C.de vſufructu.rei iudi.l.ij. ſm quoſdam. vel verius dic vt notatur.ſ.de verbo. obliga.§.omnis.in glo.j.ſtatim ⁊c.

Promiſſor: an ſtatī ɔueniri poſſit.

ADDITIO(j). Quibus pendentibus capi poterit: niſi ſatiſdet q adueniente termino ſatiſfaciet niſi interim compenſare vel aliquid exponere poterit:q tale tēpus miſerationis cauſa conceditur ſm Angelum.

Continuatio. ¶ De fideiuſſoribus. Cõtinua ſic. Uiſuz eſt de his qui principaliter obligant ex pluribus cõtractibus. Uerũ vt hic dicit textus in principio. pro eo qui obligatus eſt ſolet accedere fideiuſſor: id poſt illos titulos ſubijcit iſte de fideiuſſoribus. Areti.

¶ De fideiuſſorib⁹.

¶ Fideiuſſor eſt qui acceſſorie obligatur ad maiorez cautelã creditori. Angelus aretinus.

PRo eo qui promittit[a] ſolent alij obligari qui fideiuſſores appellantur: quos homines[b] accipere ſolent[c] dum curant: vt diligentius ſibi cautum[d] ſit.

¶ Omni obligationi accedere poteſt fideiuſſor: ꝛ ciuili tm̃: ꝛ naturali tm̃: ꝛ non tm̃ pro homine libero: ſed etiaz pro ſeruo. Aretinus.

Diuiſio. PRo eo ¶ Tot⁹ iſte titulus diuidit in quinq; partes. Primo qualiter fideiuſſores accipiunt. Secundo in qua obligatione accedere poſſunt. Tertio quãdo ſunt plures fideiuſſores an inſolidũ vel pro parte quilibet obligatur. Quarto qđ nõ poteſt fideiuſſor in plus obligari q̃ principalis. ꝛ qñ di in plus obligari. Quinto quãdo ſolẽnitas intrinſeca preſumitur. Secunda ibi (In omnibus.) Tertia ibi (Si plures.) Quarta ibi (Fideiuſſores.) Quinta ibi (In ſtipulationibus.)

¶ Pro eo promittit. Caſus. ¶ Queſiui a Juſtinia. vnde procederent fideiuſſores ſiue ortum haberẽt: dicit ipſe. Sepe contingit q̃ vnus principaliter obligatur: ꝛ alius pro eo intercedẽdo obligatur: qui fideiuſſor appellatur: ꝛ fideiuſſores iſtos accipiunt creditores dum curant: vt tutius caueatur.

a ¶ Promittit. Scilicet principaliter: ſcilicet per ſtipulationez: ꝛ idem ſi quocũq; alio mõ quis obliget vt infra eo. §. j. ꝛ ff. eo. l. j. Nunquid autẽ acceſſorie obligationi accedere fideiuſſor põt? Reſpon. ſic: vt. ff. eodez. l. grece. §. ſi. et de pign. act. ſi rem. §. j.

b ¶ Quos hoĩes. Id eſt fideiuſſores.

c ¶ Solent. Scilicet creditores.

d ¶ Cautum ſit. Et eſt cautuz ſine dubio: vt infra de replica. §. finali.

ADDITIO. Unde plena cautio dicitur cum fideiuſſoribus: ſed plenior cum pignoribus: ſimpliciter vero proba ab homine intelligitur ſine fideiuſſoribus: ſecus ſi a lege vel a pretore: niſi procederet vltra declarãdo nudam cautionem ſufficere. Ange. areti.

Cautio qñ dicitur plena: vel plenior vel ſimplex.

¶ In omnib⁹ aſit. Caſus. ¶ Queſiui ab imperatore an fideiuſſor accipi

¶ In omnib[9] [a] aũt obligationibus aſſumi poſſunt: ideſt ſiue re: ſiue v̄bis: ſiue litteris: ſiue ꝯſenſu[b] cõtracte fuerint. At nec[c] illud quidẽ intereſt vtruȝ ciuilis[d] an naturalis[e] ſit obligatio: cui[f] adyciatur fideiuſſor: adeo[g] quidẽ: vt ꝓ ſeruo[h] quoqȝ obligetur[i]: ſiue extneus ſit: q fideiuſſorẽ a ſeruo accipiat: ſiue ipe dñs[k] ſit in id quod ſibi naturaliter debetur.

¶ Obligatio fideiuſſoris eſt tranſitoria ad heredez. hoc dicit Aretinus.

poſſit ſolũmodo a debitore qui eſt v̄bis obligatus? Reſpõ. di. ꝙ fideiuſſor põt accipi in omni obligatione: ſiue ſit obligatio cõtracta re: ſiue verbis: ſiue conſenſu: ꝛ plus dico ꝙ fideiuſſor põt dari pro obligatiõe ciuili tm̃ ꝛ pro naturali tm̃ et ꝓ ciuili ꝛ naturali. Unde cũ ſeruus domino ſuo poſſit naturalit̃ obligari põt ꝛ dare fideiuſſorem domino ſuo: et id qđ ei naturaliter debet ꝛ etiam extraneo: ꝛ erit ille fideiuſſor a ſeruo datus domino naturaliter ꝛ ciuiliter obligatus: cum tamẽ debitor principalis ſit tm̃ naturaliter obligatus: qđ mirum videtur: cũ plus nõ debeat eẽ in acceſſione q̃ȝ in principali obligatione: vt infra eodẽ titu. §. Fideiuſſores. ad qđ reſpon. ꝙ plus loco: vel tẽpore: vel re: vel cauſa nõ poteſt eſſe in fideiuſſore: q̃ȝ in principali debitore. Tamẽ circa illud idẽ ꝙ debeat eſſe principalis debitor poteſt eẽ efficacior obligatio fideiuſſoris: q̃ȝ principalis debitoris.

a ¶ In omnibus aũt obligationib[9]. Id eſt in omni ſpecie obligationum: dũmodo nõ ſit cõtra legem: vt. ff. eo. l. cuȝ lex. Sȝ ꝯtra. C. ne fideiuſſores do. dent. l. j. Solutio illđ ſpeciale eſt. (j) Itẽ in preſentibus ꝛ futuris negocijs põt accedere fideiuſſor: vt. ff. de iudic. l. nõ queadmoduȝ. ꝛ. j. eo. §. fideiuſſor.

ADDITIO (j) Hoc veꝝ in fideiuſſore. de dote cõſeruãda ꝓpter perfidiã euitandam inter eos: vt ibi dicit text. Quid auteȝ de dote reſtituenda. vide in. l. conſtãte. §. quotiẽs. ff. ſoluto matrimonio. Angelus.

b ¶ Cõſenſu. Siue ẽt ex maleficio vl' quaſi: vt. ff. e. l. grece. §. ſȝ ſi ex delicto.

c ¶ Nec. Id eſt non.

d ¶ Ciuilis. Scilicet tm̃: vt pro eo q fuit ꝯfeſſus ſpe future numerationis: vt. j. titu. proxi. habet tñ eandeȝ exceptionem quã reus: vt. C. de nõ numerata pecunia. l. penul. in ſi. ꝛ. l. tam mãdato ri. Et ſic nota ciuili tm̃ obligationi accedere fideiuſſorem: vt hic. ꝛ. d. l. dicitur. ꝛ. ff. eo. l. fideiuſſor. §. ſecundo.

e ¶ Naturalis. Scilicet vt pro ſeruo: vt ſubijcit. ꝛ ff. eo. l. fideiuſſor accipi. ergo quantum ad dationeȝ fideiuſſoris non intereſt: ſȝ quo ad alia multa ĩtereſt. ſ. iter ciuilẽ ꝛ nãlẽ obligationẽ: vt. ff. de ꝯſti. pe. l. j. §. debitũ. ꝛ. l. ꝙ ſi marit[9]. §. ſi qs aũt.

f ¶ Cui. Scilicet obligationi.

g ¶ Adeo. Id eſt intantum.

h ¶ Pro ſeruo. Qui ſeruus de iure naturali tenetur tm̃: nõ ciuili: vt. ff. de cõditio. indebi. l. ſi id qđ. ꝛ. ſ̃. de liberẽ. §. j. ꝛ. ſ̃. de inuti. ſtipula. §. itẽ inutilis. ꝛ huic naturali accedit hic fideiuſſor. At ipſe ſeruus fideiubere nõ põt. ff. e. l. ſeruus inſcio. ꝛ. l. ſequenti. Seru[9] ciuilitẽ nequit obligari.

i ¶ Obliget̃. Fideiuſſor q ꝓ eo ĩtẽdit.

k ¶ Dñs. Non idem econtra: vt dño ſeruo poſſit fideiuſſorẽ dare. Et eſt rõ: qꝛ talis fideiuſſor obligando ſeruo per ſe cõſequẽs dño obligat̃. Itẽ ꝓ eodẽ. ſ. dño obligat̃ quod eſſe non poteſt: vt idem pro eodeȝ ꝛ apud eundem poſſit obligari: vt. ff. eo. ſi quis pro eo. §. j. ꝛ l. frantus. ꝛ. ff. ad velle. tutor.

¶ Fideiuſſor. Caſus [illegible] In iſto. §. ſic pone caſum. Si aliqs pro debitore aliquo fideiubeat: non ſolum ipſe eſt obligatus quandiu viuit: ſed etiam ſi

deceſſerit relinquit heredē obligatū: ⁊ hmōi ratio eſt: qꝛ ex cōtractu tenentur hĕredes. Fideiuſſor ⁊c̄. Pone ꝙ aliquis ita fideiuſſit pro tytio. fideiubeo ꝓ tytio ī id qḋ ſibi credes: vl' in id qḋ ſibi credis: valet ne tal' fideiuſſio? Rñ. ꝙ ſic. ⁊ h̄ eſt qḋ ī iſtis duob⁹. §. dī.

Fideiuſſor nō tm̄ ipſe obligatur: ſed etiā heredem relinquit[a] obligatum.

Fideiuſſor pt adhiberi: ēt ꝓ futura obligatione. Areti.

Fideiuſſor[b] ⁊ p̄cedere obligationē: ⁊ ſequi poteſt.

Si pl'es ꝓ eodē fideiubebāt: qlibet tenet inſolidū: ſed bñficio epiſtole fit diuiſio īter eos qui ſoluendo ſunt tpe litis cōteſtationis. Et ſi vnus ex fideiuſſoribus q ſit ſoluendo ſoluat inſolidū: a fideiuſſore repetere poteſt. Aretinus.

Si plures ſint fideiuſſores: quotqt erunt numero ſinguli inſolidū tenent[c]. Itaqꝫ liberū eſt creditori a quo velit ſolidum petere. Sꝫ ex epla[d] diui Adriani

Fideiuſſor: nō ſemper relīquat heredē obligatū.

a Fideiuſſor. Relinqt obligatū ſiue hoc dictū ſit ſiue nō. ⁊ idē in oī obligatiōe ex ɔctu. vel q̄ſi in ipſo reo p̄ncipali: vt. ff. de acti. ⁊ oblig. l. ex cōtractibus. Sed qd ſi ad penā furti obligat⁹ eſt vel alia actione vel obligatione que non tranſit ad heredes? Reſpō. nō puto teneri ex hoc caſu heredē quaſi naturā mutet hoc caſu ſtipulatio: vt arg. ff. ſi q̄s cau. l. ſi eū. §. qui iniuriarū. ⁊. j. de ac. §. fuerat autem. (1) Et facit ad hunc. §. ff. eo. l. iiij. §. ſi.

ADDITIO (1) Hoc verū intellige q̄n ſimpl'r pro tali actione vel delicto fideiubet: ſecus ſi penā: vel certā ſummā. lꝫ pro delicto promiſerit vel ꝓ eo qui iā erat condēnatus: qꝛ contra heredem tranſit niſi ſub conditione promiſiſſet: vt Joā. fab. ⁊ Ange. hic.

b Fideiuſſor. ⁊ p̄cedere puta fideiubeo in id qḋ ſibi credes. vel credidiſti: vel credis: nā his tribus tēporib⁹ pōt accipi: vt hic. ⁊. ff. de vſufru. ea. re. que vſu con. l. quoniam. §. finali.

Si plures. Caſus. Po. ꝙ quodā debitore penes ſuū creditorē. iiij. fideiuſſerūt. nūqd iſti plures fideiuſ. tenent inſolidū? Rñ. Juſti. ꝙ ſic. ⁊ liberū eſt creditori a quo opꝫ ſi velit exigere ſolidū de rigore iuris primitiui: ſꝫ poſtea inuenta fuit epiſtola diui adriani. in qua cauet ꝙ inter oēs fideiuſ. q ſunt ſoluēdo tpe litis cōteſ. diuidatur obligatio: ſꝫ ſi tpe litis cōteſ. vn⁹ inueniat non ſoluēdo ceteros onerat. Sed po. cū iiij. ſunt fideiuſ. ꝙ vn⁹ cōuētus a creditore ſolidum ſoluerit quid iuris in iſto caſu? Rñ. Juſti. ꝙ ſi p̄ncipalis debitor nō ſit ſoluendo h̄ erit ſuū detrimētū: et ſibi dꝫ imputari quare totū ſoluit: quia potuiſſet. ſe iuuaſſe epiſtola diui adriani. ⁊ hoc dicit.

c Si plures. Tenent. idē ē in pluribus mādātib⁹ vel iubentib⁹: vt. ff. qḋ iuſſu. l. ſi. Sꝫ vī iure nouo ꝙ ꝓ pte ſua tm̄ qlibet teneat ipſo iure vt iā nō ſit neceīa epl'a de q̄ ſubijcit h: niſi expſſe inſolidū pmittat. ⁊ ſic vī corrigi qḋ hic dī in auc̄. de duo. re. §. j. colla. vij. Uel verī⁹ vt puto: dicta auc̄. loquit in pluribus reis debēdi: in qbus ēt iure veteri vī fuiſſe cautū vt ꝓ partib⁹ teneant: vt. ff. de duo. re. l. reos. At ſec⁹ ſit in fideiuſſorib⁹ quoꝝ qlibet tenet inſolidū: vt ipſe reus pro quo intercedit. ⁊ ita habebit locū epl'a hodie vt olim.

ADDITIO. Et iſta cōmuniter approbantur: adhibent enim iſti ꝓ ſecuritate: vt. ſ. eo. in prin. ſecus in duob⁹ reis: ideo ⁊c̄. Joā. fab. ⁊ Ange.

d Ex epl'a. Sꝫ vbi eſt h epl'a? Rñ. nō habem⁹ eā ſcriptā: multotiēs tm̄ de ea mentionē facit lex: vt hic. ⁊. C. de

conſti. pecu. l. fi. ⁊. ff. eodem. l. inter fideiuſſores. ⁊. l. ſequenti.

Exceptio diuiſionis fallit in quinqꝫ caſibus.

a ¶ Partes. Hec tñ epiſtola fallit in quinqꝫ caſibus: vt in fideiuſſoribus tutorū que nõ implorãt beneficiū, lꝫ tutores implorent: vt. ff. rē pu. ſal. fo. l. fi. ff. de tu. ⁊ ra. diſ. l. j. §. nunc tractemus. Jtē fallit in fideiuſſore fideiuſſoris: vt. ff. eo. ſi plures. §. fi. Jtē fallit qñ ceteri fideiuſſores ſoluendo nõ ſunt tēpore litis cõteſtate: vt. j. ſubijcit ſtatim. Jtē fallit qñ eiuſdeꝫ ſumme ſunt fideiuſſores: ſed non pro eodem debitore: vt. ff. e. ſi a tytio. Jtem ⁊ qñ inficiatur: vt. ff. e. ſi dubitet. §. ita. Sed nũquid hec exceptio ep̃le eſt peremptoria vel dilatoria: vꝫ pemptoria: qꝛ pꝛſus perimit id in quo opponitur. Jtē ecõtra videtur dilatoria: qñ ante litē cõteſtatã opponi dꝫ: vt h: quare vꝫ dilatoria: vt C. de pba. l. exceptionē. Sed dico eaꝫ quaſi anormalã cũ nec peremptorias proſus imitetur: que vſqꝫ ad ſnīam opponuntur: nec dilatorias que tñ diffe rũt: vt. j. de excep. §. hec exempli. ⁊. C. ſen. reſcin. nõ po. l. peremptorias. (j) Sed qd ſi ſoluit: nunqd repetet quaſi ſit fauorabilis exceptio: Videtur q ſic vt in velleiano: vt. ff. de condi. inde. l. qui exceptionem. ⁊. ff. e. l. ſi contendat. Sed contradico: qꝛ non inuenio q ſit ſic fauorabilis: ⁊ qꝛ ſuꝫ recipit: vt. ff. de condi. inde. repetitio.

Exceptio epiſtole adriani ē anormala.

ADDITIO (j) Tu dic q ēt vſqꝫ ad ſnīaꝫ põt opponi: vt no. gl. i. l. fideiuſſor. C. e. an aũt poſt ſnīaꝫ. vid Ang. h.

b ¶ Onerat. arg. contra. ff. ad le. rho. de iac. l. ij. §. ſi quis. Accurſius.

ADDITIO. Solu. ibi nõ erat fideiuſſor obligatus. niſi pro ſua parte.

cõpellitur creditor a ſingulis q mõ ſoluēdo ſunt litis cõteſtate tpe ptes [a] petere. Jdeoqꝫ ſi qs ex fideiuſſorib' eo tpe ſoluēdo non ſit hoc ceteros onerat [b]. Sꝫ ſi ab vno fideiuſſore creditor totum ꝓſecut' fuerit: hui' ſolius detrimētum erit ſi is ꝓ quo fideiuſſit ſoluēdo nõ ſit: ⁊ ſibi iputare dꝫ cuꝫ potuerit iuuari [c] ex ep̃la diui adriani et deſiderare vt pro pte in ſe detur actio. ¶ Fideiuſſor nõ pt in plus obligari qꝫ principalis ⁊ i plus obligari dꝫ etiā qui citeriori tpe obligatur. Aretinus. ¶ Fideiuſſores ita obligari nõ poſſunt vt plus debeãt qꝫ dꝫ is pro quo obligantur [c]. Naꝫ eoꝝ obli

c ¶ Si is. ſcilicet reus. d ¶ Juuari. facit. ff. eo. l. vt fideiuſſor. ¶ Fideiuſſores. Caſus. ¶ Queſiuit a Juſti. vtrum fideiuſſores ita poſſint obliga. q pl' debeãt qꝫ debeat debitor principalis: Et rñ. Ju. q non. Obligatio. n. fideiuſſoria acceſſoria eſt ꝑncipalior obligatiõi. plus. n. nõ dꝫ eē in acceſſiõe qꝫ in ꝑncipali obligatiõe: ſꝫ ecõuerſo bñ põt eē. Si. n. ꝑncipalis dbitor obligetur in decē bñ põt fideiuſ. obliga. in quinqꝫ q fideiuſ. obli. i. xx. hoc eē nõ põt. h. d.

e ¶ Fideiuſſores. Obligantur. ſꝫ nunqd in idipſuꝫ in quo reus tenetur ſalteꝫ remanet obligat' qñ i plus fideiuſſit: Quidā dicūt q ſic. ꝓ qb' eſt hꝫ gñale. Vtile per inutile nõ vitiatur: vt. ff. c. ſi a reo. §. j. ⁊. C. de do. ſi qs argētū. §. ſed in his oibus. Nos ḋ. ſ. q in nihilū teneatur: ⁊ eſt ꝓ nobis. ff. e. grece. §. illud.

ADDITIO. Collige ex gloſa duas opini. Prima q vbi fideiuſſor fideiubēs in plus qꝫ reus principalis debet obligatur pro concurrente quātitate: ⁊ pro hac ſententia allegatur primo. l. ſi a reo. ff. codem. l. hactenus. in fine. ff. de conſti. pe. l. rogatus. in fine. ff. mãda. allegatur vulgaris regula: qꝛ vtile per inutile vitiari nõ debet. regula in. vtile. lib. vj. Chriſtophorus.

a Nec plus. Contra hanc regulam eſt.ſ.de re.di.§.ſi tñ rem alienam. Itē ff.de contrahē. emp. ſi in emptione.in princ. Item.ff.de ſo.qui res.§. ſi mihi x.z.§.qui ſtipulatur. z.§. mihi rome. Sed his oibus da generalē ſolutiones: vt ſic exponas hanc litteram.non plus eē pōt i acceſſiōe zc. i.in acceſſoria obligatione. ſm Joā. Itē cōtra.ff. de iudi. non quēadmodū. Solu. ibi nō eſt plus: q2 lz fideiubeat añ reum non tñ tenetur. Itez cōtra. ſ.e. at nec. Sed ibi non eſt plus eo modo quo dr̄ plus. Dicit̄ enim plus quatuor modis: quorū nullus eſt ibi: vt.j.de act.§.plus autem. Accur.

ADDITIO Et eſt ratio: q2 in dictis quatuor modis diſparitas prouenit ex facto ſtipulatoris: iō ſibi imputet̄. Diſparitas ꝟo in efficacia ſeu ſubſtantia obligationis ex iuris ordinatiōe prouenit: ideo ſibi magis ſuccurritur.

b Cōtra.l.ſi reus.v. ꝓmiſit: fide.x.

c Cōtra.ſi reus ſub cōditione promittat: z fideiuſſor pure.

d Plus eſt enī3.facit ad h̄.ff.de ꝟ. ſig.ſs cui.§.ſi.z.j.de act.§.plus aūt.z ff.de ſol.l.ſolidū.z.ff.ſolu.ma. ſi conſtante.§.quotiens. Accurſius.

...gatio acceſſio eſt principalis obligationis nec plus[a] in acceſſione eē pōt q3 in principali re. At ex diuerſo vt minus debeant obligari poſſunt. Itaqz ſi re⁹.x. aureos ꝓmiſerit fideiuſſor i quinqz recte obligat̄: ꝯ[b] ꝟo obligari nō pōt. Itē ſi ille pure promiſerit: fideiuſſor ſub cōditōe ꝓmittere pōt: contra[c] ꝟo nō pōt.

Nō ſolū aūt in quātitate: ſed etiā in tēpore min⁹ aut plus itelligitur. Plus[d] ē enim ſtatim aliquid dare. minus eſt poſt tempus dare.

Fideiuſſor ſoluēs pro reo habet ꝯtra eu3 mandati actionem. Angelus.

Si quid autez fideiuſſor pro reo ſoluerit[e] eius recuperādi cauſa habet cōtra eū mandati[f] iudi...

e Si quis aūt. Soluerit. ſiue p iudicem: ſiue non: vt.ff.mā.idēqz. que eſt ſtricti iuris ſit inter fideiuſ. et principalem debitorem eſt obligatio mandati que eſt bone fidei.z.h.d. fideiuſſores. Sz etiā in caſib⁹ quatuor anteqz ſoluat agit mādati: vt ſi hoc dictū ſit vt ad tp̄s teneatur. Idez ſi fuerit condēnatus. Itē ſi cepit bona ſua diſſipare reus. Item ſi diu ſtetit fideiuſſor i obligatione: vt C.mā.ſi p ea. z.ff.mā.l.Lucius. (j) al's nō agit anteqz ſoluat: ſz ſoluere dz: vt.ff. de condi.inde.l.indebitū. Sed etiā in caſibus nullo mō agit: vt ſi pro iuitor aut donādi aīo: aut i rē ſuā fideiuſſit: vt.ff.mā.ſi remunerandi.§.ſi paſſus.z l.ſi ꝓ te pñte. Itē ſi hoc actū ſit: vt nō agā: vt.ff.mā.ſi remunerādi.§.marcellus. Itē ſi mādatū nō ſit obligatoriu3: vt.j.mā.§.illud. Itē z ſi fideiuſſor non oppoſuit exceptionē quā debuit opponere: vt.ff.mā.ſi fideiuſſor. Accurſius.

Fideiuſſor ī q̄mō caſib⁹ agit āte q̄s ſolu it.

ADDITIO (j). Intellige de arbitrio iudicis ſm cōe3 opinionē. z no. q debuit ſtetiſſe in obligatōe nec ſufficeret q ſtetiſſet in promiſſione tm̄ vel fideiuſſione. at alios caſus adde ad iſtā glo. vt per Ange. hic.

Si qd. Caſus. Supra dictū eſt q inter fideiuſ. z creditorē eſt obligatio ꝟborū: ſ3 que eſt obligatio iter fide. z p̄ncipalē reū. Et rñ. Ju. q ſi aliqd fideiu. ꝓ reo ſoluerit h3 ꝯ eū actionē mādati. z ita cōſtat q̄ ꝟbo4 obligatio

f Mādati iudiciū.i.actionē ſi iter ceſſit mādatū: vel ēt eo pñte fideiuſſiſſet: vt.ff.mā.q fidē.z.l.ex mādato.

Grece. Caſus. Dñs ipe. di. hic q fideiuſ. accipit̄ nō ſolū p ꝟba latina ſed etiā p verba greca. z hoc dicit.

Grece.

a ℂ Grece. facit. ff. eodem. grece. l. reſpon. ⁊ infra qui. mod. tol. ob. §. ſed ⁊ grece. ⁊ ſupra de verborum obligatio. §. vtrum autem. Accurſ.

probetur. vt. C. de pba. cuꝫ precibus: ⁊ in auc. de fide inſtru. §. ſi vo mortan tur. in princi. §. colla. vj. (j) Itẽ no. ꝙ preſumi omnia ſolẽnit̃ facta quod probant ſupradicte. ll. Accurſ.

Expoſitio greci.

ADDITIO. Et aduerte ꝙ (vt etiã textus aperit) Engyetis grece dicitur latine fideiuſſor. Deinde ſequitur in textu. lego oti engyume thelo. quod ſic expõitur: lego dico. oti ꝙ engyume. fideiubeo. thelo. volo. dico. ꝙ fideiubeo volo. ⁊ hoc eſt qđ latinuꝫ ſtatim exprimit. ℂ In ſtipulationibus.

...cium. Grece[a] fideiuſſor ευγυητης dicitur qui pleruꝫque ita accipitur: λεγω οτι ενγυου̃μαι θελω qđ pro eo ẽ ac ſi dixerit dico quod fideiubeo: volo.

ℂ In ſtipulationibus ſolẽnitas intrinſeca pſumitur. Are.

ℂ In ſtipulationibus fideiuſſorū ſciẽduꝫ eſt hoc generaliter accipi: vt quodcūqꝫ ſcriptū ſit quaſi actum: videatur etiam actu[b]. Ideoqꝫ conſtat ſi quis ſcripſerit ſe fideiuſſiſſe videri omnia ſolenniter[c] acta[d].

ℂ De literarum obligatione.

ℂ Scribens ſe debere ex mutuo qđ nõ recipit ſperans recipere: obligatur literis cum effectu: olim poſt quinquẽnium: hodie poſt biennium.

ADDI. j. Nota hꝫ Ange. ꝙ falſitas iſtrumẽti: itẽ ſolẽnitas vl' error ſcribentis poſſunt pbari per teſtes. Idẽ in ſtipulatione: dũmõ ꝯtract⁹ fuerit ſine ſcriptis celebratus: lꝫ ſi ſcriptis redact⁹ fuerit. al's ſi ſcriptis ſit celebrat⁹ nõ probatur niſi per ꝯtrariam ſcripturam. De qua materia vide. ſ. ti. j. §. itẽ verbor. Angel.

Caſus.

ℂ Stipulatio autem fideiuſ. poteſt eſſe cauta. ſi autem cauta non ſit: vt ſi inſtrumentum dicat ꝙ ipſe promiſerit creditori interroganti: ⁊ nihilominus omnia preſumuntur ſolenniter acta quaſi interrogatio promiſſioneꝫ preceſſiſſet. ⁊ hoc dicit.

Scripture priuate ⁊ publice ſtat donec ꝯtrariū probetur.

b ℂ In ſtipulationibus. Etiaꝫ actū. quaſi dicat. ita dicit ſcriptura ac ſi vere ita fuiſſet factum quod forte fuit vel non fuit actum: certe preſumitur pro ſcriptura vt ſic videatur actum: ⁊ eſt hec ſcriptura priuata: dicit enim. ſi quis ſe ⁊c. ⁊ ex cauſa vnde incontinenti preiudicat: niſi cõtra probet̃. vt C. de nõ nume. pecu. generaliter. ⁊ facit ad hunc. §. ff. de verborum obligatio. §. ſciënduꝫ. ⁊. C. de contrahen. ſti. l. j. ⁊ ſupra titulo primo. §. ſi ſcriptuꝫ. In ſcriptura auteꝫ ſi publica conſtat ei ſtandum multo magis: niſi contra

c ℂ Solẽniter. Id eſt etiã iterrogatione factã fuiſſe: quã neceſſe eſt precedere. vt. ſ. de verbo. obliga. in prin. ⁊. C. de ꝯtrahen. ⁊ cõmit. ſtipu. l. j.

d ℂ Acta. Sed cõtra. ff. de publici. in rẽ actio. quecūqꝫ. §. ſi. Solu. ibi ſunt extrinſece ſolẽnitates de tutore iudice qui debent adeſſe cum pupillus vẽdit. At hic actus pmiſſionis nullus eſt ſine actu interrogationis. Unde ex quo dixi fideiubeo vel pmitto itelligit̃ iterrogatio facta eẽ q̃ſi pars pmiſſionis: ⁊ ſic nõ eſt extrinſeca ſolẽnitas cū ſit pars ſtipulationis.

ℂ De literaꝝ obligatione. ℂ Iſta rubrica continuatur ad precedentia. Quia ſupra viſum eſt de obligationibus que contrahuntur re ⁊ verbis. Nunc ponit de his que contrahũtur literis. Aretinus.

OLim ſcriptura. ¶ Totus
iſte titulus diuidit̄ i duas
partes. Primo ponit q̄lit̄
olim ſcriptura obligabat̄
ꝛ eius correctionē: ꝛ nouū
ſtatutum. Scd̄o ponit infra quātum
tēpus olim ꝛ hodie pōt opponi exce-
ptio nō nu. pe. Secūda ibi (Multū.)
¶ Olim ſcriptura. Caſus. ¶ Queſi
ui a dn̄o Juſti. qd eſt obligatio litera
rū: eſt illa que neq̧ cōſtat re neq̧ ver
bo neq̧ ꝯſenſu: ſ3 literis ſiue ſcriptu-
ra. Jſta obligatio literarū fiebat olī3
cū quadā ſolēnitate quā hodie nō ha-
bemus. Obligatio tn̄ iſta inefficax eſt
quādiu ei poteſt opponi exceptio nu-
merate pecunie. ſ. olim vſq̧ ad quin-
quēniū: ſed hodie īfra biēniū: ex iſta
aūt obligatione naſcit̄ obligatio que
vocat̄ cōditio ex lege. ſ. tunc quando
nō h3 locum exceptio non numerate
pecunie: cū enim nō ſit verboꝝ obliga
tio: non haberet locū titulus iſte: ſed
ad p̄cedentes ti. eſſet recurrendū. Ad
intellectū tn̄ tam textus q̄ gloſarum
iſtius. §. ſciendū eſt ꝙ ſi aliqs ꝯfiteat̄
in iudicio ſe debere aliquid alicui: ꝛ
tunc valet iſta cōfeſſio etiā ſi ſine cau
ſa ꝯfiteatur cū auctoritas iudicis ſiue
iudicij vicē cauſe ſuppleat. vt. ff. de i-
ter. ac. l. j. ꝛ. ij. ſi aūt extra iudiciū fa-
cta ſit confeſſio: aut eſt facta ſine cau
ſa: ꝛ tunc non valet: aut cum cauſa: ꝛ
tunc diſtingue: q2 aut apponit̄ cā mu-
tui: ꝛ i odiū feneratoꝝ poterit oppo-
ni exceptio non numerate pecunie in-
fra biēniū: ꝛ cōpellet̄ fenerator ꝓbat̄
pecuniā ſe numeraſſe: aut apponitur
cā dotis: ꝛ tunc infra menſem vel an-
num poterit opponi exceptio non nu
merate dotis: ſi aūt ex alia cauſa con
fiteatur ſe debere veluti cā emptiōis:
ꝛ ſil'r incontinenti preſumit̄ cauſa ve
ra: ꝛ ſic confitenti preiudicat. Jtē q̄ri-
tur cum quis cōfitetur in ſcriptura ſe
debere quare non ſtatur ſcripture p̄ci
ſe: ſed pōt opponi contra ea3 exceptio
non numerate pecunie. Dicas ꝙ mul-
tum refert vtrū in ſcriptura iſta con-
tineat̄ ſic. Noueritis. M. in noſtra p̄-
ſentia cōſtitutū cōfeſſum fuiſſe ſe de-
bere tali ex cauſa mutui. c. Hec enim
ſcriptura non dicit pecuniā ſibi nume
ratam fuiſſe: ſed cōfeſſu3 fuiſſe ſe de-
bere tali ꝙ forſan ſpe future numera
tionis fecit que forſan non fuit ſubſe
cuta: ꝛ propterea contra tale3 ſcriptu
ram bene poteſt opponi exceptio non
numerate pecunie: nec ſeqtur ꝙ de ne
ceſſitate tali ſtet̄ ſcripture ſubtiliter
indaganti liquere. Si autem ita conti
neatur i ſcriptura. Noueritis ꝙ talis
in preſentia noſtra conſtitutus nume
rauit vel numerari fecit tali. c. hic fit
mentio preciſe in ſcriptura d' numera
tione facta: ideo ſcripture ſtare opor-
tet: q2 nō p̄t huiuſmodi literis excep.
non numerate pecunie opponi. Jtem
ſcire debes ꝙ propter tres gradus exi
ſtentes in ſcriptura. ſ. ſcripture: ſtipu
lationis ꝛ iuramenti: dicunt quidam
ꝙ tres ſunt excep. reſpondentes iſtis
tribus gradibus. Aut enim confitet̄
quis ſe debere aliquid in ſola ſcriptu
ra. ſ. ſine ſtipulatione ꝛ iuramento: ꝛ
contra iſtam ſcripturam habet locu3
exceptio non numerate pecunie: aut
in ſcriptura in qua continetur ſtipula
tio ꝛ contra iſtā opponitur exceptio
in factum: aut in ſcriptura in qua con
tinetur iuramentum: ꝛ contra iſtam
opponitur exceptio doli. Alij dicunt
ꝙ exceptio non numerate pecunie: nō
eſt exceptio ſpecialis: ſed generalis
cum qua concurrit exceptio doli ſpe-
cialis: ſed quia exceptio doli non ha-
bet locum contra patrem vel patro-
num: ideo adinuenta fuit exceptio in
factum que poterit opponi cōtra ſcri-
pturas in tali ca. Multi autem dicūt
ꝙ ſi debitor ante biennium exceptio-
ni non numerate pecunie opponat ꝛ
arctat creditorem ad probandum pe-
cuniam fuiſſe numeratam: poſt biē-
nium etiam poterit ipſam opponere:
ſed non cum tanto effectu: quia tunc
neceſſe habebit probare pecuniā non
fuiſſe numeratam.

a ¶ Scriptura: id eſt ſolénitate quadam ſcripta: que per quedam nomina ſpecialia fiebat. vt ſubijcit.
b ¶ Plane. Lȝ dicta verba in vſu eſſe deſierint. plane ꝛc̃.
c ¶ Siquis ſ. homo priuatus. Idé eſt ꝛ ſi fiat p alium: dũmõ per publicá pſoná: aliud ſi p priuatá. vt. C. de proba. íſtrumenta. Ar. tamé cõtra. ff. de píg. l. fideiuſſoꝛ. §. j. Sed ibi in ſcribentis preiudicium credit.

Scriptura priuata quã fidé faciat.

ADDITIO. No. regl'ariter ſcripturá priuatam nõ facere fidé. Fallit qñ hic ſcriptura aliqd ↄtinet ↄ̃ ſcribété: qꝛ nõ eſt veriſimile aliqué ſcribeꝛ ↄ̃ ſe quo veritate non imitaꝛ. ar. in. l. exéplo cum ibi no. C. ꝺ proba. Fallit ſecũdo ſi talis ſcriptura ꝑuata habet ſubſcriptionem trium teſtium fide dignoꝝ: auc̃. ſiquis vult caute ꝺponere. C. qui poti. in pigno. ha. Chriſtophorus.

d ¶ Debere. Scȝ ex cauſa mutui: ꝛ ſine ſtipulatione. Hic enim verba non ſunt apta ad ſtipulationé. vt. ſ̃. de verbo. obliga. §. j. Si auté ſine cauſa non preiudicat. vt. ff. de proba. cũ de indebito. in ſi. Quid ſi ſtipulatio interuenit: Reſpon. ꝛ tunc habet locũ effectꝰ huius ti. nam exceptionem in factum poteſt opponere: vt. C. eo. l. cũ vltra: ꝛ hoc ſi ſpe future numerationis: alś ſi tanq̃ iam eſſet debitum cũ non eét ſcienter confitetur: videꝛ donare alś id eſt ſi non vult donare: ſed qꝛ credit ſe ei debere non valet ſtipulatio: qꝛ obijcitur exceptio. vt. ff. de reg. iu. l. cuiꝰ. ꝛ. ff. de excep. do. l. ij. §. ij. Et nota caute hic ꝙ per verba preſentis tépoꝛis ſit h̃ obligatio: vt p hec ſcribo me debere vel ↄfiteoꝛ me debeꝛ: vt h̃ dr̃. ꝛ ſic q̃. ń opinioné nr̃aȝ qua diximus obligationeȝ literis debere fieri per verba futuri tépoꝛis tñ. vt. C. de poſthu. l. ſi ſub ſpecie. vt ſcribo me daturuȝ tibi. x. ex cauſa mutui. ad inſtar ſtipulationis que per verba futuri tpis tñ ſit. vt. ff. de verbo. obli. ſtipulationũ. §. ſtipulatio. Sed certe nec hic dico ꝙ per h̃ ꝟba naſcaꝛ nũc: ꝛ vt nũc: ſȝ q̃ſi etiá ꝑus nata ſit ſi confiteoꝛ per ꝟba ꝑſentis vel ꝑteriti temporis: ꝛ facit. C. ꝺ epi. audi. l. ſi ꝑſens. ꝛ. C. e. in ↄ̃tctibus. in prin. Vel aptius nõ faciũt hec verba obliger: ſȝ vt obligatus ꝑſumar: lȝ habeá exceptioné: Vel verius: lȝ apponá verba ꝑſentis vel preteriti tpis: tñ ſemper itelligũtur futura. Quid enim prodeſt dicere cõfiteoꝛ me accepiſſe. x. vel debere. x. ꝛ hoc ſcribam: niſi tñ per

Stipulatio tñ ſit p ꝟba futuri tépoꝛis.

Olim ſcriptura[a] fiebat obligatio que nominibus fieri dicebatur: que nomina hodie non ſunt in vſu. Plane[b] ſiquis[c] debere[d]

Obligatio ſit

ṗba fu-
turi tē-
poris.
Lex nō
eſt ſpo
nēda ve
bis.

intelligatur:ꝛ ideo reddam: Itē ꝙd ſi dicam recipit ab illo.ꝛ.ex cauſa mutui:ꝛ hoc ſcribam: Reſpon. quidam non teneri propter ſuprad ictā rōnem: qꝛ per verba futuri tꝑis dꝫ fieri. Sed certe ſat' puto ꝙ preſumar obligatꝰ:ſicut ꝛ cū ſcribo me debere:vt hic: nec enim verbis: imo rebus legē imponimus.vt C.cōmunia.de leg.l.ij. Uel dic ꝙ ibi intelligitur futurum vt prediri.

ſe ſcripſerit[a] quod ſibi numeratū[b] nō eſt de pecunia mihi me numerata poſt multum[c] temporis exceptionem[d] opponere nō poteſt: hoc enim ſepiſſime cōſtitutū[e] eſt:ꝛ ſic fit vt ꝛ hodie[f] dū[g] queri nō poteſt ſcriptura[h] obligetur.[i]

a Scripſerit. Id eſt ſcriptura confeſſus fuerit.

b Numeratū nō eſt. al's enī ſi numeratū eſſet nō lr̄is:ſed re obligatus eſſet. vt.ſ̄.q̄b.mo.re.cō.obli.j.reſ̄po.

c Multum. hoc exponit.j.proxi.

d Exceptionē. Scꝫ non numerate pecūie qua ſit ꝓponi:ſiue petat actor: ſiue nō.vt arg.C.e.l.ſi quaſi.ꝛ in ſcriptis ſm̄ quoſdā: vt in auc. de tem.nō ſo.pe.ſuper dote.§.j.col.vij. vel forte illud ſpeciale in dote. Primum tamē ſm̄ Joan.verius eſt. Accurſius.

ADDITIO. Et h̄ verū vbi nō ꝓuocatus oppoſuit. Et eſt ratio: qꝛ tunc obtinet vicē actoris:al's ſecus. Ang.

e Cōſtitutū eſt:a multis imperatoribꝰ q̄ fecerūt leges tales.C.e.p totū vſqꝫ ad.l.ḡnal'r:nā poſtea Ju.ſtat.

f Hodie. Hic loquit̄ q̄ſi ſupradicta loquant̄ ante tp̄a Juſtini.ꝛ nūc ſubijcit ꝙ hodie ſit idē. Uel dicit hodie.i. poſtq̄ꝫ cucurrit h̄ tp̄s.ſ. quinquenniū olim:hodie biēnium.vt.j.proxi.ꝛ ſm̄ hoc non debet eſſe ꝛ in textu. Accur.

Lſ farū obligatio tolli pōt p ꝯtrariā ſcripturam.

g Dum queri non poteſt:id eſt dū querimoniam proponere non pōt de exceptione nō name.pecu.qꝛ cucurrit tp̄s.i.obligabitur per ſcripturā ad dādam pecuniam non numeratam.

h Scriptura.i.per ſcripturā.Sed certe videt̄ neminē ſcriptura vel lr̄is obligari:ſed intellectu qui et lr̄is percipitur ꝛ verbis. vt.ff.de actio.ꝛ obliga.l.nō figura.quod quidam concedūt. Sed certe vtrūqꝫ facit ad obligationē:ꝛ ipſa figura lr̄arum:ꝛ ꝯſenſus quē exprimūt:ꝛ quod d.l.dicit̄ nō figura.ſ.ſola. Item nū ꝙd ꝛ p ꝯ̄riaꝫ ſcripturā obligatio ciuilis nata poterit tolli:vt ſi creditor ſic ſcribit. Cōfiteor me non numeraſſe:vel te ꝯfeſſuꝫ nō fuiſſe:vel illū ſoluiſſe: R̄n̄.ſic.vt.ff.de regu.iur. l.nihil tam naturale. Accurſius.

i Obliget̄. Scilicet ciuiliter ꝛ naturaliter poſt biēniū quaſi biēniū pariat naturalē obligationē. nam ante erat ciuilis tn̄ nō naturalis cū nihil numeratum fuerat. Itē ſi ciuilis non eſſet:fruſtra diceret̄ habere locū exceptio. Dicimus ergo ꝙ ſola ciuilis ſit ante biēniū:ſed poſt biennium naturalis adijcit̄. Uel qđ eſt verius non adijcit̄:ſed prima ciuilis incipit habere vim nālis ꝛ ciuilis.nā ꝛ ſtipulatio eſt de iure ciuili:habet tn̄ effectū naturalis obligatiōis ciuilis: nā ciuilis per ſe non valet ad exigenduꝫ vt dixi mus.ſ̄.de obliga.§.j. Itē ſic eſt in re iudicata. Adhuc tn̄ dicunt quidam vt Jo.ꝛ Hu.ꝙ ſi vult poſt biēnium exceptionē opponere ꝛ ꝓbare ſibi non numeratā pecuniam quod admittit̄:ſed ante poſt biēniū ꝓbat creditor.vt.C. eo.l.ſi ex cautione:qđ certe eſt equū: ꝛ ita bienniū hoc ſolū operat̄ ꝙ ꝓbationis ꝯuertat̄ onus:ꝛ ēt pro his facit qđ al's dꝫ ꝙ nō fiant illicite exactōes. vt.ff.de of.pſi.l.illicitas. Sed certe aliter de iure vꝫ.ſ.vt nullo mō admittat̄ ēt ꝓbans.nā ſacr̄m nō pōt deferre qđ eſt ſpecies ꝓbationis.vt.C.eo.l.in contractibus.§.illo.ꝛ.C.de iure deli. l.ſi.§.licentia. Sed certe ſatis credo

Exceptio non nu. pe. ēt poſt biēniū poteſt oppōi.

Iuramē tū ē ſpecies ꝓbatōis

pſumitur verum ⁊ equum. Nec obſtat qꝺ de iuramēto dixi: qꝛ ex pte illiꝰ legis in cōtractibus non hꝫ iuramentū vim ꝓbationis ſi nō vult adverſariꝰ. vt. C. de iureiur. l. gñaliter. §. ſinantē.

ADDitio.

Ex hac glo. collige ꝙ ille qui opponit exceptionē nō nu. pecu. ante biēnium nō tenetur ꝓbare fundamētū ſue exceptionis: hoc eſt pecuniā non fuiſſe numeratam: imo agens tenet̃ probare illā fuiſſe numeratā. Chriſtophoꝛ.

⁊ ex ea naſcitur cōditio[a]: ceſſante ſcilicet verborum obligatione[b]. ¶ Multum[c] autē tꝑis in hac exceptione antea quidem ex principalibus cōſtitutionibus[d] vſqꝫ ad quinquennium procedebat. Sed ne[e] creditores diutius poſſint ſuis[f] pecunijs forſitan defraudari: ꝑ conſtitutionē[g] noſtrā tempus coartatū eſt: vt vltra[h] bienij metas huiuſmodi exceptio minime[i] extendatur.

¶ De obligationibus ex conſenſu.

¶ In quatuor contractibꝰ hic enumeratis ſolo conſenſu contrahitur obligatio hincinde: etiā inter abſentes: mediante nuncio vel epiſtola. Aretinus.

a ¶ Cōditio. ſcilicet ex illa. l. C. de non nume. pecu. l. in contractibus.

b ¶ Verboꝝ obligatione. i. ſtipulatione q̃ ꝟbis fit. nā tūc titulus iſte ceſſat: ⁊ hꝫ locū. ſ. de verboꝝ obliga. qñ excepit: vel hꝫ locū exceptio in fcm. vt. C. eo. ti. cum vltra. qñ non accepit.

¶ Multū adit. Caius. ¶ Quia ſupra dixit Iuſti. ꝙ exceptio nō nume. pecunie poſt multū tꝑs opponi nō poterit: ideo hic exponit qđ eſt multum tēpus: dicēs ꝙ ħ tēpus erat olim vſqꝫ ad quinquēnium: ſed ne creditores ſuis pecunijs defraudarent̃ ꝓpter longum tꝑs infra qꝺ olim potuit opponi exceptio nō numerate pecunie: ideo illud tēpus per cōſtitutionem imperatoris vſqꝫ ad biēnium eſt coartatum: ita ꝙ poſſit illa exceptio oppōi cū effectu: poſt biēniū ꝟo non cū effectu. ſ. cum onerē creditorē ad ꝓbandū pecuniā fuiſſe numeratā: poterit etiā poſt biēnium ꝓbare hoc. vt. ſ. dcm̄ eſt. ⁊. h. d.

c ¶ Multum. Quia poſt multū tēpori ꝫ exceptionē proponere non pōt. vt ſupra modo diximꝰ: qđ ſit multū exponit hic. Et nota multum pro quinquēnio poni: ſed diu pro decēnio ponitur. vt. ff. q ⁊ a qui. ſi cū fideicōmiſſaria. §. ariſto.

Mſtum quinquēnium: ſ diu: decēnium cōprehendit.

d ¶ Cōſtōnibꝰ. Quas nō habemꝰ.

e ¶ Sed ne creditores. Nō solū iſti ſed veri.

f ¶ Suis pecūijs. Subaudi etiā. Nā occaſionem hmōi ſi daremus lōgū tēpus ēt veri debitores interdū talia opponerēt: ⁊ ita occaſione liciti cōmitterent̃ illicitū: qꝺ eē nō dꝫ: nō ēt licitū coarctat̃: vt vitet̃ illicitū: vt hic: ⁊ i auč. ꝺ eccle. re. non aliena. in prin. colla. v.

Liciti occaſione illicitū non dꝫ committi.

g ¶ Per cōſtitutionem. Vt. C. de nō numera. pecu. l. in contractibus

h ¶ Vltra bienniū metas. Sic. C. de omni agro deſer. l. qui agros.

i ¶ Minime extēdatur. Et hoc in caſu mutui: ſi ꝟo ex alia cā ꝯfiteatur in ſcriptis: veluti emptionis vel ſibi icōtinenti preiudicat ſibi: nec pōt contra probari: niſi per aliā ſcripturā. vt. C. de nō nume. pe. l. gñaliter. Itē hoc in debitore ꝯfitēte: ſed in creditore ꝯfitēte ſibi ſolutū. xxx. dies ſtatuūt̃: niſi i caſibꝰ. vbi icōtinēti ꝑiudicat̃. vt. C. ꝺ ſi nu. pe. l ꝯctibꝰ. §. ſup cert̃ ⁊. §. ſꝫ qm̄.

¶ De obligationibus ex conſenſu.

¶ Supradictum eſt de obligationibus que verbis ⁊ literis contrahuntur: verū qꝛ ſunt alie que ꝯſenſu contrahūtur: ideo de his ſubdit. Poꝛcꝰ.

Continuatio.

Diuiſio

Onſenſu. ¶ Totus iſte ti. diuidiť in tres partes. Primo ponit quot caſib⁹ quis obligeť ex conſenſu ſolo. Secūdo quare ī his magis ꝯſenſu ſolo ꝙ̃ in alijs obligatio ꝯtrahiť. Tertio ponit effectum huius obligationis ponēdo differētiā īter hūc contractuꝫ: ⁊ ſtipulationem. Secunda ibi (Ideo autē.) Tertia ibi (Item in his.)

Onſenſu[a] fiūt obligationes ī emptionibus[b]: venditionibus: locatiōibus[c]: cōductionibus: ſocietatibus[d]: mādatis[e]. ¶ Ideo autē iſtis modis obligatio dicitur cōſenſu ꝯtrahi: q2 neqꝫ ſcriptura[f]: neqꝫ p̄ſentia oīmodo opus ē: ac nec dari quicꝗ̃

¶ Conſenſu fiunt obligationes. Caſus. ¶ Queſiui a Juſti. dñe in qbus exēplis eſt hoc ꝙ obligatio ſolo conſenſu ꝯ̄hitur? Et rñ. ꝙ in emptiōe: vēditione: locatione: ꝯductione: ſocietate: ⁊ mādato. Sed queſiui iterꝫ quare dñe diciť in his quatuor modis contrahi obligatio cōſenſu: q2 ad hoc ꝙ iſtis quatuor modis ꝯ̄hať obligatio nō eſt neceſſe ꝙ partes ſint preſentes neqꝫ ꝙ īterueniat ſcriptura neqꝫ etiā aliqd dari: ſed ſufficit ꝙ ꝯ̄hentes conſentiant: vñ iſti cōtractus etiā inter abſentes ꝯ̄hi poſſunt: aut per epiſtolam: aut per nuntium. ⁊ hoc dicit. ¶ Itē in his cōtractibus ⁊c̄. Ad intellectū iſtius. §. ſcire debes ꝙ ſtipulatio diciť ſtricti iuris: ſed queriť qñ cōtractus diciť ſtricti iuris? Ad hoc dico generaliter ꝙ quotienſcunqꝫ in contractu nihil venit niſi qđ īter partes expreſſe cōuenit: tunc ille ꝯ̄ct⁹ dicitur ſtricti iuris: vñ ſcriptura demandata iudicibus dī tota die eſſe ſtricti iuris: eo ꝙ in ea nihil venit: niſi ea de quibus in ea cautū eſt ⁊ arbitriū: dicitur etiā ſtricti iuris eo ꝙ ī arbitrio nihil venit: p̄ter verba expreſſa in cōuentione ſiue in cōpromiſſione: hoc p̄ notato po. ca. in iſto. §. ſic. dixi Juſti. Dñe vidi. ſ. differentiā gñalē inter hūc titu. ⁊ ſpēs ſuperiores cōtrahendi. ſ. īter obligationē que fit re: ⁊ obligationeꝫ verboꝝ: ⁊ obligationes literaꝝ. Sed dñe pro deo detis aliā differentiā īter obligationē que fit ex cōſenſu ⁊ obligationē ꝟborū? Et rñ. di. Frater ecce aliā diffam. In obligatione enim ꝗ̄ fit ex ꝯſenſu obligať hic ⁊ inde alter alteri: in his etiā que nō ſunt dicta in cōuentiōe ſi ex bono ⁊ equo ea p̄ſtari oporteat. In ſtipl'atiōe āt ꝟboꝝ nihil venit vltra id quod inter partes conuenit. ⁊ hoc dicit.

a ¶ Conſenſu. Sic. ff. de actio. ⁊ obligatio. l. conſenſu.

b ¶ In emptionib⁹. Ut. ff. de ꝯ̄hen. emp. l. j. §. fi. ⁊. ī. titu. j. in principio.

c ¶ Locatiōib⁹. Ut. ī. ti. ij. in princi.

d ¶ Societatib⁹. Ut. ī. ꝓ ſocio. i p̄n. Sꝫ ꝯ̄. ff. ꝓ ſocio. l. iiij. j. rñ. Sed certe ibi nō negať: qn conſenſu contrahať ſocietas. vnde non eſt contra.

e ¶ Mādatis. Sed nōne in ſtipl'one cōſenſus dꝫ īteruenire. vt. ſ. đ ꝟb. obliga. §. ſꝫ hec. ⁊. ff. de pac. l. j. §. pe. Rñ. ibi expſſis ꝟbis dꝫ eē ꝯſenſus. vt. ff. đ verbo. obli. l. j. j. rñ. hic āt ēt ſine ꝟbis ⁊ īter abſētes. vt. ī. pxi. ibi īter p̄ſītes tm̄. vt. ſ. de inuti. ſtipu. §. itē verborū.

f ¶ Neqꝫ ſcriptura. Hic caute nota diffam quā facit inter hūc titu. ⁊ ſuperiores. Nā ꝙ dicit neqꝫ ſcripturā: in hoc diſcrepat ab obligatione literaruꝫ: vt ſ. titu. j. † Itē in eo qđ dicit neqꝫ p̄ſentia: dicit propter verboꝝ obligationē que inter preſentes fit. vt. ſ. de inuti. ſtipu. §. Itē inutilis. Itē in eo ꝙ dicit nō eſſe neceſſe quid dari: ideo dicit: vt diſcrepet ab illa que fit re. vt. ſ. qui. mo. re contrahitur ob. per totum.

† Hic certe idē videtur poſſe dici ī olb⁹ pactis g-

neceſſe eſt vt ſubſtantiã capiat obligatio; ſʒ ſufficit eos qui negocia gerunt cõſentire; vnde inter abſentes quoq; talia negocia cõtrahuntur: veluti per [a] epl'am, vel p nũtiũ. ¶ Item in [b] his cõtractibus [c] alter alteri obligatur in id quod alterũ alteri ex bono ꝛ equo preſtare opoꝛtet [d]: cũ alioquin in verboꝝ obligationibus alius [e] ſtipuletur alius promittat.

¶ De emptione ꝛ venditione.

¶ Emptio contrahitur eoipſo ꝙ de precio conuentum eſt: lʒ nondũ numeratũ ſit vel aliqua arra data. ſi ſine ſcriptura fiat; aliter aut ſcriptura celebrata erit emptio perfecta ꝛ nõ prius. Areti.

Emptio ꝛ venditio cõtrahitur [f]

dũs ꝫhitur obligatio ex ꝯſenſu. vt ff. d ſolu. l. in his. §. i patoꝛ. ꝛ eſt regularis: nõ requirit ſcriptura: niſi tñ i q̃tuoꝛ caſib⁹ hic deſcriptis. vt l. pactũ q̃d bõa fide. C. de pac. ꝛ ſic vĩ ꝙ iſte text. ſit defectiuus dic ſm Jo. fa. ꝙ h̃ ꝯpãtur obligatiões efficaces ibi nõ: vñ hic de obligatiõib⁹ efficacib⁹ loq̃ ſtẽdit. Angelus.

ADDITIO. Tu potes dicere ſʒ Jo. an. fab. ꝙ immo etiam iſte tex. dicit ad differentiam contractus innoiati qui rei interuẽtu contrahitur. vt. l. ex placito. C. de re. permu. Angelus.

a ¶ Per epiſtolaʒ. Ut ff. de rei vendi. l. q̃dã mulier.

b ¶ Itẽ in his. Fuit ſuperioꝛ differẽtia ad tria genera obligationũ: hic aũt fit differẽtia ad ſtipulationeʒ: vel verboꝝ obligõnẽ.

c ¶ Cõtractibus. Qui ſunt conſenſu.

d ¶ Opoꝛtet. q. d. hic inde cõtrahitur obligatio etiam in his que non ſunt dicta. nam veniunt vſure poſt morã. vt. ff. d actio. emp. iulianus. §. ex vẽdito. ideʒ eſt ꝛ in oĩbus bõe fidei iudicijs: lʒ nõ ex cõtractu: ſed quaſi naſcãtur. vt infra de actio. §. in bone fidei.

e ¶ Alius ſtipuletur. Quaſi dicat: neceſſe eſt ꝙ omnia deducãtur in ſtipulationẽ. nã al's nihil venit in talẽ obligationem. vt. ff. de nego. ge. l. ſi pupilli. in fine. ꝛ. l. quia tantundem.

¶ De emptione ꝛ vẽditione. ¶ Supra dictum eſt de obligationibus que conſenſu contrahuntur. Uerum quia ille conſiſtunt aut in emptionibus ꝛ venditionibus: aut locationibus ꝛ cõductionibus: vel ſocietatibus: vel mãdatis. vt. s. tit. j. in princi. ideo de his tractaturus incipit de emptione ꝛ vẽditione. Poꝛcius.

Diuiſio

Emptio. ¶ Totus iſte ti. diuidit in quinq; partes. Primo q̃ñ emptio ꝛ venditio cõtrahatur ꝛ q̃ñ ab ea poſſit recedi. Secundo ꝙ p̃ciũ dʒ interuenire. Tertio q̃ñ ẽptio eſt perfecta ad queʒ ſpectat periculũ rei vendite. Quarto an ſub cõditione poſſit emptio celebrari. Quinto q̃bus caſibus emptio eẽ nõ poſſit. Secũda ibi (Preciũ autẽ.) Tertia ibi (Cũ autẽ.) Quarta ibi (Emptio tamẽ ſub ꝯdõne) quinta ibi (loca ſacra)

¶ Emptio ꝛ vẽditio. Caſus. ¶ Que ſuit a Juſti. qualiter ꝯtrahitur empt. ꝛ vẽdi. Et rñ. di. ꝙ emp. ꝛ ven. ꝯtrahitur ſolo ꝯſenſu q̃ cito fuerit d p̃cio ꝯuẽtũ: lʒ nõ fuerit arra data: neq; p̃ciũ: neq; aliq̃d loco p̃cij: ꝛ hec obtinẽt ex nã emptõis ꝛ vẽ. q̃ fiũt ſine ſcriptura. In hmõi enim emptio ꝛ vẽ. nihil a nobis inouatũ ẽ.

f ¶ Cõtrahitur. hic no. tribus modis perfici emptionẽ. Uno modo. ſ. ex quo nõ poſſunt diſcedere ꝯtrahẽtes. vt. C. de actio. ꝛ obli. l. ſicut ab initio. ſm queʒ modũ etiam cõditionalis emptio eſt perfecta. Scđo mõ q̃ñ eſt pura: ꝛ tũc incipit periculũ rei ad emptoꝛẽ pertinere. vt. ff. d pericu. ꝛ cõmo. rei ven. l. neceſſario. in prin. ꝛ ita ꝯtrahitur hic ſine perficitur. Tertio q̃ñ res traditur: dicitur plus perfici adhuc ſiue impleri. vt. ff. de actio. emptio. ſi quis rem alienam.

Simul atq3 de precio conuenerit: quauis nondum preciū numeratum ſit: ac nec quidez arra data fuerit. Nam qđ arre nomine datur argumentuz eſt emptionis et venditionis contracte. Sed hoc quidem de emptionibus et venditionibus: que ſine ſcriptura conſiſtūt obtinere oportet: nam nihil a nobis in huiuſmodi emptionibus et venditionibus inouatū ē. In his autem que

ADDITIO. Et iſtam inducit Joā. fab. ad deciſionez q̄ſtionis an et qn̄ ex conſuetudine dn̄o vel proximo rei vēdica. ius aliquod queſitum eſſe cenſeatur. Angelus aretinus.

a ¶ Simul atq3. i. ſtatim poſtq3. vt. ſ. de re. di. §. fere.

b ¶ Numeratū ſit nec aliqđ datuz loco precij. vt. ſ. tit. j. in principio.

c ¶ Arre. vt. ff. eo. qđ ſepe. in pn̄.

d ¶ Emptionis et venditionis contracte. Nō aūt eſt de ſubſtātia contractus.

e ¶ Sine ſcriptura. Ideſt ſine ſolennitate ſcripture.

f ¶ Venditionibus. Scilicet que fiunt ſine ſcriptura.

¶ In his autē et cē. Caſus. ¶ Dictū ſupra dictū eſt q̄ ſi fiat emptio et vēdi. ſine ſcriptis ſolo ɔſenſu perficitur: ſed quid erit de emp. et vendi. que ſcriptura ɔficit? Et rn̄. di. q̄ aliter nō valeat talis emptio et vēdi. nec eſt pfecta niſi inſtrumēta ab oī vituperio munda manu alterius ɔhentiū fuerit cōſcripta: vel ſi ab alijs ſint ſcripta oportet q̄ illa ɔtrahentibus ſint ſcripta: vt ſi fiat per tabellionē oportet q̄ illa ſcripta ſit a partibus ſubſcripta et approbata: vt accipiat cōplementū. Donec enim aliqđ deeſt hmōi ſcripture penitentie locus eſt tam emptori q̄3 vendit. ſine aliqua pena: et hoc verū eſt ſi non fuerit arra data ſiue in ſcriptis ſiue ſine ſcriptis celebrata fuerit emptio: q2 tunc emptor a ɔtractu recedere pt̄: perdit tn̄ arras quas dedit. Si autem venditor qui arras recepit: a ɔtractu recedere velit: poterit: ſed reſtituet arras duplicatas ipſi emptori etiaz ſi ſuper arris nihil iter ɔtrahētes actū fuerit: et h. di. Queri pt̄ hic ſi tabellio ſcripturā ſuā ſuper ɔctu empt. et ven. fecerit: et eā per annū vel bienniuz tenuerit: vtrum ſit ɔhētibus locus penitētie? Et pt̄ rn̄deri q̄ nō niſi ɔctus in ſcriptis celebratus ſine ſcriptura ſic. Sz vlterius q̄ri pōt qs ɔct⁹ i ſcriptis celebrari pōt? Et rn̄dit q̄ ſup h̄ diuerſe ſūt opinio. M. enim dicit q̄ ɔctus tunc dī in ſcriptis celebrari qn̄ ita cōuenit inter partes q̄ nō valeat ɔctus niſi inde fiat ſcriptura: ſed hoc nō inuenit in. l. cautū. Dn̄s aūt Guido dicit q̄ cōtractus dī fieri in ſcriptis qn̄ in princi. dictū eſt q̄ ſuper ɔtractu illo debeat fieri ſcriptura. vt. C. de fide inſtrumen. l. ɔctus. Sine ſcriptis aūt appellat cōtractus ſuper qbus nō cōuenit vt fieret ſcriptura: vel ſi fiat ſcriptura: tn̄ non ſit vt per ſcripturam cōtractus melius valeat: ſed ſolūmodo ad memoriā. Scire aūt debes ad dilucidiorē huius materie intellectū q̄ in italia talis eſt cōſuetudo q̄ primo fit imbreuiatura qn̄ ſuper aliquo cōtractu a tabellione publico dz cōfici ſcriptura et fit munda: qđ nihil aliud eſt niſi noua ſcriptura principalis que dz eſſe nō cancellata non viciata: nec in aliqua ſui parte abolita: ſz oī vituperatione munda. et poſtea vocant ptes: et legit iſtud mūdum corā partibus: et ſi ɔſentiāt ptes: tūc dī ſcriptura a ptib⁹ abſoluta. Cū a tabellione fiunt ſubſcriptiōes: tūc eſt ſup ſcriptura cōpleta. et iſta ſcriptura dixit do. Ja. bal. ab iſto. §. determinato. illā āt ab iſto. §. ſi āt ſubſecuto ſiue i ſcripti: ſiue ſine ſcrib-

ptis ⁊c. ſic intellige vtrūq̃ .§. ſtū ad penā arrar: idē ē ſiue i ſcript ſiue i nō ſcript fuerit venditio celebrata: ſ nō intellige q̃ ad pnia: vñ referas h qd dicit ſolūmō ad penā arrarū: ⁊ cōcordabit ſcriptura. nā tūc qñ cōtractus in ſcriptis celebratus eſt et cōplet⁹ ſi velit emptor vl' vēditor a cōtractu recedere ſuſtinebit penā arrarū: ſed nō ſola. Si autem nō fuerit cōtractus ſcriptura cōplet⁹ volēs recedere a cōtractu ſolam penā arrarum ſuſtinebit.

ſcriptura conficiūtur[a] non aliter perfectam eſſe vēditionem ⁊ emptionem conſtituimus[b]: niſi ⁊ iſtrumenta[c] emptionis fuerit ɔſcripta: vel manu ppria contrahētiū: vl' ab alio quidē ſcripta: a contrahēte[d] autē ſubſcripta: ⁊ ſi per tabellionē ſiūt[e] niſi ⁊ completiões[f] acceperunt[g]; partib⁹ abſoluta[h] donec. n. aliqd deeſt ex his et penitētie locus eſt: ⁊ poteſt emptor: vel venditor ſine pena[i] recedere ab emptione ⁊ venditione. Ita tamē īpune eis recedere ɔcedimus: niſi iā arrarum noīe aliquid fuerit datū. Hoc eni ſubſecuto: (ſiue in ſcriptis: ſiue ſine ſcriptis venditio celebrata eſt) is

Vēditio fit i ſcriptis et ſine ſcriptis

a ¶ Scriptura cōficiūtur. Patet hic ꝙ alia eſt emptio ſiue venditio in ſcriptis: alia ſine ſcriptis. In ſcriptis dicitur qñ hoc agūt cōtrahētes: vt nō aliter valeat ɔtractus: niſi fiat ſcriptura: ſm quoſdā: qd nō vidim⁹ in vſu. Alij dicūt: vt. P. ꝙ ſufficit ꝙ contrahētes vel aliqs eorū dicat in principio contractus ꝙ inde ſcriptura fiat: ſ nō dicat ꝙ aliter non valeat: niſi fiat. ⁊ hoc approbat. (1) vt. C. de fi. inſtru. l. cōtractus ibi: illos tñ quos in ſcriptis fieri cōuenit ⁊c. Si aūt ſimpliciter fiat cōtractus: ſed poſtea ad probationē fiat ſcriptura: valet qd actū eſt: ⁊ etiā valuiſſet ſine ea: vt. ff. de pigno. ɔtrahē. Et eodē modo dico eſſe intelligendū vbicūq̃ dicitur: lege cōtractū aliquē in ſcriptis fieri: vel diſtractū: vt. C. de teſti. l. teſtiū. ⁊ in auē. de teſti. §. ⁊ ſ. colla. vij. Sed cū fiat in ſcriptis huiuſmodi venditio: ⁊ ſine ſcriptura nō valere: quare nō dicit obligatio lrarū?

Reſpon. qr aliud habet nomē: ſcilicet emptio: ⁊ verū eſt hoc nomē. at in mutuo non eſt verū mutuatum eſſe: tunc enim re eſſet obligatio contracta: vt ſupra de litte. obligatio. §. plane.

ADDI. (1) Et hec vera ſm Angelū: quādo ɔtract⁹ ad ſui validitatē: vel ſaltē probationē reqrit ſcripturā: ſiue de iur' cōi: ſiue municipali: aut cōſuetudiario: vt nota. in. c. j. de cenſi. in vj. ⁊ in ſimili in. l. iſtrumētis. C. de fi. inſtru. al's ſec⁹ ſm Angelū.

b ¶ Cōſtituimus. Preteriti temporis eſt. Et dic vt. C. de fi. inſtrumen. contractus.

c ¶ Inſtrumēta emptiōis. Que vulgo rogatiōes dicunt: ſm Joānē fabri.

d ¶ A cōtrahente. Scʒ vtroq̃. ſ. emptore ⁊ venditore: ⁊ talis ſubſcriptio fit al's: vbi ɔctus fit ali⁹ in ſcriptis: vt in auē. de fi. inſtrumē. §. ſi quis igitur. ⁊. §. ſi quis mutui. ⁊. §. ſequenti.

e ¶ Fiūt. Scilicet hec inſtrumēta. ⁊ ſubaudi nō al'r valeāt. niſi ⁊ cōple. ⁊c.

f ¶ Cōpletiones. i. nōdū cōpletum.

g ¶ Acceperint. Scilicet ab eodem tabellione: ⁊ a partibus: vt ſubijcit.

h ¶ Abſoluta: vt quia lecta fuerint partibus ⁊ laudauerit. Vel dic abſoluta. id eſt ſubſcripta.

i ¶ Sine pena. Sʒ quomodo ſine pena: cū ſtatim in arris eū puniat? Rñ. ſine pena intereſſe. ⁊ iuriſiurādi in litē. Nam hec pena eſſet quātū ad ſoluētē: ſ non quātum ad accipientem: vt. ff. ſi quis ius di. non ob. l. j. §. ſi. nō autem

ab arris alter liberatur: vt ſubijcit. ita tamē ⁊c̄. Itē iſte talis nō facit ꝯtra legem. C. de acti. ⁊ oblig. ſicut. cum hoc lex ſibi permittat. Et not. ꝙ huius legis pmiſſio eſt cū aliqua pena. Argu. cōtra. in auc̄. ꝯſtitutio que dig. §. illud. colla. vj. Sꝫ ſi nō eſt ſubſcriptuꝫ: ⁊ tn̄ res eſt tradita an valeat tranſlatio? Quidā dicūt ꝙ nō: vt. C. d' ſuffrag. l. vnica. Alij ꝯtra. vt. C. ſi qs alteri vel ſibi. l. multū itereſt. ⁊ l. dolo. Diſtingue aut per errorem: aut ſcienter.

qui recuſat adimplere contractum: ſi quidē eſt emptor perdit quod dederit. Si vero venditor duplum reſtituere compellitur[a]: ſꝫ ſuper arris nihil expreſſum[b] eſt.

¶ Emptio non pōt eſſe ſine certo ꝓcio: ſed ſi preciū in alterius arbitriū ꝯferatur: tūc videtur emptio facta ſub cōditione: vt ſi ille fuerit [illegible] [illegible] Idem in locatione. Aretinus.

tamē. mater. ⁊ C. de pac. do. l. ſi. facit melius. ff. de act. emp. ⁊ vendi. predia. in fine. Sed quid ſi dederit pro arris ⁊ pro pagamēto? Rn̄. pactū. ſernādū. i. nō pōt diſcedere: vt. ff. de pac. in traditionibus. Et duo operari. vnuꝫ vt arre debeāt duplicari vēditore penitēte. Itē vt emptio remaneat firma: ⁊ agatur ad intereſſe. Itē emptore penitēte eadē duo operatur. Accur. florentinus.

eſſe agitur: ſēcūdus eſt vltra arras: ꝙ opi. verior eſt. ſm̄ Az.

ADDITIO. Et tūc nō totū: ſed qd̄ pro arris dūtaxat datuꝫ eſt duplicat̄. Et nota ꝙ vbi vēditor ſe noie emptoris poſſidere cōſtituit nō pōt agere ex empto: vt tradat: ſꝫ aut rei vēdicatiōe vel publicana ſimul: aut vti poſſidet: vt dicit gl. i auc̄. ſacramēta puberū. C. ſi aduer. vēdi. Angelus aretinus.

a ¶ Cōpellitur. Sed qua actiōe? Rn̄. cōditione ex. l. iſtā. ⁊ ex. l. illa. C. de ſi. inſtru. cōtractus. Vel etiā per officiuꝫ iudicis: vt argu. C. de reſcinden. vēdi. l. ij. Itē per actionē ex ēptio. ſi tn̄ fiebat venditio ſine ſcriptis. Nam ſi fieret in ſcriptis nec eſſet [illegible]dū cōpletū nō ageretur actione ex empto: cū nō eiſet adhuc vēditio: vt hic di: ſꝫ per cōditionē ex. l. vel officio iudicis: vt dictum eſt. Sed nunqd vltra hāc duplicationem arrarū tenet̄ vēditor ad intereſſe ſi nō tradat: vt. ff. de acti. empt. l. j. ⁊ l. ex empto. §. idē ait. M. ⁊ Azo. dicunt ꝙ nō: qꝛ ſibi preiudicauit accipiendo arras: ſicut ⁊ al's ſibi preiudicat quis ſibi eligendo: vt. ff. de tribu. act. ꝙ in heredē. §. eligere. Itē qꝛ hoc vident̄ agere cōtrahētes inter ſe: vt amiſſione ⁊ duplicatione arrarū debeāt eē cōtenti. ergo pro expreſſo eſt habēdum: vt. ff. ſi cer. pe. cū quid. Itē facit. ff. de lega. ij. l. cū filius. §. cū varijs. B. Ioā. contra. Dicunt enim adhuc poſſe agi ad hoc vt tradat̄: vel ad intereſſe: ita vt arre in intereſſe cōputent̄. † ⁊ facit pro eis. ff. de teſtamē. mili. l. iij. ⁊. ff. de inoffi. te-

Venditor vltra arraꝫ duplicium ꝓditionem teneat̄ ad itereſſe.

† Et ſic ad iter-

b ¶ Nihil expreſſum eſt. Id eſt nihil dictum fuit a partibus quid ſuper arris fiat altero penitente.

¶ Preciū. Caſus. ¶ Supra dictum eſt ꝙ emp. ⁊ vē. ꝯtrahit̄ iter ꝯhētes ſi inter ꝯhētes fuerit de ꝓcio ꝯuētū. Sꝫ debes ſcire ꝙ opꝫ ꝙ ꝓciū ſit ꝯſtitutū: ⁊ etiā ꝙ certū ꝓciū ꝯſtituat̄. Sꝫ pone cū vellē equum amici mei emere. ⁊ dixit mihi ꝙ haberē equū illuꝫ ꝓ tāto: pro quāto Titius cōis amic⁹ nr̄ eſtimaret: quid erit in iſto caſu? Et dixit ipera. ꝙ alibi ordiatū eſt ꝙ ſi cōis amic⁹ nr̄ diffiniret ꝓciū valeat ꝯctus. Si aūt ille q noiatur noluerit vel nō potuerit ꝓciuꝫ diffinire: nō valet cōtractus. idē etiaꝫ intelligit̄ in loca. ⁊ cōduc. hoc dicit.

¶ Itē ꝓciū in ⁊c̄. Supra dictū eſt ꝙ duo regrunt̄ ad hoc ꝙ valeat empt. et vēdi. vꝫ. ꝙ ꝓciū ꝯſtituat̄: ⁊ ꝙ certū ꝓciū. ⁊ adhuc tertiū eſt neceſſariuꝫ. ſ. ꝙ

Et in pecunia numerata. Sʒ nũne ſi de-
dero tibi equũ ꝑ vino: ⁊ ita equũ pro
vino pmutauero erit ne emptio ⁊ vẽ-
di: Et rñ. imꝑator dicẽs ꝙ ſup h apud
antiquos q̃rebat. ⁊ Caſſius: ⁊ Sabin⁹
dicebãt ꝙ ſic.
Dicebãt enĩ
ꝙ pmutatio
erat vetuſtiſ-
ſima ſpecies
emp. ⁊ ven. ⁊
hoc pbabãt
argumẽto Ho-
meri: dicẽtis
ꝙ aliq̃ pars
exercit⁹ achi
uorũ vinũ ſi-
bi emit pmu
tatis q̃buſdã
reb⁹ ꝑ vino:
⁊ ita pmuta-
tio dr̃ emptio
ſm Homerũ: ſʒ diuerſe ſchole aucto-
res aliud ſentiebãt. Dicebãt enĩ aliud
eẽ emp. q: in pmutatiõe nõ põt patere
que res noĩe pcij data eſt: ⁊ q̃ data nõ
eſt. Q: ſ aũt vtraqʒ videat̃ vẽdi. ⁊ loco
precij dari. hoc nulla rõ pmittit. Sʒ p-
culus dicebat pmutationẽ eẽ ſpeciẽ ſe
paratã ab empt. ⁊ vẽ. ⁊ eius ſnia ꝓua-
luit. Sʒ dñe qd̃ vr̃ vobis de ſententia
caſſij ⁊ ſabini: que vtitur auctoritate
philoſophorũ: Et reſpon. ꝙ ſententia
proculi melior eſt: rationibus validio
ribus nititur. hoc dicit.

¶ Preciũ aũt conſtitui oportet: nam nulla emptio ſine p̃cio eſſe [a] pot. Sed ⁊ certum [b] ee p̃ciuʒ [c] debet: alioquin ſi inter aliquos ita cõuenerit: vt ꝙ tytius rē eſtimauerit tanti ſit empta: inter veteres ſatis abunde qʒ hoc [d] dubitabat ſiue conſtet vẽditio ſiue nõ. Sed noſtra deciſio [e] ita hoc conſtituit: vt q̃tiens ſic cõpoſita ſit vẽditio quãti ille eſtimauerit [f] ſub hac cõditione ſtaret ꝯtractus: vt ſi quidem ille qui nominatus [g] eſt preciũ diffinierit [h]: tunc oĩmodo ſm eius eſti-

a ¶ Precium autem. Eſſe poteſt: vt
ff. eo. l. ij. ⁊ C. eo. l. vltima.
b ¶ Sed ⁊ certum. Nota duo: ⁊ ꝙ p̃-
cium debet eſſe: ⁊ ꝙ certum.
c ¶ Preciũ. Reperit de precio qd̃ dʒ
interuenire: vt addat duo. ſ. ꝙ ſit cer-
tum: item in pecunia numerata.
d ¶ Hoc dubitatur. Id eſt de hoc.
e ¶ Deciſio. Ut. C. de ꝯtra. emp. l. ſi.
f ¶ Eſtimauerit. Nota ꝙ caute ponit
de tertia pſona. Nã ſecus ſi ꝯtrahẽtis ar-
bitrio: vt dicebamus. ĩ. e. §. emptio.
g ¶ Nominat⁹ eſt. Quid ſi in innomi
natum cõtulimus vt vẽdo: pro quãto
eſtimabitur. Reſpõ. nõ valet inſtar lo-
catiõis ſic facte: vt. ff. locati. ſi merces.
in pnc. niſi in vno caſu q eſt de pigno.
l. ſi fundus. §. ſi. Accurſius.
ADDITIO. Solu. ex precedẽtibus
contractibus
quoꝝ occaſio
ne deuenitur
ad vẽditionẽ:
põt ſup decla
ratione pcij
officiuʒ iudi-
cis iplorari:
vt ibi. Sec⁹ ſi
nullus p̃ceſ-
ſiſſet contra-
ctus: vt hic.
Angelus.
h ¶ Diffi-
nierit. Etiam
iniq̃: q: a pſo
na inſerta nõ
recedit̃: vt. ff. de vbo. ob. ſi qs arbitra-
tũ. (i ⁊ hoc verum eſt qñ id qd̃ eſt de
ſubſtãtia ꝯctus apponit: ſʒ ſecus ſi cõ-
ferat̃ qd̃ ẽ de acciñte ꝯct⁹. nã tũc ad ar
bitriũ boni viri recurrit̃: vt. ff. e. hec
vẽditio. ⁊. ff. pro ſocio ſi cõ. ⁊. l. ſi ſocie-
tatẽ. ⁊. ff. locati. l. ſi in lege. in pn. q̃ oẽs
huic ſunt ꝯtre: ⁊ hoc ſm Ioã. Sʒ ſm
Azo. hoc redigit̃ ad arbitriũ boni viri.
⁊ ſic nõ ꝯdicũt dicte leges. Nec obſtat Nota-
dicta lex. ff. de vbo. obli. ſi quis arbi- bilis q̃-
tratu. q: ibi nõ fuerat arbitratus: quo ſtio.
caſu concedo non recurri ad boni viri
arbitriũ. Sed quãdo dicit̃ inique dif-
finiri: Reſpõ. forte vltra dimidiã iu-
ſti precij: vt ar. C. de reſcin. vendi. l. ſi
voluntate. ⁊. l. ij. Uel vt puto iudicis
officio expedit̃ ẽt ſi minor ſit deceptio:
dũmodo nõ minima: vt. ff. de in integ.
reſtitu. l. ſcio. nã non tãtũ ſibi cõmit-
titur in alienis quantum ipſis domi-
nis liceret: vt. ff. ſolu. matri. etiaʒ. §. j.
⁊. l. ſi conſtante. §. ſi maritus.
[A]DDITIO (i) Hoc reprobant docto
res: quia quando non fuit arbitratus
receditur ab eius perſona: ſi etiam de
ſtando ſue ſententie iuratum fuerit. l.

mationē ꝫ precium perſoluatur a ꝛ res tradatur b: et venditio ad effectū c pducatur: emptore quidē ex empto d actione: venditore ex vendito agente. Si autē ille qui nominatus ē vel noluerit: vel nō potuerit preciū diffinire: tūc pro nihilo e eē venditionē quaſi nullo precio ſtatuto f. Quod ius cū in venditionibus nobis placuit: nō ē abſurdū ꝛ in locationibus g ꝛ in conductionibus trahere.

¶ In emptiōe ꝛ venditione preciū debz eē in pecunia numerata: alr̄s eſt pmutatio q̄ ē cōtractꝰ ſeparatꝰ ab emptione. Aretinꝰ.

¶ Item h preciū in numerata pecunia cōſiſtere debz. Nā ꝛ in ceteris rebus an preciū eſſe poſſet, valde q̄rebatur: veluti an homo aut fūdus aut toga alterius rei eē poſſit precium. Et ſabinus ꝛ caſſius etiam in alia re putēt i precium poſſe cōſiſtere. Unde illud ē qđ vulgo dicebatur: pmutatione rez emptiōez ꝛ venditionē cōtrahi eā q̄z ſpeciē emptionis ꝛ venditiōis vetuſtiſſimā eē argumētoq3 vtebātur greco poeta k Homero: qui aliquā partē exercitꝰ achiuorū vinū ſibi comparaſſe ait: permutatis quibuſdā

ſi libertus iurauerit. ff. de oper. libe. ꝛ c. quintauallis. extra de iureiur. Angel.

a ¶ Perſoluat. Ita q̄ fiat accipiētis: vt. ff. de actio. emp. ex empto. §. j. etiā vſure poſt morā: vt. ff. de actio. emp. l. iulianus. §. ex vendito.

b ¶ Tradatur. Caute dicit tradat: et nō dedit: nam nō tenet facere accipiētē: ſz de euictione ſe obligare: vt. ff. de acti. emp. ex ēpto. in pn. Sz nūquid pciſe tenet ad rē tradēdā: M. dicit q̄ ſic: ꝛ facit pro eo qđ hic dicit oīno tradat ꝛc. ꝛ. ff. de rei vēdi. qui reſtituere. ꝛ. ſ. de do. §. alie. Sz B. cō. dicit eni eū liberari pſtādo itereſſe et facit p eo. ff. de acti. emp. l. j. pmo rñ. ꝛ l. ex empt. §. idē ait. ꝛ. C. de act. emp. l. iiij. Sz forte h poſſet diſtingui an venditor habeat rē. ꝛ tunc ſnia. M. tz per ſuas. ll. an nō habeat rē. ꝛ tūc aut dolo vel culpa deſijt eā hr̄e in fraudē: puta emptoris: ꝛ tūc ſnia. B. tenet. aut ſine dolo ꝛ culpa. ꝛ tūc nō tenet venditor: vt. j. e. §. cū aūt. eēt valde mirū qđ ait. B. vt ſic cōpellat eſtimationē p re recipe: vt. ff. ſi cer. pe. l. ij. ꝛ. C. de fidei. cō. ll. l. fi. Item ſic iprobe pacta rūpere cum pretor dicat pacta ſeruabo: vt. ff. de pac. iuris gentium. §. ait pretor.

Venditor an teneat pciſe ad rez tradendaz vel ad itereſſe.

c ¶ Ad effectū perducat. ſ. iam dicto modo. ſ. per traditionem rei ꝛ precij: vt. j. quib. mo. tol. ob. §. fi.

d ¶ Ex empto. Nota q̄ ex empto emptor: et vēdito venditor agit vt hic. ꝛ. ff. de ac. emp. l. ex ... j. rñ. ꝛ. l. iulianꝰ. §. ex vendito.

e ¶ Pro nihilo. vt nec ad boni viri arbitrium recurrat: vt mō diximꝰ: ſz legatū nō tō ē p nihilo ſic relictū: vt. C. cō. de le. ſi duobus. §. ſi quis. Sz ibi fauor vltie voluntatis ne pereat.

ADDITIO. Hoc verū intellige cū diſtinctiōe an fuit datum arbitriū cōditionalr an nō iuxta. l. j. cum materia. ff. de le. ij. Item quo ad ſubſtātiā legati nō quo ad pene cōmiſſionē: vt. l. multa. in pn. ff. de conditio. ꝛ demonſtra. Angelus.

f ¶ Precio ſtatuto ſine quo eſſe non poteſt venditio vt in prin. huius. §.

g ¶ Et in locationibus: vt. ff. loca. ſi merces. in princi.

h ¶ Item preciū. dicit preciū debere certū eſſe: nūc dicit q̄ in numerata pecunia.

i ¶ Putant. ſed male. j. dicam.

k ¶ Poeta homero. No. argu. q̄ auctoritates auctorū ꝛ phorū ſunt i can-

ſis allegãde.ſic.ff.de ſolu.ſi pl.ꝛ.ff.de iud. ꝓponebaẜ. ꝛ.ff.de ſta.ho.l.ſeptimo. Sꝫ interduꝫ redarguunẜ: vt hic.ꝛ ff.de re.di.in tãtũ.§.ſi.a.l.ſed diui.

a ℭ Rebus.puta equis.

b ℭ Dis ꝟbis.ſ. grecis que legi non põt. Accur.

ADDitio. Ab aliq̃ huius artꝰ ignaro. Vñ i textu hñr q̃tnor ꝟſus i greco depꝛõpti ex homero i ſeptio Iliados quoꝝ ſẽſus ẽ. Enthen. ariniʒõ tokarieo moontes achei.i. Et tã vinũ accipiebãt cõmo ti achiui. Alimẽ chalco alii.ꝺ thoni: ſidiro.i. aliq̃ certe ere.aliq̃ ſplẽdido ferro. Alii derinis alii dantiſi boeſſin.i. Aliq̃ coriis. Aliq̃ ipſis bobus. Alii dãdarpodeſſi ti thẽto de ꝺta thaliã.i. Aliq̃ mãcipijs. ponebat aũt cibũ i abũdãtia. Vides igiẜ mẽtẽ textꝰ optie ꝓbari p iſtud grecũ. Greci.n.p vino dederũt aliq es. Aliq̃ ferrũ. Aliq̃ coria. Aliq̃ ipſos boues. Aliq̃ mãcipia.

Expoſitio greci in textu poſiti.

rebus a his ꝟbis b.

ἔνθεν ἄρ' οἰνίζοντο κάρη κομόωντες ἀχαιοὶ ἄλλοι μὲν χαλκῷ, ἄλλοι δ' αἴθωνι σιδήρῳ, ἄλλοι δ' ἐρινοῖς, ἄλλοι δ' αὐτοῖσι βόεσσι, ἄλλοι δ' ἀνδραπόδεσσι, τίθεν δ' ἐδαῖτα θάλειαν

Diuerſe ſchole c auctores ꝯ ſentiebant aliudq̃ʒ eẽ exiſtimã bãt ꝑmutationẽ rerũ aliud emptionẽ ꝛ vẽditionẽ aliogn nõ poſſe rẽ expediri d ꝑmutatis rebꝰ q̃ videaẜ res veniſſe: ꝛ q̃ ꝓcy noĩe data eẽ.nã vtrãqʒ videri veniſ ſe ꝛ vtraq̃ʒ ꝓcy noĩe datã eẽ rõnẽ nõ pati. Sꝫ ꝓculi ſentẽtia dicẽtis ꝑmutationẽ ꝓpriã eẽ ſpeciẽ e cõtractus a vẽditionẽ ſeparatam merito preualuit: cuꝫ ꝛ ipſe alijs homericis verſibus adiuuabaẜ et validioribꝰ rõnibus argumẽtabaẜ qḋ añ teriores diui principes admiſerũt: ꝛ in noſtris digeſtis f latius g ſignificabaẜ.

ℭ Rei vẽdite i ſpecie cõmodũ ꝛ icõmoduꝫ ſpectat ad emptorẽ ẽt añ traditionẽ: niſi in ea dolũ vl culpã vẽditoꝛ cõmiſerit: cuiꝰ noĩe ꝯuenit: ꝛ quotiẽs qs iõ teneẜ: qꝛ actionem habet eam cedendo liberatur. Angelus aretinus.

e ℭ Spẽm.ꝯctꝰ.ſ.innoĩati. nã nõ hꝫ nomẽ ſuũ: vt.ff.de re.p.l.j.§.itẽ ẽpto. Sꝫ q̃re dĩ inoĩatꝰ cũ ita curiale nomẽ hẽat: Rñ.qꝛ illi ꝯctꝰ ſunt noĩati q̃ ſtatim vt ſiũt pariũt actionẽ: vt.ff.ꝺ pac. iuriſgẽtiũ in ꝑn. ſiue fiant ꝯſenſu: vt vẽditio: vt.ꝫ.e. in ꝑn. ſiue re vt mutuũ: vt ꝫ.q.mo.re ꝯ. ob. in ꝑn. At ꝑmutatõ nec ex pacto parit actõeꝫ nec re.ſꝫ parit ex vtroq̃ʒ.ſ. poſtea dñ re interueniẽte ex pacto ꝓmovẽ ſubtiliꝰ colligiẜ: vt.C. de re.permu. ex placito. Et ex hoc ꝯctu oriẜ actio p̃ſcriptꝭ ꝟbis: vt.j. de acti.§.actionũ. ꝛ cõditio ob cãꝫ: vt.ff. de p̃ſcri. ver. l.nãlis.§.j.

Cõtractꝰ noĩati q̃ ſũt.

Permutatõ dat actõ neq̃ perit.

ADDitio. Nota q̃ ſunt q̃dã ꝯctꝰ nominati ꝛ q̃dã inoĩati de q̃bus i.l.iuriſgẽtiũ. in ꝑn. in.l. nãlis ꝑ totũ.ff.de p̃ſcrip.ver. ꝛ naturã taliũ ꝯctuũ habes in glo.vñ dixerũt q̃dã q̃ donatio erat cõtractus innominatus: qꝛ ex ſe nõ pariebat actionẽ cũ detur cõditio ex.l.ſi quis argentum.C.de do. Chriſtopho.

c ℭ Schole.ſingularis numeri ẽ hic. ſic.j.man. §.is qui exequitur.

d ℭ Expediri.i.cognoſci.

f ℭ Digeſtis.vt.ff.eo.l.j.§.j. Accur.

g ℭ Latius.i. melius ꝛ apertius in

ff. dicitur ꝗ hic.

☞ Cum aūt empti. Caſus. In ſuperioribus dictū eſt ꝙ emp. ⁊ ven. cōtrahitur ſimul atq; de precio cōuenit̄. ſʒ adhuc res nō ſit tradita neq; p̄cium ſolutū. ⁊ hͦ ſi ſine ſcriptura cōtracta ſuit venditio. Si enim aliq̄ vēditio ꝯbit̄ in ſcriptis poterit tā emptor ꝗ̄ vēditor impune a ꝯtu recedere: donec totū fuerit cōpletuʒ.

Cū aūt emptio ⁊ vēditio cōtracta ſit (qḋ effici diximus,[a] ſimul atq; ḋ precio couenerit cum ſine ſcriptura res agit̄) periculuʒ rei vēdite ſtatiʒ[b] ad emptorē ꝑtinet: tā etſi adhuc ea res emptori tra-

Cum igit̄ dicat legiſlator poſt ꝯtū cōpletū ꝑiculum rei vendite ad emptorē ꝑtinere apparet ꝙ ꝑiculū rei vēdite ꝑtinet ad emptorē poſtꝗ̄ de precio fuerit cōuētū. Cōpletus aūt dr̄ cōtractus: vt ex p̄cedētibus pʒ ꝗ̄cito de p̄cio cōuētū eſt: ꝗ̄uis emptori tradita nō fuerit: ſʒ penes vēditorē ꝑierit. vn̄ ſi ſeruus fuerit vēdit⁹ ⁊ anteꝗ̄ emptori tradat̄ ſine dolo ⁊ culpa vēditoris penes vēditorē deceſſerit vel aliq̄ parte ſui corporis leſus fuerit emptori perit. ⁊ nihilomin⁹ neceſſe habebit vēditori itegrū p̄ciū reſtituere: ſi nondū p̄ciū fuerit ſolutū. idē ēt eſt ſi edes vēdite anteꝗ̄ tradant̄ tota vel aliqua parte ſui incēdio ꝯſumpte fuerint vel fundus vēditus anteꝗ̄ tradat̄ vi fluminis tot⁹ vel ex aliq̄ parte ablat⁹ ſit: vel inūdatiōe vel aliquo mō deterior ſit factus ſemp emptoris dānum erit. Nequid enī ſine dolo ⁊ culpa venditoris accidit in eo vēditor ſecurus eſt. Periculū aūt ad emptorē ꝑtinet. Sʒ pone in re vēdita anteꝗ̄ tradat̄ aliqḋ lucrū cōtingit: puta res vēdita ꝑ alluuionē vel aliquo alio mō lōge melior ē effecta cui⁹ erit lucrū: Et rn̄. Iuſt. ꝙ emptoris ſm naturā eſt: vt eū ſequantur cōmoda quē ſequunt̄. ⁊ hoc dicit.

Venditiōe facta non ꝑtinet ad emptorem

a Cū aūt. Dixim⁹. ſ. e. in p̄ncipio.

b Statim. Sʒ certe imo nō ſtatiʒ: ſʒ nouē ſūt neceſſaria. Prio ꝙ vēditio fiat non in ſcriptis al's. id eſt ſi fiat in ſcriptis vēditio: nō trāſit ad emptoreʒ periculū: niſi nōdū eēt cōpletū: vt hic. ⁊ C. de fide inſtrumētorū. ꝯtus. ⁊ C. de periculo ⁊ cōmoditate rei vendi. cū inter. Itē ꝙ fiat pure al's nō perit emptori: ſʒ ſec⁹ ſi facta ſit deterior: vt. ff. de periculo ⁊ cōmoditate rei vēdite: ꝙ ſi pēdēte. Itē ꝙ ſit facta vēditio in ſpecie. nā ſi in genere vtputa vēdo hoīem nō perit emptori an̄ traditionē: vt. ff. de pi. ⁊ cōmo. rei vē. l. cū. ⁊ l. ꝙ ſi neq;. Itē ꝙ ſit certa ſpecies: qꝛ ſi ſub incertitudine ſit vēdita. lʒ ſit ſpēs: nō tn̄ ſpectabit ſemper periculū ad emptoreʒ: puta vēdo ſtichū aut pāphilū: primus enīʒ morit̄ periculo venditoris: vt. ff. de contrahē. emp. ſi in emptione. §. pe. Itē ꝙ alio mō ꝑeat ꝗ̄ publicatiōe rei. nā tūc nō perit emptori: vt. ff. lo. ſi fundus. Itē ꝙ nullū pactū ſit inſertuʒ qḋ periculū vēditorē reſpiciat. nā tūc nō periret emptori: vt. ff. e. ſi in vēditiōe. ⁊ j. proxi. §. ꝙ ſi fugerit ⁊c̄. ſiue ſpecialiter eēt de caſu fortuito dictū ſm. B. ſiue generalr̄ ſm. M. vt diximus. ff. ſi quis cau. ſʒ ⁊ gs. §. q̄ſitū. † Itē ꝙ vēditor nō fuerit in culpa vel dolo q̄re res pereat: vt. j. pxi. §. Itē ꝙ nō ſit in mora: nō tūc qui vltimā fecit moram ſibi perit: vt. ff. de pericu. ⁊ cōmo. rei ven. illud. ⁊ hoc eſt verū hoc caſu ſiue res peritura erat penes emptorē ſiue non ſm Ioā. vt. ff. ḋ le. j. cū res. §. ſi. lʒ. M. diſtingueret. arg. ff. de rei vēdi. l. item ſi verberatū. §. ſi. Itē ꝙ nō ſit res que de guſtationē deſideret: vt vinū ⁊ zinziber: ⁊ ſimilia. Nā tūc diſtinguit̄ an vēdat̄ in ſpecie: ⁊ tunc poſt deguſtationem eſt periculū an in genere emptoris. ⁊ tūc ſunt duo neceſſaria: vt ſit emptoris periculo. ſ. deguſtatio ⁊ menſura ſiue pōdus: ⁊ hoc ſm Ioā. ⁊ B. ⁊ pla. vt. ff. de peri. ⁊ cōmo. rei ven. l. j. in

periculum rei vēdite: niſi. ix. concurrant.

† Cautela tn̄ ꝙ maximi caſus et terribiles exp̄mātur: ꝙ clauſula generalis ſubſequēs nō niſi ad alios minores vel eq̄les refert̄:

dita nō ſit. Itaqʒ[a] ſi homo mortuꝰ ſit, vł aliqua parte corporis leſus fuerit: aut edes tote vel aliqua ex parte incēdio cōſumpte fuerint: aut fundus vel fluminis totus, vel aliqua ex parte ablatus ſit: ſiue etiam inundatione aque aut arboribus turbine deiectis longe minor aut deterior eſſe ceperit: emptoris dānū eſt: cui neceſſe (lʒ rem non fuerit nactus) preciuʒ ſoluere: quicquid enim ſine dolo et culpa venditoris acciderit in eo venditor ſecurus eſt. Sʒ ⁊ ſi poſt emptionē fundo aliqd per alluuionē acceſſerit: ad emptoris cōmodum ptinet. nam et comodū eius eſſe dʒ cuius periculū[b] eſt. ¶ Qđ ſi fuerit homo qui venijt[c] aut

vt ī cle. ſ. de p. car. Imo vbicūqʒ gs tenet̄ ď caſibꝰ i. telligit̄ de ꝯſuetis ⁊ ſolid et nō alit̄ p.l. fiſtulā. §.fi.ff.e. Auge.

Pericula pemptiōis ⁊ deteriorationis diuerſa ſunt.

prin. ⁊ §.j. Sʒ Azo. dicit ꝙ in vino ſit ſpeciale. ꝙ ſtatim facta venditione ēt ante deguſtationem ſit emptoris periculum ſi ſit in ſpecie venditio: vt.ff.e. l.qđ ſepe.§.in his. Sed mangd diſtinguit̄ periculum per emptionis a deterioratione vino vendito in mēſura: vt in vēditione cōditiōali diximus modo per.l.ff.ď pīcu.⁊ commo. rei vēdite. qđ ſi pendēte: vt ſit effuſionis ad venditorē actoris: ⁊ mucoris ad emptorē. Bal. ait ꝙ ſic: qꝛ lʒ ſub quadā cōditione ſit.ſ. ſi deguſtet̄. Sed certe ipſemet mutauit conſilium poſtea: ⁊ merito: quia aliud eſt in alia conditione que non ſit in poteſtate vēditoris: aliud in hac que in ſua poteſtate eſt cū poſſit denūtiare emptori: vt guſtet ⁊ accipiat: alˀs poteſt effundere. (j) vt.ff. de pericu. ⁊ commo. rei ven. l.j.§.fi. Et ſic indiſtincte periculū ante menſuram eſt venditoris.

ADDITIO (j) Vel ab eo die ī antea petere pēſionem vaſis. Et hoc verū quando eſt appoſitum tempus ad mēſurandū: alˀs debet conſeruare donec vaſa erunt ſibi neceſſaria. ⁊ hec procedunt in vino: ſecus autem in alijs rebus: quia propter hoc effundi non poterunt. Angelus aretinus.

a ¶ Itaqʒ. nūc ponit exempla.

b ¶ Periculū eſt. facit.ff. de pe. ⁊ cōmo. rei vendi. l. id qđ. ⁊ de re. iu. l. ſm naturam. ⁊ ſ. de le. patro. tu. §.fi.

¶ Quod ſi fugerit. Caſus. ¶ Dixi Juſti. Domine. ſ. dictū eſt quid iuris eſt: ſi res vēdita anteqʒ tradat̄ penes venditorē deterior fiat vel pereat: ſed modo quero qd iuris ſit ſi ſeruꝰ vēditus poſt cōpletā vēditionē anteqʒ tradat̄ fugerit vł ſurripiat̄: ad quē ſpectabit periculū iſtius fuge: Et rñ. dominus Juſtinia. di. ꝙ ſi ſine dolo et culpa venditoris fugerit. vel ſurreptꝰ fuerit aiaduertendū eſt primo vtrum venditor aliqđ fecerit pactū cū emptore per qđ i ſe recepit periculū fuge vł ſurreptiōis: veluti ſi cuſtodiā ſerui vēditi in ſe ſuſceperit vſqʒ ad traditionē. Tūc enim periculū tā fuge qʒ ſurreptiōis ad vēditorē ptinebit: ⁊ de oī periculo cōtingēte tenebit̄. Aliq etiā dicūt ꝙ etiam aſtringit̄ per illud pctū generale ſi pactū cōtingat. Si aūt nihil conuenerit inter emptorē ⁊ vēditorē: tūc erit periculū emptoris. Sʒ qualiter poterit ei ſubueniri cū nō ſit dñs ſerui: eo ꝙ ſeruus nō erat traditus: ſed magis ſeruū illum a vēditore poſſit petere: vel rei vendi. vel cōditione furtiua. Et reſpōderi poteſt ad hoc ꝙ emptor aget cōtra venditorem ad hoc ꝙ venditor cedat ei tā vendicationeʒ qʒ conditionē furtiuā. Ipſe dīc ſi dānū datū fuerit ī ſeruo vēdito poſt cōtractuʒ pfectū: qꝛ actionē legis aqlie ſibi cōpetētē ꝓpter dānū in re datū poſt cōtractū tenetur vēditor cedere emptori. hoc dicit.

c ¶ Venijt. id eſt venditus eſt.

ſurreptus fuerit: ita vt neqȝ dolus neqȝ culpa [a] vẽditoris i̅terueneri̅t: aı̃aduertẽdũ [b] erit an cuſtodiã eius vſqȝ ad traditionez vẽditor ſuſceperit [c]. Sane eni̅ ſi ſuſcepit ad ipſius periculum is [d] caſus ptinet: ſi nõ ſuſceperit ſecurus eſt. Idez ⁊ in ceteris animalibus ceteriſqȝ reb⁹ intelligimus. Utiqȝ tamen vẽdicatione rei ⁊ cõdictione [e] exhibere [f] debebit emptori: q2 ſane q nondũ rem emptori tradidit adhuc ipſe dñs eſt. Idem etiam eſt de furti ⁊ de dãni [g] iniurie actione.

¶ Etiã ſub cõditione põt emptio celebrari: ⁊ accidẽtalia cõtus pñt in alterutrũ ex cõtrahẽtib⁹ celebrari. Aretinus.

¶ Emptio tã ſub cõditiõe q2 pure cõtrahi põt: ſub conditiõe veluti ſi ſtichus intra certum diez tibi placuerit [h]: erit tibi

a ¶ Neqȝ culpa. etiã talis qualis in cõmodato gratia vtriuſqȝ partis cõtracto venit: vt.ff.de peri.⁊ cõmo. rei vẽdi.l. cuſtodiã.⁊.ff.cõ.ſi vt certo.§. iterdũ.

b ¶ Aı̃aduertẽdũ.i.diſtinguẽdum.

c ¶ Suſceperit. qđ pactũ valet: vt hic.⁊.ff.eo.q ſepe.§.ſi res.⁊.ff.de picu.⁊ cõmoditate rei vendi.l.j.§.j.

d ¶ Is caſus. et leuiſſima culpa cõtingens ſcḋm Joanẽ: nõ ꝓ fortuito: licet M.cõ: vt.C.de pig.act.l.fortuitis.

e ¶ Cõdictiõne.i.furtiuaz que.ſ.ſoli domino dabat: vt hic.⁊.ff.đ cõdi.fur.l.j.

f ¶ Exhibere.i.cedẽdo actiões iſtas. ⁊ hoc quando nõ fuit in culpa. al's nõ liberatur cedendo: vt.ff. pro ſocio.l. de illo.in prin.que eſt contra.

g ¶ Et de dãni. Puta ſi fuerit res vẽdita vẽditori ſubtracta: vel in ea datũ ſit dãnũ: vt in prin. huius.§. nam hec actio dãni iniurie domino dat: vt.ff. ad.l.aquil.item mela.§.legis.

¶ Emptio tam. Caſus. ¶ Queſiui a legiſlatore. Dñe vultis ne plura dicere de emptione ⁊ vẽditione? Et ipſe rñ.dicẽs. Frater adhuc ꝑter ꝑdicta ſcire debes q emptio tã pure q̃ ſub cõditione cõtrahi põt. Et ponit exẽplũ de emptiõe facta ſub cõditione: q2 pura emptio oı̃bus manifeſta eſt: ⁊ eſt exẽplũ ſnũ tale emptori dicat vẽditor in hũc modũ. Si ſtichus infra certũ diẽ veluti huic ad q̃ndeciȝ dies tibi placuerit erit tibi emptus pro decem. Hec eſt emptio ſub cõditione. h.d. Et nota ad intellectũ huius.§. q cum tria ſunt in emptiõe.ſ.cõmerciũ: pciuȝ: ⁊ res. duo prima nõ pñt cõferri in arbitriũ alterius cõtrahẽtiũ. hoc ẽ emptoris: veluti ſi dicat vẽditor emptori ſic: vẽdo tibi rez pro quãto volueris. Sec⁹ aũt eſt qñ datur a venditore emptori optio in re ipſa. veluti cũ cõuẽtuz eſt de pcio: ⁊ dicẽ vẽditor emptori ſic. ſi res tibi placeat hinc ad dies octo ſit tibi empta ꝓ tot. Sȝ oı̃. aliqñ ſemp infra terminũ illũ pt emptor dicere q res ſibi non placet. ⁊ ita in ptãte emptoris erit vtrũ cõtrus valeat necne. certe veruȝ eſt q p obliquũ ⁊ implicite eſt hoc in ptãte ſua: ſed directe nõ neqȝ expſſe. expſſa eniȝ nocent non expreſſa nõ nocent. ⁊.h.d.

h ¶ Emptio. Placuerit: ſȝ vı̃ q in alterius cõtrahẽtis arbitriũ cõferat emptio qđ eẽ nõ põt: vt.C.e.l.in emẽtis. al's in vẽdẽtis.⁊.ff.e.l.q ſepe.§.j.que ſunt cõtrarie. Sȝ dic rẽ ipſaȝ hic cõferri arbitrio emptoris: aliud ſi cõmerciũ vt ſit tibi empta ſi vis vel pciũ ꝓ q̃to voles: vt dictis legibus cõtrarijs. (i) Itẽ opponit hec vẽditio que hic ſit nõ videt conditionalis: vt.ff.eo.l.iij. que eſt cõtra. Sed certe ibi fuit empta pure: ſȝ reſolutio debebat ſub cõditione fieri: at hic ſub conditione facta fuit: vnde non poteſt impleri: niſi impleta conditione

Poſſit in alterius cõhẽtium arbitrio cõferri.

conditiōe. vt. ff. eo. hec vēditio. in pn.
ADDITIO(1). Tu dic qꝫ oia ista sunt de substantia ꝯctus que in voluntatē alterius cōtrahendū cōmitti nō pōt ēt per ṽba ipoztātia arbitriuȝ boni viri: h aūt nō substantia: sed accidens vl' qualitas cōmittit. Angelus.
a ¶ Aureis tot. Puta. x.
b ¶ Loca sacra. Casus. ¶ Quesiui a Iustiniāo vtrū possim emere loca sacra vel religiosa: Et respōdit dicens qꝫ loca sacra z religiosa cuiusmodi sūt inter forū z basilica frustra quis emit: z hoc verū est de publicis que publico vsui destinata sunt cuiusmodi sunt forū z basilica: secus aūt in rebus q̄ fiunt in patrimōio publico vt cimiteriū: z hoc est verū si sciens qs hmōi res emerit: si aūt quis ignorans emerit ꝺcept' a vēditore credens ea pphana vl' priuata: tūc sibi cōpetit actio ꝯ venditorē ad interesse. Idē iuris est si hoiem liberū ꝺceptᵘ a vēditore p ſuo emerit. Et. h. d.
b ¶ Loca sacra. q̄ sunt ista hēs. s. de re. di. §. flumia. z. §. nlli'ᵘ. z. §. rligiosū
c ¶ Priuatis. Redd' singl'a singulis. nam priuata ꝯtraria est publice. prophana sacre z religiose. z facit. ff. eo. l. z liberi. z. l. quia. z. l. liberi.

d ¶ Qꝫ: id est quia.
e ¶ Emerit. Ignorans. vt. ff. de contrahen. emp. l. liberi hominis.
¶ De locatione zc. ¶ Tex. ꝯtinuat ru. Q: locatio est similis emptioni. vt in tex. z. ff. l. j. Igit post emptionē se quit videre de locatiōe. Aretinus.

Locatio. ¶ Locatio iste ti. di. in qnqꝫ partes. Prio ponit qꝫ iste ꝯctᵘ hꝫ similitudinē cū ꝯctu emptionis. Scd'o illud p exēpla declarat. Tertio qd vēiat in isto ꝯctu. Quarto ad qd tenet cōductor. Quinto an iste ꝯctᵘ transeat ad hēdē. Secūda ibi (nā vt emptio.) Tertia ibi l. §. (ꝯductō.) Quarta ibi (q.p vsu.) Quinta ibi i fi. (Mōtuo.) — Diuisio
e ¶ Locatio. Casus. ¶ Po. ergo sic ca. q̄siui a Iu. q̄ eēt nā locatōis z ꝯductiōis: Et rn̄. di. qꝫ ē pria ēptōi z vēdi. Eisdē. n. regl'is ꝯsistūt isti duo ꝯctᵘ nā sic ēptio z vē. ꝯhūt siml' atqꝫ ꝺ pcio cōuenerit: ita z loc. z ꝯdu. cū certa merces. i. pciū fuerit iter eos ꝯsti. ꝯbit: z sic pcedēti ꝯctu actio ex ēpto daē ēptori. z actio ex vē. daē vēditōi: sic i isto ꝯctu actō ex loc. daē: z actō ex ꝯdu. daē ꝯdu. z dic qꝫ locatio z ꝯdu. pria ē ēpt. i. vicina q̄ ad trac. z q̄ ad sniaȝ z. h. d.
f ¶ Locatio. Sic. ff. eo. l. q̄.

empt' aureis tot.ᵃ ¶ Emēs ignorāter rem que non est in cōmercio hȝ cōtra vēditorem actionē ex empto ad interesse. Angelus areti.
¶ Loca sacra ᵇ vl religiosa: item publica: veluti forū basilicam, frustra qs sciens emit. Que tn̄ si pro pphanis, vel priuatis,ᶜ deceptus a venditore, qs emerit habebit actionē ex empto: qᵈ nō habere ei liceat vt cōsequatur quod sua interest eū deceptū non esse. Idē iuris est si hominē liberū pro seruo emerit.ᵉ
¶ De locatione z conductione.
¶ Locatio perficitur consensu cōtrahentiū qꝫ de mercede conuenit z in voluntate tertij merces cōferri potest: quemadmodū in emptione z bm eius naturā quasi per omnia locatio regulatur. In certa vō mercede constituta: contractus innominatus efficitur. hoc dicit Aretinus.

Locatio f: z condu

ctio prima [a] eſt emptioni z venditioni: yſdemq; iuris regulis cōſiſtit. ¶ Naz vt emptio z venditio ita contrahitur ſi de precio [b] conuenerit: ſic z locatio z cōductio ita contrahi intelligitur: ſi merces [c] cōſtituta ſit. cōpetit locatori quidē [d] locati actio: conductori vō conductio[nis]. Et q̄ ſupra diximus [e] ſi alieno arbitrio [f] precium promiſſuz fuerit: eadem z de locatione z cōductione dicta eſſe intelligimus: ſi alieno arbitrio merces promiſſa fuerit. Qua de cā [g] ſi fulloni [h] polienda curādaue: aut ſarcinatori [i] ſarcienda veſtimenta quis dederit nulla ſtatiz mercede cōſtituta: ſed poſtea [k] tātū daturus, quantum inter eos cōuenerit: nō ꝓprie locatio z conductio cōtrahi itelligit: ſz eo nomine [l] actio

a ¶ Proxima. q̄ ad trac. z q̄ ad ſubſtan.
b ¶ Si de pcio. vt. ſ. ti. j. §. pciū āt.
c ¶ Si merces. Sez certa. z in pecunia numerata. vt. ff. depoſi. l. j. §. ſi quis ſeruū. z. ff. de preſcriptio. ver. nūllis. §. at cū do. vſi partiari' colonus q pte dn̄o reddit fructuū improprie dicitur ꝯductor: īmo ſocius magis. vt. ff. eo. l. ſi merces. §. vis maior. Acc.

colon' ptiari' nō ē cōductor.

ADDitio. Et ſo emptor cogetur ſtare tali colono qd nota pro limitatione notatorū i. l. emptorē. C. eo. Angel'.

d ¶ Locatori quidem locati: Sicut venditori ex vendito: ita emptori ex empto actio competit. vt. ſ. ti. primo. §. ſed z certum eſſe precium. in fine.

¶ Et que ſupra diximus. Caſus.

¶ Dicit ſatis vidi q̄ iſti duo contractus cōſiſtunt iiſdē regulis habed ne plura exēpla: dicit q̄ ſic: qz ſicut ſi vēdidero rē pro pcio qd Petro iuſtū viſum fuerat: ſi pciū diffiniuerit Petr' valet ꝯctus: ſi aūt nō fuerit arbitratus q̄ ſit iuſtū pciū non valet ꝯct'. vt ſ. in ti. pri. dictū eſt. ſic eſt i ꝯctu locatiōis z ꝯductiōis: qz ſi aliqs domū ſuā locauerit alicui pro quanto Petrus eſtimauerit. ſi Petrus eſtimationem diffiniuerit valet cōtractus: ſi nō diffiniuerit non valet ꝯctus. z. h. d.

e ¶ Supra diximus. vt ſupra titulo primo. §. ſed z certum eſſe.
f ¶ Arbitrio. ff. e. ſi merces. j. reſpō.

¶ Qua de cauſa. Caſus. ¶ Verſiculus iſte non refert ad verſiculuz proxime dictum z precedentē: ſed ad illud qd dictum eſt in princi. ti. qz ſicut emptio z venditio cōtrahit q̄ cito de precio cōueniūtur. s. certe pecunie: z in pecunia nūerata fuerit cōſtituta cōtrahitur locatio z ꝯductio: qua de cā ſi in pecunia numerata nō fuerit certa mihi res cōſtituta non valet cōtractus loca. z cōduc. Pone ergo q̄ tradidero veſtes meas poliendas nulla certa mercede cōſtituta. dicit̃ ne ꝯctus loca. z ꝯdu. z rn̄. q̄ nō. Qualiter ergo aget̃ inter me z ipſum cum non pōt agi loca. z conduc. Et rn̄. di. q̄ aget pſcriptis verbis. z. h. d.

g ¶ Qua de cauſa. Quia dixit certū debere precium interuenire.

h ¶ Si fulloni. Eſt āt fullo q lauat: ſiue tingit: ſiue polit. Accurſius florē. Fullo.

i ¶ Sarcinatori. Sarcinator eſt qui fracta veſtimēta reſarcit. vt dicemus infra māda. in fine. Et pprius dixiſſet ſartor: ſz aliqs a ſarcio. cis. Tn̄ ēt bn̄ ſtat ſarcinator: z dicit̃ a ſarcina: z eſt proprie ille qui plurimum veſtiuz ſumit: z aliqn̄ ponit̃ pro ſutore. vt hic. Sarcinator.

k ¶ Poſtea. Nota poſtea. naz prius re non ſecuta: id eſt nondum tradita ad reaptandum actio non daretur: vt C. de rerum permuta. ex placito.

l ¶ Nomine. Quaſi ex nouo contra-

cū noiato. vt. ff. de pſcrip. ver. l. j.
a ¶ Preſcriptis verbis. j. man. §. fi. contra. Sed diſtingue: aut certa merces interuenit: ꝛ tunc agitur locati. vt ſ. eo. in prin. aut incerta: ꝛ tunc pſcriptis verbis agiṫ: vt h: aut nulla: ꝛ tunc eſt mādatuꝫ. vt. ff. de pſcri. ꝟb. ſi tibi polliceda: ꝛ i ꝯtio.
ADDitio. Intellige ſi res erat ſolita locari: al's ſecus. vt. l. nālis. §. at cū do. ff. de preſcri. ver. Angelus.
¶ Preterea ſicut ꝛc. Caſus.
¶ Dixi Iuſti. Dñe bñ ppēdi p exēpla ſupiora q̄ iſti duo ꝯtrus. ſ. emp. ꝛ vēdi. loca. conduc. magnā habent adinuicē familiaritateꝫ ſiue ꝯueniētiā: qd ammodo ſup illis ꝯſideṙ ꝓponitis: Frater dicit ipſe adhuc iſtud tibi ꝓpono oſtēdere in alio exēplo: ſicut enim dictū fuit in precedētibus q apud veteres dubitabatur vtrū emp. ꝛ vendi. poſſit eſſe in pmutatiōe: ꝛ dictū fuit q non: ita ſolebat queri de loca. ꝛ cōduc. vtrū poſſet fieri in reꝫ permutatione: ꝛ diciṫ q nõ: ſed eſt ꝓprium genus cõtractus. Pone enīꝫ q ita cõuenerit inter me ꝛ te: q ſi ego non haberē niſi vnuꝫ bouem ꝛ tu ſimiliter vnū q tu haberes bouē meum ad arādū vna cū tuo per duos dies: ꝛ ego tuum haberem poſtea ad arandum per alios duos dies: ꝛ bos meus apud te tua culpa perierit: que actio mihi cõpetit contra te. nõ actio emp. ꝛ vēdi. q: nõ eſt certuꝫ precium conuentū inter nos: neqꝫ loca. ꝛ cõduc. q: nõ ē certa merces ꝯſtituta iter nos: neqꝫ cõmodati: nõ. n. erat gratuitū: qd ergo erit: ex rñ. q pſcri. verbis ē agendum.

Merces q̄ñ qꝫ ē certa q̄ñqꝫ incerta quādoqꝫ nll'a

pſcriptꝭ ꝟbis [a] daṫ.

¶ Si merces conſiſtit in ſpecie nõ locatio: ſed inoīatꝰ cõtractus naſciṫ: ex q̃ actio pſcriptis verbis datur. Areti.

¶ Preterea ſicut vulgo [b] querebatur an pmutatis rebus emptio ꝛ venditio contrahaṫ: ita queri ſolebat d̃ locatione ꝛ conductione ſi forte rem aliquam vtenda: ſiue fruendam tibi aliqs dederit: ꝛ inuicē a te vtēdam ſiue fruendaꝫ aliā rem acceperit. Et placuit non eſſe locationē ꝛ conductionē: ſed ꝓprium genus eſſe ꝯtractꝰ: veluti ſi cum vnum quis bouē haberet ꝛ vicinus eius vnū: ꝛ placuerit iter eos vt per denos dies inuicem boues cõmodarēt [c]: vt opuꝫ facerēt: ꝛ apud alterum alterius bos [d] perijt: neqꝫ locati: neqꝫ conducti: neqꝫ cõmodati competit actio: quia [e] non fuit commodatum gratuitum: verum preſcriptis [f] verbis agendum eſt.

¶ Contractus emphiteoticus qui ſit cuꝫ alicui res cõceditur mercede in pecunia vl' i ſpe-

b ¶ Preterea. Vulgo querebaṫ. vt ſ. ti. j. §. iteꝫ precium.
c ¶ Cõmodarent. Improprie poniṫ. vt ſeqṫ.
d ¶ Bos perijt. Sua culpa. al's non teneṫ cū vtrīuſqꝫ grã ꝯtractū ſit. vt h. ꝛ. ff. d pſcri. ꝟbis. ſi gratuitam. §. ſi margaritas. ꝛ. ff. commo. ſi vt certo. §. nunc videndum.
e ¶ Quia nõ fuit. Bõa rõ. vt. ſ. qui. mod. re cõtra obliga. §. cõmodata.
f ¶ Preſcriptꝭ ꝟbis. Que ꝯpetit ex q̄ctis tribꝰ inoiatꝭ do vt des facio vt facias: do vt facias. vt. ff. de pſcri. ꝟbis nālis. §. j. ij. ꝛ. iij. al's daṫ ex pacṫ icõti nēti appoſiṫ. vt. C. d re. p. rebꝰ (j) al's daṫ q̄ñ dubiū eſt de noie ꝯctꝰ. vt. ff. d preſcri. verbis. l. j. §. fi. ꝛ. l. ij. iij. ꝛ. iiij.
ADDITIO (i). Hoc veꝫ ſi ſup ac-

Preſcriptis verbis agiṫ triplíciter

cie cõſtituta a locatione ⁊ ab emptiõe in aliquibus differt ⁊ multipliciter conuenit cū eis: qui iure ciuili fuit itroductus. Et iteritus totius rei pertinet ad dominū: ⁊ particularis ad emphiteotam. h.d. Ang. aret.

¶ Adeo [a] autē aliquā [b] familiaritatem, inter ſe vident habere emptio, ⁊ venditio [c]. Itē locatio ⁊ conductio [d]: vt in quibuſdam cauſis, quęri ſoleat: vtrum [e] emptio ⁊ venditio con

cidētalib⁹ appōat̃ ſec⁹ ſi ſup ſubſtātia lib⁹. vt. l. pacta. ff. d̾ ꝯtrahē. ēpti. An.

¶ Adeo aūt. Caſus. ¶ Dixi Iuſti. Dñe per exēpla ſupradicta perpendi ꝙ eſt maxima familiaritas inter contractū iſtū ⁊ precedētē. quid plura. Frater adhuc maiō familiaritas pōt patere ĩ iſto caſu q̃ dubitat̃ an ſit ꝯtus loca. ⁊ cōduc. vel ꝯt⁹ ēpt. ⁊ vendi. Pone ergo ꝙ ego tradiderim alicui ſub annuo cēſu aliquod prediū de meis fruendis dicens: ꝙ quādiu penſio predij dño p̃dij vel eius heredi ſolueretur non liceat dño neqȝ eius heredi cōductori neqȝ eius heredi vel ei cui conductor heresue p̃diū vendiderit aliõue modo alienauerit auferre d̾ ꝯtractu tali: dubitabat̃ apud antiquos vtrū eſſet cōtractus emp. ⁊ ven. eo ꝙ ꝯductori nō poteſt dñs auferre prediū quādiu pēſio fuerit ſoluta: rurſuȝ pōt iſte ꝯtus ſapere naturā loca. ⁊ ꝯduc. eo ꝙ quolibet anno ſoluitur certa pēſio: ſup hoc dubitauerunt antiqui vſqȝ ad tēpora chriſtianiſſimi zenonis qui dicebat cōtractū iſtū nec eſſe empti. ⁊ vēdi. neqȝ loca. ⁊ ꝯduc. ſed ꝯtū emphiteoticuȝ: qui dr̃ ꝓprius ꝯtus: ⁊ ſuam ꝓpriā hȝ nām. Sed pone ꝙ tanta fuerit ſterilitas in p̃dio ſibi dato in emphiteoſim ꝑpetua: ita ꝙ cōductor nihil poſſit de fructibus illius p̃dij ſuſcipere cuius erit detrimētū vel dñi cōductoris vel illius emphiteote: Et rñ. Iuſti. ꝙ zeno ita ordinauit in iſto ꝯtu ꝙ ſi aliqua cōuentio facta eſt inter ipſum q prediū dedit in emphiteoſim ⁊ emphiteotā: ꝙ cōuentio illa obſeruet̃: ſi aūt nulla conuenerit iter eos aut eſt detrimentum totale: ⁊ tunc detrimentum illud ꝑtinet ad dñm: ita ꝙ nō teneat̃ emphiteota pro tēpore illo ſibi reddere pēſionem: aut eſt particulare detrimentum: ⁊ tunc erit periculum emphiteote. Et hoc dicit.

¶ Itē querit ⁊c̃. Per exēpla ſuperiora vidiſtis familiaritatē inter iſtos cōtractus: adhuc eſt familiaritas mirabilis in exēplo ſequenti. ſibi gratia. conueni cum quodā aurifice: vt de ſuo argento mihi faceret cyphum certe forme: certiqȝ ponderis: queritur modo vtrum inter me ⁊ ipm̃ videatur emp. ⁊ vendi. vel loca. ⁊ conduc. Caſſius dicit ꝙ in hoc caſu quantum ad naturā eſt emp. ⁊ vendi. quātum v̾o ad operaȝ eſt conduc. ⁊ loca. Iuſtinia. autem dicit ꝙ magis placet ſibi ꝙ ex toto ſit empt. ⁊ vendi. qr̃ ꝑinde eſt ac ſi auri faber cyphum de argento ſuo feciſſet. ⁊ poſtea mihi factū vendidiſſet. Sed pone ꝙ conueni cuȝ aurifabro: vt de meo argēto mihi cyphum: certi ponderis certeqȝ forme: ⁊ menſure faceret: quid iuris in iſto caſu? Et reſpon. Iuſtinia. ꝙ nō dubitā quin ſit locatio ⁊ cōductio. ⁊ h.d.

a ¶ Adeo autem. Quia ijſdem regulis ⁊ conſtitutionibus conſiſtūt: multa ergo habent inter ſe cōmunia.

b ¶ Aliquam. Alr̃ non eſt in litera aliquam.

c ¶ Et vēditio. Scilȝ ex vna parte.

d ¶ Et conductio. Scilicet ex alia.

e ¶ Utrum emptio. Quod videbatur cum talis datio alienatio ſit: vt in auc̃. de non alie. §. alienatiōis. colla. ij. quod locatio non facit. vt. ff. codeȝ. l. non ſolet.

trabatur: an locatio a ⁊ cōductio. Ut ecce de prediis: que perpetuo b quibusdam fruenda tradūtur. i. vt quādiu pēsio c siue redditus d prestetur, pro his domino: neq; ipsi conductori: neq; heredi eius, cuiue conductor heresue id prediū vēdiderit, aut donauerit: aut dotis nomine dederit, aliōue quocūq; mō alienauerit e: auferre f liceat. Sz talis contractus: q2 inter veteres dubitabat, ⁊ a quibusdam locatio, ⁊ a quibusdā vēditio existimabat: lex zenoniana g lata est: que emphiteoseos h cōtractus propria i statuit naturā: neq; ad locatione k

a ¶ An locatio. Quod videbatur cū mercedem soluere teneretur.

b ¶ Perpetuo. Aliter accipitur. ff. pro socio. lege prima.

c ¶ Pensio. In pecunia.

d ¶ Redditus prestet: in specie.

e ¶ Alienauerit. Cum multi sint modi alienādi, vt. ff. de publi. l. iij. ⁊ .ii. ij. v. ⁊ vj.

Emphiteosis: data d varia tēpora. f ¶ Auferre liceat. Interdum aūt dat ad certū tps: interdū in tertiā psonam vel generationē: ⁊ cū oia pacta super hoc contractu habita valeant: vt. j. prī. §. Sed ecclesia dat in emphiteosim vsq; ad tertiā generationem tm̄: vt in auc̄. de nō alie. collatio. ij. §. emphiteosim. Uel reputo etiā in ppetuū dabit: vt quilibet priuatus. vt in auc̄. de aliena. ⁊ emp. §. licentiā. collatio. nona. Accursius florentinus.

ADDITIO. Tu dic de iure canonico cui standū est: q aut fit sine solēnitate de qua habetur. xij. questio. ij. sine exceptiōe. ⁊ in. c. j. de rebus eccle. non alie. in sexto. ⁊ in ca. nulli. extra eo. ti. ⁊ tūc nō valet vllo mō: aut fit cū dicta solēnitate: ⁊ valet: ⁊ ad oēs etiā extraneos transibit. Angelus.

g ¶ Lex zenoniana. vt. C. de iure emphiteo. l. prima.

Emphiteosis vn̄ dī. h ¶ Emphiteoseos. Emphi. grece latine dī melioratio: hoc iō q2 olim tm̄ sterilia dabant vt meliorarent: sz hodie non tm̄ sterilia dant: sed etiā fertilia nisi in ecclesia q dat sola ea que cōgrua videtur iconomo ⁊ aliis gubernatorib9 eccl'e. sic. C. de sa. sanc. eccle. auc̄. perpetua quoq;. Accursius.

i ¶ Propriam. Agit ergo condictione ex lege ad oia obseruanda que cōueniunt. (i) Sed nunquid emphiteota potest alij dari i emphiteosiz: Respondeo sic: vt in hoc. §. in auctenti. de non alie. aut pmu. §. alienatiōis. col. ij. Item nūquid illud vtile dñium quod solū habet transferre in eū: Respon. sic. cū rei vendicatio vtilis sibi detur. vt ff. si ag. vec. l. j. ⁊ . iij. Sz qualiter aget primus emphiteota cōtra scd̄z vt eū expellat: Respon. rei vēdicatiōe: que lz de iure sibi non competat: exceptio tm̄ opponi non pōt: q2 replicaretur: ⁊ sic non dñs dñm vincit. vt. C. de trāf. vbi de facto tm̄ agit ⁊ vincit. ⁊. ff. de excep. rei iudi. siquis rem. Uel verius aget prescriptis verbis. Uel dic ex lege zenonis ad mercedem. Dñs vincit a nō domino.

ADDITIO (i). Immo oritur qdā actio specialis que vocatur actio emphiteosis sm̄ Bartolū in. l. j. ff. de cōdi. ex le. ⁊ Ange. hic.

k ¶ Neq; ad locationē. Immo differt in. vij. Nam hic etiā in specie prestatur pēsio: sed ibi in pecunia tm̄: vt hic scripsimus. Item hic possidet naturaliter sicut fructuari9. vt. ff. de acq. ren. pos. naturaliter: sed cōductor nō. vt. C. cōmunia de vsuca. l. j. Item hic habet dominium vtile: sed conductor non. vt. ff. eo. l. non solet. (j) Itez hic contractus fit in imobilibus tm̄: ille etiam in mobilibus. vt in auctenti. de alie. ⁊ emphi. §. licentiā. col. ix. Item Emphiteosis a locatione in septē differt.

hic agitur conductione ex lege: ibi ex conducto. Item hic cōtractus iuris ciuilis: ille naturalis: vt hic dicit̄. Itez eſt hic in ſcriptura: ille etiā ſine ea. vt C. de iu. emphi. l. j. ⁊ ī. de obli. ex conſenſu. vt. ī. eo. in pricī.

ADDi.i. Niſi conduxiſſet ad nō modicū tp̄s. vt. ff. ſi ager vect. per totū. Joā. fa.

a ℭ Neqꝫ ad vēditionē. q: h pēſio preſtat̄: ibi res liber trāſit. Item ab hoc res reuocat̄: ſꝫ ab emptore nō p vēditorez. vt. C. de rei vē. l. in ciuile. Itē h vtile trāſit dñi um: ibi directū. vt. ī. de re. diui. §. p traditionez.

Emphiteoſis differt a venditiōe in tribus.

neqꝫ ad vēditionē,[a] inclinantez: ſed ſuis pactionibus fulciēda. Et ſiquidem aliquid pactum fuerit, hoc ita obtinere: ac ſi naturalis[b] eſſet contractus. Sinautem nihil de periculo rei fuerit pactuz: tunc ſiquidez totius rei interitus acceſſit ad dñm[c] ſup hoc redundare piculū. Sinautem particularis[d] ad ēphiteoticariuz huiuſmodi damnū venire: quo iure vtimur[e].

ℭ Cum dominus rei conceſſe tranſit pecunia pro mercede cōſtituta emptio nō locatio dī. Aret.

ℭ Item queritur ſi cū aurifice tytius conuenerit: vt is ex auro ſuo[f] certi pōderis, certeqꝫ forme[g] anulos ei faceret, ⁊ acciperet (verbi gratia) decē aureos: vtruꝫ emptio ⁊ venditio: aut locatio ⁊ cōductio contrahi videat̄? Caſſi[9] ait materie quidez emptionez ⁊ venditionē contrahi: ope autē locationē ⁊ cō

ta. Si p parte perit: nō ita liber erit.

e ℭ Vtimur. Sunt ⁊ duo alia naturalia ſiue tacita pacta: in hoc contractu: vt de reijciendo emphiteotam ſi non ſoluerit penſionem per trienniū. vt. C. eo. l. ij. §. j. ⁊ i auc. de non alie. §. ſcire. coll'. ij. Itē ⁊ ſi velit ēphiteota vēdere q domino primo denūtiare debet. vt C. e. l. ſi. §. j. Accurſius.

Emphiteoſis duo tacita pacta cōtinet.

ADDi tio. Quod dictū eſt emphiteotaꝫ poſſe expelli non ſoluta penſione per triennium veruꝫ eſt in emphiteota priuati: qm̄ ēphiteota eccleſie ceſſans p bienniū in ſolutiōe expelli poteſt. l. qui rem. C. de ſacroſan. eccle. ⁊ nota. C. de iure emphiteo. l. ij. ⁊ extra de loca. c. potuit. ⁊ in aucten. de non alie. §. ſcire. colla. ij. Simplici colono indiſtincte biennium expectatur. vt. ff. loca. quero. §. iter locatorē.

Jus gētiū dicitur ius nāle.

b ℭ Naturalis: id eſt iuris gentium: quod naturali ratione eſt inductum. vt. ī de iu. na. §. quod vo. hic enim eſt de iure ciuili: vt ⁊ alij. vt infra de act. §. de conſtituta pecunia.

c ℭ Ad dominum. Vt penſionez habeat.

d ℭ Particularis. Id eſt medietatis vel minus ſm. M. ⁊ Jo. arg. ff. de vſu fruc. etiam: ⁊ de verbo. ſignifi. nomen filiarū. §. portionis. ⁊. ff. de dam. inſe. inter quos. §. damni. ⁊ de contrahen. emptio. domum. Nos dicimus ſi aliquid etiam parum remanſit damnum emphiteote eſſe argu. huius. §. ⁊. C. e. l. j. De hoc dantur tales verſus. Res periſt tota: tunc nil dabit emphiteota. Si p parte perit: nō ita liber erit.

Emphiteotica res ſi pereat: cuius erit dānuꝫ?

f ℭ Itez querit. Suo. Scꝫ artificis.

g ℭ Forme. Scilicet demonſtrate: ſed quid ſi certa nō eſt materia demōſtrata? Reſpondet. non intereſt. vt. ff. de contrahen. emptio. conuenit. ⁊. l. ſabin[9]. Vel facies pſ̄ctū in dictiōe ſuo.

ℭ Conductor autem. Caſus. ℭ Dicit dominus Juſti. q conductor oīa ſm q conuenit in conuentione facere debet: ſi autem aliquid eſſet omiſſuꝫ: ita q in conductione de eo nihil eſſet

actum: veruntamen iter eos debet il-
lud quod fuit omiſſū ex bono ⁊ equo
preſtari: puta ſi cōductor in mora fue
rit ſoluende penſionis. Naꝫ lꝫ de vſu-
ris nihil actum fuerit: tenetur tamen
ad vſuras ⁊
ecōuerſo: lꝫ
nihil actum
fuerit de o-
ſtijs reficiē-
dis: nihilo-
min⁹ adhuc
tenetur loca
tor. Et hoc
vult dicer li
tera pſens.
a ℭ Cōdu-
ctor. Legeꝫ.
Jd ē pacta.
vt. ff. depoſi
ti. l. j. §. ſi ſo
uenit ..tur.
b ℭ Ex eq̄
⁊ bono. vt v-
ſuras p⁹ mo
rā. vt. C. co.
preſes. Ideꝫ
ecōtra. nā cō
ductor agit.
vt domus ⁊
hoſtia ſibi re
parēt. vt. ff.
eodē. ex con
ducto.
ℭ Qui pro
vſu ⁊c. Ca-
ſus. ℭ Qui
dam conceſſit mihi iumentum ſuum
aut veſtimentum ſuum aut argentuꝫ
vtendum pro certa mercede: queritur
qualem cuſtodiam in iſta re mihi cō-
ceſſa preſtare tenear? Et reſpon. Ju-
ſtinia. ꝙ talem diligentiam teneor p̄-
ſtare quam paterfamilias diligens
preſtaturus eſſet. ita expone diligen-
tiſſime: id eſt diligens. ⁊ hoc eſt quia
vtriuſqꝫ gratia celebrat̄ ꝯct⁹. ⁊. h. d.
c ℭ Qui pro vſu. Diligentiſſimus. i.
diligens. ſic exponitur. ff. eodē. ſi mer-

Superla-
tiuus p

ceo. §. qui columnam: naꝫ cū vtriuſqꝫ
gratia fiat locatio: non venit ex acti-
ſſima diligētia. vt. ff. cōmo. ſi vt certo.
§. nunc videnduꝫ. Alij proprie ponūt
⁊ dicunt ſpeciale in his rebus que fa-
cile poſſunt
frangi.
ADDitio.
Et hec vltia
videtur com
muniꝫ: ⁊ rō
diuerſitatis
fundat̄ ſup
facili haruꝫ
rerum faci-
litate: idcq
diligentior
cura ē adhi
bēda ca. vbi
piculum. de
elec. lib. vj.
Chriſtopho
rus porcus.
d ℭ Amiſe
rit. Al' dānū
datū ſit qd̄ p̄
uideri nō po
terat. vt. ff.
e. ſi ꝗ dāno.
ℭ Mortuo
Caſus.
ℭ Que ſunt
a Juſtin. ſic.
Quidā ꝯdu
xit ſibi hoſpi
tiū itra tpa
ꝯductōis ꝗ-
ceſſit ꝯductor ⁊ ſucceſſit ei heres ei⁹
in ꝯductiōe: poterit ne alteri domū lo
care? Et rñdet Juſti. ꝙ ſic. qd̄ itellige
iure loca. ⁊ ꝯduc. nō āt iure ſocietat̄:
⁊ hoc habes in nota. ⁊ hoc dicit.
e ℭ Mortuo ꝯductor. ꝑpetat̄: ſec⁹ i
vſufruc. vt. C. ꝗ vſufruc. ſi domis. Al
dic vt ibi. † ⁊ ꝗ iur̄ do. ſi ſocrus. i fine.
f ℭ Succedit. vt. C. e. viā. Sꝫ an mo
riēte ſcholari vl' recedēte ſbſtituē pt̄?
Rñ. ſic ꝗ iure ꝯductiōis: ſꝫ rō ſocietat̄
prohibet que p̄ualet: vbi certa pſona h̄ p vo.

poſiti-
uo qñ
qꝫ poni
tur.

† Et ſi
ſpa vbi
ius vſu
fruct⁹
ꝯſtitui
tur: ſe-
c⁹ ſi fru
ct⁹ vſqꝫ
ad cer-
tū tp̄s
vēdāt̄.
vl' locē
tur: vt

ductioneꝫ. Sed pla
cuit tm̄ emptioneꝫ
⁊ venditioneꝫ con-
trahi. Quod ſi tyti⁹
ſuum aurū dederit
mercedē pro opera
conſtituta, dubium
nō eſt, quin locatio
⁊ conductio ſit.
ℭ In hoc cōtractu
veniunt que d̄ natu
ra ipſius venire de-
bent: lꝫ non fuerint
expreſſa.
ℭ Conductor autē
omnia ſcḋm legem[a]
conductiōis facere
debet: ⁊ ſiquid in le
ge pretermiſſuꝫ fue
rit: id ex equo[b] ⁊ bo
no preſtare debet.
ℭ Conductor de le
ui culpa tenet̄. An-
gelus aretinus.
ℭ Qui p vſu[c] aut
veſtimentoruꝫ: aut
argenti: aut iumēti
mercedē aut dedit:
aut promiſit: ab eo
cuſtodia talis peſſi-
derat̄: qualē diligē-
tiſſimus paterfami
lias ſuis reb⁹ adhi-
bet: quā ſi preſtitit:
⁊ aliquo caſu fortui
to, eam rem amiſe
rit[d]: de reſtituēda
ea, non tenebitur.
ℭ Cōtractus loca-
tionis: ad heredes
tranſit cōductoris.
Angelus aretinus.
ℭ Mortuo condu
ctore[e] intra tempo
ra conductionis he
res eius eodem iu-
re in conductione
ſuccedit[f].

¶ De ſocietate.

¶ Omnium bonorum ꝛ vnius negociationis tm̄ contrahi poteſt ſocietas: in qua dāni ꝛ lucri ſūt partes eq̄les: niſi inter ſocios aliter cōuentum fuerit. Arc.

Societatem coire ſolemus: aut totorum[a] bonorum: quā greci[b] ſpecialiter σῦνκοινωνια alias συντροφια appellāt: aut vnius alicuius negociationis: veluti mancipiorum vendendorum emendorumqꝫ: aut olei aut vini: aut frumenti emēdi vendēdiqꝫ.

¶ Et quidem ſi nihil de partibus lucri ꝛ damni nominatim conuenerit: equales[d] ſcꝫ

κοινωνία i. communionē et individuā rerū omnium societatem.

eligitur. vt infra titu. j. §. ſoluitur.

¶ De ſocietate. ¶ Iſta rubrica ſic cōtinuatur. Dictū eſt ſupra de qbuſdā contractibus qui fiunt conſenſu: verū qr ſocietas eſt etiā contractus: qui fit cōſenſu. vt patet ſupra de obliga. ex cōſenſu. §. j. Jō ſequitur rubrica de ſocietate. Unde dicit h Accur. Eſt autē ſocietas (vt ait Marc⁹ tullius) duorū pluriūue cōuentio honeſte facta ad vberiorē q̄ſtum: ꝛ commodiorē vſū Accurſius. Societatem.

¶ Totus iſte titulus diuidit i quatuor partes. Primo ponit in qb⁹ rebus poſſit contrahi ſocietas. Secūdo que partes poſſunt eſſe in lucro ꝛ damno: ꝛ ſi non fuerūt a partibus expreſſe que intelliguntur. Tertio quādo ſocietas ꝛ quomodo finit. Quarto ad quid ſocius tenetur. Secunda ibi (Et quidem.) Tertia ibi (Manet autē.) Quarta ibi (Socius ſocio.)

¶ Societatē coire. Caſus. ¶ Dixi Juſtinia. Domine bene perpēdi per ſupradicta ꝙ iam de ſocietate eſtis tractaturus pro deo qualiter cōtrahitur ſocietas: Reſpon. dn̄s Juſtinia. ꝙ ſolemus ꝯtrahere ſocietatē omniuꝫ bonorū: quam greci appellabāt ſic: aut vnius negociationis: veluti vini olei frumēti vendēdi ꝛ emendi: ꝛ tunc eq̄liter participabunt lucrū ꝛ dānum: ſi autē ſuper partibus lucri ꝛ damni aliquid ſtatuerit: tunc quod iter eos cōuenit ſeruabunt. Sed quid dices de tali ꝯductiōe: vt ad tyciū due partes lucri pertineant: damni ꝓo tertia: ad ſeiū ꝓo duas ptes dāni: tertia ꝓo lucri valet ne iſta ꝯuentio: ꝛ dicit ꝙ ſic. Quintus tñ muti⁹ dicebat ꝙ talis cōuētio erat cōtra nām ſocietatis: ꝛ ꝙ nō valebat. Seruius āt Sulpitius ꝛ dicit ꝙ talis pactio valeat qꝺ iuſ cōuentionis intelligi pt ēt ita ꝯtrahi ꝙ vnus pecuniā cōferat: alius autem nihil. Lucrū tamen inter eos cōmunicabūt: qr ſepe alicuius prouidentia vel pecunie ꝑualet. Sed qd ſi ita fuerit pactū iter ſe ꝙ vnus habeat ptē lucri: ptē āt dāni nō ferat valꝫ ne pactū tale i ſocietate: Dicit ſerui⁹ ꝙ ſic: ita tñ ꝙ ſi ſit i vna re lucrū: i alia dānū dꝫ fieri ꝯpēſatio lucri cū dāno. Et illꝺ ſolū qꝺ ſupeſt dr̄ lucrum. ꝛ hoc dicit.

a ¶ Totoꝝ. Id eſt oium: ꝛ expreſſe. vt. ff. eo. l. j. §. j. ꝛ. l. iij. §. j. † Nam hoc nomen: ſcilicet totus tota totum: totalitatem ad vnam rem ſignat.

ADDITIO. Hoc verꝫ ſi ad vnā adiicitur: al's ſi ad vniuerſitatem: de illa tanqꝫ de vno ꝑdicatur. Joan. fabri.

b ¶ Greci. Syncinonia grece dicit latine cōicatio. Syntrophia eſt ſocietas que etiam poteſt dici eteria: ꝛ iſta tria optie huic loco ſunt ꝯſentanea.

c ¶ Emēdi. Item duobus aliis modis: ſcilicet omnium bonorum ſimpliciter. vt. ff. eo. l. coiri. ꝛ. l. nec adiecit. Itē vnius rei. vt. ff. e. l. v. ꝛ. l. ſocietas.

d ¶ Equales. Sic. ff. de here. inſtitu.

† Et iſte ꝛ ſociū i me: ꝛ meorum bonorū in ſocium pro medietate dominium ſine traditione trāſfertur: ꝛ oia in-

partes z in lucro et in dāno ſpectantur. Quod ſi expreſſe[a] fuerit partes hę ſeruari debeant.

Nec enī vnq̄z dubiū fuit quin valeat cōuētio[b]: ſi duo inter ſe pacti ſunt: vt ad vnū q̄dē due partes z lucri z dāni ptineāt ad aliū tertia[c].

Valet cōuētio inter ſocios: vt maiorē partē lucri ferat alter q̄z dāni: z ecōtra. Et etiā φ lucrū participet alt̃ z dānū nō ſentiat. Et lucrū dicitur quod ſupereſt omni damno deducto. Aretinus.

De illa ſane conuētione queſitū eſt: ſi tytius z ſeius iter ſe pacti ſunt: vt ad tytiū[d] lucri due partes pertineant dāni tertia: ad ſeiū due partes dāni: lucri tertia: an rata ḋbeat haberi ꝯuētio? Quint' mutius ꝯ naturā ſocietatis tale pactionē ee exiſtimauit: z ob id nō ee ratā hñda. Seruius[e] ſulpicius (cuius ſententia pualuit) cōtra ſenſit: q: ſepe quorūdā ita ꝑcioſa eſt opera in ſocietate: vt eos iuſtū ſit cōditione meliori in ſocietatem admitti.

Nam z ita coiri poſſe ſocietatē non dubitat: vt alter pecuniā ꝯferat alter nō ꝯferat: z tñ lucrū inter eos cōe ſit: q: ſepe opera alicuius ꝓ pecunia valet. Et adeo[f] cōtra q̄nti mutij ſententiam obtinuit: vt illud q̄z cōſtiterit poſſe conuenire: vt quis lucri partem[g] ferat: de dāno non teneatur.

cra vndecīq3 etiam ſi ex publicꝫ ſtipendijs proueniāt cōmunicā tur: dānam tñ ex delicto cauſaꝫ ſ pꝫ tē tātum delinq̄n tis computabitur: vt l. cum duob[9]. §.fin.ff. e.Ang.

l.quotiens. §.heredes. z.ſ. de here. inſtitu. §.ſi plures. z.ff.e.l. ſi nō fuerint. z dic equale fuiſſe capitale. Accur. ADDITIO. Al's erit in arbitrio iudicis cōſideratis ſociorū opis. Et nota φ ſicͭ capitale: ita nec lucrū durāte ſocietate extrahi poteſt. Angelus.

a Expſſe. Etiā in ſolo lucro: vt.j.e. §.illud.

b Cōuentio. Scilicet talis ſequit̃.

c Tertia. Scilicet ps lucri z dāni.

d De illa. Ad tytium. Computato hic expedita fiat: vt ſi lucrū inuēta re: in alia ꝟo dānū cōtigerit: vt ſi deducto oī dāno lucꝫ ſupeſt. vnus in duas ptes alt[9] in tertiā partē admittat̃ ei[9] lucri. Si ꝟo tātum dānū ſupeſt: ſs g duas ptes dāni ferre dꝫ in reb[9] que ſupſunt tāto min[9] q̄ꝫ alter accipiat quantum faciat tertia pars dāni: vt.ff.e. mut[9].

e Seruius. Hic ſeruius ſibimet cōtradicere videtur: vt.ff.eodem.l. mutius. Sed non eſt verum. naꝫ ibi dicit de facto hoc eſſe non poſſe: ſcilicet vt dānū z lucrū ſit in eadē ſocietate cum dānū lucro z ꝯtra lucrū dāno deducto intelligat̃: vt ibi dī. z.j.e. §. z adeo.

f Et adeo. Hec pacta ſequalia: tūc demū locum hñt qñ alter plus cōtulit opere vel induſtrie q̄ꝫ alter: z.ff. eo. ſi nō fuerint. §. ſi ꝟo placuerit. ſm Azo. cum ſocietas ſit fraternitatis ius: vt.ff. e. ſi verū. Jo. cōtra. z ſubaudit in.l. illa. ſi non fuerint. marie. Alij idē q̄d Joā. ſed tali rōne: q: iure cōuētiōis valēt nō ſocietatis.ff. de pol. l.j. §. ſi conuenerit. Accur.

ADDITIO. Iſta cōīr approbatur: vt p Chri.h. Et hec ꝟba itel lige qñ vl' de vtroq3 vel de aliis tātū alij q̄d iter ptes conētū ē. Si ꝟo nihil: ſed ſimplr tm̃ ſit contracta ſocietas dic vt per Ang. h.

g Partē. Non totum: al's eſſet leonina (j) vt dicitur in fabula auiani vł eſopi. z.ff.eo. ſi non fuerint. §.fin. z.l. ſi vnus. §. ſed ſi precium. in ſi.

ADDITIO (j) Idem ſi non habito reſpectu ad lucrum de certa quantitate cautum ſit: puta volo .x. annuati etiã ſi concedens pecuniam in ſe periculũ ſuſcipiat. ſm Ange. hic. eorũ ſocietati renũtiauerit diſſoluit ſocietas: ſi aũt callide renũtiauerit ſocietati ad hoc ꝙ ipſe ſolus aliqd lucrũ ſentiat: illud lucrũ ſolus nõ habebit: ſꝫ tenet illud lucrũ ſocio ſuo cõicare. ſi aũt aliqd lucrũ aliũde ſenſerit ꝙ̃ ſibi ſperabat. ſ. qñ ſocietati renũtiauit. i. ex ĩſpato ſibi euenit id totum habebit: gc qd aũt lucratus fuerit ille cui renuntiatũ eſt poſt renũtiationẽ illi ſoli acqritur. hoc dic.

qđ ᵃ ꝛ ipſm ſerui⁹ cõuenienter ᵇ ſibi eiꝯſti mauit. Qđ tñ ita intelligi oportet: vt ſi in aliqua re lucrum in aliqua danũ illatu ſit: cõpenſatione facta ſolũ qđ ſupeſt intelligat lucri eſſe. ¶ Particula adiecta ĩ lucro tacite vĩ adiecta ĩ dãno: ꝛ ecõtra. Aretinus. ¶ Illud expeditũ ẽ ſi ĩ vna cã ps fuerit expſſa veluti in ſolo lucro vl ĩ ſolo dãno: in altera vo omiſſa: ĩ eo qꝫ qđ ptermiſſu eſt: eadẽ ꝑtẽ ſuari ͨ. ¶ Societas ſoluit renũtiatione: qꝛ ſoluta lucꝝ qđ poſt renũtiationẽ acquirit non cõmunicat niſi doloſe fuerit renunciatum. Aretinus. ¶ Manet aũt ſocietas couſqꝫ donec ĩ eodẽ ꝯſenſu pſeuerauerit. At cũ aliqs renũtiauerit ᵈ ſocietati ſoluit ſocietas. Sꝫ plane ſi qs callide ᵉ ĩ hoc renũtiauerit ſocietati: vt obueniẽs aliqđ lucrũ ſolus habeat: veluti ſi totorũ ᶠ bonorũ ſoci⁹ cũ ab aliquo heres eſſet relictus in hoc renũtiauerit ſocietati: vt hereditatẽ ſol⁹ lucrifaceret: cogit hoc lucrũ cõicare. Si quid ᵍ vo aliud lucrifaciat qđ nõ captauerit ʰ: ad ipſum ſoluꝫ ptinet. Si vo cui renuntia-

a ¶ Qđ ꝛ ipſum. ſ. dictũ h ꝑ primo caſu.

b ¶ Cõuenienter. i. ꝯuentẽs eſſe ſue ſñie quã dixi. ſ. e. §. de illa.

¶ Illđ quoqꝫ. Caſus.

¶ Pone. Duo mercatores ſocietatẽ adiuicẽ ꝯxerũt. ꝛ ſup h lĩas ꝯfici fecerũt in qb⁹ cõtinebat ꝙ lucrum ſi qđ inter eos cõtingeret: diuideretur: et nulla fuit facta mẽtio de dãno: qd iuris ĩ h caſu? Et reſpon. ꝙ eadem ratio obſeruãda in dãno que et lucro eſt expſſa ꝛ ecõuerſo. ꝛ hoc dic.

d ¶ Manet. Renũtiauerit. pñti ſocio (j) nõ abſẽti: vt. ff. e. ſꝫ ꝛ ſoci⁹. §. ſi abſẽs.

ADDI. (j) Vl' eius pcuratori al's nõ tꝫ niſi ĩ pñdẽciã renũtiãdi. Ange.

e ¶ Callide. Idem ꝛ ſi intẽpeſtiue renuntiet. Itẽ ꝛ ſi expediat non renuntiari: vt. ff. co. actione. §. labeo. ꝛ. l. ſed ꝛ ſi ſocius. §. fi.

c ¶ Illud. Seruari. no. eandẽ rationem cõtrariorũ. ſic. ff. de le. iij. l. fi. §. fi. ꝛ. ff. fami. her. ſi filia. §. item papinianus. Argu. contra. ff. de lib. ꝛ poſthu. cõmodiſſime. ꝛ. ff. loca. l. ea. lege. j. rñ. ꝛ. ff. nego. geſt. ſi quis neg.

¶ Manet aũt. Caſus. ¶ Supra dictũ eſt qual'r ſocietas ꝯhit reſtat nũc videre qual'r diſſoluit. Dicit In. ꝙ ſocietas iter aliquos tãdiu manet ꝙ̃diu pſeuerauerũt in eodẽ cõſenſu: cũ alter

f ¶ Totorum. i. omnium: hoc expreſſo: vt. ff. eod. l. iij. §. j. al's contra. vt. ff. eo. nec adiecit.

g ¶ Si quid. Al's ſiquidem: ſic. ff. ex quibus cauſis in poſſeſſio. ea. l. fulcinius. §. ꝙ ſi aduerſus. ſic. ff. co. actione. §. dirimus.

h ¶ Non captauerit. Id eſt non precogitauerit.

...tuʒ eſt. ꝗcquid oīno poſt renūciatā ſocietatē acquiritur: ſoli conceditur[a].

¶ Morte vnius ex ſocijs ſoluit̃ ſocietas. Itē interitu rei vel publicatione bonorū. Itē ſi vnus ex ſocijs bonis ceſſerit. Aretinus.

¶ Soluit̃ adhuc ſocietas ēt morte[b] ſocij: q2 qui ſocietatē cōtrahit certā perſonā ſibi elegit. Sʒ ⁊ ſi cōſenſu plurium ſocietas contractā ſit: morte vnius ſocij ſoluit̃: ⁊ ſi[c] plures ſuperſint: niſi in coeūda ſocietate aliter conuenerit[d]. ¶ Itē ſi alicui⁹ rei[e] ꝯtrac. ſocietas ſit: ⁊ finis negocio impoſitus eſt finitur ſocietas. ¶ Publicatione[f] quoqʒ diſtrahi ſocietatē manifeſtū ē ſ. ſi vniuerſa bona ſocij publicent̃. Nā cū in eius locū alter[g] ſuccedit: pro mortuo[h] habet̃[i]. ¶ Itē ſi qs ex ſocijs mole debiti ꝑgrauat⁹: bonis ſuis[k] ceſſerit: ⁊

a ¶ Cōcedit̃. Nota h̄. v. modos ſoluēde ſocietatis hic ⁊ ſequētib⁹ q̄tuor. §. Sūt ⁊ alij duo: vt ſi tereꝑtōe rerū nālitū vel ciuilitū: vt. ff. e. verum. §. pe. Itē cū ab alio ſtipulor aīo nouādi: vel indictā cū aliquo dicto aīo nouādi: vt. ff. e. actiōe. j. rñ. ¶ Soluitur. Caſus. ¶ Nō ſoluʒ ꝑ renūciatiōnē de q̄ dī ſupra ſoluit̃ ſocietas: ſed et morte: vñ nō ſuccedet ſocio ſuperſtiti hēs in ſocietate. niſi h̄ placuerit ipſi ſocio ſupſtiti. ⁊ tūc dī ꝯhi ſocietas ⁊ ſi plures ꝯtraxerūt adinuicē ſocietatē ſi vn⁹ illoꝝ deceſſerit diſſoluit̃ ſocietas īter oēs: niſi aliter ꝯuētū fuerit inter eos. h. d. ¶ Itē ſi alicuius rei ⁊c̄. Nō ſolū duobus modis ſupradictis diſſoluit̃ ſocietas imo ⁊ tertio mō. ſ. q̄n finis īpoſit⁹ eſt negocio ꝓpter qḋ cōtraxerit adinuicem ſocietatem. ⁊ hoc dicit. ¶ Publicatiōe. Iā vidiſtis tres modos ſoluēdi ſocietatem. mō ponit̃ hic quartus modus quo ſoluit̃ ſocietas: puta per publicationeʒ omniū bonoꝝ ſuorum in fiſcū propter ſuū delictum. Quādo enim fiſcus in loco ſuo ſuccedit pro mortuo habetur. ⁊. h. d. ¶ Itē ſi qs. Iā vidiſtis q̄tuor modos quib⁹ ſoluit̃ ſocietas. Iteʒ ⁊ q̄nto mō ſoluit̃ ſocietas veluti ſi vnus ex ſocijs ceſſerit bonis ne in carcerē detrudat̃. Si tñ adhuc alter in ipſum conſenſerit noua videtur contrahi ſocietas. h. d.

b ¶ Soluit̃. Morte. idē eſt in tutela ſecus in depoſito ⁊ mandato: vt. ff. de his qui no. infa. furti. §. illud.

c ¶ Et ſi. i. quāuis. Accurſius.

d ¶ Cōuenerit. ſ. vt duret īter ſupſtites ēt vno mortē: nō aūt. ad hēdē trāſit ēt ex pacto: vt ff. e. l. adeo. ⁊ l. nemo. niſi ī ſocietate vectigaliuʒ: vt ff. e. l. veʒ. §. in hēdeʒ. ⁊ l. adeo. j. rñ. et niſi denuo cōſentiāt: vt. ff. eo. l. plane. Additio: Itē niſi iuramēto hic inde appoſito: q2 forte ḋ iurē canonico teneret etiā in perſona heredis: nec morte vni⁹ ex ſocijs ſolueret̃. p. c. cū ꝯtingat. extra de iureiur. ſm Ioā. fab. hic.

e ¶ Itē ſi alicuius rei. Vt duo tabernarij de vendendo vinum in foro.

f ¶ Publicatiōe. q̄ publicatio fit ꝓpter delicta: vt. ff. de bo. dā. l. j. j. rñ.

g ¶ Alter. Aľs alius. ſcilicet fiſcus.

h ¶ Pro mortuo. Sic. ff. co. actione. §. publicatione.

i ¶ Habet̃. Sʒ qd ſi h̄ ſocius cui⁹ bona publicata ſunt rōne opere ſocius ſi erat nō rerū: qḋ eſſe pōt: vt. s̄. eo. §. nā ⁊ ita: Reſpō. idē cū libertatē vel vitaʒ vel ciuitatē amittat: vt. ff. de bo. dā. l. j. ⁊. j. prox. §. innuitur. in fi.

k ¶ Bonis ſuis ceſſerit. Qḋ facere pōt ne in carcerē detrudatur: vt. j. de actī. §. fi. ⁊ C. de ceſſio. bono. l. j.

Societas multis modis ſoluitur.

Societas non tranſit ad hēdē niſi ī duob⁹ caſib⁹.

Ceſſio bonorū q̄re fit.

a ℭ Debita. ꝙ fiſco vel priuatis de-
bebat: vt.ff.co.actione.§.j.
b ℭ Ueneat.id eſt vendatur.
c ℭ Sed hoc caſu.quaſi dicat nō ſicut
ſuperiori proximo.ſ.quādo bona fue-
runt publicata.nā hic viuēs ꝛ in ciuitate exiſtens ſibi poſtea acquirere pōt: vt.ff.de ceſſio.bono.l.e.
d ℭ Soci⁹ ſocio. Caſus.
ℭ Dixi iperatori. Domine iā vidi quibus modis qbus ſocietas ſoluitur: mō quero vtrum ſocius ſocio ſuo teneatur propter dolū vel etiā propter culpam: vel etiā p negligentiā teneat: Et reſpondet imperator ꝙ nō ſolū pro dolo tenetur: ſꝫ etiā ex negligentia. Sed dñe quā diligentiā debet preſtare ſocius: Et rñ. ꝙ nō exactiſſimam: ſꝫ eandē quā in rebus ſuis ſolet preſtare. vnde ſi rebus ſuis ſolet eē negligens ꝗꝗ in omnibus rebus ſit negligēs nō tenet: ſꝫ dꝫ de ſe conqueri ꝗ parū diligētē ſociū ſibi aſſumpſit.h.d.
d ℭ Soci⁹. Pro ſocio actōe ꝗ ē directa ab vtraqꝫ pte: vt.j.d pe. te.li.§.ex qbu/di. ꝛ finita ſocietate naſcit: vt.C.e.tādiu.niſi i caſu: vt.ff.e.actiōe.§.nō.
e ℭ Paſſus eſt. Qui de ſolo (nūqꝫ. dolo tenet ꝛ lata culpa ꝗ dolū repſentat: vt.ff.depo.l.qꝫ nerua.ꝛ.ff. ſi quis te.li.eſſe iuſ. fue.l.j.§.non autem.
f ℭ Teneri.niſi alter tantam culpam

Depoſitari⁹ ſolū tenetur de dolo et lata culpa.

ideo ꝓpter publicā aut priuata debita [a] ſubſtātia eius veneat [b] ſoluit ſocietas: ſꝫ hoc caſu [c] ſi adhuc cōſentiāt in ſocietatē noua videtur incipere ſocietas.

ℭ Socius tenet de leui culpa: vel de tali diligentia qualē ſuis rebus ſolitus eſt adhibere. Ange.

ℭ Soci⁹ ſocio vtrū eo nomine tātū teneat pro ſocio actione [d] ſi quid dolo cōmiſerit: qui deponit is ſicut apud ſe paſſus [e] eſt: an etiā culpe id eſt deſidie atqꝫ negligentie nomine queſitum eſt: preualuit tamen etiā culpe nomine teneri [f] eum. Culpa autem non ad exactiſſimā diligentiam dirigēda eſt. Sufficit enī talem diligentiā cōmunibus rebus adhibere ſocium qualem ſuis rebus adhibere ſolet [g]. Nam qui [h] parum diligētem ſociū ſibi aſſumit: de ſe queri debet: hoc eſt ſibi imputare debet.

ℭ De mandato.

preſtiterit: quātā ꝛ iſte: ꝛ afferret per dānum. quo caſu compenſatur culpa. Item dolus cū dolo: vt.ff.de cōpen.ſi ambo. ꝛ de dolo.l.ſi duo.
g ℭ Solet. Ante contractam ſocietatē: ſꝫ in h̄ diſcrepat a depoſitario qui vt in preſenti tenetur.ſic.ff. depo.l. quod natura. ſic eſt in eo cū quo habeo rē cōmunē ſine ſocietate: vt.ff. familie herciſcun.l.heredes.§. nō āt.
h ℭ Qui parum diligentē. Sic. ſ.qb. mo.re cōtra. ob.§.ꝑterea.
ℭ De mandato. ℭ Gl. rubrice optie continuat rubricas oēs a titulo de obligationibus vſqꝫ huc. Ar.

† Secꝫ ſi tūc erat diligēs or: al's ſec⁹: vt per gl. in.c. cū duob⁹. §.j.ff.e.

Continuatio.

ADDITIO Et eſt talis. Obligationum alie re cōtrahunt: alie vbis: alie lr̄is: alie cōſenſu: vt.ſ. de obligationibus. Itē earū que ex cōſenſu: alie per vēditionē: alie p locationē ꝛ cōductionem: alie per ſocietatem: alie per mādatum: vt.ſ.de obli.ex cōſenſu. in pncipio. de tribus primis dixit. nunc de quarta ſcilicet de mādato. Accurſius.

Diuiſio

MAndatū. ℭ Totus iſte titulus diuidit in qtuor partes. Primo ponit quot modis mādatū cōtrahit ꝛ illud per exempla declarat. Scdo ꝙ fines mādati nō ſunt pterenūde. Tertio quomodo mādatū finiat: ꝛ quando mandatum poſſis renuntiari.

¶ Mādatū obligatoriū ȝhit pluribus modis: nec obligat quis ſi mādatarij gratia tm̄ mandet. hoc dicit Aretinus.

Mandatū[a] cōtrahit quinqȝ modis[b] ſiue ſua tantuȝ gratia aliquis tibi mandet: ſiue ſua ꝛ tua: ſiue aliēa tm̄: ſiue ſua et aliena: ſiue tua et aliena. At ſi tua tm̄ grā mādatū ſit, ſupuacuū eſt mādatū: ꝛ ob id nulla ex eo obligatio[c] mādati iter vos naſcitur actio.

Quarto q̄ mandatum debet eſſe gratuitum. Scd̄a ibi(Is g.)Tertia ibi (Recte.)Quarta ibi(In ſumma.)

a Mandatuȝ ꝛc̄. Caius. ¶ Adhuc viſuri ſumus de obliga. que ex cōſenſu fiunt. ꝛ de illis ē h̄ vltimū. ꝛ q̄ bñ ſcis q̄ cōſenſu fiunt obligatiōes i emptione ꝛ vendi. locatione conductione ꝛ ſocietate. d̄ quibus. ſ̄. dictū eſt. Modo videnduȝ eſt de vltimo exēplo circa materiā hāc vȝ de mandato: vñ queſiui a Iuſti. de mandato quot modis cōtrahitur: Et ipſe cōſiderans reſpōdit q̄ ſex modis. Dicit enim q̄ mandatū quinqȝ modis obligatorijs cōtrahit̄. Aut. n. tua grā cōtrahit̄ ꝛc̄. aut alijs quatuor modis enumeratis in lr̄a. ſextus autē modus non eſt obligatorius: q̄ꝛ qñ aliqs tua gratia tm̄ mādat: nullū eſt mādatum: nec aliqua naſcit̄ obligatio: ſed quinqȝ modis precedētibus obligatio ȝhit̄. ꝛ ex his mandati actio naſcit̄. ꝛ ſuper h̄ notetis h̄ tria per ordinē. cū ſine factū qd̄ ideȝ eſt qd̄ obligatio ꝛ actio. Ex cū enim ſiue facto cuiuſmodi eſt mādatū cōtractū aliquo mō de quinqȝ modis naſcit̄ obligatio: ꝛ ex illa obligatione naſcitur actio. aliter aūt ſi dolū dedit conſiliū nulla naſcitur actio. Ad expoſitionē iſtius verbi qd̄ ponitur in fine iſtius glo. imo ꝛc̄. Pone tale exēpluȝ. Mādauit tibi tytius q̄ mutuares ꝓcuratori cuidā pecuniā ſub vſuris quā cōuerſus eſt in vtilitatē ipſius mādātis ꝛ cuiuſdā extranei: puta Petri. In hoc eniȝ q̄ mādauit tibi vt ſub vſuris crederes tua gratia eſt. In h̄ enim q̄ mādauit tibi q̄ cōuertēda eſt in vtilitatē ſui ꝛ mandantis ꝛ Petri cuiuſdā extranei pecunia illa: pȝ q̄ h̄ eſt gratia ſua ꝛ aliena. ꝛ ſic patet dictuȝ Iacobi.

a ¶ Mādātū. Mādatū eſt officium gratuito ab eo qui ſuſceperit exhibēdū: niſi. n. fiat gratis icipit eſſe locatio ſi nō erat facturus al's tale factū: ideoqȝ locari cōſueuit: vt. j. e. §. ſi. ꝛ fit ꝑ vbū rogo: volo: mando: ſupplico: ꝛ ſimilia: vt. ff. co. l. j. §. j.

b ¶ Quīqȝ modis. Imo vi q̄ ſex: vt ſequit̄. Sȝ dic quinqȝ ſcȝ obligatorijs. Vltimuȝ enim ſcȝ qñ tm̄ tua gratia nō eſt obligatorium: vt ff. e. ti. l. ij. §. ſi. Itē ſm̄ Io. eſt quoddā aliud ſextū obligatoriū: vt cū ſua gratia ꝛ tua ꝛ aliena aliqs tibi mādat: vt emas fundū pro me ꝛ ꝓ te ꝛ ꝓ tytio. Ac. Et exēplifica: vt. ff. co. ſi ꝓcuratorem. §. ſi tutores. vbi tutor mandat cōtutori ſuo: vt ſeruum neceſſariū emat pupillo. ꝛ ſic grā mādātis ꝛ mādatarij ꝛ pupilli cōtrahitur mandatum.

c ¶ Obligatio. Niſi dolus et calliditas intercedant. (j) vt. ff. de regulis iuris. conſilij:

ADDITIO (j) Intellige ſi ſit cōſiliū rei honeſte: nec eſſet al's facturus. Et tñ quo ex hoc dāntificatus fuerit indiſtincte tenetur: vt per Ange. hic.

¶ Mádantis tm̄. Caius. i. Queſiui a Iuſti. Dñe qualiter pōt interuenire mādatū grā mādantis tm̄. Et rñ. q̄ tūc mādātis grā interuenit mādatuȝ cū mādat tibi aliqs: vt negocia eius geras aut funduȝ ei emas aut ꝓ eo fideiubeas: ꝛ ſi tale mādatū ſuſceperis de neceſſitate obligaberis q̄uis ab initio tibi liberū ſit ſuſcipere mādatū vel

Mādati diffinitio.

Mādatū multis modis ȝhitur.

¶ Ad cognoſcēdū cui⁹ grā mādatū fiat: īſpiciēdū eſt cuius vtilitatē cōcernit illud qđ mādat᷑. ⁊ dr̄ illius gratia celebratū. Aretinus.

¶ Mādātis tm̄ grā interuenit mādatū veluti ſi qs tibi mādet vt negocia eius gereres[a] vel vt fundum ei emeres: vel vt pro eo ſpōderes. ¶ Tua grā ⁊ mandantis: veluti ſi mādet tibi vt pecuniā ſub vſuris[b] crederes ei[c] q in rē ipſi⁹[d] mutaret᷑: aut ſi volēte te agere cū eo ex fideiuſſoria cā mādet[e] tibi: vt cū reo agas periculo mandātis: vl' vt ipſi⁹ periculo ſtipuleris ab eo quā tibi deleget i id qđ tibi debuerat. ¶ Aliena aūt tm̄ cā interuenit mādatū veluti ſi tibi aliquis mādet: vt tytij negocia gereres: vl' vt tytio fūdū emeres: vl' vt ꝑ tytio ſpōderes. ¶ Sua ⁊ aliena: veluti ſi de coib⁹ ſuis ⁊ tytij negocijs gerē-

nō ſuſcipere. ⁊.h.d. ⁊ ſuꝑ illa glo. ⁊ tūc q: ſuſcepit itellige q̄ ſi bn̄ geſſiſſet nō eēt obligatus. Itē ſi male geſſit nō ꝓpter hoc eſt obligatus: ſ; ſi male geſſit cū ei eēt mādatū obligabit᷑ eodem mō ſi ita eſſet mandatū: vt non ageret: ⁊ geſſit tua grā ⁊ ſua. ⁊ rn̄. q̄ tunc hoc mō cōtrahit᷑: ſed male ipleuit. ⁊ hoc vult. l. ff. quam ipſe allegat.

a ¶ Mādātis. Gereres. ⁊ tūc q: ſuſcepit mādatū: non q: geſſit tenet᷑: vt. ff. e. ſi remunerādi. §. j.

¶ Tua grā ⁊c. Caſus.

¶ Queſiui a Iuſti. qual'r mādatū ꝯhit᷑ qn̄ aliqs tibi mādat: vt ſb vſuris pecuniā credas ei q in rē ſuam eēt inuitaturus. vel ſi fideiuſſor datus tibi mādet tibi volēti agere ꝯ vt periculo ſuo explaris cū reo ꝑncipali: vel ſi idē fideiuſſor tibi mādet: vt ſuo pīculo ſtipuleris a quodā quē delegauit tibi eo tpe quo cepiſti ager᷑ ꝯ eū. Qualiter enī huiuſmodi mādata cōtrahūtur tā mandantis gratia q̄ȝ mandatarij patet cuilibet intuenti. ⁊.h.d.

¶ Aliena ⁊c. Mō videam⁹ qual'r aliquis mādat grā alteri⁹ tm̄ ⁊ exēplū eſt planum veluti ſi mandet tibi aliqs vt Petri negocia gereres qđ nō eſt gratia tui nec ſui imo ſolū gratia Petri. ⁊ ſic de alijs exemplis. h.d.

¶ Sua ⁊ aliena ⁊c. Ponit mō exēplū qual'r mādatū ꝯhit᷑ grā ſua ⁊ aliena ⁊ nihil ad vtilitatē ſuā. ⁊ eſt exēplū tale. veluti ſi de cōibus negocijs ſibi ⁊ tytio tibi mandet aliquis: vt ſibi ⁊ tytio fundū emeres. vel vt pro eo ⁊ tytio penes aliquem ſpondeas. ⁊ hoc dicit.

¶ Tua ⁊ aliena ⁊c. inter modos obligatorios mādati. nūc ponit exēplū de vltio mēbro: ⁊ eſt exēplū primū in lr̄a cū dicit veluti ſi tibi mādet aliqs: vt pecuniā tuā tytio crederes ſub vſuris. ⁊.h.d.

b ¶ Sub vſuris. In hī eſt vtilitas mutuātis ꝓpter vſurariū lucrū. S; ꝯ ff. de vſur. cū quidā. §. ſi pupillo. in fin. S; ibi debet ſubaudiri tm̄. Uel dic non ſunt ꝓpter lucrū iducte. ll. ꝑncipaliter: vt ibi: ſecūdario tn̄ ſic: vt hic dicitur. Accur.

ADDITIO. Solue aliter ſm̄ doct. aut vſure debent᷑ ex ſtipulatu: q: i ſtipulatū exꝑſſe deducte ſūt. ⁊ tūc lucrū ſapiūt. ⁊ loquit᷑ hic. Aliqn̄ vſure debētur ꝓpter morā ſiue negligētiam non ſoluētis. ⁊ tūc nō ſapiūt lucrū: q: tāq̄ȝ intereſſe preſtantur. ⁊ loquitur. d. l. cū quidā. §. ſi pupillo. Chriſtophorus.

c ¶ Ei. puta ꝓcuratori mandantis.

d ¶ Ipſius. Scilicet mandantis. ⁊ in hoc eſt vtilitas mandantis.

e ¶ Mādet. ſ. fideiuſſor. Et hoc caſu aget᷑ ꝯ fideiuſſorē mādātē actiōe mādati nō ex ſtipulatiōe ꝑma ſi nouandi aio h mādatū itercēſſit: vt. ff. e. ſi mā-

dato meo. in ſi. l. Si aūt non nouandi
aio: agiṫ ex pma cā: vt. ff. de pcu. l. lꝫ.
§. ea obliga. in fine.
a ℭ Mādet. hic agi pōt duab⁹ actio-
nibus mādati. ſ. cōtra mādātē: ꝛ nego-
cior geſto. ꝯ
tyrtiū q̄ daṫ: ꝛ
mandatē: vt
C. de neg. ge.
ſi mādatum.
b ℭ Crede-
res. Scilicet
mandauerit.
ℭ Tua gr̄a.
Caſus. ℭ Di
diſtis iā qua
liē qnqꝫ mo-
dis obligato
riūs ꝯbiṫ mā
datū: lꝫ ēt ſe-
xto mō ꝯhaṫ
mādaṫ: lꝫ nō
ſit obligato-
riuꝫ. veluti ſi
mādet tyti⁹
vt pecunias
tuas potius
feneres q̄ꝫ in emptionē p̄diorū collo-
ces vel ecōuerſo: ꝛ huiuſmodi obliga-
tio plus ſortiṫ nomē ꝯſilij q̄ꝫ mādati.
ꝛ hac de cā nō eſt obligatoriū. ꝛ illud
pꝫ euidēter: q꞉ nemo ex hmōi ꝯſilio ob
ligaṫ: q̄ꝫq̄ꝫ mādatario nō expediat niſi
in caſib⁹ exceptis. ꝛ hoc iō eſt q꞉ libe-
rū eſt ſuſcipiēti ꝯſiliū penes ſe explo-
rare an ſuſceptū cōſiliū ſibi expediat:
necne. ꝛ ppter hoc ſi te pecuniā habē-
tem monuerit aliquis: vt ex ea rē ali-
quā compararеs vel crederes non te-
neṫ tibi iudicio mādati: lꝫ tibi nō ex-
pediat eā tibi emiſſe vel alicui credi-
diſſe. ꝛ hec vera ſunt cū mādatū ſit ſi-
ne aſſignatione certe pſone. Sꝫ pone
ꝙ mādabat tibi aliqs: vt tytio nomi-
natiꝫ crederes pecuniā nunqd eo ſcō
ſis q tibi mādauit erit tibi obligatus.
Et certe ſm ſnīam dn̄i ſabini dicēduꝫ
eſt ꝙ ſic: q꞉ forte aliter nō credidiſſes
tytio niſi tale mādatū ſuſcepiſſes. Et

no. ꝙ in hoc caſu dn̄s ſabinus bona ra
tione fuit motus. Prio q꞉ dixit hanc
fuiſſe cauſaꝫ quare in hoc vltimo caſu
mandās mandatario tenetur: q꞉ aliter
dictam pecuniaꝫ nō erat tytio mutua-
tur⁵: ꝙ ſi ali-
ter eēt factu-
rus: lꝫ ſibi nō
mādaſſet nō
teneretur is
q mandauit:
ſed doctores
reſidēt in hac
opiniōe ꝙ i-
diſtincte te-
neṫ is q mā-
dauit in hoc
vltio caſu. et
ſubaudi ad li
terā illam: ꝙ
ſi nō aliē ma-
xime ſed cō-
tra hoc qđ di
ciṫ nemo ex
conſilio ob-
ligaṫ niſi ſit
fraudulētum
videṫ ꝙ p iprudētiā dicaṫ. ff. qđ q̄ſqꝫ
iu. l. ij. ſed hoc ideo eſt in illo caſu: q꞉
anteceſſor ibidē tenetur ex conſilio: q꞉
locat operas ſuas: vt peritus: ꝛ ſi ex
effectu ꝯſilij ſui redditur iperitus. ꝛ p-
pter hoc ēt de leui culpa tenetur. ꝛ ita
ſpeciale eſt in hoc caſu. ꝛ hoc dicit.
c ℭ Tua tm̄ gr̄a. h aūt addūt docto-
res ſextum modum: qđ dic vt. ī. co. in
prin. in glo. imo videṫ ꝛc̄. in fine glo.
d ℭ Ex conſilio. Nota bonam regu-
lam quem de conſilio non teneri. Fal-
lit tamē in caſibus qui his legibus di-
cuntur: vt. ff. de dolo. ꝙ ſi cum ſcires. ꝛ
ff. pro ſoc. l. ij. Sed certe ibi fuit frau
dulentum conſilium: vt. ff. de re iudi.
l. conſilij. Item fallit: vt. ff. ad. l. aqui-
liam. l. liber homo. §. reſpon. ꝛ infra
de iniurijs. §. non ſolum. ꝛ. ff. de inin.
l. non ſoluꝫ. in prin. ꝛ. §. proculus. ꝛ. ff.
qđ vi aut clam. ſemper. §. j. ꝛ. ff. de fur.
ſi quis vxori. §. cum tytio. ꝛ. ff. de ſer.

Cōſiliū nō facit quē teneri niſi in caſibus quibuſdā.

Vel ſi tibi mādet [a]; vel vt ſibi ꝛ tytio fundū emeres: vel vt p eo ꝛ tytio ſponderes.

ℭ Tua ꝛ aliena: veluti ſi tibi mādet: vt tytio ſub vſuris crederes. Qđ ſi ſine vſuris pecuniaꝫ crederes [b] aliena tm̄ gr̄a intercedit mādatū.

ℭ Mādatum gr̄a mandatarij tm̄ non eſt obligatorium: ſꝫ dicitur proprie conſilium. Aretinus.

ℭ Tua tm̄ gr̄a [c] interuenit mādatū: veluti ſi tibi mādet: vt pecunias tuas i emptiōes potius p̄diorū colloces q̄ꝫ feneres: vel ex diuerſo: vt pecunias tuas feneres potius q̄ꝫ in emptiones prediorū colloces. Cuius generis mandatum magis conſilium q̄ꝫ mādatū eſt: ꝛ ob id nō eſt obligatoriuꝫ: q꞉ nemo ex cōſilio [d]

coꝛ.l.j.j.reſpō. ꝛ.§. pſuadere. Sꝫ hoc in maleficijs.iō nō daṫ mādati: teneṫ tū vel de dolo: vel alijs actionib⁹. Itē al's facturus nō erat in p̄dictis caſib⁹: al's obtinet hec regula: vt hic. ꝛ.ff.eo. ſi remunerandi.§. plane. Sꝫ certe nec his caſib⁹ videṫ teneri vt j.p̄ri.§. Sed dico nō teneṫur illi cui tale ꝯſiliū p̄ſtaṫur: vt ibi: ſꝫ illi in cui⁹ leſionē ꝯſuluit vt h̄ dicim⁹. Vñ dici pōt ꝙ nec his caſib⁹ fallit dicta regula cū dicat nō teneri illi.ſ.cui cōſilium p̄ſtitū eſt niſi i caſu illius.l.ff. de dolo. ꝙ ſi cuꝫ ſciret. ꝛ illius.l.ff.de proſene.l.ij. Eādem glo.habes.ff.eo.l.ij.§.ſi.

a ¶ Mandati. Scilicet actione.

b ¶ Liberū. Scilicet ſuſcepto cōſilio ſed ſuſcepto mādato neceſſe eſt cōſumari. ſm Joā. niſi cōgruo tēpore renūtieṫ: vt.j.e.§.mādatū. ꝛ.ff.e.ſi mādauero.§.ſi.ꝛ.ff. cōmo.l. icōmodatū.§.ſic.

c ¶ Non aliter. Hoc eſſe vꝫ pro opi. Pla.qui dixit ꝯtra.ſ. vbi conſulo certe perſone mutuari: teneoꝛ ita demum ſi al's facturus nō erat. Vbi autē nō eſt deſignata aliqua perſona nō teneoꝛ. ēt ſi al's facturus non erat. Sed Joan.in vtroqꝫ caſu dicit cōtra. Nā primo indiſtincte teneoꝛ: ſiue al's eras mutuaturus: ſiue nō. Sc̄do aūt cū diſtinctione nō al's: ꝛ facit pro eo.ff.e.ſi remunerandi.§.plane.ſ.eo.§.tua ꝛ aliena.in ſi.ꝛ ff.de neg.ge.l.iiij.in ſi.ꝛ.l.iiij. Nec obſtat qḋ hic dr̄: q2 ꝛ ſi al's etiā facturus erat: teneṫ qui mādauit: vt dictum eſt vñ pōt ſubaudiri maxie q2 nō al'r ꝛc.

ADDITIO. Hec opi. Jo. veluti cōmunioꝛ approbaṫ. de quo in.l.ſi remunerandi.§.plane.ff.eo. Chriſto.

mādati [a] obligatur: etiā ſi non expediat ei cui mandabat: cū liberum [b] cuiqꝫ ſit apud ſe explorare an expediat cōſiliū. Itaqꝫ ſi ocioſaꝫ pecuniaꝫ domi te habentē hoꝛtatus fuerit aliqs: vt rē emeres aliquā vl' eā crederes: q̄ꝫuis nō expediat eā tibi emiſſe vel crediſſe: nō tamen tibi mandati teneṫ. Et adeo hec ita ſunt: vt queſituꝫ ſit an mādati teneatur q̄ mandauit tibi vt pecuniā tytio ſenerares: ſꝫ obtinuit ſabini ſententia obligatoꝛiū eſſe in hoc caſu mandatum: q2 nō aliter [c] tytio credidiſſes: q̄ꝫ ſi tibi mandatum eſſet.

¶ Mādatū rei turpis: vel ꝯtra bonos moꝛes nō valet. Angelus aretinus.

¶ Illud quoqꝫ mādatum non eſt obligatoꝛium [d] quod

¶ Illḋ quoqꝫ. Caſus. ¶ Dixi Juſti. Dixi ſupra vidimus qualiť mādatū contrahiṫ quiqꝫ modis obligatoꝛijs: ꝛ etiaꝫ ſerto modo nō obligatoꝛio. qḋ nō plus dicetis: Et dominus Juſt.rñ. Frater vna cū p̄dictis ſcire debes: ꝙ ſicut mādatuꝫ gr̄a tua tm̄ nō eſt obligatoꝛiū: ſic nec conſilium ſeu mandatū de re turpi: veluti ſi tibi mādet aliqs: vt furtū facias: vel iniuriā aut dānum alicui inferas: huiuſmodi non obligant: quem niſi mandatarius preſtiterit penam contra queꝫ deliqt: attamen aduerſus mandantem nullā habebit actonem. hoc dicit.

d ¶ Illud quoqꝫ. Non eſt obligatoꝛium. Etiā ſi iuramentū intercederet: vt in auc. ſcenicas nō ſolum.§.j.colla.v.(j) ꝛ facit ad hūc.§.ff.eo.ſi enumerandi.§.rei turpis. ꝛ.l.ſi mādauero.§. qui idē. ꝛ.ff. de arbi.l.ſi cū dies.§.cōpromiſſio.ꝛ.ſ.de inut.ſtip.§.qḋ turpi. ꝛ.ff.de verbo. obli.l. generaliter. ꝛ.l. ſequē. ꝛ.ff.de cōdi.inſti.cōditiones.

ADDITIO (i) Et hoc verū in oib⁹ pactis que rōne turpitudinis vel publice vtilitatis p̄ncipaliter iprobanṫ. Secus ſi ſecūdario vel in odiū creditoris: aut ꝑpter defectū ſenſus vel imbecillitatem

cilitatem perſone improbetur: quia iuramento confirmantur. Et quod dicitur non valere iuramentum contra legẽ: intellige de canonica: non autem de ciuili. vt per Angelum.

a ¶ Cõtra bonos mores. Dic queritur quid ſi mãdaui tibi vt illi noie meo iniuriã inferres an teneor? Rñ. vtiqꝫ. argu. ff. de dã. iſe. l. damni. §. ſi mandato.

b ¶ Preſtiteris. Scilꝫ ei cui cõmiſſum eſt maleficiũ: vt penã dupli: & ita lꝫ interſit mãdatarij: tñ non agit: quia nec intereſſe fingit: vt ff. de cõdi. inſtitu. filius. & melius. ff. de re. iu. l. quod quis culpa. in fine.

contra bonos mores[a] eſt: veluti ſi tytius de furto: aut de dãno faciendo: aut de iniuria facienda mandet tibi: lꝫ enim penam iſtius facti nomine pſtiteris[b]: non tamen vllã habes aduerſus tytiũ[c] actionem.

¶ Mãdatarius nõ debet excedere fines mãdati: & qui ꝯtra nus excedit non habet actionẽ mandati. Angelus aretin9.

¶ Is qui exequitur mandatum[d] nõ dꝫ excedere fines mãdati: vt ecce ſi quis vſqꝫ ad cẽtuꝫ aureos mãdauerit tibi: vt funduꝫ emeres: vel vt pro tytio ſpõderes: neqꝫ pluris emere debes: neqꝫ in ampliorem pecuniã fide iubere: alioquin nõ habebis cũ eo mandati[e] actionem. Adeo quidem vt Sabino & caſſio placuerit: etiam ſi vſqꝫ ad centũ aureos cũ eo agere volueris inutiliter te acturum. Sed diuerſe ſchole auctores recte vſqꝫ ad centum aureos te acturum exiſtimant: que ſententia ſane benignior eſt. Quod ſi minoris

predictam actionem non habetis. Vñ caſſius & ſabinus dicebant in hoc caſu quod non cõpeteret tibi actio contra mãdantẽ: etiã pro cẽtũ aureis in mãdato cõprehenſis: & hoc ſi cõtra formã mãdati plus expenderis. Ulrẽ tñ obtinuit ſꝫ opinionẽ aliorũ quod vſque ad pecuniã i forma mãdati cõprehenſam agere poteris: ſed pone quod is cui mãdaui: vt emeret mihi funduꝫ p. c. aureis p minori pcio illũ cõparauit: nũquid habebit actionem cõtra me? & certe ſic: quia rite videor mãdaſſe: vt dictũ fundũ p minori pcio emeret ſi poſſꝫ. & h. d.

d ¶ Is qui. Mãdatũ .i. certe forme. Nã qñqꝫ hꝫ certã formã & tunc hꝫ locũ quod hic di. vt. ff. eo. diligenter. qñqꝫ non: & tunc bona fide facere debet. vt. ff. eodem. l. iij. & pbatur etiã hec diſtinctio. ff. eod. ſi qs pro eo.

c ¶ Tytium. Scilicet mandantem. ¶ Is qui. Caſus. ¶ Dixi Juſti. Domine bene vidi quot modis & qualiter cõtrahitur mandatũ: pro deo dicatis mihi qualiter mãdatarius tenetur exequi id quod ſibi datur in mandatis? Dicit ipſe. Scire debes quod ſi mandetur alicui ſub certa forma nõ dꝫ mandatarius illã formã excedere. naꝫ ſi aliqs tibi mãdaſſet vt ei fundũ emeres: veluti pro. c. vel vt pro tytio in tanta pecunia ſpõderes: nec teneberis pluris emere: nec i ampliorẽ pecuniã fideiubere: quod ſi feceris ad id quod expẽderis

e ¶ Mandati actionẽ. Sed nec certe nego. ge. ſm. B. & Jo. & eſt pro eis C. de neg. ge. l. vlti. & ff. de neg. geſt. ſi alienã. §. libertos. & de peculio: ſi creditor. §. j. Sed. M. dabat vtilẽ nego. ge. actionẽ. & rñdebat illi. l. ſi. de neg. ge. quia ſpãlis ibi fuit phibitio. (j) Sꝫ certe miror de hac opinione: cũ videatur lex expedita quod et vtilẽ denegat ex

ſiſſe.vt.ff.e.ſi ꝑ te.ꝛ.ff.ð eod.l.j.§.cũ.
ADDITIO(j). Quo caſu nõ hꝫ ẽt vtilẽ niſi i cauſis pͣiſ ꝛ necẽijs puta alẽdo liberos vel faciendo id qð tendit ad exõcrationẽ vl' euaſionẽ pſone ſeu infamie mãdantis. vt p Joã. fab. ꝛ Angel. hic.
a ℭ Mandati actionẽ. Pro precio dato.vt.ff.ð rem. ver. fundum.
ℭ Emeretur. Eſt autẽ illa ratio:qꝛ maiori ſũme minor ineſt: vt hic. ꝛ.ff. de ꝟbo.oblig.a.l.j.§.ij.ꝛ l.iter ſtipulantẽ.§.ij.ꝛ ff.de ar. vẽ. §.ſi plures.
ADDITIO.
Et hec ꝟa vbi negociũ qð mandat' reſpic̃ dãnũ ꝑ vtilitatẽ mãdãtis vel mãdatarij:ſec⁹ ſi tertiũ tñ:qꝛ nõ põt ampliari:nec reſtrĩgi tãꝗ odioſũ:vt l.c.cui de nõ ſacer.ð prebẽn.l.vj. Joã.fa.
ℭ Recte ꝛc̃. Caſus. ℭ Titulus iſte ſ.mandati i quo ſumus: tres hꝫ ptes ꝓĩn. Jn quaꝝ pͥa pte tractat' qual'r mãdatum ꝯhat'. Jn secũda ibi. Js qꝫ. tractat' qual'r mandatũ ſuſceptũ exequi debeat. Jn tertia parte:q̃ hic icipit.ſ. Recte quoqꝫ:tractat qual'r mãdatũ ſuſceptũ reuocat':ꝛ ſcire debes qꝙ duo ſunt modi qbus mandatuꝫ reuocat'. Primo poſt reuocationẽ mandati reintegra. Secũdo poſt mortem mãdatoris vel mãdatarij: ꝛ hoc ð rigore iuris.atñ beneqꝫ de eqtate mortuo manda.rema.actio.ipſi mãda.ſcꝫ manda.vt oſtendit per duo exempla ibi in.§. Recte quoqꝫ.ꝛ hoc dicit.

emeris: habebis.ſ. cum eo mandati [a] actionẽ:qm̃ qui mãdat vt ſibi centũ aureoꝝ fundus emeretur:is vtiqꝫ mãdaſſe itelligit': vt minori (ſi poſſit)emeret' [b].
ℭ Mandatum re integra poteſt reuocari ꝛ re integra finitur morte:ſuccurritur tamen ei qui ignorauit mandatũ reuocatum. Ru[brica].
ℭ Recte [c] quoqꝫ mandatũ cotractũ ſi dum adhuc integra res ſit reuocatũ fuerit euaneſcit [d].
ℭ Jtẽ ſi adhuc itegro [e] mãdato mors alterutrius interueniat.i. vel eius qui mãdauerit vel illi⁹ qui mandatũ ſuſceperit:ſoluitur mandatum. Sed vtilitatis cauſa receptum eſt:vt ſi eo mortuo: qui tibi mãdauerat tu ignoras eum deceſſiſſe: ꝛ ſecut⁹ fueris mandatũ; poſſe

c ℭ Recte. Nam ſi non recte non eſt neceſſe reuocari.vt.ſ.eodẽ.§.illud.
d ℭ Euaneſcit. Speciale eſt in mandato:vt ſic facile reuocet' per volũtatẽ vnius partis tñ:in alijs enim ꝯcti bus non ſic. vt.C.ð act.h ꝛ oblig.ſicut que eſt ꝯtra hulc. Et ẽ ratio:qꝛ hic non ſtat i itereſt: ꝛ lõ nõ ſtat hincinde naſcit' obligatio que ex itereſſe dat'. vt.ff.e.ſi ꝓcuratorẽ.§.mãdati actio:ꝛ fac̃ ad huc.§.ff.de iuriſdi.om.iu.ꝛ qꝛ.ꝛ.ff. de mino.qꝙ ſi minor.§.ſcevola.ꝛ.C.de repu.he.l.ſi.ꝛ.ff.de ritu.nup.l.plerisqꝫ.
e ℭ Jtẽ ſi adhuc integro. Sꝫ vſqueq̃ dr̃ integrũ: Rñ.ſi mãdata fuit emptio donec arras dederit vel al's ſe emptori obligauerit:ꝛ idẽ in ſimilib⁹. Et (vt breuius accipias) ſi iã ceperit itereſſe mãdatarij non eſt res integra:al's ſic. arg.ff.e.ſi ꝓcurato.§. mãdati. Si ꝟo nõ eſt res integra nõ finit' mãdatũ niſi in iudicio.vt.ff.de iudi.tã ex ꝯctib⁹ §.ſi.(j) Sed qd prodeſt ſi nõ finit' mãdatũ re nõ integra: Rñ.qꝛ per heredẽ cepta negocia debẽt ꝯſumari. vt.ff.ꝓ ſocio.l.ſi.lꝫ noua inchoare neceſſe nõ ſit.vt.ff.de nego.geſt.nã ꝛ ſeruſ⁹.§.ſi viuo.ꝛ.ff.pro ſocio:heredes ſocij: qꝛ nõ eſt re integra:cum nullũ ceptũ ſit.
ADDITIO(j). Tu dic qꝙ in mandata iuriſdictione res deſinit eſſe integra etiã per ſolã citationẽ. Jn mãdato ꝟo ꝓcuratorio ad iudicia ſi ſit acto-

Mãdatũ facilius reuocat' ꝗ̃ alij ꝯctus.

Mãdatum ꝗ̃diu dr̃ integꝝ

rio: per lit. conteſta. ſi vel ſufficit φ do- minus pro eo ſciēte vel volēte ſatiſde derit. In pcuratore autē ad negocia ſufficit feciſſe preparamenta neceſſa- ria: puta ſine quibus principale nego cium expedi ri nō poteſt. Angelus.

¶ Sed vti litas. Caſus

¶ Quia ſi mādatarius ignorās mā dantē mor tuū nihilo min⁹ māda tū exequat: ꝗꝗ de ſtri cta rōne non hēat actio- nē: tn̄ dānuꝫ ſibi afferret: qd eſſe non dꝫ ſi actionē non haberet iuſta z pba bili ignoran tia. Idē dico ſi debitores q receperūt pecuniam a ſeruo diſpen ſatore tyty mandatū re ceperunt φ eis ſoluerent ipſi iā mān- miſſo ſoluent: iſti enim de eqtate libe rent: ꝗꝗ aliter de rigore iuris: q2 nō ſoluerunt ei cui debuerunt: vel pōt di ci φ hoc per ſilē occurrit qualr aliud acciderit de eqtate ꝗ acciderit de ri gore: vt per hoc ꝯfirmet pmū exēplū. Et notandū φ hoc qd hic dī φ man- datū ſoluit per reuocationem re inte gra verū eſt de mandato negociorum ſi res ſit integra: tn̄ in mandato iuriſ- dictionis ad res aliter eſt: q2 ſemper reuocat ad nutū delegātis. ff. de iudi. l. iudicium ſoluitur. z hoc dicit.

a ¶ Alioqn. i. ſi nō poſſes ageř. Acc.

te agere mādati ac tione: alioquin [a] iu ſta z pbabilis [b] igno rantia tibi damnūꝫ afferret [c]. Et huic [d] ſimile eſt: quod pla cuit ſi dbitores ma numiſſo diſpenſato re tyty per ignorā- tiam liberto [e] ſolue rint liberari eos [f] cū alioquin ſtricta iu ris rōne nō poſſent liberari [g]: q2 alij ſol uiſſent q3 cui ſolue- re debuerint.

¶ Mandatum po teſt abinitio nō ac- ceptari: ſed poſtq̄ʒ eſt ſuſceptuꝫ: debet executioni manda- ri: niſi ex iuſta cau- ſa: z congruo tem- pore recuſetur. hoc dicit Aretinus.

¶ Mandatuꝫ non ſuſcipere cuilibet li berū eſt: ſuſceptum autē cōſumādū eſt: aut q3 primū [h] renū tiandū eſt vt per ſe metipſum: aut per aliū eandē rem mā- dator exequat. Nā niſi ita renūtiet: vt integra cā mādato ri reſeruet eandem rē explicādi: nihilo min⁹ mādati actio locum hꝫ: niſi iuſta cauſa [i] itercesserit: aut non renuntian- di: aut intempeſti- ue renuntiandi.

b ¶ Probabilis ignorātia. Que eſt in facto alieno. vt hic. z. ff. eod. idē q3 §. penul. al's non eſt probabilis. vt. ff. ad velleia. ꝗꝗ. z. C. de reſcin. vendi. quiſqs. z. ff. de edi. edic. l. j. §. cauſa.

c ¶ Afferret. Qd eſſe nō debet.

d ¶ Et huic ſimile. ſ. primo caſui.

e ¶ Liberto. Prio diſpenſatori z ſeruo.

f ¶ Liberari eos. Facit. ff. ſi cert. peta. eius q in prouintia z. C. de ſoluti. ſi cū hu⁹.

g ¶ Nō poſſent liberari. Niſi in caſibus. vt i fra qui. mo. tol. obliga. in principio dicemus.

¶ Mandatū ſuſcipere. Caſus.

¶ Scire debes φ mandatum ſuſcipere liberum eſt ſuſceptum tamen neceſſe eſt con- ſūmare: niſi tempeſtiue renūciet: aut caſu fortuito prepeditus ſit: vt māda ri non poſſit. Et hoc dicit.

¶ Mandatum zc. Iſte verſus po- teſt referri ad primam partem titu. vel ponitur ad vberiorem doctrinaꝫ.

h Mandatum. Q3 primuꝫ. Scili- cet poteſt fieri.

i ¶ Iuſta cauſa. Puta caſus fortui- tus. Nam de dolo tenetur: z lata cul- pa: z leui: z leuiſſima ſm. B. z Jo- annē. vt. C. eod. l. in re mandata. z. l. a procuratore. Alij dicunt de leuiſſi-

Mādatarius: de q̄tuo tenetur

ficlo mandatarium non teneri: ſed de dolo tm̄: quando gratia tm̄ mādantis ſit: vel de leui culpa quando vtriuſq; gratia inſtar aliorum cōtractuū vt. ff de re. iu. ꝯtus. Sed primū vide tur veri⁹: cū hic ꝯtract⁹ multum diſcrepet ab alijs ꝯctib⁹.

ADDITIO. Tu dic ꝙ de lata: leui: vel leuiſſima cul pa catenus tenet quatenus id qd' venit in mādato exactā vel exactiſſimā reqrit diligētiā. Angel⁹.

In ſumma. Caſus. Hic dat iſ. regulam qn̄ ꝯhitur mādatū ⁊ qn̄ tenet natura mandati ⁊ qn̄ non: dicens ꝙ ſi merces interueniat nō eſt mandatū: ſed locatio ⁊ ꝯductio: ⁊ generalr̄ in his caſib⁹ nō eſt mādatū: in quibus merces interuenit: ſed eſt locatio ⁊ conductio.

a In ſumma. Id eſt breuiter ꝗmodo hunc titulum expediamus.

b Negocij. Id eſt contractus.

c Mercede. Scʒ vt mercede: vt qꝛ al's nō erat pariturus mādato: ſi aūt al's pariturus erat: ⁊ ꝯſtituatur aliquod ſalariū gr̄a remunerādi nō minus erit mādatū. vt ff. eo. ſi remunerā di. j. reſ. Et ad huius rei euidentiā diſtingue. Quia aut eſt incertū re ⁊ genere: puta ſi dicā tibi: bn̄ retribuā tibi hoc ſeruitiū: vel recognoſcā: ⁊ tūc non pōt peti quicꝗ̄. vt. C. eo. ſalariū. ⁊. ff. eo. qui mutuā. §. ſalariū. (j.) Aut certū genere: lʒ incertū ſpecie: vt dabo tibi equū vel par veſtimētoꝝ: ⁊ tūc pōt dici ꝙ valeat ꝯuentio ſalarij cum

Salarium interueniens in mādato an peti poſſit: ⁊ q̄ actiōe.

De ſummar.

Mandatuʒ ⁊ in diē differri: ⁊ ſub cōditione fieri poteſt.

Mādatū debet eſſe gratuitum: al's tranſit in aliuʒ contractum. Aretinus.

In ſumma [a] ſciendum eſt mādatū niſi gratuitū ſit ī aliam formā negocij [b] cadere: nam mercede [c] conſtituta incipit locatio ⁊ conductio eſſe: ⁊ (vt generaliter diximꝰ) quibus caſibꝰ ſine mercede ſuſcepto officio mādati ſiue depoſiti contrahit negociū: his caſibus interueniente mercede [d] locatio ⁊ conductio intelligit cōtrahi. Et ideo ſi fulloni [e] polienda curandaue quis dederit veſtimenta: aut ſarcinatori ſarciē-

non ſit prorſus īcertū. vt. ff. e. ſi pro fideiuſſore: ſecus in his que pōdere vel numero ꝯſiſtūt. vt. ff. de lega. j. l. ſi hominem. Si autē certū oīno: tunc aut ſtipulatione ꝓmittit: ⁊ tunc certi condictione petitur. Si autē ſine ſtipulatione ⁊ incōtinenti ante mādatū vel poſt petitur actiōe ex eo contractu. ſ. cōtraria mādati iforma. Si auteʒ ex ſteruallo ſ. poſtꝗ̄ contrahētes ad alia diuertiſſent negocia petit officio iudicis. vt C. e. l. j. ⁊. ff. e. ſalariuʒ: ⁊ C. de pac. petens. ⁊. ff. de duobus reis l. duos. in fine. Accurſius.

ADDITIO (j). Pōt tn̄ officio iudicis peti ſicut qn̄ nullo mō fuit ꝓmiſſuʒ: dūmō nō ꝯſtet ꝙ ſine ꝑſatis verbis gratis fuiſſet pariturus. Angelus.

d Interueniente mercede. Scʒ in pecunia numerata: vt dixim⁹. ſ. loca. in prin. Iteʒ hec regula gnālis eſt ꝓ niſi ſit talis pſona que non ꝯſueuerat locare opas ſuas: vel res talis que nō conſueuerat locari: tūc enim nō locati: ſed ꝑſcriptis ꝟbis agit. vt. ff. de ꝑſcrip. ver. ſi tibi. ⁊. l. nālis. §. at cū do.

e Fulloni. Fullo eſt qui lauat ⁊ tigit pānos ⁊ etiam polit eleuando ſuperflua. Sed ſarcinatoꝛ econtra qui ſarcit ⁊ addit vbi eſt ſciſſum veſtimētum vel pānus ⁊ conſuit. vnde ⁊ dicit iſte habet ſarcta tecta: qꝛ cū eēnt fracta ſunt reparata ex qbuſdam adiunctionibus. vt. ff. de vſufru. hactenus. Et dicit ſarciatoꝛ a ſarcina. Et ſigni-

Fullo.

Sarcinator.

ſicat ꝓprie eſt qui plurimū veſtiū ſa-
mit. Aliqñ ẽt ꝑ ſutoꝛe accipiť. vt h.
a ℭ Actio. Immo vƺ ꝑſcriptis verbis
cõpetere. vt. ſ. loca. §. j. Solu. vt ibi.

Continuatio ℭ De obligationibus que ex quaſi cõtractu naſcũť. ℭ Rubrice iſtius continuatio ſumiť ex. §. ſeq. ſ. in ti. de obli. vbi dƺ q obligatio nũ quedam ſunt ex ↄtctu quedã ex q̃ſi cõtractu ⁊c̃. Et qꝛ dictuƺ eſt. ſ. de obli. ex cõtractu: ſeqť de oblo nib' ex q̃ſi ↄctu: ⁊ etiã h ↄtinuať i te xtu. Ange.

Diuiſio

da: nulla mercede cõſtituta neqƺ ꝓmiſſa mandati competit actio[a].

ℭ De obligationibus que ex quaſi cõtractu naſcuntur.

ℭ Valet argumentum a ſufficiẽti partium enumeratione. Aretinus.

Post genera[b] contractuum enumerata: diſpiciamus etiã de his obligatioĩb': que quidem non proprie naſci ex contractu intelliguntur: ſed tamen: qꝛ non ex[c] maleficio ſubſtantiaƺ capiunt: q̃ſi ex ↄtctu naſci videnť.

ℭ Ex geſtiõe negociorũ abſentis oriť hincinde actio negociorũ geſtorũ: q̃ datur directa domino etiam ignorãti: contraria vero gerenti. Angelus aretinus.

ℭ Igitur[d] cuƺ quis

ſi autem male geſſit datur actio neg. ge. directa ei cuius neg. ge. ↄ gerentẽ. Sed dñe que eſt dĩa inter has duas actiones: ⁊ dicit q quo ad effectũ nulla eſt dĩa: ſed ſubtilitate iuris talis eſt dĩa q actio illa que datť dño contra gerẽtem vocať directa: illa aũt que datť geſtori contra dñm vocať ↄtria: vt dc̃m eſt: ⁊ naſcuntur iſte due actiones. vt ſ. dictũ ẽ: quã aliqs ſponte: ⁊ ſine mã dato accedit ad nego. alterius gerẽda: qꝛ vtputa abſentis: ⁊ ſi ea bñ ⁊ vtiliť gerit

Oſt genera.

ℭ Tot' iſte ti. diuidiť principaliť in duas ptes. Pͥmo ponit ↄtinuationẽ rubri. ⁊ de q̃ ẽ tracturus. Scd̃o illd ꝑ exẽpla dclarat. Scd̃a ibi (Igť cũ qs.)

☞ ℭ Post gñia ↄtctuuƺ. Caſus. ℭ Iſtũ ti. cõtinuat Iu. cũ precedentibus ita dicens: q poſt gñia ↄtctuũ enumerata diſpiciẽdũ eſt de qbuſdam ↄtctib' ſiue obliga. que ex ↄtctu ꝓprie naſcunť: qꝛ tñ non oꝛtunť ex maleficio: nec ex q̃ſi male. ſupple per totũ ti. iſtũ vt bona ſit illatio: nec ex ↄtctu vt dictum eſt in prin. Relinqtur ergo q ex quaſi ↄtctu naſcunť. vñ de hmõi ↄtctib': ſiue obli. notat do. Iu. plura exẽ. ⁊ eſt primum exẽplum tale. Aliqs geſſit neg. abſentis alicuius ſine mandato: ex iſta geſtione naſcunť. ij. actiões. i. naſci pñt. Si eñi bñ geſſerit negocia abſent datur ſibi actio nego. geſt. ↄtria ↄ eũ cui' neg. ge. ad repetendũ illud qd̓ ĩpẽdit.

hẽt euƺ cui' nego. gerit: ⁊ ignorantẽƺ inuitum ſibi obligatum: hoc maxime vtilitatis cauſa factum fuit ſine inſtitutum: ſcilicet negocioꝝ qui ſubita feſtinatione cõpellunť abeſſe nulli demandata nego. ſuoꝝ geſtione deſerta relinquerent: qd̓ cõtingeret niſi hmõi actiones nego. geſtoꝛibus darentur. Nullus enim ſine mandato accederet ad nego. aliena gerẽda ſi de eo qd̓ impendiſſet ad aliud recuperandũ nul. haberet actionem. hoc dicit.

b ℭ Genera: id eſt maneries vel diuerſitates contractuum. vt ſupra de obli. §. fina. vſqƺ huc.

c ℭ Ex maleficio. Subaudi: vel quaſi vt ſit bona argumentatio. ſic infra de obliga. que ex quaſi male. in prin.

d ℭ Igitur. Quia de his obligationibus: qua ex quaſi contractu ſunt dicere debemus: icipiamus de hac que

ex ſola puenit amicitia. vt. j. eodez. §.
a ℭ Ultro citroqꝫ: id eſt hincinde poſſibile ad eas naſci. nam ex vna parte tm̄ quandoqꝫ agitur: vt ſi alterius nō interſit: ſed ſua tm̄.

rimile ſuam pecuniam facere vel effundere. vt. ff. de probatio. cum de indebito. §. primo.

ſua nemo pre ſumit.

ℭ Sicut autē. Caſus. ℭ Supra dictum eſt qꝫ ille qui ſine mandato vtiliter geſſit negocia abſentis: ſi aliqd de ſuo impēdit poterit illud recuperare p actionē neg. geſt. contrariā eodez modo ⁊ ecōuerſo. ſ. ſi male habuerit ſe geſtor in gerēdo negocia abſentis domino tenetur actōe nego. geſt. directa. ⁊ hac rōne ad reddēdas ratiōes adminiſtrationis ſue tenetur geſtor preſtare exactam diligētiam: ⁊ non ſufficit qꝫ talem diligentiaz adhibeat qualem in rebus ſuis ſolet: ⁊ hoc eſt verum ſi alius diligentior eo acceſſiſſet ad negocia illa gerenda ſi ipſe ea non geſſiſſet. hoc dicit.

ADDITIO.
Nota verba legalia onerare inhabilitatem ⁊ potentiam: lz ſemper ſignificare nō poſſint. vt no. ſ. de iuſtitia ⁊ iure. in principio ſz chriſtophorum.

negocia abſentis geſſerit: vltra citroqꝫ[a] inter eos naſcūtur actiōes que appellantur negociorum geſtorꝫ: ſz dn̄o qdē rei geſte aduerſus euz q geſſit directa cōpetit actio: negociorꝫ[b] autez geſtori contraria quas ex nullo cōtractu ppe naſci manifeſtū eſt. Quippe ita naſcuntur iſte actiones ſi ſine mādato[c] qſqꝫ alienis negocijs gerendis ſe obtulerit ex quā cā hi quorūz negocia geſta fuerint etiam ignorantes obligāt. Idqꝫ[d] vtilitatis cā ceptuz eſt: ne abſentiū (qui ſubita feſtinatione coacti nulli de mandato negociorꝫ ſuorū adminiſtratione pegre pfecti eēnt) deſererent[e] negocia que ſane nemo curaturus eſſet: ſi d eo qd̄ quis ipendiſſet: nullaz[f] habiturus eſſet actionem. Sic autem is q vtiliter geſſerit negocia: dn̄m hz obligatum[g] negociorꝫ geſtorꝫ: ita ⁊ econtra iſte quoqꝫ tenetur: vt adminiſtrationis

Negociū geſtorꝫ certis ī caſib⁹ nō repetit qd ipēdit.

b ℭ Negociorum autē geſtori. Lz etiam vnum negociuz ſit geſtuz. ff. de negoc. geſt. l. ij. §. negocia. ſic infra vi bonorꝫ raptorū. in principio. ⁊. ff. vi bono. rapto. l. iij. §. quod pretor ait.

c ℭ Sine mandato. Scilicet eius cuius negocia geſſerit: ⁊ ſic ſoluitur. C. de negocijs geſtis. mandatum.

d ℭ Idqꝫ. Scilicet vt repetat quod impedit: niſi denuntiatio inhibeat. vt C. eodez. l. finali. vl' paterna affectio. vt. C. eodem. ſi paterno. ⁊. l. quod in vxorem. ⁊. ff. eodem. is qui. Uel obſequium quod eſt ſi libertus patroni negocia gerat. vt. C. eodē. l. officio. His enim caſibus nil repetitur: alioquin quandoqꝫ repetitur inquantum locupletior eſt: vt dicem⁹. j. §. proximo.

e ℭ Deſererentur negocia. Quod in multis noceret. vt. ff. eodez. l. prima.

Iactaf

f ℭ Nullam. Cum neminem ſit ve-

g ℭ Obligatum. ſ. inſolidum: dūmō ſit vtiliter ceptum negocium: lz diuerſus exitus ſit ſecutus. vt. ff. eo. ſed an vltro. §. j. In caſibus tn̄ nō tenetur in ſolidum: vt ſi pupillus eſt cuius negocia ſunt geſta. Itē ſi aīo deprędandi geſſit. vt. ff. eo. ſi pupilli. j. rn̄. ⁊. §. ſiqs negocia mea. Item ⁊ ſi ad noua negocia gerenda acceſſit. vt. ff. eodē. ſiquis negocia. Item ſi pacto hoc actum eſt. vt. C. eodez. negocium. Itē ⁊ ſi fuit in

Negociorum dn̄s nō ſp īſolidum tenetur.

reddat rõnez: q̊ caſu ad exactiſſimam[a] quiſq3 diligentiam cõpellitur reddere rationẽ. Nec ſufficit talez diligentiaʒ adhibere qualẽ ſuis rebus adhibere ſolet: ſi modo alius diligẽtior eo cõmodi⁹ adminiſtratur⁹ eẽt negocia.

Actio tutele directa ꝛ contraria orit̃ ex quaſi contractu.

Tutores[b] q3 q tutele iudicio tenẽtur: non ꝓprie ex ꝯtractu obligati eſſe intelligunt̃: nullũ eniʒ negociũ inter tutorẽ ꝛ pupillũ ꝯtrahitur: ſed q2 ſane non ex maleficio[c] tenent̃: quaſi ex contractu teneri vident̃. Hoc aũt caſu mutue ſũt actiones: non tm̃. n. pupillus cum tutore h̃et tutele actionẽ[d]: ſed ex contrario tutor cum pupillo h3 contrariã[e] tutele: ſi vel impenderit aliqd ĩ rẽ pupilli: vl' ꝑ eo fuerit obligat⁹[f] aut rẽ ſuã creditorib⁹ ei⁹ obligauerit

Negocioꝝ geſtoꝝ ꝺ quo tenet̃.

culpa gerens. vt. ff. eodem. l. ſine hereditaria. Item ſi fuit mora. vt. ff. de lega. j. cum res. §. finali.

ADDITIO. Et eſt ratio: q2 in omnibus iſtis caſibus gerens tenetur et de caſu fortuito ꝛ l eis non ſufficit eſſe ceptum vtiliter: niſi vtilitas ꝑduret vt no. gl. l. l. negocia. in verbo interduʒ. ff. de neg. ge. An.

a Ad exactiſſimam. No. geſtorẽ interdum de dolo ſolo: ꝛ lata c'lpa teneri: vt ſi ad ꝯſerta negocia acceſſit. ff. ꝺ neg. ge. l. iij. §. interdum. Quandoq3 de dolo: lata culpa: ꝛ leui: ꝛ hoc regulariter. vt. C. eod. tutori. ꝛ. ff. eo. l. ſi pupilli. §. ſi. Qñq3 de leuiſſima vt qñ alius diligẽtius volebat adminiſtrare: vt h̃ dr̃. ꝛ. ff. eo. ſi pupilli. §. videam⁹. Quãdoq3 de caſu vt in his caſibus vbi agit̃ inquantũ dñs locupletior eſt. vt mõ. s̃. diximus in eo. §. Ac.

ADDITIO. Et hec v̾a in geſtis. ꝺ neglectis aũt tenet̃ ſiue gerere ĩcepit: ꝛ poſtea dimiſit: ſiue nõ incepit dummõ a ꝑncipio vt oĩa geſturus acceſſerit. Idẽ ſi nõ vt oĩa geſturus ſi ali⁹ diligens erat geſturus. al's ſecus. Ang.

Tutores quoq3. Caſus. Uiſo vno exẽplo de obligationibus que ex quaſi contractu noſcuntur: videndum eſt de alio. Non ſolũ eniʒ geſtores negocioꝝ tenent̃ ſine mãdato quaſi ex contractu: verũ etiam tutores qui tutele officio tenent̃ ex quaſi contractu obligant̃. Nullũ enim negociũ inter pupillũ ꝛ tutorẽ gerit̃: ſed q2 non tenet̃ ex ꝯtractu nec ex maleficio: vel quaſi ſupple ex q̃ſi ꝯtractu teneri vr̃ ꝛ naſcit̃ actiones hincinde. Ex iſta enĩ obligatione naſcit̃ actio directa pupillo ꝯ tutorez. Cõtrario naſcit̃ tutori ꝯ pupillu3 ad petẽdũ ſi aliqd ĩpẽdat de ſuo in negocĩs pupilli: aut ſi aliqd ẽ ei abſuturũ vt ſi pro pupillo alteri fuerit obligat⁹. ꝛ. h. d. vſq3 ad illũ. §. itez ꝛc.

b Tutores. ſ. quondam. Nam quãdiu tutor non oritur obliga. vt. ff. de tu. ꝛ ra. di. ſi tutor. §. ſi. ꝛ. l. ſed nõ dat̃. Azo.

c Ex maleficio. Subaudi: vel quaſi vt bona ſit illatio.

d Actionẽ. Sc3 directã: tenet̃ etiã aliis actiõib⁹ tutor vt diximus. s̃. ꝺ atili. tu. §. ſi. Et ita habes h. §. actionez tutele directã ꝛ cõtrariã eſſe ex quaſi contractu: quid de actione pro tutele: Reſpon. idẽ cum ad inſtar actionis tutele ſit inducta. vt. ff. de eodem qui pro tu. nego. ge. l. j. §. pro tutore.

Actio ꝑ tutele directa ꝛ ꝯtraria ẽ ex quaſi ꝯtractu.

e Contrariam. Quam finita tutela demum intendit: vt modo diximus de directa. vt. ff. de cõtra. acti. tu. l. prima. §. finito.

f Obligatus. Unde abſuturu3 eſt

quod perinde eſt ac ſi iā abeſſet. vt. ff. de neg. ge. l. ꝗ. i ſi. z. l. ſiqs mādato. l ſi.

¶ Jtem ſi inter aliqˢ. Caſus. ¶ Uidiſtis iā duo exēpla de obligatiōibꝰ que ex quaſi cōtractu naſcunē: mō ponit hic dñs Juſti. tertiū exēplum di. Si inter aliquos fuerit res aliq̄ cōis ſine ſocietate: aut qꝛ eis pariter fuerit legata vl' donata ſi vnus eoꝝ alteri teneatur iudicio cōi diuidundo: z hoc valet: qꝛ alter ſolus in re cōi fecerit īpenſas: vel qꝛ ipſe ſolus fructus ex ea re cepit: tunc non ītelligitur ꝓprie obligatus ex cōtractu: eo ꝙ nihil inter ſe cōtraxerint. Sed qꝛ ex maleficio vel quaſi ſupple nō tenetur: ex quaſi ꝯtractu teneri videē. Jdē iuris videē de eo q coheredi ſuo obligatur: vel qꝛ coheres in re cōi fecerit īpēſas neceſſarias: vel qa ipe ſolus fructus ꝑceperit: cū eni iter ſe nō ꝯxerunt: nec ex maleficio ſit obligatꝰ vel quaſi: ideo ex q̄ſi cōtractu videē. h. d.

a ¶ Jtem. Sine ſocietate. Tūc eniȝ ageretē pro ſocio. (j) ſcilicet ſi eſſet ſocietas. Uidetur tamē ꝙ hic. §. ſibiipſi contradicat. naȝ nunc dicit ꝙ non eſt ſocietas: z poſtea dicit ſocius eꝰ zc̄. Sed dic ꝙ nō eſt ſocietas vera: ſed īcidens. nam vera ꝯhitur ꝯſenſu. vt. ſ. de obligatio. ex conſenſu. in ꝑnci. Hec autē preter ſpem. vt in hoc. §. dicitur.

ADDITIO (j). Et ſic preſupponit ꝙ non communi diuidundo: quod eſt falſuȝ per. l. ꝗ. ff. cōmuni diui. Jgitur dicit tex. ſine ſocietate: quia al's eſſet contractus z non quaſi de quo hic intendit. An autem expenſe per vnum ex fratribus facere debeāt ſibi poſtea in diuiſione imputari. vide Joan. fabri hic.

¶ Actio cōi diuidūdo z familie herciſcunde nō orit ex cō tractu: ſed ex quaſi cōtractu. Aretinus.

¶ Jtem ſi iter aliquos cōis res ſit ſine ſocietate[a] veluti ꝙ pariter eis legata donataue eēt: z alter eoꝝ alteri: ideo teneaē cōi diuidundo iudicio: ꝙ ſolus fructus ex ea re ꝑceperit: aut ꝙ ſocius[b] eius ſolus in eam rem neceſſarias impenſas fecerit: non intelligitur ex contractu ꝓprie obligatus eſſe qppe nihil inter ſe cōtraxerūt: ſed qꝛ ex maleficio[c] non teneē quaſi ex contractu teneri videē. ¶ Jdē iuris[d] eſt de eo qui cohēdi familie herciſcū. iudicio ex hiȝ cauſis[e] obligatꝰ eſt.

b ¶ Sociꝰ eius: id eſt conſors eiꝰ. īproprie eni ponitur. vt modo diximus.

c ¶ Ex maleficio. Subaudi vel q̄ſi. vt ſit bona illatio. vt ſupra eodem. in principio. z fac ad hūc §. ff. fa. her. heredes. §. nō tm̄. in ſi. §. z. ff. cōi diui. l. ꝗ. i ſi. j. reſpꝫ. z. ff. pro ſocio. vt ſi pro ſocio: z l. actione. §. ſi poſt diſtractum.

d ¶ Jdeȝ iuris. Nō per omnia: quia ſuperioꝛ ſcȝ cōmuni di. pro rebus ſingularibus competit: hic autē ad vniuerſitatem. vt ſupra. §. proximo. z. ff. pro ſocio. l. pro ſocio arbiter. Jtem ſuperius pluries intēdi poteſt. hec autē ſemel tm̄. vt. ff. famili. herciſcun. l. ſi filia. §. familie. z. C. famili. herciſcun. z lege prima.

e ¶ Ex his cauſis. Quas ſuperiori §. diximus.

¶ Heres quoq;. Caſus. ¶ Jn ꝑri. §. dictum eſt heres ſi ſit coheredi obligatus ex cauſis ſupradictis: ſcilicet ſi fructus rei communis ſolus percepe rit: vel ſi coheres ſuus in rem cōmunem impenſas fecerit neceſſarias: qꝛ tunc ex quaſi contractu intelligitur obligatio ꝯcta. Sed qd diceē de herede qui obligatꝰ eſt legatario: obligaē ne ex quaſi contractu: z rn̄. dñs Ju-

dicens q ex contractu nõ eſt obligat' legatario eo q nullũ negociũ geſſit legatarius cũ herede: neqꝫ cũ defuncto neqꝫ ex maleficio. nec ex q̄ſi ſupple q̄re itelligit obligatus ex q̄ſi ꝯtu. ⁊. h. d. a ℂ Heres. Ex maleficio ſubaudi vel quaſi. b ℂ Intelligit. ſ. actione ex teſtõ: vt. ſ. de leg. §. nr̃a. Rei vẽdicatio aũt q̄ dat̃ vt in eo. §. d' mungd eſt ex quaſi ꝯtu: Rñ. nõ puto: q2 nõ eſt obligatio: vñ nõ dꝫ dici ex cõtractu vl' q̄ſi: vt. j. de acti. §. j. Itẽ. ſ. q in rei vẽdicatiõe de hypothecaria dico: q̄ ſimil'r legatarijs dat̃: vt. C. cõia de leg. l. j. ⁊ in. d. §. nr̃a. ſ. de leg. (j)

Rei vẽdicatio q̄ dat̃ legatarijs nõ ẽ ex q̄ſi ꝯtu.

ℂ Heres tenet̃ legatarijs ⁊ creditori bus ex q̄ſi cõtractu.

ℂ Heres quoqꝫ legato₰ noĩe nõ proprie ex ꝯtractu obligat' intelligit: neqꝫ eniꝫ cũ herede: neqꝫ cũ defuncto vllũ negociũ legatari' geſſiſſe proprie dici poteſt: ⁊ tñ q2 ex maleficio ᵃ nõ ẽ hẽs obligat': q̄ſi ex ꝯtractu debere itelligitur ᵇ.

ℂ Qui recipit indebitũ ſolutũ ꝑ errorẽ ex quaſi cõtractu dr̃ obligat' ad reſtituẽdum illud. Areti.

ℂ Item is cui qs ꝑ errorẽ nõ debitũ ſoluit quaſi ex ꝯtractu debere videtur ᶜ: adeo eni nõ itelligit proprie ex cõtractu obligatus eſſe vt (ſi certiorem rõnẽ ſeq- ...

Sꝫ vñ naſcit̃ hic q̄ſi cõtractus: vel vñ oꝛit̃ actio ex teſtamento: Rñ. adeũdo hereditatẽ heres quaſi contrahere vr̃: vt. ff. quib. ex cau. in poſ. ea. apud iuliamum. §. ſi. ⁊ l. ſeq. Itẽ qd de petitione hereditatis: Rñ. ⁊ h eſt ex quaſi ꝯtu: cũ is nõ cõtraxerit q poſſidet ꝓ herede: vel pro poſſeſſore: nec ẽt deligt vel quaſi: vñ ſequit̃ ex argumentis q̄ ſiunt in hoc titulo q ſit ex q̄ſi ꝯtu. Itẽ quid de actione ſiniũ regundo₹: ſi. rñ. idẽ: q2 ⁊ illa hꝫ ſimilitudies multas cũ actione familie herciſcũde. ⁊ cõi diuidũdo. ⁊ cũ petitione hr̃ditatis: vt. j. de actio. §. quedã. ⁊. ff. de peti. here. ſi bonefidei §. petitor autem hereditatis. ⁊. l. ſed ⁊ ſi lege. §. petitio hereditatis.

Actio ſiniũ regũdo₹ ẽſt ex q̄ſi ꝯtu.

ADDITIO (j) Immo differunt q2 rei vẽdi. nulla p̄cedẽte obliga. ex ſolo dominio cauſatur: ſꝫ hypothecaria ex cõuentione ⁊ ꝓſupponit obligationeꝫ

perſonalẽ eſſe vel fuiſſe: ideo in ea dic idem qᵈ in actione ex teſtamento. ſm Joan. fab. ⁊ Ange. hic.

ℂ Itẽ ſicut per errorẽ. Caſus. ℂ Iã habuiſtis multa exempla de obli. que fiunt ex quaſi ꝯtu. Adhuc reſtat vnum exẽplũ velut ſi quis credẽs ſe debere tytio. c. cũ in veritate ſibi in nullo teneretur p errorẽ ſoluerit indebitũ hꝫ tytium: cui iſta. c. ſoluũtur indebita obligatum ⁊ non ex ꝯtu proprie: imo videt̃ magis ex diſtractu obligatus. Dicitur ex diſtractu: q2 quis ſoluẽdi animo pecunia dat: potius eaꝫ dare videt̃ vt diſtrahat: q̄vt ꝯhat: nec ex maleficio eſt obligatus. vel q̄ſi ſupple: q2 per diuiſionẽ illã. ſ. de oblig. §. ſequẽs diuiſio. apparet q ex quaſi cõtractu obligatus eſt: vñ iſte q indebitum accepit perinde obligat̃ ac ſi mutuũ ei daret̃. ⁊ hoc verũ eſt quantũ ad effectũ obligandi: ⁊ non quantum ad nomẽ obligatiõis vel actionis. ⁊. h. d. c ℂ Item. Debere videtur. nam coipſo q ſoluitur aliquid negocij cõtrahere videtur: vt. ff. de condi. indebi. ſi in area. Cum ergo ſit ex quaſi contractu ad quid ponit̃ hec ꝯditio indebiti inter actiones ſiue obligationes ex cõtractu. ſ. quib' mo. re cõtra. obliga. §. j. que eſt huic contra: Reſpon. vt ibi in fine. §. diximus.

ADDITIO. Rñde q ideo hec conditio indebiti fuit appoſita inter obli. qui re contrahuntur. non quia dicatur prouenire ex cõtractu: ſed q2 non põt

fine re ſuſtentari: ibi igitur poſita fuit vt eius ſubſtātia denotet̃: hec autem etiaꝫ poſita fuit vt eius inſinuetur ori-go: qꝛ ex quaſi contractu trahit origi-nem. Chriſtophorus.

a ℭ Supra diximus. vt ſ. qbus mo-dis re contra hitur obliga tio. §. is q̃ꝫ.

b ℭ Obliga tur. Scilicet benignitate inſpecta: que preualet: vt C. de iudi. pla cuit. Nā ne-mo dꝫ locu-pletari cum aliena iactu-ra: vt. ff. de condi. inde. l. nam natura.

c ℭ Condi-tione. Scꝫ i-debiti. et ita

Locu-pletari nēo dꝫ cū alie-na ia-ctura.

mur) magis (vt ſu-pra dixim⁹ a) ex di-ſtractu q̃ꝫ ex cōtra-ctu poſſit dici obli-gatus eē: nā qui ſol-uēdi animo pecuniā dat in hoc dare vi-det̃: vt diſtrahat po-tius negociū q̃ꝫ con-trahat. Sꝫ tñ pīnde is q accipit obliga-tur b quaſi mutuuꝫ ei daret̃: ꝛ ideo cō-ditione c tenetur.

ℭ Indebitum ſolu tuꝫ ex cauſa que cre ſcit per inficiationē nō pōt repeti: ꝛ lega ta idebita ſoluta ve nerabilibus vel pys locis non poſſunt re peti. Aretinus.

ℭ Ex quibuſdam d tamen cauſis repeti nō poteſt qđ per er-rorem e non debitū ſolutum ſit: ſic nāqꝫ diffinierunt veteres ex quibus cauſis in-ficiēdo lis creſcit ex his cauſis nō debi-tum ſolutum repeti

tranſit dñium in accipientē. al's enim cōditio nulla daret̃ niſi contra furē: vt ff. vſuf. quēadmodū ca. l. ſi. ſed ꝯtra. ff. de acq. re. do. ſi ꝓcurator. Sol. multuꝫ intereſt an error ſit in obligatione an in re. primo caſu trāſit dominiū: vt hic dicit̃ ꝛ cōditio orit̃. ſcđo ꝟo nec trāſit dñium: nec orit̃ actio: vñ agens exce-ptione repellit̃: vt. ff. man. ſeruū tytij.

Error an ipe-diat do minū tranſla-tioneꝫ.

ℭ Ex quibuſdam cauſis ꝛc̃. Caſus. ℭ. §. iſte nō eſt ꝓprie ptinēs ad titu-luꝫ iſtū: ſꝫ ponit̃ hic gratia vberioris doctrine ad ꝓpriā materiā de indebi-to. ꝛ po. ca. ſic. Supra dictū eſt ꝙ ſi ali-quis ſoluit alicui idebituꝫ p errorē ꝙ ille q indebitū recipit ſoluēti obligat̃ ex q̃ſi ꝯctu. ꝛ iſte q ſoluit a recipiente pecuniā illaꝫ repetere pōt. aliqñ tñ in aliqbus caſibus nō eſt ita: veluti ſi qs ſoluerit indebitū ex cā illa q̃ ex iſicia-tione creſcit. Illud enim nō repetitur. Eſt ꝛ aliud exemplū in legato relicto.

ꝛ hoc verū erat: ſꝫ nō in omni legato. Quatuor enim olim erāt genera lega-torūꝫ. ſ. per vendicationem: per dāna-tionem: per ſinendi moduꝫ: per perce-ptionē: vt. ſ. de legatis. §. j. Illud aūt beneficiū per qđ creſceret legatū per i-ficiationē ſo-lūmodo locū habebat i re licto p dāna-tionē: ſꝫ cum vna hodie ſit natura oīum legatorū: ꝛ ēt fideicōmiſſo-ruꝫ: vt ſupra de legatis. §. noſtra auteꝫ conſtitutio. ꝛ ita nō diſtin-guit hodie q̃ liter leget̃: ſꝫ cui leget̃. Si enī ſacroſan. eccle. vł aliꝭ venerabilibus locis que religionis vł pietatis intuitu decorantur aliqua le-gata ſint huiuſmodi legata per inficia tionē creſcūt: ꝛ ſi huiuſmodi locis lega ta idebita ſoluant̃ non repetunt̃. h. d.

d ℭ Ex quibuſdam. Iſte. §. non facit ad hunc titu. ſed ponit̃ hic gratia vbe-rioris doctrine ad proximam materiā de indebito.

e ℭ Quod per errorem. Licꝫ ponat vnum caſum tñ in quo ſolutuꝫ per er-rorem indebitum non poteſt repeti: tamen ꝛ alij ſex ſunt. Ut ſi ſciēter ſol-uit indebitum. nam non habet locum repetitio: vt. ff. de cōdi. indebi. l. j. Itē propter ſententiam ſolutum etiam in-debituꝫ non repetitur: vt. C. de condi. inde. l. j. Item propter tranſactionemꝫ: vt. ff. de condi. inde. in ſumma. §. ꝛ q-dem. ꝛ. C. e. l. ij. Item ſi iurauit qs ſibi deberi etiam indebituꝫ differente ad-uerſario: ꝛ fuerit ſolutum non repeti-

Solu-tū p er rorē in debituꝫ ſepe re peti nō poteſt.

nõ poſſe: veluti ex lege aqlia [a]. Itē ex legato [b] qð veteres q̄dē in his legatis [c] locū habere voluerūt q̄ certa ꝯſtituta p̄ denatione [d] cuiuſcūqꝫ [e] legata fuerant. Noſtra aūt cõſtitutio [f] cū vnā naturā oib⁹ legatis ꝛ fideicõmiſſis indulſit: huiuſmodi augmentū in omnib⁹ legatis [g] ꝛ fideicõmiſſis extē di voluit: ſꝫ nõ omnibus legatarijs [h] hoc p̄ebuit: ſed tantūmodo in his legatis ꝛ fideicõmiſſis que ſacroſanctis eccleſijs ꝛ ceteris venerabilibus locis: que religionis [i] vel pietatis [k] intuitu honorātur: derelicta ſunt: q̄ ſi indebita ſoluātur non repetuntur.

tur: vt. ff. de hiredurā. nam poſtea. §. j. Item quādo ſoluitur in cauſa que per inficiationem creſcit: vt. ff. eo. l. ꝛ eleganter. §. ſi. ꝛ C. eo. ea que. ꝛ h̄ dicitur. Item cauſa pietatis ſolutum indebitum. nõ repetitur: vt. ff. de cõdi. indebi. cū ĩs. §. ſi mulier. Itē ſi eſt ab alio debitum: lꝫ ſit indebitū ab eo qui dedit: vt C. de peti. hereditate. l. de hereditate.

ADDITIO. Intellige ſi nomine debitorꝭ ſoluerit: al's ſecus. ſ. ſi plene. §. j. ff. de condi. inde. Ange.

c ℭ In his legatis. Scilicet indebite ſolutis q̄tū ad ſolutē debitū: debitū tñ quātū ab alia: vt ꝛ nõ diximus ĩ. l. aglia. ꝛ h̄ ſm quoſdā. Sꝫ. B. ꝯ: dicit. n. de ĩdebito a quolibet. ꝛ ſic differt a ſuperiori prio caſu. ꝛ ē ſpāle ĩ hoc legato de q̄ h̄ dī. (1) al's autē id eſt in alio legato diſt in guo: aut ſoluit ſciēter ĩdebitū legatū quocūqꝫ mõ: ꝛ tūc nõ repetit̄: vt. ff. de ꝯdi. ide. ſi deicõmiſſuꝫ: Si aūt p errorē iurꝭ: idē eſt vt nõ repetat̄ ſicē debitū naturalr̄: ſed ciuil'r ĩdebitū: vt. C. ad. l. fal. l. error. niſi ſit minor q̄ repetit vtroqꝫ caſu p reſtitutionē in itegrū: vt. C. ſi aduer. ſolutē. l. ij. Si vo p errorez facti: repetit̄: vt. C. de cõde. indebi. fideicõmiſſum.

ADDITIO (1) Et eſt rõ: q̄ lꝫ ceſſet cā ĩdebiti: nõ ceſſat tñ ꝯiectura pietatꝭ: que ĩpedit repetitionē. l. cū his. §. mulier. ff. de cõdi. ide. p̄ſertiꝫ cū nõ ſic euidenter relictū nõ eē: ſicut dānū datū nõ eiſe apparere non poſſit. Angelus.

a ℭ Ex lege aquilia. Ut ſi ſoluā emēdando dānum ab alio datuꝫ: quaſi ego dediſſem. videor enim cõfiteri me dānum dediſſe qð ab alio datū eſt. † Nā ſi a nullo datū eſt nõ ĩpediar repetere: ſic nec mihi p̄iudicat cõfeſſio mea ſi a nullo datū eēt dānuꝫ: vt. ff. ad. l. aquiliam. inde neratius. §. ſi. ꝛ l. ſeq. ꝛ. ff. de interro. ac. qui ſeruum. §. j. ꝛ. §. ij. in ſi. Sed nunqd hec ſunt vera: ſiue in iure: ſiue in facto erret is q̄ ſoluit: R̄ſi. cum lex illa. C. e. ti. ea que non diſtinguit: nec ego diſtinguam. ꝛ eſt argu. ff. vt in poſ. lega. l. j. Sed quidā diſtinxerunt vt ſi errauit in iure nõ repetat. ſi in facto repetat. p̄ime tamē ſententie ſto. vt. ff. eod. ſed ꝛ ſi me putē. Sed contra hunc. §. eſt. ff. de condi. inde. ꝛ eleganter. §. ſi. So. illa erat penalis a principio. hec autem ex inficiatione: vt hic dicitur. ꝛ. j. de ac. §. ſed furti.

† Al' dic rõnē: q̄ꝛ vī ſoluiſſe ꝓpter dubiū ꝓbationis: vt euitet dolū: ex q̄ inſurgit quedā ficta tranſactio q̄ repetitionē ĩpedit.

b ℭ Item ex legato. Quod ꝛ ipſuꝫ p inficiationem creſcit: vt. j. de actio. §. item mixta. Accurſius.

d ℭ Per dānationē. Ut per hec vba dānās eſto heres ſiluꝫ ere alieno liberare: vt. ſ. de lega. §. ſed ꝛ tale.

e ℭ Cuiuſcūqꝫ. Al's cuiqꝫ.

f ℭ Cõſtitutio. vt. C. cõmu. d leg. l. ij.

g ℭ In omnibus legatis: id eſt in oībus generibus legatoꝝ quoꝝ quatuor erāt genera: vt. ſ. de leg. §. j.

h ℭ Legatarijs. Ut eis ſolutuꝫ indebitum non repetatur.

i ℭ Religionis. Ut monaſterijs.

k ℭ Pietat. vt hoſpitalia ꝛ ſilia q̄ nominãt̄ ĩ auē. d ſi alie. §. nos igr̄. col. ij.

¶ Per quas perſonas nobis obligatio acquiritur.

Conti-nuatio. ¶ Continua iſtam rubricam: vt hic in nigro. in princi. vel ſic.

¶ Dictuꝫ eſt. s. de obligationibus tã de illis q̃ cõtrahũtur: re: ꝟbis: lr̃is: et cõſenſu: q̃ꝫ de aliis: nũc ſequit̃ videre ꝑ quas pſonas nobis acquirit̃ obligatõ.

Diuiſio. Xpoſitis. ¶ Cot⁹ iſte ti. diuidit̃ i tres ptes. Primo oſtendit̃ q̃ñ nobis acq̃rit̃ per illos qui ſunt in totuꝫ i dñio vel poteſtate nr̃a. Scd'o q̃ñ p illos in qb⁹ habemus aliq̃d ius: vel qui ſeruiunt nobis bona fide. Tertio q̃ñ acquirit̃ per illos q ſunt in dominio noſtro pro parte. Scd'a ibi (Item per liberos.) Tertia ibi (Cõmunem.)

¶ Per quas perſonas nobis obligatio acquiritur.

¶ Obligatio acq̃ritur et̃ ꝑ ſeruũ vel filium: per ſeruũ q̃dẽ in totũ: ꝑ filiũ auteꝫ quo ad commoduꝫ vſuſfructus. Areti.

EXpoſitis generib⁹ obligationum que[a] ex ꝯtractu vel quaſi ex ꝯtu naſcũtur: admonẽdi ſum⁹ acq̃ri vobis nõ ſolũ ꝑ voſmetipſos: ſꝫ et̃ ꝑ eas quoqꝫ pſonas que i vr̃a ptãte ſũt: veluti ꝑ ſeruos ⁊ filios vr̃os: vt tñ[b] qd per ſeruos vr̃os vobis acq̃rit̃[c] totũ veſtrũ fiat. Qd aũt ꝑ liberos quos in ptãte habetis ex obligatiõe fuerit acq̃ſituꝫ: hoc diuidatur ſcḋm[d] imaginẽ reruꝫ ꝓprietatis ⁊ vſufruct⁹: quã noſtra decreuit cõſtitutio[e] vt quod ab

¶ Per quas pſonas. Caſus. ¶ Dic̃ ergo Iuſt. ꝙ nõ ſolũ ꝑ noſmetipſos nobis acquirit̃ aliquid: ſꝫ et̃ ꝑ eos qs in ptãte habemus veluti ꝑ ſeruos ac filios nr̃os: ſꝫ dñe eſt ne dĩa inter illud qd acq̃rit̃ alicui per ſeruũ: ⁊ illud qd acquirit̃ alicui ꝑ filiuꝫ: ⁊ rñ. ꝙ ſic. Qd enim ex obligatiõe aliqua ꝑ filiũ meũ mihi acq̃rit̃ illud mihi acq̃rit̃ quo ad vſumfru. Filio aũt quo ad ꝓprietatẽ. C. de bo. q̃ li. l. fi. ⁊ hoc veꝝ eſt niſi obligatio fuerit ex caſtrẽſi pecul. vel q̃ſi: tũc enim nec ad vſumfru. nec quo ad proprietatẽ patri acquirit̃ qd ex tali obligatione filio debet̃. Ex oĩ enim cã aduentitia acquirit̃ ꝓprietas vel filio per obligationem in perſonam filij factam. ⁊ vſufru. patri. ⁊ competit etiaꝫ actio patri ⁊ non filio. ⁊. h. d.

a ¶ Que. ſ. obligatiões. Sed qd differt hic ti. a ſuperiori. s. ꝑ quas pſonas nob. acq. Rñ. ille dic̃ de rebus acquirẽdis hic auteꝫ de obligatione: vt ibi diximus. Itẽ qd differt iſte ab alio. s. de ſtipu. ſeruo. cuꝫ ibi de obligatiõe dicatur? Rñ. ille ſpecialis eſt in obligationibus queſitis per ſtipl'atione: hic auteꝫ in oĩ genere obligationũ loquitur acq̃rendo per filium vel per ſeruũ. ꝓterq̃ꝫ ſi ſint ex caſtrenſi peculio vel quaſi. quibus caſibus nec ad proprietatem: nec ad vſumfructum patri acquiritur: vt. C. de bonis que libe. cũ oportet. §. ſecundo.

b ¶ Vt tñ. Al's eſt attamẽ. al's vt qd. ⁊ hic ſimiliter ſubauditur tamen.

c ¶ Acq̃rit̃. Niſi ab alio poſſideatur ſeruus q poſſeſſori nec dñiũ nec poſſeſſionẽ q̃rit: ſi nõ ex re eius cõparauit: vl' ex opa ſua. nec dño ſi ex re bone fidei poſſeſſoris: vel opa acq̃ſiuit: q2 cũ non poſſidet: vt. ff. de acq. re. do. ſi ſeru⁹. j. rñ. ⁊. l. homo liber. §. finali.

d ¶ Scd'ꝫ imaginẽ. q. d. fiat h diuiſio imaginarie ⁊ itellectual'r: nã viſibil'r fieri nõ põt: cũ ſint icorporalia q̃ nõ diuidunt̃: vt. ff. de acq. re. do. ſeruus. §. incorporales. ⁊. s. de re. corpo. ⁊ icorpo. j. reſpon. ⁊. s. de vſufruc. in prin.

e ¶ Conſtitutio. vt. C. de bo. que li-

de.l.fina.§.vbi autem.

a ¶ Actionem. Proprietas tñ ipſius actiõis eſt filij: vt hic dĩ. ⁊ hoc obtinet hodie in oib⁹ aduẽticijs. Sʒ oli tm̃.v. actiões filiofamilias cõpetebat rõne proprietatis: vt iniuriarũ: q̃d vi aut clã. depoſiti: com modati: ⁊ actiones in factũ: vt.ff.de act. ⁊ obli.filiuſfamilias. ⁊.l. in factũ. has tñ pater exercebat: vl' ſuus pcurator: nõ filius: vt.ff.de iure iur. ſʒ ſi vni⁹. §. ait pretor. ⁊.§.filio.⁊.l. pater.l ſi.niſi pr̃ abeſſet: vt ff. de iudi. ſi longius.§.j.q̃d etiã in mutuo erat: vt ff.ſi cer.pet.cũ filius. Sed hodie ex ol cauſa aduentitis acquiritur ipſi filio proprietas: vt hic dicitur.

Filioſa milias olim.v. actiões cõpetebãt rõne proprietatis qñ ſi exercebat.

actione cõmodũ puenat: hmõi vſumfructũ qdẽʒ habeat pater: ꝓprietas aũt filio ſeruetur.ſ. patre actionẽ [a] mouẽte: ſm nouelle noſtre conſtitutionis diuiſionem [b].

¶ Liberi ⁊ ſui alieni bona fide poſſeſſi ⁊ ſerui vſufructuarij: ⁊ vſuarij acqrũt nobis ex re nr̃a ⁊ ex opera ipſoꝝ. Angelus aretinus:

¶ Itẽʒ p liberos homies ⁊ alienos ſeruos quos bona fide poſſidetis acquirit̃ vobis: ſʒ tm̃ ex duabus cauſis.i. ſi quid ex operibus ſuis: vl' ex re veſtra acquirant. Per eũ quoqʒ ſeruũ in quo vſumfructum [b] vel vſum habetis ſimiliter ex duabus iſtis cauſis vobis acquiritur.

Aduentitiorũ proprietas filij eſt.

ADDITIO. Dic vndecũqʒ dicte actiones in factũ deſcẽdũt vl' ex edictis ꝓtoris vl' ex iterdictis. ⁊ eſt rõ: q2 pretor vſus eſt equitate: ⁊ illa tm̃ motus. ⁊ in illis nõ tm̃ querit̃ p̃ñ qñ aliquid nõ remanet penes filiũ: vt.l.j.cũ ibi no.C.q admit.ad bonoꝝ poſſeſſiones.ergo nõ eſt mirũ ſi omnes actiões in factum filiofamilias competebant. ⁊ ita dicit Bar.i.d.l.in ſcm̃.Ang.are.

b ¶ Diuiſionẽ. Quã diuiſionẽ lõgum eſſet hic dicere: ſʒ dĩ plene p ordinẽ in d.l.C.de bonis que liberis.l.ſi.

¶ Itẽ p liberos homines ⁊c. Caſus. ¶ Nõ ſolũ p filios nr̃os ⁊ ſeruos nobis aliqd acqrit̃: ſʒ ẽt p liberos hoies ⁊ ſeruos alienos quos bona fide poſſidemus nobis aliqd acqrit̃: ſʒ hoc intellige in duob⁹ caſibus.ſ. ſi ex opib⁹ ſuis aliquid acquirant: vt ex re nr̃a: ⁊ ſimiliter per ſeruuʒ in quo vſufru.habemus vel vſum ſm illã literã: vt patet in notula ex duabus cauſis nobis aliquid acquiritur. ⁊ hoc dicit.

c ¶ Itẽ p liberos homines. Nota q̃ liber hõ qñ qʒ bona fide poſſidet̃: vt qʒ mala qñ poſſeſſor credit eũ ſuũ eſſe ⁊ ſuũ. et qñqʒ mala fide: vt qñ credo eũ ſeruũ eẽ ⁊ ſcio meũ nõ eſſe: vt.ff.de acq. poſ. l.j.§.ſʒ p eũ. quãdoqʒ nullo mõ poſſidetur: ſʒ detinatur: vt qñ ſcit liberum eſſe: vt.ff.de acqui.poſ.qui vniuerſas. §.j.⁊.ff.de proba.ſi quis liberum.

Liber hõ qñqʒ bõa qñ qʒ mala fide poſſidetur.

d ¶ Vſumfructũ. In qbuſdã libris ẽ in lr̃a vſumfructũ vel vſuʒ: ⁊ ſm hoc vĩ q̃ p eũ ſeruũ in quo habeo vſum ex duabus cauſis acqrã. Sʒ ꝯ.ff. de vſu ⁊ hab.l. p ſeruũ.in p̃n. So.dicũt qdã illo' corrigi. Vel dic ſm Jo. q̃ illud ꝓbani ex duab⁹ referat̃ ad ſolũ vſumfructuʒ: alterũ ꝓo.ſ.ex re ad vſuariũ: ⁊ ſic erit in lr̃a ꝯfuſio: ſicut.C.de colla.illã.⁊.ſ. qui da.tut.poſ.§.ſi quis. Sʒ in alijs libris nõ eſt: vel vſum: ⁊ tunc planũ eſt ⁊ nullum eſt contrarium. Accurſius.

Seru⁹ vſufructuari⁹ q̃rit nobis ex re ⁊ operib⁹: ſʒ vſuari⁹ ex re tãtum.

ADDITIO. Tu dic ſm doctores vſuariũ poſſe vti opib⁹ ſui i ſuis fundis: non aũt eas alteri locare. Ange.

¶ Cõmunẽ ſeruũ. Caſus. ¶ Supra dictũ eſt q̃ per ſeruos noſtros acquirimus: ſed nunquid per ſeruũ cõmuneʒ poſſemus nobis acquirere: ⁊ rñ. q̃ per ſeruum cõmunem domino acquiritur q̃d intelligo ſic dicẽdo dominus meus

dare ſpondes ſit ſtipulatus ꝓpria no-
mina in ſtipulatione inſerendo. Tunc
enim pro virilibus portionibus dñis
acquireret. ⁊ hoc verū eſt niſi nomina
tim vni eorū rē ſtipulatus fuerit vel
vni tradide-
rit. ⁊. h. d.
¶ Quid ſi
vnus dñorū.
Queſiui a Iu
ſti. dñe ſi vn⁹
dñorū ſeruo
cōmuni iuſſe
rit ꝙ aliquid
ſibi ſtipulet.
ipſe aūt ſeru⁹
alterū cuius
fuerit acqre-
re cominane-
rit in ſtipula
tione cui ac-
quiret p ſti-
pulationē il-
lam? Et rñ. ꝙ
ei qui iuſſit ⁊
non ei q no-
minauit ſic po
nūt ml'ti ca-
ſum in iſto vlt. rñ. Sʒ ſi vni. ⁊ ſic vult
glo. or. ꝙ ita ponat: ſʒ do. Guido dicit
ꝙ iſte nō eſt caſus iſtius ꝟ. q̄ʒq̄ʒ veri-
tatē ꝯtineat. iſte eſt enim caſus quē ha-
bes. C. p q̄s pſonas nobis acqrit. l. ij. ⁊
nō iſtius rñ. ⁊ hoc pʒ p hoc qd̕ dicit in
fi. iſtius ver. ſupradicti facta eſt men-
tio de iſto caſu. Pōt ergo ſic poni ca-
ſus: ſʒ qd ſi vn⁹ ex dñis iuſſerit ſeruū
cōem aliqd ſtipulari cui acqrit p ſti-
pulatione iſtā? Et rñ. di. ꝙ licʒ ante tpa
huius libri in tali caſu dubitaret vtꝝ
duob⁹ dñis an iubēti p ſtipulationem
iſtā acqreret: poſt tn̄ cōpoſitionē hu-
ius libri eſt q̄ſtio iſta expedita. ſ. ꝙ iu-
benti tm̄ acquiret: vt. ſ. dictum eſt de
ſtipulatione ſeruorum. §. vlti.

a ¶ Cōmunem. Pro dñica. Niſi cum
propria nōia eoꝝ ſtipulationi iſeruit
vbi pro virilibus portionib⁹ acqrit: vt
ff. de ſtip. ſeruo. ſi cōmunis ſeruus.

¶ Seruus cōis ac[illegible] cōmuni [illegible] dñi [illegible] vel iuſſu vnius fuit ſtipulat⁹. hoc dicit Aretinus.

¶ Cōmunem ſeruū pro dñica[a] parte dominis acqreſcere certū eſt: excepto eo qd̕ nominatī vni ſtipulando: aut p traditionē accipiēdo illi ſoli acquirit: veluti cum ita ſtipulet. Titio dño meo dare ſpondes? Sed ſi dñi vni⁹ iuſſu ſeruus fuerit ſtipulatus[b]: licʒ antea dubitabatur: tn̄ poſt nr̃am deciſionē res expedita eſt: vt illi tm̄ acquirat: qui hoc ei facere iuſſit: vt ſupra dictū eſt[c].

¶ Quibus modis tollitur obligatio.

¶ Si ſoluitur id qd̕ debet: vel aliud loco illius: conſentiē-te creditore: oīs tollitur obligatio: tam rei principalis q̃z fideiuſſoris. Aretin⁹.

b ¶ Stipulatus. Scilicet ſimplr vel
ſibi vel dño iubēti: vt ſtatiʒ ſequit. al's
nulli ēēt dubiū: vt. ſ. de ſti. ſer. §. pe.
c ¶ Supra dictū ē. ſ. de ſtip. ſer. §. pe.

¶ Quibus modis tollitur obligatio. Conti-nuatio.

¶ Viſuʒ eſt
ſ. de obliga-
tione induceu
da: ſequit vi-
dere de obli-
gatiōe diſſol-
uēda ſiue tol
lēda: qꝛ nihil
tā naturale ē
q̄ vnūqdq;
viculo q̄ le-
gat diſſolui
poſſe. l. nihil
taʒ naturale.
ff. de re. iu. h.
d. Areti.

TOllit. Diuiſio
¶ Tot⁹ iſte
tit. diuidit in
iiij. ptes. Pri
mo ponit q̄-
liē tollat ob-
ligatio ſolutione. Scd̕o qualiter acce
ptilatione. Tertio qualiter nouatione.
Quarto qual'r ꝯſenſu. Scd̕a ibi (Item
per acceptilationē.) Tertia ibi (Pre-
terea obligatio.) Quarta ibi (Hoc
amplius.)

¶ Quibus modis. Caſus. ¶ Scire
aūt debes ꝙ. iiij. ſunt modi pn̄c. qbus
tollit obligatio. Pri͂o eni tollit p ſolu
tionē. Scd̕o p acceptilationē. Tertio
per volūtariā nouationē. Quarto tol-
lit oblig. q̄ ex cōſenſu ꝯtrahit p ꝯtrariuʒ
cōſenſum. ⁊ iſti. iiij. modi tollēdi obli.
prin. in iſto ti. tāgunt. In pn̄. ergo de
pri͂o mōrideam⁹: ⁊ ſcire debet ꝙ obli.
tollit p ſolut. eius qd̕ debet: ſʒ nunqd
tollitur obli. ſi debitor ſoluat aliud q̄
debeat: puta ſi aſinū dederit p pecunia
quā debebat. Et rñ. ꝙ ſic. dū tn̄ volēte
creditore fiat. Reglr eni loquēdo iuito
creditore aliud p alio ſolui nō poteſt.

sic sup de stipulatione seruorum § pen.

Hic ergo vt iam dictum eſt ſolutione eius qđ debetur tollitur oīs obligatio: ſ; verum eſt ſi ipſe debitor ſoluat qđ debetur ſine aliquo noīe debitoris etiā debitore inuito ⁊ ignorante. h.d.

eut debuit fieri: vnde ꝑ nō facta quātum ad hoc habetur. Item contra ad id qđ ſubijcit ꝙ demū ſciēte creditore ſoluitur aliud pro alio. ff. de lega. j. nō amplius. §. fi. ⁊. l. ſi domus. §. ij. ⁊. iij. ⁊ ff. de an. ⁊ ar. leg. l. j. §. fi. ⁊ C. de do. l. ſi quis argētū. ff. de ſol. qui hoīez. ⁊. ff. de verb. obli. l. inter ſtipulā tez. §. pe. ⁊. l. ſi ſeruus. i quibus legibus dicitur ꝙ liberatur quis ſoluēdo aliud pro alio. Sed hec ſpecialia ſunt. hoc autem regulare.

Tollitur aūt oīs obligatio ꝑ ſolutionem eius: qđ debetur: vl ſi quis cōſentiente[c] creditore aliud ꝑ alio ſoluerit. Nec tamen intereſt qs ſoluat: vtꝝ ipſe qui debet: an alius pro eo: liberatur enim ⁊ alio ſoluēte ſiue ſciente: ſiue ignorāte debitore, vel inuito eo ſolutio[d] fiat. Itē ſi reus ſoluerit; etiā hi qui

a ℭ Tollitur. Alīs tollitur: alīs ſoluitur. Si tollitur ergo nō renaſcitur d cetero: vt. ff. de ſo. q̄ res. §. areā. ⁊ de nora. l. ſi alienos. ⁊. C. de remiſ. pig. cū ex cā. ⁊. C. de ſen. paſ. ſi debitor. vbi magis ſuſcitatur ſolutio ei⁹ qđ debetur q̄ꝫ tollatur: vt. ff. de nora. l. electio. §. fi. Sed ibi equitatis ratiōe nec ſublata dicitur.

b ℭ Oīs obligatio. Siue re: ſiue verbis: ſiue lrīs: ſiue ꝯſenſu. nā de his ſupra dictū ē a titu. de obliga. vſqꝫ huc. Sꝫ nunqd eſt idē in his q̄ ex maleficio ſunt: vel q̄ſi: Rñ. ſic. Itē hec ſunt vera ſiue ciuilis ⁊ nālis fuerit obligatio ſimul: ſiue nālis tm̄: vt hic. ⁊. ff. ad. l. falcidiā ſi pupillus. in pn. Sꝫ nunqd ciuilis tm̄ tollitur ſolutiōe eius qđ debetur: Videtur ꝙ nō: vt. ff. de ſolu. q hoīez. §. fi. ⁊ hoc qdā dicūt. Sꝫ ꝯdico ſi enīz ſciēs me debere ciuilr̄ tm̄ ſoluā: ſic ecōtra ſi nudo pacto tibi decē debeā ⁊ ſoluā cū mee fidei iplēde q̄re nō liberor: vt. ff. de cōdi. īde. l. fideicōmiſſum: Qđ aūt in. d. l. q hoīez dr̄: id eſt: qr aliud opabatur ſolutio q̄ꝫ crederet ſoluēs. ſ. repetitionē cū errabat credēs ſe teneri naturalr̄: nō ergo mirū ſi nō facit qđ credebat ſoluēs. ſ. liberationē. Itē eſt ꝯ ad hoc. j. rñ. in auc. vt hi q oblig. per res. §. ſi ꝓo tacuit. coll. ij. (j) Sol. illđ ſpeciale eſt. Itē cōtra. ff. de ſolu. l. ſi rē meā. Itē cōtra. ff. de verbo. obliga. Iulianus. §. qui fundū. Itē ꝯtra. ff. cōmo. l. iiij. §. ſi reddita. Sꝫ his legibus lꝫ fuerit facta ſolutio: nō tamē fuit facta ſicut debuit fieri: (continues above)

Obligatio ciuilis tm̄ ſolutōe tollitur.

ADDITIO (j) Dic ꝙ ideo in predictis legibus ſolutio non parit liberationē: qr fuit facta: aut aliter q̄ꝫ debuerit: aut alteri q̄ꝫ debuiſſet. formāda ē igitur regula ꝑ hūc modū: ſolutiōe eius qđ debetur facta pleno iure perſone cui debetur: debitor liberatur: ⁊ ceſſabūt omnia contraria. Chriſtophorus.

c ℭ Cōſētiēte creditore. Interdūꝫ tm̄ ēt aliud ꝑ alio ſoluitur creditori ēt inuito: vt dixim⁹ i auc. de fideiuſſo. §. pe. ⁊ quoſdā ex his notauim⁹. ſ. proximo.

d ℭ Sol'o fiat. Patet hic ꝙ bñficiuꝫ cōfertur in inuitū. Sꝫ ꝯ. ff. de re. iu. l. inuito. Sol. illa reg'a in ꝓuilegiis loquitur: hic aūt in aliis. Vel dic qđ nō pōt directo: pōt tm̄ ꝑ mediū. Pria verior ē. (j) Sꝫ nunqd eꝫ pōt fieri aliq̄ ſol'o inuito creditore: Rñ. nō: vt. ff. de noua. l. ſi ſti chū. §. fi. niſi creditori creditoris ſoluatur: vt. ff. de nego. geſt. ſi liber. vl' ꝓcuratori creditori: vl' ei cui extiterit hēs creditor: vl' futuro debitori: vl' ſi aliis ꝑſonis: q̄ numerantur. ff. de ſolu. ſolutā. ⁊. ff. de pigno. ac. ſolutū. §. ſolutam.

ADDITIO (j) Tu dic ꝙ contrariū loquitur vbi beneficiū reſpicit cōmoduꝫ cōtradicētis tm̄: ſecus ſi etiā alterius in toto tit. de mune. ⁊ ho. ⁊ hic Ange.

a ¶ Interuenerūt. Ut ſunt fideiuſſores: mandatores: ꝛ ſponſores: vt. ff. de excep. l. oēs. ꝛ. C. de nō nu. pe. l. iiij.
b ¶ Ipſe ſolus liberat̄. Scilicet fideiuſſor. ꝛ ſi quidē ſoluat nomie ſuo: (j) liberat̄ ipſo iure. reū aūt liberat ꝑ exceptionē: vt ff. mā. ſi qs. ꝛ l. papinianꝰ. ꝛ. ff. de pe. heredi. l. ſi quid poſſeſſor. Si ꝓ noie rei: liberat ipſo iure reum: vt ff. de neg. ge. ſoluendo: vt ff. de noua. l. ſi ſtichū. in ſi. Sꝫ ſi h̄ verū ē ꝙ libat̄ reꝰ ſoluēte fideiuſſore quō cedet actionē creditor fideiuſſori qd̄ facere debet: vt. ff. de ſol. modeſtinus. ꝛ ff. de fideiu. l. fideiuſſoribꝰ. que ſunt ꝯ hāc legē: R̄ſ. illud pōt fieri añ ſolutionē. ſ. ceſſio. vl' ēt poſtea hoc acto ꝑus: q: vī ieſſe. ꝓbat̄ hec ſol'o. ff. de fideiuſ. cū ie. Itē nota hic vnā ſolutionē parare plures liberatōes. ꝛ facit. ſ̄. de duo. reis. §. ex hmōi. ꝛ. ff. de arbi. ſi duo.
ADDITIO (j) Qđ in dubio preſumit̄: niſi eēnt eque ꝑncipal'r obligati: vt duo rei: ꝛ duo tutores: q: tunc ſimpliciter ſoluēdo totalē actionem: que ambos ligat diſſoluit ſm Ange. hic.
¶ Itē per acceptilationem. Caius.
¶ Iā vidiſtis vnū modū principalē obli. tollēde. eſt ꝛ alius modus obli. tollende prin. vt ꝑ accep. ſꝫ dñe qd eſt accep: Et rñ: d. ꝙ accep. ē imaginaria ſol'o. Si enim creditor debitori ſuo illud qđ ſibi dꝫ ex ver. obli. remittere velit: poterit hoc facere in hūc modū ſi patiat̄ debitorē hec ꝟba dicere. Dñe creditor qđ tibi debeo ꝑ ſtipulationeꝫ habes ne acceptū: Et rñ. creditor habeo. liberatꝰ eſt debitor ac ſi creditori ſoluiſſet ei qđ debuiſſet. h. d.

pro eo īteruenerūt[a] liberauit. Idē ex cōtrario cōtingit ſi fideiuſſor ſoluerit: nō enī ipſe[b] ſolus liberatur: ſed etiā reus.

¶ Per acceptilationeꝫ tollitur obligatio verbis cōtracta. Alie autē poſſunt in ſtipulationē deduci per aquilianam ſtipulationē: ꝛ demuꝫ per acceptilationeꝫ in totū vel pro parte tolli cuiuſcūqꝫ forme vel materie exiſtant. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ Iteꝫ per acceptilatione tollit̄ obligatio. Eſt aūt acceptilatio imaginaria[c] ſolutio. Quod enim ex verborū obligatione tytio debetur id ſi velit tytius remittere poterit ſic fieri: vt patiat̄[d] hec verba debitorē dicere: quod ego promiſi tibi: habes ne acceptum: ꝛ tytius reſpondeat: habeo.

c ¶ Item. Imaginaria idest ficta: ſic ff. de re. iu. l. imaginaria. vel dī imaginaria. i. ꝑ momētū duratura: ſic in auc. quō oportet epiſco. §. j. et in pſal. In imagine pertranſibit homo ꝛc.
ADDITIO. Ipſa acceptilatio tñ habetur pro ſol'one: vt. l. ſi ex plibus. ff. de acceptila. vt in ſil'i ēt dicimus de iuramēto qđ habet̄ loco ſol'onis iter deferētē ꝛ iurātē: nō tñ etiam eſt ꝓprie ſol'o: vt. l. duobꝰ. §. j. ꝛ ibi gl. ꝛ docto. ff. de iureiurā. Angelus.
d ¶ Ut patiat̄. Et etiaꝫ rñdeat ei: vt ſequit̄. j. eo. §. eſt autē. in ſi. §. naꝫ ſola patiētia non prodeſt. Accurſius.
¶ Sed ꝛ grece. Caius. ¶ Uidebat̄ aliqbus ꝙ ſtipl'o poſſet fieri ꝑ verba latina tñ: ꝛ nō ꝑ ꝟba greca. ꝛ quaſi ad iſtā dubitationē rñ. Iu. di. ꝙ nō ſolū ꝑ verba latina: ſꝫ ēt ꝑ ꝟba greca pōt fieri acceptil. dū tñ per ꝟba greca ſic fiat ſicut exigit̄ ꝑ ꝟba latina: ꝛ diſſoluunt̄ per acceptil. obliga. ꝟbis ſolūmō cōtracte: q: ꝯſentaneū eſt iuri oblig. ꝟbis ꝯctā ꝟbis poſſe diſſolui. Ad intellectū ſinis notule ſignate ſup illo ꝟbo certe diſtinguere debes vtrū acceptil. ſit inutilis rōne rei ſup qua cōcipit̄: vt ſi ſup debito conditionali cōcipiat̄: q: talis

Sed etiã grece[a] acceptilatio pōt fieri: dũmō ſic fiat vt latinis v̄bis ſolet erigi. ὅπερ ὑπόσχετο ἦν σοι, ἔχεις πρὸς δεκτόν; ἔχω. ¶ Quo genere (vt dixius[b]) tm̃ hę ſoluuntur obligatiões quę ex verbis conſiſtunt non etiam cetere[c]. Cõſentaneũ[d] enim viſum eſt verbis factã obligatiõnem alijs poſſe verbis diſſolui. Sz ⁊ id quod ex alia[e] cauſa debet poteſt in ſtipulationem deduci ⁊ per acceptilatiõnez diſſolui[f]. Sicut autem quod debet

talis acceptilatio inutilis eſt. ⁊ q̃uis non habeat hanc vim acceptilatiõis: atñ hz vim pati: ⁊ ſic itellige illas leges. ff. de rei vendi. cũ emptor. ⁊. ff. de accep. ratione cõceptionis inepte: vt ſi tibi dicam quod ego tibi debeo habes ne acceptũ in diẽ: ⁊ tu ipſe reſpõdeas habeo acceptũ ⁊ talis acceptilatio inutilis nõ h̃z vim pacti: ſic intelligo l. ff. de acceptilatiõi. an inutilis.

a¶ Sed ẽt grece. non ſolum latinis: ſed etiã grecis verbis: dumtamen aptis ad hoc vt ſequit̃: ⁊ facit. ſ̄. de verborum obliga. §. vtrũ. ⁊. ff. de verbo. obliga. l. j. §. ſina. Unde verba greca in textu poſita ſunt huic ꝓpoſito apta: ſi recte exponãtur. Sũt autẽ talia Oper yposcheti ſi echis proſdecton echo: Et ſic intelligunt̃ Oper yposchetin ſi. id eſt qd ꝓmiſi tibi: echis ꝓſdecton: id eſt hẽs acceptũ: ⁊ r̃ndeat̃ echo. i. habeo.

b¶ Ut diximus. ſ̄. eodem. §. ibi qd enim ex verborum ⁊c̃.

c¶ Cetere: ſcilicet que ſunt de iure gen. cum acceptilatio que eſt ciuilis actus. vt. ff. de reg. iu. actus nõ poſſit iura gen. tollere. vt. ſ̄. de le. ag. tu. §. ſina. que ſunt vetuſtiora ⁊ firmiora. vt ſ̄. de re. di. §. ſingulorꝫ. Sz nũqd alias obligationes iuris ciuilis tollet acceptilatio: vt literarum ⁊ emphi. ⁊ ſimiles. vt diximus. ſ̄. de iu. natu. genti. ⁊ ciui. §. ius autẽ. R̃n. nõ cũ ſolã obligatiõnẽ v̄bis iductã tollat: vt h̃ di. Sed certe lz nõ poſſint tolli iure acceptilatiõnis. ſ. obligatio iuriſgẽtiũ ⁊ alie ciuiles: tñ poſſunt iur̃ pacti ẽt acceptilatione facta. ſm Joã. vt. ff. de reſcin. ven. emptio. ⁊. l. cũ emptor. Q d gñaliter ẽt dicebat. M. q vbicũq fieret acceptilatio inutilis q habeat vim pacti. ⁊ facit ꝓ eo. ff. de pac. ſz ſi vnus. §. pe. vbi de h. At. B. totũ contrarium. vt pro eo. ff. d accept. an ſõ vtilis. j. reſpon. ⁊. ff. de cõſtitu. pe. l. j. eũ qui. Sz nos dicim⁹ idez qd. M. vbi fuit inutilis ratiõe rei: vt dictũ eſt. Itẽ idez qd Bulgo. vbi eſt inutilis rõne conceptionis: ⁊ facit pro nobis acceptila. ſi acceptilatum.

ADDITIO. Et ẽ rõne diuerſitatꝪ q̃ minus eſt peccatũ qd non ꝓuenit ex propria culpa: vt in primo caſu: q̃z qd prouenit ex propria culpa vt in ſecũdo caſu. Joannes fabri.

d¶ Cõſentaneũ. ⁊ facit ad hoc. j. e. §. ſi. ⁊. ff. de re. iu. nihil ẽ tã. ⁊. C. qñ li. ab emp. diſ. l. ij. ⁊. ff. d pact. ab ẽptõe.

¶ Sed ⁊ id quod ⁊c̃. Caſus. ¶ Nõ ſolũ ſicut dictũ eſt obligationes cõtracte verbis poſſunt per accepti. diſſol. ⁊ id qd ex aliqua alia cã debet̃ poteſt in ſtipulatione deduci: ⁊ per acceptilationem poteſt diſſolui: ⁊ hoc dicit.

e¶ Ex alia cã. ſ. q̃z verbis.

f¶ Diſſolui. ſ. ipſũ debitũ. Et nõ mirabilẽ ꝓditionẽ. Nã cũ non pateretur ꝯtus alius tolli ſuo ꝯrio actu. ſ. ꝑ acceptilationẽ decipit̃ ⁊ deducit̃ in quẽdã nõ ꝓprius ꝯriũ actũ: vt in ſtipulationẽ qd eſt obligatoriũ: ⁊ ſic ſit nouatio idiſtincte iure iſto. vt. j. eo. §. p̄terea: ⁊. ff. d ac. ⁊ obliga. obligationũ ferc. §. ſi. ⁊ ipſa ſtipulatio patit̃ ſe tolli per acceptilationem. vt hic dicitur.

ratione rei hẽt vi pacti: ſecus eſt ſi inutilis rõne ꝯceptionis inepte.

Acceptilatõ non tollit obligatiões iuriſgẽtium.

Acceptilatõ inutilis

¶ Sicut aūt ꝛc. Caſus. ¶ Queritur a legiſta. an acceptil. poſſit fieri in pte debiti ſicut fit in toto? Rn̄. di. ꝙ acceptil. poteſt fieri pro parte debiti ſicut poteſt fieri pro toto. hoc dicit.

Solutio particularis an creditore inuito poſſit fieri.

a ¶ Recte ſoluit̃. ſ. volēte creditore. Sed nunquid eo inuito debiti pars ſoluit̃? Rn̄. aut ↄfitet̃ ꝺ toto debitor ꝛ tunc nō pt ſoluere niſi totū: vt. ff. ꝺ vſur. tutor. §. luci⁹. q̄ ē hic cōtra. niſi volenti creditori. vt ħ di. Aut diffitet̃: ꝛ tunc pars ↄfeſſata tm̄ recipietur ab inuito vt. ff. ſi certū pet. quidam eſtimauerūt ꝛ hoc ēt caſu poteſt intelligi quod hic dicitur.

pro parte recte ſoluitur[a] ita in parte debiti acceptilatio fieri poteſt. Eſt autez prodita ſtipulatio que vulgo agliana appellatur: per quā ↄtingit vt oīuz rerum obligatio in ſtipulatum deducatur: ꝛ ea ꝑ acceptilationez tollat̃. Stipulatio eniꝫ agliana renouat omnes obligatiōes: ꝛ a gallo aquilio ita[b] compoſita eſt. Quicqd te mihi ex quacūqꝫ cā dare[c] facere opꝫ vel oportebit pſenſ in diēue: aut ſub cōditione quarūcūqꝫ rerum mihi tecum actio[d] ē: queqꝫ abs te petitio[e] vel aduerſus te perſecutio ē vel erit: quodqꝫ tu mecū habeſ: teneſ: poſſides poſſidereſue ſ: doloue malo feciſti: quominus poſſideas: quanticūqꝫ earū rerū res[g] erit: tantā pecuniaꝫ dari ſtipulatus[h] ē aulus augerius ſpopōdit numerius negidiuſ. Itē ex diuerſo

nouat. Qualr. n. ↄfici debeat hec ſtipulatio narrare magis laborioſuꝫ eſt ꝙ̄ ſbtile: aptiſſime. n. ꝺ ħ tradit̃ i lfa. ꝛ hoc dicit vſqꝫ ad illum. §. preterea.

b ¶ Ita cōpoſita eſt. i. his verbis q̄ ſequunt̃ ꝛc. gd te. ꝛc. Et nota ꝙ ſi pt ſic legi quin aliqua ꝟba ſint ħ ſuperflua. Itē niſi quid vnū ſolū ex his duobus. ſ. dare vel facē ſufficit. ſ. dare cū ſolum qꝺ erat dāduꝫ i hac ſtipulatione deduceret. vt. j. ibi tantā pecuniam ꝛc? Rn̄. ſic. arg. ſ. de verbo. obli. §. ſed hec ſolēnia. ꝛ. C. ꝺ dona. l. fina.

c ¶ Dare. Ubi dꝫ diſtīū trāſferre. vt. j. ꝺ act. §. ſic itaqꝫ. ꝛ. ff. ꝺ verbo. obli. l. vbi aūt nō apparet. §. ſi.

¶ Eſt aūt pdita. Caſus. ¶ Tractatū eſt. ſ. ꝙ obliga. alia a verbali pōt deduci in ſtipulationē: ꝛ tunc tolli pt per acceptilationē: hic autē dicit ꝙ ē prodita quedā ſtipulatio que vulgo agliana appellatur. Aglius enim qui valde laborabilis erat ad ſtipulationes diſſoluēdas adinuenit iſtū modū diſſoluēdi ꝛ liberādi per acceptilationē debitorē illū qui ex quocūqꝫ ↄtractu alio teneret̃ ꝙ̄ ex ↄtractu verbali: ſicut pōt liberari per acceptilationē is qui verbis eſt obligat⁹: adinuenit eniꝫ ſtipulationē quādā in quā poſſent deduci oēs alie obligatiōes q̄ in ſtipulationē deducte p acceptilationē tolli pſſit: Stipulatio enī agliana oēs oblīones

d ¶ Actio. In pſonā: at petitio in rē perſecutio vtrunqꝫ continet. vt. ff. de actio. ꝛ obliga. actio in perſonam.

e ¶ Petitio. In rem.

f ¶ Ue. pro vel.

g ¶ Res. Id eſt eſtimatio.

h ¶ Stipulatus. Nūc mutat perſonas. ſecūda enim trāſit ad tertiam. Et nō ꝙ ēt realis actio deducit̃ i ſtipulatione facta rei eſtimatiōe: ꝛ ita ipſa pecūia ſiue rei eſtimatio ꝺducit̃ i ſtipulatione ꝛ in acceptilatione. Nam ipſa res nō pt: cū nemo rē ſuā poſſit ſtipulari ſibi dari. vt. ſ. ꝺ inutili ſtipulatiōe. §. ij. Sꝫ quō deducā eſtimationē cum nō debeat? Rn̄. Immo q̄ſi debita eſt:

Perſecutio cōtinet actionez ꝛ petitionez.

Actio realis pt i ſtipulationem deduci.

liberaẽ enĩ exceptione q̃ſi a rei vẽdica tione: ſi pſtat eſtimationẽ. vt. ff. de rei vendi. eius rei. ⁊ .l. ſeq. Si antẽ ipſam rẽ in acceptilationẽ deducã: valet iure pacti ſm̃. B. vt dixius. ſ. eo. §. quo genere. Accurſius florẽtinus.

a ℭ Preterea. Non ſolũ ſolutione: ſed vt acceptilatione: vt dictũ eſt ſupra. b ℭ Nouatione. Si fiat per ſtipulationem: vt ſubijcit: ſiue per iudicium. vt ſi alius noĩe meo iudiciũ ſuſcipiat animo nouandi. vt. ff. de ſolu. l. ſolutionem. ⁊ .ff. de in rẽ ver. ſi pro patre. ⁊ .ff. de ver. obligationi. ſcire debem⁹ in fine. j. ⁊ ff.

ADDitio. Tu dic ꝙ q̃uis actio realis nec obligationẽ: nec officiũ iudicis pſupponat: pſupponit tñ quandã eq̃tatem ex qua datẽ actio: ⁊ illa eq̃tas nouatur per acceptilationẽ. Angelus.

ℭ Preterea nouatione.

Caſus.

ℭ Iã vidiſtis ꝙ duobus modis tolliẽ obligatio. tolliẽ etiam tertio

numerius negidius interrogauit aulũ augeriũ: quicquid tibi hodierno die per aquilianam ſtipulationẽ ſpopõdi: id ne omne habes acceptum? reſpondit aulus augeri⁹: habeo acceptumq̃ tuli.

ℭ Interuentu noue perſone olim fiebat nouatio: etiam ſi a pupillo ſtipuler quod alius mihi dʒ non aũt a ſeruo: hodie ꝟo nõ preſumiẽ nouatio: niſi expſſe hoc agatur. Areti.

ℭ Preterea [a] nouatione [b] tolliẽ obligatio: veluti ſi id q̃d tibi ſeius debeat a tytio dari ſtipulat⁹ ſis. Nã interuentu noue [c] perſone noua naſcitur obligatio: ⁊ prima tolliẽ tranſlata in poſteriorẽ. Adeo vt interdũ lʒ poſterior ſtipulatio inutilis ſit: tamẽ prima nouationis iure tollitur: veluti ſi id quod tu tytio debes: a pupillo [d]: ſine tutoris auctoritate ſtipulatus fuerit: q̃ caſu res amittitur: nã ⁊ prior debitor liberaẽ: ⁊ poſterior obligatio nulla eſt [e].

c ℭ Noue perſone. ẽt ſi hoc non agitur: vt fiat nouatio iure iſto. hodie contra. vt. j. eo. §. ſed cũ. d ℭ A pupillo. Qui naturalr̃ tenetur. vt. ff. de noua. l. j. in ſi. ſi ẽ maior infante. alr̃s nec nãliter. vt. ff. de actio. ⁊ obligationibus. l. pupillus.

mõ. ſ. per nouationẽ voluntariã veluti ſi illa decem que debes ſeio ſeius ſtipulatus ſit ab aliquo alio modo q̃ a te animo nouandi: q: tunc tolliẽ prima obligatio interuentu noue perſone ⁊ noua naſcitur obligatio prima obligatione tranſlata in poſteriorem adeo etiã ꝙ ſi nõ valeat noua obligatio prima per ſecũdam nihilominus tollitur: veluti ſi a pupillo ſiue tutoris auctoritate fueris ſtipulat⁹ illud quod tibi debebã. Omnino enĩ amittitur actio tua: eo ꝙ prima obligatio ſublata eſt: ⁊ ſic inutilis eſt actio quo ad effectũ experiendi: eſt tamen aliqua; ſcilicet naturalis. ⁊ hoc dicit.

e ℭ Nulla eſt. Sed nunquid reſtituitur creditor in priorem debitorẽ. Quidam dicunt ꝙ ſic. vt. C. de repu. l. prima. §. primo. ⁊ .ff. de fideiuſſo. l. ſi tytius. §. huic. que eſt cõtra. ⁊ quod hic dicitur res amittitur: ſcilicet iure cõmuni: ſed non per reſtitutionem: vt dictum eſt. Alĩ vt Pla. dicunt hanc in impuberẽ quaſi ſtulte acceperit hic creditor tam paruulum: illam impubere loqui. Uel verius refert an minor iuuetur: vt non teneatur per beneficium reſtitutionis: ⁊ tunc etiam reſtituitur creditor in veterem creditorem: vt ibi. An vero non re-

ſtituatur: qꝛ non eſt neceſſe: cum tñ nãliter ſit obligatus. (j) vt. ff. de noua. l. j. in fi. ⁊ tunc nec creditoꝛ reſtituit: vt hic: nec etiã tunc qñ dolo creditoꝛis minoꝛ fuit obligatus. vt. ff. de fideiu. ſi tytius. §. ſi. (vñ huic doloſo nõ ſuccurritur: qꝛ fruſtra legis auxiliũ inuocat qui cõmittit ĩ legẽ. ff. de minoꝛi. l. auxilium. i fi. ⁊ l. ſi ex cã. §. nunc videndũ: ⁊ ad velleianũ: ſi decipiendi.) Quod etiã in muliere diſtinguit. nã reſtituit in primũ debitoꝛẽ actio ea ſubducta per velleianũ. vt. C. ad vellei. ſi mlier. niſi fuerit dolo iducta. vt. ff. ad vellei. qdam: ⁊ dicta. l. ſi tytius. in fine. At ſecus eſſet vbi nulla eſſet ſecũda obligatio: vt in ſeruo ſubiecti: qui nõ põt etiã nãliter teneri fideiubẽdo: vel intercedendo quo modo. vt. ff. de fideiuſſo. ſeru⁹ inſcio. ⁊ l. ſe. Idẽ ẽt in infante dicã. qui ſecũdo ſe obligauerit. Nã cũ nulla ſit non tollit prima: cum non habeat in quẽ tranſeat. Quidã tñ dixerunt naturaliter ſeruũ teneri: etiã fideiubẽdo: qd falſum eſt: nã nec aliter tenet: niſi naturaliter: cuius occaſiõe dñs tenet de peculio: at hic non tenetur. vt. ff. de pecul. l. iij. §. ſi filius. ⁊ facit ad hunc §. ff. de fidein. ſi tytius. §. huic ſimilis. ADDITIO (j). Et ita cõiter tenetur: niſi virtute talis naturalis ſoluiſſet: qꝛ tunc contra ſolu. ⁊ ↄtra obliga. reſtitueretur. Angelus.

Non [a] idem iuris ẽ ſi a ſeruo qs fuerit ſtipulatus: nã tunc prioꝛ perinde obligatus manet: ac ſi poſtea nullus ſtipulatus [b] fuiſſet. Sed ſi eadẽ perſona ſit a qua poſtea ſtipuleris: ita demũ nouatio [c] fit: ſi quid in poſteriori ſtiplatione noui ſit: forte ſi conditio: aut dies:

☞ ℭ Non idẽ iuris. Caſus. ℭ Supra dictũ eſt qꝛ ſi credi. ſtipulat⁹ fuerit a pupillo id qd debitoꝛ pupilli ſibi dʒ tollit obligatio ipſius debitoꝛis. Sʒ ſcire debes qꝛ nõ idẽ iuris eſt ſi creditoꝛ ſtipulatur a ſeruo alicuius animo nouãdi illud qd debitoꝛ ſibi dʒ: cũ. n. ſecunda obligatio nulla ſit ipſo iure neqꝫ naturali neqꝫ ciuili perinde remanet prioꝛ debitoꝛ obligat⁹ ac ſi nõ eſſet aliqua nouatio facta. verbi grã. Ubi enim per ſecũdã obligationẽ dʒ tolli prima: opoꝛtet qꝛ ſecunda ſit aliqua. puta naturalis vel ciuilis.

a ℭ Non idẽ. Sʒ que eſt ratio diuerſitatis inter hunc. §. ⁊ ſuperi⁹ reſponſũ: Reſpon. qꝛ ibi ſaltem naturalis obligatio fuit: hic nulla i ſuo: vt ibi dixius. Itẽ ḃ ió: qꝛ pupillus potuit obligari nãliter ⁊ ciuilr cũ auctē tutoꝛis: ⁊ p eũ. ſ. creditorẽ ſtetit: quare ſibi imputet. Unñ prioꝛ actio tollitur: ⁊ poſterioꝛ non manet. Seruus autẽ nullius auctoꝛitate põt obligari ciuiliter: ideoqꝫ nõ iputat. ſ. creditoꝛi: vnde etiã actio prioꝛ durat. ADDITIO. Dic qꝛ ſeru⁹ nõ poteſt eẽ fideiuſſoꝛ alicui⁹: niſi ex cã peculiari. vt. l. iij. §. ſi iuſſa. ff. de pecu. Ange.

b ℭ Stipulatus. Id eſt interrogat⁹. Stipuloꝛ enim. i. interrogo ſm Priſcianũ: ſic accipitur. ff. de condi. inde. ſi non ſortẽ. §. ſi decem. — Stipuloꝛ ſigt interrogo.

☞ ℭ Sed ſi eadem. Caſus. ℭ Supra dictũ eſt qꝛ interuentu noue perſone noua naſcit obligatio: ſed pone qꝛ ſtipulatus ſui a debitoꝛe meo qd ex aliaquacũqꝫ cã qꝫ ex ſtipulatiõe mihi debeat dicetur ne i hoc caſu fieri nouatio: cũ in hoc caſu noua pſona nõ interuenerit. Et rñ. qꝛ ſic. ſi aliqd noui interuenerit in ſecũda obligatione. i. ſtipulatione iſta: veluti ſi cõditio vel dies vel fideiuſſoꝛ obligationi adijciatur: ſcire tñ debes qꝛ ſi ↄditio in nouatione addita exiſtat valet nouatio: ſi aũt non exiſtat non valet. hoc dicit.

c ℭ Nouatio fit. Nota hic tria iura circa nouationẽ. Antiquiſſima: vbi etiã ſi nihil non interueniret: fiebat tamẽ — Nouatio triplici iure fit.

nouatio. vt. ff. de actio. ꝛ obliga. obli gationū fere. §. fi. Itē noua: vbi noua tio preſumptiue fiebat quotiens noui quid iteruenirer: ꝛ ſemp intelligebaf hoc agi. vt hic. ꝛ. ff. de noua. l. ij. Itez tertia qñ h expreſſiz diceref: vt. C. de noua. l. fi. Uel dic tñ ꝛ vers⁹ duo eē. Prio fiebat ſi h agebatur expſſe vel tacite. vt ff. eod. l. iij. ꝛ nouo iure ſi id exprimaf vt infra. §. pximo. ꝛ l. d. l. obligationuz fere. Nouum iteruenie bat. ſ. ſtipulatio pẽalis: ꝛ facit ad hoc ſup: qui. mod. teſta. infirmē. §. j. ꝛ. ff. ð re iudi. l. iiij. §. ſi ex cōuentione. ꝛ. §. ſed ꝛ ſi pignora.

magna fuit altercatio: ꝛ propter hoc di. dñs Iuſti. fecimus quandā conſtitutionē ad huiuſmodi altercationes tollendas in qua cauef qꝺ tūc demū intelligatur fieri nouatio interuentu none pſone vt etiā eiuſdē pſone vt dictū eſt qñ hoc expreſſe actū eſt iter cōtrahentes ꝙ ꝓpter nouationē horis obligationis h fiat ꝛ alioquin ſi h fuerit expſſe actū nō itelligitur fieri nouatio iteruentu noue pſone: ſꝫ accedit ſecūda obligatio p̄me ꝛ manet vtraqꝫ obligatio

aut fideiuſſoꝛ adijciaf: aut detrahaf. Quod[a] autem diximus ſi cōditio adijciatur: nouationez fieri: ſic itelligi opꝫ. vt ita dicamus factam nouationez ſi ꝯditio extiterit: alioqn ſi defecerit durat pꝛioꝛ obligatio. Sed cum hoc quidem inter veteres conſtabat tunc fieri nouationē: cū nouandi[b] animo in ſecundā obligationez itū fuerat: per hoc autē dubiū erat qñ nouandi[c] animo videf hoc fieri: ꝛ q̄ſdā de hoc preſumptiones alij in alijs caſibus itroducebāt[d]. Ideo noſtra pceſſit conſtitutio[e] que apertiſſime diffiniuit: tunc ſolū nouatione prioris obligationis fieri: quoties hoc ipſum inter cotrahētes expreſſuz fuerit: ꝙ ꝓpter nouationē prioris obligationis ꝯuenerūt. Alioquin manere ꝛ ꝓſtinā obligationē: ꝛ ſecundā ei accedere[f] vt maneat ex vtraqꝫ cauſa obligatio ſꝫ nr̄e ꝯſtitutionis diffinitionē: quā

b ❡ Cum nouādi. expreſſe vl tacite.

c ❡ Quando nouandi: ſcilicet tacite.

ADDITIO. Et no. ꝙ caſus oli verbis expſſis ſurgebat tacita ꝯiectura nouatōis hodie nō corrigūf: qꝛ i illis fit nouatio ſaltē opere exceptōis. An.

a ❡ Qꝺ dt. facit. ff. ð noua. l. qtiens.

❡ Sed cū. Caſus. ❡ Supra dictuz eſt ꝙ nouatio fit interuentu noue pſone vel etiaz eiuſdē dūmodo fiat per diei vel ꝯditiōis adiectionē vel ſubtectionem: ſed ſcire debes ꝙ apud antiquos h vez erat ꝙ his modis fiebat nouatio: dum tamē aīo nouandi fieret: ꝛ itaqꝫ ſepe diuerſe preſumptiōes inducebanf ad ꝓbandum ꝙ aīo nouādi fieret: vñ ſuper hoc apud antiquos

d ❡ Introducebant: ꝛ alij in alijs. vel qꝛ forte aliquod noui in obligatione erat adiectum. vt. ſ. eo. §. ſed ſi eadez.

e ❡ Cōſtō. vt. C. ð nouatio. l. fi. Acc.

f ❡ Accedere. fit tamen exactio tñ ſemel de eodē. vt. ff. ð re. iu. bōa fidea.

❡ Hoc amplius ꝛc̄. Caſus. ❡ Iam vidiſtis tres modos princi. tollende obligationis. quarto etiā modo obligationes que cōſenſu naſcunf contrario cōſenſu tollunf: veluti ſi conuenerit iter me ꝛ tytiū: vt fundū tuſculanum habeam emptū pro. c. deinde nōdum precio ſoluto nec fundo tradito placuerit inter nos ꝙ ab emptione ꝛ

venditione diſcedatur: inuicem liberamur: ⁊ ſi per contrarium conſenſuꝫ tollitur obligatio conſenſu cõtracta: idē ēt intelligas in oībus alijs ꝯctib⁹ ex conſenſu deſcendentibus. h.d.

per ſniaꝫ ⁊ ꝯteſtatione litis: vt ſi alt meo noīe ſubeat pro me iudiciuꝫ alo nouandi ⁊ liberandi me. vt. ff. de noua. l. delegare. §. j. ⁊. l. aliā. Itē per cōpenſationē. vt. j. de ac. §. pe. ⁊. §. in bone fidei. Itē p delegationeꝫ. vt. ff. de noua. l. delega. ſ. j. reſpō. Itē p ꝯfuſionē debiti. vt ff. de fideiuſ. l. ſi debitor creditori. (j) Itē per obligationē conſignationem ⁊ diſpoſitionem. vt C. de ſolu. l. obſignatiōe: ⁊ etiā ipo iure. vt. ff. d ꝑoſiti. l. j. §. ſi pecunia. ī ſi.

a ¶ Hoc amplius. Que cōſenſu. ſ. ſolo. Sed que ſunt he? Reſpon. numerant. ſ. d oblig. ex ꝯſēſu. Itē i qbuſdā ex maleficio. vt nudo cōſenſu etiā tollant ipſo iure. vt iniuriaꝝ. itē furti ⁊ ſiles. vt ff. de pact. ſi tibi. x. §. qdā actiōes. (j) alie non ipſo iure tollunt ꝯſenſu. ſ. pacto d nō petēdo: ſꝫ p exceptōeꝫ. vt. ff. d pac. l. ſi vn⁹. §. pact⁹

licet ex ipſi⁹ lectiōe aptius cognoſcere.

¶ Contractus qui conſenſu contrahit ꝯtrario ꝯſēſu re nō ſecuta diſſoluit. Ar.

¶ Hoc amplius he obligatiōes que cōſenſu ᵃ contrahunt contraria voluntate diſſoluuntur. Nā ſi tytius ⁊ ſeius inter ſe conſenſerunt vt fundum tuſculanuꝫ emptum ſeius haberet cētū aureos: demum re nonduꝫ ſecuta. i. neqꝫ ꝑcio ᵇ ſoluto: neqꝫ fundo tradito placuerit inter eos vt diſcederetur ab ea emptione ⁊ venditione: inuice liberantur: idē eſt in conductione ⁊ locatione ⁊ in omnibus contractibus qui ex conſenſu deſcendunt ſicut iam dictum eſt ᶜ.

ADDITIO (j). Hoc vez itellige ꝙ ad ꝑiudiciū ptē nō fiſci vel reipu. ſicut ēꝫ ꝑnceps faciēdo grām malefactori non tollit ius pene qſite ptī. Ange.

b ¶ Neqꝫ ꝑcio ſoluto. Sed qd ſi ptē precij ſoluat. R. ſi. nō eſt res integra: ⁊ ideo nō recedit nudo conſenſu: ſed ita demū ſi hīcinde ſctā ſit retrotraditio. vt. C. qñ liceat ab empto. diſ. l. j. ⁊. ff. de pac. l. ab emptiōe: ⁊ ē rō vtrobiqꝫ. Quia nil eſt tā ꝯueniens nāli eqtati ꝙꝫ eodē gñe quodqꝫ diſſolui ꝙ ligatū eſt. vt. ff. de regu. iur. nihil. Accurſi⁹.

Obligatio tam ciuilis ꝙꝫ nālis ipſi⁹ iure multis modis tollitur.

c ¶ Dictū eſt. ſ. e. §. Et no. in ſi. huī⁹ ti. xij. eſſe modos p quos tollit obligatio tā ciuilis ꝙꝫ nālis ipſo iure vt nulle maneāt reliq̄e. Per ſolutionē. vt. ſ. e. in prin. Itē per acceptilationē: vt. ſ. e. §. itē p acceptilatōeꝫ. Itē p nouationē voluntariā. vt. ſ. e. §. ꝑterea: ⁊. ſ. p. xi. §. Itē per nouationē neceſſariā, vt §. Itē per interitum ſpeciei. vt. ff. de verb. obli. l. ſi ex legati. Itē maleficio ſuo mora nō ꝑcedēte: vt p queſtionē: ſiqs in tātā. Vl p edictū diui marci. vt. C. vñ vi. l. ſiqs i tātā. ⁊. ff. qd me. cā. l. extat. ⁊. ff. ad. l. iul. de vi pri. l. pe. Itē nudo ꝯſenſu qñqꝫ vt in hoc. §. Itē nudo pacto: vt i maleficijs. Sed ⁊ alijs modis tollit nō vtraqꝫ. ſ. ciuilis ⁊ nālis: ſꝫ iterdū ciuilis tm: ⁊ remanet nālis: vt p ſniam. vt. ff. de ꝯdi. ide. l. iulian⁹. Itē remanet ciuilis ⁊ tollit nālis: vt p pactuꝫ: ⁊ cyrographi reditionem: ⁊ iuriurādū. vt. ff. d ſol. l. ſtichū. §. nālis Ipa ēt ciuilis ſic elidit: vt nō hēat vigoreꝫ. j. de excep. §. ꝑterea. Itē ſunt ⁊ alij modi qb⁹ tollit oblīo p exceptionē qs hēm⁹. j. d excep. p totū. Accur.

Obligatio ciuilis ſola quādoqꝫ tollitur.

Obligatio nālis ſola quādoqꝫ tollitur.

ADDITIO (j). Intellige factā cōgruo loco ⁊ tpe: ⁊ ſola ſufficit in iudicio. idē extra iudiciū ſi res ſit imobilis: alīs ſecus qr requiritur ꝯſignatio ⁊ depoſitio. Angelus aretinus.

Conti-
nuatio.

¶ De obligationibus que ex delicto naſcuntur. ¶ Hanc cõtinua. vt ĩ pn. huius ti. continetur. Dictum eſt. ſ. de obligationibus ex ꝯtractu ⁊ ex quaſi cõtractu: vez qz ẽ reperire oblĩones q̃ ſit ex delicto ⁊ ex quaſi delicto: ideo videndum eſt de ipſis. Sz quia obligationes ex delicto ſũt maiores ⁊ generaliores: iõ de ipſis prius videdũ ẽ.

¶ Incipit liber Quartus.

¶ De obligationibus que ex delicto naſcuntur.

¶ Omnis obligatio ex delicto naſcitur ex re: id eſt maleficio. hoc dicit Aretinus.

Q Uz ſit ¶ to tꝰ iſte

Diuiſio

ti. ĩ nouẽ ptes diuidit̃. Primo ꝯtinuat iſtũ librũ ad librũ p̃cedentẽ. Secũdo ponit diffinitionẽ: alluſionẽ: ⁊ diuiſionez furti. ibi (Furtũ eſt ꝯtractatio.) Tertio ponit duo genera furtorũ eoꝝ penaz annectẽdo. ibi (Manifeſtũ eſt.) Quarto ĩ quibus rebus fiat furtũ: ⁊ qñ fur excuſet̃. ibi (Furtũ aũt fit.) Quinto quãdo qs p̃ſtat opẽ. ibi (Interdũ furti.) Sexto qñ illi qui ſunt in ptãte alteriꝰ dñõ vl' patri furant̃. ibi (Hi qui.) Septio cui cõpetit actio furti. ibi (Furti aũt actio.) Octauo an ĩpubes ꝯmittens furtũ teneat̃. ibi (i ſũma.) Ultio ponit que ſit pena furti manifeſti.

¶ Ex ꝯctu. Cal. ie. ¶ Supra dictuz eſt qd ẽ obligatio: ⁊ ꝙ oẽs obligationes aut ſunt ex ꝯctu: aut ex quaſi contractu: aut ex maleficio vel quaſi: vt dictũ eſt. ſ. de obli. §. ſe quẽt diuiſio. Cũ igit̃ ĩ ſuperiorib' ſatis dictũ eſt de obligatiõibꝰ q̃ ex cõtractu vel q̃ſi ꝯctu naſcũtur. Nũc tractandum eſt d' obl'onibꝰ q̃ ex maleficio vl' q̃ſi d'ſcẽdũt.

C Um ſit expoſituz ſuperiori libro d' obligatiõib' ex contractu a ⁊ ex q̃ſi b cõtractu: ſeqtur vt de obligatiõib' ex maleficio c ⁊ quaſi ex maleficio diſpiciatur.

Scit̃ tñ debet ꝙ obl'ones q̃ naſcũt̃ ex ꝯctu ĩ q̃druplici gñe r̃piũt vl' ĩ q̃tuõ gña diuidũt̃: obl'ones tñ q̃ naſcũt̃ ex maleficio ĩ vno gñe repiunt̃. Sẽp. n. naſcũt̃ re ipſa. i. ab ipſo d'licto ꝑpetrato velut ex furto aut dãno aut iniuria. h. d.

a ¶ Ex ꝯctu. vt. ſ. de obli. ex ꝯtractu vſqz ad ti. de obliga. ex quaſi ꝯtractu.

b ¶ Ex quaſi contractu. vt. ſ. de obligatio. que ex quaſi contractu.

c ¶ Ex maleficio. Caue tibi: qui lz h promittat dicere omnibus his: † non tñ dicit in hoc titu. de his que ſunt ex q̃ſi maleficio: ſz dic. vt. j. d' obli. ex q̃ſi

† Dic ꝙ iſta gl. non fuit neceſ

ſaria: qꝛ ipa-toꝛ non dicit ꝙ i iſto titulo ſit d̕ oib⁹ maleficijs tractatur⁹ ſʒ i iſto ti. An.

malefi. Nec ēt de oibus q̄ ēt malefi-cio: ſed de ſolo furto agit in h̓ ti. Sic̄ ⁊ al's rubꝛica eſt gn̄alioꝛ q̄ʒ ſit tert. vt ff. ſi certū petat. ⁊ de cōdi. cre. ⁊ C. de reb. cre. ⁊ iureiu. Nā nō dicit ibi d̕ re. cre. ſed in ſe. ti. poſt illū.

ADDitio. Not. ꝙ nō ē incōueniens ꝙ rubꝛica ſit aliq̄n gn̄alioꝛ tert. de q̄ dic vt dictū ēſt. ſ. i rub. ꝓ hemū. Angelus.

dicit fur manifeſtus. ⁊ ponit d̕ h̓ duo exēpla in lr̄a. Ulterius ſcire debes ꝙ ſi ex̄ locū quo furtū fecerit viſus fuerit ea re furtiua vel deprehenſus in q̄cunq̄ʒ loco publico vel ꝓuato vel ab extraneo vel a dn̄o añq̄ꝫ ꝑuenerit ad locū vbi furtū ferre deſtinaſſet fur manifeſt⁹ dr̄ vel ſi ad locū deſtinatū cū re furtiua ꝑuenerit anteq̄ʒ cū re furtiua deprehendat fur non manifeſtus dr̄. Sed dn̄e q̄s eſt fur non manifeſtus. Frater h̓ tibi patere dʒ ex his que diximus. Cū enim contrarioꝝum eadem ſit diſciplina: ſic pʒ tibi qs eſt fur manifeſtus: ergo ⁊ qs non eſt manifeſtus. Nam qui non eſt manifeſt⁹ hic non manifeſtus dicitur. h. d.

…mus. Sed ille[a] quidē (vt ſuo loco tradidimus) i quatuoꝛ genera diuidūtur[b] he[c] vo vnius generis ſunt. naʒ omnes ex re naſcuntur. i. ex ipſo maleficio: vti ex furto: rapina: aut damno: aut iniuria[d].

C Hic ponit diffinitio ⁊ alluſio furti. Angelus aretinus.

C Furtum enim[e] eſt cōtractatio rei ſ…

a C Sed ille. ſ. que ſunt ex cōtractu. non autē repetit eas que ſunt ex quaſi contractu.

b C Diuiduntur. ſ. re: verbis: litteris ⁊ conſenſu. vt. ſ. de obli. §. final.

c C He. ſ. q̄ ſunt ex maleficio vel q̄ſi.

injuria q̄liē ſit. d C Injuria. Sed nonne ſit iniuria verbis ⁊ ꝑuttio: vt. ff. d̕ iniu. l. j. §. iniuria. Itē litteris i famatoꝛijs. vt. ff. de iniu. l. lex coꝛnelia. §. ſiqs libꝛuʒ. ⁊. ſ. de iniur. §. j. Sed certe: ⁊ tunc ex maleficio ſit: ⁊ ſic reſit: qꝛ maleficium ſit verbis vel litteris: ⁊ ſic hʒ locū qd̕ hic dicitur. Accurſius floꝛentinus.

C Furtū ⁊c̄. Caſus. C Queſiui a legiſta: qd eſſet furtū ⁊ qd rapina ⁊c̄. Et ipſe ꝑmo ponit diffinitionē de furto di. ꝙ furtū eſt ꝯtactatio rei aliene iuito dn̄o: ⁊ exponit hoc nomē rei. d. ſiue ipſius rei. i. ꝓꝓꝛietatis ſiue poſſeſſionis: ⁊ iſtud furtū cōmuniter fuit ꝓhibitum a lege diuina. ſ. per preceptum iſtud. Non furtum facies. hoc dicit.

C Manifeſtus fur ⁊c̄. Supꝛa dcm̄ eſt ꝙ furtoꝝ duo ſunt genera. Nam aliud eſt furtū manifeſtū: ⁊ aliud nō manifeſtū. Sʒ dn̄e qs eſt fur manifeſtus dr̄ in greco quē greci vocāt ſicut volūt. i. ille q deꝓhēdit in ipſo furto: ⁊ non ſolum ille qui in furto deꝓhendit dr̄ fur manifeſtus: ſed ille qui in eo loco vbi fecit furtū deꝓhēditur

fur manifeſt⁹

e C Furtū enī eſt ꝯtatio ⁊c̄. Et facit extra de elec. c. dudū. q. hec exigitur in furto: ⁊ ſine ea non ſit furtū: lʒ voluntas vel alia verba vel ſcriptura interueniat. vt. ff. eo. ſiquis vxoꝛi. §. ſi quis aſinum. ⁊. l. inficiendo. in pꝛinci. ⁊. l. j. §. ſola. Quādoq̄ʒ tn̄ ſine ꝯtatione: vt i charta raſa. vt. ff. e. q tabula. §. fina. ⁊. l. ſiqs vxoꝛ. §. ſiquis aſinum. Sed certe ibi ꝯtatio īterceſſit: cū general'r ꝯtationem accipiamus: lʒ nō fuerit ibi amotio. Accurſius.

f C Rei. ſubaudi mobilis. Nam de imobili non pōt fieri furtum. vt. ſ. de vſuca. §. qd̕ autē. niſi in caſu: vt i creta. Sed certe iam illa eſt mobilis. vt ff. e. l. ſi certe. Itē ſubaudi coꝛpoꝛalis. nā de icoꝛpoꝛalibus nō ſit furtum: cū nec ꝯtractatio in his eſſe poſſit. vt. ff. de acqui. re. do. ſeruus. §. incoꝛpoꝛalibus. Item ſubaudi aliene: qꝛ rei mee nō facio furtū i eo qd̕ ē meū: ſʒ ſoc⁹ in cōi. vt. ff. e. ſi ſoci⁹. (j) Idē ⁊ ſi ē nulli⁹ vt hereditarie nō ſit furtū. vt. ff. eod.

Furari nō poſſum rē mobilē coꝛpoꝛalē ⁊ meam.

fraudulosa [a] vel [b] ipſius rei vel etiā vſus [c] eius poſſeſſioniſue [d] q̃ lege [e] naturali prohibitū ē admittere. Furtū aūt vel a furuo. i. nigro dictū eſt: q̃ [f] clam ⁊ obſcure fit: ⁊ plerūq; nocte: vel a fraude: vl' a ferēdo i. auferēdo [g] vl' a grecoꝝ ſermone quo fures φωρες appellantur.

C Hic ponunt duo genera furtorū. Et fur dicit manifeſtus qui cum furto inuētus vel in loco priuato vel publico antequā peruenirat ad locū deſtinatū p reditu ⁊ ex hoc facile cognoſcit fur nō māifeſt⁹. Ar.

l. hẽdilitarie. ⁊ lõ dici ſubaudi rei aliene.

ADDITIO. Dic tñ q̃ lz ſoci⁹ poſſit cōmittere furtū: tñ nō pſumit: vt. l. merito. ff. pro ſocio. qḋ eſt verū: qñ ſocius vtit re ad eū vſum ad quē eſt deſtinata: vt. l. ſabinus. ⁊. l. ſi edes. ff. cõi diuidū. Sec⁹ ſi aliter vtere tur: ita q̃ auferẽ ſocio cõmoditas ptis ſue: vt. d. l. ſabinus. ita dixit Bar. i. d. l. ſi ſoci⁹. An.

a C Fraudulosa. Hoc iõ dicit: q: ſi credat ſibi liceẽ nõ facit furtū. j. ti. j. §. qı tñ. Itē ſi credat dñm pmiſſurū nõ facit furtū. j. e. §. placuit. In duob⁹ tñ caſib⁹ vi furtū fieri: etiā ſine fraude furādi: vt in eo q̃ ſaccū pecunie ſurripuit. Nā ēt ſacci noīe furti teneẽ. lz ſaccū nõ pꝑpoſuerit furari: ſz pecuniā: vt. ff. e. q̃ ſaccū. Sz certe lz nõ principaliter: ſcḋario tñ voluit ſaccū ſurripere. Ali⁹ caſus eſt: vt. ff. de cõdi. ob cauſa. l. pe. Itē ſubaudi ad diffinitionē q̃ fit inuito dño. nā eo volēte nõ põt cõmitti furtū: vt. e. §. placuit.

b C Vel ipſi⁹ rei. i. ꝓprietat' ipſi⁹ rei.

c C Vſus. Vt habes exēplū. j. e. ti. §. furtū aūt fit. Sed qualr quadruplicaẽ h: Rñ. vſus eſtimatio tm̃ q̃drupplicabiẽ: vt nõ plus extendaẽ pena q̃ʒ delictū: vt. C. de pe. l. ſancimus. ⁊ facit. ff. eo. l. vulgaris. ⁊. l. ſi q̃d fur. j. rñ. §. j. et §. ij. ⁊. l. verū eſt. Aliq̄ dicūt ēt ipſaʒ ꝓprietatē debere eſtimari: q: nõ põt ſeparari vſus a proprietate: vt. ff. eo. qui iumēta. ⁊. l. ſi vēdidero. §. cū aūt. Prīa tñ verior eſt: vt no. in. l. ij. C. de ſer. fu.

ADDITIO. Dic primā opi. q̃ vſus tm̃ quadruplicẽ. tenet glo. in. l. ij. C. de ſer. fugi. ⁊ ibi Cy. ⁊ doc. ⁊ glo. in. l. qui furtū. ff. de cõdi. fur. ⁊ iſtaʒ opi. ſequiẽ Bar. in. d. l. q̄ iuramēta. ff. eo. l. Ange.

d C Poſſeſſionis. Ex h̄ dico ipſaʒ poſſeſſionē duplicari cū aliud ſit preciū rei: aliud poſſeſſionis: vt. ff. vti poſ. ſi duo. §. ſi. ⁊ ſubaudi: q̃ hoc fecerit aio lucrādi: al's nõ eſt furtū: vt ff. eo. l. j. §. j. Accurſius.

e C Lege naturali. i. diuina. vñ illud. Non facies furtū. ⁊c. Itē illḋ. Qḋ tibi non vis fieri alij ne feceris.

f C Quod. id eſt quia.

g C Auferendo. Quia fur aufert.

h C A greco. phor grece dĩ fur latiẽ ⁊ phores. i. fures. Et cpanto phoro. i. manifeſtus fur. ſ. qui cum re deprehēditur. ⁊ eſt indeclinabile. Nam apud grecos aduerbium eſt. Expoſitio greci.

C Furtorū aūt. Caſus. C Satis. ſ. dictū eſt q̃d eſt furtū. ⁊ vñ dicaẽ. Mõ dicēdū eſt quot ſunt gñā furtorū: ⁊ dĩ q̃ duo. Q: furtū aut eſt manifeſtum: aut nõ manifeſtū. Immo diceret aliq̄s q̃ q̃tuor ſunt gñā furtorū. Aliud ē manifeſtū. aliud nõ manifeſtū. aliud ꝯceptū. ⁊ aliud oblatū. Et rñ. q̃ nõ eſt ita q: cõceptū ⁊ ablatū pondt ſpēs poti⁹ q̃ʒ genera. Et dubitaẽ ſup h̄ q̃ in iſto §. dĩ q̃ ſi extrane⁹ viderit furē rē meā furtiue aſportātē q̃ ꝑpter viſionē extranei fur ille dĩ māifeſt⁹: ⁊ ita actiõe furti māifeſti teneẽ mihi ad q̃druplū. ⁊ ita viſione extranei mihi acqriẽ act. qḋ eſt ꝯ illud gñale p liberā pſonā nihil nobis acqri. Ad hoc dicūt q̄dā q̃ hoc eſt ſpāle in odium furti ſicut ⁊ in odiū furis hoc introductū eſt q̃ aliq̄s teneaẽ actio. furti ꝑpetuo tñ alie ꝑtorie actiões penales ſūt annuales. Aliq̄

¶ Furtoꝝ aūt duo sunt genera manifestū 7 nō manifestū. ¶ Nā cōceptū 7 oblatum spēs[a] potius actionis sunt furto coherētes: q̄z genera furtoꝝ sicut inferius appebit[b]. Manifest⁹ fur qdē greci επαυτοφορω appellant: nec soluz is qui in ipso furto dep̄rehēditur: sed etiā is qui in eo loco dep̄rehēditur quo furtum fit: veluti qui in domo furtuz fecit: 7 nonduz egressus ianuā dep̄rehēsus fuerit: 7 q in oliueto oliuaruz aut in vineto vuarū furtum fecit: quādiu ī eo oliueto aut vineto dep̄hensus fuerit. ¶ Immo vlteri⁹ furtū manifestū est extēdēdū: q̄z diu eā rē fur tenens visus vel dep̄hēsus fuerit: siue in publico: siue in p̄uato vel a dn̄o: vel ab alio: anteq̄z eo p̄uenerit quo deferre vel deponer̄[d] destinasset. Sz si ptulit quo destinauit tā etsi dep̄hendat̄ cuz re furtiua: non est manifestus fur. Nec[e] manifestū furtuz qd sit ex his q̄ diximus intelligit̄. nā qd̄ manifestū non est id scilicet nec manifestū ē.

¶ Actiōes furti cōcepit 7 furti oblati: 7 furti probibiti: et furti nō exhibiti recesserunt ab vsu. Et qui scienter rez furto subtractā recepit 7 occultat tenet̄ furti nō manifesti. Angelus aretinus.

dicunt q in isto casu mihi acqrit̄ act. per liberā p̄sonam: sz ex delicto furis mihi acqrit̄ cū exinde vtatur. h.d.

a ¶ Furtoꝝ. Species scilicet casus.

b ¶ Apparebit: vt. j. e. §. ꝯceptū. 7. §. oblatum.

Libera persona alij non acqrit.

c ¶ Ab alio. per hoc vī infringi regulā per liberā p̄sonā nihil acqri: vt. C. per q̄s p̄so. no. acq. l. j. qd falsuz est: q2 magis ex dilicto suo p̄prio q̄ȝ alteri⁹ facto hoc euenit: ff. de furtis. l. si qs solu̅ni. §. n. 7. ff. qd vi aut clā. l. p̄hibere. Et sunt h̄ vera nisi in casu. s. cum se occultauit ille cui fiebat. Nā lz fur visus fuerit: tñ est fur nō manifest⁹: vt. ff. de fur. l. si qs in seruitute. §. ceterum.

d ¶ Deponere destinasset in tm̄ ꝑm h. vt si vltra montes p̄ferre d̄stinasset: tamē si deprehendatur ante: erit fur manifestus.

Disciplia eadē est ꝯ̄trarioꝝ.

e ¶ Nec manifestū. Scȝ q2 ꝯ̄trarioꝝ eadē est disciplina: vt. s̄. de his q sui vel alien̄. iur. sunt. §. j. 7 facit ad hoc. §. ff. e. l. ij. iij. 7. iiij. v. 7. vj. 7. vij. 7. viij.

¶ Cōceptū furtum. Casus. ¶ Dixi Justi. dn̄e satis vidi qd est furtū ma-

nifestū. 7 et ꝯsequēter qd est furtū non manifestū: sz itellexi a vobis fieri mētionē d̄ furto ꝯcepto 7 oblato: vn̄ q̄ro: Dn̄e qd est furtū ꝯceptū: Et dic̄ spe. Frater hodie furtū nō est in vsu: olim tñ erat talis cius nā q si aliqs credebat rē furtiuaz in domo alicuius esse ad eā cū magna pōpa cōueniebat. et dn̄s dom⁹ eā restituere nolebat q̄ȝuis nō eēt fur dabat̄ tñ dn̄o rei ꝯ̄ eū actio furti ꝯcepti. Olī quoq̄z erat alia spēs furti q̄ vocabat̄ oblatum. Et habebat oliz locum actio furti oblati ī tali casu. Pone sic ex. Quidā erat amicus me⁹ spālis: 7 penes euz erat res furtiua deposita: ipse autē vidēs q res furtiua cuz magna diligētia querebatur: plus diligēs suā honestatē q̄ȝ meā. penes me rē illā furtiuā deposuit. Deide fuit res illa furtiua penes me inuēta. Vn̄ teneor ego actione furti ꝯcepti: 7 ille q penes me rē illaz deposuit tenet̄ mihi actiōe furti oblati ad resarciēdū qcqd illis soluero cōuētus actio. furti ꝯcepti. Fuit ēt olim

quedã actio q̃ vocabat̃ actio furti phi biti: q̃ dat̃ ↄ̃ eũ q me q̃rere phibuit teſtib⁹ p̃ſentib⁹ rẽ furtiuã quã in domo ſua ee dicebã. ⁊ ad hoc ex edicto p̃to ris fuit inſtituta actio furti nõ exhibiti aduerſus eũ q rẽ furtiuã q̃ſitã ⁊ penes eũ inuẽtã nõ exhibuit: ſed oẽs iſti actiones vʒ furti ↄcepti oblati prohibiti nõ phibiti q̃ pp reqſitionẽ rei furtiue olim erãt ad iuicẽ hodie i diſſuetudinẽ obiecerũt qppe cũ hodie reqſitio rei furtiue locũ nõ habeat: eo q hodie oẽs q rẽ furtiuã ſic receperit ⁊ collocauerit: furti ſi mãifeſti teneant̃. h.d.

bona ↄſequẽtia: vt ſublata ſolẽnitate: ſʒ id tollatur: qđ cum ſolẽnitate fit: vt ĩ. de verbo. obli. §. ſed h. ⁊ C. de formulis. ⁊ impe. ac. ſub. l. j. ⁊. ij. Accur.

a Conceptĩ. Teſtib⁹ p̃ntib⁹. No. q magis dinot⁹ ille q p̃ſentib⁹ teſtibus i delicto dep̃hẽdit̃. facit. l. heredes palã. in p̃nc. ff. de teſtib⁹. Angelus.

Conceptũ furtũ dicit̃ cum apud aliquẽ teſtib⁹ p̃ſentibus [a] furtiua res q̃ſita ⁊ inuẽta ſit. nã in eũ ppria actio cõſtituta [b] eſt (quãuis fur non ſit) que appellatur concepti. Oblatum furtũ dicitur cum res furtiua ab aliquo tibi oblata ſit: eaq; apud te cõcepta ſit: vtiq; ſi ea mẽte tibi data fuerit: vt apud te potius q̃ʒ apud eũ qui dederit conciperet̃. nam tibi apud quẽ concepta ſit ppria aduerſus eũ qui obtulit (quãuis fur nõ ſit) ↄſtituta ẽ actio que appellat̃ oblati. Eſt etiam prohibiti actio aduerſus eum qui furtũ querere teſtibus preſentibus volentem prohibuerit. Preterea pena cõſtituit̃ edicto p̃toris p actionẽ furti non exhibiti aduerſus eũ q furtiuã rẽ apud ſe q̃ſitã ⁊ inuẽtam non exhibuit. Sʒ he actiones, ſcʒ concepti ⁊ oblati et furti phibiti: necnõ furti nõ exhibiti in diſſuetudinẽ abierũt. Cũ enim reqſitio rei furtiue hodie ſm veterem obſeruationẽ nõ fit [c]: merito ex cõſequẽtia [d] etiã prefate actiones ab vſu cõi receſſerũt. Cum manifeſtum ſit q omnes q ſciẽtes rẽ furtiuã ſuſceperint ⁊ celauerint: furti nec manifeſti obnoxij ſunt. Pena [e] mãifeſti furti quadrupli eſt tã ex ſerui q̃ʒ ex libe ri perſona nec manifeſti [g] dupli [h].

Celsus. e Q ueſiui a Juſt. q eẽt pena furti manifeſti. Reſpon. Ju. q pena furti manifeſti eſt quadrupluʒ. nõ manifeſti autẽ dupluʒ. hoc dicit. e Pena manifeſti. q eſt de iure p̃torio: vt. j. d perpe. ⁊ tem. ac. §. j. f Ex ſui. hoc th̃ caſu ſeru⁹ p noxa dari poterit: vt. j. de noxa. act. in p̃nci. g Nec manifeſti. ſ. que deſcẽdit ex lege. xij. ta. vt. j. de noxa. §. ſunt aũt. Sʒ q̃re minor pena iure. l. xij. tab. ſponit̃ q̃ʒ per p̃torem: Reſpõ. q: maius delictum eſt: vt. j. titu. priori. in p̃nc. preterea tpe legis. xij. tabula. paupiores erãt homines: vnde minores pene imponebãtur: vt. j. de iniur. §. pena.

Pretor plus punit q̃ʒ lex. xij. tabularum.

b Cõſtituta ẽ. ſ. oli. Ac.
c Non fit. immo fit: vt. ff. de ſer. fugi. l. j. §. hoc autem. Sed illud eſt ſpeciale in perſona ſerui.
d Ex cõſequẽtia. Hec nõ eſt ſemper

h Dupli. niſi in caſu: vt. C. de ſer. fug. l. l. mancipia.

¶ Cõtractatio rei aliene iuito dño furti actionem parit. Angelus aretinus.

¶ Furtũ aũt fit nõ solum cum qs intercipiẽdi cã rẽ alienã amouet: sed generaliter cũ quis alienaz re; inuito [a] domino cõtractat. Itaq; siue creditor pignore siue is apud quẽ res deposita ẽ ea re vtatur: siue is qui rem vtendam accepit in aliũ vsum eã trãsferat q̃z cuius gratia ei data est furtũ cõmittit. Ueluti si qs argẽtuz vtendũ acceperit: quasi amicos ad cenaz inuitaturus: ⁊ id peregre secum tulerit. Aut si quis equũ gestãdi [b] causa cõmodatum sibi longius aliquo duxerit: quod veteres scripserũt de eo qui in aciem equuz perduxisset [c].

¶ Contractãs rem quã cõtractare credit probabiliter dñi volũtate furti nõ tenetur. Aretinus.

¶ Placuit tñ eos q rebus cõmodatis aliter vterentur: q̃z vtendas acceperint ita furtum cõmittere: si se intelligant [d] id inuito dño facere eũq; si intellexisset non permissurũ. At si permissuruz [e] credant: extra crimen videri optima sane distinctio est: q2 furtuz sine affectu furadi non cõmittitur [f].

¶ Furtũ aũt fit. Casus. ¶ Quesiuit a Iust. qualiter fieret furtũ: Rñ. dicẽs q nõ solũ fit furtũ qñ alio intercipiẽdi cã. i. itrãdi ꝓprietatẽ aliqs amouerit. sz cũ aliqs rẽ inuito dño ɔtctat: vñ si creditor pignori vertat vl' depositarius re deposita penes ipsuz vl' res q̃ ad vnũ vsuz ɔcedit ĩ oĩbus his casib9 furtũ fit. Unde scire debes q illi q ꝓpit rẽ sibi ad vnũ vsuz cõmodatã si in aliũ vsuz cõuertãt: ita dũmũ furtũ cõmittũt si itelligant inuito dño hoc facere: sed pone qd si nõ credãt se inuito dño hoc facere ⁊ dño hoc ratũ habeat sit ne furtum in hoc casu: Rñ. q nõ: vñ ad hoc q cõmodatarius cõuertat rez sibi cõmodatam in alium vsum q̃z in eum ad quẽ cõmodata erat furtum faciat: duo exigunt. s3. q credat se inuito dño hoc facere: ⁊ credat eum non permissurum. h.d.

a ¶ Furti. Inuito dño. Et qñq; volente: vt. j. e. §. vnde illud. Accur.

b ¶ Gestandi causa. Id est ducendi. ADDITIO. Nota contra illos qui accipiunt in cõmodatuz equũ vsq; ad villam: ⁊ postea ducũt eum Bononie: tunc furtum cõmittunt. Angelus.

c ¶ Perduxisset. Idez est ⁊ si aliq cõmodauit. species enim furti est de alieno largiri: vt. ff. e. si pignore. §. j.

d ¶ Placuit. Intelligant. Et est rõ: q2 volũtas distinguit maleficia: vt. ff. e. qui iniurie. in si. j. respõ. ⁊ fac. C. ad. l. cornel. de sicca. l. j. ⁊. ff. si cer. peta. l. qte. Patet i. c. cũ volũtate. extra de senten. excõi.

e ¶ Permissurũ. Quid si h credidit. s. dominũ permissurum: s3 stulte credebat: Respõ. Furti non tenetur cũ non fiat furtum absq; affectu: vt hic subijcit. ⁊ supra de vsuca. §. itez si is. ⁊ facit. ff. de furtis. l. iter omnes. §. recte. Sed actione ex eo contractu: vt cõmodati: vel simili bene tenetur: vt. ff. co. l. qui re sibi commodata. Sed secus si stulte opinor te permissurum rem tuã accipere: vt. ff. de fur. q vas. §. vetare. ADDITIO. Quid autez in filiosfamil. vxore viro vel monacho corruptis an habeat locum pena istius. §. dic vt per Angelum hic.

f ¶ Non cõmittitur. Nisi in duobus casibus: vt dixi. s. eo. §. j.

Furtũ facit q de alieno largitur.

Maleficia voluntas distinguunt.

[illegible]

a ¶ Sed ⁊ ſi. Furtum. vt furti actio naſcatur: furtũ tamen fit ſm quoſdã. Sed certe imo nec furtum fit: vt. ff. e. l. inter omnes. §. penultimo.

¶ Contractãs rem dñi voluntate: lꝫ credat dominum inuitum: furti nõ teneṫ: niſi in vno caſu: ſcilicet in corrumpẽte ſeruum alienũ. Angelus aretinus.

¶ Sed ⁊ ſi credat aliquis inuito domino ſe rem cõmodatã ſibi cõtractare: domino autẽ volente id fiat: dicitur furtum [a] non fieri.

¶ Unde illud queſituꝫ eſt: cũ tytius ſeruuꝫ meuꝫ ſollicitauerit vt quaſdã res dño [b] ſurriperet: et ad euꝫ [c] perferret: ⁊ ſeruus id ad meuiũ pertulerit [d]. Meuius aũt dñs vult tytiũ in ipſo delicto deprehẽdere permiſit ſeruo q̃ſdam res ad euꝫ perferre: vtruꝫ furti an ſerui corrupti iudicio teneatur tytius: an neutro? Et cuꝫ nobis ſuper hac dubitatiõe ſuggeſtũ eſt: ⁊ antiquoruꝫ prudẽtiuꝫ ſuper hoc altercatiões pſpeximus quibuſdã neqꝫ furti neqꝫ ſerui corrupti actioneꝫ preſtãtibus: quibuſdã furti tantummodo. Nos huiuſmodi calliditati obuiã eũtes per noſtraꝫ deciſioneꝫ [e] ſancimus non ſolũ furti actionẽ [f]: ſed et ſerui corrupti contra euꝫ dari.

¶ Unde illud ꝛc. Caſus. ¶ Supra dictum eſt ꝙ furtum nõ fit niſi cũ cõtrectatione rei aliene ⁊ dño inuito: ⁊ ita neceſſe eſt ꝙ duo cõcurrãt ſ. ꝙ ꝯtrectãs credat ſe inuito dño cõtractare: ꝙ dño inuito ꝯtractaret ⁊ quia ita eſt lõ queritur vtrũ verũ ẽẽt furtũ cõmiſſum in tali caſu. Tytiꝰ acceſſit ad ſeruum meũ: ⁊ eũ ſollicitauit hoc mõ. Dñe ſerue neſcis vade furari domio tuo res iſtas ⁊ cuꝫ eis venias ad me ad caſtrum meum: ⁊ ego bene defendam te cõtra dñm tuum. Seruus autẽ ille acceſſit ad me dñm ſuũ ⁊ intimauit mihi oĩa hec. Ego aũt volẽs tytiũ in furto cõprehendere dixi illi ſeruo meo. Serue bone ⁊ fidelis ſupra multa te ꝯſtituã: vnde volo ꝙ res illas capias ⁊ fugias ad tytiũ ſollicitatorẽ. Seruus autem ille de voluntate mea res illas detulit ad tytiũ: venio poſtea ⁊ res meas furtiuas ſeu furatas ſimul cũ ſeruo meo inuenio apud tytiũ: facio eũ in iudiciũ ꝯueniri: ⁊ intẽto cõtra eũ tã actione furti q̃ ſerui corrupti. Et aduerſo aduocati tytii ipſuꝫ viriliter defendẽtes dicũt ſe paratos eẽ oſtẽdere ꝙ neutra iſtarũ actiõe teneaṫ. Innotuit enĩ tã nobis tota veritas. Actiõe enĩ ſerui corrupti non teneṫ dicunt ipſi: quia ſeruꝰ nõ eſt corruptus: quia non hꝫ res illas me inuito: ſꝫ magis me volente: ⁊ iuſſu meo fuerunt ſibi deportate. Sup iſta queſtione olĩ fuit magna dubitatiõ. Cõſtitutio tñ. d. Iuſt. ſtatuit: ꝙ teneaṫ actionibꝰ ambabꝰ: quia ꝙ̃tũ in eo fuit: ipſe res illas inuito dño ꝯtrectauit: ⁊ ẽt ſeruũ corrupit. Et propter hoc ſtatuit Iu. ꝙ p̄dictis duabꝰ actionibꝰ teneatur: vt auferaṫ occaſio delinquẽdi: ne forte ſi i caſu iſto ĩpunitꝰ remaneret: ex huiꝰ ĩpunitate alii tẽtarẽt ſeruos alienos corrũpe q̃ꝫ facile poſſẽt corrũpi: ꝙ̃uis iſte bonꝰ nõ fuit corruptꝰ. ⁊ h. d.

b ¶ Domino. Scilicet meuio. Accu.

c ¶ Et ad eum. Scilicet tytium.

d ¶ Pertulerit. i. dño hoc renũtiauerit: vt. C. de furtis. l. ſi qs perſuaſerit.

e ¶ Deciſionẽ. Ut. C. de furtis. ⁊ ſer. corrup. l. ſi quis perſuaſerit.

f ¶ Furti actionẽ. Speciale ẽ qđ hic dñs: alr̃ nõ fit furtũ volẽti: vt. ſ. pxi. §.

Furtuꝫ non fit volẽti.

⁊.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.de eo.in fi.q̄ eſt ꝯ. Sꝫ videt̄ ꝙ nec hoc caſu debeat eē ſpeciale: vt.C.de ſer.fug.l.quicūqꝫ.§.fi. Sꝫ ibi icepit malitia a dño: hec autem ab ipſo corrumpente.

netur: dūmodo culpa preceſſerit caſum. mitius tamen punitur quatenus ex leuiori culpa fuit obnoxius. Quando autē agit cogitat ⁊ perficit: clarum eſt ipſum fore puniendum: nec eſt locus penitētie.l.quã mēte.ff.e. fallit in.l.ij.ff.de cri.ſtellio.Ang.are.

a ¶ Licet.l.cõſulis. Accu.

b ¶ Regule. Quas regulas habem⁹.ff.de ſer.corrup.l.j.in princi.⁊ p totum titu.

c ¶ Pernitiē.i.deſtructionem.

d ¶ Impunitate.ſic.j.ti.tn.j.§.ſed ne dū talia. Accur.floren.

e ¶ Quibuſdã. Itēꝫ ⁊ vt vni⁹ pena ſit metus multoꝝ: vt.C.ad.l.iuliã repe.l.j. Et nota in hoc.§.puniri effectuꝫ: ⁊ ſi nō ſequatur effectus. ſic.C.de epiſ.⁊ cle.l.ſi qs nō dicã. ⁊.C.de his q ad eccle.ꝯfu.l.pſiti. Argu.ꝯ.ff.de pe.l.cogitatiōis. Sꝫ certe hec cogitatio iã deuenerat ad aliquē actū: vnde nō erat nuda. Accurſius florentinus.

Pena vni⁹ eſt metus mltoꝝ.

Affect⁹ punit̄: ſꝫ nō ſequatur effect⁹.

Licet [a] eniꝫ is ſuus deterior a ſollicitatore minime factus eſt: ⁊ iō nō ꝯcurrant regule [b] que ſui corrupti actionē introducūt: tamen ꝯſiliū corruptoris ad pernitiē [c] probitatis ſerui introductū eſt: vt ſit ei penalis actio īpoſita tãqꝫ ſi re ipa fuiſſet ſeruus corruptus: ne ex huiuſmodi impunitate [d] ⁊ in aliuꝫ ſeruū qui facile poſſet corrumpi: tale facinus a qbuſdam [e] perpetretur.

¶ In filijs in poteſtate poteſt etiã furtum cõmitti. Areti.

¶ Interdum etiaꝫ liberoꝝ dominū furtū ſit [f]: veluti ſiquiſ liberorū noſtrorum qui in poteſtate nr̃a ſunt ſurrept⁹ fuerit.

¶ Interduꝫ et ⁊c. Caſus. ¶ In ſuperioribus eſt notãdū: ꝙ q ſeruum alienuꝫ corrupit furtuꝫ cõmittit: ⁊ non ſolū ſit furtū in ſurripiēdo nobis ſeruos nr̃os: ſed et ſi quis aliquē liberorum noſtrorum nobis ſurripuerit furtum cõmittit. ⁊ hoc dicit.

f ¶ Interdum etiam. Furtuꝫ ſit. Nõ ratione dominij: ſed maleficij. Et ideo ex hoc maleficio nō ciuiliter: ſed criminaliter agitur. Nã cum ſit liberū corpus non recipit eſtimationem: vt.j.de obliga.que ex quaſi delicto.§.ob hominē.criminaliter autē extra ordinem ageretur: vt.ff.eo.l.fi.⁊ de priua.deli.l.fi.mater ho non agit: ſed ⁊ pater nō agit cōditione furtiua: cū ipſa ad poſſeſſionem vel proprietateꝫ competat: quorum neutrum in filio habet locuꝫ: vt.ff.eo.l.eū qui.§.ſi filius.⁊.l.mater. in prin.⁊.l.liberorū.⁊.ff.de acq.poſ.l.cum heredes.§.fi. ⁊.ff. de rei ven.l.j.§.per hanc.

Corp⁹ liberuꝫ eſt ineſtimabile.

Conditio furtiua ad poſſeſſionē vl ꝓprietatē cõpetit.

ADDITIO. Tu dic circa iſtã materiã ꝙ aut quis nō cogitat delinquere: nec agit nec pficit.⁊ regulariter nō tenet̄ fallit in caſu.l.quiſqs.C.ad.l.iul.ma.⁊.l.ij.C.de lib.⁊ eo.li. aut cogitat tm̄: ⁊ iure poli punit̄ nō fori. Aut cogitat ⁊ agit: ſꝫ nō perficit: ⁊ tūc ciuilis actio nō da̅ niſi delictū de facili tranſeat in exẽplū: vt hic. In criminali aūt diſtingue: qꝛ pro delicto acceſſorio: qꝛ fregit oſtium vel feneſtras punit̄ non pro principali: niſi proceſſerit ad actū proximuꝫ ipſi delicto: qđ ex facti impedimento non perfecerit. Aut egit: ⁊ perfecit: ſed non cogitauit: ⁊ tūc ſiue culpa id euenerit: ſiue caſu: ſemper te-

ADDITIO. Iſtam glo. reprobant docto. qꝛ imo ſimiliter agitur. ⁊ duplicant̄ ope: vl̄ dãna que pater ſuſtinuit: qui lꝫ non proprie largo tamen modo habet in filium dominium ⁊ poſſeſſionē qđ patet: qꝛ habet rei vēdi.de iur. ro-

Debitori qui ſurripit rem pignoratam creditori: furti tenetur. Aretinus.

¶ Aliquãdo autem etiã ſue rei furtum quis cõmittit: veluti ſi debitor rem quaꝫ creditori pignoris cauſa dederit ſubtraxerit[a].

¶ Non ſolũ principalis furtuꝫ cõmittit: ſꝫ etiã opẽ pſtãs furti tenetur. Et qui per laſciuiã (non vt furtũ fiat) furto preſtat opẽ: nõ obligatur furti. Aretinus.

¶ Interduꝫ quoqꝫ furti tenetur[b]: qui ꝛ ipſe furtũ nõ fecit: qualis eſt is: cuius ope ꝛ conſilio furtũ factũ eſt. In quo numero eſt qui tibi nũmos excuſſit: vt alius eos raperet: aut tibi obſtiterit: vt alius[c] rem tuã exciperet: vel oues vel boues tuos fugauerit: vt alius eos acciperet. Et hoc veteres ſcripſerũt de eo qui panno rubro fugauit armẽtuꝫ. Sed ſi quid eorũ per laſciuiã[d] ꝛ nõ data opera: vt furtũ admitteretur factũ eſt: in factũ[e] actio dari debet: at vbi[f] ope meã Titius furtũ fecerit: ambo furti tenẽtur. Ope ꝛ conſilio eius quoqꝫ furtũ admitti videt̃ qui ſcalas forte feneſtris ſupponit[g]: aut ipſas feneſtras vel oſtiuꝫ effregit: vt ali⁹ furtũ faceret: que ferramenta ad effringenduꝫ: aut ſcalas vt feneſtris ſupponerentur cõmodauerit: ſciens cuius rei gratia cõmodauerit. Certe qui nullaꝫ opem ad

mãdo. vt. l. ſ. §. j. ff. de rei ven.

¶ Aliquã autẽ ꝛc. Caius. ¶ Lr̃a iſta poſita fuit hic ꝓpter quoddã verbum qđ vidiſtis poſitũ. ſ. in diffinitiõe furti. Supra enim dictũ eſt ꝙ furtum eſt ꝯtrectatio rei aliene. ꝛ ex hoc videt̃ ꝙ non poſſet fieri furtum in rẽ propria: vt ſi quis rẽ ſuam propriã quaꝫ q̃s creditori obligauit ſubtraxerit. et hoc dicit.

a ¶ Aliqñ. Subtraxerit. Sed hec res nõ efficit̃ furtiua: vt. ff. de vſuc. ſequitur §. ſi rẽ. ꝛ. ff. ꝓ empt. ſi rem. Unde dic ꝙ q̃ñqꝫ eſt res furtiua: ꝛ fit furtũ ꝛ naſcitur actio furti: vt fere i toto hoc ti. ꝛ. ff. e. ꝛ. C. e. Interdũ nullũ eorũ eſt: vt ſi re mea vtar. Interdũ furtum fit ꝛ res furtiua: ſed actio furti nõ naſcit̃: vt. j. e. §. hi q. Interdũ furtuꝫ fit ꝛ actio naſcit̃: ſꝫ non fit res furtiua: vt hic dicit̃.

Fur furtiue res ꝛ ꝯditio furti q̃ñ qꝫ ſeparatur.

¶ Interduꝫ furti. Caius. ¶ Scire debes: ꝙ q̃ñqꝫ tenet̃ ille q furtũ nõ facit. ꝛ hoc reperitur in illo cui⁹ ope ꝛ cõſilio furtũ factũ eſt: cuiuſmodi eſt ille qui de manu tua pecuniã ſeu nũmos excuſſerit: ꝛ ab alio ſurripiũtur. Et ĩc qui tibi volẽti euadere reſiſtit: vt alius res tuas rapet: necnõ ꝛ ille q pãno rubeo vel aliquo alio mõ oues vl' boues fugauerit: vt ali⁹ ſubigẽs eas ſurripet. Et hoc verũ ẽ ſi hoc eo aĩo fecerit: vt ali⁹ eas ſurripet. ſi enĩ ꝑ laſciuiã hoc fecerit et non vt ab alio ſurriperent̃. tũc non tenetur act. l. fur. ſꝫ. l. acq. ꝛ hoc dicit.

b ¶ Interdũ. Furti tenet̃. Nõ manifeſti: ſꝫ etiã deꝓhẽdat̃: vt. ff. eo. l. is q.

c ¶ Alius. Facit ad hoc. ff. ad. l. acq. ſi ſeru⁹ ſeruũ. §. ſi qs d' manu mihi. ꝛ. ff. e. l. furti. §. pe. ꝛ. l. q ſeruo.

d ¶ Per laſciuiã. Id eſt ſtultitiam.

e ¶ In factũ. l. veſtis legis acq'lie ſi corpora leſa ſunt. alioquin ſubſidiaria: vt infra ad. l. acquil. §. finali. ꝛ. §. penultimo.

f ¶ At vbi. Aduerſatur proxi. dicto vbi dixit dari in factum.

g ¶ Supponit. Nota hic dari ꝯſiliuꝫ ſolo facto. al's di ꝯſiliũ hõis itẽtio vl' plicite.

Conſiliuꝫ ſumitur: multiplicitẽ.

propoſitū: vt. ff. e. ſi quis fur. §. j. Item dicitur conſilium qd alicui datur bonuʒ vel malū: vt. ff. co. in. furti. §. penul. in fi. Item cōſiliū dicitur: capitur a multis: vt. C. de le. ⁊ cōſti. l. humanum. re ac. fur: R̄ſi. q̄ nō. Res tn̄ ipſo in furtiuam cauſam deuenit: vnde nec vſucapi pōt anteq̄ʒ in dn̄i ptātē cōuertat̄: ſi tn̄ aliqs filio meo vel ſeruo mihi furtum facienti ipſe conſilium ⁊ opem dederit tenebit̄ ac. fur. h. d.

furtū faciēdū adhibuerit: ſed tm̄ ꝯſiliū dederit atq; hortatus ē ad furtū faciēdū nō tenet[a] furti. ¶ Filius ⁊ ſeru⁹ ſurripiēdo patri vel domino furtum cōmittunt: ⁊ res efficitur furtiua: lʒ actio furti non naſcatur: qui tamen opem vel cōſilium dederit tenetur furti. Aretinus. ¶ Vi qui in parentū vel dominoꝝ poteſtate ſunt: ſi rē eis ſurripiāt: furtuʒ quidem faciūt: ⁊ res in furtiuaʒ cām cadit: nec ob id[b] ab vllo vſu capi poteſt ante q̄ʒ in domini poteſtate reuertat̄. Sed furti actio nō naſcitur[c]: q̄ nec ex alia vlla cauſa poteſt inter eos actio naſci. Si vo ope ⁊ conſilio alterius furtū factuʒ fuerit: q̄ vtiq; furtum cōmittitur: conuenienter ille furti tenetur: quia vere eſt ope ⁊ cōſilio eius furtum factum eſt. ¶ Actio furti cōpetit illi cuius intereſt furtū factū non eſſe. Angelus aretinus.

a ¶ Nō tenet̄ furti. Cū al's eſſet factur⁹ furtuʒ: ēt ſine cōſilio hui⁹. al's .i. ſi non erat al's facturus tenetur vterq; ff. de fur. qui ſeruo. ⁊ de ſ. ſignifi. l. ſepe. (1) Aliud vʒ in actiōe hui corrupti. vbi tenet̄ etiaʒ ſi al's eēt facturus. nec eniʒ oportet laudando augeri malitiā: vt j. ad. l. acq. §. ceterū. ⁊ j. de act. §. in quadruplū. ⁊ ff. de ſer. corru. l. j. §. perſuadere. Sed que eſt rō: R̄ſi. q̄ hic agit̄ d' delicto ſecuto poſt perſuaſionē: nō aūt ex ipſa perſuaſione: ⁊ ideo diſtinguit̄ an erat al's facturus vel nō: ſʒ in aliis caſib⁹ ex ipſa pſuaſione agitur qcquid poſtea ſequat̄: vt. ſ. e. §. vn̄ illud. dūmō nō ex iteruallo nimio ſequat̄: vt. ff. de ſer. corru. l. in hoc. ⁊ l. neratius. Item eſt cōtra. j. de iniu. §. non ſolum. Sed ibi non erat al's facturus ⁊ fecit.

ADDITIO (1) Dic vt per. B. in. l. nō ſolū. §. ſi ex mādato. ff. de iniu. aduertas tn̄ q̄ iſto caſu ꝯcedēdū eſt q̄ tenet̄ d' dolo: vt. l. ſi cū ſciret. ff. d' do. An.

¶ Vi qui ſunt. Caſus. ¶ Po. Meus filius ſeruus meus codiceʒ meū mihi ſurripuit: nunqd poſſum cōtra eū age-

b ¶ Vi qui ſunt. Nec ob id. Qd verū eſt. ſ. rē furtiuam nō poſſe vſucapi: niſi fuerit lis eſtimata: vel dominus vēdiderit furi. † vt. ff. e. l. quāuis. in fine tituli. Accur.

c ¶ Nō naſcitur. Niſi ſit filius: habēs caſtrēſe peculiū vel quaſi caſtrēſe: vbi filius tenet̄ patri: ⁊ pater filio. Ideʒ de vxore: quod hic de filio dicitur: vt. ff. e. ſi quis vxori. in princi. ⁊ in. §. j.

† Idē ſi redeat i dn̄i poteſtate. de q̄ dic vt p. Ange. i. §. aliqn̄. ſ. eo.

¶ Furti aūt. Caſus. ¶ Dixi legiſlatori. Dn̄e iā bene video in quibus pōt fieri furtū: q̄ nedū in re aliena: ſʒ in re propria. Sed dn̄e pro deo cui cōpetit ac. fur: Ipſe rn̄. di. q̄ ac. fur. cōpetit ei cuius intereſt rē non fuiſſe ſurreptam quāuis nō ſit dn̄s rei ſurrepte: q̄ etiā ipſi dn̄o rei nō cōpetit: niſi eius interſit furtū factū: vn̄ ſi creditori res obligata ſurripiatur dn̄o rei. ſ. debitori nō cōpetit. ac. fur. ſed magis creditori ipſi. quāuis enim creditor habeat ac. pſonālē per quā poſſet a debitore ſuū cōſequi ſi idone⁹ fuerit debitor: tn̄ tuti⁹ eſt ei pignori incūbere: q̄ʒ in perſonaʒ agere: ⁊ hoc vult innuere: quia ſi debitor creditori

tor creditori pign⁹ ſurripuerit poterit creditor ꝯ̃ debitorẽ furti experiri. h.d.
a ¶ Furti aũt. Cui⁹ intereſt. Etiã modice. vt. j. ti. j. §. ſi. ⁊ ff. vi bo. ra. l. ij. §. generalr. Jtẽ op; ꝙ ĩterſit ex iuſta cã ⁊ pbabili. naʒ ſi ẽ maleficioſ poſſeſſor: vl' bui⁹ rei fur. furti ſi aget. vt. ff. e. l. itaqʒ. circa pri. ⁊ l. eũ qui emit. §. is ãt. Sʒ bõnʒ initiã habuerit vt qꝛ ſibi cõmodauit vel locauit: bʒ actionẽ furti. Et hic ẽ caſus i q̃ furti agẽ pt vt. ff. e. q vas. §. ſi ego tibi.
b ¶ Cõpetit. Cõtra debitorẽ q ſurripuit.
c ¶ Actio furti. Reſtiñ nõ ſit furti. ita. vt dixi. ĩ. ſo. §. aliqñ.
¶ Jtẽ ſi fullo. Caſus.
¶ Supra poſitũ ẽ vnũ exẽpluʒ in q̃ ac. fur. datei c⁹ itereſt: lʒ nõ ſit dñs. vt dem̃ ẽ i creditõe. Hic põit al'i fullõe ⁊ ſarciatore. Si eni fullo vel ſarciator veſtimẽta mea q̃ ſibi curãda ſarciendaue certa mercede ꝯſtituta furto amiſerit mihi nõ cõpetit ac. fur. eo ꝙ mea nõ itereſt veſtimẽta illa nõ fuiſſe ſurrepta cũ in dicio locati a fullone eſtimatõẽ veſtimẽtoꝝ meoꝝ cõſeq poſſim. ⁊. h.d.
d ¶ Jtem ſi Fullo. ſarcinatorꝫ q ſũt hic vt. ſ. manda. §. finali.
e ¶ Conſtituta.

> Furti agit cu ius intereſt.
> Fur furti qñqʒ agit.

¶ Furti aũt actio ei cõpetit cuius intereſt[a] rem ſaluã eſſe: lʒ dñs non ſit. Jtaqʒ nec dño aliter cõpetit: q̃ʒ ſi ei⁹ intersit rẽ nõ perire. Vñ cõſtat creditorẽ de pignore ſurrepto: furti actione agere poſſe etiã ſi idoneum debitorẽ habeat: qꝛ expedit ei pignori potius incũbere q̃ʒ in perſonã agere. Adeo qđ ẽ vt q̃uis ipſe debitor eã rẽ ſurripuerit: nihilominus creditori cõpetit[b] actio furti[c].

¶ Jlle qui tenetur ex locato in aliqua re ſi ſurripiatur hʒ furti actionẽ. Jdẽ i bone fidei emptorẽ. Hoc dicit Aretin⁹.

¶ Jtẽ ſi fullo[d] poliendã curandaue: aut ſarcinator ſarciendã veſtimẽta mercede certa conſtituta[e] acceperit: eaqʒ furto amiſerit: ipſe furti habet actionẽ nõ dñs: qꝛ dñi nihil intereſt eam rẽ nõ perire cũ iudicio locati a fullõe aut ſarcinatore rem ſuam perſequi põt. Sed ⁊[f] bõe fidei emptori ſurrepta re quaʒ emerit (quãuis dñs nõ ſit) oĩno cõpetit actio furti quemadmoduʒ ⁊ creditori. Fulloni vero ⁊ ſarcinatori non aliter furti actionẽ cõpeter placuit: q̃ʒ ſi ſoluendo fuerit: hoc ẽ ſi dño rei eſtimationẽ ſoluer poſſint[g]: Naʒ ſi ſoluẽdo nõ ſunt: tunc qꝛ ab eis ſuũ dñs cõſequi nõ poſſit: ipſi dño furti cõpetit actio: quia

ADDitio. Supple i pecunia numerata: al's ãt nõ eẽt locatio. vt. l. j. §. ſigs fuuʒ. ff. depo.
¶ Sʒ ⁊ bonefidei. Caſus. ¶ Jam habuiſtis duo exempla vel tria i qb⁹ cõpetit ac. fur. illis: quoꝝ intereſt furtũ factuʒ nõ fuiſſe. Hic adhuc ponit qđdã exemplum de eo. Sic bonefidei emptor a nõ dño reʒ emerit: ⁊ ſi fuerit tradita: ⁊ poſtea ſurrepta q̃ʒ q̃ʒ nõ ſit dñs ſibi nihilominus cõpetit ac. fur. ſicut ⁊ creditori. Scire tñ debes ꝙ aliter fulloni vel ſarciatori ſi competit ac. fur. niſi ſint ſoluendo. rõ qꝛ nihil eſt pĩculo eius qui nihil hʒt. Sil'r ſi ꝑ pte fuerit: ſoluendo fullo: vl' ſarci. dño nõ fulloni ꝯpetit. ac. h.d.
f ¶ Sed ⁊ bone. facit. ff. e. l. nãqʒ.
g ¶ Poſſint: imo vĩ ꝙ ſp dño debeat

hoc caſu ipſius intereſt rē ſaluā eē. Idē eſt [a] ⁊ ſi in parte ſoluendo fuerit fullo aut ſarciator.

¶ Si res cōmodata fuerit cōmodatario ſurrepta dñs hȝ electionē vtrū velit agere ꝯ furē actione furti: an ꝯtra cōmodatariū ꝯmodati: ⁊ vno electo ſciēter alius liberat: ſecus ſi fuerit ignorās vel dubitās. Areti.

¶ Que de fullone ⁊ ſarcinatore diximus: eadē ⁊ ad euȝ cui cōmodata ē res trāſſerēda veteres exiſtimabāt. Nā vt ille fullo mercedē accipiēdo cuſtodiā preſtat: ita is q̄ȝ qui cōmodatū vtēdi cā accepit ſilr neceſſe hȝ cuſtodiā pſtare. Sed nr̄a puidentia et hoc i nr̄is deciſionib⁹ [b] emēdauit: vt in volūtate dñi ſit: ſiue cōmodati actionē aduerſus eū q rē cōmodatā accepit mouere deſiderat ſiue furti aduerſus eū q rē ſurripuit: ⁊ alterutra earuȝ electa dñȝ nō poſſe ex pnia ad alterā [c] venire actionē. Sed ſi quidē furē elegerit: illū qui rē vtendā accepit penitus liberari. Sin autē commodator veniat aduerſus eū q rē vtendā accepit: ipſi⁹ [d] quidē nullo mō cōpetere poſſe aduerſus furē furti actionē. Eū aūt q p re cōmodata cōuenit poſſe aduerſus furē furti hr̄e [e] actionē: ita tn̄ ſi dñs ſciens rē eſſe ſurreptā aduerſus eū cui res cōmodata fuerit peruenit [f]. Sin autē neſcius et dubitans rē non eē

furē ꝯuenire. vt. ff. loca. ⁊ ꝯdu. l. cū in pl'es. §. veſtimēta. Sȝ ibi de actōe i rē vl' ꝯdōne furtia dixit: h āt de actōe furti.

a ¶ Idē ē. vt furti actio ꝯpetat dño: ⁊ facit ad hūc. §. ff. de ꝯdi. ſine cā. l. ſi fullo.

¶ Que de ful. Caſus. ¶ Sup dictū ē q ſi veſtimētū fulloni vl' ſarcinatori curādū vel ſarc. traditū ſurre. fuerit: q fulloni ſi ſoluēdo fuerit nō dño ꝯpetit acti. fur. Idē intelligas ſi res fuerit ſurrepta ꝯmodatario q̄ ſi fuerit ſoluēdo ſibi nō ꝯmodatario ꝯpetit actio: q2 ad rē reſtituēdā ſi tenet: ⁊ hſa fuerūt hȝ iura ātiq. Dñs ſi Ju. pōſt i q̄dā cōſtōne quā hēs. C. de fur. ⁊ ſer. cor. l. ſi. §. tales. itaq3 h emendauit. Statuit eni q i lectione ꝯmodatoris ſit vtꝝ velit agē ꝯ cōmodatariū actiōe ꝯmodati vel aduerſus eū q rē ſurripuit act. fur. ⁊ ſi dñs vnā iſtaꝝ elegit ad alterā nō pt redire. Si eni dño ac. fur. moueat aduerſus furē cōmodatari⁹ penit⁹ liberat. ſi āt ꝯ cōmodatariū moueat ac. nō poterit poſtea ꝯ fur. ageř: ſȝ ꝯmodatari⁹ q a cōmodatore conuenit poterit aduerſus furē hr̄e actionē: ⁊ nullo mō cōmodator ignarus rei ſurrepte ꝯ ꝯmodatariū act. ꝯmodati egerit prio. Ex hoc eni nō obijcitur ſibi obſtaculū a iure re cōpta q̄n poſſit agere niſi a cōmodatario ſibi fuerit ſatiſfactum. ⁊ hoc dicit.

b ¶ Que de fulloe. Deciſionib⁹. vt. C. de fur. ⁊ ſer. corrup. l. ſi. §. tales itaq3.

c ¶ Ad alterā. Vñ actio furti h caſu nō eſt ambulatoria.

A. D. no. Et de dictiōe penit⁹ vltra iſtū tex. vide textū i. l. ſi. C. de nouat. Angelus.

d ¶ Ipſi. ſ. ꝯmodatori.

e ¶ Hȝ actionē. Et penā exactam dño reſtituere non cogitur: q2 vbi periculum ibi cōmodū. vt. C. de fur. l. ſi. §. ſed cum.

f ¶ Peruenit. Agendo contra eum actione commodati.

Omnes ſentiēs habeat lucrum.

a ¶ Ab eo. Scilicet cōmodatario.
b ¶ Suppoſitum. ſcilicet furem.
c ¶ Ei: ſcilicet commodatario.
d ¶ Cum manifeſtiſſimum. Bene di co q̄ eligendo vnam repellitur ab altera: ſi ſciēs a principio fuit.
ff. eo. cum qui. §. is autem.
¶ In ſumma. Caſus. ¶ Dixi Juſtinia. Domine quid plura vultis dicere in titulo iſto. Jā tm̄ dixiſtis de materia iſta q̄ generatur tedium deo ⁊ toti. mundo: ⁊ reſpō. Juſtin. Frater vt breuiter hunc tit. expediamus ſcis vbi es q̄ apud antiquos queſitum fuit vtrum impubes rē alienā amouendo furtū facere poſſit ⁊ placuit domino Juſti. q̄ ſi ipubes animum furādi habuerit ⁊ in ipſum poſſet cadere iſtud delictū: hoc eſt ſi ſit proximus pubertati q̄ ac. fur. teneatur. ⁊ h. d.

¶ Si is apud quem. Caſus. ¶ Dictum eſt ſupra de fullone ⁊ cōmodatario q̄liter eis cōpetit actio p̄ re aliēa. modo videam⁹ de depoſitario vtrum ſi res apud aliquem depoſitario competat actio. fur. Nō enim tenetur niſi de dolo: ⁊ ita non intereſt ſuam rē nō fuiſſe ſurreptam: ſi autē in dolo fuit non dabitur ſibi actio vt ex malitia ſua actione cōſequatur. ⁊ hoc dicit.
e ¶ Sz is. Dolo: ſupra quibus mo. re contra. obli. §. preterea. ⁊ C. depo. l. p̄ma. ⁊ l. penulti. ⁊ ſi. ⁊ idem quod hic habem⁹

ſurreptā apud commodati actionē īſtituit: poſtea āt re cōperta voluit remittere q̄dē cōmodati actionē: ad furti āt actionē peruenire: tunc q̄dē licentia ei cōcedit: ⁊ aduerſus furē vēire obſtaculo nullo ei opponendo: q̄m icert⁹ ꝯſtitutus mouit aduerſus eū q rē vtēdā accepit cōmodati actionē. Niſi dño ab eo[a] ſatiſfactū eſt: tunc etenim oīno furē a dño q̄dē furti actione liberari: ſuppoſitū[b] āt eſſe ei[c] q pro re ſibi commodata dño ſatiſfecit. Cum māifeſtiſſimū[d] ēēt ſi ab initō dñs actionē īſtituit cōmodati: ignar⁹ rē ēē ſurreptā: poſtea aūt h̄ ei cognito: aduerſus furē trāſierit oīno liberari eū q rē cōmodatā acceperit quecūq; cauſe exitū dñs aduerſus furē habuit. Eadē diffinitiōe obtinēte ſiue ī p̄te ſiue ī ſolidū ſoluēdo ſit is q rem cōmodatā accepit.

¶ Depoſitari⁹ q rē net de dolo nō hēt furti actionē: ſz dño b. d. Aretinus.

¶ Sz is apud quē res depoſita eſt cuſtodiā nō p̄ſtat: ſed tm̄ ī eo obnoxi⁹ ē ſi q̄d ipſe dolo[e] malo fecerit: qua de cā ſi res ei ſurrepta fuerit: q2 reſtituēde ei⁹ rei noīe depoſiti nō tenet: nec ob id ei⁹ itereſt rē ſaluā eſſe furti agē n̄ p̄t: ſz furti actio dño ꝯpetit.

¶ Impubes nō tenet furti: niſi fuerit doli capax. Areti.

¶ In ſūma[f] ſciēdū eſt q̄ſitū eē an ipubes rē alienā amouēdo furtū faciat? Et placuit q2 furtū ex affectu furādi cōſiſtit ita demū obligari eo crimine ipuberē ſi prius[g] pubertati ſit: ⁊ ob id itelligat ſe delinq̄re.

f ¶ In ſumma. i. vt breuiter hūc ti. expediam⁹.
g ¶ Proxim⁹ pubertati. a. x. āno ⁊ dimidio. ſ. vt ſ. dixi⁹ de inuti. ſti. §. furioſus: ⁊ fac. ad hūc. §. ff. e. l. ipuberē. ⁊ ff. ad ſyl. l. excipiunt. ⁊ ff. de re. iur. l. pupillus.

¶ Furti actio. Caſus. ¶ Queſiui a Juſ. ꝺ nã furti. ſ. ad qd ꝺeẗ ac. fur: Et rñ. Juſti. ꝙ actio ſiue ſit ad ꝺuplũ ſiue ad q̃druplũ ꝺaẗ ad penã ⁊ nõ ad rem ſuã pſequẽdã: ꝺaẗ ẽt ꝺñ̃o alia actio. ſ. rei ven. ⁊ cõditio furtiua. Scire tñ ꝺebes ꝙ rei vẽdicatõ ꝺatur ꝯtra quẽlibꝫ poſſidẽtem cõditio furtiua ꝺaẗ cõtra furem ⁊ eius heredem. ⁊. h. d. a ¶ Vendicando. i. ꝺominium petẽdo ſi extet. b ¶ Cõdicẽdo. Jd eſt in perſonã agẽdo ꝯditione furtiua ſi cõſumpta ſit: ⁊ ⁊ fac ad hũc §. ff. ꝺe cõdi. fur. l. ſi p fure. §. furti. ⁊. l. in conditione. ⁊. j. ꝺe actio. §. ſic itaqꝫ. ⁊. C. ꝺe furtis. l. ancille.

Conditio furtiua.

¶ Actio furti ẽ mere penalis: ſed cõditio furtiua ⁊ rei vẽdicatio cõpetunt p̃re: ⁊ rei vendicatio ꝺatur cõtra poſſeſſorẽ: ⁊ conditio furtiua contra furẽ ⁊ eius hẽdẽ. h. d. Are.

¶ Furti actio ſiue dupli ſiue quadrupli tm̃ ad pene pſecutionẽ ptinet. Nã ipſius rei pſecutionẽ extrinſecus hẽt ꝺñs: quã aut vendicãdo a: aut cõdicendo b poteſt auferre.

Sed rei venditio ⁊ aduerſus poſſeſſorẽ eſt ſiue fur ipſe poſſidet ſiue alius quilibet. Cõditio autẽ aduerſus furẽ ipm̃ heredẽue ei⁹ lꝫ non poſſideat cõpetit.

¶ De vi bonorum raptorum.

¶ Rapiens p vim rẽ alterius tenetur furti ⁊ etiã actione vi bonoꝝ raptoꝝ que ꝺatur i quadruplũ infra annũ: poſtea vo i ſimplũ: ⁊ i quadruplo ieſt ſim

¶ De vi bonoꝝ raptoꝝ. ¶ Viſo ꝺe furto ſeq̃tur ꝺe rapina: ⁊ cõſequenter vt potes videre. ã. titu. j. in princi.

Continuatio.

Ui res. ¶ Totus iſte ti. ꝺiuidiẗ in tres ptes. Primo ꝙ raptor ⁊ fur inequaliter puniunẗ. Scꝺo quãdo qs rapit rem ſuam vel alienã putãſ eſſe ſuã. Tertio qd ſit ſubiectũ i hac actione. vꝫ. qd ꝺꝫ ꝺeducere actor. ſecũda ibi (ꝙ tñ.) Tertia ibi (Sane i hac.)

Diuiſio

¶ Qui res Caſus. ¶ Dixi Juſti. Dñe iam vidi ꝙ ille q rẽ alienã clã ſurripit tenetur acti. fur. ſed qd dicis ꝺe illo q rẽ alienã rapit ⁊ rñ. ꝙ ille ſi inſliẗ actio. fur. teneẗ. Nullus eñ magis rẽ iuito ꝺñ̃o ꝯctat q̃ꝫ q cã vi rapit: vñ iprob⁹ fur ꝺꝫ: ⁊ p iſta iprobitate p̃tor iduxit actio. vi bono. rapto. ⁊c̃. itra annũ in quadruplũ. poſt annũ vo in ſimplũ: ⁊ ꝺaẗ pp vnã rẽ vi raptã: q̃ꝫq̃ꝫ alie ſec⁹

videret̄ ꝓp ꝟba ī nūero plurali poſitā a pretore in noīe ac.ſ.vi bo.ra. ⁊.h.d. ad hoc ꝙ pluralis oratio.ſ. raptorum trahatur ad ſingularez.ff.de condi.⁊ de.l.falſa.§.vltio.⁊.ff.de nego.geſt.l.iiij.§.negocia.ff.de peti.heredi.l.regulariter.⁊.l.licet.

a ❡ Alienas. Large accipe: vt etiā ſi ſint cōes idem ſit quo ad ſocij partez. vt.ff.de ſur.l.ſi ſocius.Accur.

Raptō q̄ actio ne tenetur.

b ❡ Furti. Sez nō māifeſti etiam ſi deprehēdat̄ ſm̄. P. quod falſum eſt imo ſi deprehendat̄ māifeſtus eſt ⁊ l quadruplū pōt ꝯueniri. vt.ff.de ſur. ſi vendidero §.cū raptor. (j) al's ſi nō deprehēdat̄

plū. hoc dicit Areti.

Qui res alienas[a] rapit. tenetq̄dē etiā furti[b]: quis eni magis alienam rē inuito dn̄o contractat. q̄z q vi rapit[c]. Jdoq̄z recte dictum eſt eū improbum furē eē. Sed tamen ꝓpriā actionē eius delicti nomine pretor itroduxit que appellat̄ vi bonorum raptorum: ⁊ eſt intra annum[d] quadrupli[e] poſt annuz ſimpli: que actio vtilis[f] ē: etiam ſiquis vnam

❡ Quadrupli autē. Cu ſius. ❡ Supra dictū eſt ꝙ ac. vi bo. rapt. j. annū datur i quadruplū: poſt in ſimplū: q̄ro vtrum quadruplū iſtud ſit totū pena: ⁊ rn̄. ꝙ nō. ⁊ iſto quadruplo: ſimplū intereſt: ⁊ triplum eſt pena ſiue comprehendatur raptor in delicto ſiue nō. Non eniz debet eſſe melioris cōditionis raptor q̄z fur. ⁊ hoc dicit. Queri ſolet cōiter ſup hoc qḋ ꝯditiōis dicitur in ſi. §. ꝙ ridiculū eſſet ꝙ ille qui rapit eſſet melioris q̄z ille qui rem clam ſurripit. Contrarium videmus: maior eniz pena inſligit̄ furibus q̄z raptoribus: cū in pena furti manifeſti totū quadru. ſit pena. Jn pena autem raptoris ſolū triplū eſt pena. Ad hoc autē diuerſimode reſpōdetur. Quidā enim concedūt ꝙ maior pena furibus q̄z raptoribus per.l. inſligitur ⁊ non ſine cauſa. vz. qꝛ ſepius ſit furtum q̄z rapina: vnde ne huiuſmodi maleficio ipunito facilius talia facinora perpetrentur: vt vnius pena ſit metus multoꝝ. vt.C.ad.l.iuliā repe.l.j. talis pena pro furto maior q̄z pro rapina introducta eſt. Alij aliter dicētes reſpōdent ꝙ qui in vno grauatur in alio debet releuari: vnde pena raptoris plus cōtinet. Nā ſi criminaliter agitur contra euz ſuſpendi debet. Vocat eniz lex raptores famoſos latrones. digeſtis de penis. lege capitalium. §. famoſi. Jn furto autez

non manifeſti tenetur qua actione ſi fuerit actū tollitur vi bo.rapto. niſi i id qḋ excedit. vt.ff.co.l.j. itē in caſu: nec manifeſti: necnō manifeſti tenet̄: vt ſiqs ex domo in qua nemo erat rapuerit: ſed tm̄ hac actione vi bo.rap. tenet̄ ſm̄. P. vt.ff.de ſur.l.ſiqs de domo: al's ex domo. Sz h̄ ē falſuz: qꝛ ibi erat actio furti nō māifeſti: ⁊ iō ā plius ceſſat actio furti: ⁊ iō dat̄ hic actio vi bo.rapto. qꝛ excedit: ⁊ i id qḋ excedit. vt di.l.ff.eod.l.j.⁊.ff.de actio.⁊ obligatio.l. qui ſeruum. §. finali.

ADDITIO (j). Sed h̄ ē falſuz ſm̄ Bar.i.d.l.ſi vēdidero. qꝛ op⁹ ēvt acclamet̄.l.ij.⁊.l.ſiqs i ſuitute.ff.ꝺ ſur.au.

c ❡ Qui vi rapit. q.d. nullus: vt h̄. ⁊ ff.ꝙ me.cā.l.ſi cū exceptione. §. q vis.

d ❡ Annum. Scilicet vtilem. vt.C. eo.l.ſi.⁊.l.res.⁊.C.de noxa.l.pe.

e ❡ Quadrupli. Niſi in caſu q̄ agit̄ ad duplum tm̄. vt.C.de paga.l.paganus.⁊.l.chriſtianus. que eſt huic contra. Sed illud eſt ſpeciale.

Actio vi bon. rap. eſt duplex

f ❡ Vtilis.i. efficax ⁊ directa. Vel dic ꝙ directa cōpetit qn̄ plures res rapte ſunt: ſed vtilis qn̄ vnū tm̄ bonum raptū eſt.i. vna res rapta eſt. Et facit

non debet aliquis mortem pati: vt in auctenti. ſignata. C. de ſer. fugi. ſuper illa. l. ſed nouo. preterea ſi ꝯueniatur ciuiliter raptor: equuʒ eſt vt ei minor pena infligatur q̄ʒ furi. Dn̄s Guido li ter adherēs dicit ꝙ qui ī vno grauatꝰ in alio dbet releuari. vt ff. de furtis. l. eū q. Raptor. n. in hꝰ qr releuatur ſi nō cū rapi na dephēdatꝰ tenetꝰ ſo lūmodo ad triplum: ſed grauatꝰ in hꝰ qr nō hʒ remedium aliꝰ qꝺ ſi nō deꝑ hendatꝰ cum furto: qr ſemp tenetꝰ ad triplū: ſed fur in hoc releuatꝰ ꝙ ſi non deprehendatꝰ cū furto anteq̄ʒ deueniat ad locū deſtinatū non tenetꝰ niſi in duplum: ⁊ iō in alio grauatur. ſ. ꝙ lʒ deprehēdatur cum furto ꝙ teneatꝰ ad quadruplum. Et ſi dicat quis qualiꝰ pōt raptor non deprehendi. Hanc queſtionem habes ſufficienter ſolutam in glo. ſignata in iſta eodem. §. ſup illis verbis ſiue deprehendatur ſiue non. Aliꝗ ad h̄ aliter reſpondent dicētes ꝙ nunq̄ʒ eſt melio ris cōditionis raptor q̄ʒ fur: eo ꝙ ſemper poteſt actio. fur. conueniri. vt. ff. de fur. l. ſi vendidero. §. ſcriptor. Sed hic notādum ꝙ ſi fur furti manifeſti acꝰ. cōueniatur in quadruplū cōdēnatur. Raptor quoq̄ʒ in quadrupluʒ ꝑ ac. vi bono. rapto. condemnatus: ⁊ ſimiliter per actio. fur. manifeſti punitur cōuictus: ⁊ ita adhuc reſtat ꝓmū qꝺ plus venit ī actio. furti: q̄ʒ ī ac. vi bo. rapt.

a ℂ Extra penam. Repete non: vt ſit ſenſus ꝙ rei perſecutio non eſt extra penam: ſed in quadruplo ⁊c̄.

rē lʒ minimā rapuerit. Quadruplū autem non totum pena eſt: ⁊ extra penaʒ ꝗ rei perſecutio eſt: ſicut in actione furti manifeſti dixi mus b: ſed in quadruplo ineſt rei perſecutio vt pena tripli ſit: ſiue comprehēdatur c raptor in ipo delicto ſiue nō. Ridiculum d enim eſt leuioris cōditionis eē eū q vi rapit q̄ʒ q clam e amouet.

ℂ Actio vi bonoꝝ raptoruʒ competit pro violentia dolo cōmiſſa: ſecus ſi reʒ ſuā bōa fide rapuit: tn̄ raptor ſi dn̄s eſt cadit a dn̄io ſuo. Si vo nō eſt dominus tenetur ad tantundem ſiue res fuerit mobilis: ſiue imobi

b ℂ Dixim9. vt. ſ. titu. j. in fine.

c ℂ Comprehendatur raptor. Sed quomodo poteſt raptor non deprehē di cum dicatur eripere quaſi de manu auferre. vt. ff. ne quis eū qui in ius. l. illꝗ. §. j. Reſpon. diſtingue animuʒ auferentis: vt ſi erat animus ei palā ⁊ quaſi ꝑ viʒ auferēdi: lʒ ibi nemineʒ inueniat: tamen eſt raptor. Sʒ fur eſt qui habʒ animum vt faciat clā: lʒ interdum deprehēdatꝰ ex qua deprehenſione efficiatur manifeſtus: vt ſupra titu. pri mo. §. furtum autem a furuo. — Raptō ⁊ fur diſtiguñtur.

ADDITIO. Vult dicere glo. ꝙ manifeſtus ſemper tenetur vi bonorum rapto. ſed nō manifeſtus ita demū ſi habuit aiuʒ ⁊c̄. Et aduerte vnicū furtū dici qꝺ de loco vnico contextu ſiue vnico tpe ſit: lʒ plures res ſimul aſportenꝰ: ex quo nō veniret qs furca ſuſpēdendus: niſi eſſet egregium qꝺ pluribus paruis ꝓualeret. vt hic ꝑ Angel.

d ℂ Ridiculum. Bene dixi ſiue non ridiculum enim ⁊c̄.

e ℂ Qui clam. i. fur nec manifeſtus. Nam raptor tenetur in quadruplum: hic autem ſcilicet fur non manifeſtus in duplum tm̄: vel tripluʒ cum re: ſed qui palam furatur certum eſt in plus teneri q̄ʒ raptorem: cum in quintuplū cum re teneatur. Accur.

ADDITIO. Et eſt ratio diuerſitatis ſm Ange. quia raptor ſe exponit morti: ⁊ ideo cum incurrat maius periculum in perſona leuius punitur in pena pecuniaria: argu. l. quid ergo. §. — Raptō ī min9 tenetur q̄ʒ fur manifeſtus.

pena grauior. ff. de iniuri. Vel dic ꝙ ex rapina inducit crimē publicū: ⁊ in h grauat̃: q2 a q̄libet de ppl'o pt accuſari: nō ī alio alienat̃: arg. l. cū q. in pn. ff. de iureiu. Quare āt in vi bo. rap. ꝑtor eādē penā in māifeſto ⁊ nō manifeſto ipoſuerit cū lex xij. tab. ⁊ ipe ꝑtor ī furto diuerſas im poſuerit. dic eē rōnem pp eādē aliꝫ rapiendi q ſp requiritur.

℄ Quia tū Caſus.

℄ In iſto §. dic ꝙ act. vi bo. ra. ita cōpetit ſi ali quis rē alterius dolo malo rapuerit. Ceterū ſi ali qs errorē ductꝰ rē alienā credens eſſe ſuā eā alteri rapuerit iuſ ꝑmitiuo nō tenet̃ act. vi bo. rap. ſꝫ ne inueniat̃ viā per quā raptores ſuā malitiā impune poſſint exercere ꝯſtitutionibus principū eſt puiſum: ne alicui liceat rem mobilē vel imobilē: lꝫ ſuam eſſe dicat vel eſtimet alicui per viꝫ auferre ſi cōtra hoc ſtatutū venerit ſi ſit dominus rei qui eā capit cadat a dominio ſue rei. Si autem res aliena fuerit debet eā primo reſtituere: ⁊ poſtea in penā ſui delicti eſtimationē rei preſtare: ⁊ illud non ſolū habebit locū in rebus mobilibus vt ex hac cā ab oī rapina

lis. Aretinus.

℄ Quia tamē[a] ita competit hic actio ſi dolo malo qs rapuerit: nam qui aliquo errore ductus rem ſuam eſſe exiſtimās ⁊ imprudēs iuris eo animo rapuerit quaſi domino liceat etiam per vim rem ſuam auferre a poſſeſſoribꝰ: abſolui[b] debet: cui ſcꝫ conueniens eſt nec furti teneri euꝫ qui eodem hoc animo rapuit. Sed[c] ne (dum talia excogitantur) inueniatur[d] via per quaꝫ raptores ipune ſuā exerceant auaritiā: melius diualibus conſtitutionibus[e] pro hac parte proſpectum eſt: vt nemini liceat vi rapere: vel rem mobileꝫ: vel ſe mouentem: lꝫ ipſaꝫ eandem rem exiſtimet. Sed ſiquis cōtra ſtatuta principum fecerit: rei quidēꝫ ſue dominio cadere[f]: ſin autē aliena res ſit, poſt reſtitutionem eius etiaꝫ eſtimationem eiuſdem rei ꝑſtare. Quod non ſolum in mobilibus rebus que capi poſſunt conſtitutiones obtinere cenſuerunt: ſed etiā in iuaſionibus que circa res ſoli[g] fiunt vt ex hac cā ab omnibus

homines ſe abſtineant. ⁊ hoc dicit.

a ℄ Quia tamen. Iſtud qa: videtur ſuperfluū. Vel pone quia pro ſꝫ. Alij ita tamen: ⁊ tunc eſt planior.

b ℄ Abſolui. Scilicet ab actione vi bonoꝝ rap. iudicis ſnīa vt quidāꝫ dicunt: vel tp̄o iure ſꝫ Azo. † argūm dige ſtis de pu. bli. ⁊ vect. l. cōmiſſa. §. ſi nali.

c ℄ Sed ne dum. pro tū ſm quoſdā: vel pone ꝑ pte.

d ℄ Inueniatur via. Sic ſupra titulo. j. §. vn de illud.

e ℄ Cōſtitu tionibus. vt C. vnde vi. ſi qs in tantā. Et ī alijs ſequentibꝰ vſqꝫ in finem tituli: ſed h̄ ꝓſeqtur tm̄ tenoreꝫ illiꝰ l. ſiquis ī tātā: ⁊ in alijs ſequētibꝰ vſqꝫ in finē tit. Sup qua mā longum eſſet hic dicere: cum plures queſtiōes ibi notētur ſup predicta. l.

† Et vtraqꝫ opinio eſt pena. l. prius ſi fuerit in iudicio deducta. Itē ſecū da ſi nō fuit deducta ī iudicio vt per doct. h.

f ℄ Cadere. ſ̄pcte ꝓſpectū ē: ⁊ ēt ibi ꝑſtar̃: nec ē neceſſe pōere cogit̃ vl' dꝫ: q̄ ṽba nō iuenies in libris emēdatis.

g ℄ Res ſoli. ꝓpe: qn̄qꝫ tū iprope. vt C. de actio. emptio. l. ij. Sed rei mobilis dr̄ occupatio: lꝫ ēt qn̄qꝫ imobilia dicāt̃ occupari. vt. C. d rei vē. l. domū

℄ Sane i hac actio. Caſus. ℄ Di. Iuſtini. Dic ꝯpetit mihi h ac. ita de-

ni rapina homines ſe abſtineant.

¶ Actio vi bonorum raptorum non ſolum competit illi qui dominium hēt in re: ſed etiam illi qui hēt aliqđ ius: ⁊ iſtud iuʒ eſtimatur. Aretinus.

¶ Sane in hac actione[a] non vtique expectatur rem in bonis[b] actoris eē. nā ſiue in bonis ſit: ſiue non: ſi tamen ex bonis[c] ſit locum hic actio[d] habebit. Quare ſiue locata: ſiue cōmodata: ſiue etiam pignorata: ſiue depoſita[e] ſit res apud tytiuʒ: ſic vt interſit eius eam rem per vim non auferri: veluti ſi in depoſita re culpam quoqʒ promiſit: ſiue bona fide poſſideat: ſiue vſumfructum quis habeat in ea vel qđ aliud iuris vt īterſit eius non rapi. dicenduʒ eſt ei cōpetere hāc actioneʒ: non vt dominium[f] accipiat: ſed illud ſoluʒ quod ex bonis eius q rapinam paſſus eſt. i. quod ex ſubſtantia eius ablatum eſſe proponatur. Et generaliter dicenduʒ eſt ex quibus cauſis furti actio competit in re clam facta: ex eiſdem cauſis omnes habere hanc actionem.[g]

mum ſi dominus fuero rei. Respond. ꝙ immo ſiue in bonis eius fuerit res rapta: ſiue in bonis. vʒ. ei⁹ qui ius ali quod habuerit in re: vt quia ſibi ſit cō modata vel impignorata: ſiue locata vel depoſita vel aliqđ iuris habeat i ea: ita ꝙ ei⁹ interſit modo non rapi. Semper eñi cōpetit iſta ac. vt nō dominium rei rapte accipiatur: ſʒ ꝙ res ſibi rapta reſtituatur: vt breuiter me expediaʒ ex quacūqʒ cā poteſt competer alicui ac. furti propter furtum datuʒ in re: ex omni conſimili cauſa pōt dari ac. vi bo. raptorum propter rapinam in re factā. hoc dicit. Poſt maleficiū rapine de dāno exegitur quod per. l. aquil. punitur.

a ¶ Sane in hac actione: ſcilicet vi bonorum raptorum.

Rē eē i bonis ⁊ ex bōis differt. b ¶ In bonis: id eſt in dominio. ff. de acquiren. re. domi. l. rem in bo. ⁊ l. ſtatuas. ⁊. ff. de verboruʒ ſignificatio. l. bonorum appellatio. Uel ſi etiā bona fide poſſideantur idem eſt.

c ¶ Ex bonis ſit. Ut aliquod ius habeat: vt ſtatiʒ per exempla probat.

d ¶ Hec actio. ſ. vi bonorum rapto.

e ¶ Depoſita. Promiſſa cuſtodia a depoſitario. vt ſupra titu. j. §. penulti. Uel etiam commiſit culpam: vt ſequitur. † Uel etiam ſi precium acceperit depoſitionis: non tamen quaſi mercede tenet. vt ff. eodeʒ. l. ij. §. dicet aliquis. alioqn eēt locatio vt. ſ. mā. §. ſinali.

† Dic ꝙ ſi ꝯmiſiſſet dolū non hēt actioneʒ furti: nec aliam actionem nec ex ꝓbitate ſua ꝯſequetur actioneʒ. vt no. i d. §. pe. ⁊ facit l. itaqʒ ff. de furtis. Angelus.

ADDITIO. Dic vt habetur i. l. ñalis §. ij. ff. de ꝓſcri. ver. ⁊ facit. l. j. §. ſiqs ſeruū. ff. depo. Angel.

f ¶ Dñiū. i. dñij eſtimationeʒ. vt. ſ. qđ me. cā. l. ſi mulier. §. q poſſeſſionē. vt. ff. vti poſ. l. pe. §. ſinali.

g ¶ Hāc actionē. fac. ff. vi bo. ra. l. ij. §. generalit.

¶ De lege aquilia.

¶ Poſt maleficiū rapine ſegr̄ đ dāno qđ per legē aqliaʒ punitur. Accurſi⁹.

DAmni. ¶ Tot⁹ iſte ti. di. i duas ptes. ⁊ prio tractat de prio capite. l. aq. Scđo tractat de tertio capite. Scđa ibi (Capite ētio.) Itē pria ſubdiuidit. Nā prio pōit ꝟba pmi capitis. l. aq. Scđo illa iterꝑtat. Scđa ibi (Qđ āt ſi.) Iteʒ ſcđa pn. ſbdi. i. ij. ptes. Nā prio pōit ꝟba. ſcđo iterꝑtat. ſcđa ibi (Itaqʒ ſiqs.)

De lege aquilia.

Qui occidit ſeruum alienum vel pecudem alienam: tenetur ex primo capite legis aquilie ad eius eſtimationem quanti pluris fuerint ab anno retro. Et pecudis appellatione cōtinent animalia domeſtica q̄ gregatim paſcūtur.

Damni iniurie actio[a] cōſtituit p legē aqliā. Cui⁹ p̄mo capite[b] cautū ē: vt ſi qs alienū hoiez alienāue q̄drupedē q pecudū nūero ſit iniuria[c] occiderit[d]: quāti ea res in eo anno[e] pluri⁹[f] fuerit tātū dn̄o[g]

Dāni iniurie. Caſus. Hic pone ſic ca. Si aliqs mihi dederit dānū per iniuriā ad dānū iſtō puniēdū ɔſtituit actio p.l.aql. Et ſciēdū ē q̄ legis aql. tria ſunt capita: vidēdū ē ergo de p̄mo capite. In p̄mo aūt capite eſt cautū: vt ſi aliquis ſeruū alienū alienāue quadrupedē q̄ in pecudū nūero ſit iniuria occiderit q̄tū pcij ea res in anno primo preterito fuerit tm̄ dn̄o dare condēnet. 𝔞 hoc dicit.

a Dāni iniurie actio. i. actio legis aquilie q̄ cōpetit p dāno dato. i. deſtructiōe alicui⁹ rei ſcā. (i) Nā ſic dī dānū diminutio p̄īmonij: vt. ff. de dā. īfec. l. iij. ſi aūt rē alterius ſurripes: lz videaris dānū īferre: tñ nō infers tale q̄ per hūc ti. tenearis: ſz actiōe furti: vt. ff. e. l. ſi ſeru⁹ ſuū. §. ſi alt⁹. 𝔞. §. idē 𝔞 ī ſilua. ADDITIO (i) No. differētiā inter actionē furti vel bo. rapto. 𝔞 hāc: quia actio furti vel bo. rapto. cōpetit qñ rē meā tecū apportas: ſec⁹ qñ occidis vl' deſtruis: quia tunc competit h̄ actio: lz vtroqz modo ſit dānum. 𝔞 ſic dimi. patrimonij: qđ bene no. Ange.

b Primo capite. habebat eniz h̄ tria capita ſiue capitula: 𝔞 de primo capite dī h̄. Scđm aūt nō eſt in vſu. De tertio dī. j. eo. §. caput ſcđm. et §. capite tertio. 𝔞. ff. eo. l. ij. Accurſius.

c Iniuria i. non iure: vt j. e. §. iniuria.

d Occiderit. no. occiderit: naz ſi alio mō leſerit ex tertio ca. agitur: vt. j. eo.

e In eo anno ſcilicet p̄terito. §. capite tertio.

f Plurimi. habita eſtimatione nō affectione ſingulorūz: ſed cōmuni eſtimatione: vt. ff. eo. ſi ſeruum meum.

g Domino. vt. ff. e. itē mela. §. legiſ. vel q̄ſi dn̄o: vt fructuario: vel aliij q hz ius in re: vt. ff. e. itē mela. §. ſi. l. ſequē.

Qđ aūt nō p̄ſeſſe 𝔞c. Caſus. Poſitis mālitter v̄bis galli aqlij: q̄ aliquātulū ſūt obſcura: itēdit ipe. v̄ba illa p ordinē exponere: 𝔞 p̄mo ponit q̄re non

dare dānet. ¶ Qđ aūt nō pcise de quadrupede: sȝ de ea tm̄ q̄ pecudū numero ē cauet, eo ptinet: vt neqȝ đ feris bestijs: neqȝ de canib⁹ cautū eē itelligimus: sȝ de his tm̄ q̄ gregatīȝ ppꝛie pasci dicūr q̄les sunt eq: muli: asini: oues: boues: capre. De suib⁹ quoqȝ idē placuit. nā ⁊ sues pecudū appellatiōe ptinent: qꝛ ⁊ hi gregatim ᵃ pascuntur. Sic deniqȝ ⁊ homerus in odissea ait. ¶ Sicut diu⁹ beli⁹ mercian⁹ i suis ꝯstitutionibus refert ᵇ.

κλαγγη δ ασπε τοσ ωρτος συων αφαλιζομεναων.

¶ Quo ad legē aq̄liam iniuria di occidisse q doluȝ vel culpam cōmisit occidēdo: qm̄ in actiōe legis aq̄lie venit leuissima culpa. Casus ᵛo occidēte excusat ¶ Iniuria ᶜ aūt occidere intelligit qui

sufficit sibi dicere ꝑcisse si qs holez alienum alienāue quadrupedē occiderit: sȝ adiecit q in pecudū numero sit: hoc eniȝ adiecit ad significādum qꝙ si aliqs occiderit vrsuȝ meū: vel leonē vel aliā ferā bestiā qꝙ nō debeat puniri p p̄mum caput: vel .l. aq̄l. eo qꝙ nō sunt de numero pecudū siliarū q̄ gregatīȝ pascunt. .i. in pascuis custodiūtur sicut equi: muli: oues ⁊ boues capre ⁊ silia. Sȝ dn̄e de suibus qd dicem⁹ ꝯtinēt ne sub pecuduȝ numero? Et rn̄. di. qꝙ sic: qꝛ gregatīȝ pascūt. ⁊ hō cōfirmat p auctoritatē antiq̄ꝝ dicēs qꝙ sic voluerit Home. beli⁹ ⁊ Marcian⁹.

a ¶ Gregatīȝ pascunt. Facit. ff. de lega. tij. l. legatis seruis. §. pecoribus.

Greci expositio.

b ¶ Refert. Illud carmē grecum ex odissea homeri deprōptū. s. Clangi daspetos ortos syon affilizomenaon latine exponit p hec v̄ba. grunitus autē ingēs excitabat suū stabulātiū. Clangi eniȝ est grūnitus daspetos. i. aūt ingēs. Est eniȝ ibi vna collisio vocaliū i qua hec pticula aūt icludit: ortos excitabat syō: id est suū siue porcoꝝ affilizomenaon. i. stabulātiū. siue q simul in stabulo icludebantur: quod raro fit in animalibus diuersū pastus.

¶ Iniuria autē. Casus. ¶ Exponit Iustinianus illud verbū positū prius iniuria occiderit di. qꝙ ille iniuria occidit q nullo iure occidit: ⁊ manifestat p exēpla qualit qs pōt iure occidere: ex hoc videt alicui dubium. Unde di. Si enim seruū meū latronē diurnū: dū tm̄ telo se defenderet qs occiderit iure pmittēte eū occidere videtur: ⁊ ideo nō tenet. et hoc itellige ita si nō possit occisor alio mō euadere periculū. Idē dicit de eo qui casu occidit seruū alienū si nō fuerit in culpa ⁊ dolo: ⁊ de hoc ponit tale exēplū. Quidaȝ milites ludebāt cū iaculis in campo eis deputato: ad se exercitādū: si seruus alienus ibi transitum fecerit ad ludum respiciēdum: cum tm̄ eius non interfuit: si eniȝ aliqs militū se exercitātiū traiecerit nō intelligit miles eē in culpa: ⁊ iō nō tenet. Si autēȝ aliqs priuat⁹ hoc fecerit: cuius nō intereat traijcere culpe reus est: ⁊ nō tenet ex p̄mo capite. l. aqui. eodē modo si alio loco q̄s in loco militibus ad se exercitādū destinato hoc fecerit culpe reus est ⁊ tenebitur. hoc dicit.

c ¶ Iniuria. facit. ff. eodem. sed et si quecunqȝ. §. iniuria.

ADDITIO. Ex quo textu no. dr̄iaȝ inter hāc actionē ⁊ actionē iniuriarū: qꝛ i illa nō sufficit culpa: sȝ reqrit ꝯtumelia ⁊ dolus. est ⁊ alia differētia: qꝛ in hac agitur ad dānum: sed in actiōe iniuriarū agitur ad vindictam. ⁊ sapit instar cause criminalis: vt. ff. de iniu. l. pretor edixit. §. primo.

Fur noctur⁹ occidi pt: ſʒ nõ diurn⁹.

a ℭ Latronem. Scilicet diurnum: vt tamen clamet ⁊ ſe nõ defendat: ſed ſurẽ etiã ſi ſe non defendat: vt hic ſubijcit. ⁊ ff. eo. l. iij. Accurſius. ADDITIO. Sʒ hoc eſt ꝯ. l. furẽ. ff. de ſicca. Unde dic ꝙ eſt dña inter inſidiatorẽ: latronẽ: ⁊ furẽ: vt in auc. vt nulli iud. §. pe. qꝛ latronẽ inſidiatorẽ itineris poſſuʒ occidere indiſtincte vt. l. iij. ff. eo. facit. l. j. ⁊ ij. C. qñ li. ſe. ſi. ſu. vi. Si aũt ſit fur: tũc dʒ diſtingui. Aut eſt diurnus: ⁊ tũc ſi põt capi vel a dãno euadi: nõ dʒ interfici. Nocturnũ ãt licʒ occidere: ſi interficiẽs non poſſit ei parcere ſine periculo ſuo: vt dicit tex. in. l. furẽ. ff. de ſic.

nullo iure occidit. Itaqʒ qui latronẽ[a] inſidiatoreʒ occiderit: nõ tenetur vtiqʒ ſi aliter piculũ effugere non poteſt. Ac nec is quidẽ hac lege tenet̃ qui caſu occidit: ſi modo culpa eius nulla inueniat̃: nã alioqn[b] nõ[c] min⁹ ex dolo q̃ʒ ex culpa q̃ſqʒ hac lege tenet̃. ℭ Itaqʒ ſi qs dũ iaculis ludit: vel exercitatur: trãſeuntem ſeruũ tuũ traiecerit diſtinguitur[d]. Naʒ ſi id a milite in cãpo eo vbi ſolitũ ẽ exercitari admiſſuʒ eſt: nulla[e] culpa eius intelligit̃. Si alius tale quid admiſit culpe reus[f] eſt. Idem iuris eſt de milite ſi in alio loco q̃ʒ q ad exercitandum militibus deſtinat⁹ eſt: id admiſerit.

ℭ Ex qualitate loci iudicat̃ dãnũ datũ dolo vel culpa icidẽti. hoc dicit. Uel ſic. In putãte dicit̃ adeſſe culpa quãdo diligentia potuit prouidere ⁊ non fecit.

ℭ Itẽ ſi putator[g] ex arbore deiecto ra-

b ℭ Alioquin. Si culpa interueniat. c ℭ Non minus. i. non plus ex dolo q̃ ex culpa. cum ẽt leuiſſima culpa in hãc actionẽ veniat: vt. ff. eo. l. in le. aq. (i) Uel ꝑpꝛie lege: ⁊ ꝯuerte lr̃am: nõ minus ⁊c. i. nõ min⁹ ex culpa q̃ ex dolo. ſic ⁊ al's. ff. de pac. l. iuriſgẽ. §. pacto rũ. ⁊. C. de ſe. imp. l. cũ aptiſſime. ⁊. ff. de pig. paulus. §. domus. ⁊ eſt figura hyperbaton ſm Joan.

ADDITIO (j) Pone exẽplum ſm Ol. leuiſſima ñ tyti⁹ aggredit̃ te: tu reſiſtis venit ali⁹ ad diuidẽdũ vos: ⁊ tu reſiſtẽdo volẽs pcutere aggreſſorẽ percuſſiſti mediatorẽ teneris: vt. l. ſcientiã. §. qui cum aliter. ff. eo. Angelus.

d ℭ Diſtinguitur. Utrum commiſerit dolo vel culpa vel non.

e ℭ Nulla cul. niſi data opa factũ eſt: vt. ff. e. l. itẽ ſi obſtetrix. in fi. ⁊. l. nã hic.

f ℭ Reus eſt. Qꝛ hoc nõ eſt ei deputatuʒ. arg. in auc. vt hi qui ob. ha. ſe p. res mi. §. ſin vero tacuit. col. vj. ⁊. ff. e. l. idẽ iur. i fi. ℭ Itẽ ſi puta. Caſus. ℭ Hic ponit aliud exẽplũ i quo ſi i cl'pa fuerit q hoĩẽ occiderit: tenet̃. l. aql. ſi aũt eum ſine culpa occiderit: nõ tenet̃. ⁊ eſt exẽpluʒ tale. Quidaʒ putator ex arbore deiecto ramo ſeruuʒ alicui⁹ iterfecit. vñ qd iuris in iſto caſu qrit̃. ⁊ rñdet ꝙ diſtinguit̃: qꝛ aut illud fcm ẽ ꝓpe viã publicã: aut ꝓpe viã vicinalẽ: ⁊ tũc ſi nõ ꝓclamauit vt ẽe in culpa ⁊ tenet̃: ſi aũt ꝓclamauit ⁊ q trãſibat h' nõ obſtãte ꝓceſſit ⁊ ſibi ꝓcauere noluit: tũc putator eꝛ̃ culpã ẽ ⁊ nõ tenet̃. Idẽ dico ſi ꝓpe locũ aliquẽ vbi nõ erat iuo ꝯuerſandi vl' trãſeũdi: ramo ex arbore deiecto putator ſuũ alicui⁹ ibidẽ trãſeũtẽ occiderit: qꝛ tũc q̃ nõ ꝓclamauit eꝛ̃ cl'pã ẽ: niſi d' dolo putator ꝯſtiterit quẽ cũ viderit tñ nõ ꝓclamauit. In iſto tñ caſu ſemp ꝓſumẽdũ ẽ ꝓ putatore. ſ. eũ cẽ eꝛ̃ culpã ⁊ dolũ: niſi dolus poſſet ꝓbari. ⁊ ſic itellige qd̓ h dꝛ.

g ℭ Item. Putator. i. qui putat vites in arboribus poſitas: vt in quibuſdam Putator

terris ſunt: vel etiã ipſas arbores. nã ⁊ arbores putantur.

a ¶ Lʒ non preclamauit. Niſi forte dolo: vt. ff. eo. ſi putator.

¶ Preterea ſi medic⁹. Caſus. ¶ Adhuc no. bonũ aliud exẽplũ in quo ſi aliqs ſeruũ alicuius occiderit: ſi fuerit i culpa tenebitur. ſi aũt nõ fuerit i culpa nõ tenebitur. Si enĩ medicus ſuũ tuũ ſecuit: ⁊ poſt ea curationẽ eius reliqt ⁊ ſeru⁹ tu⁹ mortuus eſt i culpa ẽ medic⁹: ⁊ iõ tenebit. ⁊ idẽ erit ſi iperite eũ ſecuit: ⁊ ꝑpter hoc mortuus eſt i culpa. n. ẽ. ⁊ iõ tenet: impitia enim culpe annumeret. ⁊. h. d.

b ¶ Preterea. Impitia. Fac. ff. de regu. iur. l. impitia. ⁊. ff. loca. ſi qs funduʒ. §. celſus. ⁊. §. ſi qs vitulos. ⁊. ff. de ſuſpe. tu. l. tutor quoqꝫ. §. finali.

ADDITIO. In iſto caſu medic⁹ nõ tenet de ſicca. qꝛ illa lex reqrit doluʒ: vt. l. j. C. de ſicc. tũcta. l. in. l. ff. eo. titu.

ADDITIO. Et no. ſinglr' leges per gl. allegatas: qꝛ ꝓbãt nõ tñ in latis: ſʒ in hoibus aliqꝺ artificiũ ꝓfitẽtib⁹: qꝛ aſſerere videt ſe eẽ ꝑitos in illo miniſterio. Et ſic iperitia aſcribitur culpe etiam vſqꝫ ad caprarum vel vitulorũ cuſtodem. Aretinus.

mo ſeruũ tuũ tranſeũtẽ occiderit ſi ꝓpe viam publicã aut vicinalẽ id factũ eſt: neqꝫ ꝓclamauit: vt caſus euitari poſſit: culpe reus eſt: ſed ſi proclamauit nec ille curauit ꝓcauere: extra culpã ẽ putator. Eque extra culpam eſſe intelligit ſi ſeorſuʒ a via forte vl' in medio fundo cedebat: lʒ nõ proclamauit a: quia in eo loco nll'i extraneo ius fuerat verſandi.

¶ Si medicus ſui curatõe reliqrit: aut impite curauerit: lege aqlia tenet. Are.

¶ Preterea ſi medicus q ſeruũ tuum ſecuit dereliqt curationem eius: ⁊ ob id mortu⁹ fuerit ſeru⁹: culpe reus erit. Imperitia b quoqꝫ culpe annumerat: veluti ſi medicus ideo ſeruũ tuũ occiderit: qꝛ male eũ ſecuerit: aut perperaʒ ei medicamẽtuʒ dederit.

¶ Si mulus vl' equ⁹ ꝑpter imperitiã vl' imbecillitatẽ mulionis vl' equitãtis ſeruuʒ alteri⁹ occiderit tenet mulio vl' equitans lege aqlia. hoc dicit Angelus are.

¶ Impetu quoqꝫ mularũ qs mulio ꝓpter imperitiã retinere nõ potuit: ſi ſeruus tu⁹ oppꝛeſſus fuerit culpe reus ẽ mulio. Sed ⁊ ſi propter infirmitatẽ c eas retinere nõ potuerit: cũ alius firmior eas retinere potuiſſet: eque culpe tenetur. Eadẽ placuerũt de

¶ Impetu quoqꝫ. Caſus. ¶ Debes mulionẽ quedã q ſuũ tyctũ ipetu mularũ qs ꝓpter imperitiã retinere nõ potuit oppꝛeſſit: vñ mulio iſte in culpa eſt. ⁊ iõ tenet. Si aũt ꝓpter infirmitatẽ eas retinere non potuit: alius tñ bñ eas retinuiſſet: adhuc in culpa eſt ⁊ tenetur. idẽ iuris eſt ĩ eo q aſcendit equũ tuum ⁊ ꝓpẽ impitiaʒ vel ifirmitatẽ eũ retinet nõ potuit: ⁊ equ⁹ ſeruũ alicu⁹ oppꝛeſſerit eq tenet. Si aũt ſed forꝫ fuit mulio: ſi tñ aliquo ca. fortuito p mulas qs ducebat vel equũ queʒ aſcẽdebat ſeru⁹ alicui⁹ oppꝛeſſus fuerit: nõ tenet: atñ ifirmitas vl' iperitia alicu⁹ nulli dꝫ eẽ dãnoſa. ⁊. h. d.

c ¶ Impetu. Infirmitatẽ. Nõ enĩ dꝫ infirmitatẽ ſuã in alterius leſiõe ꝯuertere: vt. ff. eo. idẽ iuris. Accurſius.

ADDITIO. Dic hoc verũ in ifirmitate aliq̃. Nã ſecus ſi in itinere ſuque-

eo quoqꝫ q cū equo veheretur a impetū eius: aut ꝓpter infirmitatē: aut propter imperitiā ſuāꝫ retinere non potuerit.

¶ Actio legis aquilie penalis: qꝛ eſtimatur: quāti plurimi valuerit ab anno retro: ꝛ ideo nō trāſit contra heredes. Angelus aretinus.

¶ His autē verbis legis quāti id b in eo anno plurimi fuerit illa ſententia exprimitur: vt ſi quis hominē tuū qui hodie claudus: aut mācuſ: aut luſcus erit occiderit: qui i eo anno integer aut precioſus fuerit: non tanti teneatur quāti hodie erit: ſed quāti in eo anno plurimi fuerit. Qua ratiōe creditūꝫ eſt penalē eſſe huius legis actionē: qꝛ non ſolum tanti quiſqꝫ obligaẗ quātū dāni dederit: ſed aliquādo longe pluris. Ideoqꝫ cōſtat ī heredē eam actionē non tranſire c: que tranſitura fuiſſet: ſi vltra dānum nunqꝫ lis eſtimaretur d.

merat infirmitas: qꝛ nō tenetur cū non fuerit in culpa: vt. l. ſi ex plagis. §. in clivo. ff. eo. Aretinus.

a ¶ Veheretur. Puta in rheda: vel vehiculo vel etiam ipſo equo.

ADDITIO. Intelligas tū iſtum ter. qñ talia animalia dāt dānū ſm nāꝫ ſui gñis. Si aūt ꝯ nāꝫ ſuā agit actōne in factū vel paupie: vt. ff. ſi quadrupes paup. feciſ. dica. l. j. §. itaqꝫ. Areti.

¶ His autē ver. Caſus.

¶ Expoſitio duob9 verbis poſit. ſ. i pn. hic exponit tertiū membrū. ſ. hoc qḋ dictū ē i qñti ibi eo anno plurimi fuerit. d. ꝙ hic nihil aliud eſt dictū niſi ꝙ ſi aliqs interfecerit ſeruūꝫ tuū ſi eo die q̄ iterfecerit fuerit luſcus vel mācus. in anno tñ ꝓximo ꝑterito fuit iteger ꝑcio ſuo valde ꝙ eo tpe occiſus fuerit teneẗ q̄ti in anno ꝓximo preterito plurimi fuerit: ꝛ nō quāti in eo die quo occiſus fuerit. ꝛ iō dicit̃ hec actio penalis de ſui primitiua natura: quia obligat delinquentem non tanti quāti dānū datū eſt: ſꝫ aliqñ lōge pluris. Et ꝓpterea ēt in hꝫdē nō daẗ: in cū aūt dareẗ: niſi vltra dānū litis eſtimareẗ. h. d. Et caue: qꝛ qdā voluūt diceẗ ꝙ hec actio de ſui ꝑmitiua natura nō eſt penabilis: ſꝫ penalis ſolū. Dñs autem Gul. dicit hāc eē penalē de ſui ꝑmitiua natura: ſicut ſatis pōt ꝓbari p iſtaꝫ iſtā. penalē aūt dicit eā eē: verꝫ ē dicit ipſe in duplū: ꝙ aūt duplū ꝑſteẗ i hac actione hoc ꝯtingit p inficiationē. ꝛ ſic eſt penabilis in dupluꝫ: ꝛ in penali de ſui ꝑmitiua natura ſemp intellige.

b ¶ Dis dt. Quāti id in eo āno. māīr hec ꝟba ponuntur. ꝛ habes ea. ſ. co. titu. in prin.

c ¶ Nō trāſire. Niſi ex dāno locupletior fact9 eēt: vt. ff. eo. inde neratius. §. hāc actionē.

d ¶ Eſtimareẗ. Opponiẗ de eo qui hodie plurimi fuerit q̄ oli: ꝛ occiſus eſt ab aliq̄. Naꝫ nō vī in hoc caſu eē penalis hec actio: ergo vī tranſire debere in hoc caſu ad hꝫdes. Sꝫ nō ſequiẗ: lꝫ enim repiaẗ in hoc caſu ꝙ nō ſit penalis: tñ nō ē apta nata: vt trāſire debeat: vt in hoc exēplo. aliqs nō videt vl̃ nō ridet actualr̃ tñ eſt aptus ridere vl̃ videre naturalr̃: vt argu. ff. de aq̄ quotidia. ꝛ eſti. l. j. §. quotidia. ꝛ. ff. de ſlu. l. j. §. itē flumīꝫ. ADDITIO. Et ſic iſpicimus ꝓpriā ꝛ ꝑmeuā nām actiōis. Et ſm illā iudicam9: nō aūt ſm accidētalē. facit qḋ no. glo. in. l. ſi creditori. ff. de lega. j. qñ actu ſubrogaẗ: ꝛ capit nām a[illegible] intelligiẗ ſm nām ordinariaꝫ ꝛ ꝓpriam ꝛ primeuam: qḋ nota.

¶ Illud non ex verbis legis. Caſus.

¶ Scire debetis ꝙ nō ex ꝟbis legis: ſed ex interpretatione eſt: vt ſi aliquis

¶ In actione legis aquilie nō ſoluȝ venit eſtimatio rei: ſȝ etiā eſtimatio extra rē. hoc dicit Areti.

¶ Illud nō ex verbis legis: ſed ex interpretatiōe placuit nō ſolū perēpti corporis eſtimationeȝ habēdam eē ſm ea que diximus [a]: ſȝ co amplius quicqd p̄terea perempto eo corpore dāni vobis illatuȝ fuerit: veluti ſi ſeruū tuū heredē ab aliquo inſtitutuȝ antea qs occiderit: q̄ȝ is [illegible] iuſſu tuo hereditatē adierit: nā hereditatis [b] quoqȝ amiſſe rationeȝ eſſe habēdaȝ cōſtat. Itē ſi ex pari mularȝ vnā vel ex q̄drigis equoruȝ vnū quis occiderit: vel ex comedis [f] vnus ſeruuȝ occiſuȝ fuerit: nō ſolū occiſi fit eſtimatio: ſed eo ampli⁹ id quoqȝ computatur quanti depreciati ſunt qui ſuperſunt [d].

¶ Actio legis aquilie nō ſolū ciuiliter: ſed etiā crimialiter poteſt intētari. hoc dicit Angelus areti.

¶ Liberuȝ autē eſt ei cuius ſeruus occiſus fuerit: ⁊ ex iudicio priuato legis aqlie damnum [e] proſequi: et capitalis criminis [f] eum reuȝ facere. Caput ſm legis aquilie in vſu non eſt.

ſeruū meū occiderit iniur. nō ſolū ac. l. fiet eſtimatio ſerui pempti ſm qd iā dictū eſt: ſȝ ⁊ oīs dāni mihi in ſeruitio meo p illud corpus occiſuȝ dati i alijs rebus meis: veluti ſi ſeruus meus inſtitutus fuerit heres: ⁊ anq̄ȝ hereditatem adiret ab aliquo fuerit occiſus: nō ſolū corporis mei ſerui fiet eſtimatio: ſȝ hereditat̄ amiſſe ē hñda rō. Ad hoc etiā adiūgeī poſſuȝ multa alia exempla. Si eni ex vno pari mularū vna occiſa fuerit: vel ſi ex quadrigis equoȝ vnus occiſus fuerit: vel ex comedis vnus occiſus fuerit nō ſolum eſtimatio corporis eſt hñda: ſed ſi per vnius mortē alter vl̄ altera min⁹ vtilis fcā vl̄ fact⁹ fuerit tot⁹ illi⁹ dāni rō ē hñda. h.d.

a ¶ Illud. Diximus. per totū hūc ti.

b ¶ Nā hereditatis. In lege eniȝ aqlia dānū cōſeqmur ⁊ amiſiſſe dicimur qd aut cōſequi potuimus: aut erogare cogi[illegible] vt. ff. eo. l. proinde. ⁊. l. ſi ſeruū occidiſti. ⁊. l. ſi ſeruum meum.

c ¶ Vel ex comedis. Qui cantabant de comedia: ⁊ vnus ſine altero cantare neſciebat.

d ¶ Qui ſuperſunt. Facit argumētū contra. ff. de ac. emp. ſi ſterilis. §. cum per venditorem. † ⁊ de periculo ⁊ commodi. rei vendi. l. finali.

¶ Liberū. Caſus. ¶ In iſto. §. vlti. dicit Iuſt. q ſm qd iā dictū eſt ſi ſuus meus iniuria ſeruiā occiſus fuerit ſi volo contra euȝ agere ad proſequēduȝ dānum mihi datuȝ in ſuo meo occiſo poſſuȝ hoc facere actio. l. aql. ex pmo capite poſſuȝ etiā ſi voluero criminal̄r cōtra eū agere: vel poſſuȝ euȝ accuſare. l. cor. de ſic. ⁊ hoc intellige ſi doloſe cum occiderit. ſecus autē eſt ſi ſolum fuerit in culpa occiſor. ⁊ hoc di. ¶ Caput ſecundū ⁊c. Dixit Iuſt. Dñe ſatis vidi de pmo capite. ſȝ quomodo dicat de ſecūdo capite. Et reſpō. Frater cap. ſecūdum ſu vſu non eſt. ⁊ hoc dicit.

e ¶ Dānum. Scilicet quanti fuerit in anno retro: vt. ſ. eo. in prin.

f ¶ Capitalis criminis. Scȝ legis cor nelie de ſicca. vt. ff. e. l. inde neratius. §. ſed ſi dolo ſeruus. ⁊. §. ſed ⁊ ſi. Nam ⁊ pro ſeruo occiſo ea. l. agitur: vt pro libero: vt. ff. ad. l. cornel. de ſic. l. j. §. j. donec tamē agitur vna nō poterit agi reliqua: vt. ff. de publi. iudi. l. iiij. ⁊. ff.

† Solue q ſibi in ȝctu: h l delicto in q venit oē intereſſe: vt. ff. de furt. l. inficiari do. §. j. ⁊ ibi. D. ff. d cōdi. fur. l. iiij. et ff. de vi ⁊ vi ar. l. in iter dicto. ⁊ ad iſtuȝ tex. fac. l. apud iulianū §. j. ff. d le. j. vbi p⁹ mortez: ⁊ ſi poſt delictū heres tenet non ſolū ad ſeruum mōtuū: ſȝ et ad hēditatez in q erat inſtitut⁹. l. ſuū. ff. de iho. obliga. in priu.

¶ Ex tertio capite legis aquilie cōpetit actio pro alio dāno q̄ȝ mortis illatiōe: ⁊ pro omni re in q̄ citra mortē dānū datuȝ ſit. Et ſit eſtimatio quanti plurimi ſuit a triginta dieb⁹ ſupra. Aretinus.

¶ Capite tertio de omni cetero dāno[a] cauetur. Itaqȝ ſi qs ſeruū vel eā quadrupedē que pecudū numero eſt vulnerauerit: ſiue eaȝ quadrupedē que pecudū numero non eſt veluti canē aut ferā beſtiā vulnerauerit: aut occiderit, hoc capite actio conſtituit. In ceteris quoqȝ oībus aīalibus. Itēȝ in oībus reb⁹ que aīa carent: dānuȝ per iniuriaȝ datū: hac parte vendicat. Si quidē eniȝ vſtū aut ruptū: aut fractum fuerit: actio ex hoc capite cōſtituit: q̄ȝq̄ȝ poterit ſola rupti[b] appellatio in omnes iſtas cauſas ſufficere[c]. Ruptū eniȝ intelligitur quoquo modo corruptū eſt. Unde nō ſoluȝ fracta: aut

vl ho.rap.l.j.§.j.ſed peracto vno agere reliquo: vt.C.q̄n ciuilis actio.pīu. crimi.l.j.⁊.ff.vi bo.rap.l.ij.§.j.

¶ Capite tertio. Casus. ¶ Supra vidi de capite p̄mo ⁊ ſc̄do reſtat videre de tertio capite. Et ſcire debes q̄ i tertio capite: tertio cauet de oī dāno de q̄ nō eſt cautuȝ ī capite p̄io. Unde tertiū caput locum h̄ȝ caȝ aliqs ſeruū vel q̄drupedē illā que pecuduȝ numero ē vulnerauerit vl' occiderit; et ſic caue tibi: q̄ mors venit in iſto capite tertio ſicut in primo: ſȝ nō in illis animalibus: in quibus venit in primo. Item dānum iniuria datum in certis animalibus ⁊ in certis rebus inanimatis hoc tertio capite vindicat. Unde ſi qd fuerit ruptū vel fractuȝ vſtū vel ceſuȝ actio ex hoc capite cōſtituit. Scire tn̄ debes q̄ plura verba hic poſuerūt iuris cōditores q̄ȝ neceſſe fuerit. Omnia enim v̄ba rupti cōtineri poterūt. Adhuc ēt ſcire debetis q̄ ſi aliqs in alienuȝ vinū vel oleum aliqd miſcuerit: per qd̄ natura vini vl' olei corrūpatur. hoc tertio capite.l.aquil.tenetur. Et hoc dicit.

a ¶ Capite. Cetero dāno. Qd̄.ſ. non cōtinet in primo capite: vt.ſ.e.in p̄nc.

b ¶ Rupti. Quod verbum eſt legis tertij capitis.

c ¶ Sufficere. Sȝ nō eſt nouū: vt ſpecialiter q̄buſdā enumeratis generalr ſubijciat v̄bū in quo ſingula cōplectātur: vt.ff.eo.ſi ſeruus ſeruū.§.ingt lex.

¶ Illud palā. Casus. ¶ Sicut ī occiſione: de qua in p̄mo capite tractat per.l.aql. pena imponit ſi dolo vel culpa facta fuerit occiſio: ⁊ aliter nō. Similiter ⁊ hoc nō debēt puniri p̄pter dānuȝ datū: de quo in tertio capite tractatur: niſi dolo vl' culpa hoc factū fuerit. hoc dic. Hoc tn̄ capite ⁊c. Scire debes q̄ in p̄io capite punit occiſor tāti q̄ti plurimi fuerint in anno retro: ſed in tertio capite ſit eſtimatio quāti plurimi fuerint in triginta dieb⁹ retro: ⁊ nō repitur hec dictio plurimi in hoc tertio capite. ſufficit enim eām eſſe poſitā in primo capite. Intelligit enim hec dictio q̄ȝ plurimi ⁊c. in p̄mo capite poſita ī tertio repetita.h.d. Sub iſto.§. queri ſolet cōiter: ⁊ ēt in gl. de hoc ſit mētio quare minus ſpatiū in tertio capite q̄ȝ in primo apponitur: Ad hanc queſtionē reſpōdebat Ioan. di. q̄ hāc queſtionē ſoluit appollo. ⁊ habes not. ff.e.l.j.dominus autē Azo. dicebat q̄ primo capite tenet quis ſolūmodo p̄pter ſeruū occiſuȝ vel quadrupedē: ſȝ in tertio capite tenet qs p̄pter ſeruuȝ vel quadrupedem vulneratuȝ: p̄pterea qui p̄mo capite delinqt: grauı⁹ de-

vſa: ſed etiā ſciſſa ꝛ colliſa ꝛ effuſa ꝛ q̇quo modo perēpta: atqȝ ꝺteriora facta hoc verbo ꝯtinent̄: Deniqȝ reſpōſuȝ eſt ſi quis in alienū vinū aut oleum id miſcuerit: quo naturalis bonitas vini aut olei corrūperet̄ ex hac parte legis aqlie euȝ teneri. Illud palā eſt: ſicut ex primo capite: ita demū quiſqȝ tenet̄ ſi doló aut culpa [a] eius homo: aut quadrupes occiſuȝ occiſaue fuerit: ita ex hoc [b] capite de dolo: aut culpa: ꝛ de cetero dam no [c] quemqȝ teneri.

¶ Ex hoc tamē capite non quāti in eo anno: ſed quanti in diebus trigita [d] proximis res fuerit: obligatur is qui damnū dederit. At [e] nec plurimi quidez verbum adycitur. Sed ſabino recte placuit perinde habendam eſtimationem: ac ſi etiā hac parte plurimi verbū adiectū fuiſſet: nam plebem romanaȝ [f] que aquilio tribuno interrogante hāc legem tulit contentaȝ fuiſſe: ꝙ prima parte ſed eo verbo vſa eſt.

¶ Danū datū de corpore in corpus purgatur per directam actionē legis aqlie. Sed ſi datur de non corpore in corp⁹ hȝ locum vtilis actio. Sed ſi ex nō corpore in nō corpus dānū datū ſit: habet locū actio in factum. Angelus aretinus.

¶ Ceterum placuit ita demū directā ex hac lege actionē eē ſi quis precipue corpore ſuo dānū dederit. Ideoqȝ i eū qui alio modo dānū dederit: vtiles actiōes dari ſolent: veluti ſi quis hoīem alienū: aut pecus ita inclauſerit vt fame necaretur: aut iumētuȝ ita vehement̄ egerit: vt

ſinglis: ꝛ grauius punitur. Cōtra hoc aūt eſt ꝙ non ſolū ꝓpter aīalia occiſa tenet̄ qs primo capite: ſȝ ēt tertio: vt propter animalia que ſūt de numero pecudū. Sȝ ad hoc poteſt dici ꝙ plus delingt q hominē occidit: qui ad imaginē dei factus eſt: q̄ q alīd aīal. ꝛ etiam plus delingt qui aīal occidit qd de pecuduȝ numero eſt: q̄ qui alīud aīal: ſicuti canē vel ferā beſtiaȝ. Tales auteȝ ſunt q primo capite tenentur. Et ideo plus puniri debent.

a ¶ Culpa. Etiā leuiſſima: vt. ff. e. l. in lege aqlia. et leuiſſima. alś nō: vt. ś. eo. §. iniuria.

b ¶ Ex hoc capite. Scilȝ tertio: qd eſt loco ſecundi.

c ¶ Dāno. Id eſt dāno dato in ceteris rebus.

d ¶ Triginta. Sȝ quare min⁹ ſpatiuȝ in tertio capite q̄ i p̄mo apponit̄: Reſpō. qȝ in p̄mo grauius deligt: et iō grauius punitur: vt. ff. de offi. preſi. l. diuus. ꝛ melius facit lex precedens.

e ¶ At nec plurimi qdē vbū adijcit̄. Id eſt nō eſt poſitū in hꝰ tertio capite.

f ¶ Plebē romanā. Ergo plebiſcituȝ qd eſt veruȝ. vt. ff. eo. l. j. ꝛ ś. de iure natura. §. plebiſcitum.

g ¶ Prima pte. Que. n. ſn p̄fatiōib⁹ dicunt̄ in cōtractib⁹ repetita eē credūtur: vt. ff. de ver. ob. l. titia. §. idē rńdeo. ꝛ. l. q ſic. ꝛ. ff. de re. du. l. ſi. ꝛ. C. fami. herc. l. quotiens. ꝛ. ff. de condi. inſti. l. cū ſeru⁹. ꝛ. ff. de ac. emp. l. ſi vēditor hominis. ꝛ. ff. de ꝯtrahē. emp. qui fundū. et de leg. iij. l. in repetendis. ꝛ de cōdi. ꝛ demō. l. auia. et l. libertis. et ff. de le. ij. l. latinus. ꝛ. ff. de fun. inſtru. l. iij. ꝛ. l. ſcie. §. gaio. ꝛ. ff. de pac. do. cum pater. Sȝ ergu. contraria ſunt. ff. de an. le. l. ſcio. alś ff. de adi. le. l. ſeia. et. ff. de fideicō. lib. l. ſi. §. ſi.

ſi. §. ſi. ⁊ ff. de her. inſt. l. ſabinꝰ. ſꝫ Jo.

¶ Ceterꝫ placuit. Caius. ¶ Scire debetis ꝙ tūc demū hꝫ locū act. l. aq. directa: cū de corpe ſuo aliqs dānum dederit in corpus: qñ aūt aliq̄ alio mō ꝙ corpe ſuo aliqs dānūꝫ dederit i corpus hēbit ꝫ ipſum act. l. aql. vtilis locū: veluti ſi hoiem alienū aut pecꝰ ita icluſerit: vt fame necaret. Et ſimilit̄ i alijs exēplis poſitis in litera. Sꝫ qd dicemus de illo q ſeruū alienū in fluuiū deiecit: ⁊ is ſuffocatꝰ fuerit: Rñ. ꝙ ſi ē dubiūꝫ qn corpore ſuo in corpus alie. dānū dederit. ⁊ iō ac. l. aq. tenet. Sꝫ tñ qd ſi alicui dānū datū fuerit a nō corpe in corpus: vtputa ſi aliqs mia ductꝰ ſuū alicuiꝰ cōpeditū ſoluerit vt effugiat: qd dicemus i iſto ca: Rñ. ꝙ neqꝫ dabit in hoc ca. ac. l. aq. directa: nec vtilis: ſꝫ actio i factuꝫ ſubſidiaria qua dat pro dānis q̄ in. l. aq. nō cōprehendunt tenebitur. h. d.

rūperet: aut pecus itātū exagitauerit: vt p̄cipitaret: aut ſi quis alieno ſuo p̄ſuaſerit vt i arborē aſcenderet: vel i puteū deſcēderet: ⁊ is aſcēdendo vel d̄ſcēdēdo: aut mortuꝰ[a]: aut aliqua pte corporis leſus fuerit: vtilis actio[b] in euꝫ dat. Sed ſiqs alienū ſeruū: aut de pōte: aut de ripa in flumen deiecerit: ⁊ is ſuffocatus fuerit eo ꝙ proiecit: corpore ſuo dānū dediſſe nō difficulter[c] itelligi pōt: iōqꝫ ipſa lege aqlia[d] tenet. Sed ſi nō corpore dānum fuerit datum: neqꝫ corpus leſuꝫ fuerit ſꝫ alio mō alicui dānū ꝯtigit: cū ñ ſufficit neqꝫ directa neqꝫ vtilis legis aqlie actio placuit eū qui obnoxius fuerit in factū[e] actione teneri. Veluti ſiqs[f] miſericordia ductꝰ alienū ſeruū cōpeditū[g] ſoluerit vt fugeret[h]

a ¶ Ceterꝫ. Mortuus. Q: qui occaſionē damni dat dānum dediſſe vr. vt ff. e. l. qui occidit. §. in hac qꝫ actione.

ADDITIO. Tu dic ſm flore. ibi ꝙ aut qs dat operā rei licite ⁊ adhibet illā diligētiā quā pōt: ⁊ tunc tenet de his q̄ poſtea ſequūt. vt. d. §. i hac. i ſi. ſecus ſi non adhibeat diligētiam: aut det operā rei illicite: quia tenetur. vt. ff. eo. l. itē mela. in prin. ⁊ eſt glo. i ca. ſicut nobis. extra de teſti. Ange.

b ¶ Vtilis actio in eū datur. ſ. legis aquilie. ⁊ nihilominus in factū. vt. ff. eo. item ſi obſtetrix. §. ſiquis hominē.

c ¶ Non difficulter. immo facile. vt ff. eo. qua actione. §. penultimo.

d ¶ Lege aqlia: id ē directa actiōe legis aqlie.

e ¶ In factū actiōe. i. ſubſidiaria q̄ in dānis dat q̄ lege aqlia ñ cōphēdūt vel nō tenet. vt ff. e. ſi ſeruuꝫ §. ſi. ⁊ vꝫ hec cē ꝓxīa. vt ff. d p̄ſcri. ꝟb. l. qꝛ actionū

f ¶ Siqs mia ductꝰ. Sꝫ ſi nō ductꝰ mia dat furti. vt. ff. de dolo. l. ⁊ eleganter. §. idē labeo.

g ¶ Cōpeditum. Eſt enim dolo proximū. vt. ff. depoſi. ſi hoiem. j. reſpon.

h ¶ Vt fugeret. Dic no. qñqꝫ dānuꝫ dat a corpe i corpꝰ: ⁊ tūc locū habet actio legis aqlie directa. Qñqꝫ a non corpore i corpus: vt pꝫ p multa exempla. ſ. pxi. §. Qñqꝫ ecōtio de corpore i nō corpus: vt ſi anulum excuſſit vt in aquā caderet. vt. ff. e. ſi ſuus ſeruū. §. ſiqs de manu. Et in duobꝰ caſibꝰ hꝫ locū vtilis actio legis aqlie: ⁊ nihilominus in factū ſm Jo. vt. ff. eo. l. quēadmodū. §. magiſtratus. al's municipales: cū vtroqꝫ caſu vtranqꝫ reperiam dari ſꝫ Jo. vt. ff. vi bo. rap. l. ij. §. ſi publicanus. Qñqꝫ a non corpore in non corpꝰ: ⁊ tūc ſubſidiaria i factū cōpetit. vt. ff. e. ſi ſuū. §. ſi. De q̄ actōe i factū q̄ hꝫ nās: dic vt. ff. de p̄ſcrip. ver. in rub. ⁊ vt diximus. j. de inter. §. finali.

Dānū dās cāꝫ dānum feciſſe videt.

nō

MD

¶ De iniurijs. ¶ Poſt alia priuata delicta ꝛ de iniurijs ponit qḋ priuatū eſt delictū. i. non publicum: nec enim cuilibet cōpetit: ſꝫ iniuriato tm̄. Acc.

Conti-nuatio

Generaliter. ¶ Totus iſte titulus diuidit i ſex partes principales. Primo ponitur ꝗt modis accipit iniuria ꝛ q̄liter cōmittat. Secūdo ex cuius pſona nobis iniuria illata itelligit. Tertio que ſit pēa actionis iniuriarū. Quarto quādo iniuria atrox eſtimatur. Quinto ꝙ pro iniuria pōt etiā criminaliter agi: ꝛ an tunc poſſit interuenire ꝑcurator. Sexto qñ tollatur iſta actio. Scḋa ibi (Patit aūt.) Tertia ibi (Pena autez.) Quarta ibi (Atrox.) Quinta ibi (In ſumma.) Sexta ibi (Sed hec actio).

Diuiſio

¶ De iniurijs.

¶ Iniuria pōt capi generalr̄ ꝛ ſpālr̄. Et ſpālr̄ ſumit tripliciter. Areti.

Generaliter [a] iniuria dicit omne qḋ nō iure fit. Spāliter alīs ꝯtumelia que a cōtēnendo dicta ē quā greci [b] υβριν appellāt: alīs culpa quā greci ενκλημα dicunt ſicut in lege aq̄lia dānuꝫ iniuria datū accipit. Alīs iniquitas ꝛ iniuſtitia [c] quā greci ανομια αδικια vocāt. Cū eniꝫ ꝑtor vel iudex nō iure ꝯ quē pnūtiat: iniuriam accepiſſe [d] dr̄.

¶ Iniuria ꝯmittit

¶ Generaliter. Caſus. ¶ Queſiui a Iuſti. qd dicat fieri p iniuriā: ꝛ rñdit di. ꝙ gñaliter dicit fieri iniuria quod non iure fit: ꝛ ita ponit: hec āt priuatiue. Spāliter āt dr̄ iniuria ꝯtumelia a cōtēnendo dicta quā greci appellabant ſicut voluerūt. Qñqꝫ aūt ſpālr̄ dr̄ culpa ſicut ſumit i act. l. aq. vbi ponit dānū iniuria datum .i. culpa facientis datū. Tertio mō ſumit iniuria pro iniq̄tate vel pro iniuſtitia. vñ cū ꝑtor vel iudex ꝯ aliquē pnūtiat ille ꝯ quē iudicatū eſt iniuriam accepiſſe dr̄ ſiue iniuſtitiam.

a ¶ Gñalr̄. Facit. ff. e. l. j. Accurſius.

b ¶ Greci ybrin appellāt: ybris grece dr̄ ꝯtūelia latine vt aſſerit textus Enclema ē cl̄pa. Animia iniq̄tas. adicitia: ē iniuſtitia. Ind̄ aditio. i. iuſtitiā.

Expoſitio greci.

c ¶ Iniuſtitia. Iniq̄tatē cōmittit iudex qñ ꝯ eq̄tatē pnūtiat. Iniuſtitiaꝫ qñ ꝯ ſtrictū ius. Iniq̄tatē ꝛ iuſtitiā qñ ꝯ vtrūqꝫ pnūciauit. Accurſius.

Iniquitas ꝛ iniuſtitia diuerſa ſunt.

d ¶ Accepiſſe dr̄. Scꝫ ille ꝯ quē iudicat. Vel dr̄ accepiſſe. i. feciſſe iudicē:

non solū facto: sed ⁊ verbo ⁊ scriptura: ⁊ alijs multis modis Aretinus.

¶ Iniuria [a] autez cōmittit non soluz cū quis pugno pulsatus: aut fustib' cesus: vel etiā verberatus erit: sz ⁊ si cui cōuiciū [b] factū fuerit siue cuius bona quasi [c] debitoris q nihil ōberet: possessa fuerit ab eo q intelligebat [d] nihil eū sibi ōber. Uel si qs ad infamiā alicuius libellū: aut carmen aut hystoriā scripserit cōposuerit: ediderit: doloue malo fecerit: q gd eorū fieret [e] siue quis matremfamili. [f] aut p̄textatum [g] pretextatamue affectatus [h] fuerit: siue

sic. ff. de dāno i[n]fe. penultus. Accursius.

¶ Iniuria aūt. Casus. ¶ Scire debes in principio q lz iniuria q̄tuor modis sumat: vt ex p̄cedēti respōso liqt attamen in toto isto titulo pprie sumitur iniuria p cōtumelia. Uoluit ergo scire a legislatore quō dicitur iniuria siue cōtumelia cōmittit. Et rńdet dicens q non soluz cōmittitur iniuria cum qs pugno pulsat' fuerit: aut fustibus cesus vel verberatus: sed etiā si alicui cōuitiū aliqd dictum fuerit: Itez plus dico q si aliqs vellet possidere bona alicuius tanqz bōa debitoris sui sciēs cū nihil sibi debere iniuriā cōmittit: idē dico si aliqs ad infamiā alicuius libelluz cōposuerit aut scripserit aut ediderit iniuriā cōmittit: si aliqs pudicitiā alicuius bone matrone attentauerit: vel matrēfami. affectatus fuerit vel p̄textatū. i. masculum: vel pretextataz. i. feminam affectatus fuerit: ⁊ alijs pluribus modis. hoc dicit.

a ¶ Iniuria. Hic prosequitur prout hoc titulo accipitur.

Conuitium. b ¶ Conuitium. Quasi conuocium cū in vnū plures voces proferuntur. vt. ff. e. itē apud labeonem. §. cōuitiū.

ADDITIO Nota q verbū iniuriosum dicit siue in genere siue in specie improperatur aliquod delictū cōmissum: vt notat Bar. Bal. ⁊ doctores. in l. iij. in prin. ff. de libe. ⁊ posthu.

c ¶ Quasi debitoris. Cum non esset vt hic. ¶ l. si iniurie.

d ¶ Qui intelligebat. Ex affectu. n. fit iniuria. vt. ff. e. l. iij. Sed qd si erat vere debitor: Adhuc videt idē: cum nihil adeo durū sit q̄z familiarē pompā ostendi. Quid enim tā durū tamqz inhumanuz q̄ publicatione pōpa q̄z rez familiariū: ⁊ paupertatis detegi vtilitatē [illegible]: vt C. qñ ⁊ qb' debet quarta pars ex bo. de. l. ij. §. j. Sed dico contra in sequenti casu si iure eū puocaui: vel meū debitorē appellaui cum esset. vt argu. ff. eodem. cum qui. in principio.

Paupertatē protegere durū ē.

e ¶ Fieret. Nisi nocēs erat. Nā peccata nocentium nota esse expedit. vt ff. eodem. cum qui. in principio.

Mater familias. f ¶ Matrēfa. Matrēfamilias dicimus q̄ ē notte auctis ⁊ honeste vite in domo sua. vt. ff. de lib. exhi. l. iij. §. si. ⁊ ff. d his q sūt sui vl' alie. iu. l. nā ciuiū.

Pretexta qd est. g ¶ Pretextatū. Pretexta genus est vestis que nobiliores ciues romāi solebant vti. (j) Uñ si alius q̄z cui permissum erat deferre deferebat in alicuius psone certe ignominiā: iniuriarū tenebat illi quē insectabat: sic plerunqz fit. Accursius florentinus.

ADDITIO (j). Nota s̄m Joānez fabri contra istos gabbadcos qui sumunt habitum heremitarum siue religiosoz: qr possunt puniri. vide in auc. de sancti. episco. §. j. Angelus areti.

h ¶ Affectatus. Affectari est frequēter sequi. Sed attentare est blādo sermōe pudicitiā alicuius petere. vt. ff. eo. itē apud labeonem. §. aliud.

a ¶ Cuius. Id eſt alicuius.
b ¶ Plurimis modis. Qui notatur ff.co. per totum ꝛ.C.e. per totum.
¶ Patiť. glosa. ¶ Supra dictũ ē quot modis fit iniuria. Nõ videndũ eſt qliter q̃s patiť iniuriam. Patitur aũt q̃s iniuriã non ſolũ ſi aliquo p̃dictoꝝ modoꝝ ei directo fiat iniuria: vtputa quia cõuitiũ ei dictũ fuit: vel aliquo alio mõ: ſed ēt ſi liberis eius quos i poteſtate hꝫ aliq̃ predictoꝝ modoꝝ fit iniuria p̃r dicitur paſſus iniuriaꝫ. vnde pro iniuria facta vni pſone q̃ñqꝫ tribus q̃ñqꝫ q̃tuor dať actio iniuriaꝝ: veluti ſi facta fuerit iniuria filiefamilias nupte dať actio iniuriarũ patri mulieris: ꝛ etiã mulieri ꝛ marito mulieris. Sed quid ſi marito fuit iniuria facta põt ne vxor agere ꝓ iniuria ſibi facta: ꝛ econuerſo: Rñ. ꝙ non. Equũ eniꝫ eſt vxores a viris defendi: ꝛ nõ maritos ab vxorib[9]. Quatuor eniꝫ pſonis cõpetit actio iniuriarum pro iniuria facta vni pſone in tali caſu. Pone ꝙ aliqua filiafa. nupta filio meo ſit quã i ptãte habebã huic ſi facta fuit iniuria cõpellit actio iniuriarũ nupte ꝛ mihi ſocero ꝓ iniuria facta nurui mee: ꝛ etiã filiofa. marito mulieris ꝛ etiam patri mulieris.
c ¶ Patit. In poteſtate hēt. Si ille

cuius [a] pudicitia attentata eē dicitur: ꝛ deniqꝫ alijs plurimis [b] modis admitti iniuriã manifeſtũ ē

¶ Si fit iniuria filio vł vxori alicui[9]: etiã pater: marit[9]: vel ſocer diciť eam pati vt hēat actionē iniuriaꝝ. Aret.

¶ Patiť aũt q̃s iniuriam nõ ſolũ p ſemetipſum: ſed etiã p liberos ſuos quos in poteſtate [c] hēt. Item per vxorē [d] ſuã: id enim magis preualuit. Itaqꝫ ſi filie alicuius q̃ titio nupta eſt iniuriã feceris: nõ ſoluꝫ filie nomine tecũ iniuriaꝝ agi poteſt: ſed etiaꝫ patris [e] quoqꝫ ꝛ mariti nomine. Cõtra autē: ſi viro iniuria facta ſit: vxor iniuriarum agere nõ põt. Defendi eni vxores a viris: nõ viros ab vxoribus equũ eſt. Sed ꝛ ſocer nurus noie cuius [f] vir i ei[9] poteſtate ē: iniuriarum agere poteſt.

¶ Ex iniuria facta ſeruo nõ agit ſuus ſed eius dñs ſi iniuria in ſuã contume

qui iniuriã facit ſcit eos eē in poteſtate: lꝫ ignoret in cuius poteſtate ſint: alioqn non: ſicut marito ſi mulierē viduã credat. vt. ff.co.l. eum qui nocentem. §. finali. Accurſius.
d ¶ Per vxorē ſuã. Vł ſponſam. vt ff. codeꝫ. ité apud. §. ſpõſam quoqꝫ.
e ¶ Sed ēt patris: lꝫ in poteſtate patris eius nõ eſſet. vt. ff.e. l.j. §. item.
Additio. Iſta glo. nõ eſt vera p. l. ſed ſi vn[9]. §. ait p̃tor. ff. emancipat[9] ff.e. ꝛ ibi vide gl. p̃terea ſi nõ cõpetit patri actio iniuriarum q̃ñ credit paſſatuꝫ fore patrẽfa. vt. d.l. eum q. §. ſi. ff.e. ergo multo fortiꝰ nõ ꝯpetit ſibi q̃ñ in veritate eſt pifa. ſ. q̃ñ ē emãcipat[9] ſm Jo. fab. qđ credo verũ. Angelus.
f ¶ Cuius: ſcilicet femine vel nur[9].
¶ Seruus aũt. Glosa. ¶ Supra dictũ eſt ꝙ patiť aliqs iniuriã non ſolũ per ſemetipſum: ſed ꝛ p vxorē ſuam ꝛ liberos ſuos quos in ptãte hꝫ. Hec aũt oia itelligere debes vera eſſe in liberis. Si enim alicui ſeruo fiat iniuria nõ itelligiť fieri aliq̃ iniuria eo ꝙ in ſpecto iure ciuili ſui ꝓ nullo habenť: ſꝫ dño ſui fit iniuria ꝓ iniuria facta ſeruo: ſicut p iniuriã factã vxori vel liberis iniuria fit marito vxoris ꝛ illi cuius ptãte liberi ſunt. Solũ enim in duob[9] caſib[9] fit dño iniuria p iniuriã

factū ſuo: vel in cōtumeliā dñi a pte facta fuerit ſeruo iniuria: lꝫ nō atrox. Ceterū ſi aliqs cōtra ſeruū tuū cōclamauerit ⁊ eum leuiter pugno pcuſſerit dabit̃ tibi actio iniuriarū. ⁊. h. d.

liam fiat vel fuerit atrox. Aretinus.

¶ Seruis aūt ipſiſ quidem nulla [a] iniuria fieri intelligitur, ſed dño p eos fieri videt̃. Non tū yſdē modis quibus etiā per liberos [b] ⁊ vxores: ſed ita cū quid atrocius [c] cōmiſſuꝫ fuerit et qd apte [d] ad ꝯtumeliā dñi reſpicit [e]. Ueluti ſiqs alienū ſeruū atrociter verberauerit, ⁊ in hūc caſuꝫ [f] actio ꝓponit̃. At ſiqs ſeruo ꝯuicium fecerit: vel pugno eum per

a ¶ Seruis. Nulla iniuria. ꝙ̄tuꝫ ad hoc vt agat ſ. iſpecto iure ciuili: ſed ſic iſpecto iure nāli. vt. ff. eū qui. §. j. ⁊ ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. l. ſi. ⁊. ſ. de his q ſunt ſui vel alieni iu. §. finali. que ſunt contra.

b ¶ Per liberos. i. filios.

c ¶ Atrocius. ꝙ̄ equum ſit.

d ¶ Et qd aperte. Repete. ⁊ cū id cōmiſſum fuerit qd ⁊c̃. Si autē nō i dñi cōtumeliā ſꝫ ſerui tm̄: tū adhuc non dꝫ in mlta relinq a ptore. (j) vt. ff. e. itē apud labeonē. §. ſiquis ſic fecit.

ADDITIO (j). No. ꝙ maleficium nō dꝫ remanere īpunitū. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aq. Ex quo nota ꝙ ſi iniuriā paſſus non poteſt agere ex forma ſtatuti: qꝛ forte non ſoluit collectas: tū iudex ex ſuo officio pōt iniuriātem punire. vt. §. ſiqs ſic fecit: ⁊ ē bon⁹ tex. ⁊ ibi Bar. i. l. nō ſolū. §. ꝙ̄ ꝗ̄. ff. e. An.

e ¶ Ad ꝯtumeliam dñi reſpicit. His duob⁹ caſib⁹ dño dat̃ actio hoc eſt ſiue ad eius ꝯtumeliā fiat iniuria: ſiue corpus atrociter verberet̃: ⁊ ſic dñs aget ꝓpter iniuriā ſeruo factā non ſerui noīe (j) q̄ñ ſuo ꝯpetat actio: ſꝫ i pⁱo caſu ſuo noīe p iniuria. ſ. ſibi cōmiſſa.

ADDITIO (j). Nota modū libellādi ⁊ agēdi qꝛ dñs dꝫ dicere ſeruum fuiſſe ꝟberatū in ꝯtumeliā ſuam: ⁊ iō qꝛ ſibi iniuria illata eſt ſuo noīe iniuriarum agit: ſi autem alio modo ageret ſuccumberet. Angelus.

f ¶ In hūc caſuꝫ. Non ſolū i ſupiori caſu q̄ñ ad ꝯtumeliā dñi fcā ē iniuria ¶ Si cōi ſeruo ⁊c̃. Caſus. ¶ Supra dictū eſt ꝙ ſi ſeruo alicuius q in totuꝫ alicuius eſt fiat iniuria ꝙ in duobus caſib⁹ actio iniuriaꝝ cōpetit dño: ſꝫ pone ꝙ ſuo cōi alicuius ſimplicis hominis ⁊ alicuius nobilis viri pro equalib⁹ ptib⁹ fiat iniuria ex q̄ naſcat̃ actio iniuriarū q̄lit̃ debeat iſta iniuria eſtiari. ⁊ rñ. ꝙ ſi dꝫ fieri iniurie eſtimatio ꝓ ea pte ꝓ q̄ qſqꝫ coīꝫ dñs eſt: ſed ex pſonis dñoꝝ hoc eſt dignitatib⁹: hoc eſt dicere ꝙ lꝫ humilis pſona tātū habeat i ſuo ꝙ̄tū ⁊ nobilis nō tū tm̄ dꝫ iniuria ſua eſtimari quātū iniuria facta nobili. ad. l. aūt indictā ꝑ ꝯtrū. ff e. l. ſed nō eſt equū: Rñ. ſic exponēdo. l. ſed nō eſt equū ꝓ maiori pte ꝙ̄ pro q̄ dñs eſt dānationē fieri. Hoc ſic intelligo ꝙ qlibet dñoꝝ habebit dimidiā emende reſpectu facto ad ſuū totū. Si enim ſeruus cui facta eſt iniuria tot⁹ fuiſſet nobilis eſtimaret̃ iniuria ſua. xx. ſolid. ſꝫ qꝛ nō ē niſi dimidius eſtimabit̃. x. ⁊ ita eſtimatio nobilis viri deducit̃ ad ſuū totū: aut illud eſtimabit̃ hito reſpectu ad diuturnitatē. Si āt ſeru⁹ cui facta ē iniuria nō valeat. x. cū ergo nō habeat niſi medietatē i ſeruo ſuo eſtimabit̃. v. aliꝭs autē modis ſoluit̃ ibidē. Sꝫ qd ſi fiat iniuria ſeruo in quo aliqs hēt vſumfructū cui cōpetit actio iniuriarū: Et rñ ꝙ dño ꝓprietatis. Sed pone ꝙ alicui libero hoī qui tibi bona fide ſeruiat fiat iniuria dabitur ne tibi actio iniuriarū: Et rñ. ꝙ nō ſed ſibi: ⁊ hoc veꝝ eſt: niſi in cōtumeliā tui dñi

cuſſerit: nulla in eū actio dño cōpetit.

¶ Pro iniuria illata ſuo cōi agit vterqꝫ dñs ſcḋ diſtōne dignitatꝫ vtriuſqꝫ. Ar.

¶ Si cōi ſuo iniuria fcā ſit equū ē ñ p ea pte q̄ dñs[a] qſqꝫ ē eſtiationē iniurie fieri: ſꝫ ex dñoꝝ[b] pſona: q2 ipis fit iniuria. Qḋ ſi vſuſfru. i ſuo tuo ē: ꝓpetas mea ē mag[c] meuio[d] iniuria fieri: itelligit.

¶ Pro iniuria fcā libō hoi ꝛ ſuo alieō q̄ ſuiūt nobis bōa fide: ſi fcā fuerit i deſpectū ꝯpetit nobiſ actio iniuriaꝝ. Are.

¶ Sꝫ ſi libero hoi qui tibi bōa fide ſeruiit: iniuria fcā ſit: nulla tibi actio dabit: ſed ſuo noīe is experiri poterit niſi i ꝯtumeliā tuā pulſat⁹ ſit: tūc. n. ꝯpetit ꝛ tibi[e] iniuriaꝝ actio. Idē ergo ē ꝛ in ſuo alieno bōa fide tibi ſuiēte vt totiēs admittat iniuriaꝝ actio q̇tiēs i tuā ꝯtumeliā[f] iniuria ei fcā ſit.

¶ Pēa iniuriarū ē pecuniaria q̄ꝫ ei fuerit eſtiata ꝛ p iudicē taxata: q̄ eſtiatio ꝛ taxatio creſcit vl̄ diminuit ſꝫ pſōaꝝ dignitatē ꝛ ꝯdōnē. Ar.

¶ Pena autē iniuriaꝝ ex lege. xij. tabu. itroducta eſt ꝓpter membrū[g] qdē

qui bona fidē ſeruiēs ſit vulneratus vl̄ pulſatus. Idē eſt in ſeruo alieno bo. fi. ſeruiēte: vt tūc pro iniuria ei facta tibi cōcedat actio iniuriaꝝ q̄ſi in contumeliā tui iniuria fuerit ei facta: ꝛ hec ſunt q̄ i lr̄a ꝯtinet.

a ¶ Si cōi ſeruo. Dñs: imo p pte dñiū. vt. ff. e. l. ſꝫ nō eē. ꝯ. Sol. ſi ꝯ diē ſi recte itelligat. Nā qlꝫ agit rōne dignitatis: vt ſi duo ſūt vn⁹ nobilis alt⁹ ignobilis ſi ſeru⁹ eēt totus nobilis ageret iniuriarū in. xx. nūc ergo aget i. x. ignobilis āt ageret i. x. ſi eēt tot⁹ ſu⁹ ſu⁹: nūc ergo agit in qnqꝫ: ꝛ ita qlibet ꝓ pte ſua: ꝛ rō dignitatꝫ habet. Vel ibi erant pares p oia diſ

b ¶ Ex dñoꝝ pſōa. q. d. ſi ex ſui pſōa.

c ¶ Magis. q̄ꝫ tytio.

d ¶ Meuio. niſi ad cōtumeliā vſufructuarij facta ſit. vt. ff. e. l. itē. §. ſi vſum fructū. ꝛ. §. item ſi liberum.

e ¶ [illegible]. Et tibi: non ſolū ei.

f ¶ In tuā ꝯtumeliā. Nec min⁹ ipſe iniuriaꝝ aget: iō i fructuario diſtigui oportet. vt. ff. e. item. §. itē ſi liberum.

¶ Pēa āt iniuriaꝝ ꝛc̄. [illegible] Dixi. Iuſti. Dñe dicat mihi q̄ pēa ipōit ꝓ iniuria i actiōe iniuriaꝝ: ipſe notat

mihi ātiq̄s fabⁱas dicēs q̇ ātiq̄t⁹ ipōnebat vna pena ꝓ iniuria p. l. xij. tab. ꝛ alia p p̄tores: poſtea ſcḋa: ꝛ vt breuit̄ dicā mēbrū p mēbro pp os fractū vt ſi aliq̄s i ore pcuteret ita q̇ ſanguis vndiqꝫ flueret ſꝫ. d. gul. ſz pecūiarie pene ꝯſtitute pp veteꝝ pauptatē: q2 ita paupes erant tūc q̇ ſad pūiebāt p os fractū ſi paꝝ de pecunia ſoluerēt. Maluerūt. n. tūc tēporis ſuſpēdi q̄ꝫ aliqd de pecunia ſua daī: vel ꝑt h̄ qḋ dicit pp iniuriam pauptatē veteꝝ referri ſi ad primū dictū: ſed ad aliud qḋ dic̄ erat pēa talis. Q2. n. ita paupes erāt oli q̇ nō habebāt pecūiam vñ ſatiſfacē poſſent mēbꝝ ruptū ꝛ pp h̄ fuit ſtatuta pēa taliōis: ſꝫ poſtea p̄tōes circa nāꝫ iniuriaꝝ tractātes ſtatuerūt q̇ ꝓ iniuria agat ciuilr̄: ꝛ tūc dꝫ iudex itm̄ ꝯdēnare iniuriātē q̄ꝫ ei ille cui fit iniuria: iniuriā ſibi fcāꝫ eſtiauerit vl̄ mioris ſꝫ q̇ ſibi ē quū viſū fuerit. Dic̄ ēt In. q̇ pēa. l. xij. ta. i diſſuetudinē abijt: pena āt a p̄torib⁹ itroducta hodie h̄ꝫ locū: nā ſꝫ q̄litatē pſone cui fit iniuria creſcit vel minuit iniurie eſtimatio. ꝛ hoc dicit.

g ¶ Membrum. puta manū vl̄ pedē.

ADDITIO. No. tex. ꝛ gl. qđ dicaſ mēbꝛū habetur i.l. ſi ſē liberi. ff. d ſta tu ho. p gl. ꝛ doc. ꝛan dē dicaſ mēbꝛ hī in. l. cui dē. ff. d edili. edic. d q̄ vide Bar. ꝛ Jo. d imo. l. l. ij. ff. d pu. iu. Au. rū. ex. l. corne. d iniurijs. q̄d ꝯtigit i tri b⁹ caſib⁹: puta ſi aliqs dicat ſe pulſa tū vbatū vl' domū ſuā vi itroitā: ꝛ ap pello domū tuā: ſiue ppa tibi fuerit ſi ue locata ſiue g̃tis conceſſa. ꝛ. h. d.

raptū[a] talio[b] erat: pp os vo fractuz nū marię pęne erant conſtitute; quaſi in magna[c] veteꝝ pau pertate. Sꝫ poſtea pretores permitte bāt ipis q iniuriam paſſi ſunt eā eſtima re vt iudex vel tāti reū ꝯdēnet quanti iniuriā paſſus eſtia uerit[d]: vl' mioris p ut ei viſum fuerit.

¶ Sed pena qdez iniurię q̄ ex lege. xij. tabulaꝝ itroducta eſt: in diſſuetudinez abijt: quā āt p̄tores itroduxerūt q̄ ēt ho noraria[e] appellaſ: i iudicijs frequētaſ Nā ſꝫ g̃dū dignitatis vitęqꝫ hōeſtatē cre ſcit aut minuiſ eſtia tio[f] iniurię: q gdus ꝯdēnatōis ꝛ i ſerui li pſona nō imerito ſeruaſ: vt aliđ i ſer uo actore[g] aliud in medij actus hoie[h] aliud in viliſſimo vl' cōpedito[i] ius eſtia tionis cōſtituatur.

¶ Lege cornelia d iniurijs tenet qs ēt in trib⁹ caſib⁹ h ſpe cificatis: ꝛ dom⁹ nra dē ēt ꝯducta. Areti.

¶ Sed ꝛ lex corne lia[k] de iniurijs loqt ꝛ iniuriaꝝ actionez itroduxit[l] q̄ cōpe tit ob eam rez q ſe pulſatū[m] qs verbe ratūue[n]: vl' domū[o] ſi

a ¶ Raptū. i. extricatū.
b ¶ Talio. Jd eſt ſimilitu do ſupplicij. vt mēbꝛū p mēbꝛo.
c ¶ Quaſi i magna. hec ē rō nō ad p ximū: ſed ad illđ qđ erat pena talionis.
d ¶ Eſtiaue rit p ſacrꝫ ta xatōe iudicij
e ¶ honora ria. facit. ſ. de iu. na. gē. §. ppōebāt.
f ¶ Eſtia tio. Propo ſita actione iniuriaꝝ pre toria q̄ anno ꝯtinuo tolli tur. vt. C. e. l. ſi nō conui cij. Niſi i ca ſu vbi anno vtili daſ. (j) vt. ff. qđ me. ca. l. cū exceptiōe. §. p⁹ ānū

ADDITIO (f). Dic lꝫ gl. j. pri. §. ꝛ l. d. l. ſi ſi ꝯuitij: nullā approbet: ꝛpo nit mltas opi. tñ h ꝛ i. l. lex cornelia. hāc approbat q iſta actio ſit ciuilis i tribus caſibus. §. prox. j. eo. Ange.

g ¶ Jn ſeruo actore. i. caſtaldo.
h ¶ Medij act⁹ hoie. q meſōauta. al'. mediaſtin⁹ dī. ff. d na. ca. ſta. l. j. §. ij.
i ¶ Cōpedito. i. in eo ſeruo q nullā nullā affert vtilitatē: ſꝫ tñ ligat⁹ ſtat.
k ¶ Sꝫ ꝛ lex ꝛc. Caſus. ¶ Scire dēs q p oī iniuria ꝛ mō dꝫ agi actōe iniuria

k ¶ Sed ꝛ lex cornelia. iđ ſic dcā: qꝛ cornelius ſcil la pfect⁹ pri us eā fec. vt ff. d ac. l. hoſ accu. in ſi. l.
l ¶ Jntro duxit. ſcꝫ di cta lex corn. i q̄ actiōe cō demnatio ſit eſtiatōe iudi cis iureiu. ſi litē. vt. ff. e. ꝯſtōib⁹. Sꝫ nūqd his ca ſib⁹ q tres ſē ex le. cor. ē h actio perpe tua: Dicūt q dā. vt. M. q ſic oīs actio ex lege dſcē dēs ſit perpe tua. vt. j. de ppe. ꝛ tem. ac. in pn. Sꝫ Jo. h. dicit. n. ſp eā āno ꝯtinuo tolli. vt. C. e. l. ſi ſi ꝯuitij. (j) Et nō q his trib⁹ caſ. ē ciuil': al's ē vbiqꝫ p̄toia: cū a p̄tōe ſit iducta. vt. e. l. p̄tō.

ADDITIO (j). Jo. fa. dīc q doc. te nēt opi. Mar. ꝛ q vidit ſuaſ d ſcō. vl de hēric. bo. i. c. oli. ex eo. i ſcđa dī. vbi vł icliaſ i ptē Joā. ꝛ idē tꝫ Jo. and. in addōib⁹ ad ſpe. ti. d iniurijs. i pbo actō.

m ¶ Pulſatū. Sine dolore.
n ¶ Verberatū. Scilicet cuꝫ doloꝛe. vt. ff. e. l. lex cornelia. §. j.
o ¶ Domū ſuaꝫ. (j) Facit. ff. de his qui deiece. vel effude. l. j. §. habitare.

Lex cornelia ff. d ac. l. hoſ vñ dī.

Actio iniuriarū an ſit ānualis in oib⁹ caſib⁹.

ADDITIO (i) Nota q̄ relatiuū ſuus ſua non ſemp importat dn̄iū: facit quod no. Bar. in. l. Agnatus. §. argēto. de aurō ꝫ argento lega. Ang. are.

¶ Atrox iniuria eſtimat̄ ꝛc. Caſus.

permittitur ſi ſit atrox iniuria facta eis a parētibus ꝫ patronis. vt. ff. eo. l. pretor edicit. §. pterea. puta in oculo vel in ore. vt. ff. eo. l. p͞tor. §. ſi. ꝫ. l. ſeq.

ADDITIO. Dicas ſm Saly. in. l. iniquū. C. q. accu. nō poſ.

¶ Intellexi Dn̄e Juſtinia. ſup⁹ fieri mentionē de atroci iniuria: ſed dn̄e qualiter cognoſcā atrocē iniuriam: Et ipſe rn̄dit dicens q̄ atrox iniuria quatuor modis cognoſcit̄. vꝫ. ex loco dupli. ſ. ex loco vbi fit vel loco vulneris. Iterū ex facto vt ſi aliquis vulneratus fuerit vel grauiter leſus: ꝫ etiā ex pſona. vt patet ex lr̄a ꝫ. h. d. Parū r̄fert ꝛc. Scire debetis q̄ non refert vtrum atrox iniuria fiat filiofamilias an pr̄ifamil. Equaliter enim dicit̄ atrox. ꝫ. h. d.

ſuā vi itroitā eē dicat. Domū aūt accipimus ſiue in ꝓpria domo q̄s habitet: ſiue in conducta: vel grat̄: ſiue hoſpitio receptus ſit.

¶ Atrox iniuria eſtimat̄ ex qualitate facti: loci: ꝫ perſonaꝝ. Ange. aretin⁹.

¶ Atrox[a] iniuria eſtimatur: vel ex facto[b]: veluti ſiq̄s ab alio vulneratus ſit: vel fuſtibus ceſus. Vel ex loco: veluti ſi cui in theatro: vl' in foro: vel in ꝯſpectu pretoris iniuria facta ſit. Vel ex ꝑſona: veluti ſi magiſtratus iniuriā paſſus fuerit: vel ſi ſenatori ab humili[c] ꝑſona iniuria fcā ſit: aut parēti patrono q̄z fiat a liberis[d] vel libertis. Aliter enim ſenatoris ꝫ parētis patroniq̄z: alit̄ extranei ꝫ humilis ꝑſone iniuria eſtimatur. Nōnunq̄z[e] ꝫ locus vulneris atrocē iniuriā facit: veluti ſi in oculo q̄s ꝑcuſſus fuerit. Parui autē refert ꝑtrū patriſfamilias: an filiofamilias[f] talis iniuria facta ſit: naꝫ ꝫ h' atrox iniuria eſtimabitur.

q̄ l. ꝫ pro leui iniuria fili⁹ in poteſtate nō pōt patrē ſolēniter accuſare. vt. l. lis nulla. ff. d iudi. tn̄ in dicis officiū pōt iplorare ꝑ ḡui. vt. l. ſi lendes. C. de epi. aud. Emācipat⁹ ꝓo filius ꝑ leui delicto non accuſat ſed pro graui ſic dūmō ciuiliter agi non poſſit: ꝫ al's ſec⁹: vt hic ꝑ docto.

e ¶ Nōnūq̄. Id ē aliq̄n: ꝫ ſic due negatōes faciunt vnam affirmationem.

a ¶ Atrox. Ideo atrox iniuria ab alia ſeparatur que ſit minor vt per h' magis puniatur. vt ſupra eodeꝫ. §. pena autem. ꝫ facit. ff. eodem. lege pretor edicit. §. at in actione. ꝫ. §. finali. ꝫ l. vulneris ꝫ. l. ſequenti.

b ¶ Ex facto. Magis q̄ ex ꝑcio rei. vt. ff. de incē. rui. nau. l. pedius. §. j.

c ¶ Humili pſona. Que ſit pſona humilis. dic vt. C. de inceſ. nu. l. humilē.

d ¶ A liberis vel libertis. Quibus aduerſus parentes ꝫ patronos agere

f ¶ Filiofamilias. Niſi q̄ facta iniuria filio due actiones naſcunt̄: ꝫ vtriuſq̄ꝫ exercitiū cōpetit patri. vt. ff. eo. l. ſed ſi vn⁹. §. filiafamilias. ꝫ. l. pater. ſꝫ facta iniuria patri: nō lō fili⁹ aget.

¶ In ſūma. Caſus. ¶ Ille qui patitur iniuriā pōt agere de iniuria ſibi illata ciuil'r ſi voluerit vl' crial'r. Si āt ciuil'r agat eſtimatiōe fcā ꝑꝫ qd'. ē. dictū ē iudex penā reo irrogabit. Si āt crimial'r: tūc extraordinaria pena reo ē iponēda. Hoc tn̄ vult ſp obſuare dn̄s Juſti. q̄ illuſtres ꝫ ſupilluſtres iniurias ſibi illatas ꝑ ꝓcuratores agē poſ

ſint tam criminal'r ꝙ̃ ciuil'r: ſcḋm tenorē cōſtitutionis leonis: quā habes. C. e. l. fi. ad quā recurre.

¶ Non autē. Scire debes ꝙ nō ſoluꝫ tenetur actione iniuriarū qui fecit iniuriā: ſed ille q̄ ꝓcurauit: vt ab alio fieret. Et. h. d.

¶ Hec actō. Si aliq̄s fecerit mihi iniuriam ꝛ ego diſſimulauerīꝫ: ſi penitēā poſtea: ꝛ velī agere iniuriarū nō poſſuꝫ. ꝛ hoc dicit.

a ¶ In ſum̄a. Agere. Et ſic tollit vnū iudiciuꝫ per aliud cū vtrūqꝫ ſit ꝓditū ad vindictā: vt. ff. eo. pretor. §. j. et l. q̄d ſenat⁹. ſecus ſi alterū eſſet de re familiari: vt q̄ſi ciuilis actio cri. pre. l. j. Et iō ſi de iniuria atroci actū eſt iniuriarū nihilominus poteſt agi. l. aq̄lia ad dānū: ꝛ ecōuerſo: nec in actione iniuriarū agitur ad dānū: vt ad dānū: ſed vt ad contumeliaꝫ: vt. ff. eo. l. item apud labeonem. §. ſi quis verberato.

b ¶ Dictum eſt. Ut ſupra eodem. §. penali. in fine. §.

c ¶ Pena pecuniaria. ſ. actori dāda.

d ¶ Extraordinaria. Scilicet capitis vel ſtatus ſi iudicium ſedeat. Uel pecuniaria inferenda fiſco nō actori: vel ff. eodem. l. finali. Accurſius.

¶ Ex qualibet iniuria poteſt agi ciuiliter ad eſtimationē: ꝛ crimialiter ad cōdēnationē extra ordinē: in quo iudicio criminali nō poteſt interuenire procurator: niſi pro illuſtri perſona. Aretinus.

¶ In ſumma ſciendū eſt de omni iniuria eū qui paſſus eſt poſſe vel criminaliter agere [a]: vel ciuiliter. Et ſi quideꝫ ciuiliter agitur (eſtimatione facta ſcḋm quod dictū [b] eſt) pena [c] reo imponitur. Sin autē criminaliter: officio iudicis extraordinaria [d] pena reo irrogatur. Hoc videlicet obſeruando: quod zenoniana cōſtitutio [e] introduxit: vt viri illuſtres [f] quiqꝫ ſup eos ſunt: et per procuratores poſſint actionē [g] iniuriaruꝫ criminaliter vel perſequi vel ſuſcipere ſcḋm eius tenorē qui ex ipſa manifeſtius apparet [h].

¶ Faciens fieri iniuriaꝫ ita punitur ſicut faciens. Areti.

¶ Non ſolum autē is iniuriarū tenetur qui fecit iniuriaꝫ: id eſt qui percuſſit: verū ille quoqꝫ tenebitur qui dolo fecit iniuria vel qui procurauit: vt cui [i] mala [k] pugno percuteret [l].

ADDITIO. Et ſic vbi pena eſt ī arbitrio iudicis pōt ſuū arbitriū extendere vſqꝫ ad mortē: q̄d eſt verū pēſata ꝛ attēta facti qualitate. l. pedius. §. j. ff. de incend. rui. nau. Itē ex hac glo. elici pōt ꝙ ſi agat̄ de crimine ad penaꝫ pecuniariaꝫ fiſco applicādā iudiciū dicit̄ eſſe criminale.

e ¶ Cōſtitutio. Ut. C. eodem. l. finali.

f ¶ Illuſtres. Hi ſunt qui tm̄ noīe illuſtres ſūt: ꝛ nō dignitate. Illi auteꝫ ſūt ſupra eos qui dignitatē ꝛ adminiſtratione habēt: ſupra quos nemo eſt niſi impator. (i) q̄d dic: vt no tauī ī auč. vt ab illuſtri et qui ſupra eos ſunt. colla. v.

ADDI. (i) Dic vt p glo. ꝛ oēs doc. in l. finali. C. eodem. Angelus.

g ¶ Actionem. Id eſt accuſationem. Et eſt ſpeciale in accuſatione. al's cōtra: vt. ff. de procu. l. iꝫ. §. ad actioneꝫ. ꝛ. ff. de publi. iudi. l. pe. §. ad cri.

h ¶ Appareat. Dic ergo hic caſum eius legis.

i ¶ Non ſolum. Ut cui. Id eſt alicui: vel cuius: id eſt alicuius.

k ¶ Mala. id eſt maxilla.

l ¶ Percuteret. Sꝫ vī ꝙ ex tali ↄſilio nō teneat̄: vt. ī. de obli. que ex delicto

Pena arbitraria ad morteꝫ extēdit̄.

naſcitur. §. ope. in fi. §. Sed dic vt ibi diximus. Itē argumē. contra. s. ma. §. tua tm̄. ibi. q2 nemo ex conſilio.

Actio iniuria rū quō tollit.

a ¶ Hec actio. Diſſimulatione. Vt ſi riſit: vel luſit: vel comedit cum eo poſtea. Item tollitur etiā nudo pacto ipſo iure: vt. ff. de pactis. ſi tibi. §. quedā actiones. Sz nunquid eſt nata etiā ſtati ſcā iniuria: an ita demū ſi dicat ad aiū reuoco. Qd vltimum dicit B. vt dicūt. Sz certe imo eſt nata ſtati nec eni ex reuocatione ad aium vel verbis talib' naſcitur hec actio: ſed ex cōtumelia: vt. ff. de pac. l. ſi vnus. §. pactus. Itē quō aboleretur hec niſi eēt nata. certe nullo modo: vt. ff. de inim. rup. teſt. l. nam et ſi. §. poſt defectum. et ff. de verbo. obliga. l. decem.

¶ Actio iniuriarum non naſcitur niſi ab initio iniuriatus in animo ſuo iniuriam reuocauerit. Vel ſic ſm gloſam. Actio iniuriarum iam nata tollit diſſimulatione. Angelus areti.

¶ Hec actio diſſimulatione[a] aboletur: et ideo ſi qs iniuriam dereliquerit: hoc ē ſtatim paſſus: ad animum ſuū non reuocauerit[b]: poſtea ex penitentia remiſſam iniuriam non poterit recolere.

¶ De obligationibus que ex quaſi delicto naſcuntur.

¶ Iudex qui p imperitiam male iudicat facit litem ſuā: et ex quaſi maleficio tenet inquātū equū videbit iudicanti. Areti.

da voluntate tolli hanc actionē. ff. de negocijs geſtis. l. pōponius. ibi. Nam quō rc. Sed certe ab initio tollit nuda voluntate et ſimplici: vel vnius tm̄: ſed ſi ſemel ad animū reuocauerit non remittit per nudā voluntatē: ſed per voluntatē nudā verbis vel pacto expreſſam: ſic etiam ipſo iure: vt dictū eſt per l. ff. de pactis. ſi tibi. §. q̄dā. ADDI. (1) Dic vt. ff. de adimēdis le. l. filio. §. ſeia et vid. l. iij. §. fi. ibi Bar. e. titu. Ange.

¶ De obligationibus.

Iniuria in vltia volūta te remiſſa nō pōt ampli' reuocari.

b ¶ Non reuocauerit. Id eſt aboleuerit. Nō enim oportet dicere ad aiū reuoco: ſz ſufficit ſi remaneat iratus: et ei nō recōciliet. (1) Sed qd ſi in vltia volūtate in penitētia remittit quaſi coactus morte: et poſtea cōualet: nunquid renaſcit? Videtur q ſic: vt arguit ſupra de donationibus. §. mortis cauſa. Itē q2 coactus remiſit: vnde pretor ratum nō hz: vt. ff. q met. cau. l. j. Sz cōtradico: q2 fuit ſemel extincta: vnde in perpetuum reſuſcitari nō pōt: vt. ff. de ſolu. que res. §. areā. Item preſumo q perpetuo voluerit remittere ſiue cōualuerit ſiue nō. nā al's nō poteſt bn̄ penitere. preſumā ergo cū nō fuiſſe immemorē ſue ſalutis: vt. C. ad. l. iuliā repe. l. fi. Item eſt contra ad id qd dicit mu-

Continuatio.

¶ Quia de obligationibus ex maleficio diximus: ſequitur de his que ex quaſi maleficio ſunt. Accurſius.

Diuiſio

Si iudex. ¶ Totus iſte titulus diuidit in duas partes principales. Primo ponit caſus in quibus qs obligatur ex quaſi maleficio. Secūdo qua actione his caſibus agatur. Secunda ibi (In his autem.) ¶ Si iudex rc. Caſus. ¶ In toto titulo iſto nihil aliud dicitur niſi ponitur quedam exempla: in quibus qdem exēplis tenet aliqs ex quaſi delicto. et inter oia exēpla: primū exēplū eſt de iudice q cognoſcēs inter me et aduerſariū meū p ſuā imprudētiā vel imperitiam cōtra iuſtitiā meā pnūtiauit credēs de me facere. Iſte enim iudex dr̄ litē facere ſuā: hoc eſt dānū alteri in ſe trāſferre. In idē et mihi tenet in quo p imperitiā ſuā me leſit. Sed quo genere dicemus ipſum mihi obligatū? Rn̄dit vt ſupius dictū eſt q cū non ſit

obligatus ex cōtractu: nec ex quaſi cō-
tractu eo q neqz ꝯxit: neqz q̄ſi ꝯtraxit:
neqz ex maleficio: qꝛ credebat bene fa
cere ex q̄ſi delicto obligat. Sꝫ ꝓ deo di.
in quātū ſuſtinebit iudex iſte ip̄eritus
penā. Rūdet
q inquātum
equuꝫ viſum
fuerit iudici
maiori hoc ē
ſm q plus vl
minus iudex
maior vide-
rit ipſum er-
raſſe. Secū
enīꝫ eſt ſi cir
ca certa ꝛ cō-
munia aliqs
iudex errauē
rit: ꝛ ſecus ſi
errauerit cir-
ca occulta hu
ius philoſo-
phie. ꝛ. h. d.
a ℂ Iudex:
ſiue ſit pater-
familias iu-
dex: ſiue fili-
uſfamilias:

Si iudex [a] litē ſuā [b] fecerit [c] nō pro-
prie ex maleficio ob-
ligatus videt: ſed qꝛ
neque ex maleficio,
neqz ex ꝯtctu [d] ob-
ligat' eſt ꝛ vtriqz pec
caſſe aliqd. itelligit:
lꝫ per imprudētiaꝫ:
iō vr̄ quaſi ex male-
ficio teneri: ꝛ inq̄ꝫtū
ō ea re equū religiōi
iudicantis videbit [e]
penam ſuſtinebit.

ſed q̄ſi eſt filiuſfamilias pater de pecu
lio tenet inquātū fuit in peculio: cum
filiuſfamilias litē ſuā fecit: vt ita ſint
duo ſp ilia: ꝛ qꝛ datur de peculio: lꝫ ſit
quaſi maleficiū qd nō eſt al's: vt. ff. de
his qui deie. vel effu. l. j. §. ſi filius. Itē
qꝛ inſpicit tēpus quo fecit litez ſuā in
cōdēnādo: lꝫ al's rei iudicate tempus
ſpectetur: vt. ff. de pecu. l. queſitū. ꝛ ꝓ-
bantur hec. ff. de iudi. l. ſi filius filiuſ-
familias. Uel dic q filius conuenit †
vt no. in. d. l. ſi filiuſfamilias.

ADDITIO. Nota q iſte titulus nō
hꝫ locū q̄ſi iudex per dolum vel corru-
ptelam tulit ſentētiā: qꝛ tūc tenet ꝓ-
prie ex delicto: vt etiam no. Barto. in
d. §. ſi filius. Angelus.

b ℂ Litē ſuā. i. cōtrouerſiā vel litigiū
vt in id teneat ipſe in quo leſit aliquē:
ꝛ hoc q̄ſi ꝑ ignorātiā vel ip̄eritiā: vt. j.

ſequit. Nā ſi dolo. tūc nō hꝫ locū h ti-
tulus: ſꝫ ex maleficio tenet: ꝛ ſit infa-
mis: vt. C. de pena iu. q ma. iu. l. ſi. Sꝫ
vtrūqꝫ hec oīa in arbitrio locuꝫ hn̄t:
Dicit Io. q ſic: vt. C. de pac. l. ſi qs in

ℂ Ille ex cuius do-
mo aliqd ꝓijcit qd
alteri noceat: ex q̄ſi
maleficio obligatur
ad duplū eſtimatio-
nis dāni. Qui vo hꝫ
ſupra viā aliqd ap-
pēſum qd poſſit al-
teri nocere tenetur
pena. x. aureorum.
Pro homine vo li-
bero occiſo in pena
quinquagita aureo-
rū: ſed ſi viuit ꝛ fue-
rit ſibi nocitum te-
netur inquātum iu-
dex eſtiauerit. Are.

conſcribēdo.
Aliq̄ ꝯ cū poſ
ſit pena peti
tm̄: ꝛ nec ſnia
valeat: vt. C.
de arbi. l. j. et
l. ij. et maxiē
ſꝫ noua iura
q̄ loquunt cū
eſt iuratū ab
arbitro vel a
ptib' ſm q̄ ni
hil eis erit ꝓ-
ter ſacrm̄: vt
i auc. d iudi.
§. qꝛ vo. coll.
vj. Sed certe
ſnia ꝑma ꝟa
ē: nec obſtat.
hoc aūt: qꝛ ni
hil erit ei. i. ar
bitro ꝑter ſa
cramētū ꝛc. ſ.
vt poſſit co-
gere ptes ſuo ſtare iudicio: vl' eis. i. p-
tib'. Nā vocabit alterā ptē p iurm̄: ſꝫ ꝛ
cōtra arbitriū nihilomin' aget: vt di-
ctū eſt. ꝛ p actionē i factū: vt. j. e. §. ſi.

c ℂ Fecerit. i. male iudicauerit.

d ℂ Ex contractu. vel quaſi.

e ℂ Uidebit. vt ſi dubitauit circa legē
fuſiā caninā durı' punit. ſi aūt in. l. illa
galli' aqli' miti' puniat. (j) ꝛ h q̄ſi
nō fuit data pecunia iudici vl' ꝓmiſſa:
al's graues pene ſeq̄rent: vt. C. d pena
iudi. q ma. in auc. nouo iur. ꝛ fac ad h
rū. ff. d var. ꝛ extra. cog. l. ſi. al's ꝑma.

ADDITIO (j) Et idē ſi fuerit ſecu-
tus itell'm mltoꝝ doctoꝝ i vna lege q̄
hꝫ ples itell's: lꝫ ille nō ſit cōis: vt dic
Bar. i. l. cū ꝓlatis. i ſi. de re iudi. vale-
ret tn̄ talis ſnia: vn̄ opus eēt appl'one.
ꝛ iudex appl'onis poſſet ſeq aliā opi. ꝛ
aliū intellectū ꝛ retractare vel confir-

Arbit ſi
facit li-
tē ſuaꝫ:
an ſit pu
niēdus
ſicut iu-
dex.

† De pe
culio cū
pi ꝯſue
uit ꝯue
niri.

mare ſententiã: vt no. Bar. in. l. iiij. §. hoc aũt iudiciũ. in fi. ff. de dã. inf. ec. De hac materia vide latius per Ang. h.

☞ ℭ Itẽ is. Caſus. ℭ Iã vidiſtis vnũ exẽplũ vbi obligatus eſt aliqs non ex ↄtractu: neq3 ex q̃ſi ↄtctu: neq3 ex maleficio: ſ3 ex q̃ſi maleficio eſt obligatus. Mõ ponit h aliud exemplũ: vt ecce. Si de cenaculo alicui⁹ fuerit aliqd eiectũ vl' effuſuz ex quo aliqs lediť: iſte de cuius cenaculo illud eijciť vel effundiť eſt obligatus: nõ ex cõtractu: neq3 ex quaſi cõtractu: neq3 ex maleficio: quia ipſe nõ eiecit: ſ3 ꝛ q̃ſi maleficio. id eſt quo ad id qđ iminet quaſi deliqſſe vƺ. eo ꝙ vſus eſt opera malorũ hominuz. Et pñt cõiungere ſequẽtẽ ver. ſi ex certa ſniã nõ facio: vt p exẽpla diſtiguí.

a ℭ Itẽ is habitabat. Hoſpes plane nõ teneť: ſ3 is q hoſpitiũ dederit: vt. ff. de his q deie. vel ef. l. j. §. pe. Accur.

ADDITIO. Nota ꝙ q̃n qs d3 citari ad domũ ſolite habitatiõis: nõ ſufficit citari ad hoſpitiuz iuxta. l. iiij. §. pretor. ꝛ ibi late Bar. ff. de dã. infec.

ℭ Cui ſimilis eſt. Caſus. ℭ Iã vidiſtis duo exẽpla in qbus eſt obligatus ex quaſi maleficio: adhuc ponit aliud exẽplũ parũ differẽs a ſcđo. Ecce ſi aliquis habebat aliqd poſitũ vel ſuſpenſum ſup viã publicã qđ nocere poſſet tráſeũtibus: qui ita patiť poſitum vel ſuſpẽſuz teneť ex q̃ſi delicto vel maleficio q̃q3 nemo leſus fuerit: qđ tñ id qđ poſitũ eſt vel appẽſuz ledere poſſe aliquẽ ſi ceciderit: ꝛ puniť ex ſcđo edicto de eiectis ꝛ effuſis in decem aureis; l3 nihil nocuerit. Non eniz inſpicitur hic euentus: ſ3 quid euenire poteſt. In de eiectis ꝟo vel effuſis. tũc deinde puniẽdus eſt quis cũ per eiectũ vel effuſum alicui nocitũ fuerit. Sed dñe p2o deo

ℭ Itẽ is ex cui⁹ cenaculo vl' ꝓp2io ipſius vl' cõducto: vl' in quo gratis habitabat [a] deiectũ effuſũue aliqd ẽ: ita vt alicui noceret quaſi ex maleficio obligatus intelligiť. Ideo aũt non p2op2ie ex maleficio obligatus intelligiť: q2 plerunq3 ob alterius culpã teneť aut ſerui aut liberi. ℭ Cui ſimilis eſt is, q ea pte qua vulgo iter fieri ſolet id poſitũ [b] aut ſuſpẽſum h3: qđ poteſt (ſi ceciderit [c]) alicui noceť: quo caſu pena [d] decem [e] aureo2ũ cõſtituta eſt. De eo ꝟo quod deiectuz effuſumue ẽ: dupli quãti dãnum datum ſit

que eſt pena de eiectis vl' effuſis? Et reſpõ. dñs Inſti. ꝙ ex p̃mo edicto de eiectis vel effuſis pena ẽ tripli dãni dati. Si aũt liber hõ interfect⁹ fuerit p eiectũ vel effuſum: tũc cõſtituta eſt pena. l. aureo2. Si antez veniat liber homo: ꝛ per eiectam vel effuſum ei nocitum ſiť: tunc punitur inquãtum iudici equũ videbitur. Debet eniz iudex cõputare impendia in curatione facta: ꝛ operas eius quibus caruit forte ſi ſcriptor manu dextra mutilat⁹ eſt vel alibi eſt vulneratus: ita ꝙ ſcribere non poteſt vel quibus cariturus eſt: vt puta ſcriptor: eſt ꝛ manus eſt ei abſciſſa q̃ ſcribere ſolebat: qđ tamẽ difficillimuz eſt enarrare di. glo. ꝙ nõ referas ad impendia: ſed ad opas quibus caruit ꝛc̃. L3 eniz ita eẽt ꝙ ſolebat quolibet anno decem libras ſcribendo lucrari: nõ tamẽ propter hoc ſequitur ꝙ in poſterum faceret. Poſſet eniz contingere ꝙ nõ inueniret qui operas ſuas conduceret. ꝛ hoc vult dicere litera iſta.

b ℭ Id poſitum. L3 ipſe nõ poſuerit.

c ℭ Si ceciderit. Non enim ſpectatur; vt noceat.

d ℭ Pena. Preſtanda.

e ℭ Decẽ aureorũ. Vel ſolido2ũ. v. ff. de his qui deie. vel effu. ſi ꝟo. §. ptor. ꝛ §. fi. ꝛ tunc dicas actionem in factum fore annuã: vt. ff. de po. ac. l. fi.

cōſtituta[a] eſt actio. ¶ Ob hominē vo liberū occiſuz quinquaginta[b] aureorū pena ꝯſtituit̄. Si vo viuat nocituq̄z ei eē dicitur: quantuz ob eam rem equuz iudici videtur actio[c] datur. Judex enī cōputare debet mercedes medicis p̄ſtitas: ceteraq̄z impēdia que in curatiōe facta ſunt: preterea operarum quibus caruit: aut carituruſ eſt ob id ꝙ inutilis eſt factus[d].

¶ Si ex cenaculo filij habitātis ſeorſuz a p̄re aliquid fuerit proiectuz vel aliquid fuerit appēſuz vel fecerit litem ſuā pater non tenetur.

¶ Si filiuſfamilias ſeorſuz[e] a patre habitauerit: et quid ex cenaculo eius deiectuz effuſumue fuerit: ſiue quid poſitū ſuſpenſumue habuerit: cuius caſus periculoſus eſt: iuliano placuit in patrē nullam eſſe[f] actionez: ſed cū ipſo filio agēdum eſſe. Quod et in filiofamilias iudi-

a ¶ Conſtituta eſt actio. Perpetua que heredi datur: ſ; in heredē nō daṫ: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. ſi ſeo. §. hec autem actio.

b ¶ Quinquaginta. Jō certa pena ſtatuitur: q: nō poteſt eſtimatio liberi corporis fieri: vt ff. ad. l. rho. de iac. l. ij. §. ij. (j) Et cōpetit hec actio intra annū: ⁊ nec hidi nec i heredē datur cuz ſit penalis ⁊ popularis: qui prius daṫ ei cuius magis intereſt: vt. ff. de his q deie. vl effu. ſi ſeo. §. que autem.

ADDI. (j) Nota ſiliter. qn̄ ſit cōtributio propter factū nō ſit cōputatio liberi hois. facit. l. ſed addes. §. ſi quis mulierem. ff. locati. Angelus.

c ¶ Actio daṫ. Perpetua ſibi. ſed alii puta heredi ꝓ eo ſi mortuꝰ eſt annalis daṫ: vt. ff. de his q deie. vel effu. l. ſi ſeo p̄ſes. §. hec āt actio. ibi: ſ; ſi libero ⁊c̄.

d ¶ Eſt factus. Qui difficillimuz eſt eſtimare futuras operas.

☞ ¶ Si filiuſfa. ⁊c̄. Caſus. ¶ Supra dictū eſt ꝙ ſi aliqd de hoſpitio patriſfa. eiectū vel effuſum ſit qd̓ alicui nocuerit: vel ſi aliqd poſitū vel ſuſpēſum fuerit ſupra viā publicaz: cuius caſus tráſeūtibꝰ ſit periculoſus: qualr̄ agaṫ contra patrēfami. ex edicto de eiectis vel effuſis. S; pone ꝙ ex domo alicuius filijfa. ſeorſuz a p̄re habitātis fuerit aliquid eiectū vel effuſuz: qd̓ alicui tráſeunti nocuerit vel aliqd habuerit appēſuz ⁊c̄. Quid iuris in iſto caſu debit ne actio in patrem? Et rñ. Juſti. ꝙ nō dabiṫ in patrez aliqua actio: nec ēe actio ex peculio: ſ; ꝯ̄ filiū fa. eſt agēdū. Hoc ēt idē obſeruādū dicit in lr̄a filiofa. iudice qui ꝑ īperitiā ſuaz litē ſuā fecit: ⁊ p īprudentiā ſuā. Hoc aūt exponūt quidam ꝙ filiuſfa. p īperitiā ſuā litem ſuā fecerit: ſi ſeorſuz a p̄re habitauerit: nō teneṫ paṫ etiā de peculio. Si aūt cū p̄re habitauerit paṫ de peculio teneṫ. Si dñs Hu. do ꝓ cōſtāti ponit ꝙ filiuſfa p īperitiā litez ſuā fecerit ſiue ſeorſum habitauerit a patre ſiue cū patre. hoc nō refert. Semp enim filius teneṫ inſolidū: pater aūt peculiotenus: ⁊ glo ſat ſm ꝙ in glo. ordi. eſt. Jdē eſt in filiofa. quo ad hoc. ſ. vt ſemp teneaṫ filiuſfa. inſolidū ſiue ſimul cū patre habitauerit ſiue ſeorſum a p̄re: ſed tñ qn̄ filius litē ſuā facit paṫ teneṫ de peculio: l; filius ſeorſum habitauerit: ꝗcq̄ in caſu qn̄ filiuſfa. aliqd appenſum hȝ qd̓ nocere poſſit pater non teneatur.

e ¶ Si filiuſfamilias. Seorſum. i. ſeparatus a patre.

f ¶ Nullam eſſe. Etiam de peculio: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. prima. ⁊. l. ſi filius.

ce obſeruandū eſt qui litē ſuā [a] fecerit

¶ Pro furto vel dolo cōmiſſo i naui: vel in ſtabulo: vel i caupona tenētur dñi eorū ex q̄ſi maleficio ſi dānū datū fuit p aliquem cuius opera vtentur. Aretinus.

¶ Itē [b] exercitor nauis: aut caupone: aut ſtabuli: de dolo aut furto qd i naui: aut caupona: aut ſtabulo fcm̄ erit: q̄ſi ex maleficio [c] teneri vr: ſi mō ipſius nullū eſt maleficiū: ſz alicuius eoꝝ q̄ꝝ opa nauē: aut cauponā: aut ſtabulū exercet. Cū n. neq ex maleficio neq ex ꝯtractu ſit aduerſus eū cōſtituta hic actio aliq̄tenus [e] culpe reus ē: qꝛ opa malorū hoīū vteret: iō q̄ſi ex maleficio teneri vr.

¶ Ex quaſi maleficio agitur actiōe in factū que nō tranſit contra heredē. Are.

¶ In his āt caſibus [f] i factū actio cōpetit que h̄edi [g] qdē daẗ: aduerſus h heredez autē non competit.

a ¶ Litē ſuam fecerit. Scilicet ſi ſine patre habitauerit. al's pater de peculio teneẗ: vt. ff. de iudi. ſi filius ſm Jo. Vel dic idē. ſ. vt teneaẗ ipſe filius habitet cū pr̄e vel nō: ſz ſm Azo. pater hic teneẗ d peculio: vt dictuꝫ eſt p. l. ff. de his qui eiec. vel effu. l. j. §. ſi filius. Filio ſuo ꝯdēnato. ⁊ ibi pr̄ teneẗ de peculio cū videaẗ q̄ſi ꝯhi cum filio. (i) vt. ff. de nora. actōi. l. ⁊ ſi cōdēnatus. ⁊. ff. de pecu. l. tū. §. idem ſcribit.

ADDI. (i.) Dic ſz Ang. q iſta vltima vi maior: qꝛ ex ꝯtu vl q̄ſi pr̄ teneẗ d peculio nō aūt ex delicto vl q̄ſi

¶ Item exercitor. Caſus. ¶ Nō ſolum in exemplis predictis tenetur qs ſiue obligatur ex quaſi maleficio: ſed ſil'r pōt ꝯuenieñter poni exēplū de exercitore nauis: aut caupone: aut ſtabulario. Si eni aliqd furtū vel dānū fuerit factū in naui vel caupona vel ſtabulo per aliquē eoꝝ: quorū opa vtiẗ magnus exercitator nauis vl ſtabuli vel dñs caupone ex quo maleficio obligaẗ: qꝛ deliqſſe vr q opa maloꝝ hoīum vtiẗ. In oīb⁹ aūt q̄tuor exēplis ſiue caſib⁹ ſupra dictis pōt aliqs p act. in factuꝫ q̄ h̄edi daẗ: ſz nō cōtra h̄edē ꝯſeq illud in quo ſibi obligantur predicti. hoc dicit.

b ¶ Item exercitor. quis ſit dic vt. j. quod cum eo. §. ſi.

c ¶ Quaſi ex maleficio. i. actiōe i fcm̄ in duplum: vt. ff. nau. cau. ſta. l. ſi. ⁊. ff. fur aduer. nau. cau. ſta. l. j. Itē ē ⁊ alia i factū actio q̄ ē ex eo ꝯtu de recepto vt. ff. nau. cau. ſta. l. j. in principio.

ADDITIO Et h dic Jo. fa. q ſi dñs fuit ꝯdēnat⁹ ex fcō nautarū ab eis pōt repetere. arg. l. ſi colon⁹. ff. de aq̄ plu. ar. l. ſi ſuo. §. cum ūt. ff. d his q dele. vel effu.

d ¶ Ex ꝯtractu. Vel q̄ſi.

e ¶ Aliq̄tenus culpe re⁹. Fac. ff. ad. l. aq̄l. ſi ſu⁹ ſuū. §. ꝓculus. ⁊ ff. fur aduer. nau. cau. ſta. l. j. §. pe.

f ¶ In his aūt caſib⁹. ſ. ſupradictis oīb⁹.

g ¶ Heredi. Patiēti iniuriā. Sz i caſu de ſuſpēſo nō daẗ h̄edi: vt diximus. ſ. e. §. ob hoīeꝫ. Et nota hic dīam īter actionē ex maleficio ⁊ q̄ſi maleficio. nā vbi ex maleficio ſi plures ſūt q̄libet iſoliduꝫ ꝯueniẗ: ſz ſec⁹ in hac actōe ex q̄ſi maleficio: vt. C. d ꝯdi. fur. l. j. ⁊. ff. nau. cau. ſta. l. j. ⁊. l. ſi. §. ſi plures. Itē in actiōe ex maleficio vn⁹ ſoluēdo nō libat aliū: ſz in hac ſic: vt. ff. nau. cau. ſta. l. j. §. poſſum⁹. ⁊. d. l. d ꝯdi. fur. Itē iuẗ nō ceduntur actōes ex maleficio: vt. ff. nau. cau. ſta. ſz ⁊ ipſi: ſz i actiōe ex q̄ſi maleficio ceduntẗ: vt. d. §. poſſumus. Daẗ ēt hec actio nō caſſa: vt. ff. de his q dele. vel effu. l. ſi ſuo plures. §. cū aūt. Itē he gñalr̄ danẗ h̄edib⁹ actoꝝ: vt hic: q̄ꝫ ille q̄ ſunt ex maleficio: vt. j. de ꝑpe. ⁊ temp. ac. §. ſed heredibus.

h ¶ Aduerſus h̄edē. Vt. ff. de iudi. l. iulian⁹ aūt. ⁊. ff. nau. cau. ſta. l. ſi. §. pe.

Actio ex maleficio et quaſi ex maleficio diſferunt.

¶ De actionibus. ¶ Rubrica iſta cõtinuari põt: vt dicit gl. in ti. de oblig. quã ſequit Bal. hic. Ubi nota diligent gloſa3 Accurſij poſitã ſup rubrica que ſoluit aliq̃s notabiles q̃ões dicẽs ſic.

Actio i ſingulari recte diffinit.

¶ De actõnibꝰ: lõ põſt in plurali: q2 plões actiões ſunt: vt. j. e. p totũ. S3 cũ ſint plões q̃re in ſingulari nũo diffinitur: vt. j. e. §. j. Rñ. l3 ſit numeri ſingularis: tñ ponit vt genꝰ: vt in aliis diffinitióibꝰ ꝯtingit ꝛ ſub ſe ꝯtinet oẽs actiones. Jtẽ quare non dicit de agendo. Reſpon. q2 illud eſt facti. hoc iuris. Accurſius.

¶ De actionibus [a].

ADDITIO. Uult dicere gl. q gerũdia denotat actũ ꝓut eſt in facto: vt ẽ in exercitio: q2 d'riuant a v̾bo qd ſignificat agere vel pati: ſ3 hic nõ tractatur de actionibus ꝓut ſunt in actu: ſ3 ꝓut ſunt iuris ita dicũt docto. hic.

Diuiſio

Uperest. ¶ Totus iſte titulus diuidit in tres ptes principales. Primo ponit ꝯtinuatio iſtiꝰ ti. ad p̄cedẽtes mãs. Scdo diffinit actio. Tertio ponit diuiſio oĩu3 actionũ. Scda ibi (Prope p̄ncipiũ.) actio aũt nihil. Tertia ibi (Oĩu3 aũt actionũ.)

¶ Supeſt. Caſus. ¶ Acceſſi ad Juſtinia. ipe. ꝛ dixi ſibi. Dñe iã ſat' dixiſtis p deo iponatis veſtro finẽ voluminĩ. Rñdet di. Supeſt vt de actióibꝰ loq̃mur. p hoc apte deſignãs q huiꝰ ꝓmiſit de his aliqd determiare qd verũ eſt: vt. s̃. de iure na. gẽ. ꝛ ciui. §. ſi. q. d. poſt multos ꝛ varios tractatꝰ ſupeſt ꝛc̃. S3 dñe dixi ego circa actiões qd ꝓmittis tradere. Frater ſcire debes q i toto ti. iſto intẽdimus duo facere. ſ. diffinire actionẽ ꝛ

¶ Nõ ſummat: q2

diuidere actiones: vide primo diffinit actionem dicens: q actio nihil aliud eſt q̃3 ius pſequendi in iudicio qd ſibi debet. ꝛ. h. d. in litera iſta. ſupereſt ꝛc̃. Et hec eſt p̄ma pars ꝛ durat vſq3 ad illũ. §. Omniũ autẽ ꝛc̃. Sed querit hic dñs Juſti. vnde ſumit hec neceſſitas. dicit ipſe frater dicã tibi. Jſta neceſſitas ſumitur ex hoc: q2 totus liber iſte imo qd plus eſt totũ corpus iuris cõſiſtit in tribꝰ. Omne enim ius quo vtimur: aut pertinet ad perſonas: aut ad res: aut ad actiões: vt. s̃. de iure natu. gen. ꝛ ciui. §. ſi. Jn p'io li. dictũ eſt de perſonis: in ſecundo ꝛ tertio de rebus vſq3 ad locu3 iſtũ. Modo ergo ſupeſt vt de actionibꝰ loquamur. vel ſic. Jſta neceſſitas põt ſumi a nã ſucceſſorũ edicti: vt p̄mo tractet de primiori niſi in agnatis. Olim enim in agnatis nõ habebat locum ſucceſſio: vt ſatis apparere poteſt inſpicienti per illud quod no. ſuper. l. j. ꝛ. ff. de ſuc. edicto. Ordo tamẽ ſucceſſorũ edicti eſt poſt patre3 de filio ſiue poſt matrem de filia tractare: vel latenter põt colligi ex qua-

dam.l.ff.de actio. ⁊ obli.filiuſfa. Cum ergo tractatū ſit de oblig. q̄ eſt mater act.reſtat de eius filia tractare. Tercio ſumit̄ neceſſitas ſic. Supra vidim⁹ de multis ⁊ variis iurib⁹ nō videndū eſt de effectibus iuriū. ⁊ ꝓpter hoc dicit. Supereſt ⁊c̄. Parū enī eēt iura eē in ciuitate niſi magiſtratus eēnt q iura reddere poſſent. Simil'r paruz eſſet obligationes eſſe natas niſi eſſent actiōes q̄ obligationū ſiue iuriū ſunt executiue.

imperator diffiniēdo ꝓcedit nec poſſunt diffinitiōes breuius ſummari. Are.

SUper eſt [a] vt de actionib⁹ loquamur. ¶ Actio aūt [b] nihil aliud [c] ē q̄ȝ ius [d]

a ¶ Supeſt. Sed quid ſupereſt. R̄n. forma: vt.ā.de iure na.§.fi. Uel dic ꝙ ſupra tractatū eſt de obliga. quarū filie ſunt actiones: vt.ff.de ꝓcur.l.lz.§.ea obligatio.⁊.ā.de ꝟbo.obli.in ꝓin. ideo de filia poſt matrem ponit quaſi ordine ſucceſſorio.

Actio tripl'r ſumit̄.

b ¶ Actio aūt. Nota ꝙ actio qn̄qz ꝓ actu ponit̄: vt in auc̄.de nō alienādis.§.ſi minus.in fi.⁊.C.de ſacroſan.eccle. auc̄.hoc ius porrectū.⁊.ff.de dona.inter vi.⁊ vxo.l.iiij.§.ſciendū. circa mediū. Qn̄qz ꝓ accuſatiōe criminali: vt.C.qn̄ ciuilis actio cri.pre.l.j. Qn̄qz ꝓ iure agēdi vel ꝑſequēdi: vt hic.⁊.ff.e.l.nihil.† Itē nota ꝙ illud qđ de actione hic dī voluit Pla.dicere de cā.ſ.ꝙ cā ſit actio: vt ſicut apud dialecticos dī argumētū qđ ex ꝓpoſitione aſſumptiōne ⁊ cōcluſiōne cōſiſtit: nō tn̄ ꝯcluſio: ſic apud legiſtas actio cā agēdi dicaꝛ vt ſi dicā ꝯuenio te ad.x.q: vendidi tibi equū ꝓ.x. ſit idē ac ſi dicerem ago ꝯ te actione ex vēdito. Sz Azo.dicit(qđ ⁊ vex eſt)aliud eē cām: ⁊ aliud actionē. Naz obligatio eſt cā ⁊ mater actionis: vt.ff.de procu.l lz.§.ea obligatio. ſicut ergo aliud eſt obligatio ⁊ aliud eſt actio: ſic aliud eſt cā ⁊ aliud actio. Item quia vendidi eſt factum: ſed actio eſt ius: vt.ff.de cur.fu.l.cōſilio.§.j.⁊ fi.⁊ hic. Item pōt eſſe ꝙ vēdidi ⁊ non cōpetit mihi actio: q: mihi ſolutū eſt: vel q: remiſi: [illegible] verba: q: vēdidi nō ſunt actio. Itē nomina certa actionū ſunt a iure inducta.ſ.ex empto ⁊ ſimiles: nec hoc inductū eſt: vt cā ſit actio. Si qs ergo hoc velit dicere: non pōt: cū lex nō dicat: vt.ff.de ſuppellec.le.l.labeo.in fi. Itez ſi cauſa eēt actio fruſtra diceret lex mutari actionis nomen cū agit̄ de dolo patroni vel parētis vel ſimilium perſonarū: de quoꝝ dolo nō agit̄ per actionē de dolo: ſz ꝑ actionē in factū: nā ad qd mutaret̄ nomē cū tn̄ cā maneret eadem ſi eſſet ius in ſola cauſa. Concludo ergo ⁊ dico ꝙ aliud eſt cā: ⁊ aliud eſt actio. Itē lz dixerim ꝙ nomina ſunt actionū ex empto ⁊ ſimiles caue tibi: q: nō ſunt actiones: ſz actionum nomina. ſicut hec dico homo non eſt homo: ſed ſignificat hominem.

† quarto mō capit̄ ꝓ adminiſtratiōe vt in.§.iuſiurādum.in auc̄. vt iudi. ſine quo ſuff.

c ¶ Nihil aliud eſt. Patet ergo ꝙ olī aliud erat. erat enī ꝯceptio ꝟboꝝ formata a magiſtratib⁹: vt.ff.de orig.iur.l.ij.§.deinde ex his.⁊.§.oīnz. vn̄ formula vulgaris dicebatur: vt.ff.de fur.l.ſi ſeru⁹ naut. Sz hodie hec ſolēnitas eſt ſublata: vt.C.de formu.⁊ ipe.l.j.⁊.ij.⁊ ēt circa iterdicta ē ſublata hmōi ſolēnitas: vt.j.de interdi.§.fi. Sz q̄ erat oli dr̄ia iter actionē ⁊ iterdicta: nā ⁊ iterdicta erāt ꝟboꝝ ꝯceptiōes: vt.j.de iterdi.in ꝓn. R̄n. vt dicem⁹ ibi. Ut hodie nulla eſt dr̄ia iter indicta ⁊ actiones: cū iterdictū nihil aliud ſit q̄ȝ actio pretoria: vt.j.de interdictis.§.fi.

Interdicta ⁊ actiōes nō differt.

ADDITIO. Idē tenuit glo.in rub.de interdic.qua reprehendit̄ ꝑ Bar. ⁊ docto.ibi: q: eſt differētia inter actionem ⁊ interdictum ſicut inter matrem ⁊ filiam cum interdicto oriatur actio in factum: vt in.§.fi.j.de inter.

d ¶ Qr̄ ius. ſcilz ciuile. vbi eſt actio ciuilis: vl' pretoriū: vbi actio ꝑtoria eſt. nā ciuiles actiones ⁊ pretorias dico hic diffiniri. Item nota ꝙ actio eſt ius quo

Actio ē rā de iure ciuili q̄ȝ ꝑtorio.

ius quo perſequimur:ſed obligatio ē ius propter qd̄ pſequimur. Et ſi q̄rat̄ quid ſit iſtud ius vel naturale vel ciui le: vel p̄torium vel gentium? Reſpō. q2 ciuile vel pretoriū vt mō diximus. Nec facias magnaȝ viȝ ibi: quia cū multas habeat ſignificatōes hec dictio ius. vt.ff.de iuſti.ꝛ iure.l.pe.ꝛ ſi. hoc eſt etiā vnū de ſigni ficatis eius: vt dicatur ius agendi vel perſequēdi. Sed ad cuius differentiā ponit̄ in diffinitione ius: cum ſingula mēbra poſita in diffinitione habeant ſuū miniſteriū? Rñ. ſm. M. ꝙ ad differentiā reꝝ corporaliū hic ponit̄: vt det intelligere ꝙ actio ſit res icorporalis. qd̄ verū eſt. vt. ſ. de reb9 corporalibus ꝛ icorporalibus. §. j. Uel melius dicas ad differētiā officij iudicis qd̄ non eſt actio. vt.ff.de minori. ꝙ ſi minor. §. ſi. lȝ. M. dicat ꝙ officiū iudicis eſt actio ꝛ eſt pro eo ꝙ dicit lex in actione iniuriaꝝ fieri eſtimationeȝ iudicis officio. vt. ſ. de iniurijs. §. pena autē. ꝛ. §. in ſūma. Sed certe actio iniuriarū eſt actio cui inheret officium iudicis nō tñ illud officiū eſt actio: ſȝ in facto potius hoc cōſiſtit: ius enim petendi per actionē mihi cōpetit: qd̄ per hoc officiū iudicis mitigat̄. † Sȝ quid petā? Rñ. qd̄ eſtimauero. nā debeo eſtimare lȝ iudex poſſit refrenar̄: eſt tñ quoddam aliud officium quod viceȝ ſuſtinet ꝛ obtinet vim actionis: vt dicemus. j. eo. §. preterea. in ſi. §.

Ius ad qd̄ ponit̄ in diffinitione actōis.

† Et ſic offm̄ iudic] nō eſt ſci: ſed cōſiſtit i facto: puta i exercitio.

a pſequēdi i iudicio b quod ſibi d̄ebetur c.

g ¶ Perſequēdi. hoc dicitur ad differētiā exceptionū que dant̄ eis p̄ q̄s defendunt̄. Sicut enim actiones ſunt arma actoꝝ: ita exceptiōes ſūt arma reoꝝ. vt.ff. de exce.l.ij. in pri. ꝛ. §. illd̄.

b ¶ In iudicio. hoc dicit ad differentiā eorum que fiunt licite etiam extra iudicium non tñ ſunt actiōes: vt ſi nocturnū vel diurnum furem vel militē deſerētē militiā qs capiat. vt.ff.ad l. aquili.l. iiij. ꝛ. C. q̄n licet vnicuiq3

ſine iu.ſe.vin.l.j.ꝛ.ij. Itē ꝛ ꝓpter debitorem fugitiuum quē capere poſſumus. vt.ff.de his que in frau.cre.l.ait pretor. §. ſi debitorē. lȝ q̄daȝ exponāt l. illā ibi. ꝙ captus fuit auctoritate iudicis. Acc.

Debitorē fugitiuuȝ ꝓpa auctoritate capere poſſumus.

¶ Prima diuiſio actionū ē: ꝙ aliq̄ ſunt

ADDITIO. Dic idem in oib9 perſonis que pertinent ad obedientiā ꝑpetuaȝ de quo nō ſit q̄ſtio: vt in monacho: fratre: vl̄ vxore: q2 ſi aufugiant poterūt capi ꝓpria auctoritate: vt per Bal. in.l.j. C. vbi qs decuria. ſecus ſi eſſet queſtio.

c ¶ Quod ſibi debetur. hoc duobus modis exponitur. Uel ad differentiaȝ realis actionis ſm Azoneȝ: ꝛ ita ſtricte accipit̄ hic diffinitio pro perſonali actione tm̄ † ſicut accipitur.ff.eo.l. actio in pſonam. Uel largius vt etiaȝ realē cōtineat: non tñ officiuȝ iudicis. vt.ff.eo.l.actionum genera. q̄ſiq3 largiſſime vt etiā iudicis officium contineat illud. ſ. qd̄ eſt loco actionis vt p̄ qd̄ reſtitutio minoꝝ petit̄. vt.ff.eo.l. actionis verbo. Uel ponūtur hec verba ad differentiā criminaliuȝ actionū per quas non pſequor mihi debituȝ: ſed ad vindictam: ꝛ ſm hoc etiam realem actioneȝ dicas diffiniri hic: lȝ nō ſit obligatus qui realiter tenetur. vt. j. eo. §. j. ibi aut cū eo qui nullo ꝛc̄. veruȝ eſt pſonaliter. Groſſe tñ poteſt dici ꝙ ſit realiter obligatus. Et facit pro hoc vt etiā realis hic diffiniatur verbū debere: qd̄ ꝛ ad actionē in rem ꝛ ad actionē in pſonaȝ refertur. vt.ff. de verbo.ſigni.l.pecunie. §. ſi. Itē facit quod eſt in diffinitione verbū pſequendi: qd̄ eſt cōe tam ad realem q̄ȝ ad pſonalem actionē. vt.ff. eo.l.actio in perſonam. Item facit. j. eod. §. j. in in princi. vbi actio realis ſpecies eſt actionis: ſicut perſonalis: ꝛ ita large accipio hic verbum debet̄: ſed in ſtricta ſignificatione verbi huius debere tm̄ alienuȝ ꝛ non meū mihi debetur: vnde perſonalis obligatio tm̄ diffini-

† Quo. pro ſtatutis i qb9 v̄ba ſunt ſtricte i̇telligēda. l. iij. §. h̄ verba.ff.de neg.ge. ꝛ.l. gēgd.ff.de ſb.ob.

Debet̄ i diffinitione ꝛ actiōis capitur large.

ri videtur. vt. j. eo. §. ſic itaqz. ⁊. ā. de lega. §. ſed ⁊ ſi rez: ſed certe quiqz ago etiā ad id quod mihi non debetur. vt C. de pac. l. ſi pacto quo penā. nam ibi nō ago ad id quod eſt debitū: ſed ad id qd ex nudo pacto cōuēit. Sz certe illud naturaliter erat debitū quod nudo pacto debebat᷑. vt. ff. de fideiuſ. l. fideiuſſor. §. fideiuſſor. Uel nō agit᷑ ibi ad id qd nudo pacto debet᷑: ſed ad id qd vere debetur: ſed pretextu eius conſequit᷑ etiaz quod nudo pacto debetur. vt. ff. de verbo. ſignī. ſi cui. Itez oppono de popularibus actionibus. Nam in eis non dicit᷑ debitum: ⁊ tamen petit᷑. vt ff. de popu. ac. l. pe. Sed non obſtat: qꝛ ſaltem poſt litem conteſtatam debetur. Uel dic: ⁊ ſibi debitum pſequitur. nam cum toti populo ſit debitum ergo ⁊ ſibi. Item op. de actione iniuriaruz: qꝛ non dicitur eſſe in bonis. vt ff. de iniu. l. iniuriarum. Item non ad debitum: ſed ad vindictam competit. vt. ff. de colla. bo. l. ij. §. emancipatus. ⁊ tamen eſt actio: Reſpon. non eſt in bonis vt trāſeat ad heredes. vt. ff. ad l. falci. l. penalis. Item lz detur ad vindictam tamen poteſt deberi mihi ꝑpter id quod eſt in eſtimatione vindicte. vel propter id quod eſt in alteruz vt vindicta. Item oppono de petitione hereditatis. Item de actione de peculio. Nam in his agitur etiam anteqꝫ ſit penes poſſeſſorem: vel anteqꝫ ſit in peculio. vt. ff. de pec. he. l. iiij. ⁊. l. ſi quo. ⁊. ff. de pecu. l. queſitum. in prin. ⁊ ff. de libe. leg. l. ſiquis reum. §. idē. Sz dic eſſe ſubaudiendum hic: vel deberi ſperatur. †Uel dic qꝫ quādo fuit actio ꝓpoſita ſcilicet efficax tm̄: pro eo qd tunc erat penes poſſeſſorem: vel in peculio: ⁊ poſtea cū augebatur eatenus ⁊ actionis efficacia creſcebat: cū vniuerſalis vel in aliquo vniuerſo peti-

Actio popularis cōtinet ſub diffinitionem actiōis

Iniuriarū actio nō ē in bōis nrīs ⁊ ad vīdictā cōpetit.

†Sed hec reprobat᷑ qꝛ arguit imꝑatorez

reales alique perſonales. Perſonalis eſt que preſupponit debitorem obligatum: ſed realis non: ſed ideo cōtra eum competit quia poſſidet. Aretinus.

tio. vt. ff. de iudi. l. ſolemnis. Itē opponitur de actionibus quas intendunt aliqui pro alijs: vt ꝓcurator: ⁊ tutor: ⁊ prelatus: ⁊ ſimiles: nam agunt ⁊ tamen non ſibi debituz petunt. Sed dic qꝫ quaſi domini ſunt. vt ff. pro empt. l. qui fundū. §. ſi tutor. vel dic ſibi. i. ei cui actio cōpetit᷑ que intenditur. Uel ſubaudi qd ſibi debet᷑ vel ei cuius noīe agit᷑ hꝰ alternatiue: ſecunda pars eſt vera.

De iuſficiētia

¶ Omniū autem. ¶ Iſta pars diuiditur in ſex partes prout in hoc titulo ponuntur ſex diuiſiones actionum quas enumerat per ordinez gloſa magiſtralis in. §. ſunt preterea. j. eod. Et ibi gl. addit alias ſex diuiſiōes q̄ ponuntur in alijs locis extra hunc titulum. Prima diuiſio actionum eſt que reſpicit cauſam materialez: qꝛ quedā actiones ſunt reales: quedā perſonales: quedā cauſam mixtaz habentes. Et iſta pars durat vſqz ad. §. ſed iſte. Secunda diuiſio eſt que reſpicit cām efficientem: qꝛ quedaz ciuiles: quedā pretorie: ⁊ durat vſqz ad. §. ſequens. Tertia eſt reſpiciens cauſam finalez: qꝛ quedam ſunt rei pſecutorie: quedā penales: quedam mixte rei ⁊ pene. Et durat vſqz ad. §. omnes. Quarta ē reſpiciens cauſam formalem: qꝛ quedā dantur ad ſimplum: quedam ad duplum: quedam ad triplum: quedā ad quadrupluz vſqz ad. §. actionū. Quinta eſt reſpiciens cauſaz ſubſtantialē: quia quedam ſunt bone fidei: quedaz ſtricti iuris: ibi vſqz ad. §. ſunt preterea. Sexta eſt reſpiciens perſecutiōis effectum: qꝛ quedam ſunt perſecutorie ſolidi: quedam non vſqz ad finez: vt ſequitur Bal. hic. Itez prima ſubdiuiditur in duas partes. Primo diuidit. Secundo membra declarat. Secunda ibi (Nāqz) Nam totus iſte titulus ꝓcedit per diuiſiones actionuz.

Diuiſio

℃ Inter aliq̃s. Casus. ℃ Po. ſic ca. Domine ego ſatis bene video qd eſt actio pro deo dicat̃ mihi ſi placet ali quam compendioſam viam vel diui‑ ſionem actionis? Et ad hoc reſpond. Iuſti. Amice libẽter dico tibi: quia omniũ actionuz qbus iter aliquos litigatores apud iudices ordinarios vel legatos vel etiam apud arbitros commiſſarios de quacũq; re corporali vel incorporali agitur ſumma diuiſio in duo genera deducitur. Aut eniz actiones ſunt in rem aut in perſonaz: ꝛ ꝙ iſta diuiſio ſit bona liquet tali ratione. Nam quicũq; in iudicio experitur aut agit cum eo qui obligat⁹ eſt ex contractu vel quaſi: aut ex maleficio vel quaſi: aut alijs qbuſdã. l. ex varijs cauſarũ figuris: ꝛ in hoc caſu qñ agitur cõtra eum qui aliquo predictoruz modoꝝ obligatus eſt: ꝓdite ſunt actiones in perſonã per quas actor itendit aduerſarium ſuũ aliqd ei dare aut facere oportere: aut agit cum eo qui nullo iure ſibi eſt obligatus: mouet tamen ei controuerſiam de aliqua re. ꝛ in hoc ca. prodite ſunt actiones in rem. Cum ergo quicunq; agit aut agit contra eum qui ſibi obligatus eſt: ꝛ tunc contra eum habet locum actio in perſonam: aut contra eũ qui nullo iure eſt ſibi obligat⁹: ꝛ tũc habet locum act. in rem: ꝛ pluribus modis agi non poteſt. Liquet igitur manifeſte ꝙ ſupradicta diuiſio bona ſit. Sed domine iam video: quia diuiſionem veſtraz ſatis probabili ratione cõfirmatis: pro deo ſi placet ponatis mihi familiare exemplum qualiter agitur cum eo qui nullo iure eſt obligatus? Ad hoc reſpon. impera. Amice ponamus ꝙ aliquis poſſideat aliquam rem corporalem quaz tytius affirmat eſſe ſuam: ꝛ ille qui poſſidet dicat rem illam ſuam eſſe. Nam in caſu iſto ſi tytius rem illam ſuam eſſe intendat: ꝛ a poſſeſſore iure dominij eam vendicet: tunc actio in rem locum habet.

℃ Omnium autez actionũ quibus iter aliquos [a] apud iudices [b] arbitroſue [c] de quacũq; [d] re queritur: ſumma [e] diui‑

a ℃ Inter aliquos. Videtur innuere ꝙ alie actiones ſunt que coraz alijs proponũtur: † ſed nõ eſt vez. Ac.

ADDITIO. Solutio. dic ꝙ hic re latiuum ſtat declaratiue: quia adijcitur qualitati conuenienti vnicuiq; contento ſub genere.

b ℃ Iudices ordiarios vl' d' legatos.

c ℃ Arbitroſue: ſcilicet compromiſſarios. nam ꝛ apud eos actiones proponende ſunt: vt hic. ꝛ. ff. de arbi. l. j. Eſt etiam libellus offerendus. vt. C. de arbi. l. cum autem. §. licet. circa finẽ. Sed contra ſm Pla. C. de epiſco. ꝛ cle. auctenti. generaliter. Ad quod reſpon. quia ibi non de libelli oblatione loquitur: ſed de remiſſione cautionis que conſenſu partium fieri poteſt. vt. ff. de ſerijs. l. prima. j. reſpon.

d ℃ De quacunq; re. generaliter accipe verbum rei. vt. ff. ſi certum peta. l. j. in fi. nam pro corporalibus ꝛ incorporalibus competunt actiones. vt. j. eodem. §. proximo. ꝛ. §. ij. ꝛ. ff. ſi ſerui. ven. l. j. ꝛ. ij. in principio.

e ℃ Summa. i. prima. quo ad tractatum ſcilicet: † vl' ſumma ideſt breuis: breuior enim eſſe non poteſt ꝙ͂ bimẽbris ſicut iſta eſt. Sed opponitur. j. e. §. quedam. Reſpõ. quia ꝛ ille ſunt reales quando ad res agitur. Item in perſonam quando ad perſonales preſtationes agitur: imo etiam ſi ſimul agatur non tamen egrediuntur hanc diuiſionem cuz ſint in rem ꝛ in perſonã: niſi eniz ſic exponeretur iam multe inuenirentur breuiores. vt infra eod. §. alie. ꝛ. §. actionum. ꝛ alie quedam diuiſiones breuiores inuenirentur.

ADDITIO. Dic melius facit tex. in l. quis ergo caſus. ff. de pecul. Sed

† Q. ꝛ relatiuuz gs vel q adiũctũ alicui qualitati ſine copula illam reſtrigit l. ea tñ adiectõ. ff. d' le. ij.

† Et ſi ideo qr p eã cognoſcit cã mediata ꝛ imediata actionum. Iaſ.

extra glo. inſtat: q2 actio in rem ſcri|pta rē concomitat: ꝛ tamē non eſt rea|lis. vt. j. eod. §. q̄dam. ſed ſolue vt ibi q2 ius agendi ex reali oritur ex ipſa re: ꝛ ipſi rei cōpetit: ꝛ contra ipſaꝫ rē: vt hic ꝛ i ſi|mili dicimꝰ de ſeruitute debita fūdo ff. de nego. geſtis. l. qui aliena. §. ſi. ꝛ ſic in actio|ne pſonali in rē ſcripta. vt di. §. quēdā. Angelus.

ergo hic de cōditione furtiua loqui: q̄ eſt pſonalis: non tñ ex ꝯctu: vel q̄ſi: vl' ex maleficio: vel quaſi: ſed ex varijs fi|guris cauſaꝝ orit: vt. ff. de actio. ꝛ obli|ga. l. j. in pri. Itē de interdictis oibus pōt dici q oia ſunt pſo|nalia. vt. ff. de interdict. l. j. §. ſi. non tñ iure ordi|nario: ſed ex ordinario ſit introducta: vñ nō ꝯtinē|tur ſub hac diuiſione ex cōtractu vel quaſi ex maleficio vel quaſi ex dlicto: tñ vel ꝑpter delictum q̄nqꝫ dant: vt interdicto: vñ vi pōt videri: q̄nqꝫ nō: vt i iterdicto q vi aut clā: q̄nqꝫ ꝯ cuꝫ qui non fecit opus: ſed factū hꝫ dat: vt. ff. qđ vi aut clā. l. iij. §. ꝛ clā. ꝛ. l. cō|petit. §. ſi. Et vt breuiter dicā ille ter|tius articulus qui dī. ff. eo. l. j. in prin. ex varijs figuris ꝛc. eſt qđ hic dicit: ꝛ alijs q̄buſdam ꝛc. Accurſius.

quātũ cōit do|cto. h: ꝛ iducūt ad ḋ. l. j. ff. eo. vide h per do. Iaſo. g longe tractat an ap|pellatione ꝯtractꝰ veni|at q̄ſi ꝯtractus.

ſio i duo genera de|ducitur. Aut enim i rem [a] ſunt: aut i pſonam. ¶ Nāqꝫ agit vnuſq̄ſqꝫ aut [b] cuꝫ eo qui ei obliga|tus eſt: vel ex cōtra|ctu: vl' ex maleficio q̄ caſu ꝑdite actio|nes ſunt in pſonaꝫ: per quas [c] intēdit [d] aduerſarium ei da|re [e] aut facer [f] opor|tere: ꝛ alijs quibuſ|dam modis. [g] Aut cum eo agit q nul|lo iure [h] ei obligatꝰ eſt mouet tamē ali|

a ¶ Aut. in. in rē ſunt. Ideo in rē dicunt: q2 rē cō|comitantur. ff. de pub. l. iperatores: ꝛ in pſonaꝫ: q2 non recedunt a perſona obligati vel heredis eius: cuius eadē eſt perſona. vt. ff. eodem. l. actionum genera. §. j. ꝛ. ij. ꝛ in aucten. de ireſu. amo. p2e. in principio. collatio. v.

b ¶ Aut. Hoc reſpicit aliud quod ē infra eodem: aut cuꝫ eo ꝛc.

c ¶ Per q̄s. Scꝫ pſonales actiones.

d ¶ Intendit. ſ. vnuſq̄ſqꝫ vel actor.

e ¶ Dare. Cum datio eſt in obliga|tione. vt. ff. de verborum obliga. l. vbi autem non appareat. §. finali.

f ¶ Facere. Cū factū ſit i obligatiōe vt ſi ꝓmiſiſti ſcribere librum: qđ petit actiōe ex ſtipulatu. vt. ſ. ď v. ob. i ꝑn.

g ¶ Et in alijs quibuſdā modis. i. ex quaſi ꝯctu: ꝛ ex quaſi maleficio: nec. n. de his ſupra dixerat qđ reprobat: q2 exquo dixit de his que ſunt ex cōtra|ctu vel ex delicto: per ꝯñs de his que ſunt ex quaſi contractu ꝛ ex quaſi deli|cto. vt. ſ. ď obli. que ex quaſi ꝯtractu. in prin. ꝛ. ſ. ti. j. in princi. † Vel dic oia iſta ſupra eſſe cōprehenſa: ſed ſunt ſu|pradicta itelligēda vbi preciſe ageba|tur ad dandū vel ad faciendū: hic aūt q̄ſi non preciſe: ſed ſub alternatione: vt hoc aut illud: ſed ꝛ hoc reprobat: q2. ſ. non dixit q ꝑciſe quid fieret. Dic

¶ Hāc p̄mā ex|poſitio|nem: lꝫ glo. re|probet tñ eā ſe

quaſi ex maleficio vel quaſi ex dlicto: …

h ¶ Nullo iure. Nota hic q ille qui rē meā tenet non eſt mihi ideo obli|gatus: ſed ratiōe poſſeſſionis eū poſ|ſum conuenire. vt. C. de alie. iudi. mu. cā fac. l. j. Sed oppono: teneris mihi ad rem reſtituēdā: ergo es obligatꝰ: Reſpon. non eſt verum: q2 tenet: duo|bus modis accipit. Nā ſi dicas tene|ris ideo q2 ex natura actiōis ſis mihi obligatus falſum eſt: ſi ꝟo dicas tene|ris: q2 per officiū iudicis dꝫ tibi neceſ|ſitas iponi vt reſtituas: verꝝ eſt. vt. ff. de rei vē. q reſtituere: ꝛ ſi hoc mō acci|piat teneri: ergo es obligatꝰ: ſi ſeqt.

ADDITIO. Et eſt ratio: quia offi|cium iudicis nullaꝫ preſupponit obli|gationeꝫ. l. qui concluſionem. in fine. ff. de actio. emp. l. quintus. ff. de annu. le. niſi largo modo ſꝫ qđ dicit Bart. in. l. finali. ff. de iniur. ꝛ vide glo. ſ. in prin. in verbo debet. Angel.

cui de aliqua re controuerſiam: quo caſu prodite actiões in rem ſunt: veluti ſi rem [a] corporalem poſſideat [b] qs: quã tytius ſuã eſſe affirmet: poſſeſſor autẽ dominuʒ eius ſe eẽ dicat [c]: nam ſi tyti⁹ ſuam eſſe intendat: in rem actio eſt.

a ¶ Rem corporaleʒ. Bene dicit corporalem: quia incorporalia non vendicanť. vť. ff. de rei vẽdi. l. vẽdicatio.

b ¶ Poſſideat. Nota in actiõe in rẽ ex parte actoris alteruʒ duoꝝ debere interuenire: ſcʒ dominiũ vt. ff. de rei vendica. l. in rem: & hic. vľ quaſi dñiuʒ: vt in emphiteotis: ſuperficiario: & in bõefidei emptore: & ſimilibus. †. j. e. §. alie. & ff. ſi ager. vecti. vel emphiteo. l. j. §. fina. & l. ij. & l. iij. & ff. de ſuperficiebus. l. j. in fine. j. reſpon. §. quod ait. itẽ ex parte rei ſimiliter duorum alterum: ſcilicet poſſeſſio vľ quaſi: vt qr dolo deſiderat poſſidere: vt hic. & ff. de iterdic. actio. qui ſeruum. §. in iure. & l. ſi ſeruus. & de noxa. electio. §. primo.

c ¶ Dicat. hoc non eſt neceſſe pbare vel dicere: ſed ex voluntate dicitur hoc. vt. C. de eden. qui accuſare. & de rei vend. l. ſi. & j. d' iterdic. §. cõmodũ.

¶ Eque ſi agat. Caſus. ¶ Acceſſi ad Juſtinianum & ita queſiui ab eo & dixi. Domine iam video de actioni. in rem. & vnde actio in rem habet locuʒ pro dñio rerum corporaliũ: ſed nũqd ſunt plures actiones in reʒ. Et reſpõ. Juſtinia. q᷑ ſic. Sicut enim dixi tibi q᷑ actio in rem locũ ſibi vendicat quando aliqs rem corporalẽ aliquam iure dñij in iudicio intentat ſuam eſſe. Eodem mõ dico tibi q᷑ ſi aliqs ius vtendi fruendi ſibi eſſe in fundo vel edibus vicini ſui dicat ius ſibi eſſe ducẽdi aquã in fundũ ſuuʒ per fundũ vicini ſui. In oĩbus his caſibus actio cõfeſſoria locũ habebit: & non ſolum in ſeruitutibus ruſti. predio. vendicandis locũ habet in rem confeſſoria: ſed & in ſerui. vrba. ꝑdio. Eiuſdẽ enim generis actio que de iure vrba. predio. cõpetit. veluti ſi aliquis agat ſe habere ius ne vicin⁹ ſuus altius edes ſuas tollat: vel ſi aliqs dicat ſe habere ius proſpiciẽdi in fundũ vicini ſui vel pꝛ̃ciendi aliquid de fundo ſuo in fundũ vicini ſui: aut ſi agat ius ſibi eſſe vtendi mittẽdi tignũ d' edib⁹ ſuis in edes vicini ſui: & ſic in his oĩbus ſuperioribus caſib⁹ actio confeſſoria locum habet in rẽ. Et hoc in prima parte illius vltime partis. Mõ po. ca. i ſecũda. Domine iã ſatis mihi liquet de cõfeſſoria in rẽ que locũ hʒ in vẽdicatione reꝝ incorporaliũ. Sed nunqd dñe ſunt plures actiones in reʒ que locũ habere poſſunt in rebus icorporalibus? Ad hoc rñ. dñs Juſti. q᷑ ſic. Naʒ ſicut ego dixi q᷑ in ſerui. ruſti. vel vrba. predio. vendicandis locũ hʒ ꝯfeſſoria in rẽ. Eodẽ mõ dico tibi in caſu conuerſo q᷑ ſi aliquis negat te habere ſerui. ruſtic. vel vrba. predio. cõpetit ei actio in rẽ negatoria. Nam de vſufruc. & de ſeruitute ruſti. predio. Jtem de ſer. vrba. predio. prodite ſunt in rem actiones negatorie: veluti ſiquis agat ius vtendi fruendi in fundo ſuo: vel in edib⁹ ſuis aduerſarium ſuum non habere: vel ſi aliquis agat ius non eſſe aduerſario ſuo eundi vel agẽdi per fundũ ipſius aduerſarij: vel ſi quidam dicat aduerſariũ ſuũ nõ habere ius in edib⁹ ipſi⁹ actoris: vt ipſe actor non teneať alti⁹ tollere edes ſuas: vel ſiquis dicat aduerſarium ſuũ non habere ius pſpiciendi p fundũ ſuũ vel pꝛ̃iciendi aliqd in fundo ſuo: vel ſi aliqs agat ius nõ eſſe aduerſario ſuo mittendi tignum ex edibus aduerſarij i edes ſuas. Nã in omnibus caſibus his ſicut in ſuperioribus habent locũ actiones in reʒ ſed tamen negatorie. Sed hoc genus negatorie. ſ. act. in reb⁹ corporalibus

Rei vendicatio ad h̃ q̃ cõpetat q̃d requiritur.

¶ Dic h̃ nõ videtur dñi dictuʒ: qr imo hʒ tãtũ mõ publicianam. vt j. e. §. ſʒ iſte. al's ſi hẽret vtile vo miniuʒ vt dicit glo. ꝑſe ref dño directo l. j. §. j. ff. ſi ager vectig. vel emphi. & tñ h̃ ẽ falſũ qr regulariter excludiť a vero dño. l. pe. & q̃d ibi no. ff. d' pu.

locum non habent. Nam licet in his caſibus ſupradictis agat poſſeſſor negatoria: et hoc in rebus incorporalib⁹: in rebus tamen corporalib⁹ ille agit qui nō incūbit poſſeſſioni: quia non eſt aliqua actio corporalis a iure pdita bñficio: cuius actionis poſſit negare illā rem corporalem actoris eſſe: ſed licet ibi dixerim regulariter quod poſſidenti et detinenti in rebus corporalib⁹ nō cōpetat actio: in vno tamen caſu ille qui poſſidet nihilominus actoris partē ſuſtinet ſicut in lationibus ſtorū libris apertius apparebit.

¶ Pro ſeruitute cōſtituenda vel nō cōſtituenda pdite ſunt actiones in rem: tam pro ſeruitutibus ruſticis: quam vrbanis: realibus vel perſonalib⁹. Et in his etiam agit qui poſſidet: ſecus in rebus corporalibus regulariter hoc dicit Ang. are.

¶ Eque [a] ſi agat [b] quis ius ſibi eē in fundo forte vel edibus vtendi [c] fruēdi. Vel per fundum vicini eundi agendi: vel ex fundo vicini aquam ducēdi in rē [d] actio eſt. Eiuſdem generis [e] eſt actio de iure prediorum vrbanorum: veluti ſiquis agat ius ſibi eſſe [f] altius edes ſuas tollendi [g] proſpiciēdi: vel proijciendi aliquid: vel immittendi tignū in vicini edes. ¶ Et contra [h] quoque de vſufructu et de ſeruitutibus pdiorum ruſticorum. Itē pre-

¶ Eque. ¶ Supra. §. pri. ponit de actionib⁹ in rē p reb⁹ corporalib⁹: nunc p reb⁹ incorporalib⁹. Et ſunt due actiones cōfeſſoria et negatoria. Et diuid. iſte §. in duas ptes. Primo ponit de actiōe cōfeſſoria que intentatur p ſeruitute cōſtituta cōſeruāda vel cuſtodiēda. Scdo ponit de actiōe negatoria q̄ cōpetit dño negādo aduerſario ſuo ius eē ſeruitutis: et ſic cōpetit p libertate cōſeruāda. Secūda ibi (Et contra quoque.) Itē tot⁹ iſte. §. ſex facit. Primo ponit exēplū de cōfeſſoria q̄ datur pro ſeruitute pſonali. Secūdo dat duo exēpla de cōfeſſoria p ſeruitute reali ruſticana. Tertio ponit quatuor exēpla de cōfeſſoria p ſeruitute reali vrbana. Quarto ponit plura exēpla de negatoria. Quinto ponit dñiam inter actiōes reales q̄ cōpetūt p reb⁹ corporalibus: et inter eas q̄ cōpetūt p reb⁹ incorporalibus. Sexto infert quādā exceptionē. Secūda ibi (Vel p fundum.) Tertia ibi (Eiuſdē.) Quarta ibi (Et contra quoque.) Quinta ibi (Quod genus.) Sexta ibi (Sane.)

a ¶ Eque. ſ. datur actio in rem.

b ¶ Agat. ſ. actiōe confeſſoria: quod ſic vocetur legitur ff. ſi ſer. vēd. l. ij. in prin.

c ¶ Utēdi. hec ſeruit⁹ eſt pſonalis: ſed ſequentes reales. vt. ff. de ſer. l. j.

d ¶ In rem actio eſt. ſ. cōfeſſoria.

e ¶ Eiuſdē gñis. ſ. vt ſit in rem.

f ¶ Ius ſibi eſſe.

ADDITIO. Nota quod cōfeſſoria pponitur verbis affirmatiuis: et negatoria negatiuis: et ex hoc cōprehenditur medium cōcludendi in huiuſmodi actionibus: de quo dic vt per Angelum.

g ¶ Tollēdi. Ut ſi eras in quaſi poſſeſſiōe ſeruitutis domus mee: ne mihi liceret altius tollere me volēte edificare: debeo agere negatoria: et ita hic interſerit exēplū negatorie. vt. ff. ſi ſerui. vendi. et ſi forte. §. j. In hac enim ſeruitute: negatoria verbis affirmatiuis: et confeſſoria negatiuis pponitur. vt. ff. ſi ſer. vē. l. loci. Alia vero exēpla q̄ ponitur hic ponuntur in cōfeſſoria vſque illuc. et contra etc. Vel pone hoc exēplū in cōfeſſoria: vt ſi talē mihi debeas ſeruitutē vt alti⁹ teneas edificatū. vt. ff. de ſer. vrb. pre. ſi arborē. §. iterdum. et l. cum debere.

h ¶ Et contra. Id eſt in contrariū. Nā ſupra de cōfeſſoria per quā ſeruitutes debētur:

Seruitus altius tollēdi ab aliis differt.

dioꝝ vrbanoꝝ: inuicez quoqꝫ prodite[a] ſunt actiones: vt ſi quis itendat ius nõ eſſe aduerſario vtẽdi fruẽdi: eundi: agẽdi: aquamue ducendi. Itez altius [b] tollendi: pſpiciendiue vel proyciendi: immittendiue. Iſte [c] quoqꝫ actiones in rem ſunt: ſed negatiue. ℂ Quod genus[b] actionis in controuerſijs rerũ corporalium proditũ non eſt. Nã in his[e] is agit qui non poſſidet. Ei vo qui poſſidet[f]: non eſt actio pdita p quã negets

tiue de negatoria p quã ſuitutes denegant. vt. ff. ſi ſer. ven. l. ij. in princi.

Negatoria ⁊ cõfeſſoria q̃re ſic dicãtur.

a ℂ Prodite ſũt actiões. ſ. negatorie.
b ℂ Altiꝰ tollẽdi. Exẽplũ ɔfeſſorie. In his enĩ exẽplis oĩbꝰ repetitũ rõ. Ut dic nõ repeti non ad hoc exẽplũ: ſꝫ ad alia ſic. Sed querit h q̃re noia taliadã tur talibꝰ actiõibꝰ: R̃ñ. Pla. qꝛ negatoria negat ṗbis ponit: ɔfeſſoria ṽo affirmatiuis. Hec opinio reprobatur ĩ ſeruitute altius tollẽdi: ibi enĩ ɔfeſſoria negatiuis: negatoria affirmatiuis verbis ponit. Dic ergo potiꝰ iſpiciendã eẽ nãm: q̃ ṽba: vt ɔfeſſoria iõ dicatur: qꝛ ad h vt ɔfiteat ſe debere datur: negatoria ãt qꝛ negat ꝫ: q̃re iſte dicunt in rẽ: R̃ñ. qꝛ ad ſiitudinẽ rei vẽdicationis dant. Sicut enim illa rõne dñij vel q̃ſi dat: ſic ⁊ iſte: vt ecce rõne dñij dat ɔfeſſoria. ſ. dño fundi cui ſuitus debet. vt. ff. ſi ſer. vẽ. l. ij. §. hoc ãt. ⁊ rõne q̃ſi dñij vt fructuario: creditori: ⁊ ſupficiario. Itẽ publicana dat ei cui ſeruitꝰ ẽ ɔſtituta a nõ dño fundi. vt. ff. de remiſ. l. j. §. idẽ iulianus. ⁊ de ſuperfi. l. j. §. fi. ⁊ ſi vſufruc. pe. l. j. ⁊ de publ. l. ſi ego. ij. ⁊ iij. rñ. Itẽ ſicut rõne poſſeſſiõis vel q̃ſi dat rei vẽdicatio: ſic ⁊ hec ɔfeſſoria rõne vere poſſeſſionis aduerſus eũ q poſſidet agrũ q ſuitutẽ dꝫ. vt. ff. ſi vſufruc. pe. l. vlti. §. vtꝝ. vel q̃ſi poſſidet. vt. ff. ſi vſufruct. pe. l. ſi. Hoc idẽ in negatoria: naz ipſa rõne dñij dat dño fundi qui negat ſuitutez deberi: vtilis ãt q̃ſi dño: qꝛ ius hꝫ i fũdo quẽ negat ſeruitutẽ debere. vt. ff. ſi ſerui. ven. l. ij. Et ecõtra rõne poſſeſſionis itẽdit ꝫ eũ qui poſſidet rem rõne vſufruc. vt. ff. de acqr. poſ. nãliter vel q̃ſi poſſidet: vt ſi re vtat ꝑpter aliam ſeruitutẽ quã ſibi dicit debitã: in quibus nõ ẽ ṽa poſſeſſio etiã nãlis. ar. ff ſer. vr. pre. l. ſi edes. §. libertas. ⁊ §. ſe. ⁊ rõne hoꝝ ⁊ ſimiliũ dicunt in rez. Itẽ no. ꝙ dicit Pla. ꝙ negatoria ita demũ dat ſi fuerit ſeruitus ɔſtituta ⁊ poſtea amiſſa: ſꝫ falſum eſt: cõpetit enim ⁊ ſi nulla fuit. vt. ff. ſi ſer. vendic. l. loci §. competit. ⁊ l. fiſtulas.

Cõfeſſoria ⁊ negatoria q̃re dicunt actiões in rem.

c ℂ Iſte quoqꝫ actiones. De qbꝰ ſupra pxi. §. dixit. Nã ad pxia eſt faciẽda relatio. vt. ff. de leg. j. l. ſi huus plurĩũ. §. fi. ⁊ de teſta. heredes. §. ſed ſi nota. nã alie nõ ſunt negatiue: ſed affirmatiue: ſed in eo qḋ dicit in rez ſunt: poteſt ad vtrunqꝫ referri.

Relatõ ẽ faciẽda ad pxima.

d ℂ Quod genus actiõis. Scꝫ negatoriaꝝ ⁊ affirmatiuaꝝ. Et nõ ꝙ nomẽ actiõis large hic ponit: alˀs ṽo p pſonalibus tm̃. vt. ĩ eo. §. j.
e ℂ In his. ſ. in cã reꝝ corporalium.
f ℂ Poſſidet. Scilicet inſolidum. Si enĩꝫ duo aſſerãt ſe poſſidere: ⁊ vterqꝫ vincit: poterit alter vẽdicare. vt. ff. vti poſ. l. ſi duo. in fine. j. reſpon.
g ℂ Neget rez actoris eſſe. Hec verba reſtringunt precedẽtia. l. ei ṽo. ⁊c. Nam hoc perpetuo verum eſt quod alˀs nõ datur actio poſſidenti per quã neget rem actoris eſſe. Sed põt poni caſus vt poſſeſſor habet actionez per quã dicat ſe dominũ eſſe. vt. ff. de rei vẽ. l. officiũ. ⁊ ff. e. ꝺ vſufru. queadmodum ca. ſi vſuſfructꝰ nomine. Conſtat enĩ cõmodatariũ non poſſidere⁊ cõmodantem poſſidere. vt. ff. cõmo. l. rei.

Poſſeſſori aũ ɔpetat actio.

idem in conductore ⁊ locatore. vt.ff. de vſuca.l.non ſolū.§.j. Alij dicūt lege illam officiū loq̄ q̄ñ alius nō poſſidens agit vt ſic ratione detentatiōis talis agat. Sunt ⁊ alij vt Bul. ⁊ Jo. qui dicūt ꝙ eo ipſo ꝙ agit poſſeſſor rei vendicatione renunciat cāe poſſeſſionis: cū hoc ſit īpoſſibile ⁊ poſſidere ⁊ vēdicare poſſe. ꝑma verior e.

rē actoris eſſe.

¶ Sane vno caſu[a] qui poſſidet nihilominus actoris partes obtinet: ſicut in latioribus digeſtorum libris opportunius apparebit[b].

a ¶ Uno caſu. Ut in duplicib[9] iudicijs. vt.ff.de iudi.l.in tribus. ⁊.j.eod. §.quedā. ⁊.ff. vti poſ.ſi due.§.j. ⁊.j.de interdictis.§.iij. ⁊.ff. fami. hercis.l.j. † Uel dic ꝙ dicit ꝟ qualibet exceptione proponenda: nec enim hic dicit ꝙ ſit actor: ſed caute dicit ꝙ partes ſiue onera actoris ſuſtinet ſm Joā.vt.ff. de except.l.prima.

ADDITIO. Dic nec etiā placet ſ Pe. ⁊ Dy. q2 ſm hoc eſſet plus q̄ȝ mille caſus. Uñ Pe. ponit exēplū q̄ñ re[9] ſuſcepit in ſe onus ꝓbandi.ſ.ꝙ res petita pertineat ad eū ⁊ nō ad actorē. vt l.circa.ff.de ꝓba. ⁊ hoc exēplū placet hic Jo.fab. nā lr̄a nō dicit actor: ſȝ vicē actoris ſuſtinet: ⁊ ſic nō eſt ꝓp̄e exceptio: ſed q̄dā illatio. Angelus.

b ¶ Apparebit. vt.ff.ꝟ iudi.l.ī trib[9] ſm ꝑmū. vl̄.ff.ꝟ excep.l.j.ſm ſcd'm.

¶ Sed iſte. ¶ Diuidit̄ in duas partes. Prīo ponit ⁊ declarat actiones p̄cedentiū paragraphoꝝ fore ciuiles. Secūdo ponit de actiōibus pretorijs ibi (Alie āt.) Itē iſta ſcd'a ſbdiuidit̄. Nā prīo ponit de actiōib[9] ī rē p̄torijs. Secūdo ponit de pſonalib[9]. Secūda īſerius ī.§. (ī pſonā.) Itē pria ſubdiuidit̄. Nā primo ponit q̄ñ res petitur quaſi vſucapta que nō eſt. Secūdo q̄ñ vſucapta eſt: ⁊ petitur ac ſi vſucapta nō eſſet. Secūda ibi ī.§.(Rurſus.) Itē prima ſubdiuidit̄. Nā prīo ponit de actionibus pretorijs in rem. Secūdo ꝟ is duo ponit exēpla. Secūda ibi (Ut ecce plerūq̄ȝ.) Primū exēplū ꝓſequtur ibi (Nāq̄ȝ ſi cui.) Scd'ȝ ī §.(rurſus.) iā allegato. Aretinus.

† hoc exēplū ſequit̄ Dy. hic ſm Jo. ⁊ Pe. ꝯ q2 exceptio dȝ eē ꝟ regula. nā ī reb[9] īcorporalib[9] poſſidēti nō dat̄ actio: niſi vno caſu: ſȝ ſʒ gl. eēnt plures q̄ȝ mille. Preterea in iſtis duplicibus iudicijs q̄ agit nō negat rez actoris eſſe: nec agit rei vēdica. put lr̄a regrit. An.

¶ Secūda diuiſio actionū eſt ꝙ quedā ſunt ciuiles de quibus iam dictum eſt: quedam v̄o pretorie: de quibus hic duo exempla ponūtur. Angelus aretī.

¶ Sed iſte
Caſus.

¶ Ita pone caſum. Dñe vos dixiſtis mihi ſupra ꝙ p̄toriarū actionū q̄dā ſunt in rē: q̄dam in pſonā: ⁊ promiſiſtis ꝙ eaſdeȝ per exempla mihi oſtenderetis: Ad hoc Reſpon. Juſti. Amice libenter. Ecce plerūq̄ȝ pretor permittit in rem agere: ita vt actor dicat ſe aliquā rem quaſi vſucepiſſe: quā in veritate non vſucepit: ⁊ tamen vtili in rem actione pretoria ita vendicat ſuam eſſe quaſi vſucepiſſet. Et non ſolum in caſu iſto locum habet actio pretoria in reȝ: ſed in caſu conuerſo. Quandoq̄ȝ eniȝ ita permittit pretor ī rē agere: vt aliquis dicat aduerſarium ſuum rem quaſi nō vſucepiſſe quam in veritate vſucepit: ⁊ ita eam rem ab eo pretoris auxilio auocat quaſi eam nunq̄ȝ vſucepiſſet. Sed bone domine ꝓ deo dicatis mihi exemplū familiare in quo actor dicit ſe quaſi vſucepiſſe rē quā in veritate nō vſucepit. Ad hoc rñ. Amice dabo tibi bonū exēplū. Nā pone ꝙ aliqua res alicui ex cā iuſta: puta petro a nō dño tradita ſit: vel ex cā emptiōis vel donatiōis: aut ex cā dot̄: aut ex cā legatoꝝ: vel ex alia ſimili cā apta ad dominij trāſlationē: nec duȝ Petrus bone fidei poſſeſſor illius dñium bñficio illius vſucapionis adept[9] ſit ſi poſſeſſionē illi[9] rei aliq̄ caſu amittat: nullā hȝ de iure ciuili directā actionē ī rem ad illā rē ꝓſequendā. Ita eniȝ proditē ſunt actiones in rem de iure ciui-

li: et quis rationē dñiq; rem ſuā vendicaret. Cum igit̃ de iure gē. puta ꝑ traditionē non ſit illius rei dñs effectus: neq; de iure ciuili: puta per vſucapionem liquet manifeſte ꝙ omne beneficiũ iuris ciuilis in hoc caſu Petro ſit precluſum: ſz qꝛ ꝑtoꝛi qui naĩli eq̃tate mouet̃: durũ videbatur: ꝛ hoc caſu Petro poſſeſſori bo. fi. deficeret penit⁹ actionem quādā actionē de eq̃tate introduxit bñficio cuius actionis Petrus qui poſſeſſionē amiſit dicit ſe eā rē q̃ſi vſucepiſſe: ꝛ ita ꝑtoꝛia in rē vēdicat ſuam rē ſicut ſi in rei veritate eā vſucepiſſet. ꝛ directa in rē ciuili eam vēdicaret: ꝛ iſta actio de eq̃tate ꝑtoꝛis in hoc caſu introducta publiciana appellat̃: que ideo ſic appellat̃: qꝛ primũ a publicio pretore in edicto propoſita eſt.

Sed iſte[a] quidē actiões quaꝝ[b] mētionez habuimus: ꝛ ſi que ſũt ſimiles ex legitimis[c] ꝛ ciuilibus cauſis ꝺſcēdũt. Alie[d] autez ſunt quas pretoꝛ ex ſua iuriſdictiõe cõparatas habet tã in rez[e]

a Sz iſte. Latēter accedit ad ſcdaz diuiſionē. ſ. alie ſunt ciuiles: ꝛ alie ꝑtorie. ꝛ de oĩbus exēpla ponit. Sed q̃rit̃ de duabus. ſ. de actione in rē que dat̃ cõtra eũ qui dolo deſijt poſſidere. Uidetur enim ꝑtoꝛia: vt. ff. de nota. act. l. actio. §. j. Sed ꝛ ciuilis vr̃ inſpecta perſona actoꝛis que de iure ciuili admittitur ad agēdũ: vt. ff. de rei ven. in rē. Sed dic eā ciuilez inſpecta potius perſonā actoꝛis que dignioꝛ eſt: vt. ff. de exce. do. pur. §. ſi. ꝛ hec cõſideratio ſemp habet̃. nã hereditatis petitio dr̃ pretoꝛia: q̃ñ bono. poſſeſſori datur: vel fideicõmiſſario: lz cõtra poſſidētē pro herede vel pro poſſeſſore det̃. ꝛ ecõtra ſi det̃ hɱdi de iure ciuili dicat̃ ciuilis: vt. ff. de pet her. l. j. Semp enim iudicamus an actio ſit ciuilis vel ꝑtoꝛia inſpecta pſona actoꝛis. Scdo querit̃ de actione cõmodati. Sz dic eã ciuilē: vt ff. cõmo. l. in cõmodato. §. ſicut. Et qḋ dicitur eo. titu. l. j. §. ꝑtoꝛ ait ꝛc̃. Uel approbando vel cõfirmãdo dicit non inueniendo: ſic de petitione hereditatis dicit̃. ff. ſi pars here. pe. l. j. in prin. Sed tñ ipſa ciuilis ē cũ ſit ex ſenatuſconſulto: ꝛ centũuiralis dicatur: vt. ff. de peti. here. itē veniũt. §. cũ anteq̃. ꝛ C. de here. pe ti. l. ſi. in pnc. Omnes enim actiones que oꝛiuntur ex his q̃ſi ꝑtibus iuris. ſ. legibus: ſenatuſconſultis: plebiſcitis: principũ placitis: ꝛ reſpõſis prudētũ: ciuiles ſunt: que ꝟo a magiſtratibus: vel pretoꝛũ edicto deſcēdunt ꝑtoꝛie ſunt: vt. ſ. de iu. natu. §. cõſtat. vſq; ad. §. ex non ſcripto. ꝛ. ff. de iuſti. ꝛ iur. l. ius autez. ꝛ. j. de perpe. ꝛ temp. ac. in prin. Alie aũt preter duas ſupradictas certe ſunt vtrum ſint pretoꝛie vel ciuiles. Accurſius.

b Quarũ mentionē. Scilicet expſſam: vt de quibuſdā dictũ eſt. Et ſi que ſunt ſimiles vt ſubijcit ſunt ſimiles vt que ſunt ex contractu vel quaſi: vel ex delicto vel quaſi ex varijs figuris cauſarũ: vt ſupra codē. §. primo ꝛ ſecũdo.

c Ex legitimis. Id eſt ex lege. xij. tabularum. ꝛ pro id eſt ciuilibus. Uel dic ciuilib⁹. i. ex auctoꝛitate iuris prudentium ꝛ eoꝛum reſponſis. nam totũ eſt ius ciuile: vt. ff. de iuſtitia ꝛ iure. ius autem ciuile. ꝛ de origi. iur. l. ij. §. nouiſſime.

d Alie autem. Aduerte ꝙ ħ doctores ita diſtinguunt hunc. §. incipiendo ibi: ſed iſte quidem: tamen cõmuniter allegatur in materia publiciane. §. alie. hic ꝛ non ſuperius incipiendo.

e Tam in rem. Id eſt tam in rem tm̃ q̃ in perſonam tm̃. Nec enim aliqua pretoꝛia inuenitur: que ſit mixta ſcilicet in rem ꝛ in perſonaz: lz ciuilis talis inueniatur: vt. j. cod. §. quedam. Et primo hic de realibus dicit vſq; ad §. in perſonam. ꝛ poſtea de perſonalibus dicet. Accurſius.

Actiones ciuiles et ꝑtorie: vñ oriũtur.

Actio cõmodati eſt ciuilis.

Actio ꝑtoria mixta nulla ē.

a ¶ Ipsis.s.pretorias: quasi diceret non solum ciuiles: quas exposuimus.
b ¶ Necessariū. Id est vtile. Qđ enī medicamēta morbis hoc exhibēt iura negocijs: vt in auc. hec cōstitutio. Inno. i pn. coll. vij. Nec eniz necessitas in pncipe ponī pōt: vt.ff.de le. ⁊ sena. cō. pncipes. Itē q2 per exēpla apertius itelligit: vt hic. ⁊ C. de tran- sac. vt rñsuz. ⁊.ff. de coll. bo.l. ptor. §. iulianus.
c ¶ Ut ecce. Hoc est pmū exēplū qđ ex ponit statim ibi. Nāq3 ⁊c.
d ¶ Plerū- q3. Q2 hi semper dicere nō poterit.s. cōtra dñm: nisi in casibus: vt stati dicem⁹.
e ¶ Diceret. Agendo publiciana.
f ¶ Vel ex diuerso. Hoc exponitur. infra. §. rursus.
g ¶ Possessor. Id est dñs quondam ad quez redijt nunc possessio. Vel dic possessor quondam: nunc petitor.
h ¶ Nāq3. Ex iusta cā.i. ex aliquo 3- ctu q descēdit ex iusta cā.i. ex affectio ne vtriusq3 ptis: vt.ff.e.l. in oib⁹. quā affectionē iustuz est pbari: vt.s̄. de re. diui. §. p traditionē. ⁊ hoc dūmō talis titulus fuerit aptus dñium trāsferre: l3 nō trāsferat: q2 traditio nō plus trāsfert q̄ȝ sit apud euz qui tradit: vt.ff. de acq. re. do. l. traditio. ⁊ nominat hmōi cōtractus.ff. de publi.l. j. in fi. ⁊ l. ij. iij.

q̄z in personā quas ⁊ ipsas [a] necessariū [b] est exēplis ostēdere. ¶ Ut ecce [c] plerūq3 [d] ita pmittit ptor in rem agere: vt vel actor diceret [e]: q̄si se vsucepisse qđ nō vsuceperat. Vel [f] ex diuerso possessor [g] diceret aduersariū suum nō vsucepisse quod vsuceperit.

¶ Actio publiciana dicit pretoria ⁊ datur ex equitate pretoris illi qui rez nactus est a nō dño ex aliquo iusto titulo: qui eēt aptus ad dominij trāslationez: ⁊ dat quasi ipse rez vsuceperit. Angelus aretinus.

¶ Nāq3 si cui ex iusta causa [h] res aliqua tradita [i] fuerit: veluti ex causa emptionis: aut donationis: aut dotis: aut legatorum: nec eius rei domin⁹ effectus [k] est: si eius rei casu [l] possessionē amiserit: nullā [m] habet in rē directā [n] actionē ad eaz persequēdam. Quippe ita prodite sunt iure ciuili actiones: vt qs dominiū suū vendicet [o]. Sed quia sane

iiij. v. vj. ⁊ vij. ꝑ hoc 3ctus nō est habilis trāsferre dñiuz nō cōpetit publi. vt.ff. de publi. quicūq3. §. j. ⁊ finali.
i ¶ Tradita. A non domino.
k ¶ Dñs effectus. Per vsucapionez. Naz p traditionē dñs factus nō fuit. Si aūt altero istoȝ modoȝ fact⁹ dominus fuerit publiciana ei nō dat: s3 directa rei vēdicatio: vt.ff. de publi.l. j. in pn. ⁊ §. j.
l ¶ Casu. Immo et si quocūq3 mō. Nā ⁊ si p furtū vl' rapinā: vel aliaz vim amiserit: non tñ h3 in rem actionē directā: s3 hāc: l3 hēat ⁊ alias actiones: vt furti vl' vi bonoȝ raptoȝ. ⁊ similes: vt s̄. de oblig. que ex deli. §. sed ⁊ bone fidei. ⁊ s̄. vi bo. rap. §. fi.
m ¶ Nullā. De alijs aūt realib⁹ cōstat: s3 de hac rei vēdicatiōe dubitat.
n ¶ Directā. Sed nunqd publiciana cōpetit rōne vtilis dñij: Quidaz dicūt q sic: dicētes vtile dñium h3 cui publiciana cōpetit: ⁊ dicūt hāc eē cām publiciane. sicut directū dñiuz est cā directe actionis in rē: vt.ff. de rei ven.l rē. Alij dicūt q nec vtile dñium habet cū ille qui vtile dominiū habet etiā ɔtra dominū agat: vt.ff. si ager ve. vel emphi. pe.l. j. ij. ⁊ iij. quod non est in publiciana: vt.ff. de publi.l. pe. ⁊ fi.
o ¶ Vēdicet. Hoc vr̄ falsum. Nā aut

Actio publiciana: vtrū cōpetat habēti vtile dominiū.

habeo dñium: et tūc nō vēdico qd ha-
beo. ſi nō habeo: nec tūc vēdico: vt. ff.
de rei vē. l. in rē. j. rñ. Itē dñium eſt ius
et res incorporalis: q̄uo ergo vēdicat̃:
Sed dic dñium. i. rez ratione dominij.

q hoc facit. l. permittente. vnde non
perierat. ff. qui ſatiſda. cogū. l. ſi. Sed
nec vltima placet: qz vnam debet eli-
gere et nō pluribus agere actionibus:
vt. ff. de regu. iur. l. nemo. §. quotiens.

a ℭ Eo caſu. Scilz iſto ſup: adicto.
b ℭ Deficere actionem. Qd erat ſm ius ciuile.
c ℭ Actio. Scilz publiciana: vt ſtatim ſubijcit.

duruz erat eo caſu[a] deficere actionez[b] inuēta eſt a pretore actio[c]: in qua dicere Qs qui poſſeſſionem amiſit eam rez ſe vſucepiſſe: quam vſu non cepit: et ita vendicat ſuam eſſe: que actio publiciana appellatur: quoniam primum

Dic ergo q̄ recto eſſe formandum in hunc modum libellum. peto rez talez mihi reſtitui iure q̄ſi dominij: perinde ac ſi vſucepiſſet. Verbum enim quaſi poſitum ſupra eo. §. alie. hic repete: et ſimilitudinarie ponatur non affirmatiue: ideſt dicere ſicut vendica rem quo ad effectū re vere vſucapta ita nunc quaſi vſucapta. et idem in ſequētibus caſibus. Ex predictis patet q quinqz ſunt neceſſaria: vt detur publiciana ſcilicet traditio vel quaſi quod dico propter res incorporales: que tradi non poſſunt: vt. ff. de acqui. re. domi. l. ſeruus. §. incorporales. et. ff. eodem. l. j. et. l. publiciana. §. j. Secundo q ex titulo apto ad mutationem dominij: vt hic dicit: vt ex venditione vel ſimilibus. Item q a nō domino accipit: nam al's dominiuz eſſet tranſlatum: vt. ff. eodem. l. j. §. j. Item quarto q bona fide acceperit: vnde crediderit ſe dominium factuz eſſe tunc.† Vt. ff. de acqui. re. domi. l. cum qui a furioſo. §. pretor. Quinto q credat ſe dominium hodie non eſſe cum proponit eam. al's eſſet ſibi contrarius. Sed tm̄ duo prima ex his quinqz ſunt difficilia agenti: ſcilicet probatio traditionis: et tituli. reliqua conſiſtunt in intellectu agentis: cum ſint de ſua cōſcientia que per teſtes probari nō poſſunt. Sed quid ſi dubitat hodie vtruz auctor fuerit dominus vel non: Reſpon. Salua fide proponat quod ſibi melius videtur vel rei vendica. vel publi. ſed quando penitus eſt in dubio proponat publicianam et in ea obti-

marie reprobat iſtā vltimā: qz hodie nō ē neceſſe q exprimatur nomē actionis in libello: vt i ca. eramſ ta. d lu di. Angelus.

Actio in factū eſt ptoria q̄ditio ex. l. ciuili.

al's niſi ptor actionis nomen diceret in factū daret̃: ſicut ex ciuili obligatiōe noua dat̃ q̄ditio ex lege ſi nō caueat̃ de noīe actionis: vt. ff. nau. cau. ſta. l. idē. §. j. d q̄di. ex leg. l. j.

ADDITIO. Nota glo. ſm Dy. quā tene mēti p regl'a q̄ actio cōpetat ex remedio ciuili vel ptorio. pro qua facit tex. ff. de adul. l. ſi qd ex his. Sz q̄ hoc opponit̃ de. l. ſz et ſi poſſeſſori. in prin. de iureiu. q̄iūcta gl. vbi actio in factū et publiciana vident̃ eē idē. Sz tu rñde: vt ibi per glo. et docto. Angelus.

Libellus i publiciana.

d ℭ Dicit. Et ſic vi q pretor pmittit mētiri pdo Pla. cōceſſit. et idē in ſequētibus caſibus tribus. et facit. C. de bo. ma. l. j. vbi ſic libellū formabat. peto talez rē quā poſſides: et quā emi: vl' alia ſimili iuſta cā habui a nō dño: qz dico me vſucepiſſe. Nā lz hec vba: qz dico me vſucepiſſe rē. directā rei vēdicationē magis videant̃ inducere: tñ ex adiunctis publicianā ſignāt. Alij dixerūt ita eſſe formādū. peto rē talē quā dico meā: ſz qz forte nō poſſez pbare meaz ppono publicianā. † Alij dicūt vtrāqz alternatiue pponi. ſ. rei vendi. et publi. hoc modo. peto talē rem iure dicti domini vel quaſi: et hanc approbat q̄ſuetudo. Sed certe due prime nō placēt: qz quomodo diceret rem ſuā ſe vſucepiſſe cum hoc non ſit verū: ſic enīz delectaret in ſacramento calūnie: vt. C. de ſacra. calū. l. ij. Sed illi reſpōdent:

† Dic q iſtas duas libe rādi formas gl. infra reprobat et bñ ſz docto. et

† Dic q hoc requirit̃ in cōtractu emptionis duobus tēporibus. ſcilz tēpore cōtractus et etiam tpe traditiōis.

a publicio [a] preto-re in edicto propo-ſita eſt.

¶ preſenti contra abſentē: rei publice cauſa: vl' in poteſta te hoſtiū vſucapiē-tē rē preſentis ſuccurrit: reſciſſa vſu-capione. Aretinus.

z ꝓpter frequē-tiā ꝯct⁹ t. In ali-is aūt ꝯ-trio⁹ v-ſpicitur ſimmo tpo tra-ditiōis l. iij. ff. ꝓ ſolu-to. z. l. ij. i pn. z ibi gl. ff. ꝓ em-pti. cō-iūcta. l. ſequit. §. ſed ſi poſſeſ-ſionis. ff. d vſu-ca. An. Publi-ciana datur ꝯ dñm in ſex caſi-bus.

nebit: niſi aduerſarius probet aucto-rem huius dominum fuiſſe: qđ ſi pro-bet dabitur ei rei vendicatio. qui egit enim actione publiciana z ſuccubuit: non repellitur a rei vendicatione dire-cta. Idem e-contra: vt. ff. de euic. mlor. §. ſi ſeruus. lz quidaz dixe-runt cōtra in vtroqz caſu: qr ius ſuum vndecūqz et qualitercūqz in primo iudicio dedu-xiſſe videtur. vt. ff. de except. rei iudi. ſi mater. §. eādē. Sz expone vndecūqz z qualecūqz. i. ſiue de iure ciuili: ſiue de iuregētium dūmodo directum: vt ff. de rei vendi. item. in prin. At illi di-cebant: ſiue directū: ſiue vtile: z ita pz q cū ſint cōtrarie rei vendicatio dire-cta z publiciana vno libello proponi nō poſſunt: vt. C. ſi ſer. extero. l. j. Sed ex cōſuetudine cōtrariū ſeruatur. nam vtraqz ſimul proponitur: lz ſuper vna probationes tm̄ inducat ne ſibi cōtra-rius ſit: qđ certe eſt cōtra dictā. l. C. z regulā illaz. ff. de re. iu. nemo. §. quo-tiens. z hoc ex parte actoris. Ex parte aūt rei ſpectamus an poſſideat vl' do-lo deſierit poſſidere: vt in rei vēdica-tione diximus. Nā cōtra omnē poſſi-dentē daẗ preterqꝫ contra dñm: vt. ff. de pub. l. pe. z. l. ſi. Sed etiā cōtra do-minū daẗ in ſex caſibus. Primus eſt ſi a nō dño emi: q poſtea vero dño ſucce-dit: z ad eū poſſeſſio redierit: nā lz ſit factus dñs teneẗ tñ publi. vt. ff. de rei ven. ſi tytio. Scđs eſt ſi rem a nō dño emi: z poſtea verus dñs voluerit a me vendicare: ſed ego fui abſolutus: z po-ſtea res ad illū redijt agā publicia. et ſi excipiat de dominio ego replicabo: qr quandoqꝫ eo agente fui abſolutus. vt. ff. de exce. rei iu. ſi quis rez. Tertius eſt ſi egi noxaliter contra bo. fi. poſſ. ſerui. z ipſe dedit mihi eum pro noxa. ſiue enim cōtra me poſſidentem verus dñs agat: ſiue eo poſſidente ego agaz publiciana obtineo: vt. ff. de noxa. et generalr. z. l. precedēti. in ſi. Quartus eſt ſi ego fui miſſus in poſſeſſionez vi-cine domus quā aliqs bona fide poſſi-debat poſſeſ-ſore nō cauē-te: et poſtea verus dñs i-ueniaẗ poſſi-dere: vt forte z vi vl inter dictū. z publi-cianā habeo: vt. ff. de dā. inſe. dāni. §. nō ſolū. Quin-tus ēt adijciẗ: vt ſi rē poſſideo: z eā nō dolo: ſz culpa deſij poſſidere: z ſic litis eſtimationē tm̄ ſm ius vendicādi pre-ſtiti. vt. ff. de rei vē. qui reſtituere. Si poſtea res ad dñm redeat agā publi-ciana cōtra eū: vt. ff. de rei ven. ſi cul-pa. Uel expone. l. illā. vt habeat vtilez actionē quā actor directā habebat qſi nomē emiſſe videaẗ. Sextus adijciẗ ſi me mādāte rē meā vēdidiſti: ſz me ꝓ-hibente tradidiſti emptori: hac actio-ne vel exceptione defendiẗ. ꝑterea ēt ꝯ me dñm hac actōe agiẗ: vt. ff. de publi-cia. ſi qs ꝓhibuit. al's eſt. l. papinian⁹.

ADDITIO. Nota hāc gloſam que ponit caſus in qbus datur publiciana cōtra dñm. Idē notat glo. in. l. ſi. ff. eo. Et aduerte q lz Angelus in. d. l. ſi. ad-dat caſum. l. ſi qs ꝓhibuerit. ff. eo. ſm lecturā Dy. ibi q procurator vēdidit rē dñi: tñ nō eſt opus q addaẗ: qr ha-bes hic glo. ordinariā. vbi dicit: ſextus adijciẗ ſi me mādāte rē meā vēdidiſti. pondera ibi meā. z ſic mādātis. Ang.

a ¶ A publicio. Sicut ab aqlio aq-lia fuit inducta: vt ſupra eo. ad. l. aquil. §. ex hoc tamen capite,

¶ Rurſus ex diuerſo. Caſus. ¶ Duo ſunt hic poſita. ſ. rurſus que eſt dictio iteratiua. z ēt hec dictio ex diuerſo q̄ eſt dictio iteratiua iō bis poſuit: qr ſic ſ. tractauit de ꝑtoria in rē: ſic z hic: lz aliqs poſſet dicere q hic tracteẗ de ꝑ-toria in pſonā: in plurib⁹ tñ dā reſciſſo-

ria in rē: ⁊ ēt fuit rō quā dñs Jo. in arbore acṫ. poſuit inter acṫ. reales: referens ſe ad ea que freqūētius accidunt ⁊ ɔtingūt. Et ita rñdebat dño Jac. de bal. reprehēdēdi dñm Jo. eo ꝙ reſciſſoriā īter reales ordīauit ī arbore ſua. Ex diuerſo ād dixit: qꝛ hic tractauit de actione ꝑ quā actor negat aliū vſucepiſſe qđ vſuceperat: in ſupiori. §. tractauit qualr̄ actor affirmat ſe vſucepiſſe qđ non vſucepiſſet. qualr̄ aūt abſens rē pñtis pōt vſucapere habes in gloſa. Jtē ſcire debes ꝙ in iſto §. notaṫ ſecūda cauſa inuētionis ti. de maiorib⁹ reſtituēdis. Prima enim cā fuit ne abſentes a pñtibus lederētur: vel ſi lederenṫ: vt reſtituerentur. ⁊ de iſta cā tractatū eſt ꝑri. §. Scđa cauſa fuit ne lederētur pñtes ad abſentib⁹: ⁊ de iſta ſcđa cā trac. §. iſte. ſ. de reſtitué. pñtib⁹ ꝯ abſentes. Sꝫ qđ ſi ambo eſſent abſentes reſtituereṫ ne vnus ꝯ aliū: Rñ. ꝙ ſic. Bñ enīꝫ reſtituiṫ ꝑuilegiatus ꝯ priuilegiatū: vt eccleſia cōtra eccleſiā: ⁊ minor ꝯ minorē. tria eñi principaliter debes ſcire circa iſtū. §. Primū eſt qñ ⁊ qbus deṫ reſtitutio: ⁊ de hoc vſqꝫ huc dictum eſt. Scđm eſt infra qđ tp̄s deṫ reſtitutio: de quo diuerſimode dicūt: vt habes notatū ſup l. quo tpe mil. ⁊. ff. ex qui. cau. ma. l. ab hoſtibus. §. ſꝫ qđ ſimplr̄. Dñs aūt Ja. dicebat ꝙ tp̄s ipſius nō mutaṫ: ſed eſt ſemp quadriēniū cōtinuū: ſꝫ cū aliqs tpe leſus ſit: tp̄s eſt ad qđ bñ mutaṫ. Tertiū eſt de reſciſſoria. doctores aūt dicūt ꝙ nō eſt ꝓpriū nomē acṫ. ⁊ dicebant ꝙ minores reſtituunṫ iur. acṫ. et maiores offic. iudi. Dñs Jac. dic̄ ꝯtriū. Dicit enim. l. ꝙ ſimili modo reſtituūtur maiores ⁊ minores: vñ dicebat ꝙ nihil aliud eſt reſciſſoria ꝗ̄ actio que primo vſuca. vl̄ p̄ſcrip. fuit directa mō eſt vtilis. Jtē qđ eſt qđ dicit hūc librū corrigi p. C. cū liber iſte poſtea factus ſit ⁊ añ pandectaꝫ codex factus ſit: vt ſ. in ꝓhe. §. ⁊ cum ſacratiſſimas. Ad hoc rñdeṫ ꝙ verū eſt ꝙ īperator ꝑmo ad īperiales cōſtōnes curā ſuā direxit: ⁊ ex trib⁹ codicib⁹. ſ. hermoge. gre. ⁊ Theodo. fecit fieri vnū. C. quē ſuo felici nōie nūcupauit: deīde crexit curā ſuā ad immēſa veteris prudētie volumina ⁊c̄. Et tertio librū iſtū mādauit cōponendū: vt. ſ. habeṫ §. in ꝓhem. in ꝑallegato. §. ſꝫ poſtea. vidēs imperatorias conſtōnes vagari extra corpus iuris mādauit poſtea diſſolui codicē: ⁊ qđ inſererent ille conſtitutiones. ⁊ ſic factū fuit: vnde conſtitutio illa que corrigit librum iſtum eſt vna de conſtitutionibus.

¶ Rurſus[a] ex diuerſo ſi quis cuꝫ rei publice[b] cauſa abeſſet[c] vel in hoſtiuꝫ[d]

¶ Rurſus. ¶ Jſte. §. diuidiṫ ī duas partes. Primo ponit de reſtitutōe dāda preſenti cōtra abſentem. Secundo addit ⁊ extendit ad alios multos caſus. Secunda ibi (Quod genus.) Diuiſio

a ¶ Rurſus ex diuerſo. i. econtrario. Nam ſupra affirmādo ⁊ ſe vſucepiſſe dicit. hic negando: ⁊ aduerſarium non vſucepiſſe dicit.

b ¶ Reipublice. ſ. ciuitatis romane: vt. ff. de ꝟ. ſig. cū q. Jdē tñ ex gñali clā poſita. ff. ex q. cau. ma. l. j. in ſi. Jdē in ceteris ciuitatib⁹ dicēdū eſt: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. ſꝫ ⁊ ſi per pretorē. §. pe. Jdē etiā ſi cauſa municipij alicuius. (1) vt. ff. ex qui. cau. ma. l. legatis.

ADDITIO (1) Dic idēꝫ ſi eēt abſēs pro facto vnius ville vel caſtri: qꝛ largo mō diciṫ abeſſe cā reipub. vt not. glo. in. l. legatis allegata. j. Ange.

c ¶ Abeſſet. Al's abſens eēt. Jſte qui abfuit reipublice cauſa ci p̄ſentis duobus modis potuit vſucape. ſ. p ſe. ⁊ qꝛ rē illā ſecū detulit ſine domi dimiſit ⁊ animo poſſedit: vt dī de eo qui ad nūdinas profectus eſt: vt. ff. de acq. poſ. clā poſſidere. §. qui ad nūdinas. Jtem per alium. ſ. per filium vel ſeruum: vt ſtatim in capitulo dicemus.

d ¶. Vel in hoſtiū. Qui ſunt hoſtes

ptāte[a] eēt: rē eius q in ciuitate[b] eēt: vſu ceperit: ꝑmittit do-mio (ſi poſſeſſor rei publice cā abeſſe de fierit) tūc itra ānū[c]

Hoſtes q dicūr.

dicitur. ff. de cap. hoſtes. ⁊. ff. de ꝟbo. ſig. hoſtes. ſcʒ quibus populus romanus bellū indixit: vel q populo romano bellū indixerūt. Si ergo ab alio qs capiat̃ nunqd hoc locum habebit qḋ hic dr: Credo q ſic. ſicut qñ abeſt cā alicuius ciuitatis vel municipij: vt. ſ. dictū eſt. In hoc aūt differunt: q2 non ſūt ſerui taliū hoſtiū: vt. ff. de cap. hoſtes. ⁊ ſic poterit facere teſtamētū qḋ al's nō poſſet cū eēt ſeruus: imo ⁊ eius obſes non poſſet: vt. ff. de teſta. l. eius qui. ⁊. l. obſides. Accurſius.

ADDITIO. Idē ſi princeps vel papa ſiue eius legatus: de cōmiſſiōe pape alicui ciuitati ſubdite eccleſie bellum indixerit: q2 capti efficiunt̃ ſerui ⁊ eorum bona efficiunt̃ capientium: ⁊ ſic in omnibus his habebit locū fictio poſtliminij. quod nota perpetuo.

Ptās q̄drupl'r accipit̃.

a ¶ Ptāte. i. ſeruitute. al's accipit̃ ꝑ iuriſdictōe: vt cū dicim⁹ ptās hʒ hoīes de diſtrictu in ptāte. i. iuriſdictiōe. Itē ponit̃ ꝑ obediētia in q̄ ptāte eſt monachus ſub abbate: ⁊ clerici ſub ꝑlatis. Itez ponit̃ ꝑ dilectione ſiue pietate. ⁊ hec p̄ſta ptās dr: vt. ff. de ꝟ. ſig. ptātis. Sʒ qñ iſte ab hoſtib⁹ captus poterit vſucapere cū ipſe ab alio poſſideat̃: vt ſ. de iur. p. §. ſerui. ergo ipſe poſſidere nō pōt: vt. ff. ad. l. iuliam de adulte. ſic eueniet. ⁊. ff. de acq. re. do. hō liber. §. qcqd. ergo nec vſucape: vt. ff. de vſuc. ſine poſſeſſione: Rñ. vſucapit ꝑ filium vel ꝑ ſeruū in re peculiari: vt. ff. ex qui. cau. ma. itē ait ptor. §. hec aūt. ⁊. l. denicꝫ. ⁊. l. ait pretor. §. hi plane. ⁊. ff. de vſuc. iuſto. §. ſi. Sʒ nec vr̄ q ꝑ ſeruum poſſit captiu⁹ vſucape: vt. ff. de vſuca. necꝫ ſeru⁹. Sʒ dic q illa loquit̃ in cā nō peculiari qḋ vex ē. Vel loquit̃ ipſa ꝑſtate iſpecta: hic aūt iure poſtli. iſpecto: qḋ ꝑualet veritati: vt. ſ. quib. mo. ius pa. po. ſol. §. ſi ab hoſtibus.

Captus ab hoſtib⁹ p̄t vſucapere.

ADDITIO. Docto. cōiter ſequunt̃ glo. ⁊. d. Ja. reprobat hic Ange. quem videas: ⁊ dñ tex. noſter dicit q captus ab hoſtib⁹ pōt vſucapere. Ja. exēplificat de actione perſonali in qua currit preſcriptio nō ex poſſeſſione ꝑſcribentis: ſed ex ſolo curſu tpis negligentia non petētis. vlo hic p cā.

Abſentia vr̄ deſinere abeſſe.

b ¶ In ciuitate eēt. q. d. qui nō abeſt. Quid ergo ſi vterqꝫ abeſt: ⁊ alter alterius rē vſucapit: Rñ. ⁊ tūc hʒ locū hec reſtitutio vt. ff. ex qui. cau. ma. l. ſi. vr̄ aūt deſinere abeſſe cum domum rediit vel redire potuit finito negocio pro quo erat abſens. ⁊ tunc dicitur deſinere abeſſe niſi iuſta cauſa impeditus fuerit in redeundo: ſtatuuntur enim ei. xx. miliaria diurna: vt. ff. ex qui. cau. ma. ſicut §. tandiu. Et ſic patet q de neceſſaria abſentia tunc intelligitur. al's contra: vt. ff. eo. l. hi qui. ⁊. l. ſeq. ſed verbum deficrit hic poſitum ſtrictius ponitur ⁊ id eſt q poſſit conueniri. Itez econtra ſi preſens rem abſentis vſucepit: vt. ff. ex quibus cau. ma. l. j. §. verba. ⁊ tunc ſiue completa eſt tota vſucapio in preſentia: ideſt infra modicum tempus: ſiue in abſentia: ſiue poſtea parum idē eſt: vt. ff. eo. ab hoſtibus. §. ſed quod ſimpliciter.

Annus ꝯſtat ex ccclxv. diebus coder ſm aliq̄s corrigit l. ſtōnes.

c ¶ Annum. licet vtilem qui conſtat ex. ccclxv. diebus: vt. ff. de ſtatu li. cum heres. §. ſtichus. in quibus actor habuit facultatem agendi: nec impediretur per ſe: nec per reum nec iudicez. Nam hec tria neceſſaria ſunt: vt vtilis dico aūt annus currat: vt. ff. de diuer. ⁊ tempo. preſcrip. l. j. hodie ꝟo in omnibus reſtitutionibus quadriennium continuum computatur: vt. C. de tempo. in integrum reſtitutione. l. finali. Et ita no. hic q hic liber corrigitur per. C. in hoc anno vtili generaliter ſm quoſdam. Sed dico contrarium quia illa tm̄ in reſtitutionibus. dicitur vnde in aliqs remanet vtilis annus.

Reſtitutio q̃ remedio daꝛ maioꝛib⁹.

a ℭ Reſciſſa. per in itegrã reſtitutio- nem petitã a iudice viuo: vt ſubducaꝛ tp̃s vſucapiõis quo fuit abſens: vt. C. de reſtit. mi. l. ij. ſicut ⁊ minores petũt. ff. de exceptio. l. exceptiones que per- ſone. in fi. l. ⁊ hoc ipſum. ſ. ꝙ poſtulare pñt a mortuo pretore cõce- diꝛ eis: vt. ff. eo. l. j. ꝑ totũ reſtituit ergo eos ꝑ̃toꝛ vi- uus. (j) vt ſic agant antiqua actione ac ſi res nõ eẽt vſucapta: vel actio preſcripta: iõ actio ad quã reſtituiꝛ dĩ reſciſſoꝛia: nõ ꝙ ſit nomen ꝓprium actionis: ſed que erat primo realis ſiue ꝑſonalis directa: nũc dicitur vtilis: vt. C. ex qui. cau. ma. l. fi. ⁊ de cap. l. ab hoſtibus. Alij dicunt ꝙ ſtatim eo reuerſo hꝫ reſciſſoꝛiaꝫ. ⁊ di- cunt eſſe propꝛium nomen actionis. ⁊ ſic dicũt ꝙ maiores iure actionis: ſed minores officio iudicis reſtituuntur. Dicunt tamen ꝙ hec reſciſſoꝛia actio efficaciã nõ hꝫ anteꝗ̃ inſufflet in eam pretoꝛ ſpiritum vite dando reſtitutio- nem: quod ſatis recidit in primaꝫ opi- nionem. Nam ſemper verum eſt hoc ꝙ a pretoꝛis moꝛtui edicto hoc fit et auctoꝛitate pretoꝛis viui.

ADDITIO (j) Iſtud ergo quo pe- tiꝛ reſtitutio eſt officiũ iudicis facit. l. ꝙ ſi minoꝛ. §. fi. ff. de mino. ⁊ eſt caſus in terminis in. l. ſi quis ſtipulatus. ff. ex qui. cau. ma. ⁊ nõ cõꝓbaꝛ rõne: quia quotiẽs ꝟba legis referũtur ad iudicẽ tũc ex illo edicto ꝯſiſ̃t officiũ iudicis vt no. gl. in. l. ſi ſoroꝛ. C. de col. ⁊ habeꝛ in. l. iiij. ff. de ali. ⁊ ciba. lega. ⁊ no. ple- ne Bar. in. l. j. ff. de condi. ex lege. ſed hoc edictum eſt huiuſmodi: vt in. l. j. in fi. ff. ex qui. cau. ma. igitur. ⁊c. Ang.

b ℭ Vſu nõ cepiſſe. Et ſic vĩ ꝯcedere mẽtiri qḋ P. ꝯfiteꝛ. Sꝫ dic ꝙ nõ mẽti- tur: ſꝫ dicit ſibi reſtituẽdũ acſi vſuca- ptã nõ eſſet: vt. ṡ. proxi. §. diximus.

reſciſſa [a] vſucapiõe eã petẽ. i. ita petẽ: vt dicat poſſeſſoꝛẽ vſu [b] non cepiſſe: ⁊ ob id ſuã eẽ rẽ. Qḋ genus actiõis [c] quibuſdã [d] ⁊ alijs ſimili equita- te motus ꝑ̃toꝛ accõ- modat: ſicut ex latio- ri digeſtoꝛũ ſeu pã- dectaruꝫ volumine intelligere licet.

c ℭ Actiõis. ſ. reſciſſoꝛie ſupradicte.

d ℭ Quibuſdã. vt ſi rẽ abſentis vſu- capiat pñs. Itẽ ſi abſens fuit ꝓbabili cã: vt ſtudioꝛũ. Itẽ in vinculis poſit⁹: vt. ff. e. l. j. ⁊. l. ſꝫ ⁊ ſi ꝑ ꝑ̃toꝛẽ. in fi. ⁊. l. ſe. ⁊ de filijs le- gibus. j. facit mentionẽ cũ dĩc ď volumi- ne digeſtoꝛũ.

ℭ Iteꝫ ſi quis in fraudem.

Caſus. ℭ De reſciſſiõe alie- nationis ſci- licet qualiter ego poſſuꝫ petere per re- ſciſſoꝛiam rem meã abſente me vſuca- ptã vel preſcriptã reſciſſa vſucapione per beneficiũ reſtitutionis ſatis eſt di- ctum ſupra in materia ſua. Nũc auteꝫ videndũ eſt de quadã alia reuocatiõe que fit alio caſu. vꝫ. de reuocatione q̃ ſit a creditoꝛe qñ debitoꝛ in fraudem creditoꝛuꝫ mala fide alienat. Et circa hanc materiã dicit legiſlatoꝛ breuiter ꝙ ſi debitoꝛ mala fide in fraudẽ credi- toꝛũ alienauerit ꝑmittiꝛ creditoꝛibus bona fide reuocare ab ipſo ea que ſũt alienata: ꝑinde ac ſi bona illa reman- ſerint in bonis debitoꝛis illi⁹. Vñ hic tractat de alia reuocatoꝛia quã fecit i proximo. §. q̃ vocaꝛ pauliana: ſꝫ vĩ in ꝑn. ꝙ ꝑ̃toꝛ ꝑmittat mẽtiri hic ſicut in duob⁹ ꝓximis. §. Et rñdeꝛ ꝙ nec hic nec ibi ꝑmittit ꝑ̃toꝛ mẽtiri. Ipſa eniꝫ verba hic poſita ſunt ſicut in bonis de- bitoꝛis manſiſſent. ⁊ ꝟba poſita ſupius acſi nõ vſucepiſſet effectũ denotãt. q. d. ſicut in reſciſſoꝛia permittiꝛ ei q fuit abſens cauſa reipublice: vel alia iuſta de cauſa dum res ſua vſucapta fuit in effectu agere: acſi rem ſuam non vſu- cepiſſet aduerſarius: eo ꝙ fingit lex rem non eſſe vſucaptam reſciſſa vſuca pione per beneficium reſtitutionis. ⁊ ſicut pretoꝛ fingit hoc non eſſe vſuca- ptum qḋ in veritate eſt vſucaptum re mouendo vſucapionem de medio: et ſic fictio hec veritati preiudicat ſicut

¶ Alienatū in fraudem creditorū permittitur ipſis ex ſententia pretoris bonis debitorum poſſeſſis reuocare. Aretinus.

¶ Itē ſi qs in fraudē b

e alibi in fictiōe. l. cornē. que fingit captiuū mortuū ꝑmortuum prima hora captiuitatis. ꝛ in fictione poſtliminij vbi fingit̄ captiuū ſimiliter ſemp fuiſſe in ciuitate: vt. ff. de capti. ꝛ poſtli. re. l. poſtliminiū. ꝛ. l. pꝛ. §. ſi. ꝛ. l. ꝙ ſi ſilius. ſic et in iſta reuocatione pmittit̄ creditoribus rē debitoris in eorū fraudē alienataꝫ. ac ſi nō eſſet alienata petere. Sed vī ꝙ male ponit̄ in lr̄a hec dictio iteratiua. ¶ Itē cū in. §. pr. tractatū ſit de reuocatoria ꝑtoria in rē cū pauliana ſit in perſonā. Cū igit̄ ſinimus in tractatu ꝑtoriarū realiū ſicut pꝫ. j. ꝛ. ſ. ꝛ i illo. §. in pſonā. vbi de pſonalib⁹ aget. Male vī hic inſerere actiones ꝑtorias pſonales. Et male vī hic poni hec dictio itē: iteratiua cū q̄ſi de alia materia hic tractet. Ad hoc rn̄det̄ nō eſt dubiū qn pauliana de qua ꝑncipaliter in hoc. §. tractat̄. ꝛ alie due de qbus ſit mētio. l. pauliana fauiana ꝛ caluiſiana. ff. de vſu. videamus. §. in fauia. inter pſonales tn̄ eas interꝑtorias interſerit propter ſimilitudinē quā hꝫ in reuocādo. īō dicit. Itē ſup iſto. §. pōt reformari vnū quare tale reuocat̄ p paulianā qḋ in fraudē creditorū a debitoribus eſt alienatū. Per caluiſianā aūt ꝛ fauianā cū ꝙ ſup hoc ſit diſſentio reuocatur illud qḋ in fraudē patroni eſt a liberto alienatū. Quare ergo cū neceſſe ſit ꝙ probet̄ fraus tā emptoris q̄ꝫ venditoris ad hoc ꝙ creditor poſſit reuocare illud qḋ in fraudē eius ē alienatū. In reuocatione aūt que ſit a patrono rei alienate in eius fraudē liberto ſuo ſufficit ꝙ pbet fraudē alienātis ſolū. Ad hoc dī ꝙ creditor qui agit pauliana reuocat alienata ab eius debitore nō ſoluto ꝑcio. ꝛ ꝓpter hoc grauat̄: qꝛ tū emptoris q̄ꝫ venditoris fraudē neceſſe hꝫ ꝓbare. Patronus antē q vult reuocare alienata in eius fraudeꝫ neceſſe hꝫ ſoluere ꝑciū emptori. ꝛ īō in hꝫ releuat̄: qꝛ nō hꝫ neceſſe ꝓbare niſi in fraudē alienātis. Sed dñe q̄ eſt rō diuerſitatis ꝙ plus debeat grauari pſonus q̄ꝫ creditor qui reuocat: Frater dicit Juſtin. Nō vna iā dicta eſt. ſ. qꝛ q in vno grauatur in alio oꝫ releuari. p. l. ff. de iurciur. l. cū qui. Alia rō eſt iſta ꝛ magis ſpālis: qꝛ patronus qui reuocat certat de lucro captādo: creditor aūt de dāno vitādo. De actiōe aūt pauliana fauiniana ꝛ caluiſiana diuerſimode ſentiunt. Quidā eniꝫ ſicut Bar. ꝛ oēs antiq vſqꝫ ad beatū Joā. ꝛ Azo dixerūt ꝙ caluiſiana dat̄ patrono ꝛ pauliana creditori ꝛ fauiana vtriqꝫ. ꝛ pro ſe allegabāt l. ff. de vſu. videam⁹. §. de fauiana. Dixerūt eniꝫ ꝙ in. l. illa dicit lr̄a per q̄s: vnde iſti fecerūt tales verſus. Cal. pa. ſed Pau. cre. fauiana cauebit vtriqꝫ. Jo. ꝛ. b. ꝛ eorū ſequaces dixerūt ꝙ fauiana patrono pauliana creditori et caluiſiana dat̄ vtriqꝫ p alios ꝟſus. Creditor a paulo fauioqꝫ patron⁹ amet̄. Iſtis calu. ſuis cōis amicus hī. Dñs Gui. dicit ꝙ pauliana dat̄ ſoli creditori ſꝫm ꝙ oēs aliȷ̄ dicunt: qꝛ cal. ꝛ fa. dantur ſoli patrono. ꝛ nunq̄ꝫ creditori. nec meminit ſe vidiſſe. l. que dicat fauianam vel cal. dari creditori niſi in l. videamus. de vſu. iſta litera p quas qḋ non credit. cōmunis enim eſt litera per quam ꝛ non per quas.

¶ Itē ſi qs. ¶ Diuidit̄ i duas ptes Primo ponitur dictū ex quo tacita q̄ſtio. Secundo determinat̄ queſtionis. Secunda ibi (Permittitur.)

a ¶ Si quis. Scilicet debitor.

b ¶ In fraudē. No. ꝙ vterqꝫ tā debitor q̄ꝫ receptor oportet ꝙ fraudē participet qn̄ titulus nō eſt lucratiuꝰ. Si aūt eſt lucratiuus: (puta donationis: vt ſi dedit. ꝛ hoc itellige ad hoc: vt creditor poſſit reuocare alienationē) tūc

ſufficit

creditorū [a] rē suā [b] alicui tradiderit: bonis eius a creditoribus possessis [c] ex sē‑tentia p̄sidis [d]. permittitur [e] ipsis creditoribus (reſciſſa traditione) eam rez peteref [f]: id eſt dicere eā rem traditam

ſufficit fraudem debitoris tñ interuenire. vt. C. de reuocā. his que in frau. cre. l. pe. ⁊ ff. q̄ in frau. credi. que aūt. §. hoc edictū. ⁊. §. ſimili mō. Et de hac fraude nota bonā diſtinctionez. Quia aut adhibet a debitoꝛ aliēnāte inter viuos: aut i vltima volūtate: vl̄ a liberto in fraudē patroni ſimiliter inter viuos: vel in vltima voluntate. ſi in vltia volūtate: tūc aut p legata: aut p libertates: ⁊ ſi p libertates aut directos: aut fideicōmiſſarias. Si debitoꝛ in fraudē alienet inter viuos vno caſu p̄ſumit̄ fraus. ſ. qñ oia alienauit. vt. ff. eo. oēs. §. lucius. † Si autē non oia non p̄ſumit̄: ſepe eni de facultatibus ſuis amplius q̄ȝ in his ē ſperāt hoies. vt. ſ̄. q. ex. c. a. nō li. §. in fraudē. dȝ ergo ꝓbare eā creditoꝛ. Et hec diſtinctio p oia ſuat̄ ēt in patrono. vt. ff. de ꝓba. patron⁹. ⁊. l. quotiēs. §. q dolo. In vltia volūtate ſi legatū vel fideicōmiſſum in fraudē creditoris religt: ſolū euētū īſpiciu⁹: lȝ fra⁹ nō īterueneri: vt in donatione cauſa mortis. vt. C. de iu. delibe. l. fi. §. ſi vo creditores: cū legata non debeant̄ niſi deducto ere alieno. vt. ff. e. q aūt. §. penul. ⁊ ad trebel. l. j. §. is q q̄drīgēta. Idē in patrono p oia ſi libert⁹ i fraudeȝ legauit: vel fideicōmiſſum religt: vel donauit cā mort. nā ſolū euētū inſpicim⁹. vt. ff. ſi qd in frau. pꝛoni. l. j. i prin. ⁊. §. j. In libertatib⁹ aūt in fraudē relictis diſtingue directas ⁊ fideicōmiſſarias. in pꝛimo caſu cōſilium ⁊ euētū: in ſcd̄o euētū tm̄ īſpicimus. vt C. de his q ma. non pſit. l. fi. ⁊. l. j.

a ℭ Creditoꝛ. Large accipe pro oi eo cui aliqd debet̄. vt. ff. de ꝟbo. ſigni. l. creditoꝝ. ⁊. l. creditores. ⁊. l. ſi cui. ⁊ in auc. de fideiu. §. penul. colla. j.

b ℭ Rē ſuā. ſ. coꝛporalē ex eo ꝙ dicit tradiderit: idē tñ eſt in īcoꝛporalib⁹: vt patet per multa exēpla. ff. q̄ i frau. cre. l. j. ꝗ. ⁊. iij. vſq3 ad. l. qui autē.

ADDITIO. No. ſingu. illaȝ. in p̄n. ꝙ ſi debitoꝛ repudiat hereditatez vel legatū vel alio mō ⁊ titulo poterat acquirere ⁊ nō vult imo repudiat ēt in fraudē ⁊ deſpectū credi toꝝ: an habeat locum iſta mā: dicitur ibi ꝙ non: q2 dūmō non diminuat de ſuo pꝛimōio nō hȝ locuȝ diſpoſitio huius. §. qd̄ no. bñ. Ange. aretinus.

c ℭ Poſſeſſis. i. poſſideri iuſſis: nec enim re ipſa a creditorib⁹ fuerāt poſſeſſa bona debitoris: cū ipſe alienauerit. Uel dic poſſeſſis q̄ remāſerāt. ⁊ nō ſufficiebant. vt. ff. eo. l. ait pretoꝛ.

d ℭ Preſidis. Puta q2 fuit cōdēnat⁹ ⁊ nō ſatiſfecit condēnationi infra tp̄s vñ miſſus fuit actō i poſſeſſiōe bonoꝝ

e ℭ Permittit̄. Scilicet īfra annum vtilē. vt. ff. de his que in frau. cre. l. j. j. rñ. de eo tñ qd̄ puenit ad eū vel qd̄ dolo fecit q̄min⁹ puenīret ppetuo datur. vt. ff. eo. ait p̄toꝛ. §. hec actio.

ADDITIO. De iſta mā excuſſiōis vide hic late p docto. ⁊ refert hic Ja. caſum ſingula. in auc. ꝯ rogat⁹. C. ad trebellia. vbi etiaȝ in rei vendicatio. eſt neceſſaria excuſſio bonoꝛum.

f ℭ Eā rē peter̄. Sȝ qua actiōe: R̄ñ. pauliana: q̄ dat̄ creditori ad reuocanda coꝛpoꝛalia: ſed in factū ad reuocāda iura. vt. ff. de vſur. l. videamus. §. i fauiana. ⁊. ff. e. l. hac i factū. † Uel verius dic ꝙ nulla di pauliana niſi adioctiue: q2 a paulo fuit iducta: ſed in factū pauliana dī q̄ ad reuocāda coꝛpoꝛalia ⁊ incoꝛpoꝛalia cōpetit. Et dat̄ ꝯ accipiētē ⁊ heredē et⁹ iquātū ad eos puenit: ēt nō reſtituto ei p̄cio. vt. ff. eo. ait p̄toꝛ. §. ſi. ⁊. l. ſe. ⁊. l. ſi debitoꝛ. ⁊. l. ex his. In eū āt q in fraudē alienauit actio nō dat̄ cū nudus ſit: niſi ita fraudulēter diſpſit vt reo appere nō poſ

Fraus vtrū p̄ſumat̄ i alienatiōe facta per debitorem.

† Qui text. lȝ loq̄t̄ in alienatiōe lucratiua tñ ēt hȝ locū in ti. oneroſo. vt ē gl. i. l. q teſtm̄ in ꝟbo modū: ⁊ ibi Bar. ff. de ꝓba. ⁊ iſta p cedunt ſm Ja. qñ vēdi tio oium bonoꝝ eſſet ſctā p valo minori p̄cio q̄ȝ valeret idē ſi ſi

oia bona: ſed maiorē ptē alienauit. vt ē gl. not. i. l. nomen. §. ſilio. in ꝟbo oia ſubſtantia ff. de le. iij.

† Hanc gl. intelligunt doct. in alienat. inter viuos: ſȝ in vltia volūtate dat̄ vel vbi

tiōi hy-pothe-carīa vt l.ſi.§.ſi ꝑo cre-ditores C. de iu re deli-beran.

ſit: quo caſu etiam in carcerem detru-
detur. vt ff. e. l. ſi. §. ſi. Eſt ⁊ fauiana q̄
dat̄ ſoli patrono ad reuocanda ea que
libertus in fraudeꝫ patroni alienauit
inter viuos vel vltima voluntate: quo
minus patro-
nus habeat
tertiā. vt ff.
ſi qd i frau.
patro. l. j. in
prin. ⁊ §. j. ⁊
ij. de ſucceſ.
liber. §. ſꝫ no

Actio caluiſiana cui cōpetit

ſtra ꝯſtitutio. Eſt ⁊ caluiſiana: ipa tā
patrono q̄ꝫ creditori cōpetit. vt ff. q̄ in
frau. pa. l. in fauiana. Quidā tñ dicūt
ꝯtra in eo qd̄ de fauiana dictū ē. arg.
ff. de vſur. l. videamus. §. in fauiana.
Sed certe ita dicit ibi lr̄a per quaꝫ: ⁊
ſic refert̄ ad primā tm̄. ſ. paulianā. Et
iſte due imitant̄ nām ſuperioris in ſcd̄a
pauliane. Sed q̄re q̄re ſunt he ꝯſi-
te iter reales ꝑtorias: cū ipe pſonales
ſint: qd̄ pbat̄ per id qd̄ dic̄ lr̄a i fauia
na qꝫ. vt ff. de vſur. l. videamus. §. i fa-
uiana. Nā prime dixerat d̄ pſonalib'
vn̄ cōtinuat eā cū pſonalibus: ⁊ pbat̄
ff. ſi qd i frau. patroni. l. j. §. hec actio.
Sed rñ. q2 ſimilitudinē hꝫ cū ſuperiori-
bus duob' caſib' in eo q̄ ſicut ibi per-
mittit̄ aliqd dicere qd̄ nō ſit: vel eē fa
cienda aliq̄ ac ſi nō pceſſiſſent q̄ pceſſe
runt: ſic ⁊ hic. Iteꝫ ſicut ibi ſit reuoca
tio: ita ⁊ hic: ergo ſm̄ h ita dici debēt
he reales ſicut ſuperiores: qd̄ qdā ꝯceſ-
ſerunt. Sed rñ. hic non petit̄ qd̄ meū
fuerit: vt in ſuperiori caſu: nec q̄ſi meū:
vt in publiciana. vt. ſ. e. §. alie. Nec ob
ſtat. j. §. pxi. q2 hypothecaria ē in rē:
nec tñ meū petit̄ vel quaſi: q2 ibi quod
peto: peto quaſi meū. i. poſſeſſionē per

Actio hypo-theca-ria.

hypothecariā actionē vel ſeruianaꝫ:
hic autē neqꝫ poſſeſſio: neqꝫ dn̄ium ē
meum nec fuit: imo in accipientē trā-
ſiuit: lꝫ in fraudē ſit alienatū. vt ff. de
cōtrahen. emp. ſi ſciens in ſi. ⁊ predicte
tres actiōes reuocatorie dicunt̄. † Sꝫ
vn̄ oriſ hec actio? Rñ. ex quaſi malefi
cio q̄ſi dolus fuit in vendente ⁊ emen

† Et ſic tꝫ gl. q̄ he ſūt reuo-catorie

nō eē: ⁊ ob id i bōis
debitorū mānſiſſe a.

¶ Actio ſeruiana
vel quaſi eſt preto-
ria: ⁊ competit ſer-
uiana pro rebus co
loni: quaſi ſeruiana
pro rebus aliorū de-
bitorum obligatus.
Angelus aretinus.

te. ſi aūt in vendente tm̄: tunc pōt dici
ex quaſi contractu ſi agitur cōtra illuꝫ
poſſidentem. Sed nunqd hꝫ retentio-
nē vt ab eo nō reuocet̄ ſi vult ſoluer̄ qd̄
ſibi creditori reuocare volenti debet?
Quidam ne-
gāt. vt ar. ff.
reꝝ amot. ſi
cuꝫ dos. §. ſi.
⁊. l. ſe. Sed ꝯ
dico inſtar
poſterioris
creditoris ſi
vult ſoluere priori qd̄ ſibi debetur po
teſt habere retentioneꝫ. vt ff. de euic.
l. euictus. quod dic vt ff. de his que in
frau. credito. ait pretor. §. illud.

ſint me re pſo-nales: ſꝫ d. Ja ſon i li repro-bat gl. ⁊ tꝫ q̄ ſint in ſcripte. vide h ꝑ eum.

a ¶ Mānſiſſe. Videt̄ ergo q̄ permit-
tat mentiri: qd̄ non eſt verum: ſed ita
petit ac ſi mānſiſſet in bonis debitoris.
vt ſupra eodē. §. alie. ⁊ §. rurſus.

¶ Itē ſeruiana. Caſus. ¶ Adhuc ꝓ
ſequitur Iuſtinianus mām ſuaꝫ dicens
q̄ non ſolum precedētes ſunt pretorie
in rem: ſed etiam ſeruiana ⁊ quaſi ſer
uiana que ⁊ hypothecaria vocat̄ ⁊ ſta
tim dicit effectuꝫ vtriuſqꝫ. Seruiana
enim cōpetit locatori ſiue dn̄o domus
pro rebus coloni qui pignore tur. pro
mercedib' fundi vel dom' tacite obli-
gantur quaſi: ſeruiana aūt vocat̄ alia
per quā creditores pignora hypothe
caſqꝫ pſequunt̄. Que aūt ſit differen-
tia inter iſta tria noīa ſeruiana ⁊ qua
ſi ſeruiana: ⁊ ſaluianū interdictū: que
vident̄ noīa ſynonyma ſatꝫ poteſt pa-
tere ex notula. Et lꝫ hypothecaria re-
uocet nudā poſſeſſionē ⁊ ſaluianū in-
terdictū ſilr̄ tñ differunt: q2 qui inten-
dit ſal. interdictum non hꝫ pbare niſi
vnū. ſ. q̄ ille qui ꝯduxit domū tpe con
ductiōis poſſedit res illas. In ſeruia-
na ꝓo dꝫ probare duo. Dn̄s auteꝫ Ja.
hic agitabat vnū verbū de quo nunq̄
fecerūt mentionē gloſatores. ſ. quare
vna actio vocatur ſeruiana alia quaſi
ſeruiana. Et ad iſtam queſtionem ita
reſpōdeat. Actiones vocant̄ vere ⁊ di
recte in caſu iſto ⁊ in vno ſunt extēſe.

¶ Item ſeruiana[a] ⁊ quaſi ſeruiana q̄ etiam hypotheca-ria vocatur ex ipſi' pretoris iuriſdictio-ne ſubſtantiam ca-piunt. ¶ Seruia-na autē experitur quis[b] de rebus co-loni[c] que pignoris[d] iure pro mercedi-bus fundi[e] ei tenen-tur. Quaſi[f] ſeruia-na autē qua credi-

Seruiana autē ſicut ex primitiua ſui natura eſt inueniebat̄ contra colonū. Et certe poſtea extēdebat̄ cōtra quē-libet alium debitorem: ⁊ tunc per ex-tenſionem ſortita eſt natura quaſi ſer-uiane. Uel ſic ⁊ melius. Seruiana di-citur illa ac-tio q̄ nobis ſeruit vere: ſicut aliquis di nobis ve-re ſeruire q̄ſi grad ſeruit. Sic autē eſt de actione ſeruiana. Q. ſi enim domum meā tibi loco non conuenio tecum q̄ res illate mihi ſint obligate: ⁊ tñ ſūt: ⁊ ita ſine pacto iteruenieute res illate mihi obligate ſunt: ⁊ ꝑ eis competit mihi ſeruiana.

¶ Item ſeruiana. ¶ Diuidit̄ i tres partes. Primo q̄ actio ſeruiana vl' q̄ſi ſeruiana eſt p̄toria. Scd'o q̄ ſit dīa i-ter actionē ſuianā vel q̄ſi. Tertio q̄ ſit dīa iter pign' ⁊ hypothecā. Scd'a ibi (ſuiana āt.) Tertia ibi (iter pign'.)

a ¶ Itē ſeruiana. q.d. non ſolum pu-bliciana ⁊ reſciſſoria reales ſunt ⁊ p̄-torie de quibus dictū eſt: ſed etiā due iſte capiūt vim ex pretoris iuriſdictio-ne: id eſt pretorie ſunt: vt hic. ⁊ ff. de pac. ſi tibi. §. de pignore. Accurſ.

b ¶ Quis. ſcʒ fundi dominus: ſiue ſit partiarius: ſiue nūmis colat. Itē etiā pro deterioratione domus. vt. ff. qui. cau. pi. ta. cōtra. l. ij. lʒ ex locato ſit act. vt. ff. loca. l. qui fundum.

c ¶ Coloni. Subaudi vel iquilini. nā ⁊ ei' res ſunt tacite obligate. vt. ff. q. cau. pi. taci. cō. l. ij. Et eſt colonus i vil-la: iquilinus in ciuitate. vt. ff. de acqui. poſ. l. re pignoris. Differentia tñ eſt i-ter has duas tacitas obligationes. nā in ruſticis ita dēmū ſi dn̄s ſciat iducta ⁊ illata: in vrbano ſiue ſciat ſiue nō: ⁊ eſt ratio: q̄ ſancta ruſticitas oīa palā hꝫ: ſed iquilinus multa etiā clā oppor-tat que locator ignorat. vt. C. loca. cer-ti iuris. Ita tñ in vtroq; ſi eo animo ſint iducta: vt ibi ſint perpetuo non ad tēpus. vt. ff. de pigno. d'bitor. ⁊ ff. qui. cau. pigno. ta. contra. in predijs. §. j.

d ¶ Pignoris. Scilicet taciti.

e ¶ Fundi vel domus. vt. ſ. dictū ē.

f ¶ Quaſi hec dictio pōit ad differētiam ſupioris vtraq; tamē ſeruiana dicit̄ a ſeruando forte dicta: cum dē ius aut in acqrendo: aut i ſer-uādo: aut in amittendo cōſiſtat. vt. ff. de leg. ⁊ ſe. cō. l. ſi. †Sed q̄ eſt dīa in-ter ſeruianā actionem ⁊ ſaluianū iter-dictū: cū illo' ad idē cōpetere videat̄. vt. j. de interdic. §. iterdictū: Rñ. q̄ in ſeruiana opꝫ q̄ creditor ꝓbet d'bitorē fuiſſe dn̄m tēpore obligationis. vt. ff. de pign. ⁊ que nondum ſunt. §. j. ſed in ſaluiano ſufficit q̄ ꝓbet eū poſſediſſe. vt colligit̄. ff. de ſalui. iterdic. l. j. i p̄n. ⁊ diximus. j. de interdic. §. interdictū.

¶ Inter pign' ⁊c. Colum. ¶ Uolui ſcire a legiſlatore que ſit differētia in-ter pignus ⁊ hypothecā. Ad hoc quia in ſi. pri. §. dixit q̄ quaſi ſeruiana eſt actio per quā creditores pignora hy-pothecaſue perſequuntur. Et ipſe re-ſpondet q̄ nulla eſt differentia inter pignus ⁊ hypothecaʒ quo ad actionē hypothecariam. Nam q̄cūq; res fue-rit a debitore creditori obligata ſiue fuerit creditori tradita ſiue nuda con-uentione ſine traditione ſibi obligata ſemp pōt creditor illā rem a quocūq; poſſeſſore petere per hypothecariam actionē. In alijs tamen facimus dif-ferentiam inter hec verba: dicimus etiam q̄ pignus p̄prie dicitur res obligata: ⁊ tradita creditori. Res dico mobilis quando autem aliqua res nuda conuentione ſine traditione

†Hypotheca autē dī ab hypos qđ ē ſub ⁊ theſis poſitio q̄ſi poſitio vel obl'o q̄ ideʒ ſit: vt ꝓbatur per rub. de re. co. ſi alic vel ſuppo.

Colonus ⁊ iquilinus diſſerunt.

Ruſticitas ſancta oīa palā hꝫ.

obligatur eam dicimus appellatione hypothece cõtineri: hoc dicit. Sed videtur in prin. q litera dicat falſuz cũ dicat q inter pignus ⁊ hypothecam nulla eſt differẽtia: q2 actio hypothecaria vendicat habenti poſſeſſionez ff. de pigno. ⁊ que nodus ſunt. §. j. ſed q hz pignus hz detentionẽ ad min⁹: quare ergo nõ põt habere actionem hypothecariaz. Frater qui habet pign⁹ ſine dubio quãdiu hz pignoris poſſeſſionez ſiue detẽtionẽ nõ hz hypothecariã: ſed ſi pignus traditum fuerit poſtea amiſſuz: vel ſi pignus alij precario cõceſſerit: tunc cõpetit creditori hypotheca: ⁊ poſtea caute dicit in notula: vt hac actione peti poſſit a quolibet poſſeſſore: ⁊ hoc eſt quod dicit.

tores pignora hypothecaſue perſequuntur. ¶ Inter pign⁹ autem ⁊ hypothecam quãtũ ad actionem hypothecariã attinet nihil [a] intereſt. Naz de qua re [b] inter creditorem ⁊ debitorez conuenerit vt ſit pro debito obligata vtraque hac appellatione [c] continetur. Sed in aliis differẽtia eſt: naz pignoris appellatione eam pprie rem contineri dicimus que ſimul etiã traditur creditori: maxime [d] ſi mobilis ſit: at eam que ſine traditione nuda cõuentioẽ tenetur: pprie hypothece appellatione contineri dicimus.

¶ Actio de conſtituta que habet omnes vires quas habebat olim: ⁊ etiam illas quas habebat

a ¶ Nihil intereſt. Niſi in ſono vocis. vt. ff. de pigno. l. res hypothece. §. itẽ pignus. imo ⁊ etiã quantum ad actionẽ videtur intereſſe. nã preſcriptio habenti pignus non currit cum poſſideat: ſecus in hypothecaria: cui currit preſcriptio. interdũ. x. interdũ xx. interdum. xxx. interdum. xl. annorũ. vt. C. ſi adver. cred. l. j. ⁊ ij. ⁊ C. de preſcrip. xxx. vel. xl. annorum. cũ notiſſimi. ⁊ de an. excep. l. j. §. primo.

b ¶ De qua re. Mobili vel imobili: tradatur creditori vel nõ: corporalis vel icorporalis. excepta tamẽ vrbana ſeruitute quez non poteſt obligari ne ruinis ciuitas deformetur. vt. ff. de pigno. ſi is qui. §. fina. ⁊ l. ſequen.

ADDITIO. Dic q attenta ratione glo. ſi eſſet ſeruitus etiã vrbana q̃ non eſſet deformatio ciuitatis poſſet obligari: vtpote obligo tibi ſeruitutẽ altius non tollendi donec pecunia non ſoluatur. nã iſtic valeret. ita dl. Bar. in. d. l. ſi is q §. finali. Angelus.

c ¶ Hac appellatione: Scz hypothecaria: vt hac actione peti poſſit a quolibz poſſeſſore.

d ¶ Maxime. hoc abũdat. vt. C. de teſta. ma. l. fi. §. ĩ. Duo enĩ opz ĩteruenire vt ſit pignus: ⁊ q tradat creditori: vt hic. ⁊ q mobilis res ſit: cũ pignus a pugno dicatur. vt ff. de ver. ſigni. plebs. §. pignus. Si aũt mobilis eſt: ⁊ non tradat. Itẽ ſi imobilis eſt tradat vel non hypotheca ẽ. Patet ergo q q̃tuor ſũt ptorie actiones ĩ rem. ſ. publiciana: ⁊ reſciſſoria: ⁊ ſeruiana: ⁊ quaſi ſuiana. Item alie due reales p̃iudiciales. vt. j. eo. §. preiudiciales. Eſt ⁊ alia que datur ſuperficiario qñ qs ad non modicũ tp̃s conduxit. vt. ff. de ſuperfi. l. j. in fi. j. reſ. ⁊ §. qd ait. ⁊ l. fi. ⁊ ff. de rei vẽ. ſuperficiario. ⁊ l. ptorie. Eſt ⁊ octaua actio in rẽ: vt que daẽ metũ paſſo. nã illa ptoria eſt in rẽ. vt. ff. q me. cau. metũ. §. volẽti. Sunt ⁊ alie. ſ. bonoꝝ poſſeſſoria hereditatis petitio. Itẽ fideicõmiſſaria hereditatis petitio. Prima daẽ ei q ſuccedit per ptorẽ. Secũda ei cui per trebellianũ hereditas reſtituta ẽ. vt. ff.

uelẽt i honores ius pcipiẽdi pedagiũ ius pſonatus qd hz i eccleſijs: vel hoib⁹ ⁊ ſimilia pñt pignori obligari: diſtigue vt p. B. i l. ſi is q §. fi. ff. de pign.

† Si q̃rat an iuriſdictiões p̃

de bo.poſ.here. petitio.l.j.ꝛ.ij.ꝛ.ff.de fideicōmiſ.heredita.peti.l.j.ij.ꝛ.iij.ꝛ ſic decem ſunt pretorie in rem.

¶ Jn pſonā qȝ actiones ꝛc. Caſus. ¶ Non ſolū pretor itroduxit actionē in rē: ſed etiā actionē in pſonā: cū igitur ſupra dictuȝ ſit de realibus ꝑtorijs reſtat de perſonalibꝰ pretorijs tractat̃. Pretoriaꝝ āt ꝑſonaliū actionū adminꝰ due ſūt actiones. Pretor autē q̄ſdā itroduxit ac. ī pſonā que ſunt pſecutorie ꝛ nō penales: ꝛ quaſdā introduxit penales. Jn pͥo igit̃ mihi ponit exēpla ꝑtoriaꝝ acti. in pſonā que nō ſunt pe. Primū exēpū eſt in act. d̾ ꝯſti. pe. ꝛ illa acti. erat olim ſimul act. q̄ dici tur repetita. ſed qd antea pleniꝰ hūit hodie eſt in act. d̾ cōſti. eſt trāſmiſſū: ꝛ q̄ tanq̄ ſupuacua hodie ꝯſtitutiōibus pſonalibus iuſſa eſt recedere ab aula. Secūdū exēplū eſt in act. d̾ peculio. Pretor enī ꝓpoſuit actionē de peculio ſuoꝝ vel filioꝝ. Tertiū exemplū de act. in factū q̄ deſcēdit ex iure iur. Pretor eni itroduxit ꝛc. Ex iuramēto in quo ſolū q̄rit̃ an actor iurauerit: ꝛ nō ſolū has act. pſonales. ꝛ act. pecu. itroduxit pretor: ſed ꝛ alias plures hic: ꝛ hoc dicit.

receptitia. Jtē actio de peculio: ꝛ ꝑ quā q̄rit̃ an actor iurauerit ſunt perſonales ꝛ ꝑtorie. Arc.

¶ Jn pſonā[a] quoqȝ actiones ex ſua iuriſdictione ꝓpoſitas habet ꝑtor: veluti de pecunia[b] cōſtituta. Cui[c] ſimilis videbatur receptitia. Sed ex noſtra conſtitutione[d] cuȝ ꝛ ſi quid plenius habebat: hoc in actionem pecunie ꝯſtitute tranſfuſum eſt: ꝛ ea[e] quaſi ſuperuacua iuſſa eſt cuȝ ſua auctoritate: a nr̃is legibꝰ recedere. Jtē pretor[f] propoſuit actionem de peculio ſeruorū filiorūqȝ familias. Et ex q̄ q̄rit̃: an actor iurauerit ꝛ alias[g] q̄ꝫplꝛes.

Diuiſio ¶ Jn perſonā ꝛc. ¶ Jſte. §. vſqȝ ad §. Penales. tractat de tribꝰ actiōibus perſonalibus ꝛ ꝑtorijs. Et hoc principiū vſqȝ ad. §. actiōes aūt. diuidit̃: q̄ in ꝑncipio ꝓmittit de actione: de ꝯſtituta: ꝛ de peculio. Jtē de iuramēto in gn̄e: ꝛ ſecūdo in ſpecie: ꝛ de vnaquaqȝ dicit. Scd̾a ibi (De ꝯſtituta.) Jtem prima ſubdiuidit̃: q̄ primo ponit q̄liter olim erat in actione de ꝯſtituta ꝛ receptitia. Hodie v̾o ſunt oīa redacta ad ꝯſtitutā. Scd̾a ibi (Sed ex nr̃a.)

a ¶ Jn pſonā. q.d. dictū eſt de realibus ꝑtorijs. ſeqtur de ꝑſonalibus ꝑtorijs: lꝫ ꝛ d̾ quibuſdā ꝑſonalibꝰ ſupra interpoſuerit in. §. itē ſiquis.

b ¶ De pecūia. Vt. ff. de conſtitu. pe. l. j. ī ꝑn.

c ¶ Cui ſimilis. Scꝫ q̄ ad q̄dam: q̄ vtraqȝ dabatur vbi qs conſtituebat ſe ſoluturū pro ſe vel alio: ſed ꝛ diſſimilis videbat̃: q̄ actio de ꝯſtituta ꝓ his tm̄ rebus in ꝯſtitutione deductis cōpetebat: in q̄bus mutuū ꝯſiſtit. ſ. q̄ pondere: numero: ꝛ mēſura cōtinent̃. ſed receptitia q̄ſi alie res in ꝯſtitutione d̾ducebant̃: ſed hodie pro omnibꝰ competit actio de conſtituta: cuȝ oēs res appellatione pecunie contineant̃. vt. C. de conſti. pec. l. ij. §. penultimo.

d ¶ Cōſtitutiōe. Vt. C. d̾ ꝯſti. pe. l. ij.

e ¶ Ea. Scilicet receptitia. Accurſi.

f ¶ Jtē ꝑtor. Hec capitula exponūt̃ j. proxi. §. ꝛ ideo hic non dicas.

g ¶ Et alias. d̾ q̄bꝰ dicet. j. §. pēales.

¶ De pecunia. Caſus. ¶ Supra ꝓxi. §. poſuit Juſti. tria exēpla ꝑtoriaꝝ act. pſonaliū penaliuȝ: quoꝝ primum fuit de actio. de conſti. pe. ſed dixi ei. Dn̄e ꝓ deo dicatis mihi effectū acti. de conſti. pecu. ꝛ q̄ agitur acti. de cōſti. pecu. ſiue cui cōpetit act. hec? Frater dicit ipſe. Jſta actione agit̃ ꝯ oēs illos quicūqȝ pro ſe vel ꝓ alio ſe ali-

¶ Actio de conſtituta pecunia datur in eū qui pro ſe vel alio ſe conſtituit ſoluturum: et ex nudo pacto oritur. Et vbi habet locum remedium ordinariū: ad extraordinariū non eſt recurrendū. Angelus aretinus.

¶ De cōſtituta pecunia [a] cum omnibus [b] agitur qcūqʒ pro ſe vel pro alio ſoluturos ſe conſtiterint [c]: nulla [d]. ſ. ſtipulatione īterpoſi-

quid ſoluturos conſtituerunt: dum tñ nō interponatur aliqua ſtipulatio. nā ſi ſtipulatio eſſet interpoſita tenerenť iure ciui. ⁊ nō act. pretoria. ⁊. h. d. Nota ꝙ ad hoc ꝙ aliqd veniat in actio. ꝺ cōſti. neceſſe eſt ꝙ ſit debitū vel ciui. naturale. vel nāle tm̄. Nota etiā ꝙ ex illo. §. ꝓbať ꝙ ex nudo pacto oritur actio. Itē cū ſtiplʼoi a iu. genti. vť na. habeat illꝺ qꝺ maius eſt. ſ. cōſenſus: videť ꝙ magis deberet denoiari a iure gen. vel natu. ꝙ̄ a iu. ci. Frater vnūquodqʒ ī ſua ſingularitate noiatur ⁊ per illꝺ cognoſciť: vñ ſi dicať. Comes venit neſcitur quis venit: ſed ſi dicať comes talis loci venit: per ſuā ſingularitatē cognoſciť: ⁊ ab eadē ſingularitate ꝺnominatur ſtipulatio: qꝛ iu. gē. ⁊ na. hʒ qꝺ dā cōe ei ⁊ oi ꝯctui: vt pʒ p illū. §. Adeo. Singulare autem habet a iure ciui. ſ. ꝙ debeat precedere interrogatio: ⁊ ſequi reſpōſio. vnde qꝛ ſua ſingularitas iu. ciui. fuit introducta a ſua ſingularitate dicitur eſſe de iure ciuili.

a ¶ De conſtituta pecunia. Id eſt hac actione que ſic vocatur.

b ¶ Cum oibus. Scilicet aptis: alʼs obligari pro ſe vbi pro ſe iteruenit cōſtitutio: vel pro aliīs vbi pro aliīs interuenit ꝯſtitutio: ſic ergo furioſus cū nec pro ſe nec pro aliīs obligetur: nec cōſtituere ſe debere poteſt. Idē in ꝓdigo ⁊ ſimilibus. Item mulieres cum alʼs pro ſe tm̄ obligentur: ⁊ hec conſtituent pro ſe tm̄: ⁊ non pro aliīs. vt. ff. de conſti. pe. l. prima. §. j. ⁊. ij.

c ¶ Cōſtituerit. Utputa per hec verba: conſtituo me ſoluturū qꝺ ego vel ille debet ⁊ ſimilia. vt. ff. de conſtitu. pe. qui aūt. in ſi. ⁊. l. ſe. † Et hoc ita ſi ſit debitum quod precedat: ſiue ciuile ⁊ naturale ſimul: ſiue naturale tm̄: ſiue pretoriū: ſecus ſi ciuile tm̄. vt. ff. de conſti. pecu. l. j. §. pe. ⁊ fina. ⁊. l. iij. §. j.

d ¶ Nulla. Ergo ex nudo pacto oritur actio h̄: quod eſt cōtra ius commūe poſitū ff. de pact. iuriſgentiū. §. ſed cū nulla ⁊. §. quimo. ⁊. §. idē marcellus. ⁊. §. idem reſpōſum: ⁊. C. de pac. l. legē. Et ē hoc ideo forte ſpeciale: qꝛ ſicut vnū pro eo qui cōſtituit idaciť: vt non teneať niſi elapſis decē diebus. vt. ff. de conſti. pe. promiſſor: cū alʼs ſtatī teneatur. vt. ff. de verbo. oblig. cū qui calendis. §. quotiens. ⁊ de verbo. ſigni. ſi. cedere diē. ſic ⁊ aliud contra eū: vt ex nudo pacto teneatur. vt argu. ff. de iureiuran. eū qui. in prin. Sunt ⁊ alii adhuc ſex caſus in qbus ex nudo pacto oritur actio: vt ecce in donatione hodie: lʒ olim fuerit neceſſaria ſtipulatio. vt. C. de dona. ſiquis argentum §. ſin autem. Item ſi mulier dotem ſine ſtipulatione dare marito conuenit. vt C. de do. pro. l. ad exactionem. ⁊ de rei vxo. actio. l. j. §. primo. Itē ſiquis ob honore decretum: vel decernendū palam pollicitus fuerit: id eſt ſine interrogatione. vt. ff. de pol. l. prima. §. primo. ⁊. l. pactum. Itē in nautico fenore. vt. ff. de nauti. feno. l. periculi. in fine. † Item in acceſſione frumenti. vel vini: vel olei vel ordei. vt. C. de vſur. l. frumenti. Item in vſuris ciuitati ꝓmiſſis. vt. ff. de vſuris. l. etiam. Alʼs āt propter ſui frigiditatem nudū pactū actionem parere non poteſt.

ADDITIO. Adde alios caſus: vtputa in curia mercatorum. argu. l. quintus mutius. ff. man. ⁊ ibi Barto. Itē

† Et ita hic gl. pōit hic Ja. vnū notabile: ꝙ ſi quis cōſtituat tytiū fideiuſſorē ꝓ ſe valebit tale ꝯſtitutū: ſecus ſi ꝓ ſe: ſʒ alio: vt hic per eum.

† Et in-

† Et eſt rō ꝓpť tpm̄ piculū ſacit. c. nauigāti eť ꝺ vſur.

ſi fieret in iudicio: quia tunc fingitur ſtipulatio. Item quando per pactum nudum aliqd abeſt parti ſi non ſeruetur promiſſa: quia contra non ſeruantem datur actio de dolo. vt eſt tex. no. in. l. eleganter. §. ſeru⁹. ff. de dolo. vt hic per doc.

Stipulatio ē de iu. ci.

a ☙ Iure ciuili. Vel actione ex ſtipulatu vbi ſ certū ē i ſtipulatiōe: vl ꝯdōne certi q̄ ex ſtipulatiōe orif vbi eſt certū. vt ſuꝑ de ver. ob. in pri. q̄ ſtipulatio eſt a iure ciuili inducta: vt hic: cum de iuregentium ipſa non fuerit: lʒ alij contractus fuerint de iuregentium. vt ſupra de iure natu. genti. ⁊ ciuili. §. ius autem. non autē dicif ideo de iure ciuili ꝙ non habeat in ſe vinculum naturale: immo habet: quia ſine conſenſu non valet: qui conſenſus eſt de iure nāli. vt. ff. de pact. l. j. §. pe.

ta: nam alioquin ſi ſtipulanti promiſerint iure ciuili[a] tenentur.

☙ Ex contractu filij vel ſerui tenetur pater ⁊ domin⁹ peculio tenus de iure pretorio. Angelus.

☙ Actiones autem de peculio[b] ideo aduerſus patrem[c] dominumue[d] comparauit pretor: quia lʒ ex contractu filiorum ſeruorumue ipſo[e] iure non teneantur: equum tamē eſt

☙ Actiones aūt de peculio. Caſus.

☙ Viri domino Iuſtinia. Domine li vidi effectum primi reſpon. pro deo dicatis mihi de ſecundo exempla quare inuēta fuit de pe. act. Reſpon. Frater equum fuit ꝙ iſte act. inuenirenf per quas contra patrem vel dominū poſſet agi ex contractu filiorū famili. vel ſeruorum: quia lʒ actione de pecu. de iure ciuili non teneantur patres vel domini: equum tamen eſt ꝙ peculio tenus teneatur: eo ꝙ peculiū eſt quaſi patrimōiū filioꝝ vel ſeruorū. ⁊. h. d.

b ☙ Actiones. De peculio. Volunt quidam dicere hec eſſe propria nomina actionum ſcilicet de peculio: ⁊ de in rem verſo ⁊ quod iuſſu. Item exercitoria: ⁊ tributoria: ⁊ inſtitoriā ex eo ꝙ leges plerunqʒ appellant eas actiones: vt hic. Sed verius eſt adiectiue ponantur: ſic enim dicitur mandari actio de peculio. vt. ff. de pecu. l. iij. §. cui congruit. Accurſius.

c ☙ Patrē. ſcilicet reſpectu filij. Accurſius florentinus.

d ☙ Dominumue. Scilicet reſpectu ſerui: ſunt. n. correlatiua.

e ☙ Ipſo iure. Scʒ ciuili: quod non vult vt aliter ex alteri⁹ pſona obligef. ⁊ ſic pater nō debet teneri ꝓ filio inſpecto iur̄ ciuili: ſic eo inſpecto pro ſeruo non debet teneri dominus: q: ſeruus pro nullo eſt inſpecto iure ciuili. vt. ff. de regul. iur. quod attinet. Sed tamē pretor equitatem conſiderat: vt q: peculium q̄ſi patrimoniuʒ eſt filij vel ſerui: et ſubijcit: q: peculium eſt qđ ſibi quis parcimonia querit. vt. ff. de pecu. peculiū. vere tamen non eſt patrimonium filij peculium. vt. C. de inoffi. teſta. l. ſi. in fine. Item nec ſerui. vt. ff. de verborūʒ obligatio. liber homo. Ideo tamē q2 quaſi patrimoniū eſt patreʒ pro filio: dominum pro ſeruo teneri dicit. Diligenter tamen diſtingue vtrum cōtrahat filius: vel ſeruus: vel quaſi cōtrahat. Item vtruʒ delinquat: vel quaſi. Si contrahat quilibet illorum: dominus vel pater actione ex eo contractu tenetur in peculium. In cuius condēnatione deducitur ex ipſo peculio quicquid ſeruus naturaliter domino debuit: et quia dominus ſeruo mutuauit: vel alī ſecum contraxit. Iteʒ deducitur quod debetur his qui ſunt in poteſtate domini: vt tutela: vel cura: cum videatur dominus preueniſſe. vt ff. de pecu. ſed ſi damnū. §. j. ⁊. ij. obligaf enīʒ ſuus dño nāliter. vt. ſ. de fideiuſ. §. j. ⁊ ſunt hec cōmunia ſeruo ⁊ in filio excepta cā mutui: ex qua nec

Seru⁹ ꝓ nullo reputatur.

Peculium eſt pecūia q̄ ꝑ ſymoniaʒ q̄ritur.

Pr̄es ꝓ filijs: ⁊ dñi pro ſuis an teneāt.

Actio de peculio.

filius nec pater tenetur: ſecus in ſuo. vt. ī. titu. j. §. illud. ⁊. C. ad macedo. l. pe. Itē que dicta ſunt qſi ꝯhit fili⁹ vel ſeruus: eadem ⁊ qſi quaſi ꝯhit: vt ſi al terius negocia geſſit. vt. ff. de neg. ge. ſi filius. Pre

Actio in rē verſo.

peculio ten⁹ (quod veluti patrimonium eſt filiorū filiarūqꝫ: item ſeruorum) cōdemnari eos.

ter hanc actionē d̄ peculio adhuc pr̄ vl' dominus quādoqꝫ tenetur de in rē verſo: qſi ſcꝫ filius ī rē patris vel ſeruus in rem dñi ꝯuertit: ⁊ eſt iſolidum vſqꝫ ad quātitatē verſam. vt. ī. ti. j. §. in rem. Azo. Sed de peculio agit̄ quatenus peculium durat. vt. ī. eo. §. ſunt p̄terea. vt. ī. ti. j. §. in rem autē. Itē eſt actio qđ iuſſu q̄ ē inſolidū qſi filius vel ſeruus iubente dño vel patre ꝯtraxit: videt̄ enim cōtrahi cuꝫ ipſo patre vel dño. vt. ff. qđ iuſſu. l. ſ. ⁊ fina. Itē ſunt ⁊ alie tres. ſ. exercitoria que datur ꝯtra dñꝫ nauis qui prepoſuit magiſtrū nauis ſeruum ſuū ⁊ eius rei gratia ꝯctuꝫ fuit. Et iō dicitur exercitoria: q2 exercitor dicit̄ dominus nauis. Item inſtitoria que habet locum quando aliquis ſeruum ſuum taberne vel ſtationi prepoſuit. †Item tributoria que agitur: ita ꝙ dominus vocatur in tributum. vt infra titu. primo. §. introduxit. ⁊. §. iſtitoria. ⁊. §. primo. In delictis auteꝫ: ⁊ quaſi delictis ideꝫ olim ſeruabatur in filio ⁊ ſeruo: vt pro noxa dari poſſent. vt infra de noxa. in ſi. titu. Sed hodie pro ſeruis tantuꝫ agitur noxaliter vt ibi dicitur. ⁊ pro delictis: vt infra de noxa. in princi. ⁊. ff. de noxa. l. prima. ⁊ in quaſi delictis vt ſi ſeruus habitans cum domino habuit ſuſpēſuꝫ vel appenſum: vel effudit aliquid quod alicui nocuit. vt. ff. de his qui deiece. vel effu. l. prima. §. ſi ſeruus. ⁊. l. ſi ho. §. p̄tor. niſi in duobus caſib⁹. vt. ff. de his qui deiece. vel effu. l. prima. §. cuꝫ ſeruus. vbi non habitat cum domino. ⁊

Actio qđ iuſſu.

Actio exercitoria.

Actio inſtitoria.

† In iſta mā vide caſum ſingularē in. l. ſi. ff. d' exercitoria.

ff. de mino. ꝙ ſi minor. §. ſi ſeru⁹. Porro lꝫ in delictis ⁊ quaſi agatur noxaliter: tamen ⁊ de peculio agitur ſi locupletatus eſt dominus inquantum id peculium locupletius eſt. vt. ff. de iudi. tam ex contractib⁹. ⁊. ff. de pecu. l. lꝫ. §. ex cauſa.

¶ Siqs iurauerit aduerſario deferēte in iudicio: datur ei ex ſacramēto actio. Angelus areti.

¶ Item ſi aliquis ⁊c.

Caſus.

¶ Dixi Iuſtinia. Domine iam vidi naturā duorum exemplorꝫ: nunc ſi placet dicatis mihi naturam tertij exempli: ſcilicet actionis in factum que datur ex iuramento: ſcilicet quando habet locum hec act. ⁊ ipſe reſpon. Frater dicit ipſe. Si aliquis petierit. x. ab aliquo dicens illa ſibi deberi: ⁊ reus ſacramentum ſibi deferat: ⁊ actor delato ſibi iuramento iurauerit illud eſſe ſibi debitum quod petit: ⁊ poſt iuramentum noluerit ſoluere quod petitum eſt. In iſto caſu accōmodat ſibi pretor actioneꝫ per quam queritur an iurauerit vel non: ⁊ an non debitum: quia iuramentum h̄ pro veritate eſt acceptum. ⁊ hoc dicit. Nota ꝙ multipliciter accipitur iuramentum in corpore iuris: vt ſatis habes notatum in glo. ſed iſtud iuramentuꝫ vocatur de re: id eſt veritate. ſic ⁊ quidam ſubtiliter loqui volentes dicūt in re: id eſt veritate. Hic ſolebat querere dominus Jacobus: vtrum actio in factum que deſcendit ex iureiuran. eſſet pretoria vel ciuilis: ꝙ ſit pretoria apparet apertiſſime per literam iſtam: ꝙ autem ſit ciuilis videtur ꝙ actio in factum que datur ex ſententia eſt ciuilis ſ̄m omnes. Actio autem in factum ex iureiuran. datur in ſimilitudinem iudicati. vt. C. de rebus cre. ⁊ iure. l. actor. ad hoc reſpondetur ꝙ ſimilitudinem habet cum iudicijs: eo ꝙ iſta actio procedit ex iuramento

ad iuramentum multas habet ſimilitudines cū ſententia ⁊ multas diſſimilitudines. P. etiā dicit ꝙ iſta act. in factū tūc deinde datur ex ſentētia qñ nō eſt ſentētia ſecuta. Secuta eniꝫ ſententia datur actio in factū ex ſententia que eſt ſimilis. doctores autem dicūt contrarium: vt apparet in gloſa.

¶ Item[a] ſi quis poſtulāte[b] aduerſario iurauerit[c] deberi[d] ſibi pecuniā quā peteret; neqꝫ ei ſoluatur: iuſtiſſime[e]: accōmodat ei talē actionē[f]: per quā nō illud qrit[g] an ei pecunia debeatur: ſꝫ an iurauerit.

a ¶ Item ſi quis. Scilicet actor.
b ¶ Poſtulāte. id eſt petente reo vel deferēte. ſi enim ſine volūtate aduerſarij iuraret nihil ꝓficeret iuramētū: vt. ff. de iureiurādo. l. ij. in ꝓncipio.
c ¶ Iurauerit. Uel ei remiſſuꝫ fuerit: vt. ff. de iureiurando. nō erit. §. ſi. ⁊ l. ſequenti. ⁊ C. de re. cre. actori.
ADDITIO. Idē ſi poſt acceptatuꝫ iuramētū etiam anteꝗ̄ iuret peniteat differentem: qꝛ habetur pro remiſſo.

Actio competēs actori qui reo dſerēte iurauit q̄lis eſt.

d ¶ Deberi. Sic ſimpliciter. ſ. nō adiecta cauſa quare debeatur: qđ inſormiter dicimus. Si aūt cū forma veluti qꝛ vēdidi: tūc agit actione vtili ex eo contractu nata ex ſacramēto: cum pro veritate accipiat: ⁊ aduerſario ſimiliter actionē tribuit: ac ſi vere cōtractus preceſſiſſet. Ideꝫ eſt in aliis ꝯtribus: vt. ff. de iureiu. ſi duo. §. ſi quis iurauerit. ⁊ §. ideꝫ dicemus. ⁊ §. marcellus. Itē circa actionē realē: ſi rē ſuā eē iurauerit datur actio in rē vtilis. ꝑterea in factū contra deferentē tm̄ vel heredem: vt. ff. de iureiu. l. nā poſtea. §. ſi. ⁊ l. ſe. Et ita actori interduꝫ datur in factū: iterdū vtilis ex eo ꝯtractu: ⁊ vtilis in rē. Ex parte autem rei ſi iurat in actione perſonali: tunc exceptionē tm̄ parit. Si aūt in actiōe reali: tūc diſtinguitur an iurauerit rē petitoris nō eē quo caſu exceptio tm̄ dat: an ſuā eſſe: quo caſu ēt actio ſi reus ad actoreꝫ redeat. nō contra aliuꝫ. ⁊ hoc quod dixi in actore hꝫ locum ſi iuratur ex ſacramenti delatione: ſꝫ ſi iurat ex traditione facta occaſione iureiurādi: tūc publiciana dat cōtra quēlibet cū ſit iuſta cauſa traditionis: vt. ff. de iureiu. nam poſtea. §. ſi. ⁊ l. qꝛ. ⁊ l. ſeq. ⁊ de publiciana. l. j. ⁊ ſi. vſqꝫ ad legē eū qui. Nec obſtat in eo. ti. l. cuꝫ qui. §. ſi petēti. qꝛ ibi verbū dubitat dominum tm̄ excludit contra quē publiciana non datur: vt. ff. de pub. l. penul. ⁊ fina.

Iuſm rei qñqꝫ exceptioneꝫ qñqꝫ actionem parit.

ADDITIO. Hec gloſa in iſta parte ſi. cōmuniter reprobatur. vide hic ad longum per dominum Iaſo.
e ¶ Iuſtiſſime. Quia propter ſacramentum datur.
f ¶ Actionem. in factum: vt. C. de rebus cre. actori.
g ¶ Nō illud qrit. ēt ſi periuriū vellet probare: qꝛ ſufficit diuina vltio: vt ff. de dolo. ꝙ ſi deferēte. ⁊ l. ſe. ⁊ C. de re. cre. l. ij. niſi in caſibus: vt. C. de re. cre. l. ſi. ⁊ ff. de iureiu. admonendi. Et no. ꝙ ſacramentum qđ eſt de re: vt. ff. eo. quotiēs. id eſt de veritate: vt. ff. ad l. cor. de fal. l. j. §. qui in rationibus. triplex inuenit voluntariū qđ ex voluntate dat: ſuſcipit ⁊ recuſatur. ⁊ extra iudiciū fit: vt. ff. eo. l. iuſiu. quod. Iteꝫ neceſſarium qđ neceſſitate impoſita a iudice defert ⁊ ſuſcipit: vt ar. ff. de in litem iurā. l. ſi. Nec eniꝫ pōt hoc ſacramentū referri: vel recuſari: niſi ꝑtēdat iuſta cā recuſationis: †vt. C. de re. cre. generaliter. §. ſinautē. Item iudiciale qđ ſic dr̄ a iudicio: quādo. ſ. pars parti ſacramētū in iudicio defert qđ nō eſt neceſſe ſubire: ſꝫ pōt recuſari ⁊ referri: vt. C. eo. delata. ⁊ l. generalr. §. ſinaūt. ſed iure veteri nō poterat recuſari: vt ff. eodē. manifeſte. Sed ſm̄. P. ita demum actio in factū datur ex ſacramēto ſi ſentētia nō ſubſequit: alr quare oriretur actio in factū cū ex ſententia

Iuſm triplex eſt.

† Puta qꝛ tā ꝓbauit vel ſe offert ꝓbaturū cap. q̄. extra de ꝓba. Itē ſi ſe mere vocatū ve-

lit pars iterum deferre vt. l. ſi qs iuſiurādū. C. de re. cre.

eadem naſceretur: vt. C. de rebus cre. actori. Sed nos contra. lz enim due ſint ⁊ ad idem: ⁊ eodē nomine: non nocet: vt. ff. de actione emptio. nō eſt nouuz. ⁊. ff. de fideiuſſo. heres a debitore. ſemel tamē fiet exactio tm̄: vt. ff. de verb. oblig. q bis. ⁊ de reg. iur. bona fides.

☞ ¶ Penales quoqꝫ. Coꝛ 10.

¶ Multe diuiſiones conſenſu erāt notari in hoc. §. Adhuc tn̄ nō habuimus principaliter niſi duas. Quaruz prima eſt: ꝙ omnis actio: aut eſt in rem: aut in perſonam. Scd̄a eſt ꝙ omnes actiones: aut ſunt ciuiles: aut pretorie. Sub materia aūt pretoriarum multe ſunt diuiſiones: qꝛ pretoriaꝝ alie ſunt in rē: alie in pſona. Itē actionū p̄toriarū perſonaliuz alie ſunt penales: alie nō penales. De p̄torijs aūt actionibus nō penalibus pſonalibus dictum eſt. ſ. in primo. §. de pretorijs autē perſonalibus videndum eſt in litera preſenti. Non ſolū enim dicit Iuſti. introduxit p̄tor actiones pſonales: nō penales: imo ⁊ multas p̄torias perſonales penales. Et de hoc poſuit tria exēpla. Primuz eſt: ꝙ p̄tor introduxit tria actionē pretoriā pſonalē penalē in eū qui albū ipſius corrupit. Scd̄m eſt ꝙ pretor introduxit actionem p̄toriā perſonalē penalē in eū qui patronū parēte iubēte in ius vocauerit anteq̄ȝ hoc a iudice īpetraſſet. Tertium eſt ꝙ p̄tor introduxit actionē p̄toriā perſonalē penalē in eū q in ius vocatū vi exemit: vel aduerſus eū qui ex dolo fuerit emptus. ⁊ hoc dicit. Que autē ſunt differētie inter actiones p̄torias pſonales penales ſat patet. Iſte enim. §. longe melius eſt motus q̄ȝ ſequēs. §. ſm opinionez dn̄i Guillelmi. cur tn̄ hoc dixerit neſcio: niſi qꝛ deficiebat gloſa ſignata ſuper illo ꝟbo fere. ⁊ ipſe nihil aliud dixit q̄ȝ dicit illa gl. ſed quia gloſam nō habuit ita dixit.

¶ Qui edictū in albo p̄toris poſitū corruperit: vel q vocat patrē vel patronuz in ius ſine venia: et eximēs dolo aliquē vocatū in ius vl' eximi faciens: tenetur actione p̄toria. Arc.

¶ Penales[a] quoqꝫ actiones pretoꝛ pene[b] multas ex ſua iuriſdictiōe itroduxit. ¶ Veluti aduerſus eū qui qd[c] ex albo[d] eius corrupiſſet[e].

a ¶ Penales quoqꝫ. Dictuz eſt. ſ. de pretorijs rei perſecutorijs: nūc de penalibus pretorijs. Sed q̄ eſt differētia iter penales: ⁊ rei perſecutorias: Rn̄. dicit multe: qꝛ penales pretorie ſunt annales: excepta actione furti: vt. j. de perpe. ⁊ tēpo. actionibus. in principio: ſed rei perſecutorie ſunt ꝑpetue: vt. ff. de actio. ⁊ obliga. in honorarijs. Itez penales odioſe ſunt: rei pſecutorie nō: vt. ff. de penis. l. interpretatione. Item penales nō trāſeūt cōtra heredes niſi aliqd ad eos peruenit vel lis ſit cōteſtata: vt. C. ex delicto defuncto. l. j. ſed perſecutorie ſic: vt. ff. de actio. ⁊ obli. et cōtractibus. Itē vbi plures tenent̄ rei pſecutoria: vno ſoluēte ceteri liberant̄: nō ita in in penali: vt. C. de cōdi. fur. l. j. Et. ff. de libe. ca. l. vltima. ⁊. ff. ad legem aquil. item mela. §. ſi plures.

b ¶ Pene. Id eſt fere. Vel meliꝰ dic ꝙ abundat. nam vere multe ſunt.

c ¶ Quid. Id eſt aliquid.

d ¶ Ex albo. Erat enim albū dealbatio quedā poſita in loco eminēti: vt apparet in auc. de lit. §. omnē. ibi vocem enim preconū ⁊c̄. colla. viij. in quo albo erat ſcriptū: vel de citādo aliquo: vel de alio p̄cepto generali vel ſpāli: vt. ff. de albo. ſcrip. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de iuriſdi. om. iudi. l. ſi quis id. Accurſius.

e ¶ Corrupiſſet. Vel poſituz ſuſtuliſſet quāuis nō corruperit: ⁊ ſiue per ſe ſiue per alium: ⁊ tunc ambo tenentur. nec vnus liberat alium. ⁊ eſt in quinquaginta aureos: vt. d. l. ſi quis id. ⁊. l. ſeq. tenetur etiā ille corruptoꝛ lege cornelia de falſis: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l.

Et in eū[a] qui patronum[b] vel parentē[c] in ius[d] vocaſſet: cū id[e] nō impetraſſet

xe. cuius pena eſt deportatio ⁊ oīum bonorum publicatio. in ſeruis etiam vltimum ſupplicium: vt. ff. ad. l. cor. de fal. l. j. in fi.

a ❡ In eū. Scilicet filiuz vel libertū datur actio i factū que eſt ſimiliter penal': vt ſuperior i qnquaginta aureos que dat' patrono vel patri: ⁊ ſi libertus non poſſit ſoluere dictam pecuniaz caſtigabitur. † Idē forte in filio: lʒ noraliter nō detur: vt. ff. eo. ſ. de in ius voc. l. pe. ⁊. j. de nota. in fi. ſuperior tñ punit ſolū dolū ḣ ſolum factū ↄſiderat: vt. C. de i ius vo. venia.

b ❡ Patronū. Subaudi vl' patronā. Item filios ⁊ patres eorū: vt. ff. de in ius voca. l. iiij. §. j. Et accipe hic patronum qui manumiſit: vel pro quo iudicatū eſt in cā ingenuitatis ⁊ libertinitatis. Uel ſi ex cā fideicōmiſſi manumiſit. Uel ſi emit eo pacto: vt manumitteret ⁊ manumiſit: vel non manumiſit: ſʒ ex cōſtitutiōe diui marci puenit ad libertatē: vt. ff. de in ius vo. ado ptiuum. §. j. ⁊. l. is quoqʒ. ⁊. l. ſed ſi hac lege. Item liberos patroni accipe mares: ⁊ feminas: ⁊ parentes etiam adoptiuos: vt. d. l. ſʒ ſi hac lege. §. liberos quoqʒ. ⁊. §. parentes.

c ❡ Uel parentē. Et ḣ accipe marem ⁊ feminā. ⁊ vſqʒ in infinitū: vt etiam ſi adā viueret nō poſſit vocari in ius ſine venia. Item nō refert ſi ſunt legitimi parētes: vel naturales: vt. ff. de in ius voc. l. iiij. §. j. ij. ⁊. iij. ⁊. l. parentes. ⁊. l. patris. ⁊. l. adoptiuum. in prin.

d ❡ In ius vocaſſet. Id eſt iuris experiendi cauſa vocaſſet: vt. ff. de in ius vocan. l. j. ⁊ hoc ſiue cauſa ſit ciuilis: ſiue criminalis multo magis. nā ⁊ tūc ſcilicet quādo cauſa eſt criminalis etiā cum venia non poteſt: qꝛ nō conceditur: vt. ff. de in ius vocā. ſed etſi. §. ptor ait. ⁊. ff. de accu. qui accuſare. l. j. in fi. ⁊. l. hi tamē. §. ij. Sed quid ſi ſolum libellum dedit: Rñ. nō incidit in hoc edictū: vt ff. de in ius vo. libertus. ij. Item quid ſi veniat vocatus: Reſpō. ſemper incidit: ſed facilius remittitur hec pena qñ vocatus non venit: vt. ff. de in ius voc. quāuis. Sed quidam dicant vocantez nullo modo cadere in edictum ſi vocatus nō venit ex predicta. l. qūuis. ⁊ hoc ideo: qꝛ verba cum effectu ſunt accipienda: vt. ff. ne quis eum qui in ius vocatus eſt vi exi. l. pe. §. dolo cere: ſed prima ſententia verior eſt: † quia in dicta. l. quāuis. non dicit ꝙ nō incidat in edictum: ſed ꝙ non remittitur pena niſi cauſa cognita. Item nunquid heres poteſt vocari in ius ſine venia: ⁊ certe ſi extraneus eſt poteſt: vt ff. de obſequijs preſtā. a liber. l. heres. filius non poteſt vocare in ius ſine venia. Sed quare ſecus in herede liberti ⁊ in herede patroni. Reſpon. in primo odiuʒ verſatur quod debet reſtringi. in ſecundo fauor qui debet prorogari: vt. ff. de liber. ⁊ poſthu. l. cuz quidam. Item ſi aliter agat tutorio nomine vel curatorio. argu. ff. de in ius vocan. l. ſed ſi hac lege. §. finali ⁊ queſitum. Ratio quia nemini officium ſuuʒ debet eſſe dānoſum: vt. ff. quemadmodum teſtamen. aperian. ſi quis ex ſignatoribus.

e ❡ Cum id non impetraſſet. Id eſt non petiſſet ⁊ nō accepiſſet. debet enīʒ a pretore ſic petere: domine permitte mihi: vt poſſim conuenire patrem vel patronum meum: vt colligitur infra de pen. te. liti. §. ſũma. ⁊. ff. de in ius vo. l. ij. ⁊. iiij. §. j. Illud etiam quero an hec poſtulatio venie debeat fieri in perſonis omnium qui in ius vocari nō poſſunt: que enumerantur. ff. de in ius vocan. l. ij. ⁊ ſi non fiat ꝙ cadat in penam. Quidam dicunt ꝙ ſic. Nos ꝙ nō: quia hec pena in eum tñ ſtatuitur que incidit in edictū. at ille pſone in edicto nō ptinent: qđ maxime pbat' ex hoc. §. Aliter tñ puto eos puniēdos: put pla

† Et ſic hēs ex gl. ꝙ q nō ſoluit i ere luit in corpꝰ ſʒ regula fallit qñ id qđ erat ſoluēdū nō debebat' ex pena ƌ licti: ſʒ forte ex ↄtca. Itē fal lit i nobilibus vel alꝭ honeſt' pſonis. Itē nolente eo nec penitēte cui pena pecūiaria erat applicanda. Itē fallit in pena extraordinaria.

pata mi' eta. Itē fallit i minimis tranſgreſſionibꝰ: vt hic per docto. Adā ſi viueret ſine venia i ius vocari nō poſſet. Libertus punit' et ſi patronus ab ipſo ſine venia i ius vocatꝰ nō veniat. † Cū q̄ ſm Jo. fa. tranſfeſit cōl ter doc. ſʒ Jac. dic ꝙ i primo ap probāt aliam opin. vt tūc non cōmittat' pēa q̄ rōne citationis venit committenda.

†No. ꝙ in crimi nalib⁹ ꝛ pena- lib⁹ ꝓce dit ꝯ ſi milib⁹ ad ſilia ſ3 Ān. hic.

euerit iudici ad ſimilitudinē iſtoꝝ.† Sed nunqd hec petitio hodie eſt cor- recta: vt ꝗ habēt hodie liberti ius na talium ꝛ regenerationis: vt in auc. vt liber. dece. §. j. colla. vj ꝛ ꝶſi. non: ꝗ ꝛ ibi reſeruāt iura ꝑronis: maxime obſe quialia q̄ na- tura debent.

Itē ᵃ aduerſus eū q̄ vi exemerit eū q̄ in ius vocaret: cuiuſue dolo ali⁹ exemerit: ꝛ

Superiora quātum ad libertū plana ſunt. In filio diſtingue aut erat eman cipatus: aut in poteſtate. ſi emancipa- tus erat: habēt locū ſuperiora: ſi ꝯo in poteſtate: tūc nec cū venia nec ſine ve- nia pōt cōuenire patrē: vt. C. de in ius vo. l. ſi. ꝛ. ff. de ac. ꝛ obli. l. actiōes. niſi poſt caſtrenſi vel quaſi caſtrenſi pecu- lio: vt. ff. de iudic. l. lis nulla. ꝛ tūc cū venia: vt. ff. de in ius vo. l. adoptiuū. §. j. †ꝛ hoc cū agit cōtra patrē. Si aūt eſt cōtra extraneū. tūc ſm vetera iura tm̄. v. actiones filioſfamilias compete- bāt: vt. ff. de ac. ꝛ obli. l. filiuſfamilias. ꝛ. l. in factū actiones. Sed hodie oēs venientes ex aduētitia cauſa: vt dixi. s̄. per quas perſo. no. ac. §. j. Itē quero quis iurabit de calūnia cū filiuſfami- lias in iudicio erit. ꝶſi. ſi filius eman- cipatus petita venia patrē conueniat. iurabit filius ſi maior eſt al's curator ei dabitur ad litē: vt in auc. vt li. ma. ꝛ ante. §. j. in ſi. colla. vij. ſi autē ſit in poteſtate patris ꝛ agat de caſtrēſi vel quaſi caſtrēſi peculio: tunc iurat filius cum paterfamilias habeatur: vt. ff. ad mace. l. ij. ſi ꝯo eſſet minor daret cura- tor liti: nō perſone: cū ſit in poteſtate: vt. C. de cura. furi. l. ſi. in pn̄. ꝛ de bo. q̄ liberis. in ſi. §. ſi aūt pro patre. Si aūt cōtra extraneū agat filius ſi agat patē eius noie: pater iurat: vt. C. de iura. calū. l. ij. §. qꝺ obſeruari. Si filius for- te patre abſente. vel ſm veteres. ll. in v. caſibus: vel ſm nouas in omni aduē titia cā iurat filius: cū ſuo noie agat ꝛ maior eſt: ſi mō pater in aduētitijs nō h3 vſumfructū. al's pater ageret ꝛ rn̄- deret ꝛ iuraret: vt. C. de bo. ma. l. j. in

†Idē di cas vbi cūqꝫ ſi- li⁹ i po teſtate pōt age re ꝯ pa- trē: vt no. p gl. in. d. l. lis nul- la.

prin. vbi ꝯo filius iurat: l3 pater nō ha beat vſumfructum: d3 pater conſenti- re filio agenti ꝛ reſpondenti: vt. C. de bo. que libe. l. finali. in principio.

ADDITIO. De iſto iuramēto vltra hāc glo. vide late p glo. ij. §. qꝺ obſer- uari. C. de iu ramen. calū.

a ¶ Itē aduerſus eū. ſ. datur actio in factū penalis: vt ecce cū vocarē tytiū in ius qui tenebatur mihi actione tē- porali: ꝛ dū eſſet in itinere detinuiſti eū vi: vel capiēdo eū per perſonā: vel faciēdo dolo: vt alius eū detineret: et tātū ꝙ dies actionis mee exiuit: tene- ris enim mihi quāti iurauero in litē. ꝛ ſic eſt actio penalis ex pte mea: quia vltra reiveritatē forte iurabo. ꝛ ex pte tua: ꝗ das mihi aliquid: ꝛ tibi nihil adeſt: vt. ff. ne qs eū qui in ius vo. vi ex. l. pe. §. j. Super hoc. §. primo quero cū duo ſint tituli: vt. ff. ne quis eū qui in ius vocat vi ex. ꝛ alius ti. de eo per quē factū erit: de quo ſit mētio in h. §. ꝶeſpōdet de primo: ꝗ inde orit actio ex vtraqꝫ pte penalis: vt dictū eſt: ſed ex alio penalis ex pte rei tm̄: cū ad in- tereſſe actoris detur: vt. ff. de eo p quē factū erit. l. ſi. j. rn̄. †Itē prim⁹ de quo ſit mētio hic cōſulit actori tm̄: vt p3 in l. j. ꝛ. iij. §. eximere. At ſecūdus ꝯtulit vocato nō ſolū vocāti: vt. ff. de eo per quē factū erit. l. j. §. ſi reus. in ſi. ꝛ. l. ſi. j. rn̄. Itē primus h3 locū quādo aliqs exēptus eſt ante ſatiſdationē ꝛ poſt in ius vocationē: ſ3 ſcꝺs poſt ſatiſdatio- nem. ſ. factā iudicio ſiſti: ꝛ al's que fir- mant iudiciū: vt. ff. de preto. ſtipu. l. j. in prin. Et patet hec differētia ex or- dine illoꝝ titiloꝝ. Item primus qn̄ vi exemptus ſit quis. At ſecūdus etiā ſine vi: vt patet in. l. j. §. ſi dolo. de eo per quē factū eſt. ꝛ titu. ne quis eum qui. l. j. ꝛ. ij. in ſi. Uel ſatis dici poteſt ꝙ de vtroqꝫ hic loquit: ꝗ l3 duo ſint illi tituli tamē de vno edicto ſunt. Itē Jo. ſa. ꝛ ꝙ dicatur penalis actio etiam illa q̄ aliū

Ponit caſum.

†Et i h ſit ꝙ actio in fcſm deſcen- dens ex edicto de quo in iſto §. ſit me re pena lis ex p te acto rꝫ ꝛ rei: l3 doct. antiq te nuerit ꝯ glo. tm̄ do.

Moderni tenẽt cũ glo. vt p Ja ſo. hic.

† Iſta glo. reprobaſ q: ħ mã loquiſ qñ qs iudicia li auctoritate l. mo iuſſu maioris iudicis fuit citatus l. iiij. §. j. ff. ne quis cũ qui.

Actiones penales ꝑtorie ſt multe.

et vita parte tñ eſt penalis. Sup hoc §. q. queritur. Nõne per conuẽtionem ſola etiam iure veteri perpetuabitur actio. vt. ff. de actio. ⁊ obliga. l. conſtitutionibus. non ſolum per noua iura: vt. C. de preſcriptionib' xxx. anno. cũ notiſſimi. ⁊ l. ſicut. Reſpõ. hic non per executorẽ: ſed per ſuaʒ denuntiationẽ eum cõuenerat. † Vel verbũ quaſi poſitum in. d. l. conſtitutionibus aſſertiue ponitur non ſimilitudinarie: ⁊ ſm hoc hodie eſſet correctuʒ qđ hic dicit'. Vel dic ꝙ talis fuit conuentio in illa l. conſtitutionis que pro lite conteſtata habebatur: vt q: actio erat temporalis ⁊ libellus fuit principi datus: vt C. quando lib. princi. dat lit. con. fac. l. j. ⁊ ij. Vel dic ſm Joãneʒ ꝙ leges veteres circa perſonales actiones loquũtur: vbi non perpetuantur per executoreʒ: ſed lex illa cũ notiſſimi. ⁊ l. ſicut in rẽ loquunt' in reali. Unde adhuc et hodie non corrigitur qđ hic dicitur.

ADDITIO. Hanc etiam impugnãt doctores: q: d. l. ſicut. ⁊ d. l. cum notiſſimi. loquuntur tam in perſonalibus q̃ʒ in realibus ſm Jaco.

aliaſq; innumerabiles.[a]

¶ Actiones p̄iudiciales q̃ hic enumerant' ſunt in rẽ: q̃rũ aliq̃ ſũt ciuiles ⁊ alique pretorie. Accũ.

a ¶ Innumerabiles. Immo numerari poſſunt: ſed dicũtur innumerabiles: q: de facili non poſſunt numerari. Uñ dicitur non poſſe fieri qđ cum difficultate fieri poteſt: vt. ff. de verborũ ſignificatione. nepos ꝓculo. Enumera ergo aliquas: vt eſt actio in factum de calũniatoribus: de qua dicemus. j. §. quadrupli. Iteʒ actio ꝙ metus cauſa. Itẽ furti manifeſti. Item ſerui corrupti in duplum: de quibus dicemus. j. eod. §. omnes autem actiones. Sunt ⁊ alie in factum: vt effuſis ⁊ eiectis. ⁊ de appẽſis: vt. ff. de his qui deiec. vel effu. l. ſi ꝓo. §. pretor. Et alie multe ſunt quas enumerare non expedit. Accurſius.

¶ Preiudiciales autem ⁊c̃. Caſus.

¶ Supra dictum eſt ꝙ ſub materia pretoriaꝝ multe ſunt diuiſiões. Quedam enim ſunt actiones pretorie in rẽ ⁊ quedam in perſonam. Pretorie autẽ in rem ſubdiuiduntur: q: quedaʒ ſunt penales: ⁊ quedam non penales ſicut ſam. j. dictuʒ eſt. Modo redeundum eſt ad alterũ mẽbrum diuiſionis prime ꝑtoriarum. ſ. ad pretorias in rem. ⁊ de illis ſcire debetis ꝙ realium actionuʒ pretoriarũ quedam ſunt preiudiciales de quibus hic tractat ⁊ quedam non preiudiciales de quibus dictuʒ eſt ſupra. Et ponit Juſtini. tria exempla in iſto. §. In honore ſancte trinitatis. de actionibus pretoriis preiudicialibus. Primum exemplum eſt de actione in reʒ: per quã querit' an aliquis ſit liber vel ſeruus ſimpliciter. Scđm exẽpluʒ eque in actione per quã vendico te in libertum meũ. hec enim actio eſt pretoria ⁊ realis ⁊ preiudicialis. Tertiuʒ exemplũ eſt in actione qua te dico filium meum eſſe ⁊ heredẽ vendico te in filium: tu autem contra viriliter te defendis. hec eniʒ actio ſimiliter eſt realis ⁊ pretoria ⁊ preiudicialis. Scire tñ debetis ꝙ vna iſtarum trium actionũ fere legitimam hʒ cauſaʒ. i. fere eſt ciuilis. illa ſcilicet qua queritur an aliquis ſit liber vel ſeruus. Cetere autẽ due bene ſunt ꝑtorie. hoc dicit. Et nota hic ꝙ quatuor reperiũtur actiones principales: quaruʒ due ſunt pretorie mer'. tertia eſt mere ciuilis: quarta eſt fere ciuilis. Prime due ſunt actiones in rem qua vendico aliquem in filium meum: ⁊ actio qua vendico alique ʒ in libertum meum. Tertia autem preiudicialis que eſt mere ciuilis eſt petitio hereditatis. Quarta autẽ que eſt fere ciuilis: eſt actio qua vendico aliquem in ſeruum meuʒ. Sed domine pro deo que eſt ratio ꝙ due prime ſunt pretorie: tertia eſt mere ciuilis? Frater hoc propter actio in rem ſm ius ciuile cõ-

petit ei qui eſt dñs rei petite. dẽ in. gẽ: vel ciui. Hoc autem non eſt reperire in duabus primis actiõibus. Patronus enim non eſt dñs liberti: ſed ſolũ ius habet patronatus in eum. Similiter pater non eſt ꝓprie dñs filij: ſed magis habet poteſtatem q̄ dominiũ in filio. Hereditas aũt eſt res que de iur. gen. vel ciuili põt dñio noſtro ſubijci ꝛ propter hoc dĩ q̄ tertia eſt ciuilis. Similiter ꝛ ſeruus dñio noſtro ſubijcit: vnde quarta actio ſimiliter dĩ ciuilis niſi aliud conſtaret. Sed quid ẽ illud. Frater qꝛ in ea nõ cõtingeret diſcernere inter rem petitam ꝛ perſonã a qua res petitur. ꝛ propterea dicitur fere ciuilis. Hec enĩ eſt vna de illis quatuor que in ciuilibus queſtionibus conſiderantur: vt habes notatum ſuper illo verbo fere que notula deficiebat dño Guido. Et ꝓpterea in hijs que hic recitant fecit magnã ſolẽnitatem ꝛ mirabiliter reprehendebat notatorem.

C Preiudiciales actiones in rem eſſe videntur quales ſunt per quas queritur an aliquis liber an libertus ſit: vel de partu agnoſcendo.

aC Preiudiciales. Pro conſtanti ponit q̄ he pretoriẽ ſunt cum in tractatu pretoriarum ponantur. ꝛ ſunt in rem: qꝛ res petitur ꝛ vendicatur. Unde queritur quare non poſuit has ſupra inter reales pretorias: Rñ. qꝛ quedã de eis eſt ciuilis: vnde eius occaſione: ꝛ de ceteris hic dicere reſeruauit. ꝛ ſunt tres. Prima eſt per quã queritur an aliqs ſit liber: ſubaudi vel ſeruus. Scd'a an aliquis ſit libertus: ſubaudi vel ingenuus. Tertia eſt de partu agnoſcẽdo. per quã queritur an quis ſit filius: vel nõ: vt oĩa ꝯſequatur que filius a patre conſequi debet. Al's aũt agit̃ de partu agnoſcẽdo ꝓpter alimenta tm̃. ꝛ tunc filiationi non preiudicatur: qꝛ ſummatim queritur: vt. ff. de li. ag. l. j. §. iulianus. ꝛ. l. ſi quis a liberis. §. ſi vl' parẽs. ꝛ de hijs qui ſunt ſui vl' alie. iur. l. ſi ĩu der. lꝫ videat̃ cõtra. C. de or. cog. l. ij. §. ſi. Sed dic vt ibi. Sed dicunt quidã ꝛ male q̄ tm̃ due ſunt: ꝛ de duabꝰ primis faciũt vnã hoc modo: an aliqs ſit liber. i. ingenuus vl' libertꝰ. ꝛ hec vna. Aliã ꝯo de partu agnoſcendo nõ mutant: ſꝫ pma opinio verioꝛ eſt cũ ſit cõmodius ſingulas cauſas ſingulis appellationibꝰ diſtinguĩ: vt ĩ. qui. mo. teſta. infir. §. alio aũt modo. Item qꝛ poſtea dicit cetere ꝯo ꝛc. ꝛ ita loquit̃ de pluribus excepta vna. † In pma ergo vbi queritur ſit liber vel ſeruus. Dico q̄ ſiue ſeruus agat ꝯtra dñm dicens ſe eſſe liberũ: ſiue ecõtra dñs ꝯtra ſeruũ: ꝛ ſeruus ſit in poſſeſſione libertatis: q̄ hec actio in rẽ que intẽditur eſt preiudicialis: vt. ff. d' lib. cauſa. liberis. §. ſi. Idem dico ſiue patronus vẽdicet libertum in libertinitatem: ſiue libertus ſe vẽdicet in ingenuitatẽ. vtraq̄ eſt ꝑiudicialis. vt. ff. ſi liber. ingenuus eẽ di. l. ſi. in prin. ꝛ. §. ſi. Intenditur etiã hoc caſu officiũ iudicis: vt. ff. de iureiu. ſi duo patroni. in prin. ꝛ. ff. ſi liber. ingeẽ di. l. j. ꝛ. q̃. ꝛ. ff. de rei vẽ. l. j. §. j. Idẽ dicas in tertio: vt ſiue agat pater petẽdo filiũ in filiationẽ: vel filius dicat ſe nõ filiũ erit ꝑiudicialis ꝛ directa hinc inde. Sꝫ quidã dixerũt q̄ directa daẽ patrono: parẽti: ꝛ dño: ſꝫ illa que daẽ liberto filio ꝛ ſeruo eſt cõtraria: quod nulla lege cautũ inuenit̃: lꝫ alie quedã inueniãtur directe ꝛ contrarie: vt mãdati depoſiti ꝛ ſi'es. † Sed qualiter formant̃ libelli in hijs: Rñ. ſic. Peto Ioãnẽ in filium meũ iudicari: vt mihi patri debitã pſtet reuerẽtiam ꝛ alia que patribus a filijs debent̃. ꝛ idẽ in patrono. ꝛ ex tũc lata ſentẽtia alimẽta patri ꝛ patrono pſtabant̃: vt. ff. de li. agno. l. ſi quis a liberis. in prin. ꝛ. §. ſolent. qꝛ ſententia pro veritate accipit̃: vt. ff. de ſta. homini. l. ingenuum. Et probatur hec libelli formatio. C. de fideicõ. l. j. In ſeruo ꝛ dño ſic. Peto in ſeruũ meũ talem pronuntiari: qꝛ eum meũ dico.

Actiones preiudiciales ſunt tres.

† Hanc approbat oẽs qꝛ plꝰ locutio non põt eſſe cõtẽta niſi nõi numero q̄ duobus l. vbi nſcriptio ff. de te ſti.

† Hec gl. cõtẽ approbat; ſꝫ poſtea fit ſibi cõtraria ibi. itẽ q̄ ſu re aſcri pticij ꝛc.

Econtra ſeruus vel libertus vel filius dicet. Peto me non inquietari a tytio qui me in ſeruum vel libertum vel filium tenet: q: me in tali vinculo non ſubeſſe dico: vt. C. de ingenuis ma. l. diffamari. Vel ſic. Peto vt ingenuus vel liber: vel non filius pronuntiet cō-tra tytiū: q: ſic ſe rei veritas habet. Et differt hec ab ea qua petit pater filiuz in poteſtate ex iure romano: cū ibi tm̄ de poteſtate queratur: hic aūt de filiatione: vt. ff. de rei vendicatione. l. j. §. j. ⁊ hic dicitur. Itē hec pretoria vt hic: illa ciuilis. Quib⁹ autē modis filius poſſit peti: diximus. ſ. de patria pote. §. ius autem poteſtatis. Itē quare dicūtur preiudiciales? Reſpō. ſm quoſdam: q: in moduz exceptionis proponuntur. † ⁊ ita preiudicant: vt ſi agas contra me hereditatis petitionem: et ego obijciam tibi ꝙ ſeruus ſis defuncti. Vel q: ipſe defunctus ſeruus fuit: vt. ff. de pe. here. l. ſi quis libertatē. tūc nō poteſt eſſe lis inter nos: vt. ff. de iudi. l. nulla: vt. ſ. de obliga. que ex deli. §. hi qui. ⁊ facit pro hac ſentētia. C. de or. co. l. j. ⁊ de here. pe. l. liber. ⁊. ff. ſi liber. īgenu. eſſe dica. l. ſi. Alij dixerūt ideo dici ꝑiudiciales: q: ſentētia lata ſuper his fit ꝑiudiciuz omnibus alijs queſtionib⁹: vt. ff. d ſta. homi. īgenuū. ⁊. ff. de lib. ag. l. j. §. ſi. ⁊. l. ij. ſed certe ſm h etiā querela inofficioſi teſtamēti dicit̄ ꝑiudicialis: q: ꝑiudicat alijs q̄ſtionib⁹: vt. ff. de inoffi. teſta. papinianus. §. ſi. Sed contra hanc ſententiam eſt. ff. de libe. cauſa. ſi ſeruus. Sed ibi non fuit pronuntiatus ingenuus. Vel colluſio ibi fuit. Vel dic ſm Ioānem ꝙ ꝑiudiciales ideo dicūtur: q: omnes alie queſtiones que interim inter eas perſonas innouentur debent ſilere: vt C. de ordi. cogni. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de libe. cau. l. ordinata. ⁊ ad hoc facit optime ff. de noxalib⁹. l. penultima. primo reſponſo. Niſi eſſet talis cauſa que ageretur etiam ſi conſtaret euz fore ſeruū: quod eſt quandoq;: vt. ff. de iudi. vix. Sed ſm hoc cuz queritur inter patronum ⁊ libertuz de libertinitate: nō eſt hec queſtio preiudicialis: cū alie queſtiones interim inter eos poſſunt exerceri: venia tamen petita: vt. ſ. codē. §. ⁊ in eū. Sed dic ꝙ ille queſtiones ceſſant que non competerent ſi conſtaret eum libertum: vt. ff. de in ius vocando. l. ſed ſi hac vi. §. penultimo. et finali. Item quid ſi nulla alia queſtio mouetur nōne tunc iſte dicuntur preiudiciales cum non habeant cui preiudicent? Azo dicit ꝙ non. Sed Ioā. contra. Inſpicitur enim aptitudo: q: habilis eſt eſſe preiudicialis ſicut auguſtus dicitur: lz non ſemper augeat: vt. ſ. in rubrica prohemij. Itez nūquid ſint plures preiudiciales niſi he tres? Reſpon. ſic vt hereditatis petitio. nā ⁊ tunc ceſſant oēs alie queſtiones donec iſta intenditur: vt. ff. de peti. heredi. l. ſi quis libertatem. ⁊. l. diuus iuli. lz hodie contrariuz ſit: vt. C. de he. pe. l. ſi. §. primo ⁊ ſecundo. Item quo iure aſcriptitij: coloni cenſiti: ⁊ ſimiles petuntur. Reſpon. vtili preiudiciali: non directa: ⁊ ipſi coloni ſe petūt in libertatez contraria preiudiciali vtili: non directa: ideo vtili quia liberi ſunt non ſerui: vt in auc. de ſan. epiſco. §. aſcriptitios. ⁊. §. ſi ſeruus. collatione nona. Idem ideo preiudiciali: quia parum a ſeruis diſtant quo ad ſeruitia que facere debent: vt. C. de agrico. ⁊ cenſi. l. ne diutius. libro. xj. Sed alij dicunt ꝙ officio iudicis petuntur ⁊ petunt: vt C. in qui. cau. cen. domi. accuſa. poſ. l. j. lib. xj. Sed certe officium iudicis nō poteſt locum habere ad futuras preſtationes: † vt. ff. de vſur. l. j. Alij dixerunt habere locum negatoriam ⁊ confeſſoriam vtilem: vt que datur directa ſeruitutibus alijs: hec vtilis hic datur: quod nihil eſt. Item ſi aliquis ad aliqua annua ſeruitia teneat̄: quo iure petitur: vt condēnetur: vt preſtet in poſterum: ⁊ ipſe quo iure petit abſolui? Reſpon. ſatis puto ꝙ iudicis officio hoc fiat: ſiue promiſſa fuerit hec ſeruitia: ſiue ex conſuetudine de-

† Hec opi. ſm Iaſ. nō eſt vera q̄cunq; mō ꝓponantur ſemper ſunt ꝑiudiciales.

Petitio hereditatis ē actio ꝑiudicial'

Coloni aſcriptitij ⁊ ſimiles q̄ iure petuntur.

† Niſi rōne ꝑſenſ' iuris ⁊ dū glo. dicit ꝙ nō competit offi. iudi. in hoc reprobat'

qꝛ imo beantur hec ſeruitia: ſiue ipſa preſtita longo tẽpoꝛe ex ꝓmiſſione petuntur: vt. ff. de vſur. l. cum de in rem verſo. q̃ ꝓmiſſio probabit́ ex lõgo vſu: vt ibi. ADDITIO. Et nota ꝙ verba ſentẽtie codẽno te ad ſoluendũ par caponum tali domino ol anno ħꝫ ꝙ tui anteceſſores fecer̃: nullam penitus conditionem faciunt: ſed cõdẽnatus ſimplr̃ tenet́: vt ꝑ Bar. in. l. eũ qui. §. iulianus. ff. de cõſti. pe. ꝛ in extraua. ad reprimẽdã. in ver. prout.

ꝑ iſtis aſcripti cũs ꝛ cẽſitis cõpetit officiũ iudicis.

Ex qb[a] fere[b] vna illarum legitimam[c] cãm habet: per quã queritur an aliquis liber[d] ſit: cetere vo ex ipſius pretoꝛis iuriſdictione ſubſtantiam capiunt.

a ℂ Ex quibus. Scilicet tribus preiudicialibus queſtionibus.

b ℂ Fere. Ideo dicit fere: qꝛ in ciuilibus q̃ſtionibus quatuoꝛ conſiderãtur ſcilꝫ actoꝛ: reus: iudex: ꝛ ipſa res. Hic autem eſt idem qui conuenit ꝛ conuenitur ꝛ res. Uel ideo qꝛ pretoꝛ itroduxit de partu agnoſcendo et a ſenatuſconſulto confirmatur.

c ℂ Legitimã. Scilicet de iure ciuili.

d ℂ Liber ſit. Subaudi vel ſeruus.

ℂ Sic itaqꝫ diſcretis. Caſus. ℂ Inter oẽs principales diuiſiones actionũ hec principalioꝛ eſt. ſ. ꝙ ac. aut ſunt in rem: aut in perſonã. Hec enim diuiſio locũ ħꝫ in iure ciuili ꝛ in iure p̃toꝛio. Cum igitur ſuperius dictũ ſit ꝙ actiones quedã ſunt in rẽ: ꝛ quedã in perſonam. ꝛ etiã que ſunt reales: ꝛ que pſonales. ꝛ hoc ſiue ſint ciuiles: ſiue p̃toꝛie ſit itaqꝫ diſcretis ꝛ diuiſis actionibus. ſ. ꝙ quedã ſunt in reꝫ: ꝛ quedã in perſonã: neceſſariũ eſt vtriuſqꝫ videre. Natura aũt actionis realis eſt: vt per eam petat aliquis rẽ ſuã ſibi reſtitui. Iſta aũt natura realis nõ tãgitur hic niſi in fine. §. quaſi incidẽter vbi dicit́ quãuis ſit aduerſus eos ħ in rẽ actio ꝑ quã aliqs rẽ ſuã petat. Natura autem actionis pſonalis eſt: vt per eaꝫ petat quis reꝫ alienam ſibi dari. Certum eſt ergo aliquẽ nõ poſſe petere rem ſuam per actionẽ pſonalẽ per quã pſonaleꝫ dicat aduerſariũ dare opoꝛtere: qꝛ qđ meũ eſt: meum amplius fieri non põt: ſed dare eſt accipientis facere: quare non poteſt aliqs agere ad rẽ ſuã petẽdam actione perſonali: qꝛ intẽdit aduerſariũ ſuũ dari opoꝛtere: hoc veruꝫ eſt cõiter loquẽdo. In q̄buſdã tñ caſibus poſſum petere rẽ meã per actionẽ pſonalẽ: vt patet in cõditione furtiua: qꝫ qꝫ enim hoc regulariter ſit verũ ꝛ actione perſonali nõ poſſit qs rẽ ſuam petere: in odiũ tñ furũ eſt ſtatutum cõtrariũ in hoc caſu: vt. ſ. ꝯ fures ſi actio fuerit ad petitionẽ dupli. ſi ſit furtũ nõ manifeſtum vel ad quadruplũ: ſi manifeſtum cõpetat dño ad rẽ ſuã recuperãdã cõditio furti: que eſt pſonalis actio. Nõ obſtãte ꝙ dñs rei eſt eã põt vendicare. hoc dicit. Sed vñ in principio ꝙ dicat falſum dicẽs ꝙ ab alio qꝫ a fure nõ poſſet aliqs rẽ ſuã petere actione perſonali. In actione enim cõmodati depoſiti ꝛ ſimilibus bene petit aliqs reꝫ ſuã actiõe pſonali. Preter in his actionibus cõpetit actio perſonalis ad hoc vt ſibi tradat́ ꝛ nõ vt ſibi det́: vt pꝫ in gl. videt́ et ꝙ nõ ſit in odiũ furũ quãuis pluribus actionib teneant́. ſ. reali ꝛ pſonali. Bene enim video ꝙ contra alios qꝫ fures dant́ plures actiões veluti realis ꝛ pſonalis: vt ꝯ cõmodatarium. Poteſt enim qui rẽ ſuã cõmodauit actiõe cõmodati rẽ ſuã petere que eſt pſonalis vel rei vẽdi. ſic et video in pignoꝛatitia actiõe ꝙ ſoluto p̃cio poſſit dñs rẽ ſuam petere act. pigno. q̃ eſt perſonalis vel rei vendicationis: qꝫ qꝫ nõ ſit ei ſanũ cõſiliũ illã rẽ vendicare dũ alia ſibi cõpetit actio. eo ꝙ ſi alius probauerit ſe dñm rẽ ſuã amittet. dicunt tñ qdam ꝙ liceꝫ ei a quo res petit́ queſtioneꝫ dñij referre abſqꝫ iniuſtitia. immo certe introductũ eſt in odiũ furum ꝙ teneant́ actione reali ꝛ pſonali que infamat.

que infamat. Sed dñe nõne dicit.l.q ceſſat infamia in cõditionibus. vt.ff. de actio.obeſſent. Frater ignominia iur.ceſſat ſed non facti. De facto infamat cõdictio furtiua: ⁊ nõ de iure. vñ dicit alibi q cõdictio furti nõ cõpetit liberto contra patrem: ⁊ hoc qꝛ infamat de facto ⁊ ſic intelligo illã.l.ff.de obſe.pa.preſtandis. dñs Jaco. dixit q legũ conditores nõ fuerunt contẽti q fures eſſent infames de iure tñ: ſed etiã voluerũt q eſſent infames de facto: ⁊ ꝓpterea inuẽte ſunt contra eos due actiones.ſ.actio furti que infamat de iure.vt.ff.de fur.l.ſicut poteſt. ⁊ condi. fur. que infamat de facto. Adhuc contra ſolutionem.ſ.in prin. dictam ſic oppono. Actio directa depoſiti infamat: qꝛ cũ illa actione agitur quaſi de ꝑfidia: ⁊ ſilr penalis eſt in quatuor caſib⁹: veluti qñ aliqs depoſuit cã incendij ruine naufragij vl' tumultus: ⁊ ſimiliter actio mãdati directa infamat: ⁊ iſte dant rei vt dictum eſt ſupra in prima oppoſitiõe cui daf reiuẽdi. ⁊ ſic reſpõſio nulla. Frater dicit dñs Jaco. vt ceſſent oẽs iſte anguſtie dic q nunq̃ cõperies q reus qui non hꝫ cãm ab actore teneat actione perſonali ad rẽ reſtituẽdã ꝓterq̃ i fure: ⁊ ſic ceſſant oppoſitiones de depoſito ⁊ cõmodato: ⁊ in alijs ex cõtractu vbi inter reum ⁊ actorem naſcit acto ri actio pſonalis. Jnquantum tamen vere dñs rei eſt datur ſibi vendi.

Dñs rei non poteſt agere ad dandum rem ſuam: niſi contra furem odio furis. Aretinus.

Appellamus aũt ⁊c. Jã dicta ẽ natura realiũ actionũ pſonaliũ: qꝛ realis daf ad rẽ ſuã pſequẽdam: pſonalis aũt ad debitũ. Modo qꝛ de realibus ⁊ pſonalibus dixerat actionibus do. Juſti. Aduberiorẽ eoꝝ doctrinã plus de illis in litera ꝓſenti determinat: ⁊ dicit q appellamus actiones in rẽ vẽdicationes: ⁊ iõ vbi in.C.⁊.ff.tractaf de realibus actionib⁹ ab illis q erãt legũ cõpoſitores intitulanf ti. de rei vẽ. Actiones aũt in pſonã qb⁹ dare vel facere oportere aliqd itẽdim⁹ vocamus cõdictiões: ⁊ ita oẽs actiones pſonales de mũdo ꝯdõnes pñt dici: ⁊ h' erat olim ꝯſonũ effectui actionis in pſonã: ſꝫ hodie non eſt ita. Jn actionib⁹ enim pſonalib⁹ olim fiebant ꝯdictiões que fiebant p ꝟba ſolẽnia in actiõe pſonali tñ: ⁊ quicq̃ cadebat a ſyllaba cadebat a cã: alijs modis exponif iſta denuntiatio i notula: ſed hodie ceſſant iſte denuntiationes: ⁊ propterea vocantur abuſiue actiones in perſonam.

Sic itaq3 a diſcretis actionib⁹ certũ eſt nõ poſſe actorem ſuã rem ita ab aliq̃ petere: ſi appa-

Sic itaq3. Aduerte diligẽter q h' ꝟ.difficilis ſic clare pt ſũmari. Actor pro re ſua nõ põt itẽtare actionẽ pſonalẽ ad dandũ ꝯ aliqs niſi ꝯ fures: ꝯ quos oĩs ꝯdictio ꝯgenerat. Sic declaro: qꝛ ꝯdictio nõ cõpetit niſi qñ dñium eſt trãſlatũ: ſed in furẽ dñiũ rei ſubtracte nõ trãſferf: ⁊ tñ cõdictione furtiua iſe tenef: igit ꝯdictio ꝯgenerat. Ex hoc habes q nemo põt ꝯdicere rẽ ſuã ꝓterq̃ a fure. Uel ſic ⁊ clariſſime ſũmaf. Qui dꝫ itentare actionẽ realẽ nõ põt intẽtare pſonalẽ: cũ ſint diſtincte. h.d. Et diuidif iſte.ꝟ.ꝑncipalr in tres partes. Prio ponit regulã gñalẽ illatiuã ex ꝑcedẽtibus ſm glo. ſed ſꝫ docto.repilogatiuã. Secundo ponit vnã fallẽtiã: ibi (plane.) Tertio nãm actionũ realiũ ⁊ pſonalium: ⁊ earum dñtas ibi (appellam⁹.) Jtẽ prĩa ſubdiuiditur: qꝛ prio ponitur quedã illatio ſeu repilogatio ex ſupradict. Secũdo ponit rõnes. Scd'a ibi (Nec.n.) a Sic itaq3. Formaf hoc itaq3 ex illa diuiſiõe q̃ fit.ſ.co.ꝟ.j.q.d.dictum eſt que ſunt i rẽ actiões ⁊ q̃ in pſonã. itaq3 ſic eis diſcretio.i.ſeparatis ⁊ diuiſio: patet q hec regula eſt vera: qꝛ

Diuiſio

perſonalis actio que competit ad dādū non cōpetit pro re ſua alicui: vt h. ideo dixi ad dādū: q2 ad tradendū bñ pōt dari actio pſonalis: vt cōmodati depoſiti: ⁊ ſiles: ⁊ ita eſt dis iter dare ⁊ tradere: vt hic ſubijcit: ⁊. ff. de acti. emp. l. ex empto. in prin. ⁊. ff. de ver. obli. vbi dr. in ſi. ⁊. l. ſi rē tradi. ⁊. l. nemo ⁊ qd ſubijcit ſi apparet. i. q2 apparet eū dare oportere: ⁊ ita agit in pſonā: vt aliqd dr. Sȝ qdā dicunt vt. P. ꝙ hec verba ſi apparet eū dare oportere: ſūt noīa cuiuſdā acti. Accu.

ADDITIO. Dic ꝙ iſtud qd hic dī eſt glo. ſȝ Pla. nihil ē dicere: ſȝ text⁹ vult dicere ſi apparet. i. ſi agat dare oportere: q2 mediū cōcludendi nō debet eſſe iſtud: ſed ad tradendum vel cōſtituendum. vt dicit glo. Ange.

ret eum dare oportere. ¶ Nec enim quod actoris eſt: id dari oportet[a]: q2 ſcilicet dari cuiqȝ id intelligit: quod ita dat vt eius fiat: nec res que iā actoris eſt: magis[b] eius fieri poteſt. ¶ Plane[c] odio furū: quo magis pluribus actionibus teneantur effectum eſt vt extra penā dupli aut quadrupli rei recipiende nomine fures etiaȝ hac actione teneantur: ſi apparet[d] eos dare oportere: quāuis ſit aduerſus eos etiaȝ hec in rem[e] actio: per quam rem ſuā quis eſſe petit.

¶ Actiones reales

Dare ē accipiētis facere.

a ¶ Op3. i. op3 ꝙ nō det: eſt enim impoſſibile ꝙ det: vt ſubijcit: q2 dat ē accipiētē facere: vt ſubijcit: nec res q̄ ⁊c̄.

Meū amplius meū fieri ſi poteſt.

b ¶ Magis. Sed opponit pluries deberi pōt. vt. ff. de exce. rei iu. l. ⁊ an eadē. §. actiones. in ſi. §. ergo pluries dñiū pōt fieri meū. Sed nō ſequitur. nam lȝ pluries debeat: tñ ſemel facta ſua nō dȝ plus fieri ſua: vt ibidē dī. ⁊ ff. de acq. poſ. l. iij. §. ex plurimis. ⁊. ſ. de leg. §. ſȝ ⁊ ſi rē legatarij niſi iterum deſineret eē ſua. vt. ff. de ꝓ. ob. ſi rē meā.

Condictio furtiua qd operatur

c ¶ Plane odio. Sed i quo vertitur iſtud odiū? Reſpō. q2 in ꝯdictiōe furtiua qs de facto īfamat apud bonos ⁊ graues viros. vt. ff. de obſe. l. honori. lȝ nō īfamia iuris. vt. ff. de actio. obli. l. ceſſat. ſȝ i rei vēdi. neqȝ de facto neqȝ de iure infamat. Itē multa veniūt in ꝯdictiōe furtiua: q̄ nō veniūt i rei vēdicatiōe: vt q2 interitu rei nō liberat: ſȝ in rei vēdicatiōe ſic. vt. ff. de ꝯdi. fur. l. in rē. ⁊ tō malū ē furi ꝙ ēt hac rōne teneat. Itē ſic prodeſt alicui plures habet reos debitores: vt ff. de lib. le. l. ſi quis decedens. §. fi. ⁊ habere plures actiones. vt. ff. de leg. ij. l. cuȝ filius. §. varijs ita eē dȝ ei nocere ſi plurib⁹ teneatur actionibus: lȝ etiaȝ nulla alia ſit vtilitas. Itē nūqd vna tollit p aliā? dic ꝙ ſic. vt. ff. de ꝯd. fur. l. ſi p fur. §. furti.

Actiones actiue plus ꝓſunt ſȝ paſſiue obſūt.

d ¶ Si apparet. Id eſt q2 apparet eos ⁊c̄. Id eſt dicere actione i pſonā. Sed vr̄ hoc ſtare nō poſſe. nā certuȝ ē eū q agit dñm fuiſſe: ergo ⁊ nūc ē: q2 ſine facto ſuo dñium ab eo diſcedere nō potuit. vt. ff. de regu. iur. l. id quod noſtrū. ⁊. C. de pba. l. ſine poſſidet: ergo nō pōt agere vt ſibi det qd ē ſuū: ⁊ tñ hic dicit ꝙ ſic. Sed dic relationem eſſe faciendā ad genus nō ad ſpeciem q. d. ea actiōe p quā al's agit ad dādū ſ. pſonali: ſed hic nō ad dādum itēdit. Et ita eſt mirabile ꝙ rē meā p pſonalē actionē peto reſti. al's ȝ. vt. ff. de vſufru. quēadmo. ca. l. ſi. ⁊. ff. de ꝯdi. inde. l. ſi vrbana. Sȝ eſt ſpāle: vt hic dicit. Vel dic agi etiā ad dādū. ſ. poſſeſſionē dādā quā amiſerā p furtū. vt. ff. de acqren. poſſeſ. l. rē que nobis. ⁊. ff. de conditio. tritica. l. ſecunda.

e ¶ In rē actio. Id eſt rei vēdicatio: que pro dñio de iure ciuili vel gentiū q̄ſito intēdit. vt. ff. de rei vē. l. i rē. Id nota ꝙ hic. §. locū hȝ in q̄lȝ maleficio

competunt ad vendicandū: perſonales vo ad dandum vel faciendum. Et dicūtur abuſiue ꝯdictiones a condicēdo: id eſt denūtiādo: hoc dicit Aretinus.

¶ Appellamus autem in rem quidē actiones vendicationes[a]. In perſonā vo actiōes quibus[b] dare aut facere: oportere intēditur condictiones[c]. Condicere enī eſt denūtiare[d] priſca lingua. Nunc vo abuſiue[e] dicim⁹ condictionē actionē in perſonā eē qua actor intēdit dari ſibi oportere: nulla enī hoc tpe eo nomine denūtiatio fit.

poſſeſſore aliene rei nō ſolū in fure. vt ſ. de re. diui. §. ſi tñ. ꝛ. ff. de ꝯdi. triti. l. j. in fi. ꝛ. l. ij. in prin. † Interdum etiā cōtra bone fide poſſeſſorē daſ ꝯdictio rōne poſſeſſionis. vt. ff. de ꝯdi. inde. l. in debiti. §. ſed ſi nūmi. Sꝫ nunqd ēt rē ſuā ꝯ pōt quis etiā a nō furē per condictionem ſine cā ꝯdicere. vt. ff. de ꝯdi. ſine cā: p totū: ſꝫ ſm quoſdā ibi dī condictio actio pſonalis: nō tamē talis p quā itēdaſ vt aliqd deſ. Alij dicūt ꝙ ſi alicubi ſueniaſ ꝯdictio ſine cā p ſua re ꝯpetē: d' vtili itelligēdū ē.

ADDITIO. Dic ſm Io. fa. ꝙ pria eſt verior: nam per eā nō agit dñs ad dādū niſi ꝯ furem ſupple ꝛ malefidei poſſeſſorē. vt h' i gl. ſꝫ ad ꝛſtituēdū: vl' forte ad poſſeſſionē agi dꝫ ſꝫ Angel.

a ¶ Appellamus. Vendicatiões. Siue rerū corpaliū de qbus dcm̄ ē. C. de rei ve. per totū. ꝛ. ff. d' rei ven. p totū: ſiue rerū corporaliuꝫ: de qbus eſt. ff. ſi vſufru. pe. per totū: ꝛ. ff. eo. ſi ſerui. vē. per totuꝫ: ſiue ſint directe ſiue vtiles iſte vendicationes. vt. ff. de publi. per totū. ꝛ. ff. ſi ager vecti. per totum.

b ¶ Quibus. Ideo dicit qbus: quia ſunt ꝛ alie qbus nō itēdimus dare vl' facere: ſed reſtitui vt cōmodati actiō ꝛ depoſiti ꝛ ſiles: iſte nō appellantur cōdictiōes in ſtricta ſignificatiōe accepto vocabulo: vt hic dicit. † Vl' dic ꝙ etiā in actione cōmodati ꝛ depoſiti ꝛ ſilib⁹ itēdiſ dari vel fieri. ſ. ipſa detentio rei: q̄ſi ipſum factū poſſit qs in ſtipulatione deducere. vt. ff. d' ver. obli. l. vbi āt nō apparet. §. qui id: qd non fieret niſi aliqd dareſ: cū ſuerei nulla eſſet ſtipulatio: ſꝫ aliene tm̄. vt ſupra de inuti. ſtipula. §. primo.

c ¶ Cōdictiones. Scꝫ appellamus.

d ¶ Denūtiare. Dicūt qdā ꝙ q volebant aliū cō qbus i uenire: prio ſibi denūtiare debebāt. vt arg. ff. de ſerui. vrb. l. ſeu requidā. Sed hoc nō placet: qꝛ ex voluntate: aut bonitate: vl' vrbānitate h' fit: nō neceſſitate. Sꝫ dic ꝙ hec denūtiatio fiebat p magiſtratus: cū actiones ꝯſtituebāt vl' dabāt. vt. ff. d' ori. iu. l. ij. §. oīuꝫ. qd ē hodie ſblatū. vt in fi. huius. §. dī. ꝛ. C. de formu. l. j. ꝛ. ij.

e ¶ Abuſiue. Vere abuſiue dī condictio. i. actione in pſonā: qꝛ nō bñ cōſonat nomē rei quā ſignat: quod fieri dꝫ vt ſupra de dona. §. eſt ꝛ aliud.

¶ Sequēs illa diuiſio. Coſue. ¶ Dicit gloſator: ꝛ male ꝙ hic ponit quarta diuiſio. Si enī loq̄mur de principalibus diuiſionibus que tradūtur a p̄deceſſoribus noſtris nō eſt niſi tertia principalis. Pria enī fuit hec. Actionū q̄dā ſē i rē ꝛ quēdā i pſonā. Scda fuit h'. Actionū q̄dā ſē ciuiles ꝛ q̄dā p̄torie. Tertia āt p̄ncipalis eſt diuiſio iſta: ꝯnumerādo āt ſubdiuiſiōes p̄habitas cū p̄ncipalib⁹ diuiſiōib⁹ hec eſt q̄rta diuiſio. Pria enī fuit hec ꝙ oīs actio aut ē i rē aut i pſonā. Scda hec eſt. Oīs actio aut ē ciuilis aut ē p̄toria. Tertia hec eſt. Pretoriarū alia i rē alia i pſonā. Quarta h' ē. Oīs actio pſonalis p̄toria aut ē penalis aut non penalis. Quinta hec ē: p̄toria i rē aut eſt p̄iudicialis aut non preiudicialis.

† Dic ſm Io. fabr. ꝙ glo. procedit in maleſidei poſſeſſore: ꝯtrāre mobilē q ſciēter ꝯtrādo ꝯmittit furtum. C. ꝙ cū eo. l. ſi liberū: ꝛ d' fur. l. ſi alienū: ſed ego intelligo gn̄aliť i oī malefidei poſſeſſore: q rē alienā dtinet ſciēter: contra voluntatē dñi: qꝛ ꝯ eū pt ꝯdici ꝛ agi ad dādum d. l. ſi qs nec cāꝫ §. j. An. † Hanc approbāt do. qꝛ h' ſp loqť io dñi d' ac

tiōib⁹ q competunt ad dandū: ſꝫ iſte d' qbus i glo. cōpetunt ad reddenduꝫ ſeu reſtituendum. l. iij. §. ſi reddita ꝛ. l. ſi vt certo. § rez tibi dedi. ff. cōmo.

Et hec de qua agimus in pñti eſt ſexta. Supponẽdo ergo ꝙ ſit tertia diuiſio ꝑncipalis venio ad caſum in hunc modũ. Poſt duas diuiſiões principales de qb⁹ ſupra dictũ eſt ponit hic Ju. tertiã diuiſionẽ ꝑn. ⁊ eſt talis diuiſio. Inq̃ omnes actiones de mãdo q̃daz ſunt iuẽte cã rei pſeq̃nde: ⁊ q̃dã cã pſequẽde pene: ⁊ q̃dã mixte tã gr̃a rei pſequende q̃ȝ pene. Rei pſequende cã inuente ſunt omnes reales actões ⁊ fere oẽs pſonales q̃ ex ꝯctib⁹ naſcũt: veluti cũ aliqs pecuniã mutuã vel in ſtipulatũ deductã petit. Et de hoc ẽt potes hĩc exẽplũ ĩ cõmodato ⁊ mãdato ẽt pro ſocio: ⁊ ĩ actiõe exẽpto ⁊ vẽdito ⁊ locato ⁊ ꝯducto: pſonales q̃ ex ꝯctib⁹ naſcũt: id dixi ad differẽtiã illaꝝ que ex delictis naſcuntur. Fere aũt ideo dixi ꝓpter quãdam actionẽ pſonalem que ex ꝯctu procedit: ⁊ tñ in quatuor caſibus eſt pſecutoria rei ⁊ pene. Hec autẽ eſt actio depoſiti. Si enim rẽ meã penes te depoſuerim cã incendij vl' ruine vel tumultus vel naufragij: ⁊ poſtea nõ vis mihi eã reſtituere vel dolũ in ea feceris cõueniri debes in duplum. hoc dicit. Videt ꝙ iſta diuiſio ſit eadẽ cum diuiſione ſuperius habita que eſt ꝙ actionũ pretoriarũ pſonaliuȝ q̃dam eſt nõ penalis ⁊ quedã penalis. Frater non eſt eadeȝ: hec enim diuiſio eſt in ꝯctu ciuiliũ: vñ hic dicit ꝙ ciuiliuȝ q̃dam ſunt penales ⁊ quedã non. Pretor aũt fuit in cõtractu pretoriaruȝ: ⁊ ſic non eſt vna eadẽ cũ altera. Itẽ ſcire ꝺbes ꝙ actiones mixte dicunt duob⁹ modis: vno modo dicit actio mixta que ꝯtinet rẽ ⁊ penã: ⁊ de tali mixtiõe loquitur hic. Alia enĩ mixtura eſt ꝙ quedã actiones dicunt mixte: quia ſunt ĩ rẽ ⁊ in pſonã. Et de illa mixtione habes. j. eo. §. quedam.

¶ Tertia diuiſio actionũ ẽ ꝙ ſunt vl' rei pſecutorie vel penales: vl' mixte. Angelus aretinus.

¶ Sequẽs [a] illa diuiſio eſt ꝙ quedaȝ actiones rei perſequende gratia comparate [b] ſunt: quedã pene pſequẽde: queda mixte [c] ſunt.

¶ Rei perſecutorie ſunt oẽs in rem actiones: ⁊ etiam ĩ perſonã ex contractu ꝺſcẽdẽtes excepta depoſiti actiõe que in quatuor caſibus mixta ẽ. Areti.

¶ Rei perſequende cã cõparate ſũt omnes in reȝ actiones [d] Earũ vo actio-

¶ Sequẽs. ¶ Iſte. §. viſq ad. §. q̃dã diuidit ĩ duas ptes. Primo põit vnã ſũmam principalem actionẽ. Secũdo declarat eã p exẽpla. Secũda ibi (Rei pſequende.)

a ¶ Seq̃tur hec ẽ tertia diuiſio actionũ in h⁹ titu.

b ¶ Comparate. i. adinuente.

c ¶ Mixte. Sed nonne q̃dam ſunt q̃ nullũ hoꝝ habent: vt ſi ago ne qd fiat in loco ſacro vel ſancto: vel ſi factum eſt tollat: ⁊ alie ſimiles q̃ neqȝ ad rẽ: neqȝ ad penã: neqȝ mixtim ſe habẽt: ſed vel ad rei reuerẽtiã: vel ad publicã vtilitatẽ dant? R̃ñ. ſat' ad rei pſecutionẽ. ſ. diuine rei vel publice ptinent cuius noie agere videor. Vel ẽt meo noie: cũ cuiuſlibet interſit deum venerari. vt. C. de here. l. iij.

¶ Rei pſequende. ¶ Iſte. §. diuidit in quoqȝ ptes. Nã primo ponit ꝺ actionib⁹ rei pſecutoriis. Scđo de actõib⁹ mixtis ex ꝯctu ꝺſcẽdẽtib⁹. Tertio ponit vnã regulã vel ſũmulã in actionibus ex maleficio deſcẽdentib⁹. Quarto illud p exẽpla ꝺclarat. Primo ponẽdo ꝺ actõib⁹ pẽalib⁹. Scđo ꝺ actõib⁹ mixt'. Scđa ꝑncipalis ẽ ĩ ꝟſiculo. plãe Tertia i. §. ex maleficijs. Quarta i. §. penã. Quinta in ꝟſiculo: ſed ⁊ legis. Diuiſio

d ¶ In rem actiones. Scilicet q̃ decẽ ſunt: vt diximus. ſ. eo. §. itẽ ſeruiana. Sed certe videt ꝙ ſunt oẽs pena- Iuramtũ ĩ litẽ pſtat ĩ

actioni b'reali bus.

iuramentum in rē iuratur in litē. vt. ff. de rei ven. l. qui reſtituere. ⁊ ff. de in litē iuran. l. in actionib'. Sed dic ꝙ illud: ſcꝫ iuramētū in litē nō fit iure actionis: ſed officio iudicis. vt. ī. eo. §. ꝑterea. i ſi. §. vñ nō dicūt penales. Aliqui tū dicebāt ꝙ ideo nō dicebātur penales: qꝛ nō originalr illud fit ꝙ creſcāt per iuramētū in litē: ſꝫ ex cōtumacia. vt ff. de in litē iurand. l. j. ⁊ ideo magis attendebant qḋ naturaliter erat ꝗ̄ qḋ īcidēter.

num que in perſonam ſunt: he quidē que ex cōtractu naſcuntur: fere.[a] oēs rei pſequende cauſa cōparate videntur: veluti qb' mutuam pecuniaꝫ vel in ſtipulatum deductam petit[b] actoꝛ. Item cōmodati: depoſiti: mandati: ꝓ ſocio exēpto: vēdito: locato: ꝯducto[c]. ¶ Plane ſi depoſiti agiť eo noīe ꝙ tumultus incēdij: ruine: naufragij cā depoſitū ſit: in duplū[d] actionem ꝑtoꝛ reddit: ſi modo cū ipſo apud quem depoſitum ſit: aut cū herede eius de dolo ipſius[e] agetur: quo caſu mixta eſt actio.

latā deducta eſt certi cōdictio dať. vt ff. ſi cer. pe. l. ſiqs certum. ⁊ ſ. de verb. obli. in princi. Ita ꝙ ad mutuū detur cōdictio ſpecialis de mutuo. vt. ſ. q. mo. re con. ob. in prin. Ad pecuniam deductā i ſtipulatiōe deť cōdictio certi gñalis: ſi certuꝫ ſit. vt ſ. de ver. ob. in principio. c ¶ Conducto. Sꝫ nōne oēs iſte dantur ad itereſſe: ēt qḋ ē extrem. vt. ff. de actio. empt. l. j. in princi. ergo peto aliqd qḋ tibi nō adeſt: ergo ſunt pēales. Sed dic tribus modis dici actionē penalē. Pꝛio illa q̄ hincinde eſt penalis: vt furti ⁊ ſimiles qñ peto quod mihi abeſt: ⁊ qḋ tibi nō adeſt: ⁊ hoc mō accepto dicunť hic iſte non penales. Scḋo qñ eſt penalis ex pte vna. ſ. parte rei tm̄: qḋ eſt vbicunqꝫ actoꝛis intereſſe excedit id qḋ reo adeſt: ⁊ in hac ſignificatione actiones iſte dicuntur penales. ſ. exēpto ⁊ ſimiles: ⁊ etiā rei vēdicatio qñ in litē iurať: ⁊ ꝙ iſpecta pſona rei tm̄ penales dicunť ꝓbatur. ff. de eo per quē fac. eſt. l. j. §. ſi plures. ⁊ l. ſi. ⁊ ſ. eo. §. penales. † Tertio dī penalis iſpecta pſona actoꝛis tm̄: vt ſi accepiſti ab aliquo aliqd vt me accuſares per calūniā. nā repeto lꝫ nihil mihi abſit a te. ſ. cui adeſt vt ꝓbať ff. de calū. l. gñalr. §. illḋ erit notādū. d ¶ In duplū. Scilicet ſi reus ificietur. vt. ī. eo. §. ſed furti. Accurſius. e ¶ Ipſius. Scilicet heredis. Ex dolo enīꝫ defuncti i ſimplū tm̄. vt. ff. depoſi. l. j. §. j. Et eſt ratio quare in his quatuoꝛ caſibus datur in duplum: ⁊

Sed certe actio depoſiti in q̄tuoꝛ caſibus ab initio eſt rei pſecutoꝛia: ⁊ tamē dicit penalis inſpecto ꝙ creſcit ex cōtumacia. vt. ī. ꝓxi. ⁊ ī. eod. §. quadrupli. als. §. at ille. vnde pꝛimam reſponſionem approbo.

ADDITIO. Scḋm docto. hec glo. videť aduerſari glo. magne poſite in §. penales. in ver. itē aduerſus. in ꝑn. ſ. eo. q̄ videť ꝯcludere ꝙ ibi illa actio dicatur penalis: qꝛ iurať in liteꝫ: ⁊ tamen ſm eos cōſtat ꝙ illud iuramentū venit offi. iudi. ſic in qualibet alia actiōe: ⁊ dicūt hāc glo. eſſe veriorem.

a ¶ Fere. Fere dicit ꝓpter actioneꝫ ex ſtipulatu: per quā pena patiť: nec inſpiciť ꝙ interſit. vt. ſ. de inuti. ſti. §. alteri. ſm quoſdam. qḋ eſt falſuꝫ. imo propter actionē depoſiti in q̄tuoꝛ caſibus. vt. ī. ſubijcit. Itē ꝓpter actioneꝫ redhibitoꝛiā q̄ dať i duplū aduerſus vēditorē q neqꝫ pciū: neqꝫ acceſſiões ſoluit. vt. ff. de edi. edi. l. redhibitoꝛia. b ¶ Petit actoꝛ. Ad vtrāqꝫ autē. ſ. ad mutuū ⁊ ad eā pecuniā que i ſtipu

Actio redhibitoꝛia datur in duplum.

† Iſta ꝫ glo. impugnāt Io. fa. ⁊ Iaſō hic. Eſt enī ridiculū ꝙ actiões hic enumerate ⁊ ceteꝛ

hoc ſi. ppterea q in eis tureſ l litē ſint pēales p ea q habenſ ſ.i.d.§. pēales i gl.ma gna: in ver. itē aduerſus. in princi.

aliās in ſimplum: q: hic ex neceſſitate d'poniſ: nec potuit puidere apud quē deponeret. vt. ff. d'poſiti. l. ij. §. merito.

¶ Ex maleficijs. Caſus ¶ Iā vidi ſtis vnā diuiſionem in qua cauetur q actiōes aut ſunt itroducte rei pſequēde cauſa aut pene tm̄ aut ſunt mixte: ⁊ d' illis que ſunt introducte tm̄ rei pſeq̄nde cā: iā hūiſtį que ſūt oēs reales actio nes: ⁊ fere oēs pſōales q̄ deſcendūt ex ɔ̄tctibus. Modo vult trac. d' actio nibus pcedētib⁹ ex de licti. Quarū quedaʒ ſunt pene pſecutorie tm̄: ⁊ quedaʒ rei tm̄: ⁊ quedā mixte tā pene q̄ʒ rei: ⁊ ſic pſeqtur partes illas prime diuiſionis hic poſite in. §. ſequens illa diuiſio. Et pri mo tractat de actionib⁹ ex maleficijs pcedētibus: penā tm̄ pſequentib⁹: ⁊ de hoc ponit vnū exēplū. ſ. i actione furti. Si enim agaſ actione furti manifeſti ad quadruplū: ſiue nō manifeſti ad duplū totū duplū vel q̄druplūʒ eſt pena: q: ppter iſtā actionē cōpetit dño rei vēdicatio ad rē ſuā vendican dam: ſiue ille fur rem ſuam poſſideat ſiue aliquis alius: ⁊ preter hoc datur condictio furtiua contra furem. h.d.

¶ Iſtud vo ⁊c̄. Cū dicitur. Ex male ficijs vo ⁊c̄. Eſt aduerſatiuū. q. d. nedum actionibus realibus: ſed ēt pſonalibus deſcendentibus ex cōtractu: de qbus. ſ̄. dictuʒ eſt: vo pro ſed: ⁊ de actionib⁹ deſcēdētibus ex maleficijs.

¶ Actionū deſcēdentiū ex maleficijs quedam ſunt perſecutorie pene tm̄: quedā mixte tā rei q̄ pene: primū perſequitur: alterum p tria exēpla declarat.

¶ Ex maleficijs vo pdicte actiones ſunt alie tantū pene pſequende cauſa cōparate ſunt: alie taʒ pene q̄ʒ rei pſequende: ⁊ ob id mixte ſunt. Pena tm̄ perſequitur quis actione furti: ſiue enim manifeſti agaſ q̄drupli a: ſiue nō manifeſti dupli de ſola pena agiſ. nam ipſam rē propria actione perſequiſ quis: id ē ſuaʒ eſſe petens b: ſiue fur ipſe eam rem poſſideat: ſiue ali⁹ quilibʒ c eo amplius aduerſus furem etiaʒ condictio d eſt rei. Ui autē bonorum raptoꝝ actio mixta eſt: quia in

a ¶ Ex maleficijs. Quadrupli. Sed quare plus manifeſtuʒ furtum puniſ q̄ʒ non manifeſtū: cū clam facta magis puniēda ſunt. vt. ff. de adm. tu. l. non exiſtimo. ⁊. ff. de ritu nup. l. viij. R̄ſ. imo magis delinq̄t qui palaʒ q̄ʒ qui clā amo uet. vt. ſ̄. vi bo. rap. i. pn cī. vñ magis puniſ. vt ar. ff. de offi. pſi dis. diuus. ADDITIO. Sed p hanc ſolati. nō rñ deſ ɔ̄trio in glo. alle. vñ dicas: hʒ dy nā. quē cete ri ſequunſ q iſte tex. p cedit i oīno illicitis: ɔ̄trium autē in his que poſſunt eſſe licita ⁊ illicita ſm Angelū.

b ¶ Petens. Scʒ rei vendicatione.

c ¶ Quilibet. Ut ſupra de obligati. que ex delicto naſcun. §. finali.

d ¶ Cōdictio. Scilicet furtiua q̄ ſoli dño datur ⁊ heredi eius aduerſus furem ⁊ eius heredem. vt. ff. de condi. fur. l. j. ⁊. l. v. ⁊ ſupra d' obligatio. que ex delic. naſcuntur. §. finali.

¶ Ui bonoꝝ rapt. Caſus. ¶ In ſu perioꝛib⁹ dictū eſt de actionibus deſcendētibus ex delicto que pſequunſ penā tm̄modo: videndum eſt de illis actionib⁹ que pficiſcunſ ex delictis: ⁊ ſunt mixte tā rei q̄ʒ pene: ⁊ d' h' ponit duo exēpla. Primū eſt in actiōe vi bo no. rap. que daſ īfra annū i q̄druplū: ⁊ de illo in quadruplo triplū eſt pena ⁊ ſimplū pro rei pſecutione: ⁊ ita eſt mixta ⁊ ɔ̄tinet rē ⁊ penā. Secūdū exē plū eſt in actiōe. l. aqli. que daſ cōtra

Crimina ſcta palā ſiue occulta ſingulora.

Cōdictio furtiua datur ſoli domio.

quadruplo[a] rei perſecutio continetur: pena autem tripli eſt: Sed et legis aquilie actio de damno iniuria dato mixta eſt: non ſolum ſi aduerſus inficientem in duplum agatur: ſed interdum et ſi in ſimpluz[b] quiſqz agat: veluti ſi quis hominem claudum aut luſcum occiderit: qui in eo anno integer et magni precij fuerit: tanti ei damnatur: quanti plurimi et magni precij is homo in eo anno fuerit ſcḋm iam traditam[c] diuiſionem. Item mixta eſt actio contra eos[d] qui relicta ſacroſan-

inficiantem eſt in duplum: et vnū ſimpluꝫ eſt pena. Et aliud pro rei perſecutione: et ita ſimiliter eſt mixta: quia continet rē et penā contra inficiantē. Et etiā pōt eſſe mixta actio. l. aqi. veluti ſi aliquis ſeruum meū occiderit qui tēpe quo occidebatur luſcus fuit vel aliter fuit ita deterioratus: quia vilis precij erat: ī anno tñ retro magne eſtimationis vel magni precij fuerat: tē condēnabitur occiſo: quāti pluris fuit in anno retro ex primo capite. hoc dicit.

Ⓒ Itē mixta eſt actio ꝛc. Vidiſtis ſupra de realibꝰ actiōibꝰ que ſunt rei perſecutorie tm̄ et ēt de perſonalibꝰ que deſcēdūt ex contractu que ſunt reales fere oēs: et de acti. perſonalibꝰ que deſcēdūt ex delicto que ſunt pene perſecutorie tm̄: et ēt de actiōibus deſcēdētibꝰ ex delicto que ſūt mixte: mō intēdo dicere de quadā actione perſonali que nō deſcēdit ex contractu nec delicto. ſꝫ eſt perſonalis mixta que deſcēdit ex quaſi cōtractu et eſt mixta tā rei quā culpe: et de hac venio ad tale exēplū. Quidaꝫ teſtator fecit teſtm̄: et ipſe aliqd reliquit alicui eccl'ie: vel alicui venerabili loco: heres teſtatoris id diſtulit ſoluere legatū: donec ī iudiciū vocaretur: ſic heres cōuētꝰ actione ex teſtō que deſcēdit ex quaſi contractu condēnādus eſt ī duplū. h. d. Frater actio iſta ex teſtō de qua fit mētio in iſto. §. deſcēdit ex quaſi cōtractu. vt. ſ. de obli. que ex quaſi contractu naſcuntur. Alij voluerūt dicere qꝫ proſequitur hoc mō materiā ſuā inchoatā: et qꝫ hic tractatur de delictis: et propter delictū eſt hoc qꝫ condēnatur ad duplum. vꝫ. qꝫ diſtulit ſoluere donec in iudiciū vocare-

tur: ſed dico qꝫ ex procraſtinatione et pro mora ſua condēnatur in duplū. vñ dico qꝫ deſcendit actio iſta ex quaſi cōtractu.

a Ⓒ Quadruplo. Uſqꝫ. ſ. ad annum: poſt annū ī ſimplū. vt. ſ. vi bo. rapt. ī prin. niſi ī caſu vt ſi iudeus contra chriſtianum agat: tunc ī duplum tm̄ agit. vt. C. de pag. l. chriſtianos. Sꝫ nunqd ēt raptor tenetur actiōe furti manifeſti: Dic qꝫ ſi ſcḋm. P. qui in duplū tm̄ tenetur ſi furti cōuenīatur. vt ff. vi bo. ra. l. j. niſi in caſu vbi nec in duplū tenetur ſcḋm eū. vt. ff. de fur. l. ſi qs ex domo: ſꝫ certe ibi erat actū actione vi bo. rapt. vñ ſublata erat actio furti nō manifeſti: niſi in id quod excedit. vt. ff. vi bo. ra. l. j. et ff. de actio. et obliga. l. qui bonū: ſed ſat vꝫ qꝫ etiā manifeſti furti nole contēdatur: et ī quadruplū. vt ar. ff. de fur. l. ſi vēdidero. §. cū raptor. et. l. ſi qs ex domo: lꝫ Pla. contra dixerit: vt dictum eſt.

Raptū quo actione conuenitur.

b Ⓒ In ſimplū. Ubi contra confitentē datur. nā tūc in ſimplū: et contra negantē ī duplū. vt hic. et. j. eo. §. at ille. et. C. ad. l. aql. l. cōtra negantē. et. ff. de iniur. l. eum qui.

c Ⓒ Iā traditā. Ut ſupra ad. l. aq. in princi. Nā ibi diuidit primū caput legis aqlie a tertio capite: ex quo etiā fit condēnatio quātū res retro valuit ī xxx. dies. vt ſupra eo. ti. §. ex hoc capite. Item adiunge actionem quod metus cauſa. nā et ipſa mixta eſt. vt. ff. qꝫ me. cauſa. l. ſi cum exceptione. §. j.

d Ⓒ Contra eos. Scilicet heredes: vel alios qui legatis vel fideicōmiſſis grauari poſſunt: quoniam honorati ſunt pecunialiter. vt. ſ. de ſing. re. per fideicō. relic. in prin. et. ff. de leg. j. plane. ī fine.

…ctis eccleſijs vł alijs venerabilibus locis [a] legati vel fideicōmiſſi nomine dare diſtulerint [b] vſqꝫ adeo vt etiam in iudicium vocarentur: tunc enim ꝛ ipſam rem vel pecuniā q̄ relicta eſt dare compelluntur: ꝛ aliud tātū pro pena [d]: ꝛ ideo in duplum eius fit condemnatio.

a ¶ Venerabilibus locis. Que mul ta ſunt ꝛ enumerantur in aucten. de non alie. §. nos igitur. collatio. ij.

Procraſtinatio nocet. b ¶ Diſtulerint. Scilicet fraudulen ter: vel ſine iuſta cauſa. al's non puniū tur. vt. ff. ſi cer. pe. ꝙ te. ꝛ. ff. de vſu fru. l. ſciēdū. ꝛ. ff. de peti. here. l. illa. Et nota quē puniri ex pcraſtinatiōe vel dilatiōe illicita ſic. ff. de eden. l. ptor. §. ſed ꝛ ſi ſeruus. l. fina li. Et eſt ſpeciale i his legatis: i alijs legatis vel fideicōmiſſis nō pſtaẗ du plū: ſed vſure currūt. ex mora: vel ſal tē poſt ɔteſtationē litis: ꝛ fructus re rum reſtituunẗ. vt. C. de vſu. ꝛ fruct. leg. ſeu fideicōmiſſ. l. j. Item hec lega ta hīt in alio priuilegiū: vt ſi indebi tū ſoluaẗ nō repetaẗ. vt ſupra de obli ga. que ex quaſi ɔctu. in fine. Quid ſi pīo negauit poſtea cōfiteat: Rń. pōt penitere: cū exoneret actorē approbā do. vt. ff. de iureiu. eū qui. Argu. ɔ. ff. de edili. edic. l. qs ſit fugitiuus. i priu. Itē gd ſi ɔfeſſus eſt ꝛ poſtea negat: Reſpon. punitur cū vltima mors no ceat. vt. ff. de peri. ꝛ cōmo. rei vend. l. illud. (i) Itē gd ſi non inficieẗ: ſed di cat non valere: vel aliaꝫ pponat rōna bilē cām: Rń. qdam ꝙ puniẗ ne inue niaẗ via per quā negantes ſuā exerce ant auaritiā. vt. ſ. vi bono. rapto. §. qꝛ tū. Alij ɔ qđ veꝝ puto. vt. j. eođ. §. at ille. Itē nunquid hoc in legato gñali ꝛ ſpeciali locū hꝫ: Rń. ſic ƀm Io. cum vtrūqꝫ ſit legatū. vt. ſ. đ fideicō. here. §. ſi. ꝛ. C. de fideicōmiſſ. l. ſi. in priu. Itē quid ſi duplum nō poteſt ſoluere: Re ſpon. Luit in corpore. vt. ff. de pe. l. j. §. generaliter. ꝛ. C. de ſer. fu. l. qcūqꝫ. ꝛ. ff. de in ius vo. l. pe. ꝛ. ſi.

Legata eccleſiaꝝ ſūt priuilegiata.

Corpe puniẗ vł tioſus ſi caret ere.

ADDITIO (i) Hāc ɔcluſionē ꝛ ſi cedētē limita niſi ſequentiſſet iuſt⁹ er-

rorꝫ: qꝛ forte excuſareẗ. vt p Io. fab. h. c ¶ In iudiciū. Quid ſi in iudicium non vocanẗ: ſed al's ſunt i mora: Rń. quidā adhuc idem vt dupleẗ: ſed hec lex ɔdicit. Itē i dubijs pene ſūt molli ende. vt. ff. đ penis. l. interpretatōe. Sꝫ dicā currere vſuras ꝛ fru ctus deberi ex mora: ꝛ ipſa re. i. ſine iterpellatio ne dicā mo rā committi ad inſtar minoꝝ qb⁹ legata debenẗ. vt. C. in qb⁹ cauſis in īte. reſti. non eſt ne. l. in minoꝝ. Itē gd ſi reipublice vł fiſco relinquaẗ. Videẗ ꝙ idē ſit qđ hic dī: cū ius diuinū ꝛ publicuꝫ ſimile ſit. vt. C. de ſacroſan. eccle. l. ſi. ꝛ in auc. đ nō alie. §. ſi minus. col. ij. Sed dico ɔ qꝛ pene ſunt molliende vt diximus. vt ff. de penis. l. pe. Itē gd i redēptiōe ca ptiuoꝝ: Videẗ idē q̄ſi ſic rei venerabi li ſit relictū. Sꝫ certe ñ extēdā. ſiđ qđ dī i h. §. ad hūc caſū cū ſit pena. Iteꝫ gd ſi đo: vł alicui ſcō: vł adminiſtratori q̄ idē valet. vt i auc. de ec. ti. §. ſiqs in noīe. colla. ix. ꝛ. ff. ad. l. fal. l. j. §. ſiqs. ꝛ §. ad mūicipiū: Rń. locū hꝫ h. §. qꝛ ve nerabili loco eſt relictum. vt. ff. de an. leg. l. annua. §. a tytio.

Reſpublica ꝛ fiſc⁹ nō hñt priuilegium eccl'e in legatis ſibi ſcis.

ADDITIO. Nō ex hac gl. ꝙ i penalib⁹ nō ſit extēſio đ filiib⁹ ad filia: qꝛ pe ne iponūẗ hīto reſpectu ad priuilegiuꝫ alicui⁹ pſone: ēt ſi ipi caſus eēnt a iure eqparati: vt plēhꝛc p Iaſ. h q allegat duas gl. iuris cano. ɔtias. vide p eaꝫ.

d ¶ Pro pena. Si hec eſt ratio vt ſit mixta pꝫ ꝙ ɔditio ex. l. illa ſiqs in tā tā: ſit mixta. vt. C. vñ vi. ſiqs in tantā. Itē ꝛ illa cōdictio que datur ex. l. Cō ſtātini. vt. C. finiū regun. l. ſi ɔtriterit. ꝛ oēs ille actiones vbi ꝛ res ꝛ aliqd pro pena petitur. quod verum eſt.

Condictō ex lege ē ſepe mixta.

¶ Quedam actiones. Caſus. ¶ Di ctū eſt. ſ. de quibuſdam acti. q̄ mixte

¶ Actio familie herciſcunde pro diuidẽda hereditate: ⁊ actio cõmuni diuidundo pro re particulari: ⁊ actio finium regundorũ pro diuidẽdis fundiʒ dicũtur actiones mixte. ſ. reales ⁊ perſonales vel potius mixtã cauſam habẽt in qbus iudici licitũ eſt vni partium adiudicare ſi equũ ſibi videbit̃. Areti.

¶ Quedaʒ [a] actiones mixtam cauſaʒ obtinere videntur: tam in rẽ q̃ʒ in perſonam. ¶ Qualis eſt familie [b] herciſcunde actio que cõpetit coheredib⁹ de diuidenda hereditate. Jtem communi diuidundo [c] que inter eos reddit̃ inter quos aliquid cõe [d]

ſunt ta rei q̃ʒ pene: ponit modo de quibuſdam mixtis que ſunt taʒ in rem q̃ʒ in perſonam. Et ſcitote ꝙ poſſet dici ꝙ hic adijcitur tertiũ mẽbrum illius diuiſionis quã habuiſtis. ſ. e. in pn̄c. vbi dr̄ ꝙ actionũ quedã ſunt ĩ rẽ. ⁊ quedam in perſonaʒ. Et ibi poſſet addi tertium mẽbrum qḋ hic ponit ſcʒ ꝙ quedã ſũt mixte. ⁊ ibi dictuʒ eſt de actioni. hac que ẽ mixta in reʒ ⁊ in pſonaʒ. Ponit hic do. Juſti. mihi tria exẽpla. Primuʒ exemplũʒ eſt in actione in factum que competit coheredibus de diuidẽda hereditate. Scḋm exẽplum eſt in iudicio cõmuni diuidundo quod redditur inter eos inter quos aliquid eſt cõmune ſine ſocietate: vt diuidat̃. Tertiũ exemplũ eſt in acti. fi. regũdo. que hʒ locũ īter eos qui cõfines agros habent. Et in his tribus iudicijs licebit iudici ex bono ⁊ equo vni rẽ adiudicare. ⁊ illũ cui res eſt adiudicata in certa ſũma pecunie alij cõdẽnare. h. d.

Diuiſio ¶ Quedam actiones. ¶ Diuidit̃ in tres ptes. Prĩo ponit dictũ generale. Scḋo illud per exẽpla declarat. Tertio ponit que ſũt eẽ ptes iudiciales in iſtis actionib⁹. Scḋa ibi (Qualis ẽ.) Tertia ibi (In quibus ⁊c.) Aretin⁹.

a ¶ Quedã actiones. Hic adijcit̃ ſm quoſdam tertiũ membrũ illi diuiſioni quã habes. ſ. eo. §. j. vt ibi diximus.

Actio fa. herciſcũde quare ẽ mixta. b ¶ Familie herciſcunde actio iſta: ideo ſic dicitur: quia familia pro hereditate ponitur. Et herciſcunde id eſt diuidende. nam herciſco. cis. i. diuido diuidis. q. d. actio diuidende hereditatis. Jtem ideo dr̄ mixta: q2 in qualibet re mihi adiudicata partem habeo iure meo: ⁊ quo ad hoc eſt in rem. Jtem partem vice conſortis ⁊ vt ab eo quia portio mea erat ſua: ⁊ q̃ ad hoc eſt pſonalis. Uel ideo dicitur mixta: q2 in ea petuntur dn̄ia rerũ corporalium nõ dari: ſʒ tradi vel aſſignari pro pte ſua: ⁊ in hoc dicit̃ realis. Jtem petuntur fruct⁹ ſi alẽ eos tm̃ percepit: vel ipſe ſolus impenſas fecit. ⁊ hec petuntur dari id eſt vt fiant ſui cui dant̃ ⁊ propter hoc dicit̃ perſonalis: vt. ff. fami. herciſ. l. itẽ labeo. §. familie. ⁊. ſ. de obligatio. ex quaſi cõtractu. §. item ſi iter. ⁊. ſ. eodẽ. §. ſic itaq;. Sed quãto tẽpore durat? Rñ. an. xxx. inſpecto potius ꝙ ſit perſonalis: vt. C. de an. exceptio. l. j. Jtẽ quero ex quo naſcit̃? Rñ. ſm Mar. ex voluntate agẽtium: vt. ff. famil. herciſcun. l. j. Sed certe immo ex quaſi contractu: vt ſupra de oblig. que ex quaſi contractu. §. item ſi inter. in fine. Accurſius. — Actio famil. herciſc. durat an. xxx.

c ¶ Cõmuni diuidũdo. Que ſunt hic loco perſonalium preſtationum ⁊ que loco realium: dic eodeʒ modo: vt proxime diximus in actione familie herciſcunde. ⁊ idem in proximo caſu: ⁊ facit ad hunc. §. communi diuidun. per hoc iudicium. §. ſicut.

d ¶ Aliqd cõe. Scʒ ſine ſocietate vel cum ſocietate: vt. ff. pro ſocio. l. quib⁹. ⁊. l. ſi actum. ⁊. ſ. de obligationibus ex quaſi contractu. §. item ſi inter.

eſt: vt id diuidatur. Item [a] finium regundorū actio que inter eos agitur qui confines [b] agros habent.

In quibus trib[us] [c] iudicijs permittit [d] iudici rē alicui ex litigatoribus ex bono ⁊ equo adiudicarē [e]: ⁊ ſi vnius pars pregrauari videbitur: eum inuicem certa pecunia alteri condemnare.

a Item finium regundorum. Scilicet eſt mixta: vt hic. ⁊ ff. fi. regun. l. ſed ⁊ loci. §. in iudicio.

b Confines. Quid ſi domos habent conuicinas? Rñ. nō habet locū ſi hinc inde ſint domus: vt. ff. finiū regūdo. l. iiij. in fin. † Si aūt ex altera parte tm̄ ſit domus: ex altera fund[us]: tunc locū hʒ vtile iudiciū finium regūdorum: vt. ff. finium regun. l. ij. in princ. Et adiunge his tribus actionibus mixtis quādaʒ aliā. ſ. hereditatis petitioneʒ: vt. C. de pe. here. l. hereditatis. ⁊ ff. de pe. here. l. ſi bonefidei. §. ij. Iteʒ quid de oībus noxalibus actionibus? videtur enim q̄ ſint in rem: q2 cōtra quēlibet poſſidentem ſeruū dantur: vt. j. de noxali. actio. §. oīs aūt. Itē quid de actiōe de tigno iniūcto. nam ⁊ hec datur contra quēlibet poſſidētē: vt. ff. de tig. iniūc. l. j. in fi. Iteʒ quid de actione q2 met. cauſa. nā ⁊ hec quēlibet poſſidētē perquirit: vt. ff. qd met. cauſa. l. ſi cum exceptione. §. pedius. Itē quid de actiōe in factū que daī cōtra eum qui aliqd habet in loco publico poſitū: vt. ff. ne quid in loco publico. l. ij. §. antepenul. Item quid de actione in factū ſiue interdicto quod vi aut clam: nā ⁊ hec ꝯ poſſidentē datur: vt. ff. quod vi aut clā. l. cōpetit. in fi. Item quid de actione ad exhibendū. nam ⁊ illa poſſidenteʒ perſequitur ſicut ⁊ cetere ſuperiores: vnde videtur oēs in rē: vt. ff. de actio. ⁊ obligatio. l. obligationū genera. Quidam dicūt eas anormala: ideſt nec in rem nec in perſonam. Sed dic omnes eſſe perſonales: vt patet in actione ad exhibendum: vt. ff. ad exhi. l. iij. §. eſt autem perſonalis hec actio.

† Dic et l. ij. in pn. ⁊ ti. ⁊ ē rō: q2 in agris facilit̄ turbanī cōfinia: ſi ſic in vrbanis: nō in ruſticis: ſ ſpē fuit pauſaʒ Ange.

ADDITIO. Dicūt docto. q̄ omnes actiones de quibus in glo. ſunt perſonales in rem ſcripte: vt in d. l. iij. §. eſt aūt pſonalis. vbi gl. j. q̄ ē magiſtralis.

c Tribus. ſ. fa. her. cōmuni diuidū. finium regundorum.

d Permittitur. a lege. Accurſius.

e Adiudicare. Et quod adiudicaī ſtatim fit ei[us] cui adiudicaī: vt j. de offic. iu. di. §. ſi.

Oēs autē actiones. Caſus. Poſt alias diuiſiones ſuperius poſitas ponit vnaʒ aliam diuiſioneʒ dn̄s Iuſti. que talis eſt: q2 omnes actiones ſiue ſint in rē ſiue in perſonaʒ ſunt in ſimpluʒ: aut in duplum: aut in triplū: aut in quadruplum. vltra autē quadruplū nulla actio penalis debet extendi. Et ſciendū eſt q̄ ſi diuiſio poſita ſupra in illo. §. ſequēs diuiſio eſſet quarta ſm̄ quod male inueniī ſcriptū in omnibus libris cōmuniter: tūc eēt hec quinta diuiſio prout fere in omnibus libris reperies: ſed ſicut. ſ. dixi in illo. §. ſequens. illa diuiſio ponitur tertia diuiſio. ⁊ hec eſt quarta: vt in fin. glo. ſignate ſuper illo verbo actionis. Addere etiā potes q̄ quidā dicunt q̄ multū refert an aliqs ſtipuleī penā p verba reſpectiua ſignificantia vel deſignantia qualitatē: ⁊ huiuſmodi verba ſunt duplū vel triplum: vel per verba ſimplicia: puta promittis mihi. c. nomie pene vel ducēta vel mille. In p̄mo enī caſu nō pōt eē ēt vltra q̄druplū. In ſcd̄o caſu bñ pōt eē ēt vltra q̄druplū.

In ſimplū ⁊c̄. Dictū eſt. ſ. q̄ omnes actiōes aut ſunt in ſimpluʒ: aut in dupluʒ: aut in triplū: aut in quadruplū: modo videamus que ſunt iſte actiōes quibus agitur in ſimplum tm̄. ⁊ enumerat eas in litera. ⁊ hoc dicit.

Oēs aūt. Hic poniī q̄rta diui. Diuiſio

ad actionũ: vt dñ in gl. Quia quedam dant ad ſimplũ: quedã ad duplũ: ꝛ triplũ: ꝛ quadruplũ. Et diuidit in tres ptes. Pꝛiᵒ ponit dictũ generale. Scdo illud p multa exẽpla in quolibet mẽbro declarat. Tertio ponit aliquas differentias inter iſta exẽpla. Secunda ibi (In ſimpluz agitur.) Tertia ibi (Sed furti qdez.) Aretinus.

a ¶ Omnes autẽ. Hec eſt quarta diuiſio que fit in hoc titulo.

b ¶ Ulterius. i. vltra q̃druplũ. Sed cõtra in lege aqlia vbi occaſione vilis ſerui interfecti agitur ad vnã hereditatẽ pditã que valet centum marcas: vt. ſ. ad. l. aqliã. §. illud. Item cõtra de eo qui vilẽ clauũ de naue abſtulit quare tota nauis periit. nã ad totũ dãnũ tenetur: qd etiã in quadruplum ꝛ vltra excedit: vt. ff. de incen. rui. nau. l. iiij. §. ſenatus. Itẽ aliud cõtra. in actiõe exẽpto vbi occaſione pecoris moꝛboſi totus meus grex contaminatus eſt. Uel occaſione tigni vitioſi tota domus coꝛruit: vt. ff. de actio. emp. l. iulianus. in pꝛin. Sz certe his tribus ꝯtꝛijs nõ agit ad aliqd qd ſit pena iſpecta pſona agẽtis: ſz totũ eſt ſuũ intereſſe. nã hũc. §. itelligo qñ penalis eſt actio ex vtraqz parte. Itẽ ꝯ in eo q manumiſit ſeruũ alienũ in pñtia pꝛincipis. nã duo mãcipia dãt: ꝛ tria ſimilia dãt fiſco: ꝛ ita in qntuplũ dãnat: vt. C. de his q a nõ dñio ma. l. ſi. Itez ꝯ in eo qd dicit lex ſi dedi tibi pecuniã ne mihi calũniam faceres: ꝛ ab alio accepiſti: vt calũniã faceres mihi: in octuplum mihi teneri: vt. ff. de calũniato. l. ꝛ gñaliter. §. ſi. Sz certe pꝛio caſu pſtat pea diuerſis; non vni. nec ẽ ibi aliq̃ pſtatio vltra quadruplũ. In ſcdo caſu non vna actiõe habeo octuplũ: ſed duabꝰ. Itẽ ꝯ in eo qd dicit ſi dediſti pecuniaz ne mihi fieret calumnia. nã tu repetis qd dediſti: ꝛ ego in quadruplum pꝛoſequoꝛ: vt ff. de calũ. ſi quis ab alio. in pn. Sz certe duobꝰ ſit pſtatio: ꝛ neutri q̃druplũ. Item ꝯ in eo qd dicit lex ſeruũ in ſeruitutẽ reuocari occaſiõe leuis offẽſe: ꝛ ita pena i imẽſuz excedit: vt. C. de lib. ꝛ eoꝝ li. ſi manumiſſus. Sz dic q illa ẽ accuſatio nõ actio. Ulꝰ dic q nõ pſtat pea habito reſpectu ad rẽ. Itẽ ꝯ in eo q ſurripuit ſeruũ fiſcalẽ. nã dãnat in. iiij. li. argẽti: ꝛ ſeruo reſtituẽdo: vt. C. d ſer. fug. l. ſi qs ſuũ. Sz ibi nõ ſit relatio ad ipſaz rẽ vl ad ſimplũ. Eſt. n. h. §. itelligẽdus qñ actio eſt penalis: ꝛ in pena ad ipaz rẽ habet reſpectus. Itẽ ꝯ. ſ. de inuti. ſti. §. alteri. Nã ibi nõ iſpicit q̃ta ſit pena: ſz tota exigit: ſz ibi nõ habet reſpectꝰ ad ipſaz rẽ

Libertas tolliť p leuẽ offẽſam.

¶ Quarta diuiſio actionũ. Nulla actiõ excedit extra quadruplum: ꝛ in ſimpluz agitur regulariter ex omni contractu. In duplum vero ex furto nõ manifeſto: ꝛ ex lege aquilia ꝛ ex ſuo coꝛrupto ex depoſito i quatuoꝛ caſibus: ꝛ ex legato facto venerabili loco. In triplum vo quotiens agitur in plus debito vt aduerſariꝰ maioꝛibus ſpoꝛtulis ab exẽcutoꝛe pregrauetur. In quadrupluz vo furti manifeſti ꝛ q metus cauſa. hoc dicit Areti.

¶ Omnes autem[a] actiões vel i ſimplũ concepte ſunt: vl in duplum: vel in tripluz: vel in quadruplum: vlterius[b] autem nulla actio excẽditur. In ſimplum agitur: veluti ex ſtipulatõe ꝛ mutui datione: exempto: vẽdito locato: conducto ꝛ mãdato: ꝛ deniqz ex alijs q̃plurimis cauſis.

¶ Quinqz actiões hic poſite dãtur ad duplum. hoc dicit Angelus aretinus.

¶ In duplũ agim⁹ veluti furti nec [a] manifeſti: dãni iniurie ex lege aqlia [b] depoſiti ex qbuſdã [c] cauſis. Itẽ ſerui corrupti: q cõpetit in eum cui⁹ hortatu ↄſilione ſeru⁹ alien⁹ fugerit aut ↄtumax aduerſus dñm fact⁹ ẽ: aut luxurioſe viuere ceperit: aut deniq̃ qlibet mõ deterior fact⁹ ſit [d]. In q̃ actiõe eaꝝ ẽt reꝝ q̃s fugiẽdo ſuus abſtulerit eſtimatio deducit [e].

Vel dic aliud in pena conuentionali: vt ibi: q̃ in legali: vt h̃. Itẽ ↄ̃ in eo qꝺ̃ dĩ eũ qui emit adminiſtrationem. Nã qui accepit pecuniã ab electo quadruplum reddet: ꝛ ſua bona confiſcantur: ꝛ cingulo p̃uatur: vt in auc. vt iudi. ſine quoquo ſuf. §. ſic igit̃. i fi. coll. ij. Sꝫ illud fit p accuſatione nõ per actioneꝫ. Et bene dicit glo. diuerſis naꝫ ſec⁹ eẽt ſi vni. ff. de ac. ꝛ obli. cũ ex vno. Poſſunt enĩꝫ plures actiones ex eodẽ crimine agi diuerſis. s. de iniu. §. pati. nec vna remiſſa altera tollit: vt. ff. de iniur. l. j. §. fi. facit p p̃dictis. ff. de ac. ꝛ ob. l. quotiẽs.

¶ In duplũ. Casus. ¶ Dictũ eſt iaꝫ que ſunt actiones q̃ dant ad duplum. Et de hoc ponit Iuſti. quinq̃ exẽpla. Primum eſt actio furti nõ manifeſti. Scd̃m actio. l. aql. Tertiũ actio depoſiti in quatuor caſibus. ſ. incẽdio ruina naufragio ꝛ tumultu. Quartũ ẽ actio ſerui corrupti q̃ cõpetit ↄ̃ eũ: cui⁹ hortatu ſeruus alienus quolibet mõ deterior factus ſit. Quintũ eſt actio ex teſtamento q̃ dat alicui venerabili loco pro legato relicto: qꝺ̃ qdẽ legatũ his diſtulit ſoluere donec in iudiciũ vocaret. ꝛ. h. d. Et no. ꝙ magna eſt dĩa inter iſta quinq̃ exẽpla: q̃ꝛ q̃ hic cõiungũtur tanq̃ eſſent actiones ſimiles. Due enim actiones furti nõ manifeſti ꝛ ſui corrupti a p̃ncipio ſunt penales. Alie due. ſ. actio. l. aql. ꝛ depoſiti i quatuor caſibus nõ niſi per inficiationẽ. Tertiũ aũt h̃ꝫ ſingularẽ furtum: q̃ꝛ penalis eſt per inficiationẽ: ꝛ per nimiã procraſtinationem. ꝛ ad iſtã differentiã manifeſtandã. habetis. s. eo. Sed furti.

a ¶ Furti nec manifeſti: vt. s. de obliga. q̃ ex delicto naſcuntur. §. pena.

b ¶ Ex lege aquilia. puta per inficiationem: vt. j. eo. §. at ille.

c ¶ Ex quibuſdã cauſis. veluti qꝺ̃ tumultus: incendij: ruine: naufragij cã depoſitũ eſt: vt. s. ea. §. rei pſequende.

d ¶ Deterior fact⁹ ſit. ſ. in mẽte. nã ſi in corpe lociũ h̃ꝫ lex aqlia. vt. s. ad. l. aq. in p̃nc. ꝛ hoc ſiue fiat d̃ bono malus: ſiue d̃ malo deterior: vt. ff. d̃ ſer. cor. l. j. §. perſuadere. vſq̃ in fin. ꝛ. l. ſequenti.

ADDITIO. No. differẽtiã inter iſtã actionẽ ſui corrupti ꝛ actionem legis aqlie p ſeruo: q̃ꝛ hoc cõpetit quotiens in moribus ſeruus eſt deterioratus: ſꝫ lex aqlia: h̃ꝫ locuꝫ qñ mores non mutantur: ſed corpus ledit: vt ibi. Ange.

e ¶ Eſtimatio deducit. vt oẽ cũ ipſa re dãnũ. (1) duplex: ſiue puenerit res quã ſecũ ſeru⁹ portauerat ad ipſuꝫ ſollicitatorẽ: ſiue ad aliuꝫ: vt. ff. de ſeruo cor. l. in hoc iudicio. Sed nunqd iure actiõis fit hec eſtimatio: vl' iudicis officio: R̃ñ. fit iudicis officio. ſꝫ Dir. ita fit in actiõe ꝙ met⁹ cã. ff. ꝙ me. cã. l. ſi cũ exceptiõe. §. j. ꝛ. §. q̃druplat. Sꝫ p filio corrupto vl' p filia q̃liter agit: R̃ñ. h̃ꝫ vtilẽ h̃ãc actione: vt. ff. de ſer. cor. l. ſi dicatu. §. j. vñ dicut ꝙ veniet intereſſe p̃tis ↄſiſtẽs i opis filij: q̃ꝛ nõ vult opari: ꝛ cũ ſit corrupt⁹ aliud q̃ꝫ opa nõ põt eſtimari: q̃ꝛ liberũ corpus non recipit eſtimationem: vt. ff. de his q deic. vel effu. l. fi. h̃ꝫ eñ iſtã vtilẽ ac ſi eẽt i bonis: ꝛ erit i eã. ſ. ſũmã quã ipſe eſtimauerit ſuo iureiurãdo: vt de actione iniuriaruꝫ dĩ vt. s. de iniurijs. §. pena. ꝛ ff. de iniur. l. cõſtitutionibus. Vel dic ꝙ p̃mo eſtimat iudex ſũmã ad quã cõpetit: vt ar. ff. de cuſt. reoꝝ. l. ſi qs reu.

ADDITIO (1) Scilicet ſiue illatus

ꝗ eſtimatū: ſec⁹ in eo qđ poſtea ſeq̄t̄ qđ facit: vt ille q̄ deflorauit virginē: vt pſuaſit alicui vt ſemel vnū malū faceret: vt nō teneat̄ de fornicationibus cū alijs viris: vel ceteris malis poſtea cōmiſſis: vt p Joan. fab. ⁊ Ange. hic.

a ¶ Diximꝰ ſ. eo. §. item mixta.

¶ Tripli vo Caſus. ¶ Dixi vobis exēpla illarꝫ actionū qbus agit̄ i ſimplū ⁊ illarꝫ qbus agit̄ i duplū. Nō ponā vobis exēplū d quadā actiōe q̄ vocat̄ cōdictio ex lege noua. ⁊ iſta dat̄ in triplū. Scire autē debetis ꝙ olī erat ꝯſuetudo ꝙ viatores ⁊ nūtij iudiciū q̄ citatōes faciebāt exigebāt noīe ſportularum magis aut minꝰ a reis in iudiciū ꝯueniēdis: ſm ꝙ maior vl' minor quātitas erat petita. Quidā ergo adhuc vt me reū grauaret in ſportulis p̄ſtādis executori maiorē q̄ntitatē in libello ſuo iſeruit dr̄ i l. ꝙ q̄cqd dāni reꝰ paſſus eſt p malitiā actoris in iſto caſu triplū ꝯſequet̄ ab actore. Sȝ dn̄e q̄ actiōe? Frater: cōdictiōe ex q̄dā. l. noua q̄ i nr̄o. C. refulget. Et ſciatis q: l. illā nouā inueni hic: ⁊ forte fuit in. C. veteri quē nō habemꝰ: ⁊ ꝯſtitutio iſta ſiue. l. noua a. l. ꝯdictitia emanauit. Erat. n. l. ꝯdictitia olim ſub qua erāt multe q̄ſtiōnes. Sportule aūt dicunt̄ ſalaria q̄ dant̄ nūtijs iudicis: ⁊ ſic vocat̄ illud qđ dat̄ p eo in q̄ dat̄ ſporta. Sporta enī vel ſporte vel ſportula eſt quoddā genus vaſis. De in cā iſtis ſportulis habetis ſpecialē rubricā in principio tertij. C. de ſportulis.

b ¶ Tripli. Cū quidam. ſ. actores.

c ¶ In libello. Dic no. duo. Primo ꝙ libellus eſt faciēdus in cā. qđ ēt verū iure nouo: vt hic. ⁊ C. de epiſ. ⁊ cle. auc. gn̄aliter. ⁊ C. de lit. ꝯteſt. auc. offerat̄. niſi in q̄tuor caſibꝰ quos no. in auc. de mādā. pn̄. §. ſi tibi. colla. iij. Aliud eſt iure veteri, nā tūc nō fiebat niſi ex volūtate: vt. ff. d edē. l. j. niſi in caſu: vt. C. de dīg. q̄tiēs. Itē ſcđo no. ꝙ q̄ntitas certa eſt in libello cōprehēdēda vel res: ⁊ ita ēt in pſonali actione dȝ actor certificare reū: vt hic. ⁊ in auc. de litig. §. ad excludēdas. colla. viij. ⁊ ff. de rei vēdi. l. ſi in rē. §. ⁊ ſi veſtimēta. Tertio no. ꝙ ſportule vl' ſalaria q̄ dabant̄ executoribus nūtijs q̄ faciūt hoīes repſētari: ⁊ alijs q̄ faciunt hmōi citatiōes p ſuis officijs dabant̄ ſm quātitatē petitā: vt hic dicit. Sed hodie magis ſm ꝯſuetudinē vl' lōgitudinē itineris: vt. C. de epiſ. ⁊ cle. auc. ſȝ hodie. Uel dicas qđ hic dr̄ ex hac cā eſſe cauſatiue nō ꝯſecutiue dictū: ſed iſte ſportule q̄ iudicibꝰ dabāt̄ certe ſūt. nec creſcūt: lȝ q̄ntitas petita ſit magna. nec decreſcūt lȝ ſit p̄ua: vt in auc. de iudic. §. ne aūt. colla. vj. Itē nota ꝙ reus ſoluebat hmōi ſportulas: vt hic. ⁊ C. de epiſ. ⁊ cle. auc. generalr̄. ſȝ actor ei reſtituebat: niſi iuſta cā eū vocaſſet: vt. ff. de iudicijs. cū quē temere. Itē nota adhuc ꝙ hmōi ſportule qbuſdā p̄ſonis remittunt̄: vt paupibus: vt in auc. de mādā. pn̄. §. oportet. colla. iij. a qbuſdā pauciores exigebant̄: vt clīcis: vt. C. de epiſ. ⁊ cle. cū clīcis. ⁊ auc. ibi poſita. ſȝ hodie. Alijs aūt p p̄uilegiū p̄ncipis viuētis: remittunt̄ in totū vel pro parte: vt. C. de fruc. ⁊ li. expē. l. ſi. Sed quero ſi de pſone q̄ hēt p̄uilegiū. ſ. de nō ſoluēdo ſportulas: ſportulas ſoluāt.

Item ex legato qđ venerabilibus locis relictum eſt ſm ea que ſupra diximꝰ a.

¶ Actor petens p̄ dolū in libello maiorē quātitatē q̄ȝ debeat vt reum maioribus grauet expēſis: tenetur in triplo eius dāni qđ reus paſſus ē in quo triplo ꝯtinet̄ ſimplum pro dāno. Angelus aretinus.

¶ Tripli vo agimꝰ cū quidā b maiorē vere eſtimatōis q̄ȝtitatē in libello c cōuentioni inſerūt: vt ex hac cauſa viatores .i. executores litiū ampliorē ſūmā

Sportule ſunt ſalaria qbꝰ dāt ⁊ a qbꝰ.

Sportule qbuſ dani remittuntur.

Libellꝰ eſt faciēdꝰ ⁊ certuȝ ꝯtinere debet.

ſportularum [a] noīe exigeret: tūc eni id qđ pp eorum cām dānuz paſſus fuerit: reus [b] in tripluz ab actore ꝯſequet [c]: vt in hoc triplo ēt ſimpluz in quo dānū paſſus eſt cōnūeret. Qđ nr̄a conſtō introduxit q̄ in nr̄o codice [d] fulget quā ꝓculdubio certū eſt ex lege ꝯdictitia [e] emanare.

an habeāt actionē in triplū: Dicūt qdā ꝙ ſic: ne fauor noceat eis: vt. C. de le. ⁊ ꝯſti. qđ fauore. Alij dicūt ꝙ nō q̄ſi ſuo iuri ⁊ puilegio ſtulte renūtiauerit cū volētes ſoluerunt qđ pūſt: vt. C. de pac. l. ſi qs in conſcribēdo. qđ veriꝰ eſt. Si aūt inuiti exacti ſunt in q̄druplū ꝯ̄ exactorē vel executorē agitur: vt. j. e. §. q̄drupli. Sed cuz hodie caueat de duplo reſtituēdo: vt in auc. de execu. §. j. col. vij. videtur corrigi qđ hic dicit. Unde hodie nulla ē actio in triplū: qđ verum puto. Sed alij dicunt: ſi cautio eſt omiſſa: hz locū qđ hic dicit: alˀs habet locum auc. predicta.

Actio nulla hodie dať in triplū.

ADDITIO. Hec cōiter reprehēdit: qꝛ ille. §. j. in auc. de executo. ⁊ auc. libellū. C. de plus peti. loquunť i diuerſis titu. a tex. noſtro. vide h̄ p dn̄m Ja.

a ❡ Sportularum. Jō ſic dr̄ qꝛ i ſportulis qbuſdā oblatiōes hmōi ponebāt. Eſt aūt genꝰ vaſis ſportula vľ ſporta.

Sportule.

b ❡ Reus. alie ſportule q̄ iudicibꝰ p̄ſtabanť ab vtroqꝫ p̄ſtabanť: vt i auc. vt iudi. ſine quoquo ſuffra. §. voluniꝰ. coll. ij. Jtē iſte ſportule q̄ dabanť executoribꝰ dabanť ante litē cōteſtatā. l. porrecto libello. iſte alie in conteſtatione cauſa dabantur iudicibus: vt in auc. de exhi. §. ſancimus. colla. v. ⁊ de iudi. §. ne autem labor. col. vj.

c ❡ Cōſequeť. Cōdictiōe ex hac lege greca: vt ſubijcit q̄ erat in alio codice: nō aūt eſt in eo quē habemꝰ. Et patiť actor hāc penā tripli ſiue ſine dolo ſiue cū dolo ſeruit: ⁊ ſic cauſatiue vľ cōſecutiue dī. † Sz nōne ēt cām amittit: vt C. de plus peti. l. j: Sz certe ibi plus deliqt: qꝛ in certamine negocij cautionē de petitis exegit vn̄ grauius puniť: vt arg. ff. de offi. pref. diuus.

† Hec glo. dicē ꝯtrā eiꝰ qđ .s. dixerat: ⁊ ſō reprobatur.

d ❡ Codice quem non habemus.

e ❡ Ex lege condictitia. Lex quedaz erat q̄ condictitia vocabatur: ⁊ ſub ſe quaſdā cōſtōnes habebat: vt h̄. ⁊. j. e. §. itē ex lege cōdictitia. Accurſius.

❡ Quadrupli. Caſus. ❡ Dixi vobis duo exēpla illarum actionuz qbus agiť ad ſimplū ⁊ illarum qbus agiť ad duplū: ⁊ earum qbus agit ad triplū. Mō videndū eſt de actionibus q̄ danť ad q̄druplū. ⁊ certe q̄druplū agit per actionē furti manifeſti: ⁊ p actionē qđ metꝰ cā: ⁊ p actionē in factuz q̄ deſcēdit ex edicto de calūniatoribꝰ q̄ locū hz qn̄ aliqd dať alicui: vt aliū calūnioſe vexet. dať eniz tūc actio in factū que ē in q̄druplū ei ad cuius malū id datū fuerit. Quartū exēplū eſt in cōdictitia actio. ex lege: vn̄ dicit Juſti. que ex nr̄a cōſtōne oriť q̄ iponit penā quadrupli illis executoribus litiū qui plus exigūt q̄ȝ fuerit ſtatutum contra conſtitutionis noſtre normam.

❡ Sz furti qdē manifeſti ⁊c̄. Jſti duo primi. §. ſunt hic poſiti ad vberiorem doctrinā quā ſupius in iſto ti. in. §. in duplū. poſuit qnqꝫ actiōes inſimul: ⁊ pro ſimilibꝰ cū tn̄ in multis ſint diſſimiles: ⁊ ꝓpterea ne ꝓpter hoc crederet aliqs actiōes illas ſiles eē oīmodo: ad errorē illū remouēduz ponit hic iſtos duos. §. Jn p̄mo ergo. §. dat dr̄iaz inter illas qnqꝫ actiōes ꝓ duplo q̄s ponit. s. e. §. in duplū. vz. inter actionē furti nō manifeſti ⁊ actionē. l. aql. ⁊ actionē depoſiti in q̄tuor caſibꝰ: ⁊ actionē ſui corrupti: ⁊ actionē ex teſtō q̄ dať ꝓ legato relicto alicui loco venerabili. Et dicit ꝙ iſtarū qnqꝫ actionū due ſunt q̄ oīmodo ſunt penales a p̄ncipio: ſz demū inficiatiōe ſecuta. vz. actio depoſiti in q̄tuor caſibꝰ: ⁊ act. l. aql. Quīta aūt actio ſingularē hz furtū. Eſt eni penā

lis p inficiationē: ꝛ p nimiā ꝑcraſtinationē. ħ. d. pꝛimus. §. Et qd dicit in litera oīmodo ſunt penales: nō intelligas ꝙ per ſe ſint in pena: ſed ſimiliter oīmodo: id eſt a principio ambe ſunt penales: lꝫ nō ſecuta fuerit inficiatio.

¶ Itē actio. Lu iā vidiſti qualr ſe purgauit a pmo vitio. modo in iſto. §. purgat ſe a ſcdo vitio ponens differētiā iter q̄tuoꝛ actiones in q̄druplū: q̄s poſuit q̄ſi diſſimiles. ſ. e. §. quadrupli. d. ꝙ actio qd met9 cā eſt in q̄druplū vez eſt nō a pncipio: ſꝫ ita demū ſi iſte fuerit ꝯtumax: ꝛ noluerit rem reſtituere obediēdo pme ſentētie. tūc enīz dꝫ ſeq ſentētia ſecunda que eſt in quadruplū. Alie autem oēs ab initio ſunt in quadruplū. ꝛ hoc dicit.

¶ Iſte. §. ſumnat9 eit cuz. §. omnes autez. Et tamen in ſpecie: dicit hic. Quatuoꝛ actiōes hic poſite dantur ad quadruplum. Angelus.

¶ Quadrupli autē agitur: veluti furti [a] manifeſti. Itē de eo quod metus [b] cauſa factuꝫ ſit. Deqꝫ ea [c] pecunia: que in hoc data ſit vt iſ cui dat calūnie cauſa negociuꝫ [d] alicui faceret vel nō faceret. Itez ex lege cōdictitia [e] noſtra conſtitutio [f] oꝛit i quadrupluꝫ [g] condēnationem im ponens his executoribus litium qui cōtra noſtre conſtitutiōis [h] normā [i] a reis [k] quicq̄ꝫ exegerit.

¶ Differūt inter ſe actiōes que dantur ad duplū. Angelus.

¶ Sed furti quidez nec manifeſti actio: ꝛ ſerui coꝛrupti a ceteris: de quibus ſimul locuti ſum9 eo differūt ꝙ he actiones omnimodo [l] dupli ſunt. At ille: id ē damni iniurie ex le-

a ¶ Quadrupli. Furti. Facit ſupra de obliga. que ex delic. naſcun. §. pena. Accurſius.

b ¶ Qd met9. ſ. actio: q̄ ex ꝯtumacia fit i q̄druplū: vt. j. e. §. itē actio. ꝛ vſqꝫ ad annū tm̄: poſt annū in ſimplū: vt. ff. qd metus cau. ſi cū exceptione. §. j.

c ¶ Deqꝫ ea pecunia. Scilicet actio in factuꝫ de calūniatoꝛib9 annalis in quadruplū: ꝛ ꝑpetua in ſimplū: vt. ff. de calū. l. j. in pn. ꝛ. §. j. q̄ locū hꝫ ſi do alicui aliqd: vt calūnioſe aliquē vexet: dat eni actio in factū ei ob cuius malum data fuit: nō aūt dāti. Itē dāti q̄ſi dedit: vt ſibi negociū p calūniā nō fieret: vt hic. et. ff. de calū. l. j. ꝛ. l. ꝛ generaliter. §. finali.

Actio i in factū d calūnia toꝛib9 i

d ¶ Negociū. Scilicet malum.

e ¶ Lege cōdictitia. De q̄ dic: vt. ſ. e. §. tripli. in fine. §. dixim9.

f ¶ Cōſtitutio. Quaꝫ nō habemus.

g ¶ In quadruplū. Cui9 q̄drupli iure nouo triplū ſiſco: ſimpluꝫ dāpnum paſſo dat: vt i auē. vt litē. iur. in exoꝛ. lit. §. h quoqꝫ. colla. ſr. ꝛ petit per cōdictionē ex hac lege: quā nō habem9: cū nō ſit cautū quo genere actōis agamus: vt. ff. de condi. ex lege. l. j.

Differt a ſupiori. §. tripli. q: illa i actorem: hec in executorem.

h ¶ Conſtitutionis. Predicte: quā nō habemus.

i ¶ Normā. i. formā. Certa enīz erat forma in ꝯſtōne: quā nō habemus.

k ¶ A reis. Id eſt conuentis.

l ¶ Sed furti. Omnimodo. (j) De actione furti ꝯſtat ꝙ ſemper eſt in duplum: vt hic. ꝛ. ſ. de obliga. que ex delicto naſcū. §. pena autez. Item de actione ſerui coꝛrupti: niſi in caſu: vt q̄ſi marito vxoꝛ datur: ꝛ econtra: vt hic ꝛ. ff de ſer. coꝛrup. l. doli. verbum. §. hec act. ꝛ. l. fin. Uel dic oīmodo. i. ſiue neget ſiue non. non aūt in oī perſona.

ADDITIO (j) Quid iportat iſta dictio oīmodo habetur in. l. ſicuꝫ exceptis. §. quatenus. ꝛ ibi Bar. ff. quod metus cauſa. et in. l. grece. §. illud. Ac etiam importat perpetuitatem

ge aquilia: et interdum depoſiti [a] inficiatione duplicantur [b]: in confitentez autē in ſimplū dantur. Sz illa [c] que de his comperit que relicta venerabilibus locis ſunt non ſoluz inficiatione [d] duplicatur: ſed etiaz ſi diſtulerit relicti ſolutionē vſquequo iuſſu magiſtratuū noſtrorū couenia. In confitentē vo anteq̄z iuſſu magiſtratuum couenia ſoluētez ſimpli redditur.

¶ Differūt inter ſe actiones que dātur ad q̄druplū. Ange.

¶ Itez actio de eo quod met[9] cauſa factuz ſit: a ceteris de quibus ſimul [e] locuti ſumus eo differt: q eius natura tacite cōtinetur: vt quis iudicis iuſſu ipſam rē actori reſtituat [f] abſoluatur [g] quod i ceteris [h] caſibus nō eſt ita: ſed omnimodo quiſq3 in quadruplum condemnatur quod eſt et in furti manifeſti actione.

actus: vt nota. glo. j. 7 ſibi. Pet. de anch. in cle. j. de vi. 7 ho. cle. Angelus.

a ¶ Depoſiti. Al's eſt in litera de dolo depoſiti: 7 tunc dic actionē depoſiti propter dolum: naz vtraq3 non poteſt habere locuz ſimul. ſ. ď dolo actio 7 depoſiti: vt. ff. ď dolo. l. j. §. j. al's nō eſt de dolo: et tunc plana eſt lra.

b ¶ Duplicant. Scilicz ſi legitimis pbationib[9] nō iureiurando conuinca: vt C. ad. l. agl. l. j. 7. ff. de iureiu. l. cū q.

ADDITIO.

Et ſic pbatio per iuramentum nō ceſe legitima. Ad de aliā gl. in l. cū de indebito. in prin. in verbo. legitimis. ff. de proba. Jaſon.

c ¶ Sed illa. Scilicet actio ex teſtamento. Et conſtrue. ſed illa actio. ſcilicet ex teſtamēto: que ſcilicet actio cōpetit de his que ſunt relict. vene. lo. duplicatur: non ſolum 7c.

d ¶ Inficiatione. Bene dicit inficiatione: quia ſi confitentur nō tenentur: vel ſi iuſiurandum detulerit actori: quia exonerat eum a probatione. ff. de iureiuran. eum qui.

e ¶ Item actio. Simul. Caute ponit illud ſimul. i. vna cum eis de quibus al's dixit: vt. ſ. eo. §. quadrupli.

Sētētia duplex fer in actione qď metus cā.

f ¶ Reſtituat. Vſq3 ad diffinitiuam ſententiam: qď intellige de ſecūda ſententia. Nā in actione qď metus cauſa due feruntur ſententie. Prima de reſtituenda re. Alia de bādo quadruplo re cōputanda in eo: vt. ff. qď metus cau. ſi cum exceptione. §. hec autem. † Sed nunquid vtraq3 eſt diffinitiua? Dic q ſic: q2 vtraq3 diffinit cōtrouerſiam: vt ff. de re. iu. l. j. Alij eē dicūt ad monitionē quādā primā ſniaz: vt in auc. de hered. 7 fal. §. ſi quis aūt nō. colla. j. et ex eo q p primā ſniaz admone: 7 tādiu expecta qui metū intulit. et ideo dici hec actio arbitraria: vt. j. eod. §. preterea.

† Sed Bar. ibi qui ē cōmunis doc. ſequitur tenet: q non eſt neceſſe: q feratur niſi vna.

g ¶ Abſoluatur. Scilz a preſtatione quadrupli.

h ¶ In ceteris caſibus. Qui numerant ſupra eo. §. quadrupli. Accurſius.

¶ Actionū autem quedā ſunt bo. fi. Caſus. ¶ Multas diuiſiones actionū habuiſtis ſupra: 7 poſt illas de q-bus dictū eſt ſupra ponitur hic q̄dam alia diuiſio. Et hoc eſt quod dicit dñs Ja. diuiſio eſt hic per ſe non pēdēs ex precedētibus: 7 tractat iſte. §. vbi dicit Joā. de iuſtitia poſitiua: vbi nō reddi alia rō: niſi q2 ita placuit iuris cōditoribus. Eſt q̄ppe diuiſio quā hic ponit talis. Actionuz quedā ſunt bone fidei quedam ſtricti iuris. 7 enumerat hic xviij. actiōes bone fidei. Prīa eſt actio ex empto. Scďa ex vēdito. 7 ſic ď alijs. Eſt 7 hereditatis peti. de qua ſemper ante tpa Juſti. magna fuit dubitatio. vtrum eſſet bone fid. vel ſtricti iuris.

Noſtra

Noſtrā tamē cōſtitutio dicit quaʒ habes. C. de peti. here. l. vltima. diſpoſuit eā eſſe bone fidei: de. xvij. actionibus tractat in ſequenti. § Notare debes in principio ꝙ duplex eſt bona fides: vna q̄ ē cōtraria dolo ꝛ fraudi. hoc mō omnes contractus bone fidei ſunt: in oībus enīʒ dʒ abeſſe dolus ꝛ fraus. Eſt ꝛ alia bona fides que anthonomatice vocaꝛ bona fides propꝛ exuberantē fidē que eſt in ea. Ab iſta bona fide dicūtur ꝯtctus in iſto. §. enumerati bone fidei. Sed dñe eſt exuberantia fidei que eſt in iſta ſiue in iſtis actionibus: Rñ. Frater ex hoc ꝙ in eis multa eueniunt ex bono ꝛ equo: de qbus nō fuit actū inter partes. In cōtractibus autē ſtricti iuris ſolū veniunt ea ꝺ qbus actū eſt īter partes: vt venirēt de act. depo. qm̄ ipſa ſit bo. fi. Nemini venit in dubiū quātum ad aliqd. De ipſa tñ dixerunt qdā antiq ꝙ ſimplr eſt bōe fidei. In quatuor tñ caſibus: puta tumultus: icendij: ruine: naufragij. Dñs āt Ja. dicit ꝙ act. depoſi. bo. fi. eſt. Et idiſtincte circa. §. iſtum ſolebant querere antiq de illis actiōibus in iſto. §. noīatis que ſunt tam directe q̄ ꝯtrie. Utrū ꝯtrie ſint bo. fi. ſicut ꝛ directe. Dicunt doctores ꝙ ſic: qꝛ fauor eſt ampliādus. Ja. ſoluit iſtā qōnem: ꝯtrie ſunt bo. fi. ſicut ꝛ directe: ꝛ dicebat ꝙ hic eſt caſus. l. quā habes. ff. de vſur. l. in ꝯtria. De acti. fi. regū. qritꝛ vtrum ſit bo. fi. Quidā dixerunt ꝙ ſic ſicut actio. famili. her. ꝛ cōi diui. ꝓpter cōuenientiā quā habēt cū eis: iſta enim tria iudicia ſunt pariter duplicia. ff. ꝺ iudici. l. in tribus: ꝛ per obligationem omiſit Iuſti. hic eā nominare: vñ ꝑſumo ꝙ hic dormitaſſet bonus Homerus: ꝛ ꝓpterea nō audeo dicere ꝙ ſit bo. fi. ſed iudico eā ſtricti iuris: cū eā nō reperiā numeratā inter alias in iſto. §. ꝛ in h̄ reſident doctores: ꝛ reddunt rationeʒ que potius nititꝛ contra q̄ pro. Et eſt ratio: qꝛ in act. fi. regun. adiudicatur vni qđ erat propriū alterius. Sed in alijs duob⁹ caſib⁹ adiudicaꝛ vni qđ cōe erat aliorū: Rñdeañ ad rationeʒ dñi Jacobi ſm ꝙ hic loquitur ꝺ inſtitia ꝓuatina. Et hec ratio diuerſitatꝭ potuit mouere eos quare nō ponebāt eas inter alias.

¶ Quinta diuiſio actionum. Omnes actiōes excepꝭ his q̄ hic in textu ꝛ gloſa numerātur ſunt ſtricti iuris. Areti.

Queritꝛ poſtea de act. preſcrip. ver. vtrꝫ ſit bo. fi. Et rñdetur ꝛ dī ꝙ ſic in duobus caſibus poſitis in litera. ſ. illa q̄ ꝓponitꝛ de eſtimato: ꝛ illa q̄ ex permutatione cōpetit: in alijs autem nō. Sed que eſt ratio quare magis dicitꝛ bon. fi. in illis duobus q̄ in alijs: Frater dicit dñs Jaco. qꝛ maiorē hēt cōuenientiam cū actiōe ex empto ꝛ vēdito que ſunt prime iter actiones bo. fi. Nō enim eſt ꝯuenientia iter eas: qꝛ olim dubitabaꝛ vtruʒ iſti duo ꝯtctus eſſent emptionis ꝛ vēditionis: vt in pr. de actione quoqꝫ in factū: queritꝛ vtrū ſit bo. fi: Et reſpon. vt habes in glo. ꝙ ſunt tria genera actionū in factū: de actiōe ꝑſcriptis verbis que datur ꝓprietario: ſilr queritꝛ vtruʒ ſit bo. fi: Et videꝛ ꝙ ſic: p. l. ff. de ꝑcarijs. l. ij. §. hoc iterdictū: dñs Jac. fecit magnā vim in. l. iſta. Quidā dixerunt ꝙ oliʒ erat bone fidei: ſed hodie non: ꝛ ita. l. illa per literaʒ iſtam corrigitꝛ. Sed tu dic ꝙ nunq̄ fuit bona fi. nec obſtat. l. predicta. Dicit enim ꝙ ex bo. fi. eſt qđ ſic intelligo. i. ea equitate pretoria: ꝛ ꝙ non ſit bona fi. Ultimo quero quare magis oliʒ dubitabatur de petitione hereditatis vtrum eſſet bo. fi. q̄ de aliqua alia: Frater dicit dñs Jacob. Adhuc ego dubitarē qꝛ inuenio eam hic poſitaʒ: ꝛ hoc eſt: qꝛ magis videtꝛ habere naturā actionis ſtricti iuris q̄ bo. fi. qꝛ nā actionis bon. fi. eſt ꝙ in ea veniunt fructus a tempore more. In peti. autem heredi. non eſt ita.

Q

¶ Actionum [a] autem quedam bone fidei ſunt: q̃dã ſtricti iuris. Bone fidei [b] ſunt he: ex empto: vendito: locato: conducto: negociorum geſtoꝝ mã-

Diuiſio ¶ Actionum. Diuiditur in tres partes. Nã primo ponit regulã generalẽ. Secũdo i ſpecie ponit que ſunt actiones bo. fi. Tertio q̃ lz olim eſſet dubitatio: tñ hodie claꝝ eſt q̃ petitio hereditatis eſt bo. fi. Scd'a ibi (Bõe fidei.) Tertia ibi (Quamuis.) Areti.

a ¶ Actionũ. Hec eſt quinta diuiſio actionum. Sed quare actionũ dicit ꝛ nõ ꝯtcuũ: Rñ. q: generalius ꝛ plenius loquitur dicendo actionum q̃ȝ contractuum.

Actiones bone fidei ſũt. xviij. b ¶ Bõe fidei ſunt he. Scilicet. xviij. actiones: que numerant̃ in hoc. §. ꝛ ſequen. bone fidei ſunt: alie autem oẽs ſunt ſtricti iuris. Nã quãcũqȝ hic nõ inuentã: ſtricti iuris eaȝ iudicabo: q: poſito vno ꝺ ꝯtrarijs: ꝛ oĩa alia itelligenda ſunt. vt. ß. de his q ſui vel alie. iur. ſunt. §. videamus. Sed quare magis he dicunt̃ bo. fidei q̃ȝ alie. nunqd ideo q: poſſit eſſe mala fides in alijs: Rñ. nõ: q: in oĩ ꝯtctu dȝ bona fides interuenire. vt. C. de actio. ꝛ oblig. l. bonã fidẽ. imo ſi iteruenlat dolus in cõtractu bone fidei qui det cãȝ ꝯtcui: nõ valet ipſo iure. vt. ff. de do. ꝛ eleganẽ. in prin. Sed in ꝯtctu ſtricti iuris purgat̃ per actionẽ vel per exceptionẽ doli. vt. C. de inuti. ſtipu. dolo. Si v'o icidit in cõtractu bone fidei: purgat̃ per actionẽ ex eo cõtractu. vt. ff. de actio. emptio. ꝛ vẽdi. l. iulianus. §. ſi venditor. Sed in ſtricti iuris ꝺ dolo agitur vel excipit̃: vt dictũ eſt. vt. ff. de dolo. elegãter. §. nõ ſoluȝ. ꝛ. ff. de ver. obli. ſi quis cũ aliter. † Cũ ergo dolus vbiqȝ puniatur vel mala fides ad qd bone fidei iſte dicunt̃: Rñ. alie ſtricti iuris dicũtur: q: nõ venit in eis niſi qđ ſtricte exigit natura actiõis. Vñ nõ veniunt vſure ex mora i ꝯtctibus ſtricti iuris. vt. ff. de neg. ge. l. q: tantũdẽ. ꝛ. C. de vſu. l. iij. ꝛ ꝺ ꝯdi. inde. l. j. ſed in ꝯtctibus bone fidei ſic. vt. ff. de actio. emp. iulianus. §. ex vẽdito. ꝛ. ff. ꝺ vſur. mora. §. in bone fidei. Itez in actionibus ſtricti iuris fructus nõ veniũt ex mora ſi petam quod nõ fuit meũ: niſi a tẽpore litis cõteſtate: tunc enim icipiũt venire fructus ex mora. Sed ſi petã quod aliqñ fuit meũ: veniũt fruct⁹ ex mora: ſecus in bõe fidei iudicijs. vt. ff. de vſur. videamus. §. ſi actionẽ. Itez non venit intereſſe ſi reȝ dari eſt in obligatione: ſecus ſi rẽ tradi: vel factũ ſit. vt. ff. de ver. obli. vbi antẽ. §. ſi. ꝛ. l. ſi fundũ. ꝛ. ff. de re iudi. l. ſiqs ab alio. §. ſi. q̃ veniunt in bone fidei iudicijs. vt. ff. de actio. emp. l. j. in prin. Iſta ergo oĩa q̃ vicẽ obtinent acceſſionũ non veniunt in cõtractibus ſtricti iur. niſi vt dictuȝ eſt. Nec ob. q̃ veniunt iſta i arbitrijs que ſunt ſtricti iuris q: iudicis officio veniunt nõ iure actionis. vt. j. eo. §. preterea. ꝛ. §. ſed iſte. in fi. Sed in bõe fidei iure actionis † veniunt pter vſurã q̃ venit ex mora officio iudicis. vt. C. depoſiti. l. iiij. ꝛ. ff. de nego. geſt. l. quia tãtũdẽ. Itẽ in bo. fi. veniunt ea de qb⁹ nec actũ nec cogitatũ ẽ: vt rupta: ceſa ꝛ ſimilia. vt. ff. de actio. emptio. fundi. §. ſi rupta. ꝛ. C. de actio. emptio. ꝛ ven. per to. Itẽ ex hoc. §. nota quandã differentiã circa cõpẽſationẽ: quã dic vt infra eo. §. in bo. fi. Patet ergo q̃ exuberãtius ꝛ pingui⁹ iudex officiũ ſuũ ad ea que bone fidei ſunt extẽdit q̃ȝ in cõtractibus ſtricti iuris: ꝛ facit ſupra de oblig. que ex ꝯſenſu. in fi. ꝛ ideo dicuntur bone fidei: ꝛ alie ſtricti iuris. Vñ de talibus dant̃ tales verſus. Empti: conducti: mandati: depoſitiqȝ. Pignora. ciſcunde cõi: pro ſocioqȝ. Dotis: ꝛ heredis: tutele: commoda: geſtor. Preſcriptis verbis ſi permaneat atqȝ licetur. Iſta bone fidei ſunt: ſtricti cetera iuris. Vide gl. fere ſimilem in ca. cum venerabilis. extra de excep.

Cõtract⁹ dolo init⁹ an teneatur.

† Sed ſi ꝯtct⁹ ſit duplex puta q: in ꝯtctu bone fidei intercеſ-

Nota: ſi ſit ſtipulatio: tũc dolus dãs cãm ꝯtractui annullat ipſo iure. vt p Bal. in d. l. dolo.

Actionũ arbitrariarũ notitia.

† Et eſt effect⁹: q: tũc ſi iudex omittat i ſẽtẽtia cõdẽnare nihilominus poſſent peti iure actionis: ſecus ſi venirẽt officio iudi. vt ẽ glo. i. l. nõ ſolũ i verbo cauere. ff. ꝺ rei vendi.

dati: depoſiti [a]: pro ſocio [b]: tutele [c] cõmodati: pignoratitia [d]: familie [e] herciſcunde: cõi diuidũdo [f]: pſcriptis verbis: que de eſtimato proponitur: [g] et [h] ea que ex [i] permutatione competit:

a Depoſiti. Hanc actionem dicunt quidã eſſe stricti iuris in quatuor caſibus qui numerãtur. ff. depo. l. j. §. j. Sed Joã. cõtra. Et datur in duplũ cõtra eũ qui depoſitũ ſuſcepit de eo qđ dolo fecit: ſʒ in herede defuncti daṫ i ſimplũ: vt in d. §. al's ſemper teneṫ in duplum qui depoſitũ ſuſcepit. Et eſt ratio quare plus puniaṫ in predictis quatuor caſibꝰ qui numeranṫ. ff. depo. qꝛ grauius eſt fidẽ fallere ei qui ex neceſſitate deponit: ꝙ̃ qui ex volũtate. vt. d. l. j. §. merito. Sʒ nũquid in his caſibꝰ eſt bone fidei? Dicunt qdã ꝙ nõ. arg. ff. de pca. l. j. Nos cõtra: ꝛ dicimꝰ ꝙ ſit bone fidei: cũ lex nõ diſtiguit: nec nos diſtiguẽ debemꝰ.

b Pro ſocio. Que eſt vtriqʒ directa ab vtraqʒ parte. vt. j. de pe. te. litis. §. ex quibuſdam.

c Tutele. Sed cũ iſte tã cõtrarie ꝙ̃ directe inueniaṅ: nunqd oẽs ſunt bo. fi.? Rñ. ſic in dubio cũ fauor ſit extẽdendus. vt. ff. de lib. ꝛ poſthu. l. cũ cuidã.
ADDITIO. Nota ꝙ actio tutele ẽ bone fidei: ꝛ idẽ dicas in actione ꝓ tutela directa ꝛ contraria: vtputa in eo q geſſit vt tutor cũ nõ eſſet. vt no. bar. Dy. ꝛ Bal. in. l. j. §. ꝓ tutore. ff. e. An.

Actio pignoratitia eſt duplex.

d Pignoratitia. Tam directa que debitori datur ſoluto debito. vt. s. q. mo. re cõtrahi. ob. §. fi. ꝙ̃ cõtraria q̃ daṫ creditori. vt. ff. de pig. actio. tutor. §. cõtrariũ.
ADDITIO. Que pignoratitia daṫ debitori cõtra creditorẽ ad repetẽdũ pignus traditũ: ꝛ naſciṫ tpe ſolutiõis vel ſatiſſactionis crediti quõcũqʒ de volũtate ipſius creditoris facte. vt. l. ſi rẽ. §. oĩs. ꝛ ibi glo. Bar. ꝛ doc. ff. de pigno. actio. lʒ naſcaṫ ex cõtractu dudũ ſacto ꝛ inito. vt. s. qui. mod. re cõtra. ob. §. finali. ſm Angelũ.

e Familie herciſcunde. Que inter coheredes datur. vt. ff. famili. herciſ. l. ij. ꝛ ſupra de obligatio. que ex quaſi contractu. §. idem iuris.

Actio cõi diuidundo.

f Cõmuni diuidũdo. Que datur inter eos qui habent rem cõmunẽ cũ ſocietate vel ſine vt diuidatur. vt. s. de obliga. que ex quaſi contractu. §. itẽ ſi inter aliq̃s: ꝛ no. s. eo. ꝙdam. Sʒ qđ de actione ſiniũ regũdorum? Rñ. qdam idem ꝓpter ſimilitudinẽ quã habet cũ his duabus. vt. s. eo. §. q̃dam actiones. Sed contradico cũ hic de ea nõ fiat mẽtiõ. ꝛ poteſt eẽ ratio quare ſecus ſit in iſta ꝙ̃ i aliis duabus: qꝛ in iſta id quod pure eſt meum poteſt alteri adiudicari. vt. ff. fini. regun. l. ij. in fi. ſed in aliis duabus cõmunis res non propria adiudicaṫ. vt infra de offi. iudi. §. finali.

Actio ſi. reg. ẽ ſtricti iuris.

Eſtiate rei cuiꝰ eſt piculũ.

g De eſtimato. Ut ſi tibi rem meã do: ꝛ eſtimo tibi eam. x. vt aut rẽ: aut x. reddas. ſi ꝓ plus vendas tuum ſit. ꝛ eſt tunc periculũ accipientis indiſtincte: vt hic ꝛ. ff. de eſti. ac. l. j. i fi. Si ꝓ ſic dixi: rem aut eſtimationẽ reddas: tunc diſtiguatur quis rogauerit: vtrũ ego te de vendendo aut tu me de tradendo: vt ſit periculum rogãtis. vt. ff. de preſcriptis verbis. ſi gratuitã. §. j.

h Et ea. ſ. actio preſcriptis verbis:

Actio q̃ naſciṫ ex ꝑmutatione.

i Ex permutatione. Que naſcitur re demum ab altera parte ſecuta: ꝛ tunc non ex traditione rei: ſed ex pacto dudum appoſito: ſcilicet naſcitur. vt. C. de re. per. l. ex placito. Sed cum iſtis duobus caſibus ſit bone fidei: quero vbi ſtricti iuris erit? Reſpond. vbi datur ex pacto incontinenti appoſito: quod euenit. vt. ff. de pac. l. iuriſgentiũ. §. ſed cũ nulla. ꝛ. §. quinimo. Et eſt ratio: qꝛ nõ inuenio ꝙ ſit bone fidei: niſi in duobus caſibus. Item in contractibus tribꝰ innominatis: do vt facias: facio vt facias: ꝛ in tertio de quo diximus do vt des: quod eſt per-

mutatio. In primis enim duob[9] preſcriptis verbis actio eſt ſtricti iuris: ſed in tertio eſt bone fidei: vt hic dicitur. In quarto cōtractu inoiato. ſ. facio vt des: de dolo agit non pſcriptis verbis. † vt ff. de pſcrip. ver. naturalis. §. at ſi facio vt des. als ꝙ ſi faciam vt des. Itē in oi cōtractu vbi ē incertum de noie actiōis hꝫ locū hec actio: ꝛ eſt ſtricti iuris. vt ff. de preſcript. ver. l. ij. iij. ꝛ iiij. Sed qd de actione in factū: nungd eſt boe fidei: Reſpō. quatuor ſunt genera actionis huius in factuꝫ. Unū vt detur ex oi edicto vel iterdicto pretoris vbi non dedit ptor certū actionis nomen. vt infra de interdi. §. fi. ꝛ ff. nau. cau. ſta. l. idē. in prin. Secūdo vbi datur i ſubſidiū legis aqlie. vt ſupra ad legeꝫ aqliam. §. fina. Tertio vt def vbicūqꝫ preſcriptis verbis actio daf: ꝛ tunc eadē eſt ꝙ actio preſcriptis verbis. vt ff. de preſcri. ver. l. j. in fi. Itē quarto dicitur in factum q̄ eſt ex varijs figuris cauſarū. vt C. de ſacroſancte eccle. l. ſancim[9]. qꝺ quartum genus nō poteſt ſub regula comprehendi: ſicut nec mora. vt ff. ꝺ vſur. mora. in princi. Nungd ergo eſt ſtricti iuris ſp: Reſpon. ſic: cū non inueniā ꝙ bone fidei ſit. Sed qdam dicunt ꝙ in tertio caſu: vbi loco pſcrip. verbis datur: que cōpeteret ex pmutatione: vel eſtimatione ſit bone fidei: qꝺ eſt falſum: qꝛ in oi cōtractu vbi certū debef: hꝫ locū certi cōdictio. ff. ſi certum peta. certi cōdictio: ꝛ tamen nemo dicit aliquā condictionē eſſe bone fidei. Item quid de actione preſcriptis verbis: que pro precario daf: Dicūt qdā ꝙ bone fidei eſt. vt ff. ꝺ precarijs. l. ij. §. hoc interdictū. Sed contradico: qꝛ non inuenitur ꝙ ſit bone fidei. vt ff. ꝺ precarijs. l. ij. §. hoc iterdictū. Accur. florentinus.

† Q8 vexꝫ vbi ex fctō meo nihil tibi adeſt. al'ſ ſec[9] vt per Ja. hic ponētē ēt q̄liē ex pmutatione plures ꝛ diuerſe: ꝛ ad diuerſa tēdētes ꝯpetāt actōes.

ꝛ hereditatis petitione[a]. Quāuis vſqꝫ adhuc[b] icertū erat ſiue inter bone fidei iudicia cōnumeranda: hereditatis petio ſit: ſiue non: noſtra tamen conſtitutio[c] aperte eam eē bone fidei ꝺpoſuit.

❡ Actio rei vxorie que olim pro dote cōpetebat ē hodie tranſfuſa in actionē ex ſtipulatu cuꝫ omni ſuo iure: que actio eſt priuilegiata: reſpectu hypothece ꝛ prioritatis ſeu prelationis. hoc dicit Aretinus.

❡ Fuerat antea ꝛ

ADDitio. Niſi tale pactū ſit eſtiatio vel pmutatio: vt qꝛ ab vtraqꝫ pte ſit ſpecies certa preſtāda: qꝛ tūc talis actio preſcriptis verbis eſt bone fidei. Jaſon.

Actio pſcripꝭ vbis q̄ p pcario daf eſt ſtricti iuris

a ❡ Hereditatis petitio. Que datur contra poſſidentem pro herede vel pro poſſeſſore. vt ff. de petitio. heredita. l. regulariter. ꝛ l. ſequen. ꝛ l. qui interrogatus.

b ❡ Uſqꝫ adhuc. Id eſt vſqꝫ ad tēpora huius legis: vel noſtre ꝯſtitutionis: de qua ſtatim memoriam facit.

c ❡ Conſtitutio. Ut. C. de petitione hereditatis. l. finali. in fine.

❡ Fuerat. Caſus. ❡ Dñe intellexi ꝙ. xvij. ſunt actiōes bo. fi. que enumerantur in proximo ſuperiori. §. ꝛ eſt xviij. q̄ vocaf actio ex ſtipulatu: pro dote de qua in pſenti tractare intēdimus pro deo dicatis mihi q̄ eſt ei[9] natura: Frater (dicit ipſe) ſcire debes ꝙ olim erat qdā actio que erat bo. fi. que vocabaf rei vxorie actio que competebat mulierib[9] ad dotes ſuas repetendas: ꝛ olī numerabanf. xvij. ſꝫ quicquid olim erat in actione illa hodie tranſfuſuꝫ eſt in actione ex ſtipulatu pro dote: ꝛ illa penit[9] eſt ſublata: duo autē bona erāt in illa actione. vꝫ. antiqua: qꝛ erat bo. fi. ꝛ ēt tacitā habuit hypothecā: vñ dicimus ꝙ acti. ex ſtipulatu cꝫꝫ ſtricti iuris ſit ex ſui primitiua nā: tñ qꝛ in oib[9] ſupplet nām

rei vxorie[a] actio vna ex bone fidei iudicijs. Sed cum pleniorem eſſe ex ſtipulatu[b] actionem inuenientes omne ius quod res vxoria ante habebat cū multis diuiſionibus in actionē ex ſtipulatu (que de dotibus exigendis proponitur) tranſtulimus[c] merito rei vxorie actione ſublata: ex ſtipulatu que ꝓ ea introducta eſt naturam bone fidei iudicij tm̄ in exactione dotis meruit[d]: vt bone fidei ſit: ſed ⁊ tacitam[e] ei[f] dedimus hypothecaꝫ[g]. Preferri autē alijs creditoribus[h] i hypothecis tunc cenſuimus: cum ipſa[i] mulier de dote ſua

rei vxorie actionis: quādo datur pro dote dicimus ꝙ habet iſta duo: ſcilicet ꝙ eſt bone fidei: ⁊ etiam ꝙ tacitaꝫ habet hypothecam. hoc dicit.

a ❡ Fuerat. Rei vxorie act. Nomen erat actiōis. Vl' dic ꝙ ſa ctū ꝯnotat: id ē rē ipaꝫ: vel q2 ꝓ re vxoris cōpetebat ſoluto m̄rimōio.

b ❡ Ex ſtipulatu. q ſi mulier ꝓ dote datur.

Actio ex ſtipulatu ꝓ dot. ꝯputat marito ⁊ vxori.

c ❡ Trāſtulim9. Vt. C. de rei vxorie acti. l. j. i prīc. ⁊ cōpetit hec actio ex ſtipulatu: ſiue marito vt ei dos detur: ſiue vxori vel patri eius vt reſtituat: ⁊ ſiue vtiliter fuerit iterpoſita ſtipulatio ſiue nō (j) tm̄ ſp credit tacite ⁊ vtiliter interuenire. vt. C. de rei vxo. act. §. j. nam ⁊ al's itelligit ſtipulatio tacita vbi non eſt. vt. ff. de adopti. his verbis. ⁊ ff. ſi cui plus q̄ꝫ p. l. fal. l. niſi. §. itē ſciēdū.

ADDITIO (j) Nota ꝙ nō tm̄ vxori ad repetendā dotē preſumit ſtipulatio vt hic: ſed etiaꝫ ex parte viri ad conſequendam dotē: ⁊ ex vtraqꝫ parte ineſt tacite hypotheca: vt eſt tex. i l. j. §. j. C. de rei vxo. actio. ibi ſtipulationē: ⁊ hypothecam ⁊c̄. Angelus.

d ❡ Meruit. Scilicet actio ex ſtipulatu. vt hic. ⁊. C. de rei vxo. acti. §. ſed ⁊ ſi non ignoramus. al's eniꝫ ſtricti iuris eſt cum nō inueniat ꝙ ſit bone fidei. vt ſupra eodem. §. actionum.

e ❡ Tacitā. ſ. actionē hypothecariā.

f ❡ Ei. Id eſt actioni ex ſtipulatu: vel mulieri.

ADDITIO. Qđ verū itellige quātū ad priuilegiū tacite hypothece: ſecus quo ad priuilegiū prelationis: q2 cōpetit mulieri: ⁊ eſt effectus: q2 tunc ē perſonale: ⁊ non tranſit ad alium niſi ad filiū: vt hic in glo. ſi. ſecus ſi inprimo caſu: vt hic per doctores.

g ❡ Hypothecam. ſ. ex vtraqꝫ pte: ſiue ex parte mulieris ad repetēdā dotē ſiue ex parte viri ad petēdā eā. Semper eniꝫ ſunt ibi tacite hypothece. vt C. de rei vxo. actio. §. j.

h ❡ Creditorib9. Sed nunqd oib9 indiſtincte: Reſ. ſm. M. ſic ſiue ꝑmi habeant pignus expliſum ſiue non. Sed hec opinio nō valet: q2 l. diſtinguit. vt. C. de iur. do. l. vbi. Itē fiſcus ⁊ mľier pari paſſu ambulāt. vt C. de pri. fiſ. l. equis. ⁊ fiſcus nō pferit hñtibus expreſſaꝫ. vt. ff. qui po. i pig. hab. ſi pignus: ergo nec mulier. Scđa eſt opi. vt diſtinguat inter pignus. ſ. traditū ⁊ hypothecā. ſ. non traditam. vt primo caſu non pferatur mulier. ſcđo ſic: vt argu. ff. qui. can. ta. pig. cō tra. l. penul. Sed ⁊ hanc reprobo p id qđ eſt. ſ. e. §. inter pignus. Tertia eſt opi. ſm. H. ⁊ Jo. ⁊ Azo. vt habentib9 tacitā hypothecā pferat: non autem hñtibus expreſſam: lex enim ſuū priuilegiū qđ dederat primis eis adimere preſumit propter mulierē: non aūt id priuilegiū quod qs ſibi adinueniſſet ⁊ hoc caute pbat per verba. l. C. qui po. in pig. ha. l. ſi. ibi lꝫ anterioris tēporis priuilegio ſint vallati ⁊c̄.

Dotem petens mulier an pferat oib9 creditoribus.

i ❡ Cū ipſa. vis faciēda eſt in eo qđ dicit ipſa. Nam alius non admittitur ad tale priuilegiuꝫ agens pro dote ēt

Mulieris his in peti-

experiatur: cui[a] solius providentia hec[b] induximus. ¶ Hodie compensatio opposita ab hodie pimit omnes actiones usque ad concurrentes quantitates ipso iure: sive sit actio bone fi-

Hoc do tis non potitur privilegio mulieris.

heres mulieris. vt. C. de priul. do. l. j. nisi sit de suis heredibus. i. de filijs et alijs descendentibus mulieris. vt. C. q. po. in pigno. ha. l. fi. in fi. Sed nunquid procuratori mulieris datur hoc privilegium: Rn. sic. vt. ff. sol. matri. alia. et ff. de pen. l. si mi nor. §. qm. † Item quid si dicit est de dote sua: iste dicit: quia aliud est in donatione propter nuptias. nam in ea non habet hoc privilegium. vt. C. q. in pig. ha. l. fi. in fi. Sed qm mulier potest experiri de dote? Rn. solu. ma. non prius nisi maritus ad inopiam vergat. vt. C. de iu. do. l. vbi. et ff. so. matri. si constante. in princi. et hoc sive ipsa dederit dotem sive alius extraneus: qui tamen non fuit pactus de ea sibi reddenda: †quo casu sibi non mulieri daretur. vt. C. de rei vxo. actio. §. accedit. Si autem pater mulieris dederit dotem patri actio et filie simul dabitur: imo aliquantulum habet plus pater qui agit: et filia semper creditur consentire nisi habeat iustam causam contradicendi: et contradicat. vt. ff. sol. matri. l. ij. §. fi. et l. non solum: et hanc dotem integram debet servare pater pro filia: nisi clade. i. tempestate vel vi suum fuerit patrimonium diminutum: vt in auc. de equali. do. §. quia vero omnia. colla. vij. Sed nunquid patri hoc privilegium dabitur? Videtur quod non: quia sua actione agit. vt. ff. so lu. matri. l. ij. §. voluntate. Econtra quod sic videtur: quia per hoc filie providetur: cum pater hanc reservare cogitur filie: vt dictum est. et hoc verum puto vt hic dicitur. Cuius providentia etc.

Hoc est verum si procuratore simplici: si vero sit procurator in rem suam distingue vt per Jaso. hic.

Sed procuratoris habet tamen privilegium tacite hypothece vt per Jas. hic in secundo no.

a ¶ Solius. s. mulieris.

b ¶ Hec induximus. s. vt alijs preferatur.

Divisio

¶ In bone. ¶ Dividitur in tres partes. Primo qualiter compensatio fit in bo iudi. Secundo qualiter olim et hodie fit in stricti iuris. Tertio facit quandam exceptionem. Secunda ibi (Sed et stricti iuris.) Tertia ibi (Excepta.)

¶ In bone autem fidei iudicio etc.

Casus. ¶ In superioribus dictum est que actiones sunt bo. fi. et etiam per oppositum patet que sunt stricti iuris: quia omnes preter eas que in alijs precedentibus. §. enumerantur. Modo intendit dominus Justinia. prosequi quandam largam materiam quam habet iudex in iudicijs bone fi. Uberius enim et pinguius exercet iudex officium suum in actio. bone fidei quam in actio. stricti iuris: adeo quod ex ista exuberantia permittitur iudici ex bono et equo act. bo. fi. estimare quantum per actiones istas actori sit prestandum in quo iudicis officio continetur. vt si actor qui petit puta. xv. reo tenetur in aliquo puta in. x. compensato eo quod actor reo debet iudex reum in solidos quinque condemnabit et fiebat ista compensatio in iudicio bo. fi. ipso iure: sed in actio. stricti iuris non potest habere locum compensatio: nisi opposita doli exceptione et mali: et hoc erat iudicium ex constitutione divi pij: sed nostra constitutio dicit imperator: induxit ipso iure tam in stricti iuris iudicio quam in bonorum fidei. usque ad contentam in petitione quantitatem in omni actione in qua petitur quantum: dum tamen quantitas ex alia parte sit debita: et hoc sive sit actio in rem sive in personam excepta actione depositi in qua videtur absurdum aliquid compensationis nomine opponi ne pretextu compensationis aliquid depositarum rerum et actione fraudaretur: et hoc dicit. Scire debetis quod officium de quo hic tractatur multiplex est. Est enim quoddam officium iudi. quod vocatur nobile iudicis officium: et est aliud quod vocatur mercennarium: et tertium quod vocatur merum. Primum scilicet nobile iudicis officium est illud

quod per actionem supponit: et vicem obtinet actionis: et in eo fit litis contesta. et eodem modo prosequitur sicut in actio. et per illud officium petitur salaria aduocatorum: et restitutiones maiorum et minorum; vt. ff. de mino. l. quod si mi norum. Petitur enim restitutiões implorato nobili iudicis officio: et illud officium alicui non deseruit: sed largo modo dicitur actio. ff. de actio. et obli. l. actionis verbo. sed secundum mercennarium iudicis officium est quod actioni deseruit et actioni inheret et vna cum actione perit. vt. ff. de eo quod cer. loc. l. in bone fi. et C. depo. l. ij. Tertium officium est merum: et est illud quod deseruit siue inheret actionibus stricti iuris et quibusdam arbitrariis. Sed domine in quo differt ab officio mercenario. Frater respondeo. Mercennarium de necessitate fit: quia hoc occidit natura actionis cui deseruit. Merum autem non ex necessitate fit: sed ex solo iudicis metu: vt quasi liberum sit ei scilicet facere vel non: vt dicunt quidam: et pro eis facit. §. infra eodem. preterea. sed hoc videtur falsum. Si enim agã quod metus causa et reus noluerit parere prime sententie non habet necesse iudex venire ad secundam sententiam et ipsum condemnare in quadruplum: et similiter oppono de arbitraria loci: et crede quod si iudex hoc non fecerit poterit ab eo appellari: vnde domi nus Ja. talem dedit differentiam inter ea. Dixit enim quod officium iudi. mercenarium quod est in bone fi. iudi. illud officium exercet ex natura acti. Officium vero merum quod deseruit siue inheret actionibus stricti iuris et quibusdam arbitrariis illud officium non exercetur ex natura actio. sed ex mero iudic. offici. et hoc sic intelligo secundum eum: illud officium est merum a primitiua natura actionis: quia non imponitur aliqua necessitas iudici ex natura actionis regulariter preterquam cum arbitraria loci in qua sola est speciale: scilicet de natura actionis habeat iudex rationem loci. Necessarium tamen est et non solum voluntarium: licet de natura primitiue actionis non compellatur iudex illud officium exercere: per alias tamen leges compellitur.

dei: siue sit stricti iuris excepta actione depositi que p compensatione non tollitur. Angelus areti.

¶ In bone fidei iudiciis libera potestas permitti videtur iudici ex bono et equo estimandi quantum actori restitui[d] debeat. In quo[b] et illud continetur: vt si quid inuicem prestare[c] actorem oporteat: eo compensato[d] in reliquum is cum quo actum est debeat condemnari. ¶ Sed et in stricti iuris iudiciis ex rescripto diui marci opposita doli mali[e] exceptione compensatio inducebatur. Sed nostra constitutio[f] easdem compensatio-

a ¶ Restitui. Large accipe: siue pro dando siue pro restituendo. vt. ff. de ver bo. signifi. l. verbum reddendi: et hoc intelligas siue in vsuris ex mora. vt. ff. de vsur. mora. §. in bõe fidei: siue iteresse agẽtis. vt. ff. de obli. ex cõsen. in fi.

b ¶ In quo. s. officio iudicis.

c ¶ Prestare. Scilicet reo.

d ¶ Eo cõpensato. Scilicet opposita exceptione compensationis tm.

e ¶ Doli mali exceptione: que exceptio ideo dabatur: quia dolo facit qui petit quod restituturus est. vt. ff. de except. do. l. dolo. Et ita nota quantum ad effectum nulla est differentia: sed quantum ad verba vel rigorẽ iuris.

f ¶ Constitutio. vt. C. de compen. lege finali.

Adverte quod ... bone fidei ...

nes que iure aperto[a] nituntur latius introduxerit: vt actiones[b] ipſo iure[c] minuant[d]: ſiue in rē: ſiue in perſonam: ſiue alias[e] quaſcū- que. ¶ Excepta ſola depoſiti[f] actione: cui aliquid compenſationis nomine opponi ſatis impiuz eſſe credimus: ne ſub pretextu cōpenſationis depoſitarum reruz quis

Cōpenſatio in qb⁹ rebus ſit.

a ¶ Iure aperto. i. vbi q̄ntitas hīcinde debet̄. Nā ſpeciei ad ſpeciē: vl' ſpeciei ad quātitatē: vel quātitat ad quātitatē: ſi eſt quātitas vt ſpēs nō ſit cōpenſatio: q2 nō patet iure apto. vt. ff. de pig. ac. ſi cōuenerit. j. rñ. ꝛ. ff. ꝺ cōditio. idebi. ſi non ſortez §. ſi centuz. ꝛ de ipē. in re. do. fac. l. qꝺ dī. ꝛ. l. fin. ꝛ ff. de pecu. l. ſi creditor. §. j. Sed nōne ſtatim hic ſubijcit ꝙ actioni in rē poteſt obijci cōpenſatio: ergo videt̄ fieri de ſpecie ad quantitatem? Sed dic ꝙ ſit rei vēditioni qñ re non reſtituta iuratur in litē vel in verā eſtimationez. vt. ff. de rei ven. qui reſtituere. Item quid ſi hincinde debitū eſt in genere: vt debeo tibi hoiem: ꝛ tu mihi hoiez? Rñ. ſit cōpenſatio. vt. ff. ſi pars he. pe. l. j. §. itē ſi cum me. ꝛ. ff. de heredibus inſtituendis qui nō militabat. j. rñ. ꝛ. ff de lega. ij. vnū ex familia. §. ſed ſi vno. Item qd ſi ab vna parte debituz eſt confeſſatuz ab altera negatū? rñ. non pz apto iure: vnde non ſit cōpenſatio. vt. C. de compen. l. ſi. §. penulti.

ADDITIO. Niſi tale debitū nō cōfeſſatuz poſſet de ꝓximo liqdari. d. l. ſi. C. de cōpen. qñ aūt oppoſitio cōpenſationis reqrat altiorē indaginem: ꝛ quārū tp̄s det̄ ad ꝓbādū. vid h p doc.

b ¶ Ut actiones. Accuſatiui caſus. Eſt enim ſenſus vt compenſationes minuant actiones.

c ¶ Ipſo iure. Adeo vt dixerūt quidam non eſt neceſſe voce hoīs opponi cōpenſationem. vt hic. Sed certe īmo ē neceſſariū vt opponatur: quod probo tribus rationibus. Nā fideiuſſor conuentus eligit: vt vl' qꝺ ſibi vel qꝺ reo debet̄ cōpenſet que electio ſibi non daretur ſi ius cōpenſaret. vt. ff. ꝺ compen. ſi quid. (1) Item ꝛ reus conuentus eligit in quā cauſam cōpenſat ſi debeat ex pluribus cauſis. vt. ff. de cōpen. l. ꝙ labeo. Itē lex dicit euz male agere cui obijci poteſt cōpenſatio. vt. ff. de compenſa. l. vez ſed qui male agit habz actionē: ſed eliditur exceptione. vt ff. qñ di. vſu fr. le. ce. l. j. in ſi. Sz ſm hanc opi. qd adijcit̄ i actione ſtricti iuris ad id qꝺ erat oliz? Reſpon. q2 doli mali tm̄ obijciebatur exceptio: per quā nō extinguebantur actiones ipſo iure: ſed nunc etiaz compenſationis exceptio opponitur per quam ipſo iure hincinde actio extinguitur. vt hic. ꝛ. j. eo. §. pe. ꝛ nihilominus doli cuz generalis ſit. vt. ff. de exceptio do. l. ij. §. generaliter.

Cōpenſatio ſi ſit ipſo iure: ſz ꝺz opponi.

ADDITIO. (1) No. illuz caſum: ꝛ gl. ibi no. adducit plures alios caſus in qb⁹ qs cōpenſat: non tñ debitū ſibi ſed debitum alteri. dic vt ibi. Ange.

d ¶ Minuāt. ſ. compenſationes.

e ¶ Alias actōes: vt. ſ. mixtas q̄ ſē. 4. vt. ꝭ. e. §. q̄dā actiōes. Itē pſecutio ſideicōmiſſoꝝ. Itē officium iudicis: ꝛ ſimilia: q̄ actōes ſūt largiſſime accepto vocabl'o. vt. ff. ꝺ actio. ꝛ obl'o. l. actionis ꝟbo. Uñ ꝛ petitiōes cautionū occaſiōe dāni i fecti cōpēſant̄. vt. ff. ꝺ dā. infec. l. j. ꝛ. l. q bōa. §. ſiqs q2. Accurſi.

ADDITIO. Hoc verū intellige de debito officio iudicis in quo nullum obſtaculū eſt i medio: al's ſecus. vt ꝑ Bar. in. l. fina. ff. de condi. indebi.

f ¶ Depoſiti. qꝺ tu itelligas qñ pecunia ſi ſignata ē ꝺpoſita: q̄ caſu ēt aliā ſilez reddet̄ ꝑt. vt. ff. ꝺpoſi. l. luci⁹. ꝛ. l. diē ſpōſalioꝝ. §. j. Si āt eēt depoſitio facta i ſpecie vel in pecunia vt in ſpecie qꝺ eē pōt. vt. ff. de leg. j. plane. §. ſz

Cōpenſatio in multis caſibus ceſſat.

hoc ita. tunc etiã alia ratione nõ obijcietur cõpẽſatio: q: in ſpecie nõ fit cõpẽſatio. Itẽ qđ hic dicit in actione depoſiti: idẽ dicunt q̃dam in actione cõmodati: vt. C. cõmo. l. ſub p̃textu. Sed certe imo eſt ibi ratio: q: i ſpecie fieret. Nã ſole ſpecies cõmodãtur: nõ quãtitates. niſi q̃titas: vt ſpecies cõmodet̃: vt. ff. cõmo. l. iij. §. fi. Itẽ ceſſat al's compẽſatio: vt qñ per violẽtiã mihi rem abſtuliſti: vt C. de cõpenſa. l. fi. in fi. (1) Itez et fiſco nõ opponit̃ in quibuſdã caſib⁹: quos dic vt. ff. de iure fiſ. auſertur. §. qui cõpenſationem. et. C. e. l. cõpenſationes. et. l. in ea. Item in curatore qui fraudauit publicam annonam: vt. ff. de compen. ob negocium.

Spẽs ſole cõmodantur.

ADDITIO (1) Iſtud de violentia intelligas. vt ibi no. glo. et doc. Ange.

a ¶ Defraudetur: ſed nõne hec ratio vbiq; poteſt habere locum: Reſpon. non ita: quia ſi reſtitutio denegatur eſt dolus: vt. ff. manda. ſi procuratorem. §. dolo. Item depoſitarius de dolo tñ al's tenet̃: vnde ſi hic magis grauetur non eſt mirum: vt ar. ff. de iureiuran. cum qui. in princi.

Depoſitari⁹ de dolo tñ tenet̃.

¶ Preterea quaſdã Caſus. ¶ Preter actiones de q̃bus facta eſt mentio ſ. adhuc ſcire debetis q̃ ſunt quedam actiões arbitrarie. hoc eſt ex arbitrio iudicis depẽdẽtes. In q̃buſdam enim actionibus: niſi reus actori iudicis officio ſatiſfaciat veluti rez reſtituat cũ rei ven. agitur: vel rez exhibeat cũ ad exhibendum agitur: vel ſoluat cũ aliquid certo loco eſt ſoluẽdũ: vl' ex noxali cã ſeruũ dedat cũ noxaliter agit̃ contra ipſum ille qui ſic condẽnatur a iudice reus: ſcʒ ſi non vult ſatiſfacere ad arbitrium iudicis poteſt condẽnari vel ad intereſſe vel vt in litez contra eum iuretur. et. h. d. litera iſta. Preterea. quaſi dicat. Iſte actiões de quibus

exactiõe ↄ̃fraudet̃⁹.

¶ Actiões arbitrarie ideo dicte ſunt: q: mere in arbitrio iudicis ſunt: et ſunt tam reales q̃ perſonales. Aretinus.

¶ Preterea q̃ſdaz

ad preſens tractare propono: nec ſunt bo. fi. nec ſtricti iuris ſicut ille de quibus proximo tractatum eſt. Sed habent aliam quandam naturam per ſe. et in hac opinione fuerunt quidaz antiqui. Alij dicũt q̃ ſũt bo. fi. et hoc quia in iſtis habet iudex largas habenas ſicut in contractibus bo. fi. Sʒ tu dic q̃ cẽſentur ſtricti iuris cum inter eas que ſunt bo. fi. non numerantur. Item videtur q̃ iſta litera vel ex noxali cauſa ſeruum dedat non iuuat q̃ dominus qui conuenitur noxaliter preciſe condẽnari debeat ad hoc q̃ ſeruum dedat pro noxa. cum. l. dicat eſtimationem damni eſſe in obligatione noxe aut deditionem in liberatione. ff. de re iudicata. l. miles. §. aut noxe. Frater intellige q̃ facta fuit condemnatio in eſtimatione damni: ſed poterat euitare illam damnationem dando ſeruum pro noxa. vnde expone literam debet condemnari. vel ſic potes dicere q̃ omnia iudicia ſunt abſolutoria: adeo q̃ ſi aliquis alicui in veritate debet. et qui a creditore in iudicium vocetur: et in tali ſtatu ſit q̃ contra eum debeat ferri ſententia. ſi tamen ante ſententiam ſoluerit illud iudicium quod debebat eſſe condẽnatorium non erit abſolutorium. et ſic intelligo illud verbum iudicia ſint abſolutoria. Pone ergo q̃ ſeruus ignorante domino damnum dederit in rez alicuius: ille qui damnum paſſus eſt agit contra dominum petens q̃ damnum emendet. certe condemnabitur dominus ad eſtimationẽ niſi ante cõdẽnationem dederit ſeruum pro noxa.

¶ Preterea. ¶ Diuiditur in tres partes. primo quare dicantur arbitrarie. Secundo que ſint iſte arbitrarie. Tertio quid iudex in his poſſit. Secunda ibi (Sed iſte.) Tertia ibi (In his enim.) Angelus aretinus. Diuiſio

Actões arbitrarie ſunt ſtricti iuris.

actiones [a] arbitrarias. i. ex arbitrio [b] iudicis pēdētes appellam⁹: i quib⁹ niſi arbitrio iudicis is cum quo agitur actori ſatiſfaciat: veluti rem reſtituat [c] vl' exhibeat [d]: vel ſoluat: [e] vel ex noxali [f] cauſa ſeruū dedat [g] cōdēnari [h] debeat. ¶ Sed iſte [i] actiones tam in rem [k] q̄ꝫ in pſonam inueniūtur. In rē: veluti publiciana [l] ſuiana [m] de rebus coloni: q̄-

a ¶ Actiones arbitrarias. Sed nunquid ſunt bonefidei vel ſtricti iuris. Rñ. quidaꝫ ꝙ bone fidei ſunt: qꝛ in iudicis arbitrio ſunt: vt. j. proxi. §. in fi. ꝛ. ſ̄. eo. §. in bone fidei iudicijs. Sꝫ h̄ non valet: qꝛ officiū iudic. qđ in bone fidei iudicijs venit eſt iure actionis: ſed hoc qđ eſt in arbitrio merū eſt ꝛ in iudice tm̄ eſt: vt. ff. đ eo qđ certo lo. l. in bone fidei.
Alij dicunt ꝙ nec ſunt bone fidei nec ſtricti iuris. imo eſt tertia ſpēs ad illā diuiſionē que eſt. ſ̄. eo. §. actionū. ꝛ facit pro eis. ff. de in litē iurā. l. in actionibus. §. plane. ꝛ. ff. de vſur. l. in fideicōmiſſi. §. in his. hanc etiam reproba: qꝛ dicta diuiſio eſt perfecta ꝛ imediata. Alij dicunt quod verius eſt ꝙ ſint ſtricti iuris: cum bone fidei non innumerantur: vt. ſ̄. eo. §. actionum.
ADDITIO. Hec vltima vera eſt: ꝛ eā ſequunt̄ cōīter ſcribentes hic.
b ¶ Ex arbitrio. Bñ dic̄ ex arbitrio: nec enim obligatus eſt reꝫ reſtituere: vel ſimile qđ facere: qđ prōpte dices eſſe verū in actione ineſſe. In pſonalibus aūt ꝛ arbitrarijs que hic enumerantur dices ꝙ lꝫ exhibitio vel reſtitutio ſit in obligatione: pena tñ. i. intereſſe vel quāti in litem iuratum eſt: nō niſi per officium iudicis preſtatur: ꝛ iō arbitrarie dicuntur.
c ¶ Rē reſtituat. vt in rei vēdicatione que eſt arbitraria: cuꝫ primo rē reſtituēdo liberet̄: al's iudicis arbitrio in litē iurat̄: vt. ff. de in litem iurā. in actionibus. ꝛ. ff. de rei vendi. l. qui reſtituere. (j) vel hypothecaria: vt infra proxi. §. vbi hec omnia exempla diligentius dicuntur.
ADDITIO (j) Aduertas ꝙ Bar. in l. in actionibus. ff. de in li. iur. in verſi. tertio: habet locum in. c. ꝛ dat vnā regulam ꝙ omnis actio in qua res nō reſtituit̄ ſm preceptū iudicis dicit̄ arbitraria: vt iudex habeat poteſtateꝫ deferendi iuramentū in litē ꝛ ſm illud cōdēnandi ſiue ſit actio bone fi. ſiue ſtricti iuris: perſonalis ſiue i rē ſiue quecūqꝫ actio ſit. ꝛ allegat. d. l. ſi reſtituere. qđ credo verum propter idētitatem rationis: qꝛ in omnibus caſibus contēnitur maieſtas p̄toria. ſm Ange.
d ¶ Vl' exhibeat. cū ad exhibēdū agit̄.
e ¶ Vel ſoluat. ſcilicet cum certo loco ſoluendum eſt. Accurſius.
f ¶ Vel ex noxali. Cū noxaliter agit̄.
g ¶ Dedat. Id eſt det. Accurſius.
h ¶ Condēnari. Diuerſis modis fiet cōdēnatio: ſicut diuerſe ſunt iſte arbitrarie: vt dicemus. j. proxi. §. in fi.
¶ Sꝫ iſte actiones. Caſus. ¶ Dixi vobis ꝙ actionū ſtricti iuris quedam ſunt arbitrarie. Iſtarū enīꝫ quedā ſūt in rē quedā in pſonā: arbitrarie in reꝫ ſunt vtputa publiciana ꝛ ſeruiana. In perſona ſunt actiones qđ metus cā de dolo actio que eſt arbitraria actio et actio per quā petitur pecū. certo loco promiſſa ꝛ actio ad exhibēdum. Et in oībus iſtis caſib⁹ ꝛ ſil'ibus pmittit̄ iudici ex bono ꝛ equo eſtimare ſꝫ rei naturā īquātū actori ſatiſfieri opꝫ. ꝛ. h. d.
i ¶ Sed iſte actiones. ſ. arbitrarie.
k ¶ In rē. Separatim itellige. Nam vna ꝛ eadē actio nō poteſt in rem ꝛ in perſonā eſſe: niſi in quatuor caſib⁹ mixtis: vt. ſ̄. eo. §. quedam actiones.
l ¶ Publiciana. De q̄ hēs. ſ̄. e. §. alie.
m ¶ Seruiana. de his duab⁹ habes ſ̄. eo. §. ſeruiana.

ſi ſeruiana q̄ ēt hypothecaria vocat̄. In pſonā veluti quibus ꝯ̄ eo agit̄ qḋ vi aut met⁹ [a] cā aut dolo [b] malo fcm̄ ē. Itē cū id [c] qḋ certo loco promiſſum [d] eſt petitur. Ad exhibendū quoq; actio ex arbitrio iudicis pēdet. ❡ In his, n, actioibus [e] ⁊ ceteris ſimilib⁹ [f] pmittit̄ iudici ex bono ⁊ equo ſm cuiuſq; rei de q̄ actū eſt naturam [g] eſtimare quemadmoduz actori ſatiſfieri [h] oporteat.

a ❡ Met⁹ cā. L; ſit in pſonā: vt hic: tn̄ in rē eſt ſcripta: vt.ff.qḋ me.cau.l. metum.§. cum autem. ⁊ de hac dic vt ſupra eo.§.item actio.

b ❡ Dolo malo. Actio de dolo eſt arbitraria: vt h qḋ eſt iō q: liberat̄ doloſus: verū intereſſe pſtando ſi reſtituere non poſſit. al's iudic| officio iurat̄ in litez: vt.ff.de do.l.arbitrio in princi.

c ❡ Itē cuz id.ſ.pecunia.

d ❡ Promiſſum eſt. Idē etiā ſi legatū ſit relictum certo loco dādū: ⁊ idē ſi mutuū ſit datum certo loco reddēdū. Nā in his tribus caſibus locū h; certi ꝯdictio arbitraria. vel ex teſtō arbitrare.ſ.in pmiſſione: ⁊ legato: ⁊ mutuo: ⁊ al's non: vt ff.de eo qḋ cer. lo.l.ij.§.hic aūt. ⁊.l.ſi heres. ⁊.l.aut ſi. Et hic dicitur petit̄.ſ. alibi q̄; vbi fuerat promiſſum dari. et venit in ea vtilitas tam agentis q̄; rei: vt.j.eo.§.loco.

Actōes arbitrarie multe ſunt.

e ❡ Actionibus. Scilicet perſonalibus ⁊ arbitrarijs.

f ❡ Similib⁹.ſ.in rē. Et ſunt decē de quib⁹ diterat.ſ. Uel dic q; ⁊ alie ſunt arbitrarie que hic nō numerantur: vt ecce actio in factū q̄ dat̄ cōtra nautā: cauponē: ſtabulariū: vt.ff.nau.caupo. ſtabu.l.j.in pn. S; qdā dicūt cā nō eē arbitrariā: q: ibi non ferunt̄ ſnie due. Itē eſt actio in factū q̄ dat̄ ꝯ̄ publicſana, vt ff.de pub.l.j.in pn. Itē actio ſi. reg.ff.ſi.reg.l.ij.in ſi. ⁊.l.iij. Itē actio redhibitoria: vt.ff.de edil.edi.redhibitoria. Itē actio ex ſtipulatu q̄ pro dote repetēda dat̄: vt.ff.ſo.matri.l.ſi filiuſfamilias.§.maritū. S; certe iſto caſu nō iō iurat̄ in litē: q: arbitraria ſit: ſed q: bone fidei eſt: vt.ſ.e.§.fuerat. Itez actio rerum amotarum eſt arbitraria: vt.ff.rerum amota. ſi cum dos. in fine. Accurſius florentinus.

g ❡ Naturā.i.bonitatē. vt dicūt quidam. Uel melius. id eſt ſm naturam actiōis arbitrarie q̄ intēdit̄. Naz triplex pōt modus cōdēnationis dephēdi in arbitrarijs. Unus vt due ſnie ferātur. Pria de reſtituēda re ⁊ niſi reſtituatur fiat ꝯdēnatio in penā vel itereſſe p delationē iuriſiurandi in litē: vt patet in actione qḋ metus cā ⁊ in actiōe de dolo: ⁊ rei vēdicatiōe: ⁊ in actione ad exhibēdū: ⁊ ſimilibus. Eſt ⁊ alius modus: vt vna ferat̄ ſnia: ⁊ in ea ſtatim intereſſe ꝯſiderat̄: vt qū certo loco aliqd dādū eſt: ⁊ hoc eſt in iſta ſola. Tertius modus eſt vt nō in quātitate cōdēnationis fiat arbitriū: ſ; in qualitate: vt actione noxali in qua arbitratur iudex an liberet̄ dādo ſeruuz p noxa: qḋ eſt qū dn̄o ignorāte vel prohibere non valente deliquit. al's inſolidū tenetur: vt.ff.de noxa.l.ij. in princi. ⁊.l. in delictis. in princi.

Cōdēnatio i arbitrariis pt fieri tripliciter.

h ❡ Satiſfieri. Sed nōne hoc idez in bōe fidei iudicijs fit? Rn̄. dic q; triplex eſt officiū. Primū qḋ obtinet actiōis vicē: p qḋ officiū petunt̄ ſalaria aduocatorū ⁊ reſtitutiones maiorū ⁊ minoruz: vt.ff.de minoribus.l. qḋ ſi minor. §.finali. Aliud eſt q; bone fidei ac.ionibus inheret: quod iure actionis venit: vt.ff.de eo quod certo lo.l.in bone fid.i. ⁊ vna cum actione perit: vt.C.de po.l.iiij. Tertium eſt qḋ inheret actionibus ſtricti iuris quibuſdam: ſcilicet arbitrarijs. et hoc ex ſolo motu iudicis deſcendit: vt quaſi liberum ſit ei

hoc facere: ſed in actionibus bone fidei aſtringitur ad hoc. † Itē in actionibus bone fidei vna fertur ſententia in his autem plerūqʒ due: vt modo diligenter notauimus.

† Ioan. fa. reſpōdit hāc gl. qꝛ in arbitrariis iudex neceſſitatᷓ impartiri officiū ſʒ nō neceſſitatᷓ ad tale vl' tale: vt h̄ per eum.

ADDitio.

Tu dic ſʒ Iaſo. φ in actione bone fidei officiuʒ iudicis eis deſeruiens prouenit ex natura ipſarum per qd ſtatim φ debitor eſt in mora poteſt cōdēnari ad vſuras vl' intereſſe: ſed in actiōe ſtricti iuris ꝑuenit ex quodā accidēti extrinſeco: puta qꝛ nō ꝓſtatᷓ reo in qua fuit facta condēnatio: ⁊ ſic iſte actiones ſunt arbitrarie.

¶ Iudex debet ferre ſententiam certā etiā ſup libello icerto ſi icertitudo eſt i ꝑtāte iudicis. Arc.

¶ Curare autē dʒ iudex vt oīno quātum poſſibile [a] ei ſit certe pecunie [b] vl' [c] rei ſententiāʒ [d] ferat: etiam ſi de incerta [e] quātitate apud eum actum eſt.

¶ Plus petens i iudicio: loco: cā: re: vl' tpe olim cadebat a cā: niſi reſtitueretᷓ legitima ſbſiſtēte cā: hodie vero plus petēs tpe venit aliter puniendus: quia in eo inducie duplicantur: ⁊ actor ad oē dānum litis tenetur. Plus vero petens alijs modis in triplum ſumptus quē ſuſtinuit reus: litis nomīe punietur. Angelus aretinus.

¶ Curare dʒ ⁊c̄. Caſus. ¶ Supra dicte ſunt multe diuiſiones actionum adhuc ponet plures: ſed in preſenti. §. dat quēdā effectuʒ actionis: ⁊ dicit φ ſi quedā actio corā iudice proponatᷓ curare dʒ iudex vt quātū poſſibile eſt ⁊ inquātū natura ac. hoc patiatur: vt certam ferat ſententiam. h.d.

Diuiſio ¶ Curare. ¶ Diuiditᷓ in tres partes. Primo mandat iudici deferēdo certā ſniaʒ ibi (Certe pecūie.) ſcdo limitat mādatū ſi illud ē poſſibile ibi (Quātum.) Tertio remouet vnū obiectuʒ. ibi (Etiam ſi de incerta.)

Snia ſi ꝑt ſemper eſſe certa. a ¶ Poſſibile. Hoc ideo dicit: qꝛ interdū nō pōt certā ferre ſniam. Quid enim ſi hō in genere ꝓmiſſus petitᷓ vl' ſub alternatione: puta ſtichū aut pāphilū: aut dānū emēdari vl' ſeruū pro noxa dari: certe iudici nō eſt poſſibile ferre certā ſniaʒ: qꝛ natura actiōis nō patitᷓ: vt. j. de of. iudi. in ꝑn. Idē dico in hereditatis petitiōe. Nā ſicut ſufficit in libello proponere vniuerſaliter: ita ⁊ in ſentētia. puta ſic ꝓnūtio te heredē extitiſſe ex aſſe vel ex ſemiſſe: ⁊ iō tibi hereditatē reſtituēdā.

Snia dʒ ferri iuxta formaʒ libelli.

b ¶ Pecunie. i. cū pecunia petitᷓ: vt ff. de petitiōe hereditat. l. non poſſunt. c ¶ Vel rei quando alia res petitur q̄ in quantitate ꝯſiſtat vl' nō: ⁊ hoc ſi certū eſt petitum. al's nō tenet ſnia: niſi aliq̄ parte actoꝛū res certa ſcripta fuerīatᷓ: vt. C. d' ſentē. que ſine certa quā. l. hec ſnia. ſi aūt eſt incertum aut certificari poteſt: vt ſi peto intereſſe quod debet coram iudice probari ⁊ deduci ad certitudinem: vt. C. de ſenten. que pro eo quod intereſt. l. vna. §. ſi. ⁊ tūc locū habet hic §. aut nō pōt deduci in certitudinē: vt in hoīe generalr̄ petito ⁊ ſimilib9 que modo diximus: ⁊ tunc nō habet locuʒ iſte. §. Accurſius florentinus.

Snia ī ſcriptis ferenda. d ¶ Sniaʒ ferat. Et in ſcriptis: vt. C. de ſentē. ex pl. reci. l. ſi. niſi in q̄tuor caſib9: vt in auc̄. de mā. ꝑn. §. ſit ibi. colla. iij. ⁊ in auc̄. vt iudi. ſine quo. ſuf. §. neceſſitate. collatio. ij. ⁊ in auc̄. de cle. apud ppri. epi. cōuent. §. j. colla. vj.

e ¶ De incerta. Ut de intereſſe.

¶ Si quis agēs. Caſus. ¶ In ſuperioribus dictuʒ eſt de natura omniū act. nūc autē nihil aliud intēdit legiſlator oſtēdere qualr̄ abuſores actionuʒ puniantᷓ. Dicit ergo φ quotieſcūqʒ actor plus petit in intentione ſua q̄ ſibi de-

beatur quocūq3 genere plus petendi cadit cā: hoc eſt rē quā petit amittit: nec ſuccurrit̃ ei de facili a pretore per in integruʒ reſti. niſi fuerit minor. Si enīʒ minor xxv. annis aliqua facilitate lapſus pl⁹ petierit: tūc cauſa cognita ſuccurrit̃ ei: ſʒ in maioribus plus petētib⁹ nullo mō ſuccurrebat̃ qn a cā caderent: niſi haberēt magnā ⁊ iuſtam cām erroris: tūc enīʒ parcendum erat eis. ⁊ de hoc pōit duo exēpla. Primuʒ eſt qñ aliqs maior petebat totuʒ legatū puta petebat legatū relictū ſibi in teſtamēto: ⁊ p errorē cū aliq̄ ps legati vl' forte ſolida legata i codicillis eēnt adēpta: q: tñ ignorauit ſuccurrebatur ei. Scd'm exēplū eſt in maiore: q integra legata petebat: ⁊ tñ tota erant legata: ita q loc⁹ erat falcidie. hoc erat oliʒ in quolibet genere petēdi plus. ſ. q cadebat a cā: niſi iuſtaʒ cām haberet: vt ſupra dictum eſt: ſed hodie non eſt ita: vt habetis infra eodem. §. Sʒ hoc quidem antea.

Diuiſio ¶ Si quis agēs. ¶ Diuiditur principaliter in duas ptes. Pri͂o ponit id qd erat de iure antiquo qñ plus petebat̃. Scd'o id qd ē de iure nouo. Scd'a ibi (Sʒ hec qdē.) Itē pma ſubdiuidit̃ in tres. Nā pmo ponit regulā generaleʒ iuris antiq: qualr puniat̃ plus petēs. Scd'o quot modis dicat̃ plus petere. Tertio exēpla vniuſcuiuſq3. Scd'a ibi (Plus āt.) Tertia ibi (Veluti) Ang.

¶ Si quis agens in intētiōe [a] ſua plus [b] cōplexus fuerit: q̄ʒ ad eum pertineat: a cauſa cadebat: id ē reʒ amittebat [c]: nec facile in integruʒ reſtituebatur a pretore: niſi minor erat xxv. ānis. Huic [d] eni ſicut in alys cauſis: cauſa cognita [e] ſuccurrebat̃ ſi lapſus iuuētute [f] fuerat: ita ei ⁊ in hac cauſa ſuccurri ſolitum erat. Sane ſi tam magna cā iuſti erroris interueniebat: vt etiā cōſtantiſſimus [g] qſq3 labi poſſet etiam maiori. xxv. annis ſuccurrebatur: veluti ſi quis totum legatuʒ petierit poſt: deinde prolati fuerint codicilli: quibus [h] aut pars legati adēpta ſit: aut quibuſdaʒ [i] alys legata data ſint: que efficiebāt: vt plus petyſſe videretur petitor q̄ʒ dodrantē: atq3 ideo lege falcidia legata [k] minuebantur [l].

a ¶ In intentione ſua. Id eſt in libello vbi erat intentio ſua.

b ¶ Plus ēt tpe. Vt. ff. de lib. leg. nō ſolū. §. j. ⁊ §. fi. nam plus quatuor modis dī: vt. j. proximo. §. ⁊ in oībus his locum habet §. iſte.

c ¶ Amittebat. Facit. j. de exce. §. temporales (j) ⁊ qd hic dicit i priuato: ideʒ erat in fiſco: vt. C. de iure fiſc. l. iuſtas. libro. x.

ADDI. (i) Aduertas q litera ibi dic q inducie duplicātur ⁊ q poſtea nō cogit̃ litē ſuſcipere: niſi refectis ſibi expēſis: ⁊ idē dicit tex. in. c. j. extra de plus peti. Angelus aretinus.

d ¶ Huic. Minori. xxv. annis.

e ¶ Cauſa cognita. Bene dicit cauſa cognita. Nā omnes in integrum reſtitutiones cauſa cognita permittūtur: vt. ff. de in integ. reſtitu. omnes.

f ¶ Iuuentute. Id eſt facilitate ſua. idem multomagis ſi dolo aduerſarū: vt. ff. de mi. l. prima.

g ¶ Conſtantiſſimus. Quia errauit in facto in quo prudentiſſimi fallūtur: vt. ff. de iu. ⁊ fac. igno. l. ij.

h ¶ Quibus. Scilicet codicillis.

i ¶ Quibuſdaʒ alȳs. Scʒ legatarȳs.

k ¶ Legata. Scilicet ea que ſibi in teſtamento relicta ſunt.

l ¶ Minuebant̃. Nā tot erāt legata vt lex falcidia locū haberet. i. oportebat vt legata defalcarentur ad hoc vt

haberet heres falcidiã: qꝛ dodrãtẽ excedebant: vñ heres dꝫ detrahere falcidiam: vt. ff. ad. l. fal. §. j.

¶ Plus aũt quatuor modis. Casus.

¶ Dñe supra dixistis ꝙ qcũqꝫ petebat plus: quocũqꝫ genere petẽdi plus: cadebat a cã ⁊ reꝫ amittebat: nisi iust⁹ error eũ excusasset. Sꝫ dñe cũ plus pluribus modis peti possit dicatis mihi quot modis plus petit̃: Ad hȝ rñ. dñs Iust. sic. Quatuor enim modis pl⁹ petit̃: re: tẽpore: loco: ⁊ cã. Re vt si ille cui debẽtur deceꝫ petat vigĩti: vl' triginta: vel si ille cui⁹ fundus est pro pte totũ petat petit plus re. Tẽpore de hoc habuistis exẽplũ de eo cui aliqd debet̃ in diẽ vl' sub ꝯditione si añ diẽ vl' ꝯditionẽ existẽtẽ petat.

¶ Loco plus petitur. Supra vidistis duo exẽpla in qbus petitur. s. re ⁊ tpe. Modo videatis exẽplũ de eo qui plus petit loco. ⁊ est exẽplũ in eo: qui quod certo loco stipulatus est sibi dari petit in alio loco nulla facta cõmemoratione de loco i quo pmisit pmissor: vtputa si aliqs stipl'at⁹ fuerit a tptio aliqd dari ephesi ⁊ illud petat rome sibi dari: iste plus petit loco eo ꝙ aufert cõmoditatẽ: vel vtilitatẽ pmissori quã habuit rõne loci in quo pmisit. Vñ in isto casu hȝ locũ actio arbitraria loci in qua habebit̃ rõ vtilitatis q̃ cõpetitura eẽt pmissori si soluisset loco illo in quo pmisit se soluturũ. ⁊ ista vtilitas in mercib⁹: veluti i frumẽto: oleo: vino: ⁊ in aliis mercibus bñ apparet. Merces eni in diuersis regiõib⁹ diuersa hñt pcia: vñ si decẽ modia frumenti promisi tibi ephesi. et tu petas ea rome: aufert mihi magnã vtilitateꝫ. Modiũ eni qd nõ valebat ephe si nisi decẽ valet forte rome. xv. vl'. xx. ⁊ istius vtilitatis habebit̃ rõ. Sꝫ dñe qd dicetis vos d. pecunia: Rñ. ideꝫ dico tibi de pecũia: qꝛ plus expedit pmissori pecuniã soluere i vno loco ꝙ i alio: eo ꝙ i vno loco põt pecuniaꝫ sub leuior ib⁹ vsuris hẽe: ꝙ in alio. Sꝫ qd si is qui alio loco certo sibi aliquid dari stipulat⁹ est eodẽ loco pecuniã petat quo sibi pmissa est: Rñ. tũc recte agit: nec hȝ locũ arbitraria loci: qꝛ loci cõmoditas est salua promissori. ⁊. h. d.

¶ Sũmarius est iste §. supra: tamen specialiter hoc habet. Plus petitur quatuor modis scilicet: re: tempore: loco: ⁊ causa: ⁊ primo tres primos modos exẽplariter declarat. Hoc dicit Angelus.

¶ Plus autem quatuor [a] modis petit̃ re: tẽpore: loco: ⁊ cã.

¶ Re: veluti si quis p deceꝫ aureis qui ei debebant̃ viginti petierit: aut si is cuius ex parte res est: totaꝫ eam vel maiorẽ parteꝫ esse suam intenderit. Tempore: veluti si qs ante diem vel ante cõditionẽ petierit: qua eni ratione qui tardius soluit ꝙ soluere deberet: min⁹ soluere itelligitur: eadem ratione [b] q prremature petit pl⁹ petere [c] videtur. Loco plus petitur: veluti cũ quis id quod certo loco sibi stipulatus est alio loco petit sine [d] cõmemo-

a ¶ Plus aũt q̃tuor. Ut oib⁹ his modis a cã videat̃ cadere iure antiquo: vñ isti quatuor modi plus petẽdi patent in hoc versu. Plus petitur causa: vel tempore: reqꝫ: locoqꝫ.

Plus petitur q̃tuor modis. Versus

b ¶ Ratione. A si. i per contrarium.

c ¶ Petere. Ut hic ⁊ supra de fideicommissa. §. non solum.

d ¶ Sine cõmemoratiõe. Id est sine vtilitate rei debite: vel interesse rei: nã est habẽda ratio eius vtilitatis: si sua interfit in loco destinato potius cõuenirit. (j) Vel dic cõmemoratione: scilꝫ

ratione illius loci in quo ſibi dari ſtipulatus eſt (verbi gratia) ſi is qui illa ſtipulatus fuerit: epheſi dari ſpondes: rome pure intendat dari ſibi oportere. ¶ Ideo autem plus petere intelligitur: quia vtilitatem quam haberet promiſſor: ſi epheſi ſolueret: adimit[a] ei pura intentione: propter quam cauſam alio loco petenti arbitraria[b] actio proponitur[c]: in qua ſcilicet ratio habetur vtilitatis que promiſſori[d] competitura fuiſſet ſi illo loco ſolueret quo ſe ſoluturum ſpopondit. Que vtilitas plerunque in mercibus maxime inuenitur: veluti vino: oleo: frumento: que per ſingulas regiones diuerſa habent pretia. Sed et pecunie numerate non in omnibus regionibus ſub eiſdem vſuris fenerantur. Si quis tamen epheſi petat: id eſt eo loco petat quo vt ſibi detur ſtipulatus eſt pura[e] actione agit recte. Idque etiam pretor monſtrat: ſcilicet quia vtilitas ſoluendi ſalua eſt promiſſori.

mentionem faciente de ipſo loco. nam ipſum locum vbi erat facienda ſolutio in libello ponere debet. ſic peto. x. vt mihi ſoluas hic vel vbi ſoluere promiſiſti: vt hic. et ff. de eo quod cer. lo. l. ij. §. ſi. poſt hec: niſi ſoluat poterit eum conuenire vbicunque voluerit: dummodo conuentus habeat ibi forum: non aliter: vt. ff. de iudi. l. heres abſens. in fi. Sed Pla. dicit quod ſ. vbicunque poterat eum conuenire poſt etiam ibi vbi non habeat forum. et eſt pro eo. ff. de iudi. l. cum qui. et ff. de conſtitu. ſi duo. §. ſed et certo. Sed certe quod dictis legibus dicitur: vt quolibet loco poſſit conueniri: verum eſt in idoneo vbi conuentus habeat forum: vt. ff. de mu. et ho. l. vt gradatim. §. j.

ADDITIO (i) Querit Ioa. fab. ſi eſt notorium quod vtilius eſt debitori ſoluere in loco vbi agitur quam in loco conuento: nunquid tunc debeat actor mentionem facere de loco conuento? Et dicit quod ſic: quia petitio ſemper debet narrare formam obligationis: vt. j. pri. §. in fine. item quia aliquando expedit et facilius eſt debitori ſoluere quod dánoſus eſt ſibi. j. eo. §. preterea. in fi. igitur. Angelus aretinus.

a ¶ Adimit. Id eſt adimere deſiderat: non tamen adimere poteſt.

b ¶ Arbitraria. Id eſt vtilis certi condictio ex ſtipulatu vbi ſtipulatio iter ceſſit: vt hic fuit: vel vtilis certi condictio: ex mutuo vbi mutuum erat datum certo loco reddendum. Vel vtilis actio ex teſtamento: vbi legatum eſt dandum certo loco: nec enim eſt proprium nomen actionis: vt ff. de eo quod cer. lo. l. ij. §. hec autem actio. et l. ſi heres. et l. aut ſi mutua. Accurſius florentinus.

c ¶ Proponitur. Id eſt tribuitur: vel datur: vt. ff. de eo quod certo loco. l. ſi epheſi.

d ¶ Promiſſori. Scilicet et actoris vtilitas attenditur. et vtriuſque vtilitas ſimul attenditur: vt. ff. de eo quod cer. lo. da. opor. l. ij. j. reſpon.

ADDI. (i) Dic quod intereſſe rei ſi conueniatur in alio loco ſemper eſtimatur: ſed non actoris: niſi reus fuiſſet in mora vel culpa: vt notat glo. Bar. et docto. in d. l. ij. in prin. Accurſius.

e ¶ Pura. Id eſt non habita mentione vel ratione loci vbi erat facienda ſolutio. vt diximus ſupra eodem. §. Accurſius florentinus.

¶ Huic autem qui plus loco. Caſus.

¶ Supradictum eſt quod quocunque genere plus petendi olim plus petebatur cadebat a cauſa: et rem amittebat plus petens: qualiter autem plus petebatur re vel tempore vel loco dictum eſt. ſupra. Modo dicit Iuſti. qualiter plus petitur cauſa: et de hoc ponit duo exempla. vnum in iſto. §. et

alıud in ſequenti. Primū exemplū eſt tale. Si qs eſt ſtipulatus ſtichum aut decē vel viginti aureos: ⁊ poſtea petit ſtichū preciſe plus petere cauſa vr̃. Habuit eniꝫ electionē promiſſor ſoluendi decē vl' ſtichū: vnde cū preciſe petat vnū adimere ſibi videt̃ per electionem: ⁊ ita plus petere cā videt̃. ⁊ ita oliꝫ cadebat a cauſa. Quid ergo dꝫ facere ſtipulator: qd petet? Rñ. ſꝫ qualitatē cōtractus dꝫ facere libelluꝫ. ⁊ hoc ē optimuꝫ verbum quotidianuꝫ: hoc eſt eodeꝫ mō quo ſtipulatus eſt: vñ qꝛ ſtipulatus eſt alternatiue: ⁊ alternatiue debet libellum ſuum conficere vel formare. hoc dicit.

¶ Sūmatus eſt iſte §. ſupra: tamen ſpecialiter hic declarat per exempla qualiter plus petit̃ cauſa: vnde nota ꝙ i alternatiuis cōtractibus in dubio eſt electio debitoris: ꝯcordat. l. plerunqꝫ. in fine. ff. de iur. do. Arc.

¶ Huic aūt qui loco plus petere intelligitur proximus eſt is q [a] cauſa plus petit: vt ecce ſi quiſ ita a te ſtipl'etur hoieꝫ ſtichū aut decē aureos dare ſpondes: deinde alterū petat: veluti hominez tm̄: aut decem aureos tm̄. Jdeo autem amplius petere intelligitur: qꝛ in eo genere ſtipulatiōis promiſſoris eſt electio [b]: vtrum pecuniaꝫ an hoieꝫ ſoluere malit: qui igitur pecuniaꝫ tm̄: vel hominem tm̄ ſibi dari oportere intendit: eripit [c] electionem aduerſario: ⁊ eo modo ſuaꝫ quidem conditionē melioreꝫ facit [d]: aduerſarij vo ſui deteriorē. Qua de cauſa talis in ea re prodita [e] ē actio: vt qs intendat hoiem ſtichū aut aureos dcē ſibi dari oportet̃: id

a ¶ Huic autem. Qui cauſa. Hanc cauſam electionem iam vocabit.

b ¶ Electio. Niſi cū iā vnum interijt tunc alterū qd ſupereſt pſtabit: vt. ff. de eo qd certo lo. l. nō vtiqꝫ. ⁊ facit ad hunc. §. ff. de iure do. l. plerūqꝫ. in fi.

c ¶ Eripit. Jd eſt eripere vult.

d ¶ Facit. Jd eſt facere vult.

e ¶ Prodita eſt. i. data. ⁊ eſt actio ex ſtipulatu: hoc modo. ſ. alternatiue ꝓponenda: vt dicitur hic.

¶ Preterea ſi aliqs general'r. Caſus.

¶ Tu habes vnum exēpluꝫ de eo qui plus petit cauſa. Hic ponit dñs Juſti. aliud exēpluꝫ de eodē: plus eniꝫ petit cauſa iſte cui hō in genere promiſſus eſt ſi hoiem certū petat: ⁊ ſimil'r eſt in vino ⁊ in purpura ⁊ in alijs. General'r enim qñcūqꝫ aliqd debet̃ in genere ſi certū qd petat̃ plus peti videt̃. Videt̃ eniꝫ promiſſori adimere electionē: vel ad min⁹ hoc facere intendit. Diceret aliqs hoc verū eſt qñ aliqd in genere promiſſuꝫ ē. et ille cui ꝓmiſſuꝫ eſt certum petit: qꝛ tūc ſi ꝓcioſiſſimum petat plus petere cā vr̃. Sꝫ qd diceretis vos dñe ſi aliqd i genere eēt ꝓmiſſuꝫ: ⁊ ipſe preciſe petat illud qd viliſſimū eſt: in illo genere vtrū ne plus petere? Et rñ. ꝙ ſic: qꝛ adhuc electionē ſoluendi ꝓmiſſori adimere videt̃. Sepe enim accidit vt promiſſori facilius ſit ſoluere illud qd maioris precij eſt. Omnibus iſtis modis dicitur plus peti. et quocūqꝫ iſtorū modoꝝ plus petebat̃: cadebat plus petēs a cauſa. Hodie nō eſt ſic: vt patet in proximo. §.

¶ Sed hoc qdē antea ⁊c̃. Ab illo. §. ſi qs agēs. vſqꝫ nūc ſolū habuiſtis ꝙ quatuor ſunt modi plus petēdi: ⁊ quicūqꝫ aliquo iſtorū modorū plus peteret: cadebat a cā ſua: propter qd dicit dñs Juſti. ꝙ hoc videt̃ iniquū ⁊ correctione dignū. Et dicit hoc antea inuſu fuerat.

eſt vt eodem modo peteret quo ſtipulatus eſt. Preterea[a] ſi quis generalit̃ hominem ſtipulatus ſit: ⁊ ſpecialiter ſtichum petat; aut generaliter vinum ſtipulatus ſit: ⁊ ſpecialiter campanū petat: aut generaliter purpuram ſtipulatus ſit: deinde ſpecialiter tyriam petat: plus petere intelligitur: q2 electionem aduerſario tol litb: cui ſtipulationis iure liberū fuit aliud ſoluere q3 quod peteretur: quinetiā: lʒ viliſſimuʒ ſit: quod quis petat: nihilominus plus petere intelligitur: q2 ſepe accidit vt promiſſori facili⁹ ſit illud ſoluere quod maiorisc precij eſt.

¶ Sūmatus eſt in §. Siquis agens: tamē ſpecialiter hoc habet. Hodie ↄtra plus petentem tpe duplicãtur inducie: ⁊ ſit condemnatio ad oē damnū litis: petēs vo aliis modis i triplū ſumptus quos ſuſtinuit reus: litis nomine eſt cōdemnandus. Hoc dicit Angel.

¶ Sed hec quidēd antea i vſu fuerat: poſtea vo lex zenonianae ⁊ noſtra f rē coarctauit. Et ſi quidē tempoꝛe plus fuerit petituʒ: quid ſtatui oportear: zenonis diue memorie loqtur cōſtitutio g. Si nautē quantitateh vel alio mōi plus fuerit petituʒ: oē ſi qd̃ forte dãnuʒ ex hac cauſa acciderit ei: contra quē plus petitum fuerit cōmiſſa tripli cōdēnatiōe (ſicut ſupra dixiusk)

fuerat. Sʒ poſtea lex zenoniana ⁊ noſtra ↄſtitutio hoc arctauerunt. Et hodie obtinet q̄ nullus a cā cadat: niſi q plus petit tpe aut alio mō. Sʒ ſi plus petat̃ tpe: tunc in penā petis plus tpe duplicabuntur inducie: ita q̄ ſi illd' qd' poſt annū debebat̃ icōtinēti petat: nō poterit illud petere: niſi poſt biēniū: ⁊ ēt nec̄e hēbit adhuc ſoluere oēs expēſas quas in lite reus fecerit. Si aūt re vel loco: vel cā pl⁹ petat: ſtā. imꝑatoꝛ q̄ tūc oē dānū qd' ſuſtinebit reus p pluris petitionē reſarciet ſibi actoꝛ in triplum. h.d.

a ¶ Preterea. Hoc eſt aliud exemplū qualiter cā plus petatur.

b ¶ Tollit. Id eſt tollere vult.

c ¶ Maioris precij ē. Facit ad l. ff. lo. itē q̄ritur. §. j. ⁊ ff. de condi. ⁊ de. quod traditum eſt: ⁊ l. ſequē. ⁊ ff. de in diē adiec. l. ſi vēditor §. ſed ſi neuter. ⁊ ff. de vſu ⁊ habitati. l. finali. ⁊ ff. de vſufruct. hactenus. §. finali. ⁊ l. ſequenti.

d ¶ Sed hec quidē. Scilicet q̄ diximus vt plus petendo cadat a tota cā. vt ſupra eo. §. ſiquis agens.

ADDitio. Et conſulit do. Iaſō. ad euadendum iſtas penas q̄ in libello ſp adijciat̃ illa ſalutaris clā: ſaluo iure ſuperflui ⁊c.

e ¶ Lex zenoniana. ſcʒ greca: quaʒ non hēmus.

f ¶ Et nr̄a. Scʒ greca. quā ſi hēm⁹.

g ¶ Cōſtitutio. Scilicet greca. vt dixius: cui⁹ ſnia ē vt ipſe debeat duplicari ↄuēto: ⁊ oēs expenſe ſibi reſtitui. vt. j. d' excepti. §. hodie autem.

h ¶ Quantitate. Et ſic re.

i ¶ Alio mō. Id ē loco: vel cā: vt ſ. §. plus dr. Accurſius.

k ¶ Diximus. Vt. ſ. eo. §. tripli. ⁊ ibi huius nr̄e ↄſtōnis grece ſnia recitat̃. Sʒ ſi nō ſolū petijt: ſʒ ēt cautionez exegit poſt litē ↄteſtatā amittit̃ debitū ēt hodie.

puniatur[a].

¶ Petens minus quam ei debeatur pōt corā eodem iudice reſiduum petere. Rubrica.

¶ Si minus in intētione[b] ſua cōplexus fuerit actor q̄ ad eū ꝑtineat: veluti ſi cū ei decē aurei deberent̄ qnqꝫ ſibi dare oportere intē-derit: aut ſi cuꝫ tot⁹ fundus ei⁹ eēt ꝑteꝫ dimidiā ſuā eē peti-erit: ſine ꝑiculo agit. In reliquum vō nihilomin⁹ iudex ad-verſariū in eodem iudicio[c] ei cōdenat

vt. C. de plus pe. l. j. q̄ ē huic ꝯtra. Si an̄ litē ꝯteſtatā peniteret nō punit̄: q: nō petit: ſꝫ petere vult. vt. ff. rē ra. ha. l. āpli⁹ nō peti. vt l. d. l. C. ḋ pl⁹ pe. l. j.

a ¶ Puniat̄. Scꝫ ꝯdictiōe ex lege illa greca cuius effectuꝫ habuim⁹. ſ. eo. §. tripli. ⁊ in hoc. §. plus antē.

¶ Si min⁹. Ceſus.

¶ Vidiſtis ſ. de eo qui plus petit: qualr̄ puniebat̄ oli: ⁊ q̄liter hodie punit̄. Dñs Iuſti. nihil volens dimittere īdiſcuſſū adhuc tractat ḋ eo q min⁹ petit qd iuris ſit: ⁊ dicit ꝙ q minus petit h̄ pt facere ſine ꝑiculo: ⁊ in eodē ēt iudicio plus petere pōt: q: ex ꝯſtōne bōe memorie zenonis fuit hoc ītroductū ꝙ ille q minus peteret poſſet in eodē iudicio plus petere. Et ſcire debeſ ꝙ hec mā illius. C. de eden. l. edita actio: ⁊ ea q̄ ſup repetitione illius. l. dīr pſit hic repeti. Quidā aūt p. §. iſtū voluerunt dicere ꝙ emēdatio libelli ⁊ mutatio poſſit fieri vſqꝫ ad ſniam diffinitiuā: q: vſqꝫ ad ſniam diffinit: ſp manet idē iudiciuꝫ. Doctores tñ nr̄i in h̄ ꝯſidēt oēs ꝙ an̄ litis ꝯteſta. pōt fieri emēdatō ⁊ mutatio: ⁊ lr̄aꝫ iſtā ita itelligūt i eodē iudicio. i. an̄ litē ꝯteſtatā vl̄ ſic i eodē iudicio. i. apud eūdē iudicē: nō i eadē iſtātia iudicij. Vocat̄ tñ iudiciū idē ꝓp idētita. iudicis ⁊ cāru.

Diuiſio ¶ Si quis. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo qñ minus petijt. Secūdo qñ aliud pro alio per errorē petijt. Secūda ibi (Siquis aliud.) Arcti.

Donat̄ nemo ꝑſumit̄. b ¶ In intētione. Scilicet in libello intētionis: ⁊ hoc per errorem: ſi enim ſciēter donare ꝑſumit̄ ſm quoſdam. Sed ꝯtra puto ꝙ nunq̄ donare preſumitur: niſi tūc qñ traditio fieret ab eo qui donare preſumit̄. vt. ff. de reg. iu. l. cuius per errorē: hic autē nō erat datio: ſed q̄dā abſtinētia. Vñ ſi de reliq̄ ſciat qui agit ſiue non tempore cepti iudicij locuꝫ hēt. §. iſte.

ADDITIO. Iſta gloſa l. ſe ⁊ relata ad textū noſtrū eſt ꝑa: ⁊ ſꝫ Ia. vni. ca ⁊ ſingularis: nō tñ eſt ſimplr̄ ꝑa l. quātuꝫ dicit nūq̄ ꝑſumi donatiōe niſi iteruenlat traditio. proſequere vt per eum hic.

c ¶ In eodē iudicio. Id ē qñcūqꝫ an te ſniaꝫ reliquū petierit ſine noua cōteſtatione ſꝫ quoſdā vt hic dicitur: ⁊ hoc ꝓpter duas rōnes falſas. Vna q: pōt emēdare libellū qñcūqꝫ an̄ ſniam vt dicūt: ⁊ eſt pro eis. ff. de noxa. i delictis. §. ſi detracta. ⁊ ſic itelligūt. C. ḋ eden. edita. Altera rō eſt: q: ſm eoſ etiā ſi nō petat vel ꝓbet hoc actor: tñ iudex ſi ſcit: dꝫ ſm ſuā ꝯſciam ꝯdēnare reū: ⁊ eſt ꝓ eis ad hāc rōnē. ff. fini. regū. l. ſi irruptiōe. §. ad offm̄: ⁊ in hac ſnia fuit dñs. M. Sed certe ſm Ioā. poſitum eſt falſum ⁊ due rōnes male. Nā non pōt qs īmutare libellum niſi vſqꝫ ad litē conteſtatam: nec ēt hodie poſt datū libellū: q: ſic dicit auē. ꝙ nō hꝫ neceſſe in primo libello ꝑſiſtere: vt in auē. de liti. §. oēm. colla. viij. Item q: nō videt̄ iā iudiciū veniſſe qḋ poſt litis ꝯteſtationē ꝯtingit. vt. ff. de iudi. l. nō pōt. ⁊. ff. de excep. rei iudi. l. cū q̄rit̄ ⁊: l. egi. Nec obſtat qḋ hic dicit̄ ⁊ qḋ dicit eodē iudicio. Nā dic. i. corā eodē iudice: ⁊ ab eodē actore ⁊ reo. Nam ⁊ propter hāc cām. i. ꝓp idētitatē ꝑſonarū: ēt vbi prorſus aliud petit̄: tñ dī iudiciū idē. vt. j. ꝓxio. §. Icē non obſtat

Libellū datū mutare nō licꝫ.

Iudiciū dī idē ꝓp ꝑſonaꝝ idētitatem.

ex cõſtitutione[a] diue memorie zenõis.

¶ Siquis per errorẽ aliud pro alio perierit libellũ mutare poterit. h.d. An.ab.

¶ Siqs aliud pro alio intẽderit[b] nihil ei periclitari placuit: ſed in eodẽ iudicio[c] cognita veritate errorẽ ſuũ corrigere[d] ei permittitur: veluti ſi is qui hoĩem ſtichũ petere deberet herotẽ petierit: aut ſi quis ex teſtõ dari ſibi oportere intẽderit[e] quod ex ſtipulatu debetur.

ff. de nora. l. deliq. §. ſi cõtracta. qr ibi ex eadẽ cã ⁊ eadẽ actione: ⁊ ad idem agebatur: lz eſſet variatio i quodã bñficio: qd dñs hʒ p. l. vt poſſit p noxa dare. vt. j. de noxa. actio. §. ſũma. ⁊ ff. de re iudica. miles. §. j. Itẽ alia rõ non eſt bõa: qr non hʒ cõſciẽtiã: ſʒ hʒ allegata dʒ iudex iudicare ⁊ pnũtiare. vt. ff. de offi. pſi. illici tas. §. veritaſ. niſi habeat cõſciẽtiã vt iudex. vt in d. l. ff. fini. regun. ſi irruptione. §. ad officiuʒ. ⁊ hoc in ſingularibus iudiciis. † Sed qd in vlibus? Rñ. poteſt in eis adijci qñcũqʒ añ ſniam. vt. ff. de peti. here. l. iiij. ⁊ l. ſi quo tẽpore: ⁊ ſic intelligitur. C. de appella. l. fina. §. finali.

a ¶ Conſtitutione. Scilicet greca: quam non habemus.

¶ Siquis aliud pro alio. Ceſus.

¶ Supra vidiſtis qd iuris de eo qui plus petit. Sed quid ſi aliqs aliud p alio petierit: vel ſi vnã actionẽ p alia propoſuerit? Rñdet q non pp hoc periclitabitur ei aliquid: ſed in eodẽ iudicio cognita cauſa errorem ſuuʒ corrigere poteſt. Et hoc dicit.

b ¶ Intenderit. Scilicet ſibi deberi.

c ¶ In eodem iudicio. i. apud eundẽ iudicem: ⁊ dicit idem iudiciuʒ ppter idẽtitatẽ pſonaꝝ ⁊ iudicis: tamẽ vere aliud eſt. Sed nunqd noue dilatiões dabuntur? Reſpõ. ſi poteſt eẽ iſtructus ex petitione prima: etiã ad ſecũdã nõ dabunt: cũ neceſſarie non voluntarie ſunt dãde dilationes. vt. C. de dila. l. j. Nã ſi primo egit actione vi bonorum raptorũ: ⁊ poſtea mutet ⁊ agat actione furti ſatis põt eſſe reus inſtructus. Si autẽ ſunt diuerſe petitiones: vt in hoc. §. dicitur: noue dilationes dande ſunt. vt. C. de dila. l. j. Itẽ nunqd iterũ de calũnia iurabit. Rñ. ſic: qr põt ⁊ i hac cã calũniari. vt. ff. de dam. infec. l. qui bona fide. §. antepenul. ⁊ penul

d ¶ Corrigere. No. q pmittit alicui errorem ſuũ corrigere. Sed nunqd in veteri hʒ neceſſe pſiſtere? Rñ. nõ hʒ hac. l. Sed hodie contra. vt in auc. de li. §. oẽʒ. col. viij. ⁊ ita intentabit veterẽ ⁊ nouã: niſi reo abſoluto in veteri obijciat exceptio rei iudicate i noua: vt qr ſit eadẽ cã agẽdi ⁊ eedẽ pſone ⁊ eadẽ reo: lʒ alia ſit actio. vt. ff. de iureiurã. l. duob⁹. §. exceptio. ⁊ ff. de exceptio. rei iudi. l. ſi mr. §. eãdeʒ. ⁊ l. cũ qrit. Vel niſi actio pria ita ſe habeat ad ſecũdã vt electiõe tollat: qd in caſib⁹ ↄtingit. vt. C. de fur. l. j. ⁊ C. ſi ſeruus extr. emi. ſe man. l. j. ⁊ C. d' condi. l. ſi. ⁊ C. de pac. inter ẽp. ⁊ vend. l. cõmiſſorie. ⁊ ff. de tribu. l. qd in heredẽ. §. eligef. ⁊ ff. d' le. ij. l. cũ filiꝰ. §. varijs

e ¶ Intenderit: ſcilicet ibi deberi.

¶ Sũt pterea actões. Caſus. Iã vidiſtis in titulo de actionib⁹ varias ⁊ diuerſas diuiſiones actionũ. Adhuc etiã eſt alia diuiſio actionũ quã inuit nobis Iuſti. ⁊ vſqʒ i finẽ tituli pſeqtur: ⁊ eſt diuiſio iſta talis. Actionũ qdam ſunt qb⁹ pſeqmur ſolidũ: qdã qb⁹ nõ ſolidum: ⁊ qdam qbus minus. Et ponit exẽplum dicens q per actioneʒ de peculio aliquando pſequimur ſolidũ veluti ſi tẽpore litis cõteſta. tãtũ reperiatur in peculio deducto omni eo qd de iure deduci dʒ quantũ nobis debetur: ⁊ quẽadmodum peculiũ intelligi debeat ſuo loco proponemus. h.d.

Iudex nõ ſm cõſciẽtiã: ſed ſm allegata dʒ iudicare. † Nota ſʒ Ja. q iudex qui ẽ ſup legẽ vt papa imperatõ vel princeps cuius dictũ habet pro lege dʒ ſp hʒ cõſciẽtiaʒ ſuaʒ iudicare q̃ litteram qʒ eam hẽat ſine ex actis ſiue non alias peccaret. Itẽ nõ q executõ tenet exeq ſniaʒ etiã ↄ̃ ppriã cõſciẽtiaʒ niſi i cã criminis

lis ⁊ corporalis: qr tunc iudex ſi dʒ exeq ↄ̃ ſuam ↄſciam vt pulchre p eum.

Diuiſio ¶ Sunt preterea. ¶ Diuidit ī duas partes. In prima ponit vnū dictū generale. vȝ. ꝙ non oīs actio eſt pſecutoria ſolidi. Scđo illud p plura exēpla probat. Scđa ibi (Ut ecce.) Itē ſecūda ſbdiuidi-tur. Nā prio ponit exemplū de peculio. Scđo de dote. Tertio qñ agitur cōtra patrē: patronū: ſociū vel donatariū. Quarto qñ agit per cōpēſationē. Quinto qñ agit ꝯ illum qui bōis ceſſit. Secūda ibi (Itē ſi d dote.) Tertia ibi (Sȝ ſi qs cū parēte.) Quarta ibi (Cōpenſationis.) Quinta ibi (cū eo qȝ.) Legā tñ per particulas vt clarius vnaqueqȝ materia cōprehendatur. Aretinus.

¶ Actiōes omnes aut ſunt pſecutorie ſolidi aut inquātuȝ qs facere pōt vel inquātū hȝ: vt probat in exēplis ſequentibus: ꝛ primo ī actione de peculio. Aret.

¶ Sunt preterea quedaȝ actiones [a] quibus non ſoliduȝ qđ debetur nobis perſequimur: ſȝ modo ſoliduȝ pſequimur: modo minꝰ. ¶ Ut ecce ſi in peculium filij ſeruiue agamꝰ: nam ſi nō minus in peculio ſit q̄ȝ perſequimur: inſolidum dñs: paterue condēnatur: ſi vo minus inueniat: eatenus cōdēnat iudex quatenus in peculio ſit. Quemadmodū aūt peculiuȝ intelligi debeat: ſuō ordine ꝓponemus [b].

¶ In dotis reſtitutiōe condemnatur maritus inquantuȝ facere poteſt. Are.

¶ Item ſi de dote in iudicio mulier agat: placet eatenus maritum [c] condemnari debere quatenus facere poſſit. i. q̄tenus facultates [d]

¶ Itē ſi d dote Caſus. ¶ Iā vidiſtis exēplum de vna actione que qñqȝ pſecutoria ē ſolidi: qñqȝ non. Mō dabo vobis exēplū de alia actione que qñqȝ dat īſolidū: qñqȝ non: ꝛ eſt exēplū de actio. de dote que eſt pſecutoria ſolidi quādo maritꝰ ſolidū facere pōt. Si āt nō habeat vñ ſolidū facere poſſit: tūc dȝ cōdēnari inquātū facere pōt. h. d.

a ¶ Sunt preterea q̄dam actiones. Innuit hic quandā diuiſionē actionū. ſ. ꝙ alie ſunt pſecutorie inſolidū: alie non: ꝛ hanc pſeqtur vſqȝ in fine huiꝰ titu. ꝛ nō eſt iſta diuiſio de. xij. diuiſionibus. Nā prima eſt ꝙ alie ſunt in rē: alie in pſonā. vt. s̄. e. §. oīum. Secūda eſt ꝙ alie ſūt ciuiles: alie ptorie. vt. s̄. eo. §. ſed iſte qdē actiones ſunt. Tertia fuit. s̄. eo. §. ſequēs. Quarta. s̄. e. §. oēs aūt actiones. Quinta. s̄. e. §. actionū aūt q̄dā ſunt. Sexta eſt ꝙ alie ſūt tēporales: alie ppetue. Septia ꝙ alie ſunt tranſitorie ad heredes: alie non. vt. j. de ppe. ꝛ tēp. acti. §. nō oēs. Octa-na eſt ꝙ alie ſunt famoſe: alie non. vt j. d pe. te. lit. §. pē. Nona ꝙ alie ſūt directe: alie vtiles. vt. ff. ſi qua. pau. ſe. di. l. pe. Decima ꝙ alie directe: alie ꝯrie. s̄. de obli. q̄ ex quaſi ꝯctu. §. j. ꝛ. ij. Undecia ꝙ alie ſingulares: alie vniuerſales alie gñales. vt. ff. pro ſocio. l. pro ſocio. arbiter. Duodecima diuiſio eſt ꝙ alie ſūt ſimplices alie duplices vt fami. her. cōi di. ſini. regū. ꝛ quedaȝ īterdicta: vt j. de interdi. §. tertia diuiſio. Eſt autē ꝛ hec exuagans de qua h dicitur.

Actionū diuiſiones ſūt. xij.

b ¶ Proponemus. vt. j. tit. j. §. cum autem.

c ¶ Itē. Maritū vel eiꝰ heredes. ſ. filios cōes: ſecus ī extraneis heredibus. vt. ff. ſo. ma. l. Et filios mulieris. ꝛ. l. maritum. ꝛ. l. ſequenti.

d ¶ Facultates. vt tñ ipſe maritus nō egeat. † vt. ff. de re iudi. inter eos. ꝛ ff. de regu. iur. l. in ꝯdēnatione pſonarū: ꝛ h niſi dolo fecerit maritus: quo-

† Et h deducē do obs

eius patiunt. Itaqꝫ ſi dotis quantitati cõcurrant facultates eius: inſolidum cõdãnatur: ſi minus ĩ tãtũ quantũ facere poteſt. Propter retentione quoqꝫ dotis repetitio minuitur. nã ob ĩpenſas[a] in res dotales factas marito quaſi retentio conceſſa eſt: quia ipſo iure neceſſarijs ſumptib[us] dos[b] minuitur: ſicut ex latioribus digeſtorum libris[c] cognoſcere licet.

In his quatuor caſibus reus condẽnatur inquantũ facere poteſt. Ange.

Sed et[d] ſi quis cum parente ſuo: patronoue agat: itẽ ſi ſocius cum ſocio[e] iudicio ſocietatis agat non plus actor conſequitur quam aduerſarius eius facere

attendi modus circa dto. p̃mo circa q̃titatẽ rei cõſideratis facultatib[us] et cõditiõne pſone: vt ſi poſſit operari et habeat officiũ vel artificiũ ſibi cõpetẽt et ſi nõ dũ ctõ iſta rũ operarũ: nobilis vo plus expendat q̃ ruſticus. Scdo circa q̃litatem tpis puta ãnorũ ipſi[us] mariti ſcdm formam. l. hereditatẽ. in pncĩ. ff. ad leg. fal. vt p Io. fa. et Ia. h.

minus poſſit cautione expoſita ab eodem de ſolido ſoluendo ſi ad meliorẽ fortunã peruenerit. vt. C. de rei vxo. act. §. cũ aũt. et ff. ſo. ma. l. et filios. §. lꝫ et ff. p ſocio. l. verũ eſt. §. id quod.

ADDitio.

Itẽ niſi mulier ipſa eẽt pauper: ita vt ad ipſius victum tota dos eſſet neceſſaria. Itẽ ſi res dotaliſ vel alia acquiſita ex re dotali extaret: quia nõ haberet locũ beneficiũ iſt[ud] tert[ius]: vt per docto. hic.

Propter retentionez. Caſus.

Iã vidiſtis vnũ caſuz in quo nõ cõſequitur mulier ſolidum per actionem de dote. Dic ponit dominus Iuſtinia. alium caſum puta quando maritus vtitur retentione ppter impẽſas factas in dote. h.d.

a Impẽſas. Dic q[uod] ĩpenſe alie neceſſarie ſunt: vt quib[us] nõ factis res erat peritura vel deterior futura. Alie vtiles et quibus non factis res nõ erat peritura: ſed eis res ẽ melior futura. Alie voluñtarie qui tm rẽ exornant. vt. ff. de verbo. ſigni. ipenſe. et ff. de ĩpen. in rebus do. fac. l. j. et l. qd dicit. §. vtiles. et l. voluñtarie. In primis ĩpenſis dic q[uod] minuant dotẽ ipſo iure ſi cõſiſtat in pecunia et ſpecie: vt ſi eſt fundus et pecunia in dotẽ data quãtũ in fundũ impẽdit: tãtũ ĩ pecũia ipſo iure debere deſinit. Si vo ſolus fundus in dotem ſit: tunc ſi tãtũ expendit ſimul vel ex diuerſis vicibus quãti eſt fundus: tunc ipſo iure deſinit eſſe dotalis: niſi mulier. j. annum ſponte marito ĩpenſas obtulerit. Si vo non tãtũ: nõ deſinit eẽ dotalis: ſed tandiu totus vel pro pte retinet: quouſqꝫ ipenſe reſtituant. vt. ff. de impen. in reb[us] do. fac. l. qd dicit. et ff. de iur. do. l. quis. §. pe. et ſi. et hoc ĩ neceſſarijs impẽſis. Si autẽ vtiles ſunt: tunc p actionẽ nego. ge. vel mãdati: ſi mandato mulieris fecit: repetuntur. Voluntarie nõ repetunt etiã ſi mãdato mulieris facte ſunt: ſed abradunt ſine leſione prioris ſtat[us]. vt C. de rei vxo. actioni. §. ſꝫ nec ob impẽſas. et ff. de rei vẽdicatiõe. † Et ſꝫ hãc diſtinctionem hunc. §. itelligas: et qd dicit in litera quaſi nõ denotat improprietatem ſi eſt impenſa neceſſaria vt dictum eſt: ſed ſi vtilis vel voluntaria nullo modo locum habet hic. §.

Impenſe voluñtarie an pñt abradi.

† Et h[oc] ẽ ſpãle in vxore duz ab alio cuius voluntate facte fuiſſent i re ſua bñ rpetunt. l. iij. al's. iiij. §. ſi mutua ff. de in rẽ ver.

b Dos. In pecunia conſiſtens.

c Libris. vt. ff. de impen. in re. do. fa. per totum titu.

Sed et ſi quis. Caſus. Preter actiones iam dictas ſunt et alie quibus quandoqꝫ proſequimur ſolidũ: quandoqꝫ non. Eiuſmodi ſunt ille que dantur cõtra parentes et patronos et contra ſocium. Idem dico in actionibus que cõpetunt contra eum qui conuenitur ex ſua donatione. hoc dicit.

d Sed et ſi quis. Scilicet filius vel libertus qui agunt venia impetrata al's puniuntur. vt eodem. §. et in eum.

e Socio. Et ſe confitente ſocium: al's non datur ei hoc beneficiũ. vt. ff. pro ſocio: ſi vnus. §. vltimo.

ADDITIO. Qđ veꝝ itelligē ſi pſeueret in negatione vſqꝫ ad lit. conteſta. ꝛ negauit in ſpecie eſſe ſociuꝫ: al's ſecus: puta ſi in genere vt nego narrata ꝓut narrātur ꝛc. ſm docto. hic.

ꝙ habebāt debitores qui ceſſit bonis: deinde tñ ad pinguiorē fortunā deuenerit: intēto ꝯ eū actionē vtilē q̄ michi ante bonoꝝ ceſſionē ꝯpetebat directa cōdēnabit' ne in iſta actione ſecūda iſolidū: Rñ. ꝙ nō: ſed in quātū facere pōt. Inhumanuꝫ enim eſſet ꝙ đ poſtea acqſitis inſolidū condemnaretur hoc dicit.

a ¶ Poteſt qđ ſemp accipe đtracto tanto ꝙ poſſit ide vincē cōuentus. vt ff. de reg. iu. l. in condemnatione.

b ¶ Ex donatione. Id eſt qñ nō pt ſoluere cum donare promiſit.

c ¶ Cōuēlatur. i. ꝯdictōne ex lege. vt. C. de do. ſigs argētū. §. finaūt. Et no. ꝙ hic ſolus ꝯuenit' i q̄tū facer pt đducto ere aliēo. vt. ff. đ re iudi. l. iter eos. §. j. ꝛ. ij. ꝛ meli⁹. §. fi.

poteſt a. Idē eſt ſi quis ex donatiōe b ſua conueniatur c.

¶ Ratione cōpēſationis ſepe minuit' itētio actoris. Arc.

¶ Cōpenſationes quoqꝫ oppoſite plerūqꝫ d efficiunt vt minus qſque conſequatur q̄ꝫ ei debeatur. Naꝫ ex bono ꝛ equo habita ratiōe eius qđ inuicē actorē ex e eadem cā p̄ſtare oportet in reliquū eum cum quo actū eſt cū cōdēnet ſicut iā f dictuꝫ eſt.

¶ Impedit bonorū ceſſio ne fiat iſolidū ꝯdēnatio. Ang.

¶ Cum eo quoqꝫ q̄ creditoribus g ſuis bonis ceſſit ſi poſtea aliqd acqſierit qđ idoneuꝫ emolumentū habeat: ex integro h. i. qđ facere pōt creditores experiuntur: inhumanū enim erat expoliatuꝫ fortunis ſuis inſolidum dānari.

g ¶ Cū eo. Ceſſio creditorib⁹ bonoꝝ qđ fieri non pōt añq̄ꝫ đbituꝫ agnoſcat vel i iur confiteat'. vt ff. de ceſ. bo. l. pe. Prodeſt aūt hec ceſſio vt nō reducat' debitoꝛ in carcerem. vt. C. qui bo. ced. poſ. l. j. Et ꝙ in acquiſito poſtea ꝯueniatur inquātum facere poſſit vt ſubijcit.

Ceſſio bonoꝝ in duobus ꝓdeſt.

e ¶ Cōpenſatiōes. Caſus. ¶ Supra vidiſtis qualiter qñqꝫ per actiones ꝓſeqmur ſolidū: ꝛ qñqꝫ nō: ꝛ hoc ꝓ nāꝫ actionis: vt in ſuperioribus pꝫ. Hic aūt dicit ꝙ ſimiliter ꝓ actiones qñqꝫ nō ꝓſeqmur ſolidū ꝓpter cōpenſationem factam vel cōpoſitam ab hoie. ꝛ. h. d.

d ¶ Cōpenſationes. Plerūqꝫ. h. d. ꝓpter actionē ꝯpoſiti: ꝛ alias quaſdā in qb⁹ nō obijcit' cōpēſatio. vt. ṡ. e. §. i bōefidei. ꝛ. C. đ compē. l. fi. Accurſius.

e ¶ Ex eadē cauſa. hodie ex q̄cunqꝫ cā ꝛ in quolibet ꝯtu bōe fidei vel ſtricti iuris. vt. ṡ. eodem. §. in bone fidei.

f ¶ Iā dictū eſt. ṡ. e. §. in bone fidei.

¶ Cū eo quoqꝫ. Caſus. ¶ Adhuc ponit dñs Iuſti. nobis aliud exēpluꝫ actio. in quo exēplo nō ſemp ꝓſeqmur ſolidum: ſed aliqñ minus ſolido: pone

h ¶ Ex itegro. Videt' ſibiipſi ꝯria lra ꝙ ex itegro ꝛ inquātū facere pōt ꝯueniat' vt ſubijcit. Sed ſic itelligit' ꝙ iſolidū ꝯuēlat' q̄dīu pt ſoluer: h tñ ē deducto ſꝑ ne egeat. vt. ff. đ ceſſi. bo. qui bōis. ꝛ. ff. de regu. iur. l. i cōdēnatiōe.

ADDITIO. Vl' dic ꝛ lōge facili⁹ ex itegro. i. denuo ſiue iteꝝ vt ſit vna dictio: ꝛ ita exponūt doctores piti. Et h̄ ſ. q ceſſit bōis pt iteꝝ ꝯueniri ſi ꝯuēlat ad pinguiorē fortunā: veꝝ ē: niſi ꝓ eo iā ſuſtinuiſſet penas corporales: vel ceſſionē feciſſet culo nudo ſup lapidē: de ēt ſi ad hoc glo. notat in. c. ſicut dignū: eꝝ de pingulo homi. ꝛ in. c. peccatū. de reg. iur. l. vj.

i ¶ Inhumanuꝫ enim. Bene dico ꝙ inquantum facere poteſt deducto ꝛc. ne cōueniat': inhumanum enim ꝛc.

Ceſſione bonoꝝ facta non ſꝑ cōuenit' g ceſſit: rē fortunā ꝑuenit.

Conti- nuatio ¶ Quod cum eo ⁊c. ¶ Qualiter cō veniamur ex ꝯctibus vel furtis nobiscum habitis dictū est: nūc qualr̄ ꝯueniamur ex habitis cū his quos ī potestate habem⁹. Accursius florentinus.

Diuisio Quia tamē. ¶ Tot⁹ iste ti. diuidit in sex partes. Primo ponit continuatio nē rub: i. Secūdo ꝙ fili⁹ ⁊ seruus equiparent: ideo dictū in vno pōt ītelligi dictum in alio. Tertio ꝓsequtur de ꝯctibus seruorum qualiter ⁊ inquantū eoꝝ dñs teneat. Quarto illud extendit ad filios. Quinto ponit vnuz in filio qđ nō hȝ locū ī s̄uo. Sexto redit ad ꝯctū s̄ui. Scđa ibi(Et q̄r.) Tertia ibi(Si igitur.) Quarta ibi(que dixim⁹.) Quinta ibi (Illđ ꝓpe.) Sexta ibi(illū ī sūma.)

¶ Qđ cū eo q̄ ī aliena ptāte ē negociū gestum esse dicitur.

¶ Cognito contractu seruorū ad obligandum dñm: erit cognitum quid de ꝯtractu filij ad obligandum patrem.

Quia tñ superius mētionez habuim⁹ đ actōe q̄ ī peculiū filioꝝ familias vberius tractare proponit ⁊ actione inde sumpta tractat đ omni negocio quod gestuȝ esse dicetur cum eis qui in nostra potestate sunt: dicit ergo siue cum filiofami. siue cum seruo negocium gestuȝ sit ꝙ in omnibus fere eadem natura seruat̄: ⁊ sine dubio in q̄lȝ articulo possemus tractare ⁊ exēplificar̄ de ambob⁹: q̄r tñ in his duob⁹ eadē fere natura ītelligit̄: ne ꝑbosa fiat disputatio sermonē nostrū in ꝑsonam serui ⁊ domini dirigamus. Et idē intelligamus in parentibus ⁊ liberis: ⁊ de hoc tractabimus. j. eodem. §. illud proprie.

¶ Quia tñ. Casus. ¶ Supra vidimus de natura oīum actionū q̄ nascuntur ex ꝯctibus qui fiunt cū eis q sunt sui iuris. Mō autem vult tractare de actionibus que nascunt̄ ex ꝯctib⁹ eoꝝ qui sunt in potestate nostra: ⁊ ideo subijcit̄ h̄ rubri. Qđ cuȝ eo ⁊c. Et subaudi ꝙ rubrica ista đ negocio sic similit̄. ff. subandit̄. Quia tñ superius. Supra ti tu. pri. §. siqs cum parente: tractatus est de actione de peculio que dat̄ contra parētē vel dñm pro ꝯtractu facto cum filiofa. vel cum seruo: sed nō plene: ⁊ ꝓpterea dicit in hoc loco ꝙ đ ea argumentum eius qđ dicitur opus est. vt đ actōe. Alis materia ⁊c. Voluerunt quidam dicere quod hoc verbum de peculio est proprium nomen actionis nos cōtra sed sunt adiectiones. vt notatur in fine huius. §. a ¶ Superius. vt. s. titu. j. §. actiōes autem. ⁊. §. sunt preterea.

a ¶ Diligentius. ff. ē. dictum ſit. Ut dic diligentius. i. diligenter.

b ¶ Fere. hoc dicit ꝓpter macedonianū qḋ h; locū in filiȷs nō ī ſuis. vt. j. e. §. q̄ dixim⁹. ꝛ ꝓpt̄ alios caſus quos ibi dicem⁹.

tur qui eius iuſſu cum ſeruo cōtraxit. Similiter poſſet poni exēplum in filio cum quo iuſſu pris ꝯctuȝ ē: ſed ne verboſa ſit ꝓboꝝ diſputatio: idē itelligas in filio ꝛ pr̄e qḋ dicit ī ſuo ꝛ dn̄o.

c ¶ Diſputatio.

ADDITIO. No. ꝯ multos doc. qui legēdo ꝛ cōſulēdo multa: ꝛ multa effundūt cū paucis vti poſſunt contra id qḋ dicitur ꝙ gaudent breuitate moderni. nā in multiloquio nō deeſt peccatum. facit. l. ampliorē. §. in refutatorȷs: cum ibi no. per glo. ꝛ doctor. C. de appella. Angelus.

ſeruoꝛūq; agit̄ op⁹ eſt vt de hac actiōe ꝛ de ceteris que eorūdem noie in parētes dn̄oſue dari ſolent diligenti⁹ [a] amoneam⁹. ¶ Et q2 ſiue cum ſeruis negocium geſtū ſit ſiue cū his qui in poteſtate parētū ſunt his fere [b] eadem iura ſeruātur: ne verboſa fiat diſputatio [c]: dirigamus ſermonē in pſonā ſerui dominiq;: idem [d] intellecturi de liberis quoq; ꝛ parentibus quoꝝ ī poteſtate ſunt. Nā ſiqd iȷs [e] his ꝓprie ſeruet̄ ſeparatim oſ̄ndem⁹ [f].

¶ Dominus tenet ex ꝯtractu ſerui iſolidū ſi cōtrahi iuſſerit vel ipſum vel liberum hoiem naui vel alicui alȷ negociatiōi prepoſuerit actionibus cognominatis: qḋ iuſſu ꝛ exercitoria ꝛ inſtitoria. Aretinus.

¶ Si igit̄ iuſſu domini [g] cuȝ ſeruo negociuȝ geſtū erit: ī ſolidum pretoꝛ aduerſus dn̄ȝ actionē pollicet̄. ſ. q2 is q ita ꝯbit fide domini ſe qui videtur [h]. Eadē

g ¶ Si igitur. Dn̄i. i. volētis cum ſuo ꝯhi ſiue dirigat iuſſū ad ſuuȝ ſiue ad ꝯhentem cū ſuo: ſiue ſubſcripſit: ſiue quocūq; mō ꝯctū ratum habuit. vt. ff. qḋ iuſſu. l. j. §. j. ꝛ §. ſed ꝛ ſi ſerui cyrographo. ꝛ. §. ſi ratum.

h ¶ Videtur. Ut etiā ab ipſo dn̄o debitū condici poſſit. vt. j. e. §. pe.

¶ Eadē rōne. Caſus. ¶ Vidimꝰ duas actionū adiectiones iſolidū: adhuc ꝓpter illas duas adiectiōes pretoꝛ ꝓponit alias duas. Quarū vna vocat̄ exercitoria ꝛ alia iſtitoria. Et p̄io pōit exēplū de exercitoria dicens ꝙ tunc cōpetit exercitoria cū dn̄s nauis ſiue nauta qui exercere dꝫ ſuū ſub magiſterio nauis ꝓpoſuit ꝛ cū ſeruo illo ꝯctum fuerit. Dat̄ enim tūc ꝯhēti ꝯ dn̄m nauis act. exercitoria iſolidū: ꝛ q̄ꝛq̄ lr̄a in ſeruo ſuo loquat̄: idē tn̄ itelligas ī ſeruo alieno vel in libero hoie magiſterio nauis ꝓpoſito ſi cū eo ꝯctuȝ fuerit ei⁹ rei gr̄a ad quā ꝓpoſit⁹ fuerit: ꝛ ſic trahit exercitoria nomē ſuū ab ipo dn̄o nauis ꝗ alium ꝓpoſuit alicui na-

Similium eadē ē diſciplia.

d ¶ Idem intellecturi. Nam ſimilium eadem eſt diſciplina vt h̄. ꝛ. ff. de in rem ver. l. iȷ. §. proinde: ꝛ. §. quotiens.

e ¶ In his. ſcilicet parente ꝛ filio.

f ¶ Oſtendemus. vt. j. e. §. q̄ dixim⁹.

¶ Si igit̄ iuſſu dn̄i. Caſus. ¶ Supra dictum eſt ꝙ tractandum erat de ac. ſiue adiectionibus actionū que cōpetunt propter negocia geſta cū ſeruis ꝛ filȷſfa. Uidemus igit̄ primo de illa ac. que cōpetit ꝓpter negociū geſtū cuȝ ſeruo iuſſu dn̄i. Dicit igit̄ ꝙ ſi aliqs iuſſu dn̄i cū ſeruo ꝯhat cuȝ dn̄o cōtraxiſſe videt̄. Et idō ꝯ dn̄m cōpetit ei actio inſolidū hac adiectiōe ꝙ iuſſu ꝛ inſolidū fidē enim dn̄i ſequi vide

gocio q̃ exercitor bz:lz inſtitoria ecõuer ſo trahit nomẽ ab eo q certo negocio ꝑponit̃ qui exercitor appellat̃. ⁊.h.d.

¶ Inſtitoria ₹c. Supra vidiſtis qñ locũ hz exercitoria adiectio. Modo videatis qñ hz locũ inſtitoria. ⁊ certe hz locũ cũ qs ꝑponit ſeruuz taberne aut alicui negociatiõi: ⁊ cũ eo cõtractuꝫ fuerit ei⁹ rei gratia cui ꝑponit. Tunc eni dat̃ actio ꝯtra eũ ex eo cõtractu cum hac adiectõe inſtitoria. Qui aũt a dñis preponit̃ inſtitor appellatur. h.d.

rationeª ꝓtor duas alias inſolidũ actiones pollicet̃: quaruz altera exercitoriaᵇ altera inſtitoria appellat̃. Exercitoria tũc hz locũ: cũ quis ſeruũ ſuũ magiſtruz naui preposuerit: ⁊ qd cũ eo ei⁹ ᶜrei gr̃a cui ꝓpoſitus erit ꝯctũ fuerit. Ideo ãt exercitoria vocat: qz exercitor appellatur: ad quem quotidianuz nauis q̃ſtusᵈ pertinet. Inſtitoria tunc locũ habet cuz quis taberne forte aut cuilibet negociationi ſeruum ᵉſuum prepoſuerit: ⁊ quid cum eo eius rei cauſa cui ꝓpoſitus erit contractum fuerit. Ideo aũt inſtitoria appellatur: qz q negociationibus ꝓponũtur: inſtitores vocãt̃ᶠ Iſtas tñ duasᵍ actio

¶ Serui. Vel liberũ. vt l ſi. hui⁹. §.

¶ Vocant̃. Nota ꝙ inſtitoria a prepoſito: ſed exercitoria a preponẽte vocatur: vt hic: ⁊ ſupra proximo. §.

¶ Iſtas duas actiões. Caſus. ¶ Supra diximus ꝙ locũ habet exercito. ſiue inſtito. cũ ſeruũ ſuũ naui vel taberne vel alteri rei: ſicut certe negociationi dñs prepoſuerit. Iſtas duas actiões pretor reddit ⁊ donat: et ſi dominus ſeruum alienuz vel liberũ hominem alicui negociationi prepoſuerit: qz eadẽ ratio equitatis in eo caſu inuenit̃. hoc dicit.

¶ Introduxit ₹c. Preter predictas actiones ꝙ iuſſu exercito. ⁊ inſtito. adinuenit adhuc pretor aliam adiectionem q̃ vocatur tributoria: ⁊ hz locũ hec adiectio qñ dño ſciẽte ⁊ iubẽte in mercib⁹ peculiaribus negociat̃ ſeruus. Tunc enĩz ſi aliqs in illis mercibus cũ ſeruo cõtrahat ſtatuit pretor: ꝙ quicquid ſic in illis mercibus cũ ſeruo ꝯctũ eſt vel inde receptũ ꝙ totũ iter dñm ⁊ creditores tributoria agẽtes diſtribuat̃. et qz dño permittit̃ diſtribuere ſi cõtingeret: qz male diſtribueret dñs propterea in hoc caſu accommodauit pretor hanc actionem ſiue adiectionẽ creditori conquerenti de mala diſtributione. hoc dicit. Quidam tamen dicũt ꝙ non habet locum tributoria contra dominum niſi in eo caſu quando dñs iam male diſtribuit. tu dic contra. — Ius idẽ ſtatuat̃ vbi eſt eadem eqtas.

ᵍ¶ Duas. per hoc ꝙ dicit duas excludit primam ꝙ iuſſu.

ª¶ Eadẽ ratione. Quia ſidẽ domini ſequi vĩ: vt. ſ. proxi. §. in ſi. Accurſius.

ᵇ¶ Exercitoria. Que perpetuo hĩdi ⁊ in heredẽ datur: vt. ff. de exer. ſi tñ. §. ſi. (1) Idẽ in inſtitoria: vt. ff. de inſti. l. nouiſſime. Idẽ etiam de in rẽ verſo: vt. ff. quando actio de pecu. eſt an. l. queſitum. in fine.

ADDITIO (1) Dic hoc verũ ſi ꝓma actio dabat heredi vel cõtra heredẽ: qz iſte nõ ſũt ꝓprie actiões ſz adiectiones: vt habet̃ l. d. l. ſi tñ. §. ſi. ſm Ang.

ᶜ¶ Eius rei gratia. qñ dicit eius rei gr̃a. nã ſi ob aliã rem puta negocij ſui: vt cum eſſet prepoſitus ad vehendum onus ⁊ ipſe accepit mutuam pecuniã: nõ ad vtilitatẽ nauis: nõ tenet̃ dñs: vt ff. de exercito. l. j. §. non autem.

ᵈ¶ Queſtus. i. prouẽtus ſiue lucrũ. — Queſt⁹ ẽ lucrũ. Sed magiſter appellatur cui totius nauis anchora ideſt gubernatio cõmendatur: vt. ff. de exercito. l. j. §. magiſtrum autem nauis.

nes ṗtor reddit: ⁊ ſi liberū quis hoīeʒ aut alienum ſeruuʒ naui: aut taberne: aut cuilibet negociationi prepoſuerit. ſ. q: eadeʒ equitatis[a] ratio etiam eo caſu interueniebat.

¶ Si ſeruus ſciēte dño in merce peculiari negociat: et in dña aliud recipe dʒ vocat tributoriā vna cum alijs creditoribus. Aretinus.

¶ Introduxit ⁊ aliā actionē ṗtor que tributoria vocat. Nā q: ſi ſeruus in peculiari[b] merce ſciente dño negociet[c]: ⁊ qd cū eo eius rei[d] cā ẜ ctū erit: ita ṗtor ius dicit: vt qcqd in his mercibus erit qđqʒ inde receptum erit id inter dñm ſi qd ei debebitur ⁊ ceteros creditores ꝓ rata portione diſtribuatur: ⁊ ideo tributoria vocatur: q: ipſi dño diſtributionem pretor permittit: nā ſi quis ex creditoribus queratur quaſi minus[e] ei tributū ſit q̄ʒ oportuerit: hanc ei actionem accommodat que tributoria appellatur.

a ¶ Equitatis. No. q vbi eadem eſt equitas idem ius ſtatuendū eſt. ſic.ff. ad.l.aqui.illud.⁊.ẜ.quib.mo.ius pa.po.ſol.§.pari ratione.

b ¶ Introduxit. In peculiari merce. Hoc caute dicit nō in dñica: vt.ff.de inſti. ſed ſi pupillus.§.pe. ADDitio. Nota ex illo §.pe. differentiā: q: inſtitoria hʒ locum in merce dñica. tributoria in merce peculiari: et ſi vnā egi ⁊ ſuccubui: q: male intentaui poſſum aliaʒ intentare. de quo dic: vt ibi p gl. Ang.

c ¶ Negociet. Ad oēm quoqʒ porrigit negociationeʒ: vt.ff. de tribu.l.ij.⁊.l.j.§.lʒ.

d ¶ Eius rei cauſa. Nota q ad hoc vt cōpetat iſta actio oportet q ſit contractum illarum merciū cauſa. al's nō cōpeteret: vt per Angelum hic.

e ¶ Minus. Hanc actionē tributoriā dicunt quidaʒ non dari niſi dñs primo diſtribuat: ⁊ dicūt q cogit officio iudicis: ⁊ hoc colligit ex hoc.§.q: dicit minus. Sed dico q ante ⁊ poſt cōpetit: q: minus tribuit q nihil tribuit: vt.ff. de tribu.l.illud.§.ſi cui⁹ dolo.⁊ ar.ff.d v̄b.ſig.l.min⁹.⁊.l.v̄bū ampli⁹.ſʒ Iaſ.

¶ Preterea itroducta. Caſus. ¶ Iā vidiſtis nām diuerſarū adiectionū.vʒ. adiectionis q iuſſu exercitorie ⁊ inſtitorie ⁊ tributorie. adhuc preter iſtas ſunt inducte a pretore alie adiectiões: quarū vna vocatur de in rem verſo: et alia de peculio: ⁊ ſunt diuerſe a predictis: q: ſupradicte adiectiones nunq̄ habent locum cōtra dñm: pro contractu facto cum ſuo: niſi hoc factuʒ fuerit dño volente: ſʒ iſte due actiones dātur cōtra dñm ꝑ cōtractib⁹ factis cū ſeruo dño ignorāte ⁊ nolēte: adeo q ſi ſine dñi volūtate negociū geſtuʒ ſit: tñ ſi qd in eius negociū verſuʒ fuerit id totū ꝑſtare tenet dñs: ⁊ ad hoc pōt agi actiōe ex illo cōtractu cum hac adiectiōe de in rem verſo. ſi autem non ſit aliqd verſuʒ in rem eius: tūc poteſt dñs conueniri quatenus eſt in peculio. Deinde docet quid videtur verſum in rem dñi: dicēs q illud videt verſum qđ in rem eius neceſſario impendit ſeruus: ⁊ de expēſis neceſſarijs ponit multa exēpla: ſʒ pone q ſeruus alicuius qui ſciēte dño in negocijs peculiaribus negociet a Titio.x. aureos acceperit mutuo: ⁊ quinqʒ aureos creditoribus ſuis ſoluerit: reliquos vo quinqʒ alio modo cōſumpſerit: pro illis quinqʒ quos in rē dñi conuertit: dʒ dñs inſolidū conueniri. Pro alijs vo quinqʒ peculiotenus dñs conuenitur. Si autem oēs decem aurei in rem dñi verſi fuiſſent decem aureos conſequet

Ex cōtractu initoЀ cuꝫ ſeruo domino ignorante tenet dominus de peculio vel in id qđ in rem ſuā verſum eſt. Et dicitur verſuꝫ in reꝫ domini: ſi aliqđ in rem dn̄i iṗēderit neceſſario: iudex tamen debet prius inſpicere vtruꝫ in rem dn̄i ſit v̉ſuꝫ q̄ꝫ de peculio condēnet. Areti.

Preterea itroducta ē actio de peculio: deqꝫ [a] eo quod i rem dn̄i verſuꝫ erit: vt quāuis ſine volūtate dn̄i negociū geſtuꝫ erit: tamen ſiue quid in rē eius verſuꝫ fuerit id totū p̄ſtare debeat: ſiue qđ nō ſit in rē eius v̉ſuꝫ id eatenus preſtare debeat quatenus peculiuꝫ patitur [b]. In re autem dn̄i verſuꝫ intelligitur quicqđ neceſſario in rē eius impenderit ſeruus: veluti ſi mutuatus pecuniam creditoribus eius ſoluerit: aut edificia ruentia fulcerit: aut familie frumētū emerit vel etiā fundū: aut quālibet aliā reꝫ neceſſariā mercat⁹ [c] erit. Itaqꝫ ſi ex [d] decē (vt puta) aureis: quos ſeru⁹ tu⁹ a tytio mutuo accepit creditori tuo quinqꝫ aureos ſoluerit: reliquos v̉o quinqꝫ quolibet modo cōſumpſerit: pro quinqꝫ qđeꝫ in ſolidum dānari debes [e]: pro ceteris v̉o quinqꝫ eatenus quatenus in peculio ſit: ex quo ſcilicet apparet vt ſi toti d̄cē aurei in rem tuā verſi fuerit: totos d̄cē aureos tytiū conſequi poſſe. Licꝫ ſeni vna

per actionem de in rē verſo. Licet enim vna ſit actio ſiue adiectio: qua de peculio: ꝛ de eo qđ in rem domini verſum ſit agitur: tamen duas habet condēnationes. Iudex ergo corā quo de in reꝫ verſo agitur debet inſpicere an in rem domini v̉ſuꝫ ſit: an nō. Nō aliter dꝫ venire ad eſtimationē peculij: niſi aut nihil in rem dn̄i v̉ſum ſit: aut nō totuꝫ. et hoc dicit. Caue tibi a gl. ſignata ſuper illo verbo: lꝫ vna. ꝙ eam bene intelligas.

a Dicteres. Deqꝫ eo. Caue tibi: qꝛ de duab⁹ actionib⁹ ſimul dicit. ſ. de peculio: ꝛ de in rem verſo.

b Patiſ. Facit. ff. de pecul. l. ſi qs ſeruum. §. ēt. ꝛ hic adiunge. §. ceterū. qui eſt infra.

c Mercatus erit. Facit. ff. de in rē verſo. l. iij. §. proinde.

d Ex decem. Quia quot ſunt conſumpti in tot debet teneri: vt. ſ̄. proximo. §.

e Dānari debes. Facit. ff. de in reꝫ ver. l. ſi pro parte. §. idem.

f Licet. Hoc punctum quod eſt hic ita praue intelligunt quidam ꝙ quicunqꝫ agit de peculio videtur intentare illam formulam ꝛ agere ſcilicet de in rem verſo: vt hic. ꝛ. ff. de in rem ver. l. filiuſfamilias. in ſi. ꝛ. ff. de pecu. l. j. §. eſt autem. que opinio neceſſaria eſſe videtur. Nā cū d̉ peculio agiſ: debita peculiaria computantur: ꝛ ita ꝙ ſeruus debet domino: ꝛ domin⁹ debet ſeruo naturaliter: qꝛ quod ſeruus impēdit in rē domini venit in actione de pecu. vt. ff. de pecu. l. quam tuberonis. §. ſed et id qđ. quod nihil aliud eſt q̄ꝫ de in rem verſo agi. ꝛ ita qui agit de peculio ꝛ de in rē ver. agit. Sꝫ Ioā. dicit ꝙ diuerſe ſunt actiōes ꝛ actionū formule: nec q formulā vni⁹ ꝓponit: alteri⁹ formulā ꝓponere videſ. Nec obſtat. d. l. de pecul. l. j. §. eſt autē. qꝛ lꝫ ibi videaſ ſub actione ꝛ edicto de peculio actionē de in rē verſo propouere tñ nō demōſtraſ edi

Actio de peculio et de in rem verſo ſūt diuerſe.

eſt actio q̄ de peculio: deq3 eo qd i rez dñi verſum ſit agit tñ duas habet codēnationes. Itaq3 iudex apud quē de ea actione [a] agitur ante diſpicere ſolet an in rez dñi verſuz ſit, nec aliter ad peculij eſtimationē trāſit: q̄3 aut nihil in rē domini verſum intelligatur aut non totū.

Jn peculio dicitur eſſe id quod ſupeſt deducto eo qd debetur dño dūmodo non debeatur vicario ſerui. Areti.

Cum autē queritur quātum in peculio ſit, ante ꝯ deducitur quicqd ſeru⁹ domino [b] eiue q i poteſtate eius ſit debz, ꝛ qd ſupereſt id ſolum peculiū intelligitur. Aliquando tamen id quod ei debet [c] ſeruus: qui in poteſtate domini ſit, non deducitur ex peculio: veluti ſi is [d]

ctuz qd ſit de peculio tm̄: ſed gñale qd dicit de omni eo qd ſit cū eo q in aliena eſt poteſtate: vt in ea. l. §. ꝟba aūt. Itē non obſtat. d. l. filius. in ſi. q: quo ad effectū ꝓponit de in rē verſo: q ꝓponit de peculio: nō quo ad formulaz. Et eodez mō expone qd h dicit vna eſt actio de peculio ꝛ de in rez ꝟſo: id eſt ille qui proponit actionem de peculio cōſequit̄ effectū actionis de in rē ꝟſo. Et qd ſubijcit duas hz cōdēnatiōes: ſcilicet actio de peculio: vnā ſcilicet ꝓ ſuo effectu: ꝛ aliā pro effectu: ſcz actionis de in rē ꝟſo. Accurſ⁹.

Tertiū expōit.

ADDITIO. Hec opi. glo. ꝙ ſint diuerſe actiones verior eſt: q: hñt diuerſa noīa ꝛ diuerſa media cōcludēdi.

a Actione. Scilicet de peculio.

Cum autem querit̄. Caſus. In ſi. priori. §. habuiſti ꝙ tūc deinde tranſeundū eſt ad eſtimationez peculij: qñ nihil eſt in rē dñi verſuz vel nō totuz. Sed dñe pro deo dicat mihi qualiter in iſto caſu debuit eſtimari peculiuz? Frater reſpō. cū querit̄ quātū peculiū ſit ſolū qd ſuperit deducto eo qd dño debetur: ꝛ etiā eo qd illis debet̄: qui i ſua ptāte ſunt vl̄ tutela: aliud qd ſupeſt dicitur eſſe in peculio. hoc dicit.

b Cum autem. Dño. Scilicet dz. Cum enim inſpecto iure naturali ſeruus liber ſit: apparet ꝙ natural'r pōt obligari etiā domino ſuo: vt. ff. de cōdi. inde. ſi id qd. ꝛ. ff. de pecu. nec ſuus.

ꝛ ſupra de fideiuſ. §. j. Accurſius.

Aliquādo tamen. Caſus. Jam intelleriſtis: ꝙ peculiū intelligitur illud qd remanet deducto eo qd domino debetur. ꝛ etiaz illis qui in eius ptāte ſunt: qñqz tñ ꝯtingit ꝙ domino nō ꝓmo deducit̄ qd ſeruis ſuis debetur: puta ſi habeā ſeruuz ordinariuz: ꝛ ipſe hēat ſeruum vicariū ꝛ ordinarius meus debeat mihi centum ꝛ vicario ſuo l. ego poſtea conuētus ſuz act. de peculio pro cōtractu ſerui ordinarij perducā illa cētuz que mihi debebat: potero ne deducere illa. l. que ſeruo ſcilz vicario debebat: ꝛ dicitur ꝙ nō. Et rō huius eſt hec: q: ſponet verbis: ꝛ non rebus. Si eniz dominus deduceret debitum vicarij de peculio ordinarij: ꝛ illud poneretur in peculio vicarij: hoc nihil aliud eſſet: q̄ vna manu auferre de peculio ordinarij: ꝛ alia manu ponere idem in peculio ordinarij: cuz peculium vicarij ſit peculium ordinarij. Et hoc dicit.

c Debet. Quaſi dicat: ꝛ id deducit̄ qd debet dare ſeruus: his qui ſunt in poteſtate: vt conſeruis ſuis: ꝛ filijs domini: ꝛ pupillis domini: vt. ff. de pecu. ſed ꝛ ſi damnum. §. peculium.

d Si is. Scilicet cui debetur: puta habeo ſeruū caſtaldū qui ordinarius dī: q hz ſub ſe aliū: q vicari⁹ dī: ſi ordinari⁹ aliqd dz vicario: ꝛ conuenior de peculio ordinarij nō deducā qd vica- Seru⁹ ordinarius. Seru⁹ vicari⁹.

rio debetur: ꝛ eſt ratio in ꝓmptu: q2 ſi deduco pro vicario adhuc remanet peculiū ordiarij: ꝛ ita fruſtra fieret deductio: cū ſemp māeret ordiarij peculiū.
a ¶ In ipſius. Scilicet ordinarij.

eſſe ſtultū ſi eligat malū cū poſſit eligere bonū: vt in auc. quib. mo. na. ef. ſui. §. j. colla. vj. Unde verſus. Qui videt vtilius: ꝛ ſumit deteriora. Abſit et radius luminis abſq3 mora.

in ipſius [a] peculio ſit quod eo [b] pertinet: vt ſi qd vicario ſuo ſeru[c] debeat id ex peculio eius [d] nō deducatur.

¶ Cui competit actio inſtitoria: vel exercitoria: vel quod iuſſu competit etiā de peculio. Et in actione de peculio totius erit: quod eſt in peculio: tanto erit habendus: in tributoria ſolum id circa qd negociatur: quapropter quandoq3 expedit agi vna: quandoq3 alia. Aretinus.

¶ Ceterum [e] dubiū non eſt qn is quoq3 qui iuſſu domini cōtraxerit: cuiq3 inſtitoria vel exercitoria actio cōpetit d̄ peculio: deq3 eo: quod in rē dn̄i verſum ē agere poſſit. Sed erit ſ ſtultiſſimus ſi omiſſa actōe qua faciliſſime ſolidū: ex contractu conſequi poſſit ſe ad difficultatē ꝑducat probādi in rē dn̄i verſum eſſe: vel habere ſeruū peculium: ꝛ tm̄ habere ſolidum [g] vt ſibi ſolui poſſit. Is quoq3 [h]

b ¶ Qd eo pertinet. Id eſt qd modo ſub nube dixi obtinet in hoc caſu.
c ¶ Seruus. Scilicet ordinarius.
d ¶ Eius. Scilicet ordinarij.
¶ Ceterū. dubiū nō eſt.
Caſus. ¶ Dixi Juſti. Dn̄e ſupra feciſti mentionē de adiectionib[9] ꝛ duas vltio poſuiſtis: ſcilicet de peculio ꝛ de in rē verſo: ſed domine poſuiſtis eas vltio propterea q2 nō dant̄ in caſibus: in qbus alie quatuor dant̄: Frater rn̄. dn̄s Juſti. Nō. imo nulli dubiū eſt quin ille qui iuſſu dn̄i cōtraxit poſſit etiā de peculio vel in rē verſo agere: ſed ſtultiſſimus eēt ſi omiſſa act. q iuſſu per quā facile ſolidū cōſequi poſſit trāſeat ad difficultatem probādi in rē dn̄i verſū vel ꝓbandi q tm̄ ſit in peculio q ſolidū per actiones illas cōſequatur. hoc dicit.

Electio dz eē de meliori

e ¶ Ceterum. Diximus ſupra in illo §. preterea. q is agit de peculio: q cōtrahit cū ſeruo iuito vel ignorāte dn̄o: vn̄ vi q qui cōtraxit eo volente: puta iuſſu ſuo nō poſſet agere de peculio: ſ3 tamē aliud eſt: iō dicit: ceterū pro ſed.
f ¶ Sed erit ſtultiſſimus. Nota quē

g ¶ Solidū. ADD. ...
Nota q habēs duas actiones vnam ex qua ſolidū ꝯſeq poſſit: ꝛ aliā cū diminutiōe: dz intentare illā ex qua ſolidū conſeq̄tur. Ange.
¶ Ille autē cui tributoria. Caſus.
¶ Scire debet q ille ēt cui competit tributoria ꝑt agere de peculio ꝛ de in rē ꝟſo: ꝛ quādoq3 expedit plus agere tributoria: q2 in tributoria nō habet dn̄s priuilegiū cōductionis ſeu ꝑdeductiōis: ſ3 cū alijs creditorib[9] vocat̄ in tributū: aliqñ dicit plus expetit agere de peculio: puta ſi nō fuerit ꝯtractū in toto pe. ſ3 in q̄dā merce peculiari: q̄ eſt in tertia vl' in q̄rta pte peculij. maior aūt ps peculij nō ē in merce: ſ3 in ꝑdijs ꝛ peculijs ꝛ ſeneb2i pecūia: tūc ſi agat tributoria habebit̄ nō ſolū eī[9] merces in q̄ negociat̄: ſ3 eti[9] qd ide receptū ē. Si aūt de peculio agat habebit̄ rō peculij toti[9]. ꝛ ꝓpterea dz qs caute ꝓuidere ꝛ eligere illā actionē q̄ magis ſibi ꝓficere poſſit: ſ3 qcūq3 pōt probare in domini verſum de in rem verſo agere pōt vel dz. Et hoc dicit.
h ¶ Is q3. Facit. ff. de tribu. l. aliqñ.

cui tributoria actio cōpetit eque de peculio ⁊ de in rez vſo agere poteſt. Sed ſane huic modo[a] tributoria expedit agere: modo d̄ peculio ⁊ de in rē verſo. Tributoria iō expedit agere: quia in ea dñi cōdictio p̄cipua nō eſt: id eſt quod dño debetur non deducitur: ſed eiuſdē iuris eſt dñs cuius et ceteri creditores. At in actione de peculio: ante deducitur[b] quod domino debetur: ⁊ in id quod reliquum eſt: creditori dominus condēnat. Rurſus de peculio ideo expedit agere: ꝙ ī hac actione[c] toti⁹ peculij ratio habet. At in tributoria eius tm̄ qd̄ negociatur[d] et pōt quiſq₃ tertia forte parte peculij: aut q̄r ta vel etia₃ minima negociari: maiorem autem partē in predijs vel mancipijs: aut fenebri pecunia habere. Prout ergo expedit ita quiſq₃ vel hanc actionem vel illa eligere[e] debet. Certe qui pōt probare in rem domini verſuz eē: de in rem verſo agere d₃.

¶ Dicta de dominis ⁊ ſeruis intelliguntur in parentibus et liberis. Angelus.

¶ Que dixim⁹[f] de ſeruo ⁊ dño eadez[g]

a ¶ Modo. Id eſt aliquando.
b ¶ Ante. deducitur.
ADDITIO. Nota ꝙ in actione de peculio dñs eſt priuilegiatus: qꝛ primo ſui debiti ratio habetur. de quo ſ. eodē. §. pre[illegible]. Ange.
c ¶ In hac actione. Sc₃ de peculio.
d ¶ Negociatur. Et qd̄ inde receptū eſt: vt. ff. de tribu. l. procuratoris. §. per hanc. ⁊. ſ. eodem. §. introduxit.
e ¶ Eligere. Et poſtq̄ elegerit non variabit: vt. ff. de tribu. qd̄ in h̄idē. §. eligere. niſi fuerit deceptus quando p̄mū elegit: vt. ff. qd̄ cū eo qui in alie. pot. l. ſed ſi ex parte. §. finali.

Electoꝛ actiōis non pōt variar̄.

¶ Que dixi m⁹ omnia illa ⁊c̄. Caſus.
¶ Que diximus de illo qui contraxit cum ſeruo intelligatis in eo qui cu₃ filio vel filia nepte vel nepote cōtraxit. hoc dicit. Unde proprie ſeruat ⁊c̄. L₃ idem fit de ſeruo quo ad dominum: qd̄ in filio quo ad patrem ⁊ ecōuerſo: aliquid tamen ſpeciale eſt in filio qd̄ non habet locum in ſeruo. ſ. ſe. con. mace. qd̄ prohibet filioſamili. mutuari quod non loquitur de ſeruis. Quare aūt ſe. con. mace. introductum fuerit melius habetis in litera q̄ in aliqua parte iuris. hoc dicit. Habetis hic magnā gloſ. que nihil aliud facit q̄ enumerare caſus in quibus ceſſat mace. ⁊ ſunt ſex.
f ¶ Que diximus. A p̄n. ti. vſq₃ huc.
g ¶ Eadez. Quantu₃ ad actiones ſupradictas: ſ₃ in q̄buſdā nō cōueniūt: vt in mutua pecunia: qd̄ dic vt. j. proxi. §. Itē filius pt̄ ſubire iudicium ⁊ arbitriu₃ ⁊ patrē obligat quaſi ex contractu de peculio: ſ₃ ſeruus non: vt. ff. de pecul. l. iij. §. ſi ſeruus. ⁊. §. idē ſcribit. et C. de iudi. ſeruus (j) Ite₃ filius fide iubere poteſt ⁊ patrē de peculio obligare: vt. ff. de pecu. l. iij. §. ſi filius. ſ₃ ſeru⁹ non: vt. ff. de fideiuſſori. l. ſeruus. ⁊. l. ſequen. ⁊ propter hoc dixit fere ſupra eodem. §.

Filius ⁊ ſeru⁹ nō in oībus cōueniūt.

ADDITIO (j) Qualiter ante₃ fiat executio filio condēnato. habetur infra titu. j. §. fi. Angelus aretinus.
¶ Illud in ſumma. Caſus. ¶ Dixi Iuſt. Dñe ſatis dixiſti de natura iſtarū adiectionū. Frater dicit ipſe veru₃ eſt. Adhuc in ſumma debes ſcire q̄ ſi aliq̄s ꝯtraxit cū filio vel cū ſeruo iuſſu patris vel dñi vel in rē pſio vl' dñi ali-

quid ꝟſuz fuerit poterit agere cuz pře vel dño ac ſi cuz eo cōtraxiſſet: ⁊ ab eo contēdere directa adiectione: vt inſti. vel qđ iuſſu vel alia. Ipſe enim qui poteſt agere exercito. vel inſtit. poterit agere directa cōtra dominū vel patrez: qꝛ iuſſu ipſorū cōtraxiſſe videtur. Semp enīz q̄ inſtituit vel ꝑponit q̄ſi iubere et velle videtur ꝙ cū eo ageretur. ⁊ hoc dicit.

a ❡ Illud. Aduerſus patrē. Etiāz de peculio nō tenetur pater: vt ħ dicitur. ⁊. C. ad mace. ſi filius. et caute colligitur. C. ne filius ꝓ patre: vel pater pro filio. l. j.

Macedonianuz in xj. caſibus ceſſat.

b ❡ Senatus. Scilicet ſenatuſcōſultum macedonianuz: vt. ff. ad mace. l. j. quod ceſſat i multis caſibus ſcilz. xj. Primo ſi fuerit miles filiuſfami. vt. C. ad mace. l. ſi. Item ſi dixerit ſe paterſami. vt. C. ad mace. l. j. Itez ſi publice paterſami. videbať: vt. ff. ad macedo. ſi quis patrēſamilias. Itē ſi fuerit in ſcholis: vt. ff. ad macedo. ſz iulianus. §. qđ dicitur. ⁊. C. eo. l. macedoniani. Item ſi aliq̄ creditori ſoluit: vt. ff. eod. ſed iulianus. §. pe.

intelligimus ⁊ de filio ⁊ filia: ⁊ nepote ⁊ nepte: ⁊ pře auoue cuius in ptāte ſunt.

❡ Ex cōtractu mutui filius nō pōt cōueniri: nec eius pater: etiā actōe de peculio propter ſenatuſcōſultū macedonianum. Aretinus.

❡ Illud ꝓprie ſeruatur in eorū perſona quod ſenatuſcōſultum macedonianū ꝓhibuit mutuas pecunias dari eis q̄ in poteſtate parentis erunt: ⁊ ei qui crediderit denegať actio: tam aduerſus ipſum filiuz: filiamue: nepotē nepteue (ſiue adhuc in poteſtate ſint: ſiue morte parentis: vel emancipatione ſue poteſtatis eſſe ceperint) q̄z aduerſus ᵃ přez: auumue: ſiue eos hēat adhuc i ptāte ſiue emācipauerit. Que io ſenatus ᵇ ꝓſpexit: qꝛ ſepe onerati ere alieno: creditarum pecuniarum quas in luxuriam conſumebant vite parentuz inſidiabantur.

❡ Actione qđ iuſſu: vel de in rēverſo vel inſtitoria: vl' exercitoria poteſt agi directo cōtra patrē vel dominum ex cōtractu filij vel ſerui. Aretinus.

❡ Illud in ſūma admonendi ſumus: id quod iuſſu patris dominiue contractum fuerit: quodqz in rē eius verſuz erit directo ᶜ quoqz poſſea

Itē ſi factus paterfa. debitū primo cōtractū quocūqz modo agnouit: vt. C. eo. xenodorus. Itē ſi vertit in rem patris: vt. ff. eo. ſed iulianus. §. proinde ſi acceperit. Itē ⁊ ſi nō accepit: vt verteret i rē pris poſtea tñ ꝑijt: vt. ff. e. ſz iulianus. §. ſz ⁊ ſi ab initio. Itē ceſſat qñ pater ꝯſenſit. vel p̄ſens nō ꝯdixit: vt. ff. eo. ſz iulian⁹. §. q̄ꝗ̄. ⁊. l. ſi tñ ſciēte. ⁊. C. eo. ſi ꝑmittēte. Itē ſi poſtea pater ratū habeat. (i) vt. C. eo. l. ſi. in prin. Itez ſi paterſami. factus ſoluere cepit: vt. ff. eo. l. ſed iulianus. §. ſi. ⁊. l. ſequen. Alia autē locū hz: vt nō teneať pater vl' fili⁹: ſiue pecunia fuerit mutuo data: ſiue aliud in fraudē ſenatuſcōſul. vt. ff. e. ſi filiuſfa. §. is āt. ⁊. l. ſz iulianus. §. mutui datōe.

ADDITIO (i) Dic idē ſi tacite ratū habuiſſe dicať: vt qꝛ receperat lr̄as a filio continentes ꝙ pecunias mutuo acceptas ſolueret ⁊ nō eſt ſtatim ꝓteſtatus de cōtraria ſua volūtate: vt eſt tex. ſingula. in. l. ſi filiuſfami. ff. ad macedonia. Angelus aretinus.

c ❡ Illud. Directo. Id eſt certi con-

ditione directa nō adhibita hac adiectione de peculio vel de in rem verſo. Sed nunqd ſupradicta ſex nomina. ſ. q iuſſu exercitoria: inſtitoria: tributoria: de peculio: ⁊ de in rē verſo: ſunt nomina actionū: Rñ. qdā q ſic: ⁊ faciūt pro eis infinite leges que dicūt de acti. de pecu. ⁊ ſic de ſingulis: vt patet etiā in rubrica cuiuſlibet titu. Sed Joā. ñ. Dicit enim q ſunt actionū adiectiōes nō actiōes: facit p eo. ff. de neg. ge. l. mādaſti. ⁊ de pecu. l. iij. §. cui ɔgruit.

ADDITIO. Nota q iſte actiones ſunt adiectiue nō aūt propriū nomen actiōis. Et idē notat gl. in. l. ſi tñ plures. §. ſi. ff. de exercito. ⁊ in. l. iij. §. ſi ſiliuſfami. ff. de procurato. Angelus.

Q8 iuſſu exercitoria ⁊c. non ſūt actiōnes: ſz actionū adiectiōnes.

pre p̄noue ɔdici: tā q̄ ſi principaliter cū ipſo negociū geſtū eſſet. Si quoq; q exercitoria vel inſtitoria actione teneṫ directo poſſe cōdici [a] placet: quia huius quoq; iuſſu contractum intelligitur [b].

a ℭ Cōdici. Scilicet. certi condictiōe nō adhibita hac adiectione inſtitoria. Item ⁊ de in rem verſo: vt ff. de in rem verſo. l. prima. in principio.

b ℭ Intelligitur. Facit. ff. de eden. l. pretor. §. ſi ſeruus. ⁊. ff. ſi certum peta. l. inſtitorem.

Continuatio. ℭ De noxalibus actionibus. ℭ Nō ſolū ex ɔtractibus eoꝝ q in nr̃a ptāte ſūt cōuenimur: ſz ēt ex delictis: ⁊ qt p eis noxal'r agiṫ: iō de noxalib' ponit. Accurſius. Ad iſtā ɔtinuationē facit. l. j. ff. eodem.

ℭ De noxalibus actionibus.

ℭ Ex delicto cōmiſſo p ſeruū dño ignorante vel prohibere nō valente dñs teneṫ noxaliter: quod equitatis rō introduxit: ne ex delicto rei proprie quis in plus grauetur q̄ ſit valor dicte rei. Are.

Diuiſio. Ex maleficijs ℭ Totus iſte titulus diuiditur principal'r in duas partes. Primo ponit qualiter deditio pro noxa hz locū in ſeruo delinquente. Scdo an habeat locū in filiofamilias. Secūda ibi (Sed veteres.) ℭ Ex maleficijs ⁊c. Caſus. ℭ Que ſunt a legiſlatore in quibus habet locū noxa[illegible] rñ. dicēs: q introducte ſunt ex maleficijs ſeruorum. Et ponit exēplū in litera d' diuerſis maleficijs pro qbus danṫ acti. noxales. In q'b' noxa. acti. ſi condēnat' fuerit dominus noxaliter cōuētus liberum eſt ei ſoluere eſtimationē dāni vel dare ſeruū pro noxa.

Sed dñe

Sed dñe quid eſt noxa? Dicit ipſe. Noxa eſt ipſum corpus qđ delinquit ſiue nocet. Noxia eſt ipſum maleficiū ꝓprie loquēdo ꝓmiſcue: tñ vtimur his verbis. ſ. noxia ⁊ noxa. h. d.

noxa? Frater dicit ipſe hoc ſūma ratione fuit introductum. Iniquū enim eſſet ſi ſeruus per nequitias ſuam ſuo domino vltra eſtimationem corporis ſui poſſet damnum dare. ⁊. h. d.

a ℭ Ex maleficijs. Idē eſt ex quaſi maleficijs. vt. ff. nau. ſt. cau. ſta. l. ſi. §. ſeruorū. ⁊ de hoc plene diximus ſupra ꝺ act. §. actões āt.

b ℭ Furtū fecerit. Supple extrāeo: ⁊ idē in ſeqn tibus articu lis. Nam cū domiſo talia cōmittendo agi nō pōt. vt. ś. de obli ga. ex dilicto §. hi q. ⁊. ff. de noxa. cū ſeruus.

c ℭ Domiſo dānato. Ne ſciēti cū deli queret ſeruus: vel ſciēti tamē ꝓhibere nō potuit: alioquin inſolidū tenet. vt. ff. ꝺ noxa. l. ij. ⁊. l. i ꝺiliet. ⁊. C. e. l. ij

d ℭ Eſtimationem. Puta decem ad que ſemper eſt obligatus: ſed liberat dando animal: ſcilicet quouſqꝫ actione iudicati ꝯueniat. vt. ff. de re iudic. l. miles. §. decē. ⁊. ff. de petitio. heredi. item veniunt. §. cum ꝓdiximus.

e ℭ Noxia. Unde verſus. Noxia delictum: delinquens noxa vocatur. ſed quandoqꝫ vno pro alio vtimur.

Noxia ⁊ noxa differt.

ℭ Summa autem ratione. Caſus.

ℭ Queſiui a legiſlatore quare fuit conſtitutū ꝙ dñs qui cōuenitur acti. noxali poſſit liberari dādo ſeruū pro

Ex maleficijs[a] ſeruorū: veluti ſi furtum fecerint[b]: aut bona rapuerit: aut dānū dederint: aut iniuriam cōmiſerit: noxales actiones prodite ſunt: qbus dño damnato[c] permittitur: aut litis eſtimationem[d] ſufferre: aut hūc hoīem noxe dedere. Noxa autē eſt ipm corpus qđ nocuit: id eſt ſeruus noxia[e] ipſum maleficium: veluti furtum: damnū: rapina: iniuria. Sūma autem ratione permiſſuꝫ eſt noxe deditione fungi: nāqꝫ erat iniquūꝫ[f]: nequitiam eorū vltra ipſorum corpora dñis dānoſaꝫ eē.

ℭ Pro delicto ſerui dñs liberatur dādo ſeruum pro noxa: ⁊ in damnū paſſo transfertur dñiū qđ auocari pōt: ſi dñs emēdet dānuꝫ ⁊ velit eū manumittere. Ange. aretin⁹.

ℭ Dominus noxali iudicio ſui ſui nomine[g] conuentus ſeruum actori noxe ratur: ⁊ in iſto caſu lꝫ dominus pro delicto ſerui ⁊ non pro facto ſuo ſeruum tradat ipſi actor. tamē dominiū transfert in ipſaꝫ actorem: ſicut trāſferret dominium ſerui in tradēdo ſeruum pro proprio facto puta ſi vendidiſſet eum. Uerumtamen ſcire debes ꝙ ſi ſeruus datus pro noxa. queſita pecunia ab inimicis ſuis damnum velit reſarcire auxilio pretorio manumittetur quod eſt mirabile: ſed hoc eſt i fauorem libertatis. ⁊. h. d.

f ℭ Iniquum. Sed quandoque inique eſſet factum alienum alienis eſſe damnoſum ſꝫm Jo. vt. ff. de fur. ſi ſeruus cōmunis. §. qđ ſo.

ℭ Domin⁹ noxali iudicio. Caſus.

ℭ Qꝺ iam dictuꝫ eſt de noxalib⁹ actionibus ſufficeret ꝓ toto titu. In §. tamē iſto dicitur ꝙ ſi dñs conuenniatur ꝓ maleficio ſerui dādo ſeruum i ſbe

g ℭ Dom... Serui ſui nomine.

ADDITIO. Nota ꝙ dominus tenetur nomine ſerui: ⁊ ita debet fundari libellus ſꝫm Angelum.

a ℭ Liberatur: ſed cum ſeruus non ſit in obligatione: ſed dãni eſtimatione: vt.ff.de re iudi.miſcs.§.decẽ.quõ dãdo ſeruũ liberatur: cũ aliud pro alio inuito creditore ſolui nõ põt.vt.ff.ſi certum pe.l.ij.§.j. Rñ. ſpeciale eſt: qꝛ iniquũ ẽ ſerui nequitiaz vltra ipſius corpus extẽdi.(j) vt.ĩ.e.§.ſumma.

ADDI.j. Et dic vt dicit Barto.in d.l.miſcs.§.j.de re iudi. qꝛ imo ſeruus erat in ſolutione: vñ ipſz ſoluendo liberatur: vt ar.l.ſi qs ſtipulatus fuerit ff.de ſol. Ar.

b ℭ Nec minus .q.d. liberatur pro alio .ſ.pro delicto vel eſtimatione delicti ei dominium transfertur.

c ℭ Aurilio. Sed nõne iniquum eſt auferri qđ ꝑpetuo ſibi qſitũ eſt vt mõ dixerat: ⁊ ꝓbatur.ff.re.amo.l.nõ eni: Sed certe eſt ſpeciale fauore libertatis: ſic ⁊ al's.C.de patribus qui ſi.di.l.ij.⁊.ff.ſi ingenuus eſſe di.l.ij.⁊ ſic.ff.d here.inſtitu.l.pignori. Accurſius.

ADDITIO. Et dicit ħ angelus q redimẽs aliquẽ ab hoſtib⁹ q hodie intelligunt infideles: põt eũ retinere loco pignoris: vt ſeruiat ſibi per quinquẽnium: niſi ſe redimeret.l.ſenatus.§.finali.ff.de leg.j.⁊.l.j.C.de capti.

ℭ Sũt aũt ꝯſtitu.⁊c. Caius. ℭ Ego dixi ipatori. Dñe vellẽ ſcire an actio-

dedẽdo liberatur[a] nec minus[b] in perpetuũ eius ſerui dominiũ a dño trãſfertur. Sin autem dãnũ ei cui ꝯditus eſt ſeru⁹ reſartierit q̃ſita pecũia: auxilio[c] pretoris inuito dño manumittetur.

ℭ Noxaliuz actionum quedã ſunt ciuiles ⁊ quedã pretorie. Aretinus.

ℭ Sunt aũt conſtitute noxales actiones: aut legibus aut edicto pretoris legibus veluti furti[d] ex lege.xij.tabularũ: dãni[e] iniurie ex lege aquilia. Edicto pretoris veluti iniuriarum ⁊ vi bonorum raptorum.

ℭ Quis ad quẽ ſeruus delinquẽs tranſit noxal'r cõuenit: Et noxaliter etiam quis punit' pro delicto liberi hominis facti poſtea ſerui. Aretinus.

ℭ Omnis autẽ noxalis actio caput ſequit'. nã ſi ſeru⁹ tu⁹ noxiam cõmiſerit[f] q̃zdiu ĩ tua poteſtate[g] ſit: tecũ ẽ actio: ſi aũt in alterius poteſtatẽ ꝑuenerit: cũ illo incipit actio eẽ:

nes ille noxales ꝓcedãt a iur' ciuili an a pretorio: ⁊ dicit q ab vtroqz iure ꝓcedũt. Eſt enim vna ac.noxalis q̃ ꝓcedit a.l.xij.tabu.ſ.act.fur.nõ manifeſti. Eſt ⁊ alia noxalis que deſcendit a.l.aqui.ſ.dãni iniurie. ⁊ alie ſunt act.noxales que deſcẽdunt a iure pretorio: veluti vi bo.rapt.⁊ iniu.

d ℭ Furti autem. Furti ſ.nõ manifeſti. naz actio furti manifeſti eſt pretoria.vt.j.d p.pe.⁊ te.act.§.primo.

Furti nõ manifeſti actio ẽ ciuil'. furti vero manifeſti pretoria.

e ℭ Dãni. Scz actio.

ℭ Omnis aũt. Caius.

ℭ Scire debetis q oĩs actio noxalis caput ſequit': vnde ſi ſeruus tuus dãnuz dederit ⁊ poſtea incipiat alius eũ poſſidere agitur noxaliter contra nouum dominum ipſum ſeruum poſſidentẽ: vel ſi manumiſſus fuerit: tunc poterit directo conueniri de delicto ſuo: ⁊ ſimiliter contingit econuerſo plerunqz q ille qui tenebatur directo primo ex delicto ſuo poſtea incipiat teneri noxaliter: ⁊ de hoc exemplificat domin⁹ Iuſtinianus ſatis in litera. ⁊ hoc dicit.

f ℭ Omnis autem. Commiſerit: ſcilicet extraneo.

g ℭ In tua poteſtate ſit: vl' dolo feciſti quominus ſit. naz tunc vtilis noxalis locum habet. vt.ff.eodem.ſi bo.fi.⁊.l.electio.§.ſi ſe.

Seru' manumiſſus an teneatur de geſt. in ſeruitute

a ¶ Directo. Hic diſtingue: aut ſeruus deliquit: aut contraxit. Primo caſu ſi in dñm non tenet poſtea factus liber vt. ĩ. de ob. que ex deli. §. hi qui. & .j. p xi. §. & .ff. de fur. l. ſerui & filij. Si i cõtrarium tenetur directo vt hic. Si dñt cõtrahat & fuerit cõmerta geſtio illa quã geſſit in ſeruitute cum ea quã in libertate fecit tenetur: nõ alr: vt de nego. ge. cũ actũ. & C. an ſeru' ex ſuo facto l. ij. in fi. nisi in caſu. vt C. de pe. he. l. ſi. §. penul. in fine.

ADDITIO. Alios etiam caſus habes notatos i. l. cum actum. ff. de negocijs geſtis.

b ¶ Primo libro. vt. ĩ. de iure pſo. §. penultimo.

¶ Si ſeru' dño. Caſus.

¶ Pone q ſeruus deliquerit contra dñm ſuũ: certe de hoc nulla obligatio prodita eſt: q nulla eſt actio ciuilis inter dñm & ſeruũ: & ab eo hoc verũ eſt vt ſi contra nouũ dñm inceperit ſeruus ille qui contra dñm deliquit obtinet: vel ſi liber factus fuerit non poterit quondam dominus contra eum agere nec nouum dominum noxaliter cõuenire. Sed quid ſi ſeruus alienus aliquid deliquerit contra te: & poſtea fa-

ciuà fuerit ſeru' tuus poteris ne agere contra dominum quondã ſerui tui nunc ex illo delicto? Et reſpon. dominus Juſtinianus q iam finita eſt illa actio que primo competebat. Deducta eſt enim in eum caſũ a quo non poterat incipere: & quãuis poſtea illum ſeruũ alienaueris: adhuc nõ poteris contra eũ ſicut nec poterit ſeru' alienat' vel manumiſſus in quem dominus ſuus deliquerat agere contra ipſum: & hoc dicit.

at ſi mãumiſſus fuerit directo [a] ipſe tenetur & extinguitur noxe deditio. Ex diuerſo q̊q3 directa actio noxalis eẽ incipit. nam ſi liber hõ noxiã cõmiſerit & is ſeruus tuus eẽ ceperit (qđ qbuſdã caſibus effici primo libro [b] tradidimus) incipit tecũ eſſe noxalis actio que añ directa fuiſſet.

¶ Ex delicto ſerui proprij nulla cõpetit dño actio: etiam ſi poſtea alienetur vel manumittatur. Idem in ſeruo alieno qui efficit ipſius dñi paſſi. Itẽ ex dlicto dñi nõ datur actio ſeruo libero facto. Aretinus.

¶ Si ſeruus dño noxã cõmiſerit: actio nulla naſcit: nãq3 inter dñz & eum qui in poteſtate eſt ei nulla obligatio [c] naſci poteſt. Ideoq3 & ſi i alienã poteſtatẽ ſeruus peruenerit aut manumiſſus fuerit: neq3 cũ ipſo [d]: neq3 cum eo cuius nunc in poteſtate [e] ſit agi poteſt.

¶ Unde ſi alienus ſeruus noxiam tibi cõmiſerit: & is poſtea in poteſtate tua eſſe ceperit [f]: interdicitur [g] actio: quia in eum caſum deducta ſit in

c ¶ Sile-nus. Obligatio. Scilicet ciuilis: ſed naturalis ſic. vt ſupra de fideiuſſoribus §. primo. Accurſius florẽtinus.

d ¶ Cũ ipſo. manumiſſo. vt hic. & C. eodem. l. prima. in fi.

e ¶ In poteſtate. Cum alienatus ẽ: & facit. ff. de pecul. l. ancillarum. §. ſed ſi alieno.

f ¶ Eſſe ceperit. Ante litem conteſtatam. Nam poſt litem conteſtatam non interdicitur. vt. ff. eodem. ſi alienus ſeruus. Et eſt ratio: quia imputatur ei quare alienauerit. vt. ff. eodẽ. quemadmodum. in principio.

g ¶ Interdicit: facit. ff. de minoribus

l. verum. in fine. primo reſpon. ꝛ ff. de legatis. j. legatarius. in fine.
a ¶ Non potuit: ſcʒ noxalis actio: ꝛ no. rem impediri ſi deducitur in caſum a quo incipere non poteſt. argumentū ſupra de legat. §. ex cōtrario.
b ¶ Nō poteſt. argū. di geſtis de captiuis ꝛ poſtlimi. re. l. ij. §. j. al's de ea. di. l. ij. §. ei qui.
¶ Sʒ ꝛ veteres Caſus
¶ Dixi vobis qualiter dn̄s cōuenit acti. noxaliter qualiter poterit ſe liberare dando ſeruum ꝑ noxa. Hoc etiā habebat oli locū in filijs vtriuſqʒ ſexus. Noua autē cōſtitutio recte reſpuendo hāc aſperitatem exiſtimat: ꝛ ſtatuit hoc ſolū in ſeruis habere locū: ꝛ maxime quia veteres legum auctores ſcripſerunt filioſfami. pro delictis eorum conueniri poſſe.

erat etiā de iure digeſtorum neceſſario ſequitur quod iſte tex. debet intelligi ante iura digeſtorum. Ange.
d ¶ Exiſtimauit. vt hic. ꝛ C. de fur. ꝛ ſer. cor. l. apud antiquos. in fine.
e ¶ Pene i. fere. Vel pene noxaliter ſcʒ p corpus pene: ꝛ tunc diphthōgantur quaſi dicat p corpus filij patientis penam.
f ¶ Pudicitie fauor. ADDITIO. Nota quod pudicitia ē mītū fauoriʒanda: facit. l. nec ei. §. pe. ff. de adop. Ange.
g ¶ In ſeruos. i. ꝓpter ſeruos.
h ¶ Filiofamilias. nō etiā patres vt ſi filiuſfamilias iudex litē ſuā fecerit male iudicando. vt ff. de iudi. ſi filiuſfamil.

quo conſiſtere non potuit [a]. Ideoqʒ ſi exierit de tua poteſtate ager nō pōt [b]. Quēadmodū ſi dominus in ſeruū ſuū aliqd ꝯmiſerit: nec ſi manumiſſus aut alienatus fuerit ſeruus vllam actionē cōtra dn̄m hēre pt.

¶ Olim pater pro delicto filij ſiue filie noxaliter tenebat ſicut pro ſeruo: hodie hō nullatenus. Sed ipſe filiuſfamilias ex delictis ſuo vt quilibet alius poterit ꝯueniri. Areti.

¶ Sed ꝛ veteres quidē hoc in filijſfamilias maſculis ꝛ feminis admiſere [c]. Noua autem hominum cōuerſatio huiuſmodi aſperitatē recte reſpuendam eſſe exiſtimauit [d]: ꝛ ab vſu cōmuni hoc penitꝰ receſſit. Quis enim patiatur filiuʒ ſuuʒ ꝛ maxime filiā innoxiam alij dari vt pene [e] per corpꝰ pater magis quā filius periclitet: cuʒ in filiabus etiaʒ pudicitie fauor [f] hoc bene excludit. Et ideo placuit in ſeruos [g] tantūmodo noxales actiones eſſe ꝓponendas: cum apud veteres legum cōmentatores inuenimus ſepius dictum ipſos filioſfamilias [h] pro ſuis delictis poſſe cōueniri [i].

Filius olim p noxa dabat̄ ꝛ ſ pie licite occidebatur.

c ¶ Sed ꝛ veteres. Admiſere: iure veteri dabat̄ filius pro noxa vt ſuns et h. Item occidebat̄ licite a patre ſicut ſeruus a dn̄o: ſed hodie nō ſic (j) vt. ſ. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. §. ij. ꝛ ff. de iur. per. §. iij. ꝛ ff. de lib. ꝛ poſthu. l. i fnis. in ſi. ꝛ C. de pa. po. l. fina. ADDITIO. (j) Et ideo quia hoc nō

Vel ſi dānū alicui dederit proijciēdo ſeparatiʒ habitāte a patre. vt. ſ. de ob. ex quaſi deli. §. ſi filiuſfa. ꝛ ff. de his qui deie. vel effu. l. j. §. ſi filiuſfa. ꝛ de his legibus dicit hic: cum dicit antiquos commentatores.
i ¶ Cōueniri. ſ. directo. ꝛ ff. e. noxali. ꝛ l. ſeq. qbꝰ filijs ꝯdēnat dat̄ in patrē actio in factū de re iudicata in peculio. vt ff. eo. l. ꝛ ſi cōdēnatus. ꝛ ff. de pecul. l. iij. §. itē ſcribit. Sʒ qd ſi iudi-

Contumacia filij an faciat ꝙ actori mitti debeat in peculiū pfecticiū.

eū filius accipere noluit imo ꝯtumaciter nō venit admitti actor dꝫ i poſſeſſionē peculiū pfecticij: Videtur ꝙ nō: q: ex delicto nō dꝫ ꝯueniri pr̄: vt ħ dꝫ. Eꝫ vr̄ ꝙ ſic: q: alr̄s dicit lex ꝙ pōt cedere bōis i peculio tali. vt. C. qui bon. cedere poſ. cū ꝛ filij in eo ꝙ dicit vel a pie ꝛc. Sꝫ huic verbo rn̄. Aldricus ꝙ dicta lex. cum ꝛ filij loqtur de caſtrenſi vel de eo quod habet a patre ſibi euti in caſtra donatum: qd etiam caſtrēſe dicitur. vt. C. fami. hercīſ. ſi filius.

Si q̄drupes pauperiē feciſſe dicat. Proēmiū. [illegible]

Continuatio.

Si q̄drupes ꝛc. De maleficijs ſeruoꝝ dcm̄ ē: nūc d̄ maleficijs irrōnabiliū aialium. Nā aut dāñū dat hō liber: ꝛ tunc locū habet ti. ff. ad. l. aquiliam. per totū. Aut ſuus: ꝛ tūc locuꝫ habet tit. j. per totū. Aut aliud aial: ꝛ tūc locū hꝫ hic titulus. Accu. florē.

Diuiſio

Animalium. Tot⁹ iſte titulus diuidit i duas partes. Primo qn̄ actio d̄ pauperie locū hꝫ vel nō. Secūdo loqtur quādo habet locum actio de edili. edi. vel non. Secūda ibi (Dic autem) vel ibi (Ceterū.)

Animalium nomine ꝛc. Caſus. Queſiuit a legiſlatore qualiter conueniat noīe animalium que ratione carent ſi dāñū dederint. Et reſpondet ſi aial rōne carens laſciuia vel feritate dāñū dederit vl̄ pauperiem feceritalicui poterit ꝯtra te agi actio noxali de pauperie. Que quidē actio deſcēdit a lege. xij. tabu. poteris tam̄ liberari dando illud aial pro noxa. Sed dīc qualiter aial irrationale poteſt dare dam num aut pauperieꝫ facere: Et ipſe reſpō. Frater ſi equus tuus calcitroſus calce percuſſerit aut bos tuus ſolitus cornu percutere cornu percuſſit ꝛ dānum dant aut pauperiem faciunt: ꝛ ꝓpter hoc locum habet hec ac. ſm ꝙ de hoc in proximo. §. apparebit.

Si q̄drupes pauperiē feciſſe dicat. Angelus aretinus.

Pro dāno ꝙ quadrupedem manſuetam dato actio noxalis directa cōtra dominum datur cū animal cōtra naturam ſui generis dāñum dederit.

Animalium a nomine que ratiōe carent ſi qua laſciuia b: aut feruore c:

a Animalium. i. quadrupedum. vt ff. eo. l. j. in princi. ſed nomine dāni dati a biped vtilis locū hꝫ. vt. ff. e. l. pe. † Et

b Laſciuia: id eſt luxuria. † Vel dic facilitate vt facit pupillus. tūc dic

c Feruore. i. amore: vt ſi equ⁹ tu⁹ ad equā meam adire oſtium meū fre gerit: ꝛ dī feruor q: calefacit amor: vt aut pro i. vt ponaſ ꝑ eodem.

[illegible]

in auc. q. mo. na. ef. le. §. illud. col. vj.
a ¶ Feritate. i. crudelitate ſcʒ ſua nõ ſui generis natura. vt. j. proxi. §.
b ¶ Actio. que vocatur in factū vel ſimpliciter de pauperie.

gatim paſcunt: vñ ſm hoc canis nõ ē i numero ferarū nec māſuetoꝝ. Nam maior pars canū non mordet ⁊ maior pars nõ gregatī paſcunt: ſed videt̃ ēt ꝙ in his feris locū habeat hec actio.

Canes aliq nõ mordēt

c ¶ Prodita eſt. i. adinuenta.
d ¶ Scripta eſt. vt. s̃. tit. j. §. ſunt aūt. ⁊. ff. eo. l. j. in princi.
e ¶ Solit⁹. ſbaudi i vtroqʒ exēplo etiā. Nā idē eſt ⁊ ſi nõ ſit ſolitus. vt in prin. hui⁹ ti.

ADDitio.
Hoc verum ſi fera nocēs non euaſit q̄ habebat con ſuetudinem redeūdi: al's

aut feritate [a] pauperiē fecerint: noxalis actio [b] lege. xij. tabularū ꝓdita [c] ē. Que animalia ſi noxe dedant̃ ꝓficiunt reo ad liberationē: q̄ꝛ ita lex. xij. tabul. cõſcripta eſt [d] vtputa ſi equus calcitroſus calce ꝑcuſſerit: aut bos cornupetere ſolitus [e] cornupetierit. ¶ Hec aūt actio in his que cõtra [f] naturaʒ mouē-

tur locū hēt. ¶ Ceterū ſi genitalis [g] ſit feritas [h] ceſſat actio [i] deniqʒ ſi vꝛſus fugerit a dño: ⁊ ſic nocuit: non poteſt quondā dñs conueniri: q̄ꝛ deſit dñs eē vbi [k] fera euaſit [l]. Pauperies [m] āt̃ eſt dānū ſine iniuria faciētis datū. Nec. n. pōt aial iniuriā feciſſe dici qd̄ ſenſu [n] caret: hec [o] q̄dē ad noxalē ꝑtinēt actionē

vt. j. eo. §. ſi. que ē cõtra. Solu. vtilis vt ibi: locuʒ hʒ directa nõ vt hic. ⁊. ff. eo. l. j. §. i be ſtijs. Accur.
g ¶ Si genitalis. i. ſi ꝯ gñe hēat ꝙ ſit fera.
h ¶ Feritas. i. crudelitas.
i ¶ Actio. Scʒ directa.
k ¶ Vbi. i. poſtq̄.
l ¶ Euaſit. vt. s̃. de re. di uiſio. §. fere.

ſi euaſit nec vtilis nec directa tenetur dñs: etiam ſi poſtea redierit. argu. l. q re. §. aream. ff. de ſolu. Ange.
¶ Hec autē actio. Caſus. ¶ Queſiui a dño Juſti. Dñe pro deo dicat̃ mi hi vtrum hec actio locū habeat in oībus aialibus que rõne carent: Et rñ. Frater hec ac. locū hʒ in oib⁹ aialib⁹ que carent ratiõe dūmodo ꝯ nām ſui gñis ꝯ ꝯſuetudinē moueantur ⁊ alicui dānū dederint: ceterū ſi ex naturali feritate alicui dānū dederint ceſſat hec actio. vñ ſi vꝛſus a dño fugerit ⁊ alicui nocuerit vl' pauperiē fecerit nõ poteſt dñs eius quondā conueniri: q̄ꝛ ex quo fera euaſit deſinit eſſe dominus.
f ¶ Cõtra naturā. i. ꝯſuetudinē gñis illius aialis: lʒ ſit cõſuetudo vt calcitret. vt. s̃. proxi. §. Nā maior ps equorū non peſſundat: ⁊ maior pars boum non cornupetit: q̄ꝛ equi ⁊ boues dicūtur māſueti. Et māſueta dicūt̃ q̄ gre-

Equi ⁊ boues ſūt māſueti.

¶ Pauperies ⁊c̃. Caſus. ¶ Dñe ꝓ deo exponatis ⁊ dicatis mihi quid eſt paupies: Et rñ. Frater pauperies eſt dānū ſine iniuria. Aialia autē irrationabilia que rõne carēt nõ pñt iniuriā facer̃: q̄ꝛ iniuria ꝑtinet ad noxalē act.
m ¶ Paupies: mirabilis eſt hec expoſitio ⁊ legalis: ideo ſi forte dicat̃ q̄ꝛ pauperiē aliquaʒ facit ſicut ⁊ dānum diminutio: vel adēptio patrimonij dī. vt. ff. de damno infecto. l. iij.

Dānuʒ diminutio vel adēptō pīmonij dī.

n ¶ Sēſu caret. qñqʒ tñ res in aīata iniuriā facere dicit̃ improprie. vt. ff. cõmo. l. ſi vt certo. §. plane ſi cõmodaui.
o ¶ Hec. ſ. ſupdicta duo. ⁊ ꝙ noīe fere beſtie non agatur hac actione: ⁊ ꝙ noīe manſuete noxaliter tñ agat̃. vt. s̃. proximo. §. ⁊ in principio titu.
¶ Ceterū ſciēdū ē ⁊c̃. Caſus. ¶ Jā dictū eſt. s̃. ꝙ nõ hʒ ac. noxalis ꝺ pauperie locū niſi aīal fuerit ſine rõne ꝯ nām ſui gñis nocuerit: ⁊ ſcire debetis

Si q̄drupes nō manſueta iuxta naturā ſui generis dānū dederit in liberū corpus non occidēdo: dn̄s ex edilicio edicto arbitrio iudicis cōdemnatur: in alijs rebus in duplū vel noxalis actio his duobus caſibus cōtra dn̄z dirigitur: ꝛ penales actiones p eodē facto concurrētes nō perimūt ſe concurſu. Angelus aretinus hoc dicit.

Ceterū ſciēdū eſt edilicio edicto[a] ꝓhiberi nos canem: verrem: vrſuz: aprū leonē[b] ſibi habere qua vulgo iter ſit: ꝛ aduerſus ea factuz erit: ꝛ nocitum[c] libero homini eē dicatur: quod bonum ꝛ equū iudici videt tāti dn̄s cōdemnetur[d]. Ceterarū verō rex quāti damnum datū ſit dupli. Preter[e] has autē edilicias actiones ꝛ de pauperie locum habebit[f]. Nunq̄z eniz actiones preſertim penales de eadez[g] re cōcurrētes: alia aliam conſumit[h].

ꝙ edilicio edicto ꝓhibitū eſt ne quis habeat canē verrē vel aprū: vel aliud aial qđ trāſeuntibus nocere poſſit ea parte qua vulgo iter ſit: ꝛ ſi habeat ꝛ illud aial libero hoī nocuerit ꝯdēnabit ille qui illđ aial habuerit ī quātum iuſtū vi ſuz fuerit iudicāti nō habendo deformitatis eſti mationē: quia deformitas humani corporis eſtimari nō poteſt. Si autez in alijs reb[9] dederit dānum condēnabit in duplum.

a Ceterū. Edicto. poſito. ff. de edi. edic l. ſi enī §. deīde. ꝛ. l. ſequen.

b Leonē. Itē lupū pātherā ꝛ generaliter omne animal qđ debeat nocere ſiue ſolutū ſiue ligatū: ita tñ ꝙ dānum nihilominus facere poſſit. vt. ff. de edil. edi. l. ſi enī: ꝛ. l. ꝛ gn̄alr. ꝛ. l. ſe.

c Et nocitū. in corpore ita ꝙ nō ſit mortuus: alˀs .cc. ſolidi debent. (i) vt ff. de edili. edic. qua vulgo. ꝗ. reſpon.

ADDITIO. (i) Iſta pena ſm glo. in. l. qua vulgo. applicatur pro parte fiſco ꝛ pro parte parti alle. ff. de his q deiece. ſi verō. §. penul. ſm Ange.

d Cōdēnet. Rōne deformitatis non habita ſed ſpenſarū tñ in curatiōe factarū ꝛ operarum amiſſarū ꝛ amittendarū. vt. ff. e. l. ex hac. Itē condēnat in dupluz occaſione dāni dati in alijs rebus ex hoc edicto. vt hic. ꝛ. ff. de edil. edic. qua vulgo. ꝗ. reſpon. in fine.

e Preter has autē. Caius. Scire debetis ꝙ qñ aliquod aial nocituꝝ cōtra naturam ſui generis eſt in eo loco quo vulgo iter ſit ꝑter actio. in factuz que deſcēdit ex edilicio edictoꝝ ſimiliter hēt locuz contra eum act. noxalis de pauperie vtilis. Sed dn̄e ſi ſic eſt ergo vos datis duas actio. ꝓ eodē dlicto. Frater verū eſt. Cū enim plēs ſint actiones penales ex eodez delicto deſcēdens vna alteram cōcurſu nō tollit. ꝛ hoc dicit.

e Preter has. i. preter hos modos agēdi edi. ed.

f Habebit. ſ. vtilem. alˀs contra. vt ſupra eodem. §. hic autem.

g De eadem re: id eſt ex eodem facto ꝛ delicto.

h Conſumit. Hoc eſt intelligendū concurſu ꝑceptione enim vna aliā cōſumit. Et ad euidētiam iſtoꝝ dic ꝙ qñ competūt plures actiōes eidē ꝛ ꝓ eadē: aut oēs penales ſunt aut oēs rei ꝑſecutorie: aut alie penales: alie rei ꝑſecutorie. Primo caſu ſubdiſtingue: aut oēs ex vno delicto: tūc vna tollit aliā perceptionē: nō in id qđ excedit. vt. ff. vi bo. rap. l. j. ꝛ. ff. de actio. ꝛ obli. q ſernū. j. rñ. ꝛ hoc cuz ex vno delicto: non autem cōcurſu: vt hic dicit: vbi āt ex diuerſis factis: vna nō tollit alteram

Actiones plures ſic cōpetāt an vna intētata tollāt alie

etiaz perceptione. vt. ff. de priua. delic. l. nunq̃. in prin. In ſecūdo capite quando oēs ſunt rei pſecutorie: dic q̄ aut ſ eundē dant: ⁊ tunc tollūtur adinuicē perceptiōe nō concurſu. vt. ff. loc. ſi merces. §. culpe. aut ſ diuerſos ⁊ tūc nō tollunt etiā perceptiōe. vt. ff. de tab. exhi. l. locuz. §. cōdemnatio. In tertio caſu .ſ. qn̄ alia ē penalis ⁊ altera rei pſecutoria: iteruz ſubdiſtingue: q̄z aut ē penalis originaliter tunc neutra per alterā tollit. vt. ff. de fur. ſi pignore. §. cū. furti. ⁊. ff. de cōdi. fur. ſi p fure. §. furti. hoc tn̄ fallit in caſu. ff. nau. cau. ſta. l. idem. §. fi. q̄z ibi cōpetebāt altera d iure cōi altera de iure ſpeciali: aut nō ē mere vl' original'r penalis: ⁊ tūc vna p alterā tollitur. vt. ff. qđ me. cā. l. metū. §. licet.

ADDITIO. Similē glo. habes. ff. nau. cau. ſta. l. idē ait. §. fi. ⁊ in. l. nūq̄ actiones. ff. de regu. iur. cuius regule tenor ponitur hic in fine textus.

De his ⁊c̄. Quia de actiōib⁹ diximus videamus per quos exerceantur: ⁊ in hoc incipit. Nunc ⁊c̄.

Diuiſio

Nunc. Totus iſte titulus diuidit in tres partes. Primo ponit vnū dictum bimembre. Secūdo vnum mēbrū aſſumit ⁊ declarat tam de iure antiq̄ q̄z hodierno. Tertio declarat quid eſt procurator ⁊ tutor. Secūda ibi (Alieno veluti.) Tertia ibi (Procurator.)

De his per quos agere poſſumus.

Actiones intentantur per nos ⁊ p procuratores nr̄os quorum vſus olim prohibitus erat niſi in certis caſibus: ſz nunc neceſſarius ē qn̄ pricipalis agere vel ōfendere ipedit. h. d. Ange. areti.

Nunc admonendi[a] ſumus agere[b] poſſe quēlibet[c] hominē: aut ſuo noie: aut alieno. Alieno veluti pcuratorio: tutorio: curatorio: cū[d] olim in vſu fuiſſet alterius nomine agere nō poſſe niſi pro populo: pro libertate: p tutela. Preterea lege hoſtilia permiſſum eſt furti agere eorum[e] nomine, qui apud hoſtes eſſent: aut reipublice cauſa abeſſent: quiue

Nunc admonendi. Caſus. Dictū eſt. ſ. de his qui pro ſeipſis: hic autē agit Iuſti. de illis q p alijs iudiciū ſuſcipiūt vl' agūt pieēs. Nūc admonendi ⁊c̄. Acceſſi ad dn̄z Iuſti. ⁊ q̄ſiui ab eo. Domine qs ē ille q pōt pro alio agere ⁊ ff' dicit ipſe ſcire debes q̄ licituz eſt cuilibet nomie ſuo agere vel nomine alieō. Nomine ſuo ſic p facto ſuo: noie alieno veluti noie pcuratorio vl' tutorio vl' curatorio: ⁊ ſic fiunt hodie. Diuz dt potuit q̄lz agere noie ſuo: ſed nō noie alieno: niſi i caſib⁹ poſit i lr̄a: ⁊ q̄z antiq̄tas iſta modernis dura videbatur ⁊ magnā afferebat incōmoditatē quod alieno noie agere nō licebat: eo q̄ mltis de cauſis ipediebant hoies q̄min⁹ res ſuas exeq poſſent: pptcrea ceperūt hoīes p pcuratores litigare. h. d.

a Admonēdi ſum⁹. i. admonem⁹.

b Agere. Scilicet hodie.

c Quēlz. ſ. idoneū pp fuū: qui nec ſuo: nec alieno noie admittit. vt. C. d iudi. l. fu⁹. †Itē pp pupillū. vt. C. q leg. pſo. ſta. ha. per totum. Accurſ⁹.

†Dic q̄ fu⁹ nō pōt eē i iudicio niſi in certis caſib⁹ q̄ b⁹ in. l. vix certis. ff. d iudi.

ADDITIO. Ex hac gl. nō q̄ lex general'r loquēs recipit reſtrictionez ex habilitate: ſiue idoneitate: vt. l. vt gradatim. §. ⁊ fi. ff. de mune. ⁊ honori.

d Cum. i. q̄uis.

e Eorū noie. Scilicet ſiqs faceret furtū captiuis vl' reipu. cā abſentib⁹. Angel.

ADDITIO. Dic q hec ratio fuit impulſiua ſm Ange.

a ¶ Cuius. Id eſt alicuius: quaſi dicat procurator poteſt agere nomine eorum qui ſunt in tutela captiuorum: et reipublice cū abſentiū.

nisi habeat ſpeciale mandatum: vt. ff. de procura. l. itaqz. ⁊. l. qui duos. Itez in integrum reſtitu. [illegible] petenda: vt. ff. de mino. l. illud. §. ſi talis.

d ¶ Eo. Scilicet aduerſario.

b ¶ Impedimēto. Sed quid ſi nullū ſit impedimē tū: Rñ. idez vt. ff. de pen. l. j. §. viſus.

¶ Procurator ⁊c. Caſus ¶ Acceſſi ad dominū Iuſti. ⁊ queſiui ab eo ſi procurator debeat institui certis vbis ⁊ preſente aduerſario: Et reſpō. do. Iuſti. dicens q certa et ſolēnia vba non oportet eſſe: qbus pcurator ꝯſtituit: ſed per qcūqz vba conſtitui pōt: dū tñ ad hoc apta cōſtituit: ⁊ pcurator abſente aduerſario ⁊ ēt ignorāte eo q p curator cōſtituit. Sz ꝯſie qualr cōſtituunt tutores ⁊ pcuratores. ⁊ hoc in primo libro habuiſti. hoc dicit.

in eorum cuius [a] tutela eſſent. Et quia hoc non minimam incōmoditatem habebat q alieno nomine: neqz agere ⁊ neqz excipere actionez licebat: ceperūt homines per procuratores litigare. Nā ⁊ morbus: ⁊ etas: et neceſſaria peregrinatio: itēqz alie multe cauſe ſepe hoīb⁹ impedimento [b] ſunt, quominus rem ſuā ipſi exequi poſſint.

¶ Procurator cōſtituitur verbis habilibus interpoſitis etiā aduerſario abſente et ignorante. Angelus aretinus.

¶ Procurator neqz certiſ vbis [c] neqz preſente aduerſario immo plerūqz eo [d] ignorante conſtituitur: cuicunqz [e] eniz permiſeris rē tuā [f] agere: aut defendere [g]: is tuus procurator intelligitur.

¶ De tutorib⁹ ⁊ curatoribus remittit: Angelus aretinus.

¶ Tutores ⁊ curatores quēadmoduz conſtituūtur: primo libro [h] expoſitū eſt.

e ¶ Cuicū qz. Scilz habili: nō militi: vt. ff. de p cur. l. filius. §. veterani. Itē nō femine: vt. ff. d p cu. feminis. Itē nō habēti iminēs impedimētū: q nō poſſet cogi: vt. ff. d p cu. l. neqz femina. Itē nō minori. xxv. an. vt. ff. d p cu. minor. Itē non furioſo: vel mutuo: vt ff. de pcu. l. ij. §. furioſus. ⁊ l. mut⁹. j. rñ. Itē nō accuſato de crimine capitali: vt. C. de procura. l. reum.

Procuratoris officiuz qbuſdā eſt iter dictū.

ADDITIO. Qui oēs phibētur eē procuratores niſi fuerit lis cōteſtata. Et eſt rō qz hec excep. dz oppōi añ lit. ꝯteſta. al's habilitat pſona pcuratoris: vt hic per docto. ⁊ in. l. ita demū. ⁊ in. l. exigendum. C. de procurato.

c ¶ Procurator. Neqz certiſ verbis. Immo qbuſlibet aptis tñ ad hoc ſiue generalr ſiue ſpāliter. In caſib⁹ tñ ſpeciale mādatū exigit: vt in iterdicto de libe. exhibē. vt. ff. de pcura. l. pōponi⁹. in pn. Idē ſi mando alicui q inueniat maritū filie mee: vt. ff. de ritu nupt. l. generali. in pn. Itē in cā ſuſpecti tutoris: vt. ff. de pcurato. nō ſolū. §. ſi. Itē quando duos generaliter facio procuratores. nam vterqz ab altero exiget ⁊

Mādatuz ſpeciale in multis caſibus exigit.

f ¶ Rem tuam. Ergo ⁊ vnā ⁊ plures: ergo nuncius eſt procurator quod verum eſt: vt. ff. de procura. l. j. §. j.

g ¶ Defendere. ſ. mādato interueniēte. al's ſimpl'r poſitū hoc vbū defenſor intelligit ſine mādato: ſz pcurator cū mādato eſt: vt. ff. de procura. ſi procurator. §. per contrariuz. ⁊ facit ad hūc §. ff. fa. hercī. l. plane. in fine.

h ¶ Primo libro. Vt. ſ. q da. tu. pñt

per totum. et de legi. agna. tu. per totum. ⁊ per alios ſequen. titu. vſq; ad titu. de ſatiſdatio. tuto. ⁊ cura.

Continuatio. ¶ De ſatiſdationib⁹. ¶ Facta mētōe pcuratoꝝ a qb⁹ ſatiſdatio exigitur: cōpetenē ḋ ſatiſdatiōe ſubiūgitur. Accur.

¶ De ſatiſdationib⁹.

¶ Olim conuentus actiōe reali ſatiſdabat: ſiue ſuo: ſiue alieno noīe cōueniebat̄: ſed agens reali nullam ſatiſdationē preſtabat: ſi ſuo nomine agebat: ſecus ſi pcuratorio noīe qꝛ ſatiſdabat ratā rez dn̄m habiturū. agens vo perſonali ad ea cogebat̄ ad que agens reali conuētus vo alieno nomine ſatiſdationez: preſtabat iudicatū ſolui: ſi alieno nomine faciebat. Si vo ſuo ad nullam ſatiſdationem cogebat̄. Angelus aretinus.

Satiſdationum modus: alius antiquitati placuit: aliū nouitas per vſuz amplexa eſt. Olim eniz ſi in rē agebatur ſatiſdare poſſeſſor [a] compellebatur: vt ſi victus eſſet: nec rem ipſam reſtitueret: nec eius litis eſtimationem poteſtas eſſet petitori: aut cū eo [b] agendi: aut cuz fideiuſſorib⁹ [c] eius: que ſatiſdatio appellatur iudicatum ſolui: quod autem ſic appelletur facile eſt intelligere [d]: nāq; ſtipulabat̄ qs vt ſolueret̄ ſibi qđ fuerit iudicatum. Multomagis is qui in rem actione conueniebatur ſatiſdare cogebatur ſi alieno nomine iudiciuz

Diuiſio. Satiſdationum. ¶ Totus iſte titulus diuidit̄ i tres partes. Primo ponit qd iuris erat oli circa ſatiſdationē i iudicio: ſiue qs agebat noīe ſuo: ſiue vt pcurator. Secūdo quid iuris ſit hodie. Tertio extēdit hanc legē ad omnes prouincias. Sc̄da ibi (Sed hec hodie.) Tertia ibi (Quā formam.)

¶ Satiſdationum. Caſus. ¶ Modus ſatiſdationis alius fuit olim alius eſt hodie. Ap⁹ antiqs ita erat oliz: ꝙ quicūq; cōueniebatur actione in rē ⁊ ſuo nomie ipe debebat ſatiſdare ſub hac forma ꝙ ſi victus eſſet rē reſtitueret vel litis eſtimationez: ⁊ ſuper hoc dabat bonū fideiuſſorē. ⁊ licebat petitori agere cum ipſo reo vel cuz eius fideiuſſore. ⁊ iſta ſatiſdatio vocabatur olim iudicatū ſolui: qm̄ ponebat̄ pro iudicato ſoluēdo ⁊ multo fortius debebat preſtare iſtā ſatiſdationē qui cōueniebatur in rem actione ⁊ noīe alieno. Sed qd erat de eo oliz qui agebat acti. i rē. Frater: aut agebat noīe ſuo: ⁊ tūc nō cogebat̄ ſatiſdare dn̄m ſuā rem ratā habiturū. Periculū enīz alīs eſſet ipi reo ne ipe dn̄s iterū ageret p eadē re. procuratores ēt ⁊ curatores q agebāt actiōe in rem noīe pupillorū vł adultorū eādē ſatiſdationē interponere ſolebāt. Sed qd erat oli i actiōe pſonali? Fr in pſona actoris idē intellige qđ i pſona rei. In pſona tn̄ ē differētia: qꝛ i pſonali actiōe re⁹ ſi ſuo noīe ꝯueniat̄ nullā ſatiſdationē pſtat ḋ iudicato ſoluēdo. Si aūt alieno noīe cōueniat̄ i actōe pſonali: tūc nece ħz ſatiſdationē pſtat̄ de iudic. ſol. qꝛ in aliena re nemo idoneus defenſor ſine ſatiſdatione intelligitur. hoc dicit vſq; ad. §. illum.

a ¶ Poſſeſſor. ſ. ſuo noīe cōuentus.

b ¶ Cum eo. Scilicet reo victo.

c ¶ Cū fideiuſſoribus. Ex fideiuſſo.

d ¶ Facile eſt itelligere. cū nomē ſit:

accipiebat. Ipſe au-
tem qui in rem age-
bat ſi ſuo nomie pe-
tebat ſatiſdare non
cogebatur. Procu-
rator vo ſi in rē age-
bat ſatiſdare iube-
batur rem ratā do-
minū habiturū: peri-
culuz[a] enim erat ne
iterum dominus de
eadē re experiatur.
¶ Tutores vo ꝛ cu-
ratores eodem mo-
do: quo ꝛ procura-
tores ſatiſdare de-
bere verba edicti[b]
faciebant: ſed ali-
quādo his[c] agenti-
bꝫ ſatiſdatio remit-
tebatur[d]: hec ita[e]
erant ſi in rē ageba-
tur. Si vo in perſo-
nam ab actoris qui-
dem parte eadē ob-
tinebātur que diximꝰ
in actione que in rez
agitur[f]. Ab eius vo
parte cum quo agi-
tur: ſi quidez alieno
nomine aliqs inter-
ueniret oīmodo[g] ſa-
tiſdaret[h]: qꝛ nemo[i]
defenſor ī aliena re
ſine ſatiſdatiōe ido-
neus eſſe creditur.
Quod ſi ꝓprio noie
aliqs iudiciū accipie-
bat in perſonā iudi-
catū ſolui ſatiſdare:
non cogebatur[k].
¶ Hodie cōuētus
ſuo nomie quacūqꝫ
actione nō ſatiſdat
iudicatum ſolui: ſed
de iudicio ſiſti ſi nō
poſſidet immobilia
que aliquādo eſt cū
fideiuſſore: aliquan-
do non. Areuinus.

Obſequēs rei: vt. ī. d bonis. §. ē ꝛ aliud.
a ¶ Periculum. Facit. ff. de procura. non ſolum. §. item ait. ꝛ de iureiurando. nam poſtea.
b ¶ Edicti. Scilicet pretorio. quod edictum non habemus.
c ¶ His. ſ. tutoribus et curatoribus. Sed quando hoc? Rñ. forte tūc quādo erāt teſtamētarij: vel datiui: ſcilicet p inquiſitionē. Nam tūc nō cauebant de rato vt. ſ. de ſatiſda. tu. in principio.
d ¶ Remittebatur. ſ. de facto.
e ¶ Hec ita erāt. Hic non debet eſſe. §. ſm Joan. qꝛ ꝛ qḋ ſequitur eſt de antiquitate.
f ¶ Agitur. Ut ſuo noie agens nō caueat: alˀs caueat rē rataz dñm habiturum: vt. ſ. e. §. ipſe aūt. ꝛ. §. ꝓcurator.
g ¶ Omni modo. Scilicet ſiue cum mandato: ſiue ſine mandato.
h ¶ Satiſdaret. ſ. iudicatū ſolui.
i ¶ Quia nemo. Nota antiquam regulaz: que etiā hodie bona eſt: vt hic: ꝛ. j. eo. §. ſi ꝓ reus. ꝛ. ff. de procu. l. nō videtur. ꝛ. l. inuitum. §. finali. ꝛ. l. qui proprio. §. qui alium.
k ¶ Nō cogebatur. In hoc ſolo caſu differēbat ab actione in rē. lꝫ per multa verba hucuſqꝫ inter eas notauerit differentiam.

ADDITIO. Dic ſm Joā. fa. qꝛ hec glo. recte loquitur: que ſupponit qꝛ olīz conuētus actione perſonali non ſatiſdabat: ꝛ idez dicit. ff. de mi no. l. ſi procurator meus. Sed contrarium dicit in rub: ſ. iudic. ſol. ꝓ qua. ff. de ſoluti. l. cū quis. §. de peculio. ſm Angelum.
¶ Sz hodie ꝛc. Caſus.
¶ In ſuperioribus dixi qꝛ conuentus acti. in perſonam non tenebatur iud. ſol. ſatiſdare: ſed conuētus in rez ac. ſuo nomie ſatiſda. tenebatur iudi. ſol. Sed hodie aliud eſt: ſiue eni hodie aliquis conueniebatur in rē ſiue in perſonam ꝛ ſuo nomine non tenetur ſatiſdare de iudic. ſol. ſed tenetur ſatiſdare iudicio ſiſti vſqꝫ ad terminum litis: et in iſta cautione quandoqꝫ ſtat ſiue promiſſioni cum iureiurando. aliquando ſiue nude promiſſioni. aliquando fit iſta cautio per bonos fideiuſſores ſm qualitatem perſone ſi fuerit extraneus. Si enim fuerit patronus vel parens quilibet fideiuſſor pro idoneo habetur. hoc dicit.

¶ Sed hodie hec aliter obſeruantur: ſiue enim quis in rē actione conuenitur: ſiue pſonali ſuo nomine: nullā ſatiſdationē [a] pro litis eſtimatione [b] dare cōpellit̄: ſʒ pro ſua tm̄ pſona ꝙ in iudicio pmaneat [c] vſqʒ ad [d] terminū litis: vel cōmittit̄ ſue pmiſſioni [e] cū iureiurando: quā iuratoriam cautionem [f] vocant: vl' nudam promiſſionē [g]: vel ſatiſdatio-

Satiſdare eſt promiſſionē per fideiuſſores facere.

a ¶ Nullam ſatiſdationem. i. nullam promiſſionem per fideiuſſores facere. Nam ſatiſdatio per fideiuſſores fit vt ff. qui ſatiſda. co. l. j. nam nec de defēdēdo: nec ď dolo ꝙ abſit: nec iudicatū ſoluere promittit: q̄ tria ptinent̄ ſub cl'a hac. ſ. iudicatū ſolui vt. ff. iud. ſo. l. iudic. ſol. nec vllā aliā: niſi vnā quaʒ ſbijcit. Sʒ ecō nūqd actor aliquā fac̄ ſatiſdationē? Dic ꝙ ſic duas. Primā ꝙ litē cōteſtabitur vſqʒ ad duos menſes cōnumerādos a die libelli porrecti: vt in auc̄. de execu. ꝛ his. §. j. col. vij. que eſt auc̄. C. de lit. cōteſt. libellū. Aliā ꝙ perſiſtet vſqʒ ad finē. ꝛ ſi cōuictus fuerit iniuſte ſe mouiſſe litem decimā partē litis nomine expēſarū dabit reo: vt in auc̄. de liti. §. ad excludēdas. colla. viij. que eſt in. C. de epiſco. ꝛ cle. auc̄. generaliter. q̄uis tamen he due ex conſuetudine nō ſeruantur: nec ſunt in vſu. Accurſius.

Satiſdatio: duplex ab actore exigitur.

b ¶ Pro litis eſtimatione. Iudicatū ſolui. Accurſius.

c ¶ In iudicio permaneat. Hec ſatiſdatio appellatur iudicio ſiſti: vt hic patet. ꝛ. ff. qui ſatiſda. co. l. ij. §. pretor ait. in fi. Et caue tibi in notāda differētia horū capitulorum. Hic eniʒ primo loquit̄ qñ imobilia nō poſſidet: vt hic. ꝛ ff. qui ſatiſdare co. l. ſciendum eſt.

d ¶ Ad terminum. Hoc eſt tēpus diffinitionis ſnie. Sed nunqd fideiuſſor tandiu tenetur. ſ. quandiu durat lis? Diſtingue aut fideiuſſit in certuʒ tempus: tūc tandiu tenetur ꝛ nō vltra: vt C. de fideiuſſo. l. pe. Aut non: nec in cā publica: nec in ſcriptis. ꝛ tūc nō tenet̄ vltra duos mēſes: vt dicitur dicto lib. C. de fideiuſſo. Et eſt ratio: qꝛ actor vʒ ſibi remittere cum promiſerit litem ſe conteſtaturum vſqʒ ad duos menſes: vt in auc̄. de execu. §. j. col. vij. Si autē in cauſa publica: vel in ſcriptis: tunc perpetuo: vel (quod eſt verius) vſqʒ ad triēnium tenetur: cum tamē duret inſtātia cauſe: vt. C. ď iudi. l. properādum. in prin. Sed nūquid ſub pena fiat hec ſatiſdatio? Reſpon. non: niſi conueniat inter partes: ſed ĩtereſſe tm̄ venit: vt. ff. qui ſatiſda. cog. l. ij. Sed ſi eſt promiſſa et eſt ſtatutū tempus: infra qď teneatur fideiuſſor: ſi quidē ſex mēſiū eſt: infra alios ſex mēſes poterit fideiuſſor morā purgare: ſi maius nō hʒ tm̄ niſi ſex mēſes infra quos pōt mora pene purgari ſi exhibeat̄ reus: ꝛ pmo exhibit⁹ nō fuerit: que dic vt. C. de fideiuſ. l. antepe. (i) Sed quid ſi poſſidet imobilia tm̄ que valent. x. ꝛ conuenitur in. c. nunqd ſatiſdabit? Rñ. ſic ad minus in eo qď excedit: qꝛ qď iuris eſt in toto quo ad totum idē erit in parte quo ad partē: vt. ff. de acq. here. l. ſi ſeru⁹ eius. ꝛ dixi in. l. que de tota. ff. de rei ven.

Fideiuſſor iudicio ſiſti quādiu tenet̄.

Satiſdatio iudicio ſiſti: an poſſit ſub pena fieri.

ADDITIO (i) Intelligas diſpoſitionē huius. l. pcedere in caſu ſuo. vʒ. in ſtipulatione pretoria ꝛ iudiciali: nō autem in ſtipulatione conuentionali: vt ibi no. Bald. Angel. ꝛ Saly. ꝛ no. Bar. in. l. iiij. circa fin. ff. de cu. reo. qď not. ſm Angelum.

e ¶ Promiſſioni. Scilicet vbi poſſidet imobilia. Itē propter priuilegiū: vt. C. de pri. agē. in re. lib. xij. ꝛ de dig. l. quotiēs. eo. li. Item in caſu qñ non poſſidet imobilia: vt. C. vt omnes tam ci. q̄ cri. l. j. ibi. iuratorie tm̄ cautiōe.

f ¶ Iuratoriam cautionem. Scilicet iudicio ſiſti.

g ¶ Nudam promiſſionem. Reperis

ne pro qualitate[a] perſone[b] ſue dare cõpellitur.

❡ Procurator domini actoris: vel qñ ſatiſdat de rato: ſi dubiũ fuerit de mãdato: procurator rei etiã ſi de mandato certuz extiterit cauet iudicatuz ſolui: cũ omnibus clauſulis opportunis: pro quo reus poteſt exiſtere fideiuſſor: que fideiuſſoria obligatio hypothecariam habere debet annexam: que ſtipulatio iudicatum ſolui cõtra heredez fideiuſſoris porrigitur: tenetur etiã idez procurator ſi reus fuerit litez conteſtatus cauere ꝙ tempore ferende ſentẽtie reus in iudicio paratus erit: alis fideiuſſor pro eo intercedens tenebitur pro eo quod fuerit mandatum: niſi prouocatio intercedat. Angelus aretinus.

❡ Sin autẽ per procuratorem lis vel infertur vel ſuſcipitur in actoris quidem perſona ſi non mandatum[c] actis

dare cõpellit᷑: vt iconomus ⁊ alij clerici: vt in auẽ. de ſanc. epiſco. §. ſi quis autem pro pecuniaria cauſa. col. ix.

a ❡ Pro qualitate. Ut ſi ſit parẽs vel patronus rei vel actoris: vt qꝛ vocet patronuz vel parentez: tūc eniz quilibet fideiuſſor pro idoneo accipitur: vt. ff. ſi in ius vo. vt caut. l. j. ꝗ. et ꝗ. ⁊. ff. qui ſatiſda. co. ꝗ. §. ꝗ. ⁊. quod ait pretor. Sed nunquid hodie indiſtincte ſatiſdãdũ eſt: vt in auẽ. de exhi. ⁊ intro. re. §. ſuſcepto. que ẽ in. C. de lit. ꝯteſtata. auẽ. offerat᷑. Reſpon. illa ſm̃ diſt. ẏ vtius. l. intelligitur. Nã poſteriores per priores intelliguntur: vt. ff. de leg. ⁊ ſenatuſconſul. l. ſe. ⁊ poſteriores.

b ❡ Perſone. Scilicet rei.

❡ Sin autẽ procuratorez ⁊c̃. Caſus.

❡ Supradictum eſt ꝙ ſi aliquis ſuo nomine conueniatur ꝙ nunq̃ ſatiſdabit de iu. ſol. ſed ſolum preſtabit cautionem vſq; ad terminum litis. Sed quid ſi quis litiget per procuratorem? Frater: per procuratorez poteſt actor litigare vel reus. Et primo videamus de illis qui litigant per procuratorem ex perſona actoris. Tunc enim neceſſe eſt ꝙ caueat de rato ſi dubitetur de mandato. Si eniz conſtet de mandato tunc non tenetur cauere de rato. Sed qualiter poterit conſtare de mandato procuratoris? Frater tibi dico de mandato procuratoris conſtabit ſi mandatum eſt act. inſinuatū: vel ſi dominus litis in iudicio eſt preſens: ⁊ in iudicio procuratoris perſonam cõfirmauerit. Idem obſeruandum eſt de tutore et curatore: volente agere per procuratorẽ. Circa. §. iſtũ nota ꝙ. §. iſte loquit᷑ in perſona actoris. §. autem ſequẽs in perſonaz rei. Itẽ nota ꝙ nũꝗ̃ reperio in. l. ꝙ aliquis excuſetur a ſatiſdatione. de iudi. ſol. per lr̃as: quidaꝫ tamẽ hic allegabant. §. ſequentem ſꝫ nõ intelligũt ſe bene: tamẽ reperio ꝙ aliquis excuſetur per literas a cautione de rato. ff. ſi quis cautio. l. ſi quis abſentẽ. Sed cur hic tam varie? Frater rñdeo: qꝛ litere non faciũt ſatiſdationẽ: ſed litere autentice faciant cõteſtare de mãdato. ⁊ ideo per literas releuat᷑ quis a cautione de rato: ſꝫ litere non faciunt cautionẽ: qꝛ verbo. obliga. inter abſentes concepta nõ valet: nec eſt pro eis. §. qui loquitur in perſona rei: quare debent intelligere inter preſentes: hoc eſt qñ ambo tã reus q̃ꝫ actor erãt preſentes: ⁊ tunc cautionem expoſuit reus: qui abſens per procuratorez agit. De hoc enim loqtur. §. qui incipit. Scd̃m hoc iſtã materiã habetis. C. de ſatiſ.

c ❡ [illegible]. Mãdatũ. eſt ius factũ.

inſinuatuz[a] eſt: vel preſens dñs litis in iudicio procuratoris ſui perſonam cõfirmauerit[b] ratam rẽ dñm habituruz[c] ſatiſdationẽ procuratoꝛ dare compellitur. Eadem obſeruãdo: ⁊ ſi tutoꝛ vel curatoꝛ: vel alie tales pſone[d] que alienarum rerũ gubernationẽ receperũt: litem quibuſdã per aliũ[e] inferũt. Si vo

a ¶ Inſinuatum. Corã iudice demõſtratum.

b ¶ Confirmauerit. Repete nõ mas ꝯfirmare põt: ⁊ tũc ſatiſdare nõ tenet: vt. j. primo. §. alr̃ eſt in litera non.

ADDITIO. No. ꝙ qñ procuratoꝛ agit pñte dño ⁊ confirmante: nõ poteſt pcuratoꝛ repelli defectu mandati: vel vbi dñs mittat lr̃as aduerſario vel iudici: vt. l. ſi [illegible] procuratorem. ff. de procurato. Angelus aretinus.

c ¶ Habituruz. Id eſt qđ dñs habebit ratuz: q̃ cõmittit qñ dñs ſcit ⁊ põt habere ratũ ⁊ nõ hʒ: vt. ff. rem ra. ha. quo eni. §. j. ⁊. ff. de ſol. l. ratũ. (i) vbi dĩ. ratũ aũt hr̃e dñs dʒ cũ pmũ certioꝛ factus eſt. Hic tñ diſtingue. An ſit certũ hr̃e mãdatũ: ⁊ tũc nõ cauet: vt hic. ⁊. C. de ſatiſda. l. j. Aut certũ eſt ꝙ nõ hʒ: ⁊ tũc ẽt cũ ſatiſdatiõe nõ admittit: vt. ff. de nego. geſt. ſi pupilli. §. ſi. Aut dubiũ eſt: ⁊ tũc ſm. P. eſt in electione rei vtrũ exigat pbatiõe mãdati a pcuratoꝛe: an ſatiſdatiõe recipiat ⁊ eſt pro eo argumẽ. in auc. de col. §. eos. in ſi. colla. ix. Sʒ ibi nõ loquit de pcuratoꝛe: ſʒ de exactoꝛe tributorũ. Sʒ Jo. cõtra. Dicit eni in electiõe pcuratoris eſſe qđ duoꝝ iſtorum facere velit: qꝛ quotiẽs ad duo qs alternatiue tenet: eius eſt electio: vt. ſ. de actio. §. huic. Bal. aũt diſtinguebat vtrũ diceret nõ habeo mãdatũ: ⁊ tũc pbet mãdatum. an dicat dubito. et tunc ſatiſdat. Sed Joã. opi. verioꝛ eſt. Preſtat ẽt aliã cautionem procuratoꝛ actoris ſcilicet de defendendo eum pro quo agit: vt. ff. de procuratoꝛibus. ſeruum. §. fina. alr̃ denegatur ei actio: vt. ff. de procuratoꝛibus. l. mutus. §. pena.

ADDITIO (i) Dic ꝙ iſta ſtipulatio rati committitur ad intereſſe. ⁊ ſic ad totale vel particulare intereſſe put ratum pro parte vel nullo modo habetur: vt. l. ſi procuratoꝛ. ff. rem ra. ha. ⁊ no. glo. ⁊ Bar. in. l. iiij. §. cato. ff. de verbo. obli. Ange. areti.

d ¶ Perſone. vt ſunt patres in bonis filiorum: vt. C. de bon. ma. l. ij. et de bo. q̃ lib. l. ſi. §. vbi autem. Item orphanotrophi. et bephotrophi: vt. C. de epiſco. ⁊ cleri. orphanotrophos. Item iconomi vel actoꝛes: vel ſindici: vt. ff. ꝙ cuiuſqʒ vniuerſi. nomi. l. j. §. quibus. ⁊. l. nulli. ⁊. l. itẽ. §. j. ⁊. C. de ſacroſanctis eccleſijs. iubemus. circa principium. ibi nulli iconomo. ⁊. C. de epiſ. ⁊ clr. omnes qui vbiqʒ. §. hoc nihilominus. Itẽ apocriſparij: vt i auc. quomodo opoꝛ. epiſ. §. ⁊ illud. colla. j. Itẽ magiſtratus nomine municipij. (j) vt. C. de iur. calũ. l. ij. §. j. iſti enim poſſunt inferre p aliũ litem: vt hic ſubijcit.

ADDITIO (j) Nota ꝙ magiſtratꝰ municipalis pro ſua ciuitate vel municipio põt agere: vt eſt tex. in. l. iij. §. plane. ff. qđ vi aut cla. cũ ibi no. Ang.

e ¶ Per aliũ inferunt. Scilicet per procuratorem: qđ intelligẽdũ ſi prius ipſi litem conteſtentur: ⁊ ſic litium dñi efficiantur: vt. C. de procu. l. neqʒ. alr̃ non: cũ non dñi: ſed adminiſtratoꝛes ſunt: ⁊ procuratoꝛ a dño debet iſtitui: vt. ff. de procu. l. j. in princi. Sed ſi ipſe ſupradicte perſone agunt. nunquid de rato cauent: vel de iudicato ſoluendo ſi conueniuntur: Reſpon non. vt. C. de admi. tu. tutores debita. ⁊. l. ſancimus. §. defenſionẽ. Sed tamẽ in tutore videtur dicere lex contra ſi ſit incertum de officio ſuo: vt. ff. de admi. tu. l. vulgo. Sed certe ibi nõ dicit ꝙ debeat de

Perſone alienarũ reruz gubernationem habentes.

Tutoꝛ: an teneatur cauere de rato.

rato cauere: ſed ꝙ reus damnari non ſubibit propterea ꝙ iſte non ſit tutor. Sed que eſt ratio ꝙ procuratores ſatiſdant: ſed ſupradicte perſone non? Reſpon. quia p̄dicte perſone quaſi domini ſunt: vt ff. pro emp. l. qui fundum. §. ſi tutor. et C. de epiſco. et cleri. l. orphanotrophos. ſed in procuratoribus ſecus: quia non ſunt domini vere: ſed ficte: vt. ff. de procurato. l. j. in principio.

Procuratores ſatiſdāt nō autē p̄ſes orphanotrophi. &c.

ti procuratione: et cui⁹ ſtipulatione ꝗrit actori vtil' actio: vt. ff. rē pu. ſal. fo. l. nō ꝗſi.

d ❡ Fideiuſſor exiſtat.

ADDITIO. Nota ꝙ dñs etiā extra iudicium pōt pro ſuo procuratore fideiubere et releuare eum ab onere ſatiſdādi fideiubendo pro eo notario qui de ſuo mandato eſt rogatus: vt. l. ſi defunctus. in pnc. ff. de procur. Angelus.

aliquis conuenitur: ſi quidem preſens[a] procuratorē dare paratus eſt poteſt[b] vel ipſe in iudiciū venire: et ſui procuratoris perſonā per iudicatum ſolui ſatiſdationem: ſolēni ſtipulatione firmare: vel extra iudiciū ſatiſdationem exponere[c] per quā ipſe ſui procuratoris fideiuſſor[d] exiſtat pro omnibus iudicatū ſolui ſatiſdationis clauſulis[e]: vbi et de hypotheca ſuarum rerum conuenire compellitur[f] ſiue in iudicio promiſerit ſiue extra iudicium cauerit: vt tam ipſe quam heredes[g] eius obligentur. Alia inſuper cautela vel ſatiſdatione propter perſonā ipſius[h] exponenda[i] ꝙ tempore ſententie recitande in iudicium veniat[k] vel ſi nō venerit: omnia dabit fideiuſſor[l] que in condemnatione continentur[m] niſi fuerit prouocatum.

❡ Alieno iure defenſor nemo legitimus cēſetur niſi iudex: ſiue habeat mādatum ſiue nō. Et procurator interueniens et poſt litem conteſtatam tenetur ſatiſdare. Angelus aretinus.

a ❡ Preſēs. Preſentem accipe etiā ſi ſit in hortis vel in continentibus edificijs: vt ff. de procurato. l. preſens. et l. et qui in foro. et l. et ideo.

b ❡ Poteſt. Id eſt debet ſecundum quoſdam. Dicunt enim ꝙ ſi dominus eſt preſens: ipſe tm̄ debet fideiubere pro procura. ſuo: ſi autem abſens eſt: procura. poteſt et debet fideiuſſores ſuos dare. et facit pro eis. ff. iudic. ſolui. ſi ad defendendum. et. ff. de procura. l. que propria. in princi. Vel dici poteſt ꝙ etiam ſi dominus eſt preſens tamē poteſt procurator dare ſuos fideiuſſores: cum etiam ſine mandato quilibet poſſit alium defendere: vt. C. de ſatiſda. l. j. et C. de procurato. l. exigendi. et etiā inuitū: vt. ff. de ſolutio. l. ſolutionē. et ita proprie accipit hoc verbum poteſt.

Defendit quilibet et ſine mandato.

c ❡ Exponet. Actori vel notario ſcribē

e ❡ Clauſulis. Que clauſule tres ſunt. ſ. de defendē do reo. et de dolo quod abſit. et quod ſonat ipſum verbum: vt. ff. iudi. ſol. l. iudicatū ſolui. et hic dicitur.

Iudicatum ſolui tres clauſulas h3.

f ❡ Cōpellitur. Per iudicem. Accur.

g ❡ Hēdes eius. Nō h3 naturam hec ſtipu. vt ad he. trāſeat: ſicut illa iu. ſiſti vt. ff. ſi quis cau. l. ſi eum. §. qui iniu.

h ❡ Ipſius. Sc3 rei. Accurſius.

i ❡ Exponenda a procuratore.

k ❡ Veniat. Scilicet reus qui litem prius conteſtatus eſt ſuo nomine.

l ❡ Fideiuſſor. Dat⁹ nūc a procuratore.

m ❡ Cōtinentur. Ergo d3 condēnari procurator preſens.

n ❡ Si aūt conueniat. Caſus. ❡ Iā habuiſtis qd iuris ſit qñ lis infert p procuratorē actoris: mō videamus quid iuris ſit qñ lis ſuſcipit p procuratorē rei. Tūc enim pōt reus p̄ſens eſſe fideiuſ-

¶ Si vero reus presto [a] ex quacūq; cā non fuerit: ⁊ alius velit defensionem eiꝰ subire (nulla differentia inter actiones in rem vel personales introducenda) potest hoc facere: ita tñ vt satisdationē [b] iudicatū solui ꝓ litis ꝑstet estimatione: nemo [c] enim ſm veterem regulam (vt iam dictū [d] est) aliene rei sine satisdatione defensor idoneus intelligitur.

¶ Experiencia est rerū magistra. Angelus aretinus.

¶ Que oia apertiꝰ ⁊ pfectissime a quotidiano iudiciorum vsu in ipsis rerū documentis apparēt.

¶ Omnes ciuitates debēt seq̄ ꝯsuetudinē ciuitatis romane.

¶ Quā formā nō solū in hac regia [e] vrbe: sʒ ēt in oibus nostris prouintijs (⁊ si ꝓpter iperitiā forte aliter celebratur) obtinere censemus: cū necesse est omnes ꝓuintias: caput [f] omnium nostrarum ciuitatum .i. hanc regiam vrbem eiusq; obseruātiā sequi [g].

[illegible]

for procuratoris sui coram iudice: vel extra iudiciū pōt eē fideiussor sui ꝓcuratoris pro oibus clausulis contentis sub illo verbo iud. solui. ita ꝙ teneatur per illaʒ satisdationem ⁊ etiam heres eius: dʒ etiaʒ cauere procurator rei: quia reꝰ veniet ad iudicium tēpore sententie diffinitiue vel si nō venerit ꝙ soluet oia q̄ in diffinitiua sententia fuerit nisi a diffinitiua ipsa fuerit appellatum. h. d. Hec tñ vltima cautio in personaʒ rei hodie non hʒ locum: nec ēt alie due in ꝑsona actoris s. ꝙ caueat se contestaturū litē intra duos menses: ⁊ ꝙ ideʒ soluet decimā partē litis si succūbat: vnde ꝙ satisdetur in l. cauetur: sed in vsu non habetur.

¶ Si vero reus ⁊c. Intellexi. §. pcedentem in eo qui psens erat ⁊ cōstituit ꝓcuratorē ad se defendēdū. Si aūt reus sit absens: siue cōueniatur in rē: siue in personam ꝓcurator eius dʒ satisdare iud. sol. pro litis estimatione: nec alio modo admittetur quantūcunq; bone fame fuerit: quia nemo ⁊c.

a ¶ Si vero reus presto. Scilicet post liteʒ contestatam contra reum.

b ¶ Satisdationem. No. ꝙ siue interueniat procurator ante lit. cōtesta. vt s. eodem. §. si vero debet satisdare: siue postea: vt hic. ⁊ C. de cōtor. eius. li. l. ij. Nec obstat quod dicitur ꝙ debet fieri ante litem contestatam: vt. ff. de procura. l. pomponius. §. ratihabitionis. quia ibi interuenit procurator ante litem contestatam. vbi autē postea interuenit: ⁊ postea satisdat vt dcm̄ ē.

Procuratō rei siue interueniat ante liteʒ cōtesta. siue pᵒ tenetur satisdare.

c ¶ Nemo. scʒ procurator: vt. ff. de procu. qui ꝓprio. §. ij.

d ¶ Dictū ē s. §. ab eius.

¶ Que oia aptiꝰ. Casus. ¶ Dixi Insti. Dñe materia satisdationū quibusdaʒ vi extranea ꝓ eo q̄ re nō tractatis de ea aptius: Rñ. Insti. Frater hec oia tibi apparere apertius possunt i ipso iudiciorū vsu quotidiano. ⁊ hec materia satisdationum non solū seruari debet in hac regia vrbe. s. romana vel constantinopolitana: sed in omnibus ꝓuintijs quarum caput ipsa intelligitur. ⁊. h. d.

e ¶ Quā formā. Regia vrbe. s. cōstātinopolitana. Vel dic de veteri roma.

f ¶ Caput. C. de vete. iur. enucle. l. ij. §. nulla. ⁊. §. sed ⁊ si que leges.

g ¶ Seq. imo nō vʒ inspiciēdū quod ibi fiat: sʒ quod fieri dʒ: vt. ff. de offi. psidis. l. sʒ lʒ: q̄ est s. Sʒ hec est intelligēda quā ex certa scia est ꝯsuetudo vel lex. nō p errorem: vt ibi. ⁊ facit ad hāc. ff. de le. ⁊ senatuscō. l. de quibus. Accursius.

ADDITIO. Hoc verū quā lex tollit ꝯsuetudinē aīs vtraq; ciuitas abundat in

De perpetuis ꝛ temporalibus actionibus. Et que ad heredes ꝛ in heredes tranſeunt.

Actiones ciuiles tam reales q̄ʒ perſonales ſunt perpetue: pretorie vō penales regulr durāt anno quod fallit in actione furti manifeſti que perpetua eſt. Sed pretorie rei pſecutorie perpetue ſunt.

Hoc loco admonēdi ſumus eas quidē actiones que ex lege[a] ſenatuſue conſulto[b] ſiue ex ſacris conſtitutionibus[c] proficiſcuntur per-

dat in ſenſu ſuo: ꝛ ſic obſeruare dʒ ſuā cōſuetudinē. Et ex generali principis permiſſu īducere pōt particulares cōſuetudines etiā cōtra leges qb⁹ ſtari dʒ: vt habet in. §. ex nono ſcripto. ſ. d̄ iu. na. gen. ꝛ ciuili. Quero tn̄ an iſi delaſſo: ē de iudicato ſol uēdo ſiat executio ſine nouo proceſſu: ꝛ cōiter docto. dicūt q̄ ſic in. l. ſi. C. de vſu. rei iudi. ꝛ Bar. in. l. j. ff. in. ſol. per text. d. l. ſi. vbi dī ſtatim: qꝛ dictio ſtati importat ſūmariā cognitionē ſine ordine iudiciario. vt. l. momentanee. C. vñ vi. dic vt in dicꝰ iurib⁹ lati⁹ p do. An.

Conti-nuatio ¶ De ppetuis ꝛc. ¶ Quia d̄ actionibus eſt dictum. ꝛ q̄dā ſunt perpetue ꝛ q̄dā nō: id̄ de his ponit. vt. j. e. in pn̄ci. Itē qꝛ q̄dā trāſitorie ſunt heredib⁹ ꝛ cōtra heredes: ꝛ de his ponit. j. e. §. nō autem. Accur. Sed meli⁹ reſideret iſta rubrica imediate poſt. ti. d̄ actio. quia continuatur a remotis nimium cum non ſumus in principio libri.

Diuiſio Hoc loco. ¶ Totus iſte titulus diuidit in tres partes. Primo ponit regulaʒ ꝛ exceptionē. ſ. que actiones ſunt ppetue. Secūdo ponit regulam ꝛ exceptionē. ſ. q̄ actiones ſūt trāſitorie ad heredes. Tertio ponit nouū caſum. Secūda ibi (Non autē oēs.) Tertia ibi (Supereſt.)

¶ Hoc loco. Caſus. ¶ Scire debes dixit Iuſti. q̄ q̄dā actiones erant oliʒ perpetue hoc eſt ſine tpis prefinitione durabāt: ſed hodie quedā ſunt perpetue. i. duratiue vſqʒ ad tp̄s a ſacris cō ſtitutionibus cōſtitutum: h̄ eſt vſqʒ ad. xxx. ānos cuiuſmodi ſūt ille actiones que deſcēdūt a legibus ꝛ a ſacris cōſtitutionib⁹ īperatorū ꝛ ſenatuſcō. ſed pretorie regulariter loquēdo ꝛ oli erant ꝛ hodie ſūt annales: qꝛ p̄tōis īperiū ꝛ oliʒ erat ꝛ ēt hodie eſt annale. ꝛ. h d. Et caue tibi: qꝛ ꝓpē h̄ q̄ dicit litera de nec ſacre cōſtitutiōes tā in rē q̄ʒ i pſonā ꝛc. etiā nō vult ſuīe re q̄ actiōes i rē ſole erāt ppetue: ſʒ h̄ tō dicit: qꝛ tā realibus q̄ʒ pſonalib⁹ dederūt ſacre cōſtitutiōes fines certos.

a ¶ Ex lege. xij. tabu. vt fami. herci. vt. ff. fami. her. l. j. Itē noxalis de pauperie. vt. ſ. ſi q̄dru. paupe. feciſ. dicat. i prin. ꝛ. ff. ſi qua. pau. feciſ. di. l. j. in pn̄.

b ¶ Senatuſue ꝯſulto: vt hereditatis petitio. vt. ff. de peti. here. itē veniunt §. pridie. ꝛ. C. de peti. here. l. ſi. in pn̄. Item ſiquis clauum de naui abſtulerit cui⁹ cauſa tota nauis periit. vt. ff. de incen. rui. nau. l. ij. §. ſenatus.

c ¶ Cōſtitutionib⁹: vt ꝯdictio ex lege que dat ex ꝯſtitutōib⁹ qbuſlibet poſt l. xij. tab. ꝯſtitutꝭ. vt. ff. d̄ ꝯdi. ex. le. l. vnica. ꝛ. ff. ad. l. iuliā de adulte. qd̄ tā ex his. ꝛ. C. de do. l. ſiqs argentū. §. ſi. ꝛ. ſ. de act. §. tripli. Vel ex quacunqʒ alia pte iuris vt plebiſcito. vt pʒ. in. l. aqli. vt. ſ. de le. aq. §. cetex. ꝛ. ff. ad. l. aqli. l. j. nā qnqʒ ſunt ptes iuris p̄ter pretoriū. vt. ſ. de iure natu. §. conſtat. ꝛ totū eſt ius ciuile. vt. ff. de iuſti. ꝛ iu re. l. ius āt ciuile: ꝛ actiones deſcēdentes ſunt ppetue: vt h̄ dicit. i. ſine ꝓfinitione tēporis ſm̄ antiqua tēpora: ſed

Actiones ex quinqʒ partib⁹ iuris d̄ſcēdentes ſūt ciuiles ꝛ perpetue.

T

petuo ſolent antiquitus competere: donec ſacre conſtitutiones tam in rem q̃ȝ in perſonam actionibus certos fines dederunt. Eas[a] vero q̃ ex propria pretoris iuriſdictione pendent: plerũq̃ȝ[b] intra annum[c] viuere. naȝ ⁊ ipſius pretoris in-

Actiones pſonales. xxx. annis durant.

ſacre conſtitutiones in perſonalibus metas impoſuerant. xxx. annoꝝ. vt. C. de preſcri. xxx. vel. xl. an. l. ſicut. ⁊ l. oẽs. ⁊. C. q̃bus non obiicit lon. tẽp. pſcrip. l. neq̃ȝ. ⁊. C. de anna. excep. l. j. ⁊ de cõſtitu. pe. l. ij.

Actiones reales q̃ȝ-to tpe durãt.

In realibus autẽ imponit meta per cõſtitutiones i rebus mobilibus trium anno. ⁊ immobilib⁹. x. an. inter preſentes. xx. inter abſentes: ⁊ hoc q̃ñ titulũ hȝ poſſeſſor; al's. xxx. ann. vt. C. de vſuca. transfor. l. j. ⁊. s. de vſucap. §. j. (j) In hypothecaria etiã que eſt in rem certa ſtatuunt tẽpora vel. x. vel. xx. vl. xxx. vel. xl. annoꝝ. vt. C. ſi aduer. credi. l. diuturnũ. ⁊. C. de pſcrip. xxx. an. l. cũ notiſſimi. ⁊ de annali exceptio. l. j. Sed quõ erat ꝑpetua rei vendicatio ſm antiqua tẽpora imo temporaliſſima. vt. s. de vſucap. in prin. Rñ. quod hic dicit q̃ erant ꝑpetue. ſ. perſonales ſed meta imponitur tam in realib⁹ q̃ȝ i perſonalibus. Item caue tibi q2 due perſonales ſunt ciuiles que durant p annum tm̃. Una iniuriarũ que deſcendit ex. l. cor. vt. C. de iniur. ſi non conuicij. Alia que datur ex. l. iulia. repetũdarum. vt. ff. ad. l. iul. repe. l. ij.

ADDITIO (l) Et nota q̃ vltra titulũ reqriter etiam poſſeſſio. naȝ ſine poſſeſſione non inchoatur vſucapio. l. ſine poſſeſſione. ff. de vſucap. lȝ aliq̃ñ ichoata trahat ad finẽ. vt. l. ceptã. ff. de vſuca. cõiuncta. l. j. §. ſceuola. ff. ſi quis teſt. libe. eſſe iuſ. ſu. Ange.

a ℭ Eas. Scilicet penales: ⁊ tũc non eſt neceſſe plerunq̃ȝ: vel ſi habes plerunq̃ȝ expone. vt. j. Accurſius.

Pretorie rei: pſecutorie ſt ꝑpetue

b ℭ Plerũq̃ȝ. hoc dicit ꝑpẽ ꝑtorias rei perſecutorias que ꝑpetue ſunt: niſi in reſciſſoria que annalis eſt: q2 cõtra ius ciuile dat. vt. ff. de actio. ⁊ obliga. l. i hono. ⁊. s de ac. §. rurſus. ⁊. j. eo. §.

Item niſi i redhibitorijs q̃ dant ad tp̃s lȝ rei ſint pſecutorie. vt. ff. de edil. edi. ſciẽdũ. §. ſi. q2 dant ↄ id qd̃ ꝯuenerũt ↄhentes. Itẽ fallit dicta regula. ff. qd̃ cũ fal. tu. l. huius actiõis. §. has actiones: ⁊ que in frau. cred. l. ait ꝑtõ. §. annus. C. de dolo. l. ſi. ⁊. ff. de eo p quẽȝ fcm̃ ẽ. l. j. §. pe. Si aũt ſite penales ꝑtorie locũ hẽt qd̃ hic dr̃: vt ſint annales ſiue ſint penales ex vtraq̃ȝ pte: ſiue ex altera tm̃. vt. ff. de calũ. l. j. ⁊ de in ius vo. l. pe. ⁊ ff. de alt. iu. mu. l. poſt annũ. Accurſi⁹.

Pretorie pẽales ſũt ãnales

ADDITIO Sed ſm Ange. illa eſt penalis ex vna pte tm̃: ⁊ iõ non videt bñ excipi. Sȝ Bar. i. l. i honorarijs. ff. de ac. ⁊ obli. ꝯcludit q̃ oẽs rei pſecutorie ex vtraq̃ȝ pte ſũt ꝑpetue. Ex pte aũt actoris rei pſecutorie ⁊ ex pte rei penales finiuntur anno.

c ℭ Intra annũ. ſ. vtilẽ. Nã de talib⁹ annis ꝑtores loq̃bant: vt pȝ. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. ann⁹. ⁊. ff. de edili. edic. l. ſciendum. §. fina. Niſi in caſu vbi eſt vtilis ad ſui principium: ſed cõtinuus ad ſui proceſſum. vt. ff. de calum. annus.

ℭ Aliq̃ñ tñ i ꝑpetuũ. Cotus. ℭ Supra. pri. §. dixit Iuſti. q̃ plerunq̃ȝ ſunt annales ꝑtorie actões. Sȝ dic q̃re dixit vos plerũq̃ȝ: Et rñ. q̃ iõ: q2 nõ oẽs ꝑtorie act. annales ſunt: ſȝ aliq̃ñ ꝑpetue: h ẽ vſq̃ȝ ad finẽ a ſacris ꝯſtõnib⁹ cõſtitutũ durãtiue vt pȝ i bo. poſ. hereditat' petitione q̃ dat ſuccedẽti d' iure ꝑtorio. Hec ẽ enim ꝑtoria: ⁊ tñ ꝑpetua: ⁊ idẽ i fideicõmiſſarijs: q2 bo. poſſeſſores ſunt hẽdes de iure ꝑtorio: fideicõmiſſarij vo ſunt vtiles loco heredũ: vñ ꝯſtictos imediate vnũ p⁹ aliuȝ hẽtis iſtos ti. l. ff. veteri: ſilr i pẽalib⁹ ꝑtorijs q̃dã act. reperiunt ꝑpetue act. furti manifeſti q̃ a ꝑtoria iuriſdictiõe deſcẽdit. Abſurdũ eni videbat actio-

nē ita famoſaz ānno finiri. h. d. In iſto §. ꝑt q̄ri qd eſt h̄ ꝙ dꝫ ꝙ actio iniu. dꝫ ſcendit ex. l. corne. ꝛ ita eſt ciuilis: ꝛ ꝑpterea ꝑpetua eē deberet: ꝛ tñ dꝫ h̄ ꝙ eſt annalis. Actio aūt furti manifeſti pretoria eſt: ꝛ ita deberet eſſe annalis ꝛ tñ hic dicitur eſſe ꝑpetua: ꝛ ita odia q̄ eſſent reſtringēda hic amplianur ꝛ fauores reſtringūtur qḋ eſt ꝯ l. ff. de lib. ꝛ poſthu. cum quidā. Sed rōnez ſup h̄ reddit domi. nꝰ Guil. ta. lē. Frater dicit ipſe q̄ſiuo lumꝰ an aliqua actio ſit fauorabilis vel odioſa:

tra annum erat ipe rium. Aliquādo [a] tamen ꝛ in perpetuū extenduntur. i. vſqꝫ ad finem ex conſtitutionibus [b] introductuz quales ſunt he quas bonoꝝ poſſeſſori [c] ceteriſqꝫ q heredis [d] loco ſunt accōmodat. Furti quoqꝫ māifeſti actio q̄zuis ex ipſius pretoris iuriſdictione proficiſcatur [e]: tamē perpetuo datur: abſurduz enim eē exiſtimauit [f] an no eam terminari.

Penales actiones pretorie vel ciuiles contra heredes non veniunt: niſi lis cōtra defunctos fuerit cōteſtata. heredi vo cōpetunt: excepta actione iniuriarū ꝛ ſimilibus. Ex contractu vo cōpetunt cōtra heredes ꝑter actionez de dolo: niſi aliqd ad eos ꝑuenerit. Angelus aretinus.

Non autez [g] oēs actiōes q̄ in aliquez

ſcire debemꝰ habere reſpectū ad principiū primitiuū fontē illius ac. ꝛ videre vtrū principiuz illud ſit odioſum: ꝛ tunc actio dꝫ dici odioſa. Si āt principiū ſit fauorabile: tūc actio fauorabilis dꝫ dici. Actio aūt iniuriarū ꝺ ſuo primitiuo fonte odioſa eſt. Eſt eniꝫ ꝺ ſui natura tēdens ad vindictā: ꝛ ita vt odiū reſtringatꝰ dꝫ annalis: actio aūt furti manifeſti nō eſt odioſa: ſed datꝰ ei cuius itereſt: ꝛ ita eſt fauorabilis.

a Aliqñ. Ecce q̄re dicit plerunqꝫ.

b Conſtitutionibus. De quibꝰ dixit ſupra eodem. in principio.

c Bonoꝝ poſſeſſori. i. cuilibꝫ poſſeſſori q vult ſuccedere de iure ꝑtorio q hꝫ hēditatꝰ petitionē bo. poſſeſſoria de q̄ hēs. ff. ꝺ bonoꝝ poſſeſſoria here. peti. per totū. Accurſius florentinus.

d Heredis loco ſunt vt qbꝰ reſtituta eſt hereditas per fideicōmiſſum quibus datꝰ hereditatis petitio fideicōmiſſaria: de qua habes. ff. ꝺ fideicō. here. peti. per totum. Et he due ſunt rei perſecutorie. Accurſius.

e Proficiſcatꝰ. no. actionem furti manifeſti eē ꝑtoriā: ſꝫ nō manifeſti ē ciuilis. vt. ſ. de noxali. §. ſunt autem.

f Exiſtimauit. ſ. pretor: ꝛ idē in qualꝫ penali in eo qḋ ꝑuenit ad delinquētē. vt. ff. de vi ꝛ vi ar ma. l. j. i ꝑn. ꝛ. ff. de dolo. l. ſabinus.

Nō autē oēs.

Expedi nit iam dñs Iuſti. ꝑmā partē rubri. modo incipit tractare de ſcḋa ꝑte dicens. Non aūt oēs ꝛc. vñ q̄ñi vtrū oēs actiones dantur heredibꝰ in heredes: ꝛ rñdit ꝙ nō. Certiſſima eſt eñi regula iuris que dicit ex maleficio actiones i heredes nō cōpetere cuiuſmodi ſunt actio furti vi bo. rap. iniuriaꝝ dāni iniurie qḋ itelligē lit. non cōteſta. ꝯ defunctū etiā ſi ad heredes furtū ꝑuenerit per maleficiū ꝛ poſſem cū iſto. §. ꝯiungere illuz §. Penales actiones ꝛc. dicēdo ꝙ penales ac. deſcēdētes ex maleficio li. cōteſta. cū defuncto cōpetūt vel dantur heredibus eorū qui maleficium paſſi ſunt excepta actione iniuriarum: ꝛ ſi qua alia ſimilis inueniatur.

g Nō āt. h̄ ponit diuiſionē: ꝙ alie ſunt trāſitorie alie nō: ſꝫ ſupioꝝ fuit ꝙ alie erāt ꝑpetue alie nō. vt. ſ. c. in ꝑn.

Actionis duplex diuiſio.

aut ipſo [a] iure competunt aut a pretore dantur ⁊ in heredē eque competunt aut dari [b] ſolēt. Eſt enim certiſſima iuris regula ex maleficijs [c] penales actiones in heredem rei nō cōpetere [d]: veluti furti: vi bonoꝝ raptoꝝ: iniuriaꝝ: dāni iniurie [e]. Sed heredibus [f] huiuſmodi actiones competunt nec denegant̄ excepta iniuriaruꝫ actione [g]: ⁊ ſi qua alia ſimilis inueniatur [h]. Aliquādo ta-

a ℂ Ipſo iure. Scilicet ciuili.
b ℂ Dari ſolent. ſ. iure pretorio.
c ℂ Ex maleficijs. ſ. priuatis: vt ſubȳcit in exēplis: ⁊ ſubaudi vel quaſi maleficijs. vt. ſ. de obliga. ex quaſi d̄lic. §. ſi. (i).
Quid in publicis de q̄bus tractat̄ infra de publi. iudi. rn̄. idē ⁊ pl⁹: q: etiā lite ɔtc. ſtata: nō trāſeunt ɔ̄ heredes. vt. ff. d̄ accu. l. ex iudicioꝝ: niſi ī quinqꝫ caſibus. prius ē legis iulia. maieſta. in duob⁹ capitulis tm̄ eius legis. vt. ff. ad. l. iul. maie. l. ſi. Secundus eſt crimen herēſis. vt C. de apoſta. l. ij. ⁊. l. apoſtataꝝ. in ſi. Tertius eſt crimen repetundarum. Quartus de reſiduis. Quintus peculatus crimē. vt. ff. ad. l. iul. pec. l. fina. ADDITIO (i). Dic q̄ eſt verū in quaſi delicto omittendo commiſſo: ſecus ſi committendo. vt. l. iiij. §. ſi. ff. de dam. īfec. vel dic vt ibi per Bar. Ang.
d ℂ Non cōpetere. Niſi lis fuerit cōteſtata. vt. j. e. §. penales. ⁊. ff. d̄ accu. ex iudicioꝝ. in ſi. Itē niſi aliqd ad heredē pueñerit: tunc enim tenet̄. vt. ff. de calū. in heredem. ⁊. ff. q̄ me. cau. videamus. In duob⁹ tn̄ caſibus eſt contra. vt in actione vi bono. rapto. q̄ nō dat̄ in heredē: lꝫ ad heredē aliqd puenerit: ſꝫ furtiua dat̄ ɔdictio. vt. ff. vi bo. rap. l. ij. §. ſi. Itē in iterdicto vnde vi. qđ nō dat̄ in heredē: ſed in factum actio. vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. ij. §. finali.
e ℂ Dāni iniurie. i. legis aqlie actio.
f ℂ Sed heredibus: id eſt heredib⁹ eoruꝫ qui paſſi ſunt hec maleficia.
g ℂ Iniuriaꝝ actiōe. Nā hec nō dat̄ heredi niſi lis conteſtet̄: hoc idō: q: nō eſt in bonis noſtris ante lit. cōteſta. vt. ff. de iniur. l. iniuriaꝝ. §. iij. in pnci. ⁊. l. intereſt. Et eſt alia ratio: q: nihil mihi d̄ pñmonio abeſt: nec reo adeſt. vt. ff. de col. bo. cū emancipati. §. emācipatus. Sunt ⁊ alie ſimiles ei: vt ſubȳcit: in q̄b⁹ nec actori aliqd de patrimonio abeſt: nec reo aliquid adeſt: vnde idē iuris eſt qđ ⁊ in iſta: vt eſt actio ī factū q̄ dat̄ contra libertū vocanteꝫ patronuꝫ in ius ſine venia in. l. aureos: vel filiū vocantē patrem. vt. j. de pena teme. liti. §. ſi. ⁊. ff. de in ius vocando. l. penul. Idē in popularibus actionibus: vt ſi qs habeat poſitū vel ſuſpenſuꝫ. vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. ſi ꝓo. § que aūt. Quidā dicunt q̄ idē de actione in factum de calūniatoribus. vt. ff. de calū. l. hec actio. Sed certe ibi alia eſt ratio: q: hꝫ ɔdictionē ob turpem cām vt ibi dicitur. Itē q: abeſt ibi aliqd actori: ⁊ adeſt aliqd reo vn̄ nō ē ſilis ſupdict.
h ℂ Inueniatur. Hic continuatur ille. §. qui eſt infra penales.
ℂ Aliqui tn̄. Caſus. ℂ Q̄ ꝓpt quādā generalitatē quā vidiſtis mō in. §. precedēti. Vidiſtis enim q̄ certiſſima iuris regula eſt que dicit ex maleficio penalis actio ī heredē cōpetere: ⁊ habetis regulā iſtā. ff. de pri. d̄li. videbatur a ɔ̄rio ſenſu q̄ oēs actio. que non ſunt penales ex maleficio dent̄ in heredes: ⁊ ſic q̄ oēs actiones ex ɔtractu prouenientes dent̄ ɔ̄ heredes: ideo ɔ̄ generalitatē iſtā ſumptaꝫ a contrario ſenſu ex iſta generali regula loquit̄ litera iſta: ⁊ dicit. Aliqñ tn̄ actio ex cōtractu non datur contra heredē: veluti ſi doloſe verſatus fuerit teſtator in

Actiones ex maleficio in duob⁹ caſibus trāſeūt in heredes.

Iniuriarū actio non daſ heredi rō ne duplici.

Iniuriarū actio aliq̄s hēt ſiles cōuenientes.

men etiam [a] ex cōtractu actio [b] contra heredem nō cōpetit: veluti cum teſtator doloſe [c] verſatus ſit: ꝛ ad heredem [d] eius nihil ex eo dolo peruenit.

Penales aūt actiones quas ſupra diximus [e] ſi ab ipſis principalibus perſonis fuerint conteſtate [f]: ꝛ heredibus dant [g]: ꝛ cōtra heredes tranſeunt [h].

contractu ꝛ ex dolo teſtatoris ad heredem res peruenit. ꝛ hoc dicit.

a ¶ Etiam ex contractu. Non ſolum ex delicto. Accurſius.

Dolus aliquādo dat cām ꝯtctui: aliquādo incidit i cōtractū.

b ¶ Actio. Scʒ ex dolo nata pꝑter dolū habitū in ꝯhendo. Nā ſi dedit dolus cām ꝯtractui: nō agit actione ex eo ꝯctu: cū nullus ſit ſed de dolo: vt hic ꝛ. ff. d dolo. l. elegāter. in prin. Si enim eſſet incidens agerek actiōe ex eo contractu vt purgaret dolus. vt ff. de actio. emptio. l. iulianus. §. ſi vēditor: ꝛ daret i heredes. vt. ff. de actioni. ꝛ obliga. l. ex ꝯctibus. Uel pone caſum q dolus fuit incidens vel ſuperueniens ꝛ remanet ꝯctus ꝛ nō agitur contra heredē: niſi peruenerit aliquid ad eū: vt in actione depoſiti que dat in duplū contra eū qui dolū cōmiſit i depoſito cā tumultus vel incēdij: vel ruine: vel naufragij: ſed in heredem non datur in duplū ex dolo defuncti: lʒ in ſimplum detur. vt. ff. depoſiti. l. j. §. j. Itē qualis eſt actio in factuʒ que datur cōtra agrimēſorē: nō aduerſus heredem. vt. ff. ſi menſor fal. mo. di. l. iij. §. penul. Itē alius eſt in ſtipulatione iudicio ſiſti in eo qui erat cōuent⁹ iniuriaꝝ. vt. ff. ſi qs cau. ſi eū. §. qui iniuriarum. Ideʒ eſt in actione tributoria. vt. ff. de tribu. l. illud. §. ſi. ꝛ de his caſibus loqtur hic. §. cū dicit ex cōtractu in heredē nō dari qnqʒ: al's auteʒ ex cōtractu agit cōtra heredeʒ etiam de dolo defuncti regulariter. vt. ff. de actionibus ꝛ obligationibus. l. ex cōtractib⁹: ꝛ. l. ex depoſiti. que ſunt huic cōtrarie: ꝛ hanc ſpecialitatem ſi velis tenere primā opinionē denotat hec litera cū dicit: aliquando tamen ꝛc.

Actio depoſiti dat i duplū i quatuō caſib⁹ ſi tñ i heredem.

Actiones ex ꝯctu de īcēdenteqūo dant in hēdes.

c ¶ Doloſe: dolo dāte cām ꝯctui. Uel dic icidenti vel ſuperuenīeti vt nō diximus. Accurſius florentinus.

d ¶ Ad heredē. Sed ſi ſuperueniſſet actio in factum ppetuum cōtra heredem ꝛ contra defunctū darek. vt. ff. d dolo. l. itaqʒ. Sed de dolo olim īfra annū vtileʒ: hodie infra biēniū continuuʒ datur. vt. C. de dolo. l. finali.

¶ Penales actiones. Caſus.

¶ Supra vidiſtis q certiſſima eſt iſta regula que dicit ex maleficio petentis q penales actiones d quib⁹ ſupra dixit ſi ab illis principalibus pſonis ſi eis lis fuerit ꝯteſta. heredibus dant: ꝛ in heredes trāſeunt. ꝛ hoc dicit.

e ¶ Diximus. vt. ſ. e. §. nō āt oēs. Ac.

f ¶ Conteſtate. Immo vt dent here di ſola pparatio ſufficit. vt. ff. de offi. teſ. po. Abumus. §. ſi. Ioā. Uel ſine preparatione dat q̄rela heredi hodie.

g ¶ Dant. Niſi i duobus caſib⁹. Primus cum agit ad operas cōtra libertū: moꝛit patronus extraneo herede relicto ad queʒ nō tranſeunt ope: etiā lite conteſta. vt. ff. de oper. liberoꝝ. l. operarū iudicio. Secūdus in parte repetēte dotē fille que a viro diuerterat ꝛ decedat pat extraneo herede relicto; etiam lite conteſtata. vt. C. de rei vxo. ac. l. vnica. §. videamus.

Ope liberto īpoſite ſi trāſeūt ad herēdē extraneū.

ADDITIO. Nam eo ipſo q pater moꝛitur vel aliter filia efficitur ſui iuris: ſtatim actio cōſolidat in filiaʒ. vt d. §. videamus: lʒ pater fuerit lit. conteſta. ꝛ ſic pꝑter hoc nō facit trāſituʒ in ſuum heredē: ꝛ ſic eſt ſpeciale i dote: qꝛ eſt pꝑium patrimoniuʒ fille. vt l. iij. §. ſed vtruʒ. in ſi. ff. de mino. facit l. pōponi⁹ philadelph⁹ fami. her. An.

h ¶ Tranſeunt. Niſi in duobus caſibus. Primus in actione de dolo. C. de

dolo.l.ſi. Secundus in re actione alicuius in ſeruitatẽ vel libertinitatẽ q p colluſionẽ pnunciatus fuerat igenu⁹. vt.ff.ne de ſtatu.deſun.l.j.§.interdũ.

☞ ℂ Supereſt. Caſus. ℂ Ola que iã dixi a princi. ti. vſqꝫ nunc in duob⁹ cõſiſtunt .ſ. in vita ꝛ tranſitu actionuꝫ. Mõ vult dicere de officio iudicis ꝛ parũ defecit ꝙ nõ poſuit hũc totũ ti. de offi.iudi. ſed reſiduuꝫ ſeruat vſqꝫ ad ti. ſpãlẽ de offi.iudi. Dicit ergo Juſti. Uolo ꝙ vos ſciatis ꝙ ſi ille q cõuenit ãte cõdẽnationẽ d̃beat ſatiſfacere offi.iudi.cõuenit eum abſoluere: lꝫ erat talis q debeat cõdẽnari. Et lꝫ iſtud iudiciũ de ſui natura debebat eẽ ꝯdẽnatoriũ p ſolõnẽ tñ añ ꝯdẽnationẽ factã ſit abſolutoriuꝫ: h̃ ẽ ꝙ vulgo dĩ oĩa iudicia eẽ abſolutõia.

ℂ Condemnãdus qꝫ abſolui ab obſeruatiõe iudicij ſi ante ſniãꝫ ſoluerit qð debet. Aretinus.

ℂ Supeſt [a] vt admoneamus ꝙ ſi ante rem iudicataꝫ is cũ quo actuꝫ eſt ſatiſfaciat actori: officio iudicis ꝯuenit eum abſoluere [b]: lꝫ in ea cauſa fuiſſet iudicij accipiẽdi tẽpore vt dãnari debeat: ꝛ hoc ẽ quod vulgo ãtea dicebatur omnia iudicia abſolutoria eſſe.

ℂ De exceptiõib⁹.

ℂ Exceptiões ſunt arma reorum: ꝛ eq̃tate nitũt ad excludendum actiones: que cõpetunt actori ipſo iure: quales ſunt met⁹ doli: ꝛ in factũ exceptiones. Aretinus.

Equitur: vt de exceptionibus di-

Continuat dicta dicẽdis.

a ℂ Supereſt. Hec de vita ꝛ tranſitu actionũ ſm ꝙ in rubrica pmiſit dicta ſunt: nũc d̃ iudicis offõ dicit: ꝙ cũ exponere debeat iã pauca vt modicũ reſpiret deliberat: nã cõceptũ ſermoneꝫ quis retinere põt qz iam cõcepit i aĩo tractare de officio iudicis quõ poterit tacere quin dicat aliqd hic. Accu.ſio.

b ℂ Abſoluere.ſ.ab obſeruatione iudicij: nam principalis cauſa eſt ſublata ſolutione. vt ſupra quib. mod.toll.ob.in princi. Accurſius.

Continuatio. ℂ De exceptionibus. ℂ Quia exceptio tenet vicem actionis. vt.ff.de exceptio.l.j.ideo poſt actiones ponit d̃ excep. Uel quia de armis actorum vidimus: ꝛ de reorum armis videndum eſt: idõ dicit vt ſequitur. Accur.

S Equitur vt. ℂ Totus iſte titulus diuidit in quinqꝫ partes principales. Primo cõtinuat ad precedentia rubricã. Secũdo ponit cauſam quare fuerũt exceptiones inuẽte. Tertio id d̃mõſtrat per exempla taꝫ in actionib⁹ realibus q̃ꝫ pſonalibus. Quarto ponit duplicẽ vel poti⁹ triplicem diuiſionem exceptionum. Quinto id exẽplificat. Diuiſio

Secunda ibi (Cõparate ſunt.) Tertia ibi (Uerbi gratia.) Quarta ibi in.§.(Appellantur) vel potius in.§. alioquin. q̃ꝫ ex multis. Quinta ibi (Perpetue ꝛ peremptorie.)

ℂ Cõpate. Caſus. ℂ Uiſo d̃ actionibus ſeqᷓ dicit Juſti. vt de exceptionib⁹ videamus. Et dñe Juſti. pro d̃o inſtruatis nos cõpetenter in materia de exceptiõibus. Frater dicit ipſe ſcire debes ꝙ iuẽte ſunt ſeu iſtitute exceptiones ad defenſiones reoꝝ: ſunt enim arma reoꝝ. Frequenter eniꝫ cõtingit ꝙ actio cõpetens actori prima facie iuſta videt̃. Jniquum tamẽ eſſet reum cõdemnari: vtputa ſi metu coactus aliquid pmiſit: ꝛ ideo datur reo contra actorem exceptio de dolo vel exceptio ꝙ metus cauſa. Omnis eniꝫ exceptio adinuenta fuit ad actionem impugnandam. hoc dicit. ☜

a ℭ Comparate. Alia inuente.
b ℭ Eorum. Id eſt reorum. Nã ipſi ſunt cum quibus agitur. vt. ff. de iure iuran. l. iiij. in princi. ⁊ in. §. cum.
c ℭ Iuſta ſit. Prima facie.

videt: ſed inſpecta qualitate: q2 ſi dc dolo facta vl' metu vel ſimili cauſa ĩpediatur eſt ineſficax: ⁊ ita expone in ſequentibus caſibus.
b ℭ Iniquum.

ſpiciamus. ℭ Cõparate[a] autẽ ſunt exceptiones defendendorum eorum[b] gratia cum quibus agitur. Sepe enim accidit: vt lz ipſa pſecutio: qua actor experitur iuſta ſit[c] tamẽ iniqua ſit aduerſus eum cũ quo agit. ℭ Uerbi gratia: ſi metu coactus aut dolo inductus[d]: aut error lapſus ſtipulanti tytio pmiſiſti[e] quod non debueras pmittere: palam eſt iure ciuili te obligatum[f] eẽ: ⁊ actio qua intenditur dare te oportere efficax eſt[g]: ſed iniquum[h] eſt te cõdemnari. Ideoque datur tibi exceptio qꝫ met'[i] cauſa: aut doli[k] mali: aut in[l] factũ cõpoſita ad ĩpugnandũ actionẽ.

ℭ Exceptio nõ numerate pecunie debitori competit: q confeſſus fuit ſe pecuniã recepiſſe quã non receperat: ⁊ ipſam per ſtipulationẽ reſtituere promiſerat ⁊ in equitate fundatur. Angelus areti.

ℭ Idez iuris eſt ſi quis quaſi credendi cauſa pecuniaz a te ſtipulatus fuerit: neqꝫ numerauerit: nam eaz pecuniã a te petere poſſe euz certũ eſt: dare eniz te oportet: cũ ex ſtipulatione tenearis.

d ℭ Dolo idnct'. Hoc eſt in ſtricti iuris iudicijs in bone fidei autẽ iudicijs ipſo iure nõ tenet ɔctus ff. de dolo. ⁊ eleganter. in prin. Accur. Hoc verũ in odiũ doloſi: ſed in ſui pͤiudicium tenet ɔctus: ⁊ ex eo poteſt cõueniri: niſi lex reſiſtat actui: q2 tũc ex neutra pte daẽ actio vt eſt gl. i. l. a diuo pio. ff. de re iud. ⁊ Baldus in l. j. C. pl' vale. qđ agi.
e ℭ Promiſiſti. Credẽs te debere cũ nõ deberes: vt hic. ⁊ ff. de exceptio doli. l. ij. §. circa†.

† Sz ſz Angel. ille iex. non facit ad ppoſitũ: q2 loqtur qñ ſtipulatio ſit ſine cã. h̓ hoc ſecus.

f ℭ Obligatũ eſſe. Scz iſpecto iuris rigore: ſed dꝫ eqtate obligatus nõ es. vt. ff. de libe. cauſa. l. vel obligatus ẽ. §. obligatum. ⁊ ff. de verborum ſignificatione: creditor: que ſunt contra.
g ℭ Efficax eſt. Scilicet i ſui ſubſtãtia. Nã ciuiliter ⁊ naturaliter eſt obligatus ⁊ pure: ſed nõ eſt efficax quãtũ ad opẽ exactionis. Uel dic efficax eſt inſpecto gñe. nã pria facie ɔdẽnãdus

ADDitio. Nota cõtra iniqtatem: ⁊ ſic eꝯ ex eqtate daẽ reo exceptio. l. q eqtate. ff. dꝫ dol. excepti. Angelus.
i ℭ Met' cã. Hoc quãdo met' fuit cõpulſus.
k ℭ Doli. Hoc qñ iductus fuit p dolum.
l ℭ In facti. Redd ſingula ſingulis p poſitã cauſa ſm Joã. ſed nõne h̓ tertio caſu ſcꝫ qñ p errorẽ pmiſi daẽ doli exceptio: Certe ſic. vt ff. de do. excepti. l. ij. §. circa. quare dic qꝫ hec actio in factuꝫ eſt pponẽda in ſubſidiũ doli exceptionis. ſ. ɔ patronũ ⁊ parentẽ: ɔ quos turpes exceptiones non pponunẽ. vt. ff. de excep. doli. apđ celſũ. §. aduerſus. ⁊ ita hic accipiẽ. Accurſius florẽtin'.

Exceptiones turpes nõ opponuntur i patronos ⁊ parentes.

ℭ Idem iuris eſt ⁊c. Caſus. ℭ Iaꝫ dixi vobis vnuꝫ exẽplũ: in quo videẽ equũ pria facie: vt actor debeat obtinere. Iniquũ tñ iſpecta pſona rei: q2 cõpetenti exceptiõe: põt ſe dfendere: ⁊ de hoc eodẽ recito vobis hoc aliud

exemplum. ſ. de eo qui cã credendi pecuniam: ſtipulatus eſt pecuniam ſibi reddi: & poſtea pecuniã non numerauit. Unde ſi agat ſtipulator: competit promiſſori exceptionẽ nõ nũerate pecu. h. d.

ſed naturalis tm̃. vt. ff. de ſo. ſtichum §. naturalis. In caſibus tamen etiam ipſo iure vtrunq; tollit pactum: vt in maleficijs factis ſiquis paciſcatur ne agatur. † Item in pignore remiſſo per pactum. vt ff. de pact. l. ſi tibi. §. quedam actiones. &. §. de pignore.

a ℂ Iterũ (?) caſus. Scriptũ eſt. Supra de lite. obliga.

b ℂ Conſtitutione. Ut C. de nõ numera. pecu. l. in ↄctib⁹.

ℂ Preterea. Caſus.

ℂ Iaz vidiſtis duo exẽpla in qbus prima facie equũ videt̃ q̄ actor d̾beat obtinere. Iniquuz tamẽ videt̃ inſpecta perſona rei: q: cõpetẽti exce. ſe defendere põt. Mõ ponit tertium exẽpluz: puta cũ creditor fecerit d̾bitori pactũ de non petẽdo ſicut patet in litera.

Sed quia iniquum eſt eo nomine te cõdemnari: placet exceptiõe pecunie nõ numerate te defendi debere. Cuius tẽpora nos (ſm q̄ iaz ſuperioribus libris ſcriptum eſt [a]) conſtitutione [b] noſtra coarctauimus.

ℂ Exceptio pacti de nõ petẽdo actionem non tollit: ſed eã elidit: que exceptio nititur equitate. Angelus aretinus.

ℂ Preterea debitor ſi pactus fuerit cũ creditore ne a ſe pecũia peteretur [c]: nihilominus obligatus mãet: q: pacto cõuento obligationes non omino [d] diſſoluunt: qua de cauſa efficax eſt aduerſuz eũ actio: qua actor intẽdit ſi apparet [e] euz dare oportere. Sed q: iniquuz eſt contra pactionẽ eũ condemnari defenditur per exceptionem pacti conuẽti.

ℂ Exceptio iuriſiurandi actionez non tollit: ſed eaz elidit que etiã nititur equitate: & contra realẽ actionẽ exceptio iuriſiurãdi opponi poteſt q̄ repellit agentẽ in rem. Aretin⁹.

ℂ Eque ſi debitor creditore deferẽte iurauerit nihil ſe dare oportere: adhuc obligat⁹ pmãet: ſed q: iniquũ [f] ẽ piurio ãri defendit̃ p exceptionẽ iuriſiurãdi.

e ℂ Si apparet: oratio poſita loco actionis: ſm. P. Sed ſm Ioan. cõtra. vt dixim⁹ ſupra de actio. §. ſic itaq;.

ℂ Eque ſi debitor &c. Caſus.

ℂ Iam vidiſtis tria exempla: in quibus prima facie videtur equuz q̄ actor debeat obtinere. Iniquuz tamen videtur inſpecta perſona rei: quia competenti excep. ſe defendere poteſt. Hic ponit quartũ exẽplum de eodem puta in excep. iuriſiurandi: cum iuramentũ delatuz fuerit debitori a vero creditore: & ipſe ſe nihil debere iurauerit ſi agat actor cõtra reuz qui iurauit: defendere ſe poteſt reus per exceptionem iuriſiurandi.

† Nota tñ q̄ q̄ remittit actiones ex maleficio non vĩ remittere dãnũ vl' intereſſe: vt po. Bart. & Ang. in §. q̄dã. i glo. al. vbi ẽt vide an p remiſſionẽ iuriarũ factã i foro penitẽtie li tollãtur iſte actiões ex maleficijs.

c ℂ Preterea. Peteretur. Nota q̄ pactũ de non petendo tria operatur. Nã tollit naturalez ipſo iure. vt. ff. de ſolu. ſtichum. §. naturalis. Itẽz elidit ciuilẽ: vt in hoc. §. Item obligat naturaliter paciſcentem non petere. Naz & al's quis eſt obligatus naturaliter aliquid nõ facere: vt nõ facere furtuz: vt ĩ. de obligat. q̄ ex delic. naſcun. §. j.

d ℂ Non omnino. Quia nõ ciuilis:

f ℂ Eque. Iniquum eſt. Hoc nota ſic. ff. de in li. iu. l. ſi. &. ff. de iureiu. nã poſtea. §. dato. &. ff. d̾ dolo. nã ſuffi-

Iuramẽtũ ẽ leges nõ eſt ſeruãduz.

cit:hoc tamē fallit quotiēs eſt contra legē iuratā: q̄ nō ſeruatur ſacramentum: vt in auc. ſe. nō ſoluʒ. §. i. coll'. v. que eſt de nup: C. auctē. qd cis. ⁊. ff. de in. patr. l. adigere. ⁊. C. de leg. ⁊ conſti. nō dubiuʒ. in ſi. Itē q̄ñ veritas: al's per teſtimonium poteſt inueniri: vt. C. d re. cre. l. ſi. Item q̄ñ defert̄ ſacramētū a iudice: vt. ff. de iureiur. l. admonendi. al's autē obtinet qd hic dicit̄. ¶ In his q̄ʒ actionibus. Caſus. ¶ In ſuperioribus habuiſtis q̄liſ exceptiones opponūtur ꝯ actiōes perſonales. Modo intendit tractare de exceptiōibus que opponunt̄ cōtra eos q agunt actiōibus realibus: vt ſi rē tanq̄ meā vēdicē dicēs rē meā eē: ⁊ verū dico: q̄ res mea eſt. Tamen iniquum eſſet ꝙ ipſe reus qui iurauerit condēnetur cōtra ſtilum ſui iuramenti. hoc dicit.

a ¶ Rem ſuā eſſe. Diſtinguitur tamē vtrū iuret ſuā rē eē: vel petitoris non eē: q̄ ſi iuret ſuā eē dat̄ ſibi actio ⁊ exceptio: ſʒ ſi iuret petitoris nō eē: naſcit̄ ſibi exceptio contra petitorē tm̄: vt. ff. de iureiu. ſʒ ⁊ ſi poſſeſſori. j. ⁊. ij. reſpō. ¶ Item ſi. Caſus. ¶ Adhuc de quibus ſupra dictum eſt mentio facta reperitur preter excep. quedā alia exceptio per quā poteſt reus ſe tueri: velu ti ſi verus debito: per ſententiaʒ iudicis fuerit abſolutus ſententialiter. Lʒ

Iuro rē meā eē: et iuro tuaʒ nō eſſe differunt.

In his quoqʒ actionibus quibus in reʒ agitur eque neceſſarie ſunt exceptiones / veluti ſi petitore deferente poſſeſſor iurauerit eam reʒ ſuā eſſe[a]: ⁊ nihilominꝰ petitor eandeʒ rem vendicet: lʒ enim verum ſit quod intendit: id eſt rem eius eſſe: iniquuʒ tamen eſt poſſeſſorem condemnari.

¶ Abſolutoria lata in perſonali ſiue reali eandeʒ actionem non permittit: ſed exceptionem rei iudicate parit conuēto. Angelus aretinus.

¶ Iteʒ ſi in iudicio tecum actū fuerit[b]: ſiue in rē: ſiue in perſonaʒ: nihilominus obligatio durat[c]: ⁊ ideo ipō iure de eadeʒ re poſtea aduerſus te agi pōt: ſʒ debes p exceptiōeʒ rei iudicate adiuuari.

¶ Exceptiōes quarū vſus eſt valde neceſſarius ſunt duplices: q̄ quedaʒ ſunt ciuiles: ⁊ quedā pretorie. Angelus areti.

enim per imperitiā verus debitor abſoluatur naturaliter: tamē manet debitor: ſed contra creditorem agentem poterit ſe tueri excep. rei iud. ⁊ hoc. d. Sed quid eſt qd hic dicitur ꝙ ex ſola naturali obligatiōe poſſit agi? Frater dicit Iaco. ꝙ ex ſola naturali a prin. nō agitur: ſʒ q̄ñ naturalis et ciuilis fuerit cōſiſtete a pu. ſi tollit̄ vna ipſarum ipſo iure ex altera pōt agi: lʒ agenti obſtet exceptio.

b ¶ Item. Actū fuerit. Subaudi et fueris abſolutꝰ ſicut hic innuit.

ADDITIO. Intelligas iſtā tex. cum iſta gl. ꝙ reꝰ fuit abſolutus: vt. j. patet. Angelus.

c ¶ Obligatio durat. ſ. ſi primo erat obligatus. vñ ſi ſoluat nō repetit cum debitū ſoluat: vt. ff. de cōdi. inde. iulianus. ⁊. l. iudex. Et caue tibi: q̄ p iuſiurādū ⁊ per pactū naturalis tollit̄ obligatio ⁊ remanet ciuilis: vt. ff. de iure iu. l. ſi. in prin. ⁊. ff. de ſol. l. ſtichū aut pāphilū. §. naturalis. Sed per ſententiā tollit̄ ciuilis ⁊ remanet naturalis: vt. ff. de cōdi. inde. l. iulianus. Sed cuʒ actionē inducat res iudicata vbi nulla oino erat: vt. C. de re. cre. l. actori. quare nō tollit: vbi eſt? Reſpōdet res iudicata de iure ciuili eſt: ⁊ ideo tollit ⁊ inducit ea que ſunt de iure ciuili: et ita obligationem ciuilē tollit ⁊ actioneʒ que eſt de iure ciuili inducit: vt. ff.

Obligatio naturalis tollit̄ p pactū ⁊ iuramētuʒ: ſed ciuilis: per ſententiā. Snīa ē de iure ciuili.

de orig. iur. l. ij. §. deinde ex his. Ea autem que ſunt iuris naturalis non tollit: vt obligationem naturalem. vt ar. ā. de le. ag. tu. §. fi. †

† Iſtam gloſam itellige de iuro voluntario: ⁊ ſic dilato a parte ptī: nō autē de necēſſario: quia illud habet candē vim ſicut res iudi. vt l. ij. ff. de iurein.

C Hec exempli cauſa. Caſus. C In multis ⁊ varijs exēplis iam vidiſtis naturam exceptionum: ⁊ hec exempli cā ſufficiant: alioquī ſi plene velis videre naturā oīum exceptionū huius poteris videre ex latioribus digeſtoꝝ: ſeu padectarum libris.

C Hec exempli cā retuliſſe ſufficiat.

C Alioquin ꝗ̄ ex multis varijſqȝ cauſis exceptiones neceſſarie ſint: ex latioribus digeſtoꝝ: ſeu pandectaꝝ libris intelligi poteſt. Quaꝝ quedaȝ ex legibus[a]: vel ex his que legis vicem obtinēt[b]: vel ex ipſius pretoris[c] iuriſdictione ſubſtā tiam capiunt.

C Quedam exceptiones ſunt perpetue ⁊ quedam temporales. Item quedā exceptiones ſunt peremptorie: vt doli: metus: pacti: ⁊ ſimiles: quedam dilatorie: ideo ſic vocate: quia negocium differre dicuntur: que olim actorem temere litigantem faciebant cadere a cauſa. Aretinus.

C Appellantur autē exceptiones: alie perpetue ⁊ peremptorie: alie temporales ⁊ dilatorie.

C Perpetue ⁊ peremptorie ſunt: que ſemper[d] agentibus

a C Hec ex. pli. Ex legibus. Ut ne quis cōueniatur niſi coraȝ ſuo iudice. vt. C. de exceptio. l. finali.

b C Legis vicem obtinent. Ut ſenatuſcōſultis. vt. ā. titu. j. in princi. ſicut eſt exceptio macedoniani: ⁊ velleiani. vt. ff. ad macedonia. ⁊ velleia. per totum titulum.

c C Pretoris iuriſdictione. Ut de dolo malo ⁊ metus cā. vt. ff. de excep. doli per totum. Item pacti. vt. ff. de pac. iuriſgentium. §. pretor ait.

C Appellantur exceptiones. Caſus. C Supra vidiſtis multa de exceptionibus. adhuc autē circa naturam exceptionis ſcire debetis: ꝙ quedam exceptiones dicunt̄ ꝑpetue ⁊ pemptorie: vȝ ille que ſemp agētibus obſtāt: ⁊ ſemp reȝ ꝑimunt: de qua agitur: ſicut eſt exemplum de excep. doli mali: ⁊ de excep. pacti ꝯuenti qſi ꝯuenit ne oīs pecunia peteret̄. l. ſine tpis prefinitione: ⁊ illud

eſt qꝛ ſemper dicunt canoniſte eccleſiam debere ſemper reſtitui.

C Appellant. C Diuidit̄ principalr̄ in tres ptes. Pͥo ponit duplicē diſtinctionē exceptionū: qꝛ q̄dā ſunt ꝑpetue ⁊ q̄dā tpales. Itē q̄dā ſunt pemptorie: ⁊ q̄daȝ dilatorie. Scdo ponit exēpla cuiuſlibet. Tertio pōit quā penā oliȝ patiebat̄: ⁊ quā hodie patit̄ ꝑ pendēte dilatione legali: vl' lata ab homine ante dilationē finitaȝ egerit. Scdo ibi: ꝑpetue ⁊ perēptorie. Tertia ibi: alioqn. Are.

d C Semp. Id eſt ſine ꝑfinitiōe tpis: vt. ff. de do. exce. l. pure. §. fi. ita tn̄ ſi ante ſniaȝ opponat̄. vt. C. ſniam reſcin. nō poſ. l. pemptorias. Niſi in ſeptē caſibus in quibus etiā opponi poſſunt poſt ſniam Ut rōne etatis. vt C. eo. l. pemptorias. ⁊. ff. de mino. l. minor. xxv. an. omiſſam. Itē miles. vt. C. de iu. ⁊ fac. igno. l. j. Itē in macedoniano ⁊ velleiano. vt. ff. ad mace. l. tam ⁊ ſi. Item in donatore qui opponit vt cōueniatur in quātū facere pōt etiā poſt ſniam. vt. ff. de re iu. l. nēſemulus. §. fi. Itē exceptio falſi ꝓcuratoris. vt. C. de ꝓcu. l. licet. Secus ſi rōne pſone ꝓcuratoris opponat̄ exceptio. vt qꝛ ſit miles vel mulier: qꝛ talis exceptio eſt dilatoria. vt. j. eo. §. ꝑterea. Itē vbicūqȝ dicerē nullū fuiſſe iudiciū: vt qꝛ ſit venalis ſnia: vel falſis teſtibus vel in-

Exceptiões pēptorie i ſeptē caſi bꝰ poſt ſnīā ſop pōi poſ ſunt.

Argumētis iudicata. vt. C. q̄ñ nō eſt neceſſe pro. l. venales. vel cū iudex non ſuus. vt. C. ſi a non cōpe. iudi. per totū. Itē ſi inique ſub iudice cōpulſus eſt eo tp̄e: quo cōpelli nō debuit. vt. ff. de ſe. l. j. Sed dilatoria ꝓponitur ante litē ꝯteſtatā: ſed ꝓbat̃ poſtq̄ actor mōſtrauerit qđ aſſeruerat. vt. C. de ꝓb. l. exceptionē. ⁊ C. eo. l. ſi qdem. Secus in exceptione ſori: q: ante litē ꝯteſtatam opponi ⁊ ꝓbari dꝫ ſm̄ quoſdam. vt ff. eo. l. pe. Sꝫ quid de exceptione nō numerate pecunie: nūqd eſt ꝑpetua: vel temporalis. Rn̄. quidam anormalam eam eſſe. Nos diximus ꝙ eſt temporalis bienij. ſ. vel. xxx. dierum. vt. ſ. de litt̃is obli. §. fina. ⁊. C. de nō nu. pe. l. in ꝯtractibus. §. j. ⁊. §. ſuper ceteris. Sed in hoc pōt dici anormala: ꝙ cū al's ꝓbet q excipit: hoc tn̄ nō ꝓbat. vt. C. de nō nu. pe. l. ſi ex tua cautiōe. Idē quere in exceptione nō numerate dotis: ⁊ eodē mō ſolue. vt. C. đ do. cā nō nu. l. ſi. na. ⁊ auct. ibi poſita. Itē qd de ea que oppōit̃. vt qs ꝯueniat̃ inquātū facere pōt: Rn̄. eā tpalē: q: preſumo ꝙ aliqua acqret: ⁊ ſic poſtea poterit ſoluere. vt. C. arbi. tute. l. ſi defunctus. nam nō reperit̃ qđ ſoluit̃: lꝫ facere nō poſſit cōmode. vt. ff. de ꝯdi. inde. l. nam ⁊ maritus. qđ fieret ſi eſſet ꝑpetua cū ſit fauorabilis. vt. ff. de ꝯdi. idebi. l. q exceptionē. Et circa hoc vide qđ notat̃ in. l. j. C. de iuris ⁊ fac. ignoran.

Hoc vez intellige: q̄ñ poſt ſniam oppōit̃ tale exc̄ q̄ appet deꝫ iudicē nō habuiſſe iuriſditionē ſaltē in cā de q̄ iudicauit: nec fuit fcā ꝓrogatio taci te: vel expſſe: vel latꝫ p Ang.

obſtant: ⁊ ſemꝑ rē de qua agitur perimunt: qualis eſt exceptio doli mali: ⁊ qđ metus cauſa factum eſt: ⁊ pacti cōuenti: cū ita conuenerit: ne omnino pecunia peteretur. Temporales atqꝫ dilatorie ſunt, que ad tempus nocent, ⁊ tēporis dilationem tribuūt: qualis eſt pacti conuenti,[a] cū ita conuenerit: ne infra certum tempus ageretur: veluti intra quinquēnium: nam finito eo tēpore non impeditur actor rē exequi. Ergo hi quibus intra certū tempus agere volentibus obijcitur exceptio: aut pacti conuenti[b] aut alia ſimilis[c]: differre debent actionē: ⁊ poſt tempus agere. Ideo enī ⁊ dilatorie iſte exceptiones appellātur. ¶ Alioquin ſi intra tēpus egerint, obie-

¶ Tēporales atqꝫ dilatorie. Caſus ¶ Tu vidiſti exēplū de exceptioīb' ꝑpetuis: nūc videm' exēplū de tpalibus dilatorijs q̄ ⁊ tp̄e nocēt: vtputa ſi ſit pactū fcm̄ de nō petēdo vſqꝫ ad tp̄s pertinētia. Si enī aliqs creditor debitori ſuo fecerit pactū de non petēdo vſqꝫ ad tp̄s: ⁊ hic habes aliqd ꝯmā poſt quinquēniū: ꝓpter actionē ſuā nō ꝑdit: ſꝫ infra quinquenniū olim ſuā cām ꝑdebat: nec amplius agere poterat: ſed non vult Do. Iuſti. ꝙ hoc hodie ita ſtricte procedat: ſed vult in caſu iſto ꝙ locū habeat conſtitutio zenoniana: de qua facta eſt ſupra mentio de actio. §. ſed hoc quidē eſt: ſcilꝫ ꝙ debeant induciē duplicari: ⁊ poſt quinquēnium duplicatum adhuc non audiatur: niſi omnes expenſas quas reus in lite fecerit ⁊ primitiue cum conuenerit reo ſoluat. ⁊ hoc idem conſtitutum eſt: vt tali pena perterriti tempora litiū doceantur obſeruare.

a ¶ Pacti cōuēti. Scilicet exceptio.

b ¶ Pacti cōuēti. Scilicet vſqꝫ ad quinquennium.

c ¶ Alia ſimilis. Veluti ſi quis ſtipuletur id quod in vtero eſt: vel fructus futuros: vel domum certo loco edificari: vel cum rome eſſet: ephesi dare ſtipulatus eſt. vt. ff. de verbo. obli. l. interdum. ſm̄ Azonem.

a ¶ Rē amittebant. Facit. ī. de ac. §. si quis agens. z. ff. de libe. lega. l. nō solum. §. fi. z. C. de iure fisci. l. i. instās. libro. x. Accurſius florentinus.

b ¶ Hodie autē. zenoniane conſtitutiōi. Scilicet grece cuius meminit ſupra de act. §. ſed hec quidem.

c ¶ Continet. Quod dic: vt modo dixi per. l. iterdū. ff. de pb. ob.

d ¶ In duplū. Sed vr̄ q̄ nullā patiatur penā: vt. ff. de peti. here. q̄ ſi in diē. in prin. q̄ eſt huic ɔtra. Sed dic illā corrigi. Uel melius ſpeciale eſt ibi: quia ad hoc ſolū agebatur: vt eodē iure penes agētē haberetur quo erat apud defunctū: vnde nō fuit plus petitum.

e ¶ Iniuriā. Nō tñ talem propter quā agere poſſēt.

f ¶ Tali pena perterriti. Facit. C. ad l. iuliā repe. l. j. z. ff. de penis. l. capitaliū. §. penul. z. C. de inoffi. te. Iam ē. ſi quis in ſuo.

¶ Preterea ex ɔſona. Calde. ¶ Vel

etiam ſit exceptio: neque eo iudicio qui cōſequebant p̄pter exceptionē: neque poſt tempus olim agere poterāt: cū temere rem in iudiciū deducebant: z conſumebāt: qua ratione rē amittebāt [a].

¶ Hodie ſi actor plus petat tēpore: ſiue pendente dilatione reo īducie duplicātur: z eidē reo actor in expenſis facti in cauſa damnabitur: ante quarum refectionē ſuper principali negocio audientia denegabitur. Aretinus.

¶ Hodie autē nō ita ſtricte hoc procedere volumus: ſed cū qui ante tempus pactiōis vel obligationis litē inferre auſus eſt: zenoniane [b] conſtitutioni ſubiacere cenſemus: quā ſacratiſſimus legiſlator de his qui tpe plus petierūt protulit vt z inducias quas ipſe actor ſpōte indulſerit: vel quas natura actionis continet [c]: ſi contēpſerit, in duplū [d] habeant hi qui talē iniuriā [e] paſſi ſunt: z poſt eas finitas non aliter litem ſuſcipiant: niſi omnes expenſas litis antea acceperint, vt actores tali pena perterriti [f]: tempora litium doceantur obſeruare.

¶ Exceptionū tertium genus eſt quia quedā vocantur dilatoria iudicū perſonā reſpiciēs: vt exceptio incompetentis pcuratoris z ſimilis. Angelus arc.

¶ Preterea etiā ex perſona ſunt dilatorie exceptiōes: quales ſunt procuratorie: veluti ſi per militē: aut mulierē [g] age

re debetis q̄ quedam exceptiones dilatorie ſunt que quidē ex. l. vel ex natura rei dantur. quedā ſunt dilatorie que ex perſona dantur. veluti ſi aliquis per mulierem agere velit. Mulier enim nō poteſt eē pcurator niſi pro patre: ſimiliter miles non pōt eſſe pcurator patris vel mris vel alicuius alterius: etiā ſi hoc per reſcriptū imperiale ſibi fuerit indultū: quod intelligo niſi in reſcripto inſeratur clauſula. Hoc non obſtante zc. Pro cauſa tñ ſua vel iure ſuo ſine offenſa diſciplinē ſue bene pōt eſſe procurator et agere. Et illud verbum ita intellexerunt quidam q̄ miles ſuis propriis negociis iter eſſe pōt: ſi per hoc nō impediat officium diſcipliē ſue: aliter nō: de h plene habes in glo.

g ¶ Mulierē. Mulier que p alio pro parentibus agere nō pōt niſi pro parētibus ſi morientibus aut etas eos ſpectat: nec ſit q eo agit.

rũ noĩe agat: vt. ff. ſi ꝑcu. l. femis. Ac.
ADDITIO. Mater tñ nõ admitte-
ret ꝑ filio minore ẽt ad defendẽdũ: niſi
in cã appellatiõis. ⁊ eſt rõ q2 eſt malo
eis ꝓiudici ꝙ̃ principalis. Angelus.

ſuã: vel ꝑpter infamiã Petri: ſʒ ho-
die non vult Juſtinianus ꝙ iſte exce-
ptiones infamie in iudicijs frequẽtẽ-
tur: nec dũ ſuper eis altercatuʒ fuerit
ipſius principales negocij diſceptatio
protelletur.

ne quis velit. Nam militib⁹: nec pro patre, vel matre [a]: vel vxore: nec ex ſacro reſcripto procuratorio nomine experiri conceditur: ſuis vero negocijs ſupereſſe, ſine offenſa [b] militaris diſcipline poſſunt.

¶ Infamis põt eẽ procurator ⁊ poteſt procuratorem conſtituere. Aretinus.

¶ Eas vero exceptiones que oliʒ ꝓcuratoribus ꝓpter infamiam vel dantis vel ipſius procuratoris opponebãtur (cum in iudicijs frequẽtari nullo mõ perſpeximus) conquieſcere [c] ſenſim⁹: ne dũ de his altercatur ipſi⁹ negocij diſceptatio ꝓtelletur.

¶ De replicatiõib⁹.

¶ Replicatio exceptionẽ tollit que ad tollendã eaʒ nititur equitate: q̃ replicatio ad adiuuãdũ intẽtionẽ actoris competit: ⁊ cõtra replicationeʒ duplicatio eſt inducta ad ſummouẽdaʒ eandẽ qui prima facie equa videbatur: cõtra quã duplicationẽ actori dat triplicatio. Are.

I Nterdũ euenit: vt exceptio q̃ prima facie iuſta videt̃ tamẽ inique no-

a¶ Nec pro patre vel matre ⁊c̃. Niſi ꝓ eorũ libertate: vt. ff. de li. ca. l. iij. q̃ ẽ ꝯ: ſm Joan.
ADDITIO. Dic ꝙ iſto caſu dĩ defendere cãm ꝓpriã pro ſuo intereſſe: vt. l. j. ij. iij. ⁊. iiij. ff. de libe. cau. facit. l. non tm̃. ff. de appel. Angelus.
b¶ Sine offenſa. Jd eſt hoc fit ſine offenſa diſcipline: nõ aũt ſic intelligit̃: vt ⁊ h̃ nõ poſſit fieri ſi diſciplina. i. exercitiũ militare oſtẽdatur: ſʒ ſiue offenſa datur ſiue non: preſumitur non offendi: vt h̃. ⁊. C. de procur. l. quo ſtipẽdia.

c¶ Eas vo. Conquieſcere. Sed ꝯ. ff. de poſtu. l. j. §. ſcd̃o loco. ⁊ l. §. hoc edicto. So. ibi de maxima infamia: hic ď parua. Vel illud de aduocato q emolumẽtũ tm̃ hʒ: hic in ꝓcuratore q tm̃ hʒ onus. — Aduocat⁹ lucrũ pro curatori onus habet.
¶ De replicationibus. — Continuatio.
¶ Quia exceptio ꝑ replicationẽ eliditur: ideo ꝑ cõſequens de replicatione dicit: vt. j. c. in ꝑn. ⁊. ff. de excep. l. ij. §. replicatio. Accurſius.
I Nterdum. — Diuiſio

¶ Totus iſte ti. diuidit̃ in duas ꝑtes ꝑncipaliter. Primo ponit̃ de replicatiõe que prodeſt actori ⁊ q̃ nõ. Scd̃o que exceptiones cõpetẽtes reo ꝑncipali ꝓſunt fideiuſſori ⁊ que nõ proſunt. Scd̃a ibi (Exceptiones autem.)

¶ Eas vo exceptiones ⁊c̃. Caſus. ¶ Iſte. §. tota die in iudiciũ frequẽtatur ad ꝓbãdũ ꝙ infamis põt eẽ ꝓcurator ꝙ̃uis nõ poſſit eſſe aduocat⁹. ⁊ rõnẽ diuerſitatis reddũt gdã: q2 ꝓcuratio ẽ tm̃ onus: aduocatio aũt eſt onus cũ honore. His pretatatis venio ad caſum in hũc modũ. Olim ita erat ꝙ ſi tu eras procurator Petri contra me ſe potuit repellere ꝓpter infamiã

¶ Interdum euenit. Caſus. ¶ Capo. ſic. Jn ſuperiorib⁹ dictũ eſt q2 illud qḋ vĩ iuſtũ prima facie ex ꝑte actoris vĩ iniquũ iſpecta ꝑſona rei petẽtis ſe defendere ꝑ exceptionẽ legitimã ⁊ ad

ſilitudinem illius ſcire debes naturā replicationis. Sepius enim ↄtingit q̄ reus p̄ma facie hēbat exceptionē: ſed forſan actor hʒ replicationē ↄ̄ ſuā exceptionē: qꝛ iniquū eſſʒ q̄ ſua exceptio poſſet nocere actori cū exceptionē rei p ſui replicationē poſſit elidere: ⁊ de hoc ponit h̄ exēplū faciē-do mētionē eius qđ dꝛ in §. pactus ne peteret.
a ℭ Noceat i. nō ꝓſit. vl' dic ꝓprie. s. actori. Acc.
b ℭ Cōuēit. i. ita fuit conuentum.
c ℭ Excludi. i. per exceptionē. Acc.
d ℭ Rurſus interdum. Calius.
ℭ Supra habuiſtis q̄ replicatio daꝭ ꝓpꝛio actori ↄ̄ exceptionē rei. Sʒ qñq; ↄtingit q̄ replicatio actoris aliquā pri-ma facie vī iuſta: ſʒ iſpecta rei pſona q̄ ſe p duplicationē cōpe-tētē pōt dſendere vī iniuſta. Iniquū enī eſſʒ q̄ actoris replicatio ei noceret: ⁊ ꝓpterea datur ipſi reo contra replicationem actoris duplicatio: ⁊ ſic vlterius poteſt varie-tas negocioꝝ iſta noīa multiplicare. Contra duplicationē rei daꝭ actori triplicatio: ⁊ ↄ̄ triplicationē actoris daꝭ reo ↄtra actorē quadruplicatio. Tūc enim plerūq; infringit ſuū ꝓpoſitum precedens: ⁊ ſi nām iſtarū oīum actionū plene velitis videre h̄ ex latioribus digeſtoꝝ voluminibꝰ facere poteritis. ff. de exceptionibꝰ. l. ij.
d ℭ Noceat. i. non proſit. Accur.
e ℭ Ea. i. duplicatio. Accurſius.
f ℭ Digeſtoꝝ. vt. ff. de excep. l. ij.
ℭ Exceptiones. Calius.
ℭ Iſte. §. deberet poni in fine precedentis tituli: hic tamen ſatis ↄuenienter ponitur: qꝛ omnes replicatōes exceptiones dicuntur. Dicit enim Iuſtinianus i iſto §. omnis exceptio que competit alicui reo debet competere ⁊ eius fideiuſſori. Parum enim rei iuuaret ipſi reo prodeſſet: niſi ſuo fideiuſſori competeret qui recurſuʒ haberet contra eum.

ceat[a]: qđ cum accidit alia allegatione opus eſt adiuuandi actoris grā que replicatio vocaꝭ: qꝛ p eā replicaꝭ atq; reſoluitur ius exceptionis. Veluti cū pactꝰ eſt aliqs cū debitore ſuo ne ab eo pecuniā petat: deinde poſtea i ↄtrariū pacti ſunt: id eſt vt creditori credere liceat, ſi creditor agat ⁊ excipiat debitor vt ita demum ↄdemnetur ſi non cōuenerit: ne eam pecuniam creditor petat: nocet ei exceptio: cōuenit[b] enim ita: nāq; nihilominus hoc verū manet: ſʒ poſtea i ↄtrariū pacti ſunt: ſʒ qꝛ iniquū eſt creditorē excludi[c] replicatio ei dabiꝭ ex poſteriore pacto ↄuēto. Rurſus iterdū euenit vt replicatio q̄ prima facie iuſta ē inique noceat[d]: qđ cū accidit alia allegatione opꝰ eſt adiuuādi rei grā q̄ duplicatio vocaꝭ. Et rurſus ea[e] p̄ma facie iuſta videaꝭ: ſʒ ꝓp aliquam cām actori iniq̄ noceat: rurſus alia allegatione opus ē q̄ actor adiuueꝭ: q̄ dꝛ triplicatio. Quarū oīuʒ exceptionū vſū iterdū vlteriꝰ q̄̄ dixīmꝰ varietas negocioꝝ introduxit: qs omnes apertius ex digeſtorum[f] latiore volumine facile eſt cognoſcere.

ℭ Exceptio reo cōpetens ſi eſt in rē ꝓderit eius fideiuſſori propter actionē mandati qua reus ſibi tenetur. Exceptio vō perſonaliter: vt ceſſiones bono-

a ℭ Exceptiones. hic. §. videt quod debe ret esse in fine superioris tituli. Sed certe cum et replicatio sit exceptio: bene ponitur hic generaliter: tam ad exceptiones quam ad replicationes pertinens. Accur.

ADDITIO Dic vt in l. pe. et in l. tam mandatorum. C. de non nu. pe. Ange.
c ℭ Ab his. s. fideiussoribus.
d ℭ Qua rone. Exemplificat. Accur.
e ℭ Quis. s. creditor. Accursius.

Fideiussor non est fidele et de fide. Fideiussor ut defensor pue obligatur: tamen non vt fideiussori dat.

b ℭ Fideiussoribus. Appellatione fideiussoris omne accessorium accipe: siue sit mandator: siue fideiussor: siue alius ex eo genere pro dictus fideiussor quod pro alio fidem suam astrixerit. Et nota quod dicit plerumque: quia exceptio reo competens gratia sue persone: vt quia sit minor et fideiussori non competit. vt. ff. de minori. l. in cause, in principio. et ff. de excep. l. exceptiones, in fi. l. Item si est damnatus in omnibus bonis suis rone sui delicti. vt. C. de fideiuss. l. j. vel si cessit bonis vel pro sonaliter ei subuenitur: ne in plus conueniatur quam in quantum facere potest: vt. s. de actio. §. si. et j. eo. in fi. Item vbicumque quis in quantum facere potest condemnatur. nam fideiussori non datur exceptio. vt. ff. de re iu. l. si fideiuss. in prin. nisi vt. ff. pro so. l. rex. §. j. et ff. so. ma. l. alia. vbi autem exceptiones rei coherent vt pacti conuenti: et rei iudicate fideiussoribus competunt: vt habetur in illo reo. vt. C. de exce. l. defensiones. et ff. de excep. l. omnes.

Exceptiones competentes reo competunt fideiussori non competit: sed bene si rei coherent.

rum: vel similes ad fideiussorem nulle tenus se extendunt. Aretinus.

ℭ Exceptiones [a] autem quibus debitor defenditur plerumque accomodari solent etiam fideiussoribus [b] eius et recte: quia quod ab his [c] petitur: id ab ipso debitore peti videtur: quia mandati iudicio redditurus est eis quod hi pro eo soluerit. Qua [d] rone et si de non petenda pecunia pactus quis [e] cum reo fuerit: placuit perinde succurrendum esse per exceptionem pacti conuenti: illis [f] quoque qui pro eo obligati sunt: ac si etiam cum ipsis pactus esset ne ab eis pecunia petere-

retur. Sane quedam exceptiones non solent his accomodari: ecce enim debitor si bonis suis cesserit: et cum eo creditor experiatur defenditur per exceptionem [g] si bonis cesserit: sed hec exceptio fideiussoribus non datur, ideo scilicet quia qui alios pro debitore obligat: hoc maxime prospicit vt cum facultatibus lapsus fuerit debitor possit ab his quos pro eo obligauit suum consequi.

ℭ De interdictis.

ℭ Interdicta olim nil aliud erant nisi certe exceptiones i boz late a pretore interdicenti interponente cum inter duos de possessione agebatur. Areti.

f ℭ Illis quoque s. fideiussoribus: et similibus.
ℭ Sane exceptiones etc. Cenus.
ℭ Dixi vobis quod exceptio que competit reo competit et eius fideiussori. Hoc autem fallit in vno casu. s. quando debitor cesserit bonis. Hec enim exceptio fideiussoribus non prodest. Illi enim qui alios pro reo obligant: hoc maxime prospiciunt quod si reus principalis fuerit in facultatibus suis lapsus possint a fideiussoribus totum suum obtinere consequi. b. d.
g ℭ Per exceptionem. propter hunc casum dixit supra plerumque et propter alios: vt diximus.
h ℭ Maxime. Facit. s. de fideius. in prin.
ℭ De interdictis.
ℭ Quia interdicta vicem sustinent seu obtinent actionem: ideo post actiones de interdictis proponitur. vt. j. e. in pri. Accur. Sed ista rub. congruentius posita fuisset ante ti. de excep. vt fecit iuris. in digestis: quia ante ti. de excep. posuit istum titu. sed de hoc non est vis.

Diuiſio

S Equitur. ¶ Totus iſte ti tu. diuidit in q̃tuor ptes. Primo ponit qd olim erant iterdicta. Sc̃do ponit vnã diuiſionem interdictorum. Tertio ponit aliã diuiſionẽ Quarto põit vnã aliã diuiſionẽ interdictorũ. Sc̃da ibi (Summa aũt.) Tertia ibi (Seq̃ns.) Quarta ibi (Tertia diuiſio.)

S Equitur vt diſpiciamus de interdictis ſeu actiõibus [a] que pro his exercentur. Erãt interdicta forme atq; conceptiones v̓borum [b] q̃bus pretor aut iubebat [c] aliquid fieri: aut fieri prohibebat [d]: qd̓ tũc maxime [e] fiebat cum de poſſeſſione [f] aut quaſi [g] poſſeſſio

¶ Sequitur. Caſus. ¶ Dixi Ju. dñe que ſunt ergo interdicta: Frater dicit ipſe olim iterdicta erãt quedã ſolẽnis cõceptio ṽborũ per quã volebat p̃tor aliqd fieri vel ꝓhibebat: ⁊ maxĩe hoc faciebat qñ diſceptabat̃ de poſſeſſiõe vel ſi hoc dicit.

a ¶ Actionib᷒. ſ. in factũ. vt. ĩ. e. §. fi.

b ¶ Cõceptiones verborũ. Id eſt dicere ṽba cõcepta ⁊ formata a pretore ꝓponẽte interdicta. Sʒ ſm̃ hoc q̃ erat dr̃ia olĩ inter iterdicta ⁊ actiões cũ ⁊ actio erat formula: vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. inde ex his ⁊c. ſi. gdaʒ vt p̃ceptor meus Azo. ꝙ iterdicta formabant̃ in perſona volẽtiũ ea intẽtare tñ loquẽdo eis. Vñ iterdicta iter duos dicunt̃ reddi a p̃tore loquẽte duob᷒: vt. ĩ. eo. §. exhibitoria. ⁊ hoc ẽt colligit̃. ff. ſub multis titulis in tractatu de interdictis. ſic eni dr̃ vñ vi illũ deiecisti ⁊c̃. vt ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. in p̃n. Itẽ vti edes de q̃bus ⁊c̃. vt. ff. vti poſ. l. j. in p̃nci. ⁊ ſic de aliis. Sʒ actiones general̓r ⁊ in perſonã oĩum formabant̃: vt quicũq; emerit exẽpto agat: ⁊ ſic de ceteris. qd̓ colligit̃. ff. de orig. iu. l. ij. §. oĩum. ⁊. §. de his. Vel dic breuiter dr̃iaʒ talẽ fuiſſe: q: iterdicta a p̃toribus: ſʒ actiones a ceteris magiſtratibus formabant̃: vt pʒ ex eo ꝙ oĩa interdicta ſunt p̃toria: vt. ff. de interdic. per totũ librum. Sed hodie nihil aliud eſt interdictũ q̃ actio pretoria in factum: vt. ĩ. e. §. fi.

Inter-dicta et actiões olĩ diſ-ferebãt

ADDITIO. Dic ſm̃ Jo. fa. Immo eſt aliud. ⁊ poteſt agi vel iterdicto vel actione in factũ ad electionẽ actoris: vt. ff. ne vis fiat ei. l. ſi quis miſſus. §. cum pretor. ff. vti poſ. l. j. §. reſtituende. et no. ff. de vi et vi arma. l. j. §. fi. lʒ gl. nota. idem qd̓ hic in rubri. ff. eo. ſed Di. reprehẽdit gl. ⁊ hoc eſt verũ. Ange.

c ¶ Jubebat. Quod eſt in iterdictis reſtitutorijs ⁊ exhibitorijs: vt. ĩ. eo. §. reſtitutoria. ⁊. §. exhibitoria.

d ¶ Prohibebat. Qd̓ facit in ꝓhibitorijs iterdictis: vt. ĩ. e. §. ꝓhibitoria.

e ¶ Maxime. Hoc ideo dicit: quia quandoq; per interdicta non ſup poſſeſſione: ſed ſuper iure rei contẽditur: vt patet in iterdicto de mortuo inferẽdo. vbi licet iferre ⁊ ſepulchro in edificãdo. vbi licet ſedificare: vt. ff. d̓ mor. infe. l. j. in princ. ⁊. §. pretor ait. Item quandoq; proprietatis ⁊ poſſeſſionis ſimul: vt. ff. de aqua quo. ⁊ eſti. l. j. §. fi. ⁊. ff. eo. l. interdictorum. §. quedam. Sʒ nunquid alio modo q̃ per iterdicta. i. de iure ciuili agitur de poſſeſſiõe: Reſpon. ſic vt per cõdictionem indebiti: vt. ff. de cõdictio. indebi. l. indebiti. §. ſed ⁊ ſi nummi. Item per triticariam: vt. ff. de condi. triti. l. j. in fi. ⁊. l. ij. Item per condictionẽ ex lege: vt. C. de acq. poſ. l. fi. in fi. ⁊. ff. de rei vendica. l. fi. et C. loca. l. ſi quis. Accurſius.

Inter-dictis q̃nq; litigat̃ ſu per pro prieta-te.

Poſſeſ-ſio põt peti ſi-ne iter-dictis.

f ¶ De poſſeſſione. Siue retinenda ſiue recuperanda: ſiue adipiſcenda: vt ĩ. eo. §. ſequens diuiſio.

g ¶ Quaſi poſſeſſione. Vt cum contenditur de poſſeſſione reruʒ incorporaliũ: vt vie ⁊ itineris: ⁊ actus ⁊ aqueductus. vbi non eſt vera poſſeſſio: ſed quaſi: vt

Res in corpo-rales q̃ſi poſſi-dentur.

quaſi. vt. ff. d' acquirē. re. do. l. ſeruus.
§. incorporales: ſed tamen eſt ibi que
dam quaſi poſſeſſio. ⁊ de ea retinenda
cōpetunt interdicta d' itinere ⁊ actu:
⁊ via: ⁊ aqua quando ꝯtendo me eſſe
in quaſi poſ-
ſeſſione pre-
dictorum iu
rium. vt. ff. d'
itine. actuq;
priua. per to
tum. ⁊. ff. de
aqua. quoti.
⁊ eſti. per to
tum. ⁊. ff. de
ſerui. l. pen.
⁊. ff. ſi ſerui.
ven. l. ſicuti.
§. ariſto.
¶ Summa
autem ⁊c.

Caſus.

¶ Dixi vo-
bis ꝙ olim
erant inter-
dicta que-
dam ſolennis conceptio verborum
per quam ⁊c. Modo volo ꝙ ſciatis
primam diuiſionē interdictorum ⁊ eſt
trimembris. Interdicta enī; aut ſunt
prohibitoria: aut reſtitutoria: aut ex-
hibitoria. Interdicta ꝓhibitoria ap-
pellentur ab effectu ꝓhibitionis: vt
puta cum aliquis ſine vitio iuſſu iudi
cis vel aliquo alio legitimo mō poſſi
det: ꝓhibet pretor ei vim fieri. Itē ꝓ-
hibet edificari aliqd in loco publico:
vel i itinere ſolito. Itē ꝓhibet aliqd
poni in flumine publico ripaue eius
quo peius p flumē nauiget. h. d.

a ¶ Sūma. Id eſt prima non mini-
ma: quia ⁊ de duobus mēbris aliqua
inuenitur. vt. j. eodem. §. tertia.

b ¶ Reſtitutoria: quāq; tn̄ q̄dā inueni
unt mixta tā ꝓhibitoria q̄ exhibito-
ria. vt. ff. eo. l. j. §. iterdictoꝝ. ⁊. ff. de li
be. ho. exhi. l. j. Nā petit exhiberi: ⁊
prohibetur inuitus retineri. vide glo.
in. d. §. iterdictoꝝ: ū plenꝰ logt. Ang.

ne inter aliquos cō
tendebatur.

¶ Interdictorum
quedam ſunt prohi
bitoria: vt interdictū
ne vis fiat: item de
mortuo inferendo
quedam ſunt reſti-
tutoria: vt interdi-
ctū quorū bono-
rū: quedā vero ſunt
exhibitoria: vt inter-
dictū de libero ho-
mine exhibendo: ⁊
ſimilia. Aretinus.

¶ Sūma [a] autem
diuiſio interdictoꝝ
hec eſt: ꝙ aut prohi
bitoria ſunt: aut re-
ſtitutoria [b] aut exhi
bitoria. ¶ Prohi-
bitoria ſunt quibus
pretor vetat aliqd
fieri: veluti vi; ſine
vitio poſſidēti [c] vel
mortuum inferenti
quo ei ius erat infe
rendi [d] vel in ſacro
loco edificari [e]: vel
in flumine [f] publico

c ¶ Poſſidenti: vt ſiquis miſſus fuit
in poſſeſſionē; iuſſu pretoris. vt. ff. ne
vis fi. ei qui in poſ. miſ. eſt. l. j. in pn.
Nā iuſte poſſidet ei ſine vitio q au-
ctore ptore poſſidet. vt. ff. de acqren.
poſ. l. iuſte.

d ¶ Inferē
di. Q d' iter-
dictū eſt. ff.
de mortuo i
ferēdo. l. j. in
pn. ⁊. §. hoc
iterdictum.

e ¶ Edifica
ri. Q d' inter
dictū habes
ff. ne qd i lo
co ſacro. l. j.
in pn. Acc.

f ¶ Vel in
flumine: ⁊ h
habes. ff. de
flu. l. j. in pn
ci. ⁊. ff. ne qd
in flu. pub.
l. j. in fine.

¶ Reſtitutoria ſunt qbꝰ ⁊c. Caſus.

¶ Item vidiſtis que ſunt interdicta
prohibitoria: modo videatis que ſunt
reſtitutoria: ⁊ dicūtur reſtitutoria ab
effectu reſtituēdi. vz. cū ptor iubet in-
terdicto alicui reſtitui. verbi gratia.
Si ego ſum bo. ſi. poſſeſſor. de iure p-
torio pretor iubet mihi reſtitui qcqd
aliquis de hereditate illa vel pro he-
rede: vel ꝓ poſſeſſorē poſſidet: ⁊ aliqd
cōpetit mihi per interdictū: quorū bo.
Et nota ꝙ cū dicit ꝙ interdictū quoꝝ
bo. eſt reſtitutoriū ſumit hoc verbu;
reſtituere iproprie. ſ. pro eo qd' ē per
ſe dandi: ſicut ⁊ verbū reddendi ſigni
ficationē per ſe reddēdi h;. Vel potes
dicere ꝙ ꝓprie dicit hoc verbu; reſti
tuere habito reſpectu ad pſonam de-
functi qui res ipſas poſſedit: ⁊ heres
cenſetur eadē pſona cū pſona defun-
cti. Sed diceret aliqs. Dic qualiter
pōt interdictū: quoꝝ bo. eſſe interdi-
ctu; recuperādi poſſeſſionis cū ſit in-

ripaue eius aliquid fieri quo peius nauigetur. ¶ Reſtitutoria ſunt quibus reſtitui aliqd iubet: veluti bonoꝝ poſſeſſori[a] poſſeſſionē eoꝝ que quis pro herede aut pro poſſeſſore[b] poſſidet[c] ex ea hereditate: aut cū iubet ei qui vi de poſſeſſiōe fundi deiectus ſit: reſtitui poſſeſſionem[d]. ¶ Exhibitoria ſūt ꝑ que iubet[e] exhiberi: veluti eum de

terdictum adipiſcende. Frater verbū reſtituendi ſumitur improprie vt iam dictum eſt.

Bonoꝝ poſ. gē dī.

a ¶ Bonoꝝ poſſeſſori. Non rei: ſed iuris: idē ſuccedēti de iure ꝑtorio tm̄: vt filio emācipato vl' cognato qui dicunt bonoꝝ poſſeſſores ex bonorum poſſeſſiōe edictali ꝛ decretali: nam ſtatim hēt h̄ interdictum directum vt cōſequantur poſſeſſionē hēditat̄ qd appellat̄ quorum bonorum. vt. j. eodem. §. adipiſcēde. Utile ꝟo datur illi qui ſuccedit de iure ciuili vel ex teſtō: vel ab inteſtato: vt digeſtis quorū bonoꝝ. l. j. in prin. C. quoꝝ bonoꝝ. l. j. Sed contra eſt in hereditatis petitione. Nā directa datur heredi de iure ciuili: vtilis ꝟo ei qui ſuccedit de iure ꝑtorio. vt digeſtis de bonoꝝ poſſeſſione heredita. pe. l. j. Eſt ꝛ aliud nouū auxiliū ꝑ nouā cōſtitutionem īuentū per qd petit̄ poſſeſſio hereditatis ſi teſtm̄ apparet non vitiatū vel vituperatū in aliena ſui parte. vt. C. d' edic. diui adriani tollen. l. fina. Sed quare dicit̄ hoc reſtitutoriū: cū nūq̄ hic bonoꝝ poſſeſſor habuerit poſſeſſionē: Rn̄. īproprie dicit̄ reſtituere pro dare. vt. ff. de verboꝝ ſignificatione. l. verbū reddendi. ꝛ. ff. d' legat. ij. l. cū quidam. Uel dic ꝙ inſpecta pſona defuncti dicit̄ reſtitutoriū: ſed natura ſui dr̄ adipiſcēde poſſeſſionis. vt. ff. quoꝝ bono. l. j. §. finali.

Interdictum quoꝝ bonoꝝ eſt duplex .ſ. directū ꝛ vtile.

Hereditat̄ petitio ē duplex.

Reſtituere qñ q̄ ſumit̄ ꝑ dare.

ADDITIO. Hec vltima verior: qꝛ lȝ vera poſſeſſio non transferat̄ ad heredem. vt. l. cū heredes. digeſtis de acquirenda poſſeſſione. in princi. fingit̄ tamen transferri preſertim decreta. bonoꝝ poſſeſſio: ꝛ hoc reſpectu: ꝛ hoc attēto dr̄ reſtitutoriū: attēta tn̄ veritate adipiſcende: ꝛ ſaluat̄ iſte textus vbi dicitur adipiſcende. Angelus.

b ¶ Pro poſſeſſore. Due ſunt vie ſuccedendi. ſ. iure ciuili ꝛ iur̄ ꝑtorio. Prima ſubdiuidit̄ in poſſeſſoriū per conſtitutionem diui adriani ꝛ petitoriū: vt per petitionem hereditatis directam. Item ſecunda ſimiliter ſubdiuidit̄ in poſſeſſorium: vt per interdictum quorū bonorum per quod petit ſucceſſor de iure pretorio ſe mitti in poſſeſſionem bonorum que tenebat defunctus tempore mortis. vt hic. Item in petitorium fieri poteſt vt per petitionem hereditatis bonorum poſſeſſoriam habeat.

c ¶ Poſſidet: vel dolo fecit quo minus poſſideat. vt. ff. quorum bono. l. j. in princi. ꝛ expone hec verba pro herede ꝛ poſſeſſore. vt. j. eo. §. pro herede. ꝛ §. pro poſſeſſore. Accurſius.

d ¶ Reſtitui poſſeſſionem: per interdictum vnde vi: quod intra annum locum habet pro his que peruenerint ad violentum: pro aliis perpetuo. vt. ff. d' vi ꝛ vi arma. l. j. in princi. ꝛ hoc ſi ciuiliter ꝛ naturaliter poſſideat deiectus. Si autem naturaliter tm̄ vtile habet tm̄: vt fructuarius. vt. ff. de vi ꝛ vi armata. l. tertia. §. vnde vi.

Uiolentiā paſſus qd remedium hȝ.

¶ Exhibitoria ſunt per q̄ iubet exhiberi. Caſus. ¶ Iam vidiſtis que ſunt interdicta prohibitoria ꝛ reſtitutoria modo videatis que ſunt exhibitoria: ꝛ vocantur exhibitoria interdicta ab effectu exhibendi: cum ſcilicet pretor iubet aliquid exhiberi mihi. Et de hꝰ ponuntur tria exempla in litera que ſatis patent.

e ¶ Iubet. Scilicet pretor.

cuiꝰ libertate[a] agitur: aut libertuʒ cui patronus operas īdicere[b] velit aut cū parenti[c] liberos q in poteſtate eiꝰ ſūt.

Sunt tamē qui putāt proprie iterdicta ea vocari que probibitoria ſunt: qꝛ iterdicere eſt denuntiare ꝛ probibere. Reſtitutoria āt ꝛ exhibitoria ꝓprie decreta vocari. Sʒ tamē obtinuit[d] oīa interdicta appellari: qꝛ inter duos dicuntur[e].

Interdictorū q̄dam ſunt adipiſcēde poſſeſſionis: quedam retinende: quedam recuperande. Adipiſcēde dicitur interdictum quorū bonorum a quo cōpetit heredi de iure pretorio in poſſidentē res hereditarias pro herede vel poſſeſſore ſic dictum: quia anteq̄ʒ adipiſcatur poſſeſſioneʒ competit. Iteʒ ſaluianum interdictū pro rebus in fundo illatis. Arctinus.

a Libertāte. Ut quia liber homo detinetur inuitus quod interdictū habes. ff. de li. ho. exhiben. l. j.

b Indicere velit. Id eſt iniunctas operas dicere velit vel ꝯuentas iniungere quo caſu ageret de libero hoīe exhibendo. vt. ff. de lib. ho. exhi. l. fi.

c Parenti. In hoc caſu duo ſunt īterdicta. vnum de liberis exhibendis. Alterū ꝺ liberis ꝺducendis. vt ff. de li. exhi. l. j. j. rñ. ꝛ. l. iij. j. rñ. l ꝓn.

Sunt tñ q putant ꝛc. Caſus.

Scire debetis ꝙ tam ꝓhibitoria q̄ʒ reſtitutoria ꝛ ēt exhibitoria interdicta vocantur: ſunt tamen qui putant ꝙ ſolummodo prohibitoria interdicta debeant dici: ꝛ qꝛ magis debeant dici decreta q̄ʒ interdicta. Nos autem dicit Iuſtinia. dicimus ꝙ omnia debent dici interdicta quaſi inter duos dicta non habendo reſpectum ad hoc ꝙ interdictum reſonat prohibitionem. hoc dicit.

d Obtinuit. Inter ſapientes.

e Inter duos dicuntur. i. a pretore formantur. vt notatur. ſ.

Sequens diuiſio. Caſus. Supra vidiſtis vnam diuiſionem interdictorum hic ſequitur alia: ꝛ hec eſt ſcilicet ꝙ quedam ſunt interdicta adipiſcende poſſeſſionis tria prodita vel etiam inuenta: ꝛ quedam etiam retinende poſſeſſionis gratia ꝛ quedaʒ recuperande. Adipiſcende poſſeſſionis gratia inuentum eſt interdictum quorum bonorum: ꝛ quorum legatorum: quāuis de eo non fiat hic mentio ꝛ ſaluianuʒ interdictū: per interdictum enim quorū bonoruʒ poteſt ille cui bonorū poſſeſ. data eſt petere poſſeſ. omnium rerum hereditariarum ab eo qui ꝓ herede vel ꝓ poſſeſſoꝛe poſſidet: ꝛ hoc dicit. Et notare debetis circa hunc §. ꝙ ſucceſſores de iure pretorio vocantur bonorum poſſeſ. Succeſſores autem de iure ciuili vocanť heredes: ꝛ directe cōpetit ei hoc iterdictū qui eſt heres ꝺ iure ꝑtorio. Utilis autem dať heredi de iure ciuili: econuerſo autē eſt in petitiōe hereditatis. Scire etiā debetis ꝙ duo ſunt neceſſaria ad hoc ꝙ mihi competat interdictum quorum bo. directum. ſ. ꝙ ego ſuccedam de iure pretorio: ꝛ ꝙ ille contra quē ago hoc īterdicto poſſideat res aliquas hereditatis: vel totam hereditatem pro herede vel poſſeſſore. Et nota ſimiliter ꝙ vbicunq; reperis operis reſtituēdi interdicto adipiſcēde poſſeſſionis impropriꝫ poniť: vel potes dicere ꝙ ꝓprie poniť habito reſpectu ad pſonā teſtatoris q res illas poſſidet: heres tamen cū eo cenſetur eadem perſona.

¶ Sequēs diuiſio iterdictoꝝ hec eſt: q̄ quedā adipiſcē de poſſeſſionis cau ſa comparata ſunt; quedā retinende: quedā recuperāde. ¶ Adipiſcēde poſ ſeſſionis cauſa iter dictū accōmodatur bonorum poſſeſſo ri: quod appellatur quoꝝ bonorū. eiuſ q̄ vis ⁊ ptās hec ē: vt qd̄ ex his^a bonis quiſq̄ quorū poſ ſeſſio^b alicui data^c eſt pro herede^d: aut pro poſſeſſore poſſi deat: id cui bonoꝝ^e poſſeſſio data ē re ſtituere debeat.

¶ Pro herede^f aūt poſſidere videt qui putat ſe heredē eē. ¶ Pro poſſeſſore is poſſidet qui nul lo iure rem heredi tariam vel etiā to tam hereditatē ſci ens^g ad ſe non per tinere poſſidet. Jd autem adipiſcende poſſeſſionis vocat interdictum: q2 ei tm̄ vtile eſt qui nūc primum conat adi piſci poſſeſſionem rei. Jtaq̄ ſi q̄s ade ptus poſſeſſionē^h admiſerit eā^i hoc interdictum ei inu tile^k eſt. ¶ Inter dictū q̄3 qd̄ appel

Inter- dictum quorū bonoꝝ ⁊ peti- tio he- reditat̄ ꝑ vna ſola re poſſunt cōpeterꝭ

a ¶ Sequens. Quod ex his: innuitur hic q̄ hoc interdictū etiā pro vna re cōpetat. Sed contra videtur q̄ ſit vni uerſale. vt. ff. quo. bo. l. j. §. fina. Sed certe nihilomin⁹ eſt vniuerſale: lʒ ad vnā rē detur ſic enim ē in hereditat̄ pe titiōe. vt. ff. de peti. here di. l. regul̄r. ⁊ .l. lʒ. quam ꝯſtat vniuer ſalē eſſe. vt ff. de rei vē. l. j. j. reſpō. b ¶ Poſſeſ ſio. Scʒ de cretalis. c ¶ Data ē. Scʒ a voce pretoris vt ni: vl' hodie corā quolʒ iudice. vt. C. qui admitti. ad bo. poſſeſ ſio. l. finali.

ADDITIO. Dic q̄ nō eſt neceſſe q̄ iu dex ſiue pre tor ſiue ali⁹ iudex bono rum poſſeſſionem cōcedat ſm̄ Ange.

d ¶ Pro herede. Sed nunqd̄ hi titu li ſunt? R̄ſi. non. vt. C. qui ca. ceſ. lon. tēpo. pre. l. hereditatē: ergo vſucapio nō pōt ꝓcedere. Sed ꝯ̄. ff. quo. bono. l. prima. j. reſpō. Sʒ illud expōe vt ibi. e ¶ Bonoꝝ poſſeſſio. ſ. decretalis. ¶ Pro herede. *Caſus.* ¶ Dixi q̄ in terdictū quoꝝ bono. appellatur inter dictū adipiſcēde poſſeſſionis. Sed do mine Juſti. pro deo dicatis mihi qua re ſic appellat? Frat̄ dic̄ ipſe tm̄ vult hoc dicere q̄ nunc primū velit adipi ſci poſſeſſionē bono. quoꝝ poſ. nunq̄ habuit. vn̄ ſi aliquis habuit poſ. bo. ⁊

Adde: q̄ quota [illegible] [illegible] poſſ. vt [illegible] doc. 1. l. [illegible] c. [illegible] dic.

poſtea eā amiſerit: non cōpetit ei hoc interdictū: ſed magis interdictum re cuperande poſſeſſionis. f ¶ Pro herede. (j) hec oratio quā doq̄ accipitur pro vero titu. vt. ff. ꝓ her. per to tū: q̄nq̄ pro falſo: vt q2 credebat ſe heredē cū non ſit: ⁊ ita hic accipit̄: ⁊ quādocū q̄ agit̄ peti tione heredi tat̄. vt. ff. d̄ petitio. her. .l. ꝓ hēde.

ADDITIO. Oportet tm̄ q̄ nō ſit pro quota: vel q̄ lʒ ſit heres aliter q̄3 ha beat pro le gatario. vt l. quotiens. C. de hered. inſti. cū ibi notat. Ang. g ¶ Sciēs. Unde ſi q̄rit̄ ab eo quare poſſideat di cit: q2 poſſideo: vel ſi dicat pro herede tm̄ falſum ſcienter dicit. vt. ff. de peti. heredi. l. qui interrogatus. h ¶ Poſſeſſionē. Que ē facti. Accu. i ¶ Eā. Scʒ poſſeſſionē: q̄ eſt facti. k ¶ Inutile eſt. Sed aget amodo rei vendicatione cū ſit dominus Accur. ¶ Interdictū quoq̄ qd̄ ⁊c̄. *Caſus.* ¶ Jam habuiſtis vnū exēplū de in terdicto adipiſcende poſſeſſionis: ad huc dicā vobis aliud exēplū de eodē. Interdictū enim ſal. locū hʒ ad adipi ſcendā poſſeſſionē oīm reꝝ quas poſ ſedit colonus tp̄e illo quo fundū meū cōduxit: que q̄dē res pro mercedibus

latur ſeruianū adipiſcende poſſeſſionis cauſa comparatum[a] eſt: eo quoqȝ vtitur dñs fundi de rebus coloni: quas is pro mercedibꝰ[b] fundi pignori futuras pepigiſſet[c].

Interdictū retinēde poſſeſſionis dicitur vti poſſidetis: ⁊ vtrobi. Nā cū inter aliquos de ꝓprietate queſtio eſt mouenda: ⁊ vterqȝ ſe poſſeſſorē ꝯtendit: propter magnū poſſeſſionis cōmodum non poteſt aliter ſup petitorio diſceptari niſi vnꝰ ſit petitor alius poſſeſſor: ad quod diſcernendum competūt hec interdicta. Angelus aretinus.

Retinende poſſeſſionis cauſa comparata ſunt interdicta vti[b] poſſidetis: ⁊ vtrobi: cū ab vtra-

fundi tacite erant obligate: competit mihi hoc interdictū vtile cōtra quēlȝ extraneū poſſidentē res: quas colonꝰ tēpore ꝯductionis poſſedit: contra colonū aūt poſſidētē res illas daṫ mihi iſtud iterdictū directū. h.d. per vltimū verbum iſtius. §. ſ. p illud verbū pepegiſſet videṫ infringi ſnīa dñi Ja. quā recitaui ſupra ð act. §. Itē ſeruiana. vbi dixi vobis ꝙ do. Ja. dicit ſic. Seruiana actio ita vocatur: qꝛ vere ſuit. Seruit eniȝ dño fundi ſine facto ſuo. Uēt enī locū ꝑ rebꝰ tacite obligatī: ſȝ hͦ iterdictū. ſ. ſaluianū videṫ exigere factū dñi: cū dicat litera. Pepegiſſet: ſȝ glo. pepegiſſet. i. obligatꝰ tacite itellexiſſet: ⁊ ſic ſtabit ſentētia domini Ja.

a Cōparatū eſt. Cōtra colonū directū: cōtra extraneos vtile. vt. C. de ſal. interdic. l. j. ⁊ ff. de ſal. iterdi. l. j.

b Pro mercedibus. Itēȝ ⁊ pro dāno ſi qð ꝯtulit in eodē. vt. ff. de ſal. interdic. l. j. ⁊ arg. ff. qui. ca. pig. ta. cō. l. non ſolum. Accurſius.

c Pepegiſſet. Scȝ tacite. vt. C. locati. l. certi iuris. Sed quid differt inter hoc iterdictū ⁊ ſeruianā actionē? Rñ. in ſeruiana opȝ locatorem ꝓbare colonū fuiſſe dñm tpe obligatiōis. vt ff. de pigno. l. j. §. cū prediū. in fi. ⁊. l. ⁊ que nōdū ſunt. §. qð dicit. Sed in iterdicto iſto ſufficit ſi probet ipſum poſſediſſe. vt. ff. de ſal. interdic. l. j.

Interdicti ſaluiani ⁊ actionis ſeruiane differentia.

Retinende poſſeſſionis ⁊c. Caſus.

Materia iſtius. §. eſt materia retinēde poſſeſſio. Ca. po. ſic. Supra vidiſtis exēplum de interdicto adipiſcē de poſſeſ. modo videatis de mō interdicti retinēde poſſeſſio. Retinēde aūt poſſeſ. cauſa adinuēta ſūt duo interdicta. ſ. interdictū vti poſſi. ⁊ vtrobi. Sed dñe ꝓ deo quando habent locū hec interdicta? Frater dicit dominus Juſtinꝰ quando ab vtraqȝ parte ð ꝓprietate alicuiꝰ rei queriṫ: ⁊ ēt qñ de poſſeſſione eiuſdē rei ē ꝯtētio: qꝛ quilibet eorū dicit ſe poſſidere: vt aduerſariū ad onera ꝓbationis cōpellat. Tunc enim daṫ hoc iterdictū ad hoc vt appareat quis eorū poſſideat: qꝛ non pōt actoris petitio inſtitui: anteꝗ̃ appareat quis rem poſſidet. Quādiu enim quis rem detinet eam petere nō poteſt: ſed qꝛ longe cōmodius eſt rem poſſidere ꝗ̃ petere: propterea ſuper poſſeſſione frequenter magna contentio exiſtit. Sed domine pro deo dicatis mihi quod eſt illud commodum poſſeſſionis? Frater dicit ipſe magnū: qꝛ ꝗ̃ ille qui poſſidet non ſit dominus rei: ſi tamen ille qui petit rem non poteſt probare rem illam ſuam eſſe remanebit res illa penes poſſidentem: ⁊ etiā aliud qꝛ in dubio ſi iura poſſeſſorio ⁊ petitoꝛia ſunt dubia pro poſſeſſore iudicari ſolet. hoc dicit.

d Retinende. Uti poſſidetis. Quod de rebus imobilibꝰ dicit: ſed vtrobi

⁊ vti poſſidetis: ⁊ vtrobi differunt.

de mobilibus: infra eo. §. ſz interdicto.
a ¶ Proprietate. Ob hoc quidẽ com paratũ eſt: ſed et ſine hac controuerſia proprietatis dabit: vt ſi de ſola poſſeſſione contendatur ſm Joan.
b ¶ Vter petere debeat. Id eſt quis ſit actor: et quis reus.
c ¶ Vtrius eorum poſſeſſio ſit. Id eſt quis poſſideat.
d ¶ Nõ poteſt. Ut ff. de iudi. l. inter litigãtes. Accurſius flor.
e ¶ Ciuilis. Ut quia parit actionẽ in rẽ aduerſario. vt. C. de ali. ma. in. cau. fa. l. prima.
f ¶ Naturalis. Ut quia nemo a ſeipſo poſſet petere ſm nãm. vt. ff. de ar. l. pe. et facit ad hoc dñi. ff. vti poſ. l. j. §. ſi interdictũ. et. ff. de acqrẽ. poſ. l. exitus.

Interdicta ſunt multiplicia.

g ¶ Ingens. Id eſt magna: et hec eadem ꝯtentio et in aliis interdictis retinende poſſeſſionis eſt. vt in illo de ſuperficiebus. vt. ff. de ſuper. l. j. j. reſpõ. Itẽ in illo de itinere actuqz pri. et via priuata. vt. ff. de iti. actuqz pri. l. j. j. reſpon. Itẽ de aqua quotidia. et eſti. Itẽ in te. eos qui ducunt aquã per eundez riuũ: qui corriuales dicunt. Itẽ inter eos: qui ex eodem caſtello. vt. ff. de aq̃ quotidia. et eſti. l. j. j. reſpon. et. §. ſi inter corriuales. et. §. ait ꝑtor: qui ex caſtello. In his enim oībus interdictis vbi de incorporaliũ quaſi poſſeſſione agit eſt idem modus agẽdi qui in duobus iſtis: vnde in. ff. nouo cõtinue poſt illum titu. vti poſſi. illi ſupradicti ponuntur per ordinem.

qz parte de proprietate [a] alicui⁹ rei cõtrouerſia ſit: et ante queritur vter ex litigatoribus poſſidere et vter peter [b] debeat. Nanqz niſi ante exploratum fuerit: vtrius [c] eoꝝ poſſeſſio ſit: nõ ꝑt [d] petitoris actio inſtitui quia et ciuilis [e] et naturalis [f] ratio facit vt ali⁹ poſſideat et ali⁹ a poſſidente petat. Et quia longe commodius eſt poſſidere potius q̃z peter: ideo plerunqz et ſere ſemper ingens [g] exiſtit contentio de ipſa poſſeſſione [h]. Comodum ãt poſſidendi in eo eſt: ꝙ etſi eius res non ſit q poſſidet ſi mõ actor non potuerit ſuam eſſe probare: remanet [i] in ſuo loco poſſeſſio: propter quã cãz cũ obſcura ſunt vtriuſqz iura ꝯ petitorẽ iudicari ſolet.

¶ Uti poſſidetis ꝓ rebus immobilibus vtrobi vo pro reb⁹ mobilibus competit. Angelus areti.

h ¶ Poſſeſſione.
ADDITIO. Nota ꝙ maxime lites ſunt in poſſeſſorio: qꝛ vt ſequit in tex. eſt maximũ cõmodũ poſſidere. Ang.
i ¶ Remanet. Fac. C. de eden. qui accuſar. l ſi. et. C. de reivẽ. l. res. et. ff. ſi vſufru. pe. l. vſufrut. j.
¶ Sed interdicto et c. Carus. ¶ Jaz habuiſtis de interdicto vti poſſidetis: et vtrobiqz quã locũ hñt: ſz dñe Juſti. q̃ eſt differentia iter interdictũ vti poſſidetis et vtrobi: ff dicit ipſe: ſcire debes: ꝙ oliz erãt due differentie inter iſta duo interdicta: quaruz vna adhuc remanet: et alia ẽ ſublata: olim autem et hodie eſt differentia ꝙ quando de poſſeſſione imobile tractatur inter duos: veluti de poſſeſ. fundi vel edifi: tunc locum habet interdictuz vti poſſi. Pro poſſeſ. reꝝ mobiliũ datur iterdictũ vtrobi: ſz dñe que oliz fuit differentia que hodie non eſt in vſu: Reſpon. differẽtia fuit iſta: olim in iterdi. vti poſ. vincebat ille qui tempore iudicij. i. tpe litis conteſta. cõperiebat poſſidere non vi nõ clã: nõ ꝑcario ab aduerſario. Dic ãt Juſti. ꝙ tpe vult ꝙ hodie q̃ztũ ad poſ. retinẽdã adeq̃ta ſint iura: hodie igr in vtroqz mõ obtinebit ille q ſe ꝓbauerit poſ. tpe li. ꝯteſt. nõ vi nõ clã: ſi ꝑcario ab aduer.

¶ Sed interdicto quidem vti poſſidetis de fundi vel [a] edium poſſeſſione contenditur. Utrobi [b] vō iterdicto ꝺ rerū mobiliū poſſeſſiōe. ¶ Lz interdictum vti poſſideti͡s τ vtrobi olim plurimū diſſerrent: tamen hodie ille obtinent in vtroqz: qui tempoꝛe litis conteſtate non vi: non clā: nec p̄cario ab aduerſario poſſidet. Aretinus. ¶ Quoꝛuz [c] vis: ac poteſtas plurimaz inter ſe differentiā apud veteres habeant. Nā vti poſſidetis iterdicto is vincebat qui iterdicti [d] tēpoꝛe poſſidebat ſi mō nec vi: nec claz: nec pꝛecario nact⁹ fuerit ab aduerſario poſſeſſionē etiā ſi alium [e] vi expulerat: aut clā arripuerat alienā poſſeſſionez: aut pꝛecario rogauerat aliquez vt ſibi poſſidere liceret. Utrobi vō iterdcō is vicebat: q maioꝛe [f] pte ei⁹ anni: nec vi: nec clā: nec p̄cario ab aduerſario poſſidebat [g]. ¶ Hodie tñ aliṫ obſeruatᷣ: nā vtriuſqz interdicti poteſtas quātuz ad poſſeſſionē [h] pertinet exequata eſt: vt ille vincat τ i re ſoli τ in re mobili q poſſeſſionē nec vi: nec clā [i]: nec p̄cario ab aduerſario litis ꝯteſtate tpe detinet.

a ¶ Sed interdicto. Uel ediliū.ff. vti poſſi.l.j.j.reſpon. Accurſius.

b ¶ Utrobi. Hoc dicit ab vtr τ vbi: vt vtrū ponatur pro ad vel apud vbi ponatᷣ p quē. q.d. apꝺ quē ē: apud eū ſit. Nō ſit āt mētio h poſſeſſionis: cū mobilia ppꝛie nō poſſideanᷣ: ſz immobilia tm̄: cū dicatᷣ poſſeſſio q̄ſi pedū poſitio. vt.ff.de acq. poſſeſ.l.j. in pꝛin. Abuſiue tamē taz mobilia q̄ immobilia dicuntur poſſideri. Accur.

c ¶ Quoꝝ. Scz duoꝛuz interdictoꝝ.

d ¶ Interdicti tēpoꝛe. Id eſt tempoꝛe quo pponitur interdum.

e ¶ Alium. Dummodo nō aduerſarium.

f ¶ Maioꝛe. Scz q̄ aduerſari⁹. vt.ff.de ꝟboꝝ ſignifi.l. maioꝛe parte.

g ¶ Poſſidebat τ ſic citius vincebat in vti poſſidetis q̄ in vtrobi: τ erat foꝛte rō: q2 citi⁹ mobilia trāſferunᷣ q̄ imobilia. vt.ff.ꝯmo.l.j.τ.ff.ꝺ re iudi. a diuo pio.§.j.τ.ff.ꝺ acq.poſ.l.ſi rem.

h ¶ Quantum ad poſſeſſionem. Nota quantum ad poſſeſſionē. nā quantū ad alia remāſit diſtā vt olim vti poſſidetis i reb⁹ imobilib⁹ τ vtrobi i mobilib⁹ locū hēat. vt hic di: τ.ī.§.pꝛoxi.

i ¶ Nec clā: cū mlta ſint gnā violētia rū q̄ ad pñs omitto: de hac vi q̄ igetatiua di q̄ parit h iterdictū: dic vt ſi me arare vl' edificare vel aliqd i meo me facere pꝛohibes contēdēs te poſſidere: hz locū h iterdictū. vt.ff.de vi τ vi ar.l.vi facit.τ.ff.qd vi aut claz.l.j.§.qd ſit vi. Quid ſi ille nō ꝯtēdat ſe poſſidere: ſz ſolū iiuriatᷣ mihi: rñ. adhuc locū hz h iterdictū. vt.ff.vti poſ.ſi duo.§.ſi vicin⁹. Sed τ actiōe iniuriarū mihi tenetᷣ. vt.ff.de ac.emp.q pēdētez. Quid ſi nec poſſeſſiōis rōe nec iniurie: ſz q2 ſeruitutē ſe hēre ꝯtēdit: Rñ. ſi poſſidet: itētabo negatoꝛiā ſi ego poſſideo itētabo h iterdictū. vt.ff.ſi ſer.vē.l.ij.§.j. Clā āt poſſidet q clāctō me abſēte ſibi poſſideᷣ volēs igrediᷣ fundū meū quem ego poſſideo nec tñ ſuſpicoꝛ me poſſe repelli: τ ita me abſēte τ iuſto ſe pſſime facit. vt.ff.q vi aut clā.l.iij.§.ſi.τ de acq.poſ.l.claz. Ille enī qui ingreditur hz naturalē per itroitū ſuū: τ ego ciuilem. Uel dic q ego retineo naturalem ciuiliter ingrediens na-

Utrobi vnde dicitᷣ.

Poſſeſſio nō ē ppꝛie de mobilib⁹.

Poſſeſſio vñ dicitᷣ.

Uis ingetatiua que parit interdictū quod vi aut clā; q̄re ſit.

Clādeſtina poſſeſſio.

Poſſeſſoꝛ clādeſtin⁹ hz nalē poſſeſſionē τ deiect⁹ ciuilez.

turalem naturaliter. Sed nomē eam naturalē perdit statim cum de fundo erit: ⁊ ad iudiciū venit: vel ēt al's iret Respon. nō imo aio retinet eā naturalē: vt facit fructuarius qui solā naturalē h3. Vel dic ꝙ si amittat eā: nō tñ nocet q2 adhuc hoc iter dicto tenet: l3 ego possideam tm̃. vt diximus per l. ff. vti pos. §. si duo. §. si vicin⁹. Precario autem possidet aduersarius a me: vt si precib⁹ suis motus concessi sibi p̄cario. vt. ff. de preca. l. j. in princ. ⁊ §. j. Et distingue in precario: q2 aut agitur vt ois possessio in accipientem transferat qd fieri pōt. vt. ff. de preca. in rebus. ⁊ ff. de acq̄ren. pos. pōpon⁹ §. si is qui. Aut vt nulla: ⁊ hoc valet. vt. ff. de preca. certe. §. is qui. Aut vt habeat naturalē tm̃ qui accipit: ⁊ hoc valet. vt. ff. de preca. l. ⁊ h3. §. eū. † S3 nunqd in oi precario vinco habentem a me per hoc iterdictū. s. vti possidetis: R̃n. non illū qui h3 oēm possessionē: cū hoc interdictū possessorē tueat. vt. ff. vti pos. l. j. §. j. ⁊ §. ij. ergo vinco supradictos etiā si ego habebā possessionē ab alio vi vel clā vel precario. vt hic. ⁊ ff. vti pos. l. j. §. fina. ⁊ l. ij. ℭ Possidere autē. Caius. ℭ Iā habuistis ꝙ tam in interdictis vtrobi q̄3 in interdicto vti possi. que sunt interdicta retinēde posse. ille vincit qui in possessione inuenitur tpe litis cōtesta. Sed dñe pro deo dicatis mihi qualiter aliqs dicat possidere: Et ipse r̄n. Frater dicit ipse nō solū dicitur quis possidere: si per se hoc ē si corpore suo possideat: sed etia3 si corpore alterius possideat quāuis eius iuri non sit subiectus: dum tñ noie suo possideat sicut per colonū ⁊ inqlinum ⁊ depositariū ⁊ cōmodatarium: hoc est ꝙ cōiter dicit aliquē retinere posse possessionē: p quēl3 q eius noie ē in possessiōe ⁊ nō solu3 p corpus suu3 ⁊ per corp⁹ alterius: qui eius nomie possidet pōt aliqs possidere: siue possessionē retinere: s3 etiā solo aio pōt aliquis possidere: seu possessionē retinere: l3 ipse non sit in possessionē: vel aliquis eius nomine: du3 tamen animo deserende possessionis eam non deserit: sed postea reuersus ad illam. ⁊ hoc dicit.

ℭ **Quis dicit possidere: etiam si per aliū possidet. Et possessio solo animo retinetur: l3 solo animo non acquirat. Angelus aretinus.**

ℭ Possidere autē videtur quisq3 non solū si ipse possideat sed si eius noie aliquis in possessione[a] sit: l3 is ei⁹ iuri subiectus non sit: qualis est colonus[b] ⁊ inqlinus. Per eos quoq3 apud quos deposuerit qs: aut quibus cōmodauerit ipse possidet[c] videtur. Et hoc ē qd dicit retinere possessionem posse aliquē per quemlibet qui eius nomine sit in possessione. Qui

a ℭ Possidere. In possessiōe sit. Caute dicit. vt. ff. de acqui. possessio. siquis autem. nam non possident isti: nec ciuiliter: nec naturaliter: ſm Ioan. s. colonus: ⁊ inquilinus ⁊ similes. vt hic. ⁊ ff. de vsucapi. non solum. §. quod vulgo. S3 M. dicit eos naturaliter possidere. vt. ff. cōmuni di. l. communi diui. §. neq3. Sed illud intellige colonū possidere: scilicet alij.

b ℭ Colonus. Scilicet in villa: sed inquilinus in ciuitate. vt. ff. de acqui. possessio. l. re pignoris.

c ℭ Possidere videtur. Si ergo per aliū possidet ergo nō possidet. vt. ff. d acqui. possessi. l. quod meo. l3 quidam dixerint eos naturaliter possidere: sicut ⁊ colonū: vt supiori casu dixim⁹.

d ℭ Retinere. L3 aio retineat: non tñ aio q̄rit. vt. ff. de acq. pos. l. quēadmodū ⁊ C. d acq. pos. l. licet. ⁊ j. pxi.

† Dic: ⁊ in dubio presumit nālis tm̄mō posses sio translata. vt no. glo. Bart. ⁊ Angel. in. d. §. eum.

Colonus ⁊ inqlinus nec ciuilit: nec nāliter possident.

etiam ſolo animo quoqꝫ retinere poſſeſſionem placet: id eſt vt quauis neqꝫ ipſe ſit in poſſeſſiōe: neq; eius noīe alius tamē ſi nō relinquē de poſſeſſionis animo: ſꝫ poſtea reuerſurus inde diſceſſerit: retinere poſſeſſionē videtur. Adipiſci vo poſſeſſionē per quos aliqs poteſt: ſecundo libro expoſuimus [a]. Nec vlla dubitatio eſt: qn animo ſolo adipiſci poſſeſſionē nemo poteſt.

¶ Recuperāde poſſeſſionis dicitur interdictum: vnde vi competens ſpoliato pro poſſeſſione: quam etiaꝫ habebat ſpoliāte vi vel clam vel precario ex interuallo. Angelus aretinus.

¶ Recuperāde poſſeſſionis cauſa ſolet interdici: ſi quis ex poſſeſſione fundi vl edium [b] vi deiectus fuerit: naꝫ ei proponitur [c] interdictum: vnde vi [d] per qd̄ is qui deiecit: cogitur ei reſtituere poſſeſſionem: lꝫ is [e] ab eo qui vi deiecit: vi vel clam: vel precario poſſideat.

a ¶ Expoſtulamus. Supra p quas pſo. nobis acqui. §. ex his.
¶ Recuperāde poſſeſſionis. Caſus.
¶ Vidiſtis ſupra per exēpla de iterdicto adipiſcēde poſſeſſionis: ꝛ etiā de iterdictis retinende poſſeſſio. modo videndū nūc de iterdictis recupande poſſe. Recuperāde aūt poſſeſ. interdictuꝫ ē iterdictū vñ vi. per qd̄ cogit deiiciens vi deiectū reſtituere. ſ. in illaꝫ poſſeſ. a qua ipſuꝫ deiecit: licꝫ deiectus a deiiciente vi vel clā: vel p̄cario poſſederit: qd̄ videt mixtū. in gl. tamē habes hoc expeditū vno verbo. ſ. illud verbuꝫ ex iteruallo: ꝛ hec erat pena violēti ſꝫ iura antiqua. ſed alio mō punit hodie violentus iſte per nouas conſtitutiones per. l. ſi quis in tantā. C. vnde vi. cuius effectus talis eſt. Si quis rē mobilē vel imobilē inuaſerit violenter ſi dñs erat illius rei quā inuaſit violenter dñium illius rei amittit: ſi aūt non erat illius dñs rei cōpellitur reſtituere ꝛ ſoluere eſtimationē rei per violētiam poſſeſſe: ꝛ oēs pene iſte imponūtur: non ſolū per actionē ciuilem: ſed etiā p actionē criminalē. Pōt enī qui aliū vi de poſſeſſiōe deiecit accuſari. l. iulia de vi p̄uata ſi ſine armis. Sꝫ dñe quid appellatis vos arma. Sūt enī qdā q ſolūmodo credūt cū armis deiicere: qui loricatus: ꝛ cū gladio ꝛ ſcuto ꝛ lancea ꝛ conſimilibus armis aliquē deiecit. Frater nō eſt ita. Armorū enim appellatione nō ſolū ſcuta: gladios: ꝛ etiā cetera arma appellari voluimus: ſed etiā fuſtes ꝛ lapides. Et hoc dicit.

b ¶ Recuperande. Ediuꝫ. Aliud in rebus mobilibus. nā p his cōpetit vi bonorū raptorum actio: vt. ff. d vi ꝛ vi ar. l. j. §. hoc iterdictū. ꝛ. §. illd. et. §. plane: Niſi mobilia cū imobilib9 petantur hoc interdicto: vt ff. de vi et vi ar. l. j. §. qui autem. — Vñ vi ɔcernit res imobiles vi bonorū raptores mobiles.

c ¶ Proponitur. Id eſt datur.

d ¶ Vnde vi. Sed quare dicitur vñ vi: Reſpō. qꝛ talia erant verba pretoris: vnde illū vi deieciſti ꝛc. ꝛ ita principio verborum pretoris ſumpſit denominationem: ſicut ꝛ alia: vt quorū bonorū. ꝛ ſil'ia: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. j. l p̄n. — Pōſt caſum.

e ¶ Is. ſ. deiectus. vt qꝛ hodie expoliauit te. Vel qꝛ cepi poſſidere rē tuaꝫ clā vel vi. in ſequēti ħo die me expuliſti. (j) nā teneris mihi hoc iterdicto. Secus ſi incōtinēti me deiicis: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. iij. §. cū igitur. ꝛ. l. q poſſeſſionē. Quod incōtinēti accipe anteq̄

ad alios actus extraneos diuertat. vt ff. de duobus reis ſtipu. duos reos.

ADDITIO. (l) Nota iſtaȝ glo. cū ver. ſequē. ꝙ incōtinenti ꝙ eadem die vt in hac glo. ⁊ vide tex. in. l. ꝯtinuus. in princ. ff. de verbo. oblig. Angelus.

a ℂ Sed ex cōſtitutionibus. Ut. C. vnde vi. ſi quis in tantam.

b ℂ Supra diximus. Ut ſ. vi bo. rapt. §. qui tamen.

c ℂ Rei. ſcȝ proprietatis: ſed interdicto vti poſſidetis poſſeſſio eſtimat. vt. ff. vti poſſi. l. pe. §. ſi.

ADDITIO. Dic ſm Joānem ſab. ꝙ immo Dy. tȝ ꝙ in hoc interdicto fiat eſtimatio poſſeſſiōis: ſicut in interdicto vti poſſi. ſed ipſe Joā. fa. dicit ꝙ ad ꝓprietatē ⁊ ad poſſeſſionem pōt fieri eſtimatio: ſm ꝙ ꝯcludit. Angelus Aretinus.

ℂ Hodie ꝑ viȝ ſpolians ſi dominus eſt a dominio rei cadat: alis rem ſpoliatam ⁊ eius eſtimationeȝ reſtituit: qui als lege iulia: de vi publica: vel ꝑuata crimi-naliṫ puniṫ. Et armoꝝ appellatione lapides ⁊ fuſtes ꝯtinent. Arc.

ℂ Sed ex conſtitutionibus [a] ſacriſ (vt ſupra diximus [b]) ſi quis rem per viȝ occupauerit: ſi quideȝ in bōis eſt: dominio eius priuatur: ſi aliena poſt eius reſtitutionem etiā eſtimationē rei [c] dare vim paſſo compellitur. Qui autē aliquē de poſſeſſione ꝑ viȝ deiecerit: teneṫ lege iulia de vi [d] ꝑuata: aut ꝺ vi publica: ſȝ ꝺ vi ꝑuata ſi ſine armis viȝ fecerit: ſin aūt cū armis eū de poſſeſſione vi expulerit: ꝺ vi publica tenetur. Armorum autē appellatione non ſolū ſcuta ⁊ gladios ⁊ galeas: ſed ⁊ fuſtes ⁊ [e] lapides ſignificare intelligimus.

ℂ Interdictoꝝ tertia eſt ſpecies: quia quedaȝ ſunt ſimplicia in qbus actor ⁊ reus cognoſcitur: vt omnia reſtitutoria ⁊ exhibitoria: ⁊ quedam prohibitoria: vt ne quid in loco ſacro ⁊ ſimilia. quedam vo duplicia ſic dicta: quia in his nō poteſt diſcerni actor a reo. Et qdam ꝓhibitoria: vt eſt vti poſſidetis et vtrobi. h. d. Angel.

ℂ Tertia diuiſio i-

Lex iu lia ꝺ vi ꝑuata ⁊ vi publica q̄liter punit.

d ℂ De vi priuata. Pena autem huiuſmodi legis ē tertie ptis bonoꝝ publicatio ſi ſine armis ⁊ relegatio ēt ſi cū armis. vt. ſ. de publ. iudi. §. itē lex iulia. de vi pu. ⁊. C. ad. l. iul. de vi pub. l. quoniam. ⁊. l. ij. ⁊. ff. de ac. l. hos accu-

ſare. §. omnibus. vnde verſus. Uis priuata reum deponit ab ordine rerum. Sed deportatur: ſi vis armata probatur. Uide. c. extra de ordi. cog. in glo.

e ℂ Et lapides. facit. ſ. de publi. iud. §. item lex. ⁊ ff. de vi ⁊ vi armata. l. iij. ⁊. ff. de verborum ſignifica. l. armorum. Sed nunquid debet aliqs expectare ſe primo percuti ꝙ percutiat. Dicunt quidam ꝙ ſic. vt argumen. C. vnde vi. l. j. ⁊. ff. ad l. aquiliam. ſi ex plagis. §. tabernarius. Nos contra: ſed ſufficit iuſtus timor. vt ff. ad. l. aqui. ſed ⁊ ſi quēcū ꝗ. ⁊. ff. ad. l. cor. de ſicca. l. is qui. ⁊. ff. de vi ⁊ vi armata. l. i. §. qui armati.

Imminentia ſoz pſo percutiat. Uiolentia qſtȝ pſonis: qſiqȝ rebꝰ infert

ADDITIO. Aduerte tamen ꝙ aliquando vis infertur perſone: aliquādo rebus. vt not. glo. ſi. in. c. ſignificaſti. ij. de homici. ⁊ ibi vide qualiter intelligitur illud cōmune dictum. Uim vi repellere licet cū moderamine inculpate tutele.

ℂ Tertia diuiſio. Caius. ℂ Poſitis duabus diuiſionibus interdictorum: quarum vtraqȝ eſt bimembris. Dic pe-

[illegible handwritten marginal note]

Actio-num quedā sūt sim-plices q̄dam du-plices.

terdictorum hec est q̄ aut simplicia sūt: aut duplicia [a]. Simplicia sunt veluti in quibus alter actor: alter reus est: q̄lia sunt omnia restitutoria: aut exhibitoria: nam actoris est q̄ desiderat: aut exhiberi: aut restitui: reus autem his est a quo desideratur vt restituat: aut exhibeat. Prohibitoriorū aut interdictorꝫ alia simplicia sunt: alia duplicia. Simplicia sunt: veluti cū pretore ꝓhibet i loco [b] sacro: vel in flumine publico [c] ripave eius aliqd fieri. Nā actor est qui desiderat ne quid fiat: reus est qui aliqd facere conatur. Duplicia sunt: veluti vti possidetis interdictum ꝛ vtrobi [d]. Ideo autē duplicia vocantur: q: par vtriusqꝫ litigatoris in his conditio est: nec q̄sq̄ꝫ precipue reus vel actor intelligitur. Sed vnusquisqꝫ tam rei q̄ꝫ actoris partem sustiner.

¶ Interdicta hodie sine solennitate ꝓponuntur ꝛ pro his actio in factū sibi locum vendicat. Are.

¶ De ordine [e] ꝛ veteri exitu iterdictorum [f] superuacuū ē hodie dicere. Nā

[Di]xit Dominus Iustinianus tertiam ꝛ est talis: interdictorum quedam sunt simplicia: ꝛ quedam duplicia. Simplicia autem sunt ista in quibus nō reperitur nisi reus: ꝛ vnus actor cuiusmodi sunt omnia restitutoria ꝛ exhibitoria: ꝛ duplicia sunt illa in qbus quilibet reperitur reus ꝛ actor. Sꝫ interdictorꝫ q̄dam sunt ꝓhibitoria: ꝛ istorꝫ quedaꝫ sunt simplicia: quedam duplicia. Simplicia sūt: veluti cuꝫ ꝓhibet pretor in loco sacro: vł in flumine publico ripave ei⁹ aliqd fieri. Duplicia sunt: veluti interdictuꝫ vti possidetis ꝛ vtrobi: ꝛ hic ideo vocantur duplicia: q: in eius vnusq̄sqꝫ: tam rei q̄ꝫ actoris vicem sustinet. h.d.

a ¶ Tertia diuisio. Duplicia. Similis pōt fieri diuisio actionum ciuiliuꝫ. Nam quedam duplices sunt: vt famil. hercis. ꝯ. regun. ꝛ cōmuni diuidun. vt ff. de iu. l. in tribus.

b ¶ In loco sacro. vt. ff. ne quid in loco sacro. l. j.

c ¶ Publico. vt. ff. ne quid in flumine publico. per totum.

d ¶ Vtrobi. Item interdictum de superficiebus. vt. ff. de supficie. l. j. §. ꝓponitur. ꝛ hic vt. s. eo. §. retinende.

¶ De ordine veteri. Casus. ¶ Dixi Iusti. Domine quare nō recitatis vos totā naturā ꝛ solēnitatē antiquorꝫ interdictorꝫ. Frater dicit ipse. Superuacuuꝫ esset hodie de ordine ꝛ solēnitate antiq̄ interdictorꝫ dicere. Nā quotiēscūqꝫ extra ordinē. i. solennitatē antiq̄ꝫ ius dr̄: q̄d hodie in oib⁹ iudicijs nō est necē interponere interdictuꝫ. Dn̄e bn̄ dicitis: sꝫ bn̄ dimitterē solēnitatē iterdictorꝫ: nisi loco iterdictorꝫ ceēnt mihi actiones ꝓdite a pretore. Fr̄ dicit Iusti. sic poteris illas hodie ꝓponē sine aliq̄ solēnitate: sicut posses si ea tibi dedisset pretor hodie. Silr̄ q̄n dat tibi p̄tor hoc iterdictū poteris hodie loco illius iterdicti actionē in fcm̄ vtilē ꝓponere: pinde ac si istā actionē vtilē pretor tibi accōmodasset. h.d.

e ¶ De ordine. i. de antiq̄ solēnitate cū q̄ ꝓponebatur interdicta sub certis formis. vt diximus. s. eo. in principio.

f ¶ Exitu interdictorꝫ. s. cū antiq̄ solēnitate: sine ea tn̄ reddi pōt ꝛ ꝓponi. vt ff. de ope. no. l. p̄tor ait. §. nōnulli. Vel etiā in factū actio loco cuiuslibet interdicti. que vtilis vocatur: vt subijcit.

a ¶ Extra ordinē. i. extra antiquā ſolēnitatē q̄d ſemp fieri vi: vt ſubijcit: vt ſ̄. de ſucce. ſub. i p̄n. ⁊. ff. de neg. geſt. i auc. ⁊. C. de for. ⁊ ipe. ac. ſubla. l. j. ⁊. ij.
b ¶ Sine interdictis. i. ſolēnibus.
c ¶ Utilis actio. ſ. in factū que dat loco cuiuſlibet iterdicti.

Actōis in factū quatuor ſunt genera.

Et nota quatuor eſſe genera actionis i factū. Una eſt que ex ol edicto vel interdicto p̄torij datur: vbi ſpālis actio nō datur: vt h̄. Alia eſt legis aglie ſubſidiaria qñ dānū daī de nō corpore i nō corpus: vt. ſ̄. ad. l. agl. §. ſi. ꝙ ⁊ ipſa p̄toria ē: vt. ff. de pre. ver. l. q̄r actionū. in ſi. Tertiū gen⁹ eſt extraordīariū: q̄d ex varijs figuris cauſarū eſt itroductum quotiēs equū eſt actionē dari: vt. C. d̄ ſacroſan. ec. l. ſancimus. Quartū genus eſt q̄d eqparaī actiōi p̄ſcriptis v̄bis que actio p̄ſcrip. ver. vna cū iſta i factū ciuilis d̄r: vt. ff. de p̄ſcrip. ver. l. j. in ſi. Et h̄z locū i tribus generib⁹ negocioꝝ. Primo in cōtractib⁹ inominatis trib⁹. do vt des: ⁊ do vt facias: ⁊ facio vt facias: vt. ff. de preſcrip. ver. l. nāſis. §. j. ⁊. ij. ⁊. iij. Sed in quarto innoiato ꝯctu. ſ. facio vt des: h̄z locū actio de dolo: vt. ff. de preſcrip. ver. l. naturalis. §. ꝙ ſi facio. Itē in ſc̄d̄o genere h̄z locū p̄ſcriptis verbis. ex omni pacto incōtinēti ante vel poſt appoſito iurta aliquē ꝯctum: vt. C. de pac. inter emp. ⁊ ven. l. ij. ⁊. C. de pac. l. petens. Item in tertio genere vbicunq̄z dubitatur de nomine cōtractus: vt patet in exēplis: vt. ff. de eſtima. ac. l. j. ⁊. ff. de preſcrip. ver. l. j. per totum. ⁊. l. iij. Quid ſit actio in factum ⁊ ad quid competat textus cum glo.

actio p̄ſcriptis v̄bis in trib⁹ generib⁹ negocioꝝ h̄z locum.

quotiens extra ordinē [a] ius dicit (qualia ſunt hodie oīa iudicia) nō eſt neceſſe reddi interdictū: ſed p̄inde iudicaī ſine interdictis [b] ac ſi vtilis actio [c] ex cauſa interdicti reddita [d] fuiſſet.

¶ De pena temere litigantium.

¶ Temere litigantes triplici pena coartātur pecuniaria periurij: ⁊ infamie. Angelus aretinus.

Nunc admonendi ſum⁹ magnā cu

eſt in. l. quotiens. ff. de preſcrip. ver. ⁊ in. l. in factum. cum ibi notatis. ff. de actio. ⁊ obligatio.

ADDITIO. Nota hanc glo. quot ſunt actiones in factū. ⁊ ad quid vnaqueq̄z cōpetat. ⁊ adde glo. i. l. quotiēs. ff. de p̄ſcrip. verb. ⁊ ter. in. l. in factū. ⁊ ibi glo. ff. de actio. et obliga. Ang.
d ¶ Reddita. ſ. ab illo eodē p̄tore.

¶ De pena temere litigātium. Continuatio.

¶ Uſq̄z nūc de propoſitione actionum dictum eſt: ſed q̄r contingit eas interdum temere proponi nunc de pena temere proponentium dicit. Accur.

Nunc admonēdi. ¶ Tot⁹ iſte titulus diuidit in tres partes. Primo ꝯtinuat rubricā ad p̄cedētia. Sc̄d̄o ponit tres penasq̄ temere litigātē coercēt. Tertio decās penas ſigillati p exēpla declaī. Sc̄d̄a ibi (Id q̄z eo magis.) Tertia ibi (Ecce enim.) Diuiſio

¶ Nūc admonendi. Caſus. ¶ His ꝑnotatis accedim⁹ ad caſus poſitionē. ⁊ po. ca. i hūc modū. Dixi Juſti. Dñe tot ⁊ tāta audiuim⁹ ꝙ tedio afflicti ſumus ⁊ vos eſtis nobis tedioſus fact⁹. Pro deo dicatis nobis qd ampli⁹ vos intēditis dicere: Frater dicit Juſtinianus: Scire debes: ꝙ multum ſtuduerunt magiſtratus antiqui ꝙ non de facili litigaretur calūnioſe. ⁊ nos ſimiliter circa hoc ſtudeamus: q̄r hoc maxime fieret: niſi temeritas litigantium: tam actorum q̄z reorū aliquod de tribus modis. ſ. vel pena pecuniaria: vel iureiurando: vel metu infamie punirentur. hoc dicit.

a ¶ Suſtinebant. ſ. magiſtratus: qui iura reddebant: vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. poſt originem.
b ¶ Maxime. id eſt certe.
c ¶ Modo. id eſt aliquādo. Et ita cō muniter exponit q̄ſi bis aut ter repetit: vt. ſ. qd cum eo. §. ceterum. verſic. ſed ſane.
d ¶ Pecuniaria pena. vt. j. eo. §. fi.
e ¶ Iuriſiurandi. ſ. calū nie: vt. j. pri. §. Sed quando. Reſ. in futuro ſeculo: ſz nō in iſto. vt. C. de iureiuran. l. ij.

Periurus ſ a. lio ſclo punitē.

ADDI. (j) Dic vt habetur in. l. iij. et ibi Barto. ff. de ext. ſtellio. et in. d. l. ij. C. de iureiuran. Ange.

...rā egiſſe eos q iura ſuſtinebāt[a] ne facile hoīes ad litigādū pcederent quod et nobis ſtudio eſt. ¶ Idq; eo maxie[b] fieri pōt: q temeritas tā agētiū q̄ eorū cū qb' agit mō[c] pecuniaria[d] pena: mō iuriſiurādi[e] religiōne; mō īfamie[f] metu coercetur.

¶ Reus de calumnia iurare debet; q putat ſe vti bona cō tradictiōe. Areti.

¶ Ecce eniz iuriſiurādu oīb' q ꝯueniūtur ex ꝯſtitutione[g] noſtra deferē: nam reus nō aliter ſuis allegationibus vtiē, niſi[h] prius iurauerit q putās ſe bona inſtantia vti ad contradicēdū[i] ꝯuenit.

¶ Negās id qd debet aliqñ in duplo punitur. Areti.

f ¶ Infamie. j. e. §. ex quibuſdam.
¶ Ecce enim. Caſus. ¶ Dñe vos iā dixiſtis: q temeritas litigantium modis pluribus coercetur. Pro deo dicatis ſi vobis placet: qualiter debeant primo coerceri. Frater dicit ipſe: primo debet per iuramentum coerceri: qr omnibus litigatoribus precipitur q iurent de calumnia. hoc dicit.
g ¶ Ecce. Cōſtitutione. C. de iureiu. propter calū. l. ij. in prin.
h ¶ Niſi prius. nō dicit q prius reus q̄ actor iuret: ſz priuſq̄ audiaē actor. aut priuſq̄ reus iuret: vt. C. de iuram̄. calū. l. ij. in prin. que eſt contra.
i ¶ Ad contradicendum. Nota diligenter capitula huius ſacramenti. Actor enim iurat q bona inſtantia venit ad agendum. vt. C. de iuramento calum. l. ij. in princi. Item q non dabit vel dedit aliquid iudici vt proferatur pro ſe ſententia. vt in aucten. vt liti. iurent in exordio litis. Itez q nullam exiget vel faciet probationem calumnioſam: vt in aucten. de his qui ingre. ad appellan. §. fi. colla. v. Ecōtra reus iurat hec eadē: niſi q in primo capitulo iurat ſe vti bona cōtradictione.

ADDI. tio. ¶ Quid cōtinere debeat iuramentum calumnie: notat glo. in. c. j. extra de iuramen. calū. vnde verſus. Illud iuretur q lis ſibi iuſta videtur. Et ſi queretur verū non inficietur. Nil promittetur: vt falſa probatio detur. Ut lis tardetur dilatio nulla petetur. No. gloſam que ponit ea que debet iurare actor: et q̄ dz iurare reus. Ange.

¶ At aduerſus et c. Caſus. ¶ Domine bene vidimus qualiter iuramenti religione litigatorum temeritas coercetur. modo dicere debetis ſi vobis placet: qualiter pena pecuniaria compeſcatur. Certe dicit ipſe. bene verum eſt q pena pecuniaria litigatorum temeritas coercetur: qr quandoq; actio que ex ſui natura in ſimplum competit propter inficiationem ipſius rei datur in duplum: veluti ſi damni iniurie et legatorum locis venerabilibus relictorum nomine agitur et tamen bene ſunt alique actiones que ſine aliqua inficiatione bene dātur plus q̄ in ſimplum. vt eſt actio furti manifeſti que datur in quadruplum.

Iurz de calūnia preſtaē tam ab actoē q̄ a reo. Iurz de calūnia ꝯtietg q̄ capitula.

a ⁋ At aduerſus. Tripli. vt ſupra de actio. §. tripli. vbi qs ꝑ mēdaciū in dolū plus petēs ꝙ̄ debeat in triplū ↄdēnatur. Alij deponant de libꝛis ſuis illud vel tripli: eo ꝙ ſubiecta exēpla nō ſunt huic verſiculo apta.

ipſe nō ſolū re⁹ ſcḋm qḋ ſupꝛius dixim⁹: ſȝ ⁊ actoꝛ cōpellit̃ ſubire calūnie iuramētū ĩmo plus adhuc dico tibi: ꝙ nō ſolū reus ⁊ actoꝛ iurat ſicuti diximus: ſȝ ēt vtriuſqȝ aduocati iuſiurādū ſubeūt: ſȝ qḋ eſt ĩ alia nr̄a cōſtōne pulſuȝ: ⁊ hec oīa ītroducta ſunt loco actiōis veteris calūnie q̄ ĩ diſſuetudĩnē abijt: q̄ tenebat̃ actoꝛ qui temere litigabat ĩ decima pte litꝫ qḋ nunq̄ inuenit ſcḋm eē indictū: vt hic dicit. Sed ꝓ ea ītroductū eſt iuſiurādū ⁊ vt ĩ expēſis ⁊ dānis litꝫ puniat̃ ĩpꝛob⁹ litigatoꝛ. h. d.

⁋ At aduerſus inficiates ex qbuſdam cauſis dupli vel tripli ᵃ actio cōſtituit: veluti ſi dānj iniurie, aut legatoꝛum locis venerabilibus relictoꝝ noīe agatur ᵇ.

⁋ Reuꝫ in certiꝫ caſibuꝫ: ſiue neget: ſiue fateat̃: vltra ſimplū ↄdēnatur. Areti.

⁋ Statim autē ab initio pluris q̄ȝ ſimpli eſt actio ᶜ: veluti furti manifeſti q̄drupli: nec manifeſti dupli: nā ex his ⁊ alijs qbuſdaȝ cauſis: ſiue qs neget: ſiue fateat̃ pluris q̄ȝ ſimpli eſt actio.

⁋ Actoꝛ de calūnia iurare tenet̃. Angelus aretinus.

⁋ Item actoris ᵈ quoqȝ calūnia coercet̃: nam etiaȝ actoꝛ ꝓ calūnia iurare cogitur ex noſtra conſtitutione.

⁋ Aduocati actoris ⁊ rei de calūnia iurare debent. Areti.

⁋ Vtriuſqȝ ēt partis aduocati iuſiurādū ſubeunt ᵉ qḋ alia noſtra cōſtitutione comprehenſum eſt.

⁋ Olim actoꝛ calūnioſe litigās in decima parte litiꝫ puniebatur: hodie vͦ pena periurij ⁊ victori cōdemnabitur in expenſis. h. d. Areti.

⁋ Hec autē ᶠ omnia pro veteris calūnie actione ᵍ introducta ſunt que ĩ diſ-

Mēdacium facit quē puniri.

b ⁋ Agat̃. Itē alibi. vt C. de non nu. pe. auc. ↄ qui ꝓpaȝ. Itē alibi: vt ſi creditoꝛ negat ſibi debitū ſolutū. Nā poſtea ꝙ ſit debitū ꝓbare cogit̃. vt. ff. de ꝓba. l. cū de indebito. Itē poſſeſſoꝛ negās ſe poſſidere ſi ꝓbat̃: perdit poſſeſſionē. vt. ff. d' rei vē. l. pe. ⁊ in auctē. de triē. ⁊ ſe. §. ad hec. colla. iij. Itē alias. vt ff. de iu. l. eū.

ADDitio. Non penas aliq̄s patitur calūnioſe negās: ⁊ maxie not. q̄ſi aliqs poſſidet ⁊ negat interrogatus ſe poſſidere ꝙ pdit poſſeſſionē ſi de mendacio ↄuincatur: vt. l. pe. ff. de rei ven. Ange.

c ⁋ Statim. Eſt actio etiaȝ a principio non ſolum inficiatione. vt hic. ⁊ ſ. de actio. §. at ille.

☞ ⁋ Itē actoris. Caſus. ⁋ Dixi Juſt. Dn̄e vidimus. ſ. q̄lr ꝑ iuramētū ⁊ penā pecuniariā rei temeritas coarctat̃: ſed de auctoꝛe qd dicetis: certe dicit

d ⁋ Itē actoris. q. d. nō ſolū reus iurat de calū. vt. ſ. e. §. j. ſȝ ēt actio ĩ ↄſtōne nr̄a dr̄. vt. C. de iu. ca. l. ij. ĩ principio.

e ⁋ Vtriuſqȝ. Subeūt. ſ. ꝙ iuſtū ⁊ fidele patrociniū p̄ſtēt: vt ĩ ↄſtōne dr̄. Sȝ tn̄ in ↄſuetudine nō hr̄ ꝙ iurēt: lȝ lege caueat̃. vt. C. de iud. rē nō nouā. §. patroni. ⁊ facit in auctē. de teſt. §. ſi. collatio. vij.

Aduocati partiuȝ an d'beant iurare.

f ⁋ Hec aūt: ſ. q̄ de facto calūnie dcā ſūt. ſ. e. §. j. ⁊ ſ. e. §. itē actoꝛ j. ⁊ §. pxi.

g ⁋ Actione. Actio enim q̄dā erat q̄ tenebat̃ actoꝛ q ꝑ calūniā litigabat in decimā ptē litꝫ qḋ hodie corrigit̃. Sȝ ⁊

hoc hodie iure auctēticoꝝ in antiquū redit statū: ſꝫ nō iure illiꝰ actiōis: ſꝫ p iudicis offm̄. vt i auc. de litig. §. ad excludēdas. coll. viij. † Et no. ex hoc. §. ⁊ ex dcā auc. ꝺ liti. ⁊ ex. l. ff. de reg. iur. l. q in ius. §. nemo. ⁊ ex. l. ff. de peti. he. l. illoꝝ. q niſi i probe ⁊ calūnioſe litigauerit: nō dēat ꝯdēnari i expēſis. vt. ff. de in. l. cū quē. ⁊ C. de fru. ⁊ li. expen. l. non ignoret: ſꝫ in C. ꝺ iu. l. ꝓpā dū. §. ſin autē diſtincte dicat victū ꝯdēnari victoꝝ i expēſis. Sed eſt intelligēdū: cū iā dcā determinatōe ſi calumnioſe agit: vt in auctē. de iud. §. oportet. collatione. vj.

† Dic vt ibi p gl. ⁊ ang. ⁊ vid ter. ⁊ gloſ. bar. c ꝫ. bal. ⁊ ſa ly. i auctē. gn̄a lit. C. ꝺ epiſc. ⁊ cle. ſꝫ vt dic. ſ. ꝺ ſatiſda. §. ſꝫ hodie. ⁊ bart. in d. auct. i di gn̄alit. hodie hmōi ſatiſdatio de lite ꝯſequēda ⁊ ꝺcima pte litis ⁊c. nō eſt i vſu. Angelus.

ſuetudinez abyt: qꝛ in partem decimaz litis actoris mulctabat: qđ nuſq̄ꝫ factuꝫ eſſe inuenimus: ſed pro his introductuꝫ eſt ⁊ prefactuꝫ iuſiurandum: ⁊ vt improbus litigator etiam dānum ⁊ impenſas litis inferre aduerſario ſuo cogatur.

¶ Condenatus vel pactꝰ ex criminibus que hic numerant: vel ꝯdēnatus actionibus directis non ꝯtrꝫs deſcendētibus ex contractibus hic enumeratis erit infamis. Angel. areti.

¶ Ex qbuſdaꝫ iudicijs dānati ᵃ ignominioſi fiūt: veluti furti: vi bonorū raptorum: iniuriarum: de dolo. Item tutele mādati depoſiti: directis ᵇ non contrarijs actionibus. Itē ꝓ ſocio q ab vtraqꝫ parte directa eſt: et ob id quilibet ex ſocijs eo iudicio dānatus ignominia notatur. Sꝫ furti qdem aut vi bonorum raptoꝝ: aut iniuriaꝝ: aut ꝺ dolo nō ſolū dānati notant ignomi-

ADDITIO. Not. ex gl. q ſꝫ vna lex gn̄alr loquat tn̄ p alias leges patit limitationes ⁊ reſtrictiones: ⁊ ſic lex patit interpretationē paſſiuam. vt. l. j. §. lex falcidia. Angelus. [illegible]

¶ Ex quibuſdam iudicis ⁊c. Lanoe.

¶ Viſo q̄lr ⁊ iurciu. ⁊ pena pecuniaria litigatoꝝ ꝓteruitas cōpeſcat. vidēdū eſt q̄lr metu iſamie refreneẗ: ⁊ certe qdā ſunt iudicia ſiue actio. in qbus ſi qs fuerit dānatus iſamis efficiẗ: q̄s actiones lr̄a enumerat: ⁊ hoc itellige qn̄ directe intētaẗ: qꝛ tūc ⁊ nō alr dānatus in illis efficiẗ iſamis. In actiōe aūt ꝓ ſocio que directa eſt ab vtraqꝫ parte: hoc eſt tam a parte intētātis q̄ a parte eius ꝯtra quē intētatur: ſecus eſt. ⁊ ideo qcūqꝫ ſocioꝝ in actio. pro ſocio fuerit ꝯdēnatus infamis efficiẗ. Sed tn̄ ſcire debes q differētia eſt inter actiones hic notatas deſcendētes ex ꝯtu vel quaſi: qꝛ non ſolum illi qui dānati ſunt i actio. deſcendentibus ex ꝺlicto hic notatis ſunt infames: ſed ēt illi q in iſtis actionibꝰ trāſigunt: qꝛ certuꝫ vr ꝯfiteri q tranſigit. in actionibꝰ autēꝫ his notatis deſcēdentibus ex contractu vel q̄ſi ſolum dānati fiunt infames: nō autē illi qui trāſigunt. hoc dicit.

a ¶ Ex quibuſdā. Damnati: ſcilicet ſuo nomine niſi prouocauerint: non ſi procuratorio. vt. ff. de his qui notantur infamia. l. furti. §. ſi quis. ⁊ hoc ſi a iudice ordinario vel delegato ſint condemnati: ſecus ſi ab arbitro. vt. ff. de his qui notantur infamia. l. quid ergo. §. ex compromiſſo.

b ¶ Directis. ⁊ ob id tutor conuētus a pupillo ⁊ damnatus infamatur. Idē in alijs directis ſecus ſi econtra tutor pupillum faciat condemnari. vt hic. ⁊ ff. de his qui notan. infa. l. prima. Et nota q in caſu etiam contrario infamat. vt. ff. de his qui notan. infa. furti. §. mandati. Item nota q quatuor ꝓ ponunẗ exēpla ꝺ maleficijs. ⁊ q̄tuor de ꝯtractibus vel quaſi. Et iſta conti-

nentur his verſibus. Judice damna/tos infames : reddit vbiqꝫ. Quod vi diripitur: iniuria: furta: doliqꝫ. Actio mandati tutele depoſitiqꝫ. Directo: ſi pro ſocio communis vtriqꝫ.

Actōes octo ſūt q̄ infa/mant.

bus ꝛ patronis. Statuit enim: ꝙ nō li/ceret liberis ꝛ libertis parētes vel pa/tronos in ius vocare anteꝙ̃ a pretore hoc poſtulaſſent ꝛ etiā impetraſſent: ꝛ ſic nō ſufficit poſtulare: ſed neceſſe eſt ꝙ obtineant anteꝙ̃ eos i/n ius vocēt. Si qs autē eos aliter eos in ius vocaret: ſtatuit in euꝫ penā. xl. ſoli/doꝝ. h. d.

a ¶ Sed ꝛ pacti. ſ. pre/cio eris ſine iuſſu p̃toris: vt. ff. de his qui not. infa. l. in actioni/bus. ꝛ. l. fur/ti. §. pactus. Accur.

b ¶ Debitor ſit. vt. ff. de i/fa. furti. §. ſi.

¶ Omnium autem actio/num. Caſus.

¶. §. iſte q a multis ma/le continuaꝝ ſic poteſt con/tinuari. In priori. §. tra/ctat Do. Ju/ſtinia. quali/ter puniatur temeritas li/tigantiū me/tu infamie. hic tractat qualiter puni/tur temeritas litigantium metu pene pecuniarie : vel ſic poteſt continuari. Temeritas qñqꝫ conſiſtit in perſeue/rando improbe litigando: qñqꝫ autē conſiſtit temeritas in ius vocādo. Cū ergo ſupra dixerit Do. Juſti. qualiter punitur temeritas litigantium in ſeue/rando improbe litigando: modo dicit qualiter punitur litigantis temeritas que eſt in ius vocādo. Dicitur ergo ꝙ principiū inſtruēdaꝝ actionū ab edi/cto de in ius vocādo ꝓficiſcitꝫ: ꝛ expla/nat ſeipſum in textu dicens : ꝙ in pri/mis dꝫ aduerſarius in ius vocari corā iudice: ſed quo ad iſtā vocationem in ius ſatis abūde ꝓſpexit pretor parēti/

nia: ſꝫ ꝛ pacti[a]: ꝛ re cte plurimuꝫ eni in/tereſt : vtrū ex deli/cto aliqs aut ex cō/tractu debitor[b] ſit.

¶ Citatio p[illegible] ps [illegible]ius re[illegible]pu/nitio. [illegible]ꝫ li/bertus intus voca/uerit parētes vl' pa/tronos ſine venia puniant in qnqua/ginta aureis. Areti.

¶ Omnium autē actionum inſtituen/darū principium ab ea parte edicti pro/ficiſcitur : qꝛ pretor edicit[c] de in ius vo/cando. vtiqꝫ eniꝫ in primis aduerſarius in ius vocandus eſt ideſt ad eum vocan/dus q ius dicturus[d] ſit. Qua pte p̃tor pa/rētib⁹ ꝛ p̃ronis : itē parētibus liberiſqꝫ p̃ronoruꝫ ꝛ p̃ronaꝝ hunc preſtat hono/rem[e] vt non aliter liceat liberis liber/tiſqꝫ eos in ius vo/care : q̄ꝫ ſibi ab ipſo pretore poſtulaue/rint ꝛ ipetrauerint. Et ſi quis aliter vo/cauerit: in eum pe/na ſolidoruꝫ[f] quin/quaginta cōſtituit.

c ¶ Olim. Edicit. i. edi/ctū ꝓponit ḋ in ius vocan/do: vt. ff. ḋ in ius voc. l. iiij. §. pretor. vt ꝑ totū titulꝫ.

d ¶ Dictu/rus ſit. vt. ff. de in ius vo/can. l. j.

e ¶ Honorē. ADDitio. Nota ꝙ pāi/bus ꝛ patro/nis eſt honor preſtandus ꝛ reuerētia. vt hic. ꝛ. l. honori. ff. ḋ obſe. liber. ꝛ habetur in. l. vt vim. ff. de iuſti/tia ꝛ iure. Angelus.

Pātib⁹ ꝛ p̃ronis ē honor preſtan/dus.

f ¶ Solidoꝝ quinquaginta : al's q̄n inofficioſus caſtigaꝝ ſi pre inopia pe/nam ſoluere non poſſit: vt. ff. de in ius vocando. l. pe. ꝛ ſi. Et intellige hoc in emancipatis filijs : al's non poſſet eſſe iudicium inter patrem ꝛ filium: vt. C. de in ius vo. l. ſi. ꝛ diximus. ſ. de actio. §. in eum quoqꝫ. al's eſt verſicu. ꝛ in eū in. §. penales. Item nota hic : ꝙ au/reus pro ſolido accipitur. vt. ff. de in ius vo. l. ſi libertus. ꝛ. l. in eum [illegible]. l. aureorum. ꝛ hic dicit ſolidoꝝ. Item nota ꝙ. lxxij. aurei faciunt librā auri. vt. C. de ſuſc. ꝛ ar. l. quotiens. lib. x.

Aure⁹ p ſoli/do ſumi/tur. Libra auri ꝯti/net. lxx ij. aure/os.

¶ De officio

Continuatio rubrice duplex. ¶ De officio iudicis. ¶ Iſta rubrica cõtinuatur ſm Io. fab. viſuʒ eſt. ſ. de actionibus: verũ qꝛ officiũ iudicis loco actionis aliqñ habet. vt. l. actionis verbo. ff. de actioni. ⁊ obligati. ſõ poſt actiões ponit de officio iudicis. Vel põt continuare ꝙ iudicium conſiſtit ex trib⁹ perſonis. vʒ. ex pſona actoris rei ⁊ iudicis. vt. c. forus. de verboꝝ ſignificatione: ſed. ſ. dictuʒ eſt de actionibus: ⁊ ſic de pſona actoris: de exceptiõib⁹: ⁊ ſic de reo: ſequit̃ neceſſario videre de tertio: ⁊ ſic de iudice: ⁊ de eius officio. Et etiam cõtinuationem inſert glo. hic in nigro.

Diuiſio ¶ Uper eſt. ¶ Totus iſte titulus diuidit̃ in ſex partes. Primo ponit generaliter ꝙ ſpectat ad officiũ iudicis circa ſinem. Secũdo quid ad ipſum ptinet circa cõdẽnationem maloꝝ ſeruorum. Tertio quid in actione in rẽ. Quarto qd in actionib⁹ vniuerſalibus. Quinto qd in pſonalibus. Sexto quid i iudicijs diuiſorijs. Sc͞da ibi (Ideoqʒ.) Tertia ibi (Et ſi in rẽ.) Quarta ibi (Et ſi hereditas.) Quinta ibi (Si ad exhibendũ.) Sexta ibi (Si familie herciſcunde.)

¶ De officio iudicis.

¶ Iudex debet iudicare ſm ius ſcriptum: vel conſuetudinarium ⁊ ſententiam ſuam ſm naturam actionis propoſite ferre; quod primo oſtẽditur noxali actione. Rubrica.

Uper eſt [a] vt de officio iudicis diſpiciamus. Et qdeʒ

¶ Sup ⁊c. ¶ Uiſo de actionibus quo intẽtantur ab actorib⁹ cõtra reos: ſupereſt vt de officio iudicis diſpiciam⁹. ⁊ in primis ſcire debes ꝙ iudex tenet̃ ad hoc vt ipſe iudicet ſʒ leges vel ſm conſtitutiones: vel ſm mores: hoc eſt ſm cõſuetudinẽ. h. d. Et iſtud pro toto titulo aliquibus poſſet ſufficere. Ideoqʒ ſi noxali ⁊c. Dixi vobis. ſ. ꝙ iudex dʒ pnũciare ſm leges: ⁊ ita patet ꝙ dñm conuentũ in actio. noxali ꝯdẽnare debeat pro delicto ſerui: ⁊ debet eũ cõdẽnare in hũc modum. Luciũ tytium dñʒ talis ſerui Publio meuio in. x. ſol. cõdẽno: aut noxã dare pmitto: qꝛ leges volunt ꝙ dñs dãnũ datũ a ſeruo debeat reſarcire: vel ꝙ poſſit liberari ſi velit ſeruũ dare pro noxa. Sicut enim vult lex ꝙ dãni eſtimatio ſit i ꝯdẽnationẽ: ſʒ noxe deditio ſit in ſolutionem.

a ¶ Supereſt. Sed vñ ſupeſt? Rñ. qꝛ de actoribus diximus: ⁊ de reis: ſequitur vt de iudice qui ſedet in medio dicam⁹ ⁊ ei⁹ offõ circa que verſatur.

X

Libell⁹ in cā eſt dādus.

a ℭ In primis. Id eſt in principalibus vel iter principalia. Nā primo libellus dādus eſt. vt. C. de lit. côteſta. auc. offeraẗ: ⁊ cauſe examiatio ꝓcedere dꝫ hanc obſeruātiā que circa ſniaꝫ adhibetur. vt C. de iudi. l. iudices. Vel dic in primis .i. obſeruātijs .ſ. circa ſniam adhibendis. Nā ⁊ alia ſt obſeruāda .ſ. ꝙ deẗ in ſcriptis. vt C. đ ſen. ex ꝑ reci. l. ſi. ⁊ ſedēdo: vt in auc. vt ab illuſ. ⁊ ꝗ ſuper. §. ſancimus. col. v. Sed hoc eſt principale ꝙ ſm leges iudicet: vt hic dicitur. Accurſius.

Snīa in ſcriptꝭ ⁊ ſedendo ferenda eſt.

in primis [a] illud obſeruare dꝫ iudex ne aliter iudicet: qꝫ qđ legib⁹ aut ꝯſtitutionib⁹ [b]: aut morib⁹ [c] ꝓditu eſt. ℭ Ïōqꝫ ſi noxali [d] iudicio adi tus [e] eſt: obſeruare dꝫ: vt ſi ꝯdēnandus videẗ dñs: ita debeat cōdēnare publiuꝫ meuiū lucio tytio in decē aureos ꝯdēno aut noxā [f] dedere.

Cōſtitutio legē ⁊ vtrūqꝫ ꝯſuetudo vicit. Cōſuetudo eſt duplex.

b ℭ Cōſtitutionib⁹. Scꝫ īperatorꝫ.
c ℭ Moribus. Id eſt cōſuetudine q̄ pro lege ſeruaẗ. vt. ſ. de iure naturali. §. ex nō ſcripto. Sed qđ ſi vnū eoꝝ alteri ꝯdicit: R̄ſi. ꝯſtitutio legi antique preiudicat. vt. ff. de leg. ⁊ ſenatuſcō. l. nō ē nouū: ⁊ ꝯſuetudo ꝓiudicat vtriqꝫ ſiue ſit generāis. vt. ff. de leg. ⁊ ſenatuſcōſul. l. đ ꝗb⁹. i ſi. ſiue ſit ſpālis i illo loco. ſ. tm̄ preiudicat vtriqꝫ. vt. ff. cōis ꝓdi. l. venditor. §. ſi conſtat.
d ℭ Noxali. Id eſt ſuper. Accurſius.
e ℭ Aditus eſt. Scilicet iudex. Acc.
f ℭ Noxam dedere. Scilicet permitto. Nā damni eſtimatio tm̄ eſt in condemnatione. vt. ff. de re iudic. l. miles. §. j. ⁊ ij. al's eſſet in certa ſententia qđ eſſe non debet. vt ſupra de actioni. §. curare. Angelus aretinus.

ADDITIO. De h an iudex debeat ferre ſententiam certam: ⁊ an valeat ſententia incerta dic vt per Angelum in dicto. §. curare.

ℭ Et ſi iurem. Caſus. ℭ In titulo iſto nō poſſent poni exēpla omnia que ſunt neceſſaria in materia iſta. Neceſſe enim eſſet ꝙ hic ponerenẗ exempla omniū actionū đ mūdo: aliqua tamē hic ponūtur exēpla forte illa de ꝗbus dubitāt magis legiſlatores. Iſtis ꝓmiſſis venio ad caſum ſic. Vidiſtis qualiter iudex đbeat formaẗ verba ſnīe in actio. noxa. Sed dñe pro deo dicatis ſi placet quale debeat eē officiū iudicantis inter aliquas in acti. reali: Frater dicit ipſe libenter. Nam aut videt iudex ꝙ ferenda eſt ſententia cōtra petitorē: ⁊ tunc mihi aliud īcumbit ei niſi ꝙ abſoluat poſſeſſorēꝫ: aut videt ꝙ eſt ferenda ſententia contra poſſeſſorem: ⁊ tunc debet condemnare poſſeſſorem vt rem cū fructibus petitori reſtituat: ⁊ tenetur condemnatus in iſta actione reali incontinenti rem cum fructibus reſtituere: ſed in actione perſonali non tenetur incontinenti rem reſtituere: ſed habet induciās a. l. ſꝫ domine: quid ſi dixerit poſſeſſor condemnatus ⁊ non poſſit rem reſtituere incontinenti ⁊ petit tempus reſtituendi: Frater ſi videat iudex ꝙ calūnioſus ſit ⁊ tēpus petat fruſtratorie nō dabit ei tempus: ⁊ niſi rem reſtituerit iurabitur contra eum in litem. ſi vo fruſtratorie nō petat tempus bene dabit ei iudex tempus infra quod reſtituat ſm quod ſibi videbitur: ita tamē ꝙ caueat per bonos fideiuſſores ꝙ infra tēpus: quod ſibi datū eſt nō

ℭ Iudex in actiōe reali reuꝫ ad reſtitutionē rei cuꝫ fructibus condemnat. In quo ſtati fiet executio: niſi reus non habeat facltatē rei reſtituēde: nā tūc datis fideiuſſorib⁹ executio differẗ. Areti.

ℭ Et ſi in rem actū ſit coraꝫ iudice: ſiue contra petitorēꝫ iudicauerit: abſolueẗ

reſtituat: ꝗ eſtiatiōnē lit' ſoluat. h. d.
a ¶ Et ſi in re. Eum. Scʒ poſſeſſorez.
b ¶ Ut rem ipſam. Idem ⁊ ſi in perſo-
nam. † Ut ſi res petatur vt poſſeſſa per
actionem ꝗ me. cā vel ex ſtipulatu ad
rez tradēdā.

† Scʒ agaẗ: nō ſoluʒ ſi i rem.

Si autē quā-
titas: vel ī ge-
nere aliquid
petatur tunc
a petitiōe ac-
toris abſol-
uitur vel cō-
demnatur in
re petita.

vʒ poſſeſſorē ſiue cō-
tra poſſeſſorez iube-
re eum [a] vʒ: vt rem
ipſam [b] reſtituat cū
fructib⁹ [c]. Sed ſi ne-
get i pſenti [d] ſe poſ-
ſeſſor reſtituē poſſe
⁊ ſine fruſtratiōe vi-
debiẗ tp̄s reſtituēdi-
cā pete; idulgēdū ē
ei: vt tn̄ ꝯ litis eſtia-
tōe caueat cū fideiuſ-
ſor ſi itra tp̄s qd̄ ei
datū ē nō reſtituiſſʒ.

c ¶ Cū fru-
ctibus. Sed de quibus fructibus loq-
tur hic. Nūquid de naturalibus vt de
pomis: ⁊ ceraſis: ⁊ ſimilib⁹. (1) an ꝓ
de induſtrialibus: Reſpon. de natura-
libus non: q2 illi aut extāt: ⁊ tunc per
rei vendicationem petuntur ſicut res
ipſa: cum nullus etiaʒ bone fidei poſ-
ſeſſor facit ſuos. vt. ff. de vſufru. l. fru-
ctus. Aut nō extant: ⁊ tunc non teneẗ:
cum nec habeat: nec dolo fecerit quo
minus haberet: ſed ꝯdictione ſine cau-
ſa eſtimatio debetur. ff. ſi cer. peta. l. ſi
⁊ me. ⁊ vtroqʒ caſu ceſſat officium iu-
dicis de quo hic agitur: cuʒ iure actio-
nis petantur. Item de induſtrialibus
non: ſi a bone fidei poſſeſſore percepti
ſunt: q2 percipiendo eos ⁊ ſeparando
a ſolo: ſuos facit: ⁊ lucratur. vt ſupra
de re. di. §. ſiquis a nō dn̄o: ſiue habeat
titulum: ſiue nō. vt. ff. qui. mo. vſufru.
amit. l. ſi vſufructuarius. ⁊. ff. fini. reg.
l. iiij. §. poſt litem. ſi autem non ſepara-
uit adhuc ipſi⁹ fundi ſunt. vt. ff. de rei
vendicatio. l. fructus. Sed dic de indu-
ſtrialib⁹ hic loq: qui ſunt percepti: ſʒ
non cōſumpti a bone fidei poſſeſſore.
nam cum ſunt facti poſſeſſoris non rei
vendicatione: ſed iudicis officio petū-
tur. vt hic. ⁊. C. de rei vendicatione. l.
certum. §. bone fidei. Si autem male-
fidei ſit: de conſumptis tenebitur con-
dictione ſine cauſa de extātibus rei vē-
dicatione: non dico eadem rei vendica-

Poſſeſſor malefidei: ꝗ iuẗ teneẗ fruct⁹ reſtituere.

tione: qua petitur res: ſed alia oīno:
lʒ in petitione hereditatis ſit: ſecus. vt.
C. de rei vendicatione. l. certū. j. reſpō.
De percipiendis autem teneẗ officio
iudicis. vt infra eodē. §. illorūʒ. ⁊. ff. de
rei vendica. ſi
nautis. §. fin.
Si ꝓ male-
fidei poſſeſ-
ſor titulū ha-
beat: de con-
ſumptis: te-
netur condi-
tione ſine cā:
de extantib⁹
rei vēdicatio-
ne: a pcipiēdis pp titulū excuſaẗ. vt. C.
de rei vēdi. ſi fundū: niſi in quatuor ca-
ſibus: vbi de percipiēdis tenetur: qui
hʒ titulū; quos dic vt ſupra diximus
de re. diui. §. ſiquis a non domino.

ADDITIO (1). Quid de oliua ⁊ ſyl-
ua an dicāẗ fructus nāles vel iduſtria-
les: dic ꝙ dicunẗ iduſtriales ſicut ſe-
ges: vt eſt tex. in. l. ſi ſeruū. §. ſi oliuaʒ.
ff. ad. l. aq. ⁊ ibi docto. Ange. aretin⁹.

d ¶ In pſenti. Nota in actiōe i re icō-
tinēti fieri executionē: ſecus in pſonali-
bus: q2 quatuor menſiū ſpatium daẗ.
vt. C. de vſu. rei iudi. l. ij. ⁊. iij. ⁊ fina.

ADDITIO. Et in criminali ſtatim
ſnīa ē executiōi mādāda. C. de penis. l.
cū reis. Niſi i caſib⁹ q notāẗ. xj. q. iij.
cū apud glo. in. c. ꝗrenti. ex̄ de offi. de-
legati. Primus caſus eſt quando qs
eſt confeſſus de crimine differtur exe-
cutio: donec appareat an velit in con-
feſſione perſeuerare. Secundus eſt cū
ſententia lata eſt contra mulierē pre-
gnantem: differtur executio vſqʒ ad
tempus partus. Tertius caſus eſt:
quando princeps ex iracundia tulit
ſententiam: tunc enim differtur execu-
tio vſqʒ ad triginta dies ad videnduʒ
ſi princeps illam relaxabit. Quartus
eſt quando inſula eſt aſſignāda a prin-
cipe: ad quam debeat malefactor de-
portari. Quintus eſt ſi ſentētia eſt in
ſeruum lata: differtur executio: donec

Snīa: an ſtatim ſit executiōi mādāda.

ratiocinia reddiderit dño: vñ verſus.
verſus. In pſonali poſt menſes quatuor: i re.
Protinus eſt ois ſnia pficiẽda. Sic in
criminibus: ſed caſus excipe quinqȝ.
Cõfeſſus: pgnãs: irat⁹: ⁊ iſula ſunus.

pit in rei vendi. ſicut in peti. here. ſi aũt
fuit bone fidei poſſeſſio non tenet̃ de
conſumptis: nec de percipiendis: niſi
poſt litis conteſta. ſicut pdo tenet̃ de
fructibus culpa ſua. ſ. poſſeſſoris non

¶ In iudicio vni-
uerſali ita fruct⁹ ve
niunt ſicut in ſingu-
lari: ⁊ i vtroqȝ iudi-
cio malefidei poſſeſ
ſor de nõ pceptis te
net̃: ſec⁹ i bõe fidei
poſſeſſore niſi poſt
litẽ ↄteſtatã. An. ex.

¶ Et ſi hereditas[a]
petita ſit eadem cir
ca fructus interue-
niunt que diximus
interuenire de ſin-
gularum rerũ peti-
tione[b]. Illoꝝ autẽ
fructuũ quos culpa
ſua poſſeſſor nõ pce
pit[c] ſiue illoꝝ quos
pceperit in vtraqȝ
actiõe[d] eadẽ ratio
pene[e] habet̃ ſi p-
do fuerit. Si vo bo
ne fidei poſſeſſor fue
rit nõ habet̃[f] ratio
cõſumptorum neqȝ
nõ pceptorũ. Poſt
inchoatã autẽ peti-
tionẽ etiã illoꝝ fru-
ctuũ ratio habet̃[g]: ſ
qui culpa poſſeſſo-
ris percepti nõ ſũt
vel percepti cõſum
pti ſunt.

¶ Et ſi he-
reditas. Ca-
ſus. ¶ Iaȝ
dixi vobis q̃
le ſit offi. iu-
di. cũ addit̃
iudex i acti.
in rẽ: mõ vi-
deamus qͣꝫ
eſt offi. iudi.
qñ addit̃ in
act. mixta tã
in rẽ q̃ꝫ in p-
ſonã: vt i pe
titione here
ditatꝭ: ⁊ qd
dꝫ iudex tũc
facere: ⁊ di-
co q idẽ de-
bet facere in
petitio. here
ditatꝭ: qd in
rei ven. que
datur pro ſingularum reruȝ petitione
ad differentiam petitio. heredi. in qua
multe res petunt̃. h. d. ⁊ qcqd dicat li
tera non eſt p oia idẽ. vt. j. videbitis.

Petitĩõ heredi tatis ẽ realis ⁊ pſõalis

a ¶ Et ſi hereditas petita ſit. i. ſi hͤdi
tatꝭ pe. actũ ſit: ⁊ ↄdẽnatõ ſecuta. Nã ⁊
ipa ẽ i rẽ ⁊ i pſonã. vt. ſ. d actõ. §. q̃dã.
b ¶ Petitione. vt reſtituãtur fruct⁹
cum re. vt. ſ. proximo. §.
¶ Illorũ ãt fructuũ. Caſus. ¶ Di-
xi Iuſti. Iã bñ vidi q tam in rei vẽdi
ca. q̃ꝫ in peti. heredi. veniunt fructus
pcepti iudi. offi. qꝛ dꝫ iubere rem reſti
tui cũ fructibus: ſed dñe qd dicemus
de fructibus pcipiẽdis in eo qui ↄdẽ-
nat̃ peti. here. vel rei vẽd. ff dicit Iu
ſti. aut fuit bo. fi. poſſeſſio. aut male
fi. ſi fuit malefidei poſſeſſio tunc fere
idẽ eſt in rei vẽdi. ⁊ peti. heredi. vt eo
dẽ mõ teneatur malefidei poſſeſſio de
fructibus quos per culpã ſuã nõ pce-

pceptis: vel
perceptis ⁊
conſumptis
hec dicit.
c ¶ Nõ p-
cepit. ſ. qui ti
tulũ non ha
bebat: alᵒ
ab iſtis per-
cipiẽdis ex-
cuſat̃ vt mo
do diximus.
d ¶ In v-
traqȝ actio-
ne. ſ. in reȝ ⁊
petitione he
reditatis.
e ¶ Pene.
pene dicit qꝛ
in petitione
hereditatis
veniunt ea-
dem actione
qua res: ſed in rei vẽdicatione alia ẽ
pro re: alia pro fructibus.
f ¶ Non habet̃ rõ: hoc eſt veruȝ per
rei vẽdicationẽ: vel p iudicis offm̃: ſꝫ
p ↄdõnẽ ſiue cã ſic: cũ bonũ ⁊ equũ ſit
vt. ff. ſi cer. pe. l. ſi ⁊ me. ſm quoſdam.
g ¶ Ratio habetur niſi iſans vel pu
pillus fuerit poſſeſſor. vt. ff. de rei ven
dicatio. l. q inſans. ff.
¶ Si ad exhibẽdũ. Caſus. ¶ Dñe
pro deo dicat̃ ſi placet quale ſit offi. iu
di. in actio. ad exhibẽdũ q̃ pſonalis ẽ: ⁊
lꝫ ſit in rẽ ſcripta: ff dicit ipſe i acti.
ad exhibẽdum dꝫ iudex iubere q res
exhibeat̃: ⁊ nõ ſufficit q exhibeat̃: ni-
ſi in eadẽ cã exhibeat̃: in qua cã eſſet
ſi a pricipio fuiſſet exhibita: vñ ſi ille
qui iuſſus eſt exhibere rẽ cã exhibere
diſtulit: ⁊ per ei⁹ morã fuerit res exhi
benda: poſſeſſione vſucapta: nihilomi
nus ↄdẽnat̃ ille q iuſſus fuerit exhi-

Reus non exhibens rē qui iudicio cepto existit vsucapta actori pro eo ꝙ morā in exhibēdo cōmisit cōdēnabit: in quo veniunt fructus ꝑcepti post litē cōtestatā. Et reo non habente facultatē rei exhibende: tp̄s īfra qđ exhibeat statuitur: q ſi cōtumax in exhibēdo fuerit: condēnabit inquātum actor in litem iurauerit. Angelus aretinus.

Si ad exhibēdū actū fuerit: nō ſufficit ſi exhibeat rem is cuȝ quo actū eſt: ſed opus eſt vt etiā rei cāȝ debeat exhibere. i. vt eam cām habeat actor quam habiturus eēt ſi cū primum ad exhibēdum egiſſet: exhibita res fuiſſet. Idēqȝ ſi inter moras exhibendi vſucapta [a] ſit res a poſſeſſore: nihilominus condemnabitur. Preterea fructuū medij tp̄is: id eſt eius qđ poſt acceptū ad exhibēdū iudiciū ante rem iudicatam itercesserit: rōnez dʒ habere iudex. Quod ſi neget reus cū quo ad exhibendū actum [b] eſt in ꝑſenti ſe exhibere poſſe: ⁊ tēpus exhibēdi cā petat: idqȝ ſine fruſtratio

Uſucapio rerum mobilium nō interrūpit per litis cōteſtationē.

bere. Itē rōnez fructuū medij tp̄is. i. eius tp̄is qđ īterſit poſt litē ꝯteſta. ⁊ rē iudicatā dʒ habere iudex. Itē īcōtinenti dʒ exhibere ille qui rē exhibere iuſſus eſt: ſicut in reali ꝯdēnat⁹ dʒ rez reſtituere īcōtinēti: ⁊ ſic hec actio ad exhibendū ꝑſonalis eſt. vt. ff. ad exhi. l. ij. tñ dī ſcripta ī rē: qꝛ in multis hʒ nām realis actiōis: ſed dñe qđ ſi cōdēnatus ī act. ad exhiben. dicat ꝙ īcōtinēti nō pōt rez exhibere: fr̄ dic̄ ipſe ſi videat iudex ꝙ ſine fruſtratione petat tēpus infra qđ rez exhibeat dʒ ei dare tp̄s: ſic tñ vt ipſe caueat ꝑ bone fi. ſe rem exhibiturū: ſi āt nec iuſſu iudicis rē exhibere velit nec cauere ſe poſtea rē exhibituꝝ: tūc dʒ ꝯdēnari actori quāti ſua ītereſt nō exhibitam rez fuiſſe. Hoc dicit ſup illo. §. ꝑti. quāti ſolet: ſuper illo ꝟbo: ī vtraq; ac. eadē ratio pene habet: quare dicit pene: ad hoc poteſt dici ƀm quoſdā ſic ꝙ ſi male fidei poſſeſſor titulū hʒ ꝓpter ti. excuſatur in rei vē. ſed in peti. here. nō excuſatur male fidei poſſeſſor a fructibus percipiēdis ꝓpter ti. Si āt nō hʒ titm. male fidei poſſeſſor in rei ven. tunc eēt in vtraq; actio. eadē rō ſicut dicit hic: qꝛ minus dʒ agi cū eo qui cōuenit rei ven. eo ꝙ ipſe nō eſt obligatus. vt. ī. de actio. §. j. ⁊ ſō per ti. excuſat de ꝑcipiendis: ſed ille qui cōuenit peti. heredi. obligat⁹ eſt: qꝛ peti. heredi. mixta eſt tam in rē q̄ȝ in ꝑſonā: ⁊ ideo per titu. non excuſat. Dñs aūt Iaco. conſonans dictis guarnerij antiqui dixit ꝙ illud verbū pene hic poſitū non eſt aduerbiū: ſʒ magis nomen: ⁊ dicit ꝙ in vtroq; eadem rō pene. i. ad eandem penam tenet vterq; ꝓpter malā fidem ſcʒ vt teneat de fructibus percipiendis.

a Si ad exhibendū. vſucapta ſit. Sed quō potuit vſucapi cum interruptione facta in actiōe ad exhibendū videat facta etiā ī rei vēdicatione. vt C. de anna. excep. l. fi: Reſpon. ƀʒ Io. l. illa intelligitur in tribus caſibus ibi in litera poſitis non al's. vt. ff. ad exhibendum. l. iulianus. in fine. Alij dicūt illam generaliter intelligi per. l. ff. de iudi. ſolemus. Et quod hic dicit circa res mobiles intellige in quibus nō interrumpitur vſucapio per litis conteſtationez. vt. ff. de rei vēdica. l. ſi poſt. Prima ſententia verior eſt.

b Actum eſt. Et obtentum.

a ¶ Ut tamen caueat. Ut ſupra eo- dem. §. ſed ſi neget. ⁊. ff. ad exhibend. de eo. §. ſi iuſta.

b ¶ Condemnandus. De lato iureiu- rando in litem. vt. ff. de in lit. iur. l. in actionibus.

ne poſtulať videať: dari ei oꝫ: vt tn̄ ca- ueat ſe reſtituturū. Quod ſi neqꝫ ſtatiꝫ iuſſu iudicis re exhi- beat: neqꝫ poſtea e- xhibiturū ſe caueat: condēnadus[b] ſit in id qđ actoris intere- rat: ſi ab initio res exhibita eſſet.

¶ Judex in actiōe familie herciſcūde res ſingulas ſingula- riſ adiudicabit. Et ſi vna plus valeat q̄ꝫ altera: i pecunia condēnabit. Et he- res qui percepit fru- ctus: vľ male verſa- tus fuit in re cōi te- nebiť coheredib⁹.

Aretinus.

¶ Si familie herci- ſcunde iudicio actū ſit ſingulas res ſin- gulis heredibus ad- iudicare oꝫ: ⁊ ſi in al- terius pſona pgra- uare videaťꝫ adiudi- catio oꝫ ꝗ hunc inui- cem coheredi certa pecunia (ſicut iā di- ctū ē[c]) ꝯdēnare. Eo- quoqꝫ noīe cohere- di qſqꝫ ſuo condem- nandus eſt ꝙ ſolus fructus hereditarij fundi pcepit: aut rē hereditariam corru- perit[e]: aut ꝯſumpſe- rit[f]. Que quidē ſilr

¶ Si fami- lie herciſcū- de. Caſus. ¶ Vidimus iā de offi. iu- di. in act. ſim- plicib⁹. Mo- do videam⁹ quale debet eſſe offi. iudi. in actio. du- plicib⁹ vtpu- ta in iudicijs diuiſorijs: ⁊ dicit ꝙ ſi fa- mi. herciſcun- de iudicio ac- tum ſit inter duos coherē- des debet iu- dex ſi poſſit ſingulas res ſingulis here- dibus adiu- dicare: id eſt p̄rio vni vnā: ⁊ poſtea alte- ri alteram: ⁊ ſi aliqua res precioſa: vel magni precij vni fuerit adiudicata: ⁊ ad hoc aliter fuerit pregrauatus: tunc debet iudex illuꝫ cui res precioſa ad- iudicata eſt alteri in certa ſumma pe- cunie condemnare: vel quod ſibi viſuꝫ fuerit faceř. Et ſi vnius heres heredi- tariam comprehendit: vľ ſolus fruct⁹ alicui⁹ fundi percepit coheredi eo no- mine tenetur: ⁊ iſtud iudicium quo- dammodo habet locum inter tres co- heredes: vel quatuor: pluresue ſicut i- ter duos eadem inueniunt ⁊c. Jā ha- buiſtis de officio iudicis: in iudicio fa- milie herciſcunde. Sed domine pro deo dicatis quod eſt officium iudicis in iudicio cōi diuidūdo? Frater dicit Juſtinia. eodem modo debet ſe habe- re in iudicio cōmuni diuidundo iudex ſicut in iudicio familie herciſcūde: qꝛ ſi aliqui quibus plures res ſunt cōmu- nes intendāt iudi. cōmuni diuidundo i- ter ſe dbet iu- dex ſi plures res ſint com- munes: vni vnam: alteri alteram ad- iudicare. Si autem đ vna re negant ſi commode di- uidi poſſit: eam diuideř debet: ⁊ vni vnam partē: ⁊ alteri alte- ram partem adiudicare. Et pars vni aſſignata me- lior ſit q̄ꝫ al- tera q̄ alteri aſſignať: tūc debet iudex eū cui melio- rem partem aſſignauit alteri in quadaꝫ ſumma pe- cunie ꝟꝫ qđ ſibi viſum fuerit condēna- re. Si autem res cōmode diuidi non poſſit: tunc poterit iudex eam totam adiudicare vni: ⁊ cum alteri in certa ſumma pecunie condemnare. h. d.

c ¶ Si familie herciſcunde. Debet. Scilicet iudex.

d ¶ Dem̄ ē. Sup̄ đ acti. §. q̄dā actōes

e ¶ Corruperit.

ADDITIO. Nota ꝙ coheres qui corrupit: deuaſtauit: vel maculauit vľ conſumpſit rem communem: tenetur alteri coheredi: iſto iudicio. Angel.

f ¶ Conſumpſerit. Ut hic ⁊. ff. famil. herciſcun. l. ⁊ puto. §. ſed ⁊ ſi dolo.

interplures quoqz q̄z duos coheredes ſubſequuntur.

ℭ In actione com muni diuidundo: ſi ſint plures cões ſin gulas ſinglariter iu dex adiudicabit: ⁊ vna plus valeat q̄z altera in pecunia cõ dēnabit. Si vͦo vna res ſit q̄ diuiſionem non recipiat adiudi cabitur vni iſolidū qui condemnabitur cõſocio in pecunia. Aretinus.

ℭ Eadē [a] interueni unt ⁊ ſi cõi diuidūdo de pluribus rebus actū ſit. Quod ſi de vna re veluti defun do: ſiqdē iſte fūdus cõmode regionibuꝫ diuiſioneꝫ recipiat: partes eius ſingulis adiudicaꝝ d̄bet: ⁊ ſi vnius pars p̄graua re videbiꝝ: is inuicē certa pecunia alteri condemnādus eſt.

Quod ſi cõmode di uidi nõ poſſit [b] velu ti ſi homo forte aut mulus erit d̄ q̄ actū ſit: tūc totus vni ad iudicandus eſt ⁊ is inuiceꝫ alteri in cer ta pecunia condem nandus eſt.

ℭ In iudicio finiuꝫ regundoꝝ iudex de fundo vniꝰ alteri ad iudicat ſi viderit ex pedire. Eumqꝫ cui de fundo alieno ad iudicat: condēnat in pecunia: ⁊ ſiqd mali cioſe reperit circa confinia geſtuꝫ eſſe eo nomine condem nat: ⁊ adiudicās rei dominium in eū cui adiudicauit tranſ fert. Angelus areti.

ℭ Si finiū regūdo rum [c] actum fuerit diſpicere [d] debet iu dex an neceſſaria ſit adiudicatio [e]: que ſa ne vno caſu neceſſa ria eſt ſi euidētiori

a ℭ Eadem interueniunt. Scilicet vt fiat adiudicatio reruꝫ ⁊ pecunie. vt ſupra eodem. §. ſi familie: aut circa damna data in rebus. vt ſupra. §. proximo. ⁊ ff. communi. dicta. l. tertia.

b ℭ Nõ poſſit. Nota non poſſe fieri qd ſine commoditate fit. vt hic. ⁊ ff. de v̄borum ſigni. l. nepos proculo. Itē nota corpus aliud diuiduuꝫ: vt fundus q diuiditur ſcḋm voluntatem patriſfamili. vt. ff. de leg. j. l. quod in rerū natura. §. ſi. Aliud indiuiduum: vt homo: vt hic: ⁊ ff. de vſucapio. l. rerum mixtura.

ℭ Si finiuꝫ regundo, ⁊c. Caſus.

ℭ Jam vidiſtis offi. iud. circa iudiciū familie herciſcūde: ⁊ cõmuniam diuidun. Modo videas q̄liter ſe debet habeꝛ iudex in iudicio finium regundorum: ſcilicet coram quo eſt controuerſia. Et dicit Juſtini. quod iudex in iſto caſu debet inſpiceꝛ: an neceſſaria ſit adiudicatio: quod contingit in vno caſu: videlicet quando fines in tali loco erant poſiti: quod propter loci naturam ſepius ſit contentio ſuper terminis: veluti ſi locus fuerit humidus vel moroſus. Debet enim iudex tunc in alio loco firmo ⁊ ſolido ponere fines ita quod amplius ſuper finibꝰ nõ poſſit eſſe cõtentio: ⁊ ita ex agro alterius partem aliquam adiudicaꝝ alteri: ⁊ eum qui de alteriꝰ agro partem adiudicauerit in certa ſumma pecunie condemnaꝝ. hoc dicit.

c ℭ Si finiū regundoruꝫ. Quo iudicio agiꝝ: vt agris cõfinibus termini ponantur: ſed pro domibus vicinis hoc iudicio non agiꝝ. Si autem ſit domus in p̄dium ruſticū agiꝝ vtili finium regūdorū: non directa. vt. ff. fi. regundo. l. ij. ſ prici. ⁊ l. ſed ⁊ ſi. §. finali.

d ℭ Diſpicere. Hoc ſ. quod ſequitur: ſi euidentioribus.

e ℭ Adiudicatio: facit. ff. fini. regun. l. ij. §. ſi. ⁊ l. iij. ⁊ iiij. in principio.

ℭ Eo quoqꝫ noīe. Caſus. ℭ Scire

debetis ꝙ in iudicio finium regundo. ſi circa fines aliqd malitioſe fecerit criminaliter pōt cōueniri. ⁊.h.d. Contumacie quoqꝫ noīe ⁊c̃. Per cōtumaciā ēt dꝫ qs in iudicio iſto cōdemnari quātū viſuz fuerit iudicanti: veluti ſi iudex iuſſit agros mē ſurari vt fines ponantur: ⁊ aliqs agros metiri nō fuerit paſſus .h.d. a ¶ Furat⁹ eſt. Ad quid dānabit: re ſpon. quanti i litē iuraue rit actō. Po teſt etiā criminaliter puniri in qnq̃ginta aureis ex.l.agraria ꝓ q̃libet vice que applicat̃ fiſco.vt.ff. de ter.mo.l.agraria. Nec ciuilis tollitur per criminalē cū ad rei pſecutionē altera detur.vt.C.qñ ciuilis actio preiudicet crimi.l.j. niſi interim donec altera exercet̃.vt.ff.ꝺ publ.iudi.l.is q. b ¶ Condemnatur: ſcilicet ad intereſſe delato iureiurando in litem.ac. c ¶ Metiri.

Lapides finales ſurripiens ad qd punitur.

miniū trāſferri: ſic eſt in miſſione que fit ex ſecūdo decreto.vt.ff.ꝺ acq.poſ. l.iij.§.ſi.ff.ſi ex noxa. cau.agat̃.l.ij.in fi.⁊.ff. cō.diui.l.ſꝫ ⁊ ſi res.q̃ ſic accipe: ſi fuerit facta miſſio p ipſm ꝑtoré. Nā ſola ſnia nō facit dñiū: ſꝫ traditio. vt.C.ꝺ pac. l. traditoib⁹ ⁊.ſ̃.de re. diui.§.p traditionē.⁊.ff.ꝺ acq.poſ.l.iuſte. Sꝫ i rei vēdi.ſi reo ē aliena ⁊ mea pnūtietur ⁊ ex ea cā mihi traditur: Reſ.idē cuꝫ eni publicia na mihi det̃ qñ a dño mihi adiudicatur ⁊tradit̃. vt.ff. de pu. l.iij.i ſi.ergo vbi dña ē: dꝫ ex ſnia traditōe me dñꝫ facer̃.vt.ff.ꝺ pu.l.q̃cūqꝫ Preterea lex vī ex pſſa.vt.ff.ꝺ pen.l.ſi ſolū.al's pōpōt⁹.§.ſꝫ ⁊ is.⁊.ff.ꝺ exce. rei iudi.ſi iter. i ſi. Nec ob. ꝙ ibi ſit error ex q̃ videat̃ dñiū nō trāſire: q: hic error iā reprobari non pt iudicis ſnia purgat⁹ a'q̃ nō fuit appellatū. Itē nec obſtat ꝙ ſnia lata in actione pſonali reo abſoluto ꝙ remanet ꝺbitor.vt.ff. de ꝯdi.ide.l.iulianus.q: illud hꝫ locū in obligatione q̃ eſt res icorporalis: hic autē dicimus de dominio rei corporalis qꝺ facile ⁊ prorſus poteſt ſeparari ab vno ⁊ aliis dari: ſed non ſic in incorporali.vt.ff.pro ſo.l.ea.ꝑo.

Decretū trāſſerunt dominiū.

Dñiuꝫ rei corporalis faciliꝰ pdit̃ q̃ꝫ icorporalis.

bus finibus diſtingui agros cōmodi⁹ ſit: q: olim fuiſſent diſtincti. Naꝫ tunc neceſſe eſt ex alterius agro partē aliqꝫ alteri⁹ agri dño adiudicari: quo caſu cōueniens eſt vt is alteri certa pecūia debeat condēnari. Eo quoqꝫ noīe ꝯdēnādus eſt q̃qꝫ hoc iudicio ꝙ forte circa fines aliqd malicioſe comiſit (verbi gratia) q: lapides finales furat⁹ a eſt: vel arbores finales excidit. contumacie quoqꝫ noīe q̃qꝫ eo iudicio cōdēnatur b veluti ſi quis iubente iudice metiri c agros paſſus nō fuerit. Quod autē iſtis iudicijs alicui adiudicatum fit: id ſtatim eius fit d cui adiudicatum eſt.

¶ De publicis iudicijs.

ADDITIO. Nota ꝙ ille qui nō patitur metiri fundum ſuum: ad mandatum iudicis vt contumax ⁊ inobediēs poteſt puniri. Angelus.

¶ Qꝺ āt ⁊c̃. Caſus. ¶ Iā vidiſtis ꝙ in iſtis iudicijs duplicibus familie hercif.cōi diui.finiū regū. Sepe illud qꝺ erat vni adiudicat̃ alteri: ⁊ alter in quadā ſūma pecunie ꝯdēnatur: modo ſcire debetis ꝙ qcqd in iudicijs iſtis alicui adiudicatur incontinenti fit illius cui adiudicatur. ⁊ hoc dicit.

Sectio. d ¶ Ei⁹ fit. Nota ex ſnia iudicis do-

¶ De publicis iudicijs. ¶ Quia ciuilia iudicia dicta ſunt vſqꝫ huc ⁊ ēt q̃dam criminalia.ſ.circa ꝑuata delicta. vt.ſ̃.in princi.huius quarti libri: vſqꝫ ad ti.de actionib⁹: ideo nūc ponit de publicis accuſatiōibus ſiue iudicijs.

Continuatio.

Diuiſio. Publica iudicia. ¶ Totus iſte titulus diuidit in quatuor ptes. Primo ponit ꝙ publica iudicia nõ habent cõformitatẽ cum priuatis. Scdo vñ dicta ſunt publica iudici. Tertio ponit ĩ genere qua pena ſit in publicis iudicijs. Quarto ſigillatim demſat publica iudicia ꝛ penas vniuſcuiuſq3. Secũda ibi (Publica aũt dicta.) Tertia ibi (Publicoꝝ iudicioꝝ.) Quarta ibi (Publica aũt iudicia.)

¶ Judicia ex edictis publicis deſcendentia in multis ab actionibus differũt. Et qꝛ vnicuiq3 permittitur accuſari: idõ dicũt publica: quorum pena aliquãdo eſt corporalis: aliquãdo irrogat infamiam cum pena pecuniaria. Aretin⁹.

Publica iudicia neq3 p actiones[a] ordinant nec oĩno gc ꝗ3 ſile[b] hꝫ cum ceteris iudicijs de qbus locuti ſumus: magnaq3 diuerſitas eorum eſt ꝛ i inſtituendis[c] ꝛ in exercẽdis.

¶ Publica iudicia. Caſus. ¶ Queſiui a legiſlatore vtrũ publica iudicia id eſt publica crimina ordinent ꝛ cõſtituant ſeu exerceant p ciuiles actiones de qbus d'ctũ eſt. Et ipſe reſpon. ꝛ dicit. Chariſſime ſcire d'betis ꝙ alio modo inſtituunt: ꝛ alio mõ exercent publica iudicia ꝗ3 actio. ꝛ di. aliqs domie q̃re dr̃ publica iudicia: Frater dicit ipſe pp h̃ qꝛ cuilꝫ d' populo dat eoꝝ executio: ꝛ h̃ intelligendũ eſt dum tñ ſit habilis ad accuſandũ. hoc dicit.

a ¶ Neq3 p actões. imo p accuſatões.

¶ ADDITIO. Nõ ꝙ actio ſigt ad vtilitatẽ ptis puate: ꝛ ciuiliter fac̃ qð notat. B. i. l. agraria. ff. d' term. mo. Ang.

b ¶ Nec oĩ no quicꝗ3 ſimile. hoc ſ. dictũ nimis lar ge poſitũ ſic ĩ intellige: qꝛ in ciuilibus agitur vt aliqd detur actori: in iſtis aũt nõ vt aliqd def: ſꝫ vt puniat accuſatus: ꝛ ita ꝯſiderata petitione cõquerẽtis nihil hñt ſimile inſpecto fine. Nec in pncipio cũ vnus per accuſantẽ: alterũ per accuſationẽ inſtituit. Nec in exercitio cũ in ciuilibus pbet actor tñ. vt. C. de eden. l. q accuſare: ſꝫ ĩ criminalib⁹ actor ꝛ reus q̃nq3. vt. C. d' abol. l. fallaciter. vt. C. d' fal. l. vbi. In aliꝗs aũt multa ſũt ſi'ia: nã in vtriſq3 ſit libellus. vt. C. d' lit. cõte. auc̃. offerat. ꝛ. ff. de accu. l. libel. Itẽ in vtriſq3 de calũ. iurat. vt. C. d' iureiu. l. j. in pn. ꝛ. C. d' fide iſtr. l. vi. lꝫ quidam dixerunt cõtra. vt ar. ff. de bo. coꝝ. l. j.

Publica iudicia differt a ciuilibus.

Judicia publica et ciuilia ĩ aliqb⁹ conueniunt.

c ¶ Et in inſtituendis. Sed qualiter

Libell⁹ in crimalib⁹ qd cōtinere deb₃

formaт libellus? Reſpon. ſic vt contineat nomē accuſantis ⁊ accuſati: ⁊ crimen: ⁊ mēſe₃ quo cōmiſſu₃ fuit crimē: ⁊ locū vbi fuit cōmiſſu₃: ⁊ cōſules ſub qb⁹ eſt admiſſu₃. (j) Itē dies dati libelli d₃ īſeri: ſ₃ dies cōmiſſi criminis vel hora non eſt neceſſe. vt. ff. de accuſ. l. libellorū. i pn. ⁊ in auc. d' exhibēdis re. §. ſuſcepto. col. v. ⁊ h₃ hoc locū ī publico ⁊ ī priuato crimine qñ criminalr agiт. vt. ff. de priua. deli. l. fi. Et iſta pñt hřī his verſibus.

Cōſule: mēſe: die corā ptore pfeſſus.
Te deferre reū crimē: loca: pone ſodalē. Et l₃ hora dies: non tpš ptereaт. c. tue. extra de pcura. Q̄ñq₃ tñ hec ſolēnitas nō eſt neceſſaria: vt in leui crimine ⁊ notorio. vt. ff. de accuſa. l. leuia. ⁊ C. de accu. l. ea que. Et idē in caſib⁹ in qbus ſine accuſatore qs dānari pōt. q ſc₃ caſus his legibus notanт. ff. ad. l. iuliā de adul. l. j. §. ſi publico. ⁊ C. de teſti. l. nullū. ⁊ C. de pba. l. penul. ⁊ ff. de ſuſpe. tu. l. tutor. §. preterea. ⁊ C. de calū. l. j. ⁊ ff. de bonis q lib. l. q cū maior. §. libert⁹. ⁊ idē in notorio crimīe vt dixim⁹ per. l. C. d' accu. ea que. ⁊ idē in crimine falſi ſm. B. vt. C. d' falſis. l. vbi. S₃ Ioā. h. ⁊ dicit q ibi pncipalr fuit accuſatio falſi inſtituta.

ADDITIO. (i) Dic ad minus duos. vt. l. forma. ff. de cenſibus. ⁊ l. ſi qs in fundi vocabulo. ff. d' legat. j. niſi locus eſſet īſignis ⁊ notorius per ſe vt in palatio poteſtatis. vt. l. j. in fi. ff. de do. ple. ⁊ l. demonſtratio. in pn. ff. de cōdi. ⁊ demōſtra. Ange.

a ¶ Publica. hec eſt rō quare dicanт publica. ſ. quaſi puplica. ſic. š. de ſuſpe. tu. §. cōſequēs. Et intellige q al's poſſit eē habilis ad accuſandum: nō al's. vt. ff. de accuſa. l. qui accuſare.

¶ Publica[a] aūt dicta ſūt: q cuiuis ex pplo executio eorū plerūq₃[b] daт. ¶ Publicorū[c] iudiciorū qdā capitalia ſūt qdā nō capitalia. Capitalia dicimus q vltio ſuplicio[d] afficiūt hoīs. veluti aq ⁊ ignis interdictōe[e] vl' dportatiōe vl' metallo[f]. Cetera ſi quā īfamiā[g] irrogāt cū dāno pecuniario hec pulica qdē ſūt nō tñ capitalia[h].

b ¶ Plerūq₃. hoc ideo dicit qr qñq₃ eſt publica accuſatio: ⁊ tñ non cōpetit cuilib₃ ius accuſandi. vt in crimīe ſuppoſiti partus vbi accuſant ſoli parentes. vt. ff. de fal. l. corhel. §. j. Itē pꝑter accuſationē adulterij que pximo dferтur certis pſonis vt. C. ad. l. iulia. de adult. l. q̄uis. Accurſius.

Part⁹ ſuppoſiti et adulterij accuſatio non oībus cōceditur

¶ Publicorū ⁊c̄. Caſus

¶ Scire debetis q publicorū iudiciorū quedā ſunt capitalia: ⁊ qdā nō capitalia. capitalia dicunт illa per que infligiт mors vel exiliū ppetuum vel ignis vel aqua interdictio vel in metallū dānatio. Publica aūt ⁊ nō capitalia ſunt que gerunt infamiam cum damno pecuniario.

c ¶ Publicorum. Facit. ff. eo. l. ij. Accurſius.

d ¶ Ultimo ſupplicio. Qd interpretamur mortē. ff. de pe. l. vltimum.

e ¶ Interdictione. Que eſt mors ciuilis. vt. ff. de cōtratabulas. l. j. in fi.

f ¶ Deportatione vel metallo. Has penas expone vt dixim⁹. š. qbus modis ius patrie ptātis ſoluiт. §. cū aūt.

g ¶ Infamiā. vt. l. iulia de vi priuata. vt. j. eo. §. itē. l. iulia. de vi publica.

h ¶ Capitalia. Et iſta appellanт relegationes: vt. ff. eodē. l. ij. in. §. fi.

¶ Publica autem iudicia ⁊c̄. Caſus.

¶ Domine p deo ponatis nobis exēpla de publicis iudicijs ⁊ capitalib⁹. Frater dicit ipſe libēter. vñ dicit ipſe. Publicū iudiciu₃ ⁊ capitale eſt. l. iul. maie. per quā puniunт illi q cōtra imperatorē vel rempublicā aliqd moliti ſunt. Per. l. enim iul. maie. puniuntur tales vltimo ſupplicio. ⁊ etiam eorum memoria damnatur qui contra principem

cipem aliquid moliti ſunt.
a. ¶ Publica Rem publicā. ſ. romano rum. Accurſius.
b ¶ Moliti ſunt. cuȝ effectu: tñ ſola voluntas ſufficit. vt. C. ad. l. iuliā maieſta. l. qſqs.

ſta muliere fornicat̃ patiētur obligatione dimidie partis bonorum. ſi aūt humilis ſit relegabitur.
f. ¶ Item lex iulia. Scilȝ inter publica iudicia numeratur.

¶ Crimen leſe maieſtatis eſt publicuȝ ꝛ in duobus caſibus morte nō extinguit̃ ſed memoriam defuncti damnatur.

¶ Publica autē iudicia hec ſunt lex iulia maieſtatis: que in eos q̃ cōtra imperatorem vel reȝ publicā[a] aliqd moliti[b] ſunt ſuū vigorē extēdit. Cuius pena anime[c] amiſſionē ſuſtinet[d] ꝛ mēoria[e] rei etiam poſt mortem damnatur.

¶ Ex lege iulia de adul. in omnibus capitulis eſt crimē publicū cuius pena aliter hōeſtiores ꝛ aliter humiles puniūtur. Aretinus.

¶ Itē lex iulia[f] de adulterijs cohercēdis que[g] nō ſolū temeratores alienaꝝ nuptiarū gladio punit[h] ſed ꝛ eos q̃ cuȝ maſculis nefandaȝ libidinem exercere audent. Sed eadem lege iulia[i] etiam ſtupri flagitium punit̃ cū quis ſine vi[k]: vel virgineȝ vel viduā[l]

Aīa eſt in dei ptāte.
c ¶ Anime animati corporis. Nam aīa nō in hominis: ſed in poteſtate dei cōſiſtit. ſic. C. de ſacro ſan. eccle. l. ſancimus in fine.
d ¶ Suſtinet. i. infert. Accurſius.

Accuſatur qs ēt poſt mortē.
e ¶ Et memoria. i. dicere etiam poſt mortē pōt accuſari vt bona dſerantur in fiſcū ꝛ auferant̃ heredib⁹ tanꝙ indignis. vt. C. ad. l. iul. maie. l. qſqs. ꝛ. l. ſequen. ꝛ qd̄ dixi poſt mortē accuſari intelligas in duob⁹ capitulis illius legis. hoc eſt cū cōtra pncipē: vel cōtra rempublicam romanoꝝ eſt machinatus. i. niſus ad malū. alˢ finitur morte vt cetera crimina. vt. ff. ad. l. iulia. maieſta. l. fina.

¶ Itē. l. iuliā. Caſus. ¶ Vidiſtis tā vnuȝ publicū iudiciū. Hic ponit dñs Iuſtini. exemplū de quodā alio iudicio publico. ſ. de. l. iul. de adulterijs q̄ punit temeratores nuptiarum vltimo ſupplicio: ꝛ illi qui cum maſculis reȝ nefandā cōmittunt: ꝛ non ſolū puniuntur illi qui adulteriū cōmittunt. l. iul. de adulterijs. ſed etiā qui ſine vi virginē vel viduā honeſte viuēte ſtuprauerint. Si enim honeſtus cum honeſta muliere fornicat̃...

g. ¶ Que. ſ. lex iulia de adulterijs.
h. ¶ Gladio punit. Sacrilegos enī nuptiaruȝ gladio feriri oȝ vt. C. de adulterijs. quis in fine.
ADDITIO. Dic q̄ in adulterio pena mortis fuit hodie inuenta q̄ nō erat olim tempore digeſtorū vt notat gloſa in. l. q̄ cuȝ vno. §. adulterio. ff. de re militari. ꝛ dicas q̄ in talibus delictis etiaȝ per viā inquiſitionis pōt ꝓcedi. vt. l. ij. §. ſi publico. ff. de adulterijs. Angelus aretinus.
h ¶ Cū maſculis. nā in hoc caſu armant̃ iura vt gladio feriant̃. vt. C. ad l. iul. de adul. l. cum vir nubit.
i ¶ Lege iulia. Scilȝ de adulterijs. Nam hȝ hec lex multa capitula. vt. ff. de mino. l. auxiliū. §. ſed vt ad legis. ꝛ ff. ad. l. iul. de adulte. l. capite qnto.
k ¶ Sine vi. qd ſi vi. habet̃. j. eodem. §. ſi autem per vim.
l ¶ Viduam. Adde ſcias vel puerum. ꝛ dic de vidua ꝛ de virgine niſi ſint meretrices vel licite cōcubine. vt hic ſubijcit honeſte ꝛc̄. ꝛ digeſtis de adulterijs. l. ſtuprum. j. reſpon. ꝛ. §. j.
ADDITIO. Dic q̄ hoc procedit de

iure ciuili: ſed de iure canonico non eſt pmiſſa. vt cle. ad noſtrū. de heredi. igitur ⁊c. Ange.

a ¶ Humiles. Qui ſunt humiles vel honeſti. dic. vt. C. de inceſt. nuptijs. l. humilem.

Stupr in trib⁹ caſibus grauiꝰ punit.

b ¶ Cū relegatiōe. Hec diſtinctio pene fallit i tribus caſib⁹ in quib⁹ cōmittit ſtuprū: ⁊ tū maior pena iponitur. Primus eſt ſi qs i puerū cōmittit: qa tūc gladio feritur. vt. ſ. e. §. Itē ⁊ qū tutor ſtuprauerit eā cuius ē tutor. vt. C. ſi tutor [redacted]. l. j. Item ſi fuerit ſtuprata aliqua a ſuo proprio ſeruo. vt. C. d mu. que ſer. pro ſe iunx. l. j. Et nota penam ſtupri eē qnquénalem: niſi qū per vim cōmittitur. tūc enim ſine pſinitione tēporis pōt inſtitui. vt. ff. ad. l. iuliā de adul. l. mariti. §. quinquēniū. ⁊. §. fi.

eā, cuius fue rit curr.

Stupri pena ē qnquennalis.

¶ Itē. l. cor. Caſus. ¶ Supra vidiſtis duo exēpla publicaꝝ actio. adhuc dabo vobis vnū exēplū videlicet in. l. cor. de ſica. que homicidas punit ⁊ ēt eos qui cū telo ambulāt hoies interficiēdi cā. Sꝫ qſiui a dño iuſti. Dñe qd ē telū: ff dicit ipſe ſtricte accipiendo telū ē qd ab arcu emittit: large tū loquēdo dr telū qcqd emittit: vel d manu vel de arcu dum tū nocere poſſit: ⁊ ponit in lra multa greca nomina.

c ¶ Itē lex cornelia. Scilicet compa

honeſte viuētē ſtuprauerit. Penā aūt eandem lex irrogat peccatorib⁹, ſi honeſti ſunt, publicatione ptis dimidie eorū bonorū: ſi humiles[a], corporis coertionē cum relegatione[b].

¶ Hominem telo (idē qcunqꝫ qd manu emittitur) occidens: vel cum telo cā occidendi perſequēs lege cor. d ſica. punitur que lege caſtigabit veneficus: vl' arte magica hoiez occidēs vl' malo medicamento publice occidēs. Are.

¶ Itē lex cornelia[c] de ſicarijs[d] que homicidas vltore ferro perſequitur[e], vel eos qui hominis occidendi cā cū telo ambulāt[f]. Telū aūt (vt caius noſter ex interpretatiōe legū duodecim tabularū ſcriptū reliqt) vulgo qdē id appellat quod ab arcu mittit: ſꝫ et omne ſignificat qd manu cuiuſdā mittitur: ſeqtur ergo vt lignū ⁊ lapis[g] ⁊ ferrū hoc noie ptineat dictūqꝫ ab eo qd in longiquū mittit a greca[h] voce figuratum

tatur inter publica iudicia.

d ¶ De ſicarijs. quare ſic vocatur. dic. vt. j. eo. § ſicarij.

e ¶ Perſeqt. Id ē pſeqt eos q homicidiū fecerūt cū ferro: nec. n. p hāc legem occidit occidens: ſꝫ deportatur. ⁊ omnia bona ſua publicant. vt. ff. ad l. cor. de ſic. l. eiuſdem. §. legis. ⁊. l. pen. Vel dic q pſeqt homicidas ferro: qa eos hodie occidimus. vt d. l. eiuſdem §. fina.

ADDI. (i) Dic q pena legis cornelie de ſicarijs eſt mors. vt no. in. l. j. ⁊. l. is q cū telo ff. de ſica. Angelus areti.

f ¶ Cū telo ambulāt. Lꝫ eos non occidāt. vt. C. ad. l. cor. de ſica. l. is. qui. Et no. capitula ex qbus aliqs hac. l. tenetur. vt. ff. ad. l. cor. de ſica. l. prima.

g ¶ Lapis facit. ſ. de interdic. §. qui autem.

h ¶ Greca. hoc totū quod ſequitur o...ittas. Accurſius.

ADDITIO Immo labores vt intelligas. Eſt autem hoc grecum tale Belos eſt in oper apomacrothem pempete. quod ſic exponitur. Belos id eſt telū eſt in eſt. oper. quod apomacrothem in longinquum pempete mittitur. Senſus eſt telum eſt quod in longinquum mittitur.

¶ Sicarij ⁊c. Caſus. ¶ Dic inſt.

Βελοσ εστιν οι
ωερ απομαροιι
θεν ωεμπεται.
⁊ ſic hanc ſignifica-
tionē inuenire poſ
ſumus ⁊ i greco no
mine: nā quod nos
telum appellamus
illi greci Βελοσ ap
pellant. admonent
nos epigrammata
in zerophilo verbis
cautiſſime ſcripta.
Sicarij autem ap-
pellantur a ſica [a]:
quod ſignificat fer-
reum culterum. Ea-
dem lege [b] ⁊ venefi-
cis [c] capite damnan-
tur qui artibus odio-
ſis [d] tam venenis quam
ſuſurris [e] magicis
homines occiderint [f]
vel mala medica-
menta publice ven-
diderint.

℄ Lex pompeia de
parricidijs: qua ca-
uetur quod occidēs pa
rentes: vel alios de
quibus hic ſingula-
ri pena plectatur ē
publici iudicij. Et
cōmittens delictū
in ſe plus punitur quam
committens i alio:
Angelus aretinus.

vnde dicuntur ſiccarij: Frater a ſicca quod eſt cultrū ferreū vtrobiqz ſcindēs.

a ℄ A ſica. Uñ videbatur quod tm̄ qui cum ſica occiderēt hac lege tenerent. Sed tamē generalius hodie accipitur ſica ⁊ telū per interpretationē. vt. ſupra. proxi. §. eſt autem ſica (vt ſubdicit) cultellus vtrinqz ſcindēs quē portant peregrini quoqz in baculo quodā ita quod nō apparet. vnde ſicarius. Un- ero latens ſica: ſicarius inde vocat.

Sica quid eſt Verſus

℄ Eadem. l. ⁊ venefici capite ⁊c. Caſus. ℄ Jam vidiſtis vnā l. corne. que tractauit de ſiccar. modo videamus aliā que tractat de veneficijs: ⁊. l. iſta tenentur omnes illi qui artibus odioſis vel venenis vel ſuſurris homines occiderunt: ⁊ etiam qui mala publice medicamina vendiderunt. h. d.

b ℄ Eadē. l. Que dicitur cornelia de ſicca.

c ℄ Venefici. Nam plus eſt hominem veneno extinguere quam gladio occidere. vt. C. de mathema. l. j.

Ars ois bona ē.

d ℄ Artibus odioſis. i. artificijs odioſis. Nam omnis ars bona eſt.

e ℄ Suſurris. Jd eſt incantationibus. Nam hec ſciētia reprobanda eſt vt. C. de male ⁊ mathema. l. eorum.

Dolus i lege cornelia eſt neceſſarius.

f ℄ Occiderint. Etiā ſine dolo. vt. ff. de pe. l. ſi quis aliquid. §. qui abortiōis. Se- cus i cornelia: quia dolus ē neceſſarius nec ſufficit ēt lata culpa vt. ff. ad. l. cor. de ſic. l. in lege.

℄ Alia deinde. Caſus. ℄ Adhuc eſt quedā lex aſperimū crimē perſequitur nona pena. quia ſi quis patrē vel matrē vel auum proauū: vel aliquē eorū de quibus fit mentio in litera occiderit debz cedi virgis ſanguineis: ⁊ poſtmodum conſui debz i quodam ſacculo: ⁊ cū ipſo debz poni ſerpēs viuus ⁊ canis ⁊ gallus gallinaceus ⁊ vipera ⁊ ſymea ⁊ ſic cum illis animalibus vinctis debet proijci in vicinū flumē vel in mare ſz quod regiōis qualitas tulerit: vt ſic inter ſe ales anguſtias deficiat: ⁊ omnium elementorū vſu viuus careat: vt ei celum ſuperſtiti ⁊ terra mortuo auferatur. h. d.

℄ Si quis autem ⁊c. Caſus. ℄ Jam vidiſtis qualiter punitur ille qui aliquem de linea deſcendenti vel aſcendenti interfecerit: ſed certe ſi quis alias perſonas ſibi coniunctas aliqua affinitate vel cognatione quam illa de qua dictum eſt ſupra. §. proxi. necauerit per l. cor. de ſicca. ſimiliter punitur. Item l. cor. ⁊c. Jam vidiſtis multas actiones publicas adhuc ponit vnam acti. publicam videlicet ſi quis falſum inſtrumentum vel teſtimonium ſcripſerit: vel ſignauerit: vel ſubiecerit. l. corne. de falſis punitur: ita quod ſi ſeruus ē vltimo ſupplicio affligetur: ſi vero liber eſt portari debet.

Alia deinde lex aſperrimũ crimẽ noua pena proſequitur q̃ popeia de parricidijs vocat: q cauet vt ſi quis parẽtis: [a] aut filij: aut oĩno affinitatis [b] eius que nũcupatione parẽtum parricidij cõtinet [c] facta pparauerit [d]: ſiue clã ſiue palã id auſus fuerit: necnõ is cuius dolo malo id factũ ẽ: vel cõſcius criminis extitit: licet extraneus ſit [e] pena parricidij punietur. & neq; gladio neq; ignib9: neq; vlli alij ſolẽni pene ſubijcietur: ſz inſutus culeo cũ cane & gallo gallinaceo: & vipera: & ſymea & iter eas ferales ãguſtias comprehẽſus ſm q regionis q̃litas tulerit: vel in vicinum mare vel in amnez [f] proijciatur vt omniũ elemẽtorũ vſu viuus carere icipiat: & ei celũ ſuperſtiti & terra mortuo auferat. Si quis aũt alias cognatione vel affinitate pſonas cõiũctas necauerit penã legis cornelie de ſicarijs ſuſtinebit [g].

Publici iudicij crimen legis cornelie de falſis celat: q tenet qcumq aliqd de his que exprimunt in textu cõmiſerit. pena eius in ſeruo ẽ vltimũ ſupplicium: i libero deportatio. Angelus aretinus.

Item lex cornelia de falſis que etiã teſtamentaria [h] vocatur penam irrogat ei qui teſtamentũ vel aliud inſtrm [i]

a Alias parentis. Accipe parentes & filios vſq; in infinitũ. vt. ff. de in ius vocando. l. quęq;. §. fin. & l. ſed ſi hac. §. liberos.

b Affinitatis. Alias affinitatis: & alias affectionis.

Parricidium quas pſonas ꝯcernit

c Cõtinet. Sed q ſunt hi qui hac appellatione cõtinẽtur: Reſpõ. ſuperiores & iferiores: vt dixim9. Itẽ collaterales vt fratres cõſobrini & patrueles & primiores eis. Itez affines qdã: vt vxori nurus: gener: vitric9: priuign9: ſocer: & etiã patron9. vt. ff. eo. l. j. & l. ſz ſciendũ. & l. cum pater.

d Preparauerit. Forte & ſi nõ occiderit ſm P. & facit p eo. ff. eo. l. j. in fine. Vel dic illũ ſpecialẽ caſuz. Additio. Dic primam opi. ſequitur hic Jo. fab. ppter atrocitatẽ criminis fa. l. ſi. C. de ſica. & hanc tenet glo. in l. vnica. C. eo. Angelus aretinus.

e Extraneus ſit. Nota extraneuz plus puniri: q̃ ſi ipſe occidiſſet. vt h & ff. eo. l. vtrũ. & l. ſciente.

f Vel in amnẽ. Jdẽ eſt flumen vel ſi hec vicina nõ ſunt: beſtijs ſubijciatur. vt. ff. eo. l. penul.

g Suſtinebit. Sed nõne & ſuperiores pſonas occidit hac lege cornel. tenet? Videt q ſic. vt. ff. e. l. j. Sz cõtra. C. e. l. pma. Dic ergo q hac lege cornelia tenet: ſz nõ accuſatur. Vel dic ſm Jo. q tenet eadẽ pena: ſcilz capitali: ſed maior hic ſponitur.

Item lex iulia &c. Ca... Jam vidiſtis multas accuſatiões publicas: adhuc eſt qdã accuſatio publica: per quaz punit violẽtia ſiue ſit publica ſiue pꝛiuata: q: per legẽ iuliaz d vi publica punit qs de vi armata: q: deportat. Per legẽ ãt iuliaz de vi pꝛiuata aliqs punit: q viz fecit ſine armis: q tertia pars bonoꝝ ſuoꝝ publicatur.

h Teſtamẽtaria. Jdeo ſic dicta: q: & de teſtamẽto falſo ibi agit.

i Inſtrm. Scilz emptionale: vel alicuius cõtractus.

a ℭ Falſaꝫ ſcripſerit. Et ita verita-
tem mutauit. vt. in auc. de fi. inſtrũ
§. pmo. in pn. colla. vj.
b ℭ Recitauerit.
ADDITIO. Nota ꝯtra illos q ha-
bent inſtru

ex maioritate delicti maiorē penã im-
poni. vt hic. ⁊. C. ad. l. iuli. de vi. l. ij. ⁊
facit ſupra de interdic. §. qui aũt. Itē
hic damnatus fit infamis. vt. ff. ad. l.
iul. de vi pri. l. j. pmo reſpon. Accur.

falſum ſcripſerit[a]: ſignauerit: recitauerit[b]: ſubiecerit: vel ſignuꝫ[c] adulterinuꝫ fecerit: ſculpſerit: expſſerit: ſciēs dolo malo. Eiuſqꝫ legis pena i ſuos vltimu[d] ſuppliciu ē qḋ ēt in lege ꝯ ſicarijs ⁊ veneficiꝫ ſuat. In liberos vō ꝺportatio[e].

ℭ Aim comittens cũ armis aliter ꝙ virginē rapiēdo ꝺportabit: ſi ſine armis tertie ptis bonoꝝ publicatiōe dānabit. Sꝫ p viꝫ virginē vel monialem rapiēs vl' pſtās opē capite punit. Areti.

ℭ Itē lex iulia[f] de vi publica ſeu priuata aduerſuꝫ eoſ exorit, q viꝫ vl' armatã, vl' ſine armiꝫ ꝯmiſerit. Sꝫ ſi qdē armata vis arguat: deportatio ei, ex lege iulia ꝺ vi publica irrogatur. Si vō ſine armis in tertiã partem bonoꝝ ſuorum publicatio ipoīt.

ℭ Siaũt ꝺ per viꝫ raptu virginis vel vidue: vl' ſanctimonialis: vel alterius fuerit perpetratuꝫ: tunc ⁊ peccatoreſ, ⁊ hi qui opeꝫ huic flagitio dederunt, capite puniuntur, ſm noſtre conſtitutionis[g] diffinitionem: ex q̄ hoc apertius poſſibile eſt ſcire.

ſcripturas
alienas i cu-
ſtodiaꝫ: ⁊ tñ
alijs oſten-
dunt ⁊ reci-
tant: ⁊ copiã
faciũt: q in
cidũt in fal-
ſuꝫ. vt hic. ⁊
l. j. §. is qui.
ff. ad. l. cor.
de fal. cõiun
cta. l. qui te-
ſtamentum.
Ange.
c ℭ Signũ
idest ſigillũ
qḋ in teſta-
mētis appo
nit. vt. ſ. de
teſta. §. po-
ſtea. Iteꝫ ſi-
gnũ qḋ char
tis imponit:
vt qñqꝫ faci
lius fiat cõ-
paratio ex i-
ſtrumentis:
vt in auctēt.
de fide iſtru.
§. opꝫ auteꝫ.
collatione. vj. Accurſius.

Signi-
ſicat qñ
doqꝫ te-
ſtamen
tis qñ
qꝫ car-
tis im-
ponit.

ℭ Siaũtē
p vim raptu
virginis. Caſus. ℭ Supra vidiſtis
ꝺ illo aut cõ
miſit ſtuprũ
cũ vi: vel q
viduam vel
virgineꝫ vel
monialē ra-
puit. vel po-
tes cõtinua-
re iſtũ. §. ad
pcedēteꝫ ſic.
In. §. pri. di
ctũ eſt qua-
liter puniat il
le q p viꝫ ar
mataꝫ vel ſi-
ne armis ali
qd alicui ab
ſtulerit: mõ
autē tractat
qualr puniat
ille qui ſtu-
pruꝫ cõmiſit
per vim.
g ℭ Siaũ
teꝫ. Dixi ſu-
pra qñ ſine
vi aliqs cõ-
miſerit ſtuprũ. vt. ſ. eodē. §. ſed eadeꝫ
nunc quãdo vi. Uel cõtinua cũ ſupe-
riori primo. §.

Pene
diuerſi-
ficant.
ex pſo-
naꝝ di-
uerſita-
te.
Pena
maior
maiori
delicto
debet.

d ℭ Ultimũ ſuppliciũ: qḋ interpre-
tamur mortē. vt. ff. de pe. l. vltimum.
e ℭ Deportatio. ⁊ oium bonoꝝ pu-
blicatio. et ſic nota ꝙ ex eodē cõmiſſo
plus ſerui ꝙ liberi puniunt: vt hic. ⁊
ff. ad. l. corne. de fal. l. j. §. fi. ⁊. ff. ſi ex
noxa cau. aga. l. pe. ⁊. ff. de pe. l. in ſer
uoꝝ. imo ⁊ inter liberos magis puniũ-
tur minores ꝙ maiores. vt. ff. de icē.
rui. nau. l. pedius.
f ℭ Itē lex. In tertiam pteꝫ. Nota

h ℭ Conſtitutionis. vt. C. de rapto.
virgi. l. pma.
ℭ Item lex. Caſus. ℭ Nõ ſolũ leges
ſuperiores dicunt accuſationes publi
ce ſed ēt accuſatio. l. iu. peculatus. di
citur accuſatio publica ⁊ hac lege pu
nitur ille qui pecuniam reipublice
ſurripuit. ⁊ ſi fuerit iudex vel ma-
giſtratus qui hoc fecerit pena capita-

li punietur ⁊ oēs eius complices. Si adit qs extraneus qui nō fuerit iudex vel magiſtratu pecuniam rei publice ſurripuerit ipſe ⁊ eius complices deportari debent.

ſtis ſed ⁊ l. fauia. de plagiarijs que īterdū penā capitis īfligit ⁊ īterdū mīnorē dī publicū iudiciū. ⁊ hꝫ loco hec l. ſi aliqs filiū alteri⁹ ſurripuerit ⁊ eū vēdiderit: talis enī magnā plagā parentibus infert.

℄ publicā ſacram vel religioſam rem furto ſubtrahens: ⁊ talibus opem p̄ſtās ex lege iulia peculatus q̄ publica eſt capite punit: aliter autem ex ea delictum cōmittēs deportat. Angelus aretinus.

℄ Itē lex iulia peculatus eos punit q publica pecuniā[a] vl' rem ſacrā[b]: vel religioſam[c] furti fuerint[d]. Sꝫ ſi quidem ipſi iudices tēpore adminiſtrationis publicas pecunias ſubtraxerint: capitali aīaduerſiōe puniūtur. Et non ſoluꝫ hi ſed ēt q miniſteriū[e] eis ad hoc adhibuerint vel qui ſubtractas ab his ſciētes ſuſceperit[f]. Alij vō q in hāc legē īcederint: pene deportationis[g] ſubiūgētur.

℄ Lex fauia de plagiarijs quādoq; penam capitis quādoq; leuiorem irrogat ſm Angelum are.

℄ Eſt ⁊ inter publica iudicia lex fauia de plagiarijs[h] que interduꝫ capitis penā[i] ex ſacris conſtitutionibus irrogat, interduꝫ leuiorem.

a ℄ Iteꝫ lex publica. pecuniā. i. ciuitatis romane: ſi alteri⁹. vt. ff. de fur. l. ob pecuniā. ⁊. ff. ad. l. iuli. pe. l. iiij. §. pe.

ADDitio. Glo. debuit allegare. §. ſi na. Ioā. fab.

b ℄ Reꝫ ſacram. Ut calices ⁊ thuribula q̄ ſacra ſunt. vt. ſ. de re. diui. §. nullius.

c ℄ Religioſam. Ut ornamento ſepulchrorum.

Peculatus actio quinquēnio durat.

d ℄ Furati fuerint. Uel etiā imiſcuerint: ita q dānificauerint reꝫ publicā. vt. ff. ad. l. iul. pecu. l. j.

e ℄ Miniſteriū. i. adiutorium.

f ℄ Suſceperint. Scilicet ad cuſtodiendum.

g ℄ Deportationis. deportant enim. Et nota q qnquēnio durat hec actio. vt. ff. ad. l. iu. pe. l. peculat⁹ (j). Itē eſt ſpāle in ea q̄ ꝯ heredes inchoet. vt. ff. ad. l. iu. pe. l. fina. Accur.

ADDITIO. j Dic idē i adulterio ⁊ ſtup. vt no. glo. ſ. eo. §. ij. regula. autē durat per an. xx. vt. l. quere. cū ibi no. no. C. de fal. ⁊c̄. Ange.

☞ ℄ Eſt ⁊ īter publi. Caſus. ℄ Nō ſolū illa ſunt publica iudicia que vos vidi

h ℄ Eſt ⁊ lex. De plagiarijs. io ſic dcā: qr orbato pr̄e filio: vel dn̄o ſuo: hec lex punit orbātem ſiue talē plagā inferētē: hꝫ enī locuꝫ qn̄ aliquis diſtrahit alienum ſuū: vl' filiū: ita q p̄ vel dn̄s non pōt reh̄ēre: vt. ff. ad. l. fa[illegible]. de pla. l. j. ⁊. l. lege. ⁊. l. cum. ⁊ l. pe. §. ſi. Itē tenet q liberū hoīeꝫ de loco i locū trāſportat. vt. C. ad. l. fa. de pla. l. qm̄. ⁊ hoc ſi dolo facit: non alr̄. vt. ff. ad. l. fa. de pla. l. legis fauie. Iteꝫ hac lege tenet ſi qs ſeruū in fuga cōſtitutū vendat ita vt emptio ſtatim teneatur. vt. C. ad. l. fa. de pla. l. in fuga.

i ℄ Capitis penaꝫ. Scilicet maiorē: aliquando minorem capitalem: cum capitalis al's ſit minor al's maior. Naꝫ ingenuus nobilis in metallum: ignobilis gladio feritur: ſeruus vel libertus beſtijs ſubijcitur. vt. C. ad. l. faui. de pla. l. fina. ⁊. ff. ad. l. fa. l. fina. in fine. Item quedā ciuilis pena olim imponebatur que ceſſat hodie. vt. ff. eodem. l. finali.

☞ ¶ Sunt preterea publica iudicia lex iulia de ambitu. [rubric] ¶ Scire debes quod omnia fere iudicia publica de quibus tractatum eſt a principio iſtius tituli uſque adhuc ſunt publica et capitalia. Modo autem tractatur eſt iuſtinia. de quibuſdam iudiciis que ſunt publica ſed non capitalia et enumerat ea in litera. Prima eſt l. iu. de ambi. Secunda eſt l. iulia repetundarum. Tertia eſt l. iulia. de annona. Quarta eſt. l. iul. de reſiduis. Quando autem et in quibus caſibus locum habeant iſte leges: plene habes notatum in glo. ordina. Iſte autem leges minorem penam quam capitalem inferunt eis qui precepta earum ſiue earum iudicia neglexerunt.

¶ Lex iulia de ambitu: repetundarum de annona: et reſiduis que in diverſis capitulis loquuntur: diverſas penas (preterquam mortis) inferunt.

¶ Sunt preterea publica iudicia lex iulia[a] de ambitu: lex iulia repetundarum[b]: et lex iulia de annona[c]: et lex iulia de reſiduis[d] que de certis capitulis loquuntur: et anime quidem amiſſionem non irrogant alijs autem penis

Lex iulia de ambitu in quatuor caſus habet locum.

a ¶ [rubric] Lex iulia de ambitu. que habet locum in quatuor caſibus. Primo ſi quis dederit clam pecuniam ut aliquem ſortiatur honorem non in civitate romana: nam ibi ceſſat hec lex cum princeps ibi eligat. ut. ff. ad. l. iuli. de ambitu. l. j. in principio. Ideo dixi clam quia palam poteſt (j) ut ff. de [illegible] pollici. l. prima. §. primo. et. ff. de precio. l. barbarius. Secundo habet locum quando quis ſtat in magiſtratu ultra annum. ut. C. ad. l. iul. de ambitu. l. prima. Tertio ſi quis ingreditur domum iudicis cognoſcentis de cauſa criminali. ut. ff. ad. l. iuliam. de ambitu. lege prima. Item in quarto ſi quis iudex novum vectigal inſtituerit: et eſt pena centum aureorum. ut. ff. ad. l. iuliam. de ambitu. l. prima. Sed in caſu deportatur: quando ſcilicet bis idem officium continue eſt aſſecutus. ut. C. ad legem iuliam de ambitu. l. prima. Sed fallit in aſſeſſore. ut. C. de aſſeſ. l. liceat. Item in proconſule. ut. ff. de offi. procon. l. antepe. Vel dic ibi ſex faſcibus. i. ſex menſibus: quia tamen durabat eius officium.

ADDITIO. Dicit Io. fa. quod hoc non eſt verum. ut. l. in eos. ff. de tut. et in auc. ut iudi. ſine quo. ſuf. per totum. et. ff. de mune. et ho. l. eſtimationem. tu autem dic pro honore ſine adminiſtratione conſequendo aut cum adminiſtratione habet Bar. et Ange.

Lex iulia repetundarum.

b ¶ Lex iulia repetundarum. Que habet locum quando iudex per pecuniam facit aliquid vel omittit. ut. ff. ad. l. iuli. repe. l. j. ij. iiij. v. vj. et. vij. Eſculentum tamen poteſt accipere iure veteri: dummodo non minus magnum. ut. ff. de offi. procon. ſolent. in fi. ſed iure novo non niſi quando deficeret ſalarium: ut in auc. ſcriptum eſt exemplar etc. in medio prime colum. Pena autem huius legis eſt civilis in quadruplum. ut. C. ad l. iul. repe. l. j. Criminalis extra ordinem. ut. C. ad. l. iul. repetun. l. lex iulia. §. hodie.

Lex iulia de annona.

c ¶ Lex iulia de annona. Hec lex locum habet quotiens quis facit ut annona charior ſit. Et eſt pena in eo ſtatuta. xx. aureorum. ut. ff. ad. l. iul. de anno. l. ij.

Lex iulia de reſiduis.

d ¶ Lex iulia de reſiduis. Et hec lex habet locum quando aliquid ſuperfuit ex aliqua adminiſtratione publica: et ipſe in uſum ſuum convertit cui erat illa adminiſtratio commiſſa. ut. ff. ad. l. iul. pe. l. ij. et. iiij. §. lege. Pena autem huius legis eſt in tertia parte quam accepit amplius quam debeat: quod. P. ſic dixit ut eſſet in quadruplum. Vel dic amplius tertia parte: quia punitur in ſimplum: et in tertia parte ſimpli. ut. ff. ad. l. iuli. pecu. l. iiij. §. ſed et quod pecuniam. in fi. maxime quia pene reſtringende ſunt. ut. ff. de penis. l. interpretatione.

Pene ſunt reſtringende.

ADDITIO. Nota quod in iſtam legem incidunt officiales ſiue camerarij qui habent ex adminiſtratione publicas pecunias et finito officio aliquid retinent:

quia tenentur iſta lege ꝛ pena ſupradicta. Et etiam aduertas ꝙ iſta pena ex lege tenent̄ officiales qui habent vnam collectam impoſitaȝ in cōmuni deſtinatā pro vſu ꝛ neceſſitate cōiū: ꝛ ipſi cōuertunt dictam pecuniam in aliū vſuȝ: ēt ſi eſſet ꝑ neceſſitate cōmunis tamē ſcidūt i iſtā legem vt eſt caſus i. l. ij. ff. ad. l. iuli. pecu. ſȝ An ge. are.

eos ſubijciunt [a] qui precepta earum [b] neglexerunt.

Iuſti. hoc fecim⁹ ad vtilitatē veſtrā: vt de eis aliquā notitiā generalē haberetis ſine cognitiōe: ſed plena cognitio ſine ſciētia ex latioribus. ff. libris deo ꝓpitio aduentura ē. Nō aūt ſufficiāt vobis hec ſū mo digito: ꝛ quaſi per indicez tetigiſ ſe. Et nota ꝙ per hec duo verba aduē tura ꝛ ſūmo digito duo dat nobis in telligere: ſcȝ profunditatem: per hoc ꝙ dicit ſummo digito. ꝛ beataȝ ſpem per hoc qd dicit aduentura.

Iuſtinianus finē facturus ampliorez publicoruȝ iudiciorum determinationem: digeſta contiñere dicit. Hoc dicit Angelus aretinus.

Sed de publicis iudicijs hec expoſuim⁹: vt vobis poſſibile ſit ſummo [c] digito: ꝛ quaſi per indicem [d] ea tetigiſſe. Alioquin diligentior eorum ſcientia vobis ex latioribus digeſtorum: ſeu pādectaruȝ libris deo propitio aduentura [e] eſt.

a Subijciunt. Scilȝ leges predicte quatuor. Uel dic ꝙ loquit̄ indefinite. vt pȝ in inferioribus.

b Earuȝ ſcilȝ legum. Nam in cōtractibus ꝛ alijs que debent de iure ſortiri effectum ꝛ nō ſortiuntur iudicat lex non valere. vt. C. de leg. ꝛ cō. l. non dubiuȝ. Item in criminalibus varie conſtituuntur pene quaruȝ quedam ſunt ordinarie: que ſcilicet habent certaȝ penā aliqua lege inductā: vt pȝ per multas rubricas. ff. de publ. iudi. ꝛ in ſequentibus. Alie ſunt extraordinarie. vt. ff. ad tur. l. ꝛ in priuatis. ꝛ. ff. de extraordi. cri. l. j. ꝛ in ſequētibus titu. vſqȝ ad titu. de publi. iudi.

Pene eni criminali b⁹ ſunt ordinarie ꝛ ex ordinarie.

Sȝ de publicis iudicijs ꝛc̄. Caius.

Dixi Iuſti. Dn̄e quare tm̄ de publicis iudicijs tractaſti: ꝛ tot exēpla de eis poſuiſti? Frater. reſpon. dn̄s

c Sȝ d publicis Sūmo digito. Id eſt longiori digito: cum quo quis tangere poteſt altius ꝙ̄ cum alijs qui dī medius. Accurſius.

d Per indicem. Id eſt per alium digitū qui dicit̄ index. Uel dic ꝛ melius ꝙ hec dicta ſunt vt ſint index: ſiue demōſtratio alioꝝ dicēdorum: ſicut ꝛ ſub gallina ouum dimittit̄ vt ſit index ad hoc vt ibi alia faciat oua. ſ idez in his qui occupat̄ ad colūbas.

Oua q̄re ſub gallinis ꝛ columbis dimittuntur.

e Aduentura eſt. Ut. ff. de publi. iudi. per totū librū vſqȝ ad libruȝ. de appellationib⁹. qui ſequit̄. Acc.

Uelit rex celeſtis nr̄a crimia oīa ꝛ ꝓuata ꝛ publica tollere: ne nos ethereas ad ſedes ipedi āt aſcēdere. Amen.

Finis.

DEO GRATIAS.

Ego { Fregoso manu propria quantunq̃ siano pochiſſimi 326

¶ Inſtitutiones Imperiales recognite: ac a mẽdis q̃plurimis de nouo terſe: vna cũ approbationibus & reprobõnib9 Doctoꝝ limitationibus: q̃õnibus tã p̃ncipalibus q̃ꝫ acceſſorijs: Concordantijſqꝫ iuris canonici de nouo additis: & in margine inſertis: ac caſibus longis in fine poſitis: imo & tabula rectiſſimo alphabetico ordine requirendas: explanãs ſcꝫ Rubricaꝝ: Paragraphoꝝ: Materiaruꝫ ex gloſis extractaꝝ: Gloſaꝝ adiectarum. ccxviij. Rubricaꝝ Inſtitutionum: Juris Ceſarei: Digeſti veteris: Infortiati: Digeſti noui Et Codicis: prout re ipſa cõtingere potuerunt feliciter annectuntur. Venetijs impreſſe iuſſu ac ſumptibus Heredũ Nobilis viri dñi Octauiani Scoti ciuis Modoetiẽſis: ac ſocioꝝ. Anno ſalutifere natiuitatis dñice. M.D.XXII. Quarto nonas ſeptẽbris.

Regiſtrum.

aa bb cc dd a b c d e f g h i k l m n o p q
r ſ t v x y z & ꝯ ꝝ A B C D E F G H I
K L M N O P Q R S T V X

dd Ternus. X Quinternus. Ceterij alij Quaterni.

Numerus hebreorum 2° anno post egreſſionem egipti, aptorum ad bellandum ... fuit 603650 ... primogenitorum 22273.

... mio m.ᵒ zant.ᵒ

Quan[illegible] est [illegible]

VITTORIO EMANUELE BIBLIOTECA IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google